24

gegenwärtigem Buch sind 212 Kupferstiche —

H. Corsten
(Andenken an Gerber)

St/W/Ke

Digitized by the Internet Archive
in 2025 with funding from
Getty Research Institute

https://archive.org/details/bibliapictvrisil00unse

BIBLIA

PICTVRIS ILLVSTRATA.

BREVES IN EADEM ANNOtationes, ex doctiſs. interpretationibus, & Hebræorum commentariis.

Interpretatio nominum Hebraicorum.

Index Epiſtolarum & Euangeliorum totius anni.

PARISIIS.

Ex officina Petri Regnault, ſub ſcuto Colonienſi, in vico Iacobęo.

M. D. XL.

AD SACRARVM LITERARVM STVDIVM EXHORTATIO EX SACRIS LITERIS.

CHRISTVS ad populum, Iohan. 5

Scrutamini ſcripturas: quoniam illæ ſunt quæ teſtimonium perhibent de me.

PAVLVS Timotheo, 2. Timoth. 3

Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum, ad arguẽdum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia: vt perfectus ſit homo dei ad omne opus bonum inſtructus.

Idem ad Romanos, Rom. 15.

Quæcunque ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt: vt per patientiam & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus.

Salomon, Prouerb. 30.

Omnis ſermo dei ignitus, clypeus eſt ſperantibus in ſe. Ne addas quicquã verbis illius, & arguaris, inueniariſq́ue mendax.

MOYSES populo, Deut. 11.

Non facietis ſinguli quod vobis rectum videtur: ſed quod præcipio tibi, hoc tã ° tum facito domino: nec addas quicquam vel minuas.

DOMINVS ipſi Ioſue, Ioſue 1

Non recedat volumen legis huius ab ore tuo: ſed meditaberis in eo diebus ac noctibus vt cuſtodias & facias omnia quæ ſcripta ſunt in eo. Tũc diriges viam tuam, & intelliges eam. Non declines à verbis legis huius ad dexteram vel ad ſiniſtram, vt intelligas cuncta quæ agis.

Idem populo, Exod. 13.

Narrabis filio tuo in die illo, dicens, Hoc eſt quod fecit mihi dominus quando egreſſus ſum de AEgypto. Et erit quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monimentum ante oculos tuos, & vt lex domini ſemper ſit in ore tuo. In manu enim forti eduxit te dominus de AEgypto.

MOYSES, Deut. 31

Leges verba legis huius coram omni Iſrael, audientibus eis, & in vnũ omni populo congregato, tam viris quàm mulieribus, paruulis & aduenis qui ſunt intra portas tuas: vt audientes diſcant, & timeant dominũ deum veſtrũ, & cuſtodiant, impleantq́ue omnes ſermones legis huius.

☞ Verba quæ annotanda erant, pro quibus aliqui interpretes aliud verterunt, his ſignis incluſimus °).

❧ORDO LIBRORVM veteris teſtamenti.

Geneſis
Exodus
Leuiticus
Numeri
Deuteronomium

Ioſue
Liber iudicum
Ruth
Regum libri IIII
Paralipomenon lib. II
Eſdræ lib. II
Tobias
Iudith
Eſther
Iob

Liber pſalmorum

Prouerbia Salomonis
Eccleſiaſtes
Canticum canticorum

Liber Sapientiæ
Eccleſiaſticus.

Iſaïæ prophetia
Ieremiæ
Baruch
Ezechielis
Danielis
Oſee
Iohelis
Amos
Abdiæ
Ionæ
Michææ
Nahum
Habacuc
Sophoniæ
Aggæi
Zachariæ
Malachiæ

Machabæorum lib. II

❧Hos veteris teſtamenti libros Chriſtus Ieſus in Legē, Prophetas, & Pſalmos, ſimpliciſſime partitus eſt, Matthæi ſeptimo, vndecimo & vigeſimo ſecundo, & Lucæ vltimo. Hæc ſunt, inqt, verba q̄ loquutus ſum ad vos cū adhuc eſſem vobiſcum, quoniā neceſſe eſt impleri oīa q̄ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & prophetis, & pſalmis de me. Quam diſtinctionem ſecuti ſunt Apoſtoli, patreſq; noſtri Latini. Nec ab hac aliena eſt Hebræorum diſtinctio, THORA vocantium legem, NEVIIM Prophetas, CHETVVIM Hagiographa, inter quæ & pſalmi Dauid numerantur: author eſt Hieronymus in Prologo galeato

ORDO LIBRORVM NOVI TESTAMENTI.

Euangelium ſecundum Matthæum
Euangelium ſecundum Marcum
Euangelium ſecundum Lucam
Euangelium ſecundum Iohannem
Acta apoſtolorum

Pauli epiſtola ad Romanos
Ad Corinthios II
Ad Galatas
Ad Epheſios
Ad Philippenſes
Ad Coloſſenſes
Ad Theſſalonicenſes II
Ad Timotheum II

Ad Titum
Ad Philemonem
Ad Hebræos

Iacobi epiſtola

Petri epiſtolæ II

Iohannis epiſtolæ III

Iudæ epiſtola

Apocalypſis

HAEC DOCENT SACRA Bibliorum ſcripta.

Deus

✠ DEVM eſſe qui propter bonitatem ſuam cũcta creauit, á quo omnia procedunt, ſine quo nihil quicquam eſt: iuſtum & miſericordẽ: quiq; omnia operetur in omnibus ſecundum voluntatem ſuam: cui non liceat dicere quare ſic vel ſic faciat.

Creatio hominis, peccatũ.

✠ HVNC creaſſe Adam ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, dominúmque conſtituiſſe omnium creatorum in terra: inuidiáque diaboli, & Adæ inobedientia peccatum in hunc mundum intraſſe, & per peccatum mortem: omneſque in Adam & per Adam peccatores eſſe.

Promiſſꝰ Chriſtus.

✠ PROMISSVM vero Chriſtum Ieſum ſaluatorem ipſi Adæ, Abrahæ, & reliquis patribus, qui credẽtes liberaret á peccatis, & tyrãnide diaboli, cui ſubiiciebantur omnes per Adam.

Lex

✠ INTERIM dum expectabatur promiſſa ſalus, datam legẽ á deo, qua cognoſcerẽt homines peccatum, & ſe eſſe peccatores: quo fieret vt ardentius ſitirent Chriſti aduentum, qui ipſos á peccatis redimeret.

Chriſtus ſaluator venit.

✠ POSTREMO, Chriſtum illum promiſſum, tandem miſſum á patre eo tẽpore quod conſtituerat apud ſe, eo inquam tempore quo abundabat omnis iniquitas, Miſſum autem non propter bona cuiuſquam opera, (nã omnes erant peccatores) ſed vt verax abundãtes gratiæ ſuæ diuitias, quas ꝓmiſerat exhiberet.

Agnus Hoſtia Pax Fides

✠ IESVS igitur Chriſtus verus agnus, & vera hoſtia, venit vt nos patri reconciliaret, pœnas peccatis noſtris debitas in cruce perſoluendo: & liberaret á ſeruitute diaboli, in filióſque dei adoptaret, vera mentis pace data per fidẽ, quã dat nobis pater trahens nos ad filium. Dei enim donum eſt fides illa qua credimus Chriſtum in hunc mundum veniſſe, vt nos peccatores ſaluos faceret: tantæque efficaciæ eſt vt qui eam habent, cupiant omnia charitatis officia, Chriſtũ ſequẽtes, omnibus præſtare. Nã accepta fide, datur & ſpiritus ſanctus, quo ſignãtur omnes credentes, quiq; eſt pignus hæreditatis noſtræ: & teſtimonium reddit ſpiritui noſtro quod ſimus filii dei: ac diffundit in viſcera noſtra eam charitatem quam deſcribit Paulus Corinthiis. Propter hanc in Chriſtum fidem quæ per charitatẽ operatur, iuſtificamur: id eſt pater ipſius (qui & noſter effectus eſt per ipſum) nos pro filiis & iuſtis habet, ſua gratia non imputans nobis delicta noſtra.

Spiritus ſanctus

Charitas Iuſtitia

Opera.

✠ VENIT denique vt nos per ipſum purificati á peccatis, & deo patri ſanctificati ſiue conſecrati, abnegatis operibus carnis, libere ſeruiremus ei in iuſtitia & ſanctitate omnibus diebus noſtris: per bona opera (quæ præparauit deus vt ambularemus in illis) oſtẽdentes nos certo ad hanc gratiam vocatos: quę qui non habet, nec fidem in Chriſtum habet. Qui poſt interfectũ ſpiritu oris ſui hominem peccati ſedebit in maieſtate ſua, omnes iudicaturus, & redditurus vnicuiq; propria corporis prout geſſit, ſiue bonum, ſiue malum. dicturuſq; iis qui á dextris erunt, Venite benedicti patris mei, poſſidete paratũ vobis regnum á cõſtitutione mundi. Iis aũt qui á ſiniſtris, Diſcedite á me maledicti in ignẽ æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis eius. Tunc finis erit, regnúmque deo & patri tradet.

Iudicium extremũ

Vita æter

✠ HOC Vt cognoſcamus, bonitate dei per ſpiritũ eius ſanctũ, tradita ſunt nobis hæc ſacra Bibliorũ ſcripta: vt cognoſcamꝰ inquã, & credamꝰ vnũ eſſe deũ, & quem miſit IESVM Chriſtũ: vtq; credentes vitã habeamus in noĩe eius.

✠ PRAETER Hoc fundamentũ nemo aliud poteſt ponere. Optatq; Paulus eũ anathema eſſe qui aliud annuntiauerit, etiam ſi fuerit angelus de cælo.

Quoniam ex ipſo & per ipſum & in ipſo ſunt omnia: ipſi honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Index teſtimoniorum à

CHRISTO ET APOSTOLIS IN nouo teſtamento citatorũ ex veteri, quæ huc in id congeſta ſunt, vt pii lectores natiuam quorundam intelligentiam facile aſſequi valeant quę ab ipſo Chriſto vero interprete, & ſpiritus eius per apoſtolos ſit tradita: perſpiciantque in quem vſum ea adduxerint Apoſtoli & Euangeliſtæ.

GENESIS.

1 d Maſculum & fœminã fecit eos, Matth. 19. a. mar. 10. a

2 a Requieuit deus die ſeptima ab omnibus operibus ſuis. Heb. 4. b

2 b Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem. 1. Corint. 15. f

2 d Dimittet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori. Matt. 19. a. mar. 10. a ephe. 5. g. 1. cor. 6. d

2 d Erunt duo in carne vna. Matth. 19. a mar. 10. a. 1. Corint. 6. d. ephe. 5. g.

12 a Exi de terra tua & de cognat. Act. 7. a.

12 a Et in ſemine tuo bened. Act. 3 a. gal. 3 b

15 b Sic erit ſemen tuum Rom. 4. c

15 b Credidit Abraham deo & reputatũ eſt illi ad iuſt. Rom. 4. a. Iaco. 2 d. gal. 3 a

15 c Erit ſemen tuum peregrinum. Act. 7 a

17 a Quia patrem multarũ gent. Rom. 4 c.

18 b Secundũ hoc tẽpus veniã, & Rom. 9 b

21 b Eiice ancillam & filium eius. Gal. 4 d

21 b In Iſaac vocabitur tibi ſemen. Ro. 9 b

22 c Niſi benedicẽs benedicã te, &. Heb. 6 c

22 d Quia benedicẽtur in te omnes gẽtes. Gal. 3. b. act. 3. d

25 c Quia maior ſeruiet minori. Rom. 9 c

EXODVS.

3 b Ego ſum deus Abraham, &c. Matt. 2 c mar. 12. c. luc. 29. f

9 d In hoc ipſũ excitauit te, vt. Ro. 9 d.

12 g Os non cõminuetis ex eo. Iohan. 19 f.

13 c Omne maſculinũ adapertens. Luc. 2 d

16 d Qui multum non abundauit, &c. 2. Corint. 8 c

20 Non mœchaberis. Matt. 5. d

20 c Nõ adulterabis, Nõ occides, &c. Ro. (13 c.

20 c Non cõcupiſces. Rom. 7. b

20 c Non occides. Matt. 5. c. luc. 18. d

20 c Honora patrẽ tuũ & mat. Matth. 15 a. mar. 7. b. ephe. 6. a

21 c Qui maledixerit patri ſuo vel matri, morte moriatur. Mat. 15. a. mar. 7. b.

21 c Oculum pro oculo, dentem, Mat. 5. f.

22 d Principi populi tui nõ maled. Act. 23. a

24 e Hic ſanguis teſtamenti, quod. Heb. 9 e

25 g Vide, omnia facito ſecundũ exemplar quod, &c. Heb. 8. b. act. 7. f

32 a Fac nobis deos qui pręcedant. Act. 7 e

33 d Miſerebor cui voluero, &c. Rom. 9. c

34 d Non ſicut Moyſes ponebat. 2. Cor. 1. c.

LEVIT.

11 g Sancti eritis, quoniam ego. 1. Pet. 1. c

18 a Qui fecerit hõ, viuet. Ro. 10. b. gal. 3 b.

19 c Non periurabis. Mat. 5. e

19 d Diliges proximum tuũ ſicut. Ro. 13 d. gal. 5. c. iaco. 2. b. mat. 21. d. mar. 11. c

19 d Diliges proximum tuum. Mat. 5. g

20 b Qui maledixerit patri, &c. Matt. 15. a

24 d Oculum pro oculo. Matt. 5. f

26 b Quoniã inhabitabo in. 2. Corint. 6. d

NVMERI.

9 b Os non comminuetis ex eo. Iohan. 19 f

DEVTER.

4 d Etenim deus noſter ignis cõſ. Heb. 21 g

5 b Non concupiſces. Rom. 7. c. 13. c

5 b Non occides. Mat. 5. c. luc. 18. d

5 b Non mœchaberis. Mat. 5. d. luc. 18. d

5 b Non furtum facies. Luc. 18. d. Rom. 13 c

5 b Nõ loqueris cõtra proximũ tuum falſum teſtimonium. Luc. 18. d. rom. 13. c

5 b Honora patrem & matrem. Mat. 15. a mar. 7. b. ephe. 6. a

6 a Audi Iſrael, dominꝰ deus tuꝰ. Mar. 12. e

6 a Diliges dominum deum tuum ex toto corde. Mat. 22. d. mar. 12. c. luc. 10. e

6 c. 10. d Dominum deũ tuum adorabis, &. Matt. 4. b. luc. 4. b.

6 c Nõ tẽtabis dominũ. Mat. 4. b. luc. 4. b.

1 a Non in ſolo pane. Matt. 4. a. luc. 4. a

10 d Deus perſonã hominis nõ acci. Gal. 2 b

18 c Prophetã ſuſcitabit vobis. Act. 3. d. 7. c

19 d In ore duorum vel trium teſt. 2. Cor. 13. a. mat. 18. b. iohan. 8. c

19 d Oculum pro oculo, dentẽ, &c. Mat. 5 f

21 b Non alligabis os boui trituranti. 1. Cor. 9. a. 1. timot. 5. c

25 b Siquis mortuꝰ fuerit non habens filiũ, Mat. 21. c. mar. 12. b. luc. 20. c

17 d Maledictꝰ omnis qui nõ perm. Gal. 3 b

30 c Quis aſcendet in cælum? Rom. 10. b

ſû c Prope eſt verbũ in ore tuo. Rom. 10 b

32 c Ego ad ęmulationem vos add. Ro. 10 d

32 e Mihi vindictam, ego retrib. Rom. 12 d

IOSVE.

1 a Non te deſeram, neque derel. Heb. 13 a

REG. II.

7 c Ego ero illi in patrem, & ipſe. Heb. 1. b

19 b Domine, prophetas tuos occid.Ro.11.a
19 Reliqui mihi ſeptẽ millia virorũ.Ro.11 a

IOB.

5 c Comprehendã ſapiẽtes in aſt.1.cor.3.d

DAVID.

2 a Quare fremuerunt gentes?Act.4.c
2 b Filius meus es tu. Act.13.e.heb.1.b.5.b
2 c Reges eos in virga ferr.Apoc.2.g.19.c
4 b Iraſcimini & nolite peccare. Eph.4.f
5 c Sepulchrum patens eſt guttur. Ro.3.b
6 c Diſcedite a me om.Mat.7.d.25.d.lu.13f
8 b Ex ore infantiũ & lactentiũ.Matt.21.b
8 c Quid eſt hõ ꝙ memores eius.Heb.2.a
8 c Omnia ſubiecitꝰ ſub pedibus.1.co.15.d
9 c Quorum os maledictione.Rom.3.c
13 a Non eſt iuſtus quiſquam.Rom.3.b
13 b Veloces pedes eorum ad effundendũ ſanguinem.Rom.3.c.
15 c Prouidebam dominũ in cõſp.Act.2.d.
15 b Non dabis ſanctũ tuũ vid.Act.2.e.23.c
17 a Ego ero fidens in eum.Heb.1.c
17 g Propterea cõfitebor tibi in.Ro.15.b
18 a Et quidem in omnem terr.Rom.10.d
21 a Eli, eli, Lãma ſabbacthani.Matt.27.d marc.15.c
21 c Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea.Matt. 27.d.Iohan.19.e
2 c Nuntiabo nomen tuum frat.Heb.2.c
23 a Domini eſt terra, & plen.1.Corin.10.f
24 c Odio habuerunt me gratis.Iohan.15.d
30 a In manus tuas cõmendo ſpi.Luc.23.f
31 a Beati quorũ remiſſę ſũt iniqui.Ro.4.a
33 c Qui enim vult vitã dilig.1.Pet.3.b
39 b Hoſtiam & oblationem nol.Heb.10.b
40 c Qui mãducat mecum panẽ.Iohan.13.b
43 de Propter te mortificamur to.Rom.8.g
44 b Thronus tuus deus in ſecul.Heb.1.c
50 a Vt iuſtificeris in ſermonibus.Rom.3.a
54 d Iacta ſuper dominũ curam.1.Pet.5.b
62 d Vnuſquiſq; autem propriam mercedẽ accipiet.1.Corint.3.b
67 d Aſcendẽs in altum captiuã. Ephe.4.b
68 b Zelus domus tuæ com.Iohan.2.d
68 b Improperia improperantiũ. Rom.15.a
68 c Fiat menſa eorum coram.Rom.11.b
68 c Fiat cõmoratio eorum deſ.Act.1.d
68 c In ſiti mea potauerunt me.Iohan.19.f
77 a Aperiam in parabolis os.Matth.13.e
77 c Panem cæli dedit eis.Iohan.6.d
81 b Ego dixi, dii eſtis.Iohan.10.g
88 d Inueni Dauid ſeruum meum. Act.13.d
90 c Angelis ſuis manda . Matt.4.a.luc.4.b
91 b Dominus nouit cogitationes ſapientũ quoniam vanæ ſunt.1.Cor.3.d
94 d Sicut iuraui in ira mea.Heb.4.a
94 c Hodie ſi vocem eius aud.Heb.3.b
96 b Et adorent eum omnes ang.Heb.1.c
101 d Tu in principio domine terr.Heb.1.c
103 Qui facit angelos ſuos ſpiritus.Heb.1.c
108 b Et epiſcopatum eius accipiat. Act.1.d
109 a Dixit Dominus domino meo.Matt.22. d.luc.20.g.act.2.f
109 a Sede à dextris meis.Beb.1.d
109 a Donec ponam inimicos tuos ſcabellũ &c.Heb.1.d.1.Corint.15.d
109 b Tu es ſacerdos inæternũ. Heb.5.b.7.c
109 b Iurauit dominus, & nõ pœn.Heb.7.c
111 b Diſperſit dedit pauperibus.2.Cor.9.c
115 a Credidi propter quod loc.2.Cor.4.c
115 a Omnis homo mendax.Rom.3.a
116 a Laudate dominũ omnes gent.Ro.15.c
117 a Dominꝰ mihi adiutor: nõ tim.Heb.13.b
117 d Lapidem quem reproba.Matt.21.d. mar.12.a.act.4.b.1.Pet.2.b
117 Hoſanna filio Dauid.Matt.21.b
131 c De fructu ventris tui ponam.Act.2.e
139 a Venenum aſpidum ſub labiis.Rom.3.b

PROVERB.

3 a Nolite eſſe prudentes apud.Rom.12.d
3 b Fili mi, noli negligere diſcipl.He.12.b
3 b Quem diligit dominus corripit, &c. Heb.12.b apoc.3.d
10 b Charitas operit multitud.1.Pet.4.b
17 c Videte ne quis malũ pro malo alicui reddat.1.Theſſ.5.d.1.Pet.3.b
20 c Qui maledixerit patri vel matri. Mat. 13.a.mar.7.b
25 c Si eſurierit inimicus tuus.Rom.12.d
26 b Canis reuerſus ad vomitum.2.Pet.2.d

ISAIAS.

1 c Niſi dominꝰ ſabbaoth reliquiſſ.Ro.9.f
5 d Homo plantauit vineam.Matt.21.b luc.20.b.mar.12.a
6 a Sanctus, ſanctus, ſanctus Dominus deꝰ. Apoc.4.c.
6 c Auditu audietis, & non intelligetis. Matth.13.b.mar.4.b.luc.8.b.act.28.f Iohan.12.f.rom.11.b
7 c Ecce virgo in vtero habebit. Matt.1.d
8 d Ecce ego & pueri mei quos.Heb.2.d
9 a Terra Zabulon & terra Nephi.Mat.4.c
10 c Si fuerit numerus filiorum Iſrael tanquam arena maris.Rom.9.f
11 a Reuelabitur ille iniquus quẽ dominus interficiet.2.Theſſa.2.c
11 c Erit radix Ieſſæ.Rom.15.c.act.13.d.
21 c Cecidit cecidit Babylon.Apoc.4.b
22 d Manducemus & bibamus, cras enim

moriemur.1.Cor.15.e

22 f Hęc dicit ſanctus & verus,qui.Apo.3.b

25 c Abſterget dominus omnem lachrymā ab oculis,&c.Apoc.7.d.21.b

28 e Quoniam in aliis linguis & labiis aliis loquar populo huic.1.Corint.14.d

28 d Ecce pono in Sion lapidē offenſionis. Rom.9.g.1.pet.2.b.act.4.b

29 d Populus hic labiis me honorat. Matt. 15.a.mar.7.b

19 e Perdam ſapientiam ſapientum, & prudentiam,&c.1.Cor.1.c

33 c Vbi ſapiens? vbi ſcriba? 1.Cor.1.c

40 a Vox clamantis in deſerto.Matt.3.a. mar.1.a luc.3.a.iohan.1.c

40 b Omnis caro fœnū.1. Pet.1.d.iacob.1.d

40 d Quis enim cognouit ſenſum domini? aut quis inſtruxit eum? 1.Corin.2.d

40 d Quis enim cognouit ſenſum domini. aut quis cōſiliarius eius fuit?Ro.11.d

41 b.44 a Ego ſum primus & nouiſſimus. Apoc.1.d.&.22.c

42 a Ecce puer meus quem elegi.Mat.12.b

43 c Ecce noua facio omnia.Apoc.21.b 2.Corin.5.d

45 d Viuo ego dicit dominus,quoniā mihi flectetur omne genu. Rom.14.b

45 b Nunquid dicit figmentum.Rom.9.d.

49 b Poſui te in lucem gentium. Act.13 g.

49 c Tēpore accepto exaudiui te, & in die ſalutis.2.Cor.6.a

49 c Non eſurient,neque ſitient.Apoc.7.d

50 c Tunc acceperūt in faciē eius.Mat.26.g

52 b Quàm ſpecioſi pedes euangelizantiū pacem.Rom.10.

52 d Propter quod exite de medio eorum, & ſeparamini.&c.2.Cor.6.d

52 b Nomē dei per vos blaſph.Ro.2.d

52 d Quibus non eſt annuntiatum de eo, videbunt.Rom.15.e

53 a Domine quis credidit auditui noſtro? Rom.10.c.Iohan.12.f

53 b Ipſe infirmitates noſtras.Mat.8.c

53 c Tanquam ouis ad occiſionem. Act.8.f

53 d Et cum iniquis reputatus eſt.Mar.15.c luc.22.d

53 e Qui peccatū nō fecit.1.Pe.2.d.2.Io.3 a

53 e Qui peccata noſtra pertulit.1.Pet.2.d

54 a Lętare ſterilis quę non paris.Gal.4.d

54 c Et erūt omnes docibiles dei.Iohan.6.e

55 a Et qui ſitit veniat:& q vult.Apoc.22.d

55 b Dabo vobis ſancta Dauid.Act.13.e

56 c Domus mea domus orationis vocabitur.Matth.21.b.mar.11.c.luc.19.g

59 b Cōtritio & infœlicitas in viis.Rom.3 c

59 c Galeam ſalutis.Ephe.6 c.1.theſ.5 b

59 d Veniet ex Sion qui eripiat.Rom.11.d

60 c Et portæ eius non claudētur.Apo. 21 g

60 d Et ciuitas non eget ſole.Apo.21 g

60 d Nox vltra non erit.Apoc.22 a

61 a Spiritus domini ſuper me. Luc.4 c

62 d Dicite filiæ Sion,Ecce rex. Matt.21 a

64 b Quod oculus nō vidit,nec.1.Cor.2.b

65 a Inuētus ſum à nō quærentib9.Ro.10 d

65 a Tota die expādi manus meas.Ro.10 d

65 c Nouos vero cælos & nouam terram. 2.Pet.3 c.apoc.21.a

66 a Cælum mihi ſedes eſt.Act.7 f

66 g Vbi vermis eorum nō morit.Mar.9 g

IEREM.

7 b Vos aūt feciſtis illā ſpeluncā latronū. Matth.21 b.Mar.11 c.luc.19 g

9 g Qui gloriatur,in domino glorietur. 1.Corinth.1. d.2.corinth.10 d.

10 a Quis nō timebit te dñe?Apoc.15 b

17 d Ego ſum ſcrutans renes.Apoc.2 f

31 c Vox in Rama audita eſt.Matth.2.d

31 a Ero vobis in patrē,& vos.2.Corin.6 d

31 e Ecce dies veniēt dicit dominus, & cōſummabo ſuper domū Iſrael.Heb.8 c

31 f Hoc autē teſtamentū quod teſtabor ad illos,&c.Dabo leges meas.Heb.10 c

51 a Cecidit cecidit Babylon mag.Apo.18 a

EZECH.

3 Accipe librū,& deuora illū. Apoc. 10 d

20 b Qui fecerit homo,viuet in ea.Ro.10 b

32 b Sol obſcurabitur,& luna nō.Mat.24 c

36 e Nomē dei per vos blaſphemat.Ro.2 d

DANIE.

9 g Cum videritis abominationem deſolationis.Matth.24 b.Mar.13 b,luc.21 d

OSEE.

1 d Et erit,in loco vbi dictū eſt eis.Ro.9.e

2 d Vocabo nō plebē. Rom.9 e.1.pet.2 b

6 c Miſericordiā volo,& nō.Mat.9 b.12.a

10 b Tūc incipiēt dicere mōtibus.Luc.23 d

11 a Ex AEgypto vocaui filium meum. Matth.2 c

13 d Abſorpta eſt mors in.1.Corint.15 g

IOEL.

2 g Et erit in nouiſſimis diebus.Act.2 c

2 g Omnis enim quicūque inuocauerit nomen domini,ſaluus erit.Rom.10.c

AMOS.

5 g Nunquid victimas & hoſtias.Act.7 e

6 a Væ vobis diuitibus.Luc.6.d

9 c Poſt hæc reuertar,& reædificabo tabernaculum Dauid.Act.15 c

IONAS.

2 a Sicut fuit Ionas in vētre ceti tribuꝰ die
bus & tribus, &c. Matt. 12 c. luc. 11 d

3 b Pœnitentiā egerunt in prædicatione
Ionæ, Matth. 12 d. luc. 11 e.

MICHAE.

5 a Et tu Beth-lehem terra Iuda. Matt. 2. a

7 b Veni ſeparare hominē aduerſus patrē
ſuum, & filiam, &c. Matt. 10 d. lu. 12 g

AGGAE.

2 b Adhuc ſemel, & ego mouebo. Heb. 12. g

HABAC.

1 b Videte contēptores, & admiramini, &
diſperdimini: quia opus. Act. 13 f

2 a Iuſtus autē ex fide viuit. Ro. 1 c, gal. 3 b

NAHVM.

1 d Quā ſpecioſi pedes euāgeliz. Ro. 10 c

ZACHAR.

8 c Loquimini veritatem vnuſ. Eph. 4 f

9 b Ecce rex tuus venit. Matt. 21 a. io. 12 b

11 c Et acceperunt triginta. Matth. 27 a

12 c Videbūt in quē cōpunxerūt. Ioh. 19 g

13 c Percutiā paſtorē. Matt. 26. c, marc. 14 b

MALACH.

1 a Iacob dilexi, Eſau aūt odio. Rom. 9. c

3 a Ecce ego mitto angelū meū. Matt. 11 b
marc. 1 a. luc. 7 d. iohan. 1 c

4 b Ipſe eſt Elias qui vēturꝰ erat. Mat. 11 b

4 b Quid eſt quod ſcribę dicunt, ꝙ Eliam
oporteat, &c. Matt. 17 b. mar. 9 b

4 b Vt cōuertat corda patrum. Luc. 1. b

Index alter, in quo itidem NOVI INSTRVMENTI

testimonia ex veteri excerpta annotauimus, ſi non ad verbum, certe iuxta ſententiam. ex quorum collatione cum iis à quibus videntur deſumpta, non parum lucis accedet Chriſtianis lectoribus.

GENESIS.

1 a Fide intelligimus aptata eſſe. Heb. 11. a

1 a Cæli erant prius & terra de. 2. Pet. 3. b

1 d Bene omnia fecit. Mar. 7. d

1 d Adam primus formatꝰ eſt. 1. Timo. 2. d

2 d Non enim vir ex muliere. 1. Corin. 11 a

3 a Serpēs ſeduxit Heuā aſtutia. 2. cor. 11 a

4 b Adam non eſt ſeductus. 1. Timoth. 2 d

4 b A ſanguine Abel iuſti. Matth. 23. d

4 b Nō ſicut Cain qui ex maligno. 1. io. 3 b

4 b Væ illis qui in via Cain. Iudæ epiſt. d

5 c Fide, Enoch tranſlatus eſt Heb. 13 a

6 c Quando expectabant dei. 1. Pet. 3. d

6 e Fide, Noe reſponſo accepto Heb. 11. b.

7 a Octauū Noe iuſtitię pręconē. 2. Pet. 1 b

7 b Sicut in diebus ante diluuiō. Mat. 24. d

9 a Omnes qui acceperint gladiū, gladio
peribunt. Matt. 26. e. apoc. 13. c

12 a Fide, qui vocatur Abraham Heb. 11 b

14 d Hic enim Melchiſedech, rex. Heb. 7. a

16 d Abrahā filiū habuit de āncilla. Gal. 4 e.

17 b Et ſignū accepit circūc. Ro. 4. b. act. 7 a

18 a Fide, & ipſa Sara ſterilis. Heb. 11. c

18 b Sicut Sara obediebat Abrahę. 1. Pet. 3 a

19 b Euertit ciuitates Sodomorū. 2. Pet. 2. b

19 e Sicut Sodoma & Gomorrha. Iudę epi. c

19 c Memores eſtote vxoris Lot. Luc. 17. g

19 e Sicut factū eſt in diebus Lot. Luc. 17. f

21 a Abrahā habuit filiū de liber. Gal. 4. c

22 a Fide, obtulit Abraham Iſaac. Heb. 11. d.

22 b Offert Abrahā filiū Iſaac ſuper. Iac. 2 d

22 c Sicut locutus eſt ad patres, &. Luc. 1 e

25 c Rebecca ex vno cōcubitu. Rom. 9. b

25 d Nequis fornicator aut proph. He. 12. d

27 d Fide, & de futuris benedixit. Heb. 11 d

48 c Fide, Iacob moriēs, ſingulos. Heb. 11 d

49 b Quem ſcripſit Moyſes in lege. Iohā. 1. g

50 d Fide, Ioſeph moriēs, de ꝓfect. He. 11. d

EXOD.

2 a Fide, Moyſes natꝰ, occultatꝰ. Heb. 11 d

2 b Fide, Moyſes grandis factus. Heb. 11 e

2 b Cum vidiſſet Moyſes quēdam. Act. 7 c

3 a Expletis annis quadraginta. Act. 7 d

12 d Fide, celebrauit paſcha. Heb. 11. e

14 e Omnes in Moyſe baptizati. 1. Cor. 10 a

14 e Fide, tranſierunt mare rubrū. Heb. 11 e

16 c Patres veſtri manducauerūt. Ioh. 6 e

16 d Panem de cælo dedit eis. Iohā. 6 d

16 d Omnes eandē eſcam ſpirit. 1. Cor. 10. a

17 b Bibebant de ſpirituali. 1. Corinth. 10. a

19 b Et ſi beſtia tetigerit montem. Heb. 12 e

19 c Gēs ſancta, populꝰ acquiſitiōis. 1. Pe. 2 b

20 b Non periurabis. Matth. 5 c

20 c Non homicidium facies. Matth. 19 c

20 c Non enim acceſſiſtis ad tract. Heb. 12 e

24 c Lecto omni mandato legis. Heb. 9 e

26 a, 36 a Tabernaculum factum eſt. Heb. 9. a

32 b Neqꝫ idololatræ efficiamini. 1. Co. 10 b

LEVIT.

22 a In ſabbatho circūditis. Iohan. 7. c

12 a Poſtquā impleti ſunt dies octo. luc. 2 c

17 a poſtquam impleti ſunt dies. Luc. 2. d

12 c Vt darēt hoſtiā ſecundū quod. luc. 2. d

14 a Offer munus tuū quod pręcepit Moy
ſes. &c. Mat. 8. a. mar. 1. d. luc. 5. c.

16 d Omnis multitudo populi erat. Luc. 1. a

16 e Si enim ſanguis hicorum. Heb. 9. d

19 c Nolite in perſonarũ accep. Iacob.2.a b
19 d Si peccauerit in te. Matt.18 b.luc.17 a
20 a In lege Moyſes mandauit. Iohan.8.a

NVMER.

8 c Omne maſculinũ adaperiens. Luc.2.d
9 d Patres noſtri oẽs ſub nube.1.Cor.10.a
11 b Panẽ de cælo dedit eis man. Iohã.6.d
12 b ſicut & Moyſes in omni domo. He.3.a
14 f Cadauera filiorũ Iſrael proſtr. Heb.3.d
14 f Neque murmuraueritis.1.Corin.10.c
16 a In contradictione Core. Iudæ epiſt.d
19 a Quorũ enim animaliũ ſanguis. He.13.b
20 b Bibebãt autẽ de ſpirituali.1.Cor.10.a
21 b Neque tentemus Chriſtũ.1.Corin.10.b
21 e Sicut Moyſes exaltauit ſerpẽtẽ. Io.3.b
22 d Animal mutũ ſubiugale.2.Pet.2.c
22 d Errore Balaam mercede effuſi ſunt. Iudæ epiſt.d.1.pet.2.c
24 c Balaã docebat Balac mittere. Apo.2.d
25 b Neque fornicemur ſicut. 1.Corin.10.b
26 g Proſtrati ſunt in deſerto.1.Cor.10.b
28 a Sabbathis ſacerdotes in tẽp. Mat.12.a

DEVTERON.

1 e.16.d. Nolite in perſonarum. Iacob.2.a b
5 b Non periurabis. Matth.5.e
10 d Non eſt acceptio perſonarũ apud deũ Ro.2.b.act.10.e.col.3.d.eph.6.b.2.pe.1 e
17 b Irritã quis faciens legẽ Moyſi. He.10.e
18 a Neſcitis quoniã qui in ſacr.1.Cor.9.b
24 a Quicunque dimiſerit vxorem ſuam, det ei libellũ. Matt.5.c.19.b.mar.10.b

IOSVE.

2 a Similiter & Rahab meretrix. Iacob.2.d
6 c Fide, muri Iericho corruerunt. He.11.c
6 d Fide, Rahab meretrix nõ periit. he.11 f

REGVM I.

21 b Nõ legiſtis quid fecerit Dauid, quãdo eſuriit. Matt.12.a.mar.2.d.luc.6.a

REGVM III.

2 b Liceat audenter dicere ad. Act.2.e.13.c
10 a Regina auſtri venit. Matt.12.d.lu.11.d
17 a In diebꝰ Eliæ clauſum eſt cęlũ. Lu.4 d
17 a Elias homo erat ſimilis nobis. Iaco.5.d

REGVM IIII.

4 e Neminẽ ꝑ viã ſalutaueritis. Luc.10.a
5 d Multi leproſi erant in Iſrael. Luc.4.e

I. PARALIP.

23 b Nec quiſquã ſumit ſibi honorẽ. He.5.b

IOB.

1 d Nihil intulimꝰ in hũc mũdũ.1.Tim.6b
5 c Beatus vir qui ſuffert tentat. Iacob.1.b
34 b Nõ eſt ꝑſonarũ acceptor deꝰ. Act.10.e

DAVID.

40 c Filius hominis vadit, ſicut ſcriptũ eſt. Matt.26.b.mar.14.b.luc.22.b
131 a Petiit Dauid vt inueniret. Act.7.f

PROVERB.

11 d Si iuſtus vix ſaluabitur.1.Pet.4.d
17 d Sit autẽ omnis homo velox. Iacob.1.e
20 b Si dixerimus quia peccatũ.1.Iohã.1.d
24 c Nolite in perſonarũ acceptiõe. Iac.2.a
25 a Cũ vocatus fueris ad prãdiũ. Luc.14.c

ISAIAS.

8 c Ecce poſitus eſt hic in ruinã &. Luc.2 e
13 b Statim poſt tribulationẽ dierũ illorum ſol. Matt.25.c.marc.13.c.luc.21.e
41 b Suſcepit Iſrael puerũ ſuum. Luc.1.e
54 a Beatæ ſteriles, & ventres qui. Luc.23.d
58 b Eſuriui, & dediſtis mihi mã. Matt.25.c
63 a Et veſtitꝰ erat veſte aſperſa. Apoc.19.c

IEREM.

2 d Homo erat paterfamilias qui plantauit vineã. Matt.21.d.mar.12.a.luc.20.b
18 a Nunquid dicit figmentũ ei qui. Ro.9.d

EZECH.

3 e Et cum conſummati fuerint. Apo.20.c
12 f Vbi eſt promiſſio aut aduẽtus.2.Pe.3.b
18 b Eſuriui, & dediſtis mihi mã. Matt.25.c

DANIEL.

7 c Et erat numerus eorũ millia. Apoc.5.d
12 c Et angelus quem vidi ſtantẽ. Apo.10.b

IOEL.

3 c Sol obſcurabitur, & luna non dabit lumẽ ſuũ. Matt.24.c.marc.13.c.lu.21.e

MICHAE.

2 c Non habemus hic manentem. Heb.13 c
4 c Regnabit in domo Iacob. Luc.1.c

Frater Ambroſiꝰ tua mihi munuſcula perferẽs, detulit ſimul & ſuauiſſimas literas, quæ á principio amicitiarum, fidem probatæ iam fidei & veteris amicitiæ preferebant. Vera enim illa neceſſitudo eſt, & Chriſti glutino copulata, quam non vtilitas rei familiaris, non præſentia tantum corporum, non ſubdola & palpãs adulatio: ſed dei timor, & diuinarum ſcripturarum ſtudia conciliant. Legimus in veteribus hiſtoriis quoſdam luſtraſſe prouincias, nouos adiſſe populos, maria tranſiſſe: vt eos quos ex libris nouerant, corã quoque viderent. Sic Pythagoras Memphiticos vates, ſic Plato AEgyptum & Architam Tarẽtinum, eamq; oram Italiæ, quæ quondam magna Græcia dicebatur, laborioſiſſime peragrauit: vt q Athenis magiſter erat, & potens, cuiuſque doctrinam Academiæ gymnaſia perſonabant, fieret peregrinus atque diſcipulus: malens aliena verecunde diſcere, quàm ſua impudenter ingerere. Denique cum literas quaſi toto fugientes orbe perſequitur, captus á piratis atque venundatus, etiam tyranno crudeliſſimo paruit, captiuus, vinctus & ſeruus, tamen quia philoſophus, maior emente ſe fuit. Ad Titum Liuium lacteo eloquentiæ fonte manantem, de vltimis Hiſpaniæ Galliarumq; finibus quoſdã veniſſe nobiles legimꝰ: & quos ad contemplationem ſui Roma nõ traxerat, vnius hominis fama pduxit. Habuit illa ætas inauditum omnibus ſeculis, celebrandumq; miraculum, vt vrbem tantam ingreſſi, aliud extra vrbẽ quærerent. Apollonius, ſiue ille magus (vt vulgus loquitur) ſiue philoſophus, vt Pythagorici tradũt, intrauit Perſas, pertrãſiuit Caucaſũ, Albanos, Scythas, Maſſagetas, opulentiſſima Indiæ regna penetrauit: & ad extremum, latiſſimo Phiſon amne tranſmiſſo, peruenit ad Brachmanas, vt Hiarcham in throno ſedentem aureo, & de Tantali fonte potantem, inter paucos diſcipulos de natura, de motibus ſyderum ac dierum curſu audiret docentẽ. Inde per AElamitas, Babylonios, Chaldæos, Medos, Aſſyrios, Parthos, Syros, Phœnices, Arabes, Palæſthinos, reuerſus Alexandriã, perrexit AEthiopiam, vt Gymnoſophiſtas, & famoſiſſimam ſolis menſam videret in ſabulo. Inuenit ille vir vbique quod diſceret, & ſemper proficiens, ſemper ſe melior fieret. Scripſit ſuper hoc pleniſſime octo voluminibus Philoſtratus.

II Quid loquar de ſeculi hominibus? cum apoſtolus Paulus vas electionis & magiſter gentium, qui de conſcientia Act.9.c
tanti in ſe hoſpitis loquebatur. An experimẽtum vnum quæritis eius qui in II.Co.13.a
me loquitur Chriſtus? poſt Damaſcum Galat.1.d
Arabiamq; luſtratam aſcenderit Ieroſolymam, vt videret Petrum, & manſerit apud eum diebus quidecim. Hoc enim myſterio hebdomadis & ogdoadis futurus gentium predicator inſtruendus
erat. Rurſumq; poſt annos quatuordecim, aſſumpto Barnaba & Tito, expoſuerit apoſtolis euãgelium, ne forte in vacuũ curreret, aut cucurriſſet. Habet enim neſcio quid latentis energias viua vox, & in aures diſcipuli de authoris ore transfuſa, fortius ſonat. Vnde & AEſchynes cum Rhodi exularet, & legeretur illa Demoſthenis oratio, quam aduerſus eum habuerat, mirantibus cũctis atque laudãtibus, ſuſpirãs ait, Quid ſi ipſam audiſſetis beſtiã, ſua verba reſonantem? Galat.2.d

III Hæc non dico, quod ſit in me aliqd tale, quod vel poſſis à me audire, vel velis diſcere: ſed quod ardor tuus ac diſcendi ſtudium etiam abſque nobis per ſe probari debeat. Ingenium docile, & ſine doctore, laudabile eſt. Nõ quid inuenias, ſed quid quæras cõſyderamus. Mollis cera, & ad formandum facilis, etiam ſi artificis & plaſtæ ceſſent manus: tamen virtute totum eſt quicquid eſſe poteſt. Paulus apoſtolus ad pedes
Gamalielis legem Moyſi, & prophetas Act.22.a
didiciſſe ſe gloriatur, vt armatus ſpiritualibus telis, poſtea diceret confidenter. Arma militiæ noſtræ, non carna- 2.Co.10.b
lia ſunt: potentia deo, ad deſtructionẽ munitionum conſilia deſtruentes, & omnem altitudinem extollentem ſe

aduerſus ſcientiam dei,& captiuantem omnem intellectum ad obediendum Chriſto,& parati ſubiugare omnem inobedientiam. ||Ad Timotheum ſcribit ab infantia ſacris literis eruditum, & hortatur ad ſtudium lectionis, ||ne negligat gratiam quæ data ſit ei per impoſitionem manus presbyterii. ||Tito præcipit vt inter cæteras virtutes epiſcopi, quem breui ſermone depinxit, ſcientiam quoque in eo eligat ſcripturarum,Obtinentem (inquit) eum, qui ſecundum doctrinam eſt,fidelem ſermonem:vt potens ſit exhortari in doctrina ſana, & contradicentes reuincere.

2.Ti.3.d
1.Ti.4.d
Tit.1.b

IIII Sancta quippe ruſticitas ſolum ſibi prodeſt : & quantum ædificat ex vitæ merito eccleſiam Chriſti, tãtum nocet ſi deſtruentibus non reſiſtat.||Malachias propheta,imo per Malachiam dominus interrogauit ſacerdotes legem:intantum ſacerdotis officium eſt interrogatum reſpondere de lege. || Et in Deuteronomio legimus, Interroga patrem tuũ,& annũtiabit tibi:ſeniores tuos,& dicent tibi.In pſalmo quoq;.118.Cantabiles mihi erant iuſtificationes tuæ in loco peregrinationis meę.||Et in deſcriptione iuſti viri,cum eum Dauid arbori vitæ,quæ eſt in paradiſo, compararet,inter cæteras virtutes & hoc intulit,In lege domini voluntas eius, & in lege eius meditabitur die ac nocte.Daniel in fine ſacratiſſimæ viſionis||ait iuſtos fulgere ſicut ſtellas : & intelligentes,id eſt doctos, quaſi firmamentum. Vides quantũ inter ſe diſtent iuſta ruſticitas,& docta iuſtitia?Alii ſtellis,alii cælo comparantur. Quanquam iuxta Hebraicam veritatem vtrunque de eruditis poſſit intelligi.Ita enim apud eos legimus,Qui autem docti fuerint,fulgebunt,quaſi ſplẽdor firmamẽti: & qui ad iuſtitiam erudiunt multos,quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Cur dicitur Paulus apoſtolus vas electionis?Nẽpe quia legis, & ſcripturarum ſanctarum erat armarium eum.Phariſæi ſtupent in doctrina domini : & mirantur in Petro & Iohanne quomodo legem ſciant, cum literas non didicerint. Quicquid enim aliis exercitatio, &

Mala.2.b
Deu.32.a
Pſalm.1.
Dani.12b

quotidiana in lege meditatio tribuere ſolet, illis hoc ſpiritus ſanctus ſuggerebat,|| & erant iuxta quod ſcriptum eſt,theodidacti. || Duodecim annos ſaluator impleuerat, & in templo ſenes de quæſtionibus legis interrogãs,magis docet dum prudenter interrogat.Niſi forte ruſticum Petrum,ruſticum dicimus Iohannem: quorũ vterque dicere poterat,|| Et ſi imperitus ſermone,non tamen ſcientia.Iohannes ruſticus,piſcator: indoctus? & vnde illa vox obſecro, ||In principio erat verbũ & verbum erat apud deum,& deus erat verbum?logos enim Græce, multa ſignificat,nam & verbum eſt, & ratio, & ſupputatio, & cauſa vniuſcuiuſque rei, per quam ſunt ſingula quæ ſubſiſtunt:quæ vniuerſa, recte intelligimus in Chriſto.

Iſa.54.d
Iohã.9.a
Luc.2.f
2.Co.11.b
Iohã.1.a

V Hoc doctus Plato neſciuit,hoc Demoſthenes eloquens ignorauit. || Perdã,inquit,ſapiẽtiã ſapiẽtiũ,&prudẽtiã prudentium reprobabo. Vera ſapientia perdet falſam ſapientiam. & quãquam ſtultitia prædicationis in cruce ſit:tamen Paulus||ſapientiam loquitur inter perfectos:ſapientiam autem non ſeculi huius,nec principum ſeculi iſtius,quæ deſtruitur,ſed loquitur dei ſapientiam in myſterio abſconditã,quam prædeſtinauit deus ante ſecula. Dei ſapientia, Chriſtus eſt.Chriſtus enim,dei virtus, & dei ſapientia.Hæc ſapientia, in myſterio abſcõdita eſt:de qua & noui pſalmi titulus prænotatur,Pro occultis filii.||in quo ſunt omnes theſauri ſapiẽtię & ſciẽtię dei abſcõditi.Et qui in myſterio abſconditus erat,prædeſtinatus eſt ante ſecula:prędeſtinatus autem & pręfiguratus in lege & prophetis.Vnde & prophetæ appellabãtur videntes:quia videbant eum,quem cæteri non videbant.||Abraham vidit diem eius,& lætatus eſt.||Aperiebantur cæli Ezechieli,qui populo peccatori clauſi erant. ||Reuela(inquit Dauid)oculos meos, & conſyderabo mirabilia de lege tua. ||Lex enim ſpiritualis eſt, & reuelatione opus eſt vt intelligatur,ac reuelata facie dei gloriam contemplemur. ||Liber in Apocalypſi ſeptẽ ſigillis ſignatus oſtẽditur:||quẽ ſi dederis homini ſcien-

Abd.1.c
Iſa.19.e
1.Cor.1.c
1.Cor.2.b
Coloſ.2.a
Iohã.8.g
Ezech.1.d
Pſal.118.
Rom.7.c
2.Cor.3.d
Apoc.3.a
Iſa.29.d

ti literas vt legat, reſpōdebit tibi, Non poſſum: ſignatus eſt enim. Quanti hodie putant ſe noſſe literas, & tenent ſignatum librum, nec aperire poſſunt,
Apoc. 3. b niſi ille reſerauerit || qui habet clauem Dauid: qui aperit, & nemo claudit:
Act. 8. c claudit, & nemo aperit. || In Actib9 apoſtolorum ſanct9 Eunuchus, imo vir (ſic enim eum ſcriptura cognominat) cum legeret Iſaiam propheram, interrogatus à Philippo, Putaſne intelligis quæ legis? reſpondit, Quomodo poſſum, niſi aliquis me docuerit? Ego (vt de me loquar interim) nec ſanctior ſum hoc Eunucho, nec ſtudioſior, q̄ de AEthiopia, id eſt de extremis mundi finibus venit ad templum, reliquit aulā regiam: & tantus amator legis diuinæque ſcientiæ fuit, vt etiam in vehiculo legeret literas ſacras. Et tamen cum librum teneret, & verba domini cogitatione conciperet, lingua volueret, labiis perſonaret ignorabat eum, quem in libro neſciens venerabatur. Venit Philippus, oſtendit ei Ieſum, qui clauſus latebat in litera. O mira doctoris virtus. Eadem hora credit Eunuchus, baptizatur, & fidelis & ſanctus factus eſt, ac magiſter de diſcipulo, plus in deſerto fonte eccleſiæ, quàm in aurato ſynagogæ templo reperit. Hæc à me perſtricta ſunt breuiter (neque enim epiſtolaris anguſtia euagari longius patiebatur) vt intelligeres te in ſcripturis ſacris ſine præuio, & monſtrante ſemitam non poſſe ingredi.

VI ☞ Taceo de Grammaticis, Rhetoribus, Philoſophis, Geometris, Dialecticis, Muſicis, Aſtronomis, Aſtrologis, Medicis, quorum ſcientia mortalibus vel vtiliſſima eſt, & in tres partes ſcinditur, decretum, rationem, & experientiam. Ad minores artes veniā, & quæ non tam lingua, quàm manu adminiſtrantur. Agricolæ, cæmentarii, fabri metallorum, lignorumve cæſores, lanarii quoque, & fullones, & cæteri qui variam ſupellectilem, & vilia opuſcula fabricantur, abſque doctore eſſe nō poſſunt quod cupiunt. Quod medicorum eſt, promittunt medici: tractant fabrilia fabri. Sola ſcripturarū ars eſt, q̄uam ſibi paſſim omnes vendicant. Scribimus indocti, doctiq; poemata paſſim. Hanc garrula anus, hanc delirus ſenex, hanc ſophiſta verboſus, hanc vniuerſi præſumunt, lacerant, docent antequā diſcant. Alii adducto ſupercilio, grandia verba trutinantes inter mulierculas de ſacris literis philoſophantur. Alii diſcunt proh pudor, à fœminis, quod viros doceant. & ne parum hoc ſit, quadam facilitate verborum, imo audacia ediſſerūt aliis, quod ipſi non intelligunt. Taceo de mei ſimilibus, qui ſi forte ad ſcripturas ſanctas poſt ſeculares literas venerint, & ſermone compoſito aures populi mulſerint, quicquid dixerint, hoc legē dei putant, nec ſcire dignantur quid prophetæ, quid apoſtoli ſenſerint, ſed ad ſenſum ſuum incongrua aptant teſtimonia, quaſi grande ſit, & nō vitioſiſſimum docendi genus, deprauare ſententias, & ad volūtatem ſuam ſcripturam trahere repugnantem. Quaſi non legerimus Homerocentonas, & Vergiliocentonas: ac non ſic etiam Maronē ſine Chriſto poſſimus dicere Chriſtianum, quia ſcripſerit, Iam redit & virgo, redeunt Saturnia regna. Iam noua progenies cælo demittitur alto. Et patrem loquentem ad filium. Nate meæ vires, mea magna potētia ſolus. Et poſt verba ſaluatoris in cruce, Talia p̄ſtabat memorans, fixuſque manebat. Puerilia ſunt hæc, & circulatorum ludo ſimilia docere quod ignores: imo, vt cū ſtomacho loquar, ne hoc quidem ſcire quod neſcias.

☞ Videlicet manifeſtiſſima eſt Geneſis, in qua de creatura mundi, de exordio generis humani, de diuiſione terræ, de confuſione linguarum & gentium, vſque ad exitum ſcribitur Hebręorum. VII Geneſis

Patet Exodus cum decem plagis, cum decalogo, cum myſticis diuiniſq; præceptis. Exodus

In promptu eſt Leuiticus liber, in quo ſingula ſacrificia, imo ſingulæ pene ſyllabæ, & veſtes Aaron, & totus ordo Leuiticus ſpirant cæleſtia ſacramenta. Leuitic9

Numeri vero, nōne totius Arithmeticæ, & prophætię Balaā, & quadraginta duarum per eremum manſionum myſteria continent? Numeri

eutero omium Deuteronomium quoque ſecūda lex, & euangelicæ legis præfiguratio, nonne ſic ea habet quæ priora ſunt, vt tamen noua ſint omnia de veteribus? hucuſque Moyſes, hucuſq; Pentateuchus: quib9 quinq; verbis loq ſe velle apoſtolus in eccleſia gloriatur. (Co.14 d)

ob Iob exemplar patientiæ, quæ nō myſteria ſuo ſermone complectitur? Proſa incipit, verſu labitur, pedeſtri ſermone finitur: omneſque leges dialecticæ, propoſitione, aſſumptione, confirmatione, cōcluſione determinat. Singula in eo verba, plena ſunt ſenſibus. Et (vt de cæteris ſileam) reſurrectionē corporum ſic prophetat, vt nullus de ea vel manifeſtius, vel cautius ſcripſerit. Scio (inquit) quod redemptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum: & rurſum circundabor pelle mea: & in carne mea videbo deum, quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi mei conſpecturi ſunt, & non alius. Repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo. (ap.19.d)

Veniam ad Ieſum Naue, qui typum domini non ſolum geſtis, verum etiam nomine præfert. tranſit Iordanem, hoſtium regna ſubuertit, diuidit terram victori populo, & per ſingulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes atque confinia, eccleſiæ cæleſtiſque Ieruſalem ſpiritualia regna deſcribit. (oſue, ſi- e Ieſus Naue)

In Iudicū libro, quot principes populi, tot figuræ ſunt. (ib. Iudicū)

Ruth Moabitis, Iſaiæ explet vaticinium dicentis, Emitte agnum domine dominatorem terrę, de petra deſerti, ad montem filiæ Sion. (uth ſa.16.a)

Samuel in Heli mortuo, & in occiſo Saul, veterem legem abolitam mōſtrat. Porro in Sadoc atque Dauid, noui ſacerdotii, nouique imperii ſacramenta teſtatur. (eg.1. & 2)

Melachim, id eſt tertius & quartus Regum liber, à Salomone vſque ad Iechoniam, & à Ieroboam filio Nabat vſque ad Oſee, qui ductus eſt in Aſſyrios, regnū Iuda & regnum deſcribit Iſrael. ſi hiſtoriam reſpicias, verba ſimplicia ſunt: ſi in literis ſenſum latentē inſpexeris, eccleſiæ paucitas & hæreticorum contra eccleſiam bella narrantur. (eg.3. & 4)

Duodecim prophetiæ in vnius voluminis anguſtia coartati, multo aliud, quàm ſonant in litera, præfigurāt.

Oſee crebro nominat Ephraim, Samariā, Ioſeph, Iezrahel, & vxorem fornicariā, & fornicationis filios, & adulteram cubiculo clauſam mariti, multo tempore ſedere viduam, & ſub veſte lugubri viri ad ſe reditum præſtolari. Oſee

Ioel filius Phatuel deſcribit terrā duodecim tribuum, eruca, brucho, locuſta, rubigine vaſtante conſumptam: & poſt euerſionem prioris populi, effuſum iri ſpiritum ſanctum ſuper ſeruos dei & ancillas, id eſt ſuper centū viginti credentium nomina, & effuſum iri in cœnaculos Sion. Qui centū viginti ab vno vſque ad quindecim paulatim, & per incrementa ſurgentes, quīdecim graduum numerum efficiunt, qui in pſalterio myſtice continentur. Ioel. Act.2.e

Amos paſtor, & ruſticus, & rubo- rum mora diſtringens, paucis verbis explicari non poteſt. Quis enim digne exprimat tria & quatuor ſcelera Damaſci, & Gazæ, & Tyri, & Idumææ, & filiorum Ammon, & Moab: & in ſeptimo & octauo gradu Iudæ & Iſrael? Hic loquitur ad vaccas pingues, quæ ſunt in Samariæ monte, & ruituram domū maiorem, minoremq; teſtatur. Ipſe cernit fictorem locuſtæ, & ſtantem dominum ſuper murum litum vel adamantinum, & vncinum pomorum attrahentem ſupplicia peccatoribus: & famem in terram non famem panis, nec ſitim aquę: ſed audiēti verbū dei. Amos

Abdias, qui interpretatur ſeruus dei, pertonat contra Edom ſanguineū terrenumq; hominem, fratris quoque Iacob ſemper æmulum, haſta percutit ſpiritali. Abdias

Ionas pulcherrima columba naufragio ſuo paſſionem domini præfigurans, mundū ad pœnitētiā reuocat: & ſub nomine Niniue gentibus ſalutem nuntiat. Ionas

Michæas de Moraſthi cohæres Chriſti vaſtationem annuntiat filiæ latronis, & obſidionem ponit contra eā: quia maxillā percuſſerit iudicis Iſrael. Michęas

Nahum cōſolator orbis, increpat Nahum

ciuitatem ſanguinum, & poſt euerſionem illius loquitur, Ecce ſuper montes pedes euangelizantis, & annuntiantis pacem.

Habacuc

Cap.3.a

Habacuc luctator fortis & rigidꝰ ſtat ſuper cuſtodiam ſuam, & figit gradum ſuper munitionem, vt Chriſtum in cruce contempletur, & dicat, || Operuit cælos gloria eius, & laudis eius plena eſt terra. Splendor eius vt lux erit. cornua in manibus eius: ibi abſcondita eſt fortitudo eius.

Sophonias

Sophonias ſpeculator, & arcanorum dei cognitor, audit clamorem à porta piſcium, & eiulatum à Secunda, & cõtritionem à collibus. Indicit quoque vlulatum habitatoribus Pilæ, quia conticuit omnis populus Chanaan, diſperierunt vniuerſi qui inuoluti erant argento.

Aggæus

Cap.2.b

Aggæus feſtiuus & lætus, qui ſeminauit in lachrymis, vt ĩ gaudio meteret: deſtructum templum ædificat, deumque patrem inducit loquentem, ||Adhuc vnum modicum, & ego commouebo cælum & terram, & mare, & aridam, & mouebo omnes gentes, & veniet deſyderatus cunctis gentibus.

Zacharias

Zacharias memor dñi ſui, multiplex in prophetia, Ieſum veſtibus ſordidis indutum, & lapidem oculorum ſeptem: candelabrumq; aureum cum totidẽ lucernis quot oculis: duas quoque oliuas à ſiniſtris lampadis cernit, & à dextris: vt poſt equos nigros, rufos, albos, & varios, & diſſipatas quadrigas ex Epharim, & equũ de Ieruſalem, pauperem regẽ vaticinetur & prędicet ſedentẽ ſuper pullum filiũ aſinæ ſubiugalis.

Malachias

Cap.1.c

Malachias aperte, & in fine omnium prophetarum, de abiectione Iſrael & vocatione gẽtiũ, ||Nõ eſt mihi, ait, voluntas in vobis, dicit dominus exercituũ: & munus non ſuſcipiã de manu veſtra. Ab ortu enim ſolis vſque ad occaſum, magnũ eſt nomen meũ in gentibus: & in omni loco ſacrificatur, & offertur nomini meo oblatio munda.

Iſaias

Iſaiam, Ieremiã, Ezechielẽ, & Danielem quis poteſt vel intelligere, vel exponere? Quorũ primus non prophetiã mihi videtur texere, ſed Euãgeliũ.

Ieremias

Secundus virgam nuceã, & ollam ſuccenſam à facie Aquilonis, & pardũ ſpoliatũ ſuis coloribus, & quadruplex diuerſis metris nectit alphabetum.

Eze

Tertius principia & finem tantis habet obſcuritatibus ĩuoluta, vt apud Hebræos iſtæ partes cum exordio Geneſeos ante annos triginta non legantur.

Dani

Quartus vero, qui & extremus inter quatuor prophetas, temporum cõſcius, & totius mundi philiſtoros, lapidem præciſum de monte ſine manibus, & regna omnia ſubuertentem, claro ſermone pronuntiat.

Daui

Dauid Simonides noſter, Pindarus & Alcæus, Flaccus quoq;, Catullus, atque Serenus, Chriſtũ lyra perſonat, & in decachordo pſalterio, ab inferis excitat reſurgentem.

Prou bia E cleſia Canti

Salomon pacificus, & amabilis domini, mores corrigit, naturam docet, eccleſiam iungit, & Chriſtum, ſanctarumq; nuptiarum dulce canit epithalamium.

Eſthe

Eſther in eccleſiæ typo populum liberat de periculo, & interfecto Amã, qui interpretatur iniquitas, partes conuiuii, & diem celebrem mittit in poſteros.

Parali meno

Paralipomenon liber, id eſt, inſtrumenti veteris epitome, tantus ac talis eſt, vt abſque illo ſiquis ſcientiam ſcripturarum ſibi voluerit arrogare, ſeipſum irrideat. Per ſingula quippe nomina iuncturaſq; verborum, & prætermiſſæ in Regum libris tanguntur hiſtoriæ, & innumerabiles explicantur Euangelii quæſtiones.

Eſdra Nehe mias

Eſdras & Nehemias adiutor videlicet. & cõſolator à domino, in vnum volumen coartantur, inſtaurant templum, muros exſtruunt ciuitatis: omniſque illa turba populi redeuntis in patriam, & deſcriptio ſacerdotum, leuitarum, Iſraelis, proſelytorum, ac per ſingulas familias murorum, ac turrium opera diuiſa, aliud in cortice præferunt, aliud in medulla retinent. Cernis me ſcripturarum amore raptum, exceſſiſſe modum epiſtolæ, & tamen non impleſſe quod volui. Audiuimus tantum quid noſſe, quid cupere debeamus, vt & nos quoq; poſſimus dicere, || Concupiuit anima mea deſyderare

Pſal.1

iuſtificationes tuas in omni tempore. Cæterum illud Socraticum impletur in nobis, Hoc tantũ ſcio, quod neſcio.

Tangam & nouum breuiter teſtamentum,

Mattheus Marcus Lucas Iohannes — Mattheus, Marcus, Lucas, & Ioannes quadriga domini, & verum cherubim, quod interpretatur ſcientiæ multitudo, per totum corpus oculati ſunt ſcintillæ emicant, diſcurrunt fulgura, pedes habent rectos, & in ſublime tendentes, terga pennata, & vbique volitãtia, tenent ſe mutuo, ſibiq; perplexi ſunt, & quaſi rota in rota voluuntur. & pergunt quocunque eos flatus ſpiritus ſancti perduxerit.

Paulus apoſtol9 — Paulus apoſtolus ad ſeptem ſcribit eccleſias. octaua enim ad Hebræos, à pleriſque extra numerum ponitur. Timotheum inſtruit, ac Titum, & philemonem profugitiuo famulo deprecatur. Super quo tacere melius puto, quam pauca ſcribere.

Act9 apoſtolorũ — Actus apoſtolorum nudam quidem videntur ſonare hiſtoriam, & naſcentis eccleſiæ infantiam texere, ſed ſi nouerimus ſcriptorem eorum Lucam eſſe medicum, cui9 laus eſt in euãgelio: animaduertemus pariter omnia verba illius animę lãguẽtis eſſe medicinã.

Iacobus Petrus Iohãnes Iudas — Iacobus, Petrus, Iohannes, Iudas, ſeptem epiſtolas ediderunt tam myſticas quàm ſuccinctas & breues pariter ac longas: breues in verbis, longas in ſententiis: vt rarus ſit, qui non in earũ cæcutiat lectione.

Apocalypſis — Apocalypſis Iohannis tot habet ſacramenta, quot verba. Parum dixi pro merito voluminis, laus omnis inferior eſt. In verbis ſingulis multiplices latent intelligentiæ. Oro te frater chariſſime, inter hæc viuere, iſta meditari nihil aliud noſſe, nihil quærere: non ne tibi videtur iam hic in terris regni cæleſtis habitaculum? Nolo offendaris in ſcripturis ſanctis ſimplicitate, & quaſi vilitate verborũ, quę vel vitio interpretum, vel de induſtria ſic prolata ſunt, vt ruſticam concionem facilius inſtruerent, & in vna eadem, que ſententia aliter doctus, aliter audiret indoctus. Non ſum tam petulans & hebes, vt hæc me noſſe pollicear, & eorum fructus capere, quorum radices in cælo fixæ ſunt: ſed velle fateor. Sedenti me præfero, magiſtrum renuẽs, comitem ſpõdeo. ‖Petenti datur, pulſanti aperitur, quærens inuenit. Diſcamus in terris, quorum ſcientia nobis perſeueret in cælo. Obuiis te manibus excipiam, & (vt inepte aliquid, ac de Hermagoræ tumiditate effutiam) quicquid quæſieris, tecum ſcire conabor. Habes hic amantiſſimum tui fratrem Euſebium, qui literarum tuarum mihi gratiam duplicauit, referẽs honeſtatẽ morum tuorum, contemptum ſeculi, fidem amicitiæ, amorem Chriſti. Nam prudentiam, & eloquii venuſtatem etiam abſque illo ipſa epiſtola præferebat. Feſtina quæſo te, & hærentis in ſalo nauiculæ funem magis præſcinde, quàm ſolue. — Matt.7.a luc.11.b

VIII. Nemo renuntiaturus ſeculo, bene poteſt vendere, quæ contempſit vt vẽderet. Quicquid inſumptus de tuo tuleris, pro lucro computa. Antiquum dictum eſt, Auaro tam deeſt quod habet quàm quod non habet. Credenti, totus mundus diuitiarum eſt. infidelis autem, etiam obolo indiget. Sic viuamus ‖tanquam nihil habentes, & omnia poſſidentes. Victus & veſtitus diuitiæ Chriſtianorum ſunt. Si habes in poteſtate rem tuam, vende: ſi non habes, proiice. ‖Tollenti tunicam, & pallium relinquendum eſt. Scilicet niſi tu ſemper recraſtinans, & diem de die trahens caute, & pedetentim tuas poſſeſſiunculas vendideris, non habet Chriſtus vnde alat pauperes ſuos. Totum deo dedit, qui ſeipſum obtulit. ‖Apoſtoli nauem tantum & retia reliquerunt. ‖Vidua duo æra miſit in gazophylaciam, & præfertur crœſi diuitiis. Facile contemnit omnia, qui ſe ſemper cogitat eſſe moriturum. — 2.Co.6.b; Matt.5.g; Matt.4.c; Mar.12.d; luc.21.a

PRAEFATIO SANCTI HIERONYMI PRESBYTERI IN PENTATEUCHUM MOYSI.

Deſyderii mei deſyderatas accepi epiſtolas, qui quodam præſagio futurorum, cum Daniele ſortitus eſt nomẽ obſecrantis, vt tranſlatum in latinam linguam de Hebræo ſermone pentatheucum, noſtrorũ auribꝫ traderẽ. Periculoſum opus certe, & obtrectatorũ meorum latratibus patens: qui me

aſſerunt in ſeptuaginta interpretum ſugillationem noua pro veteribus cudere, ita ingenium quaſi vinum probantes: cum ego ſæpiſſime teſtatus ſim me pro virili portione in tabernaculo dei offerre quę poſſim, nec opes alterius aliorum paupertate fœdari. Quod vt auderem, Origenis me ſtudium prouocauit, qui editioni antiquæ translationē Theodotionis miſcuit, aſteriſco & obelo omne opus diſtinguens: dū aut illuceſcere facit quæ minus ante fuerant: aut ſuperflua quæque iugulat & confodit, maxime quæ euangeliſtarū & apoſtolorum authoritas promulgauit. In quibus multa de veteri teſtamento legimus, quæ in noſtris codicibus nō habentur: vt eſt illud, Ex AEgypto vocaui filium meum: &, Quoniā Nazaræus vocabitur: &, Videbunt in quem compunxerunt: & Flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ: &, Quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis aſcenderunt, q̄ præparauit deus diligentibus ſe: & multa alia quæ proprium ſyntagma deſyderant. Interrogemus ergo eos vbi hæc ſcripta ſint: & cum dicere non potuerint, de libris Hebraicis proferamus. Primum teſtimonium eſt in Oſee: Secundum in Iſaia: Tertium in Zacharia: Quartum in Prouerbiis: Quintum æque in Iſaia. Quod multi ignorantes, apocryphorum deliramenta ſectantur: & Hiberas nænias libris authenticis præferunt. Cauſas erroris non eſt meū exponere. Iudæi prudenti factō dicunt eſſe conſilio: ne Ptolemæus vnius dei cultor etiā apud Hebræos, duplicem diuinitatem deprehēderet. Quod maxime idcirco faciebāt, quia in Platonis dogma cadere videbatur. Denique vbicunque ſacratum aliquid ſcriptura teſtatur de patre & filio & ſpiritu ſancto, aut aliter interpretati ſunt, aut omnino tacuerunt: vt & regi ſatisfacerent, & arcanum fidei non vulgarēt. Et neſcio quis primus author ſeptuaginta cellulas Alexandriæ mendacio ſuo extruxerit: quibus diuiſi eadē ſcriptitarint: cum Ariſteas eiuſdē Ptolemæi hyperaſpiſtes, & multo poſt tēpore Ioſephus nihil tale retulerint: ſed in vna baſilica congregatos, contuliſſe ſcribant, non prophetaſſe. Aliud eſt enī eſſe vatem: aliud eſt eſſe interpretem. Ibi ſpiritus ventura prædicit: hic eruditio & verborum copia ea quæ intelligit, transfert. Niſi forte putandus eſt Tullius OEconomicum Xenophontis, & Platonis Protagoram, & Demoſthenis pro Cteſiphonte, afflatus rhetorico ſpiritu tranſtuliſſe. Aut aliter de eiſdē libris per ſeptuaginta interpretes, aliter per Apoſtolos ſpiritus ſanctus teſtimonia texuit: vt quod illi tacuerunt, hi ſcriptum eſſe mētiti ſint. Quid igitur, Damnamus veteres? Minime. Sed poſt priorum ſtudia, in domo domini quod poſſumus laboramus. Illi interpretati ſunt ante aduentū Chriſti, & quod neſciebant, dubiis protulere ſentētiis: nos vero poſt paſſionem & reſurrectionem eius, non tam prophetiam quàm hiſtoriam ſcribimus. Aliter enim audita: aliter viſa narrantur. Quod melius intelligimus, melius & ꝓferrimus. Audi igitur æmule, obtrecta[illegible]uſculta: nō dānno, non reprehendo ſe[illegible]ginta: ſed cōfidenter cunctis illis Apoſtolos præfero. Per iſtorum os mihi Chriſtus ſonat, quos ante ꝓphetas inter ſpiritalia chariſmata poſitos lego: in quibus vltimū pene gradum interpretes tenent. Quid liuore torqueris? Quid imperitorū animos contra me concitas? Sicubi in trāſlatiōe tibi videor errare: interroga Hebræos, diuerſarum vrbium magiſtros conſule. Quod illi habēt de Chriſto, tui codices non habent. Aliud eſt ſi contra ſe poſtea ab apoſtolis vſurpata teſtimonia probauerunt: & emendatiora ſunt exēplaria Latina quam Græca, & Græca quam Hebraica. Verum hæc contra inuidos. Nunc te deprecor Deſyderi chariſſime, vt quia me tantū opus ſubire feciſti, & à Geneſi exordium capere, orationibus iuues: quo poſſim eodē ſpiritu, quo ſcripti ſunt libri, in Latinū eos transferre ſermonem.

Liber Geneſis, He bra[illegible]e Bereſith.

Verbo dei creantur ac benedicun
tur terra, dies, nox, cælum, mare, ſol,
luna, ſtellæ, piſces, & beſtiæ terræ.
Creatur homo, cui & de victu pro-
A uidet deus.

IN PRINCIPIO crea-
uit deus cęlum & terram.
Terra autem erat inanis
*inſuffla/ & vacua, & tenebrę erant
bat, vel ſuper faciem abyſsi: & ſpi
volitabat ritus dei*ferebatur ſuper aquas. ¶Di-
aut incu xitꝗ deus, ‖ Fiat lux. Et facta eſt lux.
babat. Et vidit deus lucem ꝙ eſſet bona: &
Heb.11.a. diuiſit lucem à tenebris. appellauitꝗ
lucem diem & tenebras noctem: fa-
Pſal.135.a ctũꝗ eſt veſpere & mane dies vnus.
Ier.10.b ¶Dixit quoque deus, ‖ Fiat firmamen
tum in medio aquarum: & diuidat
aquas ab aquis. Et fecit deus firma-
B mẽtum, diuiſitꝗ aquas quæ erant ſub
firmamento, ab his quæ erant ſuper
firmamentum. Et factum eſt ita. Vo-
Pſal.135.b cauitꝗ deus firmamentum, cælum:
88.b. & factum eſt veſpere & mane dies ſe-
cũdus. ¶Dixit vero deus, ‖ Cõgregen
tur aquæ quæ ſub cælo ſunt, in locũ
vnum: & appareat arida. Et factum eſt
ita. Et vocauit deus aridam terram.
congregationesꝗ aquarum appella-
uit maria. Et vidit deus ꝙ eſſet bo-
num, & ait: Germinet terra herbã vi-
rentem & facientem ſemen, & lignum
pomiferum faciens fructum iuxta ge-
nus ſuum, cuius ſemen in ſemetipſo
ſit ſuper terram. Et factum eſt ita. Et
protulit terra herbam virẽtem, & fa-
cientem ſemen iuxta genus ſuum, li-
gnumꝗ faciens fructum, & habens
vnumquodque ſementem ſecundum C
ſpeciem ſuam. Et vidit deus ꝙ eſſet
bonum. Et factum eſt veſpere & ma- Pſal. 135.
ne dies tertius. ¶Dixit autem deus, b.
‖Fiant luminaria in firmamento cæ-
li, & diuidant diem ac noctem: & ſint
in ſigna & tempora, & dies & annos
vt luceant in firmamento cæli, & il-
luminẽt terram. Et factum eſt ita. Fe-
citꝗ deus, duo luminaria magna, lu-
minare maius vt præeſſet diei: & lu-
minare minus, vt præeſſet nocti: &
ſtellas. & poſuit eas deus in firmamen
to cæli, vt lucerent ſuper terram, &
præeſſent diei ac nocti, & diuiderent
lucem ac tenebras, & vidit deus ꝙ
eſſet bonum. Et factum eſt veſpere &
mane dies quartus. ¶Dixit etiã deus,
Producant aquæ reptile animę viuen

tis, & volatile ſuper terram ſub firma
mento cæli. Creauitq́ deus cete gran
dia, & omnem animam viuentem at-
ᶠrepentē que=motabilem) quā produxerāt aquę
in ſpecies ſuas, & omne volatile ſecū-
dum genus ſuum. Et vidit deus ꝙ eſ-
ſet bonum, benedixitq́ eis, dicēs=Cre
ᶠFructifi- ſcite) & multiplicamini, & replete a-
cate quas maris: auesq́ multiplicentur ſu-
per terram. Et factum eſt veſpere &
mane dies quintus. ¶Dixit quoq́ de-
us, Producat terra animam viuentem
in genere ſuo, iumenta & reptilia &
beſtias terræ ſecundum ſpecies ſuas.
Factumq́ eſt ita. Et fecit deus beſtias
terræ iuxta ſpecies ſuas, & iumenta &
omne reptile terræ in genere ſuo. ¶Et
D vidit deus ꝙ eſſet bonum, & ait, Fa-
ciamus hominem ad imaginem & ſi-
militudinem noſtram, & præſit pi-
ſcibus maris, & volatilibus cæli, & be
ſtiis, vniuerſæq́ terræ, omniq́ re-
ptili quod mouetur in terra. Et crea-
uit deus hominem ad imaginem ſuā,
ad imaginem dei creauit illum, ‖ma- Mat.19.b
ſculum & fœminam creauit eos. ¶Be- eccli 19
nedixitq́ illis deus, & ait, ‖Creſcite, Infra.8.
& multiplicamini, & replete terram, 9.a.
& ſubiicite eam, & dominamini piſci
bus maris, & volatilibus cæli, & vni-
uerſis animantibus quæ mouentur ſu
per terram. ¶Dixitq́ deus, Ecce dedi
vobis omnem herbam afferentem ſe-
men ſuper terram, & vniuerſa ligna
quæ habent in ſemetipſis ſementē ge
neris ſui, vt ſint vobis in eſcā, & cun-
ctis animantibus terræ, omniq́ volu-
cri cæli, & vniuerſis quæ mouentur
in terra, & in quibus eſt anima viuēs,
vt habeant ad veſcēdum. Et factū eſt
ita. Viditq́ deus cuncta quæ fecerat‖ Eccl.39
& erant valde bona. Et factum eſt ve- mar.7.d
ſpere & mane dies ſextus.

CAP. II.

Benedicitur ſabbathum. Repeti-
tio præcedentium. Quatuor flumina
horti voluptatis. Creatur Heua. Inſti-
tutio matrimonii.

IGitur perfecti ſunt cęli & terra, & o- A
mnis=ornatus) eorū. Cōpleuitq́ deus =exerci-
die ſeptimo opus ſuum quod fece- tus.
rat: ‖ & requieuit die ſeptimo ab Exo.20.
vniuerſo opere quod patrarat. Et be- heb.4.b
nedixit diei ſeptimo, & ſanctificauit

illum:quia in ipſo ceſſauerat ab omni
opere ſuo, quod creauit deus vt face
ret. ¶Iſtæ ſunt generationes cæli &
terræ,quando creatæ ſunt,in die quo
fecit dominus deus cælum & terram,
& omne virgultum agri antequam ori
retur in terra, omnemq́ herbam re-
gionis priuſquam germinaret,non e-
nim pluerat dominus deus ſuper ter-
ram, & homo non erat qui operare-
tur terram:ſed⁼ fons⁾aſcendebat è ter
por ra,irrigans vniuerſam ſuperficiẽ ter-
l nu- ræ. ¶Formauit igitur dominus deus
s hominem de limo terræ, & inſpirauit
B in faciem eius ſpiraculum vitæ||& fa-
or,15,f ctus eſt homo in animam viuentem.
¶Plantauerat autẽ dominus deus pa-
radiſum voluptatis à principio: in
quo poſuit hominem quem formaue-
rat. ¶Produxitq́ dominus deus de hu
mo omne lignum pulchrum viſu, &
ad veſcendum ſuaue:lignum etiam vi
tæ in medio paradiſi,lignumq́ ſcien-
tiæ boni & mali. ¶Et fluuius egredie
batur de loco voluptatis ad irrigan-
ci, 24, dum paradiſum||qui inde diuiditur in
quatuor capita,nomen vni Phiſon:ip
ſe eſt qui circumit omnem terrã He-
uilath:vbi naſcitur aurum, & aurum
terræ illius optimum eſt,ibiq́ inueni
tur bdellium, & lapis onychinus. Et
nomen fluuii ſecundi Gehon: ipſe eſt
qui circumit omnem terram Æthio-
piæ. Nomen verò fluminis tertii, Ti-
gris:ipſe vadit contra Aſſyrios. Flu-
uius autem quartus, ipſe eſt Euphra-
tes. Tulit ergo dominus deus hominẽ,
& poſuit eum in paradiſum volupta-
tis,vt operaretur & cuſtodiret illum.
præcepitq́ ei, dicens, Ex omni ligno
paradiſi comede:de ligno autẽ ſcien-
tiæ boni & mali ne comedas. In quo-
cũq́ enim die comederis ex eo,mor-
te morieris. ¶Dixit quoq́ dominus
C deus, Non eſt bonum hominem eſſe
ſolum:faciamus ei adiutorium⁼ſimile
uod ſit ſui⁾. Formatis igitur dominus deus de
orã eo. humo cunctis animantibus terræ &
t ſcili- vniuerſis volatilibus cæli, adduxit ea
et mini ad Adam,vt videret quid vocaret ea.
ret ei) omne enim quod vocauit Adam ani-
mæ viuentis, ipſum eſt nomen eius.
Appellauitq́ Adã nominibus ſuis cun
cta animantia,& vniuerſa volatilia cæ

li,& omnes beſtias terræ: Adæ verò D
non inueniebat adiutor⁼ſimilis eius⁾. ⁼qui eſſet
¶Immiſit ergo dominus deus ſoporẽ corã eo
in Adam, cũq́ obdormiſſet, tulit vnã
de coſtis eius,& repleuit carnem pro
ea. ||Et ędificauit dominus deus coſtã, 1.Cor. 11.
quam tulerat de Adam,in mulierem: b.
& adduxit eam ad Adam. Dixitq́ A-
dam,Hoc nunc,os ex oſſibus meis, &
caro de carne mea:hæc vocabitur vi
rago, quoniam de viro ſumpta eſt
||Quam ob rem relinquet homo pa-
trem ſuum & matrem, & adhærebit Mat.19.a.
vxori ſuæ: &|| erũt duo in carne vna. mar.10.a
Erat autem vterq́ nudus, Adam ſcili- epheſ.5.g
cet & vxor eius: & non erubeſce- 1.cor.6.d
bant.

CAP. III.

§ Serpens ſeducit mulierem. Male-
dicitur ſerpens. Pœna mulieris & vi-
ri. Promittitur Chriſtus Saluator. Adã
eiicitur è paradiſo.

Sed & ſerpens erat callidior A
cunctis animantibus terræ,
quæ fecerat dominus deus.
Qui dixit ad mulierẽ,⁼Cur p̄cepit vo- ⁼Verũne
bis deus⁾vt nõ comederetis ex omni eſt ꝙ di-
ligno paradiſi? Cui reſpõdit mulier, xit
De fructu lignorum quæ ſunt in para
diſo, veſcimur: de fructu verò ligni
quod eſt in medio paradiſi, præcepit
nobis deus ne comederemus,& ne tã
geremus illud,ne forte moriamur. ||Di
xit autem ſerpens ad mulierem. Ne- 2. Cor.11.
quaquam morte moriemini.ſcit enim a.
deus ꝙ in quocunq́ die comederitis
ex eo,aperientur oculi veſtri:& eri-
tis ſicut dii ſcientes bonum & malũ.
¶Vidit igitur mulier ꝙ bonum eſſet li B
gnum ad veſcendũ,& pulchrum ocu Eccl.25.d
lis⁼aſpectuq́ delectabile⁾: & tulit de ⁼& cõcu
fructu illius,& comedit,deditq́ viro piſcibilis
ſuo,qui comedit. Et aperti ſunt ocu- arbor ꝙ
li amborum:cumq́ cognouiſſent ſe eſ intellige
ſe nudos,conſuerunt folia ficus,& fe- tes face-
cerunt ſibi perizomata. ¶Et cum au- ret:
diſſent vocem domini dei deambulan C
tis in paradiſo ad auram⁼poſt meri- ⁼diei,
diem⁾abſcondit ſe Adam & vxor eius

à facie domini dei in medio ligni paradiſi. Vocauitq; dominus deus Adã, & dixit ei. Vbi es? Qui ait, Vocem tuã audiui in paradiſo: & timui, eò ꝙ nudus eſſem, & abſcondi me. Cui dixit, Quis enim indicauit tibi ꝙ nudus eſſes, niſi ꝙ ex ligno de quo præceperam tibi ne comederes, comediſti? Dixitq; Adam, Mulier quam dediſti mihi ſociam, dedit mihi de ligno, & comedi. Et dixit dominus deus ad mulierem, Quare hoc feciſti? Quæ reſpondit, Serpens decepit me, & comedi. ¶Et ait dominus deus ad ſerpentem, Quia feciſti hoc, maledictus es inter omnia animantia & beſtias terræ: ſuper pectus tuum gradieris, & terram comedes cunctis diebus vitæ tuæ. INIMICITIAS ponam inter te IESVS. & mulierem, & ſemen tuum & ſemen

ipſum illius:ipſa conteret caput tuum, &
ſub. ſe- tu inſidiaberis calcaneo eius. ¶Mulie-
ıen) ri quoq; dixit, Multiplicabo ærumnas
tuas, & conceptus tuos:|| in dolore pa
Cor,14, ries filios, & ſub viri poteſtate eris, &
ipſe dominabitur tui. ¶Adæ vero di-
xit, Quia audiſti vocem vxoris tuæ,
& comediſti de ligno ex quo præce-
D perā tibi ne comederes, maledicta ter
ra in opere tuo: in laboribus comedes
ex ea cunctis diebus vitæ tuæ. ſpinas
& tribulos germinabit tibi, & come-
des herbas terræ. In ſudore vultus tui
veſceris pane, donec reuertaris in ter
ram, de qua ſumptus es: quia puluis
es, & in puluerem reuerteris. ¶Et vo-
cauit Adam nomen vxoris ſuæ Heua:
eò q mater eſſet cunctorum viuentiū.
Fecit quoq; dominus deus Adæ & v-
xori eius tunicas pelliceas, & induit
eos. Et ait, Ecce Adam quaſi vnus ex
nobis factus eſt, ſciens bonum & ma-
lum. nunc ergo ne forte mittat manū
ſuam, & ſumat etiam de ligno vitæ &
comedat, & viuat in æternū. ¶Et emi-
ſit eum dominus deus de paradiſo vo
luptatis, vt operaretur terram, de qua
ſumptus eſt. Eiecitq; Adam: & colloca
uit ante paradiſum voluptatis cheru-
bim, & flammeum gladium atq; ver-
ſatilem ad cuſtodiendam viam li-
gni vitæ.

CAP. IIII.

Cain occidit fratrem Abelem iu-
ſtum. Deſperat Cain. Generatio He-
noch, Mathuſael, Tubal, Lamech, Seth,
Enos

A ADam vero cognouit vxorem ſu
am Heuam: quæ concepit, &
peperit Cain, dicens, Poſſedi
hominē per dominū. Rurſumq;
peperit fratrem eius Abel. Fuit autem
Abel paſtor ouium, & Cain agricola.
¶Factum eſt autem poſt multos dies
vt offerret Cain de fructibus terrę mu
nera domino. Abel quoque obtulit de
primogenitis gregis ſui & de adipi-
bus eorum:|| & reſpexit dominus ad Heb,11,a.
Abel, & ad munera eius. Ad Cain au-
tem, & ad munera illius non reſpe-
xit: iratusq; eſt Cain vehementer, &
cōcidit vultus eius. Dixitq; dominus
ad eum, Quare iratus es? & cur conci
dit facies tua? Nónne ſi bene egeris,
recipies, ſin autem male, ſtatim in fo-
ribus peccatum aderit? ſed ſub te erit
appetitus eius, & tu dominaberis il-
lius. ¶Dixitq; Cain ad Abel fratrem
ſuum, Egrediamur foras. Cumq; eſ- B
ſent in agro, conſurrexit Cain aduer
ſus fratrem ſuum Abel, & interfe-
cit eum. Et ait dominus ad Cain, Vbi 1,Ioh,3,b

eſt Abel frater tuus?Qui reſpōdit,Ne-
ſcio:nunquid cuſtos fratris mei ſum
ego?Dixitq; ad eum,Quid feciſti?vox
ſanguinis fratris tui clamat ad me
de terra.Nunc igitur maledictus eris
ſuper terram : quæ aperuit os ſuum,
& ſuſcepit ſanguinem fratris tui de
manu tua.Cùm operatus fueris eam,
non dabit tibi fructus ſuos : vagus &
C profugus eris ſuper terram . ¶Dixitq;
Cain ad dominum, Maior eſt iniqui-
tas mea,q̃ vt veniam merear.Ecce eii
cis me hodie à facie terræ , & à facie
tua abſcondar,& ero vagus & profu-
gus in terra:omnis igitur qui inuene-
rit me,occidet me . Dixitq; ei domi-
propter-ea nus,Nequaquam ita fiet : ſed omnis
qui occiderit Cain,ſeptuplum punie-
tur.Poſuitq; dominus in Cain ſignū,
vt nō interficeret eum omnis qui in-
ueniſſet eum. Egreſſusq; Cain à facie
domini , habitauit profugus in terra
ad orientalem plagam Eden. ¶Cogno
uit autem Cain vxorē ſuam: quæ con
cepit & peperit Henoch: & ædifica-
uit ciuitatem , vocauitq; nomē eius
ex nomine filii ſui,Henoch.Porrò He-
noch genuit Irad,& Irad genuit Ma-
uiael,& Mauiael genuit Mathuſael, &
Mathuſael genuit Lamech.¶Qui acce
D pit duas vxores,nomē vni Ada, & no
men alteri Sella. Genuitq; Ada Iabel,
qui fuit pater habitantium in tento-
riis atque paſtorum: & nomen fratris
eius Iubal,ipſe fuit pater canentium
cithara & organo. Sella quoq; genuit
Tubalcain,qui fuit malleator & faber
in cuncta opera æris & ferri.Soror ve
ro Tubalcain,Noema . ¶Dixitq; La-
mech vxoribus ſuis Adæ & Sellæ, Au
dite vocem meam vxores Lamech,au
ſcultate ſermonē meum:quoniam oc-
cidi virum in vulnus meum, & ado-
leſcentulum in liuorem meum.ſeptu-
plum vltio dabitur de Cain : de La-
mech verò ſeptuagies ſepties . ¶Co-
gnouit quoque adhuc Adam vxorem
ſuam:& peperit filium,vocauitq; no-
men eius Seth : dicens , Poſuit mihi
deus ſemen aliud pro Abel,quem oc-
tūc cœ- cidit Cain.Sed & Seth natus eſt fili-
ptum eſt us:quem vocauit Enos. iſte cœpit in-
inuocari uocare nomen domini.

CAP. V.

Genealogia Adæ,Seth,Enos, Cai-
nan,Malaleel,Iared,Henoch, Mathuſa
læ,& Noe.

HIc eſt liber generationis Adam: A
in die qua creauit deus homi- Sap.2.d
nem,ad ſimilitudinem dei fecit eccli.17.
illum.Maſculū & fœminā crea- Sup.1.d.
uit eos:& benedixit illis : & vocauit
nomen eorum Adam in die quo crea homines
ti ſunt.¶Vixit autē Adam centū tri-
ginta annis:& genuit filiū ad ſimilitu
dinem & imaginē ſuam,vocauitq; no
men eius Seth. ‖ Et facti ſunt dies Adā 1. Par.1.a
poſtquam genuit Seth:octingenti an-
ni:genuitq; filios & filias . Et factum
eſt omne tempus quod vixit Adam,
anni nongentitriginta , & mortuus
eſt.¶Vixit quoque Seth centumquin- B
que annis,& genuit Enos.Vixitq; Seth
poſtquam genuit Enos,octingentis ſe-
ptem annis,genuitq; filios & filias. Et
facti ſunt omnes dies Seth nongento-
rum duodecim annorum, & mortuus
eſt.¶Vixitq; verò Enos nonaginta an
nis, & genuit Cainan. Poſt cuius or-
tum vixit octingentis quindecim an-
nis, & genuit filios & filias . Factiq;
ſunt omnes dies Enos nongenti quin
que anni,& mortuus eſt. ¶Vixit quo-
que Cainan ſeptuaginta annis, & ge-
nuit Malaleel. Et vixit Cainan poſt-
quā genuit Malaleel,octingentis qua-
draginta annis , genuitq; filios & fi-
lias. Et facti ſunt oēs dies Cainā non-
genti decem anni,& mortuus eſt.Vi-
xit autem Malaleel ſexaginta quinque
annis,& genuit Iared . Et vixit Mala-
leel poſtquam genuit Iared, octingen
tis triginta annis:& genuit filios & fi
lias.Et facti ſunt omnes dies Malaleel C
octingenti nonaginta quinque anni,
& mortuus eſt.¶Vixitq; Iared centum
ſexaginta duobus annis,& genuit He
noch.Et vixit Iared poſtquam genuit
Enoch octingentis annis, & genuit fi
lios & filias. Et facti ſunt omnes dies
Iared nongenti ſexaginta duo anni,
& mortuus eſt. ¶Porro Henoch vixit
ſexaginta quinq; annis,& genuit Ma-
thuſalam. Et ambulauit Henoch cum
deo:& vixit Henoch poſtquā genuit
Mathuſalam,trecentis annis,& genuit
filios & filias. Et facti ſunt omnes di-
es Henoch trecenti ſexagintaquinque

Eccli.44. anni.|| ambulauitq; cum deo, & non
apparuit: quia tulit eum deus. ¶Vixit
Heb.11.a quoque Mathuſala centum octoginta
D ſeptem annis, & genuit Lamech. Et vi
xit Mathuſala poſtquam genuit La-
mech, ſeptingentis octoginta duobus
annis: & genuit filios & filias. Et facti
ſunt omnes dies Mathuſalæ nongenti
ſexagintanouem anni, & mortuus eſt.
¶Vixit autem Lamech centum octo-
ginta duobus annis, & genuit filium:
vocauitq; nomen eius Noe, dicens,
Iſte conſolabitur nos ab operibus &
laboribus manuum noſtrarum in ter-
ra cui maledixit dominus. Vixitq; La
mech, poſtquam genuit Noe, quingen
tis nonagintaquinque annis, & genuit
filios & filias. Et facti ſunt omnes dies
Lamech, ſeptingentiſeptuaginta ſe-
ptem anni, & mortuus eſt. ¶Noe ve-
ro cũ quingẽtorũ eſſet annorũ, genuit
Sem, Cham, & Iapheth.

CAP. VI.

Cauſa diluuii. Cordis humani malitia. Noe iuſto prædicit diluuium deus. Arcæ forma.

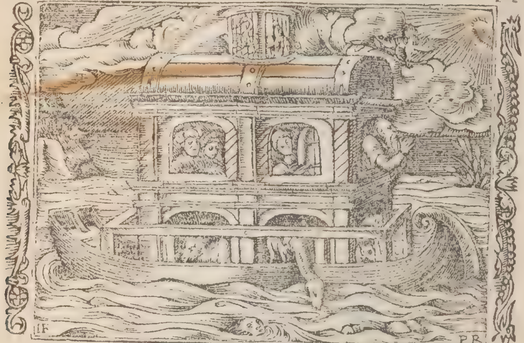
A Cvmque cœpiſſent homines mul
tiplicari ſuper terrã, & filias pro
vel, principum creaſſent, vidẽtes filiiᵉ deiᵃ filias
hominum ꝙ eſſent pulchræ, ac
ceperunt ſibi vxores ex omnibus quas
vel, iudicabit, aut diſceptabit elegerãt. Dixitq; dominus, Nonᵉ per-
manebitᵃ ſpiritus meus in homine in
æternum. quia caro eſt: eruntq; dies il
lius centum viginti annorum. ¶Gigan
tes autem erant ſuper terram in die-
bus illis. poſtquam enim ingreſſi ſunt
filii dei ad filias hominum, illæq; ge-
nuerunt, iſti ſunt potentes à ſeculo vi
B ri famoſi. ¶Videns autem dominus ꝙ
Infr.8.d. multa malitia hominum eſſet in ter-
tãtum nõ eſſet ra, || & cuncta cogitatio cordisᵉ inten-
ta eſſet adᵃ malum omni tempore, pœ
nituit eum ꝙ hominem feciſſet in ter
ra. Et tactus dolore cordis intrinſe-
cus, Delebo, inquit, hominem quem
creaui, à facie terræ, ab homine vſque
ad animantia, à reptili vſque ad volu
cres cæli. pœnitet enim me feciſſe eos.
Eccli.44. ||Noe vero inuenit gratiam corã deo.
¶Hæ ſunt generationes Noe: Noe vir
iuſtus atque perfectus fuit in genera-
tionibus ſuis, cum deo ambulauit. Et
genuit tres filios, Sem, Cham, & Ia-
phet. Corrupta eſt autem terra coram
deo, & repleta eſt iniquitate. ¶Cũque
vidiſſet deus terram eſſe corruptam
(omnis quippe caro corruperat viam
ſuam ſuper terram) dixit ad Noe, Fi-
nis vniuerſæ carnis venit coram me: C
repleta eſt terra iniquitate à facie eo-
rum, & ego diſperdam eos cum terra.
Fac tibi arcam de lignis leuigatis: mã
ſiunculas in arca facies, & bitumine li
nies intrinſecus & extrinſecus. Et ſic
facies eam: Trecentorum cubitorum
erit longitudo arcæ, quinquaginta cu
bitorum latitudo, & triginta cubito-
rum altitudo illius. Feneſtram in arca
facies, & in cubito conſummabis ſum
mitatem eius: oſtium autem arcæ po-
nes ex latere: ᵉdeorſum, cœnacula & ᵉ manſiones inferiores, ſecundas & tertias
triſtegaᵃ facies in ea. ¶Ecce ego addu
cam aquas diluuii ſuper terra, & in-
terficiam omnem carnem in qua ſpi-
ritus vitæ eſt ſubter cælum, & vniuer
ſa quæ in terra ſunt, conſumentur. Po D
namq; fœdus meum tecum: & ingre-
dieris arcam tu & filii tui, vxor tua,
& vxores filiorum tuorum tecum. Et
ex cunctis animantibus vniuerſæ car
nis bina induces in arcam, vt viuant
tecum: maſculini ſexus & fœmini-
ni. De volucribus iuxta genus ſuum,
& de iumentis in genere ſuo, & ex o-
mni reptili terræ ſecundum genus ſu
um: bina de omnibus ingredietur te-
cum, vt poſſint viuere. Tolles igitur
tecum ex omnibus eſcis quæ mandi
poſſunt, & comportabis apud te: & e-
runt tam tibi, ꝗ illis in cibum. Fecit
igitur Noe omnia quæ præceperat il-
li deus.

CAP. VII.

Noe iuſtus arcam ingreditur: & qui cum eo. Diluuii inundatio. Diluuio omnia pereunt.

Dixitque dominus ad eum, In-
gredere tu & omnis domus tua A
in arcam: ||te enim vidi iuſtum 2.Pet.2.b
coram me in generatione hac.
Ex omnibus animantibus mundis tol
les ſeptena & ſeptena, maſculũ & fœ-
minam: de animantibus verò immun
dis duo & duo, maſculum & fœminã.
ſed & de volatilibus cæli, ſeptena &
ſeptena, maſculum & fœminam: vt
ſaluetur ſemen ſuper faciem vni-
uerſæ terræ. Adhuc enim & poſt dies
ſeptem, ego pluam ſuper terram, qua-

draginta diebus & quadraginta no-
ctibus: & delebo omnem ſubſtantiam
B quam feci, de ſuperficie terræ. ¶Fe-
Mat. 24. cit ergo Noe omnia quæ mandaue-
d. rat ei dñs. ||Eratq́ ſexcentorũ annorũ
Luc. 17. f. quando diluuii aquæ inundauerunt
1. Pe. 3. d. ſuper terram. Et ingreſſus eſt Noe &
filii eius, vxor eius & vxores filiorum
eius cum eo in arcam, propter aquas
diluuii. De animantibus quoque mun
dis & immundis, & de volucribus,
& ex omni quod mouetur ſuper ter-
ram, duo & duo ingreſſa ſunt ad Noe
in arcã, maſculus & fœmina, ſicut pre-

ceperat deus Noe. Cumq́ tranſiſſent
C ſeptem dies, aquæ diluuii inundaue-
runt ſuper terram. ¶Anno ſexenteſi-
mo vitæ Noe, menſe ſecundo, ſepti-
modecimo die menſis, rupti ſunt om-
nes fontes abyſſi magnæ, & catara-
ctæ cæli apertæ ſunt: & facta eſt plu-
uia ſuper terram quadraginta diebus
& quadraginta noctibus. ¶In articulo
diei illius ingreſſus eſt Noe, & Sem,
& Cham, & Iaphet filii eius: & v-
xor illius, & tres vxores filiorum e-
ius cum eis in arcam: ipſi & omne
animal ſecundum genus ſuum, vni-
uerſaq́ iumenta in genere ſuo, & om
ne quod mouetur ſuper terram in ge-
nere ſuo, cunctumq́ volatile ſecun-
dum genus ſuum, vniuerſæ aues, om-
neſq́ volucres ingreſſæ ſunt ad Noe
in arcam, bina & bina ex omni carne
in qua erat ſpiritus vitæ. Et quæ in-
greſſa ſunt, maſculus & fœmina ex o-
mni carne introierunt, ſicut præcepe
rat ei deus: & incluſit eum dominus
de foris. ¶Factumq́ eſt diluuiũ qua-
draginta diebus ſuper terram: & mul- D
tiplicatæ ſunt aquæ, & eleuauerunt Sap. 10. a.
arcam in ſublime à terra. Vehemen- Eccle. 39.
ter enim inundauerunt, & omnia re- c.
pleuerunt in ſuperficie terræ: porrò ar
ca ferebatur ſuper aquas. Et aquæ præ
ualuerunt nimis ſuper terrã: opertiq́
ſunt omnes montes excelſi ſub vni-
uerſo cælo. Quindecim cubitis al-
tior fuit aqua ſuper montes quos ope-
ruerat. ¶Conſumptaq́ eſt omnis caro
quæ mouebatur ſuper terram, volu-
crum, animantium, beſtiarum, omni-
umq́ reptilium quæ reptant ſuper ter
ram. Vniuerſi homines & cuncta in
quibus ſpiraculum vitæ eſt in terra,
mortua ſunt. Et deleuit omnem ſub-
ſtantiam quæ erat ſuper terram, ab ho
mine vſque ad pecus, tam reptile
quàm volucres cæli: & deleta ſunt
de terra: remanſit autem ſolus Noe
& qui cum eo erant in arca. Obtinue
runtq́ aquæ terram centum quin-
quaginta diebus.

CAP. VIII.

☞ Ceſſat diluuium. Emiſſis coruo & columba, egreditur Noe. Offert holocauſtum. Diluuium nunquã futurum. Cordis humani malitia.

A Recordatus autẽ deus Noe, cunctorumq; animantium & omnium iumentorum quæ erant cũ eo in arca, adduxit ſpiritum ſuper terram, & imminutæ ſunt aquę. Et clauſi ſunt fontes abyſſi, & cataractæ cæli: & prohibitæ ſunt pluuiæ de cælo. Reuerſæq; ſunt aquæ de terra euntes & redeuntes: & cœperunt minui poſt centum quinquaginta dies. Requieuitq; arca menſe ſeptimo, viceſimoſeptimo die menſis ſuper montes Armeniæ. At vero aquæ ibant & decreſcebãt vſque ad decimum menſem: decimo enim menſe, prima die menſis apparuerunt cacumina montium. ¶Cumque tranſiſſent quadra-
B ginta dies, aperiens Noe feneſtram arcæ quam fecerat, dimiſit coruum qui egrediebatur, & non, reuertebatur, donec ſiccarentur aquæ ſuper terrã. ¶Emiſit quoq; columbam[a] poſt eum vt videret ſi iam ceſſaſſent aquæ ſuper faciem terræ. [a à ſe,] Quæ cum non inueniſſet vbi requieſceret pes eius, reuerſa eſt ad eum in arcã: aquæ enim erant ſuper vniuerſam terram: extenditq; manum ſuam, & apprehẽſam intulit in arcam. ¶Expectatis autem vltra ſeptem diebus aliis, rurſum dimiſit columbam ex arca. At illa venit ad eum ad veſperam, portans ramum oliuæ [a]virentibus foliis in ore ſuo. [a quẽ deceꝛpſerat] Intellexit ergo Noe ꝙ ceſſaſſent aquæ ſuper terram. Expectauitq; nihilominus
C ſeptem alios dies, & emiſit columbã, quæ non eſt reuerſa vltra ad eum. ¶Igitur ſexcenteſimo primo anno, primo menſe, prima die menſis, imminutæ ſunt aquæ ſuper terram: & aperiẽs Noe tectum arcæ aſpexit, viditq; ꝙ exſiccata eſſet ſuperficies terræ, menſe ſecundo, ſeptimo & viceſimo die menſis areſacta eſt terra. ¶Locutus eſt autem deus ad Noe, dicens, Egredere de arca tu & vxor tua, filii tui & vxores filiorum tuorum tecum. Cuncta animantia quæ ſunt apud te, ex omni carne tam in volatilibus quàm in beſtiis & vniuerſis reptilibus quæ reptant ſuper terram, educ tecum, & D
ingredimini ſuper terrã: || creſcite & multiplicamini ſuper eam. Egreſſus eſt [Supr.1.c.d.] ergo Noe & filii eius, & vxor illius, & vxores filiorum eius cum eo. [Inf.9.a.] Sed & omnia animantia, iumenta & reptilia quæ reptant ſuper terram ſecundum genus ſuũ, egreſſa ſunt de arca. ¶Aedificauit autem Noe altare domino: & tollens de cunctis pecoribus & volucribus mundis, obtulit holocauſta ſuper altare. Odoratuſq; eſt dominus odorem ſuauitatis, & ait ad eum: Nequaquam vltra maledicam terræ propter homines: || ſenſus enim & cogitatio humani cordis[a] in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua: [Sup.6.a.] [a mala eſt] non igitur vltra percutiã omnem animam viuentem ſicut feci. Cunctis diebus terræ, ſementis & meſſis, frigus & æſtus, æſtas & hyems, nox & dies non requieſcent.

CAP. IX.

☞ Benedicitur Noe. Confirmatio coniugii. Conceſſio ciborum. Ius gladii. Pactum dei cum Noe, nunquam futurum diluuium. Iris. Noe agricola inebriatur. Maledicitur Cham.

A Benedixitq; deus Noe & filiis eius, & dixit ad eos. || Creſcite & multiplicamini, & replete terrã. [Supr.1.c. 8.d.] Et terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ & ſuper omnes volucres cæli, cũ vniuerſis quæ mouentur ſuper terram: omnes piſces maris manui veſtræ traditi ſunt. ¶Et omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum: quaſi olera virẽtia tradidi vobis omnia. Excepto ꝙ carnem cum ſanguine non comedetis. Sanguinem enim animarum veſtrarum requiram de manu cunctarum beſtiarum: & de manu hominis, de manu viri fratris eius requiram animam ho- B
minis. ¶|| Quicunque effuderit humanum ſanguinem, fundetur ſanguis illius: [Mat.15.e apoc.13.c] ad imaginem quippe dei factus eſt homo. ¶Vos autẽ || creſcite & multiplicamini, & ingredimini ſuper terram, & implete eam. [Sup.1.c. 8.d.] ¶Hæc quoque dixit deus ad Noe, & ad filios eius cum eo, [Iſa.54.c.] || Ecce ego * ſtatuam pactum meum vobiſcum, & cum ſemine ve- [* ego]

ſtro poſt vos: & ad omnem animam
viuentem quæ eſt vobiſcum, tam in
volucribus quàm in iumentis & pe-
cudibus terræ, cunctiſq; quæ egreſſa
ſunt de arca, & vniuerſis beſtiis ter-
ræ. Statuam pactum meum vobiſcum,
& nequaquam vltra interficietur om
nis caro aquis diluuii, neque erit de-
inceps diluuium diſsipans terram.
Eccl, 45, b ¶Dixitq; deus, || hoc eſt ſignum fœde-
C ris, quod do inter me & vos, & ad o-
mnem animam viuentem quæ eſt vo
biſcum in generationes ſempiternas:
Arcum meum ponam in nubibus, &
erit ſignum fœderis inter me & inter
terram. Cumque obduxero nubibus
cælum, apparebit arcus meus in nu-
bibus: & recordabor fœderis mei vo
biſcum & cum omni anima viuente
quæ carnem vegetat: & non erunt vl
tra aquæ diluuii ad delendam vni-
uerſam carnem. Eritq; arcus in nubi-
bus, & videbo illum, & recordabor
fœderis ſempiterni quod pactum eſt
inter deum & omnem animam viuen
tem vniuerſæ carnis quæ eſt ſuper
terram. Dixitq; deus ad Noe, Hoc
eſt ſignum fœderis quod cõſtitui in-
ter me & omnem carnem ſuper ter-
ram. ¶Erant ergo filii Noe qui egreſſi
ſunt de arca, Sem, Cham, & Iaphet:
porro Cham ipſe eſt pater Chanaan.
Tres iſti, filii ſunt Noe: & ab his diſ-
ſeminatum eſt omne genus hominum
ſuper vniuerſam terram. ¶Cœpitq; D
Noe vir agricola exercere terram, &
plantauit vineam. Bibenſq; vinum
inebriatus eſt, & nudatus eſt in taber
naculo ſuo. Quod cum vidiſſet Cham
pater Chanaan, verenda ſcilicet pa-
tris ſui eſſe nudata, nuntiauit duobus
fratribus ſuis foras. At verò Sem & Ia-
phet pallium impoſuerunt humeris
ſuis, & incedentes retrorſum, operue-
runt verenda patris ſui: facieſq; eo-
rum auerſæ erant, & patris virilia
non viderunt. Euigilans autem Noe
ex vino, cum didiciſſet quæ fecerat
ei filius ſuus minor, ait, Maledictus
Chanaan, ſeruus ſeruorum erit fratri-
bus ſuis. Dixitq;, Benedictus domi-
nus deus Sem, ſit Chanaan ſeruus e-
ius. Dilatet deus Iapheth & habitet
in tabernaculis Sem, ſitq; Chanaan ſer
uus eius. ¶Vixit autem Noe poſt di-
luuium trecentis quinquaginta an-
nis, & impleti ſunt omnes dies eius
nongentorum quinquaginta anno-
rum: & mortuus eſt.

CAP. X.

Genealogia Iaphet, Sem, & Cham. A quibus diuiſæ regiones. Nemrod, Niniue, Philiſthæi, Chananæi. Filii Sem, Phaleg.

A Par.1.a. HAE ſunt generationes filiorum Noe, Sem, Cham, & Iapheth: ||natiq; ſunt eis filii poſt diluuiū. Filii Iapheth: Gomer, & Magog, & Madai, & Iauan, & Thubal, & Moſoch, & Thiras. Porrò filii Gomer: Aſcenez & Riphath & Thogorma. Filii autem Iauan: Eliſa & Tharſis, Cethim & Dodanim. Ab his diuiſæ ſunt inſulæ gentium in regionibus ſuis, vnuſquiſque ſecundum linguam ſuam & familias in nationibus ſuis. ¶Filii autem Cham: Chus, & Meſraim, & Phut, B & Chanaan. Filii autem Chus: Saba & Heuila, & Sabatha, & Regma, & Sabathaba. Filii Regma: Saba, & Dadan. Par.1.a. Porro Chus genuit Nemrod: || ipſe cœpit eſſe potens in terra, & erat robuſtus venator coram domino, ab hoc exiuit prouerbium, Quaſi Nemrod robuſtus venator corā domino. Fuit autem principium regni eius Babylon & Arach, & Achad, & Chalanne, in terra Sennaar. De terra illa egreſſus eſt Aſſur, & ædificauit Niniuen, & plateas ciuitatis, & Chale. Reſen quoque inter Niniuen & Chale: hæc eſt ciuitas magna. At vero Meſraim genuit Ludim, & Anamim, & Laabí, & Nephtuim, & Phetruſim, & Chaſluim: de quibus egreſſi ſunt Philiſtiim, & Caphtorim. C ¶Chanaan autem genuit Sidonē primogenitum ſuum, Hethæum & Iebuſæum & Amorrhæum, & Gergeſæum & Heuæum & Aracæū, Sinæum & Aradium, Samaræum & Hamathæum: & per hos diſſeminati ſunt populi Chananęorum. Factiq; ſunt termini Chanaan venientibus à Sidone Geram vſque ad Gazam, donec ingrediaris Sodomam & Gomorrham, & Adamam, & Seboim vſque Laza. Hi, filii Cham in cognationibus & linguis & generationibus, terriſq; & gētibus ſuis. ¶De Sem quoque nati ſunt, patre omnium filiorum Heber, fratre Iaphet maiore. Filii Sem: AElam & Aſſur & Arphaxad, Lud & Aram. Filii Aram: Hus & Hul & Gether & Mes. At D vero Arphaxad genuit Sale, de quo ortus eſt Heber. Natiq; ſunt Heber filii duo, nomen vni Phaleg, eò quod in diebus eius diuiſa ſit terra: & nomen fratris eius Iectan. Qui Iectan genuit Elmodad & Saleph, & Aſarmoth, Iare & Adoram & Vzal & Decla & Hebal & Abimael, Saba & Ophir & Heuila & Iobab, omnes iſti, filii Iectan. Et facta eſt habitatio eorum de Meſſa pergentibus vſque Sephar montem orientalem. Iſti filii Sem ſecundum cognationes & linguas & regiões in gētibus ſuis. Hæ familiæ filiorum Noe iuxta populos & nationes ſuas. Ab his diuiſæ ſunt gētes in terra poſt diluuium.

CAP. XI.

AEdificatio Babel. Confuſio linguarũ. Genealogia Sem, Arphaxad, Sale, Phaleg, Nachor, Thare, Abram, Lot, Sarai. Thare moritur.

A Erat autem terra labii vnius, & ſermonum eorundem. Cumque
Sap.10.a. proficiſcerẽtur de oriente, inuenerũt campũ in terra Sennaar, & habitauerunt in eo. Dixitq́ alter ad proximum ſuum, Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igni. Habueruntq́ lateres pro ſaxis, & bitumen ꝓ cemẽto: & dixerunt, Venite, faciamus nobis ciuitatem & turrim, cuius culmen pertingat ad cælum: & celebremus nomen noſtrum antequàm diuidamur in vniuerſas terras. ¶Deſcendit autem dominus vt videret ciuitatem & turrim quam ædificabant filii Adã, & dixit, Ecce, vnus eſt populus, & vnũ eſt labiũ omnibus: cœperũtq́ hoc facere, nec deſiſtent à cogitationibus ſuis, donec eas opere compleant.
B Venite igitur, deſcendamus, & confundamus ibi linguam eorum, vt non audiat vnuſquiſque vocẽ proximi ſui. Atque ita diuiſit eos dominus ex illo loco in vniuerſas terras, & ceſſauerunt ædificare ciuitatem. Et idcirco vocatum eſt nomen eius Babel, quia ibi cõfuſum eſt labium vniuerſæ terræ: & inde diſperſit eos dominus ſuper faciem cunctarum regionum. ¶Hæ ſunt generationes Sem. Sem erat centum annorum quando genuit Arphaxad, biennio poſt diluuium. Vixitq́ Sem poſtquam genuit Arphaxad, quingentis annis: & genuit filios & filias. ¶Porro Arphaxad vixit trigintaquinque annis, & genuit Sale. Vixitq́ Arphaxad poſtquam genuit Sale, quadringentis tribus annis: & genuit filios & filias.
C ¶Sale quoque vixit triginta annis, & genuit Heber. Vixitq́ Sale poſtquam genuit Heber, quadringẽtis tribus annis: & genuit filios & filias. ¶Vixit autem Heber triginta quatuor annis, & genuit Phaleg. Et vixit Heber poſtquã genuit Phaleg, quadringentis triginta annis: & genuit filios & filias. ¶Vixit quoque Phaleg triginta annis & ge-
1.Par.1.b nuit Reu. Vixitq́ Phaleg poſtquam genuit Reu, ducentis nouem annis, & genuit filios & filias. ¶Vixit autem Reu triginta duobus annis, & genuit Sarug. Vixit quoque Reu poſtquam genuit Sarug, ducentis ſeptem annis: & genuit filios & filias. ¶Vixit vero Sarug triginta annis, & genuit Nachor. Vixitq́ Sarug poſtquam genuit Nachor, ducentis annis: & genuit filios & filias. ¶Vixit autem Nachor viginti nouem annis, & genuit Thare. Vixitq́ Nachor poſtquam genuit Thare, centum decem & nouem annis: & genuit
filios & filias. ¶Vixitq́ Thare ſeptuaginta annis: & genuit Abram & Nachor & Aran. ¶Hæ ſunt autem genera D
tiones Thare, ‖Thare genuit Abram, 1.Par.1.b
Nachor & Aran. Porro Aran genuit Ioſ.24.a.
Lot. Mortuusq́ eſt Aran ante Thare patrem ſuum, in terra natiuitatis ſuæ in Vr Chaldæorum. Duxerunt autem Abram & Nachor vxores: nomen vxoris Abram, Sarai: & nomen vxoris Nachor, Melcha filia Aran patris Melchæ & patris Ieſchæ. Erat autem Sarai ſterilis, nec habebat liberos. ¶Tulit ita-
que Thare Abram filium ſuum, & Lot Ioſ.24.a.
filium Aran filium filii ſui, & Sarai nu Nehẽ.9.b
rum ſuam, vxorem Abram filii ſui, & Iudit.5.a
eduxit eos de Vr Chaldæorum, vt irẽt in terram Chanaan: veneruntq́ vſque Haran, & habitauerunt ibi. Et facti ſunt dies Thare ducentorum quinque annorum, & mortuus eſt in Haran.

CAP. XII.

Abræ egredienti terram ſuam, benedicit deus. Promittitq́ Chriſtum, & Chanaan. Rapta ei redditur vxor percuſſo Pharaone à deo.

Dixit autem dominus ad Abram, A
Egredere de terra tua, & de cognatione tua, & de domo patris Actu.7.a.
tui, & veni in terrã quã mõſtrauero tibi. Faciamq́ te in gentẽ magnã, & benedicam tibi, & magnificabo nomen tuum, erisq́ benedictus. Benedicam benedicentibus tibi, & maledicã IESVS.
maledicentibus tibi, atque IN TE Heb.11.b.
benedicentur vniuerſæ cognationes terræ. ¶Egreſſus eſt itaque Abram ſicut præceperat ei dominus, & iuit cũ eo Lot: ſeptuagintaquinque annorum B
erat Abram cum egrederetur de Haran. Tulitq́ *Sarai vxorem ſuam, & Lot filiũ fratris ſui, vniuerſamq́ ſubſtãtiam quã poſſederant, & animas quas

fecerant in Haran:& egreſſi ſunt vt
irent in terram Chanaan. Cumque ve-
niſſent in eam, pertranſiuit Abram ter
ram vſque ad locum Sichem, & vſque
ad conuallem illuſtrem:||Chananæus
autem tunc erat in terra. ¶Apparuitq́
Inf.12.b. dominus Abram, & dixit ei, ||Semini
3.d.15.d tuo dabo terram hanc. Qui ædificauit
26.a. deu ibi altare domino, qui apparuerat ei.
ter.34.b. Et inde tranſgrediens ad montem qui
erat contra orientem Bethel, tetendit
ibi tabernaculum ſuum ab occidente
habens Bethel, & ab oriente Hai:ædifi
cauit quoque ibi altare domino, &
inuocauit nomen eius. Perrexitq́ A-
bram vadens & vltra progrediens ad
C meridiem. ¶Facta eſt autem fames in
terra:deſcenditq́ Abram in AEgyptū,
vt peregrinaretur ibi: præualuerat
enim fames in terra. Cumque prope eſ
ſet vt ingrederetur AEgyptum, dixit
Sarai vxori ſuæ. Noui q́ pulchra ſis
mulier:& q́ cum viderint te AEgy-
ptii, dicturi ſunt, Vxor illius eſt, & in-
Infr.20.c terficient me, & te reſeruabunt. || Dic
ergo obſecro te, q́ ſoror mea ſis, vt be-
ne ſit mihi propter te, & viuat anima
mea ob gratiam tui. ¶Cum itaque in-
D greſſus eſſet Abram AEgyptum, vide-
runt AEgyptii mulierem q́ eſſet pul-
chra nimis. Et nuntiauerunt princi-
pes Pharaoni, & laudauerūt eam apud
illum:& ſublata eſt mulier in domum
Pharaonis. Abram vero bene*vſi ſunt
fecerunt propter illam. Fueruntq́ ei oues & bo
ues & aſini & ſerui, & famulæ & aſinæ
& cameli. ¶Flagellauit autem domi-
nus Pharaonem plagis maximis, & do
mum eius propter Sarai vxorem Abrā.
Vocauitq́ Pharao Abram, & dixit ei,
Quidnam eſt hoc quod feciſti mihi?
quare non indicaſti mihi q́ vxor tua
eſſet? Quam ob cauſam dixiſti eſſe ſo-
rorem tuam, vt tollerem eam mihi
in vxorem? Nunc igitur ecce coniunx
tua, accipe eam, & vade. Præcepitq́
Pharao ſuper Abram viris:& deduxe-
runt eum & vxorem illius, & omnia
quæ habebat.

CAP. XIII.

Abram diues diuidit terram cum
fratre ſuo Lot. Abræ ſecundo promit-
titur terra Chanaan.

Aſcendit ergo Abram de AEgy- A
pto, ipſe & vxor eius, & omnia
quæ habebat, & Lot cum eo, ad
auſtralem plagā. Erat autē diues
valde Abram in poſſeſſione auri & ar-
genti. Reuerſusq́ eſt per iter quo ve-
nerat, à meridie in Bethel, vſque ad lo
cum vbi prius fixerat tabernaculum* *in prin
inter Bethel & Hai: in loco altaris cipio
quod||fecerat*prius, inuocauit ibi no- Supr.12.a
men domini. ¶Sed & Lot qui erat cum *ibi
Abram, fuerunt greges ouium & ar-
menta & tabernacula. Nec poterat eos
capere terra, vt habitarent ſimul||:erat Infr.36.a.
quippe ſubſtantia eorum multa, & ne-
quibant habitare communiter. Vnde
& facta eſt rixa inter paſtores gregum
Abram & Lot. Eo autem tempore Cha
nanæus & Pherezæus habitabant B
in terra illa. ¶Dixit ergo Abram ad
Lot, Ne quæſo ſit iurgium inter me &
te, & inter paſtores meos & paſtores
tuos:fratres enim ſumus. Ecce vniuer-
ſa terra coram te eſt:recede à me obſe
cro. ſi ad ſiniſtram ieris, ego dexteram
tenebo:ſi tu dexteram elegeris, ego ad
ſiniſtram pergam. Eleuatis itaque Lot
oculis, vidit omnem circa regionem
Iordanis, quæ vniuerſa irrigabatur an C
tequam ſubuerteret dominus Sodomā
& Gomorrham, ſicut paradiſus domi-
ni, & ſicut AEgyptus venientibus in
Segor. ¶Elegitq́ ſibi Lot*regionem cir *omnē
ca Iordanem, & receſſit ab oriente:di
uiſiq́ ſunt alterutrum à fratre ſuo. A-
bram habitauit in terra Chanaan: Lot
vero moratus eſt in oppidis quæ erant
circa Iordanē, & habitauit in Sodomis.
Homines autem Sodomitæ peſſimi e-
rant, & peccatores coram domino ni-
mis. ¶Dixitq́ dominus ad Abrā poſt-
quam diuiſus eſt ab eo Lot, ||Leua ocu D
los tuos, & vide a loco in quo nunc Supra.12.b.
es ad aquilonem & meridiem, ad ori-
entem & occidentem. Omnem terram Infra.13.b 26.a.
quam conſpicis, tibi dabo, & ſemini
tuo vſque in ſempiternum. Faciamq́
ſemen tuum ſicut puluerem terræ: ſi
quis poteſt hominum numerare pul-
uerem terræ, ſemen quoque tuum nu-
merare poterit. Surge ergo, & peram-
bula terram in longitudine & latitu-
dine ſua: quia tibi daturus ſum eam.
¶Mouens igitur Abram tabernaculum

ſuum,venit, & habitauit iuxta conual
lem Mambre,quę eſt in Hebron:ædifi-
cauitq́ ibi altare domino.

CAP. XIIII.

Abræ victoria contra Sodomitas. Lot captiuus liberatur ab Abram. Melchiſedec offert munera Abræ.

Actum eſt autem in illo tempore,
A Fvt Amraphel rex Sennaar, & Ari-
och rex Ponti, & Chodorlahomor
rex AElamitarū, & Thadal rex gē
tium inirent bellum contra Bara re-
gem Sodomorum, & contra Berſa regē
Gomorrhæ, & contra Senaab regem A
damæ, & contra Semeber regem Sebo
im,contraque regem Balæ,ipſa eſt Se .
gor.Omnes hi conuenerunt in vallem
Syluestrem quę nunc eſt mare ſalis.
Duodecim enim annis ſeruierant Cho
dorlahomor, & tertiodecimo anno re
ceſſerunt ab eo. ¶Igitur quartodecimo
anno venit Chodorlahomor , & reges
qui erant cum eo: percuſſeruntq́ Ra-
phaim in Aſtaroth Carnaim, & zuzim
in Ham, =cum eis), & Emim ī Saue Cariathaim,
& Corrhæos in mōtibus Seir, vſque ad
cāpeſtria Pharā, quæ eſt in ſolitudine.
B Reuerſiq́ ſunt, & venerūt vſq́ ad fon-
tem Miſphat,ipſa eſt Cades:& percuſſe
runt omnem regionē Amalecitarū &
Amorrhæorum qui habitabant in Aſa-
ſon thamar. ¶Et egreſſi ſunt rex Sodo-
morum,rex Gomorrhæ,rexq́ Adamæ,
& rex Seboim,necnon & rex Balæ,quę
eſt Segor:& direxerunt aciem contra
eos in valle Syluestri, ſcilicet aduerſus
Chodorlahomor regem AElamitarum,
& Thadal regem gētium, & Amraphel
regem Sēnaar & Arioch regem Ponti:
quatuor reges aduerſus quinque. Val-
lis autē Syluestris habebat puteos mul
tos bituminis. ¶Itaque rex Sodomorū,
& rex Gomorrhæ terga verterunt,ce-
cideruntq́ ibi:& qui remāſerant, fuge
runt ad montem . Tulerunt autem om
C nem ſubſtantiam Sodomorum & Go-
morrhęorū , & vniuerſa quę ad cibum
pertinent, & abierunt : necnon & Lot
& ſubſtātiā eius,filiū fratris Abrā, qui
habitabat in Sodomis . ¶Et ecce vnus
qui euaſerat, nūtiauit Abram Hebræo,
qui habitabat in conualle Mambre A-
morrhæi fratris Eſchol, & fratris Aner:
hi enim pepigerāt fœdus cum Abram.
¶Quod cum audiſſet Abram,captū vi-
delicet Lot fratrē ſuum,=numerauit ex
peditos) vernaculos ſuos Trecentos de
cē & octo: & pſecutus eſt eos vſq́ Dan. =arm pue[ro]
Et diuiſis ſociis,irruit ſuper eos nocte:
percuſſitq́ eos, & pſecutus eſt vſq́ Ho
ba,quæ eſt ad leuā Damaſci.Reduxitq́
omnem ſubſtantiam, & Lot fratrem ſu
um cum ſubſtantia illius,mulieres quo
que & populum. ¶Egreſſus eſt autē rex
Sodomorum in occurſum eius poſtquā
reuerſus eſt à cęde Chodorlahomor, &
regum qui cum eo erant invalle Saue, Heb,7
quæ eſt vallis regis. ¶At vero‖ Melchiſe
dec rex Salem,proferens panem & vi-
num (erat enim ſacerdos dei altiſſimi)
benedixit ei , & ait , Benedictus deus
Abram deo excelſō qui creauit cælū &
terram : & benedictus deus excelſus, =qui tr
=quo protegente hoſtes in manibus tu dit h
is ſunt). Et dedit ei decimas ex omni- ſtes t
bus. ¶Dixit autem rex Sodomorum ad in ma
Abram,Da mihi animas =cętera) tolle ti tuas.
bi.Qui reſpondit ei, Leuo manum meā =ſubſta
ad dominum deum excelſum poſſeſſo tiam
rem cæli & terræ, ꝙ à filo ſubtegmi-
nis vſque ad corrigiam caligæ, non ac
cipiam ex omnibus quę tua ſunt,ne di
cas,Ego ditaui Abram,exceptis his quę
comederunt iuuenes, & partibus viro
rum qui venerunt mecū,Aner,Eſchol,
& Mambre:iſti accipient partes ſuas.

CAP. XV.

Abræ promittitur Iſaac:item tertio & quarto terra chanaan . Fides Abræ. Seruitus & liberatio filiorum Iſrael.

His itaque tranſactis,factus eſt ſer
mo domini ad Abram, per viſio A
nem dicēs,noli timere Abrā, e-
go protector tuus ſum , & mer
ces tua magna nimis.Dixitque Abram,
Domine deus quid dabis mihi? ego va
dam abſque liberis: & filius procurato
ris domus meæ iſte Damaſcus Eliezer.
Addiditque Abram,Mihi autem nō de
diſti ſemen:& ecce vernaculus meus,
hæres meus erit. ¶Statimque ſermo do
mini factus eſt ad eū,dicens, Non erit
hic hęres tuus:ſed qui egredietur de vte
ro tuo,ipſum habebis heredem. Edu-
xitque eum foras,& ait illi,‖ Suſpice cę

lum. & numera ſtellas ſi potes. Et dixit
m.4.c ei, Sic erit ſemē tuū. ¶||Credidit Abram
m.4.a domino, & reputatū * eſt illi ad iuſti-
a.3.a. tiam. Dixit ad eum, Ego dominus qui
.2.d. eduxi te de Vr Chaldæorum, vt darē
.11.d. tibi terram iſtam, & poſſideres eam.
oc ¶At ille ait, Domine deus, vnde ſcire
poſſum quòd poſſeſſurus ſim eam? Et re
ſpondens dominus, Sume, inquit, mi-
hi vaccam triēnem, & capram trimā,
& arietem annorum trium, turturem
quoq; & columbam. Qui tollens vni-
C uerſa hæc diuiſit ea per medium, & v-
traſque partes contra ſe altrinſecus po
ſuit: aues autem non diuiſit. Deſcende
runtq; volucres ſuper cadauera, & abi
gebat eas. Abram Cumq; ſol occumbe
ret, ſopor irruit ſuper Abram, & horror
magnus & tenebroſus inuaſit eum.
.7.a. ¶Dictumq; eſt ad eum, || Scito præno-
ſcēs quòd peregrinum futurum ſit ſe-
men tuum in terra nō ſua: & ſubiicīet
eos ſeruituti, & affligent quadringen-
tis annis. Veruntamen gentem cui
ſeruituri ſunt, ego iudicabo: & poſt
hæc egredīetur cum magna ſubſtātia.
Tu autem ibis ad patres tuos in pace,
o.22.f. ſepultus ī ſenectute bona. || Generatio-
D ne autem quarta reuertētur huc: nec-
dum enim completæ ſunt iniquitates
Amorrhæorum vſque ad præſens tem
pus. Cum occubuiſſet ſol, facta eſt cali-
go tenebroſa, & apparuit clibanus fu-
mans, & lampas ignis tranſiēs inter di
p.12.b. uiſiones illas. ¶|| In illo die pepigit do
d. minus fœdus cum Abram, dicens, Se-
f. 26.a. mini tuo dabo terram hanc à fluuio
u.34.b AEgypti vſque ad fluuium magnū Eu
phratem, Cinæos, & Cenezæos, Ced-
moneos & Hethæos & Pherezæos, Ra
phaim quoq; & Amorrheos & Chana-
neos, & Gergeſæos, & Iebuſæos,

CAPVT XVI.

Agar concipit. Fugit Saram,
Conſolatur ab angelo. Pa-
rit Iſmahelem.

A Igitur Sarai vxor Abram nō ge
nuerat ſibi liberos: ſed habēs
ancillam AEgyptiam nomine
Agar, dixit marito ſuo, Ecce concluſit
me dominus, ne parerem: ingredere
obſecro *ad ancillam meam, ſi forte ſaltem ex
illa ſuſcipiam filios. ¶Cúmque ille ac-
Sarai quieſceret deprecāti, tulit *Agar AE-
gyptiam ancillam ſuam poſt annos de vxor
cem quàm habitare cœperant in terra Abram
Chanaan: & dedit eam viro ſuo vxorē.
Qui ingreſſus eſt ad *eam. At illa con- *Agar.
cepiſſe ſe videns, deſpexit dominam B
ſuam. Dixitq; Sarai ad Abram, Iniquè
agis cōtra me: ego dedi ancillam meā
in ſinum tuū, quę videns quòd cōcepe
rit, deſpectui me habet. iudicet domi
nus inter me & te. Cui reſpondens A-
brā, Ecce, ait, ancilla tua in manu tua
eſt, vtere ea vt libet. ¶Affligente igitur
eā Sarai, fugā iniit. Cūq; inueniſſet eā
angelus domini iuxta fontem aquæ in
ſolitudine quæ eſt in via ſur in deſer-
to dixit ad ancillam, Agar ancilla Sarai
vnde venis? & quo vadis? Quę reſpon-
dit, A facie Sarai dominæ meæ ego fu- C
gio. Dixitq; ei angelus domini, Reuer-
tere ad dominam tuā, & humiliare ſub
manu illius. Et rurſum, Multiplicans,
inquit, multiplicabo ſemē tuum, & nō
numerabitur præ multitudine. Ac de-
inceps, Ecce, ait, concepiſti, & paries fi
lium: vocabiſque nomen eius Iſmael,
eò quod audierit dominus afflictionē
tuam. Hic erit ferus homo: manus eius
contra omnes, & manus omnium con
tra eum: & è regione vniuerſorum fra-
trum ſuorum figet tabernacula. Voca D
uit autem nomen domini qui loqueba
tur ad eam, Tu deus qui vidiſti me. Di
xit enim, Profectò hic vidi poſteriora
videntis me. Propterea appellauit pu-
teū illū, Puteū viuentis & vidētis me,
ipſe eſt iter Cades & Barad. || Peperitq;
Agar Abrę filiū: qui vocauit nomē eius Gala.4.e.
Iſmahel. Octoginta & ſex annorū erat
Abrā quādo peperit ei Agar Iſmahelē.

CAPVT XVII.

Abram nominatur Abraham. Pro-
mittitur ei quinto terra Chanaan.
Circuncīſio. Sarai nominatur
Sara. Promittitur Abrahę
Iſmahel. Orat Abrahā
pro Iſmahele. Circū
ciditur cum to
ta domo.

Poſtquam vero nonaginta & nouē A
annorū eſſe cœperat, apparuit ei
dominus: dixitque ad eum, Ego
deus omnipotens: ambula coram
me, & eſto pfectus. Ponāq; fœdus meū
inter me & te: & multiplicabo te vehe

mēter nimis. Cecidit Abram pronus in
faciem. Dixitque ei deus, Ego ſum, &
pactum meum tecum, || eriſque pater
Eccl. 44. e. multarum gentium. Nec vltra vocabi
tur nomē tuum Abram: ſed appellabe
rom. 4. c. ris Abrahā: quia patrem multarum gen
tium conſtitui te. Faciamꝙ te creſcere
vehementiſſimè, & ponam te in genti
bus, regeſque ex te egredientur. Et ſta-
tuam pactum meum inter me & te, &
inter ſemē tuum poſt te in generatio-
nibus ſuis fœdere ſempiterno: vt ſim
deus tuus & ſeminis tui poſt te. Daboꝙ
tibi & ſemini tuo poſt te terram pere-

grinationis tuæ, omnem terram Cha-
naan in poſſeſſionem æternam, eróque
B deus eorum. ¶Dixit iterum deus ad
Abraham, Et tu ergo cuſtodies pactum
meum, & ſemen tuum poſt te in gene-
Act. 7. a. rationibus ſuis. || Hoc eſt pactum meum
quod obſeruabitis inter me & vos & ſe
men tuum poſt te, Circūcidetur ex vo
bis omne maſculinum: & circuncide-
Ro. 4. b. tis carnem præputii veſtri vt ſit in || ſi-
Luc. 2. c. gnum fœderis inter me & vos. || Infans
octo dierum circuncidetur in vobis,
omne maſculinum in generationibus
veſtris: tam vernaculus quàm empti-
tius circuncidetur, & quicunque non
fuerit de ſtirpe veſtra: eritque pactum
meum in carne veſtra in fœdus æter-
num. Maſculus cuius præputii caro cir
cunciſa nō fuerit, delebitur anima illa
de populo ſuo: quia pactum meum ir-
C ritum fecit. ¶Dixit quoque deus ad
Abraham, Sarai vxorem tuam non vo-
cabis Sarai, ſed Saram. Et benedicā ei,
& ex illa dabo tibi filium, cui benedi-
cturus ſum, eritꝙ in nationes, & reges
populorum orientur ex eo. Cecidit
Abraham in faciē ſuam, & riſit: in cor-
de ſuo dicens, Putáſne centenario na-
ſcetur filius? & Sara nonagenaria pariet?
Dixitque ad deum, Vtinam, Iſmahel vi
uat coram te. ¶ || Et ait deus ad Abrahā, Inf. 12.
*Sarā vxor tua pariet tibi filium, voca &. 21. a
biſque nomen eius Iſaac, & conſtituam *Vere
pactum meum illi in fœdus ſempiter-
num, & ſemini eius poſt eum. ¶Super
Iſmael quoque exaudiui te. ecce bene-
dicā ei, & augebo, & multiplicabo eū
valde: duodecim duces generabit, & fa
ciam illam in gentē magnam. Pactū ve
rò meū ſtatuā ad Iſaac quē pariet tibi
Sara tēpore iſto in anno altero. ¶Cūꝙ D
finitus eſſet ſermo loquentis cum eo,
aſcendit deus ab Abraham. Tulit autē
Abraham Iſmahel filium ſuum, & om-
nes vernaculos domus ſuæ, vniuer-
ſoſꝙ quos emerat, & cunctos mares
ex omnibus viris domus ſuæ: & cir-
cuncidit carnem præputii eorum ſta-
tim in ipſa die, ſicut præceperat ei
deus. Abrahā nonaginta & nouē erat

annorum, quando circuncidit carnem præputii ſui. Et Iſmahel filius ſuus tredecim annos impleuerat tempore circuncisionis ſuæ. Eadem die circunciſus eſt Abraham & Iſmahel filius eius. Et omnes viri domus illius, tam vernaculi, quàm emptitii, & alienigenæ pariter circuncisi ſunt.

quos emerat ab alienigenis.

CAP. XVIII.

Abraham hoſpitio ſuſcipit angelos. Promittitur ei Iſaac. Ridet Sara. Prædicitur Abrahæ interitus Sodomorum. Orat pro Sodomitis.

A Pparuit autem ei dominus in conualle Mambre ſedenti in oſtio tabernaculi ſui in ipſo feruore diei. Cumq́ eleuaſſet oculos, apparuerunt ei tres viri ſtantes prope eum: quos cum vidiſſet, cucurrit in occurſum eorũ de oſtio tabernaculi ſui, & adorauit in terra. Et dixit, Domine, ſi inueni gratiã in oculis tuis, ne tranſeas ſeruum tuum: ſed afferam pauxillum aquæ, & lauentur pedes veſtri, & requieſcite ſub arbore. Ponãq́ buccellam panis, vt cõfortetur cor veſtrum, poſtea tranſibitis: idcirco enim declinaſtis ad ſeruum veſtrum. Qui dixerunt, Fac vt loquutus es. ¶Feſtinauit Abraham in tabernaculum ad Saram, dixitq́ ei, Accelera, tria ſata ſimilæ cõmiſce, & fac ſubcineritios panes. Ipſe vero ad armentum cucurrit, & tulit inde vitulum tenerrimum & optimũ: deditq́ puero, qui feſtinauit & coxit illum. Tulit quoque butyrum & lac, & vitulum, quẽm coxerat, & poſuit coram eis: ipſe vero ſtabat iuxta eos ſub arbore. ¶Cumque comediſſent, dixerunt ad eũ. Vbi eſt Sara vxor tua? Ille reſpõdit, Ecce in tabernaculo eſt. Cui

B dixit, Reuertens veniam ad te tempore iſto vita comite & habebit filium Sara vxor tua. Quo audito Sara riſit poſt oſtium tabernaculi. Erant autem ambo ſenes prouectæque ætatis, & deſierant Saræ fieri muliebria. Quæ riſit occulte dicens, Poſtquam conſenui, & dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo? ¶Dixit autem dominus ad Abraham, Quare riſit Sara, dicens, Num vere paritura ſum anus? Nunquid deo quicq̃ eſt difficile? Iuxta condictum reuertar ad te hoc eodem tempore vita comite, & habebit Sara filium. Negauit Sara, dicens, Non riſi: timore perterrita. Dñs autẽ, Non eſt inquit, ita: ſed riſiſti. ¶Cum ergo ſurrexiſſet inde viri, direxerũt oculos cõtra Sodomam: & Abrahã ſimul gradiebatur deducens eos. Dixitq́ dominus, Num celare potero Abraham quæ

C geſturus ſum: cum futurus ſit in gentem magnam ac robuſtiſsimam, &

Infr. 21. a. rom. 9. b.

ipſa viuente. & infra.

IESVS BENEDICENDAE ſint in illo om-
nes nationes terræ? Scio enim ꝙ præ-
cepturus ſit filiis ſuis, & domui ſuæ
poſt ſe, vt cuſtodiant viam domini, &
faciant iudicium & iuſtitiam: vt addu
ᶠſuper cat dominus ᶠpropter⁾ Abraham omnia
quæ locutus eſt ad eum. ¶Dixit ita-
que dominus, Clamor Sodomorum &
Gomorrhæorum multiplicatus eſt, &
peccatum eorum aggrauatum eſt ni-
mis. Deſcendam, & videbo vtrum cla
morem qui venit ad me, opere com-
pleuerint: an non eſt ita, vt ſciam. Con
uerteruntq́ ſe inde, & abierunt Sodo-
mam: Abraham vero adhuc ſtabat co-
ram domino. ¶Et appropinquans ait,
Nunquid perdes iuſtum cum impio? Si
fuerint quinquaginta iuſti in ciuitate,
peribunt ſimul? & non parces loco illi
propter quinquaginta iuſtos, ſi fuerint
in ea? Abſit à te vt rem hanc facias, &
occidas iuſtum cum impio, fiatq́ iu-
ſtus ſicut impius. non eſt hoc tuum,
qui iudicas omnem terram: nequaquã
facias iudicium hoc. Dixitq́ dominus
ad eum, Si inuenero Sodomis quinqua
D ginta iuſtos in medio ciuitatis, dimit-
tam omni loco propter eos. ¶Reſpon-
densq́ Abraham, ait, Quia ſemel cœpi,
loquar ad dominum meum, cum ſim
puluis & cinis. Quid ſi minus quinqua
ginta iuſtis quinque fuerint? delebis
propter quinque vniuerſam vrbem?
Et ait, Non delebo, ſi inuenero ibi qua
draginta quinque. ¶Rurſumq́ locutus
eſt ad eum, Sin autem quadraginta ibi
inuenti fuerint, quid facies? Ait, Non
percutiam propter quadraginta. ¶Ne
quæſo inquit, indigneris domine, ſi lo
quar. Quid ſi ibi inuenti fuerint trigin
ta? Reſpondit, Non faciam, ſi inuene-
ro ibi triginta. ¶Quia ſemel, ait, cœpi,
loquar ad dominum meum. Quid ſi
ibi inuenti fuerint viginti? Ait, Non
interficiam propter viginti. ¶Obſecro,
inquit, ne iraſcaris domine, ſi loquar
adhuc ſemel. Quid ſi inuenti fuerint
ibi decem? Et dixit, Non delebo pro-
pter decem. Abiitq́ dominus poſtquã
ceſſauit loqui ad Abraham: & ᶠille⁾ re-
ᶠAbrahã uerſus eſt in locum ſuum.

CAP. XIX.

Lot hoſpitio ſuſcipit angelos. So-
domorum libido, & eorum ſubuerſio.
Lot liberatur à deo. Segor ciuitas. Vxor
Lot mutatur in ſtatuã ſalis. Ebrietas Lot,
& ipſius inceſtus crimen cum filiabus.

Veneruntq́ duo angeli Sodomam
veſpere, ſedente Lot in foribus A
ciuitatis. Qui cum vidiſſet eos,
ſurrexit, & iuit obuiam eis: ado
rauitq́ pronus in terram, & dixit, Ob
ſecro domini mei, declinate in do-
mum pueri veſtri, & manete ibi: lauate
pedes veſtros, & mane proficiſcemini
in viam veſtram. Qui dixerunt, Mini-
me: ſed in platea manebimus. Compu-
lit illos oppido vt diuerterẽt ad eum:
ingreſſisq́ domum illius, fecit conui-
uium, & coxit azyma, & comederunt.
¶Prius autem quàm irent cubitum, vi
ri ciuitatis vallauerunt domum illius,
à puero vſque ad ſenem, omnis popu
lus ſimul. Vocaueruntq́ Lot, & dixerũt B
ei, Vbi ſunt viri qui introierunt ad te
nocte? educ illos huc, vt cognoſcamus
eos. ¶Egreſſus ad eos Lot, poſt tergum
accludẽs oſtium, ait, Nolite quæſo fra
tres mei, nolite malum hoc facere. Ha-
beo duas filias, quæ nondum cognoue
runt virum: educam eas ad vos, & abu
timini eis ſicut vobis placuerit, dum-
modo viris iſtis nihil mali faciatis, quia
ingreſsi ſunt ſub vmbra culminis mei.
At illi dixerunt, Recede illuc. Et rur-
ſus, *Ingreſſus es, inquiunt, vt adue- *Solus
na, nunquid vt iudices? te ergo ipſum
magis ꝙ̃ hos affligemus. ||Vimq́ facie- 1.Pet.2.B
bant Lot vehementiſsime: iamq́ prope
erat vt effringerent fores. Et ecce mi-
ſerunt manum viri, & introduxerunt
ad ſe Lot, clauſeruntq́ oſtium: & eos
qui foris erãt, ||percuſſerunt cæcitate à Sapi.19.c
minimo vſque ad maximum, ita vt o-
ſtium inuenire nõ poſſent. ¶Dixerunt C
autem ad Lot, Habes hic quempiam
tuorum generum, aut filios aut filias?
omnes qui tui ſunt, educ de vrbe hac:
delebimus enim locum iſtum, eò ꝙ
increuerit clamor eorum coram do-
mino, qui miſit nos vt perdamus il-
los. Egreſſus itaque Lot, locutus eſt
ad generos ſuos qui accepturi erant
filias eius, & dixit, Surgite, & egredi-
mini de loco iſto, qa delebit dominus
ciuitatem hanc. Et viſus eſt eis quaſi lu
dens loqui. ¶Cũq́ eſſet mane cogebãt D
eũ angeli, dicentes, Surge, tolle vxorẽ

tuam, & duas filias quas habes: ne & tu
Tardãte pariter pereas in ſcelere ciuitatis. Diſſimulante illo apprehenderunt manum eius, & manum vxoris, ac duarũ filiarum eius, eo q parceret dominus
Sapi.10.a illi. ||Eduxeruntq eũ, & poſuerunt extra ciuitatem. ¶Ibiq locuti ſunt ad eũ, dicentes, Salua animã tuam: noli reſpicere poſt tergum, nec ſtes in omni circa regione, ſed in mõte ſaluum te fac, ne & tu ſimul pereas. ¶Dixitq Lot ad eos, Quæſo domine mi, quia inuenit ſeruus tuus gratiam coram te, & magnificaſti miſericordiam tuam quã feciſti mecum vt ſaluares animam meã,
E nec poſſum in monte ſaluari, ne forte apprehendat me malum & moriar: Eſt ciuitas hæc iuxta, ad quam poſſum fugere, parua, & ſaluabor in ea: nunquid non modica eſt, & viuet anima mea? Dixitq ad eum, Ecce etiã in hoc ſuſcepi preces tuas, vt non ſubuertam vrbem pro qua locutus es. ||Feſtina, & Sapi.10.a ſaluare ibi: quia nõ potero facere quicquam, donec ingrediaris illuc. Idcirco vocatum eſt nomen vrbis illius Segor. Sol egreſſus eſt ſuper terram, & Lot ingreſſus eſt Segor. ¶Igitur dominus pluit ſuper Sodomam & Gomorrham ſulphur & ignem à domino de cælo: & ſubuertit ciuitates has & omnem circa regionem, vniuerſos habitatores vrbiũ, & cuncta terræ virentia. ||Reſpiciensq vxor eius poſt ſe, verſa eſt in ſtatuam ſalis. ¶Abraham autem conſurgens mane vbi ſteterat prius cum domino, intuitus eſt Sodomam & Gomorrham, & vniuerſam terram regionis illius: viditq aſcẽdentẽ fauillã de terra quaſi fornacis fumum. Cum enim

Iſa.13 d iere.50.f. ezec.16.f oſee.11.c. amos.4.d luce.17.f iudæ.1.c Luc.17.g ſup.18.a.

ſubuerteret deus ciuitates regionis illius, recordatus eſt Abrahæ: & liberauit Lot de ſubuerſione vrbium, in quibus habitauerat. ¶Aſcẽditq Lot de Segor, & mãſit in mõte, duæ quoq filiæ eius cũ eo (timuerat enim manere in Segor) & mãſit in ſpelũca ipſe, & duæ filiæ eius cũ eo. ¶Dixitq maior ad minorẽ, Pater noſter ſenex eſt, & nullus virorũ remãſit in terra qui poſſit ingredi ad nos iuxta morẽ vniuerſæ terrę. Veni, inebriemus eũ vino, dormiamusq cũ eo vt ſeruare poſſimus ex patre nr̃o ſemen. Dederũt itaq patri ſuo bibere vinũ nocte illa. Et ingreſſa eſt maior, dormiuitq cũ patre: at ille nõ ſenſit, nec qñ accubuit filia, nec quãdo
C ſurrexit. Altera quoq die dixit maior ad minorẽ, Ecce dormiui heri cũ patre meo, demus ei bibere vinum etiã hac nocte, & dormies cum eo, vt ſaluemus ſemen de patre noſtro. Dederunt &

illa nocte patri ſuo bibere vinũ, ingreſ ſaq; minor filia.dormiuit cũ eo: & nec tunc quidẽ ſenſit quando illa cõcubuerit,vel quando illa ſurrexerit. ¶Conceperunt ergo duæ filię Lot de patre ſuo. Peperitq; maior filium,& vocauit nomen eius Moab:ipſe eſt pater Moabitarum vſque in præſentem diem. Minor quoq; peperit filiũ,& vocauit nomẽ eius "Ammon,id eſt filius populi mei'.ipſe eſt pater Ammonitarũ vſque hodie.

"Ben. ammon,-id eſt filius populi mei,

CAP. XX.

Abrahã peregrinanti rapitur vxor, & ei redditur cum donis. Deus protector Abrahæ.

A Profectus inde Abraham in terrã auſtralem, habitauit inter Cades & Sur:& peregrinatus eſt in Geraris. Dixitq; de Sara vxore ſua. Soror mea eſt. Miſit ergo Abimelech rex Geraræ,& tulit eam. ¶Venit autem deus ad Abimelech per ſomnium nocte,& ait illi, En morieris propter mulierem quam tuliſti:habet enim virum.Abimelech vero non tetigerat eam,& ait, Domine,num gentem-ignorãtem,' &' iuſtam interficies? Nõne ipſe dixit mihi, Soror mea eſt: & ipſa ait, Frater meus eſt? in ſimplicitate cordis mei, & mundicia manuum mearum feci hoc. ¶Dixitque ad eum deus, Et ego ſcio q; ſimplici corde feceris:& ideo cuſtodiui te ne peccares in me, & non dimiſi vt tangeres eam.

-etiam

B Nunc ergo redde viro ſuo vxorem,quia propheta eſt:& orabit pro te,& viues. ſi autem nolueris reddere, ſcito q; morte morieris tu & omnia quæ tua ſunt. Statimq; de nocte. cõſurgẽs Abimelech,vocauit oẽs ſeruos ſuos:& locutus eſt vniuerſa verba hæc in auribus eorum,timueruntq; omnes viri valde. Vocauit autem Abimelech etiam Abraham,& dixit ei, Quid feciſti nobis?qd peccauimus in te,quia in-

C duxiſti ſuper me & ſuper regnum meũ 'peccatum grande?quæ non debuiſti facere,feciſti nobis. Rurſumq; expoſtulans ait. Quid vidiſti, vt hoc faceres? Reſpondit Abraham, Cogitaui mecum dicens. Forſitan non eſt timor dei in loco iſto,& interficient me propter vxorem meam: ‖ alias autem & vere ſoror mea eſt,filia patris mei & non filia matris meæ, & duxi eam in vxorem.Poſt quàm autem eduxit me deus de domo patris mei dixi ad eam,Hanc miſericordiam facies mecum, In omni loco ad quem ingrediemur,dices+ quòd frater tuus ſim.

ſup.12.c

+propter me

D ¶Tulit igitur Abimelech oues & boues & ſeruos & ancillas, & dedit Abraham: reddiditq; illi Saram vxorẽ ſuam,& ait,Terra coram vobis eſt,vbicunque tibi placuerit,habita.Saræ autem dixit.Ecce mille argẽteos dedi fratri tuo,'hoc'erit tibi in velamen oculorum ad omnes qui tecum ſunt:& ' quocũque perrexeris,memento te reprehenſam'. ¶Orante autẽ Abrahã, ſanauit deus Abimelech & vxorẽ, ãcillasq; eius:& pepererunt:cõcluſerat enim deus omnem vuluam domus Abimelech propter Saram vxorem Abrahæ.

'ipſe 'in omnibus erudiuit ſe.i. cautior facta,ne poſtea diceret virum eſſe fratrem.

CAP. XXI.

Naſcitur Iſaac, Eiicitur Agar cũ Iſmahele,quam conſolatur angelus.Fœdus Abimelech cũ Abraham,Berſabee

A Viſitauit autem dominus Saram ſicut promiſerat: & impleuit quæ locutus eſt. Concepitq;,&‖peperit filium in ſenectute ſua,tẽpore quo prædixerat ei deus. Vocauitq; Abraham nomẽ filii ſui, quem genuit ei Sara, Iſaac,& circuncidit eum*octauo die,ſicut præceperat ei deus, cum centum eſſet annorum: hac quippe ætate patris natus eſt Iſaac. Dixitq; Sara, Riſum fecit mihi deus:quicũque audierit, corridebit mihi: Rurſumq; ait. Quis auditurus' crederet Abrahã, q; Sara lactaret filium quem peperit ei iam ſeni? Creuit igitur puer,& ablactatus eſt:fecitq; Abraham grande cõuiuium in die ablactationis eius. ¶Cumq; vidiſſet Sara filium Agar AEgyptiæ ludẽtem cũ Iſaac,dixit ad Abrahã ‖ Eiice ancillam hanc,& filium eius :non enim erit hæres filius ancillæ cum filio meo Iſaac. Dure accepit hoc Abrahã pro filio ſuo Cui dixit deus,Non tibi videatur aſperum ſuper puero & ſuper ancilla tua:omnia quæ dixerit tibi Sara, audi vocem eius:‖quia in Iſaac vocabitur tibi ſemen. Sed & filium ancillę faciam in gentem magnã, quia ſemen tuum eſt. ¶Surrexit itaque Abraham mane.& tol

Sup.17.c, 18.b. Gala.4.c hebr.11.c Matt.1.a. ſup.17,d + Abrahã -dixiſſet Abrahæ Gala.4.d Rom.9.b hebr.12 d

lens panem, & vtrem aquæ, impoſuit
ſcapulæ eius, tradiditq́ puerum, & di-
miſit eam. Quæ cum abiiſſet errabat in
ſolitudine Berſabee. Cumq́ conſumpta
eſſet aqua in vtre, abiecit puerum ſub-
ter vnam arborē quæ ibi erat. Et abiit,
ſeditq́ è regione procul quantū poteſt
arcus iacere. dixit enim. Non videbo
morientem puerum. & ſedens contra le
uauit vocem ſuam, & fleuit. ¶Exaudi-
C uit autem deus vocem pueri: vocauit-
que angelus dei Agar de cælo, dicens.
Quid agis Agar? noli timere: exaudiuit
enim deus vocē pueri de loco in quo
eſt. Surge, tolle puerum & tene ma-
num illius, quia in gentem magnam
faciam eum. Aperuitq́ oculos eius de-
us: quæ videns puteum aquæ, abiit, &
impleuit vtrem deditq́ puero bibere.
Et fuit deus cū eo. q creuit, & moratus
eſt in ſolitudine, factuſque eſt iuuenis
ſagittarius. Habitauitq́ in deſerto Pha-
ran. & accepit illi mater ſua vxorē de
terra Aegypti. Eodē tempore dixit A-
bimelech, & Phicol princeps exercitus
eius ad Abraham. Deus tecum eſt in v-
niuerſis quæ agis. Iura ergo per deum,
ne noceas mihi & poſteris meis, ſtirpi-
que meæ: ſed iuxta miſericordiam quā
feci tibi, facies mihi & terræ ī qua ver Sup. 20. d
ſatus es aduena. Dixitq́ Abraham, Ego
iurabo. ¶Et increpauit* Abimelech p- * Abrabā
pter puteum aquę quem vi abſtulerant ipſum
ſerui eius. Reſponditq́ Abimelech, Ne D
ſciui quis fecerit hāc rem: ſed & tu nō
indicaſti mihi, & ego non audiui præ
ter hodie. ¶Tulit itaque Abraham oues
& boues, & dedit Abimelech: percuſſe
runtq́ ambo fœdus. Et ſtatuit Abrahā
ſeptem agnas gregis ſeorſum. Cui dixit
Abimelech. Quid ſibi volunt ſeptem a-
gnæ iſtę, quas ſtare feciſti ſeorſum? At
ille, Septē, inquit, agnas accipies de ma
nu mea: vt ſint mihi in teſtimoniū quo
niam ego fodi puteum iſtum. Idcirco
vocatus eſt locus ille Berſabee, quia
ibi vterque iurauit. Et inierunt fœdus= =in Berſa
pro puteo iuramenti, ¶Surrexit autem bee.
Abimelech, & Phicol princeps exerci-
tus eius, reuerſiq́ ſunt in terram Palę-
ſthinorū. Abraham vero plantauit ne-
mus in Berſabee, & inuocauit ibi no-
mē domini dei æterni. Et fuit colonus
terræ palæſtinorū diebus multis.

CAP. XXII.

Tentatur fides Abrahæ. Immolat fi-
lium ſuum Iſaac. Promittitur ei CHRI-
STVS ſaluator oīm. Bathuel. Rebecca.

QVę poſtquā geſta ſunt, tēta- A
uit deus Abraham, & dixit
ad eum, Abraham Abrahā.
At ille reſpondit, Adſum. A-
it illi, Tolle filium tuum vnigenitum

quem diligis Iſaac . & vade in ter-
ram Viſionis ,atque ibi offeres eum in
holocauſtum ſuper vnum montium
quem monſtrauero tibi. Igitur Abra-
*mane ham*de nocte) conſurgens ſtrauit aſinũ
ſuum:ducens ſecum duos iuuenes, &
Iſaac filium ſuum:cumq; concidiſſet li
gna in holocauſtum , abiit ad locum
quem præceperat ei deus. ¶Die autem
tertio eleuatis oculis,vidit locum pro-
B cul dixitq; ad pueros ſuos . Expectate
hic cum aſino:ego autem & puer illuc
vſque properantes poſtquam adoraue-
rimus ,reuertemur ad vos.Tulit quoq;
ligna holocauſti,& impoſuit ſuper Iſa-
ac filium ſuum:ipſe vero portabat in
manibus ignem & gladium. ¶Cumque
ambo pergerent ſimul,dixit Iſaac patri
ſuo,Pater mi.At ille reſpõdit. Quid vis
fili? Ecce inquit. ignis & ligna,vbi eſt
victima holocauſti?Dixit autem Abra-
ham,Deus prouidebit ſibi victimam ho
locauſti,fili mi.¶Pergebant ergo pari-
ter:& venerunt ad locum quem oſten
derat ei deus,in quo ædificauit altare
& deſuper ligna compoſuit : cumque
colligaſſet Iſaac filium ſuum. poſuit eũ
Iaco.2.d in altare ſuper ſtruem lignorum||Exten
ditque manum & arripuit gladium vt
immolaret filium ſuum. ¶Et ecce ange
C lus domini de cælo clamauit ,dicens,
Abraham Abraham.Qui reſpondit,Ad
ſum.Dixitq; ei,Non extendas manum
tuam ſuper puerum , neque facias illi
quicquam:nunc cognoui quod time-
as deum , & non pepercisti vnigenito
filio tuo propter me.Leuauit Abraham
oculos ſuos,viditq; poſt tergum arietẽ
inter vepres,hærentem cornibus : quẽ
aſſumens obtulit holocauſtum pro fi-
lio.Appellauitq; nomen loci illius,Do-
minus videbit.Vnde vſque hodie dici
tur in monte Dominus videbit. ¶ Vo-
cauit autem angelus domini Abraham
Pſa.104.a ſecundo de cælo,dicens,||Per memet
luc.1.g. ipſum iuraui dicit dominus:quia feci-
eccl.44d ſti hanc rem,& nõ pepercisti filio tuo
hebr.6.c vnigenito,benedicam tibi,& multipli
1.mac.2.f cabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli, &
luc.1.e. velut arenam quæ eſt in litore maris:
D poſſidebit ſemen tuum portas inimico
rum ſuorum , & ||BENEDICEN-
IESVS TVR in ſemine tuo omnes gentes ter
Act.3.d. ræ,quia obediſti voci meæ.¶Reuerſus
eſt Abraham ad pueros ſuos,abieruntq; eccli.44
Berſabee ſimul.& habitauit ibi.¶His ita
que geſtis nuntiatum eſt Abrahæ quod
Melcha quoque genuiſſet filios Nachor
fratri ſuo , Hus primogenitum ,& Buz
fratrem eius,& Camuel patrem Syro-
rum,& Caſed ,& Azau.Pheldas quoq;
& Iedlaph,ac Bathuel,de quo nata eſt
Rebecca.octo iſtos genuit Melcha Na-
chor fratri Abrahæ.Concubina vero il
lius nomine Roma . peperit Tabee &
Caham & Thaas & Maacha.

CAP. XXIII.

☞ Sara mortua , ſepelitur in agro quem emit Abraham à filiis Heth.

VIxit autem Sara centum viginti
ſeptem annis. Et mortua eſt in A
ciuitate Arbee,quæ eſt Hebron,
in terra Chanaan:venitq; Abra-
ham vt plangeret & fleret eam. Cum-
que ſurrexiſſet Abraham ab officio fu-
neris,locutus eſt ad filios Heth.dicens
Aduena ſum & peregrinus apud vos:
date mihi ius ſepulchri vobiſcum,vt ſe
peliam mortuum meum . ¶Reſponde-
runtq; filii Heth,dicentes,Audi nos do
mine,princeps dei es apud nos:in ele
ctis ſepulchris noſtris ſepeli mortuum
tuum , nulluſque te prohibere poterit B
quin in monumento eius ſepelias mor
tuum tuum.¶Surrexit Abraham ,& a-
dorauit populum terræ,filios videlicet
Heth,dixitq; ad eos,Si placet aĩę veſtrę
vt ſepeliã mortuũ meũ,audite me,& i
tercedite ꝑ me apud Ephrõ filiũ Seor:
vt det mihi ſpeluncam duplicem quã
habet ĩ extrema parte agri ſui:pecunia
digna tradat eam mihi coram vobis in
poſſeſſionem ſepulchri. Habitabat au-
tem Ephron in medio filiorum Heth.
¶Reſpõditq; Ephron Hethæus ad Abra
ham cunctis audientibus qui ingredie
bantur portam ciuitatis illius, dicens.
Nequaquam ita fiet domine mi, ſed tu
magis auſculta quod loquor,Agrum tra C
do tibi , & ſpeluncã quæ in eo eſt ,præ
ſentibus filiis populi mei,ſepeli mortu
um tuum.Adorauit Abrahã corã popu
lo terræ.Et locutus eſt ad Ephrõ circũ

ſtante plebe eius. Quæſo vt audias me. Dabo pecuniam ꝓ agro: ſuſcipe eam, & ſic ſepeliam mortuum meum in eo. ¶Reſpōditque Ephron. Domine mi, audi me. Terra quam poſtulas, quadringētos ſiclos argenti valet: iſtud eſt pretium inter me & te: ſed quātum eſt hoc? ſepeli mortuum tuum. Quod cum audiſſet Abraham appendit pecuniā quā Ephron poſtulauerat, audientibus filiis Heth, quadringentos ſiclos argenti pro
D batæ monetæ publicæ. ¶Confirmatuſque eſt ager quōdam Ephronis in quo erat ſpelunca duplex reſpiciens Mambre: tam ipſe quā ſpelūca, & omnes arbores eius in cunctis terminis eius per circuitum, Abrahæ in poſſeſſionem, videntibus filiis Heth, & cunctis qui intrabant portam ciuitatis illius. Atque ita ſepeliuit Abraham Saram vxorē ſuā in ſpelunca agri duplici, quæ reſpiciebat Mambre, hæc eſt Hebron in terra Chanaan. Et confirmatus eſt ager, & antrum quod erat in eo, Abrahæ in poſſeſſionem monumenti à filiis Heth.

CAP. XXIIII.

Abraham mittit ſeruum ad quærendam vxorem filio ſuo. Fidelis ſeruus. Rebeccam pulchram accipit Iſaac in vxorem.

A Erat autem Abraham ſenex, dierū que multorum: & dominus in cūctis benedixerat ei. Dixitque ad ſeruum ſeniorem domus ſuæ, qui præerat omnibus quæ habebat. Pone manum tuam ſubter femur meum: vt adiurem te per dominum deum cæli & terræ, vt non accipias vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, inter quos habito: ſed ad terram & cognationem meam proficiſcaris, & inde accipias vxorem filio meo Iſaac. Reſpōdit ſeruꝰ. Si noluerit mulier venire mecum in terram hanc, nunquid reducere debeo filium tuum ad locum de quo tu egreſſus es? Dixitq; Abraham. Caue nequando reducas filium meum illuc. Dominus deus cæli & terræ, qui
ſup. 12. b. tulit me de domo patris mei, & de terrā natiuitatis meæ, qui locutus eſt mihi, & iurauit mihi, dicens. ‖Semini tuo dabo terram hāc: ipſe mittet angelum B ſuum coram te, & accipies inde vxorē filio meo. ſin autem mulier noluerit ſequi te, non teneberis iuramento: filium meum tantum ne reducas illuc. Poſuit ergo ſeruus manum ſub femore Abraham domini ſui, & iurauit illi ſuper ſermone hoc. ¶Tulitq; decē camelos de grege domini ſui, & abiit, ex omnibus bonis eius portans ſecum: profectuſq; perrexit in Meſopotamiam ad vrbem Nachor. Cumq; camelos feciſſet accūbere extra oppidum iuxta puteū aquę veſpere, eo tempore quo ſolent mulieres egredi ad hauriendam aquam, dixit. Domine deus domini mei Abrahā, occurre obſecro mihi hodie, & fac miſericordiā cum domino meo Abrahā. Ecce ego ſto prope fontem aquæ, & filiæ habitatorum huius ciuitatis egredientur ad hauriendam aquam. Igitur puella cui ego dixero, Inclina hydriā tuam vt bibam: & illa reſponderit. Bibe, quin & camelis tuis dabo potum: ipſa eſt quam præparaſti ſeruo tuo Iſaac. & per hoc intelligam quòd feceris miſericordiam cum domino meo. C
¶Necdum intra ſe verba cōpleuerat, & ecce Rebecca egrediebatur filia Bathuel filii Melchæ vxoris Nachor fratris Abraham, habens hydriam in ſcapula ſua, puella decora nimis, virgoq; pulcherrima & incognita viro. deſcenderat autem ad fontem, & impleuerat hydriam, ac reuertebatur. Occurritque ei ſeruus, & ait. Pauxillum aquæ mihi ad ſorbendum præbe de hydria tua. Quæ reſpondit, Bibe domine mi. Celeriterque depoſuit hydriam ſuper vlnam ſuam, & dedit ei potum. Cumque ille bibiſſet, adiecit, Quin & camelis tuis hauriam aquam, donec cuncti bibant. Effundenſque *hydriam in canalibus, recurrit ad puteum vt hauriret aquam: & hauſtā omnibus camelis dedit. Ille aūt contemplabatur eam tacitus, ſcire volens vtrū proſperū iter ſuū feciſſet dominus, an non. Poſtquam autem biberunt cameli, protulit vir inaures aureas, appēdētes ſiclos duos, & armillas totidē pōdo ſiclorū decē. Dixitq; ad eā, Cuius es filia? indica mihi. eſt

*feſtina

*nobis *ipſi in domo patris tui locus * ad manendum? Quæ reſpondit, Filia ſum Bathuelis filii Nachor, quē peperit ei *Melcha. Et addidit, dicens, Palearum quoque & fœni plurimum eſt apud nos, & locus ſpatioſus eſt ad manendū. ¶Inclinauit ſe homo, & adorauit dominum, dicens, Benedictus dominus deus domini mei Abrahā, qui nō abſtulit miſericordiam & veritatem ſuam à domino meo, & recto itinere me perduxit in domum fratris domini mei. ¶Cucurrit itaque puella, & nuntiauit in domum matris ſuæ omnia quæ audierat. ¶Habebat autem Rebecca fratrem nomine Laban: qui feſtinus egreſſus eſt ad hominem foras vbi erat fons. Cūq; vidiſſet inaures & armillas in manibus ſororis ſuæ, & audiſſet cuncta verba referentis, Hæc locutus eſt mihi ho

D mo: venit ad virum qui ſtabat iuxta camelos & prope fontem aquæ, dixitq; ad eum, Ingredere benedicte domini: cur foris ſtas? præparaui domum & locum camelis tuis. Et introduxit eum in hoſpitium, ac deſtrauit camelos, deditq; paleas & fœnum, & aquam ad lauandos pedes ⸢camelorum⸣, & virorum qui venerant cum eo. Et appoſitus eſt in conſpectu eius panis. ¶Qui ait, Non comedam, donec loquar ſermones meos. Reſpondit ei, Loquere. At ille, Seruus, inquit, Abraham ſum. Et dominus benedixit domino meo valde, magnificatusq; eſt: & dedit ei oues & boues, argentum & aurum, ſeruos & ancillas, camelos & aſinos. Et peperit Sara vxor domini mei filium domino meo in ſenectute ſua, deditq; illi om-

E nia quæ habuerat. Et adiurauit me dominus meus, dicens, Non accipies vxorem filio meo de filiabus Chananæorum, in quorum terra habito: ſed ad domum patris mei perges, & de cognatione mea accipies vxorem filio meo. Ego vero reſpondi domino meo, Quid ſi noluerit venire mecum mulier? Dominus, ait, in cuius conſpectu ambulo, mittet angelum ſuum tecum, & diriget viam tuam: accipiesq; vxorem filio meo de cognatione mea, & de domo patris mei. ⸢Innocens eris à maledictione mea⸣, cum veneris ad proximos meos, & non dederint tibi. Veni ergo

⸢ipſius

⸢Solutus eris à iuramento meo.

hodie ad fontem aquæ, & dixi, Domine deus domini mei Abraham, ſi direxiſti viam meam in qua nunc ambulo, ecce ſto iuxta fontem aquæ, & virgo quæ egredietur ad hauriendam aquam, audierit à me, Da mihi pauxillum aquæ ad bibendum de hydria tua: & dixerit mihi, Et tu bibe, & camelis tuis hauriam: ipſa eſt mulier quam præparauit dominus filio domini mei. Dumq; hæc tacitus mecum voluerem, apparuit Rebecca veniens cum hydria quam portabat in ſcapula: deſcenditq; ad fontem, & hauſit aquam. Et aio ad eam, Da mihi paululum bibere. Quæ feſtinans depoſuit hydriam de humero, & dixit mihi, Et tu bibe, & camelis tuis tribuam potum. Bibi, & adaquauit camelos. Interrogauiq; eam, & dixi, Cuius es filia? F
Quæ reſpondit, Filia Bathuelis ſum filii Nachor, quem peperit ei Melcha. Suſpendi itaque inaures ad ornandam faciem eius, & armillas poſui in manibus eius. Pronusq; adoraui dominum, benedicens domino deo domini mei Abraham, qui perduxit me recto itinere: vt ſumerem filiam fratris domini mei filio eius. Quam ob rem ſi facitis miſericordiam & veritatem cum domino meo, indicate mihi: ſin autem aliud placet: & hoc dicite mihi, vt vadam ad dexteram, ſiue ad ſiniſtram. ¶Reſponderuntq; Laban & Bathuel, A domino egreſſus eſt ſermo, non poſſumus extra placitum eius quicquam aliud loqui tecum. En Rebecca coram te eſt, tolle eam, & proficiſcere, & ſit vxor filii domini tui, ſicut locutus eſt dominus. Quod cum audiſſet puer Abraham, procidens adorauit in terram dominum. Prolatisq; vaſis argenteis & aureis ac veſtibus, dedit ea Rebeccæ pro munere: fratribus quoque eius, & matri dona obtulit. Initoq; conuiuio veſcentes pariter & bibentes, manſerunt ibi. ¶Surgens autem mane, locutus eſt puer, Dimitte me, vt vadam ad dn̄m meum. Reſponderuntq; frater eius & mater, Maneat puella ſaltem decem dies apud nos, & poſtea ꝓficiſcetur. Nolite, ait, me retinere, quia dominus direxit viam meā: dimittite me vt pergam ad dominum meum. Et

dixerunt. Vocemus puellam, & quæra
mus ipſius voluntatem. Cumq; vocata
veniſſet, ſciſcitati ſunt, Vis ire cum ho
C mine illo? Quæ ait, Vadam. ¶Dimiſerũt
ergo eam, & nutricem illius ſeruumq;
Abraham, & comites eius, imprecantes
proſpera ſorori ſuæ, atque dicentes, So
ror noſtra es, creſcas in mille milia, &
poſſideat ſemen tuum portas inimico-
rum ſuorum. Igitur Rebecca, & puellæ
illius aſcenſis camelis ſecutæ ſunt vi-
rum: qui feſtinus reuertebatur ad do-
minum ſuum. ¶Eo autem tempore de-
ambulabat Iſaac per viã quę ducit ad
[Su]p.16.d. puteum, cuius nomen eſt || Viuentis &
videtis: habitabat enim in terra auſtra
li. Et egreſſus fuerat ad ᵉ meditandum⁾
in agro, inclinata iam die: cumq; ele-
uaſſet oculos, vidit camelos venientes
procul: Rebecca quoq; cõſpecto Iſaac,
deſcẽdit de camelo, & ait ad puerum,
Quis eſt ille homo qui venit per agrũ
in occurſum nobis? Dixitque ei, Ipſe eſt
dominus meus. At illa tollens cito pal
lium ſuum, operuit ſe. ¶Seruus autem
cuncta quæ geſſerat, narrauit domino
ſuo Iſaac. Qui introduxit eam in taber
naculum Saræ matris ſuæ, & accepit
eam vxorem: & intantum dilexit eam,
vt dolorem qui ex morte matris eius
acciderat, temperaret.

[ᵉ o]randũ
[v]el, deã-
[bu]lãdum

CAPVT XXV.

Abraham ducit Ceturam in vxorẽ. Moritur Abrahã. Genealogia Iſmaelis, & mors. Naſcitur Iacob & Eſau. Eſau vẽdit primogenita.

A Braham vero aliam duxit vxorẽ
A nomine Ceturam: || quæ peperit
[1.]Par.1.c. ei Zamran, & Iecſan, & Madan,
& Madian, & Ieſboc, & Sue. Iec-
ſan quoque genuit Saba & Dadan. ¶Fi
lii Dadan fuerunt Aſſurim, & Latuſſim,
& Laomim. At vero ex Madiã ortus eſt
Epha, & Epher, & Henoch, & Abida, &
Eldaa omnes hi, filii Ceturæ. Deditque
Abraham cuncta quæ poſſederat, Iſaac:
filiis autem cõcubinarum largitus eſt
munera, & ſeparauit eos ab Iſaac filio
ſuo dum adhuc ipſe viueret, ad plagã
orientalem. ¶Fuerunt autem dies vi-
tæ Abrahæ centum ſeptuagintaquinq;
anni. Et deficiẽs mortuus eſt in ſenectu
te bona, prouectęque ætatis, & ple-
nus dierũ, cõgregatuſq; eſt ad populũ
ſuum. Et ſepelierũt eũ Iſaac & Iſmahel
filii ſui i ſpelũca duplici, quę ſita eſt in
agro Ephron filii Seor Hethęi, è regione
Mambre, quam || emerat à filiis Heth. Sup.23.c.
ibi ſepultus eſt ipſe, & Sara vxor eius. B
Et poſt obitum illius benedixit deus Sup.16.d.
Iſaac filio eius, qui habitat iuxta || pu-
teum nomine Viuentis & videntis.
¶Hæ ſunt generationes Iſmahel filii
Abrahæ quẽ peperit ei Agar AEgyptia,
famula Saræ: & hæc nomina filiorum
ᶠeius⁾ in vocabulis & generationibus ᶠ Iſmahe-
ſuis. Primogenitus Iſmahelis || Nabaioth, lis
deide Cedar, & Adbeel, & Mabſam, Ma 1.Par.1.b.
ſma quoq;, & Duma, & Maſſa, Hadad,
& Thema, & Ietur, & Naphis, & Ced-
ma. iſti ſunt filii Iſmahelis: & hæc noĩa
per caſtella & oppida eorum, duode-
cim principes tribuum ſuarum. Et facti
ſunt anni vitæ Iſmahelis centum tri-
gintaſeptem, deficienſq; mortuus eſt,
& appoſitus ad populum ſuum. Habita
uit autem ab Heuila vſque Sur, quæ reſ
picit AEgyptũ introeuntibus Aſſyrios.
coram cunctis fratribus ſuis obiit. ¶Hæ C
quoque ſunt generationes Iſaac filii A-
braham. Abrahã genuit Iſaac: qui cum
quadraginta eſſet annorum, duxit vxo
rem Rebeccam filiã Bathuelis Syri de
Meſopotamia, ſororem Laban. ¶Depre-
catúſque eſt Iſaac dominum pro vxo-
re ſua, eò quòd eſſet ſterilis: qui exau-
diuit eum, & dedit conceptum Rebec
cæ. Sed collidebãtur in vtero eius par
uuli: quæ ait, Si ſic mihi futurum erat,
quid neceſſe fuit me concipere? Perre-
xitq; Rebecca vt cõſuleret dominum.
Qui reſpondens ait, || Duæ gentes ſunt Rom. 9.c
in vtero tuo, & duo populi ex ventre
tuo diuidentur, populúſque populum
ſuperabit, & maior ſeruiet minori. ¶Iã
tempus pariendi aduenerat, & ecce ge
mini in vtero eius reperti ſunt. || Qui Oſee.12.a
prius egreſſus eſt, rufus erat, & totus D
in morem pellis hiſpidus: vocatúmque Matth.1.a
eſt nomen eius Eſau. || Protinus alter e-
grediens, plantam fratris tenebat ma-
nu: & idcirco appellauit eum Iacob.
Sexagenarius erat Iſaac quando nati
ſunt ei paruuli. Quibus adultis factus
eſt Eſau vir gnarus venandi, & homo
agricola: Iacob autem vir ſimplex ha-

bitabat in tabernaculis. Iſaac amabat Eſau, eò quòd de venationibus illius veſceref: & Rebecca diligebat Iacob.
Heb,12,d. ¶‖Coxit autem Iacob pulmentum: ad quē cū veniſſet Eſau de agro laſſus ait, da mihi de coctione hac rufa qa oppi-
Abd,1,a. dò laſſus ſum. Quā ob cauſam vocatū eſt nomen eius ‖Edom. Cui dixit Iacob, vēde mihi primogenita tua. Ille reſpō-dit, En morior, quid mihi proderūt primogenita? Ait Iacob. Iura ergo mihi. Iurauit ei Eſau, & vendidit primogenita. Et ſic accepto pane & lentis edulio comedit, & bibit, & abiit, paruipendens quòd primogenita vendidiſſet.

CAP. XXVI.

Iſaac obiurgatur ab Abimelech, φ dixiſſet Rebeccam eſſe ſororem ſuam. Promittitur Chriſtus. Iurgiū paſtorum propter puteos. Conſolatur de Iſaac. Abimelech init fœdus cum Iſaac, Bigamia Eſau.

Orta autem fame ſuper terrā poſt eam ⸢ſterilitatem⸣ quæ acciderat in diebus Abrahā, abiit Iſaac
A
* famem ad abimelech regem Palæſthinorum in Gerara. Apparuitque ei dominus, & ait, Ne deſcēdas in AEgyptum, ſed quieſce in terra quam dixero tibi. Et peregrinare in ea, eróque tecum, & benedicā tibi: tibi enim & ſemini tuo dabo vniuerſas regiones has, complēs iuramentum quod ſpopondi Abraham patri tuo, Et multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli: dabóq; poſteris tuis vniuerſas regiones has: & ‖BENEDICENTVR IN SEMINE TVO
IESVS. Supra,12,b. 13,d,15,b. omnes gentes terræ, eò quòd obedierit Abraham voci meæ, & cuſtodierit præcepta & mandata mea, & ceremonias legéſque ſeruauerit. ¶Manſit itaque Iſaac in Geraris. Qui cum interro-
B garetur à viris loci illius ſuper vxore ſua, reſpondit, Soror mea eſt. timuerat enim confiteri quòd ſibi eſſet ſociata coniugio reputans ne forte interficerent eum propter illius pulchritudinē. Cúmque pertranſiſſent dies plurimi, & ibidem moraretur, proſpiciens Abimelech rex Palæſthinorum per feneſtrā, vidit eum iocantem cum Rebecca vxore ſua. Et accerſito eo ait, Perſpicuum eſt quòd vxor tua ſit: cur mentitus es eam ſororem tuam eſſe? Reſpondit, Timui ne morerer propter eam. Dixitq; Abimelech, Quare impoſuiſti nobis? potuit coire quiſpiā de populo cum vxo- C
re tua, & induxeras ſuper nos grande peccatum. Præcepitque omni populo dicens, qui tetigerit hominis huius vxorem morte morietur. ¶Seuit autem Iſaac in terra illa, & inuenit in ipſo anno centuplum: benedixitque ei dominus. Et locupletatus eſt homo, & ibat proficiſcens atque ſuccreſcens: donec magnus vehementer effectus eſt, habuitque poſſeſſiones ouium & armētorum & familiæ plurimum. Ob hoc inuidentes ei Palęſthini, omnes puteos quos foderant ſerui patris illius Abraham illo tempore obſtruxerūt, implentes humo, intantum vt ipſe Abimelech D
diceret ad Iſaac, Recede à nobis, quoniam potentior nobis factus es valde: ¶Et ille diſcedens, vt veniret ad torrentem Geraræ, habitaretque ibi: rurſum fodit alios puteos, quos foderant ſerui patris ſui Abraham, & quos illo mortuo olim obſtruxerāt Philiſthiim: appellauitq; eos eiſdē nominibus quibus ante pater vocauerat. Foderuntq; * ſerui Iſaac
*in torrente, & repererunt aquā viuā Sed & ibi iurgium fuit paſtorum Geraræ aduerſus paſtores Iſaac, dicentium, E
Noſtra eſt aqua. quā ob rem nomē pu- * quia rixati ſunt
tei ⸢ex eò quòd acciderat⸣, vocauit Calumniam. ¶Foderunt autem & alium: & pro illo quoque rixati ſunt, appellauitq; eum Inimicitias. Profectus inde fodit alium puteum, pro quo non contenderunt: itaque vocauit nomen eius Latitudo: dicens, Nunc dilatauit nos dominus, & fecit creſcere ſuper terrā. ¶Aſcendit autem Iſaac ex illo loco in Ber-ſabee, vbi apparuit ei dominus in ipſa nocte, dicens, Ego ſum deus Abraham patris tui, noli timere, quia ego tecum ſum: & benedicam tibi, & multiplicabo ſemen tuum propter ſeruum meum Abraham. Itaque ædificauit ibi altare: & inuocato nomine domini extendit tabernaculum: pręcepitque ſeruis ſuis vt foderent puteum. ¶Ad quem locum cum veniſſent de Geraris Abimelech, & Ochozath amicus illius, & Phichol dux militum*, lo- * eius
cutus eſt eis Iſaac, Quid veniſtis ad

me hominem quem odiſtis & expuliſtis à vobis? Qui reſponderunt, Vidimus tecum eſſe dominum: & idcirco nunc diximus, Sit iuramentum inter nos, & ineamus fœdus: vt non facias nobis quicquam mali, ſicut & nos nihil tuorũ attigimus, nec fecimus quod te læderet, ſed cum pace dimiſimus au ctũ benedictiõe domini. Fecit ergo eis
G cõuiuiũ: & poſt cibum & potũ ſurgentes mane, iurauerunt ſibi mutuo: dimiſitque eos Iſaac pacifice in locũ ſuum. ¶Ecce autem venerunt in ipſo die ſerui Iſaac annuntiantes ei de puteo quẽ foderant, atque dicentes, Inuenimus aquam. Vnde appellauit eum Abundãtiam: & nomẽ vrbi impoſitũ eſt Ber-ſabee vſque in præſentem diem. ¶Eſau vero quadragenarius duxit vxores, Iudith filiã Beeri Hethei, & Baſemath filiam Elon eiuſdem loci: quæ ambæ offenderant animum Iſaac & Rebeccæ.

CAP. XXVII.

Iacob per aſtutiam matris præcipit

benedictionem Eſau. Triſtatur Iſaac. Conſolatur Eſau. Eſau odium in Iacob.

A Senuit autem Iſaac & caligauerunt oculi eius, & videre non poterat vocauitq; Eſau filiũ ſuum maiorẽ, & dixit ei, Fili mi? Qui reſpondit, Adſum. Cui pater, Vides, inquit, quòd ſenuerim, & ignorem diẽ mortis meæ. Sume arma tua, pharetram & arcum, & egredere foras. Cumq; venatu aliquid apprehenderis, fac mihi inde pulmentum, ſicut velle me noſti, & affer vt comedam: & benedicat tibi anima mea antequam moriar. Quod cum audiſſet Rebecca, & ille abiiſſet in agrum vt iuſſionem patris impleret, dixit filio ſuo Iacob, Audiui patrem tuum loquentem cum Eſau fratre tuo, & dicentem ei, Affer mihi de venatione tua, & fac cibos vt comedam, & benedicam tibi coram domino antequam moriar. Nunc ergo fili mi acquieſce conſiliis meis: & pergens ad gregem, affer mihi duos hœdos optimos, vt faciam ex eis eſcas patri tuo, quibus libenter veſcitur: quas cum intuleris & comederit, benedicat tibi priuſquam moriatur. Cui ille reſpondit, Noſti q; B
Eſau frater meus hõ piloſus ſit, & ego lenis: ſi attrectauerit me pater meus, & ſenſerit, timeo ne putet me ſibi voluiſſe illudere, & ᵃinducat ſuper me maledictionem pro benedictione. Ad ᵃInducã

quem mater, in me ſit, ait, iſta maledi-
ctio fili mi: tãtum audi vocem meam,
& pergens affer quæ dixi. ¶Abiit, & at-
tulit · deditq; matri. Parauit illa cibos
ſicut velle nouerat patrem illius. Et ve
ſtibus Eſau valde bonis, quas apud ſe
habebat domi, induit eum: pelliculáſ-
que hœdorum circundedit manibus,
& colli nuda protexit. Deditq; pulmẽ-
*in manu Iacob filii ſui. tum, & panes quos coxerat, tradidit *
¶Quibus illatis dixit, Pater mi? At ille
reſpondit, Audio: quis es tu fili mi? Di-
C xitque Iacob. Ego ſum primogenitus
tuus Eſau: feci ſicut pręcepiſti mihi: ſur
ge, ſede, & comede de venatione mea,
vt benedicat mihi anima tua. Rurſum-
q; Iſaac ad filium ſuum, Quomodo in-
quit tam cito inuenire potuiſti fili mi?
Qui reſpondit, Voluntas dei fuit vt ci-
to occurreret mihi quod volebam. Di
xitq; Iſaac, Accede huc vt tangam te
fili mi, & probem vtrum tu ſis filius
meus Eſau, an non. Acceſſit ille ad pa-
trẽ: & palpato eo, dixit Iſaac, Vox qui-
dẽ, vox Iacob eſt: ſed manus, manus Eſau
ſunt. Et non cognouit eum, quia piloſæ
manus ſimilitudinem maioris expreſſe
D rant. ¶Benedicens ergo illi, ait, Tu es fi
lius meus Eſau? Reſpondit, Ego ſum. At
ille, Affer mihi, inquit, cibos de vena-
tione tua fili mi, vt benedicat tibi ani-
ma mea. Quos cum oblatos comediſſet
obtulit ei etiam vinum. quo hauſto, di
xit ad eum, Accede ad me, & da mihi
oſculum fili mi. Acceſſit, & oſculatus
Heb. 11, d. eſt eum. ¶Statimq; vt ſenſit veſtimen-
torũ illius fragrantiã, ||benedicens illi,
ait, Ecce odor filii mei ſicut odor agri,
cui benedixit dominus. Det tibi deus
de rore cæli, & de pinguedine terræ
abũdantiam frumenti & vini. Et ſer-
uiant tibi populi: & adorent te tribus:
eſto dominus fratrum tuorum, & in-
curuentur ante te filii matris tuæ. qui
maledixerit tibi, ſit ille maledictus: &
qui benedixerit tibi, benedictionibus
repleatur. ¶Vix Iſaac ſermonem imple
uerat: & egreſſo Iacob foras, venit Eſau
E coctóſque de venatione cibos intulit
patri, dicens, Surge pater mi, & come-
de de venatione filii tui: vt benedicat
mihi anima tua. Dixitque illi Iſaac,
Quis enim es tu? Qui reſpondit, Ego
ſum filius tuus primogenitus Eſau. Ex-
pauit Iſaac ſtupore vehementi: & vl-
tra quàm credi poteſt admirans, ait,
Quis igitur ille eſt qui dudum captam
venationem attulit mihi, & comedi ex
omnibus prius quàm tu venires? be-
nedixiq; ei, & erit benedictus. ¶Au-
ditis Eſau ſermonibus patris, irrugiit
clamore magno: & conſternatus ait, Be
nedic etiam & mihi, * pater mi: Qui *ego filius ſum.
ait, Venit germanus tuus fraudulenter
& accepit benedictionem tuam. Et ille
ſubiunxit, Iuſte vocatum eſt nomen
eius Iacob: ſupplantauit enim me in
altera vice. primogenita mea ||ante tu- Sup. 2
lit, & nunc ſecundo ſurripuit benedi-
ctionem meam. Rurſúmq; ad patrem,
Nunquidnon reſeruaſti, ait, & mihi be F
nedictionem? Reſpondit Iſaac, Domi-
nũ tuũ illũ conſtitui, & omnes fratres ⸗.i.in
eius ſeruituti illius ſubiugaui: frumẽ- catus
to & vino ⸗ſtabiliui eum˺, & tibi poſt illi ta
hæc fili mi vltra quid faciam? Cui Eſau, deo.
Num vnam, inquit, tantum benedi-
ctionem habes pater? mihi quoque ob-
ſecro vt benedicas *. Cúmque eiulatu *etiã
magno fleret, motus Iſaac dixit ad eũ, filius
||In pinguedine terræ, & in rore cæli ſum p
deſuper erit ⸗benedictio˺ tua. Viues in mi.
gladio*, & fratri tuo ſeruies: tempúſ- Hebra
que veniet cum excutias & ſoluas iu- 12, e.
gum eius de ceruicibus tuis. ¶||Oderat ⸗habi
ergo ſemper Eſau Iacob pro benedi- tio
ctione qua benedixerat ei pater: dixit- * tuo
que in corde ſuo, Venient dies luctus Abd, I
patris mei, & occidam Iacob fratrem G
meum. Nuntiata ſunt hæc Rebeccę:
quæ mittens, & vocans Iacob filium
ſuum, dixit ad eum, Ecce Eſau frater
tuus minatur vt occidat te. Nunc er-
go fili mi, audi vocem meam, & con-
ſurgens fuge ad Laban fratrem meum
in Haran: habitabiſq; cum eo dies pau
cos, donec requieſcat furor fratris tui,
& ceſſet indignatio eius, obliuiſcatúr-
que eorum quæ feciſti in eum: poſtea
mittam, & adducam te inde huc. cur
vtroque orbabor filio in vno die? ¶Di-
xitque Rebecca ad Iſaac, Tædet me vi
tæ meæ propter filias Heth: ſi accepe-
rit Iacob vxorem de ſtirpe huius ter-
ræ, nolo viuere.

CAP. XXVIII.

☞ Mittitur Iacob in Meſopotamiam ad Laban pro vxore, Eſau ducit Iſmahelitidem. Iacob viſa ſcala promittitur Chriſtus, Luza. Votum Iacob.

A VOcauit itaque Iſaac Iacob, & benedixit eum, pręcepitq; ei, dicẽs Noli accipere coniugem de genere Chanaan: ſed vade & proficiſcere in Meſopotamiam Syriæ, ad domum Bathuel patrem matris tuæ, & accipe tibi inde vxorem de filiabus Laban auunculi tui. Deus autem omnipotens benedicat tibi, & creſcere te faciat atque multiplicet: vt ſis in turbas populorum. Et det tibi benedictiones Abrahę, & ſemini tuo poſt te: vt poſſi-
12.d deas terram peregrinationis tuę, quam
B pollicitus eſt auo tuo. ¶ Cumque dimiſiſſet eum Iſaac, profectus peruenit in Meſopotamiam Syriæ ad Laban filium Bathuel Syri, fratrem Rebeccæ matris ſuæ. ¶ Videns autem Eſau φ benedixiſſet pater ſuus Iacob, & miſiſſet eum in Meſopotamiam Syriæ vt inde vxorem duceret: & φ poſt benedictionem præcepiſſet ei, dicens, Non accipies vxorem de filiabus Chanaan: quodq; obediens Iacob parentibus ſuis iſſet in Sy-
riam: *probans quoque φ non libenter *videns
aſpiceret filias Chanaã pater ſuus: iuit ad Iſmahelem, & duxit vxorem abſque iis quas prius habebat, Maheleth filiã Iſmahel filii Abraham, ſororem Nabaioth. ¶ Igitur egreſſus Iacob de Berſabee, pergebat Harã. Cumq; veniſſet ad quendam locum, & vellet in eo requieſcere poſt ſolis occubitum, tulit de lapidibus qui iacebant, & ſupponens capiti ſuo, dormiuit in eodem loco. Vi-

ditque in ſomnis ſcalam ſtantem ſu-
C per terram, & cacumen illius tangens cælum: angelos quoque dei aſcendentes & deſcendentes per eam: & dominum innixum ſcalę dicentem ſibi, Ego ſum dominus deus Abraham patris tui & deus Iſaac. Terram in qua dormis, tibi dabo & ſemini tuo. Eritque ſemen
2. tuum quaſi puluis terræ: dilataberis ad orientem & occidentem & ſepten-
s. trionem & meridiem: & BENEDICENTVR IN TE & in ſemine tuo
cũctæ tribus terræ. Et *ero cuſtos tuus *ecce ſũ
quocunque perrexeris, & reducam te tecum, &
in terram hanc: nec dimittam niſi cõ- *tibi.
pleuero vniuerſa quę dixi*. Cũque euigilaſſet Iacob de ſomno, ait, Vere dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebã. Pauenſque, Quàm terribilis eſt, inquit, locus iſte: nõ eſt hic aliud niſi domus
dei, & porta cæli. Surgens ergo Iacob D
mane, tulit lapidem, quem ſuppoſuerat capiti ſuo, & erexit in titulum, fundens oleum deſuper. Appellauit nomẽ

urbis Bethel: quæ prius Luza vocabatur. ¶Vouit etiam votum, dicens, Si fuerit deus mecū, & cuſtodierit me in via per quam ego ambulo, & dederit mihi panem ad veſcendum, & veſtimentum ad induendum, reuerſuſque fuero proſpere ad domum patris mei: erit mihi dominus in deum, & lapis iſte quem erexi in titulū, vocabitur Domus dei: cunctorumque quæ dederis mihi: decimas offeram tibi.

Loci

CAP. XXIX.

Venit Iacob ad Laban. Seruit ſeptē annis pro Rachel. Supponitur Lia. Ducit vtranque. Concipit Lia.

A PRofectus ergo Iacob venit in terram orientalem. Et vidit puteum in agro, tres quoque greges ouiū accubantes iuxta eū: nam ex illo adaquabantur pecora, & os eius grandi lapide claudebatur. Moſque erat vt cunctis ouibus congregatis deuoluerēt lapidem, & refectis gregibus rurſum ſuper os putei ponerent. ¶Dixitq; ad paſtores, Fratres, vnde eſtis? Qui reſponderunt, De Haran. Quos interrogās, Nunquid, ait, noſtis Laban filium Nachor? Dixerunt, Nouimus. Sanuſne eſt, inquit? Valet, inquiunt: & ecce Rachel filia eius venit cum grege ſuo. Dixitque Iacob, Adhuc multū diei ſupereſt, nec eſt tempus vt reducantur ad caulas greges: date antè potum ouibus & ſic eas ad paſtū reducite. Qui reſpōderunt, nō poſſumus, donec omnia pecora cōgregentur, & amoueamus lapidē de ore putei, vt adaquemus greges. Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ouibus patris ſui: nam gregē ipſa paſcebat. Quam cum vidiſſet Iacob, & ſciret conſobrinam ſuam oueſque Laban auunculi ſui: amouit lapidē quo puteus claudebatur. Et adaquato grege oſculatus eſt eam: & eleuata voce fleuit. Et indicauit ei quod frater eſſet patris ſui, & filius Rebeccæ: at illa feſtinans nuntiauit patri ſuo. Qui cum audiſſet veniſſe Iacob filiū ſororis ſuæ, occurrit obuiā ei, complexuſque eū, & in oſcula ruens, duxit in domum ſuam Auditis autem cauſis itineris, reſpōdit, *Os meum os, & caro mea. ¶Et poſtquam impleti ſunt dies menſis vnius, dixit ei, Num quia frater meus es, gratis ſeruies mihi? dic quid mercedis accipias. Habebat vero *duas filias, nomē maioris Lia: minor vero appellabatur Rachel. ſed Lia, lippis erat oculis: Rachel decora facie, & venuſto aſpectu. Quām diligens Iacob, ait, ſeruiam tibi pro Rachel filia tua minore ſeptem annis. Reſpondit Laban, Melius eſt vt tibi eam dem q̄ alteri viro: mane apud me. Seruiuit ergo Iacob pro Rachel ſeptem annis: & videbantur illi pauci dies prę amoris magnitudine. Dixitq; ad Laban, Da mihi vxorē meam: quia iam tempus impletum eſt, vt ingrediar ad illam. Qui vocatis multis amicorū turbis ad conuiuium: fecit nuptias. Et veſpere Liam filiam ſuam introduxit ad eum, dans ancillam filiæ, Zelpham nomine. Ad quam cū ex more, Iacob fuiſſet ingreſſus, facto mane vidit Liā, & dixit ad ſocerū ſuū, Quid eſt quod facere voluiſti? nonne pro Rachel ſeruiui tibi? quare impoſuiſti mihi? Reſpōdit Laban, non eſt in loco noſtro conſuetudinis, vt minores antè tradamus ad nuptias. Imple hebdomadam dierū huius copulæ, & hanc quoque dabo tibi pro opere quo ſeruiturus es mihi ſeptē annis aliis. acquieuit placito: & hebdomada tranſacta, Rachel duxit vxorem: cui pater ſeruā Balam tradiderat. Tandemque potitus optatis nuptiis, amorem ſequentis priori prætulit, ſeruiens apud eum ſeptē annis aliis. ¶Videns autem dominus q; deſpiceret Liā aperuit vuluā ei9, ſorore ſterili permanente. Quæ conceptum genuit filium, vocauitque nomen eius Ruben, dicens Vidit dominus hūilitatem meam, nūc amabit me vir meus. Rurſumque concepit & peperit filium: & ait, Quoniā audiuit me dominus haberi contemptui, dedit etiam iſtum mihi. Vocauitque nomen eius Simeon. Concepitq; tertio, & genuit alium filium: dixitq;, Nunc quoque copulabitur mihi maritus meus, eo quod pepererim ei tres filios, & idcirco appellauit nomē eius Leui. Quarto concepit, & peperit filium, & ait, Modo confitebor domino. & ob hoc vocauit eum Iudam: ceſſauitque parere.

B — eſſe filiā Labā fratris matris ſuę.

* Profecto

*Lab

C

D

CAP. XXX.

30 Rachel & Lia ſteriles, dant marito ancillas. Paciſcuntur pro mandragoris. Iacob decipit Laban in conceptu pecorum.

A Cernens autem Rachel quod infœcunda eſſet, inuidit ſorori ſuæ, & ait marito ſuo, Da mihi liberos, alioquin moriar. Cui iratus reſpondit Iacob, Num pro deo ego ſum, qui priuauit te fructu ventris tui? At illa, Habeo, inquit, famulam Balam: ingredere ad illã, vt pariat ſuper genua mea & habeã ex illa filios. Deditque illi Balam in coniugium: quæ ingreſſo ad ſe *viro*, concepit, & peperit filium. Dixitque Rachel, Indicauit mihi dominus, & exaudiuit vocem meam, dans mihi filium. & idcirco appellauit nomen eius Dan. Rurſumque Balã concipiens, peperit alterum: pro quo ait Rachel, *Cõparauit* me dominus cum ſorore mea, & inualui. vocauitque eum Nephthali. ¶Sentiens Lia quod parere deſiiſſet, Zelpham ancillam ſuam marito tradidit. Qua poſt conceptum ædente filium, dixit, *Fœliciter*. & idcirco vocauit nomen eius Gad. Peperit quoque Zelpha alterum. Dixitque Lia, *Hoc pro beatitudine mea*: beatã quippe me dicent omnes mulieres. propterea appellauit eum Aſer. ¶Egreſſus autem Rubẽ

B tempore meſſis triticeæ in agrum, reperit mandragoras: quas matri Liæ detulit. Dixitque Rachel, Da mihi partẽ de mandragoris filii tui. Illa reſpondit, Parumne tibi videtur quod præripueris maritum mihi: niſi etiam mandragoras filii mei tuleris? Ait Rachel, Dormiat tecum hac nocte pro mandragoris filii tui. Redeuntique ad veſperam Iacob de agro, egreſſa eſt in occurſum eius Lia, & ait, Ad me, inquit, intrabis: quia mercede conduxi te pro mandragoris filii mei. Dormiuitque cum ea, nocte illa, Et exaudiuit deus preces eius: concepitque, & peperit filium quintum, & ait, Dedit deus mercedẽ mihi, quia dedi ancillam meam viro meo. appellauitque nomen eius Iſſachar. Rurſum Lia concipiens peperit ſextum filium, & ait, Dotauit me deus dote bona, etiã hac vice mecum erit maritus meus, eò quod genuerim ei ſex filios. & idcirco appellauit nomen eius Zabulon. Poſt quem peperit filiam nomine Dinam.

C Recordatus quoque dominus Rachelis, exaudiuit eam, & aperuit vuluam eius. Quæ concepit, & peperit filium, dicẽs, Abſtulit deus opprobrium meũ. Et vocauit nomen eius Ioſeph, dicens, Addat mihi dominus filium alterum. ¶Nato autem Ioſeph, dixit Iacob ſocero ſuo, Dimitte me vt reuertar in patriam meam, & ad terram meam. Da mihi vxores, & liberos meos, pro quibus ſeruiui tibi, vt abeam: tu vero noſti ſeruitutem qua ſeruiui tibi. Ait illi Laban, Inueniam gratiam in conſpectu tuo: experimento didici quia benedixerit mihi deus propter te: conſtitue mercedem tuam, quam dem tibi. At ille reſpondit, Tu noſti quomodo ſeruierim tibi, & quanta in manibus meis fuerit poſſeſſio tua. Modicum habuiſti antequam venirem ad te, & nunc diues effectus es: benedixitque tibi dominus ad introitum meum: iuſtum eſt igitur vt aliquando prouideam etiam domui meæ. ¶Dixitque Laban, Quid tibi dabo? At ille ait, Nihil volo: ſed ſi feceris quod poſtulo, iterum paſcam, & cuſtodiam pecora tua. *Gyra* omnes greges tuos, & *ſepara* cunctas oues *varias & ſparſo vellere*: & quodcunque fuluum & maculoſum, variumque fuerit, tam in ouibus quàm in capris, erit merces mea. Reſpondebitque mihi cras iuſtitia mea, quando *placiti tempus* aduenerit coram te: & omnia quæ non fuerint varia & maculoſa, & fulua, tam in ouibus quam in capris, furti me argues.

D Dixitque Laban, Gratum habeo quod petis. Et ſeparauit in die illa capras, & oues, & hircos & arietes varios, atque maculoſos: cunctũ autem gregem vnicolorem, id eſt albi aut nigri velleris, tradidit in manu filiorum ſuorum. Et poſuit ſpatium itineris trium dierum inter ſe & generum, qui paſcebat reliquos greges eius. ¶Tollens ergo Iacob virgas populeas virides, & amigdalinas, & ex *plãtanis* ex parte decorticauit eas: detractiſque corticibus, in his quæ ſpoliata fuerant candor apparuit: illa vero quæ integra fuerant, viridia permanſerunt: atque in hunc modum color

*Gyrabo
*ſeparabo *punctis vel reſperſas & maculis latis:
*ad mercedem meam
*caſtaneis

effectus eſt varius. Poſuitq́ eas in canalibus, vbi effundebatur aqua: vt cum veniſſent greges ad bibendũ, ante oculos haberent virgas, & in aſpectu earũ conciperent. factumque eſt vt in ipſo calore coitus oues intuerentur virgas, & parerent maculoſa, & varia, & diuerſo colore reſperſa. Diuiſitq́ gregem Iacob, & poſuit virgas in canalibus ante oculos arietum. erant autem alba & nigra quæque, Laban: cætera vero, Iacob, ſeparatis inter ſe gregibus. Igitur quando primo tempore aſcendebantur oues, ponebat Iacob virgas in canalibus aquarum ante oculos arietum & ouium, vt in earum contemplatione conciperent. quãdo vero ſerotina admiſſura erat, & conceptus extremus, non ponebat eas. Factaq́ ſunt ea quæ erant ſerotina, Laban: & quæ primi tẽporis, Iacob. Ditatuſque eſt homo vltra modum, & habuit greges multos, ancillas & ſeruos, camelos & aſinos.

CAP. XXXI.

Iuſſu dei protectoris ſui, Iacob fugit Labã, inſequitur Laban. Rachel furata patris idola. Fœdus inter Iacob & Laban.

Poſtquam autẽ audiuit verba filiorum Laban dicentium, Tulit Iacob omnia quæ fuerunt patris noſtri, & de illius facultate ditatus, factus eſt inclytus: animaduertit quoque faciem Laban quod non eſſet erga ſe ſicut heri & nudiuſtertius, maxime dicẽte ſibi domino, Reuertere in terram patrum tuorum, & ad generationem tuam, eroque tecum: Miſit Iacob, & vocauit Rachel & Lian in agrum, vbi paſcebat greges, dixitque eis, Video faciem patris veſtri, quod non ſit erga me ſicut heri & nudiuſtertius: deus autem patris mei fuit mecũ. Et ipſe noſtis quod totis viribus meis ſeruierim patri veſtro. Sed & pater veſter circumuenit me, & mutauit mercedem meam decem vicibus: & tamen non dimiſit eum deus vt noceret mihi. Siquando dixit, ᵃVariæ erunt mercedes tuæ: pariebant omnes oues varios fœtus. quando vero econtrario ait, ᵇAlba quæque accipies pro mercede: omnes greges alba pepererũt. Tulitq́ deus ſubſtantiam patris veſtri, & dedit mihi. ¶Poſtquam enim conceptus ouium B tẽpus aduenerat, leuaui oculos meos, & vidi in ſomnis aſcendentes mares ſuper fœminas, varios & maculoſos, & diuerſorum colorum. Dixitq́ angelus dei ad me in ſomnis, Iacob? Et ego reſpõdi, Adſum. Qui ait, Leua oculos tuos & vide vniuerſos maſculos aſcendẽtes ſuper fœminas, varios, maculoſos, atq́ reſperſos. Vidi enĩ omnia quæ fecit tibi Laban. Ego ſum deus Bethel ‖ vbi vnxiſti lapidem, & votum vouiſti mihi. Nunc ergo ſurge, & egredere de terra hac reuertẽs in terram natiuitatis tuę. Reſponderuntque Rachel, & Lia, Nunquid habemus reſidui quicquam in facultatibus, & hæreditate domus patris noſtri? Nonne quaſi alienas reputauit nos, & vendidit, comeditq́ pretium noſtrum? Sed deus tulit opes patris noſtri: & eas tradidit nobis, ac filiis noſtris: vnde omnia quæ præcepit tibi deus, fac. ¶Surrexit itaque Iacob: & impoſitis liberis, ac coniugibus ſuis ſuper camelos, abiit. Tulitque omnem ſubſtã- C tiam ſuam, & greges, & quicquid in Meſopotamia acquiſierat, pergens ad Iſaac patrem ſuum in terram Chanaan. ¶Eo tempore ierat Laban ad tondendas oues, & Rachel furata eſt idola patris ſui. Noluitque Iacob confiteri ſocero ſuo quod fugeret. Cumq́ abiiſſet tã ipſe q̃ omnia quæ iuris ſui erant: & amne trãſmiſſo pergeret contra montem Galaad: nuntiatum eſt Laban die tertio q̃ fugeret Iacob. ¶Qui aſſumptis fratribus ſuis perſecutus eſt eum diebus ſeptem: & comprehendit eum in monte Galaad. Viditque in ſomnis dicentem ſibi dominum, Caue ne quicquam aſpere loquaris contra Iacob. Iamq́ Iacob extenderat in monte tabernaculum: cumque ille conſecutus fuiſſet eum cum fratribus ſuis, in eodem monte Galaad fixit tentorium. Et dixit ad Iacob Quare ita egiſti, vt clam me abigeres D filias meas quaſi captiuas gladio? Cur ignorante me fugere voluiſti, nec indicare mihi: vt proſequerer te cum gaudio, & canticis, & tympanis, & citharis? Non es paſſus vt oſcularer filios meos & filias: ſtulte operatus es: Et nũc quidem valet manus mea reddere tibi malũ: ſed deus patris veſtri heri dixit

ᵃpunctis pius reſperſæ

ᵇMaculis reſperſas

Supra d.

mihi, Caue ne loquaris contra Iacob quicquam durius. Eſto, ad tuos ire cupiebas, & deſyderio erat tibi domus patris tui: cur furatus es deos meos? Reſpondit Iacob, Quòd inſcio te profectus ſum, timui ne violenter auferres filias tuas. Quòd autem furti me arguis: apud quencunq; inueneris deos tuos, necetur corã fratribus noſtris. ſcrutare, quicquid tuorum apud me inueneris, aufer. hæc dicens ignorabat ꝙ Rachel furata eſſet idola. Ingreſſus itaque Laban tabernaculum Iacob, & Liæ, & vtriuſq; famulæ nõ inuenit. Cumq; intraſſet tentorium Rachelis, illa feſtinãs abſcondit idola ſubter ſtramenta cameli, & ſedit deſuper: ſcrutãtiq; omne
E tentorium, & nihil inuenienti, ait, Ne iraſcatur dominus meus, ꝙ coram te aſſurgere nequeo: quia iuxta conſuetudinem fœminarum nũc accidit mihi. Sic deluſa ſolicitudo quærentis eſt.

¶Tumenſq; Iacob, cum iurgio ait, Quã ob culpam meam, & ob quod peccatum meũ nũc exarſiſti poſt me, & ſcrutatus es omnẽ ſupellectilem meã? Quid inueniſti de cũcta ſubſtãtia domus tuę? pone hic coram fratribus meis, & fratribus tuis, & iudicent inter me & te. Idcirco viginti annis fui tecũ, oues tuę & capræ ᵃſteriles non fuerunt), arietes gregis tui non comedi: nec captum à beſtia oſtendi tibi. ego damnum omne reddebã: quicquid furto perierat, à me exigebas: die noctuq; æſtu vrgebar, & gelu, rugiebatq; ſomnus ab oculis meis. Sic per viginti annos in domo tua ſer-
F uiui tibi, quatuordecim ꝓ filiabus, & ſex pro gregibus tuis: immutaſti quoq; mercedẽ meã decẽ vicibus. Niſi deus patris mei Abrahã & timor Iſaac affuiſſet mihi, forſitan modo nudũ me dimiſiſſes: afflictionem meam & laborẽ manuum mearũ reſpexit deus, & arguit te heri. Reſpondit ei Laban, Filiæ meæ & filii, & gregis tui, & omnia quę cernis, mea ſunt: quid poſſum facere filiis & nepotibus meis? ¶Veni ergo, & ineamus fœdus: vt ſit in teſtimonium inter me & te. Tulit itaque Iacob lapidem, & erexit illum in titulum. Dixitque fratribus ſuis, Afferte lapides. Qui congregantes fecerũt tumulum comederũtq; ſuper eũ. Quem vocauit Laban Tumulum teſtis: & Iacob, Aceruum teſtimonii, vterque iuxta proprietatem linguæ ſuæ. Dixitq; Laban, Tumulus iſte erit teſtis inter me & te hodie: & idcirco appellatum eſt nomen eius Galaad, G ᵃid eſt tumulus teſtis,) intueatur & iudicet dominus inter nos, quando receſſerimus à nobis, ſi afflixeris filias meas, & ſi introduxeris alias vxores ſup eas: nullus ſermonis noſtri teſtis eſt abſque deo, qui præſens reſpicit. Dixitq; rurſus ad Iacob, En tumulus hic, & lapis quem erexi inter me & te, teſtis erit. Tumulus inquã iſte & lapis ſint in teſtimonium, ſi aũt ego tranſiero illum pergens ad te: aut tu prætericris, malũ mihi cogitans. Deus Abraham & deus Nachor iudicet inter nos, deus patris eorum. Iurauit ergo Iacob per timorem patris ſui Iſaac: immolatiſque victimis in monte vocauit fratres ſuos vt ederent panẽ. Qui cũ cõediſſent, mãſerũt ibi. Laban vero ᵃde nocte) conſurgens, oſculatus eſt filios & filias ſuas: & benedixit illis, reuerſuſq; eſt in locũ ſuũ.

ᵃ abortum non fecerunt.

ᵃ & miſphae quia dixit.

ᵃ mane

CAPVT XXXII.

☙Angelorum viſione, deus confortat Iacob contra fratrem Eſau. Iacob mittit munera ad Eſau. Lucta cum angelo confortatur ne timeat fratrem. Appellatur Iſrael.

A Iacob autẽ abiit in itinere quod cœperat, fuerũntque ei obuiam angeli dei. Quos cũ vidiſſet, ait, Caſtra dei ſunt hæc. & appellauit nomen loci illius Mahanaim, id eſt caſtra. ¶Miſit autem & nuncios ante ſe ad Eſau fratrem ſuum in terrã Seir regionis Edom: præcepitq; eis, dicẽs, Sic loquimini domino meo Eſau, Hęc dicit frater tuus Iacob, Apud Laban peregrinatus ſum, & fui vſq; in pręſentem diẽ. Habeo boues & aſinos & oues, & ſeruos & ancillas: mittoq; nũc legationẽ ad dominũ meũ vt inueniã gratiã in cõſpectu tuo. ¶Re- B uerſiq; ſunt nuntii ad Iacob, dicentes, Venimus ad Eſau fratrẽ tuum, & ecce properat in occurſum tibi cũ quadringẽtis viris. Timuit Iacob valde: & perterritus diuiſit populũ qui ſecum erat, greges quoq; & oues & boues & camelos in duas turmas, dicens, Si venerit Eſau ad vnã turmã, & percuſſerit eam, alia turma quæ reliqua eſt, ſaluabitur.

Dixitq́ Iacob, Deus patris mei Abrahã & deus patris mei Iſaac: domine qui dixiſti mihi, Reuertere in terram tuã, & in locum natiuitatis tuę, & benefaciã tibi: minor ſum cunctis miſerationibus tuis, & veritate tua quã expleuiſti ſeruo tuo, in baculo meo trãſiui Iordanẽ iſtũ: & nũc cum duabus turmis regredior:
C Erue me de manu fratris mei Eſau, quia valde eũ timeo: ne forte veniens percutiat matrem cum filiis. Tu locutus es ꝙ bñfaceres mihi, & dilatares ſemẽ meũ ſicut arenã maris, quę prę multitudine numerari nõ poteſt. Cũq́ dormiſſet ibi nocte illa, ſeparauit de his quę habebat munera Eſau fratri ſuo: capras ducẽtas, hircos viginti, oues ducẽtas, arietes viginti, camelos ᶠfœtas⁾ cũ pullis ſuis triginta, vaccas quadraginta, & tauros vi
D ginti, aſinas viginti, & pullos earũ decem. Et miſit per manus ſeruorum ſuorũ ſingulos ſeorſum greges, dixitq́ pueris ſuis, Antecedite me, & ſit ſpatiũ inter gregem & gregẽ. Et pręcepit priori, dicens, Si obuiũ habueris fratrem meũ Eſau, & interrogauerit te, Cuius es? aut, Quo vadis? aut, Cuius ſunt iſta quæ ſequeris? reſpondebis, Serui tui Iacob, munera miſit dño ſuo Eſau: ipſe quoq́ poſt nos venit. Similiter dedit mãdata ſecundo & tertio, ac cunctis qui ſeque
E bantur greges, dicens, Hiſdẽ verbis loquimini ad Eſau cum inueneritis eum. & addetis, Ipſe quoq́ ſeruus tuus Iacob iter noſtrũ inſequitur: dixit enim, Placabo illum muneribus quæ præcedũt, & poſtea videbo illũ forſitan propitiabitur mihi. Præceſſerunt itaq́ munera ante eum, ipſe vero manſit nocte illa in caſtris. ¶Cumq́ ᶠmane⁾ ſurrexiſſet, tulit duas vxores ſuas & totidẽ famulas cũ vndecim filiis, & tranſiuit vadũ Iaboc Traductiſq́ omnibus quę ad ſe pertinebant, manſit ſolus: & ecce vir luctabat cum eo vſq́ mane. Qui cum videret ꝓ
F eum ſuperare nõ poſſet, tetigit neruum femoris eius, & ſtatim ᶠemercuit⁾. Dixitq́ ad eũ, Dimitte me, iam enim aſcẽdit aurora. Reſpõdit, Non dimittã te niſi benedixeris mihi. Ait ergo, Quod nomen eſt tibi? reſpondit, Iacob. At ille, Nequaquã, inquit, Iacob appellabitur nomen tuũ, ſed Iſrael: quoniã ſi contra deũ fortis fuiſti, quanto magis contra homines pręualebis? Interrogauit eũ Iacob, Dic mihi quo appellaris nomine? Reſpondit, Cur quæris nomen meũ? Et G
benedixit ei in eodẽ loco. Vocauitq́ Iacob nomen loci illius, Phanuel, dicẽs, Vidi deum facie ad faciẽ, & ſalua facta eſt anima mea. ¶Ortúſque eſt ei ſtatim ſol poſtquam tranſgreſſus eſt Phanuel: ipſe vero claudicabat pede. Quam ob cauſam non comedunt neruum * filii Iſrael, qui ᶠemarcuit in femore Iacob⁾, vſq́ in pręſentẽ diem: eò quòd tetigerit neruũ femoris eius & obſtupuerit.

Lactantes | *noćte ipſa* | *nouit ſe loco ſuo neruus femoris eius.* | *illũ co… tractum … eſt in … xendic… femoris*

CAP. XXXIII.

Eſau placatur fratri ſuo Iacob. Venit Iacob in Sichem.

A
ELeuans autem Iacob oculos ſuos, vidit venientem Eſau, & cum eo quadringentos viros: diuiſitq́ filios Liæ & Rachel, ambarumq́ famularum: & poſuit vtranq́ ancillam & liberos earum in principio: Liam vero & filios eius in ſecũdo loco: Rachel autem, & Ioſeph nouiſſimos. Et ipſe progrediens adorauit pronus in terrã ſepties, donec appropiquaret ᶠfrater eius⁾. Currens itaque Eſau obuiam fratri ſuo, amplexatus eſt eum: ᶠſtringenſq́⁾ collum eius, & oſculãs ᶠfleuit⁾. Leuatiſque oculis vidit mulieres & paruulos earũ, & ait, Quid ſibi volunt iſti? & ſi ad te pertineãt? Reſpõdit, Paruuli ſunt quos B
donauit mihi deus ſeruo tuo. Et appropinquantes ancillæ & filii earũ, incuruati ſunt. Acceſſit quoq́ Lia cum pueris ſuis: & cum ſimiliter adoraſſent, extremi Ioſeph & Rachel adorauerũt. Dixitq́ Eſau, Quænam ſunt iſtæ turmæ quas obuiã habui? Reſpondit, Vt inuenirem gratiam coram domino meo. At ille ait, Habeo plurima frater mi, ſint tua tibi. Dixit Iacob, Noli ita obſecro ſed ſi inueni gratiam in oculis tuis, accipe munuſculũ de manibus meis. ſic enim vidi faciem tuam, quaſi viderim vultũ dei: eſto mihi propitius, & ſuſcipe benedictionem quam attuli tibi, & quã donauit mihi deus, tribuẽs omnia. C
Vix fratre compellente ſuſcipiens ait, Gradiamur ſimul eroq́ ſocius itineris tui. Dixit Iacob, Noſti dñe mi ꝓ paruulos habeã teneros, & oues, & boues fœtas mecum: quas ſi plus in ambulan-

ad fratrem ſuum. | *iactanſ ſe ſuper* | *fleuerit*

do fecero laborare, morientur vna die cũcti greges. Præcedat dominus meus ante ſeruum ſuũ: & ego ſequar paulatĩ veſtigia[b] eius[)], ſicut videro paruulos meos poſſe, donec veniam ad dominũ meum in Seir. Reſpondit Eſau, Oro te, vt de populo qui mecum eſt ſaltẽ ſocii remaneãt viæ tuæ. Non eſt, inquit, neceſſe: hoc vno tantum indigeo, vt inueniam gratiã in conſpectu tuo domine mi.
D ¶Reuerſus eſt itaque illo die Eſau itinere quo venerat in Seir. Et Iacob venit in Socoth: vbi ædificata domo & fixis tentoriis *appellauit nomen loci illius Socoth, id eſt tabernacula. Tranſiuitque in Salem vrbem Sichimorũ, quæ eſt in terra Chanaan, poſtquã reuerſus eſt de Meſopotamia Syriæ: & habitauit iuxta oppidũ. Emitque partẽ agri in qua fixerat tabernacula, à filiis Hemor patris Sichẽ centũ agnis. Et erecto ibi altari, inuocauit ſuper illud fortiſſimum deum Iſrael.

gregis q ... an me

gregi ... io

CAP. XXXIIII.

Raptus Dinæ, Sichimitæ occidũtur à filiis Iacob.

A Egreſſa eſt autem Dina filia Liæ vt videret mulieres regionis illius. Quam cum vidiſſet Sichem filius Hemor Heuẹi, prĩceps terrẹ illi9, adamauit eã: & rapuit & dormiuit cũ illa, vt opprimens virginem. Et conglutinata eſt anima eius cũ ea[=] triſtẽque[)] deliniuit blanditiis. Et pergens ad Hemor patrem ſuum. Accipe, inquit, mihi puellam hãc coniugem. ¶Quod cũ audiſſet Iacob abſentibus filiis, & in paſtu pecorũ occupatis, ſiluit donec redirent. Egreſſo autem Hemor patre Sichẽ vt loqueretur ad Iacob, ecce filii eius veniebant de agro: auditoque quod acciderat, irati ſunt valde, eò quod fœdã rẽ operatus eſſet in Iſrael, & violata filiã
B Iacob rem illicitã perpetraſſet. ¶Locutus eſt itaque Hemor ad eos, Sichem filii mei adhæſit anima filiæ veſtræ: date eam illi vxorẽ. Et iũgamus viciſſim cõnubia: filias veſtras tradite nobis, & filias noſtras accipite. Et habitate nobiſcum: terra in poteſtate veſtra eſt, exercete, negotiamini, & poſſidete eã. Sed & Sichem ad patrem & ad fratres eius ait, inueniam gratiam coram vobis: & quæcũque ſtatueritis dabo, augete dotem, & munera poſtulate, & libenter tribuam quod petieritis: tantum date mihi puellam hanc vxorem. Reſponderũt filii Iacob Sichẽ & patri eius in dolo, ſæuientes ob ſtuprum ſororis, Non poſſumus facere quod petitis, nec dare ſororem noſtram homini incircũciſo: quod illicitum & nepharium eſt apud nos. Sed in hoc valebimus fœderari, ſi volueritis eſſe ſimiles noſtri, & circuncidat in vobis omnis maſculini ſexus. Tunc dabimus & accipiemus mutuo filias veſtras ac noſtras: & habitabimus vobiſcum, erimuſque vnus populus. Si autẽ circuncidi nolueritis, tollemus filiam noſtrã, & recedemus: Placuit oblatio eorum Hemor, & Sichem filio eius. Nec diſtulit adoleſcens, quin ſtatim quod petebatur expleret: amabat enim puellam valde, & ipſe erat inclytus in omni domo patris ſui.
C ¶Ingreſſique portam vrbis, locuti ſunt ad populũ, Viri iſti pacifici ſunt, & volũt habitare nobiſcum: negotientur in terra, & exerceant eam, quæ ſpatioſa & lata cultoribus indiget: filias eorum accipiemus vxores, & noſtras illis dabimus. [=]Vnũ eſt, quo differtur tantũ bonũ[)], Si circũcidamus maſculos noſtros, ritum gentis imitãtes. Et ſubſtãtia eorũ, & pecora & cuncta quæ poſſident, noſtra erunt: tantũ in hoc acquieſcamus, & habitantes ſimul, vnũ efficiamus populũ. Aſſenſique ſunt oẽs, circũciſis cũctis maribus. ¶Et ecce, die tertio quãdo grauiſſimus vulnerũ dolor eſt, arreptis duo filii Iacob, Simeõ & Leui fratres Dinẹ gladiis, ingreſſi ſunt vrbẽ confidẽter: interfectiſque oĩbus maſculis, Hemor & Sichem pariter necauerunt, tollẽtes Dinam de domo Sichẽ ſororẽ ſuã.
D Quibus egreſſis irruerunt ſuper occiſos cæteri filii Iacob: & depopulati ſunt vrbẽ in vltionẽ ſtupri. Oues eorũ, & armẽta, & aſinos, cũctaque vaſtãtes quæ in domibus & in agris erãt: paruulos quoque eorũ & vxores duxerũt captiuas. ¶Quibus ppetratis audacter, Iacob dixit ad Simeõ, & Leui, Turbaſtis me, & odioſum feciſtis me Chananæis & Pherezæis habitatoribus terræ huius. nos pauci ſumus: illi cõgregati percutiẽt me, & delebor ego & domus mea. Reſpõderũt, Nũqd vt ſcorto abuti debuere ſorore noſtra?

'diligenſ ... que eam

*Veruntamen in hoc complacebũt nobis viri, vt habitẽt nobiſcũ, & ſint populus vnus.

CAPVT XXXV.

Iacob aſcendit in Bethel vbi idola infodit. Debora moritur. Iacob vocatur Iſrael. Promittitur terra Chanaan. Rachel moritur in partu. Ruben conſcendit cubile patris. Moritur Iſaac.

A INterea locutus eſt deus ad Iacob,
Surge & aſcẽde Bethel, & habita ibi,
facque altare deo qui apparuit tibi,
quando fugiebas Eſau fratrem tuum.
Iacob vero conuocata omni domo ſua
ait, Abiicite deos alienos qui in medio
veſtri ſunt, & mũdamini, ac mutate ve
ſtimenta veſtra. Surgite, & aſcendamus
in Bethel, & faciam ibi altare deo, qui
exaudiuit me in die tribulationis meę,
& ſocius fuit itineris mei. Dederunt er
go ei omnes deos alienos quos habe-
bant, & inaures quæ erant in auribus
eorũ: at ille infodit eas ſubter terebin-
thum, quę eſt poſt vrbẽ Sichem. Cumqꝫ
ꝓfecti eſſent, terror dei inuaſit omnes
per circuitum ciuitates: & non ſunt au
ſi perſequi recedentes. ¶Venit igitur Ia
cob Luzam, quæ eſt in terra Chanaan,
cognomento Bethel: ipſe & omnis po-
pulus cum eo. AEdificauitqꝫ ibi altare,
& appellauit nomen loci illius Domus
dei: ibi enim apparuit ei deus cũ fuge-
B ret fratrem ſuũ. ¶Eodẽ tempore mor-
tua eſt Debora nutrix Rebeccæ, & ſe-
pulta eſt ad radices Bethel ſubter quer
cum: vocatumqꝫ eſt nomen loci illius,
Quercus fletus. ¶Apparuit autem iterũ
deus Iacob poſtquã reuerſus eſt de Me
ſopotamia Syriæ, benedixitqꝫ ei, dicẽs,
Sup.32.f ||Non vocaberis vltrà Iacob, ſed Iſrael
erit nomen tuũ. Et appellauit eũ Iſrael,
dixitqꝫ ei, Ego deus omnipotens, Cre-
ſce & multiplicare: gẽtes, & populi na-
tionum ex te erunt, reges de lũbis tuis
egredientur. Terrãqꝫ quã dedi Abrahã
& Iſaac, dabo tibi & ſemini tuo poſt te.
Et receſſit ab eo: ille vero erexit titulũ
lapideũ in loco quo locutus fuerat ei
deus: libans ſuper eum libamina, & ef-
fundens oleũ vocanſqꝫ nomen loci il-
C lius Bethel. ¶Egreſſus autem inde *ve-
nit verno tempore ad terram quæ du-
cit' Ephratam: in qua cum parturiret
Rachel, ob difficultatem partus pericli
tari cœpit. Dixitqꝫ ei obſtetrix, Noli ti
mere, quia & hunc habebis filiũ. Egre-
diẽtę autem anima præ dolore, & im-
minente iam morte, vocauit nomẽ filii
ſui Ben-oni, id eſt filius doloris mei: pa
ter vero appellauit eũ Beniamin, id eſt
filius dextræ. Mortua eſt ergo Rachel,
& ſepulta eſt in via quæ ducit Ephra-
tham, hæc eſt Bethlehem. Erexitqꝫ Ia-
cob titulum ſuper ſepulchrum eius: hic
eſt titulus monumenti Rachel. vſqꝫ in
pręſentẽ diem. ¶Egreſſus inde fixit ta-
bernaculũ trans turrim gregis. Cumqꝫ
habitaret in illa regione, abiit Ruben,
& dormiuit cum Bala cõcubina patris
ſui quod illum minime latuit. ¶Erãt au D
tem filii Iacob duodecim, Filii Liæ: pri
mogenitus Rubẽ, & Simeon & Leui &
Iudas & Iſſachar & Zabulon. Filii Ra-
chel: Ioſeph & Beniamin. Filii Balæ an
cillæ Rachelis Dan & Nephthali. Filii
Zelphæ ancillę Lię: Gad & Aſer. hi ſunt
filii Iacob qui nati ſunt ei in Meſopo-
tamia Syrię. ¶Venit etiam ad Iſaac pa-
trem ſuũ in Mãbre ciuitatẽ Arbee, hęc
eſt Hebrõ: in qua peregrinatus eſt Abra
ham & Iſaac. ¶Et completi ſunt dies
Iſaac centũ octoginta annorũ. Conſum
ptuſqꝫ ętate mortuus eſt: & appoſitus
eſt populo ſuo ſenex & plenus dierũ:
& ſepelierũt eũ Eſau & Iacob filii ſui.

* vel, adhuc erat aliquod ſpatium terrę ante quã per-

CAP. XXXVI.

Vxores Eſau. Iacob & Eſau diuites. Genealogia Eſau.

HAE ſunt autẽ generationes Eſau. A
ipſe eſt Edom. Eſau accepit vxo
res de filiabus Chanaan. Ada fi-
liam Elon Hethæi. & Oolibama
filiã Anæ filię Sebeon Heuæi: Baſemath
quoque filiã Iſmahel ſororẽ Nabaioth.
||Peperit aũt Ada, Eliphaz: Baſemath ge 1.Para.1.c
nuit Rahuel. Oolibama genuit Iehus &
Ihelõ & Core. hi filii Eſau qui nati ſunt
ei in terra Chanaã. ¶Tulit aũt Eſau vxo
res ſuas & filios & filias, & oẽm aĩam do
mus ſuę, & ſubſtãtiã, & pecora, & cũ-
cta q̃ habere poterat in terra Chanaan:
& abiit ĩ alterã regionẽ, receſſitqꝫ à fra
tre ſuo Iacob. ||Diuites enim erãt valde Supr.13.a.
& ſimul habitare nõ poterãt: nec ſuſti
nebat eos terra pegrinationis eorũ prę
multitudine gregũ. Habitauitqꝫ Eſau in
mõte Seir. ipſe eſt Edom. ¶||Hę aũt ſunt 1.Par.1.c
generationes Eſau patris Edom in mõte
Seir, & hæc nomina filiorum eius: Eli-
phaz filius Ada vxoris Eſau: Rahuel quo
qꝫ filius Baſemath vxoris eius. Fuerũtqꝫ

ueniretis in

B Eliphaz filii: Theman, Omar, Sepho, & Gatham, & Senez. Erat autem Thāna, concubina Eliphaz filii Eſau: quæ peperit ei Amalec, hi ſunt filii Ada vxoris Eſau. Filii autem Rahuel: Nahath & Zara, Sāma & Meza. hi filii Baſemath vxoris Eſau. Iſti quoque erant filii Oolibama filiæ Anæ filiæ Sebeon vxoris Eſau quos genuit ei, Iehus & Ihelon & Core. ¶Hi duces filiorū Eſau. Filii Eliphaz primogeniti Eſau: dux Theman, dux Omar, dux Sepho, dux Cenez, dux Core, dux Gatham, dux Amalec. hi filii Eliphaz in terra Edom, & hi filii Adę. ¶Hi quoque filii Rahuel filii Eſau: dux Nahath, dux zara, dux Samma, dux Meza. hi autem duces Rahuel in terra Edom: iſti filii Baſemath vxoris Eſau. ¶Hi autem filii Oolibama vxoris Eſau: dux Iehus, dux Ihelom, dux Core. hi duces Oolibama filiæ Anæ vxoris Eſau. Iſti ſunt filii Eſau, & hi duces eorum: ipſe
C eſt Edom. ¶Iſti ſunt filii Seir Horræi, habitatores terræ: Lotan & Sobal & Sebeō & Ana & Diſon & Eſer & Diſan. hi duces Horræi filii Seir in terra Edom. ¶Facti ſunt autem filii Lotan: Hori & Hemā. erat aūt ſoror Lotan, Thāna ¶Et iſti filii Sobal: Aluan & Manahath & Ebal, & Sepho & Onā. Et hi filii Sebeō:
ulos Aia & Ana. iſte eſt Ana q̄ inuenit equas calidas in ſolitudine, cum paſceret aſinas Sebeon patris ſui. Habuitqꝫ filium Diſon, & filiam Oolibama. ¶Et iſti filii Diſon: Hamdan & Eſeban & Iethran & Charan. Hi quoque filii Eſer: Balaan & zauan & Acan. Habuit autem filios Diſan: Hus, & Aran. ¶Hi duces Horræorū: dux Lotan, dux Sobal, dux Sebeō, dux Ana, dux Diſon, dux Eſer, dux Diſan: iſti duces Horræorum qui imperauerunt in terra Seir. ¶Reges autem qui regnauerunt in terra Edom antequam haberent regem filii Iſrael, fuerunt hi: Bela filius Beor, nomenque vrbis eius Denaba. Mortuus eſt autem Bela, & re-
D gnauit pro eo Iobab filius zaræ de Boſra. Cumque mortuus eſſet Iobab, regnauit pro eo Huſam de terra Themanorum. Hoc quoque mortuo, regnauit pro eo Adad filius Badad, qui percuſſit Madian in regione Moab: & nomen vrbis eius Auith. Cumque mortuus eſſet Adad, regnauit pro eo Semla de Maſreca. Hoc quoqꝫ mortuo, regnauit pro eo Saul de fluuio Rohoboth. Cumque & hic obiiſſet, ſucceſsit in regnum Balanan filius Achobor, Iſto quoque mortuo, regnauit pro eo Adar, nomenqꝫ vrbis eius Phau: & appellabatur vxor eius Meetabel, filia matred filię Mezaab. ¶Hęc ergo nomina ducum Eſau in cognationibus & locis & vocabulis ſuis: dux Thāna, dux Alua, dux Ietheth, dux Oolibama, dux Ela, dux Phinon, dux Cenez, dux Themā, dux Mabſar, dux Magdiel, dux Hiran: hi duces Edom habitantes in terra imperii ſui, ipſe eſt Eſau pater Idumæorum.

CAP. XXXVII.

Ioſeph accuſat fratres. Videt ſomnia. Mittitur in ciſternam. Venditur Iſmahelitis. Luget Iacob ipſum Ioſeph.

Habitauit autē Iacob in terra Cha A
naan, in qua pater ſuus peregrinatus eſt. Et hæ ſunt generationes eius: Ioſeph cum ſedecim eſſet annorum, paſcebat gregem cum fratribus ſuis adhuc puer: & erat cū filiis Balæ, & zelphæ vxorum patris ſui: accuſauitqꝫ fratres ſuos apud patrē crimine peſsimo. ¶Iſrael autem diligebat Ioſeph ſuper omnes filios ſuos, eò quod in ſenectute genuiſſet eum: fecitque ei tunicam polymitam. Videntes autem fratres eius ꝙ à patre plus cunctis filiis amaretur, oderant eum, nec poterāt ei quicquam pacifice loqui. ¶Accidit quoque, vt viſum ſomnium referret fratribus ſuis, quę cauſa maioris odii ſeminarium fuit. Dixitqꝫ Ioſeph fratribus ſuis, Audite ſomnium meum quod vidi, Putabam nos ligare manipulos in agro: & B
quaſi conſurgere manipulum meum, & ſtare, veſtroſque manipulos circunſtantes adorare manipulum meum. Reſponderunt fratres eius. Nunquid rex noſter eris? aut ſubiiciemur ditiōi tuæ? Hæc ergo cauſa ſomniorum atque ſermonum, inuidiæ & odii fomitē miniſtrauit. ¶Aliud quoque vidit ſomnium, quod narrans fratribus, ait, Vidi per ſomnium quaſi ſolem, & lunam, & ſtellas vndecim adorare me. Quod cum patri ſuo, & fratribus retuliſſet, increpauit eum pater ſuus, & dixit, Quid

ſibi vult hoc ſomnium quod vidiſti? num ego & mater tua, & fratres tui a-
C dorabimus te ſuper terram? Inuidebant ei igitur fratres ſui: pater vero rem ta-

citus conſiderabat. ¶Cumque fratres illius in paſcendis gregibus patris morarentur in Sichem, dixit ad eum Iſrael, Fratres tui paſcunt oues in Sichimis

veni, mittam te ad eos. Quo reſpondente, Præſto ſum: ait, Vade, & vide, ſi cuncta proſpera ſint erga fratres tuos, & pecora, & renuntia mihi quid agatur. Miſſus de valle Hebron, venit in Sichem: inuenitq́ eum vir errantem in agro, & interrogauit quid quæreret. At ille reſpōdit. Fratres meos quæro, indica mi-
D hi vbi paſcant greges. Dixitq́ ei vir, Receſſerūt de loco iſto: audiui autem eos dicentes, Eamus in Dothain. Perrexit itaque Ioſeph poſt fratres ſuos, & inuenit eos in Dothain. ¶Qui cum vidiſſent eum procul, antequam accederet ad eos cogitauerunt illum occidere. Et mutuo loquebantur, Ecce ſomniator venit: venite, occidamus eum, & mittamus in ciſternam veterem: dicemusq́, fera peſsima deuorauit eum, & tunc apparebit quid illi proſint ſomnia ſua. Audiens autem hoc Ruben, nitebatur liberare eum de manibus eorum, & dicebat, non interficiamus animam eius nec effundamus ſanguinem: ſed proii-
E cite eum in ciſternam hanc, quæ eſt in
*ne mitta ſolitudine, manuſque veſtras *ſeruate in
tis in eũ. noxias, hoc autem dicebat, volens eripere eum de manibus eorum, & redde

re patri ſuo. ¶Confeſtim igitur vt peruenit ad fratres ſuos, nudauerunt eum tunica talari, & polymita: miſeruntque eum in ciſternam veterem, quæ non habebat aquam. Et ſedentes vt comederent panem, viderunt Iſmahelitas viatores venire de Galaad, & camelos eorum portantes aromata, & reſinam, &
ſtactē in AEgyptum. ¶Dixit ergo Iuda F
fratribus ſuis, Quid nobis prodeſt, ſi occiderimus fratrem noſtrum, & celauerimus ſanguinē ipſius? Melius eſt vt vēdatur Iſmahelitis, & manus noſtrę non polluantur: frater enim, & caro noſtra eſt. Acquieuerunt fratres ſermonibus il
lius. ‖Et prætereuntibus Madianitis ne Sap.10.c
gotiatoribus, extrahētes eum de ciſter Pſal.104
na, vendiderunt eum Iſmahelitis vigin b.
ti argenteis: qui duxerunt eum in AEgyptum. ¶Reuerſusq́ Ruben ad ciſternam, non inuenit puerū: & ſciſſis veſtibus pergens ad fratres ſuos, ait, Puer non comparet, & ego quo ibo? Tulerūt autem tunicam eius, & in ſanguinem
hœdi quem occiderant, tinxerunt: mit G
tentes qui ferrent ad patrem, & dicerent, Hanc inuenimus: vide vtrū tunica filii tui ſit, an non. Quam cū cogno-

uiſſet pater,ait,Tunica filii mei eſt, fe-
ra peſſima comedit eum,beſtia deuora
uit Ioſeph.Sciſſiſque veſtibus , indutus
eſt cilicio , lugens filium ſuum multo
tempore. Congregatis autem cunctis li
beris eius vt lenirent dolorem patris,
noluit conſolationem accipere:ſed ait,
Deſcendam ad filium meum , lugens
ſepul- in ʳinfernum).Et illo perſeuerante in fle
rum. tu , Madianitæ vendiderunt Ioſeph in
AEgypto Phutiphari eunucho Pharao
niorū. nis magiſtro ʳmilitum.

CAP. XXXVIII.

¶ Coniugium Iudæ.Her, Onan, Sela.
Inceſtus Iudæ cum Thamar. Naſcun-
tur Phares & zara.

A EOdem tempore deſcendens Iuda
à fratribus ſuis,diuertit ad virum
Par. 2.a Odolamiten,nomine Hiram.‖Vi-
Iuda ditꝗ ibi* filiam hominis Chana-
næi , vocabulo Sua:& accepta vxore,
ingreſſus eſt ad eam.Quæ concepit, &
peperit filium, & vocauit nomen eius
Her. Rurſumꝗ concepto fœtu , natum
filium vocauit Onan. Tertium quoque
ꝛ erat ī peperit:quem appellauit Sela.ʳquo na-
hezib to,parere vltra ceſſauit).¶Dedit autem
uādo ip Iudas vxorem primogenito ſuo Her,
pepe- nomine Thamar.Fuit quoque Her pri-
t eum, mogenitus Iudæ,nequam in conſpectu
i domi- domini:&ʳab eo) occiſus eſt.¶Dixit er
o. go Iudas ad Onan filium ſuum. Ingre-
B dere ad vxorem fratris tui,& ſociare il
li: vt ſuſcites ſemen fratri tuo.Ille ſciēs
non ſibi naſci filios , introiens ad vxo-
rem fratris ſui,ſemen fundebat in terrā
ne liberi , fratris nomine naſcerentur.
Et idcirco percuſſit eum dominus , eo
quod rem deteſtabilem faceret. ¶Quā
ob rem dixit Iudas Thamar nurui ſuæ,
Eſto vidua in domo patris tui , donec
creſcat Sela filius meus , timebat enim
ne & ipſe moreretur,ſicut fratres eius.
Quæ abiit, & habitauit in domo patris
ſui. ¶Euolutis autē multis diebus mor
tua eſt Sua vxor Iudæ:qui poſt luctum
conſolatione ſuſcepta , aſcendebat ad
ʳſocius tonſores ouium ſuarū,ipſe & Hiras ʳopi
vel ami lio gregis) Odollamites, in Thamnas.
cus)eius. Nuntiatumꝗ eſt Thamar ꝙ ſocer il-
lius aſcenderet in Thamnas ad tonden
das oues.Quæ depoſitis viduitatis ve-
ſtibus,aſſumpſit theriſtrum: & mutato
habitu ſedit in biuio itineris,quod du-

cit Thamnam : eo ꝙ creuiſſet Sela , &
nō eum accepiſſet maritū. Quam cum D
vidiſſet Iudas,ſuſpicatus eſt eſſe mere
tricem:operuerat enim vultū ſuum,ne
agnoſceretur.Ingredienſque ad eā ait,
Dimitte me,vt coeā tecū.neſciebat enī
ꝙ nurus ſua eſſet. Qua reſpondente,
Quid dabis mihi, vt fruaris concubitu
meo?dixit Mittā tibi hœdū de gregibus
Rurſumꝗ illa dicēte,Patiar ꝙ vis,ſi de
deris mihi arrabonem , donec mittas
quod polliceris:ait Iudas,Quid vis ti-
bi pro arrabone dari?Reſpondit,Annu
lum tuum,& armillā , & baculū quem E
manu tenes. Ad vnū igitur coitum mu
lier cōcepit.& ſurgens abiit:depoſito-
que habitu quem ſumpſerat,induta eſt
viduitatis veſtibus.¶Miſit autem Iudas ʳamicum)
hœdum per ʳpaſtorem)ſuum Odolla-
miten,vt reciperet pignus quod dede
rat mulieri:qui cū non inueniſſet eam,
interrogauit homines loci illius , Vbi
eſt mulier quæ ſedebat in biuio?Reſpō
dētibus cunctis, Nō fuit in loco iſto me-
retrix:reuerſus eſt ad Iudam , & dixit
ei,Non inueni eā : ſed & homines loci
illius dixerunt mihi nunquam ſediſſe F
ibi ſcortum.Ait Iudas,Habeat ſibi, cer-
te mendacii arguere nos non poterit:
ego miſi hœdum quem promiſeram, &
tu non inueniſti eam.¶Ecce autē poſt
tres menſes nuntiauerunt Iudæ, dicen
tes,Fornicata eſt Thamar nurus tua,&
videtur vterus illius intumeſcere. Di-
xitꝗ Iudas,Producite eā vt combura-
tur. Quæ cum duceretur ad pœnam,
miſit ad ſocerum ſuum,dicens, De vi-
ro cuius hæc ſunt,concepi: cognoſce,
cuius ſit annulus,& armilla , & bacu-
lus.Qui agnitis muneribus ait, Iuſtior
me eſt: quia non tradidi eam Sela filio
meo. Attamen vltra nō cognouit eam.
¶Inſtante autem partu,apparuerunt ge G
mini in vtero : atque in ipſa effuſione Mat.1.a
infantium vnus protulit manum , in
qua obſtetrix ligauit coccinum, dicēs,
Iſte egredietur prior. Illo vero retra-
hente manum egreſſus eſt alter:dixit-
que mulier,Quare diuiſa eſt propter te
maceria?& ob hanc cauſam vocauit no
men eius Phares. ‖Poſtea egreſſus eſt 1.Par.2.a
frater eius , in cuius manu erat cocci-
num:quem appellauit zara.

CAP. XXXIX.

Deus cum Ioſeph. Tentatur Ioſeph ab vxore Pharaonis. Accuſatus coniici tur in carcerem. Miſeretur ipſius deus.

A Igitur Ioſeph ductus eſt in AEgyptũ emitq́ eum Phutiphar eunuchus Pharaonis, princeps exercitus ſui, vir AEgyptius, de manu Iſmahelitarum, á quibus perductus erat. Fuitque dominus cum eo, & erat vir in cunctis proſpere agens: habitauitq́ in domo domini ſui, qui optime nouerat dominum eſſe cum eo, & omnia quæ gereret, ab eo dirigi in manu illius. Inuenitq́ Ioſeph gratiã coram domino ſuo & miniſtrabat ei: á quo præpoſitus omnibus, gubernabat creditam ſibi domũ & vniuerſa quæ ei tradita fuerãt: benedixitq́ dominus domui AEgyptii propter Ioſeph, & multiplicauit tam in ædibus quàm in agris cunctã eius ſubſtantiam. Nec quicquam aliud nouerat, niſi panem quo veſcebatur. Erát autem Ioſeph pulchra facie & decorus aſ

B pectu. ¶Poſt multos itaque dies iniecit domina ſua oculos ſuos in Ioſeph, & ait, Dormi mecum. Qui nequaquam acquieſcens operi nephario, dixit ad eã, Ecce dominus meus omnibus mihi traditis ignorat quid habeat in domo ſua: nec quicquam eſt quod nõ in mea ſit poteſtate, vel non tradiderit mihi, præter te, quæ vxor eius es: quomodo ergo poſſum hoc malum facere, & peccare in deum? Huiuſcemodi verbis per ſingulos dies loquebatur *, & mulier moleſta erat adoleſcenti, & ille recuſabat ſtuprum. ¶Accidit autem quadam die vt intraret Ioſeph domum, & operis quippiam abſque arbitris faceret: & illa, apprehenſa lacinia veſtimẽti eius,

*ipſa ad Ioſeph,

C diceret, Dormi mecum. Qui relicto in manu eius pallio, fugit, & egreſſus eſt foras. Cumque vidiſſet mulier veſtem in manibus ſuis:⸗ & ſe eſſe cõtemptã⸣, vocauit ad ſe homines domus ſuæ, & ait ad eos, En introduxit virum Hebræum, vt illuderet nobis: ingreſſus eſt ad me, vt coiret mecum: cumque ego ſucclamaſſem, & audiſſet vocem meã, reliquit pallium quod tenebat, & fugit foras. In argumentum ergo fidei retentum pallium oſtendit marito reuertenti domum ſuam, & ait, Ingreſſus eſt ad me ſeruus Hebræus quem adduxiſti, vt illuderet mihi: cumq́ audiſſet me clamare reliquit pallium quod tenebat, & fugit foras. His auditis dominus & ni- D mium credulus verbis coniugis, iratus eſt valde, tradiditque Ioſeph in carcerem, vbi vincti regis cuſtodiebantur, & erat ibi clauſus. ¶Fuit autem dominus cum Ioſeph, & miſertus eſt illius: & dedit ei gratiam in conſpectu principis carceris. Qui tradidit in manu illius vniuerſos vinctos qui in cuſtodia tenebantur: & quicquid fiebat, ſub ipſo erat. Nec *nouerat aliquid cunctis ei creditis: dominus enim erat cum illo, & omnia opera eius dirigebat.

⸗fugit ipſa foras,

Pſal. 104. b.

*prĩceps carceris

CAP. XL.

Somnium pincernæ & piſtoris Ioſeph exponit.

A His itaque geſtis accidit vt peccarent duo eunuchi, pincerna regis AEgypti, & piſtor, domino ſuo. Iratuſque contra eos Pharao (nam alter pincernis præerat, alter piſtoribus) miſit eos in carcerem principis⸗militum⸣, in quo erat vinctus & Ioſeph. At⸗cuſtos carceris⸣ tradidit eos Ioſeph, qui & miniſtrabat eis, aliquantulum temporis fluxerat, & illi in cuſtodia tenebantur. ¶Videruntque ambo ſomnium nocte vna, iuxta interpretationem congruam ſibi, ad quos cum introiſſet Ioſeph mane, & vidiſſet eos triſtes, ſciſcitatus eſt eos, dicens, Cur triſtior eſt hodie ſolito facies veſtra? Qui reſponderunt, Somnium vidimus, & non eſt qui interpretetur nobis. Dixitque ad eos Ioſeph, Nunquid non dei B eſt interpretatio? referte mihi quid videritis. Narrauit prior, præpoſitus pincernarum ſomnium ſuum, * Videbam coram me vitem, in qua erant tres propagines, creſcere paulatim in gemmas, & poſt flores vuas matureſcere: calicemque Pharaonis in manu mea. tuli ergo vuas, & expreſsi in calicem quẽ tenebam, & tradidi poculum Pharaoni. Reſpondit Ioſeph, Hæc eſt interpretatio ſomnii. Tres propagines, tres adhuc dies ſunt, poſt quos recordabitur Pharao miniſterii tui, & reſtituet te in gradũ priſtinũ: dabiſq́ ei ca

⸗laniorũ,
⸗prĩceps laniorũ

*ipſi Ioſeph, & dixit.

C licem iuxta officium tuum, ſicut ante facere conſueueras. Tantum memento mei, cum tibi bene fuerit. & facies mecum miſericordiã: vt ſuggeras Pharaoni vt educat me de iſto carcere: qa furtim ſublatus ſum de terra Hebræorum, & hic innocens in lacum miſſus ſum. ¶Videns piſtorũ magiſter ꝙ prudenter ſomnium diſſoluiſſet, ait, Et ego vidi ſomnium, Quod tria caniſtra ˹farinæ˺ haberem ſuper caput meum, & in vno caniſtro quod erat excelſius portare me putabã omnes cibos* qui D fiunt arte piſtoria, au esꝗ comedere ex eo. Reſpondit Ioſeph, Hæc eſt interpretatio ſomnii, Tria caniſtra, tres adhuc dies ſunt: poſt quos auferet Pharao caput tuum, ac ſuſpendet te in cruce, & lacerabunt volucres carnes tuas. ¶Exinde dies tertius natalitius Pharaonis erat: qui faciens grande cõuiuium pueris ſuis, recordatus eſt inter epulas magiſtri pincernarum & piſtorum principis. Reſtituitꝗ alterum in locum ſuum, vt porrigeret ei poculum: alterum ſuſpendit in patibulo, vt ˹coniectoris veritas probaretur˺. Et tamen ˹ſuccedentibus proſperis˺, præpoſitus pincernarum oblitus eſt interpretis ſui.

ꝗa, vel ſtorũ aminũ Pharao

˹interpretatus fuerat ei Ioſeph.

CAP. XLI.

Somnia Pharaonis de ſeptem bobus & ſpicis, eductus è carcere Ioſeph exponit. Conſtituitur ſuper annonam. Naſcuntur ei Manaſſes & Ephraim. Fames in AEgypto.

A Poſt duos annos vidit Pharao ſomnium, Putabat ſe ſtare ſuper fluuium, de quo aſcendebant ſeptem boues pulchræ & craſſæ nimis, & paſcebantur in locis paluſtribus. Aliæ quoque ſeptem emergebant de flumine, fœdæ, confectæꝗ macie: & ˹paſcebantur˺ in ipſa amnis ripa ˹in locis virentibus˺. deuorauerũtꝗ eas quarum mira ſpecies & habitudo corporũ erat.

B ¶Expergefactus Pharao, rurſum dormiuit, & vidit alterum ſomnium, Septem ſpicæ pullulabant in culmo vno plenæ atque formoſæ: aliæ quoque totidẽ ſpicæ tenues, & percuſſę vredine oriebantur, deuorantes omnem priorum pulchritudinẽ. Euigilans Pharao poſt quietem, & facto mane, pauore perterritus, miſit ad omnes coniectores AEgypti, cunctosꝗ ſapientes: & accerſitis narrauit ſomnium, nec erat qui interpretaretur. ¶Tunc demum reminiſcens pincernarum magiſter, ait, * Confiteor peccatum meum: Iratus rex ſeruis ſuis, me & magiſtrum piſtorum retrudi iuſſit in carcerem principis militum: vbi vna nocte vterꝗ vidimus ſomniũ, præſagium futurorũ. Erat ibi puer He-

labãt iu tã vaccas quæ rant.

*ad Pharaonem.

bræus, eiuſdem ducis militum famu- *interpretatus eſt
lus, cui narrantes ſomnia, *audiuimus⁾
quicquid poſtea rei probauit euentus.
ego enim redditus ſum officio meo: &
ille ſuſpenſus eſt in cruce. ¶Protinus
ad regis imperium eductum de carce
re Ioſeph totonderunt: ac veſte muta-
ta obtulerunt ei. Cui ille ait, Vidi ſom
C nia, nec eſt qui edisſerat: quæ audiui
à te ſapientisſime conijcere. Reſpōdit
Ioſeph, Abſq; me deus reſpōdebit ꝓ-
ſpera Pharaoni. Narrauit ergo Pharao
quod viderat. Putabam me ſtare ſuper
ripā fluminis, & ſeptē boues de amne
conſcendere, pulchras nimis, & obeſis
carnibus: quæ in paſtu paludis vireta
carpebāt. & ecce has ſequebātur aliæ
ſeptem boues, intantum deformes &
macilētę, vt nunq̄ tales in *terra Aegy *tota
pti viderim, quæ deuoratis & conſum-
ptis prioribus, nullum ſaturitatis de-
dere veſtigium: ſed ſimili macie &
ſqualore torpebant. Euigilans, rurſus
ſopore depreſſus, vidi ſomnium, Septē
ſpicæ pullulabant in culmo vno ple-
næ atq; pulcherrimæ, aliæ quoq; ſeptē
*tenues & percuſſæ vredine oriebān *paruæ,
tur è ſtipula: quæ priorum pulchritu-
dinem deuorauerunt. Narraui conie-
ctoribus ſomniorum, & nemo eſt qui
D ediſſerat. ¶Reſpondit Ioſeph, Somniū
regis vnum eſt: quæ facturus eſt deus,
oſtendit Pharaoni. Septem boues pul-
chræ, & ſeptē ſpicæ plenæ: ſeptē vber
tatis anni ſunt, eandēq; vim ſomnii cō
prehendunt. Septem quoq; boues te-
nues atq; macilentæ, quæ aſcenderūt
poſt eas, & ſeptē ſpicæ tenues, & ven-
to vrente percuſſæ: ſeptem anni ventu
ræ ſunt famis. Qui hoc ordine comple
buntur. Ecce, ſeptem anni venient fer
tilitatis magnæ in vniuerſa terra AE-
gypti: quos ſequentur ſeptem anni alii
tantæ ſterilitatis, vt obliuioni trada-
tur cuncta retro abundantia: con-
ſumptura eſt enim fames omnem ter-
ram, & vbertatis magnitudinem per-
ditura eſt inopiæ magnitudo. Quod
autem vidiſti ſecūdo ad eandem rem
pertinens ſomnium: firmitatis indiciū
eſt, ei ꝙ fiat ſermo dei, & velocius im
pleatur. Nunc ergo prouideat rex vi-
E rum ſapientem & induſtrium, & præ
ficiat eum terræ AEgypti, Qui conſti-

tuat præpoſitos per cunctas regiones:
& quintam partem fructuum per ſe-
ptem annos fertilitatis, qui iam nunc
futuri ſunt, *congreget in horrea: & *ſolue iubeat t- ram AE- gypti,
omne frumentum ſub Pharaonis pote
ſtate condatur, ſeruetur q; in vrbibus.
Et præparetur futuræ ſeptem anno-
rum fami quæ oppreſſura eſt AEgyptū,
& non conſumetur terra inopia. ¶Pla-
cuit Pharaoni conſilium & cunctis mi
niſtris eius: locutusq; eſt ad eos, Num
inuenire poterimus talem virum, qui
ſpiritu dei plenus ſit? Dixit ergo ad Io
ſeph, Quia oſtendit tibi deus omnia
quæ locutus es, nunquid ſapientiorem
& ſimilem tui inuenire potero? Tu eris
ſuper domum meam, & ad tui oris im
perium cunctus populus obediet: vno
tantum regni ſolio te præcedam. Di-
xitq; rurſum Pharao ad Ioſeph, Ecce,
conſtitui te ſuper vniuerſam terrā AE
gypti. Tulitq; annulum de manu ſua,
& dedit eum in manu eius: veſtiuitq;
eum ſtola byſsina, & collo torquem au
ream circumpoſuit. Fecitq; eum aſcen F
dere ſuper currum ſuum ſecundū, cla
mante præcone, vt omnes coram eo
genu flecterent, & præpoſitum eſſe ſci
rent vniuerſæ terræ AEgypti. ¶Dixit
quoq; rex AEgypti ad Ioſeph, Ego ſum
Pharao: abſq; tuo imperio non moue
bit quiſquam manū aut pedem in om
ni terra AEgypti. Vertitq; nomē *eius,
& vocauit eum lingua AEgyptiaca, Sal
uatorem mundi⁾. Dedit q; illi vxorem *Ioſeph Saphnat Pahanea (.i. v cui abſc dita rev lata ſun vel, abſc ditorū e poſitor,
Aſeneth filiam Phutipharis ſacerdotis
Heliopoleos. ¶Egreſſus eſt itaq; Ioſeph
ad terram AEgypti (triginta autem an
norū erat quādo ſtetit in cōſpectu re-
gis Pharaonis) & circumiuit omnes
regiones AEgypti. Venitq; fertilitas
ſeptem annorum: & in manipulos re-
dactæ ſegetes, congregatæ ſunt in hor
rea AEgypti. Omnis etiam frugum a-
bundantia in ſingulis vrbibus condi-
ta eſt Tantaq; fuit abundantia tritici,
vt arenæ maris coæquaretur, & copia
menſuram excederet. ¶Nati ſunt au- G
tem Ioſeph filii duo antequam veni-
ret fames: quos peperit ei Aſeneth fi- Infr. 46.
lia Phutipharis ſacerdotis Heliopo-
leos. Vocauitq; nomen primogeniti,
Manaſſes, dicens, Obliuiſci me fecit
deus omnium laborum meorū, & do-

mus patris mei. Nomen quoque ſecun
di appellauit Ephraim, dicens, Creſce
ffliɛtio- re me fecit deus in terra⁼paupertatis⁾
s meæ. ¶Igitur tranſactis ſeptem vber-
tatis annis, qui fuerãt in AEgypto, cœ
perunt venire ſeptem anni inopiæ,
quos prædixerat Ioſeph: & in vniuer
ſo orbe fames præualuit, in cuncta au-
tem terra AEgypti erat panis. Qua
eſuriente clamauit populus ad Pharao
nem alimenta petens. Quibus ille re-
ſpondit, Ite ad Ioſeph: & quicquid ip-
ſe vobis dixerit, facite. Creſcebat au-
tem quotidie fames in omni terra:
aperuitque Ioſeph vniuerſa horrea,
& vendebat AEgyptiis: nam & illos
oppreſſerat fames. Omneſque pro-
uinciæ veniebant in AEgyptum, vt
emerent eſcas, * & malum inopiæ tẽ- * à Io-
perarent. ſeph

CAP. XLII.

Fratres Ioſeph deſcendunt in AE-
gyptum pro alimentis emendis. Agno
ſcũtur & tentantur ab eo. Simeon in
carcerem conjicitur. Redeunt ad pa-
trem, petentes Beniamin. Ille renuit.

A AVdiens autem Iacob ꝙ alimen-
ta venderentur in AEgypto, di-
xit filiis ſuis, Quare negligitis?
audiui ꝙ triticũ venũdet in AE
gypto: deſcendite, & emite nobis ne-
ceſſaria, vt poſſimus viuere, & nõ cõ-
ſumamur inopia. Deſcẽdẽtes igitur fra
tres Ioſeph decẽ, vt emerent frumẽta
in AEgypto, Beniamin domi retento à
moriat: Iacob, qui dixerat fratribus eius, Ne
forte in itinere⁼quicꝗ patiatur mali⁾:
ingreſſi ſunt terrã AEgypti cũ aliis qui
pergebant ad emendũ. erat autem fa-
mes in terra Chanaan. Et Ioſeph erat
B princeps in terra AEgypti, atq; ad eius
nutum frumenta populis vendeban-
tur. ¶Cũq; adoraſſent eũ fratres ſui, &
agnouiſſet eos, q̃ſi ad alienos durius lo
q̃batur, ĩterrogãs eos, Vñ veniſtis? Qui
rñderũt, De terra Chanaan, vt ema-
mus victui neceſſaria. Et tamen fra-
tres ipſe cognoſcens, non eſt agnitus
ab eis. Recordatuſque ſomniorum quæ ⁼ſomnia-
⁼aliquando viderat⁾, ait ad eos, Explo- uerat de
ratores eſtis: vt videatis infirmiora ter e.s
ræ veniſtis. Qui dixerunt, Non eſt
ita domine, ſed ſerui tui venerunt vt ⁼veraces
emerent cibos. Omnes filii vnius viri (vel ſyn-
ſumus: ⁼pacifici⁾ venimus, nec quicꝗ ceri) &
famuli tui machinantur mali. Quibus infra
ille reſpõdit, Aliter eſt: imminuta ter- C
ræ huius cõſyderare veniſtis. At illi di
xerũt, Duodecim, inquiũt, ſerui tui fra
tres ſumus, filii vnius viri ĩ terra Cha
naan: minimus cũ patre noſtro eſt, a-
lius non eſt ſuper. Hoc eſt, ait, quod
locutus ſum, Exploratores eſtis. Iam
nunc experimẽtũ veſtri capiã: per ſalu

tē Phraonis non egredimini hinc, donec veniat frater veſter minimus. Mittite ex vobis vnum, & adducat eum: vos autem eritis in vinculis, donec ꝓbentur, quæ dixiſtis vtrum vera an falſa ſint: alioquin, per ſalutem Pharaonis exploratores eſtis. Tradidit ergo illos cuſtodiæ tribus diebus. Die autem tertio eductis de carcere, ait, Facite quę dixi, & viuetis: deum enim timeo. Si pacifici eſtis, frater veſter vnus
D ligetur in carcere: vos autē abite, & ferte frumenta quæ emiſtis, in domos veſtras: & fratrem veſtrum minimum ad me adducite, vt poſsim veſtros probare ſermones, & non moriamini. ¶Fecerunt vt dixerat, & locuti ſunt adinuicē, Merito hæc patimur, quia peccauimus in fratrem noſtrum: videntes anguſtias animæ illius dum deprecaretur nos, & non audiuimus: idcirco venit ſup nos iſta tribulatio. E quibus vnus, Ruben, ait, Nunquid non dixi vobis, Nolite peccare in puerum: & non audiſtis me? en ſanguis eius exquiritur. Neſciebant autem ꝙ intelligeret Ioſeph: eò ꝙ per interpretem loqueretur ad eos. Auertitq; ſe parumper, & fleuit: & reuerſus locutus eſt ad eos. ¶Tol-
E lenſq; Simeon, & ligans, illis præſentibus, iuſsit miniſtris vt implerent eorū ſaccos tritico, & reponerent pecunias ſingulorum in ſacculis ſuis, datis ſupra cibariis in via. qui fecerunt ita. ¶At illi portantes frumēta in aſinis ſuis, profecti ſunt. Apertoq; vnus ſacco vt daret iumento pabulum in diuerſorio, cōtemplatus pecuniam in ore ſacculi, dixit fratribus ſuis, Reddita eſt mihi pecunia mea, en habetur in ſacco. Et obſtupefacti, turbatiq; mutuo, dixerunt, Quidnam eſt hoc quod fecit nobis deus? Veneruntq; ad Iacob patrem ſuum in terra Chanaan, & narrauerūt ei omnia quæ accidiſſent ſibi, dicentes, Locutus eſt nobis dominus terræ dure, & putauit nos exploratores eſſe prouincię. Cui reſpōdimus, Pacifici ſumus,
F nec vllas molimur inſidias. Duodecim fratres vno patre geniti ſumus: vnus non eſt ſuper, minimus cum patre noſtro eſt in terra Chanaan. Qui ait nobis, Sic probabo ꝙ pacifici ſitis, Fratrē veſtrum vnum dimittite apud me, & cibaria domibus veſtris neceſſaria ſumite, & abite, fratremq; veſtrum minimum adducite ad me, vt ſciā ꝙ non ſitis exploratores, *& iſtū qui tenetur in vinculis, recipere poſsitis, ac deinceps quæ vultis, emendi habeatis licētiam. His dictis cum frumenta effunderent, ſinguli repererunt in ore ſaccorum ligatas pecunias: exterritiſq; ſimul omnibus, dixit pater Iacob, abſq; liberis me eſſe feciſtis, Ioſeph non eſt
G ſuper, Simeon tenetur in vinculis, & Beniamin auferetis: in me hæc omnią mala reciderunt. Cui reſpondit Ruben, Duos filios meos interfice, ſi non reduxero illum tibi: trade illum in manu mea, & ego eum tibi reſtituā. At ille, Non deſcendet, inquit, filius meus vobiſcum: frater eius mortuus eſt, & ipſe ſolus remanſit. ſi [a]quid ei aduerſitatis accideret in terra ad quam pergitis, deducetis canos meos cum dolore ad [b]inferos.

*ſed veraces.

[a] mors e

[b] ſepulchrum

CAP. XLIII.

Adducto Beniamin, redeunt fratres ad Ioſeph cum muneribus. Educitur è carcere Simeon. Flet ſeorſum Ioſeph. Simul epulantur cum eo.

A INterim fames omnem terrā vehementer premebat. Cōſumptiſq; cibis quos ex AEgypto detulerāt, dixit Iacob ad filios ſuos, Reuertimini, & emite nobis pauxillum eſcarum. Reſpondit Iudas, Denuntiauit nobis vir ille ſub atteſtatione iuriſiurandi, dicens, Non videbitis faciem meā, niſi fratrem veſtrum minimum adduxeritis vobiſcum. Si ergo vis eum mittere nobiſcum, pergemus pariter, & ememus tibi neceſſaria. Si autem non vis, non ibimus: ||vir enim, vt ſæpe diximus, denuntiauit nobis, dicens, Non videbitis faciem meam abſq; fratre veſtro minimo. Dixit eis Iſrael, In meam hoc feciſtis miſeriam vt indicaretis ei & alium habere vos fratrem. At illi reſponderunt, Interrogauit nos homo per ordinem, noſtram progeniem,
B ſi pater viueret, ſi haberemus fratrem: & nos reſpondimus ei conſequenter iuxta id quod fuerat ſciſcitatus. nunquid ſcire poteramus ꝙ dicturus eſſet, Adducite fratrem veſtrum vobiſcum?

Sup. 42. d

Iudas quoq; dixit patri ſuo, Mitte puerum mecum, vt proficiſcamur, & poſſimus viuere: ne moriamur nos,* & paruuli noſtri. Ego ſuſcipio puerum: de manu mea require illum, niſi reduxero & reddidero eum tibi, ero peccati reus in te omni tempore. Si non interceſſiſſet dilatio, iã vice altera veniſſemus. ¶Igitur Iſrael pater eorum dixit ad eos. Si ſic neceſſe eſt, facite quod vultis: ſumite de optimis terræ fructibus in vaſis veſtris, & deferte viro munera: modicũ reſinæ & mellis & ſtoracis, ſtactes & terebinthi & amygdalarum. Pecuniam quoque duplicem ferte vobiſcum: & illam quam inueniſtis in ſacculis, reportate, ne forte errore factũ ſit. ſed & fratrem veſtrum tollite, & ite ad virum. Deus autem meus omnipotens faciat vobis eum placabilem: & remittat vobiſcum fratrem veſtrum quem tenet in vinculis, & hunc Beniamin: ego autem quaſi orbatus abſque liberis ero. ¶Tulerunt ergo viri munera, & pecuniam duplicem & Beniamin: deſcenderuntq; in AEgyptum & ſteterunt coram Ioſeph. Quos cum ille vidiſſet, & Beniamin ſimul, præcepit diſpenſatori domus ſuæ
D dicens, Introduc viros domum, & occide victimas, & inſtrue conuiuium quoniam hodie mecum ſunt comeſturi meridie. Fecit ille ſicut ſibi fuerat imperatum, & introduxit viros domum. ibiq; exterriti dixerunt mutuo. Propter pecuniam quam retulimus prius in ſaccis noſtris, introducti ſumus: vt deuoluat in nos calumniam, & violenter ſubiiciat ſeruituti & nos, & aſinos noſtros: Quam ob rem in ipſis foribus accedentes ad diſpenſatorem locuti ſunt. Oramus domine vt audias nos. Iam ãte deſcendimus vt emeremus eſcas. Quibus emptis, cũ veniſſemus ad diuerſorium
E aperuimus ſaccos noſtros, & ĩuenimus pecuniam* in ore ſaccorum, quam nũc eodem pondere reportauimus. Sed & aliud attulimus argentum, vt emamus quæ nobis neceſſaria ſunt: nõ eſt in noſtra conſcientia quis poſuerit eam in[a] marſupiis[b] noſtris. At ille reſpõdit, Pax vobiſcum nolite timere deus veſter, & deus patris veſtri dedit vobis theſauros in ſaccis veſtris nam pecuniã quã dediſtis mihi probatam, ego habeo. Eduxitq; ad eos Simeon. Et introductis domum attulit aquam, & lauerunt pedes ſuos, deditq; pabulum aſinis eorum Illi vero parabant munera, donec ingrederetur Ioſeph meridie. audierãt enim quod ibi comeſturi eſſent panem. ¶Igitur ingreſſus eſt Ioſeph domum ſuam, obtulerũtq; ei munera, tenentes F
in manibus ſuis: & adorauerunt proni in terram. At ille[a] clementer reſalutatis eis[b], interrogauit eos, dicens. Sanuſne eſt pater veſter ſenex, de quo dixeratis mihi, Adhuc viuit? Qui reſponderunt, Soſpes eſt ſeruus tuus pater noſter, adhuc viuit. Et incuruati, adorauerunt eũ Attollens autem Ioſeph oculos, vidit Beniamin fratrem ſuum vterinum, & ait, Iſte eſt frater veſter paruulus, de quo dixeratis mihi. Et rurſum. Deus, inquit, miſereatur tui fili mi. Feſtinauitque, quia cõmota fuerant viſcera eius ſuper fratre ſuo, & erumpebant lachrymæ: & introiens cubiculum fleuit. Rurſumq; lota facie egreſſus, continuit ſe, & ait, Ponite panes. Quibus appoſitis, ſeorſum Ioſeph, & ſeorſum fratribus. G
AEgyptiis quoque qui veſcebantur ſimul. ſeorſum (illicitum eſt enim AEgyptiis comedere cum Hebræis, & prophanum putant huiuſcemodi conuiuium) ſederunt coram eo primogenitus iuxta primogenita ſua, & minimus iuxta ætatem ſuam. Et mirabantur[a] nimis, ſumptis partibus quas ab eo acceperant maiorq; pars venit[b] Beniamĩ, ita vt quique partibus excederet. Biberũt que, & inebriati ſunt cum eo.

...; tu. | ...m iuſ- ...ſque | ...is. | de ſanitate. | [a] inter ſe. Et datis portionibus de mẽſa ſua maiorem portionẽ propoſuit ipſi.

CAP. XLIIII.

Ioſeph abſcõſo & deprehenſo ſcypho in ſacco Beniamin, arguit fratres furti. Iudas excuſans, ſe facit obſidem pro Beniamin.

Præcepit autem Ioſeph diſpenſatori domus ſuę, dicens, Imple ſaccos eorum frumento, quantum poſſunt capere: & pone pecuniam ſingulorum in ſummitate ſacci. Scyphum autem meum argenteum, & pretium quod dedit tritici, pone in orę ſacci iunioris, factumque eſt ita A
Et orto mane, dimiſſi ſunt cum aſinis ſuis. Iamque vrbẽ exierant, & pro

ceſſerant paululum: tunc Ioſeph accer ſito diſpenſatore domus, ait, Surge, inquit, & perſequere viros: & apprehen-
B ſis dicito, Quare reddidiſtis malum pro bono? Scyphus quē furati eſtis, ipſe eſt in quo bibit dominus meus, & in quo augurari ſolet: peſſimam rem feciſtis. Fecit ille vt iuſſerat. Et apprehenſis per ordinem, locutus eſt. Qui reſponderūt Quare ſic loquitur dominus noſter, vt ſerui tui tantū flagitii commiſerint? Pecuniam quā inuenimus in ſummitate ſaccorum, reportauimus ad te de terra Chanaan: & quomodo conſequens eſt vt furati ſimus de domo domini tui aurum vel argentum? Apud quencunque fuerit inuentum ſeruorum tuorū quod quæris, moriatur, & nos erimus ſerui domini noſtri. Qui dixit eis, Fiat iuxta veſtram ſententiam: apud quencunque fuerit inuentum, ipſe ſit ſeruus meus, vos autem eritis innoxii. Itaque feſtinato deponentes in terram ſaccos, aperue
C runt ſinguli. Quos ſcrutatus incipiēs, à maiore vſque ad minimum, inuenit ſcyphum in ſacco Beniamin. At illi ſciſſis veſtibus, oneratiſque rurſum aſinis, reuerſi ſunt in oppidum. Primuſꝗ Iudas cum fratribus ingreſſus eſt ad Ioſeph (nec dum enim de loco abierat) omneſque ante eum pariter in terram corruerunt. Quibus ille ait, Cur ſic agere voluiſtis? an ignoratis quod non ſit ſimilis mei in augurandi ſcientia? ¶Cui Iudas, Quid reſpondebimus, inquit, domino meo? vel quid loquemur, aut iuſte
D poterimus obtendere? Deus inuenit iniquitatem ſeruorum tuorum: en omnes ſerui ſumus domini mei, & nos & apud quem inuentus eſt ſcyphus. Reſpondit
in pace que Ioſeph. Abſit à me, vt ſic agam: qui furatus eſt ſcyphum, ipſe ſit ſeruus meus, vos autem abite liberi ad patrē veſtrum. Accedens autem propius Iudas confidenter ait, Oro domine mi, loquatur ſeruus tuus verbum in auribus tuis & ne iraſcaris famulo tuo: tu es enim
Sup. 24. c poſt Pharaonem dominus meus. Interrogaſti prius ſeruos tuos, Habetis patrē aut fratrem? Et nos reſpondimus tibi domino meo, Eſt nobis pater ſenex, & puer paruulus, qui in ſenectute illius natus eſt, cuius vterinus frater mortuus
E eſt: & ipſum ſolum habet mater ſua, pater vero tenere diligit eum. Dixiſtique ſeruis tuis, Adducite eum ad me, & ponam oculos meos ſuper illum. ſuggeſſimus tibi domino meo, Non poteſt puer relinquere patrem ſuum: ſi enim illum dimiſerit, morietur. Et dixiſti ſeruis tuis, Niſi venerit frater veſter minimꝰ vobiſcū, non videbitis amplius faciē meam. Cum ergo aſcendiſſemus ad famu- Sup. 4
F lum tuum patrem noſtrū, narrauimus ei oīa quæ loquutus eſt dn̄s meus. Et dixit pater noſter, Reuertimini, & emite nobis parum tritici. Cui diximus, Ire non poſſumus: ſi frater noſter minimus deſcenderit nobiſcū, proficiſcemur ſimul: alioquin illo abſente, nō audemus videre faciē viri. At ille reſpondit, Vos ſcitis ꝙ duos filios genuerit mihi vxor Sup.
G mea. Egreſſus eſt vnꝰ, & dixiſtis, Beſtia deuorauit eum: & hucuſque non cōparet. Si tuleritis & iſtum, & aliquid ei in via contigerit, deducetis canos meos cum mœrore ad inferos. igitur ſi intrauero ad ſeruum tuum patrem noſtrum & puer defuerit: (cum anima illius ex huius anima dependeat) videritque eū non eſſe nobiſcum, morietur, & deducent famuli tui canos eius cum dolore ad inferos. Ego proprie ſeruus tuus ſim qui in meam hunc recepi fidē, & ſpopō di, dicēs, Niſi reduxero eū peccati reus ero in patrē meū omni tēpore. Mane Sup.
bo itaque ſeruus tuus pro puero in miniſterio domini mei, & puer aſcēdat cū fratribus ſuis. Non enim poſſum redire ad patrem abſente puero: ne calamitatis quæ oppreſſura eſt patrem meum teſtis aſſiſtam.

CAP. XLV.

Ioſeph ſe fratribus agnoſcendum præbet: mittitque pro patre.

A Non ſe poterat vltra cohibere Ioſeph multis coram aſtātibus: vnde præcepit vt egrederentur cūcti foras, & nullus intereſſet alienus agnitioni mutuæ. Eleuauitque vocem cum fletu: quam audierunt AEgyptii, omniſque domus Pharaonis. Et dixit fratribus ſuis, Ego ſum Ioſeph: adhuc pater meus viuit? Non poterant reſpondere fratres, nimio terrore perterriti. Ad quos ille clemēter, Accedite inquit ad me. Et cum acceſſiſſent pro

pe. ‖Ego ſum, ait, Ioſeph frater veſter,
7.b. quem vẽdidiſtis in Aegyptum. Noli-
te pauere, neque vobis durum eſſe vi
B deatur quod uendidiſtis me in his re-
.50.c gionibus. pro ſalute enim veſtra mi-
a ſit me deus ante vos. Bienniũ eſt enim
quod cœpit fames in terra eſſe: & ad-
huc quinque anni reſtant quibus nec
arari poterit, nec meti. Præmiſitq́ me
deus, vt reſeruemini ſuper terram, &
eſcas ad viuendũ habere poſſitis. Non
veſtro conſilio, ſed dei voluntate miſ-
ſus ſum: qui fecit me quaſi patrẽ Pha-
raonis, & dominum vniuerſæ domus
eius, ac principem in omni terra Ae-
gypti. Feſtinate, & aſcendite ad patrẽ
C meum, & dicetis ei, Hæc mandat fili-
us tuus Ioſeph. Deus fecit me dominũ
vniuerſæ terræ Aegypti: deſcende ad
me, ne moreris, & habitabis in terra
Geſſen: erisq́ iuxta me tu, & filii tui, &
filii filiorũ tuorũ, oues tuæ, & armenta
tua, & vniuerſa quæ poſſides. Ibiq́ te
paſcam (adhuc enim quinque anni re
ſidui ſunt famis) ne & tu pereas, & o-
mnis domus tua, & omnia quæ poſſi-
des. En oculi veſtri & oculi fratris mei
Beniamin vident quod os meum lo-
quatur ad vos. Nuntiate patri meo v-
niuerſam gloriam meam, & cũcta quæ
D vidiſtis in Aegypto: feſtinate, & addu
cite eum ad me. Cunque amplexatus
cecidiſſet in collum Beniamin fratris
ſui, fleuit: illo quoque ſimiliter flente
ſuper collum eius. Oſculatusq́ eſt Io-
ſeph omnes fratres ſuos, & plorauit ſu
per ſingulos: poſt quæ auſi ſunt loqui
ad eum. ¶Auditumq́ eſt & celebri ſer
mone vulgatum in aula regis. Venerũt
fratres Ioſeph, & gauiſus eſt Pharao at
que omnis familia eius. Dixitq́ ad Io-
ſeph vt ĩperaret fratribus ſuis dicens,
E Onerantes iumenta, ite in terram Cha
naan. Et tollite inde patrem veſtrum
& cognationem, & venite ad me: & e-
go dabo vobis omnia bona AEgypti,
vt comedatis medullam terræ. Præci-
pe etiam vt tollant plauſtra de terra
AEgypti, ad ſubuectionem paruulo-
rum ſuorum ac coniugum: & dicito,
Tollite patrem veſtrum, & propera-
te quantocyus venietes. Nec dimitta
tis quicquã de ſupellectili veſtra: quia
omnes opes Aegypti, veſtræ erunt.

¶Feceruntq́ filii Iſrael vt eis mandatũ
fuerat. Quibus dedit Ioſeph plauſtra F
ſecundũ Pharaonis imperium: & ci-
baria in itinere. Singulis quoque ꝓfer
ri iuſſit ᵉbinas ſtolas: Bẽiamin vero de
dit trecentos argenteos cum quinque ᵉmutato-
ſtolis optimis: tantundem pecuniæ & rias ve-
veſtium mittens patri ſuo, addens ei ſtes:
aſinos decem, qui ſubueherent ex om
nibus diuitiis Aegypti, & totidem aſi-
nas, triticum in itinere, panesq́ portã
tes. Dimiſit ergo fratres ſuos: & profi-
ciſcentibus ait, Ne iraſcamini in via.
¶Qui aſcendentes ex Aegypto, vene-
runt in terram Chanaan ad patrẽ ſuũ G
Iacob. Et nuntiauerunt ei dicẽtes, * Io
ſeph viuit: & ipſe dominatur in omni *Adhuc
terra Aegypti. Quo audito Iacob, ᶠ qua
ſi de graui ſomno euigilans, tamen nõ ᶠdebilita
credebat eis. Illi ecõtra referebant om tum eſt
nem ordinem rei. Cumq́ vidiſſet plau cor eius,
ſtra & vniuerſa q̃ miſerat, reuixit ſpi- quia
ritus eius, & ait, Sufficit mihi ſi adhuc
Ioſeph filius meus viuit: vadam & vi-
debo illum antequam moriar.

CAPVT XLVI.

Iacob pergit in Aegyptum ad Io-
ſeph. Genealogia Iacob. Ioſeph occur-
rit patri.

PRofectusq́ Iſrael cum omnibus
quæ habebat, venit ad puteum A
iuramenti: & mactatis ibi victi-
mis deo patris ſui Iſaac, audiuit
eũ ꝑ viſionẽ noctẽ vocantem ſe, & di
centem ſibi, Iacob Iacob. Cui reſpõdit
Ecce adſum. Ait illi deus, Ego ſum for
tiſſimus deus patris tui: noli timere
ſed deſcende in AEgyptum, quia in gẽ
tem magnam faciam te ibi. Ego deſcẽ
dam tecum illuc, & ego inde adducã
te reuertentem: Ioſeph quoque ponet
manus ſuas ſuper oculos tuos ¶Surre
xit Iacob à puteo iuramenti: tulerunt Act.7.b.
que eum filii cũ paruulis & vxoribus
ſuis in plauſtris quæ miſerat Pharao
ad portandum ſenem, & omnia quæ
poſſederat in terra Chanaan: venitq́
in AEgyptum cum omni ſemine ſuo,
filii eius & nepotes, filiæ & cuncta ſi-
mul progenies. ¶Hæc ſunt autem no-
mina filiorum Iſrael, qui ingreſſi
ſunt in AEgyptum, ipſe cum liberis ſu B
is. ‖Primogenitus Ruben. Filii Ruben Exod.1.a
Henoc & Phallu & Heſron & Charmi. 6.b.

nūe.26.a ¶Filii Simeō:Iamuel & Iamin & Ahod
1.Par.5.a & Iachin & Sohar,& Saul filius Chana
1.Par.6.a nitidis. ¶||Filii Leui: Gerſon & Chaath
1.par.4.a & Merari.¶||Filii Iuda:Her & Onā & Se
1.Par.2.a la&Phares & Zara.mortui ſunt aūt Her
4.a.ſu.38 a. & Onan in terra Chanaan. Natiq́ȝ ſunt
filii Phares:Heſrō & Hamul. ¶||Filii Iſ-
1.par.7.a ſachar:Thola & Phua & Iob & Simerō.
¶Filii Zabulon: Sared & Elon & Iaha-
lel.hi filii Liæ quos genuit in Meſopo-
tamia Syriæ cum Dina filia ſua.omnes
animæ filiorum eius & filiarum trigin
ta tres.¶Filii Gad:Sephō & Aggi & Eſe
bon & Suni & Heri & Arodi & Areli.
1.par.7.f. ¶||Filii Aſer:Iamna & Ieſua & Ieſſui &
Beria : Sara quoque ſoror eorum. Filii
Beria:Heber & Melchiel.hi filii Zelphę
quam dedit Laban Liæ filiæ ſuæ . &
hos genuit Iacob ſedecim animas. ¶Fi
Sup.41.f. lii Rachel vxoris Iacob:Ioſeph & Ben-
iamin.¶Natiq́ȝ ſunt Ioſeph filii in ter-
ra Aegypti.quos genuit ei Aſeneth filia
1.par.7.b & 8.a. Phutipharis ſacerdotis Heliopoleos:Ma
naſſes & Ephraim.¶||Filii Beniamin:Be
C la & Bechor & Aſbel & Gera & Naa-
man & Echi,& Ros, & Mophim & O-
phim,& Ared.hi filii Rachel quos ge-
nuit Iacob, omnes animæ quatuorde-
cim.¶Filii Dan:Huſin. ¶Filii Nephtha
li:Iaſiel, & Guni & Ieſer & Sallem.hi fi
lii Balæ,quā dedit Laban Racheli filiæ
ſuę: & hos genuit Iacob, ōnes animæ,
ſeptem.Cunctæq́ȝ animæ quæ ingreſſæ
ſunt cum Iacob in Aegyptum, egreſſæ
ſunt de femore illius , abſque vxoribus
filiorum eius:ſexagintaſex. Filii autem
Ioſeph qui nati ſunt ei in terra Aegy-
pti,animæ duæ.Omnes animæ domus
Iacob quę ingreſſæ ſunt in Aegyptum,
fuere ſeptuaginta. ¶Miſit autem Iacob
Iudam ante ſe ad Ioſeph, vt nūtiaret
ei,& ille occurreret in Geſſen.Quo cū
perueniſſet,iuncto Ioſeph curru ſuo a-
ſcendit obuiam patri ſuo ad eūdem lo
cum:vidēsq́ȝ eum, irruit ſuper collum
eius , & inter amplexus fleuit. Dixitq́ȝ
pater ad Ioſeph,Iam lętus moriar,quia
vidi faciem tuam, & ſuperſtitem te re
linquo . ¶At ille locutus eſt ad fratres
D ſuos, & ad omnem domum patris ſui.
Aſcēdam & nuntiabo Pharaoni: dicā-
que ei , Fratres mei , & domus patris
mei qui erant in terra Chanaan vene-
runt ad me:& ſunt viri paſtores ouiū,
curamq́ȝ habent alendorū gregum:pe-
cora ſua, & armenta, & omnia quæ ha-
bere potuerūt,adduxerūt ſecum. Cū-
que vocauerit vos, & dixerit,Quod eſt
opus veſtrū?reſpondebitis,Viri paſto-
res ſumus ſerui tui,ab infantia noſtra
vſque in præſens, & nos & patres no-
ſtri.Hæc autem dicetis vt habitare poſ
ſitis in terra Geſſen:quia deteſtātur Ae
gyptii omnes paſtores ouium.

CAP. XLVII.

Iacob introducitur ad Pharaonē. Datur ei terra Geſſen . Adiurat filium de ſepultura.

Ingreſſus ergo Ioſeph nuntiauit Pha A
raoni,dicens,Pater meus & fratres,
oues eorum & armenta & cuncta q̄
poſſident,venerūt de terra Chanaā:
& ecce conſiſtunt in terra Geſſen. Ex-
tremos quoque fratrum ſuorum quin-
que viros ſtatuit coram rege: quos ille
interrogauit,Quid habetis operis? Re-
ſponderunt, Paſtores ouium ſumus ſer
ui tui,& nos & patres noſtri.Ad pere-
grinandum in terram tuam venimus:
quoniam non eſt herba gregibus ſeruo
rum tuorum,ingraueſcēte fame in ter-
ra Chanaan:petimusq́ȝ vt eſſe nos iube B
as ſeruos tuos in terra Geſſen.Dixit ita
que rex ad Ioſeph Pater tuus & fratres
tui venerūt ad te. Terra Aegypti in cō
ſpectu tuo eſt:in optimo loco fac habi
tare eos , & trade eis terram Geſſen.
Quod ſi noſti in eis eſſe viros[a] induſtri [a]forte
os[b],conſtitue illos magiſtros pecorum
meorum.¶Poſt hæc introduxit Ioſeph
patrem ſuum ad regem, & ſtatuit eum
coram eo:[c]qui benedicēs illi[d],& inter- [c]& dixit
rogatus ab eo . Quot ſunt dies annorū Iacob
vitæ tuæ?reſpondit, Dies peregrinatio Pharaonem.
nis vitæ meæ centum triginta annorū
ſunt,parui & mali, & non peruenerūt
vſque ad dies patrum meorum quibus
peregrinati ſunt . Et benedicto rege,
egreſſus eſt foras.¶Ioſeph vero patri & C
fratribus ſuis dedit poſſeſſionē in AE-
gypto in optimo terre loco Rameſſes,
vt præceperat Pharao.Et alebat eos,o-
mnemque domum patris ſui præbens
cibaria ſingulis.¶In toto enim orbe pa
nis deerat,& oppſſerat fames terram,
maxime Aegypti & Chanaan.E quibus
omnem pecuniam congregauit p̄ ven
ditione frumenti,& intulit eam in æra

rium regis. Cumq́ defeciſſet emptori-
bus pretium, venit cũcta AEgyptus ad
Ioſeph, dicens, Da nobis panes: quare
D morimur coram te, deficiẽte pecunia?
Quibus ille reſpondit, Adducite peco-
ra veſtra, & dabo vobis pro eis cibos
ſi pretium non habetis. Quę cum addu
xiſſent, dedit eis alimenta pro equis &
ouibus & bobus & aſinis: ſuſtentauitq́
eos illo ãno ꝓ cõmutatione pecorũ. Ve
nerũt quoq́ anno ſecũdo, & dixerũt ei,
Non celamus domino noſtro quod de
ficiente pecunia, pecora ſimul defece-
runt: nec clam te eſt quod abſque cor-
poribus & terra nihil habeamus. Cur er
rã go morimur te vidente? & nos & terra
am noſtra tui erimus: eme nos [f]in ſeruitutẽ
ane regiam) & præbe ſemina, ne pereunte
E cultore redigatur terra in ſolitudinem.
Emit igitur Ioſeph omnem terrã AEgy
pti vendentibus ſingulis poſſeſſiones
ſuas præ magnitudine famis. Subiecitq́
eam Pharaoni, & cunctos populos eius
à nouiſſimis terminis AEgypti vſq́ ad
extremos fines eius: præter terram ſa-
cerdotum quæ à rege tradita fuerat eis
quibus & ſtatuta cibaria ex horreis pu
blicis præbebantur, & idcirco nõ ſunt
compulſi vendere poſſeſſiones ſuas. Di
xit ergo Ioſeph ad populos, En, vt cer-
nitis, & vos & terram veſtram Pharao
F poſſidet: accipite ſemina & ſerite agros
vt fruges habere poſſitis. Quintam par
tem regi dabitis: quatuor reliquas per-
mitto vobis in ſementem, & in cibum
familiis & liberis veſtris. Qui reſponde
runt, Salus noſtra in manu tua eſt: reſpi
ciat nos tantum dominus noſter, & læ-
ti ſeruiemus regi. Ex eo tempore vſque
in præſentẽ diẽ in vniuerſa terra AEgy
pti, regibus quĩta pars ſoluitur, & factũ
eſt quaſi in legem: abſque terra ſacerdo
tali, quæ libera ab hac conditione fu-
it. ¶Habitauit ergo Iſrael ĩ AEgypto, id
eſt in terra Geſſen, & poſſedit eam: au-
ctuſq́ eſt & multiplicatus nimis. Et vi-
xit in ea decem & ſeptem annis: facti-
G que ſunt omnes dies vitæ illius centũ
quadraginta ſeptem annorum. ¶Cumq́
appropinquare cerneret diem mortis
ſuæ, vocauit filium ſuum Ioſeph, & di-
xit ad eum, Si inueni gratiam in conſpe
ctu tuo pone manum tuam ſub femore
meo: & facies mihi miſericordiã & ve-
ritatem, vt non ſepelias me in AEgypto
ſed dormiam cum patribus meis, & au
feras me de terra hac, condaſq́ in ſepul
chro maiorum meorum. Cui reſpondit
Ioſeph, Ego faciam quod iuſſiſti. Et ille, [f]inclina-
Iura ergo, inquit, mihi. Quo iurante, [f] uit ſe Iſ-
adorauit Iſrael dominum conuerſus) rael.
ad lectuli caput.

CAP. XLVIII.

Iacob ægrotat. Adoptat ſibi Ephra-
im & Manaſſem filios Ioſeph. Benedicit
eiſdem.

HIS ita tranſactis nuntiatum eſt Io A
ſeph quod ægrotaret pater ſuus
qui aſſumptis duobus filiis Ma-
naſſe & Ephraim, ire perrexit. Di
ctumq́ eſt ſeni, Ecce filius tuus Ioſeph
venit ad te. Qui confortatus ſedit in le
ctulo. ¶Et ingreſſo ad ſe Ioſeph, ait. De-
us omnipotens ‖apparuit mihi in Luza, Sup. 28. c
quæ eſt in terra Chanaam: benedixitq́
mihi, & ait, Ego te augebo & multipli-
cabo, & faciam te in turbas populorũ:
daboq́ tibi terram hanc, & ſemini tuo
poſt te in poſſeſſionem ſempiternam.
Duo ergo filii tui qui nati ſunt tibi in
terra AEgypti antequam huc venirem
ad te, mei erũt, Ephraim & Manaſſes: ſi
cut Ruben & Simeon reputabuntur mi
hi. Reliquos autem quos genueris poſt
eos, tui erunt, & nomine fratrum ſuo-
rum vocabuntur in poſſeſſionibus ſuis. B
Mihi enim quando veniebam de Meſo- Sup. 35. c
potamia, ‖mortua eſt Rachel in terra [a]vel, cum
Chanaan[a]in ipſo itinere, eratq́ vernum adhuc ſu
tẽpus: & ingrediebar) Ephratham. & ſe pereſſet
peliui eã iuxta viam Ephrathę quæ alio aliquod
nomine appellatur Beth-lehem. ¶Vi- terræ ſpa
dens autem filios eius dixit ad eum, tium, an
Qui ſunt iſti? Reſpondit, Filii mei ſunt tequam
quos donauit mihi deus in hoc loco. perueni-
adduc, inquit, eos ad me, vt benedicã rem ad
illis. Oculi enim Iſrael caligauerant
præ nimia ſenectute, & clare videre
non poterat, Applicitoſque ad ſe, deo-
ſculatus & circumplexus eos, dixit ad
Ioſeph filium ſuum, Non ſum frauda-
tus aſpectu tuo: inſuper oſtendit mihi
deus ſemen tuum. Cumque tuliſſet eos
Ioſeph de gremio patris, adorauit pro-
nus in terram. Et poſuit Ephraim ad de
xteram ſuam, id eſt ad ſiniſtram Iſrael: C
Manaſſem vero in ſiniſtra ſua, ad dexte
ram ſcilicet patris, applicuitq́ ambos

ad eum.ᶠQui⁾extendens manum dexte
ᶠEt. Iſrael ram,poſuit ſuper caput Ephraim iunio
ris fratris:ſiniſtram autem ſuper caput
Manaſſe qui maior natu erat, commu-
Heb.11.d tans manus.‖Benedixitq́ Iacob Ioſeph
& ait, Deus in cuius conſpectu ambula
uerunt patres mei Abraham & Iſaac,
deus qui paſcit me ab adoleſcētia mea
vſque in præſentem diem,angelus qui
eruit me de cunctis malis benedicat
pueris iſtis :& inuocetur ſuper eos no-
men meum,nominaquoq́ patrum meo
rum Abrahā & Iſaac.& creſcant in mul
D titudinem ſuper terram. ¶Videns autē
Ioſeph quod poſuiſſet pater ſuus dexte
ram manum ſuper caput Ephraim ,gra
uiter accepit : & apprehenſam ma-
nū patris leuare conatus eſt de capite
Ephraim, & transferre ſuper caput Ma
naſſe.Dixitque ad patrem,Non ita cō-
uenit pater:quia hic eſt primogenitus,
pone dexteram tuam ſuper caput eius.
Qui renuens ait,Scio fili mi ſcio:& iſte
quidem erit in populos & multiplicabi
tur:ſed frater eius iunior,maior erit il-
lo,& ſemen illius creſcet in gentes. Be
nedixitq́ eis in tempore illo , dicens,
ᵇbenedi- In teᵃbenedicetur⁾Iſrael,atqueᵇdicetur⁾
cet. ᵃ di- Faciat tibi deus ſicut Ephraim & ſicut
cet. Manaſſe.Conſtituitq́ Ephraim ante Ma
naſſen,¶Et ait ad Ioſeph filium ſuum,
En ego morior, & erit deus vobiſcum
reducetque vos ad terram patrum ve-
ſtrorum. Do tibi partem vnam extra
fratres tuos,quam tuli de manu Amor-
rhæi in gladio & arcu meo.

CAP. XLIX.

☞Iacob benedicit ſiue prædicit filiis
ſuis quid euenturum ſit eis.Eligit ſibi ſe
pulturam.Moritur.

Vocauit autem Iacob filios ſuos, A
& ait eis,Congregamini. vt an-
nuntiem quæ ventura ſunt vo-
bis in diebus nouiſſimis. congre
gamini & audite filii Iacob,audite Iſra ᵉi.tu.
el patrem veſtrum. cept
¶Ruben primogenitus meus,tu forti- eras p
tudo mea & principium doloris mei:ᵉ moge
prior in donis,maior in imperio. Effu- turan
ſus es ſicut aqua⁾non creſcas:quia ‖ aſ- facer
cendiſti cubile patris tui ,& maculaſti tium
ſtratum eius. regni
¶Simeon & Leui fratres:vaſa iniquita- at nc
tisᵉbellantia⁾.In conſilium eorum non profi
veniat anima mea,& in cœtu illorum &c.
non ſit gloria mea:quia ‖ in furore ſuo Sup.3
occiderunt virum,& in voluntate ſua ᵃin t
ſuffoderunt murum. Maledictus furor pereg
eorum , quia pertinax : & indignatio natio
eorum,quia dura : diuidam eos in Ia- ſuæ.
cob,& diſpergam eos in Iſrael. Sup.3

B ¶Iuda, te laudabunt fratres tui: manus tua in ceruicibus inimicorum tuorum, adorabunt te filii patris tui. Catulus leonis Iuda: ad prædam fili mi aſcendiſti: requieſcēs accubuiſti vt leo, & quaſi leæna, quis ſuſcitabit eum? || NON AVFERETVR ſceptrum de Iuda, & dux de femore eius: donec veniat qui mittendus eſt, & ipſe erit expectatio gentium. Ligans ad vineam ſuum pullum, & ad vitem ô fili mi aſinam ſuam. Lauabit in vino ſtolam ſuam, & in ſanguine vuæ pallium ſuum. Pulchriores ſunt oculi eius vino, & dētes eius lacte candidiores.

¶Zabulon in littore maris habitabit, & in ſtatione nauium pertingens vſque ad Sidonem.

¶Iſſachar aſinus fortis accubans inter terminos. Vidit requiē quòd eſſet bona, & terram quòd optima. & ſuppoſuit humerum ſuum ad portandum, factuſque eſt tributis ſeruiens.

¶Dan iudicabit populū ſuum ſicut & alia tribus in Iſrael. Fiat Dan coluber

C in via ceraſtes in ſemita, mordens vngulas equi, vt cadat aſcēſor eius retro, SALVTARE TVVM expectabo domine.

¶Gad ⁼ accinctus præliabitur ante eū: & ipſe accingetur retrorſum ʾ.

¶Aſer pinguis panis eius, & præbebit delicias regibus.

¶Nephthali ceruus emiſſus, & dās eloquia pulchritudinis.

¶Filius accreſcens Ioſeph, filius accreſcens & decorus aſpectu: filiæ diſcurrerunt ſuper murum. Sed exaſperauerunt eum, & iurgati ſunt, inuideruntque illi habentes iacula. * Sedit in forti arcus eius, & diſſoluta ſunt vincula brachiorum & manuum illius per manus potentis Iacob: inde paſtor egreſſus eſt. Lapis Iſrael. Deus patris tui erit adiutor tuus, & omnipotens benedicet tibi benedictionibus cæli deſuper, benedictiōibus abyſſi iacentis deorſum, benedictionibus vberū & vuluæ. Benedictione patris tui ⁼ confortatę ſunt ʾ benedictionibus patrum eius: donec veniret deſiderium colliū æternorū. fiant in capite Ioſeph & in vertice nazaræi inter fratres ſuos.

¶Beniamin lupus rapax, manè comedet prædam, & veſpere diuidet ſpolia. ¶Omnes hi in tribubus Iſrael duodecim: hæc locutus eſt eis pater ſuus, benedixitque ſingulis benedictionibus proprijs. Et præcepit eis, dicens. Ego congregor ad populum meum: ſepelite me cum patribus meis in ſpelunca duplici quæ eſt in agro Ephron Hethæi contra Mambre in terra Chanaan: ||quam emit Abraham cum agro ab Ephron Hethæo in poſſeſſionem ſepulchri. Ibi ſepelierūt eum, & Saram vxorem eius: ibi ſepultus eſt Iſaac cum Rebecca coniuge ſua: ibi & Lia condita iacet. ¶Finitiſque mandatis quibus filios inſtruebat, collegit pedes ſuos ſuper lectulum, & obiit: appoſituſque eſt ad populum ſuum. Sup. 23. d

CAP. L.

Sepelitur Iacob. Celebrātur exequię. Ioſeph fratribus remittit iniuriam. Moritur.

QVod cernens Ioſeph, ruit ſuper faciem patris flēs & deoſculans eum. Præcepitque ſeruis ſuis medicis, vt aromatibus condirent patrem. Quibus iuſſa explentibus, tranſierunt quadraginta dies: iſte quippe mos erat cadauerum cōditorum. fleuitque eū AEgyptus ſeptuaginta diebus. ¶Et expleto planctus tempore, locutus eſt Ioſeph ad familiam Pharaonis, Si inueni gratiam in conſpectu veſtro, loquimini in auribus Pharaonis: eò quod pater meus adiurauerit me, dicēs. En morior. in ſepulchro meo quod ||fodi mihi in terra Chanaan, ſepelies me. Aſcendam igitur, & ſepeliam patrem meum, ac reuertar. Dixitque ei Pharao, Aſcende, & ſepeli patrem tuum ſicut adiuratus es. ¶Quo aſcendente, ierunt cum eo omnes ſenes domus Pharaonis, cunctique maiores natu terræ AEgypti: domus Ioſeph cum fratribus ſuis, abſque paruulis & gregibus, abſque armentis quæ dereliquerunt in terra Geſſen. Habuit quoque in comitatu currus & equites: & facta eſt turba non modica. Veneruntque ad aream Atad, quæ ſita eſt trans Iordanem: vbi celebrantes exequias planctu magno atque vehementi impleuerunt ſe

A
Sup. 47 g
B

ptem dies. Quod cum vidiſſent habita
tores terræ Chanaan, dixerunt. Plan-
ctus magnus eſt iſte Aegyptiis. Et idcir
co vocatum eſt nomen loci illius, Plã
ctus Aegypti. Fecerunt ergo filii Iacob
Act.7,b. ſicut præceperat eis: & portãtes eum
Sup,23.d in terram Chanaan, ||ſepelierunt eum
in ſpelunca duplici, quam emerat A-
braham cum agro in poſſeſſionem ſe-
pulchri ab Ephron Hethęo cõtra faciẽ
Mambre. ¶Reuerſusq; eſt Ioſeph in Ae
gyptum cũ fratribus ſuis & omni co- C
mitatu, ſepulto patre. ¶Quo mortuo, ti
mentes fratres eius, & mutuo collo-

quentes. Ne forte memor ſit iniuriæ
quam paſſus eſt, & reddat nobis om-
ne malum quod fecimus ei: mandaue-
runt ei dicentes. Pater tuus præce-
pit nobis antequam moreretur, vt hęc
tibi verbis illius diceremus, Obſecro
vt obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorũ,
& peccati atque malitiæ quam exer-
cuerunt in te. nos quoque oramus vt
ſeruis dei patris tui dimittas iniquita
tem hãc. Quibus auditis fleuit Ioſeph.
Veneruntque ad eũ fratres ſui: & pro-
ni adorantes in terram, dixerũt. Serui
tui ſumus. Quibus ille reſpõdit, Noli-
te timere: num dei poſſumus reſiſtere
Sup,45.b voluntati? Vos || cogitaſtis de me ma
D lum, ſed deus vertit illud in bonum:
vt exaltaret me ſicut impræſentiarum
cernitis, & ſaluos faceret multos po-
pulos. Nolite timere: ego paſcam vos
& paruulos veſtros, conſolatusq; eſt
eos, & blande ac leniter eſt locutus.
¶Et habitauit in Aegypto cum omni
domo patris ſui: vixitque centum de-
cem annis. Et vidit Ephraim filios vſ-
que ad tertiam generationem. || Filii Nũe,32.
quoque Machir filii Manaſſe nati ſunt
in genibus Ioſeph. ¶Quibus tranſactis
||locutus eſt fratribus ſuis. Poſt mortẽ Heb,11,c
meam deus viſitabit vos, & aſcendere
vos faciet de terra iſta ad terram quã
iurauit Abraham, Iſaac & Iacob. Cum-
que adiuraſſet eos, atque dixiſſet, Deus
viſitabit vos, ||aſportate oſſa mea vobi- Exo,13,d
ſcum de loco iſto: mortuus eſt ex- Ioſu,24
pletis centum decem vitæ
ſuæ annis. Et condi-
tus aromatibus,
repoſitus eſt ĩ
loculo in
Aegy-
pto.

Liber Exodus, Hebraicè Velle ſemoth.

Recēſentur filii Iacob. Nouus Pharao opprimit Iſraelitas. Obſtetricum piarum induſtria.

A HAEC ſunt nomina filiorum Iſrael qui ingreſſi ſunt in AEgyptum cū Iacob: ſinguli cum domibus ſuis introierunt: Ruben, Simeon, Leui, Iudas, Iſſachar, Zabulon, & Beniamin, Dan, & Nephtali, Gad & Aſer. Erant igitur omnes animæ eorum qui ingreſſi ſunt, de femore Iacob, ſeptuaginta: Ioſeph autem in AEgypto erat. Quo mortuo & vniuerſis fratribus
7.c eius, omnique cognatione ſua, ||filii Iſrael creuerunt, & quaſi germinantes multiplicati ſunt: ac roborati nimis, im
B pleuerūt terram. ¶Surrexit interea rex nouus ſuper AEgyptum qui ignorabat Ioſeph: & ait ad populum ſuum, Ecce, populus filiorum Iſrael multus, & fortior nobis eſt. Venite, ſapienter opprimamus eum: ne forte multiplicetur: & ſi ingruerit contra nos bellum, addatur inimicis noſtris, expugnatiſque nobis egrediatur è terra. Præpoſuit itaque eis magiſtros operum vt affligerēt eos
uro- oneribus: ædificaueruntq; vrbes *taber
(vel naculorum' Pharaoni, Phitom, & Ra-
itio meſſes. Quantoque opprimebant eos, tanto magis multiplicabantur, & creſcebant: oderantque filios Iſrael AEgy-
C ptii, & affligebant illudentes eis & inuidentes. Atque ad amaritudinem perducebant vitam eorum operibus duris luti & lateris, omnique famulatu, quo in terræ operibus premebantur. ¶Dixit autem rex AEgypti obſtetricibus Hebræarum: quarum vna vocabatur Sephora, altera Phua, præcipiens
7.c eis, || Quando obſtetricabitis Hebræas, & partus tempus aduenerit: ſi maſculus fuerit, interficite illum: ſi fœmina, reſeruate. Timuerunt autem obſtetrices deum, & non fecerunt iuxta præce
D ptum regis AEgypti: ſed conſeruabant mares. Quibus accerſitis ad ſe rex, ait, Quid nam eſt hoc quod facere voluiſtis, vt pueros ſeruaretis? Quæ reſponderunt, Non ſunt Hebrææ, ſicut AEgyptiæ mulieres: ipſæ enim obſtetricandi habent ſcientiam, & priuſquam veniamus ad eas, pariunt. Bene ergo fecit deus obſtetricibus: & creuit populus, confortatuſque eſt nimis. Et quia timuerunt obſtetrices deum, ædificauit illis domos. Præcepit ergo Pharao omni populo ſuo, dicens, Quicquid maſculini ſexus natum fuerit, in flumen proiicite: quicquid fœminini, reſeruate.

CAP. II.

Natus Moyſes, in carectum proiectꝰ, adoptatur à filia Pharaonis. Occiſo AEgyptio viſitat Iſraelitas fratres. Ducit vxorem. Clamant ad deum Iſraelitæ.

EGreſſus eſt poſt hæc vir de domo
Leui. Et accepit vxorē ſtirpis ſuæ: A
quæ concepit, & peperit filium, Infra.6.c
& videns eum elegantem abſcon 1.par.13.b
dit tribus mēſibus. Cumq; iā celare nō poſſet, ſumpſit fiſcellam ſcirpeam, & liniuit eam bitumine ac pice: poſuitque intus infantulum, & expoſuit eum in carecto ripæ fluminis, ſtante procul ſorore eius, & conſyderante euentum
rei. ¶||Ecce autem deſcēdebat filia Pha Act.7.c
raonis vt lauaretur in flumine: & puel Heb.11.d
læ eius gradiebantur per crepidinem aluei. Quæ cum vidiſſet fiſcellam in *pa
pyrione', miſit vnam è famulabus ſuis * carecto;
& allatam aperiēs, cernēſque in ea paruulum vagientem, miſerta eius, ait, De infantibus Hebræorum eſt hic. Cui ſoror pueri, Vis, inquit, vt vadam, & vocem tibi mulierem Hebræam, quæ nu
trire poſſit infantulum? Reſpondit, Va B
de. Perrexit puella, & vocauit matrem ſuam. Ad quam locuta filia Pharaonis Accipe, ait, puerum iſtum, & nutri mihi: ego dabo tibi mercedem tuam. Suſcepit mulier, & nutriuit puerum: adultumq; tradidit filiæ Pharaonis. Quem illa adoptauit in locum filii, vocauitq; nomen eius Moyſes: dicens, Quia de aqua tuli eum. ¶In diebus illis poſtquā
creuerat Moyſes, || egreſſus eſt ad fra- Heb.11.e
tres ſuos: viditque afflixionem eorum & virum AEgyptium percutientem quēdam de Hebræis fratribus ſuis. Cumq; circunſpexiſſet huc atque illuc, & nullum adeſſe vidiſſet, percuſſum AEgyptium abſcondit ſabulo. ¶ Et egreſſus die altero conſpexit duos Hebræos ri-

xâtes: dixitq́ ei qui faciebat iniuriam, Quare percutis proximum tuum? Qui
C reſpondit, Quis conſtituit te principē & iudicem ſuper nos? num occidere me tu vis, ſicut heri occidiſti AEgyptium? Timuit Moyſes, & ait, Quomodo palam factum eſt verbū iſtud? ¶Audiuitq́ Pharao ſermonem hunc, & quę rebat occidere Moyſen: qui fugiens de cōſpectu eius, moratus eſt in terra Madian, & ſedit iuxta puteū. ¶Erant autē ſacerdoti Madian ſeptem filiæ, quæ vęnerant ad hauriendā aquā: & impletis canalibus adaquare cupiebāt greges patris ſui. Supuenere paſtores, & eiecerūt eas: ſurrexitq́ Moyſes, & defenſis puellis, adaquauit oues earum. Quæ cū reuertiſſent ad Raguel patrem ſuū, dixit ad eas, Cur velocius veniſtis ſolito? Reſponderūt, Vir AEgyptius liberauit nos de manu paſtorum: inſuper & hauſit aquā nobiſcum, potumq́ dedit ouibus.
D At ille, Vbi eſt, inquit? quare dimiſiſtis hominem? vocate eū vt comedat panē. ⁼Iurauit ergo Moyſes quod habitaret cum eo. ¶Accepitque ||Sephoram filiam eius vxorem: quę peperit ei filium, quē vocauit Gerſam, dicens, Aduena fui in terra aliena. –Alterū vero peperit: quē vocauit Eliezer, dicens, Deus enim patris mei adiutor meus, & eripuit me de manu Pharaonis. ¶Poſt multum vero temporis mortuus eſt rex AEgypti: & ingemiſcentes filii Iſrael, propter opera vociferati ſunt: aſcenditque clamor eorum ad deum ab operibus. Et audiuit gemitum eorum, ac recordatus eſt fœderis quod pepigerat cum Abraham Iſaac, & Iacob. Et reſpexit dominus filios Iſrael, & cognouit eos.

⁼Vel placuit ei Moyſi habitare. Infra. i. 1. par. b.

CAP. III.

Moyſes paſcit oues. Videt deum in rubo. Mittitur ad filios Iſrael & Pharaonem oppreſſorem.

A MOyſes autem paſcebat oues Iethro ſoceri ſui ſacerdotis Madiā cumq́ minaſſet gregem ad interiora deſerti, venit ad montē dei Horeb. ¶||Apparuitque ei dominus in flamma ignis de medio rubi: & videbat quod rubus arderet, & non combureretur. Dixit ergo Moyſes, Vadam, & videbo viſionem hanc magnā, quare non comburatur rubus. Cernens autem dominus quod pergeret ad videndum, vocauit eum de medio rubi, & ait, Moyſes Moyſes. Qui reſpondit, Adſum. At ille, Ne appropies, inquit, huc:
B ſolue calceamentum de pedibus tuis, locus enim in quo ſtas, terra ſancta eſt. Et ait, ||Ego ſum deus patris tui, deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob. Abſcondit Moyſes faciem ſuam: non enim audebat aſpicere contra deum.

Act. 7. d.

Mat. 2 mar. 1 luc. 2

Cui ait dominus, Vidi afflictionem populi mei in AEgypto, & clamorem eius audiui propter duritiam eorum qui
C præſunt operibus: & ſciens dolorem eius, deſcendi vt liberem eũ de manu AEgyptiorum, & educam de terra illa in terram bonam, & ſpatioſam, in terram quæ fluit lacte & melle, ad loca Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi, & Pherezæi, & Heuæi, & Iebuſæi. Clamor ergo filiorum Iſrael venit ad me: vidique afflictionem eorum, qua ab AEgyptiis opprimuntur. ¶Sed veni mittam te ad Pharaonem, vt educas populum
D meum filios Iſrael de AEgypto. Dixitq; Moyſes ad deum, Quis ſum ego, vt vadam ad Pharaonem, & educam filios Iſrael de AEgypto? Qui dixit ei, Ego ero tecum: & hoc habebis ſignum quod miſerim te, Cum eduxeris populũ de AEgypto, immolabis deo super montem illum. Ait Moyſes ad deum, Ecce ego vadã ad filios Iſrael, & dicam eis, Deus patrum veſtrorum miſit me ad vos. Si dixerint mihi, Quod eſt nomen eius? quid dicam eis? Dixit dominus ad Moyſen, EGO SVM QVI SVM. Ait, Sic dices filiis Iſrael, QVI EST, miſit
E me ad vos. Dixitq; iterũ deus ad Moyſen, Hæc dices filiis Iſrael, Dominus deus patrum veſtrorum, deus Abrahã & deus Iſaac, & deus Iacob miſit me ad vos: hoc nomen mihi eſt in æternũ & hoc memoriale meum in generatiõe & generationẽ. Vade, cõgrega ſeniores Iſrael, & dices ad eos, Dominus deus patrum veſtrorũ apparuit mihi, deus Abraham & deus Iſaac & deus Iacob, dicens, Viſitãs viſitaui vos: & vidi omnia quæ acciderunt vobis in AEgypto & dixi vt educã vos de afflictione AEgypti in terram Chananæi & Hethæi & Amorrhæi & Pherezæi & Heuæi & Iebuſæi, ad terram fluentem lacte & mel le. Et audient vocem tuam: ingredierisque
F tu & ſeniores Iſrael ad regem AEgypti, & dices ad eum, Dominus deus Hebræorum vocauit nos: ibimus viam trium dierum in ſolitudinem, vt immolemus domino deo noſtro. Sed ego ſcio quod non dimittet vos rex AEgypti vt eatis, niſi per manum validam. Extendamque manum meam, & percutiam AEgyptum in cunctis mirabilibus meis

(margin: orabi deum)

quæ facturus ſum in medio eorũ: poſt G hoc dimittet vos. Daboque gratiam populo huic coram AEgyptiis: & ||cum egrediemini, non exibitis vacui, ſed poſtulabit mulier à vicina ſua & ab hoſpita ſua vaſa argẽtea & aurea, ac veſtes ponetiſque eas ſuper filios & filias veſtras, & ſpoliabitis AEgyptum.

(margin: Infra. 11. a & 12. c)

CAP. IIII.

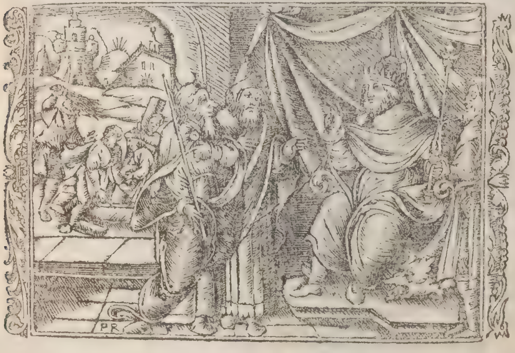
Moyſes accipit ſigna ſuæ vocationis. Pergit in AEgyptum. Cephora vxor circuncidit filium. Aaron occurrit fratri ſuo Moyſi.

Reſpondens Moyſes ait, Non credent mihi, neque audient vocẽ A meã: ſed dicent, Nõ apparuit tibi dominus. Dixit ergo ad eum, Quid eſt quod tenes in manu tua? Reſpondit, Virga. Dixitq; dominus, Proiice eam in terram. Proiecit, & verſa eſt in colubrum, ita vt fugeret Moyſes. Dixitque dominus, Extende manum tuã, & apprehende caudam eius. Extendit & tenuit: verſaque eſt in virgam. Vt credant, inquit, quod apparuerit tibi dominus deus patrum ſuorum, deus Abraham & deus Iſaac & deus Iacob. B ¶Dixitque ei dominus rurſum, Mitte manum tuam in ſinum tuum. Quam cum miſiſſet in ſinũ, protulit leproſam inſtar niuis. Retrahe, ait, manum tuam in ſinum tuum. Retraxit, & protulit iterum, & erat ſimilis carni reliquæ. Si nõ crediderint, inquit, tibi, neque audierint ſermonem ſigni prioris, credẽt verbo ſigni ſequentis. Quòd ſi nec duobus quidem his ſignis crediderint, neq; audierint vocem tuam: ſume aquam fluminis, & effunde eam ſuper aridam, & quicquid hauſeris de fluuio vertetur in ſanguinem. ¶Ait Moyſes, obſecro do C mine, non ſum eloquens ab heri & nudiuſtertius: & ex quo locutus es ad ſeruum tuũ, impeditioris & tardioris linguæ ſum. Dixit dominus ad eum, Quis fecit os hominis? aut quis fabricatus eſt mutum & ſurdum? videntem & cæcũ? D nonne ego? Perge igitur, & ||ego ero in ore tuo: doceboq; te quid loquaris. Matt. 12. c ¶At ille Obſecro domine, inquit, mitte quem miſſurus es. Iratus dominus in Moyſen, ait, Aaron frater tuus le

nites,ſcio quod eloquens ſit: ecce ipſe
egredietur in occurſum tuũ, videnſq;
Eccl.45.a te lętabitur corde.||Loquere ad eum, &
pone verba mea in ore eius: & ego ero
Infra.7.a in ore tuo, & in ore illius. &||oſtendam
vobis quid agere debeatis. Et ipſe lo-
quetur pro te ad populum, & erit os
ᵃpro deo tuũ: tu autem eris eiᵃin his quæ ad deũ
pertinentʸ. Virgam quoque hanc ſume
in manu tua, in qua facturus es ſigna.
E ¶Abiit Moyſes, & reuerſus eſt ad Ie-
thro ſocerum ſuum: dixitq; ei, Vadam
& reuertar ad fratres meos in AEgyptũ
vt videã ſi adhuc viuãt. Cui ait Iethro,
Vade in pace. ¶Dixit ergo domin9 ad
Moyſen in Madian, Vade, & reuertere
in AEgyptum: mortui ſunt enim om-
nes qui quærebant animam tuam. ¶Tu
lit ergo Moyſes vxorem ſuam, & filios
ſuos, & impoſuit eos ſuper aſinum: re-
uerſuſque eſt in AEgyptum, portans vir
gam dei in manu ſua. Dixitq; ei domi-
ᵉCũ reuerſus fueris nusᵉreuertentiʾin AEgyptum, Vide vt
omnia oſtenta quæ poſui in manu tua,
F facias coram Pharaone: ego indurabo
cor eius, & non dimittet populum. Di
ceſque ad eum, Hæc dicit dominus, Fi
lius meus primogenitus, Iſrael. Dixi
tibi, Dimitte filium meum vt ſeruiat
mihi: & noluiſti dimittere eum, ecce
ego interficiam filium tuum primoge-
nitum. ¶Cumque eſſet in itinere, in
diuerſorio occurrit ei dominus, & vo-
lebat occidere eum. Tulit illico Sepho-
ra acutiſsimamʾpetram, & circuncidit
præputium filii ſui, tetigitq; pedes ei9
& ait, Sponſus ſanguinum tu mihi es.
Et dimiſit eum poſtquam dixerat, Spõ-
ſus ſanguinũ tu mihi es: ob circunciſio
nem. ¶Dixitq; dominus ad Aaron, Va- G
de in occurſum Moyſi in deſertũ. Qui
perrexit obuiam ei in montem dei, &
oſculatus eſt eum. Narrauitq; Moyſes
Aaron omnia verba domini pro qui-
bus miſerat eum, & ſigna quæ manda-
uerat. Veneruntque ſimul, & congrega
uerũt cunctos ſeniores filiorum Iſrael.
Locutuſq; eſt Aaron omnia verba quæ
dixerat dominus ad Moyſen: & fecit ſi
gna corã populo, & credidit populus.
Audieruntque quod viſitaſſet dominus
filios Iſrael, & quod reſpexiſſet afflixio
nem illorum: & proni adorauerunt.

CAP. V.

Moyſes & Aaron aggrediũtur Pha-
raonẽ. Populus magis ac magis oppri-
mitur. Incuſantur à populo Moyſes &
Aaron.

A POſt hæc ingreſsi ſunt Moyſes &
Aarõ, & dixerunt Pharaoni, Hæc
dicit dominus deus Iſrael, Dimit
te populum meum vt ſacrificet mihi
in deſerto. At ille reſpondit, Quis eſt
dominus, vt audiam vocem eius, & di

mittã Iſraelẽ? neſcio dominũ, & Iſrael nõ
dimittam. ¶Dixeruntq́, Deus Hebræo-
rum vocauit nos, vt eamus viam triũ
dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus
domino deo noſtro: ne forte accidat no
bis peſtis aut gladius. Ait ad eos rex
ſſare AEgypti, Quare Moyſes & Aaron ſoli-
itis citatis populũ ab operibus ſuis? Ite ad
onera veſtra. Dixitque Pharao, Multus
eſt populus terræ: videtis ꝙ turba ſuc
creuerit, quanto magis ſi dederitis eis
B requiem ab operibus? ¶Præcepit ergo
in die illo præfectis operum & exacto-
ribus populi, dicẽs, Nequaquam vltra
dabitis paleas populo ad conficiendos
lateres, ſicut prius: ſed ipſi vadãt & col
ligant ſtipulas. Et menſuram laterũ, quã
prius faciebant, imponetis ſup eos, nec
minuetis quicquã: vacant enim, & id-
circo vociferantur, dicentes, Eamus &
ſacrificemus deo noſtro. Opprimantur
operibus, & expleant ea: vt nõ acquieſ
cant verbis mendacibus. Igitur egreſſi
præfecti operũ & exactores, ad populũ
dixerunt, Sic dicit Pharao, Non do vo
bis paleas. Ite, & colligite ſicubi inue-
nire poteritis: nec minuetur quicquam
C de opere veſtro. Diſperſuſq́ eſt popu-
lus per omnẽ terrã AEgypti ad colligẽ
das paleas. Præfecti quoq́ operũ inſta-
bant, dicentes, Complete opus veſtrũ
quotidie, vt prius facere ſolebatis quan
do dabantur vobis paleæ. Flagellatiq́
ſunt qui præerãt operibus filiorũ Iſrael
ab exactoribꝰ Pharaõis, dicẽtibus, Qua
re nõ impleſtis menſurã laterum ſicut
prius, nec heri nec hodie? ¶Veneruntq́
ꝑpoſiti filiorũ Iſrael, & vociferati ſunt
ad Pharaonẽ dicentes, Cur ita agis cõ
tra ſeruos tuos? Paleę nõ dantur nobis,
& lateres ſimiliter imperãtur: en famu
li tui flagellis cædimur, & iniuſte agiť
contra populum tuum. Qui ait, Vacatis
otio, & idcirco dicitis, Eamus & ſacri
D ficemus domino. Ite ergo, & operami-
ni: paleę nõ dabũtur vobis, & reddetis
conſuetũ numerũ laterũ. Videbantq́ ſe
præpoſiti filiorũ Iſrael in malum, eò ꝙ
diceretur eis, Nõ minuetur quicquam
de lateribus per ſingulos dies. ¶Occur
reruntq́ Moyſi & Aaron, qui ſtabãt ex
aduerſo egredientes à Pharaone: & di
xerunt ad eos, Videat dominus & iu-
dicet, quoniam fœtere feciſtis odorem
noſtrum corã Pharaone & ſeruis eius,
& præbuiſtis ei gladium vt occideret
nos. Reuerſuſque Moyſes ad dominum,
ait, Domine cur afflixiſti populum iſtũ?
quare miſiſti me? Ex eo enĩ quo ingreſ-
ſus ſum ad Pharaonem, vt loquerer ex
nomine tuo, afflixit populum tuum: &
non liberaſti eos.

CAP. VI.

Promittit deus liberationẽ, & ter-
ram Chanaan. Genealogiæ Ruben, & Si
meonis, & Leui.

DIxit dominus ad Moyſen, Nunc A
videbis quæ facturus ſum Pha-
raoni: per manum enim fortem
dimittet eos, & in manu robuſta
eiiciet illos de terra ſua. Locutuſque eſt
dominus ad Moyſen, dicẽs, Ego domi-
nus qui apparui Abraham, Iſaac & Ia-
cob in deo omnipotẽte: & nomen meũ
ADONAI non indicaui eis. Pepigiq́
fœdus cum eis, vt darẽ illis terrã Cha-
naan, terram peregrinationis eorum in
qua fuerunt aduenę. Ego audiui gemi-
tum filiorũ Iſrael quo AEgyptii oppreſ
ſerũt eos: & recordatus ſum pacti mei.
Ideo dic filiis Iſrael, Ego dominus qui
educam vos de ergaſtulo AEgyptiorũ,
& eruam de ſeruitute eorum: ac redi-
mam in brachio excelſo & iudiciis ma
gnis. Et aſſumam vos mihi in populum
& ero veſter deus: & ſcietis ꝙ ego ſum
dominus deꝰ veſter qui eduxerim vos
de ergaſtulo AEgyptiorum: & induxe- B
rim vos in terram, ſuper quam leuaui
manum meam & darem eam Abrahã,
Iſaac, & Iacob: daboq́ illam poſſiden-
dam vobis ego dominus. ¶Narrauit er
go Moyſes omnia filiis Iſrael qui nõ ac
quieuerunt ei propter anguſtiam ſpiri-
tus, & opus duriſſimũ. ¶Locutuſque eſt
dominus ad Moyſen, dicẽs, Ingredere,
& loquere ad Pharaonẽ regẽ AEgypti
vt dimittat filios Iſrael de terra ſua. Reſ
pondit Moyſes coram domino, Ecce fi
lii Iſrael non audiunt me: & quomodo
audiet Pharao, præſertim cum incircũ
ciſus ſim labiis? Locutuſque eſt dominꝰ
ad Moyſen & Aaron: & dedit manda-
tum ad filios Iſrael, & ad Pharaonem
regem AEgypti, vt educerent filios Iſ- C
rael de terra AEgypti. ¶Iſti ſunt prin- Gñ.46.b.
cipes domorum per familias ſuas. Filii nũe.26.a.
Ruben primogeniti Iſraelis: Henoch & 1.Par.5.a.

Phallu,Heſron & Charmi.hæ cognatio
1.Par.4.d nes Rubē.||Filii Simeon: Iamuel, & Ia-
min & Ahod,& Iachin,& Sohar,& Saul
filius Chananitidis.hæ ꝓgenies Simeō.
¶Et hæc nomina filiorum Leui per co-
gnationes ſuas:Gerſon & Caath,& Me-
rari.Anni autem vitę Leui fuerūt,cen-
tum triginta ſeptē.||Filii Gerſon: Lobni
1.Par.6.a. & Semei, per cognationes ſuas. || Filii
&.23.a. Caath: Amram,& Iſaar,& Hebrō & O-
Nūe.3.c. ziel.anni quoq; vitæ Caath,centum tri
Nūe.26.g ginta tres. Filii Merari: Moholi & Muſi.
1.Par.6.a. hę cognationes Leui per familias ſuas.
23.b. Accepit autē Amram vxorē Iochabed
patruelem ſuā:quæ peperit ei Aaron & Moyſen & Mariam. Fuerūtq; anni vitæ Amram, centum triginta ſeptem. Filii quoq; Iſaar:Core,& Nepheg,& Zechri. Filii quoq; Oziel:Miſael,& Eliſapham, & Sethri.¶Accepit autem Aaron vxorē Elizabeth filiam Aminadab, ſororē Na
Num.3.d haſon,quæ peperit ei Nadab, & Abiu,
D & Eleazar,& Ithamar. ¶||Filii quoq; Co
re:Aſer,& Elcana,& Abiaſaph.hæ ſunt cognationes Coritarum. ¶At vero Eleazar filius Aaron accepit vxorem de filiabus Phutiel:quæ peperit ei Phinees. hi ſunt principes familiarum Leuticarū per cognationes ſuas. ¶Iſte eſt Aarō & Moyſes quibus pręcepit dominus vt educerent filios Iſrael de terra AEgypti per turmas ſuas.Hi ſunt qui loquuntur ad Pharaonem regem AEgypti, vt educat filios Iſrael de AEgypto: iſte eſt Moyſes & Aaron in die qua locutus eſt dominus ad Moyſen in terra AEgypti. ¶Et locutus eſt dominus ad Moyſen,dicens,Ego dominus:loquere ad Pharaonem regem AEgypti, omnia quę ego loquor tibi. Et ait Moyſes corā domino, En incircunciſus labiis ſum, quomodo audiet me Pharao?

CAP. VII.

Signa vt cognoſcatur deus. Virga Moyſi corā Pharaone vertitur in colubrum.Idem tentant magi. Aquæ vertuntur in ſanguinem.

A Dixitq; dominus ad Moyſen,Ecce conſtitui te deum Pharaonis: & Aaron frater tuus erit propheta tuus. Tu loquêris ei omnia quæ mando tibi: & ille loquetur ad Pharaonem, vt dimittat filios Iſrael de terra ſua. Sed ego indurabo cor eius, & multiplicabo ſigna & oſtenta mea in terra Aegypti,& nō audiet vos: immittamq; manum meam ſuper AEgyptum. & educam exercitum & populum meū filios Iſrael de terra AEgypti per indicia maxima. Et ſciēt AEgyptii quia ego ſum dominus qui extenderim manum meam ſuper AEgyptum.& eduxerim filios Iſrael de medio eorum. ¶Fecit itaque Moyſes & Aaron ſicut præceperat dominus:ita egerunt. Erat autē Moyſes octoginta annorum,& Aaron octogintatrium,quando locuti ſunt ad Pharao
nem. Dixitque dominus ad Moyſen & B
Aaron,Cū dixerit vobis Pharao, Oſtendite ſigna:dices ad Aaron, Tolle virgā tuam,& proiice eam coram Pharaone, ac vertetur in colubrum.¶Ingreſſi itaque Moyſes & Aaron ad Pharaonem,fecerunt ſicut præceperat dominus.Tulitq; Aaron virgam coram Pharaone & ſeruis eius: quæ verſa eſt in colubrum. Vocauit autem Pharao ſapientes & maleficos: & fecerūt etiā ipſi per incantationes AEgyptiacas & arcana quædam ſimiliter.Proiecerunt que ſinguli virgas ſuas, quæ verſæ ſunt in dracones: ſed deuorauit virga Aaron virgas eorum. Induratumq; eſt cor Pharaonis,& non audiuit eos,ſicut pręceperat dominus. ¶Dixit autem dominus ad Moyſen,Ingrauatum eſt cor Pharaonis,& nō vult dimittere populum.Vade ad eum mane:ecce egredietur ad aquas: & ſtabis in occurſum eius ſuper ripam fluminis: & virgam quæ conuerſa eſt in draco
nem,tolles in manu tua,diceſq; ad eū,
Dominus deus Hebræorum miſit me C
ad te,dicens,Dimitte populum meum vt ſacrificet mihi in deſerto:& vſq; ad præſens audire noluiſti.Hæc igitur dicit dominus, In hoc ſcies quòd ſim dominus:ecce percutiā virga quę in manu mea eſt,aquā fluminis, & vertetur in ſanguinem. Piſces quoq; qui ſunt in fluuio,morientur,& =computreſcent) aquæ,& =affligentur AEgyptii bibentes) aquam fluminis. ¶Dixit quoq; dominus ad Moyſen,Dic ad Aaron Tolle virgam tuam, & extende manum tuam ſuper aquas AEgypti, & ſuper fluuios eorū,& riuos ac paludes,& omnes lacus aquarum, vt vertantur in ſanguinem:& ſit cruor in omni terra AEgypti,

= fœte
= nō p
rūt AE
ptii bib
re

tam in ligneis vaſis quàm in ſaxeis. ¶Fe
cerũtq; ita Moyſes & Aarõ ſicut præce
.77.e. perat dominus:||& eleuans virgam per
D cuſſit aquam fluminis coram Pharaone
& ſeruis eius : quę verſa eſt in ſangui-
nem . Et piſces qui erant in flumine,
mortui ſunt : computruitq; fluuius , &
non poterant AEgyptii bibere aquam
fluminis , & fuit ſanguis in tota terra
.17.b. AEgypti.||Feceruntq; ſimiliter malefici
AEgyptiorum incantationibus ſuis , &
induratum eſt cor Pharaonis, nec au-
diuit eos, ſicut [a] præceperat dominus. [a] locutus
Auertitq; ſe, & ingreſſus eſt domũ ſuã, fuerat &
nec appoſuit cor etiam hac vice. Fode infra.
runt autem omnes AEgyptii per circui
tum fluminis aquam vt biberent : non
enim poterant bibere aquam fluminis.
Impletiq; ſunt ſeptem dies , poſtquam
percuſſit dominus fluuium.

CAPVT VIII.

Ranæ. Moyſes orat pro Pharaone.

Obſtinato Pharaone , mittuntur ciniphes & muſcæ.

A Dixit quoque dominus ad Moy-
ſen , Ingredere ad Pharaonem,
& dices ad eum , Hæc dicit do-
minus , Dimitte populum meũ,
vt ſacrificet mihi. Si autem nolueris di
mittere, ecce ego percutiam omnes ter
minos tuos ranis. Et ebulliet fluuius ra
nas quæ aſcendent, & ingredientur do
mum tuam, & cubiculum lectuli tui, &
ſuper ſtratum tuum , & in domos ſer-
uorum tuorum , & in populum tuum,
& in furnos tuos, & in reliquias cibo-
rum tuorum: & ad te , & ad populum
tuum , & ad omnes ſeruos tuos intra-
bunt ranæ. Dixitque dominus ad Moy
B ſen , Dic ad Aaron , Extende manum
um vir tuam * ſuper fluuios ac ſuper riuos &
tua paludes , & educ ranas ſuper terram
AEgypti. Aarõ Extẽdit manũ ſup aquas
AEgypti, & aſcenderunt ranæ, operue-
runtque terram AEgypti. Fecerunt au-
tem & malefici per incantationes ſuas
ſimiliter, eduxeruntque ranas ſuper ter
ram AEgypti . ¶ Vocauit autem Pha-
rao Moyſen & Aaron & dixit eis, Ora-
te dominum vt auferat ranas à me &
à populo meo : & dimittam populum
vt ſacrificet domino. Dixitque Moyſes
ad Pharaonem, Conſtitue mihi quan-
do deprecer pro te & pro ſeruis tuis,
& pro populo tuo, vt abigantur ranæ à
te , & à domo tua , & à ſeruis tuis , &
à populo tuo: & tantum in flumine re-
maneãt. Qui reſpõdit, Cras. At ille, Iux- G
ta, inquit, verbũ tuũ faciã : vt ſcias q̃m
non eſt ſicut dominus deus noſter . Et
recedent ranæ à te & à domo tua & à
ſeruis tuis, & à populo tuo : & tantum

in flumine remanebũt. ¶Egreſſiq́ ſunt Moyſes & Aaron à Pharaone, & clamauit Moyſes ad dominum pro ſponſione ranarum quam condixerat Pharaoni. Fecitq́ dominus iuxta verbum Moyſi: & mortuę ſunt ranę de domibus, & de
D villis, & de agris. Cõgregaueruntq́ eas in immenſos aggeres, & cõputruit terra. ¶Videns autem Pharao quòd data eſſet requies, ingrauauit cor ſuum, & non audiuit eos, ſicut præceperat dominus. ¶Dixitq́ dominus ad Moyſen, Loquere ad Aaron. Extende virgã tuã, & percute puluerem terrę: & ſint ⁼ciniphes⁾ in vniuerſa terra AEgypti. Feceruntq́ ita. Et extendit Aaron manum, virgam tenens: percuſſitq́ puluerẽ terræ, & facti ſunt ciniphes in hominibus & iumentis: omnis puluis terræ verſus eſt in ciniphes per totam terram AEgypti. Feceruntq́ ſimiliter malefici incantationibus ſuis, vt educerent ciniphes, & non potuerũt: erantque ciniphes tã
E in hominibus quàm in iumentis. & nõ audiuit eos ſicut præceperat dominus. ¶Dixit quoq́ dominus ad Moyſen, Cõſurge diluculo, & ſta corã Pharaone, egredietur em̃ ad aquas: & dices ad eũ, Hæc dicit dominus, Dimitte populum meum vt ſacrificet mihi. Quòd ſi nõ dimiſeris eum: ecce ego immittam in te, & in ſeruos tuos, & in populum tuum, & in domos tuas omne genus ⁼muſcarum⁾, & implebuntur omnes domus AEgyptiorum muſcis diuerſi generis, & vniuerſa terra in qua fuerint. Faciãq́
F mirabilem in die illa terram Geſſen, in qua populus meus eſt, vt non ſint ibi muſcæ: vt ſcias quoniam ego dominus in medio terræ, Ponamq́ diuiſiõe inter populum meum, & populum tuum: cras erit ſignum iſtud. Fecitq́ dominꝰ ita. Et venit muſca grauiſſima ĩ domos Pharaonis & ſeruorum eius & in omnem terrã AEgypti: corruptaq́ eſt terra ab huiuſcemodi muſcis. ¶Vocauitq́ Pharao Moyſen & Aaron, & ait eis, Ite & ſacrificate deo veſtro in terra hac. Et ait Moyſes, Non ⁼poteſt ita fieri⁾ abominatione enim AEgyptiorum immolabimus domino deo noſtro? quòd ſi mactauerimus ea quæ colunt AEgyptii coram eis, lapidibus nos obruent. Viam trium dierum pergemus in ſolitudinẽ: & ſacrificabimus domino deo noſtro, ſicut pręcepit nobis. Dixitque G
Pharao, Ego dimittam vos vt ſacrificetis domino deo veſtro in deſerto: veruntamen longius ne abeatis, rogate pro me. Et ait Moyſes, Egreſſus à te, orabo dominum: & recedet muſca à Pharaone, & à ſeruis ſuis, & à populo eius cras: veruntamen noli vltra fallere, vt non dimittas populum ſacrificare domino. Egreſſuſque Moyſes à Pharaone, orauit dominum. Qui fecit iuxta verbum illius: & abſtulit muſcas à Pharaone, & à ſeruis ſuis, & à populo eius: nõ ſuperfuit ne vna quidem. Et ingrauatũ eſt cor Pharaonis, ita vt nec hac quidẽ vice dimitteret populũ.

CAP. IX.

AEgyptus percutitur peſte pecorũ, vlceroſis veſicis, grandine, tonitru, & fulgure horribili. Peccatũ ſuum agnoſcit Pharao, & orat Moyſes.

A Dixit autem dominus ad Moyſen, Ingredere ad Pharaonem, & loquere ad eũ, Hæc dicit dominus deus Hebręorũ, Dimitte populũ meũ vt ſacrificet mihi. Quod ſi adhuc renuis, & retines eos: ecce manus mea erit ſup agros tuos, & ſup equos & aſinos, & camelos, & oues, & boues peſtis valde grauis. Et faciet dñs mirabile inter poſſeſſiones Iſrael, & poſſeſſiones AEgyptiorũ, vt nihil oĩno peat ex his quę pertinẽt ad filios Iſrael. Cõſtituitq́ dñs tempus, dicẽs, Cras faciet dñs verbũ iſtud in terra. Fecit ergo dñs verbũ hoc altera die: mortuaq́ ſunt oĩa aĩantia AEgyptiorũ: de aĩalibus vero filiorũ Iſrael nihil oĩno periit. Et miſit Pharao ad videndũ: nec erat quicq̃ mortuũ de his quę poſſidebat Iſrael. Ingrauatumq́ eſt cor Pharaonis, & nõ dimiſit populũ. ¶Et dixit dñs ad Moyſen, & Aaron, B
Tollite plenas manus ⁼cineris de camino⁾ & ſpargat illũ Moyſes in cęlũ corã Pharaone. Sitq́ puluis ſuper oẽm terrã AEgypti: erũt enim in hoĩbus & iumẽtis vlcera, & veſicæ turgẽtes in vniuerſa terra AEgypti. Tuleruntq́ cinerẽ de camino, & ſteterũt corã Pharaone, & ſparſit illũ Moyſes in cęlũ: factaq́ ſunt vlcera veſicarũ turgentiũ in hoĩbus, & iumẽtis: nec poterãt malefici ſtare corã Moyſe ꝑpter vlcera quę in illis erãt, & in oĩ terra AEgypti. Indurauitq́ domi-

Marginal notes: ⁼pediculi — ⁼beſtiarũ noxiarũ, vt ſcorpiones & ſerpentes, & infra. — ⁼eſt rectũ, — ⁼fauillæ fornac[is]

nus cor Pharaonis,& non audiuit eos,
ſicut locutus eſt dominus ad Moyſen.
C ¶Dixitq́ dñs ad Moyſen, Mane con-
ſurge, & ſta coram Pharaone & dices
ad eum. Hæc dicit dominus deus He-
bræorum. Dimitte populum meum vt
ſacrificet mihi. Quia in hac vice mittã
omnes plagas meas ſuper cor tuum,&
ſuper ſeruos tuos, & ſuper populum
tuum: vt ſcias ꝙ non ſit ſimilis mei in
omni terra. Nunc enim extendens ma
num meam percutiam te, & populum
.9.d tuum peſte, peribiſq́ de terra. ||Idcirco
autem poſui te, vt oſtendam in te for-
titudinem meam, & narretur nomen
meũ in omni terra. Adhuc retines po-
pulum meum: & non vis dimittere eũ.
En pluam cras ab ipſa hora grandinẽ
D multam nimis: qualis non fuit in AEgy
pto à die qua fundata eſt, vſque in pręſens tẽpus. Mitte ergo iam nunc, & cõ-
grega iumenta tua, & omnia quæ ha-
bes in agro: homines enim, & iumenta
& vniuerſa quæ inuenta fuerint foris,
nec congregata de agris, cecideritq́ ſu
per ea grando, morientur. Qui timuit
verbum domini de ſeruis Pharaonis,
fecit confugere ſeruos ſuos, & iumen-
ta in domos: quia autem neglexit ſer-
monem domini, dimiſit ſeruos ſuos, &
iumenta in agris. Et dixit dominus ad
Moyſen. Extende manum tuam in cæ-
lum, vt fiat grando in vniuerſa terra
AEgypti, ſuper homines, & ſuper iumẽ E
ta, & ſuper omnem herbam agri in ter Sap. 16.c.
ra AEgypti. ||Extenditq́ Moyſes virgã & 19.d.
in cælum, & dominus dedit tonitrua,
& grandinem, ac diſcurrentia fulgura
ſuper terram, pluitq́ dñs grandinem
ſuper terram AEgypti. Et grando & i-
gnis miſta pariter ferebantur: tantæq́
fuit magnitudinis, quanta ante nunq̃
apparuit in vniuerſa terra AEgypti ex
quo gens illa condita eſt. Et percuſſit
grando in omni terra AEgypti cuncta
quæ fuerunt in agris, ab homine vſque
ad iumentum: cunctamq́ herbam agri
percuſſit grando, & omne lignum re- F
gionis confregit. Tantum in terra Geſ-
ſen, vbi erant filii Iſrael, grando nõ ce
cidit. ¶Miſitq́ Pharao, & vocauit Moy
ſen & Aaron dicẽs ad eos, Peccaui etiã
nunc, dominus iuſtus: & ego & popu-
lus meus, impii. Orate dominũ, vt de-
ſinant tonitrua dei, & grando vt dimit
tam vos, & nequaquam hic vltra ma-
neatis. Ait Moyſes. Cum egreſſus fuero
de vrbe, extẽdam palmas meas ad do
minum, & ceſſabunt tonitrua, & gran-
do nõ erit: vt ſcias quia domini eſt ter
ra. noui autem ꝙ & tu, & ſerui tui nec-
dum timeatis dominum deum. Linum G
ergo, & hordeum læſum eſt, eo ꝙ hor-
deum eſſet virens, & linum iam folli-

culos germinaret. Triticum autem, & far non ſunt læſa, quia ſerotina erant. ¶Egreſſusq; Moyſes à pharaone ex vrbe tetēdit manus ad dominum: & ceſſauerunt tonitrua & grando, nec vltra ſtillauit pluuia ſuper terram. Videns autē Pharao q; ceſſaſſet pluuia, & grando & tonitrua, auxit peccatum: & ingrauatū eſt cor eius, & ſeruorū illius. Et induratum nimis, nec dimiſit filios Iſrael, ſicut præceperat dominus per manum Moyſi.

CAP. X.

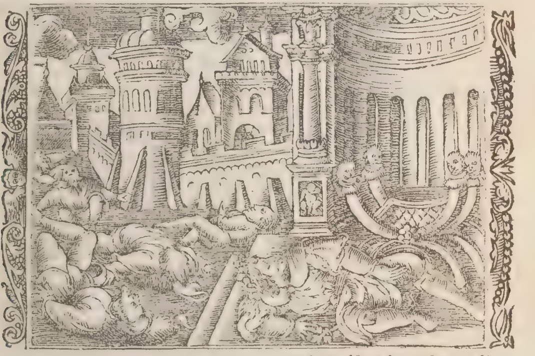
Induratur Pharao à deo, Locuſtæ. Orat Moyſes pro Pharaone agnoſcente peccatum. Tenebræ palpabiles.

A ET dixit dominus ad Moyſen, Ingredere ad Pharaonem: ego enim induraui cor eius, & ſeruorum illius: vt faciam ſigna mea hæc in eo, & narres in auribus filii tui, & nepotum tuorum, quoties contriuerim AEgyptios, & ſigna mea fecerim in eis & ſciatis quia ego dñs. ¶Introierunt ergo Moyſes & Aaron ad Pharaonem, & dixerūt ei, Hæc dicit dominus deus Hebræorum, Vſquequo non vis ſubiici mihi? dimitte populum meum, vt ſa-
Sap. 16. b crificet mihi. ||Si autem reſiſtis, & non vis dimittere eum: ecce ego inducam cras locuſtam in fines tuos: quæ operiet ſuperficiem terræ, ne quicquam
B eius appareat, ſed comedatur quod reſiduū fuerit grandini. corrodet enim omnia ligna, quæ germinant in agris. Et implebunt domos tuas, & ſeruorū tuorum, & omnium AEgyptiorū, quātam non viderunt patres tui, & aui, ex quo orti ſunt ſuper terram, vſque in præſentem diem. Auertitq; ſe, & egreſſus eſt à Pharaone. ¶Dixerunt autem ſerui Pharaonis ad eum, Vſquequo patiemur *hoc ſcandalum? dimitte homines, vt ſacrificent dño deo ſuo, nonne vides q; perierit AEgyptus? Reuocaueruntq; Moyſen, & Aaron ad Pharaonem: qui dixit eis, Ite, ſacrificate domino deo veſtro, quinā ſunt, qui ituri ſunt? Ait Moyſes. Cum paruulis noſtris, C
& ſenioribus pergemus, cum filiis & filiabus, cum ouibus & armentis: eſt enim ſolennitas domini dei noſtri. Et reſpondit Pharao, Sic dominus ſit vobiſcum, quomodo ego dimittam vos, & paruulos veſtros: cui dubium eſt q; peſſime cogitetis? Non fiat ita, ſed ite tantum viri, & ſacrificate domino: hoc enim & ipſi petiſtis. Statimq; eiecti ſunt de conſpectu Pharaonis. ¶Dixit autem dominus ad Moyſen, Extende manum tuam ſuper terram AEgypti ad locuſtam, vt aſcendat ſuper eā, & deuoret omnem herbā quæ reſidua fuerit grandini. Et extendit Moyſes virgā ſuper terram AEgypti: & domi-

*hanc nam?

nus induxit ventum vrentem tota die illa,& nocte:& mane facto, ventus vrens leuauit locuſtas. Quæ aſcenderũt ſuper vniuerſam terram AEgypti:& ſederunt in cunctis finibus AEgyptiorũ innumerabiles,quales ante illud tempus non fuerunt, nec poſtea futuræ
obſcu ſunt.Operueruntq; vniuerſam ſuper-
a eſt ficiem terræ,ᶠvaſtantes omnia⁾.Deuo
ra. rata eſt igitur herba terræ,& quicquid pomorum in arboribus fuit,quæ grando dimiſerat:nihil quoque omnino vi
E rens relictum eſt in lignis,& in herbis terre, in cuncta AEgypto. ¶Quam ob rem feſtinus Pharao vocauit Moyſen & Aaron,& dixit eis,Peccaui in dominum deum veſtrum,& in vos:ſed nũc dimittite peccatum mihi etiã hac vice,& rogate dominũ deũ veſtrum, vt auferat à me mortem iſtam. ¶Egreſſusq; eſt Moyſes de conſpectu Pharaonis,& orauit dominũ. Qui flare fecit ventum ab occidente vehementiſſimum,& ereptam locuſtam proiecit in mare rubrũ:non remanſit nec vna quidẽ in cunctis finibus AEgypti. ¶Et indurauit dñs cor Pharaonis, nec dimiſit filios Iſrael.¶Dixit autem domi-
nus ad Moyſen,Extende manũ tuã in F
cælũ:& ſint tenebræ ſuper terrã AEgypti tã denſæ,vt palpari queãt.Extenditq; Moyſes manũ in cælũ: & factæ ſunt tenebræ horribiles in vniuerſa terra AEgypti tribus diebus.ᶠNemo vidit ᶠNon vi-
fratrẽ ſuum⁾,nec mouit ſe de loco in debat al-
quo erat*:‖Vbicunq; autẽ habitabant ter alte-
filii Iſrael,lux erat.¶Vocauitq; Pharao rum,
Moyſen & Aarõ & dixit eis, Ite,ſacrifi Sapi. 17.a
cate dño:oues tantũ veſtræ.& armen- * tribus
ta remaneant,paruuli veſtri eant vo- diebus.
biſcũ.Ait Moyſes,Hoſtias quoq; & ho- Sap. 18.a.
locauſta dabis nobis, quæ offeramus dño deo noſtro.Cuncti greges pergent G
nobiſcũ:non remanebit ex eis vngula
ᶠquæ neceſſaria ſunt⁾ in cultũ dñi dei ᶠquia ac-
noſtri:præſertim cũ ignoremus quid cipiemus
debeat immolari,donec ad ipſum lo- ex eis
cũ perueniamus.Indurauit autẽ dñs cor Pharaonis,& noluit dimittere eos. Dixitq; Pharao ad Moyſen,Recede à me & caue ne vltra videas faciem meam: quocunque die apparueris mihi, morieris.Reſpõdit Moyſes.Ita fiat vt locutus es,non videbo vltra faciẽ tuam.

CAP. XI.

☙ Dominus iubet ſpoliare AEgyptios. Mors primogenitorum AEgyptiorum prædicitur Pharaoni.

ET dixit dñs ad Moyſen, Adhuc A
vna plaga tangã Pharaonẽ & AE
gyptum,& poſt hęc dimittet vos Sup.3.g.&
& exire cõpellet.‖Dices ergo om infra.12. e
ni plebi vt poſtulet vir ab amico ſuo,

& mulier à vicina ſua vaſa argẽtea &
Eccl.45.a aurea. Dabit autẽ dñs gratiã populo
B ſuo corã AEgyptiis. ||Fuitq; Moyſes vir
magnus valde in terra AEgypti coram
ſeruis Pharaonis, & omni populo. ¶Et
ait. Hæc dicit dominus, Media nocte
egrediar in AEgyptum: & morietur o-
mne primogenitum in terra AEgyptio-
rum, à primogenito Pharaonis qui ſe-
det in ſolio eius, vſque ad primoge-
C nitum ancillæ quæ eſt ad molam, &
omnia primogenita iumentorũ. Eritq;
clamor magnus in vniuerſa terra AEgy
pti, qualis nec ante fuit, nec poſtea fu
turus eſt. Apud omnes autem filios Iſ-
rael non mutiet canis ab homine vſ-
que ad pecus: vt ſciatis quanto miracu
lo diuidat dominus AEgyptios & Iſra-
el. Deſcendẽtq; omnes ſerui tui iſti ad
me, & adorabunt me dicentes, Egrede
re tu & omnis populus qui ſubiectus
D eſt tibi, poſt hæc egrediemur. Et exiuit
à Pharaone iratus nimis. ¶Dixit autẽ
dominus ad Moyſen. Non audiet vos
Pharao vt multa ſigna fiant in terra
AEgypti. Moyſes autem & Aaron fece-
runt omnia ſigna & oſtenta quæ ſcri-
pta ſunt, coram Pharaone: & indura-
uit dominus cor Pharaonis, nec dimi-
ſit filios Iſrael de terra ſua.

CAPVT. XII.

Præceptum & ritus edendi agni
paſchalis. Azymorum inſtitutio. Filii
docendi quid ſignificet paſcha. Clades
primogenitorum AEgypti. Spoliatio
A AEgypti. Egreſſio filiorum Iſrael.

DIxit quoque dominus ad Moy-
ſen & Aaron in terra AEgypti.
Menſis iſte, vobis principiũ mẽ-
ſium: primus erit in mẽſibus an
ni. Loquimini ad vniuerſum cœtũ fi-
liorum Iſrael, & dicite eis. Decima die
menſis huius tollat vnuſquiſque agnũ
[a]familia q̃ per familias & domos ſuas. Sin autem
minor eſt [b]numerus vt ſufficere poſſit
[b]pfectus ad veſcendum agnum: aſſumet vicinũ
(.i.abſq; ſuum qui cõiunctus eſt domui ſuæ iux
aliquo vi ta numerum animarum quæ ſufficere
tio.) poſſunt ad eſum agni. Erit autẽ agnus
[c]de agnis [c]abſque macula, maſculus anniculus:
& de ca- [d]iuxta quẽ ritum tolletis & hœdum.
pris acci Et ſeruabitis eum vſq; ad quartamde-
pietis eũ. cimam diẽ menſis huius: immolabitq;
B eum vniuerſa multitudo filiorum Iſ-
rael ad veſperam. Et ſument de ſangui
ne eius, ac ponẽt ſuper vtrũque poſtẽ,
& in ſupliminaribus domorũ in qui- [e]amaris
bus comedent illum. Et edent car- (i.herb
nes nocte illa aſſas igni, & azymos pa amaris
nes cum [e]lactucis agreſtibus. Non co
medetis ex eo crudũ quid, nec coctũ
aqua, ſed aſſum tantum igni: caput cũ
pedibus eius & inteſtinis vorabitis.
Nec remanebit quicquam ex eo vſque
mane. ſiquid reſiduum fuerit, igne cõ-
buretis. ¶Sic autem comedetis illum,
Renes veſtros accingetis, & calceamẽ
ta veſtra habebitis in pedibus, tenen-
tes baculos in manibus, & comedetis
feſtinantes: eſt enim phaſe, id eſt tran
ſitus domini. Et tranſibo per terrã AE-
gypti nocte illa, percutiãq; omne pri-
mogenitum in terra AEgypti ab homi
ne vſque ad pecus: & in cunctis diis
AEgypti faciam iudicia, ego dominus.
Erit autem ſanguis vobis in ſignum in
ędibus in quibus eritis: & videbo ſan-
guinem, & tranſibo vos: nec erit in vo C
bis plaga diſperdens quando percuſſe
ro terram AEgypti. ¶Habebitis autem
hũc diẽ in monimentũ: & celebrabitis
eum ſolennem domino in generationi
bus veſtris cultu ſempiterno. Septem
diebus azyma comedetis: in die pri-
mo non erit fermentũ in domibus ve
ſtris: quicunque comederit fermenta-
tum, peribit anima illa de Iſrael, à pri
mo die vſque ad diem ſeptimum. Dies
prima erit ſancta atque ſolẽnis, & dies
ſeptima eadem feſtiuitate venerabilis:
nihil operis facietis in eis, exceptis his
quæ ad veſcendum pertinent. Et obſer
uabitis azyma: in eadẽ enim ipſa die
educam exercitum veſtrum de terra
AEgypti, & cuſtodietis diem iſtum in Leui.2
generationes veſtras ritu perpetuo. num.
¶||Primo menſe, quartadecima die mẽ c.
ſis ad veſperam comedetis azyma vſ-
que ad diem viceſimam primam eiuſ-
dem menſis ad veſperam. Septem die-
bus fermentatum non inuenietur in
domibus veſtris: qui comederit fermẽ
tatum peribit anima eius de cœtu Iſra
el, tam de aduenis quàm de indigenis
terræ. Omne fermentatum non come D
detis: in cunctis habitaculis veſtris e-
detis azyma. ¶Vocauit autem Moyſes
omnes ſeniores filiorum Iſrael, & di-

xit ad eos, Ite tollentes animal per fa
eb.11.a. milias veſtras, & immolate phaſe.|| Fa-
ſciculumq; hyſſopi tingite in ſanguine
aſe, qui eſt in limine, & aſpergite ex eo
ſuperliminare, & vtrũque poſtem, nul
lus veſtrum egrediatur oſtium domus
ſuæ vſque mane. Tranſibit enim domi
nus percutiens AEgyptios: cumq; vi-
derit ſanguinem in ſuperliminari & in
vtroque poſte, tranſcendet oſtium do
mus, & non ſinet percuſſorem ingredi
domos veſtras & lædere. Cuſtodi ver
ro ſta- bum iſtud legitimum tibi & filiis tuis
uto in æternum. ¶Cumq; introieritis ter-
ram quam dominus daturus eſt vobis
vt pollicitus eſt, obſeruabitis ceremo-
nias iſtas. Et cum dixerint vobis filii
veſtri, Quæ eſt iſta religio? dicetis eis,
Victima tranſitus domini eſt, quando
tranſiuit ſuper domos filiorum Iſrael
in AEgypto percutiens AEgyptios, &
domos noſtras liberans. Incuruatusq;
populus adorauit. ¶Et egreſſi filii Iſ-
rael fecerunt ſicut præceperat dñs
E Moyſi & Aaron. Factũ eſt autem in no-
ctis medio, percuſſit dominus omne
primogenitum in terra AEgypti, à pri
mogenito Pharaonis qui in ſolio eius
api.18.b ſedebat, || vſque ad primogenitum ca-
ptiuæ quę erat in carcere, & omne pri
mogenitum iumentorum. ¶Surrexitq;
Pharao nocte & omnes ſerui eius, cun
ctaq; Aegyptus: & ortus eſt clamor ma
gnus in AEgypto: neque enim erat do
mus in qua non iaceret mortuus. Vo-
catisq; Pharao, Moyſe & Aaron nocte,
ait, Surgite, egredimini à populo meo,
& vos & filii Iſrael: ite, & immolate do
mino ſicut dixiſtis. Oues veſtras & ar
menta aſſumite vt petieratis, & abeun
tes benedicite mihi. Vrgebantq; AE-
gyptii populum de terra exire velo-
citer, dicẽtes, Omnes moriemur. ¶Tu
lit igitur populus conſperſam farinam
antequam fermentaretur: & ligans in
palliis poſuit ſuper humeros ſuos. Fe-
ſupr.11.a ceruntq; filii Iſrael || ſicut præceperat
dominus Moyſi: & petierunt ab AEgy
ptiis vaſa argentea & aurea, veſtemq;
F plurimã. Dñs autem dedit gratiã po-
pulo coram AEgyptiis vt commoda-
rent eis: & ſpoliauerunt AEgyptios.
¶Profectiq; ſunt filii Iſrael de Rameſſe
in Socoth ſexcẽta ferè millia peditum
virorum abſq; paruulis & mulieribus.
Sed & vulgus promiſcuum innumera
bile aſcendit cum eis, oues & armenta
& animantia diuerſi generis multa ni-
mis. Coxeruntq; farinam quàm dudũ
de AEgypto conſperſam tulerant, & fe
cerunt ſubcineritios panes azymos:
neq; enim poterat fermentari cogen-
tibus exire AEgyptiis, & nullam face-
re ſinentibus morã: nec pulmenti quic
quam occurrerat præparare. ¶Habita-
tio autem filiorum Iſrael qua manſe-
runt in AEgypto, fuit quadringentorũ
triginta annorum. Quibus expletis, ea
dem die egreſſus eſt omnis exercitus
domini de terra AEgypti. Nox iſta eſt
obſeruabilis domini, quando eduxit domino
eos de terra AEgypti: hãc obſeruare de
bent omnes filii Iſrael in generationi
bus ſuis. ¶Dixitq; dominus ad Moyſen
& Aaron, Hæc eſt religio phaſe, Om- Hoc mo
nis alienigena non comedet ex eo. O- re cele-
mnis autem ſeruus emptitius circun- brandum
cidetur, & ſic comedet. Aduena & mer G
cenarius non edent ex eo. || In vna do-
mo comedetur, nec efferetis de carni Num. 9. b
bus eius foras, || nec os illius confringe Ioan. 19. f
tis. Omnis cœtus filiorum Iſrael faciet
illud. Quod ſi quis peregrinorũ in ve-
ſtram voluerit tranſire coloniam, & fa
cere phaſe domini, circuncidet prius
omne maſculinum eius, & tunc rite ce
lebrabit: eritq; ſicut indigena terræ, ſi
quis autem circunciſus non fuerit, nõ
veſcetur ex eo. Eadem lex erit indige-
næ & colono qui peregrinatur apud
vos. Feceruntq; omnes filii Iſrael ſicut
præceperat dominus Moyſi & Aaron.
Et eadem die eduxit dominus filios Iſ
rael de terra AEgypti per turmas ſuas.

CAP. XIII.

Primogenita deo ſanctificãda. Me-
moria liberationis. Filii quid docendi.
Quare filii Iſrael profecti per deſerta.
Oſſa Ioſeph. Columna nubis.

Locutusq; eſt dominus ad Moy- A
ſen, dicens, || Sanctifica mihi om- Infr. 34. c
ne primogenitũ quod aperit vul nume. 8 c
uam in filiis Iſrael, tam de homi luc. 2. d.
nibus q̃ de iumentis: mea ſunt enim
omnia. ¶Et ait Moyſes ad populum, Me
mentote diei huius in qua egreſſi eſtis
de AEgypto & de domo ſeruitutis, quo
niam in manu forti eduxit vos domi-

e

nus de loco iſto:vt non comedatis fermentatum panem. Hodie egredimini
Abib.(i. aprilis.) menſe nouarum frugum, Cūque introduxerit te dominus in terram Chananæi & Hebræi & Amorthæi & Heuæi & Iebuſæi: quam iurauit patribus tuis vt daret tibi terram fluentem lacte & melle, celebrabis hunc morem ſacrorum menſe iſto. Septem diebus veſceris azymis: & in die ſeptimo erit ſolennitas domini. Azyma comedetis ſeptē diebus non apparebit apud te aliquid fermentatum, nec in cunctis finibus tu
B is. ¶Narrabisq́ filio tuo in die illo, dicens, Ob id Hoc eſt quod fecit mihi dominus quando egreſſus ſum de AEgypto. Et erit quaſi ſignum in manu tua, & quaſi monimentum ante oculos tuos: & vt lex domini ſemper ſit in ore tuo. in manu enim forti eduxit te dominus de AEgypto. Cuſtodies huiuſcemodi cultum ſtatuto tempore à diebus in dies. ¶Cumque introduxerit te dominus in terram Chananæi, ſicut iurauit tibi & patribus tuis, & dederit tibi eam: ſeparabis omne quod aperit vuluam domino, & quod primitiuum eſt in pecoribus tuis: quicquid habueris maſculini ſexus, conſecrabis domino. Primogenitum aſini mutabis oue. ꝙ ſi non redemeris, interficies. Omne au-
C tem primogenitum hominis de filiis tuis, pretio redimes. ¶Cumq́ interrogauerit te filius tuus cras, dicēs, Quid eſt hoc? reſpondebis ei, In manu forti eduxit nos dominus de terra Aegypti, de domo ſeruitutis. Nam cum induratus eſſet Pharao, & nollet nos dimittere, occidit dominus omne primogenitum in terra AEgypti à primogenito hominis, vſque ad primogenitū iumentorū: idcirco immolo domino omne quod aperit vuluam maſculini ſexus, & omnia primogenita filiorū meorum redimo. Erit igitur quaſi ſignum in manu tua, & quaſi appenſum quid, ob recordationem, ante oculos tuos: eò ꝙ in manu forti eduxit nos dominus de AEgypto. ¶Igitur cum emiſiſſet Pharao populum, non eos duxit deus per viam terræ Philiſthiim quæ vici-
D na eſt: reputans ne forte pœniteret eū, ſi vidiſſet aduerſum ſe bella conſurgere, & reuerteretur in AEgyptum. Sed circunduxit per viam deſerti, quæ eſt iuxta mare rubrum: & armati aſcenderunt filii Iſrael de terra AEgypti. ¶Tulit quoque Moyſes oſſa Ioſeph ſecum: eò ꝙ adiuraſſet filios Iſrael, dicēs, ‖Viſitauit vos deus, efferte oſſa mea hinc vobiſcum. Gen. 50. ¶Profectiq́ de Socoth caſtrametati ſunt in Etham in extremis finibus ſolitudinis. ‖Dominus autem præcedebat eos ad oſtendendam viā per diem in columna nubis, & per noctem in columna ignis: vt dux eſſet itineris vtroq́ tempore. Nūe. 14. 1. cor. 10. a. die & nocte. ‖Nunquam defuit columna nubis per diem, neq́ columna ignis per noctem corā populo. Nehem. d.

CAP. XIIII.

Induratus Pharao, inſequitur Iſraelitas & ſubmergitur. Murmurant Iſraelitæ deſperantes de ſalute. Gradiuntur per medium maris ſiccis pedibus. Laudant deum.

A Locutus eſt autē dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, Reuerſi caſtrametentur è regione Phi-hahiroth quæ eſt inter Magdalum, & mare contra Beel-ſephon: in cōſpectu eius caſtra ponetis ſuper mare. Dicturusq́ eſt Pharao ſuper filiis Iſrael, Coartati ſunt in terra, concluſit Concluſit
B eos deſertum. Et indurabo cor eius, ac perſequetur vos: & glorificabor in Pharaone, & in omni exercitu eius: ſciētq́ AEgyptii quia ego ſum dominus. Feceruntq́ ita. ¶Et nuntiatum eſt regi AEgyptiorum ꝙ fugiſſet populus: immutatumq́ eſt cor Pharaonis & ſeruorū eius ſuper populum, & dixerūt, Quid voluimus facere vt dimitteremus Iſrael, ne ſeruiret nobis? reuerſumq́ Iunxit ergo currum, & omnem populum ſuum aſſumpſit ſecum. Tulitq́ ſexcentos currus electos, & quicquid in AEgypto curruū fuit: & duces totius exercitus. Indurauitq́ dominus cor Pharaonis re-
C gis AEgypti, & perſecutus eſt filios Iſrael: at illi egreſſi erant in manu excelſa. ‖¶Cumque perſequerentur AEgyptii veſtigia præcedentium, reperere- 1. Mac. a. runt eos in caſtris ſuper mare: omnis equitatus & currus Pharaonis, & vniuerſus exercitus erāt in Phi-hahiroth contra Beel-ſephon. ante ¶Cumque appropinquaſſet Pharao, leuantes filii Iſrael oculos, viderūt AEgyptios poſt

ſe, & timuerunt valde, clamaueruntq́
ad dominum, & dixerunt ad Moyſen,
Forſitan non erant ſepulchra in AE-
gypto, ideo tuliſti nos vt moreremur
in ſolitudine: quid hoc facere voluiſti,
vt educeres nos ex AEgypto? Nonne
iſte eſt ſermo quē loquebamur ad te in
AEgypto, dicentes, Recede à nobis vt
ſeruiamus AEgyptiis? multo enim me-
D lius erat ſeruire eis, q̃ mori in ſolitudi
ne. Et ait Moyſes ad populum, Nolite
ſalutē do timere: ſtate, & videte magnalia do-
mini quā mini quæ) facturus eſt hodie: AEgypti-
os enim quos nunc videtis, nequaquā
vltra videbitis vſque in ſempiternum.
Dominus pugnabit pro vobis, & vos
tacebitis. ¶Dixitq́ dominus ad Moy-
ſen, Quid clamas ad me? loquere filiis
Iſrael vt proficiſcantur. Tu autem ele-
ua virgam tuam, & extende manum
tuam ſuper mare, & diuide illud: vt
gradiantur filii Iſrael in medio mari
per ſiccum. Ego autem indurabo cor
AEgyptiorum vt perſequantur vos: &
glorificabor in Pharaone, & in omnī
exercitu eius, & in curribus & in equi
tibus illius. Et ſcient AEgyptii quia e-
go ſum dominus: cum glorificatus fue
ro in Pharaone, & in curribus atq́ in E
equitibus eius. ¶Tollēsq́ ſe angelus do
mini qui pręcedebat caſtra Iſrael, abiit
poſt eos: & cū eo pariter columna nu-
bis, priora dimittens, poſt tergum ſte-
tit inter caſtra Ægyptiorum & caſtra

.i. nubes Iſrael: & erat nubes tenebroſa & il-
& obſcu- luminans noctem), ita vt ad ſe inuicē
ritas AE- toto noctis tempore accedere non va
gyptiis, lerent. Cumque extendiſſet Moyſes ma
Iſraeli au num ſuper mare, abſtulit illud domi-
tē lux to- nus, flante vento vehementi & vrente
ta nocte, tota nocte, & vertit in ſiccum: diuiſaq́
F eſt aqua. ||Et ingreſſi ſunt filii Iſrael per
Pſal. 37. b medium ſicci maris: erat enim aqua
d. 104. d. quaſi murus à dextra eorum & læua.
hebr. 11. c ¶Perſequētesq́ AEgyptii ingreſſi ſunt
poſt eos, & omnis equitatus Pharao-
nis, currus eius & equites per medium
maris. Iamq́ aduenerat vigilia matuti-
Sapi. 18. b na, ||& ecce reſpiciens dominus ſuper
caſtra AEgyptiorū per colūnā ignis &
nubis, interfecit) exercitū eorum, &
ſubuertit rotas currū, ferebanturq́ in contur-
profundū. Dixerūt ergo AEgyptii, Fu- bauit
giamus Iſraelem, dn̄s enim pugnat ꝓ
eis contra nos. Et ait dn̄s ad Moyſen,
Extende manū tuā ſuper mare, vt re-
uertantur aquæ ad AEgyptios ſuper G
currus & equites eorum. Cumq́ exten
diſſet Moyſes manum contra mare, re-
uerſum eſt primo diluculo ad priorem
locū): fugiētibusq́ AEgyptiis occurre- fortitu
runt aquæ, & inuoluit eos dominus in nē ſuam
mediis fluctibus. Reuerſæq́ ſunt aque,
& operuerunt currus & equites cūcti

exercitus Pharaonis,qui ſequentes ingreſsi fuerant mare nec vnus quidem ſuperfuit ex eis. Filii autem Iſrael prexerunt per medium ſicci maris, & aquæ eis erāt quaſi pro muro à dextris & à ſiniſtris: liberauitq́ dominus in die illa Iſrael de manu AEgyptiorum. Et viderunt AEgyptios mortuos ſuper littus maris,& manum magnam quam exercuerat dominus contra eos:timuitq́ populus dominum,& crediderunt domino,& Moyſi ſeruo eius.

CAP. XV.

Gratias agunt deo Iſraelitę cum mulieribus pro victoria. Orante Moyſe dulceſcunt aquæ. Audiendus deus. Iſraelitæ in Elim.

A TVnc cecinit Moyſes & filii Iſrael carmen hoc dn̄o,& dixerunt,
Cātemus domino: glorioſe enim magnificatus eſt,equū & aſcenſorem deiecit in mare.
Sap.10.d. Iſa.12.a. Pſa.117.c ||Fortitudo mea,& laus mea dominus, & factus eſt mihi in ſalutem.
Iſte deus meus,& glorificabo eū, deus patris mei & exaltabo eum.
Dominus quaſi vir pugnator, omnipotens nomen eius.
B Currus Pharaonis & exercitū eius proiecit in mare: electi principes eius ſubmerſi ſunt in mari rubro.
Abyſsi operuerunt eos, deſcenderunt in profundum quaſi lapis.
Dextera tua domine magnificata eſt in fortitudine: dextera tua domine percuſsit inimicum.
[a]deſtruxiſti Et in multitudine gloriæ tuæ[a]depoſuiſti aduerſarios tuos: miſiſti iram tuā quæ deuorauit eos ſicut ſtipulam.
[b]ſteterūt ſicut aceruus vndę fluxæ Et in ſpiritu furoris tui cōgregatæ ſunt aquæ:[b]ſtetit vnda fluens, congregatæ ſunt abyſsi in medio mari.
Dixit inimicus,Perſequar & comprehendam, diuidam ſpolia,[c]implebitur anima mea: euaginabo gladium meum,interficiet eos manus mea.
[c]i. voluptatē capiet ex eis Flauit ſpiritus tuus, & operuit eos mare:ſubmerſi ſunt quaſi plumbum in aquis vehementibus.
C
[d]diis Quis ſimilis tui in[d]fortibus domine? quis ſimilis tui? magnificus in ſanctitate, terribilis atque laudabilis, faciens mirabilia.
Extendiſti manum tuam, & deuorauit eos terra.
Dux fuiſti in miſericordia tua populo quem redemiſti:&[e]portaſti eum in fortitudine tua ad habitaculum ſanctum tuum. [e]dux fuiſti ei
[f]Aſcēderūt ppl̄i, & irati ſūt:dolores obtinuerūt habitatores Philiſthiim. [f]Audierunt
Tūc cōturbati ſunt principes Edom, robuſtos Moab obtinuit tremor:obriguerunt oēs habitatores Chanaan. D
[g]Irruat ſuper eos formido & pauor: in magnitudine brachii tui fiāt immobiles quaſi lapis:donec pertranſeat populus tuus domine, donec pertranſeat populus tuus iſte quem poſſediſti. [g]vel Cecidit
Introduces eos,& plantabis in monte hæreditatis tuæ,firmiſsimo habitaculo tuo quod operatus es domine:ſanctuarium tuum domine,quod firmauerunt manus tuæ.
Dn̄s regnabit in æternum &[h]vltra. [h]in perpetuum
Ingreſſus eſt enim eques, Pharao cum curribus & equitibus ſuis in mare: & reduxit ſuper eos dominus aquas maris:filii autem Iſrael ambulauerūt per ſiccum in medio eius. E

¶Sumpſit ergo Maria ꝓphetiſſa ſoror Aaron tympanū in manu ſua: egreſſæq́ ſunt omnes mulieres poſt eā cū tympanis & choris,quibus præcinebat,dicens,Cantemus dn̄o:glorioſe enim magnificatus eſt, equū & aſcenſorem deiecit in mare. ¶Tulit autem Moyſes Iſraelē de mari rubro,& egreſſi ſunt in deſertū Sur: ambulauerūtq́ F tribus diebus p ſolitudinē, & nō inueniebant aquā. Et venerūt in Mara,nec poterant bibere aquas de Mara, eò ꝙ eſſent amaræ:vnde & congruum loco nomē impoſuit, vocās illū Mara,[i]id eſt amaritudinē. Et murmurauit populus contra Moyſen,dicēs,Quid bibemus? At ille clamauit ad dn̄m, qui oſtendit ei lignū: quod cum miſiſſet in aquas, in dulcedinem verſæ ſunt.
||Ibi conſtituit ei præcepta, atque iudicia,& ibi tentauit eum, dicens, Si audieris vocē domini dei tui,& quod rectum eſt coram eo feceris, & obedieris mādatis eius, cuſtodierisq́ omnia[k]præcepta illius:cunctum languorem quem poſui in AEgypto, non inducam ſuper te,ego enim ſum domi- Iudith.5.c. eccl.38.a. G [k]ſtatuta

ũe,33.b nus deus ſanator tuus.||Venerunt autē
in Elim filii Iſrael, vbi erant duode-
cim fontes aquarū,& ſeptuaginta pal-
mæ: & caſtrametati ſunt iuxta aquas.

CAP. XVI.

☞Veniunt in deſertum Sin. Murmu-
rantibus pro cibo, pluit deus coturni-
ces & man.

A Profectiq́ ſunt de Elim, & venit
p, 11, a omnis multitudo filiorum Iſrael
in deſertum Sin, quod eſt inter
Elim & Sinai: quintodecimo die
menſis ſecundi, poſt quàm egreſſi ſunt
de terra AEgypti. ¶Et murmurauit om
nis congregatio filiorum Iſrael contra
Moyſen & Aaron in ſolitudine. Dixe-
runtq́ filii Iſrael ad eos, Vtinam mor-
tui eſſemus per manum domini in ter-
ra AEgypti, quando ſedebamus⁼ ſuper⁾ ⁼iuxta
ollas carnium, & comedebamus panē
in ſaturitate: cur induxiſtis nos in de-
ſertum iſtud, vt occideretis omnem
multitudinem fame? Dixit autem do-
minus ad Moyſen, Ecce ego pluam vo
bis panes de cælo: egrediatur populus
& colligat quæ ſufficiunt per ſingulos
dies vt tentem eum vtrum ambulet in
lege mea, an non. Die autem ſexto pa-
rent quod inferant: & ſit duplum quā
colligere ſolebant per ſingulos dies. Di-

xeruntq́ Moyſes & Aaron ad omnes fi
lios Iſrael, Veſpere ſcietis quod domi-
nus eduxerit vos de terra AEgypti. Et
B mane videbitis gloriam domini: audi-
uit enim murmur veſtrum contra do-
minum: nos vero quid ſum9, quia muſ
ſitaſtis contra nos? Et ait Moyſes, Dabit
vobis dominus veſpere carnes edere,
& mane panes in ſaturitate: eò quod
audierit murmurationes veſtras, qui-
bus murmurati eſtis contra eum. nos
enim quid ſumus? nec contra nos eſt
murmur veſtrum, ſed contra domi-
num. Dixit quoque Moyſes ad Aaron,
Dic vniuerſæ congregationi filiorum
Iſrael, Accedite coram domino: audi-
uit enim murmur veſtrum. ¶Cum-
que loqueretur Aaron ad omnem cœ-
tum filiorum Iſrael, reſpexerunt ad ſo
litudinem: & ecce gloria domini appa
ruit in nube. Locutus eſt autem domi-
nus ad Moyſen, dicens, ||Audiui mur- Eccl,45 a
murationes filiorum Iſrael, loquere ad
eos. Veſpere comedetis carnes, & ma-
ne ſaturabimini panib9, ſcietiſq́ quod C
ego ſum dominus deus veſter. ¶Factū
eſt ergo veſpere, & aſcendēs coturnix Nũe,11.b
cooperuit caſtra: mane quoque ros ia- pſal.77.c
cuit per circuitū caſtrorū. Cumq́ ope- ſap.16, c.
ruiſſet ſuperficiē terræ, ||apparuit in ſo- iohā.6.d
litudine minutū, & ⁼quaſi pilo tuſum⁾ ⁼rotundū
in ſimilitudinem pruinæ ſuper terram, minutū

Quod cum vidiſſent filii Iſrael, dixerũt
adinuicem, Manhu? quod ſignificat,
Quid eſt hoc? ignorabãt enim quid eſ-
1.Cor.10.a ſet. Quibus ait Moyſes, Iſte eſt || panis
quem dominus dedit vobis ad veſcen-
dum. Hic eſt ſermo quem præcepit do-
minus, Colligat vnuſquiſq; ex eo quã-
tum ſufficit ad veſcendũ: gomor per
ſingula capita, iuxta numerum anima-
rum veſtrarum, quæ habitant in taber-
naculo ſic tolletis. Feceruntq; ita filii
Iſrael, & collegerunt, alius plus, alius
minus. Et menſi ſunt ad menſuram go-
2.cor.8.d mor: || nec qui plus collegerat, habuit
D amplius: nec qui minus parauerat, re-
perit minus: ſed ſinguli iuxta id quod
edere poterant, congregauerunt. ¶ Di-
xitq; Moyſes ad eos, Nullus relinquat
ex eo in mane. Qui non audierunt eũ,
ſed dimiſerũt quidã ex eo vſque mane
& ſcatere cœpit vermibus, atq; com-
putruit. Et iratus eſt contra eos Moy-
* ſingulo ſes. Colligebant autem * mane ſinguli
quantum ſufficere poterat ad veſcen-
dum: cumq; incaluiſſet ſol, liquefiebat.
¶ In die autem ſexta collegerunt cibos
duplices, id eſt duo gomor per ſingu-
los homines: venerunt autem omnes
principes multitudinis, & narraue-
runt Moyſi. Qui ait eis, Hoc eſt quod
locutus eſt dominus: requies ſabbathi
ſanctificata eſt domino cras, quodcun-
* lixandũ que * operandum eſt, facite: & quæ co-
eſt, lixate quenda ſunt, coquite: quicquid autẽ re-
liquũ fuerit, reponite vſque in mane.
E Feceruntq; ita vt præceperat Moyſes,
& non computruit, neque vermis in-
uentus eſt in eo. Dixitq; Moyſes, come-
dite illud hodie, quia ſabbathũ eſt do-
mino: non inuenietur hodie in agro.
Sex diebus colligite: in die autem ſe-
ptimo ſabbathum eſt, idcirco non in-
uenietur. Venitq; ſeptima dies, & e-
greſſi de populo vt colligerent, nõ in-
uenerunt. ¶ Dixit autem dominus ad
Moyſen, Vſquequo non vultis cuſtodi-
re mãdata mea, & legem meam? Vide-
te quod dominus dederit vobis ſabba-
thum, & propter hoc die ſexta tribuit
vobis cibos duplices: maneat vnuſquiſ-
que apud ſemetipſum, nullus egredia-
tur de loco ſuo die ſeptimo. Et ſabba-
F thizauit populus die ſeptimo. Appella-
uitque domus Iſrael nomen eius Man:
quod erat quaſi ſemen coriandri albũ,
guſtuſq; eius quaſi ſimilæ cum melle.
¶ Dixit autem Moyſes, Iſte eſt ſermo
quem præcepit dominus, Imple go-
mor ex eo, & cuſtodiatur in futuras
retro generationes: vt nouerint panẽ
quo alui vos in ſolitudine, quando e-
ducti eſtis de terra Ægypti. Dixitque
Moyſes ad Aaron, Sume vas vnum, &
mitte ibi man, quantum poteſt cape-
re gomor: & repone corã domino ad G
ſeruandum in generationes veſtras, ſi-
cut præcepit dominus Moyſi. Poſuit-
que illud Aaron in tabernaculo reſer- Nehẽ.9
uandum. || Filii autem Iſrael comede- Iudith.5
runt man quadraginta annis: donec
venirent in terram habitabilem. Hoc
cibo aliti ſunt, vſquequo tangerent fi-
nes terræ Chanaan. Gomor autem, de-
cima pars eſt ephi.

CAP. XVII.

Veniunt in Raphidim. Murmurãti-
bus datur aqua è petra. Vincunt Amale-
citas orante Moyſe.

IGitur profecta omnis multitudo fi-
liorum Iſrael de deſerto Sin, per A
manſiones ſuas, iuxta ſermonem do-
mini, caſtrametati ſunt in Raphi-
dim, vbi non erat aqua ad bibendum
populo. ¶ Qui iurgatus cõtra Moyſen,
ait, Da nobis aquam, vt bibamus. Qui-
bus reſpõdit Moyſes, Quid iurgamini
contra me? cur tentatis dominum? Si-
tiuit ergo ibi populus præ aquæ penu-
ria: & murmurauit contra Moyſen, di-
cens, Cur feciſti nos exire de Ægypto
vt occideres nos, & liberos noſtros,
ac iumenta ſiti? ¶ Clamauit autem Moy-
ſes ad dominum, dicens, Quid faciam B
populo huic? adhuc paululum, & lapi-
dabit me. Et ait dominus ad Moyſen,
Antecede populum, & ſume tecum de
ſenioribus Iſrael: & virgam || qua per- Sup.14.
cuſſiſti fluuium, tolle in manu tua, & Pſal.77.
vade. || En ego ſtabo coram te ibi ſupra 1.cor.10
petram Horeb: percutieſq; petram, &
exibit ex ea aqua, vt bibat populus.
¶ Fecit Moyſes ita coram ſenioribus
Iſrael. Et vocauit nomen loci illius
Tentatio, * propter iurgium filiorum * & Iur-
Iſrael, & quia tentauerunt dominum, gium.
dicentes, Eſtne dñs in nobis, an non? Iudit.4
¶ Venit autẽ Amalec, & pugnabat cõ- ſapiẽ.11.
tra Iſrael in Raphidim. Dixitq; Moyſes deut.25
ad Ioſue, Elige viros, & egreſſus pugna-

contra Amalec: cras ego ſtabo in vertice collis, habens virgam dei in manu mea. Fecit Ioſue vt locutus erat Moyſes, & pugnauit contra Amalec: Moyſes autem & Aaron, & Hur aſcenderũt ſuper verticem collis. Cumq́ leuaret Moyſes manus, vincebat Iſrael: ſin autẽ paulùlum remiſiſſet, ſuperabat Amalec. Manus autem Moyſi erant graues: ſumentes igitur lapidem, poſuerunt ſubter eum, in quo ſedit: Aaron autem & Hur ſuſtentabant manus eius ex vtraque parte. Et factum eſt vt manus ipſius non laſſarentur, vſque ad occaſum ſolis. Fugauitq́ Ioſue Amalec, & populum eius in ore gladii. ¶Dixit autem dominus ad Moyſen, Scribe hoc ob monimentum in libro, & trade auribus Ioſue: delebo enim memoriam Amalec ſub cælo. Aedificauitque Moyſes altare: & vocauit nomen eius, Dominus exaltatio mea, dicens, Quia manus ſolii domini, & bellum domini erit contra Amalec, à generatione in generationem.

contri- ...itque D

ſup thro ...ũ domi ...i.c.i.iu- ...auit per ...hronum ...lominus

CAP. XVIII.

Moyſes admittit cõſilium Iethro ſuper conſtituendis magiſtratibus.

Cumq́ audiſſet Iethro ſacerdos Madiã, cognatus Moyſi, omnia quę fecerat deus Moyſi, & Iſrael ppro ſuo, q̃ eduxiſſet dñs Iſrael de Aegypto. Tulit Sephorã vxorẽ Moyſi quam remiſerat: & duos filios eius, quorũ vnus vocabatur Gerſam, dicente patre, ||Aduena fui in terra aliena, alter vero Eliezer. Deus enim, ait, patris mei adiutor meus, & eruit me de gladio Pharaonis. ¶Venit ergo Iethro cognatus Moyſi, & filii eius & vxor eius ad Moyſen in deſertũ, vbi erat caſtrametatus iuxta montem dei. Et mãdauit Moyſi, dicens, Ego Iethro cognatus tuus venio ad te, & vxor tua, & duo filii tui cũ ea. Qui egreſſus in occurſum cognati ſui, adorauit, & oſculatus eſt eum: ſalutaueruntq́ ſe mutuo verbis pacificis. ¶Cũq́ intraſſet in tabernaculum narrauit Moyſes cognato ſuo cuncta quæ fecerat dominus Pharaoni & AEgyptiis, propter Iſrael: vniuerſumque laborem qui acciDiſſet eis in itinere, & quod liberauerat eos dñs. Lætatuſque eſt Iethro ſuper omnibus bonis quæ fecerat dominus Iſraeli, eò quod eruiſſet eũ de manu AEgyptiorum, & ait, Benedictus dominus qui liberauit vos de manu AEgyptiorum, & de manu Pharaonis qui eruit populum ſuũ de manu AEgypti. Nunc cognoui quia magnus dominus ſuper omnes deos, eo quod ſuperbe egerint cõtra illos. Obtulit ergo Iethro cognatus Moyſi holocauſta & hoſtias deo: veneruntq́ Aaron & omnes ſeniores filiorum Iſrael vt cõederent panẽ cum eo coram deo. ¶Altera autẽ die ſedit Moyſes vt iudicaret populũ, qui aſſiſtebat Moyſi à mane vſque ad veſperam. Quod cum vidiſſet cognatus eius, omnia ſcilicet quæ agebat in populo, ait, Quid eſt quod facis in plebe? cur ſolus ſedes, & omnis populus præſtolatur de mane vſque ad veſperã? Cui reſpondit Moyſes, venit ad me populus quærens ſententiã dei. Cumque acciderit eis aliqua diſceptatio, veniunt ad me vt iudicem inter eos, & oſtendam præcepta dei, & leges eius. At ille, Non bonam, inquit, rẽ facis: ſtulto labore conſumeris & tu, & populus iſte qui tecum eſt: vltra vires tuas eſt negotium, ſolus illud non poteris ſuſtinere. Sed audi verba mea atque conſilia, & erit dominus tecũ. Eſto tu populo in his quæ ad deum pertinent, vt referas quæ dicuntur ad eũ: oſtendaſq́ populo ceremonias & ritum colendi, viamq́ per quam ingredi debeant, & opus quod facere debeant. Prouide autem de omni plebe viros potentes & timentes deum, in quibus ſit veritas, & qui oderint auaritiam: & conſtitue ex eis tribunos & centuriones, & quinquagenarios, & decanos. Qui iudicent populum omni tempore: quicquid autem maius fuerit, referant ad te, & ipſi minora tantummodo iudicent: leuiuſque ſit tibi partito in alios onere. Si hoc feceris implebis imperium dei, & præcepta eius poteris ſuſtẽtare: & oĩs hic populus reuertetur ad loca ſua cũ pace. Quibus auditis, Moyſes fecit omnia quę ille ſuggeſſerat. Et electis viris ſtrenuis de cũcto Iſrael, cõſtituit eos principes po

Margin notes: ſocer & infra. A — ſup. 2. d. — B — C — cadẽdo cades (.i. oneri ſuccumbes) — leges, indicaq́ eis viam — D

puli tribunos, & centuriones, & quin quagenarios, & decanos. Qui iudicabant plebem omni tempore: quicquid autem grauius erat, referebant ad eũ, faciliora tantummodo iudicantes. Di
*Moyſes miſitq́ * cognatum ſuum: qui reuerſus abiit in terram ſuam.

CAPVT XIX.

19 Veniunt ad montem Sinai. Populus dei, gens ſancta. Regale ſacerdotiũ. Sanctificatur populus. Tangens montem, In tonitru & fulgure apparet deus Moyſi in monte.

A nũe,33. c. MEnſe tertio egreſſionis filiorũ Iſrael de terra Aegypti, in die hac || venerunt in ſolitudinem Sinai. Nam profecti de Raphidim, & peruenientes vſque in deſertũ Sinai, caſtrametati ſunt in eodem loco, ibique Iſrael fixit tentoria è regio-
Act,7.c. ne montis. ¶Moyſes autem || aſcendit ad deum: vocauitque eũ dominus de mõte, & ait, Hæc dices domui Iacob, & annuntiabis filiis Iſrael, Vosipſi vidiſtis quę fecerim AEgyptiis, quomodo portauerim vos ſuper alas aquilarum, & aſſumpſerim mihi. ||Si ergo au- Deu,29
dieritis vocem meam, & cuſtodieritis pactum meum, eritis mihi in ⁼peculium⁾ ⁼de⁾ cunctis populis: mea eſt enim oĩs terra. ||Et vos eritis mihi in regnum ſacerdotale, & gens ſancta. hæc ſunt verba quæ loqueris ad filios Iſrael. ¶Venit Moyſes: & cõuocatis maioribus natu populi, expoſuit omnes ſermones quos mandauerat dominus. Reſponditq́ omnis populus ſimul, Cuncta q̃ locutus eſt dominus faciemus.
B ¶Cumq́ retuliſſet Moyſes verba populi ad dominũ, ait ei dominus, Iã nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquẽtẽ ad te, & credat tibi in perpetuũ. Nuntiauit ergo Moyſes verba populi ad dominũ. Qui dixit ei, Vade ad populum, & ſanctifica illos hodie & cras, lauẽtq́ veſtimẽta ſua. Et ſint parati in diem tertium: in die enim tertia deſcendet dñs corã omni plebe ſuper montẽ Sinai. Conſtitueſq́ terminos populo p circuitũ: & dices ad eos, Cauete ne aſcendatis in montẽ, nec tãgatis fines illius: ||oĩs qui Heb,12,c

⁼vel th[e]ſaurũ d[e]lectum ⁼præ 1,Pet,2.

tetigerit montẽ, morte morieť. Manus non tanget eum, ſed lapidibus opprimetur, aut confodietur iaculis: ſiue iumentum fuerit ſiue homo, non viuet. cum cœperit clangere buccina, tunc aſcendant in montem. ¶Deſcenditque C Moyſes de monte ad populum, & ſanctificauit eum. Cumque lauiſſent veſtimenta ſua, ait ad eos, Eſtote parati in diem tertium, & ne appropinquetis

vxoribus veſtris. ¶Iamque aduenerat
tertius dies, & mane inclaruerat: & ec
ce cœperunt audiri tonitrua, ac mica-
re fulgura, & nubes denſiſsima operire
montem, clangorque buccinæ vehe-
mentius perſtrepebat, & timuit omnis
populus qui erat in caſtris. Cumque e-
duxiſſet eos Moyſes in occurſum dei
de loco caſtrorum, ſteterunt ad radi-
ut.4.b ces montis. ||Totus autem mons Sinai
fumabat: eò quod deſcendiſſet domi-
nus deus ſuper eum in igne, & aſcen-
deret fumus ex eo quaſi de fornace: e-
D ratque omnis mons terribilis. Et ſoni
tus buccinæ paulatim creſcebat in ma
ius, & prolixius tendebatur: Moyſes lo
quebatur, & deus reſpondebat ei. De-
ſcenditque dominus ſuper montem Si
nai in ipſo montis vertice, & vocauit
Moyſen in cacumen eius. Quò cum a-
ſcendiſſet, dixit ad eum. Deſcende &
conteſtare populum ne forte velit tran
ſcendere terminos ad vidēdum domi
num, & pereat ex eis plurima multitu-
mmi- do. Sacerdotes quoque qui accedūt ad
ut do- dominum, ſanctificentur, ne percutiat
ius. eos. Dixitque Moyſes ad dominum. Nō
poterit vulgus aſcendere in montem
Sinai: tu enim teſtificatus es & iuſſiſti,
dicens, Pone terminos circa montem,
& ſanctifica illum. Cui ait dominus, Va
de, deſcende: aſcendeſque tu, & Aaron
tecum: ſacerdotes autem & populus
non tranſeant terminos, nec aſcēdant
ad dominum, ne forte interficiat illos.
Deſcenditque Moyſes ad populum, &
omnia narrauit eis.

CAP. XX.

Decem præcepta. Quare apparuit deus in fulgure. Altare terreum.

A Locutuſque eſt deus cūctos ſermo
ut.5.a nes hos, ||Ego ſum dominus deus
.80.c tuus, qui eduxi te de terra AEgy-
.26.a pti de domo ſeruitutis. Non habe
.96.b bis deos alienos coram me. Non facies
tibi ſculptile, neque omnem ſimilitudi
nem quę eſt in cælo deſuper, & quæ in
terra deorſum, nec eorum quæ ſunt in
aquis ſub terra. Non adorabis ea, neq;
coles: ego ſum dominus deus tuus for-
tis zelotes, viſitans iniquitatem patrū
in filios, in tertiā & quartam generatio
nem eorum qui oderunt me, & faciens
miſericordiam in milia his qui diligūt B
me, & cuſtodiunt pręcepta mea. ¶||Nō Deut.5.b
aſſumes nomen domini dei tui in va- leui.19.c.
num. nec enim habebit inſontem do- mat.5.e
minus eum qui aſſumpſerit nomen do Eze.20.b
mini dei ſui fruſtra. ¶||Memento vt diē deut.5.b.
ſabbathi ſanctifices. Sex diebus opera- infr.31.b.
beris, & facies omnia opera tua. Septi-
mo autem die ſabbathum domini dei
tui eſt: non facies omne opus in eo, tu
& filius tuus & filia tua, ſeruus tuus &
ancilla tua, iumentum tuum & adue-
na qui eſt intra portas tuas. ||Sex enim Gen.2.a.
diebus fecit dominus cælū & terrā &
mare, & oīa quæ in eis ſunt: & requie-
uit die ſeptimo, idcirco benedixit do- C
minus diei ſabbathi, & ſanctificauit
eū. ¶||Honora patrē tuū & matrē tuā, vt Deut.5.b
ſis lōgeuus ſuper terrā quam dominus mat.15.a.
deus tuus dabit tibi. ¶||Non occides. ephe.6.a
¶Nō mœchaberis. ¶Nō furtum facies. Matt.5.c.
¶Nō loqueris contra proximū tuū fal-
ſum teſtimoniū. ¶||Nō concupiſces do Rom.7.b
mū proximi tui, Nec deſyderabis vxo
rē eius, nō ſeruū, nō ancillā, non bouē,
non aſinū, nec omnia quæ illius ſunt.
¶Cunctus autem populus videbat vo-
ces & lāpades, & ſonitū buccinæ, mō-
temq; fumantem: & perterriti ac pauo
re concuſſi, ſteterunt procul, dicentes
Moyſi, ||Loquere tu nobis, & audiemus: Heb.12.c
non loquatur nobis dominus, ne forte deut.18.c
moriamur. Et ait Moyſes ad populum,
Nolite timere: vt enim probaret vos
venit deus, & vt terror illius eſſet in vo
bis, & non peccaretis. Stetitque popu-
lus de lōge. Moyſes autē acceſſit ad ca-
liginem in qua erat deus. Dixit præte- D
rea dominus ad Moyſen, Hæc dices fi-
liis Iſrael, Vos vidiſtis q̄ de cælo locu-
tus ſim vobis. ¶Nō facietis mecū deos
argenteos, nec deos aureos facietis vo
bis. ¶Altare de terra facietis mihi,
& offeretis ſuper eo holocauſta & paci
fica veſtra, oues veſtras & boues in om
ni loco in quo memoria fuerit nomi-
nis mei: veniam ad te, & benedicam ti Deut.27.
bi. ||Quod ſi altare lapideum feceris mi a.
hi, non ædificabis illud de ſectis lapidi Ioſue.8.f
bus: ſi enim leuaueris cultrum tuum ſu
per illud, polluetur. Non aſcendes
per gradus ad altare meum, ne reuele-
tur turpitudo tua.

CAP. XXI.

De ſeruis emendis. Filia vendita in ancillam. Homicidium. Parentes percutiens. Furtum. Maledicens patri. Rixantes. Percutiens ſeruum aut prægnantē. Pœna talionis. Bos cornupeta.

A HAEC ſunt iudicia quę propones
Deu.16.c eis. ||Si emeris ſeruū Hebræū, ſex
Iere.34.c annis ſeruiet tibi: in ſeptimo
ᵉSi cū cor egredietur liber gratis. ᵃCū quali
pore ſuo veſte ᵉintrauerit, cūᵉ taliᵓexeat. ſi habēs
(i. ſolus) vxorē: & vxor egredietur ſimul. Sin au-
ᵉ corpore tem dominus dederit illi vxorē, & pe-
ſuo (i. ſo- pererit filios & filias: mulier & liberi
lus) eius erunt domini ſui, ipſe vero exibit
ᵉ corpore cumᵉveſtitu ſuoᵓ. Quod ſi dixerit ſer-
ſuo (i. ſo- uus, Diligo dominū meū & vxorem ac
lus) liberos, nō egrediar liber: offeret eū do
ᵉiudicib9 minusᵉdiisᵓ, & applicabitur ad oſtium
& poſtes, perforabitq́ aurem eius ſubu-
B la, & erit ei ſeruus in ſeculum. ¶Si quis
vēdiderit filiā ſuam in famulā, nō egre-
dietur ſicutᵉancillæ exire conſueuerūt.
ᵉ& nemini deſpō- Si diſplicuerit oculis domini ſui, ᵃcui
ſauit eam tradita fueritᵓ, dimittet eam: populo au-
ᵉquia tem alieno vēdendi non habebit pote-
ſtatem, ᵉſiᵓſpreuerit eam. Sin autem filio
ſuo deſpōderit eam, iuxta morē filiarū
faciet illi. Quod ſi alterā ei acceperit,
ᵉalimētū, prouidebit puellæᵉnuptiasᵓ, & veſtimē-
ᵉtēpus nō ta, &ᵉpretiū pudicitiæ non negabitᵓ. Si
diminuet tria iſta non fecerit, egredietur gratis
ei (i. con- abſque pecunia. ¶||Qui percuſſerit ho-
greſſuᵉſuo minemᵉvolens occidereᵓ, morte moria-
non pri- tur. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed
uabit) deus illud tradidit in manu eius: con-
leui.24.c ſtituā tibi locū in quē fugere debeat. Si
ᵉita vt mo- quis per induſtriā occiderit proximū
riatur, ſuū, & per inſidiasᵓ: ab altari meo auel-
les eum vt moriatur. ¶Qui percuſſerit
C patrem ſuū aut matrē, morte moriatur.
¶ Qui furatus fuerit hominem, & ven-
Leui.20.b diderit eum, cōuictus noxæ, morte mo-
Pro.20.c riatur. ¶||Qui maledixerit patri ſuo vel
mar.15.a. matri, morte moriatur. ¶Si rixati fue-
rint viri, & percuſſerit alter proximū
ſuū lapide vel pugno, & ille mortuus
nō fuerit, ſed iacuerit in lectulo: ſi ſur-
rexerit, & ambulauerit foris ſuper bacu-
D lum ſuum, innocens erit qui percuſſe-
rit, ita tamen vt operas eius, & impen-
ſas in medicos, reſtituat. ¶Qui percuſſe-
rit ſeruum ſuum, vel ancillam virga, &
mortui fuerint in manibus eius, ᵉcri-
minis reus eritᵓ. ſin autem vno die vel
duobus ſuperuixerit, non ſubiacebit ᵃvind
pœnæ, quia pecunia illius eſt. ¶Si rixa- patiet
ti fuerint viri, & percuſſerit quis mulie-
rem prægnantem, & abortiuū quidē fe-
cerit, ſed ipſa vixerit: ſubiacebit dāno
quantū maritus mulieris expetierit, &
arbitri iudicauerint. ||Sin autē mors eius
fuerit ſubſecuta, reddet animam pro Mat.5.
anima, oculum pro oculo, dentem pro leui.2
dente, manum pro manu, pedem pro dcu.1
pede, aduſtionē pro aduſtione, vulnus E
pro vulnere, liuorē pro liuore. ¶Si per-
cuſſerit quiſpiam oculum ſerui ſui aut
ancillæ, & luſcos eos fecerit, dimittet
eos liberos pro oculo quem eruit. Den-
tem quoque ſi excuſſerit ſeruo vel an-
cillæ ſuæ, ſimiliter dimittet eos liberos.
¶Si bos cornu percuſſerit virū aut mu-
lierem, & mortui fuerint, lapidibus ob-
ruetur, & nō comedentur carnes eius.
dominus quoque bouis innocens erit.
Quod ſi bos cornupeta fuerit ab heri
& nudiuſtertius, & conteſtati ſunt do-
minum eius, nec recluſerit eum, occi-
deritque virum aut mulierem: bos lapi-
dibus obruetur, & dominum illius oc-
cident. Quod ſi pretium fuerit ei impo- F
ſitū, dabit pro anima ſua quicquid fue-
rit poſtulatus. Filium quoque & filiā ſi
cornu percuſſerit, ſimili ſentētiæ ſub-
iacebit. Si ſeruum ancillāque inuaſerit,
triginta ſiclos argenti domino dabit,
bos vero lapidibus opprimetur. ¶Si
quis aperuerit ciſternā, & foderit, & nō G
operuerit eam, cecideritque bos aut aſi-
nus in eam, reddet dominus ciſternæ
pretium iumentorum: quod autē mor-
tuum eſt, ipſius erit. ¶Si bos alienus bo-
uem alterius vulnerauerit & ille mor-
tuus fuerit: vendent bouem viuum,
& diuident pretium, cadauer autem
mortui inter ſe diſpertient. Si au-
tem ſciebat quod bos cornupeta eſ-
ſet ab heri & nudiuſtertius, & non
cuſtodiuit eum dominus ſuus: red-
det bouem pro boue, & cadauer inte-
grum accipiet.

CAP. XXII.

Pœna furis. Damnum factum. Depoſiti lex. Commodatum. Conſtuprata virgo. Maleficæ. Coiens cum iumento. Idololatra. Aduena. Vidua. Pignora. Magiſtratus. Principes. Primogenita.

A Siquis furatus fuerit bouem aut ouem, & occiderit, vel vendiderit: quinque boues pro vno boue reſtituet, & quatuor oues pro vna oue. Si effringens fur domum ſiue ſuffodiens fuerit inuētus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor nō erit reꝰ ſanguinis. Quod ſi orto ſole hoc fecerit homicidium perpetrauit, & ipſe morietur. si nō habuerit quod pro furto reddat, ipſe vænundabitur. ſi inuentū fuerit apud eum quod furatus eſt, viuens, ſiue bos, ſiue aſinus, ſiue ouis, duplū reſtituet. ¶Si læſerit quiſpiam agrum vel vineam, & dimiſerit iumentum ſuum vt depaſcatur aliena: quicquid optimū habuerit in agro ſuo vel in vinea, pro dāni æſtimatione reſtituet. Si egreſſus ignis inuenerit ſpinas, & comprehenderit aceruos frugum, ſiue ſtantes ſegetes

B in agris: reddet damnū qui ignē ſuccenderit. ¶Si quis commendauit amico pecuniam aut vas in cuſtodiam: & ab eo qui ſuſceperat, furto ablata fuerint: ſi inuenitur fur, duplū reddet: ſi latet fur, dominus domus applicabitur ad deos & iurabit ꝙ non extenderit manum in rē proximi ſui ad perpetrādā fraudē, tam in boue q̄ in aſino, & oue ac veſtimēto, & quicquid dāni inferre poteſt: ad deos vtriuſque cauſa perueniet: & ſi illi iudicauerint, duplum reſtituet proximo ſuo. ¶Si quis commendauerit proximo ſuo aſinum, bouem, ouem, & omne iumentum ad cuſtodiam, & mortuum fuerit aut debilitatum, vel captū ab hoſtibus, nulluſque hoc viderit: iuſiurandum erit in medio quod non extenderit manū ad rē proximi ſui: ſuſcipietꝗ dominus iuramētum, & ille reddere non cogetur. ‖Quod ſi furto ablatum fuerit, reſtituet damnum domino. Si comeſtum à beſtia, deferat ad eum, quod occiſum eſt, & non reſtituet.

C ¶ Qui à proximo ſuo quicquid horum mutuo poſtulauerit, & debilitatum aut mortuum fuerit domino non præſente: reddere compelletur. Quod ſi impræſentiarum dominus fuerit, nō reſtituet: maxime ſi conductū venerat pro mercede operis ſui. ¶Si ſeduxerit quis virginem necdum deſponſatam, dormieritque cum ea: dotabit eam, & habebit eam vxorem. Si pater virginis dare noluerit, reddet pecuniam iuxta modum dotis, quam virgines accipere conſueuerunt. ¶ Maleficas non patieris viuere. ¶ Qui coierit cum iumento, morte moriatur. ¶‖Qui immolat diis, occidetur, præterquam domino ſoli. Leui. 19. g
¶ Aduenam non contriſtabis, neque affliges eum. aduenæ enim & ipſi fuiſtis in terra AEgypti. ‖¶Viduæ & pupillo non nocebitis. Si læſeritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorē eorum: & indignabitur furor meus, percutiamque vos gladio, & erunt vxores veſtræ viduæ, & filii veſtri pupilli. Zac. 7. c. D
¶ Si pecuniam mutuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, nō vrgebis eū quaſi exactor, nec vſuris opprimes. ¶Si pignus à proximo tuo acceperis veſtimentum, ante ſolis occaſum reddes ei. Ipſum enim eſt ſolum quo operitur, indumentum carnis eius, nec habet aliud in quo dormiat: ſi clamauerit ad me, exaudiam eum, quia miſericors ſum. Act. 13. a
¶‖Diis non detrahes, & principi populi tui non maledices. ¶Decimas tuas & primitias tuas non tardabis offerre: ‖primogenitum filiorum tuorum dabis mihi. Leui. 21. b ezec. 44. g.
De bobus quoque, & ouibus ſimiliter facies, ſeptem diebus ſit cum matre ſua, die octaua reddes illū mihi. ¶Viri ſancti eritis mihi: carnem quæ à beſtiis fuerit prægustata, non comedetis, ſed proiicietis canibus.

CAP. XXIII.

Mendacium. Iudex. Pauper. Inimici. Innocens. Munera. Peregrini. Sabbathum. Dii externi. Feſtum anni. Sāguis. Primitiæ. Seruire deo. Chananæi quare paulatim expulſi.

A Non ſuſcipies vocem mendacii, nec iunges manum tuam vt pro impio dicas falſum teſtimoniū. ¶Non ſequeris turbam ad faciēdum malum: nec in iudicio, plurimorū acquieſces ſententiæ, vt à vero deuies. Pauperis quoque non miſereberis in iudicio. ¶‖Si occurreris boui inimici tui, aut aſino erranti, reduc ad eum. Si videris aſinum odientis te, iacere ſub onere, non pertranſibis, ſed ſubleuabis cum eo. ¶Non declinabis in iudicium pauperis. ¶Mendacium fugies. Deu. 22. a

Dan.13.f. ¶||Inſontem & iuſtũ non occides, quia
Deu.16.d auerſor impiũ,¶Nec accipies munera
eccl.20.d quæ etiã excæcant prudentes, & ſub-
uertunt verba iuſtorũ. ¶Peregrino mo
leſtus non eris. ſcitis enim aduenarum
Gen.46.a animas,quia & ipſi||peregrini fuiſtis in
B terra AEgypti. ¶Sex annis ſeminabis
terrã tuã,& cõgregabis fruges eius. An
no autẽ ſeptimo dimittes eã,& requi-
eſcere facies,vt comedãt pauperes po
puli tui: & quicquid reliquum fuerit
edãt beſtiæ agri, ita facies in vinea, &
in oliueto tuo.¶Sex diebus operaberis
ſeptimo die ceſſabis, vt requieſcat bos
& aſinus tuus,& refrigeretur filius an-
cillæ tuæ,& aduena. Omnia quæ dixi
vobis,cuſtodite.¶Et per nomen exter-
norũ deorũ non iurabitis,neque audie
tur ex ore veſtro. ¶Tribus vicibus per
C ſingulos annos mihi feſta celebrabitis.
Solennitatẽ azymorũ cuſtodies. Septẽ
Sup.13.a. diebus comedes azyma ||ſicut præce-
Inf.34.c. pi tibi tempore menſis nouorũ. ||quan
deut.16.a do egreſſus es de AEgypto:||non appa-
eccli 35.a rebis in conſpectu meo vacuus. Et ſolẽ
nitatẽ meſſis primitiuorum operis tui,
quæcunque ſeminaueris in agro:ſolẽni
tatẽ quoq; in exitu anni,quãdo congre
gaueris oẽs fruges tuas de agro. ¶Ter
in anno apparebit omne maſculinum
D tuũ corã domino deo.¶Nõ immolabis
ſuper fermẽto ſanguinẽ victimæ meæ,
nec remanebit adeps ſolẽnitatis meæ
Deu.14.c vſque mane. ||Primitias frugũ terræ tuę
inf.34.c. deferes in domũ domini dei tui: nec
[b] i.quãdiu coques hœdũ[a] in lacte[b] matris ſuæ. ¶Ec
ſugit lac ce ego mittam angelũ meũ,qui præce-
dat te,& cuſtodiat in via, & introdu-
cat in locũ quẽ præparaui.Obſerua eũ:
[c] exacer- & audi vocẽ eius, non[a] contemnendũ
bes eum. putes[b]:quia nõ dimittet cũ peccaueri-
tis:& eſt nomẽ meũ in illo. Quod ſi au
dieris vocẽ eius,& feceris omnia quæ
E loquor,inimicus ero inimicis tuis,& af
Infr.13.a. fligam affligentes te. ||Præcedetque te
ioſue.24. angelus meus & introducet te ad A-
c. morrhæum , & Hethæum , & Phere-
deut.7.c. zæum, Chananæumq; , & Heuæum &
Iebuſæum,quos ego conteram.Non a-
dorabis deos eorum, nec coles eos:nõ
facies opera eorum,ſed deſtrues eos:&
confringes ſtatuas eorum.Seruietiſque
domino deo veſtro,vt benedicam pa-
nibus tuis,& aquis,& auferam infirmi
tatem de medio tui,Non erit infœcun
da , nec ſterilis in terra tua:numerum Deu.
dierum tuorum implebo. Terrorem F
meum mittam in præcurſum tuum,&
occidam omnẽ populum, ad quem in
gredieris , cunctorumque inimicorum
tuorum coram te terga vertam , emit-
tens crabrones prius , qui fugabunt
Heuæum,& Chananæum,& Hethęum,
antequam introeas. Non eiiciam eos à
facie tua anno vno : ne terra in ſolitu-
dinem redigatur, & creſcant contra te
beſtiæ. Paulatim expellam eos de con
ſpectu tuo , donec augearis , & poſſi- G
deas terram . Ponam autem terminos
tuos à mari rubro vſque ad mare Palæ
ſthinorum , & à deſerto vſque ad flu-
uium: tradam in manibus veſtris habi
tatores terræ,& eiiciam eos de conſpe Deu. 7
ctu veſtro. || Non inibis cum eis fœdus infr.34
nec cum diis eorum. Non habitent in
terra tua,ne forte peccare te faciant in
me,ſi ſeruieris diis eorũ,quod tibi cer
te erit in ſcandalum.

CAP. XXIIII.

¶ Moyſes rurſus ſcandit montẽ.Scri-
bit verba dei.ſanguis fœderis. ſeniores
Iſrael iudicantes populum.

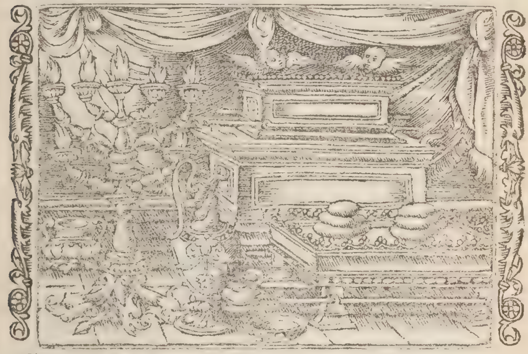
MOyſi quoque dixit,Aſcende ad
dominum tu & Aaron, Nadab A
& Abiu , & ſeptuaginta ſenes
ex Iſrael , & adorabitis procul.
Soluſque Moyſes aſcendet ad dominũ,
& illi non appropinquabunt: nec po
pulus aſcendet cum eo . ¶Venit ergo
Moyſes, & narrauit plebi omnia verba
domini,atque iudicia:reſpõditque cũ-
ctus populus vna voce. Omnia verba
domini,quæ locutus eſt,faciemus. Scri
pſit autem Moyſes vniuerſos ſermones
domini & mane conſurgens ædifica-
uit altare ad radices montis, & duode
cim titulos per duodecim tribus Iſra-
el . ¶Miſitque iuuenes de filiis Iſrael. B
& obtulerunt holocauſta , immolaue-
runtque victimas pacificas domino vi
tulos.Tulit itaque Moyſes dimidiã par
tem ſanguinis,& miſit in crateras:par-
tem autem reſiduam fudit ſuper altare
Auſſumenſq; volumen fœderis,legit au
diente populo.qui dixerũt,Omnia quę
locutus eſt dominus faciemus , & eri-
mus obedientes. Ille vero , ſumptum
ſanguinem reſperſit in populum. & ait

).e. ||Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit
dominus vobiſcum ſuper cunctis ſer-
C monibus his. ¶Aſcenderuntq́ Moyſes
& Aaron, Nadab, & Abiu, & ſeptuagin
ta de ſenioribus Iſrael: & viderunt deū
Iſrael: & ſub pedibus eius quaſi opus la
pidis ſapphirini, & quaſi cælum cum
rin ſerenum eſt. Nec ˹ſuper eos qui procul
ſi- receſſerant de filiis˺ Iſrael, miſit manū
ıci. ſuam, videruntq́ deum & comederūt,
ter- ac biberunt. ¶Dixit autem dominus ad
orin Moyſen, Aſcende ad me in montem, &
vi- eſto ibi: daboq́ue tibi tabulas lapideas:
D) & legem, ac mandata quę ſcripſi, vt do
ceas eos. Surrexerunt Moyſes, & Ioſue
miniſter eius aſcendenſque Moyſes in
montem dei, ſenioribus ait, Expectate
hic donec reuertamur ad vos. habetis
D Aaron, & Hur vobiſcum: ſi quid natum
fuerit quæſtionis, referetis ad eos. Cū-
que aſcendiſſet Moyſes, operuit nubes
montem, & habitauit gloria domini ſu
per Sinai, tegēs illum nube ſex diebus:
ſeptimo autē die vocauit eum de me-
dio caliginis. Erat autem ſpecies gloriæ
domini, quaſi ignis ardens ſuper verti
cem montis in conſpectu filiorū Iſrael.
Ingreſſuſque Moyſes medium nebulæ,
aſcendit in montem: & fuit ibi quadra
ginta diebus, & quadraginta noctibus.

CAPVT XXV.

Dona voluntaria exigit deus à populo pro confectione tabernaculi. Forma arcę, propitiatorii, cherubim, mēſę, ſacrorum vaſorū, cādelabri, lucernarū.

LOcutúſque eſt dominus ad Moy- A
ſen, dicens, ||Loquere filiis Iſrael, Infr. 35.a.
vt tollant mihi ˹primitias˺ ab om ˹ oblationem
ni homine qui offert vltroneus,
accipietis eas: Hęc ſunt autem quę ac-
cipere debetis, Aurum, & argentum, &
æs, hyacinthum & purpuram, coccūq́
bis tinctum, & byſſum, pilos caprarū,
& pelles arietum rubricatas, pelleſque
˹ianthinas˺, & ligna ſetim, oleum ad lu ˹ taxorū.
minaria concinnanda, aromata in vn-
guentum, & thymiamata boni odoris,
lapides onychinos, & gemmas ad or-
nandum ephod, ac rationale. Facient-
que mihi ſanctuarium, & habitabo in

9.a. medio eorum: ||iuxta omnem ſimilitu
dinem tabernaculi quod oſtendam ti-
bi, & omnium vaſorum incultum eius,
ſicq́ facietis illud. ¶Arcā de lignis ſe-
tim compingite, cuius longitudo ha-
beat duos & ſemis cubitos, latitudo cu
bitum & dimidium, altitudo cubitum
ſimiliter ac ſemiſſem. Et deaurabis eam B
auro mundiſſimo intus & foris: facieſ-
que ſuprà coronā auream per circuitū:
& quatuor circulos aureos, quos pones
per quatuor arcę angulos, duo circuli
ſint in latere vno: & duo in altero. Fa-
cies quoq́ vectes de lignis ſetī, & ope-

ries eos auro. Induceſque per circulos qui ſunt in arcæ lateribus, vt portetur in eis, qui ſemper erunt in circulis, nec vnquam extrahentur ab eis. Poneſq; in arca teſtificationem quam dabo tibi. ¶Facies & propitiatorium de auro mũdiſſimo: duos cubitos & dimidium tenebit longitudo eius, & cubitum ac ſemiſſem latitudo. ¶Duos quoq; cherubim aureos, & productiles facies, ex vtraq; parte oraculi. Cherub vnus ſit in latere vno, & alter in altero. Vtrunque latus propitiatorii tegant * expandentes alas. & operientes oraculum, reſpiciantq; ſe mutuo verſis vultibus in propitiatorium quo operienda eſt arca, in qua pones teſtimonium quod dabo tibi. Inde ᵃpręcipiam⁾, & loquar ad te ſupra propitiatorium, ac de medio duorum cherubim qui erunt ſuper arcam teſtimonii: cunctaq; mandabo per te filiis Iſrael. ¶Facies & menſam de lignis

* cherubim

ᵃ teſtificabor tibi, (ſub. q; tecũ ſim)

C ſetim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, & in altitudine cubitum ac ſemiſſem. Et inaurabis eam auro puriſſimo: facieſque illi labium aureum per circuitum, & ipſi labio coronam interraſilem altam quatuor digitis: & ſuper illam alteram coronam aureolam. Quatuor quoq; circulos aureos præparabis, & pones eos in quatuor angulis eiuſdem menſę per ſingulos pedes. Subter coronam erunt circuli aurei: vt mittant vectes per eos, & poſſit menſa portari. Ipſos quoq; vectes facies de lignis ſetim, & circũdabis auro ad ſubuehendam menſam. ¶Parabis & acetabula, ac phialas, thuribula, & cyathos, in quibus offerenda ſunt libamina, ex auro puriſſimo. Et pones ſuper menſam panes propoſitionis in conſpectu meo ſemper. ¶Facies & candelabrũ

D ductile de auro mũdiſſimo, haſtile ei9, & calamos, ſcyphos & ſphærulas, ac lilia ex ipſo procedẽtia. Sex calami egredientur de lateribu: stres ex vno latere, & tres ex altero. Tres ſcyphi quaſi in nucis modum per calamos ſingulos, ſphærulæque ſimul, & lilia. Et tres ſimiliter ſcyphi inſtar nucis in calamo altero, ſphærulæq; ſimul & lilia, hoc erit opus ſex calamorum, qui producendi ſunt de haſtili. In ipſo autem candelabro erũt quatuor ſcyphi in nucis modum, ſphærulæq; per ſingulos, & lilia. Sphærulæ ſub duobus calamis per tria loca, qui ſimul ſex fiunt procedentes de haſtili vno. Et ſphærulæ igitur & calami ex ipſo erunt. vniuerſa ductilia de auro puriſſimo. ¶Facies & lucernas ſeptem, & pones eas ſuper cãdelabrum: vt luceãt ex aduerſo. Emũctoria quoq;, & vbi ea quæ emũcta ſunt extinguantur, fiant auro puriſſimo. Omne põdus candelabri cum vniuerſis vaſis ſuis habebit talẽtum auri puriſſimi. ‖Inſpice, & fac ſecundum exemplar quod tibi in monte monſtratum eſt.

Heb Act.

CAP. XXVI.

☞Forma tabernaculi. Velum. Situs arcæ, propitiatorii, menſę, & candelabri: Tentorium.

A Tabernaculum vero ita fiet, Decẽ cortinas de byſſo retorta, & hyacintho, ac purpura, coccoq; bis tincto, ᵃvariatas⁾opere plumario facies. Longitudo cortinæ vnius habebit vigintiocto cubitos: latitudo, quatuor cubitorum erit. Vnius menſuræ fient vniuerſa tentoria. Quinque cortinæ ſibi iungentur mutuo, & aliæ quinque nexu ſimili cohærebunt. Anſulas hyacinthinas in lateribus ac ſummitatibus facies cortinarum vt poſſint inuicem copulari. Quinquagenos anſulas cortina habebit in vtraq; parte, ita inſertas, vt anſa contra anſam veniat, & altera alteri poſſit adaptari. Facies &

ᵃ ch

B quinquaginta circulos aureos quibus cortinarum vela iungẽda ſunt, vt vnũ tabernaculum fiat. ¶Facies & ᵃſaga cilicina⁾ vndecim, ad operiendum tectũ tabernaculi. Longitudo ſagi vnius habebit triginta cubitos, & latitudo quatuor: æqua erit menſura ſagorum omnium. E quibus quinq; iunges ſeorſum, & ſex ſibi mutuo copulabis, ita vt ſextum ſagum in fronte tecti duplices. Facies & quinquaginta anſas in ora ſagi vnius, vt coniungi cum altero queat: & quinquaginta anſas in ora ſagi alte-

ᵃ co è p pra & i

C rius, vt cum altero copuletur. ¶Facies & quinquaginta fibulas æneas, quibus iungantur anſæ, vt vnum ex omnibus operimentum fiat. Quod autem ſuperfuerit in ſagis quę parantur tecto, id eſt vnum ſagum quod amplius eſt, ex medietate eius operies poſteriora taber-

naculi.Et cubitus ex vna parte pende-
bit,& alter ex altera qui plus eſt in ſa-
gorum longitudine,vtrunque latus ta-
bernaculi protegens.¶Facies & operi-
mentum aliud tecto de pellibus arietū
rubricatis : & ſuper hoc rurſum aliud
operimētū ˹de ianthinis˺ pellibus. ¶Fa
cies & tabulas ſtātes tabernaculi de li
gnis ſetim, quæ ſingulæ denos cubitos
in longitudine habeant,& in latitudi-
D ne ſingulos ac ſemiſſem.In lateribus ta
bulæ,duæ incaſtraturę fient,quibus ta
bula alteri tabulæ connectatur: atq; in
hunc modum cunctæ tabulæ parabun
tur. Quarū viginti erunt in latere me-
ridiano quod vergit ad auſtrum. Qui-
bus quadraginta baſes argenteas fun-
des , vt binæ baſes ſingulis tabulis per
duos angulos ſubiiciātur.In latere quo
que ſecundo tabernaculi quod vergit
ad aquilonē,viginti tabulæ erunt, qua
draginta habentes baſes argenteas,bi-
næ baſes ſingulis tabulis ſupponentur.
Ad occidentalem vero plagam taber-
E naculi facies ſex tabulas,& rurſum alias
duas quæ in angulis erigantur poſt ter
gum tabernaculi.Eruntq; ſibi coniun-
ctę a deorſum vſque ſurſum,& vna om
nes compago retinebit. Duabus quoq;
tabulis quæ in angulis ponendæ ſunt,
ſimilis iunctura ſeruabitur.Et erunt ſi-
mul tabulæ octo,baſes earum argenteę
ſedecim,duabus baſibus per vnam ta-
bulam ſupputatis.¶Facies & vectes de
lignis ſetim quinque ad cōtinendas ta
bulas ī vno latere tabernaculi, & quin
que alios in altero, & eiuſdem numeri
ad occidentalem plagam:qui mittētur
per medias tabulas a ſūmo vſq; ad ſum
mum.¶Ipſas quoq; tabulas deaurabis,
F & fundes in eis anulos aureos per quos
vectes tabulata contineant,quos ope-
ries laminis aureis.Et eriges tabernacu
lum iuxta exemplar quod tibi in mon
te mōſtratum eſt.¶Facies & velum de
hyacintho,& purpura,coccoq; bis tin
cto,& byſſo retorta opere plumario &
˹pulchra varietate contextum˺ , quod
appendes ante quatuor columnas de
lignis ſetim,quæ ipſæ quidem deaura-
tæ erunt,& habebunt capita aurea,ſed
baſes argenteas. ¶Inſeretur autem ve-
lum per circulos,intra quod pones ar-
cam teſtimonii, quo & ſanctuarium &
ſanctuarii ſanctuaria diuidentur.¶Po-
nes & propitiatorium ſuper arcam te- G
ſtimonii in ſancta ſanctorū: menſamq;
extra velum:& cōtra menſam candela
brum in latere tabernaculi meridiano:
menſa enim ſtabit in parte Aquilonis
¶Facies & tentorium in introitu taber
naculi de hyacintho,& purpura, coc-
coq; bis tincto , & byſſo retorta opere
plumarii . Et quinque columnas deau-
rabis lignorū ſetim,ante quas ducetur
tentorium, quarum erunt capita aurea
& baſes æneæ.

CAP. XXVII.

Forma altaris, atrii , tentoriorum,
columnarum.Oleum lucernæ.

FAcies & altare de lignis ſetī,quod A
habebit quinque cubitos in longi
tudine , & totidem in latitudine,
id eſt quadrum, & tres cubitos in
altitudine,Cornua autem per quatuor
angulos ex ipſo erunt: & operies illud
ære . Facieſque in vſus eius lebetes ad
ſuſcipiendos cineres,& forcipes atque
ſuſcinulas,& ignium receptacula.om-
nia vaſa,ex ære fabricabis . Craticulā-
que in modum retis æneam : per cuius
quatuor angulos erunt quatuor annu-
li ænei , quos pones ſubter arulam al-
taris.eritque craticula vſque ad altaris
medium.Facies & vectes altaris de li-
gnis ſetim duos,quos operies, laminis
æneis: & induces per circulos, erunt-
que ex vtroque latere altaris ad por-
tandum.Non ſolidum,ſed inane & ca-
uum intrinſecus facies illud,ſicut tibi
in monte monſtratum eſt. ¶Facies & B
atrium tabernaculi , in cuius auſtrali
plaga contra meridiem erunt tentoria
de byſſo retorta . Centum cubitos vnū
latus tenebit in longitudine,& colum
nas viginti cum baſibus totidem ęneis,
quæ capita cum cælaturis ſuis habebūt
argentea. Similiter & in latere aquilo-
nis per longum erunt tentoria centum
cubitorū,colūnę viginti,& baſes æneę
eiuſdē numeri, & capita earū cū cęla-
turis ſuis argētea.In latitudine verò a-
trii qđ reſpicit ad occidentē, erūt tēto C
ria p quinquaginta cubitos, & colūnæ
decē,baſeſq; totidē.In ea quoq; atrii la
titudine q̄ reſpicit ad orientē,quinqua
ginta cubiti erūt, in qbus quindeci cu
bitorū tentoria lateri vno deputabunt,

columnæque tres & baſes totidem: & in latere altero erunt tentoria cubitos obtinentia quindecim, columnæ tres & baſes totidem. In introitu vero atrii fiet tentorium cubitorum viginti ex hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta opere plumarii, colũnas habebit quatuor, cum baſibus totidem. Omnes columnę atrii per circuitum veſtitæ erunt argē
D teis laminis, capitibus argenteis, & baſibus æneis. In longitudine occupabit atrium cubitos centum, in latitudine quinquaginta, altitudo quinque cubitorum erit, fietque de byſſo retorta, & habebit baſes æneas. Cuncta vaſa tabernaculi in omnes vſus & ceremonias, tam paxillos eius quàm atrii, ex ære facies. ¶Præcipe filiis Iſrael vt afferant tibi oleum de arboribus oliuarum puriſſimum, piloque contuſum: vt ardeat lucerna ſemper in tabernaculo teſtimonii extra velum quod oppēſum eſt teſtimonio. Et collocabunt eam Aaron & filii eius, vt vſque mane luceat coram domino. Perpetuus erit cultus per ſucceſſiones eorum à filiis Iſrael.

CAP. XXVIII.

Ornatus Aaronis ſacerdotis, & filiorum eius.

A Pplica quoq; ad te Aaron fratrē tuum cum filiis ſuis de medio filiorum Iſrael, vt ſacerdotio fungantur mihi Aaron, Nadab & Abiu, Eleazar, & Ithamar, Facieſq; veſtem ſanctam Aaron fratri tuo in gloriam & decorem. Et loqueris cunctis ſapientibus corde, quos repleui ſpiritu prudentiæ, vt faciant veſtes Aaron in quibus ſanctificatus miniſtret mihi. Hæc autem erunt veſtimenta quæ facient. [a]Rationale & ſuperhumerale, tunicam & lineam ſtrictam, [b]cidarim & baltheum. Facient veſtimenta ſancta fratri tuo Aaron & filiis eius, vt ſacerdotio fungantur mihi. Accipientq; aurum & hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum & byſſum.

[a] Pe... le &...
[b] vel...

Facient autem ſuperhumerale de auro & hyacintho & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta opere polymito. Duas oras iūctas habebit in vtroque latere ſummitatum, vt in vnū redeant. Ipſa quoque textura & cuncta operis varietas erit ex auro & hyacintho & purpura, coccoq; bis tincto, &
B byſſo retorta. Sumeſque duos lapides onychinos, & ſculpes in eis nomina filiorum Iſrael, ſex nomina in lapide vno, & ſex reliqua in altero, iuxta ordinem natiuitatis eorum. ||Opere ſculptoris & cælatura gemmarii, ſculpes eos nominibus filiorum Iſrael, incluſos auro atque circundatos, & pones in vtroque latere ſuperhumeralis, memoriale filiis Iſrael. Portabitq; Aaron nomina eorum coram domino ſuper vtrunque humerum, ob recordationem. ¶Facies & vncinos ex auro, & duas catenulas auri puriſſimi ſibi inuicem cohærentes, *quas inſeres vncinis. ¶Rationale quoque iudicii facies opere polymito iuxta texturam ſuperhumeralis ex auro, hyacintho, & purpura, coccoq; bis tincto, & byſſo retorta. Quadrangulū erit & duplex: menſuram palmi habebit tam in longitudine quam in latitu-
C dine, Poneſq; in eo quatuor ordines lapidum. in primo verſu erit lapis ſardius, & topazius, & ſmaragdus, in ſecundo: carbunculus, ſapphirus, & iaſpis. in tertio: ligyrius, achates, & amethyſt9 in quarto: chryſolitus, onychinus, & beryllus, incluſi auro erunt per ordines ſuos. Habebuntq; nomina filiorum Iſrael: duodecim nominibus cælabuntur, ſinguli lapides nominibus ſingulorum per duodecim tribus. ¶Facies in rationabili catenas ſibi inuicem cohærentes, ex auro puriſſimo: & duos annulos aureos quos pones in vtraq; rationalis ſummitate: catenaſque aureas iunges annulis qui ſunt in marginibus eius: & ipſarum catenarum extrema duobus copulabis vncinis in vtroque latere ſuperhumeralis, quod rationale reſpicit. ¶Facies & duos annulos aureos quos pones in ſummitatibus rationalis, in oris quæ è regione ſunt ſuperhumeralis & poſteriora eius aſpiciunt. Necnon & alios duos annulos aureos qui ponendi ſunt in vtroque latere ſuperhumeralis deorſum, quod reſpicit contra faciem iuncturæ inferioris, vt aptari poſſit cum ſuperhumerali, & ſtringatur ratiōale annulis ſuis cū annulis ſuperhumeralis vitta hyacinthina, vt maneat iunctura fabrefacta, & à ſeinuicem rationale & ſuperhumerale nequeāt ſeparari. ¶Portabitq; Aarō nomina filiorum Iſrael in rationali iudicii ſuper pectus ſuum: quando ingreditur ſanctuarium memoriale coram
E domino inæternum. Pones autem in rationali iudicii doctrinam & veritatem: quæ erunt in pectore Aaron quando ingredietur coram domino: & geſtabit iudicium filiorum Iſrael in pectore ſuo in conſpectu domini ſemper ¶Facies & tunicam ſuperhumeralis totam hyacinthinam, in cuius medio ſupra erit capitium, & ora per gyrum eius textilis, ſicut fieri ſolet in extremis veſtium partibus, ne facile rumpatur. Deorſum vero ad pedes eiuſdem tunicæ per circuitum quaſi mala punica facies ex hyacintho, & purpura, & cocco bis tincto, miſtis in medio tintinnabulis, ita vt tintinnabulum ſit aureum & malum punicum, rurſumq; tin-
F tinnabulum aliud aureū & malū punicum. ||Et veſtietur ea Aaron in officio miniſterii, vt audiatur ſonitus quando ingreditur & egreditur ſanctuarium in conſpectu domini, & non moriatur. ¶Facies & laminā de auro puriſſimo: in qua ſculpes opere cælatoris, Sanctū domino. Ligabiſq; eam vitta hyacinthina, & erit ſuper tiaram, imminens fronti pontificis. Portabitq; Aaron iniquitates eorum quæ obtulerunt & ſanctificauerunt filii Iſrael, in cunctis muneribus & donariis ſuis. Erit autē lamina ſemper in frōte eius, vt placatus ſit ei dominus. ¶Stringeſq; tunicam byſſo, & tiaram byſſinam facies, & baltheū opere plumarii. Porro filiis Aron tunicas lineas parabis & baltheos ac tiaras in
G gloriam & decorem: veſtieſque his omnibus Aaron fratrem tuū & filios eius cum eo. Et cunctorum conſecrabis manus, ſanctificabiſq; illos, vt ſacerdotio fungantur mihi. ¶Facies & feminalia linea, vt operiant carnem turpidinis ſuæ à renibus vſque ad femora: & vtētur eis Aaron & filii eius quando in-

Margin notes: ...18. d — ...cies ope... lecti i. ſe ...cem ...nple... ...tes. — Vrim & Thūmim i. lumē & plenitudinem. — Eccl. 45. b — ipſos reconciliet domino.

gredientur tabernaculum teſtimonii, vel quando appropinquant ad altare vt miniſtrent in ſanctuario, ne iniqui- tatis rei moriantur. "Legitimum 'ſem piternũ erit Aaron '& ſemini eius poſt eum.

"ſtatutũ (vt mos)

CAP. XXIX.

Modus conſecrandi, ſacerdotes, Ri tuſq; offerendi pro eis.

A Sed & hoc facies, vt mihi in ſacer dotio conſecrentur. Tolle vitulũ de armento, & arietes duos imma culatos, paneſq; azymos, &" cru- ſtulam 'abſq; fermento, quæ "conſperſa ſit ' oleo, lagana quoque azyma oleo lita: de ſimila triticea cuncta facies. Et poſita in caniſtro offeres: vitulũ autẽ & duos arietes. Et Aaron, ac filios eius applicabis ad oſtium tabernaculi teſti monii. Cumq; laueris patrem cum filiis ſuis aqua, indues Aarõ veſtimentis ſu is, id eſt linea tunica, & ſuperhumerali & rationali, quod conſtringes baltheo Et pones tiaram in capite eius, & la- minam ſanctam ſuper tiaram, & oleum vnctionis fundes ſuper caput eius, atq; hoc ritu conſecrabitur. Filio' quoque illius applicabis, & indues tunicis line is, cingeſq; baltheo, Aaron ſcilicet & li beros eius, & impones eis mitras, erunt

"placẽtas "cõſperſę ſint

B que ſacerdotes mihi" religione perpe- tua'. ¶Poſtquam initiaueris manus eo- rum, applicabis & vitulum corã taber naculo teſtimonii. ||Imponentq; Aaron & filii eius manum ſuper caput illius & mactabis eum in conſpectu domini iuxta oſtium tabernaculi teſtimonii. Sumptumque de ſanguine vituli, pones ſuper cornua altaris digito tuo, reli- quum autem ſanguinem fundes iuxta baſim eius. ||Sumes & adipem totũ qui operit inteſtina, & reticulum iecoris ac duos renes, & adipem qui ſuper eos eſt, & offeres incenſum ſuper altare. Carnes vero vituli & corium & fimũ combures foris extra caſtra, eo quod pro peccato ſit. ¶Vnum quoque arie- tem ſumes, ſuper cuius caput ponent Aaron & filii eius manus. Quem cum mactaueris, tolles de ſanguine eius, & fundes circa altare. ipſum autem arie- tem ſecabis in fruſta: lotaque in teſti-

"ſtatuto perpetuo Leui. 1. b.

Leui. 3. a.

C na eius ac pedes pones ſuper conciſas carnes & ſuper caput illius. Et offeres totum arietem in incenſum ſuper alta re: oblatio eſt domino, odor ſuauiſſi- mus victimæ domini. ¶Tolles quoque arietem alterum ſuper cuius caput Aaron & filii eius ponent manus. Quẽ cum immolaueris, ſumes de ſanguine eius, & pones ſuper extremum auricu læ dexteræ Aaron & filiorum eius, & ſuper pollices manus eorum ac pedis dextri, fundeſq; ſanguinem ſuper altare

D per circuitum. Cũq; tuleris de ſangui ne qui eſt ſuper altare, & de oleo vn- ctionis, aſperges Aaron & veſtes eius, filios & veſtimenta eorum. Conſecratiſ que ipſis & veſtibus, tolles adipem de ariete, & caudam & aruinam quæ ope ruit vitalia, ac reticulum iecoris, & du os renes, atque adipem qui ſuper eos eſt, armumq; dextrum, eo quod ſit aries conſecrationis: tortamq; panis vnius, cruſtulam conſperſam oleo, laganum de caniſtro azymorum, quod poſitum eſt in conſpectu domini: poneſque om nia ſuper manus Aaron & filiorũ eius, & ſanctificabis eos eleuans coram do- mino, Suſcipieſq; vniuerſa de manibus eorum. & incendes ſuper altare in ho locauſtũ, odorem ſuauiſſimum in con- ſpectu domini, quia oblatio eius eſt. ¶Su mes quoque pectuſculũ de ariete quo initiatus eſt Aaron, ſanctificabis illud eleuatum coram domino, & cedet in partem tuam. ſanctificabiſque & pectu ſculum conſecratum, & armum quem de ariete ſeparaſti, quo initiatus eſt A- aron & filii eius, cedentque in partem Aaron & filiorum eius iure perpetuo à filiis Iſrael, quia primitiua ſunt & ini- tia de victimis eorum pacificis quæ of

E ferunt domino. ¶ Veſtem autem ſan- ctam qua vtetur Aaron habebunt filii eius poſt eum, vt vngantur in ea, & cõ ſecrentur manus eorum. Septem die- bus vtetur illa qui pontifex pro eo fue rit conſtitutus de filiis eius & qui ingredietur tabernaculum teſtimonii vt miniſtret ĩ ſanctuario. ¶Arietem au tem conſecrationum tolles, & coques carnes eius in loco ſancto, quibus ve- ſcetur Aaron & filii eius. ||Panes quo- que qui ſunt in caniſtro in veſtibulo tabernaculi teſtimonii comedẽt, vt ſit

Leuit. 8

placabile ſacrificium, & ſanctificentur offerentium manus. Alienigena non veF ſcetur ex eis, quia ſunt. Quod ſi remanſerit de carnibus conſecratis ſiue de panibus vſque mane, combures reliquias igni. non comedentur, quia ſanctificata ſunt. ¶ Omnia quæ præcepit tibi, facies ſuper Aaron & filiis eius. Septem diebus conſecrabis manus eorũ & vitulum pro peccato offeres per ſingulos dies ad expiandum. Mundabiſq́ altare cum immolaueris expiationis hoſtiam, & vnges illud in ſanctificationem. Septem diebus expiabis altare & ſanctificabis, & erit ſanctum ſanctorũ. omnis qui tetigerit illud, ſanctificabitur. Hoc eſt quod facies ĩ altari, Agnos anniculos duos per ſingulos dies iugiter, vnum agnum mane, & alterum veſpere decimam partem ſimilę conſperſæ oleo tuſo, quod habeat menſuram quartam partem Hin, & vinum ad libandum eiuſdẽ menſuræ in agno vno.
G Alterum vero agnum offeres ad veſperam iuxta ritum matutinæ oblationis & iuxta ea quæ diximus in odorem ſuauitatis. ſacrificium eſt domino, oblatione ꝑpetua in generationes veſtras, ad oſtium tabernaculi teſtimonii coram domino, vbi cõſtituam vt loquar ad te. Ibiq́ præcipiam filiis Iſrael. & ſanctificabitur altare in gloria mea. ſãctificabo & tabernaculum teſtimonii cum altari, & Aaron cum filiis ſuis, vt ſacerdotio fungantur mihi. Et habitabo in medio filiorum Iſrael, eroque eis deus, & ſcient quia ego dominus deus eorum, qui eduxi eos de terra AEgypti, vt manerem inter illos, ego dominus deus ipſorum.

CAP. XXX

¶ Forma altaris thymiamatis, ſituſq́ eiuſdem. Labium æneum. Confectio olei ſancti, & thymiamatis.

Facies quoq́ altare ad adolendum thymiama de lignis ſetim, habẽs cubitum longitudinis, & alterum latitudinis id eſt quadrangulum, & duos cubitos in altitudine. Cornua ex ipſo procedent. Veſtieſq́ illud auro puriſſimo, tam craticulam eius, quam parietes per circuitum, & cornua. Facieſq́ ei coronam aureolam per gyrum, & duos annulos aureos ſub corona per ſingula latera, vt mittantur in eos vectes, & altare portetur. Ipſos quoque vectes facies de lignis ſetim, & inaurabis. ¶ Poneſq́ altare ᵃcontra ⁾ velum, quod ante arcam pendet teſtimonii coram propitiatorio quo tegitur teſtimonium, vbi loquar tibi. ¶ Et adolebit incenſum ſuper eo Aaron, ſuaue fragrans ᵃmane ⁾. Quando componet lucernas incendet illud: & quando collocabit eas ad veſperam, vret thymiama ſempiternum coram domino in generationes veſtras. Non offeretis ſuper eo thymiama compoſitionis alterius, nec oblationem & victimam nec libabitis libamina. Et ᵇdeprecabitur ⁾ Aarõ ſuper cornua eius ſemel per annum in ſanguine quod oblatum eſt pro peccato, & placabit ſuper eo in generationibus veſtris. ſanctum ſanctorum erit domino. ¶ Locutuſque eſt dominus ad Moyſen dicens. ‖ Quando tuleris ſummam filiorum Iſrael iuxta numerum, dabunt ſinguli pretium pro animabus ſuis domino, & non erit plaga in eis: cum fuerint recenſiti: Hoc autem dabit omnis qui tranſit ad numerum dimidium ſicli iuxta ᶜ menſuram templi ⁾. ‖ Siclus, viginti obolos habet. Media pars ſicli offeretur domino. Qui habetur in numero à viginti annis & ſupra, dabit pretium. Diues non addet ad medium ſicli, & pauper nihil minuet*, Suſceptamque pecuniã quæ collata eſt à filiis Iſrael, trades in vſus tabernaculi teſtimonii, vt ſit monimentum eorum coram domino, & propitietur animabus eorum. ¶ Locutuſq́ eſt dominus ad Moyſen dicens, Facies & labium æneum cum baſi ſua ad lauandum: poneſq́ illud inter tabernaculum teſtimonii & altare. Et pro miſſa aqua lauabunt in ea Aaron, & filii eius manus ſuas ac pedes, qñ ingreſſuri ſunt tabernaculũ teſtimonii, & qñ acceſſuri ſunt ad altare, vt offerant in eo thymiama domino, ne forte moriantur. legitimum ſempiternum erit ipſi, & ſemini eius ᵉper ſucceſſiones ⁾. ¶ Locutuſq́ eſt dominus ad Moyſen, dicẽs

ᵃ vel, ante
ᵃ ſingulo mane.
ᵇ expiabit
B
Num. 1. a
ᶜ ſiclũ ſanctuarii.
Leu. 27. c
num. 3. g.
eze. 45. d
* de dimidio ſiclo, qui datur in oblationem domino pro propitiatione animarum veſtrarũ
ᵉ in generatiõibus

Sume tibi aromata primæ myrrhæ & electæ quingentos ſiclos, & cinnamomi mediū, id eſt ducentos quinquaginta ſiclos, calami ſimiliter ducētos quinquaginta ſiclos, caſię aūt quingentos ſiclos in pōdere ſanctuarii, oleum de oliuetis menſuram Hin: facieſq; vnctionis oleum ſanctū vnguentū cōpoſitum opere vnguentarii, & vnges ex eo tabernaculum teſtimonii, & arcam teſtamenti, menſamq; cū vaſis ſuis, candelabrū, & vtenſilia eius, altaria thymiamatis, & holocauſti, & vniuerſā ſupellectilem quæ ad cultum eorum pertinet: *Sāctificabiſq; omnia & erūt ſancta ſanctorum, qui tetigerit ea, ſanctificabitur. Aaron & filios eius vnges, ſanctificabiſque eos, vt ſacerdotio fungātur mihi. ¶Filiis quoque Iſrael dices, Hoc oleum vnctionis ſanctum erit mihi in generationes veſtras. Caro hominis non vngetur ex eo, & iuxta compoſitionē eius non facietis aliud, quia ſanctificatum eſt, & ſanctum erit vobis. Homo quicunque tale compoſuerit, & dederit ex eo alieno, exterminabitur de populo ſuo. Dixitque dominus ad Moyſen, Sume tibi aromata, ſtacten & onychen, galbanum boni odoris, & lucidiſſimum, æqualis ponderis erunt omnia, facieſque thymiama cōpoſitum opere vnguentarii miſtum diligenter ᶜ& purum,ᵃ & ſanctificatione digniſſimumᵓ. Cumque in tenuiſſimū puluerem vniuerſa contuderis, pones ex eo coram tabernaculo teſtimonii, ī quo loco apparebo tibi. ſanctū ſanctorum erit vobis thymiama. Talem compoſitionem nō facietis in vſus veſtros, quia ſanctum eſt domino. Homo quicūque fecerit ſimile, vt odore illius perfruatur, peribit de populis ſuis.

*& labiū & baſim eius

D

ᵃin ſanctificationē

CAP. XXXI.

Vocatio artificum Beſeleel, & Ooliab. Præceptum ſabbathi, & quid ſignificet. Dātur Moyſi tabulæ lapideę.

A Locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens, Ecce, vocaui ex nomine Beſēleel filiū Vri filii Hur de tribu Iuda, & impleui eum ſpiritu dei, ſapientia, & intelligentia, & ſcientia in omni opere ad excogitandum quicquid fabrefieri poteſt ex auro, & argento, & ære, marmore & gemmis, & diuerſitate lignorum. Dedi que ei ſocium Ooliab filium Achiſamech de tribu Dan. Et in corde, omnis eruditi poſui ſapientiam: vt faciant cūcta quæ præcepi tibi, tabernaculum fœderis, & arcam teſtimonii, & propitiatoriū quod ſuper eam eſt. & cuncta vaſa tabernaculi, menſamque, & vaſa eius, cādelabrum puriſſimum cum vaſis ſuis, & altare thymiamatis, & holocauſti, & omnia vaſa eorum, labium cum baſi ſua, veſtes ſanctas in miniſterio Aaron ſacerdoti, & filiis eius, vt fungantur officio ſuo in ſacris, oleum vnctionis, & thymiama aromatum in ſanctuario. omnia quæ præcepi tibi, facient. ¶Et locutus eſt dominus ad Moyſen, dicēs, Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, ‖Videte vt ſabbathum meum cuſtodiatis: quia ſignum eſt inter me & vos in generationibus veſtris: vt ſciatis quia ego dominus qui ſanctifico vos. Cuſtodite ſabbathum, ſanctū eſt enim vobis: qui polluerit illud, morte morietur: qui fecerit in eo opus, peribit anima illius de medio populi ſui Sex diebus facietis opus: in die ſeptimo ſabbathum eſt, requies ſancta domino. oīs qui fecerit opus in hac die, morietur. Cuſtodiant filii Iſrael ſabbathum, & celebrent illud in generationibus ſuis. Pactum eſt ſempiternum inter me & filios Iſrael, ſignumque perpetuum. ‖ſex enim diebus fecit dominus cęlum & terram, & in ſeptimo ab omni opere ceſſauit. ¶‖Dedit quoque dominus Moyſi completis huiuſcemodi ſermonibus in monte Sinai duas tabulas teſtimonii lapideas, ſcriptas digito dei.

B

Sup.1 Eze.2 C

D

Gen.1

Deu.9

CAP. XXXII

Vitulum aureum adorāt Iſraelitę. Orat Moyſes ꝑ eis, obiiciēs ꝓmiſſiōes. Iratus cōfringit tabulas. Obiurgat Aaronem. Idololatræ interficiūtur. Orat Moyſes peccatum populo dimitti, aut deleri de libro vitæ.

Videns autem populus quòd moram faceret deſcendēdi de mōte Moyſes, congregatus aduerſus Aaron, ait, ‖Surge, fac nobis deos qui nos præcedant: Moyſi enim

Act.7.

huic viro qui nos eduxit de terra AEgypti, ignoramus quid acciderit ei. Dixitq́ ad eos Aaron, Tollite inaures aureas de vxorum, filiorumq́, & filiarũ veſtrarum auribus, & afferte ad me. Fecitq́ populus quæ iuſſerat, deferẽs in-
il.105 b aures ad Aaron. || Quas cum ille acce-
illo piſſet, formauit opere fuſorio & fecit ex eis vitulum conflatilem. Dixerũtq́, Hi ſunt dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra AEgypti. Quod cum vidiſſet
B Aaron, ædificauit altare coram eo, & præconis voce clamauit, dicens, Cras ſolennitas domini eſt. Surgentesq́ mane, obtulerũt holocauſta, & hoſtias pa-
Cor.10. cificas, & ||ſedit populus manducare, & bibere, & ſurrexerunt ludere. ¶Locutus eſt autem dominus ad Moyſen, dicens, Vade, deſcende, peccauit populus tuus quem eduxiſti de terra Aegypti: receſſerunt cito de via, quam oſtẽdiſti eis: feceruntq́ ſibi vitulum conflatilem, & adorauerunt, atq́ immolan
Reg.12. tes hoſtias ei, dixerunt, || Iſti ſunt dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra AEgypti. Rurſumq́ ait dominus ad Moyſen,
fra.33.a ||Cerno q́ populus iſte, duræ ceruicis
C ſit: dimitte me, vt iraſcatur furor meus cõtra eos, & deleam eos, faciamq́ te in gentem magnam. Moyſes autem ora
.105.b. bat dominum deũ ſuum, dicens, ||Cur domine iraſcitur furor tuus contra populum tuum, quem eduxiſti de terra AEgypti, in fortitudine magna, & in
ũe.14.c manu robuſta? ||Ne quæſo dicant AEgyptii, Callide eduxit eos, vt interficeret in montibus, & deleret è terra: quieſcat ira tua, & eſto placabilis ſuper nequitia populi tui. Recordare Abraham, Iſaac, & Iſrael ſeruorum tuorũ, quibus
ẽ.48 c iuraſti per temetipſum, dicens, ||Multi-
n.15.b. plicabo ſemen veſtrum ſicut ſtellas cæ
n.12.b. li: & vniuerſam terrã hanc, de qua locutus ſum, dabo ſemini veſtro, & poſſi
D debitis eam ſemper. Placatusq́ eſt dominus ne faceret malum quod locutus fuerat aduerſus populum ſuum. ¶Et reuerſus eſt Moyſes de mõte portans duas tabulas teſtimonii in manu ſua, ſcriptas ex vtraque parte, & factas opere domini. Scriptura quoque dei erat ſculpta in tabulis. ¶Audiens autem Ioſue tumultum populi vociferantis, dixit ad Moyſen, Vlulatus pugnæ auditur in caſtris. Qui reſpondit, Non eſt clamor adhortantium ad pugnã, victorũ, neque vociferatio compellentium ad fugam: ſed vocem cantantium ego audio. ¶Cumque appropinquaſſet ad caſtra, vidit vitulũ, & choros, iratusq́ valde, proiecit de manu tabulas, & cõfregit eas ad radicem montis. Arripiensq́ vitulum quem fecerant, combuſſit, & contriuit vſque ad puluerem, quem ſparſit in aquam, & dedit ex eo potum filiis Iſrael. ¶Dixitque ad Aaron, Quid tibi fecit hic populus, vt induceres ſuper eum peccatum maximum? Cui ille reſpondit, Ne indignetur dominus meus: tu enim noſti populum iſtum q́ pronus ſit ad malum, dixerunt mihi, Fac nobis deos, qui nos præcedant: huic enim Moyſi, qui nos eduxit de terra Aegypti, neſcimus quid acciderit. Quibus ego dixi, Quis veſtrum habet aurum? Tulerunt & dederunt mihi, & proieci illud in ignem: egreſſusq́ eſt hic vitulus. ¶Videns ergo Moyſes populum q́ eſſet nudatus (ſpoliauerat enim eum Aaron propter ignominiam ſordis, & inter hoſtes nudum conſtituerat), & ſtans in porta caſtrorum, ait, Siquis eſt domini, iungatur mihi. Congregatiq́ ſunt ad eum omnes filii Leui: quibus ait, Hæc dicit dominus deus Iſrael, Ponat vir gladium ſuper femur ſuum: ite, & redite de porta vſque ad portam per medium caſtrorum, & occidat vnuſquiſque fratrem, & amicum, & proximum ſuum. Feceruntque filii Leui iuxta ſermonem Moyſi, cecideruntq́ in die illa quaſi tria millia hominum. Et ait Moyſes, Conſecraſtis manus veſtras hodie domino, vnuſquiſque in filio, & in fratre ſuo, vt detur vobis benedictio. ¶Facto autem altero die, locutus eſt Moyſes ad populum, Peccaſtis peccatum maximum: aſcendam ad dominum, ſi quo modo quiuero eum deprecari pro ſcelere veſtro. ¶Reuerſusque ad dominum, ait, Obſecro peccauit populus iſte peccatum maximum, feceruntq́ ſibi deos aureos, aut dimitte eis hanc noxam: aut ſi non facis, dele me de libro tuo quem ſcripſiſti. Cui reſpondit dominus, Qui peccauerit mihi, delebo eum de libro

[Right margin notes: victorũ, neq́ eorũ qui victi ſunt: — E — malũ ſit. — F — quæ res infamiæ eis erat inter hoſtes eorũ — Conſecrate. — G]

meo:tu autem vade, & duc populum
iſtum quo locutus ſum tibi, angelus
meus præcedet te. Ego autem in die
vltionis viſitabo & hoc peccatum eo-
rum. Percuſsit ergo dominus popu-
lum pro reatu vituli quem fecerat
Aaron.

CAP. XXXIII.

Angelus deducens Iſraelitas. Re-
nuit deus cum populo aſcendere. Lu-
get populus peccatū. Moyſes cum deo
loquitur. Orat deum eſſe ſecum. O-
ptat videre faciem dei. Iubetur ſtare
in petra.

A LOcutuſq; eſt dominus ad Moy-
ſen, dicens, Vade, aſcende de lo
co iſto, tu & populus tuus quem
eduxiſti de terra AEgypti in ter-
Geñ.12.b ram quam iuraui Abraham, Iſaac, & Ia
ſupr.23.c cob, dicens, Semini tuo dabo eam. &
ioſu.24.c mittam præcurſorem tui angelum,
deu.7.c. vt eiiciam Chananæum, & Amorrhęū,
& Hethæum, & Pherezæum, & Heuęū,
& Iebuſæum, & intres in terram flu-
entem lacte & melle. Non enim aſcen
Supr.32.a dam tecum, quia populus duræ cerui-
cis es: ne forte diſperdam te in via.
Audienſq; populus ſermonem hunc
peſsimum, luxit: & nullus ex more in-
B dutus eſt cultu ſuo. ¶Dixitq; dominus
ad Moyſen, loquere filiis Iſrael, Popu-
ª momēto lus duræ ceruicis es, ª ſemel ‹ aſcendam
vno (vel in medio tui, & delebo te. Iam nunc
vno im- depone ornatum tuum, vt ſciam quid
petu) faciam tibi. Depoſuerunt ergo filii Iſ-
rael ornatum ſuum à monte Horeb.
¶Moyſes quoque tollens tabernacu-
lum, tetendit extra caſtra procul, voca
uitq; nomen eius Tabernaculum fœ-
ª quęrebat deris. Et omnis populus qui ª habebat
dñm (do aliquam quæſtionem ‹, egrediebatur
ctrinam à ad tabernaculum fœderis extra caſtra.
deo) Cumque egrederetur Moyſes ad taber
naculum, ſurgebat vniuerſa plebs, &
ſtabat vnuſquiſque in oſtio papilionis
ſui, reſpiciebantq; tergum Moyſi, do-
nec ingrederetur tentorium. Ingreſſo
autem illo tabernaculum fœderis, de-
ſcendebat columna nubis, & ſtabat ad
oſtium, loquebaturq; cum Moyſe, cer-
nentibus vniuerſis q columna nubis
ſtaret ad oſtiū tabernaculi. Stabantq;
ipſi, & adorabant per fores tabernacu-
lorum ſuorum. ¶Loquebatur autem
dominus ad Moyſen facie ad faciem,
ſicut ſolet loqui homo ad amicum ſu- C
um. Cūque ille reuerteretur in caſtra,
miniſter eius Ioſue filius Nun, puer nō
recedebat de tabernaculo. ¶Dixit au-
tem Moyſes ad dominum, Præcipis vt
educam populum iſtum: & non indi-
cas mihi quem miſſurus es mecū, præ-
ſertim cum dixeris, Noui te ex nomi-
ne, & inueniſti gratiam coram me. Si
ergo inueni gratiam in conſpectu tuo,
oſtende mihi ª faciem ‹ tuam, vt ſciam ª viam
te, & inueniam gratiam ante oculos
tuos: reſpice populum tuum gentem
hanc. Dixitque dominus, Facies mea
præcedet te, & requiem dabo tibi. Et
ait Moyſes, Si non tuipſe præcedas, ne
educas nos de loco iſto. In quo enim
ſcire poterimus ego & populus tuus
inueniſſe nos gratiā in conſpectu tuo,
niſi ambulaueris nobiſcum, ª vt glorifi ª ſegreg
cemur ‹ ab omnibus populis qui habi- mur
tant ſuper terram? Dixit autem domi- D
nus ad Moyſen, Et verbum iſtud quod
locutus es, faciam: inueniſti enim gra-
tiam corā me, & teipſum noui ex no
mine. ¶Qui ait, Oſtende mihi gloriam
tuam. Reſpondit, Ego oſtendam omnę ª faciā
bonum tibi, & ª vocabo in nomine ‹ do uocari
mini coram te: & miſerebor cui volue men
ro, & ª clemens ‹ ero in quem mihi pla- Rom.9
cuerit. Rurſumq; ait, Non poteris vi- ª miſer
dere faciem meam: non enim videbit cors
me homo, & viuet. Et iterum, Ecce, in-
quit, eſt locus apud me, & ſtabis ſupra
petram. Cumq; trāſibit gloria mea, po-
nam te in foramine petræ, & protegā
dextera mea, donec tranſeam: tollāq;
manum meam, & videbis poſteriora
mea, faciem autem meam videre non
poteris.

CAP. XXXIIII.

Inſtaurantur tabulæ. Miſericordia
dei. Prohibetur ſocietas gentium, &
idololatria. Solennitas azymorum.
Primogenita. Sabbathum. Feſtum tri-
um hebdomadarum. Primitiæ. Ieiu-
nium Moyſi. Faciem ſuam cornutam
velat Moyſes.

AC deinceps, Præcide, ait, tibi du A
as tabulas lapideas inſtar prio- Deu.10
rum, & ſcribam ſuper eas verba
quæ habuerunt tabulæ quas fre
giſti. Eſto paratus mane, vt aſcendas

ſtatim in montẽ Sinai, ſtabiſq; mecum
ſuper verticem montis. Nullus aſcẽdat
tecum, nec videatur quiſpiam per to
tum montem, boues quoq; & oues nõ
paſcantur econtra. ¶Excidit ergo du-
as tabulas lapideas, quales antea fue-
ans rant: & de nocte conſurgens aſcendit

in montẽ Sinai, ſicut pceperat ei do-
minus, portans ſecum duas tabulas.* *lapide-
Cumque deſcendiſſet dominus per nu as.
bem, ſtetit ibidem cum eo, inuocãs no
men domini. Quo tranſeunte corã eo,
ait, Dominator domine deus miſeri-
cors & clemens, patiens & multæ mi-

ā,141, a ſerationis, ac verax, qui||cuſtodis miſe
ricordiam in millia, qui aufers iniqui-
tatem & ſcelera, atq; peccata, nullusq;
re,32.c. apud te per ſe innocens eſt.||Qui red-
u,5.a, dis iniquitatem patrum filiis, ac nepo
tibus in tertiam & quartam progeniẽ.
B Feſtinuſq; Moyſes, curuatus eſt pro-
nus in terram, & adorans ait, Si inueni
gratiam in conſpectu tuo domine, ob-
ſecro vt gradiaris nobiſcum: populus
enim duræ ceruicis eſt: & auferas ini-
quitates noſtras atq; peccata, noſque
poſsideas. ¶Reſpondit dominus, Ego
inibo pactum videntibus cunctis, ſi-
gna faciam quæ nunq̃ viſa ſunt ſuper
terram, nec in vllis gentibus, vt cer-
nat populus iſte: in cuius es medio, o-
pus dñi terribile quod facturus ſum.
Obſerua cuncta quæ hodie mandaui ti
bi: ego ipſe eiiciam ante faciem tuam
Amorrhæum, & Chananæum, & He-
thæum, Pherezæum quoq;, & Heuæũ,
& Iebuſæum. Caue ne vnquam cũ ha-
bitatoribus terræ illius iungas amici-
tias, quæ ſint tibi in ruinã: ſed & aras

eorũ deſtrue, confringe ſtatuas, lucoſq;
ſuccide. Noli adorare deum alienum.
Dominus zelotes nomen eius, deus eſt
æmulator.||Ne ineas pactum cũ homi- Sup.13.d.
nibus illarum regionũ: ne cũ fornica- deu. 7.a.
ti fuerint cũ diis ſuis, & adorauerint ſi
mulachra eorum, vocet te quiſpiã vt C
comedas de immolatis.||Nec vxorẽ de 3.Reg.11.a
filiabus eorum accipies filiis tuis: ne
poſtq̃ ipſæ fuerint fornicatæ, fornica
ri faciant & filios tuos in deos ſuos.
¶Deos cõflatiles nõ facies tibi. ¶Solẽni
tatẽ azymorũ cuſtodies. Septẽ diebus
veſceris azymis, ſicut præcepi tibi in
tẽpore mẽſis nouorũ, mẽſe enim ver- *.i.aprilis
ni temporis egreſſus es de AEgypto. *Aprilis
¶||Omne quod aperit uuluã generis Supr.13.a
maſculini, meũ erit. De cũctis animan
tibus tam de bobus q̃ de ouibus, meũ
erit. Primogenitũ aſini redimes oue,
ſin autem nec pretium pro eo dederis
occidetur. Primogenitum filiorũ tuo-
rũ redimes:||nec apparebis in cõſpectu Supr.13.b
meo vacuus. ¶Sex diebus operaberis, deu.16.d
die ſeptimo ceſſabis arare & metere, eccl.35.a

Sup.23.b. ¶||Solennitatem hebdomadarũ facies
tibi in primitiis frugũ meſsis tuæ tri-
ticeæ, & ſolennitatẽ quando redeunte
anni tempore cuncta condũtur. Tri-
bus temporibus anni apparebit omne
maſculinum tuũ in conſpectu omnipo-
tentis domini dei Iſrael. Cũ enim tule
ro gentes à facie tua, & dilatauero ter
minos tuos, nullus inſidiabitur terræ
tuæ, aſcẽdente te & apparente in con
ſpectu dñi dei tui ter in anno. ¶||Non
Sup.23.c immolabis ſuper fermento ſanguinem
D hoſtiæ meæ: neq; reſidebit mane de vi
Supr.23.c ctima ſolennitatis phaſe. ¶||Primitias
deu.14.c frugũ terræ tuæ offeres in domo domi
ni dei tui. ¶Non coques hœdum in la
cte matris ſuæ. ¶Dixitq; dñs ad Moy-
[r]propter ſen, Scribe tibi verba hæc, [r]quibus) &
quæ tecũ & cum Iſrael||pepigi fœdus. Fuit
Sup.24.d ergo ibi cum domino Moyſes quadra-
ginta dies & quadraginta noctes: pa-
nem non comedit, & aquã non bibit,
& ſcripſit in tabulis verba fœderis de-
cem. ¶Cumque deſcẽderet Moyſes de
monte Sinai, tenebat duas tabulas te-
[r]ſplende- ſtimonii, & ignorabat q [r]cornuta eſſet)
ret facies ſua ex conſortio ſermonis domi
ni. Videntes autẽ Aaron & filii Iſrael
[r]ſplendẽ- [r]cornutam) Moyſi faciem, timuerunt
tem prope accedere. Vocatiq; ab eo, reuer
ſi ſunt tam Aaron, quã principes ſynago
gæ. Et poſtquã locutus eſt ad eos, vene-
runt ad eum etiam omnes filii Iſrael:
quibus præcepit cuncta quæ audierat
à domino in monte Sinai. Impletiſq;
2.Cor.3.c. ſermonibus poſuit|| velamen ſuper fa-
ciem ſuã. Quod ingreſſus ad dominũ,
& loquẽs cum eo auferebat donec exi
ret, & tunc loquebatur ad filios Iſrael
omnia quæ ſibi fuerant imperata. Qui
videbant faciem egredientis Moyſi eſ-
[r]ſplẽdẽtẽ, ſe[r]cornutam), ſed operiebat ille rur-
[r]donec i- ſus faciem ſuam[r]ſiquando loquebatur
gredereť ad eos.
ad loquẽ
dũ cũ eo.

CAP. XXXV.

Præcipitur ſabbathum. Primitiæ & donaria exiguntur. Deuota promptitudo populi offerentis. Beſeleel & Ooliab artifices cõmendanť à Moyſe.

A Igitur congregata omni turba filio-
rum Iſrael, dixit ad eos, Hæc ſunt
quæ iuſsit dominus fieri, Sex diebus
facietis opus: ſeptimus dies erit vo-
bis ſanctus, ſabbathum & requies do-
mini, qui fecerit opus in eo, occidetur.
Non ſuccẽdetis ignẽ in omnibus habi
taculis veſtris per diem ſabbathi. ¶Et
ait Moyſes ad omnẽ cateruã filiorum
Iſrael, Iſte eſt ſermo quẽ præcepit domi
nus, dicens, Separate apud vos [r]primi- [r]oblatio-
tias) domino. ||Omnis voluntarius & nem
prono animo offerat eas domino: aurũ & infra.
& argentũ, & æs, hyacinthũ & purpu- Sup.25.a
ram, coccũq; bis tinctũ, & byſſum, pi-
los caprarum, pelleſq; arietũ rubrica-
tas, & [r]ianthinas), ligna ſetim, & oleũ taxorum
ad luminaria concinnanda, & vt confi
ciatur vnguentũ, & thymiama ſuauiſsi B
mum, lapides onychinos, & gemmas
ad ornatum ſuperhumeralis & ratio-
nalis. Quiſquis veſtrum ſapiens eſt, ve
niat, & faciat quod dominus impera-
uit, Tabernaculum ſcilicet, & tectum
eius, atq; operimentũ, annulos & tabu
lata cum vectibus, paxillos & baſes, Ar
cam & vectes, propitiatorium, & ve-
lum quod ante illud oppanditur, Men
ſam cum vectibus & vaſis & propoſi-
tionis panibus, Candelabrum ad lumi
naria ſuſtentanda, vaſa illius & lucer-
nas, & oleum ad nutrimenta ignium,
Altare thymiamatis, & Vectes, & oleũ
vnctionis & thymiama ex aromatibus,
tentorium ad oſtium tabernaculi, Alta
re holocauſti, & craticulã eius æneam
cum vectibus & vaſis ſuis, labrũ & ba-
ſim eius, Cortinas atrii cum columnis
& baſibus, tentorium in foribus veſti-
buli, paxillos tabernaculi * atrii cum *& pax
funiculis ſuis, Veſtimenta quorũ vſus los
eſt in miniſterio ſanctuarii, veſtes Aa-
ron pontificis ac filiorum eius vt ſacer
dotio fungantur mihi. ¶Egreſſáque C
omnis multitudo filiorum Iſrael de
conſpectu Moyſi, obtulerunt mente
promptiſsima atque deuota primi-
tias domino, ad faciendum opus ta-
bernaculi teſtimonii. Quicquid ad cul
tum & ad veſtes ſanctas neceſſarium
erat, viri cum mulieribus præbue-
runt, armillas & inaures, annulos &
dextralia, omne vas aureum in dona-
ria domini ſeparatum eſt. Si quis habe
bat aurum, hyacinthum, & purpuram,
coccumq; bis tinctũ, byſſum & pilos
caprarũ, pelles arietum rubricatas, &
ianthinas, argenti æriſq; metalla obtu
lerunt domino, lignaque ſetim in va-

rios vſus. Sed & mulieres doctę, quę ne uerant dederunt hyacinthum, purpuram, & vermiculum ac byſſum, & pilos caprarum, ſponte propria cuncta tribuentes. Principes vero obtulerunt
D lapides onychinos, & gemmas ad ſuperhumerale & rationale, aromataq́ꝫ, & oleum ad luminaria cōcinnanda, & ad præparandum vnguentum, ac thymiama odoris ſuauiſſimi componendū. Omnes viri & mulieres mente deuota obtulerunt donaria, vt fierent opera quę iuſſerat dominus per manum Moyſi. Cuncti filii Iſràel voluntaria do
pr.31.a. mino dedicauerunt. ¶Dixitq́ꝫ Moyſes ad filios Iſrael, Ecce, vocauit dominus ex nomine Beſeleel filium Vri filii Hur de tribu Iuda: impleuitq́ꝫ eum ſpiritu dei, ſapientia & intelligentia & ſcientia, & omni doctrina ad excogitandū, & faciendum opus in auro & argento, & ære, ſculpendiſque lapidibus, & opere carpentario, quicquid fabre adinueniri poteſt, dedit in corde eius. Ooliab quoque filium Achiſamech de tribu Dan: ambos erudiuit ſapientia, vt faciāt opera abietarii, polymitarii, ac plumarii de hyacintho ac purpura coccoque bis tincto, & byſſo, & texant omnia, ac noua quæque reperiant.

CAP. XXXVI.

Fabricatio tabernaculi, cortinarū, ſagorum, opertorii, tabularum, vectiū, veli, tentorii.

A Fecit ergo Beſeleel, & Ooliab, & omnis vir ſapiens, quibus dedit dominus ſapiētiam & intellectum, vt ſcirent fabre operari quæ in v-
ecundū ſus ſanctuarii neceſſaria ſunt, ᶠ&⁾ quæ
nnia præcepit dominus. Cúmque vocaſſet eos Moyſes, & omnem eruditum virū cui dederat dominus ſapiētiam, & qui ſponte ſua obtulerant ſe ad faciendum opus, tradidit eis vniuerſa donaria filiorum Iſrael. Qui cum inſtarent ope-
ponta- ri, quotidie mane ᶠvota⁾ populus offe-
ea rebat. Vnde artifices venire compulſi, dixerūt Moyſi, Plus offert populus q̄ neceſſarium eſt. Iuſſit ergo Moyſes præconis voce cantari, Nec vir nec mulier quicquā offerat vltrà in opere ſanctuarii. Sicq́ꝫ ceſſatum eſt à muneribus offerendis, eò q̀ oblata ſufficerēt & ſuperabundarēt. ¶Feceruntq́ꝫ omnes corde ſapientes ad explendum opus tabernaculi, cortinas decem de byſſo retorta, & hyacintho, & purpura, coccoq́ꝫ bis tincto, ᵃopere vario⁾ & arte polymita. ᵃcum figuris cherubim, & infra.
quarum vna habebat in longitudine viginti octo cubitos, & in latitudine quatuor. vna menſura erat omnium cortinarum. Coniunxitq́ꝫ cortinas quinque, B
alteram alteri, & alias quinque ſibi inuicem copulauit. Fecit & anſas, hyacinthinas in ora cortinę vnius ex vtroque latere, & in ora cortinę alterius ſimiliter, vt contra ſe inuicem venirent anſæ, & mutuo iungerentur. vnde & quinquagita fudit circulos aureos, qui morderent cortinarum anſas, & fieret vnum tabernaculum. ¶Fecit & ſaga vndecim de pilis caprarum ad operiendum tectum tabernaculi: vnum ſagum in longitudine habebat cubitos triginta, & in latitudine cubitos quatuor. vnius menſuræ erant omnia ſaga. quorū quinque iunxit ſeorſum. & ſex alia ſeparatim. Fecitq́ꝫ anſas quinquaginta in ora ſagi vnius, & quinquaginta in ora ſagi alterius, vt ſibi inuicē iungerētur.
¶Et ᵃfibulas⁾ æneas quinquaginta quibus necteretur tectum, vt vnum palliū ex omnibus ſagis fieret. ᵃvncinos
¶Fecit & opertorium tabernaculi de pellibus arietū rubricatis: aliudq́ꝫ deſuper velamentū de pellibus ianthinis. ¶Fecit & tabulas tabernaculi de lignis ſetim ſtantes. C
Decem cubitorum erat longitudo tabulæ vnius: & vnum ac ſemis cubitū latitudo retinebat. Binæ incaſtraturæ erant per ſingulas tabulas, vt alteri altera iungeretur. Sic fecit in omnibus tabernaculi tabulis. E quibus viginti ad plagam meridianam erant contra auſtrum cum quadraginta baſibus argenteis. Duæ baſes ſub vna tabula ponebātur ex vtraq́ꝫ parte angulorum, vbi incaſtraturæ laterum in angulis terminantur. Ad plagam quoq́ꝫ tabernaculi quæ reſpicit ad aquilonem, fecit viginti tabulas cum quadraginta baſibus argēteis, duas baſes per ſingulas tabulas. Contra occidētem vero, id eſt ad eam partē tabernaculi q̄ mare reſpicit, fecit ſex tabulas, & duas alias per ſingulos angulos tabernaculi retro: q iunctę erāt à deorſum vſq́ꝫ ſurſum: & in vnā compaginem pariter ferebātur. Ita fecit ex

vtraque parte per ſingulos angulos: vt
octo eſſent ſimul tabulæ, & haberēt ba
ſes argenteas ſedecim, binas ſcilicet ba
D ſes ſub ſingulis tabulis. ¶Fecit & vectes
de lignis ſetim, quinq; ad continendas
tabulas vnius lateris tabernaculi, &
quinq; alios ad alterius lateris coaptā-
das tabulas: & extra hos quinque, alios
vectes ad occidentalem plagam taber
naculi cōtra mare. Fecit quoq; vectem
alium, qui per medias tabulas ab angu
lo vſque ad angulum perueniret. ¶Ipſa
autem tabulata deaurauit, fuſis baſibus
earum argenteis. Et circulos eorum fe-
cit aureos, per quos vectes induci poſ-
ſent: quos & ipſos laminis aureis ope-
ruit. ¶Fecit & velum de hyacintho, &
purpura, vermiculo, ac byſſo retorta,
opere polymitario, varium atq; diſtin
ctum: & quatuor colūnas de lignis ſe-
tim, quas cum capitibus deaurauit: fu-
ſis baſibus earum argenteis. ¶Fecit &
tentorium in introitu tabernaculi ex
hyacintho, purpura, vermiculo, byſſo-
que retorta opere plumarii: & colum-
nas quinq; cum capitibus ſuis, quas o-
peruit auro, baſeſq; earum fudit ęneas.

CAP. XXXVII.

Fabricatio arcæ teſtimonii, propi-
tiatorii, menſæ, candelabri, lucernarū,
altaris. Compoſitio thymiamatis.

A FEcit autem Beſeleel & arcam de li
gnis ſetim, habētem duos & ſemis
cubitos in longitudine, & cubitū
ac ſemiſſem in latitudine, altitudo
quoq; vnius cubiti fuit & dimidii: ve-
ſtiuitq; eam auro puriſſimo intus ac fo
ris. Et fecit illi coronā auream per gy-
rum, conflans quatuor annulos aureos
per quatuor angulos eius: duos annu-
los in latere vno, & duos in altero. Ve
ctes quoque fecit de lignis ſetim, quos
veſtiuit auro, & quos miſit in annulos,
qui erant in lateribus arcę, ad portan-
dum eam. ¶Fecit & propitiatorium, id
eſt oraculū, de auro mundiſſimo, duo-
rum cubitorum & dimidii in longitu-
dine, & cubiti ac ſemis in latitudine.
Duos etiam cherubim ex auro ductili
quos poſuit ex vtraque parte propitia
torii, cherub vnū in ſummitate vnius
partis, & cherub alterū in ſummitate
partis alterius: duos cherubim in ſingu
lis ſummitatibus propitiatorii extendē
tes alas, & tegentes propitiatoriū, ſeque
mutuo & illud reſpicientes. ¶Fecit & B
menſam de lignis ſetim in longitudine
duorum cubitorū, & in latitudine v-
nius cubiti, quæ habebat in altitudine
cubitum ac ſemiſſem, circundeditq;
eam auro mūdiſſimo, & fecit illi labiū
aureum per gyrum, ipſiq; labio coronā
auream interraſilem quatuor digitorū,
& ſuper eandem alteram coronam au
ream. Fudit & quatuor circulos aureos
quos poſuit in quatuor angulis per ſin
gulos pedes menſæ contra coronam,
miſitque in eos vectes, vt poſſit menſa
portari. Ipſos quoque vectes fecit de li
gnis ſetim, & circundedit eos auro. C
¶Et vaſa ad diuerſos vſus menſæ, ace-
tabula, phialas, & cyathos, & thuribu-
la ex auro puro in quibus offerēda ſunt
libamina. ¶Fecit & candelabrum du-
ctile de auro mundiſſimo. De cuius ve
cte calami, ſcyphi, ſphærulæque ſimul
& lilia procedebant: ſex in vtroque la-
tere, tres calami ex parte vna, & tres e amygd
ex altera. tres ſcyphi in e nucis) modum li & infr
per calamos ſingulos, ſphærulæque ſi-
mul & lilia: & tres ſcyphi inſtar nucis
in calamo altero, ſphęrulæque ſimul &
lilia. Æquum erat opus ſex calamorū,
qui procedebāt de ſtipite candelabri.
In ipſo autem vecte erant quatuor ſcy
phi in nucis modum, ſphærulæq; per
ſingulos ſimul & lilia: & ſphærulæ ſub
duobus calamis per loca tria, qui ſimul
ſex fiunt calami procedentes de vecte
vno. & ſphærulæ igitur, & calami ex
ipſo erant, vniuerſa ductilia ex auro D
puriſſimo. ¶Fecit & lucernas ſeptem
cum emūctoriis ſuis, & vaſa vbi ea quę
emuncta ſunt, extinguantur, de auro
mundiſſimo. Talentum auri appende-
bant candelabrum cum omnibus va-
ſis ſuis. ¶Fecit & altare thymiamatis
de lignis ſetim, per quadrum ſingulos
habens cubitos, & in altitudine duos:
è cuius angulis procedebant cornua.
Veſtiuitque illud auro puriſſimo cum
craticula ac parietibus & cornibus. Fe
citque ei coronam aureolam per gy-
rum, & duos annulos aureos ſub coro
na per ſingula latera, vt mittantur in
eos vectes, & poſſit altare portari. Ip-
ſos autem vectes fecit de lignis ſetim,
& operuit laminis aureis. ¶Compoſuit

& oleum ad ſanctificationis vnguentum, & thymiamata de aromatibus mundiſſimis opere pigmentarii.

CAP. XXXVIII.

Fabricatio altaris holocauſti, labri æneï, atrii: Supputatio prætii per populum oblati.

A FEcit & altare holocauſti de lignis ſetim, quinq; cubitorum per quadium, & trium in altitudine: cuiꝰ cornua de angulis ꝓcedebãt, operuitque illud laminis æneis. Et in vſus eius parauit ex ære vaſa diuerſa, lebetes, forcipes, fuſcinulas, vncinos, & ignium receptacula. Craticulamq; eius in modum retis fecit æneam, & ſubter eam in altaris medio arulam, fuſis quatuor æneis annulis per totidem retiaculi ſũmitates, ad immittẽdos vectes ad portandum. quos & ipſos fecit de lignis ſetim, & operuit laminis æneis: induxitq; in circulos qui in lateribus altaris eminebant. Ipſum autem altare non erat ſolidum, ſed cauum ex tabulatis, & intus vacuum. ¶Fecit & labrũ æneum cum baſi ſua de ſpeculis mulierum, quæ ˹excubabant˺ in oſtio tabernaculi. ¶Fecit & atrium, in cuius auſtrali plaga erant tentoria de byſſo retorta, cubitorũ centum, columnę æneę

B viginti cum baſibus ſuis, capita columnarum, & tota operis cælatura argentea. AEque ad ſeptentrionalẽ plagã tentoria, columnæ baſeſq;, & capita colũnarum eiuſdem menſuræ, & operis ac metalli erant. In ea vero plaga quæ ad occidentẽ reſpicit, fuerunt tentoria cubitorum quinquaginta, columnæ decẽ cum baſibus ſuis æneæ, & capita columnarum, & tota operis cælatura argentea. Porrò contra orientem quinquaginta cubitorum parauit tentoria, è quibus, quindecim ˹cubitos columnarum trium˺ cum baſibus ſuis vnum tenebant latus: & in parte altera, quia inter vtraque introitum tabernaculi fecit, quindecim æque cubitorum erant tentoria columnæque tres, & baſes totidem. Cuncta atrii tentoria byſſus re-

C torta texuerat. Baſes columnarum fuere æneæ, capita autem earum cum cunctis cælaturis ſuis argentea, ſed & ipſas columnas atrii veſtiuit argento. Et in introitu eius opere plumario fecit tẽtorium ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta, quod habebat viginti cubitos in longitudine, altitudo vero quinq; cubitorum erat iuxta menſuram quam cuncta atrii tentoria habebant. Columnæ autẽ in ingreſſu fuere quatuor cum baſibus ęneis, capitaque earum & cælaturæ argenteæ. Paxillos quoq; tabernaculi & atrii per gyrum fecit æneos. ¶˹Hæc ſunt inſtrumenta˺ tabernaculi teſtimonii, quę enumerata ſunt iuxta præceptum Moyſi in ˹ceremonias˺ Leuitarum per manum Ithamar filii Aaron ſacerdotis, quę Beſeleel filius Vri filii Hur de tribu Iuda domino per Moyſen iubente compleuerat iuncto ſibi ſocio Ooliab filio Achiſamech de tribu Dan: qui & ipſe artifex lignorum egregius fuit, & polymitarius atq; plumariꝰ ex hyacintho, purpura, vermiculo, & byſſo. ¶Omne aurũ D quod expenſum eſt in opere ſanctuarii & quod oblatum eſt in donariis, viginti & nouem talentorum fuit, & ſeptingentorum triginta ſiclorum ad menſuram ſanctuarii. *Oblatum eſt autem ab his qui tranſierunt ad numerũ à viginti annis & ſupra, de ſexcẽtis tribus millibus, & quingentis quinquaginta armatorum. ¶Fuerunt præterea centum talenta argenti, è quibus conflatæ ſunt baſes ſanctuarii, & introitus vbi velum pendet. Centum baſes factæ ſunt de talentis centum, ſingulis talentis per baſes ſingulas ſupputatis. De mille autem ſeptingẽtis, & ſeptuaginta quinq; ſiclis fecit capita columnarum, quas & ipſas veſtiuit argẽto. AEris quoq; oblata ſunt talenta ſeptuagintaduo millia, & quadringẽti ſupra ſicli, ex quibus fuſę ſunt baſes ĩ introitu tabernaculi teſtimonii, & altare æneũ cũ craticula ſua, oĩaque vaſa quę ad vſum eius pertinent, & baſes atrii tam in circuitu, q̃ in ingreſſu eius, & paxilli tabernaculi atque atrii per gyrum.

CAP. XXXIX.

Ornatꝰ veſtimẽtorũ Aarõ. Superhumerale, rationale, tunica, lamina ſacra. Offerũtur dño cũcta quæ fieri iuſſerat.

A DE hyacĩtho vero & purpura, vermiculo ac byſſo fecit veſtes, quibus indueretur Aaron quãdo miniſtrabat in ſanctis, ſicut ꝓcepit dñs Moyſi. ¶Fecit igiť & ſuperhũerale

Marginal notes:

[...]õuenie [...]it (ſub. [...]orarẽt)

[...]cubito- [...]um colũ [...]ę eorum [...]es

˹Hæ ſunt numerationes ˹miniſterium

*Argentum autẽ centũ talenta, mille ſeptingenti ſeptuagintaquinq; ſicli, ſingulis capitibus offerentibus dimidiũ ſicli, iuxta põdus ſicli ſanctuarii.

de auro, hyacintho, & purpura, coccoque bis tincto, & byſſo retorta, opere polymitario. Inciditq; bracteas aureas, & extenuauit in fila, vt poſſent torqueri cum priorum colorum ſubtegmine, duaſque oras ſibi inuicem copulatas in vtroq; latere ſummitatum, & baltheū ex eiſdem coloribus, ſicut præceperat dominus Moyſi. ¶Parauit & duos lapides onychinos, aſtrictos & incluſos auro, & ſculptos arte gemmaria nominibus filiorum Iſrael. Poſuitq; eos in lateribus ſuperhumeralis in monimentum filiorum Iſrael, ſicut præceperat dominus Moyſi. ¶Fecit & rationale opere polymito iuxta opus ſuperhūeralis, ex auro, hyacintho, purpura, coccoq; bis tincto & byſſo retorta, quadrangulum duplex menſuræ palmi. Et poſuerunt in eo gemmarum ordines quatuor. in primo verſu erat ſardius, topazius, ſmaragdus. in ſecundo, carbunculus, ſapphirus & iaſpis. in tertio, ligyrius, achates & amethyſtus. in quarto, chryſolithus, onychinus, & beryllus, circundati & incluſi auro per ordines ſuos: Ipſique lapides duodecim ſculpti erant nominibus duodecim tribuum Iſrael, ſinguli per nomina ſingulorum. Fecerunt in rationali & catenulas ſibiinuicem cohærentes, de auro puriſſimo, & duos vncinos, totidēq; annulos aureos. Porrò annulos poſuerunt in vtroque latere rationalis, è quibus penderent duæ catenæ aureæ, quas inſeruerunt vncinis qui in ſuperhumeralis angulis eminebant. Hæc & antè & retro ita conueniebāt ſibi, vt ſuperhumerale & rationale mutuo necterent, ſtricta ad baltheū & annulis fortius copulata, quos iungebat vitta hyacīthina, ne laxa fluerēt & à ſe inuicē mouerētur, ſicut pceperat dominus Moyſi. ¶Feceruntq; tunicam ſuperhumeralis totā hyacinthinam: & capitium in ſuperiori parte cōtra medium, oramq; per gyrum capitii textilem: deorſum autem ad pedes mala punica ex hyacintho, purpura, vermiculo, ac byſſo retorta: & tintinnabula de auro puriſſimo, quę poſuerunt inter mala granata in extrema parte tunicę per gyrum: tintinnabulum autem aureum & malum punicum, quibus ornatus incedebat pontifex quando miniſterio fungebatur, ſicut præceperat dominus Moyſi. Fecerūt & tunicas byſſinas opere textili Aaron & filiis eius: & mitras cum coronulis ſuis ex byſſo: feminalia quoque linea, byſſina: cingulum vero de byſſo retorta, hyacintho, purpura ac vermiculo diſtinctum arte plumaria, ſicut præceperat dominus Moyſi. ¶Fecerunt & laminam ſacræ venerationis de auro puriſſimo, ſcripſeruntque in ea opere gemmario, Sanctū domini: & ſtrinxerunt eam cum mitra vitta hyacinthina, ſicut præceperat dominus Moyſi. ¶Perfectum eſt igitur omne opus tabernaculi & tecti teſtimonii. Feceruntque filii Iſrael cuncta quæ præceperat dominus Moyſi. Et obtulerunt tabernaculum & tectum & vniuerſam ſupellectilem, annulos, tabulas, vectes. columnas ac baſes, opertorium de pellibus arietum rubricatis, & aliud operimentum de ianthinis pellibus, velum, arcam, vectes, propitiatorium, mēſam cum vaſis ſuis & propoſitionis panibus: candelabrum, lucernas, & vtenſilia earum cum oleo: altare aureum, & vnguentum, & thymiama ex aromatibus, & tentorium in introitu tabernaculi: altare æneum, retiaculum, vectes, & vaſa eius omnia, labrū cum baſi ſua: tentoria atrii, & columnas cum baſibus ſuis, tentorium in introitu atrii, funiculoſque illius & paxillos. Nihil ex vaſis defuit quę in miniſterium tabernaculi, & in tectum fœderis iuſſa ſunt fieri. Veſtes quoque quibus ſacerdotes vtuntur in ſanctuario, Aarō ſcilicet & filii eius, obtulerunt filii Iſrael, ſicut præceperat dominus. Quæ poſtquam Moyſes cuncta vidit completa, benedixit eis.

CAPVT XL.

Erigitur tabernaculū. Apparet gloria domini nube operiente tabernaculum.

LOcutus eſt dominus ad Moyſen, dicens, Menſe primo, prima die menſis eriges tabernaculum teſtimonii, & pones in eo arcam, demitteſque ante illam velum: & illata menſa pones ſuper eam quæ rite præcepta ſunt. Candelabrum ſtabit cum lucernis ſuis, & altare aureū in quo adoletur incenſum coram arca teſtimonii. Tentorium in introitu tabernaculi

teſtimonii pones, & ante illud altare holocauſti: labrum inter altare & tabernaculum, quod implebis aqua. Circundabiſque atrium tentorii & ingreſſum eius. ¶Et aſſumpto vnctionis oleo vnges tabernaculum cum vaſis ſuis, vt ſanctificentur: altare holocauſti & om
B nia vaſa eius: labrum cum baſi ſua, omnia vnctionis oleo conſecrabis, vt ſint ſancta ſanctorũ. ¶Applicabiſque Aaron & filios eius ad fores tabernaculi teſtimonii, & lotos aqua indues ſãctis veſtibus, vt miniſtrent mihi, & vnctio eorũ in ſacerdotiũ ſempiternũ proficiat. Feciṫque Moyſes omnia quæ præceperat dominus. ¶Igitur menſe primo anni ſecundi, in prima die menſis collocatũ eſt tabernaculum. ||Erexitꝙ Moyſes illud, & poſuit tabulas ac baſes & vectes ſtatuitꝙ colũnas, & expandit tectũ ſuper tabernaculũ, impoſito deſuper operimento, ſicut dominus imperauerat. ¶Poſuit & teſtimonium in arca ſubditis infra vectibus, & oraculũ deſuper. Cumꝙ intuliſſet arcam in tabernaculũ teſtimonii, appendit ante eã velum
C vt expleret domini iuſſionem. Poſuit & menſam in tabernaculo teſtimonii ad plagã ſeptẽtrionalẽ extra velũ, ordinatis corã propoſitionis panibus, ſicut præceperat dominus Moyſi. ¶Poſuit & candelabrum in tabernaculo teſtimonii è regione menſæ in parte auſtrali, locatis per ordinẽ lucernis, iuxta præceptum domini. Poſuit & altare aureũ ſub tecto teſtimonii contra velum, & adoleuit ſuper eo incẽſum aromatum, ſicut iuſſerat dominus Moyſi. ¶Poſuit & tentoriũ in introitu tabernaculi teſtimonii, & altare holocauſti in veſtibulo teſtimonii, offerens in eo holocauſtum & ſacrificia, vt dominus imperauerat. ¶Labrũ quoꝙ ſtatuit inter tabernaculũ teſtimonii, & altare, D
implens illud aqua. Laueruntꝙ in eo Moyſes & Aaron, ac filii eius manus ſuas & pedes, cũ ingrederentur tectũ fœderis, & accederent ad altare, ſicut præceperat dominus Moyſi. ¶Erexit & atriũ ꝑ gyrũ tabernaculi & altaris, ducto in introitu eius tẽtorio. ¶Poſtquã Nume. 9.
omnia perfecta ſunt, ||operuit nubes tabernaculũ teſtimonii, & gloria domini impleuit illud, Nec poterat Moyſes ingredi tectum fœderis, nube operiente omnia, & maieſtate domini coruſcãte, quia cuncta nubes operuerat. Si quãdo nubes tabernaculũ deſerebat, proficiſcebãtur filii Iſrael per turmas ſuas: ſi pendebat deſuper, manebãt in eodẽ loco. Nubes quippe domini incubabat per diem tabernaculo, & ignis in nocte videntibus cunctis populis Iſrael per cunctas manſiones ſuas.

Marginalia (left): rit tibi generationes rum. — ume. 7.

EXPLICIT EXODVS.

INCIPIT LEVITICVS.

Liber Leuiticus. Hebraicè Vaicra.

CAP. I.

¶ Ritus offerendi armenta, pecudes, aues.

A VOcauit autem moyſen, & locutus eſt ei dominus de taber
naculo teſtimonii, dicens, Lo
quere filiis Iſrael, & dices ad
eos, Homo qui obtulerit ex vo
bis hoſtiam domino de peco-
ribus, id eſt de bobus & ouibus offerēs
Exo. 19.b victimas: ‖ ſi holocauſtum fuerit eius
oblatio, ac de armento, maſculū imma
B culatum offeret ad oſtiū tabernaculi te
ſtimonii, ad placandum ſibi dominum
ponetque manus ſuper caput hoſtię, &
acceptabilis erit, atque in expiationē
eius proficiens. Immolabitque vitulū
corā domino, & offerent filii Aaron ſa-
cerdotes ſanguinē eius, fundentes per
altaris circuitum, quod eſt ante oſtiū
tabernaculi. detractaque pelle hoſtiæ,
artus in fruſta concident, & ſubiicient
in altari ignem, ſtrue lignorū antè cō-
poſita: & mēbra quę ſunt cęſa, deſuper
ordinātes, caput videlicet, & cuncta q̄
adhærēt iecori, inteſtinis & pedibus lo
tis aqua adolebitque ea ſacerdos ſuper
C altare: in holocauſtū & ſuauē odorē do
mino. ¶ Quod ſi de pecoribus oblatio eſt
de ouibus ſiue de capris holocauſtū:
maſculū & abſq; macula offeret: immo
labitque ad latus altaris quod reſpicit
aquilonem, coram domino: ſanguinem
vero illius fundēt ſuper altare filii Aa-
ron per circuitū: diuidentq; mēbra, ca
put & omnia q̄ adhærent iecori: & im
ponent ſuper ligna, quibus ſubiiciēdus
eſt ignis: inteſtina vero & pedes laua-
būt aqua. Et oblata omnia adolebit ſa-
cerdos ſuper altare in holocauſtum &
D odorem ſuauiſſimum domino. ¶ Si autē
de auibus, holocauſti oblatio fuerit do
mino: de turturibus & pullis columbæ
offeret eam ſacerdos ad altare: & retor
to ad collum capite, ac rupto vulneris
loco, decurrere faciet ſanguinem ſuper
crepidinem altaris: veſiculam vero gut
turis & plumas proiiciat prope altare
ad orientalem plagam, in loco in quo
cineres effundi ſolēt. *confringetq; aſel- * findet
las eius, & non ſecabit, neque ferro di- eā in al
uidet eam, & adolebit ſuper altare, li-
gnis igne ſuppoſito. Holocauſtum eſt &
oblatio ſuauiſſimi odoris domino.

CAP. II.

¶ De oblatione ſacrificiorum ſimilæ. thuris, panū, laganorū. Fermētum. Sal.

ANima cum obtulerit oblationē
ſacrificii domino, ſimila erit eius A
oblatio. fundetque ſuper eam o-
leum, & ponet thus ac deferet
ad filios Aaron ſacerdotes: quorū vnus
tollet pugillum plenum ſimilę & olei,
ac totum thus, & *ponet memoriale ſu
per altare in odorem ſuauiſſimum do- *adole
mino. ‖ quod autē reliquū fuerit de ſa- ſacerd
crificio, erit Aaron & filiorū eius, ſan- odorē
ctum ſanctorum de oblationibus domi ius
ni. ¶ Cum autem obtuleris ſacrificium Eccli.
coctum in clibano: de ſimila, panes ſci B
licet abſque fermento conſperſos oleo,
& lagana azyma oleo lita. Si oblatio
tua fuerit de ſartagine: ſimilæ conſper
ſæ oleo & abſque fermento, diuides eā
minutatim & fundes ſuper eam o-
leum. Si autem de craticula fuerit ſa-
crificium, æque ſimila oleo conſper-
getur, quam offerens domino, trades
manibus ſacerdotis. Qui cum obtule- C
rit eam, tollet *memoriale de ſacrificio *odorē
& adolebit ſuper altare in odorem ſua ius &
uitatis domino, quicquid autē reliquū fra.
eſt, erit Aaron & filiorum eius, ſanctum
ſanctorū de oblationibus domini. ¶ O-
mnis oblatio quæ offertur domino, abſ
que fermento fiet, nec quicquam fer-
menti ac mellis adolebitur in ſacrifi-
cio domini. Primitias tantum eorum
offeretis ac munera: ſuper altare vero
non imponentur in odorem ſuauitatis. D
¶ Quicquid obtuleris ſacrificii, ſale con
dies, nec auferes ſal fœderis dei tui de
ſacrificio tuo. In oī oblatione offeres
ſal. ¶ Si autē obtuleris munus primitia
rum frugum tuarum domino, de ſpicis
adhuc virentibus torrebis igni, & con
fringes in montem farris, & ſic offeres
primitias tuas domino, fundens ſuper
ea oleum & thus imponens, quia obla
tio domini eſt. de qua adolebit ſacer-
dos in memoriam muneris partem far
ris fracti & olei ac totum thus.

CAP. III.

3. Hoſtiæ pacificorum de bobus, oui bus, agnis capris.

A Quod ſi hoſtia pacificorũ fuerit eius oblatio & de bobus voluerit offerre, marem ſiue fœminam, immaculata
9,29,b offeret coram domino. ||Ponetque manum ſuper caput victimæ ſuæ, quæ immolabitur in introitu tabernaculi teſtimonii, fundentque filii Aaron ſacerdotes, ſanguinem per altaris circuitum. Et offerent de hoſtia pacificorum in oblationem domino adipem qui operit vitalia, & quicquid pinguedinis eſt intrinſecus: duos renes cum adipe quo teguntur ilia, & reticulum iecoris cum renunculis. Adolebuntque ea ſuper altare in holocauſtum, lignis igne ſuppoſito: in oblationem ſuauiſſimi odoris do
B mino. Si vero de ouibus fuerit eius oblatio & pacificorum hoſtia, ſiue maſculum obtulerit ſiue fœminam, immaculata erunt. Si agnum obtulerit coram domino, ponet manum ſuam ſuper caput victimæ ſuæ, quæ immolabitur in veſtibulo tabernaculi teſtimonii: fundentque filii Aarõ ſanguinem eius per circuitum altaris, Et offerent de pacifi
C corum hoſtia ſacrificium domino: adipem & caudam totam cum renibus, & pinguedinem quæ operit ventrem atque vniuerſa vitalia, & vtrunque renũculum cum adipe qui eſt iuxta ilia, reticulũque iecoris cum renunculis, & adolebit ea ſacerdos ſuper altare in pabulum ignis & oblationis domini. ¶Si capra fuerit eius oblatio, & obtulerit eam domino, ponet manum ſuam ſuper caput eius, immolabitque eam in introitu tabernaculi teſtimonii. Et effũdent filii Aaron ſanguinem eius ſuper
D altaris circuitũ. Tollentque ex ea in paſtum ignis dominici adipem qui operit ventrem, & qui tegit vniuerſa vitalia. Duos renunculos cũ reticulo, quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & aruinam iecoris cum renunculis, adolebitque ea ſuper altare ſacerdos in alimoniam ignis, & ſuauiſſimi odoris. Omnis adeps, domini erit iure perpetuo in generationibus & cunctis habitaculis veſtris: nec ſanguinem nec adipem omnino comedetis.

CAP. IIII.

3. Hoſtiæ pro peccatis per ignorantiam.

Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, A
Anima cum peccauerit per ignorantiam, & de vniuerſis mãdatis domini quæ præcepit vt non fierent, quippiam fecerit: Si ſacerdos qui vnctus eſt peccauerit, delinquere faciens populum, offeret pro peccato ſuo vitulum immaculatum domino, & adducet illum ad oſtium tabernaculi teſtimonii coram domino, ponetque manũ ſuper caput eius, & immolabit eum domino. Hauriet quoque de ſanguine vituli, inferens illũ in tabernaculũ teſtimonii. Cumq; intinxerit digitũ in ſan- B
guinem, aſperget eo ſepties coram domino contra velum ſanctuarii: ponetq; de eodem ſanguine ſuper cornua altaris thymiamatis gratiſſimi domino, quod eſt in tabernaculo teſtimonii. omnem autem reliquum ſanguinem fundet in D
baſim altaris holocauſti in introitu tabernaculi. Et adipem vituli offeret pro peccato, tam eum qui vitalia operit, quàm omnia quę intrinſecus ſunt. Duos renũculos & reticulum, quod eſt ſuper eos iuxta ilia, & adipem iecoris cum renunculis, ſicut offertur de vitulo hoſtiæ pacificorum: & adolebit ea ſuper altare C
holocauſti. Pellem vero & omnes carnes cum capite & pedibus & inteſtinis & fimo & reliquo corpore efferet extra caſtra in locum mundum, vbi cineres effundi ſolent: incendetque ea ſuper lignorum ſtruem, quæ in loco effuſorum cinerum cremabuntur.
¶Quod ſi omnis turba filiorum Iſrael ᵉignorauerit⁾, & per imperitiam fecerit quod contra mandatum domini eſt, & poſtea intellexerit peccatum ſuum, offeret pro peccato ſuo vitulum, adducetque eum ad oſtium tabernaculi. Et ponent ſeniores populi manus ſuper caput eius coram domino. Immolatoq; vitulo in conſpectu domini, inferet ſacerdos qui vnctus eſt, de ſanguine eius in tabernaculum teſtimonii, tincto di- D
gito aſpergens ſepties contra velum, ponetq; de eodẽ ſanguine in cornibus altaris, quod eſt coram domino in tabernaculo teſtimonii, reliquum autem ſanguinem fundet iuxta baſim alta-

ᵉerrauerit p ignorantiam.

ris holocauſtorum, quod eſt in oſtio ta
bernaculi teſtimonii. Omnemque eius
adipem tollet, & adolebit ſuper altare
ſic faciens & de hoc vitulo quomodo
fecit & prius: & rogante pro eis ſacer-
dote propitius erit eis dominus. Ip-
ſum autem vitulum efferet extra ca-
ſtra atque comburet ſicut & priorem
vitulum: quia eſt pro peccato multitu-
E dinis. ¶Si peccauerit princeps, & fece-
rit vnum è pluribus per ignorantiam,
quod domini lege prohibetur: & po-
ſtea intellexerit peccatum ſuum, offe-
ret hoſtiam domino hircum de capris
immaculatum. Ponetq; manum ſuam
ſuper caput eius: cumque immolaue-
rit eum in loco vbi ſolet mactari holo
cauſtum coram domino, quia pro pec
cato eſt, tinget ſacerdos digitum in
ſanguine hoſtiæ pro peccato, tangens
cornua altaris holocauſti, & reliquum
fundens ad baſim eius. Adipem vero
adolebit ſupra, ſicut in victimis pacifi
corū fieri ſolet: rogabitq; pro eo ſacer-
dos, & pro peccato eius, & dimittetur
F ei. ¶ Quod ſi peccauerit aīa per igno
rātiam de populo terræ, vt faciat quic
quam de his quæ domini lege prohi-
bentur, atque delinquat, & cognoue-
rit peccatum ſuum, offeret capram im
maculatam. Ponetq; manus ſuper ca-
put hoſtiæ quæ pro peccato eſt, & im
molabit eam in loco holocauſti. Tol-
letque ſacerdos de ſanguine in digito
ſuo: & tangens cornua altaris holocau
ſti, reliquum fundet ad baſim eius. Om
nem autem adipem auferens, ſicut au
ferri ſolet de victimis pacificorū, ado-
lebit ſuper altare in odorem ſuauitatis
domino: rogabitque pro eo, & dimitte
G tur ei. Si autem de pecoribus obtulerit
victimam pro peccato, ouem ſcilicet
immaculatam: ponet manum ſuper ca
put eius, & immolabit eam in loco vbi
ſolent cædi holocauſtorum hoſtiæ. Su
metque ſacerdos de ſanguine eius di-
gito ſuo, & tangens cornua altaris ho-
locauſti, reliquum fundet ad baſim e-
ius. Omnem quoq; adipem auferens ſi
cut auferri ſolet adeps arietis, qui im-
molatur pro pacificis, & cremabit ſup
altare incenſum domini: rogabitque
pro eo & pro peccato eius, & dimit-
tetur ei.

CAP. V.

De eo qui peccatum ſuum abiurā-
tem non indicat. Tangens immun-
dum. Expiatio iuramenti, & peccati
per ignorantiam.

SI peccauerit anima, & audierit vo A
cem iurantis, teſtiſq; fuerit quod
aut ipſe vidit, aut conſcius eſt: ni
ſi indicauerit, portabit iniquitatē
ſuam. Anima quę tetigerit aliquid im-
mundum, ſiue quod occiſum à beſtia
eſt, aut per ſe mortuum, aut quodlibet
aliud reptile, & oblita fuerit immun-
ditiæ ſuæ, rea eſt, & deliquit. & ſi teti-
gerit quicquam de immunditia homī
nis iuxta omnem impuritatē qua pol-
lui ſolet oblitaque cognouerit poſtea,
ſubiacebit delicto. ¶Anima quæ iura-
uerit & protulerit labiis ſuis vt vel ma
le quid faceret vel bene, & idipſum iu
ramento & ſermone firmauerit, oblita
que poſtea intellexerit delictum ſuum
agat pœnitentiam pro peccato, & offe
rat de gregibus agnam ſiue caprā, ora
bitque pro ea ſacerdos & pro peccato
eius, ſin autem non potuerit offerre pe
cus, offerat duos turtures, vel duos pul
los columbarum domino, vnum pro
peccato, & alterū in holocauſtum, da B
bitque eos ſacerdoti. Qui primum offe
rens pro peccato, retorquebit caput
eius ad pēnulas, ita vt collo adhæreat
& non penitus abrumpatur. Et aſper-
get de ſanguine eius parietem altaris.
quicquid autem reliquum fuerit, fa-
ciet diſtillare ad fundamentum eius,
quia pro peccato eſt. Alterum vero in
holocauſtum adolebit, vt fieri ſolet: ro
gabitque pro eo ſacerdos & pro pecca
to eius, & dimittetur ei. Quod ſi non C
quiuerit manus eius duos offerre tur-
tures, aut duos pullos columbarū, offe
ret pro peccato ſuo ſimilæ partē ephi
decimam, non mittet in eam oleum,
nec thuris aliquid imponet, quia pro
peccato eſt: tradetque eam ſacerdoti.
qui plenum ex ea pugillum hauriens,
cremabit ſuper altare in monimentū
eius qui obtulit, rogans pro illo & ex-
pians, reliquam vero partem ipſe ha-
bebit in munere. ¶Locutuſque eſt do-
minus ad Moyſen, dicens, Anima ſi prę
uaricans ceremonias per errorem in
his quæ domino ſunt ſanctificata pec-

D cauerit, offeret pro delicto ſuo arietem immaculatum de gregibus, qui emi poteſt duobus ſiclis, iuxta pondus ſan ctuarii: ipſúmque quod intulit damni, reſtituet, & quintam partem ponet ſupra, tradens ſacerdoti, qui rogabit pro eo offerens arietem, & dimittetur ei. ¶Anima quæ peccauerit per ignorantiam, feceritq; vnum ex his quæ do mini lege prohibentur, & peccati rea, intellexerit iniquitatem ſuam, offeret arietem immaculatum de gregibus ſacerdoti, iuxta menſuram æſtimationémq; peccati: qui orabit pro eo, quia neſciens fecerit: & dimittetur ei, quia per errorem deliquit domino.

CAP. VI.

Hoſtię pro peccato vltroneo. Lex holocauſti. Ignis perpetuus. Lex ſacrificii & libamentorum. Oblatio Aaron & filiorum in die vnctionis ſuæ.

A Locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens, Anima quæ peccauerit, & contempto domino negauerit proximo ſuo depoſitum, quod fidei ei9 creditum fuerat, vel vi aliquid extorſerit aut calumniam fecerit, ſiue rem perditam inuenerit & inficians inſuper peierauerit, & quodlibet aliud ex pluribus fecerit, in quibus ſolent peccare homines, conuicta delicti, reddet omnia quæ per fraudē voluit obtinere integra, & quintam inſuper partem domino cui damnum intulerat. Pro peccato autem ſuo offeret arietem immaculatum de grege, et dabit eum ſacerdoti, iuxta æſtimationem menſuramq; delicti: qui rogabit pro eo coram domino, & dimittetur illi pro ſingulis quæ faciendo peccauit. ¶Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Præcipe Aaron & filiis eius. Hæc eſt lex holocauſti. Crema

D bitur in altari tota nocte vſque mane. ignis in eodem altari erit. veſtietur tunica ſacerdos & feminalibus lineis: tolletque cineres, quos vorans ignis exuſſit, & ponens iuxta altare, ſpoliabitur prioribus veſtimētis: indutuſque aliis efferet eos extra caſtra in loco mundiſſimo. Ignis autem in altari ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos ſubiiciēs ligna mane p ſingulos dies, & īpoſito holocauſto deſuper, adolebit adipes pacificorum. ignis eſt iſte perpetuus, qui nunquam deficiet in altari. ¶Hæc eſt lex ſacrificii & libamentorum, quæ offerent filii Aaron coram domino et coram altari. Tollet ſacerdos pugillum ſimilæ, quæ conſperſa eſt oleo, & totū thus, q̄ ſup ſimilam poſitum eſt: adolebitque illud in altari in monimentum odoris ſuauiſſimi domino. reliquam autem partem ſimilæ comedet Aaron cum filiis ſuis, abſque fermento: & comedet in loco ſancto, in atrio tabernaculi. ideo aūt nō fermētabitur, qa pars eius in domini offertur incenſum. ſanctum ſanctorum erit, ſicut pro peccato atque delicto. Mares tātum ſtirpis Aaron comedent illud. Legitimū ac ſempiternū erit in generationibus veſtris de ſacrificiis domini. omnis qui tetigerit illa, ſanctificabitur. ¶Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Hæc eſt oblatio Aaron, & filiorum eius, quam offerre debent domino in die vnctionis ſuæ. Decimam partem ephi offerēt ſimilæ in ſacrificio ſempiterno, mediū eius mane, & mediū eius veſpere, quæ in ſartagine oleo conſperſa frigetur. Offeret autē eam calidam in odorem ſuauiſſimum domino ſacerdos, qui iure patri ſucceſſerit, & tota cremabitur in altari. Omne enim ſacrificium ſacerdotum igne conſumetur, nec quiſquā comedet ex eo. ¶Locutus eſt autem dominus ad Moyſen, dicens, Loquere Aaron & filiis eius, Iſta eſt lex hoſtię pro peccato, in loco vbi offertur holocauſtum, immolabitur coram domino. ſanctum ſanctorum eſt. Sacerdos qui offert comedet eam in loco ſancto, in atrio tabernaculi. Quicquid tetigerit carnes eius, ſanctificabitur. Si de ſanguine illius veſtis fuerit aſperſa, lauabitur in loco ſancto. Vas autem fictile in quo cocta eſt, cōfringetur. quòd ſi vas æneum fuerit defricabitur & lauabitur aqua. Omnis maſculus de genere ſacerdotali veſcetur de carnibus eius, quia ſanctū ſanctorum eſt. Hoſtia enim quæ cæditur pro pctō, cuius ſanguis offertur in tabernaculum teſtimonii ad expiandum in ſanctuario, non comedetur, ſed comburetur igni.

Margin: odorem (at "in monimentum"); C (at "comedet in loco ſancto"); Statutū (at "Legitimū ac ſempiternū"); D (at "Locutus eſt autem dominus")

CAP. VII.

Hoſtia pro delicto. Hoſtia pacificorum. Adeps & ſanguis non comedenda.

A HAec quoque eſt lex hoſtiæ pro delicto, ſancta ſanctorũ eſt: idcirco vbi immolabitur holocauſtum, mactabitur & victima pro delicto, ſanguis eius per gyrum altaris fundetur. Offerent ex ea caudam & adipem qui operit vitalia. Duos renunculos, & pinguedinem quæ iuxta ilia eſt, reticulumq; iecoris cum renunculis, & adolebit ea ſacerdos ſuper altare: incenſum eſt domini pro delicto. Omnis maſculus de ſacerdotali genere in loco ſancto veſcetur his carnibus, quia ſanctum ſanctorum eſt. Sicut pro peccato offertur hoſtia, ita & pro delicto: vtriuſque hoſtiæ lex vna erit. ad ſacerdotem, qui eam obtulerit, pertinebit. Sacerdos qui offert holocauſti victimam, habebit pellem eius. Et omne ſacrificium ſimilæ, quod coquit in clibano, & quicquid in craticula, vel in ſartagine præparatur, B eius erit ſacerdotis à quo offertur: ſiue oleo conſperſa, ſiue arida fuerit, cunctis filiis Aaron menſura æqua per ſingulos diuidetur. ¶Hæc eſt lex hoſtiæ pacificorum, quæ offertur domino. Si pro gratiarum actione oblatio fuerit, offerent panes abſque fermento conſperſos oleo, & lagana azyma vncta oleo, coctamq; ſimilam, & [e]collicidas olei admiſtione cõſperſas, panes quoq; fermentatos cum hoſtia gratiarũ, quæ immolatur pro pacificis: ex quibus vnus pro primitiis offertur domino, & erit ſacerdotis qui fundet hoſtiæ ſanguinem, cuius carnes eadẽ comedẽtur die, nec remanebit ex eis quicq̃ vſque mane. ¶Si voto, vel ſponte quiſpiã obtulerit hoſtiam, eadem ſimiliter edetur die: ſed & ſiquid in craſtinum remanſerit, veſci licitũ eſt: quicquid autem tertius inuenerit dies, ignis abſumet. & ſiquis de carnibus victimæ pacificorum die tertio comederit, irrita fiet eius oblatio, nec proderit offerenti, quin potius quæcunq; anima tali ſe edulio contaminauerit, præuaricationis rea erit. ¶Caro quæ aliquid tetigerit immundum non comedetur, ſed comburetur igni. qui fuerit mundus, C veſcetur ex ea. Anima polluta, quæ ederit de carnibus hoſtiæ pacificorum, quæ oblata eſt domino, peribit de populis ſuis. Et quæ tetigerit immunditiam hominis, vel iumenti, ſiue omnis [a]rei quæ polluere poteſt, & comederit de huiuſcemodi carnibus, interibit de populis ſuis. ¶Locutusq; eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, Adipem ouis, & bouis, & capræ non comedetis. Adipem cadaueris morticini, & eius animalis quod à beſtia captum eſt, habebitis in varios vſus. Siquis adipem, qui offerri debet in incẽſum domini, comederit, peribit de populo ſuo. Sanguinem quoq; omnis animalis non ſumetis in cibo, tam de auibus, quàm de pecoribus. Omnis anima quæ ederit ſanguinem, peribit de populis ſuis. ¶Locutusq; eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, dicens, Qui offert victimam pacificorum domino, offerat ſimul & ſacrificium, id eſt libamenta eius. tenebit manibus adipem hoſtiæ, & pectuſculum. cumque ambo oblata domino conſecrauerit, tradet ſacerdoti, qui adolebit adipem ſuper altare, pectuſculum autem erit Aaron, & filiorum eius. armus quoque dexter de pacificorum hoſtiis cedet in primitias ſacerdotis. Qui obtulerit ſanguinem, & adipem filiorum Aaron, ipſe habebit & armum dextrum in portione ſua. Pectuſculum enim eleuationis, & armum ſeparationis tuli à filiis Iſrael de hoſtiis eorum pacificis, & dedi Aaron ſacerdoti, & filiis eius lege perpetua ab omni populo Iſrael. Hæc eſt vnctio Aaron & filiorum eius in ceremoniis domini in die quo obtulit eos Moyſes, vt ſacerdotio fungerentur, & quæ præcepit eis dari dominus à filiis Iſrael religione perpetua in generationibus ſuis. Iſta eſt lex holocauſti, & ſacrificii pro peccato atque delicto, & pro conſecratione & pacificorum victimis, quam conſtituit dominus Moyſi in monte Sinai quando mandauit filiis Iſrael vt offerrent oblationes ſuas domino in deſerto Sinai. D

[e]placẽtas

[a]repti quod

CAP. VIII.

Conſecratio ſacerdotis Aaron & filiorum eius.

A Locutusq́ eſt dominus ad Moyſen, dicens, Tolle Aaron cum filiis ſuis, veſtes eorum, & vnctionis oleum, vitulum pro peccato, duos arietes, caniſtrum cum azymis, & congregabis omnem cœtum ad oſtium tabernaculi. Fecit Moyſes vt dominus imperauerat, Congregataq́ omni turba ante fores tabernaculi, ait, Iſte eſt ſermo quem iuſſit dominus fieri. Statimq́ obtulit Aaron & filios eius. Cumque lauiſſet eos, veſtiuit pontificem ſubucula linea, accingens eũ baltheo, & induens eum tunica hyacinthina, & deſuper humerale impoſuit, quod aſtringens cingulo aptauit ratio-

nali, in quo erat doctrina & veritas. Cidari quoque texit caput: & ſuper eã, contra frontem poſuit laminam auream conſecratam in ſanctificatione, ſicut præceperat ei dominus. ¶Tulit & vnctionis oleum, quo liniuit tabernaculum cum omni ſupellectile ſua. Cũq́ B ſanctificans aſperſiſſet altare ſeptem vicibus, vnxit illud, & omnia vaſa eius, labrumq́ cum baſi ſua ſanctificauit oleo. ||Quod fundens ſuper caput Aaron, vnxit eum, & conſecrauit. filios quoque eius oblatos veſtiuit tunicis lineis, & cinxit baltheis, impoſuitq́ mitras vt iuſſerat dominus. ¶Obtulit & C vitulum pro peccato. cumque ſuper caput eius poſuiſſet Aaron, & filii eius manus ſuas, immolauit eum: hauriens ſanguinem, & tincto digito, tetigit cornua altaris per gyrum. quo expiato & ſanctificato, fudit reliquum ſanguinem ad fundamenta eius. Adipem vero qui erat ſuper vitalia & reticulum iecoris, duosq́ renunculos cũ aruinulis ſuis adoleuit ſuper altare: vitulum cum pelle, & carnibus, & fimo, cremans extra caſtra, ſicut præceperat dominus. ¶Obtulit & arietem in holocauſtum: ſuper cuius caput cum impoſuiſſent Aaron & filii eius manus ſuas immolauit eum, & fudit ſanguinem eius per circuitum altaris. Ipſumq́ arietem in fruſta concidens, caput eius, & artus, & adipem adoleuit igni, lotis prius inteſtinis & pedibus. totumq́ ſimul D arietem incendit ſuper altare. eo ꝙ eſſet holocauſtum ſuauiſsimi odoris domino, ſicut præceperat ei. ¶Obtulit & arietem ſecundum, in conſecrationem ſacerdotum: poſueruntq́ ſuper caput eius Aaron & filii eius manus ſuas. quem cum immolaſſet Moyſes, ſumens de ſanguine eius, tetigit extremum auriculæ dextræ Aaron, & pollicem

m &
imim
lumē
leni-
))
ri. 45.

manus eius dextræ, ſimiliter & pedis. Obtulit & filios Aaron. cumque de ſan
E guine arietis immolati tetigiſſet extremum auriculæ ſingulorum dextræ, & pollicis manus ac pedis dextri, reliquũ fudit ſuper altare per circuitum: adipẽ vero, & caudam, omnemque pinguedinem, quæ operit inteſtina, reticulũque iecoris, & duos renes cum adipibus ſuis, & armo dextro ſeparauit. Tollens autem de caniſtro azymorum, qđ erat coram domino, panem abſque fermento vnum, & collicidam conſperſã oleo, laganumque poſuit ſuper adipes & armum dextrum tradens ſimul omnia Aaron & filiis eius. Qui poſtquam leuauerunt ea coram domino, rurſum ſuſcepta de manibus eorum adoleuit ſuper altare holocauſti, eo quòd conſecrationis eſſet oblatio in odorem ſua-
F uitatis ſacrificii domini. Tulitque pectuſculum eleuans illud corã domino de ariete conſecrationis in partem ſuam, ſicut præceperat ei dominus. Aſſumenſque vnguẽtum, & ſanguinem qui erat in altari, aſperſit ſuper Aaron & veſtimenta eius, & ſuper filios illiꝰ ac veſtes eorum. ¶Cumque ſanctificaſſet eos in veſtitu ſuo, præcepit eis, dicens Coquite carnes ante foras tabernaculi & ibi comedite eas. panes quoque cõſecrationis edite, qui poſiti ſunt in cani-
Exo. 29. f ſtro, ſicut præcepit mihi dominus, dicens, ||Aaron & filii eius comedent eos quicquid autem reliquũ fuerit de car-
G ne & panibus, ignis abſumet. De oſtio quoque tabernaculi non exibitis ſeptẽ diebus, vſque ad diem quo complebitur tempus conſecrationis veſtræ, ſeptem enim diebus finitur conſecratio ſicut impræſentiarum factum eſt, vt ritus ſacrificii compleretur. Die ac nocte manebitis in tabernaculo obſeruãtes cuſtodias domini, ne moriamini: ſic enim mihi præceptum eſt. Feceruntque Aaron & filii eius cuncta quæ locutus eſt dominus per manum Moyſi.

CAP. IX.

¶ Prima Aaronis oblatio pro ſe & populo. Benedicit Aaron populo. Gloria Domini. Ignis à deo deuorãs holocauſtum.

FActo autem octauo die, vocauit Moyſes Aaron & filios eius, ac maiores natu Iſrael, dixitque ad Aaron, A Ex. 2
||Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocauſtũ vtrunque immaculatum, & offer illos coram domino. Et ad filios Iſrael loqueris, Tollite hircum pro peccato, & vitulum atque agnum anniculum, & ſine macula in holocauſtum, bouem & arietem pro pacificis: & immolate eos coram domino in ſacrificio ſingulorum ſimilam conſperſam oleo offerentes. hodie enim dominus apparebit vobis. ¶Tulerũt ergo cũcta quæ iuſſerat Moyſes ad oſtium tabernaculi: vbi cum omnis multitudo aſtaret, ait Moyſes, Iſte B
eſt ſermo quem præcepit dominus: facite, & apparebit vobis gloria eius. Et dixit ad Aaron, Accede ad altare, & imola ꝓ peccato tuo. offer holocauſtũ & deprecare pro te & pro populo. cũque mactaueris hoſtiam populi, ora ꝓ eo, ſicut præcepit dominus. Statimq; Aaron accedens ad altare, immolauit vitulum pro peccato ſuo: cuius ſanguinem obtulerunt ei filii ſui. in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris, & fudit reſiduum ad baſim eiꝰ Adipemque, & renunculos, ac reticulũ iecoris, quæ ſunt pro peccato, adoleuit ſuper altare, ſicut ꝑceperat dominus Moyſi: carnes vero & pellem eius, extra caſtra combuſſit igni. ¶Immolauit & holocauſti victimam: obtuleruntq; ei filii ſui ſanguinem eius, quem fudit C
per altaris circuitum, ipſam etiam hoſtiam in fruſta conciſam, cum capite & membris ſingulis obtulerunt: quæ omnia ſuper altare cremauit igni, lotis aqua prius inteſtinis & pedibus. ¶Et pro peccato populi offerens, mactauit hircum: expiatóque altari, fecit holocauſtum, addens in ſacrificio libamenta quæ pariter offeruntur, & adolens ea ſuper altare, abſque ceremoniis holocauſti matutini. ¶Immolauit & bouem atque arietem hoſtias pacificas populi, obtuleruntque ei filii ſui ſanguinem, quem fudit ſuper altare in circuitum. Adipem autem bouis, & caudam arietis, renunculoſque cum adipibus ſuis, & reticulum iecoris poſuerunt ſuper pectora, cum-

D que cremati eſſent adipes ſuper altare pectora eorum, & armos dextros ſeparauit Aaron, eleuans coram domino, ſicut præceperat Moyſes. ¶Et extendens* manum ad populum, benedixit ei, ſicq; cõpletis hoſtiis pro peccato, & holocauſtis, & pacificis, deſcendit. Ingreſſi autem Moyſes & Aaron in tabernaculum teſtimonii, & deinceps egreſſi benedixerunt populo. || Apparuitq; gloria domini omni multitudini: & ecce ingreſſus ignis à domino, deuorauit holocauſtum, & adipes qui erãt ſuper altare. Quod cum vidiſſent turbæ, laudauerunt dominum, ruentes in facies ſuas. 2.c.

CAP. X.

¶ Nadab & Abiu cõburuntur a deo Planctus Iſrael propter eos. Interdicitur ſacerdotibus vino. Reſiduũ oblationis ſacerdotes comedunt.

A

ARreptiſque Nadab, & Abiu filii Aaron thuribulis, ||impoſuerunt ignem, & incenſum deſuper, offerentes coram domino ignem alienum, quod eis præceptũ non erat Egreſſuſq; ignis à domino, deuorauit eos, & mortui ſunt coram domino. Dixitq; Moyſes ad Aaron, Hoc eſt quod locutus eſt dominus, Sãctificabor in iis qui appropinquant mihi, & in conſpectu omnis populi glorificabor. Quod audiens, tacuit Aaron. ¶ Vocatis autẽ Moyſes Miſaele, & Eliſaphan filiis Oziel, patrui Aaron, ait ad eos, Ite & tollite fratres veſtros de conſpectu ſanctuarii, & aſportate extra caſtra. Confeſtim que pergentes, tulerunt eos ſicut iacebãt, veſtitos lineis tunicis, & eiecerunt foras, vt ſibi fuerat imperatum. ¶Locutuſq; eſt Moyſes ad Aaron, & ad Eleazar, & Ithamar filios eius, Capita veſtra nolite nudare, & veſtimenta nolite ſcindere, ne forte moriamini, & ſuper omnem cœtum oriatur indignatio Fratres veſtri, & omnis domus Iſrael plangant incendium quod dominus ſuſcitauit: vos autem non egrediemini fores tabernaculi, alioquin peribitis, oleum quippe ſanctæ vnctionis eſt ſuper vos. Qui fecerunt omnia iuxta præceptum Moyſi. ¶Dixitq; dominus ad Aaron, Vinum, & omne quod inebriare poteſt nõ bibetis tu & filii tui, quando intrabitis in tabernaculum teſtimonii, ne moriamini: quia præceptum ſempiternum eſt in generationes veſtras, Et vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & prophanum, inter pollutum & mundum: doceatiſq; filios Iſrael omnia legitima mea quæ locutus ſum ad eos per manum Moyſi. ¶Locutuſque eſt Moyſes ad Aaron, &

C ad Eleazar & Ithamar filios eius, qui
erant reſidui. Tollite ſacrificium quod
remanſit de oblatione domini, & co-
medite illud abſque fermento iuxta al
tare, quia ſanctum ſanctorum eſt. Co-
medetis autē in loco ſancto quod da-
tum eſt tibi & filiis tuis de oblationi-
bus domini, ſicut pręceptum eſt mihi.
Pectuſculum quoque quod oblatum
eſt, & armum qui ſeparatus eſt, edetis
in loco mundiſſimo tu & filii tui, & fi
liæ tuæ tecum, tibi enim ac liberis tu-
is repoſita ſunt de hoſtiis ſalutaribus
filiorum Iſrael: eò ꝙ armum & pectus
& adipes qui cremantur in altari, ele
uauerūt coram domino, & pertine-
ant ad te, & ad filios tuos lege perpe-
D tua, ſicut præcepit dominus. ¶Inter
4.Mac.2. hæc hircū qui oblatus fuerat pro pec-
cato cum quæreret Moyſes, exuſtum
reperit: iratuſq; contra Eleazar & Itha
mar filios Aaron qui remanſerant, ait,
Cur nō comediſtis hoſtiam pro pecca
to in loco ſancto, quæ ſancta ſanctorū
eſt, & data vobis vt portetis iniquita
tem multitudinis, & rogetis pro ea in
conſpectu domini, præſertim cum de
ſanguine illius non ſit illatum intra ſā
cta, & comedere debueratis eam ī ſan
ctuario, ſicut præceptum eſt mihi? Re-
ſpondit Aaron, Oblata eſt hodie victi-
ma pro peccato & holocauſtum corā
domino, mihi autem accidit quod vi-
des, quomodo potui comedere eā, aut
placere domino in ceremoniis mente
lugubri? Quod cū audiſſet Moyſes, re-
cepit ſatiſfactionem. CAP. XI.

Animalia munda & immunda. Pi-
ſces. Aues. Cibus. Potus. Fons. Semētis.
Reptile immundum.

Locutúſque eſt dominus ad Moy
A ſen & Aaron, dicens, Dicite filiis
Deu.14.a Iſrael, ‖Hæc ſunt animalia quæ
comedere debetis de cunctis a-
nimantibus terræ, Omne quod habet
diuiſam vngulam & ruminat in pe-
coribus, comedetis. Quicquid autem
ruminat, & habet vngulam, ſed nō di-
uidit eam, ſicut camelus & cætera, nō
ᵃcuniculus vel, ericius comedetis illud, & inter immunda re
putabitis. ᵃChœrogryllus) qui ruminat,
vngulamq; non diuidit, immūdus eſt.
2.Mac.6.d. Lepus quoq;: nā & ipſe ruminat, ſed vn
gulam non diuidit. Et ‖ ſus: qui cū vn-
gulam diuidat, non ruminat, horum
carnibus non veſcemini, nec cadaua- B
ra contingetis, quia immūda ſunt vo-
bis. ¶Hæc etiam ſunt quæ gignuntur
in aquis, & veſci licitum eſt. Omne qđ
habet pinnulas & ſquamas, tam in ma
ri quā in fluminibus & ſtagnis, come-
detis. Quicquid autē pinnulas & ſqua
mas nō habet eorum quæ in aquis mo
uentur & viuunt, abominabile vobis
execrandūq; erit, carnes eorum nō co
medetis, & morticina vitabitis. Cūcta
quæ non habent pinnulas & ſquamas
in aquis, polluta erūt. ¶Hæc ſunt quæ
de auibus comedere non debetis, & vi
tanda ſunt vobis. Aquilam, & gryphē,
& haliætū, & miluum ac vulturē iux-
ta genus ſuum, & omne coruini gene-
ris in ſimilitudinem ſuā, ſtruthionē, &
noctuā, & larū, & accipitrē iuxta genꝰ C
ſuum, bubonem, & mergulū, & ibin, &
cygnū, & ᵃonocrotalū), & porphyrionē ᵃpeli
ᵃherodionē) & charadrion iuxta ge- ᵃcic
nus ſuum, vpupā quoq; & veſpertilio-
nem. Omne de volucribus quod gradi
tur ſuper quatuor pedes, abominabile
erit vobis. ¶Quicquid autem ambulat
quidē ſuper quatuor pedes, ſed habet
longiora retro crura, per quæ ſalit ſup
terram, comedere debetis, vt eſt bru-
cus in genere ſuo, & attacus atque o-
phiomachus, ac locuſta, ſingula iuxta
genus ſuum. Quicquid autem ex vo-
lucribus quatuor tātum habet pedes,
execrabile erit vobis: & quicūq; mor-
ticina eorū tetigerit, polluetur, & e-
rit immūdus vſque ad veſperū: & ſi nē
ceſſe fuerit vt portet quippiam horum
mortuū, lauabit veſtimenta ſua, & im
mundus erit vſque ad occaſum ſolis.
¶Omne animal quod habet quidem
vngulam, ſed non diuidit eam, nec ru
minat, immundum erit: & quicquid te
tigerit illud, contaminabitur. Quod
ambulat ſuper manus ex cunctis ani-
mantibus quæ incedunt quadrupedia
immundum erit, qui tetigerit mortici
na eorū, polluetur vſque ad veſperū,
Et qui portauerit huiuſcemodi cadaue
ra, lauabit veſtimenta ſua, & immun-
dus erit vſque ad veſperum, quia om-
nia hæc immunda ſunt vobis. Hęc quo
que inter polluta reputabuntur de his
quæ mouętur in terra muſtela & mus

)
aditur
cquid
n ſup
ttuor
leſgra
ur,aut
et,2, c

E &ᵃcrocodilus⁾,ſingula iuxta genus ſuũ
migale,& camæleõ,& ſtellio,& lacer-
ta,& talpa:omnia hæc immunda ſunt.
Qui tetigerit morticina eorũ,immun-
dus erit vſque ad veſperũ:& ſuper qđ
ceciderit quicquã de morticinis eorũ,
polluetur tam vas ligneum & veſtimẽ
tum,quã pelles & cilicia: & in quocũ
que fit opus,tingentur aqua,& pollu-
ta erũt vſq; ad veſperum, & ſic poſtea
mundabũtur. Vas autẽ fictile in quod
horũ quicquã intro ceciderit, pollue-
tur,& idcirco frangendũ eſt. ¶Omnis
cibus quẽ comederis, ſi fuſa fuerit ſup
eũ aqua , immundus erit: & omne li-
F quens quod bibitur de vniuerſo vaſe,
immundũ erit. & quicquid de mortici
nis huiuſcemodi ceciderit ſuper illud,
immũdũ erit,ſiue clibani,ſiue chytro
podes,deſtruẽtur, & immundi erunt.
Fõtes vero & ciſternæ,& omnis aqua-
rum congregatio munda erit.Qui mor
ticinũ eorum tetigerit,polluetur.Si ce
ciderit ſuper ſementem , non polluet
eam. Si autẽ quiſpiam aqua ſementem
perfuderit , & poſtea morticinis tacta
fuerit,ilico polluetur. Si mortuum fue
rit animal quod licet vobis comedere,
qui cadauer eius tetigerit, immundus
C erit vſque ad veſperũ.& qui comede-
rit ex eo quippiã ſiue portauerit:laua-
bit veſtimenta ſua, & immundus erit
vſque ad veſperum. ¶Omne quod re
ptat ſuper terrã,abominabile erit,nec
aſſumetur in cibũ. Quicquid ſuper pe
ctusᵃquadrupes graditur.& ⁽multos ha
bet pedes : ſiue per humum trahitur,
non comedetis,quia abominabile eſt.
Nolite cõtaminare animas veſtras,nec
tangatis quicquã eorũ, ne immũdi ſi-
tis . Ego enim ſum dominus deus ve
ſter . ||Sancti eſtote , quia ego ſanctus
ſum . Ne polluatis animas veſtras in
omni reptili,quod mouetur ſup terrã.
Ego enim ſum dñs,q̃ eduxi vos de ter-
ra Aegypti,vt eſſem vobis in deũ. San
cti eritis,quia ego ſanctus ſum.Iſta eſt
lex animantiũ ac volucrum,& omnis
aĩæ viuentis, quæ mouetur in aqua,&
reptat in terra, vt differẽtias noueritis
mũdi & immundi, & ſciatis quid co-
medere & quid reſpuere debeatis.

CAP. XII.

☞ Lex purgandæ mulieris poſt ptũ.

Loquutuſq; eſt dominus ad Moyſen A
dicens,Loquere filiis Iſrael,& di Luc.2.e.
ces ad eos,||Mulier ſi ſuſcepto ſe- iohã.7.c.
mine pepererit maſculũ ,immun
da erit ſeptem diebus iuxta ⁽dies ſepa Luc.2.d.
rationis menſtruæ,||Et die octauo cir-
cũcidetur infantulus.ipſa vero trigin-
ta tribus diebus manebit in ſanguine
purificationis ſuæ. Omne ſanctũ nõ tã B
get,nec ingredietur in ſanctuariũ do-
nec impleatur dies purificationis ſuę.
Sinaũt fœminã pepererit,immunda e-
rit duabus hebdomadibus iuxta ri-
tum fluxus menſtrui , & ſexagin -
ta ſex diebus manebit in ſangui ne C
purificationis ſuæ . Cumque expleti
fuerint dies purificationis ſuæ,ꝓ filio
ſiue pro filia deferet agnũ anniculum
in holocauſtum , & pullũ colũbæ ſiue
turturẽ pro peccato ad oſtiũ taberna-
culi teſtimonii,& tradet ſacerdoti:qui
offeret illa corã dño, & rogabit ꝓ ea,&
ſic mũdabitur à ꝓfluuio ſanguinis ſui.
iſta eſt lex parientis maſculũ aut fœmi
nã .||Quod ſi nõ inuenerit manus eius, D
nec potuerit offerre agnum, ſumet du Luc.2.d.
os turtures vel duos pullos columba-
rum,vnum in holocauſtum , & alterũ
pro peccato. orabitq; pro ea ſacerdos,
& ſic mundabitur.

CAP. XIII.

☞ Conſyderatio & diſtinctio lepræ à
lepra.

Loquutuſq; eſt dominus ad Moyſen A
& Aaron , dicens . Homo in cu-
ius cute & carne ortus fueritᵃdi- ᵃtumor
uerſus color⁾ſiue puſtula,aut qua-
ſi lucẽs quippiã,id eſt plaga lepræ,ad-
ducetur ad Aarõ ſacerdotẽ,vel ad vnũ
quẽlibet filiorũ eius.Qui cũ viderit le
prã in cute & pilos in album mutatos
colorem,ipſamq; ſpeciẽ lepræ humi-
liorẽ cute & carne reliqua,plaga lepre
eſt, &ᵃad arbitrium eius ſeparabitur⁾. ᵃimmun-
¶Sin autem lucens candor fuerit in cu dũ iudi-
te , nec humilior carne reliqua,& pi- cabit eũ
li coloris priſtini, recludet eum ſacer
dos ſeptem diebus , & conſyderabit
die ſeptimo . & ſiquidẽ lepra vltra nõ
creuerit,nec trãſierit ĩ cute priores ter B
minos,rurſum recludet eum ſeptẽ die ᵃmũdam
bus aliis , & die ſeptimo contempla- iudica-
bitur.ſi obſcurior fuerit lepra,& non bit: & in
creuerit in cute,ᵃmundabit eam⁾,quia fra.

ſcabies eſt:lauabitq́ homo veſtimenta ſua,& mundus erit. Quod ſi poſtquã à ſacerdote viſus eſt & redditus munditiæ, iterum lepra creuerit: adducetur ad eum, & immunditiæ condemnabitur. ¶Plaga lepræ ſi fuerit in homine, adducetur ad ſacerdotem, & videbit eum, Cumq́ color albus ĩ cute fuerit, &°capillorum mutauerit aſpectum), ipſa quoque caro viua apparuerit: lepra vetuſtiſſima iudicabitur atque inolita cuti.°Contaminabit itaque, eum ſacerdos, & non recludet, quia perſpicuæ immunditiæ eſt. ¶Sinautem effloruerit diſcurrens lepra in cute,& operuerit omnem carnem à capite vſque ad pedes, quicquid ſub aſpectum oculorũ cadit, cõſyderabit eum ſacerdos,& teneri lepra mundiſſima iudicabit:eo ꝙ omnis in candorem verſa ſit, & idcirco homo mundus erit.

°capilli ĩ albũ mutati,

°immundũ itaq́ iudicabit & infra.

C ¶Quando vero caro viuens in eo apparuerit, tũc ſacerdotis iudicio°polluetur)& inter immũdos reputabitur, caro enim viua ſi lepra aſpergitur, immũda eſt. ¶Quod ſi rurſum verſa fuerit in alborem,& totum hominem operuerit, cõſyderabit eum ſacerdos,& mundum eſſe decernet. ¶Caro autem & cutis ĩ qua vlcus natum eſt & ſanatum,& in loco vlceris cicatrix alba apparuerit ſiue ſubruſa,

°ĩmũda iudicabit

D adducetur homo ad ſacerdotem: q cum viderit locum lepræ humiliorem carne reliqua,& pilos verſos in candorem, contaminabit eum: plaga enim lepræ orta eſt in vlcere. Quod ſi pilus, coloris eſt priſtini,& cicatrix ſubobſcura, & vicina carne non eſt humilior, recludet eum ſeptem diebus. & ſi quidem creuerit, adiudicabit eum lepræ: ſinautem ſteterit in loco ſuo, vlceris eſt cicatrix, & homo mundus erit ¶Caro autem & cutis quã ignis exuſſerit, & ſanata albam ſiue rufam habuerit cicatricem, conſyderabit eam ſacerdos,& ecce verſa eſt in alborem, & locus eius reliqua cute eſt humilior: contaminabit eum, quia plaga lepræ in cicatrice orta eſt. Quod ſi pilorum color non fuerit ° immutatus), nec humilior plaga carne reliqua, & ipſa lepræ ſpecies fuerit ſubobſcura, recludet eum ſeptem diebus, & die ſeptimo contemplabitur. ſi creuerit in cute lepra, contaminabit eum. ſin autem in loco ſuo candor ſteterit non ſatis clarus, plaga combuſtionis eſt, & idcirco mundabitur, quia cicatrix eſt combuſturæ.

°albus,

E ¶Vir ſiue mulier in cuius capite vel barba germinauerit lepra, videbit eos ſacerdos, & ſi quidem humilior fuerit locus carne reliqua, & capillus flauus ſolitoq́ ſubtilior: cõtaminabit eos, quia lepra capitis ac barbæ eſt. Sin autem viderit locum maculæ æqualem vicinæ carni, & capillum nigrum: recludet eos ſeptem diebus, & die ſeptimo intuebitur. Si nõ creuerit macula,& capillus ſui coloris eſt, & locus plagæ carni reliquæ æqualis: radetur homo abſq́ loco maculæ, & includetur ſeptem diebus aliis. Si die ſeptimo viſa fuerit ſtetiſſe plaga in loco ſuo, nec humilior carne reliqua, mundabit eũ, lotiſq́ veſtibus ſuis mũdus erit. Sinautem poſt emũdationem rurſus creuerit macula in cute, non quæret amplius vtrum capillus in flauum colore ſit cõmutatus, quia apertè immundus eſt. Porro ſi ſteterit macula,& capilli nigri fuerit, nouerit hominem ſanatum eſſe, & confidenter eum pronuntiet mundum.

F ¶Vir ſiue mulier in cuius cute candor apparuerit, intuebitur eos ſacerdos, ſi deprehenderit ſubobſcurum alborem lucere in cute, ſciat non eſſe lepram, ſed maculam coloris candidi, & hominẽ mũdum. ¶Vir de cuius capite capilli fluunt, caluus & mundus eſt: & ſi à fronte ceciderint pili, recaluaſter & mundus eſt. Sinautem in caluitio ſiue in recaluatione albus vel rufus color fuerit exortus,& hoc ſacerdos viderit condemnabit eum haud dubiè lepræ, quæ orta eſt in caluitio. ¶Quicunque ergo maculatus fuerit lepra, & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis, habebit veſtimenta diſſuta, caput nudũ, os veſte contectum, contaminatum ac ſordidum ſe clamabit. Omni tempore quo leproſus eſt,& immũdus, ſolus habitabit extra caſtra.

G ¶Veſtis lanea ſiue linea, q̃ lepram habuerit in ſtamine atq́ ſubtegmine, aut certe pellis, vel quicquid ex pelle confectum eſt, ſi alba vel rufa macula fuerit, infecta lepra reputabiť, oſtẽdeturq́ ſacerdoti, q̃ con

ſyderatam recludet ſeptem diebus: & die ſeptimo rurſus aſpiciens ſi deprehenderit creuiſſe, lepra perſeuerãs eſt: pollutum iudicabit veſtimentum, & omne in quo fuerit inuenta, & idcirco comburetur flammis. Quod ſi eam viderit nõ creuiſſe, pręcipiet, & lauabũt id in quo lepra eſt, recludetq́ illud ſeptem diebus aliis. Et cum viderit faciẽ quidem priſtinam non reuerſam, nec tamen creuiſſe lepram, immundum iu- H dicabit, & igne comburet, eò quòd infuſa ſit in ſuperficie veſtimenti vel per totum lepra. Sin autem obſcurior fuerit locus lepræ poſtquam veſtis eſt lota, abrumpet eũ & à ſolido diuidet. Quod ſi vltrà apparuerit in his locis, quæ prius immaculata erant, lepra volatilis & vaga: debet igne comburi. ſi ceſſauerit, lauabit aqua ea quæ pura ſunt, ſecundo, & munda erunt. Iſta eſt lex lepræ veſtimenti lanei & linei, ſtaminis atque ſubtegminis, omniſque ſuppellectilis pelliceæ, quomodo mundari debeat vel contaminari.

CAP. XIIII.

Lex mundandi hominis leproſi. Cõſyderatio, & mundatio domus leproſę.

A LOcutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Hic eſt ritus leproſi quando mundandus eſt. ||Adducetur ad ſacerdotem: qui egreſſus de caſtris cum inuenerit lepram eſſe mundatã, præcipiat ei qui purificatur vt offerat duos paſſeres viuos pro ſe, quos veſci licitũ eſt, & lignum cedrinum, vermiculumque & hyſſopum. & vnum ex paſſeribus immolari iubebit in vaſe fictili ſuper aquas viuentes: aliũ autem viuum cum ligno cedrino, & cocco & hyſſopo tinget in ſanguine paſſeris immolati, quo aſperget illum qui mundãdus eſt, ſepties, vt iure purgetur, & dimittet paſſerem viuum, vt in agrum auolet. ¶Cumq́ lauerit homo veſtimenta ſua, radet omnes pilos corporis, & lauabitur aqua: purificatuſque ingredietur caſtra, ita duntaxat vt maneat extra tabernaculum ſuum ſeptem diebus, & die ſeptimo radat capillos capitis, barbamque & ſupercilia, ac to-

B tius corporis pilos. ¶Et lotis rurſum veſtibus & corpore, die octauo aſſumet duos agnos immaculatos, & ouem anniculam abſque macula, & tres decimas ſimilæ in ſacrificium quæ conſperſa ſit oleo, & ſeorſum olei ſextarium. Cumq́ ſacerdos purificans hominem ſtatuerit eum, & hæc omnia coram domino in oſtio tabernaculi teſtimonii, tollet agnum & offeret eum pro delicto, oleiq́ ſextarium. Et oblatis ante dominum omnibus, immolabit agnum vbi ſolet immolari hoſtia pro peccato & holocauſtum, id eſt in loco ſancto. Sicut enim pro peccato, ita & pro delicto ad ſacerdotem pertinet oſtia: ſancta ſanctorum eſt. Aſſumenſque ſacerdos de ſanguine hoſtiæ, quæ immo- C lata eſt pro delicto, ponet ſuper extremum auriculæ dextræ eius qui mũdatur, & ſuper pollices manus dextræ & pedis, & de olei ſextario mittet in manum ſuam ſiniſtram, tingetq́ digitum dextrum in eo, & aſperget coram domino ſepties, quod autem reliquum eſt olei in leua manu fundet ſuper extremum auriculæ dextræ eius qui mundatur, & ſuper pollices manus ac pedis dextri, & ſuper ſanguinem qui effuſus eſt pro delicto, & ſuper caput eius. Rogabitq́ pro eo ſacerdos coram domino, & faciet ſacrificium pro peccato. tunc immolabit holocauſtum, & ponet illud in altari cum libamentis ſuis, & homo rite mundabitur. Quod ſi pauper eſt, & non poteſt manus eius inuenire quæ dicta ſunt pro delicto, aſſumet agnum ad oblationẽ vt roget pro eo ſacerdos, decimamq́ partem ſimilę conſperſæ oleo in ſacrificium, & olei ſextarium, duoſque turtures ſiue duos pullos columbæ, quorum vnus ſit pro peccato, & alter in holocauſtum: offeretque ea die octauo purificatiõis ſuę ſa- D cerdoti ad oſtium tabernaculi teſtimonii cõram domino. qui ſuſcipiens agnũ pro delicto & ſextarium olei, leuabit ſimul: immolatoque agno, de ſanguine eius ponet ſuper extremum auriculæ dextræ illius qui mundatur, & ſuper pollices manus eius ac pedis dextri. olei vero partem mittet in manum ſuã ſiniſtram, in quo tingens digitum dextrę manus aſperget ſepties coram domino: tangetq́ extremũ dextræ auriculæ illius qui mundatur, & pollices manus ac pedis dextri in loco ſanguinis q

t.8.2. :c.1.d .5.c.

effuſus eſt pro delicto: reliquam autem
partem olei quæ eſt in ſiniſtra manu,
mittet ſuper caput purificati, vt placet
pro eo dominum: & turturem ſiue pul
lum columbæ offeret, vnum pro deli-
cto, & alterum in holocauſtum cum li-
bamẽtis ſuis. hoc eſt ſacrificiũ leproſi,
qui habere nõpoteſt oĩa in emũdatione
E ſui. ¶Locutuſque eſt dominus ad Moy-
ſen & Aaron, dicens, Cúmque ingreſſi
fueritis terram Chanaan, quam ego da
bo vobis in poſſeſſionem, ſi fuerit pla-
ga leprę in ędibꝰ, ibit cuius eſt domus,
nuntians ſacerdoti, & dicet, Quaſi pla
ga lepræ videt mihi eſſe in domo mea.
At ille præcipiet vt efferantur vniuerſa
de domo priuſquam ingrediatur eam,
& videat vtrum leproſa ſit, ne immun
da fiant omnia quæ in domo ſunt. In-
trabitq́; poſtea vt conſyderet lepram
domus: & cum viderit in parietibus il
lius quaſi valliculas pallore ſiue rubo-
re deformes, & humiliores ſuperficie
reliqua, egredietur oſtiũ domus. & ſta-
tim claudet illam ſeptem diebus. Re-
F uerſuſque die ſeptimo, conſyderabit
eam. ſi inuenerit creuiſſe lepram, iube-
bit erui lapides in quibus lepra eſt, &
proiici eos extra ciuitatem in locũ im-
mũdum: domum autem ipſam radi in-
trinſecus per circuitum, & ſpargi pul-
uerem raſuræ extra vrbem in locũ im-
mundum, lapideſque alios reponi pro
his qui oblati fuerant, & luto alio liniri
domum. Si autem poſtquam eruti ſunt
lapides, & puluis elatus, & alia terra li
ta, ingreſſus ſacerdos viderit reuerſam
lepram, & parietes reſperſos maculis,
lepra eſt perſeuerans, & immunda do-
mus: quam ſtatim deſtruent, & lapides
eius ac ligna, atque vniuerſam pulue-
rem proiicient extra oppidum in locũ
immundum. Qui intrauerit domum
quando clauſa eſt, immundus erit vſ-
que ad veſperum: & qui dormierit in
ea, & comederit quippiam, lauabit ve
G ſtimenta ſua. ¶Quod ſi introiens ſa-
cerdos viderit lepram non creuiſſe in
domo, poſtquam denuo lita fuerit, pu-
rificabit eã reddita ſanitate: & in puri-
ficatione eius ſumet duos paſſeres, li-
gnumq́; cedrinum, & vermiculum at-
que hyſſopum: & immolato vno paſſe-
re in vaſe fictili ſuper aquas viuas, tol-
let lignum cedrinum, & hyſſopum &
coccum & paſſerem viuum, & tinget
omnia in ſanguine paſſeris immolati,
atque in aquis viuentibus: & aſperget
domum ſepties, purificabitq́; eam tam
in ſanguine paſſeris, quàm in aquis vi-
uentibus, & in paſſere viuo lignoq́; ce-
drino & hyſſopo atq́; vermiculo. Cúm-
que dimiſerit paſſerem auolare in a-
grum libere, orabit pro domo, & iure
mundabitur. ¶Iſta eſt lex omnis lepræ
& percuſſuræ, lepræ veſtium & domo-
rum, cicatricis & erumpentium papu-
larum, lucentis maculæ & in varias ſpe
cies coloribus immutatis, vt poſſit ſciri
quo tempore mundum quid, vel im-
mundum ſit.

CAPVT XV.

☞ Viri ſeminiflui purgatio. Mulierum menſtruoſarum purgatio.

LOcutuſque eſt dominus ad Moy- A
ſen & Aaron, dicens, Loquimini fi
liis Iſrael, & dicite eis, Vir qui pa
titur fluxum ſeminis, immundus
erit. Et tũc iudicabitur huic vitio ſub-
iacere, cum per ſingula momenta adhę
ſerit carni eius, atque concreuerit fœ-
dus humor. Omne ſtratum in quo dor-
mierit, immundum erit, & vbicunque
ſederit. Si quis hominum tetigerit lectũ
eius, lauabit veſtimenta ſua: & ipſe lo-
tus aqua, immundus erit vſque ad veſ
perum. Si ſederit vbi ille ſederat, & ip-
ſe lauabit veſtimenta ſua, & lotus aqua
immundus erit vſq́; ad veſperum. Qui
tetigerit carnem eius lauabit veſtimen
ta ſua: & ipſe lotus aqua, immundus e-
rit vſque ad veſperum. Si ſaliuam huiuſ B
cemodi homo iecerit ſuper eũ qui mun
dus eſt, lauabit veſtimenta ſua, & lo-
tus aquà immundus erit vſque ad veſ-
perum. Sagma ſuper quod ſederit, im-
mundum erit: & quicquid ſub eo fuerit
qui fluxum ſeminis patitur, pollutũ erit
vſque ad veſperum. Qui portauerit ho
rum aliquid, lauabit veſtimenta ſua: &
ipſe lotus aqua, immundus erit vſque
ad veſperum. Omnis quẽ tetigerit qui
talis eſt, non lotis ante manibus, laua-
bit veſtimenta ſua: & lotus aqua, im-
mundus erit vſque ad veſperum. Vas
fictile quod tetigerit, confringetur: vas
autem ligneum lauabitur aqua. ¶Si ſa-
natus fuerit qui huiuſcemodi ſuſtinet

paſſiónem,numerabit ſeptem dies poſt
emundationem ſui, & lotis veſtibus &
toto corpore in aquis viuentibus, erit
mundus. Die autem octauo ſumet duos
turtures aut duos pullos columbæ, &
veniet in conſpectum domini ad oſtiũ
tabernaculi teſtimonii,dabitque eos ſa
cerdoti. qui faciet vnum pro peccato,
& alterum in holocauſtum,rogabitque
pro eo coram domino,vt emundetur à
C fluxu ſeminis ſui. ¶Vir de quo egredi-
tur ſemen coitus, lauabit aqua omne
corpus ſuum:& immundus erit vſque
ad veſperum. Veſtem & pellem quam
habuerit,lauabit aqua,& immunda erit
vſque ad veſperum.Mulier cum qua co
ierit,lauabitur aqua: & immunda erit
vſque ad veſperum.¶Mulier quę redeũ
te menſe patitur fluxum ſanguinis, ſe-
ptem diebus ſeparabitur.Omnis qui te
tigerit eam immundus erit vſq; ad veſ
perum: & locus in quo dormierit vel
ſederit diebus ſeparationis ſuæ, pollue
tur.Qui tetigerit lectum ſuum, lauabit
veſtimenta ſua, & ipſe lotus aqua im-
mundus erit vſque ad veſperum. Om-
ne vas ſuper quod illa ſederit,quiſquis
attigerit lauabit veſtimenta ſua: & ip-
ſe lotus aqua,pollutus erit vſq; ad veſ-
perum. Si coierit cum ea vir tempore
ſanguinis menſtrualis, immundus erit
ſeptem diebus:& omne ſtratum in quo
D dormierit polluetur. Mulier quæ pa-
titur multis diebus fluxum ſanguinis
non in tẽpore menſtruali,vel quæ poſt
menſtruum ſanguinem fluere non ceſ-
ſat,quandiu ſubiacet huic paſſioni,im-
munda erit quaſi ſit in tẽpore mẽſtruo.
omne ſtratum in quo dormierit,& vas
in quo ſederit,pollutum erit, quicun-
que tetigerit eam, lauabit veſtimenta
ſua:& ipſe lotus aqua, immundus erit
vſque ad veſperum.¶Si ſteterit ſanguis
& fluere ceſſauerit, numerabit ſeptem
dies purificationis ſuæ, & die octauo
offeret pro ſe ſacerdoti duos turtures,
aut duos pullos columbarum ad oſtiũ
tabernaculi teſtimonii: qui vnũ faciet
pro peccato, & alterum in holocau-
ſtum, rogabitque pro ea coram domi-
no, & pro fluxu immunditiæ eius. Do
cebitis ergo filios Iſrael vt caueant im
munditias,& non moriantur in ſordi-
bus ſuis,cum polluerint tabernaculum
meum quod eſt inter eos. Iſta eſt lex
eius qui patitur fluxum ſeminis, & qui
polluitur coitu,& quæ menſtruis tem-
poribus ſeparatur,vel quę iugi fluit ſan
guine,& hominis qui dormierit cũ ea.

CAP. XVI.

Sacerdoti obſeruanda, antequàm ingrediatur ſanctuarium. Expiatio ſanctuarii, tabernaculi, altaris. Peccatorũ Moſaica confeſſio. Feſtum expiationũ.

Locutuſque eſt dominus ad Moy- A
ſen poſt mortem duorum filio-
rum Aaron, quando offerentes i-
gnem alienum interfecti ſunt: &
præcepit ei,dicens, Loquere ad Aaron
fratrem tuum ne omni tempore ingre-
diatur ſanctuarium quod eſt intra ve-
lum coram propitiatorio quo tegitur
arca,vt non moriatur (quia in nube ap
parebo ſuper oraculum) niſi hæc ante
fecerit,Vitulum pro peccato offeret,&
arietem in holocauſtum. Tunica linea
veſtietur, feminalibus lineis verenda
celabit:accingetur zona linea,cidarim
lineam imponet capiti: hæc enim ve-
ſtimenta ſunt ſancta: quibus cunctis,
cum lotus fuerit, induetur. Suſcipiét-
que ab vniuerſa multitudine filiorum
Iſrael duos hircos pro peccato,& vnũ
arietem in holocauſtum. ¶Cúmque ob B
tulerit vitulũ, & orauerit pro ſe & pro
domo ſua, duos hircos ſtare faciet co-
ram domino in oſtio tabernaculi teſti-
monii:mittenſque ſuper vtrunque ſor-
tem, vnam domino, & alteram caprę
emiſſario:cuius exierit ſors domino,of
feret illum pro peccato:cuius autem
in caprum emiſſarium, ſtatuet eum vi
uum coram domino, vt fundat pre-
ces ſuper eum, & emittat eum in ſo-
litudinem. His rite celebratis, offe-
ret vitulum,& rogans pro ſe & pro do
mo ſua, immolabit eum. aſſumptoq;
thuribulo quod de prunis altaris im- C
pleuerit, & hauriens manu compoſi-
tum thymiama in incenſum, vltrà ve-
lum intrabit in ſancta: vt poſitis ſuper
ignem aromatibus coram domino,ne-
bula eorum & vapor operiat oraculum
quod eſt ſupra teſtimonium, & non
moriatur. ¶ ‖Tollet quoque de ſan- Heb.9.d.
guine vituli, & aſperget digito ſepties &.10.a.

contra propitiatorium ad orientē. Cūque mactauerit hircū pro peccato populi, inferet ſanguinem eius intra velum, ſicut præceptum eſt de ſanguine vituli, vt aſpergat è regione oraculi, & expiet ſanctuariū ab immūdiciis filiorum Iſrael, & à præuaricationibus eorū cunctiſque peccatis. ¶Iuxta hunc ritum faciet in tabernaculo teſtimonii, quod
D fixum eſt inter eos in medio ſordium
Luc.1.a habitationis eorum. ||Nullus hominum ſit in tabernaculo quando pontifex ſanctuariū ingreditur, vt roget pro ſe & pro domo ſua, & pro vniuerſo cœtu Iſrael, donec egrediatur. ¶Cum autē exierit ad altare quod coram domino eſt, oret pro ſe, & ſumptum ſanguinem vituli atque hirci fundat ſuper cornua eius per gyrum: aſpergenſque digito ſepties, expiet, & ſanctificet illud ab immunditiis filiorum Iſrael. ¶Poſtquam emundauerit ſanctuarium & tabernaculum & altare, tūc offerat hircum viuentem: & poſita vtraque manu ſuper caput eius, confiteatur omnes iniquitates filiorum Iſrael, & vniuerſa delicta atque peccata eorum: quæ imprecans
E capiti eius, emittet illum per hominē
*aſſuetū (ſub. ire in deſertum) *paratum in deſertum. Cumque portauerit hircus omnes iniquitates eorum in terram ſolitariam, & dimiſſus fuerit in deſerto, reuertetur Aaron in tabernaculum teſtimonii, & depoſitis veſtibus quibus prius indutus erat cum intraret ſanctuarium, relictiſque ibi, lauabit carnem ſuam in loco ſancto, indueturque veſtibus ſuis. Et poſtquam egreſſus obtulerit holocauſtum ſuum ac plebis, rogabit tam pro ſe quàm pro populo: & adipem qui oblatus eſt pro pecca
F tis, adolebit ſuper altare. Ille vero qui dimiſerit caprum emiſſarium, lauabit veſtimēta ſua & corpus aqua, & ſic ingredietur in caſtra. Vitulum autem & hircum qui pro peccato fuerant immolati, & quorū ſanguis illatus eſt in ſanctuarium vt expiatio cōpleretur, aſportabunt foras caſtra, & comburent igni, tam pelles quàm carnes eorum ac fimum, & quicunque combuſſerit ea, lauabit veſtimenta ſua & carnem aqua, & ſic ingredietur caſtra. Eritque vobis hoc legitimum ſempiternū. ¶Menſe autem ſeptimo, decima die menſis affligetis animas veſtras, nullūque opus facietis, ſiue indigena ſiue aduena qui pe G
regrinantur inter vos. ||In hac die ex- Infr.2
piatio erit veſtri atque mundatio, ab omnibus peccatis veſtris coram domino mundabimini. Sabbathū enim requietionis eſt, & affligetis animas veſtras religione perpetua. Expiabit autem ſacerdos qui vnctus fuerit, & cuius manus initiatæ ſunt vt ſacerdotio fungatur pro patre ſuo: indueturque ſtola linea & veſtibus ſanctis, & expiabit ſanctuarium & tabernaculū teſtimonii atque altare, ſacerdotes quoque & vniuerſum populum. Eritque vobis hoc legitimum ſempiternū, vt oretis pro filiis Iſrael, & pro cunctis peccatis eorum ſemel in anno. Fecit igitur ſicut præceperat dominus Moyſi.

CAP. XVII.

Sacrificia priuata prohibet, ne ſibi quiſque ſacerdos eſſe audeat. Domino offerendum. Sanguis non comedendus, aut morticinum.

ET locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens, loquere Aaron & filiis eius & cunctis filiis Iſrael, dicēs, A
ad eos. Iſte eſt ſermo quem mandauit dominus, dicens, Homo quilibet de domo Iſrael, ſi occiderit bouem aut ouem, ſiue capram in caſtris vel extra caſtra, & non obtulerit ad oſtium tabernaculi oblationem domino, ſanguinis reus erit. quaſi ſi ſanguinem fuderit ſic peribit de medio populi ſui. Ideo ſacerdoti offerre debent filii Iſrael hoſtias ſuas quas occidunt in agro, vt ſanctificentur domino ante oſtium tabernaculi teſtimonii, & immolent eas ho
ſtias pacificas domino. Fundètque ſa B
cerdos ſanguinem ſuper altare domini ad oſtium tabernaculi teſtimonii, & adolebit adipem in odorem ſuauitatis domino, & nequaquam vltrà immolabūt hoſtias ſuas dæmonibus, cum quibus fornicati ſunt. Legitimum ſempiternum erit illis & poſteris eorum. ¶Et ad ipſos dices, Homo de domo Iſrael & de aduenis qui peregrinantur apud vos qui obtulerit holocauſtum ſiue victimam, & ad oſtium tabernaculi teſtimonii non adduxerit eā vt offerat domino, interibit de popu-

C lo ſuo. ¶Homo quilibet de domo Iſrael,
& de aduenis qui peregrinantur inter
vos, ſi comederit ſanguinē, obfirmabo
faciem meā contra animam illius, &
diſperdam eam de populo ſuo, quia a-
nima carnis in ſanguine eſt: & ego de
di illū vobis, vt ſuper altare meū expie
tis pro animabus veſtris, & ſanguis
pro animæ piaculo ſit. Idcirco dixi fi-
liis Iſrael, Omnis anima ex vobis non
comedet ſanguinē, nec ex aduenis qui
peregrinantur apud vos. Homo quicun
que de filiis Iſrael & de aduenis qui pe
regrinantur apud vos, ſi venatione at-
que aucupio ceperit feram vel auem,
D quibus veſci licitum eſt, fundat ſangui
9,b. nem eius, & operiat illum terra. ||ani-
ma enim omnis carnis in ſāguine eſt.
Vnde dixi filiis Iſrael, Sanguinē vniuer
ſæ carnis non comedetis, quia anima
carnis in ſanguine eſt. & quicunque
comederit illū, interibit. ¶Anima quæ
comederit morticinū vel captum à be
ſtia, tā de indigenis, quàm de aduenis
lauabit veſtimenta ſua & ſemetipſum
aqua, & cōtaminatus erit vſque ad veſ
perū: & hoc ordine, mundus fiet. Quòd
ſi non lauerit veſtimenta ſua vel cor-
pus, portabit iniquitatem ſuam.

CAP. XVIII.

Qui coitus illiciti. Gentium opera non imitanda.

Locutus eſt dominus ad Moyſen,
A dicens, Loquere filiis Iſrael, & di-
ces ad eos, Ego ſum dominus deus
veſter: iuxta cōſuetudinem terræ
AEgypti in qua habitaſtis, non facietis:
& iuxta morem regionis Chanaan ad
quam ego introducturus ſum vos non
tis agetis: nec in [a]legitimis[a] eorum ambula
bitis, facietis iudicia mea, & præce
pta mea ſeruabitis, & ambulabitis in
10,a eis, ego dominus deus, veſter. Cu-
.b ſtodite leges meas atque iudicia, ||quæ
b. faciens homo, viuet in eis. ego domi-
nus. ¶Omnis homo ad proximam ſan-
B guinis ſui non accedet, vt reuelet tur-
pitudinem eius. ego dominus. Turpitu-
dinem patris tui & turpitudinem ma-
tris tuæ non diſcooperies, mater tua
eſt, non reuelabis turpitudinem eius.
Turpitudinem vxoris patris tui non di
ſcooperies, turpitudo enim patris tui
eſt. Turpitudinem ſororis tuæ ex patre
ſiue ex matre quæ domi vel foris genī-
ta eſt, non reuelabis. Turpitudinem fi-
liæ filii tui vel neptis ex filia non reue
labis: quia turpitudo tua eſt. Turpitudi
nem filiæ vxoris patris tui, quam pepe
rit patri tuo, & eſt ſoror tua, non reue
labis. Turpitudinem ſororis patris tui [a]vł. ppin
non diſcooperies: quia [a]caro[a] eſt patris qua
tui. Turpitudinem ſororis matris tuæ
non reuelabis: eò quod caro ſit matris
tuæ. Turpitudinem patrui tui non reue [a]vxor fra
labis, nec accedes ad vxorem eius [a]quę tris patris
tibi affinitate coniungitur. Turpitudi- tui eſt.
nem nurus tuæ non reuelabis, quia v-
xor filii tui eſt: nec diſcooperies igno-
miniā eius. Turpitudinem vxoris fra-
tris tui non reuelabis: quia turpitudo C
fratris tui eſt. Turpitudinē vxoris tuæ
& filiæ eius non reuelabis. Filiam filii
eius, & filiam filiæ illius non ſumes, vt
reueles ignominiam eius: quia caro il-
lius ſunt, & talis coitus inceſtus eſt. So
rorem vxoris tuæ in pellicatum illius
non accipies, nec reuelabis turpitudi-
nem eius adhuc illa viuente. Ad mulie
rem quæ patitur menſtrua non acce-
des, nec reuelabis fœditatē eius: Cum
vxore proximi tui non coibis, nec ſe-
minis cōmiſtione maculaberis. ¶De ſe
mine tuo non dabis vt conſecretur ido
lo ||Moloch, nec pollues nomen dei tui. 3.Re.18.c
ego dominus. ¶Cum maſculo non com
miſcearis coitu fœmineo, quia abomi-
natio eſt. Cum omni pecore non coibis
nec maculaberis cum eo. Mulier non
ſuccumbet iumento, nec miſcebitur ei:
quia ſcelus eſt. ¶Nec polluamini in o-
mnibus his quibus contaminatæ ſunt D
vniuerſæ gentes, quas ego eiiciam an-
te conſpectum veſtrum, & quibus pol-
luta eſt terra: cuius ego ſcelera viſita-
bo, vt euomat habitatores ſuos. ¶Cuſto
dite legitima mea atque iudicia, & nō
faciatis ex omnibus abominationibus
iſtis, tam indigena quàm colonus qui
peregrinatur apud vos. Omnes enim
execrationes iſtas fecerunt accolæ ter-
ræ, qui fuerunt ante vos, & polluerunt
eam. Cauete ergo ne & vos ſimiliter e-
uomat, cum paria feceritis, ſicut euo-
muit gentem quæ fuit ante vos. Omnis
anima quæ fecerit de abhominationi-
bus his quippiam: peribit de medio
populi ſui. Cuſtodite mandata mea. No

lite facere quæ fecerunt hi qui fuerunt
ante vos, & ne polluamini in eis. ego
dominus deus veſter. CAP. XIX.
Sancti ſimus. Parētes. Sabbatha. Ido
la, Hoſtia. Meſſis. Vindemia. Furtum. Mē
dacium. Periuria. Calumnia. Mercenna
rius. Surdus. Cæcus. Iudicium æquum.
Acceptio perſonarum. Criminator. O-
dium. Vltio. Dilectio amici. Ager. Veſtis
Dormiens cum ancilla. Præputia ligno
rum. Caro cum ſanguine. Auguria. Som
nia. Barba. Mortui. Stigmata. Filia. Sabba
thum. Arioli. Senes. Aduenæ: Iudicium.
Regula. Pondus. Menſura.

A Locutus eſt dominus ad moyſen,
dicens, Loquere ad omnē cœtū fi-
liorū Iſrael, & dices ad eos, ||Sācti
1. Pe.3.c. eſtote, quia ego ſanctus ſum domi
nus deus veſter. Vnuſquiſque patrem
ſuum & matrē ſuam timeat. ¶Sabbatha
mea cuſtodite. ego dominus deus ve-
ſter. ¶Nolite conuerti ad idola, nec
deos cōflatiles faciatis vobis. ego domi
nus deus veſter. ¶Si immolaueritis ho- volu
ſtiā pacificorum domino vt ſit placabi rie im
lis: eo die quo fuerit immolata, come- labitis
detis eā, & die altero: quicquid autem
reſiduum fuerit in diē tertium, igne cō
buretis. ſiquis poſt biduū comederit ex
ea, prophanus erit & impietatis reus,
portabitque iniquitatē ſuā, quia ſanctū
domini polluit, & peribit anima illa de
populo ſuo. ||¶Cumque meſſueris ſegetes Infr.
terræ tuæ, non tondebis vſque ad ſolū totū
ſuperficiem terræ: nec remanentes ſpi gulū
cas colliges. ¶Neque in vinea tua race tui:
mos & grana decidētia congregabis,
ſed pauperibus & peregrinis carpenda
dimittes: ego dominus deus veſter.
¶Non facietis furtum. ¶Non mentie-

mini, nec decipiet vnuſquiſque proxi-
Exo.20 C mum ſuum. ¶||Non periurabis in no-
Deut.5.b mine meo, nec pollues nomen dei tui:
Eccl.10.a ego dominus. ||Non facies calumniam
Deu.24.c proximo tuo, nec vi opprimes eum.
tob.4.c. ¶||Non morabitur opus mercēnarii tui
apud te vſque mane. ¶Non maledices
ſurdo, nec coram cæco pones offendi-
Deut.1.c culū: ſed timebis dominum deum tuū,
16.d.iac.2 quia ego ſum dominus. Non facies quod
a.pro.24 iniquū eſt, nec iniuſte iudicabis. ||¶Nō
c conſyderes perſonam pauperis, nec ho
nores vultū potentis. Iuſte iudica pro
ximo tuo. ¶Non eris criminator, nec
ſuſurro in populo. ¶Non ſtabis contra
ſanguinem proximi tui, ego dominus. D
¶ ||Non oderis fratrem tuum in corde 1.Io.
tuo, ſed publice argue eum, ne habeas c.ec
ſuper illo peccatum. ¶||Non quæras vl Matt
tionem, nec memor eris iniuriæ ci- Luc.
uium tuorum. ¶||Diliges amicum tuum Mat
ſicut teipſum. ego domin9. ¶Leges me- 22.c
as cuſtodite. Iumēta tua non facies coi 13.c
re cum alterius generis animantibus.

.2. ¶Agrum tuum non ſeres diuerſo ſemi-
ne. Veſte quæ ex°duobus'texta eſt non
& li indueris. ¶Homo ſi dormierit cum mu-
liere coitu ſeminis, quæ ſit ancilla etiã
ōſa- °nubilis', & tamen pretio non redem-
ro, pta, nec libertate donata: vapulabunt
ambo, & non morientur, quia non fuit
libera. pro delicto autem ſuo offeret do
mino ad oſtium tabernaculi teſtimonii
arietem: orabitque pro eo ſacerdos &
pro peccato eius coram domino, & re
E propitiabitur ei, dimitteturque pecca-
tum. ¶Quando ingreſſi fueritis terram
ict9 & plantaueritis in ea ligna pomifera,
Tri- auferetis præputia eorum. °Poma quæ
nnis germinant, immunda erũt vobis', nec
abi- edetis ex eis. Quarto autem anno om-
in- nis fructus eorum ſanctificabitur lau-
ciſa. dabilis domino. Quinto autem anno
comedetis fructus, congregantes poma
quæ proferunt. ego dominus deus ve-
ſter. ¶Non comedetis cum ſanguine.
¶Non augurabimini, nec obſeruabitis
ſomnia. Neque in rotundum attondebi
tis comam: nec radetis barbam. Et ſu-
F per mortuo nõ incidetis carnes veſtras
neque figuras aliquas, aut ſtigmata fa-
cietis vobis. ego dominus. ¶Ne proſti-
tuas filiam tuam, ne contaminetur ter-
ra, & impleatur piaculo. ¶Sabbatha
mea cuſtodite, & ſanctuarium meum
metuite. ego dominus. ¶Non decline-
tis ad magos, nec ab ariolis aliquid ſci
ſcitemini, vt polluamini per eos. ego do
minus deus veſter. Coram cano capite
conſurge, & honora perſonam ſenis: &
time dominũ deum tuum. ego ſum do-
2.c. minus. ¶||Si habitauerit aduena in terra
G veſtra, & moratus fuerit inter vos, non
exprobretis ei, ſed ſit inter vos quaſi
indigena, & diligetis eũ quaſi voſmet-
ipſos. fuiſtis enim & vos aduenæ in ter
ra AEgypti, ego dominus deus veſter.
¶Nolite facere iniquum aliquid in iu-
dicio, in regula, in pondere, in menſu-
ra. Statera iuſta, & æqua ſint pondera:
iuſtus modius, ęquuſq; ſextarius. ego do
minus deus veſter, qui eduxi vos de
terra AEgypti. Cuſtodite omnia præce
pta mea, & vniuerſa iudicia, & facite
ea. ego dominus.

CAPVT XX.

Liberi non ſacrificandi idolis. Ario
li non adeundi. Sancti ſimus. Parenti-
bus non maledicendum. Mœchus. Adul
tera. Coitus morte puniendi. Separatus
Iſrael in populũ dei. Pythones morian-
tur.

Locutuſq; eſt dominus ad Moyſen, A
dicens, Hęc loquẽris filiis Iſrael. || Sup.18.c.
Homo de filiis Iſrael, & de adue-
nis qui habitant in Iſrael, ſiquis
dederit de ſemine ſuo idolo Moloch,
morte moriatur: populus terræ lapida-
bit eum, & ego ponam faciem meam
contra illum, ſuccidamque eum de me
dio populi ſui, eò quod dederit de ſe-
mine ſuo Moloch, & contaminauerit
ſanctuarium meum, ac polluerit no-
men ſanctum meum. Quòd ſi negligẽs
populus terræ, & quaſi paruipendens
imperium meum, dimiſerit hominem
qui dedit de ſemine ſuo Moloch, nec
voluerit eum occidere: ponam faciem
meam ſuper hominem illum, & cogna
tionem eius ſuccidamque & ipſum, &
omnes qui conſenſerunt ei vt fornica-
retur cum Moloch, de medio populi
ſui. Anima quæ declinauerit ad magos
& ariolos, & fornicata fuerit cum eis,
ponam faciem meam contra eam, &
interficiam illam de medio populi ſui.
¶||Sanctificamini, & eſtote ſancti, quia B
& ego ſanctus ſum, dominus deus ve- 1.Pet.1.c.
ſter. Cuſtodite præcepta mea, & facite
ea: Ego dominus qui ſanctifico vos. Exo.21.c.
¶||Qui maledixerit patri ſuo, aut matri pro.20.c.
morte moriatur. patri matrique qui ma mat.15.a
ledixerit, ſanguis eius ſit ſuper eum. mar.7.b.
¶||Si mœchatus quis fuerit cum vxore Iohã.8.a.
alterius, & adulterium perpetrauerit deu.22.d.
cum coniuge proximi ſui, morte mo-
riantur & mœchus & adultera. ¶||Qui
dormierit cũ nouerca ſua, & reuelaue-
rit ignominiã patris ſui, morte morian
tur ambo. ſanguis eorum ſit ſuper eos.
Siquis dormierit cum nuru ſua, v-
terque moriatur, quia ſcelus opera-
ti ſunt. ſanguis eorum ſit ſuper eos.
Qui dormierit cum maſculo coitu fœ-
mineo, vterque operatus eſt nefas,
morte moriantur: ſit ſanguis eorum
ſuper eos. Qui ſupra vxorem filiam,
duxerit matrem eius, ſcelus operatus
eſt: viuus ardebit cũ eis, nec permane-
bit tantum nefas in medio veſtri. Qui
cum iumento & pecore coierit, morte
moriatur: pecus quoque occidite. Mu- C

lier quę ſuccubuerit cuilibet iumento,
ſimul interficietur cum eo: ſanguis eo-
rum ſit ſuper eos. Qui acceperit ſoro-
rem ſuã filiam patris ſui, vel filiam ma
tris ſuæ, & viderit turpitudinem eius,
illaq; conſpexerit fratris ignominiam,
nefariam rem operati ſunt: occidentur
in conſpectu populi ſui, eò quod turpi
tudinem ſuam mutuo reuelauerint, &
portabunt iniquitatem ſuam. Qui coie
rit cum muliere in fluxu menſtruo, &
reuelauerit turpitudinem eius, ipſaque
operuerit fontem ſanguinis ſui interfi-
cientur ambo de medio populi ſui. Tur
pitudinem materteræ, & amitæ tuæ nõ
diſcooperies, qui hoc fecerit, ignomi-
niam carnis ſuæ nudauit, portabunt
ambo iniquitatem ſuam. Qui coierit cũ
vxore patrui, vel auunculi ſui, & reue-
lauerit ignominiam cognationis ſuæ,
portabunt ambo peccatum ſuum: abſ-
que liberis morientur. Qui duxerit vxo
rem fratris ſui, rem facit illicitam, tur-
pitudinem fratris ſui reuelauit: abſq;
liberis erunt. Cuſtodite leges meas, atq;
iudicia, & facite ea: ne & vos euomat
D terra quam intraturi eſtis & habitatu-
ſtatutis ri. Nolite ambulare in legitimis natio-
num, quas ego expulſurus ſum ante
vos. Omnia enim hæc fecerunt, & ab-
ominatus ſum eas. ¶Vobis autẽ loquor
Poſſidete terram eorum, quam dabo
vobis in hęreditatem, terram fluentem
lacte & melle. ego dominus deus ve-
ſter, qui ſeparaui vos à cęteris populis.
Separate ergo & vos iumentum mun-
dum ab immundo, & auem mundam
ab immunda: ne polluatis animas ve-
ſtras in pecore & auibus, & cũctis quæ
mouentur in terra, & quę vobis oſten-
di eſſe polluta. Eritis mihi ſancti, quia
ſanctus ſum ego dominus, & ſeparaui
vos à cæteris populis, vt eſſetis mei.
Deu. 18.b ¶||Vir ſiue mulier, in quibus pythoni-
1. Re. 28.b cus, vel diuinatiõis fuerit ſpiritus, mor
te moriantur, lapidibus obruent eos:
ſanguis eorum ſit ſuper illos.

CAP. XXI.

Sacerdos non interſit mortuorum
exequiis. Non radat barbam. Scortum
non ducat. Sanctificator deus. Sacerdo
tis filia fornicans. Pontifex virginem
ducat. Miniſtri dei, quales.

Dixit quoque dominus ad Moy- A
ſen loquere ad ſacerdotes filios
Aaron, & dices ad eos, Ne conta
minetur ſacerdos in mortibus ci
uium ſuorum, niſi tantum in conſan-
guineis, ac propinquis, id eſt ſuper pa-
trem & matrem & filium & filiam, fra-
trem quoque & ſororem virginem quę
non eſt nupta viro: ſed nec in princi-
pe populi ſui contaminabitur. ¶||Non Sup.
radent caput, nec barbam, neque in
carnibus ſuis facient inciſſuras. Sancti
erunt deo ſuo, & non polluent nomen
eius. Incenſum enim domini, & panes
dei ſui offerunt, & ideo ſancti erunt.
¶Scortum. & vile proſtibulum non du B
cet vxorẽ, nec eã q̃ repudiata eſt à ma
rito: quia cõſecratus eſt deo ſuo, & pa-
nes ꝓpoſitionis offert. Sit ergo ſanctus
q̃a & ego ſanctus ſum dominus, q̃ ſan
ctifico vos. ¶Sacerdotis filia deprehẽſa
ſi fuerit in ſtupro, & violauerit nomen
patris ſui, flãmis exuretur. ¶Pontifex,
id eſt ſacerdos maximus inter fratres
ſuos, ſuper cuius caput fuſum eſt vn-
ctionis oleũ, & cuius manus in ſacerdo
tio cõſecratæ ſunt, veſtituſq; eſt ſanctis
veſtibus, caput ſuum non diſcooperiet,
veſtimenta ſua non ſcindet, & ad om-
nem mortuum non ingredietur omni- C
no. ſuper patre quoque ſuo, & matre
non contaminabitur, nec egredietur
de ſanctis, ne polluat ſanctuarium dei
ſui, quia oleũ ſanctæ vnctionis dei ſui
ſuper eum eſt. ego dominus. ¶Virginẽ Eze
ducet vxorem: viduam autem & repu
diatam, & ſordidam, atque meretricem
non accipiet: ſed puellam de populo
ſuo: ne commiſceat ſtirpem generis ſui
vulgo gentis ſuæ: quia ego dominus q̃
ſanctifico eũ. ¶Locutuſq; eſt dominus
ad Moyſen, dicens, Loquere ad Aaron,
Homo de ſemine tuo per familias ſuas
qui habuerit maculam, non offeret pa-
nes deo ſuo, nec accedet ad miniſteriũ
eius: ſi cæcus fuerit, ſi claudus, ſi vel
paruo vel grandi vel torto naſo, ſi fra-
cto pede, ſi manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi
albuginẽ habẽs in oculo, ſi iugẽ ſcabiẽ,
ſi impetiginẽ in corpore, vel hernioſus.
Omnis qui habuerit maculam de ſemi
ne Aaron ſacerdotis, non accedet offer
re hoſtias domino, nec panes deo ſuo:
veſcetur tamen panibus qui offeruntur

in ſanctuario, ita duntaxat vt intra ve lum non ingrediatur, nec accedat ad altare, quia maculam habet, & contaminare non debet ſanctuarium meũ. Ego dominus qui ſanctifico eos. Locutus eſt ergo Moyſes ad Aaron, & ad filios eius, & ad omnẽ Iſrael cuncta quæ fuerant ſibi imperata.

CAP. XXII.

Qui debeant abſtinere ab eſu ſanctificatorũ. Quomodo, & quid, & quãdo offerendum.

Locutus quoq; eſt dñs ad Moyſen, dicẽs, Loquere ad Aarõ & ad filios eius vt caueant ab his quæ cõſecrata ſunt filiorum Iſrael, & nõ contaminent nomen ſanctificatorum mihi, quæ ipſi offerunt, ego dominus. Dic ad eos, & ad poſteros eorum. Omnis homo qui acceſſerit de ſtirpe veſtra ad ea quæ conſecrata ſunt, & quæ obtulerũt filii Iſrael dño, in quo eſt immunditia, peribit coram domino. ego ſum dñs. Homo de ſemine Aaron qui fuerit leproſus, aut patiens fluxum ſeminis, non veſcetur his quæ ſanctificata ſunt mihi, donec ſanetur. Qui tetigerit immũdũ ſuper mortuo, & ex quo egreditur ſemen quaſi coitus, & qui tãgit reptile, & quodlibet immundũ, cuius tactus eſt ſordidus, immundus erit vſque ad veſperũ, & nõ veſcet̃ his quę ſanctificata ſunt: ſed cũ lauerit carnem ſuã aqua. & occubuerit ſol, tunc mũdatus veſcetur de ſanctificatis, quia cibus illius eſt. || Morticinũ & captũ à beſtia nõ comedẽt, nec polluẽtur in eis. ego ſum dñs. Cuſtodiãt pcepta mea,

[margin: ...l.22. ...4.g.]

B vt nõ ſubiaceant peccato, & moriant̃ in ˹ſanctuario˺, cũ polluerint illud, ego dñs qui ſanctifico eos. ¶Oĩs alienigena nõ comedet de ſanctificatis, inquilinus ſacerdotis, & mercẽnarius nõ veſcentur ex eis. Quẽ aũt ſacerdos emerit, & qui vernaculus domus eius fuerit: hi comedẽt ex eis. ſi filia ſacerdotis ˹cuilibet ex populo˺ nupta fuerit: de his quæ ſanctificata ſunt, & de primitiis nõ veſcetur. ſin aũt vidua, vel repudiata, & abſq; liberis reuerſa fuerit ad domũ patris ſui: ſicut ˹puella conſueuerat˺, aletur cibis patris ſui. Omnis alienigena comedẽdi ex eis nõ habet poteſtatẽ. ¶Qui comederit de ſanctificatis p ignorantiã, addet quintã partẽ cũ eo quod comedit, & dabit ſacerdoti ĩ ſanctuariũ. Nec cõtaminabũt ſanctificata filiorũ Iſrael, quę offeruntur dño: ne forte ſuſtineãt iniquitatẽ delicti ſui, cũ ſanctificata comederint. ego dominus qui ſanctifico eos. ¶Locutuſq; eſt dñs ad Moyſen, dicẽs, Loquere ad Aarõ, & filios eius, & ad oẽs filios Iſrael, C dicẽſq; ad eos, Homo de domo Iſrael, & de aduenis qui habitant apud vos, qui obtulerit oblationẽ ſuã, vel vota ſoluens, vel ſpõte offerens, quicquid illud obtulerit holocauſtũ domini, vt offeratur per vos, maſculus immaculatus erit ex bobus, & ouibus, & ex capris: ſi maculã habuerit, non offeretis, neque erit acceptabile. ||Homo qui obtulerit victimã pacificorũ domino, vel vota ſoluẽs, vel ſponte offerẽs, tam de bobus q̃ de ouibus, immaculatum offeret, vt acceptabile ſit: õnis macula nõ erit in eo. Si cæcum fuerit, ſi fractum, ſi ˹cicatricẽ˺ habens, ſi papulas, aut ſcabiem, aut impetiginẽ: non offeretis ea dño, nec adolebitis ex eis ſuper altare dñi. Bouem & ouem ˹aure & cauda amputatis˺ voluntarie offerre potes, votũ aũt ex iis ſolui non poteſt. Omne aĩal quod vel contritis, vel tunſis, vel ſectis ablatiſq; teſticulis eſt, non offeretis domino, & in terra veſtra hoc omnino ne faciatis. De manu alienigenæ nõ offeretis panes deo veſtro, & quicquid aliud dare voluerit: quia corrupta, & maculata ſunt omnia. non ſuſcipietis ea. ¶Locutuſq; eſt dominus ad Moyſen, dicẽs, Bos, ouis & capra cũ genita fuerint, ſeptẽ diebus erũt ſub vbere matris ſuæ: die autem octauo, & deinceps offerri poterunt dño. Siue illa bos, ſiue ouis, non immolabuntur vna die cum fœtibus ſuis. Si immolaueritis hoſtiam pro gratiarum actione domino, vt poſſit eſſe placabilis, eodem die comedetis eam, non remanebit quicquam in mane alterius diei. ego dominus. Cuſtodite mandata mea, & facite ea. ego dominus. Ne polluatis nomen meũ ſanctum, vt ſanctificer in medio filiorum Iſrael. Ego dominus, qui ſanctifico vos, & eduxi de terra Ægypti,

[margin: Deu.25.d eccſi.35 b — ˹cõciſa labia — D ˹habẽtem mẽbra nimis magna aut nimis p[ar]ua, — ...alie — ...llæ]

vt eſſem vobis in deum. ego dominus.

CAP. XXIII.

Sabbathum. Phaſe. Primitiæ meſſis offerendæ domino. Pentecoſte. Meſſis. Feſtum tubarum. Dies expiationum. Feſtum tabernaculorum.

A LOcutuſq; eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, Hę ſunt feriæ domini, quas vocabitis ſanctas. Sex diebus facietis opus: dies ſeptimus, quia ſabbathi requies eſt, vocabitur ſanctus. omne opus nõ facietis in eo. ſabbathũ domini eſt in cunctis habitationibus veſtris. ¶Hę ſunt ergo feriæ dñi ſanctę, quas celebrare debetis temporibus ſuis. || Mẽſe primo, quartadecima die mẽ-
Exo. 12. a. nũe. 18. c. ſis ad veſperum, phaſe domini eſt: & quintadecima die menſis huius ſolennitas azymorum domini eſt. Septẽ diebus azyma comedetis. dies primus erit vobis celeberrimus, ſanctuſq;: omne opus ſeruile non facietis in eo, ſed
=oblationem offeretis= ſacrificium in igne) domino ſeptem diebus. dies autem ſeptimus erit celebrior & ſanctior, nullumq; ſeruile opus facietis in eo. ¶Locutuſq; eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere
B filiis Iſrael, & dices ad eos, Cum ingreſſi fueritis terram quã ego dabo vobis, & meſſueritis ſegetem, feretis manipulos ſpicarum primitias meſſis veſtræ ad ſacerdotem, qui eleuabit faſciculũ coram domino, vt acceptabile ſit pro vobis, altero die ſabbathi, & ſanctificabit illum. Atq; in eodem die quo manipulos conſecratur, cædetur agnus immaculatus anniculus in holocauſtum domini, & libamenta offerentur cũ eo duæ decimæ ſimilæ conſperſæ oleo in incenſum domini, odoremq; ſuauiſſi-
C mum: liba quoq; vini quarta pars hin.
=frixum, & ſpicam tritam Panem, & =polentam, & pultes) nõ comedetis ex ſegete vſque ad diem qua offeretis ex ea deo veſtro. Præceptum eſt ſempiternum in generatiõibus, cũctiſque habitaculis veſtris. ¶Numerabitis ergo ab altero die ſabbathi ĩ quo obtuliſtis manipulum primitiarũ ſeptẽ hebdomadas plenas, vſq; ad alterã diẽ expletionis hebdomadæ ſeptimæ, id eſt quinquaginta dies: & ſic offeretis ſacrificium nouum domino ex omnibus habitaculis veſtris, panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilæ fermẽtatæ, quos coquetis in primitias domini. Offeretiſq; cum panibus ſeptem agnos immaculatos aniculos, & vitulũ de armento vnum, & arietes duos, &
erunt in holocauſtum cum libamẽtis D
ſuis, in odorem ſuauiſſimum domino. Facietis & hircum pro peccato, duoſque agnos anniculos hoſtias pacificorum. Cumq; eleuauerit eos ſacerdos cum panibus primitiarum coram domino, cedent in vſum eius. Et vocabitis hunc diem celeberrimũ, atque ſanctiſſimum, omne opus ſeruile non facietis in eo. Legitimum ſempiternum erit in cunctis habitaculis, & generationibus veſtris. ¶||Poſtquam autẽ meſſueritis ſegetem terræ veſtræ, non ſecabitis= eam vſque ad ſolũ): nec remanentes ſpicas colligetis, ſed pauperibus & peregrinis dimittetis eas. ego ſum dominus deus veſter. ¶Locutuſq; eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael. Menſe ſeptimo prima die menſis erit vobis ſabbathum memoriale clangentibus tubis, & vocabitur
ſanctum: omne opus ſeruile nõ facietis E
in eo, & offeretis= holocauſtum) domino. ¶Locutuſq; eſt dominus ad Moyſen, dicens. ||Decimo die menſis huius ſeptimi, dies expiationum erit celeberrimus, & vocabitur ſanctus: affligetiſque animas veſtras in eo. & offeretis holocauſtum domino. omne opus ſeruile non facietis in tẽpore diei huius. quia dies propitiationis eſt, vt propitietur vobis dominus deus veſter. Omnis anima quæ afflicta non fuerit die hac, peribit de populis ſuis: & quæ operis quippiam fecerit, delebo eã de populo ſuo. Nihil ergo operis facietis in eo: legitimum ſempiternum erit vobis in cunctis generationibus, & habitationibus veſtris: ſabbathum requietionis eſt, & affligetis animas veſtras. Die nono menſis à veſpere vſque ad veſperã
celebrabitis ſabbatha veſtra. ¶Et locu F
tus eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, A quintodecimo die menſis huius ſeptimi erũt feriæ tabernaculorum ſeptem diebus domino, dies primus vocabitur celeberrimus atque ſanctiſſimus omne opus ſeruile nõ

sup b. ang agri ſtri

=ob ne sup nũe

facietis in eo:& ſeptem diebus offeretis holocauſta domino. dies quoq; octauus erit celeberrimus atq; ſanctiſſim9 & offeretis holocauſtum domino: eſt enim cœtus atq; collectæ: omne opus ſeruile nō facietis in ea. Hæ ſunt feriæ domini, quas vocabitis celeberrimas
C atque ſanctiſſimas, offeretiſq; in eis oblationes domino holocauſta & libamenta iuxta ritum vnicuiuſq; diei, exceptis ſabbathis domini, doniſq; veſtris, & quæ offeretis ex voto, vel quæ
G ſponte tribuetis domino. A quintodecimo ergo die menſis ſeptimi, quando cōgregaueritis omnes fructus terræ veſtræ, celebrabitis ferias domini ſeptē diebus. Die primo & die octauo erit ſabbathum, id eſt requies. Sumetiſq; vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, ſpatulaſq; palmarum, & ramos ligni denſarum frondiū, & ſalices de torrente, & lætabimini coram domino deo veſtro: celebrabitiſq; ſolennitatem eius ſeptem diebus per annū. legitimum ſempiternum erit in generationibus veſtris. Menſe ſeptimo feſta celebrabitis, & habitabitis in vmbraculis ſeptem diebus. Omnis qui de genere eſt Iſrael, manebit in tabernaculis, vt diſcant poſteri veſtri q; in tabernaculis habitare fecerim filios Iſrael, cum educerem eos de terra AEgypti. ego dominus deus veſter. Locutuſque eſt Moyſes ſuper ſolennitatibus domini ad filios Iſrael.

CAP. XXIIII.

Compoſitio lucernarū. Panes propoſitionis. Blaſphemus lapidetur. Pœna talionis. AEquum iudicium.

A ET locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens, Præcipe filiis Iſrael, vt afferant tibi oleum de oliuis puriſſimum ac lucidum, ad concinnandas lucernas iugiter. Extra velum teſtimonii in tabernaculo fœderis ponet eas Aron à veſpere vſq; in mane coram domino, cultu rituq; perpetuo in generationibus veſtris. Sup candelabrum mundiſſimum ponētur ſem p in conſpectu domini. ¶Accipies quoque ſimilam, & coques ex ea duodecī panes, qui ſinguli habebunt duas decimas: quorū ſe nos altrinſecus ſup mēſā puriſſimam corā dn̄o ſtatues, & pones ſuper eos thus lucidiſſimum, vt ſit pa- B
nis in monimentum oblationis domini. Per ſingula ſabbatha mutabūtur coram domino ſuſcepti à filiis Iſrael fœdere ſempiterno: eruntq; Aaron & filiorum eius, vt comedāt eos in loco ſancto, quia ſanctum ſanctorū eſt de ſacrificiis dn̄i iure perpetuo. ¶Ecce autem egreſſus filius mulieris Iſraelitidis, quē pepererat de viro AEgyptio inter filios Iſrael, iurgatus eſt in caſtris cū viro Iſraelite. Cumq; blaſphemaſſet nomē domini & maledixiſſet ei, adductus eſt ad Moyſen. Vocabatur autē mater eius Salumith filia Dabri de tribu Dā. C
Miſeruntq; eum in carcerē, donec ᵃnoſ ᵃexponeretur ei
ſent quid iuberet dominus. Qui locutus eſt ad Moyſen, dicens, Educ blaſphemū extra caſtra, & ponāt oēs qui audierūt manus ſuas ſuper caput eius, & lapidet eū populus vniuerſus. Et ad filios Iſrael loqueris, Homo qui maledixerit deo ſuo, portabit peccatū ſuū: & qui blaſphemauerit nomē domini, morte moriatur: lapidibus opprimet eum omnis multitudo, ſiue ille ciuis ſiue peregrinus fuerit. Qui blaſphemauerit nomen domini, morte moriatur.
¶Qui percuſſerit & occiderit hominem, morte moriatur. Qui pcuſſerit a- Exo. 21. B.
nimal, reddet vicarium, id eſt animā D
pro anima. Qui irrogauerit maculā cuilibet ciuium ſuorum: ſicut fecit, ſic fiet ei, fracturam p fractura, oculum pro oculo, dentem pro dente reſtituet, qua lem infixerit maculam, talem ſuſtinere cogetur. Mat. 5. f. exo. 21. e. deu. 19. d.
Qui percuſſerit iumentum reddet aliud. Qui percuſſerit hominē, punietur. ᵃAEquum iudicium ſit inter ᵃVnum
vos, ſiue peregrinus, ſiue ciuis peccauerit: quia ego ſum dn̄s deus veſter.
¶Locutuſq; eſt Moyſes ad filios Iſrael, & eduxerunt eū qui blaſphemauerat, extra caſtra, ac lapidibus oppreſſerūt. Feceruntq; filii Iſrael ſicut præceperat dominus Moyſi.

CAP. XXV.

Sabbathum terræ anno ſeptimo. Iubilei annus. Præcepta dei cuſtodienda. Solicitudo de victu tollenda. Benedictio dei. Terræ venditio, & domus, & ædium Leuiticarum. In paupertatem redactus. Seruus. Ancilla. Serui dei Iſraelitæ.

A LOcutuſq; eſt dominus ad Moy-
ſen in mõte Sinai, dicens, Loque
re filiis Iſrael, & dices ad eos, qñ
ingreſſi fueritis terram quã ego
dabo vobis, ſabbathizet ſabbathũ do-
mino. Sex annis ſeres agrum tuum, &
ſex annis putabis vineam tuam, colli-
geſq; fructus eius, ſeptimo autem anno
ſabbathum erit terræ requietionis do-
mini: agrum non ſeres, & vineam non
putabis. Quæ ſponte gignet humus, nõ
metes: & vuas ˹primitiarũ tuarum˺ non
˹quas tibi colliges quaſi vindemiam: annus enim
reliquiſti requietionis terræ eſt, ſed erunt vobis
& infra. in cibum, tibi & ſeruo tuo, ãcillæ tuæ
& mercennario tuo, & aduenæ qui pe
regrinatur apud te: iumentis tuis & pe
B coribus omnia quę naſcuntur, præbe-
bunt cibum. ¶ Numerabis quoque ti-
bi ſeptem hebdomadas annorũ, id eſt
*annos ſepties ſeptẽ, *quæ ſimul faciunt qua-
draginta nouem: & clanges bucci-
na menſe ſeptimo, decima die menſis,
propitiationis tempore in vniuerſa ter
ra veſtra. Sanctificabiſq; annum quin-
quageſimum, & vocabis remiſſionem
cunctis habitatoribus terræ veſtræ, ip
ſe eſt enim iubileus. Reuertetur homo
ad poſſeſſionem ſuam, & vnuſquiſq; redi
et ad familiam priſtinam: quia iubile-
us eſt quinquageſimus annus. Non ſe-
retis atque metetis ſponte in agro na-
ſcentia, & primitias vindemiæ nõ col-
ligetis, ob ſanctificationem iubilei, ſed
ſtatim oblata comedetis. Anno iubilei
redient oẽs ad poſſeſſiones ſuas. Quan
do vẽdes quippiam ciui tuo, vel emes
˹decipias ab eo, ne ˹contriſtes˺ fratrem tuum, ſed
iuxta numerum ãnorum iubilei emes
ab eo, & iuxta ſupputationem frugum
vendet tibi. Quanto plures anni remã
C ſerint poſt iubileum, tanto creſcet &
pretium: quanto minus temporis nu-
meraueris, tanto minoris & emptio cõ
ſtabit. tempus enim frugum vendet ti
bi. Nolite affligere cõtribules veſtros,
ſed timeat vnuſquiſque deum ſuũ, quia
ego dominus deus veſter. Facite præ-
cepta mea, & iudicia cuſtodite, & im
plete ea, vt habitare poſſitis in terra
abſq; vllo pauore, & gignat vobis hu-
mus fructus ſuos, quibus veſcamini vſ
que ad ſaturitatẽ, nullius impetũ formi
dantes. Quod ſi dixeritis, Quid come-
demus anno ſeptimo, ſi nõ ſeuerimus,
neq; collegerimus fruges noſtras? Da-
bo benedictionẽ meã vobis anno ſex-
to, & faciet fructus triũ annorum: ſere
tiſq; ãno octauo, & comedetis veteres
fruges vſque ad nonũ annũ: donec no
ua naſcãtur, edetis vetera. ¶ Terra quo
que nõ vẽdetur in perpetuũ: quia mea D
eſt, & vos aduenæ & coloni mei eſtis.
vnde cũcta regio poſſeſſiõis veſtræ ſub
redẽptionis cõditione vendetur. Si at
tenuatus frater tuus vendiderit poſſeſ
ſiunculam ſuã, & voluerit propinquus
eius, poteſt redimere quod ille vendi-
derat. ſin aũt nõ habuerit ꝓximum, &
ipſe pretiũ ad redimendũ potuerit in
uenire: cõputabuntur fructus ex eo tẽ
pore quo vẽdidit: & quod reliquũ eſt,
reddet emptori, ſicq; recipiet poſſeſſio
nem ſuã. q ſi nõ inuenerit manus eius
vt reddat pretiũ, habebit emptor qđ
emerat vſq; ad annũ iubileũ. in ipſo e-
nim oĩs venditio redibit ad dñm, & E
ad poſſeſſorẽ priſtinũ. ¶ Qui vendide-
rit domũ intra vrbis muros, habebit li
centiã redimẽdi, donec vnus implea-
tur annus. ſi non redemerit, & anni cir
culus fuerit euolutus, emptor poſſide-
bit eã, & poſteri eius in perpetuũ, &
redimi non poterit etiam in iubileo.
Sin autem in villa fuerit domus, quæ
muros non habet, agrorum iure vẽde
tur. ˹ſi ante redempta non fuerit˺, in iu ˹redi
bileo reuertetur ad dominum ſuum. pote
¶ AEdes Leuitarum quæ in vrbibus ˹qui
ſunt ſemp poſſunt redimi: ˹ſi redẽptæ meri
nõ fuerit˺, in iubileo reuertẽtur ad do Leui
minos, quia domus vrbium Leuitica- dom
rum pro poſſeſſionibus ſunt inter fili- vrbs
os Iſrael. Suburbana aũt eorum nõ væ ſeſſio
neãt, quia poſſeſſio ſempiterna eſt. ¶ Si ſuæ
attenuatus fuerit frater tuus & ĩfirmus
manu, & ſuſceperis eũ quaſi aduenam
& peregrinum, & vixerit tecũ, ne acci
pias vſuras ab eo, nec amplius q̃ dedi-
ſti, time deum tuum, vt viuere poſ-
ſit frater tuus apud te. Pecuniam tuam
nõ dabis ei ad vſurã, & frugum ſuper-
abundantiam non exiges. Ego domi-
nus deus veſter, qui eduxi vos de ter-
ra AEgypti, vt darem vobis terrã Cha
naam, & eſſem veſter deus. Si pau-
pertate cõpulſus vendiderit ſe tibi fra
ter tuus, non eũ opprimes ſeruitute fa

mulorũ, ſed q̃ſi mercenarius & colonꝰ erit. vſque ad annũ iubileum operabitur apud te, & poſtea egredietur cũ liberis ſuis, & reuertetur ad cognationẽ & ad poſſeſsionem patrum ſuorũ. mei enim ſerui ſunt, & ego eduxi eos de terra AEgypti, nõ væneat cõditione ſeruorum: ne affligas eum per potentiã, ſed metuito deũ tuũ. ¶Seruus & ancilla ſint vobis de nationibus quæ in circuitu veſtro ſunt. Et de aduenis qui peregrinantur apud vos, vel qui ex his nati fuerint in terra veſtra, hos habebitis famulos, & hæreditario iure transmittetis ad poſteros, ac poſsidebitis in æternum*. fratres autẽ veſtros filios Iſrael ne opprimatis per potentiam. ¶Si inualuerit apud vos manus aduenæ atque peregrini, & attenuatus frater tuus vẽdiderit ſe ei, aut cuiquã de ſtirpe eius: poſt vẽditionẽ poteſt redimi.

*eis o- ...mini. ſerui- vo-)

G Qui voluerit ex fratribus ſuis, redimet eum, & patruus, & patruelis, & cõſanguineus, & affinis. Sinautem & ipſe potuerit, redimet ſe, ſupputatis duntaxat annis á tempore venditionis ſuæ vſque in annũ iubileũ: & pecunia qua venditus fuerat, iuxta annorum numerum & rationẽ mercennarii ſupputata. Si plures fuerint anni qui remanent vſque ad iubileũ, ſecundũ hos reddet & pretiũ. ſi pauci, ponet rationem cũ eo iuxta annorum numerũ, & reddet emptori quod reliquũ eſt annorũ, quibus ante ſeruiuit mercedibus imputatis: non affliget eum violenter in conſpectu tuo. Quod ſi per hæc redimi nõ potuerit, anno iubileo egredietur cũ liberis ſuis. Mei enim ſunt ſerui filii Iſrael, quos eduxi de terra AEgypti.

CAP. XXVI.

Sculptilia prohibentur. Benedictio ſeruantibus mãdata: maledictio nõ ſeruantibus. Confeſsio peccati, & pro eo oratio. Promiſsionis ſuæ deus memor, parcit confitentibus peccatum.

A Ego dominus deus veſter, ||Non facietis vobis idolum, & ſculptile, nec titulos erigetis, nec inſignem lapidem ponetis in terra veſtra, vt adoretis eum. Ego enim ſum dominus deus veſter. ¶Cuſtodite ſabbatha mea, & pauete ad ſanctuarium meum. ego dominus. ||Si in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis, & feceritis ea, dabo vobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet germen ſuum, & pomis arbores replebuntur. Apprehendet meſsium tritura vindemiã, & vindemia occupabit ſementem: & comedetis panem veſtrum in ſaturitate, & ||abſque pauore habitabitis in terra veſtra. Dabo pacem in finibus veſtris: dormietis: & non erit qui exterreat. Auferam malas beſtias, & gladius non tranſibit terminos veſtros.

...20.a ...5.a. ...96.b ...28.a

Iob.11.d

B Perſequemini inimicos veſtros, & corruent coram vobis. Perſequẽtur quinque de veſtris centum alienos, & centum de vobis decem millia: cadent inimici veſtri gladio in conſpectu veſtro. Reſpiciam vos, & creſcere faciam: *mul tiplicabimini, & firmabo pactum meum vobiſcum. Comedetis vetuſtiſsima veterum, & vetera nouis ſuperuenientibus proiicietis. Ponã tabernaculum meum in medio veſtri, & nõ abiiciet vos anima mea. || Ambulabo inter vos, & ero deus veſter, voſque eritis populus meus. Ego dominus deus veſter, qui eduxi vos de terra AEgyptiorum, ne ſeruiretis eis, & qui contregi catenas ceruicum veſtrarum, vt incederetis erecti. ¶||Quod ſi non audieritis me, nec feceritis omnia mandata mea, ſed ſpreueritis leges meas, & iudicia mea contempſeritis, vt non faciatis ea quæ á me conſtituta ſunt, & ad irritũ perducatis pactum meũ, ego quoque hæc faciam vobis. Viſitabo vos velociter in *egeſtate & ardore, qui cõficiat oculos veſtros, & conſumat animas veſtras. Fruſtra ſeretis ſementem, quæ ab hoſtibus deuorabitur. Ponam faciem meam contra vos, & corruetis coram hoſtibus veſtris, & ſubiiciemini his q oderunt vos, fugietis nemine perſequente. ¶Sinautem nec ſic obedieritis mihi, addam correptiones veſtras ſeptuplum propter peccata veſtra, & cõteram ſuperbiam duritiæ veſtræ. Daboq; vobis cælum deſuper ſicut ferrũ, & terram æneam. Cõſumetur incaſſum labor veſter, non proferet terra germẽ, nec arbores poma præbebunt. ¶Si ambulaueritis ex aduerſo mihi, nec volueritis audire me, addam plagas veſtras vſq; in ſeptuplũ propter peccata ve-

*multipli care vos faciam.

2.cor.6.d

Deu.28.b threu.2.f. malac.2.a

C

*terrore & tremore & febre, quæ

ſtra: emittáḿq; in vos beſtias agri, quæ
conſumant vos, & pecora veſtra, & ad
paucitatem cuncta redigant, deſertæq́;
fiat viæ veſtræ. ¶Quod ſi nec ſic volue
ritis recipere diſciplinam*, ſed ambu
* à me,
laueritis ex aduerſo mihi, ego quoq; cõ
tra vos aduerſus incedam, & percutiã
vos ſepties propter peccata veſtra, in-
ducamq́; ſuper vos gladium vltorem
fœderis mei. Cumq; confugeritis in vr
bes, mittã peſtilentiã in medio veſtri,
& trademini in manibus hoſtiũ, poſtq̃
confregero baculum panis veſtri: ita
vt decem mulieres in vno clibano co
quant panes, & reddant eos ad põdus,
& comedetis, & nõ ſaturabimini. ¶Sin
E autem nec per hæc audieritis me, ſed
ambulaueritis contra me, & ego ince-
dam aduerſus vos in furore contrario,
& corripiam vos ſeptem plagis pro-
pter peccata veſtra, ita vt comedatis
carnes filiorum veſtrorũ & filiarũ ve
ſtrarũ: deſtruam excelſa veſtra, & ſi-
mulachra cõfringam. ¶[a]Cadetis inter
[a] ponã cadauera veſtra ſuper
ruinas idolorũ veſtrorũ, & abominabi
tur vos anima mea, intantũ vt vrbes
veſtras redigam in ſolitudinem, & de-
ſerta faciam ſanctuaria veſtra. nec reci
piam vltra odorem ſuauiſsimum. Di-
ſperdamq́; terrã veſtrã, & ſtupebũt ſu
per ea inimici veſtri, cum habitatores
illius fuerint. Vos autẽ diſpergã in gen
tes, & euaginabo poſt vos gladiũ, eritq;
terra veſtra deſerta, & ciuitates veſtræ
[a] perficiet terra
dirutæ. Tunc[a]placebunt terræ ſabba-
tha ſua cunctis diebus ſolitudinis ſuę:
quando fueritis in terra hoſtili, ſabba-
F thizabit, & requieſcet in ſabbathis ſo-
litudinis ſuæ, eò q; nõ requieuerit in
ſabbathis veſtris quãdo habitabatis in
ea. Et qui de vobis remanſerint, dabo
pauorẽ in cordibus eorũ in regionibus
hoſtium, terrebit eos ſonitus folii vo-
lantis, & ita fugient quaſi gladium. ca-
dent nullo perſequente, & corruẽt ſin
guli ſuper fratres ſuos quaſi bella fugiẽ
tes. nemo veſtrũ inimicis audebit reſi
ſtere. Peribitis inter gentes, & hoſtilis
vos terra conſumet. Quod ſi & de iis
aliqui remanſerint, tabeſcent in ini-
quitatibus ſuis, in terra inimicorũ ſuo
rum, & propter peccata patrũ ſuorum
& ſua affligentur: donec confiteantur
iniquitates ſuas, & maiorũ ſuorũ, qui-
bus præuaricati ſunt in me, & ambu-
lauerunt ex aduerſo mihi. Ambulabo
igitur & ego contra eos, & inducam
illos in terram hoſtilem, donec erube- G
ſcat incircunciſa mens eorum: tunc o-
rabunt pro impietatibus ſuis. Et recor
dabor fœderis mei quod pepigi cum
Iacob, & Iſaac, & Abrahã. Terræ quoq;
memor ero: quæ cum relicta fuerit ab
eis, [a]complacebit ſibi in ſabbathis ſuis
[a] per ſabbata ſua,
patiens ſolitudinem propter illos. Ipſi
vero rogabunt pro peccatis ſuis, eò q;
abiecerint iudicia mea, & leges meas
deſpexerint. Attamen etiã cum eſſent
in terra hoſtili, nõ penitus abieci eos,
neque ſic deſpexi vt cõſumerentur, &
irritum facerem pactum meum cũ eis.
Ego enim ſum dominus deus eorũ, &
recordabor fœderis mei priſtini, quan-
do eduxi eos de terra AEgypti in con-
ſpectu gentium, vt eſſem deus eorum.
ego dominus deus. Hæc ſunt iudicia
atque præcepta & leges, quas dedit do
minus inter ſe & inter filios Iſrael in
monte Sinai per manum Moyſi.

CAP. XXVII.

Varia vota, & redemptio eorundẽ.
Decimæ.

LOcutusq́; eſt dominus ad Moy-
ſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, & A
dices ad eos, Homo qui votum fe
cerit & ſpoponderit deo animam
ſuam, ſub æſtimatione dabit pretium.
Si fuerit maſculus à viceſimo anno vſ
que ad ſexageſimum annũ, dabit quin-
quaginta ſiclos argenti ad menſuram
ſanctuarii: ſi mulier, triginta. A quinto
autem anno vſque ad viceſimum, ma-
ſculus dabit viginti ſiclos: fœmina, de-
cem. Ab vno menſe vſque annum quin
tum, pro maſculo dabũtur quinq; ſicli:
pro fœmina tres. Sexagenarius & vltra
maſculus dabit quindecim ſiclos: fœmi
na, decẽ. Si paup fuerit, & æſtimationẽ
reddere non valebit, ſtabit coram ſa-
cerdote: & quantum ille æſtimauerit
& viderit eum poſſe reddere, tantum
dabit. Animal autẽ quod immolari po-
teſt dño, ſiquis vouerit dño, ſanctũ e-
rit, & mutari non poterit, id eſt nec
melius malo, nec peius bono, q; ſi mu-
tauerit: & ipſum quod mutatũ eſt, & il
lud pro quo mutatum eſt, cõſecratum
erit domino. Animal immundũ quod

immolari domino nõ poteſt,ſiquis vo-
uerit, adducetur ante ſacerdotẽ : qui
diiudicans vtrũ bonum an malum ſit,
ſtatuet pretium.ꝙ ſi redimere voluerit
is qui offert,addet ſuper æſtimationem
quintã partẽ. ¶Homo ſi vouerit domũ
ſuã,& ſanctificauerit domino, cõſyde
rabit eam ſacerdos vtrũ bona an ma-
la ſit,& iuxta pretium quod ab eo fue-
rit conſtitutum,venundabitur.ſinautẽ
ille qui vouerat,voluerit redimere eã,
dabit quintã partem æſtimationis ſu-
:ẽ a- pra,& habebit domum. Quod ſi agrũ
poſſeſſionis ſuæ vouerit , & conſecra-
uerit domino: iuxta menſurã ſementis
æſtimabitur pretium.ſi triginta modiis
hordei ſeritur terra, quinquaginta ſi-
C clis vænundetur argenti. Si ſtatim ab
anno incipiẽtis iubilei vouerit agrum,
quanto valere poteſt,tanto æſtimabi-
ileũ tur. ſinautem poſt aliquantulum tem-
poris ſupputabit ſacerdos pecuniã iux
ta annorum qui reliqui ſunt numerum
vſque ad iubileum , & detrahetur ex
pretio.Quod ſi voluerit redimere agrũ
ille qui vouerat, addet quintã partem
æſtimatæ pecuniæ,& poſsidebit eum.
Sinautem noluerit redimere ,ſed alteri
cuilibet fuerit vænundatus,vltra eum
qui vouerat redimere non poterit:quia
cum iubilei venerit dies , ſanctificatus
it a- erit domino , & poſſeſsio conſecrata
ina- ad ius pertinet ſacerdotũ. ¶Si ager em
natis ptus eſt,& non de poſſeſsione maiorũ
ſanctificatus fuerit domino:ſupputabit
ſacerdos iuxta annorum numerum vſ-
lima- que ad iubileum,pretium: & dabit il
ẽ in le qui vouerat eum domino. in iubi-
ipſa leo autem reuertetur ad priorem do-
ſanctu minũ qui vendiderat eum , & habue-
im, rat in ſortem poſſeſsionis ſuæ . ¶Om-
nis æſtimatio ſiclo ſanctuarii ponde-
rabitur . Siclus viginti obolos habet.
¶Primogenita quæ ad deum pertinẽt,
.,30. b nemo ſanctificare poterit & vouere,ſi-
ne,3.g ue bos ſiue ouis fuerit : domini ſunt.
c,45 d Quod ſi immundũ eſt animal,redimet
qui obtulit iuxta æſtimationẽ ſuam,&
D addet quintam partẽ pretii. ſi redime-
re noluerit, vẽdetur alteri quantũcũꝗ
fuerit ante æſtimatũ. Omne quod do-
mino cõſecratur,ſiue homo fuerit,ſiue
animal,ſiue ager,non væniet , nec re-
dimi poterit.Quicquid ſemel fuerit cõ
ſecratum,ſanctum ſanctorum erit do-
mino,Et omnis conſecratio quæ offer-
tur ab homine,nõ redimetur, ſed mor
te morietur. ¶Oẽs decimæ terræ ſiue de
pomis arborũ,ſiue de frugibus dñi ſũt,
& illi ſanctificantur. Siquis autem vo-
luerit redimere decimas ſuas , addet
quintam partem earum. Omnium de
cimarum bouis & ouis & capræ, quæ
ſub paſtoris virga tranſeunt, quicquid
decimum venerit, ſanctificabitur do-
mino . Non eligetur nec bonum nec
malum,nec altero commutabitur. ſi-
quis mutauerit:& quod mutatum eſt,
& pro quo mutatum eſt, ſanctificabi-
tur domino, & non redimetur.Hæc ſunt
præcepta quæ mandauit dñs Moyſi
ad filios Iſrael in monte Sinai,

Liber Numeri, Hebraicè Vaiedabber.

CAP. I.

Numerantur ad pugnam apti. Tribus Leui conſtituta ſuper tabernaculum.

LOcutúſque eſt dominus ad A
Moyſen in deſerto Sinai in
tabernaculo fœderis , pri-
ma die menſis ſecundi, an Exo,30, b
no altero egreſsionis eo-
rum ex Aegypto dicens, Tollite ſum-
mam vniuerſæ congregationis filio-
rum Iſrael per cognationes & domos
ſuas,& nomina ſingulorũ quicquid ſe-
xus eſt maſculini à viceſimo anno &
ſupra,omniũ virorũ fortium ex Iſrael,
& numerabitis eos per turmas ſuas, tu
& Aaron. Erũtꝗ vobiſcũ principes tri
buum ac domorum in cognationibus
ſuis,quorum iſta ſunt nomina, De tri-
bu Ruben,Eliſur filius Sedeur . de tri-
bu Simeon, Salamiel filius Suriſaddai.
de tribu Iuda, Nahaſſon filius Amina-
dab. de tribu Iſſachar , Nathanael fi-
lius Suar. de tribu Zabulon , Eliab fi-
lius Helon, Filiorum autem Ioſeph..de

tribu Ephraim, Eliſama filius Ammiud, de tribu Manaſſe, Gamaliel filius Pha-
B daſſur, de tribu Beniamin, Abidan filius Gedeonis, de tribu Dan, Ahiezer filius Ammiſaddai, de tribu Aſer, Phegiel filius Ochram, de tribus Gad, Eliaſaph filiꝰ Duel, De tribu Nephthali, Ahira filius Enan. Hi nobiliſsimi principes multitudinis p tribus & cognationes ſuas & capita exercitus Iſrael: quos tulerunt Moyſes & Aaron cum omni vulgi multitudine, & congregauerũt pri-

mo die menſis ſecundi, recẽſentes eos per cognationes & domos ac familias & capita & nomina ſingulorum à viceſimo anno & ſupra, ſicut præceperat dominus Moyſi. Numeratiq; ſunt in deſerto Sinai. De Ruben primogenito Iſraelis per generationes & familias ac domos ſuas, & nomina capitum ſingulorum omne quod ſexus eſt maſculini
C à viceſimo anno & ſupra, procedentiũ ad bellum quadraginta ſex millia quingenti. De filiis Simeon per generationes & familias ac domos cognationũ ſuarum recenſiti ſunt per nomina & capita ſingulorum, omne quod ſexus eſt maſculini à viceſimo anno & ſupra, procedentium ad bellum quinquagintanouem millia trecenti. ¶De filiis Gad per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum, recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à viginti annis & ſupra, omnes qui ad bella procederent, quadragintaquinq; millia ſexcenti quinquaginta. ¶De filiis Iuda per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum per nomina ſingulorum à viceſimo anno & ſupra, omnes qui poterant ad bella pcedere, recenſiti ſunt ſeptuagintaquatuor millia ſexcenti. D
¶De filiis Iſſachar per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum per nomina ſingulorum à viceſimo anno & ſupra, omnes qui ad bella procederent, recenſiti ſunt quinquagintaquatuor millia quadringenti. ¶De filiis Zabulon per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à viceſimo anno & ſupra, omnes qui poterant ad bella procedere, quinquagintaſeptem millia quadringenti. ¶De filiis Ioſeph filiorum Ephraim per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à viceſimo anno & ſupra, omnes qui poterant ad bella procedere, quadraginta millia quingenti. ¶Porro filiorum Manaſſe per generationes & familias ac domos co-

gnationum ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à viginti annis & ſupra, omnes qui poterant ad bella procedere, trigintaduo millia ducenti. ¶De filiis Beniamin per generationes & familias ac domos cognationũ ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorum à viceſimo anno & ſupra, omnes qui poterant ad bella procedere, triginta quinque millia quadringenti. ¶De filiis Dan per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorũ à viceſimo anno & ſupra, omnes qui poterant ad bella ꝓcedere, ſexagintaduo millia ſeptingenti. ¶De filiis Aſer per generationes & familias ac domos cognationũ
F ſuarum recenſiti ſunt per nomina ſingulorum à viceſimo anno & ſupra, omnes qui poterant ad bella procedere, quadraginta millia & mille quingenti. ¶ De filiis Nephthali per generationes & familias ac domos cognationum ſuarum recenſiti ſunt nominibus ſingulorum à viceſimo anno & ſupra, oẽs qui poterãt ad bella ꝓcedere, quinquagintatria millia quadringẽti. Hi ſunt quos numerauerunt Moyſes & Aaron & duodecim principes Iſrael, ſingulos per domos cognationum ſuarum. Fueruntq; omnes filii Iſrael per domos & familias ſuas à viceſimo anno & ſupra, qui poterant ad bella procedere ſexcentatria millia virorũ quingenti quinquaginta. ¶Leuitæ autem in tribu familiarum ſuarum non ſunt numerati cum eis. ¶Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Tribum Leui noli numerare, neque pones ſummam eorum cum
G filiis Iſrael: ſed conſtitues eos ſuper tabernaculum teſtimonii & cuncta vaſa eius: & quicquid ad ᶠceremonias⁾ pertinet, ipſi portabunt tabernaculum & omnia vtenſilia eius: & erunt in miniſterio, ac per gyrum tabernaculi metabuntur. Cum proficiſcendum fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum: cum caſtrametandum, erigent. quiſquis externorum acceſſerit, occidetur. Metabuntur autem caſtra filii Iſrael vnuſquiſque per turmas & ᶠcuneos⁾ atq; exercitum ſuum. Porro Leuitæ per gyrũ tabernaculi figent tentoria, ne fiat indignatio ſuper multitudinem filiorum Iſrael. & excubabunt in cuſtodiis tabernaculi teſtimonii. Fecerũt ergo filii Iſrael iuxta omnia quæ præceperat dominus Moyſi.

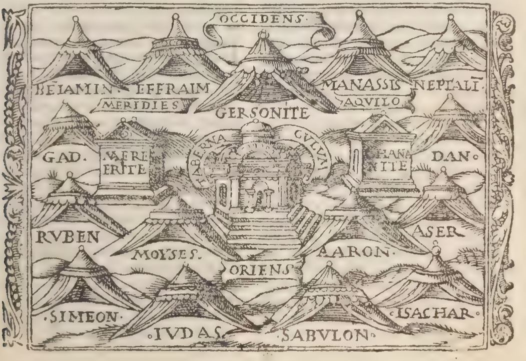
ᶠ ipſum

ᶠ vexilla

CAP. II.

Ordinantur ſtationes caſtrorũ, recenſitis familiarum principibus.

A Locutuſq; eſt dominus ad Moyſen & Aaron, dicens. Singuli per turmas, ſigna atque vexilla & domos

cognationum ſuarum caſtrametabũtur filii Iſrael per gyrum tabernaculi fœderis. Ad orientem Iudas figet tentoria per turmas exercitus ſui: eritque princeps filiorum eius Nahaſſon filius Aminadab, & omnis de ſtirpe eius ſumma pugnantium, ſeptuagintaquatuor millia ſexcẽti. Iuxta eum caſtrametati ſunt de tribu Iſſachar, quorũ princeps fuit Nathanael filius Suar. & omnis numerus pugnatorũ eius quinquagintaquatuor millia quadringenti. In tribu Zabulõ princeps fuit Heliab filius Helon. omniſque de ſtirpe eius exercitus pugnatorum, quinquagintaſeptem millia quadringenti. Vniuerſi qui in caſtris Iudę annumerati ſunt, fuerunt centum octogintaſex millia quadringenti per turmas ſuas: primi egredientur.

B ¶In caſtris filiorum Ruben ad meridianam plagã erit princeps Eliſur filius Sedeur. & cunctus exercitus pugnatorum eius qui numerati ſunt, quadragintaſex millia quingenti. Iuxta eum caſtrametati ſunt de tribu Simeon: quorum princeps fuit Samaliel filius Suriſaddai. & cũctus exercitus pugnatorum eius qui numerati ſunt, quinquagintanouẽ millia trecenti. In tribu Gad princeps fuit Eliaſaph filius Duel. & cunctus exercitus pugnatorũ eius qui numerati ſunt, quadragintaquinq; millia ſexcẽti quinquaginta. Omnes qui recenſiti ſunt in caſtris Ruben, centum quinquaginta millia, & mille quadringenti quinquaginta per turmas ſuas, in ſecundo loco proficiſcentur. ¶Leuabitur autem tabernaculum teſtimonii per officia leuitarum & turmas eorum, quomodo erigetur, ita & deponet. Singuli per loca & ordines ſuos proficiſcentur.

proficiſcetur | & caſtra leuitarũ in medio caſtrorũ. | caſtrametabuntur. | proficiſcentur.

¶Ad occidentalem plagã erunt caſtra filiorum Ephraim, quorũ princeps erit Eliſama filius Ammiud. cunctus exercitus pugnatorũ eius, qui numerati ſunt, quadraginta millia quingenti. Et cũ eis tribus filiorum Manaſſe, quorum princeps fuit Gãmaliel filius Phadaſſur. cũ-

C ctuſq; exercitus pugnatorum eius, qui numerati ſunt, trigintaduo millia ducenti. In tribu filiorum Beniamin princeps fuit Abidan filius Gedeonis. & cũctus exercitus pugnatorũ eius, qui recẽſiti ſunt trigintaquinque millia quadringenti. Omnes qui numerati ſunt in caſtris Ephraim, centũ octo millia centum per turmas ſuas: tertii proficiſcentur. Ad aquilonis partem caſtrametati ſunt filii Dan: quorũ pr̃iceps fuit Ahiezer filius Ammiſaddai, cunctuſq; exercitus pugnatorum eius qui numerati ſunt, ſexagintaduo millia ſeptingenti. Iuxta eum fixere tẽtoria de tribu Azer, quorum princeps fuit Phegiel filius Ochram. cunctuſque exercitus pugnatorum eius qui numerati ſunt, quadraginta millia & mille quingenti. De tribu filiorũ Nephthali princeps fuit Ahira filius Enan. cunctus exercitus pugnatorũ eius, quinquagintatria millia quadringẽti. Omnes qui numerati ſunt in caſtris Dan, fuerunt centum quinquaginta ſeptem millia ſexcenti: & nouiſſimi proficiſcentur. Hic numerus filiorũ Iſrael, per domos cognationum ſuarum & turmas diuiſi exercitus ſexcentatria millia quingẽti quinquaginta. ¶Leuitæ autem non ſunt numerati inter filios Iſrael: ſic enim præceperat dominus Moyſi. Fecerũtq; filii Iſrael iuxta omnia quę mãdauerat dominus. Caſtrametati ſunt per turmas ſuas, & profecti per familias ac domos patrum ſuorum. D

CAP. III.

Filii Aaron. Leuitis datur adminiſtratio ſacrorum. Numerantur Leuitæ. Eorum ſtatio, & numerus. Sunt loco primogenitorum.

A HAE ſunt generationes Aaron & Moyſi in die qua locutus eſt dominus ad Moyſen in monte Sinai. Et hęc nomina filiorũ Aarõ. ||Primogenitus eius Nadab; deĩde Abiu & Eleazar & Ithamar. Hæc nomina filiorum Aaron ſacerdotum qui vncti ſunt, & quorum repletæ & conſecratæ manus vt ſacerdotio fungerẽtur. ||Mortui ſunt enim Nadab & Abiu cũ offerrent ignem alienum in conſpectu domini in deſerto Sinai, abſq; liberis: functique ſunt ſacerdotio Eleazar & Ithamar, coram Aaron patre ſuo. ¶Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicẽs, Applica tribum Leui, & fac ſtare in conſpectu Aaron ſacerdotis, vt miniſtrent ei, & excubẽt & obſeruẽt quicquid ad cultũ pertinet multitudinis coram tabernaculo teſtimonii, & cuſtodiãt vaſa B

Exo. | Leui. 1. Pa.

tabernaculi, ſeruientes in miniſterio
eius. Dabiſq; dono Leuitas Aarō & filiis
eius q̄bus traditi ſunt à filiis Iſrael. Aarō
autē & filios eius conſtitues ſuper cul-
tum ſacerdotii. Externus qui ad mini-
ſtrandum acceſſerit, morietur. ¶Locu-
tuſq; eſt dominus ad Moyſen, dicens.
Ego tuli Leuitas à filiis Iſrael pro omni
primogenito qui aperit vuluam in fi-
qua liis Iſrael, eruntq; leuitę mei. Meum eſt
.c enim omne primogenitū ᵉex quo ᵓper-
3.a cuſſi ‖primogenita in terra Aegypti: ſan
ctificaui mihi quicquid primū naſcitur
in Iſrael ab homine vſq; ad pecus, mei
ſunt, ego dominus. ¶Locutuſque eſt do
minus ad Moyſen in deſerto Sinai, di-
cens, Numera filios Leui per domos pa
C trum ſuorū & familias: omnem maſcu-
5.c lum ab vno menſe & ſupra. ‖Numera-
uit Moyſes vt præceperat dominus, &
inuenti ſunt filii Leui per nomina ſua,
Gerſon & Caath & Merari. Filii Gerſon:
Lobni, & Semei. Filii Caath: Amram, &
Ieſaar, Hebrō, & Oziel. Filii Merari: Mo
holi, & Muſi. de Gerſon fuere familiæ
duæ, Lobnitica, & Semeitica: quarum
numeratus eſt populus ſexus maſculini
ab vno mēſe & ſupra, ſeptē millia quin
gentorū. Hi poſt tabernaculū metabunt
o- ad occidētē ſub prīcipe Heliaſaph filio
; Lael. Et ᵉhabebūt excubias ᵓin taberna-
culo fœderis ipſum tabernaculū & ope
D rimentū eius, tētoriū quod trahitur an
te fores tecti fœderis, & cortinas atrii:
tentorium quoque quod appenditur in
introitu atrii tabernaculi, & quicquid
ad ritum altaris pertinet, funes taber-
naculi & omnia vtenſilia eius. ¶Cogna
tio Caath habebit populos Amramitas
& Ieſaaritas & Hebronitas & Ozielitas
Hæ ſunt familiæ Caathinarum, recenſi-
tæ per nomina ſua, omnes generis ma-
ſculini ab vno menſe & ſupra, octo mil
lia ſexcenti. habebunt excubias ſanctua
rii, & caſtrametabuntur ad meridianā
plagam. Princepſque eorum erit Eliſa-
phan filius Oziel. & cuſtodient arcam,
menſamque & candelabrum, altaria &
vaſa ſanctuarii, in quibus miniſtratur:
E & velū, cunctamque huiuſcemodi ſupel
lectilem. Princeps autem principum le
uitarum Eleazar filius Aaron ſacerdo-
tis erit ſuper excubitores cuſtodiæ ſan
ctuarii. ¶At vero de Merari erunt po-
puli Moholitæ & Muſitæ recenſiti per
nomina ſua, omnes generis maſculini
ab vno menſe & ſupra, ſex millia ducē
ti. Princeps eorū Suriel filius Abihail:
in plaga ſeptentrionali caſtrametabun
tur. Erunt ſub cuſtodia eorū tabulę ta-
bernaculi & vectes, & columnæ ac ba-
ſes earum, & omnia quæ ad cultum hu
iuſcemodi pertinent: columnæq; atrii
per circuitum cum baſibus ſuis, & pa-
xilli cū funibus. Caſtrametabātur ante
tabernaculū fœderis, id eſt ad Orienta-
lem plagam, Moyſes & Aaron cum fi- F
liis ſuis habentes cuſtodiam ſanctuarii
in medio filiorum Iſrael. quiſquis alie-
nus acceſſerit, morietur. Omnes leuitæ
quos numerauerunt Moyſes & Aaron
iuxta præceptum domini per familias
ſuas in genere maſculino à menſe vno
& ſupra, fuerunt viginti duo millia. Et
ait dominus ad Moyſen, Numera pri-
mogenitos ſexus maſculini de filiis Iſ-
rael ab vno menſe & ſupra, & habebis
ſummam eorum. Tolleſque leuitas mi-
hi pro omni primogenito filiorum Iſ-
rael, ego ſum dominus: & pecora eorū
pro vniuerſis primogenitis pecorum
filiorum Iſrael. Recenſuit Moyſes ſicut
præceperat dominus primogenitos fi-
liorum Iſrael. & fuerunt maſculi per no
mina ſua à menſe vno & ſupra, vigin-
tiduo millia ducenti ſeptuagintatres. G
¶Locutuſque eſt dominus ad Moyſen,
dicens, Tolle leuitas pro primogenitis
filiorum Iſrael, & pecora leuitarum pro
pecoribus eorum: eruntque leuitę mei, ᵉ Pretium
ego ſum dominus. ᵃIn pretio autem ᵓdu autem re
centorum ſeptuagintatrium qui exce- demptio-
dunt numerum leuitarum primogeni- nis
tis filiorum Iſrael accipies quinque ſi- Exo.30. b
clos per ſingula capita ad menſuram Leu.27. c
ſanctuarii. ‖Siclus habet viginti obolos. Eze. 45.d
Dabiſque pecuniam Aaron & filiis eius
pretiū eorū qui ſupra ſunt. Tulit igitur
Moyſes pecuniam eorum qui fuerant
amplius & quos redemerat à leuitis ꝓ
primogenitis filiorum Iſrael, mille tre-
centorum ſexagintaquinque ſiclorum
iuxta pondus ſanctuarii, & dedit eam
Aaron & filiis eius iuxta verbum quod
præceperat ſibi dominus.

CAPVT IIII.

Officia leuitarum, iuxta cuiuſque
familiam.

A LOcutuſq; eſt dominus ad Moyſen & Aaron, dicens, Tolle ſummam filiorum Caath de medio leuitarũ per domos & familias ſuas à triceſimo anno & ſupra vſque ad quinquaſimum annum omnium qui ingrediuntur vt ſtent & miniſtrent in tabernaculo fœderis. Hic eſt cultus filiorũ Caath, Tabernaculum fœderis & ſanctum ſanctorum ingredietur Aaron & filii eius, quando mouenda ſunt caſtra, & deponent velũ quod pendet ante fores, inuoluentq; eo arcam teſtimonii, & operient rurſum velamine ⸢ianthinarum⸣ pellium, extendentq; deſuper pallium totum hyacinthinum, & inducent vectes. Menſam quoq; *propoſitionis inuoluẽt hyacinthino pallio, & ponent cum ea ⸢thuribula & mortariola⸣, cyathos & crateras ad liba fundenda: panes ſemper in ea erunt, extẽdentq; deſuper palliũ coccineum, quod rurſum operient velamento ianthinarum pellium, & inducẽt vectes. Sument & pallium hyacinthinum quo operient candelabrum cum lucernis & forcipibus ſuis & emunctoriis & cũctis vaſis olei, quæ ad concinnandas lucernas neceſſaria ſunt. & ſuper omnia ponent operimentum ianthinarum pellium, & inducent vectes. Necnon & altare aureũ inuoluẽt hyacinthino veſtimento, & extendent deſuper operimẽtum ianthinarum pellium, inducentq; vectes,

⸢taxorũ & infra

* panum

⸢ſcutellas & cochlearia,

B Omnia vaſa quibus miniſtratur in ſanctuario inuoluent hyacinthino pallio, & extẽdent deſuper operimentum ianthinarum pellium, inducentq; vectes. Sed & ⸢altare mundabũt cinere⸣ & inuoluent illud purpureo veſtimento, ponentque cum eo omnia vaſa quibus in miniſterio eius vtuntur, id eſt igniũ receptacula, fuſcinulas ac tridẽtes, vncinos & batilla. Cũcta vaſa altaris operient ſimul velamine ianthinarum pellium, & inducent vectes. ¶Cúmque inuoluerint Aaron & filii eius ſanctuarium & omnia vaſa eius in commotione caſtrorum, tunc intrabũt filii Caath vt portent inuoluta: & non tangent vaſa ſanctuarii, ne moriantur. Iſta ſunt onera filiorum Caath in tabernaculo fœderis. Sup quos erit Eleazar filius Aaron ſacerdotis, ad cuius curam pertinet oleum ad concinnandas lucernas & compoſitionis incenſum & ſacrificium quod ſemper offertur, & oleũ vnctionis, & quicquid ad cultum tabernaculi pertinet, omniúmque vaſorum quæ in ſanctuario ſunt. ¶Locutuſque eſt dominus ad Moyſen & Aaron, dicens, Nolite perdere populum Caath de medio Leuitarum: ſed hoc facite eis, vt viuãt, & non moriantur, ſi ⸢tetigerint⸣ ſancta ſanctorum. Aaron & filii eius intrabũt, ipſiq; diſponent opera ſingulorum, & diuident quid portare quis debeat. Alii nulla curioſitate videant quæ ſunt in ſanctuario priuſquã inuoluantur, alioquin morientur.

⸢altaris cinerem remouebũt

⸢acc… rint

C ¶Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Tolle ſummam etiam filiorũ Gerſon per domos ac familias & cognationes ſuas à triginta annis & ſupra, vſque ad annos quinquaginta. Numera omnes qui ingrediuntur & miniſtrant in tabernaculo fœderis. Hoc eſt officium familię Gerſonitarum, vt portent cortinas tabernaculi & tectum fœderis, operimentum aliud, & ſuper omnia velamen ianthinum tentoriúmque quod pendet in introitu tabernaculi fœderis, cortinas atrii, & velũ in introitu quod eſt ante tabernaculum. Omnia quæ ad altare pertinent funiculos & vaſa miniſterii, iubente Aaron & filiis eius, portabunt filii Gerſon: & ſcient ſinguli cui debeant oneri mancipari. Hic eſt cultus familię Gerſonitarum in tabernaculo fœderis, eruntque ſub manu Ithamar filii Aaron ſacerdotis. ¶Filios quoque Merari per familias & domos patrum ſuorum recenſebis à triginta annis & ſupra, vſq; ad annos quinquaginta, omnes qui ingrediuntur ad officium miniſterii ſui ⸢& cultũ fœderis⸣ teſtimonii. Hæc ſunt onera eorum, Portabunt tabulas tabernaculi & vectes eius, columnas ac baſes earum, columnas quoque atrii per circuitum cum baſibus & paxillis & funibus ſuis, Omnia vaſa & ſupellectilem ad numerum accipient, ſicque portabunt. hoc eſt officium familiæ Meraritarum & miniſterium in tabernaculo fœderis: eruntque ſub manu Ithamar filii Aaron ſacerdotis. ¶Recenſuerunt igitur Moyſes & Aaron & principes ſynagogæ filios Caath per co- D

⸢vt opu… ber…

gnationes & domos pattum ſuorum à trigīta annis & ſupra, vſque ad annum quinquageſimum, omnes qui ingrediūtur ad miniſterium tabernaculi fœderis: & inuenti ſunt duo millia ſeptingēti quinquaginta. Hic eſt numerus populi Caath qui intrant tabernaculum fœderis: hos numerauit Moyſes & Aaron iuxta ſermonem domini per manum Moyſi. numerati ſunt & filii Gerſon per cognationes, & domos patrum ſuorum à triginta annis & ſupra, vſque ad quinquageſimum annum omnes qui ingrediuntur vt miniſtrent in tabernaculo fœderis: & inuenti ſunt duo millia ſexcenti triginta. hic eſt populus Gerſonitarum, quos numerauerunt Moyſes & Aaron iuxta verbum domini. Numerati ſunt & filii Merari per cognationes & domos patrum ſuorum à triginta annis & ſupra, vſque ad annum quinquageſimum, omnes qui ingrediuntur ad explendos ritus tabernaculi fœderis: & inuenti ſunt tria millia ducenti. hic eſt numerus filiorum Merari, quos recenſuerunt Moyſes & Aaron iuxta imperium domini per manum Moyſi. Omnes qui recēſiti ſunt de Leuitis, & quos recenſeri fecit ad nomen Moyſes & Aaron, & principes Iſrael per cognationes, & domos patrum ſuorum à triginta annis & ſupra, vſque ad annū quinquaſimum ingredientes ad miniſteriū tabernaculi, & onera portanda, fuerūt ſimul octo millia quingenti octoginta. Iuxta verbū domni recēſuit eos Moyſes, vnumquenque iuxta officium, & onera ſua, ſicut pręceperat ei dominus.

tātur / ber- / lo.

CAP. V.

Qui è caſtris eiiciendi. Expiatio tranſgreſſionis. Confeſſio peccati. Lex primitiarum & oblationum, item zelotypiæ.

A LOcutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Præcipe filiis Iſrael vt eiiciant de caſtris omnem leproſum, & qui ſemine fluit, pollutuſque eſt ſuper mortuo: tam maſculū quàm fœminā eiicite de caſtris, ne contaminent ea, cum habitauerint vobiſcum. Feceruntque ita filii Iſrael, & eiecerunt eos extra caſtra, ſicut locutus erat dominus Moyſi. ¶Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere ad filios Iſrael, Vir ſiue mulier cum fecerint ex omnibus peccatis quæ ſolent hominibus accidere, & per negligentiam tranſgreſſi fuerint mandatum domini, atque deliquerint, confitebuntur peccatum ſuum, & reddent ipſum caput, quintamque partem deſuper ei in quem peccauerint. Sinautem non fuerit qui recipiat, dabunt domino, & erit ſacerdotis, excepto ariete qui offertur pro expiatione, vt ſit placabilis hoſtia. ¶Omnes quoque primitiæ quas offerunt filii Iſrael, ad ſacerdotem pertinent: & quicquid in ſanctuarium offertur à ſingulis, & traditur manibus ſacerdotis, ipſius erit.

uorū / io e- / abito

cū ſumma. / quo ipſe conciliatur.

B ¶Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere ad filios Iſrael, & dices ad eos, Vir cuius vxor errauerit, maritumque contemnens dormierit cum altero viro*, & hoc maritus deprehendere non quiuerit, ſed latet adulteriū, & teſtibus argui non poteſt, quia non eſt inuenta in ſtupro: ſi ſpiritus zelotypiæ concitauerit virum contra vxorem ſuam, quæ vel polluta eſt, vel falſa ſuſpicione appetitur: adducet eam ad ſacerdotem, & offeret oblationem pro illa decimam partem ſati farinæ hordeaceæ. non fundet ſuper eam oleum, nec imponet thus: quia ſacrificium zelotypiæ eſt, & oblatio inueſtigans adulterium. Offeret igitur eam ſacerdos, & ſtatuet coram domino, aſſumetq́ aquā ſanctam in vaſe fictili, & pauxillum terræ de pauimento tabernaculi mittet in eam. Cumque ſteterit mulier in conſpectu domini diſcooperiet caput eius, & ponet ſuper manus illius ſacrificiū recordationis, & oblationem zelotypiæ: ipſe autem tenebit aquas amariſſimas, in quibus cū execratione maledicta congeſſit, adiurabitque eam, & dicet, Si non dormiuit vir alienus tecum & ſi non polluta es deſerto mariti thoro, non te nocebunt aquæ iſtæ amariſſimæ, in quas maledicta congeſſi. Sinautem declinaſti à viro tuo, atque polluta es, & concubuiſti cum altero viro: his maledictionibus ſubiacebis, Det te dominus in maledictionem, exemplūque cunctorū in populo ſuo putreſcere faciat femur tuū, & tumēs vterus tuus

*coitu ſeminis. / pulueris / mulieris / C

ᶠcrepāte cadat

diſrumpatur. ingrediantur aquę maledictæ in ventrem tuum, & vteroᶠtumeſcente putreſcat)femur. Et reſpondebit mulier, Amen amen. Scribetque ſacerdos in libello iſta maledicta, & delebit ea aquis amariſſimis, in quas maledicta congeſſit, & dabit ei bibere. Quas cum exhauſerit, tollet ſacerdos de manu eius ſacrificium zelotypiæ, & eleuabit illud coram domino), imponetque illud ſuper altare: ita dūtaxat vt prius, pugillum ſacrificii tollat de eo quod offertur, & incendat ſuper altare: & ſic potum det mulieri aquas amariſſimas, Quas cum biberit, ſi polluta eſt, & contempto viro adulterii rea, pertranſibūt eā aquę maledictionis, & ᶠinflato ventre computreſcet)femur. eritq́ mulier in maledictionem, & in exemplum omni populo. Quod ſi polluta non fuerit, erit innoxia, & faciet liberos. Iſta eſt lex zelotypiæ. Si declinauerit mulier a viro ſuo, & ſi polluta fuerit mariruſque zelotypiæ ſpiritu concitatus, adduxerit eam in conſpectum domini, & fecerit ei ſacerdos iuxta omnia quæ ſcripta ſunt, maritus abſque culpa erit, & illa recipiet iniquitatem ſuam.

ᶠcrepabit vterus eius & cadet

CAP. VI.

¶ Lex conſecratorum ſiue nazaræorum. Benedicendi populi modus.

A LOcutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicēs, Loquere ad filios Iſrael & dices ad eos, Vir ſiue mulier cum fecerint votumᶠvt ſanctificētur), & ſe voluerint domino conſecrare, à vino, & omni quod inebriare poteſt, abſtinebunt. Acetum ex vino, & qualibet alia potione, & quicquid de vua exprimitur, non bibent: vuas recētes ſiccaſque non comedēt cunctis diebus quibus ex voto domino conſecrantur: quicquid ex vinea eſſe poteſt, ab vua paſſa vſque ad acinum, non comedent. Omni tempore ſeparationis ſuæ nouacula non tranſibit ſuper caput eius vſque ad completum diem quo domino conſecratur. Sanctus erit, creſcente

ᶠNazarei

B cæſarie capitis eius. Omni tempore conſecrationis ſuæ ſuper mortuum nō ingredietur, nec ſuper patris quidem & matris & fratris ſororiſque funere cōtaminabitur, quia conſecratio dei ſui ſuper caput eius eſt. Omnibus diebus ſeparationis ſuæ ſanctus erit domino. Sinautem mortuus fuerit ſubito quiſpiamᶠcoram eo), polluetur caput conſecrationis eius: quod radet ilico in eadem die purgationis ſuæ, & rurſum ſeptima. in octaua autē die offeret duos turtures, vel duos pullos columbæ ſacerdoti in introitu fœderis teſtimonii: facietque ſacerdos vnum pro peccato & alterum in holocauſtum, & deprecabitur pro eo, quia peccauit ſuper mortuo: ſanctificabitq́ caput eius in die illo, & conſecrabit domino dies ſepara- C tionis illius, offerens agnum anniculū pro peccato: ita tamen vt dies priores irriti fiant, quoniam polluta eſt ſanctificatio eius. Iſta eſt lexᶠconſecrationis), Cum diesᶠquos ex voto decreuerat,) complebūtur: adducet eum ad oſtium tabernaculi fœderis, & offeret oblationem eius dominō, agnum anniculum immaculatum in holocauſtum, & ouē anniculam immaculatam pro peccato, & arietem immaculatum, hoſtiam pacificam, caniſtrum quoque panum azymorum, qui conſperſi ſint oleo, & lagana abſque fermento vncta oleo, ac libamina ſingulorum, quæ offeret ſacerdos coram domino, & faciet tam pro pecto, quam in holocauſtum. Arietem vero immolabit hoſtiam pacificam domino, offerens ſimul caniſtrum azymorū & libamenta quæ ex more debentur. D Tunc radetur nazaræus ad oſtium tabernaculi fœderis cæſarie conſecrationis ſuæ, tolletque capillos eius, & ponet ſuper ignem, qui eſt ſuppoſitus ſacrificio pacificorum. Et armum coctum arietis, tortamque abſque fermento vnā de caniſtro & laganum azymū vnum & tradet in manus narazæi, poſtquam raſum fuerit caput eius. Suſceptaq́ rurſum ab eo, eluabit in cōſpectu domini: & ſanctificata, ſacerdotis erunt, ſicut pectuſculum quod ſeparari iuſſum eſt, & femur. poſt hæc poteſt bibere nazaræus vinum. Iſta eſt lex nazaræi cum vouerit oblationem ſuam domino tempore conſecrationis ſuæ exceptis his quæᶠinuenerit manus eius), iuxta ꝙ mente deuouerat, ita faciet ad perfectionem ſanctificationis ſuæ. ¶ Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere Aaron & filiis eius, ‖ Sic bene-

ᶠiuxt

ᶠNa

ᶠnaz tus f

ᶠi. po rit of

Ecc.

dicetis filiis Iſrael, & dicetis eis, Benedicat tibi dominus, & cuſtodiat te. Oſtendat dominus faciem ſuam tibi & miſereatur tui. Conuertat dominus vultum ſuum ad te, & det tibi pacem. Inuocabuntque nomen meum ſuper filios Iſrael, & ego benedicam eis.

CAP. VII.

Oblationes ſingulorum ducum populi Iſraelitici, in dedicatione templi,

A 40.b Factum eſt autem in die qua compleuit Moyſes tabernaculum, & erexit illud || vnxitque & ſanctificauit cum omnibus vaſis ſuis, altare ſimiliter & omnia vaſa eius. Obtulerũt principes Iſrael & capita familiarum quæ erant per ſingulas tribus, præfecti eorum qui numerati fuerant munera coram domino ſex plauſtra tecta cũ duodecim bobus. Vnum plauſtrum obtulere duo duces, & vnum bouem ſinguli. obtuleruntque ea in conſpectu tabernaculi. ¶Ait autem dominus ad Moyſen, Suſcipe ab eis vt ſeruiant in miniſterio tabernaculi, & trades ea Leuitis iuxta ordinem miniſterii ſui. Itaque cum ſuſcepiſſet Moyſes plauſtra, & boues, tradidit ea Leuitis. Duo plauſtra & quatuor boues dedit filiis Gerſon, iuxta id quod habebant neceſſarium. quatuor alia plauſtra, & octo boues dedit filiis Merari ſecundũ ⁼officia & cultum ſuum⁾, ſub manu Ithamar filii Aaron ſacerdotis. filiis autem Caath non dedit plauſtra & boues: quia in ſanctuario ſeruiunt, & onera propriis portãt humeris. ¶Igitur obtulerunt duces in dedicationem altaris, die qua vnctum eſt oblationem ſuam ante altare. Dixitque dominus ad Moyſen, Singuli duces per ſingulos dies offerant munera in dedicationem altaris. Primo die obtulit oblationem ſuam. Nahaſſon filius Aminadab de tribu Iuda: fueruntque B in ea acetabulum argenteum pondo cẽtum triginta ſiclorum, phiala argentea habens ſeptuaginta ſiclos iuxta pondus ſanctuarii, vtrunque plenum ſimila cõſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum ex decem ſiclis aureis plenum incenſo bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato: & in ſacrificio pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque, hæc eſt oblatio Nahaſſon filii Aminadab. ¶Secundo die obtulit Nathanael filius Suar dux de tribu Iſſachar, acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos, iuxta pondus ſanctuarii, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum habens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armento & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumq; pro peccato: & in ſacrificio pacificorũ boues duos, arietes quĩq;, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Nathanael filii Suar. ¶Tertio die princeps filiorum Zabulon Eliab filius Helon, obtulit acetabulum argenteum appendens centũ triginta ſiclos phialã argenteã habentẽ ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarii, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumq; pro peccato: & in ſacrificio pacificorũ boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc eſt oblatio Eliab filii Helon. ¶Die quarto princeps filiorum Ruben, Eliſur filius Sedeur obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteã habẽtem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarii, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato: & in hoſtias pacificorũ boues duos arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Eliſur filii Sedeur. ¶Die quinto princeps filiorum Simeon, Salamiel filius Suriſaddai, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarii, vtrunque plenũ ſimila con-

ſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato: & in hoſtias pacificorũ boues duos, arietes quinq;, hircos quinq;, agnos anniculos quinq;. hęc fuit oblatio Salamiel filii Suriſaddai. ¶Die ſexto pŕiceps filiorũ Gad Eliaſaph filius Duel, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habẽtem
D ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarii, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armento, & arietem & agnum anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato: & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Eliaſaph filii Duel. ¶Die ſeptimo princeps filiorum Ephraim Eliſama filius Ammiud, obtulit acetabulum argenteum appendens centũ triginta ſiclos, phialam argenteã habentem ſeptuaginta ſiclos ad põdus ſanctuarii vtrunque plenum ſimila cõſperſa oleo in ſacrificium: mortariolũ aureum appendens decem ſiclos plenũ incenſo, bouẽ de armento, & arietẽ & agnũ anniculum in holocauſtũ: hircumque pro peccato: & in hoſtias pacificorum, boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quin-
E que. hæc fuit oblatio Eliſama filii Ammiud. ¶Die Octauo princeps filiorum Manaſſe Gamaliel filius Phadaſſur, obtulit acetabulum argenteum appendẽs centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarii, vtrumque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decẽ ſiclos plenum incenſo, bouem de armẽto, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato, & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hęc fuit oblatio Gamaliel filii Phadaſſur. ¶Die nono princeps filiorum Beniamin Abidan filius Gedeonis, obtulit acetabulum argenteum appendẽs centum triginta ſiclos phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad põdus ſanctuarii, vtrunque plenũ ſimila cõſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureum appendẽs decem ſiclos plenum incenſo, bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum. hircumque pro peccato: & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hęc fuit oblatio Abidan filii Gedeonis. ¶Die decimo princeps filiorum Dan Ahiezer filius Ammiſaddai obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarii, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificium: mortariolum aureũ appendens decem ſiclos plenum incẽſo: bouem de armento, & arietem, &
agnum anniculum in holocauſtum hircumque pro peccato: & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahiezer filii Ammiſaddai. ¶Die vndecimo princeps filiorum Aſer, Phegiel filius Ochran, obtulit acetabulum argenteum appendẽs centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarii, vtrunque plenum ſimila conſperſa oleo in ſacrificiũ: mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incenſo: bouem de armẽto, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato, & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Phegiel filii Ochran. ¶Die duodecimo princeps filiorum Nephthali Ahira filius Enan, obtulit acetabulum argenteum appendens centum triginta ſiclos, phialam argenteam habentem ſeptuaginta ſiclos ad pondus ſanctuarii, vtrunque plenum ſimila oleo conſperſa in ſacrificium: mortariolum aureum appendens decem ſiclos plenum incẽſo: bouem de armento, & arietem, & agnum anniculum in holocauſtum: hircumque pro peccato: & in hoſtias pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque. hæc fuit oblatio Ahira filii Enan. G

¶Hæc in dedicatione altaris oblata ſunt à principibus Iſrael, in die qua conſecratum eſt: acetabula argentea duodecim, phialæ argenteæ duodecim, mortariola aurea duodecim: ita vt centum triginta ſiclos argenti haberet vnum acetabulum, & ſeptuaginta ſiclos argēti haberet vna phiala, id eſt in commune vaſorum omnium ex argento ſicli duo millia quadringēti pōdere ſāctuarii. mortariola aurea duodecim plena incenſo, denos ſiclos appendentia pondere ſanctuarii, id eſt ſimul, auri ſicli cētum viginti. boues de armento in holocauſtum duodecim, arietes duodecim, agni anniculi duodecim, & libamenta eorum. hirci duodecim pro peccato. hoſtiæ pacificorum, boues vigintiquatuor, arietes ſexaginta, agni anniculi ſexaginta, ſexaginta hirci. Hæc oblata ſunt in dedicatione altaris quando vnctū eſt. ¶Cumq; ingrederetur Moyſes tabernaculum fœderis, vt conſuleret oraculum, audiebat vocem loquentis ad ſe de propitiatorio, quod erat ſuper arcā teſtimonii inter duos cherubim, vnde & loquebatur ei.

CAP. VIII.

Diſpoſitio lucernarum. Forma candelabri. Purgatio & oblatio leuitarum,
A ætas leuitarum.

LOcutuſq; eſt dominus ad Moyſen, dicēs, Loquere Aaron, & dices ad eum. Cum poſueris ſeptem lucernas: contra eam partem quam candelabrum reſpicit, lucere debebunt. Fecitque Aaron, & impoſuit lucernas ſuper candelabrū, vt præceperat dominus Moyſi. ¶Hæc autem erat factura cādelabri, ex auro ductili, tam medius ſtipes quàm cuncta quæ ex vtroque calamorum latere naſcebantur: iuxta exemplum quod oſtēdit dominus Moyſi, ita operatus eſt cādelabrum. ¶Et locutus eſt dominus ad Moyſen, dicēs, Tolle Leuitas ex medio filiorum Iſrael, & purificabis eos iuxta
B hunc ritum. Aſpergātur aqua luſtrationis, & radant omnes pilos carnis ſuæ. Cumq; lauerint veſtimenta ſua, & mūdati fuerint, tollent bouem de armentis, & libamentum eius ſimilam oleo conſperſam, bouem autem alterum de armento tu accipies pro peccato: & applicabis Leuitas coram tabernaculo fœderis, conuocata omni multitudine filiorum Iſrael. Cumque Leuitæ fuerint coram domino: ponent filii Iſrael manus ſuas ſuper eos, & offeret Aaron Leuitas, munus in conſpectu domini à filiis Iſrael, vt ſeruiant in miniſterio eius. Leuitæ quoque ponent manus ſuas ſuper capita boum, è quibus vnum facies pro peccato, & alterum in holocauſtum domini, vt depreceris pro eis. Statueſq; Leuitas in conſpectu Aaron & filiorum eius, & conſecrabis oblatos domino, ac ſeparabis de medio filiorum Iſrael, vt ſint mei: & poſtea ingrediantur tabernacu- C
lum fœderis vt ſeruiant mihi. Sicque purificabis & conſecrabis eos in oblationem domini, quoniam dono donati ſunt mihi à filiis Iſrael. Pro primogenitis quæ aperiunt omnem vuluam in Iſrael, accepi eos. Mea ſunt enim omnia primogenita filiorum Iſrael, tam ex hominibus quàm ex iumentis. Ex die quo percuſſi omne primogenitum in terra AEgypti, ſanctificaui eos mihi: & tuli Leuitas pro cunctis primogenitis filiorum Iſrael: tradidique eos dono Aaron & filiis eius de medio filiorum Iſrael, vt ſeruiant mihi pro Iſrael in tabernaculo fœderis, & orent pro eis ne ſit in populo plaga, ſi auſi fuerint accedere ad ſanctuarium. ¶Feceruntque Moyſes & Aaron & omnis multitudo filiorum Iſrael ſuper Leuitis quę præceperat dominus Moy- D
ſi: purificatique ſunt, & lauerunt veſtimenta ſua. Eleuauitque eos Aaron in conſpectu domini, & orauit pro eis, vt purificati ingrederentur ad officia ſua in tabernaculum fœderis coram Aarō & filiis ei9. Sicut præceperat dominus Moyſi de Leuitis, ita factum eſt. ¶Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Hæc eſt lex Leuitarum, A viginti quinque annis, & ſupra, ingredientur vt miniſtrent in tabernaculo fœderis. Cumque quinquageſimum annum ætatis impleuerint, ſeruire ceſſabunt, eruntque miniſtri fratrum ſuorum in tabernaculo fœderis, vt cuſtodiant quæ ſibi fuerint commendata, opera autem ipſa non faciant. ſic di-

ſpones Leuitas in cuſtodiis ſuis.

CAP. IX.

Phaſe mundorum & immundorũ. Nubes operiens tabernaculum ducit exercitum.

A Locutus eſt dominus ad Moyſen in deſerto Sinai anno ſecundo, poſtquam egreſſi ſunt de terra Aegypti menſe primo, dicens, Faciant filii Iſrael phaſe in tempore ſuo, quartadecima die menſis huius ad veſperam iuxta omnes ceremonias & iuſtificationes eius. Præcepitq; Moyſes filiis Iſrael vt facerent phaſe. Qui fecerunt tempore ſuo: quartadecima die menſis ad veſperam in monte Sinai. Iuxta omnia quæ mandauerat dominus Moyſi, fecerunt filii Iſrael. ¶Ecce autem quidam immundi ſuper anima hominis, qui non poterant facere phaſe in die illo, accedentes ad Moyſen & Aaron, dixerunt eis, Immundi ſumus ſuper anima hominis: quare fraudamur, vt non valeamus oblationem offerre domino in tempore ſuo inter filios Iſrael? B Quibus reſpondit Moyſes, State, vt conſulam quid præcipiat dominus de vobis. Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, Homo qui fuerit immũdus ſuper anima, ſiue in via procul, ſiue in gẽte veſtra, faciat phaſe domino in menſe ſecundo, quartadecima die menſis ad veſperam: cum azymis & lactucis agreſtibus comedent illud. non relinquent ex eo quippiam vſque mane, ||& os eius non confringent, omnẽ ritum phaſe obſeruabunt. Siquis autem & mundus eſt, & in itinere non fuit, & tamen non fecit phaſe, exterminabitur anima illa de populis ſuis, quia ſacrificium domino non obtulit tempore ſuo: C peccatum ſuum ipſe portabit. Peregrinus quoque & aduena ſi fuerint apud vos, facient phaſe domino iuxta ceremonias, & iuſtificationes ſuas. Præceptum idem erit apud vos tã aduenæ, quã indigenæ. ¶|| Igitur die qua erectum eſt tabernaculum, operuit illud nubes. A veſpere autem ſuper tentorium erat quaſi ſpecies ignis vſque mane. ſic fiebat iugiter. per diem operiebat illud nubes, & per noctem quaſi ſpecies ignis. Cumque ablata fuiſſet nubes quæ tabernaculum protegebat, tunc proficiſcebãtur filii Iſrael: & in loco vbi ſtetiſſet nubes, ibi caſtrametabantur. Ad imperium domini proficiſcebantur, & ad imperium illius figebant tabernaculum. || Cunctis diebus quibus ſtabat nubes ſuper tabernaculum, manebant in eodem loco: & ſi eueniſſet vt multo tẽpore maneret ſuper illud, erãt filii Iſrael in excubiis domini, & non proficiſcebantur quotquot diebus fuiſſet nubes ſuper tabernaculum. D Ad imperium domini erigebant tentoria, & ad imperium illius deponebant. Si fuiſſet nubes à veſpere vſque ad mane, & ſtatim diluculo tabernaculum reliquiſſet, proficiſcebãtur: & ſi poſt diem & noctem receſſiſſet, diſſipabant tentoria. Si vero biduo, aut vno menſe vel longiori tempore fuiſſet ſuper tabernaculum, manebant filii Iſrael in eodem loco, & non proficiſcebantur: ſtatim autem vt receſſiſſet, mouebãt caſtra. Per verbum domini figebant tentoria, & per verbũ illius proficiſcebantur, erãtque in excubiis domini iuxta imperiũ eius per manum Moyſi.

Marginal notes: omnia ſtatuta & ordinem — ĩ primo (ſub. mẽſe) — deſerto — herbis amaris — Exo. 12. g — Iohã. 19. f — Exo. 40 b — 2. Cor. a. — proficiſcebantur

CAP. X.

Tubæ argenteæ, & earum officia. De Sinai proficiſcuntur Iſraelitæ, Recenſentur caſtrorum duces. Hobab renuit cum Moyſe proficiſci.

A Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus cõuocare poſſis multitudinem quando mouenda ſunt caſtra. Cumque increpueris tubis, cõgregabitur ad te õnis turba ad oſtium tabernaculi fœderis. Si ſemel clangueris, venient ad te principes, & capita multitudinis Iſrael. Si autem prolixior atque conciſior clangor increpuerit, mouebunt caſtra primi qui ſunt ad orientalem plagam. In ſecundo autem ſonitu & pari vlulatu tubæ, leuabunt tentoria qui habitant ad meridiem. & iuxta hunc modum reliqui facient vlulantibus tubis in profectionem. Quando autem congregandus eſt populus, ſimplex tubarum clangor erit, & nõ conciſæ vlulabunt. Filii autem Aaron ſacerdotis clã

gent tubis: eritque hoc legitimum ſem
piternum in generationibus veſtris.
Si exieritis ad bellum de terra veſtra
contra hoſtes qui dimicant aduerſum
B vos, clangetis vlulantibus tubis, & e-
rit recordatio veſtri corã domino deo
veſtro, vt eruamini de manibus inimi
corum veſtrorum. Siquando habebitis
epulũ, & dies feſtos, & calendas, cane
tis tubis ſuper holocauſtis, & pacificis
victimis, vt ſint vobis in recordationẽ
dei veſtri. ego dominus deus veſter.
¶Anno ſecundo, menſe ſecundo, vice-
ſima die mẽſis eleuata eſt nubes de ta
bernaculo fœderis: profectique ſunt fi
lii Iſrael per turmas ſuas de deſerto Si
nai, & recubuit nubes in ſolitudine
Pharan. Moueruntque caſtra primi iu
1. a. xta imperium domini per manũ Moy
ſi. ||Filii Iuda per turmas ſuas, quorum
princeps erat Nahaſſon filius Amina
dab. In tribu filiorum Iſſachar fuit prĩ
ceps Nathanael filius Suar. In tribu Za
bulon erat princeps Eliab filius Helon.
Depoſitumque eſt tabernaculũ, quod
portãtes egreſſi ſunt filii Gerſon & Me
rari. Profectique ſunt & filii Ruben ꝑ
turmas & ordinem ſuum, quorũ prin
ceps erat Heliſur filius Sedeur. In tri-
bu autem filiorum Simeon, princeps
fuit Salamiel filius Suriſaddai. Porro in
tribu Gad erat princeps Eliaſaph fili-
C us Duel. Profectique ſunt & Caathitæ
portantes ſanctuarium. Tandiu taber-
naculum portabatur, donec venirent
ad erectionis locum. Mouerunt caſtra
& filii Ephraim ꝑ turmas ſuas, in quo
rum exercitu princeps erat Eliſama fi
lius Ammiud. In tribu autem filiorum
Manaſſe princeps fuit Gamaliel filius
Phadaſſur. & in tribu Beniamin erat
dux Abidan filius Gedeonis. Nouiſſi-
mi caſtrorum omnium profecti ſunt fi
lii Dan per turmas ſuas, in quorum ex
ercitu princeps fuit Ahiezer filius Am
miſaddai. In tribu autem filiorum A-
ſer erat princeps Phegiel filius Ochrã.
Et in tribu filiorum Nephthali prin-
ceps fuit Ahira filius Enan. Hæc ſunt
caſtra & profectiones filiorum Iſrael
per turmas ſuas quando egrediebãtur.
¶Dixitque Moyſes Hobab filio Raguel
ero Madianitæ cognato ſuo, Proficiſcimur
ad locum quem dominus daturus eſt D
nobis: veni nobiſcum vt benefaciamꝰ
tibi, quia dominus bona promiſit Iſrae
li. Cui ille reſpondit, Non vadam te-
cum, ſed reuertar in terram meam, in
qua natus ſum. Et ille. Noli, inquit, nos
relinquere: tu enim noſti in quibus lo-
cis per deſertum caſtra ponere debea
mus, & eris ductor noſter. Cumque no
biſcum veneris, quicquid optimum fu
erit ex opibus quas nobis traditurꝰ eſt
dominus, dabimus tibi. ¶Profecti ſũt
ergo de monte domini viam triũ die-
rum, arcaque fœderis domini præce-
debat eos, per dies tres prouidens ca-
ſtrorum locum. Nubes quoque domi-
ni ſuper eos erat per diem cum ince-
derent. Cumque eleuaretur arca, dice
bat Moyſes. ||Surge domine, & diſſipẽ- Pſal. 67. a
tur inimici tui, & fugiant qui oderunt
te à facie tua. Cum autem deponere-
tur, aiebat, Reuertere domine ad mul
titudinem exercitus Iſrael.

CAP. XI.

¶ Murmurãs populus punitur igne.
Optat carnes. Faſtidit Man. Murmura-
tio & infidelitas Moyſi. LXX ſenio-
ribus partitur deus onus Moyſi. Carnes
promittuntur populo. Prophetãt LXX A
ſeniores. Eldad & Medad prophetant.
Moyſes optat omnes prophetare. Plu
it coturnices. Puniuntur carniuori.

INterea ortum eſt murmur populi,
quaſi dolentium pro labore, contra
dominum. Quod cum audiſſet, ira-
tus eſt. Et accenſus in eos ignis do-
mini, deuorauit extremam caſtro-
rum partem. Cumque clamaſſet po-
pulus ad Moyſen, orauit Moyſes ad
dominum, & abſorptus eſt ignis. Vo-
cauitque nomen loci illius Incenſio:
eò ꝙ ſuccenſus fuiſſet contra eos ignis
domini. Vulgus quippe promiſcuum
quod deſcẽderat cum eis, flagrauit de
ſyderio, ſedens & flens, iunctis ſibi pa-
riter filiis Iſrael, & ait, ||Quis dabit no
bis ad veſcẽdum carnes? Recordamur 1. Cor. 10. a.
piſcium quos comedebamus in Aegy B
pto gratis: in mentem nobis veniũt cu
cumeres, & pepones, porriꝗ, & cepe,

& allia. Anima noſtra arida eſt, nihil a
Exo.16.c. liud reſpiciunt oculi noſtri niſi man.
ſapi.16.c. ||Erat aũt man quaſi ſemen coriandri
pſa.77.c. coloris bdellii. Circuibatq; populus, &
ioha.6.d colligens illud, frangebat mola, ſiue te
rebat in mortario, coquens in olla, &
faciens ex eo tortulas ſaporis quaſi pa
nis oleati. Cũq; deſcenderet nocte ſup
caſtra nos, deſcẽdebat pariter & man.
¶Audiuit ergo Moyſes flentem popu-
lum per familias, ſingulos per oſtia tẽ-
torii ſui. Iratuſq; eſt furor domini val-
de: ſed & Moyſi ᵉintoleranda res viſa
ᵉdiſplicuit eſt⁾, & ait ad dominum. Cur afflixiſti
ſeruum tuum? quare non inuenio gra-
C tiam coram te? & cur impoſuiſti pon-
dus vniuerſi populi huius ſuper me?
Nunquid ego concepi omnem hanc
multitudinem, vel genui eam, vt di-
cas mihi, Porta eos in ſinu tuo, ſi-
cut portare ſolet nutrix infantulum,
& defer in terram pro qua iuraſti pa-
tribus eorum? Vnde mihi carnes vt
dem tantæ multitudini? Flent con-
tra me, dicentes, Da nobis carnes vt
comedamus. Non poſſum ſolus ſuſtine
ᵉſupra vires meas eſt, re omnem hunc populum, quia ᵉgrauis
eſt mihi⁾. Sin aliter tibi videtur, obſe-
cro vt interficias me, & inueniam gra
D tiam in oculis tuis, ne tãtis afficiar ma
lis. ¶Et dixit dominus ad Moyſen, Con
grega mihi ſeptuaginta viros de ſeni-
bus Iſrael, quos tu noſti q; ſenes popu
li ſint ac magiſtri: & duces eos ad oſti
um tabernaculi fœderis, facieſq; ibi ſta
re tecum, & deſcẽdam & loquar tibi:
& auferã de ſpiritu tuo, tradamq; eis
vt ſuſtentent tecũ onus populi, & nõ
tu ſolus graueris. Populo quoq; dices,
Sanctificamini: cras comedetis carnes.
flentes ego enim audiui vos dicere. Quis da
bit nobis eſcas carnium? bene nobis e-
rat in AEgypto. Vt det vobis dominus
carnes, & comedatis: nõ vno die, nec
duobus vel quinque aut decẽ, nec vi-
ginti quidem, ſed vſq; ad menſem die
rum, donec exeat per nares veſtras, &
vertatur in nauſeam, eò quod repule-
ritis dominum qui ĩ medio veſtri eſt,
& fleueritis coram eo, dicentes. Quare
B egreſſi ſumus ex AEgypto? ¶Et ait Moy
*in cuiꝰ medio ego ſum ſes. Sexcenta millia peditum huius po-
puli ſunt*: & tu dicis, Dabo eis eſum
carniũ menſe integro? ||Nunquid ouiũ ioha.
& boum multitudo cædetur, vt poſ-
ſit ſufficere ad cibũ? vel oẽs piſces ma
ris in vnum congregabuntur, vt eos ſa
tient? Cui reſpondit dominus, ||Nunqd Iſa.5
manus domini inualida eſt? Iam nunc
videbis vtrum meus ſermo opere com
pleatur. ¶Venit igitur Moyſes, & nar-
rauit populo verba domini, congregãs
ſeptuaginta viros de ſenibus Iſrael,
quos ſtare fecit circa tabernaculum.
Deſcenditq; dominus per nubẽ, & lo-
cutus eſt ad eum, auferens de ſpiritu
qui erat in Moyſe, & dans ſeptuaginta
viris. Cũq; requieuiſſet in eis ſpiritus,
prophetauerunt, nec vltra ceſſauerũt.
¶Remanſerant autẽ in caſtris duo vi-
ri, quorũ vnus vocabatur Eldad, & al- F
ter Medad, ſuper quos requieuit ſpiri-
tus, nam & ipſi deſcripti fuerant, & nõ
exierant ad tabernaculum. Cumq; pro
phetarent in caſtris, cucurrit puer, &
nuntiauit Moyſi, dicens, Eldad & Me-
dad prophetant in caſtris. Statim Io-
ſue filius Nũ, miniſter Moyſi, ᵉ& electꝰ ᵉex i nibu
è pluribus⁾, ait, Domine mi Moyſes ꝓ
hibe eos. At ille, Quid, inquit, æmula-
ris pro me? ᵉquis tribuat, vt⁾ omnis po ᵉ,i,v
pulus ꝓphetet, & det eis dominus ſpi
ritum ſuum? ¶Reuerſuſq; eſt Moyſes, &
maiores natu Iſrael in caſtra. ||Ventus pſa,
autẽ egrediens à domino arreptas trãs
mare coturnices detulit, & demiſit in C
caſtra itinere quantum vno die confi-
ci poteſt, ex omni parte caſtrorũ per
circuitum, ▸volabantq; in aere⁾ duo-
bus cubitis altitudine ſuper terram.
Surgens ergo populus toto die illo, &
nocte, ac die altero, congregauit cotur ᵉcun pſal,
nices: qui parum, decem ᵉcoros⁾: & ſic-
cauerũt eas per gyrũ caſtrorum. ||¶Ad
huc carnes erant in dentibus eorum,
nec defecerat huiuſcemodi cibꝰ: & ec
ce furor domini concitatus in populũ,
percuſſit eum plaga magna nimis. Vo
catuſq; eſt ille locus, Sepulchra concu
piſcentiæ: ibi enim ſepelierunt popu-
lum qui deſyderauerat. Egreſſi autem
de ſepulchris concupiſcentiæ, vene-
runt in Haſeroth, & manſerunt ibi.

CAP. XII.

☞Aaronem & Mariam murmurantes contra Moyſen, deus increpat. Prophetis per ſomnium loquitur deus. Moyſen commendat deus. Oratione Moyſi ſanatur Maria à lepra.

A LOcutáque eſt Maria & Aaron contra Moyſen propter vxorem eius AEthiopiſſam, & dixerunt, Num per ſolum Moyſen locutus eſt dominus? nonne & nobis ſimiliter eſt locutus? Quod cum audiſſet dominus, iratus eſt. (audi- dñs,) Erat enim Moyſes vir mitiſsimus ſuper omnes homines qui morabantur in terra. ¶Statim locutus eſt dominus ad eum, & ad Aaron & Mariam, Egredimini vos tantum tres ad tabernaculum fœderis. Cumque fuiſſent egreſsi, deſcendit dominus in colũna nubis, & ſtetit in introitu tabernaculi vocans Aaron & Mariam. Qui cum iſſent, dixit ad eos, B Audite ſermones meos, Siquis fuerit inter vos propheta domini, in viſione apparebo ei, vel per ſomnium loquar ad illum. At non talis ſeruus meus Moyſes, qui in omni domo mea fideliſsimus eſt. ore enim ad os loquor ei: Palam, & non per ænigmata & figuras dominum videt. Quare ergo non timuiſtis detrahere ſeruo meo Moyſi? Iratuſq; contra eos, abiit: nubes quoque receſsit quæ erat ſuper tabernaculum: & ecce Maria apparuit candens lepra quaſi nix. Cumque reſpexiſſet C eam Aaron, & vidiſſet perfuſam lepra, ait ad Moyſen, Obſecro domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum quod ſtultè commiſimus, *ne fiat hæc quaſi mortua, & vt abortiuum quod proiicitur de vulua matris ſuæ. (pecca nus e- n)) ecce iam medium carnis eius deuoratum eſt à lepra. Clamauitque Moyſes ad dominum, dicens, Deus obſecro ſana eam. Cui reſpondit dominus, Si pater eius D ſpuiſſet in faciem illius, nonne debuerat ſaltem ſeptem diebus rubore ſuffundi? Separetur ſeptem diebus extra caſtra, & poſtea reuocabitur. Excluſa eſt itaque Maria extra caſtra ſeptem diebus: & populus non eſt motus de loco illo, donec reuocata eſt Maria.

CAP. XIII.

☞Reuerſi exploratores de terra Chanaan, botrum referunt, terram laudantes: cui poſtea detrahunt. Oſee qui & Ioſue. Caleb.

A PRofectuſq; eſt populus de Haſeroth fixis tentoriis in deſerto Pharan. Ibique locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens, Mitte viros qui conſyderent terram Chanaan, quã daturus ſum filiis Iſrael, ſingulos de ſingulis tribubus ex principibus. Fecit Moyſes quod dominus imperauerat, de deſerto Pharan mittens principes viros, quorum iſta ſunt nomina. De tribu Ruben, Sammua filium Zechur. De tribu Simeon, Saphat filium Huri. De B tribu Iuda, Caleb filium Iephone. De tribu Iſſachar, Igal filium Ioſeph. De tribu Ephraim, Oſee filium Nun. De tribu Beniamin, Phalti filium Raphu. De tribu Zabulon, Geddiel filiũ Sodi. De tribu Ioſeph, ſceptri Manaſſe, Gaddi filium Suſi. De tribu Dan, Ammiel filium Gemalli. De tribu Aſer, Sthur filium Michael. De tribu Nephthali, Nahabi filium Vapſi. De tribu Gad, Guel filium Machi. hæc ſunt nomina virorum quos miſit Moyſes ad conſyderandam terram: vocauitq; Oſee filiũ Nun, C Ioſue. Miſit ergo eos Moyſes ad conſyderandam terram Chanaan, & dixit ad eos, Aſcendite ad meridianam plagã. Cumque veneritis ad montes, conſyderate terram qualis ſit: & populũ qui inhabitator eſt eius, vtrum fortis ſit an infirmus, pauci numero an plures: ipſa terra, bona an mala: vrbes quales, muratæ, an abſque muris: humus, pinguis an ſterilis, nemoroſa an abſque arboribus. Confortamini, & afferte nobis de fructibus terræ. Erat autẽ tempus quando iam præcoque vuæ veſci poſſunt. D ¶Cumque aſcendiſſent, explorauerunt terram à deſerto Sin, vſque Rohob intrantibus Emath. Aſcenderuntq; ad meridiem, & venerunt in Hebron, vbi erant Achiman & Siſai & Tholmai filii Enac. nam Hebron ſeptem annis ante Tanim vrbem AEgypti condita eſt. ¶Pergenteſque vſque ad torrentem botri, (Deut.1.a.) abſciderunt palmitem cum vua ſua, quem portauerunt in vecte duo E viri. De malis quoque granatis & de fi

cis loci illius tulerunt, qui appellatus
eſt Nehel eſchol, id eſt Torrens botri,
ᵃabſcidiſſent eò quòd botrumᵃ portaſſent ͻ indè filii
Iſrael. ¶Reuerſique exploratores ter-
ræ poſt quadraginta dies ►omni re-
gione circuita ͻ, venerunt ad Moyſen
& Aaron, & ad omnem cœtum filio-
rum Iſrael in deſertum Pharan quod
eſt in Cades. Locutiq́ eis & omni mul
titudini oſtenderunt fructus terræ, &
narrauerunt dicentes, Venimus in ter
ram ad quam miſiſti nos, quæ re vera
F fluit lacte & melle, vt ex his fructibus
cognoſci poteſt: ſed cultores fortiſſi-
mos habet, & vrbes grandes atq́ mu-
ratas. Stirpem Enac vidimus ibi: A-
malec habitat in meridie, & Hethæ-
us & Iebuſæus & Amorrhæus in mon-
tanis. Chananæus vero moratur iuxta
mare & circa fluenta Iordanis. Inter
hæc Caleb compeſcens murmur popu
li qui oriebatur contra Moyſen, ait,
G Aſcendamus & poſsideamus terram,
quoniam poterimus obtinere eam. A-
lii vero qui fuerant cum eo, dicebant,
Nequaquam ad hunc populum vale-
mus aſcendere, quia fortior nobis eſt.
Detraxeruntq́ terræ quam inſpexe-
rant, apud filios Iſrael, dicentes, Ter-
*in medio eius, ra quam luſtrauimus, deuorat habita-
tores ſuos. populus quem aſpeximus*
ᵃgigantes proceræ ſtaturæ eſt: ibi vidimusᵃ mon
ſtra quædam filiorum ͻ Enac de genere
giganteo, quibus comparati, quaſi lo-
cuſtę videbamur.

CAP. XIIII.

Murmurans populus vult lapidare
Caleb & Ioſue. Iratus dominus in po-
pulum infidelē, oratione Moyſi placa-
tur. Miſericordia dei. Murmuratori-
bus interitus prædicitur. Fornicatio.
Moriuntur exploratores. Amalec occi
dit Iſraelitas.

A IGitur vociferans omnis turba fle
uit nocte illa, & murmurati ſunt
contra Moyſen & Aaron cuncti
vel filii Iſrael, dicentes, Vtinam mor
tui eſſemus in Aegypto, *& non ͻ in hac
vaſta ſolitudine. Vtinam pereamus, &
non inducat nos dominus in terram
iſtam, ne cadamus gladio, & vxo-
res ac liberi noſtri ducantur captiui.
Nonne melius eſt reuerti in AEgiptū?
Dixeruntque alter ad alterum, Con-
ſtituamus nobis ducem, & reuerta-
mur in AEgyptum. ¶Quo audito, Moy
ſes & Aaron ceciderunt proni in ter-
ram coram omni multitudine filio-
rum Iſrael. ‖At vero Ioſue filius Nun, Eccli. b. 1, ma 2.f.
& Caleb filius Iephone, qui & ipſi lu-
ſtrauerunt terram, sciderunt veſti-
menta ſua, & ad omnem multitudi-
nem filiorum Iſrael locuti ſunt, Terra B
quam circuiuimus, valde bona eſt. ſi
propitius fuerit dominus, inducet nos
in eam, & tradet humum lacte & mel-
le manantem. Nolite rebelles eſſe con
tra dominum: neque timeatis popu-
lum terræ huius, quia ſicut panem ita
eos poſſumus deuorare. receſsit ab eis
omne præſidium, dominus nobiſcum
eſt, nolite metuere eos. Cumque cla-
maret omnis multitudo, & lapidibus
eos vellet opprimere, apparuit gloria
domini ſuper tectum fœderis cunctis
filiis Iſrael. ¶Et dixit dominus ad Moy
ſen, Vſquequoᵃ detrahet mihi ͻ popu- ᵃirritabit me
lus iſte? Quouſque non credent mihi
in omnibus ſignis quæ feci coram eis?
Feriam igitur eos peſtilentia atque cō
ſumam: te autem faciam principem
ſuper gentem magnam, & fortiorem q̄
hæc eſt. ¶Et ait Moyſes ad dominum, C
Vt audiant AEgyptii de quorum me-
dio eduxiſti populum iſtum, & habita
tores terræ huius qui audierunt quòd
tu domine in populo iſto ſis, & facie
videaris ad faciem, ‖& nubes tuaᵃ pro- Exo.13
tegat ͻ illos, & in columna nubis præce ᵃſtet
das eos per diē, & in colūna ignis per
noctem: q̄ occideris tantam multitu
dinem quaſi vnum hominem, & dicāt,
Non poterat introducere populum in
terram pro qua iurauerat: idcirco oc
cidit eos in ſolitudine. Magnificetur er
go fortitudo domini ſicut iuraſti, di-
cens, ‖ Dominus patiens & multæ mi
ſericordiæ, auferens iniquitatem & Pſ.10.2
ſcelera, nullumq́ innoxium derelin-
quens, qui viſitas peccata patrum in
filios in tertiam & quartam genera-
tionem. Dimitte obſecro peccatum po
puli tui huius ſecundum magnitudi-
nem miſericordiæ tuæ, ſicutᵃ propitius ᵃpepercisti
fuiſti ͻ egredientibus de AEgypto vſque
ad locum iſtum. Dixitque dominus,
Dimiſi iuxta verbum tuum. Viuo ego: D
& implebitur gloria domini vniuer-

ſa terra. Attamen omnes homines qui
viderunt maieſtatem meam, & ſigna
quæ feci in AEgypto & in ſolitudi-
ne, & tentauerunt me iam per decem
vices, nec obedierunt voci meæ, non
videbunt terram pro qua iuraui pa-
tribus eorum, nec quiſquam ex illis
qui detraxit mihi, intuebitur eam.
.14.b ||Seruum meum Caleb qui plenus alio
ſpiritu ſecutus eſt me, inducam in ter
ram hanc quam circuiuit, & ſemen
eius poſsidebit eam: quoniam Amale-
cites & Chananæus habitant in valli-
bus. Cras mouete caſtra, & reuertimi-
ni in ſolitudinem per viam maris ru-
bri. ¶Locutuſque eſt dominus ad Mo-
105 e yſen & Aaron dicens, || Vſquequo mul
E titudo hæc peſsima murmurat con-
tra me? querelas filiorum Iſrael audi-
ui. Dic ergo eis, Viuo ego ait domi-
nus, ſicut locuti eſtis audiente me, ſic
faciam vobis. In ſolitudine hac iace-
1.1.f. bunt cadauera veſtra. || Omnes qui nu
merati eſtis à viginti annis & ſupra,
& murmuraſtis contra me, non intra-
bitis terram ſuper quam leuaui ma-
num meam vt habitare vos facerem,
3.c. ||præter Caleph filium Iephone & Io-
ſue filium Nun. Paruulos autem ve-
ſtros de quibus dixiſtis quòd prædę
hoſtibus forent, introducam: vt vi-
deant terram quæ vobis diſplicuit. Ve
ſtra cadauera iacebunt in ſolitudine.
Filii veſtri erunt vagi in deſerto an-
nis quadraginta, & portabunt forni-
cationem veſtram, donec conſuman-
tur cadauera patrum in deſerto, iuxta
numerum quadraginta dierum quibus
conſyderaſtis terram, annus pro die
4. d. imputabitur. || Et quadraginta annis
recipietis iniquitates veſtras, & ſcietis
F vltionem meam: quoniam ſicut locu-
tus ſum, ita faciam omni multitudini
huic peſsimæ quæ conſurrexit aduer-
ſum me, in ſolitudine hac deficiet &
morietur. ¶Igitur omnes viri quos mi
ſerat Moyſes ad contemplandam ter-
ram, & qui reuerſi murmurare fece-
rant contra eum omnem multitudi-
nem, detrahentes terræ quod eſſet mala,
.10.b ||mortui ſunt atque percuſsi in conſpe
.3.d. ctu domini. Ioſue autem filius Nun, &
e.1.b Caleb filius Iephone vixerunt ex om-
nibus qui perrexerant ad conſyderan-
dam terram. ¶Locutuſque eſt Moyſes
vniuerſa verba hæc ad omnes filios Iſ
rael, & luxit populus nimis. Et ecce ma
ne primo ſurgentes, aſcenderunt ver-
ticem montis, atque dixerunt, Parati G
ſumus aſcendere ad locum de quo do
minus locutus eſt: quia peccauimus.
Quibus Moyſes, Cur, inquit, tranſgre-
dimini verbum domini, quod vobis
non cedet in proſperum? Nolite aſcen
dere: non enim eſt dominus vobiſcũ:
ne corruatis coram inimicis veſtris.
Amalecites & Chananæus ante vos
ſunt, quorum gladio corruetis, eò quod
nolueritis acquieſcere domino, nec e-
rit dominus vobiſcum. At illi contene roborati
brati aſcenderunt in verticem mon- (vel, repu
tis. Arca autem teſtamenti domini & gnantes)
Moyſes non receſſerunt de caſtris. De-
ſcenditque Amalecites & Chananæus
qui habitabant in monte: & percutiens
eos atque concidens, perſecutus eſt
eos vſque Horma.

CAP. XV.

Libamenta terram ingreſsis offe-
renda. Peccans per ſuperbiam. Colli-
gens ligna in ſabbatho, lapidatur. Fim
briæ. Fornicatio. Sancti.

Locutus eſt dominus ad Moyſen, A
dicens, Loquere ad filios Iſrael,
& dices ad eos, Cum ingreſsi fue
ritis terram habitationis veſtræ
quam ego dabo vobis, & feceritis obla
tionem domino in holocauſtum aut vi
ctimam pacificam vota ſoluentes, vel
ſponte offerentes munera, aut in ſolen
nitatibus veſtris adolentes odorẽ ſua-
uitatis domino, de bobus ſiue de oui-
bus: offeret quicunque immolauerit vi
ctimam, ſacrificium ſimilæ decimam
partẽ ephi conſperſam oleo, quod men
ſuram habebit quartam partem hin: &
vinum ad liba fundenda eiuſdem men
ſuræ dabit in holocauſtum ſiue in vi-
ctimam. Per agnos ſingulos & arietes
erit ſacrificium ſimilæ duarum deci-
marum quæ conſperſa ſit oleo tertiæ
partis hin, & vinum ad libamentũ ter-
tiæ partis eiuſdem menſuræ offeret in
odorem ſuauitatis domino. ¶Quan B
do vero de bobus feceris holocauſtum
aut hoſtiam, vt impleas votum vel pa
cificas victimas, dabis per ſingulos
boues ſimilæ tres decimas conſperſæ

oleo, quod habeat medium menſuræ hin, & vinum ad liba fundenda eiuſdē menſuræ in oblationem ſuauiſsimi odoris domino. Sic facies per ſingulos boues & arietes & agnos & hœdos. Tā indigenæ q̄ peregrini eodem ritu offerent ſacrificia. vnum præceptum erit atq; iudiciū tam vobis quàm aduenis terræ. ¶Locutusq; eſt dominus ad Moyſen, dicens, Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, Cum veneritis in terrā quā dabo vobis, & comederitis de panibus regionis illius, ſeparabitis primitias domino de cibis veſtris. Sicut de areis primitias ſeparabitis, ita & de pulmentis dabitis primitiua domino.

C ¶Quòd ſi per ignorantiam præterieritis quicquam horum quæ locutus eſt dominus ad Moyſen, & mandauit per eum ad vos, à die qua cœpit iubere & vltra, oblitaq; fuerit facere multitudo: offeret vitulum de armento holocauſtum in odorem ſuauiſsimum domino, & ſacrificium eius ac liba vt ceremoniæ poſtulant, hircumq; pro peccato, & rogabit ſacerdos pro omni multitudine filiorum Iſrael: & dimittetur eis, quoniā nō ſponte peccauerunt, nihilominus offerentes incenſum domino pro peccato atque errore ſuo: & dimittetur vniuerſæ plebi filiorū Iſrael, & aduenis q peregrinantur inter eos, quoniam culpa eſt omnis populi per ignorantiā. Quòd ſi anima vna neſciēs peccauerit, offeret capram anniculam pro peccato ſuo, & deprecabitur pro ea ſacerdos, ꝙ inſcia peccauerit corā domino: impetrabitq; ei veniam, & dimittetur illi. Tam indigenis quàm aduenis vna lex erit omnium qui peccauerint ignorantes. ¶Anima vero quæ per ſuperbiam aliquid commiſerit, ſiue ciuis ſit ille, ſiue peregrinus: quoniam aduerſus dominum rebellis fuit, peribit de populo ſuo. verbum enim domini contempſit, & præceptum illius fecit irritum: idcirco delebitur, & portabit iniquitatem ſuam.

D ¶Factum eſt autem: cum eſſent filii Iſrael in ſolitudine, & inueniſſent hominem colligētem ligna in die ſabbathi, obtulerunt eum Moyſi & Aaron & vniuerſæ multitudini. Qui recluſerunt eū in carcerem, neſcientes quid ſuper eo facere deberent. Dixitq; dominus ad moyſen, Morte moriatur homo iſte, obruat eum lapidibus omnis turba extra caſtra. Cumque eduxiſſent eum foras, obruerunt eum lapidibus, & mortuus eſt ſicut præceperat dominus. ¶Dixit quoque dominus ad Moyſen, Loquere filiis Iſrael, & dices ad eos, vt faciāt ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponentes in eis vittas hyacinthinas: quas cum viderint, recordentur omnium mandatorum domini, *ne ſequantur cogitationes ſuas & oculos per res varias fornicantes, ſed magis memores præceptorum domini faciant ea, ſintque ſancti deo ſuo. Ego dominus deus veſter, qui eduxi vos de terra AEgypti, vt eſſem deus veſter.

Deu.

*vt i... ant c...

CAP. XVI.

Rebellio Core, Dathan, & Abiron. Miſſus Moyſes. Murmurantes in Moyſen, pereunt.

A Ecce autem Core filius Iſaar, filii Caath, filii Leui, & Dathan atque Abiron filii Eliab, Hon quoque filius Pheleth de filiis Ruben, ſurrexerunt contra Moyſen, aliiq; filiorum Iſrael ducenti quinquaginta viri proceres ſynagogæ, & qui tempore cō ſilii per nomina vocabantur. cumque *ſtetiſſent aduerſum Moyſen & Aaron, dixerunt, Sufficiat vobis, quia omnis multitudo *ſanctorum eſt, & in ipſis eſt dominus: cur eleuamini ſuper populum domini? Quod cum audiſſet Moyſes, cecidit pronus in faciem: locutuſque ad Core & ad omnem multitudinem, Mane, inquit, notum faciet dominus qui ad ſe pertineant, & ſanctos applicabit ſibi, & quos elegerit *appropinquabunt ei. Hoc igitur facite, Tollat vnuſquiſque thuribula ſua, Tu Core & omne concilium tuum, & hauſto cras igne ponite deſuper thymiama coram domino. & quemcunque elegerit, ipſe erit ſanctus. multum erigimini filii Leui.

B Dixitq; rurſum ad Core, Audite filii Leui, Num parum vobis eſt ꝙ ſeparauit vos deus Iſrael ab omni populo, & iunxit ſibi, vt ſeruiretis ei in cultu tabernaculi, & ſtaretis coram frequentia populi & miniſtraretis ei? idcirco ad ſe fecit accedere te & omnes fratres

Eccl... c. iu... 1.d.1... 10.b.

*cōg... ſent

*ſanc...

*app... pinq... re fa... ſibi.

tuos filios Leui, vt vobis etiam ſacer-
dotiũ vendicetis,& omnis globus tuus
ſtet contra dominũ? quis eſt enim Aarõ
vt murmuretis contra eum?¶Miſit ergo
Moyſes vt vocaret Dathan & Abiron fi
lios Eliab. Qui reſponderunt, Non ve-
nimus, nunquid parum eſt tibi quòd
eduxiſti nos de terra quæ lacte & mel-
le manabat,vt occideres in deſerto, ni
ſi & dominatus fueris noſtri? Reuera
induxiſti nos in terrã quæ fluit riuis la
ctis & mellis, & dediſti nobis poſſeſſio
nes agrorum & vinearum:an & oculos
noſtros vis eruere?nõ venimus.Iratúſq; C

Moyſes valde,ait ad dominum, Ne reſ
picias ſacrificia eorũ,tu ſcis quòd nec
aſellum quidem vnquam acceperim ab
eis,nec afflixerim quempiam eorum.
¶Dixitq; ad Core, Tu, & omnis con-
gregatio tua ſtate ſeorſum coram domi
no,& Aarõ die craſtino ſeparatim. Tol
lite ſinguli thuribula veſtra, & ponite
ſuper ea incenſum offerentes domino
ducẽta quinquaginta thuribula,Aaron
quoq; teneat thuribulum ſuum. Quod
cum feciſſent,ſtantibus Moyſes & Aa-
ron,& coaceruaſſent aduerſum eos o-
mnem multitudinem ad oſtium taber-
naculi,apparuit cunctis gloria domi-
ni.Locutuſque dominus ad Moyſen &
Aaron,ait, Separamini de medio con-
gregationis huius, vt eos repente diſ-
perdam.Qui ceciderunt proni in faciẽ
atque dixerunt, Fortiſſime deus ſpiri-
tuum vniuerſæ carnis, num vno pec-
cante, contra omnes ira tua deſæuiet?
D ¶Et ait dominus ad Moyſen, Præcipe
vniuerſo populo vt ſeparetur à taber-
naculis Core & Dathan & Abiron.Sur-
rexitque Moyſes, & abiit ad Dathan &
Abiron:& ſequentibus eum ſenioribus
Iſrael,dixit ad turbam, Recedite*à ta *quæſo
bernaculis hominũ impiorum*,& no- *iſtorum
lite tangere quę ad eos pertinẽt,ne=in- =pereatis
uolamini in) peccatis eorum.Cúmque in omni-
receſſiſſent à tentoriis eorum per cir- bus
cuitũ Dathan & Abiron egreſſi ſtabant
in introitu papilionum ſuorum cum
vxoribus & liberis,=omnique frequen =paruuliſ-
tia). Et ait Moyſes, In hoc ſcietis quòd q; eorum.
dominus miſerit me vt facerẽ vniuer-
ſa quę cernitis,& nõ ex proprio ea cor
de protulerim: Si conſueta hominum
morte interierint,& viſitauerit eos pla
ga qua & cæteri viſitari ſolent: non
miſit me dominus. ſin autẽ nouam rem
fecerit dominus, & aperiens terra os
ſuum deglutiat eos & omnia quæ ad il
los pertinent,deſcenderintque viuen-
tes in infernum, ſcietis quòd blaſphe-
mauerint dominum. ¶||Confeſtim igi- Pſa.105.b
tur vt ceſſauit loqui, dirupta eſt terra deu.11.a
ſub pedibus eorum: & aperiens os ſuũ
deuorauit illos cum tabernaculis ſuis

& vniuerſa ſubſtantia eorum, deſcen-
deruntq́ viui in infernũ operti humo,
& perierunt de medio multitudinis. At
vero omnis Iſrael qui ſtabat per gyrũ
fugit à clamore pereuntium, dicẽs, Ne
forte & nos terra deglutiat. Sed & ignis
egreſſus à domino interfecit ducentos
quinquaginta viros qui offerebant in-
cenſum. ¶Locutuſque eſt dominus ad
Moyſen, dicens, Præcipe Eleazaro filio
Aaron ſacerdoti vt tollat thuribula quę
iacent in incẽdio, & ignem huc illucq́
F diſpergat: quoniam ſanctificata ſunt in
* iſtorum mortibus *peccatorum: producatq́ ea
in laminas, & affigat altari, eò q́ obla-
tum ſit in eis incenſum domino, & ſan
ctificata ſint vt cernant ea pro ſigno &
monimento filii Iſrael. Tulit ergo Elea-
zar ſacerdos thuribula ænea in quibus
obtulerant hi quos incendium deuora
uit, & produxit ea in laminas, affigens
altari: vt haberent poſtea filii Iſrael qui
bus commonerentur, ne quis accedat
alienigena, qui nõ eſt de ſemine Aaron
ad offerendum incenſum domino, ne
patiatur ſicut paſſus eſt Core, & omnis
congregatio eius loquente domino ad
Moyſen. ¶Murmurauit autem omnis
multitudo filiorum Iſrael ſequenti die
contra Moyſen & Aaron, dicens, Vos
interfeciſtis populum domini. Cumq́
oriretur ſeditio & tumultus ĩcreſceret,
°reſpexerunt Moyſes & Aaron °fugerunt) ad taber-
naculum fœderis. Quod poſtquam in-
* illud greſſi ſunt, operuit *nubes, & apparuit
gloria domini. Dixitq́ domin9 ad Moy
ſen, Recedite de medio huius multitu-
°ocyus dinis, °etiam nunc) delebo eos. Cumq́
G iacerẽt in terra, dixit Moyſes ad Aarõ,
Tolle thuribulum, & hauſto igne de al-
Sap. 28. d tari mitte incenſum deſuper, ||pergens
cito ad populum vt roges pro eis: iam
enim egreſſa eſt ira à domino, & plaga
deſæuit. Quod cum feciſſet Aaron, &
cucurriſſet ad mediam multitudinem
quam iam vaſtabat incendium, obtulit
thymiama: & ſtãs inter mortuos ac vi
uentes, pro populo deprecatus eſt, &
plaga ceſſauit. Fuerunt autem qui per-
cuſſi ſunt quatuordecim millia homi-
num & ſeptingenti, abſque his qui pe-
rierant in ſeditione Core. Reuerſuſ-
que eſt Aaron ad Moyſen ad oſtium ta
bernaculi fœderis poſtquam quieuit
interitus.

CAP. XVII.

☞ De virga Aaron germinante.

ET locutus eſt domin9 ad Moyſen, A
dicens, Loquere ad Iſrael, & acci-
pe ab eis virgas ſingulas per co-
gnationes ſuas à cunctis principi
bus tribuũ virgas duodecim, & vniuſ-
cuiuſq; nomen ſuperſcribes virgæ ſuæ:
nomen autem Aaron °erit in tribu) Le °ſcrib
ui, & vna virga °cũctas eorum familias ſuper
cõtinebit): poneſque eas in taberna- gam
culo fœderis coram teſtimonio vbi lo- °erit ſi
quar ad te. quem ex his elegero, germi gulis
nabit virga eius, & cohibebo à me que- pitibu
rimonias filiorum Iſrael, quibus contra domu
vos murmurant. ¶Locutuſque eſt Moy trum
ſes ad filios Iſrael: & dederunt ei om- rum:
nes principes virgas per ſingulas tri- B
bus: fueruntque virgæ duodecim abſ- *quę
que virga Aaron *. Quas cum poſuiſſet in me
Moyſes coram domino in tabernacu- virga
lo teſtimonii, ſequenti die regreſſus in- eorum
uenit germinaſſe virgam Aaron in do
mo Leui: & turgentibus gemmis eru- C
perant flores, qui foliis dilatatis, in a-
mygdalas deformati ſunt. Protulit er-
go Moyſes omnes virgas de conſpectu
domini ad cũctos filios Iſrael: viderũtq́
& receperũt ſinguli virgas ſuas. Dixitq́
dominus ad Moyſen. Refer virgam Aa-
ron in tabernaculum teſtimonii, vt ſer
uetur ibi in ſignum rebellium filiorum
Iſrael, & quieſcãt querelę eorum à me, D
ne moriantur. Fecitque Moyſes ſicut
præceperat dominus. Dixerunt autem
filii Iſrael ad Moyſen, Ecce conſumpti
ſumus, omnes peribimus: quicunque
accedit ad tabernaculum domini mo-
ritur. num vſq; ad internecionem cun
cti delendi ſumus?

CAP. XVIII.

☞ Officia Leuitarum. Aaronis hæredi
tas, Deus. Decimæ erant Leuitarum.

DIxitq́ dominus ad Aaron, Tu, & A
filii tui, & domus patris tui te-
cum portabitis iniquitatem ſan
ctuarii: & tu & filii tui ſimul ſu-
ſtinebitis peccata ſacerdotii veſtri. ſed
& fratres tuos de tribu Leui, ſceptro pa
tris tui ſume tecum, præſtóque ſint &
miniſtrent tibi: tu autem & filii tui mi

niſtrabitis in tabernaculo teſtimonii. Excubabuntq; Leuitę ad pręcepta tua, & ad cuncta opera tabernaculi: ita dun taxat vt ad vaſa ſanctuarii & altare nō accedant, ne & illi moriantur, & vos pereatis ſimul, ſint autē tecum, & excubent in cuſtodiis tabernaculi, & in omnibus ceremoniis eius. Alienigena non miſcebitur vobis. Excubate in cuſtodia ſanctuarii, & in miniſterio altaris: ne oriatur indignatio ſuper filios Iſrael. Ego dedi vobis fratres veſtros Leuitas de medio filiorum Iſrael, & tradidi donum domino, vt ſeruiant in miniſteriis tabernaculi eius. Tu autem & filii tui cuſtodite ſacerdotium veſtrū: & omnia quæ ad cultum altaris pertinent, & intra velum ſunt, per ſacerdotes adminiſtrabuntur. ſiquis externus
B accesserit, occidetur. ¶Locutuſque eſt dominus ad Aaron. Ecce dedi tibi cuſtodiam primitiarum mearum: Omnia quæ ſanctificantur à filiis Iſrael, tradidi tibi & filiis tuis pro officio ſacerdotali legitima ſempiterna. Hæc ergo accipies de his quę ſanctificantur, & oblata ſunt *domino. Omnis oblatio, & ſacrificium, & quicquid pro peccato atque delicto redditur mihi, & cedit in ſancta ſanctorum, tuum erit, & filiorum tuorum. In ſanctuario comedes illud: mares tantum edent ex eo, quia conſecratum eſt tibi: primitias autem quas vouerint, & obtulerint filii Iſrael, tibi dedi, & filiis tuis, ac filiabus tuis iure perpetuo. qui mundus eſt in domo tua, veſcetur eis. Omnem medullam olei, & vini, ac frumenti quicquid offerunt primitiarum domino, tibi dedi. Vniuerſa frugum initia, quæ gignit humus, & domino deportantur, cedent in vſus tuos. qui mundus eſt in domo tua, veſcetur eis. Omne quod ex voto reddiderint filii Iſrael, tuum erit. Quicquid primū erumpet è vulua cunctæ carnis, quam offerunt domino ſiue ex hominibus, ſiue de pecoribus fuerit, tui iuris erit: ita duntaxat, vt pro hominis primogenito pretium accipias. & omne animal quod immundum eſt redimi facias, cuius redem-
C ptio erit poſt vnum menſem, ſiclis argenti quinque, pondere ſanctuarii. ||Siclus viginti obolos habet. Primogenitum autem bouis & ouis & capræ non facies redimi, quia ſanctificata ſunt domino, ſanguinem tantum eorum fundes ſuper altare, & adipes adolebis in ſuauiſſimum odorem domino. Carnes vero in vſum tuum cedent, ſicut pectuſculum conſecratum, & armus dexter tua erunt. Omnes primitias ſanctuarii quas offerūt filii Iſrael domino, tibi dedi & filiis, ac filiabus tuis iure perpetuo. Pactum ſalis eſt ſempiternum coram domino tibi ac filiis tuis. ¶Dixitque dominus ad Aaron, In terra eorum nihil poſſidebitis, nec habebitis partem inter eos: || ego pars & hæreditas tua in medio filiorum Iſrael. Filiis autem Leui dedi omnes decimas Iſraelis in poſſeſſionem pro miniſterio quo ſeruiunt mihi in tabernaculo fœderis: vt non accedant vltrà filii Iſrael ad tabernaculum, nec committāt peccatum mortiferum, ſolis filiis Leui mihi in tabernaculo ſeruientibus, & portātibus peccata populi, legitimum ſempiternum erit in generationibus veſtris. Nihil aliud poſſidebunt, decimarum oblatione contenti, quas in vſus eorum & neceſſaria ſeparaui. ¶Locutuſque eſt dominus ad Moyſen, dicens, Præcipe Leuitis, atque denuntia, Cum acceperitis à filiis Iſrael decimas quas dedi vobis*, primitias earum offerte domino, id eſt decimam partem decimę, vt reputetur vobis in oblationem primitiuorū tam de areis quàm de torcularibus. Et de vniuerſis quorum accipitis primitias, offerte domino, & date ea Aaron ſacerdoti. Omnia quæ offeretis ex decimis, & in donaria domini ſeparabitis, optima & electa erunt cuncta. Diceſque ad eos, Si præclara & meliora quæq; obtuleritis ex decimis, reputabitur vobis quaſi de area & torculari dederitis primitias: & comedetis eas in omnibus locis veſtris, tam vos quàm familiæ veſtrę, quia pretium eſt pro miniſterio quo ſeruitis in tabernaculo teſtimonii. Et non peccabitis ſuper hoc, egregia vobis & pinguia reſeruantes: ne polluatis oblationes filiorum Iſrael, & moriamini.

Marginal notes: ne. (beside "lata ſunt *domino"); Deut. 18. a (beside "partem inter eos"); D (beside "ſtris. Nihil aliud"); * in hæreditatē veſtram (beside "quas dedi vobis*")

CAP. XIX.

Vacca ruſa. Lex in tabernaculo morientis, & tangentis immundum.

A Locutuſq; eſt dominus ad Moyſen & Aaron, dicens, Iſta eſt religio victimæ, quam conſtituit dominus. Præcipe filiis Iſrael vt adducant ad te vaccam rufam ætatis integræ, in qua nulla ſit macula, nec portauerit iugum, tradetiſq; eam Eleazaro ſacerdoti, qui eductam extra caſtra, immolabit

Heb. 9. b. in conſpectu omnium: & ||tingens digitum in ſanguine eius, aſperget cõtra fores tabernaculi ſeptem vicibus, comburetq; eam cunctis videntibus, tam pelle & carnibus eius, quàm ſanguine & fimo flammæ traditis. Lignum quoque cedrinum, & hyſſopum, coccumq; bis tinctum ſacerdos mittet in flammam, quæ vaccam vorat. Et tunc demum lotis veſtibus, & corpore ſuo ingredietur in caſtra, commaculatuſq; erit vſq; ad

B veſperum. Sed & ille qui combuſſerit eam, lauabit veſtimenta ſua & corpus, & immundus erit vſq; ad veſperũ. Colliget autem vir mundus cineres vaccę, & effundet eos extra caſtra in loco puriſſimo, vt ſint multitudini filiorum Iſrael in cuſtodiã, & in aquam aſperſionis: quia pro peccato vacca combuſta eſt. Cumq; lauerit qui vaccæ portauerat cineres veſtimenta ſua, immundus erit vſque ad veſperum. Habebunt hoc filii Iſrael, & aduenæ, qui habitant in-

* in ſtatutum perpetuum. ter eos, *ſanctum iure perpetuo). Qui tetigerit cadauer hominis, & ꝑpter hoc ſeptem diebus fuerit immundus, aſpergetur ex hac aqua die tertio & ſeptimo, & ſic mundabitur. Si die tertio aſperſus non fuerit, ſeptimo non poterit emundari. Omnis qui tetigerit humanæ animæ morticinũ, & aſperſus hac cõmix-

C tione nõ fuerit, polluet tabernaculum domini, & peribit ex Iſrael: quia aqua expiationis non eſt aſperſus, immũdus erit, & manebit ſpurcitia eius ſuper eũ. ¶Iſta eſt lex hominis qui moritur in tabernaculo. Omnes qui egrediuntur tẽtorium illius, & vniuerſa vaſa quæ ibi ſunt, polluta erunt ſeptem diebus. Vas quod non habuerit operculum, nec ligaturam deſuper, immũdum erit. ¶Siquis in agro tetigerit cadauer occiſi hominis, aut per ſe mortui, ſiue os illius, vel ſepulchrum, immundus erit ſeptẽ diebus. Tollentq; de cineribus combu-

* oblatio- ſtionis atq; *peccati), & mittent aquas viuas ſuper eos in vas: in quibus cum homo mundus tinxerit hyſſopũ, aſperget ex eo omne tentorium, & cunctam D ſupellectilem, & homines huiuſcemodi contagione pollutos: atque hoc modo mundus luſtrabit immundum tertio & ſeptimo die, expiatuſq; die ſeptimo, lauabit ſe & veſtimenta ſua, & immũdus erit vſq; ad veſperũ. Siquis hoc ritu nõ fuerit expiatus, peribit anima illius de medio eccleſiæ: quia ſanctuarium domini polluit, & non eſt aqua luſtrationis aſperſus. erit hoc pręceptum legitimum ſempiternũ. Ipſe quoq; qui aſpergit aquas, lauabit veſtimenta ſua. Omnis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit vſq; ad veſperam. Quicquid tetigerit immundus, immundum faciet: & anima quæ horum quippiam tetigerit, immũda erit vſq; ad veſperã.

CAP. XX.

Moritur Maria. Populo murmuranti datur aqua è Petra. Infidelitas Aaronis & Moyſi. Edom negat tranſitum Iſraelitis. Moritur Aaron, Subſtituitur Eleazarus.

Venerúntque filii Iſrael, & omnis A multitudo in deſertum Sin, menſe primo: & mãſit populus in Cades. Mortuaq; eſt ibi maria, & ſepulta in eodem loco. ¶Cumq; indigeret aqua populus, conuenerunt aduerſum Moyſen & Aaron, & verſi in ſeditionem, dixerunt, Vtinam periiſſemus inter fratres noſtros coram domino. Ex

||Cur eduxiſtis eccleſiam domini in ſolitudinem, vt & nos & noſtra iumenta moriamur? Quare nos feciſtis aſcendere de AEgypto, & adduxiſtis in locum iſtum peſſimum, qui ſeri nõ poteſt, qui nec ficum gignit, nec vineas, nec mala granata, inſuper & aquam non habet ad bibendum? ¶Ingreſſuſque Moyſes & Aaron dimiſſa multitudine in tabernaculum fœderis corruerunt proni in terram, clamaueruntque ad dominum, atque dixerunt, Domine deus audi clamorẽ huius populi, & aperi eis theſaurum tuum fontem aquæ viuę, vt ſatiati ceſſet murmuratio eorum). Et apparuit B gloria domini ſuper eos, Locutuſq; eſt

dominus ad Moyſen, dicens, Tolle virgā, & congrega populū tu & Aron frater tu⁹, & loquimini ad petrā corā eis, & illa dabit aquas. Cūq; eduxeris aquā de petra, bibet omnis multitudo & iumēta eius. ¶Tulit igitur Moyſes virgā quæ erat in cōſpectu domini, ſicut præceperat ei, cōgregata multitudine ante petrā, dixitq; eis, Audite rebelles & increduli. Num de petra hac vobis aquā poterim⁹ eiicere? Cumq; eleuaſſet Moyſes manum, percutiens virga bis ſilicē egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ, ita vt populus biberet & iumēta. ¶Dixitq; dominus ad Moyſen & Aaron, Quia nō credidiſtis mihi vt ſanctificaretis me corā filiis Iſrael, nō introducetis hos populos in terrā quā dabo eis. Hæc eſt aqua cōtradictionis, vbi iurgati ſunt filii Iſ- C rael cōtra dominū, & ſanctificatus eſt in eis. ¶Miſit interea nūtios Moyſes de Cades ad regē Edom, qui dicerent, Hęc mādat frater tuus Iſrael, Noſti omnē laborē qui apprehēdit nos, quomodo deſcēderint patres noſtri in AEgyptū, & habitauerimus ibi multo tēpore: afflixeritq; nos AEgyptii, & patres noſtros: & quomodo clamauerim⁹ ad dominū, & exaudierit nos, miſeritq; angelū qui eduxerit nos de AEgypto. Et ecce in vrbe Cades, quæ eſt in extremis finibus tuis, poſiti, obſecramus vt nobis tranſire liceat per terram tuā. Non ibimus per agros, nec per vineas, non bibemus aquas de puteis tuis, ſed gradiemur via publica, nec ad dexterā, nec ad ſiniſtram declinantes donec trāſeamus terminos tuos. Cui reſpondit Edō Non trāſibis per me, alioquin armatus occurram tibi. Dixeruntque filii Iſrael, Per tritam gradiemur viā: & ſi biberi- D mus aquas tuas nos & pecora noſtra, dabimus quod iuſtum eſt: nulla erit in pretio difficultas, tantū velociter trāſeamus. At ille reſpondit, Non tranſibis Statimque egreſſus eſt obuius, cum infinita multitudine, & manu forti, nec voluit acquieſcere deprecanti, vt cōcederet tranſitum per fines ſuos, quam ob rē diuertit ab eo Iſrael. ¶Cumq; caſtra mouiſſent de Cades, venerunt in montem Hor, qui eſt in finibus terræ Edō: vbi locutus eſt dominus ad Moyſen, dicens, Pergat Aaron ad populos ſuos: nō enim intrabit terrā quā dedi filiis Iſrael, eò q incredulus fuerit ori meo ad aquas cōtradictionis. Tolle Aaron & filium eius cum eo; & duces eos in montem Hor. Cumq; nudaueris patrem veſte ſua, indues ea Eleazarum filiū eius, & Aaron colligetur, & morietur ibi. Fecit Moyſes vt præceperat dominus, & aſcenderunt in montem Hor corā omni multitudine. Cumq; Aaron ſpoliaſſet veſtibus ſuis, induit eis Eleazarū filium eius. Illo mortuo in mōtis ſupercilio, deſcendit cū Eleazaro. Omnis autē multitudo videns occubuiſſe Aaron, fleuit ſuper eo triginta diebus per cunctas familias ſuas.

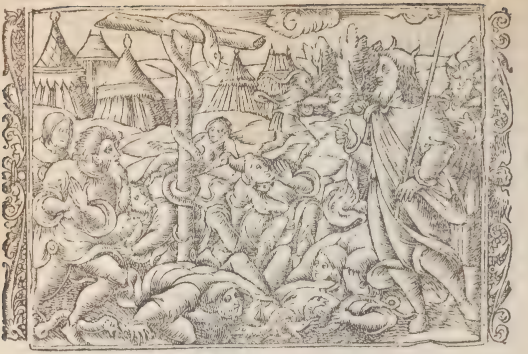
Marginal notes: 12.a. — .77.b — .10 a — t.1.f. — Infra.33.c deu.32.g. — Deu.10.b

CAP. XXI.

Vincit Iſrael regem Arad. Votum Iſraelitis cum conditione. Horma. Rebellis Iſrael percutitur à ſerpentibus ignitis. Serpens ignitus figura Chriſti. Vincitur Sehon & Og.

Quod cū audiſſet Chananæus rex Arad, q habitabat ad meridiē, veniſſe ſcilicet Iſrael p exploratorū viā, pugnauit cōtra illū, & victor exiſtēs, duxit ex eo prædā. At Iſrael voto ſe domino obligans, ait, Si tradideris populū iſtum in manu mea, delebo vrbes eius. Exaudiuitq; dominus preces Iſrael, & tradidit Chananæū: quē ille interfecit ſubuerſis vrbibus eius: & vocauit nomen loci illius, Horma, id eſt anathema. ¶Profecti ſunt autē de monte Hor, per viā quæ ducit ad mare rubrū, vt circumirent terrā Edom. Et tædere cœpit populū itineris ac laboris: locutuſque contra dominum & Moyſen, ait, Cur B eduxiſti nos de AEgypto, vt moreremur in ſolitudine? Deeſt panis, nō ſunt aquæ: anima noſtra iā nauſeat ſuper cibo iſto leuiſſimo. Quamobrem miſit dominus in populū ignitos ſerpentes, ad quorū plagas, & mortes plurimorū, venerunt ad Moyſen atque dixerunt, Peccauimus, quia locuti ſumus contra dominū & te: ora vt tollat à nobis ſerpētes. Orauit Moyſes p populo, & locutus eſt dominus ad eum, Fac ſerpētem æneum, & pone eum pro ſigno, qui percuſſus aſpexerit eum, viuet. Fecit ergo Moyſes SERPENTEM AENEVM & poſuit eū pro ſigno: quem cum per-

Marginal notes: angustiis afficitur sap.16. 1.co.10.b — ignitum — ſup perticam, — IESVS. Iohā.3.b.

B

cuſſi aſpicerent, ſanabãtur. ¶Profectiꝗ
filii Iſrael caſtrametati ſunt in Oboth.
Vnde egreſſi fixere tẽtoria in Ieabarĩ,
in ſolitudine quæ reſpicit Moab contra
orientalẽ plagã. ¶Et inde mouẽtes, ve
nerũt ad torrẽtẽ Zared. ¶Quẽ relinquẽ
tes caſtrametati ſunt cõtra Arnon, quæ
eſt in deſerto , & prominet in finibus
Iudi, 11, c Amorrhæi. ||ſiquidẽ Arnon terminus eſt
Moab, diuidẽs Moabitas & Amorrhęos.
Vnde dicitur in libro bellorũ domini,
ſicut fecit in mari rubro , ſic faciet in
ᵉ& ꝙ effu torrẽtibus Arnõ. ᵉScopuli ⁾torrentiũ, in-
ſiones. clinati ſunt vt requieſcerẽt in Ar, & re
D cũberẽt in finibꝰ Moabitarũ. ¶Et ex co
ᵉin Beer, locoᵉapparuit puteus⁾, ſup quo locutus
eſt dominus ad Moyſen, Cõgrega popu
lũ, & dabo ei aquam. Tũc cecinit Iſrael
carmẽ iſtud, Aſcẽdat putæus. Cõcinne-
bãt, Putæus quem foderũt prĩcipes, &
ᵉFoderũt ᵉparauerũt duces multitudinis ĩ dato-
liberales re legis, &⁾in baculis ſuis. ¶Profectique
populi ſunt de ſolitudine, Mathana: de Matha-
cũ legiſ- na in Nahaliel: de Nahaliel in Bamoth.
latore, ᵉBamoth vallis⁾eſt in regione Moab, in
ᵉEt de Ba vertice Phaſga, quod reſpicit contra de
moth in ſertum. ¶||Miſit autẽ Iſrael nuntios ad
vallẽ quę Sehon regẽ Amorrhæorũ, dicẽs, Obſe-
Deu. 2. f. cro vt trãſire mihi liceat per terrã tuã:
iudi. 11. d non declinabimus in agros & vineas,
E non bibemus aquas ex puteis . via re-
gia gradiemur, donec trãſeamus termi
nos tuos. Qui concedere noluit vt trãſi
ret Iſrael per fines ſuos: quin potius ex-
ercitu cõgregato, egreſſus eſt obuiã in
deſertũ, & venit in Iaſa, pugnauitꝗ cõ
tra eũ. ||A quo *percuſſus eſt in ore gla Amos
dii, & poſſeſſa eſt terra eius ab Arnõ vſ pſal.
que Ieboc, & filios Ammon : quia forti c.
præſidio tenebantur termini Ammoni *Iſra
tarũ. Tulit ergo Iſrael oẽs ciuitates eius
& habitauit ĩ vrbibus Amorrhęi, in He
ſebõ ſcilicet, & viculis eius. Vrbs Heſe-
bon fuit Sehon regis Amorrhæi, qui pu
gnauit contra regem Moab: & tulit om
nem terrã, quæ ditionis illius fuerat vſ F
que Arnon. Idcirco dicitur in prouer-
bio, Venite in Heſebon, ædificetur, &
conſtruatur ciuitas Sehõ. Ignis egreſſus
eſt de Heſebon, flãma de oppido Sehõ
& deuorauit Ar Moabitarũ, & habitato
res excelſorum Arnõ. Væ tibi Moab, pe
riſti popule Chamos. Dedit filios eius
in fugã, & filias in captiuitatẽ regi A-
morrhæorũ Sehõ. Iugum ipſorum diſ-
periit ab Heſebon vſque Dibon, ᵉlaſſi ᵉdeſo
peruenerunt⁾in Nophe, & vſque Meda mus
ba. Habitauit itaque Iſrael in terra A- vſque
morrhæi. Miſitꝗ Moyſes qui explora- G
rent Iazer: cuius ceperũt viculos & poſ Deut.
ſederũt habitatores. ¶Verterũtꝗ ſe, & 29. b.
aſcenderunt per viam Baſan, & occur-
rit eis Og rex Baſan cum omni populo
ſuo, pugnaturus in Edrai. Dixitꝗ domi

nus ad Moyſen, Ne timeas eum, quia in manu tua tradidi illum, & omnem populum, ac terram eius: facieſque illi ſicut feciſti Sehon regi Amorrhæorum habitatori Heſebō. Percuſſerūt igitur & hunc cum filiis ſuis, vniuerſumq́ populum eius vſque ad internecionem, & poſſederunt terram illius.

CAP. XXII.

Balac accerſit Balaam prophetam, vt maledicat populo Iſrael. Balaam nihil poteſt contra dei voluntatem. Euntem Balaam corripit angelus, eiuſque aſina loquitur.

A Profectiq́ caſtrametati ſunt in cāpeſtribus Moab, vbi trans Iordanē Ierico ſita eſt. Videns autē Balac filius Sephor omnia quæ fecerat Iſrael Amorrhęo, & quòd pertimuiſſent eū Moabitæ, & impetum eius ferre non poſſent, dixit ad maiores natu Madian, Ita delebit hic populus omnes q in noſtris finibus cōmorantur, quomodo ſolet bos herbas vſque ad radices carpere. Ipſe autē erat eo tēpore rex in Moab. ‖Miſit ergo nūtios ad Balaā filiū Beor [a]ariolum, qui habitabat ſuper flumen terrę filiorū Ammō, vt vocarēt eū, & dicerent, Ecce egreſſus eſt populus ex AEgypto, qui operuit ſuperficiē terræ, ſedens cōtra me. Veni igitur, & maledic *populo huic, quia fortior me eſt ſi quomodo poſſim percutere & eiicere eū de terra mea. noui enim q benedictus ſit, cui benedixeris: & maledictus in quē maledicta cōgeſſeris. ¶Perrexeruntq́ ſeniores Moab, & maiores natu Madian habētes diuinationis pretiū in manibus. Cumq́ veniſſent ad Balaā, & narraſſent ei omnia verba Balac, ille reſpōdit, Manete hic nocte, & reſpōdebo quicquid mihi dixerit dominus. Manētibus autē illis apud Balaā, venit deus, & ait ad eū, Quid ſibi volunt homines iſti apud te? Reſpondit, Balac filius Sephor rex Moabitarū miſit ad me C dicēs, Ecce populus qui egreſſus eſt de AEgypto, operuit ſuperficiem terræ: veni, & maledic ei, ſi quo modo poſſim pugnans abiicere eum. Dixitq́ deus ad Balaā, Noli ire cum eis, neque maledicas populo, quia benedictus eſt. Qui mane cōſurgens dixit ad principes, Ite

4.b ... pre ... tom ... im. B ... pter

in terrā veſtrā, quia prohibuit me dominus venire vobiſcum. ¶Reuerſi principes dixerūt ad Balac, Noluit Balaam venire nobiſcum. ¶Rurſum ille multo plures & nobiliores quàm ante miſerat, miſit. Qui cum veniſſent ad Balaam dixerunt, Sic dicit Balac filius Sephor, Ne cuncteris venire ad me: paratus ſum honorare te, & quicquid volueris dabo: veni, & maledic populo iſti. D Reſpondit Balaam, ‖Si dederit mihi Balac Infr.24.c plenam domum ſuam argenti & auri, non potero immutare verbum domini dei mei, vt vel plus vel minus loquar. Obſecro vt hic maneatis etiam hac nocte, & ſcire queam quid mihi rurſum reſpondeat dominus. Venit ergo deus ad Balaam nocte, & ait ei, Si vocare te venerint homines iſti, ſurge, & vade cum eis: ita duntaxat, vt quod tibi præcepero facias. ¶Surrexit Balaam mane, & ſtrata aſina profectus eſt cum eis. Et iratus eſt deus. Stetitque angelus domi- [a]vt aduerſaretur ei ni in via [a]contra Balaam, qui inſidebat aſinæ, & duos pueros habebat ſecum. 2. Pet.2.c ‖Cernēs aſina angelum ſtantem in via Iudæ. 1.d euaginato gladio, auertit ſe de itinere, E & ibat per agrum. Quam cum verberaret Balaam, & vellet ad ſemitam reducere, ſtetit angelus in anguſtiis duarū maceriarum, quibus vineę cingebātur. Quem videns aſina, iunxit ſe parieti, & attriuit ſedentis pedem. At ille iterū verberabat eam, & nihilominus angelus ad locum anguſtum tranſiens, vbi nec ad dexteram nec ad ſiniſtram poterat deuiari, obuius ſtetit. Cūq; vidiſſet aſina ſtantē angelū, cōcidit ſub pedibus ſedentis. Qui iratus, vehementius cædebat fuſte latera eius. Aperuitq́ dominus os aſinæ, & locuta eſt, Quid feci tibi? cur percutis me? ecce iam tertio? Reſpondit Balaam, Quia commeruiſti & illuſiſti mihi: vtinam haberē gladium vt te [a]percuterem. Dixit aſina [a]occiderem. Nonne animal tuum ſum, cui ſemper inſidere conſueuiſti vſque in præ- F ſentem diem? Dic quid ſimile vnquam fecerim tibi? At ille ait, Nunquā. Protinus aperuit dominus oculos Balaam, & vidit angelū ſtantem in via euaginato gladio, adorauitq́ eum pronus in terrā. Cui angelus, Cur, inquit, tertio verberaſti aſinā tuam? ¶Ego veni vt aduerſa

rer tibi, quia peruerſa eſt via tua, mihi-
que contraria. & niſi aſina declinaſſet
de via, dans locum reſiſtenti, te occi-
diſſem, & illa viueret. Dixit Balaã, Pec-
caui, neſciens quod tu ſtares cõtra me:
& nunc ſi diſplicet tibi vt vadã, reuer
tar. Ait angelus, Vade cũ iſtis, & caue
ne aliud quã præcepero tibi, loquaris.
G Iuit igitur cum principibus. ¶Quod cũ
audiſſet Balac, egreſſus eſt in occurſum
eius in oppido Moabitarum, quod ſitũ
eſt in extremis finibus Arnon. Dixitq;
ad Balaã, Miſi nuntios vt vocarent te,
cur non ſtatim veniſti ad me? an quia
mercedem aduentui tuo reddere ne-
queo? Cui ille reſpondit, Ecce adſum:
nunquid loqui potero aliud, niſi quod
deus poſuerit in ore meo? Perrexerunt
ergo ſimul, & venerunt in vrbem[x] quæ
[x]plateerũ (vl, munitam.) in extremis regni eius finibus erat).
Cumq; occidiſſet Balac boues, & oues,
miſit ad Balaam, & principes qui cum
eo erant, munera. Mane autem facto du
xit eum ad excelſa Baal, & intuitus eſt
extremam partem populi.

CAP. XXIII.

Balaam pro maledictione benedi-
cit Iſraeli, prædicens futurum maximũ
populum. Verax deus.

Dixitque Balaam ad Balac, AEdifi
A ca mihi hic ſeptem aras, & para
totidem vitulos, eiuſdemque nu
meri arietes. Cumq; feciſſet iux-
[z]obtulit ta ſermonem Balaam, [z]impoſuerunt ſi-
Balac & Balaam mul) vitulum & arietem ſuper aram. Di
xitque Balaam ad Balac, Sta pauliſper
iuxta holocaſtum tuum donec vadam,
ſi forte occurrat mihi dominus, & quod-
cunque mihi imperauerit, loquar tibi.
[a]ſolus, ¶Cumque abiiſſet [a]velociter), occurrit
illi deus. Locutuſque ad eum Balaam,
Septem, inquit, aras erexi, & impoſui
vitulum & arietem deſuper. Dominus
autẽ poſuit verbum in ore eius, & ait,
Reuertere ad Balac, & hæc loquêris.
Reuerſus inuenit ſtantem Balac iuxta
holocauſtum ſuum, & omnes principes
Moabitarum: aſſumptaq; parabola ſua,
dixit, De Aram adduxit me Balac rex
Moabitarum, de montibus orientis. Ve
ni, inquit, & maledic Iacob: propera &
[b]Cur deteſtare Iſrael. [b]Quomodo) maledicã,
B cui non maledixit deus? Qua ratione
deteſter, quem dominus non deteſta-
tur? De ſummis ſilicibus videbo eum,
& de collibus cõſyderabo illum. Popu
lus ſolus habitabit, & inter gentes non
reputabitur. Quis dinumerare poſſit [c]quartam partem
puluerem Iacob, & noſſe [c]numerũ ſtir-
pis) Iſrael? Moriatur anima mea morte
iuſtorum, & fiant nouiſſima mea horũ
ſimilia. ¶Dixitque Balac ad Balaam,
Quid eſt hoc quod agis? Vt maledice-
res inimicis meis, vocaui te: & tu econ
trario benedicis eis. Cui ille reſpondit,
Num aliud poſſum loqui niſi quod iuſ
ſerit dominus? Dixit ergo Balac, Veni
mecum in alterum locum, vnde partẽ
Iſrael videas, & totum videre non poſ-
ſis, & inde maledicito ei. Cumq; duxiſ-
ſet eum in locum ſublimẽ, ſuper verti-
cem montis Phaſga, ædificauit Balaam
ſeptem aras, & impoſitis ſupra vitulis
atque arietibus, dixit ad Balac. Sta hic
iuſta holocauſtum tuum, donec ego ob
uius pergam. Cui cum dominus occur- C
riſſetque verbum in ore eius, ait, Reuer
tere ad Balac, & hæc loqueris ei. Re-
uerſus inuenit eum ſtantem iuxta holo
cauſtum ſuum, & principes Moabitarũ
cum eo. Ad quem Balac, Quid, inquit,
locutus eſt dominus? At ille aſſumpta
parabola ſua, ait, Sta Balac & auſculta,
audi fili Sephor, Non eſt deus quaſi ho
mo vt mentiatur, nec vt filius hominis
vt mutetur. Dixit ergo, & non faciet? lo
cutus eſt, & non implebit? Ad benedi-
cendum adductus ſum, benedictionem
prohibere non valeo. Non eſt idolum
in Iacob, nec videtur ſimulachrum in
Iſrael. Dominus deus eius cum eo eſt,
& clangor victoriæ regis in illo. Deus Infr
eduxit illum de AEgypto. ‖cuius fortitu D
do ſimilis eſt rhinocerotis. Non eſt au-
gurium in Iacob, nec diuinatio in Iſra-
el. Temporibus ſuis dicetur Iacob & Iſ
raeli quid operatus ſit deus. Ecce popu
lus vt leæna conſurget, & quaſi leo eri-
getur: non accubabit donec deuoret
prædam, & occiſorum ſanguinem bi-
bat. ¶Dixitque Balac ad Balaã, Nec ma
ledicas ei. nec benedicas. Et ille ait,
Nonne dixi tibi quod quicquid mihi
dominus imperaret, hoc facerem? Et
ait Balac ad eum, Veni, & ducam te ad
alium locũ: ſi forte placeat deo vt inde
maledicas eis. Cumque duxiſſet eum

ſuper verticem montis Phogor, qui re
ſpicit ſolitudinem, dixit ei Balaam. Ae
difica mihi hic ſeptem aras, & para to
tidē vitulos, eiuſdēq́ꝫ numeri arietes.
Fecit Balac vt Balaam dixerat: impo-
ſuitq́ꝫ vitulos, & arietes per ſingulas a
ras. CAP. XXIIII.

Balaā prophetat de futuro regno Iſrael. Chriſti aduentum prędicit. Amalecitarum & Cinæorum interitus. De Romano imperio vaticinium.

A Cumque vidiſſet Balaā quod pla
ceret domino vt benediceret Iſ
raeli, nequaquam abiit vt an-
te perrexerat, vt augurium
quæreret: ſed dirigens contra deſertū
vultum ſuum, & eleuans oculos vidit
Iſrael in tentoriis commorantem p tri
bus ſuas: & irruente in ſe ſpiritu dei aſ
ſumpta parabola ait, Dixit Balaam fili
rti us Beor, dixit homo cuius *obturatus
ocli eſt oculꝰ*: dixit auditor ſermonū dei,
qui viſionē omnipotentis intuitus eſt,
qui cadit & ſic aperiuntur oculi eius,
Quàm pulchra tabernacula tua Iacob,
& tentoria tua Iſrael: vt valles nemo-
roſę, vt horti iuxta fluuios irrigui, vt
tabernacula quæ fixit dominus quaſi
cedri prope aquas. Fluet aqua de ſitu-
B la eius, & ſemen illius erit in aquas
lief multas. *Tolletur propter* Agag, rex
s q eius, & *auferetur* regnum illius. Deus
abit eduxit illum de Aegypto, ‖cuius forti
3.d. tudo ſimilis eſt rhinocerotis. *Deuora-
unet bunt* gentes hoſtes illius, oſſaque eo-
de- rum *confringent*, & *perforabunt* ſa-
gittis. Accubās dormiuit vt leo, & qua
iget, ſi leæna, quam ſuſcitare nullus aude-
teret bit. Qui benedixerit tibi, erit & ipſe be
nedictus: qui maledixerit tibi, in male
dictione reputabitur. ¶Iratuſque Ba-
lac contra Balaam, comploſis manibus
ait, Ad maledicendum inimicis meis
vocaui te, quibus econtrario tertio be
nedixiſti: reuertere ad locum tuum.
Decreueram quidem magnifice hono
rare te, ſed dominus priuauit te hono
re diſpoſito. Reſpondit Balaam ad Ba-
c lac, Nōne nuntiis tuis, quos miſiſti ad
22.d me, dixi, ‖Si dederit mihi Balac plenā
domum ſuam argenti & auri, non po-
tero prætererire ſermonem domini dei
mei, vt vel boni quid, vel mali profe-
ram ex corde meo, ſed quicquid domi

nus dixerit, hoc loquar. Verūtamē per
gens ad populum meum, dabo tibi cō
ſilium quid populus tuus populo huic
faciat extremo tempore. Sumpta igitur
parabola, rurſum ait, Dixit Balaam fi-
lius Beor, dixit homo cuius *obtura- *apertus
tus* eſt oculus, dixit auditor ſermo-
num dei, qui nouit doctrinam altiſſi-
mi, & viſiones omnipotētis videt, qui
cadens apertos habet oculos. Videbo
eum, ſed nō modo: intuebor illum, ſe
nō prope. ‖ORIETVR STELLA Matt 2.a.
ex Iacob, & conſurget virga de Iſrael: IESVS.
& percutiet duces Moab, vaſtabitq́ꝫ o-
mnes filios Seth. Et erit Idumæa poſſeſ
ſio eius: hæreditas Seir cedet inimicis
ſuis: Iſrael vero *fortiter aget*. De Ia- *acquiret
cob erit qui dominetur, & perdat re- diuitias,
liquias ciuitatis. ¶Cumq́ꝫ vidiſſet Ama D
lec, aſſumens parabolam, ait, Principi
um gentium Amalec, cuius extrema * *in æter
perdentur. ¶Vidit quoque Cinæum: & num
aſſumpta parabola, ait. Robuſtum qui *pone in
dem eſt habitaculum tuū: ſed ſi in pe- perta ni
tra poſueris nidū tuū, & fueris electus dum tuū
de ſtirpe Cin, quandiu poteris pma- Quia ſi
nere? Aſſur enim capiet te*. ¶Aſſumpta expellen
que parabola iterum locutus eſt. Heu dus ſit Cī
quis victurus eſt quando iſta faciet de quandiu
us? Venient in trierib9 de Italia. ſupera Aſſur de-
bunt Aſſyrios, vaſtabuntque Hæbræos, tinebit te
& ad extremum etiam ipſi peribunt. captiuū?
Surrexitque Balaam, & reuerſus eſt in
locum ſuum: Balac quoque via qua ve
nerat rediit. CAP. XXV.

Fornicatur populus cum filiabus Moab. Phinees occidit Zambri & Cozbi. Madianitas iubet deus occidere.

Morabatur autem eo tempore A
Iſrael ī Setim, & fornicatus eſt
populus cum filiabus Moab, q
vocauerunt eos ad ſacrificia
ſua. At illi comederunt & adorauerūt
deos earum. Initiatuſq́ꝫ eſt Iſrael Beel-
phegor, & iratus dominus ait ad Moy
ſen. ‖Tolle cunctos principes populi, Ioſue.22.
& ſuſpende eos contra ſolem in pati- d.
bulis: vt auertatur furor meus ab Iſra- deu.4.a.
el. Dixitque Moyſes ad iudices Iſrael,
Occidat vnuſquiſque proximos ſuos, B
qui initiati ſunt Beelphegor. ¶Et ecce
vn9 de filiis Iſrael *intrauit, coram fra *venit, &
tribus ſuis ad *ſcortū Madianitidē vi- adduxit
dente Moyſe, & omni turba filiorū Iſ-

1.Mach. 2 rael,qui flebant ante fores tabernacu
c.pſa.105 li.Quod cum vidiſſet Phinees filius E-
c.1.co.10 leazari filii Aaron ſacerdotis, ſurrexit
b. de medio multitudinis, & arrepto pu
ᵃtaberna gione ingreſſus eſt poſt virum Iſraeli-
culum. tem inᵃlupanarᵇ,& perfodit ambos ſi-
mul virum ſcilicet & mulierem in lo-
cis genitalibus. Ceſſauitq́ plaga à fili
C is Iſrael, & occiſi ſunt vigintiquatuor
millia hominum. ¶Dixitque dominus
ad Moyſen,Phinees filius Eleazari filii
Aaron ſacerdotis auertit iram meam à
filiis Iſrael:quia zelo meo cōmotus eſt
contra eos, vt non ipſe delerem filios
Iſrael in zelo meo. Idcirco loquere ad
1.Macha. eum. ||Ecce do ei pacem fœderis mei,
2.f. & erit tam ipſi quàm ſemini eius pa-
Ecc.45.d ctum ſacerdotii ſempiternum:quia ze
latus eſt pro deo ſuo,& expiauit ſcelꝰ
filiorū Iſrael. Erat autem nomen viri
Iſraelitæ qui occiſus eſt cum Madiani
D tide,zambri filius Salu,dux de cogna
tione & tribu Simeonis. Porrò mulier
Madianitis,ᵃquæ pariter interfecta eſt,
ᵃpopulo- vocabatur Cozbi filia Sur prīcipisᵃ no
rum biliſſimiᵇMadianitarum. ¶Locutuſque
ᵃAffligite eſt dominus ad Moyſen,dicens, ᵃHo-
Madiani- ſtes vos ſentiantᵃ Madianitæᵇ,& percu
tas. tite eos.quia & ipſi hoſtiliter egerunt
Infra.32.a contra vos,& deceperunt inſidiis per
idolum Phogor & Cozbi filiam ducis
Madiā ſororem ſuam,quæ percuſſa eſt
in die plagæ pro ſacrilegio Phogor.

CAP. XXVI.

Numerantur rurſum filii Iſrael terram Chanaan ingreſſuri.

A Poſtquam noxiorum ſanguis effu-
ſus eſt,dixit dominus ad Moyſen
& Eleazarum filium Aaron ſacer
dotem, Numerate omnem ſum-
mam filiorum Iſrael à viginti annis &
ſupra,per domos & cognationes ſuas,
cunctos qui poſſunt ad bella procede-
re. ¶Locuti ſunt itaque Moyſes & Elea
zar ſacerdos in campeſtribus Moab ſu
per Iordanem contra Iericho ad eos q
erant à viginti annis & ſupra,ſicut do
minus imperauerat,quorū iſte eſt nu-
Gñ.46.b merus:||Ruben primogenitus Iſrael.hu
exo.6.b. ius filius Henoch,à quo familia Heno-
1.par.5.a chitarū:& Phallu,à quo familia Phal-
luitarū:& Heſron,à quo familia Heſro
nitarū:& Charmi,à quo familia Char-
mitarum.hæ ſunt familiæ de ſtirpe Ru
ben quarum numerus inuētus eſt qua
dragintatriamillia & ſeptingēti trigin
ta.Filius Phallu,Eliab.huius filii, Na-
muel & Dathan & Abirō.iſti ſunt Da- B
than & Abiron principes populi || qui Su.26.a
ſurrexerunt cōtra Moyſen & Aaron in
ſeditione Core, quādo aduerſus domi
nū rebellauerunt:& aperiens terra os
ſuū deuorauit Core morientibus pluri
mis,qñ combuſſit ignis ducētos quin-
quaginta viros. Et factū eſt grāde mi-
raculū,vt Core pereūte filii illius non
perirēt. ¶Filii Simeon p cognationes
ſuas, Namuel,ab hoc familia Namue-
litarū:& Iamin,ab hoc familia Iamini
tarum:Iachin,ab hoc familia Iachini-
tarū:zare,ab hoc familia zareitarum:
Saul,ab hoc familia Saulitarū.hæ ſunt
familiæ de ſtirpe Simeon,quarum om
nis numerus fuit vigintiduo millia du
centi. ¶Filii Gad per cognationes ſu-
as:Sephon,ab hoc familia Sephonitarū:
Aggi,ab hoc familia Aggitarum: Suni,
ab hoc familia Sunitarū:Ozni,ab hoc
familia Oznitarum:Heri,ab hoc fami-
lia Heritarum:Arod, ab hoc familia A-
roditarum:Ariel, ab hoc familia Arieli
tarū.iſtæ ſūt familię Gad,quarū oīs nu
merus fuit quadraginta millia quingē
ti. ¶||Filii Iuda,Her & Onan,qui ambo C
mortui ſunt in terra Chanaan. Fuerūt- Gñ.38.
que filii Iuda p cognationes ſuas: Sela
à quo familia Selaitarū: Phares, à quo
familia phareſitarū:zare,à quo familia
zareitarum. Porro filii Phares,Heſron.
à quo familia Heſronitarū: & Hamul,
à quo familia Hamulitarū. iſtæ ſunt fa
miliæ Iuda,quarū oīs nūerus fuit ſep-
tuaginta ſex millia quingenti. ¶Filii Iſ
ſachar per cognationes ſuas: Thola,à
quo familia Tholaitarū:Phua, à quo fa
milia Phuaitarum:Iaſub,à quo familia
Iaſubitarū:Semran,à quo familia Sem-
ranitarū.hæ ſunt cognatiōes Iſſachar,
quarū numerus fuit ſexagintaquatuor
millia trecēti. ¶Filii zabulon p cogna
tiones ſuas:Saredi, à quo familia Sa-
reditarū:Elō à quo familia Elonitarū:
Iahelel,à quo familia Iahelitarū,hę ſūt
cognatiōes zabulon, quarū nūerus fu
it ſexagīta millia quīgēti.¶Filii Ioſeph D
p cognatiōes ſuas,Manaſſe & Ephraim
De Manaſſe ortus eſt Machir,à quo fa-
milia machiritarū,Machir genuit Gala

ad, á quo familia Galaaditarū. Galaad
habuit filios: Iezer, á quo familia Ieze
ritarū: & Helec, á quo familia Helecitarū: & Aſriel, á quo familia Aſrielitarum: & Sechē, á quo familia Sechemitarum: & Semida, á quo familia Semi-
a 27.a daitarum: &||Hepher á quo familia He
pheritarū. Fuit aūt Hepher pater Sal
phaad, qui filios nō habebat, ſe tm̄ filias, quarū iſta ſūt noīa, Maala, & Noa,
& Hegla, & Melcha, & Therſa. hæ ſunt
familiæ Manaſſe, & nūerus earū quinquaginta duo millia ſeptingēti. ¶Filii
aūt Ephraim per cognationes ſuas fue
E runt hi: Suthala, á quo familia Suthalaitarū: Becher, á quo familia Becheritarum: Thehen, á quo familia Thehenitarum. Porrò filius Suthala fuit Heran,
á quo familia Heranitarum. hæ ſunt
cognationes filiorum Ephraim: quarum numerus fuit trigintaduo millia quingentorum. Iſti ſunt filii Ioſeph per familias ſuas. ¶Filii Beniamin in cognationibus ſuis: Bela, á quo
familia Belaitarum: Aſbel, á quo familia Aſbelitarum: Achirā, á quo familia
Achiramitarum: Suphā, á quo familia
Suphamitarū: Huphā, á quo familia Huphamitarū. Filii Bela, Hered & Noemā
de Hered, familia Hereditarū: de Noeman, familia Noemanitarū. hi ſunt filii
Bēiamin p cognatiōes ſua, quorū nūerus fuit quadragintaquinꝗ millia ſexcē
ti. ¶Filii Dan p cognatiōes ſuas: Suhā á
quo familia Suhamitarū. hæ ſūt cognationes Dan per familias ſuas, oēs fuere
Suhamitæ, quarū nūerus erat ſexagintaquatuor millia quadringenti. ¶Filii
Aſer per cognationes ſuas: Iēna, á quo
familia Iemnaitarū: Ieſſui, á quo familia Ieſſuitarū: Brie, á quo familia Brieitarū. Filii Brie: Heber, á quo familia He
beritarū: & Melchiel, á quo familia Melchielitarū. Nomē aūt filiæ Aſer, fuit Sarā. hę ſunt cognationes filiorū Aſer, &
nūerus eorum quinquagintatria millia
quadringenti. ¶Filii Nephthali p cog-
F nationes ſuas Ieſiel, á quo familia Ieſielitarum: Guni á quo familia Gunitarū:
Ieſer á quo familia Ieſeritarū: Sellem,
á quo familia Sellemitarū. hæ ſunt cognationes filiorū Nephthali p familias
ſuas, quorū nūerus quadragintaquinꝗ
millia quadringēti. Iſta eſt ſumma filiorū Iſrael, qui recēſiti ſunt, ſexcēta millia, & mille ſeptingēti triginta. ¶Locutuſque eſt dn̄s ad Moyſen, dicens, Iſtis
diuidetur terra iuxta numerū vocabulorū in poſſeſſiones ſuas. Pluribus maiorē*partē*dabis, & paucioribus mino *hereditatem
rē: ſingulis ſicut nūc recenſiti ſunt tradetur poſſeſſio: ita dūtaxat vt ſors terrā tribubus diuidat & familiis. Quicquid ſorte contigerit, hoc vel plures
accipiant, vel pauciores. ¶||Hic quoꝙ Exo.6.c.
eſt numerus filiorum Leui per familias
ſuas: Gerſon, á quo familia Gerſonitarum: Caath, á quo familia Chaatitarum: Merari, á quo familia Meraritarū.
hæ ſunt familiæ Leui. Familia Lobni,
familia Hebroni, familia Moholi, fami- G
lia Muſi, familia Core. ¶At vero Caath Exo.6.e
genuit Amrā: ||qui habuit vxorē Iocha *ipſi Leui
bed filiā Leui, quæ nata eſt*ei*in ægypto, hæc genuit Amrā viro ſuo, filios,
Aaron & Moyſen, & Mariam ſororē eorum. De Aaron orti ſunt Nadab & A- Sup.3.a.
biu & Eleazar & Ithamar: ||quorum leui.10.a.
Nadab & Abiu mortui ſunt, cum ob- 1.para.24
tuliſſent ignem alienū coram dn̄o. Fue a.
rūtꝙ omnes qui numerati ſunt, vigintitria millia generis maſculini ab vno
menſe & ſupra: quia nō ſunt recenſiti
inter filios Iſrael, nec eis cū cæteris data poſſeſſio eſt. Hic eſt numerus filiorū
Iſrael, qui deſcripti ſunt á Moyſe & Eleazaro ſacerdote, in campeſtribus Moab ſupra Iordanem contra Hiericho: 1.Co.10.a
||inter quos nullus fuit eorū qui ante numerati ſunt á Moyſe & Aarō in deſer- Sup.14.d
to Sinai. ||Prædixerat enim dn̄s ꝙ omnes morerentur in ſolitudine. Nulluſque remanſit ex eis, niſi Caleb filius Iephōe, & Ioſue filiꝰ Nun. CAP. XXVII.

Lex hæreditatis filiarū Salphaad.
Moyſi oſtenditur terra promiſſionis,
cuius loco Ioſue dux conſtituitur.

Acceſſerūt aūt||filiæ Salphaad, filii Epher, filii Galaad, filii Ma- A
chir, filii Manaſſe, qui fuit filius Sup.26.d
Ioſeph: quarum ſunt nomina, infra.36.a
Maala & Noa & Hegla & Melcha & Ioſue.17
Therſa. Steteruntque coram Moyſe & a.
Eleazaro ſacerdote, & cunctis principibus populi ad oſtium tabernaculi fœderis, atque dixerunt, ||Pater no Sup.16.e.
ſter mortuus eſt in deſerto, nec fuit in
ſeditiōe quæ concitata eſt cōtra domi

num ſub Core,ſed in peccato ſuo mor
tuus eſt:hic non habuit mares filios.
Cur tollit nomen illius de familia ſua,
quia non habet filium? Date nobis poſ
B ſeſſionem iter cognatos patris noſtri.
Retulitque Moyſes cauſam earum ad
iudicium domini. Qui dixit ad eum,
Iuſtam rem poſtulant filiæ Salphaad:
da eis poſſeſſionem inter cognatos pa
tris ſui,& ei in hæreditate ſuccedant.
Ad filios autem Iſrael loqueris hæc,
Homo cum mortuus fuerit abſque fi-
lio,ad filiam eius tranſibit hæreditas.
ſi filiam non habuerit, habebit ſucceſ
ſores fratres ſuos. quod & ſi fratres nõ
fuerint,dabitis hæreditatem fratribus
patris eius.ſinautem nec patruos ha-
buerit,dabitur hæreditas his qui ei ꝓ
ximi ſunt.eritque hoc filiis Iſrael ſan-
ctum lege perpetua,ſicut præcepit do
Deu,32. g minus Moyſi, ¶|| Dixit quoque do-
C minus ad Moyſen. Aſcende in montẽ
iſtum Abarim,& cõtemplare inde ter
ram quam daturus ſum filiis Iſrael.
cumque videris eam,ibis & tu ad po-
pulum tuum,ſicut iuit frater tuus Aa-
Sup,20,b ron,quia |offendiſtis me in deſerto Sin
in contradictione multitudinis,nec ſã
ctificare me voluiſtis coram eis ſuper
aquas. hæ ſunt aquæ contradictionis
in Cades deſerti Sin.Cui reſpõdit Moy
ᵉPręficiat ſes,ᵉProuideat dominus deus ſpirituũ
omnis carnis,hominẽ qui ſit ſuꝑ mul-
titudinẽ hanc: & poſſit exire & intra-
re ante eos, & educere eos vel intro-
ducere ne ſit populus domini ſicut o-
ues abſq; paſtore. Dixitq; dominus ad
eum. ||Tolle Ioſue filium Nun virum
Deut,3. d in quo eſt ſpiritus,& pone manum tu-
D am ſuper eum.Qui ſtabit coram Elea-
zaro ſacerdote & omni multitudine,
& dabis ei præcepta cunctis videnti-
bus, & partem gloriæ tuæ, vt audiat
eum omnis ſynagoga filiorum Iſrael.
Pro hoc ſiquid agendum erit, Eleazar
ſacerdos conſulet dominum. Ad ver-
bum eius egredietur & ingredietur ip
ſe,& omnes filii Iſrael cum eo,& cæ-
tera multitudo.¶Fecit Moyſes vt præ
ceperat ei dominus. Cumque tuliſſet
Ioſue,ſtatuit eum coram Eleazaro ſa-
cerdote & omni frequentia populi. Et
impoſitis capiti eius manibus cuncta
replicauit quæ mandauerat dominus,

CAP. XXVIII.

Quid quibuſque feſtiuitatibus of-
ferendum.

Dixit quoque dominus ad Moy- A
ſen,Pręcipe filiis Iſrael,& dices
ad eos.Oblationem meam & pa
nes, & incenſum odoris ſuauiſ
ſimi offerte per tempora ſua. Hæc ſunt
ſacrificia quæ offerre debetis. Agnos
anniculos immaculatos duos quotidie
in holocauſtum ſempiternum:vnũ of-
feretis mane,& alterum ad veſperum:
decimam partem ephi ſimilæ, quæ cõ
ſpſa ſit oleo puriſſimo,& habeat quar-
tam partem hin. holocauſtum iuge eſt
quod obtuliſtis in monte Sinaiᵉ in odo ᵉ.i. vto
rem ſuauiſſimũ incenſi domini. & li- latio vo
babitis vini quartam partem hin per luntaria
agnos ſingulos in ſanctuario domini. ſuſcipia
Alterumque agnum ſimiliter offeretis tur cor
ad veſperam iuxta omnem ritum ſacri domino
ficii matutini, & libamentorum eius,
oblationẽ ſuauiſſimi odoris domino. Mat,12,a
¶||Die aũt ſabbathi offeretis duos agnos B
anniculos immaculatos, & duas deci-
mas ſimilæ oleo conſperſæ in ſacrifi-
cio, & liba quæ rite funduntur per ſin
gula ſabbatha in holocauſtum ſempi-
ternum.In calẽdis autem, id eſt in mẽ
ſium exordiis, offeretis holocauſtũ do
mino,vitulos de armento duos, ari-
etem vnum, agnos anniculos ſeptem
immaculatos, & tres decimas ſimi-
læ oleo conſperſæ in ſacrificio per
ſingulos vitulos:& duas decimas ſimi
læ oleo cõſperſæ per ſingulos arietes:
&ᵉ decimam decimæ ſimilæ ex oleo ᵉ.i.ſingu-
in ſacrificio per agnos ſingulos holo- las deci-
cauſtum ſuauiſſimi odoris atque incẽ- mas
ſi eſt domino. Libamenta autem vini
quę per ſingulas fundenda ſunt victi-
mas,iſta erunt,Media pars hin per ſin-
gulos vitulos,tertia per arietem, quar
ta per agnum,hoc erit holocauſtũ per
omnes menſes, qui ſibi anno vertente
ſuccedunt.Hircus quoque offeretur do
mino ꝓ peccatis in holocauſtũ ſempi-
ternũ cũ libamentis ſuis.¶||Menſe autẽ
primo,quartadecima die menſis,pha- C
ſe domini erit,& quintadecima die ſo Exo,12,c
lennitas:ſeptem diebus veſcentur azy Leui,13,a
mis. Quarũ dies prima venerabilis &
ſancta erit: omne opus ſeruile non fa-
cietis in ea.Offeretiſq; incenſum holo

cauſtum domino vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: & ſacrificia ſingulorum ex ſimila quæ conſperſa ſit oleo, tres decimas per ſingulos vitulos, & duas decimas per arietem, & decimam decimæ per agnos ſingulos, id eſt per ſeptem agnos. Et hircum pro peccato vnum, vt expietur pro vobis, præter holocauſtum matutinum quod ſemper offeretis. Ita facietis per ſingulos dies ſeptem dierum in fomitem ignis, & in odorem ſuauiſsimum domino: qui ſurget de holocauſto & de libationibus ſingulorum. Dies quoque ſeptimus celeberrimus & ſanctus erit vobis: omne opus ſeruile non facietis in eo. ¶Dies etiam primitiuorum quando offeretis nouas fruges domino, expletis hebdomadibus venerabilis & ſancta erit: omne opus ſeruile non facietis in ea. Offeretisq; holocauſtum in odorem ſuauiſsimum domino, vitulos de armento duos, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: atque in ſacrificiis eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, per arietes duos, per agnos decimam decimæ, qui ſimul ſunt agni ſeptem. hircum quoq; vnum qui mactatur pro expiatione: præter holocauſtum ſempiternum & liba eius. Immaculata offeretis omnia cū libationibus ſuis.

nē of- / etis in / crifi- / um, / ter ho- / cauſtū / ge & li / mē e- / s fiet,

D

CAP. XXIX.

Quid octo primis diebus ſeptimi menſis ſit offerendum.

A Menſis etiam ſeptimi prima dies venerabilis & ſancta erit vobis. omne opus ſeruile non facietis in ea, quia dies clangoris eſt & tubarum. Offeretisq; holocauſtum in odorem ſuauiſsimum domino, vitulum de armento vnum, arietem vnum, & agnos anniculos immaculatos ſeptem: & in ſacrificiis eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietem, vnam decimam per agnum, qui ſimul ſunt agni ſeptem: & hircum pro peccato, qui offertur in expiationem populi: præter holocauſtum calendarum cū ſacrificiis ſuis, & holocauſtum ſempiternum cum libationibus ſolitis. Eiſdē ceremoniis offeretis in odorē ſuauiſsimum incenſum dño. ¶Decima quoq; dies menſis huius ſeptimi erit vobis ſancta atq; venerabilis, & affligetis animas veſtras: omne opus ſeruile non facietis in ea. Offeretisq; holocauſtū domino in odorem ſuauiſsimum, vitulum de armento vnum, arietem vnum, agnos anniculos immaculatos ſeptem: & in ſacrificiis eorū ſimilæ oleo cōſperſæ tres decimas per ſingulos vitulos, duas decimas per arietem, decimā decimæ per agnos ſingulos, qui ſunt ſimul agni ſeptem: & hircum pro peccato, abſque his quæ offerri pro delicto ſolent in expiationem: & holocauſto ſempiterno, & ſacrificio & libaminibus eorum. ¶Quintadecima vero die menſis ſeptimi, quæ vobis ſancta erit atq; venerabilis, omne opus ſeruile non facietis in ea: ſed celebrabitis ſolennitatem domino ſeptem diebus. offeretisq; holocauſtum in odorem ſuauiſsimum domino, vitulos de armēto tredecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: & in libamentis eorum ſimilæ oleo conſperſæ tres decimas per vitulos ſingulos, qui ſunt ſimul vituli tredecim: & duas decimas arieti vno, id eſt ſimul arietibus duobus, & decimam decimæ agnis ſingulis, qui ſunt ſimul agni quatuordecim: & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, & ſacrificio & libamine eius. ¶In die altero offeretis vitulos de armento duodecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ſacrificiaq; & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis, & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificioq; & libamine eius. ¶Die tertio offeretis vitulos vndecim, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ſacrificiaq; & libamina ſingulorū ꝑ vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis: & hircum pro peccato, abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificióque & libamine eius. ¶Die quarto offeretis vitulos decem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ſacrificiáque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis: & hircum

Leuit.16. g. & 13.e

B

C

pro peccato. abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificióque eius & libamine. ¶Die quinto offeretis vitulos nouem, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ſacrificiaq́ & libamina ſingulorum per vitulos, & arietes & agnos rite celebrabitis: & hircum pro peccato abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificióque eius & libamine. ¶Die ſexto offeretis vitu-
D los octo, arietes duos, agnos anniculos immaculatos quatuordecim: ſacrificiáque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis: & hircum peccato. abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificióque eius & libamine. ¶Die ſeptimo offeretis vitulos ſeptem, & arietes duos, agnos anniculos imaculatos quatuordecim: ſacrificiáque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis: & hircum pro peccato. abſque holocauſto ſempiterno, ſacrificióque eius & libamine. ¶Die octauo qui eſt celeberrimus, omne opus ſeruile non facietis, offerẽtes holocauſtũ in odorẽ ſuauiſſimũ dño, vitulũ vnũ, arietem vnũ agnos anniculos immaculatos ſeptẽ: ſacrificiáque & libamina ſingulorum per vitulos & arietes & agnos rite celebrabitis, & hircum pro peccato. abſque holocauſto ſempiterno ſacrificioq́ eius & libamine. Hæc offeretis domino in ſolẽnitatibus veſtris. præter vota & oblationes, ſpontaneas in holocauſto, in ſacrificio, in libamine, & in hoſtiis pacificis.

CAP. XXX.

Vota quando reddenda.

A NArrauitque Moyſes filiis Iſrael õnia quæ ei dominus imperauerat & locutus eſt ad principes tribuũ filiorum Iſrael, Iſte eſt ſermo quẽ præcepit dñs, Siquis virorum votum domino vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramento: non faciet irritum verbum ſuũ, ſed omne quòd promiſit implebit. ¶Mulier ſi quippiam vouerit, & ſe conſtrinxerit iuramento quæ eſt in domo patris ſui, & in ætate adhuc pu-
B ellari: ſi cognouerit pater votum quod pollicita eſt, & iuramentum quo obligauit animam ſuam, & tacuerit, [a] voti rea erit: quicquid pollicita eſt & iurauit, opere complebit. ſinautem ſtatim vt audierit contradixerit pater: & vota & iuramenta eius irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni, eò quòd contradixerit pater. ¶Si maritum habuerit, & vouerit aliquid, & ſemel de ore eius verbum egrediens animam eius obligauerit iuramento: quo die audierit vir, & non contradixerit, voti rea erit, reddetque quodcunque promiſerat. ſinautem audiens ſtatim contradixerit, & irritas fecerit pollicitationes eius, verbáque quibus obſtrinxerat animã ſuam: propitius erit ei dominus. ¶Vidua & re- C
pudiata quicquid vouerint, reddent. ¶Vxor in domo viri cum ſe voto conſtrinxerit & iuramento, ſi audierit vir, & tacuerit, nec contradixerit ſponſioni, reddet quodcunque promiſerat. ſinautem extemplo contradixerit, non tenebitur promiſſionis rea: quia maritus contradixit, & dominus ei propitius erit. Si vouerit, & iuramento ſe conſtrinxerit, vt per ieiunium vel cæterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam: in arbitrio viri erit ſiue faciat, ſiue non faciat. quod ſi au- D
diens vir tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam: quicquid vouerat atque promiſerat, reddet, quia ſtatim vt audiuit, tacuit. ſinautem contradixerit poſtquam reſciuit, portabit ipſe iniquitatem eius. Iſtæ ſunt leges quas conſtituit dominus Moyſi inter virum & vxorem, inter patrẽ & filiam quæ in puellari adhuc ætate eſt, vel quæ manet in parentis domo.

[a] firma erunt vota ſua.

CAP. XXXI.

Madianitæ & Balaam interficiuntur. Præda allata Moyſi, ex æquo diuiditur. Mulieribus interfectis reſeruantur virgines. Ignis, Aqua. Gratiarum actio Iſraelitarum.

LOcutuſq́ eſt dominus ad Moyſẽ, dicens, ‖ Vlciſcere prius filios Iſ- A Sup. 25.
rael de Madianitis, & ſic colligẽris ad populum tuum. Statimq́ Moyſes, Armate, inquit, ex vobis viros ad pugnam, qui poſſint vltionem domini expetere de Madianitis, mille viri de ſingulis tribubus eligantur ex Iſrael qui mittantur ad bellum. Dederuntq́ millenos de ſingulis tribubus,

id eſt duodecim millia expeditorum ad pugnam: quos miſit Moyſes cũ Phinees filio Eleazari ſacerdotis, vaſáque ſancta, & tubas ad clangendum tradidit ei. Cumque pugnaſſent contra Madianitas atq; viciſſent, omnes mares occiderunt, & ‖ reges eorũ Eui & Recem Ioſu.13,c. & Sur & Hur & Rebe, quinque principes gentis: Balaam quoque filium *Madianitarum. Beor interfecerunt gladio. Ceperuntq; mulieres eorum & paruulos, omniaq; pecora & cũctam ſupellectilem, quic-

quid habere potuerãt depopulati ſunt: tam vrbes, quàm viculos & caſtella flã

B ma conſumpſit. ¶Et tulerunt prædam, & vniuerſa quæ ceperant tam ex hominibus quàm ex iumentis, & adduxerunt ad Moyſen & Eleazarum ſacerdotem, & ad omnem multitudinem filiorum Iſrael. *reliqua autem vtenſilia portauerunt ad caſtra in campeſtribus Moab, iuxta Iordanem contra Iericho. ædam uã & lia o- ia

Egreſsi ſunt autem Moyſes & Eleazar ſacerdos, & omnes principes ſynagogæ in occurſum eorum extra caſtra. Iratuſque Moyſes principibus exercitus, tribunis & centurionibus qui venerant de bello, ait, ‖ Cur fœminas re- , 15, a.

C ſeruaſtis? Nonne iſtæ ſunt quæ deceperunt filios Iſrael ad ſuggeſtionem Balaam, & præuaricari vos fecerunt in dominum ſuper peccato Phogor, vnde & percuſſus eſt populus? Ergo cunctos interficite quicquid eſt generis maſculini etiam in paruulis: & mulieres quæ nouerunt viros in coitu, iugulate: puellas autem & omnes fœminas virgines reſeruate vobis, & manete extra caſtra ſeptem diebus. Qui occiderit hominem, vel occiſum tetigerit, luſtrabitur die tertio & ſeptimo. Et de omni præda ſiue veſtimentum fuerit ſiue vas, & aliquid in vtenſilia præparatum, de caprarum pellibus & pilis & ligno expiabitur. Eleazar quoque ſacerdos ad viros exercitus, qui

D pugnauerant, ſic locutus eſt. Hoc eſt præceptum legis quod mandauit dominus Moyſi, Aurum & argentum & æs & ferrum & plumbum & ſtannum, & omne quod poteſt tranſire per flammas, igne purgabitur. quicquid autem ignem non poteſt ſuſtinere, aqua expiationis ſanctificabitur: & lauabitis veſtimenta veſtra die ſeptimo, & purificati poſtea caſtra intrabitis. ¶Dixitque dominus ad Moyſen, Tolle ſummam eorum quæ capta ſunt ab homine vſque ad pecus, tu & Eleazar ſacerdos & omnes principes vulgi: diuideſq; ex æquo prædã inter eos qui pugnauerunt: egreſsique ſunt ad bel-

lum, & inter omnem reliquam multi-
tudinem, & ſeparabis partem domi-
no ab his qui pugnauerunt & fuerunt
in bello, vnam animam de quingen-
tis, tam hominibus quàm ex bobus &
aſinis & ouibus, & dabis eam Eleaza-
ro ſacerdoti, quia primitiæ domini
ſunt. Ex media quoque parte filiorum
E Iſrael accipies quinquageſimum ca-
put hominum & boum & aſinorum &
ouium, cunctorumq́ animantium: &
dabis ea Leuitis, qui excubant in cu-
ſtodiis tabernaculi domini. Fecerūtq́
Moyſes & Eleazar, ſicut præceperat
dominus. Fuit autem præda quàm ex
ercitus ceperat, ouium ſexcenta ſe-
ptuagintaquinque millia, boum ſeptua
gintaduo millia, aſinorum ſexaginta
millia & mille: animæ hominum ſe-
xus fœminei, quæ non cognouerant vi-
ros, trigintaduo millia. Dataque eſt
media pars his qui in prælio fuerant,
ouium trecenta trigintaſeptem millia
quingentæ: è quibus in partem domi-
F ni ſupputatæ ſunt oues ſexcentæ ſe-
ptuagintaquinque. Et de bobus trigin
taſex millibus, boues ſeptuaginta &
duo: de aſinis triginta millibus quin-
gentis, aſini ſexaginta vnus: de ani-
mabus hominū ſedecim millibus, ceſ-
ſerunt in partem domini trigintaduæ
animæ. Tradiditq́ Moyſes numerum
* à dño primitiarum domini Eleazaro ſacer-
doti, ſicut fuerat ei imperatum *ex me
dia parte filiorum Iſrael, quam ſepa-
rauerat his qui in prælio fuerant. De
media vero parte quæ contigerat reli
quæ multitudini, id eſt de ouibus tre-
centis trigintaſeptem millibus quin-
gentis, & de bobus trigintaſex milli-
bus, & de aſinis triginta millibus quin
gentis, & de hominibus ſedecim mil-
libus, tulit Moyſes quinquageſimum
caput, & dedit Leuitis qui excuba-
G bant in tabernaculo domini, ſicut præ
ceperat dominus. ¶Cumque acceſſiſ
ſent principes exercitus ad Moyſen,
& tribuni, centurionéſque, dixerunt,
Nos ſerui tui recenſuimus numerum
pugnatorum, quos habuimus ſub ma
nu noſtra: & ne vnus quidem defuit.
Ob hanc cauſam offerimus in dona-
riis domini ſinguli quod in præda au-
ri potuimus inuenire, periſcelides &
armillas, annulos & dextralia ac mu-
renulas, vt depreceris ꝓ nobis domi-
num. Suſceperúntque Moyſes & Elea-
zar ſacerdos omne aurum ⁼in diuerſis ⁼ex om bus va fabrefa ctis
ſpeciebus⁾ pondo ſedecim millia ſe-
ptingentos quinquaginta ſiclos à tri-
bunis & centurionibus. Vnuſquiſque
enim quod in præda rapuerat, ſuum e-
rat. Et ſuſceptum intulerunt in taber-
naculum teſtimonii, in monimentum
filiorum Iſrael coram domino.

CAP. XXXII.

Ruben & Gad, & dimidiæ tri-
bui Manaſſæ promittitur poſſeſſio trãs
Iordanem ad orientem, ſi deduxerint
fratres ſuos in terram promiſsionis.

FIlii autem Ruben & Gad habe-
bant pecora multa, & erat illis A
in iumentis infinita ſubſtantia.
Cumque vidiſſent Iazer & Ga-
laad aptas animalibus alendis terras,
venerunt ad Moyſen & Eleazarū ſacer
dotem, & ad principes multitudinis,
atque dixerunt, Ataroth, & Dibon, &
Iazer, & Nemra, & Heſebon, & Eleale,
& Sabam, & Nebo, & Beon, terra quam
percuſsit dominus in conſpectu filio-
rum Iſrael, regionis vberrimæ eſt ad
paſtum animalium: & nos ſerui tui ha
bemus iumenta plurima: precamurq́
ſi inuenimus gratiam coram te, vt des
nobis famulis tuis eam in poſſeſſio-
nem, nec facias nos tranſire Iorda-
nem. Quibus reſpondit Moyſes, Nun- B
quid fratres veſtri ibunt ad pugnam,
& vos hic ſedebitis? Cur ſubuertitis
mentes filiorum Iſrael, ne tranſire au-
deant in locum quem eis daturus eſt
dominus? nonne ita egerunt patres
veſtri, quando miſi de Cadeſ-barne ad
explorandum terram? || Cumque veniſ Supr.13
ſent vſque ad vallem Botri luſtrata om
ni regione, ſubuerterunt cor filiorum
Iſrael, vt non intrarent fines quos eis
dominus dedit. Qui iratus iurauit, di-
cens, || Si videbunt homines iſti qui a- Sup.14
ſcenderunt ex Ægypto à viginti an-
nis & ſupra, terram quam ſub iura-
mento pollicitus ſum Abraham, Iſaac,
& Iacob: & noluerunt ſequi me, præ
ter Caleb filium Iephone Cenezæum,
& Ioſue filium Nun: iſti impleuerunt
voluntatem meam. Iratuſque domi- C

nus aduerſum Iſrael, circunduxit eum per deſertum quadraginta annis, donec conſumeretur vniuerſa generatio quæ fecerat malum in conſpectu eius. Et ecce, inquit, vos ſurrexiſtis pro patribus veſtris ²incrementa ², & alumni hominum peccatorum, vt augeretis furorem domini contra Iſrael. Quòd ſi nolueritis ſequi eum, in ſolitudine populum ²derelinquet², & vos cauſa eritis necis omnium. ¶At illi prope accedentes, dixerunt, Caulas ouium fabricabimus, & ſtabula iumentorum, paruulis quoque noſtris vrbes munitas: nos autem ipſi armati & accincti pergemus ad prælium ante filios Iſrael, donec introducamus eos ad loca ſua. Paruuli noſtri ► & quicquid habere poſſumus², erunt in vrbibus minutis,
D propter habitatorum inſidias. Non reuertemur in domos noſtras, vſquedum poſſideant filii Iſrael hereditatem ſuam: nec quicquam quæremus trans Iordanem, quia iam habemus noſtram poſſeſſionem in orientali eius plaga. ¶Quibus Moyſes ait, ||Si facitis quod promittitis, expediti pergite coram domino ad pugnam: & omnis vir bellator armatus Iordanem tranſeat, donec ſubuertat dominus inimicos ſuos, & ſubiiciatur ei omnis terra: tunc eritis inculpabiles apud dominum & apud Iſrael, & obtinebitis regiones quas vultis, coram domino. Sin autem quod dicitis non feceritis, nulli dubium eſt quin peccetis in deum: & ſcitote quoniam peccatum veſtrum apprehendet vos. Aedificate ergo vrbes paruulis veſtris, & caulas & ſtabula ouibus ac iumentis: & quod polliciti eſtis implete.
E ¶Dixeruntque filii Gad & Ruben ad Moyſen, Serui tui ſumus, faciemus quod iubet domin9 noſter. Paruulos noſtros & mulieres, & pecora, ac iumenta relinquemus in vrbibus Galaad: nos autem famuli tui omnes expediti pergemus ad bellum, ſicut tu domine loqueris. ¶Præcepit ergo Moyſes Eleazaro ſacerdoti, & Ioſue filio Nũ, & principibus familiarum per tribus Iſrael, & dixit ad eos, Si tranſierint filii Gad, & filii Ruben vobiſcum Iordanem omnes armati ad bellum coram domino, & vobis fuerit terra ſubiecta: date eis

Galaad in poſſeſſionem. Sin autem noluerint tranſire armati vobiſcũ in terram Chanaan, inter vos habitandi accipiant loca. Reſponderuntq; filii Gad, & filii Ruben, Sicut locutus eſt dominus ſeruis tuis, ita faciemus: ipſi armati pergemus corã domino in terram Chanaan, & poſſeſſionẽ iam ſuſcepiſſe nos confitemur trans Iordanem. ¶||Dedit itaque Moyſes filiis Gad & Ruben, & dimidiæ tribui Manaſſe filii Ioſeph regnum Sehon regis Amorrhæi, & regnum Og regis Baſan, terram eorum cum vrbibus ſuis per circuitum. Igitur extruxerunt filii Gad, Dibon, & Ataroth, & Aroer, & Roth, & Sophan, & Iazer, & Iegbaa, & Bethnemra, & Betharan, vrbes munitas, & caulas pecoribus ſuis. Filii vero Ruben ædificauerunt Heſebon, & Eleale, & Chariathaim, & Nabo, & Baal-meõ verſis nominibus, Sabama quoque: imponentes vocabula vrbibus quas extruxerant. ||Porrò filii Machir, filii Manaſſe perrexerunt in Galaad, & vaſtauerunt eam interfecto Amorrhæo habitatore eius. Dedit ergo Moyſes terram Galaad Machir filio Manaſſe, qui habitauit in ea. Iair autem filius Manaſſe abiit, & occupauit vicos ei9, quos appellauit Hauoth-iair, id eſt villas Iair. Nobe quoque perrexit; & apprehendit Canath cum viculis ſuis: vocauitque eam ex nomine ſuo Nobe.

B
Ioſu.13.b. 22.a
Deut.3.a
G
Gen.50.d

CAP. XXXIII.

Manſiones filiorum Iſrael numerantur. Chananæos iubet deus occidere.

HAE ſunt manſiones filiorum Iſrael, qui egreſſi ſunt de AEgypto per turmas ſuas in manu Moyſi & Aaron, quas deſcripſit Moyſes iuxta caſtrorum loca, quæ domini iuſſione mutabant. ¶||Profecti igitur de Rameſſe mẽſe primo, quintadecima die menſis primi, altera die phaſe, filii Iſrael in manu excelſa, videntibus cunctis AEgyptiis, & ſepelientibus primogenitos quos percuſſerat dominus, (nam & in diis eorum exercuerat vltionem) caſtrametati ſunt in Socoth. Et de Socoth venerunt in Etham, quæ eſt in extremis finibus ſolitudinis. ||Inde egreſſi venerunt contra Phi-hahiroth, quę reſpicit Beelſephõ, & caſtra- B

A
Exod.12.f
Exo.13.d

Exo.14.a. metati ſunt ante Magdalum.||Profectiq;
de Phi-hahiroth tranſierunt per me-
dium mare in ſolitudinem : & ambu-
lãtes tribus diebus per deſertũ Etham,
Exo.15.d. caſtrametati ſunt ĩ Mara.||Profectiq; de
Mara venerũt in Elim, vbi erant duo-
decim fontes aquarũ,& palmę ſeptua-
ginta: ibique caſtrametati ſunt. Sed &
inde egreſſi fixerunt tẽtoria ſuper ma-
Exo.16.a. re rubrum. ||Profectiq; de mari rubro,
caſtrametati ſunt in deſerto Sin. Vnde
egreſſi venerunt in Daphca Profectiq;
de Daphca caſtrametati ſunt in Alus.
Exo.17.a. ||Egreſſiq; de Alus, in Raphidim fixere
Exo.19.a. tentoria, vbi populo defuit aqua ad bi
C bendum.||Profectique de Raphidim,ca
ſtrametati ſunt in deſerto Sinai. Sed &
Sup.11.a de ſolitudine Sinai egreſſi,venerunt ad
Sepulchra concupiſcentiæ. ||Profectiq;
Sup.21.d de Sepulchris concupiſcentiæ, caſtra-
metati ſunt ĩ Haſeroth. ||Et de Haſeroth
venerũt in Rethma.Profectiq; de Reth-
Sup.13.a ma,caſtrametati ſunt in Remmon-pha
res. ||Vnde egreſſi venerunt in Lebna.
De Lebna caſtrametati ſunt Reſſa.Egreſ
ſique de Reſſa, venerunt in Ceelatha.
Vnde ꝑfecti, caſtrametati ſunt in mon
te Sepher.Egreſſi de monte Sepher,ve-
nerunt in Harada. Inde proficiſcentes,
caſtrametati ſunt in Maceloth. Profe-
ctique de Maceloth, venerunt in Tha-
hath. De Thahath caſtrametati ſunt in
D Thare. Vnde egreſſi fixere tentoria in
Deu.10.b Methca.Et de Methca caſtrametati ſunt
in Heſmona. ||Profectique de Heſmona.
venerunt in Moſeroth. Et de Moſeroth
caſtrametati ſunt in Bene-iaacan.Pro-
fectique de Bene-iaacan venerunt in
montem Gadgad. Vnde profecti, ca-
ſtrametati ſunt in Ietebatha.Et de Iete-
batha venerunt in Hebrona.Egreſſique
de Hebrona, caſtrametati ſunt in A-
Sup.20.a ſion gaber. Inde profecti, venerunt in
deſertum Sin,hæc eſt Cades. ||Egreſſiq;
de Cades, caſtrametati ſunt in monte
Sup.20.d Hor in extremis finibus terræ Edom.
Deu.32.g Aſcenditque Aaron ſacerdos in mon-
tem Hor iubente domino : & ibi mor-
tuus eſt anno quadrageſimo egreſſionis
E filiorum Iſrael ex Aegypto,meſe quin-
Sup.21.a to, prima die menſis, cum eſſet anno-
rum centum viginti trium. ||Audiuitq;
Chananæus rex Arad, qui habitabat ad
meridiem, in terram Chanaan veniſſe
filios Iſrael. Et profecti de monte Hor,
caſtrametati ſunt in Salmona. Vnde Sup.
egreſſi,venerũt in Phunon. ||Profectiq;
de Phunõ, caſtrametati ſunt in Oboth.
Et de Oboth venerũt in Ieabarim,quæ
eſt in finibus Moabitarum. Profecti-
que de Ieabarim fixere tentoria in Di-
bon-gad. Vnde egreſſi, caſtrametati
ſunt in Helmon-deblathaim. Egreſſi-
que de Helmon-deblathaim,venerunt F
ad montes Abarim contra Nabo. Pro-
fectique de montibus Abarim, tranſie-
runt ad campeſtria Moab,ſupra Iorda-
nem contra Ierico. Ibique caſtrameta-
ti ſunt de Beth-ſimoth vſq; ad Abel-ſa
tim in planioribus locis Moabitarum,
vbi locutus eſt dominus ad Moyſen,
Pręcipe filiis Iſrael,& dic ad eos,Quan
do tranſieritis Iordanem, intrantes ter
ram Chanaan, diſperdite cunctos ha- [a] del
bitatores terræ illius:confringite [c] titu- [c] exp
los[c], & ſtatuas comminuite,atque om- tes h
nia excelſa vaſtate, [c] mundantes ter- tator
ram[c],& habitantes in ea.ego enim de- G
di vobis illam in poſſeſſionem, quam
diuidetis vobis ſorte. Pluribus dabitis
latiorem, & paucioribus anguſtiorem
ſingulis vt ſors ceciderit, ita tribuetur
hæreditas.Per tribus & familias poſſeſ
ſio diuidetur. Sinautem nolueritis in- [a] cul
terficere habitatores terræ:qui reman- [c] ſpi
ſerint, erunt vobis quaſi [c] claui[c] in ocu [c] ang
lis,&[a] lanceæ[c] in lateribus,& [c] aduerſa- ſtiis
buntur vobis[c] in terra habitationis ve- cien
ſtræ: & quicquid illis cogitaueram fa-
cere vobis faciam.

CAP. XXXIIII.

Terræ promiſſionis fines & termi-
ni.Qui eam debeant diuidere.

Locutuſque eſt dominus ad Moy- A
ſen,dicens,Præcipe filiis Iſrael,&
dices ad eos, Cum ingreſſi fueri-
tis terram Chanaan, & in poſſeſ-
ſionem vobis ſorte ceciderit, his fini-
bus terminabitur. ||Pars meridiana in- Ioſu.
cipiet à ſolitudine Sin, quæ eſt iuxta
Edom : & habebit terminos contra o-
rientem mare ſalſiſſimum : qui circui-
bunt auſtralem plagam per aſcenſum
ſcorpionis ita vt tranſeant in Senna,&
perueniant ad meridiem vſque ad Ca-
deſ-barne, vnde egredientur confinia
ad villam nomine Adar,& tendẽt vſq;
ad Aſemona,ibique per gyrum termi-

nus ab Aſomona vſque ad torrentem
B AEgypti, & magni maris littore finie-
tur. ¶Plaga autem occidentalis à ma-
ri magno incipiet, & ipſo fine claude-
tur. ¶Porrò ad ſeptentrionalem pla-
gam à mari magno termini incipient,
peruenientes vſque ad montem altiſ-
ſimum, à quo venient in Emath vſque
ad terminos Sedada, ibuntque confi-
nia vſq; ad Zephrona, & villam Enan.
hi erunt termini in parte aquilonis.
¶Inde metabuntur fines contra orien-
talem plagam, de villa Enan vſque Se-
phama, & de Sephma deſcẽdant termi
ni in Reblatha contra fontẽ Daphnim:
inde peruenient contra orientem ad
mare Cenereth, & tendẽt vſq; ad Iorda
nẽ, & ad vltimũ ſalſiſſimo claudẽtur ma
C ri. Hanc habebitis terram per fines ſuos
in circuitu. ¶Præcepitque Moyſes fi-
liis Iſrael dicens, Hæc erit terra quam
poſſidebitis ſorte, & quam iuſſit domi-
nus dari nouem tribubus, & dimidiæ
tribui. Tribus enĩ filiorũ Ruben per fa-
milias ſuas, & tribus filiorũ Gad, iuxta
cognationum numerum: media quo-
que tribus Manaſſe, id eſt duæ ſemis tri
bus, acceperunt partem ſuam trans Ior
danem contra Iericho ad orientalem
plagam. ¶Et ait dominus ad Moyſen,
,a ||Hæc ſunt nomina virorum qui terram
vobis diuident, Eleazar ſacerdos, & Io
D ſue filius Nun, & ſinguli principes de
tribubus ſingulis, quorum iſta ſunt vo
cabula, De tribu Iuda, Caleb filius Ie-
phone. De tribu Simeon, Samuel filius
Ammiud. De tribu Beniamin, Elidad
filius Chaſelon. De tribu filiorum Dan,
Bocci filius Iogli. Filiorum Ioſeph de
tribu Manaſſe, Haniel filius Ephod. De
tribu Ephraim, Camuel filius Sephtan.
De tribu Zabulon, Eliſaphã filius Phar
nac. De tribu Iſſachar, dux Phaltiel fi-
lius Ozan. De tribu Aſer, Ahiud filius
Salomi. De tribu Nephthali, Phedael
filius Ammiud. Hi ſunt quibus præce-
perat dominus vt diuiderent filiis Iſ-
rael terram Chanaan.

CAP. XXXV.

☞Vrbes Leuitis dandæ. Vrbes refu-
gii. Lex homicidii. Vnius teſtimonio
nullus condemnandus.

HAEC quoque locutus eſt domi- A
nus ad Moyſen in campeſtribus
Moab ſupra Iordanem contra Ie
richo, ||Præcipe filiis Iſrael vt Ioſue.21.a
dent Leuitis de poſſeſſionibus ſuis vr-
bes ad habitandum, & ſuburbana ea-
rum per circuitum: vt ipſi in oppidis
maneãt, & ſuburbana ſint pecoribus ac
iumentis: quæ à muris ciuitatum foris
ſecus per circuitũ mille paſſuũ ſpatio cubito-
tendentur. contra orientem duo millia rum
erunt cubiti, & cõtra meridiẽ ſimiliter
erunt duo millia: ad mare quoq; qđ reſ
picit ad occidentẽ, eadẽ menſura erit,
& ſeptentrionalis plaga æquali termi-
no finietur. eruntq; vrbes in medio, &
foris ſuburbana. ||De ipſis autẽ oppidis, Ioſu.20.a
quę leuitis dabitis ſex erũt ĩ fugitiuorũ Deut.4.g
auxilia ſeparata, vt fugiat ad ea qui fu-
derit ſanguinẽ: & exceptis his alia qua- B
draginta duo oppida, id eſt ſimul qua-
dragintaocto cum ſuburbanis ſuis. Ip-
ſæq; vrbes quæ dabuntur de poſſeſſio-
nibus filiorum Iſrael, ab his qui plus ha
bent, plures auferentur: & qui minus,
pauciores. ſinguli iuxta menſuram hæ-
reditatis ſuæ dabunt oppida Leuitis.
¶Ait dominus ad Moyſen, Loquere fi-
liis Iſrael, & dices ad eos, ||Quãdo tranſ Deu.19.a
greſſi fueritis Iordanem in terram Cha Ioſu.10.a
naan, decernite quæ vrbes eſſe de-
beant in præſidia fugitiuorum, qui no-
lentes, ſanguinem fuderint: in quibus
cum fugerit profugus, cognatus occi-
ſi non poterit eum occidere, donec
ſtet in conſpectu multitudinis, & cau-
ſa illius iudicetur. De ipſis autem vr-
bibus, quæ ad fugitiuorum ſubſidia ſe-
parantur, tres erunt trans Iordanem,
& tres in terra Chanaan, tam filiis Iſ-
rael, quam aduenis atque peregrinis,
vt confugiat ad eas qui nolens, ſan-
guinem fuderit. ¶Siquis ferro percuſ-
ſerit, & mortuus fuerit qui percuſſus
eſt: reus erit homicidii, & ipſe mo- C
rietur. Si lapidem iecerit, & ictus oc-
cubuerit: ſimiliter punietur. Si li-
gno percuſſus interierit: percuſſo-
ris ſanguine vindicabitur. Propin-
quus occiſi, homicidam interficiet. ſta-
tim vt apprehenderit eum, interfi-
ciet. ||Si per odium quis hominem im- Deu.19.c
pulerit, vel iecerit quippiam in eum
per inſidias, aut cum eſſet inimicus,

manu percuſſerit, & ille mortuus fuerit: percuſſor, homicidii reus erit. cognatus occiſi ſtatim vt inuenerit eum, iugulabit. Quòd ſi fortuitu, & abſque odio, & inimicitiis quicquam horũ fecerit, & hoc audiente populo fuerit cõprobatum, atque inter percuſſorem & propinquum ſanguinis quæſtio ventilata: liberabitur innocens de *vltoris manu, & reducetur per ſententiam in vrbem ad quam confugerat, manebitq; ibi, donec ſacerdos magnus qui, oleo ſancto vnctus eſt, moriať. Si interfector extra fines vrbium, quæ exulibus de-

*propinqui ipſius occiſi & infra.

D putatæ ſunt, fuerit inuentus, & percuſſus ab eo qui vltor eſt ſanguinis: abſque noxa erit qui eum occiderit. debuerat enim profugus vſque ad mortem pontificis in vrbe reſidere. poſtquam autẽ ille obierit, homicida reuertetur in terram ſuam. Hæc ſempiterna erunt, & legitima in cũctis habitationibus veſtris. ¶Homicida ſub teſtibus punietur: ad vnius teſtimonium nullus condemnabitur. ¶Non accipietis pretium ab eo qui reus eſt ſanguinis. ſtatim & ipſe morietur. Exules & profugi ante mortem pontificis nullo modo in vrbes ſuas reuerti poterunt: ne polluatis terram habitationis veſtræ quæ inſontium cruore maculatur: nec aliter expiari poteſt, niſi per eius ſanguinẽ qui alterius ſanguinem fuderit. Atque ita emundabitur veſtra poſſeſſio me commorante vobiſcum. ego enim ſum dominus qui habito inter filios Iſrael.

CAP. XXXVI.

Lex connubii filiarũ Salphaad. Viris ex ſua tribu ducenda vxor, mulieribus ſimiliter nubendum.

A Acceſſerunt autem & principes familiarum Galaad filii Machir, filii Manaſſe de ſtirpe filiorum Ioſeph: locutiq; ſunt Moyſi coram principibus Iſrael, atque dixerunt. ‖Tibi domino deo noſtro præcepit Dominus, vt terram ſorte diuideres filiis Iſrael, & vt filiabus Salphaad fratris noſtri dares poſſeſſionem debitam patri: quas ſi alterius tribus homines vxores

Sup. 27. a.

B acceperint, ſequetur poſſeſſio ſua, & tranſlata ad aliam tribum de noſtra hęreditate minuetur: atq; ita fiet, vt cum iubileus, id eſt quinquageſimus annus remiſſionis aduenerit, confundatur ſortium diſtributio, & aliorum poſſeſſio ad alios tranſeat. ¶Reſpondit Moyſes filiis Iſrael, & domino præcipiente ait, Recte tribus filiorũ Ioſeph locuta eſt, & hęc lex ſuper filiabus Salphaad à domino promulgata eſt. ‖Nubant quibus volunt, tantum vt ſuæ tribus hominibus, ne commiſceatur poſſeſſio filiorum Iſrael de tribu in tribum. Omnes enim viri ducent vxores de tribu & cognatione ſua: & cunctæ fœminę de eadem tribu maritos accipient: vt hæreditas permaneat in familiis, nec ſibi miſceantur tribus, ſed ita maneant vt à domino ſeparatæ ſunt. Feceruntque filiæ Salphaad vt ſibi fuerat imperatũ: & nupſerunt Maala, & Therſa, & Hegla, & Melcha, & Noa filiis patrui ſui de familia Manaſſe, qui fuit filius Ioſeph: & poſſeſſio quæ illis fuerat attributa, manſit in tribu & familia patris earum. Hæc ſunt mandata atque iudicia quæ mandauit dominus per manum Moyſi ad filios Iſrael, in campeſtribus Moab ſupra Iordanem contra Iericho.

To C

D

Liber Deuteronomii, hebraicè Elle haddebarim.

Breuis repetitio præcedentium, à monte Horeb. Moyſes legem explanat. Principes populo ſecum cõſtituit. Iuſtum iudicium. Exploratores. Infidelis populus non videt terram promiſſam. Infidelitas Moyſi. Populus quare cæſus ab Amorrhæis.

HAEC ſunt verba quæ locutus eſt Moyſes ad omnem Iſrael trans Iordanẽ in ſolitudine campeſtri, contra mare rubrũ, inter Pharan & Thophel & Laban & Haſeroth, *vbi auri eſt plurimum, vndecim diebus de Oreb per viam montis Seir vſque ad Cadeſ barne. A

*E al

¶ Quadrageſimo anno, vndecimò menſe, prima die menſis locutus eſt Moy-

ſes ad filios Iſrael omnia quæ pręcepe-
,II, rat illi dominus vt diceret eis:‖ poſt-
quam percuſſit Sehon regem Amor-
rhæorum,qui habitauit in Heſebon : &
Og regem Baſan,qui mãſit in Aſtaroth,
& in Edrai trãs Iordanẽ in terra Moab.
Cœpitq; Moyſes explanare legem & di
cere, Dominus deus noſter locutus eſt

ad nos in Horeb, dicens, Sufficit vobis
quod in hoc monte manſiſtis: reuerti-
B mini, & venite ad montem Amorrhæo
rum,& ad cætera quæ ei proxima ſunt
campeſtria, atque montana & humilio
ra loca contra meridiem,& iuxta litus
maris terram Chananæorum,& Libani
vſque ad flumen magnum Euphraten.
En,inquit, tradidi vobis : ingredimini
& poſſidete eã,ſuper qua iurauit domi
nus patribus veſtris Abrahã, Iſaac,& Ia
cob, vt daret illam eis, & ſemini eorũ
C. poſt eos. ¶Dixique vobis illo in tem-
pore, Non poſſum ſolus ſuſtinere vos:
quia dominus deus veſter multiplica-
uit vos, & eſtis hodie ſicut ſtellæ cæli
plurimi. Dominus deus patrum veſtro
rum addat ad hunc numerum multa
millia,& benedicat vobis ſicut locutus
eſt. Non valeo ſolus negotia veſtra ſu-
ſtinere,& pondus ac iurgia. Date ex vo
bis viros ſapientes & gnaros, & ᵃquorũ
conuerſatio ſit probata in⁾tribubus ve
ſtris , vt ponam eos vobis principes.
Tunc reſpõdiſtis mihi. Bona res eſt quã
C vis facere. Tulique de tribubus veſtris
viros ſapientes &ᵉnobiles⁾,& conſtitui
eos principes,tribunos,& centuriones

& quinquagenarios ac decanos , ᵃqui ᵃin tribu
docerent vos ſingula⁾ . ¶Præcepique b9 veſtris
eis,dicens,Audite illos, & ‖quod iuſtũ Iohã. 7.d
eſt iudicate:ſiue ciuis ſit ille,ſiue pere- Infr. 16.d
grinus.‖Nulla erit diſtantia perſonarũ leui.19.c.
ita paruum audietis vt magnum : nec pro.24. c
ᵉaccipietis⁾cuiuſquam perſonam , quia eccſi. 42.
dei iudicium eſt. Quod ſi difficile vo- a.
bis viſum aliquid fuerit, referte ad me iac.2.a
& ego audiam. Præcepiq; vobis om- ᵃtimebi-
nia quæ facere deberetis. ¶Profecti au- tis
tem de Horeb , tranſiuimus per eremũ
terribilem & maximam quam vidiſtis
per viam montis Amorrhæi,ſicut pręce-
ceperat dominus deus noſter nobis.
¶Cumque veniſſemus in Cadeſbarne,
dixi vobis, Veniſtis ad montem Amor-
rhæi, quem dominus deus noſter datu
rus eſt nobis. Vide terram quã domin⁹
deus tuus dabit tibi:aſcende, & poſſi-
de eam, ſicut locutus eſt dominus de- D
us noſter patribus tuis : noli timere,
nec quicquam paueas. ¶‖Et acceſſiſtis Nume. 13
ad me omnes,atque dixiſtis, Mittamus a.
viros qui conſyderent terram:& renũ-
tient per quod iter debeamus aſcende
re,& ad quas pergere ciuitates. Cum ꝗ
mihi ſermo placuiſſet, miſi ex vobis

duodecim viros, ſingulos de tribubus
ſuis. Qui cùm perrexiſſent, & aſcendiſ-
ſent in mõtana, venerũt vſq; ad Vallẽ
botri: & conſyderata terra ſumentes de
fructibus eius (vt oſtenderent vberta-
tem) attulerunt ad nos, atque dixerũt
Bona eſt terra, quam dominus deus no
ſter daturus eſt nobis. ¶Et noluiſtis a-
ſcendere, ſed increduli ad ſermonẽ do
mini dei noſtri murmuraſtis in taber-
naculis veſtris, atque dixiſtis, Odit nos
dominus, & idcirco edúxit nos de ter
ra AEgypti, vt traderet nos in manu
[e] diſſolue runt Amorrhæi, atque deleret. Quo aſcende
mus? (nuntii [e] terruerunt) cor noſtrum di

centes, Maxima multitudo eſt, & no-
bis ſtatura procerior: vrbes magnæ, &
ad cælum vſque munitæ, filios Enacim
vidimus ibi. Et dixi vobis, Nolite me-
tuere, nec timeatis eos: dominus deus
qui ductor eſt veſter, pro vobis ipſe pu
gnabit, ſicut fecit in AEgypto cunctis
vidẽtibus, & in ſolitudine ipſi vidiſtis.
Portauit te dominus deus tuus, vt ſo-
let homo geſtare paruulum filium ſuũ,
in omni via per quam ambulaſtis, do-
nec veniretis ad locũ iſtum. Et nec ſic
quidẽ credidiſtis domino deo veſtro, [e] ex
qui præceſſit vos in via, & ([e] metatus eſt) uit
locum in quo tentoria figere debere-

Exo.13.d. tis, ‖nocte oſtẽdens vobis iter per ignẽ,
Num.14.d & die per columnã nubis. ¶‖Cũq; au-
diſſet dominus vocem ſermonum ve-
ſtrorum, iratus iurauit & ait, Non vide
bit quiſpiã de hominibus generationis
huius peſſimæ terram bonam, quã ſub
iuramento pollicitus ſum patribus ve-
ſtris: præter Caleb filium Iephone. ipſe
enim videbit eam, & ipſi dabo terram
quam calcauit, & filiis eius, quia ſecu
E tus eſt dominum. (Nec miranda indi-
gnatio in populum, cum mihi quoque
iratus dominus propter vos dixerit,
Num.20.b ‖Nec tu ingredieris illuc: ſed Ioſue fi-
lius Nun miniſter tuus, ipſe intrabit ꝓ
te. hũc exhortare & robora, & ipſe ſor
te terram diuidet Iſraeli.) Paruuli veſtri

de quibus dixiſtis ꝙ captiui ducerẽtur,
& filii qui hodie boni ac mali ignorãt
diſtantiã, ipſi ingredientur: & ipſis dabo
terrã, & poſſidebunt eam. Vos autẽ re
uertimini, & abite in ſolitudinem per
viam maris rubri. ¶‖Et reſpondiſtis mi Nu f.
hi, peccauimus domino: aſcẽdemus &
pugnabimus, ſicut præcepit dominus
deus noſter. Cumq; inſtructi armis per
geretis in mõtẽ, ait mihi dominus. Dic
ad eos, Nolite aſcendere, neq; pugne-
tis, non enim ſum vobiſcum: ne cada-
tis corã inimicis veſtris. Locutus ſum, G
& non audiſtis, ſed aduerſantes impe
rio domini, & tumẽtes ſuperbia aſcẽdi
ſtis in montẽ. Itaq; egreſſus Amorrhæus
qui habitabat in mõtibus, & obuia ve-

niens perſecutus eſt vos, ſicut ſolent apes perſequi: &ᵉcecidit⁾ de Seir vſque Horma. Cùmq; reuerſi ploraretis corã domino, non audiuit vos, nec voci veſtræ voluit acquieſcere. Sediſtis ergo in Cadeſ-barne multo tempore.

CAP. II.

Præcipitur populo emere cibos & aquam à filiis Eſau. Ne contra Moabitas & Ammon prælietur. Benedictio & prouidentia dei pro Iſraelitis. Poſſeſſio filiorũ Lot. Emim. Horrhæi. Zomzommim. Heuæi à Cappadocibus victi. Sehon vincitur.

A Profectiq; inde venimus in ſolitudinem, quæ ducit ad mare rubrũ ſicut mihi dixerat dominus: & circuiuimus mõtem Seir longo tempore. Dixitque dominus ad me, Sufficit vobis circuire montẽ iſtum: ite contra aquilonẽ, & populo pcipe dicens, Tranſibitis per terminos fratrũ veſtrorum filiorum Eſau, qui habitant in Seir, & timebunt vos. Videte ergo diligenter ne moueamini contra eos. neque enim dabo vobis de terra eorum quantum poteſt vnius pedis calcare veſtigium: quia in poſſeſſionem Eſau dedi mõtem ſeir. Cibos emetis ab eis pecunia, & comedetis: aquam emptam haurietis, & bibetis. Dominus deus tuus: benedixit tibi in omni opere manuum tuarum: nouit
B iter tuum quomodo tranſieris ſolitudinẽ hãc magnã per quadraginta annos, habitans tecum dominus deus tuus, & nihil tibi defuit. ¶Cumq; tranſiſſemus fratres noſtros filios Eſau, qui habitabant in Seir, per viam campeſtrem de Elath, & de Aſiongaber, venimus ad iter quod ducit in deſertũ Moab. Dixitque dominus ad me, Non pugnes cõtra Moabitas, nec ineas aduerſus eos præliũ: non enim dabo tibi quicquã de terra eorũ, quia filiis Lot tradidi Ar in poſſeſſionẽ. Emim primi fuerunt habitatores eius, populus magnus, & validus, & tam excelſus vt de Enacim ſtirpe quaſi gigantes crederẽtur, & eſſent ſimiles filiorũ Enacim. Denique Moabitæ appellant eos Emim. In Seir autem
C prius habitauerũt Horrhæi: quibus expulſis atque deletis habitauerunt filii Eſau, ſicut fecit Iſrael in terra poſſeſſionis ſuę, quã dedit illi dominus. ¶Surgẽtes ergo vt tranſiremus torrentẽ Zared venimus ad eum. Tempus autem quo ambulauimus de Cadeſ-barne vſq; ad tranſitum torrentis zared, triginta & octo annorum fuit: donec conſumeretur omnis generatio hominũ bellatorũ de caſtris, ſicut iurauerat dominus cuius manus fuit aduerſum eos, vt interirent de caſtrorum medio. ¶Poſtquam autem vniuerſi ceciderũt pugnatores, locutus eſt dominus ad me, dicens, Tu tranſibis hodie terminos Moab vrbem nomine Ar: & accedens in vicina filio- D
rum Ammon, caue ne pugnes contra ᵃlitiges
eos, necᵃmouearis ad prælium⁾, non e- cum eis.
nim dabo tibi de terra filiorum Ammõ quia filiis Lot dedi eam in poſſeſſionẽ, Terra gigantum reputata eſt: & in ipſa olim habitauerunt gigantes, quos Ammonitæ vocant zomzommim, populus magnus, *& proceræ longitudinis, ſicut Enacim: quos deleuit dominus à *& mul-
facie eorum: & fecit illos habitare pro tus.
eis, ſicut fecerat filiis Eſau, qui habitant in Seir, delens Horrhæos, & terram eorum illis tradens, quam poſſident vſq; in præſens. Heuæos quoque qui habitabant in Haſerim vſque Gazam, Cappa- E
doces expulerunt: qui egreſſi de Cappadocia deleuerunt eos, & habitauerunt pro illis. Surgite & tranſite torrentem Arnon: ecce tradidi in manu tua Sehõ regem Heſebon Amorrhæorum, & terram eius incipe poſſidere, & committe aduerſus eum prælium. Hodie incipiam mittere terrorem atque formidinem tuam in populos qui habitãt ſub omni cælo: vt audito nomine tuo paueant, ᵃtimeãt à
&ᵃin morem parturientium contremi- facie tua
ſcant, & dolore teneantur⁾. ¶Miſi ergo Num. 21.
nũtios de ſolitudine Cademoth ad Se- a.
hon regem Heſebon verbis pacificis, dicens, Tranſibimus per terram tuam, publica gradiemur via, nõ declinabimus F
neque ad dextram, neq; ad ſiniſtram. Alimenta pretio vende nobis, vt veſcamur: aquam pecunia tribue, & ſic bibemus. Tãtum eſt vt nobis concedas tranſitum, ſicut fecerunt filii Eſau, qui habitant in Seir, & Moabitæ qui morantur in Ar: donec veniamus ad Iordanem, & tranſeamus ad terrã quã dominus deus noſter daturus eſt nobis. Noluitq; Sehon rex Heſebõ dare nobis

tranſitum : quia indurauerat dominus
deus tuus ſpiritum eius, & obfirmaue-
rat cor illius,*ita vt traderetur˒in ma-
*vt daret nus tuas, ſicut nunc vides. Dixitq́ do-
Amos,2,e minus ad me, ||Ecce cœpi tibi tradere
Sehon & terram eius, incipe poſſidere
eam. Egreſſuſque eſt Sehon obuiam no.
bis cum omni populo ſuo ad prælium
in Iaſa. Et tradidit eum dominus deus
G noſter nobis : percuſſimuſque eum cū
filiis ſuis & omni populo ſuo. Cunctaſ
que vrbes in tempore illo cepimus,in-
terfectis habitatoribus earum, viris ac
mulieribus & paruulis. nō reliquemus
in eis quicquam.Abſque iumentis,quæ
in partem venere prædantium: & ſpo-
liis vrbium , quas cepimus ab Aroer,
quæ eſt ſuper ripam torrentis Arnon,
& oppido quod in valle ſitum eſt , vſq́
Galaad. Non fuit vicus & ciuitas quæ
noſtras effugeret manus:omnes tradi-
dit dominus deus noſter nobis. Abſq́
terra filiorum Ammon , ad quam non
acceſſimus:& cunctis quę adiacent tor
renti Ieboc,& vrbibus montanis, vni-
uerſiſque locis,á quibus nos prohibuit
dominus deus noſter.

CAP. III.

Og occiditur. Hermon mons. Poſ-
ſeſſio Ruben, &c. Baſſan. Rubenitæ &
Gaaditę deducturi fratres in terrā pro-
miſſam . Ioſue dux. Orans Moyſes ob
infidelitatem non exauditur. Terra ei
oſtenditur.

A Inf,29 b, nume, 21,g. ITaque conuerſi aſcendimus per iter
Baſan : egreſſuſque eſt Og rex Baſan
in occurſum nobis cum populo ſuo
ad bellandum in Edrai. Dixitque do
*tradā eū Nume,11 e minus ad me, Ne timeas eum, quia in
manu tua*traditus eſt˒cū omni populo
ac terra ſua: facieſq́ ei||ſicut feciſti Se-
Nume,21 g hō regi Amorrhæorū, qui habitauit in
Heſebō. ||Tradidit ergo dominus deus
noſter in manibus noſtris etiā Og regē
Baſan, & vniuerſum populū eius:per-
cuſſimuſque eos vſq́ ad internecionē,
vaſtātes cunctas ciuitates illius vno tē
pore.non fuit oppidū quod nos effuge
ret:ſexaginta vrbes,& omnem regionē
Argob regni Og in Baſan. Cunctæ vr-
bes erant munitæ muris altiſſimis, por
tiſque & vectibus,abſque oppidis innu
meris quę non habebant muros.Et de-
leuimus eos,ſicut feceramus Sehon re.
gi Heſebon,diſperdentes omnem ciui-
tatem, viroſque ac mulieres & paruu-
los : iumenta autem & ſpolia vrbium B
diripuimus.Tulimuſque illo in tempo-
re terram de manu duorum regum A-
morrhæorum,qui erant trans Iordanē:
á torrente Arnon vſque ad montē Her
mon, quem Sidonii Sarion vocant , &
Amorrhæi Sanir : omnes ciuitates quæ
ſitæ ſunt in planitie, & vniuerſam ter-
ram Galaad & Baſan vſque ad Selcha,
& Edrai ciuitates regni Og in Baſan.So
lus quippe Og rex Baſan reſtiterat de
ſtirpe gigantum. Et monſtratur lectus
eius ferreus,qui eſt in Rabbath filiorū
Ammon,nouem cubitos habens longi
tudinis,& quatuor latitudinis ad men-
ſuram cubiti virilis manus. ¶Terramq́ Nu
poſſedimus in tempore illo ab Aroer,
quæ eſt ſuper ripam torrentis Arnon,
vſque ad mediam partem montis Ga-
laad : & ciuitates illius dedi Ruben &
Gad.Reliquam autem partem Galaad,
& omnem Baſan regni Og,tradidi me-
diæ tribui Manaſſe , omnem regionem
Argob: cunctaque Baſan vocabatur ter C
ra gigantum.Iair filius Manaſſe poſſedit
omnem regionem Argob vſque ad ter
minos Geſſuri,& Machati. Vocauitque
ex nomine ſuo Baſan, Hauoth Iair , id
eſt Villas Iair,vſque in præſentem diē.
Machir quoque dedi Galaad. Et tribu-
bus Rubē & Gad dedi de terra Galaad
vſque ad torrentem Arnon mediū tor-
rentis & confinium vſque ad torrentē
Ieboc, qui eſt terminus filiorum Am-
mō : & planitiem ſolitudinis atque Ior
danem,& terminos Cenereth vſque ad
mare deſerti , quod eſt ſalſiſſimum ad
radices montis Phaſga˒contra orientē.
¶Præcepique vobis in tempore illo, di
cens , Dominus deus veſter dat vobis
terram hanc in hæreditatem, expediti
præcedite fratres veſtros filios Iſrael
omnes viri robuſti: abſque vxoribus,&
paruulis atque iumentis. Noui enim ꝙ
plura habeatis pecora, & in vrbibus re
manere debebunt , quas tradidi vobis
donec requiem tribuat dominus fratri
bus veſtris ſicut vobis tribuit: & poſſi-
deant ipſi etiam terram quam daturus
eſt eis trans Iordanem:tunc reuertetur
vnuſquiſque in poſſeſſionem ſuam quā D

D dedi vobis.‖ Ioſue quoque in tempore
d. illo præcepi dicens, Oculi tui vide-
runt quæ fecit dominus deus veſter
duobus his regibus: ſic faciet omnibus
regnis ad quæ tranſiturus es. Ne time
as eos: dominus enim deus veſter pu-
gnabit ꝑ vobis. ¶Precatuſque ſum do
minum in tempore illo, dicens, Domi
ne deus tu cœpiſti oſtẽdere ſeruo tuo
magnitudinem tuam, manumq́; fortiſ
ſimam, neque enim eſt alius deus vel
in cælo, vel in terra, qui poſſit facere
opera tua, & cõparari fortitudini tuæ.
Tranſibo igitur, & videbo terram hãc
optimam trans Iordanem, & montem
iſtum egregium, & Libanum.‖Iratuſq́;
& eſt dominus mihi propter vos, nec ex-
audiuit me, ſed dixit mihi, Sufficit ti-
bi, nequaquam vltrà loquaris de hac
re ad me. Aſcende cacumen Phaſgę, &
oculos tuos circunfer ad occidentem,
& aquilonem, auſtrumq́;, & orientem,
& aſpice, nec enim tranſibis Iordanẽ
iſtum. Præcipe Ioſue, & corrobora eũ
atque conforta: quia ipſe præcedet po
pulum iſtum, & diuidet eis terrã quã
viſurus es. Manſimuſque in valle con-
tra phanum Phogor.

CAP. IIII.

Lex ſeruanda. Verbo dei nihil ad-
dendum. Beelphegor. Adhærere deo.
Sapientia. Orationi noſtræ adeſt deus
Filii quid docendi. Imagines non ado
randæ. Hæreditas dei populus Iſrael.
Quærendus deus toto corde. Miſeri-
cors deus. Dei beneficia in Iſraelitas.
Deus noſter ſolus deus. Ciuitates refu
gii. Sion.

ET nunc Iſrael audi præcepta &
a iudicia quæ ego doceo te: vt
faciens ea viuas, & ingredi-
ens poſſideas terram quam do-
minus deus patrum veſtrorum daturꝰ
eſt vobis. ¶Non addetis ad verbum
quod vobis loquor, nec auferetis ex eo
cuſtodite mandata domini dei veſtri
quæ ego præcipio vobis. ¶‖Oculi ve-
.a ſtri viderunt omnia quæ fecit domi-
nus contra Beelphegor, quomodo con
triuerit omnes cultores eius de medio
veſtri. Vos autem qui adhæretis domi
no deo veſtro, viuitis vniuerſi vſque ĩ
præſentem diem. ¶Scitis quod docue-
rim vos præcepta atque iuſtitias, ſicut
mandauit mihi dominus deus meus: precepit
ſic facietis ea in terra quam poſſeſſuri
eſtis, & obſeruabitis, & implebitis ope
re. Hæc eſt enim veſtra ſapientia, & in
tellectus coram populis, vt audientes
vniuerſi præcepta hæc, dicant, En po
pulus ſapiens & intelligens, gens ma-
gna. Nec eſt alia natio tam grandis,
quæ habeat deos appropinquantes ſi-
bi, ſicut dominus deus noſter adeſt cũ-
ctis obſecrationibus noſtris. Quæ eſt
enim alia gens ſic inclyta vt habeat ſtatuta,
ceremonias iuſtaq́; iudicia, & vniuer & infra.
ſam legem, quam ego proponã hodie B
ante oculos veſtros? ¶Cuſtodi igitur te
metipſum, & animam tuam ſolicite.
Ne obliuiſcaris verborum quæ vide-
runt oculi tui, & ne excidant de cor-
de tuo cunctis diebus vitæ tuæ. ¶‖Do Exo, 19. c
cebis ea filios ac nepotes tuos, diẽ in
quo ſtetiſti coram domino deo tuo in
Horeb, quãdo dominus locutus eſt mi
hi, dicens, Congrega ad me populum,
vt audiant ſermones meos, & diſcant quos di-
timere me omni tempore quo viuunt ſcent vt
in terra, doceantque filios ſuos. Et ac- timeant
ceſſiſtis ad radices montis qui ardebat
vſque ad cælum: erantque in eo tene-
bræ, & nubes, & caligo. Locutuſque
eſt dominus ad vos de medio ignis.
Vocem verborum eius audiſtis, & for
mam penitus non vidiſtis. Et oſtendit
vobis pactum ſuum quod præcepit vt
faceretis, & decem verba quę ſcripſit
in duabus tabulis lapideis. Mihiq́; mã
dauit in illo tempore vt docerem vos
ceremonias & iudicia quæ facere de-
beretis in terra quam poſſeſſuri eſtis. C
¶Cuſtodite igitur ſollicitè animas ve-
ſtras. Non vidiſtis aliquam ſimilitudi
nem in die qua locutus eſt vobis do-
minus in Horeb de medio ignis: ne for
te decepti faciatis vobis ſculptam ſi- corrupti
militudinem, aut imaginem maſculi & infra,
vel fœminæ, ſimilitudinem omniũ iu-
mentorum quæ ſunt ſuper terram, vel
auium ſub cælo volantium, atque re-
ptilium quæ mouentur in terra, ſiue pi
ſcium qui ſub terram morantur in a-
quis: ne forte eleuatis oculis ad cælum
videas ſolem & lunam, & omnia aſtra
cæli, & errore deceptꝰ adores ea & co

las,quæ creauit dn̄s deus tuꝰ in miniſterium cūctis gentibus quæ ſub cælo ſunt.¶Vos autem tulit dominus,& eduxit de fornace ferrea Aegypti,vt haberet populū hæreditarium, ſicut eſt
Sup.1.f. in præſenti die.||Iratuſque eſt dominꝰ contra me propter ſermones veſtros, & iurauit vt non tranſirem Iordanem,
in hæreditatē nec ingrederer terram optimam quā daturus eſt vobis.Ecce morior ī hac
D humo,non trāſibo Iordanem: vos trāſibitis & poſſidebitis terram egregiam. ¶Caue nequando obliuiſcaris pacti domini dei tui,quod pepigit tecum:& facias tibi ſculptam ſimilitudinem eorū
Heb.12.g quæ fieri dominus prohibuit: quia||dominus deus tuus ignis cōſumēs eſt,deus æmulator. Si genueritis filios ac nepotes,& morati fueritis in terra,dece
* imaginē,aut ptiq́ feceritis vobis aliquam* ſimilitudinem,patrantes malum coram domino deo veſtro, vt eum ad iracundiam prouocetis:teſtes inuoco hodie cælū & terrā,cito perituros vos eſſe de terra quam tranſito Iordane poſſeſſuri eſtis. non habitabitis in ea longo tempore, ſed delebit vos dominus atque diſperget in omnes gentes, & remanebitis pauci in nationibus ad quas vos ducturus eſt dominus. ibique ſeruietis diis qui hominum manu fabricati ſunt ligno & lapidi,qui non vident,nec audiunt,nec comedunt,nec odorantur. ¶Cumq́ quæſieris ibi dominum deum
E tuum,inuenies eum:ſi tamen toto cor
ᵃania tua Cū fuerit tibi angustia,& de quæſieris,& totaᵃ tribulatione animæ tuæ.Poſtquamᵇte inuenerint omnia quæ prædicta ſunt,nouiſſimo autē tempore reuerteris ad dominum deū tuum,& audies vocem eius.Quia deꝰ miſericors dominus deus tuus eſt, nō dimittet te,nec omnino delebit, neq́ obliuiſcetur pacti ī quo iurauit patribus tuis. ¶Interroga de diebus antiquis,qui fuerūt ante te ex die quo creauit dominus deus hominē ſuper terram,à ſummo cęlo vſque ad ſummum eius,ſi facta eſt aliquando huiuſcemo
magna ᵃauditum di res,aut vnquamᵃcognitumᵇ eſt vt audiret populus vocem dei loquentis de medio ignis,ſicut tu audiſti, & vixiſti.ſi fecit deus vt ingrederetur,& tolleret ſibi gentem de medio nationū per tentationes,ſigna atque portenta,

per pugnam & robuſtam manum: extentumq́ brachiū,& horribiles viſiones iuxta omnia quæ fecit pro vobis dominus deus veſter in AEgypto, videntibus oculis tuis: vt ſcires quoniā dominus ipſe eſt deus*, & non eſt alius præter eum.De cælo te fecit audi- *d
re vocem ſuam vt doceret te: & in terra oſtendit tibi ignem ſuum maximū, F
& audiſti verba illius de medio ignis, quia dilexit patres tuos,& elegit ſemē eorum poſt eos.||Eduxitq́ te præcedēs Ex
in virtute ſua magna ex AEgypto,vt deleret nationes maximas & fortiores te in introitu tuo: & introduceret te, daretque tibi terram earum in poſſeſſionem,ſicut cernis in præſenti die. ¶Scito ergo hodie,& cogitato in corde tuo quòd dominus ipſe eſt deus in cælo ſurſum,& ī terra deorſum,& nō eſt alius. ¶Cuſtodi præcepta eius atq́ mandata quæ ego præcipio tibi:vt bene ſit tibi,& filiis tuis poſt te,& pmaneas multo tēpore ſuper terram, quā dominus deus tuus daturus eſt tibi.
¶||Tūc ſeparauit Moyſes tres ciuitates N
trans Iordanem ad orientalem plagā, vt confugiat ad eas qui occiderit nolēs proximū ſuum, nec ſibi fuerit inimicus ante vnum & alterum diem, G
& ad harum aliquam vrbium poſſit euadere*:||Boſor in ſolitudine quæ ſita *8
eſt in terra campeſtri de tribu Ruben: Io
& Ramod in Galaad,quæ eſt in tribu Gad:& Golan in Baſan,quæ eſt in tribu Manaſſe.¶Iſta eſt lex quam propoſuit Moyſes coram filiis Iſrael, & hæc teſtimonia & ceremoniæ atque iudicia quæ locutus eſt ad filios Iſrael,qn̄ egreſſi ſunt de AEgypto trans Iordanē in valle contra Phanum Phogor in terra Sehon regis Amorrhæi, qui habitauit in Heſebon, quem percuſſit Moyſes.Filii quoque Iſrael egreſſi ex AEgypto poſſederunt terram eius,& terram Og regis Baſan duorum regum Amorrhæorum,qui erant trans Iordanē ad ſolis ortum:ab Aroer quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Arnon,vſque ad montem Sion,qui eſt & Hermon, omnē planitiem trans Iordanem ad orientalem plagam,vſque ad mare ſolitudinis, & vſque ad radices montis Phaſga.

CAP. V.

☞ Diſcenda & faciēda dei præcepta. Mediator Moyſes. Decem præcepta. So lus deus adorandus. Lex terrens conſcientias. Optat deus vt populus præcepta impleat. Verbo dei adhærendū.

VOcauitq; Moyſes omnem Iſrae-
A lem, & dixit ad eum. Audi Iſra-
el* ceremonias⁾ atq; iudicia quæ
ego loquor in auribus veſtris ho
.c die: diſcite ea, & opere complete. ||Do
minus deus noſter pepigit nobiſcum
fœdus in Horeb. Non cum patribus no
ſtris iniit pactum: ſed nobiſcum qui ī
præſentiarum ſumus & viuimus. Facie
ad faciē locutus eſt nobis in mōte de
medio ignis. Ego ſequeſter & medius
fui inter dominum & vos in tempore
illo, vt annuntiarem vobis verba ei9,
.a timuiſtis enim ignem, & non aſcendi-
5.a ſtis in mōtem. Et ait. || Ego dominus de
.b us tuus, qui eduxi te de terra AEgypti
de domo ſeruitutis. Non habebis deos
alienos in conſpectu meo. Non facies
tibi ſculptile, nec ſimilitudinem om-
nium quæ in cęlo ſunt deſuper. & quę
in terra deorſum, & quæ verſantur in
aquis ſub terra. Non adorabis ea, & nō
.a coles: ||Ego enim ſum dominus deus tu
us, deus æmulator, reddens iniquita-
tem patrum ſuper filios in tertiam &
quartam generationem his qui oderūt
B me, & faciens miſericordiam in multa
.b millia diligentibus me, & cuſtodienti
bus præcepta mea. ¶||Non vſurpabis
.c nomen domini dei tui fruſtra: quia nō
.e. erit impunitus, qui ſup re vana nomē
.b eius aſſumpſerit. ¶Obſerua diē ſabba-
thi, vt ſanctificeſ eum ſicut præcepit
tibi dominus deus tuus. Sex diebus o-
peraberis, & facies omnia opera tua.
Septimus dies ſabbathi eſt—id eſt re-
quies⁾ domini dei tui. Non facies in eo
quicquam operis, tu & filius tuus & fi
lia, ſeruus & ancilla, bos & aſinus, & o
mne iumentum tuum, & peregrinus q
eſt intra portas tuas: vt requieſcat ſer
uus tuus & ancilla tua, ſicut & tu. Me-
mento q & ipſe ſerueris in AEgypto,
& eduxerit te inde dominus deus tu9
in manu forti, & brachio extento. Id-
circo præcepit tibi vt obſeruares diē
.c ſabbathi. ¶||Honora patrem tuū & ma-
trem ſicut præcepit tibi dominus de9
tuus, vt longo viuas tempore, & bene
ſit tibi in terra quam dominus deus tu
us daturus eſt tibi. ¶||Nō occides. ¶Ne eccl.3.b
que mœchaberis. ¶Furtum non facies, Mat.15.a.
¶Nec loqueris contra proximum tuū marc.7.b
falſum teſtimonium. ¶||Non concu- Ephe.6.a
piſces vxorem proximi tui. ¶Non do mat.5.c d
mum, non agrum, non ſeruum, non an Rom.7.b
cillam, non bouem, non aſinum, & C
vniuerſa quæ illius ſunt. Hæc verba
locutus eſt dominus ad omnem mul-
titudinem veſtram in monte de me-
dio ignis & nubis, & caliginis voce
magna, nihil addens amplius, & ſcri-
pſit ea in duabus tabulis lapideis quas
tradidit mihi. Vos autem poſtquam au
diſtis vocem de medio tenebrarū, &
montem ardere vidiſtis, acceſſiſtis ad
me omnes principes tribuum & maio
res natu, atque dixiſtis, Ecce oſtendit
nobis dominus deus noſter maieſtatē
& magnitudinem ſuam, vocem enim
eius audiuimus de medio ignis, & pro
bauimus hodie q loquente deo cū ho
mine vixerit homo. Cur ergo morie-
mur, & deuorabit nos ignis hic maxi-
mus? Si enim audierimus vltra vocem
dn̄i dei noſtri, moriemur. Quid eſt om
nis caro, vt audiat vocē dei viuētis, q D
de medio ignis loquitur ſicut nos audi
uimus, & poſſit viuere? Tu magis acce
de, & audi cuncta quæ dixerit dn̄s de
us noſter tibi: loquerisq; ad nos, & nos
audientes faciemus ea. ¶Quod cū au-
diſſet dn̄s, ait ad me, Audiui vocē ver
borū populi huius quæ locuti ſunt ti-
bi: bene omnia ſunt locuti. Quis det
talē eos habere mētem vt timeat me,
& cuſtodiant vniuerſa mandata mea ī
omni tempore, vt bene ſit eis & filiis
eorum in ſempiternum? Vade ergo, &
dic eis, Reuertimini in tentoria veſtra
Tu vero hic ſta mecum, & loquar tibi
omnia mandata⁽mea, & ceremonias at
que iudicia: quæ docebis eos vt faciāt
in terra quā dabo illis in poſſeſſionem
Cuſtodite igitur, & facite ea quæ præ
pit dn̄s deus vobis: nō declinabitis ne
que ad dexteram, neque ad ſiniſtram:
ſed per*viam quam pręcepit domin9 *omnem
deus veſter ambulabitis, vt viuatis, &
bene ſit vobis, & protelentur dies ve-
ſtri in terra poſſeſſionis veſtræ.

CAP. VI.

☞ Expoſitio primi præcepti. Diligen
dus deus, timendus, illi ſeruiendum,
per nomen illius iurandum, non ten-
tādus, præcepta illius filiis inculcāda.

A HAEc ſunt præcepta & ceremo-
niæ atque iudicia, quæ manda-
uit dominus deus veſter vt do-
cerem vos, vt faciatis ea in ter-
ra ad quam tranſgredimini poſſidēdā,
Vt timeas dominū deum tuū, & cuſto
dias omnia mandata & præcepta eius,
quæ ego præcipio tibi & filiis ac nepo
tibus tuis cunctis diebus vitæ tuæ, vt
prolongentur dies tui. Audi Iſrael &
obſerua vt facias: & bene ſit tibi, &
valde, multipliceris amplius, ſicut pollicitus
eſt dominus deus patrum tuorum ti-
bi terram lacte & melle manantem.
Mat,22.d ¶‖Audi Iſrael, dominus deus noſter, do
Marc,12,c minus vnus eſt. Et diliges dominū de-
Luc,10, e um tuum ex toto corde tuo, & ex to-
ta aīa tua, & ex tota fortitudine tua.
Infr.11.c. ‖Eruntque verba hæc quæ ego præci-
Facues .i. pio tibi hodie, in corde tuo: & narra-
diligēter bis ea filiis tuis, & meditaberis ſedens
īculcabis in domo tua. & ambulans in itinere,
B dormiens, atque conſurgens. Et liga-
in fron- bis ea quaſi ſignum in manu tua, erūt-
talia que & mouebuntur inter oculos tuos
ſcribeſq; ea in limine & oſtiis domus
tuæ. ¶Cūque introduxerit te dominus
deus tuus in terrā pro qua iurauit pa-
tribus tuis Abraham, Iſaac, & Iacob: &
dederit tibi ciuitates magnas & opti-
mas quas non ædificaſti, domos ple-
impleui nas cunctarum opum quas non extru
ſti, xiſti, ciſternas quas non fodiſti, vine-
ta & olueta quæ non plantaſti, & co-
mederis, & ſaturatus fueris: caue dili-
genter ne obliuiſcaris domini qui edu
xit te de terra AEgypti, de domo ſerui
Mat,4. b, tutis. ¶‖Dominū deum tuum timebis
luc,4.b & illi ſoli ſerues, ac per nomen illius
iurabis. ¶Non ibitis poſt deos alienos
cunctarum gentium, quæ in circui-
C tu veſtro ſunt: quoniā deus æmulator
dominus deus tuus in medio tui: ne
quando iraſcatur furor domini dei tui
cōtra te, & auferat te de ſuperficie ter
Mat,4,b, ræ. ¶‖Non tentabis dominum deū tu-
luc,4.b, um, ſicut tentaſti in loco tentationis.
nūe,21,b, ¶Cuſtodi præcepta domini dei tui, ac
teſtimonia & ceremonias, quas præce
pit tibi: & fac quod placitū eſt & bo- r
num in conſpectu domini, vt bene ſit
tibi: & īgreſſus poſſideas terram opti
mam, de qua iurauit dominus patribus
tuis, vt deleret omnes inimicos tuos
coram te, ſicut locutus eſt. ¶Cum in-
terrogauerit te filius tuus cras, dicēs,
Quid ſibi volunt teſtimonia hæc, & ce
remoniæ, atque iudicia, quæ præcepit
dominus deus noſter vobis? dices ei.
Serui eramus Pharaonis in AEgypto, D
& eduxit nos dominus de AEgypto in
manu forti: fecitque ſigna atque prodi
gia magna & peſſima in AEgypto con
tra Pharaonem, & omnem domum il-
lius in cōſpectu noſtro, & eduxit nos
inde, vt ītroductis daret terram ſuper
qua iurauit patribus noſtris. Præcepit-
q; nobis dominus vt faciamus omnia
legitima hæc, & timeamus dominum ſt
deum noſtrum, vt bene ſit nobis cun- &
ctis diebus vitæ noſtræ ſicut eſt ho- m
die. Eritque noſtri miſericors, ſi cuſto n
dierimus & fecerimus omnia præce- ſti
pta eius coram domino deo noſtro, ſi
cut mandauit nobis.

CAP. VII.

☞ Cum gentibus fœdus non ineun-
dum. Statuæ. Sanctus & electus popu-
lus Iſrael. Iuramentum & miſericordia
dei. Diligit, & benedicit deus ſeruan-
tes præcepta. Sterilis. Morbi. Idolola-
træ occidendi. Scandalum. Dei opera.
Gentes quare paulatim interficiendæ.
Imagines.

CVm vero introduxerit te domi A
nus deus tuus in terram quam In
poſſeſſurus īgredieris, & deleue
rit gentes multas coram te, He-
thæū & Gergezæum & Amorrhæum,
Chananæum & Pherezæum & Heuæū
& Iebuſæum, ſeptem gentes multo ma
ioris numeri quām tu es, & robuſtio-
res te: tradideritq; eas dominus deus
tuus tibi, percuties eas vſque ad inter
necionem. ‖Non inibis cum eis fœdus Ex
nec miſereberis earum, neque ſociabis 24
cum eis coniugia. Filiam tuam non da
bis filio eius, nec filiam illius accipies
filio tuo: quia ſeducet filium tuum ne
ſequatur me, & vt magis ſeruiat diis a
lienis. iraſceturque furor domini, &
delebit te cito. Quin potius hæc facie
tis eis. Aras eorum ſubuertite. & cōfrin

gite ſtatuas, lucosq́ ſuccidite, & ſcul-
4.a ptilia comburite. ¶||Quia populus ſan-
d. ctus es domino deo tuo. Te elegit do-
minus deus tuus, vt ſis ei populus pe-
culiaris=de)cunctis populis qui ſunt ſu
B per terram. Non quia cunctas gentes
la- numero vincebatis,=vobis iunctus eſt)
vo dominus, & elegit vos, cum omnibus
ſitis populis pauciores: ſed quia dilexit
vos dominus, & cuſtodiuit iuramentū
quod iurauit patribus veſtris. Eduxitq́
vos in manu forti, & redemit de do-
mo ſeruitutis, de manu Pharaonis re-
gis AEgypti. Et ſcies quia dominus de-
us tuus, ipſe eſt deus fortis & fidelis,
cuſtodiens pactum & miſericordiam
diligentibus ſe, & his qui cuſtodiunt
pręcepta eius in mille generationes: &
reddens odientibus ſe ſtatim, ita vt
diſperdat eos, & vltra non differat. pro
ciē tinus eis reſtituens = quod merentur).
1. ¶Cuſtodi ergo præcepta & ceremo-
nias atq; iudicia quæ ego mando tibi
hodie vt facias ea. Si poſtquam audie-
ris hæc iudicia, cuſtodieris ea & fece-
ris, cuſtodiet & dominus deus tuus pa
C ctum tibi & miſericordiam quam iura
uit patribus tuis: & diliget te, ac mul-
tiplicabit, benedicetq́ fructui ventris
tui, & fructui terræ tuæ, frumento tuo
atque vindemiæ, oleo, & armentis, gre
gibus ouium tuarum ſuper terram, pro
qua iurauit patribus tuis vt daret eam
tibi. Benedictus eris inter omnes po-
23.d pulos.||Non erit apud te ſterilis vtriuſ-
que ſexus, tam in hominibus q̃ in gre-
gibus tuis. Auferet dominus à te omnē
languorem: & infirmitates AEgypti peſ
ſimas quas nouiſti, non inferet tibi, ſed
cunctis hoſtibus tuis. ¶Deuorabis om-
nes populos quos dominus deus tuus
daturus eſt tibi. Non parcet eis oculus
tuus, nec ſeruies diis eorum, ne ſint in
ruinam tui. Si dixeris in corde tuo, Plu
res ſunt gentes iſtæ q̃ ego, quomodo
potero delere eas? Noli metuere, ſed
recordare quæ fecerit dominus deus
tuus Pharaoni & cunctis AEgyptiis pla
gas maximas quas viderunt oculi tui,
& ſigna atque portenta, manúmque
robuſtam, & extentum brachium vt e-
duceret te dominus deus tuus. ſic fa-
ciet cunctis populis quos metuis. Inſu-
per & crabrones mittet dominus deus
tuus in eos, donec deleat omnes atque
diſperdat qui te fugerint, & latêre po D
tuerint. || Non timebis eos, quia domi Exo. 23.c.
nus deus tuus in medio tui eſt, deus 33.a. ioſu.
magnus & terribilis: ipſe conſumet 24.c.
nationes has in conſpectu tuo paula-
tim atque per partes. Non poteris eas
delere pariter: ne fortè multiplicentur
cōtra te beſtiæ terræ. Dabitq́ eos do
minus deus tuus in conſpectu tuo: &
interficiet illos donec penitus delean
tur. Tradétque reges eorum in manus
tuas, & diſperdes nomina eorum ſub
cælo: nullus poterit reſiſtere tibi, do-
nec conteras eos.||Sculptilia = eorum) 2. Mac. 12.
igne combures: non concupiſces ar- g.
gentum & aurum de quibus facta ſunt, =deorū ip
neque aſſumes ex eis tibi quicquam, ſorum
ne offendas, propterea quia abomi-
natio eſt domini dei tui. Nec infe-
res quippiam ex idolo in domum tu-
am, ne fias = anathema), ſicut & il- =. i. in ni-
lud eſt. Quaſi ſpurcitiam deteſtabe- hilum re
ris, & velut inquinamentum ac ſor- digaris.
des abominationi habebis, quia ana-
thema eſt.

CAP. VIII.

☞ Affligit & tentat fidem noſtram deus. Verbo dei viuimus. Erudit nos deus. Terra promiſsionis. Gratiæ deo agendæ. Diuitiæ ſeruantibus præcepta. Miſericordiæ dei omnia tribuenda, non noſtris viribus.

Omne mandatum quod ego præci
pio tibi hodie caue diligēter vt A
facias: vt poſsitis viuere, & mul
tiplicemini, ingreſsique poſsi-
deatis terram, pro qua iurauit domi-
nus patribus veſtris. Et recordaberis
cuncti itineris per quod adduxit te do
minus deus tuus * quadraginta annis *iam
per deſertum, vt affligeret te, atque ten
taret, & nota fierent quæ in tuo ani-
mo verſabantur, vtrū cuſtodires man-
data illius, an non. Afflixit te penuria,
& dedit tibi cibum manna, quod igno
rabas tu & patres tui: vt oſtenderet ti
bi quòd||non in ſolo pane viuat homo,
ſed in omni verbo quod egreditur de Mat. 4.a.
ore domini. Veſtimentum tuum quo luc. 4. a.
operiebaris, nequaquam vetuſtate de- B
fecit, & pes tuus non eſt ſubtritus en
quadrageſimus annus eſt:||Vt recogites Infr. 26.a
in corde tuo quia ſicut erudit filium

homo, ſic dominus deus tuus erudiuit te, vt cuſtodias mandata domini dei tui, & ambules in viis eius, & timeas eum. ¶Dominus enim deus tuus introducet te in terram bonam, terram riuorum, aquarumq́, & fontium: in cuius campis & montibus erumpunt fluuiorum abyſsi, terram frumenti, hordei, ac vinearum, in qua ficus & mala granata & olíueta naſcuntur, terram olei, ac mellis: ᵃvbi abſque vlla penuria comedes panem tuum, &ᵃrerum omnium abundantia perfrueris’: cuius lapides ferrum ſunt, & de montibus eius æris metalla fodiuntur: vt cum comederis, & ſatiatus fueris, benedicas domino deo tuo pro terra optima quam dedit tibi.

ᵃnō egebis aliquo ī ea:

C

Obſerua & caue nequando obliuiſcaris domini dei tui, & negligas mandata eius atque iudicia & ceremonias quas ego præcipio tibi hodie: ne poſtquam comederis & ſatiatus fueris, domos pulchras ædificaueris, & habitaueris in eis, habueriſq́ue armenta boum, & ouium greges, argenti & auri, cunctarúmque rerum copiam, eleuetur cor tuum, & non reminiſcaris dñi dei tui, qui eduxit te de terra AEgypti, de domo ſeruitutis: & ductor tuus fuit in ſolitudine magna atque terribili, in qua erat ſerpens flatu adurens, & ſcorpio ac dipſas, & nullæ omnino aquæ: || qui eduxit riuos de petra duriſsima, || & cibauit te manna in ſolitudine, quod neſcierunt patres tui.

Nũe.20.b 21.b. Exo.17.a. 16.d.

D

Et poſtquam afflixit ac probauit te, ad extremum miſertus eſt tui, ne diceres in corde tuo, Fortitudo mea, & robur manus meæ hæc mihi omnia præſtiterunt. Sed recorderis domini dei tui, quod ipſe vires tibi præbuerit, vt impleret pactum ſuum, ſuper quo iurauit patribus tuis, ſicut præſens indicat dies. Sinautem oblitus domini dei tui, ſecutus fueris deos alienos, colueriſque illos & adoraueris: ecce nunc prædico tibi ꝙ omnino diſpereas. Sicut gentes quas deleuit dominus in introitu tuo, ita & vos peribitis, ſi inobedientes fueritis voci domini dei veſtri.

CAP. IX.

¶ Non propter iuſtitiam & æquitatem noſtram tribuit aliquid homini deus. Peccatores. Duæ tabulæ. Vitulus aureus. Oratio Moyſi cum ieiunio. Sepulchra concupiſcentiæ. Infidelitas. Oratio Moyſi in fide promiſſionum.

A

Audi Iſrael, Tu tranſgredieris hodie Iordanem, vt poſsideas nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes, & ad cælum vſque muratas, populum magnum atque ſublimem, filios Enacim quos ipſe vidiſti & audiſti, quibus nullus poteſt ex aduerſo reſiſtere. Scies ergo hodie quòd dominus deus tuus ipſe tranſibit ante te ignis deuorans atque conſumens, qui conterat eos & deleat atq́ ᵇdiſperdat’ ante faciem tuam velociter, ſicut locutus eſt tibi. Ne dicas in corde tuo cum deleuerit eos dominus deus tuus in conſpectu tuo, Propter iuſtitiam meam introduxit me dominus vt terram hanc poſsiderem, cum propter impietates ſuas iſtæ deletæ ſint nationes. Neque enim propter iuſtitias tuas, &ᶜæquitatem’ cordis tui ingredieris vt poſsideas terras earum: ſed quia illæ egerunt impie, introeũte te deletæ ſunt: & vt compleret verbum ſuum dominus, quod ſub iuramẽto pollicitus eſt patribus tuis Abrahã, Iſaac & Iacob. Scito ergo quòd non propter iuſtitias tuas dominus deus tuus dederit tibi terram hãc optimam in poſſeſsionẽ, cum duriſsimæ ceruicis ſis populus.

ᵇexp & pe cos

ᶜrecti nem

B

¶Memento & ne obliuiſcaris quomodo ad iracundiam prouocaueris dominum deum tuum in ſolitudine: ex eo die quo egreſſus es ex AEgypto vſque ad locum iſtum ſemper aduerſum dominum contendiſti. ¶||Nam & in Horeb prouocaſti eum, & iratus delere te voluit, quando aſcẽdi in montem, vt acciperem tabulas lapideas pacti quod pepigit vobiſcũ dominus: & perſeueraui in monte quadraginta diebus ac noctibus, panem non comedens, & aquam non bibens. Deditque mihi dominus duas tabulas lapideas ſcriptas digito dei, & continentes omnia verba quæ vobis locutus eſt in monte de medio ignis, quando concio populi congregata eſt. Cúq́

Exo. 31.32.

transiſſent quadraginta dies, & toti-
dem noctes, dedit mihi dominus duas
tabulas lapideas, tabulas fœderis, di-
xitque mihi, Surge, & deſcende hinc
cito: quia populus tuus quem eduxi-
ſti de AEgypto, deſeruerunt velociter
i viam, quam demonſtraſti eis. fecerūtq́
ſibi conflatile. Rurſumq́ ait dominus
ad me, Cerno quòd populus iſte duræ
ceruicis ſit: dimitte me, vt conteram
eum, & deleam nomen eius de ſub cæ
lo, & conſtituam te ſuper gentem quæ
hac maior & fortior ſit. ¶Cumque de
monte ardente deſcenderem, & duas
tabulas fœderis vtraque tenerem ma-
C nu, vidiſſemq́ vos peccaſſe domino
deo veſtro, & feciſſe vobis vitulum cō
flatilem, ac deſeruiſſe velociter viam
eius quam vobis oſtenderat: proieci
tabulas de manibus meis, confregique
eas in conſpectu veſtro. Et procidi an-
te dominum ſicut prius, quadraginta
diebus & noctibus panem non come-
dens, & aquam non bibens, propter
omnia peccata veſtra quæ geſsiſtis cō
tra dominum, & eum ad iracundiam
prouocaſtis. timui enim indignatio-
nem & iram illius, qua aduerſum vos
concitatus, delere vos voluit. Et exau-
diuit me dominus etiam hac vice.
¶Aduerſum Aaron quoque vehemen-
ter iratus, voluit eum conterere, & pro
illo ſimiliter deprecatus ſum. Pecca-
D tum autem veſtrum quod feceratis, id
eſt vitulum, arripiens, igne combuſsi,
& in fruſta comminuens, omninóque
.a in puluerē redigens, proieci in torren-
a. tem qui de monte deſcendit. ¶||In in-
cendio quoque, & in tentatione, & in
Sepulchris concupiſcentiæ prouoca-
ſtis dominum: & quando miſit vos de
Cades-barne, dicens, Aſcendite, &
poſsidete terram quam dedi vobis, &
contempſiſtis imperium domini dei ve
ſtri, & non credidiſtis ei: neque vo-
cem eius audire voluiſtis, ſed ſemper
fuiſtis rebelles à die qua noſſe vos cœ
pi. Et iacui coram domino quadragin-
ta diebus ac noctibus, quibus eū ſup-
pliciter deprecabar, ne deleret vos vt
fuerat cōminatus: & orās dixi, Domine
deus, ne diſperdas populum tuum, &
hæreditatem tuam, quam redemiſti in
magnitudine tua, quos eduxiſti de AE-
gypto in manu forti. Recordare ſeruo-
rum tuorum Abraham, Iſaac, & Iacob,
Ne aſpicias duritiam populi huius, &
impietatem atque peccatum: ne for-
te dicant habitatores terræ, de qua
eduxiſti nos, Non poterat dominus
introducere eos in terram quam pol-
licitus eſt eis, & oderat illos: idcirco
eduxit, vt interficeret eos in ſolitu-
dine. qui ſunt populus tuus & hære-
ditas tua, quos eduxiſti in fortitudi-
ne tua magna, & in brachio tuo ex-
tento.

CAP. X.

Inſtauratio tabularum. Tribus Le-
ui. Timendus deus, diligendus, illi ſer
uiendum. Bonitas. Amor. Electio dei.
Circūciſio cordis. Timor dei. Iuramen
tum. Laus noſtra, deus.

IN tempore illo dixit dominus A
ad me, Dola tibi duas tabulas la Exo.34.a.
pideas: ſicut priores fuerunt, &
aſcende ad me in montem: fa-
cieſque arcam ligneam, & ſcribam in
tabulis verba quæ fuerunt in his quas
antè confregiſti, ponesq́ ea in arca. Fe
ci igitur arcam de lignis ſetim. Cumq́
dolaſſem duas tabulas lapideas inſtar
priorum, aſcendi in montem, habens
eas in manibus. Scripſitq́ in tabulis iux
ta id quod prius ſcripſerat, verba de-
cem, quæ locutus eſt dominus ad vos
in monte de medio ignis, quando po-
pulus congregatus eſt, & dedit eas mi
hi. Reuerſuſque de monte, deſcendi,
& poſui tabulas in arcam quam fece-
ram, quæ hucuſque ibi ſunt, ſicut mihi B
præcepit dominus. ¶||Filii autem Iſ- Nūe.33.d
rael mouerunt caſtra ex Beroth fi-
liorum Iacan in Moſera. || vbi Aa- Nūe.20.
ron mortuus & ſepultus eſt, pro quo ſa d.
cerdotio functus eſt Eleazar filius e-
ius. ¶Inde venerunt in Gadgad: de
quo loco profecti, caſtrametati ſunt in
Ietabatha, in terra aquarum atque tor
rentium. ¶Eo tempore ſeparauit tri-
bum Leui, vt portaret arcam fœderis
domini, & ſtaret coram eo in miniſte
rio, ac benediceret in nomine illius
vſque in præſentem diem. Quam ob
rem non habuit Leui partem, neque
poſſeſsionē cū fratribus ſuis: quia ipſe
dominus poſſeſsio eius eſt, ſicut pro-

C misit ei dominus deus tuus. ¶Ego autem ſteti in monte ſicut prius, quadraginta diebus ac noctibus, exaudiuitq́ me dominus etiā hac vice, & te perdere noluit. Dixitq́ mihi, Vade, & præcede populum, vt ingrediatur, & poßideat terram quam iuraui patribus eorum vt traderem eis. ¶Et nunc Iſrael quid dominus deus tuus petit à te, niſi vt timeas dominū deū tuū, & ambules in viis eius, & diligas eū, ac ſeruias domino deo tuo in toto corde tuo, & in tota anima tua: cuſtodiasq́ madata domini, & ceremonias eius quas ego hodie præcipio tibi, vt bene ſit tibi? En domini dei tui cælum eſt, & cęlum cæli, terra & omnia quæ in ea ſunt: & ªtamen patribus tuis cōglutinatus eſt dominus, & amauit eos, elegitq́ ſemē eorum poſt eos, id eſt vos, de cunctis gentibus, ſicut hodie cōprobatur. ¶Circuncidite igitur præputium cordis

ªtantūmodo in prībus tuis cōplacuit ſibi

D veſtri, & ceruicem veſtram ne induretis amplius: quia dominus deus veſter ipſe eſt deus deorum, & dominus dominantium, deus magnus, & potens, & terribilis, ‖qui perſonam non accipit, nec munera. Facit iudiciū pupillo & viduæ, amat peregrinum, & dat ei victum & veſtitū. & vos ergo amate peregrinos, quia & ipſi fuiſtis aduenæ in terra AEgypti. ‖Dominum deum tuū timebis, & ei ſoli ſeruies: ipſi adhærebis, iurabisq́ in nomine illius. Ipſe eſt laus tua, & deus tuus, qui fecit tibi hæc magnalia & terribilia quæ viderunt oculi tui. ‖In ſeptuaginta animabus deſcenderunt patres tui in AEgyptum: & ecce nunc multiplicauit te dominus deus tuus ſicut aſtra cæli.

2.Par.19 c
iob.34. b
ſapiē.6. b
eccli.35 b
roma.2.b
gala.2. b.
Supr.6.c.
matt.4.b
luc.4.b.
Gen.46 c

CAP. XI.

Amandus deus. Opera dei erga Iſraelē. Terra promißionis. Oculi dei. Seruiendū deo. Abundantia temporalium. Idololatria. Verbo dei attendendum. Filii docendi verbū dei. Benedictio., & maledictio. Garizim, Hebal.

A AMa itaq́ dominum deum tuum, & obſerua præcepta eius & ceremonias, iudicia atq́ mādata omni tēpore. Cognoſcite hodie quæ ignorant filii veſtri qui non viderunt diſciplinam domini dei veſtri, magnalia eius & robuſtam manum, extentumq́ brachium, ſigna & opera quæ fecit in medio AEgypti Pharaoni regi, & vniuerſæ terræ eius, omnique exercitui AEgyptiorum, & equis ac curribus: quomodo operuerint eos aquæ maris rubri, cum vos perſequerentur, & deleuerit eos dominus vſque in præſentem diem: vobiſque quæ fecerit in ſolitudine, donec veniretis ad hunc locum: & ‖ Dathan atque Abiron filiis Eliab, qui fuit filius Ruben: quos aperto ore ſuo terra abſorbuit cum domibus & tabernaculis, & vniuerſa ſubſtantia eorum, quam habebant in medio Iſraelis. ¶Oculi veſtri viderunt B

Nū

omnia opera domini magna quę fecit, vt cuſtodiatis vniuerſa mandata illius, quæ ego hodie præcipio vobis: *& poßitis introire, & poßidere terram ad quam ingredimini, multoq́ in ea viuatis tempore: quam ſub iuramento pollicitus eſt dominus patribus veſtris, & ſemini eorum, lacte & melle manantem. ¶Terra enim ad quam ingredieris poßidendam, non eſt ſicut terra AEgypti de qua exiſti, vbi iacto ſemine in hortorum morem aquæ ducuntur irriguæ: ſed montuoſa eſt, & campeſtris, de cælo expectans pluuias, quam dominus deus tuus ſemper inuiſit, & oculi illius in ea ſunt à principio anni vſque ad finem eius. ¶Si ergo obedieritis mandatis meis, quæ ego hodie præcipio vobis, vt diligatis dominum deum veſtrum, & ſeruiatis ei in toto corde veſtro, & in tota anima veſtra: dabit pluuiam terræ veſtræ *ªtēporaneam & ſerotinam, vt colligatis frumentum, & vinum, & oleum, fœnumq́ ex agris ad paſcenda iumenta, & vt ipſi comedatis ac ſaturemini. C

*vt rem

*te re ſ ªma nan

¶Cauete ne forte decipiatur cor veſtrum, & recedatis à domino, ſeruiatiſque diis alienis, & adoretis eos: iratusq́ dominus claudat cælum, & pluuiæ non deſcendant, nec terra det germen ſuum, pereatisq́ velociter de terra optima quam dominus daturus eſt vobis. ¶Ponite hæc verba mea in cordibus & in animis veſtris, & ſuſpendite ea pro ſigno in manibus, & inter oculos veſtros collocate. Docete filios veſtros, vt ªilla meditentur, quando

ªvt lis l

ſederis in domo tua, & ambulaueris in via, & accubueris atque ſurrexeris. Scribes ea ſuper poſtes & ianuas domus tuæ: vt multiplicētur dies tui, & filiorum tuorum in terra quam iurauit dominus patribus tuis, vt daret eis quandiu cęlū immineret terræ. ¶Si enim cuſtodieritis mandata quæ ego præcipio vobis, & feceritis ea, vt diligatis dominum deum veſtrū, & ambuletis in omnibus viis eius, adhærentes ei, diſperdet dominus omnes gētes iſtas ante faciem veſtrā & poſſidebitis eas quę maiores & fortiores vobis ſunt. ||Omnis locus quem calcauerit pes veſter, veſter erit. A deſerto, & à Libano, à flumine magno Euphrate vſque ad mare occidentale erūt termini veſtri. Nullus ſtabit contra vos: terrorē veſtrum & formidinē dabit dominus deus veſter ſuper omnem terrā quam calcaturi eſtis,

D ſicut locutus eſt vobis. ¶En propono in cōſpectu veſtro hodie benedictionē & maledictionē: benectionē ſi obedieritis mādatis domini dei veſtri, quę ego hodie præcipio vobis: maledictionē, ſi nō obedieritis mādatis domini dei veſtri, ſed receſſeritis de via quam ego ⁼nunc oſtēdo⁾ vobis, & ambulaueris poſt deos alienos, quos ignoratis. ¶Cum vero introduxerit te dominus deus tuus in terram, ad quam pergis habitandam, pones benedictionem ſuper montem Garizim, maledictionem ſuper montem Hebal: qui ſunt trās Iordanem poſt viā quæ vergit ad ſolis occubitum in terra Chananęi, qui habitat in campeſtribus contra Galgalam, quæ eſt iuxta vallem ⁼tendentem & intrantem procul⁾. Vos enim tranſibitis Iordanem, vt poſſideatis terram quam dominus deus veſter daturus eſt vobis, vt habeatis & poſſideatis illam, videte ergo vt impleatis ceremonias atque iudicia quę ego hodie ponam in conſpectu veſtro.

CAP. XII.

Idololatria fugienda. Faciendum quod deus præcipit, non quod rectum videtur. Sanguis non comedēdus. Decimæ. Leuitæ alendi. Filios comburentes. Verbo dei nihil addendum.

HAEc ſunt præcepta atque iudicia A quæ facere debetis in terra quā dominus deus patrum tuorum daturus eſt tibi, vt poſſideas eam cunctis diebus quibus ſuper humū gradièris. ¶Subuertite omnia loca in quibus coluerunt gentes quas poſſeſſuri eſtis, deos ſuos ſuper montes excelſos, & colles, & ſubter omne lignum frondoſum. Diſſipate aras earum, & confringite ſtatuas, lucos igne comburite, & idôla comminuite: diſperdite nomina eorum de locis illis. ¶Non facietis ita domino deo veſtro: ſed ad locum quē elegerit dominus deus veſter de cunctis tribubus veſtris, vt ponat nomen ſuū ibi, & habitet in eo, venietis: & offeretis in loco illo holocauſta & victimas veſtras, decimas & ⁼primitias⁾ manuum veſtrarum, & vota atque donaria primogenita boum & ouium. Et comedetis ibi in cōſpectu domini dei veſtri: ac lętabimini in cunctis ad quę miſeritis manum vos & domus veſtræ in qbus benedixerit vobis dominus deus veſter. ¶Non facietis ibi quę nos hic fa B cimus hodie, ſinguli quod ſibi rectum videtur. Neque enim vſque in præſens tempus veniſtis ad requiem, & poſſeſſionem quam dominus deus veſter daturus eſt vobis. Tranſibitis Iordanem, & habitabitis in terra quam dominus deus veſter daturus eſt vobis, vt requeſcatis à cunctis hoſtibus veſtris per circuitum: & abſque vllo timore habitetis in loco quē elegerit dominus deus veſter, vt ſit nomen eius in eo. Illuc omnia quæ præcipio, conferetis, holocauſta, & hoſtias, ac decimas, & primitias manuum veſtrarum: & quicquid præcipuū eſt in muneribus quæ vouiſtis domino. Ibi epulabimini coram domino deo veſtro, vos & filii ac filię veſtræ, famuli & famulæ atq; leuites, qui in vrbibus veſtris commorantur. neq; enim habet aliam partem & poſſeſſionem inter vos. Caue ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris: ſed in eo quē elegerit dominus, in vna tribuum tuarum offeres hoſtias, & facies quæcunque præcipio tibi. ¶Si autē C comedere volueris, & te eſus carnium delectauerit, occide & comede iuxta benedictionem domini dei tui quam

⁼ oblationes

[e] vel, immundi & mundi poterunt cõ medere;

dedit tibi in vrbibus tuis: [e]ſiue immun-
dum fuerit, ►hoc eſt maculatũ, & de-
bile): ſiue mundum, ►hoc eſt integrũ
& ſine macula, quod offerri licet,) ſicut
capream & ceruum, comedes, abſque
eſu duntaxat ſanguinis, quem ſuper ter
ram quaſi aquam effundes. ¶Non pote-
ris comedere in oppidis tuis decimam
frumenti, & vini, & olei tui, primoge-
nita armentorum & pecorum, & om-
nia quæ voueris, & ſponte offerre vo-
lueris, & primitias manuũ tuarum: ſed
coram domino deo tuo comedes ea in
loco quẽ elegerit dominus deus tuus,
tu & filius tuus & filia, ſeruus & famu-
la, atq; Leuites, qui manent in vrbibus
tuis: & lętaberis, & reficieris corã do-
mino deo tuo in cunctis ad quæ exten
deris manum tuam. ¶Caue ne derelin-
quas Leuitẽ in omni tempore quo ver
ſaris in terra. ¶Quando dilatauerit do-
Gen. 28.c minus deus tuus terminos tuos, ‖ſicut
Infr. 19.c locutus eſt tibi, & volueris veſci carni
bus quas deſyderat anima tua: locus
autem quẽ elegerit domin⁹ deus tuus,
vt ſit nomen eius ibi, ſi procul fuerit,
occides de armentis & pecoribus quæ
habueris, ſicut præcepi tibi, & come-
des in oppidis tuis, vt tibi placet. Sicut
comeditur caprea & ceruus, ita veſce-
ris eis. & [f]mundus & immũdus in com
mune veſcentur). ¶Hoc ſolum caue ne
ſanguinem comedas. ſanguis enim eo-
rum pro anima eſt: & idcirco non de-
D bes animam comedere cum carnibus:
ſed ſuper terram fundes quaſi aquam,
vt bene ſit tibi & filiis tuis poſt te, cum
feceris quod placet in conſpectu domi
ni. Quæ autem ſanctificaueris & voue-
ris domino, tolles, & venies ad locum
quẽ elegerit dominus, & offerres obla-
tiones tuas carnem & ſanguinem ſuper
altare domini dei tui: ſanguinẽ hoſtia-
rum tuarum fundes in altari: carnibus
autẽ ipſe veſceris Obſerua & audi om-
nia quæ ego præcipio tibi, vt bene ſit
tibi & filiis tuis poſt te in ſempiternũ,
cum feceris quod bonum eſt & placitũ
in cõſpectu domini dei tui. ¶Quando
diſperdiderit dominus deus tuus an-
te faciem tuam gentes ad quas ingre-
dieris poſſidendas, & poſſederis eas, at-
que habitaueris in terra earum: caue ne
imiteris eas, poſtquam te fuerint intro-

[f] vel, mũdã & immũdã pariter comedes,

eunte ſubuerſæ, & requiras [g]ceremo- [g] deos
nias) earum dicens, Sicut coluerũt gen
tes iſtæ deos ſuos: ita & ego colam. Nõ
faciet ſimiliter domino deo tuo. Om-
nes enim abominationes quas auerſa-
tur dominus, fecerunt diis ſuis, offeren
tes filios & filias, & comburentes igni.
¶Quod præcipio tibi hoc tãtum facito
domino: nec addas quicquam nec mi-
nuas.

CAP. XIII.

☞Pſeudopropheta occidendus. Mi-
raculis tentat fidem noſtram deus. Ab-
ducens à fide dei, occidendus. Ciuitas
abducta à fide, delenda.

SI ſurrexerit in medio tui prophe- A
tes, aut qui ſomnium vidiſſe ſe di-
cat, & prædixerit ſignum atq; por
tentum, & euenerit quod locutus
eſt, & dixerit tibi, Eamus & ſequamur
deos alienos quos ignoras, & ſeruiamus
eis, non audies verba prophetæ illius
aut ſomniatoris, quia tentat vos domi-
nus deus veſter, vt palam fiat vtrũ di-
ligatis eum an non, in toto corde, & in
tota anima veſtra. Dominum deum ve-
ſtrũ ſequimini, & ipſum timete, & man
data illius cuſtodite, & audite vocem
eius: ipſi ſeruietis, & ipſi adhærebitis.
Propheta autem ille aut fictor ſomnio-
rũ interficietur: quia locutus eſt vt vos
auerteret à domino deo veſtro, qui edu
xit vos de terra AEgypti, & redemit B
vos de domo ſeruitutis: vt errare te fa-
ceret de via quam tibi præcepit domi
nus deus tuus: & auferes malũ de me-
dio tui. ¶Si tibi voluerit perſuadere fra
ter tuus filius matris tuę, aut filius tuus
vel filia ſiue vxor quæ eſt in ſinu tuo,
aut amicus quem diligis vt animam
tuam, clam dicens, Eamus, & ſeruiam⁹
diis alienis, quos ignoras tu & patres
tui, cunctarum in circuitu gentiũ quæ
iuxta vel procul ſunt, ab initio vſq; ad
finem terræ: non acquieſcas ei, nec au-
dias neque parcat ei oculus tuus vt mi
ſerearis & occultes eum, ſed ſtatim in-
terficies. ‖ſit primum manus tua ſuper Infr. 17.
eum, & poſt te omnis populus mittat
manum, lapidibus obrutus. necabitur: C
quia voluit te abſtrahere à domino deo
tuo, qui eduxit te de terra AEgypti, de
domo ſeruitutis: vt omnis Iſrael audiẽs
timeat, & nequaquã vltrà faciat quip-
piã huius rei ſimile. ¶Si audieris in vna

vrbium tuarũ, quas dominus deus tuus
dabit tibi ad habitandum, dicentes ali
quos, Egreſſi ſunt filii Belial de medio
tui, & auerterũt habitatores vrbis ſuæ,
atq; dixerunt, Eamus, & ſeruiamus diis
alienis quos ignoratis: quęre ſolicite, &
diligenter rei veritate perſpecta, ſi in-
ueneris certũ eſſe quod dicitur, & ab-
ominationem hãc opere perpetratam,
D ſtatim pcuties habitatores vrbis illius
in ore gladii, & delebis eam, omniaq;
quæ in illa ſunt vſque ad pecora, quic-
quid etiam ſupellectilis fuerit, congre-
gabis in medio platearum eius, & cum
ipſa ciuitate ſuccendes, ita vt vniuerſa
conſumas domino deo tuo, & ſit tumu
lus ſempiternus. non ædificabitur am-
plius, & non adhærebit de illo anathe-
mate quicquam in manu tua, vt auerta
tur dominus ab ira furoris ſui, & miſe
reatur tui multiplicetq; te, ſicut iurauit
patribus tuis quando audieris vocem
domini dei tui, cuſtodiens omnia prę-
cepta eius quę ego pręcipio tibi hodie
vt facias quod placitum eſt in conſpe
ctu domini dei tui. CAP. XIIII.

Ritus gentium non imitandus. Ani
malia munda & immunda. Morticina.
Peregrinus. Decimæ, Leuitæ, Viduę, Pu
pilli alendi.

A Filii ⸗eſtote⸣ domini dei veſtri: non
eſtis vos incidetis, nec facietis caluitiũ
/.a. ſuper mortuo, quoniam populus
26.d ſanctus es domino deo tuo: & te
elegit vt ſis ei in populum peculiarem
⸗de⸣ cunctis gẽtibus quæ ſunt ſuper ter
,11.a ram. ¶‖Ne comedatis quæ immunda
ſunt hoc eſt animal qđ comedere debe
tis, Bouem, & ouem, & capram, ceruũ
um & capream, bubalũ, ⸗tragelaphum⸣, py
ſtrẽ, gargum, orygẽ, camelopardalum. Om-
ne animal quod in duas partes findit
vngulam & ruminat, comedetis. ¶De
his autem quæ ruminant, & vngulam
non findunt, hæc comedere non debe-
tis, camelum, leporem, chœrogyllium:
quia ruminant, & non diuidunt vngu
lam, immunda erunt vobis. Sus quoque
quoniam diuidit vngulam, & non ru-
minat, immunda erit. carnibus eorum
non veſcemini, & cadauera non tan-
getis. ¶Hęc comedetis ex omnibus quę
morantur in aquis, Quæ habent pinnu
las, & ſquammas, comedite: quæ abſq;

pinnulis & ſquamis ſunt, ne comedatis
quia immunda ſunt. ¶Omnes aues mũ
das comedite. Immundas ne comeda-
tis: aquilam ſcilicet, & gryphem, & ha
liæetum, ixion, & vulturem ac miluum
iuxta genus ſuum: & omne coruini ge- ⸗vel çu-
neris, & ſtruthionẽ ac noctuã, & ⸗larũ⸣, culum
atq; accipitrẽ iuxta genus ſuum: hero-
dium ac cygnum, & ibin, ac mergulũ,
porphyrionem, & nicticoracem, ⸗ono- ⸗ciconiã,
crotalum⸣, & charadrium, ſingula in ge
nere ſua: vpupam quoque, & veſperti-
lionem. Et omne quod reptat & pennu
las habet, immundum erit nec come-
detur. Omne quod mũdum eſt, come-
dite. ¶Quicquid autem morticinũ eſt, C
ne veſcamini ex eo. Peregrino qui in-
tra portas tuas eſt, da vt comedat, aut
vende ei, quia tu populus ſanctus do-
mini dei tui es. ¶Non coques hœdum ⸗i.cum ſu
⸗in lacte⸣ matris ſuæ. ¶‖Decimam par- git lac
tem ſeparabitis de cũctis fructibus tuis Exo.29.c.
quæ naſcuntur in terra per annos ſin- 34.d
gulos, & comedes in conſpectu domi-
ni dei tui in loco quem elegerit vt in
eo nomen illius inuocetur, decimã fru
mẽti tui, & vini, & olei & primogenita
de armentis & ouibus tuis: vt diſcas ti
mere dominum deum tuum in omni
tempore. ¶Cum autẽ longior fuerit via,
& locus quem elegerit dominus deus
tuus, *tibiq; benedixerit, nec potueris *vt po-
ad eum hęc cuncta portare, vendes oĩa nat nomẽ
& in pretiũ rediges, portabiſque manu ſuum ibi,
tua, & proficiſceris ad locũ quẽ elege- (vel, in-
rit dñs deus tuus: & emes ex eadẽ pe- uocetur)
cunia quicquid tibi placuerit, ſiue ex ar
mẽtis, ſiue ex ouibus: vinũ quoq;, & ſi-
cerã, & omne quod deſyderat aĩa tua: D
& comedes corã dño deo tuo, & epula
beris tu & domus tua, & Leuita qui in-
tra portas tuas eſt. caue ne derelinquas
eũ, quia nõ habet aliã partẽ in poſſeſſio
ne tua. ¶Anno tertio ſeparabis aliã deci
mam ex omnibus quæ naſcũtur tibi eo
tempore: & repones intra ianuas tuas.
Venietq; Leuites qui aliam non habet
partem nec poſſeſſionem tecum, & pe-
regrinus ac pupillus & vidua, qui intra
portas tuas ſunt, & comedent, & ſatu-
rabuntur: vt benedicat tibi dominus
deus tuus in cunctis operibus manuum
tuarum quæ feceris.

CAP. XV.

Remiſſio debitorum. Mendici. De fratre in paupertatem redacto. Mutuū dandum. Pauperes. Serui & ancillæ. Hebræi. Auris perforata. Primogenita deo ſanctificata.

A Septimo anno facies remiſſionem, quæ hoc ordine celebrabitur. Cui debetur aliquid ab amico vel ꝓximo ac fratre ſuo, repetere non pó terit: quia annus remiſſionis eſt domini. A peregrino & aduena exiges: ⸢ciuē & propinquū repetendi nō habebis poteſtatē⸣. Et omnino indigēs & mēdicus non erit inter vos: ⸢vt benedicat⸣ tibi dominus in terra quā traditurus eſt tibi in poſſeſſionem: ⸢Si tamen⸣ audieris vocem domini dei tui, & cuſtodieris vniuerſa quæ iuſſit, & quæ ego hodie præcipio tibi, benedicet tibi, vt pollicitus eſt. ¶Fœnerabis gentibus multis, & ipſe à nullo accipies mutuum. ¶Dominaberis nationibus plurimis, & tui B nemo dominabitur. ¶Si vnus de fratribus tuis qui morantur intra portas ciuitatis tuæ in terra quā dominus deus tuus daturus eſt tibi, ad paupertatem deuenerit: nō obdurabis cor tuum, nec contrahes manū, ſed aperies eam pauperi, & ‖dabis mutuū quo eum indigere perſpexeris. Caue ne forte ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat ſeptimus annus remiſſionis: & auertas oculos tuos à paupere fratre tuo, nolens ei quod poſtulat mutuum, commodare: ne clamet cō tra te ad dominū, & fiat tibi in peccatum. Sed dabis ei: nec ages quippiā callide in eius neceſſitatibus ſubleuādis: vt benedicat tibi domin⁹ deus tuus in omni ⸢tempore⸣, & in cunctis ad quæ manum miſeris. ‖Non deerunt pauperes in terra habitatiōis tuę: idcirco ego C præcipio tibi vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum verſatur in terra. ¶Cum tibi ⸢venditus fuerit⸣ frater tuus Hebræus aut Hebręa, & ſex annis ſeruierit tibi, in ſeptimo anno dimittes eum liberum: & quem libertate donaueris, nequaquam vacuū abire patieris, ſed ⸢dabis viaticum⸣ de gregibus, & de area & torculari tuo, quibus dominus deus tuus benedixerit tibi. Memento quòd & ipſe ſeruieris in terra AEgypti, & liberauerit te dominus deus tuus, & idcirco ego nūc præcipio tibi. Sin autem dixerit, Nolo egredi: eò quòd diligat te, & domū tuam, & bene ſibi apud te eſſe ſentiat, aſſumes ſubulam, & perforabis aurem eius in ianua domus tuæ, & ſeruiet tibi vſque in æternum. ancillæ quoqꝫ ſimiliter facies Non ⸢auertas ab eis oculos tuos quando⸣ dimiſeris eos liberos: quoniam iuxta mercedē mercennarii per ſex annos ſeruiuit tibi: vt benedicat tibi dominus deus tuus in cunctis operibus quæ agis. ¶De primogenitis quæ naſcūtur in armētis, & ouibus tuis, quicquid D eſt ſexus maſculini, ſanctificabis domino deo tuo. Non operaberis in primogenito bouis, & non tondebis primogenita ouium. ‖In conſpectu domini dei tui comedes ea per annos ſingulos in loco quem elegerit dominus, tu & domus tua. Sin autem habuerit maculam, & vel claudum fuerit vel cęcum, aut in aliqua parte deforme vel debile, non immolabitur domino deo tuo. ſed intra portas vrbis tuæ comedes illud: tā mūdus quàm immundus ſimiliter veſcentur eis quaſi caprea, & ceruo. Hoc ſolū obſeruabis vt ſanguinē eorum non comedas, ſed effundas in terrā quaſi aquā.

Margin: ⸢non repetes à fratre tuo — ⸢benedicet enim — ⸢Duntaxat ſi — Matt. 5. g. Luc. 6. c — ⸢ope tuo. Matt. 26. a — ⸢ſe vendiderit — Exo. 21. a. Iere. 34. c — ⸢onerabis eum — ⸢tib… rū vi… tur c… — Leui… Eccl…

CAP. XVI.

Feſta iudæorum, Phaſe, Pētecoſtes, Tabernaculorum. Iudices.

A Obſerua menſem ⸢nouarum frugū, & verni primum temporis⸣, vt facias phaſe domino deo tuo: quoniam in iſto menſe eduxit te dominus deus tuus de AEgypto nocte. Immolabiſque phaſe domino deo tuo de ouibus, & de bobus in loco quem elegerit dominus deus tuus, vt habitet nomen eius ibi. Non comedes in eo panem fermentatum. Septem diebus comedes abſque fermento afflictionis panem, quoniam in ⸢pauore⸣ egreſſus es de AEgypto: vt memineris diei egreſſionis tuæ de AEgypto omnibus diebus vitæ tuæ. Non apparebit fermentatum in omnibus terminis tuis ſeptē diebus, & non remanebit *de carnibus eius quod immolatū eſt veſpere in die primo vſqꝫ ad mane. Non poteris immolare phaſe in qualibet vrbiū tuarū, quas dominus deus tuus daturus eſt tibi: ſed in loco quem elegerit dominus B

Margin: ⸢Abi… Apr… — ⸢feſt… tion… — * pe… ctem…

deus tuus, vt habitet nomen eius ibi: immolabiſq; phaſe veſpere ad ſolis occaſum, quãdo egreſſus es de AEgypto. Et coques, & comedes in loco quẽ elegit dominus deus tuus, maneq; cõſurgens vades in tabernacula tua. Sex diebus comedes azyma: & in die ſeptima, quia collecta eſt domini dei tui, non facies opus. ¶Septem hebdomadas numerabis ibi ab ea die qua falcem in ſegetẽ miſeris, & celebrabis diem feſtum hebdomadarum domino deo tuo, oblationem ſpontaneam manus tuę, quam offeres iuxta benedictionem domini dei tui: & epulaberis coram domino deo tuo, tu & filius tuus, & filia tua, & ſeruus tuus, & ancilla tua, & Leuites qui eſt intra portas tuas, & aduena ac pupillus & vidua, qui morantur vobiſcum: in loco quẽ elegerit dominus deus tuus, vt habitet nomen eius ibi: & recordaberis quoniam ſeruus fueris in AEgypto: cuſtodieſq; ac facies quæ præcepta ſunt. ¶Solennitatẽ quoque tabernaculorum celebrabis per ſeptem dies quando collegeris de area & torculari fruges tuas, & epulaberis in feſtiuitate tua tu & filius tuus & filia, & ſeruus tu9 & ancilla, Leuites quoque, & aduena, & pupillus ac vidua, qui intra portas tuas ſunt. Septem diebus domino deo tuo feſta celebrabis in loco quẽ elegerit dominus: benedicetque tibi dominus deus tuus in cunctis frugibus tuis, & in omni opere manuum tuarum, eriſq; in lætitia. Tribus vicibus per annũ apparebit omne maſculinũ tuũ in cõſpectu domini dei tui in loco quẽ elegerit, in ſolẽnitate azymorum, & in ſolennitate hebdomadarum, & in ſolennitate tabernaculorũ. ||Non apparebit ante dominũ vacuus: ſed offeret vnuſquiſque ſecundũ quod habuerit iuxta benedictionem domini dei ſui, quã dederit ei. ¶Iudices & ⁼magiſtros ⁾ conſtitues in omnibus portis tuis, quas dominus deus tuus dederit tibi, per ſingulas tribus tuas: vt iudicẽt populum iuſto iudicio, nec in alteram partem declinent. ||Non accipies perſonam, nec munera: quia munera excæcant oculos ſapientum, & ⁼mutant⁾ verba iuſtorum. ¶Iuſte quod iuſtum eſt, perſequeris: vt viuas, & poſſideas terram quam dominus deus tuus dederit tibi. ¶Non plãtabis lucum & omnem arborem iuxta altare domini dei tui. ¶Nec facies tibi atque conſtitues ſtatuam, quæ odit dominus deus tuus.

[Left margin: C; D; 3. b; . ec.; ctos; 1. c.; 9. c.; 3. a.; o. d; ter-]

CAP. XVII.

Vitioſa hoſtia. Idololatræ, Teſtes. De ambigua & difficiliore cauſa ſacerdotes adeundi. Rebellis. Inſtitutio regis Rex legat Deuteronomium.

Non immolabis domino deo tuo bouem & ouem in quo eſt macula aut quippiam vitii: quia abominatio eſt domino deo tuo. ¶Cũque reperti fuerint apud te intra vnam portarum tuarum, quas dominus deus tuus dabit tibi, vir aut mulier qui faciant malum in conſpectu domini dei tui, trãſgrediantur & pactũ illius vt vadant & ſeruiant diis alienis & adorent eos, ſolem & lunam, & omnem militiã cæli, quæ non præcepi: & hoc tibi fuerit nuntiatum, audienſque inquiſieris diligenter, & verum eſſe repereris, & abominatio facta eſt in Iſrael: educes virum ac mulierem qui rem ſceleratiſſimam perpetrauerunt, ad portas ciuitatis tuæ, & lapidibus obruentur. ||In ore duorum aut trium teſtium peribit qui interficietur. Nemo occidatur, vno contra ſe dicente teſtimonium. Manus teſtium prima interficiet eum, & manus reliqui populi extrema mittetur: vt auferas malum de medio tui. ¶Si difficile & ambiguum apud te iudicium eſſe proſpexeris inter ſanguinem & ſanguinem, cauſſam & cauſſam, ⁼lepram & non lepram⁾, & ⁼iudicium intra portas tuas videris verba variari⁾: ſurge, & aſcende ad locum quem elegerit dominus deus tuus, venieſq; ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi iudicii veritatem. Et facies quodcunque dixerint qui præſunt loco quem elegerit dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequeriſq; ſententiam eorum, nec declinabis *ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Qui autem ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat domino deo tuo: ex decreto iudicis morietur homo ille, & auferes malum de Iſrael: cunctuſque populus au-

[Right margin: A; B; Infr. 19. d. matt. 18. b 2. cor. 13. a ſupr. 13. c.; ⁼plagã & plagam, ⁼ quicqd cõtẽtioſæ cauſę eſt:; C; *à verbo quod annuntiabunt tibi]

diens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia. ¶Cum ingreſſus fueris terram quā dominus deus tuus dabit tibi, & poſſederis eā, habitaueriſque in illa, & dixeris. Conſtituam ſuper me regem, ſicut habent omnes per circuitum nationes: eum conſtitues quē dominus deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem regem facere, qui nō ſit frater tuus. Cumque fuerit conſtitu-
D tus, non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populum in AEgyptum, equitatus numero ſubleuatus, præſertim cū dominus præceperit vobis vt nequaquam amplius per eandem viam reuertamini. Non habebit vxores plurimas ⸗quæ alliciant animum⸣ eius, neque argenti & auri immenſa pondera. Poſtquam autem ſederit in ſolio regni ſui, deſcribet ſibi⸗Deuteronomiū legis huius⸣ in volumine, accipiens exemplar à ſacerdotibus Leuiticæ tribus, & habebit ſecum, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere dominū deum ſuum, & cuſtodire verba & ceremonias eius quę in lege pręcepta ſunt. Nec eleuetur cor eius in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, neque declinet*in partem dexterā vel ſiniſtram, vt lōgo tempore regnet ipſe & filii eius ſup Iſrael.

⸗ne declinet cor

⸗iterat legē h

*à p cepto

CAP. XVIII.

¶ Leuitis quid dabatur. Idololatria. Chriſtus promittitur. Pſeudopropheta occidendus, & quomodo dignoſcēdus.

A NOn habebunt ſacerdotes & Leuitæ, & omnes qui de eadem tribu ſunt partem & hæreditatem cū Iſrael: ||quia ſacrificia domini, & oblationes eius comedent, & nihil aliud accipient de poſſeſſione fratrum ſuorum. dominus enim ipſe eſt hæreditas eorum: ſicut locutus eſt illis. ||¶Hoc erit iudicium ſacerdotum à populo, & ab his qui offerunt victimas: ſiue bouē, ſiue ouem immolauerint dabunt ſacerdoti armum*ac ventriculum: primitias frumenti, vini & olei, & lanarum partem ex ouium tōſione. Ipſum enim elegit dominus deus tuus de cunctis tribubus tuis, vt ſtet, & miniſtret nomini domini, ipſe & filii eius in ſempiternum. ¶Si exierit Leuites ex vna vrbiū
B tuarum ex omni Iſrael in qua habitat, & voluerit venire, deſyderans locum quem elegerit dominus, miniſtrabit in nomine domini dei ſui, ſicut omnes fratres eius Leuitæ, qui ſtabunt eo tempore coram domino. Partem ciborum eandem accipiet quam & cæteri: excepto eò quod ⸗in vrbe ſua ex paterna ei ſucceſſione debetur⸣. ¶Quando ingreſſus fueris terram quam dominus deus

Sup. 10.b num.18.c d.1.co.9.b.

Num. 18.

*& maxillas.

⸗habet vēdito no pa ſuorum

tuus dabit tibi, caue ne imitari velis
o,d abominationes illarum gentium. ||nec
inueniatur in te qui luſtret filium ſuũ,
aut filiam, ducens per ignem: aut qui
ariolos ſciſcitetur, & obſeruet ſomnia
atque auguria, nec ſit maleficus, nec
incantator, neque qui pythones con-
18,a ſulat, nec diuinos, ||& quærat à mor-
tuis veritatem. omnia enim hæc abo
minatur dominus, & propter iſtiuſmo-
di ſcelera delebit eos in introitu tuo:
C perfectus eris, & abſque macula cum
domino deo tuo. Gentes iſtæ quarum
poſſidebis terram, augures & diuinos
audiunt: tu autem à domino deo tuo
o aliter inſtitutus es. PROPHETAM
de gente tua & de fratribus tuis ſi-
rs. cut me, ſuſcitabit tibi dominus deus
tuus: ipſum audies vt petiſti à domi-
r.g. no deo tuo in Horeb, quando concio
l.7. congregata eſt, atque dixiſti, ||Vltra
non audiam vocem domini dei mei,
o,d & ignem hunc maximum amplius nõ
i.g. videbo, ne moriar. Et ait dominus mi
hi, Bene omnia ſunt locuti, ||Prophe-
tam ſuſcitabo eis de medio fratrum
ſuorum ſimilem tui: & ponam verba
mea in ore eius, loqueturque ad eos
a omnia quæ præcepero illi. qui autem
verba eius quæ loquetur in nomine
meo, audire noluerit, ego vltor exi-
ſtam. ¶Propheta autem qui arrogan-
D tia deprauatus voluerit loqui in nomi
ne meo, quæ ego non præcepi illi vt
diceret, aut ex nomine alienorum deo
rum, interficietur. ¶Quod ſi tacita
cogitatione reſponderis, Quomodo poſ
ſum intelligere verbum quod dominus
non eſt locutus? hoc habebis ſignum,
Quod in nomine domini propheta ille
prædixerit, & non euenerit: hoc domi
nus non eſt locutus, ſed per tumorem
animi ſui propheta confinxit, & idcir
co non timebis eum.

CAP. XIX.

Ciuitates refugii. Qui homicidæ innocentes. Termini non transferendi. Pœna falſi teſtis. Lex talionis.

A CVM diſperdiderit dominus de9
.b tuus gentes, quarum tibi tradi-
o. turus eſt terram, & poſſederis
eam, habitaueriſque in vrbibus
earum & in ædibus: tres ciuitates ſepa
rabis tibi in medio terræ, quam do-
minus deus tuus dabit tibi in poſſeſſio
nem, ſternẽs diligenter viam: & in tres
æqualiter partes totam terræ tuæ pro-
uinciam diuides, vt habeat è vicino
qui propter homicidium profugus eſt,
quo poſſit euadere. Hęc erit lex homi-
cidæ fugientis, cuius vita ſeruãda eſt, B
Qui percuſſerit proximũ ſuũ neſciens,
& qui heri & nudiuſtertius nullũ con-
tra eum odiũ habuiſſe cõprobatur: ſed
abiiſſe cũ eo ſimpliciter in ſyluã ad li
gna cædẽda, & in ſucciſione lignorũ ſe
curis fugerit manum, ferrumque lapſum
de manubrio amicum eius percuſſerit
& occiderit: hic ad vnam ſupradictarũ
vrbium confugiet: & viuet: ne forſitan
proximus eius cuius effuſus eſt ſanguis
dolore ſtimulatus, perſequatur, & ap-
prehendat eum ſi longior via fuerit,
& percutiat animam eius qui non eſt
reus mortis: quia nullum contra eum
qui occiſus eſt, odium prius habuiſſe
monſtratur. Idcirco præcipio tibi, vt
tres ciuitates æqualis inter ſe ſpatii di-
uidas. Cũ autem dilatauerit dominus
deus tuus terminos tuos, ſicut iurauit
patribus tuis, & dederit tibi cunctam
terram quam eis pollicitus eſt (ſi tamẽ
cuſtodieris mãdata eius, & feceris quæ
hodie præcipio tibi, vt diligas domi- C
num deum tuum, & ambules in viis e-
ius omni tempore) addes tibi tres alias
ciuitates, & ſupradictarum trium vr-
bium numerum duplicabis: vt non ef-
fundatur ſanguis innoxius in medio
terræ quam dominus deus tuus dabit
tibi poſſidẽdam, ne ſis ſanguinis reus.
¶||Siquis autem odio habens proximũ num.35.c
ſuum inſidiatus fuerit vitæ eius, ſur-
genſque percuſſerit illum, & mortuus
fuerit, fugeritque ad vnam de ſupra-
dictis vrbibus, mittent ſeniores ci-
uitatis illius, & arripient eum de lo-
co effugii, tradentque in manus pro-
ximi, cuius ſanguis effuſus eſt, & mo-
rietur. Non miſereberis eius, & aufe
res innoxium ſanguinem de Iſrael, vt
bene ſit tibi. ¶Non aſſumes, & tranſ
feres terminos proximi tui quos fixe-
runt priores in poſſeſſione tua quam
dominus deus tuus dabit tibi in ter-
ra quam acceperis poſſidendam. D

sup.17.b. ¶||Non ſtabit teſtis vnus contra aliquẽ,
mat.18.b. quicquid illud peccati, & facinoris fue
iohã.8.c. rit:ſed in ore duorum aũt trium teſtiũ
2.co.13.a. ſtabit omne verbum. ¶Si ſteterit teſtis
heb.10.c. mendax cõtra hominem, accuſans eũ
prævaricationis, ſtabunt ambo quorũ cauſſa eſt, ante dominum in conſpectu ſacerdotum & iudicum qui fuerint in diebus illis. Cumq; diligentiſſime perſcrutãtes inuenerint falſum teſtem dixiſſe contra fratrem ſuum mendacium
Dan.13.g. ||reddent ei ſicut fratri ſuo facere cogitauit, & auferes malum de medio tui: vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere.
Matt.5.f. Nõ miſereberis eius, ||ſed animam pro
exo.21.c. anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.

CAP. XX.

Fidem in promiſſam dei victoriam docetur populus bellaturus. Qui ad bellum procedere debeant. Ius belli. Chananæi occidi iubentur. Arbores fructiferæ.

A Si exieris ad bellum contra hoſtes tuos, & videris equitatus & currus, & maiorem quam tu habeas, aduerſarii exercitus multitudinẽ, non timebis eos: quia dominus deus tuus tecum eſt, qui eduxit te de terra AEgypti. Appropinquante autem iam prælio, ſtabit ſacerdos ante aciem, & ſic loquetur ad populum, Audi Iſrael, vos hodie contra inimicos veſtros pugnam committitis, nõ pertimeſcat cor veſtrũ, nolite metuere, nolite ⸗cedere,⸣ (⸗pauere) nec formidetis eos: quia dominus deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimicabit, vt eruat vos de periculo. ¶Duces quoque per (1.Macha. 3.g) ſingulas turmas audiente exercitu pro B clamabunt, Quis eſt homo qui ędificauit domum nouam, & non dedicauit eam? vadat, & reuertatur in domum ſuam, ne forte moriatur in bello, & alius dedicet eam. Quis eſt homo qui plantauit vineam, & necdum fecit eã eſſe communem, & de qua veſci omnibus liceat? vadat & reuertatur in domum ſuã, ne forte moriatur in bello, & alius homo eius fungatur officio. Quis eſt homo qui deſpondit vxorẽ, & nõ accepit eam? vadat & reuertatur in domum ſuam, ne forte moriatur in bello, & alius homo accipiat eam. His dictis addent reliqua, & loquentur ad populum, ||Quis eſt homo formidoloſus, (Iudic) & corde pauido? vadat & reuertatur in domum ſuam, ne pauere faciat corda fratrum ſuorum, ſicut ipſe timore perterritus eſt. Cumq; ſiluerint duces exercitus, & finem loquendi fecerint, vnuſquiſque ſuos ad bellandum cuneos pręparabit. C ¶Si quãdo acceſſeris ad expugnandam ciuitatem, offeres ei primum pacem. Si receperit, & aperuerit tibi portas, cunctus populus qui in ea eſt, ſaluabitur, & ſeruiet tibi ſub tributo. Sin autem fœdus inire noluerit, & cœperit contra te bellum oppugnabis eam. Cumq; tradiderit dominus deus tuus illam in manu tua, percuties omne quod in ea generis maſculini eſt, in ore gladii, abſque mulieribus, & infantibus, iumentis & cæteris quæ in ciuitate ſunt. Omnem prędam ⸗exercitui diuides⸣, & (⸗pręs ris ti) comedes de ſpoliis hoſtium tuorũ, quæ dominus deus tuus dederit tibi. Sic facies cunctis ciuitatibus, quæ à te procul valde ſunt, & non ſunt de his vrbibus quas in poſſeſſionem accepturus es. D ¶De his autem ciuitatibus quæ dabuntur tibi, nullum omnino permittes viuere, ſed interficies in ore gladii, Hethæum videlicet, & Amorrhæũ, & Chananæum, Pherezæum, & Heuæum, & Iebuſæum, ſicut præcepit tibi dominus deus tuus: ne forte doceant vos facere cunctas abominationes quas ipſi operati ſunt diis ſuis, & peccetis in dominum deum veſtrum. ¶Quando obſederis ciuitatem multo tempore, & munitionibus circũdederis vt expugnes eã, non ſuccides arbores de quibus veſci poteſt, nec ſecuribus per circuitum debes vaſtare regionem, quoniam lignũ eſt, & non homo, nec poteſt bellãtium contra te augere numerum. Si qua autem ligna non ſunt pomifera, ſed agreſtia, & in cęteros apta vſus⸣, ſuccide &, inſtrue machinas*, donec capias ciuitatem quæ contra te dimicat. (*adu ciuit)

CAP. XXI.

Lex expurgationis ſuper occiſo. Quomodo ducẽda captiua in vxorem. Ius primogenituræ non dandum ex affectibus.

A Qvādo inuētum fuerit in terra quam dominus deus tuus daturus eſt tibi, hominis cadauer occiſi, & ignorabitur cædis reus, egredientur maiores natu, & iudices tui, & metientur à loco cadaueris ſingularum per circuitum ſpatia ciuitatum: & quam viciniorem cæteris eſſe perſpexerint, ſeniores ciuitatis illius tollent vitulam de armento, quæ non traxit iugum, nec terrā ſcidit vomere, & ducent eam ad vallem aſperā atque ſaxoſam, quæ nunquā arata eſt, nec ſementem recepit, & cædēt in ea ceruices vitulæ, accedentq́ ſacerdotes filii Leui, quos elegerit dominꝰ deus tuus vt miniſtrent ei, & benedicant in nomine eius, & ad verbum eorum omne negotiū pendet: & quicquid mūdum vel immundum eſt, iudicetur. Et venient maiores natu ciuitatis illius ad interfectum, lauabuntque manus ſuas

B ſuper vitulam quæ in valle percuſſa eſt, & dicent, Manus noſtræ non effuderunt ſanguinem hūc, nec oculi viderunt, propitius eſto populo tuo Iſrael, quem redemiſti domine, & ne reputes ſanguinem innocentem in medio populi tui Iſrael. Et auferetur ab eis reatus ſanguinis: tu autem alienꝰ eris ab innocentis cruore qui fuſus eſt, cum feceris qđ præcepit dominus. ¶Si egreſſus fueris ad pugnam contra inimicos tuos, & tradiderit eos dominus deus tuus in manu tua, captiuoſque duxeris, & videris in numero captiuorum mulierem pulchrā, & adamaueris eā, volueriſque habere vxorem, introduces eam in domū tuam: quæ radet cæſariem, & circuncidet vngues, & deponet veſtem in qua capta eſt: ſedenſq́ in domo tua flebit patrem & matrem

C ſuam vno menſe, & poſtea intrabis ad eam, dormieſque cum illa, & erit vxor tua. Si autem poſtea non ſederit animo tuo, dimittes eam liberam, nec vēdere poteris pecunia, nec opprimere ꝑ potentiam quia humiliaſti eam. ¶Si habuerit homo vxores duas, vnam dilectam, & alteram odioſam, genuerintq́ ei liberos, & fuerit filius odioſæ primo genitus, volueritq́ ſubſtantiam inter filios ſuos diuidere: non poterit filiū dilectę facere primogenitū, & ꝑferre filio odioſę, ſed filiū odioſę agnoſcet primogenitū, dabitq́ ei de his q̄ habuerit cūcta duplicia. iſte eſt enim principiū liberorum eius, & huic debentur primogenita. ¶Si genuerit homo filiū cōtumacem & proteruum, qui non audierit patris ac matris imperium, & coercitus obedire contempſerit: apprehendent eū, & ducent ad ſeniores ciuitatis illius & ad portam iudicii, dicentque ad eos, Filius noſter iſte proteruus & contumax eſt, monita noſtra audire contemnit, comeſſationibus vacat, & luxuriæ atque conuiuiis: lapidibus eum obruet populus ciuitatis, & morietur, vt auferatis malum de medio veſtri, & vniuerſus Iſrael audiens pertimeſcat. ¶ Quando peccauerit homo quod morte plectendum eſt, & adiudicatus morti appenſus fuerit in patibulo: non permanebit cadauer eiꝰ in ligno, ſed in eadem die ſepelietur: quia maledictus a deo eſt qui pendet in ligno, & nequaquam contaminabis terram tuam quam dominus deus tuꝰ dederit tibi in poſſeſſionem.

(margin: fortitudinis; D; Galat. 3. b)

CAP. XXII.

✠Res ꝓximi perdita. Mulier veſte virili īduta. Nidus. Tectū domus. Vinea. Arare. Veſtimētum. Fimbriæ. Vxor nō inuenta virgo. Adulterium. Virgo oppreſſa in ciuitate vel agro. Opprimens virginem non deſponſatam.

Non videbis bouē fratris tui aut ouem errantem, & præteribis: ſed reduces fratri tuo, etiāſi nō eſt propinquus frater tuus, nec noſti eum: duces in domum tuam, & erunt apud te quandiu quærat ea frater tuus, & recipiat. Similiter facies de aſino, & de veſtimento, & de omni re fratris tui quæ perierit: ſi inueneris eā ne negligas quaſi alienam. Si videris aſinum fratris tui aut bouem cecidiſſe ī via, non deſpicies, ſed ſubleuabis cum eo. ¶Nō induetur mulier veſte virili, nec vir vtetur veſte fœminea. abominabilis enim apud deum eſt qui facit hæc. ¶Si ambulans per viam, in arbore vel in terra nidum auis inueneris, & matrem pullis vel ouis deſuper incubantem, non tenebis eam cum filiis, ſed a-

(margin: A Exo. 23. a.)

m

bire patieris, captos tenens filios, vt
B bene ſit tibi, & longo viuas tempore.
¶Cum ædificaueris domum nouam,
facies murum ⸢tecti⸣ per circuitum: ne
[⸢tecto tuo]
effundatur ſanguis in domo tua, & ſis
reus labente alio, & in præceps ruente. ¶Non ſeres vineam tuam ⸢altero ſemine⸣: ne & ſementis quam ſeuiſti, & quæ naſcuntur ex vinea, pariter ⸢ſanctificentur⸣. ¶Non arabis in boue ſimul & aſino. ¶Non indueris veſtimēto qđ ex lana linóque contextum eſt. ¶Funiculos ⸢in fimbriis⸣ facies per quatuor angulos pallii tui, quo operiris.

[⸢diuerſis rerum generibus:]
[⸢i. polluantur,]

¶Si duxerit vir vxorem, & poſtea odio habuerit eam, quæſieritq́ occaſiones quib9 dimittat eam, obiiciens ei nomen peſſimum, & dixerit, Vxorem hanc accepi, & ingreſſus ad eam non inueni virginem: tollent eam pater & mater eius, & ferent ſecum ſigna virginitatis eius ad ſeniores vrbis qui in porta ſunt: & dicet pater, Filiam meā dedi huic vxorem, quam quia odit, imponit ei nomen peſſimum, vt dicat, Non inueni filiam tuam virginem: & ecce hæc ſunt ſigna virginitatis filiæ meæ. Et expan-
C dent veſtimentum coram ſeniorib9 ciuitatis: apprehendentq́ ſenes vrbis illius virum, & verberabunt illum, condemnantes inſuper centum ſiclis argēti, quos dabit patri puellæ, quoniā diffamauit nomen peſſimum ſuper virginem Iſrael: habebitq́ eam vxorem, & non poterit dimittere eā omnibus diebus vitæ ſuæ. Quod ſi verum eſt quod obiicit, & non eſt in puella inuēta virginitas: eiicient eā extra fores domus patris ſui, & lapidibus obruent viri ciuitatis illius, & morietur: quoniam fecit nefas ī Iſrael, vt fornicaretur in domo patris ſui: & auferes malum de medio tui. ¶Si dormierit vir cum vxore alterius, vterque morietur, id eſt, adulter & adultera: & auferes malum de Iſrael. ¶Si puellam virginem deſponderit vir, & inuenerit eam aliquis in ciuitate, & concubuerit cum ea: educes vtrunque ad portam ciuitatis illius, &
D lapidibus obruentur: puella quia non clamauit cum eſſet in ciuitate: vir, q⸢a humiliauit⸣ vxorem proximi ſui. & auferes malum de medio tui.
[⸢opp̄ſſit]
Sin autem in agro repererit vir puellam quæ deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cum ea, ipſe morietur ſolus: puella nihil patietur, nec eſt rea mortis: quoniam ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum, & occidit animam ei9: ita & puella perpeſſa eſt. ſola erat in agro: clamauit, & nullus affuit qui liberaret eam. ¶Si inuenerit vir puellā virginem, quæ non habet ſponſum, & apprehendens concubuerit cum illa, & res ad iudicium venerit: dabit qui dormiuit cum ea, patri puellæ quinquaginta ſiclos argenti, & habebit eam vxorem, quia humiliauit illam: non poterit dimittere eam cunctis diebus vitæ ſuæ. ¶Non accipiet homo vxorem patris ſui, nec reuelabit operimētū eius.

CAP. XXIII.

☞ Eunuchi. Moabitæ. Ammonitæ. Idumæi & AEgyptii non abominandi. Bellum. Pollutio nocturna. Venter leuandus extra caſtra. Seruus fugitiuus. Meretrix. Merces proſtibuli. Fœnerare. Maledictiones in monte Hebal.

NOn intrabit eunuchus attritis vel amputatis teſticulis, & ⸢abſciſſo veretro⸣ eccleſiam domini. A
¶Non ingredietur Mamzer, hoc eſt de ſcorto natus, in eccleſiam domini vſque ad decimam generationem.
¶‖Ammonites & Moabites etiam poſt decimam generationem non intrabūt Nu
eccleſiam domini in æternum: quia noluerunt vobis occurrere cum pane & aqua in via quando egreſſi eſtis de AEgypto: & quia conduxerunt contra te Balaam filium Beor de Meſopotamia Syriæ, vt malediceret tibi ‖& noluit dominus deus tuus audi- Nē
re Balaam, vertitq́ maledictionem eius in benedictionem tuam, eò ꝙ diligeret te. Non facies cum eis pacē, nec B
quæras eis bona cunctis diebus vitæ tuæ in ſempiternum. ¶Non abominaberis Idumæum, quia frater tuus eſt: nec AEgyptium, quia aduena fuiſti in terra eius. Qui nati fuerint ex eis, tertia generatione intrabunt in eccleſiā domini. ¶Quando egreſſus fueris aduerſus hoſtes tuos in pugnā, cuſtodies te ab omni re mala. ¶Si fuerit inter vos homo qui nocturno pollutus ſit ſomnio, egredietur extra caſtra, & non re-

tetur priuſquam ad veſperam lauetur
aqua,& poſt ſolis occaſum regredie-
tur in caſtra.¶Habebis extra caſtra ad
C quem egrediaris ad requiſita naturæ,
gerens paxillum in balteo cumq; ſede
ris,fodies per circuitum,& egeſta hu-
mo operies quo releuatus es(Domin9
enim deus tuus ambulat in medio ca-
ſtrorum,vt eruat te,& tradat tibi ini-
micos tuos)& ſint caſtra tua ſancta:&
nihil in eis appareat fœditatis,ne de-
relinquat te. ¶Non trades ſeruum do
mino ſuo,qui ad te confugerit, habita
bit tecum in loco qui ei placuerit,& ĩ
vna vrbium tuarum requieſcet ne cõ
triſtes eum. ¶Non erit meretrix de fi
liabus Iſrael,nec ſcortator de filiis Iſ-
rael. ¶Non offeres mercedem pro-
ſtibuli, nec pretium canis in do-
mo domini dei tui, quicquid illud eſt
quod vouerint:quia abominatio eſt v-
trunque apud dominum deum tuum.
D ¶Non fœnerabis fratri tuo ad vſuram
pecuniam,nec fruges, nec quamlibet
aliam rem:ſed alieno. Fratri autẽ tuo
abſque vſura id quo indiget, commo-
dabis:vt benedicat tibi dominus de9
tuus ĩ omni opere tuo in terra ad quã
ingredieris poſſidendam. ¶Cum votũ
voueris domino deo tuo, non tarda-
bis reddere:quia requiret illud domi
nus deus tuus*, & ſi moratus fueris,
reputabitur tibi in peccatum.Si nolue
ris polliceri,abſq; peccato eris. Quod
autem ſemel egreſſum eſt de labiis tuis
obſeruabis,& facies ſicut ꝓmiſiſti dño
deo tuo,& ꝓpria voluntate & ore tuo
locutus es. ¶Ingreſſus vineam proxi-
mi tui,comede vuas quãtum tibi pla-
cuerit:foras autem ne efferas tecum.
¶Si intraueris ſegetem amici tui,fran-
ges ſpicas,& manu cõteres,falce au-
tem non metes.

CAP. XXIIII.

Repudium. Nuper cõiugati.Pig
nus.Vendens hominem. Lepra.Mer-
ces.Boni ꝓ malis non puniendi. Pu-
A pillus,aduena,vidua.Reliqæ in agris

SI acceperit hõ vxorẽ, & habu-
erit eã, & non inuenerit gra-
tiam ante oculos eius propter a
liquam fœditatem:ſcribet libel-
lum repudii,& dabit in manu illius
& dimittet eam de domo ſua.Cumq;
egreſſa alterũ maritum duxerit,& il
le quoque oderit eam,dederitq; ei li
bellũ repudii, & dimiſerit de domo
ſua,vel certe mortuus fuerit:non po
terit prior maritus recipere eam in
vxorem quia polluta eſt,& abomina
bilis facta eſt coram domino: ne pec
care facias terram tuam quam domi
nus deus tuus tradiderit tibi poſſi-
dendam. ¶Cum acceperit homo nu- B
per vxorem,non procedet ad bellũ, oneris
nec ei quippiam neceſſitatis iniũge militaris
tur publice:ſed vacabit abſque cul- iniunge-
pa domui ſuæ,vt vno anno lætetur tur:ſed ĩ
cum vxore ſua. ¶Non accipies loco munis e-
pignoris inferiorem & ſuperiorẽ mo rit in do-
lam:quia aĩam ſuã appoſuit tibi.¶Si mo ſua,
deprehenſus fuerit homo ſolicitans illis fit eſ
fratrem ſuum de filiis Iſrael, & ven- ca omni
dito eo acceperit pretium:interficie animæ.
tur,& auferes malum de medio tui. furans
¶||Obſerua diligẽter ne incurras pla Nu. 12.a.
gam lepræ,ſed facies quæcunque do
cuerint te ſacerdotes Leuitici gene-
ris iuxta id quod præcepi eis, & im
ple ſolicite.Memento quę fecerit dñs
deus tuus Mariæ in via cũ egredere-
mini de AEgypto.¶Cũ repetes á pro
ximo tuo re aliquã,quam debet tibi,
non ingredieris domũ eius vt pignus
auferas:ſed ſtabis foris,& ille tibi pro C
feret quod habuerit.ſin autẽ paup eſt, Pignus.
nõ pernoctabit apud te pignus, ſed
ſtatim reddes ei ante ſolis occaſum:
vt dormiẽs in veſtimẽto ſuo,bñdicat
tibi,& habeas iuſtitiã corã dño deo
tuo.¶||Nõ negabis mercedẽ indigẽtis, Leui.19.c
& pauperis fratris tui ſiue aduenæ q tob.4.c
tecũ moratur in terra & intra portas
tuas eſt:ſed eadẽ die reddes ei pretiũ
laboris ſui ante ſolis occaſum,qa pau
per eſt,& ex eo ſuſtẽtat aĩam ſuam:ne
clamet contra te ad dñm, & repute-
tur tibi in pctm̃. ¶||Nõ occident pr̃es 4.Re.4.b
ꝓ filiis,nec filii ꝓ patribus:ſed vnuſ- 1.par.25.
quiſq; ꝓ pctõ ſuo morietur.¶Nõ per b.1.ezec.
uertes iudiciũ aduenæ & pupilli,nec 18.c.
auferes pignoris loco viduæ veſtimẽ
tũ.¶Memẽto q ſeruieris in AEgypto,
& eruerit te dñs deus tuus inde. Id-
circo pręcipio tibi vt facias hãc rem.
Quãdo meſſueris ſegetẽ ĩ agro tuo,&
oblit9 manipulũ reliqris, nõ reuerte

riſ vt tollas illum:ſed aduenam, & pu
pillum, & viduam auferre patieris, vt
benedicat tibi dominus deus tuus in
omni opere manuum tuarum. Si fru-
ges collegeris oliuarum,quicquid re-
manſerit in arboribus,non reuerteris
vt colligas:ſed relinques aduenæ,pu-
pillo,ac viduæ.Si vindemiaueris vineā
tuam non colliges remanentes race-
mos,ſed cedent in vſus aduenæ , pu-
pilli,ac viduæ . Memento ꝙ & tu ſer-
uieris in AEgypto. & idcirco pręcipio
tibi vt facias hanc rem.

CAP. XXV.

☞ Pœna delinquentium. Merces red
denda.Suſcitatio ſeminis fratris mor-
tui.Domus diſcalceati. Mulier appre-
hendens virilia. Pondera . Amalecites
iubetur occidi.

A SI fuerit cauſa inter aliquos, & in-
terpellauerint iudices: quem iu-
ſtum eſſe perſpexerint,illi iuſtitię
palmam dabunt:quem impiū,cō
demnabunt impietatis. Sin autem eum
qui peccauit,dignum viderint plagis:
proſternent,& corā ſe facient verbera
ri.Pro menſura peccati erit & plagarū
modus, ita duntaxat vt quadragenari
um numerum non excedant:ne fœde
*lacere† *laceratꝰʾ ante oculos tuos obeatʾfra
1.cor.9.a ter tuus. ¶||Nō ligabis os bouis triturā
1.tim.5.c tis in area fruges tuas.¶||Quando habi
Matt.22.c tauerint fratres ſimul , & vnus ex eis
mar.12.b abſque liberis mortuus fuerit,vxor de
luc.20.d. functi non nubet alteri:ſed accipiet e-
B am frater eius,& ſuſcitabit ſemen fra-
tris ſui: & primogenitum ex ea filium
nomine illius appellabit,vt non delea
tur nomen eius ex Iſrael.Sin autem no
luerit accipere vxorem fratris ſui quæ
ei lege debetur,perget mulier ad por
tam ciuitatis,& interpellabit maiores
Ruth.4 b natu,dicetꝗ,||Nō vult frater viri mei
ſuſcitare nomē fratris ſui in Iſrael,nec
me in coniugem ſumere.Statimꝗ ac-
cerſiri eum facient,& interrogabūt. Si
reſponderit,Nolo eam vxorem acci-
pere:accedet mulier ad eum coram ſe
nioribus,& tollet calceamētum de pe
de eius,ſpuetꝗ in faciem illius, & di-
cet , Sic fiet homini qui non ædificat
domū fratris ſui.Et vocabitur nomē il
lius in Iſrael,domus diſcalceati.¶Si ha
C buerint inter ſe iurgium viri duo , &
vnus contra alterū rixari cœperit: vo
lenſꝗ vxor alterius eruere virum ſuū
de manu fortioris , miſeritꝗ manum,
& apprehenderit verenda eius: abſcin
des manum illius, nec flecteris ſup eā
vlla miſericordia.¶Non habebis ī ſac
culo diuerſa pondera,maius & minꝰ,
nec erit in domo tua modius maior&
minor.pondus habebis iuſtum & ve-
rum,& modius æqualis & verus erit
tibi:vt multo viuas tempore ſuper ter
ram quam dominus deus tuus dede-
rit tibi.abominatur enim dominus de
us tuus eum qui facit hæc , & auerſa-
tur omnem iniuſtitiam . ¶||Memento q̄ Exo
fecerit tibi Amalec in via quando egre D
diebaris ex AEgypto: quomodo occur
rerit tibi,& extremos agminis tui,qui
laſſi reſidebat,ceciderit,quando tu e-
ras fame,& labore confectus,& nō ti-
muerit deum.Cum ergo dn̄s deus tuꝰ
dederit tibi requiem , & ſubiecerit cū
ctas per circuitū nationes in terra quā
tibi pollicitus eſt:delebis nomen eius
ſub cælo.Caue ne obliuiſcaris.

CAP. XXVI.

☞ Primitiæ triennales leuitis, pupil
lis,viduis,& aduenis dandæ.Iudæi in
gloriam dei aſſumpti in populum.

CVmꝗ intraueris terram quā do A
minus deus tuus tibi daturus
eſt poſſidendam , & obtinueris
eā,atque habitaueris in ea,tol-
les de cunctis frugibus tuis primitias,
& pones in cartalo,pergeſꝗ ad locum
quem dominus deus tuus elegerit vt
ibi*inuocetur nomen eius:accedeſque
ad ſacerdotem qui fuerit in diebus il- *hab
lis,& dices ad eū,Profiteor hodie co-
ram domino deo tuo , quòd ingreſſus
ſum in terram pro qua iurauit domi-
nus patribus noſtris vt daret eam no-
bis.Suſcipienſꝗ ſacerdos cartalum de
manu tua,pōet ante altare domini dei
tui, & loqueris in conſpectu domini
dei tui,*Syrus perſequebatur patrē me *Syr
umʾ,qui deſcendit in AEgyptū , & ibi reliq
peregrinatus eſt pauciſſimo ī numero, ter
creuitꝗ in gentem magnam ac robu- B
ſtam & infinitæ multitudinis.Afflixe-
runtque nos AEgyptii,& pſecuti ſunt,
imponētes onera grauiſſima:& clama-
uimus ad dn̄m deum *patrum noſtrō- *affli
rum,qui exaudiuit nos,& reſpexit* hu nem

militatem⸣ noſtram, & laborem atque
anguſtias : & eduxit nos de AEgypto,
in manu forti , & brachio extento , in
ingenti pauore , in ſignis atque por-
tentis,& introduxit ad locum iſtum,
& tradidit nobis terram lacte & mel-
le manantem . Et idcirco nunc offero
primitias frugum terræ quam domi-
nus dedit mihi. Et dimittes eas in con
ſpectu domini dei tui : & adorato do-
mino deo tuo, epulaberis in omnibus
bonis quæ dominus deus tuus dede-
C rit tibi,& domui tuæ, tu & Leuites, &
aduena qui tecum eſt. Quando com-
pleueris decimam cunctarum frugum
tuarum,anno decimarum tertio dabis
Leuitæ & aduenæ, & pupillo , & vi-
duæ,vt comedant intra portas tuas,&
ſaturentur:loquerisq́ in conſpectu do-
mini dei tui,Attuli quod ſanctificatum
eſt de domo mea, & dedi illud Leui-
tæ,& aduenæ,& pupillo ac viduæ, ſi-
cut iuſsiſti mihi:non præteriui manda
ta tua, nec ſum oblitus imperii tui.Nō
comedi ex eis in luctu meo,nec ſepara
ui ea in qualibet immunditia , nec ex-
nor pendi ex his quicquam ⸢in re funebri⸣.
Obediui voci domini dei mei , & feci
. d. omnia ſicut præcepiſti mihi. ‖ Reſpice
h.2 de ſanctuario tuo,& de excelſo cælo-
rū habitaculo, & benedic populo tuo
D Iſrael,& terræ quam dediſti nobis, ſi-
cut iuraſti patribus noſtris, terræ lacte
& melle mananti.Hodie dominus deus
tuus præcepit tibi vt facias mandata
hæc atque iudicia:& cuſtodias & im-
pleas ex toto corde tuo, & ex tota ani
.a. ma tua. ‖ Dominum elegiſti hodie , vt
ſit tibi deus, & ambules in viis eius,&
cuſtodias ceremonias illius,& manda-
ta,atque iudicia,& obedias eius impe
rio. Et dominus elegit te hodie vt ſis
ei populus peculiaris,ſicut locutus eſt
tibi,& cuſtodias omnia præcepta illi-
us:& faciat te excelſiorem cunctis gen
tibus quas creauit in laudem,& nomē,
& gloriam ſuam:vt ſis populus ſanctus
domini dei tui, ſicut locutus eſt.

CAP. XXVII.

Altare lapideum, ſuper quod lex erat deſcripta. Benedictiones in monte Garizim. Maledictiones in monte Hebal.

PRæcepit autem Moyſes & ſenio- A
res Iſrael populo, dicentes, Cu-
ſtodite omne mandatum quod
præcipio vobis hodie. Cumque
tranſieritis Iordanem in terram quam
dominus deus tuus dabit tibi , eriges
ingentes lapides,& calce leuigabis e-
os,vt poſsis in eis ſcribere omnia ver
ba legis huius, Iordane tranſmiſſo : vt
introeas terram quam dominus deus
tuus dabit tibi , terram lacte & melle
manantem, ſicut iurauit patribus tuis.
‖Quando ergo tranſieritis Iordanem, Exo.20.d
erigite lapides quos ego hodie præcipio Ioſue.8.f.
vobis in monte Hebal, & leuigabis eos
calce : & ædificabis ibi altare domino
deo tuo de lapidibus quos ferrum non
tetigit,& de ſaxis informibus & impo-
litis:& offeres ſuper eo holocauſta do-
mino deo tuo,& immolabis hoſtias pa
cificas,comedesq́ ibi,& epulaberis co B
ram domino deo tuo. Et ſcribes ſuper
lapides omnia verba legis huius plane
& lucide. Dixeruntque Moyſes & ſacer
dotes Leuitici generis ad omnem Iſ-
raelem, Attende, & audi Iſrael, Hodie
factus es populus domini dei tui. au-
dies vocem eius, & facies manda-
ta atque iuſtitias quas ego præcipio
tibi hodie. ¶Præcepitq́ Moyſes popu-
lo in die illo, dicens, Hi ſtabunt ad be
nedicendum populo ſuper montem Ga
rizim, Iordane trāſmiſſo:Simeon,Leui,
Iudas,Iſſachar,Ioſeph,& Beniamin. Et
è regione iſti ſtabunt ad maledicendū
in monte Hebal,Ruben, Gad , & Aſer,
& Zabulon, Dan & Nepthali.‖Et pro- C
nuntiabunt Leuitæ,dicentq́ ad omnes Dani.9.c
viros Iſrael excelſa voce , Maledictus
homo qui faciet ſculptile & conflatile
abominationem domini , opus manuū
artificum,ponetq́ illud in abſcondito.
& reſpondebit omnis populus, & di-
cet, Amen. Maledictus qui ⸢non hono- ⸢deſpicit
rat⸣patrem ſuum,& matrem ſuam , &
dicet omnis populus,Amē. Maledictus
qui tranſfert terminos proximi ſui. &
dicet omnis populus,Amē. Maledictus
qui errare facit cæcum in itinere.& di
cet omnis populus, Amen . Maledictus
qui peruertit iudicium aduenæ, pupil
li & viduæ. & dicet omnis populus,
Amen.Maledictus qui dormit cum vxo
re patris ſui , & reuelat operimentum

lectuli eius, & dicet omnis populus,
D Amen. Maledictus qui dormit cum o-
mni iumento. & dicet omnis populus,
Amen. Maledictus qui dormit cum ſo-
rore ſua filia patris ſui, vel matris ſuæ.
& dicet omnis populus, Amen. Maledi-
ctus qui dormit cum ſocru ſua. & di-
cet omnis populus, Amen. Maledictus
qui clàm percuſſerit proximum ſuum.
& dicet omnis populus, Amen. ▸Ma-
ledictus qui dormit cum vxore proxi-
mi ſui. & dicet omnis populus, Amen◂.
Maledictus qui accipit munera, vt per-
cutiat animam ſanguinis innocentis.
Gala. 3. b. & dicet omnis populus, Amen. ||Male-
dictus qui non permanet in ſermoni-
bus legis huius, nec eos opere pficit. &
dicet oĩs ppl's, Amen. CAP. XXVIII.

Benedictio ſeruantibus mandata,
Maledictio non ſeruantibus.

SI autem audieris vocem domi-
ni dei tui, vt facias atque cuſto-
A dias omnia mandata eius quæ e-
go præcipio tibi hodie, faciet te
dominus deus tuus excelſiorem cun-
ctis gentibus quæ verſantur in terra.
Venientq; ſuper te vniuerſæ benedi-
ctiones iſtæ. & apprehendent te: ſi ta-
men præcepta eius audieris. Benedi-
ctus tu in ciuitate, & benedictus in a-
gro. Benedictus fructus ventris tui, &
fructus terræ tuæ, fructúſque iumen-
torum tuorum, greges armentorũ tuo-
rum, & caulæ ouium tuarum. Benedi-
cta horrea tua, & benedictæ ⁼reliquiæ
tuæ◂. Benedictus eris ingrediens & e-
⁼vt, eſcæ tuæ. gredienſ. Dabit dominus inimicos tu
os qui conſurgent aduerſum te, corru-
entes in conſpectu tuo. per vnam viã
venient contra te, & per ſeptem fugi-
ent à facie tua. Emittet dominus be-
nedictionem ſuper cellaria tua, & ſu-
per omnia opera manuum tuarum: be
nedicetque tibi in terra quam accepe-
ris. Suſcitabit te dominus ſibi in popu
lum ſanctum, ſicut iurauit tibi: ſi cuſto
dieris mandata domini dei tui, & am-
bulaueris in viis eius. Videbúntque o-
mnes terrarum populi quòd nomẽ do-
mini inuocatum ſit ſuper te, & time-
bunt te. Abundare te faciet dominus
omnibus bonis, fructu vteri tui, & fru-
ctu iumentorum tuorum, fructu terræ
tuæ quam iurauit dominus patribus
tuis vt daret tibi. Aperiet dominus
theſaurum ſuum optimum, cælum, vt
tribuat pluuiam terræ tuæ in tempore B
ſuo: benedicetq; cunctis operibus ma
nuum tuarum. Et fœnerabis gentibus
multis, & ipſe à nullo fœnus accipies.
Conſtituet te dominus in caput, &
non in caudã: & eris ſemper ſupra, &
non ſubter: ſi audieris mandata domi
ni dei tui quæ ego præcipio tibi ho-
die, & cuſtodieris & feceris, ac non
declinaueris ab eis, nec ad dexteram
nec ad ſiniſtram, nec ſecutus fue-
ris deos alienos, neque colueris eos.
¶Quòd ſi audire nolueris vocem do- Leui
mini dei tui, vt cuſtodias & facias om thre
nia mandata eius, & ceremonias quas mala
ego præcipio tibi hodie, venient ſu baru
per te omnes maledictiones iſtæ, &
apprehendent te. Maledictus eris in ci
uitate, maledictus in agro. Maledi-
ctum horreum tuum, & maledictæ re-
liquiæ tuæ. Maledictus fructus ventris
tui, & fructus terræ tuæ, armenta bo-
um tuorum, & greges ouium tuarum.
Maledictus eris ingrediens, & maledi
ctus egrediens. Mittet dominus ſuper
te⁼famem & eſuriem◂, & increpatio- ⁼male
nem in omnia opera tua quæ tu facies: ction
donec conterat te & perdat velociter, perd
propter adinuentiones tuas peſſimas nem
in quibus reliquiſti me. Adiungat tibi
dominus peſtilentiam, donec conſu-
mat te de terra ad quã ingredieris poſ-
ſidendam. Percutiat te dominus⁼ege- ⁼time
ſtate◂, febri &⁼frigore◂, ardore & æſtu, ⁼adu
& aere corrupto ac rubigine, & perſe- ne,
quatur donec pereas. Sit cælum quod
ſupra te eſt, æneum: & terra quam cal- C
cas, ferrea. Det dominus imbrem ter-
ræ tuæ puluerem, & de cælo deſcen-
dat ſuper te cinis, donec conteraris.
Tradat te dominus corruentem ante
hoſtes tuos, & per vnam viam egredia
ris contra eos, & per ſeptem fugias*, *cor
& diſpergaris per omnia regna terræ.
ſitq; cadauer tuũ in eſcã cunctis vola-
tilibus cæli & beſtiis terræ, & nõ ſit qui
abigat. Percutiat te dñs vlcere AE-
gypti, & partem corporis per quam
ſtercora egeruntur, ſcabie quoque
& prurigine: ita vt curari nequeas.
Percutiat te dominus amentia & cæ- ⁼ſtupo
citate ac⁼furore mentis◂, & palpes in cordi

meridie ſicut palpare ſolet cæcus in tenebris, & non dirigas vias tuas. Omnique tempore calumniam ſuſtineas, & opprimaris violentia, nec habeas qui liberet te. Vxorem accipias, & alius dormiat cum ea. Domum ædifices, & non habites in ea. Plantes vineam, & non vindemies eam. Bos tuus immoletur coram te,

D & non comedas ex eo. Aſinus tuus rapiatur in conſpectu tuo, & non reddatur tibi. Oues tuæ dentur inimicis tuis, & non ſit qui te adiuuet. Filii tui & filiæ tuæ tradantur alteri populo videntibus oculis tuis, & deficientibus ad conſpectum eorum tota die, & non ſit fortitudo in manu tua. Fructus terræ tuæ, & omnes labores tuos comedat populus quem ignoras: & ſis ſemper *calumniam) ſuſtinens, & oppreſſus cunctis diebus, & ſtupens ad terrorem eorum quæ videbunt oculi tui. Percutiat te dominus vlcere peſsimo in genibus & in ſuris, ſanarique non poſſis à planta pedis vſque ad verticem tuum. Ducet te dominus, & regem tuum quem conſtitues ſuper te, in gentem quam ignoras tu & patres tui: & ſeruies ibi diis alienis ligno & lapidi. Et eris perditus, in prouerbium ac fabulam omnibus populis, ad quos te introduxerit dominus.|| Sementem multam iacies in terram, & modicum congregabis: quia locuſtæ deuorabunt omnia. Vineam plantabis & fodies, & vinum non bibes, nec colliges ex ea quippiam: quoniam vaſtabitur vermibus. Oliuas habebis in omnibus terminis tuis, & non vngeris oleo: quia *defluent & deperibunt). Filios generabis & filias, & non frueris eis: quoniam ducentur in captiuitatem. Omnes arbores tuas & fruges terræ tuæ *rubigo) conſumet. Aduena qui tecum verſa-

E tur in terra, aſcendet ſuper te, eritque ſublimior: tu autem deſcendes, & eris inferior. Ipſe fœnerabit tibi, & tu non fœnerabis ei. Ipſe erit in caput, & tu eris in caudam. Et venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ, & perſequentes apprehendent te, donec intereas: quia non audiſti vocē domini dei tui,

[Left margin notes, cut off: …itio- / …6.d / …1,b / …icie / …liua / …ſta]

nec ſeruaſti mandata eius & ceremonias quas præcepit tibi. Et erunt in te ſigna atque prodigia, & in ſemine tuo vſque in ſempiternum: eò ꝙ non ſeruieris dño deo tuo in gaudio, cordiſque lætitia, propter rerum omnium abundantiam. Seruies inimico tuo quem emittet tibi dominus, in fame, & ſiti, & nuditate, & omni penuria, & ponet iugum ferreum ſuper ceruicem tuam, donec te conterat. Adducet dominus ſuper te gentem de longinquo, & de extremis terræ finibus in ſimilitudinem aquilæ volantis cum impetu: cuius linguam intelligere nō poſſis, gentem *procaciſsimam), quæ non deferat ſeni, nec miſereatur paruuli, & deuoret fructum iumentorum tuorum, ac fruges terræ tuæ: donec intereas, & non relinquat tibi triticum, vinum, & oleum, armēta boum & greges ouium: donec te diſperdat, & cōterat in cunctis vrbibus tuis, & deſtruantur muri tui firmi atque ſublimes, in quibus habebas fiduciā in omni terra tua. Obſideberis intra portas tuas in omni terra quam dabit tibi dominus deus tuus: & comedes fructum

F vteri tui, & carnes filiorum tuorum & filiarum tuarum, quas dederit tibi dominus deus tuus, in anguſtia & vaſtitate qua opprimet te hoſtis tuus. Homo delicatus ī te, & *luxurioſus) valde inuidebit fratri ſuo, vxori q̃ cubat in ſinu ſuo, ne det eis de carnibꝰ filiorū ſuorū quas cōedet: eò ꝙ nihil aliud habeat ī obſidione & penuria qua vaſtauerint te inimici tui intra oēs portas tuas. Tenera mulier & delicata quæ ſuper terram ingredi non valebat, nec pedis veſtigium figere propter mollitiem & teneritudinem nimiam, inuidebit viro ſuo qui cubat in ſinu eius ſuper filii & filiæ carnibus, & illuuie ſecundinarū quæ egrediuntur de medio feminum eius, & ſuper liberis qui eadē hora nati ſunt. comedēt enim eos clam propter rerū omniū penuriam, in obſidione & vaſtitate qua opprimet te inimicus tuus intra portas tuas. Niſi cuſtodieris, & feceris omnia verba legis huius quæ ſcripta ſunt in hoc volumine, & timueris nomen eius glorioſum & terribile, hoc eſt dominū

*forte facie (.i. ferocem, & crudelē)

*delicioſus

deum tuum : augebit dominus plagas
tuas , & plagas ſeminis tui , plagas ma
gnas & perſeuerantes, infirmitates peſ
ſimas & perpetuas, & conuertet in te
omnes afflictiones AEgypti,quas timu-
iſti,& adhærebunt tibi.Inſuper & vni
uerſos languores , & plagas quæ non
ſunt ſcriptæ in volumine legis huius,
G induce t dominus ſuper te,donec te cõ
terat: & remanebitis pauci numero,
qui prius eratis ſicut aſtra cæli prę mul
titudine:quoniam non audiſti vocem
domini dei tui.Et ſicut ante lætatus eſt
dominus ſuper vos,bene vobis faciẽs,
voſque multiplicans : ſic lætabitur di
ſperdens vos atque ſubuertens,vt auſe
ramini de terra ad quam ingredieris
poſsidendam. Diſperget te dominus in
omnes populos à ſummitate terræ vſ-
que ad terminos eius:& ſeruies ibi diis
alienis quos & tu ignoras & patres tui,
lignis & lapidibus.In gentibus quoq; il
lis non quieſces,neque erit requies ve-
ſtigio pedis tui. Dabit enim tibi domi-
nus ibi cor pauidum,& deficientes o-
culos, & animam conſumptam mœro-
re,& erit vita tua quaſi pendens ante
te. Timebis nocte & die,& non credes
vitę tuæ.Mane dices, Quis mihi det ve
ſperum? & veſpere, Quis mihi det ma-
ne? propter cordis tui formidinẽ , qua
terreberis & propter ea quæ tuis vi-
debis oculis.Reducet te dominus claſ
ſibus in AEgyptum per viam de qua
dixit tibi vt eam amplius non videres.
Ibi venderis inimicis tuis in ſeruos &
ancillas,& non erit qui emat.

CAP. XXIX.

Commemoratione beneficiorum
dei,ad mandata ſeruãda hortatur. Cau
ſa iræ dei in Iſraelitas.

A HAEc ſunt verba fœderis , quod
Exo.19.a. præcepit dominus Moyſi,vt fe-
riret cum filiis Iſrael in terra Mo
ab:præter illud fœdus quod cũ
eis pepigit in Horeb. ¶Vocauitq; Moy
ſes omnem Iſrael, & dixit ad eos, Vos
vidiſtis vniuerſa quæ fecit dominus co
ram vobis in terra AEgypti Pharaoni,
& omnibus ſeruis eius,vniuerſæq; ter-
ræ illius, tentationes magnas quas vi-
derunt oculi tui,ſigna illa portentáque
ingentia,& non dedit vobis dominus
cor intelligens, & oculos videntes, &

aures quæ poſſint audire vſque in prę
ſentem diem. || Adduxit vos quadra- Sup
ginta annis per deſertum:non ſunt at-
trita veſtimenta veſtra,nec calceamen
ta pedum veſtrorum vetuſtate conſum
pta ſunt. Panem non comediſtis , vi-
num & ſiceram non bibiſtis:vt ſciretis
quia ego ſum dominus deus veſter.||Et Sup
veniſtis ad hunc locum : egreſſúſque
eſt Sehon rex Heſebon , & Og rex Ba-
ſan, occurrentes nobis ad pugnam. Et
percuſsimus eos,& tulimus terram eo
rum, ac tradidimus poſsidendam Ru-
ben & Gad,& dimidiæ tribui Manaſ-
ſe.¶Cuſtodite ergo verba pacti huius, B
& implete ea:vt intelligatis vniuerſa q
*faciti s). ¶Vos ſtatis hodie cuncti co- *fact
ram domino deo veſtro,principes ve- ſitis.
ſtri,& tribus, ac maiores natu , atque
*doctores), omnis populus Iſrael,libe- *pra
ri,& vxores veſtræ, & aduena qui te- veſt
cum moratur in caſtris , *exceptis) li- *à
gnorum cæſoribus,*& his)qui compor *vſq
tant aquas : vt tranſeas in fœdere do- eos
mini dei tui , & in iureiurando quod
hodie dominus deus tuus percutit te-
cum : vt ſuſcitet te ſibi in populum,
& ipſe ſit dominus deus tuus ſicut locu
tus eſt tibi, & ſicut iurauit patribus tu
is Abraham, Iſaac,& Iacob . Nec vo-
bis ſolis ego hoc fœdus ferio,& hæc iu
ramenta confirmo,ſed cunctis præſen
tibus & abſentibus. ¶Vos enim noſtis
quomodo habitauerimus in terra AE-
gypti , & quomodo tranſierimus per
medium nationum,quas trãſeuntes vi-
diſtis , abominationes & ſordes, id eſt C
idola eorum,lignum & lapidem , ar-
gentum & aurum quæ colebãt. Ne for
te ſit inter vos vir aut mulier , familia
aut tribus , cuius cor auerſum eſt ho-
die à domino deo noſtro : vt vadat &
ſeruiat diis illarum gentium , & ſit in-
ter vos radix germinans fel & amari-
tudinem . Cumque audierit verba iu
ramenti huius benedicat ſibi in corde *tãet
ſuo,dicens, Pax erit mihi,*& ambula- bule
bo)in prauitate cordis mei: & *aſſumat * add
ebria ſitientem), & dominus non igno ebria
ſcat ei : ſed tunc quammaxime furor enti
eius fumet & zelus contra hominẽ il- docto
lum , & ſedeant ſuper eum omnia ma pius
ledicta quæ ſcripta ſunt in hoc volu- ſcipu
mine : & deleat dominus nomen eius pere.
mul.

ſub cęlo, & conſumat eum in perditio-
nem ex omnibus tribubus Iſrael, iuxta
maledictiones quæ in libro legis huius
ac fœderis continentur. Dicetq́ ſequēs
generatio, & filii qui naſcētur deinceps
& peregrini qui de longe venerint, vi-
dentes plagas terræ illius, & infirmita
tes quibus eam afflixerit dominus ſul-
D phure, & ſalis ardore comburens, ita vt
9.e vltra non ſeratur, nec virens quippiam
ndū germinet‖ =in exemplum ſubuerſionis)
r- Sodomæ & Gomorrhæ, Adamæ & Se-
n boim, quas ſubuertit dominus in ira &
in furore ſuo. ¶Et dicent omnes gētes,
Quare ſic fecit dominus terrę huic? quę
eſt hæc ira furoris eius immenſa? Et re-
ſpondebunt, Quia dereliquerunt pa-
ctum domini quod pepigit cum patri-
bus eorum, quando eduxit eos de terra
AEgypti: & ſeruierūt diis alienis, & ado
rauerunt eos quos neſciebāt, & quibus
non fuerant attributi: idcirco iratus eſt
furor domini cōtra terram iſtam, vt in
duceret ſuper eam omnia maledicta,
quæ in hoc volumine ſcripta ſunt, &
eiecit eos de terra ſua in ira, & in furo-
re, & in indignatione maxima, proie-
citq́ in terram alienam ſicut hodie cō
ni- probatur. [b]Abſcondita domino deo no
it ſtro: quæ manifeſta ſunt nobis) & filiis
vo- noſtris vſque in ſempiternum, vt facia-
tem mus vniuerſa verba legis huius.
bis

CAP. XXX.

¶ Pœnitentibus miſericordia. Corda purificat deus vt eum diligamus. Verbum euangelii prædicatū & corde creditum. Vita. Dilectio dei. Mors. In inobedientes verbo dei.

A CVm ergo venerint ſuper te om-
5.e nes ſermones iſti, benedictio ſiue
maledictio quam propoſui in cō
ſpectu tuo: & ductus pœnitudi-
ne cordis tui in vniuerſis gentibus, in
quas diſperſerit te dominus deus tuus,
& reuerſus fueris ad eum, & obedieris
eius imperiis, ſicut ego hodie præcipio
tibi cum filiis tuis, in toto corde tuo, &
in tota anima tua: reducet te dominus
deus tuus de captiuitate tua, ac miſe-
rebitur tui, & rurſum congregabit te de
cunctis populis in quos te ante diſper-
ſit. Si ad cardines cæli fueris diſſipa-
tus, ide te retrahet dominus deus tuus,
‖& aſſumet, atque introducet in terram 2.Mac.1.&
quam poſſederunt patres tui & obtine &.2.c.
bis eam: & benedicens tibi maioris nu
meri te eſſe faciet, quàm fuerint patres
tui. Circūcidet dominus deus tuus cor B
tuum, & cor ſeminis tui: & diligas do-
minum deum tuum ex toto corde tuo,
& in tota anima tua, vt poſſis viuere.
Omnes autem maledictiones has con-
uertet ſuper inimicos tuos, & eos qui
oderunt te, & perſequuntur. Tu autem
reuerteris, & audies vocē domini dei
tui, facieſq́ vniuerſa mandata quæ ego
præcipio tibi hodie, & abundare te fa
ciet dominus deus tuus in cunctis ope
ribus manuum tuarum, in ſobole vte-
ri tui & in fructu iumentorum tuorū,
in vbertate terræ tuę, & in rerum om-
nium largitate. Reuertetur enim domi
nus, vt gaudeat ſuper te in omnibus bo
nis, ſicut gauiſus eſt in patribus tuis: ſi
tamen audieris vocē domini dei tui, & C
cuſtodieris præcepta eius & ceremo-
nias quæ in hac lege ſcripta ſunt: & re-
uertaris ad dominū deum tuum in to-
to corde tuo: & in tota anima tua.
¶‖Mandatum hoc quod ego præcipio Ro.10.b
tibi hodie, non [a]ſupra te eſt), neq́ pro-) eſt tibi
cul poſitum, nec in cælo ſitum, vt poſ- occultū
ſis dicere. Quis =noſtrum) valet ad cæ- = ꝑ nobis
lum aſcendere, vt deferat illud ad nos
vt audiamus, atq́ opere compleamus?
Neque trans mare poſitum: vt ▸cauſe-
ris, &) dicas, Quis =ē) nobis poterit = pro
transfretare mare, & illud ad nos vſq́
deferre: vt poſſimus audire, & facere
quod præceptū eſt? Sed iuxta te eſt ſer-
mo valde in ore tuo & in corde tuo, vt
facias illum. ¶Conſydera quòd hodie
propoſuerim in conſpectu tuo vitam
& bonum, & econtrario mortem & ma
lum: *vt diligas dominum deum tuū, * ꝙ ego
& ambules in viis eius, & cuſtodias mā præcipio
data illius ac ceremonias atque iudicia tibi hodie
& viuas, atque multiplicet te, benedi-
catque tibi in terra ad quam ingredie-
ris poſſidendam. ¶Si autem auerſum
fuerit cor tuum, & audire nolueris, at-
que errore deceptus adoraueris deos
alienos, & ſeruieris eis, prædico tibi ho
die quòd pereas, & paruo tempore mo
rèris in terra ad quam Iordane tranſ-
miſſo ingredieris poſſidendam. Teſtes
inuoco hodie cælum & terram, quòd

propoſuerim vobis vitam & mortem, benedictionem & maledictionem. Elige ergo vitam, vt & tu viuas, & ſemen tuum: & diligas dominũ deum tuum, atque obedias voci eius, & illi adhæreas (ipſe eſt enim vita tua, & longitudo dierum tuorum) vt habites in terra pro qua iurauit dominus patribus tuis Abrahã, Iſaac, & Iacob, vt daret eã illis.

CAP. XXXI.

Moyſes moriturus præficit Ioſue, Scribit Deuteronomium, Pręcipit illud legi. Prædicit futurã Iſraelitarum idololatriam ſimul cum principibus. Canticum iubet cantari in memoriam futuræ eorum idololatriæ, & afflictionis.

A ABiit itaque Moyſes, & locutus eſt omnia verba hæc ad vniuerſum Iſrael, & dixit ad eos, Centum viginti annorum ſum hodie, non poſſum vltrà egredi & ingredi, præſertim cum & dominus dixerit mihi, ||Nõ
Sup.3.d. Nũe.27.e transibis Iordanem iſtum. Dominus ergo deus tuus trãſibit ante te. ipſe delebit omnes gẽtes has in cõſpectu tuo, & poſſidebis eas: & Ioſue iſte tranſibit ante te, ſicut locutus eſt dominus. Fa-
Nũe.21.e cietque dominus eis ||ſicut fecit Sehon & Og regibus Amorrhæorum, & terræ eorum, delebitq́ eos. Cum ergo & hos tradiderit vobis, ſimiliter facietis eis ſi-
Sup.7.a. cut pręcepi vobis. ||Viriliter agite & cõfortamini: nolite timere, nec paueatis ad conſpectum eorum: quia dominus deus tuus ipſe eſt ductor tuus, & nõ di-
B mittet, nec derelinquet te. ¶Vocauitq́ Moyſes Ioſue, & dixit ei coram omni Iſrael, Confortare, & eſto robuſtus: tu enim introduces populum iſtum in terram quam daturum ſe patribus eorum iurauit dominus, & tu eam ſorte diuides. Et dominus qui ductor eſt veſter, ipſe erit tecum: non dimittet, nec derelinquet te: noli timere, nec paueas.
¶Scripſit itaque Moyſes legem hanc, & tradidit eam ſacerdotibus filiis Leui, qui portabant arcam fœderis domini, & cunctis ſenioribus Iſrael. Præcepitq́ eis, dicens, Poſt ſeptem annos anno remiſſionis, in ſolennitate tabernaculorum, conuenientibus cunctis ex Iſrael,
C vt appareant in conſpectu domini dei tui in loco quem elegerit dominus: leges verba legis huius coram omni Iſrael, audientibus eis, & in vnum omni populo cõgregato tam viris quàm mulieribus, paruulis & aduenis qui ſunt intra portas tuas: vt audientes diſcant, & timeant dominum deum veſtrum, & cuſtodiant, impleantque omnes ſermones legis huius. filii quoque eorum qui nunc ignorant: vt audire poſſint, & =diſc
=timeant) dominum deum ſuum cunctis diebus quib9 verſantur in terra ad quam vos Iordane tranſmiſſo pergitis obtinendam. ¶Et ait dominus ad Moyſen, Ecce prope ſunt dies mortis tuæ: voca Ioſue, & ſtate in tabernaculo teſtimonii, vt præcipiam ei. Abierunt ergo Moyſes & Ioſue, & ſteterunt in ta- D
bernaculo teſtimonii: appáruitque dominus ibi in columna nubis quæ ſtetit in introitu tabernaculi. Dixitque dominus ad Moyſen, Ecce tu dormies cũ patribus tuis, & populus iſte conſurgẽs fornicabitur poſt deos alienos in terra ad quam ingredietur vt habitet in ea: ibi derelinquet me & irritum faciet fœdus quod pepigi cum eo. Et iraſcetur furor meus contra eum in die illo: & derelinquam eum, & abſcondam faciẽ meam ab eo, & erit in deuoratione: inuenient eũ omnia mala & afflictiones: ita vt dicat in illo die, Vere quia non eſt deus mecum, inuenerunt me hæc mala. Ego autem abſcondam, & celabo E
faciem meam in die illo propter omnia mala quæ fecit, quia ſecutus eſt deos alienos. Nunc itaque *ſcribite vobis) canticum iſtud, & *docete) filios Iſrael: vt memoriter teneant & ore decantent. & ſit mihi carmen iſtud pro teſtimonio =inter) filios Iſrael. Introducam enim eum in terram pro qua iurauit patrib9 eius, lacte & melle manantem. Cumq́ comederint & ſaturati, craſſique fuerint, auertentur ad deos alienos, & ſeruient eis: detrahentq́ mihi, & irritum facient pactum meum. Poſtquam inuenerint eum mala multa & afflictiones, reſpondebit ei canticum iſtud pro teſtimonio, quod nulla delebit obliuio ex ore ſeminis ſui. Scio enim cogitationes eius =quæ) facturus ſit hodie antequam introducam eum in terram, quã ei pollicitus ſum. ¶Scripſit ergo Moyſes canticum*, & docuit filios Iſrael. Præcepitque dominus Ioſue filio Nun,

time
*ſcr
*do
=co
=qu
F
* in ipſa

& ait, Confortare, & eſto robuſtus : tu enim introduces filios Iſrael in terram quam pollicitus ſum, & ego ero tecum. ¶Poſtquam ergo ſcripſit Moyſes verba legis huius in volumine, atque compleuit, præcepit Leuitis, qui portabant arcam fœderis domini, dicens, Tollite librum iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœderis domini dei veſtri: vt ſit ibi cõtra te in teſtimonium: Ego enim ſcio ⁼contentionem⁾ tuam, & ceruicem tuã duriſſimam. Adhuc viuente me & ingrediente vobiſcum, ſemper cõtentioſe egiſtis contra dominum: quanto magis cum mortuus fuero? Congregate ad me omnes maiores natu per tribus veſtras, atq; ⁼doctores⁾, & loquar audientibus eis ſermones iſtos, & *inuocabo contra eos cælum & terrã. Noui enim quòd poſt mortem meam inique agetis, & declinabitis cito de via quã præcepi vobis : & occurrent vobis mala in extremo tempore, quando feceritis malum in conſpectu domini, vt irritetis eum per opera manuum veſtrarum. Locutus eſt ergo Moyſes audiente vniuerſo cœtu Iſrael verba carminis huiꝰ, & ad finem vſque compleuit.

G

CAP. XXXII.

Canticum Moyſi. Doctrina dei & opera. Hortatur Moyſes ad cõſyderãda dei opera. Saturatus Iſrael, ingratus conuertitur ad idola, afflictiones ingratis. Vltio, dei eſt. Mia. Deus ſolus. Cor ad deum. Moyſes ſcandit montẽ Abarim.

A

Audite cęli quę loquor, audiat terra verba oris mei,
⁼Concreſcat⁾ vt pluuia doctrina mea, fluat vt ros eloquiũ meũ, quaſi imber ſuper herbam, & quaſi ſtillæ ſuper gramina.
Quia nomen domini inuocabo : date magnificentiam deo noſtro.
Dei perfecta ſunt opera, & omnes viæ eius iudicia: deus fidelis, & abſq; vlla iniquitate, iuſtus & rectus.
Peccauerunt ei nõ filii eius ⁼in ſordibus⁾, generatio praua atq; peruerſa.
¶Heccine reddis domino popule ſtulte & inſipiens? nunquid non ipſe eſt pater tuus, qui poſſidet te, & fecit, & creauit te?
Memento dierum antiquorum, cogita generationes ſingulas : interroga patrem tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi.
Quando diuidebat altiſſimus gentes: quando ſeparabat filios Adam, conſtituit⁼ terminos populorum iuxta numerum filiorum Iſrael. B ⁼ regiões
Pars autem domini, populus eius: Iacob funiculus hæreditatis eius.
Inuenit eum in terra deſerta, in loco horroris, & vaſtæ ſolitudinis.
Circunduxit eum, & docuit: & cuſtodiuit quaſi pupillam oculi ſui.
Sicut aquila prouocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitãs, expandit alas ſuas & aſſumpſit eum, atque portauit in humeris ſuis.
Dominus ſolus dux eius fuit : & non erat cum eo deus alienus.
Conſtituit eum ſuper excelſam terram vt comederet fructus agrorum, & ſugeret mel de petra, oleumque de ſaxo duriſſimo.
Butyrum de armento, & lac de ouibus cum adipe agnorum, & arietum filiorum Baſan, & hircos cum medulla tritici, & ſanguinem vuę biberet meraciſſimum. C
¶Incraſſatus eſt ⁼dilectus⁾, & recalcitrauit, incraſſatus, impinguatus, ⁼dilatatus⁾: dereliquit deum factorem ſuum, & receſſit à deo ſalutari ſuo. ⁼vel ſaturatus, ⁼opertus (ſub. pinguedine)
Prouocauerunt eum *in diis alienis, & in abominationibus ad iracundiã concitauerunt. *ad zelũ
Immolauerũt dęmoniis & nõ deo, diis quos ignorabant: ⁼noui recẽteſq;⁾ venerũt, quos nõ coluerũt patres eorũ. ⁼nouis q è propinquo
Deum qui te genuit dereliquiſti, & oblitus es domini creatoris tui.
¶Vidit dominus, & ad iracundiã concitatus eſt: quia prouocauerunt eum filii ſui & filiæ.
Et ait, Abſcondã faciem meã ab eis, & cõſyderabo⁼ nouiſſima eorũ: generatio enĩ peruerſa eſt, & infideles filii. ⁼ quid ad extremũ cum eis fiet:
Ipſi me prouocauerũt in eo qui nõ erat deus, & irritauerũt in vanitatibꝰ ſuis: ‖& ego prouocabo eos in eo qui nõ eſt populus, & in gẽte ſtulta irritabo illos. rom.10.d Iere.15.c.
Ignis ſuccenſus eſt in furore meo, & ardebit vſq; ad inferni nouiſſima: deuorabitq; terram cum germine ſuo, & montium fundamenta comburet. D
Congregabo ſuper eos mala, & ſagittas

meas complebo in eis.
Conſumentur fame, & deuorabunt eos
* vel, ve- aues morſu amariſſimo: dentes beſtia
neno rum immittã in eos, cum ⸢furore⸣ *tra
*ſerpen- hẽtium ſuper terram, atq; ſerpentiũ.⸣
tium in Foris vaſtabit eos gladius, & intus pa-
terra, uor, iuuenem ſimul ac virginem, la-
ctentem cum homine ſene.
* Diſper- Et dixi, ⸢Vbinam ſunt⸣? ceſſare faciam
dam eos ex hominibus memoriam eorum.
per angu Sed propter iram inimicorum diſtuli:
los terræ: ne forte ⸢ſuperbirent⸣ hoſtes eorum,
*ſibi attri & dicerent, Manus noſtra excelſa, &
buerent non dominus fecit hæc omnia.
Gens abſq; conſilio eſt, & ſine pruden-
* hoc tia: vtinã ſaperẽt, & intelligerent*, ac
nouiſſima prouiderent.
Quomodo perſequatur vnus mille, &
duo fugarent decem millia? nónne
E ideo, quia deus ſuus vendidit eos, &
dominus cõcluſit illos? non enim eſt
deus noſter vt dii eorum: & inimici
noſtri ſunt iudices.
De vinea Sodomorum, vinea eorum, &
de ſuburbanis Gomorrhę: vua eorum
vua fellis, & botri amariſſimi.
Fel draconum vinum eorum, & vene-
num aſpidum inſanabile.
Nónne hæc condita ſunt apud me, &
ſignata in theſauris meis?
Eccl.28.a ||Mea eſt vltio, & ego retribuam in tem
Ro.12.d pore, vt labat pes eorũ: iuxta eſt dies
Heb.10.e. perditionis, & adeſſe feſtinãt tẽpora.
Iudicabit dominus populum ſuum, &
* enim in ſeruis ſuis miſerebitur. videbit *q;
infirmata ſit manus, & clauſi quoque
defecerunt, reſiduiq; conſumpti ſunt.
Et dicet, Vbi ſunt dii eorum, in quibus
habebant fiduciam?
De quorum victimis comedebant adi-
pes, & bibebant vinum libaminum,
ſurgant, & opitulẽtur vobis, & in ne-
F ceſſitate vos protegant.
1. Reg.2.a ||Videte quòd ego ſim ſolus, & non ſit
Tob.13.a alius deus pręter me: ego occidam, &
Sap.16.b ego viuere faciam: percutiã, & ego ſa
nabo, & non eſt qui de manu mea
poſſit eruere.
Leuabo ad cælum manum meam, & di
cam, Viuo ego in æternum.
Si acuero vt fulgur gladium meum, &
arripuerit iudicium manus mea: red-
dam vltionem hoſtibus meis, & his
qui oderunt me retribuam.

Inebriabo ſagittas meas ſanguine, &
gladius meus deuorabit carnes, de
cruore occiſorum, & de captiuitate, * de
⸢nudati inimicorum capitis⸣. te i
Laudate gentes populum eius, quia ſan nuc
guinem ſeruorum ſuorum vlciſcetur: (.i.
& vindictam retribuet in hoſtes eo- gnc
rum, & ꝓpitius erit terræ populi ſui. cer
¶Venit ergo Moyſes, & locutus eſt om quo
nia verba cantici huius in auribus po- ferã
puli, ipſe & Ioſue filius Nun. Comple-
uitq; omnes ſermones iſtos loquens ad
vniuerſum Iſrael. & dixit ad eos, Poni-
te corda veſtra in omnia verba quę ego G
teſtificor vobis hodie: vt mandetis ea
filiis veſtris cuſtodire, & facere & im-
plere vniuerſa quæ ſcripta ſunt in vo-
lumine legis huius: quia non incaſſum
præcepta ſunt vobis, ſed vt ſinguli in
eis viuerent: quæ facientes longo per-
ſeueretis tempore in terra ad quam Ior
dane tranſmiſſo ingrediemini poſſiden
dam. ¶Locutuſq; eſt dominus ad Moy
ſen in eadem die, dicens, Aſcende in
montem iſtum Abarim, (id eſt tranſi-
tum⸣, in montem Nebo, qui eſt in terra
Moab contra Iericho: & vide terrã Cha
naan, quam ego tradam filiis Iſrael ob-
tinendam, & morere in monte. Quem
conſcendens iungêris populis tuis, ||ſi-
cut mortuus eſt Aaron frater tuus in
monte Hor, & appoſitus populis ſuis: Nũ
||quia præuaricati eſtis cõtra me in me- Nũ.
dio filiorum Iſrael ad aquas contradi- 33.e
ctionis in Cades deſerti Sin: ||& non ſan Nũ
ctificaſtis me inter filios Iſrael. ⸢Econ- 27.c
tra videbis terram: & non ingredieris * Ec
in eam quam ego dabo filiis Iſrael.⸣ rio

CAP. XXXIII.

Moyſes moriturus benedicit ſingu-
lis tribubus Iſrael. A deo qui doceãtur.

HAEc eſt benedictio qua benedi- A
xit Moyſes homo dei filius ante
mortem ſuã. Et ait, Dominus de
Sinai venit, & de Seir ortus eſt
nobis: apparuit de monte Pharan, &
cum eo ſanctorum millia. In dextera
eius ignea lex*, Dilexit populos, oẽs ſan * a
cti in manu illius ſunt: ||& qui appro- Etiã
pinquant pedibus eius, accipiẽt de do Qu
ctrina illius. Legẽ præcepit nobis Moy Sap.
ſes hereditatẽ multitudinis Iacob. Erit
apud rectiſſimum rex congregatis prin
cipibus populi cum tribubus Iſrael.

¶Viuat Ruben, & non moriatur, & ſit paruus in numero.

¶Hæc eſt Iudæ benedictio, Audi domine vocem Iudæ, & ad populum ſuum introduc eum: manus eius pugnabunt pro eo, & adiutor illius contra aduerſarios eius erit.

B ¶Leui quoque ait, ᵉPerfectio tua, & doctrina tua viro ſancto tuo⁾, quem probaſti in ᵉtentatione, & iudicaſti ⁾ad aquas contradictionis. Qui dixit patri ſuo, & matri ſuæ, Neſcio vos: & fratribus ſuis, Ignoro illos: & neſcierunt filios ſuos. Hi cuſtodierunt eloquium tuũ & pactum tuum ſeruauerunt, *iudicia tua ô Iacob, & legem tuam ô Iſrael: ponent thymiama in furore tuo, & holocauſtum ſuper altare tuum. Benedic domine fortitudini eius, & opera manuum illius ſuſcipe. Percute dorſa inimicorum eius: & qui oderunt eum, non conſurgant.

¶Et Beniamin ait, Amantiſſimus domini habitabit confidenter in eo: quaſi in thalamo tota die morabitur, & inter humeros illius requieſcet.

¶Ioſeph quoque ait, De benedictione domini terra eius, de ᵉpomis⁾ cæli, & rore, atque abyſſo ſubiacente. De pomis fructuum ſolis ac lunæ, de vertice ᵉantiquorum⁾ montium, de pomis collium C æternorum, & de frugibus terræ, & de plenitudine eius. Benedictio illius ||qui apparuit in rubo, veniat ſuper caput Ioſeph, & ſuper verticem nazaræi inter fratres ſuos. Quaſi primogeniti tauri pulchritudo eius, cornua rhinocerotis cornua illius: in ipſis ventilabit gentes vſque ad terminos terræ. hæ ſunt multitudines Ephraim, & hæc millia Manaſſe.

¶Et Zabulon ait, Lætare Zabulon in exitu tuo, & Iſſachar in tabernaculis tuis. Populos vocabunt ad montem, ibi immolabunt victimas iuſtitiæ. Qui ᵉinundationem⁾ maris quaſi lac ⁾ſugent, & theſauros abſconditos arenarum.

¶Et Gad ait, Benedictus ᵉin latitudine⁾ Gad: quaſi leo requieuit, cepitque brachium & verticem. Et vidit principatum ſuum quod in parte ſua doctor eſſet repoſitus: qui fuit cum principibus populi, & fecit iuſtitias domini, & iudicium ſuum cum Iſrael.

¶Dan quoque ait, Dan catulus leonis, fluet largiter de Baſan.

¶Et Nephthali dixit, Nephthali abundantia perfruetur, & plenus erit benedictionibus domini: mare & meridiem poſſidebit. D

¶Aſer quoque ait, Benedictus in filiis Aſer, ſit placens fratribus ſuis, & tingat in oleo pedem ſuum. Ferrum & æs calceamentum eius. Sicut dies iuuentutis tuæ, ita & ſenectus tua.

¶Nõ eſt deus alius vt deus ᵉrectiſſimi⁾, aſcenſor cæli auxiliator tuus. Magnificentia eius diſcurrunt nubes, habitaculum eius ſurſum, & ſubter brachia ſempiterna: eiiciet à facie tua inimicũ, dicetque, Conterere. ||Habitabit Iſrael confidenter, & ſolus. Oculus Iacob in terra frumenti & vini, cælique ᵉcaligabunt rore⁾. Beatus es tu Iſrael: quis ſimilis tui popule, qui ſaluaris in domino? ſcutum auxilii tui, & gladius gloriȩ tuæ. negabunt te inimici tui, & tu eorum ᵉcolla⁾ calcabis.

ᵉi. Iſraelis (vt, ô Iſrael) Ier. 33. b ᵉſtillabũt rorem. ᵉexcelſa

CAP. XXXIIII.

Moyſes moritur & ſepelitur à deo. Fletur ab Iſraelitis. Ioſue ſubſtituitur.

Aſcendit ergo Moyſes de campeſtribus Moab ſuper montem Nebo, in verticem Phaſga contra Iericho. ||oſtenditque ei dominus omnem terram Galaad vſque Dan, & vniuerſum Nephthali, terramque Ephraim & Manaſſe, & omnem terram Iuda vſque ad mare nouiſſimum, & auſtralem partem, & latitudinem campi Iericho ciuitatis palmarum vſque Segor. Dixitque dominus ad eum, ||Hæc eſt terra, ꝓ qua iuraui Abraham, Iſaac, & Iacob, dicens, Semini tuo dabo eam. Vidiſti eam oculis tuis, & non tranſibis ad illam. ¶Mortuuſque eſt ibi Moyſes ſeruus domini in terra Moab, iubente domino: & ſepeliuit eum in valle terræ Moab contra ᵉPhogor⁾: & non cognouit homo ſepulchrum eius vſque in præſentem diem. Moyſes centum & viginti annorum erat, quando mortuus eſt: non caligauit oculus eius, nec ᵉdentes illius moti ſunt⁾. ¶Fleueruntq́ eum filii Iſrael in campeſtribus Moab triginta diebus: & completi ſunt dies planctus lugentium Moyſen. ¶Ioſue vero filius Nun repletus eſt ſpiritu ſapientiæ

A 8. Mac. 2. a. Sup. 3. d. B Gen. 12. b 15. d. ᵉBeth phogor: C ᵉfugit vigor eius. (vt, genȩ eius cõciderant.)

quia Moyſes poſuit ſuper eum manus
ſuas. Et obedierunt ei filii Iſrael, fece-
runtq́ ſicut præcepit dominus Moyſi.
D Et non ſurrexit vltrà propheta in Iſrael
*de facie ſicut Moyſes, quem noſſet dominus *fa-
cie ad faciem) in omnibus ſignis atque
portentis, quæ miſit per eum, vt face-
ret in terra AEgypti Pharaoni, & omni
bus ſeruis eius, vniuerſæq́ terræ illius,
& cunctam manum robuſtam, magna-
que mirabilia, quæ fecit Moyſes coram
vniuerſo Iſrael.

Liber Ioſue, Hebraicè Iehoſua,

CAP. I.

Dominus animat Ioſue ad inuaden
dum terram promiſſam. Continua le-
ctio Deuteronomii. Ioſue hortatur tribũ
Ruben, Gad, & Manaſſe ad reducen-
dos fratres.

A ET factum eſt poſt mortem
Moyſi ſerui domini, vt lo-
queretur dominus ad Io-
ſue filium Nun, miniſtrum
Moyſi, & diceret ei, Moyſes
ſeruus meus mortuus eſt: ſurge, & trãſi
Iordanem iſtum tu & omnis populus
tecũ in terram quam ego dabo filiis Iſ-
Deut.11.c rael. ||Omnem locum quem calcauerit
veſtigium pedis veſtri, vobis tradã, ſi-
cut locutus ſum Moyſi. A deſerto & Li
bano vſque ad fluuium magnum (Eu-
phraten, omnis terra Hethæorum vſq́
ad mare magnum contra ſolis occa-
ſum erit terminus veſter. Nullus pote-
rit vobis reſiſtere cunctis diebus vitæ
tuæ: ſicut fui cum Moyſe, ita ero tecũ:
Heb.13.a. ||non dimittam, nec derelinquam te.
B Confortare & eſto robuſtus: tu enim
ſorte diuides populo huic terram pro
qua iuraui patribus tuis vt traderem
eam illis. Confortare igitur, & eſto ro-
buſtus valde: vt cuſtodias, & facias om
nem legem quam præcepit tibi Moyſes
ſeruus meus: ne declines ab ea ad dex
tram vel ad ſiniſtrã, vt intelligas cũcta
*agere de beas *quæ) agis. Non recedat volumen legis
huius ab ore tuo: ſed meditaberis in eo
diebus ac noctibus, vt cuſtodias & fa-
cias omnia quæ ſcripta ſunt in eo: tunc
diriges viam tuam, & intelliges eam.
Ecce præcipio tibi, cõfortare, & eſto ro
buſtus. Noli metuere, & noli timere:
quoniam tecũ eſt dominus deus tuus
in omnibus ad quæcunque perrexeris.
¶Præcepitq́ Ioſue principibus populi, C
dicens, Tranſite per medium caſtrorũ
& imperate populo, ac dicite, Præpara
te vobis cibaria: quoniã poſt diem ter
tium tranſibitis Iordanem, & intrabitis
ad poſſidendam terrã quam dominus
deus veſter daturus eſt vobis. ¶Rube- Nũe.
nitis quoq́, & Gadditis, & dimidiæ tri
bui Manaſſe ait, Mementote ſermonis
||quẽ præcepit vobis Moyſes famulus do
mini, dicens, Dominus deus veſter de-
dit vobis requiem, & omnem terram
hanc. Vxores veſtræ, & filii, ac iumen-
ta manebunt in terra quam tradidit vo
bis Moyſes trans Iordanem: vos autem
tranſite armati ante fratres veſtros, o- D
mnes fortes manu, & pugnate pro eis,
donec det dominus requiem fratribus
veſtris ſicut & vobis dedit, & poſſideãt
ipſi quoq́ terram quam dominus deus
veſter daturus eſt eis. & ſic reuertemi-
ni in terram poſſeſſionis veſtræ, & habi
tabitis in ea quam vobis dedit Moyſes
famulus domini trans Iordanem cõtra
ſolis ortum. Reſponderuntque ad Ioſue
atque dixerunt, Omnia quæ præcepiſti
nobis, faciemus: & quocunque miſeris,
ibimus. Sicut obediuimus in cunctis
Moyſi, ita obediemus & tibi: tantum ſit
dominus tuus tecum, ſicut fuit cum
Moyſe. Qui contradixerit ori tuo, & nõ
obedierit cunctis ſermonibus tuis quos
præceperis ei, moriatur. tu tantum con
fortare, & viriliter age.

CAP. II.

Ioſue mittit exploratores in Ieri-
cho. Abſconduntur à Rahab, quæ petit
ſibi fieri miſericordiam

MIſit igitur Ioſue filius Nun de A
Setim duos viros explorato-
res in abſcondito: & dixit eis.
Ite, & conſyderate terram, vr- Iac.2.
bemque Iericho. ||Qui pergentes ingreſ Heb.
ſi ſunt domum mulieris *meretricis), no *caup
mine Rahab, & quieuerunt apud eam.
¶Nuntiatumque eſt regi Iericho, & di
ctum, Ecce viri ingreſſi ſunt huc per no
ctem de filiis Iſrael, vt explorarent ter
ram. Miſitq́ rex Iericho ad Rahab, di-

cens, Educ viros qui venerunt ad te &
ingreſſi ſunt domum tuã: exploratores
quippe ſunt, & omnem terrã conſyde-
rare venerunt. Tollenſque mulier vi-
ros, abſcondit, & ait, Fateor venerunt
ad me, ſed neſciebã vnde eſſent, cumq́;
porta clauderetur in tenebris, & illi pa
riter exierunt, neſcio quò abierunt: per
ſequimini cito, & comprehendetis eos.
Ipſa autem fecit aſcendere viros in ſo-
larium domus ſuæ, operuitq́; eos ſtipu
la lini, quæ ibi erat. Hi autem qui miſſi
fuerant, ſecuti ſunt eos per viã quæ du
B cit ad vada Iordanis: illiſq́; egreſſis ſta
tim porta clauſa eſt. ¶Necdum obdor-
mierãt qui latebãt, & ecce mulier aſcẽ
dit ad eos, & ait, Noui q̃ dominus tra-
diderit vobis terram: etenim irruit in
nos terror veſter, & clanguerũt omnes
habitatores terræ. Audiuimus q̃ ſicca-
uerit dominus aquas maris rubri ad
.21.e veſtrũ introitum, quãdo egreſſi eſtis ex
AEgypto: ||& q̃ feceritis duobus Amor-
rhæorum regibus qui erant trans Iorda
nem, Sehon & Og, quos interfeciſtis. Et
hæc audiẽtes pertimuimus, & elanguit
cor noſtrũ, nec remanſit in nobis ſpiri-
tus ad introitum veſtrũ: dominꝰ enim
deus veſter ipſe eſt deus in cælo ſurſũ,
& in terra deorſum. Nunc ergo iurate
mihi per dominũ, vt quomodo ego mi
ſericordiã feci vobiſcũ, ita & vos facia
tis cũ domo patris mei: detiſque mihi
verum ſignũ: & ſaluetis patrẽ meum &
matrẽ, fratres ac ſorores meas, & omnia
quæ illorum ſunt, & eruatis animas no
C ſtras à morte. ¶Qui reſponderũt ei, Ani
ma noſtra ſit pro vobis in mortem: ſi ta
men non prodideris nos. cũq́; tradide
rit nobis dominus terrã, faciemus in te
miſericordiã & veritatem. ¶Demiſit er
go eos per funem de feneſtra: domus
enim eius hærebat muro. Dixitque ad
eos. Ad montana conſcendite, ne forte
quẽ- occurrant vobis =reuertentes ›: ibique la
titate tribus diebus donec redeant, &
ſic ibitis per viã veſtram. Qui dixerũt
ad eam, Innoxii erimus à iuramento
hoc quo adiuraſti nos, ſi ingredienti-
bus nobis terram, ſignum fuerit funicu
lus iſte coccineus, & ligaueris eum in
feneſtra, per quã demiſiſti nos: & pa-
trem tuum ac matrem, fratreſque, &
omnem cognationem tuam congrega-
ueris in domum tuam. Qui oſtium do-
mus tuæ egreſſus fuerit, ſanguis ip-
ſius erit in caput eius, & nos eri- =innoxii.
mus =alieni ›. Cunctorum autem ſan-
guis qui tecum in domo fuerint, re-
dundabit in caput noſtrum, ſi eos a- D
liquis tetigerit. Quòd ſi nos prode-
re volueris, & ſermonem iſtum pro-
ferre in medium, erimus mundi ab
hoc iuramento quo adiuraſti nos. Et
illa reſpondit, Sicut locuti eſtis, ita
fiat. ¶Dimittenſque eos vt pergerent
appendit funiculum coccineum in
feneſtra. Illi verò ambulantes perue-
nerunt ad montana, & manſerunt ibi
tres dies, donec reuerterentur qui
fuerant ꝑſecuti: quærentes enim per
omnẽ viam, non repererunt eos. Qui
bus vrbem ingreſſis, reuerſi ſunt, &
deſcenderunt exploratores de monte:
& tranſmiſſo Iordane venerunt ad Io
ſue filium Nun, narraueruntque ei
omnia quę acciderant ſibi, atque dixe *poſtquã
runt. Tradidit dominus omnem ter- viderunt
ram hanc in manus noſtras, & timore nos.
proſtrati ſunt cũcti habitatores eius*.

CAP. III.

Ioſue cum populo, ſiccatis aquis
tranſit Iordanem. Miraculis oſtendit
deus ſe eſſe cum Ioſue.

IGITVR Ioſue =de nocte › con-
ſurgens mouit caſtra: egredienteſ- A
que de Setim, venerunt ad Ior =mane
danem, ipſe, & omnes filii Iſrael,
& morati ſunt ibi per tres dies. Qui-
bus euolutis tranſierunt præcones
per caſtrorum medium, & = clama- =pręcepe
rẽ cœperunt ›, Quando videritis ar- rũt popu
cam fœderis domini dei veſtri, & ſa- lo, dicen
cerdotes ſtirpes Leuiticæ portantes do,
eam, vos quoque conſurgite, & ſe-
quimini præcedentes: ſitque inter vos
& arcam ſpatium * cubitorum duum *fere
millium: =vt procul magis videre poſ =ne ap-
ſitis, & noſſe › per quam viam ingredia propique
mini: quia prius non ambulaſtis per tis ei, &
eam. -& cauete ne appropinquetis ad noſſe poſ
arcam. ¶Dixitque Ioſue ad populum, ſitis
Sanctificamini: cras enim faciet domi- B
nus inter vos mirabilia. Et ait ad ſa-
cerdotes, Tollite arcã fœderis, & prę-
cedite populum. Qui iuſſa cõplentes,

tulerunt, & ambulauerunt ante eos.
¶Dixitque dominus ad Ioſue, Hodie in
cipiam exaltare te coram omni Iſrael:
vt ſciant q; ſicut cũ Moyſe fui, ita & te-
cum ſim. Tu autem præcipe ſacerdoti-
bus qui portant arcam fœderis, & dic
ᵉextremũ eis, Cum ingreſſi fueritis ᵉpartem) aquæ
Iordanis ſtate in ea. Dixitque Ioſue ad
C filios Iſrael, Accedite huc, & audite ver
bũ domini dei veſtri. Et rurſum, In hoc
inquit, ſcietis quod dominus deus vi-
uens in medio veſtri eſt, & diſperdet
in conſpectu veſtro Chananæum & He
thæum, Heuæum & Pherezæum, Ger-
geſæum quoque & Iebuſæum, & Amor
rhæum. Ecce, arca fœderis domini om-
nis terrę antecedet vos per Iordanem.
Parate duodecim viros de tribubus Iſ-
rael, ſingulos per ſingulas tribus. Et cũ
poſuerint veſtigia pedum ſuorum ſa-
cerdotes qui portant arcã fœderis do-
mini dei vniuerſæ terræ in aquis Ior-
danis, aquæ quæ inferiores ſunt decur
rent atque deficient: quæ autem deſu-
per veniunt, in vna mole conſiſtent.
Act. 7. f. ¶Igitur egreſſus eſt populus de taber-
naculis ſuis, vt tranſiret Iordanem: &
ſacerdotes qui portabant arcam fœde-
ris pergebant ante eum. Ingreſſiſq; eis
ᵉextremo Iordanem, & pedibus eorum inᵉparte)
Ecc. 24. c aquæ tinctis (Iordanis autem, ripas al-
uei ſui tempore meſſis impleuerat) ſte-
terunt aquæ deſcendẽtes in loco vno,
& ad inſtar montis intumeſcentes ap-
*valde parebant procul*ab vrbe quæ vocatur
ᵉquæ eſt Adam, ᵉvſque) ad latus Sarthan. quæ au
tem inferiores erant, in mare ſolitudi-
ᵃmare ſa- nis (quod nunc vocaturᵃmortuum)) de
lis ſcenderunt, vſquequo omnino defice-
rent. Populus autem incedebat contra
Iericho: & ſacerdotes qui portabant ar
cam fœderis domini, ſtabant ſuper ſic-
cam humum in medio Iordanis accin
cti, omniſque populus per arentem al-
ueum tranſibat.

CAP. IIII.

Duodecim lapides in memoriam
ſiccati Iordanis. Iordanis in alueum re
uertitur.

A QVibus tranſgreſſis dixit do-
minus ad Ioſue, Elige duode
cim viros ſingulos per ſingu
las tribus, & præcipe eis
vt tollãt de medio Iordanis alueo, vbi
ſteterũt pedes ſacerdotum, duodecim
ᵉduriſſimos) lapides, quos ponetis in
loco caſtrorum vbi fixeritis hac nocte
tentoria. Vocauitque Ioſue duodecim
viros, quos elegerat de filiis Iſrael ſin
gulos de ſingulis tribubus, & ait ad
eos, Ite ante arcam domini dei veſtri
ad Iordanis medium, & portate inde
ſinguli ſingulos lapides in humeris ve-
ſtris, iuxta numerum filiorum Iſrael, vt
ſit ſignum inter vos. Et quando interro
gauerint vos filii veſtri cras, dicentes,
Quid ſibi volunt iſti lapides? reſponde
bitis eis, Defecerunt aquæ Iordanis an
te arcam fœderis domini, cum trãſiret
eum: idcirco poſiti ſunt lapides iſti in
monimentum filiorum Iſrael vſque in
æternum. ¶Fecerunt ergo filii Iſrael, ſi B
cut præcepit eis Ioſue, portãtes de me
dio Iordanis alueo duodecim lapides,
vt dominus ei imperarat, iuxta nume-
rum filiorum Iſrael, vſque in locum in
quo caſtrametati ſunt, ibique poſuerũt
eos. ¶Alios quoque duodecim lapides
poſuit Ioſue in medio Iordanis alueo,
vbi ſteterunt ſacerdotes, qui portabant
arcam fœderis, & ſunt ibi vſque in præ
ſentem diem. ¶Sacerdotes autem qui
portabant arcam, ſtabant in Iordanis
medio, donec omnia complerentur q̃
Ioſue, vt loqueretur ad populum præ-
ceperat dominus, vt dixerat ei Moyſes.
¶Feſtinauitq; populus, & tranſiit. Cũq;
tranſiſſent omnes, tranſiuit & arca do-
mini, ſacerdotes quoque pergebant
ante populum. Filii quoque Ruben,
& Gad, & dimidia tribus Manaſſe, ar- C
mati præcedebant fratres ſuos filios Iſ-
rael, ſicut eis præceperat Moyſes: &
* quadraginta pugnatorum millia per *cir
turmas, & cuneos incedebant* per pla *ant
na atq; campeſtria vrbis Iericho. ¶In minu
die illo magnificauit dominus Ioſue
coram omni Iſrael, vt timerent eum, ſi-
cut timuerant Moyſen dum adhuc vi-
ueret. ¶Dixitq; ad eum, Præcipe ſacer-
dotibus qui portant arcam fœderis, vt
aſcendant de Iordane. Qui præcepit
eis, dicens, Aſcẽdite de Iordane. Cum-
q; aſcendiſſent portantes arcam fœde-
ris domini, & ſiccam humum calcare
cœpiſſent, reuerſæ ſunt aquæ in alueũ
ſuum, & fluebant ſicut antè conſueue-
rant. ¶Populus autem aſcendit de Ior- D

dane decimo die menſis primi, & ca
ſtrametati ſunt in Galgalis contra ori
entalem plagam vrbis Iericho. Duode
cim quoque lapides, quos de Iordanis
alueo ſumpſerant, poſuit Ioſue in Gal-
galis, & dixit ad filios Iſrael. Quando
interrogauerint filii veſtri cras patres
ſuos, & dixerint eis, Quid ſibi volũt la
pides iſti? docebitis eos, atque dicetis,
Per arentem alueum trãſiuit Iſrael Ior
danem iſtum, ſiccãte domino deo vr̃o
aquas eius in cõſpectu vr̃o, donec trã
4.a ſiretis: ſicut fecerat prię ĩ mari rubro
qđ ſiccauit donec trãſiremus: vt diſcãt
oẽs terrarũ populi fortiſſimam domini
manum, vt & vos timeatis dominũ de
um veſtrum omni tempore.

CAP. V.

Chananæi terrentur. Secunda cir-
cunciſio Ioſue. Galgala. Deficit Man. Io
ſue ſoluit calceamentũ. Sanctus locus.

A Poſtquam ergo audierunt omnes
reges Amorrhæorum, qui habita-
bant trans Iordanem ad occiden
talem plagam, & cũcti reges Cha
naan, qui propinqua poſſidebant ma-
gni maris loca, quòd ſiccaſſet dominę
fluenta Iordanis coram filiis Iſrael do-
nec tranſirent, diſſolutum eſt cor eo-
rum, & non remanſit in eis ſpiritus ti
mentium introitum filiorum Iſrael.
¶Eo tẽpore ait dominus ad Ioſue, Fac
tibi cultros =lapideos⁾, & circuncide
ſecundo filios Iſrael. Fecitq́ quod iuſ-
ſerat dominus, & circuncidit filios Iſ-
rael in colle præputiorum. Hęc autem
B cauſſa eſt ſecundæ circunciſionis. Om
nis populus qui egreſſus eſt de AEgy-
pto generis maſculini, vniuerſi bella-
tores viri, mortui ſunt in deſerto. Per
longiſſimos viæ circuitus, qui omnes
circũciſi erant. Populus autem qui na
tus eſt in deſerto, per quadraginta an
nos itineris latiſſimę ſolitudinis incir
circumciſus fuit: donec conſumerẽtur
qui non audierant vocem domini, &
qbus ante iurauerat=vt nõ⁾oſtenderet
eis terram* lacte & melle manantem.
Horum filii, in locum ſucceſſerunt pa-
trum, & circunciſi ſunt à Ioſue: quia ſi
cut nati fuerant, in præputio erant,
nec eos in via aliquis circunciderat.
Poſtquam autẽ omnes circunciſi ſunt,
manſerunt in eodem caſtrorum loco,
donec ſanarentur. ¶Dixitque domi- C
nus ad Ioſue, Hodie abſtuli opprobri-
um AEgypti à vobis. Vocatumque eſt
nomẽ loci illius Galgala, vſque in præ
ſentem diem. ¶Manſeruntque filii Iſ-
rael in Galgalis, & fecerũt phaſe quar
tadecima die menſis ad veſperum in
campeſtribus Iericho: & comederunt
de frugibus terræ die altero, azymos
panes, & polentam= eiuſdem anni⁾. =in ipſo die.
Defecitque manna poſtquam come-
derunt de frugibus terræ, nec vſi
ſunt vltra cibo illo filii Iſrael, ſed
comederunt de frugibus præſentis an
ni terræ Chanaan. ¶Cum autem eſſet D
Ioſue in agro vrbis Iericho, leuauit o-
culos, & vidit virum ſtantem contra
ſe euaginatum tenentem gladiũ, per-
rexitque ad eum, & ait, Noſter es, an
aduerſariorum? Qui reſpondit, Nequa
quam, ſed ſum princeps exercitus do-
mini, & nunc venio. Cecidit Ioſue pro
nus in terram. Et adorans ait: Quid do
minus meus loquitur ad ſeruum ſuũ?
Solue, inquit, calceamẽtum tuum de
pedibus tuis: locus enim in quo ſtas,
ſanctus eſt. Fecitque Ioſue vt ſibi fue-
rat imperatum.

CAP. VI.

Capta vrbe Iericho, ſeruatur Ra-
hab. Maledictus reædificator vrbis Ie-
richo.

IEricho autem clauſa erat atque mu- A
nita timore filiorum Iſrael, & nul-
lus egredi audebat aut ingredi. Di-
xitque dominus ad Ioſue, Ecce de-
di in manus tuas Iericho, & regem e-
ius, omneſque fortes viros. Circuite vr
bem cũcti bellatores ſemel per diem:
ſic facietis ſex diebus. Septimo autem
die ſacerdotes tollent ſeptem bucci-
nas*, ▸quarum vſus eſt in iubileo⁾, *arietías
& præcedent arcam fœderis: ſeptieſq́
circuibitis ciuitatem, & ſacerdotes clã
gent buccinis. Cumque inſonuerit vox
tubæ longior atque conciſior, & in au
ribus veſtris increpuerit, conclama-
bit omnis populus vociferatione ma-
xima, & muri funditus corruent ciui
tatis, ingredienturque ſinguli per lo
cum contra quem ſteterint. Vocauit
ergo Ioſue filius Nun ſacerdotes, & di
xit ad eos, Tollite arcam fœderis: & ſe

ᵉarietinas ptem alii ſacerdotes tollant ſeptemᵉiu
bileorumᵓbuccinas, & incedāt ante ar
cam domini. Ad populum quoque ait
Ite, & circuite ciuitatem armati præ-
cedentes arcam domini. Cumque Io-
B ſue verba finiſſet, & ſeptem ſacerdotes
ſeptem buccinis clangerent ante ar-
cam fœderis domini, omniſque præce
deret armatus exercitus, reliquum vul
gus arcam ſequebatur, ac buccinis, o-
mnia concrepabant. Præceperat autē
Ioſue populo, dicens. Non clamabitis,
nec audietur vox veſtra, neque vllus
ſermo ex ore veſtro egredietur: donec
veniat dies in quo dicam vobis, cla-
mate & vociferamini. Circuiuit ergo
arca domini ciuitatem ſemel per diē,
& reuerſa in caſtra, manſit ibi. Igitur
ᵉmane Ioſueᵉde nocteᵓconſurgente, tulerunt
ſacerdotes arcam domini, & ſeptē ex
eis ſeptem buccinas, quarum in iubi-
leo vſus eſt: præcedebantque arcā do-
mini ambulantes atque clangentes: &
armatus populus ibat āte eos, vulgus
autem reliquum ſequebatur arcam, &
buccinis perſonabat. Circuierunt cı
uitatem ſecundo die ſemel, & reuerſi
ᵉſeptem ſunt in caſtra. Sic fecerunt ᵉsexᵓ diebus
Die autem ſeptimo diluculo conſur-
gentes, circuierunt vrbem, ſicut di-
ſpoſitum erat, ſepties. Cumq; ſeptimo
C circuitu clangerent buccinis ſacerdo
tes, dixit Ioſue ad omnem Iſrael. Voci
feramini: tradidit enim vobis domin9
ciuitatem: ſitque ciuitas hæc anathe-
ma: & omnia quæ in ea ſunt, domino.
ſola Rahabᵉmeretrixᵓ viuat cum vni-
ᵉcaupōa uerſis qui cum ea in domo ſunt: ||ab-
Sup.2.b ſcondit enim nuntios quos direxim9.
Vos autem cauete ne de his quæ præ
cepta ſunt, quippiam contingatis, & ſi
tis præuaricatiōis rei, & omnia caſtra
Iſrael ſub peccato ſint atque turben-
tur. Quicquid autem auri, & argēti fue
rit, & vaſorum æneorum ac ferri, do-
mino conſecretur, repoſitum in theſau
Heb.11.f. ris eius. ¶||Igitur omni populo vocife-
rante, & clangentibus tubis, poſtquam
in aures multitudinis vox ſonituſque
increpuit, muri ilico corruerūt: & aſ-
cendit vnuſq;q; per locum qui contra
2.Mac.12. ſe erat: ||ceperuntque ciuitatem, & in-
c. terfecerunt omnia quæ erant in ea, á
viro vſque ad mulierem, ab infante vſ
que ad ſenem. Boues quoque & oues,
& aſinos in ore gladii percuſſerunt. D
¶Duobus autem viris, ||qui explorato Supr.2
res miſſi fuerant, dixit Ioſue. Ingredi-
mini domum mulieris meretricis, &
producite eā, & omnia quæ illius ſunt
ſicut illi iuramento firmaſtis. || Ingreſ- Heb.2
ſique iuuenes, eduxerunt Rahab, & pa
rentes eius, fratres quoque, & cunctā
ſupellectilem ac cognationem illius,
& extra caſtra Iſrael manere fecerūt.
¶Vrbem autem, & omnia quæ inuen-
ta ſunt in ea, ſuccenderunt: abſque au
ro & argento, & vaſis æneis, ac ferro,
quæ in ærarium domini conſecra-
runt. Rahab vero meretricem, & do-
mum patris eius, & omnia quæ habe-
bat, fecit Ioſue viuere, & habitauerūt
in medio Iſrael vſque in præſentem di
em: eò quòd abſconderit nūtios quos
miſerat vt explorarent Iericho. ¶In tē
pore illo imprecatus eſt Ioſue, dicēs.
||Maledictus vir coram domino, qui ſu 3.Re.
ſcitauerit, & ædificauerit ciuitatem
Iericho. In primogenito ſuo fundamē
ta illius iaciat, & in nouiſſimo libero-
rum ponat portas eius. ¶Fuit ergo do
minus cum Ioſue, & nomen eius vul-
gatum eſt in omni terra.

CAP. VII.

Exploratur Hai, Achan propter
anathema lapidatur. Lapidatur Achan
propter peccatum anathematis.

Filii autem Iſrael præuaricati ſunt
mandatum, & vſurpauerūt de a-
nathemate. Nā Achan filius Char A
mi filii zabdi, filii zare de tribu
Iuda tulit aliquid de anathemate: irā-
tuſque eſt dominus contra filios Iſ-
rael. ¶Cumque mitteret Ioſue de Ieri-
cho viros cōtra Hai, q̄ eſt iuxta Beth-
auen, ad orientalem plagā oppidi Be-
th-el, dixit eis. Aſcendite & explorate
terram. Qui præcepta complentes ex-
plorauerunt Hai. Et reuerſi dixerūt ei,
Non aſcendat omnis populus, ſed duo
vel tria millia virorū pgāt, & deleāt ci
uitatē: quare omnis populus fruſtra ve
xabitur contra hoſtes pauciſſimos?
¶Aſcenderunt ergo tria millia pugna
torum. Qui ſtatim terga vertentes, per
cuſſi ſunt a viris vrbis Hai, & corrue-
runt ex eis triginta & ſex homines: p-

ſecutique ſunt eos aduerſarii de porta vſque ad Sabarim, & ceciderunt p pro na fugientes: pertimuitque cor popu-
B li, & ad inſtar aquę liquefactum eſt. ¶Ioſue vero ſcidit veſtimenta ſua, & pronus cecidit in terram coram arca domini vſque ad veſperam, tam ipſe quàm omnes ſenes Iſrael, miſeruntque puluerem ſuper capita ſua, & dixit Ioſue, Heu domine deus, quid voluiſti traducere populum iſtum Iordanem fluuium vt traderes nos in manus Amorrhæi, & perderes? vtinam vt cœpimus manſiſſemus trans Iordanem. Mi domine deus, quid dicam, videns Iſraelem hoſtibus ſuis terga vertentem? Audient Chananæi, & omnes habitatores terrę, & pariter conglobati circundabunt nos, atque delebunt nomen noſtrum de terra: & quid facies magno nomi-
C ni tuo? Dixitque dominus ad Ioſue, Surge, cur iaces pronus in terra? Peccauit Iſrael, & præuaricatus eſt pactū meum: tuleruntque de anathemate, & furati ſunt atque mentiti, & abſconderunt inter vaſa ſua. Nec poterit Iſrael ſtare ante hoſtes ſuos, eoſque fugiet: quia pollutus eſt anathemate. non ero vltra vobiſcum, donec conteratis eū qui huius ſceleris reus eſt. Surge, ſanctifica populum, & dic eis, Sanctificamini in craſtinum: hæc enim dicit dominus deus Iſrael, Anathema ī medio tui eſt Iſrael: non poteris ſtare corā hoſtibus tuis, donec deleatur ex te qui hoc contaminatus eſt ſcelere. Accedetiſque mane ſinguli per tribus veſtras: & quamcunque tribuum ſors inuenerit, accedet per cognationes ſuas, & cognatio per domos domuſque per viros Et quicunque ille in hoc facinore fuerit deprehenſus, comburetur igni cum omni ſubſtantia ſua: quoniam præuaricatus eſt pactum domini, & fecit nefas in Iſrael. ¶Surgens itaque Ioſue mane applicuit Iſrael per tribus ſuas, & inuenta eſt tribus Iuda. Quæ cum iuxta familias ſuas eſſet oblata, inuēta eſt familia zare. Illam quoque per domos offerens, reperit zabdi: cuius domum in ſingulos diuidens viros, inuenit Achā filium Charmi, filii zabdi, filii zare de tribu Iuda. Et ait Ioſue ad Achan. Fili mi, da gloriam domino deo Iſrael, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abſcōdas. Reſponditq; Achā Ioſue, & dixit ei, Vere ego peccaui dño deo Iſrael, & ſic & ſic feci, vidi enī in D
ter ſpolia palliū coccineum valde bonum, & ducentos ſiclos argenti, regulamq; auream quinquaginta ſiclorum: & concupiſcens abſtuli, & abſcondi in terra cōtra medium tabernaculi mei, argentumq; foſſa humo operui. ¶Miſit ergo Ioſue miniſtros: qui currentes ad tabernaculum illius, repererunt cūcta abſcondita in eodem loco, & argentū ſimul. Auferenteſque de tentorio tulerunt ea ad Ioſue, & ad omnes filios Iſrael, proiecerūtque ante dominum. Tollens itaque Ioſue Achan filium zare, argentumque & pallium, & auream regulam, filios quoque & filias eius, boues & aſinos & oues, ipſumque tabernaculum, & cunctam ſupellectilem: & omnis Iſrael cum eo, duxerunt eos ad vallē Achor, vbi dixit Ioſue, Quia turbaſti nos, exturbet te dominus in die hac. Lapidauitque eum omnis Iſrael: & cuncta quæ illius erant, igne conſumpta ſunt. Congregaueruntq; ſuper eum aceruum magnum lapidum, qui permanet vſque in præſentem diem. Et auerſus eſt furor domini ab eis. Vocatūque eſt nomen loci illius, vallis Achor vſque hodie.

CAP. VIII.

Expugnatur Hai, & ex eius ſuſpenditur populo occiſo. Altare lapideum, cui inſcribitur Deuteronomium. Ioſue benedicit populo.

Dixit aūt dñs ad Ioſue, Ne timeas, neq; formides: tolle tecū omnem multitudinem pugnatorū & conſurgens aſcende in oppidum Hai, ecce tradidi in manum tuā regem eius, & populum, vrbemque, & terram, Facieſque vrbi Hai, & regi eius, ſicut feciſti Iericho, & regi illius: prędam vero, & omnia animantia diripietis vobis: pone inſidias vrbi poſt eam. ¶Surrexitque Ioſue, & omnis exercitus bellatorum cum eo, vt aſcenderent in Hai. Et electa triginta millia virorum fortium miſit nocte, præcepitque eis, dicens, Ponite inſidias poſt ciuitatē: nec lōgius recedatis, & eritis A Supr. 6. d

omnes parati, ego autem, & reliqua multitudo, quæ mecũ eſt, accedem9
B ex aduerſo contra vrbem. Cumq́ exierint contra nos, ſicut ante fecimus, fugiemus, & terga vertemus: donec perſequentes ab vrbe longius protrahantur, putabũt enim nos fugere ſicut prius. Nobis ergo fugientibus, & illis perſequentibus, conſurgetis de inſidiis, & vaſtabitis ciuitatẽ⁾, tradetq́ eam dominus deus veſter in manus veſtras. Cumq́ ceperitis, ſuccẽdite eam, & ſic omnia facietis vt iuſſi. ¶Dimiſitq́ eos & perrexerunt ad locum inſidiarum, ſederũtq́ inter Bethel & Hai, ad occidentalem plagam vrbis Hai: Ioſue aũt nocte illa in medio mãſit ppři, ſurgẽſque diluculo recenſuit ſocios, & aſcendit cum ſenioribus in frõte exercit9, vallatuſ auxilio pugnatorum. Cumq́ veniſſent, & aſcendiſſent ex aduerſo ciuitatis, ſteterunt ad ſeptentrionalẽ vr
C bis plagam, inter quam & eos erat vallis media. Quinque autem millia viros elegerat, & poſuerat ĩ inſidiis inter Bethel & Hai ex occidentali parte eiuſdẽ ciuitatis: omnis vero reliquus exercitus ad aquilonem aciem dirigebat, ita vt⁼ nouiſſimi multitudinis⁾ occidentalem plagam vrbis attingerent. ¶Abiit ergo Ioſue nocte illa, & ſtetit in vallis medio. Quod cum vidiſſet rex Hai, feſtinauit mane, & egreſſus eſt cum omni exercitu ciuitatis*, direxitq́ aciem contra deſertum, ignorans ꝙ poſt tergum laterent inſidiæ: Ioſue vero, & omnis Iſrael ceſſerunt loco, ſimulãtes metũ, & fugientes per ſolitudinis viã. At illi* vociferantes pariter, & ſe mutuo cohortantes, perſecuti ſunt eos.
D Cumq́ receſſiſſent à ciuitate, & ne vnus quidem in vrbe Hai, & Bethel remanſiſſet qui non perſequeretur Iſrael, ſicut eruperant aperta oppida relinquentes, dixit dominus ad Ioſue, Leua ⁼clypeum qui⁾ in manu tua eſt contra vrbem Hai, quoniam tibi tradam eam. Cumq́ eleuaſſet clypeum ex aduerſo ciuitatis, inſidiæ quæ latebant, ſurrexerunt confeſtim: & pergentes ad ciuitatem, ceperunt: & ſuccenderunt eam. Viri autem ciuitatis qui perſequebantur Ioſue, reſpicientes & videntes fumum vrbis ad cælum vſque conſcendere, non potuerunt vltra huc illucq́ diffugere: præſertim cum hi qui ſimulauerant fugam, & tendebant ad ſolitudinem, contra perſequentes fortiſſime reſtitiſſent. ¶Videnſque Ioſue & omnis Iſrael ꝙ capta eſſet ciuitas, & fumus vrbis aſcenderet, reuerſus percuſſit viros Hai. Siquidem & illi qui ceperant & ſuccenderant ciuitatem, egreſſi ex vrbe cõtra ſuos, medios hoſtium ferire cœperunt. Cum ergo ex vtraque parte aduerſarii cederẽtur, ita vt nullus de tanta multitudine ſaluaretur, regem quoque vrbis Hai apprehenderũt viuentem, & obtulerunt Ioſue. Igitur omnibus interfectis, qui Iſraelem ad deſerta tendentem fuerant perſecuti, & in eodem loco gladio corruẽtibus, reuerſi filii Iſrael percuſſerunt ciuitatem. Erant autem qui in eodem die cõciderant à viro vſque ad mulierẽ, duodecim millia hominum, omnes vrbis Hai. Ioſue vero non contraxit manum quam in ſublime porrexerat, tenẽs clypeum, donec interficerẽtur omnes habitatores Hai. Iumenta autẽ & prędam ciuitatis diuiſerunt ſibi filii Iſrael, ſicut pręceperat dominus Ioſue. Qui ſuc F
cendit vrbem, & fecit eam tumulum ſempiternum*: regem quoque eius ſuſpendit in patibulo, vſque ad veſperã & ſolis occaſum. Præcepitq́ Ioſue, & depoſuerunt cadauer eius de cruce: ꝓiecerũtq́ in ipſo introitu ciuitatis, cõgeſto ſuper eum magno aceruo lapidũ qui permanet vſque in præſentem diẽ ¶Tunc ædificauit Ioſue altare domino deo Iſrael in monte Hebal, ‖ſicut p̃ceperat Moyſes famulus domini filiis Iſrael, & ſcriptum eſt in volumine legis Moyſi, altare de lapidibus impolitis quos ferrum non tetigit⁾: & obtulit ſuper eo holocauſta domino, immolauitq́ pacificas victimas. Et ſcripſit ſup lapides Deuteronomium legis Moyſi quod ille ⁼digeſſerat⁾ coram filiis Iſrael Omnis autem populus, & omnes maiores natu, ducesq́ ac iudices ſtabant ex G
vtraque parte arcæ in conſpectu ſacerdotum qui portabant arcam fœderis domini, vt aduena ita & indigena. Media pars eorum iuxta montem Garizim, & media iuxta montem Hebal, ſicut præceperat Moyſes famulus do-

⁼expelletis habitatores ciuitatis.
⁼q in inſidiis erãt,
*ĩ occurſum Iſrał
*in ciuitate
⁼haſtã q̃ & intra,
⁼in d[...] lation[...] vſq́ die [...]
exo. 2[...] deu. 2[...]
⁼ſcripſ[...] rat

mini, Et primū quidem benedixit populo Iſrael. Poſt hæc legit omnia verba benedictionis & maledictionis, & cuncta quæ ſcripta fuerant in legis volumine. Nihil ex his quæ Moyſes iuſſerat reliquit intactū, ſed vniuerſa replicauit coram omni multitudine Iſrael, mulieribus ac paruulis & aduenis qui inter eos morabantur.

CAP. IX.

☞ Gabaonitæ callidi impetrant pacē à Ioſue: poſtea maledicuntur.

A Quibus auditis, cuncti reges trans Iordanem qui verſabātur in montanis & campeſtribus, in maritimis ac litore magni maris, hi quoque qui habitabant iuxta Libanum, Hethæus & Amorrhæus, Chananæus, Pherezæus, & Heuæus & Iebuſæus congregati ſunt pariter, vt pugnarent contra Ioſue & Iſrael vno animo, eadémque ſententia. ¶At hi qui habitabant in Gabaon, audientes cuncta quæ fecerat Ioſue, Iericho & Hai: & callide cogitantes, tulerunt ſibi cibaria, ſaccos veteres aſinis imponentes, & vtres vinarios ſciſſos atque conſutos, calceamentáq; perantiqua quæ ad indicium vetuſtatis pitaciis conſuta erant, induti veteribus veſtimentis: B panes quoque, quos portabant ob viaticū, duri erant, & in fruſta comminuti: perrexerúntque ad Ioſue qui tunc morabatur in caſtris Galgalæ, & dixerunt ei, atque ſimul omni Iſraeli, De terra longinqua venimus, pacem vobiſcum facere cupientes. Reſponderuntq; filii Iſrael ad eos, atque dixerunt, Ne forte in terra quæ nobis ſorte debetur, habitetis, & non poſſimus fœdus inire vobiſcum. At illi ad Ioſue, Serui, inquiunt, tui ſumus. Quibus Ioſue ait, Quinam eſtis vos? aut vnde veniſtis? Reſponderunt, De terra longinqua valde venerunt ſerui tui in nomine domini dei tui. Audiuimus enim famam potentiæ eius, cuncta quæ fecit
c.21.e in AEgypto, ||& duobus regibus Amorrhæorum qui fuerunt trans Iordanem, Sehon regi Heſebon, & Og regi Baſan, qui erant in Aſtaroth: dixeruntq; nobis ſeniores, & omnes habitatores terræ noſtræ, Tollite in manibus veſtris cibaria ob longiſſimam viam, & occurrite eis, & dicite, Serui veſtri ſumus, fœdus inite nobiſcum. En panes quando egreſſi ſumus de domibus noſtris, vt veniremus ad vos, calidos ſumpſimus, nunc ſicci facti ſunt, & vetuſtate nimia comminuti. vtres vini nouos impleuimus, nunc rupti ſunt, & ſoluti. veſtes & calceamenta quibus induimur, & quæ habemus in pedibus, ob longitudinem longioris viæ trita ſunt, & pene conſumpta. Suſceperunt igitur de cibariis eorum, & os domini non C
interrogauerunt. ¶||Fecitq; Ioſue cum eis pacem, & inito fœdere pollicitus eſt vt non occiderētur: principes quoque multitudinis iurauerunt eis. 2.Reg.21.a.
¶Poſt dies autem tres initi fœderis audierūt quòd in vicino habitarent, & inter eos futuri eſſent. Moueruntq; caſtra filii Iſrael, & venerunt in ciuitates eorū die tertio, quarum hæc vocabula ſunt, Gabaon & Caphira & Beroth & Cariath-iarim. Et non percuſſerunt eos, eò quòd iuraſſent eis principes multitudinis in nomine domini dei Iſrael. Murmurauit itaque omne vulgus contra principes. Qui reſponderunt eis, Iurauimus eis in nomine domini dei Iſrael, & idcirco nō poſſumus eos cōtingere. Sed hoc faciemus eis, Reſeruentur quidem vt viuant, ne contra nos ira domini concitetur, ſi peierauerimus eis: ſed ſic viuant, vt in vſus vniuerſæ multitudinis ligna cædant, aquaſq; comportent. Quibus hæc loquentibus, vocauit Gabaonitas Ioſue, & dixit eis, Cur nos decipere fraude voluiſtis vt diceretis, Procul valde habitamus à vobis: cum in medio noſtri ſitis? Itaque ſub maledictione eritis, & non deficiet de ſtirpe veſtra ligna cædens, aquaſq; cōportans in domum dei mei. Qui reſpōderunt, Nuntiatū eſt nobis ſeruis tuis ꝙ promiſiſſet dominus deus tuus Moyſi ſeruo ſuo vt traderet vobis omnem terram, & diſperderet cunctos habitatores eius. Timuimus igitur valde, & prouidimus animabus noſtris, veſtro terrore compulſi: & hoc conſiliū iniuimus. nunc autem in manu tua ſumus: quod tibi bonum & rectum videtur, fac nobis. Fecit ergo Ioſue vt dixerat, & liberauit eos de manibus filiorū Iſrael, vt non occiderentur. Decreuitq; D

in illo die eos eſſe in miniſterio cuncti populi & altaris domini, cædentes ligna, & aquas comportantes vſque in præſens tempus in loco quem dominus elegiſſet.

CAP. X.

Amorrhæi pugnantes contra Gabaonitas, vincuntur à Ioſue. Pluit lapides. Siſtitur ſol. Quinque reges ſuſpenduntur. Maceda, Lebna, Gazer, Heglon, Hebron, Dabir capiuntur. Horam rex Gazer.

A Qvæ cum audiſſet Adoniſedec rex Ieruſalem, quod ſcilicet cepiſſet Ioſue Hai, & ſubuertiſſet eam (Sicut enim fecerat Hiericho & regi eius, ſic fecit Hai, & regi illius) & quod trāſfugiſſent Gabaonitæ ad Iſrael, & eſſent fœderati eorum, timuit valde. Vrbs enim magna erat Gabaon, & vna ciuitatum regaliū, & maior oppido Hai, omneſque bellatores eius fortiſsimi. Miſit ergo Adoniſedec rex Ieruſalem ad Oham regem Hebron, & ad Pharam regem Ierimoth, ad Iaphia quoque regem Lachis, & ad Dabir regem Eglon, dicens, Ad me, aſcendite, & ferte præſidium, vt expugnemus Gabaon, quare transfugerit ad Ioſue, & ad filios Iſrael. Congregati igi-
B tur aſcenderunt quinque reges Amorrhæorum: rex Ieruſalem, rex Hebron, rex Ierimoth, rex Lachis, rex Eglon, ſimul cum exercitibus ſuis, & caſtrametati ſunt circa Gabaon, oppugnantes eam. Habitatores autem Gabaon vrbis obſeſſæ miſerunt ad Ioſue, qui tunc morabatur in caſtris apud Galgalam, & dixerunt ei, Ne retrahas manus tuas ab auxilio ſeruorum tuorum: aſcende cito, & libera nos, ferque præſidiū: conuenerunt enim aduerſum nos omnes reges Amorrhæorum, qui habitant in montanis. ¶Aſcenditque Ioſue de Galgalis, & omnis exercitus bellatorum cū eo viri fortiſsimi. ¶Dixitque dominus ad Ioſue, Ne timeas eos: in manus enim tuas tradidi illos: nullus enim ex eis tibi reſiſtere poterit. ¶Irruit itaque Ioſue ſuper eos repente, tota nocte aſcēdens de Galgalis. Et conturbauit eos dominus à facie Iſrael: contriuitque plaga magna in Gabaon, ac perſecutus eſt eos per viam aſcenſus Beth-horon, & C
percuſsit vſque Azeca & Maceda. Cūque fugerent filios Iſrael, & eſſent in deſcēſu Beth-horon, dominus miſit ſup eos lapides magnos de cælo vſque ad Azeca: & mortui ſunt multo plures lapidibus grandinis, quam quos gladio percuſſerant filii Iſrael. ¶Tunc locutus eſt Ioſue domino in die qua tradidit Amorrhæum in conſpectu filiorum Iſrael, dixitque coram eis, ‖Sol contra Gabaon ne Iſa.28. moouearis, & luna contra vallem Aialon. Steteruntque ſol & luna, donec vlciſceretur ſe gens de inimicis ſuis. Nōne ſcriptū eſt hoc in libro iuſtorū? Stetit itaque ſol in medio cæli, & non feſtinauit occumbere ſpatio vnius diei. Nō fuit antea, & poſtea tam longa dies obediente domino voci hominis, & pugnante pro Iſrael. ¶Reuerſuſque eſt Ioſue cum omni Iſrael in caſtra Galgalæ, Fugerant enim quinque reges, & ſe abſconderant in ſpelunca vrbis Maceda. D
Nuntiatumque eſt Ioſue quod inuēti eſſent quinque reges latentes in ſpelunca Maceda. Qui præcepit ſociis, & ait, Voluite ſaxa ingentia ad os ſpeluncæ, & ponite viros induſtrios qui clauſos cuſtodiant: vos autem nolite ſtare, ſed perſequimini hoſtes, & extremos quoſque fugientium cædite: nec dimittatis eos vrbium ſuarum intrare præſidia, quos tradidit dominus deus in manus veſtras. Cæſis ergo aduerſariis plaga magna, & vſque ad internecionem penè conſumptis, hi qui Iſrael effugere potuerunt, ingreſsi ſunt ciuitates munitas. Reuerſuſque eſt omnis exercitus ad Ioſue in Maceda, vbi tunc erant caſtra, ſani & integro numero: nulluſque cōtra filios Iſrael mutire auſus eſt. ¶Præcipitque Ioſue, dicens, Aperite os ſpeluncæ, & producite ad me quinque reges E
qui in ea latitant. Feceruntque miniſtri vt ſibi fuerat imperatum: & eduxerūt ad eum quinque reges de ſpelunca, regem Ieruſalem, regem Hebron, regē Ierimoth, regem Lachis, regem Eglon. Cumque educti eſſent ad eum, vocauit omnes viros Iſrael, & ait ad principes

Eccli.
a.

exercitus qui ſecum erant, Ite, & poni-
te pedes ſuper colla regum iſtorũ. Qui
cum perrexiſſent, & ſubiectorum col-
la pedibus calcarẽt, rurſum ait ad eos,
Nolite timere, nec paueatis, conforta-
mini & eſtote robuſti: ſic enim faciet
dominus cunctis hoſtibus veſtris ad-
uerſum quos dimicabitis. Percuſſitque
Ioſue, & interfecit eos, atq; ſuſpendit
ſuper quinq; ſtipites: fueruntq; ſuſpen
ſi vſque ad veſperum. Cumq; occum-
beret ſol, præcepit ſociis vt deponerẽt
eos de patibulis. Qui depoſitos proie
cerunt in ſpeluncam in qua latuerant,
& poſuerunt ſuper os eius ſaxa ingen-
tia, quæ permanent vſque in præſens.
¶Eodem die Macedam quoque cepit
Ioſue, & percuſſit in ore gladii, regẽq;
illius interfecit, & omnes habitatores
ũ qui eius: non dimiſit in ea ſaltem paruas re
deret liquias. Fecitque regi Maceda ſicut fe-
cerat regi Iericho. ¶Tranſiuit autẽ cum
F omni Iſrael de Maceda in Lebna, & pu
gnabat contra eam: quam tradidit do-
minus cũ rege ſuo in manus Iſrael: per-
cuſſeruntq; vrbem in ore gladii, & om
nes habitatores eius, non dimiſerunt
in ea vllas reliquias. Feceruntq; regi
ra, 6. Lebna ſicut fecerant regi Iericho. De
Lebna tranſiuit in Lachis cum omni Iſ
rael: & exercitu per gyrum diſpoſito,
oppugnabat eam. Tradiditq; dominus
Lachis in manus Iſrael, & cepit eam
die altero, atque percuſſit in ore gla-
dii, omnẽmque animam quæ fuerat in
ea, ſicut fecerat Lebna. ¶Eo tempore
aſcendit Horam rex Gazer, vt auxi-
liaretur Lachis: quem percuſſit Io-
ſue cum omni populo eius vſque ad
internecionem. ¶Tranſiuitq; de La-
chis in Eglon, & circundedit atque
expugnauit eam in eadem die: per-
cuſſitque in ore gladii omnes animas
quæ erant in ea iuxta omnia quæ fe-
cerat Lachis. ¶Aſcendit quoque cum
omni Iſrael de Eglon in Hebron, & pu
gnauit contra eam: cepitque, & per-
cuſſit in ore gladii, regem quoque
eius, & omnia oppida regionis illius,
vniuerſáſque animas quæ in ea fuerant
commoratæ: non reliquit in ea vllas
reliquias: ſicut fecerat Eglon, ſic fe-
G cit & Hebron, cuncta quæ in ea repe-
rit, conſumens gladio. ¶Inde reuer-
ſus in Dabir, cepit eam, atque vaſta-
uit: regem quoque eius atque omnia
per circuitum oppida percuſſit in ore
gladii: non dimiſit in ea vllas reli-
quias: ſicut fecerat Hebron & Lebna
& regibus earum, ſic fecit Dabir & re-
gi illius. Percuſſit itaque Ioſue omnem
terram montanam & meridianam,
atque campeſtrem, & Aſedoth cum re-
gibus ſuis: non dimiſit in ea vllas re-
liquias, ſed omne quod ſpirare poterat
interfecit, ſicut præceperat ei domi-
nus deus Iſrael à Cades-barne vſque
Gazam. Omnem terram Goſen vſque
Gabaon, vniuerſóſque reges & regio-
nes eorum vno impetu cepit atque va
ſtauit: dominus enim deus Iſrael pu-
gnabat pro eo. Reuerſúſque eſt cum
omni Iſrael ad locum caſtrorum in
Galgala.

CAP. XI.

Multi reges occiſi cum Heuæis & Iebuſæis. Heuæus induratus à deo, reſiſtit. Enacim interficitur.

Væ cum audiſſet Iabin rex
Aſor, miſit ad Iobab regem A
Madon, & ad regem Seme-
ron, atque ad regem Ach-
ſaph: ad reges quoque aquilonis, qui
habitabant in montanis & in planitie
contra meridiem Ceneroth, in cam-
peſtribus quoque, & in regionibus
Dor iuxta mare: Chananæum quo-
que ab oriente & occidente, & Amor-
rhæum atque Hethæum ac Pherezæ-
um & Iebuſæum in montanis: He-
uæum quoque qui habitabat ad radi-
ces Hermon in terra Maſpha. Egreſ-
ſique ſunt omnes cum turmis ſuis, po-
pulus multus nimis ſicut arena quæ eſt
in litore maris, equi quoque & currus
immenſæ multitudinis. Conuenerũtq;
omnes reges iſti in vnum ad aquas
Merom, vt pugnarent contra Iſrael.
¶Dixitque dominus ad Ioſue, Ne time
as eos: cras enim hac eadem hora ego B
tradam omnes iſtos vulnerãdos in cõ
ſpectu Iſrael: equos eorum ſubnerua-
bis, & currus igne combures. ¶Venitq;

Ioſue, & omnis exercitus cum eo ad-
uerſus illos ad aquas Merom ſubito, &
irruerūt ſuper eos, tradiditq; illos dñs
in manus Iſrael. Qui percuſſerunt
eos, & perſecuti ſunt vſque ad Sido-
nem magnam & aquas Maſerephoth,
campumq; Maſphe, qui eſt ad orienta-
lem illius partem. Itaque percuſſit o-
mnes, vt nullas dimitteret ex eis reli-
quias: fecitque ſicut præceperat ei do-
minus, equos eorum ſubneruauit, cur-
rúſque combuſſit igni. ¶Reuerſúſque
ſtatim cepit Aſor: & regem eius percuſ
ſit gladio. Aſor enim antiquitus inter
omnia regna hæc, principatum tene-
bat. Percuſſitq; omnes animas quę ibi-
dem morabantur: non dimiſit in ea vl
C las reliquias, ſed vſque ad internecio-
nem vniuerſa vaſtauit, ipſámq; vrbem
peremit incendio. Et omnes per circui
tum ciuitates, reges quoque earum ce
Deut. 7.a pit, percuſſit atque deleuit, ||ſicut præ-
ceperat ei Moyſes famulus domini.
Abſque vrbibus quæ erant in collibus
& in tumulis ſitæ, cæteras ſuccendit
Iſrael: vnam tantum Aſor munitiſſi-
mam flamma conſumpſit. Omnemq;
prædam iſtarum vrbium ac iumenta
diuiſerunt ſibi filii Iſrael, cunctis homi
Exo. 34.b nibus interfectis. ||Sicut pceperat domi
Deut. 7.a nus Moyſi ſeruo ſuo, ||ita præcepit Mo-
ſes Ioſue, & ille vniuerſa cōpleuit: non

præteriit de vniuerſis mandatis, nec
vnū quidem verbum quod iuſſerat do
minus Moyſi. ¶Cepit itaq; Ioſue omnē
terram montanam, & meridianam: ter
ramq; Goſen, & planitiem, & occiden-
talem plagam, montemq; Iſrael, & cam
peſtria eius: [a] & partem montis quæ [a] a- [a] à m
ſcendit Seir vſque Baal-gad per plani- Halac
tiem Libani ſubter montem Hermon:
omnes reges eorum cepit, percuſſit, &
occidit. Multo tempore pugnauit Io-
ſue contra reges iſtos. Non fuit ciuitas D
quæ ſe non traderet filiis Iſrael, præ-
ter Heuæum qui habitabat in Gabaon:
omnes enim bellando cepit. Domini
enim ſententia fuerat, vt indurarentur
corda eorum, & pugnarent contra Iſ-
rael, & caderent: & non mererentur
vllam clementiam, ac perirent, ſicut
præceperat dominus Moyſi. ¶In illo
tempore venit Ioſue, & interfecit E-
nacim de montanis Hebron, & Dabir,
& Anab, & de omni monte Iuda & Iſ
rael, vrbeſq; eorum deleuit. Non reli-
quit vllum de ſtirpe Enacim, in terra fi
liorum Iſrael: abſque ciuitatibus Gaza,
& Geth, & Azoto, in quibus ſolis reli
cti ſunt. Cepit ergo Ioſue omnem ter-
ram, ſicut locutus eſt dominus ad Moy
ſen, & tradidit eam in poſſeſſionem fi-
liis Iſrael ſecundum partes & tribus
ſuas. quieuitq; terra à præliis.

CAP. XII.

☞ Reges pcuſſi à filiis Iſrael & Ioſue.

A Hi ſunt reges, quos percuſſerunt fi
lii Iſrael, & poſſederunt terram eorum trans Iordanem ad ſolis ortum, à torrente Arnon vſq; ad montem Hermon, & omnem orientalẽ plagam quæ reſpicit ſolitudinem. Sehon rex Amorrhæorum qui habitat in Heſebon, dominatus eſt ab Aroer quæ ſita eſt ſuper ripam torrentis Arnon, & mediæ partis in valle, dimidiæque Galaad, vſque ad torrentem Ieboc qui eſt terminus filiorum Ammon. & à ſolitudine vſque ad mare Ceneroth contra orientem, & vſq; ad mare deſerti: quod eſt mare ſalſiſſimum, ad orientalẽ pla-
B gam per viam quæ ducit Beth-ſimoth: & ab auſtrali parte, quæ ſubiacet Aſedoth vſque Phaſga. Terminus Og regis Baſan, de reliquiis Raphaim, qui habitauit in Aſtaroth, & in Edrai. & dominatus eſt in monte Hermon, & in Salecha, atque in vniuerſa Baſan, vſque ad terminos Geſſuri, & Machati, & dimidiæ partis Galaad, & terminum Sehon regis Heſebon. Moyſes famulus domini, & filii Iſrael percuſſerunt eos, tradiditque terram eorum Moyſes in poſſeſſionem Rubenitis, & Gadditis, & dimidiæ tribui Manaſſe. ¶Hi ſunt reges terræ, quos percuſſit Ioſue & filii Iſrael trans Iordanem ad occidentalem pla-
C gam, à Baal-gad in campo Libani, vſq;
qui ad montẽ *cuius pars) aſcendit in Seir,
tradiditque eam Ioſue in poſſeſſionem tribubus Iſrael, ſingulis partes ſuas, tã in montanis quàm in planis atq; campeſtribus. in Aſeroth, & in ſolitudine, ac in meridie Hethæus fuit & Amorrhæus, Chananæus & Pherezæus, Heuæus & Iebuſæus. Rex Iericho vnus: rex Hai, quæ eſt ex latere Beth-el, vn9: rex Ieruſalem vnus, rex Hebron vnus, rex Ierimoth vnus, rex Lachis vnus, rex Eglõ vnus, rex Gazer vnus, rex Dabir vnus, rex Gader vnus, rex Herma
D vnus, rex Hered vnus, rex Lebna vnus, rex Adullam vnus, rex Maceda vnus, rex Beth-el vnus, rex Taphua vnus, rex Hepher vnus, rex Aphec vnus, rex Saron vnus, rex Madon vnus, rex Aſor
on vnus, rex Semeron *vnus) rex Acſaph
vnus, rex Thenach vnus, rex Mageddo vnus, rex Cedes vnus, rex Iachanan Carmeli vnus, rex Dor, & prouinciæ Dor vnus, rex gentium Galgal vnus, rex Therſa vnus: omnes reges triginta & vnus.

CAP. XIII.

☞ Iubetur Ioſue diuidere terram Iſraelitis. Geſſuri. Machati. Poſſeſſio Ruben, Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe.

Ioſue ſenex prouectęque ætatis erat, A
& dixit dominus ad eum, Senuiſti, & longæuus es, terraque latiſſima derelicta eſt, quę necdum ſorte diuiſa eſt:
*omnis videlicet Galilęa) Philiſthiim, * omnes videlicet limites
& vniuerſa Geſſuri. A *fluuio turbido) *Nilo
qui irrigat AEgyptum, vſque ad terminos Accaron contra aquilonem, terra Chanaan: quę in quinque regulos Philiſthiim diuiditur, Gazæos, & Azotios, Aſcalonitas Gethęos, & Accaronitas. Ad meridiem vero ſunt Heuæi, omnis terra Chanaan, & Maara Sidoniorum, vſ-
q; Apheca & terminos Amorrhęi, *eiuſ- *& terra Gibli.
que confinia). Libani quoq; regio contra orientẽ à Baal-gad ſub monte Hermon, donec ingrediaris Emath. *Om- *Omnes
nium) qui habitabant in monte à Libano, vſque ad aquas Mareſephoth, vniuerſiq; Sidonii. Ego ſum qui delebo eos à facie filiorum Iſrael. Veniat ergo in partem hæreditatis Iſrael, ſicut præcepi tibi. ¶Et nunc diuide terram in poſ B
ſeſſionem nouem tribubus, & dimidiæ tribui Manaſſe, cum qua Ruben & Gad
poſſederunt terram, ||quam tradidit eis Num.32.f
Moyſes famulus domini trans fluenta Iordanis, ad orientalẽ plagam. ab Aroer quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon, &
*in vallis medio, vniuerſaque campe- * ciuitatem quæ eſt
ſtria Medaba, vſque Dibon. & cunctas ciuitates Sehon regis Amorrhæi, qui regnauit in Heſebon vſque ad terminos filiorum Ammon: & Galaad, ac terminũ Geſſuri & Machati, & omnẽ montem Hermon, & vniuerſam Baſan, vſq; ad Salecha, omne regnum Og in Baſan, qui regnauit in Aſtaroth & Edrai, ipſe fuit de reliquiis Raphaim: percuſſitque eos Moyſes, atque deleuit. Noluerunt- que diſperdere filii Iſrael Geſſuri & Machati: & habitauerunt in medio Iſrael vſque in præſentem diem. Tribui autem Leui non dedit poſſeſſionem: ſed ſacrificia & victimæ domini dei Iſrael,

ipſa eſt eius hęreditas, ſicut locutus eſt illi. ¶Dedit ergo Moyſes poſſeſſionem tribui filiorũ Ruben iuxta cognationes ſuas. Fuitq; terminus eorum ab Aroer, quæ ſita eſt in ripa torrentis Arnon, & *in valle eiuſdem torrẽtis media: vniuerſam planitiem, quæ ducit Medaba: & Heſebon, cunctoſque viculos earum qui ſunt in campeſtribus: Dibon quoq;, & Bamoth-baal, & oppidũ Baal-meõ, & Iaſſa, & Cedimoth, & Mephaath, & Cariathaim, & Sabama, & Sarathaſar in mõte cõuallis. Beth-phogor & Aſedoth, Phaſga & Beth-ieſimoth. & omnes vrbes campeſtres, vniuerſaque regna Sehon regis Amorrhęi, qui regnauit in Heſebon, ‖quẽ percuſſit Moyſes cum principibus Madian: Heuæum, & Recem, & Sur, & Hur, & Rebe duces Sehon habitatores terræ. Et Balaam filiũ Beorariolum occiderunt filii Iſrael gladio cum cæteris interfectis. Factuſque eſt terminus filiorum Ruben Iordanis fluuius. Hæc eſt poſſeſſio Rubenitarum per cognationes ſuas vrbium & viculorum. ¶Dedit itaque Moyſes tribui Gad & filiis eius per cognationes ſuas poſſeſſionem, cuius hæc diuiſio eſt: Terminus Iazer, & omnes ciuitates Galaad, & dimidiam partem terræ filiorũ Ammon: vſque ad Aroer quæ eſt contra Rabba, & ab Heſebon vſque Ramoth, Maſphe & Betonim: & á Manaim vſq; ad terminos Dabir. In valle quoque Beth-aram, & Beth-nemra, & Socoth, & Saphon reliquam partem regni Sehon regis Heſebon, huius quoque finis, Iordanis eſt vſque ad extremam partem maris Cenereth trans Iordanem ad orientalem plagam. hæc eſt poſſeſſio filiorum Gad per familias ſuas, & ciuitates, & villæ earum. ¶Dedit & dimidiæ tribui Manaſſe, filiiſque eius iuxta cognationes ſuas poſſeſſionem, cuius hoc principiũ eſt: A Manaim vniuerſam Baſan, & cuncta regna Og regis Baſan, omneſque vicos Iair qui ſunt in Baſan: ſexaginta oppida. & dimidiam partem Galaad, & Aſtaroth, & Edrai vrbes regni Og in Baſan: filiis Machir, filii Manaſſe dimidiæ parti filiorum Machir iuxta cognationes ſuas. Hanc poſſeſſionem diuiſit Moyſes in campeſtribus Moab, trans Iordanem contra Iericho ad orientalem plagam. Tribui autem Leui non dedit poſſeſſionem, quoniam dominus deus Iſrael ipſe eſt poſſeſſio eius, ‖vt locutus eſt illi.

ciuitas C · Nũ.31.a. · D

CAP. XIIII.

Caleb poſtulat promiſſam ſibi hæreditatem.

HOc eſt quod poſſederunt filii Iſrael in terra Chanaan, quam dederunt eis Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun, & principes familiarum per tribus Iſrael: ſorte omnia diuidentes, ‖ſicut præceperat dominus in manu Moyſi, nouem tribubus, & dimidiæ tribui. Duabus enim tribubus, & dimidię dederat Moyſes trans Iordanem poſſeſſionẽ: abſq; Leuitis, qui nihil terræ acceperunt inter fratres ſuos ſed in eorum ſucceſſerunt locum filii Ioſeph in duas diuiſi tribus, Manaſſe & Ephraim: nec acceperunt Leuitę aliam in terra partem, niſi vrbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumenta & pecora ſua. Sicut præceperat dominus Moyſi, ita fecerunt filii Iſrael & diuiſerunt terram. Acceſſerunt itaq; filii Iuda ad Ioſue in Galgala, locutuſque eſt ad eum Caleb filius Iephone Cenezæus, ‖Noſti quid locutus ſit dominus ad Moyſen hominem dei de me & te in Cades-barne. Quadraginta annorum eram quando miſit me Moyſes famulus domini de Cades-barne, vt conſyderarem terram: nunciauitq; ei quod mihi verum videbatur. Fratres autem mei qui aſcenderant mecum, diſſoluerunt cor populi: & nihilominus ego ſecutus ſum dominum deum meum, ‖Iurauitque Moyſes in die illo, dicens, Terra quam calcauit pes tuus, erit poſſeſſio tua, & filiorum tuorum in æternum: quia ſecutus es dominum deum meum Conceſſit ergo dominus vitam mihi, ſicut pollicitus eſt, vſque in præſentem diem. Quadraginta & quinque anni ſunt, ex quo locutus eſt dominus verbum iſtud ad Moyſen, quando ambulabat Iſrael per ſolitudinem: hodie octoginta quinque annorum ſum ſic valens, vt eo valebam tempore, quando ad explorandum miſſus ſum: ‖illius in me temporis fortitudo vſq; hodie perſeuerat, tam ad bellandum quàm ad gradiendum. Da ergo mihi montem

A · Nu · nũ · B · nũ · C · Sup · Ecc

iſtum quem pollicitus eſt dominus te
quoque audiente, in quo Enacim ſunt,
& vrbes magnæ atque munitæ: ſi for-
te ſit dominus mecum, & potuero de-
lere eos, ſicut promiſit mihi. Benedi-
xitque ei Ioſue: ‖& tradidit ei Hebron
in poſſeſſionem, atque ex eo fuit He-
bron Caleb filio Iephone Cenezæo vſ-
que in præſentem diem: quia ſecutus
eſt dominum deum Iſrael. Nomen He-
bron, ante vocabatur Cariath-arbe:
[a]adam maximus ibi inter Enacim ſitus
eſt): & terra ceſſauit à prælijs.

CAP. XV.

Sors filiorum Iudæ, & Caleb. Axa
filia Caleb. Vrbes poſſeſſionis Iudæ. Ie-
A buſæus.

Igitur ſors filiorum Iudæ per cogna-
tiones ſuas iſta fuit: A termino Edum
[a]vſque ad deſertum)Sin contra me-
ridiem, [b]& vſque ad extremam par-
tem) auſtralis plagæ. initiũ eius à ſum-
mitate maris ſalſiſſimi, & à [a]lingua eius
quæ reſpicit meridiem. Egrediturque
contra aſcenſum ſcorpionis, & pertran
ſit in Sina: aſcenditque in Cades-bar-
ne, & peruenit in Eſron, aſcendens ad
Addar, & circuiens Carcaa, atque inde
pertranſiens in Aſemona, & perueniẽs
ad torrentem AEgypti: eruntque ter-
mini eius mare magnum. hic erit finis
meridianæ plagæ. Ab oriente vero erit
initium mare ſalſiſſimum vſque ad ex-
trema Iordanis: & ea quæ reſpiciunt
ad aquilonem à lingua maris vſque ad
eundem Iordanis fluuium, aſcendet-
que terminus in Beth-hagla, & tranſ-
B ibit ab aquilone in Beth-araba: aſcen-
dens ad lapidem Boen filii Ruben: &
tendens vſque ad terminos Debera de
valle Achor, contra aquilonem reſpi-
ciens Galgala, quæ eſt ex aduerſo aſcen
ſionis Adommim, ab auſtrali parte tor
rentis: tranſitque aquas quæ vocantur
Fons ſolis: & erunt exitus eius ad fon-
tem Rogel, aſcenditque per vallem fi-
lii Ennom ex latere Iebuſæi ad meri-
diem, hæc eſt Ieruſalem: & inde ſe e-
rigens ad verticem montis, qui eſt con
tra Gehennom ad occidẽtem in ſum-
mitate vallis Raphaim contra aquilo-
nem pertranſitque à vertice montis vſ
que ad fontem aquæ Nephtoa: & per-
uenit vſque ad vicos montis Ephron:
inclinaturque in Baala, quæ eſt Ca-
riath-iarim, id eſt vrbs ſyluarum. & cir
cuit de Baala contra occidentem, vſq;
ad montem Seir: tranſitque iuxta latus C
mõtis Iarim ad aquilonem in Cheſlon:
& deſcendit in Beth-ſames, tranſitq; in
Thamna. & peruenit contra aquilo-
nem partis Accaron ex latere, inclina-
turq; Sechrona, & tranſit montem Baa
la: peruenitq; in Iebneel, & magni ma-
ris contra occidentem fine concludi-
tur. hi ſunt termini filiorum Iuda per
circuitũ in cognationibus ſuis. ¶Caleb
vero filio Iephone dedit partẽ in me-
dio filiorũ Iuda, ſicut præceperat ei do
minus: Cariath-arbe patris Enac: ipſa Iudi.1.b
eſt Hebron. ‖Deleuitq; ex ea Caleb tres
filios Enac, Seſai & Ahiman & Tholmai
de ſtirpe Enac. Atque inde conſcendẽs
venit ad habitatores Dabir, quæ prius
vocabatur Cariath-ſepher, id eſt ciui-
tas literarum. Dixitque Celeb, Qui per
cuſſerit Cariath-ſepher, & ceperit eã da
bo ei Axã filiã meã vxorẽ. Cepitq; O-
thoniel fil9 Cenez frater Caleb iunior: D
deditq; ei Axam filiã ſuã vxorẽ. ¶Qui
cũ pgerent ſimul, ſuaſa eſt à viro ſuo vt
peteret à patre ſuo agrũ, [a]ſuſpirauitq; [a] deſcen-
vt ſedebat in) aſino. Cui Caleb, Quid dit de
habes, inquit? At illa reſpondit, Da mi-
hi benedictionem: terram auſtralem &
arentem dediſti mihi, iunge & irriguã.
Dedit itaq; ei caleb irriguum ſuperius
& inferius. ¶Hæc eſt poſſeſſio tribus fi
liorum Iuda per cognationes ſuas. E-
rantque ciuitates ab extremis partibus
filiorum Iuda iuxta terminos Edom à
meridie: Cabſeel & Eder & Iagur, &
Cina & Dimona & Adada, & Cedes &
Aſor & Iethnan, Ziph & Telem & Ba-
loth, Aſor noua & Carioth, Heſron,
hæc eſt Aſor. Amam, Sama, & Mola-
da, & Aſer-gadda & Haſſemõ & Beth-
phelet & Haſer-ſual & Beth-ſabee & E
Baziothia & Baala & Iim & Eſem &
Eltholad & Ceſil & Harma, & Siceleg
& Medemena & Senſenna, Lebaoth &
Selim & Aen & Remon. omnes ci-
uitates vigintinouem, & villæ earum.
In campeſtribus vero: Eſtaol & Sarea
& Aſena & Zanoe & Engannim &
Taphua & Enaim, & Ierimoth & A-
dullam, Socho & Azeca & Saraim &

Adithaim, & Gedera & Gederothaim: vrbes quatuordecim, & villę earum, Sanan & Hadaſſa & Magdal-gad, Delean & Maſepha & Iecthel, Lachis & Baſcath & Eglon, Chebbon & Leheman & Cethlis, & Gideroth & Bethdagō & Naama & Maceda: ciuitates ſedecim, & vil
F læ earū. Labana & Ether & Aſan, Iephta & Eſna & Neſib, & Ceila & Achzib & Mareſa: ciuitates nouem, & villæ earū. Accaron cum vicis & villulis ſuis. Ab Accaron vſque ad mare omnia quę vergunt ad Azotum & viculos eius. Azotus cum vicis & villulis ſuis. Gaza cum vicis & villulis ſuis, vſque ad torrentē AEgypti: & mare magnū terminus eius. Et in monte: Samir & Iether & Sochoth & Danna & Cariath-ſenna, hæc eſt Dabir: Anab & Iſtemo & Anim, Goſen & Olon & Gilo: ciuitates vndecim & villæ earum. Arab & Ruma & Eſaan, & Ianum & Beth-thaphua & Apheca, Athmatha & Cariath-arbe, hæc eſt Hebrō: & Sior: ciuitates nouem & villę earum. Maon & Charmel & Ziph & Iota, Iez-
G rael & Iucadā & Zanoe, Accain, Gabaa & Thanna: ciuitates decem & villę earum. Halhul, & Beth-ſur, & Gedor, Mareth, & Beth-anoth, & Elthecon: ciuitates ſex & villæ earum. Cariath-baal, hæc eſt Cariath-iarim ▸vrbs ſyluarū◂, & Arebba: ciuitates duæ & villæ earū. In deſerto: Beth-araba, Meddin, & Sachacha & Nebſan, & ciuitas ſalis, & En-gaddi: ciuitates ſex & villæ earum. ¶ Iebuſæum autem habitatorem Ieruſalem non potuerunt filii Iuda delere: habitauitque Iebuſæus cum filiis Iuda in Ieruſalem vſq; in præſentem diem.

CAP. XVI.

Sors Ephraim. Chananæus.

A Cecidit quoq; ſors filiorum Ioſeph ab Iordane contra Iericho ad aquas eius, ab oriēte ſolitudo quæ aſcendit de Iericho ad montem Bethel. & egreditur de Bethel Luzam: tranſitque terminum Archiataroth. & deſcendit ad occidentem iuxta terminū Iephleti, vſq; ad terminos Beth-horon inferioris, & *Gazer: finiunturque regiones eius mari magno, poſſederūtque filii Ioſeph Manaſſes & Ephraim. Et factus eſt terminus filiorū Ephraim per
B cognationes ſuas: & poſſeſſio eorum cō-

* aſcēdit ad mare vſq; ad

tra orientē Ataroh Addar vſq; Beth-horon ſuperiorem. Egrediunturq; confinia in mare: Machmethath vero aquilonem reſpicit, & circuit terminos contra orientem in Thanathſelo: & pertrāſit ab oriente Ianoe, deſcenditq; de Ia- C
noe in Ataroth & Naaratha: & peruenit in Iericho, egrediturq; ad Iordanē. De Taphua pertranſit contra mare in ▸vallem◂ arūdineti, ſuntq; egreſſus eius =t
in mare ſalſiſſimum. hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Ephraim per familias ſuas. Vrbeſq; ſeparatę ſunt filiis Ephraī in medio poſſeſſionis filiorū Manaſſe, D
& villæ earum. ¶ Et non interfecerunt filii Ephraim Chananæum qui habitabat in Gazer: habitauitque Chananæus in medio Ephraim vſque in diem hanc tributarius.

CAP. XVII.

Sors dimidiæ tribus Manaſſe. Salphaad filiabus datur poſſeſſio. Chananæi tributarii filiis Iſrael, Manaſſe & Ephraim petunt maiorem hereditatem.

Cecidit autem ſors tribui Manaſſe (ipſe enim eſt primogenitus Ioſeph) Machir primogenito Manaſ- A
ſe patri Galaad, qui fuit vir pugnator, habuitq; poſſeſſionem Galaad & Baſan. ‖& reliquis filiorum Manaſſe iuxta familias ſuas, filiis Abiezer, & filiis Helec, & filiis Eſriel, & filiis Sechē, n
& filiis Hepher, & filiis Semida. iſti ſunt filii Manaſſe filii Ioſeph, mares per cognationes ſuas. ¶‖Salphaad vero filio Hepher filii Galaad filii Machir filii Manaſſe non erant filii, ſed ſolæ filiæ quarum iſta ſunt nomina, Maala & Noa & Hegla & Melcha & Therſa. Veneruntq; in conſpectu Eleazari ſacerdotis, & Ioſue filii Nun & principum, dicētes, Dominus præcepit per manum Moyſi, vt daretur nobis poſſeſſio in medio fratrū noſtrorū. Deditq; eis iuxta imperiū domini poſſeſſionem in medio fra- B
trum patris earum. Et ceciderunt funiculi Manaſſe, decem, abſque terra Galaad & Baſan trans Iordanem. Filiæ enim Manaſſe poſſederunt hæreditatem in medio filiorum eius. Terra autem Galaad cecidit in ſortem filiorum Manaſſe qui reliqui erant. Fuitque terminus Manaſſe ab Aſer Machmathath, quæ reſpicit Sichem: & egreditur ad

dextram iuxta habitatores fontis Taphuæ. Etenim in ſortem Manaſſe ceciderat terra Taphuæ, quæ eſt iuxta terminos Manaſſe filiorum Ephraim. Deſcenditque terminus *vallis arundineti in meridiem torrentis ciuitatum Ephraim, quę in medio ſunt vrbium Ma

torrẽ arun

C naſſe: terminus Manaſſe ab aquilone torrentis, & exitus eius pergit ad mare: ita vt poſſeſſio Ephraim ſit ab auſtro, & ab aquilone Manaſſe, & vtranque claudat mare, & coniungantur ſibi in tribu Aſer ab aquilone, & in tribu Iſſachar ab oriente. Fuitque hæreditas Manaſſe in Iſſachar & in Aſer, Beth-ſan & viculi eius & Ieblaam cum viculis ſuis, & habitatores Dor cum oppidis ſuis, habitatores quoque Endor cum viculis ſuis: ſimiliterque habitatores Tenac cum viculis ſuis, & habitatores Mageddo cum viculis ſuis & tertia pars vrbis Nopheth. Nec potuerunt filii Manaſſe has ciuitates ſubuertere, ſed cœpit Chananæus habitare in terra iſta. Poſtquam autem conualluerunt filii Iſrael, ſubiecerunt Chananęos, & fecerũt ſibi tributarios, nec interfecerunt eos.

D ¶Locutique ſunt filii Ioſeph ad Ioſue, & dixerunt, Quare dediſti mihi poſſeſſionem ſortis & funiculi vnius: cum ſim tantæ multitudinis, & benedixerit mihi *dominus? Ad quos Ioſue ait, Si populus multus es, aſcende in ſyluã, & ſuccide tibi ſpatia in terra Pherezęi & Raphaim: quia anguſta eſt tibi poſſeſſio montis Ephraim. Cui reſponderunt filii Ioſeph, Non poterimus ad montana conſcendere, cum ferreis curribus vtantur Chananæi qui habitant in terra campeſtri, in qua ſitæ ſunt Bethſan cum viculis ſuis, & Iezrael mediam poſsidens vallem. Dixitq́ Ioſue ad domum Ioſeph & Ephraim & Manaſſe, Populus multus es, & magnæ fortitudinis, non habebis ſortem vnam, ſed tranſibis ad montem, & ſuccides tibi, atque purgabis ad habitandum ſpatia: & poteris vltra procedere cum ſubuerteris Chananæum, quem dicis ferreos habere currus & eſſe fortiſſimum.

uſq;

CAP. XVIII.

Mittuntur qui terram deſcribant reliquis ſeptem tribubus. Sors filiorum Beniamin. Luza. Cariathbaal.

A Congregatique ſunt omnes filii Iſrael in Silo, ibique fixerunt tabernaculum testimonii, & fuit eis terra ſubiecta. Remanſerunt autem filiorum Iſrael ſeptem tribus, q̃ necdum acceperant poſſeſſiones ſuas. Ad quos Ioſue ait, Vſquequo marcetis ignauia, & non intratis ad poſſidendã terram, quam dominus deus patrũ veſtrorum dedit vobis? Eligite de ſingulis tribubus ternos viros: vt mittã eos, & pergant atque circumeant terram, & deſcribant eam iuxta numerum vniuſcuiuſque multitudinis: referantque ad me quod deſcripſerint. Diuidite vobis terram in ſeptẽ partes: Iudas ſit in terminis ſuis ab auſtrali plaga, & domus Ioſeph ab aquilone: mediam inter hos terram in ſeptem partes deſcribite: & huc venietis ad me, vt coram domino deo veſtro mittam vobis hic ſortem: quia non eſt inter vos pars Leuitarum ſed ſacerdotium domini eſt eorum hæreditas. Gad autem & Ruben, & dimidia tribus Manaſſe iam acceperant poſſeſſiones ſuas trans Iordanem ad orientalem plagam: quas dedit ei moyſes famulus domini. ¶Cumque ſurrexiſſent viri vt pergerent ad deſcribendam terram, præcepit eis Ioſue, dicens. Circuite terram, & deſcribite eam, ac reuertimini ad me: vt hic coram domino in Silo mittam vobis ſortem. Itaque perrexerunt: & luſtrantes eam *in ſeptem partes diuiſerunt, ſcribentes in volumine. Reuerſique ſunt ad Ioſue in caſtra Silo. Qui miſit ſortes coram domino in Silo, diuiſitque terram filiis Iſrael in ſeptem partes. ¶Et aſcendit ſors prima filiorum Beniamin per familias ſuas, vt poſſiderent terram inter filios Iuda & filios Ioſeph. Fuitque terminus eorum contra aquilonem à Iordane: pergens iuxta latus Iericho ſeptentrionalis plagæ, & inde contra occidentem ad montana conſcendens, & perueniẽs ad ſolitudinem Beth-auen atque pertranſiens iuxta Luzam ad meridiem ipſa eſt Belhel: deſcenditque in Ataroth Addar in montem qui eſt ad meridiẽ Beth-horon inferioris: Et in- C

B

cõgregationis.

*deſcripſerũt eã per vrbes &

clinatur circuiens contra mare ad me
ridiem mōtis qui reſpicit Beth-horon
contra Africum:ſuntque exitus eius in
Cariath-baal, quæ vocatur & Cariath-
iarim, vrbem filiorum Iuda. hęc eſt pla
ga contra mare ad occidentem. A meri
die autem ex parte Cariath-iarim egre
ditur terminus contra mare, & perue-
nit vſque ad fontē aquarum Nephtoa.
Deſcenditq; in partem montis qui re-
ſpicit vallem filiorum Ennom: & eſt cō
tra ſeptētrionalem plagam in extrema
parte vallis Raphaim. Deſcēditq; Geen
non, id eſt vallis Ennom, iuxta latus Ie
buſæi ad auſtrum: & peruenit ad fontē
Rogel, tranſiens ad aquilonem, & egre
diens ad Enſemes, id eſt fontem ſolis:
& pertranſit vſque ad tumulos qui ſunt
è regione aſcenſus Adōmin: deſcendit-
que Aben-boen, id eſt lapidem Boen fi
D lii Ruben, & pertranſit ex latere aquilo
ᵉHaraba, nis ad campeſtria: deſcenditq; in ᵉpla-
nitiem⁾, & prætergreditur contra aqui
lonem Beth-hagla: ſuntq; exitus eius
ᵃlimitem contra ᵃlinguam⁾ maris ſalſiſſimi ab a-
(vel ſco- quilone in fine Iordanis ad auſtralem
pulum) plagam: qui eſt terminus illius ab oriē
te. hæc eſt poſſeſſio filiorum Beniamin
per terminos ſuos in circuitu, & fami-
lias ſuas. Fueruntq; ciuitates eius, Ieri-
cho & Beth-hagla & vallis Caſis, Beth-
araba & Samaraim & Bethel & Auim
& Aphara & Ophera, villa Hemona &
Ophni & Gabee: ciuitates duodecim,
& villę earum, Gabaon & Rama & Be-
roth & Meſphe, & Caphara & Amoſa &
Recem, Iarephel & Tharela & Sela, E-
leph & Iebus, quæ eſt Ieruſalem, Ga-
baath & Cariath: ciuitates quatuorde-
cim, & villæ earum. Hæc eſt poſſeſſio fi
liorum Beniamin iuxta familias ſuas.

CAP. XIX.

Sors Simeon, Zabulon, Iſſachar, A-
ſer, Nephthali, Dan. Ioſue.

A ET egreſſa eſt ſors ſecunda filiorum
Simeō per cognationes ſuas: fuit-
que hæreditas eorum in medio
poſſeſſionis filiorū Iuda: Ber-ſabee
& Sabee & Molada & Aſer-ſual, Bala &
Aſem & Eltholad, Bethul-harma & Si-
celeg & Beth-marchaboth & Haſer-ſu
ſa & Beth-lebaoth & Sarohen: ciuitates
tredecim, & villæ earum. Ain & Rem-
mō & Athar & Aſan: ciuitates quatuor
& villæ earum, omnes viculi per cir-
cuitum vrbium iſtarum vſque ad Baa-
lath, Beer-ramath contra auſtralē pla-
gā. hæc eſt hæreditas filiorum Simeon
iuxta cognationes ſuas, in poſſeſſione
& funiculo filiorum Iuda: quia maior
erat. & idcirco filii Simeon poſſederūt
in medio hęrediatis eorum. ¶Ceciditq;
ſors tertia filiorum Zabulon per cogna
tiones ſuas: & factus eſt terminus poſ-
ſeſſionis eorum vſque Sarid. Aſcenditq;
de mari & Merala, & peruenit in Deb-
baſeth: vſque ad torrentem, qui eſt con
tra Iecnam. Et reuertitur de Sarid con
tra orientēᵉin finem⁾ Ceſeleth-thabor
& egreditur ad Dabereth, aſcenditque ᵉcōt
contra Iaphie. Et inde pertranſit vſque mir
ad orientalem plagam Geth-hepher & B
Tacaſin: & egreditur in Remmon, Am-
thar & Noa. Et circuit ab aquilone Ha-
nathō: ſuntq; egreſſus eius vallis Iephta
hel & Cateth & Naalol & Semeron &
Iedala & Beth-lehem: ciuitates duode
cim, & villæ earum. Hæc eſt hæreditas
tribus filiorum Zabulon per cognatio-
nes ſuas, vrbes, & viculi earum. ¶Iſſa-
char egreſſa eſt ſors quarta per cogna-
tiōes ſuas: fuitq; eius hæreditas Iezrael
& Caſaloth & Sunē & Apharim & Seon
& Anaharath & Rabboth & Ceſion, A-
bes, & Rameth & En-gannim & En-
hadda & Beth-pheſes. Et peruenit ter-
minus eius vſque Thabor & Seheſima
& Bethſemes: erātq; exitus eius Iorda-
nis: ciuitates ſedecim, & villę earū. Hęc
eſt poſſeſſio filiorū Iſſachar per cogna-
tiones ſuas, vrbes, & viculi earū. ¶Ceci
ditq; ſors quinta tribui filiorū Aſer per
cognationes ſuas. fuitq; terminus eorū
Halcath & Chali & Beten & Axaph &
Elmelech & Amaad & Meſſal: & perue
nit vſque ad Carmelum maris & Sihor
& Labanath. Ac reuertitur contra orien
tem Beth-dagon: & pertranſit vſque
Zabulon & vallem Iephtahel contra
aquilonem in Beth-emec & Nehiel.
Egrediturque ad læuam Cabul, & Ab- C
ran & Rohob & Hamon & Cana, vſque
ad Sidonem magnam: reuertiturque in
Horma vſq; ad ciuitatem munitiſſimā
Tyrum, & vſque Hoſa: eruntque exitus
eius in mare de funiculo Achziba: &

Amma & Aphec & Rohob: ciuitates viginti duæ, & villæ earum. Hæc eſt poſſeſſio filiorũ Aſer per cognationes ſuas, vrbeſque, & viculi earum. ¶Filiorum Nephthali ſexta pars cecidit per familias ſuas: & cœpit terminus de Heleph & Elon in Saananim & Adami, quæ eſt Neceb, & Iebnael vſque Lecum: & egreſſus eorum vſque ad Iordanem, reuertiturque terminus contra occidentem in Azanoth-thabor, atque inde egreditur in Hucuca, & pertranſit in Zabulon contra meridiem, & in Aſer contra occidentem, & in Iuda ad Iordanẽ contra ortum ſolis. ciuitates munitiſſimę, Aſſedim, Ser & Ammath & Reccath & Cenereth & Edema, & Arama, Aſor & Cedes & Edrai, Enhaſor & Ieron & Magdalel, Horem & Beth-aneth Beth-

D ſames: ciuitates decẽ & nouem, & villæ earum. Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Nephthali per cognationes ſuas, vrbes, & viculi earum. ¶Tribui filiorũ Dan per familias ſuas egreſſa eſt ſors ſeptima: & fuit terminus poſſeſſionis eius Saraa, & Eſtaol, & Hir-ſemes, id eſt ciuitas ſolis. Selebin & Aialon & Iethela, Elon & Themna & Acrum, Elthece, Gebbethon & Baalath & Iud & Bane & Barac & Gethremmon: & aquæ Iercon & Arecon, cum termino qui reſpicit Ioppen, & ipſo fine concluditur. Aſcenderuntque filii Dan, & pugnauerunt contra Leſem, ceperuntque eã: & percuſſerunt eam in ore gladii, & poſſederunt, & habitauerunt in ea, vocantes nomen eius Leſem-dan, ex nomine Dan patris ſui. Hæc eſt poſſeſſio tribus filiorum Dan, per cognationes ſuas, vrbes & viculi earum. ¶Cumque compleſſet ſorte diuidere terram ſingulis per tribus ſuas, dederunt filiis Iſrael poſſeſſionem Ioſue filio Nun in medio ſui, iuxta præceptum domini, vrbem quam poſtulauit, Thamnath-ſaraa in monte Ephraim: & ædificauit ciuitatẽ, habitauitque in ea. ¶Hæ ſunt poſſeſſiones quas ſorte diuiſerunt Eleazar ſacerdos, & Ioſue filius Nun, & principes familiarum, ac tribuum filiorum Iſrael, in Silo, coram domino ad oſtium

æ tabernaculi *teſtimonii, partitiq; ſunt terram.

CAP. XX

Ciuitates refugii.

A Et locutus eſt dominus ad Ioſue, dicẽs, Loquere filiis Iſrael, & dic eis, Separate vrbes fugitiuorũ, de quibus locutus ſum ad vos per manũ Moyſi, vt cõfugiat ad eas quicunque animam percuſſerit neſcius: & poſſit euadere iram proximi qui vltor eſt ſanguinis, cum ad vnam harum confugerit ciuitatum: ſtabitque ante portam ciuitatis, & loquetur ſenioribus vrbis illius ea quæ ſe comprobent innocentem: ſicq; ſuſcipient eum, & dabunt ei locum ad habitãdum. Cumq; vltor ſanguinis eum fuerit perſecutus, non tradent in manus eius: quia ignorans percuſſit proximum eius, nec ante biduũ triduumve eius probatur inimicus. Et habitabit in ciuitate illa, donec ſtet ante iudicium cauſam reddens facti ſui, & moriatur ſacerdos magnus q fuerit in illo tempore: tunc reuertetur homicida, & ingredietur ciuitatem & domũ ſuam, de qua fugerat. Decreuerunt que Cedes in Galilæa montis Nephthali, & Sichem in monte Ephraim, & Cariath-arbe, ipſa eſt Hebron in monte Iuda. Et trans Iordanem contra orientalem plagam Iericho, ||ſtatuerunt Boſor, quæ ſita eſt in campeſtri ſolitudine de tribu Ruben, & Ramoth in Galaad de tribu Gad, & Gaulon in Baſan de tribu Manaſſe. Hæ ciuitates conſtitutæ ſunt cunctis filiis Iſrael, & aduenis qui habitabant inter eos: vt fugeret ad eas qui animam neſcius percuſſiſſet, & nõ moreretur in manu proximi effuſum ſanguinem vindicare cupientis, donec ſtaret ante populum expoſiturus cauſam ſuam.

Nu. 35. a. deu. 19. a

B

C

Deu, 4. c

D

CAP. XXI.

Ciuitates Leuitarum. Promiſſiones de terra Chanaan impletæ. Pax Iſraelitis.

A Accesservntqve principes familiarum Leui ad Eleazarum ſacerdotem, & Ioſue filium Nun, & ad duces cognationum per ſingulas tribus filiorum Iſrael locutiq; ſunt ad eos in Silo terræ Chanaã, atque dixerunt, ||Dominus præcepit per manũ Moyſi, vt darentur nobis vrbes ad habitandum, & ſuburbana earum ad alenda iumenta. Dederuntq;

Nu. 35. a.

filii Iſrael de poſſeſſionibus ſuis iuxta imperium domini, ciuitates & ſuburbana earum. ¶Egreſſaque eſt ſors in familiam Caath filiorum Aaron ſacerdotis de tribu Iuda & Simeon & Beniamin, ciuitates tredecim. Et reliquis filiorum Caath, id eſt Leuitis qui ſuperfuerant, de tribubus Ephraim, & Dan, & dimidiæ tribus Manaſſe ciuitates decem. ¶Porrò filiis Gerſon egreſſa eſt ſors, vt acciperent de tribubus Iſſachar & Aſer & Nephthali, dimidiaque tribu Manaſſe in Baſan ciuitates numero tredecim. ¶Et filiis Merari cognationes ſuas de tribubus Ruben & Gad & Zabulon vrbes duodecim. ¶Dederuntque filii Iſrael Leuitis ciuitates & ſuburbana earum, ſicut præcepit dominus per manum Moyſi ſingulis ſorte tribuẽtes.

B De tribubus filiorum Iuda & Simeon dedit Ioſue ciuitates:|| quarum iſta ſunt

1. Par. 6. d nomina filiis Aaron per familias Caath Leuitici generis (prima enim ſors illis egreſſa eſt) Cariath-arbe patris Enac, q̃

ſup. 14. d vocatur Hebron, in mõte Iuda, & ſuburbana eius per circuitum.||Agros vero & villas eius dederat Caleb filio Iephone ad poſſidendũ. Dedit ergo filiis Aaron ſacerdotis Hebron confugii ciuitatem *, ac ſuburbana eius: & Lobnam cum ſuburbanis ſuis: & Iether, & Eſthemo, & Holõ, & Dabir, & Ain, & Ieta, & Beth-ſames, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates nouem de tribubus, vt dictum eſt duabus. De tribu autem filiorum Beniamin, Gabaon & Gabac & Anathoth & Almon, cum ſuburbanis ſuis: ciuitates quatuor. ¶Omnes ſimul ciuitates filiorũ Aaron ſacerdotum, tredecim, cum ſuburbanis ſuis. Reliquis vero per familias filiorũ Caath Leuitici generis hæc

*homicidæ

C eſt data poſſeſſio: De tribu Ephraim vrbes confugii Sichem cum ſuburbanis ſuis in monte Ephraim, & Gazer & Cibſaim & Beth-horon, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu quoq; Dan: Eltheco & Gabathon & Aialon & Geth-remmon, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. Porro de dimidia tribu Manaſſe, Thanach & Geth-remmon cum ſuburbanis ſuis, ciuitates duę. Omnes ciuitates decem, & ſuburbana earum datæ ſunt filiis Caath ⸢inferioris

⸢reſiduis gradus⸣. ¶Filiis quoque Gerſon Leuitici generis dedit de dimidia tribu Manaſſe confugii ciuitates, Gaulon in Baſan, & Boſram, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates duas. Porro de tribu Iſſachar: Ceſion, & Dabereth, & Iaramoth, & En-gannim, cũ ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu autem Aſer, Meſſal, & Abdon, & Helcath, & Rohob, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates quatuor. De tribu quoque Nephthali ciuitates cõfugii, Cedes in Galilæa, & Ammoth-dor, & Cartham, cum ſuburbanis ſuis, ciuitates tres. Omnes vrbes familiarum Gerſon, tredecim

D cum ſuburbanis ſuis. ¶Filiis autem Merari Leuitis ⸢inferioris gradus⸣ per familias ſuas data eſt de tribu Zabulon, Iecnam & Cartha & Damna & Naalol, ciuitates quatuor, cum ſuburbanis ſuis. *De tribu Gad ciuitates confugii, Ramoth in Galaad, & Manaim & Heſebõ & Iazer, ciuitates quatuor, cum ſuburbanis ſuis. ⸢De tribu Ruben vltra Iordanem contra Iericho ciuitates refugii, Boſor in ſolitudine, Miſor & Iazer & Iethſon & Mephaath, ciuitates quatuor cum ſuburbanis ſuis⸣. Omnes vrbes filiorum Merari per familias, & cognationes ſuas duodecim. Itaque ciuitates vniuerſæ Leuitarum in medio poſſeſſionis filiorum Iſrael fuerunt quadragintaocto cum ſuburbanis ſuis, ſingulæ per familias diſtributæ. ¶Deditq; dominus deus Iſraeli omnem terram quam traditurum ſe patribus eorum iurauerat: & poſſederunt illam, atque habitauerunt in ea. Dataque eſt ab eo pax in omnes per circuitum nationes: nulluſque eis hoſtium reſiſtere auſus eſt, ſed cuncti in eorum ditionem redacti ſunt. Ne vnũ quidem verbum *, quod illis præſtiturum ſe eſſe promiſerat, irritum fuit, ſed rebus expleta ſunt omnia.

*r[...] *I[...] bu[...] Bo[...] ſa, m[...] pl[...] ci[...] qu[...] cu[...] bu[...] ſui[...] *

CAP. XXII.

Ruben, Gad, & dimidia tribus Manaſſe remiſſi in poſſeſſiones, ædificant altare in memoriam, propter quod iratis fratribus purgant ſe.

EOdem tempore vocauit Ioſue Rubenitas, & Gadditas, & dimidiam A tribũ Manaſſe, dixitq; ad eos, Feciſtis omnia q̃ pręcepit vobis Moyſes famulus domini: mihi quoque in-

omnibus obediſtis:nec reliquiſtis fra
tres veſtros longo tempore, vſque in
pręſentem diem, cuſtodientes impe-
rium domini dei veſtri. Quia igitur
dedit dominus deus veſter fratribus
veſtris quietem & pacem, ſicut polli
citus eſt:reuertimini, & ite in taber-
nacula veſtra,& in terram poſſeſſiõis,
||quam tradidit vobis Moyſes famu
lus domini trans Iordanem:ita dũta
xat vt cuſtodiatis attẽtè, & opere cõ
pleatis mandatum & legem quã præ-
cepit vobis Moyſes famulus domini,
Vt diligatis dominum deum veſtrum
& ambuletis in omnibus viis eius,&
obſeruetis mandata illius,adhæreatiſ
que ei,ac ſeruiatis in omni corde,& ĩ
omni anima veſtra. Benedixitque eis
Ioſue,& dimiſit eos. Qui reuerſi ſunt
B in tabernacula ſua. ¶Dimidiæ autem
tribui Manaſſe poſſeſſionem Moyſes
dederat in Baſan:& idcirco mediæ q̃
ſuperfuit,dedit Ioſue ſortem inter cæ
teros fratres ſuos trans Iordanem ad
occidentalem eius plagam. ¶Cumque
dimitteret eos in tabernacula ſua, &
benedixiſſet eis,dixit ad eos.In multa
ſubſtantia atque diuitiis reuertimini
ad ſedes veſtras,cum argento & auro
ære ac ferro, & veſte multiplici:di-
uidite prædam hoſtium cum fratrib9
veſtris.¶Reuerſique ſunt, & abierunt
filii Ruben,& filii Gad,& dimidia tri
bus Manaſſe,à filiis Iſrael de Silo. quæ
ſita eſt in Chanaan,vt intrarent Gala-
ad terram poſſeſſionis ſuæ, quam ob
tinuerant iuxta imperium domini in
manu Moyſi. ¶Cumque veniſſent ad"
tumulos'Iordanis,in terram Chanaã,
C ædificauerunt iuxta Iordanem altare
infinitæ magnitudinis.Quod cum au-
diſſent filii Iſrael, & ad eos certi nun
tii detuliſſent ædificaſſe filios Ruben,
& Gad,& dimidiæ tribus Manaſſe al-
tare in terra Chanaan, ſuper Iordanis
tumulos"contra filios'Iſrael:conuene-
runt omnes in Silo,vt aſcenderent &
dimicarent contra eos. Et interim mi
ſerunt ad illos in terram Galaad Phine
nees filium Eleazari ſacerdotis,& de-
cem principes cum eo,ſingulos de ſin
gulis tribubus*. Qui venerunt ad fili
os Ruben,& Gad, & dimidiæ tribus
Manaſſe in terram Galaad, dixeruntq́

ad eos,Hæc mãdat omnis populus do trũ ſuorũ
mini,Quæ eſt iſta tranſgreſſio? Cur re in mili-
liquiſtis dominum deum Iſrael,ædifi- bus Iſ-
cantes altare"ſacrilegum, & à cultu il rael.
lius recedentes'? An parum vobis eſt "& rebel
q||peccaſtis Beel-phegor, & vſque in lãtes ho
præſentem diem macula huius ſcele- die con-
ris in nobis pmanet,multique de po- tra dñm?
pulo corruerunt?Et vos hodie reliqui- Nu.25.a.
ſtis dominum,& cras in vniuerſum Iſ D
rael ira eius deſæuiet. Quòd ſi putatis
immundam eſſe terram poſſeſſionis ve
ſtræ,tranſite ad terram*in qua taber *poſſeſ-
naculum domini eſt, & habitate inter ſionis do
nos:tantum vt à domino, & à noſtro mini,
conſortio non recedatis,ædificato al-
tari præter altare domini dei veſtri.
||Nõne Achan filius zare præteriit mã Sup.7.a.
datum domini,& ſuper omnem popu
lum Iſrael ira eius incubuit? Et ille e-
rat"vnus'homo,atque vtinam ſolus pe ".i.ſolus
riiſſet in ſcelere ſuo. Reſponderuntq́ peccaue-
filii Ruben, & Gad, & dimidia tribus rat
Manaſſe principibus"legationis'Iſrael, "milium
Fortiſſimus deus dominus ipſe nouit,
& Iſrael ſimul intelliget:ſi præuarica- E
tionis animo*hoc altare cõſtruxim9, *& rebel
non cuſtodiat nos, ►ſed puniat nos' lionis in
in præſenti:& ſi ea mente fecimus,vt dominũ
holocauſta,& ſacrificium,& pacificas
victimas ſuper eo ĩponemus, ipſe quæ
rat►& iudicet':& non ea magis cogi
tatione atque tractatu, vt diceremus,
Cras dicent filii veſtri filiis noſtris,
Quid vobis & domino deo Iſrael?ter-
minum poſuit dominus inter nos &
vos ô filii Ruben,& filii Gad Iordanẽ
fluuium:& idcirco partem non habe-
tis in domino. Et per hãc occaſionem
auertent filii veſtri filios noſtros à ti-
more domini.► Putauimus itaque me
lius',& diximus,Extruamus nobis al-
tare,non in holocauſta,neque ad victi
mas offerendas,ſed in teſtimonium in
ter nos & vos,& ſobolem noſtram ve F
ſtramque progeniem,vt ſeruiamus do "offerẽdo
mino,"& iuris noſtri ſit offerre &'ho-
locauſta,& victimas, & pacificas ho-
ſtias:& nequaquã dicant cras filii ve-
ſtri filiis noſtris,Non eſt vobis pars in
domino,Quod ſi voluerint dicere,re-
ſpondebunt eis, Ecce altare domini
quod fecerunt patres noſtri,non in ho
locauſta,neque in ſacrificiũ,ſed in te-

ſtimonium noſtrum ac veſtrum. Abſit à nobis hoc ſcelus vt recedamus à domino, & eius veſtigia relinquamus extructo altari ad holocauſta, & ſacrificia, & victimas offerendas, præter altare domini dei noſtri quod extructũ eſt ante tabernaculum eius. ¶Quibus auditis: Phinees ſacerdos, & princeps [a] legationis Iſrael, qui erant cum eo, placati ſunt: & verba filiorum Ruben, & Gad, & dimidiæ tribus Manaſſe, libentiſſime ſuſceperunt. Dixitque Phinees filius Eleazari ſacerdos ad eos. Nunc ſcimus quòd nobiſcũ ſit dominus, quoniam alieni eſtis à præuaricatione hac * & liberaſtis filios Iſrael de manu domini. ¶Reuerſuſque eſt cum principibus à filiis Ruben & Gad de terra Galaad, in terram Chanaan ad filios Iſrael, & retulit eis. Placuitque ſermo cunctis audientibus. Et laudauerunt deũ filii Iſrael, & nequaquam vltra dixerunt vt aſcenderent contra eos atque pugnarent, & delerent terram poſſeſſionis eorum. Vocaueruntque filii Ruben, & filii Gad altare quod extruxerant, Teſtimonium [a] noſtrum, quòd dominus ipſe ſit deus.

[a] cœtus

C

*contra dominũ

[a] quia teſtis eſt inter nos.

CAP. XXIII.

Ioſue dehortatur populum ne adhæreat gentibus, néve alii quàm ſoli deo fidat, qui promiſſiones ſuas adimpleuit eis.

A Euoluto autem multo tempore, poſtquam pacem dederat dominus Iſraeli, ſubiectis in gyro nationibus vniuerſis, & Ioſue iam longæuo, & perſenilis ætatis, vocauitque Ioſue omnem Iſraelem, maioreſque natu, & principes, ac duces, & magiſtros, dixitque ad eos, Ego ſenui, & progreſſioris ætatis ſum: voſque cernitis omnia quæ fecerit dominus deus veſter cunctis per circuitum natiõibus, quomodo pro vobis ipſe pugnauerit: & nunc quia vobis ſorte diuiſi omnem terram, ab orientali parte Iordanis vſque ad mare magnum, multæque adhuc ſuperſunt nationes: dominus deus
B veſter diſperdet eas, & auferet à facie veſtra, & poſſidebitis terram earum, ſicut vobis pollicitus eſt. tantum confortamini, & eſtote ſolliciti vt cuſtodiatis cũcta quæ ſcripta ſunt in volumine legis Moyſi: & non declinetis ab eis, neque ad dexteram neque ad ſiniſtram: ne poſtquam intraueritis ad gẽtes, quæ [a] inter vos futuræ ſunt, iuretis in nomine deorum earum, & ſeruiatis eis, & adoretis illos: ſed adhæreatis domino deo veſtro, quod feciſtis vſque in diem hanc. Et tunc auferet dominus deus in conſpectu veſtro gẽtes magnas & robuſtiſſimas, & nullus vobis reſiſtere poterit. vnus è vobis perſequetur hoſtium mille viros: quia dominus deus veſter pro vobis ipſe pugnabit, ſicut pollicitus eſt. Hoc tãtum diligentiſſime præcauete, vt diligatis dominum deum veſtrum. Quòd ſi * volueritis gentium harum quæ inter vos habitãt, erroribus adhærere, & cũ eis miſcere connubia, atque amicitias copulare: iam tunc ſcitote quod dominus deus veſter non eas delebit ante faciem veſtram, ſed erunt vobis in foueam ac laqueum, & offendiculum ex latere veſtro, & [a] ſudes in oculis veſtris, donec vos auferat atque diſperdat de terra hac optima quam tradidit vobis En ego hodie ingredior viam vniuerſæ terræ, & toto animo cognoſcetis quod de omnibus verbis * quæ ſe dominus præſtiturum vobis eſſe pollicitus eſt, vnum non præterierit incaſſum. Sicut ergo impleuit opere quod promiſit, & proſpera cuncta venerunt: ſic adducet ſuper vos quicquid malorum comminatus eſt, donec vos auferat atque diſperdat de terra hac optima quam tradidit vobis [a] eò quod præterieritis pactũ domini dei veſtri, quod pepigit vobiſcum, & ſeruieritis diis alienis, & adoraueritis eos: cito atque velociter conſurget in vos furor domini, & auferemini ab hac terra optima quam tradidit vobis.

[a] vob rema

C

*au

[a] ſpi

D

*op

[a] qua

CAP. XXIIII.

Ioſue hortatur Iſraelitas ad legis obſeruationem. Eligunt Iſraelitæ deũ. Fœdus populi cum deo. Moritur Ioſue. Oſſa Ioſeph, Eleazar moritur.

Congregauitque Ioſue omnes tribus Iſrael in Sichem, & vocauit A maiores natu, ac pricipes, & iudices & magiſtros: ſteteruntque in conſpectu domini, & ad populum

ſic locutus eſt. Hæc dicit dominus de-
us Iſrael, || Trans fluuium habitauerũt
d patres veſtri ab initio, Thare pater A-
braham & Nachor: ſeruierũtq; diis a-
lienis. Tuli ergo patrem veſtrum Abra
ham de Meſopotamiæ finibus: & ad-
duxi eum in terram Chanaan: multi-
cauiq; ſemen eius || & dedi ei Iſaac: illi
a que rurſum dedi Iacob & Eſau. || E qui
. bus, Eſau dedi montem Seir ad poſſi-
.a dendum: || Iacob vero, & filii eius de-
a, ſcenderunt in AEgyptum. || Miſiq; Moy
, ſen & Aaron, & percuſſi AEgyptũ mul
:.f tis ſignis atque portentis. || Eduxiq; vos
B & patres veſtros de AEgypto, & veni
a, ſtis || ad mare: perſecutique ſunt AEgy-
ptii patres veſtros cum curribus & e-
quitatu vſque ad mare rubrum. Clama
uerũt autem ad dominum filii Iſrael,
qui poſuit tenebras inter vos & AEgy
ptios, & adduxit ſuper eos mare, & o-
peruit eos. Viderunt oculi veſtri cun-
cta quæ in AEgypto fecerim, & habita
ſtis in ſolitudine multo tẽpore: & in-
troduxi vos in terram Amorrhæi, qui
a, habitabat trans Iordanem. || Cumque
pugnarent contra vos, tradidi eos in
manus veſtras, & poſſediſtis terrã eo-
a, rum, atque interfeciſtis eos. || Surrexit
autem Balac filius Sephor rex Moab, &
pugnauit contra Iſraelem. Miſitq;, & vo
cauit Balaam filium Beor, vt maledi-
1, ceret vobis: & ego nolui audire eum,
C ſed econtrario per illum benedixi vo
bis, & liberaui vos de manu eius. Trã
ſiſtiſque Iordanem, & veniſtis ad Ieri-
d, cho. || Pugnaueruntque contra vos viri
ciuitatis eius. Amorrhæus & Phere-
a, zæus & Chananæus & Hethæus &
Gergeſæus & Heuæus & Iebuſæus:
d, & tradidi illos in manus veſtras ||.
Miſique ante vos crabrones: & eieci
eos de locis ſuis duos reges Amor-
rhæorũ, nõ in gladio & arcu tuo. Dedi
que vobis terram in qua non labora-
ſtis, & vrbes quas non ædificaſtis, vt
habitaretis ĩ eis, vineas & oliueta quæ
li non plantaſtis. ¶ Nunc ergo timete do
& minum, & ſeruite ei perfecto corde at
e: que veriſſimo: & auferte deos quibus
ſeruierunt patres veſtri in Meſopota-
mia & in AEgypto, ac ſeruite domi-
no. Si autem malum vobis videtur vt
domino ſeruiatis, optio vobis datur:

eligite hodie quod placet, cui ſeruire
potiſſimum debeatis, vtrum diis qui velitis
bus ſeruierunt patres veſtri in Meſo-
potamia, an diis Amorrhæorum, in
quorum terra habitatis: ego autem &
domus mea ſeruiemus domino. Re-
ſponditque populus, & ait, Abſit a
nobis vt relinquamus dominum, & ſer
uiamus diis alienis. Dominus deus no
ſter ipſe eduxit nos & patres noſtros
de terra AEgypti, de domo ſeruitutis:
fecitque videntibus nobis ſigna ingẽ-
tia, & cuſtodiuit nos in omni via per E
quam ambulauimus, & in cunctis po
pulis per quos tranſiuimus. Et eiecit
vniuerſas gentes, Amorrhæum habi-
tatorẽ terræ quã nos intrauim9. Seruie
mus igitur domino, quia ipſe eſt de-
us noſter. ¶ Dixitque Ioſue ad popu-
lum, Non poteritis ſeruire domino:
deus enĩ ſanctus & fortis æmulator eſt
nec ignoſcet ſceleribus vr̃is atq; pctis.
Si dimiſeritis dñm & ſeruieritis diis a
lienis, cõuertet ſe & affliget vos atq;
ſubuertet poſtquam vobis præſtiterit
bona. Dixitque populus ad Ioſue,
Nequaquam ita vt loqueris erit, ſed
domino ſeruiemus. Et Ioſue ad po-
pulum, Teſtes, inquit, * vos eſtis, contra
quia ipſi elegeritis vobis dominum vt
ſeruiatis ei. Reſponderũtque, Teſtes.
Nunc ergo, ait, auferte deos alienos F
de medio veſtri, & inclinate corda ve
ſtra ad dominum deum Iſrael. Di-
xitque populus ad Ioſue, Domino deo
noſtro ſeruiemus, & obedientes eri-
mus præceptis eius. Percuſſit ergo
Ioſue in die illo fœdus *, & propo-
ſuit populo præcepta atque iudi- *cum po
cia in Sichem. ¶ Scripſit quoque om- pulo
nia verba hæc in volumine legis do-
mini: & tulit lapidem pergrandem,
poſuitque eum ſubter quercũ quæ e-
rat in ſanctuario domini, & dixit ad
omnem populum, En lapis iſte erit
vobis in teſtimonium quod audierit
omnia verba domini quæ locutus eſt
vobis: ne forte poſtea negare velitis:
& mentiri domino deo veſtro. Dimi
ſitque populum ſingulos in poſſeſſio- G
nem ſuam. ¶ Et poſt hæc mortuus eſt
Ioſue filius Nun ſeruus domini, centũ
& decẽ annorum: ſepelierũtq; eũ in fi-
nibus poſſeſſionis ſuæ in Thãnat-ſare

quę eſt ſita in mōte Ephraim, à Septē-
trionali parte montis Gaas. Seruiuitq́
Iſrael domino cunctis diebus Ioſue &
ſeniorum, qui longo vixerant tempo
re poſt Ioſue, & qui nouerant omnia
opera domini quæ fecerat in Iſrael.
¶Oſſa quoque Ioſeph, ||quæ tulerant fi
Gñ. 50. d lii Iſrael de AEgypto, ſepelierunt in Si
chem in parte agri quem emerat Iá-
cob à filiis Hemor patris Sichem cen
tum⁼ nouellis ouibus, & fuit in poſ- ⁼Ve
ſeſſionē filiorum Ioſeph. ¶Eleazar quo mi
que filius Aaron mortuus eſt: & ſepe-
lierunt eum in Gabaath Phinees filii
eius, q̄ data eſt ei in monte Ephraim.

Liber Iudicum, Hebraicè Sophtim,

CAP. I.

Iudas dux Iſraelitarum, expugnat Chananæos. Adonibezec. Ieruſalem. Dabir. Othoniel maritus Axæ. Bethel expugnatur. Chananæi tributarii.

A POST MORTEM IOSVE
conſuluerunt filii Iſrael domi-
num dicentes, Quis aſcendet
ante nos contra Chananæum,
& erit dux belli? Dixitque do-
minus, Iudas aſcendet: ecce tra
didi terram in manꝰ eius. Et ait Iudas
Simeoni fratri ſuo, Aſcēde mecum in
ſortem meam, & pugna contra Chana
næum, vt & ego pergam tecum in ſor
tem tuam. Et abiit cum eo Simeon,
¶Aſcenditque Iudas, & tradidit do-
minus Chananæum, ac Pherezęum in
manus eorum: & percuſſerūt in Bezec
decem millia virorum. Inueneruntq́
Adoni-bezec in Bezec, & pugnauerūt
cōtra eū, & pcuſſerūt Chananęū & Phe-
rezæū. Fugit autem Adoni-bezec: quē
perſecuti comprehēderunt, cæſis ſum
mitatibus manuum eius ac pedum.
Dixitque Adoni-bezec, Septuaginta
reges amputatis manuum ac pedum
ſummitatibus, colligebant ſub menſa
mea ciborū reliqas: ſicut feci, ita red-
didit mihi dominus. Adduxeruntque
eum in Ieruſalem, & ibi mortuus eſt.
¶Oppugnantes ergo filii Iuda Ieruſa-
lem, ceperunt eam, & percuſſerunt
in ore gladii, tradentes cunctam incē
dio ciuitatem. Et poſtea deſcendentes
pugnauerunt contra Chananæum qui
habitabat in montanis, & ad meridiē C
in cāpeſtribus. ¶Pergenſque Iudas cō
tra Chananæum qui habitabat in He-

bron(cuius nomen fuit antiquitus Ca
,15.c riath-arbe) || percuſsit Seſai & Ahiman,
& Tholmai:atque inde profectus abiit
ad habitatores Dabir, cuius nomen ve
tus erat Cariath-ſepher, ►id eſt ciuitas
literarum◄. Dixitq́ Caleb, Qui percuſſe
rit Cariath-ſepher, & vaſtauerit eam,
dabo ei Axam filiam meam vxorem.
Cumque cepiſſet eam Othoniel filius
Cenez frater Caleb minor, dedit ei
Axam filiam ſuam coniugem. Quā per-
gentem, in itinere monuit vir ſuus vt
peteret à patre ſuo agrum. Quæ *cum
des ſuſpiraſſet ſedens in◄ aſino, dixit ei Ca
leb, Quid habes? At illa reſpondit, Da
mihi benedictionem, quia terrā arentē
dediſti mihi: da & irriguā aquis. Dedit
ergo ei Caleb irriguum ſuperius & irri
guum inferius. ¶Filii autem Cinæi *co-
i gnati◄ Moyſi aſcenderunt de ciuitate
D palmarum, cum filiis Iuda in deſertum
ſortis eius, quod eſt ad meridiem Arad,
& habitauerunt cum eo. ¶Abiit autem
Iudas cum Simeone fratre ſuo, & per-
cuſſerunt ſimul Chananæum qui habi-
tabat in Sephath, & interfecerūt eum.
Vocatumque eſt nomen vrbis, Horma,
id eſt anathema. Cepitq́ Iudas Gazam
cum finibus ſuis, & Aſcalonem, atque
Accaron cum terminis ſuis. Fuitque do
minus cum Iuda, & montana poſſedit:
nec potuit delere habitatores vallis,
is quia *falcatis◄ curribus abundabant.
1.d ¶Dederuntque Caleb Hebron, || ſicut di
E xerat Moyſes: qui deleuit ex ea tres fi-
lios Enac. ¶Iebuſæum autem habitato-
rem Ieruſalem non deleuerūt filii Ben-
iamin: habitauitque Iebuſæus cum
filiis Beniamin in Ieruſalem vſq́ in prę
ſentem diem. ¶Domus quoque Ioſeph
aſcendit in Bethel, fuitque dominus cū
eis. Nam cum obſiderent vrbem, quæ
o – prius Luza vocabatur, viderunt *homi
nem egredientē de ciuitate, dixerunt-
que ad eum, Oſtende nobis introitum
ciuitatis, & *faciemus tecum miſericor-
diam. Qui cum oſtendiſſet eis, percu-
ſſerunt vrbem in ore gladii: hominem
autem illum, & omnem cognationem
eius dimiſerunt. Qui dimiſſus, abiit
in terram Hethim, & ædificauit ibi ci-
uitatem, vocauitque eam Luzam: quę
ita appellatur vſq́ in pręſentem diem.
F ¶Manaſſes quoq́ non deleuit Bethſan,
& Thanac cum viculis, & habitato-
res Dor, & Ieblaam, & Mageddo cum
viculis ſuis, cœpitque Chananæus ha
bitare cum eis. Poſtquam autem con-
fortatus eſt Iſrael, fecit eos tributarios,
& delere noluit. ¶ Ephraim etiam non
interfecit Chananæum qui habitabat
in Gazer, ſed inhabitauit cum eo. ¶Za
bulon non deleuit habitatores Citron,
& Naalol: ſed habitauit Chananæus
in medio eius, factúſque eſt ei tribu-
tarius. ¶Aſer quoque non deleuit ha-
bitatores Accho, & Sidonis, Ahalab,
& Achazib, & Helba, & Aphec, & Ro
hob, habitauitque in medio Chananæi
habitatoris illius terræ, nec interfecit G
eum. ¶Nephthali quoque non dele-
uit habitatores Beth-ſemes, & Beth-
anath: & habitauit inter chananæum
habitatorem terræ, fuerúntq́ ei Beth-
ſemitæ, & Beth-anithæ tributarii. ¶Ar
tauitque Amorrhæus filios Dan in mon
te, nec dedit eis locum vt ad planio-
ra deſcenderent: habitauitque in mon
te Hares, ►quod interpretatur teſta-
tio◄ in Aialon, & Salebim. Et aggraua-
ta eſt manus domus Ioſeph, factúſque
eſt ei tributarius. Fuit autem termi-
nus Amorrhæi ab aſcenſu ſcorpionis
Petra, & ſuperiora loca.

CAP. II.

Angelus exprobrat populo quòd fœdus fecerint cum Chananæis. Idololatrę puniuntur: nec tamen relinquunt ſuas adinuentiones.

AScenditque angelus domini de A
Galgalis ad *locum flentium◄, & *Bochim,
ait, Eduxi vos de AEgypto, &
introduxi in terram pro qua iu
raui patribus veſtris: & pollicitus ſum
vt non facerem irritum pactum meum
vobiſcum in ſempiternum: ita dunta-
xat vt non feriretis fœdus cum habita
toribus terræ huius, & aras eorum ſub
uerteretis: & noluiſtis audire vocē meā
cur hoc feciſtis, Quam obrem nolui de
lere eos à facie veſtra: vt habeatis ho-
ſtes, & dii eorum ſint vobis in ruinam.
Cumq́ loqueretur angelus domini hæc
verba ad omnes filios Iſrael, eleuaue-
runt vocem ſuam, & fleuerunt. Et vo-
catum eſt nomen loci illius, Flentium

*Bochim: ſiue lachrymarum ʾ: immolaueruntq́ue
Ioſu.14.g ibi hoſtias domino. ¶||Dimiſit ergo Io
ſue populum, & abierunt filii Iſrael v-
B nuſquiſque in poſſeſsionem ſuam, vt
obtinerent eam: ſeruieruntq́ue domino
cunctis diebus eius, & ſeniorū, qui lon-
go poſt eum vixerunt tempore, & no-
uerant omnia opera domini quæ fece-
rat cum Iſrael. Mortuus eſt autem Ioſue
filius Nun, famulus domini, centum &
decem annorum, & ſepelierunt eum
in finibus poſſeſsionis ſuæ in Tham-
nath-hares in monte Ephraim, à ſeptē-
trionali plaga montis Gaas. ¶Omniſq́ue
illa generatio congregata eſt ad patres
ſuos: & ſurrexerunt alii, qui non noue
runt dominum, & opera quæ fecerat
cum Iſrael. Feceruntq́ue filii Iſrael ma-
lum in conſpectu domini, & ſeruierūt
Baalim. Ac dimiſerunt dominum de-
um patrum ſuorum, qui eduxerat eos
de terra Ægypti: & ſecuti ſunt deos a-
lienos, deos quoque ʾ populorum qui
habitabant in circuitu eorum, & ado-
rauerunt eos: & ad iracundiam conci-
tauerunt dominum, dimittentes eum,
& ſeruientes Baal & Aſtaroth. Iratúſq́ue
dominus contra Iſrael, tradidit eos in
C manus diripientium: qui ceperūt eos,
& vendiderunt hoſtibus qui habita-
bant per gyrum: nec potuerunt reſi-
ſtere aduerſariis ſuis, ſed quocunque
pergere voluiſſent, manus domini ſu-
per eos erat, ſicut locutus eſt, & iura-
uit eis: & vehementer afflicti ſunt. ¶Su
ſcitauitq́ue dominus iudices qui libera-
rent eos de vaſtantiū manibus: ſed nec
eos audire voluerunt, fornicantes cum
diis alienis, & adorantes eos. Cito de-
ſeruerunt viam per quam ingreſsi fue-
rant patres eorum: & audientes man-
data domini, omnia fecêre contraria.
Cumq́ue dominus iudices ſuſcitaret, in
diebus eorū flectebatur miſericordia,
& audiebat afflictorum gemitus, & li-
berabat eos de cæde vaſtantium. Poſt-
quam autem mortuus eſſet iudex, re-
uertebantur, & multo faciebant peio-
ra q̃ fecerant patres eorum, ſequentes
D deos alienos, ſeruientes eis, & ado-
rantes illos. Non dimiſerunt adin-
uentiones ſuas, & viam duriſsimā per
quam ambulare conſueuerant. Iratuſq́ue
eſt furor domini in Iſrael, & ait, Quia
irritum fecit gens iſta pactum meum
quod pepigeram cum patribus eorum,
& vocem meam audire contempſit, &
ego non delebo gentes quas dimiſit Io
ſue, & mortuus eſt: vt in ipſis experiar
Iſrael, vtrum cuſtodiant viam domini,
& ambulent in ea, ſicut cuſtodierunt
patres eorum, an non. Dimiſit ergo do
minus omnes nationes has, & cito ſub
uertere noluit, nec tradidit in ma-
nus Ioſue.

CAP. III.

Chananæi quare relicti inter Iſrae-
litas. Miſcent connubia, & obliuiſcun
tur dei. Othoniel liberat populū. Aod
occidit regem Eglon. Moabitæ occidun
tur. Samgar occidit Philiſthæos.

HAE ſunt gentes quas dominus A
dereliquit, vt *erudiret in eis ʾ Iſ- *te
raelem, omnes qui non nouerant per
bella Chananæorū: & poſtea di
ſcerēt filii eorū certare cū hoſtibus, &
habere conſuetudinē præliandi: quin-
que ſatrapas Philiſthinorum, omnemq́ue
Chananæum, & Sidonium atque He-
uæum qui habitabant in monte Liba-
no, de monte Baal-hermon vſq́ue ad in-
troitum Emath. Dimiſitq́ue eos, vt in ip-
ſis *experiretur ʾ Iſraelem vtrum audirēt *te
mandata domini quæ præceperat pa-
tribus eorum per manū Moyſi, an non.
¶Itaque filii Iſrael habitauerunt in me
dio Chananæi, & Hethæi, & Amorrhæi,
& Pherezæi, & Heuæi, & Iebuſæi: & du
xerunt vxores filias eorum, ipſiq́ue filias
ſuas filiis eorum tradiderunt, & ſer-
uierunt diis eorum. Feceruntq́ue malum
in conſpectu domini, & obliti ſunt dei
ſui, ſeruientes Baalim & Aſeroth. Ira-
tuſq́ue contra Iſrael dominus, tradidit B
eos in manus Chuſan-raſathaim regis
Meſopotamiæ, ſeruieruntq́ue ei octo an
nis. Et clamauerunt ad dominum: qui
ſuſcitauit eis ſaluatorem, & liberauit
eos, Othoniel videlicet filium Cenez,
fratrem Caleb minorem: fuitque in eo
ſpiritus domini, & iudicauit Iſrael.
Egreſſúſque eſt ad pugnam, & tradidit
dominus in manus eius Chuſan-raſa-
thaim regem Syriæ, & oppreſsit eum.
Quieuitq́ue terra quadraginta annis, &
mortuus eſt Othoniel filius Cenez.
¶Addiderunt autem filii Iſrael facere
malum in conſpectu domini: qui con-

fortauit aduerſum eos Eglon regẽ Moab; quia fecerunt malum in conſpectu eius. Et copulauit ſibi filios Ammon, & Amalec: abijtq; & percuſsit Iſrael, atque poſſedit vrbem palmarum. Seruieruntq; filij Iſrael Eglon regi Moab decem & octo annis: & poſtea clamauerunt ad dominum: qui ſuſcitauit eis ſaluatorem vocabulo Aod, filium Gera filij Iemini, qui =vtraque' manu pro
ra dextera vtebatur. Miſeruntq; filij Iſra
C el per illum munera Eglon regi Moab.
ludi Qui fecit ſibi gladium ancipitem, =ha-
ibi- bentem in medio capulum longitudi-
ius, nis palmæ manus', & accinctus eſt eo ſubter ſagum in dextro femore. Obtulitq; munera Eglon regi Moab. Erat autem Eglon craſſus nimis. Cumque obtuliſſet ei munera, perſecutus eſt ſocios qui cum eo venerant. Et reuerſus de
i - Galgalis, vbi erant =idola', dixit ad regem, Verbum ſecretum habeo ad te ô rex. Et ille imperauit ſilentium: egreſſiſq; omnibus qui circa eum erant, ingreſſus eſt Aod ad eum. ſedebat autem in æſtiuo cœnaculo ſolus, dixitq;, Verbum dei habeo ad te. Qui ſtatim ſurrexit de throno. Extenditque Aod ſiniſtram manũ, & tulit ſicam de dextro femore ſuo, infixitque eam in ventrem eius tam valide vt capulus ſequeretur ferrum in vulnere, ac pinguiſsimo adipe ſtringeretur. Nec eduxit gladium, ſed ita vt percuſſerat reliquit in corpore, ſtatimque per ſecreta naturæ alui ſtercora proruperunt. Aod autem clauſis diligentiſsime oſtijs cœnaculi,
D & obfirmatis ſera, per poſticum egreſſus eſt. Seruique regis ingreſsi viderũt clauſas fores cœnaculi, atque dixerunt, Forſitan purgat aluum in æſtiuo cœnaculo. Expectantesq; diu =donec erubeſcerent', & videntes quòd nullus aperiret, tulerunt clauem: & aperientes inuenerunt dominum ſuum in terra ia
arct centem mortuum. ¶Aod autem dum
idi- illi =turbarentur', effugit, & pertranſijt =locum idolorum vnde reuerſus fuerat'. Venitque in Seirath: & ſtatim inſonuit buccina in monte Ephraim: deſcenderũtque cum eo filij Iſrael, ipſo in fronte gradiente. Qui dixit ad eos, Sequimini me: tradidit enim dominus inimicos noſtros Moabitas in manus noſtras. Deſcenderũntque poſt eum, & occupauerunt vada Iordanis quæ tranſmittunt in Moab: & non dimiſerunt tranſire quenquam, ſed percuſſerunt Moabitas in tempore illo circiter decem millia, omnes robuſtos & fortes viros, nullus eorum euadere potuit. Humiliatusq; eſt Moab in die illo ſub manu Iſrael: & quieuit terra octoginta annis. ¶Poſt hunc fuit Samgar filius Anath, qui percuſsit de Philiſthijm
ſexcentos viros =vomere': & ipſe quo- =ſtimulo:
que defendit Iſrael.

CAP. IIII.

Iſraelitæ traduntur inter manus Iabin. Debora cum Barac liberant eos, occiſo à Iahel Siſara.

ADdiderũntque filij Iſrael facere A
malum in cõſpectu domini poſt mortem Aod, & tradidit illos dominus in manus Iabin regis Chanaan, qui regnauit in Aſor: habuitque ducem exercitus ſui nomine Siſaram, ipſe autem habitabat in Haroſeth gentium. Clamauerũntque filij Iſrael ad dominum. nongentos habe-
bat enim =falcatos' currus, & per vi- =ferreos
ginti annos vehementer oppreſſerat eos. ¶Erat autem Debora prophetis vxor Lapidoth, quæ iudicabat populum in illo tempore. Et ſedebat ſub pal
ma, =quæ nomine illius vocabatur' in- =Debora
ter Rama & Bethel in monte Ephraim: aſcendebántque ad eam filij Iſrael in omne iudicium. Quæ miſit, & vocauit Barac filium Abinoem de Cedes Nephthali: dixitq; ad eum, Præcepit tibi dominus deus Iſrael, Vade, & duc exercitum in montem Thabor, tolleſque tecum decem millia pugnatorum de filiis Nephthali, & de filiis
Zabulon: ego autem adducam ad te B
in loco torrentis Ciſon, Siſaram principem exercitus Iabin, & currus eius, atq; omnem multitudinem, & tradam eos in manu tua. Dixitq; ad eã Barac, Si venis mecũ, vadam: ſi nolueris venire mecum, non pergam. Quæ dixit ad eũ, Ibo quidem tecũ, ſed in hac vice victoria non reputabitur tibi, quia in manu mulieris tradetur Siſara. ¶Surrexit itaque Debora, & perrexit cum

Barac in Cedes. Qui accitis Zabulon,
& Nephthali, aſcendit cum decem mil
libus pugnatorum, habens Deboram
in comitatu ſuo. Haber autem Cinæus
receſſerat quondam à cæteris Cinæis
fratribus ſuis filiis Hobab, ⁼cognati⁾ Mo
yſi: & tetenderat tabernacula vſque
ad vallem quæ vocatur Sennim, & e-
rat iuxta Cedes. ¶Nuntiatumq́ eſt Si-
ſaræ ꝙ aſcẽdiſſet Barac filius Abinoem,
in montẽ Thabor: & congregauit non-
gentos falcatos currus, & omnem ex-
ercitum de Haroſeth gentium ad tor-
rentem Ciſon. ¶Dixitq́ Debora ad Ba
rac, Surge, hæc eſt enim dies in qua
tradidit dominus Siſaram in manus
C tuas: en ipſe ductor eſt tuus. Deſcendit
itaque Barac de monte Thabor, & de-
*Contri- cem millia pugnatorum cum eo. ⁼Per-
uitq́. territq́⁾ dominus Siſaram, & omnes
Pſal. 82. c currus eius, vniuerſamq́ multitudinẽ
in ore gladii ad conſpectũ Barac: intãtũ
vt Siſara de curru deſiliẽs, pedibus fu-
geret, & Barac perſequeretur fugientes
currus, & exercitum vſque ad Haro-
ſeth gentium, & omnis hoſtium mul-
titudo vſque ad internecionem cade-
ret. ¶Siſara autem fugiens peruenit ad
tentorium Iahel vxoris Haber Cinæi.
Erat autem pax inter Iabin regẽ Aſor,
& domum Haber Cinæi. Egreſſa igi-
tur Iahel in occurſum Siſaræ, dixit ad
eum, Intra ad me domine mi, intra, ne
timeas. Qui ingreſſus tabernaculum e-
ius, & opertus ab ea pallio, dixit ad
eam, Da mihi obſecro paululũ aquæ,
D quia ſitio valde. Quæ aperuit vtrem la
ctis, & dedit ei bibere, & operuit illũ.
Dixitq́ Siſara ad eam, Sta ante oſtium
tabernaculi: & cum venerit aliquis in-
terrogãs te, & dicens, Nũquid hic eſt
aliquis? reſpondebis, Nullus eſt. Tulit
itaq́ Iahel vxor Haber clauũ taberna-
culi, aſſumens pariter & malleũ: & in-
greſſa abſcõditè, & cũ ſilentio poſuit ſu
pra tẽpus capitis eius clauũ, percuſſumq́
malleo defixit in cerebrũ vſque ad ter
rã: qui ſoporẽ morti ſocians defecit,
& mortuus eſt. Et ecce Barac ſequens
Siſaram veniebat: egreſſáque Iahel in
occurſum eis, dixit eis, Veni, & o-
ſtendam tibi virum quem quæris.
Qui cum intraſſet ad eam, vidit Siſa-
ram iacentem mortuum, & clauũ infi-
xum in tempore eius. Humiliauit er
go deus in die illo Iabin regem Cha-
naan coram filiis Iſrael: qui creſcebãt
quotidie, & forti manu opprimebant
Iabin regem Chanaan, donec dele-
rent eum.

CAP. V.

Canticum & gratiarum actio De-
boræ & Barac poſt victoriam.

CEcineruntq́ Debora & Barac fi- A
lius Abinoẽ in illo die dicẽtes,
⁼Qui ſponte obtuliſtis de Iſrael ⁼Quia
animas veſtras ad periculũ⁾, tus e
benedicite domino. tione
Audite reges, auribus percipite prin- Iſrael
cipes: Ego ſum, ego ſum quæ domi- ſpont
no canam, pſallam dño deo Iſrael. offer
Domine cum exires de Seir, & tranſi- popul
res ⁼p regiones⁾ Edom, terra mota eſt, *de c
cæliq́ ac nubes diſtillauerũt aquis.
Montes fluxerunt à facie domini, ⁼& ⁾ *iſte
Sinai à facie domini dei Iſrael.
In diebus Samgar filii Anath, in die-
bus Iahel quieuerunt ſemitæ: & qui
⁼ingrediebantur⁾ per eas, ambulaue *debe
runt per calles deuios. ingre
Ceſſauerunt fortes in Iſrael, & quieue
runt: donec ſurgeret Debora, ſurge-
ret mater in Iſrael.
Noua bella elegit dominus, & portas
hoſtium ipſe ſubuertit: clypeus &
haſta ⁼ſi apparuerint⁾ in quadraginta ⁼.i. n
millibus Iſrael. pare
Cor meũ ⁼diligit principes⁾ Iſrael: qui ⁼ad i
propria voluntate obtuliſtis vos di ces
ſcrimini, benedicite domino.
Qui aſcenditis ſuper nitentes aſinos,
& ⁼ſedetis ſupra in iudicio⁾, & ambu *hab
latis in via, loquimini. tis
Vbi colliſi ſunt currus, & hoſtium ſuf- Mid
focatus eſt exercitus, ibi narrentur B
iuſtitiæ domini, & clementiæ fortis
Iſrael: tunc deſcendit populus domi
ni ad portas, & obtinuit princi-
patum.
Surge ſurge Debora, ſurge ſurge, & lo
quere canticum: ſurge Barac, & ap- *Tũc
prehende captiuos tuos fili Abino- euaſ
em. ⁼Saluatæ ſunt reliquiæ popu- (ſub.
li⁾, dominus in fortibus dimicauit. el) d
Ex Ephraim deleuit eos in Amalec, & eſt f
poſt eum ex Beniamin in populos bus
tuos ô Amalec: de Machir principes (ſub
bin)

deſcenderunt, & de zabulon qui exercitum ducerent ad bellandum.
Duces Iſſachar fuere cũ Debora, & Barac veſtigia ſunt ſecuti, qui quaſi in præceps ac barathrum ſe diſcrimini dedit: diuiſo cõtra ſe Ruben, *magnanimorum reperta eſt contentio.
Quare habitas inter duos terminos, vt audias ſibilos gregum? diuiſo contra ſe Ruben, magnanimorum reperta eſt contentio.
Galaad trans Iordanem quieſcebat, & Dan vacabat nauibus: Aſer habitabat in litore maris, & ĩ portub9 morabatur.
zabulon vero & Nephthali obtulerũt animas ſuas morti ĩ regione Merome.
C Venerunt reges & pugnauerunt, pugnauerũt reges Chanaan in Tanach, iuxta aquas Mageddo, & tamen nihil tulere prædantes.
De cælo dimicatum eſt contra eos: ſtellæ manentes in ordine & curſu ſuo aduerſus Siſaram pugnauerunt.
Torrens Ciſon traxit cadauera eorum, torrens Cadumin, torrens Ciſon: conculca anima mea robuſtos.
Vngulæ equorum ceciderunt fugientibus impetu, & per præceps ruentibus fortiſſimis hoſtium.
Maledicite terræ Meroz, dixit angelus domini, maledicite habitatorib9 ei9, quia non venerunt ad auxiliũ domini, in adiutorium fortiſſimorũ eius.
Benedicta iter mulieres Iahel vxor Haber Cinęi, & bñdicatur in tabernaculo.
Aquam petenti, lac dedit, & in phiala
D principum obtulit butyrum.
Siniſtram manũ miſit ad clauum, & dextram ad fabrorũ malleos, percuſſitq́ Siſaram, quærens in capite vulneri locum, & tempus valide perforans.
Inter pedes eius ruit, defecit, & mortuus eſt: voluebatur ante pedes eius, & iacebat exanimis & miſerabilis.
Per feneſtram reſpiciens, vlulabat mater eius: & de cœnaculo loquebatur, Cur moratur regredi currus eius? quare tardauerunt pedes quadrigarũ illius?
Vna ſapientior cæteris vxoribus eius, hæc ſocrui verba reſpondit, Forſitan nunc diuidit ſpolia, & pulcherrima fœminarum eligitur ei: veſtes diuerſorum colorum Siſaræ traduntur in prædam, & ſupellex varia ad ornanda colla congeritur.
Si pereant omnes inimici tui domine: qui autem diligunt te ſicut ſol in ortu ſuo ſplendet, ita rutilent.
Quieuitq́ terra per quadragita annos.

CAP. VI.

Iſrael idololatra opprimitur à Madianitis. Mittitur Gedeon à deo liberator. Signũ ſuæ vocationis petit. Euertit aram Baal. Signo accepto in vellere, certus eſt de victoria.

Fecerũt autem filii Iſrael malum in A
conſpectu domini: qui tradidit illos in manu Madian ſeptem annis & oppreſſi ſunt valde ab eis. Feceruntque ſibi antra & ſpeluncas in montibus *, & munitiſſima ad repugnandum loca. Cumque ſeuiſſet Iſrael, aſcẽdebat Madian & Amalec, cæteriq́ oriẽtalium nationum: & apud eos figentes tentoria, ſicut erant in herbis cuncta vaſtabant vſque ad introitum Gazę: nihilque omnino ad vitam pertinens relinquebant in Iſrael, non oues, non boues, non aſinos. Ipſi enim & vniuerſi greges eorum veniebant cum tabernaculis ſuis, & inſtar locuſtarum vniuerſa complebant, innumera multitudo hominum, & camelorum quicquid tetigerant deuaſtantes. Humiliatuſque eſt Iſrael valde in conſpectu Madian. Et clamauit ad dominum poſtulans auxilium contra Madianitas. Qui miſit ad eos virum prophetam, & locutus eſt,
Hęc dicit dominus deus Iſrael, Ego vos B
feci conſcẽdere de AEgypto, & eduxi vos de domo ſeruitutis, & liberaui de manu AEgyptiorum, & omnium inimicorum qui affligebant vos: eieciq́ eos ad introitum veſtrum, & tradidi vobis terrã eorum. Et dixi, Ego dominus deus veſter, ne timeatis deos Amorrhæorum, in quorum terra habitatis. Et noluiſtis audire vocem meam. ¶Venit autem angelus domini, & ſedit ſub quercu quę erat in Ephra, & pertinebat ad Ioas patrem familiæ Ezri. Cumque Gedeon filius eius excuteret atq́ purgaret frumenta in torculari, vt fugeret Madian, apparuit ei angelus domini,
& ait, Dominus tecum virorum for- C
tiſſime. Dixitque ei Gedeon, Obſecro mi domine, ſi dominus nobiſcum eſt, cur ergo apprehẽderunt nos hæc om-

*timẽtes ipſos Madianitas

nia?vbi ſunt mirabilia eius quæ narra-
uerunt patres noſtri, atque dixerunt,
De Aegypto eduxit nos dominus?Nũc
autem dereliquit nos dominus, & tra-
didit in manus Madian. Reſpexitq́ ad
eum dominus, & ait, Vade in hac forti
tudine tua, & liberabis Iſrael de manu
Madian:ſcito quòd miſerim te. Qui reſ-
pondens ait, Obſecro mi domine in
quo liberabo Iſrael?ecce familia mea in
fima eſt in Manaſſe, & ego minimus in
domo patris mei. Dixitq́ ei dominus,
Ego ero tecũ, & percuties Madian qua-
ſi vnum virum. Et ille, Si inueni, inquit,
gratiam coram te, da mihi ſignũ quòd
tu ſis qui loqueris ad me. Ne recedas
hic donec reuertar ad te, portans ſa-
crificium, & offerens tibi. Qui reſpon-
D dit, Ego preſtolabor aduentum tuum.
¶Ingreſſus eſt itaque Gedeon & coxit
hœdũ & de farinæ modio azymos pa-
nes: carneſque ponẽs in caniſtro, & ius
carnium mittens in ollam, tulit omnia
ſub quercu, & obtulit ei. ¶Cui dixit an
gelus domini, Tolle carnes & azymos
panes, & pone ſupra petram illam, &
ius deſuper funde. Cumque feciſſet ita,
extendit angelus domini ſummitatem
virgæ quam tenebat in manu, & teti-
git carnes & panes azymos: aſcenditq́
ignis de petra, & carnes azymoſq́ pa-
nes conſumpſit: angelus autem domini
E euanuit ex oculis eius. ¶Videnſque Ge
deon q́ eſſet angelus domini, ait, Heu
mi domine deus, quia vidi angelum do
mini facie ad faciem. Dixitque ei domi
nus, Pax tecum: ne timeas, non morie
ris. ¶Aedificauit ergo ibi Gedeon alta
re domino, vocauitque illud, Domini
pax: vſque in præſentem diem. ¶Cum-
que adhuc eſſet in Ephra quæ eſt fami-
liæ Ezri, nocte illa dixit dominus ad
eum, Tolle taurum patris tui, & alterũ
taurum annorum ſeptem deſtrueſque
aram Baal quæ eſt patris tui: & nemus
quod circa aram eſt ſuccide: & ædifica
bis altare domino deo tuo in ſummita
ᵖ & præ- te petræ huius, ᵖſuper quam ante ſacri
parabis ficium poſuiſti⁾: tolleſq́ taurum ſecun-
ipſum: dum, & offeres holocauſtũ ſuper ſtruẽ
lignorum quæ de nemore ſucciderís.
¶Aſſumptis ergo Gedeon decem viris
de ſeruis ſuis, fecit ſicut præceperat ei
dominus. Timẽs autem domum patris
ſui, & homines illius ciuitatis, per diẽ
noluit facere, ſed omnia nocte comple
uit. Cumq́ ſurrexiſſent viri oppidi eius
mane, viderunt deſtructam aram Baal, F
lucumq́ ſucciſum, & taurum alterum
impoſitum ſuper altare quod tunc ędi
ficatum erat. Dixeruntque adinuicem,
Quis hoc fecit? Cumque perquirerent
authorem facti, dictum eſt, Gedeon fi-
lius Ioas fecit hæc omnia. Et dixerunt
ad Ioas, Produc filiũ tuum huc, vt mo
riatur, quia deſtruxit aram Baal, & ſuc
cidit nemus. Quibus ille reſpõdit, Nũ-
quid vltores eſtis Baal, vt pugnetis pro
eo? qui ᵃaduerſarius eſt eius⁾, moriatur ᵃ vlciſca-
antequam lux craſtina veniat, ſi deus tur
eſt, vindicet ſe de eo qui ſuffodit aram
eius. Ex illo die vocatus eſt Gedeon, Ie
robaal, eò quòd dixiſſet Ioas, Vlciſca-
tur ſe de eo Baal, qui ſuffodit arã eius.
¶Igitur omnis Madian & Amalec, &
orientales populi cõgregati ſunt ſimul,
& tranſeuntes Iordanem, caſtrametati
ſunt in valle Iezrael. Spiritus autẽ do- G
mini induit Gedeon, qui clangens buc
cina cõuocauit domum Abiezer, vt ſe-
queretur ſe. Miſitq́ nuntios in vniuer-
ſum Manaſſen, qui & ipſe ſecutus eſt
eum. & alios nuntios in Aſer & Zabulõ
& Nephthali: qui occurrerunt ei. ¶Di-
xitque Gedeon ad eum, Si ſaluum facis
per manum meam populũ Iſrael, ſicut
locutus es ponam hoc vellus lanæ in
area: ſi ros in ſolo vellere fuerit, & in
omni terra ſiccitas, ſciã quòd per ma-
num meam, ſicut locutus es, liberabis
Iſrael. Factumque eſt ita. Et de nocte cõ
ſurgens expreſſo vellere, concham ro-
re impleuit. Dixitque rurſus ad domi-
num, Ne iraſcatur furor tuus cõtra me
ſi adhuc ſemel tentauero, ſignum quę-
rens in vellere. Oro vt ſolũ vellus ſic-
cum ſit, & omnis terra rore madẽs. Fe-
citque dominus nocte illa vt poſtula-
uerat: & fuit ſiccitas in ſolo vellere, &
ros in omni terra.

CAP. VII.

Deus vult ſibi victoriam tribui. Ge
deoni cum trecentis viris tradit Ma-
dianitas. Oreb & Zeb occiduntur.

IGitur Ierobaal qui & Gedeon, de no A
cte conſurgens, & omnis populus cũ
eo, venit ad fontem qui vocatur Ha-
rad. erant autẽ caſtra Madian in val-
le ad ſeptentrionalem plagã collis ex-

celſi. Dixitq; dominus ad Gedeon, Mul
tus tecum eſt populus, nec tradetur Ma
dian in manus eius : ne glorietur con-
tra me Iſrael, & dicat, Meis viribus li-
beratus ſum. Loquere ad populum, &
3.20.b cunctis audientibus prædica, ||Qui for
ac. 3.c midoloſus, & timidus eſt reuertatur.
Receſſeruntq; de monte Galaad, & re-
uerſi ſunt ex populo viginti duo millia
virorum, & tantum decem millia remã
ſerunt. ¶Dixitq; dominus ad Gedeon,
Adhuc populus multus eſt: duc eos ad
B aquas, & ibi probabo illos : & de quo
dixero tibi vt tecũ vadat, ipſe pergat:
quem ire prohibuero, reuertatur. Cum-
que deſcendiſſet populus ad aquas, di-
xit dominus ad Gedeon, Qui lingua
lambuerint aquas ſicut ſolẽt canes lam
bere, ſeparabis eos ſeorſum: qui autem
curuatis genibus biberint, in altera par
te erunt. Fuit itaq; numerus eorum qui
manu ad os proiicientes aquas, lambue
rant, trecenti viri : omnis autem reli-
qua multitudo flexo poplite biberat. Et
ait dominus ad Gedeon, In trecẽtis vi-
ris qui lambuerũt aquas liberabo vos,
& tradam in manu tua Madian : omnis
autem reliqua multitudo reuertatur in
C locum ſuum. ¶Sumptis itaque pro nu-
mero cibariis, & tubis, omnem reliquã
multitudinem abire præcepit ad taber
nacula ſua : & ipſe cum trecentis viris
ſe certamini dedit. Caſtra autem Ma-
..ſub. dian erant ſubter *in valle. Eadem no
..deo- cte dixit dominus ad eum, Surge, & de
..n ſcẽde in caſtra: quia tradidi eos in ma
nu tua. ſin autem ſolus ire formidas, de
ſcendat tecum Phara puer tuus. Et cum
audieris quid loquantur, tunc confor-
tabuntur manus tuæ, & ſecurior ad ho
ſtium caſtra deſcendes. Deſcendit ergo
ipſe & Phara puer eius in partem ca-
ſtrorum, vbi erant armatorum vigiliæ.
Madian autem & Amalec, & omnes o-
rientales populi fuſi iacebant in valle,
vt locuſtarum multitudo : cameli au-
tem innumerabiles erant, ſicut arena
D quæ iacet in litore maris. ¶Cumque ve
niſſent Gedeon, narrabat aliquis ſom-
nium proximo ſuo: & in hunc modum
referebat quod viderat: Vidi ſomnium
& videbatur mihi quaſi ſubcineritius
panis ex hordeo volui, & in caſtra Ma
dian deſcendere: cumq; perueniſſet ad
tabernaculum, percuſſit illud atq; ſub-
uertit, & terræ funditus coæquauit. Reſ
pondit is cui loquebatur, Non eſt hoc
aliud, niſi gladius Gedeonis filii Ioas
viri Iſraelitæ. tradidit enim dominus
in manus eius Madian, & omnia caſtra
eius. ¶Cumque audiſſet Gedeon ſom-
nium, & interpretationem eius, adora
uit: & reuerſus eſt ad caſtra Iſrael, & ait
Surgite, tradidit enim dominus in ma
nus noſtras caſtra Madian. Diuiſitque
trecentos viros in tres partes, & dedit
tubas in manibus eorum, lagenaſq; va
cuas ac lampades in medio lagenarũ.
Et dixit ad eos, Quod me facere vide-
ritis, hoc facite : ingrediar partem ca-
ſtrorũ & qđ fecero ſectamini. Quando
pſonuerit tuba in manu mea, vos quoq;
per caſtrorũ circuitũ clãgite, & cõcla-
mate, Domino & Gedeoni. Ingreſſuſq; [a] centum
eſt Gedeon, [a] trecenti) viri qui erant
cum eo in partem caſtrorum incipien
tibus vigiliis noctis mediæ, & cuſtodi-
bus ſuſcitatis, cœperunt buccinis clan
gere, & complodere inter ſe lagenas. F
Cumq; per gyrum caſtrorum in tribus
perſonarent locis, & hydrias confre-
giſſent, tenuerũt ſiniſtris manibus lam
pades, & dextris ſonantes tubas, clama
ueruntque, Gladius domini & Gedeo-
nis: ſtantes ſinguli in loco ſuo per cir-
cuitum caſtrorum hoſtiũ. Omnia itaq;
caſtra turbata ſunt, & vociferãtes, vlu
lanteſq; fugerunt: & nihilominus inſi-
ſtebant trecẽti viri buccinis perſonan Pſal. 82.e.
tes. ||Immiſitque dominus gladium in
omnibus caſtris, & mutua ſe cæde trũ-
cabant, fugientes vſque ad Beth-ſera, * in ſare
*& crepidinem Abel-mehula in Teb- rath
bath. [a] Conclamantes) autem viri Iſrael [a] Congre
de Nephthali & Aſer, & omni Manaſſe gati
perſequebantur Madian. Miſitque Ge- G
deon nuntios in omnem montem E-
phraim, dicẽs, Deſcẽdite in occurſum
Madian, & occupate aquas vſq; Beth- [a] Cõgrega
bera atque Iordanem. [a] Clamauitq; o- tuſq; eſt
mnis Ephraim, & præoccupauit aquas Iſa. 10. f.
atque Iordanem) vſque Beth-bera. Pſal. 82. c.
||Apprehenſoſque duos [a] viros) Madian [a] princi-
Oreb & Zeb: interfecit Oreb in petra pes
Oreb. Zeb vero in torculari Zeb. Et
perſecuti ſunt Madian, capita Oreb &
Zeb portantes ad Gedeon trans fluen-
ta Iordanis.

CAP. VIII.

❧ Ephraimitæ inſurgentes in Gedeonem, mitigantur, Socothitę & Phanuelitæ occiduntur cum Zebee & Salmana. Præficitur Gedeon Iſraelitis. Septuaginta eius filii. Moritur.

A Dixeruntq́ ad eum viri Ephraim, Quid eſt hoc quod facere voluiſti, vt nos non vocares cum ad pugnam pergeres cõtra Madian? iurgantes fortiter. ▸& propè vim inferẽtes◂. Quibus ille reſpõdit, Quid enim tale facere potui, quale vos feciſtis? nõne melior eſt racemus Ephraim, vindemiis Abiezer? In manus veſtras dominus tradidit principes Madian, Oreb & Zeb, quid tale facere potui, quale vos feciſtis? Quod cum locutus eſſet, requieuit ſpiritus eorum, quo tumebant contra eum. ¶Cumq́ veniſſet Gedeon ad Iordanem, tranſiuit eum cum trecentis viris qui ſecum erant: & præ laſſitudine, fugientes perſequi non poterant. Dixitq́ ad viros Socoth, Date obſecro panes populo qui mecum eſt, quia valde
B defecerũt: vt poſſimus perſequi Zebee & Salmana reges Madian. Reſponderũt principes Socoth, Forſitan palmę manuũ Zebee & Salmana in manu tua ſunt & idcirco poſtulas vt demus exercitui tuo panes? Quibus ille ait, Cum ergo tradiderit dominus Zebee & Salmana in manus meas, conteram carnes veſtras cum ſpinis, tribuliſque deſerti. ¶Et inde conſcendens, venit in Phanuel: locutuſque eſt ad viros loci illius ſimilia. Cui & illi reſponderunt ſicut reſpõderant viri Socoth. Dixit itaque eis, Cum reuerſus fuero victor in pace, deſtruam
* in Ca- turrim hanc. ¶Zebee autem & Salma-
roer na requieſcebant *cum omni exercitu ſuo. Quindecim enim millia viri remãſerant ex omnibus turmis orientalium populorum, cæſis centum viginti millibus bellatorum, & educentium gla-
Oſe. 20.d dium. ||Aſcendenſque Gedeon per viã
C eorum qui in tabernaculis morabantur ad oriẽtalem partem Nobe, & Iegbaa, percuſſit caſtra hoſtiũ, qui ſecuti erant, & nihil aduerſi ſuſpicabantur. Fugeruntque Zebee & Salmana, quos perſequens Gedeon comprehendit, turbato omni exercitu eorum. ¶Reuerſenſq́ de
ʳ à ſolis bello ʳante ſolis ortum◂, apprehendit
ortu, puerum de viris Socoth: interrogauitq́ eum nomina principum & ſeniorum Socoth, & deſcripſit ſeptuaginta ſeptẽ viros. Venitque ad Socoth, & dixit eis, En Zebee & Salmana ſuper quibus exprobraſtis mihi, dicentes, Forſitan manus Zebee & Salmana in manibus tuis ſunt, & idcirco poſtulas vt demus viris qui laſſi ſunt, & defecerunt, panes? Tulit ergo ſeniores ciuitatis, & ſpinas deſerti ac tribulos, & contriuit cũ eis, D
atque comminuit viros Socoth. Turrim quoque Phanuel ſubuertit, occiſis habitatoribus ciuitatis. ¶Dixitque ad Zebee & Salmana, Quales fuerunt viri quos occidiſtis in Thabor? Qui reſponderunt, Similes tui, & vnus ex eis quaſi filius regis. Quibus ille reſpondit, Fratres mei fuerunt, filii matris meę. Viuit dominus, quia ſi ſeruaſſetis eos, nõ vos occiderem. Dixitq́ Iether primogenito ſuo, Surge, & interfice eos. Qui non eduxit gladium: timebat enim, quia adhuc puer erat. Dixeruntq́ Zebee & Salmana, Tu ſurge, & irrue in nos: quia iuxta ætatẽ robur eſt hominis. ||Surrexit Pſal.
Gedeon, & interfecit Zebee & Salmana: & tulit ornamẽta ac bullas quibus colla regalium camelorum decorari ſolent. ¶Dixeruntq́ omnes viri Iſrael ad Gedeon, Dominare noſtri tu & filius tuus, & filius filii tui: quia liberaſti nos de manu Madian. Quibus ille ait, Non dominabor veſtri, nec dominabitur in vos filius meus, ſed dominabitur vobis dominus. ¶Dixitque ad eos, Vnam petitionem poſtulo à vobis, Date mihi inaures ex præda veſtra. Inaures enim aureas Iſmaelitæ habere conſueuerant. Qui reſpõderunt, Libentiſſime dabimus. Expandenteſque ſuper terram pallium, proiecerunt in eo inaures de præda: & fuit pondus poſtulatarum inaurium, mille ſeptingenti auri ſicli, abſque ornamentis, & monilibus, & veſte purpurea, quibus reges Madian vti ſoliti erant, & præter F
torques aureas camelorum. Fecitq́ ex eo Gedeõ ephod, & poſuit illud in ciuitate ſua Ephra. Fornicatuſq́ eſt omnis Iſrael in eo, & factum eſt Gedeoni & omni domui eius in ruina. ¶Humiliatus eſt autem Madian corã filiis Iſrael, nec potuerunt vltrà ceruices eleuare: ſed quieuit terra per quadraginta an-

nos quibus Gedeon pręfuit, Abiit itaq;
Ierobaal filius Ioas, & habitauit in do
mo ſua: habuitque ſeptuaginta filios,
qui egreſſi ſunt de femore eius, eo ꝙ
G plures haberet vxores. Concubina au-
tem illius, quam habebat in Sichem,
genuit ei filium nomine Abimelech.
¶Mortuuſque eſt Gedeon filius Ioas in
ſenectute bona, & ſepultus eſt in ſe-
pulchro Ioas patris ſui in Ephra de fa
milia Ezri. ¶Poſtquam autem mor-
tuus eſt Gedeon, auerſi ſunt filii Iſ-
rael & fornicati ſunt in Baalim. Per-
cuſſeruntque cum Baal fœdus, vt eſſet
eis in deum: nec recordati ſunt domi-
ni dei ſui qui eruit eos de manibus ini
micorum ſuorum omnium per circui
tum: nec fecerunt miſericordiam cum
domo Ierobaal Gedeon iuxta omnia
bona quæ fecerat Iſraeli.

CAP. IX.

Abimelech occiſis 70. fratribus
ſuis, conſtituitur rex. Ioatham propoſi-
ta lignorum parabola prædicit interi
tum ipſius. Abimelech expugnato exer
citu Baal, & turre Sichē combuſta, in-
terficitur & ipſe à muliere.

A Abiit autē Abimelech filius Iero-
baal in Sichem ad fratres matris
ſuæ & locutus eſt ad eos, & ad
omnem cognationem domus pa
tris matriſque ſuæ, dicens, Loquimini
ad omnes viros Sichem, Quid vobis
eſt melius, vt dominētur veſtri ſeptua
ginta viri omnes filii Ierobaal: an vt
dominetur vobis vnus vir? ſimulque
conſyderate quod os veſtrum, & caro
veſtra ſum. Locutiq; ſunt fratres ma-
ni- tris eius de eo ad omnes =viros' Sichē
& in vniuerſos ſermones iſtos, & inclinaue
runt cor eorum poſt Abimelech, dicen
tes, Frater noſter eſt. Dederuntque illi
ſeptuaginta pondo argenti de phano
Baal-berith. Qui conduxit ſibi ex eo
viros inopes & vagos, ſecutique ſunt
eum. Et venit in domum patris ſui in
Ephra, & occidit fratres ſuos filios Ie-
robaal ſeptuaginta viros ſuper lapidē
vnum: remanſitq; Ioatham filius Iero-
baal minimus, & aſconditus eſt. ¶Con-
gregati ſunt autem omnes viri Sichem
& vniuerſæ familiæ vrbis Mello: abie-
runtque, & conſtituerunt regem Abi-
melech iuxta quercum quæ ſtabat in
Sichem. ¶Quod cum nuntiatum eſſet
Ioatham, iuit & ſtetit in vertice mon-
tis Garizim: eleuataque voce, clamauit
& dixit, Audite me viri Sichem, ita vt
audiat vos deus. Ierunt ligna, vt vnge
rent ſuper ſe regem: dixeruntq; oliuæ,
Impera nobis. Quæ reſpōdit, Nunquid B
poſſum deſerere pinguedinem meam,
qua & di=vtuntur', & homines: & ve- =honorifi
nire vt inter ligna promouear? Dixe- cantur,
runtque ligna ad arborem ficum. Veni
& ſuper nos regnum accipe. Quæ reſ-
pondit eis, Nunquid poſſum deſerere
dulcedinem meam, fructuſque ſuauiſſi
mos, & ire vt inter cętera ligna promo
uear? Locutaque ſunt ligna ad vitem.
Veni, & impera nobis. Quæ reſpondit
eis, Nunquid poſſum deſerere vinum
meum, quod lætificat deum & homi-
nes, & inter ligna cætera promoueri?
Dixeruntq; omnia ligna ad rhamnum
veni, & impera ſuper nos. Quę reſpon
dit eis. Si vere me regem vobis conſti-
tuitis, venite, & ſub vmbra mea=re- =ſperate,
quieſcite', ſi autem non vultis, egredia
tur ignis de rhamno, & deuoret cedros
Libani. Nunc igitur ſi=recte, & abſque =i verita
peccato' conſtituiſtis ſuper vos regem te & ſim-
Abimelech, & bene egiſtis cū Ierobaal, plicitate
& cum domo eius, & reddidiſtis vicē & infra.
beneficiis eius qui pugnauit pro vobis, C
& animā ſuam dedit periculis, vt erue
ret vos de manu Madiā, qui nūc ſurre-
xiſtis contra domū patris mei, & inter-
feciſtis filios eius ſeptuaginta viros ſu-
per vnum lapidem, & conſtituiſtis re-
gem Abimelech filium ancillæ eius ſu-
per habitatores ſichem, eò quod frater
veſter ſit: ſi ergo recte, & abſque vitio
egiſtis cum Ierobaal, & domo eius, ho
die lætamini in Abimelech, & ille læte
tur in vobis. ſin autem peruerſe', egre-
diatur ignis ex eo, & conſumat=habita =dominos
tores'Sichem, &=oppidum'Mello: egre =domum
diaturque ignis de viris Sichem, & de
oppido Mello, & deuoret Abimelech.
Quæ cum dixiſſet, fugit, & abiit in Be-
ra: habitauitque ibi ob metum Abime-
lech fratris ſui. ¶Regnauit itaque Abi-
melech ſuper Iſrael tribus annis. Miſit-
que dominus ſpiritum peſſimum inter
Abimelech, & habitatores Sichem: qui
cœperunt eum deteſtari, & ſcelus in-
terfectionis ſeptuaginta filiorum Iero-

baal, & effuſionem ſanguinis eorum cõ
ferre in Abimlech fratrẽ eorum, & in
cæteros Sichimorum principes qui eũ
adiuuerãt. Poſueruntq́ inſidias aduer-
ſum eũ in ſummitate montium: & –dũ
illius præſtolarentur aduentũ), exerce
bant latrocinia, agẽtes prædas de prę-
tereuntibus. Nuntiatũq́ eſt Abimelech.
D ¶Venit autem Gaal filius Obed cũ fra
tribus ſuis, & tranſiuit in Sichimam.
Ad cuius aduentũ erecti habitatores Si
chẽ, egreſſi ſunt in agros vaſtantes vi-
neas, vuaſq́ calcantes: & factis cantan
tiũ choris ĩgreſſi ſunt phanũ dei ſui, &
ĩter epulas & pocula maledicebãt Abi
melech, clamãte Gaal filio Obed, Quis
eſt iſte Abimelech, & q̃ eſt Sichẽ, vt ſer
uiamus ei? nũquid nõ eſt fili⁹ Ierobaal,
=Seruire viris. & cõſtituit principẽ Zebul = ſeruũ ſuũ
ſuper viros) Emor patris Sichem? Cur er
go ſeruiemus ei? vtinã daret aliquis po
pulum iſtum ſub manu mea vt auferrẽ
de medio Abimelech. ¶Dictũq́ eſt Abi
melech, Congrega exercitus multitudi
nem, & veni. Zebul enim princeps ci-
uitatis auditis ſermonibus Gaal filii O-
bed, iratus eſt valde, & miſit clam ad
Abimelech nuntios, dicens, Ecce Gaal
filius Obed, venit in Sichimam cũ fra-
trib⁹ ſuis, & oppugnat aduerſum te ci
uitatem. Surge itaque nocte cum popu
lo qui tecũ eſt, & latita in agro: & pri-
mo mane oriente ſole, irrue ſuper ciui
tatem, illo autem egrediente aduerſum
E te cum populo ſuo, fac ei quod potue-
ris. ¶Surrexit itaque Abimelech cum
*duces. omni exercitu ſuo nocte, & tetẽdit in-
ſidias iuxta Sichimã in quatuor *locis).
Egreſſuſq́ eſt Gaal filius Obed, & ſtetit
in introitu portæ ciuitatis. Surrexit au
tem Abimelech, & omnis exercitus cũ
eo de inſidiarum loco. Cumque vidiſ-
ipſe ſet populũ Gaal, dixit ad Zebul, Ecce
de montibus multitudo deſcendit. Cui
ille reſpondit, Vmbras montium vi-
des quaſi capita hominum, –& hoc er
rore deciperis). Rurſumque Gaal ait, Ec
*dux ce populus de vmbilico terræ deſcen
= quercus dit, & vnus = cuneus) venit per viam
Mehonenim. *quæ reſpicit quercum). Cui dixit Ze-
bul. Vbi eſt nunc os tuum quo loque-
baris, Quis eſt Abimelech vt ſeruiamus
ei? Nonne hic populus eſt, quem deſpi
ciebas? Egredere, & pugna contra eum.

Abiit ergo Gaal, ſpectãte Sichimorum
populo, & pugnauit cõtra Abimelech,
qui perſecutus eſt eum fugientem, –&
in vrbem cõpulit): cecideruntq́ ex par
te eius plurimi, vſque ad portam ci-
uitatis, & Abimelech ſedit in Ruma.
Zebul autem, Gaal, & ſocios eius expu-
lit de vrbe, –nec in ea paſſus eſt cõmo- F
rari). ¶Sequenti ergo die egreſſus
eſt populus in campum. Quod cum nũ
tiatum eſſet Abimelech, tulit exercitũ
ſuũ, & diuiſit in tres turmas tẽdens inſi
dias in agris. Videſque ꝙ egrederetur
populus de ciuitate, ſurrexit, & irruit
in eos, cum cuneo ſuo, oppugnans &
obſidens ciuitatem. duæ autem turmæ
palantes per campum aduerſarios per-
ſequebantur. Porro Abimelech omni
die illo oppugnabat vrbem: quam ce-
pit, interfectis habitatoribus eius, ipſa-
que deſtructa, ita vt ſal in ea diſperge-
ret. ¶Quod cum audiſſent qui habita-
bant in turre Sichimorum ingreſſi ſunt
phanũ dei ſui Berith, –vbi fœdus cum
eo pepigerãt, & ex eo locus nomẽ acce
perat, qui erat munitus valde). Abime
lech quoque audiens viros turris Sichĩ
morum pariter conglobatos, aſcendit
in montem Selmon cum omni populo
ſuo: & arrepta ſecuri, præcidit arboris
ramũ, impoſitũq́ ferens humero, dixit =& poſi
ad ſocios, Quod me vidiſtis facere, ci- runt e
to facite. Igitur certatim ramos de ar- iuxta t
boribus præcidentes, ſequebantur du- rim, &
cem. =Qui circundantes præſidium), G
ſuccenderunt: atque ita factum eſt vt
fumo & igne mille hominum necaren
tur, viri pariter & mulieres habitatorũ
turris Sichem. ¶Abimelech autem in-
de proficiſcens venit ad oppidum The
bes, quod circundans obſidebat exerci
tu. Erat autem turris excelſa in media
ciuitate, ad quam confugerant ſimul
viri ac mulieres, & omnes principes ci
uitatis clauſa firmiſſime ianua, & ſuper
turris tectum ſtantes –per propugnacu
la). Accedenſque Abimelech iuxta tur-
rim, pugnabat fortiter: & appropĩquãs 2.Re.11
oſtio, ignem ſupponere nitebatur: || &
ecce vna mulier fragmen molæ deſu
per iaciens, illiſit capiti Abimelech, &
confregit cerebrum eius. Qui vocauit
cito armigerum ſuum, & ait ad eum,
Euagina gladium tuum, & percute me,

ne forte dicatur quòd à fœmina interfectus ſim. Qui iuſſa perficiens, interfecit eum. illo quoque mortuo, omnes qui cum eo erant de Iſrael, reuerſi ſunt in ſedes ſuas: & reddidit deus malũ quod fecerat Abimelech contra patrem ſuũ interfectis ſeptuaginta fratribus ſuis. Si chimitis quoque quod operati erant retributum eſt, & venit ſuper eos maledictio Ioatham filii Ierobaal.

CAP. X.

Tholæ duci ſuccedit Iair. Iſraelitæ traduntur Philiſthæis. Confitentibus peccatum exprobrat deus ingratitudinem, & ipſorum miſeretur.

A Poſt Abimelech ſurrexit ᵃdux in Iſrael⁾ Thola filius Phuaᵃpatrui Abimelech⁾, vir de Iſſachar, qui habitauit in Samirᵃmontis⁾ Ephraim: & iudicauit Iſraelem viginti & tribus annis: mortuuſque eſt, ac ſepultus in Samir. ¶Huic ſucceſſit Iair Galaadites, qui iudicauit Iſraelem per viginti & duos annos, habens triginta filios ſedẽtes ſuper triginta pullos aſinarum, & principes triginta ciuitatũ, quæ ex nomine eius ſunt appellatę Auoth Iair, id eſt oppida Iair, vſque in præſentem diem in terra Galaad. Mortuuſque eſt Iair: ac ſepultus in loco, cui eſt vocabulũ Camon.

B ¶Filii autẽ Iſrael peccatis veteribus iũgentes noua, fecerunt malum in conſpectu domini, & ſeruierunt idolis Baalī & Aſtaroth, & diis Syriæ ac Sidonis & Moab & filiorum Ammon & Philiſthiim: dimiſeruntque dominum, & non colluerunt eum. Contra quos dominus iratus, tradidit eos in manus Philiſthiim & filiorum Ammon. Afflictique ſunt, & vehemẽter oppreſſi per annos decem & octo omnes qui habitabant trans Iordanem in terra Amorrhæi, quæ eſt in Galaad: intantum vt filii Ammon Iordane tranſmiſſo vaſtarent Iudam & Beniamin & Ephraim:

C afflictuſque eſt Iſrael nimis. ¶Et clamantes ad dominum, dixerunt, Peccauimus tibi, quia dereliquimus deum noſtrum & ſeruiuimus Baalim. Quibus locutus eſt dominus, Nunquid non AEgypti & Amorrhæi, filiiq; Ammõ & Philiſthiim Sidonii quoq; & Amalech & ᵃChanaã⁾ oppreſſerunt vos: & clamaſtis ad me, & erui vos de manu eorum? Et tamen reliquiſtis me, & coluiſti deos alienos: idcirco nõ addã vt vltra vos liberem. ite, & inuocate deos quos elegiſtis, ipſi vos liberent in tempore anguſtiæ veſtræ. Dixeruntque filii Iſrael ad dominum, Peccauimus, redde tu nobis quicquid tibi placet: tantum nunc libera nos. D

Quæ dicentes, omnia de finibus ſuis alienorũ deorũ idola proiecerũt & ſeruierũt domino deo: qui doluit ſuper miſeriis eorum. ¶Itaq; filii Ammonᵃcõclamantes⁾ in Galaad fixere tentoria: ᵃcongregati contra quos congregati filii Iſrael, in Maſpha caſtrametati ſunt. Dixeruntque principes Galaad ſinguli ad proximos ſuos, Qui primus ex nobis contra filios Ammõ cœperit dimicare, erit dux populi Galaad.

CAP. XI.

Iephte dux Iſraelitarum, ſpiritu dei accenſus, occidit Ammonitas. Voto coactus, occidit filiam ſuam.

Fvit itaque illo in tempore Iephte A Galaadites vir fortiſſimus atque pugnator, filius mulieris meretricis, qui natus eſt de Galaad. Habuit autem Galaad vxorem, de qua ſuſcepit filios: qui poſtquam creuerant, eiecerunt Iephte, dicentes, Hęres in domo patris noſtri eſſe non poteris, quia de altera matre natus es. Quos ille fugiens, atque deuitans, habitauit in terra Tob: cõgregatique ſunt ad eum viri inopes, ᵃ& latrocinantes⁾, & quaſi principem ſequebantur. ¶In illis diebus pugnabant filii Ammon contra Iſrael. Quibus acriter inſtantibus perrexerunt maiores natu de Galaad, vt tollerent in auxilium ſui Iephte de terra Tob: dixeruntque ad eum, Veni, & eſto princeps noſter, & pugna contra filios Ammon. Quibus ille reſpondit, Nonne vos eſtis qui odiſtis me, & eieciſtis de domo patris mei, & nunc veniſtis ad me neceſſitate compulſi? Dixeruntq; principes Galaad ad Iephte, Ob hanc igitur cauſam B nũc ad te venimus, vt proficiſcaris nobiſcum, & pugnes contra filios Ammõ, ſiſque dux omnium qui habitant in Galaad. Iephte quoque dixit eis, Si vere veniſtis ad me, vt pugnẽ pro vobis

contra filiós Ammon*, tradideritq́ eos
dominus in manus meas, ego ero ve-
ſter princeps? Qui reſponderunt ei, Do
minus qui hæc audit, ipſe mediator ac
teſtis eſt ꝙ noſtra promiſſa faciemus.
Abiit itaque Iephte cum principibus
Galaad, fecitque eum omnis populus
principem ſui. Locutuſque eſt Iephte
omnes ſermones ſuos coram domino
in Maſpha. ¶Et miſit nuntios ad regem
filiorum Ammon, qui ex perſona ſua di
cerent, Quid mihi & tibi eſt, quia veni
ſti cōtra me, vt vaſtares terram meam?
Nũc,21,f. Quibus ille reſpondit, ‖Quia tulit Iſra-
C el terram meam, quando aſcendit de
AEgypto à finibus Arnon vſque Ieboc
atque Iordanem: nunc ergo cum pace
redde mihi eam. Per quos rurſum man
dauit Iephte, & imperauit eis vt dice-
rent regi Ammon, Hęc dicit Iephte, Nō
tulit Iſrael terram Moab, nec terram fi
liorū Ammon: ſed quando de AEgypto
conſcenderunt, ambulauit per ſolitudi
nem vſque ad mare rubrum, & venit
Nũc,20,c in Cades. ‖ Miſitque nuntios ad regem
Edom, dicens, Dimitte vt tranſeam ter
ram tuam. Qui noluit acquieſcere pre-
cibus eius. Miſit quoq́ ad regem Moab
q & ipſe tranſitum præbere contēpſit.
Manſit itaque in Cades, & circuiuit ex
latere terram Edom, & terram Moab:
venitque ad orientalem plagam terræ
Moab, & caſtrametatus eſt trans Arnō:
Nũc,21,c ‖nec voluit intrare terminos Moab: Ar
non quippe confinium eſt terrę Moab.
Miſit itaque Iſrael nuntios ad Sehon re
D gem Amorrhæorum, qui habitabat in
Heſebon, & dixerunt ei, Dimitte vt trā
ſeam per terram tuam vſque ad fluuiū
Qui & ipſe Iſrael verba deſpiciens, nō
dimiſit eum trāſire per terminos ſuos:
ſed infinita multitudine congregata e-
greſſus eſt contra eum in Iaſa, & forti-
ter reſiſtebat. Tradiditq́ eum dominus
in manus Iſrael cum omni exercitu ſuo
& percuſſit eum, & poſſedit omnē ter-
ram Amorrhæi habitatoris regionis il
lius, & vniuerſos fines eius de Arnon
vſque Ieboc, & de ſolitudine vſque ad
Iordanem. Dominus ergo deus Iſrael
ſubuertit Amorrhæum, pugnante con
*poſſide- tra illū populo ſuo Iſrael, & tu nūc vis
re te fa- poſſidere terram eius? Nonne ea quæ
ciet *poſſedit⁾ Chamos deus tuus, tibi iure

debentur? Quæ autem dominus deus
noſter victor obtinuit, in noſtram ce-
dent poſſeſſionem: ‖niſi forte melior eſt Nũc
Balac filio Sephor rege Moab: aut doce E
re potes, quod iurgatus ſit contra Iſra-
el, & pugnauerit contra eum, quando
habitauit in Heſebon, & viculis eius,
& in Aroer, & villis illius, vel in cun-
ctis ciuitatibꝰ iuxta*Iordanem⁾ per tre *terr
centos annos. Quare tanto tempore ni nos
hil ſuper hac repetitione tentaſtis? Igi- non
tur non ego pecco in te, ſed tu contra
me male agis, indicens mihi bella non
iuſta. Iudicet dominus arbiter huius
diei inter Iſrael, & inter filios Ammon.
¶Noluitque acquieſcere rex filiorum
Ammon verbis Iephte, quæ per nun-
tios mādauerat. ¶Factus eſt ergo ſuper
Iephte ſpiritus domini, & circuiens Ga
laad, & Manaſſe, Maſpha quoq́ Galaad,
& inde tranſiens ad filios Ammon, vo-
tum vouit domino, dicens, Si tradide-
ris filios Ammon in manus meas: quicū
que primus fuerit egreſſus de foribus F
domus meæ, mihique occurrerit reuer
tenti cum pace à filiis Ammon, eum
holocauſtum offeram domino. ¶Tranſi
uitque Iephte ad filios Ammon, vt pu-
gnaret contra eos: quos tradidit domi
nus in manus eius. Percuſſitque ab A-
roer vſque dum venias in Mennith, vi
ginti ciuitates, & vſque ad Abel, quæ
eſt vineis conſita, plaga magna nimis.
humiliatique ſunt filii Ammon à filiis
Iſrael. ¶Reuertēti autem Iephte in Maſ
pha domum ſuam, occurrit ei vnigeni
ta filia ſua cum tympanis & choris. nō
enim habebat alios liberos. Qua viſa
ſcidit veſtimēta ſua, & ait, Heu me filia * r
mi. *decepiſti me, & ipſa decepta es⁾. me
aperui enim os meum ad dominum, &
& aliud facere non potero. Cui illa reſ me
pondit, Pater mi ſi aperuiſti os tuum G
ad dominum, fac mihi quodcunque
pollicitus es, cōceſſa tibi vltione atque
victoria de hoſtibus tuis. Dixitque ad
patrem, Hoc ſolum mihi præſta quod
deprecor, Dimitte me vt duobus men
ſibus circumeam montes, & plangam
virginitatem meā cum ſodalibus meis.
Cui ille reſpondit, Vade. Et dimiſit eā
duobus mēſibus. Cumque abiiſſet cum
ſociis ac ſodalibus ſuis, flebat virginita
tem ſuam in montibus. Expletiſque

duobus menſibus, reuerſa eſt ad patrem ſuũ, & fecit ei ſicut vouerat, quæ ignorabat virum. Exinde mos increuit in Iſrael, & conſuetudo ſeruata eſt, vt poſt anni circulum conueniant in vnũ filiæ Iſrael, & plangant filiam Iephte Galaaditæ diebus quatuor.

CAP. XII.

Iephte pugnat cum Ephraim. Moritur. Abeſan ſuccedit, Elon item, & Abdon.

A Ecce autem in Ephraim orta eſt ſeditio. nam tranſeuntes contra aquilonem, dixerunt ad Iephthe, Quare vadens ad pugnam contra filios Ammon, vocare nos noluiſti, vt pergeremus tecum? Igitur incendemus te & domum tuã. Quibus ille reſpondit. Diſceptatio erat mihi & populo meo contra filios Ammon vehemens: vocauique vos vt præberetis mihi auxilium, & facere noluiſtis. Qd cernens, poſui animam meam in manibus meis, tranſiuique ad filios Ammon, & tradidit eos dominus in manus meas. Quid cõmerui, vt aduerſum me conſurgatis in prælium? vocatis

B itaque ad ſe cũctis viris de Galaad, pugnabat contra Ephraim: percuſſeruntque viri Galaad Ephraĩ, qa dixerat, Fugitiuꝰ eſt Galaad de Ephraim, & habitat in medio Ephraim & Manaſſe. Occupaueruntque Galaaditæ vada Iordanis, per q̃ Ephraĩ reuerſurꝰ erat. Cũq̧ veniſſet ad ea de Ephraĩ nũero, fugiẽs atque dixiſſet, Obſecro vt me tranſire permittas: dicebant ei Galaaditæ, Nunquid Ephrathæus es? Quo dicente, Nõ ſum: interrogabant eum, Dic ergo er-

C go Schibboleth, quod interpretatur ſpica. Qui reſpondebat, Sibboleth: eadem litera ſpicam exprimere non valens. Statimque apprehenſum iugulabant in ipſo Iordanis tranſitu. Et ceciderunt in illo tẽpore de Ephraim quadraginta duo millia. ¶Iudicauit itaque Iephte Galaadites Iſrael ſex annis: & mortuus eſt, ac ſepultꝰ in ciuitate ſua Galaad. ¶Poſt hunc iudicauit Iſrael Abeſan de Beth-lehem: qui habuit trigĩta filios, & totidem filias: quas emittẽs foras, maritis dedit, & eiuſdem numeri filiis ſuis accepit vxores, introducens in domum ſuam. Qui ſeptem annis iudicauit Iſrael, mortuuſque eſt, ac ſepultus in Beth-lehem. ¶Cui ſucceſ- D ſit Elon zabulonites: & iudicauit Iſrael decem annis: mortuuſque eſt ac ſepultus in *zabulon. ¶Poſt hunc iudi- *Aialõ in cauit Iſrael Abdon, filius Elel Pharatonites: qui habuit quadraginta filios, & triginta ex eis nepotes, aſcẽdentes ſuper ſeptuaginta pullos aſinarum, & iudicauit Iſrael octo annis: mortuuſque eſt ac ſepultus in Pharatõ terræ Ephraim, in monte Amalec.

CAP. XIII.

Idololatra Iſrael traditur Philiſthęis, Samſonis natiuitas prænũtiatur patri ſuo Manue. Angelus nõ vult ſibi offerri holocauſtum, ſed deo. Naſcitur Samſon.

Rurſumque filii Iſrael fecerũt ma- A lum in conſpectu domini: q tradidit eos in manus Philiſtinorũ quadraginta annis. ¶Erat autem quidam vir de Saraa, & de ſtirpe Dan, nomine Manue, habens vxorem ſterilem. Cui apparuit angelus domini, & dixit ad eam, Sterilis es & abſque liberis: ſed concipies & paries filium. caue ergo ne bibas vinũ ac ſiceram, nec immundum quicquam comedas. quia concipies & paries filium, cuius nõ tãget caput nouacula: erit enim nazaræus dei ab infantia ſua, & ex m̃ris vtero, & ipſe ĩcipiet liberare Iſrael de manu Philiſthinorum. Quæ cum veniſſet ad maritum ſuum, dixit ei, Vir dei dixit ad me, habens vultum angelicum, terribilis nimis. Quem cum interro- *non interrogaui gaſſem quis eſſet, & vnde veniſſet, & quo nomine vocaretur, noluit mihi dicere, ſed hoc reſpondit. Ecce con- *non indicauit mihi, cipies & paries filium: caue ne vinum bibas nec ſiceram, & ne aliquo veſcaris immundo: erit enim puer nazaræ- *dixit, us dei ab ĩfantia ſua, & ex vtero ma B tris ſuæ, vſque ad diem mortis ſuæ. ¶Orauit itaque Manue dominum, & ait, Obſecro domine, & vir dei quẽ miſiſti, veniat iterum, & doceat nos quid debeamus facere de puero qui naſciturus eſt. Exaudiuitque dominus deprecantem Manue, & apparuit rurſum angelus dei vxori eius ſedenti in agro. Manue autem maritus eius non erat cum ea. Quæ cum vidiſſet angelum,

feſtinauit, & cucurrit ad virum ſuũ: nuntiauitq́ꝫ ei, dicens, Ecce apparuit mihi vir quem ante videram. Qui ſurrexit, & ſecutus eſt vxorẽ ſuã: veniẽſq́ꝫ ad virum dixit ei. Tu es qui locutus

C es mulieri? Et ille reſpõdit, Ego ſum. Cui Manue, Quando, inquit, ſermo tuus fuerit expletus, quid vis vt faciat puer? aut à quo ſe obſeruare debebit? Dixitque angelus domini ad Manue, Ab omnibus quæ locutus ſum vxori tuæ, abſtineat ſe: quicquid ex vinea naſcitur, non comedat: vinum & ſicerã non bibat, nullo veſcatur immundo: & quod ei præcepi, impleat atque cuſtodiat. ¶Dixit itaque Manue ad angelum domini, Obſecro te vt acquieſcas precibus meis, & faciamus tibi hœdũ de capris. Cui reſpõdit angelus, Si me cogis, non comedam panes tuos: ſi autem vis holocauſtum facere, offer illud domino. Et neſciebat Manue quòd angelus domini eſſet. Dixitque ad eũ, Quod eſt tibi nomen, vt ſi ſermo tuus fuerit expletus, honoremus te? Cui ille reſpondit, Cur quæris nomen meum, quod eſt mirabile? Tulit itaq́ꝫ Ma

D nue hœdum de capris, & libamenta, & poſuit ſuper petram, offerens domino qui facit mirabilia: ipſe autem & vxor eius intuebantur. Cumque aſcenderet flamma altaris in cælum, angelus domini pariter in flamma aſcẽdit. Quod cum vidiſſet Manue, & vxor eius, proni ceciderunt in terram, & vltra eis non apparuit angelus domini. Statimque intellexit Manue angelum domini eſſe, & dixit ad vxorem ſuã, Morte moriemur, quia vidimus dominum. Cui reſpondit mulier, Si dominus nos vellet occidere, de manibus noſtris holocauſtum & libamenta nõ ſuſcepiſſet, nec oſtendiſſet nobis hæc omnia, neque quæ ſunt ventura, dixiſſet. ¶Peperit itaque filium, & vocauit nomen eius Samſon. Creuitque puer, & benedixit ei dominus. Cœpitque ſpiritus domini eſſe cum eo in caſtris Dan inter Saraa & Eſthaol.

tardes hic aliq̃tulum, retardaueris, — cum — roborare eum

CAP. XIIII.

Samſon ducit Philiſthæam in vxorem. Lacerat catulum leonis. Proponit problema de leone à ſe occiſo, in cuius corpore erat examen apum. Exponit vxori.

A Deſcendit ergo Samſon in Thamnatha, videnſque ibi mulierem de filiabus Philiſthiim, aſcendit & nuntiauit patri ſuo & matri ſuæ dicens, Vidi mulierem in Thamnatha de filiabus Philiſthinorũ: quam quæſo vt mihi accipiatis vxorem. Cui dixerũt pater ſuus & mater, Nũquid non eſt mulier in filiabus fratrum tuorum, & in omni populo tuo, quia vis accipere vxorem de Philiſthiim, qui incircuncisi ſunt? Dixitque Samſon ad patrem ſuum, Hanc mihi accipe: quia placuit oculis meis. Parentes autem eius neſciebant quòd res à domino fieret, & quæreret occaſionem contra Philiſthiim. eo enim tempore Philiſthiim dominabantur Iſraeli. ¶Deſcendit itaque Samſon cũ patre ſuo & matre in Thamnatha. Cũque veniſſent ad vineas oppidi, apparuit catulus leonis ſæuus, & rugiens, & occurrit ei. Irruit autem ſpiritus domini in Samſon, & dilacerauit leonem, quaſi hœdum in fruſta decerperet, nihil omnino habens in manu: & hoc patri & matri noluit indicare. ¶Deſcẽditque, & locutus eſt mulieri quæ placuerat oculis eius. ¶Et poſt aliquot dies reuertens vt acciperet eam, declinauit vt videret cadauer leonis, & ecce examẽ apũ in ore leonis erat, ac fauus mellis. Quem cum ſumpſiſſet in manibus, comedebat in via: veniẽnſque ad patrem ſuũ & matrem, dedit eis partem, qui & ipſi comederunt, nec tamen eis voluit indicare quòd mel de corpore leonis aſſumpſerat. ¶Deſcendit itaque pater eius ad mulierẽ, & fecit filio ſuo Samſon conuiuium. ſic enim iuuenes facere conſueuerant. ¶Cum ergo ciues loci illius vidiſſent eum, dederunt ei ſodales triginta qui eſſent cum eo. Quibus locutus eſt Samſon, Proponã vobis problema: quod ſi ſolueritis mihi intra ſeptem dies conuiuii, dabo vobis triginta ſindones, & totidem tunicas. ſin autem nõ potueritis ſoluere,

mec — Th — co

B (at "Cũque veniſſent") — C (at "Cum ergo ciues")

vos dabitis mihi triginta ſindones, & eiuſdem numeri tunicas. Qui reſponderunt ei, Propone problema, vt audiamus. Dixitque eis, De comedēte exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo. Nec potuerunt per tres dies ꝓpoſitionem ſoluere. Cumque adeſſet dies ſeptimus, dixerunt ad vxorem Samſō, Blandire viro tuo, & ſuade ei vt indicet tibi quid ſignificet problema. qđ
D ſi facere nolueris, incēdemus te, & domū patris tui: an idcirco vocaſtis nos ad nuptias vt ſpoliaretis? Quæ fundebat apud Samſon lachrymas, & querebatur, dicens, Odiſti me & non diligis: idcirco problema quod propoſuiſti filiis Populi mei, non vis mihi exponere. At ille reſpōdit, Patri meo, & matri nolui dicere: & tibi indicare potero? Septem igitur diebus conuiuii flebat ante eum: tandemque die ſeptimo cū ei eſſet moleſta, expoſuit. Quæ ſtatim indicauit ciuibus ſuis. Et illi dixerunt ei die ſeptimo ante ſolis occubitum. Quid dulcius melle, & quid fortius leone? Qui ait ad eos. Si non araſſetis in vitula mea, non inueniſſetis propoſitionem meam. ¶Irruit itaq; in eum ſpiritus domini, deſcenditque Aſcalonem, & percuſſit ibi triginta viros: quorum ablatas veſtes dedit iis q problema ſoluerant. Iratuſque nimis aſcendit in domum patris ſui: vxor autem eius accepit maritum vnum de amicis eius & pronubis.

CAP. XV.

Samſon incenſis vulpium caudis, ſegetes Philiſthæorum exurit. Comburitur eius vxor. Traditur Philiſthæis. Maxilla aſini occidit mille Philiſthęos.

A Post aliquantulum autem temporis, cum dies triticeæ meſſis inſtarēt, venit Samſon inuiſere volens vxorem ſuam & attulit ei hœdum de capris. Cumque cubiculū eius ſolito vellet intrare, prohibuit illum pater illius, dicens, Putaui quòd odiſſes eam, & ideo tradidi illam amico tuo: ſed habet ſororem, quæ iunior & pulchrior illa eſt, ſit tibi pro ea vxor. Cui Samſon reſpōdit, Ab hac die non erit culpa in me contra Philiſthæos: faciam enim vobis mala. ¶Perrexitque, & cepit trecentas vulpes, caudaſque earum iunxit ad caudas, & faces ligauit in medio*: quas igne ſuccēdens dimiſit vt huc illucque diſcurrerent. Quę ſtatim perrexerunt in ſegetes Philiſthinorum. Quibus ſuccenſis, & cōportatæ iam fruges, & adhuc ſtantes in ſtipula, concrematæ ſunt, in tantum vt vineas quoque, & olıueta, flamma conſumeret. Dixeruntque Philiſthiim, Quis fecit hac rem? Quibus dictum eſt, Samſon gener Thamnathæi: quia tulit vxorem eius, & alteri tradidit, hæc operatus eſt. Aſcederuntque Philiſthiim: & combuſſerunt tam mulierem quàm patrem eius. ¶Quibus ait Samſon, Licet hæc feceritis, tamen adhuc ex vobis expetam vltionē, & tūc quieſcā. Percuſſitq; eos ingenti plaga, ita vt ſtupentes ſuram femori imponerent. ¶Et deſcendens habitauit in ſpelunca petræ Etam. Igitur aſcendentes Philiſthiim in terram Iuda cameſtrati ſunt in loco, qui poſtea vocatus eſt Lechi, id eſt maxilla: vbi eorum fuſus eſt exercitus. Dixeruntque ad eos de tribu Iuda. Cur aſcēdiſtis aduerſū nos? Qui reſponderunt, Vt ligemus Sāſon venimus, & reddamus ei quæ in nos operatus eſt. Deſcenderunt ergo tria millia virorum de Iuda, ad ſpecū ſilicis Etam, dixeruntque ad Samſon Neſcis quòd Philiſthiim imperent nobis? quare ergo hoc facere voluiſti? Quibus ille ait, Sicut fecerūt mihi, ſic feci eis. Ligare, inquiunt te venimus, & tradere in manus Philiſthinorum. Quibus Samſon, Iurate, ait, & ſpondete mihi quòd non occidatis me. Dixerunt, Non te occidemus, ſed vinctū trademus. Ligauerūtq; eum duobꝰ nouis funibus, & tulerunt eum de petra Etam. Qui cum veniſſet ad locum Maxillæ, & Philiſthiim vociferantes occurriſſent ei, irruit ſpiritus domini in eum: & ſicut ſolent ad ardorem ignis lina conſumi, ita vincula quibus ligatus erat, diſſipata ſunt & ſoluta. Inuentāq; maxillam, id eſt mandibulam aſini, quæ iacebat, arripiens, interfecit in ea mille viros, & ait, In maxilla aſini, in mandibula pulli aſinarum deleui eos, & percuſſi mille viros. Cūque hęc verba canens compleſſet, proiecit mādibulam de manu, & vocauit nomen

Marginal notes: ſthæos, ſi fecero eis malum. *caudarum. B *cacumine *ſummitatem C *contingetis *Lechi, D

loci illius Ramath-lechi, ►quod inter pretatur eleuatio maxillæ⁾. ¶Sitienſq; valde, clamauit ad dominum, & ait, Tu dediſti in manu ſerui tui ſalutem hanc maximā atq; victoriam: & en ſiti morior, incidāq; ī man9 incircunciſo rum. Aperuit itaque dominus molarē dentē in maxilla aſini, & egreſſæ ſunt ex eo aquæ. Quibus hauſtis refocillauit ſpiritum ſuum, & vires recepit. Id circo appellatum eſt nomen loci illi9
⁼in lechi Fons inuocantis⁼de maxilla⁾: vſque in præſentem diem. Iudicauitq; Iſrael in diebus Philiſthiim viginti annis.

CAP. XVI.

►Samſon defert portas Gaſæ in mō tem. Dalila meretrix indicat Philiſtæis ī quo ſit ipſius fortitudo, Samſoni excæcato illudunt Philiſthæi. Reddita fortitudine moritur cum principibus Philiſthæorum.

A Abiit quoque in Gazam, & vidit ibi mulierem meretricem, ingreſſuſque eſt ad eam. Quod cū audiſſent⁼ Philiſthiim⁾, & per-
⁼Gazitæ, crebuiſſet apud eos, intraſſe vrbē Samſon, circundederunt eū, poſitis in porta ciuitatis cuſtodibus: & ibi tota nocte cum ſilentio præſtolantes, vt facto mane exeuntem occiderent. Dormiuit autem Samſon vſque ad mediū noctis: & inde conſurgens apprehendit ambas portæ fores cum poſtibus ſuis & ſera, impoſitaſque humeris ſuis portauit ad verticem montis qui reſpicit Hebron. ¶Poſt hæc amauit mulierem, quæ habitabat in valle Sorec, & vocabatur Dalila. Veneruntque ad eam prīcipes Philiſthinorum, atque dixerunt, Decipe eum, & diſce ab illo in quo habeat tantam fortiudinem, & quomodo eum ſuperare valeamus, & vinctum affligere: quod ſi feceris, dabim9 tibi ſinguli mille & centum argenteos. Locuta eſt ergo Dalila ad Samſon, Dic mihi obſecro, in quo ſit tua maxima fortitu
B do, & quid ſit quo ligatus⁼erūpere ne-
⁼poſſis af queas⁾. Cui reſpondit Samſon. Si ſeptē⁼
fligi. neruiceis funibus⁾necdū ſiccis, & ad-
⁼virgis vi huc humentibus ligatus fuero, infir-
ridibus mus ero vt cęteri homines. Attulerūtque ad eam ſatrapæ philiſthinorum

ſeptem⁼funes⁾, vt dixerat, quibus vin- ⁼vir;
xit eum, latentibus apud ſe inſidiis, & ride
in cubiculo finem rei expectantibus: dū ſ
clamauitque ad eum, Philiſthiim ſuper te Samſon. Qui rupit vincula quomodo ſi rumpat quis filum de ſtupa tortum ſputamine⁾cum odorem ignis acceperit: & non eſt cognitum in quo eſſet fortitudo eius. ¶Dixitque ad eum Dalila, Ecce illuſiſti mihi, & falſum locutus es: ſaltem nunc indica mihi quo ligari debeas. Cui ille reſpondit. Si li-
gatus fuero nouis funibus, qui nunquā C
fuerunt in opere, infirmus eo, & aliorum hominum ſimilis. Quibus rurſum Dalila vinxit eum, & clamauit, Philiſthiim ſuper te Samſon: in cubiculo inſidiis pręparatis. Qui ita rupit vincula q̄ſi fila telarū. ¶Dixitq; Dalila rurſū ad eū, Vſq;quo decipis me, & falſum loq̄ris? oſtende quo vinciri debeas. Cui reſpondit Samſon, Si inquit, ſeptem crines capitis mei cū licio plexueris, & clauum his circumligatum terræ fixeris, infirmus ero. Quod cū feciſſet Dalila, dixit ad eum, Philiſthiim ſuper te Samſon. Qui conſurgens de ſomno extraxit clauum cum crinibus, & licio. ¶ Dixitque ad eum Dalila, Quomo-
do dicis quòd amas me, cum animus D
tuus non ſit mecū? Per tres vices mētitus es mihi, & noluiſti dicere in quo maxima ſit fortitudo tua. Cumque moleſta eſſet ei, & p multos dies iugiter adhæreret, ſpatium ad quietem non tribuens, defecit anima eius, & ad mortem vſque laſſata eſt. Tunc aperi-
ens veritatem rei, dixit ad eam,⁼ Fer ⁼No
rum⁾nunquam aſcendit ſuper caput la
meum, quia nazaræus, id eſt, conſecratus domino ſum de vtero matris meæ: ſi raſum fuerit caput meum, recedet à me fortitudo mea, & deficiam, eroque ſicut cæteri homines. Videnſq; illa quòd cōfeſſus ei eſſet oēm animū ſuū, miſit ad principes Philiſthinorū ac mandauit, Aſcendite adhuc ſe-
mel, quia nunc mihi operuit cor ſuū. B
Qui aſcenderunt aſſumpta pecunia quā promiſerant. At illa dormire eum fecit ſuper genua ſua, ► & in ſinu ſuo reclinare caput⁾. Vocauitq; tonſorē, &
raſit ſeptē crines eius, & cœpit⁼abige- ⁼affli
re eum, & à ſe repellere: ſtatim enim⁾ cum

ab eo fortitudo diſceſſit: dixitq́; Phili-
ſthiim ſuper te Samſon. Qui de ſom-
no cõſurgens, dixit in animo ſuo, Egre
diar ſicut ante feci, & me excutiã: ne-
ſciens quòd receſsiſſet ab eo dominus.
Quem cũ apprehendiſſent Philiſthiim,
ſtatim eruerunt oculos eius, & duxe-
runt Gazam vinctum catenis, & clau-
ſum in carcere molere fecerunt. Iamq́;
capilli eius renaſci cœperant, & prin-
cipes Philiſthinorum conuenerunt in
vnum vt immolarent hoſtias magnas
Dagon deo ſuo, & epularentur, dicen-
tes, Tradidit deus noſter inimicum no
ſtrum Samſon in manus noſtras. Quod
F etiam populus videns, laudabat deum
ſuum, eademq́; dicebat, Tradidit deus
noſter aduerſarium noſtrum in manus
noſtras. qui deleuit terram noſtram,
& occidit plurimos*. Lætantesq́; per
conuiuia, ſumptis iam epulis, præcepe
runt vt vocaretur Samſon, & ante eos
luderet. Qui adductus de carcere lude
bat ante eos, feceruntq́; eum ſtare in-
ter duas columnas. Qui dixit puero re-
genti greſſus ſuos, =Dimitte) me, vt tan
gam columnas quibus omnis imminet
domus, & reclinet ſuper eas, & paulu-
lum requieſcã. Domus autem erat ple-
na virorum ac mulierum, & erãt ibi o-
mnes principes Philiſthinorum, ac *de
tecto & ſolario) circiter tria millia v-
triuſque ſexus ſpectantes ludentẽ Sam-
G ſon. At ille inuocato domino ait, Domi
ne deus meus memento mei, & redde
mihi nunc fortitudinem meam priſti-
nam deus meus, vt vlciſcar me de ho-
ſtibus meis, & pro amiſsione duorum
luminum vnam vltionem recipiam. Et
apprehendens ambas columnas, qui-
bus innitebatur domus, alteramq́; ea-
rum dextera, & alteram leua tenẽs, ait,
Moriatur anima mea cum Philiſthiim.
Concuſsisq́; fortiter columnis, cecidit
domus ſuper omnes principes, & cæ-
teram multitudinem quæ ibi erat: mul
tóque plures interfecit moriens quàm
ante viuus occiderat. Deſcendentes
autem fratres eius, & vniuerſa cogna-
tio tulerunt corpus eius, & ſepelierunt
inter Saraa & Eſthaol in ſepulchro pa-
tris ſui Manue, iudicauitque Iſrael vi-
ginti annis.

CAP. XVII.

☞ Michæ iubet mater idolũ fieri, cui
ſacerdotem Bethlehemitem præficit.

FVitq́; eo tempore vir quidam de A
monte Ephraim nomine Michas:
qui dixit matri ſuæ, Mille & cen-
tum argenteos *quos ſeparaueras *qui tibi ablati fuerant,
tibi), & ſuper quibus me audiente iu-
raueras, ecce ego habeo, =& apud me
ſunt). Cui illa reſpondit, Benedictus =ego accepi illos,
filius meus domino. Reddidit ergo eos
matri ſuæ, quæ dixerat ei, Conſecraui,
& voui hoc argentum domino, vt de
manu mea ſuſcipiat filius meus, & fa- B
ciat ſculptile atque conflatile: & nunc
trado illud tibi. Reddidit igitur eos
matri ſuæ: quæ tulit ducẽtos argẽteos,
& dedit eos argentario, vt faceret ex
eis ſculptile atq́; conflatile, quod fuit
in domo Michæ. Qui ædiculam quoq́;
in ea deo ſeparauit, & fecit ephod, &
theraphim, ►id eſt veſtem ſacerdota-
lem), & idôla =impleuitq́;) vnius filio- =conſecrauitq́; & infra.
rum ſuorum manum, & factus eſt ei ſa
cerdos. In diebus illis non erat rex in
Iſrael, ſed vnuſquiſque quod ſibi rectũ C
videbatur, hoc faciebat. ¶Fuit quoque
alter adoleſcens de Beth-lehem Iuda
ex cognatione eius: eratq́; ipſe Leuites,
& habitabat ibi. Egreſſusq́; de ciuitate
Beth-lehem, peregrinari voluit vbi-
cunq́; ſibi commodum reperiſſet. Cũq́;
veniſſet in montem Ephraim iter faci-
ens, & declinaſſet parumper in do-
mum Michæ, interrogatus eſt ab eo vn
de veniſſet. Qui reſpondit, Leuita ſum
de Beth-lehem Iuda, & vado vt habi-
tem vbi potuero ►& vtile mihi eſſe
proſpexero). Dixitq́; Michas, Mane a- D
pud me, & eſto mihi parens ac ſacer-
dos: daboq́; tibi per annos ſingulos de
cem argenteos, ac *veſtem duplicem), *par veſtium
& quæ ad victum ſunt neceſſaria. Ac-
quieuit, & manſit apud hominem, fu-
itq́; illi quaſi vnus de filiis. Impleuitq́;
Michas manum eius, & habuit puerum
ſacerdotem apud ſe: Nunc ſcio, dicẽs,
ꝙ benefaciet mihi deus habenti Leui-
tici generis ſacerdotem.

CAP. XVIII.

☞ Tribus Dan quærens ſibi poſſeſsio-
nem, mittit exploratores in Lais: qui
auferunt idôla Michæ, & ſuccenſa vrbe
Lais, illic habitant.

A In diebus illis non erat rex in Iſ-
rael, & tribus Dan quærebat poſ
ſeſsionē ſibi, vt habitaret in ea.
Vſque ad illum enim diem inter
cæteras tribus ſortem non acceperat.
Miſerunt ergo filii Dan ſtirpis & fami-
liæ ſuæ quinque viros fortiſsimos de
Saraa & Eſthaol, vt explorarent terrā,
& diligenter inſpicerent, dixeruntq́
eis, Ite, & conſyderate terram. Qui cū
pergētes veniſſent in montē Ephraim,
& intraſſent domum Michæ, requieue
runt ibi: & agnoſcentes vocem ado-
leſcentis Leuitæ, vtentesq́ illius di-
uerſorio, dixerūt ad eum, Quis te huc
B adduxit? quid hic agis? quam ob cau-
ſam huc venire voluiſti? Qui reſpon-
dit eis, Hæc & hæc præſtitit mihi Mi-
chas, & me mercede conduxit vt ſim
ei ſacerdos. Rogauerunt autem eum vt
conſuleret dominum, & ſcire poſſent
an proſpero itinere pergerent, & res
haberet effectum. Qui reſpondit eis, Ite
cum pace, dominus reſpicit viam ve-
ſtram, & iter quo pergitis. ¶Euntes igi
tur quinque viri venerunt Lais: vide
runtq́ populum habitantem in ea abſ-
que vllo timore, iuxta conſuetudinem
Sidoniorum, ſecurum & quietū, nullo
ei penitus reſiſtente, ᵉmagnarumq́ o- (ᵉcui nemo impe rabat,)
pum⁾, & procul à Sidone atque à cun
ctis hominibus ſeparatum. ¶Reuerſiq́
ad fratres ſuos in Saraa & Eſthaol, quid
C egiſſent ſciſcitantibus reſponderunt,
Surgite, & aſcendamus ad eos. vidimus
enim terram valde opulentam & vbe-
rem: nolite negligere, nolite ceſſare. ea-
mus & poſsideamus eam, ►nullus erit
labor⁾. Intrabimus ad ſecuros in regio
nem latiſsimam, ᵉtradetq́⁾ nobis domi (ᵉtradidit enim)
nus locum, in quo nullius rei eſt penu
ria eorū quę gignuntur in terra. ¶Pro-
fecti igitur ſunt de cognatione Dan, id
eſt de Saraa & Eſthaol ſexcenti viri ac-
cincti armis bellicis, aſcendenteſque
manſerunt in Cariath-iarim Iudæ: qui
locus ex eo tempore Caſtrorum Dan,
nomen accepit, & eſt poſt tergum Ca
riath-iarim. Inde tranſierunt in mon-
tem Ephraim. Cumque veniſſent ad do
D mum Michæ, dixerunt quinque viri
qui prius miſsi fuerant ad conſyderan
dam terram Lais, cæteris fratribus ſu-
is, Noſtis q̄ in domibus iſtis ſit ephod,
& theraphim, & ſculptile atque con-
flatile: videte quid vobis placeat. Et cū
paululum declinaſſent, ingreſsi ſunt do
mum adoleſcentis Leuitæ, qui erat in
domo Michæ: ſalutaueruntq́ eum ver
bis pacificis. Sexcenti autem viri ita
vt erant armati, ſtabant ante oſtium.
At illi qui ingreſsi fuerant domum iu-
uenis*, ſculptile & ephod & thera- (*pri expl rent ram,)
phim atque conflatile ᵉtollere niteban-
tur⁾, & ſacerdos ſtabat ante oſtium, (ᵉtule)
ſexcentis viris fortiſsimis haud procul
expectantibus. Tulerunt igitur qui in-
trauerant, ſculptile, ephod, & idôla, at-
que conflatile. Quibus dixit ſacerdos,
Quid facitis? Cui reſponderunt, Tace, E
& pone digitum ſuper os tuum: veniq́
nobiſcum, vt habeamus te patrem ac
ſacerdotem. Quid tibi melius eſt, vt
ſis ſacerdos in domo vnius viri, an in
vna tribu & familia in Iſrael? Quod cū
audiſſet, ᵉacquieuit ſermonibus eo- (ᵉlęta in c ſuo,)
rum⁾, & tulit ephod & idôla ac ſcul-
ptile, & profectus eſt cum eis. Qui cū
pergerent, & ante ſe ire feciſſent par-
uulos ac iumenta, & omne quod erat
pretioſum, iamq́ à domo Michæ eſſent
pcul, viri qui habitabant in ædibus Mi
chæ ᵉconclamantes⁾ ſecuti ſunt, & poſt (ᵉcon gati)
tergum clamare cœperunt. Qui cum F
reſpexiſſent, dixerunt ad Michā, Quid
tibi vis? cur ᵉclamas⁾? Qui reſpondit, (ᵉcōg tus e)
Deos meos quos mihi feci, tuliſtis, &
ſacerdotem, & ᵉomnia quæ habeo⁾ & (ᵉabi quid hi)
dicitis, Quid tibi eſt? Dixeruntq́ ei fi
lii Dan, Caue ne vltra loquaris ad nos,
& veniant ad te viri animo concitati,
& ipſe cum omni domo tua pereas. Et
ſic cœpto itinere perrexerunt. Videns
autem Michas quòd fortiores ſe eſſent,
reuerſus eſt in domum ſuam. ¶Sexcen
ti autem viri tulerunt ſacerdotem, &
quæ ſupra diximus: veneruntque in
Lais ad populum quieſcētem atque ſe- G
curum, & percuſſerunt eos in ore gla
dii: vrbemq́ incendio tradiderunt, nul
lo penitus ferente præſidium, eò quòd
procul habitarent à Sidoni, & cū nul-
lo hominum haberent quicquam ſocie
tatis ac negotii. Erat autem ciuitas ſi-
ta in ᵉregione⁾ Rohob: quam rurſum (ᵉvall erat)
extruentes habitauerunt in ea, voca-
to nomine ciuitatis Dan, iuxta voca-
bulum patris ſui quem genuerat Iſrael,

quæ prius Laïs dicebatur. Poſuerúnt-
que ſibi ſculptile, & Ionathan filium
Gerſom, fil=Moyſi⁾, ac filios eius ſacer
dotes in tribu Dan, vſq; ad diem capti
uitatis ſuæ. Manſitque apud eos ido-
lum Michæ omni tempore quo fuit do
mus dei in Silo. in diebus illis non e-
rat rex in Iſrael.

CAP. XIX.

Gabaonitæ abutuntur vxore cuiuſ
dam Leuitæ, vſque ad mortem. Diui
ſa in duodecim partes, mittitur ad ſin
A gulas tribus.

FVit quidam vir Leuites, habitans
in latere montis Ephraim, qui ac-
cepit vxorem de Beth-lehem Iu-
da: quæ *reliquit eum, & reuerſa
eſt in domum patris ſui in Beth-le-
hem Iuda, manſitque apud eum qua-
tuor menſibus. ¶Secutúſque eſt eam
vir ſuus, volens reconciliari ei, atque
blandiri, & ſecum reducere, habens
in comitatu puerum & duos aſinos:
quæ ſuſcepit eum, & introduxit in do
mum patris ſui. Quod cum audiſſet ſo
cer eius, eumq; vidiſſet, occurrit ei læ
tus, & amplexatus eſt hominem. Man-
ſitq; gener in domo ſoceri tribus die-
bus comedens cum eo & bibens fami-
B liariter. ¶Die autem quarto=de nocte⁾
cõſurgens, proficiſci voluit. Quem te-
nuit ſocer, & ait ad eum, Guſta prius
puſillum panis, & conforta ſtomachũ,
& ſic proficiſceris. Sederuntq; ſimul,
ac comederunt & biberunt. Dixitque
pater puellæ ad generum ſuum, Quæ-
ſo te vt hodie hic maneas, pariterq; læ
temur. At ille conſurgens, cœpit velle
proficiſci. Et nihilominus obnixe eum
ſocer tenuit, & apud ſe fecit manere.
Mane autẽ facto, parabat Leuites iter.
Cui ſocer rurſum, Obſecro, inquit, vt
paululum cibi capias,=& aſſumptis vi
ribus, donec increſcat dies, poſtea pro
ficiſcaris⁾. Comederunt ergo ſimul.
Surrexitque adoleſcens, vt pergeret
cum vxore ſua & puero. Cui rurſum
locutus eſt ſocer, Conſydera q; dies ad
C occaſum decliuior ſit, & propinquat
ad veſperum: mane apud me etiam
hodie, & duc lætum diẽ, & cras pro-
ficiſceris vt vadas in domum tuam.
¶Noluit gener acquieſcere ſermoni-

bus eius: ſed ſtatim ſurrexit, & venit
contra Iebus, quæ altero nomine voca
tur Ieruſalem, ducens ſecum duos aſi-
nos onuſtos, & concubinam. Iamq; ade
rant iuxta Iebus, & dies mutabatur in
noctem: dixitque puer ad dominum
ſuum, Veni obſecro, declinemus ad vr
bem Iebuſæorum, & maneamus in ea.
Cui reſpondit dominus, Non ingrediar
oppidum gentis alienæ, quæ nõ eſt de
filiis Iſrael: ſed tranſibo vſque Gabaa,
& cum illuc peruenero manebimus in D
ea, aut certe in vrbe Rama. ¶Tranſie-
runt ergo Iebus, & cœptum carpebant
iter, occubuitq; eis ſol iuxta Gabaa,
quæ eſt in tribu Beniamin: diuerte-
runtq; ad eam, vt manerent ibi. Quo
cum intraſſent, ſedebant in platea ciui
tatis, & nullus eos recipere volebat ho
ſpitio. Et ecce, apparuit homo ſenex,
reuertens de agro & de opere ſuo ve-
ſperi, q. & ipſe de monte erat Ephraim,
& peregrinus habitabat in Gabaa. ho
mines autem regionis illius erant filii
Iemini. Eleuatiſque oculis, vidit ſe- =deambulantem
nex=ſedentem⁾ hominem cum ſarcinu
lis ſuis in platea ciuitatis, & dixit ad
eum, Vnde venis? & quò vadis? Qui re
ſpondit ei, Profecti ſumus de Beth-le
hem Iuda, & pergimus ad locum no-
ſtrum, qui eſt in latere mõtis Ephraim,
vnde ieramus in Beth-lehem: & nunc E
vadimus ad domum dei, nullúſq; ſub
tectum ſuum nos vult recipere, haben
tes paleas & fœnum in aſinorum pabu
lum, & panem ac vinum in meos & an
cillæ tuę vſus, & pueri qui mecum eſt:
nulla re indigemus, niſi hoſpitio. Cui
reſpõdit ſenex, Pax tecum ſit, ego præ
bebo omnia quæ neceſſaria ſunt: tan-
tum quæſo ne in platea maneas. In-
troduxitq; eum in domum ſuam, &
pabulum aſinis præbuit: ac poſtquã la-
uerunt pedes ſuos, recepit eos in cõui-
uium. ¶Illis epulantibus, & poſt labo-
rem itineris, cibo & potu reficienti-
bus corpora, venerunt viri ciuitatis il
lius filii=Belial, id eſt abſq; iugo⁾, & cir =viri impii
cundãtes domũ ſenis, fores pulſare cœ
perunt, clamantes ad dominũ domus,
atque dicentes, Educ virum qui ingreſ F
ſus eſt domum tuam, vt abutamur eo.
Egreſſúſq; eſt ad eos ſenex, & ait, No
lite fratres, nolite facere malum hoc:

quia ingreſſus eſt homo hoſpitiũ meũ,
*hoc ſcelere; & ceſſate ab *hac ſtultitia' : habeo filiã
virginem, & hic homo habet concu-
binam, educam eas ad vos, vt humi-
lietis eas, & veſtram libidinem com-
pleatis: tantum obſecro ne ſcelus hoc
contra naturam operemini in virum.
Nolebant acqeſcere ſermonibus illius:
quod cernens homo, eduxit ad eos cõ
cubinam ſuam, & eis tradidit illuden-
dam: qua cum tota nocte abuſi eſſent,
dimiſerunt eam mane. At mulier rece-
dentibus tenebris, venit ad oſtium do
mus, vbi manebat dominus ſuus, & ibi
G corruit. ¶Mane facto, ſurrexit homo,
& aperuit oſtium, vt cœptam expleret
viam: & ecce cõcubina eius iacebat an
te oſtiũ ſparſis in limine manibus. Cui
ille, putans eam quieſcere', loqueba-
tur, Surge, vt ambulemus. Qua nihil
reſpondente, intelligens ꝙ erat mor
tua', tulit eam, & impoſuit aſino, reuer
ſusq́ eſt in domum ſuam. Quam cũ eſ-
ſet ingreſſus, arripuit gladium, & ca-
dauer vxoris cum oſsibus ſuis in duo-
decim partes ac fruſta concidens, mi-
ſit in omnes terminos Iſrael. Quod cũ
vidiſſent ſinguli, conclamabant, Nun-
nec viſa, quã res talis facta eſt in Iſrael ex eo
die quo aſcenderunt patres noſtri de
AEgypto, vſque in præſens tempus:
ferte ſententiam, & in commune decer
nite quid facto opus ſit.

CAP. XX.

Pugna totius Iſrael contra Benia-
min, pro vxore Leuitæ, qua abuſi fue-
rant. Tribus Beniamin propè deleta.

A Egreſsi itaque ſunt omnes filii Iſ-
Oſee,10,c rael, & pariter congregati quaſi
vir vnus de Dan vſq́ Berſabee,
& terra Galaad ad dominum in
Maſpha: omnéſque anguli populorum,
& cunctæ tribus Iſrael in eccleſiam po
puli dei conuenerunt quadringenta
millia peditum pugnatorum. Nec la-
tuit filios Beniamin ꝙ aſcendiſſent fi-
lii Iſrael in Maſpha. Interrogatusq́ Le-
uita maritus mulieris interfectæ quo-
modo tantum ſcelus perpetratum eſ-
ſet, reſpondit, Veni in Gabaa Benia-
min, cum vxore mea, illucq́ diuerti: &
ecce, homines ciuitatis illius circun-
dederunt nocte domum in qua mane-
bam, volentes me occidere, & vxorem
meam incredibili furore libidinis ve-
xantes, denicq́ mortua eſt. Quam arre-
ptam, in fruſta cõcidi, miſiq́ partes in
omnes terminos poſſeſsionis veſtræ:
quia nunquam tantũ nefas, & tam gran
de piaculum factum eſt in Iſrael. Ade-
ſtis omnes filii Iſrael, decernite quid
facere debeatis. ¶Stansq́ omnis popu B
lus, & quaſi vnius hominis ſermone re-
ſpondit, Non recedemus in taberna-
cula noſtra, nec ſuam quiſquam intra-
bit domum: ſed hoc contra Gabaa *in
commune' faciemus. Decem viri eli- *per
gantur è centum, ex omnibus tribubus
Iſrael, & centum de mille, & mille de
decem millibus, vt comportent exerci
tui cibaria, & poſsimus pugnare con-
tra Gabaa Beniamin, & reddere ei pro
ſcelere quod meretur. Cõuenitq́ vni-
uerſus Iſrael ad ciuitatem, quaſi homo
vnus eadem mente, vnoq́ conſilio, &
miſerunt nuntios ad omnem tribum
Beniamin, qui dicerent, Cur tantum
nefas in vobis repertũ eſt? Tradite ho-
mines de Gabaa, qui hoc flagitiũ per-
petrarunt, vt moriantur, & auferatur
malum de Iſrael. Qui noluerunt fra-
trum ſuorum filiorum Iſrael audire mã
datum: ſed ex cunctis vrbibus quæ ſor
tis ſuæ erant, cõuenerunt in Gabaa, vt
illis ferrent auxilium, & contra vniuer
ſum populum Iſrael dimicarent. Inuẽ
tique ſunt viginti *quinque' millia de *ſe
Beniamin educentium gladium, præter C
habitatores Gabaa, qui ſeptingenti e-
rant viri fortiſsimi, ita ſiniſtra vt dex-
tra præliantes: & ſic fundis lapides ad
certum iacientes, vt capillum quoque
poſſent percutere, & nequaquam in
alteram partem ictus lapidis deferre-
tur. Virorum quoque Iſrael, abſque fi-
liis Beniamin, inuenta ſunt quadrin-
genta millia educentium gladios, & pa
ratorum ad pugnam. Qui ſurgentes ve
nerunt *in domum dei, hoc eſt in Silo': *Bet
cõſuluerunt q́ dñm, atq́ dixerũt, Quis
erit in exercitu noſtro princeps certa-
minis contra filios Beniamin? Quibus
reſpondit dominus, Iudas ſit dux ve-
ſter. Statimq́ filii Iſrael ſurgentes ma-
ne caſtrametati ſunt iuxta Gabaa: & in
de procedẽtes ad pugnam cõtra Benia
min, vrbẽ oppugnare cœperunt. Egreſ
ſique filii Beniamin de Gabaa, occi-

ciderunt de filiis Iſrael die illo vigin-
duo millia virorum. ¶Rurſum filii Iſ-
rael & fortitudine, & numero confidẽ-
tes, in eodem loco in quo prius certa-
uerant, aciem direxerunt: ita tamen vt
prius aſcenderent, & flerent coram do
mino vſque ad noctem: conſulerentq́
D eum, & dicerent, Debeo vltrà proce-
dere ad dimicandum cõtra filios Ben-
iamin fratres meos, an non? Quibus il-
le reſpondit, Aſcendite ad eos, & inite
certamen. Cumque filii Iſrael altera die
cõtra filios Beniamin ad prælium pro-
ceſſiſſent, eruperunt filii Beniamin de
portis Gabaa: & occurrentes eis tanta
in illos cæde baccathi ſunt, vt decem
& octo millia virorum educentium gla
dium proſternerent. ¶Quam ob rem
omnes filii Iſrael venerunt in domum
dei, & ſedentes flebant coram domino
ieiunaueruntque die illo vſque ad ve-
ſperam, & obtulerunt ei holocauſta, at
que pacificas victimas, & ſuper ſtatu
ſuo interrogauerunt. Eo tempore ibi
erat arca fœderis domini, & Phinees
filius Eleazari filii Aaron ªprępoſitus
domus). Conſuluerunt igitur dominũ,
atque dixerunt, Exire vltrà debemus
ad pugnam contra filios Beniamin fra
tres noſtros, an quieſcere? Quibus ait
dominus, Aſcendite: cras enim tradam
eos in manus veſtras. Poſueruntque fi
lii Iſrael inſidias per circuitum vrbis
E Gabaa: & tertia vice, ſicut ſemel & bis,
contra Beniamin exercitum produxe-
runt. Sed & filii Beniamin audacter eru
perunt de ciuitate, & fugientes aduer-
ſarios longius perſecuti ſunt: ita vt vul
nerarẽt ex eis ſicut primo die & ſecun
do, & cæderent per duas ſemitas ver-
tentes terga, quarum vna ferebatur in
Bethel, & altera in Gabaa, atque pro-
ſternerent triginta circiter viros. puta-
uerunt enim ſolito eos more cædere.
Qui fugam arte ſimulantes inierunt cõ
ſilium vt abſtraherent eos de ciuitate,
& quaſi fugientes ad ſupradictas ſemi-
tas perducerent. Omnes itaque filii
Iſrael ſurgentes de ſedibus ſuis teten-
derunt aciem in loco qui vocatur Ba-
al-thamar, Inſidiæ quoque ªquæ cir-
ca vrbem erant), paulatim ſe aperire
cœperunt, & ab occidentali vrbis par
te procedere. Sed & alia decem millia

virorum de vniuerſo Iſrael habitato- (vel, de-
res vrbis ad certamina prouocabant). cliuo) Ga
Ingrauatumq́ eſt bellum contra filios baa. Et ve
Beniamin: & non intellexerunt quòd nerũt mil
ex omni parte illis inſtaret interitus. lia virorũ
Percuſſitque eos dominus in conſpe- electorũ.
ctu filiorum Iſrael, & interfecerunt ex Iſrael con
eis in illo die vigintiquinque millia, & tra Gabaa
centum viros, omnes bellatores & edu F
centes gladium. ¶Filii autem Benia-
min cum ſe ªinferiores eſſe) vidiſſent, ª percuſſ
cœperunt fugere. Quod cernentes filii
Iſrael, dederunt eis ad fugiendum lo-
cum, vt ad præparatas inſidias deue-
nirent, quas iuxta vrbem poſuerant.
Qui cum repente de latibulis ſurrexiſ-
ſent, & Beniamin terga cædentibus
daret, ingreſſi ſunt ciuitatem, & per-
cuſſerunt eam in ore gladii. Signum
autem dederant filii Iſrael his quos in
inſidiis collocauerant, vt poſtquam vr
bem cepiſſent, ignem accenderent: vt
aſcendente in altum fumo captam vr
bem demonſtrarent. Quod cum cer-
nerent filii Iſrael in ipſo certamine po
ſiti (putauerunt enim filii Beniamin
eos fugere. & inſtantius perſequeban-
tur, cæſis de exercitu eorum *triginta * fere
viris) & viderunt quaſi columnam fu-
mi de ciuitate conſcendere. Beniamin
quoque reſpiciens retro, cum captam
cerneret ciuitatem, & flammas in ſub-
lime ferri: qui prius ſimulauerant fu-
gã, verſa facie fortius reſiſtebant. Quod
cum vidiſſent filii Beniamin, in fugam
verſi ſunt, & ad viam deſerti ire cœpe G
runt, illuc quoque eos aduerſariis per-
ſequentibus. Sed & hi qui ªvrbem ſuc- ª de ciui-
cenderant, occurrerunt eis). Atque ita tatib9 ex-
factum eſt, vt ex vtraque parte ab ho- ibant tru
ſtibus cæderẽtur, nec erat vlla requies cidabant
morientium. Ceciderunt atque proſtra in ipſo lo
ti ſunt ad orientalem plagam vrbis Ga co.
baa. Fuerunt autem qui in eodem lo-
co interfecti ſunt, decem & octo mil-
lia virorũ, omnes robuſtiſſimi pugna-
tores. Quod cum vidiſſent qui reman-
ſerant de Beniamin, fugerunt in ſoli-
tudinem: & pergebant ad petram, cu-
ius vocabulũ eſt Remmon, ªIn illa quo ª Et race-
que fuga palantes, & in diuerſa ten- mauerũt
dentes, occiderunt) quinque millia vi- eos ad viã
ros. Et cum vltrà tenderent, perſecu- aſcenſus
ti ſunt eos, *& interfecerunt etiã alia (.i. nõ di-

miſerunt vel minimum.) duo millia. Et ſic factum eſt, vt omnes qui ceciderant de Beniamin in diuerſis locis, eſſent vigintiquinque millia pugnatores ad bella promptiſſimi. Remanſerunt itaque de omni numero Beniamin, qui euadere potuerunt, & fugere in ſolitudinem, ſexcenti viri: ſederuntque in Petra Remmon menſibus quatuor. Regreſſi autem filii Iſrael, *omnes reliquias ciuitatis à viris vſque ad iumenta gladio percuſſerunt, cunctaſq; vrbes & viculos Beniamin vorax flamma conſumpſit.

* vſq; ad Gidehō

*ad filios Bēiamin

CAP. XXI.

Iurant Iſraelitæ ſe non daturos reliquiis Beniamin filias in vxores. Percutiuntur habitatores Iabes Galaad. Virgines in Silo capiuntur Beniaminitis.

A Ivrauerunt quoque Iſrael in Maſpha, & dixerunt, Nullus noſtrum dabit filiis Beniamin de filiabus ſuis vxorē. Veneruntque omnes [a]ad domum dei in Silo); & in conſpectu eius ſedentes vſque ad veſperam, leuauerunt vocem, & magno vlulatu cœperunt flere, dicentes, Quare domine deus Iſrael factum eſt hoc malum in populo tuo, vt hodie vna tribus auferetur ex nobis? ¶Altera autem die diluculo conſurgentes, extruxerunt altare: obtuleruntque ibi holocauſta, & pacificas victimas, & dixerunt, Quis non aſcendit in exercitum domini de vniuerſis tribubus Iſrael? Grandi enim iuramento ſe cōſtrinxerant, cum eſſent in Maſpha, interfici eos qui defuiſſent. Ductique pœnitentia filii Iſrael ſuper fratre ſuo Beniamin, cœperunt dicere, Ablata eſt tribus vna de Iſrael, vnde vxores accipient? * Omnes enim [a]in commune) iurauimus non daturos nos his filias noſtras. ¶Idcirco dixerunt, Quis eſt de vniuerſis tribubus Iſrael, qui non aſcē-

[a]in Bethel:

* qui remanſerūt

[a] per dominum

B dit ad dominū in Maſpha? Et ecce inuenti ſunt habitatores Iabes Galaad in illo exercitu non fuiſſe. Eo quoque tempore [a]cum eſſent in Silo), nullus ex eis ibi repertus eſt. Miſerunt itaque [a]decem)millia viros robuſtiſſimos, & prę-ceperūt eis, Ite, & percutite habitatores Iabes Galaad in ore gladii, tam vxores quàm paruulos eorum. Et hoc erit quod obſeruare debebitis, Omne generis maſculini, & mulieres quæ cognouerunt viros, interficite. Inuentæque ſunt de Iabes Galaad quadringentæ virgines, quæ neſcierunt viri thorum, & adduxerunt eas ad caſtra in Silo, in terram Chanaan. ¶Miſeruntq; nuntios ad filios Beniamin, qui erant in petra Remmon, & [a]prçceperunt eis vt eas ſuſciperent) in pace. Veneruntque filii Beniamin in illo tempore, & datæ ſunt eis exores de filiabus Iabes Galaad: alias autē non repererunt, quas ſimili modo traderent. Vniuerſuſque

[a]numeratus eſt populus, [a]duodecim

[a] vocaruntc

C Iſrael valde doluit, & egit pœnitentiam ſuper interfectione vnius tribus ex Iſrael. Dixeruntque maiores natu, Quid faciemus reliquis, qui non acceperunt vxores? omnes in Beniamin fœminæ conciderunt, [a]& magna nobis cura ingentique ſtudio prouidendum eſt), ne vna tribus deleatur ex Iſrael. Filias enim noſtras eis dare non poſſumus, conſtricti iuramento, & maledictione qua diximus, Maledictus qui dederit de filiabus ſuis vxorem Beniamin Ceperuntque conſilium, atque dixerunt, Ecce ſolennitas domini eſt in Silo anniuerſaria, quæ ſita eſt ad ſeptentrionē vrbis Bethel, ad orientalē plagā viæ quæ de Bethel tendit ad Sichimā, & ad meridiē oppidi Lebona. Præceperuntque filiis Beniamin, atque dixerunt, Ite, & latitate in vineis, Cúmque videritis filias Silo ad ducendos choros ex more procedere, exite re-

[a] Oportet autem hęredes habere qui Bēiamin euaſerūt

D pente de vineis, & rapite ex eis ſinguli vxores ſingulas, & pergite in terram Beniamin. Cúmq; venerint patres earum, ac fratres, & aduerſum vos queri cœperint, atque iurgari, dicemus eis, Miſeremini eorum: non enim rapuerunt eas iure bellantium, atque victorum, ſed rogantibus vt acciperent, non dediſtis, & à veſtra parte peccatum eſt. Feceruntque filii Beniamin vt ſibi fuerat imperatum: & iuxta numerum ſuum rapuerūt ſibi de his quæ ducebant choros vxores ſingulas: abieruntque in poſſeſſionem ſuam, ædificantes vrbes, & habitantes in eis. Filii quoque Iſrael reuerſi ſunt per tribus, & familias in tabernacula ſua*. In diebus illis non erat rex in Iſrael: ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat.

* vnuſquiſq; hęredi-tem ſ[illegible]

Liber Ruth.

CAP. I.

☞ Elimelech mortuo apud Moabitas.
Noemi reuertitur in Bethlehem cum
Ruth vxore filii ſui defuncti.

IN DIEBVS vnius iudi
A cis, quando iudices præ-
erãt,facta eſt fames in ter-
ra. ¶Abiitq; homo de Beth
lehem Iuda, vt peregrina-
retur in regione Moabitide cum vxore
ſua, ac duobus liberis. Ipſe vocabatur
Elimelech,& vxor eius Noemi: & duo
filii alter Mahalon,& alter Chelion,E-
phrathæi de Bethlehem Iuda.Ingreſſi-
que regionem Moabitidem,moraban-
tur ibi.Et mortuus eſt Elimelech mari-
tus Noemi: remanſitq; ipſa cum duo-
bus filiis.Qui acceperunt vxores Moa-
bitidas,quarum vna vocabatur Orpha,
altera Ruth. Manſeruntque ibi decem
annis,& ambo mortui ſunt,Mahalõ vi-
delicet & Chelion:remanſit mulier or-
B bata duobus liberis ac marito.¶Et ſur-
rexit,vt in patriã pergeret cum vtraq;
nuru ſua de regione Moabitide:audie-
rat enim quòd reſpexiſſet dominus po
pulum ſuum,& dediſſet eis eſcas. Egreſ
ſa eſt itaq; de loco peregrinationis ſuæ
cum vtraque nuru:& iam in via reuer-
tendi poſita in terrã Iuda,dixit ad eas,
Ite in domum matris veſtræ, faciat vo
biſcum dominus miſericordiam, ſicut
feciſtis cum mortuis & mecũ. Det vo-
bis inuenire requiem in domibus viro-
rum,quos ſortituræ eſtis. Et oſculata eſt
eas. Quæ eleuata voce,flere cœperunt,
& dicere, Tecum pergemus ad populũ
tuum. Quibus illa reſpondit, Reuerti-
mini filiæ meæ,cur venitis mecũ?num
vltrà habebo filios in vtero meo,vt vi
ros ex me ſperare poſſitis?Reuertimini
filiæ meæ,& abite:iam enim ſenectute
confecta ſum,nec apta vinculo coniu- C
gali,etiam ſi poſſem hac nocte concipe
re,& parere filios, ſi eos expectare ve-
litis donec creſcant,& annos puberta-
tis impleant, antè eritis vetulæ quàm
nubatis. Nolite quæſo filiæ meæ facere
hoc:quia veſtra anguſtia magis me pre
mit,& egreſſa eſt manus domini con-
tra me. Eleuata igitur voce,rurſum fle-
re cœperunt. Orpha oſculata eſt ſocrũ
ac reuerſa eſt: Ruth adhæſit ſocrui ſuę.
Cui dixit Noemi, En reuerſa eſt cogna
ta tua ad populũ ſuum,&ad deos ſuos,
vade cum ea. Quæ reſpondit, Ne [a]ad- [a] cogeſme
uerſeris mihi) vt relinquã te & abeam:
quocunque enim perrexeris, pergam:
& vbi morata fueris, & ego pariter mo
rabor. Populus tuus populus meus, &
deus tuus deus meus. Quæ te terra mo

rientem ſuſceperit, in ea moriar: ibique
locum accipiam ſepulturæ. Hæc mihi
faciat deus, & hæc addat, ſi non ſola
D mors me & te ſeparauerit. Videns ergo
Noemi, q obſtinato animo Ruth de-
creuiſſet ſecum pergere, aduerſari no-
luit, nec ad ſuos vltrà reditum perſua-
dere: profectæque ſunt ſimul, & vene-
runt in Beth-lehem. ¶Quibus vrbem
ingreſſis velox apud cunctos fama per
crebuit: dicebantque mulieres, *Hæc eſt
illa Noemi? Quibus ait, Ne vocetis me
Noemi, ►id eſt pulchram: ſed vocate
Mara, ►id eſt amaram, quia amaritudi-
ne valde repleuit me omnipotēs. Egreſ
ſa ſum plena, & vacuam reduxit me do
minus. Cur ergo vocatis me Noemi,
quam dominus humiliauit, & afflixit
omnipotens? Venit ergo Noemi cum
Ruth Moabitide nuru ſua, de terra pere
grinationis ſuæ: ac reuerſa eſt in Beth-
lehem, quando primum hordea meta-
bantur.

=Num

CAP. II.

Ruth colligēs ſpicas in agro Booz,
inuenit gratiam coram eo. Collectas ſpi
cas defert ad ſocrum.

A Erat autem viro Elimelech conſan
guineus, homo potens, & magna-
rum opum, nomine Booz. Dixitque
Ruth Moabitis ad ſocrum ſuam,
=Si iubes vadam) in agrum, & colligam
ſpicas ►quę fugerint manus metentiū),
vbicunque clementis in me patrisfami
lias reperero gratiam. Cui illa reſpon-
dit, Vade filia mi. Abiit itaque, & colli-
gebat ſpicas poſt terga metentium.
¶Accidit autem vt =ager ille) haberet
dominum nomine Booz, qui erat de co
gnatione Elimelech. Et ecce, ipſe venie
bat de Beth-lehem, dixitque meſſoribus,
Dominus vobiſcum. Qui reſponderunt
ei, Benedicat tibi dominus. Dixitque
Booz iuueni qui meſſoribus præerat,
Cuius eſt hæc puella? Cui reſpōdit, Hęc
eſt Moabitis quæ venit cum Noemi, de
B regione Moabitide, & rogauit vt ſpicas
colligeret remanentes, ſequens meſſo-
rum veſtigia: & de mane vſque nunc ſtat
in agro, & nec ad momentum quidem
domū reuerſa eſt. Et ait Booz ad Ruth,
Audi filia, ne vadas in alterum agrum
ad colligendum, nec recedas ab hoc lo
co: ſed iungere puellis meis, & vbi meſ

=ibo nūc

=pars agri

ſuerint, ſequere. Mādaui em̄ pueris meis
vt nemo moleſtus ſit tibi: ſed etiā ſi ſiti
eris, vade ad ſarcinulas, & bibe =aquas) =de l
de quibus & pueri mei bibunt. Quæ ca
dens in faciem ſuam, & adorans ſuper
terram, dixit ad eum, Vnde mihi hoc,
vt inuenirē gratiam ante oculos tuos,
& noſſe me dignareris peregrinam mu
lierem? Cui ille reſpōdit, Nuntiata ſunt
mihi omnia quæ feceris ſocrui tuę poſt
mortem viri tui: & quòd reliqueris =pa =patr
rentes tuos), & terram in qua nata es, tuum
& veneris ad populum quē antea ne- matr
ſciebas. Reddat tibi dominus pro ope- C
re tuo, & plenam mercedem recipias à
domino deo Iſrael, ad quē veniſti, & ſub
cuius cōfugiſti alas. Quæ ait, Inueniam
gratiam apud oculos tuos domine mi,
qui conſolatus es me, & locutus es ad
cor ancillæ tuæ, quæ non ſum ſimilis
vnius =puellarum) tuarum. Dixitque ad =anc
Booz, Quando hora veſcendi fuerit, rum
veni huc, & comede panem, & intinge
buccellam tuam in aceto. ¶Sedit itaque
ad meſſorum latus, & congeſſit polen-
tam ſibi, comeditque, & ſaturata eſt, &
=tulit reliquias). ¶Atque inde ſurrexit, =ſupe
vt ſpicas ex more colligeret. Præcepit
autem Booz pueris ſuis, dicens, Etiam
=ſi vobiſcum metere voluerit, nec pro- =inte
hibeatis eam: & de veſtris quoque ma- nipu
nipulis proiicite de induſtria, & re- collig
manere permittite, vt abſque rubore
colligat, & colligentem nemo corri-
piat. ¶Collegit ergo in agro vſque ad D
veſperam: & quæ collegerat virga cæ-
dens & excutiens, inuenit hordei qua-
ſi ephi mēſuram, ►id eſt tres modios):
quos portans reuerſa eſt in ciuitatem,
& oſtēdit ſocrui ſuę: inſuper protulit, &
dedit ei de reliquiis cibi ſui quo ſatu-
rata fuerat. Dixitque ei ſocrus ſua, Vbi
hodie collegiſti, & vbi feciſti opus? ſit
benedictus qui miſertus eſt tui. Indi-
cauitque ei apud quem eſſet operata: &
nomen dixit viri, quòd Booz vocare-
tur. Cui reſpondit Noemi, Benedictus
ſit à domino: quoniam eandem =gra- =miſe
tiam) quam præbuerat viuis, ſeruauit cord
& mortuis. Rurſumque ait, propin-
quus noſter eſt homo. Et Ruth, Hoc
quoque, inquit, præcepit mihi, vt tan
diu meſſoribus eius iungerer, donec o-
mnes ſegetes *meterentur. Cui dixit *ip

ſocrus, Melius eſt filia mi, vt cum puellis eius exeas ad metendum, ne in alieno agro quiſpiam reſiſtat tibi. Iuncta eſt itaque puellis Booz: & tandiu cum eis meſſuit, donec hordea & triticum in horreis conderentur.

CAP. III.

Ruth dormiens ad pedes Booz, agnoſcitur propinqua ei. Ipſa hordei mēſuras defert ad ſocrum.

A Poſtquam autem reuerſa eſt ad ſocrum ſuam, audiuit ab ea, Filia mi, quæram tibi requiem, & prouidebo vt bene ſit tibi, Booz iſte cuius puellis in agro iuncta es, propinquus noſter eſt, & hac nocte aream hordei ventilat. Lauare igitur, & vngere, & induere cultioribus veſtimentis, & deſcende in aream. non te videat homo, donec eſum potumque finierit. Quando autem ierit ad dormiendum nota locum in quo dormiat: venieſque, & diſcooperies pallium quo operitur à parte pedum, & proiicies te, & ibi iacebis, ipſe autem dicet tibi quid agere debeas, Quę reſpondit, Quicquid præceperis, faciam. Deſcenditque in aream, & fecit omnia quæ ſibi imperauerat ſocrus.

B ¶Cumque comediſſet Booz, & bibiſſet, & factus eſſet hilarior, iſſetq́ ad dormiendum [a]iuxta aceruum manipulorum[)], venit abſcondite, & diſcooperto pallio à pedibus eius, ſe proiecit. Et ecce, nocte iam media expauit homo, & [a]conturbatus eſt[)]: viditq́ mulierem iacentem ad pedes ſuos, & ait illi, Quę es? Illaque reſpondit, Ego ſum Ruth ancilla tua: expande pallium tuum ſuper famulam tuam, quia propinquus es. Et ille, Benedicta, inquit, es à domino filia, & priorem miſericordiam poſteriore ſuperaſti quia non es ſecuta iuuenes

C pauperes, ſiue diuites. Noli ergo metuere, ſed quicquid dixeris mihi faciam tibi. Scit enim omnis populus qui habitat intra portas vrbis meæ, mulierem te eſſe virtutis. [a]Nec abnuo me propinquū[)], ſed eſt alius me ꝓpinquior. Quieſce hac nocte: & facto mane, ſi te voluerit propinquitatis iure retinere, bene res acta eſt: ſinautem ille noluerit, ego te abſque vlla dubitatione ſuſcipiam,

[a] ...um- ...item ...il, ...tigit ...u(vt ...t qd ...N: aūt ...e pro ...uus

viuit dominus, dormi vſque mane. Dormiuit itaque ad pedes eius, vſq; ad noctis abſceſſum. ¶Surrexit itaque antequam homines ſe cognoſcerent mutuo & dixit Booz, Caue ne quis nouerit ꝙ huc veneris. Et rurſum, Expāde, inquit pallium tuum, quo operiris, & tene vtraque manu. Qua extendente, & tenēte menſus eſt ſex[a]modios[)]hordei, & poſuit ſup eā. Quæ portans ingreſſa eſt ciuitatem, & venit ad ſocrum ſuam. Quę dixit ei, Quid egiſti filia? Narrauitq́ ei omnia quæ ſibi feciſſet homo: Et ait, Ecce ſex modios hordei dedit mihi, & ait, Nolo vacuam te reuerti ad ſocrum tuam. Dixitque Noemi, Expecta filia, donec videamus quem res exitum habeat. neque enim ceſſabit homo niſi compleuerit quod locutus eſt. D

[a] mēſuras

CAP. IIII.

Booz accipit Ruth in vxorem. Ea parit Obed. Generationes Phares.

A Aſcendit ergo Booz ad portam, & ſedit ibi. Cumque vidiſſet propinquū præterire, de quo prius ſermo habitus eſt, dixit ad eum, Declina pauliſper, & ſede hic: [a]vocans eum nomine ſuo[)]. Qui diuertit, & ſedit. ¶Tollens autem Booz decem viros de ſenioribus ciuitatis, dixit ad eos, Sedete hic. Quibus reſidentibus locutus eſt ad propinquum, Partem agri fratris noſtri Elimelech vendit Noemi, quæ reuerſa eſt de regione Moabitide. quod audire te volui, & tibi dicere corā cunctis ſedentibus, & maioribus natu de populo meo. Si vis poſſidere iure propinquitatis: eme, & poſſide. ſinautē diſplicet tibi hoc ipſum, indica mihi, vt ſciam quid facere debeam. nullus enī eſt propinquus excepto te, qui prior es: & me, qui ſecundus ſum. At ille reſpondit, Ego agrū emā. Cui dixit Booz,

[a] Beloni, almoni. i. talis & talis. (voces ſunt cū nomē alicuius reticetur vel occultum eſt)

B Quando emeris agrum de manu[a]mulieris[)], Ruth quoque Moabitidem, quæ vxor defuncti fuit, debes accipere: vt ſuſcites nomen propinqui tui in hæreditate ſua. Qui reſpondit, Cedo iuri propinquitatis: neque enim poſteritatem familiæ meæ delere debeo. tu meo vtere priuilegio, quo me libenter carere profiteor. ‖Hic autem erat mos antiquitus

[a] Noemi,

Deu. 2. b5

in Iſrael inter propinquos, vt ſi quando alter alteri ſuo iuri cedebat: vt eſſet firma conceſſio, ſoluebat homo calceamētum ſuum, & dabat propinquo ſuo. hoc erat teſtimonium ceſſionis in Iſrael. ¶Dixit ergo propinquo ſuo Booz,
C Tolle calceamentum. Quod ſtatim ſoluit de pede ſuo. At ille maioribus natu, & vniuerſo populo, Teſtes vos, inquit, eſtis hodie, quod poſſederim omnia quæ fuerunt Elimelech & Chelion & Mahalon, tradente Noemi: & Ruth Moabitidem, vxorem Mahalon, in coniugium ſumpſerim, vt ſuſcitem nomen defuncti in hæreditate ſua, ne vocabulum eius de familia ſua, ac fratribus & populo deleatur. vos inquā, huius rei teſtes eſtis. Reſpondit omnis populus qui erat in porta, & maiores natu, Nos teſtes ſumus: faciat dominus hanc mulierem, quæ ingreditur domum tuam, ſicut Rachel, & liam, quæ ædificauerunt domum Iſrael: vt ſit exemplum virtutis in Ephratha, & habeat celebre nomen in Bethlehē: fiatque domus tua ſicut domus Phares, quē Thamar peperit Iudæ, de ſemine quod tibi dederit dominus ex hac puella. ¶Tulit itaque Booz Ruth, & accepit vxorem: ingreſſuſque eſt ad eam, & dedit illi dominus
D vt conciperet & pareret filium. Dixeruntque mulieres ad Noemi, Benedictus dominus qui eſt paſſus vt deficeret ſucceſſor familię tuæ, & vocaretur nomen eius in Iſrael: & habeas qui conſoletur animam tuam, & enutriat ſenectutem, de nuru enim tua natus eſt, qui te diliget: & multo tibi melior eſt, quam ſi ſeptem haberes filios. ¶Suſceptumque Noemi puerum poſuit in ſinu ſuo, & nutricis ac gerulæ fungebatur officio. Vicinæ autem mulieres cōgratulantes ei, & dicentes, Natus eſt filius Noemi: vocauerunt nomen eius Obed, hic eſt pater Iſai, patris Dauid. ¶Hæ ſunt generationes Phares: Phares genuit Eſron, Eſron genuit Aram, Arā genuit Aminadab, Aminadab genuit Nahaſſon, Nahaſſon genuit Salmon, Salmon genuit Booz, Booz genuit Obed, Obed genuit Iſai, Iſai genuit Dauid.

[Margin: Booz — á — faciat virtutem — Gene. 38. — i. maneret — quę te diligit, — Matt. 1. a. — Ram, Ram]

Liber primus Samuelis, quē nos primum Regum dicimus.

CAP. I.

Anna Elcanæ vxor diu ſterilis, impetrat á deo filium Samuelem, quem offert domino. Votum Annę quale. Oratio eius aſſidua in corde.

A FVIT VIR VNVS DE Ramathaim Sophim, de monte Ephraim, & nomen eius Elcana, filius Ierohā, filii Eliu, filii Thohu, filii Suph Ephrathæus: & habuit duas vxores, nomen vni Anna, & nomen ſecundę Phenenna. ¶Fueruntque Phenennæ filii: Annæ autem non erant liberi. Et aſcendebat vir ille de ciuitate ſua ſtatutis diebus, vt adoraret, & ſacrificaret domino exercituum in Silo. Erant autem ibi duo filii Heli, Ophni & Phinees, ſacerdotes domini. ¶Venit ergo dies, & immolauit Elcana, deditque Phenennæ vxori ſuę, & cunctis filiis eius, & filiabus partes: Annæ autem dedit partem vnam triſtis, quia Annam diligebat. Dominus autē concluſerat vuluam eius. Affligebat quoque eam æmula eius, & vehementer angebat, intantum vt exprobraret quod dominus concluſiſſet vuluā eius: ſicque faciebat per ſingulos annos, cū redeunte tempore aſcenderent ad templum domini: & ſic prouocabat B
eam. porro illa flebat, & non capiebat cibum. ¶Dixit ergo ei Elcana vir ſuus, Anna cur fles? & quare non comedis? & quam ob rem affligitur cor tuum? nunquid nō ego melior tibi ſum, quàm decem filii? ¶Surrexit autem Anna poſtquā comederat, & biberat in Silo. Et Heli ſacerdote ſedente ſuper ſellam ante poſtes templi domini, cum eſſet Anna amaro animo, orauit ad dominum flens largiter, & votum vouit, dicens, Domine exercituum, ſi reſpiciens videris afflictionem famulæ tuæ, & recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuę, dederiſque ſeruæ tuæ ſexum virilem: da

[Margin: ann — vt, h rabil — prop ea q]

bo eum domino omnibus diebus vitæ eius,& nouacula non aſcendet ſuper caput eius. Factum eſt autem,cum illa multiplicaret preces coram domino, vt Heli obſeruaret os eius.Porro Anna loquebatur in corde ſuo,tantumque labia illius mouebantur , & vox penitus non audiebatur. AEſtimauit ergo eam Heli temulentam, dixitque ei , Vſquequo ebria eris? digere pauliſper vinum
C quo mades.Reſpondens Anna,Nequaquam, inquit, domine mi:nam mulier infœlix nimis ego ſum, vinumque & omne quod inebriare poteſt,non bibi, ſed effudi animam meam in conſpectu domini. Ne reputes ancillã tuam quaſi vnam de filiabus Belial: quia ex multitudine doloris,& mœroris mei locuta ſum vſque in præſens.Tunc Heli ait ei,Vade in pace, & deus Iſrael det tibi petitionẽ tuã,quam rogaſti eum.At illa dixit, Vtinam inueniat ancilla tua gratiam in oculis tuis. ¶Et abiit mulier in viã ſuã,& comedit , vultuſq; illius nõ ſunt amplius in diuerſa mutati .Et ſurrexerunt mane,& adorauerunt coram domino, reuerſique ſunt , & venerunt in domum ſuã in Ramatha. ¶Cognouit autem Elcana Annã vxorẽ ſuam,& re-
D cordatus eſt eius dominus. Et factum eſt poſt circulum dierum,cõcepit Anna,& peperit filium, vocauitq; nomen eius Samuel:eò quod à domino poſtulaſſet eum. ¶Aſcendit autẽ vir eius Elcana,& omnis domus eius,vt immolaret domino hoſtiam ſolennẽ & votum (anniuerſariam) ſuum,& Anna non aſcẽdit:dixit enim viro ſuo,Non vadam , donec ablactetur infans & ducam eum , vt appareat ante conſpectum domini , & maneat ibi iugiter. Et ait ei Elcana vir ſuus, Fac quod bonum tibi videtur, & mane donec ablactes eum : precorque vt impleat dominus verbum ſuum.¶Manſit ergo Mulier, & lactauit filium ſuum donec amoueret eum à lacte.Et adduxit eum ſecum, poſtquam ablactauerat in vitulis tribus , & vno modio farinę, & amphora vini , & adduxit eum ad domum domini in Silo. Puer autem erat adhuc infantulus:& immolauerunt vitulum , & obtulerunt puerum Heli. Et ait. Obſecro mi domine , viuit anima tua domine : ego ſum illa mulier quæ ſteti coram te hic orans dominum.Pro puero iſto oraui,& dedit mihi dominus petitionem meam , quam poſtulaui eum . Idcirco & ego commodaui eum domino cunctis diebus,quibus fuerit accommodatus domino . Et adorauerunt ibi dominum. ¶Et orauit Anna,& ait

CAP. II

Annæ canticum, quo gratias agit deo quod fœcundam fecerit. Samuel miniſtrat deo. Ob peccatum filiorum ſuorum, corripitur Heli, quod indulgentior fuiſſet. Anna rurſum parit.

A Exultauit cor meũ in domino, & exaltatum eſt cornu meum in domino: dilatatum eſt os meum ſuper inimicos meos: quia lætata ſum ⸗in ſalutari tuo⸣.

⸗q me li beraſti.

Non eſt ſanctus vt eſt dominus: neque enim eſt alius extra te, & non eſt fortis ſicut deus noſter.

Nolite multiplicare loqui ſublimia, glorian tes: recedant vetera de ore veſtro: quia deus ſcientiarum dominus eſt, & ipſi ⸗præparantur cogitationes⸣.

⸗directa (vt nũerata) ſunt opera (. i. facit vt vult & quicquid vult)

Arcus fortium ſuperatus eſt, & infirmi accincti ſunt robore.

Saturati prius, pro panibus ſe locauerunt: & famelici, ſaturati ſunt: donec ſterilis peperit ⸗plurimos⸣: & quæ multos habebat filios, infirmata eſt.

⸗ſeptem:

B ||Dominus mortificat, & viuificat, deducit ad inferos, & reducit.

Deu. 32. f. tob. 13. a. ſap. 16. b.

Dominus pauperem facit, & ditat, humiliat & ſubleuat.

Suſcitat de puluere egenum, & de ſtercore eleuat pauperem: vt ſedeat cum principibus, & ſolium gloriæ teneat. domini enim ſunt cardines terræ, & poſuit ſuper eos orbem.

Pedes ſanctorum ſuorum ſeruabit, & impii in tenebris cõticeſcent: quia nõ in fortitudine ⸗roborabitur⸣ vir.

⸗vel, erit fortis

Dominum formidabunt aduerſarii eius, ſuper ipſos in cęlis tonabit: dominus iudicabit fines terræ, & dabit imperium regi ſuo, & ſublimabit cornu

IESVS. CHRISTI ſui.

C ¶Et abiit Elcana in Ramatha, in domũ ſuam: puer autem erat miniſter in conſpectu domini ante faciem Heli ſacerdotis. Porro filii Heli, filii Belial, neſciẽtes dominum, ⸗neque officium ſacerdotum ad populum: ſed ⸣quicunq; immolaſſet victimam, veniebat puer ſacerdotis dum coquerentur carnes, & habebat fuſcinulam tridẽtem in manu ſua, & mittebat eam in lebetem, vel in caldariam, aut in ollam, ſiue in cacabum: & omne quod leuabat fuſcinula, tollebat ſacerdos ſibi, ſic faciebant vniuerſo Iſraeli venientium in Silo. Etiam antequam adolerent adipem, veniebat puer ſacerdotis, & dicebat immolanti, Da mihi carnem, vt ⸗coquam ⸣ſacerdoti non enim accipiam à te carnem coctã ſed crudam. Dicebatque illi immolans, Incendatur primum iuxta morẽ hodie adeps, & tolle tibi quantuncunque deſyderat anima tua. Qui reſpondens aiebat ei, Nequaquam: nunc enim dabis, alioquin tollam vi. Erat ergo peccatum puerorum grande nimis coram domino: quia detrahebant homines ſacrificio domini.

⸗vt, Conſuetudo aũt ſacerdotũ cũ populo erat, vt

⸗aſſer

D ¶Samuel autem miniſtrabat ante faciẽ domini: puer, accinctus ephod lineo. Et tunicam paruam faciebat ei mater ſua, quam afferebat ⸗ſtatutis diebus⸣, aſcendens cum viro ſuo, vt immolaret hoſtiam ⸗ſolennem⸣. Et benedixit Heli Elcanæ & vxori eius, dixitq́; ei, Reddat tibi dominus ſemen de muliere hac, pro ⸗fœnore⸣ quod commodaſti domino. Et abierunt in locum ſuum.

⸗an ⸗anniuer ſaria ⸗commodato

E ¶Viſitauit ergo dominus Annam, & cõcepit, & peperit tres filios, & duas filias: & magnificatus eſt puer Samuel apud dominum. Heli autem erat ſenex valde, & audiuit omnia quæ faciebant filii ſui vniuerſo Iſraeli: & quomodo dormiebant cum mulieribus quæ ⸗obſeruabant⸣ ad oſtium tabernaculi, & dixit eis, Quare facitis res huiuſcemodi, quas ego audio, res peſſimas, ab omni populo? Nolite filii mei: non enim eſt bona fama quam ego audio, vt tranſgredi faciatis populum domini. Si peccauerit vir in virum, ⸗placari ei poteſt deus⸣: ſi autem in dominum peccauerit vir quis orabit pro eo? Et non audierunt vocem patris ſui: quia voluit dominus occidere eos. Puer autem Samuel proficiebat, atque creſcebat, & placebat tã deo, quã hominibus.

⸗cõgregabãtur ſcilicet ieiuniis & orationibus ⸗rem iudicabit iud

F ¶Venit autem vir dei ad Heli, & ait ad eum, Hæc dicit dominus, Nunquid non aperte ⸗reuelatus ſum⸣ domui patris tui, cum eſſent in AEgypto in domo Pharaonis? Et elegi eum ex omnibus tribubus Iſrael mihi in ſacerdotem, vt aſcenderet ad altare meum, & adoleret mihi incẽſum, & portaret ephod coram me: & dedi domui patris tui omnia de ſacrificiis filiorum Iſrael. Quare calce abiecistis victimam meam, & munera mea

⸗m. ſta

quæ præcepi vt offerrentur in tẽplo: & magis honoraſti filios tuos quã me, vt comederetis primitias omnis ſacrificii Iſrael populi mei? Propterea ait dominus deus Iſrael. Loquens locutus ſum, vt domus tua, & domus patris tui miniſtraret in conſpectu meo, vſque in ſempiternum. Nunc autẽ, dicit dominus, abſit hoc à me: ſed quicũque honorificauerit me, glorificabo eum: qui autem contemnunt me, erũt ignobiles. Ecce dies veniunt, & præcidam brachium tuum, & brachiũ do-
G mus patris tui, vt non ſit ſenex in domo tua. Et videbis æmulum tuum in templo, in vniuerſis proſperis Iſrael: & non erit ſenex in domo tua omnibus diebus. Veruntamen non auferam penitus virum ex te ab altari meo: ſed vt deficiant oculi tui, & tabeſcat anima tua, & pars magna domus tuæ morietur cum ad virilem ætatẽ venerit. Hoc autem erit tibi ſignum quod venturum eſt duobus filiis tuis Ophni & Phinees, In die vno morientur ambo. Et ſuſcitabo mihi ſacerdotem fidelem, qui iuxta cor meum, & animam meam faciet: & ædificabo ei domum fidelem & ambulabit coram Chriſto meo cunctis diebus. Futurum eſt autem, vt quicunque remanſerit in domo tua, veniat vt oretur pro eo, & offerat nummũ argenteum, & tortam panis, dicatque, Dimitte me obſecro ad vnam partem ſacerdotalem, vt comedam buccellam panis.

CAP. III.

Quater vocatur Samuel à deo. Prędicit deus Samueli punitionem Heli: eamque Samuel indicat ipſi Heli.

A Puer autem Samuel miniſtrabat domino coram Heli, & ſermo domini erat precioſus in diebus illis, non erat viſio manifeſta. Factum eſt ergo in die quadam, Heli iacebat in loco ſuo, & oculi eius caligauerant, nec poterat videre lucernã dei antequam extingueretur, Samuel autẽ dormiebat in templo domini, vbi erat arca dei. Et vocauit dominus Samuel. Qui reſpondens ait, Ecce ego. Et cucurrit ad Heli, & dixit, Ecce ego: vocaſti enim me. Qui dixit, Non vocaui: reuertere, & dormi. Et abiit, & dormiuit. ¶Et adiecit dominus rurſum vocare Samuelem. Conſurgenſque Samuel B
abiit ad Heli, & dixit, Ecce ego: quia vocaſti me. Qui reſpondit, Non vocaui te fili mi: reuertere & dormi. Porro Samuel necdum ſciebat dominum, nec reuelatus fuerat ei ſermo domini. ¶Et adiecit dominus, & vocauit adhuc Samuelem tertio. Qui conſurgens abiit ad Heli, & ait, Ecce ego: quia vocaſti me. Intellexit ergo Heli quia dominus vocaret puerũ: & ait ad Samuelem, Vade, & dormi: & ſi deinceps vocauerit te, dices, Loquere domine, quia audit ſeruus tuus. Abiit ergo Samuel, & dormiuit in loco ſuo. ¶Et venit dominus, & ſtetit: & vocauit ſicut vocauerat ſecundo, Samuel Samuel. Et ait
Samuel, Loquere, quia audit ſeruus tuus. Et dixit dominus ad Samuelem, Ec- C
ce ego facio verbũ in Iſrael, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius. In die illa ſuſcitabo aduerſum Heli, omnia quæ locutus ſum ſuper domum eius: incipiam & complebo. Prædixi enim ei quòd iudicaturus eſſem domum eius in æternum, propter iniquitatem, eò quòd nouerat indigne agere filios ſuos, & non corripuerit e- prohibuerit
os. Idcirco iuraui domui Heli, quòd nõ expietur iniquitas domus eius victimis & muneribus vſque in æternum. ¶Dormiuit autem Samuel vſque mane aperuitque oſtia domus domini. Et Samuel timebat indicare viſionem Heli. Vocauit ergo Heli Samuelem, & dixit,
Samuel fili mi? Qui reſpondẽs ait, Pręſto ſum. Et interrogauit eum, Quis eſt D
ſermo qui dictus eſt ad te? oro te ne celaueris me. hæc faciat tibi deus, & hęc addat, ſi abſconderis à me ſermonem ex omnibus verbis quæ dicta ſunt tibi. Indicauit itaque ei Samuel vniuerſos ſermones, & non abſcondit ab eo. Et ille reſpõdit, Dominus eſt: quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat. ¶Creuit autem Samuel, & dominus erat cum eo, & non cecidit ex omnibus verbis eius in terram. Et cognouit vniuerſus Iſrael à Dan, vſque Ber-ſabee, quòd fidelis Samuel propheta eſſet domini. ¶Et addidit dominus vt appareret in Silo: quoniam reuelatus fuerat domi-

nus Samueli in Silo, iuxta verbum do
mini. Et[a] euenit ſermo Samuelis vni-
uerſo Iſraeli.

[a] loqbatur Samuel

CAP. IIII.

Iſraelitæ cęduntur á philiſthæis. Arca capitur. Ophni & Phinees moriũtur. Moritur Heli, Naſcitur Ichabod.

A ET factum eſt in diebus illis, con
uenerunt Philiſthiim in pugnã,
egreſſus eſt nanque Iſrael obuiam
Philiſthiim in prælium, & caſtra
metatus eſt iuxta Lapidem adiutorii.
Porro philiſthiim venerunt in Aphec,
& inſtruxerunt aciem contra Iſrael.
Inito autem certamine, terga vertit Iſ
rael Philiſthæis: & cęſa ſunt in illo cer
tamine paſſim per agros, quaſi quatu-
or millia virorum. ¶Et reuerſus eſt po
pulus ad caſtra: dixeruntque maiores
natu de Iſrael, Quare percuſſit nos do
minus hodie coram Philiſthiim? Affe-
ramus ad nos de Silo arcã fœderis do
mini, & veniat in medium noſtri, vt
ſaluet nos de manu inimicorum no-
ſtrorum. Miſit ergo populus in Silo, &
tulerunt inde arcam fœderis domini
exercituum ſedentis ſuper cherubim:
erantque duo filii Heli cum arca fœde
B ris domini, Ophni & Phinees. Cumque
veniſſet arca fœderis domini ĩ caſtra,
vociferatus eſt omnis Iſrael clamore
grandi, & perſonuit terra. Et audierũt
Philiſthiim vocem clamoris, dixerũt-
que: Quænam eſt vox clamoris magni
in caſtris Hebræorum? Et cognouerunt
quòd arca domini veniſſet in caſtra.
Timueruntque Philiſthiim, dicentes, Ve
nit deus in caſtra. Et ingemuerũt dicẽ
tes, Væ nobis: non enim fuit tanta ex-
ultatio heri, & nudiuſtertius: væ no-
bis. Quis nos ſaluabit? de manu deorũ
[b] ſublimium iſtorũ? hi ſunt dii qui per
cuſſerunt AEgyptũ omni plaga in de-
ſerto. Confortamini, & eſtote viri, Phi
liſthiim: ne ſeruiatis Hebræis, ſicut &
illi ſeruierũt nobis: cõfortamini, & bel
late. Pugnauerunt ergo Philiſthiim, &
cæſus eſt Iſrael, & fugit vnuſquiſque ĩ
tabernaculũ ſuum: & facta eſt plaga ma
gna nimis: & ceciderunt de Iſrael tri-
ginta millia peditum. Et arca dei ca-
C pta eſt: duo quoque filii Heli mortui
ſunt, Ophni & Phinees. ¶Currens autẽ
vir de Beniamin ex acie venit in Silo
in die illa, ſciſſa veſte, & cõſperſus pul
uere caput. Cumque ille veniſſet, Heli
ſedebat ſuper ſellam contra viam ſpe
ctans. Erat autem cor eius pauens pro
arca dei. Vir autem ille poſtquam in-
greſſus eſt, nuntiauit vrbi: & vlulauit
omnis ciuitas. Et audiuit Heli ſonitum
clamoris, dixitque, Quis eſt hic ſoni-
tus tumultus huius? At ille feſtinauit,
& venit, & nuntiauit Heli. Heli autem
erat nonaginta & octo annorum, & o-
culi eius caligauerant, & videre non
poterat, & dixit ad Heli, Ego ſũ qui ve
ni de prælio, & ego qui de acie fugi ho
die, Cui ille ait, Quid actum eſt fili mi?
Reſpondens autem ille qui nuntiabat, D
Fugit, inquit, Iſrael cõtra Philiſthiim,
& ruina magna facta eſt in populo, in-
ſuper & duo filii tui mortui ſunt, Oph
ni & Phinees: & arca dei capta eſt. Cũ
que ille nominaſſet arcam dei, cecidit
de ſella retrorſum iuxta oſtium, & fra
ctis ceruicibus mortuus eſt. Senex enĩ
erat vir, & grandæuus: & ipſe iudica-
uit Iſrael quadraginta annis. ¶Nurus
autem eius vxor Phinees, pręgnans e-
rat, vicinaque partui: & audito nun-
tio quód capta eſſet arca dei, & mortu
us eſſet ſocer ſuus, & vir ſuus, incurua
uit ſe & peperit, irruerant enim in eã
dolores [c] ſubiti. In ipſo autem momen
to mortis eius, dixerunt ei quæ ſtabãt
circa eam, Ne timeas, quia filium pe-
periſti. Quæ non reſpondit eis, neque
animaduertit. Et vocauit puerum Icha
bod, dicens, Tranſlata eſt gloria de Iſ-
rael, quia capta eſt arca dei: & pro ſoce-
ro ſuo & pro viro ſuo, ait, Tranſlata eſt
gloria ab Iſrael, eò quod capta eſſet arca dei

[b] fortium

[c] ſui

CAP. V.

Arca iuxta Dagon collocata corruit Dagon. Philiſthæi percutiuntur mariſcis. Reiiciunt arcam.

A PHiliſthiim autem tulerunt arcam
dei, & aſportauerunt eam á Lapi
de adiutorii in Azotum. Tulerũt
que Philiſthiim arcam dei, & in
tulerunt eam in templum Dagon, &
ſtatuerunt eam iuxta Dagon. Cumque
ſurrexiſſent diluculo Azotii altera die
ecce Dagõ iacebat pronus in terra an
te arcam domini: & tulerunt Dagon,
& reſtituerunt eum in locum ſuum.

Rurſumque mane die altera conſurgē
tes,inuenerunt Dagon iacētem ſuper
faciem ſuam in terra coram arca do-
mini: caput autem Dagon, & duæ pal
mæ manuum eius abſciſſę erant ſuper
limen. porro Dagon ſolus truncus re-
māſerat in loco ſuo. Propter hanc cau
ſam non calcant ſacerdotes Dagon, &
omnes qui ingrediūtur templum ei9,
B ſuper limen Dagon in Azoto, vſque in
hodiernum diem. ¶Aggrauata eſt au-
tem manus domini ſuper Azotios, &
17. d demolitus eſt eos:‖& percuſſit in ſecre
iſcis tiori parte natium Azotum, & fines e-
fra ius. ► Et ebullierunt villæ & agri in
medio regionis illius, & nati ſunt mu
res, & facta eſt confuſio mortis ma-
gnæ in ciuitate. Videntes autem vi
ri Azotii huiuſcemodi plagam, dixe-
runt, Non maneat arca dei Iſrael a-
pud nos, quoniam dura eſt manus e-
ius ſuper nos, & ſuper Dagon deum
noſtrum. Et mittentes congregaue-
runt omnes ſatrapas Philiſthinorum
C ad ſe, & dixerunt, Quid faciemus de
arca dei Iſrael? Reſponderuntque Ge
thæi, Circunducatur arca dei Iſrael.
Et circunduxerunt arcam dei Iſrael.
Illis autem circunducentibus eam,
fiebat manus domini per ſingulas ci-
uitates interfectionis magnæ nimis:
& percutiebat viros vniuſcuiuſque vr
bis, à paruo vſque ad maiorem, &
a in =computreſcebant prominentes ex-
itæ tales eorum. ► Inieruntque Ge-
eis thæi conſilium, & fecerunt ſibi ſe-
ſcæ des pelliceas. ¶Miſerunt ergo arcam
læ- dei in Accaron. Cumque veniſſet ar-
s in ca dei in Accaron, exclamauerunt
us.) Accaronitæ, dicentes, Adduxerunt ad
D nos arcā dei Iſrael, vt interficiat nos
& populum noſtrum. Miſerunt itaque,
& congregauerūt omnes ſatrapas Phi
liſthinorum, qui dixerunt, Dimittite
arcam dei Iſrael, & reuertatur in lo-
cum ſuum, vt non interficiat nos cū
populo noſtro. Fiebat enim pauor
mortis in ſingulis vrbibus, & grauiſ-
ſima valde manus dei. viri quoque q
mortui non fuerant, percutiebantur in
ſecretiori parte natium: & aſcendebat
vlulatus vniuſcuiuſque ciuitatis in
cælum.

CAP. VI.

► Vaccæ reducunt arcam cum mu-
neribus. Bethſamitæ percutiuntur.

Fuit ergo arca domini in regione A
Philiſtinorum ſeptem menſibus.
Et vocauerunt Philiſthiim ſacerdo
tes & diuinos, dicentes, Quid faci
emus de arca domini? indicate nobis
quomodo remittamus eam in locum
ſuum. Qui dixerunt, Si remittitis arcā
dei Iſrael, nolite dimittere eam vacu-
am, ſed= quod debetis reddite ei pro =reſtitui-
peccato, & tunc curabimini: & ſcietis te ei ho-
quare non recedat manus eius à vo- ſtiam
bis. Qui dixerunt, Quid eſt quod pro
delicto reddere debeamus ei? Reſpon-
deruntque illi, Iuxta numerum prouin-
ciarum Philiſthinorum quinque anos
aureos facietis, & quinque mures au-
reos: quia plaga vna fuit omnibus vo-
bis, & ſatrapis veſtris. Facietiſque ſimi
litudines anorum veſtrorum, & ſimili
tudines murium qui demoliti ſunt ter
ram, & dabitis deo Iſrael gloriā: ſi for-
te releuet manum ſuam à vobis, & à
diis veſtris, & à terra veſtra. Quare ag B
grauatis corda veſtra‖ſicut aggrauauit Exo. 21. d
AEgyptus & Pharao cor ſuum? nonne
poſtquam percuſſus eſt, tūc dimiſit e-
os, & abierunt? Nunc ergo arripite &
facite plauſtrum nouum vnum: & du-
as vaccas=fœtas quibus non eſt impo- =lactātes,
ſitum iugum, iūgite in plauſtro, & re
cludite vitulos earum domi. Tolletiſ-
que arcam domini, & ponetis in plau
ſtro, & vaſa aurea quæ exoluiſtis ei pro
delicto, ponetis in capſellam ad latus
eius, & dimittite eam vt vadat. Et aſpi
cietis: & ſi quidem per viam finiū ſuo
rum aſcenderit contra Beth-ſames, ip
ſe fecit nobis hoc malum grande. ſin-
autē minime: ſciemus quia nequaquā
manus eius tetigit nos, ſed caſu acci-
dit. ¶Fecerunt ergo illi hoc modo: &
tollentes duas vaccas quæ lactabant
vitulos, iunxerunt ad plauſtrum, vitu
loſq; earum concluſerunt domi. Et po
ſuerūt arcā dei ſup plauſtrū, & capſel C
lā quæ habebat mures aureos & ſimili
tudinem anorū. Ibant autem in dire-
ctū vaccæ per viam quæ ducit Bet-ſa
mes, & itinere vno gradiebantur, per
gentes & mugientes: & non declina-
bant neq; ad dexterā neq; ad ſiniſtrā:
ſed & ſatrapæ philiſthiim ſequebātur,

vſque ad terminos Beth-ſames. Porrò Behtſamitæ metebãt triticum ĩ valle: & eleuantes oculos ſuos, viderũt arcam, & gauiſi ſunt cum vidiſſent. Et plauſtrum venit in agrum Ioſue Beth-ſamitæ, & ſtetit ibi. Erat autem ibi lapis magnus, & conciderunt ligna plauſtri, vaccaſque impoſuerunt ſuper ea holocauſtum domino. Leuitæ autẽ depoſuerũt arcam dei, & capſellam quæ erat iuxta eam in qua erant vaſa aurea, & poſuerunt ſuper lapidem gran-

D dem. Viri autem Beth-ſamitæ obtulerunt holocauſta, & immolauerunt victimas in die illa domino. Et quinque ſatrapæ Philiſthinorum viderunt, & reuerſi ſunt in Accaton in die illa. Hi ſunt autem ani aurei, quos reddiderũt Philiſthiim pro delicto, domino: Azotus vnum, Gaza vnũ: Aſcalon vnum, Geth vnũ, Accaron vnũ, & mures aureos ſecundum numerum vrbium Philiſthiim quinque prouinciarum, ab vrbe murata, vſque ad villam quæ erat abſque muro, & vſque ad Abel magnum ſuper quem poſuerunt arcam domini quæ erat vſque in die illa in agro Ioſue Beth-ſamitæ. ¶Percuſſit autẽ dominus de viris Beth-ſamitibus, eò ꝙ vidiſſent arcam domini: & percuſſit de populo ſeptuaginta viros, & quinquaginta millia plebis. Luxitque populus eò ꝙ dominus percuſſiſſet plebem plaga magna. Et dixerunt viri Beth-ſamitæ, Quis poterit ſtare in conſpectu domini dei ſancti huius? & ad quem aſcẽdet à nobis? Miſeruntq́ nuntios ad habitatores Cariath-iarim, dicentes, Reduxerunt Philiſthiim arcam domini, deſcendite, & reducite eam ad vos.

[lapidẽ] [quæ erãt in arca]

CAP. VII.

☞ Arca reducitur ad Abinadab. Orãs Samuel pro populo agnoſcente peccatum, exauditur. Corde ſoli deo ſeruiendum. Ieiunium. Philiſthæi percutiuntur à deo. Pax.

A VEnerunt ergo viri Cariath-iarĩ, & reduxerunt arcam domini, & intulerunt eam in domum Abinadab in Gabaa: Eleazarum autem filium eius ſanctificauerunt, vt cuſtodiret arcam domini. Et factum eſt, ex qua die manſit arca domini in Carath-iarim, multiplicati ſunt dies, erat quippe iam annus viceſimus: & requieuit omnis domus Iſrael poſt dominum. ¶Ait autem Samuel ad vniuerſam domum Iſrael, dicens, Si in toto corde veſtro reuertimini ad dominũ, auferte deos alienos de medio veſtri, Baalim & Aſtaroth: & præparate corda veſtra domino, || & ſeruite ei ſoli, & eruet vos de manu Philiſthiim. Abſtulerunt ergo filii Iſrael Baalim & Aſtaroth, & ſeruierunt domino ſoli. Dixit autem Samuel, Congregate vniuerſum Iſrael in Maſphath, vt orem pro vobis dominum. Et conuenerũt in Maſphath hauſeruntque aquam, & effuderunt in conſpectu domini, & ieiunauerunt in die illa, atque dixerunt ibi, Peccauim⁹ domino. Iudicauitq́ Samuel filios Iſrael in Maſphath. ¶Et audierũt Philiſthiim quòd congregati eſſent filii Iſrael in Maſphath, & aſcenderũt ſatrapæ Philiſthinorum ad Iſrael. Quod cũ audiſſent filii Iſrael, timuerunt à facie Philiſthinorum. Dixeruntque ad Samuelem, Ne ceſſes pro nobis clamare ad dominum deum noſtrũ, vt ſaluet nos

[luxit] [Deut. matt.] B

C de manu Philiſthinorum. Tulit autem Samuel agnum lactentem vnum, & obtulit illum holocauſtum integrum domino: & clamauit Samuel ad dominũ pro Iſrael, & exaudiuit eum dominus. ¶Factum eſt autem, cum Samuel offerret holocauſtum, Philiſthiim inire prælium contra Iſrael: intonuit autem dominus fragore magno in die illa ſuper Philiſthiim, & exterruit eos, & cæſi ſunt à filiis Iſrael. || Egreſſique filii Iſrael de Maſphath pſecuti ſunt Phiſthæos, & percuſſerunt eos vſque ad locũ qui erat ſubter Beth-char. ¶Tulit aũt Samuel lapidem vnum, & poſuit eum inter Maſphath & inter Sen: & vocauit nomen loci illius, Lapis adiutorii, Dixitque, Hucuſque auxiliatus eſt nobis dominus, Et humiliati ſunt Philiſthiim, nec appoſuerunt vltra vt venirent in terminos Iſrael: facta eſt itaque manus domini ſuper Philiſthæos, cunctis diebus Samuelis. Et redditæ ſunt vrbes quas tulerant Philiſthiim ab Iſrael, Iſraeli, ab Accaron vſque Geth, &

[cõtr] [Ecci. d.]

D terminos ſuos liberauit Iſrael de manu Philiſthinorum, eratque pax inter Iſrael & Amorrhæum. Iudicabat quo-

que Samuel Iſraelem cunctis diebus vi-
tæ ſuæ: & ibat per ſingulos annos cir-
cuiens Bethel & Galgala & Maſphath,
& iudicabat Iſraelē in ſupradictis locis.
Reuertebaturq; in Ramatha. ibi enim
erat domus eius, & ibi iudicabat Iſrae-
lem: ædificauit etiam ibi altare do-
mino.

CAP. VIII.

Filii Samuel iudices auari, Regem
petunt Iſraelitæ. Orantem Samuelem
docet eum ius regis.

A FActum eſt autem cum ſenuiſſet Sa-
muel, poſuit filios ſuos iudices ſu-
per Iſrael. Fuitq; nomen filii eius
primogeniti Ioel: & nomen ſecun-
di Abia, iudicum in Ber-ſabee. Et non
ambulauerūt filii illius in viis eius: ſed
declinauerunt poſt auaritiam, accepe-
runtq; munera, & peruerterunt iudi-
cium. ¶Congregati ergo vniuerſi ma-
iores natu Iſrael, venerunt ad Samuelē
in Ramatha. Dixeruntq; ei, Ecce tu ſe-
nuiſti, & filii tui non ambulant in viis
[e.9.b tuis. ||Conſtitue nobis regem, vt iudicet
:.act. nos, ſicut & vniuerſæ habent nationes.
Diſplicuitq; ſermo in oculis Samuelis,
eò quòd dixiſſent, Da nobis regem vt iu-
dicet nos. ¶Et orauit Samuel ad domi-
B num. Dixit autem dominus ad Samue-
lem, Audi vocem populi in omnibus
quæ loquuntur tibi. non enim te abie-
cerunt, ſed me, ne regnem ſuper eos.
Iuxta omnia opera ſua quæ fecerunt à
die qua eduxi eos de AEgypto vſq; ad
diem hanc: =ſicut) dereliquerunt me,
& ſeruierunt diis alienis, ſic faciunt e-
tiam tibi. Nunc ergo vocem eorū au-
di: veruntamen conteſtare eos, & præ-
dic eis ius regis qui regnaturus eſt ſu-
per eos. ¶Dixit itaque Samuel omnia
verba domini ad populum qui petierat
à ſe regem, & ait, Hoc erit ius regis qui
imperaturus eſt vobis. Filios veſtros tol-
let, & ponet in curribus ſuis, facietq; ſi-
bi equites & præcurſores quadrigarū
C ſuarū, & conſtituet ſibi tribunos & cen-
turiones, & aratores agrorum ſuorum,
& meſſores ſegetum, & fabros armorū
& curruum ſuorum. Filias quoque ve-
ſtras faciet ſibi vnguētarias & focarias
& panificas. Agros quoque veſtros, &
vineas, & oliueta optima tollet, & da-
bit ſeruis ſuis. Sed & ſegetes veſtras &
vinearum redditus addecimabit, vt
det eunuchis & famulis ſuis. Seruos e-
tiam veſtros, & ancillas, & iuuenes o-
ptimos, & aſinos auferet, & ponet in
opere ſuo. Greges quoque veſtros ad-
decimabit, voſque eritis ei ſerui. Et
clamabitis in die illa à facie regis ve-
ſtri quem elegiſtis vobis: & non exau-
diet vos dominus in die illa. Noluit
autem populus audire vocem Samue- D
lis, Sed dixerunt, Nequaquam. rex e-
nim erit ſuper nos, & erimus nos quo-
que ſicut omnes gentes: & iudicabit
nos rex noſter, & egredietur ante nos,
& pugnabit bella noſtra pro nobis. Et
audiuit Samuel omnia verba populi, &
locutus eſt ea in auribus domini. Dixit
autem dominus ad Samuelem, Audi vo
cem eorum, & conſtitue ſuper eos re-
gem. Et ait Samuel ad viros Iſrael, Va-
dat vnuſquiſq; in ciuitatem ſuam.

CAP. IX.

Sauli quærenti aſinas patris. Sa-
muel indicat inuenta: eumq; loco &
cibo honorat.

ET erat vir de Beniamin, nomine A
Cis, filius Abiel, filii Seror, filii Be-
chorath, filii Aphia, filii viri Ie-
mini, fortis robore. Et erat ei fi-
lius vocabulo Saul, electus & =bonus): & =pulcher:
non erat vir de filiis Iſrael =melior) illo. =pulchri-
ab humero & ſurſum eminebat ſuper or
omnem populum. Perierant autem aſi-
næ Cis patris Saul: & dixit Cis ad Saul
filium ſuum, Tolle tecum vnum de pu
eris, & conſurgens vade, & quære aſi-
nas. ¶Qui cum tranſiſſent per montem
Ephraim, & per terram Saliſa, & nō in-
ueniſſent: tranſierunt etiam per terram
Salim, & non erant: ſed & per terram
Iemini, & minime repererunt. Cū au-
tem veniſſent in terrā Suph, dixit Saul
ad puerum qui erat cum eo, Veni, &
reuertamur, ne forte dimiſerit pater
meus aſinas, & ſolicitus ſit pro nobis.
Qui ait ei, Ecce vir dei eſt in ciuitate
hac, vir =nobilis): omne quod loqui-
tur, ſine ambiguitate venit. nunc ergo =clarus:
eamus illuc, ſi forte indicet nobis de
via noſtra propter quam venimus.
Dixitque Saul ad puerum ſuum, Ecce
ibimus: quid feremus ad virum dei? pa-
nis deficit in =ſitarciis) noſtris, & =ſpor- =vaſis
tulam) non habemus, vt demus homi- =munus

ni dei,nec quicquam aliud. Rurſum
B puer reſpondit Sauli, Et ait, Ecce in-
uenta eſt in manu mea quarta pars ſta
teris argenti,demus homini dei,vt in-
dicet nobis viam noſtram. Olim in Iſ-
rael ſic loquebatur vnuſquiſque, vadēs
conſulere deūm, Venite, & eamus ad
videntem. Qui enim propheta dicitur
hodie,vocabatur olim videns. Et dixit
Saul ad puerum ſuum, Optimus ſer-
mo tuus.veni, eamus. ¶Et ierunt in ci
uitatem in qua erat vir dei. Cumque a-
ſcenderent cliuum ciuitatis, inuene-
runt puellas egredientes ad haurien-
dam aquam, & dixerunt eis, Num hic
eſt videns? Quæ reſpondentes, dixe-
runt illis, Hic eſt: ecce ante te, feſti-
na nunc, hodie enim venit in ciuita-
tem,quia ſacrificium eſt hodie populi
in excelſo. Ingredientes vrbem, ſtatim
inuenietis eum antequam aſcendat ex-
celſum ad veſcendum, neque enim cō
meſturus eſt populus donec ille veni-
at. quia ipſe benedicet hoſtiæ, & dein
*parati ceps comedent *qui vocati’ ſunt. Nunc
*hac hora ergo aſcendite, quia *hodie’ reperietis
eum. Et aſcenderunt in ciuitatem.
C Cumque illi ambularent in medio vr-
bis, apparuit Samuel egrediens obui-
Act.13.c. am eis vt aſcenderet in excelſum. ||Do
minus autem reuelauerat auriculam
Samuelis ante vnam diem quàm veni-
ret Saul, dicens, Hac ipſa hora, quæ
nunc eſt, cras mittam virum ad te de
terra Beniamin, & vnges eum ducem
ſuper populum meum Iſrael, & ſalua-
bit populum meum de manu Philiſthi
norum,quia reſpexi populum meum:
venit enim clamor eorum ad me. Cūq;
aſpexiſſet Samuel Saulem, dominus di-
xit ei, Ecce vir quem dixeram tibi, iſte
dominabitur populo meo. Acceſsit au
tem Saul ad Samuelem in medio por-
tæ,& ait,Indica,oro,mihi, vbi eſt do-
mus videntis? Et reſpondit Samuel Sau
li,dicens, Ego ſum videns. aſcende an
te me in excelſum, vt comedatis me-
cum hodie,& dimittam te mane: & o-
mnia quæ ſunt in corde tuo, indicabo
tibi.Et de aſinis quas nudiuſtertius per
didiſti,ne ſolicitus ſis,quia inuētæ ſūt.
Et cuius erunt optima quæque Iſrael?
nonne tibi,& omni domui patris tui?
Reſpondens autem Saul ait, Nunquid
non filius Iemini ego ſum de minima
tribu Iſrael, & cognatio mea *nouiſſi- *minor
ma’ inter omnes familias de tribu Ben-
iamin? quare ergo locutus es mihi ſer- D
monem iſtum? ¶Aſſumens itaque Sa-
muel Saulem & puerum eius, introdu-
xit eos in triclinium, & dedit eis lo-
cum in capite eorum qui fuerant inui
tati. erant enim quaſi triginta viri. Di-
xitq; Samuel coquo, Da partem quam
dedi tibi,& præcepi vt reponeres ſeor
ſum apud te. Leuauit autem coquus ar
mum,& poſuit ante Saul. Dixitque Sa
muel, Ecce quod remanſit, pone ante
te, & comede: quia *de induſtria’ ſerua *in iſ
tum eſt tibi, quando populum vocaui. tempu
Et comedit Saul cum Samuele in die il
la. ¶Et deſcenderunt de excelſo in op
pidum,& locutus eſt cum Saule in ſo-
lario. ¶Cumque mane ſurrexiſſent, &
iam dies luceſceret,vocauit Samuel Sau
lem in ſolario,dicens, Surge,& dimit-
tam te. Et ſurrexit Saul:egreſsique ſunt
ambo,ipſe videlicet & Samuel. Cumq;
deſcenderent in extrema parte ciuita
tis,Samuel dixit ad Saul, Dic puero vt
antecedat nos, & tranſeat: tu autem
ſubſiſte pauliſper, vt indicem tibi ver
bum dei.

CAP. X.

Saul vngitur in regem. Signa ſuæ vnctionis. Prophetat Saul. Samuel indicat peccatum populo, quod regem petierint. Signis oſtendit deus ſe elegiſſe Saulem. Viuat rex.

Tulit autem Samuel lenticulam A
olei, & effudit ſuper caput eius,
& deoſculatus eſt eū, & ait, ||Ec- Act.13
ce vnxit te dominus ſuper hære Oſee.
ditatem ſuam in principem,& libe-
rabis populum ſuum de manibus ini-
micorū eius,qui in circuitu eius ſunt.
Et hoc tibi ſignum, quia vnxit te do-
minus in principem. Cumque abieris
hodie à me,inuenies duos viros iuxta
ſepulchrum Rachel in finibus Benia-
min in *meridie, dicentq; tibi, Inuentę *Selſa
ſunt aſinæ,ad quas ieras perquirendas:
& intermiſsis pater tuus aſinis, ſolici-
tus eſt pro vobis,& dicit,Quid faciam
de filio meo? Cūq; abieris inde, & vl-
tra tranſieris, & veneris ad quercum
Thabor,inuenient te ibi tres viri aſcē-
dentes ad deum in Bethel, vnus por-

tans tres hœdos, & alius tres tortas pa-
nis, & alius portans lagenam vini. Cũq;
pace te ſalutauerint*, dabunt tibi duos pa-
nes, & accipies de manu eorum. Poſt
B hæc venies in collem dei, vbi eſt ſtatio
Philiſthinorum: & cum ingreſſus fue-
ris ibi vrbem, obuium habebis gregẽ

prophetarum deſcendentium de ex-
celſo, & ante eos pſalterium & tympa
num, & tibiam, & citharam, ipſóſque
prophetantes. Et ᵉinſiliet ʾ in te ſpiritus ᵉ reqeſcet
domini, & prophetabis cum eis, & mu
taberis in virum alium. Quando ergo
euenerint ſigna hęc omnia tibi, fac quę-

cunque inuenerit manus tua, quia do-
minus tecum eſt. Et deſcendes ante me
in Galgala: (ego quippe deſcendam ad
te) vt offeras oblationem, & immoles
victimas pacificas: ſeptem diebus expe
ctabis, donec veniam ad te, & oſtendã
tibi quid facias. ¶Itaq; cum auertiſſet
humerum ſuum vt abiret à Samuele,
immutauit ei deus cor aliud, & vene-
runt omnia ſigna hæc in die illa. ¶Ve-
neruntq; ad prædictum collem, & ec-
ce cuneus prophetarũ obuius ei: &
inſiluit ſuper eum ſpiritus domini, &
prophetauit in medio eorum. Videntes
autem omnes qui nouerant eum heri
& nudiuſtertius, quod eſſet cũ prophetis,
& prophetaret, dixerunt ad inuicem,
10,d ||Quęnam res accidit filio Cis? num &
Saul inter prophetas? Reſpondit ᵃalius
ii ex ad alterũ ʾ, dicens, & quis pater eorum?
Propterea verſum eſt in prouerbium,
NVM ET SAVL inter prophetas?
Ceſſauit autem prophetare, & venit ad
excelſum. ¶Dixitque patruus Saul ad

eũ, & ad puerũ eius, Quo abiſtis? Qui re
ſpõderũt, Quærere aſinas, quas cũ non
reperiſſemus, venimus ad Samuelẽ. Et
dixit ei patruus ſuus, Indica mihi quid
dixerit tibi Samuel. Et ait Saul ad pa-
truum ſuũ, Indicauit nobis quod inuentæ
eſſent aſinæ. De ſermone autẽ regni nõ
non indicauit ei quæ locutus fuerat ei
Samuel. ¶Et cõuocauit Samuel populũ
ad dñm in Maſphat, & ait ad filios Iſ-
rael, Hæc dicit dñs deus Iſrael, Ego edu
xi Iſrael de AEgypto, & erui vos de ma
nu AEgyptiorum, & de manu omnium
regũ q affligebãt vos. Vos autẽ hodie
proiecistis dñm deũ veſtrũ qui ſolus ᵃſal- ᵃſeruat
uauit ʾ vos de vniuerſis malis & tribula
tionibus veſtris: & dixiſtis, Nequaquã,
ſed regẽ cõſtitue ſuper nos. Nũc ergo D
ſtate corã domino per tribus veſtras,
& per familias. Et applicuit Samuel om
nes tribus Iſrael, & cecidit ſors ſup tri-
bum Beniamin. Et applicuit tribum
Beniamin & cognationes eius, & ceci-
dit ſors ſuper cognationem Metri, &

peruenit vſque ad Saul filiū Cis. Quæ-
ſierunt ergo eum, & non eſt inuentus.
Et conſuluerunt poſt hæc dominum
*aliquis vtrumnam venturus eſſet*illuc. Re-
ᵃabſcōdit ſponditq́ dominus, Ecceᵃabſconditus
ſe iter va eſt domi. Cucurrerunt itaque, & tule
ſa. runt eum inde: ſtetitq́ in medio popu
li, & altior fuit vniuerſo populo ab hu
mero & ſurſum. Et ait Samuel ad om-
nem populum, Certe videtis quem ele
git dominus, quoniam non ſit ſimilis il
li in omni populo. Et clamauit omnis
Supr. 8. c. populus, & ait, ‖Viuat rex. Locutus eſt
autem Samuel ad populum legem re-
gni, & ſcripſit in libro, & repoſuit co-
ram domino: & dimiſit Samuel omnē
populum ſingulos in domum ſuam. ſed
& Saul abiit in domū ſuam in Gabaa:
& abiit cum eo pars exercitus, quorū
tetigerat deus corda. Filii vero Belial
dixerūt, Num ſaluare nos poterit iſte?
Et deſpexerunt eum, & non attulerunt
ei munera: ille vero diſsimulabat ſe au
dire.

CAP. XI.

Ammonitæ obſidentes Iabes Ga-
laad, percutiuntur à Saule ſpiritu dei
accenſo. Timor dei. Vindictam prohi-
bet Saul. Innouatio regni eius.

A ET aſcendit Naas Ammonites, &
pugnare cœpit aduerſum Iabes
Galaad. Dixeruntq́ omnes viri Ia
bes ad Naas, Habeto nos fœdera-
tos, & ſeruiemus tibi. Et reſpondit ad
eos Naas Ammonites, In hoc feriam
vobiſcum fœdus, vt eruam omniū ve-
ſtrum oculos dextros, ponamq́ vos op
probrium in vniuerſo Iſrael. Et dixe-
runt ad eum ſeniores Iabes, Concede
nobis ſeptem dies, vt mittamus nun-
tios ad vniuerſos terminos Iſrael: & ſi
non fuerit qui defendat nos, egredie-
mur ad te. ¶Venerunt ergo nuntii in
Gabaa Saulis: & locuti ſunt verba hæc
B audiēte populo: & leuauit omnis popu
lus vocem ſuam, & fleuit. Et ecce Saul
veniebat, ſequēs boues de agro, & ait,
Quid habet populus, q̄ plorat? Et nar-
rauerunt ei verba virorū Iabes. Et inſi-
liuit ſpiritus domini in Saul, cum au-
diſſet verba hæc, & iratus eſt furor e-
ius nimis. Et aſſumens vtrūq́ bouem,
concidit in fruſta, miſitq́ in omnes ter
minos Iſrael, per manum nuntiorum,
dicens, Quicūq́ non exierit, & ſecutus
fuerat Saul & Samuel, ſic fiet bobus e-
ius. Inuaſit ergo timor domini popu-
lum, & egreſsi ſunt quaſi vir vnus. Et
recenſuit eos in Bezec: fueruntq́ filio-
rum Iſrael trecenta millia: virorum au
tem Iuda triginta millia. Et dixerunt
nuntiis qui venerant, Sic dicetis viris
qui ſunt in Iabes Galad, Cras erit vo- C
bis ſalus, cum incaluerit ſol. ¶Venerūt
ergo nuntii, & annuntiauerunt viris Ia
bes: qui lætati ſunt. Et dixerunt, Mane
exibimus ad vos: & facietis nobis om-
ne quod placuerit vobis. ¶Et factum
eſt, cum dies craſtinus veniſſet, con-
ſtituit Saul populum in tres partes:
& ingreſſus eſt media caſtra in vigilia
matutina, & percuſsit ᵃAmmon vſque ᵃacc
dum incaleſceret dies, reliqui autē di- ui ca
ſperſi ſunt, ita vt nō relinquerentur in
eis duo pariter. ¶‖Et ait populus ad Sa Sup.
muelē, Quis eſt iſte q̄ dixit, Saul num D.
regnabit ſup nos? Date viros & inter-
ficiemus eos. Et ait Saul, Non occide-
tur quiſquam in die hac, quia hodie fe
cit dominus ſalutem in Iſrael. ¶Dixit
autem Samuel ad populum, Venite, &
eamus in Galgala: & innouemus ibi re-
gnum. Et perrexit omnis populus in
Galgala, & fecerunt ibi regem Saul co-
ram domino in Galgala, & immolaue-
runt ibi victimas pacificas coram do-
mino. Et lætatus eſt ibi Saul, & cuncti
viri Iſrael nimis.

CAP. XII.

Samuel iudex innocens, etiam po-
puli teſtimonio. Arguit populum in-
gratitudinis, q̄ regem petierint. Deus
miraculo cogit dura corda fateri pec-
catum. Pœnitenti & fidenti parcit de-
us propter promiſsiones. Seruien-
dum deo.

DIxit autem Samuel ad vniuer- A
ſum Iſrael, Ecce audiui vocem
veſtram iuxta omnia quæ locuti
eſtis ad me, & conſtitui ſuper
vos regem. Et nunc rex graditur ante
vos: ego autem ſenui, & incanui, porrò
filii mei vobiſcum ſunt. itaq́ couerſa-
tus coram vobis ab adoleſcentia mea
vſque ad hanc diem, ecce præſto ſum.
‖Loquimini de me coram domino, & Eccl
corā Chriſto eius, vtrum bouem cuiuſ- d.
quā tulerim, aut aſinum, ſi ᵃquempiam ᵃcui

aui calumniatus ſum? ſi oppreſſi aliquem, ſi
ōa) de manu cuiuſquam munus accepi: & "contemnam illud hodie", reſtituamq́ue vobis. Et dixerūt, Non es calumniatus nos, neq́ue oppreſſiſti, neq́ue tuliſti de manu alicuius quippiā, Dixitq́ue ad eos, Teſtis eſt dominus aduerſum vos, & teſtis Chriſtus eius in die hac, quia non inueneritis in manu mea quippiam. Et dixerunt, Teſtis. ¶Et ait Samuel ad populum, Dominus qui fecit Moyſen & Aaron, & eduxit patres noſtros de terra AEgypti. Nunc ergo ſtate, vt iudicio
B contendam aduerſum vos coram domino de omnibus miſericordiis domini, quas fecit vobiſcum, & cum patri-
5.a. bus veſtris: ||quomodo Iacob ingreſſus eſt AEgyptum & clamauerunt patres veſtri ad dominum: & miſit dominus Moyſen & Aaron, & eduxit patres veſtros de AEgypto, & collocauit eos in
4.a. loco hoc. ||Qui obliti ſunt domini dei ſui, & tradidit eos in manus Siſarę magiſtri militiæ Haſor, & in manu Philiſthinorū, & in manu regis Moab, & pugnauerunt aduerſum eos. Poſtea autem clamauerunt ad dominum, & dixerūt, Peccauimus, quia dereliquimus dominum, & ſeruiuimus Baalim & Aſtaroth nunc ergo erue nos de manu inimicorum noſtrorū, & ſeruiemus tibi. Et miſit dominus Ierobaal & Badan & Iephte & Sumuel, & eruit vos de manu inimicorum veſtrorum per circuitum, & habitaſtis cōfidenter. Videntes autem
C quòd Naas rex filiorum Ammon veniſſet aduerſum vos, dixiſtis mihi, Nequaquam, ſed rex imperabit nobis: cū dn̄s deus veſter regnaret in vobis. Nunc ergo preſto eſt rex veſter, quē elegiſtis & petiſtis: ecce dedit vobis dominus regē. Si timueritis dn̄m, & ſeruieritis ei & audieritis vocem eius, & non exaſperaueritis os domini: eritis & vos, & rex qui imperat vobis ſequentes dominum deum veſtrum. ſi autem non audieritis vocem domini, ſed exaſperaueritis ſermones eius, erit manus domini ſuper vos, & ſuper patres veſtros. Sed & nunc ſtate, & videte rem iſtam grandem, quam facturus eſt dominus in conſpectu veſtro. Numquid non meſſis tritici eſt hodie? inuocabo dominū,
ua & dabit "voces", & pluuias: & ſcietis & videbitis quia grande malum feceritis vobis in conſpectu domini, petentes ſuper vos regē. Et clamauit Samuel ad dominum, & dedit dominus voces, & pluuias in illa die. Et timuit omnis po- D
pulus nimis dominum & Samuelem. Et dixit vniuerſus populus ad Samuelem, Oro pro ſeruis tuis ad dominum deū tuū, vt nō moriamur. addidimus enim vniuerſis peccatis noſtris malum, vt peteremus nobis regem. ¶Dixit autem Samuel ad populū, Nolite timere, vos feciſtis vniuerſum malum hoc, veruntamen nolite recedere à tergo domini ſed ſeruite domino in omni corde veſtro. Et nolite declinare poſt vana, quæ non proderunt vobis, neque eruēt vos, quia vana ſunt. Et non derelinquet dominus populum ſuum, propter nomen ſuum magnum: quia "iurauit dominus" "placuit facere vos ſibi populum. Abſit autem à coram domino me hoc peccatum in domino, vt ceſſem orare pro vobis, & docebo vos viā bonam & rectam. Igitur timete dominum, & ſeruite ei in veritate, ex toto corde veſtro. vidiſtis enim magnifica, quæ in vobis geſſerit. Quòd ſi perſeueraueritis in malitia: & vos & rex veſter pariter peribitis.

CAP. XIII.

Percutiūtur Philiſthęi à Saule. Saul inobediens præcepto dei, abiicitur ab ipſo. Philiſthęi aſcēdūt cōtra Iſraelitas.

Filius ||vnius anni erat Saul cum regnare cœpiſſet, duobus autem annis regnauit ſuper Iſrael. Et elegit ſibi Saul tria millia de Iſrael: & erant cum Saul duo millia in Machmes, & in monte Bethel: mille autem cum Ionatha in Gabaa Beniamin, porrò cęterum populum remiſit vnumquenque in tabernacula ſua. Et percuſſit Ionathas ſtationem Philiſthinorū, quæ erat in Gabaa, Quod cum audiſſent Philiſthiim, Saul cecinit buccina in omni terra, dicens, Audiant Hebręi. Et vniuerſus Iſrael audiuit huiuſcemodi famā. Percuſſit Saul ſtationem Philiſthinorū: & "erexit ſe Iſrael aduerſus Philiſthiim". "abominabilis
Clamauit ergo populus poſt Saul in Galgala. ¶Et Philiſthiim congregati ſunt fuit Iſrael ad præliandum contra Iſrael, triginta Philimillia curruum, & ſex millia equitum, "ſthæis, & reliquum vulgus, ſicut arena quæ

A Infr.15.d.

eſt in litore maris plurima. Et aſcenden-
tes caſtrametati ſunt in Machmas ad
B orientem Beth-auen. Quod cum vidiſ-
ſent viri Iſrael ſe in arcto poſitos (affli-
ctus enim erat populus) abſconderunt
ᵃ munitionibus,
ſe in ſpeluncis, & in ᵃabditis, in petris
quoque & in antris, & in ciſternis. He-
bræi autem tranſierunt Iordanẽ in ter-
ram Gad & Galaad. Cumq́ adhuc eſſet
Saul in Galgala, vniuerſus populus per-
territus eſt, qui ſequebatur eum. Et ex-
pectauit ſeptem diebus iuxta placitum
Samuelis, & non venit Samuel in Gal-
gala, dilapſuſq́ eſt populus ab eo. ¶ Ait
ergo Saul, Afferte mihi holocauſtum, &
pacifica. Et obtulit holocauſtum. Cum-
que compleſſet offerens holocauſtum,
ecce Samuel veniebat: & egreſſus eſt
Saul obuiam ei, vt ſalutaret eum. Locu-
tuſq́ eſt ad eum Samuel, Quid feciſti?
Reſpõdit Saul, Quia vidi ꝙ populus di-
laberetur à me, & tu nõ veneras iuxta
ᵇ conſtitutos
ᵇplacitos dies: porrò Philiſthiim con-
gregati fuerant in Machmas: dixi, Nũc
deſcendent Hhiliſthiim ad me in Gal-
ᵇ ſum precatus.
gala, & faciem domini non ᵇplacaui.
Neceſſitate cõpulſus, obtuli holocau-
C ſtum domino. Dixitq́ Samuel ad Saul,
Stulte egiſti, nec cuſtodiſti mãdata do-
mini dei tui, quæ præcepit tibi. Quod
ſi nõ feciſſes, iam nunc præparaſſet do-
minus regnũ tuum ſuper Iſrael in ſem-
piternum, ſed nequaquam regnũ tuum
ᵇ ſtabit,
ᵇvltrà conſurget. Quęſiuit dominus ſi-
bi virum iuxta cor ſuum: & pręcepit ei
dominus vt eſſet dux ſuper populum
ſuum, eò quòd nõ ſeruaueris quæ prę-
cepit dominus. Surrexit autẽ Samuel,
& aſcendit de Galgalis in Gabaa Ben-
iamin, ►Et reliqui populi aſcenderunt
poſt Saul obuiam populo, qui expugna-
bant eos veniẽtes de Galgala in Gabaa,
in colle Beniamin◄ Et recenſuit Saul po-
pulum, qui inuenti fuerant cũ eo, quaſi
ſexcentos viros: Et Saul, & Ionathas fi-
lius eius, populuſq́ qui inuentus fuerat
cum eis, erat in Gabaa Beniamin: por-
rò Philiſthiim cõſederant in Machmas.
Et egreſſi ſunt ad prælandum de ca-
ſtris Philiſthinorum tres cunei. vnus
D cuneus pergebat cõtra viam Ephraim
ad terram Saul. porrò alius ingredieba-
tur per viam Bethoron, tertius autem
verterat ſe ad iter termini imminentis
valli Seboim contra deſertum. Porrò fa-
ber ferrarius non inueniebatur in om-
ni terra Iſrael, cauerant enim Philiſt-
hiim ne forte facerent Hebręi gladium
aut lanceam. Deſcendebat ergo omnis
Iſrael ad Philiſthiim, vt exacueret vnuſ-
quiſq́ vomerem ſuum, & ligonẽ & ſe-
curim, & ſarculum. Retuſę itaque erant
acies vomerum, & ligonum, & triden-
tum, & ſecurium, vſq́ ad ſtimulũ cor-
rigendum. Cumq́ veniſſet dies prælii,
non eſt inuentus enſis & lancea in ma-
nu totius populi qui erat cum Saule &
Ionatha, excepto Saule & Ionatha filio
eius. Egreſſa eſt autẽ ſtatio Philiſthiim,
vt tranſcenderet in Machmas.

CAP. XIIII.

Ionathas fiducia in deum, armige-
ro comite profligat Philiſthæos. Victo-
ria eſt dei. Signo certus fit Ionathas de
victoria. Ionathas occidendus à patre, A
ob deguſtatum mel, liberaturà populo.

ET accidit in quadam die vt dice-
ret Ionathas filius Saul ad adoleſ-
centem armigerum ſuum, Veni,
& tranſeamus ad ſtationem Phi-
liſthinorum, quæ eſt trãs locum illum.
Patri autem ſuo hoc ipſum non indi-
cauit: Porrò Saul morabatur in extrema
parte Gabaa ſub malo granato, quę erat ᵃMag
in ᵃagro Gabaa: & erat populus cum
eo quaſi ſexcentorũ virorũ. Et Achias Sup.
filius Achitob fratris Ichabod filii Phi-
nees, ‖ qui ortus fuerat ex Heli ſacerdo-
te domini in Silo, portabat ephod. Sed ᵃꝙ
& populus ignorabat ᵃquo iiſſet Iona-
thas. Erant autẽ inter aſcenſus, per quos
nitebatur Ionathas tranſire ad ſtationẽ
Philiſthinorum, eminentes petrę ex v-
traq́ parte, & quaſi in modum dẽtium
ſcopuli hinc inde prerupti, nomen vni
Boſes, & nomen altari Sene: vnus ſco-
pulus prominens ad aquilonem ex ad-
uerſo Machmas, & alter ad meridiem
contra Gabaa. Dixit autem Ionathas ad
adoleſcentem armigerum ſuum, Veni,
tranſeamus ad ſtationem incircunci-
ſorum horum, ſi forte faciat dominus B
pro nobis: quia non eſt domino diffici-
le ſaluare vel in multis, vel in paucis.
Dixitq́ ei armiger ſuus, Fac omnia quę
placent animo tuo: perge quò cupis, &
ero tecũ vbicunq́ volueris: Et ait Iona-

thas, Ecce nos tranſimus ad viros iſtos. Cumq́ apparuerimus eis, ſi taliter locuti fuerint ad nos, Manete, donec veniamus ad vos: ſtemus in loco noſtro, nec aſcendamus ad vos. ſi autem dixerint, Aſcendite ad nos: aſcendamus, quia tradidit eos dominus in manibus noſtris, & hoc erit nobis ſignum. ¶Apparuit igitur vterq́ ſtationi Philiſthinorum: dixeruntq́ Philiſthiim, En Hebræi egrediuntur de cauernis, in quibus abſconditi fuerant. Et locuti ſunt viri de ſtatione ad Ionathan, & ad armigerū ſuū, dixeruntq́, Aſcendite ad nos, & oſtendemus vobis rem. Et ait Ionathas ad armigerum ſuū, Aſcendamus, ſequere me: tradidit enim dominus eos in manus Iſrael. Aſcendit autē Ionathas manibus & pedibus reptās, & armiger eius poſt eum. Itaq́ cum vidiſſent faciem Ionathæ, alii cadebant ante Ionathan, alios
C armiger eius interficiebat ſequēs eum. Et facta eſt plaga prima, qua percuſſit Ionathas & armiger eius, quaſi viginti virorum in media parte iugeris, quam par boum in die arare conſueuit. Et factum eſt miraculū in caſtris per agros: ſed & omnis populus ſtationis eorum, qui ierant ad prædādum, obſtupuit, & cōturbata eſt terra, & accidit quaſi miraculum à deo. Et reſpexerunt ſpeculatores Saul, qui erāt in Gabaa Beniamin, & ecce multitudo proſtrata, & huc illucq́ diffugiēs. ¶Et ait Saul populo qui erat cum eo, Requirite, & videte quis abierit ex nobis. Cumq́ requiſiſſent, repertum eſt non adeſſe Ionathan, & armigerū eius. Et ait Saul ad Achiam, Applica arcam dei. Erat enim ibi arca dei in die illa cum filiis Iſrael. Cumq́ loqueretur Saul ad ſacerdotem, tumultus magnus exortus eſt in caſtris Philiſthinorum: creſcebatq́ paulatim, & clarius reſonabat. Et ait Saul ad ſacerdotē, Contrahe manum tuam. ᵃConclamauitᵇ ergo Saul & omnis populus qui erat cum eo, & venerūt vſq́ ad locū certaminis: & ecce verſus fuerat gladius vniuſcuiuſq́ ad proximum ſuum & cędes magna nimis. Sed & Hebræi qui fuerant
D cum Philiſthiim heri & nudiuſtertius, aſcenderantq́ cum eis in caſtris, reuerſi ſunt vt eſſent cum iſrael qui erant cū Saul & Ionatha. Omnes quoque Iſraelitę qui ſe abſcōderant in mōte Ephraim audientes quòd fugiſſent Philiſthæi, ſociauerunt ſe cum ſuis in prælio. Et ſaluauit dominus deus iſrael in die illa: pugna autem peruenit vſque ad Bethauen. Et viri Iſrael ᵃſociati ſunt ſibiᵇ in die illa. adiurauit autem Saul populū dicens, Maledictus vir qui comederit panem vſque ad veſperum, donec vlciſcar de inimicis meis. Et non manducauit vniuerſus populus panem: omnéque terræ vulgus venit in ſaltū, in quo erat mel ſuper faciem agri. Ingreſſus eſt itaque populus ſaltum, & apparuit fluens mel, nulluſq́ applicuit manum ad os ſuum. timebat enim populus iuramentum. Porrò Ionathas non audierat cum adiuraret pater eius populum extenditque ſummitatem virgæ, quam habebat in manu, & intinxit in fauum mellis: & conuertit manum ſuam ad os ſuū, ᵃ& illuminati ſunt oculi eiusᵇ. Reſpondenſque vnus de populo, ait, Iureiurando conſtrinxit pater tuus populum, dicens, Maledictus vir qui comederit panem hodie, defecerat autem populus. Dixitque Ionathas, Turbauit pater meus terram: vidiſtis ipſi quia illuminati ſunt oculi mei, eò quòd guſtauerim paululum de melle iſto: quanto magis ſi comediſſet populus de præda inimicorum ſuorum, quam reperit? nónne maior plaga facta fuiſſet in Philiſthiim? Percuſſerunt ergo in die illa Philiſthæos à Machmis vſq́ in Aialon. ¶‖Defatigatus eſt autē populus nimis. & verſus ad prædam tulit oues, & boues, & vitulos, & mactauerunt in terra, comeditq́ populus cum ſanguine. Nuntiauerunt autē Sauli dicentes quòd populus peccaſſet domino, comedens cū ſanguine. Qui ait, pręuaricati eſtis: voluite ad me iam nunc ſaxum grande. Et dixit Saul, Diſpergimini in vulgus, & dicite eis vt adducat ad me vnuſquiſque bouem ſuum & arietem, & occidite ſuper iſtud, & veſcimini, & non peccabitis domino comedentes cū ſanguine. Adduxit itaque omnis populus vnuſquiſque bouem in manu ſua vſque ad noctem, & occiderunt ibi. AEdificauit autem Saul altare domino: tuncque primum cœpit ædificare altare domino. ¶Et dixit Saul, Irruamus ſuper

ᵃ afflicti erant
ᵃ i. cōfortatus eſt & hilarior apparuit.ᵇ
E
Deu. 12.

Philiſthęos nocte, & vaſtemus eos vſq;
dum illuceſcat mane, nec relinquamus
F ex eis virum: Dixitque populus, Omne
quod bonũ videtur in oculis tuis, fac.
¶Et ait ſacerdos, Accedamus huc ad
deum. Et conſuluit Saul dominũ, Num
perſequar Philiſthiim? ſi trades eos in
manus Iſrael? Et nõ reſpondit ei in die
illa. Dixitque Saul, Applicate huc vni-
uerſos ⸗angulos⸣ populi: & ſcitote, & vi-
dete per quem acciderit peccatũ hoc
hodie. Viuit dominus ſaluator Iſrael,
quia ſi per Ionathan filium meum fa-
ctum eſt, abſq; retractatione morietur.
Ad quod nullus contradixit ei de omni
populo. Et ait ad vniuerſum Iſrael, Se-
paramini vos in partem vnam, & ego
cum Ionatha filio meo ero in parte al-
tera. Reſpõditq; populus ad Saul, Quod
bonum videtur in oculis tuis, fac. Et di-
xit Saul ad dominũ deum Iſrael, ► Do-
mine deus da iudicium, quid eſt quòd
non reſponderis ſeruo tuo hodie. Si in
me aut in Ionatha filio meo eſt iniqui-
tas hæc, da oſtenſionem: aut ſi hęc ini-
quitas eſt in populo tuo⸣, da ⸗ſanctita-
tẽ⸣. Et deprehenſus eſt Ionathas & Saul,
populus autem exiuit. Et ait Saul, Mitti-
te ſortem inter me, & inter Ionathan
filium meũ. Et captus eſt Ionathas. Di-
xit autem Saul ad Ionathan, Indica mi-
G hi quid feceris. Et indicauit ei Iona-
thas, & ait, Guſtans guſtaui in ſummi-
tate virgæ, quæ erat in manu mea, pau
lulũ mellis, & ecce ego morior? Et ait
Saul, Hæc faciat mihi deus, & hæc ad-
dat, quia morte morieris Ionatha. Di-
xitq; populꝰ ad Saul, Ergône Ionathas
morietur, qui fecit ſalutem hanc magnã
in Iſrael? hoc nefas eſt: viuit dominus,
ſi ceciderit capillus de capite eius in
terrã, quia cũ deo operatus eſt hodie.
Liberauit ergo populus Ionathan, vt
moreretur. Receſſitq; Saul, nec perſe-
cutus eſt Philiſtiim: Porrò Philiſthiim
abierunt in loca ſua. ¶Et Saul cõfirma-
to regno ſuper Iſrael, pugnabat per cir
cuitũ aduerſum omnes inimicos eius,
cõtra Moab, & filios Ammon, & Edom,
& reges Soba, & Philiſthęos: & quocũ-
que ſe verterat, ſuperabat. Congrega-
toque exercitu percuſſit Amalec, & e-
ruit Iſrael de manu vaſtatorum eius.
¶Fuerunt autem filii Saul, Ionathas, &

⸗ .i. maiores

⸗ perfectionem (vel, manifeſtationes.)

ieſſui, & Melchi-ſua: & nomina dua-
rum filiarum eius, nomen primogenitę
Merob, & nomẽ minoris Michol. Et no
men vxoris Saul, Achinoam filia Achi-
maas: & nomen principis militiæ eius
Abner, filius Ner, patruelis Saul. Por-
rò Cis fuerat pater Saul, & Ner pater
Abner, filius Abiel. Erat autem bellum
potẽs aduerſum Philiſthæos omnibus
diebus Saul. Nam quemcunque viderat
Saul virum fortem, & ⸗aptum ad præ-
lium⸣, ſociabat eum ſibi.

CAP. XV.

☞ Iuſſus Saul occidere Amalecitas ad
internecionem vſque, prædam & Agag
reſeruat. Arguitur inobedientiæ à Sa-
muele. Abiicitur à deo. Confitetur pec
catum. Deum nunquam pœnitet. Agag
occiditur. Samuel luget Saulem.

A

ET dixit Samuel ad Saul, Me miſit
dominus, vt vngerem te in regẽ
ſuper populum eius Iſrael: nunc
ergo audi vocem domini. Hæc di
cit dominus exercituũ, ⸗Recẽſui quæ-
cunque⸣ fecit Amalec Iſraeli, ‖ quomo-
do reſtitit ei in via cum aſcenderet de
AEgypto. Nunc ergo vade, & percute
Amalec, & demolire vniuerſa eius: non
parcas ei, ► & non concupiſcas ex re-
bus ipſius aliquid⸣: ſed interfice à vi-
ro vſq; ad mulierem, & paruulum atq;
lactentem, bouem & ouem, camelum
& aſinum. ⸗Pręcepit itaque Saul popu-
lo⸣, & recenſuit eos ⸗quaſi agnos⸣: du-
centa millia peditum, & decem millia
virorum Iuda. Cumque veniſſet Saul
vſq; ad ciuitatem Amalec, tetendit in-
ſidias in torrente. Dixitq; Saul Cinæo,
Abite, recedite, atq; diſcedite ab Ama-
lec: ne forte ⸗inuoluam⸣ te cum eo. tu
enim feciſti miſericordiam cum omni-
bus filiis Iſrael, cum aſcenderẽt de AE-
gypto. Et receſſit Cinæus de medio A-
malec. ¶Percuſſitq; Saul Amalec ab He
uila, donec venias ad Sur, quæ eſt è re-
gione AEgypti. Et apprehendit Agag
regem Amalec viuum: omne autẽ vul-
gus interfecit in ore gladii. Et peper-
cit Saul & populus, Agag, & optimis
gregibus ouium & armentorum, & ⸗ve
ſtibus⸣, & arietibus, & vniuerſis quæ
pulchra erant, nec voluerunt diſper-
dere ea. quicquid vero vile fuit & re-

probum,hoc demoliti ſunt. ¶Factū eſt
autem verbum domini ad Samuel, di-
cens, Pœnitet me quod conſtituerim
ſaul regem:quia dereliquit me, & ver-
ba mea opere non impleuit.Contriſta-
tuſq; eſt Samuel,& clamauit ad domi-
C num tota nocte. ¶Cumque de nocte
ſurrexiſſet Samuel,vt iret ad Saul ma-
ne,nuntiatum eſt Samueli, eò quod ve
niſſet Saul in Carmelum, & erexiſſet ſi
bi fornicem triumphalem , & reuerſus
tranſiſſet:deſcendiſſetque in Galgala.
Venit ergo Samuel ad Saul, - & Saul
offerebat holocauſtum domino de
initiis prædarum quę attulerat ex Ama
lec,Et cum veniſſet Samuel ad Saul,di
xit ei Saul,Benedictus tu à domino,im
D pleui verbum domini. Dixitque Sa-
muel,Et quæ eſt hæc vox gregum quæ
reſonat in auribus meis, & armentorū
quam ego audio?Et ait Saul,De Amalec
adduxerunt ea: pepercit enim populus
melioribus ouibus & armentis vt im-
molarentur domino deo tuo , reliqua
vero occidimus , Ait autem Samuel ad
Saul,Sine me,& indicabo tibi quæ lo-
cutus ſit dominus ad me nocte.Dixit-
que ei,Loquere.Et ait Samuel, ||Nonne
cum paruulus eſſes in oculis tuis , ca-
put in tribubus Iſrael factus es?vnxitq;
te dominus in regē ſuper Iſrael, & mi-
ſit te dominus in viam,& ait, Vade,&
interfice peccatores Amalec, & pugna
bis contra eos vſque ad internecionē
eorum.Quare ergo non audiſti vocem
domini:ſed verſus ad prædam es, & fe
ciſti malū in oculis domini?Et ait Saul
ad Samuelem , Imò audiui vocem do-
mini,& ambulaui in via per quam mi-
ſit me dominus,& adduxi Agag regem
Amalec,& Amalec interfeci.Tulit au-
tē de præda populus oues & boues pri
mitias eorū quæ cæſa ſunt,vt immolet
domino deo tuo in Galgalis. Et ait Sa-
muel,Nunquid vult dominus holocau
ſta & victimas , & non potius vt obe-
diatur voci domini?MELIOR EST
ENIM OBEDIENTIA QVAM
VICTIMAE: & auſcultare,magis q̄
offerre adipē arietū : qm̄ quaſi pecca-
tū ariolandi eſt,repugnare:& quaſi ſce
lus idololatriæ,nolle acquieſcere. Pro
eo ergo quod abieciſti ſermonem do-
mini,abiecit te ne ſis rex. Dixitq; Saul
ad Samuelem,Peccaui,quia præuarica
tus ſum ſermonē domini & verba tua, F
timens populū,& obediens voci eorū
Sed nūc porta quæſo peccatum meū, vt, parce
& reuertere mecū vt adorem dominū obſecro
Et ait Samuel ad Saul,Non reuertar te peccato
cum,quia proieciſti ſermonem domi- meo,
ni,&proiecit te dominus ne ſis rex ſu-
per Iſrael . Et conuerſus eſt Samuel vt
abiret:ille autem apprehendit ſummi-
tatē pallii eius , q̄ & ſciſſa eſt.Et ait ad
eum Samuel , Scidit dominus regnum
Iſrael à te hodie, & tradidit illud pro
ximo tuo meliori te , Porro triumphator in Iſrael non parcet, & pœni- fortitudo
tudine non flectetur:neque enim ho- mentietur,
mo eſt vt agat pœnitentiam.At ille ait,
Peccaui:ſed nunc honora me coram ſe
nioribus populi mei,& coram Iſrael,&
reuertere mecum , vt adorem dominū
deum tuū.¶Reuerſus ergo Samuel ſecu G
tus eſt Saulem:& adorauit Saul domi-
num. Dixitq; Samuel, Adducite ad me
Agag regē Amalec. Et oblatus eſt ei A-
gag pinguiſſimus.Et dixit Agag,Sicci- delicatiſſimus.
ne ſeparat amara mors?Et ait Samuel,Si
cut fecit abſq; liberis mulieres gladi9
tuus, ſic abſque liberis erit inter mulie
res mater tua. Et in fruſta concidit eū
Samuel coram domino in Galgalis.
¶Abiit autem Samuel in Ramatha,Saul
vero aſcendit in domum ſuam in Ga-
baa* .Et nō vidit Samuel vltra Saul vſ *Saulis
que ad diem mortis ſuæ : veruntamen
lugebat Samuel Saulem,quoniam do-
minum pœnitebat quod conſtituiſſet
regem Saul ſuper Iſrael.

CAP. XVI.

Vngitur Dauid in regem à Samue-
le timido.Corda intuetur deus.Spirit9
ſanctus in Dauide,Spiritu malo corre-
ptus Saul, qui pſallente Dauide, rece-
dit ab eo.

DIxitque dominus ad Samuelem, A
Vſquequo tu luges Saul,cum ego
proiecerim eum ne regnet ſuper
Iſrael?imple cornu tuum oleo,&
veni,vt mittam te ad Iſai Beth-lehemi
tem:prouidi enim in filiis eius mihi re
gem.Et ait Samuel, Quomodo vadā?au
diet enim Saul,& interficiet me. Et ait
dominus , Vitulum de armento tolles
in manu tua,& dices , Ad immolandū
domino veni.Et vocabis Iſai ad victi-

mam, & ego oſtendam tibi quid facias:
& vnges quencũque monſtrauero tibi.
¶Fecit ergo Samuel ſicut locutus eſt ei
dominus. Venitq́ in Beth-lehẽ, & ad-
mirati ſunt ſeniores ciuitatis, occurren
tes ei, dixerũtq́, Pacificúſne eſt ingreſ-
ſus tuus? Et ait, Pacificus: ad immolan-
dum domino veni, ſanctificamini, & ve
nite mecum vt immolem. Sanctificauit
ergo Iſai & filios eius, & vocauit eos ad
B ſacrificium. Cumque ingreſſi eſſent, vi
*Certe dit Eliab & ait, *Nũ coram domino eſt
chriſtus eius? Et dixit dominus ad Sa-
muelem, Ne reſpicias vultum eius, ne
que altitudinem ſtaturæ eius: quoniam
abieci eum, nec iuxta intuitũ hominis
ego iudico. homo enim videt ea quæ
parent, dominus autem intuetur cor.
Et vocauit Iſai Abinadab, & adduxit
eum coram Samuele. Qui dixit, Nec
hunc elegit dominus: adduxit autẽ Iſai
Samma. de quo ait, Etiam hunc non ele
git dominus. Adduxit itaque Iſai ſeptẽ
filios ſuos corã Samuele: & ait Samuel
ad Iſai, Non elegit dominus ex iſtis. Di
xitq́ Samuel ad Iſai, Nunquid iam com
pleti ſunt filii? Qui reſpondit, Adhuc re
liquus eſt paruulus, & paſcit oues. Et
C ait Samuel ad Iſai, Mitte, & adduc eum
nec enim diſcumbemus prius, quã huc
ille veniat. Miſit ergo, & adduxit eum.
Erat autẽ rufus, & pulcher aſpectu, de-
coraque facie, & ait dominus, Surge, &
vnge eum, ipſe eſt enim. Tulit ergo Sa-
muel cornu olei, & vnxit eum in me-
*V. mãſit dio fratrum eius: & *directus eſt ſpiritꝰ
domini à die illa in Dauid, & deinceps
ſurgenſque Samuel abiit in Ramatha.
¶Spiritus autẽ domini receſſit a Saul,
& exagitabat eum ſpiritus nequam à
domino. Dixeruntq́ ſerui Saul ad eum,
Ecce ſpiritus domini malus exagitat te
Iubeat dominus noſter, & ſerui tui qui
corã te ſunt, quærent hominẽ ſcientem
pſallere cithara: vt quando arripuerit
te ſpiritus domini malus, pſallat manu
*bene ſit ſua, & *leuius feras. Et ait Saul ad ſer-
tibi uos ſuos. Prouidete ergo mihi aliquem
bene pſallentem, & adducite eum ad
me. Et reſpondens vnus de pueris, ait,
D Ecce vidi filium Iſai Beth-lehemitem
ſcientem pſallere, & fortiſſimum robo-
re, & virum bellicoſum, & prudentem
in verbis, & virum pulchrum: & domi
nus eſt cum eo. Miſit ergo Saul nuntios
ad Iſai, dicens, Mitte ad me Dauid filiũ
tuum, qui eſt in paſcuis. ¶Tulit ergo
Iſai aſinum *plenum panibus, & lagenã *fe
vini, & hœdum de capris vnum, & mi pa
ſit per manum Dauid filii ſui Sauli. Et
venit Dauid ad Saul, & ſtetit corã eo:
at ille dilexit eum nimis, & factus eſt
eius armiger. Miſitq́ Saul ad Iſai dicẽs,
Stet Dauid in conſpectu meo: inuenit
enim gratiã in oculis meis. Igitur quan
docunque ſpiritus domini arripiebat
Saul. Dauid tollebat citharam, & percu
tiebat manu ſua, & refocillabatur Saul,
& leuius habebat. recedebat enim ab
eo ſpiritus malus.

CAP. XVII

Goliath occiditur à Dauide fidẽte
in dei potentia. Occiduntur Philiſthæi.

Congregantes autem Philiſthiim
agmina ſua in prælium, conuene A
runt in Socho Iudæ: & caſtrame
tati ſunt inter Socho & Azeca in
finibus Dommim. Porro Saul & filii Iſ-
rael congregati venerunt in vallẽ *Te-
rebinthi, & direxerunt aciem ad pu-
gnandum contra Philiſthiim. Et Phili- el
ſthiim ſtabant ſuper mõtẽ ex parte hac ci
& Iſrael ſtabat ſupra mõtẽ ex altera p-
te: valliſque erat inter eos. ¶Et egreſſus
eſt vir *ſpurius de caſtris Philiſtinorum *il
nomine Goliath, de Geth, altitudinis ac
ſex cubitorũ & palmi: & caſſis ærea ſu
per caput eius: & lorica ſquamata in-
duebatur. porro pondus loricæ eius,
quinque millia ſiclorum æris erat. & o-
creas æreas habebat in cruribus. & cly
peus æreus tegebat humeros eius. ha-
ſtile autem haſtæ eius erat quaſi liciato
rium texentium. ipſum autem ferrum
haſtæ eius ſexcentos ſiclos habebat fer
ri: & armiger eius antecedebat eum.
Stanſque clamabat aduerſum phalan-
gas Iſrael, & dicebat eis, Quare veni-
ſtis parati ad prælium? nunquid ego
non ſum Philiſthæus, & vos ſerui Saul?
Eligite ex vobis virum, & deſcendat
ad ſingulare certamen. ſi quiuerit pu-
gnare mecum, & percuſſerit me, eri-
mus vobis ſerui: ſi autem ego præua-
luero, & percuſſero eum, vos ſerui eri B
tis, & ſeruietis nobis. Et aiebat Phili-

ſthæus, Ego exprobraui agminibus Iſ-
rael hodie, Date mihi virum, & ineat
mecum ſingulare certamen. Audiens
autem Saul, & omnes Iſraelitæ ſermo-
nes Philiſthæi huiuſcemodi, ſtupebant
& metuebant nimis. ¶ Dauid autem e-
a rat filius viri Ephratæi, -de quo ſupra
dictum eſt, de Beth-lehem Iuda, cui
nomen erat Iſai, qui habebat octo filios
& erat vir in diebus Saul ſenex, & grã
dæuus inter viros. Abierunt autem tres
filii eius maiores poſt Saul in prælium
& nomina trium filiorum eius qui per
rexerunt ad bellum, Eliab primogeni-
tus, & ſecundus, Abinadab, tertius quo
que Samma. Dauid autẽ erat minimus.
Tribus ergo maioribus ſecutis Saulem,
abiit Dauid, & reuerſus eſt à Saul, vt
paſceret gregem patris ſui in Beth-le-
hem. Procedebat vero Philiſthæus ma
ne, & veſpere, & ſtabat quadragita die
bus. Dixit autem Iſai ad Dauid filium
ſuum, Accipe fratribus tuis ephi polen
tæ, & decem panes iſtos, & curre in ca
ſtra ad fratres tuos, & decem formel-
ma las caſei, has deferes ad tribunum: &
fratres tuos viſitabis, ſi recte agant &
cũ quib9 ordinati ſunt diſce. Saul aũt
& illi, & omnes filii Iſrael, in valle Te-
rebinthi pugnabant aduerſum Phili-
ſthiim. Surrexit itaque Dauid mane, &
commendauit gregẽ cuſtodi: & onuſtus
abiit, ſicut præceperat ei Iſai. Et venit
ad locum Magala, & ad exercitum qui
egreſſus ad pugnam vociferatus erat in
certamine. Direxerat enim aciẽ Iſrael, C
ſed & Philiſthiim ex aduerſo fuerant
præparati. ¶ Derelinquens ergo Dauid
vaſa, quæ attulerat ſub manu cuſtodis
ad ſarcinas, cucurrit ad locum certa-
minis, & interrogabat ſi omnia recte a-
gerentur erga fratres ſuos. Cumque a- =ſtans inter duas acies
dhuc ille loqueretur eis, apparuit vir il
le =ſpurius aſcendens, Goliath nomine
Philiſthæus, de Geth, de caſtris Phili-
ſthinorum: & loquente eo hæc eadem
verba, audiuit Dauid. Omnes autem
Iſraelitæ, cum vidiſſent virum, fuge-
rũt à facie eius, timentes eum valde. Et
dixit vnus quiſpiam de Iſrael, Num vi-
diſtis virum hunc qui aſcendit? ad ex-
probrandum enim Iſrael, aſcendit. Vi-
rum ergo qui percuſſerit eũ ditabit rex
diuitiis magnis, & filiam ſuam dabit ei
& domum patris eius faciet abſq; tri-
buto in Iſrael. Et ait Dauid ad viros
qui ſtabant ſecum, dicens, Quid dabi-
tur viro qui percuſſerit Philiſthæũ hũc
& tulerit opprobrium de Iſrael? quis
eſt enim hic Philiſthæus incircunciſus
qui exprobrauit aciẽ dei viuẽtis? Refe-
rebat autẽ ei populus ſermonẽ, dicens
Hæc dabuntur viro qui percuſſerit D
eũ. Quod cum audiſſet Eliab frater ei9

maior loquente eo cum aliis, iratus eſt
contra Dauid, & ait, quare veniſti, &
& quare dereliquiſti pauculas oues il-
las in deſerto? ego noui ſuperbiam tuã,
& nequitiam cordis tui: quia vt vide-
res prælium, deſcendiſti. Et dixit Da-
*.i. cauſa uid, Quid feci? nunquid non *verbum⁾
eſt? Et declinauit paululum ab eo ad
alium: dixitque eundem ſermonem.
Et reſpondit ei populus verbum ſicut
prius. Audita ſunt autem verba quæ lo
cutus eſt Dauid, & annuntiata in con-
ſpectu Saul. ¶Ad quem cum fuiſſet ad-
ductus, locutus eſt ei, non concidat
*ꝓptereũ cor cuiuſquam *in eo⁾: ego ſeruus tuus
vadã & pugnabo aduerſus Philiſthæũ.
Et ait Saul ad Dauid, Non vales reſiſte
re Philiſthæo iſti, nec pugnare aduer-
ſus eum: quia puer es, hic autem vir
Ec. 47. a. bellator eſt ab adoleſcentia ſua. ||Dixit-
que Dauid ad Saul, Paſcebat ſeruus
tuus patris ſui gregem, & veniebat leo
vel vrſus, & tollebat arietem de medio
gregis: & perſequebar eos, & percutie-
bam, eruebamque de ore eorum. & illi
conſurgebant aduerſum me, & appre-
hendebam mentum eorum, & ſuffoca-
bam, interficiebamq; eos. Nam & leo-
nẽ & vrſum interfeci ego ſeruus tuus:
F erit igitur & Philiſthæus hic incircun
ciſus, quaſi vnus ex eis. Nunc vadam
& auferam opprobrium populi quo-
niam quis eſt iſte Philiſthæus incircun
ciſus? quia auſus eſt maledicere exer-
citui dei viuentis. Et ait Dauid, Domi-
nus qui eripuit me de manu leonis, &
de manu vrſi, ipſe me liberabit de ma
nu Philiſthæi huius. Dixit autem Saul
*Dauidẽ ad Dauid, Vade, & dominus tecum ſit.
¶Et induit Saul *Dauid⁾ veſtimẽtis ſuis,
& impoſuit galeam æream ſuper caput
eius, & veſtiuit eum lorica. Accinctus
ergo Dauid gladio eius ſuper veſtem
ſuam, cœpit tentare ſi armatus poſſet
incedere: non enim habebat conſuetu-
dinem. Dixitque Dauid ad Saul, Non
poſſum ſic incedere, quia non vſum ha
beo. Et depoſuit ea, & tulit baculum
ſuum quem ſemper habebat in mani-
bus: & elegit ſibi quinque limpidiſſi-
mos lapides de torrente, & miſit eos in
peram paſtoralem quam habebat ſecũ,
& fundam manu tulit: & proceſſit ad-
uerſum Philiſthæum. Ibat autem Phi-
liſtæus incedens, & appropinquãs ad-
uerſum Dauid, & armiger eius ante e-
um. ¶Cumque inſpexiſſet Philiſthæus,
& vidiſſet Dauid, deſpexit eum. Erat
autem adoleſcens rufus, & pulcher aſ-
pectu. Et dixit Philiſthæus ad Dauid,
Nunquid ego canis ſum, quod tu venis
ad me cum baculo? Et maledixit Phili-
ſthæus Dauid in diis ſuis: dixitque ad
Dauid, Veni ad me, & dabo carnes tuas F
volatilibus cæli, & beſtiis terræ. Dixit
autem Dauid ad Philiſthæum, Tu ve-
nis ad me cum gladio, & haſta, & cly-
peo: ego autem venio ad te in nomine
domini exercituum dei agminum Iſ-
rael, quibus exprobraſti *hodie, &⁾ da- *.D
bit te dominus in manu mea, & percu
tiam te, & auferam caput tuum à te: &
dabo cadauera caſtrorum Philiſthiim
hodie volatilibus cæli, & beſtiis terræ:
vt ſciat omnis terra quis eſt deus *in Iſ *Iſra
rael⁾. Et nouerit vniuerſa eccleſia hæc
q̃a nõ in gladio nec in haſta ſaluat do
minus: ipſius enim eſt bellum, & tra-
det vos in manus noſtras. ¶Cum ergo
ſurrexiſſet Philiſthæus, & veniret, &
appropinquaret contra Dauid, feſtina
uit Dauid, & cucurrit ad pugnam ex
aduerſo Philiſthæi. Et miſit manũ ſuam
in peram, tulitque vnum lapidem, &
funda iecit, & percuſſit Philiſtæum in
fronte: & infixus eſt lapis in fronte e-
ius, & cecidit in faciem ſuam ſuper ter
ram. ||Præualuitque Dauid aduerſum 1.M
Philiſthæum in funda & lapide, per- pſ.
cuſſumque Philiſthęum interfecit. Cũ-
que gladium non haberet in manu Da
uid, cucurrit, & ſtetit ſuper Philiſthęũ
& tulit gladium eius, & eduxit eum de
vagina ſua: & interfecit eum, *præci-
ditque caput eius. ¶Videntes autem G
Philiſthiim quod mortuus eſſet fortiſſi
mus eorum, fugerunt. Et conſurgentes
viri Iſrael & Iuda vociferati ſunt, &
perſecuti ſunt Philiſthæos vſque dum
venirent in vallem, & vſque ad portas
Accaron: cecideruntque vulnerati de
Philiſthiim in via ſaraim, & vſque ad
Geth, & vſque ad Accaron. Et reuerten
tes filii Iſrael poſtquam perſecuti fue-
rant Philiſthæos, inuaſerunt caſtra eo-
rum. ¶Aſſumens autem Dauid caput
Philiſthæi, attulit illud in Ieruſalem:
arma vero eius poſuit in tabernaculo

ſuo. Eo autem tempore quo viderat Saul Dauid egredientem contra Philiſthæum, ait ad Abner principem militiæ, De qua ſtirpe deſcendit hic adoleſcens, Abner? Dixitque Abner, Viuit anima tua, rex, ſi noui. Et ait rex, Interroga tu, cuius filius ſit iſte puer. Cumque regreſſus eſſet Dauid, percuſſo Philiſthæo, tulit eũ Abner, & introduxit corã Saule, caput Philiſthæi habentem in manu ſua. Et ait ad eum Saul, De qua progenie es ô adoleſcens? Dixit Dauid, Filius ſerui tui Iſai Bethlehemitæ ego ſum.

CAP. XVIII

Fœdus Dauidis cum Ionatha. Dauidem præfectum militiæ ſuæ nititur Saul occidere, correptus à ſpiritu malo. Promiſſa Merob Dauidi, alteri traditur. Michol filiam Saul accipit Dauid in vxorem, datis centum præputiis Philiſthinorum.

A ET factum eſt: cum compleſſet loqui ad Saul, anima Ionathæ conglutinata eſt animæ Dauid, & dilexit eum Ionathas quaſi animã ſuam. Tulitque eũ Saul in die illa, & nõ conceſſit ei vt reuerteretur in domũ patris ſui. Inierunt autem Dauid & Ionathas fœdus: diligebat enim eum quaſi animam ſuam. Nam expoliauit ſe Ionathas tunica qua erat indutus, & dedit eam Dauid, & reliqua veſtimenta ſua vſque ad gladium & arcum ſuum, & vſque ad baltheum. ¶Egrediebatur quoque Dauid ad omnia quæcunque miſiſſet eum Saul, & prudenter ſe agebat: poſuitque eũ Saul ſuper viros belli, & acceptus erat in oculis vniuerſi

B populi, maximeq; in conſpectu famulorũ Saul. ¶Porro cũ reuerteret̃ pcuſſo Philiſthæo Dauid, egreſſæ ſunt mulieres de vniuerſis vrbib9 Iſrael, cãtãtes choroſque ducentes in occurſum Saul regis, in tympanis lætitiæ & in ſiſtris. Et præcinebant mulieres ludentes, atque dicẽtes, Percuſſit Saul mille, & Dauid decem millia. Iratus eſt autem Saul nimis, & diſplicuit ĩ oculis eius ſermo iſte: dixitq;, Dederunt Dauid decẽ millia, & mihi mille dederunt: quid ei ſupereſt, niſi ſolum regnum? Non rectis ergo oc'lis Saul aſpiciebat Dauid à die illa & deinceps. ¶Poſt diem autem

C alteram, inuaſit ſpiritus dei malus Saul, & prophetabat in medio domus ſuæ: Dauid autem pſallebat manu ſua, ſicut per ſingulos dies. Tenebatque Saul lanceam, & miſit eam, putans quòd configere poſſet Dauid cum pariete: & declinauit Dauid à facie eius ſecundo. Et timuit Saul *Dauid: eò quòd dominus eſſet cum eo, & à ſe receſſiſſet. Amouit ergo eum Saul à ſe, & fecit eum tribunum ſuper mille viros: & egrediebatur, & ingrediebatur in conſpectu populi. In omnibus quoque viis ſuis Dauid prudenter agebat, & dominus erat cum eo. Vidit itaque Saul quòd prudens eſſet nimis,

*à facie

D & cœpit cauere eum. Omnis autem Iſrael & Iuda diligebat Dauid: ipſe autem egrediebatur & ingrediebatur ante eos. ¶Dixitque Saul ad Dauid, Ecce filia mea maior Merob, ipſam dabo tibi vxorem: tantummodo eſto vir fortis, & præliare bella domini. Saul autem reputabat, dicens, Non ſit manus mea in eum, ſed ſit ſuper eum manus Philiſthinorum. Ait autem Dauid ad Saul, Quis ego ſum, aut quæ eſt vita mea, aut cognatio patris mei in Iſrael, vt fiam gener regis? Factum eſt

E autem tempus cum deberet dari Merob filia Saul * Dauid, data eſt Hadrieli Molathitæ vxor. ¶Dilexit autem Michol filia Saul altera, Dauid. Et nuntiatum eſt Saul, & placuit ei. Dixitque Saul, Dabo eam illi, vt fiat ei in ſcandalum, & ſit ſuper eum manus Philiſthinorum. Dixitque Saul ad Dauid. In duabus rebus gener meus eris hodie. Et mandauit Saul ſeruis ſuis, Loquimini ad Dauid clam me, dicentes, Ecce places regi, & omnes ſerui eius diligunt te. Nunc ergo eſto gener regis. Et locuti ſunt ſerui Saul in

*ipſi

F auribus Dauid omnia verba hæc: & ait Dauid, Num Parum videtur vobis generum eſſe regis? ego autem ſum vir pauper & tenuis. Et renuntiauerunt ſerui Saul, dicentes, Huiuſcemodi verba locutus eſt Dauid. Dixit autem Saul, Sic loquimini ad Dauid, Non habet rex ſponſalia neceſſe, niſi tantum centum preputia Philiſthinorum, vt fiat vltio de inimicis regis.

*dotem

Porro Saul cogitabat tradere Dauid in manus Philiſthinorum. Cumque renũtiaſſent ſerui eius Dauid verba quæ dixerat Saul, placuit ſermo in oculis dauid vt fieret gener regis. ¶Et poſt paucos dies ſurgens Dauid, abiit cum viris^q ſub eo erant, & percuſſit ex Phi-
G liſthiim ducentos viros: & attulit eorum præputia, & annumerauit ea regi, vt eſſet gener eius. Dedit itaque Saul ei Michol filiam ſuam vxorem. Et vidit Saul & intellexit quòd dominus eſſet cum Dauid, Michol autem filia Saul diligebat eum. Et Saul magis cœpit timere Dauid: factuſq; eſt Saul inimicus Dauid, cunctis diebus. Et egreſſi ſunt principes Philiſthinorum. à principio autem egreſſionis eorum, ⁼prudentius ſe gerebat Dauid, quàm omnes ſerui Saul, & celebre factum eſt nomen eius nimis.

⁼vt, proſpere magis

CAP. XIX.

S aul iubet occidi Dauidem: quem ſeruat Ionathas & Michol, per feneſtrã demittens, Saul cum miniſtris perſequentibus Dauidem, prophetat cum prophetis.

A Locutus eſt autem Saul ad Ionathan filium ſuũ, & ad omnes ſeruos ſuos, vt occiderent Dauid. Porro Ionathas filius Saul, diligebat Dauid valde. Et indicauit Ionathas Dauid, dicens, Quærit Saul pater meus occidere te: quapropter obſerua te q̃ſo mane, & manebis clam, & abſconderis. Ego autem egrediens, ſtabo iuxta patrem meum in agro, vbicunq; fueris: & ego loquar de te ad patrem meum, & quodcunque videro, nuntiabo tibi. ¶Locutus eſt ergo Ionathas de Dauid bona, ad Saul patrem ſuum: dixitque ad eum, Ne peccet rex in ſeruum Dauid, quia non peccauit tibi, & opera eius bona ſunt tibi valde. Et ⁼poſuit animam ſuam in manu ſua: & percuſſit Philiſthæum, & fecit dominus ſalutem magnam vniuerſo Iſraeli. vidiſti, & lætatus es. quare ergo peccas in ſanguine innoxio, interficiens Dauid,
B qui eſt abſque culpa? Quod cum audiſſet Saul, placatus voce Ionathæ, iurauit, Viuit dominus quia non occidetur. Vocauit itaque Ionathas Dauid, &

⁼.i. obiecit ſe periculis:

indicauit ei omnia verba hæc: & introduxit Ionathas Dauid ad Saul, & fuit ante eũ, ſicut erat heri & nudiuſtertius. ¶Motum eſt autem rurſum bellũ: & egreſſus Dauid, pugnauit aduerſum Philiſthiim: percuſſitq; eos plaga magna, & fugerunt à facie eius. ¶Et factus eſt ſpiritus domini malus in Saul: ſedebat autem in domo ſua, & tenebat lanceam, porro Dauid pſallebat manu ſua. Niſuſque eſt Saul configere Dauid lancea in pariete: & declinauit Dauid à facie Saul: lancea autem caſſo vulnere perlata eſt in parietem, & Dauid fugit, & ſaluatus eſt nocte illa. ¶Miſit ergo Saul ſatellites ſuos in domum Dauid, vt cuſtodirent eum, & interficeretur mane. Quod cum annuntiaſſet *Dauid Michol vxor ſua, dicens, Niſi ſaluaueris te nocte hac, cras morieris: depoſuit eum per feneſtram, porro ille abiit & aufugit, atque ſaluatus eſt. Tulit aũt Michol ſtatuam, & poſuit eã ſuper lectum, & pellem piloſam caprarũ poſuit ad caput eius, & operuit eam veſtimentis. Miſit autem Saul apparitores qui raperent Dauid: & reſponſum eſt quòd ægrotaret. Rurſum miſit Saul nuntios vt viderent Dauid, dicens, Afferte eũ ad me in lecto, vt occidatur. Cumque veniſſent nuntii, inuentũ eſt ſimulachrum ſuper lectũ, & pelles caprarum ad caput eius. Dixitque Saul ad Michol, Quare ſic illuſiſti mihi, & dimiſiſti inimicum meum, vt fugeret? Et reſpondit Michol ad Saul, Quia ipſe locutus eſt mihi, Dimitte me, alioquin interficiam te. ¶Dauid autem fugiẽs, ſaluatus eſt. & venit ad Samuel in Ramatha, & nuntiauit ei omnia quæ fecerat ſibi Saul: & abierunt ipſe & Samuel, & morati ſunt in Naioth. ¶Nuntiatum eſt autem Sauli à dicentibus, D
Ecce Dauid in Naioth in Ramatha. Miſit ergo Saul lictores, vt raperent Dauid: qui cum vidiſſent cuneum ꝓphetarum vaticinantium, & Samuelẽ ſtantem ⁼ſuper eos, factus eſt etiam ſpiritus domini in illis, & prophetare cœperũt etiam ipſi. Quod cum nũtiatum eſſet Sauli, miſit & alios nuntios: prophetauerunt autem & illi. Et rurſum miſit Saul tertios nuntios: qui & ipſi prophetauerunt. Abiit etiam ipſe in Ra-

Pſ *i C ⁼g te

matha, & venit vſque ad ciſternā magnam quæ eſt in Socho, & interrogauit, & dixit, In quo loco ſunt Samuel & Dauid? Dictumque eſt ei, Ecce in Naioth ſunt in Ramatha. Et abiit in Naioth in Ramatha, & factus eſt etiam ſuper eum ſpiritus domini, & ambulabat ingrediens, & prophetabat vſquedum veniret in Naioth in Ramatha. Et expoliauit etiam ſe veſtimentis ſuis, & prophetauit cum cæteris coram Samuele, & =cecinit) nudus toto die illa & nocte. Vnde & exiuit prouerbium, ||Num & Saul inter prophetas?

CAP. XX.

❧ Dauid in anguſtiis conqueritur cū Ionatha. Dauidem è manu patris liberat Ionathas, miſſis ad eum tribus ſagittis.

A Fvgit autē Dauid de Naioth q̄ eſt in Ramatha, veniensque locutus eſt coram Ionatha, Quid feci? quę eſt iniquitas mea, & quod peccatum meum in patrem tuum, quia quærit animam meam? Qui dixit ei, Abſit, non morieris: neque enim faciet pater meus quicquam grande vel paruum, niſi prius indicauerit mihi: "hunc ergo celauit à me pater meus ſermonem tā tummodo? nequaquam erit iſtud). Et iurauit rurſum Dauidi: & ille ait, Scit ꝑfecto pater tuus quia inueni gratiam ī oculis tuis, & dices, Neſciat hoc Ionathas, ne forte triſtetur. Quinimo viuit dominꝰ, & viuit anima tua, =quia vno tantum (vt ita dicā) gradu, ego morſque diuidimur). Et ait Ionathas ad Dauid, Quodcunque dixerit mihi anima tua faciam tibi. Dixit autem Dauid ad Ionathan, Ecce calendæ ſunt craſtino, & ego ex more ſedere ſoleo iuxta regem ad veſcendum: dimitte ergo me vt abſcondar in agro vſque ad veſperam diei tertiæ. Si reſpiciens requiſierit me pater tuus, reſpondebis ei,
B Rogauit me Dauid, vt iret celeriter in Beth-lehem ciuitatem ſuam: quia victimæ ſolennes ibi ſunt vniuerſis contribulibus ſuis. Si dixerit, Bene: pax erit ſeruo tuo. ſi autem fuerit iratus, ſcito quia completa eſt malitia eius. Fac ergo miſericordiam in ſeruum tuum: quia fœdus domini me famulum tuū tecum inire feciſti, ſi autem eſt iniquitas aliqua in me, tu me interfice, & ad patrem tuum ne introducas me. Et ait Ionathas, Abſit hoc à te: ▸ neque enim fieri poteſt), vt ſi certe cognouero completam eſſe patris mei malitiam contra te, non annuntiem tibi. Reſponditque Dauid ad Ionathan, Quis renuntiabit mihi, ſiquid forte reſponderit tibi pater tuus dure? Et ait Ionathas ad Dauid, Veni, & egrediamur foras in agrum. Cumque exiſſent ambo in agrum, ait Ionathas ad C
Dauid: Domine deus Iſrael, ſi inueſtigauero ſententiam patris mei craſtino vel perendie: & aliqd boni fuerit ſuper Dauid, & non ſtatim miſero ad te, & notum tibi fecero, hæc faciat dominus Ionathæ, & hæc augeat. Si autem perſeuerauerit patris mei malitia aduerſum te, reuelabo aurem tuā, & dimittam te, vt vadas in pace, & ſit dominus tecum, ſicut fuit cum patre meo. Et ſi vixero, facies mihi miſericordiam domini: ſi vero mortuus fuero, non auferes miſericordiam tuam à domo mea vſque in ſempiternū quando eradicauerit dominus īimicos Dauid, vnumquenque de terra, = Pepigit ergo Ionathas fœdꝰ cū domo Dauid: & requiſiuit) dominus de manu inimicorum Dauid. Et addidit Ionathas deierare Dauid, eò quòd diligeret illum: ſicut enim animam ſuam, ita diligebat eum. Dixitque ad eum Ionathas, Cras calendæ ſunt, & requireris, "requiretur) enim ſeſſio tua" vſque D
perendie. Deſcendes ergo feſtinus), & venies in locum vbi celandus es ī die quando operari licet, & ſedebis iuxta lapidem cui nomen eſt Ezel. Et ego tres ſagittas mittam iuxta eum, & iaciam quaſi exercens me ad ſignū. Mittam quoque & puerum, dicens ei, Vade, & affer mihi ſagittas. Si dixero puero, Ecce ſagittæ" intra) te ſunt, tolle eas: tu veni ad me, quia pax tibi eſt, & nihil eſt mali, viuit dominus. Si autem ſic locutus fuero puero, Ecce ſagittæ vltra te ſunt: vade in pace, quia dimiſit te dominus. De verbo autē quod locuti ſumus ego & tu, ſit dominus inter me & te, vſq; in ſem

=; & auferat Dauid Ionatham cū domo, & requirat

" deficiet

=. Et tertia die deſcendes feſtinus

" citra

piternum. ¶Abſconditus eſt ergo Dauid in agro, & venerunt calendę, & ſedit rex ad comedendum panem. Cum

E que ſediſſet rex ſuper cathedram ſuã ſecundum cõſuetudinem, quę erat iuxta parietem, ſurrexit Ionathas, & ſedit Abner ex latere Saul, vacuuſq; apparuit locus Dauid. Et non eſt locut9 Saul quicquam in die illa: cogitabat enim quòd fortè eueniſſet ei vt non eſſet mundus nec purificatus. Cumq; illuxiſſet dies ſecunda poſt calendas, rurſus apparuit vacuus locus Dauid. Dixitque Saul ad Ionathan filium ſuũ, Cur non venit filius Iſai nec heri, nec hodie ad veſcendum? Reſpondit Ionathas Sauli, Rogauit me obnixè, vt iret in Beth-lehem, & ait, Dimitte me, quoniam ſacrificium ſolẽne eſt in ciuitate, vnus de fratribus meis accerſiuit me: nunc ergo ſi inueni gratiam in oculis tuis, vadam cito, & videbo fratres meos. ob hanc cauſam non venit ad mẽſam regis. Iratus autem Saul aduerſum Ionatham dixit ei. Fili mulieris virum vltro rapientis, nunquid ignoro quia diligis filium Iſai in confuſionem tuam, & in confuſionem ignominioſæ matris tuę? Omnibus enim diebus quibus filius Iſai vixerit ſuper terram, nõ ſtabilieris tu, neque regnũ tuum. itaque iam nunc mitte, & ad-

F duc eum ad me: quia filius mortis eſt. Reſpondens autem Ionathas Sauli patri ſuo, ait, Quare morietur? quid fecit? Et arripuit Saul lanceam, vt percuteret eum. Et intellexit Ionathas quòd definitum eſſet à patre ſuo vt interficeret Dauid. ¶Surrexit ergo Ionathas à menſa in ira furoris, & non comedit in die calendarum ſecunda panẽ. Contriſtatus eſt enim ſuper Dauid, eò quòd confudiſſet eum pater ſuus. Cũque illuxiſſet mane, venit Ionathas in agrum iuxta placitum Dauid, & puer paruulus cum eo. Et ait ad puerum ſuum, Vade, & affer mihi ſagittas quas ego iacio. Cumque puer cucurriſſet, iecit aliam ſagittam trans puerum. Venit itaque puer ad locum iaculi, quod miſerat Ionathas: & clamauit Ionathas poſt tergum pueri, & ait, Ecce ibi eſt ſagitta, porro vltra te. Clamauit

G que iterum Ionathas poſt tergum pueri, dicens, Feſtina velociter, ne ſteteris. Collegit autem puer Ionathæ ſagittas, & attulit ad dominum ſuum: & qd ageretur, penitus ignorabat, tantummodo enim Ionathas & Dauid rẽ nouerant. Dedit ergo Ionathas arma ſua puero, & dixit ei, Vade, & defer in ciuitatem. ¶Cumque abiiſſet puer, ſurrexit Dauid de loco qui vergebat ad auſtrum, & cadens pronus in terram, adorauit tertio: & oſculantes ſe alterutrum, fleuerunt pariter, Dauid autẽ ãplius. Dixit ergo Ionathas ad Dauid, Vade in pace, quæcunque iurauimus ambo in nomine domini, dicentes, Dominus ſit inter me & te, & inter ſemẽ tuum, & ſemen meum vſque in ſempiternum. Et ſurrexit Dauid, & abiit: ſed & Ionathas ingreſſus eſt ciuitatem.

familiæ noſtræ

matris peruerſæ & rebellis, vel nequam & peruerſę

ignominia affeciſſet

ad tẽpus conſtitutum Dauidi.

puerum

CAP. XXI.

Dauid fugit ad Abimelech. Comedit ſanctos panes, neceſſitate coactus. coram rege Achis inſaniam ſimulat. A

VEnit autem Dauid in Nobe ad Achimelech ſacerdotem: & obſtupuit Achimelech, eò q; veniſſet Dauid. Et dixit ei, Quare tu ſolus, & nullus eſt tecum? Et ait Dauid ad Achimelech ſacerdotem, Rex p̃cepit mihi ſermonem, & dixit, Nemo ſciat rem propter quã miſſus es à me, & cuiuſmodi præcepta tibi dederim: nam & pueris meis condixi in illũ & illum locum. Nunc ergo ſi quid habes ad manum, vel quinque panes, da mihi, aut quicquid inueneris. Et reſpondens ſacerdos ad Dauid, ait illi, Non habeo laicos panes ad manum, ſed tãtum panem ſanctũ: ſi mundi ſunt pueri, maximè à mulieribus? Et reſpondit Dauid ſacerdoti, & dixit ei, Equidem ſi de mulieribus agitur, continuimus B
nos ab heri & nudiuſtertius, quando egrediebamur, & fuerunt vaſa puerorum ſancta. porro via hæc, polluta eſt, ſed & ipſa hodie ſanctificabitur in vaſis. Dedit ergo ei ſacerdos ſanctificatum panem. neque enim erat ibi panis, niſi tantum panes propoſitionis, qui ſublati fuerant à facie domini, vt ponerentur panes calidi. Erat autem ibi vir quidam de ſeruis Saul, in die illa intus in tabernaculo domini: & no-

& in o ſum

ind quo ad

cõ c.i. lice ſci

ſi i alig mu ei c xim Mat

men eius Doeg Idumæus, potentiſsi-
C mus paſtorũ Saul. ¶Dixit autem Dauid
ad Achimelech, Si habes hic ad manũ
haſtã aut gladiũ? quia gladiũ meum &
arma mea nõ tuli mecum, ſermo enim
regis vrgebat. Et dixit ſacerdos, Ecce
gladius Goliath Philiſthæi, quem per-
cuſsiſti in valle terebinthi, eſt inuolu-
tus pallio poſt ephod, ſi iſtum vis tol-
lere, tolle. neque enim hic eſt alius abſ
que eo. Et ait Dauid, Non eſt huic al-
ter ſimilis? da mihi eum. ¶Surrexit ita-
que Dauid, & fugit in die illa à facie
Saul, & venit ad Achis regem Geth, di
xeruntq́ ſerui Achis ad eum, Nunquid
8.b. non iſte eſt Dauid rex terræ? ||nonne
huic cantabant per choros, dicentes,
D Percuſsit Saul mille, & Dauid decem
millia? Poſuit autem Dauid ſermones
rmo iſtos in corde ſuo, & extimuit valde à
r, cõ facie Achis regis Geth. Et immutauit
vel ᵉos ſuum᾽corã Achis, &ᵉcollabebatur᾽
s ſu inter manus eorum: & impingebat in
oſtia portę, defluebantq́ ſaliuæ eius in
num barbam. Et ait Achis ad ſeruos ſuos, Vi
nula diſtis hominem inſanum: quare addu-
xiſtis eum ad me? An deſunt nobis fu-
rioſi, quòd introduxiſtis iſtum, vt fu-
reret me præſente? hiccine ingredie-
tur domum meam?

CAP. XXII.

Dauid fugit ad regem Moab, item in Hareth. Doeg prodit Dauidem. Achimelech & ſacerdotes alii occidũtur ꝙ ſuſcepiſſent Dauidem. Nobe percutitur à Saule. Abiathar fugit ad Dauidem.

A Abiit ergo Dauid inde, & fugit in
ſpeluncam Odollam. Quod cum
audiſſent fratres eius, & omnis
domus patris eius, deſcenderũt
ad eum illuc. Et conuenerunt ad eum
omnes qui erant in anguſtia cõſtituti,
& oppreſsi ęre alieno, & amaro animo:
& factus eſt eorum princeps: fueruntq́
cum eo quaſi quadringẽti viri. Et pro-
fectus eſt Dauid inde in Maſpha, quæ
redi, eſt Moab: & dixit ad regẽ Moab, *Ma-
:, & neat oro pater meus & mater mea vo-
biſcum, donec ſciam quid faciat mihi
duxit deus. Etᵉreliquit᾽eos ante faciem regis
Moab: manſeruntq́ apud eum cunctis
diebus quibus Dauid fuit in præſidio.
¶Dixitq́ Gad propheta ad Dauid, No
li manere in præſidio, proficiſcere, &
vade in terram Iuda. Et profectus eſt
Dauid, & venit in ſaltum Hareth. Et au
audiuit Saul ꝙᵉapparuiſſet᾽Dauid, & vi * cognitũ
ri qui erant cum eo. Saul autem cum eſſet vbi
maneret in Gabaa, & eſſet in nemore eſſet
quod eſt in Rama, haſtam manu tenẽs, B
cunctiq́ ſerui eius circunſtarent eum,
ait ad ſeruos ſuos qui aſsiſtebant ei. Au
dite me nunc filii Iemini: nunquid om
nibus vobis dabit filius Iſai agros, &
vineas, & vniuerſos vos faciet tribu-
nos, & centuriones: quoniam coniura-
ſtis omnes aduerſum me, & non eſt qui
mihi renuntiet, maxime cum & filius
meus fœdus inierit cum filio Iſai? Non
eſt qui vicem meam doleat ex vobis,
nec qui annuntiet mihi: eò quòd ſuſci
tauerit filius meus ſeruũ meum aduer
ſum me, inſidiantem mihi vſq́ hodie.
Reſpondens autem Doeg Idumæus qui
aſsiſtebat, & erat primus inter ſeruos
Saul, Vidi, inquit, filium Iſai in Nobe
apud Achimelech filium Achitob. Qui
conſuluit pro eo dominum, & cibaria
dedit ei: ſed & gladium Goliath Phi-
liſthæi dedit illi. ¶Miſit ergo rex ad ac C
cerſendum Achimelech ſacerdotem fi
lium Achitob, & omnem domum pa-
tris eius ſacerdotum, qui erant in No-
be, qui vniuerſi venerunt ad regem. Et
ait Saul, Audi fili Achitob. Qui reſpon-
dit, Præſto ſum domine. Dixitq́ ad eũ
Saul, Quare coniuraſtis aduerſum me
tu & filius Iſai, & dediſti ei panes &
gladium, & conſuluiſti pro eo deum, vt
conſurgeret aduerſum me inſidiator
ᵉvſque hodie permanens᾽? Reſpondẽsq́ ᵉvt hodie
Achimelech regi, ait, Et quis in omni palã fit
bus ſeruis tuis, ſicut Dauid fidelis, & ge
ner regis, & pergens ad imperium tu-
um, & glorioſus in domo tua? Num ho
die cœpi pro eo conſulere dominum?
abſit hoc à me: ne ſuſpicetur rex ad-
uerſus ſeruum ſuum rem huiuſcemodi,
in vniuerſa domo patris mei. nõ enim
ſciuit ſeruus tuus quicquam ſuper hoc
negotio, vel modicum vel grande. Di-
xitque rex, Morte morieris? Achime-
lech tu, & omnis domꝯ pr̃is tui. Ait rex
emiſſariis, qui circũſtabant eũ, Conuer-
timini, & interficite ſacerdotes domi-
ni: nam manus eorum cum Dauid eſt:
ſcientes ꝙ fugiſſet, & non indicauer-

runt mihi. Noluerunt autem ſerui regis extendere manus ſuas in ſacerdo-
D tes domini. Et ait rex ad Doeg, Conuertere tu, & irrue in ſacerdotes. Conuerſúſque Doeg Idumæus, irruit in ſacerdotes, & trucidauit in die illa octogintaquinque viros veſtitos ephod lineo. Nobe autem ciuitatem ſacerdotum percuſsit in ore gladii, viros & mulieres, & paruulos, & lactentes, bouémque & aſinum, & ouem in ore gladii. ¶Euadens autem vnus filius Achimelech filii Achitob, cuius nomen erat Abiathar, fugit ad Dauid, & annuntiauit ei quòd occidiſſet Saul ſacerdotes domini. Et ait Dauid ad Abiathar, Sciebam in die illa, quòd cum ibi eſſet Doeg Idumæus, proculdubio annuntiaret Sauli: ego ſum reus omnium animarum domus patris tui. Mane mecũ, ne timeas: ſi quis quæſierit animam meam, quæret & animam tuam, mecúmque ſeruaberis.

CAP. XXIII.

Dauid liberat Ceilam à Philiſthęis. Moratur cum Ziphæis, à quibus proditur. Percutit fœdus cũ Ionatha. Perſequitur Saul Dauidem.

A ET annuntiauerunt Dauid, dicentes, Ecce Philiſthiim oppugnant Ceilam & diripiunt areas. Conſuluit ergo Dauid dominum, dicens, Num vadam, & percutiam Philiſthæos iſtos? Et ait dominus ad Dauid, Vade, & percuties Philiſthæos, & Ceilam ſaluabis. Et dixerunt viri qui erãt cum Dauid, ad eum, Ecce nos hic in Iudæa conſiſtentes timemus: quanto magis ſi ierimus in Ceilam aduerſum agmina Philiſthinorum? Rurſum ergo Dauid conſuluit dominum. Qui reſpondens, ait ei, Surge, & vade in Ceilam: ego enim tradam Philiſthæos in manu tua. Abiit ergo Dauid, & viri eius in Ceilam, & pugnauit aduerſum Philiſthæos, & abegit iumenta eorũ, & percuſsit eos plaga magna: & ſaluauit Dauid habitatores Ceilæ. ¶Porrò eo tempore, quo fugiebat Abiathar filius Achimelech ad Dauid in Ceilam, ephod ſecum habens deſcenderat. ¶Nuntiatum B
eſt autẽ Sauli ꝙ veniſſet Dauid in Ceilam: & ait Saul, Tradidit eum dominus in manus meas, concluſúſque eſt introgreſſus vrbem in qua portæ & ſeræ ſunt. Et præcepit Saul omni populo vt ad pugnam deſcenderet in Ceilam, & obſideret Dauid & viros eius. Quod cum Dauid reſciiſſet quia præpararet ei Saul clàm malum, dixit ad Abiathar ſacerdotem, Applica ephod.

Et ait Dauid, Domine deus Iſrael, audiuit famam ſeruus tuus quòd diſponat Saul venire in Ceilam, vt euertat vrbē propter me. Si tradent me ⸗viri⸣ Ceilæ in manus eius? & ſi deſcendet Saul, ſicut audiuit ſeruus tuus? domine deus Iſrael indica ſeruo tuo. Et ait dominus, Deſcendet. Dixitq́ Dauid, Si tradent me viri Ceilæ, & viros qui ſunt mecū, in manus Saul? Et dixit dominus, Tradent. Surrexit ergo Dauid & viri eius quaſi ſexcenti, & egreſsi de Ceila, huc atque illuc vagabantur incerti: nuntiatumq́ eſt Sauli ꝙ fugiſſet Dauid de Ceila & ſaluatus eſſet: quam ob rem ⸗diſsimulauit⸣ exire. ¶Morabatur autem Dauid in deſerto in locis firmiſsimis, mānſitq́ in monte ſolitudinis Ziph, quærebat eum tamen Saul cunctis diebus:
C & non tradidit eum dominus in in manus eius. ¶Et vidit Dauid ꝙ egreſſus eſſet Saul vt quæreret animā eius. Porrò Dauid erat in deſerto ziph in ſylua. Et ſurrexit Ionathas filius Saul, & abiit ad Dauid in ſyluam, & confortauit manus eius in deo, dixitq́ ei, Ne timeas: neque enim inueniet te manus Saul patris mei: & tu regnabis ſuper Iſrael, & ego ero tibi ſecūdus: ſed & Saul pater meus ſcit hoc. Percuſsit ergo vterque fœdus coram domino: manſitq́ Dauid in ſylua, Ionathas autem reuerſus eſt in domum ſuam. Aſcenderunt autem Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes, Nonne Dauid latitat apud nos in locis tutiſsimis ſyluæ, in colle Hachile, quæ eſt ad dexteram deſerti? Nunc ergo ſicut deſyderauit anima tua vt deſcenderes, deſcende: noſtrum autem erit vt tradamus eū in manus regis. Dixitque Saul, Benedicti vos à domino, quia doluiſtis vicem meam. Abite ergo oro, & diligentius præparate, & curioſius agite, & conſyderate locum vbi
D ſit pes eius, vel quis viderit eū ibi. ⸗recogitat enim de me, ꝙ callide inſidier ei⸣. Conſyderate, & videte omnia latibula eius, in quibus abſconditur: & reuertimini ad me ⸗ad rem certam⸣, vt vadam vobiſcum. ꝙ ſi etiam in terram ſe obſtruxerit, perſerutabor eū in cunctis millibus Iuda. ¶At illi ſurgentes abierunt in ziph ante Saul: Dauid autem & viri eius erāt in deſerto Maon, in campeſtribus ad dexteram Ieſimon. Iuit ergo Saul & ſocii eius ad quærendum eum: nuntiatum eſt Dauid, ſtatimque deſcendit ad petram, & verſabatur in deſerto Maon. quod cum audiſſet Saul, perſecutus eſt Dauid in deſerto Maon Et ibat Saul ad latus mōtis ex parte vna. Dauid autem & viri eius erant in latere montis ex parte altera: porrò Dauid ⸗deſperabat ſe poſſe⸣ euadere à facie Saul: itaque Saul, & viri eius in modum coronæ cingebant Dauid, & viros eius, vt caperent eos. Et nuntius venit ad Saul, dicens, Feſtina & veni, quoniam infuderunt ſe Philiſthiim ſuper terram. Reuerſus eſt ergo Saul deſiſtens perſequi Dauid, & perrexit in occurſum Philiſthinorum. propter hoc vocauerūt locum illum Petrā diuidentem.

ores | uit | ⸗feſtinabat

CAP. XXIIII.

Dauid in ſpelunca latens, præſcindit oram chlamydis Saulis: vindictam deo reſeruans, Saul agnoſcit dei manum, ſuum peccatum, & Dauidis innocentiam.

A Scendit ergo Dauid inde: & habitauit in locis tutiſsimis En-gaddi. Cumque reuerſus eſſet Saul, poſtquam perſecutus eſt Philiſthæos, nuntiauerunt ei, dicētes, Ecce, Dauid in deſerto eſt En-gaddi. Aſſumens ergo Saul tria millia electorum virorum ex omni Iſrael, perrexit ad veſtigandum Dauid & viros eius, etiam ſuper ⸗abruptiſsimas⸣ petras, quæ ⸗ſolis ibicibus⸣ peruiæ ſunt, Et venit ad caulas ouium, quæ ſe offerebant vianti. erátque ibi ſpelunca, quam ingreſſus eſt Saul, vt purgaret ventrem: porrò Dauid & viri eius in ⸗interiore parte⸣ ſpeluncæ latebant. Et dixerunt ſerui Dauid ad eum, Ecce dies de qua locutus eſt dominus ad te, Ego tradam tibi inimicum tuum, vt facias ei ſicut placuerit in oculis tuis. Surrexit ergo Dauid, & præſcidit oram chlamydis Saul ſilenter. Poſt hæc percuſsit cor ſuum Dauid eò quòd abſcidiſſet oram chlamydis Saul, Dixitque ad viros ſuos, Propitius ſit mihi dominus, ne faciā hanc rem domino meo Chriſto domini, vt mittam ma

ariētibꝰ | lateribꝰ | ī eſt ꝙ me lus ꝺene rta,

num meam in eum, quia Chriſtus do-
B mini eſt. Viuit dominus, quia niſi do minus percuſſerit eũ, aut dies eius venerit vt moriatur, aut deſcendens in prælium perierit: propitius mihi ſit do minus vt non mittam manum meã in chriſtum domini. Et confregit Dauid viros ſuos ſermonibus, & non permiſit eos vt cõſurgerent in Saul: porrò Saul exurgens de ſpelunca, pergebat cœpto itinere. Surrexit autem Dauid poſt eũ: & egreſſus de ſpelunca, clamauit poſt tergum Saul, dicens, Domine mi rex. Et reſpexit Saul poſt ſe. & inclinans ſe Dauid pronus in terram, adorauit, dixitq; ad Saul, Quare audis verba hominum loquentium, Dauid quærit malum aduerſum te? Ecce hodie viderũt oculi tui q; tradiderit te dominus in manu mea in ſpelunca: & ᵃcogitaui vt occiderem te, ſed pepercit tibi oculus meus: dixi enim, Non extendam ma-

ᵃdixit qſpiam

C num meam in dominum meum, quia chriſtus domini eſt. Quin potius pater mi, vide & cognoſce oram chlamydis tuæ in manu mea: quoniam cum præſcinderem ſummitatẽ chlamydis tuæ, nolui extendere manum meam in te. animaduerte, & vide quoniam non eſt in manu mea malum, neque iniquitas, neque peccaui in te: tu autem inſidiaris animæ meæ vt auferas eam. Iudicet dominus inter me & te, & vlciſcatur me dominus ex te: manus autem mea non ſit in te. Sicut & in prouerbio antiquo dicitur, ABIMPIIS egredietur impietas: manus ergo mea non ſit in te. Quem perſequeris rex Iſrael? quem perſequeris? canem mortuũ perſequeris, & pulicem vnum. Sit dominus iudex, & iudicet inter me & te: & videat, & iudicet cauſam meam, & e-

D ruat me de manu tua. Cum autem complesset Dauid loquens ſermones huiuſcemodi ad Saul, dixit Saul, Nunquid vox hæc tua eſt fili mi Dauid? Et leuauit Saul vocem ſuam, & fleuit, dixitque ad Dauid, Iuſtior tu es, q̃ ego: tu enim tribuiſti mihi bona, ego autem reddidi tibi mala. Et tu indicaſti hodie quæ feceris mihi bona: quomodo tradiderit me dominus in manum tuam, & non occideris me. Quis enim cum inuenerit inimicum ſuum, dimittet eum in via bona? Sed dominus reddat tibi ᵃviciſsitudinem hanc, pro eò quòd hodie operatus es in me. Et nunc quia ſcio quòd certiſsime regnaturus ſis, & habiturus in manu tua regnum Iſrael: iura mihi in domino ne deleas ſemen meum poſt me, neque auferas nomen meũ de domo patris mei. Et iurauit Dauid ſauli. Abiit ergo Saul in domum ſuam: & Dauid, & viri eius aſcenderunt ad ᵃtutiora loca.

ᵃbon[a]

ᵃmu[nitiora]... nem

CAP. XXV.

Moritur Samuel. Dauidi poſcenti victum pro ſuis, denegat Nabal impius. Abigail occurrit Dauidi cum muneribus, placátque eum. Moritur Nabal. Dauid accipit Abigail in vxorem.

A Mortuus eſt autem Samuel, & congregatus eſt vniuerſus Iſrael, & planxerunt eum, & ſepelierunt eum in domo ſua in Ramatha. ¶Conſurgensq; Dauid deſcendit in deſertum Pharan. Erat autẽ vir quiſpiam in ſolitudine Maon, & poſſeſsio eius in Carmelo, & homo ille magnus nimis: erantq; ei oues tria millia, & mille capræ: & accidit vt tonderetur grex eius in Carmelo. Nomen autem viri illius erat Nabal: & nomen vxoris eius, Abigail. eratq; mulier illa prudentiſsima & ſpecioſa: porrò vir eius durus, & peſsimus, & malitioſus: erat autem de genere Caleb. ¶Cum autem audiſſet Dauid in deſerto q; tonderet Nabal gregem ſuum, miſit decẽ iuuenes, & dixit eis, Aſcendite in Carmelum, & venietis ad Nabal, & ſalutabitis eum ex nomine meo pacifice. Et ſic dicetis, ᵃSit fratribus meis, & tibi pax, & domui tuæ pax, & omnibus quæcunque habes ſit pax. Audiui quòd tonderent paſtores tui qui erant nobiſcum in deſerto: nunquam eis moleſti fuimus, nec aliquando defuit quicquam eis de grege omni tempore quo fuerunt nobiſcum in Carmelo. Interroga pueros tuos, & indicabunt tibi. Nunc ergo inueniant pueri tui gratiam in oculis tuis: in die enim bona venimus. quodcunque inuenerit manus tua, da ſeruis tuis, & filio tuo Dauid. ¶Cũq; veniſſent pueri Dauid, lo-

Eccl. d. g

ᵃviu[ite] p vi[ta]

B cuti ſunt ad Nabal omnia verba hæc
ex nomine Dauid: & ſiluerunt. Reſpon
dens autem Nabal pueris Dauid, ait,
Quis eſt Dauid? & quis eſt filius Iſai? ho
die increuerunt ſerui qui fugiunt do-
minos ſuos. Tollam ergo panes meos,
& aquas meas, & carnes pecorum quæ
occidi tonſoribus meis, & dabo viris
quos neſcio vnde ſint? ¶Regreſſi ſunt
itaq; pueri Dauid per viã ſuam, & re-
uerſi venerunt, & annuntiauerunt et
omnia verba quæ dixerat Nabal, Tunc
ait Dauid pueris ſuis, Accingatur vnuſ-
quiſque gladio ſuo. Et accincti ſunt ſin
guli gladiis ſuis, accinctuſq; eſt & Da-
uid enſe ſuo: & ſecuti ſunt Dauid quaſi
quadringenti viri, porrò ducẽti reman
C ſerunt ad ſarcinas. ¶Abigail autẽ vxori
Nabal nuntiauit vnus de pueris ſuis,
dicens, Ecce Dauid miſit nuntios de
deſerto, vt =benedicerent domino no-
ſtro), & =aduerſatus eſt) eos. homines
iſti, boni =ſatis) fuerunt nobis, & nõ mo
leſti: nec quicquã aliquando periit om
ni tempore quo fuimus conuerſati cum
eis in deſerto. pro muro erãt nobis tam
in nocte quàm in die, omnibus diebus
quibus pauimus apud eos greges. Quã
ob rem conſydera, & recogita quid fa
cias: quoniam completa eſt malitia ad-
uerſum virum tuum, & aduerſum do-
mum tuam, & ipſe eſt filius Belial, ita
vt nemo poſſit ei loqui. Feſtinauit igi-
tur Abigail, & tulit ducentos panes, &
duos vtres vini, & quinque arietes co-
ctos, & quinque ſata polentæ, & centũ
ligaturas vuę paſſæ, & ducentas maſſas
caricarum, & impoſuit ſuper aſinos, di
xitque pueris ſuis, Pręcedite me, & ec-
ce, ego poſt tergum ſequar vos. viro au
tem ſuo Nabal non indicauit. Cum er-
go aſcendiſſet aſinum, & deſcenderet
ad radicem montis, Dauid & viri ejus
D deſcendebãt in occurſum eius: quibus
& illa occurrit. Et ait Dauid, Vere fru-
ſtra ſeruaui omnia quæ huius erant in
deſerto, & nõ periit quicquam de cun-
ctis quæ ad eum pertinebant: & reddi
dit mihi malum pro bono. Hæc faciat
deus inimicis Dauid, & hæc addat, ſi
reliquero de oĩbus quæ ad ipſum per-
tinent vſq; mane mingentem ad parie-
tem. ¶Cum autem vidiſſent Abigail Da
uid, feſtinauit, & deſcendit de aſino, &
procidit corã Dauid ſuper faciem ſuã,
& adorauit ſuper terram, & cecidit ad
pedes eius, & dixit, In me ſit domine
mi hæc iniquitas: loquatur obſecro an
cilla tua in auribus tuis, & audi verba
famulæ tuæ, Ne ponat oro dominus
meus rex cor ſuum ſuper virum iſtum
iniquum Nabal: quia ſecũdum nomen
ſuum ſtultus eſt, & ſtultitia eſt cũ eo:
ego autem ancilla tua non vidi pueros
tuos domine mi, quos miſiſti. Nunc er
go domine mi viuit dominus, & viuit
aĩa tua, qui prohibuit te ne venires in
ſanguinem, & ſaluauit manum tuam ti
bi: & nũc fiant ſicut Nabal inimici tui,
& qui quærunt domino meo malum, E
Quapropter ſuſcipe benedictionẽ hãc,
quam attulit ancilla tua tibi domino
meo: & da pueris qui ſequuntur te do
minum meum. Aufer iniquitatẽ famu-
læ tuæ: faciens enim faciet Dominus =vel, ſtabilem
tibi domino meo domũ =fidelem), quia
pręlia Domini domine mi tu pręliaris:
malitia ergo non inueniatur in te om-
nibus diebus vitæ tuæ. Si enim ſurrexe
rit aliquando homo perſequens te &
quærens animam tuam, erit anima do- =colligata
mini mei =cuſtodita) quaſi in faſciculo
viuentium apud dominum deum tuũ:
porrò inimicorum tuorum anima ro-
tabitur quaſi in impetu, & circulo fun
dæ. Cum ergo fecerit Dominus tibi do
mino meo omnia hæc quæ locutus eſt
bona de te, & conſtituerit te ducem =offenſionem & offendiculũ
ſuper Iſrael, non erit tibi hoc in =ſingul
tum, & in ſcrupulum) cordis domino
meo, quòd effuderis ſanguinem inno-
xium, aut ipſe te vltus fueris: & cum
benefecerit Dominus domino meo, re
cordaberis ancillæ tuæ. Et ait Dauid ad
Abigail, Benedictus dominus deus Iſ F
rael, qui miſit hodie te in occurſum
meum, & benedictum eloquium tuum,
& benedicta tu, quę prohibuiſti me ho
die ne irem ad ſanguinẽ, & vlciſcerer
me manu mea. Alioquin viuit Domin9
deus Iſrael qui prohibuit me ne malum
facerem tibi: niſi cito veniſſes in occur
ſum mihi, non remanſiſſet Nabal vſque
ad lucem matutinam mingens ad pa-
rietem. Suſcepit ergo Dauid de manu
eius omnia quæ attulerat ei, dixitq; ei,
Vade pacifice in domũ tuam: ecce, au-
diui vocẽ tuã, & honoraui faciem tuã.

¶Venit autem Abigail ad Nabal: & ecce erat ei conuiuiũ in domo eius, quaſi conuiuium regis, & cor Nabal iucundum, erat enim ebrius nimis: & nõ indicauit ei verbum puſillum aut grande vſq; mane. Diluculo autem cum digeſſiſſet vinũ Nabal, indicauit ei vxor ſua verba hæc, & emortuũ eſt cor eius intrinſecus, & factus eſt quaſi lapis. Cumq; pertrãſiſſent *decem dies, percuſſit dominus Nabal, & mortuus eſt. Quod cum audiſſet Dauid mortuũ Na
G bal, ait, Benedictus dominus qui iudicauit cauſam opprobrii mei de manu Nabal, & ſeruum ſuum cuſtodiuit à malo, & malitiã Nabal reddidit dominus in caput eius. ¶Miſit ergo Dauid, & locutus eſt ad Abigail, vt ſumeret eam ſibi in vxorem. Et venerũt pueri Dauid ad Abigail in Carmelum, & locuti ſunt ad eam, dicentes, Dauid miſit nos ad te, vt accipiat te ſibi in vxorem. Quæ conſurgens adorauit prona in terrã, & ait, Ecce famula tua ſit in ancillam, vt lauet pedes ſeruorum domini mei. Et feſtinauit, & ſurrexit Abigail, & aſcendit ſuper aſinum, & quinque puellę ierunt cum ea, pediſſequæ eius, & ſecuta eſt nuntios Dauid: & facta eſt illi vxor. Sed & Achinoam accepit Dauid de Iezrael & fuit vtraque vxor eius. Saul autẽ dedit Michol filiam ſuam vxorem Dauid, Phalti, filio Lais, qui erat de Gallim.

* ſere

CAP. XXVI.

Ziphæi produnt Dauidem Sauli. Dauid dormienti Sauli aufert haſtam & ſcyphum. Agnoſcit Saul peccatum,
A & miſericordiã à Dauide ſibi factam.

ET venerunt Ziphæi ad Saul in Gabaa, dicentes, Ecce, Dauid abſconditus eſt in "colle' Hachilæ, quæ eſt ex aduerſo "ſolitudinis'. Et ſurrexit Saul, & deſcẽdit in deſertũ ziph, & cum eo tria millia virorum de electis Iſrael, vt quęreret Dauid in deſerto ziph. Et caſtrametatus eſt Saul in Gabaa Hachilæ, quæ erat ex aduerſo ſolitudinis in via: Dauid autem habitabat in deſerto. Videns autem quòd veniſſet Saul poſt ſe in deſertũ, miſit exploratores, & didicit quòd veniſſet certiſſime. Et ſurrexit Dauid, & venit ad locũ vbi erat Saul: cumq; vidiſſet locum in quo dormiebat Saul, & Abner filiꝰ Ner princeps militiæ eius, & Saulem dormientem in tẽtorio, & reliquum vulgus per circuitum eius, ait Dauid ad Achimelech Hethæum, & Abiſai filium Saruię, fratrem Ioab, dicens, Quis deſcendet mecum ad Saul in caſtra? Dixitq; Abiſai, Ego deſcendam tecum. Venerunt ergo Dauid & Abiſai ad populum nocte, & inuenerunt Saul iacẽtem & dormientem in tentorio, & haſtam fixam in terra ad caput eius: Abner autem & populum dormiẽtes in circuitu eius. Dixitq; Abiſai ad Dauid, Concluſit deus inimicum tuum hodie in manus tuas: nunc ergo perfodiam eum lancea in terra ſemel, & ſecundo opus non erit. Et dixit Dauid ad Abiſai, Ne interficias eũ: quis enim extendet manum ſuam in chriſtum domini, & innocens erit? Et dixit Dauid, Viuit dominus, quia niſi dominus pcuſſerit eũ, aut dies eius venerit vt moriatur, aut in prælium deſcendẽs perierit, "propitius ſit mihi dominus' ne extendam manum meam in chriſtũ domini, nunc igitur tolle haſtam quæ eſt ad caput eius, & ſcyphum aquæ, & abeamus. Tulit igitur Dauid haſtam, & ſcyphum aquę, qui erat ad caput Saul, & abierunt: & non erat quiſquam qui videret, & intelligeret, & euigilaret, ſed omnes dormiebant, quia ſopor "domini' irruerat ſuper eos. Cumque tranſiſſet Dauid ex aduerſo, & ſtetiſſet in vertice montis delonge, & eſſet grande interuallum inter eos, clamauit Dauid ad populum, & ad Abner filium Ner, dicens, Nónne reſpondebis Abner? Et reſpondens Abner, ait, Quis es
C tu qui clamas, "& inquietas' regem? Et ait Dauid ad Abner, Nunquid non vir tu es? & quis alius ſimilis tui in Iſrael? quare ergo non cuſtodiſti dominum tuum regem? ingreſſus eſt enim vnus de turba vt interficeret regem dominum tuum. Non eſt bonum hoc quod feciſti: viuit dominus quoniam filii mortis eſtis vos, qui non cuſtodiſtis dominum veſtrum chriſtum domini. nunc ergo vide vbi ſit haſta regis, & vbi ſit ſcyphus aquæ, qui erat ad caput eius. Cognouit autem Saul vocem Dauid, & dixit, Nunquid vox hæc tua fili mi Dauid? Et ait Dauid, Vox mea domine mi rex. Et ait, Quam ob cauſam dominus

"Gabaa "Geſimõ. " auer hoc d à me " vel, domino vehe " ad

meus perſequitur ſeruum ſuum? Quid feci? aut quod eſt malum in manu mea? Nūc ergo audi oro domine mi rex verba ſerui tui, Si dominus incitat te aduerſum me odoretur ſacrificium, ſi autem filii hominum: maledicti ſunt in conſpectu domini, quia eiecerūt me hodie
D vt non habitem in hæreditate domini dicentes, Vade, ſerui diis alienis. Et nūc non effundatur ſanguis meus in terra coram domino: quia egreſſus eſt rex Iſrael vt quærat pulicē vnum, ſicut perſequitur perdix in mōtibus. Et ait Saul, Peccaui reuertere fili mi Dauid: nequaquam enim vltrà tibi malefaciam, eò quod pretioſa fuerit anima mea ī oculis tuis hodie: apparet enim quod ſtulte egerim, &
ue - pra- um ᵃignorauerim multa nimis⁾. Et reſpondens Dauid, ait, Ecce haſta regis: tranſeat vnus de pueris regis, & tollat eam. Dominus autem retribuet vnicuique ſecundum iuſtitiam ſuam & fidem: tradidit enim te dominus hodie in manū meam. & nolui extendere manum meā in chriſtum domini. Et ſicut magnificata eſt anima tua hodie ī oculis meis, ſic magnificetur anima mea in oculis Domini, & liberet me de omni anguſtia. Ait ergo Saul ad Dauid, Benedictus tu fili mi Dauid: equidē faciens facies, & potens poteris. Abiit autē Dauid in viam ſuam, & Saul reuerſus eſt in locum ſuum.

CAP. XXVII.

☞ Dauid anguſtiatus fugit ad Achis; Datur ei Siceleg. Occidit Philiſthæos.

A
ſu- vna nani
ET ait Dauid in corde ſuo, Aliquando ᵃincidam vna die in manus⁾ Saul: nōnne melius eſt vt fugiam, & ſaluer in terra Philiſthinorum, & deſperet Saul, ceſſetque me quærere in cunctis finibus Iſrael? fugiā ergo manus eius. Et ſurrexit Dauid, & abiit ipſe, & ſexcēti viri cum eo, ad Achis filiū Maoch regem Geth. Et habitauit Dauid cum Achis in Geth, ipſe & viri eius, vir & domus eius, Dauid & duæ vxores eius, Achinoam Iezraelitis, & Abigail vxor Nabal carmelitis. Et nuntiatū eſt
B Saul quòd fugiſſet Dauid in Geth, & nō addidit vltra quærere eum. ¶Dixit autem Dauid ad Achis, Si inueni gratiam in oculis tuis, detur mihi locus in vna vrbium regionis huius, vt habitem ibi: cur enim manet ſeruus tuus in ciuitate regis tecum? Dedit itaque ei Achis in die illa Siceleg: propter quam cauſam facta eſt Siceleg regum Iuda, vſque in diem hanc. Fuit autem numerus dierū quibus habitauit Dauid in regione Phi- C
liſthinorum, ᵃquatuor menſium⁾. ¶Et aſcendit Dauid, & viri eius, & agebant prædas de Geſſuri, & de Gerzi, & de Amalecitis: hi enim pagi habitabantur in terra antiquitus, euntibus Sur vſque ad terram AEgypti. Et percutiebat Dauid omnem terram, nec relinquebat viuentem virū & mulierē: tollenſque oues, & boues, & aſinos, & camelos, & veſtes reuertebatur, & veniebat ad Achis. Dicebat autem ei Achis, In quem irruiſti hodie? Reſpondebat Dauid. Contra meridiem Iudæ & contra meridiem Ierameel, & contra meridiem Ceni. Virum & mulierem non ᵃviuificabat⁾ Dauid, nec adducebat in Geth, dicens, Ne forte loquantur aduerſum nos. Hæc fecit Dauid: & hoc erat decretum illi omnibus diebus quibus habitauit in regione Philiſthinorū. Credidit ergo Achis Dauid, dicens, Multa mala operatus eſt cōtra populum ſuum Iſrael: erit igitur mihi ſeruus ſempiternus.

ᵃannus cū quatuor menſibus

D

ᵃrelinquebat viuū

CAP. XXVIII.

☞ Dauid cuſtos regis Achis. Saul ablatis magis & ariolis, nihilominus pythoniſſam addit quę ſuſcitat ei Samuelem. Reiicitur à deo vnde deſperat.

A
FActum eſt autem in diebus illis, cōgregauerunt Philiſthiim agmina ſua, vt præpararētur ad bellum cōtra Iſrael: dixitque Achis ad Dauid Sciens nunc ſcito quoniam mecum egredieris in caſtra tu & viri tui. Dixitque Dauid ad Achis, Nunc ſcies quæ facturus eſt ſeruus tuus. Et ait Achis ad Dauid, ᵃEt⁾ ego cuſtodem capitis mei ponam te cunctis diebus. ¶Samuel autem mortuus eſt, planxitque eum omnis Iſrael, & ſepelierunt eū in Ramatha vrbe ſua. Et Saul abſtulit magos & ariolos de terra. ¶Congregatique ſunt Philiſthiim, & venerunt, & caſtrametati ſunt in Sunam. congregauit autem & Saul vniuerſum Iſrael, & venit in Ielboe. Et vidit Saul caſtra Philiſthiim, & timuit, & expauit cor eius nimis. Conſuluitque dominum: &

ᵃProfecto
Sup. 25. a

non reſpondit ei,neq; per ſomnia,neq;
per ſacerdotes , neque per prophetas.
B Dixitq; Saul ſeruis ſuis , Quærite mihi
mulierem habentem pythonem,& va-
dam ad eam,& ſciſcitabor per illam.Et
dixerunt ſerui eius ad eum , Eſt mulier
pythonem habens, in Endor . Mutauit
ergo habitum ſuum, veſtituſq; eſt aliis
veſtimentis,& abiit ipſe,& duo viri cũ
eo, veneruntque ad mulierem nocte,&
ait illi, Diuina mihi in pythone , & ſu-
ſcita mihi quem dixero tibi.Et ait mu-
lier ad eum, Ecce tu noſti quanta fece-
rit Saul, & quomodo euaſerit magos,&
ariolos de terra : quare ergo inſidiaris
animæ meæ , vt occidar? Et iurauit ei
Saul in domino,dicens, Viuit dominus
quia non eueniet tibi quicquam mali
propter hanc rem . Dixitq; ei mulier,
Quem ſuſcitabo tibi ? Qui ait, Samue-
lem mihi ſuſcita . Cum autem vidiſſet
mulier Samuelem,exclamauit voce ma
gna,& dixit ad Saul, Quare impoſuiſti
mihi?tu es enim Saul , Dixitque ei rex,
Noli timere,quid vidiſti? Et ait mulier
ad Saul,Deos vidi aſcendentes de ter-
C ra. Dixitque ei , Qualis eſt forma eius?
Quæ ait, Vir ſenex aſcẽdit,& ipſe ami-
ctus eſt pallio . Et intellexit Saul quòd
Samuel eſſet , & inclinauit ſe ſuper fa-
Ecc.46.d ciem ſuam in terra,& adorauit. ||Dixit
autem Samuel ad Saul , Quare inquie-
taſti me vt ſuſcitarer?Et ait Saul,Coar-
tor nimis:ſiquidem Philiſthiim pugnãt
aduerſum me, & deus receſſit à me,&
exaudire me noluit,neq; in manu pro-
phetarum,neq; per ſomnia:vocaui er-
go te,vt oſtenderes mihi quid faciam,
Et ait Samuel,Quid interrogas me,cum
* inimicũ dominus receſſerit à te, & trãſierit ad
*æmulum) tuum? Faciet enim tibi do-
minus ſicut locutus eſt in manu mea,&
ſcindet regnum tuum de manu tua, &
dabit illud proximo tuo Dauid , quia
non obediſti voci domini, neque feci-
ſti iram furoris eius in Amalec.idcirco
quod pateris,fecit tibi dominus hodie.
Et dabit dominus etiam Iſrael tecum
in manus Philiſthiim: cras autem tu &
filii tui mecũ eritis : ſed & caſtra Iſrael
tradet dominus in manus Philiſthiim.
D Statimque Saul cecidit porrectus in ter
ram: extimuerat enim valde verba Sa-
muelis , & robur non erat in eo , quia
non comederat panem tota die illa.
¶Ingreſſa eſt itaque mulier illa ad Saul,
& vidit quòd conturbatus erat valde:
dixitque ad eum,Ecce obediuit ancil-
la tua voci tuę,& poſui animam meam
in manu mea: & audiui ſermones tuos
quos locutus es ad me.Nunc igitur au
di & tu vocem ancillæ tuæ, & ponam
coram te buccellã panis, vt comedens
cõualeſcas,& poſſis iter agere.Qui re-
nuit,& ait,Non comedam. Coëgerunt
autem eum ſerui ſui & mulier , & tan-
dem audita voce eorũ ſurrexit de ter-
ra,& ſedit ſuper lectum. Mulier autem
illa habebat vitulum *paſcualem)in do *ping
mo.& feſtinauit,& occidit eum:tollẽſ
que farinam,miſcuit eam,& coxit azy
ma,& poſuit ante Saul , & ante ſeruos
eius.Qui cũ comediſſent,ſurrexerunt,
& ambulauerunt per totam noctẽ illã.

CAP. XXIX.

Dauid contra Saulem pugnaturus remittitur à Philiſthęis , Laudatúrque ab Achis.

Congregata ſunt ergo Philiſthiim A
vniuerſa agmina in Aphec:ſed &
Iſrael caſtrametatꝰ eſt ſuper fon
tẽ qui erat in Iezrael. Et ſatrapæ
quidem Philiſthiim incedebant in cen
turiis & millibus : Dauid autem & viri
eius erant in nouiſſimo agmine cum
Achis.Dixerũtq; principes Philiſthiim,
Quid ſibi volũt Hebręi iſti?Et ait Achis
ad principes Philiſthiim , Nunquid
*ignoratis) Dauid , qui fuit ſeruus Saul *iſte
regis Iſrael,& eſt apud me multis die-
bus vel annis? & non inueni in eo quic
quam,ex die qua transfugit ad me,vſq;
ad diem hanc. Irati ſunt autem aduer-
ſus eum principes Philiſthiim , & di-
xerunt ei, ||Reuertatur vir,& ſedeat in 1.Pa.
loco ſuo,in quo conſtituiſti eum: & nõ B
deſcendat nobiſcum in prælium,ne fiat
nobis aduerſarius,cum præliari cœpe-
rimus:quomodo enim aliter poterit pla
care dominum ſuum, niſi in capitibus
noſtris?Nonne iſte eſt Dauid ||cui can- Sup
tabant in choris,dicẽtes.Percuſſit Saul
in millibus ſuis,& Dauid in decẽ milli
bus ſuis? Vocauit ergo Achis Dauid, &
ait ei,Viuit dominus,quia rectus es tu,
& bonus in conſpectu meo : & exitus
tuus,& introitus tuus mecum eſt in ca
ſtris:& non inueni in te quicquã mali

ex die qua veniſti ad me, vſque in diē hāc: ſed ſatrapis non places. Reuertere ergo, & vade in pace, & nō offēdes oculos ſatraparū Philiſthiim. Dixitque Dauid ad Achis, Quid enim feci, & quid inueniſti in me ſeruo tuo à die qua fui in conſpectu tuo vſque in diē hanc, vt non veniam, & pugnem contra inimicos domini mei regis? Reſpondens autem Achis, locutus eſt ad Dauid, Scio qa bonus es tu in oculis meis, ſicut an-
D gelus dei: ſed prīcipes Philiſthinorum dixerunt, Non aſcendet nobiſcum in
nocte prælium. Igitur conſurge [a]mane [)]. tu & ſerui domini tui, qui venerunt tecum: & cum de nocte ſurrexeritis, & cœperit diluceſcere, pergite. Surrexit itaq; de nocte Dauid ipſe & viri eius, vt proficiſcerentur mane, & reuerterētur ad terram Philiſthiim: Philiſthiim autem aſcenderunt in Iezrael.

CAP. XXX.

Siceleg ſuccenſa perſequitur Dauid ſuccenſores, quos occidit, & prædam reducit quam ex æquo diuidi iubet omnibus.

A Cvmque veniſſent Dauid, & viri eius in Siceleg die tertia, Amalecitæ impetum fecerāt ex parte auſtrali in Siceleg, & percuſſerant ſiceleg, & ſuccēderant eā igni. Et captiuas duxerant mulieres ex ea à minimo vſque ad magnū: & non interfecerant quenquā, ſed ſecum duxerāt, & pergebant itinere ſuo. Cum ergo veniſſet Dauid & viri eius ad ciuitatem, & inueniſſent eā ſuccēſam igni, & vxores ſuas, & filios ſuos, & filias ductas eſſe captiuas, leuauerunt Dauid & populus qui erat cum eo, voces ſuas, & planxerunt donec deficerent in eis lachrymæ. Siquidem & duæ vxores Dauid captiuæ ductæ fuerant Achinoam Iezrae-
B litis, & Abigail vxor Nabal Carmeli. Et contriſtatus eſt Dauid valde: volebat enim eum populus lapidare, quia amara erat anima vniuſcuiuſq; viri ſup filiis ſuis, & filiabus: cōfortatus eſt autē Dauid in domino deo ſuo. ¶Et ait *ad
uid Abiathar ſacerdotem filium Achimelech, Applica ad me ephod. Et applicauit Abiathar ephod ad Dauid, & con-
citū ſulit Dauid dominū, dicens, Perſequar [a]latrunculos hos [)] & comprehendam eos, an non? Dixitque ei dominus, Perſequere: abſque dubio enim comprehendes eos, & excuties prædam. Abiit ergo Dauid ipſe & ſexcēti viri qui erāt cū eo, & venerunt vſque ad torrentē Beſor: [a]& laſſi quidam [)]ſubſtiterūt. Perſecutus eſt autē Dauid ipſe & quadrin- [a]reliqui genti viri: ſubſtiterant enim ducēti, qui vero laſſi tranſire non poterant torrentem C
Beſor. Et inuenerunt virum AEgyptium in agro, & adduxerunt eum ad Dauid dederuntque ei panem vt comederet, & biberet aquam, ſed & fragmen maſſę caricarū, & duas ligaturas vuæ paſſæ. Quæ cū comediſſet, reuerſus eſt ſpiritus eius, & refocillatus eſt: nō enim comederat panem, neque biberat aquam tribus diebus & tribus noctibus. Dixit itaque ei Dauid, Cuius es tu? vel vnde? Qui ait, Puer AEgyptius ego ſum, ſeruꝰ viri Amalecitæ, dereliquit autē me dominus meus, quia ęgrotare cœpi nudiuſtertius. Siquidem nos erupimus ad auſtralem plagam Cerethi, & contra Iu- D
dam, & ad meridiem Caleb, & Siceleg ſuccendimus igni. Dixitque ei Dauid, Potes me ducere ad cuneum iſtum? Qui ait, Iura mihi per deum, quod non occidas me & non tradas me in manus domini mei, & ego ducam te ad cuneū iſtum. ¶Qui cum duxiſſet eum, ecce illi diſcumbebant ſuper faciem vniuerſæ terræ comedentes & bibentes, & quaſi feſtum celebrantes diem, pro cūcta præda, & ſpoliis quæ ceperant de terra Philiſthiim, & de terra Iuda. Et percuſſit eos Dauid à veſpere vſque ad veſperam alterius diei, & non euaſit ex eis quiſquam, niſi quadringenti viri adoleſcentes, qui aſcenderant camelos, & fugerant. Eruit ergo Dauid omnia quæ tulerant Amalecitæ, & duas vxores ſuas eruit. Nec defuit quicquā E
à paruo vſque ad magnum, tam de filiis quām de filiabus, & de ſpoliis: & quæcunqne rapuerant, omnia reduxit Dauid. Et tulit vniuerſos greges & armenta, & minauit ante faciem ſuam: dixeruntque, Hæc eſt præda Dauid. ¶Venit autem Dauid ad ducentos viros, qui laſſi ſubſtiterant, nec ſequi poterant Dauid, & reſidere eos iuſſerat in torrente Beſor: qui egreſſi ſunt obuiam Dauid, & populo qui erat cum eo. Ac-

cedens autem Dauid ad populum, ſa-
lutauit eos pacifice, Reſpondenſque
omnis vir peſſimus, & iniquus de viris
q̃ ierant cũ Dauid, dixit, Quia non ve
B nerunt nobiſcum, non dabimus eis
quicquã de præda quam eruimus: ſed
ſufficiat vnicuique vxor ſua, & filii,
quos cum acceperint, recedant. Dixit
autem Dauid, Non ſic facietis fratres
mei de his q̃ tradidit nobis dominus,
& cuſtodiuit nos, & dedit latrunculos
qui eruperant aduerſum nos, in manus
noſtras, nec audiet vos quiſquã ſuper
ſermõe hoc. æqua enim pars erit deſcẽ
dentis ad prælium, & remanentis ad
ſarcinas, & ſimiliter diuident. Et factũ
eſt hoc ex die illa, & deinceps conſti-
mos tutum & præfinitum, & quaſi lex in Iſ
rael vſque in diem hanc. ¶Venit ergo
Dauid in Siceleg, & miſit dona de præ
da ſenioribꝰ Iuda proximis ſuis, dicẽs,
Accipite benedictionẽ de p̃da hoſtiũ
domini: His qui erãt Bethel & q̃ in Ra
moth ad meridiẽ, & qui in Iether, &
in Aroer, & qui in Sephamoth, & qui in
Eſthamo, & qui in Rachal, & qui in vr
bibus Ierameel, & qui in vrbibus Ceni
Bor & qui in Harama, & qui in lacu Aſan,
& qui in Athach, & qui in Hebrõ: & re
liquis qui erant in his locis in quibus
commoratus fuerat Dauid ipſe & viri
eius.

CAP. XXXI.

☞ Iſraelitæ cum Saule & filii occidũ-
tur à Philiſthæis. Ionathas moritur. Ia
bes Galaad habitatores comburũt Sau-
lem & oſſa ſepeliunt. Sepultura & ieiu-
nium.

A PHiliſthiim autem pugnabant ad-
uerſum Iſrael: & fugerunt viri Iſ-
rael ante faciem Philiſthiim, &
ceciderũt interfecti in mõte Gel-
boe. Irrueruntq́ Philiſthiim in Saul, &
in filios eius: & percuſſerunt Ionathan
& Abinadab & Melchiſua filios Saul,
totumque pondus prælii verſum eſt in
Saul: & conſecuti ſunt eum viri ſagitta
rii, & vulneratus eſt vehementer à ſa-
gittariis. Dixitque Saul ad armigerum
ſuum, euagina gladium tuũ, & percute
me: ne forte veniant incircũciſi iſti, &
interficiant me illudẽtes mihi. Et no-
luit armiger eius: fuerat enim nimio
terrore perterritus. arripuit itaque Saul
gladium ſuum, & irruit ſuper eũ. Quod
cũ vidiſſet armiger eius, videlicet ꝙ B
mortuus eſſet Saul, irruit etiã ipſe ſup
gladiũ ſuũ, & mortuus eſt cum eo. Mor
tuus eſt ergo Saul, & tres filii eius, &
armiger illiꝰ & vniuerſi viri eiꝰ in die
illa pariter. ¶Videntes autem viri Iſrael
qui erant trans vallem & trans Iorda-
nem, ꝙ fugiſſent viri Iſraelitæ, & quod
mortuus eſſet Saul, & filii eius, relique
runt ciuitates ſuas & fugerunt: vene-
runtq́ Philiſthiim, & habitauerũt ibi.
¶Facta autem die altera, venerunt Phi
liſthiim vt expoliarent interfectos, &
inuenerunt Saul & tres filios eius iacẽ- C
tes in mõte Gelboe. Et p̃ciderũt caput
Saul, & expoliauerũt eum armis: & mi-
ſerunt in terram Philiſthinorũ per cir
cuitum, vt annuntiaretur in templo
idolorum, & in populis. Et poſuerunt
arma eius in templo Aſtaroth, corpus
vero eius ſuſpenderunt in muro Beth-
ſan, Quod cum audiſſent habitatores
Iabes Galaad, quæcunque fecerant Phi D
liſthiim Saul, ſurrexerunt omnes viri
fortiſſimi, & ambulauerunt tota nocte,
& tulerunt cadauer Saul, & cadauera
filiorum eius de muro Bethſan: vene-
runtque Iabes Galaad, & combuſſe-
runt ea ibi: & tulerunt oſſa eorum, &
ſepelierunt in nemore Iabes, & ieiuna
uerunt ſeptem diebus.

Secũdus liber Samuelis, quẽ nos ſecũdum Regum dicimus.

CAP. I.

☞ Fletus & ieiunium Dauidis ob mor
tem Saulis inimici, & Ionathæ amici.
Occidi iubet qui Saulem ſe occidiſſe
narrabat. Lamentatio Dauidis ſuper
eoſdem.

FActum eſt autem poſtquam mor A
tuus eſt Saul, vt Dauid reuertere
tur à cæde Amalec, & maneret
in Siceleg duos dies. In die autẽ
tertia apparuit homo veniẽs de
caſtris Saul veſte cõſciſſa, & pul
uere conſperſus caput, & vt venit ad
Dauid, cecidit ſuper faciem ſuã, & ado

rauit. Dixitq; ad eum Dauid, Vnde venis? Qui ait ad eum, De caſtris Iſrael fugi. Et dixit ad eũ Dauid, Quod eſt verbũ, quod factũ eſt? indica mihi. Qui ait, Fugit populus ex prælio, & multi corruentes ê populo mortui ſunt: ſed & Saul & Ionathas filius eius interierũt. Dixitq; Dauid ad adoleſcentē qui nuntiabat ei, Vnde ſcis quia mortuus eſt
B Saul & Ionathas filius eius? Et ait adoleſcens qui nuntiabat ei, Caſu veni in mõtem Gelboe, & Saul incumbebat ſuper haſtam ſuã: porro currus & equites appropinquabant ei, & conuerſus poſt tergum ſuum, videnſque me vocauit. Cui cum reſpõdiſſem, Adſum: dixit mihi, Quiſnam es tu? Et aio ad eum, Amalecites ego ſum. Et locutus eſt mihi, Sta ſuper me, & interfice me: quoniam tenent me anguſtiæ, & adhuc tota anima mea in me eſt. Stanſque ſuper eum, occidi illum: ſciebam enim quod viuere non poterat poſt ruinam: & tuli diadema quod erat in capite eius, & armillam de brachio illius, & attuli ad te dominum meum huc. apprehendens autē Dauid veſtimenta ſua ſcidit, omneſque viri qui erant cum eo, & plãxerunt, & fleuerunt, & ieiuuauerunt vſque ad veſperã ſuper Saul, & ſuper Ionathan filiũ eius, & ſuper populum domini, & ſuper domum Iſrael, eò quod corruiſſent gladio. ¶Dixitque Dauid ad iuuenem C
qui nuntiauerat ei, Vnde es tu? Qui reſpondit, Filius hominis aduenæ Amalecitæ ego ſum. Et ait ad eum Dauid, Pſ. 104. b
‖Quare non timuiſti mittere manum tuam vt occideres CHRISTVM domini? Vocanſque Dauid vnum de pueris ſuis, ait, Accedens irrue in eum. Qui percuſſit illum, & mortuus eſt. Et ait ad eum Dauid, Sanguis tuus ſuper caput tuum: os enim tuum locutum eſt aduerſum te, dicens, Ego interfeci Chriſtum domini.

Planxit autem Dauid planctum huiuſcemodi ſuper Saul, & ſuper Ionathan filium eius: & præcepit vt docerent filios Iuda arcum, ſicut ſcriptum eſt in libro iuſtorum.

Et ait, Conſydera Iſrael pro his qui mortui ſunt ſuper excelſa tua vulnerati, ꝼ Inclyti Iſrael ſuper montes tuos interfecti ſunt: quomodo ceciderunt fortes? ꝼDeſyderate

Nolite annuntiare in Geth, neque annuntietis in competis Aſcalonis: ne forte lætentur filiæ Philiſthiim, ne exultent filiæ incircunciſorum.

Montes Gelboe, nec ros, nec pluuia veniant ſuper vos, neque ſint agri primitiarum: quia ibi abiectus eſt clypeus fortium, clypeus Saul quaſi non D
eſſet vnctus oleo.

A ſanguine interfectorum, ab adipe fortium, ſagitta Ionathę nunquam rediit retrorſum, & gladius Saul non eſt reuerſus inanis.

Saul & Ionathas amabiles, & decori valde in vita ſua, in morte quoque non ſunt diuiſi: aquilis velociores, leonibus fortiores.

Filiæ Iſrael ſuper Saul flete, qui veſtiebat vos coccino in deliciis, qui præbebat ornamēta aurea cultui veſtro.

Quomodo ceciderunt fortes in prælio? Ionathas in excelſis tuis occiſus eſt.

Doleo ſuper te frater mi Ionathan =decore nimis), & amabilis ſuper amorē mulierum.

*iucūdus fuiſti mihi valde,

Sicut mater vnicum amat filium ſuū, ita ego te diligebam).

Quomodo ceciderunt robuſti, & perierunt arma bellica.

CAP. II.

Dauid in Hebron vngitur in regē. Benedicuntur Iabenitæ à Dauide. Iſboſeth rex ſuper Iſraelem. Abner fugatur. Aſael occiditur, & ſepelitur. Ioab & Abiſai perſequuntur Abner.

A IGitur poſt hęc conſuluit Dauid dominum dicens, Num aſcendam in vnā de ciuitatibus Iuda? Et ait dominus ad eum, Aſcende. Dixitque Dauid, Quo aſcendam? Et reſpondit ei, In Hebron. Aſcendit ergo Dauid, & duæ vxores eius, Achinoem Iezrahelitis, & Abigail vxor Nabal Carmeli: ſed & viros qui erant cum eo, duxit Dauid ſingulos cum domo ſua: & manſerunt in oppidis Hebron. ||Veneruntque viri Iuda, & vnxerunt ibi Dauid, vt regnaret ſuper domum Iuda. 1.Mac,2,f B ¶Et nuntiatum eſt Dauid quod viri Iabes Galaad ſepeliſſent Saul. Miſit ergo Dauid nuntios ad viros Iabes Galaad, dixitque ad eos, Benedicti vos à domino, 1.Re,32,d ||qui feciſtis miſericordiam hanc cum domino veſtro Saul, & ſepeliſtis eum. Et nūc retribuet vobis quidem dominus miſericordiam & veritatem, ſed & ego reddam gratiam, eò quod feciſtis verbum iſtud. Confortentur manus veſtræ, & eſtote filii fortitudinis: licet enim mortuus ſit dominus veſter Saul, tamen me vnxit domus Iuda in regem ſibi. ¶Abner autem filius Ner princeps exercitus Saul, tulit Iſboſeth filium Saul, & circunduxit eum per caſtra: regemq́ conſtituit ſuper Galaad, & ſuper Aſſuri, & ſuper Iezrael, & ſuper Ephroim, & ſuper Beniamin, & ſuper Iſrael vniuerſum. C Quadraginta annorum erat Iſboſeth filius Saul, cum regnare cœpiſſet ſuper Iſrael, & duobus annis regnauit: ſola autem domus Iuda ſequebatur Dauid. ¶Et fuit numerus dierum quos cōmoratus eſt Dauid, imperans in Hebrō ſuper domum Iuda, ſeptem annorum, & ſex menſium. ¶Egreſſuſque eſt Abner filius Ner, & pueri Iſboſeth filii Saul de caſtris in Gabaon. Porro Ioab filius Saruiæ, & pueri Dauid egreſſi ſunt', & occurrerunt eis iuxta piſcinā Gabaon. Et cum in vnum conueniſſent, ē regione ſederunt, hi in vna parte piſcinæ, & D illi ex altera. Dixitque Abner ad Ioab, Surgant pueri, & ludant coram nobis. Et reſpondit Ioab, Surgant. Surrexerūt ergo & tranſierunt numero duodecim de Bēiamin, ex parte Iſboſeth filii Saul, & duodecim de pueris Dauid. Apprehenſoque vnuſquiſque capite comparis ſui, defixit gladium in latus contrarii, & ceciderunt ſimul: vocatumq́ eſt nomen loci illius, Ager robuſtorum, in Gabaon. Et ortum eſt bellum durum =ſatis) in die illa: =fugatuſque)eſt Abner & viri Iſrael à pueris Dauid. ¶Erant autem ibi tres filii Saruiæ, Ioab, & Abiſai, & Aſael: porro Aſael curſor velociſſimus fuit, quaſi vnus de capreis quæ morantur in ſyluis. Perſequebatur autē Aſael *Abner, & non declinauit ad dexterā E neque ad ſiniſtram omittens perſequi Abner. Reſpexit itaque Abner poſt tergum ſuum, & ait, Tu ne es Aſael? Qui reſpondit, Ego ſum. Dixitque ei Abner, Vade ad dexteram, ſiue ad ſiniſtram, & apprehende vnum de adoleſcentibus, & tolle tibi ſpolia eius. Noluit autem Aſael omittere quin vrgeret eum. Rurſumque locutus eſt Abner ad Aſael, Recede, & noli me ſequi, ne forte compellar =confodere te in terram), & leuare non potero faciem meā ad Ioab fratrem tuum. Qui audire contempſit, & "noluit declinare: percuſſit ergo eum Abner =auerſa haſta in inguine), & trāſfodit, & mortuus eſt in eodem loco: omneſque qui tranſibant per locum in F

=Vald
=cæſu
*ipſ
*perc re te
" cu lanc quit. ita

quo ceciderat Aſael, & mortuus erat, ſubſiſtebant. ¶Perſequētibus autē Ioab & Abiſai fugiētē Abner, ſol occubuit: & venerunt vſque ad collem aquæductus, qui eſt ex aduerſo vallis, itineris deſerti in Gabaon. Congregatique ſunt filii Beniamin ad Abner: & cōglobati in vnum cuneum, ſteterūt in ſummitate tumuli vnius. Et exclamauit Abner ad Ioab, & ait, Num vſque ad internecionem tuus mucro deſæuiet? an ignoras quòd periculoſa ſit deſperatio? vſquequo non dices populo vt omittat perſequi fratres ſuos? Et ait Ioab, Viuit dominus, ſi locutus fuiſſes, mane receſſiſſet populus perſequens fratrem ſuum. Inſonuit ergo Ioab buccina, & ſtetit omnis exercitꝰ, nec perſecuti ſunt vltrà Iſrael, neq; iniere certamen. Abner autem & viri eius abierunt per campeſtria, tota nocte illa: &
G tranſierunt Iordanem, & luſtrata omni Beth-horon, venerūt ad caſtra. Porro Ioab reuerſus omiſſo Abner, congregauit omnem populum: & defuerunt de pueris Dauid decem & nouem viri, excepto Aſaele. Serui autem Dauid percuſſerunt de Beniamin, & de viris qui erant cum Abner trecentos ſexaginta viros, qui & mortui ſunt. Tuleruntque Aſael, & ſepelierunt eum in ſepulchro patris ſui in Beth-lehem: & ambulauerunt tota nocte Ioab, & viri qui erant cum eo, & in ipſo crepuſculo peruenerunt in Hebron.

CAP. III.

Filii Dauidis. Abner transfugit ad Dauidem. Hortatur Iſraelitas vt Dauidem ſuſcipiant reiecto Iſboſeth. Dauid reperit vxorem ſuam Michol. Ioab occidit ipſum Abner, quem plangit Dauid, maledicens ipſi Ioab.

A Facta eſt ergo longa concertatio inter domum Dauid, & inter domum Saulis: Dauid proficiens & ſemper ſeipſo robuſtior, domus autem Saul decreſcens quotidie. || Natique ſunt ► ſex filii Dauid in Hebron: fuitque primogenitus eius in Amnon de Achinoam Iezra-elitide. Et poſt eū Cheleab de Abigail vxore Nabal Carmeli: porro tertius Abſalom filius Maacha filiæ Tholmai regis Geſſur. Quartus autem Adonias, filius Haggith: & quintus Saphatia, filius Abital. Sextus quoque Iethraā de Egla vxore Dauid. Hi nati ſunt Dauid in Hebron. ¶Cum ergo eſſet prælium inter domum Saul & domum Dauid, Abner filius Ner regebat domum Saul. Fuerat autem Sauli concubina nomine Reſpha, filia Aia. Dixitque Iſboſeth ad Abner, Quare ingreſſus es ad cōcubinā patris mei? Qui B
iratus nimis propter verba Iſboſeth, ait, Nunquid caput canis ego ſum * aduerſum Iudā hodie, ► qui fecerim mi- *qui
ſericordiam ſuper domum Saul patris tui, & ſuper fratres & proximos eius, & non tradidi te in manus Dauid, & tu requiſiſti in me quod argueres pro muliere hodie? Hæc faciat deus Abner & hæc addat ei, niſi quomodo iurauit dominus Dauid, ſic faciam cum eo, vt transferatur regnum de domo Saul, & eleuetur thronꝰ Dauid ſuper Iſrael, & ſuper Iudam, à Dan vſque Ber-ſabee. Et non potuit reſpondere ei quicquā: quia metuebat illum. ¶Miſit ergo Abner nuntios ad Dauid pro ſe dicētes, Cuius eſt terra? Et vt loquerentur, Fac mecū amicitias, & erit manus mea tecum, & reducam ad te vniuerſum Iſrael. Qui ait, Optime: ego faciam tecum amicitias: ſed vnam rem peto à te, dicens, Non videbis faciem meam antequam adduxeris mihi Michol filiam Saul: & ſic venies, & videbis me. ¶Miſit autem Dauid nuntios ad Iſboſeth filium Saul, dicens, Redde vxorem meā C
Michol || quam deſpondi mihi centum 1.Re.18.g
præputiis Philiſthiim. Miſit ergo Iſboſeth, & tulit eam à viro ſuo Phaltiel, filio Lais. Sequebaturque eam vir ſuus, plorans vſque Bahurim: & dixit ad eū Abner, Vade, & reuertere. Qui reuerſus eſt. ¶Sermonem quoque intulit Abner ad ſeniores Iſrael, dicens, Tam heri quàm nudiuſtertius quærebatis Dauid, vt regnaret ſuper vos. Nunc ergo facite: quoniam dominus locutus eſt ad Dauid, dicēs, In manu ſerui mei Dauid ſaluabo populum meum Iſrael de manu Philiſthiim, & oīm inimicorum eius. Locutus eſt autem Abner etiam ad Beniamin. ¶Et abiit vt loqueretur D
ad Dauid in Hebron omnia quæ placuerūt Iſraeli & vniuerſo Beniamin.

Venitque ad Dauid in Hebron cum vi
ginti viris: & fecit Dauid Abner, &
viris eius qui venerant cũ eo conuiui
um. ¶Et dixit Abner ad Dauid, Surgã,
vt congregem ad te dominum meum
regem omnem Iſrael, & ineam tecum
fœdus, & imperes omnibus, ſicut deſy
derat anima tua. Cum ergo deduxiſ-
ſet Dauid Abner, & ille iſſet in pace,
ſtatim pueri Dauid & Ioab venerunt
°è caſtris °cæſis latronibus' cum præda magna
nimis. Abner autem non erat cum Da
uid in Hebron, quia iam dimiſerat eũ,
& profectus fuerat in pace. ‖Et Ioab &
1. Reg. 2. a omnis exercitus qui erant cũ eo, poſt-
ea venerant: nuntiatum eſt itaque Io-
ab à narrantibus, Venit Abner filius
Ner ad regem, & dimiſit eum, & abiit
in pace. Et ingreſſus eſt Ioab ad regẽ,
& ait, Quid feciſti? ecce venit Abner
E ad te: quare dimiſiſti eum, & abiit &
receſſit? ignoras Abner filiũ Ner, quo-
niam ad hoc venit vt deciperet te, &
ſciret exitum tuum & introitum tuũ,
& noſſet omnia q̃ agis? Egreſſus itaque
Ioab à Dauid, miſit nuntios poſt Ab-
ner, & reduxit eũ à ciſterna Sira, igno
rante Dauid. Cumque rediiſſet Abner
in Hebron, ſeorſum adduxit eum Ioab
ad medium portæ, vt loqueretur ei in
dolo: & percuſſit illum ibi in inguine,
& mortuus eſt in vltionem ſanguinis
Aſael fratris eius. ¶Quod cùm audiſſet
Dauid rem iam geſtã, ait, Mundus ego
ſum, & regnum meum apud deum vſ-
que in ſempiternum à ſanguine Ab-
ner filii Ner, & veniat ſuper caput Io
ab, & ſuper omnem domũ patris eius:
nec deficiat de domo Ioab fluxum ſe-
minis ſuſtinẽs, & leproſus, & tenẽs fu
ſum, & cadens gladio, & indigẽs pa-
ne. Igitur Ioab & Abiſai frater eius inter
F fecerunt Abner, eò quòd occidiſſet A-
ſael fratrem eorum in Gabaon in præ
lio. ¶Dixit autem Dauid ad Ioab, &
ad omnem populum qui erat cum eo,
Scindite veſtimenta veſtra, & accin-
gimini ſaccis, & plangite ante exequi
as Abner, porrò rex Dauid ſequeba-
tur feretrum. Cumque ſepeliſſent Ab-
ner in Hebron, leuauit rex vocem ſu-
am, & fleuit ſuper tumulum Ab-
ner: fleuit autem & omnis populus.
Plangenſque rex Abner ait, Nequa-
quam vt mori ſolent ignaui, mortu9
eſt Abner. Manus tuæ ligatæ non ſunt
& pedes tui non ſunt compedibus ag
grauati: ſed ſicut ſolent cadere coram
filiis iniquitatis, ſic corruiſti. Con-
geminanſque omnis populus fleuit ſu
per eum. Cumque veniſſet vniuer- G
ſa multitudo° cibum capere cum Da- °vt c
uid', clara adhuc die, iurauit Dauid, dere
dicens, Hæc faciat mihi deus, & hæc ret
addat, ſi ante occaſum ſolis guſtaue- Dau
ro panem vel aliud quicquam. Om- nem
niſque populus audiuit, & placuerũt
eis cuncta quæ fecit rex in conſpectu
totius populi. Et cognouit omne vul-
gus, & vniuerſus Iſrael in die illa quo-
niam non actum fuiſſet à rege vt occi-
deretur Abner filius Ner. Dixit quo-
que rex ad ſeruos ſuos, Non ignoratis
quoniam princeps & maximus ceci-
dit hodie in Iſrael. Ego autem adhuc
°delicatus' & vnct9 rex: porrò viri iſti °ten
filii Saruiæ°duri ſunt mihi': retribuat °for
dominus facienti malum iuxta mali- res
tiam ſuam. ſunt

CAP. IIII.

Baana. Rechab. Beroth. Miphiboſeth filius Ionathæ. Baana & Rechab quòd occidiſſent Iſboſeth, iuſſu Dauidis occiduntur.

A Vdiuit autem filius Saul quòd A
ceciḋiſſet Abner in Hebron, &
diſſolutæ ſunt manus eius, om-
niſque Iſrael perturbatus eſt.
Duo autem viri principes°latronum' °tu
erant filio Saul, nomen vni Baana, &
nomẽ alteri Rechab, filii Remmon Be
rothitę de filiis Beniamin: ſiquidem &
Beroth reputata eſt in Beniamin, & fu
gerunt Berothitæ in Gethaim, fue-
runtque ibi aduenæ vſque ad tempus
illud. ¶Erat autem Ionathæ filio Saul
filius debilis pedibus, quinquennis e-
nim fuit, quando venit nuntius de Sa- B
ul & Ionatha ex Iezrahel, tollens ita-
que eum nutrix ſua, fugit: cumque fe-
ſtinaret vt fugeret, cecidit, & clau-
dus effectus eſt: habuitque vocabulum
Miphi-boſeth. ¶Venientes igitur filii
Remmon Berothitę, Rechab & Baana,
ingreſſi ſunt feruente die domum Iſ-
boſeth: qui dormiebat ſuper ſtratum
ſuum meridie. Et oſtiaria dom9 pur
gans triticum, obdormiuit'. Ingreſſi

ſunt autem domum[a] latenter aſſumentes ſpicas tritici[b], & percuſſerunt eum in inguine Rechab & Baana frater eius, & fugerunt. Cum autem ingreſſi fuiſſent domum, ille dormiebat ſuper C lectum ſuum in conclaui, & percutientes interfecerunt eum: ſublatoque capite eius, abierunt per viã deſerti tota nocte, & attulerunt caput Iſboſeth ad Dauid in Hebron: dixeruntque ad regẽ, Ecce caput Iſboſeth filii Saul inimici tui, qui quærebat animam tuam: & dedit Dominus domino meo regi vltionem hodie de Saul, & de ſemine eius. Reſpõdens autem Dauid Rechab & Baana fratri eius filiis Remmon Berothitæ, dixit ad eos, Viuit dominus qui eruit animam meam de omni anguſtia: ||quoniam eum qui annuntiauerat mihi, & dixerat, Mortuus eſt Saul: D qui putabat ſe proſpera nuntiare, tenui, & occidi eum in Siceleg, [a] cui oportebat me mercedem dare[b] pro nũtio: Quãto magis nunc cum homines impii interfecerint virum innoxium, in domo ſua, ſuper lectum ſuum, non quæram ſanguinem eius de manu veſtra, & auferam vos de terra? Præcepit itaque Dauid pueris ſuis, & interfecerunt eos: præcidenteſque manus & pedes eorum, ſuſpenderunt eos ſuper piſcinam in Hebron: caput autem Iſboſeth tulerunt, & ſepelierunt in ſepulchro Abner in Hebron.

CAP. V.

Vngitur Dauid ſuper Iſraelem. Paſcere populum. Dauid capit arcam Sion. Præmium offert occidenti Iebuſæum. Ducit vxores. Percutit Philiſthæos. Præliatur pro eo deus.

A ET venerunt vniuerſæ tribus Iſrael ad Dauid in Hebron, dicentes, Ecce nos[a] os tuũ, & caro tua[b] ſumus. Sed & heri & nudiuſtertius cum eſſet Saul rex ſuper nos, tu eras educens & reducens Iſrael: dixit autem dominus ad te, Tu paſces populum meum Iſrael, & tu eris dux ſuper Iſrael. Venerunt quoque & ſeniores Iſrael ad regem in Hebron, & percuſſit cum eis rex Dauid fœdus in Hebron coram domino: vnxerũtque Dauid in regem ſuper Iſrael. Filius triginta annorum erat Dauid, cum regnare cœpiſſet, & quadraginta annis regnauit. In Hebron, regnauit ſuper Iudam ſeptem annis, & ſex menſibus: In Ieruſalem autem regnauit triginta tribus annis ſuper omnem Iſrael & Iudam. ¶Et abiit rex, & omnes viri qui erant cum eo, in Ieruſalem ad Iebuſæum habitatorem terræ: dictumq; eſt Dauid ab eis, Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cęcos & claudos, dicentes, Non ingredietur Dauid huc. Cepit autem Dauid arcẽ Sion: hæc eſt ciuitas Dauid. B Propſuerat enim Dauid in die illa pręmium, qui percuſſiſſet Iebuſæum, & tetigiſſet domatum fiſtulas, & abſtuliſſet cæcos & claudos odientes animã Dauid, idcirco dicitur in prouerbio, Cæcus & claudus nõ intrabunt in tẽplum. Habitauit autem Dauid in arce, & vocauit eam, Ciuitatem Dauid: & ædificauit per gyrum à Mello & intrinſecus. Et ingrediebatur proficiens atque ſuccreſcens, & dominus deus exercituum erat cum eo. ¶||Miſit quoque Hiram rex Tyri nuntios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices lignorum, artificeſq; lapidũ ad parietes: & ædificauerunt domum Dauid. Et cognouit Dauid quoniam confirmaſſet eũ dñs regem ſuper Iſrael, & quoniam exaltaſſet regnum eius ſup populũ ſuum Iſrael. ¶||Accepit ergo Dauid adhuc cõcubinas & vxores de Ieruſalẽ, C poſtq̃ venerat de Hebron: natiq; ſunt Dauid & alii filii & filiæ: & hæc nomina eorum qui nati ſunt ei in Ieruſalẽ, Samua & Sobab & Nathã & Salomõ & Iebahar & Heliſua & Nepheg & Iaphia & Eliſama & Elioda & Eliphalet. ¶|| Audierunt ergo Philiſthiim quòd vnxiſſent Dauid in regem ſuper Iſrael: & aſcenderunt vniuerſi vt quærerent Dauid, quod cum audiſſet Dauid, deſcendit in pręſidiũ. Philiſthiim aũt venientes, diffuſi ſunt in valle Raphaim, & cõſuluit Dauid dñm, dicẽs, Si aſcendam ad Philiſthiim? & ſi dabis eos in manu mea? Et dixit dominus ad Dauid, Aſcende, quia tradẽs dabo Philiſthiim in manu tua. ¶||venit ergo Dauid in Baal-pharaſim, & percuſſit eos ibi, & dixit, Diuiſit dominus inimicos meos corã me, ſicut diuiduntur aquæ.

2.Pa.14.a — 1.Par.3.b — 1.Pa.14.b — Iſa.18.f

D Propterea vocatum eſt nomen loci illius Baal-pharaſim. Et reliquerunt ibi ſculptilia ſua: quæ tulit Dauid, & viri eius. ¶Et addiderunt adhuc Philiſthiĩ vt aſcenderent, & diffuſi ſunt in valle Raphaim. Conſuluit autem Dauid dominum, Si aſcendã contra Philiſthæos, & tradas eos in manus meas? Qui reſpondit, Non aſcendas contra eos, ſed gyra poſt tergum eorum, & venies ad eos ex aduerſo pyrorum. Et cũ audieris ſonitum gradientis in cacumine pyrorum, tunc inibis prælium: quia tunc egredietur dominus ante faciem tuam, vt percutiat caſtra Philiſthiim. Fecit itaq; Dauid ſicut præceperat ei dominus, & pcuſſit Philiſthiim de Gabaa, vſque dum venias Gezer.

moororũ,

CAP. VI.

Reducens Dauid arcam, ludit inſtrumentis. Oza percutitur à deo. Dauid ducit arcam in domum ſuam, ſaltans vnde deſpicitur à Michol. Benedictio dei.

Congregauit autem rurſum Dauid omnes electos ex Iſrael triginta millia. Surrexitque Dauid,
A & abiit, & vniuerſus populus q
1.Par.13.b erat cum eo de viris Iuda, vt adducerent arcam dei, ſuper quam inuocatũ eſt nomen domini exercituum ſedentis in cherubim ſuper eam. Et impoſuerũt arcam dei ſuper plauſtrum nouũ: tuleruntque eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa: Oza autem, & Ahio filii Abinadab, minabãt plauſtrum nouum. ¶Cumque tuliſſent eam de domo Abinadab, qui erat in Gabaa cuſtodi-
2.Re.7.a. ens arcam dei, Ahio præcedebat arcã. Dauid autem, & omnis Iſrael ludebant coram domino in omnibus lignis fabrefactis, & citharis, & lyris & tympanis & ſiſtris & cymbalis. ¶Poſtquã
abiegnis autem venerunt ad arcã Nachon, extẽdit Oza manum ad arcam dei, & te
1.Pa.15.b nuit eam: quoniam calcitrabãt boues. Iratuſque eſt indignatiõe dominus cõtra Ozam, & percuſſit eum ſuper temeritate: qui mortuus eſt ibi iuxta arcam dei. Contriſtatus eſt autem Dauid eò quòd percuſſiſſet dominus Ozam, & vocatum eſt nomen loci illius, Percuſ
B ſio Ozæ: vſque in diem hanc. Et extimuit Dauid dominum in die illa, dicens,

declinabant (vel mouebãt ſub. arcã)

Quomodo ingredietur ad me arca domini? ¶Et noluit diuertere ad ſe arcam domini in ciuitatem Dauid: ſed diuertit eam in domum Obed-edom Gethæi. Et habitauit arca domini ĩ domo Obed-edom Gethæi tribus menſibus: & benedixit dominus Obed-edom, & omnem domum eius.
¶Nuntiatumque eſt regi Dauid quòd 1.Pa.
benedixiſſet dominus Obed-edom, & omnia eius propter arcam dei. Abiit ergo Dauid, & adduxit arcam dei de domo Obed-edom in ciuitatem Dauid cum gaudio: & erant cũ Dauid ſeptem chori, & victima vituli. Cumque tranſcendiſſent qui portabant arcam domini ſex paſſus, immolabat bouem, & arietem, & Dauid percutiebat ĩ organis armigatis, & ſaltabat totis viribus ante dominum: porro Dauid erat accinctus ephod lineo. Et Dauid, & omnis domus Iſrael ducebant arcam teſtamenti domini in iubilo, & in clangore buccinæ. Cumque intraſſet arca domini in ciuitatem Dauid, Michol filia Saul proſpiciens per feneſtram, vidit regem Dauid ſubſiliẽtem, atque ſaltantem coram domino: & deſpexit eum in corde ſuo. Et introduxerunt arcam domini, & impoſuerunt eã in loco ſuo ĩ medio tabernaculi, quod teten derat ei Dauid: & obtulit Dauid holocauſta, & pacifica coram domino. Cumque compleſſet offerens holocauſtum & pacifica, benedixit populo in nomine domini exercituum. Et partitus eſt vniuerſæ multitudini Iſrael, tam viro quàm mulieri ſingulis collyridam panis vnam, & aſſaturam D bubale carnis vnam, & ſimilam frixã oleo: & abiit omnis populus vnuſquiſque in domũ ſuam. ¶Reuerſuſque eſt Dauid vt benediceret domui ſuæ: & egreſſa Michol filia Saul in occurſum Dauid, ait, Quàm glorioſus fuit hodie rex Iſrael diſcooperiens ſe ante ancillas ſeruorum ſuorum, & nudatus eſt, quaſi ſi nudetur vnus de ſcurris. Dixitque Dauid ad Michol, Ludã ante dñm qui elegit me potius: quàm patrem tuum, & quàm omnem domum eius, & præcepit mihi vt eſſem dux ſuper populum domini in Iſrael, & Iudam, & vilior fiam plus quàm factus ſum, &

C

plac lage (ſub nis) fatu

ero humilis in oculis meis: & cum an-
cillis, de quibus locuta es, glorioſior
apparebo. Igitur Michol filiæ Saul
non eſt natus filius vſque in diem mor
tis ſuæ.

CAP. VII.

Dauid prohibetur ædificare do-
mum domino. Deus omnia omnibus
dat, non accipit. Chriſtus ædificaturus
eccleſiam, caſtigatus propter peccata
populi ſui. Gratiarū actio Dauidis. Pro-
miſsionibus, bonæ dei voluntati & mi
ſericordiæ omnia tribuenda. Populus
dei Iſrael. Optat Dauid promiſsiones
dei impleri.

A Factum eſt autem cum ſediſſet rex
7,a in domo ſua, & dominus dediſſet
ei requiem vndique ab vniuerſis
inimicis ſuis, dixit ad Nathan pro-
phetam, Vidéſne quòd ego habitem in
domo cedrina, & arca dei poſita ſit in
orti medio=pellium? Dixitque Nathan ad
nt regem, Omne quod eſt in corde tuo,
vade fac, quia dominus tecum eſt. ¶Fa
ctum eſt autem in illa nocte: & ecce ſer
mo domini ad Nathan, dicens, Vade,
& loquere ad ſeruum meū Dauid, Hæc
dicit dominus, Nunquid tu ædificabis
mihi domum ad habitandum? Neque
enim habitaui in domo ex die illa, qua
eduxi filios Iſrael de terra AEgypti, vſ
que in diem hanc: ſed ambulabam in
tabernaculo, & in tentorio, per cun-
cta loca quæ tranſiui cum omnibus fi-
liis Iſrael: nūquid loquens locutus ſum
ad vnam de tribubus Iſrael, cui præce
pi vt paſceret populum meum Iſrael,
B dicens, Quare non ædificaſtis mihi do
mum cedrinam? Et nunc hæc dices ſer
uo meo Dauid, Hæc dicit dominus ex-
,16. ercituum, ‖ Ego tuli te de paſcuis ſe-
quentem greges, vt eſſes dux ſuper po
pulum meum Iſrael: & fui tecum in o-
mnibus vbicunque ambulaſti, & in-
terfeci vniuerſos inimicos tuos à facie
tua: feciq́ tibi nomen grande iuxta no
men magnorum qui ſunt in terra. Et po
nam locum populo meo Iſrael, & plan
oco tabo eum, & habitabit=ſub eo, & non
turbabitur amplius: nec addēt filii ini
quitatis vt affligant eum ſicut prius ex
die qua conſtitui iudices ſuper popu-
lum meum Iſrael: & requiem dabo tibi
ab omnibus inimicis tuis. prædicitq́

tibi dominus, quòd domum faciat ti-
bi dominus. ‖Cumq́ completi fuerint 4.Reg.8 a
dies tui, & dormieris cum patribus tu
is, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod C
egredietur de vtero tuo, & firmabo re
gnum eius. ‖Ipſe ædificabit domum no 3.Reg.5.a
mini meo, & ſtabiliam thronum regni 1.Pa.22.c
eius vſq́ in ſempiternū. ‖EGO ERO IESVS
EI IN PATREM, & ipſe erit mihi Hebr.1:b.
in filiū: qui ſi inique aliquid geſſerit,
arguā eum in virga virorum, & in pla
gis filiorū hominum. Miſericordiam au
tem meam non auferam ab eo, ſicut
abſtuli à Saul, quem amoui à facie tua.
‖Et fidelis erit domus tua, & regnum Pſal.88. a
tuū vſq́ in æternum ante faciem tu =firma
am, & thronus tuus erit firmus iugiter.
Secundum omnia verba hæc, & iuxta
vniuerſam viſionem iſtam, ſic locutus
eſt Nathan ad Dauid. ¶Ingreſſus eſt
autem rex Dauid, & ſedit coram domi
no, & dixit, Quis ego ſum domine de
us, & quæ domus mea, quia adduxiſti
me hucusq́? Sed & hoc parum viſum
eſt in conſpectu tuo domine deus, niſi
loquereris etiam de domo ſerui tui in
longinquum: iſta eſt enim lex=Adam =hominū
domine deus? Quid ergo addere pote-
rit adhuc Dauid, vt loquatur ad te? tu
enim ſcis ſeruum tuum domine deus.
Propter verbū tuū, & ſecundū cor tuū
feciſti omnia magnalia hæc, ita vt no-
tū faceres ſeruo tuo. Idcirco magnifica-
tus es domine deus, quia non eſt ſimi-
lis tui, neq́ eſt deus extra te, in omni-
bus quæ audiuimus auribus noſtris.
Quæ eſt autem vt populus tuus Iſrael,
gens in terra, propter quam iuit deus D
vt redimeret eam ſibi in populū, & po
neret ſibi nomen, faceret꜒ eis magna-
lia, & horribilia ſuper terram à fa-
cie populi tui, quem redemiſti tibi ex
AEgypto, gentibus, & diis eius? Fir-
maſti enim tibi populū tuū Iſrael in po
pulum ſempiternū: & tu domine deus
factus es eis in deū. Nunc ergo domi-
ne deus verbū quod locutus es ſuper
ſeruū tuum, & ſuper domū eius, ſuſcita
in ſempiternū: & fac ſicut locutus es,
& magnificetur nomen tuū vſq́ in ſem
piternum, atq́ dicatur, Dominus exer
cituū, deus ſuper Iſrael. Et domus ſer-
ui tui Dauid erit ſtabilita coram=do- =te,
mino, quia tu domine exercituum

deus Iſrael reuelaſti auriculam ſerui tui, dicens, Domũ ædificabo tibi: propterea inuenit ſeruus tuus cor ſuum vt oraret te oratione hac. Nunc ergo domine deus, tu es deus: & verba tua erunt vera: locutus es enim ad ſeruum tuum bona hæc. Incipe ergo, & benedic domui ſerui tui, vt ſit in ſempiternum coram te: quia tu domine deus locutus es, & benedictione tua benedicetur domus ſerui tui in ſempiternum.

CAP. VIII.

Philiſthæos facit ſibi Dauid tributarios. Adarezer percutitur.. Syria tributaria. Thou petit pacem à Dauide. Idumæa ſeruit Dauidi. Dauid officiarios inſtituit.

A
1. Par. 18. a
ᵃaquæ ductus
ᵇ.i. vnam partẽ Moabitarum occidit, alterã ſeruauit:

Factum eſt autem poſt hæc percuſſit Dauid Philiſthiim, & humiliauit eos, & tulit Dauid frenum ᵃtributi⁾ de manu Philiſthiim. Et percuſsit Moab, & menſus eſt eos funiculos coæquans terræ: ᵇmenſus eſt autem duos funiculos, vnum ad occidendum, & vnum ad viuificandum⁾: factusq́ eſt Moab Dauid ſeruiens ſub tributo. ¶Et percuſsit Dauid Adarezer filium Rohob regem Soba, quando profectus eſt vt dominaretur ſuper flumen Euphratem. Et captis Dauid ex parte eius mille ſeptingentis equitibus, & viginti millibus peditũ, ſubneruauit omnes iugales curruum: ᶜdereliquit⁾ autẽ ex eis centum currus. Venit quoq́ Syria Damaſci, vt præſidium ferret Adarezer regis Soba: & percuſsit Dauid de Syria vigintiduo millia virorum. Et poſuit Dauid præſidium in Syria Damaſci: factaq́ eſt Syria Dauid ſeruiens ſub tributo: ſeruauitq́ dominus Dauid in omnibus ad quæcunque profectus eſt. Et tulit Dauid arma aurea, quæ habebant ſerui Adarezer, & detulit ea in Ieruſalem. Et de Bethe, & de Beroth ciuitatibus Adarezer tulit rex Dauid æs multum nimis, de quo fecit Salomon omnia vaſa ærea in templo: & mare æneum, & columnas, & altare⁾. ¶Audiuit autem Thou rex Emath, ꝙ percuſſiſſet Dauid omne robur Adarezer, & miſit Thou Ioram filium ſuum ad regẽ Dauid, vt ſalutaret eum congratulans, & gratias ageret: eò ꝙ expugnaſſent Adarezer, & pcuſsiſſet eũ hoſtis, quippe erat Thou Adarezer, & in manu eius erant vaſa aurea, & vaſa argentea, & vaſa ærea: quæ & ipſa ſanctificauit rex Dauid domino cum argento & auro, quæ ſanctificauerat de vniuerſis gẽtibus quas ſubegerat, de Syria, & Moab, & filiis Ammon, & Philiſthiim, &

B
ᶜ.i. ſeruauit ſibi

C

Amalec. & de manubiis Adarezer fi-
D lii Rohob regis Ioba. Fecit quoque ſibi
Dauid nomen, cum reuerteretur ca-
pta Syria in valle Salinarum, cæſis de-
cem & octo millibus: & poſuit in Idu-
mæa cuſtodes, ſtatuitq; præſidium: &
facta eſt vniuerſa Idumæa ſeruiens Da-
uid. & ſeruauit dominus Dauid in om-
nibus ad quæcunque profectus eſt. ¶Et
regnauit Dauid ſuper omnem Iſrael: fa-
ciebat quoque Dauid iudicium, & iu-
ſtitiam omni populo ſuo. Ioab autem
filius Saruię erat ſuper exercitum: por-
rò Ioſaphat filius Ahilud, erat à com-
mentariis: & Sadoch filius Achitob, &
Achimelech filius Abiathar, erant ſa-
cerdotes: & Saraias, ſcriba: Banaias au-
tem filius Ioiadæ ſuper Cerethi & Phe-
lethi: filii autē Dauid, ſacerdotes erāt.

CAP. IX.

Miphiboſeth filio Ionathę reſtituit Dauid omnes agros Saulis, Micha.

ET dixit Dauid, Putáſne eſt aliquis
A qui remanſerit de domo Saul, vt
faciam cum eo miſericordiā pro-
pter Ionathan? Erat autem de do-
mo Saul, ſeruus, nomine Siba: quem cū
vocaſſet rex ad ſe, dixit ei, Túne es Si-
ba? Et ille reſpondit, Ego ſum ſeruus tu-
us. Et ait rex, Nunquid ſupereſt aliquis
de domo Saul: vt faciam cum eo miſe-
ricordiam dei? Dixitq; Siba regi, Su-
pereſt filius Ionathan debilis pedibus.
Vbi, inquit, eſt? Et Siba ad regem, Ecce,
ait, in domo eſt Machir filii Ammiel in
Lo-dabar. ¶Miſit ergo rex Dauid, &
tulit eum de domo Machir filii Ammi-
B el de Lo-dabar. Cū autem veniſſet Mi-
phi-boſeth filius Ionathan filii Saul
ad Dauid, corruit in faciem ſuam, &
adorauit. Dixitque Dauid, Miphi-bo-
ſeth? Qui reſpondit, Adſum ſeruus tuus.
Et ait ei Dauid, Ne timeas, quia faciēs
faciam in te miſericordiam propter Io-
nathan patrem tuum, & reſtituam tibi
oēs agros Saul patris tui, & tu come-
des panem in menſa mea ſemper. Qui
adorans eum, dixit, Quis ego ſum ſer-
uus tuus, quoniam reſpexiſti ſuper ca-
C nem mortuum ſimilem mei? Vocauit
itaque rex Siban puerum Saul, & dixit
ei, omnia quæcunque fuerunt Saul, &
vniuerſam domum eius, dedi filio do-
mini tui. Operare igitur ei terram tu,
& filii tui, & ſerui tui: & inferes filio
domini tui cibos, vt alatur: Miphi-bo-
ſeth autem filius domini tui comedet
ſemper panem ſuper menſam meam.
Erant autem Sibæ quindecim filii, & D
viginti ſerui. Dixitque Siba ad regem,
Sicut iuſsiſti domine mi rex ſeruo tuo,
ſic faciet ſeruus tuus: & Miphi-boſeth
comedet ſuper menſam meam quaſi v-
nus de filiis regis. Habebat autem Mi-
phi-boſeth filium paruulum nomine
Micha, omnis vero cognatio domus
Sibæ ſeruiebat Miphi-boſeth. Porrò Mi-
phi-boſeth habitabat in Ieruſalē: quia
de menſa regis iugiter veſcebatur: &
erat claudus vtroque pede.

CAP. X.

Seruos Dauidis remittit Hanon cū ignominia. Ammonitæ & Syri debellantur à Dauide. Sobach occiditur.

Actum eſt autem poſt hæc, vt mo-
reretur rex filiorum Ammon, & re-
gnauit Hanon filius eius pro eo. A
||Dixitq; Dauid, Faciam miſericor-
diam cum Hanon filio Naas, ſicut fecit
pater eius mecum miſericordiam. Mi- 1.Pa,19,a
ſit ergo Dauid conſolans eum per ſer-
uos ſuos ſuper patris interitu. ¶Cū au-
tem veniſſent ſerui Dauid in terram fi-
liorum Ammon. Dixerunt principes fi-
liorum Ammon ad Hanon dominum
ſuum, Putas ꝙ propter honorē patris
tui miſerit Dauid ad te cōſolatores, &
non ideo vt te inueſtigaret, & explora-
ret ciuitatem, & euerteret eam, miſit
Dauid ſeruos ſuos ad te? Tulit itaque
Hanon ſeruos Dauid, raſitq; dimidiam
partem barbæ eorum, & præſcidit ve-
ſtes eorum medias vſq; ad nates, & di-
miſit eos. ¶Quod cū nuntiatū eſſet Da- B
uid, miſit in occurſum eorū (erāt enim
viri confuſi turpiter valde) & manda-
uit eis Dauid, Manete in Iericho, do-
nec creſcat barba veſtra, & tunc reuer-
timini. ¶Videntes autem filii Ammon,
ꝙ iniuriā feciſſent Dauid, miſerunt, &
cōduxerūt mercede Syrum Rohob, &
Syrū Soba viginti millia peditum, &
à rege Maacha mille viros, & ab Iſ-tob
=decem millia virorum. Quod cum au- =duodecim
diſſet Dauid, miſit Ioab & omnē exer-
citū bellatorū. Egreſsi ſūt ergo filii Am-
mon, & direxerunt aciē ante ipſum
introitum portæ: Syrus autem Soba,

& Rohob, & Iſ-tob, Maacha ſeorſum e-
rant in cāpo. Videns igiť Ioab ꝙ præ
paratū eſſet aduerſum ſe prælium, &
C ex aduerſo & poſt tergū, elegit ſibi ex
omnibus electis Iſrael, & inſtruxit aciē
contra Syrum: reliquā autem partē po-
puli tradidit Abiſai fratri ſuo: qui di-
rexit aciē aduerſus filios Ammon. Et
ait Ioab, Si præualuerint aduerſum
me Syri, eris mihi in adiutorium: ſi au
tem filii Ammon præualuerint aduer
ſum te, auxiliabor tibi. Eſto vir fortis,
& pugnemus pro populo noſtro, & ᵉci
uitate) dei noſtri: dn̄s autē faciet quod
bonū eſt in conſpectu ſuo. Iniit itaque
Ioab & populus qui erat cū eo, certa-
men cōtra Syros: qui ſtatim fugerūt à
facie eius. Filii autē Ammon, vidētes
quia fugiſſent Syri, fugerunt & ipſi à fa
cie Abiſai, & ingreſſi ſunt ciuitatē: re-
uerſuſq́ eſt Ioab à filiis Ammon, & ve

ᵉciuitatibus

nit Ieruſalē. ¶Vidētes igitur Syri quo-
niā corruiſſent coram Iſrael, congrega-
ti ſunt pariter. Miſitq́ Adarezer, & edu
xit Syros qui erant trans fluuium, D
& adduxit eorū exercitum: Sobach au
tē magiſter militię Adarezer, erat prin
ceps eorū. Quod cū nuntiatū eſſet Da-
uid, contraxit omnē Iſraelem, & tranſ-
iuit Iordanem, venitq́ in Helam: & di-
rexerūt aciem Syri ex aduerſo Dauid,
& pugnauerunt contra eū. Fugeruntq́
Syri à facie Iſrael, & occidit Dauid de
Syris ſeptingentos currus, & quadra-
ginta millia equitū: & Sobach princi-
pem militiæ percuſſit, qui ſtatim mor-
tuus eſt. Vidētes autem vniuerſi reges
ᵉqui erant in præſidio) Adarezer, ſe vi-
ctos eſſe ab Iſrael, fecerunt pacem cum
Iſrael: & ſeruierūt eis, timueruntq́ Syri
auxiliū præbere vltrà filiis Ammon.

ᵉſeru

CAP. XI.

Rabba obſideť. Dauidis adulteriū
cū Bethſabee. Vrias pfert literas mortis
ſuę. Ioab ipius obtēperat Dauidi ī mor
te Vrię. Bethſabee fit Dauidis vxor.

A Factum eſt autem, vertente anno,
eo tēpore quo ſolent reges ad bel-
la procedere, miſit Dauid Ioab, &
ſeruos ſuos cum eo, & vniuerſum
Iſrael, & vaſtauerūt filios Ammon, &

1.Par.20.a.

obſederunt Rabba: Dauid autē reman
ſit in Ieruſalē. ¶Dū hæc agereť, acci-
dit quadā die vt ſurgeret Dauid de ſtra
tu ſuo ᵉpoſt meridiē), & deambularet
in ſolario domus regiæ: viditq́ mulierē
ſe lauantem ex aduerſo ſuper ſolarium
ſuum: erat autem mulier pulchra val-
de. Miſit ergo rex, & requiſiuit quæ
eſſet mulier. Nuntiatumq́ eſt ei quòd
ipſa eſſet Beth-ſabee filia Eliam, vxor

ᵉte veſ no

Vriæ Hethæi. Miſſis itaq; Dauid nuntiis tulit eam: quæ cum ingreſſa eſſet ad illum, dormiuit cum ea: ſtatimq; *ſanctificata⁾ eſt ab immunditia ſua, & reuerſa eſt in domum ſuam concepto fœtu. Mittenſq; nuntiauit Dauid, & ait, Concepi. ¶Miſit autem Dauid ad Ioab, dicens, Mitte ad me vriam Hethæum. Miſitque Ioab Vriam ad Dauid. Et venit
B Vrias ad Dauid: quæſiuitq; Dauid quàm recte ageret Ioab, & populus, & quomodo adminiſtraretur bellum, Et dixit Dauid ad Vriam, Vade in domum tuã, & laua pedes tuos. Et egreſſus eſt Vrias de domo regis, ſecutuſque eſt eum cibus regius. Dormiuit autem Vrias ante portam domus regiæ, cum aliis ſeruis domini ſui, & non deſcendit ad domum ſuam. Nuntiatumque eſt Dauid à dicẽtibus, Non iuit Vrias in domum ſuam. Et ait Dauid ad Vriam, Nunquid non de via veniſti? quare non deſcẽdiſti in domum tuam? Et ait Vrias ad Dauid, Arca, & Iſrael, & Iuda habitant in papilionibus, & dominus meus Ioab, & ſerui domini mei ſuper faciem terræ manent: & ego ingrediar domum meã, vt comedam & bibam, & dormiam cũ vxore mea? per *ſalutem tuam⁾, & per ſalutem animæ tuæ non faciam rem hãc. Ait ergo Dauid ad Vriã, Mane hic etiam hodie, & cras dimittã te. Manſit autem Vrias in Ieruſalem in die illa & altera, & vocauit eum Dauid vt comederet coram ſe & biberet & inebriauit eum: qui egreſſus veſpere, dormiuit in ſtratu ſuo cum ſeruis domini ſui, & in
C domum ſuam non deſcendit. ¶Factum eſt ergo mane, & ſcripſit Dauid epiſtolam ad Ioab: miſitq; per manum Vriæ, ſcribens in epiſtola, Ponite Vriam ex aduerſo belli, vbi fortiſſimum eſt prælium: & derelinquite eum, vt percuſſus intereat. Igitur cũ Ioab obſideret vrbẽ poſuit Vriã in loco vbi ſciebat viros eſſe fortiſſimos. Egreſſiq; viri de ciuitate, bellabãt aduerſum Ioab, & ceciderunt de populo ſeruorũ Dauid, & mortuus eſt etiã Vrias Hethæus. ¶Miſit itaq; Ioab, & nũtiauit Dauid omnia verba prælii, præcepitq; nuntio, dicẽs, Cum compleueris vniuerſos ſermones belli ad regẽ, ſi eum videris indignari, & dixerit, Quare acceſſiſtis ad murum, vt prælia-

remini? an ignorabatis q multa deſuper ex muro tela mittantur? ||Quis percuſſit Abimelech filium Ierobeſeth? nõnne mulier miſit ſuper eum fragmen molæ de muro, & interfecit eum in Thebes? quare iuxta murum acceſſiſtis? dices, Etiam ſeruus tuus Vrias Hethæus occubuit. Abiit ergo nũtius, & venit, & narrauit Dauid omnia quæ ei præceperat Ioab. Et dixit nuntius ad Dauid, Præualuerunt aduerſum nos viri, & egreſſi ſunt ad nos in agrum: nos autem facto impetu pſecuti eos ſumus vſq; ad portam ciuitatis. Et direxerũt iacula ſagittarii ad ſeruos tuos ex muro deſuper: mortuiq; ſunt de ſeruis regis, quinetiã ſeruus tuus Vrias Hethæus mortuus eſt. Et dixit Dauid ad nuntium, Hæc dices, Ioab, Non te frãgat iſta res: varius enĩ euentus eſt belli, &⁾ nunc hunc, & nũc illum cõſumit gladius: conforta bellatores tuos aduerſus vrbem, vt deſtruas eam, & exortare eos. ¶Audiuit autem vxor Vriæ, q mortuus eſſet Vrias vir ſuus & planxit eum. Tranſactoq; luctu miſit Dauid, & introduxit eam in domũ ſuã, & facta eſt ei vxor, peperitq; filium: & diſplicuit *verbum⁾ hoc quod fecerat Dauid coram domino.

Iudi. 9. g.
D
* factum

CAP. XII.

Similitudine pauperis & diuitis ꝓpoſita à Nathan, condemnat ſeipſum Dauid. Pœna & crux Dauidis. Peccatũ cõdonatur, reſeruata cruce. Puer Dauidis moritur. Naſcitur Salomon. Expugnatur Rabbath, Ammonitarũ afflictio.

A Miſit ergo dominus Nathan ad Dauid: qui cum veniſſet ad eũ, dixit ei, Duo viri erant in ciuitate vna, vnus diues, & alter pauper. Diues habebat oues & boues plurimos valde. pauper autem nihil habebat omnino, præter ouem vnam paruulam quam emerat & nutrierat & quæ creuerat apud eum cum filiis eius ſimul, de pane illius comedens & de calice bibens, & in ſinu illius dormiens, eratq; illi ſicut filia. Cum autem peregrinus quidam veniſſet ad diuitẽ, parcens ille ſumere de ouibus, & de bobus ſuis, vt exhiberet conuiuium peregrino illi qui venerat ad ſe, tulit ouẽ viri pauperis, & præparauit cibos homini illi qui venerat ad ſe. Iratus autẽ
B indignatione Dauid aduerſus hominẽ

illum nimis, dixit ad Nathan, Viuit do-
*.i.dign9 morte minus, quoniam *filius mortis⁾ eſt vir
qui fecit hoc. Ouem reddet in quadru-
plum, eò quòd fecerit verbum iſtud, &
nõ pepercerit. Dixit autem Nathan ad
Dauid, Tu es ille vir. Hæc dicit domi-
nus deus Iſrael, Ego vnxi te in regem
ſup Iſrael, & ego erui te de manu Saul,
& dedi tibi domũ domini tui, & vxo-
res domini tui in ſinu tuo, dedique tibi
domum Iſrael & Iuda: & ſi parua ſunt
iſta, adiiciam tibi multo maiora. Quare
ergo contempſiſti verbum domini, vt
*eius? faceres malum in cõſpectu *meo⁾? Vriã
Hethæum percuſſiſti gladio, & vxorem
illius accepiſti in vxorẽ tibi, & inter-
C feciſti eum gladio filiorum Ammon.
Quam ob rem non recedet gladius de
domo tua vſque in ſempiternum, eò ꝙ
deſpexeris me, & tuleris vxorem Vriæ
Hethæi, vt eſſet vxor tua. Itaque hæc di-
cit dominus, Ecce ego ſuſcitabo ſuper
te malum de domo tua, & tollam vxo-
Infr. 16.b res tuas in oculis tuis, ‖& dabo proxi-
mo tuo, & dormiet cum vxoribus tuis
in oculis ſolis huius. Tu eñ feciſti ab-
ſcondite: ego autẽ faciam verbũ iſtud
in conſpectu omnis Iſrael, & in conſpe-
ctu ſolis. Et dixit Dauid ad Nathan,
Ecc. 47.b ‖Peccaui domino. Dixitque Nathan ad
Dauid, dominus quoque tranſtulit
peccatum tuum: non morieris. Ve-
runtamen quoniam blaſphemare feci-
ſti inimicos nomẽ domini: propter ver-
bum hoc, filius qui natus eſt tibi, morte
morietur. Et reuerſus eſt Nathan in do-
mum ſuam. ¶Percuſſit quoq; dominus
paruulum quem pepererat vxor Vriæ
*ægrota-bat Dauid, & *deſperatus eſt⁾. Deprecatuſ-
que eſt Dauid dominum pro paruulo:
& ieiunauit Dauid ieiunio, & ingreſſus
*pernoctauit, & *ſeorſum⁾ iacuit ſuper terram. Venerũt
autem ſeniores domus eius, cogentes
eum vt ſurgeret de terra, qui noluit,
nec comedit cum eis cibum. Accidit au-
tem die ſeptima vt moreretur infans:
timueruntque ſerui Dauid nuntiare ei
quod mortuus eſſet paruulus, dixerunt
enim, Ecce cũ paruulus adhuc viueret,
loquebamur ad eũ, & nõ audiebat vocẽ
noſtram: quanto magis ſi dixerimus,
E mortuus eſt puer: ſe affliget? ¶Cũ ergo
Dauid vidiſſet ſeruos ſuos muſſitantes,
intellexit ꝙ mortuus eſſet infantulus:
dixitq; ad ſeruos ſuos, Nũ mortuus eſt
puer? Qui reſponderunt ei, Mortuus eſt.
¶Surrexit ergo Dauid de terra, & lotus
vnctuſq; eſt: cumq; mutaſſet veſtes, in-
greſſus eſt domũ domini: & adorauit, &
venit in domũ ſuã, petiuitq; vt ponerẽt
ei panem, & comedit. Dixerunt autem
ei ſerui ſui, *Quis eſt ſermo quem⁾ fe- *vt, C… eſt ho… quod
ciſti? propter infantem, cum adhuc vi-
ueret, ieiunaſti & flebas: mortuo autẽ
puero ſurrexiſti, & comediſti panem?
Qui ait, Propter infantem dum adhuc
viueret, ieiunaui, & fleui: dicebã enim,
Quis ſcit ſi *forte donet eum mihi⁾ do- *miſe… tur n…
minus, & viuet infans? Nunc autẽ quia
mortuus eſt, quare ieiuno? nunquid po- F
tero reuocare eum amplius? ego vadã
magis ad eum: ille vero non reuertetur
ad me. ¶Et conſolatus eſt Dauid Beth-
ſabee vxorem ſuam, ingreſſuſq; ad eã,
dormiuit cum ea: ‖quæ genuit filium, Matt…
& vocauit nomen eius Salomon, & do-
minus dilexit eum. Miſitq; eum in ma-
nu Nathan prophetæ, & vocauit nomẽ
eius *Amabilis domino⁾: eò ꝙ diligeret *Iedi… ppte… mini… dile… dom…
eum dominus. ¶‖Igitur pugnabat Ioab
contra Rabbath filiorũ Ammon, & ex-
pugnabat vrbem regiam. Miſitq; Ioab
nuntios ad Dauid, dicens, Dimicaui
aduerſum Rabbath, & capiẽda eſt vrbs 1. Pa…
aquarum. Nunc igitur congrega reli-
quam partem populi, & obſide ciuita- G
tẽ, & cape eam: ne cũ à me vaſtata fue-
rit vrbs, nomini meo aſcribatur victo-
ria. Congregauit itaq; Dauid omnẽ po-
pulum, & profectus eſt aduerſum Rab-
bath: cũq; dimicaſſet, cepit eã. Et tulit
diadema regis eorum de capite eius põ-
do auri talentum, habens gemmas pre-
tioſiſſimas, & impoſitum eſt ſuper ca-
put Dauid. Sed & prędã ciuitatis aſpor-
tauit multam valde, populum quoque
eius adducẽs ſerrauit, & circumegit ſu-
per eos ferrata carpenta: diuiſitque cul-
tris, & traduxit *in typo⁾ laterum: ſic *pe… nace…
fecit vniuerſis ciuitatibus filiorũ Am-
mon: & reuerſus eſt Dauid, & omnis
exercitus in Ieruſalem.

CAP. XIII.

Inceſtus Amnon cum Thamar ſo-
rore Abſalom. Conuiuio celebrato, oc-
cidit Abſalom Amnonem: vnde triſta-
tur Dauid, & fugit Abſalom.

A Factum eſt autem poſt hæc:vt Abſalom filii Dauid ſororem ſpecioſiſſimam vocabulo Thamar, adamaret Amnon filius Dauid, & deperiret in eam valde,ita vt propter amorem eius ægrotaret:quia cum eſſet virgo, difficile ei videbatur vt quippiam inhoneſte ageret cum ea, Erat autem Amnon amicus, nomine Ionadab filius Semmaa fratris Dauid,vir prudens val-
otus de.Qui dixit ad eum, Quare ſic ⸗attenuaris macie⸣ fili regis per ſingulos dies?cur non indicas mihi? Dixitq́ Amnon,Thamar ſororem fratris mei Abſalom amo.Cui reſpondit Ionadab, Cuba ſuper lectum tuum, & languorem ſimula:cūq́ venerit pater tuus vt viſitet te, dic ei, Veniat oro Thamar ſoror mea, vt det mihi cibum,& faciat pulmen-
cit ſe tum,& comedam de manu eius. ¶Accubuit itaque Amnon,& ⸗quaſi ęgrotare cœpit⸣:cumq́ veniſſet rex ad viſitā-
tare: B dum eum,ait Amnon ad regem, Veniat obſecro Thamar ſoror mea,vt faciat in
num oculis meis ⸗duas ſorbitiūculas⸣,& cibū
aut capiā de manu eius. Miſit ergo Dauid ad Thamar domum dicens,Veni in do-
fra, mum Amnon fratris tui, & fac ei pulmentum. Venitq́ Thamar in domum Amnon fratris ſui: ille autē iacebat:quę tollens farinam commiſcuit, & liquefa-
ginē ciens in oculis eius coxit ſorbitiunculas. Tolleſque ⸗quod coxerat⸣ effudit & poſuit corā eo,& noluit comedere:dixitque Amnon,Eiicite vniuerſos à me. Cumque eieciſſent omnes,dixit Amnō ad Thamar, Infer cibum in conclaui, vt veſcar de manu tua.Tulit ergo Thamar ſorbitiūculas quas fecerat,& intulit ad Amnō fratrē ſuū in cōclaui. Cūq́ obtuliſſet ei cibum,apprehendit eam,
C & ait, Veni, cuba mecum ſoror mea. Quæ reſpondit ei, Noli frater mi, noli opprimere me: neque enim hoc fas eſt in Iſrael,noli facere ſtultitiā hanc. Ego enim ferre nō potero opprobrium meū,& tu eris quaſi vnus de inſipientibus in Iſrael:quin potius loquere ad regem,& non negabit me tibi. Noluit autem acquieſcere precibus eius,ſed prævalens viribus oppreſſit eam, & cubauit cum ea.Et exoſam eam habuit Amnon odio magno nimis: ita vt maius eſſet odiū quo oderat eam, amore quo ante dilexerat. Dixitq́ ei Amnon:Surge,& vade.Qui reſpondit ei, Maius eſt hoc malum quod nunc agis aduerſum me,quàm quod ante feciſti, expellens me. Et noluit audire eam: ſed vocato puero, qui miniſtrabat ei, dixit, Eiice hanc à me foras:& claude oſtium poſt eam.Quæ induta erat talari tunica: huiuſcemodi enim filiæ regis virgines veſtibus vtebantur.Eiecit itaque eam miniſter illius foras:clauſitq́ fores poſt eā Quę aſpergens cinerem capiti ſuo,ſciſſa talari tunica,impoſitiſq́ manibus ſuper caput ſuum ibat ⸗ingrediens⸣:& cla- ⸗eundoq́,
mās. Dixit autē ei Abſalom frater ſuus, D Nunquid Amnon frater tuus cōcubuit tecum?ſed nunc ſoror tace, frater tuus eſt:neque affligas cor tuum pro hac re. Manſit itaque Thamar contabeſcens in domo Abſalom fratris ſui. ¶Cum autē audiſſet rex Dauid verba hæc, contriſtatus eſt valde, ►& noluit contriſtare ſpiritum Amnon filii ſui, quoniam diligebat eum,quia primogenitus erat ei⸣. Porrò non eſt locutus Abſalom ad Amnon,nec malum,nec bonum:oderat enim Abſalom Amnō, eò quòd violaſſet Thamar ſororem ſuam. ¶Factum eſt autem poſt tempus biennii, vt tonderentur oues Abſalom in Baal-haſor,quę eſt iuxta Ephraim:& vocauit Abſalom omnes filios regis, venitque ad regem, & ait ad eum, Ecce tondentur oues ſerui tui: veniat oro rex cum ſeruis ſuis ad ſeruum ſuum. Dixitq́ rex ad Abſalom, Noli fili mi, noli rogare vt veniamus E
omnes, & grauemus te. Cum autem cogeret eum, & noluiſſet ire, benedixit ei. Et ait Abſalom,Si non vis venire, veniat obſecro nobiſcū ſaltem Amnon frater meus. Dixitq́ ad eū rex,Nō eſt neceſſe vt vadat tecum.Coēgit itaq́ Abſalom eum, & dimiſit cum eo Amnō & vniuerſos filios regis,Pręceperat autem Abſalom pueris ſuis,dicēs, Obſeruate cum ⸗temulentus fuerit⸣ Amnō ⸗iucundū
vino,& dixero vobis:percutite eum & fuerit cor
interficite,nolite timere,ego enim ſum qui præcipio vobis: roborabimini, & eſtote viri fortes. Fecerunt ergo pueri Abſalō aduerſum Amnō ſicut pceperat eis Abſalom: ſurgenteſq́ oēs filii regis aſcēderunt ſinguli mulas ſuas, & fugerunt,Cumq́ adhuc pergerent in itine-

re, fama peruenit ad Dauid, dicẽs, percuſſit Abſalom omnes filios regis, & non remanſit ex eis ſaltem vnus. Surrexit itaque rex, & ſcidit veſtimenta ſua, & cecidit ſuper terram: & omnes ſerui illius qui aſſiſtebant ei, ſciderunt veſtimenta ſua. Reſpondens autem Ionadab filius Semmaa fratris Dauid, dixit, Ne æſtimet dominus meus rex quòd omnes pueri filii regis occiſi ſint: Amnon ſolus mortuus eſt, quoniam in ore Abſalom erat poſitus ex die qua oppreſſit Thamar ſororem eius. Nunc ergo ne ponat dominus meus rex ſuper cor ſuum verbum iſtud, dicens, Omnes filii regis occiſi ſunt: quoniam Amnon ſolus mortuus eſt. Fugit autem Abſalom, & eleuauit puer ſpeculator oculos ſuos, & aſpexit: & ecce populus multus veniebat per iter ᶠdeuium⁾ ex latere montis.

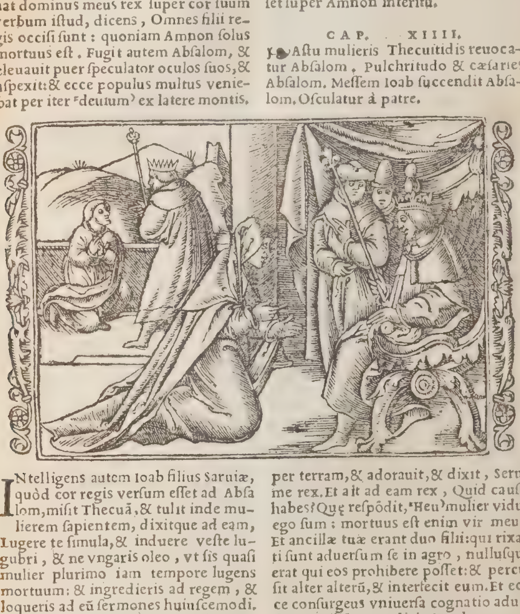
* poſt mõtem

G Dixit autẽ Ionadab ad regẽ, Ecce filii regis adſunt, iuxta verbum ſerui tui, ſic factum eſt. Cumq; ceſſaſſet loqui, apparuerunt & filii regis: & intrantes leuauerunt vocem ſuam, & fleuerũt: ſed & rex & omnes ſerui eius fleuerunt ploratu magno nimis. Porrò Abſalom fugiens, abiit ad Tholomai filiũ Ammiud regem Geſſur. Luxit ergo Dauid filium ſuum multis diebus. Abſalom autem cũ fugiſſet, & veniſſet in Geſſur, fuit ibi tribus annis. ᵃCeſſauitque rex Dauid perſequi Abſalom⁾, eò quod conſolatus eſſet ſuper Amnon interitu.

* Et dera anin uid egre pter ſalon

CAP. XIIII.

Aſtu mulieris Thecuitidis reuocatur Abſalom. Pulchritudo & cæſaries Abſalom. Meſſem Ioab ſuccendit Abſalom. Oſculatur à patre.

A INtelligens autem Ioab filius Saruiæ, quòd cor regis verſum eſſet ad Abſalom, miſit Thecuã, & tulit inde mulierem ſapientem, dixitque ad eam, Lugere te ſimula, & induere veſte lugubri, & ne vngaris oleo, vt ſis quaſi mulier plurimo iam tempore lugens mortuum: & ingredieris ad regem, & loqueris ad eũ ſermones huiuſcemodi. Poſuit autẽ Ioab verba in ore eius. Itaque cum ingreſſa fuiſſet mulier Thecuitis ad regem, cecidit *coram eo ſuper terram, & adorauit, & dixit, Serua me rex. Et ait ad eam rex, Quid cauſæ habes? Quę reſpõdit, ᵃHeu⁾ mulier vidua ego ſum: mortuus eſt enim vir meus. Et ancillæ tuæ erant duo filii: qui rixati ſunt aduerſum ſe in agro, nulluſque erat qui eos prohibere poſſet: & percuſſit alter alterũ, & interfecit eum. Et ecce conſurgeus vniuerſa cognatio aduerſum ancillã tuam, dicit, Trade eum qui percuſſit fratrẽ ſuum, vt occidamus eũ pro anima fratris ſui quem interfecit,

* ſuper fa cie

ᵃ Pl

B

& deleamus hæredem: & quærunt extinguere ſcintillã meã quæ relicta eſt, vt nõ ſuperſit viro meo nomen, & reliquiæ ſuper terrã. Et ait rex ad mulierem, Vade in domum tuam, & ego iubebo pro te. Dixitque mulier Thecuitis ad regem, In me domine mi rex ſit ᵃiniquitas), & in domum patris mei: rex autẽ & thronus eius ſit innocens. Et ait rex, Qui cõtradixerit tibi, adduc eum ad me, & vltra non addet vt tangat te. Quæ ait, Recordetur rex domi-
C ni dei ſui, vt nõ multiplicẽtur proximi ſanguinis ad vlciſcendum, & nequaquã interficiant filiũ meũ. Qui ait, Viuit dominus quia non cadet de capillis filii tui ſuper terram. Dixit ergo mulier, Loquatur ancilla tua ad dominum meum regẽ verbũ. Et ait, Loquere. Dixitque mulier, Quare cogitaſti huiuſce modi rem contra populum dei, & locutus eſt rex verbũ iſtud vt peccet, & non reducat eiectũ ſuum? Omnes morimur, & quaſi aquæ dilabimur in terrã quæ nõ reuertuntur: ‖nec vult deus perire animã, ſed retractat cogitãs, ne pe-
D nitus pereat qui abiectus eſt. Nunc igitur veni vt loquar ad dominum meum regem verbum hocᵃpræſente populo). Et dixit ancilla tua, Loquar ad regem, ſi quo modo faciat rex verbum ancillę ſuæ. Et ᵃaudiuit) rex, vt ᵇliberaret) ancillam ſuam de manu omnium qui ᵃvolebant) de hæreditate dei delere me, & filium meum ſimul. ᵃDicat ergo ancilla tua, vt fiat) verbum domini mei regis ſicut ſacrificium. Sicut enim angelus domini, ſic eſt dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictiõe moueatur: vnde & dominus deus tuus eſt tecum. Et reſpondens rex, dixit ad mulierem, Ne abſcondas à me verbum quod te interrogo. Dixitq́ ei mulier, Loquere domine mi rex. Et ait rex, Nunquid ᵃmanus) Ioab tecũ eſt in omnibus iſtis?
E Reſpondit mulier, & ait, Per ſalutem animæ tuæ domine mi rex, ᵃnec ad ſiniſtram, nec ad dexteram eſt ex omnibus his quæ locutus eſt dominus meus rex): ſeruus enim tuus Ioab, ipſe præcepit mihi, & ipſe poſuit in os ancillæ tuæ omnia verba hæc. Vt verterem figurã ſermonis huius, ſeruus tuus Ioab præcepit iſtud: tu autẽ domine mi rex ſapiens es, ſicut habet ſapientiam angelus dei, vt intelligas omnia ſuper terrã. Et ait rex ad Ioab, Ecce placatus ᵃfeci verbum tuũ: vade ergo, & reuoca puerum Abſalom. Cadenſque Ioab ſuper faciem ſuam in terram, adorauit, & benedixit regi: & dixit Ioab, Hodie intellexit ſeruus tuus quia inueni gratiam in oculis tuis domine mi rex: feciſti enim ſermonem rex ſerui tui. Surrexit ergo
Ioab, & abiit in Geſſur, & adduxit Ab- F
ſalõ in Ieruſalẽ. Dixit autem rex, Reuertatur in domum ſuam: & faciem meam non videat. Reuerſus eſt itaque Abſalom in domum ſuam, & faciem regis non vidit. ¶Porro ſicut Abſalom, vir non erat pulcher in omni Iſrael, & decorus nimis: à veſtigio pedis vſque ad verticem, non erat in eo macula. Et quando tondebat capillum (ſemel autem in anno tondebatur quia grauabat eum cæſaries) ponderabat capillos capitis ſui ducentis ſiclis pondere ᵃpublico). ¶Nati ſunt autem Abſalom filii tres: & filia vna, nomine Thamar elegãtis formæ. Manſitq́ Abſalom in Ieruſalem duobus annis, & faciem regis non vidit. Miſit itaque ad Ioab, vt mitteret eum ad regem: qui noluit venire ad eũ. Cumq́ ſecundo miſiſſet: & ille noluiſſet venire ad eũ, dixit ſeruis, Scitis agrũ Ioab iuxta agrũ meũ habentẽ meſſẽ hordei: ite igitur, & ſuccendite eum igni. Succenderũt ergo ſerui Abſalõ ſegetem
igni. Et venientes ſerui Ioab, ſciſſis ve- G
ſtibus ſuis, dixerunt, Succenderunt ſerui Abſalom partem agri igni). Surrexitque Ioab, & venit ad Abſalom in domũ eius, & dixit, Quare ſuccenderunt ſerui tui ſegetem meã igni? Et reſpondit Abſalom ad Ioab, Miſi ad te obſecrans vt venires ad me, & mitterem te ad regẽ, vt diceres ei, Quare veni de Geſſur? melius mihi erat ibi eſſe: obſecro ergo vt videã faciem regis: quod ſi ᵃmemor eſt iniquitatis meæ), interficiat me. ¶Ingreſſus itaque Ioab ad regem, nuntiauit ei omnia: vocatuſque eſt Abſalom, & intrauit ad regem, & adorauit ſuper faciemᵃ terræ) coram eo: oſculatuſque eſt rex Abſalom.

ᵃregio.

ᵃeſt in me iniquitas

ᵃſuam, in terram.

CAP. XV.

Abſalom animos populi ſibi conciliat. Coniuratio eiuſdem. Fugit Dauid à facie ipſius: quem ſequitur Ethai. Vera ſui mortificatio & abnegatio. Oratio Dauidis contra Achitophel. Cuſai.

A Igitur poſt hæc fecit ſibi Abſalō currus & equites, & quinquaginta viros qui præcederent eum. Et mane conſurgens Abſalom, ſtabat iuxta introitum portæ in via, & omnem virum qui habebat negotium vt veniret ad regis iudicium, vocabat Abſalom ad ſe, & dicebat, De qua ciuitate es tu? Qui reſpondens aiebat, Ex vna tribu Iſrael ego ſum ſeruus tuus. Reſpōdebatque ei Abſalom, Videntur mihi ſermones tui boni & iuſti, ſed non eſt qui te audiat conſtitutus à rege. Dicebatque Abſalom, Quis me conſtituat iudicem ſuper terram, vt ad me veniant omnes qui habent negotium, & iuſte iudicē? Sed & cum accederet ad eum homo vt ſalutaret illum, extendebat manū ſuā, & apprehendens, oſculabatur eum. Faciebatque hoc omni Iſrael venienti ad iudicium vt audiretur à rege, & ⁼ſollicitabat ⁾corda virorum Iſrael. ¶Poſt quadraginta autem annos, dixit Abſalom ad regem Dauid, Vadam, & reddam vota mea quæ voui domino in Hebrō.

⁼furabat (.i. blādi tiis ſuis alliciebat homines ad ſui amorem)

B Vouens enim vouit ſeruus tuus, cum eſſet in Geſſur Syriæ, dicens, Si reduxerit me dominus in Ieruſalem, ⁼ſacrificabo ⁾domino. Dixitque ei rex Dauid, Vade in pace. Et ſurrexit, & abiit in Hebron. Miſit autem Abſalom exploratores in vniuerſas tribus Iſrael, dicens, Statim vt audieritis clangorē buccinę, dicite, Regnauit Abſalom in Hebron. Porro cum Abſalom ierunt ducenti viri de Ieruſalem vocati, euntes ſimplici corde & cauſam penitus ignorantes. Accerſiuit quoque Abſalom Achitophel Gilonitem conciliarium Dauid de ciuitate ſua Gilo, cum immolaret victimas & facta eſt coniuratio valida, populuſque concurrens augebatur cum Abſalom.

⁼ſeruiam

C ¶Venit igitur nuntius ad Dauid dicens, Toto corde vniuerſus Iſrael ſequitur Abſalom. Et ait Dauid ſeruis ſuis qui erant cum eo in Ieruſalem, Surgite fugiam9: neq; enim erit nobis effugiū à facie Abſalom: feſtinate egredi, ne forte veniens occupet nos, & impellat ſuper nos ruinam, & percutiat ciuitatem in ore gladii. Dixeruntque ſerui regis ad eum, Omnia quæcunque ⁼præceperit ⁾dominus noſter rex, libenter exequimur ſerui tui. Egreſſus eſt ergo rex & vniuerſa domus eius pedibus ſuis: & dereliquit rex decem mulieres concubinas ad cuſtodiendam domum.

⁼ele[...]

D Egreſſuſque rex & omnis Iſrael pedibus ſuis ſtetit procul à domo: & vniuerſi ſerui eius ambulabant iuxta eum, & legiones Cerethi & Phelethi, & omnes Gethæi pugnatores validi ⁾ſexcenti viri qui ſecuti eum fuerant de Geth pedites, præcedebant regem. ¶Dixit autem rex ad Ethai Gethæum, Cur venis nobiſcum? reuertere, & habita cum rege, qa peregrinus es, & egreſſus es de loco tuo. Heri veniſti, & hodie compellêris nobiſcum egredi? ego autem vadā quo iturus ſum: reuertere, & reduc tecum fratres tuos, ⁼& dominus faciet tecum miſericordiam & veritatem, quia oſtēdiſti gratiam & fidem⁾. Et reſpondit Ethai regi, dicens, Viuit Dominus, & viuit dominus meus rex: quoniā in quocunque loco fueris domine mi rex, ſiue in morte, ſiue in vita, ibi erit ſeruus tu9.

⁼te[...] miſe[...] dia [...] ritas[...]

E Et ait Dauid Ethai, veni & trāſi. Et tranſiuit Ethai Gethæus, & omnes viri qui cum eo erant, & reliqua multitudo. Omneſque flebant voce magna, & vniuerſus populus tranſibat: rex quoq; tranſgrediebatur torrentem Cedron, & cunctus populus incedat contra viam quæ reſpicit ad deſertum. ¶Venit autē & Sadoc ſacerdos, & vniuerſi Leuitæ cum eo, portantes arcam fœderis dei, & depoſuerunt arcam dei: & aſcendit Abiathar, donec expletus eſſet omnis populus qui egreſſus fuerat de ciuitate.

F Et dixit rex ad Sadoc, Reporta arcam dei in vrbem: ſi inuenero gratiam in oculis domini, reducet me, & oſtendet mihi eam & tabernaculum ſuum. Si autem dixerit mihi, Non places: præſto ſum faciat mihi quod bonum eſt coram ſe. Et dixit rex ad Sadoc ſacerdotem, O videns reuertere in ciuitatem in pace: & Achimaas filius tuus, & Ionathan filius Abiathar duo filii veſtri ſint vobiſcum. Ecce ego abſcondar in campeſtribus deſerti, donec veniat ſer

mo à vobis indicans mihi. Reportaue-
runt ergo Sadoc & Abiathar arcam dei
in Ieruſalem, & manſerunt ibi. Porro
Dauid aſcendebat cliuum oliuarum,
ſcandens & flens, nudis pedibus ince-
dens, & aperto capite, ſed & omnis po
pulus qui erat cum eo, operto ca-
pite aſcendebat plorans. ¶Nuntiatum
eſt autem Dauid quod Achitophel eſ-
ſet in coniuratione cum Abſalom, di-
xitque Dauid, Infatua quæſo domine
G conſilium Achitophel. Cumque aſcen-
deret Dauid ſummitatem montis in
quo adoraturus erat deum, ecce occur
rit ei Chuſai Arachites, ſciſſa veſte, &
terra pleno capite. Et dixit ei Dauid,
Si veneris mecum, eris mihi oneri: ſi
autem in ciuitatem reuertaris, & dixe-
ris Abſalom, Seruus tuus ſum ego rex,
ſicut fui ſeruus patris tui, ſic ero ſer-
uus tuus: diſſipabis conſilium Achi-
tophel. Habes autem tecum Sadoc
& Abiathar ſacerdotes: & omne ver
bum quodcunque audieris de do-
mo regis, indicabis Sadoc & Abiathar
ſacerdotibus. Sunt enim cum eis duo fi
lii eorum Achimaas filius Sadoc, & Io-
nathan filius Abiathar: & mittetis per
eos ad me omne verbum quod audie-
ritis. Veniente ergo Chuſai amico Da-
uid in ciuitatem, Abſalom quoque in-
greſſus eſt Ieruſalem.

CAP. XVI.

Siba mendaci dat Dauid bona Mi
phiboſeth. Semei maledicit Dauidi fu-
gienti. Mortificata Dauidis voluntas.
Iniuriam non vlciſcitur. Concumbit
Abſalom cum concubinis patris. Conſi
lium Achitophel.

Cumque Dauid tranſiiſſet paulu-
lum montis verticem, apparuit Siba
puer Miphiboſeth, in occurſum
eius, cum duobus aſinis, qui o-
nerati erant ducentis panibus, & cen-
tum alligaturis vuæ paſſæ, & centum
ic- ᵃmaſſis palatarum ᵃ, & vtre vini. Et di-
xit rex Sibæ, Quid ſibi volunt hæc? Reſ
ponditque Siba, Aſini, domeſtici regis
ſic vt ſedeant, & panes & ᵃpalatæ ᵃad ve-
ſcendum pueris, vinum autem vt bi-
9.c bat ſi quis defecerit in deſerto. ‖Et ait
rex, Vbi eſt filius domini tui? Reſpon-

ditque Siba regi, Remanſit in Ieruſalem
dicens, Hodie reſtituet mihi domus
Iſrael regnum Patris mei. Et ait rex Si-
bæ, Tua ſint omnia quæ fuerunt Miphi
boſeth. Dixitque Siba, ᵃOro vt inueniã ᵃIncur-
gratiam apud te domine mi rex. ¶Ve- uans ſe
nit ergo rex Dauid vſque Bahurim: ‖& 3.Re.2.b.
ecce egrediebatur inde vir de cogna
tione domus Saul, nomine Semei, filius
Gera, procedebat egrediens, & maledi
cebat, Mittebatque lapides contra Da- B
uid, & contra vniuerſos ſeruos regis
Dauid: omnis autem populus, & vni-
uerſi bellatores à dextro & à ſiniſtro
latere regis incedebant. Ita autem lo-
quebatur Semei cum malediceret regi,
Egredere, egredere vir ſanguinum, &
vir belial. Reddidit tibi dominus vni-
uerſum ſanguinem domus Saul: quo-
niam inuaſiſti regnum pro eo, & de-
dit dominus regnum in manu Abſalõ
filii tui: & ecce premunt te mala tua,
quoniam vir ſanguinum es. Dixit au-
tem Abiſai filius Saruiæ, regi, Quare
maledicit canis hic moriturus domino
meo regi? vadam, & amputabo caput
eius. Et ait rex, Quid mihi & vobis eſt
filii Saruiæ? dimittite eum vt maledi-
cat: dominus enim ᵉpræcepit ᵉei vt ma- ᵉdixit
lediceret Dauid: & quis eſt qui audeat
dicere quare ſic fecerit? Et ait rex Abi-
ſai, & vniuerſis ſeruis ſuis, Ecce filius C
meus, qui egreſſus eſt de vtero meo,
quærit animam meam: quanto magis
hic filius Iemini? dimittite eum vt ma-
ledicat iuxta præceptum domini, ſi for
te reſpiciat dominus afflictionem meã
& reddat mihi dominus bonum pro
maledictione, hac die hodierna. Am-
bulabat itaque Dauid, & ſocii eius per
viam cum eo: Semei autem per iu-
gum montis ex latere, contra illum
gradiebatur, maledicens, & mittens
lapides aduerſum eum, terramque ſpar-
gens. Venit itaque rex Dauid, & vni-
uerſus populus cum eo laſſus, & refocil
lati ſunt ibi. ¶Abſalom autem & om-
nis populus eius ingreſſi ſunt Ieruſalẽ,
ſed & Achitophel cum eo. ¶Cum au-
tem veniſſet Chuſai Arachites amicus D
Dauid ad Abſalom, locutus eſt ad eum,
ᵃSalue rex, ſalue rex ᵃ. Ad quẽ Abſalom, ᵉViuat
Hęc eſt, inquit, gratia tua ad amicum rex, vi-
tuum? quare non iuiſti cum amico tuo? uat rex.

Reſponditq́ Chuſai ad Abſalō, Nequaquam quia illius ero quem elegit dominus, & omnis hic populus & vniuerſus Iſrael, & cum eo manebo. Sed vt & hoc inferam, cui ego ſeruiturus ſum nōnne filio regis? ſicut parui patri tuo, ita parebo & tibi.? ¶Dixit autem Abſalom ad Achitophel, Inite conſilium, quid agere debeamus. Et ait Achitophel ad Abſalom, Ingredere ad concubinas patris tui, quas dimiſit ad cuſtodiendam domum: vt cum audierit omnis Iſrael quod fœdaueris patrē tuū, roborentur "tecū man⁹ eorū'. Tetēderūt ergo Abſalō tabernaculū in ſolario ||ingreſſuſque eſt ad concubinas patris ſui coram vniuerſo Iſrael. Conſilium autem Achitophel, quod dabat in diebus illis, quaſi ſi quis conſuleret "deum': ſic erat omne conſilium Achitophel "& cum eſſet cum Dauid, & cum eſſet cum Abſalom'

"man⁹ omniū qui ſunt tecū
Sup. 12. c.
"verbum dei:
"ipſi Dauidi, & etiā ipſi Abſalom.

CAP. XVII

Diſſipatur à deo conſilium Achitophel. Fugit Dauid, quem perſequitur Abſalon. Achimaas & Ionathan. Achitophel ſuſpendit ſeipſum.

A DIxit ergo Achitophel ad Abſalō, Eligam mihi duodecim millia virorum, & conſurgens perſequar Dauid hac nocte. Et irruens ſuper eum (quippe qui laſſus eſt, & ſolutis manibus) "percutiam' eum: cumq́ fugerit omnis populus qui cum eo eſt, percutiam regem deſolatum. Et reducā vniuerſum populum *, quomodo vn⁹ homo reuerti ſolet, vnum enim virum tu quæris: & omnis populus erit in pace. Placuitq́ ſermo eius Abſalom, & cūctis maiorib⁹ natu Iſrael. ¶Ait aūt Abſalom, Vocate & Chuſai Arachiten, & audiamus quid etiam ipſe dicat. Cumque veniſſet Chuſai ad Abſalom ad eum, Huiuſcemodi ſermonem locutus eſt Achitophel: facere debemus an non? quod das conſilium? Et dixit Chuſai ad Abſalom, Non eſt bonum conſilium quod dedit Achitophel hac vice. Et rurſum intulit Chuſai, Tu noſti patrem tuum, & viros qui cum eo ſunt eſſe fortiſſimos & amaro animo, veluti ſi vrſa raptis catulis in ſaltu ſæuiat: ſed & pater tuus bellator eſt, nec "morabitur' cum populo. Forſitan nunc latitat in foueis, aut in vno quo voluerit loco: & cum ceciderit vnus quilibet in principio, audiet quicunque audierit, & dicet. Facta eſt plaga in populo qui ſequebatur Abſalom. Et fortiſſimus ipſe, cuius cor eſt quaſi leonis, pauore ſoluetur: ſcit enim omnis Iſrael fortem eſſe patrem tuum, & robuſtos omnes qui cum eo ſunt. Sed hoc mihi videtur rectum eſſe conſilium, C Congregetur ad te vniuerſus Iſrael, à Dan vſque Berſabee, quaſi arena maris innumerabilis: & tu eris in medio eorum. Et irruemus ſuper eū in quocunque loco inuentus fuerit & operiemus eum, ſicut cadere ſolet ros ſuper terram: & non relinquemus de viris qui cum eo ſunt, ne vnum quidem. Quòd ſi vrbem aliquam fuerit ingreſſus, circundabit omnis Iſrael ciuitati illi funes, & trahemus eam in torrentem, vt non reperiatur nec calculus quidem ex ea. Dixitque Abſalom & omnes viri Iſrael, Melius eſt conſilium Chuſai Arachitæ, conſilio Achitophel. Domini autem "nutu' diſſipatum eſt cōſilium Achitophel vtile, vt induceret dominus ſuper Abſalō malum. D ¶Et ait Chuſai Sadoc & Abiathar ſacerdotibus Hoc & hoc modo conſilium dedit Achitophel Abſalom, & ſenioribus Iſrael & ego tale & tale dedi conſilium. Nūc ergo mittite cito, & nuntiate Dauid, dicētes, Ne moreris nocte hac ī cāpeſtribus deſerti, ſed abſque dilatione trāſgredere: ne forte abſorbeatur rex, & omnis populus qui cum eo eſt. Ionathan autem & Achimaas ſtabant iuxta fontem Rogel: abiit ancilla, & nuntiauit eis: & illi profecti ſunt, vt referrent ad regem Dauid nuntium: non enim poterant videri, "aut' introire ciuitatem. Vidit autem eos quidam puer, & indicauit Abſalō: illi vero concito gradu E ingreſſi ſunt domum cuiuſdam viri in Bahurim, qui habebat puteum in veſtibulo ſuo, & deſcenderunt in eum. Tulit autem mulier, & expandit velamen ſuper os putei, "quaſi ſiccans ptiſanas': & ſic latuit res. Cumque veniſſent ſerui Abſalom in domum ad mulierem dixerunt, Vbi eſt Achimas & Ionathā? Et reſpondit eis mulier, Tranſierunt

"terrebo
*ad te
"pernoctabit
præce
"expā ſuper lud mēta tuſa:

ũ aq̃, =feſtinanter guſtata, paululum aqua⁾. At hi qui quærebant, cum non reperiſſent, reuerſi ſunt in Ieruſalem. Cumq́ abiiſſent, aſcenderunt illi de puteo, &

F pergentes nuntiauerunt regi Dauid, & dixerunt, Surgite, & tranſite cito fluuium: quoniã huiuſcemodi dedit conſilium contra vos Achitophel. Surrexit ergo Dauid, & omnis populus qui cum eo erat, & tranſierunt Iordanem, donec diluceſceret: & ne vn9 quidem reſiduus fuit, qui non tranſiſſet fluuiũ.

¶Porro Achitophel videns quòd non fuiſſet factum conſilium ſuum, ſtrauit aſinum ſuũ, ſurrexitque & abiit in domum ſuam & in ciuitatem ſuam: & diſpoſita domo ſua, ſuſpendio interiit, & ſepultus eſt in ſepulchro patris ſui. ¶Dauid autem venit in =caſtra⁾, &

ha- n, Abſalom tranſiit Iordanem, ipſe & omnes viri Iſrael cũ eo. Amaſam vero cõſtituit Abſalom pro Ioab ſuper exercitum: Amaſa autem erat filius cuiuſdam viri, qui vocabatur Ietra de Ieſraeli, qui

G ingreſſus eſt ad Abigail filiam Naas, ſororem Saruiæ, quæ fuit mater Ioab. Et caſtrametatus eſt Iſrael cum Abſalom in terra Galaad. Cumque veniſſet Dauid in =caſtra⁾, Sobi filius Naas de Rabbath filiorum Ammon, & Machir fili9 Amihel de Lo-dabar, & Berzellai Galaatides de Rogelim, obtulerũt ei =ſtratoria & tapetia⁾, & vaſa fictilia, frumẽtum & hordeum, & farinam & polentam & fabam & lentem, & =frixum oleo cicer⁾, & mel & butyrum, oues & =pingues vitulos⁾, dederũtque Dauid, & populo qui cum eo erat, ad veſcendum: ſuſpicati enim ſunt populũ fame & ſiti fatigari in deſerto.

CAP. XVIII.

Abſalom prælio victus in quercu pendens interimitur, proiicitur in foueã. Eũ Dauid accepto nuntio plãgit.

A IGitur =conſyderato⁾ Dauid populo ſuo conſtituit ſuper eos tribunos & centuriones, & dedit populi tertiã partem ſub manu Ioab, & tertiã partem ſub manu Abiſai filii Saruiæ fratris Ioab, & tertiam partem ſub manu Ethai, qui erat de Geth: dixitq́ rex ad populum, Egrediar & ego vobiſcum.

Et reſpondit populus, Non exibis: ſiue enim fugerimus, non magnopere =ad eos de nobis pertinebit⁾: ſiue media pars ceciderit è nobis, non ſatis curabunt: =quia⁾ tu vnus ſolus pro decem millibus computaris: melius eſt igitur vt ſis nobis in vrbe præſidio. Ad quos rex ait, Quod vobis videtur rectũ, hoc faciam. Stetit ergo rex iuxta portam: egrediebaturque populus per turmas ſuas centeni & milleni. Et præcepit B rex Ioab & Abiſai & Ethai, dicens, Seruate mihi puerum Abſalom. Et omnis populus audiebat præcipientem regẽ cunctis principibus pro Abſalom.

=curabũt

=nũc autẽ

¶Itaque egreſſus eſt populus in campum contra Iſrael, & factum eſt prælium in ſaltu Ephraim. Et cæſus eſt ibi populus Iſrael ab exercitu Dauid, factaque eſt plaga magna in die illa viginti millium. Fuit autem ibi præliũ diſperſum ſuper faciem omnis terræ, & multo plures erant quos ſaltus conſumpſerat de populo, quàm hi quos vorauerat gladius in die illa. ¶Accidit autẽ vt occurreret Abſalom ſeruis Dauid, ſedens mulo: cumque ingreſſus fuiſſet mulus ſubter cõdenſam quercũ & C magnã, adhæſit caput eius quercui: & illo ſuſpenſo inter cælum & terram, mulus cui inſederat, pertranſiuit. Vidit autem hoc quiſpiam, & nuntiauit Ioab, dicens, Vidi Abſalom pẽdere de quercu. Et ait Ioab viro qui nuntiauerat ei, Si vidiſti quare non confodiſti eum cũ terra? & ego dediſſem tibi decem argenti ſiclos, & vnum baltheũ. Qui dixit ad Ioab, Si appenderes in manibus meis mille argenteos, nequaquam mitterem manum meam in filiũ regis: audientibus enim nobis præcepit rex tibi, & Abiſai, & Ethai, dicens, Cuſtodite mihi puerum Abſalom. Sed & ſi feciſſem contra animam meã =audacter⁾, nequaquam hoc regem latere potuiſſet, & tu ſtares ex aduerſo. Et ait Ioab, Non =ſicut tu vis⁾, ſed aggrediar eum coram te. Tulit ergo tres lanceas in manu ſua, & infixit eas in corde Abſalom. Cũq́ adhuc palpitaret hẽrẽs in D quercu cucurrerunt decem iuuenes armigeri Ioab, & percutientes interfecerunt eum. Cecinit autem Ioab buccina, & retinuit populum, ne perſeque-

=iniquũ,

=ſic expectabo,

retur fugientem Iſrael, volens parce
re multitudini.¶Et tulerunt Abſalom,
& proiecerunt eum in ſaltu in foueam
grandem,& comportauerunt ſuper eũ
aceruum lapidum magnum nimis:om
nis autem Iſrael fugit in tabernacula
ſua.Porro Abſalom erexerat ſibi, cum
⁼vel,mo- adhuc viueret,⁼titulum⁾,qui eſt ĩ val-
numentũ le regis:dixerat enim,Non habeo fili-
ũm,& hoc erit monimẽtum nominis
mei. Vocauitque titulum nomine ſuo,
& appellatur⁼Manus⁾ Abſalom : vſque
⁼Locus ad hanc diem.¶Achimaas autem filiꝰ
Sadoc,ait, Curram,⁾& nũtiabo regi qa
E iudiciũ fecerit ei dñs de manu ĩimico
rum eius.Ad quem Ioab dixit,Non e-
ris nuntius in hac die, ſed nuntiabis ĩ
alia:hodie nolo te nuntiare, filius enĩ
regis eſt mortuꝰ.Et ait Ioab Chuſi, Va
de,& nuntia regi quæ vidiſti. Adora-
uit Chuſi Ioab,& cucurrit.Rurſus au-
tem Achimaas filius Sadoc dixit ad Io
⁼Quicqd ab,⁼Quid impedit ſi⁾ etiam ego currã
ſit, poſt Chuſi?Dixitque ei Ioab,Quid vis
⁼Nõ erit currere fili mi?⁼ Veni huc,non eris bo
merces ti ni nuntii baiulus⁾.Qui reſpõdit,⁼Quid
bi ꝓ nun enim ſi cucurrero⁾?Et ait ei,Curre.Cur
tio. rens ergo Achimaas per viam⁼compen
⁼Quicqd dii⁾, tranſiuit Chuſi.Dauid autem ſede
ſit currã, bat inter duas portas:ſpeculator vero
⁼planitiei qui erat in faſtigio portæ ſuper murũ,
eleuans oculos,vidit hominem currẽ-
tem ſolum. Et exclamãs indicauit re-
gi:dixitque rex, Si ſolus eſt, ► bonus⁾
F eſt nuntius in ore eius. Properante au
tem cum illo, & accedente propius,
vidit ſpeculator hominem alterũ cur
⁼ad iani- rentem & vociferans⁼in culmine⁾,ait,
torem, Apparet mihi alter homo currens ſo-
lus.Dixitq; rex,Et iſte►bonus⁾eſt nũ-
tius. Speculator autem,Contemplor,
ait,curſum prioris, quaſi curſum Achi
maas filii Sadoc. Et ait rex,Vir bonꝰ
eſt : & nuntium portans bonum, ve-
nit.Clamãs autem Achimaas, dixit ad
regem.Salue rex.Et adorans regem co
ram eo pronus in terram,ait,Benedi-
ctus dominus deus tuus, qui conclu-
G ſit homines qui leuauerunt manus ſu-
as contra dominum meum regem. Et
ait rex,Eſtne pax puero Abſalom?Dixit
que Achimaas,Vidi tumultum magnũ
⁼ſeruum cum mitteret Ioab⁼ſeruus tuus,ô rex⁾,
regiũ, & me ſeruum tuum:neſcio aliud.Ad quẽ
rex,Tranſi,ait:& ſta hic. Cumque ille
tranſiſſet, & ſtaret,apparuit Chuſi, &
veniens ait,Bonum apporto nuntium
domine mi rex:iudicauit enim pro te
dominus hodie de manu omnium qui
ſurrexerũt contra te. Dixit autem rex
ad Chuſi,Eſtne pax puero Abſalõ? Cui
reſpondens Chuſi,Fiant,inquit, ſicut
puer,inimici domini mei regis: & vni
uerſi qui conſurgunt aduerſus eum in
malum.Contriſtatus itaque rex aſcen-
dit cœnaculum portæ,& fleuit. Et ſic
loquebatur vadens, Fili mi Abſalom,
⁼Abſalõ fili mi⁾: ⁼quis mihi tribuat vt⁾ ⁼fili m
ego moriar pro te!Abſalom fili mi, fi- li mi A
li mi Abſalom. ſalom
⁼.i.vt

CAP. XIX.

☞Ioab conſolatur Dauidem flentem
occiſum Abſalom.Amaſa pro Ioab con
ſtituitur. Dauid reducitur in Hieruſa-
lem.Veniã rogat Semei. Miphiboſeth,
Berzelai,Chamaan,Oſculum.

NVntiatum eſt autem Ioab quòd
rex fleret, & lugeret filium ſuũ:
& verſa eſt victoria ĩ luctum in A
die illa omni populo, audiuit
enim populus in die illa dici, Dolet
rex ſuper filio ſuo.Et⁼declinauit popu
lus in die illa ingredi⁾ciuitatem, quo ⁼clam
⁼declinare⁾ſolet pp̄lus⁼verſus⁾,& fugi greſſi
ens de prælio.Porro rex operuit⁼caput popu
ſuũ⁾,& clamauit voce magna, Fili mi ⁼clam
Abſalom,Abſalom fili mi *. Ingreſſus gredi
ergo Ioab ad regem in domum,dixit, ⁼erub
Confudiſti hodie vultus omnium ſer- ſcens,
uorum tuorum qui ſaluam fecerunt a ⁼facie
nimam tuam,& animam filiorum tuo ſuam,
rum,& filiarum tuarum,& animã vxo *fili
rum tuarum,& animam concubinarũ
tuarũ. Diligis odientes te,& odio ha-
bes diligentes te: & oſtendiſti hodie
quia non curas de ducibus tuis, & de
ſeruis tuis:& vere cognoui mõ,quia ſi
Abſalom viueret,& omnes nos occu-
buiſſemus,tunc placeret tibi.Nũc igi-
tur ſurge, & procede:& alloquẽs ſa-
tisfac ſeruis tuis:iuro⁼enim tibi per do B
minum, quòd ſi non exieris, ne vnus
quidem remanſurus ſit tecum nocte
hac:& peius erit hoc tibi, quàm om-
nia mala quæ venerunt ſuper te ab a-
doleſcentia tua vſque in præſens. Sur
rexit ergo rex,& ſedit in porta:& om-
ni populo nuntiatum eſt,quòd rex ſe-

deret in porta: venitque vniuerſa mul
titudo coram rege, Iſrael autem fugit
in tabernacula ſua. Omnis quoque po
pulus certabat in cunctis tribubus Iſ-
rael, dicens, Rex liberauit nos de ma-
nu inimicorum noſtrorum, ipſe ſalua-
uit nos de manu Philiſthinorũ: & nũc
fugit de terra propter Abſalom. Abſa-
lom autem quem vnximus ſuper nos,
mortuus eſt in bello: vſquequo ſiletis,
& non reducitis regem? Rex vero Da-
uid miſit ad Sodoc & Abiathar ſacer-
dotes, dicẽs, Loquimini ad maiores na
tu Iuda, dicentes, Cur venitis nouiſſi-
mi ad reducendum regem in domum
C ſuam? Sermo autem omnis Iſrael perue
nerat ad regem, in domum eiꝰ, quia
dixerat rex, Hæc dicetis ad populum
Iuda, Fratres mei vos, os meum, & ca
ro mea vos: quare nouiſſimi reducitis
regem? Et Amaſæ dicite, Nonne os me
um, & caro mea es? Hæc faciat mihi
deus, & hæc addat: ſi non magiſter mi
litiæ fueris corã me omni tempore ꝓ
Ioab. ¶Et inclinauit cor omnium viro
rum Iuda, quaſi viri vnius: miſeruntꝗ
ad regem, dicentes, Reuertere tu, & o-
g.2.b mnes ſerui tui. ‖ Et reuerſus eſt rex: &
venit vſque ad Iordanem, & omnis Iu
da venit vſque in Galgala, vt occurre
ret regi, & traduceret eum Iordanem.
Feſtinauit autem Semei filius Gera fi-
lii Iemini de Bahurim, & deſcendit cũ
viris Iuda ĩ occurſum regis Dauid cũ
mille viris de Beniamin, & Siba puer
de domo Saul: & quindecim filii eiꝰ,
ac viginti ſerui erant cum eo. & irrum
pentes Iordanem, ante regem tranſie-
runt vada, vt traducerent domum re-
D gis, & facerent iuxta iuſſionem eius:
Semei autem filius Gera proſtratus co
ram rege, cum iam tranſiſſet Iordanẽ,
dixit ad eum, Ne reputes mihi domi-
ne mi iniquitatem, ‖ neque memineris
.16.c. iniuriarum ſerui tui in die qua egreſ-
ſus es domine mi rex de Ieruſalem, ne
que ponas rex in corde tuo. Agnoſco
enim ſeruus tuus peccatum meum: &
idcirco hodie primꝰ veni de omni do
mo Ioſeph, deſcẽdiꝗ in occurſum dñi
mei regis. Reſpondẽs vero Abiſai filiꝰ
Saruiæ, dixit, Nunqd ꝓ his verbis nõ
occidetur Semei, quia maledixit chri-
ſto domini? Et ait Dauid, Quid mihi &

vobis filii Saruiæ? cur efficimini mihi aduerſarii?
hodie in ſatan? ergóne hodie interfi-
cietur vir ĩ Iſrael? an ignoro hodie me
factum regem ſuper Iſrael? Et ait rex Se
mei, Non morieris. Iurauitꝗ ei. ¶Mi-
phiboſeth quoque filius Saul deſcen-
dit in occurſum regis illotis pedibus,
& intonſa barba: veſteſque ſuas non la
uerat à die qua egreſſus fuerat rex, vſ- E
que ad diem reuerſionis eius in pace.
Cumque Ieruſalem occurriſſet regi, di
xit ei rex, Quare non veniſti mecum
Miphiboſeth? Et reſpondens ait, Domi
ne mi rex, ſeruus meus cõtempſit me: decepit
dixique ei, ego famulus tuus vt ſterne
ret mihi aſinum, & aſcendens abirem
cum rege: claudus enim ſum ſeruus tu
us. ‖ Inſuper & accuſauit me ſeruum tu
um ad te dominum meum regem: tu Sup.16.a
autẽ domine mi rex, ſicut angelus dei
es, fac quod placitum eſt tibi. Neque
enim fuit domus patris mei, niſi mor-
ti obnoxia domino meo regi: tu autẽ
poſuiſti me ſeruum tuum inter conui
uas menſæ tuæ: quid ergo habeo iuſtæ
querelæ? aut quid poſſum vltra voci-
ferari ad regem? Ait ergo ei rex, Quid
vltra loqueris? fixum eſt ‖ quod locu- Sup.16.a
tus ſum: tu, & Siba diuidite poſſeſſio-
nes. Reſponditque Miphiboſeth regi,
Etiam cuncta accipiat, poſtquã reuer-
ſus eſt dñs meus rex pacifice in domũ F
ſuã. ¶‖Berzellai quoque Galaadites, de 3.Re.2.b.
ſcendens de Rogelim traduxit regem
Iordanem, paratus etiam vltra fluuiũ
proſequi eum. Erat autẽ Berzellai Ga-
laadites ſenex valde, id eſt octogena-
rius, ‖ & ipſe præbuit alimenta regi, cũ Sup.17.g
moraretur in caſtris: fuit quippe vir Mahanaim?
diues nimis. Dixit itaque rex Berzel-
lai, Veni mecũ, vt requieſcas ſecure & alã te
mecũ in Ieruſalem. Et ait Berzellai ad
regem. Quot ſunt dies annorum vitæ
meæ, vt aſcendam cum rege in Ieruſa-
lem? Octogenarius ſum hodie: nunquid
vigent ſenſus mei ad diſcernendum
ſuaue aut amarum? aut delectare po-
teſt ſeruum tuũ cibus & potus? vel au
dire poſſum vltra vocem cantorum
atꝗ cãtatricũ? quare ſeruus tuus ſit o-
neri dño meo regi? Paululum proce-
dat famulus tuus ab Iordane tecũ: nõ
ĩdigeo hac viciſſitudine, ſed obſecro vt
reuertar ſeruꝰ tuꝰ, & moriar ĩ ciuitate

mea, & ſepeliar iuxta ſepulchrum patris mei & matris meæ. Eſt autem ſer-
C uus tuus Chamaam, ipſe vadat tecum dñe mi rex, & fac ei qcquid bonũ tibi videtur. Dixit itaque rex, Mecum tranſeat Chamaam, & ego faciam ei quicquid tibi placuerit: & omne quod petieris à me, impetrabis. Cumque tranſiſſet vniuerſus populꝰ & rex Iordanẽ oſculatus eſt rex Berzellai, & benedixit ei: & ille reuerſus eſt in locum ſuũ. ¶Tranſiuit ergo rex in Galgalã, & Chamaam cum eo: omnis autem populus Iuda traduxerat regem, & media tantum pars affuerat de populo Iſrael. Itaque omnes viri Iſrael cõcurrentes ad regem, dixerũt ei, Quare te furati ſunt fratres noſtri viri Iuda, & traduxerũt regem & domum eius Iordanem, omneſque viros Dauid cum eo? Et reſpondit omnis vir Iuda ad viros Iſrael, Quia mihi propior eſt rex: cur iraſceris ſuper hac re? nunquid comedimus aliquid ex rege, aut munera nobis data ſunt? Et reſpondit vir Iſrael ad viros Iuda, & ait, Decem partibus maior ego ſum apud regẽ, magiſq; ad me pertinet Dauid, quàm ad te: cur feciſti mihi iniuriam, & non mihi nuntiatum eſt priori, vt reducerem regẽ meum? Durius autem reſponderunt viri Iuda viris Iſrael.

CAP. XX.

Seba ſeparat Iſraelem à Dauide. Concubinæ Dauidis includuntur. Abiſai perſequitur Sebam. Amaſam interficit Ioab. Abela obſidetur. Caput Sebæ traditur Ioab. Officiarii Dauidis.

A Accidit quoque vt ibi eſſet vir belial nomie Seba filius Bochri vir Iemineus: & cecinit buccina, & ait, Non eſt nobis pars in Dauid, neque hęreditas in filio Iſai: reuertere in tabernacula tua Iſrael. Et ſeparatus eſt omnis Iſrael à Dauid, ſecutuſq; eſt Seba filium Bochri: viri autẽ Iuda adhæſerunt regi ſuo à Iordane vſque Ieruſalem. ¶Cumq; veniſſet rex in domum ſuam in Ieruſalem, tulit decẽ mulieres concubinas ſuas, quas dereliquerat ad cuſtodiendam domũ, & tradidit eas in cuſtodiã, alimenta eis præbens: & non eſt ingreſſus ad eas, ſed B
erant clauſæ vſque in diẽ mortis ſuæ in viduitate viuentes. ¶Dixit autem rex Amaſæ, Conuoca mihi omnes viros Iuda in diem tertium, & tu adeſto præſens. Abiit ergo Amaſa vt conuocaret Iudam, & moratus eſt extra placitum quod ei conſtituerat. Ait autem Dauid ad Abiſai, Nunc magis afflicturus eſt nos Seba filius Bochri, quã Ab-

ſalom: tolle igitur ſeruos domini tui, & perſequere eũ, ne forte inueniat ciuitates munitas, & effugiat nos. Egreſsi ſunt ergo cũ eo viri Ioab, Cerethi quo-
C que, & Phelethi, & oẽs robuſti exierunt de Ieruſalẽ ad perſequendũ Seba filiũ Bochri. ¶ Cũq; illi eſſent iuxta lapidem grandem qui eſt in Gabaon, Amaſa veniens occurrit eis. Porrò Ioab veſtitus erat tunica ſtricta ad menſuram habitus ſui, & deſuper accinctus gladio dependente vſq; ad ilia in vagina, qui fabricatus leui motu egredi poterat, & percutere. Dixit itaq; Ioab ad Amaſan, Salue mi frater. Et tenuit manu dextera mentũ Amaſæ, quaſi oſculans eum. Porrò Amaſa non obſeruauit gladiũ, quẽ habebat *Ioab: qui percuſsit eum in latere, & effudit inteſtina eius in terrã, & mortuus eſt, nec ſecundum vulnus appoſuit. Ioab autem, & Abiſai
D frater eius perſecuti ſunt Seba filiũ Bochri. Interea quidam viri cũ ſtetiſſent iuxta cadauer Amaſæ de ſociis Ioab, dixerunt, Ecce qui eſſe voluit pro Ioab comes Dauid. Amaſa autem conſperſus ſanguine, iacebat in media via. Vidit hoc quidã vir q; ſubſiſteret omnis populus ad videndum eum, & amouit Amaſam de via in agrum: operuitq; eũ veſtimento, ne ſubſiſterent tranſeuntes, propter eum. ¶ Amoto ergo illo de via, trãſibat omnis vir ſequens Ioab ad perſequendum Seba filium Bochri. Por-
E rò ille tranſierat per omnes tribus Iſrael vſque in Abelam, & Beth-maacha: omnesq; viri electi congregati fuerunt ad eum. Venerunt itaq;, & oppugnabant eum in Abela, & in Beth-maacha, & circundederunt munitionibus ciuitatem, & obſeſſa eſt vrbs: omnis autem turba quæ erat cum Ioab, moliebatur deſtruere muros. Et exclamauit mulier ſapiens de ciuitate, Audite audite, dicite Ioab, Appropinqua huc, & loquar tecum. Qui cum acceſsiſſet ad eam, Ait illi, Tu es Ioab? Et ille reſpondit, Ego ſum. Ad quem ſic locuta eſt, Au-
F di ſermones ancillæ tuæ. Qui reſpondit, Audio. Rurſumq; illa, Sermo, inqt, dicebatur in veteri prouerbio, QVI INTERROGANT, interrogẽt in Abela: & ſic proficiebãt. Nõne ego ſũ quæ reſpõdeo veritatẽ in Iſrael? & tu

quæris ſubuertere ciuitatẽ & euertere matrẽ in Iſrael? quare præcipitas hæreditatẽ dñi? Reſpõdensq; Ioab, ait, Abſit, abſit hoc à me, nõ præcipito, neq; demolior. Nõ ſic ſe habet res, ſed homo de monte Ephraim Seba filius Bochri cognomine, leuauit manũ ſuam contra regẽ Dauid, tradite illum ſolum, & recedemus à ciuitate. Et ait mulier ad Ioab, Ecce caput eius mittetur ad te per murum. Ingreſſa eſt ergo ad omnem populum, & locuta eſt eis ſapienter: qui G
abſciſſum caput Sebæ filii Bochri proiecerunt ad Ioab. Et ille cecinit tuba, & receſſerunt ab vrbe, vnuſquiſque in tabernacula ſua: Ioab autem reuerſus Supr. 8. d
eſt Ieruſalem ad regem. ¶ Fuit ergo Ioab ſuper omnem exercitum Iſrael: Banaias autem filius Ioiadæ ſuper Cerethæos & Phelethæos: Aduram vero ſuper tributa: porrò Ioſaphat filius Ahilud, à commentariis: Siua autem, ſcriba: Sadoc vero & Abiathar, ſacerdotes: Ira autẽ Iairites erat ſacerdos Dauid.

*inter patricias & fideles vrbes (.i. quæ ſeruo fide regi) *diſsipas *cõſiliarius (vel princeps) ipſi

CAP. XXI.

Fames trium annorum, ob violatam Gabaonitis fidem. Dauid præſtat iuramentum Ionathæ. Septem filii Saul ſuſpenduntur. Reſphæ materna viſcera. Quatuor bella Dauidis in Philiſthæos. Ieſbibenob. Goliath.

A Facta eſt quoque fames in diebus Dauid tribus annis iugiter: & conſuluit Dauid oraculum domini. *faciem
Dixitque dominus, Propter Saul, & domum eius ſanguinum, quia occidit Gabaonitas. Vocatis ergo Gabaonitis rex, dixit ad eos. (Porrò Gabaonitæ non erant de filiis Iſrael, ſed reliquiæ Amorrhæorum: filii quippe Iſrael iurauerant eis, & voluit Saul percutere eos zelo, quaſi pro filiis Iſrael, & Iuda.) Dixit ergo Dauid ad Gabaonitas, Quid faciam vobis? & quod erit veſtri piaculum, vt benedicatis hæreditati domini? Dixeruntq; ei Gabaonitæ, Non eſt nobis ſuper argento & auro quæſtio, ſed contra Saul, & contra domum eius: neq; volumus vt interficiatur homo de Iſrael. Ad quos ait, Quid ergo vultis vt faciam vobis? Qui dixerunt regi, Virum qui attriuit nos & oppreſsit inique, ita delere debemus, vt ne vnus quidem reſiduus ſit

Ioſu. 9. c. *quã zelatus eſt

de ſtirpe eius in cunctis finibus Iſrael.
B Dētur nobis ſeptem viri de filiis eius,
& crucifigamus eos dño in Gabaa Saul
quondam electi dñi. Et ait rex, Ego da
bo. Pepercitq; rex Miphiboſeth filio Io
2.Re,18.a nathæ filii Saul, ||propter iuſiurandum
domini quod fuit inter Dauid, & inter
Ionatham filium Saul. Tulit itaque rex
duos filios Reſpha filiæ Aia, quos pepe
rit Sauli, Armoni, & Miphiboſeth: &
quinq; filios Michol filiæ Saul, quos ge
nuerat Hadrieli filio Berzellai, qui fuit
de Molathi, & dedit eos in manus Ga
baonitarum: qui crucifixerũt eos in
monte coram domino: & ceciderũt hi
ſeptẽ ſimul occiſi in diebus meſſis pri-
mis, incipiente meſſione hordei. Tol-
lens autem Reſpha filia Aia, cilicium,
ſubſtrauit ſibi ſupra petram ab initio
meſſis, donec ſtillaret aqua ſuper eos
de cælo: & nõ dimiſit aues lacerare eos
per diẽ, neq; beſtias per noctem. Et nun
tiata ſunt Dauid quæ fecerat Reſpha fi
lia Aia concubina Saul. Et abiit Dauid,
C & tulit oſſa Saul, & oſſa Ionathæ filii e-
*maiori- bus ius à viris⁾ Iabes Galaad, qui furati fue
rant ea de platea Bethſan, ||in qua ſu-
1.Re,31.c ſpenderant eos Philiſthiim cũ interfe-
ciſſent Saul in Gelboe, & aſportauit in-
de oſſa Saul, & oſſa Ionathæ filii eius:
& colligentes oſſa eorum qui affixi fue
rant, ſepelierũt ea cũ oſſibus Saul & Io
nathæ filii eius in terra Beniamin, in
*Sela *latere⁾, in ſepulchro Cis patris eius: fe-
ceruntq; omnia quæ præceperat rex,
& repropitiatus eſt deus terræ poſt
hæc. ¶Factũ eſt autẽ rurſum prælium
Philiſthinorum aduerſum Iſrael, & de
ſcendit Dauid & ſerui eius cũ eo, & pu
gnabant contra Philiſthiim. Deficien-
te autem Dauid, Ieſbi-benob, qui fuit
*lãceę ferrũ trecentos ſiclos æris. de genere Arapha, cuius *haſta trecen-
tas vncias⁾ appendebat, & accinctus e-
rat enſe nouo, niſus eſt percutere Da-
uid. Præſidioq; ei fuit Abiſai filius Sar-
uiæ, & percuſſum Philiſthæum interfe
D cit. Tunc iurauerunt viri Dauid, dicen
tes, Iam non egredieris nobiſcum in
bellum, ne extinguas lucernam Iſrael.
1.Pa,20.c ¶||Secundum quoque bellũ fuit in Gob
contra Philiſthæos: tunc percuſſit So-
bochai de Huſathi, Saph de ſtirpe Ara-
pha. ¶Tertium quoq; fuit bellũ in Gob
contra Philiſthæos, in quo percuſſit
*Adeodatus filius Saltus polymitarius⁾ *Elhanan filius I...
Beth-lehemites Goliath Cethæum, cu here O...
ius haſtile⁾ haſtæ erat quaſi liciatoriũ gim
texentium. ¶Quartum bellum fuit in
Geth: in quo vir fuit excelſus, qui ſenos
in manibus pedibúſque habebat digi
tos, id eſt vigintiquatuor, & erat de ori
gine Arapha. Et *blaſphemauit⁾ Iſrael: *probr... affecit
percuſſit autem eum Ionathan filius Sa
maa, fratris Dauid. Hi quatuor nati ſunt
de Arapha in Geth, & ceciderũt in ma
nu Dauid, & ſeruorum eius.

CAP. XXII.

Canticum Dauidis pro liberatione
ab omnibus inimicis. Abiectio Iudæo-
rum, & Gentium electio.

A Locutus eſt autem Dauid domino
verba carminis huius, in die qua
liberauit eum dominus de manu
omnium inimicorum ſuorum, &
de manu Saul. Et ait,
Dominus petra mea, & robur meũ, &
ſaluator meus.
Deus fortis meus ſperabo in eum: ſcu-
tum meum & *cornu ſalutis meæ⁾: ele *.i. pot... tia qu... ſeruor...
uator meus, & refugium meum: ſal-
uator meus, de iniquitate libera-
bis me.
||Laudabilem inuocabo dominũ, & ab Pſal.17
inimicis meis ſaluus ero.
Quia circundederunt me contritiones
mortis: torrentes *belial⁾ terrue- *impii
runt me. *Dolo...
*Funes⁾ inferi circundederunt me: *pręuenerunt⁾ me laquei mortis. *impl... erunt
In tribulatione mea inuocabo dñm, &
ad deum meum clamabo: & exaudiet
de templo ſuo vocem meam, & cla-
mor meus veniet ad aures eius.
Cõmota eſt, & contremuit terra, & fun
damenta *montiũ⁾ cõcuſſa ſunt, & cõ- *cæli
mota, quoniam iratus eſt eis.
Aſcẽdit fumus de naribus eius, & ignis
de ore eius vorabit: carbones ſuccen
ſi ſunt ab eo.
Et inclinauit cælos, & deſcendit: & ca
ligo ſub pedibus eius.
Et aſcendit ſup cherubim, & volauit:
& *lapſus eſt⁾ ſuper pennas venti. *appar...
Poſuit tenebras ĩ circuitu ſuo latibulũ: *deſas ... quas nu... bes
*cribrãs aquas de nubibus⁾ cælorũ.
Præ fulgore in conſpectu eius, ſuccenſi
ſunt carbones ignis. B

Tonabit de cælo dominus, & excelſus dabit vocem ſuam.
Miſit ſagittas, & diſsipauit eos: fulgur, & conſumpſit eos.
Et apparuerunt effuſiones maris, & reuelata ſunt fundamenta orbis ab increpatione domini, ab inſpiratione ſpiritus furoris eius.
Miſit de ſummo, & aſſumpſit me, & extraxit me de aquis multis.
Liberauit me ab inimico meo potentiſſimo, & ab his qui oderant me: quoniam robuſtiores me erant.
Præuenit me in die afflictionis meæ, & factus eſt dñs firmamētum meum, & eduxit me in latitudinem: liberauit me, quia complacui ei.
Retribuet mihi dominus ſecundū iuſtitiam meam, & ſecundum munditiam manuum mearum reddet mihi.
Quia cuſtodiui vias domini, & nō egi impie à deo meo.
Oīa eñ iudicia eius ī cōſpectu meo, & præcepta eius non amoui à me.
Et ero perfectus coram eo, & cuſtodiā me ab iniquitate mea.
Et reſtituet mihi dñs ſecūdū iuſtitiam meā: & ſecūdū munditiā manuū mearum, in conſpectu oculorū ſuorum. C
Cum ſancto ſanctus eris, & cum robuſto perfectus.
Cum electo electus eris, & cum peruerſo peruerteris.
Et populū pauperē ſaluum facies, oculisq́ tuis excelſos humiliabis.
Quia tu lucerna mea domine, & tu domine illuminabis tenebras meas.
In te enim curram accinctus, ī deo meo tranſiliam murum.
Deus immaculata via eius, eloquium domini igne examinatum: ſcutū eſt omnium ſperantium in ſe.
Quis eſt deus prẹter dominum: & quis fortis, præter deum noſtrum?
Deus qui accinxit me fortitudine, & complanauit perfectam viā meam,
Coæquans pedes meos ceruis, & ſup excelſa mea ſtatuens me.
Docēs manus meas ad præliū, & cōponens quaſi arcū æreum brachia mea.
Dediſti mihi clypeū ſalutis tuę, & manſuetudo tua multiplicauit me.
Dilatabis greſſus meos ſubtus me, & non deficient tali mei.

[left margin: ...culus ...hi, | ...rece- ab eo. | ...iro pſe | ...mundo ...andus ...erſus ...is, | ...ōteram ...ercitū, ...erfecta | cōtritus ...t arcus ...neɋ bra ...iis me-]

Perſequar inimicos meos, & cōteram, & nō reuertar donec conſumā eos. D
Conſumam eos & confringā, vt non cōſurgant: cadent ſub pedibus meis.
Accinxiſti me fortitudine ad prælium, incuruaſti reſiſtētes mihi ſubtus me.
Inimicos meos dediſti mihi dorſum: odientes me & diſperdam eos.
Clamabunt, & non erit qui ſaluet: ad dominum, & non exaudiet eos.
Delebo eos vt puluerem terræ: quaſi lutum platearum comminuam eos atque confringam.
¶Saluabis me à contradictionibus populi mei: cuſtodies ME IN CAPVT GENTIVM: populus quē ignoro, ſeruiet mihi.
Filii alieni reſiſtent mihi, auditu auris obedient mihi.
Filii alieni defluxerunt, & contrahentur in anguſtiis ſuis.
Viuit dñs, & benedictus deus meus, & exaltabitur deus fortis ſalutis meæ.
Deus qui das vindictas mihi, & deiicis populos ſub me.
Qui educis me ab inimicis meis, & à reſiſtentibus mihi eleuas me: à viro iniquo liberabis me.
||Propterea confitebor tibi domine in gentibus, & nomini tuo cantabo: Rom.15.
Magnificans ſalutes regis ſui, & faciens miſericordiā CHRISTO SVO DAVID, & ſemini eius in ſempiternum.

[right margin: i. cōuertiſti in fugam: | Reſpicient, | mentiti ſunt | cōtremiſcēt in locis munitis in quibus abſcōduntur. | i. faciē magnā ſalutem regi ſuo, | q cōſtitutus ē excelſ9 xps (.i. rex) | de me | cū mane eſt | nunc ſplēdore nunc à]

CAP. XXIII.

Nouiſsima verba Dauidis, per quē locutus ſpiritus ſanctus. Cathalogus fortium Dauid. Eleazar. Semma. Abiſai. Banaias.

HAEC autem ſunt verba nouiſſima quæ dixit Dauid filius Iſai: Dixit vir cui cōſtitutum eſt de chriſto dei Iacob, egregius pſaltes Iſrael. Spiritus domini locutus eſt per me & ſermo eius per linguam meā. Dixit deus Iſrael, mihi locutus eſt fortis Iſrael: dominator hominum, iuſtus dominator in timore dei. Sicut lux auroræ oriente ſole, mane abſque nubibus rutilat, & ſicut pluuiis germinat herba de terra. Nec tanta eſt domus mea apud deum, vt pactum æternum A

ſic nō erit (ſub. obnubilata) | quia iniit | eſt, vt nō germinet | C.1, vt germen agri areſcat. | 1.Par.11.b | ipſe Hadino Heſnita.

iniret mecum firmū in omnibus atq; munitū: Cuncta enim ſalus mea, & omnis voluntas: nec eſt quicquam ex ea quod non germinet. Præuaricatores autem quaſi ſpinæ euellentur vniuerſi: quæ nō tolluntur manibus. Et ſi quis tangere voluerit eas, armabitur ferro, & ligno lanceato, igneq; ſuccenſæ comburentur vſque ad nihilum. ¶Hæc nomina fortium Dauid. Dauid ſedens in cathedra ſapiētiſsimus princeps inter tres, ipſe eſt quaſi tenerrimus ligni vermiculus, qui octingentos interfecit impetu vno. Poſt hunc Eleazar filius patrui eius Ahohites inter tres fortes,

B

Dodo filii Ahohi | opbris afſecerīt Philiſthæos, | poſt eū, | ad | villa:

qui erant cum Dauid quādo exprobrauerunt Philiſthiim, & congregati ſunt illuc in prælium. Cumq; aſcendiſſent viri Iſrael, ipſe ſtetit & percuſsit Philiſthæos donec deficeret manus eius, & obrigeſceret cum gladio: fecitq; dominus ſalutem magnam die illa: & populus qui fugerat, reuerſus eſt ad cæſorum ſpolia detrahenda. Et poſt hūc, Semma filius Age de Arari. & congregati ſunt Philiſthiim in ſtatione: erat quippe ibi ager lente plenus. Cumq; fugiſſet populus à facie Philiſthiim, ſtetit ille in medio agri, & tutatus eſt eū, percuſsitq; Philiſthæos: & fecit dominus ſalutem magnam. ¶Necnon & ante deſcenderant tres, qui erant principes inter triginta, & venerant tempore meſsis ad Dauid in ſpeluncam Odollam: caſtra autem Philiſthinorum erant poſita in valle Gigantum.

C

Et Dauid erat in præſidio: porrò ſtatio Philiſthinorum tunc erat in Beth-lehem. Deſyderauit ergo Dauid, & ait, O ſi quis mihi daret potum aquæ de ciſterna quæ eſt in Beth-lehem iuxta portā. Irruperunt ergo tres fortes caſtra Philiſthinorum, & hauſerunt aquam de ciſterna Beth-lehem, quæ erat iuxta portam, & attulerunt ad Dauid: at ille noluit bibere, ſed libauit eam domino, dicens, Propitius ſit mihi dominus, ne faciam hoc: num ſanguinem hominum iſtorum qui profecti ſunt, & animarū periculum bibam? Noluit ergo bibere. hæc fecerunt tres robuſtiſsimi. ¶Abiſai quoque frater Ioab filius Saruiæ, princeps erat de tribus: ipſe eſt qui leuauit haſtam ſuam contra trecentos, quos interfecit, nominatus in tribus, & inter tres nobilior, erátque eorum princeps, ſed vſque ad tres primos non peruenerat. ¶Et Banaias filius Ioiadæ viri fortiſsimi magnorum operum de Cabſeel: ipſe percuſsit duos leones Moab, & ipſe deſcendit, & percuſsit leonem in media ciſterna in diebus niuis. Ipſe quoque interfecit virum AEgyptium, virum dignum ſpectaculo, habentem in manu haſtam: itaque cum deſcendiſset ad eum in virga, vi extorſit haſtā de manu AEgyptii, & interfecit eū haſta ſua. hæc fecit Banaias filius Ioiadæ. Et ipſe nominatus inter tres robuſtos, qui erant inter triginta nobiliores: veruntamen vſque ad tres non peruenerat: fecitq; eum ſibi Dauid auricularium à ſecreto. ¶Aſael frater Ioab inter triginta, Elehanan filius patrui eius de Beth-lehem,

cū periculo vitę

D

Dodo

Semma de Harodi, Elica de Harodi, Heles de Phalti, Hira filius Acces de Thecua, Abiezer de Anathoth, Mobonnai de Huſathi, Selmon Ahohites, Maharai Netophathites, Heled filius Baana, & ipſe Netophatites, Ithai filius Ribai de Gabaath filiorum Beniamin, Banaia Pharathonites, Heddai de torrente Gas, Abialbon Arbathites, Azmaueth de Beromi, Eliaba de Salaboni. Filii Iaſſen, Ionathan. Semma de Orori, Ahiam filius Sarar Ararites, Eliphelet filius Ahaſbai filii Machati, Eliam filius Achithophel Gelonites, Herſai de Carmelo, Pharai de Arbi, Igaal filius Nathan de Soba. Bani de Gadi, Selec de Ammoni, Naharai Berothites armiger Ioab filii Saruiæ, Ira Iethrites, Gareb & ipſe Iethrites, Vrias Hethæus, Omnes triginta ſeptem.

CAP. XXIIII.

Iſrael, ob numeratum à Dauide populū, percutitur à deo: propter quod dolet Dauid.

A

ET addidit furor domini iraſci cōtra Iſrael, commouitq; Dauid in eis dicentem ad Ioab, Vade, numera Iſrael & Iudam. Dixitque rex ad Ioab principem exercitus ſui, Perambula omnes tribus Iſrael à Dan vſque Ber-ſabee, & numera popu-

lum,vt ſciam numerum eius. Dixitque Ioab regi, adaugeat dominus deus tuus ad populum tuum, quantus nunc eſt, iterumq́ꝫ centuplicet in conſpectu domini mei regis: ſed quid ſibi dominus meus rex vult in re huiuſcemodi? ⁼Obtinuit⁾ autem ſermo regis verba Ioab, & principum exercitus: egreſſuſque eſt Ioab, & principes militum à facie regis, vt numerarent populũ Iſrael. Cúmque pertranſiſſent Iordanem, venerunt in Aroer ad dexteram vrbis, quę eſt in valle Gad: & per Iazer tranſierunt in Galaad, & in terram inferiorem Hadſi, & venerunt in Dan ⁼ſylueſtria⁾. Circũeuntes iuxta Sidonem tranſierunt prope mœnia Tyri, & omnem terram Heuæi & Chananęi, veneruntque ad meridiem Iuda in Ber-ſabee: & luſtrata vniuerſa terra affuerunt poſt nouem mẽſes & viginti dies in Ieruſalem. Dedit ergo Ioab numerum deſcriptionis populi regi, & inuenta ſunt de Iſrael octingẽta millia virorum fortium, qui educerent gladium: & de Iuda quingenta millia pugnatorum. ¶Percuſſit autem cor Dauid eum poſtquam numeratus eſt populus: & dixit Dauid ad dominum peccaui valde in hoc facto: ſed precor domine, vt transferas iniquitatem ſerui tui, quia ſtulte egi nimis. ¶Surrexit itaque Dauid mane, & ſermo domini factus eſt ad Gad prophetam & videntem ⁼Dauid⁾, dicens, Vade & loquere ad Dauid, Hæc dicit dominus, Trium tibi dabitur optio, elige vnum quod volueris ex his, vt faciam tibi. Cumque veniſſet Gad ad Dauid, nuntiauit ei, dicens, Aut ſeptem annis veniet tibi fames in terra tua: aut tribus menſibus fugies aduerſarios tuos, & illi te perſequentur: aut certe tribus diebus erit peſtilentia in terra tua. Nũc ergo delibera, & vide quẽm reſpondeã ei qui me miſit ſermonem. Dixit autem Dauid ad Gad, Coartor nimis ſed melius eſt vt incidam in manus domini (multæ enim miſericordiæ eius ſunt) quàm in manus hominum. Immiſitque dominus peſtilentiam in Iſrael, de mane vſque ad tempus conſtitutum, & mortui ſunt ex populo à Dan vſque ad Ber-ſabee ſeptuaginta millia virorum. Cumque extendiſſet manum ſuam angelus domini ſuper Ieruſalem vt diſperderet eam, ⁼miſertus eſt dominus⁾ ſuper afflictionem, & ait angelo percutienti populum, Sufficit, nunc contine manum tuam. erat autem angelus domini iuxta aream Areuna Iebuſæi. ¶Dixitque Dauid ad dominum cum vidiſſet angelum cædentem populum, Ego ſum qui peccaui, & ego inique egi: iſti qui oues ſunt, quid fecerunt? vertatur obſecro manus tua contra me, & contra domum patris mei. ¶Venit autem Gad propheta ad Dauid in die illa, & dixit ei, Aſcende, & conſtitue altare domino in area Areuna Iebuſæi. Et aſcendit Dauid iuxta ſermonem Gad, quem præceperat ei dominus. Conſpicienſque Areuna, animaduertit regem & ſeruos eis tranſire ad ſe: & egreſſus adorauit regem prono vultu in terram, & ait, Quid cauſæ eſt vt veniat dominus meus rex ad ſeruum ſuum? Cui Dauid ait, Vt emam à te aream, & ædificem altare domino, & ceſſet interfectio quæ graſſatur in populo. Et ait Areuna ad Dauid, Accipiat, & offerat dominus meus rex, ſicut placet ei: habes boues in holocauſtum & plauſtrum & iuga boum in vſum lignorum. Omnia dedit Areuna regi: dixitque Areuna ad regem, Dominus deus tuus ⁼ſuſcipiat votum tuum⁾. Cui reſpondens rex ait, Nequaquam vt vis, ſed emam pretio à te, & non offeram domino deo meo holocauſta gratuita. Emit ergo Dauid aream & boues, argenti ſiclis quinquaginta: & ædificauit ibi Dauid altare domino, & obtulit holocauſta & pacifica: & propitiatus eſt dominus terræ, & cohibita eſt plaga ab Iſrael.

Margin: B; C; D; dis.; ⁼ pœnituit dominum; ⁼ placetur tibi.

Liber Regum tertius. Secundum Hebræos primus Melachim.

CAP. I.

¶ Abiſag puella ſenem Dauidem calefacit. Adonias occupat regnũ inſcio patre. Præcepto Dauidis vngitur Salomon in regem. Fugit Adonias.

A ET rex Dauid ſenuerat, habebatq́ ætatis plurimos dies: cumq́ operiretur veſtibus, non calefiebat. Dixerunt ergo ei ſerui ſui. Quæramus domino noſtro regi adoleſcentulã virginem, & ſtet coram rege, & foueat cũ, dormiatq́ in ſinu tuo, & calefaciat dominum noſtrum regem. Quæſierunt igitur adoleſcẽtulam ſpecioſam in omnibus finibus Iſrael, & inuenerunt Abiſag Sunamitidem, & adduxerunt eam ad regem. Erat autẽ puella pulchra nimis, ²dormiebatq́ cum rege², & miniſtrabat ei, rex vero non cognouit eam. ¶Adonias autem filius Haggith eleuabatur, dicens, Ego regnabo. Fecitq́ ſibi currum & equites, & quinquaginta viros qui currerent ante eum. Nec corripuit eum pater ſuus aliquando, dicẽs, Quare hoc feciſti? erat autẽ & ipſe pulcher valde, ſecundus natu poſt Abſalom. Et ſermo eius cũ Ioab filio Saruiæ, & cum Abiathar ſacerdote, qui adiuuabant partes Adoniæ. Sadoc vero Sacerdos, & Banaias filius Ioiadę, & Nathan

B propheta, & Semei, & Rei, & omne robur exercitus Dauid non erat cũ Adonia. Immolatis ergo Adonias arietibus, & vitulis, & vniuerſis pinguibus iuxta lapidem Zoheleth, qui erat vicinus fonti Rogel, vocauit vniuerſos fratres ſuos filios regis, & omnes viros Iuda ſeruos regis. Nathan autem prophetam, & Banaiam, & robuſtos quoſque, & Salomonem fratrem ſuum non vocauit. ¶Dixit itaque Nathan ad Beth-ſabee matrem Salomonis, Non audiſti quòd regnauerit Adonias filius Haggith, & dominus noſter Dauid hoc ignorat? Nũc ergo veni, accipe cõſiliũ à me, & ſalua animam tuã, filiiq́ tui Salomonis. Vade, & ingredere ad regem Dauid, & dic ei, Nónne tu domine mi rex iuraſti mihi ancillæ tuæ, dicens, Quod Salomon filius tuus regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſolio meo? quare ergo regnat Adonias? Et adhuc ibi te loquente cum rege, ego veniam poſt te, & complebo

²foucbatque eum,

ſermones tuos. Ingreſſa eſt itaque Beth-ſa
bee ad regem in cubiculo: rex autem
ſenuerat nimis, & Abiſag Sunamitis mi
C niſtrabat ei. Inclinauit ſe Beth-ſabee, &
adorauit regem. Ad quam rex, Quid ti-
bi, inquit, vis? Quæ reſpondens ait, Do-
mine mi, tu iuraſti per dominū deum
tuum ancillæ tuæ, Salomon filius tuus
regnabit poſt me, & ipſe ſedebit in ſo-
lio meo. Et ecce nunc Adonias regnat,
te domine mi rex ignorante. Mactauit
boues & pinguia quæque, & arietes plu
rimos, & vocauit omnes filios regis.
Abiathar quoque ſacerdotem, & Ioab
principem militiæ, Salomonem autem
ſeruum tuum non vocauit. Veruntamen domine mi rex, in te oculi reſpi-
ciunt totius Iſrael, vt indices eis quis
ſedere debeat in ſolio tuo domine mi
rex poſt te. Eritque cum dormierit do-
minus meus rex cum patribus ſuis, eri-
mus ego & filius meus Salomon ⸢pec-
catores⸣. Adhuc illa loquente cum re-
ge, Nathan propheta venit. Et nuntia-
uerunt regi dicētes, Adeſt Nathan pro
pheta. Cumque introiſſet in conſpectum
regis, & adoraſſet eum pronus in terrā,
dixit Nathan, Domine mi rex, tu dixi-
ſti, Adonias regnet poſt me, & ipſe ſe-
D deat ſuper thronum meum? Quia de-
ſcendit hodie, & immolauit boues &
pinguia & arietes plurimos, & vocauit
vniuerſos filios regis, & principes ex-
ercitus, Abiathar quoque ſacerdotem:
illiſque veſcentibus & bibentibus co-
ram eo, & dicentibus, Viuat rex Ado-
nias. Me ſeruum tuum & Sadoc ſacerdo
tem, & Banaiam filium Ioiadæ, & Salo-
monem famulum tuum non vocauit.
Nunquid à domino meo rege exiuit
hoc verbum, & mihi non indicaſti ſer-
uo tuo quis ſeſſurus eſſet ſuper thronū
domini mei regis poſt eum? Et reſpōdit
rex Dauid, dicēs, Vocate ad me Beth-
ſabee. Quæ cum fuiſſet ingreſſa coram
rege, & ſtetiſſet ante eum, iurauit rex,
& ait, Viuit dominus, qui eruit animā
meam de omni anguſtia, quia ſicut iu
raui tibi per dominum deum Iſrael, di
cens, Salomon filius tuus regnabit poſt
me, & ipſe ſedebit ſuper ſolium meum
pro me: ſic faciam hodie. Summiſſoque
Beth-ſabee in terrā vultu, adorauit re-
gem, dicens, Viuat dominus meus rex

Dauid in æternum. Dixit quoque rex
Dauid, Vocate mihi Sadoc ſacerdotem, E
& Nathan prophetam, & Banaiam fi-
lium Ioiadæ. Qui cum ingreſſi fuiſſent
coram rege, dixit ad eos, Tollite vobiſ-
cū ſeruos domini veſtri, & imponite
Salomonem filium meum ſuper mulam
meam, & ducite eum in Gihon. Et vn-
gat eum ibi Sadoc ſacerdos, & Nathan
propheta in regem ſuper Iſrael: & ca-
netis buccina, atque dicetis, Viuat rex
Salomon. Et aſcendetis poſt eum, & ve
niet, & ſedebit ſuper ſolium meum, &
ipſe regnabit pro me: illique præcipiam
vt ſit dux ſuper Iſrael & ſuper Iudam.
Et reſpondit Banaias filius Ioiadę, regi,
dicens, Amen: ſic loquatur Dominus
deus domini mei regis. Quomodo fuit
Dominus cum domino meo rege, ſic
ſit cum Salomone, & ſublimius faciat
ſolium eius à ſolio domini mei regis
Dauid. ¶Deſcendit ergo Sadoc ſacer-
dos & Nathan propheta, & Banaias fi-
lius Ioiadæ, & Cerethi, & Phelethi:
& impoſuerūt Salomonem ſuper mulā
regis Dauid, & adduxerunt eum in Gi F
hon. Sumpſitque Sadoc ſacerdos cor-
nu olei de tabernaculo, & vnxit Salo-
monem: & cecinerunt buccina, & di-
xit omnis populus. Viuat rex Salomon.
Et aſcendit vniuerſa multitudo poſt
eum, & populus canentium tibiis, &
lætantium gaudio magno, & inſonuit
terra à clamore eorum. Audiuit au-
tem Adonias, & omnes qui inuitati
fuerant ab eo: iamque conuiuium fi-
nitum erat: ſed & Ioab, audita voce
tubæ, ait, Quid ſibi vult clamor ciui-
tatis tumultuantis? Adhuc illo loquen
te, Ionathan filius Abiathar ſacerdo-
tis venit: cui dixit Adonias, Ingrede-
re, quia vir fortis es, & bona nuntians.
Reſponditque Ionathan Adoniæ, Ne-
quaquam: dominus enim noſter rex Da
uid regem conſtituit Salomonem: mi-
ſitque cum eo Sadoc ſacerdotem, & Na
than prophetam, & Banaiam filium Io-
iadæ, & Cerethi, & Phelethi, & impo-
ſuerunt eum ſuper mulam regis. Vn-
xeruntque eum Sadoc ſacerdos, &
Nathan propheta regem in Gihon:
& aſcenderunt inde lætantes, & in-
ſonuit ciuitas, hęc eſt vox quam audi-
ſtis. Sed & Salomon ſedet ſuper ſolium

regni, Et ingreſſi ſerui regis, benedixerunt domino noſtro regi Dauid, dicentes, Amplificet deus nomē Salomonis
ᵃ magis q̄ ᵃſuper ᵓ nomen tuū, & magnificet thro
G num eius ſuper thronum tuum. Et adorauit rex Dauid in lectulo ſuo, inſuper & hęc locutus eſt Benedictus dominus deus Iſrael, qui dedit hodie ſedētem in ſolio meo, vidētibꝰ oculis meis. Territi ſunt ergo, & ſurrexerūt omnes qui inuitati fuerant ab Adonia, & iuit vnuſquiſque in viam ſuam. Adonias autem timens Salomonem, ſurrexit, & abiit in tabernaculum domini, tenuitq́ꝫ cornu altaris. Et nuntiauerunt Salomoni, dicentes, Ecce Adonias timens regem Salomonem, tenuit cornu altaris, dicens, Iuret mihi rex Salomon hodie quòd nō interficiat ſeruum ſuum gladio. Dixitq́ꝫ Salomon, Si fuerit vir bonus, non cadet nec vnus quidē capillus eius in terrā ſinautem malum inuētum fuerit in eo, morietur. Miſit ergo rex Salomon, & eduxit eum ab altari, & ingreſſus adorauit regem Salomonē: dixitq́ꝫ ei Salomon, Vade in domū tuū. CAP. II.

☞ Præcepta Dauidis filio Salomon. Berzellai. Moritur Dauid. Adonias petens Abiſag in vxorem, occiditur. Abiathar priuatur ſacerdotio. Interficiuntur Ioab & Semei.

A Appropinquauerunt autē dies Dauid vt moreretur, præcepitq́ꝫ Salomoni filio ſuo, dicens, Ecce ego ingredior viam vniuerſæ terræ: confortare, & eſto vir. Et obſerua vt cuſtodias mandata domini dei tui, vt ambules in viis eius, & cuſtodias ᵃceremo
ᵃ decreta nias ᵓ eius, & præcepta eius & iudicia & teſtimonia, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi: vt intelligas vniuerſa quæ facis, & quocūq́ꝫ te verteris. Vt cōfirmet dominus ſermones ſuos, quos locutus eſt de me, dicens, Si cuſtodierint filii tui viam ſuam, & ambulauerint coram me in veritate, in omni corde ſuo, & in omni anima ſua, non auferetur tibi vir de ſolio Iſrael. Tu quoq́ꝫ noſti quæ fecerit mihi Ioab filius Saruiæ, quæ fecerit duobus principibus exercitus Iſrael,
2. Reg. 3. c ‖Abner filio Ner, & ‖Amaſę filio Iether:
2. Re. 20. c quos occidit, & effudit ſanguinem belli in pace, & poſuit cruorem prælii in baltheo ſuo, qui erat circa lūbos eius, & in calceamento ſuo quod erat in pedibus eius. Facies ergo iuxta ſapiētiam
tuam, & nō deduces canitiem eius pa- B
cificè ad inferos. ¶Sed & filiis Berzellai Galaaditis reddes gratiā, eruntq́ꝫ comedentes in menſa tua: ‖occurrerūt enim
mihi, quādo fugiebam à facie Abſalom 2. R
fratris tui. ¶Habes quoque apud te Semei filiū Gera filii Iemini de Bahurim,
‖qui maledixit mihi maledictione peſ- 2. re
ſima, quando ibam ad ᵃcaſtra ᵓ: ſed quia Mah
‖deſcendit mihi in occurſum cum trāſi nan
rem Iordanem, & iuraui ei per dominū 2. re
dicens, Non te interficiam gladio: tu noli pati eum eſſe innoxium. Vir autem ſapiens es, & ſcies quæ facies ei, deduceſque canos eius cum ſanguine ad in-
feros. ¶‖Dormiuit igitur Dauid cum pa Act.
tribus ſuis, & ſepultus eſt in ciuitate 13. e
Dauid. Dies autem quibus regnauit Dauid ſuper Iſrael, quadraginta anni ſunt in Hebron regnauit ſeptem annis: in Ie
ruſalem, triginta tribus. ‖Salomon autē 1. P
ſedit ſuper thronum Dauid patris ſui, & firmatum eſt regnum eius nimis. ¶Et
ingreſſus eſt Adonias filius Haggith ad C
Beth-ſabee matrem Salomonis, Quæ dixit ei, pacificuſne eſt ingreſſus tuus? Qui reſpondit, Pacificus. Addiditq́ꝫ, Sermo mihi eſt ad te. Cui ait, Loquere. Et ille, Tu, inquit, noſti quia mecum erat regnum, & me præpoſuerat omnis Iſrael ſibi in regem: ſed tranſlatum eſt regnum, & factum eſt fratris mei: à domino enim conſtitutum eſt ei. Nunc ergo petitionem vnam deprecor à te: ne cōfundas faciem meam. Quę dixit ad eū, Loquere. Et ille ait, Pręcor vt dicas Salomoni regi (neque enim negare tibi quicquam poteſt) vt det mihi Abiſag Sunamitidem vxorem. Et ait Beth-ſabee, Bene, ego loquar pro te regi. Venit ergo Beth-ſabee ad regem Salomonem vt loqueretur ei pro Adonia: & ſurrexit rex in occurſum eius adorauitq́ꝫ eam, & ſedit ſuper thronum ſuum: poſituſq́ꝫ eſt thronus matri regis, quæ ſedit ad dexteram eius. ¶Dixitque ei, Petitionē vnam paruulam ego deprecor à te, ne confundas faciem meam. Et dixit ei rex
pete mater mea: neque enim fas eſt vt B
auertam faciem tuam. Quæ ait, Detur Abiſag Sunamitis Adoniæ fratri tuo vxor. Reſponditq́ꝫ rex Salomon, & dixit

matri ſuæ, Quare poſtulas Abiſag Suna
mitidem Adoniæ? poſtula ei & regnū:
ipſe eſt enim frater meus maior me, &
habet Abiathar ſacerdotem, & Ioab fi
lium Saruiæ. Iurauit itaque rex Salomō
per dominum, dicens, Hæc faciat mihi
deus, & hæc addat, quia contra animā
ſuam locutus eſt Adonias verbum hoc.
Et nunc viuit dominus, qui firmauit
me, & collocauit me ſuper ſolium Da-
uid patris mei, & qui fecit mihi domū
ſicut locutus eſt, quia hodie occidetur
Adonias. Miſitque rex Salomon per ma
num Banaiæ filii Ioiadæ, qui interfe-
cit eum, & mortuus eſt. ¶Abiathar quo
que ſacerdoti dixit rex. Vade in Ana-
thoth ad agrum tuum, es quidem vir
mortis: ſed hodie te non interficiam,
quia portaſti arcam domini dei coram
Dauid patre meo, & ſuſtinuiſti labo-
E rem in omnibus, in quibus laborauit
pater meus. Eiecit ergo Salomon Abia-
thar, vt non eſſet ſacerdos domini, ||vt
impleretur ſermo domini quem locu
tus eſt ſuper domum Heli in Silo. ¶Ve-
nit autem nūtius ad Salomonem quod
Ioab declinaſſet poſt Adoniam, & poſt
Salomonem non declinaſſet: fugit er-
go Ioab in tabernaculum domini, &
apprehēdit cornu altaris. Nūtiatum-
que eſt regi Salomoni quod fugiſſet
Ioab in tabernaculum domini, & eſſet
iuxta altare: miſitque Salomon Banaiā
filium Ioiadæ, dicens, Vade, interfice
eum. Et venit Banaias ad tabernaculū
domini, & dixit ei, Hæc dicit rex, Egre
dere. Qui ait, Non egrediar, ſed hic
moriar. Renuntiauit Banaias regi ſer-
monem, dicens, Hęc locutus eſt Ioab,
& hæc reſpondit mihi. Dixitque ei
rex, Fac ſicut locutus eſt: & inter-
fice eum, & ſepeli: & amouebis ſan-
guinem innocentem, qui effuſus eſt à
Ioab, à me, & à domo patris mei. Et
reddet dominus ſanguinē eius ſuper ca
put eius: quia interfecit duos viros iuſtos
melioreſque ſe: & occidit eos gladio,
patre meo Dauid ignorante. ||Abner fi-
F lium Ner principem militiæ Iſrael, ||&
Amaſam filiū Iether principē exercitus
Iuda: & reuertetur ſanguis illorū in ca
put Ioab, & in caput ſeminis eius in
ſempiternum: Dauid autem & ſemi-
ni eius, & domui & throno illius ſit
pax vſque in æternum à domino. Aſcē
dit itaque Banaias filius Ioiadæ, & ag-
greſſus eum interfecit, ſepultuſque eſt
in domo ſua in deſerto. Et cōſtituit rex
Banaiam filium Ioiadæ pro eo ſuper
exercitum, & Sadoc ſacerdotem po-
ſuit pro Abiathar. ¶Miſit quoque rex, &
vocauit Semei, dixitque ei, Ædifica ti
bi domum in Ieruſalem, & habita ibi:
& non egredieris inde huc, atque illuc
Quacunque autem die egreſſus fueris,
& tranſieris torrentem Cedron, ſcito
te interficiendum: ſanguis tuus erit ſu
per caput tuum. Dixitque Semei regi.
Bonus ſermo ſicut locutus eſt dominus
meus rex, ſic faciat ſeruus tuus. Habita
uit itaque Semei in Ieruſalem diebus
multis. Factum eſt autem poſt annos
tres vt fugerent ſerui Semei ad Achis fi
lium Maacha regem Geth: nuntiatum- G
que eſt Semei quod ſerui eius eſſent in
Geth. Et ſurrexit Semei, & ſtrauit aſinū
ſuum, iuitque ad Achis in Geth ad re-
quirendum ſeruos ſuos, & adduxit eos
de Geth. Nuntiatum eſt autem regi Sa
lomoni quod iſſet Semei in Geth de Ie
ruſalē, & rediiſſet. Et mittēs vocauit eū,
dixitq; illi, Nōne *teſtificatus ſum tibi * iuraui
p dominū & pdixi tibi, Quacunq; die tibi &
egreſſus fueris huc & illuc ſcito te eſſe
moriturū? & reſpondiſti mihi, Bonus
ſermo quem audiui. Quare ergo non
cuſtodiſti iuſiurandum domini, & prę
ceptum quod præceperam tibi? Dixit-
que rex ad Semei, Tu noſti omne ma-
lum, cuius tibi conſcium eſt cor tuum
quod feciſti Dauid patri meo: reddi-
ditque dominus malitiam tuam in ca
put tuum. Et rex Salomon benedictus,
& thronus Dauid erit ſtabilis coram
domino vſque in ſempiternum. Iuſſit
itaq; rex Banaiæ filio Ioiadæ: qui egreſ
ſus, percuſſit eum, & mortuus eſt.

CAP. III.

Salomon ducit filiam Pharaonis in vxorem. Petit ſapientiam à deo. Iudicium eius de duabus meretricibus

Confirmatum eſt igitur regnum
in manu Salomonis, & affinitate A
coniunctus eſt Pharaoni regi Æ- 2. Par. 1. a
gypti: accepit nanque filiam eius
& adduxit in ciuitatem Dauid, donec

compleret ædificans domum ſuam, & domum domini, & murum Ieruſalem per circuitum. Attamen populus immolabat in excelſis: non enim ædificatum erat templum nomini domini vſque in diem illum. Dilexit autem Salomon dominum, ambulans in præceptis Dauid patris ſui, excepto quod in excelſis immolabat, & accendebat thymiama. ¶Abiit itaque Salomon in Gabaon vt immolaret ibi: illud quippe erat excelſum maximum: mille hoſtias in holocauſtum obtulit Salomon ſuper altare illud in Gabaon. Apparuit autem dominus Salomoni per ſomnium nocte dicens, Poſtula quod vis vt dem tibi. Et ait Salomon, Tu feciſti cum ſeruo tuo Dauid patre meo miſericordiam magnã, ⸀ſicut⸌ ambulauit in conſpectu tuo in veritate & iuſtitia, & recto corde tecum: cuſtodiſti enim ei miſericordiam ⸀tuam⸌ grandem, & dediſti ei filiũ ſedentem ſuper thronum eius, ſicut eſt hodie. Et nunc domine deus meus, tu regnare feciſti ſeruum tuum pro Dauid patre meo: ego autem ſum puer paruulus, & ignorans egreſſum & introitum meum. Et ſeruus tuus in medio eſt populi, quem elegiſti, populi infiniti, qui numerari & ſupputari non poteſt præ multitudine. Dabis ergo ſeruo tuo cor ⸀docile⸌, vt populum tuum iudicare poſſit, & diſcernere inter bonum & malum. quis enim poteſt iudicare populum iſtum, populum tuũ hunc multum? Placuit ergo ſermo coram domino, quod Salomon poſtulaſſet huiuſcemodi rem. Et dixit dominus Salomoni, Quia poſtulaſti verbum hoc & non petiſti tibi dies multos, nec diuitias, aut animas inimicorum tuorum ſed poſtulaſti tibi ſapientiam ad diſcernendum iudicium: ecce feci tibi ſecundum ſermones tuos, & dedi tibi cor ſapiens & intelligens, intantum vt nullus ante te ſimilis tui fuerit, nec poſt te ſurrecturus ſit. ||Sed & hæc quæ non poſtulaſti dedi tibi, diuitias ſcilicet & gloriam, vt nemo fuerit ſimilis tui in regibus cunctis ⸀retro⸌ diebus. Si autem ambulaueris in viis meis, ⸀& cuſtodieris⸌ præcepta mea & mandata mea, ſicut ambulauit Dauid pater tuus, longos faciam dies tuos. Igitur euigilauit Salomon, & intellexit quod eſſet ſomnium cumque veniſſet Ieruſalem, ſtetit coram arca fœderis domini, & obtulit holocauſta, & fecit victimas pacificas & grande conuiuium vniuerſis famulis ſuis. ¶Tunc venerunt duæ mulieres meretrices ad regem, ſteteruntque coram eo, quarum vna ait, Obſecro mi domine, ego & mulier hæc habitabamus in domo vna, & peperi apud eam in cubiculo. Tertia autem die poſtquã ego peperi, peperit & hæc: & eramus ſimul, nulluſque alius nobiſcum in domo, exceptis nobis duabus. Mortuus eſt autem filius mulieris huius nocte, dormiens quippe oppreſſit eum. Et cõſurgens ⸀intempeſtæ noctis ſilentio⸌, tulit filium meum de latere meo ancillæ tuæ dormientis, & collocauit in ſinu ſuo: ſuum autem filium qui erat mortuus, poſuit in ſinu meo. Cumque ſurrexiſſem mane, vt darem lac filio meo, apparuit mortuus: quem diligẽtius intuens clara luce, deprehendi non eſſe meum quem genueram. Reſponditque altera mulier, Non eſt ita vt dicis, ſed filius tuus mortuus eſt, meus autem viuit. Econtrario illa dicebat, ⸀Mentiris⸌: filius quippe meus viuit, & filius tuus mortuus eſt. atque in hunc modum cõtendebant coram rege. Tunc rex ait, Hæc dicit, Filius meus viuit, & filius tuus mortuus eſt: Et iſta reſpondit, Nõ, ſed filius tuus mortuus eſt, meus autẽ viuit. Dixit ergo rex, Afferte mihi gladium. Cumque attuliſſent gladium coram rege, Diuidite, inquit, infantem viuum in duas partes, & date dimidiam partem vni, & dimidiam partem alteri. Dixit autem mulier cuius filius erat viuus, ad regem (commota ſunt quippe viſcera eius ſuper filio ſuo) Obſecro domine, date illi infantem viuum, & nolite interficere eum. Econtrario illa dicebat, Nec mihi, nec tibi ſit, ſed diuidatur. Reſpondit rex, & ait, Date huic infantem viuum, & non occidatur: hæc eſt enim mater eius. Audiuit itaque omnis Iſrael iudicium quod iudicaſſet rex: & timuerunt regem, videntes ſapientiam dei eſſe in eo ad faciendum iudicium.

Margin notes: ⸀eo quod · ⸀iſtam · ⸀intelligens. · Sap. 7. b. · Mat. 6. g. · ⸀tuis · ⸀vt cuſtodias. · B · C · ⸀noctis · ⸀Non · D

CAP. IIII.

Salomonis principes & præfecti. Apparatus ciborum. Pax. Numerus equorum Salomonis. Sapientia & parabolæ eiuſdem.

A ERat autem rex Salomon regnans ſuper omnem Iſrael: & hi principes quos habebat: Azarias filiꝰ Sadoc, ſacerdos: Elihoreph & Ahia filii Siſa, ſcribæ: Ioſaphat filius Ahilud, à commentariis: Banaias filius Ioiadæ ſuper exercitum: Sadoc autem & Abiathar, ſacerdotes: Azarias filius Nathan, ſuper eos qui aſſiſtebant regi: Zabud filius Nathan ſacerdos amicus regis: & Ahiſar præpoſitus domus: & Adoniram filius Abda ſuper tributa. Habebat autem Salomon duodecim præfectos ſuper omnem Iſrael qui præbebant annonam regi, & domui eius per ſingulos enim menſes in anno, ſinguli neceſſaria miniſtrabant. Et hæc nomina eorũ ⸗Benhur’, in monte Ephraim. ⸗Ben-decar’, in Macces, & in Salebim, & in Beth-ſames & in Elon, & ĩ Beth-hanã. ⸗Ben-heſed’ in Aruboth: ipſius enim erat Socho & omnis terra Epher. ⸗Ben-abinadab’, cuiꝰ omnis ⸗Nephath-dor’, Tapheth filiam Salomonis habebat vxorem. Bana filius Ahilud regebat Thanach & Mageddo, & vniuerſam Beth-ſan, quæ eſt iuxta Sarthana ſubter Iezrahel, à Beth-ſan vſque Abel-mehula è regione Iecmaam. ⸗Ben-gaber’ in Ramoth-galaad: habebat ⸗Auoth-iair’ filii Manaſſe in Galaad, ipſe præerat in omni regione Argob: quæ eſt in Baſan, ſexaginta ciuitatibus magnis, atque muratis, quæ habebant ſeras æreas. Abinadab filius Addo præerat in Manaim.
Achimaas in Nephthali: ſed & ipſe habebat Baſemath filiam Salomonis in cõiugio. Baana filius Huſi, in Aſer, & in Baloth. Ioſaphath filius Pharue in Iſſechar. Semei filius Ela, in Beniamin. Gaber filius Vri, in terra Galaad, & in
C terra Sehom regis Amorrhæi, & Og regis Baſan *ſuper omnia quæ erant in illa terra. Iuda & Iſrael innumerabiles, ſicut arena maris in multitudine comedentes, & bibentes, atque lætantes. ‖Salomon autem erat in in ditione ſua, habens omnia regna, à flumine terræ Philiſthiim vſq; ad terminum AEgypti: offerentium ſibi munera, & ſeruientium ei cunctis diebus vitæ eius. ¶Erat autem cibus Salomonis per dies ſingulos triginta cori ſimilæ, & ſexaginta cori farinæ, decem boues pingues, & viginti boues paſcuales, & centum arietes, excepta venatione ceruorum, caprearum, atque bubalorum & auium altilium. Ipſe enim obtinebat omnem regionem quæ erat trans flumen, à Thaphſa vſque ad Gazam, & cunctos reges illarum regionum: & habebat pacem ex omni parte in circuitu. Habitabatque Iuda & Iſrael abſque timore vllo, vnuſquiſque ſub vite ſua, & ſub ficu ſua à Dan vſque Ber-ſabee cunctis diebus Salomonis. Et habebat
D Salomon quadraginta millia præſepia equorum currilium, & duodecim millia equeſtrium. Nutriebantque ⸗eos ſupradicti regis præfecti: ſed & neceſſaria menſæ regis Salomonis cum ingenti cura præbebant in tempore ſuo’ Hordeum quoque, & paleas equorum & ⸗iumentorum’ deferebant in locum vbi erat rex, iuxta conſtitutum ſibi. ¶‖Dedit quoque deus ſapientiam Salomoni, & prudentiam multam nimis, & latitudinem cordis, quaſi arenam quæ eſt in littore maris. Et præcedebat ſapientia Salomonis ſapientiam omnium orientaliũ, & AEgyptiorũ, & erat ſapientior cunctis hominibus: ſapientior Ethan Ezrahite, & Heman & Chalcol, & Dorda filiis Mahol, & erat nominatus in vniuerſis gentibus per circuitum. Locutus eſt quoque Salomon tria millia parabolas: & fuerunt carmina eius quique millia. Et diſputauit ſuper lignis à cedro, quæ eſt in libano, vſque ad hyſſopum quæ egreditur de pariete: & diſſeruit de iumentis & volucribus & reptilibus & piſcibus. Et veniebant de cunctis populis ad audiendam ſapientiam Salomonis, & ab vniuerſis regibus terræ, qui audiebant ſapientiam eius:

⸗regẽ Salomonẽ pfecti, iſti & omnẽ q mẽſa regis vtebatur ſuo qſque mẽſe nec qcq̃ deerat.

⸗mulorũ

Ecc. 47. c

CAP. V.

Hiram dat ligna Salomoni petenti in ædificationem templi, Numerus artificum.

A Miſit quoque Hiram rex Tyri ſeruos ſuos ad Salomonem: audiuit enim quod ipſum vnxiſſet regem pro patre eius: quia amicus fuerat Hiram Dauidi omni tēpore. Miſit autem Salomon ad Hiram, dicēs, Tu ſcis = voluntatem Dauid patris mei, & quia) non potuit ædificare domum nomini domini dei ſui propter bella imminentia per circuitum, donec daret dominus eos ſub veſtigio pedum eius. Nunc autem requiem dedit deus meus mihi per circuitum: & non eſt = ſatan), neque occurſus malus. Quam ob rem cogito ædificare templum nomini domini dei mei, ‖ ſicut locutus eſt dominus Dauid patri meo, dicens, Filius tuus quem dabo pro te ſuper ſoliū tuum, ipſe ædificabit domum nomini meo. Præcipe igitur vt præcidant mihi ſerui tui cedros de Libano, & ſerui
B mei ſint cum ſeruis tuis: mercedem autem ſeruorum tuorū dabo tibi quamcumque petieris: ſcis enim quomodo non eſt in populo meo vir qui nouerit ligna cædere ſicut Sidonii. ¶ Cum ergo audiſſet Hiram verba Salomonis, lætatus eſt valde, & ait, Benedictus dominus deus hodie, q dedit Dauid filiū ſapientiſſimum ſuper populū hunc plurimum. Et miſit Hiram ad Salomonem, dicens, Audiui quæcunque mandaſti mihi: ego faciam omnem voluntatem tuam in lignis cedrinis & abiegnis. Serui mei deponent ea de Libano ad mare: & ego componam ea in ratibus in mari vſque ad locum quem ſignificaueris mihi, & applicabo ea ibi, & tu tol C
les ea: præbebiſque neceſſaria mihi, vt detur cibus domui meæ. ¶ Itaque Hiram dabat Salomoni ligna cedrina, & ligna abiegna, iuxta omnem voluntatem eius. Salomon autem præbebat Hiram viginti millia coros tritici in cibum domui eius, & viginti coros puriſſimi olei: hæc tribuebat Salomon Hiram per ſingulos annos. Dedit quoque dominus ſapientiam Salomoni, ſicut locutus eſt ei: & erat pax inter Hiram & Salomonem, & percuſſerunt ambo fœdus. ¶ Elegitq; rex Salomon operarios de omni Iſrael, & erat indictio triginta millia virorum. Mittebatque eos in Libanum decem millia per menſes ſingulos viciſſim, ita vt duobus menſibus D
eſſent in domibus ſuis: & Adoniram erat ſuper huiuſcemodi indictionem. Fuerunt itaque Salomoni ſeptuaginta millia eorum qui onera portabant: & octoginta millia = latomorum) in mon-

= quod Dauid pater meus

= aduerſarius, 2. Re. 7. b 2. Pa. 22. c

= c... li...

te:abſque præpoſitis qui præerant ſin gulis operibus, numero trium milliū, & trecentorum præcipientium popu lo, & his qui faciebant opus. Præcepitque rex vt tollerēt lapides grādes, lapides prætioſos in fundamentum tē pli, & quadrarent eos: quos dolauerūt cæmentarii Salomonis, & cæmentarii Hiram: porro Giblii præparauerūt ligna & lapides ad ædificādum domū.

icide

CAP. VI.

Fabrica & forma templi. Salomonem non derelicturus Deus ambulantem in præceptis ipſius. Oraculum. Sanctum ſanctorum.

A Factum eſt ergo quadringenteſimo & octogeſimo anno egreſſionis filiorum Iſrael de terra AEgypti, in anno quarto, menſe Zio (ipſe eſt menſis ſecundus) regni Salomonis ſuper Iſrael, ædificare cœpit domum domino: domus autem quam ædificabat rex Salomon domino, habebat ſexaginta cubitos in longitudine, & viginti cubitos in latitudine, & triginta cubitos in altitudine. ¶Et porticus erat ante templum viginti cubitorum longitudinis, iuxta menſurā latitudinis templi: & habebat decem cubitos latitudinis ante faciem templi. Fecitque in tē

r.3.a prili.

B plo feneſtras obliquas. ¶Et ædificauit ſuper parietem tēpli tabulata per gyrum in parietibus domus per circuitū templi & oraculi, & fecit latera in circuitu. Tabulatū quod ſubter erat, quinque cubitos habebat latitudinis, & medium tabulatum ſex cubitorum latitudinis, & tertium tabulatum ſeptem habens cubitos latitudinis. Trabes autē poſuit in domo per circuitum forinſecus, vt non hærerent muris templi.

¶Domus autem cum ædificaretur, de lapidibus dolatis atque perfectis ædificata eſt: & malleus, & ſecuris, & omne ferramentū non ſunt audita in domo cum ædificaretur. ¶Oſtium lateris medii in parte erat domus dextræ: & per cochleam aſcēdebant in medium cœnaculum, & à medio in tertium.

¶Et ædificauit domum, & conſummauit eam: texit quoque domum laquearibus cedrinis. Et ædificauit tabulatū ſup oēm domum quinque cubitis altitudinis, & operuit domum lignis cedrinis. ¶Et factus eſt ſermo domini ad Salomonem, dicens, Domus hæc quā ædificas: ſi ambulaueris in præceptis meis, & iudicia mea feceris, & cuſtodieris omnia mandata mea, gradiens per ea, firmabo ſermonem meum tibi, quem locutus ſum ad Dauid patrem tuum. Et habitabo in medio filiorū Iſrael, & non derelinquam populū meū Iſrael. ¶Igitur ædificauit Salomon domum, & conſummauit eam. Et ædificauit parietes domus intrinſecus, tabulatis cedrinis: à pauimento domus vſque ad ſummitatem parietum, & vſq; ad laquearia, operuit lignis cedrinis intrinſecus: & texit pauimentum domus tabulis abiegnis. AEdificauitque viginti cubitorum ad poſteriorem partem templi tabulata cedrina, à pauimento vſque ad ſuperiora: & fecit interiorem domum oraculi in ſanctum ſanctorū. Porro quadraginta cubitorum erat ipſum templum pro foribus oraculi. Et cedro omnis domus intrinſecus veſtiebatur, habens tornaturas, & iuncturas ſuas fabrefactas, & cælaturas eminentes, omnia cedrinis tabulis veſtiebantur: nec omnino lapis apparere poterat in pariete. Oraculum autem in medio domus in interiori parte fecerat, C vt poneret ibi arcam fœderis domini. Porro oraculum habebat viginti cubitos longitudinis, & viginti cubitos latitudinis, & vigīti cubitos altitudinis: & operuit illud atque veſtiuit auro puriſſimo, ſed & altare veſtiuit cedro. Domum quoque ante oraculum operuit auro puriſſimo, & affixit laminas clauis aureis. Nihilque erat in templo quod non auro tegeretur: ſed & totum altare oraculi texit auro. Et fecit in oraculo duos cherubim de lignis oliuarum decem cubitorum altitudinis. Quinque cubitorum ala cherub vna, & quinque cubitorum ala cherub altera: id eſt decē cubitos habentes, à ſummitate alæ vnius vſq; ad alæ alterius ſummitatem. Decem quoque cubitorū erat cherub ſecundus: in menſura pari, & opus vnum erat in duobus cherubim, id eſt altitudinem habebat vnus cherub decem cubitorum, & ſimiliter cherub ſecundus. Poſuitq; Cherubim in medio templi interioris: exten

debant autem alas ſuas cherubim, & tangebat ala vna parietem, & ala cherub ſecundi tangebat parietem alterũ:
D alæ autem alteræ in media parte templi ſeinuicem cõtingebant. Texit quoque cherubim auro. Et omnes parietes templi per circuitum ſculpſit variis cælaturis, & torno. Et fecit in eis cherubim, & palmas, & picturas varias, quaſi prominentes de pariete, & egredientes. Sed & pauimẽtum domus texit auro intrinſecus & extrinſecus. Et in ingreſſu oraculi fecit oſtiola de lignis oliuarum, poſteſque angulorum quinque. Et duo oſtia de lignis oliuarum: & ſculpſit in eis picturam cherubim, & palmarum ſpecies, & anaglypha valde prominentia, & texit ea auro: & operuit tã cherubim, quàm palmas, & cætera, auro. Fecitque in introitu templi poſtes de lignis oliuarum quadrangulatos. Et duo oſtia de lignis abiegnis altrinſecus: & vtrunque oſtium duplex erat, & ſeinuicem tenens aperiebatur. Et ſculpſit Cherubim, & palmas, & cælaturas valde eminentes: operuitque õnia laminis aureis opere quadro ad regulam. Et ædificauit atrium interius tribus ordinibus lapidum politorum, & vno ordine lignorum cedri. ¶Anno quarto fundata eſt domus domini in menſe ᵃzio: & in anno vndecimo, mẽſe ᵇBul (ipſe eſt menſis octauus) perfecta eſt domus in omni opere ſuo, & in vniuerſis vtenſilibus ſuis: ædificauitq; eam annis ſeptem.

ᵃ.i. Aprili
ᵇ.i. octobri

CAP. VII.

Domus Salomonis in ſaltu. Domus filiæ Pharaonis. Hiram fundit columnas, mare fuſile, baſes æneas, luteres.

A Domum autem ſuam ædificauit Salomon tredecim annis, & ad perfectum uſque perduxit. Ædificauit ᵃquoque domum ſaltꝰ Libani centum cubitorum longitudinis, & quinquaginta cubitorum latitudinis, & triginta cubitorum altitudinis: & quatuor deambulatoria inter columnas cedrinas: ligna quippe cedrina exciderat in columnas. Et tabulatis cedrinis veſtiuit totam cameram, quæ quadragintaquinque columnis ſuſtentabatur. Vnus autem ordo habebat columnas quindecim contra ſeinuicem poſitas, & è regiõe ſe reſpicientes, æquali ſpacio inter columnas, & ſup columnas quadrangulata ligna in cũctis æqualia. Et porticum columnarum fecit quinquaginta cubitorum longitudinis, & triginta cubitorum latitudinis: & alterã porticũ in facie maioris porticꝰ: & colũnas, & epiſtylia ſup columnas fecit. Porticum quoque ſolii, in qua tribunal eſt, fecit: & texit lignis cedrinis à pauimento vſque ad ſummitatem. Et domũcula in qua ſederetur ad iudicandũ, erat in media porticu ſimili opere. Domum quoq; fecit filiæ Pharaonis (quam vxorem duxerat Salomon) tali opere, quali & hanc porticum. Omnia lapidibus pretioſis, B qui ad normam quandam atque menſuram tam intrinſecus quàm extrinſecus ſerrati erant: à fundamento vſque ad ſummitatem parietum, & intrinſecus vſque ad atrium maius. Fundamẽta autem de lapidibus pretioſis, lapidibus magnis decem ſiue octo cubitorum. Et deſuper lapides pretioſi æqualis menſuræ ſecti erant, ſimiliterque de cedro. Et atrium maius rotundum triũ ordinum de lapidibus ſectis, & vnius ordinis de dolata cedro: necnon & in atrio domus domini interiori, & ĩ porticu domꝰ. ¶Miſit quoque rex Salomõ, & tulit Hiram de Tyro, filium mulieris viduæ de tribu Nepthali, patre Tyrio artificem ærariũ, & plenum ſapientia, & intelligentia, & doctrina ad faciendum omne opus ex ære. Qui cum veniſſet ad regẽ Salomonem, fecit omne opus eius. Et finxit duas columnas æreas, decem & octo cubitorum altitudinis columnã vnam: & linea duodecim cubitorum ambiebat columnã vtrãque. Duo quoque capitella fecit, quæ ponerentur ſuper capita columnarum fuſilia ex ære: quinque cubitorum altitudinis capitellum vnum, & quinque cubitorum altitudinis capitellum alterum: & quaſi in modum retis, & catenarum ſibi inuicẽ miro opere contextarum. C Vtrunque capitellũ columnarum, fuſile erat: ſeptena verſuum retiacula in capitello vno, & ſeptena retiacula in capitello altero. Et

ᵃigitur

perfecit colūnas, & duos ordines per circuitum retiaculorū ſingulorū, vt tegerent capitella quæ erant ſup ſummitatē malorū granatorū: eodē mō fecit & capitello ſecūdo. Capitella autē quæ erāt ſuper capita colūnarū, quaſi opere lilii fabricata erant in porticu, quatuor cubitorū. Et rurſum alia capitella in ſummitate colūnarū deſuper iuxta menſurā colūnæ contra retiacula: malorū granatorū aūt ducēti ordines erant in circuitu capitelli ſecundi. Et ſtatuit duas colūnas in porticu tēpli: cumq́ ſtatuiſſet colūnam dextram, vocauit eā nomine Iachin: ſimiliter erexit colūnam ſecundam, & vocauit nomen eius Booz. Et ſup capita colūnarū opus in modum lilii poſuit: perfectūque eſt opus colūnarū. ¶Fecit quoque mare fuſile decem cubitorū à labio vſque ad labium rotundum in circuitu:
D quinq́ cubitorū altitudo eius, & reſticula triginta cubitorum cīgebat illud per circuitum. Et ſculptura ſubter labium circuibat illud decem cubitis ambiens mare: duo ordines ſculpturarum ſtriatarum erant fuſiles. Et ſtabat ſuper duodecim boues, é quibus tres reſpiciebant ad aquilonem, & tres ad occidētem, & tres ad meridiem, & tres ad orientem: & mare ſuper eos deſuper erat: quorum poſteriora vniuerſa intrīſecus latitabant. Groſſitudo aūt lateris trium vnciarum erat: labiumq́ eius, quaſi labium calicis, & folium repādi lilii: duo millia batos capiebat. ¶Et fecit decem baſes æneas, quatuor cubitorum longitudinis baſes ſingulas, & quatuor cubitorum latitudidinis, & trium cubitorum altitudinis. Et ipſum opus baſium, interraſile erat: & ſculpturæ inter iūcturas. Et inter coronulas & plectas, leones & boues &
E cherubim: & in iuncturis ſimiliter deſuper: & ſubter leones & boues quaſi lora ex ære dependentia. Et quatuor rotę per baſes ſingulas, & axes ærei: & p quatuor ptes quaſi humeruli ſubter luterem fuſiles, contra ſe inuicē reſpectantes. Os quoque luteris intrinſecus erat in capitis ſummitate: & quod forīſecus apparebat, vnius cubiti erat, totum rotundū, pariterq́ habebat vnū cubitū & dimidiū: in angulis aūt colūnarū variæ cælaturæ erāt: & media intercolūnia, q̃drata, nō rotūda. Quatuor quoq́ rotæ, q̄ per quatuor angulos baſis erant, cohærebāt ſibi ſubter baſim: vna rota habebat altitudinis cubitum & ſemis. Tales autem rotæ erant quales ſolent in curru fieri: & axes earum, & radii, & canthi, & modioli, oīa fuſilia. Nā & humeruli illi quatuor p ſingulos angulos baſis vnius, ex ipſa baſi fuſiles & coniuncti erant. In ſummitate aūt baſis erat quædā rotunditas vnius & dimidii cubiti, ita fabrefacta, vt luter deſuper poſſet imponi, habēs F
cęlaturas ſuas, variaſque ſculpturas ex ſemetipſa. Sculpſit quoque in tabulatis illis q̄ erant ex ære, & in angulis cherubim, & leones, & palmas, quaſi in ſimilitudinē hoīs ſtantis, vt nō cælata, ſed appoſita per circuitū viderentur. In hūc modum fecit decē baſes, fuſura vna, & menſura, ſculpturaq́ cōſimili. ¶Fecit quoq́ decē luteres æneos: quadraginta batos capiebat luter vnus, eratq́ quatuor cubitorū: ſingulos quoque luteres, p ſingulas, id eſt decē baſes poſuit. Et cōſtituit decē baſes, quinque ad dexteram partem tēpli, & quīque ad ſiniſtram: mare autē poſuit ad dexteram partem templi contra orientem ad meridiem. ¶Fecit quoq́ Hirā lebetes, & ſcutras, & amulas, & perfecit omne opus regis Salomonis in tēplo domini. Columnas duas, & funiculos capitellorum ſuper capitella columnarum duos: & retiacula duo, vt operirent duos funiculos, qui erant ſuper capita columnarum. Et mala granata quadringenta in duobus retiaculis: duos verſus malorum granatorum in retiaculis ſingulis, ad operiendos funiculos capitellorū qui erant ſuper capita columnarū. Et baſes decē, & lute- G
res decē ſup baſes. Et mare vnū, & boues duodecim ſubter mare. Et lebetes, & ſcutras & amulas, omnia vaſa quæ facit Hiram regi Salomoni in domum domini, de aurichalco erant. In campeſtri regione Iordanis fudit ea rex in argilloſa terra inter Sochoth & Sarthan. Et poſuit Salomon omnia vaſa: propter multitudinem autem nimiam non erat pondus æris. Fecitque Salomon ōnia vaſa in domo domini: alta-

ſcopas, & pelues & infra,

re aureum, & menſam ſuper quam po nerentur panes propoſitionis auream: & candelabra, quinque ad dexteram, & quinque ad ſiniſtram contra oraculum ex auro puro: & quaſi lilii flores, & lucernas deſuper aureas: & forcipes aureos, & hydrias, & fuſcinulas, & phialas, & mortariola, & thuribula de auro puriſſimo: & cardines oſtiorum domus interioris ſancti ſanctorũ, & oſtio
2.Par.5. a rum domus templi, ex auro erant. || Et perfecit omne opꝰ quod faciebat rex Salomon in domo domini, & intulit quæ ſanctificauerat Dauid pater ſuus, argentum & aurum, & vaſa, repoſuitque in theſauris domus domini.

CAP. VIII.

Collocata in templo arca, impletur templum caligine. Salomon gratiis deo actis, orat vt exaudiantur qui in templo orauerint. Corda ſolus deus nouit. Omnes peccatores. Mactatis victimis dedicatur templum.

A
2.Par.5.a TVnc || cõgregati ſunt omnes maiores natu Iſrael cum principibus tribuum, & duces familiarum filiorũ Iſrael ad regem Salomonem in Hieruſalem: vt deferrent arcam fœderis domini de ciuitate Dauid, id eſt de Sion. Conuenitque ad regem Salomonem vniuerſus Iſrael in
.i. Septẽbri, menſe ⁼Ethanim⁾, in ſolẽni die, ipſe eſt menſis ſeptimus. Veneruntque cuncti ſenes de Iſrael, & tulerunt arcam ſacerdotes, & portauerunt arcam domini, & tabernaculum fœderis, & omnia vaſa ſanctuarii quæ erant in tabernaculo: & ferebant ea ſacerdotes & Leuitæ. Rex autem Salomon, & omnis multitudo Iſrael quæ conuenerat ad eum gradiebatur cũ illo ante arcam, & immolabant oues & boues abſque æſtimatione & numero. Et intulerunt ſacerdotes arcam fœderis domini in locum ſuum, in oraculum templi, in ſanctum ſanctorum ſubter alas cherubim. Siquidem cherubim expandebant alas ſuper locum arcæ, & protegebant arcam, & vectes eius deſuper. Cumq; eminerent vectes, & apparerent ſummitates eorum foris ſanctuarium ante oraculum, non apparebant vltra extrĩ ſecus, qui & fuerunt ibi vſque in præ ſentem diem. In arca autem nõ erat aliud niſi duæ tabulæ lapideæ || quas
Exo. poſuerat in ea Moyſes in Horeb, quando pepigit dominus fœdus cum filiis
B Iſrael, cum egrederentur de terra AEgypti. ¶Factum eſt autem, cũ exiſſent ſacerdotes de ſanctuario, nebula impleuit domum domini, & non poterant ſacerdotes ſtare & miniſtrare propter nebulam: impleuerat enim gloria dñi
2.P domum domini. ¶||Tunc ait Salomon, Dominus dixit vt habitaret in nebula. AEdificans ædificaui domum in habitaculum tuum, ⁼firmiſſimum ſolium tuum⁾ in ſempiternum. Conuertitque rex faciem ſuã, & bñdixit omni eccleſiæ Iſrael: omnis enĩ eccleſia Iſrael ſtabat, Et ait, Benedictus dominus deus Iſrael, qui locutus eſt ore ſuo ad Dauid patrem meum, & ⁼in manibus eius⁾ perfecit, dicens, A die qua eduxi populũ meum Iſrael de AEgypto, non elegi ciuitatem de vniuerſis tribubus Iſrael, vt ædificaretur domus, & eſſet nomen meum ibi: ſed elegi Dauid vt eſſet ſup populum meum Iſrael. || Voluitque Da
2.R uid pater meus ædificare domum nomini domini dei Iſrael: & ait dominus ad Dauid patrem meũ, Quód cogitaſti in corde tuo ædificare domum nomini meo, bene feciſti hoc ipſũ mẽte tractans. Veruntamen tu non ædificabis domum: ſed filius tuus qui egredietur de renibus tuis, ipſe ædificabit domum nomini meo. Confirmauit dominus ſermonem ſuum, quem locutus eſt: ſtetique pro Dauid patre meo, & ſedi ſuper thronum Iſrael, ſicut locutus eſt dominus: & ædificaui domum nomini domini dei Iſrael. Et conſtitui ibi locum arcæ, in qua fœdus domini eſt, quod percuſſit cum patribus noſtris quando egreſſi ſunt de terra AEgypti. ¶Stetit autem Salomon ante al
C tare domini in conſpectu eccleſiæ Iſrael, & expandit manus ſuas in cælũ, & ait, || Domine deus Iſrael, non eſt ſi-
1. Ma b. milis tui deus in cælo deſuper, & ſuper terram deorſum: qui cuſtodis pactum & miſericordiam ſeruis tuis, qui ambulant coram te in toto corde ſuo. Qui cuſtodiſti ſeruo tuo Dauid patri meo, quæ locutus es ei: ore locutus es, & manibus perfeciſti, vt hæc dies

bat. Nunc igitur domine deus Iſrael, conſerua famulo tuo Dauid patri meo
g.7. quæ locutus es ei, dicens, ||Non auferetur de te vir coram me, qui ſedeat ſuper thronum Iſrael: ita tamen ſi cuſtodierint filii tui viam ſuam, vt ambulēt coram me ſicut tu ambulaſti in conſpectu meo. Et nunc domine deus Iſrael firmentur verba tua quæ locutus es ſeruo tuo Dauid patri meo. Ergône putandum eſt ꝙ vere deus habitet ſuper terram? ſi enim cælum, & cæli cælorū te
tomi capere non poſſunt, =quanto magis⁾ domus hæc quam ædificaui? Sed reſpice ad orationem ſerui tui, & ad preces eius domine deus meus: audi hymnum & orationem quam ſeruus tuus orat coram te hodie. Vt ſint oculi tui aperti ſuper domum hanc nocte ac die: ſuper
,12.b domū de qua dixiſti, ||Erit nomen meū ibi: vt exaudias orationem, quam orat in loco iſto ad te ſeruus tuus. Vt exaudias deprecationem ſerui tui & popu-
|ui li tui Iſrael, =quodcunque⁾ orauerint in loco iſto, & exaudies in loco habitaculi tui in cælo: & cum exaudieris, propitius eris. ¶Si peccauerit homo in pro
D ximum ſuum, & habuerit aliquod iuramentum quo teneatur aſtrictus: & venerit propter iuramentum coram altari tuo in domum tuam, tu exaudies in cælo: & facies, & iudicabis ſeruos tuos, condemnans impium, & reddēs viam ſuam ſuper caput eius, iuſtificāſque iuſtum, & retribuens ei ſecundum iuſtitiam ſuā. ¶Si fugerit populus tuus Iſrael inimicos ſuos (quia peccaturus eſt tibi) & agentes pœnitentiam, & confitentes nomini tuo venerint, & orauerint, & deprecati te fuerint in domo hac: exaudi in cælo, & dimitte peccatum populi tui Iſrael, & reduces eos in terram quā dediſti patribus eorum. ¶Si clauſum fuerit cælum, & non pluerit propter peccata eorum, & oran
fesſi tes in loco iſto =pœnitentiam egerint⁾
ſint nomini tuo, & à peccatis ſuis conuerſi fuerint propter afflictionem ſuam: exaudi eos in cælo, & dimitte peccata ſeruorum tuorum, & populi tui Iſrael: &
d:e eos =oſtende eis⁾ viam bonam per quā ambulent, & da pluuiam ſuper terram quam dediſti populo tuo in poſſeſſionem. ¶Fames ſi oborta fuerit in terra, aut peſtilentia, aut =corruptus aer⁾, aut *ariditas,
ærugo, aut locuſta, vel =rubigo⁾, & af =bruchus
flixerit eum inimicus eius portas obſidens, omnis plaga, vniuerſa infirmitas, cuncta deuotatio, & imprecatio quæ acciderit omni homini de populo tuo Iſrael: ſi quis cognouerit plagā cordis ſui, & expanderit manus ſuas in domo hac, tu exaudies in cælo in loco habitationis tuæ, & *repropitiaberis⁾,
& facies: vt des vnicuique ſecundum *pa:ces
omnes vias ſuas, ſicut videris cor eius (quia tu noſti ſolus cor omnium filiorum hominum) vt timeant te cunctis diebus quibus viuunt ſuper faciē terræ quam dediſti patribus noſtris. ¶Inſuper & alienigena, qui non eſt de
populo tuo Iſrael, cum venerit de ter- E
ra longinqua propter nomen tuum (audietur enim nomen tuum magnum, & manus tua fortis, & brachium tuum extentum vbique). Cum venerit ergo, & orauerit in hoc loco, tu exaudies in cælo, in firmamento habitaculi tui, & facies omnia pro quibus inuocauerit te alienigena: vt diſcant vniuerſi populi terrarum nomen tuum timere, ſicut populus tuus Iſrael, & probēt quia nomen tuum inuocatum eſt ſuper domum hanc quam ædificaui. ¶Si egreſſus fuerit populus tuus ad bellum contra inimicos ſuos, per viam, quocunque miſeris eos, orabunt te contra viam ciuitatis quam elegiſti, & contra domum quam ædificaui nomini tuo, & exaudies in cælo orationes eorum, & preces eorum, & facies iudicium eo
rum. Quòd ſi peccauerint tibi (||non 1.Par.6.g
eſt enim homo qui non peccet) & ira- 1.Ioh.1.d.
tus tradideris eos inimicis ſuis, & ca- eccles.7.
ptiui ducti fuerint in terram inimico-
rum longe vel prope, & egerint pœni- c.
tentiam in corde ſuo in loco captiuitatis, & conuerſi deprecati te fuerint in captiuitate ſua, dicentes, Peccauimus, inique egimus, impie geſſimus: & reuerſi fuerint ad te in vniuerſo corde ſuo, & tota anima ſua in terra inimicorum ſuorum, ad quam captiui ducti fuerint: & orauerint te contra viam terræ ſuæ quam dediſti patribus eorū, & ciuitatis quam elegiſti, & tēpli quod ædificaui nomini tuo: exaudies in cælo in firmamento ſolii tui orationes

eorum, & preces eorum, & facies iudicium eorum: & propitiaberis populo tuo qui peccauit tibi, & omnibus iniquitatibus eorum quibus præuaricati ſunt in te: & dabis miſericordiam coram eis qui eos captiuos habuerint, vt
F miſereātur eis. Populus em̄ tuus eſt, & hæreditas tua, quos eduxiſti de terra AEgypti, de medio fornacis ferreæ. Vt ſint oculi tui aperti ad deprecationem ſerui tui, & populi tui Iſrael, & exaudias eos *in vniuerſis pro quibus inuocauerint te. (*omni tē pore quo) Tu enim ſeparaſti eos tibi in hæreditatem de vniuerſis populis terræ, ſicut locutus es per Moyſen ſeruum tuum, quando eduxiſti patres noſtros de AEgypto domine deus. ¶Factum eſt autem, cum compleſſet Salomon orans dominū omnem orationē & deprecationem hanc, ſurrexit de cōſpectu altaris domini: vtrunque enim genu in terram fixerat, & manus expanderat in cælum. Stetit ergo, & benedixit omni eccleſiæ Iſrael voce magna, dicens, Benedictus dominus qui dedit requiem populo ſuo Iſrael, iuxta omnia quæ locutus eſt: non cecidit ne vnus quidem ſermo ex omnibus bonis quæ locutus eſt per Moyſen ſeruum ſuum. Sit dominus deus noſter nobiſcū, ſicut fuit cum patribus noſtris, non derelinquens nos, neque *proiiciens. (*deſerens) Sed inclinet corda noſtra ad ſe, vt ambulemus in vniuerſis viis eius, & cuſtodiamus mandata eius, & *ceremonias (*decreta) eius, & iudicia quæcunque mandauit patribus noſtris. Et ſint ſermones mei iſti quibus deprecatus ſum coram domino, appropinquantes domino deo noſtro die ac nocte, vt faciat iudicium ſeruo ſuo, & populo ſuo Iſrael per ſingulos dies: & ſciant omnes populi
G terræ quia dominus ipſe eſt deus, & nōn eſt vltrà abſque eo. Sit quoque cor noſtrum perfectum cum domino deo noſtro, vt ambulemus in decretis eius & cuſtodiamus mandata eius, ſicut & hodie. ¶Igitur rex & omnis Iſrael cū eo, immolabant victimas coram domino. Mactauitque Salomon hoſtias pacificas, quas immolauit domino, boum vigintiduo millia, & ouium centum viginti millia: & dedicauerunt templum domini rex & omnes filii Iſrael. In die illa ſanctificauit rex medium atrii quod erat ante domum domini: fecit quippe holocauſtum ibi, & ſacrificium, & adipem pacificorum: quoniam altare æreum quod erat coram domino, minus erat, & capere nō poterat holocauſtum, & ſacrificium, & adipem pacificorum. Fecit ergo Salomon in tempore illo feſtiuitatem celebrem, & omnis Iſrael cum eo multitudo magna ab introitu Emath vſque ad riuum AEgypti coram domino deo noſtro, ſeptem diebus & ſeptem diebus, id eſt quatuordecim diebus. Et in die octaua dimiſit populos: qui benedicentes regi, profecti ſunt in tabernacula ſua lætantes, & alacri corde ſuper omnibus bonis quæ fecerat dominus Dauid ſeruo ſuo, & Iſrael populo ſuo.

CAP. IX.

Deus ſecundo apparet Salomoni. Dat Salomon oppida regi Hiram. AEdificat ciuitates. Facit Chananæos tributarios. Mittit claſſem pro auro.

Factum eſt autem cum perfeciſſet Salomon ædificium domus domini, & ædificium regis, & omne quod optauerat & voluerat facere, apparuit ei dominus ſecundo ||ſicut apparuerat ei in Gabaon. Dixitque dominus ad eum, Exaudiui orationem tuam & deprecationem tuam, quam deprecatus es coram me: ſanctificaui domum hanc quam ædificaſti, vt ponerem nomen meum ibi in ſempiternum, & erunt oculi mei & cor meum ibi cunctis diebus. Tu quoque ſi ambulaueris coram me, ſicut ambulauit Dauid pater tuus, in ſimplicitate cordis, & in æquitate: & feceris omnia quæ præcepi tibi, & *legitima mea & iudicia mea ſeruaueris, Ponam thronum regni tui ſuper Iſrael in ſempiternum, ||ſicut locutus ſum Dauid patri tuo, dicens, Non auferetur vir de genere tuo de ſolio Iſrael. Si autem auerſione auerſi fueritis vos & filii veſtri, non ſequentes me, nec cuſtodientes mandata mea, & *ceremonias quas propoſui vobis, ſed abieritis & colueritis deos alienos, & adoraueritis eos: auferam Iſrael de ſuperficie terræ quā de-

(Margin: A — 2,Pa[ral.] — Sup — *de[creta] — 2,Re c. — *de qua — B)

di eis,& templum quod ſanctificaui no
mini meo proiiciam à conſpectu meo,
eritque Iſrael in prouerbium, & in fa-
t i de bulam cunctis populis. Et domus hæc
ictio - ⁼erit in exemplum⁾.omnis qui tranſie-
n:(vP, rit per eam,ſtupebit & ſibilabit,& di-
ę eſt al cet, ‖Quare fecit dominus ſic terræ hu
ima:) ic, & domui huic? Et reſpondebunt,
u.29.d Quia dereliquerunt dominum deum
e.22.c ſuum,qui eduxit patres eorum de ter-
ra AEgypti,& ſecuti ſunt deos alienos,
& adorauerunt eos, & coluerunt eos:
idcirco induxit dominus ſuper eos o-
ar.8.e mne malum hoc. ¶‖Expletis autem an
nis viginti poſtquam ædificauerat Sa-
lomon duas domos,id eſt domum do-
mini & domum regis,Hiram rege Tyri
præbente Salomoni ligna cedrina &
abiegna, & aurum iuxta omne quod o-
ſi pus habuerat: tunc dedit Salomon*Hi
C ram viginti oppida in terra Galilææ.Et
egreſſus eſt Hiram de Tyro, vt videret
oppida quæ dederat ei Salomon, & nõ
placuerunt ei,& ait,Hæcine ſunt ciui-
tates quas dediſti mihi frater? Et ap-
pellauit eas Terram Chabul, vſque in
diem hanc. ¶Miſit quoque Hiram ad re
gem Salomonem centum viginti talen-
ta auri. Hæc eſt ſumma expenſarum,
quam obtulit rex Salomon ad ædifican
dam domum domini & domum ſuam,
& mello,& murum Ieruſalem,& Heſer,
& Mageddo,& Gazer.¶Pharao rex AE
gypti aſcendit,& cepit Gazer,ſuccen-
ditque eam igni:& Chananæum qui ha
mune bitabat in ciuitate,interfecit, & dedit
as eam⁼in dotem⁾ filiæ ſuæ vxori Salomo
nis. AEdificauit ergo Salomon Gazer,
& Beth-horon inferiorem, & Baalath
bes & Palmiram in terra ſolitudinis.Et oẽs
ſau- ⁼vicos qui⁾ ad ſe pertinebãt, ►& erãt
ũ q abſq; muro, muniuit⁾, & ciuitates cur
ruũ & ciuitates equitũ,& quodcũq; ei
placuit vt ædificaret in Ieruſalẽ & in
Libano, & in omni terra poteſtatis
ſuæ. Vniuerſum populum qui reman-
ſerat de Amorrhæis, & de Hethæis, &
Pherezæis,& Heuæis,& Iebuzæis, qui
non ſunt de filiis Iſrael: horum filios,
D qui remanſerant in terra, quos ſcilicet
non potuerant filii Iſrael exterminare:
fecit Salomon tributarios vſque in di-
em hanc. De filiis autem Iſrael non
conſtituit Salomon ſeruire quenquam,

ſed erant viri bellatores,& miniſtri e-
ius & principes & duces, & præfecti
curruum & equorum.Erant autẽ prin-
cipes ſuper omnia opera Salomonis
præpoſiti, quingenti quinquaginta qui
habebant ſubiectum populum, & ſta-
tutis operibus imperabant. ¶Filia au-
tem Pharaonis aſcendit de ciuitate Da
uid in domum ſuam quam ædificaue-
rat ei Salomon:tunc ædificauit Mello.
Offerebat quoque Salomon tribus vi-
cibus per annos ſingulos holocauſta, &
pacificas victimas ſuper altare quod æ-
dificauerat domino, & adolebat thy-
miama coram domino: perfectúmque
eſt templum. ¶Claſſem quoque fecit
rex Salomon in Aſion-gaber, quæ eſt
iuxta Ahilam in littore maris rubri, in
terra Idumææ. Miſitq; Hiram in claſſe
illa ſeruos ſuos viros nauticos & gna-
ros maris,cum ſeruis Salomonis. Qui
cum veniſſent in Ophir, ſumptum in-
de aurum quadringentorum viginti ta
lentorum, detulerunt ad regem Salo-
monem.

CAP. X.

►Regina Saba. Cenſus Salomonis an-
nuus. Thronus,vaſa aurea, currus, e-
quites. Argenti abundantia.

A

Sed &‖regina Saba audita fama Sa 2.Par.9.a
lomonis in nomine domini, venit mat.12.d
tentare eum in ænigmatibus. Et luc.11.d,
ingreſſa Ieruſalem multo cum co-
mitatu, & diuitiis, camelis portanti-
bus aromata, & aurum infinitum ni-
mis, & gemmas pretioſas, venit ad
Salomonem, & locuta eſt ei vniuerſa
quæ habebat in corde ſuo. Et docuit
eam Salomon omnia verba quæ pro-
poſuerat: non fuit ſermo qui regem
poſſet latere, & non reſponderet ei.
Videns autem regina Saba omnem ſa-
pientiam Salomonis, & domum quam
ædificauerat, & cibos menſæ eius, &
habitacula ſeruorum, & ordines mi- ⁼cœnacu
niſtrantium, veſtéſque eorum, & pin- lũ eius p
cernas, & ⁼holocauſta quæ offerebat qd aſcen
in domo⁾ domini: non habebat vltra debat in
ſpiritum, dixitque ad regem, Verus eſt do mum
ſermo quem audiui in terra mea ſuper
ſermonibus tuis,& ſuper ſapiẽtia tua:
& non credebam narrantibus mihi, do

nec ipſa veni, & vidi oculis meis, & probaui quòd media pars mihi nuntiata non fuerit: maior eſt ſapientia & opera tua, quàm rumor quem audiui. Beati viri
B tui, & beati ſerui tui hi, qui ſtant corã te ſemper, & audiunt ſapiẽtiam tuam. Sit dominus deus tuus benedictus, cui complacuiſti, & poſuit te ſuper thronum Iſrael, eò quòd dilexerit dominus Iſrael in ſempiternum: & conſtituit te regem, vt faceres iudicium & iuſtitiam. Dedit ergo regi centum viginti talenta auri, & aromata multa nimis, & gemmas pretioſas: non ſunt allata vltra aromata tam multa, quàm ea quæ dedit regina Saba regi Salomoni. Sed & claſsis Hiram, quæ portabat aurum de Ophir, attulit ex Ophir ligna thina multa nimis, & gemmas pretioſas. Fecitq́ rex de lignis thinis fulcra domus domini, & domus regiæ, & citharas lyrasq́ cantoribus, non ſunt allata huiuſcemodi ligna thina, neque viſa vſque in præſentem diem. Rex autẽ Salomon dedit reginæ Saba omnia quę voluit, & petiuit ab eo: exceptis his quæ vltro obtulerat ei munere regio. Quæ reuerſa eſt, & abiit in terrã ſuam cum ſeruis ſuis. ¶Erat autem pondus auri quod afferebatur Salomoni per
C annos ſingulos, ſexcentorum ſexaginta ſex talentorũ auri: excepto eo quod afferebant viri, qui ſuper vectigalia erant, & negotiatores, vniuerſiq́ ſcuta vendentes, & omnes reges Arabiæ, duceſq́ terræ. Fecit quoque rex Salomon ducenta ſcuta de auro puriſsimo: ſexcentos auri ſiclos dedit in laminas ſcuti vnius. Et trecentas peltas ex auro probato: trecentæq́ minæ auri vnam peltam veſtiebant: poſuitq́ eas rex in domo ſaltus Libani. ¶Fecit etiam rex Salomon thronum de ebore grandem: & veſtiuit eum auro fuluo nimis, qui habebat ſex gradus: & ſummitas throni rotunda erat in parte poſteriori: & duæ manus hinc atque inde tenentes ſedile: & duo leones ſtabant iuxta manus ſingulas. Et duodecim leunculi
D ſtantes ſuper ſex gradus hinc atque inde: non eſt factum tale opus, in vniuerſis regnis. ¶Sed & omnia vaſa, de quibus potabat rex Salomon, erant aurea: & vniuerſa ſupellex domus ſaltus Libani de auro puriſsimo: non erat argentum, nec alicuius pretii putabatur in diebus Salomonis, quia claſsis regis per mare cum claſse Hiram ſemel per tres annos ibat in Tharſis, deferens inde aurum & argentum, & dentes elephantorum, & ſimias, & pauos. Magnificatus eſt ergo rex Salomon ſuper omnes reges terræ diuitiis & ſapientia. Et vniuerſa terra deſyderabat vultum Salomonis, vt audiret ſapientiã eius, quam dederat deus in corde eius. Et ſinguli deferebãt ei munera, vaſa argentea, & aurea, veſtes & arma bellica, aromata quoque, & equos, & mulos per annos ſingulos. Congregauitq́ Salomon currus & equites, & facti ſunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & diſpoſuit eos per ciuitates munitas, & cũ rege in Ieruſalẽ. Fecitq́ vt tãta eſſet abũdãtia argẽti in Ieruſalẽ quãta & lapidũ: & cedrorum præbuit multitudinem quaſi ſycomoros, quæ naſcũtur in campeſtribus. Et educebantur equi Salomoni de AEgypto & de Coa. Negotiatores enim regis emebant de Coa, & ſtatuto pretio perducebant. Egrediebatur autem quadriga ex AEgypto ſexcentis ſiclis argenti, & equus centum quinquaginta. Atque in hunc modum cuncti reges Hethæorum & Syriæ equos venundabant.

vl. coralia (vl. hebenum)
propter viros mercatores, & negotiationẽ aromatariorum,
lanceas
treſq́
obrizo
duo fulcra.

CAP. XI.

Salomoni colenti idola, regnũ diuidendum prædicitur. Aſtarthen. Chamos. Moloch. Adad aduerſarius Salomoni. Razon. Ieroboam rebelli dat Ahias decem tribus Iſrael. Salomone mortuo regnat Roboam.

Rex autem Salomon adamauit mulieres alienigenas multas, filiam quoq́ Pharaonis, & Moabitidas, & Ammonitidas, Idumæas, & Sidonias, & Cethæas: de gentibus ſuper quibus dixit dominus filiis Iſrael, Nõ ingrediemini ad eas, neque de illis ingredientur ad veſtras: certiſsime enim auertent corda veſtra vt ſequamini deos earum. His itaque copulatus eſt Salomon ardentiſsimo amore. Fueruntq́ ei vxores quaſi reginæ ſeptingentæ, & concubinæ trecentæ: & auerterunt mulieres cor eius. Cumque

netẽ filun netu p eorũ ceb. ſolu mer tribu loni vt li eis e re ex A pto. Eccl c. de 17. d

Exo.

iam eſſet ſenex, deprauatum eſt cor eius per mulieres vt ſequeretur deos alienos: nec erat cor eius perfectũ cum domino deo ſuo, ſicut cor Dauid patris eius. Sed colebat Salomon Aſtarthē deam Sidoniorum, & Moloch idolum
B Ammonitarum. Fecitq́ Salomon quod non placuerat coram domino, & non adimpleuit vt ſequeretur dominum, ſicut Dauid pater eius. Tunc ædificauit Salomon Phanũ Chamos idolo Moab, in monte qui eſt contra Ieruſalem, & Moloch idolo filiorum Ammon. Atque in hunc modum fecit vniuerſis vxoribus ſuis alienigenis quæ adolebant thura & immolabant diis ſuis. ¶Igitur iratus eſt dominus Salomoni, quod auerſa eſſet mens eius à domino deo Iſrael
p.9.b. ||qui apparuerat ei ſecundo, & præceperat de verbo hoc ne ſequeretur deos alienos, & non cuſtodiuit quæ mandauit ei dominus. Dixit itaque dominus Salomoni, Qui habuiſti hoc apud te, & non cuſtodiſti pactum meum, & præcepta mea quæ mandaui tibi, diſrumpens ſcindam regnum tuum, & dabo illud
C ſeruo tuo. Veruntamen in diebus tuis non faciam propter Dauid patrem tuũ: de manu filii tui ſcindam illud, nec totum regnum auferam, ſed tribum vnã dabo filio tuo propter Dauid ſeruum meum, & Ieruſalem quem elegi. ¶Suſcitauit autem dominus aduerſarium Salomoni Adad Idumæum de ſemine re-
.c.8.d. gio, qui erat in Edom. ||Cum enim eſſet Dauid in Idumæa, & aſcendiſſet Ioab princeps militiæ ad ſepeliendũ eos qui fuerant interfecti, & occidiſſet omne maſculinum in Idumæa (ſex enim menſibus ibi moratus eſt Ioab, & omnis Iſrael, donec interimeret omne maſculinum in Idumæa) fugit Adad ipſe, & viri Idumæi de ſeruis patris eius cum eo, vt ingrederetur Aegyptum: erat autem Adad puer paruulus. Cumque ſurrexiſſent de Madian, venerunt in Pharan: tuleruntq́ ſecum viros de Pharan, & introierunt AEgyptum ad Pharaonem regem AEgypti, qui dedit ei domum, & cibos conſtituit, & terram delegauit.
D Et inuenit Adad gratiam coram Pharaone valde, intantum vt daret ei vxorem, ſororem vxoris ſuæ germanum Taphnes reginæ. Genuitque ei ſoror Taphnes Genubath filium, & nutriuit eũ Taphnes in domo Pharaonis: erátque Genubath habitans apud Pharaonem cum filiis eius. ¶Cumque audiſſet Adad in AEgypto dormiſſe Dauid cum patribus ſuis, & mortuũ eſſe Ioab principem militiæ, dixit Pharaoni, Dimitte me, vt vadam in terram meam. Dixitq́ ei Pharao, Qua enim re apud me indiges, vt quæras ire ad terram tuam? At ille reſpondit, Nulla: ſed obſecro te vt dimittas me. Suſcitauit quoque ei deus aduerſarium Razon filium Eliada, qui fugerat Adadezer regem Soba dominũ ſuum: & congregauit contra eum viros, & factus eſt princeps *latronum⁾ *exercitꝰ cum interficeret eos Dauid: abieruntq́ Damaſcũ; & habitauerunt ibi, & conſtituerunt eum regem in Damaſco, eratq́ E aduerſarius Iſraeli cunctis diebus Salomonis: & hoc eſt malum Adad, *& odium contra Iſrael⁾, regnauitq́ in Syria. *anguſtiis affecit Iſraelem: ¶Ieroboam quoque filius Nabat, Ephrathæus, de Sareda, ſeruus Salomonis, cuius mater erat nomine Serua, mulier vidua: leuauit manum contra regem. Et hæc eſt cauſa rebellionis aduerſus eum, quia Solomon edificauit Mello, & *coæquauit voraginem⁾ ciuitatis Dauid patris ſui. Erat autem Ieroboam *clauſit diruptionẽ (vel, nõdum munitã partem) vir fortis & potens: videnſque Salomõ adoleſcentem bonæ indolis & induſtrium, conſtituerat eum præfectum ſuper *tributa⁾ vniuerſæ domus Ioſeph. *onera ¶Factum igitur eſt in tempore illo, vt Ieroboã egrederetur de Ieruſalẽ, & inueniret eum Ahias Silonites propheta, in via, opertus pallio nouo: erant autẽ *duo⁾ tantum in agro. Apprehendenſque Ahias pallium ſuum nouum, quo *ambo coopertus erat, ſcidit in duodecim partes, Et ait ad Ieroboam, Tolle tibi decem ſciſſuras: hæc enim dicit dominus F deus Iſrael, Ecce ego ſcindam regnum de manu Salomonis, & dabo tibi decem tribus. Porrò vna tribus remanebit ei propter ſeruum meum Dauid, & propter Ieruſalẽ ciuitatem quã elegi ex omnibus tribubus Iſrael: eò quòd dereliquerit me, & adorauerit Aſtarthen deam Sidoniorum, & Chamos deum Moab, & Moloch deum filiorũ Ammon & non ambulauerit in viis meis vt faceret *iuſtitiam⁾ coram me & præce- *quod rectum eſt

pta mea, & iudicia ſicut Dauid pater
eius. Nec auferam omne regnũ de ma-
nu eius, ſed ducem ponam eum cũctis
diebus vitæ ſuę, propter Dauid ſeruum
meum quem elegi, qui cuſtodiuit man
data mea & præcepta mea. Auferam au
tem regnum de manu filii eius, & da-
bo tibi decem tribus: filio autem eius
dabo tribum vnam, vt remaneat lucer
na Dauid ſeruo meo cunctis diebus, co
ram me in Ieruſalem ciuitate quam ele
gi, vt eſſet nomen meum ibi. Te autem
aſſumam, & regnabis ſuper omnia quæ
G deſyderat anima tua, eriſque rex ſuper
Iſrael. Si igitur audieris omnia quę præ-
cepero tibi, & ambulaueris ĩ viis meis,
& feceris quod rectum eſt coram me,
cuſtodiens mandata mea, & præcepta
mea, ſicut fecit Dauid ſeruus meus: ero
tecum, & ædificabo tibi domum [a]fide-
lem', quomodo ædificaui Dauid do
mum, & tradam tibi Iſrael: & affligam
ſemen Dauid ſuper hoc, veruntamen
non cunctis diebus. ¶ Voluit ergo Salo-
mon interficere Ieroboam qui ſurrexit
& aufugit in AEgyptum ad Seſac regem
AEgypti, & fuit in AEgypto vſque ad
mortem Salomonis. ¶ [b]Reliquum autem
verborum' Salomonis, & omnia quæ fe
cit, & ſapientia eius: ecce vniuerſa ſcri
pta ſunt in libro verborum Salomonis.
¶ Dies autem quos regnauit Salomon in
Ieruſalem ſuper omnem Iſrael, quadra-
ginta anni ſunt. Dormiuitque Salomon
cum patribus ſuis, & ſepultus eſt in ci
uitate Dauid patris ſui, regnauitq́; Ro-
boam filius eius pro eo.

[a] permanentem

[b] vel, Reliqua autẽ acta.

CAP. XII.

Roboam conſilium iuuenum ſecu-
tus, ſuper duas tantum tribus regnat.
Aduram lapidatur. Ieroboam regnat ſu
per decem tribus Iſrael. Roboam de-
hortatur deus ne bellet contra fratres.
Ieroboam facit vitulos aureos.

A VEnit autem Roboam in Sichem:
illuc enim congregatus erat om
nis Iſrael ad cõſtituendum eum
regem. At vero Ieroboam filius
Nabat, cum adhuc eſſet in AEgypto
profugus à facie regis Salomonis, audi-
ta morte eius reuerſus eſt de AEgypto.
Miſeruntque, & vocauerunt eum: ve-
nit ergo Ieroboam, & omnis multitu-
do Iſrael, & locuti ſunt ad Roboam, di
centes, Pater tuus duriſſimum iugum
impoſuit nobis: tu itaque nunc immi-
nue paululũ de imperio patris tui du-
riſſimo, & de iugo grauiſſimo quod im
poſuit nobis, & ſeruiemus tibi. Qui ait
eis, Ite vſque ad tertium diem, & reuer
timini ad me. ¶ Cumque abiiſſet popu-
lus, iniit conſilium rex Roboam cum ſe
nioribus qui aſſiſtebant coram Salomo
ne patre eius, cum adhuc viueret, & B
ait, Quod datis mihi conſilium, vt reſ-
pondeam populo huic? Qui dixerunt
ei, Si hodie obedieris populo huic, &
ſeruieris, & petitioni eorum ceſſeris,
locutuſque fueris ad eos verba lenia,
erunt tibi ſerui cunctis diebus. Qui de
reliquit conſilium ſenum quod dede- [a] cõſu
rant ei, & [a]adhibuit' adoleſcentes qui
nutriti fuerant cum eo, & aſſiſtebant il
li, dixitque ad eos, Quod mihi datis cõ
ſilium vt reſpondeam populo huic, qui
dixerunt mihi, Leuius fac iugum quod
impoſuit pater tuus ſuper nos? Et dixe-
runt ei iuuenes qui nutriti fuerãt cum
eo, Sic loquere populo huic: qui locuti
ſunt ad te, dicentes, Pater tuus aggra- C
uauit iugum noſtrũ, tu releua nos. ‖Sic Ecc, 4
loqueris ad eos, Minimus digitus meus
groſſior eſt [b]dorſo' patris mei. Et nunc [b] lumb
pater meus poſuit ſuper vos iugum gra
ue, ego autem addam ſuper iugum ve [a] caſt
ſtrum: pater meus [a]cecidit' vos flagel- uit
lis, ego autem cædam vos ſcorpioni-
bus. ¶ Venit ergo Ieroboam, & omnis
populus ad Roboam die tertia, ſicut lo
cutus fuerat rex, dicẽs, Reuertimini ad
me die tertia. Reſponditque rex popu-
lo dura, derelicto conſilio ſeniorũ quod
ei dederant, & locutus eſt eis ſecundũ
conſilium iuuenum, dicẽs, Pater meus
aggrauauit iugum veſtrum, ego autem
addam iugo veſtro: pater meus cęcidit
vos flagellis, ego autẽ cędam vos ſcor- D
pionibus. Et non acquieuit rex populo:
quoniam [a]auerſatus fuerat eum domi- [a] à do
nus', vt ſuſcitaret verbum ſuum ‖quod no e
locutus fuerat in manu Ahiæ Silonitæ auer
ad Ieroboam filium Nabat. ¶ Videns (vel,
itaque populus quòd noluiſſet eos au- ſa fu
dire rex, reſpondit ei, dicens, Quæ no- à do
bis pars in Dauid? vel quę hæreditas in no.)
filio Iſai? in tabernacula tua, Iſrael, nũc Supr

vide domum tuam Dauid. Et abiit Iſ-
rael in tabernacula ſua. Super filios au-
tem Iſrael, quicunque habitabant in ci
uitatibus Iuda, regnauit Roboam. ¶Mi-
ſit ergo rex Roboam Aduram qui erat
ſuper tributa: & lapidauit eum omnis
Iſrael, & mortuus eſt. Porrò rex Roboā
obora- *feſtinus⁾ aſcendit currum, & fugit in
ſe, & Ieruſalem, receſſitque, Iſrael à domo
E Dauid vſque in præſentem diem. ¶Fa-
ctum eſt autem cum audiſſet omnis Iſ-
rael quòd reuerſus eſſet Ieroboam, mi-
ſerunt, & vocauerunt eum congrega-
to cœtu, & conſtituerunt eum regē ſu-
per omnem Iſrael, nec ſecutus eſt quiſ-
piam domum Dauid, præter tribū Iu-
da ſolam. ¶Venit autem Roboam Ieru-
ſalem, & congregauit vniuerſam domū
Iuda, & tribum Beniamin centū octo-
ginta millia electorum virorum, & bel
latorum, vt pugnarent contra domum
Iſrael, & reducerent regnum Roboam
Par.11.a filio Salomonis. ||Factus eſt autē ſermo
F domini ad Semeiam virum dei, dicens,
Loquere ad Roboam filium Salomonis
regem Iuda, & ad omnem domū Iuda,
& Beniamin, & reliquos de populo, di
cens, Hæc dicit dominus, Non aſcēde-
tis neque bellabitis contra fratres ve-
nuſquiſ ſtros filios Iſrael: reuertatur *vir⁾ in do-
e mum ſuam. à me enim factum eſt *ver-
s hæc, bum hoc⁾. Audierunt ſermonem domi
ni, & reuerſi ſunt de itinere ſicut eis p̄-
ceperat dominus. ¶AEdificauit autem
Ieroboam Sichem in monte Ephraim,
& habitauit ibi: & egreſſus inde ædifi-
cauit Phanuel: Dixitque Ieroboam in
3.11.f. corde ſuo, ||Nunc reuertetur regnum
ad domum Dauid, ſi aſcenderit popu-
lus iſte vt faciat ſacrificia in domo do
mini in Ieruſalem: & conuertetur cor
populi huius ad dominum ſuum Ro-
boam regem Iuda, interficientque me,
& reuertentur ad eum. Et excogitato
conſilio, fecit duos vitulos aureos, &
dixit eis, Nolite vltrà aſcendere in Ie-
G ruſalem, ||Ecce dii tui Iſrael, qui te edu
3,32.b. xerunt de terra AEgypti. Poſuitq́ vnū
in Bethel, & alterum in Dan: & factum
eſt verbum hoc in peccatū: ibat enim
populus ad adorandum vitulum, vſq́
in Dan. Et fecit phana in excelſis, & ſa-
opulo. cerdotes de *extremis populi⁾, qui nō
erant de filiis Leui. Conſtituitque diem
ſolennem in menſe octauo, quintadeci
ma die menſis, in ſimilitudinem ſolen-
nitatis quæ celebrabat in Iuda. *Et aſcē *& obtu-
dens, altare ſimiliter⁾ fecit in Bethel, lit ſuper
vt immolaret vitulis quos fabricatus altare. Si-
fuerat, cōſtituitq́ in Bethel ſacerdotes militer
excelſorū quæ fecerat. Et aſcēdit ſuper
altare quod extruxerat in Bethel quin-
tadecima die menſis octaui, quem fin-
xerat de corde ſuo & fecit ſolēnitatem
filiis Iſrael, & aſcendit ſuper altare, vt
adoleret incenſum.

CAP. XIII.

Ieroboam ſacrificans vitulis, corri-
pitur à propheta: quem vult occidere.
Arefacta manus eius ſanatur orante p̄-
pheta. Propheta verbo dei inobediens,
occiditur à leone. Ieroboam impius pe
cuniâ conſtituit ſacerdotes.

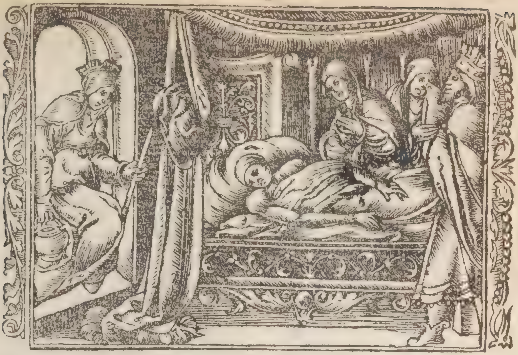
ET ecce vir dei venit de Iuda in ſer A
mone domini in Bethel, Ieroboā
ſtante *ſuper⁾ altare, & thus iaciē- *vt, iuxta
te. Et exclamauit contra altare in
ſermone domini, & ait, Altare altare,
hæc dicit dominus, ||Ecce filius naſce- 4.re,23.d
tur domui Dauid, Ioſias nomine, & im
molabit ſuper te ſacerdotes excelſorū,
qui nunc in te thura ſuccendūt, & oſſa
hominum ſuper te incendet. Deditque
in illa die ſignum, dicēs, Hoc erit ſignū
quòd locutus eſt dominus, Ecce altare
ſcindetur, & effundetur cinis qui in eo
eſt. ¶Cumq́ audiſſet rex ſermonem ho
minis dei quē inclamauerat contra al-
tare in Bethel, extendit manum ſuam
de altari dicens, Apprehendite eum. Et B
exaruit manus eius quam extenderat
contra eum: nec valuit retrahere eam
ad ſe. Altare quoque ſciſſum eſt, & effu
ſus eſt cinis de altari, iuxta ſignū quod
prædixerat vir dei in ſermone domini.
Et ait rex ad virum dei, deprecare fa-
ciem domini dei tui, & ora pro me, vt
reſtituatur manus mea mihi. Orauitq́
vir dei faciē domini, & reuerſa eſt ma-
nus regis ad eum, & facta eſt ſicut prius
fuerat. ¶Locutus eſt autem rex ad vi-
rum dei, Veni mecum domum vt pran
deas, & dabo tibi munera reſponditq́-
que vir dei ad regem, Si dederis mihi
mediam partem domus tuę, non veniā
tecum nec comedam panem, neque bi
bā aquā in loco iſto: ſic enim mandatū
eſt mihi in ſermone domini præcipiē-

C tis,Non comedes panem, neque bibes
aquam,nec reuerteris per viam qua ve
niſti.Abiit ergo per aliam viam,& non
eſt reuerſus per iter quo venerat in Be
thel. ¶Prophetes autem quidam ſenex
habitabat in Bethel,ad quem venit fi-
lius ſuus,& narrauit ei omnia opera quę
fecerat vir dei illa die in Bethel,& ver
ba quæ locutus fuerat ad regē,& narra
uerūt patri ſuo.Et dixit eis pater eorū,
Per quā viā abiit?Oſtenderūt ei filii ſui
viā per quā abierat vir dei qui venerat
de Iuda. Et ait filiis ſuis. Sternite mihi
aſinum.Qui cū ſtrauiſſent, aſcendit,&
abiit poſt virū dei,& inuenit eū ſeden
D tem ſubtus terebinthū:& ait illi, Tune
es vir dei,qui veniſti de Iuda?Reſpon-
dit ille,Ego ſum. Dixitq́; ad eum,Veni
mecum domum, vt comedas panem.
Qui ait,Non poſſum reuerti,neque ve
nire tecum,nec comedam panem,ne-
que bibam aquam in loco iſto: quia lo-
cutus eſt dominus ad me in ſermone
domini,dicens,Non comedes panem,
& non bibes aquam, ibi nec reuerteris
per viam qua ieris. Qui ait illi, Et ego
propheta ſum ſimilis tui: & angelus lo
cutus eſt mihi in ſermone domini, di-
cens, Reduc eum tecū in domum tuā,
ᵃMētitus eſt ei, vt comedat panem,& bibat aquam,ᵃFe
fellit eum⁾, & reduxit ſecum:comedit
ergo panē in domo eius, & bibit aquā.
E Cumque ſederent ad menſam, factus
eſt ſermo domini ad prophetam qui re
duxerat eum. Et exclamauit ad virum
dei,qui venerat de Iuda,dicens,Hęc di
cit dominus,Quia non obediens fuiſti
ori domini, & non cuſtodiſti mandatū
quod pręcepit tibi dominus deus tuus
& reuerſus es, & comediſti panem, &
bibiſti aquam in loco in quo præcepit
tibi ne comederes panem, neque bi-
beres aquam nō inferetur cadauer tuū
in ſepulchrum patrum tuorum.Cumq́;
ᵃiuſſit ſterni aſinū illi prophetæ comediſſet & bibiſſet,ᵃſtrauit aſinum
ſuum propheta⁾ quem reduxerat. Qui
cum abiiſſet,inuenit eum leo in via, &
occidit,& erat cadauer eius proiectum
in itinere: aſinus autem ſtabat iuxta il-
lum,& leo ſtabat iuxta cadauer.Et ec-
ce, viri tranſeūntes viderunt cadauer
proiectum in via, & leonem ſtantem
F iuxta cadauer. Et venerunt, & diuul-
garunt in ciuitate in qua prophetes il-
le ſenex habitabat,Quod cum audiſſet
propheta ille qui reduxerat eum de
via,ait, Vir dei eſt, qui inobediens fuit
ori domini, & tradidit eum dominus
leoni,& cōfregit eum, & occidit iuxta
verbū domini qđ locutus eſt ei.Dixit-
que ad filios ſuos,Sternite mihi aſinum
Qui cum ſtrauiſſent,& ille abiiſſet, in-
uenit cadauer eius proiectum in via,&
aſinum & leonem ſtantes iuxta cada-
uer:non comedit leo de cadauere, nec
læſit aſinum. Tulit quoque prophetes
cadauer viri dei, & poſuit illud ſuper
aſinum, & reuerſus intulit ciuitatē pro
phetes ſenex, vt ᵃplangerent⁾ eum. Et ᵃplāgeret & ſepeliret.
poſuit cadauer eius in ſepulchro ſuo:
& planxerūt eum,Heu mi frater. Cum- G
que plāxiſſent eum,dixit ad filios ſuos,
Cum mortuus fuero,ſepelite me in ſe-
pulchro in quo vir dei ſepultus eſt:iux
ta oſſa eius ponite oſſa mea. Profecto
enim veniet ſermo quem prædixit in
ſermone domini contra altare qđ eſt in
Bethel, & contra omnia phana excel-
ſorum quæ ſunt in vrbibus Samariæ.
¶Poſt ᵃverba hæc⁾ non eſt reuerſus Ie- ᵃfactum hoc
roboam de via ſua peſſima, ſed econ-
trario fecit de ᵃnouiſſimis populi⁾ ſa- ᵃpopuli
cerdotes excelſorum:quicunque vole-
bat,implebat manum ſuam,& fiebat ſa
cerdos excelſorū,Et propter hanc cau-
ſam peccauit domus Ieroboam,& euer
ſa eſt,& deleta de ſuperficie terræ.

CAP. XIIII.

Vxor Ieroboam conſulit Ahiam de
morbo Abiæ filii. Ieroboam eradican-
dus propter idololatriā. Moritur Abia.
& Ieroboam pater,Nadab regnat,Ido-
lolatria Iudę.Seſac diripit domum dei.

IN tempore illo ęgrotauit Abia fi- A
lius Ieroboam. Dixitq́; Ieroboam
vxori ſuæ,Surge & commuta ha-
bitum,ne cognoſcaris quòd ſis v-
xor Ieroboam, & vade in Silo, vbi eſt
Ahias propheta ‖qui locutus eſt mihi Sup.11.
quòd regnaturus eſſem ſuper populum
hunc, Tolle quoque in manu tua de-
cem panes,& cruſtulam,& vas mellis,
& vade ad illum: ipſe enim indicabit
tibi quid euenturum ſit puero huic.Fe
cit vt dixerat vxor Ieroboā,& conſur-
gēs abiit in Silo,& venit in domū Ahię:
at ille non poterat videre,quia caliga-
uerant oculi eius præ ſenectute. Dixit

autem dominus ad Ahiam, Ecce vxor
B Ieroboam ingreditur, vt conſulat te ſu
per filio ſuo qui ægrotat: hæc & hæc
loqueris ei. Cum ergo illa intraret, &
diſſimularet ſe eſſe quæ erat, audiuit
Ahias ſonitum pedum eius introeuntis
per oſtium, & ait, Ingredere vxor Iero
boam, quare aliam te eſſe ſimulas? ego
autem miſſus ſum ad te durus nuntius
Vade, & dic Ieroboam, Hæc dicit do-
minus deus Iſrael, Quia exaltaui te de
medio populi, & dedi te ducem ſuper
populum meum Iſrael: & ſcidi regnum
domus Dauid, & dedi illud tibi, & nõ
fuiſti ſicut ſeruus meus Dauid, qui cu-
C ſtodiuit mandata mea, & ſecutus eſt
me in toto corde ſuo, faciens quod pla
citum eſſet in conſpectu meo: ſed ope-
ratus es male ſuper omnes qui fue-
rũt ante te, & feciſti tibi deos alienos,
& conflatiles, vt me ad iracũdiam pro
uocares, me autem proieciſti poſt ter-
gum tuum: Idcirco ecce ego inducam
mala ſuper domũ Ieroboam, & percu-
*relictũ tiam de Ieroboam mingentem ad parie
tem, & clauſum, & *nouiſſimum) in Iſ-
rael: & mundabo reliquias domus Iero
boam, ſicut mundari ſolet fimus vſque
ad purum. Qui mortui fuerint de Iero
boam in ciuitate, comedent eos canes
qui autem mortui fuerint in agro, vo-
rabunt eos aues cæli, quia dominus lo
cutus eſt. Tu igitur ſurge, & vade in do
mum tuam: & in ipſo introitu pedum D
tuorum in vrbem, morietur puer, &
planget eum omnis Iſrael, & ſepeliet:
iſte enim ſolus inferetur de Ieroboam
in ſepulchrum, quia *inuentus eſt ſuper *aliqd bo
eo ſermo bonus) à domino Iſrael in do ni inuẽtũ
mo Ieroboam. Conſtituet autem ſibi eſt erga
dominus regem ſuper Iſrael, qui percu eum.
tiet domum Ieroboam in *hac) die, & *illa
in hoc tempore: & percutiet dominus
deus Iſrael, ſicut moueri ſolet arundo
in aqua: & euellet Iſrael de terra bona
hac quam dedit patribus eorum, & vẽ
tilabit eos trans flumen: quia fecerunt
ſibi lucos, vt irritarent dominũ. Et tra
det dominus Iſrael propter peccata Ie-
roboã, qui peccauit, & peccare fecit Iſ
rael. Surrexit itaque vxor Ieroboam, &
abiit, & venit in Therſa: cumque illa in
grederetur limẽ domus, puer mortuus
eſt, & ſepelierunt eum. Et planxit eum
omnis Iſrael iuxta ſermonem domini E
quem locutus eſt in manu ſerui ſui A-
hiæ prophetæ. Reliqua autem verbo-
rum Ieroboam quo modo pugnauerit,
& quomodo regnauerit, ecce ſcripta
ſunt in libro verborum dierum regum
Iſrael. Dies autem quibus regnauit Ie-
roboam, viginti duo anni ſunt: & dor
miuit cum patribus ſuis: regnauitque
Nadab filius eius pro eo. ¶Porro Ro- 2.Pa.12.d

boam filius Salomonis regnauit in Iuda: quadraginta & vnius anni erat Roboam, cum regnare cœpiſſet: decem & ſeptem annos regnauit in Ieruſalem ciuitate, quam elegit dominus vt poneret nomen ſuum ibi, ex omnibus tribubus Iſrael. Nomen autem matris eius Naama Ammanitis. Et fecit Iudas malum coram domino, & irritauerunt eũ ſuper omnibus quæ fecerant patres eorum in peccatis ſuis quę peccauerunt. AEdificauerũt enim & ipſi ſibi aras, & ſtatuas, & lucos ſuper omnem collem excelſum, & ſubter omnem arborem

ſcorta maſcula frondoſam: ſed & effœminati fuerunt in terra, feceruntque omnes abominationes gentium, quas attriuit dominus ante faciẽ filiorũ Iſrael. ¶In quinto aũt anno regni Roboam, aſcẽdit Seſac rex

C AEgypti in Ieruſalem, & tulit theſauros domus domini, & theſauros regios & vniuerſa diripuit: ſcuta quoque au-

Sup.10.C rea ||quæ fecerat Salomon, pro quibus fecit rex Roboam ſcuta ærea: & tradidit ea in manum ducum ſcutariorum & eorum qui excubabant ante oſtium domus regis. Cumque ingrederetur rex in domum domini, portabant ea qui præeundi habebant officium: & po-

cubiculum curſorum ſtea reportabant ad armamentarium ſcutariorum. Reliqua autem ſermonũ Roboam, & omnia quæ fecit, ecce ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iuda. Fuitque bellum inter Roboam & Ieroboam cunctis diebus. Dormiuitq́ Roboam cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in ciuitate Dauid nomen autem matris eius Naama Ammanitis: & regnauit Abiam filius eius pro eo.

CAP. XV.

Abiam regnat ſuper Iudam. Moritur. Aſa ſuccedit. Baaſa. Rama. Bẽadad. Gabaa. Beniamin. Maſpha. Ioſaphat ſuccedit Aſæ. Nadab occiditur. Domus Ieroboam deſtruitur.

A Igitur in octauo decimo anno regni Ieroboam filii Nabat, regnauit Abiã ſuper Iudam, Tribus annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Maacha filia Abeſſalom. Ambulauitque in omnibus peccatis patris ſui, quæ fecerat ante eum: nec erat cor eius perfectum cum domino deo ſuo, ſicut cor Dauid patris eius. Sed propter Dauid dedit ei dominus deus ſuus lucernam in Ieruſalem, vt ſuſcitaret filium eius poſt eum, & ſtatueret Ieruſalem: eo ꝙ feciſſet Dauid rectũ in oculis domini, & nõ declinaſſet ab omnibus quæ præ B
ceperat ei, cunctis diebus vitę ſuæ, ||excepto ſermone Vriæ Hethæi. Attamen 2,Re.12. negotio
bellum fuit inter Roboam & Ieroboam omni tempore vitæ eius. Reliqua autem ſermonum Abiam, & omnia quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt ||in libro 2,Pa.23.
verborum dierum regum Iuda? Fuitq́ prælium inter Abiam & inter Ieroboã. Et dormiuit Abiam cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in ciuitate Dauid: regnauitque Aſa filius eius pro eo. ¶||In 2,Pa.14.
anno ergo viceſimo Ieroboam regis Iſrael regnauit Aſa rex Iuda: & quadraginta & vno anno regnauit in Ieruſalem. Nomen matris eius Maacha filia C
Abeſſalom. Et fecit Aſa rectum ante conſpectum domini, ſicut Dauid pater eius: & abſtulit effœminatos de terra: ſcorta maſcula
purgauitq́ vniuerſas ſordes idolorum quæ fecerãt patres eius. Inſuper & Maacham matrem ſuam amouit, ne eſſet princeps in ſacris Priapi, & in luco eius quem conſecrauerat: ſubuertitque ſpecum eius, & confregit ſimulachrũ turpiſſimum & combuſſit in torrente Cedron: excelſa autem non abſtulit. Veruntamen cor Aſa perfectum erat cum domino cunctis diebus ſuis: & intulit ea quę ſanctificauerat pater ſuus, & vouerat in domum domini, argentum, & aurum, & vaſa. ¶Bellum autem erat inter Aſa & Baaſa regem Iſrael cunctis diebus eorum. Aſcendit quoque Baaſa rex Iſrael in Iudam, & ædificauit Ra- D
ma, vt non poſſet quiſpiam egredi vel ingredi de parte Aſa regis Iudæ. Tollẽs itaque Aſa omne argentum & aurum ꝙ remanſerat in theſauris domus domini, & in theſauris domus regiæ, dedit illud in manus ſeruorum ſuorum: & miſit ad Ben-adad filium Tabremon filii Hezion regem Syriæ, qui habitabat in Damaſco, dicẽs, Fœdus eſt inter me & te, & inter patrem meum, & patrem tuum: ideo miſi tibi munera argentum & aurum: & peto vt venias, & irri-

regina quę fecerat idolo luco: idolũ ius

tum facias fœdus quod habes cum Baa
ſa rege Iſrael, & recedat à me. Acquie-
ſcens Ben-adad regi Aſa, miſit princi-
pes exercitus ſui in ciuitates Iſrael, &
E percuſſerunt Ahion & Dan & Abel, ⸗do
th mum ʾMaacha & vniuerſam Cenneroth
m om ⸗omnem ſcilicet terram ʾ Nephthali.
terra. Quod cũ audiſſet Baaſa intermiſit ædi
ficare Rama, & reuerſus eſt in Therſa.
Rex autem Aſa nuntium miſit in om-
nem Iudam, dicens, Nemo ſit excuſa-
tus. Et tulerunt lapides de Rama, & li-
gna eius, quibus ædificauerat Baaſa, &
extruxit eis rex Aſa, Gabaa Beniamin,
& Maſpha. Reliqua autem omnium ſer
monum Aſa, & vniuerſæ fortitudines
eius, & cuncta quæ fecit, & ciuitates
quas extruxit, nonne hæc ſcripta ſunt
in libro verborum dierum regum Iuda
Veruntamen in tempore ſenectutis ſuę
doluit pedes. Et dormiuit Aſa cum pa-
F tribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in ci
uitate Dauid patris ſui. Regnauitque Io
ſaphat filius eius, pro eo. ¶Nadab vero
filius Ieroboam regnauit ſuper Iſrael
anno ſecundo Aſa regis Iuda: regnauit
que ſuper Iſrael duobus annis. Et fecit
quod malum eſt in conſpectu domini,
& ambulauit in viis patris ſui, & in pec
catis eius quibus peccare fecit Iſrael. In
ſidiatus eſt autem ei Baaſa filius Ahiæ
de domo Iſſachar, & percuſſit eum in
Gebbethon, quę eſt vrbs Philiſthinorũ:
ſiquidem Nadab, & omnis Iſrael obſi-
debant Gebbethon. Interfecit ergo illũ
Baaſa in anno tertio Aſa regis Iuda, &
regnauit pro eo. Cumq; regnaſſet, per-
cuſſit omnem domum Ieroboam: non
dimiſit nec vnam quidem animam de
ſemine eius, donec deleret eum ‖ iuxta
.14.c verbum domini quod locutus fuerat
G in manus ſerui ſui Ahiæ Silonitis, ʾpro-
pter peccata Ieroboã quę peccauerat,
& quibus peccare fecerat Iſrael: & pro
pter delictum quo irritauerat dominũ
deum Iſrael. Reliqua autem ſermonum
Nadab, & omnia quæ operatus eſt: non
ne hæc ſcripta ſunt in libro verborum
dierum regum Iſrael? Fuitque bellum
inter Aſa & Baaſa regem Iſrael cunctis
diebus eorum. Anno tertio Aſa regis Iu
da regnauit Baaſa filius Ahię, ſuper om
nem Iſrael in Therſa vigĩti quatuor an
nis. Et fecit malum coram domino, am
bulauitque in viis Ieroboam, & in pec
catis eius quibus peccare fecit Iſrael.

CAP. XVI.

☞Baaſa mortuo ſuccedit Ela. Zambri
occidit Elam, & ſuccendit. Amri mor-
tuo ſuccedit Achab. Tebni. Samariæ
mons. Iezabel vxor Achab. Reædifica
tur Iericho.

FActus eſt autem ſermo domini ad A
Ieheu filium Hanani contra Baaſa,
dicẽs, Pro eo quòd exaltaui te de
puluere, & poſui te ducem ſuper
populum meum Iſrael, tu autem ambu
laſti in via Ieroboam, & peccare feci-
ſti populum meum Iſrael, vt me irrita-
res in peccatis eorum: ecce, ego deme-
tam⸗poſteriora ʾBaaſa, & poſteriora do ⸗poſteros
mus ei9: & faciam domum tuam‖ſicut Sup.15.g.
domum Ieroboam filii Nabat. Qui mor
tuus fuerit de Baaſa in ciuitate, come-
dent eum canes: & qui mortuus fuerit
ex eo in⸗regione ʾ, comedent eum vo- ⸗agro
lucres cæli. Reliqua autem ſermonum
Baaſa, & quęcunque fecit, & prælia e-
ius: nonne hæc ſcripta ſunt ‖i libro ver 2.Pa.16.a
borum dierum regum Iſrael? Dormiuit
ergo Baaſa cum patribus ſuis, ſepultuſ B
que eſt in Therſa: & regnauit Ela filius
eius pro eo. ¶Cum autem in manu Ie-
hu filii Hanani prophetæ verbum do-
mini factum eſſet contra Baaſa, & con-
tra domum eius, & contra omne ma-
lum quod fecerat coram domino ad ir
ritandum eum in operibus manuum ſu
arum, vt fieret ſicut domus Ieroboam:
ob hanc cauſam occidit eum, ⸗hoc eſt
Iehu filium Hanani, prophetam ʾ. ¶An
no viceſimo ſexto Aſa regis Iuda regna
uit Ela filius Baaſa ſuper Iſrael in Ther
ſa duobus annis. Et rebellauit con-
tra eum ſeruus ſuus Zambri, dux me-
diæ partis equitum: erat autem Ela in
Therſa bibens, & temulentus in domo 4.Re.9.g C
Arſa præfecti Therſa. ‖ Irruens ergo
Zambri, percuſſit, & occidit eum anno
viceſimo ſeptimo Aſa regis Iuda, & re-
gnauit pro eo. ¶Cumque regnaſſet, &
ſediſſet ſuper ſolium eius, percuſſit o-
mnem domum Baaſa, & nõ dereliquit
ex ea mingentem ad parietem, & pro-
pinquos & amicos eius. Deleuitque

zambri omnem domum Baaſa iux-
ta verbum domini quod locutus fue-
rat ad Baaſa in manu Iehu prophetæ
propter vniuerſa peccata Baaſa, & pec
ta Ela filii eius, qui peccauerunt, & pec
care fecerunt Iſrael, prouocantes domi
num deum Iſrael in vanitatibus ſuis.
Reliqua autem ſermonũ Ela, & omnia
quæ fecit, nonne hæc ſcripta ſunt in li
bro verborum dierum regum Iſrael?
¶Anno viceſimoſeptimo Aſa regis Iu-
D da, regnauit Zambri ſeptem diebus in
Therſa: porro exercitꝰ obſidebat Geb-
bethon vrbem Philiſtinorum. Cumque
audiſſet rebellaſſe Zambri, & occidiſſe
regem, fecit ſibi regem omnis Iſrael
Amri, qui erat princeps militię ſuper Iſ
rael in die illa in caſtris. ¶Aſcendit er-
go Amri, & omnis Iſrael cũ eo de Geb-
bethon &, obſidebant Therſa. Videns
ᵃcapta — autem Zambri quod ᵃexpugnãda⁾ eſſet
ciuitas, ingreſſus eſt palatium, & ſuc-
cendit ſe cum domo regia: & mortuus
ᵃpropter peccata ſua — eſt ᵃin peccatis ſuis⁾ quæ peccauerat fa
ciens malum coram domino, & ambu
lans in via Ieroboam, & in peccato e-
ius, quo fecit peccare Iſrael. Reliqua
ᵃconiuratio eius qua cõiurauit, — autem ſermonum Zambri, & ᵃinſidiarũ
eius, & tyrannidis⁾, nonne hæc ſcripta
ſunt in libro verborum dierum regum
Iſrael? ¶Tunc diuiſus eſt populus Iſrael
E in duas partes: media pars populi ſe-
quebatur Thebni filium Gineth, vt cõ
ſtitueret eum regem: & media pars,
Amri. Præualuit autem populus qui e-
rat cum Amri, populo qui ſequebatur
Thebni filium Gineth: mortuuſque eſt
Thebni, & regnauit Amri. ¶Anno trice
ſimo primo Aſa regis Iuda regnauit Am
ri ſuper Iſrael duodecim annis: in Ther
ſa regnauit ſex annis. Emitque montem
Samariæ à Semer duobus talentis ar-
genti: & ædificauit eum, & vocauit no
men ciuitatis quam extruxerat, nomi-
ne Semer domini montis Samariæ. Fe-
cit autem Amri malum in conſpectu
domini, & operatus eſt nequiter ſuper
F omnes qui fuerunt ante eum. Ambula-
uitque in omni via Ieroboam filii Na-
bat, & in peccatis eius quibus peccare
fecerat Iſrael: vt irritaret dominum
deum Iſrael in vanitatibus ſuis. Reli-
qua autem ſermonum Amri, & prælia
eius quæ geſſit, nonne hæc ſcripta ſunt
in libro verborum dierum regum Iſ-
rael? Dormiuitque Amri cum patribus
ſuis, & ſepultus eſt in Samaria: regna-
uitq; Achab filius eius pro eo. ¶Achab
vero filius Amri, regnauit ſuper Iſrael
anno triceſimo octauo Aſa regis Iuda.
Et regnauit Achab filius Amri ſuper Iſ-
rael in Samaria viginti & duobus an-
nis. Et fecit Achab filius Amri malum
in conſpectu domini ſuper omnes qui
fuerũt ante eũ. Nec ſuffecit ei vt ambu C
laret in peccatis Ieroboam filii Nabat:
inſuper duxit vxorem Iezabel filiam
Ethbaal regis Sidoniorum. Et abiit, &
ſeruiuit Baal, & adorauit eum. Et poſuit
aram Baal in templo Baal, quod ædifi-
cauerat in Samaria, & plantauit lucum
& addidit Achab in opere ſuo, irritans
dominum deum Iſrael ſuper omnes
reges Iſrael, qui fuerunt ante eum. ¶In
diebus eius ædificauit Aiel de Bethel, — ᵃ.i. mortuus e
Iericho: ᵃin Abiram primitiuo ſuo fun- — Abirã
dauit eam⁾, & in Segub nouiſſimo ſuo — funda
poſuit portas eius: ||iuxta verbum do- — eam.
mini quod locutus fuerat in manu Io- — Ioſue.
ſue filii Nun.

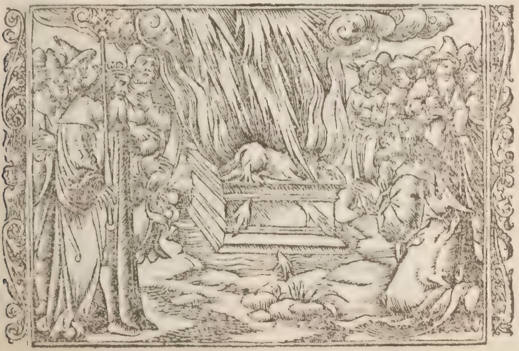
CAP. XVII.

Elias paſcitur à coruis. Fugit ad Sa
repthanam mulierem. Oratione eius
ſuſcitatur filius hoſpitæ ſuæ.

ET dixit Elias Theſbites de habita- A
toribus Galaad, ad Achab, || Viuit — Ecc.
dominus deus Iſrael in cuius — Iaco.
conſpectu ſto, ſi erit annis his ros
& pluuia, niſi iuxta oris mei verba. Et
factum eſt verbum domini ad eum, di
cens, Recede hinc, & vade contra oriẽ
tem, & abſcondere in torrente Carith,
qui eſt contra Iordanem, & ibi de tor
rente bibes: coruiſque præcepi vt pa-
ſcant te ibi. Abiit ergo, & fecit iuxta
verbum domini: cumque abiiſſet, ſedit
in torente Carith, qui eſt contra Ior-
danem. Corui quoque deferebant ei pa
nem & carnes mane, ſimiliter panem
& carnes veſperi, & bibebat de tor-
rente. Poſt dies autem ſiccatus eſt tor-
rens: non enim pluerat ſuper terram.
¶Factus eſt ergo ſermo domini ad eũ, — Luc.
dicens, ||Surge, & vade in Sareptha Si- B
doniorum, & manebis ibi: præcepi e-
nim ibi mulieri viduæ vt paſcat te. Sur

rexit, & abiit in Sareptha, Cumque ve
niſſet ad portam ciuitatis, apparuit ei
mulier vidua colligens ligna, & voca-
uit eam, dixitque ei, Da mihi* paululũ
aquę in vaſe, vt bibam. Cumque illa p-
geret, vt afferret, clamauit poſt tergũ
eius dicens, Affer mihi obſecro & buc
cellam panis in manu tua, Quæ reſpon
dit, viuit dominus deus tuus, quia nõ
habeo panem*, niſi quantum pugill9
capere poteſt farinæ in hydria, & pau
lulum olei in lecytho: en colligo duo
ligna, vt ingrediar, & faciam illud mi-
hi & filio meo, vt comedamus, & mo-
riamur. Ad quam Elias ait, Noli time-
re, ſed vade, & fac ſicut dixiſti: verun-
C tamen mihi primum fac de ipſa fari-
nula ſubcinericium panem paruulum,
& affer ad me: tibi autem, & filio tuo
facies poſtea. Hæc autem dicit domi-
dus deus Iſrael, Hydria farinæ non de
ficiet, nec lecythus olei minuetur vſq;
ad diem in qua dominus daturus eſt
pluuiam ſuper faciem terræ. Quæ abi
it, & fecit iuxta verbum Eliæ: & come
dit ipſe, & illa, & domus eius* & ex il-
la die hydria farinæ non defecit, & le
cythus olei non eſt imminutus, iuxta
verbum domini quod locutus fuerat
in manu Eliæ. ¶Factum eſt autem* poſt
verba hæc ægrotauit fili9 mulieris ma

triſfamilias, & erat languor eius fortiſ
ſimus, ita vt non remaneret in eo ha-
litus. Dixit ergo ad Eliã. Quid mihi &
tibi vir dei? ingreſſus es ad me, vt reme
morarent iniquitates meę, & interfice
res filium meũ? Et ait ad eam. Da mi-
hi filium tuum, Tulitque eum de ſinu
eius, & portauit in cœnaculum vbi ip
ſe manebat, & poſuit ſuper lectulũ ſu- D
um, & clamauit ad dominũ, & dixit,
Domine deus meus, etiamne viduam
apud quam* ego vtcumque ſuſtẽtor,
afflixiſti, vt interficeres filiũ eius? Et *habito
expãdit ſe, atque menſus eſt ſuper pue
rum tribus vicibus, & clamauit ad do
minum, & ait, Domine deus meus re-
uertatur obſecro anima pueri huius
in viſcera eius. Et exaudiuit dominus
vocem Eliæ: & reuerſa eſt anima pue
ri intra eum, & reuixit. Tulitque E-
lias puerũ, & depoſuit eum de cœna-
culo in inferiorem domum, & tradi-
dit matri ſuæ, & ait illi, En viuit fi
lius tu9, Dixitque mulier ad
Eliam, Nunc in iſto cogno
ui quoniam vir dei es
tu, & verbũ domi
ni in ore tuo
verum
eſt.

CAP. XVIII.

Elias miſſus à deo, arguit Achab. Abdias pius. Elias oſtendit ſacerdotibus Baal deũ Iſrael eſſe verum deum, deo id teſtificante per ignem conſumentē holocauſtum Eliæ. Interficiuntur ſacerdotes Baal.

A Poſt dies multos factum eſt verbum domini ad Eliam, in anno tertio dicens, Vade, & oſtēde te Achab vt dem pluuiam ſuper faciem terræ. Iuit ergo Elias, vt oſtenderet ſe Achab: erat autem fames vehemēs in Samaria. Vocauitque Achab Abdiam diſpenſatorem domus ſuæ: Abdias autem timebat dominum deum valde. Nam cum interficeret Iezabel prophetas domini, tulit ille centũ ꝓphetas & abſcōdit eos quinquagenos & quinquagenos in ſpeluncis, & pauit eos pane & aqua. Dixit ergo Achab ad Abdiam, Vade in terram ad vniuerſos fontes aquarum, & in cunctas valles: ſi forte poſſimus inuenire herbam, & ſaluare equos & mulos, & non penitus iumenta intereant. Diuiſeruntque ſibi regiones, vt circuirent eas: Achab ibat per viam vnam* & Abdias per viam alteram ſeorſum. (*ſolꝰ (vt ſeorſum)) Cumq; eſſet Abdias in via, Elias occurrit ei: qui cum B cognouiſſet eum, cecidit ſuper faciem ſuam, & ait, Non tu es, domine mi Elias? Cui ille reſpondit, Ego: vade, & dic domino tuo, Adeſt Elias. Et ille, Quid peccaui, inquit, quoniã tradis me ſeruum tuum in manu Achab, vt interficiat me? Viuit dominus deus tuus, quia non eſt gens aut regnum, in quo non miſerit dominus meus te requirens: & reſpondētibus cunctis, Nō eſt hic: adiurauit regna ſingula, & gentes, eò ꝙ minime repertireris. Et nunc tu dicis mihi, Vade, & dic domino tuo Adeſt Elias. Cumque receſſero à te, ſpiritus domini aſportabit te in locũ quē ego ignoro: & ingreſſus nuntiabo Achab, & non inueniens te, interficiet me: ſeruus autem tuus timet Dominum ab infantia ſua. Nunquid non indicatum eſt tibi domino meo quid fecerim C cum interficeret Iezabel ꝓphetas domini, quod abſconderim de prophetis domini centum viros quinquagenos ▸ & quinquagenos⁾ in ſpelūcis, & pauerim eos pane & aqua? Et nunc tu dicis, Vade, & dic domino tuo, Adeſt Helias: vt interficiat me. Et dixit Elias, Viuit dominus exercituum, ante cuius vultum ſto, quia hodie apparebo ei. ¶Abiit ergo Abdias in occurſum Achab: & indicauit ei: venitque Achab in occurſum Eliæ, Et cum vidiſſet eum, ait, Tune es ille qui conturbas Iſrael? Et ille ait, Non ego turbaui Iſrael, ſed tu, & domus patris tui, qui dereliquiſtis mandata domini, & ſecuti eſtis Baalim. Veruntamen nunc mitte, & congrega ad me vniuerſum Iſrael in monte Carmeli, & prophetas D Baal quadringentos quinquaginta, ꝓphetaſque lucorum quadringētos, qui comedunt de menſa Iezabel. Miſit Achab ad omnes filios Iſrael, & congregauit prophetas in monte Carmeli. Accedens autem Elias ad omnem populum Iſrael, ait, Vſquequo claudicatis in duas * partes⁾? ſi dominus eſt deus, ſequimini eum: ſi autem Baal, ſequimini illum. (* cog tion) Et non reſpondit ei populus verbum. Et ait rurſus Elias ad populum, Ego remanſi propheta domini ſolus: propheta autem Baal, quadringēti & quinquaginta viri ſunt. Dentur nobis duo boues, & illi eligant ſibi bouem vnum, & in fruſta cædentes ponant ſuper ligna, ignem autem nō ſuppōnãt & ego faciã bouē alterũ, & ponam ſuper ligna, ignem autē non ſupponam. Inuocate nomina deorum veſtrorum, & ego inuocabo nomen domini: & deus qui exaudierit per ignē, ipſe ſit deus. Reſpondens omnis populus ait, Optima propoſitio. Dixit ergo Elias prophetis Baal, Eligite bouē vnũ, & facite primi, quia vos plures eſtis: E & inuocate nomina deorum veſtrorum, ignemque non ſupponatis. Qui cum tuliſſent bouem, quem dederat eis, fecerunt: & inuocabant nomen Baal de mane vſque ad meridiem, dicentes, Baal exaudi nos. Et non erat vox, nec qui reſponderet: tranſiliebantque altare quod fecerant. Cumque eſſet iã meridies, illudebat illis Elias dicens, Clamate voce maiore: deus enim eſt, & * forſitan loquitur, aut in diuerſorio eſt⁾, aut in itinere, aut certe dormit, vt excitetur. Clamabãt ergo voce ma- (* ne t illi aut qui mic)

gna, & incidebāt ſe iuxta ritum ſuum cultris, & lanceolis, donec perfunderētur ſanguine. Poſtquam autem tranſiit meridies, & illis prophetantibus venerat tempus quo ſacrificium offerri ſolet, nec audiebatur vox, nec aliquis reſpondebat, nec attendebat orantes: dixit Elias omni populo, Venite ad me. Et accedente ad ſe populo, curauit altare domini, quod deſtructum fuerat. Et tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum filiorum Iacob, ad quem factus eſt ſermo domini, dicens, Iſrael erit nomen tuū. Et ædificauit de lapidibus altare ī noīe dñi: fecitque aquæductum, quaſi per duas aratiunculas ī circuitu altaris, & compoſuit ligna: diuiſitque per membra bouem, & poſuit ſuper ligna, & ait, Implete quatuor hydrias aqua, & fundite ſuper holocauſtum, & ſuper ligna. Rurſumque dixit, Etiam ſecundo hoc facite. Qui cū feciſſent ſecundo, ait, Etiā tertio id ipm facite. Fecerūtque & tertio, & currebant aquæ circum altare, & foſſa aquæductus repleta eſt. Cumque iā tempus eſſet vt offerretur holocauſtum, accedens Elias propheta, ait, Domine deus Abraham, & Iſaac, & Iſrael, oſtēde hodie quia tu es deus Iſrael, & ego ſeruus tuus, & iuxta præceptum tuum feci omnia verba hæc. Exaudi me domine, exaudi me: vt diſcat populus iſte quia tu es dominus deus, & tu conuertiſti cor eorum iterum. Cecidit autem ignis domini, & vorauit holocauſtum, & ligna, & lapides, puluerem quoque & aquam quæ erat in aquæductu lambens. Quod cum vidiſſet omnis populus, cecidit in faciē ſuam, & ait, Dominus ipſe eſt deus, dominus ipſe eſt deus. ¶Dixitque Elias ad eos, Apprehendite prophetas Baal, & ne vnus quidem effugiat ex eis. Quos cum apprehendiſſent, duxit eos Elias ad torrentem Ciſon, & interfecit eos ibi. ¶Et ait Elias ad Achab, Aſcēde, comede, & bibe: quia ſonus multæ pluuiæ eſt. Aſcendit Achab vt comederet & biberet: Elias autem aſcendit in verticem carmeli, & pronus in terram poſuit faciem ſuam inter genua ſua, & dixit ad puerum ſuum, Aſcende, & proſpice contra mare. Qui cum aſcendiſſet, & contemplatus eſſet, ait, Non eſt quicquam. Et rurſum ait illi, Reuertere ſeptem vicibus. In ſeptima autem vice ecce nubecula parua quaſi veſtigium hominis aſcendebat de mari. Qui ait, Aſcende, & dic Achab, Iunge currum & deſcende, ne occupet te pluuia. Cumque ſe verteret huc atq; illuc, ecce cęli contenebrati ſunt, & nubes & ventus, & facta eſt pluuia grandis. Aſcendens itaque Achab abiit in Iezrahel, & manus domini facta eſt ſuper Eliā, accinctiſque lumbis currebat ante Achab donec veniret in Iezrahel.

(margin: ñ.32. f. F ... atio orū ſa rum ſe entis ... nnia c, ... torrē ... G ... volæ)

CAP. XIX.

Elias fugiens Iezabelem paſcitur ab angelo. Tentatur, & poſtea conſolatur eum deus ne timeat. Hazael iubetur inungi. Eliſeus agricola vocatur, miniſtrat Eliæ.

NVntiauit autem Achab Iezabel omnia quæ fecerat Elias, & quomodo occidiſſet vniuerſos prophetas Baal gladio. Miſitque Iezabel nuntium ad Eliam dicens, Hæc mihi faciant dii, & hæc addāt, niſi hac hora cras poſuero animam tuam ſicut animam vnius ex illis. ¶Timuit ergo Elias, & ſurgens abiit quocunque eum ferebat voluntas: venitq; in Berſabee Iuda, & dimiſit ibi puerū ſuum. Et perrexit in deſertum viā vnius diei Cumque veniſſet, & ſederet ſubter vnā iuniperum, petiuit animæ ſuæ vt moreretur, & ait, Sufficit mihi domine, tolle animam meam: neque enim melior ſum quàm patres mei. Proiecitq; ſe, & obdormiuit in vmbra iuniperi: & ecce angelus tetigit eum, & dixit illi, Surge, & comede. Et reſpexit, & ecce ad caput ſuum ſubcinericius panis, & vas aquę: comedit ergo, & bibit, & rurſum obdormiuit. Reuerſuſque eſt angelus domini ſecundo, & tetigit eum, dixitque illi, Surge, comede: grandis enī tibi reſtat via. Qui cum ſurrexiſſet, comedit & bibit, & ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta dieb9, & quadraginta noctibus vſque ad mōtem dei Oreb. ¶Cumque veniſſet illuc, manſit in ſpelunca: & ecce ſermo domini ad eū, dixitq; illi, Quid hic agis

(margin: A ... vP, Vidit ... B)

Rom.11,a Elia?At ille reſpōdit,|| zelo zelatus ſum
pro domino deo exercituum, quia de
ᵃreliquerunt pactum tuum filii Iſrael:al
taria tua deſtruxerunt,& prophetas tu
os occiderunt gladio,& derelictꝰ ſum
ego ſolus, & quærunt animam meam,
vt auferant eam.Et ait ei.Egredere, &
ſta in monte corā domino:& ecce do-
minus tranſit,& ſpiritus grādis, & for
tis ſubuertens montes,& conterēs pe-
tras ante dominum:non in ſpiritu do
minus,& poſt ſpiritum commotio: nō
in commotione dominus.Et poſt com
motionem ignis : non in igne domi-
C nus,& poſt ignem ſibilus auræ tenuis.
Quod cum audiſſet Elias,operuit vul-
tum ſuum pallio, & egreſſus ſtetit in
oſtio ſpeluncæ , & ecce vox ad eum,
dicens,Quid hic agis Elia?Et ille reſpō
dit,zelo zelatus ſum pro domino deo
exercituum,quia dereliquerunt pactū
tuum filii Iſrael : altaria tua deſtru -
xerunt , & prophetas tuos occiderunt
gladio,&derelictus ſum ego ſolus , &
quærunt animam meam vt auferant
eā.Et ait dominus ad eum,Vade, & re
uertere in viam tuam per deſertum in
Damaſcum:cumque perueneris illuc,
vnges Hazael regem ſuper Syriam , &
Iehu filium Namſi vnges regem ſuper
Iſrael:Eliſeum autem filium Saphat, q
eſt de Abel-meula, vnges Prophetā ꝓ
4.Re.9.a te.|| Et erit,quicūqꝫ fugerit gladiū Ha-
eccl.48a zael,occidet eum Iehu: & quicunque
D fugerit gladium Iehu , interficiet eum
Eliſeus. Et derelinquam mihi in Iſrael ſe
ptem millia virorum,quorū genua nō
ſunt incuruata ante Baal , & omne os
ᵃoſculatꝰ eſt eum. quod non ᵃadorauit eum oſculans ma
num ʾ. ¶Profectus ergo inde Elias,repe
rit Eliſeum filium Saphat, arantem in
duodecī iugis boū,& ipſe in duodecim
iugis boum arantibus vnus erat:cum-
que veniſſet Elias ad eum,miſit palliū
ſuum ſuper illum . Qui ſtatim relictis
bobus cucurrit poſt Eliā,& ait,Oſcu-
ler,oro,patrem meum,& matrem me-
am,& ſic ſequar te, Dixitque ei, Vade,
& reuertere:ᵃquod enim meum erat,fe
ᵃquid ēm feci tibi? ci tibiʾ. Reuerſus autē ab eo , tulit par
boū,& mactauit illud,& in aratro bo-
um coxit carnes,& dedit populo, &
comederunt:conſurgenſque abiit,& ſe
cutus eſt Eliam,& miniſtrabat ei.

CAP. XX.

☞ Achab vincit regem Syriæ obſi-
dentem Samariam. Ben-adad exerci-
tus ſuperatur ob blaſphemiam Achab.
Iraſcitur deus ob reſeruatū Ben-adad.

PORRO Ben-adad rex Syriæ,cōgre- A
gauit omnem exercitum ſuū , &
triginta duos reges ſecum, & e-
quos,& currus: & aſcendens pu
gnauit contra Samariam,& obſedit eā.
Mittenſque nuntios ad Achab regem
Iſrael in ciuitatem,ait,Hæc dicit Ben-
adad,Argentum tuum,& aurum tuum
meū eſt,vxores tuæ,& filii tui optimi,
mei ſunt.Reſponditque rex Iſrael, Iu -
xta verbum tuum domine mi rex tuus
ſum ego,& omnia mea. Reuertenteſqꝫ
nuntii dixerunt,Hęc dicit Ben-adad,
ᵃqui miſit nos ad teʾ,Argentum tuum,
& aurum tuum,& vxores tuas, & fili- ᵃdice
os tuos dabis mihi . Cras igitur hac ea Quia
dem hora mittam ſeruos meos ad te, ſi ad
& ſcrutabuntur domum tuam, & do- dicen
mum ſeruorum tuorū: & omne quod
eis placuerit,ponent in manibus ſuis,
& auferent. ¶Vocauit autem rex Iſra -
el omnes ſeniores terrę,& ait,Animad
uertite & videte quoniā inſidiatur no
bis.miſit enim ad me ꝓ vxoribus me-
is,& filiis, & pro argēto & auro: & nō
abnui.Dixerūtque omnes maiores na- B
tu,& vniuerſus populus ad eum,Non
audias,neque acquieſcas illi. Reſpon-
dit itaque nūtiis Ben-adad, Dicite do
mino meo regi, Omnia ꝓpter quę mi-
ſiſti ad me ſeruum tuum in initio , fa-
ciam:hanc autem rem facere non poſ
ſum.¶Reuerſique nuntii retulerūt ei.
Qui remiſit,& ait,Hæc faciāt mihi dii,
& hæc addant , ſi ſuffecerit puluis Sa-
mariæ pugillis omnis populi qui ſequi
tur me.Et reſpondens rex Iſrael,ait,Di
cite ei,Ne glorietur accinctus æque vt
ᵃdiſcinctusʾ.¶Factum eſt autem cū au
diſſet verbum iſtud,bibebat ipſe & re ᵃvt,v
ges ī vmbraculis,& ait ſeruis ſuis, Cir ria p
cundate ciuitatem.Et circundederunt tus,
eam. ¶Et ecce propheta vnus accedēs
ad Achab regem Iſrael,ait ei, Hæc di-
cit dominus,ᵃCerteʾ vidiſti omnē mul ᵃNon
titudinem hanc nimiam? ecce ego tra C
dam eam in manum tuam hodie , vt

ſcias quia ego ſum dominus. Et ait Achab, Per quem? Dixitq́ ei, Hæc dicit dominus, Per pediſequos principum prouinciarũ. Et ait, Quis incipiet præliari? Et dixit, Tu. ¶Recenſuit ergo pueros principum prouinciarum, & reperit numerum ducentorum trigintaduorum: recenſuit poſt eos populum, omnes filios Iſrael ſeptẽ millia: & egreſſi ſunt meridie. Ben-adad autem bibebat temulentus in vmbraculo ſuo, & reges triginta duo cum eo, qui ad auxilium eius venerant. Egreſsi ſunt
D autem pueri principum prouinciarũ in prima fronte. Miſit itaq́ Ben-adad. Qui nuntiauerunt ei, dicentes, Viri egreſsi ſunt de Samaria. At ille ait, Siue pro pace veniunt, apprehẽdite eos viuos: ſiue vt prælientur, viuos eos capite. Egreſsi ſunt ergo pueri principũ prouinciarum, ac reliquus exercitus ſequebatur eos: & percuſsit vnuſquiſque virum qui contra ſe veniebat: fugeruntq́ Syri, & perſecutus eſt eos Iſrael. Fugit quoq́ Ben-adad rex Syriæ in equo cũ equitibus ſuis. Necnõ egreſſus rex Iſrael percuſsit equos, & currus: & percuſsit Syriã plaga magna nimis. ¶Accedens autem propheta ad regem Iſrael, dixit ei, Vade, & confortare, & ſcito, & vide quid facias: ſequẽti enim anno rex Syriæ aſcendet contra te. Serui vero regis Syriæ dixerunt ei, Dii montium ſunt dii eorum, ideo ſuperauerunt nos: ſed melius eſt vt pugnemus contra eos in campeſtribus, & obtinebimus eos. Tu ergo verbũ hoc fac, Amoue reges ſingulos ab exercitu tuo, & pone principes pro eis: & inſtaura numerum militum qui ceciderunt de tuis, & equos ſecundum equos priſtinos, & currus ſecundum currus quos ante habuiſti: & pugnabimus cõtra eos in campeſtribus, & videbis q́ obtinebimus eos. Credidit conſilio eorum, & fecit ita. Igitur poſtquam anno
E tranſierat, recẽſuit Ben-adad Syros, & aſcendit in Aphec, vt pugnaret contra Iſrael. Porrò filii Iſrael recenſiti ſunt, & acceptis cibariis profecti ex aduerſo, caſtráque metati ſunt contra eos, quaſi duo parui greges caprarum: Syri autem repleuerunt terram. ¶Et accedens vir dei, dixit ad regem Iſrael, Hęc dicit dominus, Quia dixerunt Syri, Deus montium eſt dominus, & nõ eſt deus vallium: dabo omnem multitudinẽ hanc grandem in manu tua, & ſcietis quia ego ſum dominus. Dirigebant itaque ſeptẽ diebus ex aduerſo hi, atque illi acies, ſeptima autem die commiſſum eſt bellum: percuſſerúntque filii Iſrael de Syris centum millia peditum in die vna. Fugerunt autem Syri qui remanſerunt in Aphec, in ciuitatẽ: & cecidit murus ſuper vigintiſeptem millia hominũ qui remanſerant. Porrò Ben-adad fugiens ingreſſus eſt ciuitatem in cubiculum quod erat intra cubiculum, dixerúntque ei ſerui ſui, Ecce, audiuimus q́ reges domus Iſrael clementes ſint: ponamus itaque ſaccos in lumbis noſtris, & funiculos in capitibus noſtris, & egrediamur ad regem Iſrael: forſitan ſaluabit animas noſtras. Accinxerunt ſaccis lumbos ſuos, & poſuerunt funiculos in capitibus ſuis, veneruntque ad regem Iſrael. & dixerũt ei, Seruus tuus Ben-adad dicit, Viuat, oro te anima mea. Et ille ait, Si adhuc viuit, frater meus eſt. Quod acceperũt viri pro omine: & feſtinantes rapuerunt verbum ex ore eius, atque dixerũt, Frater tuus Ben-adad. Et dixit eis Ite, & adducite eum ad me. Egreſſus eſt ego ad eum Ben-adad, & leuauit eum in currum ſuum. Qui dixit ei, Ciuitates quas tulit pater meus à patre tuo, reddam: & plateas fac tibi in Damaſco, ſicut fecit pater meus in Samaria, & ego fœderatus recedam à te. Pepigit ergo fœdus, & dimiſit eum. ¶Tũc vir quidam de filiis prophetarum dixit ad ſocium ſuum in ſermone domini, Percute me. At ille noluit pcutere. Cui ait, Quia noluiſti audire vocem domini, ecce, recedes à me, & percutiet te leo. Cumque paululum receſſiſſet ab eo, inuenit eum leo, atque percuſſit. Sed & alterum inueniẽs virum, dixit ad eum, Percute me. Qui percuſſit eum, & vulnerauit. Abiit ergo propheta, & occurit regi in via, & mutauit aſperſione pulueris oculos ſuos. Cumque rex tranſiſſet, clamauit ad regem, & ait, Seruus tuus egreſſus eſt ad præliandum comminus: cumque fugiſſet vir vnus, adduxit eum quidam

F *de cubiculo in cubiculũ.

...loco

G

*inuoluit velamine

*in medium prælii.

ad me, & ait, Cuſtodi virum iſtum: qui ſi lapſus fuerit, erit anima tua pro anima eius, aut talẽtum argẽti appendes. Dum autem ego turbatus huc illucq́ me verterem, ſubito non comparuit. Et ait rex Iſrael ad eum, Hoc eſt iudicium tuum, quod ipſe decreuiſti. At ille ſtatim ᵃabſterſit puluerem de facie ſua⁾, & cognouit eum rex Iſrael ꝙ eſſet de prophetis. Qui ait ad eum, Hæc dicit dominus, ‖Quia dimiſiſti virum dignum morte de manu tua, erit anima tua pro anima eius, & populus tuus pro populo eius. Reuerſus eſt igitur rex Iſrael in domum ſuam, ᵃaudire contemnens⁾, & furibundus venit in Samariam.

ᵃamouit velamen ab oculis ſuis,

Infra. 22. f

ᵃtriſtis

CAP. XXI.

Naboth, ob denegatã regi Achab vineam, falſis teſtibus lapidari iubet Iezabel. Achab increpatus ab Elia, agit pœnitentiam. Mors Iezabelis prædicitur.

A Poſt verba autem hæc, vinea erat Naboth Iezrahelitæ, qui erat in Iezrahel, iuxta palatium Achab regis Samariæ. Locutus eſt ergo Achab ad Naboth, dicens, Da mihi vineam tuam, vt faciam mihi ortum olerum, quia vicina eſt, & prope domũ meam, daboq́ tibi pro ea vineam meliorem: aut ſi commodius tibi putas, argenti pretium quantum digna eſt, dabo. Cui reſpondit Naboth, ᵃPropitius ſit mihi dominus, ne⁾ dem hæreditatem patrum meorum tibi. Venit ergo Achab in domum ſuam indignans, & frendens ſuper verbo quod locutus fuerat ad eum Naboth Iezrahelites, dicens, Non dabo tibi hæreditatem patrum meorum. Et proiiciens ſe in lectulum ſuum, auertit faciem ſuam ad parietem⁾, & non comedit panẽ. ¶Ingreſſa eſt autẽ ad eũ Iezabel vxor ſua, dixitq́ ei, Quid eſt hoc, vnde anima tua contriſtata eſt? & quare non comedis panem? Qui reſpondit ei, Locutus ſum Naboth Iezrahelitæ, & dixi ei, Da mihi vineam tuam, accepta pecunia: aut ſi tibi placet, dabo tibi vineam pro ea. Et ille ait, Non dabo tibi vineam meam. Dixit ergo ad eum Iezabel vxor eius, ᵃGrandis authoritatis es, & bene regis regnum Iſrael⁾: ſurge, & comede panem, & ᵃæquo animo ᵃiocũdeeſto⁾, ego dabo tibi vineam Naboth Iezrahelitæ. ¶Scripſit itaque literas ex nomine Achab, & ſignauit eas annulo eius, & miſit ad maiores natu, & optimates qui erant in ciuitate eius, & habitabant cum Naboth. Literarũ autem hæc erat ſententia, Prædicate ieiunium, & ſedere facite Naboth inter primos populi: & ſubmittite duos viros ᵃfilios belial⁾ contra eum, & falſum teſtimonium dicant, Benedixit deo & regi: & ducite eum, & lapidate, ſicq́ moriatur. Fecerũt ergo ciues eius maiores natu, & optimates qui habitabant cum eo in vrbe, ſicut præceperat eis Iezabel, & ſicut ſcriptum erat in literis quas miſerat ad eos: prædicauerunt ieiunium, & ſedere fecerũt Naboth inter primos populi. Et adductis duobus viris filiis diaboli, fecerũt eos ſedere contra eum: at illi, ſcilicet vt viri diabolici, dixerunt contra eum teſtimonium coram multitudine, Benedixit Naboth deo & regi: quam ob rem eduxerunt eum extra ciuitatem, & lapidibus interfecerunt. ¶Miſeruntq́ ad Iezabel, dicentes, Lapidatus eſt Naboth, & mortuus eſt. Factum eſt autem cum audiſſet Iezabel lapidatum Naboth, & mortuũ, locuta eſt ad Achab, Surge, poſſide vineam Naboth Iezrahelitę, qui noluit tibi acquieſcere, & dare eam accepta pecunia: non enim viuit Naboth, ſed mortuus eſt. Quod cum audiſſet Achab, mortuum videlicet Naboth, ſurrexit, & aſcendebat in vineam Naboth Iezrahelitæ, vt poſſideret eam. ¶Factus eſt igitur ſermo domini ad Eliam Theſbiten, dicens, Surge, & deſcẽde in occurſum Achab regis Iſrael, qui eſt in Samaria: ecce ad vineam Naboth deſcendit, vt poſſideat eam: & loqueris ad eum, dicens, Hæc dicit dominus deus, Occidiſti, inſuper & poſſediſti. Et poſt hæc addes, Hæc dicit dominus, In loco hoc in quo linxerunt canes ſanguinem Naboth, lambent quoq́ ſanguinem tuum. Et ait Achab ad Eliam, Num inueniſti me ᵃinimice mi⁾? Qui dixit, Inueni, eò ꝙ venundatus ſis vt faceres malum in conſpectu domini. ‖Ecce ego inducam ſuper te malum, & ᵃdemetam

B

ᵃAuertat hoc dominus à me, vt

ᵃTu nunc ſic facis ſup regnũ Iſrael?

C

ᵃimpio

D

E

ᵃinimi tuum:

4. Re.

poſteriora tua, & interficiã de Achab mingentem ad parietem, & clauſum, & vltimum in Iſrael. Et dabo domum F tuam ſicut domum Ieroboam filii Nabat, & ſicut domum Baaſa filii Ahia: quia egiſti, vt me ad iracundiam prouocares, & peccare feciſti Iſrael. ¶ Sed & de Iezabel locutus eſt dominus, dicens, Canes comedent Iezabel in agro Iezrehel. Si mortuus fuerit Achab in ciuitate, comedẽt eum canes: ſi autem mortuus fuerit in agro, comedent eum volucres cæli. Igitur nõ fuit alter talis ſicut Achab qui venundatus eſt vt faceret malum in conſpectu domini: concitauit enim eum Iezabel vxor ſua, & abominabilis factus eſt, in tantum vt ſequeretur idola * quæ fecerunt Amorrhæi, quos conſumpſit dominus à facie filiorum Iſrael. G ¶ Itaque cum audiſſet Achab ſermones iſtos, ſcidit veſtimenta ſua, & operuit cilicio carnem ſuam, ieiunauitq́ᵱ, & dormiuit in ſacco, & ambulauit demiſſo capite. Et factus eſt ſermo domini ad Eliam Theſbiten, dicens, Nonne vidiſti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus eſt mei cauſa, non inducam malum in diebus eius, ſed in diebus filii ſui inferam malum domui eius.

CAP. XXII.

Achab & Ioſaphat contra Ramoth Galaad. 400. falſi prophetæ. Michæas vnicus dei propheta, prædicit Achab occidendum in prælio, percutitur, incarceratur. Achab occiditur, Succedit Ochozias. Ioſaphat mortuo ſuccedit Ioram.

A Ranſierunt igitur tres anni abſque bello inter Syriam & Iſrael. In anno autem tertio, deſcendit Ioſaphat rex Iuda ad regẽ Iſrael. Dixitq́ᵱ rex Iſrael ad ſeruos ſuos, Ignoratis ꝙ noſtra ſit Ramoth Galaad, & negligimus tollere eam de manu regis Syriæ? Et ait ad Ioſaphat, Veniéſne mecum ad prçliandum in Ramoth Galaad? Dixitq́ᵱ Ioſaphat ad regem Iſrael, ſicut ego ſum, ita & tu: populus meus, & populus tuus vnum ſunt, & equites mei equites tui. Dixitq́ᵱ Ioſaphat ad regem Iſrael, Quære, oro te, hodie ſermonem domini. Cõgregauit ergo rex Iſrael prophetas quadringentos circiter viros, & ait ad eos, Ire debeo in Ramoth Galaad ad bellandũ, an quieſcere? Qui reſponderunt, Aſcende, & dabit eam dominus in manu regis. ¶ Dixit autem Ioſaphat, Non eſt hic propheta domini quiſpiam, vt interrogemus per eum? Et ait rex Iſrael ad Ioſaphat, Remanſit vir vnus, per quẽ poſſumus interrogare dominum: ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed malum, Michæas filius Iemla. Cui Ioſaphat ait, Ne loquaris ita rex. B Vocauit ergo rex Iſrael eunuchũ quendam, & dixit ei, Feſtina adducere Michæam filium Iemla. Rex autem Iſrael, & Ioſaphat rex Iuda ſedebant vnuſquiſq́ᵱ ſolio ſuo veſtiti cultu regio, in area iuxta oſtium portæ Samariæ, & vniuerſi prophetç prophetabant in cõſpectu eorum. Fecit quoq́ᵱ ſibi Sedecias filius Chanaana cornua ferrea, & ait, Hæc dicit dominus, His ventilabis Syriam, donec deleas eam. Omneſq́ᵱ prophetæ ſimiliter prophetabant, dicentes, Aſcende in Ramoth Galaad, & vade proſpere, & tradet eam dominus in manus regis. ¶ Nuntius vero qui ierat vt vocaret Michæã, locutus eſt ad eũ, dicens, Ecce ſermones prophetarum ore vno regi bona prædicant: ſit ergo & ſermo tuus ſimilis eorum, & loquere bona. Cui Michæas ait, Viuit dominus, quia quodcunque dixerit mihi dominus, hoc loquar. Venit itaque ad regem, & ait illi rex, Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad præliandum, an ceſſare? Cui ille reſpondit, Aſcende, & vade proſpere, & tradet dominus in manus regis. Dixit autẽ rex ad eum, Iterum atque iterum adiuro te, vt non loquaris mihi niſi quod verum eſt, in nomine domini. Et ille ait, Vidi cunctũ Iſrael diſperſum in montibus quaſi oues nõ habentes paſtorẽ: C & ait dominus, Non habent iſti dominum, reuertatur vnuſquiſque in domũ ſuam in pace. Dixit ergo rex Iſrael ad Ioſaphat, Nunquid non dixi tibi quia non prophetat mihi bonum, ſed ſemper malum? Ille vero addens, ait, Propterea audi ſermonẽ domini, Vidi dominum ſedentem ſuper ſolium ſuum, & omnem exercitum cæli aſsiſtentem

Marginal notes: ꝟ, aufe- / m po- / ros tu- / ereli- / um / p. 15. g. / p. 16. a. / Re. 9. g / tra an / murale / um qui / ortuus / rit de / iuxta o- / nia / ecco / edeten / n. / Reg. 10 / ar. 18. a / vꝟ, pecu- / ties

ei à dextris & à ſiniſtris: & ait dominus, Quis decipiet Achab regem Iſrael, vt aſcendat, & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit vnus verba huiuſcemodi, & alius aliter. Egreſsus eſt autẽ ſpiritus, & ſtetit coram domino, & ait, Ego decipiam illum. Cui locutus eſt dominus, In quo? Et ille ait, Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omniũ prophetarum eius. Et dixit dominus, Decipies, & præualebis: egredere, & fac ita. Nũc igitur ecce dedit dominus ſpiritum mendacii in ore omnium prophetarum tuorum, qui hic ſunt, & dominus locutus eſt contra te malum. Acceſsit autem ſedecias filius Chanaana, & percuſsit Michæam in maxillam, & dixit, ᵉMene ergo dimiſit ſpiritus domini, & locutus eſt tibi? Et ait Michæas, Viſurus es in die illa, quando ingrederisᵉ in cubiculum intra cubiculum vt abſcondaris. ¶ Et ait rex Iſrael, Tollite Michæam, & maneat apud Amon principem ciuitatis, & apud Ioas filiumᵉ Amelech, & dicite eis, Hæc dicit rex, Mittite virum iſtum in carcerem, & ſuſtentate eum pane tribulationis & aqua anguſtiæ, donec reuertar in pace. Dixitq; Michæas, Si reuerſus fueris in pace, nõ eſt locutus in me dominus. Et ait, Audite populi omnes. ¶ Aſcendit itaq; rex Iſrael, & Ioſaphat rex Iuda in Ramoth Galaad. Dixit itaque rex Iſrael ad Ioſaphat, ᵉSume arma, & ingredere prælium, & induere veſtibus tuis. porrò rex Iſrael mutauit habitum ſuum, & ingreſſus eſt bellum. Rex autem Syriæ præceperat principibus curruum trigintaduobus, dicens, Non pugnabitis contra minorem & maiorem quempiam, niſi contra regem Iſrael ſolum. Cum ergo vidiſſent principes curruũ Ioſaphat, ᵉſuſpicati ſunt ꝙ ipſe eſſet rex Iſrael, & impetu facto pugnabant contra eum: & exclamauit Ioſaphat. Intellexeruntq; principes curruum ꝙ non eſſet rex Iſrael, & ceſſauerunt ab eo. Vir autẽ quidam tetendit arcum, ᵉin incertum ſagittam dirigens, & ᵉcaſu percuſsit regem Iſrael inter ᵉpulmonem & ſtomachum. At ille dixit aurigæ ſuo, Verte manum tuam, & eiice me de exercitu, quia grauiter vulneratus ſum.

D (margin)

ᵉQuando me

ᵉde cubiculo i cubiculum

ᵉregis

ᵉMutabo habitum meum, & ingrediar

ᵉdixerũt

ᵉvl, ſumma vi,

ᵉcõiũcturas (ſub. armaturę & loricã.

Commiſſum eſt ergo prælium in die illa: & rex Iſrael ſtabat in curru ſuo contra Syros, & mortuus eſt veſpere: fluebat autem ſanguis plagæᵉ in ſinũ currus & præco inſonuit in vniuerſo exercitu antequam ſol occumberet, dicens, Vnuſquiſque reuertatur in ciuitatem, & in terram ſuam. Mortuus eſt autem rex, & perlatus eſt in Samariã: ſepelieruntq; regem in Samaria, & lauerunt currum eius in piſcina Samariæ, & linxerunt canes ſanguinẽ eius, & ᵉhabenas lauerunt, iuxta verbũ domini quod locutus fuerat. ¶ Reliqua autem ſermonum Achab, & vniuerſa quæ fecit, & domus eburnea quam ædificauit, cunctarumq; vrbium quas extruxit, nonne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſrael? Dormiuit ergo Achab cum patribus ſuis, & regnauit Ochozias filius eius pro eo. ¶ Ioſaphat vero filius Aſa regnare cœperat ſuper Iudã, anno quarto Achab regis Iſrael. Triginta quinq; annorum erat cum regnare cœpiſſet, & vigintiquinq; annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Azuba filia Salai. Et ambulauit in omni via Aſa patris ſui, & non declinauit ex ea: fecitq; quod rectum erat in conſpectu domini. Veruntamen excelſa nonᵉ abſtulit: adhuc enim populus ſacrificabat, & adolebat incenſum in excelſis. Pacemq; habuit Ioſaphat cum rege Iſrael. Reliqua autem verborũ Ioſaphat, & opera eius quæ geſsit & prælia, nõne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iuda? Sed & ᵉreliquias effœminatorum, qui remanſerant in diebus Aſa patris eius, abſtulit de terra. Nec erat tunc rex cõſtitutus in Edom. ᵉRex vero Ioſaphat fecerat claſſes in mari, quæ nauigarent in Ophir propter aurum: & ire non potuerunt, quia cõfractæ ſunt in Aſion-gaber. Tũc ait Ochozias filius Achab ad Ioſaphat, Vadant ſerui mei cũ ſeruis tuis in nauibus. Et noluit Ioſaphat. ¶ Dormiuitq; Ioſaphat cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cũ eis in ciuitate Dauid patris ſui: regnauitque Ioram filius eius pro eo. Ochozias autem filius Achab regnare cœperat ſup Iſrael in Samaria, anno ſeptimodecimo Ioſaphat regis Iuda, re-

ᵉi. me[...] (margin)

F

ᵉarma Sup. 2

ᵉreme[...]runt;

G

ᵉreliq[...] ta m[...] la, qu[...]

ᵉſed [...]ctus ([...] conſt[...] tus à [...] ſapha[...] rat ei[...] ce re[...]

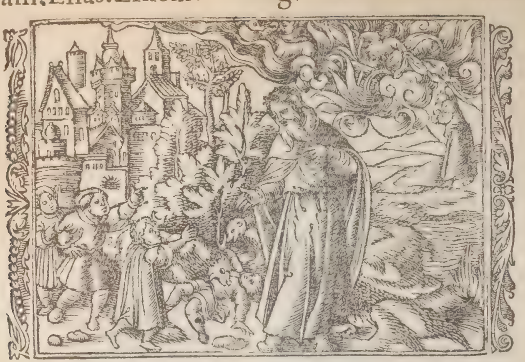
gnauitque ſuper Iſrael duobus annis. Et fecit malum in conſpectu domini, & ambulauit in via patris ſui & matris ſuæ,& in via Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael. Seruiuit quoque Baal,& adorauit eum, & irritauit dominum deum Iſrael, iuxta omnia quæ fecerat pater eius.

Quartus Regum liber. Secundum Hebræos, Melachim ſecundus.

CAP. I.

Ochozias ægrotans & conſulens Beel-zebub,corripitur ab Elia. Quinquagenarii ad Eliam miſſi igne conſumuntur. Ochozias moritur. Ioram ſuccedit.

A Præuaricatus eſt autem Moab in Iſrael, poſtquam mortuus eſt Achab. Ceciditq; Ochozias per cancellos cœnaculi ſui quod habebat in Samaria,& ægrotauit: miſitque nuntios, dicens ad eos, Ite, conſulite Beel-zebub deum Accaron vtrum viuere queã de infirmitate mea hac. ¶Angelus autem domini locutus eſt ad Eliam Theſbiten, dicens, Surge, & aſcende in occurſum nuntiorum regis Samariæ, & dices ad eos, Nunquid non eſt deus in Iſrael, vt eatis ad conſulendum Beel-zebub deum Accaron? Quam ob rem hæc dicit dominus, De lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris. Et abiit Elias. ¶Reuerſique ſunt nuntii ad Ochoziam. Qui dixit eis, Quare reuerſi eſtis? At illi reſponderunt ei, Vir occurrit nobis, & dixit ad nos, Ite, & reuertimini ad regem qui miſit vos, & dicetis ei,Hæc dicit dominus, Nunquid quia non erat deus in Iſrael, mittis vt con-
B ſulatur Beel-zebub deus Accaron? Idcirco de lectulo ſuper quem aſcendiſti non deſcendes, ſed morte morieris. Qui dixit eis, Cuius figuræ & habitus eſt vir ille qui occurrit vobis,& locutus eſt verba hæc? At illi dixerunt, Vir piloſus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait, Elias Theſbites eſt. ¶Miſitque ad eum quinquagenarium principem, & quinquaginta qui erant ſub eo. Qui aſcendit ad eum: ſedentiq; in vertice montis, ait, Homo dei, rex præcepit vt deſcendas. Reſpondenſq; Elias, dixit quinquagenario, Si homo dei ſum, deſcẽdat ignis de cęlo, & deuoret te,& quinquaginta tuos. Deſcendit itaque ignis de cœlo, & deuorauit eum,& quinquaginta qui erãt cum eo. Rurſumque miſit ad eum principem quinquagenarium alterum,& quinquaginta cũ eo. Qui locutus eſt illi, Homo dei, hęc dicit rex, feſtina, deſcende. Reſ- C
pondẽs Elias, ait, Si homo dei ego ſum, deſcendat ignis de cęlo, & deuoret te, & quinquaginta tuos. Deſcendit ergo ignis de cælo, & deuorauit illum, & quinquaginta eius. Iterũ miſit principẽ quinquagenariũ tertiũ, & quinquaginta qui erant cum eo. Qui cum veniſſet, curuauit genua contra Eliam, & precatus eſt eum,& ait, Homo dei, noli deſpicere animam meam & animas ſeruorum tuorum qui mecum ſunt. Ecce deſcendit ignis de cælo,& deuorauit duos principes quinquagenarios primos, & quinquagenos qui cum eis erant: ſed nunc obſecro vt miſerearis animæ meæ. Locutus eſt autem angelus domini ad Eliam, dicẽs, Deſcende cum eo, ne timeas. ¶Surrexit igitur, &
deſcẽdit cum eo ad regem, & locutus D
eſt ei, Hæc dicit dominus. Quia miſiſti nuntios ad conſulendum Beel-zebub deum Accaron, quaſi nõ eſſet deus in Iſrael, à quo poſſes interrogare ſermonem, ideo de lectulo ſuper quem aſcendiſti, non deſcendes, ſed morte morieris. Mortuus eſt autem iuxta ſermonem domini quem locutus eſt Elias, & regnauit Ioram frater eius pro eo, anno ſecundo Ioram filii Ioſaphat regis Iudæ: non enim habebat filium. Reliqua autem verborum Ochoziæ quæ operatus eſt, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſrael?

CAP. II.

Eliſeus comes Eliæ. Elias diuidit aquas pallio. Raptus in cęlum, non inuenitur, Eliſeus diuidit aquas pallio. Aquæ mortiferæ dulceſcunt. Eliſeum irridentes pueri, lacerantur ab vrſis.

A FActum eſt autem: cum leuare vellet dominus Eliam per turbinem in cælum, ibant Elias & Eliſeus de Galgalis. Dixitque Elias ad Eliſeum, Sede *hic quia dominus miſit me vſque in Bethel. Cui ait Eliſeus, Viuit dominus, & viuit anima tua, quia nō derelinquam te. Cumque deſcendiſſent Bethel, egreſſi ſunt filii prophetarum, qui erant in Bethel, ad Eliſeum, & dixerunt ei, Nūquid noſti quia hodie Dominus tollet dominum tuum ᵃà te? Qui reſpondit, Et ego noui: ſilete. Dixit autem Elias ad Eliſeum, Sede hic, quia dominus miſit me in Iericho. Et ille, ait, Viuit dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Cumq; veniſſent Iericho, acceſſerunt filii prophetarum qui erant in Iericho, ad Eliſeum, & dixerunt ei, Nunquid noſti quia dominus hodie tollet dominum tuum à te? Et ait, Et ego noui: ſilete. Dixit autem ei Elias, Sede hic, quia dominus miſit

B me vſque ad Iordanem. Qui ait, Viuit dominus, & viuit anima tua, quia non derelinquam te. Ierunt igitur ambo pariter & quinquaginta viri de filiis prophetarum ſecuti ſunt eos, qui & ſteterunt ecōtra longe: illi autem ambo ſtabant ſuper Iordanem. Tulitq; Elias pallium ſuum, & inuoluit illud, & percuſſit aquas, quæ diuiſæ ſunt in vtranque partem, & tranſierunt ambo per ſiccū. ¶Cumq; tranſiſſent, Elias dixit ad Eliſeum, Poſtula quod vis vt faciam tibi, antequam tollat à te. Dixitque Eliſeus, Obſecro vt fiat in me duplex ſpiritus tuus. Qui reſpondit, Rem difficilem poſtulaſti, attamen ſi videris me quando tollar à te, erit tibi quod petiſti: ſi autem non videris, non erit. ¶Cumq; pergerent, & incedentes ſermocinarētur, ecce currus igneus, & equi ignei diuiſerunt vtrunque: & aſcendit Elias per turbinem in cælum, Eliſeus autem videbat, & clamabat, Pater mi, pater mi, currus Iſrael & auriga eius. Et non vidit eum amplius: apprehenditq; veſtimenta ſua, & ſcidit illa in duas partes. ¶Et leuauit pallium Eliæ, quod ce- C
ciderat ei: reuerſuſque ſtetit ſuper ripam Iordanis, & pallio Eliæ quod ceciderat ei, percuſſit aquas, & nō ſunt diuiſę: & dixit, Vbi eſt *deus Elię etiā nunc? Percuſſitque aquas, & diuiſę ſunt huc atque illuc, & tranſiit Eliſeus. Videntes autem filii prophetarum qui erant in Iericho ecōtra, dixerunt, Re-

*obſecro

ᵃ à capite tuo(.i. nō erit vltrà tibi doctor?)

Eccl.

*dominus

quieuit ſpiritus Eliæ ſuper Eliſeum. Et venientes in occurſum eius, adorauerunt eum proni in terram, dixeruntq; illi, Ecce, cum ſeruis tuis ſunt quinquaginta viri fortes, qui poſſunt ire, & quærere dominum tuum, ne forte tulerit eum ſpiritus domini, & proiecerit eũ in vnum montium, aut in vnam valliũ Qui ait, Nolite mittere. Coëgeruntque eum, donec ᵃacquieſceret⁾, & diceret, Mittite. Et miſerunt quinquaginta viros: qui cum quæſiſſent tribus diebus, non inuenerunt. Et reuerſi ſunt ad eũ: at ille habitabat in Iericho, & dixit eis, Nunquid non dixi vobis, Nolite mittere? ¶ Dixerunt quoq; viri ciuitatis ad Eliſeum, Ecce habitatio ciuitatis huius optima eſt, ſicut tuipſe domine proſpicis: ſed aquæ peſſimæ ſunt, & terra ſterilis. At ille ait, Afferte mihi vas nouum, & mittite in illud ſal. Quod cũ attuliſſent, egreſſus ad fontem aquarũ, miſit in illum ſal, & ait, Hæc dicit dominus, Sanaui aquas, & non erit vltrà in eis mors, neq; ſterilitas. Sanatæ ſunt ergo aquæ vſque in diem hanc, iuxta verbum Eliſei quod locutus eſt. ¶ Aſcẽdit autem inde Eliſeus in Bethel: cumque aſcenderet per viam, pueri parui egreſſi ſunt de ciuitate, & illudebant ei, dicentes, Aſcende calue, aſcende calue. Qui cũ reſpexiſſet, vidit eos, & maledixit eis in nomine domini: egreſſiq; ſunt duo vrſi de ſaltu, & lacerauerunt ex eis quadragintaduos pueros. Abiit autem inde in mõtem Carmeli, & inde reuerſus eſt in Samariam.

(Margin: ret; D; ,z.f)

CAP. III.

Ioram filius Achab, regnat, Regibus Iudæ, Iſrael, & Edom aquas impetrat Eliſeus à deo. Vincuntur Moabitæ, Rex eorum ſacrificat filium ſuum.

A IOram vero filius Achab regnauit ſuper Iſrael in Samaria anno decimooctauo Ioſaphat regis Iudæ. Regnauitque duodecim annis. Et fecit malum coram domino, ſed non ſicut pater ſuus & mater: tulit enim ſtatuas Baal quas fecerat pater eius. Veruntamen in peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael, adhæſit, nec receſſit ab eis. ¶ Porrò Meſa rex Moab, nutriebat pecora multa, & ſoluebat regi Iſrael centum millia agnorum, & centum millia arietum cum velleribus ſuis, Cumque mortuus fuiſſet Achab præuaricatus eſt fœdus, qđ habebat cum rege Iſrael. ¶ Egreſſus eſt igitur rex Ioram in die illa de Samaria & recenſuit vniuerſum Iſrael, Miſitque ad Ioſaphat regem Iuda, dicens, Rex Moab receſſit à me, ᵃveni⁾ mecũ cõtra eũ ad prœliũ. Qui reſpõdit, Aſcẽdã: qui meus eſt, tuus eſt: populus meus populus tuus: & equi mei, equi tui. Dixitq;, Per quam viam aſcendemus? At ille reſpondit, Per deſertum Idumææ. ¶ Perrexerunt igitur rex Iſrael, & rex Iuda: & rex Edom, & circuierunt per viã ſeptem dierum, nec erat aqua exercitui & iumentis quæ ſequebantur eos. Dixitq; rex Iſrael, Heu heu heu, congregauit nos dominus tres reges, vt traderet in manu Moab. Et ait Ioſaphat, Eſtne hic propheta domini, ᵃvt deprecemur⁾ dominum per eum? Et reſpondit vnus de ſeruis regis Iſrael, Eſt hic Eliſeus filius Saphat, qui fundebat aquam ſuper manus Eliæ. Et ait Ioſaphat, Eſt apud eum ſermo domini. Deſcenditq; ad eum rex Iſrael, & Ioſaphat, & rex Edom. Dixit autem Eliſeus ad regem Iſrael, Quid mihi & tibi eſt? vade ad prophetas patris tui, & matris tuæ. Et ait illi rex Iſrael, ᵃQuare⁾ congregauit dominus tres reges hos, vt traderet eos in manus Moab? Dixitque ad eum Eliſeus, Viuit dominus exercituum, in cuius conſpectu ſto, quòd ſi non vultum Ioſaphat regis Iudæ erubeſcerem, non attendiſſem quidem te, nec reſpexiſſem. Nunc autem adducite mihi pſaltem. Cumque caneret pſaltes, facta eſt ſuper eum manus domini, & ait, Hæc dicit dominus, Facito alueo torrentis huius foſſas & foſſas. Hæc enim dicit dominus, Non videbitis ventum, neque pluuiam: & ᵃalueus⁾ iſte replebitur aquis, & bibetis vos, & ᵇfamiliæ veſtræ⁾, & iumenta veſtra. Parumq; eſt hoc in conſpectu domini: inſuper tradet etiã Moab in manus veſtras. Et percutietis omnem ciuitatem munitam, & omnem vrbem electam, & vniuerſum lignum fructiferum ſuccideris, cunctoſq; fontes aquarũ obturabitis, & oẽm agrũ egregium operietis lapidibus. Factũ eſt

(Margin: ᵃnum venies — B — ᵃinquiramus — ᵃNequaquã ted — C — ᵃtorrens ᵇgreges veſtri)

igitur mane, quando ſacrificium offerri ſolet: & ecce, aquæ veniebāt per viā Edom: & repleta eſt terra aquis. Vniuerſi autem Moabitæ audientes quòd aſcendiſſent reges vt pugnarent aduerſum eos, conuocauerunt omnes qui ac-

*cingulo

cincti erant *balthco) deſuper, & ſte-

D terunt in terminis. Primoq́ mane ſur-

*ſuper aquas,

gentes, & orto iam ſole *ex aduerſo aquarum), viderunt Moabitæ econtra aquas rubras, quaſi ſanguinem, dixeruntque, Sanguis gladii eſt: pugnauerunt reges contra ſe, & cæſi ſunt mutuo: nunc perge ad prædam Moab. Perrexeruntque in caſtra Iſrael: porrò conſurgens Iſrael, percuſſit Moab: at illi fugerunt coram eis. Venerunt igitur qui vicerant, & percuſſerunt Moab, & ciuitates deſtruxerūt: & omnem agrū optimum, mittentes ſinguli lapides, & repleuerunt: & vniuerſos fontes aquarum obturauerunt & omnia ligna fructifera ſucciderunt, ita vt muri tantū fictiles remanerent: & circundata eſt ciuitas à fundibulariis, & *magna

*percuſſe ſunt eā,

ex parte percuſſa.) Quod cum vidiſſet rex Moab præualuiſſe ſcilicet hoſtes, tulit ſecum ſeptingentos viros educētes gladios, vt irrumperent ad regem Edom: & non potuerunt. Arripienſque filium ſuum primogenitum, qui regnaturus erat pro eo, obtulit holocauſtum ſuper murum: & facta eſt indignatio magna in Iſrael, ſtatimque receſſerunt ab eo, & reuerſi ſunt in terram ſuam.

CAP. IIII

Paupercule viduę dat deus oleum per Eliſeum. Hoſpitæ ſuæ diuiti & ſterili impetrat Eliſeus filium, quem mortuum oratione ſuſcitat. Amarū pulmētum reddit dulce. Multiplicat panes.

A Mulier autem quædam de vxoribus prophetarum clamabat ad Eliſeum, dicens, Seruus tuus vir meus mortuus eſt, & tu noſti quia ſeruus tuus fuit, timens dominū: & ecce creditor venit vt tollat duos filios meos ad ſeruiendum ſibi. Cui dixit Eliſeus, Quid vis vt faciā tibi? Dic mihi quid habes in domo tua At illa reſpondit, Non habeo ancilla tua quicquam in domo mea, niſi *parū

vas olei

olei quo vngar). Cui ait, Vade, pete mutuo ab omnibus vicinis tuis vaſa vacua non pauca. Et ingredere, & claude oſtium tuū, cum intrinſecus fueris tu & filii tui: & mitte inde in omnia vaſa hæc: & cum plena fuerint, tolles. Iuit itaque mulier, & clauſit oſtium ſuper ſe & ſuper filios ſuos: illi offerebant vaſa, & illa infundebat. Cumque plena fuiſſent vaſa, dixit ad filium ſuum, Affer mihi adhuc vas. Et ille reſpondit, Non habeo. Stetitque oleum. Venit autem illa, & indicauit homini dei. Et ille, Vade, inquit, vende oleum. & redde creditori tuo: tu autem, & filii tui viuite B

de reliquo. ¶Facta eſt autem quædam dies, & trāſibat Eliſeus per Sunam: erat autem ibi mulier magna quæ tenuit eum vt comederet panem: cumq́ frequenter inde tranſiret, diuertebat ad eam vt comederet panem. Quæ dixit ad virum ſuum, Animaduerto quòd vir dei ſanctus eſt iſte, qui tranſit per nos frequenter. Faciamus ergo ei cœnaculum paruum, & ponamus ei in eo lectulum, & menſam, & ſellam, & candelabrum, vt cum venerit ad nos maneat ibi. Facta eſt ergo dies quædam, & veniens diuertit in cœnaculū, & requieuit ibi. Dixitque ad Giezi puerum ſuū Voca Sunamitidem iſtam. Qui cum vocaſſet eam, & illa ſtetiſſet corā eo, dixit ad puerum ſuum, Loquere ad eam, Ecce, ſedulè in omnibus miniſtraſti nobis, quid vis vt faciam tibi? nunquid habes negotium & vis vt loquar regi, ſiue principi militiæ? Quæ reſpondit, In medio populi mei habito. Et ait, Quid ergo vult vt faciam ei? Dixitque Giezi, Ne quæras: filium enim non habet, & vir eius ſenex eſt. Pręcepit itaq; vt vocaret eam: quæ cum vocata fuiſſet, & ſtetiſſet ante oſtium, dixit ad eā, In tempore iſto, *in hac eadē hora, ſi vita comes fuerit, habebis in vtero filiū) At illa reſpondit, Noli quæſo domine mi vir dei, noli mentiri ancillæ tuæ. Et concepit mulier, & peperit filium in tempore, & in hora eadem qua dixerat ei Eliſeus. ¶Creuit autem puer. Et

C

*viu amp beri ſiun

D

cum eſſet quædā dies, & egreſſus iſſet ad patrem ſuum, ad meſſores, ait patri ſuo, Caput meū, caput meū. At ille dixit puero, Tolle duc eum ad matrē ſuā Qui cum tuliſſet, & duxiſſet eū ad matrem ſuā, poſuit eum illa ſuper genua

ſua vſque ad meridiem & mortuꝰ eſt.
Aſcendit autem, & collocauit eum ſu-
per lectulum hominis dei, & clauſit o-
ſtium: & egreſſa vocauit virum ſuum
& ait, Mitte mecum obſecro vnum de
pueris, & aſinam, vt excurram vſque
ad hominem dei, & reuertar. Qui ait
illi, Quam ob cauſam vadis ad eum?
hodie non ſunt Calendæ, neque Sab-
i.o- bathum. Quæ reſpondit, ᵃVadamᵓ.
be- Strauitq; aſinam, & præcepit puero,
it.) Mina, & propera, ne mihi moram faci-
di- as in eundo:* & hoc age quod præcipio
tibi tibiᵓ. Profecta eſt igitur, & venit ad vi-
rum dei in montem Carmeli: cumq; vi
diſſet eam vir dei econtra, ait ad Gie-
E zi puerum ſuum, Ecce Sunamitis illa.
Vade ergo in occurſum eius, & dic ei,
Recténe agitur circa te, & circa virum
tuum, & circa filium tuum? Quę reſpō-
dit, Recte. Cumq; veniſſet ad virū dei
in montem, apprehendit pedes eius, &
acceſſit Giezi vt amoueret eam. Et ait
homo dei, Dimitte illam: anima enim
eius in amaritudine eſt, & dominus
celauit á me, & non indicauit mihi.
Quæ dixit illi, Nunquid petiui filium
á domino meo? nunquid non dixi tibi
Ne illudas me? Et ille ait ad Giezi, Ac
, io cinge lumbos tuos, & tolle baculum
meum in manu tua, & vade. ‖Si occur
rerit tibi homo, non ſalutes eum: & ſi
ſalutauerit te quiſpiam, non reſpon-
deas illi, & pones baculum meum ſu-
per faciem pueri. Porro mater pueri
ait, Viuit dominus, & viuit anima tua,
non dimittam te. Surrexit ergo, & ſecu
tus eſt eam, Giezi autem præceſſerat
ante eos, & poſuerat baculum ſuper fa
ciem pueri: & non erat vox, neque ſen
ſus: reuerſuſque eſt in occurſum eius,
& nuntiauit ei, dicens, Non ſurrexit
F puer. ¶Ingreſſus eſt ergo Eliſeus domū
& ecce, puer mortuus iacebat in lectu
lo eius, ingreſſuſque clauſit oſtium ſu-
per ſe, & ſuper puerum: & orauit ad
dominum. Et aſcendit, & incubuit ſu-
per puerū: poſuitq; os ſuū ſuper os eiꝰ
& oculos ſuos ſuper oculos eius, &
manus ſuas ſuper manus eius: & incur
uauit ſe ſuper eum, & calefacta eſt ca
ro pueri. At ille reuerſus, deambulauit
in domo ſemel huc atque illuc: & aſcē
dit, & incubuit ſuper eum: & oſcitauit
puer ſepties, aperuitque oculos. Et ille
vocauit Giezi, & dixit ei, Voca Suna-
mitidem hanc. Quæ vocata, ingreſſa
eſt ad eum. Qui ait, Tolle filium tuum.
Venit illa, & corruit ad pedes eius, &
adorauit ſuper terram: tulitque filium
ſuum, & egreſſa eſt, & Eliſeus reuerſus
eſt in Galgala. ¶Erat autem fames in G
terra, & filii prophetarum habitabāt
coram eo, dixitque vni de pueris ſuis,
Pone ollam grandem, & coque pulmē
tum filiis prophetarum. Et egreſſus eſt
vnus in agrum vt colligeret herbas a-
greſtes, inuenitque quaſi ᵃvitem ſylue ᵃſylue-
ſtrem, & collegit ex ea colocyntidas ſtres
ᵃagriᵓ, & impleuit pallium ſuum, & re
uerſus conſcidit in ollam pulmenti:
neſciebat enim quid eſſet. Infuderunt
ergo ſociis, vt comederent: cumque
guſtaſſent de coctione, exclamauerūt
dicentes, Mors in olla vir dei. Et non
potuerunt comedere. At ille: Afferte,
inquit, farinam. Cumque tuliſſent, mi-
ſit in ollam, & ait, Infunde turbæ, vt
comedant. Et non fuit amplius quic-
quam amaritudinis in olla. ¶Vir au-
tem quidam venit de Baal ſaliſa de-
ferens viro dei panes primitiarum, &
viginti panes hordeaceos, & frumen-
tum nouum in pera ſua. At ille dixit,
Da populo, vt comedat. Reſponditque
ei miniſter eius, Quantum eſt hoc, vt
apponam coram centum viris? Rur-
ſum ille ait, Da populo, vt comedat:
hæc enim dicit dominus, Comedent
& ſupererit. Poſuit itaque coram eis:
qui comederūt, & ſuperfuit iuxta ver-
bum domini.

CAP. V.

Naaman Syrus per Eliſeum cura-
tur á lepra, ad gloriam dei. Munera ac
cipit Giezi mendax á Naaman & le-
pra percutitur.

Naaman autem princeps militiæ A
regis Syriæ, erat vir magnus a-
pud dominum ſuū, & honora-
tus: per illum enim dedit domi
nus ſalutem Syriæ: erat autē vir fortis
& diues, ſed leproſus. Porro de Syria
egreſſi fuerantᵃlatrunculiᵓ, & captiuā ᵃexercitꝰ
duxerāt de terra Iſrael puellam paruu
lā, quæ erat in obſequio vxoris Naa-
man, quę ait ad dominam ſuam. Vtinā
iſſet dominus meus ad prophetam qui

eſt in Samaria: profecto curaſſet eum à
lepra quam habet. Ingreſſus eſt itaque
Naaman ad dominum ſuum, & nun-
tiauit ei, dicẽs, Sic & ſic locuta eſt pu-
B ella de terra Iſrael. Dixitque ei rex Sy
riæ, Vade, & mittam literas ad regem
Iſrael. Qui cum profectus eſſet, & tuliſ
ſet ſecum decem talenta argenti, &
ſex millia aureos, & decem mutatoria
veſtimentorum: detulit literas ad regẽ
Iſrael, in hæc verba, Cum acceperis e-
piſtolam hanc, ſcito quod miſerim ad
te Naaman ſeruum meum, vt cures eũ
à lepra ſua. Cumq́ legiſſet rex Iſrael li-
teras, ſcidit veſtimenta ſua, & ait, Nũ-
quid deus ego ſum, vt occidere poſ-
C ſim, & viuificare: qa iſte miſit ad me
vt curem hominem à lepra ſua? ani-
maduertite, & videte quod occaſiones
quærat aduerſum me. Quod cum au-
diſſet Eliſeus vir dei, ſcidiſſe videlicet
regem Iſrael veſtimenta ſua, miſit ad
eum, dicens, Quare ſcidiſti veſtimen-
ta tua? veniat ad me, & ſciat eſſe pro-
phetam in Iſrael. Venit ergo Naaman
cum equis & curribus, & ſtetit ad o-
ſtium domus Eliſei: miſitque ad eum
Eliſeus nuntium, dicens, Vade, & laua
re ſepties in Iordane, & recipiet ſani
tatem caro tua atque mundaberis. Ira
tus Naaman recedebat, dicens, Puta-
bã quod egrederetur ad me, & ſtans
inuocaret nomen domini dei ſui, &
tangeret manu ſua locum lepræ, & cu
raret me. Nunquid non meliores ſunt
Amana & Pharphar fluuii Damaſci o-
D mnibus aquis Iſrael, vt lauer in eis, &
Luc. 4.e munder? ¶ Cum ergo vertiſſet ſe, & a
biret indignans, acceſſerunt ad eũ ſer-
ui ſui, & locuti ſunt ei. Pater, ſi rẽ gran
dem dixiſſet tibi propheta, certe face
re debueras: quanto magis quia nunc
dixit tibi, Lauare: & mundaberis? De-
ſcendit, & lauit in Iordane ſepties iux
ta ſermonem viri dei, & reſtituta eſt
caro eius, ſicut caro pueri paruuli, &
mundatus eſt. Reuerſuſque ad virum
dei cum vniuerſo comitatu ſuo venit,
& ſtetit coram eo, & ait, Vere ſcio ꝙ
non ſit deus in vniuerſa terra, niſi tan
tum in Iſrael. Obſecro itaque vt acci-
pias benedictionem à ſeruo tuo. At il-
E le reſpõdit, Viuit dominus ante quem
ſto, quia non accipiam. Cumque vim
faceret, penitus non acquieuit. Dixitq́
Naaman, Vt vis: ſed obſecro conce
de mihi ſeruo tuo, vt tollã onus duorũ
burdonũ de terra: non enĩ faciet vltra
ſeruus tuus holocauſtum, aut victimã
diis alienis, niſi domino. Hoc autem
ſolum eſt de quo depreceris dominũ
pro ſeruo tuo, Quãdo ingredietur do
minus meus templum Remmon, vt a-
doret: & illo innitente ſuper manum
meam, ſi adorauero in templo Remmõ
adorante eo in eodem loco, vt igno-
ſcat mihi dominus ſeruo tuo pro hac
re. Qui dixit ei, Vade in pace. Abiit er
go ab eo electo terræ tempore. ¶ Di-
xitque Giezi puer viri dei, Pepercit
dominus meus Naaman Syro iſti, vt
non acciperet ab eo quæ attulit: viuit
dominus, quia curram poſt eum, & ac F
cipiã ab eo aliquid. Et ſecutus eſt Gie
zi poſt tergum Naaman: quem cum vi
diſſet ille currentem ad ſe, deſiliit de
curru in occurſum eius, & ait, Rectẽ-
ne ſunt omnia? Et ille ait, Recte: domi-
nus meus miſit me ad te, dicens, Mo-
do venerunt ad me duo adoleſcentes
de monte Ephraim ex filiis propheta-
rum: da eis talentum argenti, & veſtes
mutatorias duplices. Dixitque Naamã
Melius eſt vt accipias duo talenta. Et
coegit eum, ligauitque duo talenta ar
genti in duobus ſaccis, & duplicia ve
ſtimenta, & impoſuit duobus pueris ſu G
is, qui & portauerunt coram eo, Cum-
que veniſſet iam veſperi, tulit de ma-
nu eorum, & repoſuit in domo, dimi-
ſitque viros, & abierunt: ipſe autem
ingreſſus, ſtetit coram domino ſuo. Et
dixit Eliſeus, Vnde venis Giezi? Qui
reſpondit, Non iuit ſeruus tuus quo-
quam. At ille ait, Nonne cor meum in
præſenti erat, quando reuerſus eſt ho
mo de curru ſuo ĩ occurſum tui? Nũc
igitur accepiſti argentum, & accepi-
ſti veſtes, vt emas olíueta, & vineas &
oues & boues & ſeruos & ancillas.
Sed & lepra Naaman adhærebit tibi,
& ſemini tuo vſque in ſempiternam.
Et egreſſus eſt ab eo leproſus quaſi
nix.

CAP. VI.

Eliſeus ferrum natare facit.Syri inuadunt Iſraelitas. Syros obcæcatos Eliſeus ducit in mediam Samariam: quos paſcit rex. Mulieres in Samaria, fame vrgente, comedunt filios.

A Dixerũt autem filii prophetarum ad Eliſeũ, Ecce, locus in quo habitamus coram te, anguſtus eſt nobis. Eamus vſq; ad Iordanem & tollant ſinguli de ſylua materias ſingulas, vt ædificemus nobis ibi locũ ad habitandum. Qui dixit, Ite. Et ait vn9 ex illis, Veni ergo & tu cũ ſeruis tuis. Reſpondit, Ego veniam. Et abiit cũ eis. Cumque veniſſent ad Iordanem, cædebant ligna. Accidit autem, vt cũ vnus materiam ſuccidiſſet, caderet ferrũ ſecuris in aquam: exclamauitq; ille, & ait, Heu heu heu domine mi, & hoc ipſum mutuo acceperam. Dixit autẽ homo dei, vbi cecidit? At ille monſtrauit ei locum: præcidit ergo lignum, & miſit illuc: natauitque ferrum, & ait, Tolle. Qui extendit manum, & tulit illud. ¶Rex autem Syriæ pugnabat contra

B Iſrael, conſiliumque iniit cum ſeruis ſuis, dicens, In loco illo & illo ponamus inſidias. Miſit itaque vir dei ad regem Iſrael, dicens, Caue ne tranſeas in locum illum: quia ibi Syri in inſidiis ſunt: miſit itaque rex Iſrael ad locum quem dixerat ei vir dei, & ⸢præoccupauit⸣ eum, & obſeruauit ſe ibi non ſemel neque bis. Conturbatumq; eſt cor regis Syriæ pro hac re: & conuocatis ſeruis ſuis, ait, Quare non indicatis mihi quis proditor mei ſit apud regem Iſrael? Dixitque vnus ſeruorum

C eius, Nequaquam domine mi rex, ſed Eliſeus propheta qui eſt in Iſrael, indicat regi Iſrael omnia verba quæcunque locutus fueris in conclaui tuo. Dixitque eis, Ite, & videte vbi ſit, vt mittam & capiam eum. Annuntiaueruntque ei, dicentes, Ecce in Dothain. Miſit ergo illuc equos & currus, & robur exercitus, qui cum veniſſent nocte, circundederunt ciuitatem. Conſurgens autem diluculo miniſter viri dei, egreſſus eſt, viditq; exercitum in circuitu ciuitatis, & equos & currus: nũtiauitque ei, dicens, Heu heu heu domine mi, quid faciemus? At ille reſpõdit, Noli timere: plures enim nobiſcum ſunt, quã cum illis. Cumque oraſſet Eliſeus, ait, Domine, aperi oculos huius, vt videat. Et aperuit dominus oculos pueri, & vidit: & ecce mons ecce plenus equorum, & curruum igneorum in circuitu Eliſei. Hoſtes vero deſcenderunt ad eum: porro Eliſeus orauit ad dominum, dicens, Percute obſecro gentem hanc cæcitate. Percuſſitque eos dominus, ne viderent, iuxta verbum Eliſei. Dixit aũt ad eos Eliſe9, Nõ eſt hęc via, D
neque iſta eſt ciuitas: ſequimini me, & oſtendam vobis virum quem quæritis. Duxit ergo eos in Samariam: cumque ingreſſi fuiſſent in Samariam, dixit Eliſe9, Domine aperi oculos iſtorũ, vt videãt. Aperuitq; dominus oculos iſtorũ & viderunt ſe eſſe in medio Samarię. Dixitq; rex Iſrael ad Eliſeum, cũ vidiſſet eos, Nunquid percutiam eos pater mi? Et ille ait, Non percuties: neq; enim cepiſti eos gladio, & arcu tuo, vt percutias: ſed pone panem, & aquã E
coram eis, vt comedant, & bibant, & vadant ad dominum ſuum. Appoſitaq; eſt eis ciborum magna præparatio, & comederunt, & biberũt, & dimiſit eos abieruntq; ad dominum ſuum. Et vltrã non venerunt ⸢latrones⸣ Syriæ in terram Iſrael. ¶Factum eſt autem poſt hæc, congregauit Ben-adad rex Syriæ vniuerſum exercitum ſuum, & aſcendit & obſidebat Samariam. Factaque eſt fames magna in Samaria: & tandiu obſeſſa eſt, donec venundaretur caput aſini octoginta argenteis, & quarta pars cabi ſtercoris columbarũ quinque argenteis. Cumque rex Iſrael tran F
ſiret per murum, mulier quædam exclamauit ad eum, dicens, Salua me domine mi rex. Qui ait, Non: te ſaluet dominus: vnde te poſſum ſaluare? de area, vel de torculari? Dixitque ad eam rex, Quid tibi vis? Quæ reſpondit, Mulier iſta dixit mihi, Da filium tuum, vt comedamus eũ hodie, & filium meum comedemus cras. Coximus ergo filium meũ, & comedimus. Dixitq; ei die altera, Da filium tuum vt comedamus eum. Quæ abſcondit filium ſuum. Quod cum audiſſet rex, ſcidit veſtimenta ſua, & trãſibat per murum. Viditque omnis

ue- (margin)
exercit9 (margin)

populus cilicium,quo veſtit9 erat rex
G ad carnem intrinſecus. Et ait rex. Hæc
mihi faciat deus, & hæc addat,ſi ſtete
rit caput Eliſei filii Saphat ſup ipſum
hodie. Eliſeus autem ſedebat in domo
ſua, & ſenes ſedebant cum eo. Præmi-
ſit itaque virum: & antequam veniret
nuntius ille, dixit ad ſenes, Nunquid
ſcitis quod miſerit filius homicidæ
huc, vt præcidatur caput meũ? vide-
te ergo, cum venerit nuntius,claudite
oſtium, & non ſinatis eum introire: (oppτimi te eum in oſtio:)
ecce enim ſonitus pedũ domini eius
poſt eum eſt. Adhuc illo loquente eis,
apparuit nuntius, qui veniebat ad eũ,
& ait, Ecce tantum malum à domino
eſt:quid amplı9 expectabo à domino?

CAP. VII.

Sine hominum manu liberat deus Iſraelitas à bello & fame. Deſperantes leproſi annuntiant prouidentiam dei Iſraelitis. Dux incredulus conculcatur à turba.

A Dixit autem Eliſeus, Audite ver-
bum domini, Hæc dicit domi-
nus, In tẽpore hoc cras modius
ſimilæ vno ſtatere erit, & duo (ſiclo)
modii hordei ſtatere vno in porta Sa (ſiclo)
mariæ. Reſpondens vnus de ducibus,
ſuper cuius manum rex incumbebat,
homini dei ait, Si dominus fecerit etiã
cataractas in cælo, nunquid poterit eſ
ſe quod loqueris? Qui ait, Videbis ocu
lis tuis, & inde non comedes. ¶Qua-
tuor ergo viri erant leproſi iuxta in-
troitum portæ: qui dixerunt ad inui-
cem, Quid hic eſſe volum9 donec mo
riamur? Siue ingredi voluerimus ciui-
tatem, fame moriemur: ſiue manſeri-
mus hic, moriendum nobis eſt: venite
ergo, & tranſfugiamus ad caſtra Syriæ
ſi pepercerint nobis, viuemus: ſi autẽ
B occidere voluerint, nihilominus mo-
riemur. Surrexerũt ergo veſperi vt ve (diluculo)
nirent ad caſtra Syriæ. Cumque veniſ
ſent ad principium caſtrorum Syriæ,
nullum ibidem repererunt. Siquidem
dominus ſonitum audiri fecerat in ca
ſtris Syriæ, curruum, & equorum, &
exercitus plurimi: dixeruntque ad in-
uicem, Ecce mercede conduxit aduer
ſum nos rex Iſrael reges Hethæorum,
& AEgyptiorum, & venerũt ſuper nos.
Surrexerunt ergo, & fugerunt in tene- (diluculo)
bris, & dereliquerunt tentoria ſua, &
equos & aſinos in caſtris, fugeruntq́;,
animas tantum ſuas ſaluare cupientes
¶Igitur cum veniſſent leproſi illi ad
principiũ caſtrorum, ingreſſi ſunt vnũ
tabernaculum, & comederunt & bibe
runt: tuleruntque inde argentũ, & au
rum, & veſtes, & abierunt, & abſcon-
derunt: & rurſum reuerſi ſunt ad aliud
tabernaculum, & inde ſimiliter aufe-
rentes abſconderunt. Dixeruntque ad
inuicem, Non recte facimus: hæc enĩ
dies boni nuntii eſt. Si tacuerimus, &
noluerimus nuntiare vſque mane, ſce
leris arguemur: venite, eamus, & nũ- (pur mur)
tiemus in aula regis. ¶Cumque veniſ- C
ſent ad portam ciuitatis narrauerunt (iani)
eis, dicentes, Iuimus ad caſtra Syriæ,
& nullum ibidem reperimus hominẽ
niſi equos, & aſinos alligatos, & fixa tẽ
toria. Ierunt ergo portarii, & nuntia-
uerunt in palatio regis intrinſecus.
Qui ſurrexit nocte, & ait ad ſeruos
ſuos, Dico vobis quid fecerint nobis
Syri, Sciunt qa fame laboramus, & id-
circo egreſſi ſunt de caſtris, & latitant
in agris, dicentes, Cum egreſſi fuerint
de ciuitate, capiemus eos viuos, & tũc
ciuitatem ingredi poterimus. Reſpon
dit autem vnus ſeruorum eius. Tolla-
mus quinque equos, qui remanſerunt
in vrbe (quia ipſi tantum ſunt in vni-
uerſa multitudine Iſrael, alii enim con
ſumpti ſunt) & mittentes, explorare
poterimus. Adduxerunt ergo duos e-
quos, miſitque rex in caſtra Syrorum
dicens, Ite, & videte. Qui abierunt
poſt eos vſque ad Iordanem: ecce au-
tem omnis via plena erat veſtibus, &
vaſis, quæ proiecerant Syri cum turba D
rẽtur: reuerſique nuntii indicauerunt
regi. Et egreſſus populus diripuit ca-
ſtra Syriæ: factuſque eſt modius ſimilæ (ſat læ)
ſtatere vno, & duo modii hordei ſta-
tere vno iuxta verbum domini. Porro
rex ducem illum, in cuius manu in-
cumbebat, cõſtituit ad portam: quem
conculcauit turba in introitu portæ,
& mortuus eſt, iuxta quod locutus
fuerat vir dei, quando deſcẽderat rex
ad eum. Factumque eſt ſecundum ſer-
monẽ viri dei, quem dixerat regi, quã-
do ait, Duo modii hordei ſtatere vno
erunt, & modius ſimilæ ſtatere vno,

hoc eodem tempore cras in porta Samariæ quando reſponderat dux ille viro dei,& dixerat, Etiam ſi dominus fecerit cataractas in cælo,nunquid poterit fieri quod loqueris?Et dixit ei, Videbis oculis tuis,& inde non comedes. Euenit ergo ei ſicut prædictum erat,& conculcauit eum populus in porta,& mortuus eſt.

CAP. VIII.

Famem ſeptem annorum fugit Sunamitis.Hazael,ſuffocato Ben-adad regnat in Syria.

A
4.f. Eliſeus autem locutus eſt ad mulierem|| cuius viuere fecerat filium,dicens,Surge,& vade, tu & domus tua, & peregrinare vbicũque repereris: vocauit enim dominus famem,& veniet ſuper terram ſeptem annis.Quæ ſurrexit, & fecit iuxta verbum hominis dei:& vadens cum domo ſua,peregrinata eſt in terra Philiſthiim diebus multis.¶Cumque finiti eſſent anni ſeptem , reuerſa eſt mulier de terra Philiſthiim : & egreſſa eſt vt interpellaret regem pro domo ſua & pro agris ſuis . Rex autem loquebatur cum Giezi puero viri dei,dicens,
B Narra mihi omnia magnalia quæ fecit Eliſeus . Cumque ille narraret regi quomodo mortuum ſuſcitaſſet , apparuit mulier cuius viuificauerat filium, clamans ad regem pro domo ſua,& pro agris ſuis:dixitque Giezi, Domine mi rex,hæc eſt mulier,& hic eſt filius eius quem ſuſcitauit Eliſeus . Et interrogauit rex mulierem:quæ narrauit ei.Deditque ei rex eunuchum vnum,dicẽs. Reſtitue ei omnia quæ ſua ſunt, & vni
C uerſos redditus agrorum à die qua reliquit terram vſque ad præſens . ¶Venit quoque Eliſeus Damaſcum,& ben-adad rex Syriæ ægrotabat : nuntiaueruntque ei,dicẽtes. Venit vir dei huc, Et ait rex ad Hazael,Tolle tecum munera,& vade in occurſum viri dei , & conſule dominum per eum, dicens, Si euadere potero de infirmitate mea hac?Iuit igitur Hazael in occurſum eius, habens ſecum munera , & omnia bona Damaſci, onera quadraginta camelorum.Cumque ſtetiſſet coram eo, ait,Filius tuus Ben-adad rex Syriæ,miſit me ad te,dicens,Si ſanari potero de infirmitate mea hac?Dixitque ei Eliſeus, Vade, dic ei,Sanaberis:porro oſtendit mihi dñs quia morte morietur.Stetitque
D cum eo,& cõturbatus eſt vſque ad ſuffuſionem vultus:fleuitque vir dei. Cui Hazael ait,Quare dominus meus flet? At ille dixit, Quia ſcio quæ facturus ſis filiis Iſrael mala,ciuitates eorum munitas igne ſuccendes , & iuuenes eorũ interficies gladio , & paruulos eorum elides,& prægnantes diuides. Dixitque Hazael,Quid enim ſum ſeruus tuus canis,vt faciam rem iſtam magnam?Et ait Eliſeus,Oſtendit mihi dominus te regem Syriæ fore . ¶Qui cum receſſiſſet ab Eliſeo,venit ad dominum ſuum : qui ait ei,Quid dixit tibi Eliſeus?At ille reſpondit,Dixit mihi,Recipies ſanitatẽ. ¶Cũque veniſſet dies altera ,tulit ſtragulum,& infudit aquam,& expandit ᵉvP,lĩteũ
E ſuper faciem eius:quo mortuo regnauit Hazael pro eo. ¶||Anno quinto Iorã filii Achab regis Iſrael,regnauit Ioram filius Ioſaphat rex Iuda. Triginta 2.Pa.22.b
duorum annorum erat cũ regnare cœpiſſet, & octo annis regnauit in Ieruſalem.Ambulauitque in viis regum Iſrael,ſicut ambulauerat domus Achab: filia enim Achab erat vxor eius: & fecit quod malum eſt in cõſpectu domini. Noluit autem dominus diſperdere Iudam propter Dauid ſeruum ſuum,|| ſicut promiſerat ei , vt daret illi lucernã & filiis eius cunctis diebus, ¶In die 2.Re.7.b
bus eius receſſit Edom,ne eſſet ſub Iuda,& conſtituit ſibi regem . Venitque Ioram Seira, & omnis currus cum eo:
F & ſurrexit nocte,percuſſitque Idumæos qui eum circundederant , & principes curruum , populus autem fugit in tabernacula ſua . Receſſit ergo Edõ, ne eſſet ſub Iuda,vſque ad diem hanc. Tunc receſſit & Lobna in tempore illo.Reliqua autem ſermonum Ioram, & vniuerſa quæ fecit,nonne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iuda?Et dormiuit Ioram cum patribus ſuis, ſepultuſque eſt cum eis in in ciuitate Dauid,||& regnauit Ochozias filius eius pro eo. Anno duodeci 2.Pa.22.a
mo Ioram filii Achab regis Iſrael regnauit Ochozias filius Ioram regis Iudæ.Vigintiduorum annorum erat Ochozias,cum regnare cœpiſſet,& vno

anno regnauit in Ieruſalem:nomē ma
G tris eius Athalia filia Amri regis Iſrael.
Et ambulauit in viis domus Achab: &
fecit quod malum eſt coram domino,
ſicut domus Achab : gener enim do-
mus Achab fuit. ¶Abiit quoque cū Io-
ram filio Achab, ad præliandum con-
tra Hazael regem Syriæ in Ramoth Ga
laad, & vulnerauerūt Syri Ioram. qui re
uerſus eſt vt curaretur in Iezrahel: quia
vulnerauerant eū Syri in Ramoth præ
liantem contra Hazael regem Syriæ.
Porro Ochozias filius Ioram rex Iuda,
deſcendit inuiſere Ioram filiū Achab
in Iezrahel, quia ægrotabat ibi.

CAP. IX.

Iehu vngitur in regem Iſrael. Interficit Ioram & Ochoziam. Præcipitata Iezabel comeditur à canibus,

ELiſeus autem prophetes vocauit
vnum de filiis prophetarum, &
A ait illi, ||Accinge lumbos tuos, &
3.Re.29.c tolle lenticulam olei hanc in ma
nu tua, & vade in Ramoth Galaad. Cū
que veneris illuc, videbis Iehu filium
Ioſaphat filii Namſi: & ingreſſus ſuſci-
tabis eum de medio fratrum ſuorum,
& introduces in interius cubiculum.
Tenenſque lenticulam olei, fundes ſuper
caput eius, & dices, Hæc dicit domi-
nus, Vnxi te regem ſuper Iſrael. Ape-
rieſque oſtium, & fugies, & nō ibi ſub-
ſiſtes. Abiit ergo adoleſcens puer pro
phetæ in Ramoth Galaad, & ingreſſus
eſt illuc: ecce autem principes exerci-
tus ſedebāt, & ait, Verbum mihi ad te
ô princeps. Dixitque Iehu, Ad quē ex
omnibus nobis? At ille dixit, Ad te ô
princeps. Et ſurrexit, Et ingreſſus eſt
cubiculū: at ille fudit oleum ſuper ca-
B put eius, & ait, Hæc dicit dominus de
us Iſrael, Vnxi te regem ſuper populū
domini Iſrael, & percuties domum A-
chab domini tui : & vlciſcar ſanguinē
ſeruorum meorum prophetarū, & ſan
guinem omnium ſeruorum domini||de
3.Re.21.f. manu Ieſabel. Perdamque omnem do-
mum Achab: & interficiam de Achab
mingentem ad parietem, & clauſum,
& nouiſſimum in Iſrael. Et dabo do-
mum Achab, ||ſicut domum Ieroboam
3.Re.15.g filii Nabat, || & ſicut domum Baaſa fi-
3.Re.16.a lii Ahia, Iezabel quoque comedēt canes
in agro Iezrahel, nec erit qui ſepeliat eā.

aperuitque oſtium & fugit. ¶Iehu aūt
egreſſus ē ad ſeruos domini ſui: qui di C
xerunt ei, Rectène ſunt omnia? quid ve
nit inſanus iſte ad te? Qui ait eis, No-
ſtis hominem, & quid locutus ſit. At
illi reſponderunt, Falſum eſt, ſed ma-
gis narra nobis. Qui ait eis, Hæc & hęc
locutus eſt mihi: & ait, Hæc dicit dn̄s,
Vnxi te regem ſuper Iſrael. Feſtinaue-
runt itaque, & vnuſquiſque tollens pal
lium ſuum poſuerunt ſub pedibus e-
ius, in ſimilitudinem tribunalis, & ce
cinerunt tuba, atque dixerunt, Regna-
uit Iehu. ¶||Coniurauit ergo Iehu filius
Ioſaphat filii Namſi contra Ioram: por
ro Ioram obſederat Ramoth Galaad,
ipſe & omnis Iſrael contra Hazael re-
gem Syriæ: & reuerſus fuerat, vt cura-
retur in Iezrahel, propter vulnera, quia
percuſſerant eum Syri, præliantem cō
trà Hazael regē Syriæ. Dixitque Iehu,
Si placet vobis, nemo egrediatur pro-
fugus de ciuitate, ne vadat & nuntiet
in Iezrahel. Et aſcēdit, & profectus eſt
in Iezrahel: Iorā enim ægrotabat ibi, D
& Ochozias rex Iuda deſcenderat ad
viſitandum Ioram. Igitur ſpeculator qui
ſtabat ſuper turrim Iezrahel, vidit glo
bum Iehu venientis & ait, video ego
globum. Dixitque Ioram, Tolle cur-
rum, & mitte in occurſum eorum, &
dicat vadens, Rectène ſunt omnia? Abi
it ergo qui aſcenderat currum, in oc
curſum eius, & ait, Hæc dicit rex, Pa-
catáne ſunt omnia? Dixitque Iehu, Quid
tibi & paci? tranſi, & ſequere me. Nun
tiauit quoque ſpeculator, dicens, Ve-
nit nuntius ad eos, & non reuertitur.
Miſit etiam currum equorum ſecūdū:
venitque ad eos, & ait, Hæc dicit rex,
Nunquid pax eſt? Et ait Iehu, Quid
tibi & paci? tranſi, & ſequere me. Nun
tiauit autem ſpeculator, dicens, Venit
vſque ad eos, & non reuertitur: eſt au F
tē inceſſus quaſi inceſſus Iehu filii Nā-
ſi, præceps enim graditur. Et ait Iorā,
Iunge currum. Iunxitque currum ei9,
& egreſſus eſt Ioram rex Iſrael, & O-
chozias rex Iuda, ſinguli in curribus
ſuis, egreſſique ſunt ī occurſum Iehu,
& inuenerunt eū in agro Naboth Iez-
rahelitæ. Cumque vidiſſet Ioram Ie-
hu, dixit, Pax eſt Iehu? At ille reſpōdit,
Quæ pax? adhuc fornicationes Ieza-

bel matris tuæ, & veneficia eius multa vigent. Conuertit autem Ioram manum ſuam, & fugiens ait ad Ochoziã, Inſidiæ Ochozia. Porro Iehu tetendit arcum manu, & percuſſit Ioram inter ſcapulas: & egreſſa eſt ſagitta per cor eius, ſtatimque corruit in curru ſuo. Dixitque Iehu ad Badacer ducem, Tolle, proiice eum in agro Naboth Iezrahelitæ: =memini) enim quando ego & tu ſedentes in curru ſequebamur Achab patrem huius, ꝙ dominus= onus hoc) leuauerit ſuper eum dicens, ||Si nõ pro ſanguine Naboth, & pro ſanguine filiorum eius, quem vidi heri, ait dominus, reddam tibi in agro iſto, dicit
F dominus. Nunc ergo tolle, & proiice eum in agrum iuxta verbum domini. Ochozias autem rex Iuda videns hoc, fugit per viam domus horti: perſecutuſque eſt eum Iehu, & ait, Etiam hunc percutite in curru ſuo. Et percuſſerũt eum) in aſcenſu, Cur qui eſt iuxta Ieblaam: qui fugit in Mageddo, & mortuus eſt ibi. Et impoſuerunt eum ſerui eius ſuper currum ſuum, & tulerunt in Ieruſalem: ſepelierũtque eum in ſepulchro cum patribus ſuis in ciuitate Dauid. ¶Anno vndecimo Ioram filii Achab regis Iſrael, regnauit Ochozias ſup Iudã, venitq; Iehu in Iezrahel, Porrò Iezabel ĩtroitu ei9 audito, depixit oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuũ & reſpexit per feneſtram ingredientem Iehu per portam, & ait, Nunquid =pax poteſt eſſe) zambri, ||qui interfecit dominum ſuum? Leuauitque Iehu faciem ſuam ad feneſtram, & ait, = Quæ eſt iſta)? Et inclinauerunt ſe ad eũ duo vel tres eunuchi. At ille dixit eis, Præcipitate eam deorſum. Et præcipitaue
G runt eam, aſperſuſque eſt ſanguine paries, & equorum vngulæ conculcauerũt eam, Cumque introgreſſus eſſet vt comederet, biberetque, ait, Ite, & videte maledictam illam, & ſepelite eam: quia filia regis eſt. Cumque iſſent, vt ſepelirent eam, non inuenerunt niſi caluariam, & pedes, & =ſummas manus). Reuerſique nuntiauerunt ei. Et ait Iehu, Sermo domini eſt, || quem locutus eſt per ſeruum ſuum Eliam Theſbiten, dicens, In agro Iezrahel comedent canes carnes Iezabel: & erũt carnes Iezabel, ſicut ſtercus ſuper faciem terræ in agro Iezrahel, ita vt =præter-cũtes dicãt), Hæccine eſt illa Iezabel?

=nõ dicãt (.i. nõ poterit agnoſci & dici)

CAP. X.

✠Iehu occidit 70. filios Achab, & 40. fratres eiuſdem. Omnibus ſacerdotib9 Baal interfectis, ex eius templo cloacas facit. Iſrael percutitur ab Hazael, Iehu mortuo, ſuccedit Ioachas.

ERant autẽ Achab ſeptuaginta filii in Samaria: ſcripſit ergo Iehu literas & miſit in Samariam, ad optimates ciuitatis, & ad maiores natu, & ad nutritios Achab, dicẽs, Statim vt acceperitis literas has, qui habetis filios domini veſtri, & currus & equos, & ciuitates firmas, & arma, eligite meliorem, & eum qui vobis placuerit de filiis domini veſtri, & eũ ponite ſuper ſolium patris ſui, & pugnate pro domo domini veſtri. ¶Timuerunt illi vehementer, & dixerunt, Ecce duo reges non potuerunt ſtare coram eo, & quomodo nos valebimus reſiſtere? Miſerunt ergo præpoſiti dom9, & præfecti ciuitatis, & maiores natu, & nutritii ad Iehu, dicentes, Serui tui ſumus, quæcũq; iuſſeris faciemus, nec cõſtituemus nobis regẽ: quæcũq; tibi placẽt, fac. ¶Reſcripſit aũt eis literas ſecundo, dicens, Si mei eſtis, & obeditis mihi, tollite capita filiorũ dñi veſtri, & venite ad me hac eadẽ hora cras in Iezrahel. Porro filii regis ſeptuaginta viri apud optimates ciuitatis nutriebantur. Cũq; veniſſent literas ad eos, tulerunt filios regis, & occiderunt ſeptuaginta viros, & poſuerunt capita eorum in cophinis, & miſerunt ad eum in Iezrahel. Venit aũt nuntius, & indicauit ei, dicens, Attulerunt capita filiorũ regis. Qui reſpondit, Ponite ea ad duos aceruos iuxta introitum portę vſque mane. Cũq; diluxiſſet, egreſſus eſt, & ſtans dixit ad oẽm populũ, Iuſti eſtis: ſi ego coniuraui contra dñm meũ, & interfeci eum, quis percuſſit omnes hos? Videte ergo nunc quoniã non cecidit de ſermonibus domini in terram, ||quos locutus eſt dominus ſuper 3.Re.22.g
C domum Achab, & dominus fecit quod locutus eſt in manu ſerui ſui Eliæ. Percuſſit igitur Iehu omnes qui reliq erant de domo Achab in Iezrahel, &

vniuerſos optimates eius & notos &
ſacerdotes, donec non remanerent ex
eo reliquiæ. ¶Et ſurrexit & venit in
Samariam: cumq; veniſſet ᵃ ad camerā
paſtorum, in via inuenit fratres Ocho
ziæ regis Iuda, dixitque ad eos, Qui-
nam eſtis vos? Qui reſponderunt, Fra-
tres Ochoziæ regis ſumus, & deſcen-
dimus ad ſalutandos filios regis, & fi-
lios reginæ. Qui ait, Comprehendite
eos viuos. Quos cum comprehendiſ-
ſent viuos, iugulauerunt eos in ciſter-
naᵇ iuxta cameram, quadragintaduos
viros, & non reliquit ex eis quenquā.
¶Cumque abiſſet inde, inuenit Iona-
dab filium Rechab in occurſum ſibi,
D & benedixit ei. Et ait Iehu ad eū, Nun
quid eſt cor tuum rectū, ſicut cor me-
um cum corde tuo? Et ait Ionadab, Eſt.
Si eſt, inquit: da mihi manum tuam.
Qui dedit ei manum ſuam. At ille le-
uauit eum ad ſe in currum, dixitq; ad
eum, Veni mecum, & vide zelum me
um pro domino. Et impoſitum currui
ſuo, duxit in Samariam. Et percuſ-
ſit omnes qui reliqui fuerant de A-
chab in Samaria, ᶜvſque ad vnum, iu
xta verbum domini quod locutus eſt
per Eliā. ¶||Congregauit ergo Iehu om
nem populum, & dixit ad eos, Achab
coluit Baal parum, ego autem colam
eum amplius. Nunc igitur omnes pro
phetas Baal, & vniuerſos ſeruos eius,
& cunctos ſacerdotes ipſius vocate ad
me: nullus ſit qui nō veniat, ſacrificiū
enim grande eſt mihi Baal: quicunque
defuerit, non viuet. Porro Iehu facie-
bat hoc inſidioſe, vt diſperderet culto
res Baal. Et dixit, Sanctificate diem ſo-
E lennem Baal. Vocauitque, & miſit in
vniuerſos terminos Iſrael, & venerūt
cuncti ſerui Baal: non fuit reſiduus ne
vnus quidem qui non veniret. Et in-
greſſi ſunt templum Baal: & repleta eſt
domus Baal, à ſummo vſque ad ſum-
mum. Dixitque his qui præerant ſuper
veſtes, Proferte veſtimenta vniuerſis
ſeruis Baal. Et protulerunt eis veſtes.
Ingreſſuſque Iehu, & Ionadab filius Re
chab templum Baal, ait cultoribus Ba
al, Perquirite, & videte ne quis forte
vobiſcū ſit de ſeruis domini, ſed vt ſint
ſerui Baal ſoli. Ingreſſi ſunt igitur vt fa
cerēt victimas & holocauſta: Iehu au-
tem præparauerat ſibi foris octoginta
viros, & dixerat eis, Quicunque fuge-
rit de hominibus his quos ego addu-
xero in manus veſtras, anima eius erit
pro anima illius. Factum eſt autem: cū
completum eſſet holocauſtum, præce
pit Iehu militibus & ducibus ſuis, In-
gredimini & percutite eos, nullus eua F
dat. Percuſſeruntque eos in ore gladii
& proiecerunt milites & duces: & ie-
runt in ciuitatem templi Baal, & pro-
tulerunt ſtatuam de phano Baal, & cō
buſſerunt, & comminuerunt eam. De-
ſtruxerunt quoque ædem Baal, & fece
runt pro ea latrinas vſque in diē hāc.
Deleuit itaque Iehu Baal de Iſrael: ve-
runtamen à peccatis Ieroboam filii Na
bat, qui peccare fecit Iſrael, non receſ
ſit, nec dereliquit vitulos aureos qui e-
rant in Bethel & in Dan. ¶Dixit autē
dominus ad Iehu, Quia ſtudioſe egi-
ſti quod rectum erat & placebat in o-
culis meis, & omnia quæ erant in cor
de meo feciſti contra domum Achab:
||filii tui vſque ad quartam generatio-
nem ſedebunt ſuper thronum Iſrael. Infr.
Porro Iehu non cuſtodiuit vt ambula
ret in lege domini dei Iſrael in toto
corde ſuo: non enī receſſit à peccatis G
Ieroboā, q peccare fecerat Iſrael. ¶In
diebus illis cœpit dominusᵃ tædere ſu
per Iſrael: percuſſitque eos Hazael in
vniuerſis finibus Iſrael, à Iordane con
tra orientalem plagam, omnem terram
Galaad & Gad & Ruben & Manaſſe, ab
Aroer quæ eſt ſuper torrentem Arnon,
& Galaad & Baſan. Reliqua autem ver
borum Iehu, & vniuerſa quæ fecit, &
fortitudo eius, nōne hæc ſcripta ſunt
in libro verborum dierum regum Iſ-
rael? Et dormiuit Iehu cū patribus ſu-
is, ſepelieruntque eū in Samaria: & re-
gnauit Ioachaz filius eius pro eo. Dies
autē quos regnauit Iehu ſup Iſrael, vi-
ginti & octo anni ſunt in Samaria.

ᵃad domum vbi paſtores alligatas pecudes tondebāt

ᵇvbi domus tonſoris,

ᶜdōec deleret eū, 3.Re.16.g

ᵃexci nem re

CAP. XI.

Athalia interficit oē ſemen regiū. Ioas abſcōſus tandē rex conſtituitur, occiſa Athalia. Fœdus inter deum & Ioas, & populum. Nathan interficitur. A

Athalia vero mater Ochoziæ, ||vi 2.Pa.
dens mortuum filium ſuum, ſur
rexit, & interfecit omne ſemen
regium. Tollens aūt Ioſaba filia

regis Ioram, ſoror Ochoziæ, Ioas filiū Ochoziæ, furata eſt eum de medio fi liorum regis qui interficiebantur, & nutricem eius de triclinio: & abſcon dit eum à facie Athaliæ, vt non interficeretur. Eratq; cum ea ſex annis clā in domo domini: porrò Athalia regnauit ſuper terram. ¶Anno autem ſeptimo miſit Ioiada, & aſſumens centuriones, *& milites introduxit ad ſe in tē plū domini, pepigitq; cum eis fœdus: & adiurans eos in domo domini, oſtē dit eis filium regis, & præcepit illis, dicens, ᵉIſte eſt ſermo quem facere de-

2.Pa.23. a
*duces,
ᵉIſtud eſt quod

betis, Tertia pars veſtrum introeat ſabbatho, & obſeruet excubias domus regis. Tertia autem pars ſit ad portā Sur: & tertia pars ſit ad portā quæ eſt poſt habitaculum ᵉſcutariorum, & cuſtodietis excubias domus Meſſa. Duæ vero partes è vobis omnes egredientes
B ſabbatho cuſtodiant excubias domus domini circa regē. Et vallabitis eum, habentes arma in manibus veſtris: ſi quis autem ingreſſus fuerit ſeptū tem pli, interficiatur: eritisq; cum rege introeunte, & egrediente. Et fecerūt cen turiones iuxta omnia quæ præceperat eis Ioiada ſacerdos: & aſſumentes ſinguli viros ſuos, qui ingrediebantur ad ſabbathum cum his qui egrediebantur è ſabbatho, venerunt ad Ioiadā ſacerdotē. Qui dedit eis haſtas, & arma regis Dauid, qui erant in domo domini. Et ſteterunt ſinguli habentes arma in
C manu ſua à parte templi dextera, vſq; ad partem ſiniſtrā altaris, & ædis circum regem. Produxitq; filium regis, &

[...]orū:

poſuit ſuper eum diadema & ᵉteſtimonium: feceruntq; eum regem, & vnxerunt: & plaudentes manu dixerunt, Viuat rex. ¶Audiuit autem Athalia vocem populi currentis: & ingreſſa ad turbas in templum domini, vidit regē ſtātem ᵉſuper tribunal iuxta morem, & ᵉcantores & tubas prope eum, omnemq; populum terræ lætātem, & canentem tubis: & ſcidit veſtimenta ſua, clamauitq;, Coniuratio, cōiuratio. Præcepit autem Ioiada ſacerdos cētu rionibus qui erant ſuper exercitum, & ait eis, Educite eā extra ſepta templi, & quicūq; eā ſecutus fuerit, feriatᵉ gladio. Dixerat enim ſacerdos, Non occidatur in tēplo domini. ᵉImpoſuerūtq; ei manus, & impegerunt eam per viā introitus equorum, ᵉiuxta palatiū, & interfecta eſt ibi. Pepigit ergo Ioiada fœdus inter dominū & regem, & inter populū, vt eſſet populus dn̄i, & inter
D regem & populū, ingreſſusq; eſt omnis populus terræ templū Baal, & de-

ᵉornamētum:
ᵉiuxta columnam
ᵉprincipes
ᵉDederūt ei locum, & venit
ᵉdom9 regiæ,

ſtruxerunt aras eius, & imagines contriuerunt valide: Mathan quoque ſacerdotem Baal, occiderūt corā altari. Et poſuit ſacerdos cuſtodias in domo domini. Tulitq́ cēturiones, & *Cerethi & Phelethi legiones*, & omnem populū terræ: deduxerūtq́ regem de domo domini: & venerunt per viam portæ *ſcutariorū* in palatium, & ſedit ſuper thronum regū. Lætatusq́ eſt omnis populus terræ, & ciuitas conquieuit. Athalia autem occiſa eſt gladio in domo regis. Septemq́ annorum erat Ioas, cum regnare cœpiſſet.

*duces & curſores,

*curſorū

CAP. XII.

Ioas ſacerdotibus non inſtaurantibus templum, aufert pecuniam, & in vſus templi expandit. Hazael recedit ab Ieruſalem, Ioa interfecto à ſeruis, ſuccedit Amaſias.

A ANno ſeptimo Iehu regnauit Ioas: quadraginta annis regnauit in Ieruſalem, nomen matris eius Sebia de Ber-ſabee. Fecitq́ Ioas rectum coram domino cunctis diebus quibus docuit eum Ioada ſacerdos. Veruntamen excelſa non abſtulit: adhuc enim populus immolabat, & adolebat in excelſis incenſum. ¶ Dixitq́ Ioas ad ſacerdotes, Omnem pecuniam *ſanctorum*, quæ illata fuerat in templū domini à prætereuntibus, quæ offertur pro pretio animæ, & quam ſponte & arbitrio cordis ſui inferunt in templū domini: accipiant illam ſacerdotes iuxta ordinem ſuum, & inſtaurent *ſartatecta* domus, ſi quid neceſſarium viderint inſtauratione. Igitur vſque ad
B viceſimumtertium annum regis Ioas, non inſtaurauerunt ſacerdotes ſartatecta templi. Vocauitq́ rex Ioas Ioiadam pontificem & ſacerdotes, dicens eis, Quare ſartatecta non inſtauratis tēpli? nolite ergo amplius accipere pecuniam iuxta ordinem veſtrum, ſed ad inſtaurationem templi reddite eā. *Prohibitiq́ ſunt ſacerdotes* vltra accipere pecuniam à populo, & inſtaurare ſartatecta domus. Et tulit Ioiada pontifex *gazophylacium vnum*, aperuitq́ foramen deſuper, & poſuit illud iuxta altare ad dexteram ingredientium domum domini, mittebantq́ in eo ſacerdotes qui cuſtodiebant oſtia,

*i. q̄ dicatur i vſus templi,

*loca fracta & infra.

*Conſenſerūtq́ ſacerdotes non

*arcā cuiuſdam,

omnem pecuniā quæ deferebatur ad templum domini. Cūq́ viderent nimiam pecuniā eſſe in gazophylacio, aſcendebat ſcriba regis & pontifex, *effundebantq́*, & numerabāt pecuniā quæ inueniebatur in domo domini: & dabant eam iuxta numerum atq́ menſuram in manu eorū qui præerant cæmentariis domus domini: qui impendebant eā in fabris lignorū, & in cæmentariis iis qui operabantur in domo domini, & ſartatecta faciebant: & in iis qui cædebant ſaxa, & vt emerēt ligna & lapides qui excidebantur: ita vt impleretur inſtauratio domus domini in vniuerſis quæ indigebant expenſa ad muniendā domum. Veruntamen non fiebant *ex eadem pecunia hydriæ* templi domini, & *fuſcinulæ & thuribula* & tubæ, & omne vas aureum & argenteum, de pecunia quæ inferebatur in templum domini, iis enim qui faciebant opus, dabatur, vt inſtauraretur templum domini: & nō fiebat ratio iis hominibus qui accipiebāt pecuniam vt diſtribuerent eam artificibus, ſed in fide tractabant eam. Pecuniam vero pro delicto, & pecuniā pro peccatis, non inferebant in tēplū domini, quia ſacerdotum erat. ¶ Tunc aſcendit Hazael rex Syriæ, & pugnabat contra Geth, cepitq́ eam: & direxit faciem ſuam vt aſcenderet in Ieruſalem. Quam ob rem tulit Ioas rex Iuda omnia ſanctificata, quæ conſecrauerant Ioſaphat, & Ioram, & Ochozias patres D
eius reges Iuda, & quæ ipſe obtulerat: & vniuerſum aurū quod inueniri potuit in theſauris templi domini, & in palatio regis: miſitq́ Hazaeli regi Syriæ, & receſsit ab Ieruſalē. Reliqua autem ſermonū Ioas, & vniuerſa quæ fecit, nōne hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iuda? ¶ Surrexerunt autem ſerui eius, & coniurauerunt inter ſe, percuſſeruntq́ Ioas in domo Mello in deſcenſu Sella. Iozachar nanque filius Semaath, & Iozabad filius Somer ſerui eius, percuſſerunt eum & mortuus eſt: & ſepelierunt eum cum patribus ſuis in ciuitate Dauid, regnauitque Amaſias filius eius pro eo.

*ligabāt (vt, ligabant,)

C

*cratera argente

*pſalter & pelu

CAP. XIII.

☞ Ioachaz traditur in manus Syrorum, cum populo. oratione liberatur. Mortuo Ioachaz, ſuccedit Ioas. Eliſeus moritur. Propter promiſsiones, miſeretur deus. Hazael moritur.

A Nno viceſimotertio Ioas filii Ochoziæ regis Iudæ, regnauit Ioachaz filius Iehu ſuper Iſrael in Samaria decem & ſeptē annis. Et fecit malum coram domino, ſecutusq́ eſt peccata Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael, & nō declinauit ab eis. Iratusq́ eſt furor domini contra Iſrael, & tradidit eos in manu Hazael regis Syriç, & in manu Ben-adad filii Hazael cunctis diebus. ¶Deprecatus eſt autē Ioachaz faciem domini, & audiuit eum dominus: vidit enim anguſtiam Iſrael, quia attriuerat eos rex Syriæ: & dedit dominus ſaluatorem Iſraeli, & liberatus eſt de manu regis Syriæ: habitaueruntq́ filii Iſrael in tabernaculis ſuis, ſicut heri & nudiuſtertius. Veruntamen non receſſerunt à peccatis domus Ieroboam, qui peccare fecit Iſrael, ſed in ipſis ambulauerunt: ſiquidem & lucus permanſit in Samaria. Et non ſunt derelicti Ioachaz de populo, niſi quinquaginta equites & decem currus, & decē millia peditum: interfecerat enim eos rex Syriæ, & redegerat quaſi puluerem in tritura areæ. Reliqua autem ſermonū Ioachaz, & vniuerſa quæ fecit, & fortitudo eius, nonne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonū dierum regum Iſrael? Dormiuitq́ Ioachaz cū patribus ſuis, & ſepelierunt eum in Samaria: regnauitq́ Ioas filius eius pro eo. ¶Anno triceſimoſeptimo Ioas regis Iuda regnauit Ioas filius Ioachaz ſuper Iſrael in Samaria ſedecim annis, & fecit quod malum eſt in conſpectu domini: non declinauit ab omnibus peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael, ſed in ipſis ambulauit. Reliqua autem ſermonum Ioas, & vniuerſa quæ fecit, & fortitudo eius, quomodo pugnauerit cōtra Amaſiam regem Iuda, nonne hæc ſcripta ſunt in libró ſermonum dierum regum Iſrael? Et dormiuit Ioas cum patribus ſuis: Ieroboam autem ſedit ſuper ſoliū eius. Porrò Ioas ſepultus eſt in Samaria cū regibus Iſrael. ¶Eliſeus autem ægrotabat infirmitate, qua mortuus eſt: deſcenditq́ ad eum Ioas rex Iſrael, & flebat coram eo, dicebatq́, Pater mi, pater mi, currus Iſrael & auriga eius. Et ait illi Eliſeus, Affer arcum & ſagittas. Cumq́ attuliſſet ad eum arcum & ſagittas, dixit ad regem Iſrael, Pone manū tuā ſuper arcum. Et cum poſuiſſet ille manum ſuam, ſuperpoſuit Eliſeus manus ſuas manibus regis, & ait, Aperi feneſtram orientalem. Cūq́ aperuiſſet, dixit Eliſeus, Iace ſagittam. Et iecit. Et ait Eliſeus, Sagitta ſalutis domini. & ſagitta ſalutis contra Syriā: percutiesq́ Syriam in Aphec, donec conſumas eā. Et ait, Tolle ſagittas. Qui cum tuliſſet, rurſum dixit ei, Percute iaculo terrā. Et cum percuſsiſſet tribus vicibus, & D ſtetiſſet, iratus eſt vir dei contra eum, & ait, Si percuſsiſſes quinquies, aut ſexies, ►ſiue ſepties◄, & percuſsiſſes Syriam vſque ad conſummationem: nūc autem tribus vicibus percuties eam. ¶Mortuus eſt ergo Eliſeus, & ſepelierunt eum. ᵃLatrunculi◄ autē de Moab venerunt in terramᵇin ipſo◄anno. Quidam autem ſepelientes hominem, viderunt latrunculos, & proiecerunt cadauer in ſepulchrum Eliſei. ‖Quodᶜcū tetigit oſſa Eliſei, reuixit homo, & ſtetit ſup pedes ſuos. ¶Igitur Hazael rex Syriæ afflixit Iſrael cunctis diebus Ioachaz: & miſertus eſt dominus eorū, & reuerſus eſt ad eos propter pactum ſuum quod habebat cum Abraham & Iſaac & Iacob: & noluit diſperdere eos, neq́ proiicere penitus vſq; in præſens tempus. ¶Mortuus eſt autem Hazael rex Syriæ, & regnauit Ben-adad filius eius pro eo. Porrò Ioas filius Ioachaz, tulit vrbes de manu Ben-adad filii Hazael, quas tulerat de manu Ioachaz patris ſui iure prælii: tribus vicibus percuſsit eum Ioas, & reddidit ciuitates Iſrael.

ᵃCaſtra, vel, Exercitus. ᵇſequenti Eccli. 48. b. ᶜambulauit, &

CAP. XIIII.

☞ Amaſias occidit occiſores patris. Percutit Edom. Capitur à Ioa. Ioas direpto templo dei, moritur, eiq́ Ieroboam ſuccedit. Amaſias occiditur. Succedit Azarias. Ieroboam mortuo ſuccedit Zacharias.

A 1.Pa.25.a IN anno ſecundo Ioas filii Ioa-
chaz regis Iſrael regnauit Ama-
ſias filius Ioas regis iuda, vigin-
tiquinque annorum erat cũ re-
gnare cœpiſſet: viginti autem & nouẽ
annis regnauit in Ieruſalem: nomẽ ma
tris eius Ioadan de Ieruſalem. Et fecit
rectum coram domino, veruntamen
non vt Dauid pater eius. Iuxta omnia
quę fecit Ioas pater ſuus fecit: niſi hoc
=abſtule- tãtum quòd excelſa non=abſtulit': ad-
runt: huc enim populus adolebat & immo-
labat incenſum in excelſis. Cumque
obtinuiſſet regnũ, percuſſit ſeruos ſu-
os qui interfecerant regem patrem ſu
B um: filios autem eorũ qui occiderant,
non occidit, iuxta quod ſcriptum eſt
=in quo in libro legis Moyſi, =ſicut' præcepit
Deu.24.e dominus, dicens, ||Non morientur pa
ezec.18.e tres pro filiis, neq; filii morientur pro
patribus: ſed vnuſquiſque in peccato
ſuo morietur. Ipſe percuſſit Edom in
valle Salinarum decem millia, & ap-
=scla prehendit=Petram'in prælio, vocauit-
que nomen eius Iectheel, vſque in prę
ſentem diẽ. ¶Tunc miſit Amaſias nun
tios ad Ioas filium Ioachaz, filii Iehu
regis Iſrael, dicens, Veni, & videamus
nos. Remiſitq; Ioas rex Iſrael ad Ama
ſiam regem Iuda, dicens, Carduus Li-
C bani miſit ad cedrum, qui eſt in Liba-
no, dicens, Da filiam tuam filio meo
vxorem. Tranſieruntq; beſtiæ ſaltus,
quæ ſunt in Libano, & conculcauerũt
carduum. Percutiens inualuiſti ſuper
Edom, & ſubleuauit te cor tuum: con-
tẽtus eſto gloria, & ſede in domo tua:
quare prouocas malum, vt cadas tu &
Iudas tecum? Et non acquieuit Ama-
ſias: aſcenditq; Ioas rex Iſrael, & vide-
runt ſe, ipſe & Amaſias rex Iuda in
Beth-ſames oppido Iudæ. Percuſſusq;
eſt Iuda coram Iſrael, & fugerunt vnuſ
quiſque in tabernacula ſua. Amaſiã ve
ro regem Iuda filium Ioas filii Ocho-
ziæ cepit Ioas rex Iſrael in Beth-ſa-
mes, & adduxit eum in Ieruſalem, &
D interrupit murum Ieruſalem, à porta
Ephraim vſque ad portam anguli, qua
dringentis cubitis. Tulitque omne au-
rum & argentum, & vniuerſa vaſa quę
inuẽta ſunt in domo domini, & in the
*filios ſauris regis, & *obſides, & reuerſus eſt
in Samariam. Reliqua autem verborũ
Ioas quę fecit, & fortitudo eius qua pu
gnauit contra Amaſiã regẽ Iuda, nõne
hęc ſcripta ſunt in libro ſermonũ die-
rum regum Iſrael? Dormiuitq; Ioas cũ
patribus ſuis, & ſepultus eſt in Sama-
ria cum regibus Iſrael: & regnauit Ie-
roboam filius eius pro eo. ¶Vixit autẽ
Amaſias filius Ioas rex Iuda, poſtquam E
mortuus eſt Ioas filius Ioachaz regis Iſ
rael=vigintiquinque' annis. Reliqua au =quind
tem ſermonũ Amaſiæ, nonne hæc ſcri cim
pta ſunt in libro ſermonũ dierum re-
gum Iuda? Factaq; eſt contra eum cõ-
iuratio in Ieruſalem: at ille fugit in La
chis. ¶Miſeruntq; poſt eum in Lachis,
& interfecerunt eum ibi. Et aſporta-
uerunt in equis, ſepultusq; eſt in Ieru-
ſalem cum patribus ſuis in ciuitate
Dauid. ¶||Tulit autem vniuerſus popu 2.Pa.2
lus Iudæ Azariam annos natum ſede-
cim, & conſtituerunt eum regem pro
patre eius Amaſia. Ipſe ędificauit Ailã,
& reſtituit eam Iudæ, poſtq̃ dormiuit F
rex cum patribus ſuis. ¶Anno quinto-
decimo Amaſiæ filii Ioas regis Iuda,
regnauit Ieroboam filius Ioas regis Iſ
rael in Samaria quadraginta & vno an
no: & fecit quod malum eſt coram do
mino. Non receſſit ab omnibus pecca
tis Ieroboam filii Nabat, qui peccare
fecit Iſrael. Ipſe reſtituit terminos Iſ-
rael ab introitu Emath, vſq; ad mare
ſolitudinis, iuxta ſermonẽ domini dei
Iſrael, quem locutus eſt per ſeruum ſu
um Ionam filium Amathi prophetam
qui erat de Geth quæ eſt in Hepher. Vi
dit enim dominus afflictionem Iſrael
amaram nimis, & ꝙ conſumpti eſſent
vſque ad clauſos carcere & extremos,
& non eſſet qui auxiliaretur Iſraeli. G
Nec locutus eſt dominus vt deleret
nomen Iſrael de ſub cælo, ſed ſaluauit
eos in manu Ieroboam filii Ioas. Reli-
qua autem ſermonum Ieroboã, & vni
uerſa quæ fecit, & fortitudo eius qua
præliatus eſt, & quomodo reſtituit Da
maſcum, & Emath Iudæ in Iſrael: non-
ne hæc ſcripta ſunt in libro ſermo-
num dierum regum Iſrael? Dormi-
uitq; Ieroboam cum patribus ſuis re-
gibus Iſrael, & regnauit Zacharias fi-
lius eius pro eo.

CAP. XV.

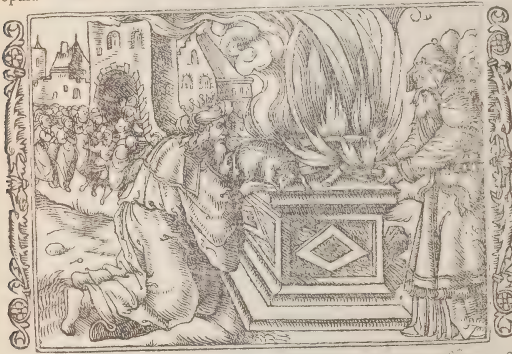
¶ Azarias rex leproſus moritur. Succedit Ioatham: Ioa interfecto, ſuccedit Zacharias: quo interfecto ſuccedit Sellum, Manahem, Phaceia, Phacee, Oſee, Mortuo Ioatham ſuccedit Achaz.

A ANno viceſimoſeptimo Ieroboã regis Iſrael regnauit Azarias filius Amaſiæ regis Iuda. Sedecim annorum erat, cum regnare cœpiſſet, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Iechelia de Ieruſalẽ. Fecitq; quod
ium erat "placitum' coram domino, iuxta omnia quæ fecit Amaſias pater eius.
ule- Veruntamen excelſa non "eſt demoli-
: tus': adhuc populus ſacrificabat, &
26.d adolebat inceſum in excelſis. ||Percuſſit autẽ dñs regẽ, & fuit leproſus vſq; in diem mortis ſuæ, & habitabat in domo libera ſeorſum: Ioatham vero filius
B regis gubernabat palatium, & iudicabat populum terræ. Reliqua autem ſermonum Azariæ, & vniuerſa quę fecit, nónne hęc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iuda? Et dormiuit Azarias cum patribus ſuis: ſepelieruntq; eum cum maioribus ſuis in ciuitate Dauid, & regnauit Ioatham filius eius pro eo. ¶Anno .38. Azarię regis Iudę regnauit Zacharias filius Ieroboã ſuper Iſrael in Samaria ſex menſibus: & fecit quod malum eſt coram domino, ſicut fecerant patres eius: nõ receſſit à peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael. Coniurauit autẽ contra eum Sellũ filius Iabes: percuſſitque eum palam, & interfecit regnauitq; pro eo. Reliqua verborum
C Zachariæ, nónne hæc ſcripta ſunt in li
10,f bro ſermonum regum Iſrael? ||Iſte eſt ſermo domini quem locutus eſt ad Iehu, dicens, Filii tui vſque ad quartam generationẽ ſedebunt de te ſuper thronum Iſrael. Factumque eſt ita. ¶Sellum filius Iabes regnauit triceſimonono anno Azariæ regis Iudæ, regnauit autem vno menſe in Samaria. Et aſcendit Manahem filius Gadi de Therſa: venitque in Samariam, & percuſſit Sellum filium Iabes in Samaria, & interfecit eum regnauitque pro eo. Reliqua autem verborum Sellum, & coniuratió eius, per quam tetẽdit inſidias: nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſrael? Tunc percuſſit Manahem Thapſa, & omnes qui erãt in ea, & terminos eius de Therſa, noluerant enim aperire ei: & interfecit omnes prægnã D
tes eius, & ſcidit eas. ¶Anno triceſimonono Azariæ regis Iudæ regnauit Manahem filius Gadi ſuper Iſrael decem annis in Samaria. Fecitque quod erat malum coram domino: non receſſit à peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael cũctis diebus eius. Veniebat Phul rex Aſſyriorum in terram, & dabat Manahem * Phul mille * ipſi
talenta argenti, vt eſſet ei in auxilium & firmaret regnum eius. Induxitq; Manahem argentum ſuper Iſrael cunctis potentibus, & diuitibus, vt daret regi Aſſyriorum quinquaginta ſiclos argenti per ſingulos, reuerſuſque eſt rex Aſſyriorum, & non eſt moratus in terra. Reliqua autem ſermonum Manahem, & vniuerſa quæ fecit, nónne hec ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſrael? Et dormiuit Manahem cum patribus ſuis: regnauitque Phaceia fi- E
lius eius pro eo. ¶Anno quinquageſimo Azariæ regis Iudæ regnauit Phaceia filius Manahem ſuper Iſrael in Samaria biennio, & fecit quod erat malum coram domino: non receſſit à peccatis Ieroboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael. Coniurauit autem aduerſus eum Phacee filius Romeliæ dux eius, & percuſſit eum in Samaria in "turre' domus regiæ iuxta Argob, & *palatio
iuxta Arie: & cum eo quinquaginta viros de filiis Galaaditarum, & interfecit eum, regnauitque pro eo. Reliqua autem ſermonum Phaceia, & vniuerſa quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iſrael? ¶Anno quinquageſimo ſecundo Azarię regis Iudę, regnauit Phacee filius Romelię ſuper Iſrael in Samaria viginti annis. Et fecit quod erat malũ coram domino: non receſſit à peccatis Ie F
roboam filii Nabat, qui peccare fecit Iſrael, in diebus Phacee regis Iſrael venit Theglath-phalaſar rex Aſſur, & cepit Aion, & Abel, "domum' Maacha, & *Beth
Ianoe, & Cedes, & Aſor, & Galaad, & & Galilæam, & vniuerſam terrã Nephthali: & tranſtulit eos in Aſſyrios. Con

iurauit autem, & tetēdit inſidias Oſee filius Ela contra Phacee filium Romeliæ, & percuſſit eum, & interfecit regnauitque pro viceſimo anno Ioatham filii Oziæ. Reliqua autem ſermonum Phacee, & vniuerſa quæ fecit, nónne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum
2. Pa. 27. a dierum regum Iſrael? ¶ Anno ſecundo Phacee filii Romelię regis iſrael, regnauit Ioatham filius Oziæ regis Iuda. Viginti quinque annorum erat cum regnare cœpiſſet, & ſedecim annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius, Ieru-
G ſa filia Sadoc. Fecitque quod erat placitum corā domino: iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater ſuus operatus eſt. Veruntamē excelſa nō abſtulit: adhuc populus immolabat, & adolabat incenſum in excelſis: ipſe ædificauit portam domus domini ſublimiſſimam. Reliqua autem ſermonum Ioatham, & vniuerſa quę fecit, nónne hęc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iuda? In diebus illis cœpit dominus mittere in Iudam Raſin regem Syriæ, & Phacee filiū Romelię. Et dormiuit Ioatham cum patribus ſuis, ſepultuſque eſt cum eis in ciuitate Dauid patris ſui, & regnauit Achaz filius eius pro eo.

CAP. XVI.

Achaz conſecrat filium per ignem Ieruſalem obſeſſa, petit auxilium à rege Aſſyriorum. Damaſcus vaſtatur. Raſin interficitur. Achaz idolis ſacrificat, Moritur. Succedit Ezechias.

A
3. pa. 28. a. ANno decimoſeptimo Phacee filii Romeliæ regnauit Achaz filius Ioatham regis Iúda. Viginti annorum erat Achaz, cum regnare cœpiſſet & ſedecim annis regnauit in Ieruſalē: non fecit quod erat placitum in conſpectu domini dei ſui, ſicut Dauid pater eius. Sed ambulauit in via regum Iſrael: inſuper & filium ſuū conſecrauit, transferens per ignem ſecundum idola gentium, quæ diſſipauit dominus coram filiis Iſrael. Immolabat quoque victimas, & adolebat incenſum in excelſis, & in collibus, & ſub omni ligno frondoſo. ¶ Tunc aſcē- Iſa. 7. a
dit Raſin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Iſrael in Ieruſalē ad prę liandum: cumque obſiderent Achaz, non valuerunt ſuperare eum. In tempore illo reſtituit Raſin rex Syriæ Ailam Syriæ, & eiecit Iudæos de Aila: & Idumęi venerunt in Ailam, & habitauerunt ibi vſque in diem hanc. Miſit autē Achaz nuntios ad Theglath-phalaſar regem Aſſyriorum dicens, Seruus B
tuus, & filius tuus ego ſum: aſcende, & ſaluum me fac de manu regis Syriæ, & de manu regis Iſrael, qui cōſurrexerūt

aduerſum me. Et cū collegiſſet Achaz
argentum & aurum quod inueniri po
tuit in domo domini, & in theſauris
regis, miſit regi Aſſyriorū munera. Qui
& acquieuit volūtati eius: aſcēdit enim
rex Aſſyriorum in Damaſcū, & vaſtauit
eā: & tranſtulit habitatores eius Cyre
nen, Raſin autem interfecit. Perrexitq;
rex Achaz in occurſum Theglath-pha
laſar regi Aſſyriorum in Damaſcum.
Cumq; vidiſſet altare Damaſci, miſit
rex Achaz ad Vriam ſacerdotē exem-
plar eius, & ſimilitudinem iuxta omne
opus eius. Extruxitq; Vrias ſacerdos al
C tare iuxta omnia quæ præceperat rex
Achaz de Damaſco, ita fecit ſacerdos
Vrias, donec veniret rex Achaz de Da
eſſit maſco, Cumq; veniſſet rex de Dama-
ſco, vidit altare, & ⁼veneratus eſt⁾ illud
litq; ⁼aſcenditq;⁾, & immolauit holocauſta
il- & ſacrificium ſuum, & libauit libami-
na, & fudit ſanguinem pacificorū, quæ
obtulerat ſup altare. Porrò altare ęreū,
quod erat coram domino, trāſtulit de
facie templi: & de loco altaris & de lo
co templi domini: poſuitq; illud ex la
tere altaris ad aquilonē. Præcepit quo
que rex Achaz Vriæ ſacerdoti dicens,
Super altare maius offer holocauſtum
matutinum, & ſacrificium veſpertinū,
& holocauſtum regis, & ſacrificiū eius
& holocauſtum vniuerſi populi terrę,
& ſacrificia eorum, & libamina eorū:
& omnem ſanguinem holocauſti, &
vniuerſum ſanguinem victimæ ſuper
illud effundes: altare vero æreum erit
paratum ad voluntatem meam. Fecit
D igitur Vrias ſacerdos iuxta omnia quæ
pręceperat rex Achaz. Tulit autem rex
Achaz cælatas baſes, & luterem, qui
erat deſuper: & mare depoſuit de bo-
bus æreis, qui ſuſtentabant illud, & po
ſuit ſuper pauimētum ſtratum lapide,
lo- ⁼Muſach⁾ quoque ſabbathi, quod ædi-
quo ficauerat in templo: & ingreſſum regis
ſes exterius, conuertit in templum domi-
bāt ni propter regem Aſſyriorum. Reliqua
autem verborum Achab quæ fecit,
nonne hæc ſcripta ſunt in libro ſermo
num dierum regum Iuda? Dormiuitq;
Achaz cum patribus ſuis, & ſepultus
eſt cum eis in ciuitate Dauid, & regna
uit Ezechias filius eius pro eo.

CAP. XVII.

Oſee transfertur in Aſſyrios. Sama-
ria capitur. Cauſa captiuitatis Iſrael.
Dii gentium. Deus timendus & adoran
dus. Pacti dei memores ſimus.

ANno duodecimo Achaz regis Iu A
da, regnauit Oſee filius Ela in Sa
maria ſuper Iſrael nouem annis
Fecitque malum coram domino
ſed non ſicut reges Iſrael qui ante eum
fuerunt. Contra hunc aſcendit Salma-
nazar rex Aſſyriorum, & factus eſt ei
Oſee ſeruus, reddebatque illi tributa.
Cumque deprehendiſſet rex Aſſyriorū
Oſee, quòd rebellare nitens, miſiſſet
nuntios ad Sua regem AEgypti, ne pręſ
taret tributa regi Aſſyriorum ſicut ſin
gulis annis ſolitus erat, obſedit eum,
& vinctum miſit in carcerem. Peruaga
tuſque eſt *omnem terram: & aſcen- *rex Aſ-
dens Samariam, obſedit eam tribus an ſur
nis. || Anno autem nono Oſee, cepit rex Infr.18.c.
Aſſyriorum Samariā & tranſtulit Iſrael
in Aſſyrios: poſuitque eos in Hala, & in
Habor ⁼iuxta fluuium⁾ Gozan, in ciui- ⁼flumine
tatibus Medorum. Factum eſt enim cū (vel, flu-
peccaſſent filii Iſrael domino deo ſuo, uiis)
qui eduxerat eos de terra AEgypti de
manu Paraonis regis AEgypti colue-
runt deos alienos. Et ambulauerunt B
iuxta ritum gentium quas conſumpſe
rat dominus in conſpectu filiorum Iſ-
rael, & regum Iſrael: quia ſimiliter fe-
cerant, Et ⁼irritauerunt⁾ filii Iſrael ⁼operue-
verbis non rectis dominum deum ſuū: runt
& ædificauerunt ſibi excelſa in cun-
ctis vrbibus ſuis à turre cuſtodum vſ-
que ad ciuitatem munitam. Fecerunt-
que ſibi ſtatuas & lucos in omni col-
le ſublimi, & ſubter omne lignum ⁼ne- ⁼virides:
moroſum⁾: & adolebant ibi incenſum
ſuper aras in morem gentium quas
tranſtulerat dominus à facie eorum: fe
ceruntque verba peſſima irritantes do
minum, & coluerunt immunditias de
quibus pręceperat eis dominus ne fa-
cerent verbū hoc. Et teſtificatus eſt do
minus in Iſrael & in Iuda per manum
omnium prophetarum ⁼& videntium⁾ ⁼omnem
dicens, || Reuertimini à viis veſtris peſ viſionē,
ſimis, & cuſtodite præcepta mea & ⁼ce Iere.25.b
remonias⁾, iuxta omnē legē quā pręce ⁼decreta,
pi pribus veſtris: & ⁼ſicut⁾ miſit ad vos ⁼quam

in manu ſeruorum meorum propheta-
C rum. Qui non audierunt, ſed indurauerunt ceruicem ſuam iuxta ceruicem
*non crediderunt patrum ſuorum qui =noluerunt obedire) domino deo ſuo. Et abiecerunt =le-
* decreta gitima) eius, & pactum quod pepigit cum patribus eorum, & teſtificationes quibus teſtificatus eſt eos: ſecutiq́ſ ſunt vanitates, & vane egerunt: & ſecuti ſunt gẽtes quę erant per circuitũ eorũ, ſuper quibus præceperat dominus eis vt non facerent ſicut & illæ faciebant. Et derelinquerunt omnia pręcepta domini dei ſui: feceruntq́ſ ſibi conflatiles duos vitulos, & lucos, & adorauerunt vniuerſam militiam cæli: ſeruieruntq́ſ Baal, & conſecrauerunt filios ſuos, & filias ſuas per ignẽ: & diuinationibus inſeruiebant & auguriis: & tradiderũt
* ſe vt facerent malum coram domino, vt irritarent eum. Iratuſq́ſ eſt dominus vehementer Iſraeli, & abſtulit eos à cõſpectu ſuo, & non remanſit niſi tribus Iuda tantũmodo. Sed nec ipſe Iuda cuſtodiuit mandata domini ſui, verum
* decretis Iſrael, q̃ fecerunt. ambulauit in * erroribus Iſrael, quos operatus fuerat). Proiecitq́ſ dominus omne ſemen Iſrael, & afflixit eos, & tradidit eos in manu diripiẽtium, donec
3.Re.12. c proiiceret eos à facie ſua: ||=ex eo iam
*nam abſciſſus fuerat tempore, quo ſciſſus eſt) Iſrael à domo Dauid, & conſtituerunt ſibi regem Ie-
D roboam, filium Nabat: ſeparauit enim Ieroboam Iſrael à domino, & peccare eos fecit peccatum magnum. Et ambulauerunt filii Iſrael in vniuerſis peccatis Ieroboam quæ fecerat: non receſſerunt ab eis, vſquequo dominus au-
Iere. 25. b ferret Iſrael à facie ſua, ||ſicut locutus fuerat in manu omniũ ſeruorum ſuorũ prophetarum: tranſlatuſq́ſ eſt Iſrael de terra ſua in Aſſyrios vſq́ſ in diem hác. ¶Adduxit autem rex Aſſyriorũ de Babylone, & de Cutha, & de Aua, & de Emath, & de Sepharuaim: & collocauit eos in ciuitatibus Samariæ pro filiis Iſrael: qui poſſederunt Samaria, & habitauerunt in vrbibus eius. Cumque ibi habitare cœpiſſent, non timebant dominum: & immiſit in eos dominus leones qui interficiebãt eos. Nuntiatumque eſt regi Aſſyriornm, & dictum, Gentes quas tranſtuliſti, & habitare feciſti in ciuitatibus Samariæ, ignorant

=legitima) dei terræ, & immiſit in eos =iudi-
dominus leones: & ecce interficiunt (vſ,
eos, eò quòd ignorent ritum dei terræ. E
Præcepit autem rex Aſſyriorum, dicens, Ducite illuc vnum de ſacerdotibus, quos inde captiuos adduxiſtis, & vadat, & habitet cũ eis: & doceat eos legitima dei terræ. Igitur cum veniſſet vnus de ſacerdotibus his qui captiui ducti fuerant de Samaria, habitauit in Bethel, & docebat eos quomodo colerent dominum. Et vnaquæque gens fabricata eſt deum ſuũ: poſueruntq́ſ eos in phanis excelſis quæ fecerant Samaritę gens & gẽs in vrbibus ſuis in quibus habitabant. Viri enim Babylonii fecerunt Socoth-benoth: viri autem Cuthæi fecerunt Nergel: & viri de Emath fecerunt Aſima. Porrò Heuæi fecerunt Nebahaz & Tharthac. Hi autem qui erant de Sepharuaim, comburebant filios ſuos igni, Adramelech &
Anamelech diis Sepharuaim, & nihilominus =colebant) dominum. Fece- F =tim
runt autem ſibi de nouiſſimis ſacerdotes excelſorũ, & ponebant eos in phanis ſublimibus. Et cum dominum colerent, diis quoque ſuis ſeruiebant iuxta conſuetudinem gentium, de quibus tranſlati fuerant Samariam. Vſque in præſentem diem morem ſequuntur antiquum: non timent dominum, neque
cuſtodiunt * ceremonias) eius, atque =decr
iudicia & legem & mandatum quod
præceperat dominus filiis Iacob, ||quẽ Gñe.
cognominauit Iſrael: & percuſſerat cũ eis pactum. & mandauerat eis, dicens, Nolite timere deos alienos, & nõ adoretis eos, neque colatis eos, & non immoletis eis, Sed dominum deum veſtrum qui eduxit vos de terra AEgypti in fortitudine magna, & in brachio extento: ipſum timete, & illum ado-
rate, & ipſi immolate. Ceremonias quo G
que, & iudicia & legem & mandatum quod ſcripſit vobis cuſtodite, vt faciatis cunctis diebus: & nõ timeatis deos alienos. Et pactum quod percuſſit vobiſcum, nolite obliuiſci: nec colatis deos alienos, ſed dominum deum veſtrum timete, & ipſe eruet vos de manu omnium imimicorum veſtrorum. Illi vero non audierunt, ſed iuxta conſuetudinem ſuam priſtinam perpetra-

bant. Fuerunt igitur gentes iſtæ timē-
tes quidem dominum, ſed nihilominꝰ
& idolis ſuis ſeruientes: nam filii eo-
rum, & nepotes, ſicut fecerunt patres
ſui, ita faciunt vſque in præſentem
diem.

CAP. XVIII.

Ezechias confringit ſerpentem æneum: laudatur. Salmanaſar transfert Iſraelem in Aſſyrios. Sennacherib blaſphemus in Deum.

A ANno tertio Oſee filii Ela regis Iſ
rael, regnauit Ezechias filius A-
chaz regis Iuda. Vigintiquinq;
annorum erat cum regnare cœ-
piſſet: & viginti nouem annis regna-
uit in Ieruſalem: nomen matris eius
Abi filia Zachariæ. Fecitque quod e-
rat bonum coram domino, iuxta omnia
quæ fecerat Dauid pater eius. Ipſe
diſſipauit excelſa & contriuit ſtatuas,
& ſuccidit lucos, confregitque ſerpen
22.e. tem æneum, quē fecerat Moyſes: ſiqui
dem vſque ad illud tempus filii Iſrael
adolebant ei incenſum: vocauitque no
men eius Nehuſtan. In domino deo Iſ
B rael ſperauit: itaque poſt eum non fu-
it ſimilis ei de cunctis regibus Iuda,
ſed neque in his qui ante eum fuerunt
& adhęſit domino, & non receſſit à ve
ſtigiis eius, fecitque mandata eius quę
præceperat dominus Moyſi. Vnde &
erat dominus cum eo, & in cunctis ad
quæ procedebat, ſapienter ſe agebat.
Rebellauit quoque contra regem Aſſy
riorum, & non ſeruiuit ei. Ipſe percuſ-
ſit Philiſthæos vſque ad Gazam, & om
nes terminos eorum, à turre cuſtodū
vſque ad ciuitatem munitam. ¶Anno
quarto regis Ezechię, qui erat annus ſe
ptimus Ozee filii Ela regis Iſrael, aſcē
dit Salmanaſar rex Aſſyriorum in Sama
riam, & oppugnauit eam, & cepit.
7.a. Nam poſt annos tres, anno ſexto Eze
chiæ, id eſt nono anno Oſee regis Iſ-
rael, capta eſt Samaria: & trāſtulit rex
C Aſſyriorum Iſrael in Aſſyrios, colloca-
uitque eos in Hala, & in Habor fluuiis
Gozan in ciuitatibus Medorum: quia
non audierunt vocem domini dei ſui,
ſed prætergreſſi ſunt pactum eius om-
nia quæ præceperat Moyſes ſeruus do

mini: non audierunt, neque fecerunt.
¶Anno quartodecimo regis Ezechiæ, 2.Pa.32. a
aſcendit Sennacherib rex Aſſyriorum, Iſa. 36. a.
ad vniuerſas ciuitates Iuda munitas: & ecc.48. c
cepit eas. Tunc miſit Ezechias rex Iu-
da nuntios ad regem Aſſyriorū in La-
chis, dicens, Peccaui, recede à me, &
omne quod impoſueris mihi, ferā. Indi
xit itaque rex Aſſyriorum Ezechiæ re-
gi Iudæ, trecenta talenta argēti, & tri D
ginta talenta auri. Deditq; Ezechias o-
mne argentum quod repertum fuerat
in domo domini, & in theſauris regis.
In tēpore illo confregit Ezechias val-
uas templi domini, & laminas auri colūnas
quas ipſe affixerat, & dedit eas regi quas ob-
Aſſyriorum. ¶Miſit autem rex Aſſyrio texerat.
rum Tharthā, & Rabſaris, & Rabſacen
de Lachis ad regem Ezechiam cū ma-
nu valida Ieruſalem: qui cum aſcendiſ
ſent, venerunt Ieruſalem, & ſteterunt
iuxta aquæductum piſcinæ ſuperioris
quæ eſt in via agri fullonis. Vocaue-
rūtq; regem: egreſſus eſt autem ad eos
Eliacim filius Helciæ præpoſitus do-
mus, & Sobna ſcriba, & Ioahe filius A-
ſaph à commentariis. Dixitque ad eos
Rabſaces, Loquimini Ezechiæ, Hæc di E
cit rex magnus rex Aſſyriorum, Quæ dixiſti
eſt iſta fiducia qua niteris? Forſitan (vt, ita
iniſti cōſilium, vt præpares te ad præ- puto) cō
lium: in quo confidis, vt audeas rebel ſilium, &
lare *? An ſperas in baculo arundineo vis tua
atque confracto Ægypto? ſuper quem ad prælium
ſi incubuerit homo, comminutus in- tātummo
greditur manum eius, & perforabit eā: do eſt in
ſic eſt Pharao rex Ægypti, omnibus q labiis tu-
confidunt in ſe. Quòd ſi dixeritis mi- is:
hi, In domino deo noſtro habemus * contra
fiduciam: nonne iſte eſt cuius abſtulit me
Ezechias excelſa & altaria? & præce-
pit Iudæ & Ieruſalem, Ante altare hoc
adorabitis in Ieruſalem? Nunc igitur ſi de iuſ-
tranſite ad dominum meum regem ſorem da
Aſſyriorum, & dabo vobis duo millia domino
equorum, & videte an habere valeatis meo regi
aſcenſores eorum. Et quomodo pote-
ſtis reſiſtere ante vnum ſatrapam de
ſeruis domini mei minimis? An fidu-
ciam habes in Ægypto propter cur-
rus & equites? Nunquid ſine Domini
voluntate aſcendi ad locum iſtum, vt
demolirer eum? dominus dixit mihi,
Aſcende ad terram hanc, & demolire

eam, Dixerũt autem Eliacim filius Hel-
ciæ, & Sobnam ſcriba, & Ioahe, Rabſa-
F ci, Precamur vt loquaris nobis ſeruis
tuis Syriace, ſiquidem intelligimus
hanc linguam: & non loquaris nobis
Iudaice audiente populo qui eſt ſuper
murum. Reſponditque eis Rabſaces, di-
cens, Nunquid ad dominum tuum, &
ad te miſit me dominus meus, vt lo-
querer ſermones hos, & non potius ad
viros qui ſedent ſuper murum, vt co-
medant ſtercora ſua, & bibant vrinã
ſuam vobiſcum? Stetit itaque Rabſa-
ces, & exclamauit voce magna Iudai-
ce, & ait, Audite verba regis magni,
regis Aſſyriorum. Hæc dicit rex, Non
vos ſeducat Ezechias: Non enim pote
rit eruere vos de manu mea. Neque fi-
duciam vobis tribuat ſuper Dominum
dicẽs, Eruens liberabit nos Dominus,
& non tradetur ciuitas hæc in manu
regis Aſſyriorum. Nolite audire Eze-
chiam. Hæc enim dicit rex Aſſyriorũ,
Facite mecum quod vobis eſt vtile, &
egredimini ad me & comedet vnuſ-
quiſque de vinea ſua, & de ficu ſua: &
bibetis aquas de ciſternis veſtris, do-
nec veniam, & tranſferam vos in ter
G ram, quæ ſimilis eſt terræ veſtræ, in
terram fructiferam, & fertilem vini, ter
ram panis & vinearum, terram oliua-
rum, & olei ac mellis: & viuetis, & nõ
moriemini. Nolite audire Ezechiam,
*ſuadet vobis, qui *vos decipit, dicens, Dominus libe
rabit nos. Nunquid liberauerunt dii
gentium terram ſuam de manu regis
Aſſyriorum? Vbi eſt deꝰ Emath, & Ar-
phad? Vbi eſt deus Sepharuaim, Ana &
Aua? Nunquid liberauerunt Samariam
de manu mea? Quinam illi ſunt in vni
uerſis diis terrarum, qui eruerunt re-
gionem ſuam de manu mea, vt poſſit
eruere Dominus Ieruſalem de manu
mea? Tacuit itaque populus, & non reſ
pondit ei quicquam: ſiquidem præce-
ptum regis acceperant vt non reſpon
derent ei. Venitque Eliacim filius Hel-
ciæ, præpoſitus domus, & Sobna ſcri-
ba, & Ioahe filius Aſaph à commenta-
riis, ad Ezechiam ſciſſis veſtibus, &
nuntiauerunt ei verba Rabſacis.

CAP. XIX.

Ezechię promittit deus victoriam.
Orantem Ezechiam conſolatur Iſaias.
Propter ſe & promiſſiones ſaluat deꝰ.
Sennacherib occiditur à filiis: exerci-
tus autem eius ab angelo.

Quæ cum audiſſet Ezechias
rex, ſcidit veſtimenta ſua,
& opertus eſt ſacco, ingreſ- A
ſuſque eſt domum domi- Iſa. 37
ni. Et miſit Eliacim præpoſitũ domus,
& Sobnam ſcribã, & ſenes de ſacerdo-
tibus opertos ſaccis ad Iſaiam prophe
tam filium Amos, Qui dixerunt ei, Hęc
dicit Ezechias, Dies tribulationis, &
increpationis, & blaſphemiæ dies iſte:
venerũt filii vſq; ad partũ, & vires nõ
habet parturiens. Si forte audiat Do-
minus deus tuus vniuerſa verba Rab
ſacis, quem miſit rex Aſſyriorum do-
minus ſuus, vt *exprobraret deum vi- *prob affice
uentem, & argueret verbis quæ audi-
uit dominus deus tuus: & fac orationẽ
pro reliquiis, quæ repertæ ſunt. ¶Vene
runt ergo ſerui regis Ezechiæ ad Iſaiã B
Dixitq; eis Iſaias, Hæc dicetis domino
veſtro, Hæc dicit dominus, Noli time-
re à facie ſermonum quos audiſtis qui
bus blaſphemauerunt pueri regis Aſſy
riorum me. Ecce ego immittam ei
ſpiritum, & audiet nuntium, & reuer-
tetur in terram ſuam, & deiiciam eum
gladio in terra ſua. ¶Reuerſus eſt ergo
Rabſaces, & inuenit regem Aſſyriorũ
expugnantem Lobnam: audierat enim
quod receſſiſſet de Lachis. Cũq; audiſ
ſet de Taraca rege AEthiopiæ, dicen-
tes, Ecce, egreſſus eſt vt pugnet aduer
ſum te: & iret contra eum, miſit nun-
tios ad Ezechiam, dicens, Hæc dicite
Ezechiæ regi Iuda, Nõ te ſeducat deꝰ
tuus, in quo habes fiduciam, *neque *dic
dicas. Non tradetur Ieruſalem in
manus regis Aſſyriorum. Tu enim ipſe C
audiſti quæ fecerunt reges Aſſyriorũ
vniuerſis terris, quomodo vaſtauerunt
eas: tu ergo ſolus poteris liberari? Nũ
quid liberauerunt dii gentium ſingu-
los, quos vaſtauerunt patres mei, Go-
zam videlicet, & Haran, & Reſeph, &
filios Eden, qui erant in Thelaſſar? Vbi
eſt rex Emath, & rex Arphad, & rex ci
uitatis Sepharuaim, Ana, & Aua? ¶Itaq;
cum accepiſſet Ezechias literas de ma
nu nuntiorum, & legiſſet eas, aſcendit

in domum dominī, & expandit eas co
ram domino, & orauit in conſpectu
eius, dicens, Domine deus Iſrael, qui
ſedes ſuper cherubim, tu es deus ſolus
regum omnium terræ: tu feciſti cælū
lomine & terrā. Inclina*aurem tuā & audi: a-
peri domine oculos tuos, & vide, &
audi omnia verba Sēnacherib, qui mi-
robris ſit vt⁼exprobraret⁾ deū viuentē. vere
iceret domine diſſipauerunt reges Aſſyriorū
D gentes, & terras earū. Et miſerunt deos
eorum in ignē: non enim erāt dii, ſed
opera manuum hominum ex ligno &
lapide, & perdiderunt eos. Nunc igi-
tur domine de9 noſter, ſaluos nos fac
de manu eius, vt ſciant omnia regna
terræ quia tu es dominus deus ſolus.
¶Miſit autem Iſaias filius Amos ad Eze
chiam, dicēs, Hæc dicit dominus deus
Iſrael, Quæ deprecatus es me ſuper Sē
nacherib rege Aſſyriorum, audiui. Iſte
eſt ſermo quem locutus eſt dominus
de eo, Spreuit te, & ſubſannauit te
virgo filia Sion poſt tergū tuū, caput
mouit filia Ieruſalem. Cui exprobraſti
E & quem blaſphemaſti? contra quē ex-
altaſti vocem tuam, & eleuaſti in ex-
celſum oculos tuos? contra ſanctum Iſ
rael. Per manum ſeruorum tuorum ex
probraſti domino, & dixiſti. In multi-
ra tudine curruum meorum aſcendi ex-
celſa montium, ⁼in ſummitate⁾ Libani,
& ſuccidi ſublimes cedros eius, & ele
ctas abietes illius. Et ingreſſus ſum vſ-
fodi que ad terminos eius, & ſaltum Carme
ie ad li eius⁼ego ſuccidi. Et⁾ bibi aquas alie-
i, & nas, & ſiccaui veſtigiis pedum meorū
s mu omnes ⁼aquas clauſas⁾. Nūquid audiſti
qd ab initio fecerim? ⁼Ex diebus anti-
Iam quis plaſmaui illud, & nūc adduxi⁾: e-
ara- runtque in ⁼ ruinam collium compu-
, & gnantium⁾ ciuitates munitæ. Et qui ſe-
in ef dent in eis⁼humiles manu⁾: cōtremue-
pro runt & cōfuſi ſunt, facti ſunt velut fœ-
num agri, & virens herba *tectorum,
uos quæ arefacta eſt antequam veniret ad
um maturitatem. Habitaculum tuum & e-
re- greſſum tuum, & introitum tuum, &
i. viam tuam ego præſciui, & furorem
fine tuum contra me. Inſaniſti in me, & ſu
us:) perbia tua aſcendit in aures meas: po
rba nam itaque circulum in naribus tuis,
F & chamum in labiis tuis, & reducam
te in viam per quam veniſti. Tibi au-

tem Ezechia hoc erit ſignum, Comede ⁼ſpōte naſcentia:
hoc anno ⁼quæ repereris⁾: in ſecundo
autē anno⁼quæ ſponte naſcuntur⁾: por ⁼ꝑ pullulat è radicibus:
ro in tertio anno ſeminate & metite:
plantate vineas, & comedite fructum
earum. Et quodcunque reliquum fue-
rit de domo Iuda, mittet radicem de-
orſum, & faciet fructum ſurſum. De Ie-
ruſalem quippe egredientur reliquiæ, ⁼euaſor
&⁼quod ſaluetur⁾ de monte Sion: zelus
domini exercituum faciet hoc. Quam
ob rē hæc dicit dominus de rege Aſſy
riorum, Non ingredietur vrbem hanc
nec mittet in eam ſagittam, nec occu
pabit eam clypeus, nec circundabit eā
munitio. Per viam qua venit, reuerte-
tur: & ciuitatem hanc non ingredie-
tur, dicit dominus. Protegamque vr-
bem hanc, & ſaluabo eam propter me G
& propter Dauid ſeruum meum. ¶Fa- Tob.I.d,
ctum eſt igitur in nocte illa, venit an- ecc. 48.g
gelus domini, & percuſſit in caſtris Aſ iſa. 37. g.
ſyriorum centum octogintaquinque 1.Mac.7.f
millia. Cumque diluculo ſurrexiſſet, vi 2. Ma. 8. e
dit omnia corpora mortuorum: & re-
cedens abiit, & reuerſus eſt Sennache-
rib rex Aſſyriorum, & manſit in Nini-
ue. Cumque adoraret in templo Neſ-
roch deum ſuum, Adramelech & Sara-
ſar filii eius percuſſerunt eum gladio,
fugeruntque in terram Armeniorum,
& regnauit Aſarhaddon filius eius
pro eo.

CAP. XX.

AEgrotās Ezechias accipit ſignum ſanitatis in horologio. Recipit munera à rege Merodach. Increpatur ob oſtentatos theſauros. moritur. Succedit Manaſſes.

IN diebus illis ægrotauit Ezechias A
vſque ad mortem: & venit ad eum
Iſaias filius Amos propheta, dixitq́ꝫ 2. Pa. 32.f
ei Hæc dicit dominus. Præcipe do- iſa.38.a.
mui tuæ: morieris enim tu, & non ec.48. d.
viues. Qui conuertit faciem ſuam ad
parietem, & orauit dominum, dicens,
Obſecro domine, memento quæſo quo
modo ambulauerim coram te in ve-
ritate, & in corde perfecto, & ꝙ placi
tum eſt coram te fecerim. Fleuit itaq́ꝫ
Ezechias fletu magno. ¶Et antequam
egrederetur Iſaias mediam partem

atrii, factꝰ eſt ſermo domini ad eum,
dicens, Reuertere, & dic Ezechię du-
ci populi mei, Hæc dicit dominus deꝰ
Dauid patris tui, Audiui orationem
B tuam, vidi lachrymam tuam, ecce, ſa-
naui te, die tertio aſcendes templum
domini. Et addam diebus tuis quinde
cim annos: ſed & de manu regis Aſſy-
riorum liberabo te, & ciuitatem hanc,
& protegam vrbem iſtam propter me,
& propter Dauid ſeruum meum. Di-
xitq́ Iſaias, Afferte maſſam ficorum.
Quã cum attuliſſent, & poſuiſſent ſu-
per vlcus eius, curatus eſt. Dixit autẽ
Ezechias ad Iſaiam, Quod erit ſignum
quia dominus me ſanabit, & quia aſcẽ
ſurus ſum die tertia templum domini?
Cui ait Iſaias, Hoc erit ſignum à domi
no, quod facturus ſit dominus ſermonẽ
quem locutus eſt: vis vt aſcendat vm-
bra decem lineis: an vt reuertatur toti
dem gradibus? Et ait Ezechias, Facile
eſt vmbram creſcere decem lineis: nec
hoc volo vt fiat, ſed vt reuertatur re-
troſum decem gradibus. Inuocauit ita
C que Iſaias propheta dominum, & redu
xit vmbram per lineas, quibus iam de
ſcenderat in horologio Achaz, retror-
Iſa. 39. a. ſum decẽ gradibus. ¶ ||In tempore illo
miſit Berodach Baladan filius Baladã
rex Babyloniorum, literas, & munera
ad Ezechiam: audierat enim quod æ-
grotaſſet Ezechias. Lætatus eſt autẽ in
aduentu eorum Ezechias, & oſtendit
*deſyderabilium ſuorum. eis domum *aromatum⁾, & aurũ, & ar-
gentum, & pigmenta varia, vnguenta
quoque, & domum vaſorum ſuorum,
& omnia quæ habere poterat in the-
= quicquã ſauris ſuis. Non fuit =verbum⁾ quod nõ
monſtraret eis Ezechias, in domo ſua,
& in omni poteſtate ſua. Venit autem
Iſaias propheta ad regem Ezechiam,
dixitq́ ei, Quid dixerunt viri iſti? aut
vnde venerunt ad te? Cui ait Ezechias
De terra longinqua venerunt ad me
de Babylone. At ille reſpondit, Quid
viderunt in domo tua? Ait Ezechias,
Omnia q̄cũque ſunt in domo mea, vi
derũt: nihil eſt ꝙ non monſtrauerim
eis in theſauris meis. Dixit itaq́ Iſaias
D Ezechiæ, Audi ſermonem domini, Ec-
ce dies venient, & auferentur omnia
quæ ſunt in domo tua, & quæ condi-
derunt patres tui vſque in diem hanc,
in Babylonem: non remanebit quic-
quam, ait dominus. Sed & de filiis tuis
qui egredientur ex te, quos generabis,
tollent, & erunt eunuchi in palatio re
gis Babylonis. Dixitq́ Ezechias ad Iſa-
iam, Bonus ſermo domini, quem locu
tus es: ſit pax & veritas in diebꝰ meis.
Reliqua autem ſermonum Ezechiæ, &
omnis fortitudo eius, & quomodo fe-
cerit piſcinam, & aquęductum, & in-
troduxerit aquas in ciuitatem, nonne
hæc ſcripta ſunt in libro ſermonũ die
rum regum Iuda? Dormiuitque Eze-
chias cum patribus ſuis, & regnauit
Manaſſes filius eius pro eo.

CAP. XXI.

☞ Manaſſes impius inſtaurat idola. Moritur. Succedit Amon: cui per ſeruos occiſo, ſuccedit Ioſias pius.

DVodecim annorum erat Manaſ- A
ſes cũ regnare cœpiſſet, & quin 1. Pa.
quaginta quinque annis regna-
uit in Ieruſalem: nomen matris
eius Haphſiba. Fecitq́ malum in con-
ſpectu domini, iuxta idola gentium,
quas deleuit dominus à facie filiorum
Iſrael. Conuerſuſque eſt, & ædificauit
excelſa quæ diſſipauerat Ezechias pa-
ter eius: & erexit aras Baal, & fecit lu-
cos ſicut fecerat Achab rex Iſrael: & a-
dorauit omnem militiam cæli, & co-
luit eam. Extruxitq́ aras in domo do-
mini, de qua dixit dominus, ||In Ieruſa 2. R
lem ponã nomen meũ. Et extruxit alta
ria vniuerſæ militiæ cæli in duobus
atriis templi domini. Et traduxit filiũ
ſuum per ignem: & ariolatus eſt, & ob
ſeruauit auguria, & fecit pythones, &
aruſpices multiplicauit, vt faceret ma
lum coram domino, & irritaret eum.
Poſuit quoque idolum luci, quem fece B
rat in templo domini, ||ſuper quo locu 2. R
tus eſt dominus ad Dauid, & ad Salo- 3. R
monem filium eius. In templo hoc &
in Ieruſalem quam elegi de cunctis tri
bubus Iſrael, ponam nomen meum in
ſempiternum. Et vltra non faciam cõ-
moueri pedem Iſrael de terra quã de-
di patribus eorum: ſi tamen cuſtodie-
rint opere omnia quæ præcepi eis, &
vniuerſam legem quam mandauit eis
ſeruus meus Moyſes. Illi vero uon au-
dierunt: ſed ſeducti ſunt à Manaſſe, vt

quā facerentᵉ malum ſuperᶠ gentes quas cō
triuit dominus à facie filiorum Iſrael.
¶Locutuſque eſt dominus in manu ſer
uorum ſuorum prophetarum, dicens,
15.a. ||Quia fecit Manaſſes rex Iuda abomi-
nationes iſtas peſſimas ſuper omnia q̄
fecerunt Amorrhæi ante eum,& pec-
care fecit etiam Iudam in immundi-
tiis ſuis:propterea hæc dicit dominus
deus Iſrael,Ecce ego inducam mala ſu
C per Ieruſalem,& Iudam:vt quicunque
audierit,tinniant ambæ aures eius. Et
extendam ſuper Ieruſalem funiculum
Samariæ,& pōdus domꝰ Achab:& de
ergit lebo Ieruſalem,ſicutᵃ deleri ſolent ta-
iam bulæ:delens vertam, & ducam crebri
llā: us ſtilumᵇ ſuper faciem eiusᶜ, Dimittā
ſam vero reliquias hæreditatis meæ, & tra
t iu dam eas in manus inimicorum eius:e-
aciē runtque in vaſtitatem , & in rapinam
cunctis aduerſariis ſuis:eó quód fece-
rint malum coram me,& perſeuerauе
rint irritātes me ex die qua egreſſi ſūt
patres eorū ex AEgypto,vſque ad hāc
diem , inſuper & ſanguinem innoxiū
fudit Manaſſes,multum nimis , donec
impleret Ieruſalem vſque ad os:abſque
peccatis ſuis quibus peccare fecit Iu-
dam,vt faceret malum coram domi-
no.Reliqua autem ſermonum Manaſ-
ſe,& Vniuerſa quæ fecit, & peccatum
eius quod peccauit:nōne hæc ſcripta
ſunt in libro ſermonum dierum regū
Iuda? Dormiuitque Manaſſes cum pa-
tribus ſuis,& ſepultus eſt in horto do
D mus ſuæ,in horto Oza:& regnauit A-
mon filius eius pro eo.¶Vigintiduorū
annorum erat Amon cum regnare cœ-
piſſet: duobus quoque annis regnauit
in Ieruſalem,nomen matris eius Meſ-
ſalemeth filia Harus de Iateba. Fecitq̄
malum in conſpectu domini, ſicut fe-
cerat Manaſſes pater eius. Et ambula-
uit in omni via per quam ambulauer-
rat pater eius:ſeruiuitque immundi-
tiis,quibus ſeruierat pater eius, & ado
rauit eas,& dereliquit dominum deū
patrum ſuorum, & non ambulauit in
via domini.Tetenderuntque ei inſidi
as ſerui ſui, & interfecerunt regem in
domo ſua. Percuſſit aūt populus terræ
oēs qui coniurauerant contra regē A-
mon:& conſtituerunt ſibi regē Ioſiam
filiū eius ꝓ eo.Reliqua aūt ſermonum
Amon quæ fecit, nōne hæc ſcripta ſūt
in libro ſermonū dierum regum Iudæ?
Sepelieruntq̄ eum in ſepulchro ſuo in
horto Oza:& regnauit Ioſias filius eiꝰ
pro eo.

CAP. XXII.

Ioſias inuento libro Deuteronomii, cō
ſulit dominū per Holdā propheti ſſam.

OCto annorum erat Ioſias cū re- A
gnare cœpiſſet,& triginta vno 1.Pa.34.a
anno regnauit in Ieruſalem: no
men matris eius Idida,filia Ada
ia de Beſecath. Fecitque quod placitū
erat coram domino, & ambulauit per
omnes vias Dauid patris ſui:non de-
clinauit ad dexteram,ſiue ad ſiniſtrā.
¶Anno autem octauodecimo regis Io-
ſiæ,miſit rex,Saphan filium Aſſalia,fi-
lii Meſſulam ſcribam templi domini,
dicens, Vade ad Helciam ſacerdotem
magnum,vt conſletur pecunia quæ il
lata eſt in templum domini,quam col
legerunt ianitores à populo, deturque
fabris per præpoſitos in domo domi-
ni:qui & diſtribuant eam his qui ope
rantur in templo domini, ad inſtaurā
daᵃ ſartatectaᵇ templi:tignariis videli- ᵃloca diruta
cet & cæmentariis, & iis qui interru-
pta componunt:& vt emantur ligna, ᵇExciſi
& lapidesᶜ de lapicidinisᵈ ad inſtaurā- B
dum templum domini. Veruntamē nō
ſupputetur eis argentum quod accipi-
unt,ſed inᵉ poteſtate habeant,& in fi- ᵉſide faciant
deᶠ.¶Dixit autem Helcias pontifex ad
Saphā ſcribam,Librum legis reperi in
domo domini. Deditq̄ Helcias volu-
men Saphan,qui & legit illud. Venit
quoq̄ Saphan ſcriba ad regem, & re- ᵍrem
nuntiauit eiᵍ quod præceperatʰ,& ait,
Conflauerunt ſerui tui pecuniam,quæ
reperta eſt in domo domini: & dede-
runt vt diſtribueretur fabris à præ-
fectis operum templi domini. Nar-
rauit quoque Scaphan ſcriba regi,di-
censⁱ,Librum dedit mihi Helcias ſa-
cerdos.Quem cum legiſſet Saphan co
ram rege,& audiſſet rex verba libri le
gis domini,ſcidit veſtimēta ſua.Et prę ⁱrex
cepit * Helciæ ſacerdoti , & Ahicam
filio Saphan,& Achobor filio Michaia C
& Saphan ſcribæ,& Aſaiæ ſeruo regis,
dicens, Ite, & conſulite dn̄m ſup me,
& ſuper populo,& ſup omni Iuda , de

verbis voluminis iſtius quod inuentũ eſt: magna enim ira domini ſuccenſa eſt contra nos : quia non audierunt patres noſtri verba libri huius , vt facerẽt omne quod ſcriptum eſt nobis. ¶Ierunt itaque Helcias ſacerdos, & Ahicam, & Achobor, & Saphan, & Aſaia ad Holdã prophetidẽ vxorẽ Sellũ filii Thecuę filii Araas cuſtodis veſtium ,q̃ habitabat in Ieruſalem, in Secunda: (in domo Midras c.i. ſcholæ:) locutique ſunt ad eam. Et illa reſpondit eis, Hæc dicit dominus deus Iſrael, Dicite viro q miſit vos ad me, Hæc dicit dominus, Ecce, ego, adducam ma-
D la ſuper locum iſtum, & ſuper habitatores eius, omnia verba legis quæ legit rex Iuda: quia dereliquerunt me, & ſacrificauerunt diis alienis, irritantes me in cunctis operibus manuum ſuarum; & ſuccendetur indignatio mea in loco hoc, & non extinguetur. Regi autem Iuda qui miſit vos vt conſuleretis dominum, ſic dicetis, Hæc dicit dominus deus Iſrael, Pro eo ꝙ audiſti verba voluminis, & perterritum (mollitũ) eſt cor tuum , & humiliatus es coram domino , auditis ſermonibus contra locum iſtum, & habitatores eius, quòd videlicet fierent in ſtuporem (deſolationem) & in maledictũ: & ſcidiſti veſtimẽta tua, & fleuiſti corã me, & ego audiui, ait dominus: idcirco colligam te ad patres tuos, & colligẽris ad ſepulchrum tuum in pace, vt nõ videant oculi tui omnia mala quæ inducturus ſum ſuper locũ iſtũ.

CAP. XXIII.

Ioſias legit Deuteronomium corã populo. Demolitur idola. Celebrat phaſe. Occiditur Ioſias. Succedit Ioachaz. Capitur à Pharaone. Subſtituitur Eliacim ſiue Ioacim.

A
2.Pa.34.f ET renuntiauerunt regi quod dixerat. Qui miſit: & cõgregati ſunt ad eum omnes ſenes Iuda & Ieruſalem . Aſcẽditque rex templũ domini, & omnes viri Iuda, vniuerſique qui habitabant in Ieruſalem cum eo ſacerdotes & pphetæ, & omnis populus à paruo vſque ad magnum: legitque cunctis audientibus omnia verba libri fœderis , qui inuentus eſt ĩ domo domini. Stetitque rex ſuper gradum: (colũnã:) & fœdus percuſſit coram domino, vt ambularent poſt dominum, & cuſtodirent præcepta eius , & teſtimonia , & ceremonias (decre…) in omni corde, & in tota anima, & ſuſcitarent verba fœderis huius, quæ ſcripta erant in libro illo: acquieuitq; populus pacto. ¶Et pcepit rex Helciæ pontifici , & ſacerdotibus ſecundi ordinis, & ianitoribus, vt pro- Eccl.4
iicerent de templo domini omnia vaſa quæ facta fuerant Baal, & luco. & vniuerſæ militiæ cæli : & combuſſit ea B
foris Ieruſalem in conualle Cedron, & tulit puluerem eorum in Bethel. Et deleuit aruſpices (religioſos) quos poſuerant reges Iuda ad ſacrificandum in excelſis per ciuitates Iuda, & in circuitu Ieruſalẽ: & eos qui adolebant incenſum Baal, & Soli, & Lunæ, & duodecim ſignis, & omni militiæ cæli. Et efferri fecit lucũ de domo domini foras Ieruſalem in conualle Cedron: & combuſſit eũ ibi, & redegit in puluerem , & proiecit ſuper ſepulchra vulgi. Deſtruxit quoque ædiculas effœminatorum (ſcortorum maſcu-rum), quæ erant in domo domini, pro quibꝰ (in) mulieres texebant quaſi domunculas luci (corti luco,). ¶Cõgregauitque omnes ſacerdotes de ciuitatibus Iuda: & contaminauit excelſa, vbi ſacrificabant ſacerdotes, de Gabaa vſque Ber-ſabee: & deſtruxit aras portarum in introitu oſtii Ioſue principis ciuitatis, quod erat ad ſiniſtram portæ ciuitatis. Veruntamen non aſcẽdebant ſacerdotes excelſorum ad altare domini in Ieruſalẽ: ſed tantum co- C
medebant azyma in medio fratrũ ſuorum. ¶Cõtaminauit quoque Thophet, quod eſt in conualle filii Ennom: vt nemo conſecraret filium ſuum aut filiam per ignem, Moloch. ¶Abſtulit quoque equos quos dederant reges Iudæ, Soli, in introitu templi domini, iuxta exedram (cœnalum) Nathan-melech eunuchi, qui erat in Pharurim: currus autẽ Solis cõbuſſit igni. Altaria quoque quæ erant ſuper tecta cœnaculi Achaz, quæ fecerant reges Iuda, & altaria quæ fecerat Manaſſes, in duobus atriis templi domini deſtruxit rex : & cucurrit inde, & diſperſit cinerem eorum in torrentem Cedron. ¶Excelſa quoque quæ erant in Ieruſalem ad dexteram partẽ montis Offenſionis, quæ ædificauerat 3.Re

Salomon rex Iſrael Aſtaroth idolo Si-
doniorum, & Chamos offenſiōi Moab,
& Melchom abominationi filiorum
Ammon, polluit rex. Et contriuit ſta-
tuas, & ſuccidit Lucos: repleuitque lo-
2,g ca eorum oſſibus mortuorum. ||Inſu-
D per & altare quod erat in Bethel, & ex
celſum quod fecerat Ieroboam filius
Nabat, qui peccare fecit Iſrael: & alta-
re illud excelſum deſtruxit atque cō-
buſſit, & comminuit in puluerem, ſuc
cenditque etiam lucum. ¶Et conuer
ſus Ioſias, vidit ibi ſepulchra quæ erāt
in monte: miſitque, & tulit oſſa de ſe-
pulchris, & combuſſit ea ſuper altare,
& polluit illud iuxta verbum domini
quod locutus eſt vir dei, qui prædixe-
rat verba hæc. Et ait, Quis eſt titulus
ille quem video? Reſponderuntque ei
3,a ciues vrbis illius, ||Sepulchrum eſt ho-
minis dei, qui venit de Iuda, & prædi
xit verba hæc quæ feciſti ſuper altare
Bethel. Et ait, Dimittite eum, nemo cō
moueat oſſa eius. Et intacta manſerunt
oſſa illius⁼ cum oſſibus⁾ prophetæ qui
venerat de Samaria. ¶Inſuper & om-
nia phana excelſorum, quæ erant in
ciuitatibus Samariæ, quæ fecerant re-
ges Iſrael ad irritandum dominum, ab
ſtulit Ioſias: & fecit eis ſecundum om-
nia opera quæ fecerat in Bethel. ¶Et
occidit vniuerſos ſacerdotes excelſo-
E rum qui erant ibi, ſuper altaria: & cō-
buſſit oſſa humana ſuper ea: reuerſuſ-
5,a que eſt Ieruſalem. ¶||Et præcepit om-
1,a ni populo, dicens, Facite phaſe domi-
no deo veſtro, ſecundum quod ſcrip-
tum eſt in libro fœderis huius. Nec e-
nim factum eſt phaſe tale à diebus Iu
dicum qui iudicauerunt Iſrael, & om-
nium dierum regum Iſrael, & regū Iu-
da, ſicut in octauodecimo anno regis
Ioſię factum eſt phaſe iſtud domino in
Ieruſalē. ¶Sed & pythones & ariolos,
& figuras idolorum, & immunditias,
e- & abominationes quæᵉfuerant⁾in ter-
ra Iuda, & Ieruſalem, abſtulit Ioſias: vt
ſtatueret verba legis, quæ ſcripta ſunt
in libro quē inuenit Helcias ſacerdos,
in templo domini. Similis illi non fuit
ante eum rex, qui reuerteretur ad domi
num in omni corde ſuo, & in tota ani
ma ſua, & in vniuerſa virtute ſua iux-
F ta omnem legem Moyſi: neque poſt eū

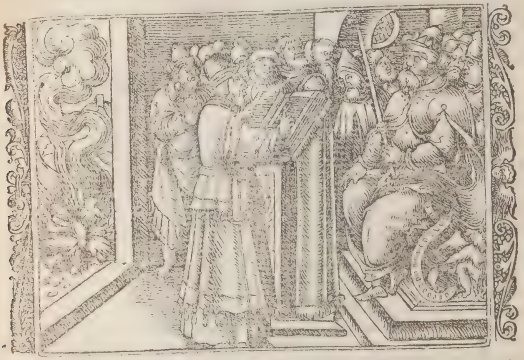
ſurrexit ſimilis illi. ¶Veruntamen non
eſt auerſus dominus ab ira furoris ſui
magni, quo iratus eſt furor eius con-
tra Iudam: propter irritationes quibus
prouocauerat eum Manaſſes. Dixit ita-
que dominus, Etiam Iudam auferam à
facie mea, ſicut abſtuli Iſrael: & proii-
ciam ciuitatem hanc quam elegi Ieru-
ſalem, & domum de qua dixi, Erit no
men meūm ibi. Reliqua vero ſermonū
Ioſiæ, & vniuerſa quæ fecit, nōne hæc
ſcripta ſunt in libro verborum dierū
regum Iuda? ¶||In diebus eius aſcendit 2.Pa.35. a
Pharao Nechao rex AEgypti contra re
gem Aſſyriorum ad flumē Euphraten:
& abiit Ioſias rex in occurſum eius: &
ᶠocciſus eſt⁾in Mageddo cum vidiſſet ᶠoccidit
eum. Et portauerūt eum ſerui ſui mor eum
tuum de Mageddo: & pertulerunt in
Ieruſalem, & ſepelierunt eum in ſepul
chro ſuo. ¶||Tulitque populus terræ Io 2.Pa.36.c
achaz filium Ioſiæ: & vnxerunt eum,
& conſtituerunt eum regem pro patre
ſuo. Vigintitrium annorum erat Ioa-
chaz cum regnare cœpiſſet, & tribus
menſibus regnauit in Ieruſalem: nomē
matris eiꝰ Amital, filia Ieremię de Lob
na. Et fecit malum coram domino, iux
ta omnia quæ fecerant patres eius. Vī
xitque eum Pharao Nechao in Rebla,
quæ eſt in terra Emath, ne regnaret in G
Ieruſalem: & impoſuit mulctam terræ
centum talentis argenti, & talento au
ri. ¶Regemque conſtituit Pharao Ne-
chao Eliacim filium Ioſiæ, pro Ioſia pa
tre eius, vertitque nomen eius Ioacim:
porro Ioachaz tulit, & duxit in AEgy-
ptum*. Argentum autem, & aurū de- *, & mor
dit Ioacim Pharaoni, cū indixiſſet ter tuus eſt
ræ per ſingulos, vt conferretur iuxta ibi
præceptum Pharaonis: & vnumquen-
que iuxta vires ſuas exegit, tam argen
tum q̄ aurū de populo terræ: vt daret
Pharaoni Nechao. Vigītiquinque an
norum erat Ioacim cum regnare cœ-
piſſet: & vndecim annis regnauit in Ie
ruſalem: nomen matris eius Zebda fi-
lia Phadaia de Ruma. Et fecit ma-
lum coram domino iuxta om-
nia quæ fecerant pa-
tres eius.

CAP. XXIIII.

☙ Ioacim moritur, Succedit Ioachin, Transfertur cum populo Ieruſalem in Babylonem, Subſtituitur Matthatias, q & Sedecias.

A IN diebus eius aſcēdit Nabuchodonoſor rex Babylonis, & factus eſt ei Ioacim ſeruus tribus annis: & rurſum rebellauit contra eum

=exercitꝰ & infra. immiſitque ei dominus = latrunculos) Chaldæorum & latrunculos Syriæ, & latrunculos Moab, & latrunculos filiorum Ammon: & immiſit eos in Iudā, vt diſperderent eum iuxta verbum domini quod locutus fuerat per ſeruos ſuos prophetas. Factum eſt autem hoc per verbum domini contra Iudam, vt auferret eum coram ſe propter peccata Manaſſe vniuerſa quæ fecit: & propter ſanguinem innoxium quem effudit, & impleuit Ieruſalem cruore innocentium: & ob hanc rem noluit domi-

nus =propitiari). Reliqua autem ſermo-

=parcere, num Ioacim, & vniuerſa quæ fecit, nō-

B ne hæc ſcripta ſunt in libro ſermonum dierum regum Iuda? Et dormiuit Ioacim cum patribus ſuis: & regnauit Ioachin filius eius pro eo. Et vltra non addidit rex AEgypti vt egrederetur de terra ſua: tulerat enim rex Babylonis à riuo AEgypti, vſque ad fluuiū Euphraten omnia quæ fuerant regis AEgypti. ¶Decem & octo annorū erat Ioachin cum regnare cœpiſſet: & tribus menſibus regnauit in Ieruſalem: nomē matris eius Nehuſtha filia Elnathan de Ieruſalem. Et fecit malum coram domino, iuxta omnia quę fecerat pater eiꝰ.

Danie,1,a ||In tempore illo aſcenderunt ſerui Nabuchodonoſor regis Babylonis in Ieruſalem, & circundata eſt vrbs munitionibus. Venitque Nabuchodonoſor rex Babylonis ad ciuitatem, cûm ſerui

C eius oppugnarent eam. Egreſſuſque eſt Ioachin rex Iuda ad regem Babylonis, ipſe & mater eius, & ſerui eius, & principes eius & eunuchi eius: & ſuſcepit eum rex Babylonis anno octauo regni ſui. Et protulit inde oēs theſauros domus dñi, & theſauros domus regiæ: & cōcidit vniuerſa vaſa aurea q̄ fecerat Salomō rex Iſrael in templo dñi iuxta verbū dñi. Et trāſtulit oēm Ieruſalem,

& vniuerſos principes & oēs fortes =ex- =vi

ercitus), decē millia in captiuitatē: & =re

oēm artificem & =incluſorē): nihilq; re- (vi

lictum eſt, exceptis pauperibus populi lem

terræ. ||Trāſtulit quoq; Ioachin ī Baby- Eſtl

lonē, & matrē regis, & vxores regis, & D

eunuchos regis: & =iudices) terræ du- =fo

xit in captiuitatē de Ieruſalem in Babylonem. Et omnes viros robuſtos, ſeptem millia, & artifices & incluſores mille, omnes viros fortes & bellatores: duxitq́ eos rex Babylonis captiuos in Babylonem. ||Et conſtituit *Matthaniam patruum eius pro eo: impoſuitq́ nomen ei Sedeciam. ¶Viceſimū & primum annum ætatis habebat Sedecias, cum regnare cœpiſſet, & vndecim annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius erat Amital, filia Ieremiæ de Lobna. Et fecit malum coram domino, iuxta omnia quæ fecerat Ioacim. Iraſcebatur enim dominus contra Ieruſalem & contra Iudam, donec proiiceret eos à facie ſua: receſſitq́ Sedecias à rege Babylonis.

e. 5.e. 37.a. 2. a. x Ba- onis

CAP. XXV.

Sedecias rebellis capitur à Nabuchodonoſor. Vrbs & templum ſuccenduntur. Sedecias occiſis filiis exoculatur. Godolias occiditur. Exaltatur Ioachin.

A 39.a. 2.a.

Factum eſt autem anno nono regni eius, menſe decimo, decima die menſis, venit Nabuchodonoſor rex Babylonis, ipſe & omnis exercitus eius in Ieruſalem, & circundederunt eam: & extruxerunt in circuitu eius ˹munitiones˺. Et clauſa eſt ciuitas atq́ vallata, vſque ad vndecimū annum regis Sedeciæ, nona die mēſis, præualuitq́ fames in ciuitate, nec erat panis populo terræ. Et interrupta eſt ciuitas: & omnis viri bellatores nocte fugerunt per viam portæ quæ eſt inter duplicem murum ad hortū regis (porrò Chaldæi obſidebāt in circuitu ciuitatem) fugit itaq́ Sedecias per viā quę ducit ad campeſtria ſolitudinis.

rrim'li am,

B Et perſecutus eſt exercitus Chaldæorū regem: comprehenditq́ eum in planitie Iericho: & omnes bellatores qui erant cum eo, diſperſi ſunt, ►& reliquerunt eum˺. Apprehenſum ergo regem duxerunt ad regem Babylonis in Reblatha: qui ˹locutus eſt cū eo iudiciū˺. Filios autem Sedeciæ occidit coram eo, & oculos eius effodit: vinxitq́ eū catenis, & adduxit in Babylonē. ¶Menſe quinto, ſeptima die menſis, ipſe eſt annus nonuſdecimus regis Babylonis: venit Nabuzardā princeps ˹exercitus˺

expo- auit eo. niorū,

ſeruus regis Babylonis in Ieruſalē. ||Et ſuccendit domū dñi, & domū regis: & oēs domos Ieruſalē, omēq́ domū magnā cōbuſſit igni. Et muros Ieruſalē in circuitu deſtruxit oīs exercitus Chaldæorum, qui erat cū principe ˹militū˺. Reliquam autem populi partem, quæ remanſerat in ciuitate, & perfugas qui transfugerant ad regem Babylonis, & reliquum vulgus tranſtulit Nabuzardan princeps militiæ. ||Et de pauperibus terræ reliquit vinitores & agricolas. Columnas autem æreas, quæ erāt in tēplo domini, & baſes, & mare æreum quod erat in domo domini, confregerunt Chaldæi, & tranſtulerūt æs omnium in Babylonem. Ollas quoque æreas, & ˹trullas, & tridentes, & ſcyphos˺, & mortariola, & omnia vaſa ærea, in quibus miniſtrabant, tulerunt. Necnon & thuribula, & phialas: quæ aurea, aurea: & quæ argentea, argētea, tulit princeps militiæ: id eſt, columnas duas, mare vnum, & baſes quas fecerat Salomon in templo domini. non erat pondus æris omnium vaſorum. Decē & octo cubitos altitudinis habebat columna vna: & capitellum ærcū ſuper ſe altitudinis trium cubitorum: & retiaculum, & mala granata ſuper capitellum ˹columnæ˺, omnia ærea: ſimilem & columna ſecunda habebat ornatum. Tulit quoque princeps militiæ Saraiam ſacerdotem primum, & Sophoniam ſacerdotem ſecundum, & tres ianitores. Et de ciuitate eunuchū vnum qui erat præfectus ſuper bellatores viros: & quinque viros de his qui ſteterant coram rege, quos reperit in ciuitate: & Sopher principem exercitus, qui ˹probabat tyrones de populo˺ terræ: & ſexaginta viros è vulgo, qui inuenti fuerant in ciuitate. Quos tollens Nabuzardan princeps militum, duxit ad regē Babylonis in Reblatha. Percuſſitq́ eos rex Babylonis, & interfecit eos in Reblatha in terra Emath: & tranſlatus eſt Iuda de terra ſua. ¶||Populo autem qui relictus eſt in terra Iuda, quem dimiſerat Nabuchodonoſor rex Babylonis, præfecit Godoliam filium Ahicam filii Saphan. Quod cum audiſſent omnes duces militum, ipſi & viri qui erant cum eis,

Iſai.73. ſlanici Iere.27. ſcopas & pſalteria, & c chlearia D p circu tum, E congre- gabat po pu.um Ier.40. b.c. F

videlicet quòd conſtituiſſet rex Babylonis Godoliam: venerunt ad Godoliā in Maſpha, Iſmahel filius Nathaniæ, & Iohanā filius Caree, & Saraia filius Thanehumeth Netophatithes, & Iezonias filius Maachathi, ipſi & ſocii eorum. Iurauitq́ Godolias ipſis & ſociis eorū, dicēs, Nolite timere ſeruire Chaldęis: manete in terra, & ſeruite regi Babylonis, & bene erit vobis. Factum eſt autem in menſe ſeptimo, venit Iſmahel filius Nathaniæ filii Eliſama de ſemine regio, & decem viri cum eo: percuſſeruntq́ Godoliam, qui & mortuus eſt: ſed & Iudæos & Chaldæos qui erāt cū eo in Maſpha. Conſurgensq́ omnis populus à paruo vſque ad magnum, & principes militum venerunt in Aegyptum timentes Chaldæos. ¶Factum G eſt vero in āno triceſimo ſeptimo trāſmigrationis Ioachin regis Iudæ, menſe duodecimo, viceſima ſeptima die menſis: ſubleuauit Euil-merodach rex Babylonis anno quo regnare cœperat, caput Ioachin regis Iuda de carcere. Et locutus eſt ei benigne: & poſuit thronum eius ſuper thronum regum qui erant cum eo in Babylone. Et mutauit veſtes eius quas habuerat in carcere, & comedebat panem ſemper in conſpectu eius cunctis diebus vitæ ſuæ. Annonā quoq́ cōſtituit ei ſine intermiſsione, q̄ & dabat ei à rege p ſingulos dies omnibus diebus vitæ ſuæ.

Lib. Paralipomenon primus. Hebraicè, Dibre haiamim.

CAP. I.

¶ Breuis repetitio totius genealogiæ Adam vſque ad filios Eſau & Iacob.

ADAM, SETH, E- A
nos, Cainan, Malaleel, Gen.
Iared, Henoch, Mathu- 4.d.5
ſale, Lamech, Noe, Sē,
Cham, & Iapheth. ¶ Fi Gen.
lii Iapheth: Gomer & Magog & Madai & Iauan, Thubal, Moſoch, Thiras. Porrò filii Gomer: Aſcenez & Riphath & Thogorma. Filii autem Iauan: Eliſa & Tharſis, Cethim & Dodanim. ¶Filii Cham: Chus & Meſraim & Phut & Chanaan. Filii autem Chus: Saba & Heuila, Sabatha & Regma & Sabathacha. Porrò filii Regma:

1,10,b Saba & Dadan.. ||Chus autem genuit
Nemrod: Iſte cœpit eſſe potens in ter-
ra. Meſraim vero genuit Ludim & A-
namim & Laabim & Nephtuim, Phe-
truſim quoque, & Chaſluim: de quibus
egreſsi ſunt Philiſthiim & Caphtorim.
Chanaan vero genuit Sidonē primoge
nitum ſuum, Hethæum quoque, Iebu-
B ſæum & Amorrhæum & Gergeſæum,
Heuæumque, & Aracæum, & Sinæum,
Aradium quoque, & Samaræum, & Ha
1,10,d mathæum. ¶||Filii Sem: AElam & Aſſur
& Arphaxad & Lud & Arā, Hus & Hul
& Gether & Moſoch. Arphaxad autem
genuit Sale, qui & ipſe genuit Heber.
Porrò Heber nati ſunt duo filii, nomē
vni Phaleg, quia in diebus eius diuiſa
eſt terra: & nomen fratris eius Iectan.
Iectan autem genuit Elmodad & Sa-
leph & Aſarmoth & Iare, Adorā quoque
& Vzal & Decla, Hebal etiam & Abi-
mael & Saba, necnon & Ophir & He-
uilla & Iobab. omnes iſti, filii Iectan.
¶Sem, Arphaxad, Sale, Heber, Phaleg,
Ragau, Serug, Nachor, Thare, Abram,
11,d. iſte eſt Abraham. ¶||Filii autem Abra-
ham, Iſaac & Iſmahel. Et hæ generatio
25,b nes eorum. ||Primogenitus Iſmahelis,
Nabaioth & Cedar & Adbeel & Mab-
ſam & Maſma & Duma, Maſſa, Hadad
& Thema, Ietur, Naphis, Cedma. hi ſūt
filii Iſmahelis. Filii autem Ceturæ cō-
C cubinæ Abraham, quos genuit: Zam-
ran, Iecſan, Madan, Madian, Ieſboc, &
Sue. Porrò filii Iecſan: Saba, & Dadan.
►Filii autem Dadan: Aſſurim & Latuſ-
25,a ſim & Laomim◄. ||Filii autem Madian:
Epha & Epher & Henoch & Abida &
25,c Eldaa. omnes hi, filii Ceturæ. ||Genuit
autem Abraham Iſaac: cuius fuerunt
36,b filii Eſau & Iſrael. ¶||Filii Eſau: Eliphaz,
Rahuel, Iehus, Ihelom & Core. Filii Eli
phaz: Theman, Omar, Sephi, Gatham,
Cenez, Thamna, Amalec. Filii Rahuel:
Nahath, Zara, Samma, Meza. Filii Seir:
Lotan, Sobal, Sebeon, Ana, Diſon, Eſer,
Diſan. Filii Lotan: Hori, Homam. So-
ror autem Lotan fuit Thamna. Filii So
bal: Alian, & Manahath, & Ebal, Sephi
& Onam. Filii Sebeon: Aia & Ana. Fi-
lii Ana: Diſon. Filii Diſon: Hamram,
& Eſeban & Iethran & Charan. Filii E-
D ſer: Balaan & Zauan & Iacan. Filii
Diſon: Hus & Aran. ¶Iſti ſunt reges
qui imperauerunt in terra Edom, an-
tequam eſſet rex ſuper filios Iſrael. Be-
la filius Beor: & nomen ciuitatis eius,
Denaba. Mortuus eſt autem Bela, &
regnauit pro eo Iobab filius Zaræ de
Boſra. Cumque & Iobab fuiſſet mor-
tuus, regnauit pro eo Huſam de terra
Themanorum. Obiit quoque & Hu-
ſam, & regnauit pro eo Adad filius Ba
dad, qui percuſſit Madian in terra Mo
ab: & nomen ciuitatis eius Auith.
Cumque & Adad fuiſſet mortuus, re-
gnauit pro eo Semla de Maſreca. Sed
& Semla mortuus eſt, & regnauit pro
eo Saul de Rohoboth, quæ iuxta am-
nem ſita eſt. Mortuo quoque Saul, re-
gnauit pro eo Balanan filius Achobor.
Sed & hic mortuus eſt, & regnauit p
eo Adad: cuius vrbis nomen fuit Phai,
& appellata eſt vxor eius Meetabel fi-
lia Matred filiæ Mezaab. ¶Adad autem
mortuo, duces pro regibus in Edom
eſſe cœperunt: dux Thamna, dux Al-
ua, dux Ietheth, dux Oolibama, dux
Ela, dux Phinon, dux Cenez, dux The
man, dux Mabſar, dux Magdiel, dux Hi
ram. hi duces Edom.

CAP. II.

►Filii Iacob & Iudæ, Heſron, Iſai,
Ieſſe, Saruiæ, Iair, Ierameel, Caleb.

Filii autem Iſrael: ||Ruben, Simeon, A
Leui, Iuda, Iſſachar, & Zabulon, Gen.29.g
Dan, Ioſeph, Ben-iamin, Nephtha 30.a.35.c.
li, Gad & Aſer. ¶||Filii Iuda: Her, d.
Onan, & Sela. hi tres, nati ſunt ei de Gen.38.a.
filia Sue Chananitidis. Fuit autem Her & 46.b.
primogenitus Iuda, malus coram do- infra. 4.a
mino, & occidit eum. Thamar au- matth.1.a
tē nurus eius peperit ei Phares & Za
ra. omnes ergo filii Iuda, quinque. Fi-
lii autem Phares: Heſron & Hamul. Fi-
lii quoque Zaræ: Zamri & Ethan & E-
man, Chalchol quoque, & Dara, ſimul
quinque. Filii Charmi, Achar. ||qui turba Ioſue.7.a
uit Iſrael, & peccauit in furto anathe
matis. Filii Ethan: Azarias. Filii autem B
Heſrō qui nati ſunt ei: Ierameel & Rā
& Calubai. ||Porrò Ram genuit Amina- Ruth 4.d
dab. Aminadab autem genuit Nahaſ-
ſon principē filiorum Iuda. Nahaſſon
quoque genuit Salma, de quo ortus eſt
Booz. Booz vero genuit Obed, qui & ip
ſe genuit Iſai. ||Iſai autem genuit pri- 1.Re.16.b
mogenitū Eliab, ſecundum Abinadab, & 17.b.

tertium Simmaa,quartum Nathanael, quintum Raddai,ſextum Aſom,ſeptimum Dauid, quorum ſorores fuerunt Saruia & Abigail.Filii Saruiæ : Abiſai, Ioab & Aſahel,tres.Abigail autem genuit Amaſa,cuius pater fuit Iether Iſ-
C mahelites. ¶Caleb vero filius Heſron accepit vxorē nomine Azuba, de qua genuit Ierioth:fueruntq; filii eius Iaſer & Sobab & Ardon. Cūque mortua fuiſſet Azuba,accepit vxorem Caleb, Ephratha:quę peperit ei Hur.Porrò Hur genuit Vri:& Vri genuit Beſeleel.Poſt hæc ingreſſus eſt Heſron ad filiam Machir patris Galaad, & accepit eam cū eſſet annorum ſexaginta : quæ peperit ei Segub.Sed & Segub genuit Iair, & poſſedit viginti tres ciuitates in terra Galaad. Cepitq; Geſſur & Aram oppida Iair,& Canath & viculos eius ſexaginta ciuitatum. omnes iſti, filii Machir patris Galaad. Cum autem mortuus eſſet Heſron : ingreſſus eſt Caleb ad Ephrata. Habuit quoque Heſron vxorem Abia,quæ peperit ei Aſhur patrem Thecuæ. ¶Nati ſunt autem filii
D Ierameel primogeniti Heſron,Ram primogenitus eius,& Buna & Aran,& Aſom & Achia. Duxit quoque vxorem alteram Ierameel,nomine Atara, quæ fuit mater Onam.Sed & filii Ram primogeniti Ierameel,fuerunt Moos, Iamin & Acar. Onam autem habuit filios Semei & Iada. Filii autem Semei: Nadab & Abiſur. Nomen vero vxoris Abiſur,Abihail quę peperit Ahobban, & Molid. Filii autem Nadab fuerunt Saled,& Apphaim. Mortuus eſt autem Saled abſque liberis. Filius vero Apphaim,Ieſi:qui Ieſi,genuit Seſan.Porrò Seſan genuit Oholai.Filii autē Iada
E fratris Semei:Iether & Ionathan.Sed & Iether mortuus eſt abſque liberis.Porrò Ionathan genuit Phaleth & Ziza. Iſti fuerunt filii Ierameel. Seſan autem non habuit filios, ſed filias:& ſeruum AEgyptium, nomine Ieraa. Deditque ei filiam ſuam vxorem:quæ peperit ei Ethei. Ethei autem genuit Nathan,& Nathan genuit Zabad, Zabad quoq; genuit Ophlal,& Ophlal genuit Obed,Obed genuit Iehu, Iehu genuit Azariam, Azarias genuit Helles, & Helles genuit Elaſa, Elaſa genuit Siſamoi, Siſamoi genuit Sellum, Sellum genuit Icamia, Icamia autem genuit Eliſama. ¶Filii autem Caleb fratris Ierameel : Meſa primogenitus eius, ip- F
ſe eſt pater Ziph:& filii Mareſa patris Hebron. Porrò filii Hebron, Core & Taphua & Recem & Samma. Samma autem genuit Raham patrem Iercaam, & Recem genuit Sammai. Filius autem Sammai, Maon :& Maon pater Beth-ſur. Epha autem concubina Caleb peperit Haran & Moſa & Gezez. Porrò Haran genuit Gezez. Filii autem Iahaddai: Regom & Ioatham & Geſan & Phaleth & Epha & Saaph. Concubina Caleb Maacha, peperit Saber & Tharana. Genuit autem Saaph pater Madmēna, Sue patrē Machbena,& patrem Gabaa. Filia vero Caleb, fuit Achſa. Hi erant filii Caleb, filii Hur primogeniti Ephratha, Sobal pater Cariath-iarim, Salma pater Beth-lehem,Hariph pater Beth-gader. G
Fuerunt autem filii Sobal patris Cariath-iarim, ⸢qui videbat dimidium requietionum⸣, Et de cognatione Cariathiarim, Iethrei & Phutei & Semathei & Maſerei. Ex his egreſſi ſunt Saraitæ & Eſthaolitæ. Filii Salma:Bethlehem, & Netophati coronæ domus Ioab, & dimidium⸢requietionis⸣Sarai. Cognationes quoque ſcribarum habitantium in Iabes, ⸢canentes atque reſonantes, & in tabernaculis commorantes⸣. Hi ſunt Cinæi,qui venerūt de ⸢calore⸣ patris⸢domus Rechab⸣.

⸢Har… Haſi, nuoc… ⸢Man… tarū… ⸢The… thim… mea… Such… thim… ⸣Hen… ⸢Bet… chab…

CAP. III.

Filii Dauidis. Reges Iuda à Salomone vſque ad Sedeciam. Filii Ioſiæ.

A
Dauid vero hos habuit filios, qui ei nati ſunt in Hebron : primogenitum Amnon ex Achinoam Iezrahelitide:ſecundum Daniel de Abigail Carmelitide,tertium Abſalom filium Maacha filiæ Tholmai regis Geſſur, quartum Adoniam filium Aggith,quintum Saphatiam ex Abital, ſextum Iethraham de Egla vxore ſua. Sex ergo nati ſunt ei in Hebron, vbi regnauit ſeptē annis & ſex mēſibus.Triginta autē & tribus annis regnauit in Ieruſalē.||Porrò in Ieruſalem nati ſunt ei filii Simmaa & Sobab, & Nathan,

2.Re… 3.Re…

& Salomon, quatuor de Beth-ſua filia
Ammiel, Iebaar quoque Eliſama & Eli-
phalet & Noge & Nepheg & Iaphia,
necnon Eliſama & Eliada & Eliphalet,
nouem omnes hi, filii Dauid, abſque fi
liis concubinarum: habueruntq; ſoro
rem Thamar. ¶Filius autem Salomo-
nis, Roboam: cuius Abia filius, genuit
Aſa. De hoc quoque natus eſt Ioſaphat
pater Ioram: qui Ioram, genuit O cho-
zaim, ex quo ortus eſt Ioas: & huius
C Amaſias filius genuit Azariam. Porrò
Azarię filius Ioathã, procreauit Achaz
patrem Ezechiæ, de quo natus eſt Ma-
naſſes. Sed & Manaſſes genuit Amon
patrem Ioſiæ. ¶Filii autem Ioſiæ fue-
runt, primogenitus Iohanan, ſecundus
Ioacim, tertius Sedecias, quartus Sel-
t,1,b. lum̃. ||De Ioacim natus eſt Iechonias
& Sedecias. Filii Iechoniæ fuerũt. Aſir,
Salathiel, Melchiram, Phadaia, Senne-
ſer & Iecemia, Hoſama & Nadabia. De
Phadaia orti ſunt Zorobabel & Semei.
D Zorobabel genuit Moſollam, Hananiã,
& Salomith ſororem eorum: Haſabam
quoque & Ohol & Barachiam, & Ha-
ſadiam, Ioſabheſed, quinque. Filius au-
tem Hananiæ Phaltias pater Ieſeiæ, cu
ius filius Raphaia. huius quoque filius,
Arnan, de quo natus eſt Obdia, cuius
filius fuit Sechenias. Filius Secheniæ,
Semeia: cuius filii Hattus & Iegaal &
Baria & Naaria & Saphat, ſex numero.
Filius Naariæ, Elioenai & Ezechias &
Ezricam, tres. Filius Elioeni, Oduia &
Elia ſub & Pheleia & Accub & Ioha-
nan & Dalaia & Anani, ſeptem.

CAP. IIII.

☞ Genealogia Iudæ. Aſhur. Iabes, & eius oratio. Caleb. Filii Sela. Genealogia Simeon, Cham ſtirps deleta, & Amalecitæ.

A F Ilii Iuda: Phares, Heſron & Char-
.2,a mi & Hur & Sobal. Raia vero filius
.38,d Sobal genuit Iahath, de quo nati
.6,b ſunt Ahumai & Laad. hæ cogna-
tiones Sarathi. Iſta quoque ſtirps Etam
Iezrahel & Ieſema & Iedebos. Nomen
quoq; ſororis eorum, Aſalelphuni. Pha
nuel autem pater Gedor, & Ezer pater
Hoſa, iſti ſunt filii Hur primogeniti E-
phrata patris Beth-lehem. ¶Aſhur ve-
ro patri Thecuæ erant duæ vxores, Ha
laa & Naara. Peperit autem ei Naara,
Oozam & Hepher & Themai & Aha-
ſthari. iſti ſunt filii Naara. Porrò filii
Halaa: Sereth, & Sahar & Ethnan.
¶Cos autem genuit Anob & Soboba, B
& cognationes Aharehel filii Arum.
¶Fuit autem Iabes inclytus præ fratri
bus ſuis, & mater eius vocauit nomen
illius Iabes, dicens, Quia peperi eum
in dolore. Inuocauit ergo Iabes deum
Iſrael, dicens, Si benedicens benedixe
ris mihi, & dilataueris terminos meos
& fuerit manus tua mecum, & feceris
me à malitia non opprimi. Et præſti-
tit deus quæ præcatus eſt. Caleb au-
tem ªfrater) ſua, genuit Mahir, qui fuit ª vP, pater
pater Eſthon. Porrò Eſthũ genuit Beth
rapha & Pheſſe & Tehinna patrem vr
bis Naas. hi ſunt viri Recha. ¶Filii au- C
tem Cenez: Othoniel & Saraia. Porrò
filii Othoniel, Hathath & Maonathi.
Maonathi genuit Ophra. Saraia autem
genuit Ioab patrem vallis ªartificum):
ibi quippe artifices erant. ¶Filii vero ªHaraſim:
Caleb filii Iephone: Hir & Ela & Na-
han. Filii quoque Ela: Cenez. Filii quo-
que Ialeleel: Ziph & Zipha, Thiria &
Aſrael. Et filii Ezra: Iether & Mered &
Epher & Ialon, genuitque Mariam &
Sammai & Ieſba patrẽ Eſthamo. Vxor
quoque eius Iudaia, peperit Iared pa-
trem Gedor, & Heber patrem Socho,
& Icuthiel patrem Zanoe. hi autem fi- D
lii Bethiæ filiæ Pharaonis, quam acce-
pit Mered. Et filii vxoris Odaiæ ſororis
Naham patris Ceila, Garmi, & Eſtha-
mo qui fuit de Machathi. Filii quoque Gen. 38.a
Simon: Ammon & Rina filius Hanan, ªAſbea. Et
& Thilon. Et filii Ieſi: Zoheth & Benzo Iocim,
heth. ¶||Filii Sela, filii Iudæ: Her pater & viri
Lecha, & Laada pater Mareſa: & co- Choſeba,
gnationes domus operantium byſſum & Ioas, &
in domo ªiuramenti. Et qui ſtare fecit Saraph,
ſolem, virique mendacii, & Securus & ªhabitato
Incendens), qui principes fuerunt in res
Moab, & ªqui reuerſi ſunt in) Lehem. E
ªhæc autem verba vetera). Hi ſunt figu ªvP, Ade-
li habitãtes in ª plãtationibus & in ſe- barim
pibus apud regẽ) in operibus eius, com Athicim
moratique ſunt ibi. ¶||Filii Simeon: Na ª Netaim
muel & Iamin. Iarib, Zara, Saul. Sellum & Gedera
filius eius, Mabſam filius eius, Maſma fi cum rege
filius eius. Filii Maſma: Hamuel filius Gñe, 46,b

eius, Zachur filius eius, Semei filius e-
ius. Filii Semei ſedecim, & filiæ ſex: fra
tres autem eius non habuerunt filios
multos, & vniuerſa cognatio non po-
tuit adæquare ſummam filiorum Iuda.
Habitauerunt autem in Ber-ſabee &
Molada & Haſar-ſuhal, & in Bala, & in
Aſom, & in Tholad, & in Bathuel, & in
Horma, & in Siceleg, & in Beth-mar-
chaboth, & in Haſar-ſuſim, & in Beth-
F berai, & in Saarim. hæ ciuitates eorum
vſque ad regem Dauid. Villæ quoque
eorum. Etam & Aen, Remmon & Tho-
chen & Aſan, ciuitates quinque. Et vni
uerſa viculi eorum per circuitum ciui
tatum iſtarum vſque ad Baal. hæc eſt
habitatio eorum, & ⸗ſedium diſtribu-
tio⸣. Moſobab quoque & Iemlech, & Ioſa
filius Amaſiæ, & Iohel, Iehu filius Ioſa-
biæ filii Saraiæ filii Aſiel, & Elioenai
& Iacoba & Iſuhaia & Aſaia & Adiel
& Iſmiel & Banaia, Ziza quoque filius
Sephei filii Allon filii Idaia filii Semri
filii Samaia. Iſti ſunt nominati princi-
pes in cognationibus ſuis, & in domo
affinitatum ſuarum multiplicati ſunt
vehementer, Et profecti ſunt vt ingre-
derentur in Gador vſque ad orientem
G vallis, vt quærerent paſcua gregibus
ſuis. Inueneruntque paſcuas vberes
& valde bonas, terram latiſſimam &
quietam & fertilem, in qua ante habi-
tauerant de ſtirpe Cham. Hi ergo vene
runt, quos ſupra deſcripſimus nomi-
natim in diebus Ezechiæ regis Iuda: &
percuſſerunt tabernacula eorum, & ha
bitatores qui inuenti fuerant ibi, & de-
leuerũt eos vſque in præſentem diem:
habitaueruntque pro eis, quoniam vber
rimas paſcuas ibidem repererunt. De
filiis quoque Simeon abierunt in mon-
tem Seir viri quingenti, habentes prin
cipes Phaltiam & Naariã & Raphaim
& Oziel filios Ieſi: & pecuſſerunt re-
liquias qui euadere potuerant, Amale-
citarum, & habitauerunt ibi pro eis vſ
ad diem hanc.

*genealogia ipſorũ

CAP. V.

Genealogia Ruben, Gad, & dimi-
diæ tribus Manaſſe, & eorum habita-
tio. Fide ſua orationi iuncta, vincunt
Agarenos. Poſtea transferuntur in Aſſy
rios ob idololatriam.

Filii quoque Ruben primogeniti Iſ- A
rael (ipſe quippe fuit primogeni Gen.35
tus eius: ſed cum violaſſet thorum &.49
patris ſui, data ſunt primogenita eius
filiis Ioſeph filii Iſrael, & nõ eſt ille re-
putatus in primogenitum. Porrò Iudas
qui erat fortiſſimus inter fratres ſuos,
de ſtirpe eius principes germinati ſunt
primogenita autem reputata ſunt Io-
ſeph) filii ergo Ruben primogeniti Iſ Gñ.46
rael: Enoch & Phallu, Eſron & Charmi. Exod.
Filii Ioel: Samaia filius eius, Gog filius Nũe.
eius, Semei filius eius, Micha filius eius
Reia filius eius, Baal filius eius, Beera
filius eius, quem captiuum duxit Thel
gath-phalnaſar rex Aſſyriorum, & fuit
princeps in tribu Rubẽ. Fratres autem
eius, & vniuerſi cognatio eius quan-
do numerabantur per familias ſuas, ha
buerunt principes Iehiel & Zachariã.
Porrò Bala filius Azaz filii Samma, filii
Ioel, ipſe habitauit in Aroer vſque ad Ne
bo & Beelmeon. Contra orientalem
quoque plagam habitauit vſque ad in-
troitum eremi & flumen Euphraten. B
Multum quippe iumentorum numerũ
poſſidebant in terra Galaad. ¶In die-
bus autem Saul præliati ſunt contra
Agarenos, & interfecerunt illos, habi-
taueruntque pro eis in tabernaculis eo-
rum in omni plaga quę reſpicit ad oriẽ
tem Galaad. ¶Filii vero Gad è regione
eorum habitauerunt in terra Baſan vſ-
que Selcha: Ioel *in capite⸣, & Sapham *.i.du
ſecundus: Ianai autem & Saphat in Ba
ſan. Fratres vero eorum ſecundum do
mos cognationum ſuarum, Michael &
Moſollam & Sebe & Iorai & Iachan &
Zie & Heber, ſeptem. Hi filii Abihail, fi
lii Huri, filii Iara, filii Galaad, filii Mi-
chael, filii Ieſeſi, filii Ieddo, filii Buz,
⸗Fratres quoque filii⸣ Abdiel, filii Gu- *Ahiſ
ni, principes domus in familiis ſuis. Et
habitauerunt in Galaad & in Baſan &
in viculis eius, & in cunctis ſuburba- C
nis Saron vſque ad terminos. Omnes
hi numerati ſunt in diebus Ioathã re-
gis Iuda, & in diebus Ieroboam regis
Iſrael. Filii Ruben & Gad & dimidiæ
tribus Manaſſe, viri bellatores, ſcuta
portantes, & gladios, & tendentes ar-
cum eruditique ad prælia quadraginta-
quatuor millia, & ſeptingenti ſexagin-
ta procedentes ad pugnam. Dimicaue

runt contra Agarenos. Ituræi vero, & Naphis, & Nodab præbuerunt eis auxilium. Traditiq́ ſunt in manus eorum Agareni, & vniuerſi qui fuerant cũ eis, quia deum inuocauerunt cum præliarentur: & exaudiuit eos, eò quòd ⁼credidiſſent⁾ in eum. Cœperuntq́ omnia quæ poſſiderant, camelorum quinquaginta millia & ouium ducẽta quinquaginta millia, & aſinos duo millia, & animas hominum centum millia. Vulnerati autem multi corruerunt, fuit enim bellum domini. Habitauerũtq́ pro eis vſq́ ad transmigrationem. ¶Filii quoq́ dimidiæ tribus Manaſſe poſſederũt terram à finibus Baſan vſq́ Baal, Hermon & Sanir & montem Hermon. ingens quippe numerus erat. Et hi fuerũt principes domus cognationis eorũ, Epher, Ieſi, & Eliel, & Ezriel, & Ieremia, & Odoia, & Iediel viri fortiſſimi & potentes, & nominati duces in familiis ſuis. ¶Reliquerunt autem deum patrẽ ſuorum, & fornicati ſunt poſt deos populorum terræ, quos abſtulit deus coram eis, & ſuſcitauit deus Iſrael ſpiritum Phul regis Aſſyriorum, & ſpiritũ Thelgath-phalnaſar regis Aſſur: & abſtulit Ruben & Gad, & dimidiam tribũ Manaſſe, & adduxit eos in Lahela, & in Habor, & Ara, & fluuium Goran, vſque ad diem hanc.

Marg.: iſ-; D

CAP. VI.

Genealogia filiorum Leui & Aaron cum habitaculis. cantores, Heman, Aſaph, Ethan, Vrbes refugii.

A .b. .b. FIlii Leui: ‖Gerſon, & Caath, & Merari. Filii Caath: Amram. Iſaar, Hebron, & Oziel. Filii Amram: Aarõ, Moyſes & Maria. ¶Filii Aaron: Nadab: & Abiu, Eleazar & Ithamar. Eleazar genuit Phinees, & Phinees genuit Abiſue, Abiſue vero genuit Bocci, & Bocci genuit Ozi, Ozi genuit zachariã, & zacharias genuit Meraioth. Porrò Meraioth genuit Amariam, & Amarias genuit Achitob, Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Achimaas, Achimaas, genuit Azariã, Azarias genuit Iohanã, Iohanã genuit Azariã, ipe eſt qui ſacerdotio functus eſt in domo, quam ædificauit Salomon in Ieruſalem. Genuit autem Azarias Amariam, & Amarias genuit Achitob, Achitob genuit Sadoc, & Sadoc genuit Sellum, Sellũ genuit Helciã, et Helcias genuit Azariam, Azarias genuit Saraiã, et Saraias genuit Ioſedec. Porrò Ioſedec egreſſus eſt, quãdo tranſtulit dominus Iudam et Ieruſalem per manus Nabuchodonoſor. Filii ergo Leui: Gerſon, Caath, et Merari. Et hæc nomina filiorum Gerſon: Lobni, et Semei. filii Caath: Amram, et Iſaar et Hebron, et Oziel, Filii Merari: Moholi et Muſi. ¶Hæ autem generationes Leui ſecundum familias eorum, Gerſon, Lobni filius eius, Iahath filius eius Zamma filius eius, Ioah filius eius, Addo filius eius, Zara filius eius, Iethrai filius eius. ¶Filii Caath, Aminadab filius eius, Core filius eius, Aſir filius eius, Elcana filius eius, Abiaſaph filius eius, Aſir filiꝰ eius, Thahatha filius eius Vriel filius eius, Ozias filius eius, Saul filius eius, Filii Elcana: Amaſai, et Achimoth, et Elcana. Filii Elcana, Sophai filius eius, Nahath filius eius, Eliab filius eius, Ieroham filius eius, Elcana filius eius, Filii Samuel: primogenitus Vaſſeni, et Abia. ¶Filii autem Merari, Moholi: Lobni filius eius, Semei filius eius, Oza filius eius, Sãmaa filius eius, Haggia filius eius, Aſaia filius eius, Iſti ſunt quos conſtituit David ⁼ſuper cantores domus⁾ domini, ex quo collocata eſt arca: et miniſtrabant coram tabernaculo teſtimonii, canentes donec ędificaret Salomon domum domini in Ieruſalem: ſtabant autem iuxta ordinẽ ſuum in miniſterio. Hi vero ſunt qui aſſiſtebant cum filiis ſuis, de filiis Caath, Heman cantor filius Ioel, filii Samuel filii Elcana, filii Ieroham, filii Eliel, filii Thohu, filii Suph, filii Elcana, filii Ioel, filii Mahath, filii Amaſai: filii Elcana, filii Iohel, filii Azariæ, filii Sophoniæ, filii Thahath, filii Aſir, filii Abiaſaph filii Core, filii Iſaar, filii Caath, filii Leui, filii Iſrael. Et frater eiꝰ Aſaph, qui ſtabat à dextris eius, Aſaph filiꝰ Barachię filii Samaa, filii Michael, filii Baſaię, filii Melchię, filii Athanai, filii Zara, filii Adaia, filii Ethan, filii Zamma, filii Semei, filii Ieth, filii Gerſon, filii Leui. Filii autẽ Merari fratres eorũ, ad ſiniſtrã: Ethan filius Cuſi, filii Abdi, filii Maloch filii Haſabiæ, filii Amaſiæ, filii Helciæ, filii Amaſai, filii Boni, filii Somer, filii Moholi, filii Muſi, filii Merari, filii Leui.

Marg.: B; Exo. 6. c; C; ⁼vel, ad cantandũ in domo; D

¶Fratres quoque eorum Leuitæ, qui
ordinati ſunt in cunctum miniſterium
tabernaculi domus domini. Aaron ve
ro, & filii eius adolebant incenſum ſu
per altare holocauſti, & ſuper altare
thymiamatis in omne opus ſancti ſan-
ctorum: & vt precarētur pro Iſrael iux
ta omnia quæ præceperat Moyſes ſer-
uus dei. Hi ſunt autem filii Aaron: Elea
zar filius eius, Phinees filius eius, Abi-
ſue filius eius, Bocci filius eius, Ozi fi
lius eius, Zarahia filius eius, Meraioth
filius eius, Amarias filius eius, Achitob
filius eius, Sadoc filius eius, Achimas fi
lius eius. ¶Et hæc habitacula eorum
E per vicos atque cōfinia, filiorum ſcili-
cet Aaron, iuxta cognationes Caathi-
tarum: ipſis enim ſorte contigerant.
Dederunt igitur eis Hebron in terra Iu
da, & ſuburbana eius per circuitum:
Ioſu.21.b ||agros autem ciuitatis, & villas, Caleb
filio Iephone. Porrò filiis Aaron dede-
runt ciuitates ad confugiendum, He-
bron & Lobna & ſuburbana eius, Ie-
ther quoque & Eſthemo cum ſuburba-
nis ſuis, ſed & Helon & Dabir cū ſub-
urbanis ſuis, Aſan quoque & Beth-ſe-
mes & ſuburbana earum. De tribu au-
tē Beniamin: Gabee & ſuburbana eius,
& Almath cum ſuburbanis ſuis, Ana-
thoth quoque cum ſuburbanis ſuis. om
nes ciuitates, tredecim per cognatio-
nes ſuas. Filiis autē Caath reſiduis de
cognatione ſua dederunt ex dimidia
tribu Manaſſe in poſſeſſionē vrbes de-
cem. Porrò filiis Gerſon per cognatio-
nes ſuas de tribu Iſſachar, & de tribu
Aſer, & de tribu Nephthali, & de tribu
F Manaſſe in Baſan, vrbes tredecim. Filiis
autem Merari per cognationes ſuas de
tribus Ruben, & de tribu Gad, & de
tribu Zabulon, dederunt ſorte ciuita-
tes duodecim. Dederunt quoque filii
Iſrael Leuitis ciuitates, & ſuburbana
earum. Dederuntq; per ſortem, ex tri-
bu filiorum Iuda, & ex tribu filiorum
Simeō, & ex tribu filiorum Beniamin,
vrbes has quas vocauerunt nominibus
ſuis, & his qui erant de cognatione fi-
liorum Caath, fueruntque ciuitates in
terminis eorum de tribu Ephraim.
Ioſu.21.b. ¶||Dederunt ergo eis vrbes ad confu-
giendum, Sichem cum ſuburbanis ſuis
in monte Ephraim: & Gazer cū ſubur-
banis ſuis, Iecmaam quoq; cum ſubur-
banis, & Beth-horon ſimiliter necnon
& Aialon cū ſuburbanis ſuis, & Geth-
remmon in eundem modū. Porrò ex di
midia tribu Manaſſe, Aner & ſuburba-
na eius, Balaam & ſuburbana eius: his
videlicet qui de cognatione filiorum
Caath reliqui erant. ¶Filiis autem Ger
ſom de cognatione dimidiæ tribus Ma
naſſe, Gaulon in Baſan, & ſuburbana G
eius & Aſtaroth cum ſuburbanis ſuis,
De tribu Iſſachar, Cedes & ſuburbana
eius, & Dabereth cum ſuburbanis ſuis,
Ramoth quoque & ſuburbana eius, &
Anem cū ſuburbanis ſuis. De tribu ve
ro Vſer, Maſal cum ſuburbanis ſuis, &
Abdon ſimiliter, Hacoc quoq; & ſubur
bana eius, & Rohob cum ſuburbanis
ſuis. Porrò de tribu Nephthali, Cedes
in Galilæa & ſuburbana eius. Hamō cū
ſuburbanis ſuis, & Cariathaim, & ſub-
urbana eius. Filiis aūt Merari reſiduis:
de tribu Zabulon, Remmono & ſubur
bana eius, & Thabor cum ſuburbanis
ſuis. trans Iordanem quoq; ex aduerſo
Ierico contra orientē Iordanis de tri-
bu Ruben, Boſor in ſolitudine cū ſub-
urbanis ſuis, & Iaſſa cū ſuburbanis ſuis,
Cademoth quoq; & ſuburbana eius, &
Mephaath cum ſuburbanis. Necnon
de tribu Gad, Ramoth in Galaad &
ſuburbana eius, & Manaim cum ſubur
banis ſuis, ſed & Heſebon cum ſubur-
banis ſuis, & Iezer cū ſuburbanis ſuis.

CAP. VII.

Genealogia filiorum Iſſachar. Ben-
iamin, Nephthali, Machir. Ephraim fi-
lii occiſi. Beria Genealogia filiorū Aſer.

PORrò filii Iſſachar: Thola, & Phua, A
Iaſub & Simeron, quatuor. ¶Filii Gi
Thola: Ozi & Raphaia, & Ieriel, &
Iemai, & Iebſem, & Samuel, princi
pes per domos cognationum ſuarū. De
ſtirpe Tholo viri fortiſſimi *numerati *p
ſunt in diebus Dauid, vigintiduo mil- ha
lia ſexcenti. Filii Ozi: Izrahia, de quo
nati ſunt Michael, & Obadia, & Ioel, &
Ieſia, quinq;: omnes principes. Cum eis
per familias, & populos ſuos, accincti
ad prælium, viri fortiſſimi, triginta &
ſex millia: multas enim habuerunt vxo
res, & filios. Fratres quoq; eorum per
omnem cognationē Iſſachar, robuſtiſ-
ſimi ad pugnandum, octoginta ſeptem

6.c. millia numerati ſunt. ¶||Filii Beniamī
B Bela, & Bechor, & Iadihel, tres. Filii Be
la: Eſbon & Ozi & Oziel & Ierimoth
& Irai, quinque, principes familiarū, &
ad pugnandum robuſtiſſimi: numerus
autem eorum, vigintiduo millia & tri
gintaquatuor. Porro filii Bechor: Zami
ra, & Ioas, & Eliezer, & Elioenai, &
Amri, & Ierimoth, & Abia, & Ana-
thoth, & Almath. oēs hi, filii Bechor.
Numerati ſunt autē per familias ſuas
principes cognationum ſuarum ad bel
la fortiſſimi, viginti millia & ducenti.
Porro filii Iadihel: Balan. Filii autem
Balan: Iebus, & Beniamin, & Aod, &
Chanaana, & Zethā, & Tharſis, & Ahi-
ſahar, omnes hi, filii Iadihel, princi-
C pes cognationum ſuarum, viri fortiſſi-
mi, decem & ſeptem millia, & ducen-
ti ad prælium procedentes. Sephā quo
que & Hapham filii Hir: & Haſim filii
Aher. ¶Filii autem Nephthali: Iaſiel, &
Guni, & Ieſer, & Sellum, filii Bala. Por-
pe- ro filius Manaſſe, Eſriel: concubinaque
.cō- eius Syra peperit Machir patrem Ga-
na laad. Machir autem accepit vxorem fi
Syra liis ſuis Happhim & Sapham: & habuit
& ſororem nomine Maacha: nomen autē
ſecundi, Salphaad, natæque ſunt Sal-
phaad filiæ, & peperiit Maacha vxor
Machir filium, vocauitque nomen
eius Phares: porro nomen fratris eius,
Sares: & filii eius, Vlam, & Recem. Fi-
lius autem Vlam, Badan. hi ſunt filii
D Galaad, filii Machir, filii Manaſſe. So-
ror autem eius regina peperit virum
decorum, & Abiezer, & Mohola. Erāt
autem filii Semida: Ahin & Sechem, &
Leci, & Aniam. ¶Filii autem Ephraim
Suthala, Bared filius eius, Thahath filiꝰ
eius, Elada filius eius, Thahath filius
eius, & huius filius Zabad, & huius fi-
lius Suthala, & huius filius Ezer & Elad
occiderunt autem eos viri Geth indi
es genæ, quia deſcenderant vt inuaderēt
poſſeſſiones eorum. Luxit igitur E-
phraim pater eorum multis diebus, &
venerunt fratres eius vt conſolarentur
E eum. Ingreſſusque eſt ad vxorem ſuā:
quæ concepit & peperit filium, & vo
cauit nomē eius Beria, eò quod in ma
lis domus eius ortus eſſet: filia autem
eius fuit Sara, quæ ædificauit Beth-ho
ron inferiorē & ſuperiorē, & Ozen-ſa
ra. Porro filius eius Rapha, & Reſeph,
& Thale, de quo natus eſt Thaan, qui
genuit Laadā, huius quoque filius Am-
miud, qui genuit Eliſama, de quo ortꝰ
eſt Nun, qui habuit filium Ioſue. Poſ-
ſeſſio autē eorum & habitatio, Bethel
cum filiabus ſuis, & contra orientem =i. vicu-
Noran, ad occidentalem plagam Ga- lis & in-
zer & filiæ eius, Sichem quoque cum fra.
filiabus ſuis, vſque ad Aia cum filia- V
bus eius. Iuxta filios quoque Manaſſe
Beth-ſan & filias eius, Thanach & fi-
lias eius, Mageddo & filias eius, Dor &
filias eius: in his habitauerūt filii Ioſeph Ge. 46. b.
filii Iſrael. ¶||Filii Aſer: Iemna, & Ieſua,
& Ieſſui, & Baria, & Sara ſoror. Filii aūt
Baria: Heber, & Melchiel: ipſe eſt pater
Barſzaith. Heber autem genuit Iephlat
& Somer, & Hotham, & Suaa ſororem G
eorum. Filii Iephlat, Phoſech, & Ba-
maal, & Aſoth: hi filii Iephlat. Porro fi
lii Somer: Ahi, & Raoga, & Haba, &
Arā. Filii autem Helem fratres eius: Su
pha, & Iemna, & Selles, & Amal. Filii
Supha: Sue, Harnapher, & Sual, & Beri,
& Iamra, Boſor, & Hod & Samma, & Sa
luſa, & Iethran, & Bera. Filii Iether: Ie-
phonne, & Phaſpha, & Ara. Filii autē
Olla: Aree, & Haniel, & Reſia. Omnes
hi filii Aſer, principes cognationū ele
cti atque fortiſſimi duces ducum: nu-
merus autem eorum ætatis quæ apta
eſſet ad bellum, vigintiſex millia.

CAP. VIII.

Genealogia filiorum Beniamin. Nomina generis Saul.

BEniamin autē genuit Bela primo A
genitum ſuum, Aſbel ſecundum, Ge. 46. c.
Ahara tertium, Nohaa quartum, Sap. 7. b.
& Rapha quintum. Fueruntque
filii Bela: Addar, & Gera, & Abiud, A-
biſue quoque, & Naaman, & Ahoe, ſed
& Gera, & Sephuphan, & Huram, Hi
ſunt filii Ahod, principes cognationū
habitantiū in Gabaa, qui tranſlati ſunt
in Manahath. Naaman autem & Achia
& Gera ipſe tranſtulit eos, & genuit
Oza & Ahilud. Porro Saharaim genuit
in regione Moab, poſtquam dimiſit Hu
ſim & Bara vxores ſuas. Genuit autem
de Hodes vxore ſua, Iobab, & Sebia, &
Moſa, & Molchom, Iehus quoque & Se
chia, & Marma. hi ſunt filii eius princi

B pes in familiis ſuis. Mehuſim vero genuit Abitob, & Elphaal. Porro filii Elphaal: Heber, & Miſaam, & Samad: hic ædificauit Ono, & Lod, & filias eius, Baria autem & Sama principes cognationum habitantium in Aialon: hi fugauerunt habitatores Geth. Et Ahio, & Seſac, & Ierimoth, & Zabadia, & Arod, & Heder, Michael quoque & Ieſpha, & Ioha filii Baria. Et Zabadia, & Moſollam, & Hezeci, & Heber, & Ieſamari, & Iezlia, & Iobab filii Elphaal. Et Iacim & Zechri, & Zabdi, & Elioenai, & Selethai, & Eliel, & Adaia, & Baraia, & Samarath filii Semei. Et Ieſphan, & Heber
C & Eliel & Abdon, & Zechri, & Hanan, & Hanania, & AElam, & Anathothia, & Iephdaia, & Phanuel filii Seſac. & Samſeri, & Sohoria, & Otholia, & Ierſia, & Elia, & Zechri, filii Ieroham. hi patriarchę, & cognationum principes, qui ha-
infr. 9. f. bitauerunt in Ieruſalem. ‖In Gabaon autem habitauerunt Abi-gabaon, & nomen vxoris eius Maacha: filiuſque eiꝰ primogenitꝰ Abdō, & Sur, & Cis, & Baal, & Nadab, Gedor quoq; & Ahio, & Zacher, & Macelloth, & Macelloth genuit Samaa habitauerūtq; ex aduer-
1. Re. 14. g ſo fratrū ſuorū in Ieruſalem cū fratri-
infra. 9. g bus ſuis. ¶‖Ner autē genuit Cis, & Cis genuit Saul. Porro Saul genuit Ionathā
D & Melchi-ſua, & Abinadab, & Eſbaal. Filius autē Ionathan, Meribaal: & Meribaal genuit Micha. Filii Micha: Phithon, & Melech, & Tharaa, & Ahaz. Et Ahaz genuit Ioada: & Ioada genuit Alamath, & Azmoth & Zamri: porro Zamri genuit Moſa, & Moſa genuit Banaa, cuius filius fuit Rapha, de quo ortus eſt Elaſa, qui genuit Aſel. Porro Aſel ſex filii fuerunt, his nominibus. Ezricam, Bochru, Iſmael, Saria, Obdia, & Hanan: omnes hi, filii Aſel. Filii autem Eſec fratris eius, Vlā primogenitus, & Iehus ſecundus, & Eliphalet tertius. Fueruntq; filii Vlam viri robuſtiſſimi, & magno robore tendentes arcum: & multos habentes filios ac nepotes vſque ad centum quinquaginta. Omnes hi, filii Beniamin.

CAP. IX.

De ſacerdotibus, Leuitiſque, & officiis eorum. Panes propoſitionis. Familia Saulis.

A VNiuerſus ergo Iſrael dinumeratus eſt*: & ſumma eorū ſcripta eſt in libro regū Iſrael, & Iuda: translatiq; ſunt in Babylonem propter delictum ſuū. Qui aūt habitauerunt primi in poſſeſſionibus, & in vrbibus ſuis: Iſrael, & ſacerdotes, & Leuitæ, & Nathinei. Cōmorati ſunt in Ieruſalem de filiis Iuda, & de filiis Beniamin, de filiis quoque Ephraim, & Manaſſe. Othei filius Ammiud filius Amri, filii Omrai, filii Bonni, de filiis Phares filii Iuda. Et de Siloni: Aſaia primogenitus, & filii eius. De filiis autē Zara: Iehuel, & fratres eorū, ſexcenti nonaginta. Porro de filiis Beniamin: Salo filius Moſollam, filii Oduia, filii Aſana: & Iobania filius Ieroham: & Ela filius Ozi, filii Mochori: & Moſollam filius Saphatiæ, filii Rahuel, filii Iebanię. & fratres eorū per familias ſuas, nongenti quin- B
quaginta ſex. Omnes hi, principes cognationum per domos patrū ſuorum. De ſacerdotibus autē: Iedaia, Ioiarib, & Iachim: Azarias quoque filius Helciæ, filii Moſollam, filii Sadoc, filii Maraioth, filii Achitob, *pontifex domus *ducis
dei. Porro Adaias filius Ieroham, filii Phaſſur, filii Melchiæ: & Maaſai filius Adiel filii Iezra, filii Moſollam, filii Moſollamith, filii Emmer, fratres quoque eorum principes per familias ſuas, mille ſeptingenti ſexaginta: fortiſſimi robore ad faciendum opus miniſterii in C
domo dei. De Leuitis autem: Semeia filius Haſſub filii Ezricam, filii Haſebia de filii Merari. Bacbacar quoque carpētarius, & Galal, & Mathania filius Micha, filii Zechri, filii Aſaph: & Obdia filius Semeiæ filii Galal, filii Idithun: & Barachia filius Aſa, filii Elcana, qui habitauit in *atris Netophati. ¶Ianitores *villis
autem: Sellum, & Accub, & Telmon, & Ahimā: & frater eorum Sellum princeps, vſque ad illud tempus, in porta regis ad orientem obſeruabant per vices ſuas de filiis Leui. Sellum vero filius Core filii Abiaſaph, filii Core, cū fratribus ſuis, & domo patris ſui, hi ſunt Coritæ ſuper opera miniſterii cu- D
ſtodes veſtibulorum tabernaculi: & ſa

*per ria g ration

miliæ eorum per vices caſtrorum domini cuſtodientes introitum. Phinees autem filius Eleazari, erat dux eorum coram domino. Porro zacharias filius Moſollamia, ianitor portæ tabernaculi teſtimonii. Omnes hi electi ī oſtiarios per portas, ducenti duodecim: & deſcripti in villis propriis: quos conſtituerunt Dauid, & Samuel videns, in fide ſua tam ipſos, quam filios eorum in oſtiis domus domini, & in tabernaculo vicibus ſuis. Per quatuor ventos erant oſtiarii: id eſt ad orientem, & ad occidentem, & ad aquilonem, & ad
E auſtrum. Fratres autē eorum in viculis morabantur, & veniebant in ſabbathis ſuis de tempore vſque ad tempus. "His quatuor Leuitis creditus erat omnis numerus ianitorum', & erāt ſuper exedras, & theſauros domus domini. Per gyrum quoque templi domini morabantur in cuſtodiis ſuis: vt cum tempus fuiſſet, ipſi mane aperirēt fores. De horū grege erant & ſuper vaſa miniſterii: ad numerum enim & inferebantur vaſa, & efferebantur. De ipſis & qui credita habebant vtenſilia ſanctuarii, præerāt ſimilæ, & vino, & oleo, & thuri, & aromatibus. Filii aūt ſacerdotū vnguēta ex aromatib9 cōficiebant. Et Ma
F thathias Leuites primogenitus Sellum Coritæ, perfectus erat eorum quæ in ſartagine frigebantur. Porro de filiis Caath fratribus eorum, ſuper panes erant propoſitionis, vt ſemper nouos per ſingula ſabbatha præpararent. Hi ſunt principes cantorum per familias Leuitarum, qui in exedris morabantur, vt die ac nocte iugiter ſuo miniſte Supra, 8, c
rio deſeruirent. Capita Leuitarum, per familias ſuas principes manſerunt in Ieruſalem. ‖In Gabaon autem commorati ſunt pater Gabaō Iehiel, & nomen vxoris eius Maacha filius primogenitus eius Abdon, & Sur, & Cis, & Baal, & Ner, & Nadab, Gedor quoque, & Ahio, & zacharias, & Macelloth. Porro Macelloth genuit Samaam, iſti ha- G
bitauerunt è regione fratrum ſuorum Supr, 8, d
in Ieruſalem cum fratribus ſuis. ¶Ner autem genuit Cis: & Cis genuit Saul: & Saul genuit Ionatham, & Melchiſua, & Abinadab, & Eſbaal. Filius autē Ionathan, Meribbaal: & Meribbaal genuit Micha. Porro filii Micha, Phithon & Melech, & Taraa, & Ahaz. Ahaz autem genuit Iara: & Iara genuit Alamath, & Azmoth, & zambri. zambri autem genuit Moſa: Moſa vero genuit Banaa: cuius filius Raphaia, genuit Elaſa: de quo ortus eſt Aſel. Porro Aſel ſex filios habuit his nominibus, Ezricam, Bochru, Iſmahel, Saria, Obdia, Hanan. hi ſunt filii Aſel.

CAP. X.

☞ Saul cum filiis occiditur à Phili-
ſthæis: quos Galaaditæ ſepeliunt. Saul
quare occiſus à deo.

A 1.Re.31.a PHiliſthiim autem pugnabant cō-
tra Iſrael, fugeruntque filii Iſrael
Philiſthæos, & ceciderunt vul-
nerati in monte Gelboe. Cumq;
appropinquaſſent Philiſthæi perſequē-
tes Saul & filios eius, percuſſerunt Io-
nathan, & Abinadab, & Melchi-ſua fi-
lios Saul. Et aggrauatum eſt prælium
contra Saul, inueneruntque eum ſagit-
tarii, & vulnerauerunt iaculis. Et dixit
Saul ad armigerum ſuum, Euagina gla-
dium tuum, & interfice me: ne forte
veniant incircuncisi iſti, & illudant
mihi. Noluit autem armiger eius hoc
facere, timore perterritus: arripuit er-
go Saul enſem, & irruit in eum. Quod
cum vidiſſet armiger eius, videlicet
B mortuum eſſe Saul, irruit etiam ipſe in
gladium ſuum, & mortuus eſt. Interiit
ergo Saul, & tres filii eius, & omnis do-
mus illius pariter concidit. Quod cum
vidiſſent viri Iſrael qui habitabant in
campeſtribus, fugerunt: & Saul ac filiis
eius mortuis, dereliquerunt vrbes ſuas
& huc illucq; diſperſi ſunt: venerūtq;
Philiſthiim, & habitauerunt in eis.
¶Die igitur altero detrahentes Phili-
C ſthiim ſpolia cæſorum, inuenerunt Sa-
ul, & filios eius iacentes in monte Gel-
boe. Cumque ſpoliaſſent eum, & ampu-
taſſent caput, armiſque nudaſſent, mi-
ſerunt in terram ſuam, vt circunferre-
[a]nuntiaretur tur, & [a]oſtenderetur) idolorum templis
& populis: arma autem eius conſecra-
uerunt in phano dei ſui, & caput affi-
xerunt in templo Dagon. ¶Hoc cum
audiſſent viri Iabes Galaad, omnia ſci-
licet quæ Philiſthiim fecerant ſuper
Saul, conſurrexerunt ſinguli virorum
fortium, & tulerunt cadauera Saul &
D filiorum eius: attuleruntque ea in Ia-
bes, & ſepelierunt oſſa eorum ſubter
quercum quæ erat in Iabes, & ieiuna-
uerunt ſeptem diebus. ¶Mortuus eſt
ergo Saul propter iniquitates ſuas, eo
quod præuaricatus ſit mandatum do-
mini quod præceperat, & non cuſto-
[a]cōſuluerit dominum. dierit illud: ſed inſuper etiam pytho-
niſſam cōſuluerit, nec [a]ſperauerit in do-
mino), propter quod interfecit eum, &
tranſtulit regnum eius ad Dauid fili-
um Iſai.

CAP. XI.

☞ Vngitur Dauid in regem. Iebus.
Arx Sion. Ciuitas Dauid. Catalogus for-
tium Dauidis.

COngregatus eſt igitur omnis Iſ- A
rael ad Dauid in Hebron, dicēs, 2.R
Os tuum ſumus & caro tua. He-
ri quoque & nudiuſtertius cum
adhuc regnaret Saul, tu eras qui edu-
cebas & introducebas Iſrael: tibi enim
dixit dominus deus tuus, Tu paſces
populum meum Iſrael, & tu eris prin-
ceps ſuper eum. Venerūt ergo omnes
maiores natu Iſrael ad regem in He-
bron, & iniit Dauid cum eis fœdus co-
ram domino vnxeruntque eum re-
gem ſuper Iſrael, iuxta ſermonem do-
mini quē locutus eſt in manu Samuel.
¶Abiit quoque Dauid, & omnis Iſrael
in Ieruſalem, hæc eſt Iebus, vbi erant
Iebuſæi habitatores terræ. Dixeruntq;
qui habitabant in Iebus ad Dauid, Nō
ingredieris huc. Porro Dauid cepit ar-
cem Sion, quę eſt ciuitas Dauid, dixit- B
que, Omnis qui percuſſerit Iebuſæum
in primis, erit princeps & dux. Aſcen-
dit igitur primus Ioab filius Saruiæ, &
factus eſt princeps. Habitauit autem
Dauid in arce, & idcirco appellata eſt
ciuitas Dauid. Ædificauitque vrbem
in circuitu à Mello, vſque ad gyrum:
Ioab autem reliqua vrbis [a]extruxit). [a]reſ
Proficiebatque Dauid, vadens & cre- uit.
ſcens, & dominus exercituum erat cū
eo. ¶Hi principes virorum fortium Da- 2.R
uid, qui *adiuuerunt eum vt rex fieret * f
ſuper omnem Iſrael, iuxta verbum do-
mini quod locutus eſt ad Iſrael. Et iſte
numerus robuſtorum Dauid: Ieſbaam
filius Hachamoni priceps inter trigin-
ta, iſte leuauit haſtam ſuam ſuper tre- C
centos [a]vulneratos vna vice). ¶Et poſt [a]qu
eum Eleazar filius patrui eius Ahohi- ner
tes, qui erat inter tres potētes, iſte fuit &
cum Dauid in Pheſ-domim, quando
Philiſthiim congregati ſunt ad locum
illum in pręlium: & erat [a]ager regionis [a]pa
illius plenus) hordeo, fugeratque popu- gri
lus à facie Philiſthinorum. Hi ſteterunt na.
in medio agri, & defenderunt eum:
cumque percuſſiſſent Philiſthæos, de-
dit dominus ſalutem magnam populo

ſuo. Deſcenderunt autem tres de triginta principibus ad petrã, in qua erat
D Dauid, ad ſpeluncam Odollam, quando Philiſthiim fuerãt caſtrametati in valle Raphaim. Porro Dauid erat in pſidio, et ſtatio Philiſthinorũ in Bethlehem. Deſyderauit igitur Dauid et dixit, O ſi quis daret mihi aquam de ciſterna Beth-lehem, quæ eſt in porta. Tres ergo iſti per media caſtra Philiſthinorum perrexerunt, et hauſerunt aquam de ciſterna Beth-lehem, quæ erat in porta, et attulerunt ad Dauid vt biberet: qui noluit, ſed magis libauit illam domino, dicens, Abſit vt i cõſpectu dei mei hoc faciam, et ſanguinem iſtorum virorum bibam: quia in periculo animarum ſuarum attulerunt mihi aquam. Et ob hanc cauſam noluit bibere. hæc fecerunt tres robuſtiſſimi.
E ¶Abiſai quoq; frater Ioab ipſe erat princeps trium, et ipſe leuauit haſtam ſuã contra trecentos vulneratos, et ipſe erat inter tres nominatiſſimus, et inter tres ſecundus inclytus, et princeps eorum: veruntamẽ vſque ad tres primos non peruenerat. ¶Banaia filius Ioiadæ viri robuſtiſſimi, qui multa opera perpetrarat, de Cabſeel: ipſe percuſſit duos ariel Moab: et ipſe deſcendit, et interfecit leonem in media ciſterna tempore niuis. Et ipſe percuſſit virum AEgyptiũ, cuius ſtatura erat quinque cubitorum, et habebat lanceam vt liciatorium texentium: deſcendit igitur ad eum cum virga, et rapuit haſtam quã tenebat manu, et interfecit eum haſta ſua. Hæc fecit Banaia filius Ioiadæ, qui erat inter tres robuſtos nominatiſſimus, inter triginta primus, veruntamẽ
F ad tres vſque non peruenerat: poſuit autem eum Dauid ad auriculam ſuã. ¶Porro fortiſſimi viri in exercitu, Aſahel frater Ioab, et Elehanan filius patrui eius de Beth-lehem, Sammoth Arorites, Helles Phalonites, Ira filius Acces Thecuites, Abiezer Anathothites, Sobbochai Huſathites, Ilai Ahohites, Maharai Netophathites, Heled filius Baana Netophathites, Ethai filius Ribai de Gabaath filiorum Bẽiamin, Banaia Pharathonites, Hurai de torrente Gaas, Abiel Arbathithes, Azmoth Bauramithes Eliaba Salabonites. Filii Aſſem Gezonites, Ionathan filius Sage Ararites, Ahiam filius Sachar Ararites. Eliphal filius Vr, Hepher Mecherathites, Ahia Phelonites, Heſro Carmelites, Naarai filius Hazbai, Iohel frater Nathan, Mibahar filius Agarai, Selec Ammonites, Naharai Berothites armiger Ioab filii Saruiæ, Ira Iethræus, Gareb Iethræus, Vrias Hethæus, Zabad filius Oholi, Adina filius Siza Rubenites princeps Rubenitarum, et cum eo triginta: Hanan filius Maacha, et Ioſaphat Mathanites, Ozia Aſtarothithes, Samma et Iehiel filii Hotham Arorites Gedihel filius Samri, et Ioha, frater eius Thoſaites, Eliel Mahumites, et Ieribai et Ioſaia filii Elnaem, et Iethma Moabithes, Eliel et Obed et Iahiel de Maſobia.

Margin: i á .i. auer me) vt; es

CAP. XII.

Qui tranſierint ad Dauidem cum adhuc fugeret Saulem, et numerus eorum, Adiutor Dauidis deus.

A HI quoque venerunt ad Dauid in Siceleg, cum adhuc fugeret Saul filium Cis, qui erant fortiſſimi et egregii pugnatores, tendẽtes arcum, et vtraque manu fundis ſaxa iaciẽtes, et dirigẽtes ſagittas de fratribus Saul ex Beniamin. Princeps Ahiezer, et Ioas filius Samaa, Gabaathithes et Iaziel et Phallet filii Azmoth, & Baracha et Iehu Anathothithes. Samaias quoque Gabaonites fortiſſimus inter triginta et ſuper triginta. Ieremias et Ieheſiel et Iohanan et Iezabad Gaderothithes. et Eluzai et Ierimuth, et Baalia et Samaria et Sapharia Haruphites. Elcana et Ieſia et Azareel et Ioezer et Ieſbaam de Carehim: Ioela quoque et Zabadia filii Ieroham de Gedor.
B ¶Sed & de Gaddi transfugerũt ad Dauid, cũ lateret in deſerto, viui robuſtiſſimi, et pugnatores optimi, tenentes clypeum et haſtam: facies eorum qũſi facies leonis, et veloces qũſi capreæ in mõtibus: Ezer princeps, Obdias ſecũdus, Eliab tertius. Maſmana quartus, Ieremias quintus, Ethi ſextus. Eliel ſeptimus, Iohanan octauus, Elzebab nonus, Ieremias decimus, Mathbanai vndecimus. hi de filiis Gad principes exercitus nouiſſimus, centum militibus pre

Margin: ad munitionem; centum

milites, erat, & maximus mille. Iſti ſunt q trã-
(ſub. per- ſierunt iordanem menſe primo, quãdo
ſequeba- inundare cõſueuit ſuper ripas ſuas: &
tur) et omnes fugauerunt qui morabantur in
vallibus ad orientalem plagam & oc-
cidentalem. ¶ Venerunt autem & de
Beniamin & de iuda ad præſidium in
quo morabatur Dauid. Egreſſuſq; ẽ Da
C uid obuiam eis, & ait, Si pacifice veni
ſtis ad me vt auxiliemini mihi, cor me
um iungatur vobis, ſi autem inſidia-
mini mihi pro aduerſariis meis, cum
ego iniquitatem in manibus non ha-
beam, videat de9 patrum noſtrorum,
* increpet & *iudicet*. Spiritus vero induit Ama-
(vl, puni ſai principem inter triginta, & ait, Tui
at,) ſumus ô Dauid, & tecum fili Iſai, pax
pax tibi, & pax adiutoribus tuis. te e-
nim adiuuat deus tuus. Suſcepit ergo
eos Dauid, & conſtituit principes tur
mæ. ¶ Porro de Manaſſe transfugerunt
ad Dauid, quando veniebat cum Phi-
liſthiim aduerſus Saul, vt pugnaret. &
non dimicauit cum eis, quia inito cõ
1.Re.29 b ſilio remiſerunt eum principes Phili-
D ſthinorum, dicentes, Periculo capitis
noſtri reuertetur ad dñm ſuum Saul.
Quãdo igitur reuerſus eſt Siceleg, trãſ
fugerunt ad eum de Manaſſe, Ednas, &
Iozabad, & Iedihel, & Michael & Io-
zabad, & Eliu, & Salathi, principes mil
lium in Manaſſe. hi præbuerunt auxi-
lium Dauid aduerſus latrunculos: om
nes enim erant viri fortiſſimi, & facti
ſunt principes in exercitu. Sed & per
ſingulos dies veniebant ad Dauid, ad
auxiliãdũ ei, vſquedũ fieret grãdis nũe
rus quaſi exercitꝰ dei. ¶ Iſte quoq; eſt
numerus principum exercitus, qui ve
nerunt ad Dauid, cum eſſet in Hebron,
vt transferrẽt regnum Saul ad eum, iu
xta verbum domini. Filii Iuda portan
tes clypeum & haſtam, ſex millia octi
E genti expediti ad prælium. De filiis Si
meon virorum fortiſſimorum ad pu-
gnandum, ſeptem millia centum. De
filiis Leui, quatuor millia ſexcenti. Io-
* fortis vi iada quoque princeps de ſtirpe Aarõ,
ribus, & cum eo tria millia ſeptingenti. Sa-
doc etiam puer *egregia indolis*, &
domus patris eius principes viginti-
duo. De filiis autem Beniamin fratribꝰ
Saul, tria millia. magna enim pars eo-
rum adhuc ſequebatur domum Saul.
Porro de filiis Ephraim viginti millia
octingenti, fortiſſimi robore, viri nomi
nati in cognationibus ſuis. Et ex dimi
dia parte tribus Manaſſe, decem & o-
cto millia, ſinguli per nomina ſua ve-
nerunt vt conſtituerent regem Dauid.
De filiis quoque Iſſachar, viri eruditi
qui nouerant ſingula tempora ad præ-
cipiendum quid facere deberet Iſrael. F
principes ducenti: omnis autem re-
liqua tribus, eorum conſilium ſeque-
batur. Porro de Zabulon qui egredie
bantur ad prælium, & ſtabant in acie
inſtructi armis bellicis, quinquagin-
ta millia, & venerunt in auxilium nõ
in corde duplici. Et de Nephthali,
principes mille: & cum eis inſtru-
cti clypeo & haſta, triginta & ſeptem
millia. De Dan etiam præparati ad
prælium, vigintiocto millia ſexcen-
ti. Et de Aſer egredientes ad pugnam
& in acie prouocantes, quadraginta
millia. Trans Iordanem autem de fi-
liis Ruben, & de Gad, & dimidia par-
te tribus Manaſſe inſtructi armis bel-
licis, centum viginti millia. Omnes
iſti bellatores expediti ad pugnan- G
dum, corde perfecto venerunt in He
bron, vt conſtituerent regẽ Dauid ſup
vniuerſum Iſrael: ſed & õnes reliqui
ex Iſrael, vno corde erant vt rex fie-
ret Dauid. Fueruntque ibi apud Da-
uid tribus diebus comedentes & bi-
bentes, præparauerant enim eis fra-
tres ſui. Sed & qui iuxta eos erant,
vſque ad Iſſachar & Zabulon & Neph
thali, afferebant panes in aſinis, & ca
melis, & mulis, & bobus ad veſcen-
dum: farinam, palathas, vuam paſſam
vinum, oleum, boues, arietes ad om-
nem copiam. gaudium quippe erat in
Iſrael.

CAP. XIII.

Reducitur arca de Cariath-iarim, Oza occiditur à deo, quod arca non portaretur à Leuitis.

Iniit autem conſilium Dauid cũ
tribunis & centurionibus, & vni
uerſis principibus, & ait ad om- A
nem cœtum Iſrael, Si placet vo-
bis, & à *domino deo noſtro* egredi- *mit
tur ſermo *quem loquor*: mittamus ad huc
fratres noſtros reliquos in vniuerſas re luc:

giones Iſrael, & ad ſacerdotes & Leuitas qui habitant in ſuburbanis vrbiũ, vt congregentur ad nos, & reducamꝰ arcam dei noſtri ad nos: non enim requiſiuimus eam in diebus Saul. Et reſpondit vniuerſa multitudo vt ita fieret: placuerat enim ſermo omni popu-
B lo. ¶Congregauit ergo Dauid cunctũ Iſrael a Sihor Aegypti, vſque dum ingrediaris Emath, vt adduceret arcam dei de Cariath-iarim. Et aſcendit Dauid & omnis vir Iſrael ad collum Cariath-iarim, qui eſt in Iuda, vt afferret inde arcam domini dei ſedentis ſuper cherubim, vbi inuocatum eſt nomen eius. Impoſueruntque arcam dei ſuper plauſtrum nouũ de domo Abinadab: Oza autem, & frater eius minabant
C plauſtrum. Porro Dauid & vniuerſus Iſrael, ludebant coram deo omni virtute, in canticis & in citharis, & pſalteriis, & tympanis, & cymbalis, & tubis. Cum autem perueniſſent ad areã Chidon, tetẽdit Oza manum ſuam, vt ſuſtentaret arcam: bos quippe laſciuiens, paululum inclinauerat eam. Iratus eſt itaque dominus contra Ozam, & percuſſit eum, eò quòd tetigiſſet arcam: & mortuus eſt ibi coram deo. Contriſtatuſque eſt Dauid, eò ꝙ diuiſiſſet dominus Ozam: vocauitque locũ illum, Diuiſio Ozæ, vſque in præſentem diem. Et timuit * deum tunc temporis, dicens, Quomodo poſſum ad me introducere arcam dei? Et ob hanc cauſam non adduxit eam ad ſe, hoc eſt in ciuitatem Dauid, ſed auertit in domum Obed-edom Gethæi. Manſit ergo arca dei in domo Obed-edom tribus mẽſibus: & benedixit dominus domui eius, & omnibus quæ habebat.

CAP. XIIII.

Hiram mittit ligna & artifices. Filii Dauidis. Bina Dauidis victoria contra Philiſthæos.

A Miſit quoque Hiram rex Tyri nũtios ad Dauid, & ligna cedrina, & artifices parietum lignorumque: vt ædificarent ei domum. Cognouitque Dauid eo, ꝙ confirmaſſet eum dominus ĩ regem ſuper Iſrael, & ſubleuatum eſt regnum ſuum ſuper populum eius Iſrael. ¶Accepit quoque Dauid alias vxores in Ieruſalẽ: genuitque filios & filias. Et hæc nomina eorum qui nati ſunt in Ieruſalem:
Samua & Sobab, Nathan & Salomon, B
Iebahar, & Eliſua, & Eliphalet, Noga quoque, & Napheg, & Iaphia, Eliſama & Baal-iada, & Eliphalet. ¶Audientes 2.R.5.c.d
autem Philiſthiim quòd vnctus eſſet Dauid in regem ſuper vniuerſum Iſrael, aſcenderunt omnes vt quærerent eum: quod cum audiſſet Dauid, egreſſus eſt obuiam eis. Porro Philiſthiim venientes, diffuſi ſunt in valle Rapham. Conſuluitque Dauid dominum, dicens, Si aſcendam ad Philiſthæos, & ſi trades eos in manu mea? Et dixit ei dominus, Aſcende, & tradã in manu tua.
Cumque illi aſcendiſſent in Baal-pharaſim percuſſit eos ibi Dauid, & dixit, C
Diuiſit deus inimicos meos per manũ meam, ſicut diuiduntur aquæ. & idcirco vocatum eſt nomẽ illius loci, Baal-pharaſim. Dereliqueruntque ibi deos ſuos, quos Dauid iuſſit exuri. ¶Alia etiã vice Philiſthiim irruerunt, & diffuſi ſunt in valle. Conſuluitque rurſum Dauid deum: & dixit ei deus, Non aſcẽdas poſt eos, recede ab eis, & venies cõtra illos ex aduerſo pyrorũ. Cũqꝫ audieris ſonitũ gradiẽtis ĩ cacumine pyrorũ, tũc egredieris ad bellũ, egreſſus ẽ enim deus ante te, vt percutiat caſtra Philiſthiĩ. Fecit ergo Dauid ſicut præceperat ei deus, & percuſſit caſtra Philiſthinorum, de Gabaon vſque Gazera. Diuulgatũqꝫ eſt nomen Dauid in vniuerſis regionibus: & dñs dedit pauorem eius ſuper omnes gentes.

*circunda eos.

CAP. XV.

Arca reducitur à Leuitis cum canticis. Saltans Dauid irridetur à Michol.

A Fecit quoque ſibi domos in ciuitate Dauid: & ædificauit locum arcæ dei, tetenditque ei tabernaculum. Tunc dixit Dauid, Illicitum eſt vt à quocunque portetur arca dei, niſi à Leuitis: quos elegit dominꝰ ad portandum eam, & ad miniſtrandum ſibi, vſque in æternũ. Congregauitqꝫ vniuerſum Iſrael in Ieruſalẽ, vt afferretur arca dei in locũ ſuũ quem

præparauerat ei. Necnon & filios Aaron & Leuitas, de filiis Caath, Vriel princeps fuit: & fratres eius centum viginti. De filiis Merari, Aſaia princeps: & fratres eius ducenti viginti. De filiis Gerſom, Ioel princeps: & fratres eiꝰ centum triginta. De filiis Eliſaphan, Semeias princeps: & fratres eius ducenti. De filiis Hebron, Eliel princeps: & fratres eius octoginta. De filiis Oziel Aminadab princeps: & fratres eius cẽtum duodecim. Vocauitque Dauid
B Sadoc & Abiathar ſacerdotes, & Leuitas, Vriel, Aſaiam, Ioel, Semeiam, Eliel, & Aminadab: & dixit ad eos, Vos q̄ eſtis principes familiarum Leuiticarũ, ſanctificamini cum fratribus veſtris, & afferte arcã domini dei Iſrael ad locum qui ei præparatus eſt: ne || vt à principio, quia non eratis præſentes* percuſſit⁾ nos dominus: =ſic & nunc fiat, illicitum quid nobis agentibus⁾. ¶Sanctificati ſunt ergo ſacerdotes & Leuitæ, vt portarent arcam domini dei Iſrael. Et tulerunt filii Leui arcam dei, ſicut præceperat Moyſes iuxta verbum domini humeris ſuis, in vectibus. Dixitque Dauid principibus Leuitarum, vt conſtituerent de fratribus ſuis cantores in organis muſicorũ, nablis videlicet & lyris & cymbalis, vt reſonaret in excelſis ſonitus letitiæ. Cõſtitueruntque Leuitas: Heman filium Ioel, & de fratribus eius Aſaph filium Barachiæ. de filiis vero Merari, fratribꝰ eorum: Ethan filium Caſaiæ. Et cum eis
C fratres eorum in ſecundo ordine, Zachariã & Ben & Iaziel & Semiramoth, & Iahiel, & Ani, Eliab & Banaiam & Maaſiã & Mathathiã & Eliphalu & Maceniam & Obed-edom & Iehiel, ianitores. Porro cantores, Heman, Aſaph, & Ethan: in cymbalis æneis concrepantes. Zacharias autem & Oziel, & Semiramoth & Iahiel & Ani & Eliab & Maaſias & Banaias in nablis* arcana cantabant⁾. Porro Mathathias & Eliphalu & Macenias & Obed-edom & Iehiel & Ozaziu: in citharis* pro octaua canebant Epinicion⁾. Chonenias autem prĩceps Leuitarum, =prophetię præerat⁾; ►& ad præcinendam melodiam⁾: erat quippe valde ſapiens. Et Barachias & Elcana: ianitores arcæ. Porro

Sup. 13. d.
=diuiſit
*quia nõ cõſuluimus eũ ſecũdum ritum.
*ſup Halamoth (inſtrumẽtũ eſt muſicum.
*ſup Haſeminith, Lẽnaſeah
*magiſter erat cãtꝰ

Sebenias & Ioſaphat & Nathanael & Amaſai & Zacharias & Banaias & Elieзer ſacerdotes, clangebant tubis corã arca dei: & Obed-edom & Iehias erãt ianitores arcæ. ¶Igitur Dauid & maiores natu Iſrael, & tribuni, ierunt ad 2. Re. D
deportandam arcam fœderis domini de domo Obed-edom cũ lætitia. Cũque adiuuiſſet deus Leuitas qui portabant arcam fœderis domini, immolabantur ſeptem tauri & ſeptem arietes. Porro Dauid erat indutus ſtola byſſina, & vniuerſi Leuitæ qui portabãt arcam, cãtoreſq;, & Chonenias princeps =prophetiæ⁾ inter cantores: Dauid autem indutus erat ephod lineo. Vniuerſuſque Iſrael deducebant arcam fœderis domini in iubilo, & ſonitu buccinę & tubis, & cymbalis, & nablis & citharis concrepantes. Cumque perueniſſet arca fœderis domini vſque ad ciuitatem Dauid: Michol filia Saul proſpiciens per feneſtrã, vidit regẽ Dauid ſaltantem atque ludentem, & deſpexit eum in corde ſuo.

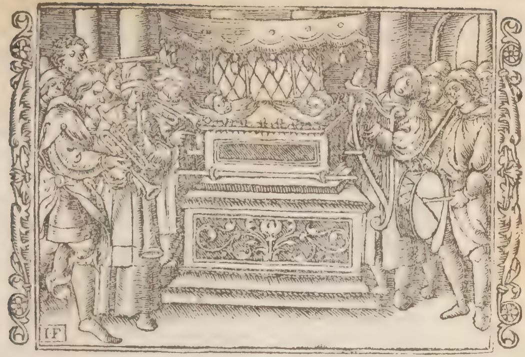
=vP c.

CAP. XVI.

Allata arca, Dauid conſtituit miniſtros, & gratias deo agit. Laudãdus & quærendus deus. Populus dei Iſrael. Promiſſiones. vnctus dei populus, Laudandus deus bonus, miſericors, & orandus.

ATtulerunt igitur arcam dei, & conſtituerunt eam in medio tabernaculi, quod tetenderat ei Dauid: & obtulerunt holocauſta & pacifica coram deo. Cumque compleſſet Dauid offerens holocauſta & pacifica, benedixit populo in nomine domini. Et diuiſit vniuerſis per ſingulos à viro vſque ad mulierem tortã panis, & =partem aſſe carnis bubalæ, & frixam oleo ſimilam⁾. ¶Conſtituitque coram arca domini de Leuitis, qui miniſtrarent: & recordarentur operum eius, & glorificarent, atq; laudarẽt dominum deum Iſrael: Aſaph principẽ, & ſecundum eius Zachariam. Porro Iahiel & Semiramoth & Iehiel & Mathathiam & Eliab & Banaiam et Obed-edom, et Iehiel ſuper organa pſalterii et lyras, Aſaph autem, vt cymbalis perſonaret: Banaiã vero et Iehaziel ſacerdotes, canere tuba iugiter coram arca

A
1. Re.
*fruſt et p
(vP l nam, vini.

fœderis dei. In illo die fecit Dauid
principem ad confitendum domino,
Aſaph, & fratres eius.
4.b. ||Confitemini domino, & inuocate no
;a men eius: notas facite in populis =ad-
a inuentiones) eius.
Cantate ei, & pſallite ei: & narrate om
nia mirabilia eius.
Laudate nomen ſanctum eius: lætetur
B cor quærentium dominum.
tu- Quærite dominum, & =virtutem) eius:
n quærite faciem eius ſemper.
Recordamini mirabilium eius quæ fe-
cit: ſignorum illius, & iudiciorum o-
ris eius.
Semen Iſrael ſerui eius: filii Iacob ele
cti eius.
Ipſe dominus deus noſter in vniuerſa
terra iudicia eius.
¶Recordamini in ſempiternum pacti
eius: ſermonis quem præcepit in mil-
le generationes.
Quem pepigit cum Abraham: & iura-
menti illius cum Iſaac.
Et conſtituit illud Iacob in præce-
ptum: & Iſraeli in pactum ſempiter
num.
Dicens, Tibi dabo terram Chanaan, fu
niculum hæreditatis veſtræ.
cifsi- Cum eſſent pauci numero, =parui) &
coloni eius,
Et tranſierunt de gente in gentem, &

de regno ad populum alterum,
Non dimiſit quenquã =calumniari eos) =vim in-
ſed increpauit pro eis reges, ferre eis:
||Nolite tangere chriſtos meos: & in Pſal.95.a
prophetis meis nolite malignari.
¶Cantate domino omnis terra: annun C
tiate ex die in diem ſalutare eius.
Narrate in gentibus gloriam eius: in
cunctis populis mirabilia eius.
Quia magnus dominus, & laudabilis
=nimis): & horribilis ſuper omnes =valde.
deos.
Omnes enim dii populorum, idola: do
minus autem cælos fecit.
¶ Confeſsio & magnificentia coram
eo: fortitudo & gaudium in loco
eius.
Afferte domino familiæ populorum:
afferte domino gloriam & =impe- =fortitudi
rium). nem.
Date domino gloriam nomini eius, le
uate ſacrificium, & venite in conſpe
ctu eius: & adorate dominum in de-
core ſancto.
Cõmoueatur à facie eius omnis terra:
ipſe enim fundauit orbẽ immobilẽ.
Lætent cæli, & exultet terra: & dicant
in nationibus, Dominus regnauit.
Tonet mare, & plenitudo eius: exultẽt
agri, & omnia quæ in eis ſunt.
Tunc =laudabũt) ligna ſaltus corã dñõ: =exulta-
quia venit iudicare terram, bunt

Confitemini domino, quoniam bonus: quoniam in æternum miſericordia eius.

D Et dicite, Salua nos deus ſaluator noſter: & congrega nos, & erue de gentibus, vt confiteamur nomini ſan-

*glorie- ∽ mur in cto tuo, &*exultemus in carminibus

laude tua tuis. Benedictus dominus deus Iſrael ab æterno, & vſque in æternum, & dicat omnis populus Amen, & hymnum domino.

¶Dereliquit itaque ibi coram arca fœderis domini Aſaph & fratres eius: vt miniſtrarent in conſpectu arcæ iugiter per ſingulos dies, & vices ſuas. Porrò Obed-edom, & fratres eius ſexaginta octo: & Obed-edom filium Idithun, & Hoſa conſtituit ianitores. Sadoc autem ſacerdotem, & fratres eius ſacerdotes, coram tabernaculo domini in excelſo, quod erat in Gabaon: vt offerrent holocauſta domino ſuper altare holocauſtomatis iugiter mane & veſpere, iuxta omnia quæ ſcripta ſunt in lege domini, quam præcepit Iſraeli. Et

*cum eis *poſt eum Heman & Idithun, & reliquos electos vnumquenque vocabulo ſuo ad confitendum domino: quoniam in æternum miſericordia eius. Hemã quoque & Idithun canentes tuba, & quatientes cymbala: & omnia muſicorum organa ad canendum deo: filios autẽ Idithun fecit eſſe portarios. Reuerſuſque eſt omnis populus in domum ſuam: & Dauid, vt benediceret etiam domui ſuæ.

CAP. XVII.

Prohibetur Dauid ædificare domum deo. Dat deus omnia, nihil à nobis accipit. Chriſtus ædificaturus eccleſiã. Laudat Dauid deũ. Miſericordia dei. Promiſsiones. Benedictio dei.

A Cvm autẽ habitaret Dauid in do-

2.Re.7.a. mo ſua, dixit ad Nathan propheta, Ecce ego habito in domo cedrina: arca autem fœderis domini ſub *pellibus eſt. Et ait Nathan ad

*T, corti nis Dauid, Omnia quæ in corde tuo ſunt, fac: deus enim tecum eſt. ¶Igitur nocte illa factus eſt ſermo dei ad Nathã, dicens, Vade, & loquere Dauid ſeruo meo: Hæc dicit dominus, Non ædificabis tu mihi domum ad habitãdum. Neque enim manſi in domo ex eo tẽpore quo eduxi Iſrael vſque ad diem hanc: ſed fui ſemper mutans loca tabernaculi, & in tentorio manens cum omni Iſrael. Nunquid locutus ſum ſaltem vni iudicum Iſrael, quibus præceperam vt paſcerent populum meum, & dixi, Quare non ædificaſtis mihi domum cedrinam? Nunc itaque ſic loquêris ad ſeruũ meũ Dauid: Hæc dicit dominus exercituum, Ego tuli te, cum in paſcuis ſequereris gregem: vt eſſes dux populi mei Iſrael. Et fui tecũ quocunque perrexiſti: & interfeci omnes B

inimicos tuos coram te, feciq́ue tibi nomen quaſi vnius magnorum qui celebrantur in terra. Et dedi locum populo meo Iſrael: plantabitur & habitabit in eo, & vltra non commouebitur nec filii iniquitatis atterent eos ſicut à principio ex diebus quibus dedi iudices populo meo Iſrael, & humiliaui vniuerſos inimicos tuos. Annuntio ergo tibi, quòd ædificaturus ſit tibi dominus domum. Cumque impleueris dies tuos vt vadas ad patres tuos, ſuſcitabo ſemen tuum poſt te, quod erit de filiis tuis: & ſtabiliam regnum eius. Ipſe ædificabit mihi domum, & firmabo ſolium eius vſque in æternum. EGO

ERO EI IN PATREM, & ipſe erit mihi in filiũ: & miſericordiã meam IES

non auferam ab eo, ſicut abſtuli ab eo qui ante te fuit. Et ſtatuam eum in domo mea, & in regno meo vſque in ſempiternum: & thronus eius erit firmiſſimus in perpetuum. Iuxta omnia verba hæc, & iuxta vniuerſam viſionem

iſtam, ſic locutus eſt Nathã ad Dauid. C

Cumque veniſſet rex Dauid, & ſediſſet coram domino, dixit, Quis ego ſum domine deus, & quæ domus mea, vt præſtares mihi talia? Sed & hoc parum viſum eſt in conſpectu tuo, ideoque locutus es ſuper domum ſerui tui etiam in *futurum: & feciſti me ſpecta *longinquum:

bilem ſuper omnes homines domine deus. Quid vltra addere poteſt Dauid, cum ita glorificaueris ſeruum tuum, & cognoueris eum? Domine propter famulum tuum iuxta cor tuum feciſti omnem magnificentiam hanc, & nota eſſe voluiſti vniuerſa magnalia. Domi-

ne non eſt ſimilis tui: & non eſt alius deus abſque te ex omnibus quos audiuimus auribus noſtris. Quis enim eſt alius, vt populus tuus Iſrael, gens vna
D in terra, ad quam perrexit deus, vt liberaret, & faceret populum ſibi, & magnitudine ſua, atque terroribus eiiceret nationes à facie eius, quã de Aegypto liberarat? Et poſuiſti populũ tuum Iſrael tibi in populum vſque in æternum, & tu domine factus es deus eius. Nunc igitur domine, ſermo quem locutus es famulo tuo, & ſuper domũ eius, confirmetur in perpetuum, & fac ſicut locutus es. Permaneátque, & magnificetur nomen tuum vſque in ſempiternum: & dicatur, Dominus exercituum deus Iſrael*, & domus Dauid ſerui eius permanens coram eo. Tu enim domine deus meus reuelaſti auriculam ſerui tui, vt ædificares ei domum: idcirco inuenit ſeruus tuus fiduciam, vt oret coram te. Nũc ergo domine tu es deus: & locutus es ad ſeruum tuũ tanta beneficia. Et cœpiſti benedicere domui ſerui tui, vt ſit ſemper coram te: te enim domine benedicente, benedicta erit in perpetuum.

us eſt / eli / lixiſti / o tuo

CAP. XVIII.

☞ Philiſthæi victi. Moabitę tributarii. Adarezer victus, Syria tributaria. Adiutor Dauidis deus. Thou petit pacem. Idumæa ſeruit Dauidi. Conſtituit officiarios.

A FActum eſt autem poſt hęc, vt percuteret Dauid Philiſthiim, & humiliaret eos, & tolleret Geth & filias eius de manu Philiſthiim: percuterétque Moab, & fierent Moabitæ ſerui Dauid, offerentes ei munera. ¶Eo tempore percuſſit Dauid etiam Adarezer regẽ Soba regionis Hemath, quando perrexit vt dilataret imperiũ ſuum vſque ad flumen Euphraten. Cepit ergo Dauid mille quadrigas eius, & ſeptẽ millia equitum, ac viginti millia virorum peditum: ſubneruauitque omnes equos curuum, exceptis centum quadrigis quas reſeruauit ſibi. ¶Superuenit
B autem & Syrus Darmaſcenus, vt auxilium præberet Adarezer regi Soba: ſed & huius percuſſit Dauid vigitiduo millia virorũ. Et poſuit milites in Darmaſco, vt Syria quoque ſeruiret ſibi, & offerret munera. Adiuuitque eum dominus in cunctis ad quæ perrexerat. Tulit quoq; Dauid pharetras aureas, quas habuerãt ſerui Adarezer: & attulit eas in Ieruſalẽ. Necnõ de Tebath & Chun vrbibus Adarezer æris plurimum, de quo fecit Salomon mare æneum, & columnas, & vaſa ænea. ¶Quod cum au- C
diſſet Thou rex Hemath, percuſſiſſe videlicet Dauid omnem exercitũ Adarezer regis Soba, miſit Adoram filium ſuum ad regẽ Dauid, vt poſtularet ab eo pacem, & congratularetur ei quod percuſſiſſet, & expugnaſſet Adarezer: aduerſarius quippe erat Thou Adarezer. Sed & omnia vaſa aurea, & argentea, & ænea conſecrauit Dauid rex domino cum argento & auro quod tulerat ex vniuerſis gentibus, tam de Idumæa & Moab, & filiis Ammon, quã de Philiſthiim & Amalec. ¶Abiſai vero filius Saruiæ percuſſit Edom in valle ſalinarum, decem & octo millia: & conſtituit in Edom præſidium, vt ſeruiret D
Idumæa Dauid: ſaluauitq; dominus Dauid in cunctis ad quæ perrexerat. Regnauit ergo Dauid ſuper vniuerſum Iſrael, & faciebat iudicium atque iuſtitiam cuncto populo ſuo. Porro Ioab filius Saruiæ erat ſuper exercitum, & Ioſaphat filius Ahilud à cõmentariis. Sadoc autem filius Achitob, & Achimelech filius Abiathar, ſacerdotes: & Suſa, ſcriba. Banaias quoque filius Ioiadæ ſuper legiões Cerethi & Phelethi: porro filii Dauid, primi ad manum regis.

g.8.a / illas

CAP. XIX.

☞ Hanon ignominia affectos Dauidis ſeruos remittit. Ammonitæ & Syri vincuntur à Dauide. Sophach occiditur.

ACcidit autẽ vt moreretur Naas A
rex filiorum Ammõ, & regnaret 2.Re.10.ā
filius eius pro eo. Dixitque Dauid, Faciam miſericordiam cum Hanon filio Naas: præſtitit enim mihi pater eius gratiã. Miſitque Dauid nuntios ad conſolandum eum ſuper morte patris ſui. ¶Qui cũ perueniſſent in terram filiorum Ammon, vt conſolarentur Hanon, dixerunt principes filiorum Ammon ad Hanon, Tu forſitan putas ꝙ Dauid honoris cauſa in patrẽ

miſericordiam.

tuum, miſerit qui conſolarētur te: nec animaduertis quòd vt explorēt, & inueſtigent, & ſcrutentur terram tuā venerint ad te ſerui eius. Igitur Hanon pueros Dauid decaluauit & raſit, & præcidit tunicas eorum à natibus vſque ad pedes, & dimiſit eos. Qui cum abiiſſent, & hoc mandaſſent Dauid, miſit in occurſum eorum (grandem enim contumeliā ſuſtinuerant) & præcepit vt manerent in Iericho, donec

B creſceret barba eorum, & tunc reuerterentur. ¶Videntes autem filii Ammon quòd iniuriam feciſſent Dauid, tā Hanon quàm reliquus populus, miſerunt mille talenta argenti, vt conducerent ſibi de Meſopotamia, & de Syria Maacha, & de Soba currus & equites. Conduxeruntq́ trigintaduo millia curruum, & regem Maacha cum populo eius. Qui cum veniſſent, caſtrametati ſunt è regione Medaba. Filii quoque Ammon congregati de vrbibus ſuis, venerunt ad bellum. Quod cum audiſſet Dauid, miſit Ioab & omnem exercitum virorum fortiū: egreſſiq́ filii Ammō, direxerunt aciē iuxta portā ciuitatis: reges autem qui ad auxilium eius venerant, ſeparatim in a-

C gro ſteterunt. Igitur Ioab intelligens bellum ex aduerſo, & poſt tergū contra ſe fieri, elegit viros fortiſsimos de vniuerſo Iſrael, & perrexit contra Syrum. reliquam autem partem populi dedit ſub manu Abiſai fratris ſui: & perrexerunt contra filios Ammon. Dixitque, Si vicerit me Syrus, auxilio eris mihi: ſi autē ſuperauerint te filii Ammō, ero tibi in præſidium. Confortare, & agamus viriliter pro populo noſtro, & pro vrbibus dei noſtri: dominus autē quod in conſpectu ſuo bonum eſt, faciat. Perrexit ergo Ioab, & populus qui cum eo erat, contra Syrum ad prælium: & fugauit eos. Porrò filii Ammon videntes quòd fugiſſet Syrus, ipſi quoque fugerunt Abiſai fratrem eius,

D & ingreſsi ſunt ciuitatem: reuerſuſq́ eſt etiam Ioab in Ieruſalē. ¶Videns autem Syrus quòd cecidiſſet coram Iſrael, miſit nuntios, & adduxit Syrū qui erat trans fluuium: Sophach autē princeps militiæ Adarezer, erat dux eorū. Quod cum annuntiatum eſſet Dauid, congregauit vniuerſum Iſrael, & tranſiuit Iordanem, irruitq́ in eos, & direxit ex aduerſo aciem, illis contra pugnantibus. Fugit autem Syrus Iſrael: & interfecit Dauid de Syris ſeptē millia curruum, & quadraginta milia peditum, & Sophach exercitus principem. Videntes autem ſerui Adarezer ſe ab Iſrael eſſe ſuperatos, ᵃtranſfugerunt ad Dauid, & ſeruierunt ei: noluitq́ vltrà Syria auxilium præbere filiis Ammon. ᵃpacē fecerūt c

CAP. XX.

Rabba deſtruitur. Ammonitæ affliguntur. Vincuntur Philiſthæi. Gigas ſenos habens digitos.

A Actum eſt autem poſt anni circulum, eo tempore ſolent reges ad bella procedere, congregauit Ioab exercitum & robur militiæ, & vaſtauit terram filiorum Ammon: perrexitq́, & obſedit Rabba: porrò Dauid manebat in Ieruſalem, quando Ioab percuſsit Rabba, & deſtruxit eam. Tulit autem Dauid coronā ᵃMelchom de capite eius, & inuenit in ea auri pondo talentum, & pretioſiſsimas gēmas: fecitque ſibi inde diadema: manubias quoque vrbis plurimas tulit. 2.Re.1 ᵃregis rum

B Populum autem qui erat in ea, eduxit: & fecit ſuper eos tribulas, & trahas, & ferrata carpenta tranſire, ita vt diſſecarentur & contererentur: ſic fecit Dauid cunctis vrbibus filiorū Ammon: & reuerſus eſt cum omni populo ſuo in Ieruſalem. ¶Poſt hæc initum 2.Re.

C eſt bellum in Gazer aduerſum Philiſthæos: in quo percuſsit Sobochai Huſathites, ᵃSaphai de genere Raphaim, & humiliauit eos. ¶Aliud quoque bellum geſtum eſt aduerſus Philiſthæos, in quo percuſsit ᵃAdeodatus filius Saltus Lehemitem fratrem Goliath Gethæi, cuius haſtæ lignum erat quaſi liciatorium texentium. ¶Sed & aliud bellum accidit in Geth, in quo fuit homo longiſsimus ſenos habens di- ᵃacci uus ᵃEllı filiꝰ

D gitos, id eſt ſimul vigintiquatuor: qui & ipſe de Rapha fuerat ſtirpe generatus. Hic ᵃblaſphemauit Iſrael: & percuſſit eum Ionathan filius Samaa fratris Dauid. Hi ſunt filii Rapha in Geth, qui ceciderunt in manu Dauid & ſeruorum eius. ᵃpbr fecit

CAP. XXI.

Ob numeratum à Dauide populum, peſte intereunt 70 millia hominum. Satan. Angelus. Ceſſat peſtis oblato holocauſto.

A Onſurrexit autē ſatan contra iſrael: & incitauit Dauid vt numeraret iſrael. Dixitq; Dauid ad Ioab, & ad principes populi, Ite, & numerate iſrael à Ber-ſabee, vſque Dan: & afferte mihi numerū, vt ſciam. Reſponditq; Ioab, Augeat dominus populum ſuum centuplum, quàm ſunt: nónne domine mi rex, omnes ſerui tui ſunt? quare hoc quærit dominus meus quod in peccatū reputetur iſraeli? Sed ſermo regis magis præualuit: egreſſuſq; eſt Ioab, & circuiuit vniuerſum iſrael: & reuerſus eſt Ieruſalem. Deditque Dauidi numerum eorum quos circuierat: & inuentus eſt omnis numerus iſrael mille millia, & centum millia virorum educentium gladium: de Iuda autem quadringenta ſeptuaginta millia bellatorum. Nam Leui & Beniamin nō numerauit: eò quòd Ioab inuitus exequeretur regis imperium. ¶Diſplicuit autem deo quod iuſſum erat: & percuſſit Iſrael. Dixitque Dauid ad deum, Peccaui nimis vt hoc facerem: obſecro aufer iniquitatem ſerui tui, quia inſipienter egi *. Et locutus eſt dominus ad Gad videntem Dauidis, dicens, Vade, & loquere ad Dauid, et dic ei, Hęc dicit do

B minus, Trium tibi optionum do: vnū quod volueris elige, et faciā tibi. Cumque veniſſet Gad ad Dauid, dixit ei, Hæc dicit dominus, Elige quod volueris: Aut tribus annis peſtilentiā famis aut tribus menſibus te fugere hoſtes tuos, et gladium eorum non poſſe euadere: aut tribus diebus gladium domini et mortem verſari in terra, et angelum domini interficere in vniuerſis finibus iſrael: nunc igitur vide quid reſpondeam ei qui miſit me. Et dixit Dauid ad Gad, Ex omni parte me anguſtiæ premunt: ſed melius mihi eſt vt incidā in manus dñi, quia multæ ſunt miſerationes eius: quàm in manus hominum. ¶Miſit ergo dominus peſtilentiam in iſrael: et ceciderunt de iſrael ſeptuaginta millia virorum. Miſit quoq; angelum in Ieruſalem, vt percuteret eam: cumque percuteretur, vidit dominus, et miſertus eſt ſuper magnitudine mali, et imperauit angelo qui percutiebat, Sufficit, iam ceſſet manus tua. Porrò angelus domini ſtabat iuxta aream Ornan Iebuſæi. ¶Leuanſq; Dauid oculos ſuos, vidit angelum do-

C mini ſtātem inter cælum et terram, et euaginatum gladium in manu eius, et verſum contra Ieruſalem: et ceciderūt tam ipſe, quàm maiores natu veſtiti ciliciis proni in terram. Dixitque Dauid ad deum, nónne ego ſum qui iuſſi vt numeraretur populus? Ego qui peccaui, ego qui malum feci: iſte grex quid commeruit? Domine deus meus vertatur obſecro manus tua in me, et in domum patris mei: populus autē tuus non percutiatur. ¶Angelus autem domini præcepit Gad vt diceret Dauidi vt aſcenderet, extrueretque altare domino deo in area Ornan Iebuſæi. Aſcēdit ergo Dauid iuxta ſermonem Gad, quem locutus ei fuerat ex nomine domini. Porrò Ornan cum ſuſpexiſſet, et vidiſſet angelum, quatuorq; filii eius cum eo, abſconderunt ſe: nam eo tempore terebat in area triticum. Igitur cū veniret Dauid ad Ornan, conſpexit eum Ornan, et proceſſit ei obuiam de area, et adorauit eum pronus in terrā. Dixitq; ei Dauid, Da mihi locum areæ tuæ, vt ædificem in ea altare domino: ita vt quantum valet argenti accipias, et ceſſet plaga à populo. Dixit autē Ornan ad Dauid, Tolle, et faciat dominus meus rex quodcunq; ei placet: ſed et boues do in holocauſtum, et tribulas in ligna, et triticum in ſacrificium, om

D nia libens pbebo. Dixitq; ei rex Dauid, Nequaquam ita fiet, ſed argentum dabo quantum valet: neq; enim tibi auferre debeo, & ſic offerre domino holocauſta gratuita. Dedit ergo Dauid Ornan, pro loco, ſiclos auri iuſtiſſimi ponderis ſexcentos. Et ædificauit ibi altare domino: obtulit holocauſta, & pacifica: & inuocauit dominum, & exaudiuit eum in igne de cęlo ſuper altare holocauſti. Pręcepitq; dominus angelo: & conuertit gladium ſuū in vaginā. Protinus ergo Dauid videns q exaudiſſet eum dominus in area Ornan Iebuſæi, immolaui tibi victimas. Taber-

naculum autem domini, quod fecerat
Moyſes in deſerto, & altare holocauſto
rum, ea tempeſtate erat in excelſo Ga
baon. Et non pręualuit Dauid ire ad al
ᵃrequireret tare, vt ibi ᵃobſecraret⁾ deum: nimio
enim fuerat timore perterritus, videns
gladium angeli domini.

CAP. XXII.

Dauid preparatis neceſſariis, iubet Salomoni vt ędificet domum dei. Quare ipſe non potuit ædificare. Salomon quare ſic dictus. Corde quęrēdus deus.

A Dixitq; Dauid, Hęc eſt domus dei
& hoc altare in holocauſtum Iſ
rael. Et pręcepit vt congregarē-
tur omnes proſelyti de terra Iſ-
rael, & conſtituit ex eis latomos ad cæ
dendos lapides & poliendos, vt ædifi-
caretur domus dei. Ferrum quoq; plu-
rimum ad clauos ianuarum, & ad cō-
miſſuras atq; iuncturas præparauit Da
uid: & æris pōdus innumerabile. Ligna
quoq; cedrina non poterant æſtimari,
quæ Sydonii & Tyrii deportauerant
ad Dauid. Et dixit Dauid, Salomon fi-
lius meus puer paruulus eſt & delica-
tus: domus autem quam ædificare vo-
lo domino, talis eſſe debet vt in cūctis
ᵇſit ad magnificentiā, ad excellētiā, ad nomē & ad gloriam: regionibus ᵇnominetur⁾: præparabo er
go ei neceſſaria. Et ob hanc cauſam, an
te mortem ſuam omnes præparauit im
penſas. ¶ Vocauitq; Salomonem filium
ſuum: & præcepit ei vt ædificaret do-
mum domino deo Iſrael. Dixitq; Dauid
ad Salomonem, Fili mi, voluntatis meę
B fuit vt ædificarem domum nomini do
mini dei mei. Sed factus eſt ſermo do-
mini ad me, dicens, Multum ſanguinē
effudiſti, & plurima bella bellaſti: non
poteris ædificare domū nomini meo,
tanto effuſo ſanguine coram me. filius
qui naſcetur tibi, erit vir quietiſſimus
faciam enim eum requieſcere ab om-
nibus inimicis ſuis per circuitū: & ob
hāc cauſam Pacificus vocabitur: & pa
cem, & otium dabo in Iſrael cunctis
2.reg.7.b diebus eius. ‖ Ipſe ædificabit domū no-
3.Reg.5.c mini meo: & ipſe erit mihi in filium, &
ego ero illi in patrem: firmaboq; ſoliū
regni eius ſuper Iſrael in æternū. Nūc
ergo fili mi, ſit dominus tecum & pro-
ſperare, & ædifica domū domino deo
tuo, ſicut locutus eſt de te. Det quoque
C tibi dominus prudentiā & ſenſum, vt
ᵃregere poſſis Iſrael, & cuſtodire⁾ legē ᵃcōſ
domini dei tui. Tunc enim proficere te
poteris, ſi cuſtodieris mandata, & iudi Iſrae
cia quæ præcepit dominus Moyſi vt ad c
doceret Iſrael: confortare, & viriliter dier
age, ne timeas, neque paueas. Ecce ego
in paupertate mea præparaui impen-
ſas domus domini, auri talenta cētum
millia, & argenti mille millia talento-
rum: æris vero, & ferri non eſt pōdus:
vincitur enim numerus magnitudine:
ligna & lapides præparaui ᵃad vniuer ad q
ſa impendia⁾. Habes quoq; plurimos ar etiā
tifices latomos, & cæmentarios, artifi- des,
ceſq; lignorum, & omnium artium ad
faciendum opus prudentiſſimos in au D
ro & argento & ære & ferro, cuius nō
eſt numerus. Surge igitur, & fac, & erit
dominus tecum: Pręcepit quoq; Dauid
cunctis principibus Iſrael vt adiuuarēt
Salomonem filium ſuum, Cernitis, in-
quiens, ꝙ dominus deus veſter vobiſ-
cum ſit, & dederit vobis requiem per
circuitum, & tradiderit ᵇomnes⁾ in ma ᵇhab
nus ᶜveſtras⁾, & ſubiecta ſit terra corā res t
domino, & coram populo eius. Prębe- ᶜmea
te igitur corda veſtra & animas veſtras
vt quæratis dominum deum veſtrū: &
conſurgite & ædificate ſanctuariū do-
mino deo: vt introducat arca fœderis
domini, & vaſa deo conſecrata in do-
mum quæ ædificatur nomini domini.

CAP. XXIII.

Dauid ſenex regem conſtituit Salomonem. Leuitis officia aſſignat.

Igitur Dauid ſenex & plenus dierū, A
regem conſtituit Salomonem filium
ſuum ſuper Iſrael, Et cōgregauit om
nes principes Iſrael, & ſacerdotes
atq; Leuitas. Numeratiq; ſunt Leuitæ à
triginta annis, & ſupra: & inuenta ſunt
trigintaocto millia virorū. Ex his electi
ſunt, & diſtributi in miniſteriū domus
domini vigintiquatuor millia: prępoſi
torum autē & iudicū, ſex millia. Porrò
quatuor millia ianitores: & totidē pſal
tes canentes domino in organis quę fe
cerat ad ᵃcanendū⁾. ‖ Et diſtribuit eos ᵃlau
Dauid per vices filiorū Leui, Gerſom vi Sup
delicet, & Caath, & Merari. Filii Ger-
ſom: Leedā, & Semei. Filii Leedan: prin
ceps Iahiel & Zethā, & Ioel, tres. Filii
Semei: Salomith & Hoziel & Aran, tres
iſti principes familiarum Leedan. Por-

rò filii Semei: Ieheth, & Zina, & Iaus,
B & Baria: iſti filii Semei, quatuor. Erat
autē Ieheth prior, Zina ſecundus: por
rò Iaus & Baria nō habuerūt plurimos
filios, & idcirco in vna familia vnáque
domo computati ſunt. ¶Filii Caath:
Amram & Iſaar, Hebron & Oziel, qua-
tuor. ¶||Filii Amram, Aaron, & Moyſes
||Separatuſq; eſt Aaron vt miniſtraret in
ſancta ſanctorū, ipſe, & filii eius in ſem
piternum, & adoleret incenſum domi
no ʳſecundum ritum ſuumʾ, ac benedi
ceret ʳnominiʾ eius in ſempiternum.
¶Moyſi quoque hominis dei filii an-
numerati ſunt in tribu Leui. Filii Moy
ſi: Gerſom & Eliezer. Filii Gerſom: Su-
d buel primus. ||Fuerunt autem filii Elie
zer: Rohobia primus: & non erant Elie
zer filii alii. porrò filii Rohobia multi
plicati ſunt nimis. Filii Iſaar: Salomith
primus. Filii Hebron: Iariau primus, A-
C marias ſcđs, Iahaziel tertius, Iecmaam
quartus. Filii Oziel: Micha primus, Ie-
ſia ſcđs. ¶Filii Merari: Moholi & Muſi. fi
lii Mooli: Eleazar & Cis. Mortuꝰ eſt aūt
Eleazar: & non habuit filios, ſed filias:
acceperuntq; eas filii Cis fratres earū.
Filii Muſi: Moholi & Eder & Ierimoth,
tres. Hi filii Leui in cognationibus & fa
miliis ſuis, Principes ʳper vices, &ʾ nu
merum capitum ſingulorum qui facie-
bant opera miniſterii domus domini à
viginti annis, & ſupra. ¶Dixit enim Da
uid, Requiem dedit dominus deus Iſ-
rael populo ſuo, & ʳhabitationemʾ Ie-
ruſalem vſq; in æternū. Nec erit offi-
cii Leuitarum vt vltrà portent taber-
naculum, & ōnia vaſa eius ad miniſtrā-
dum, iuxta præcepta quoq; Dauid no
uiſſima ʳſupputabiturʾ numerus filio-
D rum Leui à viginti annis & ſupra. Et
erunt ſub manu filiorum Aaron in cul
tum domus domini, in veſtibulis & in
exedris, & in loco purificationis, & īſan
ctuario, & in vniuerſis operibus mini-
ſterii templi dei. ʳSacerdotes autē, ſu-
perʾ panes propoſitionis, & ad ſimilæ
ſacrificium, & ad lagana & azyma
& ſartaginem, & ad torrendum, & ſu-
per omne pondus atq; menſuram. ʳLe
uitæ vero, vtʾ ſtent mane ad confiten-
dum, & canēdum domino: ſimiliterq;
ad veſperam, tam in oblatione holo-
cauſtorum domini q̄ in Sabbatis & Ca
lendis & ſolennitatibus reliquis iuxta
numerum & ceremonias vniuſcuiuſq;
rei iugiter corā domino. Et cuſtodiāt
obſeruationes tabernaculi fœderis, &
ritum ſanctuarii, & obſeruationem fi-
liorum Aaron fratrum ſuorum, vt mi-
niſtrent in domo domini.

CAP. XXIIII.

☞Aſſignat Dauid officia filiis Aaron. Sors.

Porrò filiis Aaron hæ partitiones A
erant. Filii Aaron: Nadab & Abiu
& Eleazar & Ithamar. Mortui ſunt
autem Nadab & Abiu ante patrē
ſuum abſq; liberis: ſacerdotioq; functꝰ
eſt Eleazar & Ithamar. Et diuiſit eos Da
uid & Sadoc de filiis Eleazari, & Abi-
melech de filiis Ithamar ſecundum vi
ces ſuas & miniſterium. Inuentiq; ſunt
multo plures filii Eleazar in princip-
bus viris quàm filii Ithamar. Diuiſit
autem eis, hoc eſt filiis Eleazar princi
pes per familias ſedecim: & filiis Itha-
mar per familias & domos ſuas octo.
Porrò diuiſit vtraſq; inter ſe familias
ſortibus: erant enim principes ſanctua
rii, & principes dei tam de filiis Elea-
zar, quàm de filiis Ithamar. Deſcripſit- B
que eos Semeias filius Nathanael ſcri-
ba Leuites corā rege & principibus, &
Sadoc ſacerdote, & Abimelech filio
Abiathar, principibus quoq; familiarū
ſacerdotalium & Leuiticarum: vnam
domum, quæ cæteris præerat, Eleazar:
& alteram domum, quę ſub ſe habebat
cęteros, Ithamar. Exiuit autem ſors pri
ma Ioiarib, ſecunda Iedeie, tertia Ha-
rim, quarta Seorim, quinta Melchia,
ſexta Maiman, ſeptima Accos, octaua,
Abia, nona Ieſua, decima Sechenia, vn
decima Eliaſib, duodecima Iacim, tre-
decima Hoppha, decimaquarta Iſbaab
decimaquinta Belga, decimaſexta Em-
mer, decimaſeptima Hezir, decimaocta
ua Aphſes, decimanona Pheteia, viceſi C
ma Hezęciel, viceſimaprima Ia-
chin, viceſimaſecunda Gamul, viceſi-
matertia Dalaiau, viceſimaquarta Ma-
aziau. ʳHæ vicesʾeorum ſecundum mi ʳHæc nu-
niſteria ſua, vt ingrediantur domum meratio
domini iuxta ʳritumʾ ſuum ſub manu ʳordinem
Aaron patris eorum: ſicut præcepit
dominus deus Iſrael. ¶Porrò filio-
rum Leui, qui reliqui fuerant: de filiis

Amram erat Subael: & de filiis Subael, Iehedeia. De filiis quoque Rohobiæ princeps Ieſias. Iſaarii vero filius Salemoth: filiuſque Salemoth Iahath: filiuſque eius Ieriau primus, Amarias ſecundus, Iahaziel tertius, Iecmaam quartus. Filius Oziel, Micha: filius Micha, Samir: Frater
D ter Micha, Ieſia: filiuſque Ieſiæ, Zacharias. Filii Merari, Moholi & Muſi filius Oziau: Benno. Filius quoque Merari: Oziau & Soam & Zacchur & Hebri. Porrò Moholi filius, Eleazar: qui non habebat liberos. Filius vero Cis. Ierameel. Filii Muſi: Moboli. Eder & Ierimoth. Iſti filii Leui ſecundũ domos familiarum ſuarum. Miſeruntque & ipſi ſortes contra fratres ſuos filios Aaron coram Dauid rege, & Sadoc, & Abimelech, & principibus familiarum ſacerdotalium & Leuiticarum, tam maiores, quàm minores, omnes ſors æqualiter diuidebat.

CAP. XXV.

Ordinantur cantores: eorumque vices & ſortes.

A IGitur Dauid & magiſtratus exercitus ſegregauerunt in miniſterium filios Aſaph & Heman & Idithun: qui prophetarent in citharis, & pſalteriis, & cymbalis ſecundum numerum ſuum dedicato ſibi officio ſeruientes. De filiis Aſaph: Zachur & Ioſeph & Nathania & Aſarela, filii Aſaph: ſub manu Aſaph prophetantis iuxta regem. Porrò Idithun: filii Idithun, Godolias, Sori, Ieſcias, & Haſabias, & Mathathias, ſex, ſub manu patris ſui Idithun, qui in cithara prophetabat ſuper confitentes & laudantes dominum. Heman quoque: filii Heman, Bocciau, Mathaniau, Oziel

i. ad iuſſum *ad manũ regis, i. iuxta præceptũ regis. & infra*

B Subuel, & Ierimoth, Hananias, Hanani, Eliatha, Gedlethi, & Romemthi-ezer Ieſbacaſſa, Mollothi, Othir, Mahazioth: oẽs iſti, filii Heman videntis regis in ſermonibus dei, vt exaltaret cornu: deditque deus Heman filios quatuordecim, & filias tres. Vniuerſi ſub manu patris ſui ad cantandum in templo domini diſtributi erant in cymbalis, & pſalteriis, & citharis, in miniſteria domus dei iuxta regem: Aſaph videlicet, Idithun & Heman. Fuit autem numerus eorum cum fratribus ſuis, qui erudiebant canticum domini, cuncti doctores ducẽti octogintaocto. Miſeruntque ſortes per vices ſuas, ex æquo tam maior quàm minor, doctus pariter, & indoctus. Egreſſaque eſt ſors prima Ioſeph, C
qui erat de Aſaph, Secunda Godoliæ, ipſi & filii eius, & fratribus eius duodecim. Tertia Zachur, filiis & fratribus eius duodecim. Quarta Iſari, filiis & fratribus eius duodecim. Quinta Nathaniæ, filiis & fratribus eius duodecim. Sexta Bocciau, filiis & fratribus eius duodecim. Septima Iſreela, filiis & fratribus eius duodecim. Octaua Ieſaiæ, filiis & fratribus eius duodecim. Nona Mathaniæ, filiis & fratribus eius duodecim. Decima Semeiæ, filiis & fratribus eius duodecim. Vndecima Azareel, filiis & fratribus eius duodecim. Duodecima Haſabiæ, filiis & fratribus eius duodecim. Tertiadecima Subael, filiis & fratribus eius duodecim. Quartadecima Mathathiæ, filiis & fratribus eius D
duodecim. Quintadecima Ierimoth, filiis & fratribus eius duodecim. Sextadecima Hananiæ, filiis & fratribus eius duodecim. Septimadecima Ieſbacaſſe, filiis & fratribus eius duodecim. Octauadecima Hanani, filiis & fratribus eius duodecim. Nonadecima Mellothi, filiis & fratribus eius duodecim. Viceſima Eliatha, filiis & fratribus eius duodecim. Viceſima prima Othir, filiis & fratribus eius duodecim. Viceſima ſecũda Geddelthi, filiis & fratribus eius duodecim. Viceſimatertia Mahazioth, filiis & fratribus eius duodecim. Viceſimaquarta Romemthi-ezer, filiis & fratribus eius duodecim.

CAP. XXVI.

Ordinantur ianitores templi. Præfecti theſaurorum.

DIuiſiones autem ianitorum. de A
Coritis Meſelemia, filius Core, de filiis Aſaph, Filii Meſelemiæ: Zacharias primogenitus, Iadihel ſecundus, Zabadias tertius, Iathanael quartus, Aelam quintus, Iohanan ſextus, Elioenai ſeptimus. Filii aũt Obededom: Semeias primogenitus, Iozabad ſecundus, Ioaha tertius, Sachar quartus, Nathanael quintus, Ammiel ſextus, Iſſachar ſeptimus, Pholathi octauus: quia benedixit illi dominus. Semeiæ autem filio eius nati ſunt filii, præfecti familiarum ſuarũ: erant enim viri for-

tiſſimi.filii ergo Semeiæ: Othni, & Raphael, & Obed, Elzabad, & fratres eius viri fortiſſimi: Eliu quoque, & Samachias. omnes hi, de filiis Obed-edom: ipſi & filii, & fratres eorum fortiſſimi ad miniſtrandum, ſexagintaduo de Obed-edom. Porro Meſelemiæ filii, & fratres eorum robuſtiſſimi, decem &
B octo. De Hoſa autem, id eſt de filiis Merari: Semri princeps, (non enim habuerat primogenitum, & idcirco poſuerat eum pater eius in principem): Helcias ſecundus, Tabelias tertius, Zacharias quartus: omnes hi filii, & fratres Hoſa, tredecim. Hi diuiſi ſunt in ianitores, vt ſemper principes cuſtodiarū, ſicut & fratres eorum miniſtrarent in domo domini. Miſſæ ſunt ergo ſortes ex æquo, & paruis & magnis per familias ſuas in vnamquanque portarum. Cecidit ergo ſors orientalis, Selemiæ. Porro Zachariæ filio eius, viro prudentiſſimo, & erudito, ſortitò obtigit plaga ſeptentrionalis. Obed-edom vero, & filiis eius, ad auſtrum: in qua parte domus, erat ſeniorum concilium. Sephim, & Hoſa, ad occidentē, iuxta portam quæ ducit ad viam aſcenſionis: cuſtodia contra cuſtodiam. Ad orientem vero, Leuitæ ſex: & ad aquilonem, quatuor per diem: atq; ad meridiem ſimiliter in die quatuor, & vbi erat conſi-
C lium, bini & bini. In cellulis quoque ⸢ianitorum⸣ ad occidentem, quatuor in via: binique per cellulas. Hæ ſunt diuiſiones ianitorum filiorum Core, & Merari. ¶Porro Achias erat ſuper theſauros domus dei, & vaſa ⸢ſanctorum⸣. Filii quoque Ledan, filii Gerſonni: de Ledan principes familiarū. Ledan & Gerſonni, Iehieli. Filii Iehieli: Zatham, & Ioel fratres eius ſuper theſauros dom9 domini, Amramitis, & Iſaaritis, & Hebronitis & Ozihelitis. Subael autē filiꝰ Gerſom, filii Moyſi, Præpoſitus theſauris. Fratres quoque eius Eliezer, cuius filius Rahabia, & huius filius Iſaias, & huius filius Ioram, huius quoque filius Zechri, & huius filius Selemith. ipſe Selemith, & fratres eius ſuper theſauros ſanctorum quæ ſctificauit Dauid rex, & principes familiarum, & tribuni, & centuriones, & duces exercitus, de bellis, & manubiis præliorum quæ conſecrauerant ad inſtaurationem & ſupellectilem templi domini. Hæc autem vniuerſa ſanctificauit Samuel vi-
dens, & Saul filius Cis, & Abner filius D
Ner, & Ioab filius Saruiæ: omnes qui ſanctificauerant ea per manum Selemith & fratrum eius. ¶Iſaaritis vero præerat Chonenias, & filii eius ad opera forinſecus ſuper Iſrael ad docendum, & iudicandum eos. ¶Porro de Hebronitis Haſabias, & fratres eius viri fortiſſimi, mille ſeptingenti præerant Iſraeli trans Iordanem contra occidentem, in cunctis operibus domini, & in miniſterium regis. Hebronitarum autem princeps fuit Ieria ſecundum familias, & cognationes eorum. Quadrageſimo anno regni Dauid recenſiti ſunt: & inuenti ſunt viri fortiſſimi in Iazer Galaad, fratreſque eius robuſtioris ætatis, duo millia ſeptinti principes familiarum. Præpoſuit autem eos Dauid rex Rubenitis & Gaditis, et dimidiæ tribui Manaſſe, in omne miniſterium dei et regis.

CAP. XXVII.

Præfecti et principes Dauidi miniſtrantes. Præfecti ſubſtantiæ, et officiarii.

Filii autem Iſrael ſecundum nume- A
rum ſuum, principes familiarum, tribuni & centuriones, et ꝑfecti, qui miniſtrabant regi iuxta turmas ſuas, ingredientes et egredientes per ſingulos menſes in anno: vigintiquatuor millibus ſinguli præerant. Primæ turmæ in primo menſe Ieſboam ꝑerat filius Zabdiel: et ſub eo vigintiquatuor millia. De filiis Phares, princeps cunctorum principum exercitus menſe primo. Secundi menſis habebat turmam Dudia Ahohites, et poſt ſe alter nomine Macelloth, qui regebat partem exercitꝰ vigintiquatuor millium. Dux quoque turmæ tertiæ in menſe tertio, erat Banaias filius Ioiadæ ſacerdos: et in diuiſione ſua vigintiquatuor millia. Ipſe eſt Banaias fortiſſimus inter triginta, et ſuper triginta. præerat autem turmę ipſius Amizabad filius eius. Quartus menſe quarto, Azahel frater Ioab, et Zabadias filius eius poſt eū et in turma eiꝰ vigintiquatuor millia.

Quintus, menſe quinto, princeps Sa-
maoth Iezerites: & in turma eius vi-
gintiquatuor millia. Sextus menſe ſex
to, Hira filius Acces Thecuites: & in
turma eius vigintiquatuor millia. Se-
ptimus, menſe ſeptimo, Helles Phallo-
nites de filiis Ephraim: & in turma e-
ius viginti quatuor millia. Octauus,
menſe octauo, Sobochai Huſathites de
ſtirpe zarahi: & in turma eius viginti
quatuor millia. Nonus, menſe nono, A-
biezer Anathotites de filiis Iemini: & ĩ
turma eius vigintiquatuor millia. Deci
mus, mēſe decimo, Marai, & ipſe Neto
phathites de ſtirpe zarahi, & in turma
ei9 vigintiquatuor millia. Vndecimus
mēſe vndecimo, Banaias Pharathonites
de filiis Ephraĩ: & in turma ei9 viginti
quatuor millia. Duodecim9, mēſe duo
decimo, Holdai Netophathites de ſtir
C pe Gothoniel: & in turma eius viginti
quatuor millia. ¶Porro tribubus p̄erāt
in Iſrael, Rubenitis, dux Eliezer filius
zechri: Simeonitis, dux Saphatias fili9
Maacha: Leuitis, Haſabias fili9 Camuel
Aaronitis, Sadoc: Iudaitis, Eliu frater
Dauid: Iſſacharitis, Amri filius Mi-
chael: zabulonitis, Ieſmaias filius Ab-
diæ: Nephthalitibus, Ierimoth filius
Ozriel: filiis Ephraim, Oſee fili9 Oza-
ziu: dimidiæ tribui Manaſſe, Ioel filius
Phadaiæ: & dimidiæ tribui Manaſſe in
Galaad, Iaddo filius zachariæ: Benia-
min autem, Iaſiel filius Abner: Dan ve-
ro, Ezriel filius Ieroham. hi principes
filiorum Iſrael. ¶Noluit autem Dauid
numerare eos à viginti annis inferius:
quia dixerat dominus vt multiplica-
ret Iſrael quaſi ſtellas cæli. Ioab filius
Saruię cœperat numerare, nec comple
uit: quia ſuper hoc ita irruerat in Iſ-
rael: & idcirco numerus eorum qui
fuerant recenſiti, non eſt relatus in *fa
ſtos regis Dauid. ¶Super theſauros au *numerū verborū dierum.
tem regis fuit Azmoth filius Adiel. his
autem theſauris qui erant in vrbibus,
D & in vicis, & in turribus præſidebat
Ionathan filius Oziæ. Operi autem
ruſtico, & agricolis qui exercebant ter
ram, præerat Ezri filius Chelub. Vinea
rumque cultoribus, Semeias Ramathi-
tes cellis autem vinariis, zabdias Sa-
phomites. Nam ſuper olineta & fice-
ta, quę erant in campeſtribus, Balanan
Gaderites: ſuper apothecas autem olei
Ioas. Porro armentis quæ paſcebantur
in Saron, præpoſitus fuit Setrai Saroni
tes: & ſuper boues in vallibus, Saphat
filius Adli: ſuper camelos vero, Vbil Iſ
mahelites: & ſuper aſinos, Iadias Mero
nathites. ſuper oues quoque Iaziz Aga
renus. omnes hi, principes ſubſtantiæ
regis Dauid. ¶Ionathan autem patru9
Dauid conſiliarius, vir prudens & lite
ratus: ipſe & Iahiel filius Hachamoni,
erant cum filiis regis. Achitophel etiā
conſiliarius regis, & Chuſai Arachites
amicus regis. poſt Achitophel fuit Ioia
da filius Banaiæ, & Abiathar. Princeps
autem exercitus regis erat Ioab.

CAP. XXVIII.

Dauid hortatur populū & Salomo-
nem ad ædificationem templi. Corde
deo ſeruiendum. Corda deus ſcrutatur
Quærere deum. Deſcriptio templi, &
omnia neceſſaria.

Conuocauit igitur Dauid omnes A
principes Iſrael, duces tribuum
& præpoſitos turmarum, qui mi
niſtrabant regi: tribunos quoq;
& centuriones, & qui præerant ſub-
ſtantiæ, & poſſeſſionibus regis: filioſ-
que ſuos cum eunuchis, & potentes, &
robuſtiſſimos quoſque in exercitu, Ie
ruſalem. Cumque ſurrexiſſet rex & ſte
tiſſet, ait, Audite me fratres mei, & po
pulus meus: Cogitaui vt ædificarem
domum in qua requieſceret arca fœde
ris domini, & ſcabellum pedum dei
noſtri: & ad ædificandum omnia præ
paraui. Deus autem dixit mihi, ‖Non
ędificabis domū nomini meo: eo quod 2.R
ſis vir bellator, & ſanguinē fuderis. Sed
elegit dominus deus Iſrael me de vni-
uerſa domo patris mei, vt eſſem rex ſu
per Iſrael in ſempiternum: de Iuda e-
nim elegit principem: porro de domo
Iuda, domum patris mei: & de filiis
patris mei, placuit ei vt me eligeret re
gem ſuper cunctum Iſrael. ‖Sed & de Sap
filiis meis (filios enim mihi multos de
dit dominus) elegit Salomonem filium
meum, vt ſederet in throno regni do-
mini ſuper Iſrael, dixitque mihi, Salo-
mon filius tuus ædificabit domum me
am, & atria mea: ipſum enim elegi mi

hi in filium, & ego ero ei in patrem. Et firmabo regnum eius vſque in æternū, ſi perſeuerauerit facere pcepta mea & iudicia, ſicut & hodie. Nunc ergo coram vniuerſo cœtu Iſrael audiente deo noſtro, cuſtodite & perquirite cũ cta mandata domini dei veſtri: vt poſ ſideatis terrã bonam, & relinquatis eã filiis veſtris poſt vos vſq; in ſempiternum. ¶Tu autem ſalomon fili mi, ſcito deum patris tui, & ſerui ei corde perfecto, & animo voluntario: Omnia enim corda ſcrutatur dominus & vniuerſas mentium cogitationes intelligit. Si quæſieris eum inuenies: ſi autem dereliqueris eum proiiciet te in ęternum.

C Nunc ergo quia elegit te dominus vt ædificares domum ſanctuarii, confortare & perfice. ¶Dedit autem Dauid Salomoni filio ſuo deſcriptionē porticus, & templi, & cellariorum, & cœnaculi, & cubiculorum in adytis, & domus propitiationis, necnon & omniũ

tu- quæ cogitauerat atriorum & ᵉexedrarum ᵓ per circuitum in theſauros do-

t mus dei & in theſauros ſanctorum: diuiſionumque ſacerdotalium & Leuiticarum in omnia opera domus domini & in vniuerſa vaſa miniſterii templi domini. Aurum in pondere per ſingula vaſa miniſterii. Argenti quoque pondus pro vaſorum & operum diuerſitate. Sed & ad candelabra aurea, & ad lucernas eorũ, aurum pro menſura vniuſcuiuſque candelabri & lucernarum. Similiter & in candelabra argẽtea, & in lucernas eorũ, pro diuerſitate mẽſuræ, pōdus argenti tradidit. Aurũ quoque dedit in menſas propoſitionis pro diuerſitate mẽſurarũ: Similiter & argentum in alias menſas argẽ

tas teas. Ad fuſcinulas quoq;, & ᵉphialas ᵓ

ios

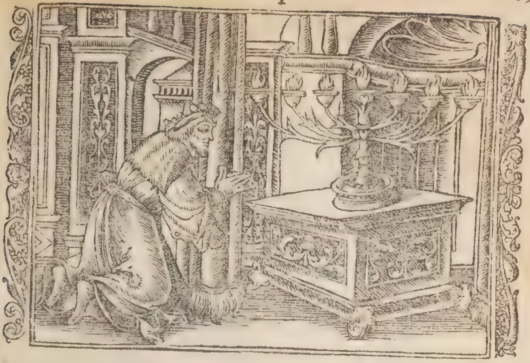
D & thuribua ex auro puriſſimo, & ᵉleunculos ᵓ aureos pro qualitate menſuræ pōdus diſtribuit in leunculũ, & leũculũ. Similiter & in leones argenteos diuerſũ argẽti pōdus ſeparauit. Altari autem in quo adoletur incenſum, aurum puriſſimum dedit: & vt ex ipſo fieret ſimilitudo quadrigæ cherubim extendentium alas, & velantium arcam fœderis domini. Omnia (inquit) venerunt ſcripta manu domini ad me, vt intelligerem vniuerſa opera exemplaris. ¶Dixit quoque Dauid Salomoni filio ſuo, Viriliter age, & confortare, & facne timeas & ne paueas, Dominus enim deus meus tecum erit, & non dimittet te, nec derelinquet, ᵉprompti ſūt ad ta-
donec perficias omne opus miniſterii domus domini. Ecce diuiſiones ciēdũ om
ſacerdotum & Leuitarum, in omne nia ope-
miniſterium domus dei aſſiſtunt ti- ra, & do-
bi, & ᵉparati ſunt ᵓ, & nouerunt tam cti in: om
principes quàm populus facere om- ni arte,
nia præcepta tua.

CAP. XXIX.

☞ Quæ Dauid, eiuſque principes obtulerunt in ædificationem templi. Dauidis gratiarum actio. Cor rectum aſpicit deus. Orat Dauid cor populi trahi à deo. Hortatur ad laudem dei. Mortuo Dauidi ſuccedit Salomon.

Locutuſque eſt Dauid rex ad omnem eccleſiam, Salomonē filium meum vnum elegit deus, adhuc A
puerum & tenellum: opus enim grande eſt, neque enim homini præparatur habitatio, ſed domino deo. Ego autem totis viribus meis præparaui impenſas domus dei mei. Aurum ad vaſa aurea, & argentum in argentea, æs in ænea, ferrum in ferrea, ligna ad lignea, & lapides onychinos, & ᵉgēmas,
ᵉquaſi ſtibinos ᵓ, & diuerſorum colo- & carbũ
rum, omnemque pretioſum lapidem, culos
& marmor parium abundantiſſimè, & ſuper hæc obtuli in domum dei mei, de peculio meo aurum & argentum do in templum dei mei, exceptis his quæ præparaui in ædem ſanctam. Tria millia talenta auri de auro Ophir, & ſeptem millia talentorum argenti probatiſſimi, ad deaurandos parietes templi. Et vbicunque opus eſt aurum de auro, & vbicunque opus eſt argentum de argento, opera fiant per manus artificũ: & ſiquis ſponte offert, impleat manum ſuam hodie & offerat
quod voluerit domino. ᵉpolliciti ſunt ᵉſpōte ita
ita q; ᵓ principes familiarum, & proce- que obtu
res tribuum Iſrael, tribuni quoque & lerunt
centuriones, & principes poſſeſſionũ regis. Dederuntq; in opera domus

dei auri talenta quinque millia: & ſoli-
dos decem millia: argenti talenta de-
cem millia, & æris talenta decem &
octo millia: ferri quoque centum mil-
lia talentorum. Et apud quencunque
inuenti ſunt lapides, dederunt in the-
ſauros domus domini per manum Ia-
hiel Gerſonitis. Lætatuſque eſt popu-
ſpōte of- lus, cum vota ſponte promitterent:
ferrēt ip- quia corde toto efferebant ea domino
ſi: ſed & Dauid rex lętatus eſt gaudio ma-
C gno. ¶Et benedixit domino coram vni-
uerſa multitudine: & ait, Benedictus
es domine deus Iſrael patris noſtri ab
æterno in æternum. Tua eſt domine
magnificentia, & potentia, & gloria at-
que victoria, & tibi laus: cuncta enim
quæ in cælo ſunt, & in terra, tua ſunt,
tuum domine regnum, & tu es ſuper
omnes principes. Tuæ diuitiæ, & tua
eſt gloria: tu dominaris omnium: in
manu tua virtus & potentia, in manu
tua magnitudo & imperium omnium.
Nunc igitur deus noſter confitemur
tibi, & laudamus nomen tuum incly-
tum. Quis ego, & quis populus meus,
D vt poſſimus hæc tibi vniuerſa promit-
ſpōte of- tere? tua ſunt omnia: & quæ de manu
ferret tua accepimus, dedimus tibi. Peregri-
ni enim ſumus coram te & aduenæ, ſi-
Sap. 2. b. cut omnes patres noſtri. ||Dies noſtri
quaſi vmbra ſuper terram, & nulla eſt
mora. Domine deus noſter, omnis hęc
copia, quam parauimus vt ædificare-
tur domus nomini ſancto tuo, de ma-
nu tua eſt, & tua ſunt omnia. Scio deus
rectitu- meus quod probes corda, & ſimplici-
dinem tatem diligas, vnde & ego in ſimplici-
tate cordis mei lætus obtuli vniuerſa
hæc: & populum tuum, qui hic reper-
tus eſt, vidi cum ingenti gaudio tibi
offerre donaria. Domine deus Abraam
E & Iſaac, & Iſrael patrum noſtrorum:
imagina- cuſtodi in æternum hanc volunta-
tionē co- tem cordis eorum, & ſemper in ve-
gitationū nerationе tui mens iſta permaneat. Sa-
lomoni quoque filio meo da cor per-
fectum, vt cuſtodiat mandata tua, te-
ſtimonia tua, & ceremonias tuas, & ſtat tua,
faciat vniuerſa: & ædificet ædem, cu-
ius impenſas paraui. ¶Præcepit au-
tem Dauid vniuerſæ eccleſiæ, Bene-
dicite *domino deo veſtro. Et bene- *q
dixit omnis eccleſia domino deo pa-
trum ſuorum: & inclinauerunt ſe, &
adorauerunt dominum, & deinde re-
gem. Immolaueruntque victimas do-
mino: & obtulerunt holocauſta die ſe-
quenti tauros mille, arietes mille, a-
gnos mille cum libaminibus ſuis, & F
vniuerſo ritu abundantiſſime in om- vict
nem Iſrael. Et comederunt, & bibe-
runt coram domino in die illo cum
grandi lætitia. ¶||Et vnxerunt ſecundo 3.Re.
Salomonem filium Dauid. Vnxerunt
autem cum domino in principem, &
Sadoc in pontificem. Seditque Salo-
mon ſuper ſolium domini in regē pro
Dauid patre ſuo, & cunctis placuit: & pro-
paruit illi omnis Iſrael. Sed & vni- ceſſe-
uerſi principes & potentes, & cuncti it:
filii regis Dauid dederunt manum, &
ſubiecti fuerunt Salomoni regi. Magni-
ficauit ergo dominus Salomonem ſu-
per omnem Iſrael: & dedit illi glo- G
riam regni, qualem nullus habuit an-
te eum rex Iſrael. ¶||Igitur Dauid fi- 3.Re
lius Iſai regnauit ſuper vniuerſum Iſ-
rael. Et dies quibus regnauit ſu-
per Iſrael, fuerunt quadraginta anni:
in Hebron regnauit ſeptem annis:
& in Ieruſalem annis trigintatribus.
Et mortuus eſt in ſenectute bona, ple-
nus dierum, & diuitiis, & gloria.
Et regnauit Salomon filius eius pro
eo. Geſta autem Dauid regis Priora
& nouiſſima ſcripta ſunt in libro Sa-
muelis vidētis, & in libro Nathan pro-
phetæ, atque in volumine Gad vi-
dentis: vniuerſique regni eius & for-
titudinis, & temporum quæ tranſie-
runt ſub eo, ſiue in Iſrael, ſiue in cun-
ctis regnis terrarum,

Secundus liber Paralipomenon. Hebraicè, Dibre haiamim.

CAP. I.

✠ Oblatio Salomonis in Gabaon, Salomon, hortatu dei, petit ab ipſo ſapiētiam. Numerus curruum & equitum eius.

A
3,a, CONFORTATVS eſt ergo ſalomon filius Dauid in regno ſuo, & dominus de9 erat cum eo, & magnificauit eum in ex celſum. Præcepitque Salomō vniuerſo Iſraeli, tribunis, & cēturionibus, & ducibus, & iudicibus omnis Iſrael, & principibus familiarū, & abiit cum vniuerſa multitudine in excelſum Gabaon, vbi erat tabernaculum fœderis dei, quod fecit Moyſes famulus dei in ſolitudine. Arcam autem dei adduxerat Dauid de Cariath-iarim in locū quem præparauerat ei, & vbi fixerat illi tabernaculum, hoc
eſt in Ieruſalem. Altare quoque æneū, B
||quod fabricatus fuerat Beſeleel filius Exo.38,a.
Vri filii Hur, ibi erat coram tabernaculo domini: quod & requiſiuit Salomō, & omnis eccleſia. Aſcēditque Salomō, ad altare æneum coram tabernaculo fœderis domini, & obtulit in eo mille hoſtias. ¶Ecce autem in ipſa nocte apparuit ei deus, dicens, Poſtula quod vis, vt dē tibi. Dixitq; Salomō deo, Tu feciſti cū Dauid patre meo miſericordiam magnam: & conſtituiſti me regem pro eo. Nunc ergo domine deus impleatur ſermo tuus, quem pollicit9 es Dauid patri meo: tu enim me feciſti regem ſuper populum tuū multū,
qui tam innumerabilis eſt, quàm pul- C
uis terræ, || Da mihi ſapientiam & in-
telligentiam, vt ingrediar & egrediar 1.Pa.28.b
coram populo tuo, quis enim poteſt ſapiē.9,b
hūc populum tuum digne, qui tā grandis eſt iudicare? Dixit autem deus ad Salomonem. Quia hoc magis placuit cordi tuo, & non poſtulaſti diuitias, & ſubſtantiā, & gloriam, neque aīas eorū qui te oderunt, ſed nec dies vitæ plurimos: petiſti autem ſapientiam & ſcientiā, vt iudicare poſſis populum meum, ſuper quem conſtitui te regem, Sapientia & ſcientia data ſunt tibi: diuitias autem, & ſubſtantiam, & gloriam dabo tibi, ita vt nullus in regibus nec

.Re.10.d ante te, nec poſt te fuerit ſimilis tui.
D ¶Venit ergo Salomon ab excelſo Gabaon in Ieruſalem coram tabernaculo fœderis, & regnauit ſuper Iſrael. Congregauitque ſibi currus & equites: & facti ſunt ei mille quadringenti currus, & duodecim millia equitum: & fecit eos eſſe in vrbibus quadrigarum, & cum rege in Ieruſalem. Præbuitque rex argentum & aurum in Ieruſalem quaſi lapides, & cedros quaſi ſycomoros, quæ naſcuntur in campeſtribus multitudine magna.ᵉ Adducebantur autem ei equi de Aegypto, & de Coa à negociatoribus regis, qui ibant, & emebant pretio quadrigam equorum ſexcentis argenteis, & equum centum quinquaginta: ſimiliter de vniuerſis regnis Hethæorũ, & à regibus Syriæ emptio celebrabatur).

ᵉHic ſunt eadẽ verba quæ 3.Re.10.d

CAP. II.

Artifices Salomonis. Mittit ad Hiram pro lignis. Templum ad quid ædificatum. Regem ſapientem conſtituit Deus populo ſibi dilecto. Numerus artificum.

A DEcreuit autem Salomon ædificare domum nomini domini, & palatium ſibi. Et numerauit ſeptuagita millia virorum portantium humeris, & octoginta millia qui cæderent lapides in montibus, præpoſitoſque eorum tria millia ſexcentos.
3.Re.5.a. ¶Miſit quoque ad Hiram regem Tyri, dicẽs, Sicut egiſti cum Dauid p̃re meo & miſiſti ei ligna cedrina, vt ædificaret ſibi domũ, in qua=& habitauit): ſic fac mecũ vt ædificẽ domum nomini domini dei mei, vt conſecrem eam ad adolendum incenſum coram illo, & fumiganda aromata, & ad propoſitionem panum ſempiternam, & ad holocauſtomata mane & veſpe, ſabbathis quoque, & neomeniis, & ſolennitatibus domini dei noſtri in ſempiternũ, quæ mandata ſunt Iſraeli. Domus enĩ quam ædificare cupio, magna eſt: magnus eſt enim deus noſter ſuper omnes deos. Quis ergo poterit = præualere, vt ædificet) ei dignam domum? ſi cælum & cæli cælorum capere eum nequeunt: quantus ego ſum, vt poſſim æ
B dificare ei domum? ſed ad hoc tantũ, vt adoleatur incenſum coram illo. Mitte ergo mihi virum eruditum, qui nouerit operari in auro & argẽto, ære & ferro, purpura, coccino, & hyacintho, & qui ſciat ſculpere cælaturas cũ his artificibus quos mecum habeo in Iudæa & Ieruſalem, quos præparauit Dauid pater meus. Sed & ligna cedrina mitte mihi, &=arceuthina), & pinea de Libano: ſcio enim quòd ſerui tui nouerint cædere ligna de Libano, & erunt ſerui mei cum ſeruis tuis, vt parentur mihi ligna plurima. Domus enim quã cupio ædificare, magna eſt nimis & inclyta. Præterea operariis q cæſuri ſunt ligna ſeruis tuis dabo in cibaria tritici coros viginti millia=& hordei coros totidẽ, & vini viginti millia metretas) oleique=ſata) viginti millia. ¶Dixit autẽ Hiram rex Tyri per literas, quas miſerat Salomoni, Quia dilexit dominus Populum ſuum, idcirco te regnare fecit ſuper eum. Et addidit, dicens, Benedictus dominus deus Iſrael, qui fecit cælum & terram, qui dedit Dauid regi filium ſapientem & eruditum & ſenſatum atque prudentẽ, vt ædificaret domum domino, & palatium ſibi. Miſi ergo tibi virum prudentem, & ſcientiſſimum Hiram=patrem meum), filiũ mulieris de filiabus Dan: cuius pater fuit Tyrius, qui nouerit operari in auro & argento, ære & ferro, &=marmore), & lignis, in purpura quoque & hyacintho, & byſſo & coccino: & qui ſciat cælare omnem ſculpturam, & adinuenire prudenter quodcũque in opere neceſſarium eſt cum artificibus tuis, & cum artificibus domini mei Dauid patris tui. Triticum ergo, & hordeum, & oleum, & vinum, quæ pollicitus es domine mi, mitte ſeruis tuis. Nos autem cædemus ligna de Libano, quot neceſſaria habueris, & applicabimus ea ratibus per mare in Ioppe: tuum autem erit transferre ea in Ieruſalem. ¶Numerauit igitur Salomon omnes viros =proſelytos) qui erant in terra Iſrael, poſt dinumerationem quam dinumerauit Dauid pater eius: & inuenti ſunt cẽtum quinquaginta tria millia & ſexcenti. Fecitque ex eis ſeptuaginta millia qui humeris onera portarent, & octoginta millia qui lapides de montibus cæderent: tria autem millia & ſex-

ᵉhabitaret. ᵉædificare. ᵉabieg ᵉbath ᵉbath C ᵉprĩs club brur ᵉlapi D ᵉper nos

centos præpoſitos operum populi,

CAP. III.

Templum ædificatur.

A E T cœpit Salomon ædificare domum domini in Ieruſalē, in monte Moria, qui demonſtratus fuerat Dauidi patri eius in loco quē parauerat Dauid in arca Ornan Iebuſæi. cœpit autem ædificare menſe ſecūdo, *anno quarto regni ſui. Et hæc ſūt fundamenta quæ iecit Salomon, vt ædificaret domum dei, lōgitudinis cubitos in menſura prima ſexaginta, latitudinis cubitos viginti. Porticū vero ante frontem, quæ tēdebatur in lō-

B gum iuxta menſuram latitudinis domus cubitorum viginti: porro altitudo centum viginti cubitorum erat: & deaurauit eam intrinſecus auro mundiſſimo. Domum quoque maiorem texit tabulis ligneis abiegnis, & laminas auri obrizi affixit per totum: ſculpſitque in ea palmas, & quaſi catenulas ſe inuicem complectentes. Strauit quoque pauimētum templi pretioſiſſimo marmore decore multo. Porro aurum erat =probatiſſimum⁾, de cuius laminis texit domum, & trabes eius, & poſtes, & parietes, & oſtia: & cælauit cherubim in parietibus. Fecit quoque domū ſanctiſanctorum: longitudinem iuxta latitudinem domus, cubitorum viginti: & latitudinem ſimiliter viginti cubitorum. & =laminis aureis⁾ texit eam, quaſi talentis ſexcentis. Sed & clauos fecit aureos: ita vt ſinguli claui ſiclos quinquagenos appenderent: cœnacula quo-

C que texit auro. Fecit etiā in domo ſanctiſanctorū cherubim duos, operc =ſtatuario⁾: & texit eos auro. Alæ cherubim viginti cubitis extendebantur, ita vt vna ala haberet cubitos quinque, & tangeret parietem domus: & altera quinque cubitos habens, alam tangeret alterius cherub. Similiter cherub alterius ala, quinque habebat cubitos, & tangebat parietem: & ala eius altera quinque cubitorū, alam cherub alterius cōtingebat. Igitur alæ vtriuſque cherubim expanſæ erant, & extendebantur per cubitos viginti: ipſi autem ſtabant erectis pedibus, & facies eorum erant

D verſæ ad ►exteriorem⁾ domum. Fecit quoque velum ex hyacintho, purpura cocco, & byſſo: & intexuit ei cherubī. Ante fores etiam templi duas columnas, quæ triginta & quinque cubitos habebāt altitudinis: porro capitella earū quinque cubitorum. Necnon & quaſi catenulas in oraculo, & ſuperpoſuit eas capitibus columnarum: mala grana etiam centum, quæ catenulis inter poſuit. Ipſas quoque columnas poſuit in veſtibulo tēpli, vnam à dextris, & alteram à ſiniſtris: eam quæ à dextris erat, vocauit Iachin: & quę ad leuam, vocauit Booz.

Margin (left): 3.Re.6.a. | e ſe- da | hat- | bō | pue n:

CAP. IIII.

Fabricatio altaris, maris, boum, cōcharum, candelabrorū, mēſarum, phialarum, & atrii.

F Ecit quoque altare æneum viginti cubitorum longitudinis & viginti cubitorū latitudinis, & decem cubitorum altitudinis. ¶Mare etiam fuſile decem cubitis à labio vſque ad labium, rotundum per circuitum: quinque cubitos habebat altitudinis, & funiculus triginta cubitorum ambiebat gyrum eius. ¶Similitudo quoque boum erat ſubter illud: & decem cubitis quędam extrinſecus cęlaturæ, quaſi duobus verſibus labium maris circuibant. =Boues autem⁾ erant fuſiles: & ipſum mare ſuper duodecim boues impoſitum erat, quorum tres reſpiciebant ad aquilonem, & alii tres ad occidentem, porro tres alii meridiem, & tres qui reliqui erant, orientē habentes mare ſuperpoſitum: poſterio-

ra aūt boum erant intrinſecus ſub mari. Porro =vaſtitas⁾ eius habebat menſuram palmi, & labium illius erat quaſi labium calicis, vel repandi lilii: capiebatque tria millia =metretas⁾. ¶Fecit quoque conchas decem: & poſuit quinque à dextris, & quinque à ſiniſtris, vt lauarent in eis omnia quæ in holocauſtum oblaturi erant: porro in mari ſacerdotes lauabantur. ¶Fecit autem & cādelabra aurea decē, ſecundum ſpeciem qua iuſſa erāt fieri: & poſuit ea ī tēplo, quinque à dextris, & quinque à ſiniſtris. ¶Necnon & mēſas decē: & poſuit eas in tēplo, quinque à dextris, & quinque à ſiniſtris. ¶=Phialas⁾ quoque aureas centum. ¶Fecit etiam atriū ſacerdotum, & baſilicam grandem: & oſtia

Margin (right): A | 1.Re.7.c d.e. | =Duo aūt ordines | B | =denſitas | =bathos | =vel, Crateras

in baſilica quæ texit ære. ¶Porro ma-
re poſuit in latere dextro contra oriē
C tem ad meridiem. Fecit autem Hiram
ſcopas, lebetes,& creagras,& phialas:& com
pleuit omne opus regis in domo dei:
Hoc eſt, columnas duas:& epiſtylia,&
capita,& quaſi quædam retiacula,quę
capita tegerent ſuper epiſtylia. Mala
granata quoque quadringēta,& retia-
cula duo,ita vt bini ordines malorum
granatorum ſingulis retiaculis iunge-
rentur,quæ protegerēt epiſtylia, & ca
pita columnarū. Baſes etiam fecit, &
conchas,quas ſuperpoſuit baſibus:ma
re vnum,boues quoque duodecim ſub
mari.Et lebetes,& creagras,& phialas
Omnia vaſa fecit Salomoni Hiram pa-
patris ſui(ſub. faber) ter eius in domo domini ex ære mun
diſſimo. In regione Iordanis fudit ea
rex ī argilloſa terra inter Socoth, & Sa
redatha.Erat autem multitudo vaſo-
rum innumerabilis, ita vt ignoraretur
D pōdus æris. Fecitque Salomon omnia
vaſa domus dei, & altare aureum: &
menſas,& ſuper eas panes propoſitio-
nis, Candelabra quoque cum lucernis
ſuis vt lucerent ante oraculum iuxta
in oraculo ritum,ex auro puriſſimo: & florentia
quædam,& lucernas, & forcipes au-
reos.omnia de aure mundiſſimo facta
ſunt. Thymiamateria quoque,& thu-
Pſalteria ribula,& phialas,& mortariola ex au-
ro puriſſimo.Et oſtia cęlauit templi in
terioris,id eſt in ſancto ſanctorum: &
oſtia templi forinſecus aurea. Sicque
completum eſt omne opus quod fecit
Salomon in domo domini.

CAP. V.

Salomon inferi quæ dicauerat pa-
ter in templum dei,& arcam.Quid in
arca. Gloria domini. Bonus & miſeri-
cors deus.

A INtulit igitur Salomon omnia
dicauerat quæ vouerat Dauid pater ſuus,
3.Re.7.g. argentum,& aurum,& vniuer-
8.a ſa vaſa poſuit in theſauris domꝰ
dei.Poſt quæ congregauit maiores na
tu Iſrael, & cunctos principes tribuū,
& capita familiarū de filiis Iſrael, in
Ieruſalem:vt adducerent arcam fœde
ris domini de ciuitate Dauid, quæ eſt
Sion. Venerunt itaque ad regem om-
nes viri Iſrael in die ſolenni menſis ſe
ptimi.Cum veniſſent cuncti ſeniorum
Iſrael,portauerunt Leuitæ arcā,& in-
tulerunt eam & omnem paraturam ta tabernaculū
bernaculi.Porro vaſa ſanctuarii, quæ federis
erant in tabernaculo, portauerunt ſa-
cerdotes cum Leuitis.Rex autem Salo B
mon,& vniuerſus cœtus Iſrael,& om-
nes qui fuerunt congregati ante arcā,
immolabant arietes & boues abſq; vl-
lo numero:tanta enim erat multitudo
victimarum. Et intulerūt ſacerdotes ar
cam fœderis domini in locum ſuum,
id eſt ad oraculum templi in ſancta ſā
ctorū ſubter alas cherubim:ita vt che
rubim expanderent alas ſuas ſuper lo
cum in quo poſita erat arca, & ipſam
arcam tegerent cum vectibus eius.
¶Vectium autem quibus portabatur
arca, quia paululum longiores erant, C
capita parebant ante oraculum:ſi ve-
ro quis paululum fuiſſet extrinſecus,
eos videre non poterat. Fuit itaque ar
ca ibi vſque in præſentem diem. Nihil
que erat aliud in arca niſi duæ tabulę,
quas poſuerat Moyſes in Horeb, quan quaſ
do legē dedit dominus filiis Iſrael e- excitat
gredientibus ex AEgypto.Egreſſis autē
ſacerdotibus de ſanctuario(omnes enī
ſacerdotes qui ibi potuerāt inueniri,
ſanctificati ſunt:nec adhuc in illo tem
porē vices,& miniſteriorum ordo in-
ter eos diuiſus erat)tam Leuitæ, quàm
cantores,id eſt & qui ſub Aſaph erāt, D
& qui ſub Heman, & qui ſub Idithun
filii,& fratres eorum veſtiti byſſinis,
cymbalis, & pſalteriis,& citharis con
crepabant,ſtantes ad orientalem pla-
gam altaris,& cum eis ſacerdotes cen
tum viginti canentes tubis.Igitur cun
ctis pariter & tubis,& voce, & cymba
balis,& organis,& diuerſi generis mu
ſicorum concinentibus, & vocem in
blime tollentibus, longe ſonitus audi- lau
ebatur: ita vt cum dominum laudare do &
cœpiſſent,& dicere, Confitemini do- fiten
mino quoniam bonus,quoniam in æ- dño,
ternum miſericordia eiꝰ: impleretur vtom
domus domini nube,ne poſſent ſacer vox t
dotes ſtare & miniſtrare propter cali- quam
ginem. Compleuerat enim gloria do- nius
mini domum dei. retur
iplet

CAP. VI.

¶ Salomon benedicit congregatio-
ni. Gratias agit, ob impletas promiſsio-
nes Dauidi factas. Orat vt exaudian-
tur orātes in templo. Promiſsiones &
miſericordiæ dei. Doctor deus. Corda
ſolus deus nouit. Peccatores omnes.
Cōfeſsio. Salus. Miſericordiæ.

A e.8.b. TVnc Salomon ait, Dominus pol
licitus eſt vt habitaret in caligi
ne: ego autem ędificaui domum
nomini eius, vt habitaret ibi in
perpetuum. Et conuertit rex faciē ſuā,
& benedixit vniuerſæ multitudini Iſ-
rael (nam omnis turba ſtabat intenta)
& ait, Benedictus dominus deus Iſra-
el, qui quod locutus eſt Dauid patri
meo, opere compleuit, dicens, A die
qua eduxi populū meum de terra AE-
gypti, non elegi ciuitatem de cunctis
tribubus Iſrael vt ædificaret in ea do
mus nomini meo: neq; elegi quenquā
aliū virū, vt eſſet dux in populo meo
Iſrael: ſed elegi Ieruſalem vt ſit nomē
meum in ea, & elegi Dauid, vt conſti
tuerem eum ſuper populum meū iſra-
el. Cumq; fuiſſet voluntatis Dauid pa-
tris mei, vt ædificaret domum nomini
B domini dei Iſrael, dixit dominus ad
eum, Quia hæc fuit volūtas tua, vt æ-
dificaret domum nomini meo, bene
quidem feciſti huiuſcemodi habere vo
luntatem: ſed non tu ædificabis mihi
domum, veruntamen filius tuus qui e-
gredietur de lumbis tuis, ipſe ædifica-
bit domum nomini meo. Compleuit
ergo dominus ſermonem ſuum, quem
locutus fuerat: & ego ſurrexi pro pa-
tre meo Dauid, & ſedi ſuper thronum
Iſrael: ſicut locutus eſt dominus: & æ-
dificaui domum nomini domini dei
Iſrael. Et poſuit in ea arcam, in qua eſt
pactum domini quod pepigit cum fi-
liis Iſrael. ¶Stetit ergo coram altari
domini ex aduerſo vniuerſæ multitu-
dinis Iſrael, & extendit manus ſuas,
Siquidem fecerat Salomon baſim æ- C
neam, & poſuerat eam in medio baſi
licæ, habentem quinque cubitos lon-
gitudinis, & quinq; latitudinis, & tres
cubitos altitudinis: ſtetitq; ſuper eam,
& deinde flexis genibus contra vni-
uerſam multitudinem Iſrael, & pal-
mis in cælū leuatis, ait, Domine deus 2.Mac.2b
Iſrael, non eſt ſimilis tui deus in cæ-
lo & in terra: qui cuſtodis pactum &
miſericordiam cum ſeruis tuis qui am
bulant corā te in toto corde ſuo. Qui
præſtitiſti ſeruo tuo Dauid patri meo
quæcūq; locutus fuerat ei: & quæ ore
promiſeras, opere compleſti, ſicut &
præſens tempus probat. Nūc ergo do
mine deus Iſrael imple ſeruo tuo patri
meo Dauid quæcunque locutus es, di

cens, Non deficiet ex te vir corã me, qui ſedeat ſuper thronum Iſrael: ita tamen ſi cuſtodierint filii tui viã ſuam, & ambulauerint in lege mea, ſicut & tu ambulaſti coram me. Et nunc domine deus Iſrael firmetur ſermo tuus quẽ locutus es ſeruo tuo Dauid. Ergóne credibile eſt vt habitet deus cum hominibus ſuper terram? Si cælum & cæli cælorum non te capiunt: quanto magis domus iſta quam ædificaui? Sed

D ad hoc tantũ facta eſt, vt reſpicias orationem ſerui tui, & obſecrationem eius domine deus meus: & audias preces quas fundit famulus tuus corã te: vt aperias oculos tuos ſuper domum iſtam diebus ac noctibus, ſuper locum in quo pollicitus es vt inuocetur nomen tuum: & exaudires orationẽ quã ſeruus tuus orat in eo, & exaudias preces famuli tui, & populi tui Iſrael. Quicunque orauerit in loco iſto, exaudi de habitaculo tuo, id eſt de cælis, & [f]propitiare⌝. ¶Si peccauerit quiſpiam in proximum ſuum, & iurare contra eum paratus venerit, ſeq; maledicto conſtrinxerit corã altari in domo iſta: tu audies de cælo, & facies iudiciũ ſeruorum tuorũ, ita vt reddas iniquo viã ſuam in caput proprium, & vlciſcaris iuſtum, retribuens ei ſecundum iuſtitiam ſuam. ¶Si ſuperatus fuerit populus tuus Iſrael ab inimicis (peccabunt enim tibi) & conuerſi egerint pœnitẽtiam, & [a]obſecrauerint⌝ nomen tuum, & fuerint deprecati te in loco iſto, tu exaudies de cælo, & propitiare peccato populi tui Iſrael, & reduc eos in terram quam dediſti eis, & patribus eorum. ¶Si clauſo cælo pluuia non fluxe-

E rit propter peccata populi tui, & deprecati te fuerint in loco iſto, & confeſsi nomini tuo, & conuerſi à peccatis ſuis, cum eos afflixeris: exaudi de cælo domine, & dimitte peccata ſeruis tuis & populi tui Iſrael, & doce eos viam bonam per quam ingrediantur, & da pluuiam terræ quam dediſti populo tuo ad poſsidendum. ¶||Fames ſi orta fuerit in terra, & peſtilentia, [a]ærugo⌝ & aurugo, & locuſta, & brucus, & hoſtes ▸vaſtatis regionibus⌝, portas obſederint ciuitatis, omniſq; plaga, & infirmitas preſſerit: ſi quis de populo tuo Iſrael fuerit deprecatus, cognoſcens plagam, & infirmitatem ſuã, & expanderit manus ſuas [a] in domo hac: tu exaudies de cælo, de ſublimi ſcilicet habitaculo tuo, & propitiare, & redde vnicuique ſecundũ vias ſuas quas noſti eum habere in corde ſuo: tu enim ſolus noſti corda filiorum hominum. Vt timeãt te, & ambulent in viis tuis cunctis diebus quibus viuunt ſuper faciem terræ, quã dediſti patribus noſtris. ¶Externum quoque qui non

F eſt de populo tuo Iſrael, ſi venerit de terra longinqua, propter nomen tuum magnum, & propter manum tuam robuſtam, & brachium tuum extentum, & adorauerit in loco iſto: tu exaudies de cælo firmiſsimo habitaculo tuo, & facies cuncta pro quibus inuocauerit te ille peregrinus: vt ſciant omnes populi terræ nomen tuum, & timeant te ſicut populus tuus Iſrael, & cognoſcãt quia nomen tuum inuocatum eſt ſuper domum hanc quã ædificaui. ¶Si egreſſus fuerit populus tuus ad bellũ contra aduerſarios ſuos per viam in qua miſeris eos, adorabunt te contra viam in qua ciuitas hæc eſt quam elegiſti, & domus quam ædificaui nomini tuo: & exaudies de cælo preces eorum, & obſecrationem, & vlciſcaris. ¶Si autẽ peccauerint tibi (||neq; enim eſt homo qui non peccet) & iratus fueris eis, & tradideris hoſtibus, & captiuos duxerint eos in terrã longinquã, vel certe quæ iuxta eſt: & conuerſi in corde ſuo in terra ad quam captiui ducti fuerant, egerint pœnitentiã, & deprecati te fuerint in terra captiuitatis ſuæ, dicentes, Peccauimus, inique

G fecimus, iniuſte egimus: & reuerſi fuerint ad te in toto corde ſuo, & in tota anima ſua, in terra captiuitatis ſuæ ad quam ducti ſunt, adorabunt te contra viam terræ ſuæ quam dediſti patribus eorum, & vrbis quã elegiſti, & domus quam ædificaui nomini tuo: tu exaudies de cælo, hoc eſt de firmo habitaculo tuo preces eorum, & facias iudicium, & dimittas populo tuo quãuis peccatori. Tu es enim deus meus, aperiantur quæſo oculi tui, ||& aures tuæ intentæ ſint ad orationem quæ fit in loco iſto. Nunc igitur conſurge domi-

[f]parce. & infra.

[a]confeſsi fuerint

Infr. 20. b

[a]ariditas,

[f]vi, id ... mũ iſta

3. Re. ... eccle ... c. 1. ... 1. d.

Pſal.

ne deus in requiē tuam, tu & arca for-
titudinis tuæ: Sacerdotes tui domine
deus induantur ſalutem, & ſancti tui
lætentur in bonis. Domine deus me-
us ne auerteris faciem Chriſti tui: me-
mento miſericordiarum Dauid ſer-
ui tui.

CAP. VII.

Ignis deuorat ſacrificium in dedi-
catione. Bonus & miſericors deus. Ex-
auditur Solomon.

A
ac,2,c CVmque compleſſet Salomon fun
dens preces, ignis deſcendit de
cælo, & deuorauit holocauſta &
victimas: & maieſtas domini im
pleuit domum. Nec poterant ſacerdo
tes ingredi templum domini, eò quod im
pleſſet maieſtas domini templum do-
mini. Sed & omnes filii Iſrael videbāt
deſcendentem ignem, & gloriam do-
mini ſuper domum: & corruentes pni
in terram ſuper pauimentum ſtratum
lapide, adorauerunt: & laudauerūt do
minum quoniam bonus, quoniā in ſe-
culum miſericordia eius. Rex autem,
& omnis populus immolabant victi-
mas corā domino. Mactauit igitur rex
Salomon hoſtias, boū vigintiduo mil-
lia, arietum centum viginti millia: &
dedicauit domum dei rex & vniuer-
ſus populus. Sacerdotes autem ſtabant
B in officiis ſuis: & Leuitæ in organis car
rumē minum domini, quæ fuit Dauid rex
nuſi- ad laudandum dominum quoniam
in æternum miſericordia eius, hym-
dum nos Dauid canentes per manus ſuas:
aret porrò ſacerdotes canebant tubis ante
id p eos, cunctúſque Iſrael ſtabat. Sanctifica
ū co- uit quoque Salomon medium atrii an-
: te templum domini: obtulerat enim
ibi holocauſta & adipes pacificorum:
quia altare æneum quod fecerat, non
poterat ſuſtinere holocauſta & ſacrifi-
cia & adipes. Fecit ergo Salomon ſo-
lennitatem in tēpore illo ſeptem die-
bus, & omnis Iſrael cum eo, eccleſia
magna valde, ab introitu Emath vſque
ad torrentem AEgypti. Fecitque die o-
ctauo collectam, eò quod dedicaſſet altare
ſeptem diebus, & ſolennitatem cele-
braſſet diebus ſeptem. Igitur in die vi
ceſimotertio menſis ſeptimi, dimiſit
populos ad tabernacula ſua lætantes
atque gaudentes ſuper bono quod fece-
rat dominus Dauidi, & Salomoni, &
Iſraeli populo ſuo. Compleuitque Salo- 3.Re.9.a.
mon domum domini, & domū regis, C
& omnia quæ diſpoſuerat in corde ſuo
vt faceret in domo domini, & in do-
mo ſua, & proſperatus eſt. ¶Apparuit
autem ei dominus nocte, & ait, Audi-
ui orationē tuam, & elegi locum iſtum
mihi in domū ſacrificii. Si clauſero cæ
lum, & pluuia non fluxerit, & man-
dauero & præcepero locuſtæ vt deuo
ret terram, & miſero peſtilentiā in po
pulum meum: conuerſus autem popu
lus meus, ſuper quos inuocatum eſt no
men meum, deprecatus me fuerit, &
exquiſierit faciem meam, & egerit pœ
nitentiam à viis ſuis peſſimis: & ego
exaudiā de cælo, & propitius ero pec
catis eorum, & ſanabo terram eorum.
Oculi quoque mei erunt aperti, & aures
meæ erectæ ad orationem eius qui in
loco iſto orauerit. Elegi enim, & ſan-
ctificaui locum iſtum, vt ſit nomē meū
ibi in ſempiternum, & permaneant o-
culi mei, & cor meum ibi cunctis die-
bus. Tu quoque ſi ambulaueris corā me,
ſicut ambulauit Dauid pater tuus, &
feceris iuxta omnia quæ præcepi tibi,
& iuſtitias meas, iudiciaque ſeruaue- D
ris: ſuſcitabo thronum regni tui, ſi- ſtatuta
cut pollicitus ſum Dauid patri tuo, di- mea.
cens, Non auferetur de ſtirpe tua vir,
qui non ſit princeps in Iſrael. Si autem
auerſi fueritis, & dereliqueritis iuſti-
tias meas, & præcepta mea quæ propo
ſui vobis, & abeuntes ſeruieritis diis
alienis, & adoraueritis eos: euellā vos
de terra mea quam dedi vobis, & do
mum hanc quam ſanctificaui nomini
meo, proiiciam à facie mea, & tradam
eam in parabolam, & in exemplum
cunctis populis. Et domus iſta erit in
prouerbium vniuerſis tranſeuntibus:
& dicent ſtupentes, Quare fecit do-
minus ſic terræ huic, & domui huic?
Reſpondebúntque, Quia dereliqueru-
runt dominum deum patrum ſuorum,
qui eduxit eos de terra AEgypti, &
apprehenderunt deos alienos, & ado-
rauerunt eos, & coluerunt: idcir-
co venerunt ſuper eos vniuerſa hæc
mala.

CAP. VIII.

Ciuitates ædificat Salomon. Populi tributarii. Dauid homo dei. Mittit Salomon in Ophir.

A EXpletis autem viginti annis poſt
3.Re.9.a. quam ædificauit Salomon domũ
domini & domum ſuam: ciuitates quas dederat Hiram Salomoni, ædificauit, & habitare ibi fecit filios Iſrael. Abiit quoque in Emath Suba, & obtinuit eam. Et ædificauit Palmiram in deſerto, & alias ciuitates munitiſsimas ædificauit in Emath. Extruxitq́ Beth-horon ſuperiorem, & Beth-horon inferiorem, ciuitates muratas habentes portas & vectes & ſeras. Balaath etiam & omnes vrbes firmiſsimas, quæ fuerunt Salomonis, cunctasq́ vrbes quadrigarum, & vrbes equitum. Omnia quæcunq́ voluit, fecit rex Salomon atque diſpoſuit: ædificauit in Hieruſalem & in Libano, & in vniuerſa terra poteſtatis ſuæ. Omnem populum qui derelictus fuerat de He-
B thæis, & Amorrhæis, & Pherezæis, & Heuæis, & Iebuſæis, qui non erant de ſtirpe Iſrael, de filiis eorum, & de poſteris quos non interfecerant filii Iſrael, ſubiugauit Salomon in tributarios, vſque in diem hanc. Porrò de filiis Iſrael non poſuit vt ſeruirent operibus regis: ipſi enim erant viri bellatores, & duces primi & principes quadrigarum & equitũ eius. Omnes autẽ principes exercitus regis Salomonis fue-
ªdominabãtur populo, runt ducenti quinquaginta, quiªerudiebant populum). ¶Filiam vero Pharaonis tranſtulit de ciuitate Dauid in domum quã ædificauerat ei. Dixit enim, Non habitabit vxor mea in domo Dauid regis Iſrael, eò quòd ſanctificata ſit: quia ingreſſa eſt in eam ar-
C ca domini. ¶Tunc obtulit Salomon holocauſta domino ſuper altare domini, quod extruxerat ante porticũ, vt per ſingulos dies offerretur in eo iuxta prę ceptum Moyſi in ſabbathis, & in calendis, & in feſtis diebus ter per annum, id eſt in ſolennitates azymorum & ſolennitate hebdomarũ, & in ſolennitate tabernaculorum. Et conſtituit iuxta diſpoſitionem Dauid patris ſui officia ſacerdotũ in miniſteriis ſuis: & Leuitas in ordine ſuo, vt laudarent & miniſtrarẽt corã ſacerdotibus iuxta ritum vniuſcuiuſque diei: & ianitores in diuiſionibus ſuis per portam & portam: ſic enim præceperat Dauid homo dei. Nec prætergreſsi ſunt de manda- D
tis regis tam ſacerdotes, q̃ Leuitæ, ex omnibus quæ præceperat, & in cuſtodiis theſaurorũ. Omnes impenſas præparatas habuit Salomon, ex eo die quo fundauit domum domini, vſque in diẽ quo perfecit eam. Tũc abiit Salomon in Aſion-gaber, & in Ailath ad oram maris rubri, quæ eſt in terra Edom. ¶Miſit ergo ei Hiram per manus ſeruorum ſuorum naues, & nautas gnaros maris, & abierunt cum ſeruis Salomonis in Ophir: tuleruntq́ inde quadringenta quinquaginta talenta auri, & attulerunt ad regem Salomonem.

CAP. IX.

Regina Saba inuiſit Salomonem. Rex ſapiens datur populo à deo dilecto. Cenſus Salomonis annuus. Vaſa aurea. Equi & equites. Argentum nullius pretii. Salomone mortuo ſuccedit Roboam.

REgina quoque Saba cum audiſ- A
ſet famam Salomonis, venit vt 3.Re[...]
tentaret eum in ænigmatibus in matt[...]
Ieruſalem: cumªmagnis opibus) luc.[...]
& camelis, qui portabant aromata & ªexe[...]
auri plurimum, gemmasq́ pretioſas. tu g[...]
Cumq́ veniſſet ad Salomonem, locuta vald[...]
eſt ei quæcunq́ erant in corde ſuo. Et expoſuit ei Salomon omnia quæ propoſuerat: nec quicquam fuit quod non perſpicuum ei fecerit. Quæ poſtquam vidit, ſapientiam ſcilicet Salomonis, & domum quã ædificauerat, necnon & cibaria menſæ eius, & habitacula ſeruorum, & officium miniſtrorum eius & veſtimẽta eorũ, pincernas quoq́
& veſtes eorum, &ªvictimas quas im- cœ[...]
molabat in domo) domini: nõ erat prę lum[...]
ſtupore vltra in ea ſpiritus. Dixitq́ ad p q[...]
regem, Verus eſt ſermo quem audierã deb[...]
in terra mea deªvirtutibus) & ſapien- dom[...]
tia tua. Non credebam narrãtibus, do B
nec ipſa veniſſẽ, & vidiſſent oculi mei: =rel[...]
& probaſſem vix medietatem ſapiẽtiæ is
tuæ mihi fuiſſe narratam: viciſti fa- ªqu[...]
mamªvirtutibus tuis). Beati viri tui, & diu[...]
beati ſerui tui, hi qui aſsiſtunt coram te omni tempore, & audiunt ſapientiã

tuam. Sit dominus deus tuus benedi-
ctus, qui voluit te ordinare ſuper thro
num ſuum regem domini dei tui. Quia
diligit deus Iſrael, & vult ſeruare eum
in æternum: idcirco poſuit te ſuper eũ
regem, vt facias iudicia atq; iuſtitiam.
Dedit autem regi centum viginti ta-
lenta auri, & aromata multa nimis, &
gemmas pretioſiſſimas: non fuerunt
aromata talia, vt hęc quę dedit regina
C Saba regi Salomoni. ¶Sed & ſerui Hirã
cum ſeruis Salomonis attulerunt aurũ
de Ophir, & ligna °thina), & gemmas
pretioſiſſimas, De quibus fecit rex, de
lignis ſcilicet thinis, gradus in domo
domini & in domo regia: citharas quo
que & pſalteria cantoribus: nunquam
viſa ſunt ĩ terra Iuda ligna talia. ¶Rex
autem Salomon dedit reginę Saba cun
cta quæ voluit, & quæ poſtulauit, &
multa plura quàm attulerat ad eum:
quæ reuerſa, abiit in terram ſuam cum
ſeruis ſuis. ¶Erat autẽ põdus auri quod
afferebatur Salomoni per ſingulos an-
nos, ſexcẽta ſexaginta ſex talenta auri:
D excepta ea ſumma quam °legati diuer-
ſarum gentium), & negotiatores afferre
conſueuerant, omneſque reges Arabiæ
& ſatrapæ terrarum, qui comportabãt
aurum & argentum Salomoni. ¶Fecit
igitur rex Salomon °ducentas haſtas au
reas) de ſumma ſexcentorum aureorũ,
qui in ſingulis haſtis expendebantur.
Trecenta quoq; ſcuta aurea trecentorũ
aureorum quibus tegebantur ſingula
ſcuta: poſuitq; ea rex in °armamẽtario,
quod erat cõſitum nemore). Fecit quo-
que rex ſolium eburneum grande: &
veſtiuit illud auro mundiſſimo. Sex
E quoq; gradus, quibus aſcendebatur ad
ſolium: & °ſcabellum aureum), & °bra
chiola duo) altrinſecus, & duos leones
ſtãtes iuxta brachiola: ſed & alios duo
decim leunculos ſtantes ſuper ſex gra
dus ex vtraq; parte. non fuit tale ſoliũ
in vniuerſis regnis. ¶Omnia quoq; va
ſa cõuiuii regis erant aurea: & vaſa do
mus ſaltus Libani ex auro puriſſimo.
Argentum enim in diebus °illis) pro ni
hilo reputabatur. Siquidem naues re-
gis ibant in Tharſis cum ſeruis Hiram
ſemel in annis tribus: & deferebant in
de aurum & argentum, & ebur, & ſi-
F mias, & pauos. ¶Magnificatus eſt igi-
tur Salomon ſuper omnes reges terræ
præ diuitiis & gloria, Omneſq; reges
terrarum deſyderabant videre faciem
Salomonis vt audirent ſapientiam quã
dederat deus in corde eius. Et defere-
bant ei munera, vaſa argentea & aurea
& veſtes, & arma, & aromata, equos &
mulos per ſingulos annos. Habuit quo-
que Salomõ °quadraginta) millia equo- °quatuor
rum in ſtabulis, & curruum: equitumq;
duodecim millia: cõſtituitq; eos in vr-
bibus quadrigarum, & vbi erat rex in
Ieruſalem. Exercuit etiam poteſtatem
ſuper cunctos reges à flumine Euphra
te vſque ad terram Philiſthinorum, &
vſq; ad terminos AEgypti. Tantamque G
copiam præbuit argenti in Ieruſalem
quaſi lapidum: & cedrorum tantã mul
titudinẽ velut ſycomorum quæ gignũ
tur in campeſtribus. Adducebantur au
tem eis qui de AEgypto, cunctiſq; re-
gionibus. Reliqua autẽ opera Salomo-
nis priorum & nouiſſimorum ſcripta
ſunt in verbis Natham prophetę, & in °prophe-
°libris) Ahiæ Silonitis, in viſione quoq; tia
Addo videntis, contra Ieroboam filiũ
Nabat. Regnauit autem Salomon in Ie
ruſalem ſuper omnem Iſrael quadra-
ginta annis. Dormiuitq; cum patribus
ſuis: & ſepelierunt eum in ciuitate
Dauid: regnauitque Roboam filius eius
pro eo.

CAP. X.

☞Roboam conſilium iuuenum ſe-
cutus, ſuper duas tantum tribus re-
gnat. Aduram lapidatur.

PRofectus eſt autem Roboam in Si A
chem: illuc enim cunctus Iſrael 3.Re.12.a.
conuenerat, vt conſtitueret eum
regem. Quod cum audiſſet Iero-
boam filius Nabat, qui erat in AEgypto
(fugerat quippe illuc ante Salomonẽ)
ſtatim reuerſus eſt. Vocaueruntq; eum *Ieroboã
& venit * cum vniuerſo Iſrael, & lo-
cuti ſunt ad Roboam, dicentes, Pater
tuus duriſſimo iugo nos preſſit: tu le-
uiora impera patre tuo, qui nobis im-
poſuit grauem ſeruitutem, & paulu-
lum de onere ſubleua, vt ſeruiamus ti
bi. Qui ait, Poſt tres dies reuertimini
ad me. Cumque abiiſſet populus, iniit
conſilium cum ſenibus qui ſteterant
coram patre eius Salomone, dum ad-
huc viueret, dicens, Quod datis con-

B filium, vt reſpondeam populo? Qui dixerunt ei, Si *placueris populo huic, & linieris eos verbis clementibus, ſeruiẽt tibi omni tempore. At ille reliquit cõſilium ſenum, & *cum iuuenibus tractare cœpit¹, qui cum eo nutriti fuerant, & erant in comitatu illius. Dixitque ad eos, Quid vobis videt? vel quid reſpondere debeo populo huic, qui dixit mihi, Subleua iugũ quod impoſuit nobis pater tuus? At illi reſponderunt iuuenes, & nutriti cum eo in deliciis, atq; dixerunt, Sic loquêris populo qui dixit tibi, Pater tuus aggrauauit iugum noſtrum, tu ſubleua: & ſic reſpondebis eis. Minimus digitus meus groſſior eſt

*bona egeris, &

* cõſuluit iuuenes

C lumbis patris mei. Pater meus impoſuit vobis graue iugum, & ego maius pondus apponam: pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cædam vos ſcorpionibus. ¶Venit ergo Ieroboã, & vniuerſus populus ad Roboam die tertio, ſicut præceperat eis. Reſpondit q; rex dura, derelicto conſilio ſeniorum, locu tusq; eſt iuxta iuuenum *voluntatem¹, dicens, Pater meus graue vobis impoſuit iugum, quod ego grauius faciam: pater meus cecidit vos flagellis, ego vero cędam vos ſcorpionibus. Et non acquieuit populi precibus erat: enim *voluntatis dei¹, vt compleretur ſermo eius, quem locutus fuerat per manum Ahiæ Silonitis ad Ieroboam filiũ Nabat. Po-

*conſiliũ, dicens,

*cauſa (vel, ſubuerſio à deo,)

D pulus autem vniuerſus rege duriora dicente, ſic locutus eſt ad eum, Nõ eſt nobis pars in Dauid, neque hæreditas in filio Iſai. Reuertere in Tabernacula tua Iſrael, tu autem *paſce domum tuã¹ Dauid. Et abiit Iſrael in tabernacula ſua. Super filios autem Iſrael, qui habitabant in ciuitatibus Iuda, regnauit Roboam. Miſitque rex Roboam Aduram, qui præerat tributis, & lapidauerunt eum filii Iſrael, & mortuus eſt: porrò rex Roboam currum feſtinauit aſcendere, & fugit in Ieruſalem. Receſſit q; Iſrael à domo Dauid vſq; ad diem hãc.

*prouide domui

CAP. XI.

☞Roboam prohibetur pugnare contra Ieroboam. AEdificat ciuitates. Voluntate dei diuiſum regnum Roboam. Ieroboam ſacerdotes vitulis cõſtituit. Vxores Roboam & filii.

A Venit autem Roboam in Ieruſalẽ, & conuocauit vniuerſam domũ Iuda, & Beniamin centum octo ginta millia electorum, atq; bel lantium, vt dimicaret contra Iſrael, & conuerteret ad ſe regnũ ſuum. Factusq; eſt ſermo domini ad Semeiam hominẽ dei, dicẽs, Loquere ad Roboam filium Salomonis regem Iuda, & ad vniuerſum Iſrael qui eſt in Iuda & Beniamin: Hæc dicit dominus, Non aſcendetis, neque pugnabitis cõtra fratres veſtros reuertatur vnuſquiſque in domũ ſuam, quia mea hoc geſtum eſt volũtate. Qui cum audiſſent ſermonem domini, reuerſi ſunt, nec perrexerunt contra Ieroboam. Habitauit autẽ Roboam in Ieruſalem, & ædificauit ciuitates muratas in Iuda. Extruxitque Beth-lehem, & Etam, & Thecue, Bethſur quoque, & Socho, & Odollam, necnon & Geth, & Mareſa, & Ziph: ſed & Aduram, & Lachis, & Azecha: Saraa quoque, & Aialon, & Hebron, quæ erant in Iuda & Beniamin ciuitates munitiſſimas. Cúmque *clauſiſſet eas muris¹, poſuit in eis principes, ciborumq; horrea, *hoc eſt olei, & vini¹. Sed & in ſingulis vrbibus fecit armamentaria ſcutorum, & haſtarum: firmauitque eas ſumma diligentia, & imperauit ſuper Iudam, & Beniamin. Sacerdotes autem, & Leuitę qui erant in vniuerſo Iſrael, venerunt ad eum de cunctis ſedibus ſuis, relinquẽtes ſuburbana, & poſſeſſiones ſuas, & tranſeuntes ad Iudam, & Ieruſalem: eò quòd abieciſſet eos Ieroboam, & poſteri eius, ne ſacerdotio domini fungerentur. Qui conſtituit ſibi ſacerdotes excelſorum, & dæmoniorum, vitulorumque quos fecerat. Sed & de cunctis tribubus Iſrael, quicunq; dederant cor ſuum vt quærerent dominum deũ Iſrael, venerunt in Ieruſalem ad immolandum victimas ſuas coram domino deo patrum ſuorum. Et roborauerunt regnum Iuda: & confirmauerunt Roboam filium Salomonis per tres annos ambulauerunt enim in viis Dauid, & Salomonis annis tantum tribus. Duxit autem Roboam vxorem Mahalath, filiã Ierimoth filii Dauid: Abihail quoq; filiã Eliab filii Iſai, quę peperit ei filios Ieus & Somoriam, & Zoom. poſt hãc quoq;

3.Re,12.

B

*roboraſſet munita.

*& oleũ & vinũ.

C

accepit Maacha filiam Abſalom, quæ
peperit ei Abiam, & Ethai, & ziza, &
Salomith. Amanit autem Roboam Maa
cha filiam Abſalom ſuper omnes vxo-
res ſuas, & cõcubinas: nam vxores de-
cem & octo duxerat, cõcubinas autem
ſexaginta: & genuit vigintiocto filios,
& ſexaginta filias. Conſtituit vero in
capite, Abiam filium Maacha ducẽ ſu-
per omnes fratres ſuos: ipſum enim re
gem facere cogitabat, quia ſapientior
fuit, & potentior ſuper omnes filios diſperſit
eius, & in cunctis finibus Iuda, & Ben de cũctis
iamin, & in vniuerſis ciuitatibus mu- filiis ſuis
ratis: præbuitque eis eſcas plurimas, &
multas petiuit vxores.

CAP. XII.

Iudas traditur in manus Seſac: & quare. Admonitus peccati populus cõuertitur ad deum. Seſac diripit domũ dei. Roboam mortuo ſuccedit Abia.

A Cumq; roboratum fuiſſet regnũ
Roboam, & confortatum, dereli-
quit legem domini, & omnis Iſ-
rael cum eo. Anno autem quinto
regni Roboã aſcendit Seſac rex AEgy-
pti in Ieruſalem (quia peccauerant do
mino) cum mille ducentis curribus,
& ſexaginta millibus equitum, nec erat
numerus vulgi quod venerat cum eo
ex AEgypto, Libyes ſcilicet, & Troglo
dytæ, & Aethiopes. Cepitque ciuitates
munitiſſimas in Iuda, & venit vſq; in
Ieruſalem. ¶Semeias autem propheta
ingreſſus eſt ad Raboam, & principes
Iuda, qui congregati fuerant in Ieruſa-
B lem, fugientes Seſac: dixitque ad eos,
Hęc dicit dominus, Vos reliquiſtis me,
& ego reliqui vos in manu Seſac. Con
ſternatiq; principes Iſrael, & rex, dixe
runt, Iuſtus eſt dñs. Cumq; vidiſſet do
minus q humiliati eſſent, factus eſt ſer
mo dñi ad Semeiã, dicẽs, Quia humilia
ti ſunt, nõ diſperdã eos: daboq; eis pau
xillũ auxilii, & nõ ſtillabit furor meus
ſup Ieruſalẽ per manũ Seſac. ¶Verunta
men ſeruiẽt ei: vt ſciãt diſtantiã ſerui-
tutis meæ, & ſeruitatis regni terrarũ.
Receſſit itaq; Seſac rex AEgypti ab Ie- C
ruſalẽ, ſublatis theſauris domus dñi, &
domus regis, omniaq; ſecũ tulit: & cly
peos aureos quos fecerat Salomon pro
quibus fecit rex ęneos, & tradidit illos
prĩcipibus ſcutariorũ qui cuſtodiebãt curſorũ
veſtibulũ palatii. Cũq; introiret rex do
mũ dñi, veniebãt ſcutarii, & tollebãt curſores,
eos iterumq; referebãt eos ad armamẽ
tariũ ſuũ. Veruntamen quia humiliati
ſunt, auerſa eſt ab eis ira domini, nec
deleti ſunt penitus: ſiquidẽ in Iuda in
uẽta ſunt opera bona. ||Cõfortatus eſt er 3.Re,24,f
go rex Roboã in Ieruſalem, atq; regna- D
uit. 40. ãñ & vnius anni erat cũ regna
re cœpiſſet: & decẽ & ſeptẽ annis re-

gnauit in Ieruſalem vrbe quam elegit
poneret dominus vt cōfirmaret nomen ſuum
ibi de cunctis tribubus Iſrael: nomen
autem matris eius Naama Ammanitis,
Fecitque malum, & non præparauit
cor ſuum vt quæreret dominum. Opera
vero Roboā prima & nouiſſima ſcripta
ſunt in libris Semeiæ prophetæ, &
dum recēſens ſeriem generationum: Addo videntis, & diligenter expoſitall, pugnaueruntque aduerſum ſe Roboam
& Ieroboam cunctis diebus. Et
dormiuit Roboā cum patribus ſuis:
ſepultuſque eſt in ciuitate Dauid, Et
regnauit Abia filius eius pro eo.

CAP. XIII.

Abia ſperans in domino, & orans, occidit Ieroboam. Abię vxoris, filii & filiæ.

A ANno octauodecimo regis Ieroboam,
regnauit Abia ſuper Iudam. Tribus annis regnauit in Ieruſalem:
nomenque matris eius, Michaia, filia Vriel de Gabaa: & erat
bellum inter Abiam & Ieroboam.
3.Re.15.c ¶||Cúmque iniiſſet Abia certamen, &
haberet bellicoſiſſimos viros, & electorum
quadringēta millia Ieroboam inſtruxit
econtra aciem octingenta millia
virorum, qui & ipſi electi erant, &
ad bella fortiſſimi. Stetit ergo Abia ſuper
montem Semerom, qui erat in Ephraim,
& ait, Audi Ieroboam, & omnis
Nónne veſtra intereſt ſcire Iſrael, Num ignoratis quòd dominus
deus Iſrael dederit regnum Dauid
ſuper Iſrael in ſempiternum, ipſi &
filiis eius in pactum ſalis? (Et ſurrexit
Ieroboam filius Nabat, ſeruus Salomonis
filii Dauid: & rebellauit contra dominum
ſuum. Congregatique ſunt ad
B eum viri vaniſſimi, & filii Belial: & prę
ualuerunt contra Roboam filium Salomonis:
puer. porrò Roboam erat rudis, &
tenero, corde pauido, nec potuit reſiſtere
eis.) Nunc ergo vos dicitis quòd reſiſtere
poſſitis regno domini, quod poſſidet
per filios Dauid: habetiſque grandem
populi multitudinem, atque vitulos
aureos quos fecit vobis Ieroboā
3.Re.12.g in deos. ||Et eieciſtis ſacerdotes domini,
filios Aaron, atque Leuitas: & feciſtis
vobis ſacerdotes ſicut omnes po-
cōſecra- puli terrarū: quicunque venerit, & initiauerit
manum ſuam in tauro de bobus, uerit
& in arietibus ſeptem, fit ſacerdos
eorum qui non ſunt dii. Noſter autem
dominus deus eſt, quem non relinquimus:
ſacerdoteſque miniſtrant
domino de filiis Aaron: & Leuitæ ſunt
in ordine ſuo. Holocauſta quoque offerunt C
domino per ſingulos dies mane
& veſpere: & thymiama iuxta legis pręcepta
confectum, & proponuntur panes
in menſa mundiſſima, eſtque apud
nos candelabrum aureum, & lucernæ
eius, vt accendantur ſemper ad veſperam:
nos quippe cuſtodimus præcepta
domini dei noſtri, quem vos reliquiſtis.
Ergo in exercitu noſtro dux deus
eſt, & ſacerdotes eius qui clangunt tubis,
& reſonant contra vos: filii Iſrael
nolite pugnare cōtra dominum deum
patrum veſtrorū, quia non vobis expedit. proſp cedet;
Hæc illo loquente, Ieroboam retro
moliebatur inſidias. Cumq́ ex aduerſo
hoſtium ſtaret, ignorātem Iudam
ſuo ambiebat exercitu. Reſpicienſque
Iudas, vidit inſtare bellum ex aduerſo
& poſt tergum, & clamauit ad dominum:
ac ſacerdotes tubis canere cœperunt.
Omneſque viri Iuda vociferati
ſunt: & ecce, illis clamantibus perterruit
deus Ieroboam, & omnem Iſ- D
rael qui ſtabat ex aduerſo Abia & Iuda.
Fugeruntque filii Iſrael Iudam, &
tradidit eos deus in manus eorum. Percuſſit
ergo eos Abia, & populus eius
plaga magna: & corruerunt vulnerati
ex Iſrael quingenta millia virorum fortium.
Humiliatique ſunt filii Iſrael in
tempore illo: & vehementiſſime con- innixi
fortati filii Iuda, eò quòd ſperaſſent ſent
in domino deo patrum ſuorum. Perſecutus
eſt autem Abia fugientem Ieroboam:
& cepit ciuitates eius, Beth- .i. vi
el & filias eius: & Ieſana cum filiabus
ſuis: Ephron quoque & filias eius.
Nec valuit vltrà reſiſtere Ieroboam in
diebus Abia: quem percuſſit dominus,
& mortuus eſt. Igitur Abia, confortato
imperio ſuo, accepit vxores quatuordecim
procreauitque vigintiduos
filios, & ſedecim filias. Reliqua au- geſta
tem ſermonum Abia, viarumque & in M
operum eius, ſcripta ſunt diligentiſ- dras(
ſime in libro Addo prophetæ. chron cis)

CAP. XIIII.

Abia mortuo ſuccedit Aſa, qui adhortatur populum vt quęrat deũ. Pax 500080. in exercitu Aſa. Orans Aſa in fide, vincit AEthiopes.

A c.15.b Dormiuit autem Abia cum patribus ſuis, & ſepelierunt eũ in ciuitate Dauid: regnauitque Aſa filius eius pro eo, in cuius diebus quieuit terra annis decem. Fecit ergo Aſa quod bonum & placitum erat in conſpectu dei ſui, & ſubuertit altaria peregrini cultus, & excelſa, & confregit ſtatuas, lucoſque ſuccidit. Et præcepit Iudæ vt quæreret dominum deum patrũ ſuorum, & faceret legem, & vniuerſa mandata. Et abſtulit de cunctis vrbibus Iuda aras & phana, & regnauit in pace. AEdificauit quoque vrbes munitas in Iuda, quia quietus erat, &

B nulla temporibus eius bella ſurrexerant, pacem domino largiente. Dixit autem Iudæ, AEdificemus ciuitates iſtas, & vallemus muris, & roboremus turribus, & portis, & ſeris: donec à bellis quieta ſunt omnia, eo quod quæſierimus dominũ deũ patrũ noſtrorũ, & dederit nobis pacem per gyrum. AEdificauerunt igitur, & nullũ in exſtruendo impedimẽtũ fuit. Habuit aũt Aſa in exercitu ſuo portantium ſcuta & haſtas, de Iuda trecenta millia: de Beniamin vero ſcutariorum, & ſagittariorũ, ducẽta octoginta millia: omneſque iſti

C fortiſſimi. ¶Egreſſus eſt autem contra eos Zara AEthiops cum exercitu ſuo decies centena millia, & curribus trecentis: & venit vſque Mareſa. Porro Aſa perrexit obuiam ei, & inſtruxit a-

14.a ciem ad bellum in valle Sephata, quæ eſt iuxta Mareſa || Et inuocauit dominum deum, & ait, Domine non eſt apud te vlla diſtantia, vtrum in paucis auxilieris, an in pluribus: adiuua nos domine deus noſter: in te enim & in tuo nomine habẽtes fiduciam venimus contra hanc multitudinem. Domine deus noſter tu es, non præualeat

D contra te homo. Exterruit itaque dominus AEthiopes coram Aſa & Iuda: fugeruntque AEthiopes. Et perſecutus eſt eos Aſa, & populus qui cum eo erat, vſque Gerara: & ruerunt AEthiopes vſque ad internecionem, quia domino cedente contriti ſunt, & exercitu illius prœliante, tulerunt ergo ſpolia multa. Et percuſſerunt ciuitates omnes per circuitum Geraræ: grandis quippe cunctos terror *inuaſerat: & diripuerunt vrbes, & multam prędam aſportauerunt. Sed & caulas ouium deſtruentes, tulerunt pecorum infinitam multitudinem, & camelorum: reuerſique ſunt in Ieruſalem

*domini

CAP. XV.

Regnum Iſrael diu ſine deo, ſacerdote doctore, & lege. Bella non quærentibus deum. Ad Aſam confugiunt multi quærentes deum. Iurant deo. Maacham matrem, Aſa priuat imperio.

Azarias autem filiꝰ Obed facto in ſe ſpiritu dei egreſſus eſt in occurſum Aſa, & dixit ei, Audite me Aſa, & omnis Iuda & Beniamin, Dominus vobiſcum, quia fuiſtis cum eo. Si quæſieritis eum, inuenietis: ſi autem dereliqueritis eum, derelinquẽt vos. Tranſibunt autem multi dies in Iſrael abſque deo vero, & abſque ſacerdote doctore, & abſq; lege. Cumq; reuerſi fuerint in anguſtia ſua ad dominum deum Iſrael, & quæſierint eum, reperient eum. In tempore illo non erit pax egredienti, & ingredienti: ſed terrores vndique in cunctis habitatoribus terrarum. Pugnabit enim gens contra gentem, & ciuitas contra ciuitatem: quia dominus conturbabit eos in omni anguſtia. Vos ergo confortamini, & non diſſoluantur manus veſtræ: erit enim merces operi veſtro. B ¶Quod cum audiſſet Aſa, verba ſcilicet, & prophetiam Azariæ filii Obed prophetæ, confortatus eſt, & abſtulit idola de oĩ terra Iuda, & de Beniamin & ex vrbibus quas ceperat montis Ephraim: & dedicauit altare domini ꝙ erat ante porticum domini. Congregauitque vniuerſum Iudam, & Beniamin & aduenas cum eis de Ephraim, & de Manaſſe, & de Simeon: plures enim ad eum confugerant ex Iſrael, videntes quod dominꝰ deus illius eſſet cum eo. ¶Cumque veniſſent in Ieruſalem men

*magna enĩ multitudo

C ſe tertio, anno decimoquinto regni Aſa, immolauerunt domino in die illa de manubiis & præda quam adduxerant, boues ſeptingentos, & arietes ſeptẽ millia. Et intrauit ex more ad corroborandum fœdus vt quærerent dominum deum patrum ſuorum in toto corde, & in tota anima ſua. Si quis autem, inquit, non quæſierit dominum deum Iſrael, moriatur, à minimo vſq; ad maximum, à viro vſque ad mulierem. Iurauerunt que domino voce magna in iubilo, & in clangore tubæ, & in ſonitu buccinarum omnes qui erãt in Iuda cum execratione: in omni e-
D nim corde ſuo iurauerunt, & in tota voluntate quæſierunt eum, & inuenerunt: præſtititque eis dominus requiem per circuitum. Sed & Maacham matrem Aſa regis ex auguſto depoſuit imperio, eo quod feciſſet in luco ſimulachrum Priapi: quod omne contriuit, & in fruſta comminuens combuſſit in torrente Cedron. Excelſa autem derelicta ſunt in Iſrael: attamen cor Aſa erat perfectum cunctis diebus eius. Eaque quæ vouerat pater ſuus, & ipſe, intulit in domum domini: argentum & aurum, vaſorumque diuerſam ſupellectilem. Bellum vero non fuit vſq; ad triceſimumquintum annum regni Aſa.

pepigerũt fœd9 quod

depoſuit ex

CAP. XVI.

Aſa, inito cum Ben-adad fœdere, corripitur à deo. Corde perfecto credere. Aſa fidens regi Syriæ & medicis, non deo, moritur.

A Anno autem triceſimoſexto regni eius aſcendit Baaſa rex Iſrael in Iudam, & muro circũdabat Rama, vt nullus tute poſſet egredi, & ingredi de regno Aſa. Protulit autẽ Aſa argentum & aurum de theſauris domus domini & de theſauris regis: miſitque ad Benadad regem Syriæ qui habitabat in Damaſco, dicens, Fœdus inter me & te eſt, pater quoque meus & pater tuus habuere concordiã quam ob rem miſi tibi argentum & aurum, vt rupto fœdere quod habes cũ Baaſa rege Iſrael, facias eum à me recedere. Quo comperto Ben-adad miſit
B principes exercituũ ſuorum ad vrbes Iſrael: qui percuſſerunt Ahion, & Dan, & Abelmaim, & vniuerſas vrbes Nephthali muratas. Quod cum audiſſet Baaſa, deſiit ædificare Rama, & intermiſit opus ſuum. Porro Aſa rex aſſumpſit vniuerſum Iudam, & tulerunt lapides de Rama, & ligna quæ ædificationi præparauerat Baaſa: ædificauitque ex eis Gabaa, & Maſpha. ¶In tempore illo venit Hanani propheta ad Aſam regẽ Iuda, & dixit ei, Quia habuiſti fiduciã in rege Syriæ, & non in domino deo tuo: idcirco euaſit Syriæ regis exercitus de manu tua. Nonne Æthiopes & Libyes multo plures erant quadrigis & equitibus, & multitudine nimia: quos, cum domino credidiſſes, tradidit in manu tua? Oculi enim domini contemplantur vniuerſam terram, & præbent fortitudinem his qui corde perfecto credunt in eum. Stulte igitur egiſti, & propter hoc ex præſenti tempore aduerſum te bella conſurgent. Iratuſque Aſa aduerſus videntem, iuſſit eum mitti in neruum: valde quippe ſuper hoc fuerat indignatus: & interfecit de populo in tempore illo plurimos. ¶Opera
D aũt Aſa prima & nouiſſima ſcripta ſunt in libro regum Iuda & Iſrael. Ægrotauit etiam Aſa anno triceſimonono regni ſui, dolore pedum vehemẽtiſſimo, * & nec in infirmitate ſua quæſiuit dominum, ſed magis in medicorum arte confiſus eſt. Dormiuitque cum patribus ſuis: & mortuus eſt anno quadrageſimo primo regni ſui. Et ſepelierunt eum in ſepulchro ſuo quod foderat ſibi in ciuitate Dauid: poſueruntque eũ ſuper lectum ſuum plenum aromatibus, & vnguentis meretriciis, quæ erant pigmentariorum arte confecta, & combuſſerunt ſuper eum ambitione nimia.

Sup. 1 2. ma. C
inni fuiſſes Ioh. 7.
carce
* vſq; vertic fuit a tudo ſius,
varii doribu eum c buſtio

CAP. XVII.

Ioſaphat deo fidẽti diuitiæ adſunt & gloria. Mittit prædicatores per vniuerſum Iudam.

A Regnauit autẽ Ioſaphat filius eius pro eo, & inualuit contra Iſrael. Conſtituitque militum numeros in cunctis vrbibus Iuda, quæ erant vallatæ muris. Præſidiaque diſpoſuit in terra Iuda, & in ciuitatibus

Ephraim quas ceperat Aſa pater ei9. Et fuit dominus cum Ioſaphat, quia ambulauit in viis Dauid patris ſui primis & non ſperauit in Baalim, ſed in deo patris ſui, & perrexit in præceptis illius, & non iuxta peccata Iſrael. Confirmauitque dominus regnum in manu eius: & dedit omnis Iuda munera Ioſa-
B phat: factæque ſunt ei infinitę diuitiæ, & multa gloria. Cumque ſumpſiſſet cor eius audaciam propter vias domini, etiam excelſa & lucos de Iuda abſtulit. ¶Tertio autem anno regni ſui miſit de principibus ſuis Ben-hail, & Obdiā & Zachariam, & Nathanael, & Micheam, vt docerent in ciuitatibus Iuda: & cum eis Leuitas, Semeiam, & Nathaniam, & Zabadiam, Aſahel quoque & Semiramoth & Ionathan, Adoniā & Tobiam & Thob-adoniam Leuitas & cū eis Eliſama & Ioram ſacerdotes: docebantque populum in Iuda, habentes librum legis domini: & circuibant cunctas vrbes Iuda, atque erudiebant
C populum. Itaque factus eſt pauor domini ſuper omnia regna terrarum quæ erant per gyrum Iuda: nec audebant bellare contra Ioſaphat. Sed & Philiſthæi, Ioſaphat munera deferebant, & vectigal argenti: Arabes quoque adducebant pecora arietum ſeptem millia ſeptingentos, & hircos totidem. Creuit ergo Ioſaphat, & magnificatus eſt vſque in ſublime: atque ædificauit in Iuda domos ad inſtar turrium, vrbeſque muratas. Et multa opera patrauit in vrbibus Iuda: viri quoque bellatores, & robuſti erant in Ieruſalem, quorum iſte numerus per domos atque familias ſingulorum. In Iuda principes ex-
D ercitus Ednas dux, & cum eo robuſtiſſimi viri trecenta millia. Poſt hunc, Iohanan princeps, & cum eo ducenta octogīta millia. Poſt iſtū quoq; Amaſias filius Zechri, cōſecratus domino, & cū eo ducēta millia virorū fortiū. Hunc ſequebatur robuſtus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium arcum & clypeū ducenta millia. Poſt iſtum etiam, Iozabad: & cum eo centum octoginta millia expeditorum militum. Hi omnes erant ad manum regis, exceptis aliis quos poſuerat in vrbibus muratis, in vniuerſo Iuda.

Margin: aſſet ... uum; ... uro; ... fi- enia otes us; ... iſtra ... regi

CAP. XVIII

Ioſaphat iūctus impio Achab, prę liaturus quærit verbum dei. Michæas accerſitus, 400. pſeudoprophetis reſiſtit, prędicit Achab occidendum, percutitur & īcarceratur. Ioſaphat clamat ad deum in pręlio. Achab interficitur.

A FVit ergo Ioſaphat diues & inclytus multum, & affinitate coniunctus eſt Achab. Deſcenditque poſt annos ad eum in Samariam: ad cuius aduentum mactauit Achab arietes, & boues plurimos ipſi & populo qui venerant cum eo: perſuaſitque illi vt aſcenderet in Ramoth Galaad. Dixitque Achab rex Iſrael ad Ioſaphat regem Iuda, Veni mecum in Ramoth Galaad. Cui ille reſpondit, Vt ego, & tu: ſicut populus tuus, ſic & populus meus: tecumque erimus in bello. Dixit Ioſaphat ad regem Iſrael, Conſule obſecro impræſentiarum ſermonem domini. Congregauit igitur rex Iſrael prophetarum quadringentos viros, & dixit ad eos, In Ramoth Galaad ad bellandum ire debemus, an quieſcere? At illi, Aſcende, inquiunt, & tradet deus in manu regis. Dixitque Ioſaphat, Nunquid non eſt hic prophetes domini, vt ab illo etiam requiramus? Et ait rex Iſrael ad Ioſophat, Eſt vir vnus à quo poſſumus quærere domini voluntatē: ſed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, ſed malum omni tempore: eſt autem Michæas filius Iemla. Dixitque Ioſaphat, Ne loquaris rex hoc modo. Vocauit ergo rex Iſrael vnum de eunuchis, & dixit ei, Voca cito Michæam filium Iemla. Porro rex Iſrael & Ioſaphat rex Iuda vterque ſedebant in ſolio ſuo, veſtiti cultu regio, ſedebāt autem in area iuxta portam Samariæ, omneſque prophetæ vaticinabantur coram eis. Sedecias vero filius Chanaana fecit ſibi cornua ferrea, & ait, Hæc dicit dominus, His ventilabis Syriam, donec conteras eā. Omneſque prophetæ ſimiliter prophetabant, atque dicebant, Aſcende in Ramoth Galaad, & pſperaberis, & tradet eos dominus in manu regis. Nuntius autē qui ierat ad vocandum Michæam, ait illi, En, verba omnium prophetarum vno ore bona regi annuntiant: quæſo ergo te vt &

Margin: 3. Re. 22. e; hodie; B; C

ſermo tuus ab eis non diſſentiat, loquariſque proſpera. Cui reſpondit Michæas, Viuit dominus, quia quodcunque dixerit mihi deus meus, hoc loquar. Venit ergo ad regem. Cui rex ait, Michęa
D ire debemus in Ramoth Galaad ad bellandum, an quieſcere? Cui ille reſpondit, Aſcendite: cuncta enim proſpera euenient, & tradentur hoſtes in manꝰ veſtras. Dixitque rex, Iterum atque iterum te adiuro, vt mihi non loquaris, niſi quod verum eſt in nomine domini. At ille ait, Vidi vniuerſum Iſrael diſperſum in montibus, ſicut oues abſq; paſtore: & dixit dominus, Non habẽt iſti dominos, reuertatur vnuſquiſque in domum ſuam in pace. Et ait rex Iſrael ad Ioſaphat, Nonne dixi tibi quod non prophetaret iſte mihi quicquam boni, ſed ea quæ mala ſunt? At ille, idcirco, ait, audite verbum domini, Vidi dominum ſedentem in ſolio ſuo, & omnem exercitum cæli aſſiſtentem ei à dextris & à ſiniſtris. Et dixit domi-
E nus, Quis decipiet Achab regem Iſrael vt aſcendat & corruat in Ramoth Galaad? Cumque diceret vnus hoc modo & alter alio: proceſſit ſpiritus, & ſtetit coram domino, & ait, Ego decipiam eum. Cui dominus, In quo, inquit, decipies? At ille reſpondit, Egrediar, & ero ſpiritus mendax in ore omniũ prophetarum eius. Dixitque dominus, Decipies, & præualebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dominus dedit ſpiritum mendacii in ore omniũ prophetarum tuorum: & dominus locutus eſt ᵃde ᐟte mala. Acceſſit autẽ Sedecias filius Chanaana, & percuſſit Michææ maxillam, & ait, Per quam viam tranſiuit ſpiritus domini à me, vt loqueretur tibi? Dixitque Michæas, Tu ipſe videbis in die illo, quando ingreſſus
F fueris cubiculum de cubiculo, vt abſcondaris. Præcepit autem rex Iſrael, dicens, Tollite Michæam, & ducite eũ ad Amon principẽ ciuitatis, & ad Ioas filium Amelech. Et dicetis, Hæc dicit rex, Mittite hunc in carcerẽ, & date ei ᵃpanis modicum: & aquæ pauxillum ᐟ, donec reuertar in pace. Dixitque Michæas, Si reuerſus fueris in pace, non eſt locutus dominus in me. Et ait, Audite omnes populi. ¶ Igitur aſcenderunt rex Iſrael & Ioſaphat rex Iuda in Ramoth Galaad. Dixitque rex Iſrael ad Ioſaphat, Mutabo habitum, & ſic ad pugnam vadam: tu autem C
induere veſtibus tuis. Mutatoque rex Iſrael habitu, venit ad bellum. Rex autem Syriæ præceperat ducibus equitatus ſui, dicens, Ne pugnetis contra minimum, aut contra maximum, niſi contra ſolũ regẽ Iſrael. Itaque cũ vidiſſent principes equitatus Ioſaphat, dixerunt, Rex Iſrael eſt iſte. Et circundederunt eum dimicantes: at ille clamauit ad dominum, & auxiliatus eſt ei, atque auertit eos ab illo. Cum enim vidiſſent duces equitatus quod non eſſet rex Iſrael, reliquerunt eum. Accidit autem vt vnus è populo ſagittam in incertum iaceret, & percuteret regem Iſrael inter ᵃceruicem, & ſcapulas ᐟ: at ille, aurigæ ſuo ait, Conuerte manum tuam, & educ me de acie, quia vulneratus ſum. Et finita eſt pugna in die illo: porro rex Iſrael ſtabat in curru ſuo contra Syros vſque ad veſperam, & mortuus eſt occidente ſole.

ᵃcontra

ᵃpanẽ afflictionis, & aquam tribulationis

ᵃiũctu & lor

CAP. XIX.

Ioſaphat corripitur ob præſtitum impio Achab auxilium. Fides & opera. Hortatur Ioſaphat iudices & Leuitas.

A Reuerſus eſt autem Ioſaphat rex Iuda in domum ſuam pacifice in Ieruſalem. Cui occurrit Iehu filius Hanani videns, & ait ad eũ, Impio p̃bes auxiliũ, & his qui oderunt dominum amicitia iungeris: & idcirco ᵃiram quidem domini merebaris ᐟ: ſed bona opera inuenta ſunt in te, eò quod abſtuleris lucos de terra Iuda, & præparaueris cor tuum vt requireres deum. ¶ Habitauit ergo Ioſaphat
B in Ieruſalem: rurſumque egreſſus eſt ad populum de Berſabee vſque ad montẽ Ephraim, & reuocauit eos ad dominũ deum patrum ſuorum. Conſtituitque iudices terræ in cunctis ciuitatibus Iuda munitis per ſingula loca, & præcipiens iudicibus, Videte, ait, quid faciatis: non enim hominis exercetis iudicium, ſed domini: & quodcunque iudicaueritis, in vos redundabit. Sit timor domini vobiſcum: & cum diligentia cuncta facite: ‖ non eſt enim apud dominum deum noſtrum iniqui C

ᵃira ... dẽ d... ni era... per t...

Deu. tom.

.2.b. tas,nec perſonarum acceptio,nec cu-
.b. pido munerum . In Ieruſalem quoque
e.6.b cōſtituit Ioſaphat Leuitas,& ſacerdo-
ſ.3. d tes,& principes familiarum ex Iſrael,
o.d. vt iudicium & cauſam domini iudica
t.1.e. rent habitatoribus eius. Præcepitque
eis,dicens,Sic agetis in timore domi-
ni fideliter, & corde perfecto.Omnem
cauſam quæ venerit ad vos fratrum
veſtrorum qui habitant in vrbibus ſu
is inter cognationem & cognationem,
vbicunque eſt quæſtio de lege,de mā-
itis dato,de=ceremoniis), de=iuſtificatio-
cis: nibus): oſtēdite eis,vt non peccent in
D dominum,& ne veniat ira ſuper vos &
ſuper fratres veſtros : ſic ergo agentes
non peccabitis. Amarias autem ſacer-
dos & pōtifex veſter,in his quæ ad de
um pertinent,præſidebit:porro zaba-
días filius Iſmahel , qui eſt dux in do-
mo Iuda,ſuper ea opera erit quę ad re
gis officium pertinent:habetiſque ma
giſtros Leuitas coram vobis,conforta-
mini, & agite diligenter: & erit domi
nus cum bonis.

CAP. XX.

Oratione iūcta ieiunio,& ſoli deo fidens Ioſaphat, vincit Ammonitas & Moabitas,Laudant deum in prælio. Dei promiſſionibus fidendum. Gratia rum actio de victoria. Ioſaphat reprehenditur ꝙ Ochoziæ iungatur.

A POſt hæc congregati ſunt filii Mo
ab,& filii Ammon,& cum eis de
Ammonitis , ad Ioſaphat,vt pu-
gnarent contra eum. Veneruntque nuntii,& indicauerunt Ioſaphat,
dicentes,Venit cōtra te multitudo ma
gna de his locis q̄ trans mare ſunt , &
de Syria,& ecce conſiſtunt in Aſaſon-
thamar,quæ eſt Engaddi.Ioſaphat au-
tem timore perterritus,totum ſe con-
en tulit ad=rogandum)dominum:& prę-
dicauit ieiunium vniuerſo Iuda.Con-
ra gregatuſque eſt Iudas ad deprecandū
dominum:ſed & omnes de vrbibus ſu
is venerunt ad obſecrandum eum . Cū
que ſtetiſſet Ioſaphat in medio cœtu
Iudæ,& Ieruſalē in domo domini an-
te atrium nouum,ait,Domine deus pa
trum noſtrorum,tu es deus in cælo,&
B dominaris cunctis regnis gentium:in
manu tua eſt fortitudo,& potētia,nec

quiſquam tibi poteſt reſiſtere. Nonne
tu deus noſter interfeciſti omnes habi
tatores terræ huius coram populo tuo
Iſrael,& dediſti eam ſemini Abraham
amici tui in ſempiternum?Habitauerūt
que in ea,& extruxerunt in illa ſāctua
rium nomini tuo dicentes,‖Si irruerint
ſuper nos mala,gladius iudicii, peſti- Sup.6. e.
lentia & fames,ſtabimus coram domo
hac in conſpectu tuo, in qua inuocatū
eſt nomen tuum:& clamabimus ad te
in tribulationibus noſtris,& exaudies
nos,ſaluoſque facies. Nunc igitur ec-
ce filii Ammon,& Moab , & mōs Seir,
‖per quos non conceſſiſti filiis Iſrael, Deut.2. a
vt tranſirent quando egrediebātur de
AEgypto,ſed declinauerunt ab eis , &
non interfecerunt illos: econtrario a-
gunt,& nituntur eiicere nos de poſſeſ C
ſione quam tradidiſti nobis. Deus no-
ſter,ergo non iudicabis eos? In nobis
quidem non eſt tanta fortitudo,vt poſ
ſimus huic multitudini reſiſtere , quæ
irruit ſuper nos . Sed cum ignoremus
quid agere debeamus,hoc ſolum ha
bemus reſidui,vt)oculos noſtros=diri =dirigi-
gamus)ad te. Omnis vero Iuda ſtabat mus
coram domino cum paruulis , & vxo-
ribus,& liberis ſuis. Erat autem Iaha-
ziel filiꝰ zacharię filii Bananię,filii Ie
hiel,filii Mathaniæ,Leuites de filiis A-
ſaph,ſuper quem factus eſt ſpiritus do
mini in medio turbæ,& ait,Attendite
omnis Iuda,& qui habitatis in Ieruſa-
lem,& tu rex Ioſaphat:hæc dicit do-
minus vobis,Nolite timere, nec paue
atis hanc multitudinem: non eſt enim D
veſtra pugna,ſed dei. Cras deſcende-
tis contra eos:aſcenſuri enim ſunt per
cliuum nomine Sis , & inuenietis illos
in ſummitate torrentis, qui eſt contra
ſolitudinem Ieruel. Non enim = eritis
vos qui dimicabitis), ſed tantummo- =vobis e-
do confidenter ſtate, & videbitis auxi rit pugnā
lium domini ſuper vos,ô Iuda , & Ie- dum in
ruſalem : nolite timere , nec paueatis: hoc,
cras egredimini contra eos, & domi-
nus erit vobiſcum. Ioſaphat ergo & Iu
da, & omnes habitatores Ieruſalem ce
ciderunt proni in terram coram domi
no , & adorauerunt eum. Porro Leui-
tæ de filiis Caath, & de filiis Core lau
dabant dominum deū Iſrael voce ma-
gna in excelſum. ¶Cumque mane ſur-

cc

rexiſſent, egreſſi ſunt per deſertũ The cua profectiſque eis, ſtans Ioſaphat in
E medio eorum, dixit, Audite me viri Iuda, & omnes habitatores Ieruſalẽ: credite ĩ domino deo veſtro, & ⸗ ſecuri eritis ⸣: credite prophetis eius, & cuncta euenient proſpera. Deditque conſiliũ populo, & ſtatuit cãtores domini, vt laudarent eum in ⸗ turmis ſuis ⸣, & antecederent exercitum, ac voce conſona dicerent, Confitemini domino quoniam in æternum miſericordia eius. Cumque cœpiſſent laudes canere, vertit dominus inſidias eorum in ſemetipſos, filiorum ſcilicet Ammon, & Moab & montis Seir, qui egreſſi fuerãt vt pugnarent contra Iudã, & ⸗ percuſſi ſunt ⸣. Nãq; filii Ammon, & Moab conſurrexerunt aduerſum habitatores montis Seir, vt interficerent, & delerẽt eos: cũque hoc opere perpetraſſent, etiam in ſemetipſos verſi, mutuis cõcidere vulneribus. Porro Iuda cũ veniſſet ad ſpeluncam quæ reſpicit ſolitudinem, vi-
F dit procul omnem late regionem plenam cadaueribus, nec ſupereſſe quenquam qui necem potuiſſet euadere. ¶Venit ergo Ioſaphat, & omnis populus cum eo ad detrahenda ſpolia mortuorum: inueneruntque inter cadauera, variam ſupellectilem, veſtes quoq;, & vaſa pretioſiſſima: & diripuerunt, ita vt omnia portare non poſſent, nec per tres dies ſpolia auferre prę p̃dæ magnitudine. Die autẽ quarto congregati ſunt in valle benedictionis: etenim quoniam ibi benedixerant domino, vocauerunt locum illum Vallis benedictionis, vſque in præſentẽ diẽ. Reuerſuſque eſt omnis vir Iuda, & habitatores Ieruſalem, & Ioſaphat ante eos in Ieruſalem cum lætitia magna, eò quòd dediſſet eis dominus gaudiũ de inimicis ſuis. Ingreſſique ſunt in Ieruſalem cum pſalteriis, & citharis, & tubis in domum domini. Irruit autem pauor domini ſuper vniuerſa regna terrarum, cum audiſſent quòd pugnaſſet dominus contra inimicos Iſrael.
C Quieuitque regnum Ioſaphat, & præbuit ei deus pacem per circuitum. Regnauit igitur Ioſaphat ſuper Iudam, & erat triginta quinque annorum cũ regnare cœpiſſet: viginti autem & quĩque ãnis regnauit in Ieruſalem: & nomen matris eius Azuba filia Selahi. Et ambulauit in via patris ſui Aſa, nec declinauit ab ea, faciens quæ ⸗ placita ⸣ erant coram domino. Veruntamen excelſa non ⸗ abſtulit ⸣, & adhuc populus non direxerat cor ſuum ad deum patrum ſuorum. ¶Reliqua autẽ geſtorum Ioſaphat priorum & nouiſſimorum ſcripta ſunt in verbis Ieſu filii Hanani, quæ digeſſit in libro regum Iſrael. ¶Poſt hæc iniit inimicitias Ioſaphat rex Iuda cum Ochozia rege Iſrael, cuius opera fuerunt impiiſſima. Et p̃ticeps fuit vt faceret naues quę irent in Tharſis: feceruntque claſſem in Aſion-gaber. Prophetauit autem Eliezer filius Dodan de Mareſa ad Ioſaphat, dĩcens, Quia habuiſti fœdus cum Ochozia, percuſſit dominus opera tua, contritæq; ſunt naues, nec potuerũt ire in Tharſis.

⸗ roboramini:

⸗ decore ſanctuarii,

⸗ percuſſerunt ſeipſos

⸗ recta
⸗ abſtulerunt

CAP. XXI.

Ioſaphat mortuo, ſuccedit Ioram: qui fratres ſuos occidit, & abducitur ad idola. Edon percutitur. Lobna. Elias prædicit interitum regi Ioram. Philiſthæi contra Iorã. Ioram moritur.

A Dormiuit autẽ Ioſaphat cum patribus ſuis, & ſepultus eſt cum eis in ciuitate Dauid: regnauitque Ioram filius eius pro eo. Qui habuit fratres filios Ioſaphat, Azariam, & Iahiel, & Zachariam, & Azariam, & Michael, & Saphatiam: omnes hi, filii Ioſaphat regis Iuda. Deditque eis pater ſuus multa munera argenti, & auri, & ⸗ penſationes ⸣ cum ciuitatibus munitiſſimis ĩ Iuda: regnũ aũt tradidit Iorã, eò q; eſſet primogenit9. Surrexit autem Ioram ſuper regnum patris ſui: cumque ſe confirmaſſet, occidit omnes fratres ſuos gladio, & quoſdam de principibus Iſrael. Trigintaduorum annorum erat Ioram, cum regnare cœpiſſet: & octo annis regnauit in Ieruſalem. Ambulauitque in viis regum Iſrael, ſicut egerat domus Achab: filia quippe Achab erat vxor eius: & fecit malum in conſpectu domi B
ni. Noluit autem dominus diſperdere domum Dauid propter pactum quod inierat cum eo: & quia promiſerat vt daret ei lucernã, & filiis eius omni tẽ-

⸗ pretioſa ruſtica

b. pore. ¶In dieb9 illius rebellauit Edō,
ne eſſet ſubditus iudæ, & conſtituit ſi
bi regem. Cumque tranſiret Ioram cū
principibus ſuis, & cuncto equitatu q
erat ſecum, ſurrexit nocte, & percuſ-
ſit Edom qui ſe circundederat, & om-
nes duces equitatus eius. Attamē rebel
lauit Edom, ne eſſet ſub ditione Iuda
vſque ad hanc diem: eo tēpore & Lob
na receſſit, ne eſſet ſub manu illius. De
reliquerat enim dominum deum pa-
trum ſuorum, inſuper & excelſa fabri
C catus eſt in vrbibus Iuda, & fornica-
ri fecit habitatores Ieruſalem, & præ-
uaricari Iudam. ¶Allatæ ſunt autem ei
literæ ab Elia propheta, in quibus ſcri
ptum erat, Hæc dicit domin9 deus Da
uid patris tui, Quoniam non ambula-
ſti in viis Ioſaphat patris tui, & in viis
Aſa regis Iuda, ſed inceſſiſti per iter re
gum Iſrael, & fornicari feciſti Iudam,
& habitatores Ieruſalem, imitatus for
nicationem domus Achab: inſuper &
fratres tuos domum patris tui melio-
res te occidiſti: ecce dominus percu-
tiet te plaga magna cū populo tuo, &
filiis, & vxoribus tuis, vniuerſaque ſub
ſtantia tua, tu autem ægrotabis peſſi-
mo lāguore vteri tui, donec egrediāt
⸗vitalia tua⸗paulatim⸗ per ſingulos dies ⸗præ īfir
¶Suſcitauit ergo dñs contra Iorā ſpūm mitate
Philiſthinorū, & Arabū, q cōfines ſunt
A Ethiopibus. & aſcēderūt ī terrā Iuda
& vaſtauerunt eā: diripueruntque cun D
ctam ſubſtantiam quæ inuenta eſt in
domo regis, inſuper & filios eius, &
vxores: nec remanſit ei filius, niſi Ioa-
chaz, qui minimus natu erat. Et ſuper
hæc omnia percuſſit eum dominus al ⸗inteſti-
ui languore⸗ inſanabili. Cumque diei norū īfir
ſuccederet dies, & temporū ſpatia vol mitate
uerentur duorum annorum expletus
eſt circulus: & ſic lōga cōſumpt9 tabe,
ita vt egereret etiā viſcera ſua, languo
re pariter, & vita caruit. Mortuuſque
eſt in infirmitate peſſima, & non fecit
ei populus ſecundum morem combu-
ſtionis exequias, ſicut fecerat maiori-
bus eius. Triginta duorum annorum
fuit, cum regnare cœpiſſet: & octo an- ⸗non de-
nis regnauit in Ieruſalem. Ambulauit- ſyderat9
que⸗non recte⸗, & ſepelierunt eum in à populo
ciuitate Dauid: veruntamen non in ſe (.i. mor-
pulchro regum. tuus eſt
ſine lau-
de)

CAP. XXII.

Ochozias impius pugnat contra Hazael, Occiditur à Iehu, Ioas filius eius abſconditur.

Onſtituerunt autem habitatores A
Ieruſalem Ochoziam filium eius 4.Re. 8. f
minimum regem pro eo: om-
nes enim maiores natu, qui ante
eum fuerant, interfecerant ⸗latro- ⸗exercit9
nes⸗ Arabum, qui irruerant in caſtra:

regnauitque Ochozias filius Ioram re
gis Iuda. Quadraginta duorum anno-
rum erat Ochozias cum regnare cœ-
piſſet, & vno anno regnauit in Ieruſa-
lem: & nomen matris eius Athalia filia
Amri. Sed & ipſe ingreſſus eſt per vi-
as domus Achab: mater enim eius
impulit eum vt impie ageret. Fe-
cit igitur malum in conſpectu do-
mini, ſicut domus Achab: ipſi enim
B fuerunt ei conſiliarii poſt mortem pa-
tris ſui in interitum eius. Ambulauitque
in conſiliis eorum. ¶Et perrexit cũ Io-
ram filio Achab rege Iſrael in bellum
contra Hazael regem Syriæ in Ramoth
Galaad: vulnerauerũtque Syri Ioram.
Qui reuerſus eſt vt curaretur in Iezra
hel: multas enim plagas acceperat ĩ ſu
pradicto certamine. Igitur Ochozias
filius Ioram rex Iuda deſcendit vt in-
uiſeret Ioram filium Achab in Iezra-
hel ægrotantem. Voluntatis quippe fu
*conculcatio Ochoziæ — it dei ⸗aduerſus Ochoziam⸣ vt veniret
ad Ioram: & cum veniſſet, egrederetur
cum eo aduerſum Iehu filium Namſi,
C quem vnxit dominus vt deleret domũ
Achab. Cum ergo euerteret Iehu do-
mum Achab, inuenit prĩcipes Iuda, &
filios fratrum Ochoziæ, qui miniſtra-
bant ei, & interfecit illos. Ipſum quo-
que perquirens Ochoziam, comphen
dit latitantem in Samaria: adductum-
que ad ſe, occidit, & ſepelierunt eum:
eo quòd eſſet filius Ioſaphat, qui quæ-
ſierat dominum in toto corde ſuo, nec
erat vltra ⸗ſpes aliqua⸣ vt de ſtirpe quis
*tanta potentia — regnaret Ochoziæ. || ſiquidem Athalia
mater eius videns quòd mortuus eſſet
4.Re.11.a — filius ſuus, ſurrexit, & interfecit omnẽ
D ſtirpem regiam domus Iuda. Porro Ie-
ſabeth filia regis tulit Ioas filiũ Ocho-
ziæ, & furata eſt eum de medio filio-
rum regis, cum interficerentur: abſcon
ditque eum cum nutrice ſua in cubi-
culo lectulorum: Ioſabeth autem quæ
abſconderat eum, erat filia regis Iorã,
vxor Ioiadæ pontificis, ſoror Ochozię
& idcirco Athalia non interfecit eum.
Fuit ergo cum eis in domo dei abſcõ-
ditus ſex annis, quibus regnauit Atha-
lia ſuper terram.

CAP. XXIII.

❧ Ioas vngitur in regem. Athalia in-
terficitur. Domus Baal deſtruitur

ANno autem ſeptimo conforta- A
tus Ioiada, aſſumpſit centurio-
nes, Azariam videlicet filium Ie
roham, & Iſmahel filium Iohan-
nan, Azariam quoque filium Obed, &
Maaſiam filium Adaiæ, & Eliſaphat fili
um Zechri: & iniit cum eis fœdus. Qui
circumeuntes Iudam, congregauerũt
Leuitas de cũctis vrbibus Iuda, & prĩ-
cipes familiarum Iſrael: veneruntque
in Ieruſalem. Iniit ergo omnis mul-
titudo pactum in domo domini cũ re-
ge: dixitque ad eos Ioiada, Ecce filius
regis regnabit, ſicut locutus eſt do-
minus ſup filios Dauid. Iſte ẽ ergo ſer
mo quem facietis: Tertia pars veſtrũ
qui veniunt ad ſabbathum, ſacerdo-
tum, & Leuitarum, & ianitorum erit B
in portis: tertia vero pars ad domum
regis: & tertia ad portam quæ appel-
latur Fundamenti. omne vero reliquũ
vulgus ſit in atriis domus domini. Nec
quiſpiam alius ingrediatur domũ do-
mini, niſi ſacerdotes, & qui mini-
ſtrant de Leuitis: ipſi tantummodo in
grediantur quia ſanctificati ſunt: &
omne reliquum vulgus obſeruet cuſto
dias domini. Leuitæ autem circun-
dent regẽ, habentes ſinguli arma ſua.
Et ſi quis alius ingreſſus fuerit tem- *&
plum, interficiatur: ⸗ſintque⸣ cum re-
ge & intrante & egrediente. Fecerunt
ergo Leuitę, & vniuerſus Iuda iuxta o-
mnia quę præceperat Ioiada pontifex:
& aſſumpſerunt ſinguli viros qui ſub
ſe erant, & veniebãt* per ordinem ſab *ad thu
bathi⸣, cum his qui impleuerant ſab-
bathum, & egreſſuri erant. ſiquidem Io
iada pontifex non dimiſerat abire tur-
mas quę ſibi per ſingulas hebdomadas
ſuccedere conſueuerant. Deditque Io
iada ſacerdos Centurionibus lanceas,
clypeoſque & peltas regis Dauid, quas
conſecrauerat in domo dei. Conſtitu-
itque omnem populum tenentium pu
giones à parte templi dextra, vſque ad
partem templi ſiniſtram, coram alta-
ri, & templo per circuitum regis. Et C
eduxerunt filium regis, & impoſuerũt
ei diadema, & teſtimonium, ⸗dederũt
que in manu eius tenendam legem⸣:

& conſtituerunt eũ regem: vnxit quoque illum Ioiada pontifex, & filii eis: imprecatiq; ſunt ei, atque dixerunt, Viuat rex. ¶Quod cum audiſſet Athalia, vocem ſcilicet currentium atque laudantium regem, ingreſſa eſt ad populum in tẽplũ domini. Cũq; vidiſſet regem ſtãtem ſuper gradum in introitu, & principes, ᵃturmaſq;ʾ circa eum, omnemq; populum terrę gaudentem, atq; clangentem tubis, & diuerſi generis organis concinentem, vocemq; laudantium, ſcidit veſtimenta ſua, & ait, Inſidiæ inſidiæ. Egreſſus autem Ioiada põtifex ad centuriones & principes exercitus, dixit eis. Educite illam extra ſepta templi, & *interficiatur ▸foris ʾ gladio. Præcepitq; ſacerdos ne occideretur in domo domini. Et impoſuerũt ceruicibus eius manus: cumq; intraſſet portam equorum domus regis, interfecerunt eam ibi. ¶Pepigit autem Ioiada fœdus inter ſe, vniuerſumq; populum & regem, vt eſſet populus domini. Itaque ingreſſus eſt omnis populus domum Baal, & deſtruxerunt eam: & altaria ac ſimulachra illius confregerunt: Mathan quoque ſacerdotẽ Baal interfecerunt ante aras. Conſti-
D tuit autem Ioiada præpoſitos in domo domini, ſub manibus ſacerdotum & Leuitarum, quos diſtribuit Dauid in domo domini: vt offerrent holocauſta domino, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi, in gaudio & canticis, iuxta diſpoſitionem Dauid. Conſtituit quoque ianitores in portis domus domini, vt non ingrederetur eam immundus in omni re. Aſſumpſitq; centuriones & fortiſsimos viros ac principes populi, & omne vulgus terræ, & fecerunt deſcendere regem de domo domini, & introire per medium portæ ſuperioris in domum regis, & collocauerunt eũ in ſolio regali. Lætatuſq; eſt omnis populus terræ, & vrbs quieuit: porrò Athalia interfecta eſt gladio.

sq; | erit eam

CAP. XXIIII.

☙ Ioas tempore Ioiadæ ſeruat legem, inſtaurat templum. Ioiada mortuo declinat ad idola. Occidit Zachariam à deo miſſum. Interficitur à ſeruis.

A Septem annorum erat Ioas cum regnare cœpiſſet: & quadraginta annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Sebia de Berſabee. Fecitque quod bonum eſt coram domino cunctis diebus Ioiadæ ſacerdotis. Accepit autem ei Ioiada vxores duas, è qbus genuit filios & filias. ¶Poſt quæ placuit Ioas vt inſtauraret domũ domini. Congregauitq; ſacerdotes & Leuitas, & dixit eis, Egredimini ad ciuitates Iuda, & colligite de vniuerſo Iſrael pecuniam ad ᵃſartatecta templiʾ dei veſtri per ſingulos annos, feſtinatoq; hoc facite: porrò Leuitæ egêre negligentius. Vocauitq; rex Ioiadã principem, & dixit ei, Quare tibi non fuit curæ vt cogeres Leuitas inferre de Iuda & de Ieruſalem pecuniam quæ conſtituta eſt à Moyſe ſeruo domini, vt inferret eam omnis multitudo Iſrael in tabernaculũ teſtimonii? Athalia enim impiiſsima, & filii eius deſtruxerunt domum dei, & de vniuerſis quæ ſanctificata fuerant in templo domini, or-
B nauerunt phanum Baalim. Præcepit ergo rex, & fecerũt arcam: poſuerũtq; eam iuxta portam domus domini forinſecus. Et prædicatum eſt in Iuda & Ieruſalem vt deferrẽt ſinguli pretium domino, quod conſtituit Moyſes ſeruus dei ſuper omnem Iſrael in deſerto. Lætatiq; ſunt cuncti principes, & omnis populus: & ingreſsi contulerũt in arcam domini, atque miſerunt, ita vt impleretur. Cumque tempus eſſet vt deferrent arcam corã rege per manus Leuitarum (videbant enim multam pecuniam) ingrediebatur ſcriba regis, & quem primus ſacerdos conſtituerat: effundebantq; pecuniam quæ erat in arca: porrò arcam reportabant ad locum ſuum: ſicq; faciebant per ſin-
C gulos dies, & congregata eſt infinita pecunia. Quam dederunt rex, & Ioiada his qui præerant operibus domus domini: at illi conducebant ex ea cæſores lapidum, & artifices operum ſingulorum, vt inſtaurarent domum domini: fabros quoque ferri & æris: vt quod cadere cœperat, fulciretur. Egeruntq; hi qui operabantur induſtriæ, & obducebatur parietum cicatrix per manus eorum: ac ſuſcitauerũt domum

ᵃinſtaurãdũ tẽplũ

domini in ſtatum priſtinum, & firmiter eam ſtare fecerunt. Cumque compleſſent omnia opera, detulerunt coram rege & Ioiada reliquam partem pecuniæ: de qua facta ſunt vaſa templi in miniſterium ad holocauſta, phialæ quoque, & cætera vaſa aurea & argentea: & offerebantur holocauſta in domo domini iugiter cunctis diebus Ioiadæ. ¶Senuit autem Ioiada plenus di-
E erum, & mortuus eſt cum eſſet cētum triginta annorum: ſepelieruntq́ eum in ciuitate Dauid cum regibus, eò φ
cū deo, feciſſet bonum cum Iſrael, & cū domo eius. Poſtquam autem obiit Ioiada, ingreſsi ſunt principes Iuda, & adorauerunt regem: qui ►delinitus obſequiis eorum⁾, acquieuit eis. Et dereliquerunt templum domini dei patrum ſuorum, ſeruieruntq́ lucis & ſculptilibus: & facta eſt ira contra Iudam & Ieruſalem propter hoc peccatum. Mittebatque eis prophetas, vt reuerterentur ad dominum: quos proteſtantes illi audire nolebant. Spiritus itaque dei induit Zachariam filium Ioiadæ ſacerdotem, & ſtetit in conſpectu populi, & dixit eis, Hæc dixit dominus deus, Quare tranſgredimini præ-
F ceptum domini, quod vobis non proderit: & dereliquiſtis dominum, vt
ᵉcōiurantes derelinqueret vos? Qui ᵉcongregati⁾ aduerſus eum, miſerunt lapides iuxta regis imperium, in atrio domus domini. Et non eſt recordatus Ioas rex, miſericordiæ quam fecerat Ioiada pater illius ſecum, ſed interfecit filium eius.
Mat. 23. d. ||Qui cū moreret, ait, Videat dominus & requirat. ¶Cumque euolutus eſſet annus, aſcendit contra eū exercitus Syriæ: venitque in Iudam & Ieruſalem, & interfecit cunctos principes populi, atque vniuerſam prædam miſerunt regi in Damaſcum. Et certe cum permo-
G dicus veniſſet numerus Syrorum, tradidit dominus in manibus eorum infinitam multitudinem: eo quòd dereliquiſſent dominum deum patrum ſuorum: in Ioas quoque ►ignominioſa⁾ exercuere iudicia. Et abeuntes demiſerūt eūm in languoribus magnis: ſurrexerunt autem contra eum ſerui ſui in vltionem ſanguinis filii Ioiadæ ſacerdotis, & occiderunt eum in lectulo ſuo, & mortuus eſt: ſepelieruntque eum in ciuitate Dauid, ſed non in ſepulchris regum. Inſidiati vero ſunt ei Zabad filius Semaath Ammonitidis, & Iozabad filius Semarith Moabitidis. Porro filii eius, ac ſumma pecuniæ quæ adunata fuerat ſub eo, & inſtauratio domus dei ᵉMi-
ſcripta ſunt diligentius in ᵉlibro ⁾regum: regauit autem Amaſias filius eius C.i. nic
pro eo.

CAP. XXV.

Amaſias occidit interfectorem patris ſui. Monetur ne viribus humanis fidat. Percutit Idumæos: quorum deos adorans corripitur traditurque manus inimicorum, & occiditur.

Viginti quinque annorum erat Amaſias cum regnare cepiſſet, & viginti nouem annis regnauit in Ieruſalē: nomē matris eius Ioadā de Ieruſalem. Fecitque bonum in conſpectu domini, veruntamē non in corde perfecto. Cumq́ roboratum ſibi videret imperium, iugulauit ſeruos qui occiderant regem patrem ſuum. Sed filios eorum non interfecit, ſicut ſcriptū eſt in libro legis Moyſi, vbi præcepit dominus, dicens, ||Non occidentur patres pro filiis, neque filii pro patribus ſuis: ſed vnuſquiſq́ in ſuo peccato morietur. ¶Congregauit igitur Amaſias Iudam, & conſtituit eos per familias, & ᵉtribunóſque⁾ & centuriones in vniuerſo Iuda & Beniamin: & recenſuit à viginti annis ſurſum, inuenitq́ trecenta millia ᵉ iuuenum⁾ qui egrederentur ad pugnam, & tenerent haſtam & clypeum. Mercede quoque conduxit de Iſrael centum millia robuſtorum, centum talentis argenti. Venit autem homo dei ad illum, & ait, O rex, ne egrediatur tecum exercitus Iſrael: non eſt enim dominus cum Iſrael, & cunctis filiis Ephraim. Quod ſi ᵉputas in robore exercitus bella conſiſtere, ſuperari⁾ te faciet deus hoſtibus: dei quippe eſt & adiuuare, & ᵉin fugam conuertere⁾. Dixitque Amaſias ad hominem dei, Quid ergo fiet de centum talentis quæ dedi militibus Iſrael? Et reſpondit ei homo dei, Habet dominus vnde tibi dare poſsit multo his plura. Separauit itaque Amaſias exercitū qui venerat ad eum ex Ephraim, vt reuerteretur in lo

A 4. R a.
Deu 4. r eze
B ᵉin nos
ᵉele
ᵉſub cre: gre fac, rare bell der
C ᵉfac der

cum ſuum: at illi contra Iudam vehementer irati, reuerſi ſunt in regionem ſuam. ¶Porrò Amaſias ᵉconfidenter⁾ eduxit populum ſuum, & abiit in vallem Salinarum, percuſſitque filios Seir decem millia. Et alia decem millia vi-
D rorum ceperunt filii Iuda, & adduxerunt ad præruptum cuiuſdam petræ: præcipitauerúntque eos de ſummo in præceps, qui vniuerſi crepuerunt. At ille exercitus quem remiſerat Amaſias, ne ſecum iret ad prælium, diffuſus eſt in ciuitatibus Iuda, à Samaria vſque ad Beth-horon, & interfectis tribus millibus, diripuit prædam magnam. ¶Amaſias vero poſt cædem Idumæorum, & allatos deos filiorum Seir, ſtatuit illos in deos ſibi, & adorabat eos, & illis adolebat incenſum. Quam ob rem iratus dominus contra Amaſiam, miſit ad illum prophetam, qui diceret ei, Cur ᵉadoraſti⁾ deos qui non liberauerunt populum ſuum de manu tua. Cum-
E que hæc ille loqueretur, reſpondit ei, Num conſiliarius regis es? quieſce, ne interficiam te. Diſcedénſque propheta, ſcio, inquit, quòd cogitauerit deus occidere te, quia feciſti hoc ▸malū⁾, & inſuper non acquieuiſti conſilio meo. ¶Igitur Amaſias rex Iuda inito peſſimo⁾ conſilio, miſit ad Ioas filium Ioachaz filii Iehu regem Iſrael, dicens, Veni, videamus nos mutuo. At ille remiſit nuntios, dicens, Carduus qui eſt in Libano miſit ad cedrum Libani, dicens, Da filiam tuam filio meo vxorē: & ecce, beſtiæ quæ erant in ſylua Libani tranſierunt, & conculcauerūt car-
F duum. Dixiſti, Percuſſi Edom: & idcirco erigitur cor tuum inᵉſuperbiam⁾: ſede in domo tua, cur malū aduerſum te prouocas, vt cadas & tu & Iudas tecum? Noluit autem audire Amaſias, eò quòd domini eſſet voluntas vt traderetur in manus hoſtium propter deos Edom. Aſcendit igitur Ioas rex Iſrael, & mutuos ſibi præbuere conſpectus: Amaſias autem rex Iuda erat in Beth-ſames Iudę. Corruítque Iudas corā Iſrael, & fugit in tabernacula ſua. Porrò Amaſiam regem Iuda filium Ioas filii Ioachaz cepit Ioas rex Iſrael in Beth-ſames, & adduxit in Ieruſalem: deſtruxitque murum eius à porta Ephraim vſque ad portam anguli quadringentis cubitis. Omne quoque au-
G rum, & argentum, & vniuerſa vaſa quæ repererat in domo dei, & apud Obed-edom, in theſauris etiam domus regiæ, necnon & filios obſidum reduxit in Samariam. ¶Vixit autem Amaſias filius Ioas rex Iuda, poſtquam mortuus eſt Ioas filius Ioachaz rex Iſrael quindecim annis. Reliqua autem ſermonum Amaſiæ priorum & nouiſſimorum ſcripta ſunt in libro regum Iuda & Iſrael. Qui poſtquam receſſit à domino, tetenderunt ei inſidias in Ieruſalem. Cumque fugiſſet in Lachis, miſerunt, & interfecerunt eum ibi. Reportantéſque ſuper equos, ſepelierunt eum cum patribus ſuis in ciuitate Dauid.

CAP. XXVI.

☛ Ozias quærit deum & vincit Philiſthæos. Agriculturæ deditus eſt. Vſurpans ſacerdotum officium, percutitur lepra. Ioatham regit domum. Ozias moritur.

A Omnis autem populus Iuda filium eius Oziam annorum ſedecim conſtituit regem pro Amaſia patre ſuo. *4.Re.14. e.* Ipſe ædificauit Ailath, & reſtituit eā ditioni Iudæ, poſtquam dormiuit rex cum patribus ſuis. Sedecim annorum erat Ozias, cum regnare cœpiſſet, & quinquaginta duobus annis regnauit in Ieruſalem: nomē matris Iechelia de Ieruſalem. Fecitque quod erat rectū in oculis domini, iuxta omnia quæ fecerat Amaſias pater eius. Et exquiſiuit deum in diebus Zachariæ intelligentis ᵉ& videntis deum⁾: cumque requireret dominum, ᵉdirexit eum⁾ in omnibus. ¶Denique egreſſus eſt, & pugnauit contra Philiſthiim, & deſtruxit murum Geth, & murum Iabniæ, murúmque Azoti: ædificauit quoque oppida in Azoto, & in Philiſthiim. Et adiuuit eum deus contra Philiſthiim, & contra Arabes qui habitabant in Gurbaal, & contra ᵉAmmonitas⁾. Appendebántque Ammonitæ munera Oziæ: & diuulgatum eſt nomen eius vſque ad introitum Ægypti propter crebras victorias. Ædificauitque Ozias turres in Ieruſalem ſuper portam

ᵉviſiones dei
ᵉproſpera fecit ei
ᵉMehunim
B

tam anguli, & ſuper portam vallis, &
ᵉſup angulum, ᵉreliquas in eodem muri latere), firmauitq; eas. Extruxit etiam turres in ſolitudine, & effodit ciſternas plurimas, eò quod haberet multa pecora tam in campeſtribus, quàm in
ᵉplanitie: ᵉeremi vaſtitate):
ᵉagricolas ᵉvineas) quoq; habuit, & vinitores in montibus, & in Carmelo: erat quippe homo agriculturæ deditus. Fuit autẽ exercitus bellatorum eius, qui procedebant ad prælia ſub manu Iehiel ſcribæ, Maaſiæq;
ᵉpręfecti, ᵉdoctoris), & ſub manu Hananiæ qui erat de ducibus regis. Omniſq; numerus principum per familias virorum fortium duorum millium ſexcentorum. Et ſub eis vniuerſus exercitus trecentorum, & ſeptem milliũ quingentorum: qui erãt apti ad bella, & pro rege contra aduerſarios dimicabant. Præparauit quoque eis Ozias, id eſt cuncto exercitui clypeos & haſtas & galeas & loricas, arcuſq;, & fundas ad iaciẽdos lapides. Et fecit in Ieruſalẽ diuerſi generis machinas, quas in turribus collocauit, & in angulis murorum, vt mitterent ſagittas, & ſaxa grandia: egreſſũmque eſt nomen e- C
ᵉmirifica ius procul, eò quod ᵉauxiliaretur ei domiret eũ do nus), & corroboraſſet illum. ¶Sed cum minus, au corroboratus eſſet, eleuatum eſt cor xiliãdo ei eius in interitum ſuum, & ᵉneglexit do
ᵉ præuari minum) deum ſuum: ingreſſuſq; tem-
catus eſt plum domini, adolere voluit incẽſum
contra ſuper altare thymiamatis. Statimq; ingreſſus poſt eum Azarias ſacerdos, & cum eo ſacerdotes domini octoginta viri fortiſsimi, reſtiterunt regi, atque dixerunt, Non eſt tui officii Ozia, vt adoleas incenſum domino: ſed ſacerdotum, hoc eſt filiorum Aaron, qui conſecrati ſunt ad huiuſcemodi miniſte-
ᵉ præuari rium, egredere de ſanctuario, ᵉne con-
catus es: tempſeris: quia) nõ reputabitur in glo
& riam hoc à domino deo. Iratuſq; Ozias, & tenens in manu thuribulum vt adoleret incenſum, minabatur ſacer-
Zac. 14. a dotibus. || Statimque orta eſt lepra in fronte eius coram ſacerdotibus in domo domini ſuper altare thymiamatis.
D Cumque reſpexiſſet eum Azarias pontifex & omnes reliqui ſacerdotes, viderunt lepram in fronte eius, & feſtinato expulerunt eum. Sed & ipſe perterritus accelerauit egredi, eò quòd ſenſiſſet ilico plagam domini. || Fuit igi- 4. R
tur Ozias rex leproſus vſque ad diem mortis ſuæ, & habitauit in domo ſeparata plenus lepra, ob quam eiectus fuerat de domo domini. Porrò Ioatham filius eius rexit domum regis, & iudicabat populum terræ. Reliqua autem ſermonum Oziæ priorum & nouiſsimorum ſcripſit Iſaias filius Amos prophetæ. Dormiuitq; Ozias cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in agro regalium ſepulchrorum, eò quòd eſſet leproſus: regnauitque Ioatham filius eius pro eo.

CAP. XXVII.

☞ Ioatham prius vincit Ammonitas. Deum ſequitur. Eo mortuo ſuccedit Achaz.

Vigintiquinque annorum erat Io- A
atham cum regnare cœpiſſet, & 4. R
ſedecim annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Ieruſa filia Sadoc. Fecitque quod rectum erat coram domino iuxta omnia quæ fecerat Ozias pater ſuus: excepto quod nõ eſt ingreſſus templum domini: & adhuc populus delinquebat. Ipſe ædificauit portam domus domini excelſam: & in B
muro Ophel multa conſtruxit. Vrbes quoque ædificauit in montibus Iuda: & in ſaltibus caſtella, & turres. ¶Ipſe pugnauit contra regem filiorum Ammon, & vicit eos: dederuntq; ei filii Ammon in tempore illo centum talenta argenti, & decem millia coros tritici, ac totidem coros hordei: hæc ei C
præbuerunt filii Ammon in anno ſecundo & tertio. Corroboratuſq; eſt Ioatham, eò quòd direxiſſet vias ſuas coram domino deo ſuo. Reliqua autem ſermonum Ioatham, & omnes pugnæ eius, & opera, ſcripta ſunt in libro regum Iſrael & Iuda: Vigintiquinq; an- D
norum erat cum regnare cœpiſſet, & ſedecim annis regnauit in Ieruſalem. Dormiuitq; Ioatham cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in ciuitate Dauid: & regnauit Achaz filius eius pro eo.

CAP. XXVIII.

¶ Achaz impius traditur Syris. Iſraelitæ arguuntur crudelitatis in Iudam. Iuda affligitur ab Idumæis & Philiſthæis. Achaz ſeruit idolis. Moritur. Succedit Ezechias.

A e, 16, a

Viginti annorum erat Achaz cum regnare cœpiſſet: & ſedecim annis regnauit in Ieruſalem: non fecit rectum in conſpectu domini ſicut Dauid pater eius. Sed ambulauit in viis regum Iſrael, inſuper & ſtatuas ᵃfudit ʾ Baalim. Iſpe eſt qui adoleuit incenſum in valle Ben-ennom: & luſtrauit filios ſuos in igne iuxta ritum gentium quas interfecit dominus in aduentu filiorum Iſrael. Sacrificabat quoque, & thymiama ſuccendebat in excelſis, & in collibus, & ſub omni ligno frondoſo. Tradiditque eum dominus deus eius in manu regis Syriæ, qui percuſſit eum, magnamque prædam cepit de eius imperio, & adduxit in Darmaſcũ: manibus quoq; regis Iſrael traditus eſt, & percuſſus plaga grandi. ¶Occiditq; Phacee filius Romeliæ, de Iuda cẽtum viginti millia in die vno, õnes viros bellatores: eò quòd reliquiſſent dominum deum patrum ſuorum. ¶Eodem tempore occidit Zechri vir potens ex Ephraim Maaſiam filium regis, & Ezricam ducem domus eius, Elcanam quoque ſecundum à rege. Ceperuntque filii Iſrael de fratribus ſuis ducenta millia mulierum, puerorum, & puellarum, & infinitam prædam: pertuleruntque eam in Samariam. ¶Ea tempeſtate erat ibi propheta domini,

B nomine Oded: qui egreſſus obuiam exercitui venienti Samariam, dixit eis, Ecce, iratus dominus deus patrum veſtrorum contra Iudam, tradidit eos in manib9 veſtris, & occidiſtis eos atrociter ita vt ad cęlũ pertigeret veſtra crudelitas. Inſuper filios Iuda, & Ieruſalẽ vultis vobis ſubiicere in ſeruos, & ancillas: ►quod nequaquam facto opus eſt ʾ, peccaſtis enim ſuper hoc domino deo veſtro. Sed audite conſilium meum, & reducite captiuos quos adduxiſtis de fratribus veſtris: quia magnus furor domini imminet vobis. Steterũt itaque viri de principibus filiorum Ephraim, Azarias filius Iohanan, Barachias filius Moſollamoth, Ezechiâs filius Sellum, & Amaſa filius Hadali, contra eos qui veniebant de prælio, & dixerunt eis, Non introducetis huc captiuos, ne ᵃpeccemus domino ʾ. Quare vultis adiicere ſuper peccata noſtra, & vetera cumulare delicta? grãde quippe peccatum eſt, & ira furoris domini

ᵃquia deliquimus contra dominum,

C imminet ſuper Iſrael. Dimiſeruntque viri bellatores prædam, & vniuerſa quæ ceperant coram principibus & omni multitudine. Steteruntque viri quos ſupra memorauimus: & apprehẽdentes captiuos, omneſque qui nudi erant veſtierunt de ſpoliis: cumque veſtiſſent eos, & calceaſſent, & refeciſſent cibo ac potu, vnxiſſentque ᵃpropter laborem, & adhibuiſſent eis curam: quicunque ambulare non poterant, & ʾ erant imbecillo corpore impoſuerunt eos iumentis, & adduxerunt Iericho ciuitatem palmarum ad fratres eorum: ipſiq; reuerſi ſunt in Samariam. ¶Tempore illo miſit rex Achaz ad regem Aſſyriorum, poſtulans auxilium. Veneruntq; *Idumæi, & percuſſerunt multos ex Iuda, & ceperunt prædam magnam. Philiſthiim quoque diffuſi ſunt per vrbes campeſtres, & ad meridiem Iudæ: ceperuntque Beth-ſames, & Aialon, & Gaderoth, Socho quoq;, & Thãnan, & Gamzo cum viculis ſuis: & habitauerunt in eis. Humiliauerat enim dominus Iudam propter Achaz regem Iuda, eò quòd ᵃnudaſſet eum auxilio ʾ, & cõtẽptui habuiſſet dominũ. Adduxitq; contra eum Thelgath-phalnaſar regem Aſſyriorum,

ᵃeos: & omnes qui

*adhuc

ᵃvltionẽ feciſſet in Iudam,

D qui & afflixit eum, & ᵃnullo reſiſtente vaſtauit ʾ. Igitur Achaz ſpoliata domo domini, & domo regum, ac principum, dedit regi Aſſyriorum munera: & tamen nihil ei profuit. Inſuper & tempore anguſtiæ ſuæ auxit contemptum in dominum, ipſe ►per ſe ʾ rex Achaz. Immolauit diis Darmaſci victimas percuſſoribus ſuis, & dixit, Dii regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo hoſtiis, & aderunt mihi, cum econtrario ipſi fuerint ruinę ei, & vniuerſo Iſrael. Direptis itaque Achaz omnibus vaſis domus dei, atque confractis, clauſit ianuas templi domini: & fecit ſibi altaria in vniuerſis angulis Ieruſalem.

ᵃnon pręualuit ei.

In omnibus quoque vrbibus Iuda extruxit aras ad cremendum thus *atq; ad iracundiam prouocauit dominum deum patrum ſuorum. Reliqua autem ſermonum eius, & omnium operum ſuorum priorum, & nouiſſimorum ſcripta ſunt in libro regum Iuda & Iſrael. Dormiuitq; Achaz cum patribus ſuis, & ſepelierunt eum in ciuitate Ieruſalem: neque enim receperunt eum in ſepulchra regum Iſrael. Regnauitque Ezechias filius eius pro eo.

*diis alienis

CAP. XXIX.

Ezechias inſtaurat templum dei. Oratio Ezechiæ ad ſacerdotes & Leuitas. Mundant templum. Ezechias cum principibus ſacrificat in templo, & canunt laudes. Hymni Dauidis & Aſaph.

A 4. Re. 18. a

IGitur Ezechias regnare cœpit cum vigintiquinque eſſet annorum, & vigintinouem annis regnauit in Ieruſalem: nomen matris eius Abia, filia Zachariæ. Fecitq; quod erat placitum in conſpectu domini, iuxta omnia quę fecerat Dauid pater eius. In ipſo anno & menſe primo regni ſui aperuit valuas domus domini, & inſtaurauit eas. Adduxitque ſacerdotes, atque Leuitas, & congregauit eos in plateam orientalem. ¶Dixitq; ad eos, Audite me Leuitę, & ſanctificamini, mundate domum domini dei patrum veſtrorum, & auferte omnem immunditiam de ſanctuario. Peccauerunt patres noſtri, & fecerunt malum in conſpectu domini dei noſtri, derelinquentes eum: auerterunt facies ſuas á tabernaculo domini, &
B præbuerunt dorſum. Clauſerunt oſtia quæ erant in porticu, & extinxerunt lucernas incenſumque non adoleuerunt, & holocauſta non obtulerunt in ſanctuario deo Iſrael. Concitatus eſt itaque furor domini ſuper Iudam & Ieruſalem: tradiditque eos in commotionem, & in "interitum", & in ſibilum, ſicut ipſi cernitis oculis veſtris. En, corruerunt patres noſtri gladiis: filii noſtri, & filiæ noſtræ, & coniuges captiuæ ductæ ſunt propter hoc ſcelus. Nunc ergo placet mihi vt ineamus fœdus cum domino deo Iſrael, & auertet à nobis furorem iræ ſuæ. Filii mei nolite "negligere": vos elegit dominus vt ſtetis coram eo, & miniſtretis illi, colatiſque eum, & cremetis ei incenſum. ¶Surrexerunt ergo Leuitæ: Mahath filius Amaſai, & Ioel filius Azarię, de filiis Caath. Porrò de filiis Merari:
C Cis filius Abdi, & Azarias filius Ialaleel. De filiis autem Gerſon: Ioah filius Zemma, & Eden filius Ioah. At vero de filiis Eliſaphan: Samri & Iahiel. De filiis quoque Aſaph: Zacharias & Mathanias. Necnon de filiis Heman, Iahiel & Semei: ſed & de filiis Idithun, Semeias & Oziel. Congregaueruntq; fratres ſuos, & ſanctificati ſunt: & ingreſſi iuxta mandatum regis & imperium domini vt expiarent domũ dei. Sacerdotes quoque ingreſſi templum domini vt "ſanctificarent" illud, extulerunt omnem immunditiam, quam intro repererant in veſtibulo domus domini, quam tulerunt Leuitæ, & aſportauerunt ad torrentem Cedron foras. Cœperunt autem prima die menſis primi mundare, & in die octauo eiuſdẽ menſis ingreſſi ſunt porticum templi domini: expiaueruntque templum die-
D bus octo, & in die ſextadecima menſis eiuſdem, quod cœperant, impleuerũt. Ingreſſi quoque ſunt ad Ezechiam regem, & dixerunt ei, Sanctificauimus omnem domum domini, & altare holocauſti, vaſaque eius, nec non & menſam propoſitionis cum omnibus vaſis ſuis, cunctamque templi ſupellectilem quam "polluerat" rex Achaz in regno ſuo, poſtquam præuaricatus eſt: & ecce expoſita ſunt omnia coram altari domini. ¶Conſurgenſque diluculo Ezechias rex adunauit omnes principes ciuitatis, & aſcendit in domum domini obtuleruntque ſimul tauros ſeptem & arietes ſeptem, agnos ſeptem, & hircos ſeptẽ pro peccato, pro regno, pro ſanctuario, pro Iuda: dixitque ſacerdotibus filiis Aarõ vt offerrent ſup altare domini. Mactauerũt igitur tauros, & ſuſceperunt ſanguinem ſacerdotes, & fuderunt illum ſuper altare: mactauerũt etiam arietes, & illorum ſanguinem ſu-
E per altare fuderunt: immolauerunt agnos, & fuderunt ſuper altare ſanguinem. Applicuerunt hircos pro pecca-

"deſolationem.

"eſſe miſſi: errare

"mundarent

"elongauerat

to coram rege,& vniuerſa multitudine,impoſueruntque manus ſuas ſuper eos.Et immolauerunt illos ſacerdotes, & aſperſerunt ſanguinem eorum altari pro piaculo vniuerſi iſraelis:pro omni quippe iſrael præceperat rex vt holocauſtum fieret & pro peccato. Cōſtituit quoque Leuitas in domo domini cum cymbalis, & pſalteriis, & citharis ſecūdum diſpoſitionem Dauid, & Gad videntis regis, & Nathan prophetæ: ſiquidem domini præceptum fuit per manum prophetarum eius. Steteruntque Leuitæ tenentes organa Dauid,&ſacerdotes tubas.Et iuſſit Eze
F chias vt offerrent holocauſta ſuper altare: cumque offerrentur holocauſta, cœperuntque laudes canere domino, & clangere tubis,atque in diuerſis organis quæ Dauid rex iſrael repererat, concrepare. Omni autem turba adorante, cantores, & ii qui tenebant tubas erant in officio ſuo,donec compleretur holocauſtum.Cumque finita eſſet oblatio, incuruatus eſt rex, & omnes qui erant cum eo,& adorauerūt.Præcepitque Ezechias, & principes Leuitis vt laudarent dominum ſermonibus Dauid & Aſaph videntis:qui laudauerunt deum magna lætitia, & incuruato genu adorauerunt. Ezechias autem etiam hæc addidit, ⸗Impleſtis⸣ manus veſtras domino, accedite,& offerte victimas,& laudes in domo domini: Obtulit ergo vniuerſa multitudo hoſtias, laudes, & holocauſta mente ⸗deuota⸣. Porrò numerus holocauſtorū quę ob
G tulit multitudo, hic fuit, Tauros ſeptuaginta,arietes centum, agnos ducentos. Sanctificaueruntque domino boues ſexcentos,& oues tria millia.Sacerdotes vero pauci erant,nec poterāt ſufficere vt pelles holocauſtorum detraherent:vnde & Leuitæ fratres eorū adiuuerunt eos, donec impleretur opus,& ſanctificarentur⸗antiſtites⸣:Leuitæ quippe faciliori ritu ſanctificantur, quàm ſacerdotes. Fuerunt ergo holocauſta plurima:adipes pacificorum,& libamina holocauſtorum:& completus eſt cultus domus domini. Lætatuſque eſt Ezechias, & omnis populus, eò φ ⸗miniſterium dei eſſet expletum⸣. de repente quippe hoc fieri placuerat.

nſe- lis | lunta | rdo- | epa- t deo ulo.

CAP. XXX.

Ezechię iuſſu celebratur Phaſe.Exhortatio vt reuertatur iſrael ad deum. Cor conuertit deus. Ezechias orat pro populo.Benedicunt Leuitæ populo.

A Miſit quoq; Ezechias ad omnem iſrael & Iudam: ſcripſitque epiſtolas ad Ephraim & Manaſſem vt venirent ad domum domini in Ieruſalē,& facerent phaſe domino deo iſrael.Inito ergo conſilio regis, & principū, & vniuerſi cœtus Ieruſalem;decreuerūt vt facerent phaſe mēſe ſecundo.Non enim occurrerant facere in tempore ſuo: quia ſacerdotes qui poſſent ſufficere, ſanctificati non fuerant,& populus necdum congregatus erat in Ieruſalem.Placuitque ſermo regi,& omni multitudini.Et decreuerunt vt mitterent nuntios in vniuerſum Iſrael de Ber-ſabee vſque Dan, vt venirent & facerēt phaſe domino deo Iſrael in Ieruſalem:multi enim non fecerant ſicut lege præſcriptū eſt.¶Perrexeruntque curſores cum epiſtolis ⸗ex regis imperio, & principum⸣ eius in vniuerſum Iſrael & Iudam iuxta id quod rex iuſſerat,prædicantes, Filii Iſrael reuertimini ad dominum deum Abraham,& Iſaac, & Iſrael:& reuertetur ad reliquias quæ effugerunt manus regis Aſſyriorum.Nolite fieri ſicut patres veſtri & fratres qui receſſerunt à domino deo patrum ſuorum, & tra- B
didit eos in interitum,vt ipſi cernitis. Nolite indurare ceruices veſtras, ſicut patres veſtri, tradite manus domino, & venite ad ſanctuariū eius quod ſanctificauit in æternum: ſeruite domino deo patrum veſtrorum, & auertetur à vobis ira furoris eius. Si enim vos reuerſi fueritis ad dominum,fratres veſtri, & filii habebunt miſericordiam coram ⸗dominis ſuis⸣ qui illos duxerunt captiuos, & reuertentur in terram hanc:pius enim & clemens eſt dominus deus veſter, & non auertet faciem ſuam à vobis,ſi reuerſi fueritis ad eum. Igitur curſores pergebant velociter de ciuitate in ciuitatem per terram Ephraim & Manaſſe, vſque zabulon, illis irridentibus & ſubſanantibus eos. ¶Attamen quidam viri ex Aſer & Manaſſe & zabulon acquieſcentes con

⸗à rege & principibus | ⸗eis

ſilio, venerunt Ieruſalem. In Iuda vero
facta eſt manus domini vt daret eis cor
vnum vt facerent iuxta præceptum
regis & principum verbum domini.
Congregatiq; ſunt in Ieruſalem populi
C multi, vt facerent ſolennitatem azymo
rum in menſe ſecũdo. Et ſurgentes de-
ſtruxerunt altaria quæ erant in Ieruſa
lem: atq; vniuerſa in quibus idolis ado
lebatur incenſum, ſubuertentes, proie
cerunt in torrentem cedron. Immola-
uerunt autem phaſe quartadecima die
menſis ſecundi. Sacerdotes quoque, at-
que Leuitæ ᵉtandem ſanctificati⁾ obtu
lerũt holocauſta in domo domini. Ste-
teruntque in ordine ſuo iuxta diſpoſi-
tionem & legem Moyſi hominis dei: ſa
cerdotes vero ſuſcipiebant effunden-
dum ſanguinem de manibus Leuitarũ.
Eò quòd multa turba ſanctificata non
eſſet: ᵉ& idcirco ⁾ immolarent Leuitæ
phaſe his qui non potuerant ſanctifi-
cari domino. Magna etiam pars popu-
li de Ephraim & Manaſſe & Iſſachar &
zabulon, quæ ſanctificata non fuerat,
comedit phaſe, non iuxta quod ſcriptũ
eſt: & orauit pro eis Ezechias, dicens,
Dominus bonus ᵉpropitiabitur⁾ cun-
ctis qui in toto corde requirunt domi-
num deũ patrũ ſuorum: & non imputa
bit eis quòd minus ſanctificati ſunt.
Quem exaudiuit dominus, & ᵉplaca-
tus eſt populo⁾. Feceruntque filii Iſrael
D qui inuenti ſunt in Ieruſalem, ſolenni-
tatem azymorum ſeptem diebus in læ
titia magna laudantes dominum per
ſingulos dies, Leuitæ quoque & ſacer-
dotesᵉ per organa, quæ ſuo officio con-
gruebant⁾. ¶Et locutus eſt Ezechias ad
cor omnium Leuitarum qui habebant
intelligentiam bonam ſuper domino:
& comederunt ſeptem diebus ſolenni
tatis immolantes victimas pacificorũ,
& laudantes dominum deum patrum
ſuorum. Placuitque vniuerſæ multitu-
dini vt celebraret etiam alios dies ſe-
ptem: quod & fecerunt cum ingenti
gaudio. Ezechias autem rex Iuda præ-
buerat multitudini mille tauros, & ſe-
ptem millia ouium. principes vero de
derant populo tauros mille, & oues
decem millia: ſanctificata eſt ergo ſa-
cerdotum plurima multitudo. Et hila
ritate perfuſa omnis turba Iuda tam ſa
cerdotum & Leuitarum quàm vniuer
ſæ frequentiæ quæ venerat ex Iſrael:
proſelytorum quoque de terra Iſrael,
& habitantium in Iuda. Facta eſt gran
dis celebritas in Ieruſalẽ, qualis à die-
bus Salomonis filii Dauid regis Iſrael
in ea vrbe non fuerat. Surrexerunt au
tem ſacerdotes atque Leuitæ benedi-
centes populo: & exaudita eſt vox eo-
rum peruenitque oratio * in habitacu
lum ſanctum cæli.

ᵉpudore affecti

ᵉidcirco conſtitutum eſt vt

ᵉremittet

ᵉſanauit populum

ᵉin inſtrumentis ſonoris,

* cor

CAP. XXXI.

Populus ſimulachra & lucos demolitur. Ezechias ſacerdotes & Leuitas conſtituit: qui decimas dari eis iubet, vt verbo dei liberius vacent. Ezechias toto corde quærit deum.

Cvmque hæc fuiſſent rite celebra A
ta egreſſus eſt omnis Iſrael, qui
inuentus fuerat in vrbibus Iuda,
& fregerũt ſimulachra, ſuccide-
runtq; lucos, demoliti ſunt excelſa, &
altaria deſtruxerunt: nõ ſolum de vni-
uerſo Iuda & Beniamin, ſed & de E-
phraim quoque & Manaſſe, donec pe-
nitus euerterent: reuerſique ſunt om-
nes filii Iſrael in poſſeſſiones & ciuita-
tes ſuas. ¶Ezechias autẽ conſtituit tur-
mas ſacerdotales, & leuiticas per diui
ſiones ſuas, vnumquenque in officio
proprio tam ſacerdotũ videlicet, quàm
Leuitarum, ad holocauſta, & pacifica,
vt miniſtrarent & confiterentur cane
rentque in portis caſtrorum domini.
Pars autẽ regis erat, vt de propria eius
ſubſtantia offerretur holocauſtum ma-
ne ſemper, & veſpere, ſabbathis quoq;
& calendis, & ſolennitatibus cæteris,
ſicut ſcriptũ eſt in lege domini. ¶Præ-
cepit etiam populo habitantium Ie-
ruſalem, vt darent partes ſacerdotibus B
& leuitis, vt poſſent vacare legi domi
ni. Quod cum percrebuiſſet in auri-
bus multitudinis, plurimas obtulere
primitias filii Iſrael, frumenti, vini, &
olei, mellis quoque: & omnium quæ
gignit humus decimas obtulerunt. Sed
& filii Iſrael & Iuda, qui habitabant in
vrbibus Iuda, obtulerunt decimas boũ
& ouium, decimaſque ſanctorum quæ
vouerant domino deo ſuo: atque vni-
uerſa portantes, fecerunt aceruos plu-
rimos. Menſe tertio cœperunt aceruo-
rum iacere fundamenta, & menſe ſe-

ptimo compleuerunt eos. Cumque ingreſſi fuiſſent Ezechias & principes eius, viderunt aceruos, & benedixerunt domino ac populo eius Iſrael. Interrogauitque Ezechias ſacerdotes & Leuitas, cur ita iacerent aceruí. Reſpondit illi Azarias ſacerdos primus de ſtirpe Sadoc, dicens, Ex quo cœperunt offerri primitiæ in domo domini, comedi
C mus, & ſaturati ſumus, & remanſerunt plurima: eo quod benedixerit dominus populo ſuo: reliquiarum autem copia eſt iſta, quam cernis. Præcepit igitur Ezechias vt præparent horrea in domo domini. Quod cum feciſſent, intulerunt tam primitias quàm decimas, & quęcunque vouerant fideliter. Fuit autem præfectus eorum Chonenias Leuita, & Semei frater eius ſecundus: poſt quem Iahiel, & Azarias, & Nahath, & Aſael, & Ierimoth, Iozabad quoque & Eliel, & Ieſmachias, & Mahat, & Banaias, præpoſiti ſub manibus Choneniæ & Semei fratris eius, ex imperio Ezechiæ regis & Azariæ pontificis domus dei, ad quos omnia pertinebant. Core vero filius Iemna Leuites, & ianitor orientalis portæ, præpoſitus erat iis quæ ſponte offerebantur deo, primitiiſque & conſecratis in ſancta ſanctorum. Et ſub cura eius Eden & Beniamin, Ieſue & Semeias. Amarias quoque & Sechenias, in ciuitati-
D bus ſacerdotum: vt fideliter diſtribuerent fratribus ſuis partes minoribus atque maioribus: exceptis maribus ab annis tribus & ſupra, cunctiſque qui ingrediebãtur templum domini, & quicquid per ſingulos dies conducebat in miniſterio atque obſeruationibus iuxta diuiſiones ſuas ſacerdotibus per familias, & Leuitis à viceſimo anno & ſupra per ordines & turmas ſuas, vniuerſæque multitudini tam vxoribus quã libris eorum vtriuſque ſexus, fideliter cibi de his q̃ ſanctificata fuerant pręberentur. Sed & filiorum Aaron per agros, & ſuburbana vrbiũ ſingularum diſpoſiti erant viri, qui partes diſtribuerent vniuerſo ſexui maſculino, de ſacerdotibus & Leuitis. Fecit ergo Ezechias vniuerſa quæ diximus in omni Iuda: operatuſq; eſt bonum & rectum, & verum coram domino deo ſuo, in vniuerſa cultura miniſterii domus domini, iuxta legem & ceremonias, volens requirere deum ſuum in toto corde ſuo: fecitque, & proſperatus eſt. *præcepta

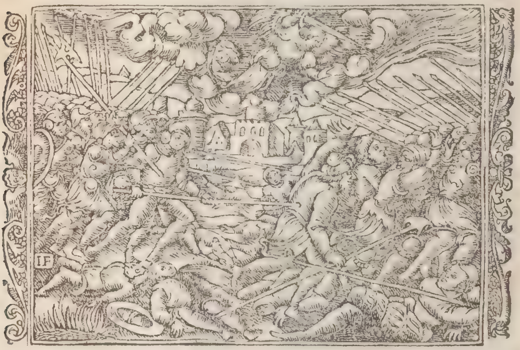
CAP. XXXII.

Sennacherib blaſphemus inuadit Iudam. Ezechias hortatur populum ad fiduciam in deum. Orante Ezechia angelus percutit Aſſyrios. Sennacherib occiditur à filiis. Ezechias ægrotat, ingratus in deum. quare à deo derelictus & tentatus. Moritur. Succedit Manaſſes.

Poſt quæ & huiuſcemodi veritatem, venit Sennacherib rex Aſſyriorum, & ingreſſus Iudam, obſedit ciuitates munitas, volens eas capere. Quod cum vidiſſet Ezechias, veniſſe ſcilicet Sennacherib, & totum belli impetum verti contra Ieruſalem: inito cum principibus conſilio, viriſq; fortiſſimis, vt obturarent capita fontium qui erant extra vrbem: & hoc omnium decernente ſententia, congregauit plurimam multitudinem, & obturauerunt cunctos fontes, & riuũ qui fluebat in medio terræ, dicentes, Ne veniant reges Aſſyriorum, & inueniãt aquarum abũdantiam. Aedificauit quoque agens induſtrię omnem murum qui diſſipatus, & extruxit turres deſuper, & forinſecus alterum murum: inſtaurauitque Mello in ciuitate Dauid, & fecit vniuerſi generis armaturam & clypeos. Conſtituitque principes bellatorum in exercitu. Et cõuocauit vniuerſos in platea portæ ciuitatis, ac locutus eſt ad cor eorum, dicens, Viriliter agite, & confortamini, nolite timere, nec paueatis regem Aſſyriorum, & vniuerſam multitudinem, quæ eſt cũ eo: multo enim plures nobiſcum ſunt, quam cum illo. Cum illo enim eſt brachium carneum, nobiſcum dominus deus noſter qui auxiliator eſt noſter, pugnatq; pro nobis. Confortatuſq; eſt populus huiuſcemodi verbis Ezechiæ regis Iuda. ¶ Quæ poſtquam geſta ſunt miſit Sennacherib rex Aſſyriorum ſeruos ſuos in Ieruſalem (ipſe enim cum vniuerſo exercitu obſidebat Lachis)

A d.re. 18.c iſa.36.a
*aquas
*gladios, B

ad Ezechiã regem Iuda, & ad omnem populum qui erat in vrbe, dicens, Hęc
C dicit Sennacherib rex Aſſyriorum, In quo habentes fiduciam, ſedetis obſeſſi in Ieruſalem? Num Ezechias decepit vos, vt tradat morti in fame & ſiti affirmãs quod dominus deus veſter liberet vos de manu regis Aſſyriorũ? Nũquid non iſte eſt Ezechias qui deſtruxit excelſa illius, & altaria, & præcepit Iudæ & Ieruſalẽ, dicẽs, Corã altari vno adorabitis, & in ipſo comburetis incenſum? An ignoratis quæ ego fecerim, & patres mei cunctis terrarũ populis? nũquid præualuerũt dii gentiũ omniumque terrarũ liberare regionẽ ſuã de manu mea? Quis eſt de vniuerſis diis gentiũ, quas vaſtauerunt patres mei, q potuerit eruere populũ ſuum de manu mea, vt poſſit etiã deus veſter eruere vos de *hac manu? Non vos ergo decipiat Ezechias, nec vana perſuaſione *hac
D

deludat, neque credatis ei. Si enim nullus potuit deus cunctarũ gentiũ atque regnorum liberare populum ſuum de mea, & de manu patrum meorũ, conſequẽter nec deus veſter poterit eruere vos de manu mea. Sed & alia multa locuti ſunt ſerui eius contra dominũ deũ, & cõtra Ezechiã ſeruũ eius. Epiſtolas quoque ſcripſit plenas blaſphemiæ in dominum deũ Iſrael, & locutus eſt aduerſum eũ, *Sicut dii gẽtiũ cæterarum non potuerunt liberare populũ ſuum de manu mea, ſic & deus Ezechiæ eruere non poterit populum ſuũ de manu iſta. Inſuper & clamore magno lingua Iudaica contra populũ qui ſedebat in muris Ieruſalem, perſonabat, vt terreret eos, & caperet ciuitatem. Locutuſque eſt contra deum Ieruſalem, ſicut aduerſum deos populorum terræ opera manuum hominum.

* dicens

E
¶ Orauerunt igitur Ezechias rex, & Iſaias filius Amos prophetes aduerſum hanc blaſphemiam, ac vociferati ſunt vſque in cælum. Et miſit dominus angelum, qui percuſſit omnem virum robuſtum, & bellatorem, & principem exercitus regis Aſſyriorum. Reuerſuſque eſt cum ignominia in terram ſuã. Cumque ingreſſus eſſet domum dei ſui, filii qui egreſſi fuerant de vtero eius, interfecerunt eum gladio. Saluauitque dominus Ezechiam & habitatores Ieruſalem, de manu Sẽnacherib regis Aſſyriorum, & de manu omnium, & præſtitit ei quietem per circuitum. Multi etiam deferebant hoſtias, & ſacrificia domino in Ieruſalem, & munera Ezechiæ regi Iuda: qui exaltatus eſt poſt hæc coram cunctis gentibus.

ꝭ.20.a ¶‖In diebꝰ illis ægrotauit Ezechias vſ
38.a que ad mortem, & orauit dominum:
F exaudiuitque eum, & dedit ei ſignum.
Sed nō iuxta beneficia quę acceperat,
zechi retribuit *quia eleuatum eſt cor eius:
& facta eſt contra eum ira, & contra
Iudam & Ieruſalem. Humiliatuſque eſt
poſtea, eo quod exaltatum fuiſſet cor
eius, tam ipſe, quam habitatores Ieru-
ſalem: & idcirco non venit ſuper eos
ira domini in diebus Ezechiæ. ¶Fuit
autem Ezechias diues, & inclytus val
de, & theſauros ſibi plurimos congre
gauit, argenti & auri, & lapidis pretio
cupi- ſi, aromatum, & armorum vniuerſi ge
ilium neris, & vaſorum ⁼magni pretii⁾. Apo-
thecas quoque frumēti, vini & olei, &
præſepia omnium iumentorum, caulaſ
que pecorum, & vrbes ædificauit ſibi.
G habebat quippe greges ouium & armē
torum innumerabiles, eo quod dediſ-
ſet ei dominus ſubſtantiam multam ni
itum. mis⁼ ipſe eſt Ezechias qui obturauit ⁼ſu
periorem fontem⁾ aquarum Gihon, &
auertit eas ſubter ad occidētem vrbis
Dauid: in omnibus operibus ſuis fecit
opter proſpere quæ voluit. Attamen ⁼in le-
icipes gatione principum⁾ Babylonis, qui
miſſi fuerant ad eum, vt interrogarent
de portento quod occiderat ſuper ter
ram, dereliquit eum deus vt tentare-
tur, & nota fierent omnia quæ erant
in corde eius. ¶Reliqua autem ſermo-
num Ezechiæ, & miſericordiarum e-
ius ſcripta ſunt in viſione Iſaiæ filii A-
mos prophetæ, & in libro regum Iuda
& Iſrael. Dormiuitque Ezechias cum
patribus ſuis, & ſepelierunt eum ſuper
ſepulchra filiorum Dauid: & celebra-
uit eius exequias vniuerſus Iuda, &
omnes habitatores Ieruſalem: regna-
uitque Manaſſes filius eius pro eo.

CAP. XXXIII.

Manaſſes inſtaurat excelſa. Duci-
tur captiuus in Babylonem. Afflictus,
continuo orans, exauditur. Immolat
victimas & laudes, pręcepitque vt deo
ſeruiatur. Moritur, Succedit Amon.

A Duodecim annorū erat Manaſſes,
ꝭ.21.a cum regnare cœpiſſet: & quin-
quagintaquinque annis regna-
uit in Ieruſalem. Fecit autē ma-
lum coram domino, iuxta abomina-
tiones gentium quas ſubuertit domi-
nus coram filiis Iſrael. Et cōuerſus, in-
ſtaurauit excelſa quę demolitus fuerat
Ezechias pater eius: cōſtruxitque aras
Baalim, & fecit lucos: & adorauit om-
nem militiam cæli, & coluit eā, Aedi-
ficauit quoque altaria in domo domi-
ni, de qua dixerat dominus, In Ieruſa-
lem erit nomen meum in æternum.
‖Aedificauit autem ea cuncto exerci- 2.Re.7.b
tui cæli, in duobus atriis domus do-
mini. Transireꝗ fecit filios ſuos per
ignem, in ualle Ben-ennom: obſerua-
bat ⁼ſomnia⁾, ſectabatur auguria, male ⁼tempora
ficis artibus inſeruiebat: habebat ſecū
magos & incātatores: multaꝗ mala o-
peratus eſt coram domino, vt irritaret
eū. Sculptile quoꝗ, & conflatile ſignū
poſuit in domo dei‖de qua locutus eſt B
dominus ad Dauid, & ad Salomonem 1.Re.7.b.
filium eius, dicens, In domo hac, & in 3.Re.8.b.
Ieruſalem quam elegi de cūctis tribu-
bus Iſrael, ponam nomen meū in ſem
piternum. Et mouere non faciam pedē
Iſrael, de terra quam tradidi patribus
eorum: ita dūtaxat, ſi cuſtodierint face
re quæ præcepi eis, cunctamque legē, ⁼ſtatuta
& ⁼ceremonias⁾ atque iudicia quæ man
daui per manum Moyſi. Igitur Manaſ-
ſes ſeduxit Iudam & habitatores Ieru-
ſalem, vt facerent malum ſuper omnes
gētes quas ſubuerterat dominꝰ à facie
filiorum Iſrael. ¶Locutuſque eſt domi-
nus ad eum, & ad populum illius & at
tendere noluerunt. Idcirco ſuperindu
xit eis principes exercitus regis Aſſy-
riorum: ceperuntque Manaſſen ⁼& vin ⁼in abdi-
ctum catenis⁾, atque compedibus du- tis
xerūt in Babylonem. ¶Qui poſtquam
coanguſtatus eſt, orauit dominum deū
ſuum: & ⁼egit pœnitentiam⁾ valde co- ⁼humilia-
ram deo patrum ſuorum. Deprecatuſꝗ uit ſe
eſt eum, & obſecrauit intente: &
exaudiuit orationem eius, reduxit-
que eum Ieruſalem in regnum ſuum,
& cognouit Manaſſes quod dominus,
ipſe eſſet deus. Poſt hæc ædificauit
murum extra ciuitatē Dauid, ad occi-
dentem Gihō, in conualle: ab introitu
portæ piſciū per circuitum vſque ad
Ophel, & exaltauit illum vehementer
cōſtituitꝗ principes exercitus in cun
ctis ciuitatibus Iuda munitis. Et ab-
ſtulit deos alienos, & ſimulachrum de

domo domini: aras quoque quas fecerat in monte domus domini, & in Ieruſalem: & proiecit omnia extra vrbē. Porro inſtaurauit altare domini, & immolauit ſuper illud victimas, & pacifica, & laudē: præcepitque Iudæ vt ſeruiret domino deo Iſrael. Attamen adhuc populus immolabat in excelſis *domino deo ſuo. Reliqua autem geſtorum Manaſſe: & obſecratio eius ad deum ſuū verba quoque videntium, qui loquebātur ad eum in nomine domini dei Iſrael, continentur in ſermonibus regum Iſrael. Oratio quoque eius & exauditio, & cuncta peccata, atque contemptus, loca etiam in quibus ædificauit excelſa, & fecit lucos, & ſtatuas antequam ᵃ ageret pœnitentiam), ſcripta ſunt in ſermonibus Hozai. Dormiuit ergo Manaſſes cum patribus ſuis & ſepelierunt eum in domo ſua: regnauitque pro eo filius eius Amon. ¶Viginti duorum annorum erat Amon, cum regnare cœpiſſet: & duobus annis regnauit in Ieruſalem. Fecitque malum in conſpectu domini, ſicut fecerat Manaſſes pater eius: & cunctis idolis quæ Manaſſes fuerat fabricatus, immolauit atque ſeruiuit. Et nonᵃeſt reueritus faciem domini, ſicut reueritus eſt Manaſſes pater eius: & multo maiora deliquit. Cumque coniuraſſent aduerſus eum ſerui ſui, interfecerunt eum in domo ſua. Porro reliqua populi multitudo, cęſis iis qui Amon percuſſerant, conſtituit regem Ioſiam filium eius pro eo.

*dūtaxat

D

ᵃhumiliaret ſe,

ᵃhumiliauit ſe ante

CAP. XXXIIII.

Ioſias ſubuertit idola. Iubet inſtaurari templum. Deuteronomium inuentum affertur ei. lecto eo, terrore cōcuſſus, conſulit deum per prophetiſſam. flet. Legit illud coram omni populo. Percutit fœdus coram deo.

A

4. Re. 22

Octo annorum erat Ioſias cum regnare cœpiſſet: & triginta & vno anno regnauit in Ieruſalem. Fecitque quod erat rectum in cōſpectu domini, & ambulauit in viis Dauid patris ſui: non declinauit neq; ad dexteram, neque ad ſiniſtrā. Octauo autem anno regni ſui, cum adhuc eſſet puer, cœpit quærere deum patris ſui Dauid: & duodecimo anno poſtquam cœperat, mūdauit Iudam & Ieruſalem ab excelſis, & lucis: ſimulachriſque, & ſculptilibus. Deſtruxeruntque coram eo aras Baalim: & ſimulachra quæ ſuperpoſita fuerant, demoliti ſunt: lucos etiam, & ſculptilia ſuccidit atque comminuit: & ſuper tumulos eorum qui eis immolare conſueuerant, fragmenta diſperſit. Oſſa pręterea ſacerdotum cōbuſſit in altaribus idolorū, mundauitq; Iudam & Ieruſalem. Sed & in vrbibus Manaſſe, & Ephraim, & Simeon vſque Nephthali cuncta ſubuertit. Cumque altaria diſſipaſſet, & lucos, & ſculptilia contriuiſſet in fruſta, cunctaque delubra demolitus eſſet de vniuerſa terra Iſrael, reuerſus eſt in Ieruſalem. ¶Igitur anno octauodecimo regni ſui, mundata iam terra, & templo domini miſit Saphan filium Ezeliæ, & Maaſiam principem ciuitatis, & Ioha filium Ioachaz à commentariis: vt inſtaurarent domū domini dei ſui. Qui venerunt ad Helciam ſacerdotem magnum: acceptamque ab eo pecuniam, quæ illata fuerat in domum domini, & quam congregauerant Leuitę, & ianitores de Manaſſe, & Ephraim, & vniuerſis reliquiis Iſrael, ab omni quoque Iuda, & Beniamin & habitatoribus Ieruſalem: tradiderūt in manibus eorum qui præerant operariis in domo domini vt inſtaurarent templum, & infirma quæque ſarcirent. At illi dederunt eam artificibus, & cæmentariis, vt emerent lapides ᵃde lapicidinis), & ligna ad commiſſuras ædificii, & ad cōtignationem domorū quas deſtruxerant reges Iuda. Qui fideliter cuncta faciebant. Erant autem præpoſiti operantium, Iahath & Abdias de filiis Merari: Zacharias & Moſollam de filiis Caath, qui vrgebant opus: omnes Leuitæ ſciētes organis canere. ¶Super ᵃeos vero) qui ad diuerſos vſus onera portabant, erant ſcribæ, & magiſtri de Leuitis ianitores. ¶Cumque efferrēt pecuniam quæ illata fuerat in templum domini, reperit Helcias ſacerdos librū legis domini, qui datus fuerat per manum Moyſi. Et ait ad Saphan ſcribam, Librum legis inueni in domo domini. Et tradidit ei. ᵃAt ille) intulit volumen ad regem, & nuntiauit ei, dicens, Omnia quæ dediſti in manu ſeruorum tuo

B

C

ᵃexci

ᵃbai & ſol tator

D

ᵃSap

rum, ecce complentur. Argentum quod repertum eſt in domo domini, conflauerunt: datumque eſt præfectis artificũ, & diuerſa opera fabricantium. Præterea tradidit mihi Helcias ſacerdos hũc librum. Quem cum rege præſente recitaſſet, audiſſetque ille verba legis, ſcidit veſtimenta ſua: & præcepit Helciæ, & Ahicam filio Saphan, & Abdon filio Micha, Saphan quoque ſcribæ, & Aſaiæ ſeruo regis, dicens, Ite, & orate dominum pro me, & pro reliquiis Iſrael & Iuda, ſuper vniuerſis ſermonibus libri iſtius qui repertus eſt: magnus enim furor domini ſtillauit ſup nos, eo quod non cuſtodierint patres noſtri verba domini vt facerent omnia quæ ſcripta ſunt in iſto volumine. Abiit ergo
E Helcias, & hi qui ſimul à rege miſſi fuerant, ad Oldam prophetidem, vxorem Sellum filii Thecuath, filii Haſra cuſtodis veſtium: quæ habitabat in Ieruſalem in Secunda: & locuti ſunt ei verba quæ ſupra narrauimus. At illa reſpondit eis, Hæc dicit dominus deus Iſrael, dicite viro qui miſit vos ad me, Hæc dicit dominus, Ecce, ego inducã mala ſuper locum iſtum, & ſuper habitatores eius: cunctaque maledicta quæ ſcripta ſunt in libro hoc, quem legerũt coram rege Iuda: quia dereliquerunt me & ſacrificauerunt diis alienis, vt me ad iracundiam prouocarẽt in cunctis operibus manuum ſuarum: idcirco ſtillabit furor meus ſuper locum iſtum, & non extinguetur. Ad regem
F autem Iuda, qui miſit vos pro domino deprecando, ſic loquimini, Hæc dicit dominus deus Iſrael, Quoniam audiſti verba voluminis, atque emollitum eſt cor tuum: & humiliatus es in conſpectu dei ſuper his quæ dicta ſunt cõtra locum hunc, & habitatores Ieruſalem, reueritusque faciem meam, ſcidiſti veſtimenta tua, & fleuiſti coram me: ego quoque exaudiui te, dicit dominus. Iã enim colligam te ad patres tuos, & inferêris in ſepulchrum tuum in pace: nec videbunt oculi tui omne malum quod ego inducturus ſum ſuper locum iſtum, & ſuper habitatores eius. ¶ Retulerunt itaque regi cuncta quæ dixerat, At ille, conuocatis vniuerſis maioribus natu Iuda, & Ieruſalem, aſcendit in domum domini: vnaque omnes viri Iuda & habitatores Ieruſalem, ſacer G dotes & Leuitæ, & cunctus populus à minimo vſque ad maximum. Quibus audientibus in domo domini, legit rex omnia verba voluminis. Et ſtans in tribunali ſuo, percuſſit fœdus coram domino, vt ambularet poſt eum, & cuſtodiret præcepta, & teſtimonia, & iuſtificationes eius in toto corde ſuo, & ĩ tota anima ſua, faceretque quæ ſcripta ſunt in volumine illo quod legerat. Adiurauit quoque ſuper hoc omnes qui reperti fuerant in Ieruſalem & Bẽiamin: & fecerunt habitatores Ieruſalem iuxta pactum domini dei patrum ſuorum. Abſtulit ergo Ioſias cunctas abominationes de vniuerſis regionibus filiorum Iſrael: & fecit omnes qui reſidui erãt in Iſrael, ſeruire domino deo ſuo. Cunctis diebus vitæ eius non receſſerũt à domino deo patrum ſuorũ.

CAP. XXXV.

Ioſias celebrat phaſe. Vulneratus interit. Lugetur à populo.

Fecit autem Ioſias in Ieruſalẽ Phaſe domino, quod immolatum eſt quartadecima die menſis primi. A 4.R.23.d. 3.eſd,2.a.
Et conſtituit ſacerdotes in officiis ſuis; hortatuſque eſt eos vt miniſtrarent in domo domini. Leuitis quoque, ad quorum eruditionem omnis Iſrael ſanctificabatur domino locutus eſt, Ponite arcam in ſanctuario templi quod ædificauit Salomon filius Dauid, rex Iſrael: nequaquam enim eam vltra portabitis: nunc ergo miniſtrate domino deo veſtro, & populo eius Iſrael. Et præparate vos per domos & cognationes veſtras in diuiſionibus ſingulorum, ſicut præcepit Dauid rex Iſrael, & deſcripſit Salomon filius eius. Et miniſtrate in ſanctuario eius per familias turmaſque Leuiticas, & ſanctificati immolate phaſe: fratres etiam veſtros, vt poſſint iuxta verba quæ locutus eſt dominus in manu Moyſi facere, præparate. Deditque præterea Ioſias omni populo qui ibi fuerat inuentus in ſolennitate phaſe, agnos & hædos de gregibus, & reliqui pecoris trigĩta millia, boum quoque tria millia. hæc de regis vniuerſa ſubſtantia. Duces quoque eius ſponte quod vouerant, obtulerũt

tam populo, quàm ſacerdotibus & Le
B uitis. Porro Helcias & zacharias & Ia-
hiel principes domus domini dederũt
ſacerdotibus ad faciendum phaſe pe-
cora ▸commixtim◂ duo millia ſexcen-
ta, & boues trecentos. Chonenias aũt,
& Semeias etiam, & Nathanael fratres
eius: necnon Haſabias, & Iehiel, & Io-
zabad principes Leuitarum, dederũt
cæteris Leuitis ad celebrandum pha-
ſe quinque millia pecorum, & boues
quingentos. Præparatumque eſt mini-
ſterium, & ſteterunt ſacerdotes in offi
cio ſuo: Leuitæ quoque in turmis iux-
ta regis imperium. Et immolatum eſt
phaſe: aſperſeruntque ſacerdotes ma-
nu ſua ſanguinem: & Leuitæ detraxe-
runt pelles holocauſtorum. Et ſepara-
uerunt ea vt darẽt per domos & fa-
milias ſingulorum, & offerrẽtur domi
no ſicut ſcriptum eſt in libro Moyſi.
de bobus quoque fecerunt ſimiliter.
Et aſſauerunt phaſe ſuper ignem, iuxta
°ſancta quoque quod in lege præceptum eſt: °pacificas
vero hoſtias◂ coxerunt in lebetibus, &
cacabis, & ollis: & feſtinato diſtribue-
runt vniuerſæ plebi. Sibi autem & ſa-
cerdotibus poſtea parauerunt. nam in
oblatione holocauſtorum & adipum,
vſque ad noctem ſacerdotes fuerũt oc
cupati: vnde Leuitæ ſibi, & ſacerdoti-
C bus filiis Aaron parauerũt nouiſſimis.
Porro cantores filii Aſaph ſtabãt in or
dine ſuo, iuxta præceptum Dauid, &
Aſaph, & Heman, & Idithun prophetæ
regis Dauid: ianitores vero per portas
ſingulas obſeruabant, ita vt nec pũcto
quidem diſcederent à miniſterio: quã
ob rem & fratres eorum Leuitæ para
uerunt eis cibos. Omnis igitur cultura
domini ritè completa eſt in die illa, vt
facerent phaſe, & offerrent holocauſta
ſuper altare domini, iuxta præceptum
regis Ioſiæ. Feceruntque filii Iſrael q
reperti fuerant ibi, phaſe in tempore
illo, & ſolennitatem azymorum ſeptẽ
diebus. Non fuit phaſe ſimile huic in
Iſrael, à diebus Samuelis prophetę: ſed
° & ſacerdotes, & Leuitæ, & omnis Iuda, nec quiſquam de cũctis regibus Iſrael
fecit phaſe ſicut Ioſias° ſacerdotib9, &
Leuitis, & omni Iudæ◂, & Iſrael qui re
pertus fuerat, & habitantibus in Ieru-
ſalem. Octauodecimo anno regni Ioſiæ
4.Re.23.d hoc phaſe celebratum eſt. ¶||Poſtquã
inſtaurauerat Ioſias templum, aſcendit
Nechao rex AEgypti ad pugnandum
in Charcamis iuxta Euphratem: & pro
ceſſit in occurſum eius Ioſias. At ille
miſſis ad eũ nuntiis, ait, Quid mihi & D
tibi eſt rex Iuda? nõ aduerſum te hodie
venio, ſed contra aliam pugno domũ,
ad quam me deus feſtinato ire præce
pit: deſine aduerſum deum facere, qui
mecum eſt, ne interficiat te. Noluit Io
ſias reuerti, ſed præparauit contra eũ
bellum: nec acquieuit ſermonibus Ne-
chao ex ore dei: ||verũ perrexit, vt di- Zac.
micaret in campo Mageddo. Ibiq; vul
neratus à ſagittariis, dixit pueris ſuis,
Educite me de prelio, quia oppidò vul
neratus ſum. Qui tranſtulerũt eum de
curru in alterum currum, qui ſequeba
tur eum ▸more regio◂: & aſportauerũt
eum in Ieruſalem, mortuuſque eſt: &
ſepultus in mauſoleo patrum ſuorũ: &
vniuerſus Iuda & Ieruſalẽ luxerũt eũ,
Ieremias maximè: °cuius◂ oẽs cantores °&
atque cantatrices vſque in præſentem
diem lamentationes ſuper Ioſiam repli
cant, & quaſi lex obtinuit in Iſrael: Ec
ce ſcriptum fertur in lamentationib9.
Reliqua autem ſermonum Ioſiæ & mi-
ſericordiarum eius, quæ lege pręcepta
ſunt domini, opera quoque illius pri-
ma & nouiſſima, ſcripta ſunt in libro
regum Iuda & Iſrael.

CAP. XXXVI.

✠ Ioachaz ducitur in AEgyptum. Sub
ſtitutus Eliacim, ducitur in Babylonẽ.
Succedẽs Ioachin abducitur in Baby-
lonem. Surrogatur Sedecias. Popul9 cõ
temnit deum monentem. Ieruſalem de
ſtructa, abducitur populus in Babylo-
nem. Cyrus remittit populum in Ieru
ſalem.

Tulit ergo popul9 terræ Ioachaz 4
filium Ioſiæ: & conſtituit regem 4.R
pro patre ſuo in Ieruſalem. Vigi
ti trium annorum erat Ioachaz
cum regnare cœpiſſet: & tribus menſi
bus regnauit in Ieruſalem. Amouit au-
tem eum rex AEgypti cum veniſſet in
Ieruſalem, & condemnauit terram cẽ-
tum talentis argenti, & talento auri.
¶||Cõſtituitque pro eo regem, Eliacim Mat
fratrem eius, ſuper Iudam & Ieruſalẽ:

& vertit nomen eius Ioacim. ipſum vero Ioachaz tulit ſecum, & abduxit in AEgyptum. Vigintiquinque annorum erat Ioacim cum regnare cœpiſſet, & vndecim annis regnauit in Ieruſalem: fecitque malum corã domino deo ſuo. Contra hunc aſcendit Nabuchodonoſor rex Chaldæorum: & vinctum catenis duxit in Babylonem. Ad quam &
B vaſa domini trãſtulit, & poſuit ea in tẽplo ſuo. Reliqua autem verborum Ioacim, & abominationum eius, quas operatus eſt, & quæ inuentæ ſunt in eo cõtinentur in libro regum Iuda & Iſrael. ¶Regnauit autem Ioachin filius eius pro eo. Octo annorum erat Ioachin cum regnare cœpiſſet: & tribus menſibus, ac decem diebus regnauit in Ieruſalem: fecitque malum in conſpectu domini. Cumque anni circulus volueretur, miſit Nabuchodonoſor rex nuntios, qui & adduxerunt eum in Babylonem, aſportatis ſimul pretioſiſſimis vaſis domus
Re.24. domini. ¶||Regẽ vero conſtituit Sedeciam patruum eius ſuper Iudam & Ieru
:37. a. ſalem. Viginti & vnius anni erat Sedecias, cum regnare cœpiſſet: & vndecĩ annis regnauit in Ieruſalem. ||Fecitque
:.38.a malum in oculis domini dei ſui: nec erubuit faciẽ Ieremiæ prophetæ loquẽtis ad ſe ex ore domini. A rege quoque
C Nabuchodonoſor receſſit, qui adiurauerat eum per deum: & indurauit ceruicem ſuam & cor vt nõ reuerteretur ad dominum deum Iſrael. Sed & vniuerſi principes ſacerdotum & populus præuaricati ſunt iniquè iuxta vniuerſas abominationes gentium: & polluerunt domum domini, quam ſanctificauerat ſibi in Ieruſalem. Mittebat autẽ dominus deus patrum ſuorum ad illos per manum nuntiorum ſuorum, de nocte cõſurgens, & *quotidie commonẽs
ittens: eò quod parceret populo & habitaculo ſuo. At illi ſubſannabant nuntios dei, & paruipendebant ſermones eius, illudebantque prophetis: donec aſcenderet furor domini in populum eius, & eſſet nulla curatio. Adduxit enim ſuper eos regem Chaldæorum, & interfecit iuuenes eorum gladio in domo ſanctuarii ſui: non eſt miſertus adoleſcẽtis, & vir
D ginis, & ſenis, nec decrepiti quidẽ: ſed omnes tradidit in manibus eius. Vniuerſaque vaſa domus domini tam maiora quàm minora, & theſauros tẽpli, & regis & principum tranſtulit in Babylonem. Incenderunt hoſtes domum dei, deſtruxerũtque murum Ieruſalẽ: vniuerſas turres cõbuſſerunt, & quicquid pretioſum fuerat, demoliti ſunt. Si quis euaſerat gladium, ductus in Babylonem ſeruiuit regi & filiis eius, donec imperaret rex Perſarum. Vt compleretur ſermo domini ex ore Ieremiæ
*& celebraret terra ſabbatha ſua: cunctis enim diebus deſolationis egit ſabbathum, vſque dum complerentur ſeptuaginta anni. *donec perficeret
¶||Anno autem primo Cyri regis Perſarum, ad explẽdum ſermonem domini, quem locutus fuerat per os Ieremiæ, ſuſcitauit dominus ſpiritum Cyri regis Perſarum: qui iuſſit prædicari in vniuerſo regno ſuo, etiã per ſcripturam, dicens, Hæc dicit Cyrus rex Perſarum, Omnia regna terræ dedit mihi dominus deus cæli: & ipſe præcepit mihi vt ædificarem ei domum in Ieruſalem, quæ eſt in Iudæa: quis ex vobis eſt in omni populo eius? ſit dominus deus ſuus cum eo, & aſcendat. Iere.25.c & 29.c. 1.eſd.1.a.

Oratio Manaſſes regis Iuda, cum captus teneretur in Babylone. Quæ neque in Hebræo, neque in Græco habetur.

Domine deus omnipotens patrum noſtrorum Abraham, Iſaac, & Iacob, & ſemini eorum iuſto, qui feciſti cęlum & terram cum omni ornatu eorum, qui ſignaſti mare verbo pcepti tui, qui concluſiſti abyſſum, & ſignaſti terribili & laudabili nomini tuo, quod omnes pauēt & tremunt à vultu virtutis tuæ: & iiuſtentabilis ira ſuper peccatores comminationis tuæ, immenſa vero & inueſtigabilis miſericordia promiſſionis tuæ: quoniam tu es dominus deus altiſſimus ſuper omnem terram, lōganimis, & multum miſericors, & pœnitens ſuper malitiam hominum. Tu autem domine ſecundum bonitatem tuā promiſiſti pœnitentiam remiſſionis peccarorum, & tu deus iuſtorum non poſuiſti pœnitētiam iuſtis, Abraham, Iſaac, & Iacob, his q nō tibi peccauerunt: quoniā peccaui ſuper numerum arenę maris, multiplicatæ ſunt iniquitates meæ, incuruatus ſum multo vinculo ferri, & non eſt reſpiratio mihi, quia excitaui iracūdiam tuam, & malum corā te feci, ſtatuęns abominationes, & multiplicans offenſiones. Et nunc flecto genua cordis mei, precans à te bonitatem domine. Peccaui domine, peccaui, & iniquitatem meam agnoſco. Peto rogans te domine, remitte mihi, remitte mihi: ne ſimul perdas me cum iniquitatibus meis, neque in æternum reſerues mala mihi, quia indignum ſaluabis me ſecundum magnam miſericordiam tuā, & laudabo te ſemper omnibus diebus vitæ meæ: quoniā te laudat omnis virtus cælorum, & tibi eſt gloria in ſeculorum. Amen.

Eſdræ liber primus,

CAP. I.

☛ Cyrus à deo inſpiratus, redditis vaſis templi, remittit populum ad reædificandum Ieruſalem.

IN anno primo Cyri regis A
Perſarum, vt cōpleretur Iere.2
verbum domini ex ore Ie & 29.
remiæ, ſuſcitauit domin9 par 3
ſpiritum Cyri regis Perſa 3.Eſd.
rum: & traduxit vocem ī omni regno
ſuo, etiam per ſcripturam dicens, Hæc
dicit Cyrus rex Perſarum. Omnia re-
gna terræ dedit mihi dominus de9 cæ B
li, & ipſe pręcepit mihi vt ædificarem
ei domum in Ieruſalem, quæ eſt in Iu-

dæa. Quis eſt in vobis de vniuerſo po
pulo eius? Sit deus illius cũ ipſo. Aſcẽ-
dat in Ieruſalem quæ eſt in Iudæa, &
ædificet domum domini dei Iſrael, ip
ſe eſt deus qui eſt in Ieruſalem. Et om-
nes reliqui in cunctis locis vbicunque
habitant, adiuuent eum viri de loco
ſuo, argento & auro, & ſubſtantia, &
im eo pecoribus, ⁼excepto⁾ quod volunta-
rie offerunt templo dei, quod eſt in Ie-
ruſalem. ¶Et ſurrexerunt principes pa
C trum de Iuda & Beniamin, & ſacerdo
tes & Leuitæ, & omnis cuius deus ſu-
ſcitauit ſpiritum vt aſcenderet ad ædi
ficãdum templum domini, quod erat
in Ieruſalem. Vniuerſiq; qui erant in
circuitu, adiuuerunt manus eorum in
vaſis argenteis & aureis, in ſubſtantia
& iumẽtis, in ſupellectili, exceptis his
quæ ſponte obtulerant. Rex quoq; Cy
rus protulit vaſa templi domini, quæ
tulerat Nabuchodonoſor de Ieruſalẽ,
& poſuerat ea in templo dei ſui. Pro-
D tulit autem ea Cyrus rex Perſarũ per
eſau- manum Mithridatis⁼filii Gazabar⁾, &
it, annumerauit ea Saſſabaſar principi Iu-
dæ. Et hic eſt numerus eorum, phialæ
aureæ triginta, phialæ argenteæ mil-
le, cultri vigintinouem, ſcyphi aurei
triginta, ſcyphi argentei ſecundi qua-
dringenti decem: vaſa alia mille. Om-
nia vaſa aurea & argentea, quinq; mil
lia quadringenta: vniuerſa tulit Saſſa-
baſar cũ his qui aſcendebant de trãſ-
migratione Babylonis in Ieruſalem.

CAP. II.

Numerus reuertentium è ca-
A ptiuitate.

:ſd.7.b HI ſunt autẽ prouinciæ filii, qui
:ſd, ſ.a aſcenderunt de captiuitate quã
tranſtulerat Nabuchodonoſor
rex Babylonis in Babylonem,
& reuerſi ſunt in Ieruſalem & Iudæã
vnuſquiſque in ciuitatem ſuam. Qui
venerunt cum Zorobabel, Ieſua, Ne-
hemia, Saraia, Rahelaia, Mardochai, Bel
ſan, Meſphar, Beguai, Rehum, Baana.
¶Numerus virorum populi Iſrael:
Filii Pharos duo millia centum ſeptua
ginta duo. Filii Sephatia, trecenti ſe-
ptuagintaduo. Filii Area, ſeptingenti
ſeptuagintaquinq;. Filii Phahath-mo-
ab, filiorum Ioſue Ioab duo millia o-
ctingenti duodecim. Filii AElam, mil-
le ducenti quinquagintaquatuor. Filii
Zethua, nongenti quadragintaquinq;.
Filii Zacchai, ſeptingenti ſexaginta. Fi-
lii Bani, ſexcenti quadragintaduo. Filii
Bebai, ſexcenti vigintitres. Filii Azgad,
mille ducenti vigintiduo. Filii Ado-
nicam, ſexcenti ſexagintaſex. Filii Be-
guai, duo millia quinquagintaſex. Fi-
lii Adin, quadringenti quinquaginta-
quatuor. Filii Ather, qui erant ex Eze B
chia, nonagintaocto. Filii Beſai, trecẽti
vigintitres. Filii Iora, centum duo-
decim. Filii Haſum, ducẽti vigintitres.
Filii Gebbar, nonagintaquinque. Filii
Beth-lehem, centum vigintitres. Viri
Nethupha, quinquagintaſex. Viri A-
nathoth, cẽtũ vigintiocto. Filii Azma-
ueth, quadragintaduo. Filii Cariath-ia
rim, Cephira, & Beroth, ſeptingenti
quadragintatres. Filii Rama & Gabaa,
ſexcenti viginti vnus. Viri Machmas,
cẽtum vigintiduo. Viri Bethel & Hai,
ducenti vigintitres. Filii Nebo, quin-
quagintaduo. Filii Megmis, centũ quin
quagintaſex. Filii AElam alterius, mil-
le ducenti quinquagintaquatuor. Filii
Harim, trecẽti viginti. Filii Lodhadid
& Ono, ſeptingenti vigintiquinque. Fi
lii Iericho, trecenti quadragintaquin-
que. Filii Senaa, tria millia ſexcenti tri
ginta. ¶Sacerdotes: Filii Iadaia in do-
mo Ieſue, nongenti ſeptuaginta tres.
Filii Emmer, mille quinquagintaduo.
Filii Pheſhur, mille ducẽti quadragin
taſeptem. Filii Harim, mille decem &
ſeptem. ¶Leuitæ: Filii Ieſue & Ced-
miel filiorum Odouiæ ſeptuagintaqua
tuor. ¶Cantores: Filii Aſaph, centum
vigintiocto. ¶Filii ianitorum: filii Sel-
lum, filii Ater, filii Telmon, filii Accub,
filii Hatita, filii Sobai: vniuerſi centum C
trigintanouem. ¶Nathinæi: filii Siha,
filii Haſupha, filii Tabbaoth, filii Ce-
ros, filii Siaa, filii Phadon, filii Lebana,
filii Hagaba, filii Accub, filii Hagab, fi-
lii Semlai, filii Hanan, filii Gaddel, filii
Gaher, filii Raaia, filii Raſin, filii Ne-
coda, filii Gazam, filii Aza, filii Pha-
ſea, filii Baſee, filii Aſena, filii Munim,
filii Nephuſim, filii Bacbuc, filii Hacu
pha, filii Harhur, filii Beſluth, filii Ma
hida, filii Harſa, filii Bercos, filii Siſa-
ra, filii Thema, filii Naſia, filii Hati-
pha, filii ſeruorum Salomonis, filii So-

tái, filii Sophereth, filii Pharuda, filii Iala, filii Dercon, filii Geddel, filii Saphatia, filii Hatil, filii Phochereth, qui erant de Aſebaim filii Ami. omnes Nathinæi, & filii ſeruorum Salomonis, trecenti nonagintaduo. Et hi qui aſcẽderunt de Thel-mela, Thel-harſa, Cherub, & Adon, & Emer: & non potuerunt indicare domum patrum ſuorum & ſemen ſuum, vtrum ex Iſrael eſſent. Filii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda, ſexcenti quinquagintaduo. Et de filiis ſacerdotum: Filii Hobia, filii Accos, filii Berzellai, qui accepit de filiabus Berzellai Galaaditis vxorem, & vocatus eſt nomine eorum. hi quæſierunt ſcripturam genealogiæ ſuæ, & non inuenerunt, & eiecti ſunt de ſacerdotio.

D Et dixit Atherſatha eis vt non comederent de ſanctoſanctorum, donec ſurgeret ſacerdos ᵃdoctus atque perfectus ᵃ. Omnis multitudo quaſi vir vnus quadragintaduo millia trecenti ſexaginta: exceptis ſeruis eorũ & ancillis, qui erant ſeptem millia trecenti trigintaſeptem: & in ipſis cantores atque cantatrices ducenti. Equi eorum ſeptingẽti trigintaſex. muli eorum, ducẽti quadragintaquinque. Cameli eorũ quadringẽti trigintaquinque. aſini eorum, ſex millia ſeptingenti viginti. Et de principibus patrum cum ingrederentur templum domini quod eſt in Ieruſalẽ, ſpõte obtulerunt in domũ dei ad extruendam eam in loco ſuo. Secundum vires ſuas dederunt impenſas operis, auri ᵇſolidos ᵇ ſexaginta millia & mille, argenti mnas quinque millia, & veſtes ſacerdotales centum. Habitauerunt ergo ſacerdotes, & Leuitæ, & de populo, & cantores, & ianitores, & nathinæi in vrbibus ſuis, vniuerſusque Iſrael in ciuitatibus ſuis.

CAP. III.

¶ Ioſue & Zorobabel ædificant altare. Solennitas tabernaculorum. Fundato templo, laudant deum, & gratias agunt.

ᵃ in Vrim & Thummim. (vide exod. 28. e.)

ᵇ drachmas

A 3. Eſd. 5. e.

Iamque venerat mẽſis ſeptimus, & erãt filii Iſrael in ciuitatibus ſuis: congregatus eſt ergo populus quaſi vir vnus in Ieruſalem. Et ſurrexit Ioſue filius Ioſedec, & fratres eius ſacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & fratres eius: & ædificauerunt altare dei Iſrael, vt offerrent in eo holocauſtomata, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi viri dei. Collocauerunt autẽ altare dei ᶜſuper baſes ſuas ᶜ, deterrentibus eos per circuitum populis terrarum: & obtulerunt ſuper illud holocauſtum domino mane & veſpere. Feceruntque ſolennitatem tabernaculorum, ſicut ſcriptum eſt: & holocauſtum diebus ſingulis ᵈper ordinem ſecundum præceptum, opus diei in die ſuo ᵈ. Et poſt hæc holocauſtum iuge, tã in Calendis, quàm in vniuerſis ſolennitatibus domini quæ erant conſecratæ, & in omnibus in quibus vltro offerebatur munus domino.

B ¶ A primo die menſis ſeptimi cœperunt offerre holocauſtum domino: porrò templum dei nondum fundatum erat. Dederunt autem pecunias latomis, & cæmentariis: cibum quoque, & potum, & oleum Sidoniis, Tyriisque, vt deferrent ligna cedrina de Libano ad mare Ioppen, iuxta quod præceperat Cyrus rex Perſarum eis. Anno autem ſecundo aduentus eorum ad templum dei in Ieruſalem menſe ſecundo cœperunt Zorobabel filius Salathiel, & Ioſue filius Ioſedec, & reliqui de fratribus eorum ſacerdotes, & Leuitæ, & omnes qui venerant de captiuitate in Ieruſalem: &

C conſtituerunt Leuitas à viginti annis, & ſupra, vt vrgerent opus domini. Stetitque Ioſue & filii eius & fratres eius, Cedmihel & filii eius, filii Iuda, quaſi vir vnus, vt inſtarent ſuper eos qui faciebant opus in templo dei: filii Henadad, & filii eorum, & fratres eorum Leuitæ. Fundato igitur à cæmentariis templo domini, ſteterunt ſacerdotes in ornatu ſuo cum tubis: & Leuitæ filii Aſaph in cymbalis, vt laudarent deum per manus Dauid regis Iſrael. Et concinebant in hymnis, & confeſſione domino, quoniam bonus, quoniam in æternum miſericordia eius ſuper Iſrael. Omnis quoque populus vo-

D ciferabatur clamore magno in laudando dominum, eò quòd fundatum eſſet templum domini. Plurimi etiam de ſacerdotibus & Leuitis & principes patrum, & ſeniores qui viderant templũ prius cum fundatum eſſet, & hoc templum in oculis eorum, flebãt voce ma-

ᶜ in [...] ſuum

ᵈ in nu[...] ro, ſe[...] dũ co[...] tudin[...] ſingul[...] dies.

gna: & multi vociferantes, in lætitia, eleuabant vocem. Nec poterat quiſquam agnoſcere vocem clamoris lætantium, & vocem fletus populi: commixtim enim populus vociferabatur clamore magno, & vox audiebatur procul.

CAP. IIII.

A Impeditur ædificatio.

Audierunt autem hoſtes Iudæ & Beniamin quia filii captiuitatis ædificarent templum domino deo Iſrael. Et accedentes ad zorobabel, & ad principes patrum, dixerunt eis, AEdificemus vobiſcum, quia ita vt vos, quærimus deum veſtrum: ecce nos immolauimus victimas à diebus Aſor-haddan regis Aſſur, qui adduxit nos huc. Et dixit eis zorobabel, & Ioſue, & reliqui principes patrum Iſrael, Non est vobis & nobis vt ædificemus domũ deo noſtro: ſed nosipſi ſoli ædificabimus domino deo noſtro Iſrael, ſicut præcepit nobis Cyrus rex Perſarũ. Factum eſt igitur vt populus terræ impediret manus populi Iudæ, & turbaret eos in ædificando. Conduxerunt quoque aduerſus eos conſiliatores, vt deſtruerent conſilium eorum omnibus diebus Cyri regis Perſarum, & vſque ad regnum Darii regis Perſarum. ||In regno autem Aſſueri in principio regni eius, ſcripſerunt accuſationem aduerſus habitatores Iudæ & Ieruſalem. Et in diebus Artaxerxis ſcripſit Beſelam Mithridathes, & Tabeel, & reliqui qui erant in conſilio horum, ad Artaxerxem regem Perſarum. epiſtola autem accuſationis ſcripta erat Syriace, & legebatur ſermone Syro. Reum Beel-teem, & Samſai ſcriba ſcripſerunt epiſtolam vnam de Ieruſalem Artaxerxi regi, huiuſcemodi, REVM BEEL-TEEM, & Samſai ſcriba, & reliqui conſiliatores eorũ, Dinæi, & Apharſathachæi, Terphalæi, Apharſæi, Erchuæi, Babylonii, Suſanechæi, Dieui, & AElamitæ: & cæteri de gẽtibus quas tranſtulit Aſenaphar magnus & glorioſus: & habitare eas fecit in ciuitatibus Samariæ, & in reliquis regionibus trans flumẽ in pace: (Hoc eſt exemplar epiſtolæ, quam miſerunt ad eum) Artaxerxi regi ſerui tui viri qui ſunt trans fluuiũ, ſalutem dicunt. Notum ſit regi quia Iudæi qui aſcenderunt à te ad nos, venerunt in Ieruſalem ciuitatem rebellem & peſsimã, quam ædificant extruentes muros eius, & parietes cõponentes. Nunc igitur notum ſit regi quia ſi ciuitas illa ædificata fuerit, & muri eius inſtaurati, tributum, & vectigal, & annuos redditus non dabunt, & vſque ad reges hæc noxa perueniet. Nos autem memores ſalis quod in palatio comedimus, & quia læſiones regis videre nefas ducimus: idcirco miſimus & nuntiauimus regi, vt recenſeas in libris hiſtoriarum patrum tuorum, & inuenies ſcriptum in cõmentariis: & ſcies quoniam vrbs illa, vrbs rebellis eſt, & nocens regibus, & prouinciis, & bella cõcitantur in ea ex diebus antiquis, quã ob rem & ciuitas ipſa deſtructa eſt. Nuntiamus nos regi quoniam ſi ciuitas illa ædificata fuerit, & muri ipſius inſtaurati, * poſſeſsionem trans fluuium non habebis. ¶Verbum miſit rex ad Reum Beel-teem, & Samſai ſcribã, & ad reliquos qui erant in conſilio eorum habitatores Samariæ, & cæteris trans fluuium, ſalutem dicens & pacem. ACCVSATIONEM quã miſiſtis ad nos, manifeſte electa eſt coram me. & à me præceptum eſt: & recenſuerunt, inuenerunt que quoniam ciuitas illa à diebus antiquis aduerſum reges rebellat, & ſeditiones & prælia concitantur in ea. Nam & reges fortiſsimi fuerunt in Ieruſalem: qui & dominati ſunt omni regioni quæ trans fluuium eſt. Tributũ quoque, & vectigal, & redditus accipiebant. Nũc ergo audite ſententiam. Prohibeatis viros illos, vt vrbs illa non ædificetur, donec ſi forte à me iuſſum fuerit. Videte ne negligenter hoc impleatis, & paulatim creſcat malum cõtra reges. ¶Itaque exemplum edicti Artaxerxis regis lectum eſt coram Reum & Samſai ſcriba, & conſiliariis eorum, & abierũt feſtini in Ieruſalẽ ad Iudæos, & prohibuerunt eos in brachio & robore. Tunc intermiſſum eſt opus domus dei in Ieruſalem, & non fiebat vſque ad annum ſecundũ regni Darii regis Perſarum.

[Left margin: Eſd. 5. g; B; Eſd. 2. d; C; ... a, ſed ... tra in ... eſt; ... bis ... ificis; Chec- ... th]

[Right margin: & Cheeneth; tributũ regũ lædetur; cõtẽptũ; defectionẽ facientes fuerunt; D; *pro vice illa; ſocios; ſelam & Cheeth; EPISTOLA; ponite edictum]

CAP. V.

Adhortatione Aggæi & Zachariæ reædificatur templum: quod inhibere fruſtra dux Thathanæus conatur. Oculus dei.

A 3 Eſd. 6. a. Prophetauerunt autē Aggæus propheta, & zacharias filius Addo prophetantes ad Iudæos qui erant in Iuda & Ieruſalem, in nomine dei Iſrael. Tunc ſurrexerunt Zorobabel filius Salathiel, & Ioſue filius Ioſedec: & cœperunt ædificare templum dei in Ieruſalem, & cum eis prophetæ dei adiuuantes eos. In ipſo autem tempore venit ad eos Thathanai qui erat dux trans flumen, & Sthar-buzanai, & consiliarii eorum: ſicque dixerunt eis, Quis dedit vobis conſilium vt domum hanc ædificaretis, & muros eius inſtaureretis? Ad quod reſpondimus eis quæ eſſent nomina hominum authorum ædificationis illius. Oculus autem dei eorum factus eſt ſuper ſenes Iudæorum, & non potuerūt inhibere eos. Placuitque vt res ad Darium referretur, & tunc ſatisfacerent aduerſus accuſationem illam. ¶Exemplar epiſtolæ quā miſit Thathanai dux regionis trans flumen, & Sthar-buzanai, & conſiliatores eius Arphaſachæi qui erant trans flumen, ad Darium regem. Sermo quem miſerant ei, ſic ſcriptus erat, DARIO REGI pax omnis. Notum ſit regi iſſe nos ad Iudæā prouinciam, ad domū dei magni, quæ ędificatur lapide impolito, & ligna ponuntur in parietibus: opusque illud diligenter extruitur, & creſcit in manibus eorum. Interrogauimus ergo ſenes illos, & ita diximus eis, Quis dedit vobis poteſtatem vt domum hanc ædificaretis, & muros hos inſtaurareris? Sed & nomina eorum quæſiuimus ab eis, C vt nuntiaremus tibi: ſcripſimusque nomina eorum virorum qui ſunt principes in eis. Huiuſcemodi autem ſermonem reſponderunt nobis, dicētes, Nos ſumus ſerui dei cæli & terræ, & ædificamus templum quod erat extructum ante hos annos multos: quodque rex Iſrael magnus ædificauerat & extruxerat. Poſtquam autem ad iracundiam prouocauerunt patres noſtri deum cæli, tradidit eos in manus Nabuchodonoſor regis Babylonis Chaldæis: domum quoque hanc deſtruxit, & populū eius tranſtulit in Babylonem. Anno autem primo Cyri regis Babylonis, Cyrus rex præpoſuit edictum vt domus dei ædificaretur. Nam & vaſa templi dei aurea & agentea, quæ Nabuchodonoſor tulerat de templo quod erat in Ieruſalem, & aſportauerat ea in templū Babylonis: protulit Cyrus rex de templo Babylonis, & data ſunt Saſſabaſar vocabulo, quem & principem conſtituit, dixitque ei, Hæc vaſa tolle, & vade: & pone ea in templo quod eſt in Ieruſalem, & domus dei ædificetur in loco ſuo. D Tunc itaque Saſſabaſar ille venit, & poſuit fundamenta templi dei in Ieruſalem, & ex eo tempore vſque nunc ædificatur, & necdum completum eſt. Nūc ergo ſi videtur regi bonum, recenſeat in bibliotheca regis, quæ eſt in Babylone, vtrumnam à Cyro rege iuſſum fuerit vt ædificaretur domus dei in Ieruſalem, & voluntatem regis ſuper hac remittat ad nos.

Margin notes: socii / præceptum / donec B / reſponderēt per epiſtolam ad hæc. / feſtinanter / domo theſaurorum

CAP. VI.

Darius ipſe iubet templū extrui. Abſoluitur. Dedicatur. Celebratur paſcha. Cor Darii conuerſum à deo.

Tunc Darius rex præcepit: & recenſuerūt in bibliotheca librorum*, qui erant repoſiti in Babylone, & inuētum eſt in Ecbatanis, quod eſt caſtrum in Medena prouincia, volumen vnum, taliſque ſcriptus erat in eo commentarius. A 3. Eſd. * thesaurorum ANNO PRIMO Cyri regis, Cyrus rex decreuit vt domus dei ædificaretur, quæ eſt in Ieruſalē, in loco vbi immolant hoſtias, & vt ponant fundamenta ſupportantia altitudinē cubitorū ſexaginta, & latitudinem cubitorum ſexaginta, ordines de lapidibus impolitis tres, & ſic ordines de lignis nouis: ſūptus autē, de domo regis dabūtur. Sed & vaſa templi dei aurea & argentea, quę Nabuchodonoſor tulerat de tēplo Ieruſalem, & attulerat ea in Babylonē, reddantur, & referantur in templum Ieruſalem in locum ſuum, quæ & poſita ſunt in templo dei. Nunc ergo Thathanai dux regionis quæ eſt trans flumen, Sthar-buſanai, & cōſiliarii veſtri Apharſachæi, qui eſtis trans flumen, & inſ

Margin notes: marmoreis / parietes / socii

B procul recedite ab illis, & dimittite fie
ri templum dei illud à duce Iudæorũ
& à ſenioribus eorum, & domum dei
illum ędificēt in loco ſuo. Sed & à me
præceptũ eſt quid oporteat fieri à preſ
byteris Iudæorum illis, vt ædificetur
ſtãtia domus dei, ſcilicet vt de ⸢arca⸣ regis,
id eſt de tributis quę dantur de regio-
ne trans flumen, ſtudioſe ſumptus den
tur viris illis, ne impediat opus. Quod
ſi neceſſe fuerit, & vitulos, & agnos, &
hœdos in holocauſtum deo cæli, fru-
mentum, ſal, vinum, & oleum, ſecun-
dum ritum ſacerdotum qui ſunt in Ie-
ruſalem, detur eis per ſingulos dies, ne
or. ſit ⸢in aliquo quærimonia⸣. Et offerant
oblationes deo cæli, orentque pro vi-
ta regis, & filiorum eius. A me ergo po
ſitum eſt decretũ. Vt omnis homo qui
hanc mutauerit iuſſionem, tollatur li-
C gnum de domo ipſius, & erigatur, &
configatur in eo, domus autem eius
rquili ⸢publicetur⸣. Deus autem qui habitare
n hat fecit nomen ſuum ibi, diſſipet omnia
rhoc regna, & populum qui extenderit ma-
num ſuam vt repugnet, & diſſipet do-
mum dei illam quæ eſt in Ieruſalem.
Ego Darius ſtatui decretum, quod ſtu-
1.7.a. dioſe impleri volo. ¶Igitur Thathanai
dux regionis trans flumẽ, & Sthar-bu-
zanai, & conſiliarii eius, ſecundũ quod
pręceperat Darius rex, ſi diligẽter ex-
ecuti ſunt. Seniores autem Iudæorum
ædificabant, & proſperabantur iuxta
prophetiam Aggæi prophetæ, & Za-
chariæ filii Addo: & ædificauerunt &
conſtruxerunt iubente deo Iſrael, & iu
bente Cyro & Dario, & Artaxerxe re-
gibus Perſarum: & compleuerunt do-
mum dei iſtam, vſq; ad diem tertium
menſis Adar, qui eſt annus ſextus regni
Darii regis. ¶Fecerunt autem filii Iſ-
rael ſacerdotes & Leuitæ, & reliqui fi-
liorum trãſmigrationis dedicationem
domus dei in gaudio. Et obtulerunt in
dedicatione domus dei, vitulos cen-
tum, arietes ducentos, agnos quadrin-
gentos, hircos caprarum pro peccato
totius Iſrael duodecim, iuxta numerũ
tribuum Iſrael. Et ſtatuerũt ſacerdotes
D in ordinibus ſuis, & Leuitas in vicibus
ſuis ſuper opera dei in Ieruſalem, ſicut
ſcriptum eſt in libro Moyſi. ¶Fecerunt
autẽ filii trãſmigrationis paſcha, quar-
tadecima die menſis primi. Purificati
enim fuerant ſacerdotes & Leuitę qua
ſi vnus: omnes mundi ad immolãdum
paſcha vniuerſis filiis trãſmigrationis,
& fratribus ſuis ſacerdotibus, & ſibi. Et
comederunt filii Iſrael qui reuerſi fue-
rant de tranſmigratione, & omnes qui
ſe ſeparauerant à coinquinatione gen
tiũ terræ ad eos, vt quęrerent dominũ
deum Iſrael. Et fecerunt ſolennitatem
azymorum ſeptem diebus in lætitia,
quoniam lętificauerat eos dominus, &
conuerterat cor regis Aſſur ad eos, vt
adiuuaret manus eorum in opere do-
mus domini dei Iſrael.

CAP. VII.

Eſdras doctor legis, ſumptis co-
mitibus aſcendit Ieruſalem, cum edi-
cto Artaxerxis. Gratias agit deo.

Poſt hæc autẽ verba in regno Ar- A
taxerxis regis Perſarum, Eſdras, fi 3.Eſd.8.a.
lius Saraiæ, filii Azariæ, filii Hel-
ciæ, filii Sellum, filii Sadoc, filii
Achitob, filii Amariæ, filii Azarię, filii
Maraioth, filii Zarahiæ, filii Ozi, filii
Bocci, filii Abiſue, filii Phinees, filii, E-
leazar, filii Aaron, ſacerdotis ⸢ab ini- ⸢primi.
tio⸣. Ipſe Eſdras aſcendit de Babylone,
& ipſe ſcriba velox in lege Moyſi, quã
dominus deus dedit Iſrael: & dedit ei
rex ſecundum manũ domini dei eius
ſuper eum, omnem petitionẽ eius. Et
aſcenderũt de filii Iſrael, & de filiis ſa
cerdotũ, & de filiis Leuitarũ, & de can
toribus, & de ianitoribus, & de nathi-
næis in Ieruſalem anno ſeptimo Arta-
xerxis regis. Et venerunt in Ieruſalem
menſe quinto, ipſe eſt annus ſeptimus
regis. Quia in primo die menſis primi
cœpit aſcẽdere de Babylone, & in pri
mo die menſis quinti venit in Ieruſalẽ,
iuxta manum dei ſui bonam ſuper ſe.
Eſdras autem parauit cor ſuum, vt in-
ueſtigaret legem domini, & faceret &
doceret in Iſrael præceptũ & iudiciũ.
¶Hoc eſt autem exemplar epiſtolę edi
cti, quod dedit rex Artaxerxes Eſdrę ſa B
cerdoti, ſcribæ erudito in ſermonibus
& præceptis domini, & ⸢ceremoniis⸣ ⸢ſtatutis
eius in Iſrael. ARTAXERXES
rex regum Eſdræ ſacerdoti, ſcribæ le-
gis dei cæli doctiſſimo, ſalutẽ. A me de
cretũ eſt, vt cuicunq; placuerit in re-
gno meo de populo Iſrael, & de ſacer-

dotibus eius, & de Leuitis ire in Ieruſalem, tecum vadat. A facie enim regis, & ſeptem cõſiliatorum eius miſſus es, vt viſites Iudæam & Ieruſalem in lege dei tui, quę eſt in manu tua: vt feras argentum & aurum quod rex & cõſiliatores eius ſponte obtulerunt deo Iſrael, cuius in Ieruſalem tabernaculum eſt. Et omne argentum & aurum quodcunq; inueneris in vniuerſa prouincia Babylonis, & populus offerre voluerit, & de ſacerdotibus qui ſponte obtulerint domui dei ſui quæ eſt in Ieruſalē,
C libere accipe, & ſtudioſe eme de hac pecunia vitulos, arietes, agnos, & ſacrificia & libamina eorum, & offer ea ſuper altare templi dei veſtri quod eſt in Ieruſalem. Sed & ſi quid tibi & fratribus tuis placuerit de reliquo argento & auro vt faciatis, iuxta voluntatē dei veſtri facite. Vaſa quoq; quæ dãtur tibi in miniſterium domus dei tui, trade in conſpectu dei tui in Ieruſalem. Sed & cætera quibus opus fuerit in domum dei tui quantumcunque neceſſe eſt vt expendas, dabis de theſauro, & de fiſco regis, & à me. Ego Artaxerxes rex ſtatui atq; decreui omnibus cuſtodibus arcæ publicæ, qui ſunt trãs flumen, vt quodcũq; petierit à vobis Eſdras ſacerdos ſcriba legis dei cæli, abſq; mora detis, vſq; ad argenti talenta centum, & vſq; ad frumenti coros centum, & vſq; ad vini batos centum, & vſq; ad batos olei centum, ſal vero abſq; menſura. Omne quod ad ritum dei cęli pertinet, tribuatur diligēter in
D domo dei cæli: ne forte iraſcatur cõtra regnum regis, & filiorum eius. Vobis quoq; notum facimus de vniuerſis ſacerdotibus, & Leuitis, & cantoribus, & ianitoribus, nathinæis, & miniſtris domus dei huius, vt vectigal, & tributum, & annonas non habeatis poteſtatem imponendi ſuper eos. Tu autē Eſdra ſecundum ſapientiam dei tui, quę eſt in manu tua, conſtitue iudices & prȩſides, vt iudicent omni populo qui eſt trans flumen, his videlicet qui nouerunt legem dei tui, ſed & imperitos docete libere. Et omnis qui non fecerit legē dei tui, & legē regis diligēter
* cito fiat iudicium *iudiciũ erit de eo, ſiue in mortē, ſiue in exiliũ, ſiue in condemnationē ſubſtantiæ eius vel certe in carcerē. ¶Benedictus dominus deus patrũ noſtrorum, qui dedit hoc in corde regis vt glorificaret domum domini quę eſt in Ieruſalem, & in me inclinauit miſericordiam ſuam corã rege & conſiliatoribus eius, & vniuerſis principibus regis potentibus, & ego confortatus manu domini dei mei quæ erat in me, cõgregaui de Iſrael principes qui aſcenderent mecum.

CAP. VIII.

☞ Qui cum Eſdra aſcenderint Ieroſolymam, Prędicato ieiunio, orant à deo dirigi viã ſuã. Deus dux itineris Eſdrę.

A HI ſunt ergo principes familiarũ & genealogia eorum qui aſcenderunt mecũ in regno Artaxerxis regis de Babylone. De filiis Phinees, Gerſom. De filiis Ithamar, Daniel, De filiis Dauid, Hattus. De filiis Secheniæ, & de filiis Pharos, Zacharias: & cum eo numerati ſunt viri centum quinquaginta, De filiis Phahath-moab Elioenai filius Zarehe: & cum eo ducēti viri. De filiis Sechenię, filius Ezechiel: & cum eo trecenti viri. De filiis Adan, Abed filius Ionathan: & cum eo quinquaginta viri. De filiis Alam, Iſias filius Athalię: & cum eo ſeptuaginta viri. De
B filiis Saphatiæ, Zebedia filius Michael: & cum eo octoginta viri. De filiis Ioab, Obedia filius Iahiel: & cum eo ducēti decem & octo viri. De filiis Selomith filius Ioſphiæ, & cum eo centum ſexaginta viri. De filiis Bebai, Zacharias filius Bebai: & cum eo vigintiocto viri. De filiis Azgad, Iohanã filius Eccetan: & cum eo centum & decem viri. De filiis Adonicam, qui erant nouiſſimi, & hæc nomina eorũ, Elipheleth, & Iehiel, & Samaias: & cũ eis ſexaginta viri. De filiis Begui, Vthai, & Zachur: & cũ eis ſexptuaginta viri. Congregaui autē eos ad fluuium qui decurrit ad Ahaua, & mãſimus ibi tribus diebus: quęſiuiq; in
C populo, & in ſacerdotibus de filiis Leui, & nõ inueni ibi. Itaq; miſi Eliezer, & Ariel, & Semeiam, & Elnathan, & Iarib, & alterum Elnathan, & Nathan, & Zachariam, & Moſollam principes: & Ioarib, & Elnathan ſapiētes. Et miſi eos ad Eddo, qui eſt primus in Chaſphię loco: & poſui in ore eorũ verba quæ lo-

querentur ad Eddo; & ad fratres eius nathinæos in loco Chaſphiæ, vt adducerent nobis miniſtros domus dei noſtri. Et adduxerunt nobis per manum dei noſtri bonam ſuper nos, virum doctiſſimũ de filiis Moholi filii Leui filii Iſrael, & Sarabiam & filios eius, & fratres eius decem & octo: & Haſabiam, &
D cum eo Iſaiam de filiis Merari fratreſq; eius, & filios eius viginti. Et de nathinæis quos dederat Dauid, & principes ad miniſteria Leuitarum, nathineos ducẽtos viginti. omnes hi ſuis nominibus vocabantur. ¶Et prædicaui ibi ieiuniũ iuxta fluuium Ahaua, vt affligeremur coram domino deo noſtro, & peteremus ab eo viam rectã nobis & filiis noſtris, vniuerſæq; ſubſtantiæ noſtræ. Erubui enim petere à rege auxiliũ & equites, qui defenderent nos ab inimico in via, quia dixeramus regi, Manus dei noſtri eſt ſuper omnes qui quærunt eum in bonitate: & imperium eius & fortitudo eius & furor ſuper omnes qui derelinquunt eum. Ieiunauimus autẽ,
E & rogauimus deum noſtrum pro hoc: & euenit nobis proſpere. Et ſeparaui de principibus ſacerdotum duodecim Sarabiam, & Haſabiã, & cum eis de fratribus eorum decem: appendiq; eis argentum & aurum, & vaſa cõſecrata domus dei noſtri, quę obtulerat rex & cõſiliatores eius, & principes eius, vniuerſuſq; Iſrael eorũ qui inuẽti fuerant, & appendi in manibus eorum argenti talenta ſexcenta quinquaginta, & vaſa argentea centum, auri centum talenta & crateres aureos viginti, qui habebã ſolidos millenos, & vaſa æris fulgentis optimi duo pulchra, vt aurũ. Et dixit eis, Vos ſancti domini, & vaſa ſancta, & argentum & aurum quod ſponte oblatum eſt domino deo patrũ veſtrorum: vigilate & cuſtodite, donec ap
F pendatis coram principibus ſacerdotum, & Leuitarum, & ducibus familiarum Iſrael in Ieruſalem, in theſaurum domus domini. Suſceperunt autem ſacerdotes & Leuitæ pondus argenti, & auri, & vaſorum, vt deferrent Ieruſalẽ in domum dei noſtri. ¶Promouimus ergo à flumine Ahaua duodecimo die menſis primi, vt pergeremus Ieruſalẽ: & manus dei noſtri fuit ſuper nos, & liberauit nos de manu inimici & inſidiatoris in via. Et venimus Ieruſalẽ, & mãſimus ibi tribus diebus. Die autem quarta appenſum eſt argentum, & aurũ, & vaſa in domo dei noſtri per manum Meremoth filii Vrię ſacerdotis, & cum eo Eleazar filius Phinees, & cum G eis Iozabed filius Ioſue, & Noadaia filius Bennoi Leuitæ, iuxta numerum & pondus omnium. Deſcriptumq; eſt omne pondus in tempore illo. Sed & qui venerant de captiuitate filii tranſmigrationis, obtulerunt holocauſtomata deo Iſrael, vitulos duodecim pro omni populo Iſrael, arietes nonagintaſex, agnos ſeptuagintaſeptem, hircos pro peccato duodecim. omnia in holocauſtum domino. Dederunt autem edicta regis ſatrapis qui erant de conſpectu regis & ducibus trans flumen, & eleuauerunt populum & domum dei.

CAP. IX.

Dolet Eſdras populum cum gentibus commiſtum. Confitetur deo peccatum populi, & ſuũ, orans pro omnibus.

A Poſtquam autẽ hęc completa ſunt acceſſerunt ad me principes, dicentes, Non eſt ſeparatus populus Iſrael & ſacerdotes & Leuitæ à populis terrarum, & de abominationibus eorũ, Chananæi videlicet, & Hethæi, & Pherezæi, & Iebuſęi, & Ammonitarum, & Moabitarũ, & AEgyptiorũ, & Amorrhęorũ, tulerũt enim de filiabus eorum ſibi, & filiis ſuis, & commiſcuerunt ſemen ſanctũ cum populis terrarũ. Manus etiã principũ & magiſtratuum fuit in tranſgreſſione hac prima. Cumq; audiſſem ſermonẽ iſtũ, ſcidi pallium meũ & tunicã, & euelli capillos capitis mei & barbæ, & ſedi mœrens. Conuenerũt autẽ ad me omnes qui timebant verbũ dei Iſrael pro tranſgreſſione eorum qui de captiuitate venerant: & ego ſedebam triſtis, vſq; ad ſacrificium veſpertinum. Et in ſacrificio veſpertino ſurrexi de afflictione mea, & ſciſſo pallio & tunica, curuaui genua mea, & expãdi manus meas ad do B minum deum meũ, & dixi, Deus meus confundor & erubeſco leuare faciem meam ad te, quoniam iniquitates noſtræ multiplicatæ ſunt ſuper caput noſtrum, & delicta noſtra creuerunt vſq;

3. Eſd. 8. c.

ad cælum, à diebus patrum noſtrorũ.
Sed & noſipſi peccauimus grauiter vſ-
que ad diem hanc, & in iniquitatibus
noſtris traditi ſumus ipſi & reges no-
ſtri & ſacerdotes noſtri in manum re-
gum terrarum, & in gladium, in capti
uitatem, & rapinam, & confuſionem
vultus, ſicut & die hac. Et nunc quaſi
parum & ad momentum facta eſt de-
precatio noſtra ad dominum deum no
ſtrum, vt dimitterētur nobis reliquiæ,
ᶠ clauus & daretur ᶠpaxillus ⁾in loco ſancto eius,
& illuminaret oculos noſtros deus no
ſter: & daret nobis vitam modicam in
ſeruitute noſtra, quia ſerui ſumus, & in
C ſeruitute noſtra nō dereliquit nos deꝰ
noſter: & inclinauit ſuper nos miſeri-
cordiam coram rege Perſarum, vt da-
ret nobis vitam, & ſublimaret domum
dei noſtri, & extrueret ſolitudines e-
ius, & daret nobis ſepem in Iuda & Ie
ruſalem. Et nūc quid dicemus domine
deus noſter poſt hęc? quia dereliqui-
mus mandata tua quę pręcepiſti in ma
nu ſeruorum tuorum prophetarum, di
Deut. 7.a cens, ‖Terra ad quam vos ingredimi-
ni vt poſſideatis eam, terra immunda
eſt iuxta immunditiam populorum, cę
terarumq́ terrarum, abominationibus
eorum qui repleuerunt eam ab ore vſ-
que ad os coinquinatione ſua. Nunc
ergo filias veſtras ne detis filiis eorum,
& filias eorum ne accipiatis filiis ve-
ſtris: & non quæratis pacem eorum, &
proſperitatem eorum vſque in æter-
num, vt confortemini, & comedatis
D quæ bona ſunt terræ, & hęredes habea
tis filios veſtros vſq; in ſeculũ. Et poſt
omnia quæ venerunt ſuper nos in ope
ribus noſtris peſſimis, & in delicto no
ſtro magno, quia tu deus noſter libe-
ᶠ raſti nos de iniquitate noſtra, & dedi-
ſti nobis ſalutem ſicut eſt hodie, vt nō
cōuerteremur, & irrita faceremus man
data tua, neque matrimonia iungere-
mus cum populis abominationū iſta-
rum: Nunquid iratus es nobis vſq; ad
conſumptionem, ne dimitteres nobis
reliquias ad ſalutem? Domine deus Iſ-
rael iuſtus es tu: quoniam derelicti ſu-
mus, qui ſaluaremur ſicut die hac. Ec-
ce corā te ſumus in delicto noſtro, non
enim ſtari poteſt coram te ſuper hoc.

CAP. X.

Populum peccati pœnitet, & vxo-
res alienigenas à ſe abiicit.

SIc ergo orante Eſdra, ᶠ& imploran A
te eo⁾ & flente, & iacēte ante tem 3.]
plum dei, collectus eſt ad eum de ᶠ i
Iſrael cœtus grandis nimis virorũ ſu
& mulierum & puerorum: & fleuit po
pulus fletu multo. Et reſpondit Seche-
nias filius Iahiel de filiis AElam, & di-
xit Eſdræ, Nos præuaricati ſumus in
deum noſtrũ, & duximus vxores alie-
nigenas de populis terrę: & nuncᶠſi eſt ᶠſ
pœnitentia in Iſrael⁾ ſuper hoc, percu Iſr
tiamus fœdus cum domino deo noſtro
vt proiiciamus vniuerſas vxores, & eos
qui de his nati ſunt, iuxta ᶠvolūtatem⁾
domini, & eorum qui timent præce-
ptum domini dei noſtri: ſecundum le-
gem fiat. Surge, tuū eſt diſcernere, noſ-
que erimus tecum: confortare, & fac.
Surrexit ergo Eſdras, & adiurauit prin
cipes ſacerdotum & Leuitarum, & om
nem Iſrael, vt facerent ſecundum ver-
bum hoc: & iurauerunt. ‖Et ſurrexit 3.E
Eſdras ante domum dei, & abiit ad
cubiculum Iohanan filii Eliaſib, & in-
greſſus eſt illuc: panem non comedit,
& aquā non bibit: lugebat enim tranſ- B
greſſionem eorum qui venerant de ca
ptiuitate. Et miſſa eſt vox in Iuda & Ie
ruſalem in omnibus filiis tranſmigra-
tionis vt cōgregarentur in Ieruſalem.
Et omnis qui nō venerit in tribus die-
bus iuxta conſilium principum & ſe-
niorum, auferetur vniuerſa ſubſtantia
eius, & ipſe abiicietur de cœtu tranſmi
grationis. Conuenerunt igitur omnes
viri Iūda & Beniamin in Ieruſalem tri
bus diebus, ipſe eſt menſis nonus, vice
ſima die menſis: & ſedit omnis popu-
lus in platea domus dei trementes pro
peccato & pluuiis. Et ſurrexit Eſdras ſa
cerdos, & dixit ad eos, Vos tranſgreſſi
eſtis, & duxiſtis vxores alienigenas, vt
adderetis ſuper delictum Iſrael. Et nūc
date cōfeſſionem domino deo patrum
veſtrorum, & facite placitum eius: &
ſeparamini à populis terræ, & ab vxo
ribus alienigenis. Et reſpondit vniuer-
ſa multitudo, dixitq́ voce magna,
Iuxta verbum tuum ad nos, ſic fiat. Ve
runtamen quia populus multus eſt, &
tempus pluuiæ, & non ſuſtinemus ſta-

re foris, & opus non eſt diei vnius vel duorū (vehemēter quippe peccauimus in ſermone iſto) cōſtituātur principes in vniuerſa multitudine: & oēs in ciuitatibus noſtris qui duxerūt vxores alienigenas, veniant in tēporibus ſtatutis,
C & cū his ſeniores per ciuitatē & ciuitatem, & iudices eius, donec auertatur ira dei noſtri á nobis ſup peccato hoc. Igitur Ionathan filius Azahel, & Iaazia filius Thecuæ ſteterunt ſuper hoc, & Meſollam & Sebethai Leuites adiuuerunt eos; feceruntꝙ ſic filii trāſmigrationis. Et abierūt Eſdras ſacerdos, & viri principes familiarū in domos patrū ſuorū, & omnes per nomina ſua: & ſederūt in die primo menſis decimi, vt quærerent rē: Et cōſummati ſunt omnes viri qui duxerunt vxores alienigenas, vſꝙ ad diē primā menſis primi. Et inuenti ſunt de filiis ſacerdotū, qui duxerāt vxores alienigenas. De filiis Ioſue filii Ioſedec, & fratres eius, Maaſia & Eliezer & Iarib & Godolia. Et dederunt manus ſuas, vt eiicerent vxores ſuas, & pro derelicto ſuo arietē de ouibus offerrent. Et de filiis Emmer, Hanani & Zebedia. Et de filiis Harim, Maaſia & Elia & Semeia, & Iehiel & Ozias. Et de filiis Pheſhur, Elioenai, Maaſia, Iſmael, Nathanael, Iozabed & Elaſa. Et de filiis Leuitarū, Iozabed & Semei & Celaia, ipſe eſt Calita. Phathaia, Iuda & Eliezer. Et de cātorib9, Eliaſib. Et de ianitorib9, Sellū & Talē, & Vri. Et D
ex Iſrael, de filiis Pharos, Remeia & Iezia & Melchia & Miamī & Eliezer & Melchia & Banea. Et de filiis AElā, Mathania, Zacharias & Iehiel & Abdi & Ierimoth & Elia. & de filiis Zethua, Elioenai, Eliaſib, Mathania & Ierimuth & Zabad & Aziza. Et de filiis Bebai, Iohanā, Hanania, Zabbai, Athalai. Et de filiis Bani, Moſollā & Melluch & Adaia, Iaſub & Saal & Ramoth. Et de filiis Phahath-moab, Edna & Chalal, Banaias & Maaſias, Mathanias, Beſeleel, Bēnui & Manaſſe. Et de filiis Herē, Eliezer, Ieſue, Melchias, Semeias, Simeō, Bēiamin, Maloch, Samarias. Et de filiis Haſom, Mathanai, Mathatha, Zabad, Eliphelet Iermai, Manaſſe, Semei. De filiis Bani, Maaddi, Amrā & Vel, Baneas & Badaias, Cheliau, Vania, Marimuth & Eliaſib, Mathanias, Mathanai, & Iaſi, & Bani & Bēnui, Semei & Salmias & Nathā & Adaias, & Mechnedebai, Siſai, Sarai, Ezrel, & Selemiau, Semeria, Sellū, Amaria Ioſeph. De filiis Nebo, Iehiel, Mathathias, Zabad, Zabina, Ieddu, & Ioal, & Banaia. Omnes hi acceperāt vxores alienigenas, & fuerunt ex eis mulieres quæ pepererant filios.

Liber Nehemiæ, qui & Eſdræ ſecundus dicitur.

CAP. I.

Nehemias pro populo Iſrael orat. Promiſſio cuſtodientibus præcepta. Peccata agnoſcẽtium miſeretur deus.

A VErba Nehemiæ filii Hecheliæ, Et factum eſt in menſe Calleu, anno viceſimo, & ego eram in Suſis caſtro. Et venit Hanani vnus de fratribus meis, ipſe & viri ex Iuda: & interrogaui eos de Iudæis qui remanſerant, & ſupererant de captiuitate, & Ieruſalem. Et dixerunt mihi, Qui remanſerunt, & derelicti ſunt de captiuitate ibi ĩ prouincia: in afflictione magna ſunt, & in opprobrio: & murus Ieruſalem diſſipatus eſt, & portę eius cõbuſtę ſunt igni. Cumque audiſſem verba huiuſcemodi ſedi, & fleui, & luxi diebus multis, &
B ieiunabam, & orabam ante faciem dei
Dani, 9. a cæli. Et dixi, Quæſo domine deus cæli fortis magne atque terribilis, qui cuſtodis pactum, & miſericordiam cum his qui te diligunt, & cuſtodiunt mandata tua: fiant aures tuæ auſcultantes,
C & oculi tui aperti, vt audias orationẽ ſerui tui, quam ego oro coram te hodie, noctе & die pro filiis Iſrael ſeruis tuis: & confiteor pro peccatis filiorum
*peccauimus Iſrael, quibus *peccauerunt tibi: & ego & domus patris mei peccauimus, vanitate ſeducti ſumus, & non cuſtodiui
*ſtatuta, mus mandatum, & *ceremonias, & iudicia quę pręcepiſti Moyſi famulo tuo. Memento verbi quod mandaſti Moyſi ſeruo tuo, dicens, Cum trangreſſi fueritis, ego diſperdam vos in populos. Et ſi reuertamini ad me, & cuſtodiatis præcepta mea, & faciatis ea: etiam ſi abducti fueritis ad extrema cæli, & inde cõ
D gregabo vos, & reducã in locum quem elegi vt habitaret nomen meum ibi. Et ipſi ſerui tui, & populus tuus, quos redemiſti in fortitudine tua magna, & in manu tua valida. Obſecro domine, ſit auris tua attendens ad orationem ſerui tui & ad orationem ſeruorum tuorum qui volunt timere nomen tuum: & dirige ſeruum tuum hodie, & da ei miſericordiam ante virum hunc, ego enim eram pincerna regis.

CAP. II.

Nehemias impetratis literis à rege Artaxerxe, venit Ieroſolymam. Oratio. Aedificantur muri Ieruſalem.

FActum eſt autem in menſe Niſan, A
anno viceſimo Artaxerxis regis, &
vinum erat ante eum: leuaui vinũ
& dedi regi: & *eram quaſi langui- *nõ
dus ante faciem eius. Dixitque mihi litt
rex, Quare vultus tuus triſtis eſt, cum me
te ægrotum non videam? Non eſt hoc triſ
*fruſtra, ſed malum neſcio quid in cor co
de tuo eſt. Et timuit valde, ac nimis, *ni
& dixi regi, Rex in æternum viue: qua tia
re non mœreat vultus meus, quia ciui- *p
tas domus ſepulchrorum *patris mei me
deſerta eſt, & portæ eius combuſtæ
ſunt igni? Et ait mihi rex, Pro qua re
poſtulas? Et oraui deum cęli & dixi ad
regem, Si videtur regi bonum, & ſi pla
cet ſeruus tuus ante faciem tuam, vt
mittas me in Iudæam ad ciuitatem ſe-
pulchri patris mei, & ædificabo eam.
Dixitque mihi rex, & regina quæ ſede
bat iuxta eum, Vſque ad quod tempus
erit iter tuum, & quando reuerteris? Et B
placuit ante vultum regis, & miſit me:
& conſtitui ei tempus. Et dixi regi, Si
regi videtur bonum, epiſtolas det mi-
hi ad duces regionis trans flumen, vt
traducant me, donec veniam in Iudæã
& epiſtolam ad Aſaph cuſtodem *ſal-
tus regis, vt det mihi ligna, vt tegere po
poſſim portas templi, turres domus, &
muros ciuitatis, & domum quam in-
greſſus fuero. Et dedit mihi rex iuxta
Manum dei mei bonam mecum. ¶Et
veni ad duces regionis trans flumen,
dediique eis epiſtolas regis. Miſerat autem rex mecum principes militum, & equites. Et audierunt Sanaballat Horonites, & Tobias ſeruus Ammanites, & cõtriſtati ſunt afflictione magna, quod veniſſet homo q quæreret proſperitatẽ

C filiorum iſrael. Et veni Ieruſalem, & eram ibi tribus diebus: & ſurrexi nocte ego, & viri pauci mecum, & non indicaui cuiquam quid dominus dediſſet in corde meo vt facerem in Ieruſalem: & iumentum non erat mecum, niſi animal cui inſidebam. Et egreſſus ſum per portam vallis nocte, & ante fontem draconis, & ad portam ſtercoris: & conſyderabam murum Ieruſalem diſſipatum, & portas eius conſumptas igni. Et tranſiui ad portam fontis, & ad aquæductum regis, & non erat locus iumento cui ſedebam, vt tranſiret. Et aſcendi per torrentem nocte, & cõſyderabam murum: & reuerſus veni ad portam vallis, & redii. Magiſtratus autem neſciebant quo abiiſſem, aut quid ego facerẽ: ſed & Iudæis & ſacerdotibus, & optimatibus, & magiſtratibus, & reliquis qui faciebant opus, vſque ad id loci nihil indicaueram.

D ¶Et dixi eis. Vos noſtis afflictionem in qua ſumus, quia Ieruſalem deſerta eſt, & portæ eius conſumptæ ſunt igni: venite, & ædificemus muros Ieruſalem, & non ſimus vltrà opprobrium. Et indicaui eis manum dei mei quod eſſet bona mecum, & verba regis quæ locutus eſſet mihi, & "aio", Surgamus, & ædificemus. Et confortatæ ſunt manus eorum in bono. Audierũt autem Sanaballat Horonites, & Tobias ſeruus Ammanites, & Goſem Arabs: & ſubſannauerunt nos, & deſpexerunt, dixeruntque, Quæ eſt hæc res quam facitis? nunquid contra regem vos rebellatis? Et reddidi eis ſermonem, dixique ad eos, Deus cæli ipſe nos "iuuat": & nos ſerui eius ſumus, ſurgamus, & ædificemus: vobis autẽ non eſt pars, & iuſtitia, & memoria in Ieruſalem.

[margin: ...rũt / ...pera ...iet: / ...tau ...unt]

CAP. III.

Catalogus eorum qui muros ædificauerunt.

A ET ſurrexit Eliaſib ſacerdos magnus, & fratres eius ſacerdotes & ædificauerunt portam gregis: ipſi "ſanctificauerũt" eã, & ſtatuerunt valuas eius, & vſque ad turrim "centum cubitorum ſanctificauerunt" eam vſque ad turrim Hananeel. Et iuxta eum ædificauerunt viri Iericho, & iuxta eum ædificauit Zacchur filius Amri. Portam autem piſcium ædificauerunt filii Aſnaa: ipſi texerunt eam, & ſtatuerunt valuas eius & ſeras, & vectes. Et iuxta eos ædificauit Marimuth filius Vriæ filiis Accus. Et iuxta eos ædificauit Moſollam filius Barachiæ, filii Meſezebel: & iuxta eos ædificauit Sadoc filius Baana. Et iuxta eos ædificauerunt Thecueni: optimates autem eorum non ſuppoſuerunt colla ſua in opere domini ſui. Et portam veterem ædificauerunt Ioiada filius Phaſea, & Moſollam filius Beſodia: ipſi texuerunt eam, & ſtatuerunt valuas eius, & ſeras & vectes. Et iuxta eos ædificauerunt Meltias Gabaonites, & Iadon Meronathites, viri de Gabaon, & Maſpha: pro duce qui erat in regione trans flumen. Et iuxta eum ædificauit Eziel filius Araia aurifex: & iuxta eum ædificauit Anaias filius "pigmentarii": & "dimiſerunt" Ieruſalem vſque ad murum plateæ latioris. Et iuxta eos ædificauit Raphaia filius Hur princeps "vici" Ieruſalem. Et iuxta eos ædificauit Iedaia filius Haromaph contra domum ſuam: & iuxta eum ædificauit Hattus filius Haſebonię. "Mediam partem" vici ædificauit Melchias filius Herem, & Haſub filius Phahathmoab, & turrim furnorum. Et iuxta eum ædificauit Sellum filius Alohes princeps mediæ partis vici Ieruſalem, ipſe & filiæ eius. Et portam vallis ædificauit Hanun, & habitatores Zanoe: ipſi ædificauerunt eam, & ſtatuerunt valuas eius, & ſeras, & vectes, & mille cubitos in muro, vſque ad portam ſterquilinii. Et portam ſterquilinii ędificauit Melchias filiꝰ Rechab princeps "vici" Beth-acharem: ipſe ædificauit eam, & ſtatuit valuas eiꝰ, & ſeres & vectes. Et portam fontis ædificauit Sellun filius Cholhoza, princeps pagi Maſpha: ipſe ædificauit eam, & texit, & ſtatuit valuas eius, & ſeras, & vectes, & muros piſcinæ "Siloe in" hortum regis, & vſque ad gradus qui deſcẽdunt de ciuitate Dauid. Poſt

[right margin: "Meah inſtaurauerunt — B — "Haracahim: "inſtaurauerunt — C — "mediæ partis "Menſurã ſecũdam — "partis — D — "pomarii iuxta]

eum ędificauit Nehemias filius Azboc
ᵃvſ, regionis priceps dimidiæᵃpartis vici⁾Beth-ſur,
vſque contra ſepulchrum Dauid, & vſ
& infra que ad piſcinam quæ grandi opere cō
ſtructa eſt, & vſque ad domum fortiū.
Poſt eum ædificauerunt Leuitæ, Rehum filius Benni: poſt eum ædificauit
Haſebias princeps dimidiæ partis vici
Ceilæ in vico ſuo. Poſt eum ædificauerunt fratres eorum Bauai filius Henadad, princeps dimidiæ partis Ceilæ.
Et ædificauit iuxta eum Azer filius Ioſue, princeps Maſpha menſuram ſecū-
E dam, contra aſcenſum firmiſſimi angu
ᵃaſcendit li. Poſt eumᵃ in monte⁾ ædificauit Ba-
& ruch filius Zachai menſuram ſecundā,
ab angulo vſque ad portam domus Eliaſib ſacerdotis magni. Poſt eum ædificauit Merimuth filius Vriæ filii Haccus menſuram ſecundam, à porta do-
ᵃperficeretur mus Eliaſib, donecᵃextenderetur⁾ do-
mus Eliaſib. Et poſt eum ædificauerūt
ſacerdotes viri de campeſtribus Iordanis. Poſt eos ędificauit Beniamin & Haſub contra domum ſuam: & poſt eum
ædificauit Azarias filius Maaſiæ filii Ananiæ contra domum ſuam. Poſt eum
ædificauit Bennui filius Henadad mēſuram ſecundam, & domo Azariæ vſ-
ᵃangulū, que adᵃflexuram⁾, & vſque ad angulū.
& infra Poſt eum ædificauit Phalel filius Ozi
F contra flexuram & turrim quæ eminet
ᵃquę erat de domo regis excelſa,ᵃ id eſt⁾in atrio
carceris: poſt eum Phadaia filius Pharos. Nathinæi autem habitabant in Ophel, vſque contra portam aquarū ad
orientem, & turrim quæ prominebat.
Poſt eum ædificauerunt Thecueni mēſuram ſecundam è regione, à turre ma
ᵃarcis gna eminenti vſque ad murumᵃ templi⁾. Surſum autem ad portam equorū
ædificauerunt ſacerdotes, vnuſquiſque
S contra domum ſuam. Poſt eos ædificauit Sadoc filius Emmer cōtra domum
ſuam. Et poſt eum ædificauit Semaia filius Secheniæ, cuſtos portæ orientalis.
Poſt eum ædificauit Hanania filius Selemiæ, & Hanum filius Seleph ſextus
menſuram ſecundam: poſt eum ædificauit Moſollam filius Barachiæ, contra gazophylacium ſuum. poſt eumᵃæ-
ᵃnegotiatorum dificauit Melchias filius aurificis, vſque
ad domum Nathinæorum, & ᵃſcruta⁾
vendentium contra portam iudicialem, & vſque ad cœnaculum anguli.
Et intra cœnaculum anguli in porta
gregis ædificauerunt ᵃaurifices⁾ & ne- ᵃvſ, ærarii
gotiatores.

CAP. IIII.

Sanaballat & Tobias murorum ędificationem prohibent. Oratio Nehemiæ contra inimicos. Armati ædificant Iſraelitæ.

Factum eſt autem, cum audiſſet Sa A
naballat quod ædificaremus murum, iratus eſt valde: & motus nimis ſubſannauit Iudæos, & dixit
coram fratribus ſuis, & ᵃfrequentia ⁾Sa- ᵃexer
maritanorum, Quid Iudæi faciunt imbecilles? num dimittent eos gentes?
Num ſacrificabunt, & complebunt in
vna die? Nunquid ædificare poterunt
lapides de aceruis pulueris, qui combuſti ſunt? Sed & Tobias Ammanites
ᵃproximus eius⁾, ait, Aedificent: ſi aſcē ᵃqui
derit vulpes, tranſiliet murum eorum apud
lapideum. Audi deus noſter, quia facti
ſumus deſpectui: conuerte opprobriū
ſuper caput eorū, & da eos ī deſpectionem in terra captiuitatis. Ne operias
iniquitatem eorum, & peccatum eorum coram facie tua nō deleatur: quia
irriſerunt ædificantes. Itaque ędificauimus murum, & coniunximus totum
vſque ad partem dimidiam: & prouocatum eſt cor populi ad operandum. B
Factum eſt autem, cum audiſſet Sanaballat, & Tobias, & Arabes, & Ammonitæ, & Azotii, quod obducta eſſet cicatrix muri Ieruſalem, & quod cœpiſ-
ſent interrupta concludi: irati ſunt ni- ᵃcōi
mis. Etᵃcongregati⁾ ſunt omnes pariter ᵃeuel
vt venirent, & pugnarent contra Ieru eam,
ſalem, & ᵃmolirentur inſidias⁾. Et orauimus deum noſtrum, & poſuimus cuſtodes ſup murū die ac nocte contra eos.
Dixit autem Iudas, Debilitata eſt fortitudo portantis, & humus nimia eſt,
& nos non poterimus ædificare murum. Et dixerunt hoſtes noſtri, Neſciāt
& ignorent, donec veniamus in medium eorum, & interficiamus eos, &
ceſſare faciamus opus. ¶Factum eſt autem venientibus Iudæis qui habitabāt
iuxta eos, & dicentibus nobis per decem vices ex omnibus locis quibus ve

nerant ad nos, ſtatui in loco post murum per circuitū populū in ordinē cum gladiis ſuis, & lanceis, & arcub9. Et perſpexi atque ſurrexi: & aio ad optimates & magiſtratus, & ad reliquam partem vulgi. Nolite timere à facie eorum. Domini magni & terribilis memē-
tote & pugnate pro fratribus veſtris,
C filiis veſtris & filiabus veſtris & vxoribus veſtris & domibus veſtris. Factum eſt autem, cum audiſſent inimici noſtri nuntiatum eſſe nobis, diſſipauit deus conſilium eorum. Et reuerſi ſumus omnes ad muros, vnuſquiſque ad op9 ſuum. Et factum eſt à die illa, media ps iuuenum eorum faciebat opus, & media parata erat ad bellum, & lāceæ, & ſcuta, & arcus, & loricæ, & principes poſt eos in omni domo Iuda ædifican-
D tium in muro, & portantium onera, & imponentium: vna manu ſua faciebat opus, & altera tenebat gladium. Aedificantium enim vnuſquiſque gladio erat accinctus renes. Et ædificabant & clangebant buccina iuxta me. Et dixi ad optimates, & ad magiſtratus, & ad reliquam partem vulgi. Opus grande eſt & latum, & nos ſeparati ſumus in muro procul alter ab altero: ī loco quocunq; audieritis clangorē tubæ, illuc concurrite ad nos. Deus noſter pugnabit pro nobis. Et noſipſi faciamus op9: & media pars noſtrum teneat lanceas ab aſcenſu auroræ, donec egrediantur aſtra. In tempore quoque illo dixi populo, Vnuſquiſque cum puero ſuo maneat in medio Ieruſalem, & ſint nobis vices per noctem, & per diem ad operandum. Ego autem, & fratres mei & pueri mei, & cuſtodes q erāt poſt me, non deponebamus veſtimenta noſtra: vnuſquiſque tantum nudabatur ad baptiſmum.

CAP. V.

Populo fame laboranti Nehemias prohibet vſuras: ſua autem, non habēribus largitur.

A ET factus eſt clamor populi, & vxorum eius magnus aduerſus fratres ſuos Iudæos. Et erant qui dicerent, Filii noſtri & filiæ noſtræ multæ ſunt nimis: accipiamus pro pretio eorum frumentum, & comedamus, & viuamus. Et erant qui dicerēt, Agros noſtros, & vineas, & domos noſtras *opponamus: & accipiamus frumentum in fame. Et alii dicebant, Mutuo ſumamus pecunias in tributa regis, demuſq; agros noſtros & vineas: & nūc ſicut carnes fratrū nr̄orū, ſic carnes nr̄æ ſunt: & ſicut filii eorū, ita & filii nr̄i, ecce nos ſubiugam9 filios nr̄os & filias noſtras in ſeruitutem, & de filiabus noſtris ſunt famulæ, nec habemus vnde poſſint redimi, & agros noſtros & vineas noſtras alii poſſident. Et iratus ſum nimis, cum audiſſem clamorem eorum ſecundum verba hæc, cogitauitque cor meum mecum, & in-
B crepaui optimates & magiſtrat9, & dixi eis, Vſuraſne ſinguli à fratribus veſtris exigitis? Et congregaui aduerſum eos concionem magnam, & dixi eis, Nos, vt ſcitis, redemimus fratres noſtros Iudæos qui venditi fuerant gentibus, ſecūdum poſſibilitatem noſtrā: & vos igitur vendetis fratres veſtros, & redimemus eos? Et ſiluerūt, nec inuenerunt quid reſponderent. Dixiq; ad eos, Nō eſt bona res, quam facitis: quare non in timore dei noſtri ambulatis, ne exprobetur nobis à gentibus inimicis noſtris? Et ego & fratres mei & pueri mei cōmodauim9 plurimis pecuniam & frumentum: non repetemus in commune iſtud, æs alienum concedamus quod debetur nobis. Reddite* eis hodie agros ſuos, & vineas ſuas, & oliueta ſua, & domos ſuas quin potius & centeſimā pecuniæ fru-
C menti, vini & olei, quam exigere ſoletis ab eis, date pro illis. Et dixerunt, Reddemus, & ab eis nihil quæremus: ſicque faciemus vt loqueris. Et vocaui ſacerdotes, & adiuraui eos vt facerent iuxta quod dixeram. Inſuper excuſſi ſinum meum, & dixi, Sic excutiat deus omnem virum qui non cōpleuerit verbum iſtud de domo ſua, & de laboribus ſuis: ſic excutiatur, & vacuus fiat. Et dixit vniuerſa multitudo, Amen. Et laudauerunt dominum. Fecit ergo populus ſicut erat dictum. A die autem illa qua præceperat rex mihi vt eſſem dux in terra Iuda, ab anno viceſimo vſque ad annum triceſimum ſecundum Artaxerxis regis per annos duodecim, ego & fratres mei annonas quæ duci-

*pignori

= venden tur nobis

relinquamus quæ ſo vſurā hanc,

*quæſo

veſtimentum

D bus debebantur, non comedimus. Duces autem primi, qui fuerant ante me, grauauerunt populum, & acceperunt ab eis in pane, & vino, & pecunia quotidie ſiclos quadraginta: ſed & miniſtri eorū *depreſſerant populum): Ego autem non feci ita, propter timorem dei: quin potius in opere muri ædificaui, & agrum non emi, & omnes pueri mei congregati ad opus erant. Iudæi quoque & magiſtratus cētum quinquaginta viri, & qui veniebant ad nos de gentibus quæ in circuitu noſtro ſunt, in menſa mea erant. Parabatur autē mihi per dies ſingulos bos vnus, arietes ſex electi, exceptis volatilibus, & *inter dies decem vina diuerſa, & alia multa tribuebam): inſuper & annonas ducatus mei non quæſiui. valde enim attenuatus erat populus. Memento mei deus meus in bonum ſecundum omnia quæ feci populo huic.

*domina ti ſūt populo:

* in oībus vinum in abūdantia, quantum ſat fuiſſet ꝑ dies decē

CAP. VI.

Rurſus impeditur ædificatio. Epiſtola Sanaballat ad Nehemiam, Nehemias non deterretur ab opere propter pſeudoprophetas.

A

Factum eſt autem, cum audiſſet Sanaballat, & Thobias, & Goſſem Arabs, & cęteri inimici noſtri, ꝙ ædificaſſem ego murum, & non eſſet in ipſo reſidua interruptio (vſq; ad tempus autē illud valuas non poſueram in portis) miſerunt Sanaballat, & Goſſem Arabs ad me, dicētes, veni, & pcutiamus fœd9 pariter in *viculis) in campo Ono. Ipſi autem cogitabant vt facerent mihi malū. Miſi ergo ad eos nuntios, dicens, Opus grande ego facio, & non poſſum deſcendere: ne forte negligatur, cum venero & deſcendero ad vos. Miſerunt autem ad me ſecūdum verbū hoc, per quatuor vices: & reſpōdi eis iuxta ſermonem priorem. ¶Et miſit ad me Sanaballat iuxta verbum prius quinta vice puerum ſuum, & epiſtolā habebat *in manu ſua ſcriptam hoc modo. IN GENTIBVS auditū eſt, & Goſſem dixit ꝙ tu, & Iudæi cogitetis rebellare, & propterea ædifices murum, & leuare te velis ſuper eos regem: propter quam cauſam & ꝓphetas poſueris qui pręedicent de te in Ieruſalem, dicentes, Rex in Iudæa eſt. Auditurus eſt rex verba hæc: idcirco nunc veni, vt ineamus conſilium pariter. Et miſi ad eos, dicens, Nō eſt factū ſecundū verba hæc q̄ tu loq̄ris: de corde enī tuo tu cōponis hęc. Oēs enī hi terrebant nos, cogitantes quod ceſſarent manus noſtræ ab opere, & quieſceremus. Quam ob cauſam magis confortaui manus meas: & ingreſſus ſum domum Semaiæ filii Dalaiæ filii Metabeel *ſecreto). Qui ait. *Tractemus nobiſcum in domo) dei ī medio templi, & claudamus portas ædis: quia venturi ſunt vt interficiant te, & nocte venturi ſunt ad occidendum te. Et dixi, Num quiſquam ſimilis mei fugit? & qs vt ego, ingredietur templum, & viuet? Non ingrediar. Et intellexi ꝙ deus nō miſiſſet eum, ſed quaſi vaticinans, locutus eſſet ad me, & Thobias & Sanaballat conduxiſſent eum. Acceperat enim pretium, vt territus facerē, & peccarem, & haberent malum quod exprobrarent mihi. Memento mei deus pro Thobia & Sanaballat, iuxta opera eorum talia: ſed & Noadiæ prophetæ, & cæterorum prophetarum qui terrebant me. Completus eſt autem murus viceſimoquinto die menſis Elul, quinquagintaduobus diebus. ¶Factum eſt ergo cum audiſſent omnes inimici noſtri, vt timerent vniuerſæ gentes quæ erant in circuitu noſtro, & conciderēt intra ſemetipſos, & ſcirēt quod à deo factum eſſet opus hoc. Sed & in dieb9 illis multæ optimatum Iudæorum epiſtolæ mittebantur ad Tobiam, & à Tobia veniebant ad eos. Multi enim erāt in Iudæa habentes iuramentum eius, quia gener erat Secheniæ filii Area, & Iohanan filius eius acceperat filiā Moſollam filii Barachiæ, ſed & laudabant eum coram me, & verba mea nuntiabant ei: & Tobias mittebat epiſtolas vt terreret me.

*Chephirim

* apertā

B

* & clau

*Cō mus don

D

CAP. VII.

Extructo muro, applicantur cuſtodes per Nehemiam. Numeratur populus à captiuitate reuerſus.

A P Oſtquam autẽ ædificatus eſt mu
,49 d rus, & poſui valuas, & recẽſui ia
nitores, & cantores, & Leuitas: p̃
cepi Hanani fratri meo, & Hana-
atii i niæ principi ⁼ domus de ʾ Ieruſalem
(ipſe enim quaſi vir verax & timens
deum plus cæteris videbatur.) & di-
xi eis, Non aperiantur portæ Ieruſa-
lem vſque ad calorem ſolis. Cumq́ ad
huc aſſiſterent, clauſæ portæ ſunt, &
oppilatæ: et poſui cuſtodes de habita-
toribus Ieruſalẽ, ſingulos per vices ſu-
as, et vnũquẽq́ contra domum ſuam.
Ciuitas autem erat lata nimis et gran-
dis, et populus paruus in medio eius,
et non erant domus ædificatæ. ‖ Deus
,2.a, autem dedit in corde meo, et congre-
gaui optimates, et magiſtratus et vul-
gus, vt recenſerem eos: et inueni librũ
⁼ cenſus ʾ eorum qui aſcenderãt primũ,
nealo et inuentum eſt ſcriptum in eo: Iſti fi
æ lii prouinciæ, qui aſcenderunt de ca-
B ptiuitate migrantium, quos tranſtule-
rat Nabuchodonoſor rex Babylonis,
et reuerſi ſunt in Ieruſalem, et in Iudæ
am, vnuſquiſque in ciuitatem ſuam.
Qui venerunt cum zorobabel, Ioſue,
Nehemias, Azarias, Raamias, Nahama
ni, Mardocheus, Belſan, Meſpharat, Be-
goai, Nahũ Baana. ¶ Numerus virorũ
populi Iſrael. Filii Pharos, duo millia
centum ſeptuagintaduo. Filii Saphatia
trecẽti ſeptuagintaduo. Filii Area, ſex-
centi quinquaginta duo. Filii Phahath
-moab filiorum Ioſue et Ioab, duo mil
lia octingenti decem et octo. Filii AE-
lam mille ducenti quinquagintaqua-
tuor. Filii zethua, octingenti quadra-
gintaquinque. Filii zachai, ſeptingenti
ſexaginta. Filii Bannui, ſexcẽtiquadra-
C ginta octo. Filii Bebai, ſexcenti vigin-
tiocto. Filii Azgad, duo millia trecenti
vigintiduo. Filii Adonicam, ſexcenti ſe
xagintaſeptem. Filii Beguai, duo mil-
lia ſexagĩtaſeptẽ. Filii Adin, ſexcẽti qn
quagintaquinq́. Filii Ater, filii Hezeciæ
nonagintaocto. Filii Haſem, trecenti vi
gintiocto. Filii Beſai, trecenti viginti-
quatuor. Filii Hareph, centum duode-
cim. Filii Gabaon, nonagintaquinque.
Filii Beth-lehem et Netupha, centum
octogintaocto. Viri Anathoth, centum
vigintiocto. Viri Beth-azmoth, quadra
gintaduo. Viri Cariath-iarim, Cephira

et Beroth, ſeptingenti quadragintatres
Viri Rama et Geba, ſexcenti vigintiv-
nus. Viri Machmas, cẽtum vigintiduo.
Viri Bethel et Hai, centumvigintitres
viri Nebo alterius, quinquagintaduo.
Viri AElam alterius, mille ducẽti quin D
quagintaquatuor. Filii Harem, trecen-
ti viginti. Filii Iericho, trecenti quadra
gintaquinque. Filii Lod-hadid et Ono
ſeptingenti vigintivnus. Filii Senaa,
tria millia nongenti triginta. ¶ Sacer-
dotes. Filii Idaia in domo Ieſua, non-
genti ſeptuagĩta tres. Filii Emmer, mil
le quinquagĩtaduo. Filii Phaſphur, mil
le ducenti quadragintaſeptem. Filii A-
rem, mille decem et ſeptem. ¶ Leuitæ:
Filii Ioſuæ et Cedmiel filiorum Oduiæ
ſeptuagintaquatuor. ¶ Cantores: Filii A
ſaph, centum quadragintaocto. ¶ Iani-
tores: Filii Sellum, filii Ater, filii Tel-
mon, filii Accub, filii Athita, filii Sobai:
centum trigintaocto. ¶ Nathinæi: Filii
Soha, filii Haſupha, filii Tebbaoth, filii E
Ceros, filii Ciaa, filii Phadon, filii Leba
na, filii Hagaba, filii Selmai, filii Hanã,
filii Geddel, filii Gaher, filii Raaia fi
lii Raſin, filii Necoda, filii Gezem,
filii Aza, filii Phaſea, filii Beſai, filii
Munim, filii Nephuſſim, filii Bacbuc,
filii Hacupha, filii Harhur, filii Beſloth
filii Mahida, filii Harſa, filii Bercos, filii
Siſara, filii Thema, filii Naſia, filii Ha-
tipha, filii ſeruorum Salomonis, fi-
lii Sotai, filii Sophereth, filii Pharida, fi
lii Iahala, filii Darcon, filii Ieddel, fi-
lii Saphatia, filii Hatil, filii Phoche-
reth, qui erat ortus ex Sabaim, filii
Amon. Omnes nathinæi, et filii ſer-
uorum Salomonis, trecenti nonagin-
taduo. Hi ſunt autem qui aſcenderunt
de Thel-mela, Thel-harſa, Cherub, Ad
don, et Emmer: et non potuerunt in-
dicare domum patrum ſuorum, et ſe-
men ſuum, vtrum ex Iſrael eſſent. Fi-
lii Dalaia, filii Tobia, filii Necoda ſex
centi quadragintaduo. Et de ſacerdoti
bꝰ filii Habia, filii Accos, filii Berzellai ⁼qua ſeri
qui accepit de filiabus Berzellai Ga- es gene-
laaditis vxorem: et vocatus eſt nomi- rationis
ne eorum, hi quæſierunt ſcripturã ſuã eorum re
⁼ in cenſu ʾ, et non inuenerunt: et eiecti cẽſeretur
ſunt de ſacerdotio. Dixitque Atherſa- ⁼in Vrim
ta eis vt non manducarent de ſanctis & Thum
ſanctorũ, donec ſtaret ſacerdos ⁼ doctus mim

& eruditus⁾. Omnis multitudo quaſi
vir vnus quadraginta duo millia trecē
ti ſexaginta: abſq; ſeruis & ancillis eo
rum, qui erant ſeptem millia trecenti
trigītaſeptē: & intereos cantores, & cā
tatrices ducenti quadragintaquinque.
Equi eorum, ſeptingētitrigintaſex, mu
li eorum, ducēti quadragintaquinque.
C cameli eorum, quadringenti triginta-
quinque. aſini, ſex millia ſeptingenti vi
ginti. ¶Nonnulli autem de principib9
familiarum dederunt in opus. Ather-
ſatha dedit in theſaurū auri drachmas
ᵃvl, crateras mille, ᵃphialas⁾quinquaginta, tunicas
ſacerdotales quingētas triginta. Et de
principibus familiarum dederunt in
theſaurum operis auri drachmas vigi
ti millia, & argēti mnas duo millia du
centas. Et quod dedit reliquus popul9,
auri drachmas viginti millia, & argen
ti mnas duo millia, & tunicas ſacerdo
tales ſexagintaſeptem. Habitauerūt au
tem ſacerdotes, & Leuitæ, & ianitores
& cantores, & reliquum vulgus, & na-
thinæi, & omnis Iſrael in ciuitatibus
ſuis.

CAP. VIII.

☞ Populum audita lege contriſtatū
cōſolatur Nehemias. Lætitia in Iſrael
cognita dei voluntate. Feſtum taber-
naculorum. Legitur liber legis.

A ET venerat menſis ſeptimus: filii
autem Iſrael erant in ciuitatibus
ſuis. Cōgregatuſque eſt omnis po
pulus quaſi vir vnus ad plateam
quæ eſt ante portam aquarum: & di-
xerunt Eſdræ ſcribæ vt afferret librum
legis Moyſi, quam præceperat domi-
nus Iſraeli. Attulit ergo Eſdras ſacerdos
legem coram multitudine virorum &
mulierum, cunctiſque qui poterant in
telligere, in die prima menſis ſeptimi.
Et legit in eo aperte in platea quę erat
ante portam aquarum, de mane vſque
ad mediam diem in conſpectu virorū,
& mulierum, & ſapientiū: & aures om
nis populi erant erectæ ad librum. Ste
tit autem Eſdras ſcriba ſuper gradum
ligneum quem fecerat ad loquendum:
B & ſteterunt iuxta eum Mathathias, &
Semeia, & Ania, & Vria, & Helcia, &
Maaſia, ad dexteram ei9: & ad ſiniſtrā,
Phadaia, Miſael, & Melchia, & Haſū, &
Haſbadana, zacharia, & Moſollā. Et a-
peruit Eſdras librū coram omni popu-
lo: ſup vniuerſum quippe populū emi
nebat. Et cū aperuiſſet eū, ſtetit oīs po
pulus. Et benedixit Eſdras dño deo ma
gno: & reſpondit omnis populus Amē
amen, eleuās manus ſuas, & incuruati
ſunt, & adorauerunt deū proni in ter-
ram. Porro Ioſue, & Bani & Serebia,
Iamin, Accub, Sebthai, Odia, Maaſia, Ce
lita, Azarias, Iozabed, Hanan, Phalaia
Leuitæ, ſilentium faciebant in populo
ad audiendam legem: populus autē ſta
bat in gradu ſuo. Et legerunt in libro
legis dei diſtincte, & appoſite ad intel
ligendum: & intellexerunt cum legere
tur. ¶Dixit autem Nehemias (ipſe eſt
Atherſatha) & Eſdra ſacerdos & ſcriba
& Leuitæ interpretantes vniuerſo po
pulo, Dies ſanctificat9 eſt domino deo
veſtro, nolite lugere, & nolite flere. C
Flebat omnis populus, cū audiret ver
ba legis. Et dixit eis, Ite, comedite pin
guia, & bibite mulſum, & mittite ptes
his qui non præparauerunt ſibi, qa ſan
ctus dies domini eſt, & nolite contri-
ſtari. gaudium etenim domini eſt, for-
titudo veſtra. Leuitæ autem ſilentium
faciebant in omni populo, dicentes,
Tacete: quia dies ſanctus eſt, & nolite
dolere. ¶Abiit itaque omnis populus,
vt comederet, & biberet, & mitteret
partes, & faceret lætitiam magnā: quia
intellexerant verba quæ docuerat eos
¶Et in die ſecūdo congregati ſunt pri
cipes familiarū vniuerſi populi, ſacer-
dotes, & Leuitę ad Eſdram ſcribam, vt
interpretaretur eis verba legis, Et in-
uenerunt ſcriptum in lege, præcepiſſe
dominum in manu Moyſi, vt habitent
filii Iſrael in tabernaculis, in die ſolen
ni, menſe ſeptimo: & vt prædicent, &
diuulgent vocem in vniuerſis vrbibus
ſuis, & in Ieruſalem dicentes, Egredi- D
mini in montem, & afferte frondes oli
uæ, & frondes ligni pulcherrimi, fron
des myrti, & ramos palmarum, & fron
des ligni nemoroſi, vt fiant tabernacu
la, ſicut ſcriptū eū. Et egreſſus eſt popu
lus, & attulerunt. Feceruntq; ſibi taber
nacula vnuſquiſq; in domate ſuo, & in
atriis ſui:, & in atriis domus dei, & in
platea portæ aquarum, & in platea por
tæ Ephraim. Fecit ergo vniuerſa eccle

ſia eorum qui redierant de captiuitate,
tabernacula, & habitauerunt in taber-
naculis: non enim fecerāt à diebus Io
ſue filii Nun taliter filii Iſrael vſq; ad
diem illū. Et fuit lætitia magna nimis.
Legit autem in libro legis dei per dies
ſingulos, à die primo vſque ad diē no
uiſsimum, & fecerunt ſolennitatem ſe
ptem diebus, & in die octauo collectā
iuxta ritum.

CAP. IX.

Populus vxores alienigenas abii-
cit. Confeſsio peccati. Laudat Nehe-
mias deum. Beneficia dei erga Iſraelē.
Ingratitudo & peccatum populi. Mi
ſericordia dei & beneficia in populum
ſuum. Spiritus dei doctor. Iuſtus & ve
rax deus. Confeſsio. Percutit fœdus
cum deo populus.

A IN die autē viceſimoquarto mē-
d.9. e ſis huius conuenerunt filii Iſra-
el in ieiunio, & in ſaccis, & hu-
mus ſuper eos. Et ſeparatum eſt
ſemen filiorum Iſrael ab omni filio a-
lienigēna: & ſteterunt, & confitebātur
peccata ſua, & iniquitates patrum ſuo
rum. Et conſurrexerunt ad ſtandum:
& legerunt in volumine legis dn̄i dei
ſui, quater in die, & quater confitebā
tur, & adorabant dominum deum ſu-
um. Surrexerunt autem ſuper gradum
Leuitarum Ioſue, & Bani, & Cedmiel,
Sabania, Bonni, Sarebias, Bani, & Cha-
nani: & clamauerunt voce magna ad
dominum deum ſuum. Et dixerūt Le-
uitæ Ioſue, & Cedmiel, Bonni, Haſeb-
nia, Serebia, Odaia, Sebnia, Phathahia:
Surgite, benedicite domino deo ve-
ſtro ab æterno vſque in æternum: &
benedicant nomini gloriæ tuæ ex-
celſo in omni benedictione & laude.
Tuipſe domine ſolus tu feciſti cælum,
& cælum cælorum, & omnem exerci-
tum eorum: terram, & vniuerſa quę in
ea ſunt: maria, & omnia quæ in eis ſūt:
& tu viuificas omnia hæc, & exercitus
cęli te adorat. Tuipſe domine deus, qui
B elegiſti Abram, & eduxiſti eū de ⁼igne⁾
Chaldæorum, & poſuiſti nomen eius
Abrahā. Et inueniſti cor eius fidele co
ram te: & percuſsiſti cum eo fœdus, vt
dares ei terram Chananæi, Hethæi, &
Heuæi, & Amorrhæi, & Pherezęi, & Ie
buſæi, & Gergeſæi, vt dares ſeminį e-
ius: & impleſti verba tua, quoniam iu-
ſtus es. Et vidiſti afflictionem patrum
noſtrorum in AEgypto: clamoremq; eo
rum audiſti ſuper mare rubrum. Et de-
diſti ſigna atque portenta in Pharao-
ne, & in vniuerſis ſeruis eius, & in om
ni populo terræ illius: cognouiſti enim
quia ſuperbe egerant contra eos: & fe-
ciſti tibi nomen, ſicut & in hac die. Et
mare diuiſiſti ante eos, & tranſierunt
per medium maris in ſicco: peſecuto-
res autem eorum proieciſti in profun
dum, quaſi lapidem in aquas validas.
Et in columna nubis doctor eorum fu-
iſti per diem: & in columna ignis per
noctē: vt appareret eis via per quam
⁼ingrediebantur⁾. Ad montem quoq;
Sinai deſcendiſti, & locutus es cum eis ⁼ingrede rentur.
de cælo: & dediſti eis iudicia recta, &
legem veritatis, ⁼ceremonias⁾, & præ C
cepta bona. Et ſabbathum ſanctifica- ⁼ſtatuta,
tum tuum oſtendiſti eis, & mandata,
& ceremonias, & legem præcepiſti eis
in manu Moyſi ſerui tui. Panem quoq;
de cælo dediſti eis in fame eorum, &
aquam de petra eduxiſti eis ſitienti-
bus: & dixiſti eis vt ingrederentur &
poſsiderent terram ſuper quam leuaſti
manum tuam, vt traderes eis. Ipſi ve-
ro, & patres noſtri ſuperbe egerunt, &
indurauerunt ceruices ſuas, & non au
dierunt mandata tua. Et noluerunt au
dire: & non ſunt recordati mirabiliū
tuorum quæ fecerat eis. Et indurauerunt
runt ceruices ſuas, & dederunt caput
vt conuerterentur ad ſeruitutem ſuā
⁼quaſi per contentionem⁾. Tu autē de- ⁼cū rebel lione,
us propitius, clemens, & miſericors, lō
ganimis, & multæ miſerationis nō de-
reliquiſti eos, & quidem cum feciſſent
ſibi vitulum conflatilem, & dixiſſent,
Iſte eſt deus tuus, qui eduxit te de AE-
gypto: Fecerūtq; blaſphemias magnas.
Tu autem in miſericordiis tuis mul-
tis non dimiſiſti eos in deſerto: colum- D
na nubis non receſsit ab eis per diem,
vt duceret eos in viam: & columna
ignis per noctem, vt oſtēderet eis iter
per quod ingrederentur. Et ſpiritum
tuum bonum dediſti qui doceret eos,
& manna tuum non prohibuiſti ab o-
re eorum, & aquam dediſti eis in ſiti.
Quadraginta annis paiuſti eos in de-
ſerto, nihilq; eis defuit: veſtimenta eo-

rum non inueterauerunt, & pedes eo-
*tumuerunt, rum non *ſunt attriti). Et dediſti eis re-
gna & populos, & partitus es eis ſor-
tes: & poſſederunt terram Sehon, &
terram regis Heſebon, & terram Og re
gis Baſan. Et multiplicaſti filios eorum
ſicut ſtellas cæli, & adduxiſti eos ad
terram de qua dixeras patribus eorũ
vt ingrederentur & poſſiderent. Et ve
nerunt filii, & poſſederunt terram, &
humiliaſti coram eis habitatores ter-
E ræ Chananæos, & dediſti eos in manu
eorum, & reges eorum, & populos ter-
ræ, vt facerent eis ſicut placebat illis.
Cœperunt itaq; vrbes munitas & hu-
mum pinguem, & poſſederunt domos
plenas cunctis bonis: ciſternas ab eis fa
bricatas, vineas, & oliueta, & ligna po-
mifera multa: & comederunt, & ſatura
ti ſunt, & impinguati ſunt, & abunda-
uerũt deliciis in bonitate tua magna.
Prouocauerũt autem te ad iracundiã,
& receſſerunt à te, & proiecerunt le-
gem tuam poſt terga ſua: & prophetas
tuos occiderunt, qui conteſtabantur
*vel, conuitia eos vt reuerterentur ad te: feceruntq; *bla
ſphemias) grãdes. Et dediſti eos in ma
nũ hoſtium ſuorum, & afflixerunt eos.
Et in tempore tribulationis ſuæ clama
uerunt ad te, & tu de cælo audiſti, &
ſecundum miſerationes tuas multas
dediſti eis ſaluatores qui ſaluarent eos
de manu hoſtium ſuorum. Cumq; re-
quieuiſſent, reuerſi ſunt vt facerẽt ma-
lũ in conſpectu tuo: & dereliquiſti eos
in manu inimicorum ſuorum, & poſ-
ſederunt eos. Conuerſiq; ſunt, & cla-
F mauerunt ad te: tu autem de cælo ex-
audiſti, & liberaſti eos in miſericor-
diis tuis multis temporibus. Et conte-
ſtatus es eos vt reuerterentur ad legẽ
tuam. Ipſi vero ſuperbe egerunt, & nõ
audierunt mandata tua, & in iudiciis
tuis peccauerunt, quæ faciet homo, &
viuet in eis: & dederunt humerum re-
cedentem, & ceruicem ſuam indura-
uerunt, nec audierunt. Et protraxiſti
ſuper eos annos multos, & conteſtatus
es eos in ſpiritu tuo per manum pro-
phetarum tuorum: & non audierunt,
& tradidiſti eos in manum populo-
rum terrarum. In miſericordiis autem
tuis plurimis non feciſti eos in cõſum
ptionem, nec dereliquiſti eos: quoniã
deus miſerationum, & clemens es tu.
Nunc itaque deus noſter magne, for-
tis & terribilis, cuſtodiens pactum &
miſericordiam, ne auertas à facie tua
omnem laborem qui inuenit nos, re-
ges noſtros, & principes noſtros, & ſa
cerdotes noſtros, & prophetas no-
ſtros, & patres noſtros, & omnẽ popu
lum tuum à diebus regis Aſſur, vſque
in diem hanc. Et tu iuſtus es in omni-
bus quæ venerunt ſuper nos: quia ve- G
ritatem feciſti nobis, nos autem im-
pie egimus. Reges noſtri, principes no
ſtri, ſacerdotes noſtri, & patres noſtri
non fecerunt legem tuam, & non at-
tenderunt mandata tua, & teſtimonia
tua quæ teſtificatus es in eis. Et ipſi in
regnis ſuis bonis, & in bonitate tua
multa quã dederas eis, & in terra la-
tiſſima & pingui quam tradideras in
conſpectu eorum, non ſeruierunt tibi,
nec reuerſi ſunt à ſtudiis ſuis peſſimis.
Ecce nos ipſi hodie ſerui ſumus: & ter-
ra quam dediſti patribus noſtris vt co
mederent *panem) eius & quæ bona *fruges
ſunt eius, & noſipſi ſerui ſumus in ea. Et
fruges eius multiplicãtur regibus quos
poſuiſti ſuper nos propter peccata no-
ſtra, & corporibus noſtris dominan-
tur, & iumentis noſtris ſecundum vo-
luntatem ſuam, & in tribulatione ma-
gna ſumus. Super omnibus ergo his
noſipſi percutimus fœdus, & ſcribi-
mus, & ſignant principes noſtri, Le-
uitæ noſtri, & ſacerdotes noſtri.

CAP. X.

Signatores fœderis. Quid populus
in fœdere deo promiſerit.

Signatores autem fuerunt, Nehe- A
mias, Atherſatha filius Hachelai,
& Sedecias, Saraias, Azarias, Iere-
mias, Pheſhur, Amarias, Melchias,
Hattus, Sebenia, Melluch, Harem, Meri
muth, Obdias, Daniel, Gẽthon, Baruch,
Moſollam, Abia, Miamin, Maazia, Bel-
gai, Semeia: hi ſacerdotes. Porrò Leui-
tæ, Ioſue filius Azaniæ, Bennui de filiis
Henadad, Cedmiel: & fratres eorum,
Sebenia, Odaia, Celita, Phalaia, Hanan,
Micha, Rohob, Haſebia, Zachur, Sere-
bia, Sabania, Odaia, Bani, Baninu, Capi
ta populi, Pharos, Phahath-moab, Æ-
lam, Zethu, Bani, Bonni, Azgad, Bebai,
Adonia, Begoai, Adin, Ater, Hezecia,

Azur,Odaia,Haſum, Beſai,Hareph, A-
nathoth,Nebai, Megphias, Moſollam,
Hazir,Meſizabel,Sadoc, Ieddua,Phel-
tia,Hanan,Anaia,Oſee, Hanania, Ha-
ſub,Alohes,Phalea,Sobec,Rehum,Ma-
aſia,Echaia,Hanan,Anan,Melluch,Ha-
B ram,Baana:& reliqui de populo, ſacer
dotes, Leuitæ, ianitores, & cantores,
nathinæi, & omnes qui ſe ſeparaue-
runt de populis terrarum ad legē dei,
vxores eorum,filii eorum, & filiæ eo-
rum,omnes qui poterant ſapere ſpon-
dentes pro fratribus ſuis,optimates eo
rum,& qui veniebant ad pollicendum
& iurandum vt ambularēt in lege dei
quā dederat in manu Moyſi ſerui ſui,
vt facerent & cuſtodirent vniuerſa
mandata domini dei noſtri,& iudicia
uta eius & *ceremonias' eius, & vt non da
remus filias noſtras populo terræ,& fi
lias eorum non acciperemus filiis no-
ſtris.Populi quoque terræ,qui impor-
tant venalia, & omnia ad vſum per di
em ſabbathi vt vendant,non accipie-
mus ab eis in ſabbatho & in die ſan-
ctificato. Et dimittemus annum ſepti-
mum,& exactionem vniuerſæ manus,
Et ſtatuemus ſuper nos præcepta, vt
demus tertiam partem ſicli per an-
num ad opus domus dei noſtri ad pa-
nes propoſitionis,& ad ſacrificiū ſem-
piternum, & in holocauſtum ſempi-
C ternum in ſabbathis, in Calendis, in
ſolennitatibus,& in ſanctificatis, & ꝓ
peccato:vt exoretur pro Iſrael,& in o-
mnem vſum domus dei noſtri. Sortes
ergo miſimus ſuper oblationem ligno-
rum inter ſacerdotes,Leuitas, & popu
lum,vt inferrentur in domum dei
noſtri per domos patrum noſtrorum,
ermi per tempora à *temporibus anni vſque
an- annum': vt arderent ſuper altare do
im: mini dei noſtri,ſicut ſcriptum eſt in le
ge Moyſi. & vt afferremus primogeni-
ta terræ noſtræ, & primitiua vniuerſi
fructus omnis ligni ab anno in annū,
in domo domini. & primitiua filio-
rum noſtrorum, & pecorum noſtro-
rum ſicut ſcriptum eſt in lege, & pri
mitiua boum noſtrorum,& ouium no
ſtrarum,vt offerrentur in domo dei no
ſtri ſacerdotibus qui miniſtrant in do-
mo dei noſtri. Et primitias ciborum
noſtrorum,& libaminum noſtrorum,
& poma omnis ligni, vindemiæ quo-
que,& olei afferemus ſacerdotibus ad D
*gazophylacium' dei noſtri, & deci- *cubicula
mam partem terræ noſtræ Leuitis.Ip- domus
ſi Leuitæ decimas accipient ex omni-
bus ciuitatibus operum noſtrorum.E-
rit autem ſacerdos filius Aaron cum
Leuitis in decimis Leuitarum, & Le-
uitæ offerent decimam partem deci-
mæ ſuæ in domo dei noſtri, ad gazo-
phylacium in domo theſauri. Ad ga-
zophylacium enim deportabunt filii
Iſrael,& filii Leui primitias frumenti,
vini,& olei: & ibi erunt vaſa domini
ſanctificata,& ſacerdotes, & cantores,
& ianitores, & miniſtri, & non di-
mittemus domum dei noſtri.

CAP. XI.

☞Qui inſtaurata Ieruſalem,habitaue
rint in ea.

Habitauerunt autē principes po- A
puli in Ieruſalem: reliqua vero
plebs miſit ſortē, vt tolleret v-
nam partem de decem, qui ha-
bitaturi eſſent in Ieruſalē ciuitate ſan-
cta,nouem vero partes in ciuitatibus.
Benedixit autem populus omnibus vi
ris qui ſe ſponte obtulerant vt habita-
rent in Ieruſalem. Hi ſunt itaque prin
cipes prouinciæ qui habitauerunt in
Ieruſalem & in ciuitatibus Iuda. Ha-
bitauit autem vnuſquiſque in poſſeſ-
ſione ſua,in vrbibus ſuis Iſrael, ſacer-
dotes,Leuitæ,nathinæi,& filii ſeruo-
rum Salomonis. Et in Ieruſalem habi-
tauerunt de filiis Iuda,& de filiis Ben
iamin:& de filiis Iuda, Athaias filius
Aziam,filii Zachariæ,filii Amariæ, fi-
lii Saphatiæ,filii Malaleel.de filiis Pha
res,Maaſia filius Baruch,filius Chol-ho
za,filius Haſia,filius Adaia,filius Ioia-
rib,filius Zachariæ,filius Silonites. o-
mnes hi,filii Phares, qui habitauerunt
in Ieruſalē, quadringēti ſexagintaocto
viri fortes. ¶ Hi ſunt autem filii Benia
min:Sellu filius Moſollam, filius Ioed,
filius Phadaia,filius Golaia, filius Ma- B
ſia, filius Etheel, filius Iſaia, & poſt
eum Gebbai, Sellai: nongenti vigin-
tiocto. & Iohel filius Zechri præpoſi-
tus eorum,& Iudas, filius Senua ſuper
ciuitatem ſecundus. ¶Et de ſacerdo-

tibus, Idaia filius Ioarib, Iachin, Saraia filius Helciæ, filius Moſollam, filius Sadoc, filius Meraioth, filius Achitob princeps domus dei, & fratres eorum facientes opera templi: octingenti viginti duo. ¶Et Adaia filius Ieroham, filius Phelelia, filius Amſi, filius Zachariæ, filius Pheſhur, filius Melchiæ, & fratres eius principes patrum: ducenti quadraginta duo. ¶Et Amaſſai filius Azreel, filius Ahazi, filius Moſollamoth, filius Emmer, & fratres eorum potētes nimis: centum viginti octo. & præpoſitus eorum Zabdiel filius ᵃpotentium⁾.

ᵃHaggedolim.

C ¶Et de Leuitis Semeia filius Haſub, filius Azaricam, filius Haſabia, filius Boni, & Sabathai, & Iozabed, ſuper omnia opera quæ erant forinſecus in domo dei à principibus Leuitarum. Et Mathania filius Micha, filius Zebedei, filius Aſaph princeps ad laudandum, & ad confitendum in oratione, & Becbecia ſecūdus de fratribus eius, & Abda filius Sammua, filius Galal, filius Idithun. omnes Leuitæ in ciuitate ſancta, ducenti octoginta quatuor. ¶Et ianitores, Accub, Telmon, & fratres eorum, qui cuſtodiebant oſtia: centū ſeptuaginta duo. ¶Et reliqui ex Iſrael ſacerdotes & Leuitæ in vniuerſis ciuitatibus Iuda, vnuſquiſque in poſſeſsione ſua. Et nathinæi qui habitabant in Ophel, & Siaha, et Gaſpha de nathineis. Et epiſcopus Leuitarum in Ieruſalem, Azzi filius Bani, filius Haſabiæ, filius Mathaniæ, filius Michæ. De filiis Aſaph,

D cantores in miniſterio domus dei. Præceptum quippe regis ſuper eos erat, et ᵇordo in⁾ cantoribus per dies ſingulos, et Phathahia filius Meſezebel de filiis Zara filii Iuda in manu regis, iuxta omne verbum populi, et in domibus per omnes regiones eorum. ¶De filiis Iuda habitauerunt in Cariath-arbe et in ᶜfiliabus⁾ eius, et in Dibon et in filiabus eius, et in Cabſeel & in viculis eius, et in Ieſue, et in Molada, & in Beth-phalet, & in Haſer-ſual, & in Ber-ſabee & in filiabus eius: & in Siceleg, & in Mochona, & in filiabus eius, & in Remmon, & in Saraa, & in Ierimuth, Zanoa, Odollam & in villis earum, Lachis et in regionibus eius, Azeca et in filiabus eius. Et manſerunt in Ber-ſabee vſque ad vallem Ennom. Filii autem Beniamin, à Geba, Mechmas, & Hai, & Bethel, & filiabus eius: Anathoth, Nob, Anania, Aſor, Rama, Gethaim, Hadid, Seboim, & Neballat, Lod, & Ono valle artificum. & de Leuitis portiones Iudæ & Beniamin.

ᵇcōſtitutū .i. cibꝰ cōſtitutus

ᶜ.i. viculis

CAP. XII.

Numerantur ſacerdotes & Leuitæ qui cum Zorobabel venerunt Ieruſalem. Dedicatur murus. Cuſtodes theſaurorum.

A HI ſunt autem ſacerdotes & Leuitæ qui aſcenderunt cum Zorobabel filio Salathiel, & Ioſue: Saraia, Ieremias, Eſdras, Amaria, Melluch, Hattus, Sebenias, Rehum, Merimuth, Addo, Genthon, Abia, Miamin, Madia, Belga, Semeia, & Ioiarib, Idaia, Sellum, Amoc, Helcias, Idaia. Iſti principes ſacerdotum, & fratres eorum in diebus Ioſue. Porrò Leuitæ, Ieſua, Bennui, Cedmiel, Sarebia, Iuda, Mathanias, ſuper hymnos ipſi & fratres eorum: & Becbecia atque Hanni, & fratres eorum vnuſquiſque in officio ſuo. Ioſue autem genuit Ioacim, & Ioacim genuit Eliaſib, & Eliaſib genuit Ioiada, & Ioiada genuit Ionathan, & Ionathā genuit Ieddoa. In diebus autem Ioacim erant ſacerdotes & principes familiarum: * Saraia, Maraia: Ieremia, Hanania: Eſdra, Moſollam: Amaria, Iohanan: Milicho, Ionathā: Sebenic, Ioſeph: Haram, Edna: Maraioth, Helci: Adaia, Zacharia: Genthon, Moſollam: Abia, Zechri: Miamin & Moadia, Phelti: Belga, Sammua: Semaia, Ionathan: Ioiarib, Mathanai: Iodaia, Azzi: Sellai, Celai: Amoc, Heber: Helcie, Haſebia: Idaia, Nathanael. Leuitæ in diebus Eliaſib, & Ioiada, & Iohanan, & Ieddoa ſcripti principes familiarum, & ſacerdotes ᵃin regno⁾ Darii Perſæ. Fili Leui principes familiarum, ſcripti in libro verborum dierum, & vſque ad dies Ionathan filii Eliaſib. Et principes Leuitarum, Haſebia, Serebia & Ieſue filius Cedmiel: & fratres eorum per vices ſuas, vt laudarent & confiterentur iuxta præceptum Dauid viri dei, & obſeruarent æque per ordinem. B

* ipſi poſt ſingula cognomina ... petentes ipſi

ᵃvſque regnum

Mathania, & Becbecia, Obedia, Moſollam, Telmon, Accub, cuſtodes portarũ, & veſtibulorũ ante portas. At in diebus Ioacim filii Ioſue, filii Ioſedec, & ĩ diebus Nehemiæ ducis, & Eſdrę ſacerdotis ſcribæque. ¶In dedicatione autem muri Ieruſalẽ requiſierunt Leuitas de omnibus locis ſuis, vt adducerent eos in Ieruſalem, vt facerent dedicationem, & lætitiam in actione gratiarum, & cantico, & in cymbalis, pſalteriis, & citharis. Congregati ſunt autem filii cantorum, de campeſtribus circa Ieruſalem, & de villis Netuphati, & de domo Galgal, & de regionibus Geba & Azmaueth: quoniam villas ædificauerunt ſibi cantores in circuitu Ieruſalem. Et mundati ſunt ſacerdotes & Leuitæ, & mundauerunt populum, & portas, & murum. Aſcendere autem feci principes Iuda ſuper murum, & ſtatui duos magnos choros laudantium. Et ierunt ad dexteram ſuper murum ad portam ſterquilinii. Et iuit poſt eos
C Oſaias, & media pars principum Iudæ & Azarias, Eſdras, & Moſollam, Iuda, & Beniamin, & Semeia, & Ieremias. Et de filiis ſacerdotum in tubis Zacharias filius Ionathan, filius Semeię, filius Mathanię, filius Michaię, filius Zechur, filius Aſaph, & fratres eius Semeia, & Azareel, Malalai, Galalai, Maai, Nathanael, & Iuda, & Hanani, in vaſis cantici Dauid viri dei: & Eſdras ſcriba ante eos in porta Fontis. Et contra eos aſcenderunt in gradibus ciuitatis Dauid in aſcenſu muri ſuper domum Dauid, & vſque ed portam Aquarum ad orientem. Et chorus ſecundus gratias referẽtium ibat ex aduerſo, & ego poſt eum, & media pars populi ſuper murum & ſuper turrim furnorum, & vſque ad murum latiſſimum, & ſuper portam Ephraim, & ſuper portam antiquam, & ſuper portã piſcium & turrim Hananeel, & turrim Emath, & vſq; ad portam gregis: & ſteterunt in porta cuſtodiæ, ſteteruntque duo chori laudantium in domo dei, & ego, & dimidia pars magiſtratuum mecum. Et ſacerdotes Eliacim, Maaſia, Miamin, Michea, Elioenai, Zacharia, Hanania in
D tubis, & Maaſia, & Semeia, & Eleazar, & Azzi, & Iohanan, & Nelchia, & AElam, & Ezer. Et clare cecinerunt cantores, & Iezraia prępoſitus: & immolauerunt in die illa victimas magnas, & lætati ſunt: deus enim lætificauerat eos lætitia magna. Sed & vxores eorum & liberi gauiſi ſunt, & audita eſt lætitia Ieruſalem procul.

¶Recenſuerunt quoque in die illa viros ſuper gazophilacia theſauri, ad libamina, & ad primitias, & ad decimas vt introferrent *per eos principes ciuitates in decore gratiarum actiones, ſacerdotes & Leuitas): quia lætificatus eſt Iuda in ſacerdotibus, & Leuitis aſtantibus. Et cuſtodierunt obſeruationem dei ſui, & obſeruationem expiationis, & cantores, & ianitores iuxta præceptum Dauid, & Salomonis filii eius, quia in diebus Dauid & Aſaph ab exordio erant principes conſtituti cantorum in carmine laudantium, & confitentium deo. Et omnis Iſrael in diebus Zorobabel, & in diebus Nehemiæ dabant partes cantoribus, & ianitoribus per dies ſingulos, & ſanctificabant Leuitas, & Leuitæ ſanctificabant filios Aaron.

*in ea agris ciuitatũ partes legis ſacerdotibus & Leuitis:

CAP. XIII.

Separantur alienigenæ. Dantur Leuitis partes. Sabbathi trangreſſores reprehenduntur, et alienigenas accipientes in vxores.

IN die autem illo lectum eſt in volumine Moyſi audiente populo: & inuentum eſt ſcriptum in eo, quòd non debeant introire Ammonites et Moabites in eccleſiam dei, vſque in æternũ: eò quòd non occurrerint filiis Iſrael cum pane et aqua: et conduxerint aduerſum eos Balaam ad maledicendum eis, et conuertit deus noſter maledictionem in benedictionem. Factum eſt autem, cũ audiſſent legem ſeparauerunt omnem alienigenam ab Iſrael. Et ſuper hoc erat Eliaſib ſacerdos qui fuerat præpoſitus in gazophylacio domus dei noſtri, et proximus Tobię. Fecit ergo ſibi gazophylacium grande, et ibi erant ante eum reponentes munera, et thus & vaſa, & decimam frumenti, vini & olei, partes Leuitarum, & cantorum,

A Deu. 23. a.

*oblationes ianitorum, & *primitias) ſacerdotales. In omnibus autem his non fui in Ieruſalem, quia anno triceſimoſecundo Artaxerxis regis Babylonis veni ad regē: et in fine dierum rogaui regem: Et veni in Ieruſalem, et intellexi malū quod fecerat Eliaſib Tobię vt faceret ei theſaurum in veſtibulis domus dei. Et ma-
B lum mihi viſum eſt valde. Et proieci vaſa domus Tobiæ foras de gazophylacio. Præcepique, et emundauerunt gazophylacium: et retuli ibi vaſa domus dei, ſacrificium, et thus. ¶Et cognoui quòd partes Leuitarum non fuiſſent datę: & fugiſſet vnuſquiſque iu regionē ſuam de Leuitis, & cantoribus, & de his qui miniſtrabant: & egi cauſam aduerſum magiſtrat9, & dixi, Quare dereliquimus domum dei? Et congregaui eos: & feci ſtare in ſtationibus ſuis. Et omnis Iuda apportabat decimam frumenti, vini & olei in horrea. Et cōſtituimus ſuper horrea Selemiam ſacerdotem, & Sadoc ſcribam, & Phadaiam de Leuitis, & iuxta eos Hanan filium Zachur, filium Mathaniæ: quoniam fideles comprobati ſunt, & ipſis creditę ſunt partes fratrū ſuorum. Memento mei deus meus pro hoc, & ne deleas miſerationes meas quas feci in domo dei mei, & in ceremoniis eius. ¶In diebus illis vidi in Iuda calcantes torcularia in ſabbatho, portantes aceruos, & onerantes ſuper aſinos vinum, & vuas, & ficus, & omne onus: & inferētes in Ieruſalem die ſabbathi.
C Et conteſtatus ſum vt in die qua vendere liceret, venderent. Et Tyrii habitauerunt in ea, inferentes piſces, & omnia venalia: & vendebant in ſabbathis filiis Iuda & Ieruſalem: & obiurgaui optimates Iuda, & dixi eis, Quę eſt hęc res mala quam vos facitis, & prophanatis diem ſabbathi? Nunquid nō hæc fecerunt patres noſtri, & adduxit deus noſter ſuper nos omne malum hoc, & ſuper ciuitatem hanc? Et vos additis iracundiam ſuper Iſrael violando ſabbathum. Factum eſt autem, cum *quieuiſſent) portæ Ieruſalem in die ſabbathi, dixi: & clauſerunt ianuas, & præcepi vt non aperirent eas vſque poſt ſabbathum: & de pueris meis conſtitui ſuper portas, vt nullus inferret onus in die ſabbathi. Et manſerunt negotiatores, & vendentes vniuerſa venalia foris Ieruſalem ſemel & bis. Et cōteſtatus ſum eos, & dixi eis, Quare manetis ex aduerſo muri? ſi ſecundo hoc feceritis, manum mittam in vos. Itaque ex tempore illo non venerunt in ſabbatho. Dixi quoque Leuitis vt mundarentur, vt venirent ad cuſtodiendas portas, & ſanctificandam diem ſabbathi: & pro hoc ergo memēto mei deus meus, & parce mihi ſecundum multitudinem miſerationum tuarum. ¶Sed & in diebus illis vidi Iudæos ducentes vxores Azotidas, Ammonitidas, & Moabitidas: Et filii eorum ex media parte loquebantur Azotice, & neſciebant loqui Iudaice, & loquebantur iux-
D ta lingnam *populi & populi). Et obiurgaui eos, & maledixi. Et cecidi ex eis viros, & decaluaui eos, & adiuraui in deo vt non darent filias ſuas filiis eorum, & non acciperent de filiabus eorum filiis ſuis, & ſibimetipſis dicēs, ‖Nunquid non in huiuſcemodi peccauit Salomon rex Iſrael? & certe in gentibus multis non erat rex ſimilis ei: & dilectus deo ſuo erat, & poſuit eum deus regem ſuper omnem Iſrael: ‖& ipſum ergo duxerūt ad peccatum mulieres alienigenæ, Nunquid & *nos inobedientes) faciemus omne malum grande hoc, vt præuaricemur in deo noſtro, & ducamus vxores peregrinas? De filiis autem Ioiada filii Eliaſib ſacerdotis magni, gener erat Sanaballat Horonites, quem fugaui à me. ¶Recordare domine deus meus aduerſum eos qui polluunt ſacerdotium, iuſque ſacerdotale, & Leuiticum. Igitur mundaui eos ab omnibus alienigenis: & cōſtitui ordines ſacerdotū, & Leuitarum, vnumquenque in miniſterio ſuo: & in oblatione lignorum in temporibus conſtitutis, & in primitiis: memento mei deus meus in bonum. Amen.

*inumbrarent (ſub. tempore veſpertino)

*vel, iuſſib popu

3.Reg

3.Re.

*vob obed mus,

Liber Eſdræ tertius, qui inter apocrypha ponitur.

CAP. I.

A E T fecit Ioſias paſcha in Ie-
e. 23. roſolymis domino, & im-
r.32.a molauit phaſe quartadeci-
ma luna primi menſis, ſta-
tuens ſacerdotes per vices
dierum ſtolis amictos in templo domi
ni: & dixit Leuitis ſacris ſeruis Iſrael,
vt ſanctificarent ſe domino in poſitio-
ne ſanctæ arcæ domini, in domo quam
ædificauit Salomon filius Dauid rex.
Non erit vobis tollere ſuper humeros
eam. Et nunc deſeruite domino veſtro,
& curam agite gentis illius Iſrael, ex
parte ſecundũ pagos & tribus veſtras,
ſecũdum ſcripturã Dauid regis Iſrael,
& ſecundum magnificentiam Salomo-
nis filii eius, omnes in templo, et ſecun
dum particulam principatus paternã
veſtram eorum, qui ſtant in conſpectu
fratrum filiorum Iſrael, Immolate pa-
ſcha & ſacrificia parate fratribus ve-
ſtris, & facite ſecundum præceptum
domini, quod datum eſt Moyſi. Et do-
nauit Ioſias in plebem quę inuenta eſt
ouium, agnorum, & hœdorũ & capra- B
rum triginta millia, vitulos tria millia.
hæc de regalibus data ſunt ſecundum
promiſſionem populo: & ſacerdotibus
in paſcha, oues numero duo millia, ac
vituli cẽtum. Et Iechonias, & Semeias,
& Nathanael fratres, & Haſabias, &
Oziel, Coraba in phaſe, oues quinque
millia, vitulos quingentos. Et hæc cum
fierent eleganter, ſteterunt ſacerdotes,
& Leuitæ, habentes azyma per tribus.
Et ſecundum partes principatus pa-
trum, in conſpectu populi offerebant
domino, ſecundum ea quæ illo in li-
bro Moyſi ſcripta ſunt: & aſſauerunt
phaſe igni, prout oportebat: & hoſtias
coxerunt in ᶜemolis, & in ᵓollis cum ᶜ æneis.
beneuolentia: & attulerunt omnibus
qui erant ex plebe: et poſt hæc para-
uerunt ſibi, et ſacerdotibus. Sacerdo-
tes enim offerebant adipes, vſque dum
finita eſſet hora: et Leuitæ parauerunt
ſibi, et fratribus ſuis filiis Aaron. Et ſa-
cri cantores filii Aſaph erant per or-
dinem ſecundum præceptum Dauid,
et Aſaph, et Zacharias, et Ieddimus, qui
erat à rege. Et oſtiarii per ſingulas ia- C
nuas, ita vt non pręuaricaretur vnuſ-
quiſque ſuam. fratres enim illorum pa
rauerunt illis. Et conſummata ſunt
quę pertinebant ad ſacrificium dom-

ni. In illa die egerunt phaſe, & offere-
bant hoſtias ſuper domini ſacrificium,
ſecundum præceptum regis Ioſiæ. Et
egerunt filii Iſrael, qui inuenti ſunt in
tempore illo, phaſe: & diem feſtũ azy-
morum per dies ſeptem: & non eſt ce-
lebratum phaſe tale in Iſrael, à tempo
ribus Samuel prophetę: & omnes reges
Iſrael non celebrauerunt tale paſcha,
quale egit Ioſias, & ſacerdotes, & Leui
tæ, & Iudæi, & omnis Iſrael, qui inuen
ti ſunt in commoratione Ieroſolymis.
Octauodecimo anno, regnante Ioſia,
celebratũ eſt phaſe. Et directa ſunt ope
ra Ioſiæ in conſpectu domini ſui in cor
de pleno metuentia: & quæ circa illũ
quidem cõſcripta ſunt in priſtinis tem
poribus de eis qui peccauerunt: quiq;
irreligioſi fuerunt in dominum prę om
ni gente, & qui non quæſierunt verba
domini ſuper Iſrael. Et poſt omnẽ actũ
hunc Ioſiæ, aſcendit Pharao rex AEgy-
pti, veniẽs in Charcamis ab itinere ſu-
per Euphratem, & exiit obuiam illi Io
ſias. Et miſit rex AEgypti ad Ioſiam, di
D cens, Quid mihi & tibi eſt rex Iudæ?
Non ſum miſſus à domino vt pugnem
contra te: ſuper Euphratem enim bel-
lum meum eſt, feſtinans deſcende. Et
non eſt reuerſus Ioſias ſuper currũ: ſed
expugnare eum conabatur, non atten-
dens verbum prophetæ ex ore domi
ni: ſed cõſtituit ad eum bellum in cam
po Mageddo. Et deſcenderunt princi-
pes ad regem Ioſiam. Et dixit rex pue-
ris ſuis, Amouete me à pręlio, infirma-
tus ſum enim valde. Et ſtatim amoue-
runt eum pueri ipſius de acie. Et aſcen
dit ſuper currum ſecũdarium ſuum: &
perueniens Ieroſolymam, vita functus
eſt, & ſepultꝰ eſt in paterno ſepulchro
Et in tota Iudæa lugebãt Ioſiam: & qui
præſidebant, cum vxoribus lamenta-
bant cum vſq; in hunc diem. Et datum
eſt hoc fieri ſemper in omne genus Iſ-
rael. Hæc autem præſcripta ſunt in li-
bro hiſtoriarum regum Iudæ: & ſingu-
la geſta actus Ioſię, & eius gloria, & in-
tellectus eius in lege domini: quæque
geſta ſunt ab eo, & quæ non ſcripta
ſunt in libro regum Iſrael, & Iudæ. Et
E aſſumentes, qui erant ex gente Iecho-
niam filium Ioſię conſtituerunt regem
pro Ioſia patre ſuo, cum eſſet annorum
trigintatrium. Et regnauit ſuper Iſrael
menſibus tribus. Et amouit eum rex
AEgypti, ne regnaret in Ieroſolymis: &
mulctauit gentem argenti talenta cen
tum, & auri talentum vnum. Et conſti
tuit rex AEgypti Ioacim fratrẽ ipſius,
regem Iudæ & Ieruſalem: & alligauit
magiſtratus Ioacim, & Zaracelem fra-
trem ſuum, & apprehendens reduxit
in AEgyptum. Annorum erat Ioacim
vigintiquinque, cum regnare cœpiſſet
in terra Iuda & Ieruſalẽ: & fecit malum
in conſpectu domini. Poſt hunc autem
aſcendit Nabuchonodoſor rex Baby-
lonis, & alligans eum in ęreo vinculo,
perduxit in Babyloniam: & ſacra va-
ſa domini accepit Nabuchodonoſor,
& tulit & conſecrauit in templo ſuo in
Babylonia. Nam de immunditia illius,
& irreligioſitate ſcriptum eſt in libro
temporum regum. Et regnauit Ioachim
filius eius pro eo. Cum autem conſtitu F
tus eſſet rex, erat annorum decem, &
octo. Regnauit autem menſes tres, &
dies decem in Ieruſalem, & fecit malũ
in conſpectu domini: & poſt annum
mittens Nabuchodonoſor, tranſmigra
uit eum in Babyloniam ſimul cum ſa-
cris vaſis domini. Et cõſtituit Sedeciã
regem Iuda, & Ieruſalem, cum eſſet an
norum viginti vnius. Regnauit au-
tem annis vndecim. Et fecit malum in
conſpectu domini, & non eſt veritus
à verbis || quæ dicta ſunt ab Iere- Iere.
mia propheta ex ore domini: & adiu-
ratus à rege Nabuchodonoſor, periu-
rans diſceſſit: & indurata ceruice ſua,
& corde ſuo, tranſgreſſus eſt legitima
domini dei Iſrael. Et duces populi do
mini multa inique geſſerunt, & impie
egerunt ſuper omnes immunditias gẽ
tium: & polluerunt templum domini,
quod ſanctum erat in Ieroſolymis. Et
miſit deus patrum ipſorum per angelũ
ſuum reuocare eos, propter quod par-
ceret illis, & tabernaculo ſuo. Ipſi vero
ſubſannabant in angelis ſuis: & qua die
locutus eſt dominus, erant illudentes G
prophetis eius. Qui vſque ad iracun-
diam concitatus eſt ſuper gentem ſuã,
propter irreligioſitatem ſuam, & præ-
cepit aſcendere reges Chaldæorum. Hi
occiderunt iuuenes eorum in gladio,
in circuitu ſancti templi eorum, & nõ

pepercerunt iuueni, & ſeni, & virgini & adoleſcenti: ſed omnes traditi ſunt in manus ipſorum, & omnia ſacra vaſa domini & regales apothecas reſumentes, tulerunt in Babyloniam, & incenderunt domum domini, & demolierunt muros Ieruſalem: & turres eius incenderunt igne, & conſummauerũt, omnia honorifica eius, & ad nihilum redegerunt, & reliquos à gladio reduxerunt iu Babylonem. Et erant ſerui il-
5.c. lius vſque dum regnarent Perſæ|| in re-
.c. pletione verbi domini in ore Ieremię, quouſque benigne ageret terra ſabbatha ſua, omni tempore deſertionis ſuæ ſabbathizauit In applicatione annorum ſeptuagintaſeptem.

CAP. II.

A Regnante Cyro rege Perſarũ in cõſummatione verbi domini in ore Ieremiæ, ſuſcitauit dominus ſpiritum Cyri regis Perſarum, & prędicauit in toto regno ſuo ſimul per ſcripturam, dicens, Hæc dicit Cyrus rex Perſarum, Me conſtituit regem orbi terrarum dominus Iſrael, dominus excelſus, & ſignificauit mihi ædificare domum ſibi in Ieruſalem, quæ eſt in Iudæa. Si quis eſt ex genere veſtro, dominus ipſius aſcendat cum eo in Ieruſalem. Quotquot ergo circa loca habitant, adiuuent eos qui ſunt in loco ipſo, in auro, & argento, in dationibus cum equis & iumentis, cumque aliis quæ ſecundum vota apponuntur in ædem domini quæ eſt in Ieruſalem. Et ſtantes principes tribuum pagorum & Iudææ ex tribu Beniamin, & ſacerdotes, & Leuitæ, quos excitauit dominus aſcendere, & ædificare domum domini, quæ eſt in Ieruſalem, & qui erant in circuitu eorum, adiuuerunt in omni auro & argento eius, & iumẽtis & votis compluribus, multi quorum ſenſus excitatus eſt. Et Cyrus rex pro-
B tulit vaſa ſacra domini, quæ tranſtulit Nabuchodonoſor rex Babylonis ex Ieruſalem, & conſecrauit ea idolo ſuo, & proferens ea Cyrus rex Perſarũ, tradidit Mithridatho, qui erat ſuper theſauros ipſius. Per hunc autem tradita ſunt Salmanaſaro præſidi Iudææ. Horũ autem hic numerus: Libatoria argentea duo millia quadringẽta, athiſcæ argenteę triginta, phialæ aureæ triginta, item argenteæ, duo millia quadringentæ, & alia vaſa mille. omnia autem vaſa aurea & argentea, quinque millia octingẽta ſexaginta. Et enumerata ſunt Salmanaſaro ſimul cum his qui ex captiuitate Babyloniæ venerant in Ieroſolymam.|| In Artaxerxis autẽ regis Per- 1.Eſd. 4.a
ſarum temporibus ſcripſerũt ei de his qui habitabant in Iudæa & Ieruſalem Balſamus, & Mithridathus, & Sabellius & Rathimus, Balthemus, Samelius ſcriba, & reliqui habitantes in Samaria, & C
cæteris locis, ſubiectam epiſtolam regi Artaxerxi, DOMINE, pueri tui Rhatimus ab accidẽtibus, & Sabellius ſcriba, & reliqui curiæ tuæ iudices in Cœleſyria & Phœnice. Et nunc notum ſit domino regi quoniam Iudæi qui aſcenderunt à vobis ad nos, venientes in Ieruſalem ciuitatem refugam & peſſimam, ædificant furnos eius, & ſtatuũt muros, & templum ſuſcitant. Quòd ſi ciuitas iſta, & muri conſummati fuerint non tantum tributa non ſuſtinebunt pendere, ſed etiam regibus reſiſtent. Et quia id agitur circa templum, recte haberi arbitrati ſumꝰ non deſpicere hoc ipſum: ſed notum facere domino regi vt ſi videbitur, rex, quæratur in libris patrum tuorum, & inuenies in admonitionibus ſcripta de his, & ſcies quoniam ciuitas iſta fuit refuga, & reges, & ciuitates concutiens, & Iudæi refugæ, & prælia committentes in ea ab æterno, ob quã cauſam ciuitas iſta deſerta eſt. Nunc ergo notum facimus do- D
mine rex, quoniam ſi ciuitas hæc ædificata fuerit, & huius muri erecti fuerint, deſcenſus tibi non erit in Cœleſyriã & Phœnicem. Tunc ſcripſit rex Rathimo, qui ſcribebat accidentia, & Balthemo, & Sabellio ſcribæ, & cæteris cõſtitutis, & habitantibus in Syria & Phœnice, ea quæ ſubiecta ſunt. LEGI epiſtolam quam miſiſtis mihi. Præcepi ergo inquiri, & inuentum eſt quoniam ciuitas illa eſt ab æuo regibus reſiſtens, & homines refugæ, & prælia in ea efficientes, & reges fortiſſimi erant in Ieruſalem dominantes, & tributa exigentes à Cœleſyria & Phœnice. Nunc ergo præcepi prohibere homi-

nes illos ædificare ciuitatem, & prolii bere ne qd vltra hæc fiat, ſed nec procedant in plurimum, ex quo ſunt malitiæ, ita vt regibus moleſtia importetur. Tunc recitatis his quæ à rege Artaxerxes ſcripta fuerant, Rathimus, & Sabellius ſcriba & qui cum his conſtituti erant iungentes feſtinãter venerunt in Ieruſalem cum equitatu, & turba, & agmine: cœperuntque ædificantes prohibere, & vacabant ab ædificatione templi in Ieruſalem, vſque ſecundo anno regni Darii regis Perſarum.

CAP. III.

A REx Darius fecit cœnam magnam omnibus vernaculis ſuis, & omnibus magiſtratibus Mediæ & Perſidis, & omnibus purpuratis & prætoribus, & conſulibus, & præfectis ſub illo ab india vſq; AEthiopiam centum vigintiſeptem prouinciis. Et cum manducaſſent & bibiſſent, & ſatiati reuerterentur, tunc Darius rex aſcendit in cubiculum ſuum, & dormiuit, & expergefactus eſt. Tunc illi tres iuuenes corporis cuſtodes, qui cuſtodiebãt corpus regis dixerũt alter alte
B ri. Dicamus vnuſquiſque noſtrum ſermonẽ qui præcellat: & cuiuſcũque apparuerit ſermo ſapientior alterius, dabit illi rex Darius dona magna, purpura cooperiri, & in auro bibere, & ſuper aurum dormire, & currum aureo freno, & cidarim byſſinam, & torquẽ circa collum: & ſecundo loco ſedebit à Dario propter ſapientiam ſuam & cognatus Darii vocabitur. Tunc ſcribẽtes ſinguli ſuum verbum ſignauerunt & poſuerunt ſubtus ceruical Darii regis, & dixerunt, Cumque ſurrexerit rex, dabimus illi ſcripta noſtra: & qdcunque iudicauerit rex è tribus, & magiſtratus Perſidis, quoniam verbum eius ſapientius eſt, ipſi dabitur victoria ſicut ſcriptum eſt. Vnus ſcripſit Forte eſt vinum. Alius ſcripſit: Fortior eſt rex. Tertius ſcripſit: Fortiores ſunt mu
C lieres, ſuper omnia autem vincit veritas. Et cum ſurrexiſſet rex, acceperunt ſcripta ſua, & dederunt illi, & legit. Et mittens vocauit omnes magiſtratus Perſarum, & Medos, & purpuratos, & prætores, & præfectos: & ſederunt in concilio: & lecta ſunt ſcripta coram ipſis. Et dixit, Vocate adoleſcentes, & ipſi indicabunt verba ſua. Et vocati ſunt & introierũt. Et dixit illis, Indicate nobis de his quæ ſcripta ſunt. Et cœpit D
prior, qui dixerat de fortitudine vini, & dixit, viri quàm præualet vinum omnibus hominibus qui bibunt illud? Seducit mentem. Itemque regis & orphani facit mentem vanam. Item ſerui ac liberi, pauperis ac diuitis, & omnem mentem conuertit in ſecuritatem & iucunditatem, & non meminit omnem triſtitiam & debitum, & omnia præcordia facit honeſta, & non meminit regem, nec magiſtratum, & omnia per talenta loqui facit. Et non meminerunt cum biberunt, amicitiam, nec fraternitatem: ſed non multum poſt ſumunt gladios: & cum à vino merſerint & ſurrexerint, non meminerunt quæ geſſerũt. O viri, num præcellit vinum? quis ſic cogitat facere? Et tacuit hoc dicto.

CAP. IIII.

ET inchoauit ſequẽs dicere, qui dixit de fortitudine regis. O viri, num præcellunt homines qui terram & mare obtinent, & omnia quæ in eis ſunt? Rex autem ſuper omnia præcellit, & dominatur eorum: & omne quodcunq; dixerit illis, faciunt. Et ſi miſerit illos ad bellatores, vadunt & demoliunt montes, & muros, & turres. Iugulantur, & iugulant, & regis verbum non prætereunt. nam ſi vicerint, afferunt regi omnia quæcunque prædati fuerint. Similiter & alii omnes, & quotquot non militant, nec pugnant, ſed colũt terram: rurſum cum fuerint metentes, afferunt tributa regi: & ipſe vnus ſolus ſi dixerit, occidite, occidũt: dixerit remittite, remittunt: dixerit percutite, percutiunt: dixerit exterminate, exterminant: dixerit ædificate, ædificant: dixerit excidite, excidunt: dixerit plantate, plantant: & omnis plebs, & virtutes eum obaudiunt, & ſuper hoc ipſe recũbit, & bibit, & dor

mit. Hi autem cuſtodiunt in circuitu
B eum, & non poſſunt ire ſinguli, & face
re opera ſua, ſed in dicto obaudientes
ſunt ei. Viri, quomodo non præcellit
rex, qui ſic diffamatur? Et tacuit. Ter-
tius qui dixerat de mulieribus & veri
tate, hic eſt Zorobabel, cœpit loqui. Vi
ri, non magnus rex, & multi homines
nec vinum præcellit. Quis eſt ergo, qui
dominatur eorum? Nonne mulieres ge
nuerunt regem, & omnem populum,
qui dominatur mari & terræ: & ex il-
lis nati ſunt, & ipſæ educauerunt eos
qui plantauerunt vineas, ex quibus vi
num fit? Et ipſæ faciunt ſtolas omnium
hominum, & ipſæ faciunt gloriam ho-
minibus, & non poſſunt homines ſepa
rari à mulieribus. Si congregauerint au
rum & argentum, & omnem rem ſpe-
cioſam, & viderint mulierem vnā bo-
no habitu, & bona ſpecie, omnia hæc
relinquentes in eam intendunt, & a-
perto ore conſpiciunt, & eam alliciunt
magis, quam aurum & argentum, & o-
mnem rem pretioſam. Homo patrem
ſuum relinquit, qui enutriit illum, &
ſuam regionem, & ad mulierem ſe con
C iungit. Et cum muliere remittit animā:
& neque patrem meminit, neque ma-
trem, neque regionem. Et hinc oportet
vos ſcire, quoniam mulieres dominan
tur veſtri. Nonne doletis? Et accipit ho
mo gladium ſuum: & vadit in viam fa
cere furta, & homicidia, & mare naui-
gare, & flumina, & leonem videt, & in
tenebris ingreditur: & cum furtum fe-
cerit, & fraudes, & rapinas, amabili ſuę
affert. Et iterum, diligit homo vxorem
ſuam magis, quam patrem aut matrem
Et multi dementes facti ſunt propter
vxores ſuas: & ſerui facti ſunt propter
illas, & multi perierūt & iugulati ſunt
& peccauerunt propter mulieres. Et
nūc credite mihi, quia magnus eſt rex
in poteſtate ſua, quoniam omnes regio
D nes verētur tangere eum. Videbam ta
men Apemen filiam Bezacis, mirifici
concubinam regis ſedentem iuxta re-
gem ad dexteram, & auferentem dia-
dema de capite eius, & imponentē ſibi
& palmis cædebat regē de ſiniſtra ma-
nu. Et ſuper hæc aperto ore intueba-
tur eam: & ſi arriſerit ei, ridet, nam ſi
indignata ei fuerit, blanditur, donec
reconcilietur in gratiam. O viri, cur
non ſunt fortiores mulieres? Magna eſt
terra, & excelſum eſt cælum: quis iſta
agit? Et tunc rex. & purpurati intueban
tur in alterutrum. Et inchoauit loqui
de veritate. O viri, nonne fortes ſunt
mulieres? Magna eſt terra, & excelſum
eſt cælum: & velox curſus ſolis, con-
uertit in gyro cælum: in locum ſuum
in vna die. Nonne magnificus eſt, qui
hæc facit? Et veritas magna, & fortior
præ omnibus. Omnis terra veritatem
inuocat, cælum etiam ipſam benedi-
cit, & omnia opera mouentur & tre-
munt eam, & non eſt cum ea quic-
quam iniquum. Vinum iniquum, ini-
quus rex, iniquæ mulieres, iniqui o-
mnes filii hominum, & iniqua illorum
omnia opera, et nō eſt in ipſis veritas
et in ſua iniquitate peribunt: et veritas
manet, et inualeſcit in æternum, et vi-
uit, et obtinet in ſecula ſeculorū. Nec E
eſt apud eam accipere perſonas, ne-
que differentias: ſed quæ iuſta ſunt fa
cit omnibus, iniuſtis ac malignis, et
omnes benignantur in operibus eius.
Et non eſt in iudicio eius iniquum, ſed
fortitudo, et regnum, et poteſtas, et ma
ieſtas omnium æuorum. Benedictus de
us veritatis. Et deſiit loquendo. Et om-
nes populi clamauerunt, et dixerunt.
Magna eſt veritas, et præualet. Tunc
rex ait illi, Pete, ſiquid vis am-
plius, quam quæ ſcripta ſunt, et da-
bo tibi, ſecundum quod iuuentus es
ſapientior proximis, et proximus mi-
hi ſedebis et cognatus meus voca-
beris. Tunc ait regi, Memor eſto vo-
ti tui, quod vouiſti, ædificare Ieru-
ſalem, in die qua regnum accepi-
ſti: et omnia vaſa quæ accepta ſunt
ex Ieruſalem, remittere, quæ ſepara-
uit Cyrus, quando mactauit Babylo-
niam, et voluit remittere ea ibi. Et tu
vouiſti ędificare templum, quod incen
derunt Idumæi, quando exterminata
eſt Iudæa à Caldęis. Et nunc hoc eſt ꝙ
poſtulo domine, et quod peto, hoc eſt
maieſtas quod à te poſtulo, vt facias
votum quod vouiſti regi cæli ex ore
tuo. Tunc ſurgens Darius rex, oſcu-
latus eſt illum: et ſcripſit epiſtolam ad F
omnes diſpenſatores, et præfectos,
et purpuratos, vt deducerent eum, et

eos qui cum illo erant, omnes aſcendentes ædificare Ieruſalem. Et omnibus præfectis qui erãt in Syria, & Phœnice, & libano ſcripſit epiſtolas, vt traherent ligna cedrina à Libano in Ieruſalem, vt ædificarent cum eis ciuitatẽ. Et ſcripſit omnibus Iudæis qui aſcendebant à regno in Iudæam pro libertate omnem potentem, & magiſtratum, & præfectum non ſuperuenire ad ianuas ipſorum, & omnem regionem quam obtinuerant immunem eſſe eis, & Idumæi relinquant caſtella quæ obtinent Iudæorum, & in ſtructuram templi dare per ſingulos annos talenta viginti, vſq; dũ peræd ificaretur: & ſuper ſacrariũ holocauſtomata hoſtilare quotidie, ſicut habẽt præceptũ, alia talenta decem offerre per ſingulos annos, & omnibus qui procedunt à Babylonia condere ciuitatem: vt eſſet libertas tã ipſis quam filiis eorum, & omnibus ſacerdotibus qui præcedunt. Scripſit autem & quantitatem, & ſacram ſtolam iuſſit
G dari in qua deſeruirent, & Leuitis ſcripſit dare præcepta, vſque in diem qua conſummabitur domus & Ieruſalem extruetur: & omnibus cuſtodientibus ciuitatem, ſcripſit dari ei ſortes & ſtipendia. Et dimiſit omnia vaſa quæcunque ſeparauerat Cyrus à Babylonia, & omnia quæcunque dixit Cyrus, & ipſe præcepit fieri, & mitti Ieruſalem. Et cum proceſſiſſet ille adoleſcẽs, eleuans faciem in Ieruſalem, benedixit regem cæli, & dixit, Abs te eſt victoria, & abs te eſt ſapientia & claritas. Et ego ſeruus tuus ſum. Benedictus es, qui dediſti mihi ſapientiam, & tibi confitebor domine deus patrum noſtrorum. Et accepit epiſtolas, & profectus eſt in Babyloniam. Et venit, & nũtiauit fratribus ſuis omnibus qui fuerunt in Babylonia: & benedixerunt deum patrum ſuorum, quoniam dedit illis remiſſionem & refrigerium, vt aſcenderent & ædificarent Ieruſalem, & templum vbi nominatum eſt nomen eius in ipſo, & exultauerunt cum muſicis & lætitia diebus ſeptem.

CAP. V.

Poſt hęc autẽ electi ſunt, vt aſcenderent principes pagorũ per domos, & tribus ſuas, & vxores illorum, & filii & filiæ eorum, & ſerui & ancillæ ipſorũ, & pecora eorum. A I. Eſd.
Et Darius rex miſit vna cum eis equites mille, donec deducerent eos in Ieruſalem cum pace, & cum muſicis, & cum tympanis & tibiis: & omnes fratres erant ludentes, & fecit eos aſcendere ſimul cum eis. Et hæc ſunt nomina virorum, qui aſcenderunt per pagos ſuos in tribus, & in partem principatus ipſorũ. Sacerdotes: Filii Phinees, filii Aaron, Ieſus filius Ioſedec, Ioacim filius Zorobabel filii Salathiel de domo Dauid, ex progenie Phares, de tribu Iuda, qui locutus eſt ſub Dario rege Perſarum ſermones mirificos in ſecundo anno regni ipſius, menſe Niſan primo. Sunt autem hi, qui aſcenderunt ex Iudæa de captiuitate tranſmigrationis, quos tranſmigrauit Nabuchodoſor rex Babyloniæ in Babylonem, & reuerſus eſt in Ieruſalem. Et requiſiuit partem Iudææ vnuſquiſque in ciuitatem ſuam, qui venerunt cum Zorobabel & Ieſu, Nehemias, Areores, Elimeo Emmanio, Mardocheo, Beelſuro, Mechpſatochor, Olioro. Emonia vnꝰ de principibus eorum, & numerus a gentilibus eorum ex propoſitis eorum filiis Phares, duo millia centũ ſeptuaginta duo: filii Ares, tria millia centum quinquagintaſeptem: filii Phœmo, centum quadragintaduo: in filiis Ieſu & Ioabes, mille trecenti: filii Demu, duo millia quadringenti ſeptuaginta: filii Choraba, ducentiquinque: filii Banica centũ ſexagintaocto: filii Bebech, quadringentitres: filii Archad, quadringenti vigintiſeptem: filii Chan, triginta ſeptem: filii Zoroar, duo millia ſexaginta ſeptem: filii Adinu, quadringenti ſexaginta vnus: filii Aderectis, centumocto filii Ciaſo & Zelas, centumſeptem: filii Azoroc, quadringẽti trigintanouẽ: filii Iedarbone, centum trigintaduo: filii Ananiæ, centum triginta: filii Aſoni, nonaginta: filii Marſar, quadringenti viginti duo: filii Zabarus, nonagintaquinque: filii Sepolemon, centum vigintitres: filii Nepopas, quinquagintaquinque: filii Hechanatus, centum quinqua

gintaocto: filii Cebethamus, centū triginta duo: filii Crearpatros, qui Enocadies, & Modiæ, quadringenti viginti tres: qui ex Gramas & Cabea, centum viginti vnus: qui ex Beſſelon, & Ceagge, ſexagintaquinque: qui ex Baſtaro, centum vigintiduo. Qui ex Becheno-bes, quinquagintaquīque: filii liptis cētum quinquagintaquinq;, filii Labonni, trecenti quinquaginta ſeptem: filii Sichē, trecenti ſeptuaginta. filii Suadō & Cliomus trecēti ſeptuagītaocto: filii Ericus, duo millia centum quadragintaquinque: filii Anaas, trecenti ſeptuaginta. Sacerdotes: Filii Ieddus, filii Eu-
C ther, filii Eliaſib, trecenti ſeptuagintaduo fili Emerus ducenti quinquaginta duo: filii Phaſurii, trecenti quinquagīta ſeptem: filii Caree, ducenti vigintiſeptem. Leuitę: Filii Ieſu in Caduhel, & Bamis, & Serebias, & Edias, ſeptuagintaquatuor. omnis numerus à duodecimo anno, triginta millia quadringenti ſexagintaduo. Filii, & filiæ, & vxores, omnis computatio, quadringenta millia ducenti quadragintaduo. Filii ſacerdotum, qui pſallebant in templo: filii Aſaph, cētum vigintiocto. Oſtiarii vero: filii Eſmēni, filii Azer, filii Amō, filii Accuba, Topa filii Tobi, omnes cētum trigintanouem. Sacerdotes ſeruiētes in templo: filii Sel, filii Gaſpha, filii Tobloch, filii Cariæ, filii Su, filii Hellu filii Labana, filii Armacha, filii Accub, filii Vtha, filii Cetha, filii Aggab, filii Obai, filii Anani, filii Cāna, filii Geddu, filii An, filii Radin, filii Deſanō, filii Nachoba, filii Caſeba, filii Gazę, filii Ozui filii Sinōe, filii Attre, filii Haſtē, filii Aſiana, filii Manai, filii Naſiſim, filii Accuſu filii Agiſta, filii Azui, filii Fauon, filii Phaſalon, filii Meedda, filii Phuſa, filii Caree, filii Barcus, filii Saree, filii Coeſi, filii Naſith, filii Agiſti, filii Pedon. Salomon filii eius filii Aſophor, filii Phazida, filii Celi, filii Dedon, filii Gaddahel, filii Sephegi, filii Aggia, filii Sachareth, filii Sabathen, filii Caroneth, filii Malſith, filii Amę, filii Saſus, filii Addus filii Suba, filii Eura, filii Rahotis, filii Phaſphat, filii Malmon, omnes ſacro
D ſeruientes, & pueri Salomonis, quadringenti octogintaduo. Hi ſunt filii qui aſcenderunt à Thelmela, Thelarſa: principes eorum, Carmellam & Careth: & non poterant edicere ciuitates ſuas, & progenies ſuas, quemadmodum ſint ex Iſrael, Filii Dalari, filii Tubal, filii Nechodaici, ex ſacerdotibus, qui fungebantur ſacerdotio: & non ſunt inuenti filii Obia, filii Achiſos, filii Addin, qui accepit vxorem ex filiabus Phargeleu: & vocati ſunt in nomine eius. & horum quæſita eſt generis ſcriptura in pædatura, & non eſt inuenta, & prohibiti ſunt ſacerdotio fungi. Et dixit illis Nehemias, & Aſtaras, Ne participentur ſancta, donec exurgat pontifex doctus in oſtenſionem & veritatem. Omnis autem Iſrael erat, exceptis ſeruis, & ancillis, quadragintaduo millia trecenti quadraginta. ſerui horum, & ancillæ: ſeptem millia trecenti triginta ſeptem. Cantores, & cantatrices: ducētiſexagintaquinque. Cameli, quadringenti trigintaquinque. Equi, ſe- E
ptem millia trigintaſex. Muli, ducenta millia quadragintaquinque. Subiugalia, quinque millia vigintiquinque. Et de præpoſitis ipſis per pagos, dum venirent in templum dei, quod erat in Ieruſalem, innouare, & ſuſcitare tēplum in loco ſuo, ſecundum ſuam virtutem: & dari in templum theſaurum operum ſacrum auri mnas duodecim millia, & mnas argenti quinque millia: & ſtolas ſacerdotales centum. Et habitauerunt ſacerdotes, & Leuitæ, & qui exierant de plebe in Ieruſalem & in regione, & ſacri cantores, & oſtiarii, & omnis Iſrael in regionibus ſuis.
¶Inſtante autem ſeptimo menſe, cū- 1. Eſdr. 3. a
que eſſent filii Iſrael vnuſquiſque in ſuis rebus, conuenerunt vnanimes in atrium, quod erat ante ianuam orientalem. Et ſtantes Ieſus filius Ioſedec, & fratres eius ſacerdotes, & Zorobabel filius Salathiel, & huius fratres, parauerunt altare, vt offerrent ſuper illud holocauſtomata, ſecundum quod in libro Moyſi hominis dei ſcripta ſūt. Et conuenerunt ibi ex aliis nationibus terræ, & erexerunt ſacrarium in loco ſuo omnes gentes terræ, & offerebant hoſtias et holocauſtomata domino matutina. Et egerunt ſcenopegiam, et diē ſolennem, ſicut præceptum eſt in le-

ge:et ſacrificia quotidie,ſicut oporte-
bat:& poſt hæc oblationes inſtitutas,
& hoſtias ſabbathorum,& neomenia-
F rum,& dierum ſolennium omniū ſan-
ctificatorum.Et quotquot vouebāt do-
mino à Neomenia ſeptimi menſis, cœ
perunt hoſtias offerre deo, & tem-
plum domini nondum erat ædificatū,
Et dederunt pecuniam lapidariis & fa
bris,& potum,& pabula cum gaudio.
Et dederunt carra ſidoniis, & Tyriis,
vt tranſueherent illis de libano trabes
cedrinas,& facerēt rates in Ioppe por
tu,ſecundum decretum quod ſcriptū
erat eis à Cyro rege Perſarum.Et in ſe
cundo anno venientes in templū dei
in Ieruſalem, menſe ſecundo inchoa-
uit zorobabel filius Salathiel, & Ioſue
filius Ioſedec,& fratres ipſorum,& ſa-
cerdotes,& Leuitæ, & omnes qui ve-
nerant de captiuitate in Ieruſalem: &
fundauerunt templū dei nouilunio ſe-
cundi menſis ſecundi anni,cum veniſ
ſent in Iudæam & Ieruſalem. Et ſtatue
runt Leuitas à viginti annis,ſuper ope
ra domini:& ſtetit Ieſus & filius eius,
& fratres omnes Leuitę conſpirantes,
& executores legis:facientes opera in
domo domini.Et ſteterunt ſacerdotes
habentes ſtolas cum tubis:& Leuitæ fi
lii Aſaph, habentes cymbala collau-
dantes dominum, & benedicentes ſe-
cundum Dauid regem Iſrael. Et canta
bant canticum domino, quoniam dul
cedo eius,& honor in ſecula ſuper om
nem Iſrael.Et omnis populus tuba ceci
nerunt,& proclamauerunt voce ma-
gna, collaudātes dominū in ſuſcitatio
ne domus domini. Et venerunt ex ſa-
G cerdotibus,& Leuitis, & pręſidētibus
ſecundum pagos ſenioribus, qui vide
rant priſtinam domum:& ad huius æ-
ficationem cū clamore & planctu ma
gno,& multi cum tubis & gaudio ma
gno:intantum vt populus non audiret
tubas propter planctum populi. Tur-
ba enim erat tubis canens magnifice,
ita vt longe audiretur.||Et audierūt ini 1,Eſd,4,a
mici tribus Iudæ,& Beniamin, & ve-
nerunt ſcire quæ eſſet vox tubarum.
Et cognouerūt, Quoniam qui erant ex
captiuitate, ædificant templum domi
no deo Iſrael. Et accedentes ad zoro-
babel, & Ieſum præpoſitos pagorum,
dixerunt eis,Aedificabimus vna vobiſ-
cum:ſimiliter enim audiuimus domi-
num veſtrum,& ipſi pariter incedimꝰ
à diebus Aſbazareth regis Aſſyriorū,
qui tranſmigrauit nos huc. Et dixit il-
lis zorababel,& Ieſus,& principes pa-
gorum Iſrael. Non eſt nobis & vobis
ædificare domum dei noſtri,nos enim
ſoli ædificabimus domino Iſrael ſecun
dum ea quæ præcepit nobis Cyrus rex
Perſarum. Gentes autem terræ incum
bentes his qui ſunt in Iudæa,& leuan-
tes opus ædificatiōis,& inſidias, & po
pulos adducentes,prohibebāt eos ædi
ficare,& aggreſſuras exercentes impe
dierunt,ne conſummaretur ædificium
omni tempore vitæ Cyri regis, & pro
traxerunt ſtructuram per biennium,vſ
que ad Darii regnum.

CAP. VI.

A IN ſecundo autē anno regni Da
1 rii prophetauit Aggęus & zacha
rias filius Addin prophetæ apud
Iudæam & Ieruſalem in nomi-
ne dei Iſrael ſuper eos.Tunc ſtans zo-
robabel filius Salathiel, & Ieſus filius
Ioſedec,inchoauerunt ędificare domū
domini,quę eſt in Ieruſalem:cum adeſ
ſent eis prophetæ domini,& adiuua-
rēt eos.In ipſo tempore venit ad illos
Siſennes ſubregulus ſyriæ, & Phœni-
cis,& Satrabuzanes,& ſodales eius, &
dixerunt eis,Quo præcipiēte vobis do
mum hanc ædificatis,& tectum iſtud,
& alia omnia pficitis?Et qui ſunt ſtru-
ctores,qui hęc ędificant?Et habuerunt
gratiam viſitatione facta ſuper eos,qui
erant ex captiuitate à domino ſenio-
res Iudæorum,& nō ſunt impediti æ-
dificare,donec ſignificaretur Dario de
omnibus iſtis,& reſponſum accipere-
tur.¶Exemplum epiſtolæ quam miſe-
runt Dario.SISENNES ſubregulus
Syriæ,& Phœnicis,& Satrabuzanes,&
ſodales eius in Syria & Phœnice præſi
des,regi Dario ſalutem. Omnia nota
ſint domino regi,ꝙ cum veniſſemus ī
regionem Iudææ, & introiſſemus in
Ieruſalem,inuenimus ædificantes do-
mum dei magnam:& templum ex lapi
bus politis,& magnis, & pretioſis ma-
teriis in parietibus,& opera illa inſtā-
ter fieri,& ſuffragare,& pſperare ī ma

nibus eorũ, & in omni gloria quàm di
ligentiſſimè perfici. Tunc interrogaui
mus ſeniores, dicentes, Quo permittẽ-
te vobis ædificatis domum iſtã, & ope
ra hæc fundatis? Ideo autem interroga
uimus eos, vt notũ faceremus tibi, ho-
mines, & præpoſitos, & nominum ſcri
pturam præpoſitorum poſtulauimus il
los. At illi reſponderunt nobis dicẽtes,
Nos ſumus ſerui domini, qui fecit cæ-
lum & terram, & ædificabatur hæc do
mus ante annos iſtos multos à rege Iſ-
rael magno & fortiſſimo, & conſumma
ta eſt. Et quoniam patres noſtri exacer
bantes erant, & peccauerunt in deum
Iſrael, tradidit eos in manus Nabucho
donoſor regis Babyloniæ, regis Chal-
dæorum, & domum iſtam demolien-
tes incenderunt, & populum captiuũ
duxerunt in Babylonem. In primo an
no regnante Cyro rege Babyloniæ, ſcri
pſit Cyrus rex domum hãc ædificare:
& illa ſacra vaſa aurea & argentea quę
extulerat Nabuchodonoſor de domo
quæ eſt in Ieruſalem, & conſecrauerat
ea in ſuo templo, rurſus protulit ea Cy
rus rex de templo quod erat in Baby-
lonia, & tradita ſunt zorobabel, & Sal
manaſaro ſubregulo, & præceptum eſt
eis vt offerrent hæc vaſa, & reponerẽt
in templo, quod erat in Ieruſalem, &
ipſum templum dei ædificare in loco
ſuo. Tunc Salmanaſarus ſubiecit funda
menta domus domini, quæ eſt in Ieru
C ſalem: & exinde vſque nunc ædifica-
tur, & non accepit conſummationem.
Nunc ergo ſi iudicatur à te ô rex, per
quiratur in regalibus bibliothecis Cy
ri regis quæ ſunt in Babylonia: & ſi in
uentum fuerit conſilio Cyri regis cœ-
ptam eſſe ſtructuram domus domini, q̃
eſt in Ieruſalem, & iudicabitur à do-
mino rege noſtro, ſcribat de his nobis.
¶ Tunc Darius rex præcepit inquiri ĩ
.6.a. bibliothecis, & inuentus eſt in Ecbata
nis oppido, quod eſt in media regione
locus vnus, in quo ſcripta erant iſta.
ANNO PRIMO regnante Cyro rex
Cyrus præcepit domum domini quæ
eſt in Ieruſalem ædificare, vbi incẽde-
bant igni aſſiduò, cuius altitudo ſit cu
bitorum decem, & latitudo cubitorũ
ſexaginta, quadratũ lapidibus politis
tribus, & meniano ligneo eiuſdem re-

gionis, & meniano vno nouo, & impẽ
dia dari de domo Cyri regis: & ſacra
vaſa domus dñi tam aurea q̃ argentea
quæ extulit Nabuchodonoſor in do-
mum dñi, quæ eſt in Ieruſalẽ, vbi erãt
poſita, vt ponantur illic: & præcepit
curam agere Siſennẽ ſubregulum Sy-
riæ, & Phœnicis, & Satrabuzanem, &
ſodales eius, & qui ordinati erãt in Sy
ria & Phœnice præſides, vt abſtinerẽt
ſe ab eodem loco. Et ego quoque præ- D
cepi in totum ędificare: & proſpexi vt
adiuuẽt eos qui ſunt ex captiuitate Iu
dæorum: donec conſumetur templum
ædis dñi: & à vexatione tributorum
Cœleſyriæ & Phœnicis, diligenter q̃ti
tatem dari his hominibus ad ſacrifici
um dñi, zorobabel præfecto, ad tau-
ros, & arietes, & agnos, ſimiliter autẽ
& frumentum, & ſal, & vinum, & oleũ
inſtanter per ſingulos annos, prout ſa
cerdotes qui ſunt in Ieruſalem, dicta-
uerunt conſumi quotidie ſine vlla di-
latione, vt offerãtur libationes ſummo
deo pro rege & pueris eius, & orent ꝓ
ipſorum vita: & denuntietur, vt quicũ
que tranſgreſſi fuerint aliquid ex his q̃
ſcripta ſunt, aut ſpreuerint, accipiatur
lignum de ſuis propriis, & ſuſpendan-
tur, & bona ipſorum regi aſcribantur.
Propterea & dominus, cuius nomẽ in-
uocatum eſt ibi, exterminet omnẽ re-
gẽ & gentẽ, qui manũ ſuam extende-
rit prohibere, aut male tractare domũ
domini illam quę eſt in Ieruſalem. Ego
Darius rex decreui quàm diligentiſſi-
mè ſecundum hęc fieri.

CAP. VII.

TVnc Siſennes ſubregulus Cœleſy
rię & Phœnicis, & Satrabuzanes A
& ſodales obſecuti his q̃ à Dario 1. Eſd. 6. C
rege erãt decreta, iſiſtebãt ſacro
ſanctis operibus diligẽtiſſimè, cooperã
tes cum ſenioribus Iudæorum princi-
pibus Syriæ, & proſperata ſunt ſacro-
ſancta opera, ꝓphetantibus Aggæo &
Zacharia prophetis. Et cõſummauerũt
omnia per præceptum domini dei Iſ-
rael, & ex conſilio Cyri, & Darii, et Ar
taxerxis regis Perſarũ. Et cõſummata
eſt domus noſtra vſque ad tertiam et
vigeſimã diem menſis Adar, ſexto an-

no Darii regis. Et fecerunt filii Iſrael, & ſacerdotes & Leuitæ, & cæteri qui erant ex captiuitate, qui appoſiti ſunt ſecundum ea quæ ſcripta ſunt in libro Moyſi. Et obtulerũt in dedicationem templi domini, tauros centum, a
C rietes ducentos, agnos quadringentos, & hœdos pro peccatis vniuerſi Iſrael duodecim, ſecundum numerum tribuum Iſrael. Et ſteterunt ſacerdotes, & Leuitæ amicti ſtolis per tribus ſuper omnia opera domini dei Iſrael ſecundum librum Moyſi, & oſtiarii per ſingulas ianuas. Et egerũt filii Iſrael cum his qui erant ex captiuitate illud phaſe quartadecima luna menſis primi, quando ſanctificati ſunt ſacerdotes & Leuitæ. Omnes filii captiuitatis nõ ſunt ſimul ſanctificati, quia Leuitæ omnes ſimul
D ſanctificati ſunt. Et immolauerunt phaſe vniuerſi filii captiuitatis, & fratribus ſuis ſacerdotibus, & ſibimetipſis. Et manducauerunt filii Iſrael, qui erãt ex captiuitate omnes qui remanſerant ab omnibus execrationibus gentiũ terræ quærentes dominum, & celebrauerunt diem feſtum azymorum ſeptem diebus epulantes in conſpectu domini, quoniam conuertit conſilium regis Aſſyriorum in eos, confortare manus eorum ad opera domini dei Iſrael.

CAP. VIII.

A
1. Eſd. 7. ET poſt hunc regnante Artaxerxe Perſarum rege acceſſit Eſdras filius Azariæ, filii Helciæ, filii Solome, filii Sadoc, filii Achitob, filii Ameli, filii Aſahel, filii Bocci, filii Abiſue, filii Phinees, filii Eleazari, filii Aaron primi ſacerdotis: hic Eſdras aſcendit de Babylonia, cũ eſſet ſcriba & ingenioſus in lege Moyſi, quæ data eſt á dño deo Iſrael docere & facere. Et dedit ei rex gloriã ꝙ inueniſſet gratiam in omni dignitate & deſyderio in conſpectu eius. Et aſcenderunt ſimul cũ ipſo ex filiis Iſrael, & ſacerdotibus, & Leuitis, & ſacris cantoribus templi, & oſtiariis, & ſeruis templi in Ieruſalem. Anno ſeptimo regnante Artaxerxe in quinto menſe (hic annus ſeptimus eſt regni) exeuntes de Babylonia nouilunio quinti menſis, venerunt Ieroſolymam iuxta præceptum illius ſecundã proſperitatẽ itineris á domino ipſorũ datam eis. In his enim Eſdras magnam diſciplinam obtinebat, ne prætermitteret quẽquam eorum, quæ eſſent ex lege domini & præceptis: & docendo vniuerſum Iſrael, omnem iuſtitiam & iudicium. Accedentes autem, qui ſcribebant ſcripta Artaxerxis regis, tradiderunt ſcriptum quod obuenerat ab Artaxerxe rege ad Eſdram ſacerdotem & lectorem legis domini, cuius exemplum ſubiectum eſt. ¶REX Artaxerxes Eſdræ ſacerdoti & lectori legis domini ſalutem. Humanior ego iudicans in beneficiis, præcepi eis qui deſyderant ex gente Iudæorum ſua ſponte, & B
ex ſacerdotibus, & Leuitis, qui ſunt in regno meo, comitari tecum in Ieruſalem. Si qui ergo cupiunt ire tecum, cõueniant, & proficiſcantur ſicut placuit mihi & ſeptem amicis meis conſiliariis, vt viſitent ea quæ aguntur ſecundũ Iudæam & Ieruſalem, obſeruantes ſicut habes in lege domini, & ferãt munera domino deo Iſrael, quæ voui ego & amici Ieruſalem, & omne aurum & argentum, quod inuentum fuerit in regione Babyloniæ domino in Ieruſalẽ cum illo, quod eſt donatum pro ipſa gente in templo domini eorum quod eſt in Ieruſalem: vt colligatur hoc aurum & argentum, & tauros, & arietes & agnos, & hœdos, & quæ his ſunt cõgruentia, vt offerant hoſtias domino ſuper altare domini ipſorum, quod eſt in Ieruſalem. Et omnia quæcunque volueris cum fratibus tuis facere auro & argento, perfice pro voluntate tua ſecundum præceptum domini dei tui: & ſacroſancta vaſa, quæ data ſunt tibi ad opera domus domini dei tui, quæ eſt in Ieruſalem, & cætera quæcunque tibi ſubuenerint ad opera templi dei tui, dabis de regali gazophylacio: cum volueris cum fratribus tuis facere auro & argento, perfice ſecundum volũtatem domini. Et ego quidem rex Artaxerxes præcepi cuſtodibus theſaurorũ Syriæ & Phœnicis, vt quæcunque ſcripſerit Eſdras ſacerdos, & lector legis domini, diligenter detur ei vſque ad argenti talenta centum, ſimiliter & auri: & vſque ad frumenti modios cen-

tum, et vini amphoras centum, et alia quæcunque abundant ſine taxatione. Omnia ſecundum legem dei fiant deo altiſsimo, ne forte exurgat ira in regno regis, et filii, et filiorum eius, Vobis autem dicitur, vt omnibus ſacerdotibus, et Leuitis, & ſacris cãtoribus, et ſeruis templi, & ſcribis templi huius nullum tributum, neque vlla alia indictio irrogetur, nec habeat quiſquam
C poteſtatem obiicere eis quicquam. Tu autem Eſdra ſecundum ſapiẽtiam dei conſtitue iudices, & arbitros in tota Syria & Phœnice: & omnes qui legem dei tui non nouerunt, doce: vt quotquot tranſgreſsi fuerint legem, diligenter plectantur ſiue morte, ſiue cruciatu, ſiue etiam pecuniæ multatione, vel abductione. Et dixit Eſdras ſcriba, Benedictus deus patrum noſtrorum, qui dedit hanc voluntatem in cor regis, clarificare domum ſuam quæ eſt in Ieruſalem, & me honorificauit in conſpectu regis, & conſiliariorum, & amicorum, & purpuratorũ eius, & ego cõſtans animo factus ſum ſecundum opitulationem domini dei mei, & congregaui ex Iſrael viros, vt ſimul aſcen-
8.a. derent mecum.||Et hi ſunt præpoſiti ſecundũ ſuas patrias, & principatus portionales eorum qui mecum aſcenderunt de Babylonia in regno Artaxerxis. Et ex filiis Phares, Gerſomus: ex filiis Siemarith, Amenus: filiorum Dauid Acchus filius Sceciliæ: ex filiis Phares, zacharias, & cum eo reuerſi ſunt viri centum quinquaginta: ex filiis ductoris Moabilionis Zaraei, & cum ipſo viri ducenti quinquaginta: ex filiis Zachues, Iechonias Zechoeli, & cum ipſo viri ducenti quinquaginta: ex filiis Sala, Maaſias Gotholiæ, & cum ipſo viri ſeptuaginta: ex filiis Saphatiæ, zarias Micheli, & cum ipſo viri octoginta: ex filiis Iob, Abdias Ieheli, & cũ ipſo viri ducenti duodecim: ex filiis Baniæ, Salimoth, filius Ioſaphiæ, & cũ ipſo viri centum ſexaginta: ex filiis Beer, zacharias Bebei, & cum ipſo viri ducenti octo: ex filiis Ezead, Iohannes Eccetan, & cum ipſo viri centumdecem. ex filiis Adonicam ipſis poſtremis, & hæc ſunt nomina eorum, Eliphalam, filius Gebel, & Semeias, & cum ipſo viri ſeptuaginta. Et congregaui eos ad fluuium qui dicitur Thia, & metati fuimus illic triduo, & recogno D
ui eos. Et ex filiis ſacerdotum & Leuitarum non inueni illic. Et miſi ad Eleazarum, & Eccelon, & Maſinan, et Maloban, et Enaathan, et Samea, et Ioribum, Nathan, Enuagan, zachariam, et Moſolamum ipſos ductores et peritos: et dixi eis vt venirent ad Loddeum, qui erat apud locum gazophylacii. Et mandaui eis vt dicerent Loddeo, et fratribus eius, et illis qui erant in gazophylacio, vt mitterent nobis eos qui ſacerdotio fungerentur in domo domini dei noſtri, et adduxerunt nobis ſecũdum manum validam domini dei noſtri viros peritos: ex filiis Moholi, filii Leui, filii Iſrael, Sebebian, et filios et fratres, qui erant decem et octo: Aſbiã et Amin ex filiis filiorum Chananæi, et filii eorum viri viginti. Et ex his qui templo ſeruiebant, quos dedit Dauid, et ipſi principes ad operationem Leuitis templo ſeruientium ducenti viginti Omnia nomina ſignificata ſunt in ſcripturis. Et voui illic ieiunium iuuenibus in conſpectu dei, vt quærerem ab eo bonum iter nobis, et qui nobiſcum erant, & filiis, & pecoribus ꝓpter inſidias. Erubui enim petere à rege pedites, & equites in comitatu, tutelæ gratia cõtra aduerſarios noſtros. Diximus enim regi, quoniã virtus domini erit cum eis qui inquirunt eum in omni affectu. Et iterum deprecati ſumus dominum deum noſtrum ſecundum hæc: quem & propitium habuimus, & compotes facti ſumus deo noſtro. Et ſeparaui ex plebis præpoſitis, & ſacerdotibus templi viros duodecim, & Sedebiam, & Aſannam, & cum eis ex fratribus eorum viros decem. & appendi eis aurum, & argentum, & vaſa ſacerdotalia domus dei noſtri, quæ donauerat rex, & conſiliarii eius, & principes, & omnis Iſrael. Et cum appendiſſem, tradidi argẽti talenta centum quinquaginta, & vaſa argentea talentorum centum, & auri talenta centum, & vaſorum aureorum ſepties viginti, & vaſa ærea de bono æramento ſplendentia, duodecim, auri ſpeciem reddentia: & dixit eis, Et

vos ſancti eſtis domino, & vaſa ſunt
ſancta, & aurum, & argentum votum
eſt domino deo patrum noſtrorum.
E Vigilate, & cuſtodite, donec tradatis ex plebis præpoſitis, & ſacerdotibus, & Leuitis, & principibus ciuitatum Iſrael in Ieruſalem, in paſtoforio domus dei noſtri. Et hi qui ſuſceperunt ſacerdotes & Leuitæ aurum & argentum & vaſa, intulerunt in Ieruſalem in templum domini. Et promouimus à fluuio Thia, die duodecima mẽſis primi, vſquequo introiuimus in Ieruſalẽ. Et cum factus fuiſſet tertius dies, quarta autem die ponderatum aurum, & argentum traditum eſt in domo domini dei noſtri Marimoth filio Iori ſacerdoti: & cum ipſo erat Eleazar filius Phinees: & erant cum ipſis Ioſadus filius Ieſu, & Medias, & Banni filius Leuitæ ad numerum, & ad pondus vniuerſa. Et ſcriptum eſt pondus ipſorum eadem hora. Qui autem venerunt ex captiuitate, obtulerunt ſacrificium domino deo Iſrael, tauros duodecim pro omni Iſrael, arietes octoginta ſex, agnos ſeptuaginta duos, hircos pro peccato duodecim, & pro ſalute vaccas duodecim, omnia in ſacrificium domini. Et relegerunt præcepta regis regalibus diſpenſatoribus, & ſubregulis Cœleſyriæ, & Phœnicis: & honorificauerunt gentem, & templum domini. Et conſummatis his, acceſſerunt
1.Eſd.9.a. ad me præpoſiti, dicentes, ‖ Non ſegregauerũt genus Iſrael, & principes, & ſacerdotes, & Leuitæ, & alienigenæ gentes, & nationes terræ immunditias ſuas à Chananæis & Hethæis & Pherezæis, & Iebuſæis & Moabitis & Ægyptiis & Idumæis. coniuncti enim ſunt filiabus eorum & ipſi, & filii eorum: & miſtum eſt ſemen ſanctum alienigenis gentibus terræ, & participes erant præpoſiti, & magiſtratus iniquitatis eius ab initio ipſius regni. Et mox vt audiui iſta, conſcidi veſtimenta, & ſacram tunicam: & lacerans capillos capitis, & barbam, ſedi dolens & mœſtus. Et cõuenerunt quotquot tunc mouebantur in verbo domini dei Iſrael ad me lugentem ſuper iniquitatẽ iſtã,
F & ſedebam triſtis vſque ad ſacrificium veſpertinum. Et conſurgens à ieiunio, conſciſſa habens veſtimenta, & ſacram tunicam, ingeniculans, & extendens manus ad dominum, dicebam, Domine confuſus ſum, & reueritus ſum ante faciem tuam. Peccata enim noſtra multiplicata ſunt ſuper capita noſtra, & iniquitates noſtræ exaltatæ ſunt vſque ad cælum, quoniam à temporibus patrum noſtrorũ ſumus in magno peccato vſque ad diem hunc. Et propter peccata noſtra, & patrum noſtrorum ſumus traditi cum fratribus noſtris, & cum ſacerdotibus noſtris regibus terræ in gladium & captiuitatem, & deprædationem cum confuſione vſque in hodiernum diem. Et nunc quantum eſt hoc quod contigit nobis miſericordia abs te domine deus, & relinque nobis radicem, & nomen in locũ ſanctificationis tuæ, detegere luminare noſtrum in domo domini dei noſtri, dare nobis cibum in omni tempore ſeruitutis noſtræ. Et cum ſeruiremus, non fuimus derelicti à domino deo noſtro: ſed conſtituit nos in gratia, ponens nobis reges Perſarum dare cibum, & clarificare templum domini dei noſtri, & ædificare deſerta Sion, dare nobis ſtabilitatem in Iudæa & Ieruſalem. Et nunc quid dicimus domine habentes hæc? Tranſgreſſi enim ſumus præcepta tua, quæ dediſti in manus puerorum tuorum prophetarum dicens, Quoniam terra, in quam introiſtis poſſidere hæreditatem eius, terra polluta
eſt coinquinationibus alienigenarum G
terræ, & immunditiæ illorum repleuerunt eam totam immunditia ſua. Et nunc filias veſtras non coniungetis filiis eorum, & filias eorum non accipietis filiis veſtris, & non inquiretis pacẽ habere cum illis omni tempore, vt inualeſcentes manducetis optima terræ, & hæreditatem diſtribuatis filiis veſtris vſque in æuum. Et quæ contingunt nobis, omnia fiunt propter opera noſtra maligna, & magna peccata noſtra. Et dediſti nobis talem radicem, & rurſum reuerſi ſumus tranſgredi legitima tua, vti commiſceremur immunditiæ alienigenarum gentium terrę huius. Nonne iraſceris nobis perdere nos, quoadúſque non relinquatur radix, & nomen noſtrum? Domi-

ne deus? Iſrael verax es. Derelicta eſt
enim radix vſque in hodiernum diẽ.
Ecce, nunc ſumus in conſpectu tuo in
iniquitatibus noſtris. Non eſt enim ad
10,a huc ſtare ante te in his. ‖Et cum ado-
rando confiteretur Eſdras flens, humi
proſtratus ante templum, congregati
ſunt ante eum ex Ieruſalem turba ma-
gna valde, viri & mulieres & iuuenes
& iuuẽculæ. Fletus enim erat magnus
in ipſa multitudine. Et cum clamaſſet,
Iechonias Ieheli ex filiis Iſrael, dixit
Eſdræ, Nos in dominum peccauimus
ꝙ collocauimus nobis in matrimoni-
um mulieres alienigenas ex gentibus
terræ. Et nunc es ſuper omnem Iſrael.
In his ergo ſit iuſiurandum à domino
expellere omnes vxores noſtras, quæ
ex alienigenis ſunt cum filiis earum.
Sicut tibi decretum eſt à maioribus ſe
cundum legem domini exurgens ex-
plica. Ad te enim ſpectat negotium, &
nos tecum ſumus. viriliter fac. Et exur
gens Eſdras adiurauit principes ſacer-
dotum, & Leuitas, & omnem Iſrael fa-
cere ſecundum hæc, & iurauerunt.

CAP. IX.

A
10 ET exurgẽs Eſdras ab ante atrium
templi, abiit in paſtophorium Io
nathæ filii Naſabi, & hoſpitatus
illic non guſtauit panem, nec a-
quam bibit ſuper iniquitatem multitu
dinis. Et facta eſt prædicatio in õmni
Iudæa, & in Ieruſalem omnibus qui
erant ex captiuitate in Ieruſalem con-
gregati, vt quicunque non occurre-
rit biduo vel triduo diei ſecundum iu
dicium aſſidentium ſeniorum, tolle-
rentur facultates ſuæ, & ipſe alienus
iudicaretur à multitudine captiuita-
tis. Et congregati ſunt omnes qui e-
rant ex tribu Iuda, & Beniamin in tri
bus diebus in Ieruſalem. hic menſis eſt
nonus, dies menſis viceſimus. Et ſe-
dit omnis multitudo in area templi
trementes propter hyemem præſen-
tem. Et exurgens Eſdras dixit illis, Vos
inique feciſtis collocãtes vobis in ma-
trimonium vxores alienigenas, vt ad-
deretis ad peccata Iſrael. Et nunc date
confeſſionem, & magnificentiam do
mino deo patrum noſtrorum; & perfi-
cite voluntatem ipſius, & diſcedite à
gentibus terræ, & ab vxoribus alieni- B
genis. Et clamauit omnis multitudo,
& dixerunt voce magna, Sicut dixiſti,
faciemus. Sed quoniam multitudo ma
gna eſt, & tempus hybernum, & non
poſſumus inſubſidiati ſtare: & hoc o-
pus non eſt nobis vnius diei, neque
bidui, multũ enim in his peccauimus:
ſtent prępoſiti multitudinis, & omnes
qui nobiſcum inhabitant, & quotquot
habent vxores apud ſe alienigenas, &
aſſiſtant accepto tempore ex omni lo-
co preſbyteri, & iudices, vſquequo ſol
uant iram domini negotii huius. Iona-
thas autem filius Ezeli, & Ozias The-
cam ſuſceperunt ſecundum hæc: & Bo
ſoramus, & Leuis, & Sabbatheus ſi-
mul cooperati ſunt cum illis. Et ſtete-
runt ſecundum hæc omnia vniuerſi,
qui erant ex captiuitate. Et elegit ſibi
viros Eſdras ſacerdos principes ma-
gnos de patribus eorũ ſecundũ nomi-
na: & conſederũt nouilunio menſis de-
cimi examinare negotium iſtud. Et de- C
terminatum eſt de viris, qui habebant
vxores alienigenas, vſque ad neome-
niam primi menſis: & inuenti ſunt ex
ſacerdotibus permiſti, qui habebant
alienigenas vxores. Ex filiis Ieſu filii Io
ſedec, & fratribus eius: Maſeas, & Elio-
zerus, & Ioribus, & Ioadeus, & iniece
runt manus, vt expellerent vxores ſu-
as: & ad litandum in exorationem arie
tem pro ignorantia ſua. & ex filiis Sẽ-
meri: Maſeas & Eſſes & Ieelech Aza-
rias. & ex filiis Foſere: Limoſias, Hiſina
enis, & Nathanee, Iuſſio, Reddus, &
Talſas. & ex Leuitis, Iorabdus, & Se-
meis, & Colnis, & Calitas, & Facteas, &
Coluas, & Elionas. & ex ſacris cantori-
bus, Eliaſib, Zaccatus. & ex oſtiariis Sa
lumus, & Tolbanes. & ex Iſrael: ex filiis
Foro, Ozi, & Remias & Geddias & Mel
chias & Michelus Eleazarus & Iamme
bias & Bannas, & ex filiis Iolamam:
Chamas & Zacharias & Iezrelus & I-
oddius & Erimoth & Helias. & ex fi-
liis Zathoim: Eliadas & Liaſumus, Zo-
chias & Larimoth & Zabdis & Tebe- D
dias. & ex filiis Zebes: Iohãnes, & Ama
nias & Zabdias & Emẽs. & ex filiis Bã
ni: Olamus & Maluchus & Ieddeus
& Iaſub & Aſabus & Ierimoth. & ex

ff iiii

filiis Addin: Naathus & Mooſias & Ca
leus & Raanas,Maaſeas,Mathathias &
Beſeel & Bonnus & Manaſſes.& ex fi-
liis Nuae: Noneas & Apheas & Mel-
chias & Sameas & Simon,Beniamin &
Malchus & Marras. & ex filiis Aſom:
Carianeus,Mathathias & Bannus & Eli
phalach & Manaſſes & Semei.& ex fi-
liis Banni:Ieremias & Moadias & Abra
mus & Iohel & Baneas & Pelias & Io-
nas & Marimoth & Eliaſib & Matha-
neus & Eliaſis & Orizas & Dielus &
Semedius & Zambris & Ioſephus. &
ex filiis Nobei:Idelus & Mathathias &
Sabadus & Zecheda, Sedmi & Ieſſei,
Baneas. omnes iſti coniuxerunt ſibi v-
E xores alienigenas, & dimiſerunt eas
cum filiis. Et inhabitauerunt ſacerdo-
tes,& Leuitæ:& qui erant ex Iſrael in
Ieruſalem,& in tota vna regione noui-
lunio menſis ſeptimi. Et erant filii Iſ-
rael in commorationibus ſuis. Et con-
gregata eſt omnis multitudo ſimul in
aream,quæ eſt ab oriente portę ſacræ:
& dixerunt Eſdræ pontifici,& lectori,
vt afferret legẽ Moyſi, quæ tradita eſt
à domino deo Iſrael. Et attulit Eſdras
pontifex legem omni multitudini eo-
rum à viro vſque ad mulierem, & om
nibus ſacerdotibus audire legem no-
uilunio menſis ſeptimi. Et legebat in
area, quæ eſt ante ſacram portam tem
pli,à prima luce vſque ad veſperam
coram viris,& mulieribus. Et dederũt
F omnes ſenſum ad legem. Et ſtetit Eſ-
dras ſacerdos,& lector legis ſuper li-
gneum tribunal, quod fabricatũ erat.
Et ſteterunt ad eum Mathathias, & Sa
mus,Ananias,Azarias,Vrias,Ezechias,
& Balſamus ad dexteram: & ad ſini-
ſtram Phaldeus,Miſael,Malachias,Abu
ſthas,Sabus,Nabadias,& Zacharias.Et
aſſumpſit Eſdras librum coram omni
multitudine:præſidebat enim in glo-
ria in conſpectu omnium.Et cum abſol
uiſſet legem,omnes erecti ſteterunt:&
benedixit Eſdras dominum deum al-
tiſsimum, deum Sabaoth omnipoten-
tem.Et reſpõdit omnis populus, Amẽ.
Et eleuatis ſurſum manibus prociden-
tes in terram, adorauerunt domi-
num: Ieſus & Banaeus & Sarebias &
Iaddimus & Accubus & Sabbatheus &
Calithes & Azarias & Ioradus & Ana-
nias & Philias. Leuitæ, qui docebant
legem domini,& in multitudine lege-
bant legem domini,& præferebant ſin
guli eos, qui intelligebant lectionem. G
Et dixit Atharathes Eſdræ pontifici,
& lectori, & Leuitis, qui docebant
multitudinem, dicens, Dies hic ſan-
ctus eſt domino.Et omnes flebant,cum
audiſſent legem. Et dixit Eſdras, Di-
greſsi ergo manducate pinguiſsima
quæque,& bibite dulciſsima quæque,
et mittite munera his qui non habẽt.
Sanctus enim hic dies domini, et no-
lite mœſti eſſe. Dominus enim clarifi-
cabit vos. Et Leuitæ denuntiabant in
publico omnibus, dicentes, Dies hic
ſanctus eſt, nolite mœſti eſſe. Et abie-
runt omnes manducare, et bibere, et
epulari, et dare munera his qui non
habebant, vt epularentur. Magnifice
enim ſunt exaltati verbis, quibus e-
docti ſunt. Et congregati ſunt vni-
uerſi in Ieruſalem celebrare lætitiam,
ſecundum teſtamentum domini dei
Iſrael.

Liber Eſdræ quartus, qui inter apocrypha ponitur.

CAP. I.

LIBER ESDRAE pro- A
phetæ ſecundus, filii Sa-
rei, filii Azarei, filii Hel-
ciæ,filii Sadaniæ, filii Sa-
doc, filii Achitob, filii A-
chiæ, filii Phinees, filii Heli, filii A-
metiæ, filii Aſiei, filii Marimoth,fi-
lii Arna, filii Oziæ, filii Borith, fi-
lii Abiſei, filii Phinees, filii Eleazar,
filii Aaron ex tribu Leui, qui fuit ca-
ptiuus in regione Medorum, in re-
gno Artaxerxis regis Perſarum. Et fa-
ctum eſt verbum domini ad me, di-
cens, Vade, & nuntia populo meo faci
nora ipſorum, & filiis eorum iniquita
tes,quas in me admiſerunt, vt nuntiẽt

filiis filiorum: quia peccata parentum
ipſorum in illis creuerũt, Obliti enim
mei ſacrificauerũt diis alienis. Nónne
ego eduxi eos de terra AEgypti de do
mo ſeruitutis? Ipſi autem irritauerunt
me,& conſilia mea ſpreuerunt. Tu au-
tem excute comam capitis tui,& pro-
iice omnia mala ſuper illos: quoniam
non obedierunt legi meę. Populus au-
tem eſt indiſciplinatus. Vſquequo eos
B ſuſtinebo,quibus tãta beneficia cõtuli?
Reges multos ꝓpter eos ſubuerti. Pha
raonem cum pueris ſuis,& omnem ex-
ercitum eius percuſſi. Omnes gentes à
facie eorum perdidi, & in oriete pro-
uinciarum duarum populos Tyri, &
Sidonis diſſipaui,& omnes aduerſarios
eorum interfeci. Tu vero loquere ad
eos,dicens, Hæc dicit dominus: Nem-
pe ego vos per mare trãſmeaui, & pla-
teas vobis initio munitas exhibui: du
cem vobis dedi Moyſen, & Aaron ſa-
cerdotem: lucem vobis per columnam
ignis præſtiti,& magna mirabilia feci
in vobis: vos autem mei obliti eſtis,di
cit dominus. Hæc dicit dominus om-
nipotens: Coturnix vobis in ſigno fuit,
caſtra vobis ad tutelam dedi, & illic
murmuraſtis: & non triumphaſtis in
nomine meo de perditione inimicorũ
veſtrorum,ſed adhuc nunc vſque mur
muraſtis. Vbi ſunt beneficia, quę præ-
ſtiti vobis? Nónne in deſerto cũ eſuri-
retis,proclamaſtis ad me,dicentes, Vt
quid nos in deſertum iſtud adduxiſti
interficere nos? melius nobis fuerat ſer
uire AEgyptiis, quàm mori in deſerto
hoc. Ego dolui gemitus veſtros,& de-
di vobis manna in eſcam. Panem ange
lorum manducaſtis, Nónne cum ſiti-
retis,petram excidi,& fluxerunt aquæ
C in ſaturitate? Propter æſtus,foliis arbo-
rum vos texi. Diuiſi vobis terras pin-
gues: Chananæos,& Pherezæos,& Phi
liſthæos à facie veſtra proieci: quid fa
ciam vobis adhuc,dicit dominus? Hęc
dicit dominus omnipotens: In deſerto
cum eſſetis in flumine Amorrhæo ſi-
tientes,& blaſphemantes nomen meũ,
non ignem vobis pro blaſphemiis de-
di,ſed mittens lignum in aquam,dul-
ce feci flumẽ. Quid tibi faciam Iacob?
Noluiſti obedire Iuda. Transferam me
ad alias gentes,& dabo eis nomẽ meũ,
vt cuſtodiant legitima mea. Quoniam
me dereliquiſtis, & ego vos derelin-
quam. Petentibus vobis à me miſeri-
cordiam,non miſerebor. Quando inuo
cabitis me,ego non exaudiam vos. Ma
culaſtis enim manus veſtras ſanguine,
& pedes veſtri impigri ſunt ad cõmit-
tenda homicidia. Non quaſi me dereli
quiſtis, ſed voſipſos, dicit dominus.
Hæc dicit dominus omnipotẽs: Nón-
ne ego vos rogaui,vt pater filios, & vt
mater filias,& vt nutrix paruulos ſuos
vt eſſetis mihi in populũ,& ego vobis
in deum: & vos mihi in filios, & ego
vobis in patrem? ita vos collegi,vt gal
lina pullos ſuos ſub alas ſuas. Modo au
tem quid faciam vobis? Proiiciam vos
à facie mea. Oblationem cum mihi at- D
tuleritis, auertam faciem meam à vo-
bis. Dies enim feſtos veſtros,& neome
nias & circunciſiones repudiaui. Ego
miſi pueros meos prophetas ad vos,
quos acceptos interfeciſtis, & lania-
ſtis corpora eorum, quorum ſanguinẽ
exquiram,dicit dominus. Hęc dicit do
minus omnipotens: Domus veſtra de-
ſerta eſt. Proiiciam vos ſicut ventus ſti
pulam, & filii procreationem non fa-
cient: quoniam mandatum meum ne-
glexerunt, et quod malum eſt coram
me, fecerunt. Tradam domos veſtras
populo venienti,qui me non audien-
tes credunt,quibus ſigna non oſtendi,
facient quæ præcepi. Prophetas non vi
derunt, et memorabũtur iniquitatum
eorum. Teſtor populi veniẽtis gratiã,
cuius paruuli exultant cum lętitia, me
non vidẽtes oculis carnalibus, ſed ſpi
ritu credentes quę dixi. Et nunc frater
aſpice,quę gloria: et vide populum ve
nientem ab oriente, quibus dabo du-
catum Abrahã,Iſaac,et Iacob,et Oſee,
et Amos,et Micheæ, et Ioel,et Abdiæ,
et Ionæ et Naum et Habacuc, Sopho-
niæ,Aggæi,Zachariæ,et Malachię,qui
et angelus domini vocatus eſt.

CAP. II.

HAEc dicit dominus: Ego eduxi A
populum iſtum de ſeruitute,qui
bus mandata dedi per pueros
meos prophetas quos audire no
luerunt,ſed irrita fecerunt mea conſi-
lia. Mater quę eos generauit,dicit illis,

ne filii, quia ego vidua ſum & dereli-
cta. Educaui vos cum lætitia, & amiſi
vos cum luctu & triſtitia, quoniã pec-
caſtis coram domino deo veſtro, &
quod malum eſt coram eo feciſtis. Mo
do autem quid faciam vobis? Ego vi-
dua ſum, & derelicta: ite filii, & petite
à domino miſericordiam. Ego autem
te pater teſtem inuoco ſuper matrem
filiorum, qui noluerunt teſtamentum
meum ſeruare, vt des eis cõfuſionem,
& matrem eorum in direptionem, ne
generatio eorum fiat. Diſpergantur in
gentes nomina eorum, deleantur à ter
ra: quoniam ſpreuerunt ſacramentum
meum. Væ tibi Aſſur, qui abſcõdis ini-
quos penes te. Gens mala memorare
quid fecerim Sodomæ & Gomorrhæ,
quorum terra iacet in piceis glebis &
aggeribus cinerũ, ſic dabo eos, qui me
non audierunt, dicit dominus omni-
potens. Hęc dicit dominus ad Eſdram,
Nũtia populo meo, quoniam dabo eis
regnum Ieruſalem, quod daturus eram
Iſrael. Et ſumam mihi gloriam illorum,
& dabo eis tabernacula æterna, quæ
præparauerã illis. Lignũ vitæ erit illis
in odore vnguenti, et nõ laborabunt,
neque fatigabuntur. Ite, et accipietis,
Rogate vobis dies paucos, vt immoren
tur. Iam paratum eſt vobis regnum: vi
B gilate. ¶Teſtare cælum et terram. Con-
triui enim malum, et creaui bonum,
quia viuo ego dicit dominus, Mater
amplectere filios tuos, educa illos cũ
lætitia. Sicut columba confirma pedes
eorum: quoniã te elegi dicit dominus.
Et reſuſcitabo mortuos de locis ſuis, et
de monumentis educam illos, quoniã
cognoui nomen meum in Iſrael, Noli
timere mater filiorum, quoniam te ele
gi, dicit dominus. Mittam tibi adiuto-
rium pueros meos Iſaiam et Ieremiã,
ad quorum conſilium ſanctificaui, et
paraui tibi arbores duodecim graua-
tas variis fructibus, et totidem fontes
fluentes lac et mel: et montes immen-
ſos ſeptem, habentes roſam et lilium:
in quibus gaudio implebo filios tuos.
Viduam iuſtifica, pupillo iudica, egen-
ti da, orphanum tuere: nudum veſti,
confractum et debilem cura, claudum
irridere noli, tutare mancum, et cæ-
cum ad viſionem claritatis meæ ad-
mitte. Senem et iuuenem intra muros
tuos ſerua: mortuos vbi inueneris ſi-
gnans commẽda ſepulchro, & dabo ti
bi primam ſeſſionem in reſurrectione
mea. Pauſa & quieſce populus meus,
quia veniet requies tua. Nutrix bona
nutri filios tuos, confirma pedes eo-
rum. Seruos quos tibi dedi, nemo ex
eis interiet. ego enim eos requiram de
numero tuo. Noli fatigari, cum enim
venerit dies preſſuræ & anguſtiæ, alii C
plorabunt, & triſtes erunt: tu autem hi
laris, & copioſa eris. Zelabunt gentes,
& nil aduerſus te poterunt, dicit dñs
manus meæ tegẽt te, ne filii tui gehen
nam videant, Iucundare mater cum fi
liis tuis, quia ego te eripiam, dicit do-
minus. Filios tuos dormientes memo
rare, quoniam ego eos educam de la-
teribus terræ, & miſericordiam cum
illis faciam: quoniam miſericors ſum,
dicit dominus omnipotens. Amplecte-
re natos tuos vſque venio, & præſtem
illis miſericordiam: quoniam exuberãt
fontes mei, & gratia mea non deficiet.
¶Ego Eſdras præceptum accepi à do-
mino in mõte Oreb, vt irem ad Iſrael:
ad quos cum venirem, reprobauerunt
me, & reſpuerunt mandatum domini.
Ideoque vobis dico gentes, quæ audi-
tis & intelligitis: Expectate paſtorem
veſtrum, requiem æternitatis dabit vo
bis: quoniam in proximo eſt ille, qui in
fine ſeculi adueniet. Parati eſtote ad
præmia regni, quia lux perpetua luce-
bit vobis per æternitatem temporis.
Fugite vmbram ſeculi huius, accipite
iucunditatem gloriæ veſtrę. Ego teſtor
palam ſaluatorem meum. Commenda-
tum donum accipite & iucundamini,
gratias agentes ei, qui vos ad cæleſtia
regna vocauit. Surgite, & ſtate & vide- D
te numerum ſignatorum in conuiuio
domini. Qui ſe de vmbra ſeculi tranſtu
lerunt, ſplendidas tunicas à domino
acceperunt. Accipe Sion numerum
tuum, & conclude cãdidatos tuos, qui
legem domini cõpleuerũt. Filiorũ tuo
rum quos optabas plenus eſt numerus
Roga imperium domini, vt ſancti-
ficetur populus tuus, qui vocatus eſt
ab initio. Ego Eſdras vidi in monte
Sion turbam magnam, quam nume-
rare non potui, & omnes canticis col-

laudabant dominum. Et in medio eorum erat iuuenis ſtatura celſus eminētior omnibus illis, & ſingulis eorum capitibus imponebat coronas, & magis exaltabatur. Ego autem miraculo tenebar. Tunc interrogaui angelum, & dixi, Qui ſunt hi domine? Qui reſpondens, dixit mihi, Hi ſunt qui mortalem tunicam depoſuerunt, & immortalem ſumpſerunt, & confeſſi ſunt nomē dei, Modo coronantur, & accipiūt palmas. Et dixi angelo, Ille iuuenis quis eſt, qui eis coronas imponit, & palmas in manus tradit? Et reſpondens dixit mihi, Ipſe eſt filius dei, quem in ſeculo confeſſi ſunt: ego autem magnificare eos cœpi, qui fortiter pro nomine domini ſteterunt. Tunc dixit mihi angelus, Vade, annūcia populo meo, qualia & quāta mirabilia domini dei vidiſti.

CAP. III.

A Anno triceſimo ruinæ ciuitatis eram in Babylone, & conturbatus ſum ſuper cubiculo meo recumbens, & cogitationes meæ aſcendebant ſuper cor meum: quoniā vidi deſertionem Sion, & abundantiā eorum qui habitabant in Babylone, & ventilatus eſt ſpiritus meus, valde, & cœpi loqui ad altiſſimum verba timorata, & dixi, O dominator domine, tu dixiſti ab initio, quādo plantaſti terrā, & hoc ſolus, & imperaſti populo, & dediſti Adam corpus mortuum: ſed & ipſum figmentum manuum tuarum erat, & inſufflaſti in eum ſpiritum vitæ, & factus eſt viuens coram te, & induxiſti eum in paradiſo, quem plantauerat dextera tua antequam terra aduentaret. Et huic mandaſti diligere viam tuā & præteriuit eam, & ſtatim inſtituiſti in eo mortem, & in nationibus eius, & natæ ſunt gentes, & tribus & populi, & cognationes quorum non eſt nu-
B merus. Et ambulauit vnaquæque gens in voluntate ſua, & mira agebant coram te, & ſpernebant præcepta tua. Iterum autem in tempore induxiſti diluuium ſuper inhabitantes ſeculum, & perdidiſti eos. Et factum eſt in vnoquoque eorum, ſicut Adæ mori, ſic his diluuium. Dereliquiſti autem vnum ex his Noe cum domo ſua, & ex eo iuſti omnes. Et factum eſt cum cœpiſſent multiplicari, qui habitabant ſuper terram, & multiplicauerunt filios, & populos, & gentes multas: & cœperunt iteratò impietatem facere plus quàm priores. Et factum eſt, cum iniquitatem facerent coram te, elegiſti tibi virum ex his cui nomen erat Abraham. Et dilexiſti eum, & demonſtraſti ei ſoli voluntatem tuam: & diſpoſuiſti ei teſtamentum æternum, & dixiſti ei vt nō vnquam derelinqueres ſemen eius. Et dediſti ei Iſaac, & Iſaac dediſti Iacob & Eſau. Et ſegregaſti tibi Iacob, Eſau autem ſeparaſti. Et factus eſt Iacob in multitudine magna. Et factum eſt, cum educeres ſemen e-
ius ex AEgypto, adduxiſti ſuper montem Sinai. Et inclinaſti cælos, & ſtatuiſti terram, & commouiſti orbem, & tremere feciſti abyſſos, & conturbaſti ſeculum, & trāſiit gloria tua portas quatuor ignis & terræmotus, & ſpiritus, & gelu, vt dares ſemini Iacob legem, & generationi Iſrael diligentiam, Et non abſtuliſti ab eis cor malignum, vt faceret lex tua in eis fructum. Cor enim malignum baiulans primus Adam tranſgreſſus & victus eſt, ſed & omnes qui de eo nati ſunt. Et facta eſt permanens infirmitas & lex cum corde populi, cum malignitate radicis, & diſceſſit quod bonum eſt, & manſit malignum. Et tranſierunt tempora, & finiti ſunt anni: & ſuſcitaſti tibi ſeruum nomine Dauid, & dixiſti ei ædificare ciuitatem nominis tui, & offerre tibi in eadem thus & oblationes. Et factum eſt hoc annis multis, derelinquerunt qui habitabant ciuitatem, in omnibus facientes ſicut fecit Adam & omnes generationes eius vtebantur enim & ipſi corde maligno. Et tradidiſti ciuitatem tuam in manibus inimicorū tuorum. Nunquid meliora faciunt, qui habitabant Babylonem? Et propter hoc dominabitur Sion. Factum eſt, cum veniſſem huc, & vidiſſem impietates, quarum non eſt numerus: & delinquentes multos vidit anima mea hoc triceſimo anno, & exceſſit cor meum: quoniam vidi quomodo ſuſtines eos pec-

cantes, & pepercisti impie agentibus, & perdidiſti populum tuum, & conſer uaſti inimicos tuos, & non ſignificaſti. Nihil memini quomodo debeat derelinqui via hæc. Nunquid meliora facit Babylon, quàm Sion? aut alia gens cognouit te præter Iſrael? Aut quæ tribus crediderunt teſtamentis tuis, ſicut Iacob? Quarū merces nō comparuit, neq; labor fructificauit. Pertranſiens enim pertranſiui in gentibus, & vidi abundantes eas, & non memorantes mandatorum tuorum. Nunc ergo pondera in ſtatera noſtras iniquitates, & eorum qui habitant in ſeculo: & non inuenietur nomen tuū, niſi in Iſrael. Aut quando non peccauerunt in conſpectu tuo, qui habitant terram? aut quæ gens ſic obſeruauit mandata tua? Hos quidem per nomina inuenies ſeruaſſe mandata tua, gentes autem non inuenies.

CAP. IIII.

A ET reſpondit ad me angelus, qui miſſus eſt ad me, cui nomē Vriel, & dixit mihi, Excedens exceſſit cor tuum in ſeculo hoc, & comprehendere cogitas viam altiſſimi. Et dixi, Ita domine meus. Et reſpondit mihi, & dixit, Tres vias miſſus ſum oſtendere tibi, & tres ſimilitudines proponere coram te: de quibus mihi ſi renuntiaueris vnā ex his, & ego tibi demonſtrabo viam quam deſyderas videre, & docebo te vnde ſit cor malignum. Et dixi, Loquere domine meus. Et dixit ad me, vade, pondera mihi ignis pondus, aut mēſura mihi flatum venti, aut reuoca mihi diem quæ prçteriit. Et reſpondi, & dixi, Quis natorū poterit facere, vt me interroges de his? Et dixit ad me, Si eſſem interrogans te, dicens, Quantæ habitationes ſunt in corde maris, aut quantæ venæ ſunt in principio abyſſi, aut quantæ venæ ſunt ſuper firmamentum, aut qui ſunt exitus paradiſi: diceres mihi fortaſſis, In abyſſum non deſcēndi, neque in infernum adhuc, neque in cælum vnquam aſcendi. nunc autem non interrogaui te, niſi de igne, & vento, & die, per quę tranſiſti, & à quibus ſeparari non potes: & non reſpondiſti mihi de eis. Et dixit mihi, Tu quę tua ſunt, tecum coadoleſcentia, non potes cognoſcere: & quomodo poterit vas tuum capere altiſſimi viam, & iam exterius corrupto ſeculo intelligere corruptionem euidentem in facie mea? Et dixi illi, Melius erat nos non eſſe, ꝙ adhuc viuentes viuere in impietatibus, & pati, & non intelligere de qua re. Et reſpondit ad me, & dixit, Proficiſcēs profectus ſum ad ſyluā lignorū campi, & cogitauerunt cogitationē, & dixerūt, Venite, & eamus, & faciamus ad mare bellū, vt recedat co- B ram nobis, & faciamus nobis alias ſyluas. Et ſimiliter fluctus maris & ipſi cogitauerūt cogitationē, & dixerūt, Venite aſcendētes, debellemus ſyluas cāpi, vt & ibi cōſummemus nobiſmetipſis aliā regionem. Et factus eſt cogitatus ſyluæ in vanum, venit enim ignis, & cōſumpſit eam. Similiter & cogitatus fluctuū maris, ſtetit enim arena, & prohibuit eos. Si enim eſſes iudex horum, quem inciperes iuſtificare aut quem condēnare? Et reſpondi, & dixi, Vtiq; vanam cogitationem cogitauerūt. Terra enim data eſt ſyluæ, & mari locus portare fluctus ſuos. Et reſpōdit ad me, & dixit, Bene tu iudicaſti, & quare non iudicaſti tibimetipſi? Quemadmodum enim terra ſyluæ data eſt, & mare fluctibus ſuis, ſic qui ſuper terram habitant, quæ ſunt ſuper terram intelligere ſolummodo poſſunt: & qui ſuper cælos, quæ ſuper altitudinem cælorum. Et reſpondi, & dixi, Deprecor te domine, vt mihi detur ſenſus intelligendi. non enim volui interrogare de ſuperioribus tuis ſed de his, quæ pertranſeunt per nos quotidie, propter quid Iſrael datus in opprobrium gentibus, quem dilexiſti populum datus eſt tribubus impiis, & lex patrum noſtrorum in interitum deducta eſt, & diſpoſitiones ſcriptę nuſquam ſunt: & pertranſiuimus de ſeculo, vt locuſtæ & vita noſtra ſtupor & pauor, & nec digni ſumus miſericordiam conſequi. Sed quid faciet nomini ſuo quod inuocatum eſt ſuper nos? Et C de his interrogaui. Et reſpondit ad me, & dixit, Si fueris plurimum ſcrutatus, frequenter miraberis: quoniam feſtinans feſtinat ſeculum pertranſire, & non cupit portare quæ in futuris temporibus iuſtis repromiſſa ſunt: quoniā

plenum iniuſtitia eſt ſeculum hoc, & infirmitatibus. De quibus autem interrogas dicam: Seminatum enim eſt malum, & necdū venit deſtructio ipſius, ſi ergo non inuerſum fuerit ꝙ ſeminatū eſt, & diſceſſerit locus vbi ſeminatū eſt malū: non veniet vbi ſeminatū eſt bonum. Quoniam gramē ſeminis mali ſeminatū eſt in corde Adam ab initio: & quantū impietatis generauit vſque nunc, & generat vſq; cum veniat area? AEſtima autē apud te gramē mali ſeminis, quantū fructū impietatis generauit: quando ſecatę fuerint ſpicæ, quarū nō eſt numerus, ꝗ magnā areā incipiēt facere? Et reſpondi, & dixi, Quomodo, & quando hæc? Quare modici & mali anni noſtri? Et reſpondit ad me, & dixit mihi nō feſtines tu ſuper altiſſimū. Tu enim feſtinas inaniter eſſe ſuper ipſum, nā exceſſus tuus multus, Nonne de his interrogauerunt animæ iuſtorū in prōptuariis ſuis, dicētes, vſquequo ſpero ſic, & quando veniet fructus areæ mercedis noſtræ? Et reſpondit ad ea Ieremiel archangelus, & dixit, Quādo impletus fuerit numerus ſeminum in vobis, quoniā in ſtatera ponderauit ſeculū, & menſura menſurauit tēpora, & numero numerauit tēpora, & nō cōmouit, nec excitauit vſq; dum impleatur prædicta menſura? Et reſpondi & di

D xi, O dominator domine, ſed & nos omnes pleni ſumus impietate. Et ne forte propter nos non impleantur iuſtorum areæ, propter peccata inhabitantium ſuper terram. Et reſpondit ad me, & dixit, Vade, & interroga prægnātē, ſi quādo impleuerit nouē mēſes ſuos, adhuc poterit matrix eius retinere partum in ſemetipſa? Et dixi, Non poteſt domine. Et dixit ad me, In inferno promptuaria animarum matrici aſſimilata ſunt. Quemadmodum enim illa feſtinat quæ parit, effugere neceſſitatem partus: ſic & hæc feſtinat reddere ea quæ commendata ſunt. Ab initio tibi demonſtrabitur de his quæ concupiſcis videre. Et reſpondi, & dixi, Si inueni gratiam ante oculos tuos, & ſi poſſibile eſt, & ſi idoneus ſum, demonſtra mihi, ſi pluſquam præteritum ſit habet venire, aut plura pertranſierunt ſupra quam futurū eſt. Quid pertranſiuit, ſcio: quid autem futurum ſit ignoro. Et dixit ad me, Sta ſuper dexteram partem, & demonſtrabo tibi interpretationem ſimilitudinis. Et ſteti, & vidi: & ecce fornax ardens tranſiit coram me, & factum eſt, cum tranſiret flāma, vidi, & ecce ſuperauit fumus. Poſt hæc tranſiit coram me nubes plena aquæ, & immiſit pluuiam impetu multā, & cū tranſiſſet impetus pluuiæ, ſuperauerunt in ea guttæ. Et dixit ad me, Cogita tibi, ſicut creſcit pluuia amplius quam guttę, & ignis quam fum9: ſic ſuperabundauit quæ tranſiuit menſura. Superauerunt autem guttę, & fumus: & oraui, & dixi, Putas viuo vſque in diebus illis? vel quid erit in diebus illis? Reſpondit ad me, & dixit, De ſignis, de quibus me interrogas, ex parte poſſum tibi dicere: de vita autē tua non ſum miſſus dicere tibi, ſed neſcio.

CAP. V.

De ſignis autē: ecce dies venient, in quibus apprehendentur qui A
inhabitant terram in cenſu multo: & abſcondetur veritatis via: & ſterilis erit à fide regio: & multiplicabitur iniuſtitia ſuper hanc quam ipſe vides, & ſuper quam audiſti olim: & erit impoſitio veſtigio quam nunc vides regnare regionem, & videbunt eā deſertā. Si autem tibi dederit altiſſim9 viuere, videbis poſt tertiam tubam, & reluceſcet ſubito ſol noctu, & luna ter in die, & de ligno ſanguis ſtillabit & lapis dabit vocē ſuam, & populi commouebuntur: & regnabit, quem non ſperant qui inhabitant ſuper terram, & volatilia commigrationem facient: & mare Sodomiticum piſces reiiciet, & dabit vocē noctu, quam non nouerant multi. omnes autem audient vocem eius, & chaos fiet per loca multa, & ignis frequenter remittetur, & beſtiæ agreſtes tranſmigrabunt, & mulieres menſtruatæ parient monſtra, & in dulcibus aquis ſalſæ inuenientur, & amici omnes ſemetipſos expugnabunt: & abſcondetur tunc ſenſus, & intellectus ſeparabitur in promptuarium ſuum: & quæretur à multis, & nō inuenietur: & multiplicabitur iniuſtitia, & incontinentia ſuper terram. Et interrogabit regio proximam ſuā, & dicet, Nūquid

per te pertrãſiit iuſtitia iuſtum facies? Et hoc negabit. Et erit illo tempore, & ſperabunt homines, & non impetrabunt: laborabũt, & non dirigentur viæ eorum. Hæc ſigna dicere tibi permiſſum eſt mihi: ſi oraueris iterũ, & ploraueris, ſicut & nunc, & ieiunaueris ſe-
B ptem diebus, audies iterato horum maiora. Et euigilaui, & corpus meum horruit valde: & anima mea laborauit, vt deficeret: & tenuit me qui venit angelus, qui loquebatur in me, & confortauit me, & ſtatuit me ſuper pedes. Et factum eſt in nocte ſecunda, & venit ad me Salathiel dux populi, & dixit mihi Vbi eras? & quare vultus tuus triſtis? An neſcis quoniam tibi creditus eſt Iſrael in regione tranſmigrationis eorũ? Exurge ergo, & guſta panem, & non derelinquas nos, ſicut paſtor gregem ſuum in manibus luporum malignorũ. Et dixi ei, Vade à me, & nõ appropies ad me. Et audiuit, vt dixi: & receſſit à me. & ego ieiunaui diebus ſeptem vlulans & plorans, ſicut mihi mandauit Vriel angelus. ¶Et factum eſt poſt dies ſeptem, & iterum cogitationes cordis mei moleſtæ erant mihi valde, & reſumpſit anima mea ſpiritum intellectus: & iterum cœpi loqui coram altiſſimo ſermones, & dixi, Dominator domine ex omni ſylua terræ, & omnibus arboribus eius, elegiſti vineã vnicã: & ex omni terra orbis, elegiſti tibi foueã vnã: & ex omnibus floribus orbis, elegiſti tibi lilium vnum: & ex omnibus abyſſis maris repleſti tibi riuum vnum: & ex omnibus ædificatis ciuitatibus, ſanctificaſti tibimetipſi Sion: & ex omnibus creatis volatilibus, nominaſti tibi columbam vnam: & ex omnibus plaſmatis pecoribus, prouidiſti tibi ouem vnã: & ex omnibus multiplicatis populis, acquiſiuiſti tibi populũ vnum: & ab omnibus probatam legem donaſti huic, quem deſyderaſti populo. Et nunc domine, vt quid tradidiſti vnum pluribus? Et præparaſti ſuper vnam radicem alias, & diſperdidiſti vnicum tuum in multis: & conculcauerũt
C eum, qui contradicebant ſponſionibus tuis, quique tuis teſtamentis non credebant. Et ſi odiens odiſti populum tuum, tuis manibus debet caſtigari. Et factum eſt, cũ locutus eſſem ſermones & miſſus eſt angelus ad me, qui antè venerat ad me præterita nocte, & dixit, mihi, Audi me, & inſtruam te: & intende mihi, & adiiciam coram te. Et dixi, Loquere domine meus. Et dixit ad me, Valde tu in exceſſu mentis factus es pro Iſrael: an plus dilexiſti eũ, quam qui eum fecit? Et dixi ad eum, Non domine, ſed dolens locutus ſum. Torquent enim me renes mei per omnem horam, quærentem apprehendere ſemitam altiſſimi, & inueſtigare partem iudicii eius. Et dixit ad me, Nõ potes. Et dixi, Quare domine? Ad quid naſcebar aut quare non fiebat matrix matris meæ mihi ſepulchrum, vt non viderem laborem Iacob, & defatigationem generis Iſrael? Et dixit ad me, Numera mihi quæ necdum venerant, & collige mihi diſperſas guttas, & reuiri da mihi aridos flores, & aperi mihi clauſa promptuaria, & produc mihi incluſos in eis flatus, demonſtra mihi vocis imaginem: & tunc oſtendam tibi laborem, quem rogas videre. Et dixi, Dominator domine, quis enim eſt, qui poteſt hæc ſcire, niſi qui cum hominibus habitationem non habet? Ego autẽ inſipiens: & quomodo potero dicere de his, quibus me interrogaſti? Et dixit ad me, Quo modo non potes facere vnũ de his, quæ dicta ſunt: ſic non poteris inuenire iudicium meum, aut in fine charitatem, quam populo promiſi. Et dixi, Sed ecce domine, tu prope es his, qui in finem ſunt: & quid facient, qui ante me fuerunt, aut nos, aut hi qui poſt nos? Et dixit ad me, Coronę aſſimilabo iudicium meum. Sicut non nouiſſimorum tarditas, ſic nec priorum velocitas. Et reſpondi, & dixi, Nec poteras facere eos qui facti ſunt, & qui ſunt & qui futuri ſunt, in vnum, vt celerius D iudicium tuum oſtendas? Et reſpondit ad me, & dixit, Non poteſt feſtinare creatura ſuper creatorem, nec ſuſtinere ſeculum eos qui in eo creandi ſunt, in vnum. Et dixi, Quo modo dixiſti ſeruo tuo, quoniam viuificãs viuificaſti à te creatã creaturã in vnũ, & ſuſtinebat creatura: poterit & nunc portare præſentes in vnum. Et dixit ad me, Interroga matricẽ mulieris, & dices ad ęam, Et

ſi paris, quare per tempus? Roga ergo eam, vt det decē in vnum. Et dixi, Nō vtique poterit, ſed ſecundum tempus. Et dixit ad me, Et ego dedi matricē terrę his, qui ſeminati ſunt ſuper eam per tempus. Quēadmodū enim infans non parit ea, quæ ſenum ſunt: ſic ego diſpoſui à me creatum ſeculum. Et interrogaui, & dixi, Cum iā dederis mihi viā loquar coram te: nam mater noſtra, de qua dixiſti mihi, adhuc iuuenis eſt: iā ſenectuti appropinquat. Et reſpondit ad me, & dixit, Interroga eam quæ parit, & dicet tibi. Dices enim ei, Quare quos peperiſti, nunc non ſunt ſimiles his qui ante te, ſed minores ſtatura? Et dicet tibi & ipſa, Alii ſunt, qui in iuuētute virtutis nati ſunt: & alii qui ſub tempore ſenectutis deficiente matrice ſunt nati. Conſydera ergo & tu, quomiā minori ſtatura eſtis præ his, qui ante vos, & qui poſt vos minori quam vos, quaſi iam ſeneſcentes creaturæ, & fortitudinem iuuentutis prætereuntes. Et dixi. Rogo domine, ſi inueni gratiā ante oculos tuos, demōſtra ſeruo tuo, per quem viſites creaturam tuam.

CAP. VI.

A ET dixit ad me, initio terreni orbis, & antequam ſtarent exitus ſeculi, & antequam ſpirarent conuentiones ventorum, & antequā ſonarent voces tonitruum, & antequā ſplenderent nitores coruſcationum, & antequam confirmarentur fundamenta paradiſi, & antequam viderentur decori flores, & antequam confirmarentur motę virtutes, & antequam colligerentur innumerabiles militiæ angelorum, & antequam extollerentur altitudines aeris, & antequā nominarētur mēſuræ firmamētorū, & antequā æſtuarent camini in Sion, & antequam inueſtigarentur præſentes anni, & antequā abalienarentur eorum, qui nunc peccant adinuentiones, & conſignati eſſent qui fidem theſaurizauerunt: tunc cogitaui, & facta ſunt per me ſolum, & non per alium: & finis per me, & non per alium. Et reſpondi, & dixi, Quæ erit ſeparatio temporū? aut quādo prioris finis, & ſequentis initium? Et dixit ad me, Ab Abraham vſq; ad Iſaac, quando nati ſunt ab eo Iacob & Eſau, manus Iacob tenebat ab initio calcaneū Eſau: finis enim huius ſeculi Eſau, & principium ſequentis Iacob. Hominis manus inter calcaneum, & manum. Aliud noli quærere Eſdra. Et reſpondi, & dixi O dominator domine, ſi inueni gratiā ante oculos tuos, oro vt demonſtres ſeruo tuo finem ſignorū tuorum, quorū partem mihi demōſtraſti nocte præcedenti. Et reſpondit, & dixit ad me, Surge ſuper pedes tuos, & audi vocē pleniſſimam ſonitus. Et erit ſicut commotio, nec cōmouebitur locus, in quo ſtes ſuper eum. Ideo cum loquitur, tu non expaueas, quoniam de fine verbū & fundamētum terræ intelligitur, quoniam de ipſis ſermo tremiſcit & commouetur. Scit enim quoniam finem eorum oportet commutari. Et factum eſt B
cū audiſſem, ſurrexi ſuper pedes meos & audiui, & ecce vox loquens, & ſonꝰ eius ſicut ſonus aquarum multarum, & dixit, Ecce dies veniunt, & erit, quando appropinquare incipiam, vt viſitē habitantes in terra: & quando inquirere incipiam ab eis, qui iniuſti nocuerunt iniuſtitia ſua, & quando ſuppleta fuerit humilitas Sion, & cum ſuperſignabitur ſeculum quod incipiet pertrāſire, hæc ſigna faciam, Libri aperientur ante faciem firmamenti, & omnes videbunt ſimul, & anniculi infantes loquentur vocibus ſuis, & prægnantes immaturos parient infantes trium & quatuor menſium, & viuent & ſuſcitabuntur. Et ſubito apparebunt ſeminata loca non ſeminata, & plena promptuaria ſubito inuenientur vacua: & tuba canet cum ſono, quam cum omnes audierint, ſubito expaueſcent. Et erit in illo tempore, debellabunt amici amicos vt inimici, & expaueſcet terra cum his: & venæ fontium ſtabunt, & non decurrent in horis tribus. et erit, omnis qui derelictus fuerit ex omnibus iſtis quibus prędixi tibi, ipſe ſaluabitur, et videbit ſalutare meum, et finem ſeculi veſtri. Et videbunt qui recepti ſunt homines, qui mortem nō guſtauerunt à natiuitate ſua, et mutabitur cor inhabitantium, et conuertetur in ſenſum alium. Delebitur enim malum, et extinguetur dolus. Florebit

autem , fides , & vincetur corruptela,
& oſtendetur veritas quæ ſine fructu
fuit diebus tantis. Et factũ eſt cum lo-
queretur mihi, & ecce paulatim intue
bar ſuper eũ ante quem ſtabam, & di-
xit ad me hæc, Veni tibi oſtendere tẽ-
pus venturæ noctis. Si ergo iterum ro
C gaueris , & iterum ieiunaueris ſeptem
diebus, iterum tibi renuntiabo horum
maiora per diẽ quam audiui . Audita
eſt enim vxor tua apud altiſſimum. Vi
dit enim fortis directionem tuam , &
prouidit pudicitiam, quam à iuuentu-
te tua habuiſti : & ꝓpter hoc miſit me
demonſtrare tibi hæc omnia, & dice-
re tibi: Confide, & noli timere , & noli
feſtinare cum prioribus tẽporibus co-
gitare vana, vt non properes à nouiſ-
ſimis temporibus. Et factũ eſt poſt hæc
& fleui iterum: & ſimiliter ieiunaui ſe-
ptem diebus, vt ſuppleam tres hebdo
madas, quæ dictæ ſunt mihi. Et factum
eſt in octaua nocte, & cor meum turba
batur iterato in me, & cœpi loqui co-
ram altiſſimo. Inflammabatur enim ſpi
ritus meus valde, & anima mea anxia
batur, & dixi, O domine, loquens locu
tus es ab initio creaturæ in primo die,
dicens, Fiat cælum & terra: & tuũ ver
bum opus perfectum, Et erat tunc ſpiri
tus, & tenebræ circumferebantur, & ſi
lentium , ſonus vocis hominis nondũ
erat abs te . Tunc dixiſti de theſauris
tuis proferri lumẽ luminoſum, quo ap-
pareret opus tuum. Et die ſecũdo crea-
ſti ſpiritum firmamenti, & imperaſti ei
vt diuideret & diuiſionem faceret in-
ter aquas, vt pars quædam ſurſum rece
deret , pars vero deorſum maneret. Et
tertia die imperaſti aquis congregari
in ſeptima parte terræ: ſex vero partes
ſiccaſti & conſeruaſti, vt ex his ſint co
ram te miniſtrantia ſeminata à deo &
culta. Verbum enim tuum proceſſit, &
opus ſtatim fiebat. Proceſſit enim ſubi
to fructus multitudinis immenſus , &
concupiſcentiæ guſtus multiformes,
& flores colore immutabili, & odores
D odoramenti inueſtigabilis . & die ter-
tia hęc facta ſunt. Quarta autem die im
peraſti fieri ſolis ſplendorem, lunæ lu-
mẽ, ſtellarum diſpoſitionem: & impera
ſti eis, vt ſeruirent futuro plaſmato ho
mini. Quinto autem die dixiſti ſepti-
mæ parti, vbi erat aqua congregata, vt
procrearet animalia, & volatilia, & pi-
ſces: & ita fiebat. aqua muta, & ſine ani
ma quæ dei nutu iubebantur, anima-
lia faciebat, vt ex hoc mirabilia tua na
tiones enarrent. Et tunc conſeruaſti
duas animas, nomẽ vni vocaſti Enoch
& nomen ſecundæ vocaſti Leuiathan,
& ſeparaſti ea ab alterutro. Non enim
poterat ſeptima pars vbi erat aqua cõ-
gregata, capere ea. Et dediſti Enoch v-
nam partem quæ ſiccata eſt tertio
die , vt habitet in ea vbi ſunt montes
mille. Leuithan autem dediſti ſeptimã
partem humidam, & ſeruaſti eam , vt
fiat in deuorationem quibus vis, &
quando vis. Sexto autem die impera-
ſti terræ, vt crearet coram te iumenta
& beſtias, & reptilia: & ſuper his Adã
quẽ conſtituiſti ducem ſuper omnibus
factis quæ feciſti , & ex eo educimur
nos omnes, quemque elegiſti populum
Hæc autem omnia dixi coram te domi
ne, quia propter nos creaſti ſeculũ. Reli
duas autem gentes ab Adam natas di-
xiſti eas nil eſſe, & quoniam ſaliuæ aſſi
milatę ſunt, & quaſi ſtillicidium de va
ſe ſimilaſti abundantiam eorũ. Et nunc
domine, ecce, iſtæ gentes q̃ in nihilum
deputatæ ſunt, cœperunt dominari no
ſtri , & deuorare : nos autem populus
tuus quem vocaſti primogenitum vni
genitum æmulatorem tuum, traditi ſu
mus in manibus eorum : & ſi propter
nos creatum eſt ſeculum , quare non
hæreditatem poſſidemus cum ſeculo?
Vſquequo hæc?

CAP. VII.

ET factum eſt , cum finiſſem loqui
verba hæc miſſus eſt ad me ange A
lus, qui miſſus fuerat ad me pri-
mis noctibus , & dixit ad me, Sur
ge Eſdra , & audi ſermones quos veni
loqui ad te. Et dixi, Loquere deus meꝰ.
Et dixit ad me, Mare poſitum eſt in ſpa
tioſo loco, vt eſſet altum & immenſum
erit autem ei introitus in anguſto loco
poſitus, vt eſſet ſimilis fluminibus.
Quis enim volens voluerit ingredi ma
re, & videre eum vel dominari eius: ſi
non tranſierit anguſtum , in latitudi-
nem quomodo venire poterit? Item a-
liud, Ciuitas eſt ædificata, & poſita in
loco campeſtri: eſt autem plena omniũ

bonorum,introitus eius anguſtus et in
præcipiti poſit9 ,vt eſſet à dextris qui
dam ignis,à ſiniſtris aqua alta : ſemita
autem eſt vna ſola inter eos poſita ,
hoc eſt inter ignem et aquam,vt non
capiat ſemita,niſi ſolummodo veſtigiū
hominis.Si autem dabitur ciuitas ho-
mini in hæreditatem,ſi nunquam ante
poſitum periculum pertranſierit,quo-
modo accipiet hæreditatem ſuam ? Et
dixi , Sic domine . Et dixit ad me, Sic
eſt et iſrael pars. Propter eos enim fe-
ci ſeculum: et quando tranſgreſſus eſt
Adā conſtitutiones meas, iudicatū eſt
quod factum eſt.Et facti ſunt introitus
huius ſeculi anguſti,et dolentes,et la-
borioſi:pauci autem et mali, et pericu
lorum pleni,et labore magnopere ful-
ti,nam maioris ſeculi introitus ſpatio
ſi et ſecuri, et facientes immortalitatis
fructum, Si ergo ingredientes non fue
runt ingreſſi qui viuunt, anguſta et va
na hæc:nō poterunt recipere quę ſunt
repoſita. Nunc ergo quare tu cōturba
ris,cum ſis corruptibilis?et quid moue
ris tu,cum ſis mortalis ? Et quare non
accepiſti in corde tuo quod eſt futurū
ſed quod in præſenti ? Reſpondi et di
xi,Dominator domine,ecce diſpoſui-
ſti lege tua,quoniā iuſti hæreditabunt
hæc,impii autem peribunt: iuſti autē
ferent anguſta,ſperantes ſpatioſa . qui
enim impiè geſſerunt,et anguſta paſſi
ſunt,et ſpatioſa nō videbunt. Et dixit
ad me.Non eſt iudex ſuper deum,ne-
B que intelligens ſuper altiſſimum. Pere
unt enim multi præſentes,quia negli-
gitur quæ antepoſita eſt dei lex.Man-
dans enim mandauit deus venientib9
quando venerunt, quid facientes viue
rent,et quid obſeruantes non puniren
tur.Hi autem non ſunt perſuaſi,et con
tradixerunt ei,et conſtituerūt ſibi co-
gitamen vanitatis,et propoſuerunt ſi-
bi circunuentiones delictorum, et ſup
dixerunt altiſſimo non eſſe,et vias ei9
non cognouerunt,et legem eius ſpre-
uerunt,et ſpōſiones eius abnegauerūt
et in legitimis eius fidem non habue-
runt,et opera eius non perfecerūt pro
pter hoc Eſdra vacua vacuis, et plena
plenis.Ecce tempus veniet,et erit,quā
do venient ſigna quæ prædixi tibi,
et apparebit ſponſa, et appareſcens o-
ſtendetur quæ nunc ſubducitur terra:
et omnis qui liberatus eſt de prædi-
ctis malis, ipſe videbit mirabilia mea.
Reuelabitur enim filius meus IESVS,
cum his qui cum eo ſunt : et iucunda
buntur qui relicti ſunt in annis quadri
gentis.Et erit poſt annos hos,et morie
tur filius meus CHRISTVS,et om
nes qui ſpiramentum habent homines:
et conuertetur ſeculum in antiquum
ſilentium diebus ſeptem , ſicut in prio
ribus iudiciis,ita vt nemo dererelin-
quatur . Et erit poſt dies ſeptem,et ex
citabitur quod nondum vigilat ſecu-
lum,et morietur corruptum . et terra
reddet quæ in ea dormiunt , et puluis
qui in eo ſilentio habitant , et prom-
ptuaria reddent quæ eis commendatæ
ſunt animę . Et reuelabitur altiſſimus
ſuper ſedem iudicii , et pertranſibunt
miſeriæ , et longanimitas congregabi-
tur.Iudicium autem ſolum remanebit
veritas ſtabit et fides cōualeſcet, et o-
pus ſubſequetur, et merces oſtēdetur,
et iuſtitiæ vigilabunt, et iniuſtitiæ nō
dominabuntur.Et dixi, Primus Abra-
hā propter Sodomitas orauit,et Moy-
ſes pro patribus qui in deſerto pecca- C
uerunt,et qui poſt eū pro Iſrael in die
bus Achaz,et Samuelis,et Dauid pro
confractione,et Salomō pro eis qui ve
nerunt in ſanctificationem, et Elias ꝓ
his qui pluuiam acceperunt, et ꝓ mor
tuo vt viueret,et Ezechias pro popu-
lo in diebus Sennacherib,et multi pro
multis.Si ergo modo quando corrupti
bile increuit,et iniuſtitia multiplicata
eſt,et orauerunt iuſti pro impiis:qua-
re et nunc ſic non erit?Et reſpondit ad
me,et dixit,Præſens ſeculum non eſt
finis,gloria in eo frequens manet, pro
pter hoc orauerunt pro inualidis.Dies
enim iudicii erit finis temporis hui9,
et initium temporis futuræ immorta-
litatis,in quo tranſiuit corruptela, ſo-
luta eſt intemperantia , abſciſſa eſt in-
credulitas,creuit autem iuſtitia , orta
eſt veritas,tunc enim nemo poterit ſal
uare eum qui periit,neque demergere
qui vicit, Et reſpondi, et dixi,Hic eſt
ſermo meus primus et nouiſſimus,quo
niam melius erat non dare terram A-
dam , vel cum iam dediſſet coercere
eum,vt non peccaret. Quid enim pro

deſt hominibus in præſenti viuerẽ in
triſtitia, & mortuos ſperare punitio-
nem?O tu quid feciſti Adam? Si eni tu
peccaſti,non eſt factus ſolus tuus ca-
ſus,ſed & noſter qui ex te aduenimus.
Quid enim prodeſt nobis ſi promiſſũ
eſt nobis immortale temp9,nos autem
mortalia opera egim9?Et quoniam præ
dicta eſt nobis perẽnis ſpes: nos vero
peſſimi vani facti ſumus. Et quoniam
D repoſita ſunt nobis habitacula ſanita-
tis & ſecuritatis:nos vero male cõuer-
ſati ſumus.Et quoniam repoſita eſt glo
ria altiſſimi protegere eos qui tarde cõ
uerſati ſunt:nos autem peſſimis viis am
bulauimus.Et quoniam oſtendetur pa-
radiſus,cuius fructus incorruptus per
ſeuerat,in quo eſt ſecuritas & medela:
nos vero non ingrediemur.in ingratis
enim locis couerſati ſumus.Et quoniã
ſuper ſtellas fulgebunt facies eorum,q
abſtinentiam habuerunt: noſtræ au-
tem facies ſuper tenebras nigræ, non
enim cogitauimus viuẽtes quando ini
quitatem faciebamus,quòd incipiem9
poſt mortem pati.Et reſpondit, & di-
xit,Hoc eſt cogitamentum certaminis,
quod certabit,qui ſuper terram natus
eſt homo, vt ſi victus fuerit, patiatur
qđ dixiſti: ſi aũt vicerit,recipiet quod
dico:quoniam hæc eſt vita quam Moy
ſes dixit cum viueret,ad populum, di
cens,Elige tibi vitam,vt viuas.Nõ cre
diderunt aut ei,ſed nec poſt eũ ꝓphe-
tis:ſed nec mihi qui locut9 ſũ ad eos:
quoniam non eſſet triſtitia in perditio
nem eorum, ſicut futurum eſt gaudiũ
ſuper eos,quibus perſuaſa eſt ſalus. Et
reſpondi & dixi,Scio domine, quoniã
vocatus eſt altiſſimus miſericors ĩ eo,
quòd miſereatur his qui nondum in ſe
culo aduenerunt,& quòd miſeretur il
lis qui conuerſionem faciunt in lege e-
ius:& longanimis eſt,quoniam longa-
nimitatem præſtat his qui peccauerũt
quaſi ſuis operibus: & munificus eſt,
quoniamquidem donare vult pro exi
gentiis:& multæ miſericordiæ,quoniã
multiplicat magis miſericordias his q
præſentes ſunt,& qui præterierunt,&
qui futuri ſunt. Si enim non multipli-
cauerit miſericordias ſuas,non viuifi-
cabitur ſeculum cum his q inhęredita
bant in eo. & donat: quoniam ſi non
donauerit de bõitate ſua, vt alleuient
hi q iniquitatem fecerunt,de ſuis iniq
tatibus, non poterit decies milleſima
pars viuificari hominũ, & iudex ſi nõ
ignouerit his qui curati ſunt verbo ei9
& deleuerit multitudinem contentio-
num, non fortaſſis derelinquerentur
in innumerabili multitudine, niſi pau
ci valde.

CAP. VIII.

ET reſpondit ad me, & dixit, Hoc A
ſeculum fecit altiſſimus propter
multos, futurum autem propter
paucos. Dicam autem coram te ſi
militudinem Eſdra. Quomodo autem
interrogabis terram,& dicet tibi, quo
niam dabit terram multam, magis vn
de fiat fictile, paruum autem puluerẽ
vnde aurum fit: ſic & actus præſentis
ſeculi.Multi quidem creati ſunt, pauci
autem ſaluabuntur.Et reſpondi,& dixi
Abſorbe ergo anima ſenſum, & deuo-
ra quod ſapit. conueniſti enim obaudi
re,& prophetare volens.Nec enim ti-
bi datum eſt ſpatium,niſi ſolummodo
viuere.O domine,ſi non permittes ſer
uo tuo,vt oremus coram te,& des no-
bis ſemen cordi, & ſenſui culturam,
vnde fructus fiat, vnde viuere poſſit
omnis corruptus, qui portabit locum
hominis?Solus enim es, & vna plaſma
tio nos ſumus manuum tuarum,ſicut
locutus es:& quomodo nunc in matrĩ
ce plaſmatũ eſt corpus, & præſtas mẽ
bra:cõſeruatur in igne & aqua tua cre
atio: & nouem menſibus patitur tua
plaſmatio tuã creaturã q̃ ĩ ea creata ẽ:
ipſum autem quod ſeruat & qđ ſeruat
vtraque ſeruabuntur: ſeruataque quan
doque iterum reddit matrix,quę in ea
creuerunt. Imperaſti enim ex ipſis mẽ
bris,hoc eſt mammillis pręberc lac fru
ctui mammillarum, vt nutriatur id qđ
plaſmatum eſt vſque in tempus aliqđ,
& poſtea diſponas eum tuæ miſericor
diæ,enutriſti eum tua iuſtitia, & eru-
diſti eum in lege tua,& corripuiſti eũ
tuo intellectu:& mortificabis eum, vt
tuam creaturam:& viuificabis eum,vt
opus tuum. Si ergo perdideris eum q
tantis laboribus plaſmatus eſt:tuo iuſ
ſu facile eſt ordinari, vt & id quod fie B

bat ſeruaretur. Et nunc domine dicã:
de omni homine tu magis ſcis, de po-
pulo autem tuo ob quem doleo: & de
hereditate tua, propter quã lugeo: & ꝓ-
pter iſrael, propter quẽ triſtis ſũ: & de
iacob ꝓpter quẽ doleo: ideo incipiam
orare coram te pro me, & pro eis: quo
niam video lapſus noſtros qui inhabi
tamus terram. Sed audiui celeritatem
iudicis, qui futurus eſt. ideo audi vo-
cem meam, & intellige ſermonem me
um, & loquar coram te. Initium verbo
rum Eſdræ priuſquam aſſumeretur: &
dixi. Domine, qui inhabitas ſeculum,
cuius oculi eleuati in ſuperna & aere: &
cuius thronus inæſtimabilis, & gloria
incomprehenſibilis: cui aſtat exercitꝰ
angelorum cum tremore, quorum ſer-
uatio in vento & igni conuertitur: cu-
ius verbum verum, & dicta perſeuerã
tia: cuius iuſſio fortis, & diſpoſitio ter
ribilis: cuius aſpectus areſacit abyſſos,
& indignatio tabeſcere facit montes,
& veritas teſtificatur: exaudi orationẽ
ſerui tui, & auribus percipe precatio-
nem figmenti tui. Dum enim viuo, lo-
quar: & dum ſapio, reſpondebo. Nec
reſpicias populi tui delicta, ſed qui ti-
bi in veritate ſeruiunt. Nec intendas
impia gentium ſtudia, ſed qui tua teſti
monia cum doloribus cuſtodierunt.
Nec cogites qui in conſpectu tuo falſe
cõuerſati ſunt, ſed memorare q ex vo-
luntate tua timorem cognouerunt. Ne
que volueris perdere, qui pecudũ mo
res habuerunt: ſed reſpicias eos, qui le-
gem tuam ſplendide docuerunt. Nec
indigneris eis, qui beſtiis peiores iudi
cati ſunt: ſed diligas eos, qui ſemper in
C tua iuſtitia confidunt, & gloria. Quo-
niam nos & patres noſtri talibus mor
bis languemus: tu autem propter nos
peccatores miſericors vocaberis. Si e-
nim deſyderaueris vt noſtri miserea-
ris, tunc miſericors vocaberis, no-
bis autem non habentibus opera iuſti
tiæ. Iuſti enim quibus ſunt opera mul
ta repoſita, ex propriis operibus reci-
pient mercedem. Quid eſt enim ho-
mo, vt ei indigneris: aut genus corru-
ptibile, vt ita amariceris de ipſo? In ve-
ritate enim nemo de genitis eſt, qui
non impie geſſit: & de confitentibus,
qui non deliquit. In hoc enim annun-
tiabitur iuſtitia tua, & bonitas tua do
mine, cum miſertus fueris eis qui
non habent ſubſtantiam bonorum o-
perum. Et reſpondit ad me, & dixit,
Recte locutus es aliqua: & iuxta ſer-
mones tuos, ſic & fiet, quoniam non
vere cogitabo ſuper plaſma eorum
qui peccauerunt ante mortem, ante iu
dicium, ante perditionem: ſed iucũ-
dabor ſuper iuſtorum figmentum, &
memorabor peregrinationis quoque,
& ſaluationis, & mercedis receptio-
nis. Quo modo ergo locutus ſum,
ſic & eſt. Sicut enim agricola ſerit
ſuper terram ſemina multa, & plan-
tationes multitudinis plantat, ſed
non in tempore omnia quæ ſemina-
ta ſunt, ſaluantur, ſed nec omnia quæ
plantata ſunt, radicabunt: ſic & qui
in ſeculo ſeminati ſunt, non omnes
ſaluabuntur. Et reſpondi, & dixi, ſi
inueni gratiam loquar. Quo modo ſe
men agricolæ ſi non aſcenderit, aut
non acceperit pluuiam tuam in tem-
pore, aut ſi corruptum fuerit multi
tudine pluuiæ: ſic perit & ſimiliter
homo qui manibus tuis plaſmatus eſt,
& tu ei imago nominatus: quoniam ſi-
milatus es ei, propter quem omnia
plaſmaſti, & ſimilaſti ſemini agrico-
læ. Non iraſcaris ſuper nos, ſed par
ce populo tuo, & miſerere hereditati
tuæ. Tu autem creaturæ tuæ miſe-
reris. Et reſpondit ad me, & dixit. Quæ
ſunt præſentia præſentibus, & quæ D
futura futuris. Multum enim tibi re-
ſtat, vt poſſis diligere meam creatu-
ram ſuper me: tibi autem frequen-
ter & tibi proximum, iniuſtis autem nũ
quã. Sed & in hoc mirabilis es corã al
tiſſimo, quoniã humiliaſti te ſicut de
cet te: & non iudicaſti te, vt inter iu-
ſtos plurimum glorificeris. Propter qđ
miſeriæ multæ, & miſerabiles efficien
tur eis, qui habitant ſeculum in nouiſ
ſimis: quia in multa ſuperbia ambula-
uerunt. Tu aũt ꝓ te intellige, & de ſi-
milibus tuis inquire gloriã. Vobis eñ
apertus eſt paradiſus, plantata eſt ar-
bor vitæ, præparatum eſt futurũ tem-
pus, præparata eſt abundantia, ædifi-
cata eſt ciuitas, probata eſt requies, ꝑ-
fecta eſt bonitas, & perfecta ſapientia.
Radix mali ſignata eſt à vobis: infirmi

qu ii

tas,& tinea à vobis abſconſa eſt: & in infernum fugit corruptio in obliuiõe, Tranſierunt dolores, & oſtenſus eſt in fine theſaurus immortalitatis. Noli ergo adiicere inquirendo de multitudine eorum qui pereunt. Nam & ipſi accipientes libertatem, ſpreuerunt altiſſimum,& legem eius contempſerũt, & vias eius dereliquerunt. Adhuc autem iuſtos eius conculcauerunt, & dixerunt in corde ſuo non eſſe deum: & quidem ſcientes quoniam moriuntur. Sicut enim vos ſuſcipient quæ prædicta ſunt:ſic eos ſitis & cruciatus, quæ præparata ſunt. Non enim voluit hominem diſperdi. ſed & ipſi, qui creati ſunt, coinquinauerunt nomen eius qui fecit eos:& ingrati fuerunt ei qui præparauit eis vitam. Quapropter iudiciũ meum modo appropinquat. Quæ non omnibus demonſtraui,niſi tibi, & tibi ſimilibus paucis. Et reſpondi, & dixi, Ecce nunc domine demonſtraſti mihi multitudinem ſignorum,quæ incipies facere in nouiſſimis:ſed non demonſtraſti mihi quo tempore.

CAP. IX.

A Et reſpondit ad me,& dixit, Metiens metire tempus i ſemetipſo: & erit,cum videris,quando tranſierit pars quædã ſignorum quæ prædicta ſunt, tunc intelliges quoniam ipſum eſt tempus in quo incipiet altiſſimus viſitare ſeculum quod ab eo factum eſt. Et quando videbitur in ſeculo motio locorum, & populorum turbatio, tunc intelliges quoniam de his erat altiſſimus locutus à dieb9, qui fuerunt ante te ab initio. Sicut enim omne quod factum eſt in ſeculo, initium habet, pariter & conſummationem, & conſummatio eſt manifeſta:ſic & altiſſimi tempora initia habent manifeſta in prodigiis, & in virtutibus,& cõſummationes in actu & in ſignis. Et erit,omnis qui ſaluus factus fuerit, & q poterit effugere per opera ſua & per fidem in qua crediſtis relinquetur de prædictis periculis,& videbit ſalutare meũ in terra mea, & in finibus meis,quoniã ſanctificaui me à ſeculo. Et tunc miſerebuntur,qui nũc abuſi ſunt vias meas:& in tormentis commorabuntur hi qui eas proiecerunt in contẽptu. Qui enim non cognouerunt me, viuentes beneficia cõſecuti:& qui faſtidierunt legem meam, cũ adhuc erant habentes libertatem, & cum adhuc eſſet eis apertus pœnitentiæ locus nõ intellexerunt,ſed ſpreuerunt:hos oportet poſt mortem in cruciamẽto cognoſcere. Tu ergo noli adhuc curioſus eſſe B quõ impii cruciabunt:ſed inquire quõ iuſti ſaluabuntur, & quorũ ſeculũ,& propter quos ſeculũ,& qñ. Et reſpondi,& dixi, Olim locutus ſum, & nunc dico,& poſtea dicam:quoniam plures ſunt qui pereunt, q̃ qui ſaluabuntur: ſicut multiplicatur fluctus ſuper guttã. Et reſpondit ad me, & dixit. Qualis ager,talia & ſemina:& quales flores,tales & tincturæ:& qualis operator, talis & creatio:& qualis agricola,talis cultura:quoniam tempus erat ſeculi. Et nunc cũ eſſem parans eis his qui nũc ſunt,antequam fieret ſeculũ, in quo habitarẽt:& nemo mihi contradixit. tũc enim quiſque, & nunc creator in mundo hoc parato,& meſſe indeficiẽti, & lege inueſtigabili corrupti ſunt mores eorum. Et conſyderaui ſeculum,& ecce erat in periculum propter cogitationes quę in eo aduenerũt. Et vidi, & peperci ei valde:& ſeruaui mihi acinũ de botro,& plantationem de tribu multa. Pereat ergo multitudo,quę ſine cauſa nata eſt, & ſeruetur acinus me9, & plantatio mea:quia cum multo labore perfeci. Tu autem ſi adhuc intromittas ſeptem dies alios, ſed non ieiunabis in eis:ibis in cãpum florum,vbi domus non eſt ædificata: & manducabis ſolummodo de floribus campi,& carnem non guſtabis, & vinum non bibes, ſed ſolummodo flores. deprecare altiſſimum ſine intermiſſione, et veniam, et loquar tecum. Et profectus C ſum,ſicut dixit mihi in campum, qui vocatur Ardath, et ſedi ibi in florib9. Et de herbis agri manducaui, et facta eſt eſca earum mihi in ſaturitatẽ. Et factum eſt poſt dies ſeptem,et ego diſcũbebam ſupra fœnum,et cor meum iterum turbabatur ſicut ante. Et apertum eſt os meum, et inchoaui dicere corã altiſſimo,et dixi. O domine, te nobis oſtendens oſtenſus es patribus noſtris

in deſerto quod nõ calcatur: & infru-
ctuoſo, quando erant exeuntes de AE-
gypto: & dicens dixiſti, Tu Iſrael audi
me, & ſemen Iacob intende ſermoni-
bus meis. Ecce enim ego ſemino in vo
bis legem meam, & faciet in vobis fru
ctum, & glorificabimini in eo per ſe-
culum. Nam patres veſtri accipientes
legẽ, non ſeruauerunt, & legitima mea
non cuſtodierunt, & factus eſt fructus
legis nõ parens: nec enim poterat, quo
niam tuus erat. Nam qui acceperunt,
perierunt, nõ cuſtodientes quod in eis
ſeminatũ fuerat. Et ecce, cõſuetudo eſt,
vt cũ acceperit terra ſemẽ, vel nauem
mare, vel vas aliquod eſcam vel potũ,
cum fuerit exterminatum id, in quo
ſeminatũ eſt, vel in quod miſſum eſt:
ſimul id quod ſeminatum, vel miſſum
eſt, vel quæ ſuſcepta ſunt, exterminan
tur, & ſuſcepta iam non manent apud
nos. Sed nobis ſic non factum eſt. Nos
quidem qui legem accepimus peccan
tes periuimus, & cor noſtrum quod ſu
D ſcepit eam: nã lex non periit, ſed per-
manſit in ſuo labore. Et cum loquerer
hæc in corde meo, reſpexi oculis meis,
& vidi mulierẽ in dextera parte. & ec
ce hæc lugebat, & plorabat cum voce
magna, & animo dolebat valde, & ve
ſtimenta eius diſciſſa, & cinis ſuper ca
put eius. Et dimiſi cogitatus, in quibus
eram cogitans, & conuerſus ſum ad
eam, & dixi ei, Vt quid fles? & quid do
les animo? Et dixit ad me, Dimitte me
domine meus, vt defleam me, & adii-
ciam dolorem: quoniam valde amaro
ſum animo, & humiliata ſum valde. Et
dixi ei, Quid paſſa es? dic mihi. Et di-
xit ad me, Sterilis fui ego famula tua,
& non peperi, habens maritum annis
triginta. Ego enim per ſingulas horas,
& per ſingulos dies, & annos hos tri-
ginta deprecor altiſsimum nocte, ac
die. Et factum eſt, poſt triginta annos
exaudiuit me deus ancillam tuam, &
vidit humilitatem meam, & attendit
tribulationi meæ, & dedit mihi fi-
lium: & iucundata ſum ſuper eum val
de ego, & vir meus, & oẽs ciues mei,
& honorificabamus valde fortem. Et
nutriui eum cum labore multo. Et fa-
ctum eſt, cum creuiſſet, & veniſſet ac-
cipere vxorem, feci diem epuli.

CAP. X.

ET factum eſt, cum introiſſet filius A
meus in thalamo ſuo, cecidit, &
mortuus eſt: & euertimus omnes
lumina, & ſurrexerunt omnes ci-
ues mei ad conſolandum me, & quie
ui vſque in alium diem vſque nocte.
Et factum eſt, cum omnes quieuiſſent
vt me conſolarentur vt quieſcerem: &
ſurrexi nocte, & fugi: & veni ſicut vi-
des in hoc campo: & cogito iam non
reuerti in ciuitatem, ſed hic conſiſte-
re: & neque manducare, neque bibe-
re, ſed ſine intermiſsione lugere, & ie-
iunare vſque dum moriar. Et dereliqui
ſermones in quibus eram, & reſpondi
cum iracundia ad eam, & dixi, Stulta
ſuper omnes mulieres, non vides lu-
ctum noſtrum, & quę nobis contingũt?
Quoniam Sion mater noſtra omni tri-
ſtitia contriſtatur, & humilitate humi
liata eſt, & luget validiſsime. Et nunc
quoniam omnes lugemus, & triſtes ſu
mus: quoniam omnes contriſtati ſu-
mus, tu autem cõtriſtaris in vno filio?
Interroga enim terram, & dicet tibi:
quoniã hæc eſt, quæ debeat lugere ca-
ſum tãtorum ſuper eam germinantiũ.
Et ex ipſa ad initio omnes nati, & alii
venient: & ecce, penè omnes in perdi
tionem ambulant, & exterminium fit
multitudo eorum. Et quis ergo debet
lugere magis, niſi hæc quæ tam magnã
multitudinem perdidit, quàm tu, quæ
pro vno doles? Si autem dicis mihi,
Quoniam non eſt planctus meus ſimi-
lis terræ: quoniam fructũ ventris mei
perdidi, quem cũ mœroribus peperi,
& cum doloribus genui: terra autem
ſecundũ viam terræ: abiitq; in ea mul-
titudo præſens, quo modo euenit: &
ego tibi dico, ſicut tu cum labore pe-
periſti, ſic & terra dat fructum ſuũ ho-
mini ab initio ei qui fecit eam. Nunc
ergo retina apud temetipſam dolorem
tuum, & fortiter fer qui tibi contige-
runt caſus. Si enim iuſtificaueris ter-
minum dei, & conſilium ſuũ recipies B
in tempore, & in talibus collaudabe-
ris. Ingredere ergo in ciuitatem ad vi
rum tuum. Et dixit ad me, Non faciã,
neq; ingrediar ciuitatem, ſed hic mo-
riar. Et appoſui adhuc loqui ad eam,
& dixi, Noli facere hunc ſermonem,

ſed conſenti perſuadenti. Quot enim
caſus Sion? Conſolare propter dolorẽ
Ieruſalẽ. Vides enim quoniam ſanctifi-
catio noſtra deſerta effecta eſt, & alta-
re noſtrum demolitum eſt, & templũ
noſtrum deſtructum eſt, & pſalterium
noſtrum humiliatum eſt, & hymnus
conticuit, & exultatio noſtra diſſolu-
ta eſt, & lumen candelabri noſtri ex-
tinctum eſt, & arca teſtamẽti noſtri di
repta eſt, & ſancta noſtra contaminata
ſunt, & nomen quod inuocatum eſt ſu
per nos, penè prophanatum eſt. & libe
ri noſtri contumeliam paſsi ſunt, & ſa-
cerdotes noſtri ſuccenſi ſunt, & Leuitę
noſtri in captiuitatem abierunt, & vir
gines noſtræ coinquinatæ ſunt, & mu-
lieres noſtræ vim paſſæ ſunt, & iuſti
noſtri rapti ſunt, & paruuli noſtri per-
diti ſunt, & iuuenes noſtri ſeruierunt,
& fortes noſtri inualidi facti ſunt: &
quod omniũ maius ſignaculum Sion,
quoniã reſignata eſt de gloria ſua. Nã
& tradita eſt in manibus eorũ qui nos
oderunt. Tu ergo excute tuam triſtitiã
multam, & depone abs te multitudinẽ
dolorum, vt tibi repropitietur fortis,
& requiem faciet tibi altiſsimus re-
quietionem laborum. Et factũ eſt, cum
loquebar ad eam, facies eius fulgebat,
ſubito & ſpecies, coruſcus fiebat viſus
eius, vt eſſem pauens valde ad eam, &
cogitarem quid eſſet hoc. Et ecce, ſu-
bito emiſit ſonitum vocis magnum ti
more plenum, vt commoueretur terra
à mulieris ſono. & vidi: & ecce, ampli-
us mulier non comparebat mihi, ſed ci
uitas ædificabatur, & locus demonſtra
C batur de fundamẽtis magnis: & timui,
& clamaui voce magna, & dixi, Vbi
eſt Vriel angelus, qui à principio ve-
nit ad me? quoniam ipſe me fecit ve-
nire in multitudine in exceſſu mentis
huius, & factus eſt finis meus in corru
ptionem, & oratio mea in improperi-
um. Et cum eſſem loquens ego hæc, ec
ce venit ad me, & vidit me: & ecce erã
poſitus vt mortuus, & intellectus me-
us alienatus erat, & tenuit dexteram
meam, & confortauit me, & ſtatuit me
ſuper pedes meos, & dixit mihi, Quid
tibi eſt? & quare conturbatus eſt intel
lectus tuus, & ſenſus cordis tui? & qua-
re conturbaris? Et dixi, Quoniam dere
liquiſti me, & ego quidem feci ſecun-
dum ſermones tuos, & exiui in cam-
pum: & ecce vidi & video quod non
poſſum enarrare. Et dixit ad me, Sta
vt vir, & commouebo te. Et dixi, Lo-
quere domine meus tu in me, noli me
derelinquere, vt nõ fruſtra moriar: quo
niam vidi quæ non ſciebam, & audio
quæ non ſcio. Aut nunquid ſenſus me-
us fallitur, anima mea ſupremat? Nunc
ergo deprecor te, vt demonſtres ſeruo
tuo de exceſſu hoc. Et reſpõdit ad me,
& dixit, Audi me, & doceam te, & di-
cam tibi de quibus times: quoniam al-
tiſsimus reuelauit tibi myſteria multa.
Vidit rectam viam tuam, quoniam ſine
intermiſsione contriſtabaris pro po-
pulo tuo, & valde lugebas propter
Sion. Hic ergo intellectus viſionis
quæ tibi apparuit ante paululum.
Quam vidiſti lugentem, inchoaſti con
ſolari eam. Nunc autem iam ſpeciem
mulieris non vides, ſed apparuit tibi
ciuitas ædificari: & quoniam enarra-
bat tibi de caſu filii ſui, hæc abſolutio
eſt. Hæc mulier quam vidiſti, hæc eſt D
Sion: & quoniam dixit tibi quã & nũc
conſpicies, vt ciuitatem ædificatã. Et
quoniam dixit tibi, quia ſterilis fuit tri
ginta annis: propter quod erant anni
ſcilicet triginta, quãdo non erat in ea
adhuc oblatio oblata. Et factũ eſt poſt
annos triginta, ædificauit Salomon ci
uitatem, & obtulit oblationes, tunc fu
it quando peperit ſterilis filiũ. Et quod
tibi dixit, quoniam nutriuit eum cum
labore, hoc erat habitatio in Ieruſalẽ.
Et quoniam dixit tibi, ꝙ filius meus ve
niens in ſuo thalamo mortuus eſſet, &
contigiſſet ei caſus, hoc erat quæ facta
eſt ruina Ieruſalem. Et ecce, vidiſti ſi-
militudinem eius: & quoniam filium
lugeret, inchoaſti conſolari eam: & de
his quæ cõtigerunt, hæc erant tibi a-
perienda. Et nunc videt altiſsimus,
quoniam ex animo contriſtatus es, &
quoniam ex toto corde pateris pro ea,
oſtendit tibi claritatem gloriæ eius, &
pulchritudinẽ decoris eius. Propterea
enim dixit tibi vt maneres in campo
vbi domus non eſt ædificata. Sciebam
enim ego, quoniam altiſsimus incipie-
bat oſtendere hæc: propterea dixi tibi
vt venires in agrum vbi non eſt fun-

damentum ædificii. Nec enim pote-
rat opus ædificii hominis ſuſtineri in
loco, vbi incipiebatur altiſsimi ciui-
tas oſtendi. Tu ergo noli timere, neque
expaueſcat cor tuum: ſed ingredere, &
vide ſplendorem & magnitudinẽ ædi
ficii, quantum capax eſt tibi viſus ocu
lorũ videre: & poſt hæc audies quan-
tum capit auditus aurium tuarum au-
dire. Tu enim beatus es præ multis, &
vocatus es apud altiſsimũ ſicut & pau
ci. Nocte autem quæ in craſtinum fu-
tura eſt, manebis hic: & oſtendet tibi
altiſsimus has viſiones ſupremorum,
quæ faciet altiſsimus his qui habitant
ſuper terram à nouiſsimis diebus. Et
dormiui illam noctẽ & aliam, ſicut di-
xerat mihi.

CAP. XI.

A ET vidi ſomnium, & ecce aſcende-
bat de mari aquila, cui erãt duo-
decim alæ pennarum, & capita
tria. Et vidi, & ecce expandebat
alas ſuas in omnem terram, & omnes
venti cæli inſufflabant in eam, & col-
ligebantur. Et vidi, & de pennis eius
naſcebantur contrariæ pennæ, & ipſæ
fiebant in pennaculis minutis & mo-
dicis. Nam capita eius erant quie-
ſcentia, & dimidium caput erat maius
aliorum capitum, ſed ipſa quieſcebat
cum eis. Et vidi, & ecce aquila volauit
in pennis ſuis, & regnauit ſuper terrã,
& ſuper eos qui habitant in ea. Et vidi
quoniam ſubiecta erant ei omnia ſub
cælo, & nemo illi contradicebat, neq;
vnus de creatura quæ eſt ſuper terrã.
Et vidi, & ecce ſurrexit aquila ſuper
vngues ſuos, & miſit vocẽ pennis ſuis,
dicens, Nolite omnes ſimul vigilare,
dormite vnuſquiſq; in loco ſuo, & per
tempus vigilate. Capita autem in nouiſ
ſimo ſeruentur. Et vidi, & ecce vox nõ
exibat de capitibus eius, ſed de medie
tate corporis eius. Et numeraui contra
rias pennas eius, & ecce ipſæ erant o-
cto. Et vidi, & ecce à dextera parte ſur
rexit vna penna, & regnauit ſuper om
nem terram. Et factum eſt cum regna-
ret, venit ei finis, & non apparuit lo-
cus eius: & ſequens exurrexit, & regna
B bat. Ipſa multum tenuit tempus. Et fa
ctum eſt cum regnaret, & veniebat fi-
nis eius, vt non appareret ſicut prior.
Et ecce vox miſſa eſt illi, dicens, Audi
tu quę tanto tempore tenuiſti terram.
hæc annuntio tibi antequam incipias
nõ apparere. Nemo poſt te tenebit tẽ
pus tuum, ſed nec dimidium eius. Et
leuauit tertia, & tenuit principatũ ſi-
cut & priores: & non apparuit & ipſa.
Et ſic contingebat & omnibus aliis ſin
gulatim principatum gerere, & iterum
nuſquam comparere. Et vidi, & ecce
in tempore ſequentes pennæ erigeban
tur à dextera parte, vt tenerent & ip-
ſæ principatum: & ex his erant quæ te
nebant, ſed tamen ſtatim non compa-
reſcebant. Nam & aliquæ ex eis erige-
bantur, ſed non tenebant principatũ.
Et vidi poſt hæc, & ecce non compa-
ruerunt duodecim pennæ, & duo pen
nacula: & nihil ſupeterat in corpore
aquilæ, niſi duo capita quieſcentia &
ſex pennacula. Et vidi, & ecce ſex pen-
naculis diuiſæ ſunt duæ, & manſerunt
ſub capite, quod eſt ad dexteram par-
tem. Nam quatuor manſerunt in loco
ſuo. Et vidi, & ecce ſubalares cogita-
bant ſe erigere, & tenere principatus.
Et vidi, & ecce vna erecta eſt, ſed ſta- C
tim non comparuit. Et ſecundæ velo-
cius, q̃ priores non comparuerunt. Et
vidi, & ecce duæ quæ ſuperauerunt
apud ſemetipſas cogitabant & ipſæ re
gnare: & in eo cum cogitarent, ecce v-
num quieſcẽtium capitum quod erat
medium, euigilabat. hoc enim erat du
orum capitum maius. Et vidi quoniam
completa ſunt duo capita ſecum: & ec
ce conuerſum eſt caput cum his qui
cum eo erant, & comedit duas ſubala-
res quæ cogitabant regnare. Hoc etiã
caput perconterruit omnem terram, &
dominabatur in ea his qui habitãt ter
ram cum labore multo, & potentatum
tenuit orbis terrarũ ſuper omnes alas
quæ fuerunt. Et vidi poſthæc, & ecce
medium caput ſubito non cõparuit, &
hoc ſicut alæ. Superauerunt autẽ duo
capita, quæ & ipſa ſimiliter regnauerũt
ſuper terram, & ſuper eos qui habitant
in ea. Et vidi, & ecce deuorauit caput
à dextera parte illud quod à leua. Et
audiui vocem dicentem mihi, Conſpi-
ce contra te, & conſydera quod vi-
des. Et vidi, & ecce ſicut leo cõcitatus
de ſylua rugiens: & vidi quoniã emit-

tebat vocem hominis ad aquilam. Et
D dixit dicens, Audi tu, & loquar ad te, & dicet altiſſimus tibi, Nonne tu es qui ſuperaſti de quatuor animalibus, quæ feceram regnare in ſeculo meo, & vt per eos veniret finis temporum eorum? Et quartus veniens deuicit omnia animalia quæ tranſierunt, & potentatu tenuit ſeculum cum tremore multo, & omnem orbem cum labore peſſimo, & inhabitauit tot temporibus orbem terrarum cum dolo. Et iudicaſti terram non cũ veritate. Tribulaſti enim manſuetos, & læſiſti quieſcẽtes, & dilexiſti mendaces, & deſtruxiſti habitationes eorum qui fructificabant: & humiliaſti muros eorum, qui te nõ nocuerunt. Et aſcendit contumelia tua vſque ad altiſsimũ, & ſuperbia tua ad fortem. Et reſpexit altiſsimus ſuperba tempora, & ecce finita ſunt, & ſcelera eius completa ſunt. Propterea non appareas tu aquila, & alæ tuæ horribiles, & pennacula tua peſsima, & capita tua maligna, & vngues tibi peſsimi, & omne corpus tuum vanum, vti refrigeretur omnis terra, & reuertatur liberata de tua vi, & ſperet iudiciũ & miſericordiam eius qui fecit eam.

CAP. XII.

A ET factum eſt, dum loqueretur leo verba hæc ad aquilam: & vidi, & ecce quod ſuperauerat caput, & non comparuerunt quatuor alæ illæ quæ ad eum tranſierunt, & erectæ ſunt vt regnarent: & erat regnum eorum exile, & tumultu plenum. Et vidi, & ecce ipſa non apparebant, & omne corpus aquilæ incendebatur, & expaueſcebat terra valde, & ego à tumultu & exceſſu mentis, & à magno timore vigilaui, & dixi ſpiritui meo, Ecce tu præſtitiſti mihi hoc in eo, quod ſcrutaris vias altiſsimi. Ecce adhuc fatigatus ſum animo, & ſpiritu meo inualidus ſum valde, & nec modica eſt in me virtus à multo timore, quam expaui nocte hac. Nunc ergo orabo altiſsimum, vt me cõfortet vſque in finem. Et dixi, Dominator domine, ſi inueni gratiam ante oculos tuos, & ſi iuſtificatus ſum apud te præ multis, & ſi certe aſcendit deprecatio mea ante faciẽ tuam, conforta me, & oſtende ſeruo tuo mihi interpretationem & diſtinctionem viſus horribilis huius, vt pleniſsime conſoleris animam meam. Dignum enim me habuiſti oſtendere mihi temporum nouiſsima. Et dixit ad me, Hæc eſt interpretatio viſionis huius, Aquilam quam vidiſti aſcendentẽ de mari, hoc eſt regnũ quod viſum eſt in viſione Danieli fratri tuo. Sed nõ eſt illi interpretatum, quoniam ego nunc tibi interpretor. Ecce dies veniunt, & exurget regnum ſuper terram, & erit timor acrior omnium regnorum quæ fuerunt ante eum. Regnabũt autem in ea reges duodecim, vnus poſt vnum. Nam ſecundus incipiet regnare, & ip- B
ſe tenebit amplius tempus præ duodecim. Hæc eſt interpretatio duodecim alarum quas vidiſti. Et quam audiſti vocem quæ locuta eſt, non de capitibus eius exeuntem, ſed de medio corporis eius, hæc eſt interpretatio, quoniam poſt tempus regni illius naſcentur contentiones non modicæ, & periclitabitur vt cadat: & non cadet tunc, ſed iterum conſtituetur in ſuum initium. Et quoniam vidiſti ſubalares octo cohærentes alis eius, hęc eſt interpretatio. exurgent in ipſo octo reges, quorum erunt tempora leuia, & anni citati, & duo quidem ex ipſis perient. Appropinquante autem tempore medio, quatuor ſeruabuntur in tempore, cum incipiet appropinquare tempus eius vt finiatur. duæ vero in finem ſeruabuntur. Et quoniam vidiſti tria capita quieſcentia, hæc eſt interpretatio. in nouiſsimis eius ſuſcitabit altiſsimus tria regna, & reuocabit in ea multa, & dominabuntur terram, & qui habitant in ea, cum labore multo ſuper omnes qui fuerunt ante hos, propter hoc ipſi vocati ſunt capita aquilæ. Iſti enim erunt qui recapitulabunt impietates eius, & qui perficient nouiſsima eius. Et quoniam vidiſti caput maius nõ apparens, hæc eſt interpretatio eius, quoniã vnus ex eis ſuper lectũ ſuũ morietur,
& tamen cũ tormentis. Nã duo qui per- C
ſeuerauerint, gladius eos comedet. Vnius enim gladius comedet qui cũ eo: ſed tamen hic gladio in nouiſsimis cadet. Et quoniam vidiſti duas ſubalares traiiciẽtes ſuper caput qđ eſt in dexte

quos conſeruauit altiſſimus in finem
ſuum,hoc eſt regnum exille, & turba-
tionis plenum. Sicut vidiſti & leonem
quem vidiſti de ſylua euigilantem, &
rugientem, & loquentem ad aquilam,
& arguentem eam, & iniuſtitias ipſius
per omnes ſermones eius ſicut audiſti:
hoc eſt vẽtus quem ſeruauit altiſſimus
in finem ad eos,& impietates ipſorum
& arguet illos, & incutiet coram ipſis
diſcerptiones eorum.Statuet enim eos
in iudicio viuos:& erit, cum arguerit
eos,tunc corripiet eos, nam reſiduum
populum meum liberabit cum miſe-
ria,qui ſaluati ſunt ſuper fines meos,&
iucundabit eos quoaduſque veniet fi-
nis dies iudicii: de quo locutus ſum ti
bi ab initio. Hoc ſomnium quod vidi-
ſti,& hæ interpretationes.Tu ergo ſo-
lus dignus fuiſti ſcire altiſſimi ſecretũ
hoc.Scribe ergo omnia iſta ĩ libro quæ
vidiſti, & pone ea in loco abſcondito:
& docebis ea ſapientes de populo tuo,
quorum corda ſcis poſſe capere & ſer-
uare ſecreta hæc.Tu autem adhuc ſu-
ſtine hic alios dies ſeptem, vt tibi oſtẽ
datur quicquid viſum fuerit altiſſimo
oſtendere tibi.Et profectus eſt à me.Et
factum eſt, cum audiſſet omnis popu-
D lus quoniã pertranſierunt ſeptem dies,
& ego non fuiſſem reuerſus in ciuita-
tem, & congregauit ſe omnis à mini-
mo vſque ad maximũ:& venit ad me,
& dixerunt mihi dicentes, Quid pec-
cauimus tibi, & quid in iuſte egimus
in te, quoniã derelinquens nos ſediſti
in loco hoc? Tu enim nobis ſuperes
ſolus ex omnibus populis, ſicut bo-
trus de vinea, & ſicut lucerna in lo-
co obſcuro,& ſicut portus & nauis ſal-
uata à tempeſtate.Aut nõ ſufficiunt no
bis mala quæ cõtingunt?Si ergo tu nos
dereliqueris, quanto nobis erat me-
lius ſi eſſemus ſuccenſi & nos cum in-
cendio Sion?Nec enim nos ſumus me-
liores eorũ qui ibi mortui ſunt.Et plo-
rauerunt voce magna. Et reſpondi ad
eos,& dixi,Confide Iſrael, & noli tri
ſtari tu domus Iacob.Eſt enim memo-
ria veſtri coram altiſſimo, & fortis nõ
eſt oblitus veſtri in tentatione.Ego em̃
non dereliqui vos, neque exceſſi à vo
bis:ſed veni in hunc locum,vt depre-
carer pro deſolatione Sion,vt quærerẽ
miſericordiam pro humilitate ſanctifi-
cationis veſtræ. Et nunc ite vnuſquiſ-
que veſtrum in domum ſuam, & ego
veniam ad vos poſt dies iſtos. Et profe
ctus eſt populus, ſicut dixi ei, in ciui-
tatem: ego autem ſedi in campo ſeptẽ
diebus,ſicut mihi mandauit, & man
ducabam de floribus ſolummodo agri,
de herbis facta eſt eſca mihi in diebus
illis.

CAP. XIII.

ET factum eſt poſt dies ſeptem, & A
ſomniaui ſomnium nocte. Et ecce
de mari ventus exurgebat,vt cõ-
turbaret omnes fluctus eius.Et vi
di,& ecce conualeſcebat ille homo cũ
millibus cæli: & vbi vultum ſuum ver
tebat vt conſyderaret,tremebant om-
nia quę ſub eo videbantnr:& vbicun-
que exibat vox de ore eius:ardeſcebãt
omnes qui audiebant voces eius, ſicut
quieſcit terra quando ſenſerit ignem.
Et vidi poſt hæc,& ecce congregaba-
tur multitudo hominum,quorum non
erat numerus de quatuor ventis cæli,
vt debellarent hominem qui aſcende-
rat de mari.Et vidi,& ecce ſibimetipſi
ſculpſerat montem magnum, et vola-
uit ſuper eum. Ego autem quæſiui vi-
dere regionem, vel locum vnde ſcul-
ptus eſſet mons, et non potui. Et poſt
hæc vidi:et ecce,omnes qui congrega
ti ſunt ad eum,vt expugnarent eum,ti
mebant valde,tamen audebant pugna
re.Et ecce,vt vidit impetum multitu-
dinis venientis non leuauit manum
ſuam,neque phramæam tenebat, neq;
aliquod vas bellicoſum,niſi ſolummo-
do vt vidi,quoniam emiſit de ore ſuo,
ſicut flatum ignis,et de labiis eius ſpi-
ritus flammæ, et de lingua eius e-
mittebat ſcintillas, et tempeſtates, et
commiſta ſunt omnia ſimul, hic flatus
ignis,et ſpiritus flammæ,et multitudo
tempeſtatis: et concidit ſuper multitu
dinem in impetu, quæ præparata erat
pugnare,et ſuccendit omnes,vt ſubito
nihil videretur de innumerabili mul-
titudine,niſi ſolummodo puluis,et fu-
mi odor:et vidi,et expaui.Et poſthęc B
vidi ipſum hominem deſcendentem
de monte,et vocantem ad ſe multitu-
dinem aliam pacificam: et accedebat

ad eum vultus hominum multorum quorundã gaudentiũ, quorundam triſtantiũ: aliqui vero alligati, aliqui adducentes ex eis qui offerebantur. et ægrotaui à multitudine pauoris, et expergefactus ſum, & dixi, Tu ab initio demonſtraſti ſeruo tuo mirabilia hæc, et dignum me habuiſti vt ſuſciperes deprecationem meam: et nunc demonſtra mihi adhuc interpretationẽ ſomnii huius, Sicut enim exiſtimo in ſenſu meo, væ qui derelicti fuerint in diebus illis: et multo plus væ his qui non ſunt derelicti, Qui enim non ſunt derelicti, triſtes erant. Intelligo nunc quę ſunt repoſita in nouiſſimis diebus, et occurrent eis, ſed et his qui derelicti ſunt. Propter hoc venerunt enim in pericula magna, & neceſſitates multas, ſicut oſtendunt ſomnia hæc. Attamen facilius eſt periclitantem venire in hunc, q̃ pertranſire: ſicut nubẽ à ſeculo, & nunc videre quæ contingunt in nouiſſimo. Et reſpondit ad me, & dixit, Et viſionis interpretationem dicam tibi: & de quibus locutus es, adaperiam tibi. Quoniam de his dixiſti qui derelicti ſunt, hęc eſt interpretatio. qui auſert periculum illo tempore, hic ſe cuſtodiuit. qui in periculo inciderunt, hi ſunt, qui habent opera, & fidem ad fortiſſimum. Scito ergo quoniam magis beatificati ſunt, qui derelicti ſuper eos qui mortui ſunt. Hæ interpretationes viſionis, quia vidiſti virum aſcendentem de corde maris, ipſe eſt quem cõſeruat altiſſimus multis tẽporibus, qui per ſemetipſum liberabit creaturã ſuã: & ipſe diſponet, qui derelicti ſunt. Et quoniam vidiſti de ore eius exire, vt ſpiritum, & ignem, & tempeſtatem: & quoniam non tenebat phramæam, neque vas bellicoſum: corrupit enim impetus eius multitudinem, quæ venerat expugnare eum, hæc eſt interpretatio.
C ecce dies veniunt, quando incipiet altiſſimus liberare eos qui ſuper terram ſunt: & veniet in exceſſu mentis ſuper eos qui inhabitant terram. Et alii alios cogitabũt debellare: ciuitas ciuitatem & locus locum, & gens aduerſus gentem, & regnum aduerſum regnum. Et erit, cum fient hæc, & cõtingent ſigna quæ ante oſtendi tibi: & tunc reuelabitur filius meus, quẽ vidiſti, vt virum aſcẽdentem. Et erit quando audierint omnes getes vocẽ eius: & derelinquet vnuſquiſq; in regione ſua bellum ſuũ, quod habent ad alterutrum: & colligetur in vnum multitudo innumerabilis, ſicut volentes venire, & expugnare eum. Ipſe autem ſtabit ſuper cacumen montis Sion. Sion autem veniet, & oſtendetur omnibus parata, & ædificata: ſicut vidiſti montem ſculpi ſine manibus. Ipſe autem filius meus arguet, quæ adinuerunt gentes, impietates eorum has, quę tempeſtati appropinquauerunt, propter mala cogitamenta eorum, & cruciamenta, quibus incipient cruciari: quæ aſſimilatæ ſunt flammæ, & perdet eos ſine labore, per legẽ, quæ igni aſſimilata eſt. Et quoniam vidiſti eum colligentem ad ſe aliam multitudinem pacificam, hæ ſunt decem tribus, quæ captiuæ factæ ſunt de terra ſua, in diebus Oſee regis, quem captiuũ duxit Salmanaſar rex Aſſyriorum: & tranſtulit eos trans flumen, & tranſlati ſunt in terram aliam. Ipſi autem ſibi dederunt conſilium hoc, vt derelinquerent multitudinem gentiũ, & proficiſcẽtur in vlteriorem regionem, vbi D
nunquam inhabitauit genus humanũ: vel ibi obſeruare legitima ſua, quæ nõ fuerant ſeruantes in regione ſua. Per introitus autem anguſtos fluminis Euphraten introierunt. Fecit eñ eis tunc altiſſimus ſigna, & ſtatuit venas fluminis vſquequo tranſirent. Per eam enim regionem erat via multa itineris, anni vnius, & dimidii: nam regio illa vocatur Arſareth. Tunc inhabitauerunt ibi vſque in nouiſſimo tempore: & nunc iterum cum cœperint venire, iterum altiſſimus ſtatuet venas fluminis, vt poſſint tranſire: propter hæc vidiſti multitudinem cum pace. Sed & qui derelicti ſunt de populo tuo, hi ſunt qui inueniuntur intra terminum meum. Factum erit ergo, quando incipiet perdere multitudinem earum, quæ collectæ ſunt gentes, proteget eos qui ſuperauerunt populum: & tunc oſtendet eis multa plurima portenta. Et dixi ego Dominator domine, hoc mihi oſtende, propter quod vidi virum aſcendentem de corde maris. Et dixit mihi, Si-

ſicut non potes hæc vel ſcrutari, vel ſcire, quæ ſunt in profundo maris: ſic nõ poterit quiſque ſuper terram videre filium meum, vel eos, qui cum eo ſunt, niſi in tempore diei. Hæc eſt interpretatio ſomnii, quod vidiſti, & propter quod illuminatus es hic ſolus. Dereliquiſti enim tuam, & circa meam vacaſti legem, & quæſiſti. Vitam enim tuam diſpoſuiſti in ſapientia, & ſenſum tuum vocaſti matrem: & propter hoc oſtendi tibi merces apud altiſſimum, erit enim, poſt alios tres dies, ad te alia loquar, & exponam tibi grauia, & mirabilia. Et profectus ſum, & tranſii in campum, multum glorificans, & laudans altiſſimum de mirabilibus, quæ per tempus faciebat: & quoniam gubernat ipſum, & quæ ſunt in temporibus illata, & ſedi ibi tribus diebus.

CAP. XIIII.

A ET factum eſt tertio die, & ego ſedebam ſub quercu. Et ecce, vox exiuit cõtra me de rubo, & dixit, Eſdra Eſdra. Et dixi, Ecce ego domine. Et ſurrexi ſuper pedes meos. Et dixit ad me, Reuelans reuelatus ſum ſuper rubum, & locutus ſum Moyſi, quando populus meus ſeruiebat in AEgypto, & miſi eum, & eduxi populum meum de AEgypto, & adduxi eum ſuper montem Sina, & detinebam eum apud me diebus multis: & enarraui ei mirabilia multa, & oſtendi ei temporum ſecreta, & finem: & præcepi ei, dicens, Hęc in palam facies verba, & hęc abſcondes. Et nunc tibi dico: ſigna quæ demonſtraui, & ſomnia quæ vidiſti, & interpretationes quas tu vidiſti, in corde tuo repone ea: tu enim recipieris ab omnibus, conuerteris reſiduus cum cõſilio meo, & cum ſimilibus tuis, vſquequo finiantur tempora. quoniam ſeculum perdidit iuuentutem ſuam, & tempora appropinquant ſeneſcere. Duodecim enim partibus diuiſum eſt ſeculum, & tranſierunt eius decima, &
B dimidium decimæ partis: ſuperſunt autem eius poſt medium decimę partis. Nunc ergo diſpone domum tuam: & corripe populum tuum, & conſolare humiles eorum, & renuntia iam corruptelæ, & dimitte abs te mortales cogitationes, & proiice abs te pondera humana, & exue te iam infirmam naturam: & repone in vnam partem moleſtiſſima tibi cogitamenta, & feſtina tranſmigrare à temporibus his: quæ enim vidiſti nunc contigiſſe mala iterum horum deteriora facient. quãtum enim inualidum fiet ſeculum à ſenectute, tantum multiplicabuntur ſuper inhabitantes mala. Prolongauit enim ſe magis veritas, & appropinquauit mendacium. Iam enim feſtinat venire, quam vidiſti viſionem. Et reſpondi, & dixi coram te domine, Ecce enim ego abibo, ſicut pręcepiſti mihi, & corripiam præſentem populum. Qui autem iterum nati fuerint, quis commonebit? Poſitum eſt ergo ſeculum in tenebris: & qui inhabitant in eo, ſine lumine. Quoniam lex tua incenſa eſt, propter quod nemo ſcit quæ à te facta ſunt, vel quæ incipient opera. Si enim inueni in te gratiam, immitte in me ſpiritum ſanctum, & ſcribam omne quod factum eſt in ſecula ab initio, quæ erant in lege tua ſcripta, vt poſſint homines inuenire ſemitam: & qui voluerint venire in nouiſſimis, viuant. Et reſpondit ad me, & dixit. Vadens congrega populum & dices ad eos vt non quærant te diebus quadraginta. Tu autem præpara tibi buxos C
multos, & accipe tecum Saream, Dabriam, Salemiam, Echanum, et Aſiel quinque hos, qui parati ſunt ad ſcribendum velociter: et venias huc, et ego accendam in corde tuo lucernam intellectus, quę non extinguetur, quoaduſq; finiantur, quæ incipies ſcribere. Et tunc perfectis quædam palam facies, quædam ſapientibus abſconſe trades. in craſtinum enim hac hora incipies ſcribere. Et profectus ſum, ſicut mihi præcepit, & congregaui omnem populum, et dixi, Audi Iſrael verba hæc: Peregrinati ſunt patres noſtri ab initio in AEgypto, et liberati ſunt inde: et acceperunt legem vitæ, quam non cuſtodierunt, quam et vos poſt eos tranſgreſſi eſtis: et data eſt vobis terra in ſortem, et terra Sion, et patres veſtri, et vos iniquitatem feciſtis, et non ſeruaſtis vias quas

præcepit vobis altiſſimus: & iuſtus iu-
dex cum ſit, abſtulit à vobis in tẽpore,
quod donauerat. Et nunc vos hic eſtis,
& fratres veſtri introrſum veſtrũ ſunt.
Si ergo imperaueritis ſenſui veſtro, &
erudieritis cor veſtrum, viui conſerua
ti eritis, & poſt mortem miſericordiã
conſequemini. Iudiciũ enim poſt mor
tem veniet, quando iterum reuiuiſce-
mus: & tunc iuſtorũ nomina parebunt,
D & impiorum facta oſtendentur. Ad me
igitur nemo accedat nunc, neq; requi-
rat me vſque dies quadraginta. Et acce
pi quinq; viros, ſicut mandauit mihi,
& profecti ſumus in campum, & man
ſimus ibi. Et factus ſum in craſtinum,
& ecce vox vocauit me, dicens, Eſdra,
aperi os tuum: & bibe quo te potaue-
ro. Et aperui os meum, & ecce calix ple
nus porrigebatur mihi. Hoc erat plenũ
ſicut aqua: color autem eius vt ignis ſi-
milis. Et accepi, & bibi: & in eo cum bi
biſſem, cor meum cruciabatur intelle-
ctu, & in pectus meum increſcebat ſa-
pientia. Nam ſpiritus meus conſerua-
batur memoria. Et apertum eſt os meũ,
& non eſt clauſum amplius. Altiſſimus
dedit intellectum quinq; viris, & ſcri-
pſerunt quæ dicebantur exceſſiones
noctis quas non ſciebant. Nocte autem
manducabant panem, ego autem per
diem loquebar, & per noctem non ta-
cebam. Scripti ſunt autem per quadra
ginta dies libri ducenti quatuor. Et fa-
ctum eſt cum compleuiſſent quadra
ginta dies, locutus eſt altiſſimus, dicẽs
priora quæ ſcripſiſti, in palam pone,
& legant digni & indigni: nouiſſimos
autem ſeptuaginta conſeruabis, vt tra
das eos ſapientibus de populo tuo, In
his enim eſt vena intellectus, & ſapien
tiæ fons, & ſcientiæ flumen. Et feci ſic.

CAP. XV.

A Ecce loquere in aures plebis meæ
ſermones prophetiæ, quos immi-
ſero in os tuum, dicit dominus,
& fac vt in charta ſcribatur, quo-
niam fideles & veri ſunt. Ne timeas à
cogitationibus aduerſum te nec tur-
bent te incredulitates dicẽtium. Quo-
niam omnis incredulus in increduli-
tate ſua morietur. Ecce ego induco,
dicit dominus, ſuper orbem terrarum
mala, gladium, & famem & mortem,
& interitum: propter quod ſuperpol-
luit iniquitas omnem terram, & adim
pleta ſunt opera nociua illorum. Pro-
pterea dicit dominus: Iam non ſilebo
de impietatibus eorum quæ irreli-
gioſe agunt, nec ſuſtinebo in his quæ
inique exercent, ecce ſanguis inno-
xius & triſtis clamat ad me, & ani-
mæ iuſtorum clamant perſeueranter.
Vindicans vindicabo illos dicit domi
nus, & accipiam omnem ſanguinẽ in-
noxium ex illis ad me. Ecce populus
meus quaſi grex ad occiſionem duci-
tur, iam non patiar illum habitare in
terra Ægypti: ſed educam eum in ma
nu potenti, & Brachio excelſo, & per-
cutiam plaga, ſicut prius, & corrum-
pam omnem terram eius. Lugebit Æ-
gyptus, & fundamenta eius plaga ver
berata, & caſtigatione quas inducet ei
deus. Lugebunt cultores operantes ter
ram quoniam deficient ſemina eorum
ab vredine & grandine, & à ſydere ter
ribili. Væ ſeculo, & qui habitant in eo:
quia appropinquauit gladius & con-
tritio eorum, & exurget gens contra
gentem ad pugnam, & rhomphæa in
manibus eorum. Erit enim in conſta-
bilitio hominibus, & alii aliis inuale-
ſcentes non curabunt regem ſuum &
principes viæ geſtorum ſuorum in po
tentia ſua. Concupiſcet enim homo in B
ciuitatem ire, & non poterit. Propter
ſuperbiam enim eorum ciuitates tur-
babuntur, domus exterentur, homines
metuent. Non miſerebitur homo pro-
ximum ſuum ad irritum faciendũ do-
mos eorum in gladium, ad diripiendas
ſubſtantias eorum propter famem pa-
nis & tribulationem multam. Ecce ego
conuoco, dicit deus, omnes reges ter-
ræ ad me verendum, qui ſunt ab orien
te, & ab auſtro, ab euro, & à Libano,
ad conuertendos ad ſe, & reddere quę
dederunt illis: ſicut faciunt vſque ho-
die electis meis ſic faciam & reddam
in ſinu eorum. Hæc dicit dominus
deus, Non parcet dextera mea ſuper
peccatores, nec ceſſabit rhomphęa ſu-
per effundentes ſanguinem innoxium
ſuper terram. Exiit ignis ab ira eius &
deuorauit fundamenta terræ, & pec-
catores quaſi ſtramen incenſum. Væ

eis qui peccant, & non obſeruant man
data mea, dicit dominus. non parcam
illis. Diſcedite filii à poteſtate. Nolite
contaminare ſanctificationem meam,
quoniã nouit dominus omnes qui de-
linquunt in illum. propterea tradidit
eos in mortem, & in occiſionem. Iam
enim venerunt ſuper orbem terrarum
mala, & manebitis in illis. non enim
liberabit vos deus, ꝓpter quod pecca-
ſtis in eum. Ecce viſio horribilis, & fa-
cies illius ab oriente. Et exient natio-
nes draconum Arabũ in curribus mul
tis, & ſicut flatus eorum numerus fer-
tur ſuper terram, vt iam timeant & tre
pident omnes qui illos audient carmo
nii inſanientes in ira, & exient vt apri
de ſylua, & aduenient in virtute ma-
gna, & conſtabunt in pugnam cum il
lis, & vaſtabunt portionem terræ Aſſy
riorum. Et poſt hæc ſuperualeſcent dra
cones natiuitatis ſuæ memores, & con
uertent ſe conſpirantes in virtute ma-
gna ad perſequendos eos. Iſti turbabun
tur & ſilebunt in virtute illorũ, & con
uertent pedes ſuos in fugam, & à terri
torio Aſſyriorum ſubſeſſor obſidebit
C eos, & conſumet vnum ex illis, & erit
timor & tremor in exercitu illorum, &
contentio in reges ipſorum. Ecce nu-
bes ab oriente, & à ſeptentrione vſq;
ad meridianum, & facies earum horri
da valde, plena iræ & procellæ, & col
lident ſe inuicem, & collident ſydus
copioſum ſuper terram, & ſydus illorũ,
& erit ſanguis à gladio vſque ad ven-
trem, & fimus hominis vſque ad ſub-
ſtramen cameli, & erit timor & tre-
mor multus ſuper terram, & horrebũt
qui videbunt iram illam, & tremor ap
prehendet illos: & poſt hæc mouebun
tur nimbi copioſi à meridiano, & ſe-
ptentrione, & portio alia ab occiden-
te: & ſuperinualeſcent venti ab orien-
te, & recludent eam, & nubem quam
ſuſcitauit in ira, & ſydus ad faciendam
exterritationem ad orientalem vẽtum
& occidentem violabitur: & exaltabũ
tur nubes magnæ & validæ plenæ irę,
& ſydus, vt exterreant omnem terram
& inhabitantes eam, & infundent ſu-
per omnem locum altum & eminen-
tem ſydus terribile, ignem & grandi-
nem, & rhompheas volantes, & aquas
multas, vt etiã impleantur omnes cam
pi, & omnes riui plenitudine aquarum
multarum, & demolientur ciuitates, &
muros, & montes, & colles, & ligna
ſyluarum, & fœnum pratorum, & fru-
menta eorum. Et tranſibunt conſtantes
vſque Babylonem, & exterent eam: cõ
uenient ad ipſam, & circuibunt eam,
& effundent ſydus & omnem iram ſu
per eam. & ſubibit puluis & fumus vſ
que in cęlũ, & omnes in circuitu luge-
bunt eam: & qui ſub ea remanſerint,
ſeruient his qui exterruerunt. Et tu A-
ſia concors in ſpem Babylonis, & glo-
ria perſonæ eius: væ tibi miſera pro-
pter quod aſſimilaſti ei, & ornaſti filias
tuas in fornicatione ad placendum &
gloriãdum in amatoribus tuis, qui te-
cum cupierunt ſemper fornicari. Odi-
bilem imitata es in omnibus operibus D
eius, & in adinuentionibus eius, pro-
pterea dicit deus, Immittam tibi mala
viduitatem, paupertatem, & famem,
& gladium, & peſtem, ad deuaſtandas
domos tuas à violatione, & morte, &
gloria virtutis tuæ. Sicut flos ſiccabi-
tur, cum exurget ardor qui emiſſus eſt
ſuper te infirmaberis vt paupercula
plagata, & caſtigata à mulieribus, vt
non poſſint te ſuſcipere potentes & a-
matores. Nunquid ego ſic zelabor te
dicit dñs niſi occidiſſes electos meos
in omni tempore, exaltans percuſſio-
nem manuum, & diceres ſuper mortẽ
eorum, cum inebriata eſſes, Exorna ſpe
ciem vultus tui? Merces fornicationis
tuæ in ſinu tuo, propter hoc redditio-
nem accipies. Sicut facies electis meis,
dicit dominus, ſic faciet tibi deus, &
tradet te in malum. Et nati tui fame
interient: & tu rhomphæa cades, & ci
uitates tuæ conterentur, & omnes tui
in campo gladio cadent. Et qui ſunt in
montibus, fame peribunt, & mandu-
cabunt carnes ſuas, & ſanguinem bi-
bent à fame panis & ſiti aquæ. Infœlix
per maria venies, & rurſum accipies
mala. Et in tranſitu allident ciuitatem
occiſam, & exterent aliquam portio-
nem terræ tuæ, & partem gloriæ tuæ
exterminabunt, rurſum reuertentes
conuerſam. Et demolita eris illis pro
ſtipula, & ipſi erunt tibi ignis: & de-
uorabunt te, & ciuitates tuas: ter-

tatẽ tuam, & montes tuos, omnes ſyluas tuas, & lignum fructiferum igni comburent. Filios tuos captiuos ducent, & cenſum tuum in prædam habebunt, & gloriam faciei tuæ exterminabunt.

CAP. XVI.

A VAE tibi Babylon & Aſia, væ tibi Aegypte & Syria. Præcingite vos ſaccis & ciliciis, & plangite filios veſtros, & dolete: quoniam appropinquauit contritio veſtra. Immiſſus eſt vobis gladius, & quis eſt qui auertat illum? Immiſſus eſt in vobis ignis, & quis eſt qui extinguat illum? Immiſſa ſunt vobis mala, & quis eſt qui repellat ea? Nunquid repellet aliquis leonem eſurientem in ſylua, aut extinguet ignem in ſtipula mox quando cœperit ardere? Nunquid repellet aliquis ſagittam à ſagittario forti miſſam? Dominus fortis immittit mala, & quis eſt qui repellat ea? Exiit ignis ex iracũdia eius, & qs eſt q extinguat eũ? Coruſcabit & qs nõ timebit? Tonabit, & quis non pauebit? Dominus comminabitur, & quis non funditus conteretur à facie ipſius? Terra tremuit & fundamenta eius, mare fluctuat de profundo, & fluctus eius diſturbabuntur, piſces eius à facie domini, & à gloria virtutis eius: quoniam fortis dextera eius quæ arcum tendit, ſagittæ eius acutæ quę ab ipſo mittuntur, non deficient cũ cœperint mitti in fines terrę. Ecce mittũtur mala, & nõ reuertentur donec veniant ſuper terrã. Ignis ſuccenditur, & non extinguetur, donec conſumat fundamenta terræ. Quemadmodum non redit ſagitta miſſa à valido ſagittario: ſic non reuertentur mala, quæ miſſa fuerint in terram. Væ mihi, væ mihi: quis me liberabit in illis diebus? Initium dolorum & multi gemitus, initium famis & multi interitus, initium bellorum & formidabunt
D poteſtates, initium malorum & trepidabunt omnes. In his quid faciam cũ venerint mala? Ecce fames & plaga, & tribulatio, & anguſtia miſſa ſunt flagella in emendatione, & in his omnibus ſe nõ cõuertent ab iniquitatibus ſuis,

neque flagellorũ memores erunt ſem- B
per. Ecce, erit annonæ vilitas ſuper terram, ſic vt putent ſibi eſſe directam pacem, & tunc germinabunt mala ſuper terram, gladius, fames, & magna confuſio. A fame enĩ plurimi qui inhabitabant terram, interient, & gladius perdet cæteros, qui ſuperauerint à fame, & mortui ſicut ſtercora proiicientur, & non erit qui conſoletur eos. Derelinquetur enim terra deſerta, & ciuitates eius deiicientur. Non derelinquetur qui colat terram, & qui ſeminat eam. Ligna dabunt fructus, & quis vindemiabit illa? Vua matura fiet, & quis calcabit illam? Erit enim locis magna deſertio. Cupiet enim homo hominem videre, vel vocem eius audire. Relinquentur enim de ciuitate decem, & duo de agro qui abſconderint ſe in dẽſis nemoribus, & ſciſſuris petrarum, quemadmodum dum derelinquuntur in oliueto, & ſingulis arboribus tres aut quatuor oliuæ: aut ſicut in vinea vindemiata racemi relinquũtur ab his qui diligenter vineam ſcrutantur: ſic relinquetur in diebus illis tres aut quatuor ſcrutantibus domos eorum in rhomphea. Et relinquetur terra deſerta, & agri eius inueterabunt, & viæ eius & omnes ſemitæ eius germinabunt ſpinas, eo quod non tranſient homines per eam. Lugebunt virgines non habẽtes ſponſos, lugebunt mulieres non habentes viros, lugebunt filiæ earum nõ habentes adiutorium ſponſi earum, in bello conſumentur, & viri earum in fame exterentur. Audite vero iſta, & cognoſcite ea ſerui domini. Ecce verbum domini, excipite illud: ne diis credatis, de quibus dicit dominus. Ecce appropinquant mala, & nõ tardant. Quẽadmodum prægnans cum parit in nono menſe filium ſuum, appropinquante hora partus eius ante horas duas vel tres, dolores circumeunt ventrem eius, & prodeunte infante de ventre non tardabunt vno puncto: ſic non morabuntur mala ad prodeundum ſuper terram, & ſeculum gemet, & dolores circumtenebunt illud. Audite verbum plebs mea: Parate vos in pugnam, & in malis ſic eſtote, quaſi aduenæ terræ. C
Qui vendit, quaſi qui fugiat: & qui

emit, quaſi qui perditurus. Qui mercatur, quaſi qui fructum non capiat: & qui ædificat, quaſi non habitaturus.
Qui ſeminat, quaſi qui non metet: ſic & qui vineam putat, quaſi qui non vindemiaturus. Qui nubunt, ſicut quaſi filios nõ facturi: & qui nõ nubũt, ſic quaſi vidui. Propter quod qui laborant: ſine cauſa laborant. Fructus enim illorũ alienigenæ metent, & ſubſtantiam illorum rapient, & domos euertent, & filios eorum captiuabunt, quia in captiuitate & fame generant natos ſuos. Et qui negotiantur in rapina, quantum diu exornant ciuitates & domos ſuas, & poſſeſſiones & perſonas ſuas, tanto magis adzelabor eos ſuper peccata ſua dicit dominus. Quo modo zelatur fornicaria mulierem idoneam & bonam valde, ſic zelabitur iuſtitia iniquitatẽ cum exornat ſe, & accuſat eam in facie, cum venerit qui defendat exquirentem omne peccatum ſuper terram Propterea nolite ſimilari ei, nec operibus eius: quoniam adhuc puſillum, & tolletur iniquitas à terra, & iuſtitia regnabit in vos. non dicat peccator ſe non peccaſſe: quoniam carbones ignis comburet ſuper caput eius qui dicit, Non peccaui coram domino deo, & gloria ipſius. Ecce dominus cognoſcet omnia opera hominum, & adinuentiones illorum, & cogitationes illorum, & corda illorum. Dixit enim, Fiat terra, & facta eſt: fiat cælum, & factum eſt. Et in verbo illius ſtellæ fundatæ ſunt, & nouit numerum ſtellarum. Qui ſcrutatur abyſſum, et theſauros illarum: qui menſus eſt mare, et conceptum eius.
Qui concluſit mare in medio aquarum et ſuſpendit terram ſuper aquas verbo ſuo. Qui extendit cælum quaſi camerã ſuper aquas fundauit eum. Qui poſuit in deſerto fontes aquarum, et ſuper verticem montium lacus ad emittendum flumina ab eminenti petra, vt po-
D taret terram. Qui finxit hominem et poſuit cor ſuum in medio corporis, & miſit ei ſpiritum, vitam, & intellectum et ſpiramen dei omnipotentis qui fecit omnia, et ſcrutinat omnia abſconſa in abſconſis terræ. Hic nouit adinuentionem veſtram, et quæ cogitatis in cordibus veſtris, peccãtes, et volentes occultare peccata veſtra. Propter quod dominus ſcrutinando ſcrutinauit omnia opera veſtra, et traducet vos omnes, et vos confuſi eritis cum proceſſerint peccata veſtra coram hominibus, et iniquitates erunt quæ accuſatores ſtabunt in die illo. Quid facietis? aut quomodo abſcondetis peccata veſtra corã deo, et angelis eius? Ecce iudex deus, timete eũ. Deſinite à peccatis veſtris et obliuiſcamini iniquitates veſtras iam agere eas in ſempiterno, et deus educet vos, et liberabit de omni tribulatione. Ecce enim incenditur ardor ſuper vos turbæ copioſæ, et rapient quoſdam ex vobis et cibabunt idolis occiſos: et qui cõſenſerint eis, erunt illis in deriſum, et in
improperium, et in conculcationem, A
erit enim locis locus, & in vicinas ciuitates exurrectio multa ſuper timentes dominum. Erunt quaſi inſani, nemini parcentes: ad diripiendum & deuaſtandum adhuc timentes dominum, quia deuaſtabunt & diripient ſubſtantias, & de domibus ſuis eos eiicient. Tunc parebit probatio electorum meorum, vt aurũ quod probatur ab igne. Audite dilecti mei, dicit dominus: Ecce adſunt dies tribulationis, & de his liberabo vos. Ne timeatis, nec hæſitetis: quoniam deꝰ dux veſter eſt. Et qui ſeruat mandata & præcepta mea, dicit dominus deus, ne preponderẽt vos peccata veſtra, ne ſupereleuent ſe iniquitates veſtræ. Væ qui conſtringuntur à peccatis ſuis, & obtegũtur ab iniquitatibus ſuis, quemadmodum ager conſtringitur à ſylua, & ſpinis tegitur ſemita eius per quam non tranſit homo, & excluditur, & mittitur ad deuorationem ignis.

Liber Tobiæ.

CAP. I.

Tobias captiuus, miſericors fugit idola, ducit vxorem Annam, Tobiã generat, quem deum docet. Succurrit Gabelo egenti. Fugit regem Sennacherib.

A TObias ex tribu & ciuitate Nephthali, quę eſt in ſuperioribꝰ Galilęæ ſupra Naaſſon, poſt viam quę ducit ad occidentem, in ſiniſtro habẽs ciuitatẽ Sephet: cũ captus eſſet in diebus Salmanaſar regis Aſſyriorum in captiuitate tamen poſitus, viam veritatis non deſeruit, ita vt omnia q̃ habere poterat, quotidie cõcaptiuis fratribus, qui erant ex eius genere, impertiret. Cumq́ eſſet iunior omnibus in tribu Nephtali, nihil tamẽ puerile geſſit in opere. Denique cum irent omnes
3.Re.12.f. ad vitulos aureos, ‖quos Ieroboã fecerat rex Iſrael, hic ſolus fugiebat conſortia omnium: & pergebat in Ieruſalem ad templum domini, & ibi adorabat dominum deum Iſrael, omnia primitiua ſua, & decimas ſuas fideliter offerẽs, ita vt in tertio anno proſelytis & aduenis miniſtraret omnẽ decimationem. Hęc & his ſimilia ſecundum legem dei
B puerulꝰ obſeruabat. ¶Cum vero factus fuiſſet vir, accepit vxorẽ Annã de tribu ſua: genuitq́ ex ea filium, nomẽ ſuũ imponens ei, quem ab infantia timere deũ docuit, & abſtinere ab omni peccato. ¶Igitur cũ per captiuitatem deueniſſet cũ vxore ſua & filio in ciuitatẽ Niniuen, cum omni tribu ſua: & cum omnes ederẽt ex cibis gentiliũ, iſte cuſtodiuit animã ſuã, & nunquam contaminatus eſt in eſcis eorũ. Et quoniã memor fuit domini in toto corde ſuo, dedit illi deus gratiam in conſpectu Salmanaſar regis: & dedit illi poteſtatem quocunque vellet ire, habens libertatẽ quæcunque facere voluiſſet. Perge C
bat ergo ad omnes qui erant in captiuitate, & monita ſalutis dabat eis. ¶Cũ autem veniſſet in Rages ciuitatem Medorum, & ex his quibus honoratus fuerat à rege, habuiſſet decem talenta argenti, & cum in multa turba generis ſui Gabelum egentem videret qui erat ex tribu eius, ſub chirographo dedit illi memoratum pondus argenti. ¶Poſt multum vero temporis mortuo Salmanaſar rege, cum regnaret Sennacherib filius eius pro eo, & filios Iſrael exoſos haberet in conſpectu ſuo, Tobias quotidie pergebat per omnem cognationem ſuam, & conſolabatur eos, diuidebatque vnicuique, prout poterat, de facultatibꝰ ſuis. eſurientes ale

D bat, nudiſque veſtimenta præbebat, &
.g mortuis atque occiſis ſepulturã ſolici-
3 d tus exhibebat. || Denique cum reuerſus
g.1 eſſet rex Sennacherib fugiens à Iudæa
.f. plagã quã circa eum fecerat deus pro-
c. pter blaſphemiam ſuam, & iratus mul
tos occideret ex filiis Iſrael, Tobias ſe
peliebat corpora eorum. At vbi nuntia
tum eſt regi, iuſſit eum occidi, & tulit
omnem ſubſtantiam eius. Tobias vero
cum filio ſuo, & cum vxore fugiẽs, nu
dus latuit, quia multi diligebant eum.
Poſt dies vero quadragintaquinque oc
ciderunt regem filii ipſius, & reuerſus
eſt Tobias in domum ſuam, omniſque
facultas eius reſtituta eſt ei.

CAP. II.

☞ Tobias timentes deum inuitat ad prandium, ſepelit mortuos. Factum cę cum parentes irrident: ei præterea vxor eleemoſynas exprobrat.

A POſt hæc vero cum eſſet dies fe-
ſtus domini, & factum eſſet pran
dium bonum in domo Tobiæ, di
xit filio ſuo, Vade, & adduc ali-
quos de tribu noſtra timentes deum,
vt epulentur nobiſcum. Cumque abiiſ
ſet, reuerſus nuntiauit vnũ ex filiis Iſra
el iugulatũ iacere in platea, ſtatimque
exiliens de accubitu ſuo, relinquens
prãdium, ieiunus venit ad corpus: tol-
lenſque illud portauit ad domum ſuã
occultè, vt dum ſol occubuiſſet, cautè
ſepeliret eum. Cumque occultaſſet cor
pus, manducauit panem cum luctu &
B tremore, memorans illum ſermonem
quem dixit dominus per Amos ꝓphe-
tam. || Dies feſti veſtri conuertentur in
,c lamentationem & luctum. Cum vero
ſol occubuiſſet, abiit, & ſepeliuit eum.
Arguebant autem eum omnes proxi-
mi eius, dicentes, Iam huius rei cauſa
interfici iuſſus es, & vix effugiſti mor-
tis imperium, & iterum ſepelis mortu
os? Sed Tobias plus timens deum quã
regem, rapiebat corpora occiſorum, &
occultabat in domo ſua, & mediis no-
ctibus ſepeliebat ea. ¶Contigit autem
vt quadam die fatigatus à ſepultura,
veniens in domum ſuam, iactaſſet ſe
iuxta parietẽ, & obdormiſſet: & ex ni-
do hirundinum dormienti illi, calida
ſtercora inciderent ſuper oculos eius,
fieretque cæcus. Hanc autem tentatio
nem ideo permiſit dominus euenire il
li, vt poſteris daret exemplũ patientiæ
eius, ſicut & ſancti Iob. Nam cum ab in C
fantia ſua ſemper deum timuerit, &
mandata eius cuſtodierit, non eſt
contriſtatus contra deum quòd plaga
cæcitatis euenerit ei: ſed immobilis in
dei timore permanſit, agẽs gratias deo
omnibus diebus vitæ ſuæ. Nam ſicut
beato Iob inſultabant reges: ita iſti pa
rentes & cognati eius irridebant vitã
eius, dicẽtes, vbi eſt ſpes tua, pro qua
eleemoſynas & ſepulturas faciebas? To
bias vero increpabat eos, dicẽs, Noli-
te ita loqui, quoniã filii ſanctorum ſu-
mus, & vitam illam expectamꝰ, quam
deus daturus eſt his qui fidẽ ſuam nũ-
quam mutant ab eo. ¶Anna vero vxor
eius ibat ad opus textrinum quotidie: D
& de labore manuum ſuarum victum,
quem conſequi poterat, deferebat. Vn
de factum eſt, vt hœdum caprarum ac
cipiens detuliſſet domi. Cuius cum vo
cem balantis vir eius audiſſet, dixit, Vi
dete ne forte furtiuus ſit: reddite eum
dominis ſuis, quia non licet nobis aut
edere ex furto aliquid, aut cõtingere.
Ad hęc vxor eius irata reſpõdit, Mani
feſtè vana facta eſt ſpes tua, & eleemo-
ſynæ tuæ mõ apparuerũt. Atq; his, & a
liis huiuſcemõi verbis exprobrabat ei.

CAP. III.

☞ Oratio Tobiæ. Sara filia Raguelis patitur improperium ab ancilla. oratio ſaræ cũ ieiunio eius, innocentia & caſtitas. Dei conſilium. Exaudiuntur Tobias & Sara.

TVnc Tobias ingemuit, & cœpit A
orare cum lachrymis, dicens, Iu
ſtus es domine, & omnia iudicia
tua iuſta ſunt: & omnes viæ tuæ
miſericordia, & veritas, & iudicium.
Et nũc domine memor eſto mei, & ne
vindictam ſumas de peccatis meis, ne
que reminiſcaris delicta mea, vel parẽ
tum meorum. Quoniam non obediui-
mus præceptis tuis, ideo traditi ſumꝰ
in direptionem, & captiuitatem, &
mortem, & in fabulam, & in imprope-
rium omnibus nationibus, in quibus
diſperſiſti nos. Et nunc domine ma-
gna iudicia tua, quia non egimus ſecũ
dum præcepta tua, & non ambulaui-

mus ſynceriter coram te. Et nunc domine ſecundum voluntatem tuam fac mecum, & præcipe in pace recipi ſpiritum meum, Expedit enim mihi mori magis quàm viuere. ¶Eadem itaque die cõtigit vt Sara filia Raguelis in Ra-
B ges ciuitate Medorum, & ipſa audiret improperium ab vna ex ancillis patris ſui, quoniam tradita fuerat ſeptem viris, & dæmonium nomine Aſmodæus occiderat eos mox vt ingreſſi fuiſſent ad eam. Ergo cum pro culpa ſua increparet puellam, reſpõdit ei, dicens, Amplius ex te non videamus filium, aut filiam ſuper terram, interfectrix virorum tuorum. Nũquid & occidere me vis, ſicut iam occidiſti ſeptem viros? Ad hãc vocem perrexit in ſuperius cubiculum domus ſuæ: & tribus diebus, & tribus noctibus non mãducauit, neque bibit: ſed in oratione perſiſtens cũ lachrymis deprecabatur deum, vt ab iſto improperio liberaret eam. Factum eſt autem die tertia, dum cõpleret orationem benedicens dominum, dixit.
C Benedictum eſt nomen tuum deus patrum noſtrorum: qui cum iratꝰ fueris, miſericordiam facies, & in tẽpore tribulationis peccata dimittis his qui inuocãt te. Ad te domine faciem meam conuerto, ad te oculos meos dirigo. Peto domine vt de vinculo improperii huius abſoluas me, aut certe deſup terrã eripias me. Tu ſcis domine quia nunquam concupiui virum, & mundam ſeruaui animam meam ab omni concupiſcentia. Nunquam cum ludentibus miſcui me: neque cum his qui in leuitate ambulant, participem me præbui. Virum autem cum timore tuo, nõ cum libidine mea conſenſi ſuſcipere. Et aut ego indigna fui illis, aut illi forſi-
D tan mihi non fuerunt digni: quia forſitan viro alii conſeruaſti me. Non eſt enim in hominis poteſtate conſiliũ tuum. Hoc autem pro certo habet omnis qui te colit, quòd vita eius, ſi in probatione fuerit, coronabitur: ſi autem in tribulatione fuerit, liberabitur: & ſi in *corruptione fuerit, ad miſericordiam tuam venire licebit. Non enim delectaris in perditionibus noſtris: quia poſt tempeſtatem tranquillum facis, & poſt lachrymationem & fletum, exultationem infundis, ſit nomen tuum deus Iſrael benedictum in ſecula. ¶In illo tempore exauditæ ſunt præces amborum in conſpectũ gloriæ ſummi dei: & miſſus eſt angelus domini ſanctus Raphael, vt curaret eos ambos, quorum vno tempore ſunt orationes in conſpectu domini recitatæ.

*v P, correptione

CAP. IIII.

☞ Præcepta quæ Tobias moriturus dat filio. Mater. Deus. Eleemoſyna. Fornicatio. Superbia. Merces. Eſuriens. Sepultura. Conſiliũ. Benedicendus deus. Pecunia mutuo data Gabelo. Pauptas.

A B IGitur cum Tobias putaret orationem ſuam exaudiri vt mori potuiſſet, vocauit ad ſe Tobiam filium ſuum, dixitque ei, Audi fili mi verba oris mei, & ea in corde tuo quaſi fundamentum conſtrue. Cum acceperit deus animã meam, corpus meum ſepeli: & honorem habebis matri tuæ omnibus diebus vitæ eius, memor enim eſſe debes quæ & quanta pericula paſſa ſit propter te in vtero ſuo. Cũ autem & ipſa compleuerit tempus vitæ ſuæ, ſepelias eam circa me. ¶Omnibus diebus vitæ tuæ in mente habeto deum: & caue ne aliquando peccato conſentias, & prætermittas præcepta domini dei noſtri. ¶‖Ex ſubſtantia tua fac eleemoſynam, & noli auertere faciem tuam ab vllo paupere: ita enim fiet vt nec à te auertatur facies domini. Quomodo potueris, ita eſto miſericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue: ſi exiguum tibi fuerit, etiã exiguum libenter impertiri ſtude. Præmium enim bonum tibi theſaurizas ĩ die neceſſitatis, ‖quoniam eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit corã ſummo deo, eleemoſyna omnibus faciẽtibus eam. ¶Attende tibi fili mi ab omni fornicatione: & præter vxorem tuam nunquã patiaris crimeñ ſcire. ¶Superbiam nũquã in tuo ſenſu, aut in tuo verbo dominari permittas: in ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio. ¶‖Quicunque tibi aliquid operatus fuerit, ſtatim ei mercedem reſtitue, & merces mercen

narii tui apud te omnino non remane
b, at.¶Quod ab alio oderis fieri tibi,vi-
de ne tu aliquando alteri facias. ¶Pa-
nem tuum cum eſurientibus,& egenis
comede:& de veſtimentis tuis nudos
tege.Panem tuum,& vinum tuum ſu-
per ſepulturam iuſti conſtitue,& no-
li ex eo manducare,& bibere cũ pec-
D catoribus. ¶Conſilium ſemper à ſapiẽ
te perquire. ¶Omni tempore benedic
deum:& pete ab eo vt vias tuas diri-
gat,& omnia conſilia tua in ipſo per-
maneant.¶Indico etiam tibi fili mi de
diſſe me decem talenta argenti, dum
adhuc infantulus eſſes,Gabelo, in Ra-
ges ciuitate Medorũ, & chirographũ
eius apud me habeo: & ideo perquire
quomodo ad eum peruenias, & recipi
as ab eo ſupra memoratum pondus ar
genti,& reſtituas ei chirographum ſu-
um.¶Noli timere fili mi, pauperẽ qui
dem vitã gerimus, ſed multa bona ha
bebimus ſi timuerimus deum, & receſ
ſerimus ab omni peccato,& feceriꝰ
bene.

CAP. V.

Angelus Raphael proficiſcitur cũ Tobia in Rages ad Gabelum. Matrem flentem conſolatur pater.

A TVnc reſpondit Tobias patri ſuo,
& dixit,Omnia quæcunque præ
cepiſti mihi faciam pater. Quo-
modo autem pecuniam hanc re
quiram,ignoro.ille me neſcit, & ego
eum ignoro:quod ſignum dabo ei? Sed
neque viam,per quam pergatur illuc,
aliquando cognoui.Tunc pater ſuus re
ſpondit illi.& dixit, Chirographũ qui
dem illius apud me habeo: quod dum
illi oſtenderis,ſtatim reſtituet.Sed per
ge nunc,& inquire tibi aliquem fidelẽ
virum,qui eat tecũ ſalua mercede ſua:
dum adhuc viuo, vt recipias eam.
¶Tunc egreſſus Tobias,inuenit iuue-
B nem ſplendidum,ſtantem,præcinctũ,
& quaſi paratum ad ambulandum. Et
ignorans quod angelus dei eſſet, ſalu-
tauit eum,& dixit, Vnde te habemus
bone iuuenis?At ille reſpondit,Ex filiis
Iſrael.Et Tobias dixit ei, Noſti viam q̃
ducit in regionem Medorum? Cui reſ-
põdit,Noui,& omnia itinera eius fre-
quenter ambulaui,& manſi apud Ga-
belum fratrem noſtrum, qui moratur
in Rages ciuitate Medorum,quæ poſi-
ta eſt in monte Ecbatanis. Cui Tobias
ait,Suſtine me obſecro, donec hæc ip
ſa nuntiem patri meo. ¶Tunc ingreſ-
ſus Tobias indicauit vniuerſa hæc
patri ſuo.Super quæ admiratus pa-
ter, rogauit vt introiret ad eum.In-
greſſus itaque ſalutauit eum, & dixit,
Gaudium tibi ſit ſemper.Et ait Tobias,
Quale gaudium mihi erit,qui in tene-
bris ſedeo, & lumen cæli non video?
Cui ait iuuenis, Forti animo eſto,in ꝓ
ximo eſt vt à deo cureris.Dixit itaque
illi Tobias,Nunquid poteris perduce- C
re filium meum ad Gabelum in Rages
ciuitatem Medorum? Et cum redieris,
reſtituam tibi mercedem tuam. Et di-
xit ei angelus,Ego ducam,& reducam
eum ad te.Cui Tobias reſpondit, Ro-
go te,indica mihi de qua domo,aut de
qua tribu es tu? Cui Raphael angelus
dixit,Genus quæris mercennarii,an ip
ſum mercennarium qui cum filio tuo
eat?Sed ne forte ſolicitum te reddam,
ego ſum Azarias Ananiæ magni filius.
Et Tobias reſpondit,Ex magno genere
es tu.Sed peto ne iraſcaris quòd volue
rim cognoſcere genus tuum.Dixit au-
tem illi angelus,Ego ſanum ducam, &
ſanum tibi reducam filium tuum.Re-
ſpondens autem Tobias,ait,Bene am- D
buletis, & ſit deus in itinere veſtro,
& angelus eius comitetur vobiſcum.
Tunc paratis omnibus q̃ erant in via
portãda,fecit Tobias vale patri ſuo,&
matri ſuæ,& ambulauerunt ambo ſi-
mul.¶Cumque profecti eſſent, cœpit
mater eius flere,& dicere, Baculum ſe
nectutis noſtræ tuliſti, & tranſmiſiſti
à nobis.Nunquam fuiſſet ipſa pecunia
pro qua miſiſti eum. Sufficiebat enim
nobis paupertas noſtra:vt diuitias cõ
putaremus hoc quòd videbamus fili-
um noſtrum. Dixitque ei Tobias,No-
li flere,ſaluus perueniet filius noſter,
& ſaluꝰ reuertetur ad nos,& oculi tui
videbunt illum.Credo enim quòd an-
gelus dei bonus comitetur ei, & be-
ne diſponat omnia quæ circa eum ge-
runtur,ita vt cum gaudio reuertatur
ad nos. Ad hanc vocem ceſſauit mater
eius flere,& tacuit.

CAP. VI.

☞ Tobias liberatur à piſce per ange-
lum: cuius monitu reſeruat piſcis cor,
fel, & iecur. Raphael hortatur Tobiam
ad coniugium ſaræ. Docet eum ſancti
tatem nuptiarum.

A Profectus eſt autem Tobias, & ca
nis ſecutus eſt eum, & manſit pri
ma manſione iuxta fluuium Ti-
gris. Et exiuit vt lauaret pedes ſu
os, & ecce piſcis immanis exiuit ad de
uorandum eum. Quem expaueſcẽs To
bias, clamauit voce magna, dicens, Do
mine inuadit me. Et dixit ei angelus,
Apprehende brãchiam eius, & trahe
eum ad te. Quod cum feciſſet, attraxit
eum in ſiccum, & palpitare cœpit an-
te pedes eius. Tunc dixit ei angelus,
Exentera hunc piſcem: & cor eius, &
fel, & iecur repone tibi. ſunt enim hęc
neceſſaria ad medicamenta vtiliter.
Quod cum feciſſet, aſſauit carnes eius,
B & ſecum tulerunt in via: cætera ſalie-
runt quæ ſufficerent eis, quouſque per
uenirent in Rages ciuitatem Medorũ.
¶ Tunc interrogauit Tobias angelum,
& dixit ei, Obſecro te Azaria frater, vt
dicas mihi quod remedium habebunt
iſta quæ de piſce ſeruare iuſſiſti? Et re-
ſpondens angelus, dixit ei, Cordis eius
particulam ſi ſuper carbones ponas, fu
mus eius extricat omne genus dæmo-
niorum, ſiue à muliere, ita vt vltra
non accedat ad eos. Et fel valet ad vn-
gendos oculos in quibus fuerit albu-
go, & ſanabuntur. ¶ Et dixit ei Tobias,
C Vbi vis vt maneamus? Reſpondenſque
angelus, ait, Eſt hic Raguel nomine,
vir propinquus de tribu tua, & hic ha
bet filiã nomine Saram: ſed neque ma
ſculum, neque fœminam vllam habet
aliam preter eam. Tibi debetur omnis
ſubſtantia eius, & oportet eam te acci
pere coniugem. Pete ergo eam à patre
eius, & dabit tibi eam in vxorem. Tũc
reſpondit Tobias, & dixit, Audio quia
tradita eſt ſeptem viris, & mortui ſunt
ſed & hoc audiui, quia dæmonium
occidit illos. Timeo ergo, ne forte &
mihi hæc eueniant: & cum ſim vnicus
parentibus meis, deponam ſenectutem
illorum cum triſtitia ad inferos. Tunc
D angelus Raphael dixit ei, Audi me, &
oſtendam tibi qui ſunt quibus preua-
lere poteſt dæmonium. Hi nanque qui
coniugium ita ſuſcipiunt, vt deum à
ſe, & à ſua mente excludant, & ſuæ li-
bidini ita vacẽt, ſicut equus & mulus,
quibus non eſt intellectus, habet pote
ſtatem dæmonium ſuper eos. Tu autẽ
cũ acceperis eam ingreſſus cubiculũ,
per tres dies continens eſtò ab ea, &
nihil aliud, niſi orationibus vacabis cũ
ea. Ipſa autem nocte, incenſo iecore pi
ſcis, fugabitur dæmonium. Secunda ve
ro nocte, in copulatione ſanctorũ pa-
triarcharum admitteris. Tertia autem
nocte benedictionem conſequeris, vt
filii ex vobis procreentur incolumes.
Tranſacta autem tertia nocte, accipies
virginem cum timore domini, amore
filiorum magis q̃ libidine ductꝰ, vt in
ſemine Abrahæ benedictionem in fi-
liis conſequaris.

CAP. VII.

☞ Raguel Tobiam hoſpitio ſuſcipit,
filiamque eius ipſi deſponſat. Benedi-
ctio coniugalis, Conuiuium nuptiale
cum laude dei.

Ingreſſi ſunt autem ad Raguelẽ, A
& ſuſcepit eos Raguel cum gau
dio. Intuẽſque Tobiam Raguel,
dixit Annæ vxori ſuæ, Quàm ſi-
milis eſt iuuenis iſte conſobrino meo.
Et cum hæc dixiſſet, ait, Vnde eſtis iu
uenes fratres noſtri? At illi dixerunt,
Ex tribu Nephthali ſumus, ex captiui
tate Niniuæ. Dixitque illis Raguel, No
ſtis Tobiam fratrẽ meũ? Qui dixerũt,
Nouimus. Cũq; multa bona loqueretur
de eo, dixit angelus ad Raguelẽ, Tobi-
as, de quo interrogas, pater iſtius eſt.
Et miſit ſe Raguel, & cũ lachrymis oſ-
culatus eſt eum, & plorans ſuper col-
lum eius, dixit. Benedictio ſit tibi fili
mi, quia boni & optimi viri filius es.
Et Anna vxor eius, & Sara ipſorum fi- B
lia lachrymatæ ſunt. ¶ Poſtq̃ autẽ locu
ti ſunt, præcepit Raguel occidi arietẽ,
& parari conuiuiũ. Cũq; hortaretur e-
os diſcũbere ad prandiũ, Tobias dixit,
Hic ego hodie nõ manducabo, neq; bi
bã, niſi prius petitionẽ meam confir-
mes, & ꝓmittas mihi dare Sarã filiam
tuã. Quo audito verbo Raguel, expauit
ſciens quid euenerit illis ſeptẽ viris q
ingreſſi ſunt ad eã: & timere cœpit ne C

forte & huic ſimiliter contingeret. Et cum nutaret, & non daret petenti vllum reſponſum, dixit ei angelus, Noli timere dari eã iſti, quoniã huic timẽti deum debetur coniunx filia tua: propterea alius non potuit habere illam. Tunc dixit Raguel, Nõ dubito ꝙ deus preces, & lachrymas meas in conſpectu ſuo admiſerit. Et credo quoniã ideo fecit vos venire ad me, vt iſta coniun
D geretur cognationi ſuæ ||ſecundum le-
,c gem Moyſi: & nunc noli dubium gerere quod tibi eam tradam. ¶Et apprehendens dexteram filiæ ſuæ, dextræ Tobiæ tradidit, dicens, Deus Abrahã, & deus Iſaac, & deus Iacob vobiſcum ſit, & ipſe coniungat vos, impleatꝗ; benedictionem ſuam in vobis. Et accepta charta, fecerunt conſcriptionem coniugii. Et poſt hæc epulati ſunt, benedicentes deum. Vocauitꝗ; Raguel ad ſe Annam vxorem ſuam, & præcepit ei vt præpararet alterum cubiculũ. Et introduxit illuc Sarã filiã ſuã, & lachrymata eſt. Dixitꝗ; ei, Forti animo eſto filia mea: Dominus cæli det tibi gaudium pro tædio quod perpeſſa es.

CAP. VIII.

Tobias dormiturus cum Sara, aſſat partem iecoris piſcis. Orat cum Sara. Dæmonium ligatur. Coniugium propter prolem. Saluo Tobia & Sara, gratias agit Raguel, datꝗ; ei partem bonorum, celebrato conuiuio.

A Poſtquam vero cœnauerunt, introduxerunt iuuenẽ ad eam. Recordatus itaque Tobias ſermonũ angeli, protulit de caſſidili ſuo partẽ iecoris, poſuitꝗ; eam ſuper carbones viuos. Tũc Raphael angelus apprehendit dæmonium, & religauit illud in deſerto ſuperioris AEgypti. Tũc hortatus eſt virginem Tobias, dixitꝗ; ei, Sara, exurge, & deprecemur deũ hodie, & cras, & ſecundum cras: quia his tribus noctibus deo iũgimur: tertia autem tranſacta nocte, in noſtro erimus coniugio. Filii quippe ſanctorum ſumus, & non poſſumus ita coniungi ſicut gentes quæ ignorant deum. Surgẽtes autem pariter, inſtanter orabant ambo ſimul, vt ſanitas daretur eis. Di-
B xitꝗ; Tobias, Domine deus patrum noſtrorum, benedicant te cæli & terræ, mareꝗ; & fontes, & flumina, & omnes creaturæ tuæ quæ in eis ſunt. ||Tu fe- Gene. 2. b
ciſti Adam de limo terræ, dediſtiꝗ; ei adiutorium Heuam. Et nunc domine tu ſcis quia non luxuriæ cauſa accipio ſororem meam coniugem, ſed ſola poſteritatis dilectione, in qua benedicatur nomen tuũ in ſecula ſeculorũ. Dixit itaꝗ; Sara, Miſerere nobis domine, miſerere nobis, & conſeneſcamus ambo pariter ſani. ¶Et factum eſt circa pullorum cantum, accerſiri iuſſit Raguel ſeruos ſuos, & abierunt cũ eo pariter, vt foderent ſepulchrum. Dicebat enim, Ne forte ſimili modo euenerit
ei, quo & cæteris illis ſeptem viris, qui C
ſunt ingreſſi ad eam. Cumꝗ; paraſſent foſſam, reuerſus Raguel ad vxorẽ ſuã, dixit ei, Mitte vnam ex ancillis tuis, & videat ſi mortuus eſt, vt ſepeliam eum antequam illuceſcat dies. At illa miſit vnam ex ancillis ſuis. Quæ ingreſſa cubiculum, reperit eos ſaluos & incolumes, ſecum pariter dormientes. Et reuerſa, nuntiauit bonum nuntium, & benedixerunt dominũ, Raguel videlicet, & Anna vxor eius, & dixerunt, Benedicimus te domine deus Iſrael, quia non contigit quemadmodum putabamus. Feciſti enim nobiſcum miſericordiam tuam, & excluſiſti à nobis inimicum perſequentem nos. Miſertus es autem duobus vnicis. Fac eos domine plenius benedicere te: & ſacrificium tibi laudis tuæ, & ſuæ ſanitatis offerre, vt cognoſcat vniuerſitas gentium quia
tu es deus ſolus in vniuerſa terra. ¶Statimꝗ; præcepit ſeruis ſuis Raguel, vt D
replerent terra foſſam quam fecerant, priuſquam eluceſceret. Vxori autem ſuæ dixit vt inſtrueret conuiuium, & præpararet omnia quæ in cibos erant iter agentibus neceſſaria. Duas quoque pingues vaccas, & quatuor arictes occidi fecit, & parari epulas omnibus vicinis ſuis, cunctiſꝗ; amicis. Et adiurauit Raguel Tobiam, vt duas hebdomadas moraretur apud ſe. De omnibus autem quæ poſſidebat Raguel, dimidiam partem dedit Tobiæ, & fecit hãc ſcripturam, vt pars dimidia quæ ſupererat poſt obitum eorum, Tobiæ domino deueniret.

CAP. IX.

Angelus, reddito chirographo recipit pecunias à Gabelo: qui cum angelo venit ad nuptias Tobiæ.

A TVnc vocauit Tobias angelũ ad ſe, quem quidem hominẽ exiſtimabat: dixitq́ ei, Azaria frater, peto vt auſcultes verba mea: Si meipſum tradã tibi ſeruũ, non ero condignus prouidentiæ tuæ. Tamen obſecro te, vt aſſumas tibi animalia ſiue ſeruitia, & vadas ad Gabelum in Rages ciuitatem Medorum: reddasq́ ei chirographum ſuũ, & recipias ab eo pecuniam, & roges eum venire ad nuptias meas. Scis enim ipſe quoniam numerat pater meus dies: & ſi tardauero v-
B na die plus, cõtriſtatur anima eius. Et certe vides quomodo adiurauit me Raguel, cuius adiuramentũ ſpernere non poſſum. ¶Tunc Raphael aſſumens quatuor ex ſeruis Raguelis, & duos camelos, in Rages ciuitatem Medorum perrexit: & inueniens Gabelum, dedit ei chirographũ ſuũ, & recepit ab eo omnem pecuniam. Indicauitq́ ei de Tobia filio Tobiæ, omnia quæ geſta ſunt:
C fecitq́ eum ſecum venire ad nuptias. ¶Cũq́ ingreſſus eſſet domũ Raguelis, inuenit Tobiam diſcumbentem: & exiliens, oſculati ſunt ſeinuicem: & fleuit Gabelus, benedixitq́ deum, & dixit, Benedicat te deus Iſrael, quia filius es optimi viri, & iuſti, & timẽtis deũ, & eleemoſynas facientis: & dicatur benedictio ſuper vxorẽ tuã, & ſuper parentes veſtros. & videatis filios veſtros, &
D filios filiorũ veſtrorum, vſq́ in tertiã & quartã generationẽ: & ſit ſemen veſtrum benedictũ à deo Iſrael, qui regnat in ſecula ſeculorũ. Cũq́ omnes dixiſſent amen, acceſſerunt ad cõuiuiũ: ſed & cum timore domini nuptiarum conuiuium exercebant.

CAP. X.

Triſtantur parentes ex mora reditus filii. Dimittitur Tobias cũ vxore & bonis. Saram docent parentes officiũ vxoris probæ.

A CVm vero moras faceret Tobias, cauſa nuptiarũ, ſolicitus erat pater eius Tobias, dicẽs, Putas quare moratur filius meus, aut quare detentus eſt ibi? Putáſne Gabelus mortuus eſt, & nemo reddet illi pecuniam? Cœpit autẽ cõtriſtari nimis ipſe & Anna vxor eius cũ eo: & cœperunt ambo ſimul flere, eò q̧ die ſtatuto minime reuerteretur filius eorũ ad eos. Flebat igitur mater eius irremediabilibus lachrymis, atq́ dicebat, Heu heu B
me fili mi, vt quid te miſimus peregrinari, lumen oculorũ noſtrorũ, baculũ ſenectutis noſtræ, ſolatium vitę noſtrę, ſpem poſteritatis noſtræ: Omnia ſimul in te vno habentes, te non debuimus dimittere ire à nobis. Cui dicebat Tobias, Tace, & noli turbari, ſanus eſt filius noſter: ſatis fidelis eſt vir ille cum quo miſimus eũ. Illa autẽ nullo modo conſolari poterat, ſed quotidie exiliẽs circũſpiciebat & circuibat vias omnes per quas ſpes remeandi videbatur, vt procul videret eũ, ſi fieri poſſet, venientem. ¶At vero Raguel dicebat ad C
generũ ſuũ, Mane hic, & ego mittam nuntium ſalutis de te ad Tobiam patrem tuũ. Cui Tobias ait, Ego noui q̧ pater meus & mater mea modo dies computant, & cruciatur ſpiritus eorũ in ipſis. Cũq́ verbis multis rogaret Raguel Tobiam, & ille eum nulla ratione vellet audire, tradidit ei Saram, & dimidiam partẽ omnis ſubſtantiæ ſuæ in pueris, in puellis, in pecudibus, in camelis, & in vaccis, & in pecunia multa: & ſaluum atq́ gaudentẽ dimiſit eũ à ſe, dicens, Angelus domini ſanctus ſit D
in itinere veſtro, perducatq́ vos incolumes, & inueniatis omnia recte circa parentes veſtros, & videant oculi mei filios veſtros priuſquam moriar. Et apprehendentes parentes filiam ſuam, oſculati ſunt eam, & dimiſerunt ire: monentes eam honorare ſoceros, diligere maritum, regere familiã, gubernare domum, & ipſam irreprehenſibilem exhibere.

CAP. XI.

Tobias redit domũ cũ angelo. Patri reddit viſum. Ingens bene geſtarũ rerum gaudiũ. Gratiarum actio.

CVmq́ reuerterentur, peruenerũt ad Charan quæ eſt in medio itinere contra Niniuen, vndecimo A
die. Dixitq́ angelus, Tobia frater, ſcis quemadmodum reliquiſti patrem tuum. Si placet itaq́ tibi, præce-

damus, & lento gradu inſequatur iter
noſtrum familiæ, ſimul cum coniuge
tua, & cum animalibus. Cumque hoc
placuiſſet vt irent, dixit Raphael ad
Tobiam, Tolle tecum ex felle piſcis:
erit enim neceſſarium. Tulit itaq; To-
bias ex felle illo, & abierunt. ¶Anna au
tem ſedebat ſecus viam quotidie in ſu
percilio montis, vnde reſpicere pote
rat de longinquo. Et dum ex eodē lo-
B co ſpecularetur aduentum eius, vidit à
longe, & ilico agnouit venientem fi-
lium ſuū: currensq; nuntiauit viro ſuo,
dicens, Ecce venit filius tuus. ¶Di-
xitq; Raphael ad Tobiā, At vbi introie
ris domum tuam, ſtatim adora domi-
num deum tuum: & gratias agens ei,
accede ad patrem tuū, & oſculare eū.
Statimq; lini ſuper oculos eius ex fel-
le iſto piſcis, quod portas tecum. Sci-
as enim quoniam mox aperientur ocu
li eius, & videbit pater tuus lumen cę
li, & in aſpectu tuo gaudebit. ¶Tunc
præcurrit canis, qui ſimul fuerat in
via: & quaſi nuntius adueniens, blan
C dimento ſuæ caudæ gaudebat. Et con
ſurgens cæcus pater eius, cœpit offen-
dens pedibus currere: & data manu
puero, occurrit obuiam filio ſuo. Et ſu
ſcipiens oſculatus eſt eum cum vxore
ſua, & cœperunt ambo flere præ gau-
dio. Cumq; adoraſſent deum, & gra-
tias egiſſent, conſederunt. ¶Tunc ſu-
mens Tobias de felle piſcis, liniuit o-
culos patri ſuo. Et ſuſtinuit quaſi dimi
diam ferè horam: & cœpit albugo ex
oculis eius, quaſi membrana oui, egre
di. Quam apprehendens Tobias traxit
ab oculis eius, ſtatimq; viſum recepit.
Et glorificabant deum, ipſe videlicet
& vxor eius & omnes qui ſciebant eū.
Dicebatq; Tobias, Benedico te domi-
ne deus Iſrael, quia tu [a]caſtigaſti[b] me,
na- & tu ſaluaſti me: & ecce, ego video To
biam filium meum. ¶Ingreſſa eſt etiā
D poſt ſeptem dies Sara vxor filii eius, &
omnis familia & pecora ſana, & came-
li, & pecunia multa vxoris, ſed & illa
pecunia quam receperat à Gabelo: &
narrauit parentibus ſuis omnia benefi
cia dei quæ feciſſet circa eum per ho-
minem qui eum duxerat. Veneruntq;
Achior & Nabath conſobrini Tobiæ,
gaudentes ad Tobiam, & congratulan-
tes ei de omnibus bonis quæ circa il-
lum oſtenderat deus. Et per ſeptem di
es epulantes, omnes cum gaudio ma-
gno gauiſi ſunt.

CAP. XII.

¶ Tobiæ vtriq; offerenti dimidiam
partem bonorum, Raphael aperit om
nem geſtæ rei, & conditionis ſuæ ve-
ritatem. Oratio. Ieiunium. Eleemoſyna.
Tentatio. Angelus. Pax.

TVnc vocauit ad ſe Tobias filiū A
ſuum, dixitq; ei, Quid poſſu-
mus dare viro iſti ſancto, qui ve
nit tecum? Reſpondens Tobias,
dixit patri ſuo, Pater, quam mercedē
dabimus ei? aut quid dignum poterit
eſſe beneficiis eius? Me duxit, & redu
xit ſanum, pecuniam à Gabelo ipſe re
cepit, vxorem ipſe me habere fecit, &
dæmonium ab ea ipſe cōpeſcuit, gau-
dium parentibus eius fecit, meipſum à
deuoratione piſcis eripuit, te quoque
videre fecit lumen cæli, & bonis om-
nibus per eum repleti ſumus. Quid il-
li ad hæc poterimus dignum dare? Sed
peto te pater mi, vt roges eum, ſi fortè
dignabitur medietatem de omnibus
quæ allata ſunt, ſibi aſſumere. ¶Et vo-
cantes eum, pater ſcilicet & filius, tu- B
lerunt eum in partem: & rogare cœpe-
runt vt dignaretur dimidiam partem
omnium quæ attulerant, acceptam ha
bere. Tunc dixit eis occulte, Benedi-
cite deum cæli, & coram omnibus vi-
uentibus confitemini ei, quia fecit vo
biſcum miſericordiam ſuam. Etenim ſa
cramētum regis abſcondere, bonū eſt,
opera autem dei reuelare & confiteri,
honorificum eſt. Bona eſt oratio cum
ieiunio: & eleemoſyna magis quàm
theſauros auri recondere. quoniā elee-
moſyna à morte liberat, & ipſa eſt quę
purgat peccata, & facit inuenire mi-
ſericordiam & vitam æternam. Qui
autem faciunt peccatum & iniquita-
tem, hoſtes ſunt animæ ſuæ. Manifeſto
ergo vobis veritatem, & non abſcon-
dam à vobis occultū ſermonē. Quan-
do orabas cum lachrymis, & ſepelie-
bas mortuos, & derelinquebas pran-
dium tuum: & mortuos abſcondebas
per diē in domo tua, & nocte ſepelie-
bas eos, ego obtuli orationē tuā domi
no. Et quia acceptus eras deo, neceſſe

fuit vt tētatio probaret te. Et nunc mi
ſit me dominus vt curarem te, & Sarã
vxorem filii tui à dęmonio liberarem.
Ego enim ſum Raphael angelus vnus
ex ſeptem, qui aſtamus ante dominũ.
Cumque hæc audiſſent, turbati ſunt,
& trementes ceciderunt ſuper terram
D in faciem ſuam. Dixitque ei angelus,
Pax vobis, nolite timere. Etenim cum
eſſem vobiſcum: per voluntatem dei
eram: ipſum benedicite & cantate il-
li. Videbat quidam vobiſcum mandu
care, & bibere: ſed ego cibo inuiſibili,
& potu, qui ab hominibus videri non
poteſt, vtor. Tempus eſt ergo vt reuer
tar ad eum qui me miſit: vos autem be
nedicite deum & narrate omnia mira
bilia eius. Et cum hæc dixiſſet, ab aſpe
ctu eorum ablatus eſt: & vltra eum vi-
dere non potuerunt. Tunc proſtrati
per horas tres in faciem, benedixerũt
deum, & exurgentes narrauerunt om-
nia mirabilia eius.

CAP. XIII.

Tobias ſenior laudat deum. Deus
vnus. Peccatum. Miſericordia conuer
ſis. Tobiæ prophetia de reductione ca
A ptiuitatis.

Deut.32.f
1.reg.2.a.
ſap.16.b.

APeriens autem Tobias ſenior os
ſuum, benedixit dominum, & di
xit, Magnus es domine in æter-
num, & in omnia ſecula regnum
tuum: quoniam tu flagellas, & ſaluas:
deducis ad inferos, & reducis: & non
eſt qui effugiat manum tuam. Confite-
mini domino filii Iſrael, & in conſpe-
ctu gentium laudate eum: quoniã ideo
diſperſit vos inter gentes, quæ igno-
rant eum, vt vos enarretis mirabilia e-
ius, & faciatis ſcire eos quia nõ eſt ali
B us deus omnipotens præter eum. Ipſe
caſtigauit nos propter iniquitates no-
ſtras, & ipſe ſaluabit nos propter miſe
ricordiam ſuam. Aſpicite ergo quæ fe
cit nobiſcum, & cum timore & tremo
re confitemini illi: regemq; ſeculorum
exaltate in operibus veſtris. Ego autẽ
in terra captiuitatis meæ confitebor
illi: quoniam oſtendit maieſtatem ſuã
ªvP, Cõfitemini in gentem peccatricem. ªCõuertimini
itaq; peccatores, & facite iuſtitiam co
ram deo, credentes q; faciat vobiſcũ
miſericordiam ſuam. Ego autem, & ani
ma mea in eo lætabimur. Benedicite
dominum omnes electi eius: agite dies
lætitiæ, & confitemini illi. ¶Ieruſalem
ciuitas dei, caſtigauit te dominus in o-
peribus manuum tuarũ. Confitere do-
mino in bonis tuis, & benedic deum
ſeculorum, vt reædificet in te taberna
culum ſuũ, & reuocet ad te omnes ca C
ptiuos, & gaudeas in omnia ſecula ſe-
culorum. Luce ſplendida fulgebis, &
omnes fines terræ adorabunt te. Natio
nes ex longinquo ad te venient: & mu
nera deferentes, adorabunt in te do-
minum, & terram tuam in ſanctifica-
tionem habebunt. Nomen enim ma-
gnum inuocabunt in te. Maledicti e-
runt qui contempſerint te: & condem
nati erunt omnes qui blaſphemauerint
te: benedictiq; erunt qui ędificauerint
te. Tu autẽ lætaberis in filiis tuis, quo-
niam omnes benedicentur, & congre
gabuntur ad dominum. Beati omnes
qui diligunt te, & qui gaudent ſuper
pace tua. Anima mea benedic domi- D
num, quoniam liberauit Ieruſalẽ ciui-
tatem ſuam à cunctis tribulationibus
eius: dominus deus noſter. Beatus ero,
ſi fuerint reliquiæ ſeminis mei ad vi-
dendam claritatem Ieruſalem. ||Portæ Apo
Ieruſalem ex ſapphiro, & ſmaragdo æ-
dificabuntur: & ex lapide pretioſo om
nis circuitus murorũ eius. Ex lapide
candido, & mundo omnes plateæ eius
ſternentur: & per vicos eius hallelu-ia
cantabitur. Benedictus dominus, qui
exaltauit eam, vt ſit regnũ eius in ſecu
la ſeculorum ſuper eam. Amen.

CAP. XIIII.

Tobias ſenior moriturus, prædicit
filio Niniue deſtructionem, & reſtau-
rationem Ieruſalem. Adhortatur ad ſer
uiendum deo. Tobias filius reuerſus
ad ſoceros, moritur.

A

ET conſummati ſunt ſermones To
biæ. Et poſtquam illuminatus eſt
Tobias, vixit annis quadragin-
taduobus, & vidit filios nepo-
tum ſuorũ. Completis itaq; annis cen-
tum duobus, ſepultus eſt honorifice in
Niniue. Quinquaginta namq; & ſex an
norum lumen oculorum amiſit: ſexa-
genarius vero recepit. Reliquum vero
vitæ ſuæ in gaudio fuit, & cum bono
profectu timoris dei perrexit in pace.
¶In hora autem mortis ſuæ vocauit ad

ſe Tobiam filiũ ſuum, & ſeptẽ iuuenes
filios ſuos nepotes ſuos, dixitque eis.
B Prope erit interitus Niniue non enim
excidit verbum domini, & fratres no-
ſtri qui diſperſi ſunt à terra Iſrael, re-
uertentur ad eam. Omnis autem deſer
ta terra eius replebitur, & domus dei,
quæ in ea incenſa eſt iterum reædifica
bitur: ibiq; reuertentur omnes timen
tes deum, & relinquent gentes idola
ſua, & veniẽt in Ieruſalem, & inhabita
bunt in ea: & gaudebunt in ea omnes
reges terræ, adorantes deum Iſrael.
¶Audite ergo filii mei patrem veſtrũ:
ſeruite domino in veritate, & inqui-
rite vt faciatis quæ placita ſunt illi: &
filiis veſtris mandate vt faciant iuſti-
C tias, & eleemoſynas, vt ſint memores
dei, & benedicant eũ in omni tempo-
re in veritate, & ĩ tota virtute ſua. Nũc
ergo filii audite me, & nolite manere
hic: ſed quacunq; die ſepelieritis ma-
trem veſtram circa me in vno ſepul-
chro, ex eo dirigite greſſus veſtros vt
exeatis hinc. Video enim quia iniqui-
tas eius finem dabit ei. ¶Factum eſt au
tem poſt obitum matris ſuæ, Tobias
abſceſſit ex Niniue cum vxore ſua, &
filiis, ► & filiorum filiis◄, & reuer-
ſus eſt ad ſoceros ſuos. Inuenitque eos
incolumes in ſenectute bona: & curam
eorum geſſit, & ipſe clauſit oculos eo-
rum: & omnem hæreditatem domus
D Raguelis ipſe præcepit: viditque quin-
tam generationem, filios filiorum ſuo-
rum. Et completis annis nonagintano-
uem in timore domini cum gaudio ſe-
pelierunt eum. Omnis autem cognatio
eius, & omnis generatio eius in bona
vita, & in ſancta cõuerſatione perman
ſit, ita vt accepti eſſent tam deo, q̃ ho-
minibus, & cũctis habitãtibus in terra.

Liber Iudith.

CAP. I.

☞ Arphaxad contra Nabuchodono-
ſor pugnans vincitur.

A ARphaxad itaq; rex me-
dorũ ſubiugauerat mul
tas gentes imperio ſuo,
& ipſe ędificauit ciuita
tem potentiſſimam, quã
appellauit Ecbatanis, Ex
lapidibus quadratis & ſectis fecit mu-
ros eius, in altitudinem cubitorum ſe-
ptuaginta, & in latitudinem cubitorũ
triginta: turres vero eius poſuit in alti- B
tudinem cubitorum cẽtum. Per qua-
drum vero earum latus vtrunq; vice-
norum pedum ſpatio tendebatur. po-
ſuitq; portas eius in altitudinẽ turriũ.
Et gloriabatur quaſi potens in potẽtia
exercitus ſui, & in gloria quadrigarum
ſuarum. ¶Anno igitur duodecimo re-
gni ſui, Nabuchodonoſor rex Aſſyrio-
rum, qui regnabat in Niniue ciuitate
magna, pugnauit contra Arphaxad: &
obtinuit eũ in cãpo magno qui appel- C
latur Ragau, circa Euphratẽ, & Tigrin,
& Iadaſom in campo Erioch regis Eli-
corum. Tunc exaltatũ eſt regnum Na-
buchodonoſor, & cor eius eleuatũ eſt:
& miſit ad omnes qui habitabãt in Ci
licia, & Damaſco, & Libano & ad gen
tes quæ ſunt in Carmelo, & Cedar, &
inhabitantes Galilæã in campo magno
Eſdrelon: & ad omnes qui erant in Sa-
maria & trans flumen Iordanem vſq;
ad Ieruſalem, & omnem terram Ieſſe, D
quouſq; perueniatur ad terminos AE-
thiopiæ. Ad hos omnes miſit nuntios
Nabuchodonoſor rex Aſſyriorum, qui
omnes vno animo contradixerunt, &
remiſerunt eos vacuos, & ſine honore
abiecerũt. Tunc indignatus Nabucho
donoſor rex ad omnem terram illam,
iurauit per thronum & regnum ſuum,
quòd defenderet ſe de omnibus regio
nibus his.

CAP. II.

☞ Nabuchodonoſor totum orbem ſi
bi ſubiici per Holofernem mandat.

ANno tertiodecimo Nabuchodo A
noſor regis viceſima & ſecunda
die menſis primi, factum eſt ver
bum in domo Nabuchodonoſor
regis Aſſyriorum, vt defenderet ſe, Vo
cauitque omnes maiores natu, omneſ-
que duces, & bellatores ſuos, & habuit
cum eis myſterium conſilii ſui. Dixit-
que cogitationem ſuam in eo eſſe vt
omnem terram ſuo ſubiugaret impe-
rio. Quod dictum cum placuiſſet om-
nibus, vocauit Nabuchodonoſor rex
Holofernem principem militiæ ſuæ, &
dixit ei, Egredere aduerſum omne re-
gnum occidentis: & contra eos pręci-

pue qui contempſerũt imperium meũ.
B Non parcet oculus tuus vlli regno,om
nemque vrbem munitam ſubiugabis
mihi, Tunc Holofernes vocauit duces
& magiſtratus virtutis Aſſyriorum: &
dinumerauit viros in expeditionem,
ſicut præcepit ei rex, centum viginti
millia peditum pugnatorum, & equi-
tes ſagittarios duodecim millia. Om-
nemq́ expeditionem ſuam fecit præi-
re in multitudine innumerabilium ca
melorum,cum his quę exercitibus ſuf-
ficerent copioſe:boum quoque armen
ta,gregeſq; ouium,quorum nõ erat nu
C merus. Frumentum ex omni Syria in
tranſitu parari conſtituit. Aurum vero
& argentum de domo regis aſſumpſit
multum nimis. Et profectus eſt ipſe &
omnis exercitus,cũ quadrigis & equi-
tibus,& ſagittariis, qui cooperuerunt
faciem terrę,ſicut locuſtæ Cumq; per-
tranſiſſet fines Aſſyriorũ,venit ad ma-
gnos montes Ange, qui ſunt à ſiniſtro
Cilicię,aſcenditque omnia caſtella eo-
rum,& obtinuit omnem munitionem.
Effregit autem ciuitatem opimiſſimã
Melothi,prædauitq; omnes filios Thar
ſis & filios Iſmahel,qui erant contra fa
D ciem deſerti,& ad auſtrum terræ Chel
lon.Et tranſiuit Euphraten, & venit in
Meſopotamiam:& fregit omnes ciuita-
tes excelſas quæ erant ibi, à torrente
Mambre,vſquequo perueniatur ad ma
re: & occupauit terminos eius, à Cili-
cia vſque ad fines Iapheth,qui ſunt ad
auſtrum.Abduxitque omnes filios Ma-
dian,& prędauit omnem locupletatio-
nem eorum, omneſque reſiſtentes ſibi
occidit in ore gladii. Et poſt hæc de-
ſcendit in campos Damaſci in diebus
meſſis,& ſuccendit omnia ſata,omneſ-
que arbores, & vineas fecit incidi, &
cecidit timor illius ſuper omnes inha-
bitantes terram.

CAP. III.

☞Reges ſe vltrò Holoferni dedunt:
attamen cunctarum regionũ aras ſub-
uertit.

A TVnc miſerunt legatos ſuos vni-
uerſarum vrbium ad prouincia-
rum reges ac principes,Syrię ſci
licet & Meſopotamię,& Syrię So
bal,& Libyæ,atq; Cilicię,qui veniẽtes
ad Holofernem,dixerunt,Deſinat indi
gnatio tua circa nos. Melius eſt enim
vt viuentes ſeruiamus Nabuchodono-
ſor regi magno, & ſubditi ſimus tibi,
quàm morientes cum interitu noſtro
ipſi ſeruitutis noſtrę damna patiamur.
Omnis ciuitas noſtra, omniſq; poſſeſ-
ſio,omnes montes,& colles,& campi,
armenta boum, gregeſq; ouium & ca-
prarum, equorumq́; & camelorum, & B
vniuerſæ facultates noſtræ atq; familię
in conſpectu tuo ſunt. ſint omnia no-
ſtra ſub lege tua.Nos etiam & filii no-
ſtri,ſerui tui ſumus.Veni nobis pacifi-
cus dominus, & vtere ſeruitio noſtro,
ſicut placuerit tibi.Tunc deſcendit de
mõtibus cum equitibus in virtute ma
gna, & obtinuit omnem ciuitatem, &
omnem inhabitantem terram:de vni-
uerſis autem vrbibus, aſſumpſit ſibi au
xiliarios viros fortes,& electos ad bel-
lum, Tantuſque metus prouinciis illis C
incubuit, vt vniuerſarum vrbium ha-
bitatores principes & honorati ſimul
cum populis exirẽt in obuiam venien-
ti,excipiẽtes eum cum coronis & lam
padibus ducentes choros in tympanis
& tibiis.Nec iſta tamen facientes, fero
citatem pectoris mitigare potuerunt.
Nam & ciuitates eorum deſtruxit, &
lucos eorum excidit.Præceperat enim D
illi Nabuchodonoſor rex, vt omnes
deos terræ exterminaret, videlicet vt
ipſe ſolus diceretur deus ab his natio-
nibus quæ potuiſſent Holofernis poten
tia ſubiugari. Pertranſiens autem Syriã
Sobal,& omnem Apameam, omnemq́;
Meſopotamiam, venit ad Idumæos in
terram Gabaa, accepitque ciuitates eo
rũ,& ſedit ibi per triginta dies in qui-
bus diebus adunari præcepit vniuer-
ſum exercitum virtutis ſuæ.

CAP. IIII.

☞Filii Iſrael Holofernem timentes,
hortatu Eliachim dominum implorãt,
continue orantes cum ieiunio, Ora-
tione victus Amalec.

TVnc audiẽtes hæc filii Iſrael,qui A
habitabant in terra Iuda,timue-
runt valde à facie eius. Tremor
etiam & horror inuaſit ſenſus eo
rum, ne hoc faceret Ieruſalẽ & templo
domini,quod fecerat cæteris ciuitati-
bus & templis earum. Et miſerunt in
omnem Samariam per circuitum vſq;

Iericho, & præoccupauerũt omnes ver
tices montium. Et muris circundede-
runt vicos ſuos, & congregauerunt fru
menta in præparationem pugnę. Sacer
dos etiam Eliachim ſcripſit ad vniuer-
ſos qui erant contra Eſdrelon, quæ eſt
contra faciem campi magni, iuxta Do-
B thain, & vniuerſos per quos viæ tranſi
tus eſſe poterat, vt obtinerent aſcenſus
montium, per quos via eſſe poterat ad
Ieruſalem, & illic cuſtodirent vbi an-
guſtum iter eſſe poterat inter montes.
Et fecerunt filii Iſrael ſecundum quod
conſtituerat eis ſacerdos domini Elia-
chim. Et clamauit omnis populus ad
dominum inſtantia magna, & humilia
uerunt animas ſuas in ieiuniis & ora-
tionibus, & ipſi & mulieres eorum. Et
induerunt ſe ſacerdotes ciliciis, & in-
fantes proſtrauerunt contra faciẽ tem
pli domini, & altare domini operuerũt
C cilicio. Et clamauerunt ad dominum
deum Iſrael vnanimiter, ne darentur
in prædam infantes eorum, & vxores
eorum in diuiſionem, & ciuitates eo-
rum in exterminium, & ſancta eorum
in pollutionem, & fierent in opprobriũ
gentibus. Tunc Eliachim ſacerdos do-
mini magnus circuiuit omnẽ Iſrael, al
locutuſq; eſt eos, dicens, Scitote quo-
niã exaudiet dominus preces veſtras,
ſi manentes permanſeritis in ieiuniis,
& orationibus in conſpectu domini.
.17.d. ||Memores eſtote Moyſi ſerui domini,
qui Amalec confidentẽ in virtute ſua,
& in potẽtia ſua & ĩ exercitu ſuo, & in
clypeis ſuis, & in curribus ſuis, & in e-
D qtibus ſuis, nõ ferro pugnãdo ſed pre-
cibus ſanctis orando deiecit, ſic erunt
vniuerſi hoſtes Iſrael, ſi perſeuraueri-
tis in hoc opere quod cœpiſtis. Ad hãc
igitur exhortationem eius deprecan-
tes dominum, permanebant in conſpe
ctu domini, ita vt etiam hi qui offere-
bant domino holocauſta, pręcincti ci
liciis offerrẽt ſacrificia domino, & erat
cinis ſupra capita eorũ. Et ex toto cor-
de ſuo omnes orabant deum, vt viſita-
ret populum ſuum Iſrael.

CAP. V.

Holoferni interroganti de proge-
nie Iudæorũ Achior narrat omnia quæ
fecerit deus cum eis.

NVntiatumq; eſt Holoferni princi A
pi militiæ Aſſyriorum, quòd filii
Iſrael præpararent ſe ad reſiſten
dum, ac montium itinera cõclu
ſiſſent: & furore nimio exarſit in iracũ
dia magna: vocauitq; omnes principes
Moab & duces Ammon, & dixit eis, Di
cite mihi quis ſit populus iſte, qui mon
tana obſidet: aut quę, & quales, & quan
tæ ſint ciuitates eorũ: quę etiam ſit vir
tus eorum, aut quę ſit multitudo eorũ,
vel quis rex militiæ illorum: & quare
prę omnibus qui habitant in oriente,
iſti contempſerunt nos, & non exierũt
in obuiam nobis, vt ſuſciperent nos cũ
pace? ¶Tunc Achior dux omnium filio
rum Ammon reſpondens, ait, Si digne-
ris audire domine mi, dicam veritatẽ
in conſpectu tuo de populo iſto, qui in
montanis habitat, & nõ egredietur ver
bum falſum ex ore meo. Populus iſte
ex progenie Chaldęorũ eſt, ||hic primũ Gen.11.d.
in Meſopotamia habitauit, quoniã no-
luerunt ſequi deos patrum ſuorum, qui
erant in terra Chaldęorum. Deſerentes
itaq; ceremonias patrum ſuorũ, quę in B
multitudine deorum erant, vnum deũ
cæli coluerunt, ||qui & præcepit eis vt Gñe.12.a.
exirent inde, ||& habitarent in Charan. Gñe.46.a
Cumq; operuiſſet omnẽ terram fames,
deſcenderunt in AEgyptum, illicq; per
quadringentos annos ſic multiplicati
ſunt, vt dinumerari eorum non poſſet
exercitus. Cumq; grauaret eos rex AE-
gypti, atq; in ædificationibus vrbium
ſuarũ in luto & latere ſubiugaſſet eos,
clamauerunt ad dominũ ſuum, & per-
cuſſit totam terram AEgypti plagis va
riis: ||Cumq; eieciſſent eos AEgyptii à Exo.14.d
ſe, & ceſſaſſet plaga ab eis & iterum
eos vellent capere, & ad ſuum ſeruitiũ
reuocare, fugientibus his deus cæli ma
re aperuit, ita vt hinc inde aquæ quaſi
murus ſolidarentur, & iſti pede ſicco
fundum maris perambulãdo tranſirẽt.
In quo loco dũ innumerabilis exerci-
tus AEgyptiorũ eos perſequeretur, ita
aquis coopertus eſt, vt non remaneret
vel vnus qui factum poſteris nũtiaret.
¶||Egreſſus etiam mare rubrum, deſer- Exo.16.a.
ta Sina montis occupauerunt, in qui-
bus nunquam homo habitare potuit,
vel filiꝰ hominis requieuit. Illic fontes
amari obdulcati ſunt eis ad bibẽdũ, &

C per annos quadraginta annonam de cę
lo cōſecuti ſunt. Vbicunq; ingreſſi ſunt
ſine arcu & ſagitta, & abſque ſcuto &
gladio, deus eorum pugnauit pro eis,
& vicit. Et non fuit qui inſultaret popu
lo iſti, niſi quando receſſit à cultu do-
mini dei ſui. Quotieſcunq; autem prę-
ter ipſum deum ſuum, alterum colue-
runt, dati ſunt in prędam, & in gladiū,
& in opprobrium. Quotieſcunque au-
tem pœnituerunt ſe receſſiſſe à cultu-
ra dei ſui, dedit eis deus cęli virtutem
reſiſtendi. Deniq; Chananæum regem,
& Iebuſæum, & Pherezæū, & Hethæū,
& Heuæum, & Amorrhæum, & omnes
potentes in Heſebon proſtrauerunt, &
terras eorum & ciuitates eorū ipſi poſ
ſederunt: & vſque dum non peccarent
in conſpectu dei ſui, erant cum illis bo
na. Deus enim illorum odit iniquitatē.
Nam & ante hos annos cum receſſiſ-
ſent à via quam dederat illis deus, vt
ambularēt in ea, exterminati ſunt prę-
liis à multis nationibus, & plurimi eo-
rum captiui abducti ſunt in terram nō
ſuam. Nuper autem reuerſi ad dominū
deum ſuum, ex diſperſione qua diſper-
ſi fuerant, adunati ſunt, & aſcenderunt
montana hæc omnia, & iterum poſſi-
dent Ieruſalem, vbi ſunt ſancta ſancto-
D rum. Nūc ergo mi domine, perquire ſi
eſt aliqua iniquitas eorum in conſpe-
ctu dei eorum: & aſcendemus ad illos,
quoniam tradens tradet illos deus eo-
rum tibi, & ſubiugati erūt ſub iugo po
tentiæ tuæ. Si vero non eſt offenſio po
puli huius coram deo ſuo, non poteri-
mus reſiſtere illis, quoniam deus eorū
defendet illos, & erimus in opprobriū
vniuerſæ terræ. Et factum eſt cum ceſ-
ſaſſet loqui Achior verba hęc, irati ſunt
omnes magnates Holofernis, & cogita-
bant interficere eum, dicentes ad alte-
rutrum, Quis eſt iſte, qui filios Iſrael
poſſe dicat reſiſtere regi Nabuchodo-
noſor & exercitibus eius, homines iner
mes, & ſine virtute, & ſine peritia artis
pugnæ? Vt ergo agnoſcat Achior quo-
[f] nō fallet niam [f] fallit nos, aſcēdamus in monta-
tana: & cum capti fuerint potentes eo-
rum, tunc cum eiſdem gladio tranſuer
berabitur: vt ſciat omnis gens quoniā
Nabuchodonoſor deus terrę eſt, & prę
ter ipſum alius non eſt.

CAP. VI.

Achior quia confeſſus eſſet deum Iſ
rael, traditur Iudæis, ligatur ad arbo-
rē. Solutus benigne ſuſcipitur à Iudęis.
Oratio Iudæorum aduerſus Holofernē.

Factum eſt autem cum ceſſaſſent lo A
qui, indignatus Holofernes vehe-
menter, dixit ad Achior. Quoniā
prophetaſti nobis, dicens, ꝙ gens
Iſrael defendatur à deo ſuo, vt oſtendā
tibi quoniam non eſt deus, niſi Nabu-
chodonoſor, cum percuſſerimus eos
omnes ſicut hominem vnum, tunc &
ipſe cum illis Aſſyriorum gladio interi
bis, & omnis Iſrael tecum perditione
diſperiet: & probabis quoniam Nabu-
chodonoſor dominus ſit vniuerſæ ter-
ræ: tuncq; gladius militię meæ tranſiet
per latera tua, & confixus cades inter
vulneratos Iſrael, & non reſpirabis vl-
tra, donec extermineris cum illis. Por-
rò autem ſi prophetiam tuam veram
exiſtimas, non concidat vultus tuus,
& pallor qui faciem tuam obtinet, ab-
ſcedat à te, ſi verba mea hæc putas im
pleri non poſſe. Vt autem noueris quia B
ſimul cum illis hęc experieris, ecce ex
hac hora illorum populo ſociaberis: vt
dum dignas mei gladii pœnas excepe
rint, ipſe ſimul vltioni ſubiaceas. Tunc
Holofernes præcepit ſeruis ſuis vt cō-
prehenderent Achior, & perducerent
eum in Bethuliam: & traderēt eum in
manus filiorum Iſrael. Et accipientes
eum ſerui Holofernis, profecti ſunt per
campeſtria: ſed cum appropinquaſſent
ad montana, exierūt cōtra eos fundi-
bularii: Illi autem diuertentes à latere
mōtis, ligauerūt Achior ad arborē ma
nibus & pedibus, & ſic vinctū de reſti
bus dimiſerunt eum, & reuerſi ſunt ad
dominū ſuum. ¶ Porrò filii Iſrael deſcē
dentes de Bethulia, venerunt ad eum.
Quem ſoluentes duxerūt ad Bethuliā,
atq; in mediū populi illum ſtatuentes,
percunctati ſunt quid rerum eſſet ꝙ il
lum vinctū Aſſyrii reliquiſſent. In die- C
bus illis erant illic principes, Ozias fi-
lius Micha de tribu Simeō, & Charmi,
qui & Gothoniel. In medio itaq; ſenio
rum, & in conſpectu omniū, Achior di
xit oīa quæ locutus ipſe fuerat ab Ho-
loferne interrogatus: & qualiter popu
lus Holofernis voluiſſet propter hoc

verbum interficere eum, & quemad-
modum ipſe Holofernes iratus iuſſerit
eum Iſraelitis hac de cauſa tradi: vt dū
vicerit filios Iſrael, tunc & ipſum A-
chior diuerſis iubeat interire ſuppli-
ciis, propter hoc quod dixiſſet, Deus
cæli defenſor eorū eſt. Cumq; Achior
vniuerſa hæc expoſuiſſet, omnis popu
lus cecidit in faciem, adorantes domi
num, & communi lamentatione & fle
tu vnanimes preces ſuas domino effu-
derunt, dicentes, Domine deus cæli, &
terræ, intuere ſuperbiam eorum, & reſ
pice ad noſtram humilitatem, & faciē
ſanctorum tuorum attende, & oſtende
quoniam non derelinquis præſumen-
tes de te: & præſumentes de ſe, & de
ſua virtute gloriantes, humilias. ¶Fini
to itaque fletu, & per totam diem o-
D ratione populorum completa, conſola
ti ſunt Achior, dicentes, Deus patrum
noſtrorum, cuius tu virtutem prædica
ſti, ipſe tibi hanc dabit viciſſitudinem
vt eorum magis tu interitum videas.
Cum vero dominus deus noſter dede
rit hanc libertatem ſeruis ſuis, ſit & te-
cum deus in medio noſtri: vt ſicut pla
cuerit tibi, ita cum tuis omnibus con-
uerſeris nobiſcum. Tunc Ozias, finito
conſilio, ſuſcepit eum in domum ſuā,
& fecit ei cœnam magnam. Et vocatis
omnibus preſbyteris, ſimul expleto ie-
iunio refecerunt. ¶Poſtea vero conuo
catus eſt omnis populus, & per totam
noctem intra eccleſiam orauerunt, pe-
tentes auxilium à deo Iſrael.

CAP. VII.

Holoferne Bethuliam obſidente, fi
lii Iſrael orant deum, qui ob ſitim ciui
tatem tradere cogitant. Oratio vehe-
mēs cum fletu & confeſſione peccati.
Differtur in quinque dies.

A HOlofernes autem altera die prę-
cepit exercitibus ſuis vt aſcen-
derent contra Bethuliam. Erant
autem pedites bellatorum cen-
tum viginti millia, & equites viginti
duo millia, præter præparationes viro
rum illorum quos occupauerat capti-
uitas, & abducti fuerant de prouinciis
& vrbibus vniuerſę iuuentutis. Omnes
parauerunt ſe pariter ad pugnam con
tra filios Iſrael, & venerunt per crepi-
dinem montis vſque ad apicem, qui re
ſpicit ſup Dothain, à loco qui dicitur
Belma vſque ad Chelmon, qui eſt con-
tra Eſdrelō. ¶Filii autem Iſrael, vt vide
runt multitudinē illorū, proſtrauerunt
ſe ſuper terram, mittentes cinerem ſu
per capita ſua, vnanimes orantes vt
deus Iſrael miſericordiam ſuam oſten-
deret ſuper populū ſuum. Et aſſumen-
tes arma ſua bellica, ſederunt per loca
quæ ad anguſti itineris tramitem diri-
gunt inter montoſa, & erant cuſtodiē-
tes ea tota die & nocte. ¶Porro Holo- B
fernes, dum circuit per gyrū reperit q;
fons qui influebat, aquę ductum illorū
à parte auſtrali extra ciuitatem dirige
ret, & incidi præcepit aquædum illo-
rum. Erant tamen non longe à muris
fontes, ex quibus furtim videbantur
haurire aquam ad refocillandum po-
tius, quam ad potandum. Sed filii Am-
mon & Moab acceſſerunt ad Holofer-
nem dicentes, Filii Iſrael non in lan-
cea, nec in ſagitta confidunt, ſed mon
tes defendunt illos, & muniunt illos
colles in pręcipitio conſtituti. Vt ergo
ſine congreſſione pugnæ poſſis ſupera
re eos, pone cuſtodes fontium, vt non
hauriant aquam ex eis, & ſine gladio
interficies eos, vel certe fatigati tradēt
ciuitatem ſuam quam putant in monti
bus poſitam ſuperari non poſſe. Et pla
cuerunt verba hæc coram Holoferne,
& coram ſatellitibus eius, & conſtituit
per gyrum cētenarios per ſingulos fon
tes. ¶Cumque iſta cuſtodia per dies vi C
ginti fuiſſet expleta, defecerunt ciſter-
næ, & collectiones aquarum omnibus
inhabitantibus Bethuliam, ita vt non
eſſet intra ciuitatem vnde ſatiarentur
vel vna die, quoniam ad menſuram da
batur populis aqua quotidie. Tunc ad
Oziam cōgregati omnes viri, fœminæ-
que, iuuenes, & paruuli, omnes ſimul
vna voce dixerunt, Iudicet deus inter
nos & te, quoniam feciſti in nos mala,
nolens loqui pacifice cum Aſſyriis, &
propter hoc vendidit nos deus in ma-
nibus eorum. Et ideo non eſt qui adiu
uet, cum proſternamur ante oculos eo-
rū in ſiti, & perditione magna. Et nunc
congregate vniuerſos qui in ciuitate
ſunt, vt ſponte tradamus nos omnes po
pulo Holofernis. Melius eſt enim vt ca
ptiui benedicamus dominum viuen-

tes,quam moriamur, & ſimus oppro-
brium omni carni,cum viderimus v-
xores noſtras & infantes noſtros mori
ante oculos noſtros. Conteſtamur ho-
die cælum,& terram,& deum patrum
noſtrorum,qui vlciſcitur nos ſecundū
D peccata noſtra, vt iam tradatis ciuita-
tem in manu militiæ Holofernis, vt ſit
finis noſter breuis in ore gladii, qui lō
gior efficitur in ariditate ſitis. Et cum
hæc dixiſſent, factus eſt fletus & vlula
tus magnus in eccleſia omnibus,& per
multas horas vna voce clamauerūt ad
Pſ. 105.a. deum,dicentes,||Peccauimus cum pa-
tribus noſtris, iniuſte egimus, iniquita
tem fecimus. Tu quia pius es miſerere
noſtri:aut in tuo flagello vindica ini-
quitates noſtras,& noli tradere confi-
tentes te,populo qui ignorat te: vt nō
dicant inter gentes,Vbi eſt deus eorū?
Et cum fatigati his clamoribus , & his
fletibus laſſati ſiluiſſent , exurgens O-
zias infuſus lachrymis,dixit,Aequo a-
nimo eſtote fratres , & hos quinque
dies expectemus à domino miſericor-
diam . Forſitan enim indignationem
ſuam abſcindet,& dabit gloriam nomi
ni ſuo. Si autem tranſactis quinque die
bus nō venerit adiutorium , faciemus
hæc verba quæ locuti eſtis.

CAP. VIII.

Iudith reprehendit ſacerdotes, q̄ miſericordiæ dei terminum ſtatuant. Eos hortatur vt populum animent ad patientiam,exemplo patrum. Eius conſilium contra inimicos.

A ET factum eſt, cū audiſſet hæc ver
ba Iudith vidua quę erat filia Me
rari,filii Idox,filii Ioſeph,filii O-
ziæ,filii Elai,filii Iamnor, filii Ge
deon,filii Raphaim, filii Achitob , filii
Melchiæ,filii Enan,filii Nathaniæ,filii
Salathiel,filii Simeon , filii Ruben : &
vir eius fuit Manaſſes,qui mortuus eſt
in diebus meſſis hordeaceę. inſtabat e-
nim ſuper alligantes manipulos in cā-
po, & venit æſtus ſuper caput eius , &
mortuus eſt in Bethulia ciuitate ſua, &
ſepultus eſt illic cum patribus ſuis. ¶ E-
rat autem Iudith relicta ei9 vidua iam
annis tribus, & menſibus ſex. Et in ſu-
perioribus domus ſuæ fecit ſibi ſecre-
tum cubiculū, in quo cūm puellis ſuis
clauſa morabatur: & habens ſuper lum
bos ſuos cilicium, ieiunabat omnibus
diebus vitæ ſuæ, præter ſabbatha , &
neomenias,& feſta domus Iſrael. Erat
autem eleganti aſpectu nimis , cui vir
ſuus reliquerat diuitias multas & fami
liam copioſam, ac poſſeſſiones armētis
boum & gregibus ouium plenas. Et e-
rat hæc in omnibus famoſiſſima, quo-
niam timebat dominum valde: nec e-
rat qui loqueretur de illa verbum ma-
lum. Hæc itaq; cum audiſſet quoniam
Ozias promiſiſſet quod tranſacto quin
to die traderet ciuitatem,miſit ad preſ
byteros Chabri,& Charmi. Et venerūt
ad illā,& dixit illis, Quod eſt hoc ver B
bum,in quo conſenſit Ozias, vt tradat
ciuitatem Aſſyriis, ſi intra quinq; dies
non venerit vobis adiutorium? Et qui
eſtis vos , qui tentatis dominum? Non
eſt iſte ſermo qui miſericordiam pro-
uocet: ſed potius qui iram excitet , &
furorem accēdat. Poſuiſtis vos tempus
miſerationis domini,& in arbitriū ve-
ſtrum diem conſtituiſtis ei. Sed quia
patiens dominus eſt,in hoc ipſo pœni
teamus,& indulgentiam eius fuſis la-
chrymis poſtulemus. non enim quaſi
homo,ſic deus comminabitur: neq; ſi-
cut filius hominis ad iracundiam inflā
mabitur. Et ideo humiliemus illi ani-
mas noſtras: & in ſpiritu conſtituti hu
miliato,ſeruientes illi dicamus flentes
domino,vt ſecundum voluntatem ſuā
ſic faciat nobiſcum miſericordiam ſuā
vt ſicut conturbatum eſt cor noſtrum
in ſuperbia eorum,ita etiam de noſtra
humilitate gloriemur: quoniam non ſu
mus ſecuti peccata patrum noſtrorum
qui dereliquerunt deum ſuum, & ado
rauerunt deos alienos: pro quo ſcelere
dati ſunt in gladium,& in rapinam,&
in confuſionem inimicis ſuis , nos au-
tem alterum deum neſcimus pręter ip
ſum. Expectemus humiles conſolatio-
nem eius,& exquiret ſanguinem no- C
ſtrum de afflictionibus inimicorū no-
ſtrorum: & humiliabit omnes gentes,
quæcunque inſurgent contra nos,& fa
ciet illas ſine honore dominus deus no
ſter. ¶ Et nunc fratres quoniā vos eſtis
preſbyteri in populo dei , & ex vobis
pendet anima illorum , ad eloquium

veſtrum corda eorum erigite, vt memores ſint quia tentati ſunt patres noſtri, vt probarentur ſi vere colerent
n.22. a deũ ſuum. Memores eſſe debent, ||quomodo pater noſter Abraham tentatus eſt, & per multas tribulationes probatus, dei amicus effectus eſt. Sic Iſaac, ſic Iacob, ſic Moyſes: & omnes qui placuerunt deo, per multas tribulationes trãſierunt fideles. Illi autem qui tentationes non ſuſceperunt cum timore domini, & impatientiam ſuam, & improperium murmurationis ſuæ contra do
o.10.b minum protulerunt, ||exterminati ſunt
D ab exterminatore, & à ſerpentibus perierunt. Et nos ergo non vlciſcamur nos pro his quæ patimur: ſed reputantes peccatis noſtris hæc ipſa ſupplicia minora eſſe flagella dñi quibus quaſi ſerui corripimur, ad emendationem, & non ad perditionem noſtram eueniſſe credamus. Et dixerunt illi Ozias, & preſbyteri, Omnia quæ locuta es, vera ſunt, & non eſt in ſermonibus tuis vlla reprehenſio. Nunc ergo ora pro nobis, quoniam mulier ſancta es, & timens deum. Et dixit illis Iudith, ſicut quod potui loqui, dei eſſe cognoſcitis ita quod facere diſpoſui, probate ſi ex deo eſt: & orate, vt firmum faciat deus
ancilla conſilium meum. Stabitis vos ad portam nocte iſta, & ego exeã cum abra mea: & orate, vt ſicut dixiſtis, in diebus quinque reſpiciat dominus populum ſuum Iſrael. Vos autem nolo vt ſcrutemini actum meum: & vſque dum renuntiem vobis nihil aliud fiat, niſi oratio pro me ad dominum deum noſtrum. Et dixit ad eam Ozias princeps Iudæ. Vade in pace, & dominus, ſit tecum in vltionem inimicorum noſtrorum. Et reuertentes: abierunt.

CAP. IX.

Iudith cubiculum ingreſſa, cilicio induta & cinere conſperſa orat, commemorans deo beneficia ſua & promiſſiones.

A Quibus abſcedẽtibus, Iudith ingreſſa eſt oratorium ſuum & induens ſe cilicio, poſuit cinerem ſuper caput ſuũ: & proſternens ſe domino, clamabat ad dominum dicens, Domine deus patris mei ſimeon, qui dediſti illi gladiũ in defenſionem alienigenarum, qui violatores extiterunt in coinquinatione ſua, & denudauerunt femur virginis in confuſionem: & dediſti mulieres illorum in prædam, & filias illorum in captiuitatem: & omnem prædam in diuiſionem ſeruis tuis, qui zelauerunt zelum tuum: ſubueni quæſo te domine deus meus mihi viduæ. Tu enim feciſti B
priora, & illa, poſt illa cogitaſti: & hoc factum eſt quod ipſe voluiſti. Omnes enim viæ tuæ paratæ ſunt, & tua iudicia in tua prouidentia poſuiſti. Reſpice caſtra Aſſyriorum nunc, ſicut tunc caſtra Aegyptiorum videre dignatus es, quando poſt ſeruos tuos armati currebant, confidentes in quadrigis, & in equitatu ſuo, & in multitudine bellatorum. Sed aſpexiſti ſuper caſtra eorum, & tenebræ fatigauerunt eos. Tenuit pedes eorum abyſſus, & aquæ operuerunt eos. Sic fiant C
& iſti domine, qui confidunt in multitudine ſua, & in curribus ſuis, & in contis, & in ſcutis, & in ſagittis ſuis, & in lanceis gloriantur, & neſciunt quia tu ipſe es deus noſter, qui conteris bella ab initio, & dominus nomen eſt ibi. Erige brachium tuum, ſicut ab initio: & allide virtutem illorum in virtute tua: cadat virtus eorum in iracundia tua, qui promittunt ſe violare ſancta tua, & polluere tabernaculum nominis tui, & deiicere gladio ſuo cornu altaris tui. Fac domine, vt gladio proprio eius ſuperbia amputetur: capiatur laqueo oculorum ſuorũ in me, & percuties eum ex labiis charitatis meæ. Da mihi in animo conſtantiam, vt contemnam illum: & virtutem vt euertam illum. Erit enim hoc memoriale nominis tui, cum manus fœminæ deiecerit eum. Non enim in multitudine eſt virtus tua domine, neq; in equorum viribus voluntas tua eſt. Nec ſuperbi ab initio placuerunt tibi: ſed humilium, & manſuetorum ſemper tibi placuit deprecatio. Deus cælorum: creator aquarũ, & dominus totius creaturæ, exaudi me miſeram deprecantẽ, & de tua miſericordia præſumen-

tem. Memento domine teſtamenti tui, & da verbum in ore meo, & in corde meo conſilium corrobora, vt domus tua in ſanctificatiõe tua permaneat: & omnes gẽtes agnoſcãt quia tu es deus & non eſt alius præter te.

CAP. X.

¶ Pulcherrima Iudith exornata, ducitur ad Holofernem.

A Factum eſt autem, cum ceſſaſſet clamare ad dominum, ſurrexit de loco, in quo iacuerat proſtrata ad dominum. Vocauitque abram ſuã & deſcendens in domum ſuam, abſtulit à ſe cilicium, & exuit ſe veſtimentis viduitatis ſuæ, & lauit corpus ſuũ, & vnxit ſe myrtho optimo, & diſcriminauit crinem capitis ſui, & impoſuit mitram ſuper caput ſuum, & induit ſe veſtimentis iucunditatis ſuæ, induitq; ſandalia pedibus ſuis, aſſumpſitque dextraliola, & lilia, & inaures, & annulos, & omnibus ornamentis ſuis ornauit ſe. Cui etiam dominus contulit ſplẽdorem: quoniam omnis iſta compoſi-
B tio non ex libidine, ſed ex virtute pendebat: & ideo dominus hanc illam pulchritudinem ampliauit, vt incomparabili decore omnium oculis appareret. Impoſuit itaque abræ ſuæ aſcopam vini, & vas olei, & polentam, & lapates, & panes, & caſeum, & profecta eſt. Cumque veniſſent ad portam ciuitatis inuenerunt expectantem Oziam, & preſbyteros ciuitatis, Qui cũ vidiſſent eam, ſtupentes mirati ſunt nimis pulchritudinem eius. Nihil tamen interrogantes eam, dimiſerunt tranſire, dicentes, Deus patrum noſtrorum det tibi gratiam, & omne conſilium tui cordis ſua virtute corroboret, vt glorietur ſuper te Ieruſalem, & ſit nomen tuum in numero ſanctorum & iuſtorum. Et
dixerunt hi qui illic erant, omnes vna C
voce: Fiat fiat. Iudith vero orans dominum, tranſiuit per portas ipſa & abra eius. ¶ Factum eſt autem, cum deſcenderet mõtem, circa ortum diei, occurrerunt ei exploratores Aſſyriorum, & tenuerunt eam, dicentes, vnde venis? aut quo vadis? Quæ reſpõdit. Filia ſum Hebræorum: ideo ego fugi à facie eorum, quoniam futurum agnoui quod dentur vobis in deprædationem, pro eo quod contemnentes vos, noluerũt vltro tradere ſeipſos, vt inuenirent miſericordiam in cõſpectu veſtro. Hac de cauſa cogitaui mecum. dicens, Vadam ad faciem principis Holofernis, vt indicem illi ſecreta illorum, & oſtẽdam illi quo aditu poſſit obtinere coſ[illegible]ta vt non cadat vir vn9 de exercitu eius. Et

tum audiſſent viri illi verba eius, con
ſyderabant faciem eius: & erat in ocu
lis eorum ſtupor, quoniam pulchritu-
D dinem eius mirabantur nimis, Et dixe
runt ad eam, Conſeruaſti animam tu-
am, eò quòd tale reperiſti conſilium,
vt deſcenderes ad dominum noſtrũ.
Hoc autem ſcias, quoniam cum ſtete-
ris in conſpectu eius, bene tibi faciet,
& eris gratiſſima in corde eius. Duxe-
runtque illam ad tabernaculum Holo
fernis, annuntiantes eam. Cumque in-
traſſet ante faciem eius, ſtatim captus
eſt in ſuis oculis Holofernes. Dixerũt-
que ad eum ſatellites eius, Quis cõtem
nat populum Hebræorum, qui tam de
coras mulieres habent, vt non pro his
merito pugnare cõtra eos debeamus?
Videns itaque Iudith Holofernem ſe-
dentem in conopœo, quod erat ex pur
pura, & auro, & ſmaragdo, & lapidibꝰ
pretioſis intextum: & cum in faciem
eius intendiſſet, adorauit eũ proſter-
nens ſe ſuper terram. Et eleuauerũt eã
ſerui Holofernis, iubente domino ſuo.

CAP. XI.

☞ Holoferni impõit pulchra Iudith, aſtutè cauſam itineris aperiens.

A TVnc Holofernes dixit ei, AEquo
animo eſto, & noli pauere in cor
de tuo: quoniã ego nunq̃ nocui
viro q voluit ſeruire Nabucho-
donoſor regi. Populus autem tuus ſi nõ
contempſiſſet me, non alleuaſſem lan-
ceam meam ſuper eum. Nunc autem
dic mihi, qua ex cauſa receſſiſti ab il-
lis, & placuit tibi vt venires ad nos?
Et dixit illis Iudith, Sume verba ancillę
tuæ: quoniam ſi ſecutus fueris verba
ancillæ tuæ, perfectam rem faciet do-
minus tecum. Viuit enim Nabuchodo
noſor rex terræ, & viuit virtus eiꝰ quę
eſt in te ad correptionem omnium a-
nimarum errantium: quoniam non ſo
lum homines ſeruiũt illi per te, ſed &
beſtiæ agri obtemperant illi. Nuntia-
B tur enim animi tui induſtria vniuerſis
gentibus, & indicatum eſt omni ſecu-
lo q̃m tu ſolus bonus & potẽs es in oĩ
regno eius, & diſciplina tua omnibus
prouinciis prædicatur. Nec hoc latet
quod locutꝰ eſt Achior, nec illud igno
ratur quod ei iuſſeris euenire. Conſtat
enim deum noſtrum ſic peccatis offen
ſum, vt mandauerit per prophetas ſu-
os ad populum quòd tradet eum pro
peccatis ſuis. Et quoniam ſciunt ſe of-
fendiſſe deum ſuum filii Iſrael, tremor
tuus ſuper ipſos eſt. Inſuper etiam fa-
mes inuaſit eos, & ab ariditate aquæ
iam inter mortuos cõputantur. Deni-
que hoc ordinant, vt interficiant pe-
cora ſua, & bibant ſanguinem eorum. C
& ſancta domini dei ſui, quæ præcepit
deus non contingi, in frumento, vino,
& oleo, hæc cogitauerunt impendere,
& volũt conſumere quæ nec manibus
deberent contingere. ergo quoniã hæc
faciunt, certum eſt quòd in perditionẽ
dabũtur. Quod ego ancilla tua cogno
ſcens, fugi ab illis, & miſit me dominꝰ
hæc ipſa nuntiare tibi. Ego enim ancil
la tua deum colo, etiam nũc apud te:
& exiet ancilla tua, & orabo deum, &
dicet mihi quando eis reddat peccatũ
ſuum, & veniens nuntiabo tibi, ita vt
ego adducam te per mediam Ieruſalẽ,
& habebis omnem populum Iſrael, ſi-
cut oues quibus non eſt paſtor, & non
latrabit vel vnus canis contra te, quo D
niam hæc mihi dicta ſunt per prouidẽ
tiam dei. Et quoniam iratus eſt illis de
us, hæc ipſa miſſa ſum nuntiare tibi.
Placuerunt autem omnia verba hæc
coram Holoferne, & coram pueris eiꝰ
& mirabantur ad ſapientiam eius, &
dicebant alter ad alterum, Non eſt ta-
lis mulier ſuper terram in aſpectu, in
pulchritudine, & in ſenſu verborum.
Et dixit ad illam Holofernes, Benefecit
deus, qui miſit te ante populũ, vt des
illum tu in manibus noſtris, & quoni-
am bona eſt promiſſio tua, ſi fecerit mi
hi hoc deus tuus, erit & deus meus, &
tu in domo Nobuchodonoſor magna
eris, & nomen tuum nominabitur in
vniuerſa terra.

CAP. XII.

☞ Iudith introducta in locũ theſaurorũ petit ſibi licere noctu & ante lucem egredi, & orare: cui ſuadet Vagao vt cum Holoferne habitet.

TVnc iuſſit eam introire vbi repo A
ſiti erant theſauri eius, & iuſſit il
lic manere eam, & conſtituit qd
daretur illi de conuiuio ſuo. Cui

reſpondit Iudith, & dixit, Nunc non
potero mãducare ex his quæ mihi pręcipis tribui, ne veniat ſuper me offenſio: ex his autem quæ mihi detuli, mãducabo. Cui Holofernes ait. Si defecerint tibi iſta quæ tecum detuliſti, quid faciemus tibi? Et dixit Iudith, Viuit anima tua domine meus, quoniam non expendet omnia hæc ancilla tua, donec faciat deus in manu mea hæc quæ cogitaui. Et induxerunt illam ſerui eius in tabernaculũ quod præceperat.
¶Et petiit dum introiret, vt daretur ei
B copia nocte & ante lucem egrediendi
foras ad orationem, & deprecandi dominum. Et præcepit cubiculariis ſuis, vt ſicut placeret illi, exiret & introiret ad adorandum deum ſuum per triduum. Et exibat noctibus ĩ vallẽ Bethuliæ, & baptizabat ſe in fonte aquæ. Et vt aſcendebat, orabat ad dominum deum Iſrael, vt dirigeret viam eius ad liberationem populi ſui. Et introiẽs, mũda manebat in tabernaculo, vſque dũ acciperet eſcam ſuam in veſperum.
C ¶Et factum eſt in quarto die, Holofer
nes fecit cœnam ſeruis ſuis, & dixit ad Vagao eunuchum ſuum, Vade, & ſuade Hebræam illam vt ſponte conſentiat habitare mecum. Fœdum eſt enim apud Aſſyrios, ſi fœmina irrideat virũ agendo, vt immunis ab eo tranſeat. Tunc introiuit Vagao ad Iudith, & dixit, Non vereatur bona puella introire ad dominum meum, vt honorificetur ante faciem eius, & manducet cũ eo, & bibat vinum in iucunditate. Cui Iudith reſpondit, Quæ ego ſum, vt cõtradicã dño meo? Oẽ qđ erit ante oculos eius bonũ & optimum, faciã. Quicquid autem illi placuerit, hoc mihi erit optimum omnibus diebus vitæ meæ. Et ſurrexit, & ornauit ſe veſtimẽ
D to ſuo, & ingreſſa ſtetit ante faciem e-
ius. Cor autem Holofernis concuſſum eſt: erat enim ardens in concupiſcentia eius. Et dixit ad eam Holofernes, Bibe nunc, & accumbe in iucunditate: quoniam inueniſti gratiam coram me. Et dixit Iudith, Bibã domine, quoniã magnificata eſt anima mea hodie præ omnibus diebus meis. Et accepit, & manducauit, & bibit coram ipſo ea quæ parauerat illi ancilla eius. Et iucũdus factus eſt Holofernes ad eã, bibitque vinum multum nimis, quantũ nũquam biberat in vita ſua.

CAP. XIII.

¶ Holofernis ebrii caput defert Iudith ad Iudæos: quos hortatur ad gratiarum actiones & laudes deo.

Vt autem ſero factum eſt, feſtinauerũt ſerui illi9 ad hoſpitia ſua, & concluſit Vagao oſtia cubicu A
li, & abiit. erant autem omnes fatigati à vino. Erat& Iudith ſola in cubiculo. Porro Holofernes iacebat in lecto nimia ebrietate ſopitus. Dixitque Iudith puellæ ſuæ vt ſtaret foris ante cubiculum, & obſeruaret. Stetitque Iudith ante lectum, orans cum lachrymis, & labiorum motu in ſilentio dicens, Cõfirma me domine deus Iſrael, & reſpice in hac hora ad opera manuum mearum, vt ſicut promiſiſti, Ieruſalem ciuitatem tuam erigas: & hoc quod credens per te poſſe fieri cogitaui, perficiam. Et cum hæc dixiſſet, acceſſit ad columnam, quæ erat ad caput lectuli eius, & pugionem eius, qui in ea ligatus pendebat, exoluit. Cumque euaginaſſet illum, apprehendit comam ca
pitis eius, & ait, Confirma me domine B
deus ĩ hac hora. & percuſſit bis in ceruicem eius, & abſcidit caput eius, & abſtulit conopœum eius à columnis, & euoluit corpus eius trũcum. Et poſt puſillum exiuit, & tradidit caput Holofernis ancillæ ſuæ, & iuſſit vt mitteret illud in peram ſuam. Et exierunt duæ, ſecundum cõſuetudinem ſuam, quaſi ad orationem, & tranſierũt caſtra: & gyrantes vallem, venerunt ad portam ciuitatis. ¶Et dixit Iudith à lõge cuſtodibus murorum, Aperite portas, quoniam nobiſcum eſt deus, qui fecit virtutem in Iſrael. Et factum eſt, cũ audiſſent viri vocem eius, vocauerunt præſbyteros ciuitatis. Et occurrerunt ad eam omnes, à minimo vſque ad maximum: quoniam ſperabant eam iam non eſſe venturam. Et accendentes luminaria congyrauerunt circa eam vniuerſi: illa autem aſcendens in eminentiorem locum iuſſit fieri ſilentium.

¶Cumque omnes tacuiſſent, dixit Iu-
dith. Laudate dominum deum noſtrū,
qui non deſeruit ſperantes in ſe: & in
me ancilla ſua adimpleuit miſericodiā
ſuam, quam promiſit domui Iſrael: &
C interfecit in manu mea hoſtem popu-
li ſui in hac nocte. Et proferens de pe-
ra caput Holofernis, oſtendit illis, di-
cens, Ecce caput Holofernis principis
militiæ Aſſyriorum. Et ecce conopœ-
um illius, in quo recumbebat in ebrie
tate ſua, vbi per manum fœminæ per-
cuſſit illum dominus deus noſter. Vi-
uit autem ipſe dominus, quoniam cu-
ſtodiuit me angelus eius & hinc eun-
tem, & ibi commorantem, & inde huc
reuertentem: & non permiſit me do-
minus ancillam ſuam coinquinari, ſed
ſine pollutione peccati reuocauit me
vobis gaudentem in victoria ſua, in e-
uaſione mea, & in liberatione veſtra.
105 a ‖Confitemini illi omnes, quoniam bo-
06, a. nus, quoniam in ſeculum miſericordia
eius. Vniuerſi autem adorantes domi-
num, dixerunt ad eā. Benedixit te do-
minus in virtute ſua, quia per te ad ni
hilum redegit inimicos noſtros. Porro
Ozias princeps populi Iſrael, dixit ad
eam. Benedicta es tu filia à domino
deo excelſo, præ omnibus mulieribus
ſuper terram. Benedictus dominus, qui
creauit cælum & terram, qui te direxit
in vulnera capitis principis inimico-
rum noſtrorum, quia hodie nomen tuū
ita magnificauit, vt non recedat laus D
tua de ore hominum qui memores fue
rint virtutis domini in æternum, pro
quibus non pepercisti animæ tuæ pro
pter anguſtias & tribulationem gene-
ris tui, ſed ſubueniſti ruinæ ante con-
ſpectum dei noſtri. Et dixit omnis po-
pulus. Fiat fiat. ¶Porro Achior vocatus
venit, & dixit ei Iudith, Deꝰ Iſrael cui
tu teſtimoniū dediſti, ꝙ vlciſcaƭ ſe de
īimicis ſuis, ipſe caput oīm incredulo-
rū incidit ī hac nocte in manu mea. Et
vt ꝓbes qa ita eſt, ecce caput Holofer-
nis, q in contemptu ſuperbiæ ſuæ deū
Iſrael contempſit, & tibi interitum mi-
nabatur, dicens, Cum captus fuerit po
pulus Iſrael, gladio perforari præcipi-
am latera tua. Videns autem Achior
caput Holofernis, anguſtiatus præ pa-
uore cecidit in faciem ſuam ſuper ter
ram, & æſtuauit anima eius. Poſtea ve
ro quàm reſumpto ſpiritu recreatus
eſt, procidit ad pedes eius, & adora-
uit eam, & dixit, Benedicta tu à deo
tuo in omni tabernaculo Iacob, quo-
niam in omni gente quæ audierit no
men tuum, magnificabitur ſuper te de
us Iſrael.

CAP. XIIII.

¶ Holofernis caput ſuſpēſum in muro. Achior deo credit. Iudęi Aſſyrios aggrediuntur. Vagao mortuum deprehēdit Holofernem.

DIxit autem Iudith ad omnē po
A pulum, Audite me fratres: Suſpē
dite caput hoc ſuper muros no-
ſtros: & erit cum exierit ſol, ac-
cipiat vnuſquiſque arma ſua, & exite
cum impetu: non vt deſcendatis de-
orſum, ſed quaſi impetum facientes.
Tunc exploratores neceſſe erit vt fu-
giant ad principem ſuum excitandum
ad pugnam. Cumq; duces eorum cu-
currerint ad tabernaculū Holofernis,
& inuenerint eum truncum in ſuo ſan
guine volutatum, decidet ſuper eos ti
mor. Cūque cognoueritis fugere eos,
ite poſt illos ſecuri: quoniam dominꝰ
cōteret eos ſub pedibus veſtris. ¶Tūc
B Achior videns virtutē quam fecit deꝰ
Iſrael, relicto gentilitatis ritu, credidit
deo, & circuncidit carnem præputii
ſui, & appoſitus eſt ad populum Iſra-
el. & omnis ſucceſſio generis eius vſq;
in hodiernum diem. ¶Mox autem vt
ortus eſt dies, ſuſpenderunt ſuper mu
ros caput Holofernis, accepitque vnuſ
quiſque vir arma ſua, & egreſſi ſunt cū
grandi ſtrepitu & vlulatu. Quod vidē
tes exploratores, ad tabernaculum Ho
lofernis cucurrerunt. Porro hi qui ī ta
bernaculo erant venientes, & ante in
greſſum cubiculi perſtrepentes exci-
tandi gratia, inquietudinem arte molie
bantur, vt non ab excitantibus, ſed à
C ſonantibus Holofernes euigilaret. Nul
lus enim audebat cubiculum virtutis
Aſſyriorum pulſando aut intrādo ape
rire. Sed cum veniſſent eius duces ac
tribuni, & vniuerſi maiores exercitus
regis Aſſyriorum, dixerunt cubicula-
riis, Intrate, & excitate illum, quoniā
egreſſi mures de cauernis ſuis, auſi ſūt
prouocare nos ad prælium. ¶Tunc in
greſſus Vagao cubiculum eiꝰ, ſtetit an
te cortinam, & plauſum fecit manibus
ſuis: ſuſpicabatur enim illum cum Iu-
dith dormire. Sed cum nullum motū
iacentis ſenſu aurium caperet, acceſ-
ſit proximans ad cortinam, & eleuans
D eam, videnſque cadauer abſque capite
Holofernis in ſuo ſanguine tabefactum
iacere ſuper terram, exclamauit voce
magna cum fletu, & ſcidit veſtimenta
ſua. Et ingreſſus tabernaculum Iudith,
non inuenit eam, & exiliit foras ad po
pulum, & dixit, Vna mulier Hebræa fe
cit confuſionem in domo regis Nabu
chodonoſor. ecce enim Holofernes ia-
cet in terra. & caput eius non eſt in il
lo. Quod cum audiſſent principes vir
tutis Aſſyriorum, ſciderunt omnes ve
ſtimenta ſua, & intollerabilis timor &
tremor cecidit ſuper eos. & turbati ſūt
animi eorum valde. Et factꝰ eſt clamor
incomparabilis in medio caſtrorum
eorum.

CAP. XV.

¶ Aſſyrii fugiunt. Ipſorum ſpoliis ditantur Iſraelitæ. Benedicitur Iudith à pontifice & populo.

CVmque omnis exercitus decol- A
latum Holofernem audiſſet, fu-
git mens & conſilium ab eis, &
ſolo tremore & metu agitati, fu-
gæ præſidiū ſumunt, ita vt nullus lo-
queretur cū proximo ſuo, ſed inclina-
to capite, relictis omnibus euadere fe-
ſtinabāt Hebræos, quos armatos ſuper
ſe venire audierant, fugientes per vi-
as camporum & ſemitas collium. Vi-
dentes itaque filii Iſrael fugientes, ſe-
cuti ſunt illos. Deſcenderuntque clan-
gentes tubis, & vlulantes poſt ipſos.
Et quoniam Aſſyrii non adunati, in fu- B
gam ibant præcipites: filii autem Iſrael
vno agmine perſequentes, debilitabāt
omnes quos inuenire potuiſſent. Miſit
itaque Ozias nuntios per omnes ciui-
tates & regiones Iſrael. Omnis itaq; re
gio omniſque vrbs, electam iuuentutē
armatā miſit poſt eos, & pſecuti ſunt
eos in ore gladii, quouſque peruenirēt
ad extremitatem finium ſuorum. Reli-
qui autē qui erant in Bethulia, ingreſ-
ſi ſunt caſtra Aſſyriorum, & prędā quā
fugientes Aſſyrii reliquerant, abſtule-
runt, & *honeſtati ſunt valde. Hi vero * onu
qui victores reuerſi ſunt ad Bethuliā, C
omnia quæ erant illorum abſtulerunt
ſecum: ita vt non eſſe numerus in pe-
coribus, & iumentis, & vniuerſis mo-
bilibus eorum, vt à minimo vſque ad
maximum omnes diuites fierent de

prædationibus eorum. ¶Ioacim autẽ ſummus pontifex de Ieruſalem, venit in Bethuliam cum vniuerſis preſbyteris ſuis, vt videret Iudith. Quæ cũ exiſſent ad illum, benedixerunt eam omnes vna voce, dicentes, Tu gloria Ieruſalem, tu lætitia Iſrael, tu honorificentia populi noſtri, quia feciſti viriliter,
D & confortatum eſt cor tuum, eò quòd caſtitatem amaueris, & poſt virum tuum, alterum neſcieris, ideo & manus domini confortauit te, & ideo eris benedicta in æternũ. Et dixit omnis populus, Fiat fiat. Per dies autem triginta, vix collecta ſunt ſpolia Aſſyriorum à populo Iſrael. Porrò autem vniuerſa quæ holofernis peculiaria fuiſſe probata ſunt, dederunt Iudith in auro, & argento, & veſtibus, & gemmis, & omni ſupellectili, & tradita ſunt omnia illi à populo. Et omnes populi gaudebant cum mulieribus, & virginibus, & iuuenibus, in organis & citharis.

CAP. XVI.

¶Iudith laudẽ canit domino ob victoriam. Parta victoria venit omnis populus in Ieruſalem ad adorandum. Moritur Iudith.

A Tvnc cantauit canticum hoc domino Iudith, dicens,
Incipite domino in tympanis, cantate dño in cymbalis, modulamini illi pſalmum nouum, exultate & inuocate nomen eius.
Dominus cõterens bella, dominus nomen eſt illi.
Qui poſuit caſtra ſua in medio populi ſui, vt eriperet nos de manu omnium inimicorum noſtrorum.
Venit Aſſur ex mõtibus ab aquilone in multitudine fortitudinis ſuæ: cuius multitudo obturauit torrẽtes, & equi eorum cooperuerunt valles.
Dixit ſe incenſurum fines meos, & iuuenes meos occiſurum gladio, infantes meos dare in prædam, & virgines in captiuitatem.
Dominus autem omnipotens nocuit eum, & tradidit eum in manus fœminæ, & confodit eum.
Non enim cecidit potens eorum à iu-
B uenibus, nec filii Titan percuſſerunt eum, nec excelſi gigantes impoſuerunt ſe illi, ſed Iudith filia Merari in ſpecie faciei ſuæ diſſoluit eum.
Exuit enim ſe veſtimento viduitatis, & induit ſe veſtimẽto lætitiæ in exultatione filiorum Iſrael.
Vnxit faciem ſuam vnguento, & colligauit cincinnos ſuos mitra, accepit ſtolam nouam ad decipiendum illum.
Sandalia eius rapuerunt oculos eius, pulchritudo eius captiuam fecit animam eius, amputauit pugione ceruicem eius.
Horruerunt Perſæ conſtantiam eius, & Medi audaciam eius.
Tunc vlulauerunt caſtra Aſſyriorum, quando apparuerunt humiles mei, areſcentes in ſiti. C
Filii puellarum compunxerunt eos, & ſicut pueros fugientes occiderunt eos, perierunt in prælio à facie domini dei mei.
Hymnum cantemus domino, hymnũ nouum cantemus deo noſtro.
Adonai domine magnus es tu, & præclarus in virtute tua, & quem ſuperare nemo poteſt.
Tibi ſeruiat omnis creatura tua: ||quia dixiſti, & facta ſunt: miſiſti ſpiritum tuum, & creata ſunt, & non eſt qui reſiſtat voci tuæ. Pſal. 32, b
Montes à fundamẽtis mouebuntur cũ aquis, petræ ſicut cera liqueſcent ante faciem tuam.
Qui autem timent te, magni erunt apud te per omnia.
Væ genti inſurgenti ſuper genus meum: Dominus enim omnipotens vindicauit in eis, in die iudicii viſitauit illos.
Dabit enim ignem & vermes in carnes eorum, vt vrantur & ſentiant vſque in ſempiternum.
¶Et factum eſt poſt hæc, omnis populus poſt victoriam venit in Ieruſalem adorare dominum: & mox vt purificati ſunt, obtulerunt holocauſta, & vota, & repromiſſiones ſuas. Porrò Iudith vniuerſa vaſa bellica Holofernis, quæ dedit illi populus, & conopœum quod ipſa ſuſtulerat de cubili ipſius, obtulit in ᵃanathema obliuionisᵃ. Erat autem populus iucundus ſecundum faciem ſanctorum, & per tres men- D

ᵃcõſecrationẽ domino.

ſes gaudium huius victoriæ celebratum eſt cum Iudith. Poſt dies autem illos vnuſquiſque rediit in domũ ſuam, & Iudith magna facta eſt in Bethulia, & præclarior erat vniuerſæ terræ Iſrael. Erat etiam virtuti caſtitas adiũcta, ita vt non cognoſceret virum omnibus diebus vitæ ſuæ, ex quo defunctus eſt Manaſſes vir eius. Erat autem diebus feſtis procedens cum magna gloria. ¶ Manſit autem in domo viri ſui, annos centum quinque, & dimiſit abram ſuam liberam, & defuncta eſt ac ſepulta cum viro ſuo in Bethulia. Luxitq; illam omnis populus diebus ſeptem. In omni autem ſpatio vitæ eius non fuit qui perturbaret Iſrael, & poſt mortem eius annis multis. Dies autem victoriæ huius feſtiuitatis, ab Hebræis in numero ſanctorũ dierum accipitur, & colitur à Iudis ex illo tempore vſque in præſentem diem.

Liber Eſther.

CAP. I.

Aſſuerus, celebrato conuiuio, potentiam & gloriam ſuam oſtentat. Vaſthi regina pulchra recuſat venire ad eum. Ipſam conſilio ſapientum repudiat. Viri dominentur vxoribus.

A IN DIEBVS Aſſueri, qui regnauit ab India vſque AEthiopiam ſuper centum vigintiſeptem prouincias: quando ſedit in ſolio regni ſui, Suſan ciuitas regni eius exordium fuit. Tertio igitur anno imperii ſui fecerat grande conuiuium cunctis principibus, & pueris ſuis fortiſsimis Perſarum, & medorum ⸗inclytis⸣, & præfectis prouinciarum coram ſe, vt oſtenderet diuitias gloriæ regni ſui, ac magnitudinem, atque iactantiam potentiæ ſuæ multo tempore, centum videlicet & octoginta diebus. Cumque implerentur dies conuiuii, inuitauit omnem populum, qui inuentus eſt in Suſan à maximo vſque ad minimum: & iuſsit ſeptem diebus conuiuium præparari in veſtibulo horti, ⸗& nemoris, quod regio cultu, & manu conſitum erat⸣. Et pendebant ex omni parte tentoria ⸗ærei⸣ coloris, & ⸗carphaſini⸣, ac hyacinthini, ſuſtentata funibus byſsinis, atque purpureis, qui ⸗eburneis⸣ circulis inſerti erant, & columnis marmoreis fulciebantur. Le-

⸗pri bus ribu

⸗pal regi ⸗alb ⸗.i. v dis ris, ⸗arg

B

ctuli quoque aurei, & argentei ſuper pauimentum, =ſmaragdino, & pario ſtratum lapide diſpoſiti erãt: quod mira varietate pictura decorabat⁾. Bibebant autem qui inuitati erant, aureis poculis, & aliis atque aliis vaſis cibi inferebantur: Vinũ quoque, vt magnificentia regia dignum erat, abundans, & =præcipuum ponebatur⁾. Nec erat qui nolentes cogeret ad bibendũ: ſed ſicut rex ſtatuerat, =præponens mẽſis ſingulos de principibus ſuis⁾, vt ſumeret vnuſquiſque quod vellet. ¶Vaſthi quoque regina fecit conuiuium fœminarum in palatio, vbi rex Aſſuerus manere conſueuerat. Itaque die ſeptimo, cum rex eſſet hilarior, & poſt nimiam potationem incaluiſſet mero, præcepit Mauman & Bazatha & Harbona & Bagatha & Abgatha & Zethar & Charchas ſeptẽ eunuchis, qui in cõſpectu eius miniſtrabãt, vt introducerẽt reginã Vaſthi corã rege, poſito ſup caput eius diademate, vt oſtenderet cũctis populis, & principibus pulchri-

C tudinem illius: erat enim pulchra valde. Quæ renuit, & ad regis imperium quod per eunuchos mandauerat, venire cõtempſit. Vnde iratus rex, & nimio furore ſuccenſus, interrogauit ſapientes, *qui ex more regio ſemper ei aderant, =& illorum faciebat cuncta conſilio, ſcientium leges, ac iura maiorũ⁾ (erant autẽ ▸primi, &⁾proximi, Charſena & Sethar & Admatha & Tharſis & Mares & Marſana & Mamuchan, ſeptem duces Perſarum, atque Medorũ qui videbant faciem regis, & primi poſt eum reſidere ſoliti erant) cui ſententiæ Vaſthi regina ſubiaceret, quæ Aſſueri regis imperium, quod per eunuchos mandauerat, facere noluiſſet. Reſponditque Manuchan audiente rege, atque principibus, Non ſolum reginã Vaſthi, ſed & omnes populos, & principes, qui ſunt in cunctis prouinciis regis Aſſueri. Egredietur enim ſermo reginæ ad omnes mulieres, vt cõtẽnãt viros ſuos, & dicãt. Rex Aſſuerus iuſsit vt regina Vaſthi =intraret ad eum⁾: & illa noluit. Atq; hoc exẽplo omnes prin-

D cipum coniuges Perſarum, atque Medorum paruipendent imperia maritorum, =vnde regis iuſta eſt indignatio⁾.

Si ergo tibi placet, egrediatur edictum à facie tua, & ſcribatur iuxta legẽ Perſarum atque Medorum, quam præteriri illicitum eſt, vt nequaquam regina Vaſthi ingrediatur ad regem, ſed regnum illius, altera quæ melior eſt illa, accipiat. Et hoc in omne (quod latiſſimum eſt) prouinciarum tuarum diuulgetur imperium, vt cunctæ vxores tam maiorum quàm minorum deferant maritis ſuis honorem. Placuit conſilium eius regi, & principibus: fecitque iuxta conſilium Mamuchan, & miſit epiſtolas ad vniuerſas prouincias regni ſui, vt quæque gens audire & legere poterat diuerſis linguis, & literis, eſſe viros principes, ac maiores in domibus ſuis: & hoc per cunctos populos diuulgari.

pter hoc multo cõtemptus erit & ira

CAP. II.

Eſther pulchra adoptata à Mardochæo, ſeruatur cum cæteris puellis in domo regis. Illa regi præ cæteris placens, regina efficitur. Bagathan & Thares ſuſpenduntur.

A His itaque geſtis, poſtquam regis Aſſueri indignatio deferbuerat, recordatus eſt Vaſthi, & quæ feciſſet, =vel quæ paſſa eſſet⁾: dixeruntque pueri regis, ac miniſtri eius, Quærentur regi puellæ virgines, ac ſpecioſæ, & mittantur qui conſyderent per vniuerſas prouincias puellas ſpecioſas, & virgines: & adducant eas ad ciuitatem Suſan, & tradant eas in domum fœminarum ſub manu Egei eunuchi, qui eſt præpoſitus & cuſtos mulierum regiarum: & accipiant mundum muliebrem, ▸& cætera ad vſus neceſſaria⁾, & quæcunque inter omnes oculis regis placuerit, ipſa regnet pro Vaſthi. Placuit ſermo regi: & ita vt ſuggeſſerant, iuſſit fieri. ¶Erat vir Iudæus in Suſan ciuitate, vocabulo Mardochæus, filius Iair, filii Semei, filii Cis, de ſtirpe Iemini, qui tranſlatus fuerat de Ieruſalem ‖eo tempore quo Iechoniam regem Iuda Nabuchodonoſor rex Babylonis tranſtulerat‖, qui fuit nutritius

=& ei9 qđ cõtra eã decretũ fuerat.

4.Re.24.d.

ᵃfratris patris filiæ ᵃfratris⁾ ſui Ediſſæ, quæ altero nomine vocabatur Eſther: & vtrunque. parentem amiſerat: pulchra nimis, & decora facie, Mortuiſq; patre eius, ac matre, Nardochæus ſibi eam adoptauit in filiam.

B ¶Cumque percrebuiſſet regis imperium, & iuxta mandatum illius multæ pulchræ virgines adducerentur Suſan, & Egeo traderētur Eunucho: Eſther quoque inter cæteras puellas ei tradita eſt, vt ſeruaretur in numero fœminarum. Quæ placuit ei, & inuenit gratiam in conſpectu illius. Et præcepit eunucho vt acceleraret mundum muliebrem, & traderet ei partes ſuas, & ſeptem puellas ᵃſpecioſiſsimas⁾ de domo regis, & tam ipſam, q̄ pediſequas eius ornaret, atque excoleret. (ᵃdignas (.i. coueniĉtes miniſterio eius)) Quæ noluit indicare ei populum, & patriam ſuam. Mardochæus enim præceperat ei, vt de hac re omnino reticeret: qui deambulabat quotidie ante veſtibulum domus, in qua electæ virgines ſeruabantur, ᵃcuram agens ſalutis⁾ Eſther, & ſcire volens quid ei accideret. (ᵃvt ſciret quomodo valeret) ¶Cum autem veniſſet tempus ſingularum per ordinem puellarum, vt intrarent ad regem, expletis omnibus quæ ad cultum muliebrē pertinebant, mēſis duodecimus vertebatur: ita dūtaxat, vt ſex menſibus oleo vngerentur myrrhino, & aliis ſex quibuſdam pigmentis, & aromatibus vterentur. Ingredientesq; ad regem, quicquid po-

C ſtulaſſent ad ornatum pertinens⁾, accipiebant: & ᵃvt eis placuerat, compoſitæ⁾, de triclinio fœminarum ad regis cubiculum tranſibant. (ᵃveniebāt) Et quæ intrauerat veſpere, egrediebatur mane, atque inde in ſecundas ædes deducebatur, quæ ſub manu Saſagazi eunuchi erāt, qui concubinis regis præſidebat: nec habebat poteſtatem ad regem vltra redeundi, niſi voluiſſet rex, & eam venire iuſsiſſet ex nomine. ¶Euoluto autē tempore per ordinē, inſtabat dies quo Eſther filia Abihail ᵃfratris⁾ Mardochęi, quam ſibi adoptauerat in filiam, debebret intrare ad regem. (ᵃpatrui) Quæ non quæſiuit muliebrem cultum, ſed quæcūque voluit Egeus eunuchus cuſtos virginum, hæc ei ad ornatum dedit. ᵃErat enim formoſa valde, & incredibili pulchritudine⁾, omnium oculis gratioſa, & amabilis videbatur. (ᵃEſther) Ducta eſt itaq; ad cubiculum regis Aſſueri menſe decimo, qui vocatur Tebeth, ſeptimo anno regni eius. Et adamauit eam rex plus quàm omnes mulieres, habuitq; gratiam, & miſericordiam coram eo ſuper omnes mulieres. & poſuit diadema regni in capite eius, fecitque eam regnare in loco Vaſthi. D Et iuſsit conuiuium præparari permagnificū cunctis principibus, & ſeruis ſuis pro coniunctione, & nuptiis Eſther. Et dedit requiem vniuerſis prouinciis, ac dona largitus eſt iuxta magnificentiā ᵃprincipalem⁾. (ᵃregi) ¶Cumque & ſecundo quærerentur virgines, & congregarentur, Mardochæus manebat ad ianuam regis. necdum prodiderat Eſther patriam & populum ſuum, iuxta mandatum ᵃeius⁾. (ᵃMardochæi) Quicquid enim ille præcipiebat, obſeruabat Eſther: & ita cuncta faciebat vt eo tempore ſolita erat quo eam paruulam nutriebat. ¶Eo igitur tempore quo Mardochæus ad regis ianuam morabatur, irati ſunt Bagathan, & Thares duo eunuchi regis, qui ianitores erant & in primo palatii limine præſidebant: volueruntq; inſurgere in regem, & occidere eum. Quod Mardochæum non latuit: ſtatimq; nunciauit reginæ Eſther: & illa regi ex nomine Mardochæi, qui ad ſe rem detulerat. Quæſitum eſt, & inuentum: & appenſus eſt vterque eorum in patibulo. Mandatumq; eſt hiſtoriis, & annalibus traditum coram rege.

CAP. III.

Aman exaltatum à rege ſolus Mardochæus non adorat: propter quod Iudæorum interitum impetrat ab Aſſuero.

A Poſt hęc rex Aſſuerus exaltauit Aman filium Amadathi, qui erat de ſtirpe Agag: & poſuit ſoliū eius ſuper omnes principes quos habebat. Cunctiq; ſerui regis, qui in foribus palatii verſabantur, flectebāt genua, & adorabāt Aman: ſic enim præceperat eis ᵃimperator⁾. (ᵃrex) ſolus Mardochæus nō flectebat genu, neq; adorabat eum. Cui dixerunt pueri regis, qui ad fores palatii præſidebant, Cur præter cæteros nō obſeruas mādatū regis? Cūq; hoc crebrius dicerēt, & ille nol-

let audire, nuntiauerunt Aman, ſcire cupientes vtrum perſeueraret in ſententia. dixerat enim eis ſe eſſe Iudæũ.
B ¶Quod cum audiſſet Aman, & experimento probaſſet quòd Mardochæus non flecteret ſibi genu, nec ſe adoraret, iratus eſt valde, & pro nihilo duxit in vnum Mardochæum mittere manus ſuas (audierat enim quòd eſſet gentis Iudææ) magiſque voluit omnem Iudæorum, qui erant in regno Aſſueri, perdere nationem. Menſe primo (cuius vocabulũ eſt Niſan) anno duodecimo regni Aſſueri, miſſa eſt ſors ᵃin vrnam, quæ hebraice dicitur phurᵓ, coram Aman, quo die & quo menſe gens Iudæorum deberet interfici: & exiuit mẽſis duodecimus qui vocatur Adar. Dixitque Aman regi Aſſuero, Eſt populus *per omnes prouincias regni tui diſperſus, & à ſe mutuo ſeparatus nouis vtens legibus & ceremoniis, inſuper & regis ſcita contemnens, Et optime noſti quòd non expediat regno tuo vt
C inſoleſcat per licentiamᵓ. ſi tibi placet, decerne vt pereat, & decem millia talentorum appendã arcariis gazæ tuæ. Tulit ergo rex annulum quo vtebatur, de manu ſua, & dedit eum Aman filio Amadathi de progenie Agag, hoſti Iudæorum, dixitque ad eum argentum quod tu polliceris, tuum ſit de populo age quod tibi placet. ¶Vocatique ſunt ſcribæ regis menſe primo Niſan, tertiadecima die eiuſdẽ menſis: & ſcriptum eſt vt iuſſerat Aman, ad omnes ſatrapas regis, & ᵃiudicesᵓ prouinciarũ, diuerſarumque gentium, vt quæque gens legere poterat & audire pro varietate linguarum ex nomine regis Aſ-
D ſueri: & literæ ſignatæ ᵃipſiusᵓ annulo miſſæ ſunt per curſores regis ad vniuerſas prouincias, vt occiderent atque delerent omnes Iudæos, à puero vſq; ad ſenem, paruulos & mulieres vno die, hoc eſt tertiodecimo menſis duodecimi, qui vocatur Adar, & bona eorum diriperent. Summa autem epiſtolarum hæc fuit, vt omnes prouinciæ ſcirent & pararẽt ſe ad prædictam diẽ. Feſtinabant curſores, qui miſi erant regis imperiũ explere. Statimq; in Suſan pependit edictum, rege & Aman celebrante conuiuium, & cunctis qui in vrbe erant, flentibus.

CAP. IIII.

Mardochæus interrogatus ab Eſther cauſam luctus: ſuadet vt regẽ pro populo deprecetur. Eſther regem ingreſſura, iubet pro ſe orari.

Quæ cũ audiſſet Mardocheus ſcidit veſtimenta ſua, & indutus eſt ſacco, ſpargens cinerem capiti: & in platea mediæ ciuitatis voce magna clamabat oſtendens amaritudinem animi ſui, & hoc eiulatu vſque ad fores palatii gradiens. Non enim erat licitum, indutum ſacco aulam regis intrare. In omnibus quoque prouinciis, oppidis, ac locis, ad quæ crudele regis dogma peruenerat, planctus ingens erat apud Iudeos ieiunium, vlulatus, & fletus, ſacco & cinere multis pro ſtratu vtentibus. ¶Ingreſſæ autem ſunt puellæ Eſther & eunuchi, nuntiaueruntque ei. B
Quod audiens conſternata eſt: & veſtẽ miſit, vt ablata ſacco induerent ᵃeumᵓ: quam accipere noluit. Accitoq; Athach Eunucho, *quem rex miniſtrum ei dederat præcepit vt iret ad Mardochẽũ, & diſceret ab eo cur hoc faceret. Egreſſuſque Athach, iuit ad Mardochæum ſtantem in platea ciuitatis ante oſtium palatii, qui indicauit omnia quæ acciderant, quomodo Aman promiſiſſet vt in theſauros regis pro Iudæorum nece inferret argentum. exemplar quoque edicti quod pendebat in Suſan, dedit ei vt reginæ oſtenderet, & moneret eã vt intraret ad regem, & deprecaretur eũ pro populo ſuo. Regreſſuſq; Athach, nuntiauit Eſther omnia quæ Mardochæus dixerat. Quæ reſpondit ei, & C
iuſſit vt diceret Mardochæo, Omnes ſerui regis, & cunctæ quæ ſub ditione eius ſunt, norunt prouinciẹ, q; ſiue vir, ſiue mulier non vocatus, interius atriũ regis intrauerit, abſque vlla cunctatione ſtatim interficiatur: niſi forte rex auream virgam ad eum tetẽderit ᵃpro ſigno clementiæᵓ, atque ita poſſit viuere. Ego igitur quomodo ad regem intrare potero, quæ triginta iam diebus non ſum vocata ad eum? Quod cum audiſſet Mardochæus, rurſum mandauit Eſther, dicẽs, Ne putes quòd animam tuam tantum liberes, quia in domo re- D

Margin: e dici goral, — idam — nittas — es — s — ᵃ Mardochæum: * regis

gis es præ cunctis Iudęis, ſi enim nunc ſilueris, per aliam occaſionem liberabuntur Iudęi: & tu, & domus patris tui peribitis. Et quis nouit vtrum idcirco ad regnum veneris, vt in tali tempore parareris? Rurſumque Eſther hæc Mardochæo verba mandauit, Vade: & congrega omnes Iudæos, quos in Suſan repereris, & orate pro me. Non comedatis, & non bibatis tribus diebus, & tribus noctibus: & ego cum ancillis meis ſimiliter ieiunabo, & tũc ingrediar ad regem, contra legem faciens non vocata, tradenſque me morti & periculo. Iuit itaque Mardochæus, & fecit omnia quæ ei Eſther præceperat.

CAP. V.

¶ Eſther ſemel & iterum inuitat regem ad conuiuium. Aman parat Mardochæo patibulum.

A Die autem tertio induta eſt Eſther regalibus veſtimentis, & ſtetit in atrio domus regiæ, quod erat interius contra baſilicam regis: at ille ſedebat ſuper ſolium ſuum in conſiſtorio palatii contra oſtium domus. Cumque vidiſſet *Eſther reginam (* rex) ſtantem, placuit oculis eius, & extendit contra eam virgam auream quam tenebat manu. Quæ accedens, ᵉoſculata eſtᵓ (ᵉtetigit) ſummitatem virgæ eius. Dixitque ad eam rex, Quid vis Eſther regina? Quæ eſt petitio tua? etiam ſi dimidiam partem regni petieris, dabitur tibi. At illa reſpondit, Si regi placet, obſecro vt venias ad me hodie, & Aman tecum ad conuiuium quod paraui. Statimque rex, Vocate, inquit, cito Aman,
B vt Eſther obediat volũtati. Venerunt itaque rex & Aman ad conuiuiũ quod eis regina parauerat. Dixitque ei rex, ᵉpoſtquam vinũ biberat abundanterᵓ (ᵉin conuiuio vini), Quid petis vt detur tibi? & pro qua re poſtulas? Etiam ſi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. Cui reſpõdit Eſther, Petitio mea, & preces ſunt iſtę: Si inueni in cõſpectu regis gratiã, & ſi regi placet vt det mihi quod poſtulo, & meam impleat petitionem: veniat rex & Aman ad conuiuium quod paraui eis, & cras aperiam regi voluntatem meam.
D ¶ Egreſſus eſt itaque illo die Aman lætus & alacer. Cumque vidiſſet Mardochæum ſedentem ante fores palatii, & non ſolum non aſſurrexiſſe ſibi, ſed nec motum quidem de loco ſeſſionis ſuæ, indignatus eſt valde: & diſſimulata ira reuerſus in domum ſuam, conuocauit ad ſe amicos ſuos, & Zares vxorem ſuam: & expoſuit illis magnitudinem diuitiarum ſuarum, filiorumque turbam, & quanta cum gloria ſuper omnes principes & ſeruos ſuos rex eleuaſſet. Et poſt hæc ait, Regina quoque Eſther nullum alium vocauit ad conuiuium cum rege, præter me, apud quam etiam cras cum rege ᵉpranſurusᵓ (ᵉvoca...) ſum. D Et cum hæc omnia habeam, nihil me habere puto, quandiu videro Mardochæum Iudæum ſedentem ante fores regias. Reſponderuntque ei Zares vxor eius, & cæteri amici, Iube parari excelſam trabem, habentem altitudinis quinquaginta cubitos: & dic mane regi vt appendatur ſuper eam Mardochæus. & ſic ibis cum rege lætus ad cõuiuium. Placuitque ei conſilium, & iuſſit excelſam præparari crucem.

CAP. VI.

¶ Mardochæum fidelem ſibi, honorari iubet rex, quem ipſe Aman honorat triſtis.

A Noctem illam duxit rex inſomnem, iuſſitque ſibi afferri hiſtorias & annales priorum temporum. Quæ cum illo præſente legerentur ventum eſt ad illum locum, vbi ſcriptum erat, quomodo nuntiaſſet Mardochæus inſidias Bagathan & Thares eunuchorum, regem Aſſuerum iugulare cupientium. Quod cum audiſſet rex, ait, Quid pro hac fide honoris ac pręmii Mardochęus conſecutus eſt? Dixerunt ei ſerui illius, ac miniſtri, Nihil omnino mercedis accepit. ¶ Statimque rex, Quis eſt, inquit, in atrio? Aman
B quippe ᵉinteriusᵓ (ᵉex...) atrium domus regię intrauerat, vt ſuggereret regi, & iuberet Mardochæum affigi patibulo quod ei fuerat præparatum. Reſponderunt pueri, Aman ſtat in atrio. Dixitque rex, Ingrediatur. Cumque eſſet ingreſſus, ait illi, Quid debet fieri viro, quem rex honorare deſyderat? Cogitans autem in corde ſuo Aman, & reputans quòd nullum alium rex, niſi ſe, vellet honorare, reſpondit, Homo quem rex honorare cupit, debet indui veſtibus regiis:

C & imponi ſuper equum =qui de ſella regis eſt), & accipere regium diadema ſuper caput ſuum, & primus de regiis principibus ac tyrannis teneat equum eius: & per plateam ciuitatis incedens, =clamet, & dicat), Sic honorabitur, quencunque voluerit rex honorare. Dixitque ei rex, Feſtina, & =ſumpta ſtola) & equo, fac ita vt locutus es, Mardochæo Iudæo qui ſedet ante fores palatii. Caue ne quicquam de his quæ locutus eſt prætermittas. ¶Tulit itaque Aman ſtolam & equum, indutumque Mardochæum, in platea ciuitatis, & impoſitum equo præcedebat, atque =clamabat), Hoc honore cõdignus eſt, quẽcunque rex voluerit honorare. Reuerſuſque eſt Mardocheus ad ianuam palatii: & Aman feſtinauit ire in domum ſuam, lugẽs & operto capite: narrauitque Zares vxori ſuæ, & amicis omnia quę euenisſent ſibi. Cui reſpõderunt ſapientes quos ſecũ habebat in conſilio, & vxor eius, Si de ſemine Iudæorũ eſt Mardochæus, ante quem cadere cœpiſti, non poteris ei reſiſtere, ſed cades in conſpectu eius. Adhuc illis loquẽtibus venerunt eunuchi regis, & cito eum ad conuiuium quod regina parauerat, =pergere compulerunt).

CAP. VII.

☞Eſther in cõuiuio pro ſua & populi ſui vita orat. Amã iuſſu regis ſuſpendit.

A Intrauit itaque rex & Aman, vt biberent cum regina. Dixitq; ei rex etiã ſecunda die =poſtquam vino incaluerat), Quæ eſt petitio tua Eſther, vt detur tibi? & quid vis tibi fieri, etiam ſi dimidiam partem regni mei petieris, impetrabis. Ad quem illa reſpondit, Si inueni gratiam in oculis tuis ô rex, & ſi placet, dona mihi animã meam pro qua rogo, & populum meum pro quo obſecro. =Traditi) enim ſumus ego & populus meus, vt conteramur, iugulemur, & pereamus. B Atque vtinam in ſeruos & famulas venderemur: eſſet tolerabile malum, & gemens tacerem. Nũc autem hoſtis noſter eſt, cuius crudelitas redundat in regem. Reſpondenſq; rex Aſſuerus ait, Quis eſt iſte: & cuius potentiæ, vt hæc audeat facere? Dixitque Eſther, Hoſtis & inimicus noſter peſſimus iſte eſt Aman. Quod ille audiens, ilico obſtupuit, vultum regis ac reginæ ferre non ſuſtinens: Rex autem iratus ſurrexit, & de loco conuiuii intrauit in hortum =arboribus conſitum). =palatii. Aman quoque ſurrexit, vt rogaret Eſther reginam pro anima ſua, intellexit enim à rege ſibi paratum malum. Qui cum reuerſus eſſet de horto nemoribus conſito, & intraſſet conuiuii locum, reperit Aman ſuper lectulum corruiſſe, in quo iacebat Eſther, & ait, Etiam reginam vult opprimere, me præſente, in domo mea. Necdum verbum de ore regis exierat, & ſtatim operuerunt faciem eius. B Dixitque Harbona, vnus de eunuchis qui ſtabant in miniſterio regis: En lignum quod parauerat Mardochæo, qui locutus eſt pro rege, ſtat in domo Aman, habẽs altitudinis quinquaginta cubitos. Cui dixit rex, Appendite eum in eo. Suſpenſus eſt itaque Aman in patibulo quod parauerat Mardochæo: & regis ira quieuit.

CAP. VIII.

☞Bona Aman traduntur reginæ Eſther, quæ impetrat à rege vt literæ in necem Iudæorum ſcriptę, reuocentur. Præcepit Iudæis rex vt ſuos inimicos interficiant. Exultant Iudæi.

Die illo dedit rex Aſſuerus Eſther A reginæ domum Aman aduerſarii Iudæorum, & Mardochæus ingreſſus eſt ante faciem regis. Cõfeſſa eſt enim ei Eſther, quòd eſſet patruus ſuus. Tulitq; rex annulum quem ab Aman recipi iuſſerat, & tradidit Mardochæo. Eſther autem conſtituit Mardochæum ſuper domum ſuam. ¶Nec his contenta, procedit ad pedes regis: fleuitque, & locuta ad eum orauit vt malitiam Aman Agagitæ, & machinatione eius peſſimas quas excogitauerat contra Iudæos, iuberet irritas fieri. At ille ►ex more) =ſceptrum aureum) prætendit manu, ►quo ſignum clementiæ monſtrabatur), Illaque conſurgens ſtetit ante eum, & ait, Si placet regi, & ſi inueni gratiam in oculis eius & deprecatio mea non ei videtur eſſe contraria, obſecro vt nouis epiſtolis veteres Amã *literę inſidiatoris & hoſtis Iudæorum, quibus eos in cunctis regis prouinciis perire pręceperat, corrigantur. Quõ enim potero ſuſtinere necem

=virgam auream

* filii Amadathi Agagitę

& interfectionem populi mei? Reſpon-
ditq; rex Aſſuerus Eſther reginæ, & Mar
dochæo Iudæo, Domum Aman conceſ
ſi Eſther reginę: & ipſum iuſſi affigi cru
ci, quia auſus eſt manum mittere in Iu
dæos. Scribite ergo Iudæis, ſicut vobis
placet, ex regis nomine, ſignantes lite-
ras annulo meo. Hæc enim conſuetudo
erat, vt epiſtolis quæ ex regis nomine
mittebantur, & illius annulo ſignatæ
erant, nemo auderet contradicere.
¶Accitiſq; ſcribis & librariis regis (erat
autem tempus tertii menſis, qui appel
latur Siban) viceſima & tertia die illius
ſcriptæ ſunt epiſtolæ vt Mardochæus
voluerat, ad Iudæos & ad principes,
* ducesq; & princi pes pro- uinciarũ, *procuratoreſq; & iudices), qui cẽtum
vigintiſeptem prouinciis ab India vſq;
ad Aethiopiam præſidebant, prouin-
ciæ atque prouinciæ populo & popu-
C lo iuxta linguas & literas ſuas, & Iu-
dæis, prout legere poterant, & audire.
Ipſæque epiſtolæ, quæ ex regis nomi-
ne mittebãtur, annulo ipſius obſignatę
ſunt, & miſſæ per veredarios: qui per
omnes prouincias diſcurrentes, vete-
res literas nouis nuntiis præuenirent.
Quibus imperauit rex, vt conuenirent
Iudęos per ſingulas ciuitates, & in vnũ
pręciperent congregari, vt ſtarent pro
animabus ſuis, & omnes inimicos ſuos
cum coniugibus ac liberis & vniuerſis
domibus interficerent atque delerẽt.
Et conſtituta eſt per omnes prouincias
* regis Aſſueri *vna vltionis dies, id eſt tertiadecima
menſis duodecimi Adar. Summaq; epi
ſtolæ hæc fuit, vt in omnibus terris ac
populis qui regis Aſſueri ſubiacebant
imperio, notum fieret paratos eſſe Iu-
dæos ad capiendam vindictam de ho
ſtibus ſuis. ¶Egreſſique ſunt veredarii
D celeres nuntia perferentes, & edictum
*palatio regis pependit in *Suſan. Mardochęus
autem ⁃de palatio, &) de conſpectu re
gis egrediens fulgebat veſtibus regiis,
*candidis hyacinthinis videlicet & *ærinis) co-
* magnã ronam aureã *portas in capite & ami
ctus ſerico pallio atque purpureo. Om
niſque ciuitas exultauit, atque læta
eſt. Iudæis autem noua lux oriri viſa
eſt, gaudium, honor, & tripudiũ. Apud
omnes populos, vrbes, atq; prouincias
quocunque regis præcepta veniebant,
mira exultatio, epulæ, atque conuiuia,
& feſtus dies intantum vt plures alte
rius gentis *& ſectę, eorum religioni & *Iudę
ceremoniis iungerẽtur). Grandis enim
cunctos Iudaici nõis terror inuaſerat.

CAP. IX.

Iudæi ſuos inimicos interficiunt.
Decem filii Aman interficiuntur. Dies A
celebris inſtituitur in memoriam.

IGitur duodecimi menſis, quem Adar
vocari ante iam diximus, tertiadeci
ma die quãdo cunctis Iudæis inter-
fectio parabatur, & hoſtes eorum in-
hiabant ſanguini, verſa vice Iudæi ſu-
periores eſſe cœperunt, & ſe de aduer
ſariis vindicate. Congregatiq; ſunt per
ſingulas ciuitates & oppida & loca, vt
extenderent manum contra inimicos
& perſecutores ſuos, Nulluſque auſus
eſt reſiſtere, eò quòd omnes populos
magnitudinis eorum formido penetra *pric & pr pes n gni, ces,
ret. Nam & prouinciarum *iudices &
duces, & procuratores), omniſque di-
gnitas quæ ſingulis locis ac operibus
præerat extollebant Iudæos timore
Mardochæi: quem principem eſſe pala
tii, & plurimum poſſe cognouerant, fa B
ma quoq; nominis eius creſcebat quo
tidie, & per cunctorum ora volitabat.
Itaque percuſſerũt Iudęi inimicos ſuos
plaga magna, & occiderunt eos, red-
dentes eis quod ſibi parauerãt facere:
intantum, vt etiam in Suſan quingen-
tos viros interficerent, extra decem fi
lios Aman Agagitæ hoſtis Iudæorum:
quorum iſta ſunt nomina, Pharſanda-
tha, & Delphon, & Eſphatha, & Phora
tha, & Adalia, & Aridatha, & Phermе-
ſta, & Ariſai & Aridai, & Iezatha. Quos
cum occidiſſent, prædas de ſubſtantiis
eorum agere noluerunt. Statimque nu
merus eorum qui occiſi erant in Suſan,
ad regem relatus eſt. Qui dixit reginę,
In vrbe Suſan interfecerũt Iudæi quin
gentos viros, & alios decẽ filios Aman;
quantam putas eos exercere cædem in
vniuerſis prouinciis? Quid vltra poſtu
las, & quid vis vt fieri iubeam? Cui illa C
reſpõdit, Si regi placet, detur poteſtas
Iudæis, vt ſicut fecerunt hodie in Su-
ſan, ſic & cras faciant, & decem filii
Aman in patibulis ſuſpendantur. Præ-
cepitque rex vt ita fieret. Statimque

in Suſan pependit edictum, & decem filii Aman ſuſpenſi ſunt, Congregatis Iudæis quartadecima die menſis Adar interfecti ſunt in Suſan trecenti viri: nec eorum ab illis direpta ſubſtantia eſt, Sed & per omnes prouincias quæ ditioni regis ſubiacebant, pro animabus ſuis ſteterunt Iudæi, interfectis hoſtibus ac perſecutoribus ſuis: intantum vt ſeptuagintaquinque millia occiſorum implerentur, & nullus de ſubſtantiis eorum quicquam contingeret. Dies
D autem tertiuſdecimus menſis Adar vnus apud omnes interfectionis fuit, & quartadecima die cædere deſierunt. Quem conſtituerunt eſſe ſolennem, vt in eo omni tempore deinceps vacarēt epulis, gaudio atque conuiuiis. At hi qui in vrbe Suſan cędem exercuerant, tertiodecimo & quartodecimo die eiuſdem menſis in cæde verſati ſunt: quintodecimo autem die percutere deſierunt. Et idcirco eundem diem conſtituerunt ſolennem, epularum atque lætitiæ. Hi verò Iudæi qui in oppidis non muratis ac villis morabātur, quartum decimum diem menſis Adar conuiuiorum, & gaudii decreuerunt, ita vt exultent in eo, & mittant ſibi mutuo partes epularum & ciborum. Scri-
E pſit itaque Mardochæus omnia hæc, & literis comprehenſa miſit ad Iudæos qui in omnibus regis prouinciis morabantur, tam in vicino poſitis quam procul, vt quartamdecimam & quintamdecimam diem menſis Adar pro feſtis ſuſciperent, & reuertente ſemper anno ſolenni celebrarent honore: quia in ipſis diebus ſe vlti ſunt Iudæi de inimicis ſuis, & luctus atque triſtitia in hilaritatem gaudiumque conuerſi ſunt eſſentque dies iſti epularum atque lætitiæ, & mitterent ſibi inuicem ciborum partes, & pauperibus munuſcula largirentur. Suſceperuntque Iudæi in ſolennem ritum cuncta, quæ eo tempore facere cœperant, & quæ Mardochæus literis facienda mandauerat. Aman enim filius Amadathi ſtirpis Agag, hoſtis, & aduerſarius Iudæorum cogitauit contra eos malum, vt occide-
F ret illos, atque deleret: & miſit phur, quod noſtra lingua vertitur in ſortem. Et poſtea ingreſſa eſt Eſther ad regem, obſecrans vt conatus eius, literis regis irriti fierent: & malum quod contra Iudæos cogitauerat, reuerteretur in caput eius. Denique & ipſum & filios eius affixerunt cruci atque ex illo tempore dies iſti appellati ſunt phurim, id eſt ſortium: eo quod phur, id eſt ſors in vrnam miſſa fuerit[a]. Et cuncta quæ geſta ſunt, epiſtolę, id eſt libri huius volumine continentur[b]: quæque ſuſtinuerunt, & [c]quæ deinceps immutata ſunt[c] ſuſceperunt Iudæi ſuper ſe, & ſemen ſuum, & ſuper cunctos qui religioni eorum voluerūt copulari, vt nulli liceat duos hos dies abſq; ſolennitate tranſigere: quos ſcriptura teſtatur, & cætera expetunt tēpora annis ſibi iugiter ſuccedentibus. G Iſti ſunt dies, quos nulla vnquam delebit obliuio: & per ſingulas generationes cunctæ in toto orbe prouinciæ celebrabunt: nec eſt vlla ciuitas, in qua dies phurim, id eſt ſortium, non obſeruentur à Iudæis, & ab eorum progenie, [d]quæ his ceremoniis obligata eſt[d]. Scripſeruntque Eſther regina filia Abihail, Mardochæus Iudæus etiam ſecundam epiſtolam, vt omni ſtudio dies iſta ſolennis ſanciretur in poſterum, & miſerunt ad omnes Iudæos, qui in centum vigintiſeptem prouinciis regis Aſſueri verſabantur, vt haberent pacem & ſuſciperent veritatem, obſeruantes dies ſortium, & ſuo tempore cum gaudio celebrarent: ſicut conſtituerant Mardochęus & Eſther, & illi obſeruanda ſuſceperunt à ſe, & à ſemine ſuo ieiunia, & clamores, & ſortiū dies, & omnia quæ libri huius, qui vocatur Eſther, hiſtoria continentur.

[a] Idcirco ꝓpter omnia verba epiſtolæ huius: [c] viderūt: ſtatuerūt &

[d] indeſinēter fiet cō memoratio eorū.

CAP. X.

✠ Somnii Mardochæi enarratio.

REX vero Aſſuerꝰ omnem terram A & cunctas maris inſulas fecit tributarias: cuius fortitudo, & imperium, & dignitas atque ſublimitas, qua exaltauit Mardochęum, ſcripta ſunt in libris Medorum, atque Perſarum: & quomodo Mardochæus Iudaici generis ſecundus à rege Aſſuero fuerit: & magnus inter Iudęos, & acceptabilis plebi fratrum ſuorum, quęrens bona populo ſuo, & loquens ea, quæ ad pacem ſeminis ſui pertinerent.

B ☞ Quæ habentur in Hebræo, plena fi
de expreſſi. Hæc autem quæ ſequuntur, ſcripta reperi in editione vulgata, quæ Græcorum lingua, & literis continentur: & interim poſt finem libri hoc capitulum ferebatur quod iuxta conſuetudinem noſtrã obelo, id eſt veru prænotauimus.

÷Dixitque Mardochæus, A deo facta ſunt iſta. Recordatus ſum ſomnii, quod
C videram, hæc eadem ſignificantis: nec
eorum quicquam irritum fuit. Paruus fons qui creuit in fluuium, & in lucem, ſolemq; conuerſus eſt, & in aquas plurimas redundauit: Eſther eſt, quam rex accepit vxorem, & voluit eſſe reginã. Duo autẽ dracones: ego ſum, & Aman. Gentes quæ conuenerant: hi ſunt, qui conati ſunt delere nomen Iudæorum. Gens autem mea, Iſrael eſt, quæ clamauit ad dominum, & ſaluum fecit dominus populum ſuum: liberauitq; nos ab omnib9 malis, & fecit ſigna magna,
D atque portenta inter gentes: & duas
ſortes eſſe præcepit, vnam populi dei, & alteram cunctarum gentium. venitque vtraque ſors in ſtatutum ex illo iã tempore coram deo vniuerſis gẽtibus: & recordatus eſt dominus populi ſui, ac miſertus eſt hæreditatis ſuæ. Et obſeruabuntur dies iſti in menſe Adar quartadecima, & quintadecima die eiuſdem menſis, cum omni ſtudio, & gaudio in vnum cœtum populi congregati, in cunctas deinceps generationes populi Iſrael.

CAP. XI.

☞ Somnium Mardochæi.

A ANno quarto, regnantibus Ptole-
mæo Cleopatra, attulerunt Doſitheus, qui ſe ſacerdotem, & Leuitici generis ferebat, & Ptolemæus filius eius hanc epiſtolam Phurim, quam dixerunt interpretatum eſſe Lyſimachum Ptolemæi filium in Ieruſalem.

☞ Hoc quoq; prĩcipiũ erat in editiõe vulgata, quod nec in Hebræo, nec apud vllum fertur interpretum.

B ¶Anno ſecundo, regnante Artaxerxe
maximo, prima die menſis Niſan, vidit ſomnium Mardochæus filius Iairi, filii Semei, filii Cis de tribu Beniamin: homo Iudæus, qui habitabat in vrbe Suſis, vir magnus, & inter primos aulæ regiæ. Erat autem de eo numero captiuorum, quos tranſtulerat Nabuchodono
ſor rex Babylonis de Ieruſalem cum Ie C
chonia rege Iuda: & hoc ei9 ſomnium fuit. Apparuerunt voces & tumultus, & tonitrua & terræmotus, & conturbatio ſuper terram: & ecce duo dracones magni, paratique contra ſe in prælium. Ad quorum clamorem cunctæ concitatæ ſunt nationes, vt pugnarent contra gentem iuſtorum. Fuitque dies illa tenebrarum & diſcriminis, tribulationis & anguſtiæ, & ingens formido ſuper terram. Conturbataque eſt gens iuſtorum timentium mala ſua, & præ-
parata ad mortem. Clamaueruntque D
ad deum: & illis vociferantibus, fons paruus creuit in fluuium maximum, & in aquas plurimas redundauit. Lux & ſol ortus eſt, & humiles exaltati ſunt & deuorauerunt inclytos. Quod cum vidiſſet Mardochæus, & ſurrexiſſet de ſtratu, cogitabat quid deus facere vellet: & fixum habebat in animo, ſcire cupiens quid ſignificaret ſomnium.

CAP. XII.

☞ Mardochæus ſecundo inſidias Artaxerxi ſtructas denudat.

MOrabatur autem eo tempore ĩn A
aula regis, cum Bagatha, & Thara eunuchis regis, qui ianitores erant palatii. Cumque intellexiſſet cogitationes eorum, & curas diligentius peruidiſſet, didicit q;
conarentur in regem Artaxerxem ma- B
nus mittere: & nuntiauit ſuper eo regi. Qui de vtroque habita quæſtione, confeſſos iuſſit duci ad mortem. Rex
autem quod geſtum erat, ſcripſit in cõ C
mentariis: ſed & Mardochæus rei memoriam literis tradidit. Præcepitque ei rex, vt in aula palatii moraretur, datis ei pro delatione muneribus. Aman vero filius Amadathi Bugæus erat glorioſiſſimus coram rege, & voluit no-
re Mardochæo, & populo eius pro duo D
bus eunuchis regis, qui fuerant interfecti.

Hucuſque proœmium.

☞ Quæ ſequuntur, in eo loco poſita erant, vbi ſcriptum eſt in volumine, Et diripuerunt bona, vel ſubſtantias eorum. quæ in ſola vulgata editione reperimus.

Epiſtolæ autem hoc exemplar fuit.

CAP. XIII.

☞ Exemplar epiſtolæ Artaxerxis contra Iudæos. Oratio Mardochæi.

A REx maximus Artaxerxes ab india vſque AEthiophiam, centum vigintiſeptem prouinciarũ principibus, & ducibus, qui eius imperio ſubiecti ſunt, ſalutem. Cum plurimis gentibus imperarem, & vniuerſum orbem meæ ditioni ſubiugaſſem, volui nequaquam abuti potentiæ magnitudine, ſed clementia, & lenitate gubernare ſubiectos: vt abſque vllo terrore vitam ſilentio tranſigẽtes, optata cunctis mortalibus pace fruerentur. Quærente autem me à cõſiliariis meis quomodo poſſet hoc impleri, vnus qui ſapientia, & fide cæteros præcellebat, & erat poſt regem ſecundus, Aman nomine, indicauit mihi in toto orbe terrarum populum eſſe diſperſum, qui nouis vteretur legibus, & contra omniũ
B gentium conſuetudinem faciens, regum iuſſa contemneret, & vniuerſarum concordiam nationum ſua diſſentione violaret. Quod cum didiciſſemus videntes vnam gentem rebellem aduerſus omne hominum genus peruerſis vti legibus, noſtriſque iuſſionibus contraire, & turbare ſubiectarum nobis prouinciarum pacem, atque concordiam: iuſſimus vt quoſcunque Amã qui omnibus prouinciis præpoſitus eſt & ſecundus à rege, & quem patris loco colimus, monſtrauerit: cum coniugibus ac liberis deleantur ab inimicis ſuis, nulluſque eorum miſereatur quartadecima die duodecimi menſis Adar anni præſentis: vt nefarii homines vno die ad inferos deſcendentes, red-
C dant imperio noſtro pacem, quam turbauerant.

Hucuſque exemplar epiſtolæ.

☞ Quæ ſequuntur, poſt eum locũ ſcripta reperi, vbi legitur, Pergenſque Mardochæus, fecit omnia quæ mandauerat Eſther. Nec tamen habetur in Hebraico, & apud nullum penitus feruntur interpretum.

¶Mardochæus autẽ deprecatus eſt dominum memor omnium operum eius, & dixit, Domine domine rex omnipotens, in ditione enim tua cuncta ſunt poſita: & non eſt qui poſſit tuæ reſiſtere voluntati, ſi decreueris ſaluare Iſrael. Tu feciſti cælum & terram, & quicquid cæli ambitu continetur: dominꝰ omnium es, nec eſt qui reſiſtat maieſtati tuæ. Cuncta noſti, & ſcis quia non ꝑ ſuperbia & contumelia, & aliqua gloriæ cupiditate fecerim hoc, vt non ad- D
orarem Aman ſuperbiſſimum, libenter enim pro ſalute Iſrael etiam veſtigia pedum eius deoſculari paratus eſſem, ſed timui ne honorẽ dei mei trãſferrem ad hominem, & ne quenquam adorarẽ excepto deo meo. Et nũc domine rex deus Abrahã miſerere populi tui, quia volunt nos inimici noſtri perdere, & hæreditatem tuam delere. Ne deſpicias partem tuam quã redemiſti tibi de AEgypto. Exaudi deprecationem meam, & propitius eſto ſorti & funiculo tuo, & conuerte luctum noſtrum in gaudium, vt viuentes laudemus nomen tuum domine, & ne claudas ora te canentium. Omnis quoq; Iſrael pari mente & obſecratione clamauit ad dominum, eo quod eis certa mors impenderet.

CAP. XIIII.

☞ Oratio Eſther pro liberatione populi ſui.

ESther quoq; regina cõfugit ad dominum, pauens periculum quod A
imminebat. Cũq; depoſuiſſet veſtes regias, fletibꝰ & luctui apta indumenta ſuſcepit, & ꝑ vnguẽtis variis, cinere & ſtercore impleuit caput & corpus ſuum humiliauit ieiuniis, omniaque loca in quibus antea lætari conſueuerat, crinium laceratione compleuit. Et deprecabatur dominum deum Iſrael, dicens, Domine mi, qui rex noſter es ſolus, adiuua me ſolitariam, & cuius præter te nullus eſt auxi-

liator alius. Periculum meum in mani
bus meis eſt. Audiui à patre meo, quod
B tu domine tuliſſes Iſrael de cũctis gen-
tibus, & patres noſtros ex omnibus re-
tro maioribus ſuis, vt poſſideres hære
ditatem ſempiternam, feciſtique eis ſi-
cut locutus es. Peccauimus in conſpe-
ctu tuo, & idcirco tradidiſti nos in ma
nus inimicorum noſtrorum: coluimus
enim deos eorum. Iuſtus es domine. Et
nunc non eis ſufficit quod duriſſima
nos opprimũt ſeruitute, ſed robur ma-
nuum ſuarum, idolorum potentiæ de
putantes, volunt tua mutare promiſſa,
& delere hęreditatem tuam, & claude
re ora laudantium te, atque extingue
re gloriam templi & altaris tui, vt ape
riant ora gentium, & laudent idolorum
fortitudinem, & prædicent carnalem
regem in ſempiternum. Ne tradas do-
C mine ſceptrum tuum his qui non ſunt,
ne rideant ad ruinam noſtram: ſed con
uerte conſilium eorum ſuper eos, & eũ
qui in nos cœpit ſæuire, diſperde. Me-
mento domine, & oſtende te nobis in
tempore tribulationis noſtræ, & da mi
hi fiduciam domine rex deorum, & v-
niuerſę poteſtatis, tribue ſermonem cõ
poſitum in ore meo in conſpectu leo-
nis, transfert cor illius in odium ho-
ſtis noſtri, vt & ipſe pereat & cæteri
qui ei conſentiunt. Nos autem libera
in manu tua, & adiuua me ancillam
tuam, nullum aliud auxilium haben-
tem, niſi te. Domine habes omnium
ſcientiam, & noſti quia oderim gloriã
iniquorum, & deteſter cubile incircun
ciſorum, & omnis alienigenæ. Tu ſcis
neceſſitatem meam quod abominer ſi-
gnum ſuperbiæ & gloriæ meæ, quod
D eſt ſuper caput meum in diebus oſten-
tationis meæ, & deteſter illud qua-
ſi pannum menſtruatæ, & non por-
tem in diebus ſilentii mei, & quod
non comederim in menſa Aman nec
mihi placuerit conuiuium regis, &
non biberim vinum libaminum: &
nunquam lætata ſit ancilla tua, ex quo
huc tranſlata ſum vſque in præſentem
diem, niſi in te domine deus Abrahã.
Deus fortis ſuper omnes exaudi vo-
cem eorum qui nullam aliam ſpem ha
bent, & libera nos de manu iniquo-
rum, & erue me à timore meo.

Hæc quoque addita reperi in edi-
tione vulgata.

CAP. XV.

A Et mandauit ei (haud dubium, quin Eſther Mardochæus) vt in-
grederetur ad regem, & rogaret
pro populo ſuo, & pro patria ſua.
memorare (inquit) dierum humilitatis
tuæ quomodo nutrita ſis in manu mea
quia Aman ſecundus à rege locutus eſt
contra nos in mortem: & tu inuoca do
minum, & loquere regi pro nobis, &
libera nos de morte.

Necnon & iſta quæ ſubdita ſunt.

¶Die autem tertio depoſuit veſtimen
ta ornatus ſui, & circundata eſt gloria
ſua. Cumque regio fulgeret habitu, &
inuocaſſet omnium rectorem & ſalua-
torem deum, aſſumpſit duas famulas: B
& ſuper vnam quidẽ innitebatur, qua-
ſi præ deliciis & nimia teneritudine
corpus ſuum ferre non ſuſtinens: alte-
ra autem famularum ſequebatur domi
nam, defluentia in humum indumen-
ta ſuſtentans. Ipſa autem roſeo colore
vultum perfuſa, & gratis ac nitentibus
oculis triſtem celabat animum, & ni-
mio timore contractum. Ingreſſa igitur
cuncta per ordinẽ oſtia, ſtetit contra
regem, vbi ille reſidebat ſuper ſoliũ re
gni ſui, indutus veſtibus regiis, auroq́
fulgens & pretioſis lapidibus, eratque
terribilis aſpectu. Cumque eleuaſſet fa
ciem, & ardentibus oculis furorem pe C
ctoris indicaſſet, regina corruit, & in
pallorem colore mutato, laſſum ſuper
ancillulam reclinauit caput. Conuer-
titque deus ſpiritum regis in manſue-
tudinem, & feſtinus ac metuens exili-
uit de ſolio: & ſuſtentãs eam vlnis ſuis,
donec rediret ad ſe, his verbis blan-
diebatur, Quid habes Eſther? Ego ſum
frater tuus, noli metuere. Non morie-
ris: non enim pro te, ſed pro omnibus
hæc lex conſtituta eſt. Accede igitur,
& tange ſceptrum. Cumque illa retice
ret, tulit auream virgam, & poſuit ſu-
per collum eius, & oſculatus eſt eam,
& ait, Cur mihi non loqueris? Quæ reſ
pondit, Vidi te domine quaſi angelum
dei, & conturbatum eſt cor meum prę D
timore gloriæ tuæ. Valde enĩ mirabilis

es domine, & facies tua plena eſt gratiarum. Cumque loqueretur, rurſus corruit, & pene exanimata eſt. Rex autem turbabatur, & omnes miniſtri eius cōſolabantur eam.

☞ Exemplar epiſtolæ regis Artaxerxis, quam pro Iudæis ad totas regni ſui prouincias miſit, quod & ipſum in Hebraico volumine non habetur.

CAP. XVI.

A REx magnus Artaxerxes, ab India vſque AEthiopiam centum viginti ſeptem prouinciarum ducibus ac principibus, qui noſtræ iuſſioni obediunt, ſalutem dicit. Multi bonitate principum & honore, qui in eos collatus eſt abuſi ſunt in ſuperbiā: & non ſolum ſubiectos regibus nituntur opprimere, ſed datam ſibi gloriam non ferētes, in ipſos qui dederunt moliuntur inſidias. Nec contenti ſunt gratias non agere beneficiis, & humanitatis in ſe iura violare, ſed dei quoq; cuncta cernētis arbitrantur ſe poſſe fugere ſententiam. Et in tantum veſaniæ proruperunt, vt eos qui credita ſibi officia diligenter obſeruant, & ita cūcta agunt, vt omnium laude digni ſint, mēdaciorum cuniculis conentur ſubuertere, dum aures principum ſimplices, & ex ſua natura alios æſtimantes, callida fraude decipiunt. Quæ res & ex veteribus probatur hiſtoriis, & ex his quę geruntur quotidie, quomodo malis quorundam ſuggeſtionibus regum ſtudia deprauentur.
B Vnde prouidendum eſt paci omnium prouinciarum. Nec putare debetis, ſi diuerſa iubeamus, ex animi noſtri venire leuitate, ſed pro qualitate & neceſſitate temporum, vt reipublicæ poſcit vtilitas, ferre ſententiam. Et vt manifeſtius quod dicimus intelligatis: Aman filius Amadathi, & animo, & gente Macedo, alienuſq; à Perſarum ſanguine, & pietatem noſtrā ſua crudelitate cōmaculās, peregrinus à nobis ſuſceptus eſt: & tantā in ſe expertus humanitatem, vt pater noſter vocaretur, & adoraretur ab omnibus, poſt regem ſecundus: qui intantum arrogantiæ tumorē ſubleuatus eſt, vt regno priuare nos niteretur & ſpiritu. Nam Mardochæum, cuius fide & beneficiis viuimus, & conſortem regni noſtri Eſther cum omni gente ſua nouis quibuſdā atque inauditis machinis expetiuit in mortem: hoc cogitans vt illis interfectis inſidiaretur noſtræ ſolitudini, & regnum Perſarum transferret in Macedonas. Nos autem à peſſimo mortaliū, Iudæos neci deſtinatos, in nulla penitus culpa reperimus, ſed econtrario iuſtis vtentes legibus, & filios altiſſimi & maximi, ſemperque viuentis dei, cuius beneficio, & patrib9 noſtris & nobis regnum eſt traditum, & vſque hodie cuſtoditur. Vnde eas literas quas ſub nomine noſtro ille direxerat, ſciatis eſſe irritas. Pro quo ſcelere ante portas huius vrbis, id eſt Suſan, & ipſe qui machinatus eſt, & omnis cognatio eius pendet in patibulis: non nobis, ſed deo reddente ei quod meruit. Hoc autem edictum quod nūc mittimus in cunctis vrbibus proponatur, vt liceat Iudæis vti legibus ſuis.
Quibus debetis eſſe adminiculo, vt eos qui ſe ad necem eorum parauerant, D
poſſint interficere tertiadecima die mēſis duodecimi qui vocatur Adar. hanc enim diem, deus omnipotens mœroris & luctus eis vertit in gaudium. vnde & vos inter cæteros feſtos dies, hāc habetote diem, & celebrate eam cum omni lætitia, vt & in poſterū cognoſcatur, omnes qui fideliter Perſis obediunt, dignam pro fide recipere mercedem: qui autem inſidiantur regno eorum, perire pro ſcelere. Omnis autem prouincia & ciuitas quæ noluerit ſolennitatis huius eſſe particeps, gladio & igne pereat, & ſic deleatur, vt non ſolum hominibus, ſed etiam beſtiis inuia ſit in ſempiternū, pro exemplo contēptus & inobedientiæ.

Liber Iob.

I. ¶ Sanctus Iob, pro conuiuantibus filiis ſacrificat. Satan, expetita à deo facultate, nocet bobus Iob, aſinis, ouib9, camelis, & pueris. Benedictio dei. Fides & patientia Iob in aduerſis.

A VIr erat ĩ terra Hus, nomine Iob: & erat vir ille [a] ſimplex) & rectus, ac timẽs deum, & recedens à malo. Natiq; ſunt ei ſeptem filii, & tres filiæ. Et fuit poſſeſſio eius ſeptem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoq; iuga boum & quingentæ aſinæ, ac familia multa nimis: eratque vir ille [a] magnus) inter omnes orientales. Et ibant filii eius, & faciebant conuiuia per domos, vnuſquiſque in die ſuo. Et mittentes vocabant tres ſorores ſuas, vt comederent, & biberent cum eis. Cumque in orbem tranſiſſent dies conuiuii, mittebat ad eos Iob, & ſanctificabat illos: conſurgenſque diluculo, offerebat holocauſta per ſingulos. Dicebat enim, Ne forte peccauerint filii mei & [a] benedixerint) [a] .i. ma deo in cordibus ſuis. Sic faciebat Iob dixeri cunctis diebus. Quadam autem die, cũ & infi

B venissent filii dei, & aſſiſterent coram domino, affuit inter eos etiam Satan. Cui dixit dominus, Vnde venis? Qui reſpondens ait, Circuiui terram, & [per]ambulaui eam. Dixitque dominus ad eum, Nunquid conſyderaſti ſeruũ meum Iob, quòd nõ ſit ei ſimilis in terra, homo ſimplex & rectus, ac timens deum, & recedens à malo? Cui reſpondens ſatan, ait, Nunquid Iob fruſtra timet deum? Nonne tu vallaſti eum, ac domum eius vniuerſamque ſubſtantiam eius per circuitum? operibus manuum eius benedixiſti, & poſſeſſio ei9 creuit in terra. Sed extende paululũ) manum tuam, & tange cuncta quæ poſſidet, niſi in faciem tuam benedixerit tibi. Dixit ergo dominus ad ſatan, Ecce vniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt, tantum in eum ne extẽdas manum tuam. Egreſſuſque eſt ſatan à facie domini.

C ¶ Cum autem quadam die filii & filiæ eius comederent, & biberent vinũ in domo fratris ſui primogeniti, nuntius venit ad Iob: qui diceret, Boues arabant, & aſinę paſcebantur iuxta eos: & irruerunt Sabęi, tuleruntque omnia,

[a] vir, perfectus

[a] maior

& pueros percuſſernnt gladio: & euaſi ego ſolus, vt nuntiarem tibi. ¶Cumque adhuc ille loqueretur, venit alter, & dixit, ignis dei cecidit é cælo, & tactas oues pueroſque cõſumpſit: & effugi ego ſolus, vt nuntiarem tibi. ¶Sed & illo adhuc loquente venit alius, & dixit, Chaldæi fecerunt tres turmas, & inuaſerũt camelos, & tulerunt eos, necnõ & pueros percuſſerunt gladio: & ego fugi ſolus, vt nuntiarem tibi. ¶Adhuc loquebatur ille, & ecce alius intrauit, & dixit. Filiis tuis & filiabus veſcentibus & bibentibus vinum in domo fratris ſui primogeniti, repente ventus vehemẽs irruit à regiõe deſerti, & cõcuſſit quatuor angulos domus, quæ corruens oppreſſit liberos tuos, & mortui ſunt: & effugi ego ſolus, vt annuntiarem tibi.

D

¶Tunc ſurrexit Iob, & ſcidit veſtimenta ſua, & tonſo capite corruens in terram, adorauit, & dixit, Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc. Dominus dedit, dominus abſtulit: ſicut domino placuit ita factum eſt: ſit nomen domini benedictũ. In omnibus his non peccauit Iob, neq; ſtultum quid contra deum locutus eſt.

[margin: ..P. 5. c. / ..m̃. 6. b]

CAP. II.

Satanæ cum deo colloquium. Expetita facultate à deo, percutit Iob vlcere. Tentatur Iob ab vxore. Amici tres conſolantur eum. Proſpera & aduerſa à deo.

A Factum eſt autem, cum quadam die veniſſent filii dei, & ſtaret coram domino, veniſſet quoque ſatan inter eos, & ſtaret in conſpectu ei9, vt diceret dominus ad ſatan, Vnde venis? Qui reſpondens ait, Circuiui terrã, & perambulaui eam. Et dixit dominus ad ſatan, Nunquid coſyderaſti ſeruum meum Iob, quòd nõ ſit ei ſimilis in terra, vir ſimplex & rectus, ac timens deum, & recedens à malo, & adhuc retinens innocentiam? Tu autem commouiſti me aduerſus eum vt affligerẽ eũ fruſtra. Cui reſpondens ſatan, ait, Pellem pro pelle, & cuncta quæ habet homo, dabit pro anima ſua: alioquin mitte manum tuam, & tange os eius & carnem, & tunc videbis quòd in faciem benedicat tibi. Dixit ergo dominus ad ſatan, Ecce, in manu tua eſt, veruntamẽ animam illius ſerua. ¶Egreſſus igitur ſatan à facie domini, percuſſit Iob vlcere peſſimo, à planta pedis vſque ad verticem eius, qui teſta ſaniem radebat, ſedens in ſterquilinio. ¶Dixit autem illi vxor ſua, Adhuc tu permanes in ſimplicitate tua? benedic deo, & morere. Qui ait ad illã, Quaſi vna de ſtultis locuta es. ſi bõa ſuſcepimus de manu dei mala quare non ſuſtineamus? In omnibus his non peccauit Iob labiis ſuis.

B

[margin: ..f, perfe / ..s / ..erfecti / ..em? / ..naledi / & infra / C / medio cineris]

D

¶Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod accidiſſet ei, venerũt ſinguli de loco ſuo, Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & ſophar Naamathites. Condixerant enim vt pariter venientes viſitarent eum, & conſolarẽtur. Cumq; eleuaſſent procul oculos ſuos, non cognouerunt eum: & exclamantes plorauerunt, ſciſſiſque veſtibus ſparſerunt puluerem ſuper caput ſuum in cælum. Et ſederunt cum eo in terra ſeptẽ diebus & ſeptem noctibus: & nemo loquebatur ei verbum: videbãt enim dolorem eſſe vehementem.

[margin: condolerent ei]

CAP. III.

Iob derelictus à deo in tentatione ad tempus.

A Poſt hæc aperuit Iob os ſuum, & maledixit diei ſuo, & locutus eſt, ||Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, Conceptus eſt homo.

[margin: Iere, 20, d]

Dies ille vertatur in tenebras: non requirat eum deus deſuper, & non illuſtretur lumine.

Obſcurẽt eum tenebræ & vmbra mortis: occupet eum caligo, & inuoluatur amaritudine.

[margin: æſtu diei ſub. vt eius lucẽ phibeat]

Noctẽ illam tenebroſus turbo poſſideat? non computetur in diebus anni, nec numeretur in menſibus.

Sit nox illa ſolitaria, nec laude digna: maledicant ei qui maledicunt diei, qui parati ſunt ſuſcitare Leuiathan.

B [margin: vel, luctũ ſuum]

Obtenebrentur ſtellæ caligine eius: expectet lucem, & non videat, nec ortum ſurgentis auroræ,

[margin: quæ apparent in crepuſculo]

Quia non concluſit oſtia ventris qui portauit me, nec abſtulit mala ab oculis meis.

[margin: *ſit, nec afflictionem hãc]

Quare non in vulua mortuus ſum, e- greſſus ex vtero non ſtatim perii?
Quare exceptus genibus? cur lactatus vberibus?
Nũc enim dormiens ſilerem, & ſomno meo requieſcerem.
Cum regibus & conſulibus terræ, qui qui ædificant ſibi ſolitudines.
Aut cum principibus qui poſſident aurum, & replent domos ſuas argento:
Aut ſicut abortiuum abſconditum non ſubſiſterem, vel qui concepti non viderunt lucem.

=terrẽdo,

ibi impii ceſſauerũt à =tumultu', & ibi requieuerunt feſſi robore,
Et ►quondam' vincti pariter ſine moleſtia q nõ audierunt vocẽ exactoris.
Paruus & magnus ibi ſunt, & ſeruus liber à domino ſuo.
Quare miſero data eſt lux, & vita his qui in amaritudine animæ ſunt?

D Qui expectant mortem, & non venit: =quaſi effódientes theſaurum',

=& inquirunt eam plus quã theſauros
= ſepiuit deus illã?

Gaudentq; vehementer cum inuenerint ſepulchrum,
Viro cuius abſcondita eſt via, & =circũdedit eum deus tenebris'?
Antequã comedã: ſuſpiro: & tanquam inũdantes aquæ, ſic rugitus meus:
Quia timor quem timebam euenit mihi: & quod verebar, accidit.

=pacẽ habui?
=imo venit pauor

Nõne =diſſimulaui'? nonne ſilui? nonne quieui? =& venit ſup me indignatio'.

CAP. IIII.

Eliphaz arguit Iob impatientiæ. Ex afflictionibus nititur probare eum eſſe impium, communi carnalium argumento, item à iuſtitia dei.

A Reſpondens autem Eliphaz Themanites dixit,
Si cœperimus loqui tibi, forſitan moleſte accipies. ſed conceptum ſermonem tenere quis poterit?
Ecce, docuiſti multos, & manus laſſas roboraſti.
Vacillantes confirmauerunt ſermones tui, & genua trementia confortaſti.
Nunc autẽ venit ſuper te plaga, & defeciſti: tetigit te, & conturbatus es.

=Nõne iã timebas deum. q; ſperares & expectares ab

=Vbi eſt timor tuus, fortitudo tua, patientia tua, & perfectio viarũ tuarũ'?
¶Recordare obſecro te, quis vnquam innocens periit? aut quãdo recti deleti ſunt?

Quin potius vidi eos qui operãtur iniquitatem, & ſeminant =dolores', & metunt eos,

=eo? (ſi tempo lia.)

Flante deo periſſe, & ſpiritu iræ eius eſſe conſumptos.

B

Rugitus leonis & leænæ, & vox dentes catulorum leonum contriti ſunt.

= perue tatem,

Tigris periit, eo q; non haberet prædã: & catuli leonis diſſipati ſunt.
Porro ad me dictum eſt verbum abſcõditum, & ►quaſi furtiue' ſuſcepit auris mea =venas ſuſurri eius'.

C

=In horrore viſionis nocturnæ', quãdo ſolet ſopor occupare homines,

=parum de eo.
= Cum ſyderat viſione nocturnas.

Pauor tenuit me, & tremor, & omnia oſſa mea perterrita ſunt.
Et cum ſpiritus me præſente tranſiret, inhorruerunt pili carnis meæ.
¶Stetit quidam, cuius non agnoſcebã vultum, imago coram oculis meis, & vocem quaſi auræ lenis audiui,
¶Nunquid homo, dei comparatione iuſtificabit, aut factore ſuo purior erit vir?

2. Pet.

D

Ecce qui ſeruiunt ei, nõ ſunt =ſtabiles', & in angelis ſuis reperit prauitatem.
Quantomagis hi, qui habitant domos luteas, qui terrenũ habent fundamentum, cõſumentur =velut à tinea'?
De mane vſque ad veſperam ſucciden tur: & quia nullus intelligit, in æternum peribunt.
Qui autem reliqui fuerint, auferentur ex eis: morĩetur, =& non in ſapiẽtia'.

= fideles (vt, nõ dit ſe uis ſuis
= donec fuerit a ctur9 (ſemper
=.i.ex i prouiſo

CAP. V.

Perſtat Eliphaz, nitens oſtendere Iob impietatem, à ſanctorum impunitate, & ſtultorum perditione. Argumenta iuſtitiæ dei. Commendatio crucis quæ hoiem erudit & mortificat.

=Voca ergo' ſi eſt qui tibi reſpondeat, & ad aliquem ſanctorum conuertere.
Vere ſtultum interficit iracundia, & =paruulum occidit inuidia'.
Ego vidi ſtultum firma radice, & maledixi =pulchritudini' eius ſtatim.
Longe fient filii eius à ſalute, & conterentur in porta, & nõ erit qui eruat.
Cuius meſſem famelicus comedet, & ipſum rapiet armatus, & = bibent ſitiẽtes' diuitias eius.

=.i.nom mihi vr &c.
=.i.eã qu ſe affig q; non ſperent vitæ ſuæ
=habitac lo
=abſorbe bit latr

ô egre ⁼Nihil in terra ſine cauſa fit, & de hu-
etur de mo non egredietur ⁼dolor⁾.
mo ini *Homo naſcitur ad laborem, & auis
itas, ad volatum.
eruer- Quam ob rem ego⁼deprecabor⁾deum,
s. &⁼deum ponam⁾eloquium meum.
ed ¶Qui facit magna, & inſcrutabilia, &
quirã mirabilia abſque numero.
deo Qui dat pluuiam ſuper faciem terræ,
t & irrigat aquis vniuerſa.
Qui ponit humiles in ſublime, & mœ-
ſalutẽ rentes erigit⁼ſoſpitate⁾.
Qui diſsipat cogitationes malignorũ,
ne poſsint implere manus eorũ quod
cœperant.
or,3. d ||Qui apprehendit ſapientes in aſtutia
eorum, & conſilium prauorum diſ-
ſipat.
Per diem incurrent tenebras: & quaſi
in nocte, ſic palpabunt in meridie.
Porrò ſaluum faciet egenum à gladio
oris eorum & de manu violenti pau
perem.
Et erit egeno ſpes, iniquitas autẽ con-
trahet os ſuum.
,1. b. ¶||Beatus homo qui corripitur à deo:
increpationem ergo domini ne re-
probes:
Quia ipſe vulnerat, & medetur: percu-
tit, & manus eius ſanabunt.
In ſex tribulationibus liberabit te, &
in ſeptima non tanget te malum.
D In fame, eruet te de morte: & in bello,
de manu gladii.
A flagello linguæ abſconderis: & nõ ti-
mebis calamitatem cum venerit.
In vaſtitate, & fame ridebis: & beſtias
terræ non formidabis.
imen ⁼Sed cum lapidibus regionum pactum
ſũm, tuum⁾: & beſtiæ terræ pacificæ erunt
lapi- tibi.
cuſto Et ſcies ꝙ pacẽ habeat tabernaculum
it: tuum: & viſitans⁼ſpeciem tuam⁾, non
bitacu peccabis.
tuũ, Et ſcies quoniam ⁼multiplex⁾ erit ſe-
ltum men tuum, & progenies tua quaſi her
ior. ba terræ.
Ingredieris in ⁼abundantia⁾ſepulchrũ,
ſicut infertur aceruus tritici in tem-
pore ſuo.
Ecce, hoc vt inueſtigauimus, ita eſt:
quod auditum mente pertracta.

CAP. VI.

Pœnam culpa ſua grauiorem dicit Iob. Humana patitur, optando ſibi mortem. Conqueritur ſe ab amicis relictum, cum præter meritum affligatur.

Reſpondens autem Iob dixit, A
Vtinam⁼appenderentur pecca- ⁼appende
ta mea, quibus iram merui⁾: & retur ira
calamitas quam patior, in ſta- mea:
tera*: *leuaren
⁼Quaſi⁾ arena maris hæc grauior appa tur ſimul
reret. vnde & verba mea dolore ſunt ⁼Quia
plena,
Quia ſagittæ domini in me ſunt: ⁼qua- ⁼vt, quarũ
rum indignatio ebibit ſpiritum me- venenum
meum⁾, & terrores domini militant ebibit ſpi
conta me. rit9 me9,
Nunquid rugiet onager, cum habuerit
herbam? aut mugiet bos, cũ ante præ
ſepe plenum ſteterit?
Aut poterit comedi inſulſum, quod
non eſt ſale conditum? ⁼aut poteſt a-
liquis guſtare, quod guſtatum affert ⁼num eſt
mortem⁾? ſapor ĩ al
Quæ prius nolebat tãgere anima mea, bumĩe vi
nunc præ anguſtia cibi mei ſunt. telli?
¶Quis det vt veniat petitio mea: & qđ B
expecto, tribuat mihi deus: ⁼qa nõ ab
Et qui cœpit, ipſe me conterat: ſoluat ſcondi ſer
manum ſuam, & ſuccidat me? mones
Et hæc mihi ſit conſolatio, vt affligens ⁼quicquã
me dolore, non parcat: ⁼nec contradi ſperem?
cam ſermonibus⁾ ſancti. ⁼ſi plon-
Quæ eſt enim fortitudo mea, vt ⁼ſuſti- gauero vi
neam⁾? aut⁼quis finis meus, ⁼vt patien tam meã?
ter agam⁾? ⁼ſapientia
Nec fortitudo lapidũ fortitudo mea, expulſa ẽ
nec caro mea ænea eſt. ⁼viro fla-
¶Ecce, non eſt auxilium mihi in me, & gellis diſ
⁼neceſſarii quoque mei receſſerunt⁾ ſoluto æ-
à me. quum eſt
⁼Qui tollit ab amico ſuo miſericordiã⁾ ab amico
timorem domini derelinquit. miſericor
Fratres mei præterierunt me, ſicut tor diã impẽ
rens qui raptim tranſit in conual- di, alioq,
libus. ⁼deſigrãt
Qui⁼timet pruinã, irruet ſup eos nix⁾. ꝑpter gla
Tempore quo⁼fuerint diſsipati, peri ciem.
bunt⁾: & vt incaluerint, ſoluentur de ⁼frigeſcẽt
loco ſuo. congela-
Inuolutæ ſunt ſemitæ greſſuum eorum: bunt.
ambulabunt in vacuum, & peri-
bunt.

Conſyderate ſemitas Thema, itinera Saba, & expectate pauliſper.

quũ ſecuri eſſent: ſea,
Confuſi ſunt, =quia ſperaui): venerunt quoque vſque ad =me), & pudore cooperti ſunt.

Nunc veniſtis: & modo videntes plagam meam timetis.

Nunquid dixi, Afferte mihi, & de ſubſtantia veſtra donate mihi?

D Vel, Liberate me de manu hoſtis, & de manu robuſtorum eruite me?

=in quo erraui
Docete me, & ego tacebo; & =ſi quid forte ignoraui) inſtruite me.

Quare detraxiſtis ſermonibus veritatis, cum è vobis nullus ſit, qui poſsit arguere me?

Ad increpandũ tantũ eloquia cõcinnatis, & in ventum verba profertis.

Super pupillum irruitis, & ſubuertere nitimini amicum veſtrum.

Verũtamẽ quod cœpiſtis, explete: præbete aurem, & videte an mentiar.

=cognoſcite me nil loqui niſi qđ iuſtũ eſt.
Reſpondete obſecro abſque contentione: & =loquentes id quod iuſtum eſt, iudicate):

=meditor prauitates.
Et non inuenietis in lingua mea iniquitatem, nec in faucibus meis =ſtultitia perſonauit).

CAP. VII.

Vitam non eſſe niſi laborem perpetuum Iob oſtendit.

=Tempus determinatum
A Militia) eſt vita hominis ſuper terram: & ſicut dies mercennarii, dies eius.

=mercedẽ
Sicut ſeruus deſyderat vmbrã, & ſicut mercennarius præſtolatur =finem) operis ſui:

=fruſtra q̃ ſiui reqẽ p aliquot menſes,
Sic & ego =habui menſes vacuos), & noctes laborioſas enumeraui mihi.

Si dormiero, dicam, quando conſurgã? & =rurſum expectabo veſperam, & replebor doloribus vſque ad tenebras.

=vermibus,
Induta eſt caro mea =putredine), & ſordibus pulueris: cutis mea aruit, & cõtracta eſt. B

=radiꝯ textoris,
Dies mei velocius tranſierunt, q̃ =à texente tela ſucciditur), & conſumpti ſunt abſque vlla ſpe.

Memento quia ventus eſt vita mea, & non reuertetur oculus meus vt videat bona,

Nec aſpiciet me viſus hominis: oculi tui in me, & non ſubſiſtam.

Sicut conſumitur nubes, & pertranſit: ſic qui deſcenderit ad inferos non aſcendet,

Nec reuertetur vltra in domum ſuam, neque cognoſcet eum amplius locus eius.

Quapropter & ego non parcã ori meo, loquar in tribulatione ſpiritus mei: confabulabor =cum) amaritudine animæ meæ. C
=vꝑ, d

Nũquid mare ego ſum, aut cetus, quia circundediſti me carcere?

Si dixero, Conſolabitur me lectulus meus, & =releuabor loquens mecum in ſtratu meo):
=ardel eloqu meo c le me

Terrebis me per ſomnia, & per viſiones horrore concuties.

Quam ob rem elegit ſuſpendium anima mea, & mortẽ =oſſa mea).
=q̃ eſſe oſsibu meis.

Deſperaui, nequaquam vltra iam viuam =parce mihi), nihil enim ſunt dies mei.
=reced me,

Quid eſt homo quia magnificas eum? aut quid apponis erga eũ cor tuũ? D

Viſitas eum diluculo & ſubito probas illum: vſquequo non parcis mihi, nec dimittis me vt glutiam ſaliuam meam?

Peccaui, quid faciam tibi ô cuſtos hominum? quare poſuiſti me contrarium tibi, & factus ſum mihimetipſi =grauis)?
=oneri

Cur nõ tollis peccatum meũ, & quare non aufers iniquitatem meam? ecce nunc in puluere dormiam: & ſi mane me quæſieris non ſubſiſtam.

CAP. VIII.

Baldab conatur Iob ad confeſsionem peccatorum & reſipiſcentiã reuocare, duobus argumentis, à reſipiſcentium benedictione, & ſubitanea hypocritarum perditione.

A Respondens autem Baldab Suhites, dixit,

Vſquequo loquêris talia, & ſpiritus =multiplex ſermonis) oris tui?
=fortis mones

Nunquid deus ſupplantat iudicium? aut omnipotens ſubuertit quod iuſtum eſt?

¶ Etiã) ſi filii tui peccauerũt ei, =& dimiſit eos in manu iniquitatis ſuæ):
=expuli eos è do pp puaricatione eorum:

Tu tñ ſi diluculo cõſurrexeris ad deũ, & omnipotentẽ fueris deprecatus;

B Si mundus,& rectus inceſſeris, ſtatim euigilabit ad te, & pacatum reddet habitaculum iuſtitiæ tuæ,

Intantum vt priora tua fuerint parua, & nouiſsima tua multiplicentur nimis.

Interroga enim generationem priſtinam,& diligenter inueſtiga patrum memoriam.

l,143.a (||Heſterni quippe ſumus,& ignoramus quoniam ſicut vmbra dies noſtri ſunt ſuper terram)

Et ipſi docebunt te: loquentur tibi,& de corde ſuo proferent eloquia.

C Nunquid virere poteſt ſcirpus abſque humore? aut creſcere carectum ſine aqua?

Cum adhuc ſit in flore, nec =carpatur manu⟩,ante omnes herbas areſcit:

Sic viæ omnium qui obliuiſcuntur deum,& ſpes hypocritæ peribit:

=Nõ ei placebit vecordia ſua⟩,& ſicut tela aranearum fiducia eius.

Innitetur ſuper domũ ſuã,& nõ ſtabit: fulciet eam,& non =conſurget⟩.

Humectus videtur antequam veniat ſol, & in ortu ſuo germen eius egredietur. D

Super =aceruum petrarum⟩ radices eius denſabuntur,& =inter lapides cõmorabitur⟩.

Si =abſorbuerit⟩ eum de loco ſuo, =negabit⟩ eum,& dicet,Non noui te.

Hæc eſt enim lætitia viæ eius,vt rurſum de terra alii germinentur.

*Deus non proiiciet ſimplicem, nec porriget manum malignis,

Donec impleatur riſu os tuum, & labia tua iubilo.

Qui oderunt te,induentur confuſione: & tabernaculum impiorum non ſubſiſtet,

CAP. IX.

Iob iuſtitię dei comparatione,hominis iuſtitiam nullam declarat. Rurſum oſtendit,iudicante domino,neminem poſſe iuſtificari.

A ET reſpondens Iob,ait,

Vere ſcio q ita ſit, & q nõ iuſtificetur homo compoſitus deo.

Si voluerit cõtẽdere cũ eo, nõ poterit ei reſpondere vnũ pro mille.

Sapiens corde eſt, & fortis robore:quis reſtitit ei,& pacem habuit?

Qui tranſtulit montes,& neſcierunt hi quos ſubuertit in furore ſuo.

Qui commouet terram de loco ſuo,& columnæ eius concutiuntur.

Qui præcipit ſoli, & non oritur: & ſtellas claudit quaſi ſub ſignaculo.

Qui extendit cælos ſolus, & graditur ſuper fluctus maris.

Qui facit arcturum, & Oriona, & Hyadas,& interiora auſtri.

Qui facit magna, & incomprehenſibilia, & mirabilia, quorum non eſt numerus. B

Si venerit ad me, non videbo eum: ſi abierit,non =intelligam⟩.

Si =repente interroget, quis reſpondebit ei⟩? vel quis dicere ei poteſt, Cur ita facis?

Deus cuius iræ nemo reſiſtere poteſt, & ſub quo curuantur qui =portant orbem⟩.

Quantus ergo ſum ego,vt reſpondeam ei,& loquar verbis meis cum eo?

Qui etiam ſi habuero quippiam iuſtũ, non reſpondebo, ſed meum iudicem deprecabor.

Et cum inuocantem exaudierit me,nõ credo q audierit vocem meam.

In turbine enim cõteret me, & multiplicabit vulnera mea etiã ſine cauſa.

Non cõcedit requieſcere ſpiritũ meũ, & implet me amaritudinibus. C

Si fortitudo quæritur, robuſtiſsimus eſt:ſi ęquitas iudicii,nemo audet pro me teſtimonium dicere.

Si iuſtificare me voluero,os meũ condemnabit me:ſi innocentem oſtendere,prauum me comprobabit.

Etiã ſi ſimplex fuero,hoc ipſum ignorabit anima mea, & tædebit me vitæ meæ.⟩

Vnũ eſt quod locutus ſum,& innocentem & impium ipſe conſumit.

Si =flagellat,occidat ſemel,& nõ de pœnis innocentem rideat⟩.

Terra data eſt in manibus impii,vultũ iudicum eius operit,q ſi nõ =ille eſt, quis⟩ ergo eſt?

Dies mei velociores fuerunt curſore: fugerunt,& non viderunt bonum.

Pertranſierunt quaſi naues =poma portantes⟩, ſicut aquila volans ad eſcã.

Cũ dixero,Nequaquã ita loquar: =commuto faciẽ meã,& dolore torqueor⟩.

=aduertã.
=rapuerit, qs reſtituere faciet cum?
=freti ſũt ſuperbia.
= innocẽs fuero, nõ audeo agnoſcere aĩo meo: ideo abominor vitam meã.
=flagellauerit, occidit ſtatim, q ad pœnã innocẽtũ ridet.
=ſic eſt,qd
=deſyderãtes portum: (vel Ebel, nomẽ fluuii rapidiſſ.)
=relinquã irã meã, & cõfortabo cor meum.
=Tunc o dolores meos,

=impunē dimittes me.

=Verebar omnia opera mea,)ſciens ꝙ non=parceres delinquenti).
¶Si autē & ſic impius ſum, quare fruſtra laboraui?
Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meę:
Tamen ſordibus intinges me, & abominabuntur me veſtimenta mea.
Neque enim =viro qui ſimilis mei eſt, reſpondebo): nec qui mecum in iudicio ex æquo poſſit audiri.
Non eſt qui vtrunque valeat arguere, & ponere manum ſuam in ambobus.
Auferat à me virgam ſuam, & pauor eius non me terreat:
Loquar, & non timebo eum: nec enim =poſſum metuens reſpondere).

=eſt. (ſub. deus.) vir ſicut ego cui reſpō dere poſſem:

=ſic qꝗ poſsū agere cū ipo

CAP. X.

☞Tædet Iob vitæ ſuæ. Collatione priorum beneficiorum, & præſentis afflictionis, nimiam ſeueritatem dei in ſe oſtendit. Pœnitendi ſpatium quærit. Deſcriptio mortis.

A =vī Abominat aīa mea vitā meam,

TÆdet animā meam vitæ meę), dimittam aduerſum me eloquium meū, loquar in amaritudine animæ meæ.
Dicam deo, Noli me cōdemnare: Indica mihi cur me ita iudices.
Nunquid bonū tibi videtur, ſi calumnieris me & =opprimas) me opus manuum tuarum, & conſiliū impiorum= adiuues)?
Nunquid oculi carnei tibi ſunt: aut ſicut videt homo, & tu videbis?
Nunquid ſicut dies hominis dies tui, & anni tui ſicut humana ſunt tēpora,
Vt quæras iniquitatem meam, & peccatum meum ſcruteris?
B Et ſcias quia nihil impium fecerim, cū ſit nemo qui de manu tua poſsit eruere.
¶Manus tuæ fecerunt me, & plaſmauerunt me totum in circuitu: & ſic repē te=præcipitas me)?
Memento queſo quòd ſicut lutum feceris me, & in puluerem reduces me.
Nonne ſicut lac=mulſiſti) me, & ſicut caſeum me coagulaſti?
Pelle & carnibus veſtiſti me, oſſibus & neruis compegiſti me.
Vitam & miſericordiam tribuiſti mihi, & viſitatio tua cuſtodiuit ſpiritū meum.

=reprobes
=illuſtres?
=diſperdes me?
=fudiſti

C Licet hæc celes in corde tuo, tamen ſcio quia vniuerſorum memineris.
Si peccaui, & ad horam pepercisti mihi: cur ab iniquitate mea mundū me eſſe non pateris?
Et ſi impius fuero, væ mihi eſt: & ſi iuſtus, non leuabo caput, ſaturatus=afflictione & miſeria).
Et propter ſuperbiam quaſi leænam capies me, reuerſuſque mirabiliter me crucias.
Inſtauras teſtes tuos contra me, & multiplicas iram tuam aduerſum me, & =pœnæ militant) in me.
Quare de vulua eduxiſti me? qui vtinam cōſumptus eſſem, ne oculus me videret.
Fuiſsem quaſi nō eſſem, de vtero tranſlatus ad tumulum.
¶Nunquid non =paucitas dierum meorum finietur breui? dimitte ergo me, vt plangam paululum dolorem meum)
Antequam vadam, & non reuertar, ad terram tenebroſam, & opertam mortis caligine,
Terrā miſerię & tenebrarū, vbi vmbra mortis, & nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitant.

=ignor nia, & dere ... ctione meam

=ſucci nes, & ercitu

=pauci dies n ceſſa à & dim te me & cor borab me pa lulum

CAP. XI.

☞Sophar iniuſte Iob arguit. Incomprehenſibilis deus. Pœnitenti deum miſericordem promittit: ſimul pii viri fœlicitas deſcribitur.

A RESpondens autem Sophar Naamathites, dixit,
Nunquid qui multa loquitur, nō & audiet? aut vir verboſus iuſtificabitur?
Tibi ſoli tacebunt homines? & cum cæteros irriſeris, à nullo confutaberis?
Dixiſti enim, Purus eſt ſermo meus, & mundus ſum in conſpectu tuo.
Atꝗ vtinā deus loqueretur tecum, & aperiret labia ſua tibi,
Vt oſtenderet tibi ſecreta ſapientiæ, & ꝙ=multiplex eſſet lex)eius, & intelligeres ꝙ multo minora exigariſ à deo, ꝗ meretur iniquitas tua.
¶Forſitan veſtigia dei comprehendes, & vſque ad perfectum omnipotentem reperies.
B Excelſior cælo eſt, & quid facies? ꝓfundior inferno & vnde cognoſces.

=mſto ra mer ... ſti ſecu dum l gem

Lõgior terra mẽſura eius, & latior mari.
Si ſubuerterit omnia, vel in vnũ coartauerit, quis cõtradicet ei? ►vel quis dicere ei poteſt, Cur ita facis⁾?
Ipſe enim nouit hominum vanitatẽ, & videns iniquitatẽ ⁼nõnne cõſyderat⁾?
Vir ⁼vanus in ſuperbiam erigitur, & tanquam pullum onagri ſe liberum natum putat⁾.
¶⁼Tu autem firmaſti cor tuum, & expandiſti⁾ ad eum manus tuas:
Si iniquitatem quę eſt in manu tua abſtuleris à te, & non manſerit in tabernaculo tuo iniuſtitia:
Tunc leuare poteris faciem tuam abſq; macula, & eris ſtabilis, & nõ timebis.
D Miſeriæ quoque obliuiſcẽris, & quaſi aquarũ quę prærierũt ⁼recordaberis⁾.
26.a ‖Et quaſi meridianus fulgor conſurget tibi ad veſperam: & cum te conſumptum putaueris, orieris vt lucifer,
Et habebis fiduciam propoſita tibi ſpe, & ⁼defoſſus⁾ ſecurus dormies.
Requieſces, & nõ erit qui te exterreat: & deprecabũtur faciem tuã plurimi.
Oculi autem impiorum deficient, & effugium peribit ab eis, & ſpes illorum ⁼abominatio⁾ animę.

CAP. XII.

☞ Iob quàm ſit patiens, oſtẽdit. Creatoris potentiam ex creaturis docet. Mutantur ſtatus principum, vt agnoſcantur dona dei.

A RESpondens autem Iob, dixit,
⁼Ergo vos eſtis ſoli homines⁾, & vobiſcum morietur ſapientia?
Et mihi eſt cor ſicut & vobis, nec inferior veſtri ſum: quis enim hæc quæ noſtis ignorat?
14.a ‖Qui deridetur ab amico ſuo ſicut ego, inuocabit deum, & exaudiet eum: deridetur enim iuſti ⁼ſimplicitas⁾.
Lampas contempta apud cogitationes diuitum, parata ad ⁼tempus ſtatutũ⁾.
Abundant tabernacula prædonum, & audacter prouocant deum, cum ipſe dederit omnia in manus eorum.
B ¶Nimirũ interroga iumenta, & docebũt te: & volatilia cęli, & indicabunt tibi.
Loquere terræ, & ⁼reſpondebit tibi⁾, & narrabunt piſces maris.
Quis ignorat quòd omnia hæc manus domini fecerit?
In cuius manu anima omnis viuentis, & ſpiritus vniuerſæ carnis hominis.
Nõnne auris verba diiudicat: & fauces comedentis, ſaporem?
In antiquis ⁼eſt⁾ ſapientia, & in multo tempore prudentia. ⁼ſub. ſecũdũ iudicium veſtrũ, cum reuera ſit apd deũ.
Apud ipſum eſt & fortitudo & ſapientia, ipſe habet cõſiliũ & intelligentiã.
‖Si deſtruxerit, nemo eſt qui ędificet: ſi incluſerit hoĩem, nullus eſt qui aperiat. Iſa.22.f Apoc.3.b.
Si cõtinuerit aquas, omnia ſiccabũtur, & ſi emiſerit eas, ſubuertent terram.
Apud ipſum eſt fortitudo, & ſapientia. C
ipſe nouit & decipiẽtem, & eum qui decipitur.
¶Adducit cõſiliarios in ſtultum finem & iudices ⁼in ſtuporem⁾. ⁼ inſanire facit.
⁼Baltheum⁾ regum diſſoluit, & præcingit fune renes eorum. ⁼ Vinculũ
Ducit ſacerdotes inglorios, & optimates ſupplantat.
⁼Commutans⁾ labium veracium, & ⁼doctrinam⁾ ſenum auferens. ⁼Remouens ⁼conſiliũ
Effundit deſpectionem ſuper principes & ⁼eos qui oppreſſi fuerant, releuat⁾. ⁼fortitudinẽ fortiũ debilitat.
Qui reuelat profunda de tenebris, & producit in lucem ⁼vmbram mortis⁾. ⁼abſcõdita.
Qui multiplicat gentes, & perdit eas, & ſubuerſas in integrum reſtituit.
Qui immutat cor principum populi terræ, & decipit eos vt fruſtra incedant per inuium,
Palpabunt quaſi in tenebris, & non in luce, & errare eos faciet quaſi ebrios.

CAP. XIII.

☞ Ex propriis ipſorum verbis, Iob amicos redarguit. Agnoſcentibus peccata, ſalus promittitur, hypocritis condemnatio.

ECce omnia hęc vidit oculus meus, & audiuit auris mea, & intellexi ſingula. A
Secundum ſcientiam veſtram & ego noui: nec inferior veſtri ſum.
Sed tamen ad omnipotentem loquar, & diſputare cum deo cupio: ⁼medicos vanos eſſe oẽs vos
Prius vos oſtendens fabricatores mendacii, & ⁼cultores peruerſorũ dogmatũ⁾.
Atque vtinam taceretis, vt putaremini eſſe ſapientes. B
Audite ergo correptiones meas, & iudicium labiorum meorum attendite.
Nunquid deus indiget veſtro mendacio, vt pro illo loquamini dolos?
Nunquid faciẽ eius ⁼accipitis⁾, & pro deo iudicare nitimini? ⁼vel, honoratis.

*Nónne bonũ eſſet ꝙ exploraret vos? *ſi* *Aut placebit ei quem celare nihil poteſt⁾? aut decipietur, vt homo veſtris fraudulentiis?

Ipſe vos arguet, *quoniam⁾ in abſcondito faciem eius accipitis.

Excellentia eius *Statim vt ſe cōmouerit⁾ turbabit vos: & terror eius irruet ſuper vos.

corporibus luteis corpora veſtra Memoria veſtra cōparabitur cineri, & redigētur in lutum ceruices veſtræ⁾.

Tacete paulíſper, vt loquar quodcunque mihi mens ſuggeſſerit.

pono Quare lacero carnes meas dentibus meis, & animam meam *porto⁾ in manibus meis?

Ecce occidet me, non ¶*Etiam ſi occiderit me, in ipſo⁾ ſperabo: veruntamen vias meas in conſpectu eius arguam.

Etiam C *Et⁾ ipſe erit ſaluator meus: nō enim veniet in conſpectu eius oĩs hypocrita.

narrationem Audite ſermonem meum, & *ænigmata⁾ percipite auribus veſtris.

Ecce nũc pronuntiaui iudicii ſententiam, *Si fuero iudicatus⁾, ſcio quòd iuſtus inueniar.

Quis eſt qui iudicetur mecum? ►Veniat⁾, quare tacens conſumor?

Duo tantum ne facias mihi, & tunc à facie tua non abſcondar:

Manum tuam longe fac à me, & formido tua non me terreat.

Voca me, & ego reſpondebo tibi: aut certe loquar, & tu reſponde mihi.

Quot *Quantas⁾ habeo iniquitates & peccata,
D ſcelera mea & delicta mea oſtēde mi
Cur faciem tuam abſcōdis, & ar- chi.
bitraris me inimicum tuum?

Contra folium quod vento rapitur, oſtendis potentiam tuam, & ſtipulam ſiccam perſequeris.

Scribis enim contra me amaritudines, & conſumere me vis peccatis adoleſcentiæ meæ.

Poſuiſti in neruo pedem meum, & obſeruaſti omnes ſemitas meas, & veſtigia pedum meorum conſyderaſti.

Qui quaſi putredo conſumendus ſum, & quaſi veſtimentum quod comeditur à tinea.

CAP. XIIII.

Miſeriam vitæ humanæ deſcribit Iob. Prophetat reſurrectionem, Expectatio ſuſtinet pios, donec impetrent
A quod ſperant. Æternæ mortis pœnæ.

ira, vel, inquietudine HOmo natus de muliere breui viuens tempore, repletur *multis miſeriis⁾.

Qui quaſi flos egreditur & conteritur, & fugit velut vmbra, & nunquam in eodem ſtatu permanet.

Et *dignum ducis ſuper huiuſcemodi aperire⁾ oculos tuos: & adducere eum tecum in iudicium?

‖Quis *poteſt facere mundum de immundo conceptum ſemine, nónne tu qui ſolus es⁾?

*Breues⁾ dies hoĩs ſunt, numerus menſiũ eius apud te eſt: cōſtituiſti terminos eius qui præteriri non poterunt.

Recede ►paululum⁾ ab eo vt quieſcat, donec *optata veniat ſicut mercenarii dies eius.

¶Lignum habet ſpē, ſi præciſum fuerit, rurſum vireſcit, & rami eius pullulāt.

Si ſenuerit in terra radix eius, & in puluere emortuus fuerit truncus illius,

Ad odorē aquę germinabit, & faciet comā quaſi cum primum plantatũ eſt:

Homo vero cum mortuus fuerit, & *nudatus⁾ atq; cōſumptus, vbi quęſo eſt?

Quo modo ſi recedant aquæ de mari, & fluuius vacue factus areſcat:

Sic homo cum dormierit nō reſurget, donec *atteratur⁾ cælum non euigilabit, nec conſurget de ſomno ſuo.

Quis mihi hoc tribuat, vt in *inferno protegas⁾ me, & abſcondas me, donec pertranſeat furor tuus, & conſtituas mihi tempus in quo recorderis mei?

¶Putaſne mortuus hō rurſum viuet? cunctis diebus, *quibus nũc millito⁾, expecto donec veniat ĩmutatio mea.

Vocabis me, & ego reſpōdebo tibi: *operi manuũ tuarũ porriges dexterā⁾.

‖Tu quidem greſſus meos dinumeraſti, ſed parces peccatis meis.

Signaſti *quaſi in ſacculo delicta mea, ſed curaſti iniquitatem meam⁾.

¶Mons *cadens⁾ defluit, & ſaxum tranſfertur de loco ſuo.

Lapides excauant aquæ, & illuuione paulatim terra conſumitur: & homines ergo ſimiliter perdes.

*Roboraſti eum paululum, vt in perpetuum tranſiret⁾: immutabis faciem eius, & emittes eum.

Siue nobiles fuerint filii eius ſiue ignobiles non intelliget.

Attamen caro eius dum viuet, dolebit, *& anima illius ſuper ſemetipſo lugebit⁾.

*tam per aper Pſal. *dab dũ e qui c mũc ne v quid dab *De nati B *per ſicu cen. dies *inf tus *nor C *ſep chro cult *vel ris n *nũ mar tua ſyd cſul dere Pro D *for min cta & c xiſt quit inic *ele *Fo eo omi ita eun illi: *do nin apu fue

CAP. XV.

Eliphaz arguit Iob de ſapientiæ & munditiæ arrogantia. Deſcribit impiorum maledictionem, quam falsò Iob innocenti tribuit.

A Reſpondens autem Eliphaz Themanites, dixit.
Nunquid ſapiens reſpōdebit quaſi in uentum loquens, & implebit ardore ſtomachum ſuum?
ciētia
daci Arguis verbis eū qui nō eſt æqualis tibi
tili- & loqueris quod tibi non expedit.
Quantum in te eſt euacuaſti timorem,
raxi- & tuliſti preces coram deo.
ſi Docuit enim iniquitas tua os tuum, &
ſuto- imitaris linguam blaſphemantium.
Condemnabit te os tuum, & non ego:
abun & labia tua reſpondebunt tibi.
con- Nunquid primus homo tu natus es, &
e. ante colles formatus?
etū Nunquid conſilium dei audiſti: & inferior te erit eius ſapientia?
B Quid noſti quod ignoremus? quid intelligis quod neſciamus?
i,18 b Et ſenes & antiqui ſunt in nobis multo vetuſtiores, quàm patres tui.
ui ēſti Nunquid grande eſt vt conſoletur
quòd te deus? ſed verba tua praua hoc pro-
idpiā hibent.
ltum Quid te eleuat cor tuum, & quaſi ma-
apud gna cogitans, attonitos habes oculos?
Quid tumet cōtra deum ſpiritus tuus, vt proferas de ore tuo huiuſcemodi ſermones?
Quid eſt homo, vt immaculatus ſit, & vt iuſtus appareat natus de muliere?
Ecce inter ſanctos eius nemo immutabilis, & cæli non ſunt mundi in cōſpectu eius. Sup. 4.d. fidelis,
Quāto magis abominabilis & inutilis hō, qui bibit quaſi aquas iniquitatem?
C Oſtendam tibi, audi me: quod vidi narrabo tibi.
Sapientes confitentur, & non abſcondunt patres ſuos. Quid ſapiētes annuntiarint, & ſcierint patres eorū
Quibus ſolis data eſt terra, & non tranſiuit alienus per eos.
Cunctis diebus ſuis impius ſuperbit, & numerus annorum incertus eſt tyrannidis eius.
Sonitus terroris ſemp in auribus illius: & cum pax ſit, ille inſidias ſuſpicatur.
Non credit q reuerti poſſit de tenebris, circunſpectans vndiq gladiū. expectās
Cum ſe mouerit ad quærendum panē, nouit quòd paratus ſit in manu eius tenebrarum dies.
Terrebit eū tribulatio, & anguſtia vallabit eum, ſicut regem qui præparatur ad prælium.
Tetendit enim aduerſus deum manum ſuam, & contra omnipotentem roboratus eſt.
Cucurrit aduerſus eum erecto collo, & D

pingui ceruice armatus eſt.
Operuit faciem eius craſſitudo, & eius de lateribus eius aruina dependet.
Habitauit in ciuitatibus deſolatis, & in domibus deſertis, quæ in tumulos ſunt redactæ.
Non ditabitur, nec perſeuerabit ſubſtantia eius, nec mittet in terra radicem ſuam.
Non recedet de tenebris: ramos eius areſaciet flamma, & auferetur ſpiritu oris ſui.
Non credet ᶠfruſtra errore deceptus, quòd aliquo pretio redimendus ſit⁾.
Antequam dies eius impleantur, peribit: & manus eius areſcet.
Lædetur quaſi vinea in primo flore botrus eius, & quaſi oliua proiiciens florem ſuum,
Congregatio enim hypocritæ ſterilis, & ignis deuorabit tabernacula eorū qui munera libenter accipiunt.
Iſa.59.a Pſal.7.d ||Concepit dolorem & peperit iniquitatem, & vterus eius præparat dolos.

ᶠverbo recto, ſed pro eo verbis mēdacii.

CAP. XVI.

Auſteritate amicorum motus Iob, ſuam calamitatem enarrando, ſe citra iniquitatem pati oſtendit.

A RESpondens autem Iob, dixit, Audiui frequenter talia, conſolatores oneroſi omnes vos eſtis.
Nunquid habebunt finem verba ventoſa? aut aliquid tibi moleſtum eſt ſi loquaris?
Poteram & ego ſimilia veſtri loqui: atque vtinam eſſet anima veſtra pro anima mea.
Conſolarer & ego vos ſermonibus, & mouerem caput meum ſuper vos.
Roborarem vos ore meo: & ᶠmouerem labia mea, quaſi parcens vobis⁾.
Sed quid agam? Si locutus fuero, nō quieſcet dolor meus: & ſi tacuero, nō recedet à me.
Nunc autē ᶠoppreſſit me dolor meus, & in nihilum redacti ſunt omnes artus mei⁾.
Rugæ meę teſtimonium dicunt contra me, & ᶠſuſcitatur falſiloquus aduerſus faciem meam, contradicens mihi⁾.
Collegit furorem ſuum in me, & comminans mihi infremuit cōtra me dentibus ſuis: hoſtis meus terribilibus oculis me intuitus eſt.

ᶠlabiis meis amouerē à vobis (ſub. dolorē.) ᶠdefatigas me (ſub. tu deus) & deuaſtas omnes ſul ſimētum meum) ᶠmacies faciei meę teſtis eſt cōtra me.

Aperuerunt ſuper me ora ſua, ᶠexprobrantes⁾ percuſſerunt maxillam meā, ſatiati ſunt pœnis meis.
Concluſit me deus apud iniquum, & manibus impiorum me tradidit.
C Ego ille quondam opulentus repentè contritus ſum: tenuit ceruicem meā, confregit me, & poſuit me ſibi quaſi in ſignum.
Circundedit me lanceis ſuis, conuulnerauit lumbos meos, & non pepercit, & effudit in terra viſcera mea.
Conſcidit me vulnere ſuper vulnus, irruit in me quaſi gigas.
Saccum conſui ſuper cutem meam, & operui ᶠcinere carnem meam⁾.
Facies mea intumuit à fletu, & palpebræ meæ caligauerunt.
Hæc paſſus ſum abſque iniquitate manus meæ, cum haberē mundas ad deum preces.
D Terra ne operias ſanguinem meū, neque inueniat in te locum latendi clamor meus.
Ecce enim in cælo teſtis meus, & ᶠconſcius⁾ meus in excelſis.
ᶠVerboſi⁾ amici mei, ad deum ſtillat oculos meus.
Atque vtinam ſic ᶠiudicaretur⁾ vir cū deo, quomodo ᶠiudicatur⁾ filius hominis cum collega ſuo.
Ecce enim breues anni tranſeunt: & ſemitā per quā non reuertar ambulo.

ᶠpro ... ᶠpul... corn... meū caput... ᶠteſtis ᶠvel, ... dent... ᶠdiſp... ret ᶠdiſp...

CAP. XVII.

Contabeſcendo, ſe patienter præſtolari dicit.

A SPiritus meus attenuabitur, dies mei breuiabūtur, & ſolum mihi ſupereſt ſepulchrum.
ᶠNon peccaui⁾ & in amaritudinibus moratur oculus meus.
ᶠLibera me, & pone me iuxta te, & cuiuſuis manus pugnet contra me⁾.
Cor eorum longe feciſti à diſciplina, proter ea non exaltabuntur.
Prædam pollicetur ᶠſociis, & ᶠoculi filiorum eius deficient.
Poſuit me quaſi in prouerbium vulgi, & ᶠexemplum⁾ ſum coram eis.
Caligauit ab indignatiōe oculus meus, & membra mea quaſi in nihilum redacta ſunt.
Stupebunt iuſti ſuper hoc, & innocēs contra hypocritam ſuſcitabitur.

ᶠNiſi deret, ᶠEt aſi les ſpo rē ... quis ſp deret ᶠamici ſed ... ᶠabomi tio C

Et tenebit iuſtus viã ſuam, & mundus manibus addet fortitudinem.

Igitur omnes vos conuertimini, & venite, & non inueniam in vobis vllum ſapientem.

Dies mei tranſierũt, cogitationes meæ diſſipatę ſunt *torquẽtes cor meum).

Noctem verterunt in diem* & rurſum poſt tenebras ſpero lucem).

*Si ſuſtinuero), infernus domꝰ mea eſt in tenebris ſtraui lectulum meum.

Putredini dixi, Pater meus es: Mater mea, & ſoror mea, vermibus.

Vbi eſt ergo nunc præſtolatio mea, & *patientiam) meam quis conſyderat?

*In profundiſſimum infernum deſcendẽt omnia mea: putaſne ſaltẽ ibi erit requies mihi)?

CAP. XVIII.

☞ Baldad reprehendit Iob quod non audiat bene conſulentes, & impiis pœnas enarrat.

A Reſpondens autem Baldad Suhites, dixit,

Vſq; ad quem finem verba iactabitis? intelligite prius & ſic loquamur.

Quare reputati ſumus vt iumenta, & ſorduimus coram vobis?

Quid perdis animã tuã in furore tuo? nunquid propter te derelĩquetur terra, & transferetur rupes de loco ſuo?

B Nonne lux impii extinguetur, nec ſplẽdebit flamma ignis eius?

Lux obtenebreſcet in tabernaculo illius: & lucerna quæ ſuper eum eſt, extinguetur.

Arctabuntur greſſus virtutis eius, & præcipitabit eum conſilium ſuum.

Immiſit enim in rete pedes ſuos, & in maculis eius ambulat.

Tenebitur planta eius laqueo, & exardeſcet contra *ſitis).

Abſcondita eſt in terra pedica eius, & decipula illius ſuper ſemitam.

C Vndique terrebunt eum formidines, et inuoluent pedes eius.

Attenuetur fame *robur) eius, & inedia inuadat coſtas illius.

Deuoret pulchritudinẽ cutis eius, cõſumat brachia illiꝰ *primogenita mors).

Auellatur de tabernaculo ſuo fiducia eius, & *calcet ſuper eum quaſi rex interitus).

Habitent in tabernaculo illius ſocii *eius qui non eſt), aſpergatur in tabernaculo eius ſulphur. *non ſui

Deorſum radices eiꝰ ſiccentur, ſurſum autem atteratur meſſis eius,

‖Memoria illius pereat de terra, & non celebretur nomen eius in plateis, Pro. 2. d. D

Expellet eum de luce in tenebras, & de orbe transferet eum.

Non erit ſemen eius, neque progenies in populo ſuo, nec vllæ reliquiæ in *regionibus) eius. * habitationibus

In die eius ſtupebunt nouiſſimi, & primos inuadet horror.

Hæc ſunt ergo tabernacula iniqui, & iſte locus eius qui ignorat deum.

CAP. XIX.

☞ Iob flagella ſua & miſerias deſcribit. Derelictus eſt á propinquis. Vaticinatur de generali reſurrectione.

A Reſpondens autem Iob, dixit,

Vſquequo affligitis animã meã, & atteritis me ſermonibus?

En, decies confunditis me, & non erubeſcitis *opprimentes) me. *ſubſãnare

Nempe ſi *ignoraui), mecum erit ignorantia mea. *erraui,

At vos contra me erigimini, & arguitis me *opprobriis meis). * i. ꝙ iuſte ꝓbris afficiar.

Saltem nunc intelligite quia deus non æquo iudicio afflixerit me, & flagellis ſuis me cinxerit.

Ecce clamabo vim patiens, & nemo exaudiet: vociferabor, & nõ eſt qui iudicet.

Semitam meam circunſepſit, & tranſire non poſſum, & in calle meo tenebras poſuit.

Spoliauit me gloria mea, & abſtulit coronam de capite meo.

Deſtruxit me vndiq;, & pereo, & quaſi *euulſæ arbori) abſtulit ſpem meam. *lignum

B Iratus eſt contra me furor eius, & ſic me habuit quaſi hoſtẽ ſuum.

Simul venerunt *latrones) eius, & fecerunt ſibi viam per me, & obſederunt in gyro tabernaculũ meum. *exercitꝰ

¶Fratres meos longe fecit á me, & noti mei quaſi alieni receſſerunt á me.

Dereliquerunt me propinqui mei: & qui me nouerant, obliti ſunt *mei.

Inquilini domus meæ, & ancillæ meæ ſicut alienum habuerunt me, & quaſi peregrinus fui in oculis eorum.

éruum meum vocaui, & non reſpon-
dit, ore proprio deprecabar illum.

C

Halitum meum exhorruit vxor mea, &
orabam filios vteri mei.

Stulti quoque deſpiciebant me: & cum
ab eis receſſiſſem, detrahebant mihi

eis aſſurgebam,

Abominati ſunt me quondam conſilia-
rii mei: & quem maxime diligebam,
auerſatus eſt me.

& carnibus meis eſt pellis.

Pelli meæ conſumptis carnibus adhę-
ſit os meum, & derelicta ſunt tantum
modo labia circa dentes meos.

Miſeremini mei, miſeremini mei, ſal
tem vos amici mei, quia manus domi
ni tetigit me.

Quare perſequimini me ſicut deus, &
carnibus meis *ſaturamini?

*non

D

Quis mihi tribuat vt ſcribantur ſermo
nes mei? quis mihi det vt exarentur
in libro?

vt ppetuo maneant.

Stilo ferreo, & plumbi lamina, vel cer
te ſculpantur in ſilice?

¶Scio enim quod redemptor meus vi-
uit, & in nouiſſimo die de terra ſurre
cturus ſum:

Et rurſum circundabor pelle mea, & in
carne mea videbo deum.

mihi,

Quem viſurus ſum ego ipſe, & oculi
mei conſpecturi ſunt, & non alius. re-
poſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.

conſūpti ſunt renes mei

Quare ergo nunc dicitis, *Perſequa-
mur eum, & radicem verbi inueniamus contra eum.

Quia *Quomodo

Fugite ergo à facie gladii, quoniam vl
tor iniquitatū gladius eſt, & ſcitote eſ
ſe iudicium

i. occaſiones calūniandi

CAP. XX.

Impii hypocritæ, auari, & calum-
niatoris iniquitates breui finiendas
Sophar dicit.

A

Reſpondens autem Sophar Naa-
mathites, dixit,

Idcirco cogitationes meæ variæ
ſuccedūt ſibi, & mens in di-
uerſa rapitur.

reſpōdere cogūt me,

Doctrinam, qua me arguis audiam, &
ſpiritus intelligentiæ meæ reſponde
bit mihi.

Correctionem

pro me.

Hoc ſcio à principio, ex quo poſitus eſt
homo ſuper terram,

Quòd laus impiorum breuis ſit, & gau
dium hypocrytæ ad inſtar puncti.

ſublimitas

Si aſcēderit vſque ad cælum ſuperbia
eius, & caput eius nubes tetigerit:

ſempiternum

Quaſi ſterquiliniū in fine perdetur: &
qui eum viderant, dicent, Vbi eſt?

velut ſomniū auolans non inuenietur
tranſiet ſicut nocturna.

B

Oculus qui eū viderat, nō videbit: nec
vltra intuebitur eum locus ſuus

Filii eius atterētur egeſtate, & manus
illius reddent ei dolorem ſuum.

Oſſa eius implebuntur vitiis adoleſcē-
tię eius, & cū eo in puluere dormiēt.

Cum enim dulce fuerit in ore eius ma-
lū, abſcondet illud ſub lingua ſua.

Parcet illi, & non derelinquet illud, &
celabit in gutture ſuo.

Panis eius in vtero illius vertetur in
fel aſpidum intrinſecus.

in dic

Diuitias quas deuorauit euomet, & de
vētre illius extrahet eas deus.

Caput aſpidum fuget, occidet eum lin
gua viperæ.

C

Non videat riuos fluminis, torrentes
mellis, & butyri.

Luet q̄ fecit omnia, nec tamen cōſume
tur: iuxta multitudinem adinuentio
num ſuarum, ſic & ſuſtinebit:

Quoniā confringēs nudauit pauperes:
domum rapuit, & non ædificauit eā.

||Nec eſt ſatiatus venter eius: & cum
habuerit quæ concupierat, poſſidere
non poterit.

Non remanſit de cibo eius, & propte-
rea nihil permanebit de bonis eius.

Cum ſatiatus fuerit, artabitur, æſtua-
bit, & omnis dolor irruet ſuper eum.

i d pm on nor tab Ecc pe der ſua ber tur

Vtinam impleatur venter eius, & e-
mittat in eū iram furoris ſui, & pluat
ſuper illum bellum ſuum.

Fi

D

Fugiet arma ferrea, & irruet ī arcū ęreū
Eductus, & egrediēs de vagina ſua, &
fulgurās in amaritudine ſua: vadent,
& venient ſuper eum horribiles.

Omnes tenebræ abſcōditæ ſunt in oc
cultis eius: deuorabit eum ignis qui
non ſuccenditur: affligetur relictus
in tabernaculo ſuo.

A eua to, ſpl tur eur hc res, i. teſ ſco ſui hoi Mi A. dix mi

Reuelabunt cæli iniquitatem eius, &
terra conſurget aduerſus eum.

Apertum erit germen domus illius,
detrahetur in die furoris dei.

Hæc eſt pars hominis impii à deo, &
hęreditas verborum eius à domino.

CAP. XXI.

Impiorum proſperitate Iob enar-
rat. Eorundem repentinum interitum
deſcribit.

A Reſpondens autem Iob dixit.
Audite quæſo ſermones meos, & agite pœnitentiam.
Suſtinete me, vt ego loquar: & poſt mea, ſi videbitur verba ridete.
Nunqd contra hominē diſputatio mea eſt, vt meritò non debeā contriſtari?
Attendite me, & obſtupeſcite, & ſuperponite digitum ori veſtro.
Et ego quando recordatus fuero, pertimeſco, & cōcutit carnē meā tremor.
‖Quare ergo impii viuunt, ſubleuati ſunt, confortatique diuitiis?
Semen eorū permanet coram eis, propinquorum turba, & nepotum in cōſpectu eorum.
B
Domus eorum ſecuræ ſunt, & pacatæ, & non eſt virga dei ſuper illos.
Bos eorū cōcepit, & nō abortiuit: vacca peperit, & nō eſt priuata fœtu ſuo.
Egrediuntur quaſi greges paruuli eorū & infantes eorum exultant luſibus.
Tenent tympanum, & citharā, & gaudent ad ſonitum organi.
Ducunt in bonis dies ſuos, & in puncto ad inferna deſcendunt.
Qui dixerunt deo, Recede à nobis, & ſcientiam viarum tuarum nolumus.
‖Quis eſt oīpotens, vt ſeruiamus ei? & qd nobis prodeſt ſi orauerim9 illum?
C
¶Veruntamen quia non ſunt in manu eorum bona ſua, conſilium impiorum longe ſit à me.
Quotiens lucerna impiorum extinguetur, & ſuperueniet eis inundatio, & dolores diuidet furoris ſui
Erunt ſicut paleæ ante faciem venti, & ſicut fauilla quam turbo diſpergit.
Deus ſeruabit filiis illius dolorem patris: & cum reddiderit, tunc ſciet.
Videbunt oculi eius interfectionem ſuam, & de furore omnipotentis bibet.
Quid enim ad eum pertinet de domo ſua poſt ſe? & ſi numerus menſium eius dimidietur?
Nunquid deū docebit quiſpiam ſcientiam, qui excelſos iudicat?
Iſte moritur robuſtus & ſan9, diues & fœlix,
Viſcera eius plena ſunt adipe, & medullis oſſa illius irrigantur:
D Alius verò moritur in amaritudine animę abſque vllis opibus:
Et tamē ſimul in puluere dormient, & vermes operient eos.
Certe noui cogitationes veſtras, & ſententias contra me iniquas.
Dicitis enim, Vbi eſt domus principis? & vbi tabernacula impiorum?
Interrogate quēlibet de viatoribus, & hęc eadē illū itelligere cognoſcetis.
Quia in diem perditionis ſeruatur malus, & ad diem furoris ducetur.
Quis arguet coram eo viā eius? & quæ fecit, quis reddet illi?
Ipſe ad ſepulchra ducetur, & in congerie mortuorum vigilabit,
Dulcis fuit glareis cocyti, & poſt ſe omnem hominem trahet, & ante ſe innumerabiles.
Quomodo igitur conſolamini me fruſtra, cum reſponſio veſtra repugnare oſtenſa ſit veritati?

Nonne quæritis (ſub. de illo ipſo) ſicut ſolēt viatores & ſigna eorū non agnoſcitis? feſtinabit. Placēt ei valles torrentis,

CAP. XXII.

Eliphaz arguit Iob īmiſericordię. Verba infideliū: i Iob tamē minime cōpetētia. Pœnitēti bona promittūtur.

Reſpondens autem Eliphaz Themanites dixit, A
Nunquid deo poteſt cōparari homo, etiam cum perfectæ fuerit ſciētiæ?
Quid prodeſt deo ſi iuſtus fueris? aut qd ei cōfers ſi īmaculata fuerit via tua?
Nunquid timens te, arguet te, & veniet tecum in iudicium,
Et non propter malitiam tuam plurimā & infinitas iniquitates tuas?
Abſtuliſti enim pignus fratrum tuorū ſine cauſa, & nudos ſpoliaſti veſtib9.
Aquam laſſo non dediſti, & eſurienti ſubtraxiſti panem.
In fortitudīe brachii tui poſſidebas terram, & potentiſſimus obtinebas eam. B
Viduas dimiſiſti vacuas, & lacertos pupillorum comminuiſti.
Propterea circūdatus es laqueis, & cōturbat te formido ſubita.
Et putabas te tenebras nō viſurū, & impetu aquarū innundantiū nō oppreſſum iri?
An cogitas quòd deus excelſior cęlo ſit & ſuper ſtellarū verticē ſublimetur,
¶Et dicis, Quid enim nouit deus? & quaſi per caliginem iudicat. (nūquid iudicabit?)
Nubes latibulū eius, nec noſtra cōſyderat, & circa cardines cęli perābulat.
Nunquid ſemitam ſeculorū cuſtodire cupis, quam calcauerunt viri iniqui? (i. cōmunes mores vulgi)
Qui ſublati ſunt ante tēpus ſuū, & flu-

uius ſubuertit fundamentum eorum.

Qui dicebant deo, Recede à nobis : & quaſi nihil poſſit facere omnipotens, æſtimabant eum.

Cum ille impleſſet domos eorũ bonis: "quorum ſententia' procul ſit à me.

"ſed cõſilium impiorum ||Videbunt iuſti & lætabuntur, & innocens ſubſannabit eos.

Pſ.106.d. Nonne ſucciſa eſt "erectio' eorum, & reliquias eorum deuorauit ignis? "ſubſtãtia

"vſ, Aſſueſce ¶"Acquieſce' igitur ei, & habeto pacem & per hæc habebis fructus optimos.

Suſcipe ex ore illius legem, & pone ſermones eius in corde tuo.

D Si reuerſus fueris ad omnipotentem, ædificaberis, & longe facies iniquitatem à tabernaculo tuo.

"puluere aurum. Dabit pro "terra ſilicem', & pro ſilice torrentes aureos.

Eritq; omnipotens contra hoſtes tuos, & argentum "coaceruabitur tibi'.

"erit fortitudo tua Tunc ſuper omnipotentem deliciis afflues, & eleuabis ad deũ faciem tuã.

Rogabis eum, & exaudiet te, & vota tua reddes.

Decernes rem, & veniet tibi, & in viis tuis ſplendebit lumen,

Pro.29.d ||Qui enim humiliatus fuerit, erit ĩ gloria: & qui inclinauerit oculos ſuos, ipſe ſaluabitur.

Saluabitur innocens, ſaluabitur autem in munditia manuum ſuarum.

CAP. XXIII.

☞ Aſſerit Iob ſe potentiam & ſententiam iudicis vereri.

A "Etiã hodie "mea

REſpondens autem Iob, ait, "Nunc quoque' in amaritudine eſt ſermo meus, & manus "plagæ meæ' aggrauata eſt ſuper gemitum meum.

Quis mihi tribuat vt cognoſcam & inueniam illum, & veniam vſque ad ſolium eius.

Ponam coram eo iudicium, & os meũ replebo increpationibus,

Vt ſciam verba quæ mihi reſpondeat,

B & intelligam quid loquatur mihi.

Nolo multa fortitudine contendat mecum, "nec magnitudinis ſuæ mole me premat'.

"ſed ponat vires in me vt ſtare poſſim corã eo

Proponat æquitatem contra me, & perueniat ad victoriam iudicium meum.

Si ad orientem iero, non apparet : ſi ad occidentem, non intelligam eum.

"Si ad ſiniſtram, quid agam? non apprehendam eum. ſi me vertam ad dexteram, non videbo illum. C

Ipſe vero ſcit viam meam, & probabit me quaſi aurum quod per ignem trãſit.

Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus, viã eius cuſtodiui, & nõ declinaui ex ea.

A mandatis labiorum eius non receſſi, & "in ſinu' meo abſcondi verba oris eius. "mo

Ipſe enim ſolus eſt, & nemo auertere poteſt cogitationem eius: & anima eius quodcunque voluit, hoc fecit.

Cumque expleuerit in me voluntatem ſuam, & alia multa ſimilia præſto ſunt ei.

Et idcirco à facie eius turbatus ſum: & conſyderans eum, timore ſolicitor.

Deus molliuit cor meum, & omnipotens conturbauit me.

Non enim perii propter imminentes tenebras, nec "faciem meam operuit' caligo. "à fa mea culta

CAP. XXIIII.

☞ Iob hominum iniquitates deſcribit, impiorum maledictio.

AB omnipotente non ſunt abſcondita tempora: qui autem nouerunt eum, ignorant dies illius.

Alii terminos tranſtulerunt, diripuerunt greges, & pauerunt eos.

Aſinum pupillorum abegerunt, & abſtulerunt pro pignore bouem viduę.

Subuerterunt pauperum viam, & "oppreſſerunt pariter manſuetos' terræ. "abſc dunt paup

Alii quaſi onagri in deſerto egrediuntur ad opus ſuum, "vigilantes' ad prędam: præparant panem liberis. "man ſurgẽ

Agrum non ſuum demetunt: & vineam eius, quem vi oppreſſerint, vindemiant. B

Nudos dimittunt homines, indumenta tollentes, quibus non eſt operimentum in frigore:

Quos imbres montium rigant: & non habentes velamen, amplexantur lapides. "Nu ambu re ſi abſq; ſtime

Vim fecerunt deprædantes pupillos, & vulgum pauperem ſpoliauerunt.

"Nudis incedentibus abſque veſtitu', & eſurientibus tulerunt ſpicas. " Int muro rũ ol pdu

"Inter aceruos eorum meridiati ſunt' qui calcatis torcularibus ſitiunt.

De ciuitatibus fecerunt viros gemere, & anima vulneratorum clamauit, & deus inultum abire non patitur.

Ipſi fuerunt rebelles lumini, neſcierũt vias eius: nec reuerſi ſunt per ſemitas eius.

Mane primo conſurget homicida, interficiet egenum & pauperẽ: per noctem vero erit quaſi fur. C

Oculus adulteri obſeruat caliginem, dicens, Non me videbit oculus: & operiet vultum ſuum.

Perfodit in tenebris domos, ſicut ĩ die condixerant ſibi, & ignorauerunt lucem.

Si ſubito apparuerit aurora, arbitrantur vmbrã mortis: & ſic in tenebris quaſi in luce ambulant.

¶Leuis eſt ſuper faciem aquæ: maledicta ſit pars eius in terra, nec ambulet

D per viam vinearum.

=Ad nimium calorem trãſeat ab aquis niuium, & vſque ad inferos peccatũ illius⁾.

Obliuiſcatur eius miſericordia, dulcedo illius vermes: non ſit in recordatione, ſed conteratur quaſi lignum infructuoſum.

=Pauit⁾enim ſterilem & quę non parit, & viduæ bene non fecit.

Detraxit fortes in fortitudine ſua: & cũ ſteterit, non credet vitæ ſuæ.

=Dedit ei deus locum pœnitentiæ, & ille abutitur eo in ſuperbiam, oculi autem eius ſunt in viis illius⁾.

Eleuati ſunt ad modicum, & non ſubſiſtent, & humiliabuntur ſicut=omnia⁾, & auferentur, & ſicut ſummitates ſpicarum conterentur.

Quod ſi non eſt ita, quis me poteſt arguere eſſe mentitum, & ponere= ante deum⁾verba mea?

CAP. XXV.

☞ Baldad probat, coram deo neminem eſſe mundum.

A REſpondens autem Baldad Suhites, dixit, Poteſtas & terror apũd eum eſt qui facit cõcordiam in ſublimibus ſuis,

Nunquid eſt numerus militum eius? & ſuper quem non ſurget lumen illius?

B Nunquid iuſtificari poteſt homo comparatus deo, aut apparere mundus natus de muliere?

Ecce luna etiam non ſplendet, & ſtellæ non ſunt mundæ in conſpectu eius:

Quanto magis homo=putredo⁾, & filius=hominis vermis? =vermis,

CAP. XXVI.

☞ Nihil deo adiutorii eſſe ab homine, Iob oſtendit. Argumenta potentiæ dei.

REſpondẽs autem Iob, dixit, A
Cuius adiutor es? nunquid imbecillis, & ſuſtentas brachium eius qui non eſt fortis?

Cui dediſti conſilium? forſitan illi qui non habet ſapientiam, & prudentiã tuam oſtendiſti plurimam?

¶Quem docere voluiſti? nonne cum q̃ fecit ſpiramentum. B

Ecce gigantes gemunt ſub aquis, & qui habitant cum eis.

Nudus eſt infernus coram illo, & nullum eſt operimentum perditioni.

Qui extẽdit aquilonem ſuper vacuum, & appendit terram ſuper nihilum.

Qui ligat aquas in nubibus ſuis, vt nõ erũpant pariter deorſum.

Qui tenet vultum ſolii ſui, & expãdit ſuper illud nebulam ſuam. C

Terminum circũdedit aquis vſque dũ finiantur lux & tenebræ.

Columnæ cæli contremiſcunt, & pauent ad nutum eius.

In fortitudine illius repente maria=cõgregata⁾ſunt, & prudentia=eius⁾ percuſſit=ſuperbum⁾. =conturbata =ſua =fortitudinem,

Spiritus eius ornauit cælos: & obſtetricante manu eius, eductus eſt coluber tortuoſus. =creauit manus eius ſerpẽtem tortuoſum.

Ecce, hæc ex parte dicta ſunt viarũ eius: & cum vix paruã ſtillam ſermonis eius audierimus, quis poterit tonitruum magnitudinis illius=intueri⁾? =intelligere?

CAP. XXVII.

☞ Ex inſuſtentabili crucis onere Iob deum accuſat. Innocẽs Iob, Afflictio impiorum. Maledictiones impii.

ADdidit quoque Iob, aſſumens parabolam ſuam, & dixit, A
Viuit deus, qui abſtulit iudicium meum, & omnipotens qui ad amaritudinem adduxit animã meam:

Quia donec ſupereſt halitus in me, & ſpiritus dei in naribus meis:

Non loquẽtur labia mea iniquitatem nec lingua mea meditabit mendaciũ,

Abſit à me, vt iuſtos vos eſſe iudicē, donec deficiam: non recedam ab innocentia mea.

B Iuſtificationem meam quam cœpi tenere, non deſeram: neque enim reprehendit me cor meum in omni vita mea.

Sit vt impius inimicus meus, & aduerſarius meus quaſi iniquus.

¶Quæ eſt enim ſpes hypocritæ ſi auare rapiat, =& non liberet⁾ deus animā eius?

Nunquid deus audiet clamorem eius, cum venerit ſuper eum anguſtia?

=cum ex tirpatus ſit Aut poterit in omni potente delectari, & inuocare deum omni tempore?

=quę ſunt in manu dei, Docebo vos= per manum dei⁾ quæ omnipotens habeat nec abſcondam,

Ecce, vos omnes noſtis, & vt quid hæc ſine cauſa vana loquimini?

C ¶Hæc eſt pars hominis impii apud deum, & hæreditas violentorum, quam ab omnipotente ſuſcipient,

Si multiplicati fuerint filii eius, in gladio erunt: & nepotes eius non ſaturabuntur pane.

Qui reliqui fuerint ex eo, ſepelientur ī interitu, & viduæ illius non plorabunt.

= coacernauerit Si= comportauerit⁾ quaſi terram argentum, & ſicut lutum præparauerit veſtimenta:

D Præparabit quidem, ſed iuſtus veſtietur illis, & argētum innocēs diuidet.

Aedificauit ſicut tinea domum ſuam, & ſicut cuſtos fecit vmbraculum.

Pſal. 48 ||Diues cum dormierit, nihil ſecū auferet: aperiet oculos ſuos, & nihil inueniet.

=terror Apprehēdet eum quaſi aqua =inopia,⁾ nocte opprimet eum tempeſtas

= turbine Tollet eum ventus vrens, & auferet, & =velut turbo⁾ rapiet eum de loco ſuo.

Et mittet ſuper eum, & non parcet, de manu eius fugiens fugiet.

Stringet ſuper eum manus ſuas, & ſibilabit ſup illum, intuens locum eius.

CAP. XXVIII.

☞ Cum omnia in rerū natura ſint ab homine perueſtigabilia, ſolam dei ſapientiam inſcrutabilem oſtendit, Sapientia, Intelligentia,

Habet argentum, venarum ſuarū principia: & auro locus eſt in quo conflatur. A

Ferrum de terra tollitur: & lapis ſolutus calore, in æs vertitur.

=Tempus⁾ poſuit tenebris, & vniuerſorum finem ipſe conſyderat, lapidem quoque caliginis, & vmbræ mortis.

=Diuidit torrens à populo peregrinante, eos quos oblitus eſt pes egentis hominis & inuios⁾.

*Terra de qua oriebatur panis=in loco ſuo, igni ſubuerſa eſt⁾.

Locus ſapphiri lapides eius, & glebæ illius aurum.

Semitam ignorauit auis, nec intuitus eſt eam oculus vulturis.

Non calcauerunt eam filii inſtitorum, nec pertranſiuit per eam leæna.

Ad ſilicem extendit manum ſuam, ſubuertit à radicibus montes.

In petris riuos excidit, & omne pretioſum vidit oculus eius. B

Profunda quoque fluuiorum ſcrutatus eſt, & abſcondita in lucem produxit.

Sapiētia vero vbi inuenitur? & quis eſt locus intelligentiæ?

Neſcit homo=pretium⁾ eius, nec inuenitur in terra ►ſuauiter⁾ viuentium.

Abyſſus dicit, Non eſt in me: & mare loquitur, Non eſt mecum. C

||Non dabitur aurum ►obrizum⁾ pro ea nec appendetur argentum in commutatione eius.

Non conferetur tinctis Indiæ coloribus, nec lapidi ſardonyco pretioſiſſimo, vel ſapphiro.

Non adæquabitur ei aurum vel=vitrū⁾ nec commutabuntur ꝑ ea vaſa auri.

=Excelſa & eminentia⁾ non memorabūtur comparatione eius: ⁾ trahitur aūt ſapientia de occultis⁾,

Non adæquabitur ei topazius de Aethiopia, nec=tincturæ mundiſſimę cōponetur⁾.

Vnde ergo ſapientia venit? & quis eſt locus intelligentiæ?

Abſcondita eſt ab oculis omnium viuētium, volucres quoq; cæli latet,

Perditio & mors dixerunt, Auribus noſtris audiuimus famā eius,

Deus intelligit viam eius, & ipſe nouit locum illius.

Ipſe enim fines mundi intuetur: & om

nia quæ ſub cælo ſunt reſpicit.
Qui fecit ventis pondus, & aquas appendit in menſura.
Quando ponebat pluuiis legem, & viā =procellis ſonantibus⟩:
Tunc vidit illam, & enarrauit, & præparauit, & inueſtigauit.
Et dixit homini, Ecce, timor domini, ipſa eſt ſapientia: & recedere à malo, intelligentia.

CAP. XXIX.

☞ Iob vitæ ſuæ anteactæ fœlicitatem & pia geſta recenſet: tacitè amicos calumniæ arguēs, qui dicebant illum merito pati quæ patiebatur. Officium boni principis.

A ADdidit quoque Iob, aſſumens parabolam ſuam, & dixit,
Quis mihi tribuat, vt ſim iuxta menſes priſtinos, ſecundum dies quibus deus cuſtodiebat me,
Quando ſplendebat lucerna eius ſuper caput meum, & ad lumen eius ambulabam in tenebris?
Sicut fui in diebus adoleſcentiæ meæ, quando ſecreto deus erat in tabernaculo meo.
Quando erat omnipotens mecum: & in circuitu meo pueri mei.
Quando lauabam pedes meos butyro, & petra fundebat mihi riuos olei.
B Quando procedebam ad portam ciuitatis, & in platea parabant cathedram mihi.
Videbant me iuuenes, & abſcondebantur: & ſenes aſſurgentes ſtabant.
Principes ceſſabant loqui, & digitum ſuperponebant ori ſuo.
Vocem ſuam cohibebant duces, & lingua eorum gutturi ſuo adhærebat.
Auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi.
Eo quod liberaſſem pauperem vociferantem, & pupillum cui non eſſet adiutor.
C Benedictio perituri ſuper me veniebat & cor viduæ conſolatus ſum.
Iuſtitia indutus ſum: & veſtiui me ſicut veſtimento, & = diademate⟩, iudicio meo.
Oculus fui cæco, & pedes claudo.
Pater erā pauperū: & cauſam quā neſciebā, diligentiſſime inueſtigabam.
Conterebā molas iniqui, & de dentibꝰ illius auferebam prædam.
Dicebamq́ꝫ, In nidulo meo moriar: & ſicut =palma⟩ multiplicabo dies. =arena
Radix mea aperta eſt ſecꝰ aquas, & ros morabitur in =meſſione mea⟩. =ramo meo
Gloria mea =ſemper⟩ innouabitur, & arcus meus in manu mea inſtaurabit. =mecum
D Qui me audiebant, expectabant ſententiam, & intenti tacebant ad conſiliū meum.
Verbis meis addere nihil audebant, & ſuper illos ſtillabat eloquium meum.
Expectabant me ſicut pluuiā, & os ſuū aperiebant quaſi ad imbrē ſerotinū.
Siquando ridebam ad eos, non credebant: & =lux vultus mei non cadebat in terram⟩. =.i. me etiam ridēte, nō recedebat à facie illorum timor mei
Si voluiſſem ire ad eos, ſedebam primus: cumque ſederem quaſi rex circū ſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator.

CAP. XXX.

☞ Quanto contemptu ab hominibus & quanta maledictione à domino tractetur, deſcribit Iob. Mors, domꝰ oīm.

NVnc autem derident me iuniores tempore, quorum non dignabar patres ponere cū canibus gregis mei.
A Quorum virtus manuū mihi erat ꝓ nihilo, & vita ipſa putabantur indigni.
Egeſtate & fame ſteriles, qui rodebant in ſolitudine, ſcalentes calamitate & miſeria.
Et mandebant herbas, & arborum cortices, & radix iuniperorum erat cibus eorum.
Qui de conuallibus iſta rapientes, cum ſingula reperiſſent, ad ea cum clamore currebant.
In deſertis habitabant torrētium, & in cauernis terræ vel =ſuper glaream⟩. =petrarū
Qui inter =huiuſcemodi lætabant⟩ & eſſe ſub ſentibus delicias cōputabant. =arbuſta rugiebāt
B Filii ſtultorum & ignobilium, & in terra penitus non parentes,
Nūc in eorū canticum verſus ſum, & factus ſum eis in prouerbium.
Abominātur me, & lōge fugiunt à me, & faciē meā cōſpuere nō verentur.

Pharetram enim ſuam aperuit, & affli-
xit me, & frenum poſuit in os meũ.

*pueri Ad dexteram *orientis calamitatis meę ilico⁾ſurrexerunt: pedes ſuos ſubuerterũt, & oppreſſerunt quaſi fluctibus ſemitis ſuis.

Diſſipauerunt itinera mea, inſidiati ſũt mihi: & præualuerunt, & non fuit qui ferret auxilium.

C Quaſi rupto muro, & aperta ianua irruerunt ſuper me, & ad meas miſerias deuoluti ſunt.

Redactus ſum in nihilũ: abſtuliſti quaſi ventus deſyderium meum: & velut nubes pertranſiit ſalus mea.

Nunc autem in memetipſo marceſcit anima mea & poſſident me dies afflictionis.

Nocte os meum perforatur doloribꝰ:
*pulſus mei non requieuẽ runt. & *qui me comedunt, non dormiũt⁾.

In multitudine *eorum⁾conſumitur veſtimentum meum, & quaſi capitio tunicæ ſuccinxerunt me.

*roboris *Cõparatus ſum luto, & aſſimilatus ſum fauillæ & cineri⁾.

*Proiecit me in luto, ... é timor ſicut puluis & cinis.

Clamo ad te, & non exaudis me: ſto, & non reſpicis me.

Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ aduerſaris mihi.

Eleuaſti me, quaſi⁾ſuper ventum ponens *eliſiſti me valide⁾.

D Scio quia morti trades me, vbi conſtituta eſt domus omni viuenti.

*& remouiſti à me ſapientiã Veruntamen non ad conſumptionem meam emittis manum tuam: & ſi corruerint, ipſe ſaluabis.

Flebam quondam ſuper eo qui afflictꝰ erat, & compatiebatur anima mea pauperi.

Expectabam bona, & venerũt mihi mala: pręſtolabar lucem, & eruperunt tenebræ.

Interiora mea efferbuerunt abſque vlla requie, præuenerunt me dies afflictionis.

Mœrens incedebam, ſine furore, cõſurgens, in turba clamabam.

Frater fui draconum, & ſocius ſtruthionum.

Cutis mea denigrata eſt ſuper me, & oſſa mea aruerunt præ *caumate⁾.

*æſtu,

Verſa eſt in luctum cithara mea, & organum meum in vocem flentium.

CAP. XXXI.

Iob recenſet vitæ ſuæ innocentiã, cuius ſcriptorem æternum ſibi contingere optat.

A Pepigi fœdus cum oculis meis, vt ne cogitarem quidẽ de virgine. Quam enim partem *haberet in me deus⁾deſuper, & hæreditatem *omnipotens⁾de excelſis? *habe[ret] deo *ab o[mni] pote[nte]

Nunquid non perditio eſt iniquo, & alienatio operantibus iniuſtitiam?

Nonne ipſe cõſyderat vias meas, & cũctos greſſus meos dinumerat?

Si ambulaui in vanitate, aut feſtinauit *in malo⁾pes meus: *ad

Appendat me in ſtatera iuſta & ſciat deus ſimplicitatem meam.

Si declinauit greſſus meus de via, & *ſi ſecutus eſt oculus meus⁾cor meum & ſi in manibus meis adhæſit *macula⁾: *poſ[t ocu]los abii[t] *qu[id]

Seram, & alius comedat, & progenies mea eradicetur.

Si deceptum eſt cor meum ſuper muliere: & ſi ad oſtium amici mei inſidiatus ſum:

Scortum alterius ſit vxor mea, & ſuper illam incuruentur alii:

Hoc enim nefas eſt, & iniquitas maxima:

B Ignis eſt vſque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans *genimina⁾. *fru[c]ta,

Si contempſi ſubire iudicium cũ ſeruo meo, & ancilla mea, cum diſceptarẽt aduerſum me.

Quid enim faciam, cum ſurrexerit ad iudicandum deus? & cum quæſierit⁾, quid reſpondebo illi? viſit[ave]rit

Nunquid non in vtero fecit me, & illũ operatus eſt: & formauit me in vulua vnus?

Si negaui quod volebant pauperibus, & oculos viduæ expectare feci,

Si comedi buccellam meã ſolus, & nõ comedit pupillus ex ea,

(Quia ab infantia mea creuit mecum miſeratio: & de vtero matris meæ egreſſa eſt mecum,)

Si deſpexi pereuntem, eo quód nõ habuerit indumentum, & abſque operimento pauperem.

C Si non benedixerunt mihi latera eius, & de velleribus ouium mearum calefactus eſt.

Si leuaui ſuper pupillum manum meã etiam cum viderem me in porta ſuperiorem:
Humerus meus à iunctura ſua cadat, & brachium meum cum ſuis oſsibus confringatur.
Semper enim ⁼quaſi tumentes ſuper me fluctus timui deum⁾, & pondus eius ferre non potui.
Si putaui aurum robur meum: & obrizo dixi, Fiducia mea:
Si lætatus ſum ſuper multis diuitiis meis, & quia plurima reperit manus mea:
Si vidi ſolem cum fulgeret, & lunam incedentem clare.
Et⁼lætatum eſt⁾ in abſcondito cor meum, & oſculatus ſum manũ meam ore meo,
Quæ eſt iniquitas maxima, & negatio contra deum altiſsimum.
Si gauiſus ſum ad ruinam eius qui me oderat: & exultaui ꝙ inueniſſet eum malum:
D Non enim dedi ad peccandum guttur meum, vt expeterem maledicens animam eius.
Si non dixerunt viri tabernaculi mei, Quis det de carnibus eius, vt ſaturemur?
Foris non manſit peregrinus, oſtium meum viatori patuit.
Si abſcondi quaſi homo peccatum meum, & celaui in ſinu meo iniquitatem meam.
Si expaui ad multitudinem nimiam, & deſpectio propinquorum terruit me: ⁼& non magis⁾ tacui, nec egreſſus ſum oſtium.
Quis mihi tribuat auditorem, vt deſyderium meũ audiat omnipotens: & librum ſcribat ipſe qui iudicat*,
⁼Vt in⁾ humero meo portẽ illũ, & circundem illũ quaſi coronam mihi?
⁼Per ſingulos gradus meos pronuntiabo illum, & quaſi principi offeram eum⁾.
Si aduerſum me terra mea clamat, & cum ipſa ſulci eius deflent,
Si fructus eius comedi abſq; pecunia, & animam agricolarum eius afflixi:
Pro frumento oriatur mihi tribulus, & pro hordeo ſpina.

Finita ſunt verba Iob.

CAP. XXXII.

Eliu tacẽtibus cæteris, arguit illos inſipientiæ. Docet non ætatẽ, ſed ſpiritum dei dare prudentiam.

O Miſerunt autem tres viri iſti reſpondere Iob, eò ꝙ iuſtus ſibi videretur. A

Et iratus, indignatuſq; eſt Eliu filius Barachel Buzites, de cognatione Ram: iratus eſt autem aduerſum Iob, eò quòd iuſtum ſe eſſe diceret ⁼coram deo⁾. ⁼magis ꝙ deum.
Porrò aduerſum amicos eius indignatus eſt, eò ꝙ non inueniſſent reſponſionem⁼rationabilem, ſed tantummodo⁾ condemnaſſent Iob. ⁼qua (vel, & tamẽ).
Igitur Eliu expectauit Iob loquẽtẽ: eò ꝙ ſeniores eſſent qui loquebantur.
Cũ autẽ vidiſſet ꝙ tres reſpondere nõ potuiſſent, iratus eſt vehementer. B
Reſpondenſq; Eliu filius Barachel Buzites, dixit,
¶Iunior ſum tempore, vos autem antiquiores: idcirco ⁼demiſſo capite⁾ veritus ſum vobis indicare meam ſententiam. ⁼expaui, &
Sperabam enim ꝙ ætas prolixior loqueretur, & annorum multitudo doceret ſapientiam.
Sed vt video, ſpiritus eſt in hominibus, & inſpiratio omnipotentis dat intelligentiam.
Non ſunt⁼longæui⁾ ſapientes, nec ſenes intelligunt iudicium. ⁼magnates
Ideo dicam, audite me, oſtendã vobis etiam ego meam⁼ſapientiam⁾. C ⁼vel, opinionem.
Expectaui enim ſermones veſtros, audiui prudentiam veſtram, donec⁼diſceptaremini ſermonibus⁾: ⁼inueſtigaretis ſermones:
Et donec putabã vos aliquid dicere, conſyderabã: ſed vt video, nõ eſt qui poſsit arguere Iob, & reſpondere ex vobis ſermonibus eius:
Ne forte dicatis, Inuenimus ſapientiã, deus proiecit eum, non homo.
Nihil locutus eſt mihi, & ego non ſecundum ſermones veſtros reſpondebo illi. D
Extimuerunt, nec reſponderunt vltra, abſtuleruntq; à ſe eloquia.
Quoniã igitur expectaui, & nõ ſunt locuti: ſteterũt, nec vltra reſpõderũt:
Reſpondebo & ego partem meam, & oſtendam⁼ſcientiam⁾ meam. ⁼vel, opinionem

Plenus ſum enim ſermonibus, & coartat me ſpiritus vteri mei.

Et venter meus quaſi muſtum abſque ſpiraculo, quod lagunculas nouas diſ-rumpit.

Loquar, & reſpirabo paulul̄u: aperiā labia mea, & reſpondebo.

Non accipiam perſonam viri, & deum homini non æquabo.

Neſcio enim quădiu ſubſiſtă & ſi poſt modicum tollat me factor meus.

*homin͞e nō cognominabo C. 1. nō celabo nomē, ſi fuerit ipſius. *ſi diſſimulauero nomē,

CAP. XXXIII.

Oſtendit Eliu in quo Iob peccauerit. Cum deo non contendendum, nec eius opera ſcrutanda curioſius.

A Vdi igitur Iob eloquia mea, & oēs ſermones meos auſculta. A

Ecce, aperui os meum, loquetur lingua mea in faucibus meis.

Simplici corde meo ſermones mei, & ſcientiam puram labia mea loquentur.

Spiritus dei fecit me, & ſpiraculū omnipotentis viuificauit me.

Si potes, reſponde mihi, & aduerſus faciem meam conſiſte.

Ecce, & me ſicut & te fecit deus, & de eodem luto ego quoq; formatus ſum.

*frōs mea Veruntamen miraculum meum non te terreat, & eloquentia mea non ſit tibi grauis. *manus mea ſuper te

Dixiſti ergo in auribus meis, & vocem verborum tuorum audiui, B

Mundus ſum ego, abſq; delicto immaculatus, & non eſt iniquitas in me.

*occaſiones Quia querelas in me reperit, ideo arbitratus eſt me inimicum ſibi. *Vnō modo

Poſuit in neruo pedes meos, cuſtodiuit omnes ſemitas meas.

Hoc eſt ergo in quo nō es iuſtificatus. reſpondebo tibi, quia maior ſit deus homine.

¶Aduerſus eum contendis, ꝙ non ad omnia verba reſponderit tibi?

*altero ei ꝗ nō videt illum Semel loquitur deus, & ſecundo id ipſum non repetit.

C. 1. vno modo, in ſomnis *altero cum corripit hominē. *terrefacit eos. Per ſomniū in viſione nocturna, quando irruit ſopor ſuper homines, & dormiunt in lectulo:

Tunc aperit aures virorū, & erudiens eos inſtruit diſciplina,

Vt auertat hominem ab his quæ fecit, & liberet eum de ſuperbia.

Eruens animam eius à corruptione: & vitam illius, vt non tranſeat in gladium. C

Increpat quoque per dolorem in lectulo, & omnia oſſa eius marceſcere facit. *mag dolo ficit.

Abominabilis ei fit in vita ſua panis, & animæ illius cibus ante deſyderabilis.

Tabeſcet caro eius, & oſſa quæ tecta fuerant, nudabuntur.

Appropinquabit corruptioni anima eius, & vita illius mortiferis.

Si fuerit pro eo angelus loquens vnus de millibus, vt annuntiet hominis æquitatem,

Miſerebitur eius, & dicet, Libera eum, vt non deſcendat in corruptionem: inuenit in quo ei propitier.

Conſumpta eſt caro eius à ſuppliciis reuertatur ad dies adoleſcentiæ ſuæ.

Deprecabitur deum, & placabilis ei erit: & videbit faciem eius in iubilo, & reddet homini iuſtitiam ſuam.

Reſpiciet homīes, & dicet, Peccaui, & vere deliqui: & vt eram dignus, non recepi. D

Liberauit animam ſuā, ne pergeret in interitum, ſed viuens lucem videret.

Ecce, hæc omnia operatur deus tribus vicibus per ſingulos,

Vt reuocet animas eorum à corruptione, & illuminet luce viuentium.

Attende Iob, & audi me: & tace, dum ego loquor.

Si autem habes quod loquaris, reſponde mihi, loquere: volo enim te apparere iuſtum.

Quòd ſi nō habes, audi me: tace, & docebo te ſapientiam.

CAP. XXXIIII.

Eliu probat deum non eſſe iniquum iudicem, tum quòd ſit mundi iudex, tum quòd omnium rerum potens adminiſtrator ſit. Oſtendit ipſum Iob, etſi non merito ſuo, tamen iniuſte non affligi, aut citra cauſam. Mutatio regnorum, opus eſt dei. Malus magiſtratus, malo populo datur.

P Ronuntians itaque Eliu, etiā hæc locutus eſt, A

Audite ſapientes verba mea, & eruditi auſcultate me:

Auris enim verba probat, & guttur

eſcas guſtu diiudicat.
Iudicium eligamus nobis,& inter nos videamus quid ſit melius,
Quia dixit Iob,Iuſtus ſum, & deus ſubuertit iudicium meum.
ſogor [=]In iudicãdo enim me, mendaciũ eſt⁾:
ri,cũ violenta ſagitta mea abſque vllo pec-
me cato.
o: Quis eſt vir vt eſt Iob,qui bibit ſubſannationem quaſi aquam,
Qui graditur cũ operãtibus iniquitatem,& ambulat cum viris impiis?
Dixit enim, Non placebit vir deo, e-
iuſte tiam ſi [=]cucurrerit cum eo⁾,
rit, Ideo viri cordati audite me, abſit à deo impietas,& ab omnipotente iniquitas.
Opus enim hominis reddet ei,& iuxta vias ſingulorum reſtituet eis.
Vere enim deus nõ condemnabit fruſtra, nec omnipotens ſubuertet iu-
B dicium.
ſe Quem conſtituit [=]alium⁾ ſuper terrã? aut quem poſuit ſuper orbem quem fabricatus eſt?
Si direxerit ad eũ cor ſuum, ſpiritum illius& flatum ad ſe trahet:
Deficiet omnis caro ſimul, & homo in cinerem reuertetur.
¶Si habes ergo intellectum, audi quod dicitur, & auſculta vocem eloquii mei.
ina- Nunquid qui non amat iudicium, [=]ſanari poteſt⁾? & quomodo tu eũ qui iuſtus eſt,intantum condemnas,
s es: Qui dicit regi, [=]apoſtata⁾: qui vocat duces impios?
.10.d ||Qui non accipit perſonas principum:
.19 c nec cognouit tyrannum, cum diſce-
.6.b ptaret contra pauperem: opus enim
.35 b manuum eius ſunt vniuerſi.
.2.b. Subito morietur,& in media nocte tur
b. babuntur populi,& pertranſibunt,&
6.b, auferent violentum abſque manu.
.3.d. Oculi enim eius ſuper vias hominũ,&
10.e, omnes greſſus eorum conſyderat.
.1.e, Non ſunt tenebræ, & non eſt vmbra
C mortis,vt abſcondantur ibi qui operantur iniquitatem.
eſſe c Ne ꝑ enim vltra [=]in hominis poteſta-
uni, te eſt⁾, vt veniat ad deum in iudicium.
¶Conteret multos innumerabiles, & ſtare faciet alios pro eis.

Nouit enim opera eorum: & idcirco inducet noctem,& conterentur.
Quaſi impios percuſſit eos [=]in loco videntium⁾. [=]i.coram omnib9.
[=]Qui quaſi de induſtria⁾ receſſerunt ab eo,& omnes vias eius intelligere noluerunt, [=]Propterea quod
Vt peruenire facerent ad eum clamorem egeni,& audiret vocem pauperum.
Ipſo enim concedente pacem,quis eſt qui condemnet? ex quo abſconderit vultum, quis eſt qui contempletur eum & ſuper gentes & ſuper omnes homines?
¶Qui regnare facit hominem hypocritam,[=]propter peccata populi⁾. D [=]ad affligendũ populum.
Quia ergo ego locutus ſum ad deum, [=]te quoq; non prohibebo⁾.
Si erraui,tu doce me:ſi iniquitatem locutus ſum,vltra non addam. [=]intermittã, nõ addam aliquid.
Nunquid à te [=]deus expetet eam⁾,quia diſplicuit tibi? tu enim cœpiſti loqui,& non ego: ꝙ ſi quid noſti melius,loquere. [=]reſpõſio dãda eſt,
Viri intelligentes loquantur mihi, & vir ſapiens audiat me.
Iob autem ſtulte locutus eſt, & verba illius non ſonant diſciplinam.
Pater mi,probetur Iob vſque ad finẽ: ne deſinas ab homine iniquitatis.
Quia addidit ſuper peccata ſua blaſphemiã:inter nos interim conſtringatur, & tunc ad iudicium prouocet ſermonibus ſuis deum.

CAP. XXXV.

SNon deo,ſed homini, vel nocet impietas,vel prodeſt pietas.Caro iudicat deum ſua non curare.

IGitur Eliu hæc rurſum locutus eſt, A
Nunquid æqua tibi videtur tua cogitatio, vt diceres, Iuſtior ſum deo?
Dixiſti enim,[=]Nõ tibi placet quod rectum eſt:vel quid tibi proderit,ſi ego peccauero⁾? [=]Quid ꝓderit tibi,vt ꝗ̃ vtilitatẽ capiã ſi receſſero à peccato?
Itaque ego reſpondebo ſermonibus tuis,& amicis tuis tecum.
Suſcipe cælum & intuere,& contemplare æthera ꝙ altior te ſit.
Si peccaueris,quid ei nocebis?& ſi multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, qd facies contra eum? B

Porrò ſi iuſte egeris, quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet?
Homini qui ſimilis tui eſt, nocebit impietas túa: & filium hominis adiuuabit
C iuſtitia tua.
Propter multitudinem calumniatorũ clamabunt & eiulabunt propter vim brachii tyrannorum.
Et nõ dixit, Vbi eſt deus qui fecit me, qui dedit carmina in nocte?
ᵉdoctiores fecit q̃ Qui ᵉdocet nos ſuper) iumenta terræ, & ſuper volucres cæli erudit nos.
Ibi clamabunt, & non exaudiet, pro
D pter ſuperbiam malorum.
ᵉ verũtamen mẽdaciũ eſt ꝙ non ᵉfac iudicium ᵉNon ergo fruſtra) audiet deus, & omnipotens cauſas ſingulorum intuebitur.
Etiã cũ dixeris, Non conſyderat: ᵉiudicare) coram illo, & expecta eum.
★quia Nunc enim★non infert furorem ſuũ, nec vlciſcitur ſcelus valde:
ᵉIdeo ᵉErgo) Iob fruſtra aperit os ſuũ, & abſq; ſcientia verba multiplicat.

CAP. XXXVI.

Rurſum declarat Eliu dei iuſtitiam ab operibus eius. Quare dominus corripiat aut flagellet. Hypocritarum iudicium, confuſio & deſperatio. Fideli homini cognita dei opera.

A ADdẽs quoq; Eliu, hęc locutꝰ eſt, Suſtine me paululũ, & indicabo tibi: adhuc enim habeo quod pro deo loquar.
Repetam ſcientiã meã à principio, & operatorem meum probabo iuſtum.
Vere enim abſq; mendacio ſermones
★ mei, & pfecta ſcientia ꝓbabitur tibi.
Deus potentes non abiicit, cum & ipſe ſit potens★
★corde. Sed) non ſaluat impios, & iudicium pauperibus tribuit.
Non auferat à iuſto oculos ſuos, & reges in ſolio collocat in perpetuum, & illi eriguntur.
¶Et ſi fuerint in catenis, & vinciantur
afflictionis. funibus ᵉpaupertatis),
Indicabit eis opera eorum & ſcelera
B eorum, quia violenti fuerint.
Reuelabit quoque aurem eorũ, vt corripiat: & loquetur, vt reuertantur ab iniquitate.
ᵉdelectationibus, Si audierint & obſeruauerint, complebunt dies ſuos in bono, & annos ſuos in ᵉgloria),

Si autem non audierint, tranſibunt per gladium, & ᵉconſumentur in ſtultitia). ᵉmorietur abſq; cognitione
¶Simulatores & callidi prouocant irã dei, neque clamabunt cum vincti fuerint.
Morietur in ᵉtempeſtate) anima eorũ, & vita eorum inter ᵉeffœminatos). ᵉpueritia ᵉſcortatores.
Eripiet de anguſtia ſua pauperẽ, & reuelabit in tribulatione aurem eius. C
Igitur ſaluabit te dẽ ore anguſto latiſſime, & non habente fundamentum ſubter ſe: ᵉrequies) autem menſæ tuæ erit plena pinguedine. ᵉ poſiti (.i. qu poſitũ rit ſup menſa
Cauſa tua quaſi impii iudicata eſt, cauſam iudiciumq; recipies.
Non te ergo ſuperet ira, vt aliquẽ opprimas: nec multitudo donorum inclinet te.
ᵉDepone magnitudinem tuam) abſq; tribulatione, & ᵉomnes robuſtos fortitudine), ᵉNunq erit po tia tua ᵉoĩa ro ra fort dinis★
Ne ᵉprotrahas noctem, vt aſcendant populi pro eis).
Caue ne declines ad iniquitatẽ: hanc enim cœpiſti ſequi poſt miſeriam. ᵉdeſyc res no vt exte mines pulos i
Ecce, deus ᵉexcelſus) in fortitudine ſua, & nullus ei ſimilis ᵉin legiſlatoribus).
Quis poterit ᵉſcrutari) vias eius? aut quis audet ei dicere, Operatus es iniquitatem? ᵉvſ, en D
Memento ꝙ ᵉignores) opus eius de quo cecinerunt viri. ᵉdoce ᵉdoce eum ᵉmagn ces
Omnes homines vident eum, vnuſquiſque intuetur procul.
Ecce deus magnus vincens ſcientiam noſtram: numerus annorum eius inæſtimabilis.
Qui aufert ſtillas pluuiæ, & effundit imbres ad inſtar gurgitum,
Qui de nubibus fluunt, ᵉquæ prætexũt cuncta deſuper). ᵉſtilla affluct
Si voluerit extendere nubes ᵉquaſi tentorium) ſuum, ᵉ& dep nere te mentu
Et fulgurare lumine ſuo deſuper, cardines quoq; maris operiet.
Per hæc enim iudicat populos, & dat eſcas ᵉmultis mortalibus).
In manibus abſcondit lucem, & præcipit ei ᵉvt rurſus adueniat). ᵉ.i. aſſi ter.
¶Annuntiat de ea amico ſuo, quòd poſſeſſio eius ſit, & ad eam poſſit aſcendere. ᵉppter rantes,

CAP. XXXVII.

Ex aliis operibus probat Eliu ſapientiam dei & iudicium eius imperueſtigabile.

A

SVper hoc expauit cor meum, & emotum eſt de loco ſuo.
Audite auditionem in terrore vocis eius, & ſonum de ore illius procedentem.
Subter omnes cælos ipſe conſyderat, & lumen illius ſuper terminos terræ.
Poſt eum rugiet ſonitus, tonabit voce magnitudinis ſuæ, & non ⸗inueſtigabitur⸣, cum audita fuerit vox eius.
Tonabit deus in voce ſua mirabiliter, qui facit magna & inſcrutabilia
Qui præcipit niui vt deſcendat ſuper terrã, & hyemis pluuiis, & imbri fortitudinis ſuæ.
Qui in manu ⸗omnium hominum ſignat⸣, vt nouerint ſinguli opera ſua.
B
Ingredietur beſtia latibulum, & in antro ſuo morabitur.
Ab ⸗interioribus⸣ egredietur tempeſtas, & ab arcturo frigus.
Flante deo concreſcit gelu, & rurſum latiſſime funduntur aquæ.
⸗Frumẽtum deſyderat nubes, & nubes ſpargunt lumen ſuum⸣.
Quę luſtrant per circuitum quocunque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præcepit illis ſuper faciẽ orbis terrarum,
Siue in vna tribu, ſiue in terra ſua, ſiue in quocunque loco miſericordiæ ſuæ eas iuſſerit inueniri.
C
Auſculta hæc Iob: ſta, & conſydera mirabilia dei.
Nunquid ſcis quando præcepit deus pluuiis, vt oſtenderent lucem nubium eius?
Nunquid noſti ſemitas nubium magnas, & perfectas ſcientias?
Nonne veſtimenta tua calida ſunt, cũ perflata fuerit terra auſtro?
Tu forſitan cum eo fabricatus es, cælos, qui ſolidiſſimi quaſi ære fuſi ſunt.
Oſtende nobis quid dicamus illi: ⸗nos quippe inuoluimur tenebris⸣.
D
Quis narrabit ei quæ loquor? etiam ſi locutus fuerit homo, deuorabitur.
At nunc non vident lucem: ſubito aer cogetur in nubes, & vẽtus tranſiens fugabit eas.
Ab aquilone ⸗aurũ venit, & ad deum formidoloſa laudatio⸣.
Dignè eum inuenire non poſſumus: magnus fortitudine, ⸗& iudicio, & iuſtitia, & enarrari non poteſt⸣.
Ideo timebunt eum viri, & non audebunt contemplari omnes qui ſibi videntur eſſe ſapientes.

[Margin notes: ⸗retardabit ea ſcilicet fulgur & tonitruũ, omnes homines laudet. ⸗i. coget vehementia tonitrui homines ſe abſcõdere. ⸗meridie Etiam vt irriget, aggrauabit nubem, & diſpget nube pluuiæ ſuæ. ⸗nõ enim pertingemus eo p̃ tenebris. ⸗i. claræ tempeſtates vt aurũ, in laudẽ coram terribili deo. ⸗de iure ſuo & bona cauſa nõ dabit rationẽ.]

CAP. XXXVIII.

Alloquitur dominus Iob, oſtendens ei ſuam iuſtitiam ex inſcrutabilibus ſuis operibus.

A

REſpondens autem dominus Iob de turbine, dixit,
Quis eſt iſte inuoluens ſententias ſermonibus imperitis?
Accinge ſicut vir, lumbos tuos, interrogabo te & reſpondebo mihi.
Vbi eras quando ponebam fundamenta terræ? indica mihi, ſi habes intelligentiam.
Quis poſuit menſuras eius ſi noſti? vel quis tetendit ſuper eam lineam?
Super quo baſes illius ſolidatæ ſunt? aut quis dimiſit lapidem angularem eius,
Cum me laudarent ſimul aſtra matutina, & iubilarent omnes filii dei?
Quis concluſit oſtiis mare, quando erũpebat quaſi de vulua procedens,
Cum ponerem nubem veſtimentum eius, & caligine illud quaſi pãnis infantiæ obuoluerem?
Circundedi illud terminis meis, & poſui vectem & oſtia,
Et dixi, Vſque huc venies, & non procedes amplius, & hic confringes tumentes fluctus tuos.
B
Nunquid ⸗poſt ortum tuum⸣ præcepiſti diluculo, & oſtendiſti auroræ locum ſuum?
⸗Et tenuiſti concutiens⸣ extrema terræ, & excuſſiſti impios ex ea?
Reſtituetur vt lutum ſignaculum, & ſtabit ſicut veſtimentum.
Auferetur ab impiis lux ſua, & brachiũ excelſum confringetur.
Nunquid ingreſſus es profundum maris, & in nouiſſimis abyſſi deambulaſti?
Nunquid apertæ ſunt tibi portæ mor-

[Margin notes: ⸗à diebus tuis ⸗vt apprehendat]

tis, & oſtia tenebroſa vidiſti?
Nunquid conſyderaſti latitudines terræ? indica mihi ſi noſti omnia,
In qua via lux habitet, & tenebrarum quis locus ſit,
Vt ducas vnumquodque ad terminos ſuos, & intelligas ſemitas domus eius.
C Sciebas tunc quòd naſciturus eſſes? &
numerum dierum tuorum =noueras)? =multorũ
Nunquid ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros grandinis aſpexiſti,
Quæ præparaui in tempus =hoſtis), in diem pugnæ & belli? =anguſtię
Per quam viam ſpargitur lux, diuiditur æſtus ſuper terram?
Quis dedit vehementiſſimo imbri curſum, & viam ſonantis tonitrui,
Vt plueret ſuper terram abſque homine in deſerto, vbi nullus mortalium =pruinam
D commoratur.
Vt impleret inuiam & deſolatam, & produceret herbas virentes? =facere poteris matureſcere fructus delicatos Vergiliarum, aut ſerotinos fructus Orionis aperire facies?
Quis eſt pluuiæ pater? vel quis genuit ſtillas roris?
De cuius vtero egreſſa eſt glacies? & =gelu) de cælo quis genuit?
In ſimilitudinem lapidis aquæ durantur, & ſuperficies abyſſi cõſtringitur.
Nunquid =coniungere valebis micantes ſtellas Pleiades, aut gyrum arcturi poteris diſſipare)?
Nunquid producis luciferum in tempore ſuo & veſperum =ſuper filios terræ) conſurgere facis? =cum ſ[illegible] lis mino[illegible] ribus
Nunquid noſti ordinem cæli, & pones rationem eius in terra?
Nunquid eleuabis ad nebulam vocem tuam, & impetus aquarum operiet te?
Nunquid mittes fulgura, & ibunt: & reuertentia dicent tibi Adſumus?
Quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam? vel quis dedit =gallo) intelligentiam? =cordi
Quis enarrabit cælorum rationem, & =concẽtum cæli quis dormire) faciet? =nubes plenas [illegible] qua [illegible] deſcend[illegible] re
Quando fundebatur puluis in terra, & glebæ compingebantur.

CAP. XXXIX.

Pulli coruorum nos docent fiduciam in deum. Rurſus oſtendit dominus mirabilia quæ facit in animalibus.

A Nunquid capies leænæ prædam, & =animam) catulorum eius implebis, =congregationẽ
Quando cubant in antris, & in ſpecubus inſidiantur?
‖Quis præparat coruo eſcã ſuam, quando pulli eius clamant ad deum, vagantes, eò quòd non habeant cibos? Pſa. 146
Nunquid noſti tempus partus ibi cum in petris, vel parturientes ceruas obſeruaſti?

Dinumeraſti menſes cõceptus earum, & ſciſti tempus partus earum?
Incuruantur ad fœtum, & pariunt, & rugitus emittunt.
ſingue-ant =Separantur⁾ filii earum, pergunt ad paſtum egrediuntur, & non reuertuntur ad eas.
Quis dimiſit onagrum liberum, & vincula eius quis ſoluit?
Cui dedi in ſolitudine domum, & tabernacula eius in terra ſalſuginis.
multitũ Contemnit =multitudinem⁾ ciuitatis, clamorem exactoris non audit.
Circumſpicit montes paſcuæ ſuæ, & virentia quæque perquirit.
Nunquid volet rhinoceros ſeruire tibi, aut morabitur præſepe tuum?
Nunquid alligabis rhinocerota ad arãdum loro tuo? aut confringet glebas vallium poſt te?
Nunquid fiduciam habebis in magna fortitudine eius, & derelinques ei labores tuos?
Nunquid credes illi quoniam ſementẽ
ad reddat tibi, & *aream tuã cõgreget.
iucũdior Penna ſtruthionis =ſimilis⁾ eſt pennis herodii & accipitris,
Quando derelinquit oua ſua in terra, tu forſitan in puluere calefacies ea?
Obliuiſcitur quòd pes conculcet ea, aut beſtia agri conterat.
vel, Duri tę dere-linquit =Duratur ad⁾ filios ſuos quaſi non ſint ſui, fruſtra laborauit nullo timore cogente.
Priuauit enim eam deus ſapientia, nec dedit illi intelligentiam.
Cum tempus fuerit in altum alas erigit: deridet equum & aſcenſorẽ eius.
Nunquid præbebis equo fortitudinem, aut circundabis colle eius hinnitum?
terrebis robur Nunquid =ſuſcitabis⁾ eum quaſi locuſtas =gloria⁾ narium terror.
in forti-tudine: Terram vngula fodit, exultat = audacter⁾: in occurſum pergit armatis.
Contemnit pauorem, nec cedit gladio.
ferrũ lanceæ & haſtæ. Super ipſum ſonabit pharetra, =vibrabit haſta & clypeus⁾.
Feruens & fremens ſorbet terram, nec reputat tubæ ſonare clangorem.
Vbi audierit buccinam, dicit, Vah. procul odoratur bellum, =exhortationẽ⁾
commo-tionem ducum, & vlulatum exercitus.
D Nunquid per ſapientiam tuam plumeſcit accipiter, expandens alas ſuas ad auſtrum?
Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum ſuum?
In petris manet, in præruptis ſilicibus commoratur, atque inacceſſis rupibus.
Inde contemplatur eſcam, & delonge oculi eius proſpiciunt.
Pulli eius lambunt ſanguinem: & vbicunque cadauer fuerit, ſtatim adeſt.
Et adiecit dominus, & locutus eſt ad Iob,
Nunquid qui cõtendit cum deo, =tam facile conquieſcit⁾? vtique qui arguit deum, debet reſpondere ei. =recedet? (vel, erudietur?)
Reſpondens autem Iob domino, dixit,
=Qui leuiter locutus⁾ ſum, reſpondere quid poſſum? manum meam ponam ſuper os meum. =Ecce cõtemptibilis
Vnum locutus ſum, quod vtinam non dixiſſem, & alterum, quibus vltrà nõ addam.

CAP. XL.

☞ Collatio humanæ imbecillitatis cũ diuina potentia. Behemoth, eiuſque malitia, potẽtia diaboli & vis deſcribitur.

Reſpondens autem dominus Iob de turbine, dixit, A
Accinge ſicut vir lumbos tuos, interrogabo te, & indica mihi.
Nunquid irritum facies iudicium meũ & cõdemnabis me, vt tu iuſtificeris?
Et ſi habes brachiũ ſicut deus, & ſi voce ſimili tonas?
Circunda tibi decorem, & in ſublime erigere, & eſto glorioſus, & ſpecioſis induere veſtibus.
Diſperge =ſuperbos furore tuo⁾ & reſpiciens omnem arrogantem humilia. = indignationem iræ tuæ,
Reſpice cunctos ſuperbos, & cõfunde eos, & contere impios in loco ſuo. B
Abſconde eos in puluere ſimul, & facies eorum demerge in foueam:
Et ego confitebor quòd ſaluare te poſſit dextera tua,
Ecce, Behemoth quem feci tecum, fœnum quaſi bos comedet.
Fortitudo eius in lumbis eius, & virtus illius in vmbilico ventris eius.
Stringit caudam ſuam quaſi cedrum, nerui teſticulorum eius perplexi ſunt.
Oſſa eius velut fiſtulæ æris, cartilago illius quaſi laminæ ferreæ.

C Ipſe eſt principium viarum dei qui fecit eum, applicabit gladium eius.
Huic montes herbas ferunt: omnes beſtiæ agri ludent ibi.
Sub vmbra dormit in ſecreto calami, in locis humentibus.
Protegunt vmbræ vmbram eius, circundabunt eum ſalices torrentis.
Ecce, abſorbebit fluuium, & non *mirabitur, habet fiduciam quòd influat Iordanis in os eius.

*feſtinabit:

*In oculis eius quaſi hamo capiet eum, & in ſudibus perforabit nares eius’.

*Oculis ſuis capitur ipſe laqueis perforatur ei naris.

An extrahere poteris Leuiathã hamo, & fune ligabis linguam eius?
Nunquid pones circulum in naribus eius aut *armilla’ perforabis maxillam eius.

*ſpina

Nunquid multiplicabit ad te preces, aut loquetur tibi mollia?
Nunquid feriet tecum pactum, & accipies eum ſeruum ſempiternum?
Nunquid illudes ei quaſi aui? aut ligabis eum ancillis tuis?
Concident eum amici, diuident illum negotiatores?
Nunquid implebis ſagenas pelle eius, & *gurguſtium piſcium’ capite illius?

*tabernacula piſcatoria

Pone ſuper eum manum tuam: memento belli, nec vltra addas loqui.
Ecce, ſpes eius fruſtrabitur eum, & *videntibus cunctis præcipitabitur.

*ad aſpectum eius præcipietur, (ſub. hõ, timore correptꝰ)

CAP. XLI.

Reprehenditur malitia Satanæ ſub nomine Behemoth.

Iere. 50.g.

NOn *quaſi crudelis ſuſcitabo eũ’: quis enim reſiſtere poteſt vultui meo?

*eſt fortis q audeat eum ſuſcitare:

Quis ante dedit mihi, vt reddam ei? omnia quæ ſub cælo ſunt, mea ſunt.
Non *parcam ei’, & verbis potentibus, & ad deprecandum compoſitis.

*faciẽt vt obmuteſcam,

Quis reuelabit faciem indumenti eius? & in medium oris eius quis intrabit?
Portas vultus eius quis aperiet? per gyrum dentium eius formido.
*Corpus’ illius quaſi ſcuta fuſilia *compactum ſquamis ſe prementibus’:

*Squamæ *clauſæ ſũt ſignaculo arcto: B

Vna vni coniungitur, & ne ſpiraculum quidem incedit per eas:
Vna alteri adhærebunt, & tenentes ſe nequaquam ſeparabuntur.
Sternutatio *eius ſplendor ignis, & oculi eius vt *palpebræ diluculi’.

*ſplen[...] res aur[...] ræ.

De ore eius lampades procedunt ſicut tedæ ignis accenſæ.
De naribus eius procedit fumus ſicut ollæ ſuccenſæ, atque feruentis.
Halitus eius prunas ardere facit, & flãma de ore eius egreditur.
In collo eius morabitur fortitudo, & *faciem eius præcedet egeſtas’.

*ante e[...] vertetu[...] in lætit[...] dolor.

Membra carnium eius cohærentia ſibi: *mittet contra eum flumina, & ad locum alium non ferentur’.
Cor eius indurabitur tanquam lapis, & *ſtringetur quaſi malleatoris incus’.

C

*fortia [...] vnaque[...] in eo, [...] mouebi[...] tur.

Cum ſublatus fuerit, timebũt *angeli’, & territi purgabuntur.
*Cum apprehẽderit eum gladius’, ſubſiſtere non poterit, neque haſta, neque thorax:
Reputabit enim quaſi paleas ferrum, & quaſi lignum putridum æs.

*forte [...] ſicut lap[...] molaris inferior

Non fugabit eum vir ſagittarius, in ſtipulam verſi ſunt ei lapides fundæ.

*fortes,

Quaſi ſtipulam æſtimabit *malleum’, & deridebit vibrantem haſtam.

*Qui at[...] gerit eu[...] gladio.

Sub ipſo *erunt radii ſolis, ſternet ſibi aurum quaſi lutum’.

D

Ferueſcere faciet quaſi ollam profundum: mare ponet quaſi cum vnguenta bulliunt.

*tela (ve[...] machin[...] bellicã)

Poſt eum lucebit ſemita, æſtimabit abyſſum quaſi ſeneſcentem.

*ſunt pe[...] træ acu[...] teſtacea[...] ſternet[...] eſt acu[...] ſuper lu[...] tum.

Non eſt ſuper terram *poteſtas quæ’ comparetur ei, quaſi factus eſt vt nullum timeret.
Omne ſublime videt, ipſe eſt rex ſuper *vniuerſos filios ſuperbiæ.

*quod

CAP. XLII.

*.i.ce[...] magna [...] fortia.

Iob pœnitet. Amici eius reprehenduntur à deo. Oranti Iob pro amicis duplicia reſtituuntur. Benedictio dei. Diuitiæ Iob. Moritur.

RESPONDENS autem Iob domino, dixit, A
Scio quia omnia potes, & nulla te latet cogitatio.
Quis eſt iſte qui celat conſilium abſque ſcientia: ideo inſipienter locutus ſum, & quæ vltrà modum excedunt ſcientiam meam.

Audi, & ego loquar: interrogabo te, & oſtende mihi.

Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te.

B Idcirco ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.

¶Poſtquam autem locutus eſt dominꝰ verba hæc ad Iob, dixit ad Eliphaz Themanitem, Iratus eſt furor meus in te, & in duos amicos tuos, quoniã non eſtis locuti corã me rectum ſicut ſeruꝰ meus Iob. Sumite ergo vobis ſeptem tauros, & ſeptem arietes, & ite ad ſeruum meum Iob, & offerte holocauſtũ pro vobis: Iob autem ſeruus meus orabit pro vobis: faciem eius ſuſcipiam, vt non =vobis imputetur ſtultitia): neque enim locuti eſtis coram me rectum, ſicut ſeruus meus Iob.

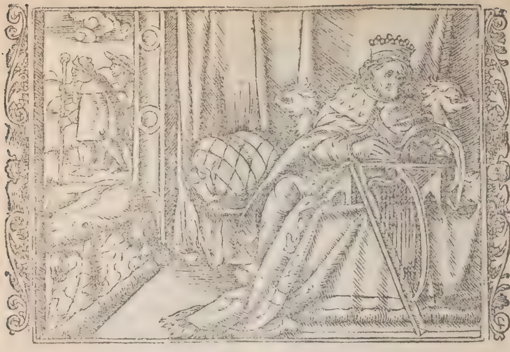
¶Abierunt ergo Eliphaz Themanites, & Baldad Suhites, & Sophar Naamathites: & fecerunt ſicut locutus fuerat dñs ad eos, & ſuſcepit dñs faciem Iob.

C Dominus quoque conuerſus eſt ad =pœnitentiam) Iob, cum oraret ille pro amicis ſuis. Et addidit dñs omnia quęcũꝙ fuerant Iob, duplicia. Venerunt autem ad eum omnes fratres ſui, & vniuerſæ ſorores ſuæ, & cuncti qui nouerant eũ prius: & comederunt cum eo panem in domo eius, & =mouerunt ſuper eum caput), & conſolati ſunt eum ſuper omni malo quod intulerat dominus ſuper eum. Et dederunt ei vnuſquiſque =ouem vnam), & inaurem auream vnam. Dominus autem benedixit nouiſſimis Iob

D magis, quam principio eius. Et facta ſunt ei quatuordecim millia ouium, & ſex millia camelorum, & mille iuga boum: & mille aſinæ: Et fuerunt ei ſeptem filii, & tres filiæ. Et vocauit nomen vnius =Dien,) & nomen ſecundæ =Caſſiam), & nomen tertiæ =Cornu ſtibii). Non ſunt autem inuentę mulieres ſpecioſæ ſicut filiæ Iob in vniuerſa terra: deditque eis pater ſuus hæreditatem inter fratres earum. ¶Vixit autem Iob poſt flagella hæc, centum quadraginta annis, & vidit filios ſuos & filios filiorum ſuorum, vſque ad quartam generationem, & mortuus eſt ſenex, & plenus dierum.

ciã vo
ſcũ pu
tionem
ſtulti
m ve
am:
onuer
nem

=admouerunt ſe.
=vl, numũ vnũ,
=Iemina,
=Ceſia,
=Cerẽ haphuch.

Liber pſalmorum.

Beati viri deſcriptio, Impiorum & infidelium interitus.

ambulauit irriſorū BEatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit, & in cathedra peſtilentię, non ſedit.

Iere.17.b ‖Sed in lege domini voluntas eius: & in lege eius meditabitur die ac nocte.

arbor ſuper riuos Et erit tanquam lignum quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum: quod fructum ſuum dabit in tempore ſuo.

Et folium eius non defluet & omnia quæcunque faciet proſperabuntur.

gluma (vel, qſquiliæ) ¶Non ſic impii, non ſic: ſed tāquam puluis, quem proiicit ventus à facie terræ.

ſtabunt (cōſiſtēt) vel, congregatiōe Ideo non reſurgēt impii in iudicio: neque peccatores in concilio iuſtorum Quoniam nouit dominus viam iuſtorum: & iter impiorum peribit.

PSAL, II.

Conſilium gentium contra Chriſtū, Impiorum pœna. Rex Iudæorum & gētium Chriſtus, docet euangelium. Exortatio ad principes. Beati.

QVare fremuerunt gentes: & populi meditati ſūt inania? Aſtiterunt reges terrę, & prī cipes conuenerunt in vnum aduerſus dominum & aduerſus CHRISTVM eius. Act.4.e tumultuantur cōſilium inierunt pariter

Dirumpamus vincula eorū, & proiiciamus à nobis iugum ipſorum.

¶Qui habitat in cælis irridebit eos: & dominus ſubſannabit eos.

Tunc loquetur ad eos in ira ſua: & in furore ſuo conturbabit eos.

¶Ego autem cōſtitutus ſum rex ab eo ſuper Sion montē ſanctum eius, prædicans præceptum eius. cōſtitu regē mei meū, Ni tiabo ſtatutum.

‖Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te.

Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ. Act.13.e heb.1.b, b.

‖Reges eos in virga ferrea & tanquā vas figuli confringes eos. Apoc.2.g 19.c.

¶Et nunc reges intelligite: erudimini qui iudicatis terram. Cōtere Oſcula mini filii (vel, electum, aupure)

Seruite domino in timore: & exultate ei cum tremore.

Apprehēdite diſciplinam, nequando iraſcatur dominus, & periatis de via iuſta, & pereatis via,

Cum exarſerit in breui ira eius, beati omnes qui confidunt in eo. modici

PSAL. III.

¶Pſalmus Dauid cum fugeret à facie Abſalom filii ſui, 2. Reg. 15.

☞Chriſti aduerſarii. Fides & ſpes in tribulatione. Mors & reſurrectio Chriſti. Gratiarum actio. Salus. Benedictio.

Domine⁼quid⁾multiplicati ſunt q tribulant me, multi inſurgunt aduerſum me?

Multi dicunt animæ meæ, Non eſt ſalus ipſi in deo eius. *

Tu autem domine⁼ſuſceptor⁾meus es, gloria mea, & exaltans caput meum.

Voce mea ad dominũ clamaui: & exaudiuit me de monte ſancto ſuo.*

¶‖Ego dormiui, & ſoporatus ſum, & exurrexi: quia dominus ſuſcepit me.

Non timebo millia populi circundantis me: exurge domine, ſaluum me fac deus meus.

Quoniam tu percuſſiſti omnes⁼aduerſantes mihi ſine cauſa⁾: dentes peccatorum contriuiſti.

Domini eſt ſalus: & ſuper populum tuũ benedictio tua.*

PSAL. IIII.

¶⁼In finem in carminibus, Pſalmus Dauid.

☞Inuocandus deus in tribulatione. Sancti. Iraſci. Sacrificium. Lumen dei. Lætitia. Pax.

Cum⁼inuocarē exaudiuit⁾me deus iuſtitiæ meæ: in tribulatione⁼dilataſti mihi,⁾miſerere mei & exaudi orationem meam.

Filii hominum, vſquequo⁼graui corde?⁾ vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?*

Et ſcitote quoniam⁼mirificauit dominus ſanctum ſuum⁾: dominus exaudiet me cum clamauero ad eum.

‖°Iraſcimini⁾& nolite peccare:⁼quæ dicitis⁾in cordibus veſtris, & in cubilibus veſtris⁼compungimini⁾,

Sacrificate ſacrificium iuſtitiæ, & ſperate in domino. Multi dicunt, Quis oſtendet nobis bona

⁼ſignatũ eſt ſuper nos lumē vultus tui domine: Dediſti lætitiam in corde meo,

° à fructu frumēti, vini, & olei ſui multiplicati ſunt⁾,

In pace⁼in idipſum⁾dormiam & requie ⁼ſimul
ſcam. quoniam tu domine⁼ſingulari- ⁼ſolus
ter⁾in ſpe conſtituiſti me.

PSAL. V.

¶In finem[a] pro ea quæ hęreditatem a ſup Han
conſequitur⁾, Pſalmus Dauid. nehiloth

☞Oratio infidelium contra perſecutores. Miſericordia. Lętitia in ſpe. Dilectio. Voluntas dei.

Verba mea auribus percipe domine intellige clamorem meum.
Intēde voci⁼orationis meæ⁾, rex ⁼clamoris
meus & deus meus, mei:
quoniam ad te orabo: Domine mane
exaudies vocem meam.
mane aſtabo tibi & videbo: Quoniam
non deus volens iniquitatem tu es,
neque habitabit iuxta te malignus: Ne
que ⁼permanebunt⁾ iniuſti ante ocu- ⁼ſtabunt
los tuos.
odiſti omnes qui operantur iniquitatem: Perdes omnes qui loquuntur mēdacium.
virum ſanguinum & doloſum abominabitur dominus.
Ego autem in multitudine miſericor-
diæ tuæ introibo in domum tuam: ⁼incuruabo me
⁼adorabo ad templum ſanctum tuum bo me
in timore tuo. verſus
Domine deduc me in iuſtitiā tua: pro- ⁼meo viā
pter inimicos meos dirige in conſpe tuam.
ctu⁼tuo viam meam⁾. ⁼rectum:
Quoniam non eſt in ore eorum ⁼veri- intimum
tas: cor eorum vanum eſt⁾. eorũ pra
‖Sepulchrum patens eſt guttur eorum, uitates
linguis ſuis doloſe agebant, ⁼Iudica⁾ Infr. 13. b.
illos deus. rom. 3. b.
decidant à cogitationibus ſuis,⁼ſecun- ⁼Deſola
dum⁾multitudinem impietatum eo- ⁼propter
rum expelle eos, quoniam ⁼irritaue- ⁼rebella-
runt⁾te domine. uerũt cō
Et lætētur omnes qui ſperant in te, inę tra
ternũ⁼exultabũt, & habitabis in eis⁾. ⁼lauda-
&⁼gloriabuntur⁾ in te omnes qui dili- bũt & pro-
gunt nomen tuum: Quoniam tu bene teges eos
dices iuſto ⁼lętabun-
domine, vt ſcuto⁼bonæ voluntatis tuæ tur
coronaſti nos⁾ ⁼benepla
cito tuo
circunda
bis eum

PSAL. VI.

¶In finem in⁼carminibus⁾, Pſalmus Dauid pro octaua. ⁼Negi-

☞Oratio hominis horrores animę experti, Lętitia ob exauditā orationem. noth,

DOmine ne in furore tuo arguas me: neq; i ira tua corripias me.
Miſerere mei domine, quoniã in firm9 ſum: ſana me domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea.
Et anima mea turbata eſt valde: ſed tu domine vſquequo?
Conuertere domine, & eripe animam meam: ſaluum me fac propter miſericordiam tuam,
Quoniam non eſt in morte qui memor ſit tui: in =inferno ›autem quis =confitebitur tibi›?
=Laboraui›in gemitu meo, =lauabo› per ſingulas noctes lectum meum, lachrymis meis ſtratum meum =rigabo›.
=Turbatus eſt›à furore ocul9 meus =inueteraui inter›omnes inimicos meos.
||Diſcedite à me omnes qui operamini iniquitatem: quoniam exaudiuit dominus vocem fletus mei.
Exaudiuit dominus deprecationẽ meã: dominus orationem meam ſuſcepit.
Erubeſcant, & conturbentur vehementer omnes inimici mei: conuertantur & erubeſcant ►valde›velociter.

= ſepulchro · =laudabit te? =Defeci =natare faciam = diſſoluã =cõtabuit =dimotus eſt ꝑpter Matt. 7. d 25. d. luc. 13. f.

PSAL. VII.

¶ =Pſalmus›Dauid quem cãtauit domino pro =verbis› Chuſi filii Iemini. 2. Reg. 16. d.

Oratio fidelis calumniam patientis. Terret aduerſarios vt reſipiſcant. Impii ſibi ſunt exitio. Gratiarum actio.

DOmine deus meus in te ſperaui: ſaluum me fac ex omnibus perſequentibus me, & libera me:
Nequãdo rapiat vt leo animam meam: =dum non eſt qui redimat›, neque›qui ſaluum faciat.
Domine de9 meus ſi feci iſtud, ſi eſt iniquitas in manibus meis,
Si reddidi =retribuentibus mihi mala, decidam merito ab inimicis meis inanis›,
Perſequatur inimicus animam meam, & comprehendat, & conculcet in terra vitam meam, & gloriam meam in puluerem deducat.*
Exurge domine in ira tua: & exaltare =in finibus›inimicorum meorum.
& =exurge domine deus meus in præcepto quod mandaſti›: Et ſynagoga populorum circundabit te.
& propter hãc in altum regredere: Dominus iudicat populos.

=Sigaion. =vi, facto · =laceret & nõ ſit =pacifice de gentimecũ, malũ: & ſpoliaui inimicos meos ſine cauſa *Sela, =ꝑpter indignationes =reſtitue me in officio ꝙ mihi demãdaras. =quę ſunt in me

Iudica me domine ſecũdum iuſtitiam meam, & ſecundum innocentiam meam =ſuper me›,
=Conſumetur nequitia peccatorum›, & diriges iuſtum ||ſcrutans corda & renes deus*.
=Iuſtum adiutorium meum a domino› qui ſaluos facit rectos corde.
¶ Deus iudex iuſtus, fortis, ►& patiens nunquid›iraſcitur per ſingulos dies?
Niſi =conuerſi fueritis›, gladium ſuum vibrabit, arcum ſuum tetendit, & parauit illum.
Et in eo parauit = vaſa mortis›: ſagittas ſuas =ardentibus›effecit.
¶ ||Ecce parturiit iniuſtitiam, concepit dolorem: & peperit =iniquitatem›.
Lacum aperuit, & effodit eum: & incidit in foueam quam fecit.
Conuertetur =dolor›eius in caput eius: & in verticem ipſius iniquitas eius deſcendet.
Confitebor domino ſecundum iuſtitiã eius: & pſallam nomini domini altiſſimi.

=Conſumet ni malũ in pios 1. pa. 28 iere. 11. 17. b, *iuſtus =Clypeus meus e deus =cõuerſi fuerit, =. i. lacu mortifera: = perſecutoribus Iſa. 59. iob. 15. =medac =peruer tas

PSAL. VIII.

¶ In finem =pro torcularibus›, Pſal. Dauid.

Dei gloria per totum mundũ, prædicato euangelio. Chriſto facto homini omnia ſubiecta præter patrem.

DOmine dominus noſter quã admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra?
=quoniam eleuata eſt magnificẽtia tua›ſuper cælos.
||Ex ore infantium & lactentium =perfeciſti laudem › propter inimicos tuos: vt deſtruas inimicum & vltorem.
Quoniam videbo cælos tuos opera digitorum tuorum: lunam & ſtellas quę tu fundaſti.
¶ Quid eſt homo, ꝙ memor es eius? aut filius hominis, quoniam viſitas eum?
||Minuiſti eum paulominus =ab angelis› gloria & honore coronaſti eum, & cõſtituiſti eum ſuper opera manuum tuarum.
||Omnia ſubieciſti ſub pedibus eius: oues & boues vniuerſas, inſuper & =pecora campi›,
Volucres cæli, & piſces maris qui perambulant ſemitas maris.

=ſup H. gitith =qpoſui magnif cẽtiã t Mat. 21. =vt, fũd ſti forti dinem Heb. 2. =vt à d 1. Co. 15 =beſtias agreſte

Domine dominus noſter, quàm admirabile eſt nomen tuum in vniuerſa terra.

PSAL. IX.

¶In finē ꝓ occultis filii Pſa. Dauid. Gratiarū actio ob victoriā in aduerſis. Impius, Refugium deus, Spes. Liberator. Peccatores, Pauperes afflicti deo curæ. Oratio pauperum Chriſtianorū ab impiis afflictorū. Impii quales. Poſtulat ſpiritus dei cōtra regnū antichriſti pro afflictis. Promptitudo dei ad exaudiendum.

Confitebor tibi domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua.

Lætabor & exultabo in te, pſallam nomini tuo altiſſime.

ᵉIn conuertendo inimicum meum retrorſum, infirmabuntur), & peribunt à facie tua.

Quoniam feciſti iudicium meū & cauſam meam: ſedisti ſuper thronum qui iudicas iuſtitiam.

Increpaſti gentes, & periit impius: nomen eorum deleſti in æternum & in ſeculum ſeculi.

ᵉInimici defecerunt frameæ in finē: & ciuitates eorum deſtruxiſti.

periit memoria eorum cum ſonitu), Et dominus in æternum permanet.

parauitᵉin iudicio)thronū ſuum: & ipſe iudicabit orbem terrę in equitate, iudicabit populos in iuſtitia.

¶Et factus eſt dominus refugium pauperi: adiutor in ᵃoportunitatibus in tribulatione),

Et ſperent in te qui nouerunt nomē tuum: quoniam non dereliquiſti quærētes te domine.

Pſallite domino qui habitat in Sion: annuntiate inter gentesᵉſtudia)eius:

Quoniam requirēs ſanguinem, eorum recordatus eſt: non eſt oblitus clamorem pauperum.

¶Miſerere mei domine: videᵉhumilitatem)meam de inimicis meis.

Qui exaltas me de portis mortis, vt annuntiem omnes laudationes tuas in portis filiæ Sion.

Exultabo in ſalutari tuo: infixæ ſunt gētes inᵉ interitu quem fecerunt.

in laqueo iſto quem abſconderunt, cōprehenſus eſt pes eorum.

ᵉCognoſcetur)dominus iudicia faciēs: in operibus manuum ſuarum cōprehenſus eſt peccator. * — *Not⁹ eſt

Conuertantur peccatores in infernum oēs gētes quę obliuiſcuntur deum. — * meditatio in ſeculum

¶Quoniam non inᵉ finem)obliuio erit pauperis: ᵉpatientia) pauperum non peribit in finem. — ᵉæternum & infra ᵉexpectatio

Exurge domine non confortetur homo: iudicentur gentes in conſpectu tuo.

Conſtitue dominė legiſlatorem) ſuper eos: ſciant gentes quoniam homines ſunt* — ᵃ præceptorē(vel, terrorē) *Sela.

Secundum Hebræos hic incipit decimus pſalmus.

¶Vt quid domine receſſiſti longe, ᵉdeſpicis in opportunitatibus in tribulatione), — ᵉ abſcondis te i tēpore tribulatōis?

Dum ſuperbit impius, ᵉ incēditur)pauper: ᵉcomprehenduntur) in conſiliis quibus cogitant. — ᵉvř, affligitur

¶Quoniamᵉlaudatur peccator)in deſyderiis aīę ſuę, &ᵉiniquo benedicitur) — ᵉvtinam capiant

exacerbauit dominum. Peccatorᵉſecundum multitudinem iræ ſuæ) non quæret. — ᵉlaudauit ſe impi⁹ ᵉauaro benedixit

non eſt deus inᵉconſpectu)eius: Inquinatæ ſunt viæ illius in omni tēpore. — ᵉ, i. prę ſuperbia,

auferuntur iudicia tua à facie eius: omnium inimicorum ſuorum dominabitur. — ᵃ oīb⁹ cogitationibus

Dixit enim in corde ſuo. Non mouebor à generatione in generationem ſine malo. — Infra 13. b

||Cuius maledictione os plenum eſt, & ᵃamaritudine) & dolo: ſub lingua eius ᵉlabor & dolor). — rom. 3. c ᵉfraude afflictio & iniquitas

Sedet in inſidiisᵉ cum diuitibus): in occultis: vt interficiat innocentem. — ᵉ villarū:

Oculi eius in pauperem reſpiciunt: inſidiatur in abſcōdito quaſi leo in ſpelunca ſua.

Inſidiatur vt rapiat pauperemᵃ rapere) pauperem dumᵉattrahit)eum. — ᵉrapiet ᵉattraxerit

Inᵃlaqueo ſuo): Humiliabitᵉeum), inclinabit ſe, & cadetᵉcum dominatus fuerit pauperum). — ᵉrete ſuū: ᵉſe. ᵉillius fortitudine

Dixit enim in corde ſuo. Oblitus eſt deus, auertit faciem ſuam ne videat in finem. — congregatio oppreſſorū.

¶Exurge domīe deus, exaltetur manus

tua:ne obliuiſcaris pauperum.
Propter quid irritauit impius deum? dixit enim in corde ſuo, Nō requiret.
Vides, quoniam tu laborem & dolorē conſyderas, vt tradas eos in manus tuas.
tibi derelictus eſt pauper : orphano tu eris adiutor.
Contere brachium peccatoris & maligni: =quæretur⁾ peccatum illius, & non inuenietur.
¶Dominus =regnabit⁾ in æternum & in ſeculum ſeculi : * peribitis⁾ gentes de terra illius,
Deſyderium pauperum *exaudiuit dominus: præparationem cordis eorū⁾ audiuit auris tua.
*Iudicare⁾ pupillo & humili: vt nō =apponat vltra magnificare ſe homo ſuper terram⁾.

=quæres
=rex
=perierūt
*exaudiſti dñe: præparaſti cor eorum
=vt iudices
*audeat mortalis hō vltra vim inferre.

PSAL. X. 11.

¶In finem. Pſalmus Dauid.

Reiicitur amicus diſſuadens ample cti Euang. propter perſecutiones. Iudex & iuſtus deus. Infidelium punitio.

IN domino confido: quomodo dicitis animæ meæ, Tranſmigra in montem ſicut paſſer?
Quoniam ecce peccatores intenderunt arcum: parauerunt ſagittas ſuas =in pharetra⁾, vt ſagittent in obſcuro rectos corde.
Quoniam =quæ perfeciſti deſtruxerūt⁾: iuſtus autem quid fecit?
¶Dominus ‖ in templo ſancto ſuo, dñs in cælo ſedes eius.
oculi eius ► in pauperem⁾ reſpiciūt: palpebræ eius * interrogant⁾ filios hominum.
Dominus =interrogat⁾ iuſtum & impiū: qui autem diligit iniquitatem, = odit animam ſuam.
Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum.
Quoniam *iuſtus dominus & iuſtitias dilexit: *æquitatem vidit vultus ei9⁾.

*ſup neruum
=fundamenta diruta ſunt Abac. 2. d
=explorant
=examinat
=odio habet ab anima ei9
=i. recta operātes intuetur.

PSAL. XI. 12.

¶In finem pro octaua, Pſal. Dauid.

Fidelis petit liberari ab iniquitate regnāte ſuper terram. Auxilium à deo. Promiſſiones dei veraces. Fiducia in promiſſiones.

SAluum me fac domine, quoniā defecit ſanctus, quoniam diminutæ ſunt veritates à filiis hominum.
Vana locuti ſunt vnuſquiſque ad proximum ſuum: labia doloſa, in corde & corde locuti ſunt.
Diſperdat dominus vniuerſa labia doloſa, linguam magniloquam.
Qui dixerunt, Linguam noſtram *magnificabim9⁾: labia noſtra *à nobis⁾ ſūt, quis noſter dominus eſt?
¶Propter miſeriam inopum & gemitū pauperum nunc exurgam : dicit dominus,
=Ponam in ſalutari : fiducialiter agam in eō.
¶Eloquia domini, eloquia caſta: argentum =igne examinatum, probatum terræ⁾ purgatum ſeptuplum.
Tu domine ſeruabis nos : & cuſtodies nos à generatione hac in æternum.
In circuitu impii ambulant : = ſecundū altitudinem tuam multiplicaſti filios hominum⁾.

=roborē mus
=penes
=. i. ſeru bo fide ab eo q tendit laqueo
=cōflatū dño ter (vP, in ſe terre
*cū exa tati fu rint vil ſimi fil homin

PSAL. XII. 13.

¶In finem, Pſalmus Dauid.

Petit fidelis liberari à tentatione, & illuminari. Gratiarum actio de ſuperata tentatione.

VSquequo dñe obliuiſceris me in =finem⁾ vſquequo auertis faciē tuam à me?
Quandiu ponam conſilia in anima mea: =dolorē⁾ī corde meo p diē?
vſquequo exaltabitur inimicus meus ſuper me? Reſpice, & exaudi me domine deus meus.
illumina oculos meos ne vnq̄ obdormiā =in morte⁾: Nequando dicat inimicus meus, Præualui aduerſus eū.
qui tribulant me, exultabunt ſi motus fuero. Ego autem in miſericordia tua ſperaui.
Exultabit cor meum =in ſalutari tuo⁾: cātabo domino qui bona tribuit mihi: ► & pſallā nomini dñi altiſſimi⁾.

*æterni
=mœro
*mortē moriar terna morte:
=, i. cum liberau ris me:

PSAL. XIII. 14.

¶In finem, Pſalmus Dauid.

Impii quales. Spes afflictorū deus.

DIxit ‖ inſipiens in corde ſuo, Non eſt deus.
corrupti ſunt, & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis : nō eſt qui faciat bonū, ► nō eſt vſq; ad vnū.

om.3.b. Dominus de cælo proſpexit ſuper filios hominum:|| vt videat ſi eſt intelligens ▸ aut ⁾requirens deum.

ætuerũt Omnes declinauerunt, ſimul ⁼inutiles facti ſunt⁾: non eſt qui faciat bonum, non eſt ⁼vſque ad vnum⁾.

p.5.c. ||▸Sepulchrum patẽs eſt guttur eorũ: linguis ſuis doloſe agebant, Venenum aſpidum ſub labiis eorum.

||quorum os maledictione & amaritudine plenum eſt: Veloces pedes eorum ad effundendum ſanguinem.

Contritio & infœlicitas in viis eorum, & viam pacis non cognouerunt: Nõ eſt timor dei ante oculos eorum.

Nonne⁼ cognoſcent⁾ omnes qui operãtur iniquitatem, qui deuorant plebem meam ſicut eſcam panis?

dominum non inuocauerunt: Illic trepidauerunt timore ▸ vbi non erat timor⁾.

quoniam dominus in generatione⁼iuſta⁾eſt, Conſilium inopis confudiſtis: quoniam dominus ſpes eius eſt.

Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael? cum ⁼auerterit⁾dominus captiuitatem plebis ſuæ, exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael.

PSAL. XIIII. 15.

¶Pſalmus Dauid.

¶Quales debent eſſe qui de eccleſia dei ſunt.

Domine quis habitabit in tabernaculo tuo? aut quis requieſcet in monte ſancto tuo?

Qui ingreditur ſine macula, & operatur iuſtitiam,

qui loquitur veritatẽ in corde ſuo, Qui non⁼ egit dolum in⁾lingua ſua.

nec fecit proximo ſuo malum, & opprobrium non accepit aduerſus proximos ſuos,

Ad nihilum deductus eſt in conſpectu eius malignus, timentes autem dominum glorificat.

qui iurat proximo ſuo, & non decipit, Qui pecuniam ſuam non dedit ad vſuram, & munera⁼ſuper⁾ innocentem non accepit.

Qui facit hoc, non mouebitur in æternum.

PSAL. XV. 16.

¶⁼Tituli inſcriptio⁾ipſi Dauid.

☞Tutelam dei patris orat fidelis, Reprobatio infidelium, Hæreditas Chriſti, Eruditor & adiutor fidelium, deus, Reſurrectio Chriſti.

Conſerua me domine, quoniã ſperaui in te. Dixi domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges.

Sanctis qui ſunt in terra⁼eius mirificauit omnes voluntates meas in eis⁾,

¶⁼Multiplicatę ſunt infirmitates eorũ: poſtea⁾accelerauerunt.

non⁼congregabo conuenticula⁾eorum de ſanguinibus: nec memor ero nominum eorum per labia mea.

¶Dominus, pars hæreditatis meę & calicis mei, tu es qui⁼ reſtitues⁾hæreditatem meam mihi.

Funes ceciderunt mihi in⁼præclaris: etenim⁾ hæreditas ▸ mea⁾præclara eſt mihi.

¶ Benedicam dominum qui tribuit mihi intellectum, inſuper & ⁼vſque ad noctem increpuerunt⁾ me renes mei.

||⁼Prouidebam⁾dominum in conſpectu meo ſemper: quoniã à dextris eſt mihi ne commouear.

¶Propter hoc lætatum eſt cor meum, & exultauit⁼lingua⁾mea: inſuper & caro mea requieſcet in ſpe

||Quoniam non derelinques animã meam in inferno: nec⁼dabis⁾ ſanctũ tuũ videre corruptionem.

Notas mihi feciſti vias vitæ:⁼ adimplebis me lætitia cum vultu tuo⁾: delectationes in dextera tua vſque in finem.

PSAL. XVI. 17.

¶Oratio Dauid.

☞Ne perſecutionibus ſuccumbat, orat Chriſtus cũ ſuis ſimiliter afflictis.

Exaudi domine iuſtitiam meã: intende deprecationem meam. auribus percipe orationem meã: ⁼non in⁾labiis doloſis.

De vultu tuo iudicium meũ prodeat: oculi tui videant æquitatem.

Probaſti cor meum, & viſitaſti nocte: igne me examinaſti, & non eſt inuenta in me iniquitas.

⁼vt non loquatur⁾os meum⁼Opera⁾hominum, propter verba labiorum tuorum ego cuſtodiui vias⁼ duras⁾.

Left margin notes: om.3.b. / ætuerũt / tiã vng / p.5.c. / om.3.b. / ifr.139. / pr.9.c. / m.3.c. / .59.b / fra.35. / cogno- runt, / uſti / educet / etraxit / vſ. cõtra / Michthã

Right margin notes: ⁼omnis voluntas mea eſt. ⁼Multiplicãtur dolores eorum qui poſt alterum(ſub. deum) ⁼libabo libamina ⁼cõſeruas ⁼amœnis etiam ⁼per noctes erudierunt Act.2.d. ⁼Poſui ⁼gloria(i. anima) Act.2.c. 13.e. ⁼vſ, ſines ⁼i. ſatietas lætitiarum eſt te videre ⁼quę non ex ⁼quod cogitaui, nõ tranſiuit ⁼Propter opera ⁼diſſipatoris.(i. ne illius more viuerem)

Perfice greſſus meos in ſemitis tuis: vt non moueantur veſtigia mea.

Ego clamaui * quoniam exaudiſti me deus:inclina aurem tuam mihi, & exaudi verba mea.

=Mirifica⁾miſericordias tuas, qui ſaluos facis ſperantes in te.

à reſiſtẽtibus dexteræ tuæ,Cuſtodi me vt pupillam oculi,

ſub vmbra alarum tuarum protege me.

A facie impiorum qui me afflixerunt.

Inimici mei animam meam circunderunt = adipem ſuum concluſerunt⁾ os eorum locutum eſt ſuperbiam.

=Proiicientes me ⁾nũc circũdederũt me: oculos tuos ſtatuerunt declinare in terram,

=ſuſceperũt me⁾ſicut leo paratꝰ ad prędam, & ſicut catulus leonis habitans in abditis,

Exurge domine præueni eum, & ſupplãta eum:eripe animam meam ab impio,=phrameam tuã⁾.Ab inimicis= manus tuæ⁾

domine,à=paucis de terra diuide eos ĩ vita eorum⁾:& de abſconditis tuis adimpletus eſt venter eorum.

Saturati ſunt filiis: & dimiſerunt reliquias ſuas paruulis ſuis.

Ego autem in iuſtitia apparebo conſpectui tuo:ſatiabor cum apparuerit gloria tua.

*ad te,

=Segrega

=Adipe ſuo clauſerunt (ſub. os, præ pinguedine)

=In via noſtra

=Ipſe eſt

=q eſt gladius tuus

=q ſũt manus tua

=viris de mundo quorum portio ẽ in vita:

PSAL. XVII. 18.

¶In finem puero Domini Dauid qui locutus eſt domino verba cantici huius, in die qua eripuit eũ dominus de manu omnium inimicorũ eius, & de manu Saul, & dixit. 2.Reg.22.a

Gratias agit Chriſtus patri, ꝙ eum de afflictionibus liberarit, Puritas Chriſti,quæ & noſtra facta eſt. Miſericors deus cum ſanctis:impios autem punit. ſuam puritatem & liberationem patri tribuit Chriſtus.Iudæorũ abiectio glorificato Chriſto. Gentium electio. Gratias agit Chriſtus patri, ꝙ conſtitutus ſit in caput gentiũ,reiectis aduerſariis.

Diligã te domine fortitudo mea: Dominus firmamẽtum meum, & refugium meum, & liberator meus.

deus meus⁾adiutor meus:& ſperabo in eum,

=protector meus⁾,& cornu ſalutis meę, &=ſuſceptor meus⁾.

Laudans inuocabo dominum:& ab inimicis meis ſaluus ero.

*Circũdederunt me dolores mortis,& torrentes iniquitatis conturbauerunt me.

Dolores inferni circundederunt me: ꝑ occupauerunt me laquei mortis.

In tribulatione mea inuocaui dominũ & ad deum meum clamaui:

& exaudiuit de templo ſancto⁾ ſuo vocem meam & clamor meus in conſpectu eius introiuit in aures eius.

Cõmota eſt & contremuit terra:& fundamenta montium conturbata ſunt, & commota ſunt, quoniam iratus eſt eis⁾.

Aſcendit fumus=in⁾ira eius: & ignis à facie eiꝰ = exarſit⁾ carbones ſuccenſi ſunt ab eo.

Inclinauit cælos & deſcendit: & caligo ſub pedibus eius.

Et aſcendit ſuper cherubin,& volauit: volauit ſuper pennas ventorum.

Et poſuit tenebras latibulum ſuum, in circuitu=eius tabernaculum eius: tenebroſa aqua in nubibus aeris⁾.

Præ fulgore in conſpectu eius nubes tranſierunt,grãdo,& carbones ignis.

Et intonuit de cælo dominus,& altiſſimus dedit vocem ſuam:grãdo & carbones ignis.

Et miſit ſagittas ſuas,& diſſipauit eos: fulgura multiplicauit, & conturbauit eos.

Et apparuerunt fontes aquarum,& reuelata ſunt fundamẽta orbis terrarũ ab increpatione tua domine,ab inſpiratione ſpiritus iræ tuæ,

Miſit de ſummo,& accepit me:& aſſũpſit me de aquis multis.

Eripuit me de inimicis meis fortiſſimis, & ab his qui oderunt me: quoniam =confortati ſunt ſuper me⁾.

Pręuenerũt me in die afflictiõis meæ: & factus eſt dñs=protector meus⁾,

Et eduxit me in latitudinẽ:ſaluũ me fecit,quoniã= voluit me⁾

¶Et retribuet mihi dñs ſecundũ iuſtitiã meam,& ſecundũ puritatem manuum mearum retribuet mihi:

Heb.2.c

=ſcutum meum

=exaltat mea.

*Quoni

=præ

=vorabi

=tabernaculi ſu tenebroſas aqua & nub denſas

=fuerunt robuſtiores me.

=ſuſtentaculũ mihi.

=vel placeo illi

Quia cuſtodiui vias domini, nec *impie geſsi) à deo meo.
Quoniam omnia iudicia eius in conſpectu meo: & *iuſtitias eius) non repuli à me.
Et ero immaculatus cum eo: & obſeruabo me ab iniquitate mea.
Et retribuet mihi dominus ſecundum iuſtitiam meam: & ſecundum puritatem manuum mearum in conſpectu oculorum eius.
¶Cum *ſancto ſanctus) eris: & cum viro innocente innocens eris.
Et cum *electo electus) eris: & cũ peruerſo peruerſus eris.
Quoniam tu populum *humilem) ſaluum facies: & oculos ſuperborum humiliabis.
Quoniam tu illuminas lucernam meam domine: deus meus illumina tenebras meas.
Quoniam in te *eripiat à tentatione): & in deo meo tranſgrediar murum.
Deus meus *impolluta) via eius: eloquia domini igne examinata: protector eſt omnium ſperantium in ſe.
Quoniam quis *deus) præter dominũ? aut quis deus præter deũ noſtrum?
Deus qui præcinxit me *virtute): & poſuit immaculatam viam meam.
Qui perfecit pedes meos tanq̃ ceruorum: & ſuper excelſa ſtatuens me:
||Qui docet manus meas ad prælium: & *poſuiſti vt arcum æreum brachia mea).
Et dediſti mihi protectionem ſalutis tuæ: & dextera tua *ſuſcepit me).
& diſciplina tua correxit me in finem, & *diſciplina tua ipſa me docebit).
¶Dilataſti greſſus meos ſubtus me: & non ſunt infirmata veſtigia mea.
Perſequar inimicos meos, & comprehendam illos: & non conuertar donec *deficiant).
*Confringam) illos, nec poterũt ſtare: cadent ſubtus pedes meos.
Et præcinxiſti me virtute ad bellum: ſupplantaſti inſurgentes in me ſubtus me.
Et inimicos meos dediſti mihi dorſũ: & odientes me diſperdidiſti.
Clamauerunt, nec erat qui ſaluos faceret: ad dominũ, nec exaudiuit eos.
Et comminuam eos vt puluerem ante faciem venti: vt lutum pla[illegible]rũ *delebo) eos.
¶Eripies me de cõtradictionibus populi: cõſtitues me in caput Gentiũ.
populus quẽ nõ cognoui, ſeruiuit mihi *In auditu auris obediuit mihi).
filii alieni mentiti ſunt mihi, Filii alieni inueterati ſunt, & *claudicauerũt à ſemitis ſuis).
¶Viuit dñs, & benedictus *deus) meus, & exaltetur deus ſalutis meæ.
Deus qui das vindictas mihi, & ſubdis populos ſub me, Liberator meus de inimicis meis *iracundis).
& ab inſurgẽtibus in me exaltabis me: à viro iniquo eripies me.
||Propterea confitebor tibi in nationibus domine: & nomini tuo pſalmum dicam,
*Magnificans ſalutes regis eius), & faciens miſericordiam CHRISTO ſuo Dauid, & ſemini eius vſque in ſeculum.

PSAL. XVIII. 19.

¶In finem, Pſalmus Dauid.

Peccatorum remiſsio annuntiata omnibus ab apoſtolis. Lex dei & euangelium quale, & quid præſtet. Orat fidelis à peccatis purgari, & ſeruari, vt placeant deo quæ faciet.

CAEli enarrant gloriam dei, & opera manuum eius annuntiat firmamentum.
Dies diei *eructat) verbũ: & nox nocti *indicat) ſcientiam.
Non ſunt loquelæ neq; ſermones, *quorum), nos audiantur voces eorum.
||In omnẽ terrã exiuit *ſonus) eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.
*in ſole poſuit tabernaculum ſuum), Et in ipſe tanquam ſponſus procedens de thalamo ſuo,
exultauit vt gigas ad currendam viã,
||A ſummo cælo egreſsio eius,
& *occurſus) eius vſq; ad ſummũ eius: nec eſt qui ſe abſcondat à calore eius.
¶Lex domini immaculata, conuertens animas: teſtimonium domini, fidele, ſapientiã præſtans paruulis.
Iuſtitiæ domini, rectæ, lætificãtes corda: præceptum domini, *lucidum), illuminans oculos.

Marginal notes (left): impius / efeci / latuta / ?, miſericorde / iſeri- / rs / uro pu / s / paupere / õteram / ercitũ: / perfecta / ortis / ortitudi / e: / Re.22.c / contereſ / reus æ- / eus bra- / hiis me- / fulciet / mãſuetu / line tua / multipli / aſti me. / *cõſumã. / *Trãſfigã

Marginal notes (right): *aceruatim ponã / *Stati vt audierũt. cõgregauerunt ſe ad me. / *expaueſcent ex penetralibus ſuis. / *fortis / 2.Re.22.d / rom. 15.b / *.i. abũdãtiſsime ſaluat regem ſuũ, / *annuntiabit / *ĩdicabit / *vbi / Rom.10 d / *linea (vel curſus) / *ſoli poſuit tẽtoriũ in ipſis: / Luc.24.g / *recurſus / *purum,

Timor domini =ſanctus) permanens in ſeculum ſeculi: iudicia domini, vera, iuſtificata in =ſemetipſa).
Deſyderabilia ſuper aurum & =lapidē pretioſum) multum: & dulciora ſuper mel =& fauum).
Etenim ſeruus tuus cuſtodit ea, in cuſtodiendis illis retributio multa.
¶ =Delicta) quis intelliget? ab occultis meis) munda me: =Et ab alienis parce ſeruo tuo).
ſi mei non fuerint dominati), tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo.
Et =erunt vt complaceant) eloquia oris mei: & meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper).
domine =adiutor meus) & redemptor meus.

=purus
=ſimul.
=obrizum
=fauorum (.i. dulciſſimum.
=Ignorantias.
=Etiā à ſuperbiis contine ſeruū tuū ne dominētur mei,
=.i. accepta erūt
=petra mea

PSAL. XIX. 20.

¶In finem, Pſalmus Dauid.

Imprecātur fideles proſperà Chriſto. Sacrificium Chriſti pro peccatis noſtris. A deo ſperanda ſalus per Chriſtum.

Exaudiat te dominus in die tribulationis: protegat te nomen dei Iacob.
Mittat tibi auxilium de ſancto: & de Sion tueatur te.
¶Memor ſit omnis ſacrificii tui: & holocauſtum tuum =pingue fiat).
Tribuat tibi ſecundum cor tuum: & omne conſilium tuum confirmet.
Lætabimur in ſalutari tuo: & in nomine dei noſtri =magnificabimur).
Impleat dominus omnes petitiones tuas: nunc cognoui quoniam ſaluum fecit dominus CHRISTVM ſuum.
exaudiet illum de cælo ſancto ſuo: =in potentatibus ſalus dexteræ eius).
¶Hi in curribus, & hi in equis: nos autem in nomine domini dei noſtri inuocabimus.
Ipſi =obligati) ſunt & ceciderunt: nos autem ſurreximus & erecti ſumus.
Domine ſaluū fac =regē: & exaudi) nos in die qua inuocauerimus te).

=vt, in cinerē conuertat. Sela. (.i. vt pinguiſſimū reputet
=vexillū eleuabimus.
=ſalꝰ dexteræ eius potēs eſt.
=incuruati
=: rex audiet

PSAL. XX. 21.

¶In finem, Pſalmus Dauid.

Triumphus Chriſti regis per quem omnis benedictio. Vindicta in eos qui Chriſtum odientes perſequuntur.

Domine in =virtute) tua lætabitur rex: & ſuper ſalutare tuum exultabit vehementer.
Deſyderium cordis eius tribuiſti ei: & =voluntate labiorum eius non fraudaſti eum).
Quoniam præueniſti eum in benedictionibus dulcedinis: poſuiſti in capite eius coronam =de lapide pretioſo).
Vitam petiit à te: & tribuiſti ei longitudinem dierum in ſeculum & in ſeculum ſeculi.
Magna eſt gloria eius =in ſalutari tuo): gloriam & magnum decorem impones ſuper eum.
Quoniam dabis eum in benedictionē in ſeculum ſeculi: lætificabis eum in gaudio =cum vultu tuo).
Quoniam rex ſperat in domino: & in miſericordia altiſsimi non commouebitur.
¶Inueniatur manus tua omnibus inimicis tuis: dextera tua inueniat omnes qui te oderunt.
Pones eos vt clibanum ignis in tempore = vultus tui): dominus in ira ſua =conturbabit) eos, & deuorabit eos ignis.
Fructum eorum de terra perdes: & ſemen eorum à filiis hominum.
Quoniam declinauerunt in te mala: cogitauerunt conſilia quæ non potuerunt ſtabilire.
Quoniā pones eos dorſum: =in reliquiis tuis præparabis vultum eorum).
Exaltare domine in virtute tua: cantabimus & pſallemus virtutes tuas.

=fortitudine
=.i. dediſti qđ petiit Sela
=auream
=.i. ob ſalutē quā feciſti ei
=.i. cū oſtenderis ei faciem tuam.
=iræ tuæ
=diſperdet
=neruo tuo collimabis .i. vultꝰ eorum.

PSAL. XXI. 22.

¶In finem =pro ſuſceptione matutina), Pſalmus Dauid.

=ſup Aielet Aſahar

Chriſtus ſe derelictum clamat in cruce. Deridetur in cruce. Non ceſſat inuocare, licet clamauerit ſe derelictum. Anguſtia Chriſti in cruce. Plagæ Chriſti & veſtimenta diuiſa. Oratio & clamor vehemens in afflictione. Gentium vocatio. Ad timorē patris & fiduciam hortatur Chriſtus. Vota quæ & laudes. Prædicatio euang. Conuerſio peccatorum eſurientium ad prædicationem Euangelii.

meus — Eus*deus meus ►reſpice in me⁾: quare me dereliquiſti?
ſactꝰ es, — D — longe à ſalute mea=verba de
à ver- — lictorum meorum⁾.
is rugi-
us mei. — Deus meus clamabo per diem, & non
ſt ſilen- — exaudies: & nocte, & non =ad inſipi-
um — entiam⁾ mihi.
Tu autem in ſancto habitas, laus Iſrael.
In te ſperauerunt patres noſtri: ſperauerunt, & liberaſti eos.
Ad te clamauerunt, & ſalui facti ſunt: in te ſperauerũt, & non ſunt cõfuſi.
Ego autem ſum vermis & non homo: opprobrium hominũ & abiectio plebis.
Maſ.27.d — ¶‖Omnes vidẽtes me, deriſerũt me: lo-
mar.25.c — cuti ſunt labiis, & mouerunt caput:
Sperauit in domino, eripiat eum: ſaluũ
cõpla — faciat eum, quoniam =vult eum⁾.
ut ſibi — ¶Quoniã tu es qui extraxiſti me de
eo, — ventre: ſpes mea ab vberibus matris meæ. In te proiectus ſum ex vtero:
de vẽtre matris meæ deus meus es tu. Ne diſceſſeris à me:
quoniam tribulatio proxima eſt, quoniam non eſt qui adiuuet.
Circundederunt me vituli multi: tau-
Baſſan — ri=pingues⁾ obſederunt me.
Aperuerunt ſuper me os ſuũ, ſicut leo rapiens & rugiens.
¶Sicut aqua effuſus ſum: & diſperſa ſũt omnia oſſa mea.
Factum eſt cor meũ tanq̃ cera, liqueſcens in medio ventris mei.
Aruit tanq̃ teſta virtus mea, & lingua mea adhæſit faucibus meis: & in puluerem mortis deduxiſti me,
Quoniam circundederunt me canes ►multi⁾: conſilium malignantiũ obſedit me.
Mat.27.d — ¶‖Foderũt manus meas & pedes meos,
oh.19.d — =dinumerauerunt⁾ omnia oſſa mea,
nume- — ipſi vero conſyderauerunt, & inſpexe-
rabo — runt me: Diuiſerunt ſibi veſtimenta mea, & ſuper veſtem meam miſerunt ſortem.
te:forti- — ¶Tu autem domine ne elongaueris =au-
udo mea — xilium tuum à me: ad defenſionem
d auxi- — meam conſpice⁾.
iũ meũ — Erue à phramea animã meã: & de ma-
ſtina. — nu canis vnicam meam,
exaudiẽs — Salua me ex ore leonis: & à cornibus
libera me — vnicornium=humilitatem meam⁾.

‖Narrabo nomẽ tuum fratribus meis: in medio eccleſiæ laudabo te. — Heb.2.c.
¶Qui timetis deum laudate eum: vniuerſum ſemen Iacob glorificate eũ.
timeant eum omne ſemen Iſrael: Quoniam non ſpreuit neque =deſpexit de — = abominatus eſt
precationem⁾ pauperis. — afflictionem
nec auertit faciem ſuam à me: & cum clamarem ad eum, exaudiuit me.
¶=Apud te⁾ laus mea in eccleſia magna: vota mea reddam in conſpectu — =A te
timentium =eum⁾. — =te,
¶Edent pauperes, & ſaturabuntur: & laudabunt dominum qui requirunt eum: viuent corda =eorum⁾ in ſeculum ſeculi, — =veſtra
Reminiſcentur & conuertentur ad dominum vniuerſi fines terræ.
Et adorabunt in cõſpectu eius vniuerſæ familiæ gentium.
Quoniã domini eſt regnum: & ipſe dominabitur gentium.
Manducauerunt & adorauerunt omnes pingues terræ: in conſpectu eius cadent omnes qui deſcendunt in terram,
=& anima mea illi viuet⁾: & ſemen ►meum ſeruiet ipſi. — =q animã ſuã nõ viuificauit (.i. morti
=annũtiabitur domino generatio⁾=Ventura⁾: & annuntiabunt ►cæli⁾ iuſtitiam eius populo qui naſcetur, =quem fecit dominus⁾. — expoſuit animam ſuam)
=annumerabit d'io in generationem

PSAL. XXII. 23.

¶Pſalmus Dauid.

☞ De paſtore Chriſto & Chriſtianis ouibus. — = Veniẽt:
D — Ominus=regit⁾me, & nihil mihi deerit: In loco paſcuæ ibi me collocauit, — =qa fecit.
Iſa.49. iere.23.eze.34. ioh.10.a.1.pe.2.
ſuper aquam=refectionis educauit me⁾:
Animam meam =conuertit⁾,
deduxit me ſuper ſemitas iuſtitiæ: ꝓpter nomen ſuum. — =paſcit
Nam & ſi ambulauero=in medio⁾ vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es. — = ſeſim fluentẽ duxit:
Virga tua & baculus tuus, ipſa me conſolata ſunt. — =refocillabit.
Paraſti in conſpectu meo menſam=aduerſus eos⁾ qui tribulant me, — =p vallem
impinguaſti in oleo caput meum: & — =in cõſpectu eorũ
calix meus inebrians=Quàm præclarus eſt⁾. — = Verũtamẽ bonũ

& miſericordia ►tua ſubſequetur me omnibus diebus vitæ meæ:

ᵃhabitabo Et ᵃvt inhabitem⁾ in domo domini, in longitudinem dierum.

PSAL. XXIII. 24.

¶Pſalmus Dauid►prima ſabbathi⁾.

☞Dei ſunt omnia. Qui habitaturi cū deo. Mandat ſpiritus, vt omnia Chriſto cedant & pateant.

1. Cor. 10 f DOmini∥eſt terra, & plenitudo eius: orbis terrarum & vniuerſi qui habitant in eo.

Quia ipſe ſuper maria fundauit eum: & ſuper flumina ᵃpræparauit⁾ eum. ᵃſtabiliuit

¶Quis aſcendet in montem domini? aut quis ſtabit in loco ſancto eius?

ᵃInnocens⁾ manibus & mundo corde, qui non accepit in vano animam ſuam, nec iurauit in dolo ►proximo ſuo⁾. ᵃMundus

►Hic⁾, accipiet benedictionem à domino, & ᵃmiſericordiam⁾ à deo ſalutari ſuo. ᵃiuſtitiā

Hæc eſt generatio quærentiū eū, quærentium faciem ᵃdei⁾ Iacob. *

ᵃtuam *Sela. ᵃportę capita vīa, ¶Attollite ᵃportas principes veſtras⁾, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.

Quis eſt iſte rex gloriæ? dn̄s fortis & potens, dominus potens in prælio.

Attollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales: & introibit rex gloriæ.

Quis eſt iſte rex gloriæ? dominus ᵃvirtutum⁾ ipſe eſt rex gloriæ*. ᵃexercituum *Sela.

PSAL. XXIIII. 25

¶Pſalmus Dauid.

☞Orat fidelis ne in afflictionibus diſcedat à veritate. Petit doceri à deo. Miſericordiam dei orat. Doctor deus. Miſericordia. veritas. Parcit deus. Fructus cognitionis dei. Fidelis petit liberari ab afflictionibus. ALEPH.

AD te domine leuaui animā meā: deus meus BETH In te cōfido non erubeſcam,

ᵃlætēt de neq; ᵃirrideant⁾me inimici mei: ᵃexpectāt & infra. GIMEL Etenim vniuerſi quiᵃſuſtinent⁾ te, non confundentur.

ᵃſine cauſa Confundantur omnes iniqua agentes ᵃſuperuacue⁾. DALETH.

¶Vias tuas domine demonſtra mihi: & ſemitas tuas edoce me. HE.

Dirige me in veritate tua, & doce me: quia tu es deus ſaluator meus, & te ſuſtinui tota die. ZAIN.

¶Reminiſcere miſerationum tuarū domine, & miſericordiarum tuarūᵃquę⁾ à ſeculo ſunt. HETH. ᵃquia

Delicta iuuentutis meæ, &ᵃignorātias⁾ meas ne memineris. ᵃpuaricationes

Secundum miſericordiam tuam memēto mei tu propter bonitatem tuā domine. TETH.

¶ᵃDulcis⁾ & rectus dominus: propter hoc ᵃlegem dabit delinquentibus in via⁾. IOD. ᵃBonus ᵃdocebit peccatores viam

Diriget manſuetos in iudicio: docebit mites vias ſuas. CAPH.

¶Vniuerſæ viæ domini, miſericordia & veritasᵃrequirentibus teſtamentū⁾ eius, & teſtimonia eius. LAMED. ᵃcuſtoditibus fœdus

¶ Propter nomen tuum domine ᵃpropitiaberis⁾ peccato meo: multum eſt enim. MEM. ᵃparces

¶ Quis eſt homo qui timet dominum? ᵃlegem ſtatuit ei in via quam elegit⁾. NVN. ᵃdocebit eum viā quā eligat.

Anima eius in bonis demorabitur: & ſemen eius hæreditabit terram. SAMECH.

ᵃFirmamentum eſt dn̄s⁾ timentibus eum: &ᵃteſtamentum ipſius vt manifeſtetur illis⁾. AIN. ᵃSecretū dn̄i (ſub reuelatū eſt) ᵃpactū ſium illis notum faciet.

¶Oculi mei ſemper ad dominum: quoniam ipſe euellet de laqueo pedes meos. PE.

Reſpice in me, & miſerere mei: quia vnicus & pauper ſum ego. SADE.

Tribulationes cordis mei multiplicatæ ſunt: de ᵃneceſsitatibus⁾ meis erue me. RES. ᵃanguſtiis ᵃafflictionē meam & moleſtiā meā

Vide ᵃhumilitatem meam & laborem meum⁾: & dimitte vniuerſa delicta mea. RES.

Reſpice inimicos meos, quoniam multiplicati ſunt, & odio iniquo oderunt me. SIN.

Cuſtodi animam meam, & erue me: non erubeſcam, quoniam ſperaui in te. THAV.

ᵃInnocentes & recti adhæſerunt mihi⁾: quia ſuſtinui te: PE. ᵃPerfectio & rectitudo cuſtodiēt me:

Libera deus, Iſrael, ex omnibus tribulationibus ſuis.

PSAL. XXV. 26.

¶In finem) Pſalmus Dauid.

Orat Chriſtus vt defendatur ad iniuria aduerſariorum, innocētiam ſuam obiiciens.

IVdica me domine, quoniam ego in innocentia mea ingreſſus ſum): & in domino ſperans nō infirmabor).

Proba me domine & tenta me: vre) renes meos & cor meum.

Quoniam miſericordia tua ante oculos meos eſt: & complacui) in veritate tua.

Non ſedi cum concilio vanitatis), & cum iniqua gerentibus non introibo.

Odiui eccleſiam malignātium: & cum impiis non ſedebo.

Lauabo inter innocētes manus meas: & circundabo) altare tuum domine.

Vt audiam) vocem laudis tuę, & enarrem vniuerſa mirabilia tua.

Domine dilexi decorem) domus tuæ, & locum habitationis gloriæ tuæ.

Ne perdas cum impiis animam meam, & cum viris ſanguinem vitam meā.

In quorum manibus iniquitates ſunt: dextera eorū repleta eſt muneribus.

Ego autem in innocentia mea ingreſſus ſum): redime me, & miſerere mei.

Pes meus ſtetit in directo: in eccleſiis benedicam te domine.

PSAL. XXVI. 27.

¶Pſamus Dauid) priuſquam liniretur).

Chriſti plena in deum fiducia. Optat Chriſtus cum membris ſuis frui dei conſortio. Petit à patre ne derelinquatur in manibus aduerſariorum. Expectandus deus.

DOminus illuminatio mea, & ſalus mea quem timebo.

dominus protector) vitæ meæ: à quo trepidabo?

Dum appropiant ſuper me nocentes vt edant carnes meas.

qui tribulant me *inimici mei, ipſi in firmati ſunt) & ceciderunt.

Si conſiſtant aduerſum me caſtra: non timebit cor meum.

Si exurgat aduerſum me prælium: in hoc ego ſperabo.

¶Vnam petii à domino, hanc) requiram: vt inhabitem in domo domini omnibus diebus vitæ meæ.

vt videam voluptatem) domini, & viſitem) templum eius.

Quoniam abſcondit me in tabernaculo ſuo: in die malorum protexit) me in abſcondito tabernaculi ſui.

In petra exaltauit me: & nunc exaltauit caput meū ſuper inimicos meos.

circuiui), & immolaui in tabernaculo eius hoſtiam vociferationis: cantabo & pſalmum dicam domino.

¶Exaudi domine vocē meā qua clamaui ad te: miſerere mei, & exaudi me.

Tibi) dixit cor meum, exquiſiuit te facies mea): faciem tuam domine requiram.

Ne auertas faciem tuam à me: ne declines in ira à ſeruo tuo).

Adiutor meus eſto: ne derelinquas me, neq; deſpicias me deus ſalutaris meus.

Quoniam pater meus & mater mea dereliquerunt me: dominus autem aſſumſit) me.

Legem pone mihi domine in via tua): & dirige me in ſemita recta propter inimicos meos.

Ne tradideris me in animas) tribulantium me quoniam inſurrexerunt in me teſtes iniqui, & mentita eſt iniquitas ſibi).

Credo) videre bona domini in terra viuentium.

¶Expecta dominū, viriliter age: & confortetur cor tuū, & ſuſtine) dominū.

amœnitatem · quæram · abſcōdit · qui ſunt ī circuitibus meis · ꝓpter te requirite ô facies meæ · iratus ſinas labi ſeruū tuū · colliget · Docet me dominē viam tuam: · .i. voluntati · mēdaces & locuti ſunt iniquitatē. · Niſi crediſſem (ſub. periiſſem.) · expecta

PSAL. XXVII. 28.

¶Huic Dauid.

Petit fidelis ne pereat cum impiis. Gratias agit pro accepta conſolatione ſalutis certæ.

AD te domine clamabo, deus meus) ne ſilias à me. nequando taceas à me, & aſſimilabor deſcendentibus in lacum).

Exaudi domine vocem deprecationis meæ dum oro ad te, dum extollo manus meas ad templum) ſanctum tuū.

Ne ſimul trahas me cum peccatoribus & cum operantibus iniquitatem ne perdas me):

qui loquuntur pacem cum proximo ſuo mala autem in cordibus eorum.

Da illis ſecundum opera eorum, & ſecundum nequitiam adinuentionum ipſorum:

ſecundum opera manuum eorum tri-

petra mea · ſepulchrum. · adytum

ᵉ.i. fac eis quod fecerũt aliis bue illis:ᵉredde retributionem eorum ipſis⁾.
Quoniam non intellexerunt opera domini,& in opere manuum eius: deſtrues illos & non ædificabis eos.
¶Benedictus dominus: quoniam exaudiuit vocem deprecationis meæ.
Dominus adiutor meus, & protector meus: & in ipſo ſperauit cor meum, & adiutus ſum,
ᵉexultauit cor meũ: & cãtico meo Et ᵉrefloruit caro mea: & ex voluntate mea⁾ confitebor ei.
ᵉfortitudo Dominus fortitudo plebis ſuæ:&ᵉprotector⁾ ſaluationum CHRISTI ſui eſt.
ᵉpaſce Saluum fac populum tuum domine, & benedic hæreditati tuæ:& ᵉrege⁾ eos & extolle illos vſque in æternum.

PSAL. XXVIII. 29.

¶Pſalmus Dauid ►in conſummatione tabernaculi.

Exhortatio vt omnis poteſtas ſubdatur verbo dei, & gloriam det deo omnipotenti.

ᵉõ filii fortium: ᵉfortitudinem, ᵉſanctam maieſtatẽ domini, ᵉgloriæ
Afferte domino ᵉfilii dei⁾: ►afferte domino filios arietum⁾. afferte domino gloriam & ᵉhonorem⁾, Afferte domino gloriam nomini eius.
adorate ᵉdominũ in atrio ſancto eius⁾.
Vox domini ſuper aquas, deus ᵉmaieſtatis⁾ intonuit:dominus ſuper aquas multas.
Vox domini in virtute: vox domini in magnificentia.
ᵉconfringens Vox domini ᵉconfringentis⁾ cedros:& confringet dominus cedros Libani,
ᵉexilire faciet Et ᵉcomminuet ⁾eas tanquam vitulum Libani & ᵉdilectus⁾ quemadmodum
ᵉSirion: filius vnicornium.
ᵉſuccidẽs Vox domini ᵉintercidentis⁾, flammam
ᵉparturire faciet ignis,vox domini ᵉconcutientis⁾ deſertum,& commouebit dominus deſertum Cades.
ᵉparturire faciet ceruas, Vox domini ᵉpræparantis ceruos⁾, & reuelabit condenſa:& in templo eius omnes dicent gloriam.
ᵉinhabitauit: Dominus diluuium ᵉinhabitare facit⁾: & ſe dedit dominus rex in æternum.
Dominus virtutẽ populo ſuo dabit: dominus benedicet populo ſuo in pace.

PSAL. XXIX. 30.

¶Pſalmus cantici in dedicatione domus Dauid.

Gratias agit Chriſtus patri ob liberationem ſui. Exhortatio eius ad laudandum patrem. Ira. Vita. Fletus. Lætitia. Nunc proſpera, nunc aduerſa: nunc afflictio, nunc conſolatio.

Exaltabo te domine, quoniam ᵉſuſcepiſti⁾ me: nec delectaſti inimicos meos ſuper me. ᵉexult[...]
Dominus deus meus clamaui ad te: & ſanaſti me.
Domine deduxiſti ab inferno animam meam, ſaluaſti me à deſcendentibus id ᵉlacum⁾, ᵉſepulchrum
¶Pſallite domino ſancti eius;& confitemini memoriæ ſanctitatis eius.
Quoniam ᵉira in indignatione eius: & vita in voluntate eius⁾. ᵉad m[...] mentu[...] iraſcitu[...]
ad veſperam demorabitur fletus: & ad matutinum lætitia. & per[...] neuolẽ[...] ſuam [...]
¶Ego autem dixiᵉin abundantia mea⁾, Non mouebor in æternum.
(Domine in voluntate tua præſtitiſti ᵉdecori⁾ meo ᵉvirtutem⁾. vitam: ᵉ.i. cõſ[...]
auertiſti faciem tuam ►à me⁾ & factus ſum conturbatus. cũdæ [...] erant,
Ad te domine clamabo, & ad deum meum deprecabor. ᵉmonti[...] ᵉfortitu[...] nem,
ᵉQuæ vtilitas in ſanguine meo⁾, dum deſcendo in corruptionem? ᵉ.i.quid profuit
nunquid confitebitur tibi puluis, aut annuntiabit veritatem tuam? xiſſe,
ᵉAudiuit dominus, & miſertus eſt mei: dominus factus eſt adiutor meus⁾. ᵉaudi d[...] mine &[...]
Conuertiſti planctum meum in gaudiũ mihi.ᵉconcidiſti⁾ ſaccũ meum,& circundediſti me lætitia. ᵉſoluiſti
Vt cantet tibi gloria ► mea⁾, & non ᵉcompungar⁾: domine deus meus in æternum confitebor tibi. ᵉſileat:

PSAL. XXX. 31.

¶In finem,Pſalmus Dauid.

Vox Chriſti & fidelium in afflictione ſe deo committentium. Dulcedo & bonitas dei in afflictionibus. Exhortatio ad diligendum deum.

In te domine ſperaui, non cõfundar in ęternũ: in iuſtitià tua libera me. Inclina ad me aurem tuam: accelera vt eruas me.
Eſto mihi ᵉin deum protectorem⁾ & in domum ᵉrefugii⁾, vt ſaluũ me facias. ᵉvt pet[...] fortis,
Quoniam fortitudo mea & ᵉrefugium⁾ meum es tu:& propter nomen tuum deduces me, & ᵉenutries⁾ me. ᵉmunit[...] ᵉmunit[...] ᵉduces
Educes me de laqueo hoc quem ab-

ſconderunt mihi quoniam tu es =pro tector meus›.
‖In manus tuas commendo ſpiritum meum : redemiſti me domine deus veritatis.
¶Odiſti› obſeruantes vanitates =ſuperuacue›,
ego autem in domino ſperaui exultabo & lætabor in miſericordia tua,
quoniam reſpexiſti =humilitatem›meã ſaluaſti de =neceſſitatibus› animam meam.
Nec cõcluſiſti me in manibus inimici: ſtatuiſti in loco ſpatioſo pedes meos.
Miſerere mei domine quoniam tribulor : =conturbatus eſt in› ira oculus meus,anima mea, & venter meus:
Quoniam defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus:
=infirmatã eſt in paupertate virtus› mea,& oſſa mea =conturbata ſunt›.
=Super omnes inimicos meos› factus ſum opprobrium *vicinis meis valde,& timor notis meis.
qui videbant me,foras fugerunt à me:
Obliuioni datus ſum tanquam mortuus à corde.
factus ſum tanquã vas perditum:Quoniam audiui vituperationem multorum commorantium in circuitu›.
=in eo› dum conuenirent ſimul aduerſum me,accipere animam meam conſiliati ſunt.
Ego autem in te ſperaui domine:dixi, Deus meus es tu.In manibus tuis =fortes meæ›.
eripe me de manu inimicorum meorum,& à perſequentibus me.
=Illuſtra› faciem tuam ſuper ſeruum tuũ,ſaluũ me fac in miſericordia tua:
Domine non confundar,quoniã inuocaui te,erubeſcãt impii,& =deducantur in infernũ›:Muta fiãt labia doloſa
quæ loquuntur aduerſus iuſtum =iniquitatem›in ſuperbia & in =abuſione.
¶Quàm magna multitudo=dulcedinis› tuæ domine , quam =abſcondiſti› timentibus te.
perfeciſti eis qui ſperant in te, in conſpectu filiorum hominum.
Abſcondes eos in abſcõdito faciei tuæ à =contturbatione›hominum.
proteges eos in tabernaculo , à contra dictione linguarum.

Benedictus dominus:quoniam =mirificauit› miſericordiam ſuam mihi in ciuitate munita. — =vt, ſegregauit
Ego autem dixi =in exceſſu mẽtis meę, Proiectus›ſum à facie oculorum tuorum. — =dum formidarẽ, Exciſus
=ideo›exaudiſti vocem orationis meę, dum clamarem ad te. — =vere
¶Diligite dominum omnes ſancti eius: quoniam =veritatem requirit› dominus,& retribuet abundanter facientibus ſuperbiam. — =fideles cuſtodit
Viriliter agite,& confortetur cor veſtrum omnes qui ſperatis in domino.

PSAL. XXXI. 32.

¶Ipſi Dauid intellectus, — =eruditio

Qui beati & iuſti.Peccator non agnoſcens peccatum ſuum afflictionibus cogitur fateri. Sanctus pro impietate ſua orãs,exauditur,& gratias agit. Doctor noſter deus,viam docet.Dolor Miſericordia.Lætitia in deo.

‖BEati quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. — Rom. 4.a
Beatus vir cui nõ imputauit dñs peccatũ,nec eſt in ſpiritu eius dolus.
Quoniã tacui inueterauerunt oſſa mea dum =clamarem› tota die. — =rugirem
Quoniã die ac nocte grauata eſt ſuper me manus tua : =conuerſus ſum in erumna mea,dum configitur ſpina›. — =verſus eſt humor meus in ſiccitates æſtatis
Delictum meum cognitum tibi feci:& iniuſtitiam meam non abſcondi. — Sela:
‖Dixi, Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meã domino & tu remiſiſti impietatem peccati mei. — Iſa.65.d =ſub.remiſſione, vt ei remittas.
¶Pro =hac orabit› ad te omnis ſanctus in tempore opportuno.
=veruntamen› in diluuio aquarum multarum, ad eum non approximabunt. — =quippe
Tu es refugium meum à tribulatione =quæ circundedit me: exultatio mea erue me à circundantibus me›. — =cuſtodies me : & clamoribus liberationis circũdabis me. Sela.
¶Intellectum tibi dabo, & inſtruam te =in via hac qua› gradieris : =firmabo ſuper te oculos meos›.
Nolite fieri ſicut equus & mulus: quibus non eſt intellectus,
in chamo & freno maxillas eorum cõſtringe =qui non approximant› ad te. — =viam per quam
¶Multa flagella peccatoris: ſperantem autem in domino miſericordia circundabit, — =cõſulam tibi oculo meo.

Lætamini in domino & exultate iuſti: & gloriamini omnes recti corde. *vel, exultate*

PSAL. XXXII. 33.

In finem, Pſalmus Dauid

Exhortatio ad lætitiam & laudem dei. Iudicium & Miſericordia. Verbo dei omnia facta. Ad timorem dei exhortatio. Conſilia hominum & conſilia dei. Qui populus beatus. homo ſuis viribus non ſaluatur. Cura dei erga ſperantes in eum. Exultatio fidelium.

EXultate iuſti in domino: rectos decet collaudatio.

Confitemini domino in cithara: in pſalterio decem chordarum pſallite illi.

Cantate ei canticum nouum: bene pſallite ei in vociferatione.

Quia rectum eſt verbum domini, & omnia opera eius in fide.

Diligit miſericordiam & iudicium: miſericordia domini plena eſt terra. *iuſtitia*

Verbo domini cæli firmati ſunt: & ſpiritu oris eius omnis virtus eorũ. *exercit9*

Congregans ſicut in vtre aquas maris: ponens in theſauris abyſſos. *cumulo*

Timeat dominum omnis terra: ab eo autem commoueantur omnes inhabitantes orbem. *paueant*

Iudith. 16 d. Quoniam ipſe dixit, & facta ſunt: ipſe mandauit & creata ſunt.

Dominus diſſipat conſilia gentium: reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat cõſilia principũ.

Conſilium autem domini in æternum manet: cogitationes cordis eius in generatione & generationem. *durabit:*

Beata gens cuius eſt dñs, deus eius populus quem elegit in hæreditatẽ ſibi.

De cælo reſpexit dominus: vidit omnes filios hominum.

De præparato habitaculo ſuo reſpexit ſuper omnes qui habitant terram. *habitaculo ſeſſionis ſuæ*

Qui finxit ſigillatim corda eorum: qui intelligit omnia opera eorum. *pariter*

Non ſaluatur rex per multam virtutem: & gigas non ſaluabitur in multudine virtutis ſuæ.

Fallax equus ad ſalutem: in abundãtia autem virtutis ſuæ non ſaluabitur. *roboris ſui non eruet.*

Ecce oculi domini ſuper metuentes eum & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.

Vt eruet à morte animas eorum, & alat eos in fame.

Anima noſtra ſuſtinet dominũ, quoniam adiutor & protector noſter eſt. *expec uit*

Quia in eo lætabitur cor noſtrum: & in nomine ſancto eius ſperauimus. *quia*

Fiat miſericordia tua domine ſup nos quemadmodum ſperauimus in te.

PSAL. XXXIII. 34. *verbu (vel, ri i. ſtultã ſimulauit.)*

Dauid cum immutauit vultum ſuum coram Abimelech, & dimiſit eum, & abiit. 1. Reg. 21. d

Fidelis liberatus gratias agit. Exhortatio ad laudandum deum, & accedendũ ad ipſum, Et eripit deus de afflictione. Bonus deus. Spes in deum. Diuites inopes. Quærentes deum. Timor dei. Linguę cuſtodia. Pax quærenda. Solicitudo dei pro afflictis. Audit deus clamorem afflictorũ. Liberator deus. Spes in deo. ALEPH.

BEnedicam dominũ in omni tempore: ſemper laus eius in ore meo. BETH.

In domino laudabit anima mea: audiãt mãſueti, & lętẽtur. GIMEL. *gloriab tur.*

Magnificate dñm mecũ, & exultemus nomẽ eius in idipſum. DALETH. *ſimul.*

Exquiſiui dominũ, & exaudiuit me: & ex omnibus tribulationibus meis eripuit me. HE, VAV. *pauor bus*

Accedite ad eum, & illuminamini: & facies veſtræ nõ cõfundent. ZAIN. *ſpexe rũt ad e & illum nati ſun & facies eorũ no ſunt co fuſæ.*

Iſte pauper clamauit, & dominus exaudiuit eũ: & ex omnibus tribulationibus eius ſaluauit eum. HETH.

Immittet angelus domini in circuitu timentium eum: & eripiet eos. TETH. *Morat*

Guſtate, & videte qm̃ ſuauis eſt dñs: beatus vir qui ſperat in eo. IOD.

Timete dominum omnes ſancti eius: quoniam non eſt inopia timentibus eum. CAPH.

Diuites eguerunt & eſurierunt: inquirentes autem dominum non minuẽtur omni bono. LAMED.

Venite filii audite me timorem domini docebo vos. MEM. 1. Pet. 3. l

Quis eſt homo qui vult vitam, diligit dies videre bonos? NVN.

Prohibe linguã tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolũ. SAMECH. *cuſtodi*

Diuerte à malo, & fac bonum: inquire pacem, & perſequere eam. AIN.

‖Oculi domini ſuper iuſtos, & aures e-
ius in preces eorum P E.
ᵉVultus⁾ autem domini ſuper facientes
mala vt perdat de terra memoriam
eorum. S A D E.
Clamauerunt ᵉiuſti⁾, & dominus ex-
audiuit eos: & ex omnibus tribulatio
nibus eorum liberauit eos. C O P H.
Iuxta eſt ᵉdominus iis qui ᵃtribulato⁾
ſunt corde: & ᵉhumiles⁾ ſpiritu ſalua-
bit. R E S.
Multę tribulationes iuſtorũ: & de omni
bus his liberabit eos dominus. S I N.
Cuſtodit dominus omnia oſſa eorum
vnũ ex his non conteretur. T H A V
ᵉMors peccatorum peſſima⁾: & qui ode
runt iuſtum delinquent P E.
Redimet dominus animas ſeruorum
ſuorum: & non delinquẽt omnes qui
ſperant in eo.

PSAL. XXXIIII. 35.
Huic Dauid.

Oratio cõtra veritatis aduerſarios.
Exhortatio ad lętitiam. Iuſtitia dei.

IVdica domine ᵃnocentes me⁾: ex-
pugna impugnantes me.
Apprehende arma & ſcutum: &
exurge in adiutorium mihi.
Effunde phrameam, & ᶜconclude⁾ ad-
uerſus eos qui perſequuntur me: dic
animæ meæ, ſalus tua ego ſum.
Confundantur & ᵉreuereantur⁾ quæren
tes animam meam.
Auertantur retrorſum & confundantur
cogitantes mihi mala.
Fiant tanquam ᵉpuluis⁾ ante faciem vẽ
ti, & angelus domini ᵉcoartans⁾ eos.
Fiant viæ illorum tenebræ & lubricũ:
& angelus domini perſequens eos.
Quoniã ᵉgratis⁾ abſcõderũt mihi ᵉinter-
itum laquei ſui: ſuperuacue exprobra
uerunt animam meam⁾
veniat illi ᵉlaqueus quẽ⁾ ignorat, & ca-
ptio quã abſcondit apprehendat eum
& in laqueum cadat in ipſum.
Anima autem mea exultabit in domi-
no: & delectabitur ſuper ſalutari ſuo.
Omnia oſſa mea dicent, Domine, quis
ſimilis tibi?
eripiens ᵉinopem de manu fortiorum
eius⁾: egenum & pauperem à diripiẽ
tibus eum.
Surgentes teſtes ᵉiniqui⁾, quæ ignorabã
interrogabant me.
Retribuebant mihi mala pro bonis: ſte
rilitatem animæ meæ.
Ego autem ᵃcum mihi moleſti eſſent⁾,
induebar cilicio,
humiliabam in ieiunio animam meam
& oratio mea in ſinu meo ᵈconuerte-
tur⁾.
Quaſi proximum, & quaſi fratrem no-
ſtrum, ſic complacebam: quaſi lugens
ᵉ& contriſtatus⁾ ſic humiliabar.
Et ᵉaduerſum me⁾ lætati ſunt, & conue
nerunt: ᶜ congregata ſunt ſuper me
flagella⁾, & ignoraui.
ᵉdiſſipati ſunt, nec compuncti⁾, tenta-
uerunt me, ᵉſubſannauerunt me ſub
ſannatione⁾: frenduerunt ſuper me
dentibus ſuis.
Domine quando reſpicies? ᵉreſtitue⁾ a-
nimam meam à malignitate eorum à
leonibus vnicam meam.
Confitebor tibi in eccleſia magna, ᵃin
populo graui⁾ laudabo te.
Non ſupergaudeant mihi qui aduer-
ſantur mihi inique, ‖ qui oderunt me
gratis, & annunt oculis
Quoniam ᵉmihi quidem pacifice loque
bantur⁾: & in ᵉiracundia⁾ terræ loquẽ
tes, dolos cogitabant.
Et dilatauerũt ſuper me os ſuum: dixe-
runt, Euge euge, viderunt oculi no-
ſtri.
Vidiſti domine, ne ſileas: domine ne di
ſcedas à me.
Exurge & intende iudicio meo: deus
meus, & dominus meus in cauſam
meam.
Iudica me ſecundum iuſtitiam tuam
domine deus meus: & non ᵉſupergau
deant mihi⁾.
Non dicant in cordibus ſuis, Euge eu-
ge animæ noſtræ: ne dicant, Deuora-
bimus eum.
Erubeſcant & ᵃreuereantur⁾ ſimul qui
gratulantur malis meis.
induantur confuſione & ᵉreuerentia⁾
qui magna loquuntur ſuper me.
¶Exultent & lætentur qui ᵉvolunt iuſti
tiam meam⁾: & dicant ſemper, Magni
ficetur dominus, qui ᵉvolunt pacem
ſerui eius⁾.
Et lingua mea ᵉmeditabitur⁾ iuſtitiam
tuam, tota die laudem tuam.

PSAL XXXV. 36.

Left margin: ..15.d. | ..b.4.c. | ..ntrito | ..tritos | ..teri- | ..t im- | ..ũ mali- | ..udices | ..eos: (.i. | ..cipe li | ..meã) | ..b. por- | ..n | ..rubeſ- | ..nt | ..uma | ..npellat | ..ne cau | ..ueã & | ..te ſuũ: | ..ne cau- | ..fode- | ..t (ſub. | ..ueã) a- | ..mæ | ..cæ. | ..lami- | ..s quam | ..flictũ à | ..rtiori | ..enda- | ..s.

Right margin: ᵉgrotãti bus ipſis acõuerte batur. | ᵃ matrem pullatus | ᵃi aduer-ſa valetu dine mea | ᶜcõgrega ti ſunt ad uerſũ me | ᵉclaudi, | ᵉcachin-nauerunt me, & nõ ceſſaue-runt, | ᵉCum im piis ſub-ſannato-ribus qui indulgẽt ventri: | ᵉeripe | ᵉvbi mul tus eſt po pulus | Iohã. 15. d | ᵉnõ pacẽ. loquẽtur | ᵉlocis ab ditis | ᵉvt, lætẽ tur de me | ᵉcõfundẽ tur | ᵃerubeſ-centia | ᵉfauẽt in nocentiæ meæ: | ᵃvoluit pacẽ ſer-ui ſui. | ᵉeloque-tur

In finem, ſeruo domini Dauid.

Impiorum cæcitas profunda. Miſericordia dei abundantiſſima, quæ etiā beſtiis omnibus prouidet. Miſericordiam dei & iuſtitiam petit.

DIxit iniuſtus vt delinquat in ſemetipſo, non eſt timor dei ante oculos eius.

Quoniam dolose egit in conſpectu eius: vt inueniatur iniquitas eius ad odium.

Verba oris eius iniquitas & dolus: noluit intelligere vt bene ageret,

Iniquitatem meditatus eſt in cubili ſuo aſtitit omni viæ non bonæ, malitiam autem non odiuit.

¶Domine in cælo miſericordia tua: & veritas tua vſque ad nubes.

Iuſtitia tua ſicut mōtes dei: iudicia tua abyſſus multa.

homines & iumenta ſaluabis domine: Quemadmodum multiplicaſti miſecordiam tuam deus!

filii autem hominum in tegmine alarum tuarum ſperabunt.

Inebriabūtur ab vbertate domus tuę: & torrente voluptatis tuę potabis eos

Quoniam apud te eſt fons vitæ: & in lumine tuo videbimus lumen.

¶Prætende miſericordiam tuam ſcientibus te, & iuſtitiam tuam his qui recto ſunt corde.

Non veniat mihi pes ſuperbiæ: & manus peccatoris non moueat me.

Ibi ceciderunt omnes qui operantur iniquitatem: expulſi ſunt, nec potuerunt ſtare

sceclus de impbo ī medio cordis mei (, i, ſcelera īpii teſtantur mihi nullū eſſe illi timorem dei, blāditur ei (ſub. peccatū) deſiit abiecit. vſq ad cælos Quā pretioſa eſt miſericordia tua? Saturabūtur vl, ſuper bi: ſurgere.

PSAL. XXXVI. 73.

Ipſi Dauid.

Non imitandi mali & infideles. Fides & ſpes in deum. Non imitandi qui bus omnia proſpera. Ira. Male agentes, & deo fidentes. Manſueti. Quales infideles erga ſanctos. Fidelium & infidelium differētia. Deus dux & rector fidelium. Fideles nō derelinquuntur à deo Exortatio ad opera fidei. De impiorum interitu & liberatione fidelium ab impiis per deum. ALEPH.

NOli æmulari in malignantibus, neque zelaueris facientes iniquitatem.

Quoniam tanquam fœnum velociter areſcent: & quemadmodum olera herbarū cito decident. BETH

Spera in domino, & fac bonitatem, & inhabita terram, & paſcêris in diuitiis eius.

Delectare in domino: & dabit tibi petitiones cordis tui GIMEL.

Reuela domino viam tuam, & ſpera in eo: & ipſe faciet.

Et educet quaſi lumen iuſtitiam tuam, & iudicium tuum tanquam meridiem: DALETH.

Subditus eſto domino, & ora eum.

¶noli æmulari in eo qui proſperatur in via ſua in homine faciente iniuſtitias HE.

Deſine ab ira, & derelinque furorem: noli æmulari vt maligneris.

Quoniā q malignātur, exterminabūtur ſuſtinentes autem dominum ipſi hęreditabunt terram VAV.

Et adhuc puſillum, & non erit peccator: & quæres locum eius, & non inuenies.

¶‖Manſueti autem hęreditabunt terrā, & delectabuntur in multitudine pacis. ZAIN.

Obſeruabit peccator iuſtum: & ſtridebit ſuper eum dentibus ſuis.

Dominus autē irridebit eū: quoniā proſpicit ꝙ veniet dies eius HETH.

Gladium euaginauerunt peccatores, intenderunt arcum ſuum,

vt deiiciant pauperem & inopem, vt trucident rectos corde,

Gladius eorū intret in corda ipſorū: & arcus eorum confringatur. TETH.

¶Melius eſt modicum iuſto ſuper diuitias peccatorum multas.

Quoniā brachia peccatorū conterētur cōfirmat autē iuſtos dominus. IOD.

Nouit dominus dies immaculatorū: & hęreditas eorum in æternum erit.

Non confundentur in tempore malo, & ī diebus famis ſaturabūtur: CAPH

Quia peccatores peribunt.

inimici vero domini mox vt honorificati fuerint & exaltati: deficientes quēadmodū fumus deficiēt. LAMED

Mutuatur peccator, & non ſoluet: iuſtus autē miſeretur & retribuet.

Quia benedicentes ei hęreditabūt terram, maledicentes autem ei diſperibunt. MEM.

i. Ne iraſcaris ob pſperitatem mali gnotū iniquo vl ne i teris ec herba ſuccic tur: germē ride apaſce ritatem Tace mino, ſpera n eo. miſce te expectes erit. Matt. 5. vl, acu runt via, ſuſtēta eruntv lut adep agnorun donat & dati

domi- ¶⸢Apud dominum⸣greſſus hominis⸢di-
rigentur.& viam eius volet⸣.
.mātur Cum ceciderit,nō collidetur:quia do-
cōpla- minus ſupponit manū ſuam. NVN.
r libi i ¶Iunior fui,etenim ſenui:& non vidi
a eius. iuſtum derelictum, nec ſemen eius
c.l.2.d. quærens panem.
Tota die miſeretur & commodat: & ſe
men illius in benedictione erit. SAMECH.
¶Declina à malo,& fac bonum,& inhabita in ſeculum ſeculi.
Quia dominus amat iudicium: & non derelinquet ſanctos ſuos:in æternum conſeruabuntur.
⸢iniuſti punientur⸣ & ſemen impiorum peribit SADE
Iuſti autē hereditabunt terrā:& inhabitabūt in ſeculū ſeculi ſuper eam. PE
i.ſi.c. ¶Os iuſti meditabitur ſapientiam,& lingua eius loquetur iudicium.
utabūt Lex dei eius in corde ipſius:& nō ⸢ſupplantabuntur⸣greſſus eius. SADE.
Conſyderat peccator iuſtum: & quærit⸢motificare⸣eum.
erime- Dominus autem non derelinquet eum in manibus eius: nec damnabit eum
idicat9 cum⸢iudicabitur illi⸣.
erit ip- Expecta dominum, & cuſtodi viam e-
ſub. ius:& exaltabit te vt hæreditate ca-
uper.) pias terram:cum perierint peccato-
ortē & res videbis. RES.
reſcētē Vidi impium⸢ſuperexaltatum,& eleua
ut lau tum ſicut cedros Libani⸣.
s vire- Et trāſiui,& ecce nō erat:quæſiui eum,
ens. & non eſt inuētus⸢locus eius⸣. SIN
tegrita Cuſtodi⸢innocentiam⸣,&vide æquita-
n, tem:quoniam⸢ſunt reliquiæ homini
oſtre - pacifico⸣.
o pacē Iniuſti autem diſperibunt ſimul:⸢reli-
mini quiæ impiorū interibunt⸣. THAV.
nciliāt Salus autē iuſtorū à domino:&⸢prote-
oſtre - ctor⸣eorum in tempore tribulationis:
o impii Et adiuuabit eos dominus, & liberabit
cidun- eos:&eruet eos à peccatoribus,& ſal
r. uabit eos:quia ſperauerunt in eo.
ortitu -

PSAL. XXXVII. 38.

Pſalmus Dauid in rememoratione, ⸢die ſabbathi⸣.

Chriſt9 factus pro nobis peccatum & hoſtia pro peccato, confitetur conſcienti terrorem, animi anguſtiam & peccatum. Non reſiſtit aduerſariis: ſed ſperans in patre orat.

Domine ne in furore tuo arguas me,neque in ira tua corripias me.

Quoniā ſagittæ tuæ infixæ ſunt mihi, & confirmaſti ſuper me manū tuam.

Non eſt⸢ſanitas⸣ in carne mea à facie iræ tuæ:non eſt pax oſſibus meis à facie peccatorum meorum.	⸢integrū
Quoniam iniquitates meæ ſupergreſſæ ſunt caput meū:& ſicut onus graue⸢grauatæ ſunt ſuper me⸣.	⸢grauio-res fue-rūt q̄ poſ
Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ.	ſem ferre
⸢Miſer factus⸣ſum & curuatus ſum ⸢vſq; in finem⸣:tota die contriſtatus ingrediebar.	⸢Inclynatus
Quoniā lūbi mei impleti ſunt⸢illuſionibus⸣:& nō eſt ſanitas in carne mea.	⸢vehemētiſſime:
Afflictus ſum & humiliatus ſum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.	⸢ardore
Domine, ante te omne deſyderium meum: & gemitus meus à te non eſt abſconditus.	
Cor meum cōturbatum eſt, dereliquit me virtus mea:& lumē oculorū meorum⸢& ipſum non eſt⸣ mecum.	⸢ipſi (.i. lumen & oculi) nō ſunt
Amici mei & proximi mei⸢aduerſum me appropinquauerunt &⸣ſteterunt.	
&,qui iuxta me erāt⸣,de lōge ſteterūt.	⸢è regiōe plagę meę
Et⸢vim faciebant⸣qui quærebant animam meam.	⸢ppinqui mei,
Et qui inquirebant mala mihi,locuti ſunt ⸢vanitates⸣,& dolos tota die meditabantur.	⸢poſuerūt tendiculam
Ego aūt tanquam ſurdus non audiebā: & ſicut mutus non aperiens os ſuum.	⸢prauitates
Et factus ſum ſicut homo non audiens, & non habens in ore ſuo redargutões	
Quoniam in te domine ſperaui,tu exaudies me domine deus meus.	
Quia dixi, Nequando⸢ſupergaudeant mihi⸣inimici mei:& dum commouentur pedes mei,ſuper me magna locuti ſunt.	⸢lętentur de me
Quoniam ego in flagella paratus ſum, & dolor meus in cōſpectu meo ſemp.	
Quoniam iniquitatem meam annuntiabo:&⸢cogitabo⸣pro pctō meo,	⸢anxius ero
Inimici aūt mei viuūt,& cōfirmati ſūt ſuper me:& multiplicati ſunt qui oderunt me⸢inique⸣.	⸢falſo.
Qui retribuunt mala pro bonis,⸢detrahebant mihi,qm̄ ſequebar bonitatē.	⸢aduerſabantur.

Ne dereliquas me domine deus meus: ne diſſefferis à me.

=Feſtina "Intende›in adiutorium meum, domine►deus ſalutis meæ,

PSAL. XXXVIII. 39.

=ipſi In finē=pro›Idithun cāticū Dauid.

☞Fidelis calūniatoribus reſpondens, Breuitas & vanitas vitæ humanæ. In deo hęret. Orat peccata cōdonari ſibi.

Dixi, Cuſtodiam vias meas: vt nō delinquam in lingua mea.
poſui ori meo cuſtodiam cum conſiſteret peccator aduerſum me.

=ſilentio, Obmutui=& humiliatus ſum›, & ſilui à
=turbatus bonis: & dolor meus=renouatus›eſt.
=exarſit Concaluit cor meum intra me: & in me
=q̄ breuis ditatione mea=exardeſcet›ignis.
tpis ego. ¶locutus ſum in lingua mea, Notū fac
=vt men- mihi domine finem meum,
ſurā qua- & numerum dierum meorum quis eſt:
tuor digi vt ſciam=quid deſit mihi›.
torum Ecce=menſurabiles› poſuiſti dies meos:
=tempus & =ſubſtantia mea›tanquam nihilum
meum. ante te.
*Sela. Veruntamen vniuerſa vanitas omnis
= velut homo viuens.*
vmbra Veruntamen=in imagine pertranſit› ho
ambulat mo:ſed & fruſtra conturbatur.
=mea, do theſaurizat: & ignorat cui congregabit
mine? ea.
ſpes mea Et nunc q̄ eſt expectatio=mea?nōne do
in te eſt. minus, & ſubſtantia mea apud te eſt›?
=ne ponas ¶Ab omnibus iniquitatibus meis erue
c vulnere me: opprobrium inſipiēti=dediſti›me.
=Cū tu ho Obmutui, & non aperui os meum, quo
minē ꝓ- niam tu feciſti: Amoue à me plagas
pter iniq tuas.
tatē corri à c fortitudine ›enim manus tuæ ego
pis cū ob defeci: =In increpationibus propter
iurgatiōe iniquitatem, corripuiſti hominem›.
=tineam- & tabeſcere feciſti =ſicut araneam ani-
quicquid mam eius› :veruntamen = vane con-
eſt deſy- turbatur›omnis homo. *
derabile Exaudi orationem meam domine, &
in eo: deprecationem meam auribus perci-
=vanitas pe: *lachrymas meas
*Sela. Ne ſileas: quoniam aduena ego ſum a-
*& ad pud te, & peregrinus, ſicut omnes
=Recedeā patres mei.
me, & ro =Remitte mihi, vt refrigerer › priuſquā
borabor abeam, & amplius non ero.

PSAL. XXXIX. 40.

In finem, Pſalmus Dauid.

☞Chriſti gratiarum actio pro ſui libe ratione. Chriſtꝰ hoſtia pro peccatis noſtris. Iuſtitiam, qua peccator iuſtificatur, & miſericordiam prædicauit Chriſtus. Chriſtus afflictus putat ſe derelictum à patre. Orat contra aduerſarios. Exortatio ad lætitiam. Solicitus pro ſuis deus.

Expectans expectaui dominum, & intendit mihi,
& exaudiuit preces meas, & edu
xit me de lacu=miſeriæ›, & de lu =ſtrepi
to=fecis›. =cœni.
Et ſtatuit ſuper petram pedes meos, &
direxit greſſus meos.
Et immiſit in os meum canticum no-
uum, =carmen› deo noſtro. =lauden
Videbunt multi, & timebunt: & ſpe
rabunt in domino.
Beatus vir cuius eſt nomē domini ſpes
eius: & non reſpexit =in vanitates & =ad ſup
inſanias falſas›. bos & d
Multa feciſti tu domine deus meus mi clinātes
rabilia tua: & cogitationibus tuis non ad men
eſt qui ſimilis ſit tibi. dacium
Annuntiaui & locutus ſum: =multipli- =plura
catæ ſunt ſuper numerum›. ſūt quā
¶ Sacrificium & oblationem noluiſti: poſſint
aures autem =perfeciſti›mihi. nume-
holocauſtum & pro peccato non poſtu rari.
laſti: Tunc dixi, Ecce venio. =pforaſ
‖in capite libri ſcriptum eſt de me vt Heb. 10.
facerem voluntatē tuam, deus meus =lex tua
volui, & =legem tuam › in medio cor-
dis mei.
¶Annuntiaui iuſtitiam tuam in eccle-
ſia magna, ecce labia mea non prohi
bebo, domine tu ſciſti.
Iuſtitiam tuam non abſcondi in corde
meo: veritatem tuam & ſalutare tuū
dixi.
Non abſcondi miſericordiam tuā ►&
veritatem tuam›à concilio multo.
¶Tu autem domine ne=lōge facias› mi =phibea
ſerationes tuas à me: miſericordia tua =cuſto-
& veritas tua ſemper=ſuſceperunt›me diant
Quoniam circūdederunt me mala quo
rum non eſt numerus: comprehende
runt me iniquitates meæ, & non po-
tui vt viderem.
Multiplicatæ ſunt ſuper capillos capi-
tis mei: & cor meum dereliquit me.
Complaceat tibi domine vt eruas me:
domine ad adiuuandum me=reſpice›. =feſtina.

¶Confundantur &ª reuereantur:ſimul⁾ qui quærunt animam meam vt auferant eam.
Conuertantur retrorſum & reuereantur qui volunt mihi mala.
ªFerant confeſtim confuſionem ſuam⁾ qui dicunt mihi, Euge, euge.
¶Exultent & lætentur ſuper te omnes quærentes te : & dicant ſemper, Magnificetur dominus, qui diligunt ªſalutare tuum⁾.
¶Ego autem mendicus ſum & pauper: dominus ſollicitus eſt mei.
Adiutor meꝰ & protector meus tu es: deus meus ne tardaueris.

PSAL. XL. 41.

¶In finem, Pſalmus Dauid.

Beati qui ſoliciti ſunt de afflictis. Chriſtus orat pro peccatis noſtris tanquam ſuis. Iudæi perfidia. Reſurrectio Chriſti.

Beatus vir qui intelligit ſup egenum &⁾pauperem : in die mala liberabit eum dominus.
Dominus conſeruet eum, & viuificet eum, & beatum faciat eum in terra:& nonª tradat⁾ eum ªin animam⁾inimicorum eius.
Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris eius: vniuerſum ſtratum eius verſaſti in infirmitate eius.
¶Ego dixi, Domine miſerere mei : ſana animam meam quia peccaui tibi.
Inimici mei dixerunt malaªmihi⁾Quādo morietur & peribit nomen eius?
Et ſi ingrediebatur vt videret, vana loquebatur cor eius:congregauit iniquitatem ſibi.
egrediebatur foras, & loquebatur ª in idipſum⁾
aduerſum me ſuſurrabant omnes inimici mei:aduerſum me cogitabāt mala mihi,
Verbum iniquum conſtituerunt aduerſum me, Nunquid qui dormiuit non adiiciet vt reſurgat?
¶Etenim homo pacis meæ in quo ſperaui, qui edebat panes meos: magnificauit ſuper me ſupplantationem⁾.
¶Tu autem domine miſerere mei, & re[illegible] retribuam eis.
In hoc cognoui quoniamªvoluiſti me⁾: quoniam non gaudebit inimicus meus ſuper me.

Me autem propter innocentiamªſuſcepiſti⁾: & confirmaſti me in cōſpectu tuo in æternum. ªſuſtentaſti:
Benedictus dominus deus Iſrael à ſeculo & vſque in ſeculum:fiat, fiat.

PSAL. XLI. 42.

¶In finem, intellectus filiis Core.

Chriſtianus ſuſpirat ad deum in tribulatione. Conſolatur ſe quod ſit vnꝰ ex eis quos ſuſcipit deus.

Quemadmodum ª deſyderat⁾ ceruus ad fontes aquarum: ita deſyderat anima mea ad te deus. ªvociferatur
Sitiuit anima mea ad deumªfontem⁾ viuum:quando veniam & apparebo ante faciem dei? ªvP, deū
Fuerūt mihi lachrymæ meæ panes die ac nocte:dum dicitur mihi quotidie, Vbi eſt deus tuus? ªdepuli anguſtiā animi:
¶Hæc recordatus ſum, &ªeffudi in me animam meam⁾:quoniam tranſibo in ªlocum tabernaculi admirabilis⁾ vſq; ad domum dei ªcongregationem incedam cum eis
In voce exultationis & confeſſionisªſonus epulantis⁾ ªin congregationem agē tiū diem feſtum.
Quare triſtis es anima mea ? & ª quare conturbas ⁾ me? ªinfremis in
ſpera in deo, quoniam adhuc a confitebor illi:ſalutare vultus mei⁾, & deus meus. a celebrābo illi ſalutē vultus ſui
ªAd meipſum anima mea conturbata eſt⁾:propterea memor ero tui de terra iordanis, & hermonii à monte modico. ªDeus meus ſuper me depſ-ſa eſt aīa mea
Abyſſus abyſſum inuocat in voce cataractarum tuarum.
c Omnia excelſa tuaª& fluctus tui ſuper me tranſierunt. c oēs inundationes tuæ
In die mandauit dominus miſericordiam ſuam, & nocte canticum eius ªRupes mea
apud me, oratio deo vitæ meæ:Dicam deo, ªſuſceptor meus⁾es. ªmœrens
quare oblitus es mei?& quareª contriſtatus⁾ incedo, dum affligit me inimicus? ª Tanquā confringerēt oſſa mea: ē opprobrium illud quo affliciunt
ªDum confringuntur oſſa mea:exprobrauerunt mihi qui tribulant⁾me inimici mei.
Dum dicunt mihi per ſingulos dies, Vbi eſt deus tuus?Quare triſtis es ani

ma mea? & quare conturbas me?
ſpera in deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei, & deus meus.

PSAL. XLII. 43.
Pſalmus Dauid

Orat afflictus illuminari cor ſuum verbo & promiſſionibus dei.

*defende — IVdica me deus, & *diſcerne cauſã meam de gẽte non ſancta: ab homine iniquo & doloſo erue me,
*mœrens — Quia tu es deus fortitudo mea: quare me repuliſti? & quare *triſtis incedo, dum affligit me inimicus?
Emitte lucem tuam, & veritatem tuã: ipſa me *deduxerunt & adduxerunt ĩ montem ſanctum tuum, & in tabernacula tua, — *deducãt & adducant
*Et introibo ad altare dei: ad deum qui lætificat *iuuentutem meam. — *vP, Vt introeam — *lætitiam (i. authorẽ lætitię meę
confitebor tibi in cithara deus deus meus: Quare triſtis es anima mea? & quare conturbas me?
Spera in deo, quoniam adhuc confitebor illi: ſalutare vultus mei, & deus meus.

PSAL. XLIII. 44.
¶In finem, filiis Core ad intellectum.

Terra promiſſiõis ob ſolam dei volũtatem data fidelibus. In ſolo deo ſperandum, qui ſolus ſaluat propter ſeipſum. In tribulationibus à deo derelicti, etiam in deo ſperant.

DEus auribus noſtris audiuimus: patres noſtri annuntiauerunt nobis
Opus quod operatus es in diebus eorum, in diebus *antiquis.
Manus tua gentes diſperdidit, & plantaſti eos: afflixiſti populos, & expuliſti eos.
Nec enim in gladio ſuo poſſederũt terram, & brachium eorum non ſaluauit eos.
ſed dextera tua, & brachium tuum, & illuminatio vultus tui: quoniam complacuiſti in eis.
Tu es ipſe rex meus & deus meus: qui mandas *ſalutes Iacob. — *i. vt liberetur
In te inimicos noſtros ventilabimus cornu: & in nomine tuo *ſpernemus inſurgentes in nobis, — *cõculcabimus

Non enim in arcu meo ſperabo: & gladius meus non ſaluabit me.
Saluaſti enim nos de affligentibus nos: & odientes nos confudiſti.
*In deo laudabimur tota die: & in nomine tuo confitebimur in ſecula. *
¶Nunc autem repuliſti & confudiſti nos: & non egredieris deus *in virtutibus noſtris:
*Auertiſti nos retrorſum poſt inimicos noſtros: & qui oderunt nos, diripiebant ſibi.
Dediſti nos tanquam oues eſcarũ: & in gentibus diſperſiſti nos.
Vendidiſti populum tuum n ſine pretio: & non *fuit multitudo in commutationibus eorum.
Poſuiſti nos opprobrium vicinis noſtris ſubſannationem & deriſum his qui ſunt in circuitu noſtro.
Poſuiſti nos in *ſimilitudinem gentibus commotionem capitis in populis.
Tota die verecundia mea o contra me eſt, & confuſio faciei meæ cooperuit me.
A voce exprobrantis & obloquentis, à facie inimici & perſequentis.
Hæc omnia venerunt ſuper nos, nec obliti ſumus te: & *inique non egimus in teſtamento tuo,
Et nõ receſſit retro cor noſtrum: & *declinaſti ſemitas noſtras à via tua.
Quoniam *humiliaſti nos in loco *afflictionis: & cooperuit nos vmbra mortis.
Si obliti ſumus nomen dei noſtri: & ſi expandimus manus noſtras ad deum alienum.
Nonne deus *requiret iſta? ipſe enim nouit abſcondita cordis.
‖Quoniam propter te mortificamur tota die: æſtimati ſumus ſicut oues *occiſionis.
Exurge, quare obdormis domine? *exurge: & ne repellas in finem.
Quare faciem tuam auertis, obliuiſceris *inopiæ noſtræ, & tribulationis noſtræ?
Quoniam humiliata eſt in puluere aĩa noſtra: conglutinatus eſt in terra venter noſter.
Exurge domine adiuua nos: & redime nos: propter *nomen tuum.

*De | glori | mur | *Sel | *cũ | citib | *In | con | tiſti | corã | ſtibu | n .i | *mu | caſti | pter | tia e | (i.r | moc | cura | mag | hab | tium | *pro | biu | o c | (i. | olab | pact | *nõ | nau | greſ | ſtri | *cõt | *dra | (i.d | tis)E | ruiſt | Ron | *i.d | nata | ctati | *exp | re,n | liuiſ | in a | num | *affi | *mia | am,

PSAL. XLIIII. 45.

¶In finem,ʼpro iis qui commu tabunturʼ,filiis Core ad intellectum,canticum ⁼ pro dilectoʼ.

☞Præfatio epithalamii. Chriſtus ſpõſus.Gladius verbi euangelii. Euangelii verbum conuertens corda impiorũ Chriſtus vnctus ſpirituſancto in regem & ſacerdotem.Fideles.Sponſa. Spõſus fidem requirit à ſponſa,& abnegationem ſui. Sponſa ſeipſam & ſua offert. Credentes omnes.Iudæis gentes ſucceſſerunt.Nomen Chriſti ſanctificandum.

E⁼Ructauit cor meum verbum bonum:dico ego opera mea regiʼ. lingua mea calamus ſcribæ velociter ſcribentis.

¶Speciosus forma præ filiis hominum, diffuſa eſt gratia in labiis tuis:propterea benedixit te deus in æternum.

Accingere gladio tuo ſuper femur tuũ potentiſſime,

⁼ſpecie tuaʼ& pulchritudine tua.⁼Intende proſpere,procede,& regna,

propter veritatem & manſuetudinem & iuſtitiam: & deducet te mirabiliterʼdextera tua.

¶Sagittæ tuę acutæ (populi ſub te) cadent in corda inimicorum regis.

Sedes tua deus in ſeculum ſeculi:virga ⁼directionisʼvirga regni tui.

¶Dilexiſti iuſtitiam,& odiſti iniquitatem:propterea vnxit te deus deus tuus oleo lætitiæ præ ⁼ conſortibusʼ tuis.

¶Myrrha & gutta & caſia⁼à veſtimentis tuis,à domibus eburneis, ex quibus delectauerunt teʼ,Filię regum in honore tuo.

¶Aſtitit regina à dextris tuis ⁼in veſtitu deauratoʼ, circundata varietateʼ,

¶Audi filia,& vide, & iclina aurẽ tuã: & obliuiſcere populum tuum, & domum patris tui.

Et concupiſcet rex decorem tuũ:quoniam ipſe eſt dominus deusʼtuus,& ⁼adorabunt eumʼ.

¶Et filia Tyri, in muneribus: vultum tuum deprecabuntur omnes diuites plebis.

Omnis gloria filiæ regis, abintus: ⁼ in fimbriis aureis circumamicta varietatibusʼ.

¶*Adducetur regi,virgines poſt eam: proximæ eius afferentur tibi.

Afferentur in lætitia & exultatione:adducentur in templum regis.

¶Pro patribus tuis⁼nati ſunt tibi filiiʼ: conſtitues eos principes ſuper omnem terram.

¶Memor ero nominis tui in omni generatione & generationem.

propterea populi confitebuntur tibi in æternum,⁼& in ſeculum ſeculi.

PSAL. XLV. 46.

¶In finem,filiis Core⁼ pro arcanisʼPſalmus.

☞Populi fidelis,qui ciuitas dei eſt,fiducia in deum,Aduerſarii fideliũ conturbati,Pax per Chriſtum. Exhortatio ad cognoſcenda opera dei.

DEus noſter refugium & virtꝰ:adiutor in tribulationibus quæ inuenerunt nos nimis.

Propterea non timebimus dum ⁼turbabiturʼ terra, & transferentur montes in cor maris.

⁼Sonuerunt & turbatæ ſunt aquæ eorumʼconturbati ſunt montes⁼ in fortitudine eius.*

Fluminis⁼impetus lætificatʼ ciuitatem dei: c ſanctificauit tabernaculum ſuum altiſſimusʼ.

Deus in medio eius non commouebitur: adiuuabit eam deus mane diluculo.

¶Conturbatæ ſunt gentes, &⁼inclinataʼ ſunt regna:dedit vocẽ ſuam,⁼mota eſtʼ terra,

Dominus⁼virtutumʼnobiſcum:⁼ ſuſceptor noſterʼdeus Iacob.*

¶Venite,& videte opera domini,⁼quę poſuit prodigia ſuper terram:auferẽs bella vſque ad finem terræ,

arcum conteret,& confringet⁼arma:& ſcutaʼcomburet igni.

¶⁼Vacateʼ & videte quoniam ego ſum deus:exaltabor in gentibus,& exaltabor in terra.

Marginal notes (right): phir, ⁼incurua re ei, ⁼palis aureis induta ⁼in veſtibus acu pictis ⁼erunt filii tui: ⁼vltra(.i. in ſempiternum.) ⁼ſup Halamoth ⁼mutabit ⁼Etiam ſi ſonuerit &c. ⁼pp ter ſublimitaté *ſela. ⁼eius riui lætificabunt c ſctãm inter habitacula altiſſimi. ⁼mota ⁼defluxit ⁼exercituum ⁼exaltatio nr̃a *ſela. ⁼q poſuit deſolationes ⁼haſtam plauſtra ⁼Quieſcite

Marginal notes (left, cut off): uper So um nnorũ. ⁼cogi ...it cor um a- uid bo dico ... qđ ... ...ege ...oria in de ...re tuo perare ...uta ſu ... ver ...n veri ...is & ...ſuetu ...ns & ...itiæ, doce- te ter ...lia ...qtatis ...cipi- s ...a veſti ...enta ...a dele- ...nt de magis ...de tem ...is ebur ... ...ñ dia- ...mate ...ri O-

Dominus virtutum nobiſcum:ſuſceptor noſter deus Iacob.

PSAL. XLVI. 47.

¶In finem, ꝑ filiis Core Pſalmus.

Gentes prouocantur ad laudandū deum ob miſericordiam eis factam.

OMnes gentes plaudite manibus: iubilate deo in voce = exultationis⁾.
vł.laudis

Quoniam dominus excelſus, terribilis, rex magnus ſuper oēm terrā.
=tribus Subiecit populos nobis:&= gentes⁾ ſub pedibus noſtris,
=nos Elegit=nobis⁾hæreditatem ſuam, ſpeciem Iacob quam dilexit.*
*Sela Aſcendit deus in iubilo:dominus in voce tubæ,
Pſallite deo noſtro⁾, pſallite regi noſtro, pſallite.
=intelligibiliter Quoniam rex omnis terræ deus: pſallite=ſapienter⁾.
=vł.populus dei Regnauit deus ſuper gentes:deus ſedet ſuper ſedem ſanctā ſuam.
=dei ſunt ſcuta Principes populorū cōgregati ſunt= cū deo⁾Abraham:quoniam=dii fortes⁾terræ,vehementer=eleuati ſunt⁾.
=eleuatus eſt.

PSAL. XLVII. 48.

¶Pſalmus cantici filiis Core ſecunda ſabbathi⁾.

Initium naſcentis eccleſiæ in Ieruſalem deſcribitur. Commotio regum in prædicatione euangelii. Chriſtus miſſus iuxta promiſſionem patris. Exhortatio ad lætitiam.

MAgnus dominus & laudabilis nimis in ciuitate dei noſtri, in monte ſancto eius.
=Pulchra regio exultatio =Fundatur exultatione⁾ vniuerſæ terræ:mōs Sion latera aquilonis,ciuitas regis magni.
=eſſe in ꝓtectione Deus in domibus eius cognoſcetur=cū ſuſcipiet eam⁾.
¶Quoniā ecce reges terræ⁾congregati ſunt conuenerunt in vnum.
Ipſi videntes ſic admirati ſunt, conturbati ſunt,=commoti⁾ſunt:Tremor apprehendit eos
=præcipitati
=Vento orientali ibi,dolores vt parturientis:=In ſpū vehementi⁾conteres naues=Tharſis⁾.
=maris ¶Sicut audiuimus ſic vidimꝰ in ciuitate domini=virtutum⁾, in ciuitate dei
=exerci-

noſtri: deus fundauit eam in æternum,* tuum
*Sela
=Suſcepimus⁾ deus miſericordiam tuā in medio templi tui, =Cogi uimu
Secundum nomen tuū deus, ſic & laus tua in fines terræ: iuſtitia plena eſt dextera tua. =circ c nūc te tu
¶Lætetur mons Sion, & exultent filiæ Iudæ:propter iudicia tua domine. =ad a mura
Circūdate Sion,&= complectimini⁾eā: c narrate in turribus⁾eius. =robc te pa
Ponite corda veſtra=in virtute⁾eius:& =diſtribuite domos⁾eius, vt enarretis in progenie=altera⁾. =ſequ vł, d nos v ad m
Quoniam hic eſt deus, deus noſter in æternum & in ſeculum ſeculi:ipſe=reget nos in ſecula⁾.

PSAL. XLVIII. 49.

¶In finem,filiis Core Pſalmus.

Chriſtus vocat omnes ad audiēdū verbum.In parabolis Chriſtus locutus. Chriſtus ab auaris impetitus. Diuitiæ. Chriſtus ſolus redemptor. Diuites impii.Reſurrectio Chriſti. Exhortatio ne pereamus cum confidentibus in diuitiis. a Eti lii h & fil riſ.i. beius nobi Pſal. mat.

AVdite hæc=oēs gentes: auribus percipite omnes qui habitatis orbem. =mal iniqu calc
a Quique terrigenæ & filii hominū⁾:ſimul in vnum diues & paup. rū m n Cū
¶Os meum loquetur ſapientiam:& meditatio cordis mei prudentiam. fratr mo r
‖Inclinabo in parabolam aurē meam, aperiam in pſalterio propoſitionem meam. mat, poſſi re re
¶Cur timebo in die= mala⁾iniquitas calcanei mei⁾circundabit me, ptior ꝓ ipſ
Qui confidunt in virtute ſua: & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur. =Qm gui p rit re
¶n Frater non redimit, redimet homo? non dabit deo placationem ſuam⁾. ptio eorū, in p
=Et pretium redemptionis animæ ſuæ: & laborabit in æternum: Et viuet adhuc in finem⁾. um v Et vi ætern
=non videbit interitum⁾= ¶Cum viderit ſapientes morientes⁾, ſimul inſipiens & ſtultus peribunt, =ſepł nunq ſuri.

videbit / n ꝙ ſa- / ctes mo / entur: / in īteri- / ribꝰ (.i. / rde co / tant) ꝙ / nāſuræ / oībꝰ ſu / terras. / honore / ſ mane / t, ſed aſ / nilatur / ſtultitia / i9, & ta / ē poſte / corū o- / eorum / rrēt (.i. / quēt do / rinā eo / m) / Sela. / ortitu- / īfernus / omus / Sela. / īæ ſuæ / vita ſua / enedi- / t, & ce / brabūt / cū be- / efeceris / bi,

& relinquent alienis diuitias ſuas: Et =ſepulchra eorum) domus illorum in æternum.
tabernacula eorum in progenie & progenie, vocauerunt =nomina ſua in terris).
Et homo =cum in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt) iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.
Hæc via =illorum ſcandalū ipſis: & poſtea in ore ſuo complacebunt).*
Sicut oues in inferno poſiti ſunt: mors depaſcet eos.
& dominabuntur eorū iuſti in matutino: & =auxilium) eorum veteraſcet =in inferno à gloria) eorum.
¶ Veruntamen deus redimet animam meam de manu inferi cum acceperit me.*
¶ Ne timueris cum diues factus fuerit homo: & cum multiplicata fuerit gloria domus eius.
Quoniam cum interierit, non ſumet omnia: neque deſcendet cum eo gloria eius.
Quia =anima eius in vita ipſius benedicetur: confitebitur tibi cum benefeceris ei).
Introibit vſque in progenies patrum ſuorum: & vſque in æternum non videbit lumen.
Homo cum in honore eſſet, non intellexit: comparatus eſt iumentis inſipientibus, & ſimilis factus eſt illis.

PSAL. XLIX. 50.
Pſalmus Aſaph.

¶ Iudiciū extremū minatur propheta. Sacrificia veteris legis reiicit deus. Vota, quæ & laudes. Inuocandus deus. Ab impiis non vult deus verbū ſuum annuntiari. Sacrificium laudis.

DEus deorū dominus locutus eſt: & vocauit terram à ſolis ortu vſque ad occaſum: Ex Sion =ſpecies decoris eius, deus manifeſte) Veniet deus noſter, & non ſilebit.
ignis in conſpectu eius =exardeſcet): & in circuitu eius tempeſtas valida.
Aduocauit cælum deſurſum: & terram =diſcernere) populum ſuum.
Congregate =illi ſanctos eius): qui =ordinant teſtamentum eius ſuper ſacrificia).
Et annuntiabunt cæli iuſtitiam eius: quoniam deus iudex eſt.*
¶ Audi populus meus, & loquar: Iſrael, & teſtificabor =tibi): deus deus tuus ego ſum.
Non in ſacrificiis tuis arguam te: =holocauſta autē tua) in conſpectu meo ſunt ſemper.
Non accipiam de domo tua vitulos: neqꝫ de ⁿgregibus) tuis hircos.
Quoniam meæ ſunt omnes feræ ſyluarum, iumenta in montibus =& boues).
Cognoui omnia volatilia =cæli): & =pulchritudo) agri mecum eſt.
Si eſuriero, non dicam tibi: meus eſt enim orbis terræ, & plenitudo eius.
Nunquid manducabo carnes taurorum? aut ſanguinem hircorum potabo?
¶ Immola deo =ſacrificium laudis): & redde altiſsimo vota tua.
¶ Et inuoca me in die tribulationis: eruam te, & honorificabis me.
¶ Peccatori autem dixit deus, Quare tu enarras =iuſtitias meas), & aſſumis =teſtamentum) meum per os tuum?
Tu vero odiſti diſciplinam: & proieciſti ſermones meos retrorſum.
Si videbas furem, currebas cum eo: & cum adulteris portionem tuam ponebas,
Os tuum =abundauit malitia): & lingua tua concinnabat dolos.
Sedens aduerſus fratrem tuum loquebaris, & aduerſus filium matris tuæ =ponebas ſcandalum): Hæc feciſti, & tacui.
exiſtimaſti =inique) quòd ero tui ſimilis: arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam.
Intelligite hæc qui obliuiſcimini deum: nequando =rapiat), & non ſit qui eripiat.
¶ =Sacrificium laudis) honorificabit me; & illic iter quo oſtendam illi ſalutare dei.

pfectus / ecor dei / plēdide / pparuit, / vorabit: / vt iudi- / cet.

=mihi ſanctos meos
=vel, pluris faciūt pactum meum ꝙ ſacrificia:
*Sela.
=per te, ꝙ ſcilicet ſim &c.
=nec ſup holocauſta, ꝙ nō. nſeptis
=mille.
=montiū:
=fera
=laudem:
=ſtatuta mea.
=pactum
=miſiſti in malum:
=dabas probrū:
=rapiam,
=ſacrificās laudem.

PSAL. L. 51.

¶In finem, Pſalmus Dauid cum venit ad eum Nathan prophe ta, quãdo intrauit ad Beth-ſabee. 2. Reg. 12.

Per legem cognito peccato, fidelis inuocat dei miſericordiã. Pax à peccatis per Chriſtum. Cor & ſpiritum ſuum innouari petit. Laus deo. Sacrificium dei. Eccleſiam dei prædicatione euangelii ædificari orat. Vituli labiorum, laudes.

Miſerere mei deus ſecundũ magnam miſericordiam tuam.

& ſecundum multitudinem miſerationum tuarum, dele iniquitatem meam.

Amplius lauã me ab iniquitate mea: & à peccato meo munda me.

Quoniam iniquitatem meam ego cognoſco: & peccatum meum contra me eſt ſemper.

Tibi*ſoli peccaui, & malum coram te feci: vt iuſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cum iudicaris.

Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum: & in peccatis concepit me mater mea.

Ecce enim veritatem dilexiſti incerta: & occulta ſapientiæ tuæ manifeſtaſti mihi.

Aſperges me hyſſopo, & mũdabor: lauabis me, & ſuper niuem dealbabor.

¶Auditui meo dabis gaudium & lætitiam: & exultabunt oſſa humiliata.

Auerte faciem tuam à peccatis meis: & omnes iniquitates meas dele.

¶Cor mundum crea in me deus, & ſpiritum rectum innoua in viſceribus meis,

Ne proiicias me à facie tua, & ſpiritũ ſanctum tuum ne auferas à me.

Redde mihi lætitiam ſalutaris tui: & ſpiritu principali confirma me.

Docebo iniquos vias tuas: & impii ad te conuertentur.

Libera me de ſanguinibus deus deus ſalutis meæ: & exultabit lingua mea iuſtitiam tuam.

Multum | coram | *tibi | Iuſtus agnoſcaris | i. verax appareas iniuſtis q iudicãt te nõ præſtiturũ pro miſſã miſericordiam. | ĩ renibꝰ | Purificabis | Audire facies me | quæ cõtriuiſti | voluntario (munifico)

¶Domine labia mea aperies: & os meũ annuntiabit laudem tuam.

Quoniam ſi voluiſſes ſacrificium, dediſſem: vtique holocauſtis non delectaberis.

¶Sacrificium deo, ſpiritus contribulatus: cor contritum & humiliatum deus non deſpicies.

¶Benigne fac domine in bona voluntate tua*Sion: vt ædificentur muri Ieruſalem.

Tunc acceptabis ſacrificium iuſtitiæ, oblationes & holocauſta: tunc imponent ſuper altare tuum vitulos.

Sacrificia dei, | cõfract | Bene f | *ipſi ædifice muros 1. Re. 22

PSAL. LI. 52.

¶In finem, intellectus Dauid, cũ venit Doeg Idumęus, & annuntiauit Sauli, & dixit, Venit Dauid in domum Achimelech.

Impius deſcribitur. Impiorum lapius, eruditio eſt piis. Pii in miſericordia dei fidunt.

Quid gloriaris in malitia, qui potens es in iniquitate? tota die iniuſtitiã Cogitauit lingua tua: ſicut nouacula acuta feciſti dolum.

Dilexiſti malitiam ſuper benignitatẽ: iniquitatem magis, quã loqui æquitatem.

Dilexiſti omnia verba præcipitatiõis, lingua doloſa:

Propterea deus deſtruet te in finem: euellet te, & emigrabit te de tabernaculo tuo, & radicem tuam de terra viuentium. *

¶Videbunt iuſti & timebunt, & ſuper eum ridebunt: & dicent, Ecce homo qui non poſuit deum adiutorem ſuum,

ſed ſperauit in multitudine diuitiarum ſuarum: & præualuit in vanitate ſua.

¶Ego autem ſicut oliua fructifera in domo dei, ſperaui in miſericordia dei & in ſeculum ſeculi.

Confitebor tibi in ſeculum, quia feciſti: & expectabo nomen tuum quoniam bonum eſt in conſpectu ſanctorũ tuorum.

miſericordia i õni d | Prauitates. | corruptionis, linguam doloſam: | Etiam | ſeculu | *Sela | fortitunẽ tuam | roboraeſt | viridis

PSAL. LII. 53.

¶In finem, =pro⁾ Mahalath intelligentia Dauid. uper

Quales ſunt infideles, vide pſal. 13.

DIxit inſipiens in corde ſuo, Non eſt deus.

Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in iniquitatibus: non eſt qui faciat bonum.

Deus de cælo proſpexit ſuper filios hominum: vt videat ſi eſt intelligens, aut requirens deum.

compu- uerunt: tiā vn9. Omnes declinauerunt, =ſimul inutiles facti ſunt⁾: non eſt qui faciat bonum, non eſt =vſque ad vnum⁾.

Nonne ſcient omnes qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam vt cibum panis?

deum non inuocauerunt: Illic trepidauerunt timore vbi non erat timor,

aſtrame itis con a te; quoniam deus diſsipauit oſſa =eorum qui hominibus placent⁾: cõfuſi ſunt, quoniam deus ſpreuit eos.

Quis dabit ex Sion ſalutare Iſrael? cum conuertit deus captiuitatem plebis ſuæ, exultabit Iacob, & lætabitur Iſrael.

PSAL. LIII. 54.

¶In finem, in carminibus intellectus Dauid ‖cum veniſſent Ziphei, & dixiſſent ad Saul, Nonne Dauid abſconditus eſt apud nos? ,Re,23,d

Inuocatio contra impios. Gratiarum actio.

DEus in nomine tuo ſaluum me fac: & in =virtute⁾ tua iudica me. =fortitudine

Deus exaudi orationem meam: auribus percipe verba oris mei.

Quoniam alieni inſurrexerunt aduerſum me, & fortes quæſierunt animã meam: & non propoſuerunt deũ ante conſpectum ſuum.*

Ecce enim deus adiuuat me: & dñs =ſuſceptor eſt animæ meæ⁾. *Sela. =ſuſtẽtat me.

=Auerte⁾ mala inimicis meis: & in veritate tua diſperde illos. =Reddet

¶Voluntariè ſacrificabo tibi, & confitebor nomini tuo domine quoniam bonum eſt.

Quoniam ex omni tribulatione eripuiſti me: & ſuper inimicos meos =deſpexit⁾oculus meus. =vidit (ſub. vltionem)

PSAL. LIIII. 55.

¶In finem, in carminibus intellectus Dauid.

Chriſtus petit liberari ab inimicis, Fugiens Iudæos, orat contra eos. Conqueritur de Iuda domeſtico proditore. Exauditur. Solicitudo in deum reiicienda. Impiorum interitus.

EXaudi deus orationem meam, & ne deſpexeris deprecationem meam: Intende mihi, & exaudi me.

ᶜcontriſtatus ſum in exercitatiōe mea: & conturbatus ſum⁾ A voce inimici, & à tribulatione peccatoris.

quoniam ᶜdeclinauerunt⁾ in me iniquitates: & in ira moleſti erant mihi.

Cor meum conturbatum eſt in me: & formido mortis cecidit ſuper me.

Timor & tremor venerunt ſuper me: &ᶜcontexerunt me tenebræ⁾.

¶Et dixi, Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ: & volabo & requieſcam?

Ecceᶜelongaui fugiens: & manſi⁾ in ſolitudine.*

ᶜexpectabam eum qui ſaluum me fecit à puſillanimitate ſpiritus, & tempeſtate⁾.

Præcipita dn̄e, diuide linguas eorum: quoniam vidi iniquitatem & cōtradictionem in ciuitate.

Die ac nocte circūdabit eam ſuper muros eius: iniquitas & ᵃlabor⁾ in medio eius, ᶜEt iniuſtitia⁾.

& non defecit de plateis eius vſura & dolus.

¶Quoniam ſi inimicus maledixiſſet mihi: ſuſtinuiſſem vtique.

Et ſi is qui oderat me, ſuper me magna locutus fuiſſet: abſcondiſſem me forſitan⁾ ab eo.

Tu vero homo ᵃvnanimis⁾, dux meus & notus meus.

ᶜQui ſimul mecum dulces capiebas cibos⁾: in domo dei ambulauimus cum ᶜconſenſu⁾.

Veniat mors ſuper illos: & deſcendant in infernum viuentes.

quoniam nequitiæ in habitaculis eorum in medio eorum.

¶Ego autem ad deum clamaui: & dominus ſaluabit me.

Veſpere, & mane, & meridie ᶜnarrabo & annuntiabo⁾, & exaudiet vocem meam.

Redimet in pace animam meā ab his qui appropinquant mihi: quoniā ᵃinter multos erant mecum⁾.

Exaudiet deus, & humiliabit illos, qui eſt ante ſecula.*

Non enim eſt illis ᵃcommutatio⁾, & nō timuerunt deum: Extendit manum ſuam ᵃin retribuendo⁾.

contaminauerunt teſtamentum eius, ᶜDiuiſi ſunt ab ira vultus eius: & appropinquauit cor illius⁾.

molliti ſunt ſermones eius ſuper oleū: & ipſi ſuntᶜiacula⁾.

¶Iacta ſuper dominum curam tuam, & ipſe te enutriet: non dabit in æternum ᶜfluctuationem iuſto⁾.

Tu vero deus deduces eos in puteum interitus.

¶Viri ſanguinum & doloſi non dimidiabūt dies ſuos: ego autem ſperabo in te domine.

PSAL. LV. 56.

¶In finem, ᶜpro populo qui à ſanctis longe factus eſt⁾, Dauid in tituli inſcriptione, ‖cum tenuerunt eum Allophyli in Geth.

Chriſtus & ſui in tribulatione deo patri fidentes, Vota ſua, quæ vocat laudem, deo reddit, laudans eum.

MISERERE mei deus, quoniam ᵃconculcauit⁾ me homo: tota die impugnans tribulauit me.

Conculcauerunt me inimici mei tota die: quoniam multi bellantes aduerſum me*

ᵃAb altitudine diei timebo: ego vero⁾ in te ſperabo.

ᵃIn deo laudabo ſermones meos⁾, in deo ſperaui: non timebo quid faciat mihi caro.

Tota die verba mea execrabuntur: aduerſum me omnes cogitationes eorū in malum.

ᶜInhabitabunt & abſcondent⁾: ipſi calcaneum meum obſeruabunt,

ᶜſicut ſuſtinuerunt⁾ animā meam ᶜPro nihilo ſaluos facies illos⁾: in ira populos confringes

Deus, ᶜvitam meam annuntiaui tibi: poſuiſti⁾ lachrymas meas in ᶜconſpectu⁾ tuo.

ᶜſicut & in promiſſione tua⁾: Tunc cōuertentur inimici mei retrorſum.

in quacūq; die inuocauero te: ecce cognoui quoniam deus meus es.

ᵉIn deo laudabo verbum, in dn̄o laudabo ſermonem⁾: in deo ſperaui, nō timebo quid faciat mihi homo.

¶ᶜIn me ſunt deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi.

ᶜclamātē ī locutione mea, & tumultuantem ᶜfecerunt cadere ᶜoperuit me tremor: ᶜelōgabo me trāſmigrādo, & commorabor *Sela. ᶜFeſtinabo eruere me à vento q ſuſcitat à turbine. ᶠafflictio ᶜPrauitates ſūt in medio eius ᶜeiuſdem ordinis, (vt, quē æſtimabā vt meipſum) ᶜCui ſecreta mea ſuauiter credidi: ᶜcœtu. ᶜloquar & ſtrepitū faciā, ᶜcū multitudine aduerſū me aderant. *Sela. ᶜ.i. nō cōuertūtur ad deū, ᶜad eos q pacifici erāt cum eo.

ᶜMitior fuerit n gis q̄ b tyrū ve ba ori ſui: & corde rum be lum. ᶜgladii. Mat.6. luc.12. 1.pet.5. ᶜvt mo at iuſti ᶜſup c bā m ī remo 1.Reg. ᶜabſor buit *ſuper ᵃIn quo ti bo ego ᵃIn verbo rior, ᶜCōgre tur, & cōdūt ᶜqūo a hendar ᶜSed fr ſtra ela tur em eis: ᶜfugas as nūer ſti: pon ᶜvtre ᶜnōne bro tu ſunt ᶜvel, dn̄i verb glorior ᶜ.i. Deu tio ad ē i me, bi nēp gras ag ie.

Quoniam eripuiſti animam meam de morte, & pedes meos de lapſu, vt placeam coram deo in lumine viuentiū.

PSAL. LVI. 57.

¶In finem, ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptione, ||cum fugeret à facie Saul in ſpeluncam. [1.Reg. 22. & 24.]

Gloriatur Chriſtus ſe erutum ex omnibus malis. Chriſtus poſt reſurrectionem annuntiat peccatorum remiſſionem per ſe factam iuxta promiſſionē.

Miſerere mei deus, miſerere mei: quoniam in te confidit anima mea.

& in vmbra alarum tuarū ſperabo: donec tranſeat iniquitas.

Clamabo ad deum altiſſimum: deum qui ᵃbenefecit⁾ mihi. [ᵃretribuit]

Miſit de cælo, & liberauit me: ᵃdedit in opprobrium conculcantes me⁾. [ᵃb opprobrio deglutire volentis me, Sela:]

miſit deus miſericordiam ſuam & veritatem ſuam, ᵃEt eripuit animā meā de medio catulorum leonum: dormiui conturbatus⁾. [ᵃAnima mea eſt inter leões, iaceo inter incendentes, inter filios hominum, quorum dentes ſunt ... Sela.]

ᵃfilii hominum, dentes eorum ⁾arma ſagittæ: & lingua eorum, gladius acutus.

Exaltare ſuper cælos deus: & in omnē terram gloria tua.

Laqueum parauerunt pedibus meis: & incuruauerunt animam meam.

Foderunt ante faciem meam foueam: & inciderunt in eam.*

Paratum cor meum deus, paratum cor meum: cantabo & pſalmum dicam.

¶Exurge|| ᵃgloria mea⁾, exurge pſalterium & cithara: exurgam diluculo. [ᵃohā.2.d. ᵃ.canticum (vel, lingua mea)]

Confitebor tibi in populis domine: pſalmum dicam tibi in gentibus.

Quoniam magnificata eſt vſque ad cælos miſericordia tua, & vſque ad nubes veritas tua.

Exaltare ſuper cælos deus: & ſuper omnem terram gloria tua.

PSAL. LVII. 58.

¶In finem, ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptione.

Exhortatio ad impios nolētes euangelium ſuſcipere. Impiorum excæcatio. Iuſtorum gaudium in punitione impiorum.

Si ᵃvere vtique iuſtitiam loquimini: recta iudicate⁾ filii hominum. [ᵃNū vere, ô cōgregatio, iuſtitiā loquemini, ęquitates iudicabitis]

Etenim in corde iniquitates operamini: in terra iuſtitias manus veſtræ concinnant:

Alienati ſunt peccatores à vulua: errauerunt ab vtero, locuti ſunt falſa.

ᵃFuror ⁾illis ſecundum ſimilitudinem ſerpentis: ſicut aſpidis ſurdæ, & obturantis aures ſuas. [ᵃvel, venenum]

Quæ non exaudiet vocem incantantiū & venefici ᵃincantis ſapienter⁾. [ᵃqui ſcite nouit incantare.]

¶Deus conteret dentes eorum in ore ipſorum: molas leonum confringet dominus.

Ad nihilum deuenient tanquam aqua ᵃdecurrens: intendit arcum ſuum donec infirmentur⁾. [ᵃ: defluēt ipſi, cū intenderint ſagittas ſuas erūt ac ſi eſſent cōpactæ.]

Sicut ᵃcera quæ fluit auferentur ſupercecidit ignis, &⁾ nō viderunt ſolem. [ᵃlimax q̄ liqueſcit, defluent, ſicut abortiuū mulieris]

Priuſquam ᵃintelligerent ſpinæ veſtrę⁾ rhamnum: ᵃſicut viuentes ſic in ira obſorbet eos⁾. [ᵃcreſcent ſpinæ veſtræ in ᵃtanquā quis crudas carnes eripiat, ſic ira vt turbo rapiet eos]

¶Lætabitur iuſtus cum viderit vindictam: ᵃmanus⁾ ſuas lauabit in ſanguine peccatoris. [ᵃplantas]

Et dicet homo, ► Si⁾ vtique eſt fructus iuſto? vtique eſt deus iudicans eos in terra.

PSAL. LVIII. 59.

In finem, ne diſperdas, Dauid in tituli inſcriptione, ||quando miſit Saul, & cuſtodiuit domum eius vt interficeret eum. [1.Reg. 19.]

Fidelis petit auxilium cōtra aduerſarios. Inimici conuerſi vt verbum audiant, nō credunt, ſed in peccatis perſeuerant. Gratiarum actio fidelium.

Eripe me de inimicis meis deus meus: & ab inſurgentibus in me libera me.

Eripe me de operantibus iniquitatem: & de viris ſanguinū ſalua me.

Quia ecce ᵃceperunt animam meam⁾, irruerunt in me fortes: [ᵃinſidiati ſunt animę meæ,]

neque iniquitas mea, neque peccatum meum domine. Sine iniquitate ᵃcucurri & direxi.⁾. [ᵃcucurrerūt, & inſtruxerūt ſe.]

exurge in occurſum meū, & vide. Et tu domine deus, ᵃvirtutū⁾, deus Iſrael. [ᵃdeus exercitum,]

ᶜIntende⁾ ad viſitandas omnes gentes: non miſerearis omnibus qui operantur iniquitatem. [ᶜEuigila]

¶Conuertentur ad veſperam: & ᵃfamem patientur⁾ vt canes, & circuibunt ciuitatem. [ᵃtumultuabuntur]

Ecce loquentur in ore ſuo, & gladius

in labiis eorū: quoniā quis "audiuit'?
Et tu domine deridebis eos: & ad nihilum deduces' omnes gentes.
Fortitudinem "meam' ad te cuſtodiā, quia deus "ſuſceptor' meus es: Deus meus miſericordia "eius' pueniet me.
deus "oſtendit mihi' ſuper inimicos meos ne occidas eos: nequando obliuiſcantur populi mei.
diſperge illos in virtute tua: & depone eos protector meus domine:
"Delictum oris eorum, ſermonem labiorum ipſorum', & comprehendantur in ſuperbia ſua.
& de "execratione' & mendacio "annuntiabuntur' "In conſummatione: in ira cōſummationis, & non erunt'.
& "ſcient quia deus dominabitur' Iacob, & finium terræ.*
Conuertentur ad veſperam, & "famem patientur' vt canes: & circuibunt ciuitatem.
Ipſi diſpergentur ad manducandum: ſi vero non fuerint ſaturati, & murmurabunt.
¶ Ego autem "cantabo fortitudinem tuam, & exaltabo mane miſericordiam tuam,
Quia factus es ſuſceptor meus, & refugium meum in die tribulationis meę.
"Adiutor meus' tibi pſallam, quia deus ſuſceptor meus es: deus meus miſericordia mea.

PSAL. LIX. 60.

¶In finem, "pro iis qui immutabuntur', in tituli inſcriptione Dauid "in doctrinam, ‖cum ſuccendit' Syriam Meſopotamiæ, & Syriam ſoba, & "conuertit' Ioab, & percuſſit Idumæam in valle Salinarū duodecim millia.

Iratus deus contra populum. Promiſſo auxilio credentibus Iudæis, deus ſubiecit gentes aduerſarias. Auxilium à deo.

D Eus repuliſti nos, & deſtruxiſti nos: iratus es, "& miſertus es nobis.
Commouiſti terram: & "conturbaſti' eam: ſana cōtritiones eius, quia commota eſt.
Oſtēdiſti populo tuo dura: potaſti nos vino "compunctionis'.

"audit? "ſubſanna bis ¶ eius (.i. committā eam tibi) "ptectio "mea "videre fecit (ſub. vltionē) ".i. nihil aliud docēt q̄ peccare, "cōtumelia "annūtiabunt "Cōſume in furore, cōſume & non ſint. "cognoſcāt quod deus dominator eſt *Sela. "tumultuabuntur "Fortitudo mea "ſuper Suſan teſtimonium, "quo docetur quo modo deſolauit 2.re.8.10. 1.para.18. "reuerſus eſt "reuertere ad nos, "ſcidiſti "amaro.

¶Dediſti metuentibus te "ſignificationem: vt fugiant à facie arcus'.
Vt liberētur dilecti tui: ſaluum fac dextera tua, & exaudi me.
Deus locutus eſt in ſancto ſuo, Lætabor, & partibor Sichimam, & conuallem "tabernaculorum' metibor.
Meus eſt Galaad, & meus eſt Manaſſes: & Ephraim fortitudo capitis mei.
Iuda "rex' meus: Moab olla "ſpei' meæ. in Idumæam extendam calceamētum meū: "mihi alienigenæ ſubditi ſunt'.
Quis educet me in ciuitatem munitā? quis deducet me vſque in Idūmæam?
Nónne tu deus qui repuliſti nos: & nō egredieris deus "in virtutib9' noſtris?
¶Da nobis auxilium de tribulatione: quia vana ſalus hominis.
In deo faciemus "virtutem': & ipſe ad nihilum deducet tribulantes nos.

PSAL. LX. 61.

¶In finem, "in hymnis' Dauid.

Fideles liberati, & adepti vitam æternam promiſſam. Chriſtus rex æternus Laudandus deus.

E Xaudi deus deprecationē meam: intende orationi meæ.
A finibus terræ ad te clamaui: dū "anxiaretur' cor meum "in petra exaltaſti me'.
deduxiſti me, Quia factus es ſpes mea: turris fortitudinis à facie inimici.
Inhabitabo in tabernaculo tuo in ſecula: "protegar in velamento' alarum tuarum.
Quoniam tu deus meus' exaudiſti orationem meam: dediſti hæreditatem timentibus nomen tuum.
¶Dies ſuper dies reges adiicies: annos eius vſque in diem generationis & generationis.
Permanet in æternū in conſpectu dei: miſericordiam & veritatem "eius quis requiret'?
¶Sic pſalmum dicam nomini tuo in ſeculum ſeculi: vt reddam vota mea de die in diem.

PSAL. LXI. 62.

¶In finem, pro Idithun, Pſalmus Dauid.

Iuſtus proiicit ſe in deum in aduerſis. Sperandum in deo. Vanitas homo. Iniquitas. Rapina. Diuitiæ. Potentia & miſericordia.

"ſignū (.i. promiſſionē) quo eleuet in veritate. Sela. "Soccoth "doctor "lotioni "ſuper me Philiſthę iubila. "cum exercitibus "fortitudinem: "ſuper Neginoth "deficere "ad petrā quę excelſior me eſt, "ſperabo in abſcondito "præparā quæ conſeruāt eū.

NOnne deo ſubiecta erit ⁾ anima mea?ab ipſo enim ſalutare meũ. ⁼Nam & ⁾ ipſe deus meus, & ſalutaris meus:⁼ſuſceptor meus⁾, non mouebor ⁼amplius⁾.

Quouſque ⁼irruitis in hominem?inter ficitis vniuerſi vos: tanquam parieti inclinato, & maceriæ depulſæ⁾?

Verumtamen ᵃpretium meum cogitauerunt repellere. cucurri in ſiti⁾: ore ſuo benedicebant, & corde ſuo maledicebant.

Veruntamen deo ſubiecta eſto anima mea: quoniam ab ipſo ⁼patientia⁾ mea.

⁼Quia⁾ ipſe deus meus: ſaluator meus: adiutor meus, non emigrabo.

In deo ſalutare meum, & gloria mea: deus ⁼auxilii mei⁾, & ſpes mea in deo eſt.*

Sperate in eo ⁼omnis congregatio⁼ populi, effundite corã illo corda veſtra: deus ⁼adiutor noſter in æternũ⁾.

⁼veruntamen⁾ vani filii hominum, mẽdaces filii hominum ⁼in ſtateris: vt decipiãt ipſi de vanitate in idipſum⁾.

Nolite ſperare in ⁼iniquitate, & rapinas nolite concupiſcere⁾: diuitiæ ſi affluant, nolite cor apponere.

Semel locutus eſt deus, ⁼duo hæc⁾ audiui quia ⁼poteſtas dei⁾eſt, & tibi domine miſericordia: ‖quia tu reddes vnicuique iuxta opera ſua,

pes noſtra, Sela. ⁼Certe ⁼: in ſtateris ſi aſcendant, oſi magis ſimul vanitate ſunt leuiores ⁼calumia & rapina, ne euaneſcatis: ⁼bis hoc ⁼fortitudo co Matth. 16. d Roma. 2. b. 1. Corin. 3. b. Gal. 6. b.

PSAL. LXII. 63.

¶Pſalmus Dauid ‖cum eſſet in deſerto ⁼Idumææ⁾.

☞Gratias agit deo fidelis quòd nunquam eum deſerat.

DEus, deus meus ⁼ad te de luce vigilo⁾. ſitiuit in te anima mea, ⁼quam multipliciter tibi⁾ caro mea.

in terra deſerta, & ⁼inuia⁾, & inaquoſa, Sic in ſancto apparui tibi, vt viderem virtutem tuam & gloriam tuam.

Quoniam melior eſt miſericordia tua ⁼ſuper vitas⁾: labia mea laudabunt te,

Sic benedicam te in vita mea: & in nomine tuo lauabo manus meas.

Sicut adipe & pinguedine ⁼repleatur⁾ anima mea: & labiis ⁼exultationis⁾ laudabit os meum. [⁼ſatiabit ⁼laudationum]

⁼Sic memor fui⁾ tui ſuper ſtratum meũ, in matutinis meditabor in te: Quia fuiſti adiutor meus. [⁼Cum memor ero]

& in velamento alarum tuarum exultabo, Adhæſit anima mea poſt te: me ſuſcepit dextera tua.

Ipſi vero ⁼in vanum⁾ quæſierunt animam meam, introibunt in inferiora terræ: ⁼tradentur in manus gladii⁾. partes vulpium erunt. [⁼ad perdẽdum ⁼Cadẽt in gladio,]

Rex vero lætabitur in deo, ⁼laudabuntur⁾ omnes qui iurant in eo, quia obſtructum eſt os loquentium iniqua. [⁼exultabunt]

PSAL. LXIII. 64.

In finem, Pſalmus Dauid.

☞Precatio contra delatores. Delatorum ingenium. Vltio eorum.

EXaudi deus orationem meam cum deprecor: à timore inimici eripe animam meam.

⁼Protexiſti⁾ me à conuentu malignantium: à ⁼multitudine operantium iniquitatem. [⁼abſcõde ⁼tumultu]

¶Qui exacuerunt vt gladium linguas ſuas, intenderunt arcum rem amaram. Vt ſagittent in occultis immaculatum. [⁼inter ſe]

ſubito ſagittabunt eum, & non timebunt: Firmauerunt ⁼ſibi⁾ ſermonem nequam. [⁼collocuti ſunt ⁼perfecerunt ſcrutatũ ſcrutinium.]

⁼narrauerunt⁾vt abſconderẽt laqueos: dixerunt. Quis videbit eos?

Scrutati ſunt iniquitates: ⁼defecerunt ſcrutantes ſcrutinio⁾. [⁼in intimo ſuo, & corde profundo]

⁼accedet homo ad cor altum⁾: Et exaltabitur deus.

ⁿſagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum⁾: Et ⁼infirmatæ ſunt⁾ cõtra eos linguæ eorum. [ⁿEt ſagittabit illos deus ſagitta ſubita:]

⁼conturbati ſunt⁾ omnes qui videbant eos: Et timuit omnis homo. [⁼corruerunt]

& annuntiauerunt opera dei: & facta eius intellexerunt. [⁼elõgauerunt ſe]

Lætabitur iuſtus in domino, & ſperabit in eo: & ⁼laudabuntur⁾ omnes recti corde. [⁼gloriabũtur]

PSAL. LXIIII. 65.

¶In finem Pſalmus Dauid.

Laus in eccleſia Chriſti, in qua remiſſio peccatorum. Salus & ſpes noſtra deus. Ab oriente & occidente venturi in eccleſiam, ſuper quos effundendus ſpiritus dei.

TE =decet) hymnus deus in Sion: & tibi reddetur votum in Ieruſalem).

=Exaudi orationem meam): ad te omnis caro veniet.

=Verba iniquorum) præualuerunt ſuper nos: & impietatibus noſtris tu propitiaberis.

Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti: inhabitabit in atriis tuis.

replebimur in bonis domus tuæ: =ſanctum eſt templum tuum), =Mirabile in æquitate).

¶Exaudi nos deus ſalutaris noſter, ſpes omnium finium terræ, & in mari longe.

Præparans montes in virtute tua accinctus potentia: Qui =conturbas profundum) maris, ſonum fluctuum eius.

=turbabuntur gentes), ¶Et timebũt qui habitant terminos à ſignis tuis: =exitus matutini & veſperæ) delectabis.

Viſitaſti terrã =& inebriaſti eam: multiplicaſti locupletare) eam.

flumen dei repletum eſt aquis: paraſti cibum illorum: quoniam ita =eſt preparatio eius).

Riuos eius inebrians, multiplica genimina eius: =in ſtillicidiis eius lætabitur germinans).

=Benedices coronæ anni benignitatis tuæ): & campi tui replebuntur vbertate.

Pingueſcent =ſpecioſa) deſerti: & exultatione colles accingentur.

Induti ſunt =arietes ouium), & valles abundabunt frumento: clamabunt, etenim hymnum dicent.

PSAL. LXV. 66.

¶In finem, Pſalmus Dauid.

Inuitatur populus gentium ad laudem dei, Poſt tribulationes exultatio, Gratiarum actio pro ſui liberatione. Quomodo exaudimur.

IVbilate deo omnis terra, pſalmum dicite nomini eius: date =gloriam laudi eius).

(Margin: =expectat | =Quia audis orationem: | =Verbis (vel reb9) iniqs quæ | =, ſancti templi tui, | =Per admirabilẽ iuſtitiam. | =quieſcere facis fremitum | =& tumultum populorum, | =,i. orientales & occidẽtales. | =, poſtq̃ irrigaſti eam abũde ditas | =præparas eam. | =imbrib9 liquefac eã, germini eius benedic. | = Corona annũ bono tuo: | =habitacula | =cãpi ouibus. | =,i. laudate eũ magnifice.)

Dicite deo, Quàm terribilia ſunt opera tua domine: in multitudine virtutis tuæ =mentientur tibi) inimici tui.

Omnis terra adoret te, & pſallat tibi: pſalmum dicat nomini tuo. *

Venite & videte opera dei: =terribilis in conſiliis) ſuper filios hominum.

Qui conuertit mare in aridam, in flumine pertranſibunt pede: ibi =lætabimur in ipſo).

Qui dominatur in virtute ſua in æternum, oculi eius ſuper gẽtes reſpiciũt: =qui exaſperant non exaltentur in ſemetipſis).

Benedicite gentes deum noſtrum, & auditam facite vocem laudis eius.

¶Qui poſuit animam =meam) ad vitã: & non dedit in commotionem pedes =meos).

Quoniam probaſti nos deus: igne nos examinaſti, ſicut examinatur argentũ.

Induxiſti nos in laqueum, poſuiſti tribulationes in dorſo noſtro: Impoſuiſti homines ſuper capita noſtra.

tranſiuimus per ignem & aquam: & eduxiſti nos in =refrigerium).

¶Introibo in domum tuam in holocauſtis: reddam tibi vota mea, Quę diſtinxerunt labia mea,

& locutum eſt os meum in tribulatione mea.

Holocauſta medullata offeram tibi cũ incenſo arietum: offeram tibi boues cum hircis. *

¶Venite, audite: & narrabo omnes qui timetis deũ, =quãta) fecit animę meæ.

Ad ipſum ore meo clamaui, & exaltaui: & =ſub lingua mea).

Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo: nõ exaudiet dominus.

=Propterea) exaudiuit deus: attendit voci deprecationis meæ.

Benedictus deus qui non amouit orationem meam, & miſericordiam ſuã à me,

PSAL. LXVI. 67.

¶In finem, in hymnis), Pſalmus cantici Dauid.

Petit fidelis illuminari à deo & doceri.

DEus miſereatur noſtri, & benedicat nobis: illuminet vultum ſuũ ſuper nos, * & miſereatur noſtri):

(Margin: =mẽdaciter deprehendentur te | *Sela. | =terribile opus | =lætati mus. | =rebelles ne eleuẽt ſeipſos. Sela. | =noſtra | =noſtros | =ſpatioſam terram, | *Sela. | =quæ | =per linguã meã | =Certe | =Neginoth | *Sela.)

Vt cognoſcamus in terra viam tuam: in omnibus gentibus ſalutare tuum.
Confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes
Lætentur & exultent gentes, quoniam iudicas populos in æquitate, & gentes in terra dirigis.* (Sela.)
Confiteantur tibi populi deus, confiteantur tibi populi omnes, terra dedit fructum ſuum.
Benedicat nos deus ►deus noſter⁾, benedicat nos deus: & metuant eum omnes fines terræ.

PSAL. LXVII. 68.

¶In finem, pſalmus cantici Dauid.
☞ In hoſtes euangelii oratio. Exhortatio ad laudandum Chriſtum. Pupilli Viduæ. Reſurrectio Chriſti. Spiritus ſanctus. Prædicatores miſſi, vt peccatores à peccatis purgarētur. Mons, eccleſia. Dona data per Chriſtum. Congratulatio eccleſię quod ſaluata ſit per Chriſtū. Iudæorum excidium ob contemptum Chriſtum. Euāgelium orbi reuelatum. Gloria Chriſto canenda propter victoriam. Perficiat quod incœpit deus in nobis. Inimici euangelii. Gentium conuerſio.

Exurgat deus & diſſipentur inimici eius: & fugiant qui oderūt eum, à facie eius.
Sicut deficit fumus deficiant: ſicut fluit cera à facie ignis, ſic pereāt peccatores à facie dei.
¶Et iuſti epulentur, & exultent in conſpectu dei: & delectentur in lætitia.
Cantate deo, pſalmū dicite nomini eius: iter facite ei qui aſcendit ſuper occaſum: Dominus nomen illi.
Exultate in conſpectu eius, ►turbabūtur à facie eius⁾, ᵈpatris⁾orphanorum &⁼iudicis⁾viduarum
deus in loco ſancto ſuo, Deus inhabitare facit⁼vnius moris⁾in domo:
qui educit vinctos in fortitudine, ⁼ſimiliter eos qui exaſperant, qui habitant in ſepulchris⁾.
¶Deus cū egredereris in conſpectu populi tui, cum pertrāſires in deſerto.*
Terra mota eſt, etenim cæli diſtillauerūt à facie*Sinai, à facie dei Iſrael.
¶Pluuiam⁼voluntariā ſegregabis⁾deus hęreditati tuæ: & infirmata eſt, tu vero perfeciſti eam.
Animalia tua habitabunt in ea: ᶜparaſti⁾in dulcedine tua pauperi deus.
¶Dominus dabit verbum⁼euangelizātibus virtute multa⁾.
⁼Rex virtutum dilecti dilecti⁾: &⁼ſpeciei domus diuidere⁾ſpolia.
Si dormiatis inter ᶜ medios cleros⁾, pēnæ columbæ deargentatæ, ⁼& poſteriora dorſi eius in pallore auri⁾.
Dum⁼diſcernit cœleſtis⁾reges ſuper eā niue dealbabuntur in Selmon: mons dei mons⁼pinguis⁾,
Mons⁼coagulatꝰ mōs pinguis⁾: vt quid ⁼ſuſpicamini montes coagulatos⁾?
¶Mons in quo beneplacitū eſt deo habitare in eo: etenim dominus habitabit in finem.
Currus dei⁼decem millibus multiplex millia lætantium⁾: dominus in eis in Sinai in ſancto.
¶‖Aſcendiſti in altum, cœpiſti captiuitatem: accepiſti dona in hominibus: ᴰetenim non credentes inhabitare dominum deum⁾.
¶Benedictus dominus ►die⁾quotidie: ⁼proſperum iter faciet nobis, deus ſalutarium noſtrorum⁾.
Deus⁼noſter deus ſaluos faciendi: & domini domini exitus mortis⁾.
¶Veruntamē deus cōfringet capita inimicorū ſuorum: verticem capilli perambulantium in delictis ſuis.
Dixit dominus, Ex Baſan ⁼conuertam, conuertam⁾in profundum maris:
Vt⁼intingatur⁾pes tuus in ſanguine: lingua canū tuorū ex inimicis, ab ⁼ipſo⁾
¶Viderunt ingreſſus tuos deus, ingreſſus dei mei, regis mei q eſt in ſancto.
¶Præuenerunt⁼principes⁾ coniuncti pſallentibus, in medio iuuencularum tympaniſtriarum.
In eccleſiis benedicite deo domino ⁼de fontibus⁾Iſrael.
Ibi Benjamin⁼adoleſcentulus in mentis exceſſu⁾.
principes Iuda, duces, eorum: principes Zabulon, principes Nephthali.
¶⁼Māda deus virtuti tuæ⁾ cōfirma hoc deus quod operatus es in nobis.
⁼A⁾templo tuo in Ieruſalē, tibi offerent reges munera.
¶Increpa feras arūdinis, ᴰcongregatio taurorum⁼in vaccis populorum: vt excludant eos qui probati ſūt argento⁾.

⁼cuius alæ flauo auro tectæ. ⁼diſtribuet ops ⁼Baſſan, ⁼excelſus vt mons Baſſan: ⁼inuidetis mōtes excelſi? ⁼i. innumerabiles & infinitorū miliū ſunt: Eph. 4. b. ᴰ& etiam rebelles, vt habitēt cū domino deo. ⁼afferet nobis deus ſalutē noſtrā, Sela. ⁼i. deꝰ eſt q ſaluat & liberat â morte. ⁼reducā, reducam ⁼rubeat ⁼ipſis. ⁼cantores ⁼qui eſtis de vena ⁼paruulꝰ dominatur eis ⁼Præcepit deus fortitudini tuæ (i. dedit fortitudinē) ⁼Propter ᴰcōgregationem

dissipa gentes quæ bella volunt. ¶Veniet legati ex AEgypto: AEthiopia=
præueniet manus eius deo).
Regna terrę cantate deo: psallite dño*
psallite deo Qui aſcendit ſuper cæ-
lum=cæli ad orientem),
Ecce dabit voci ſuæ vocem virtutis,
Date=gloriã)deo, ſuper Iſrael magnifi
cẽtia eius, & virtus eius in nubibus.
=Mirabilis deus in ſanctis)ſuis, deus Iſ
rael ipſe dabit virtutem & fortitudi-
nem plebi ſuæ: benedictus deus.

=quæ eſt inter populos q̃ vituli corũ ſunt: donec vnuſquiſq́ eorũ ſupplicet in fragmẽtis argẽti(.i. tributum ſoluat) =curret manibus ſuis ad deum. *ſela. =cęlorũ q̃ fuerũt ab initio. =fortitudinem. *Tremendus deus ĩ ſanctuariis

PSAL. LXVIII. 40.

¶In finem, pro iis qui commutabuntur, Dauid.

Chriſtus in anguſtia mortis inuocat deum. Propter peccata noſtra patitur Chriſtus. Precatur, ne ob afflictiones ſuas auerterentur fideles à ſe. Chriſtus, ſatiſfactio pro peccatis. Irriſiones Chriſto factæ. Non ceſſat orare in anguſtiis. Nemo illum conſolatur. Iudæorum ruina ob contemptum Chriſtum. Laudat Chriſtus patrem quod cruce glorificatus ſit. Exortatio ad quærendum deum & laudandum.

Saluum me fac deus, quoniam intrauerunt aquæ vſque ad animam meam.
Infixus ſum in limo profundi: & non eſt*ſubſtantia).
Veni in altitudinem maris: & =tempeſtas)demerſit me.
=Laboraui) clamans: raucæ factæ ſunt fauces meę: defecerunt oculi mei, dũ ſpero in deum meum.
Multiplicati ſunt ſuper capillos capitis mei qui oderunt me gratis.
confortati ſunt qui=perſecuti ſunt) me inimici iniuſte: quæ non rapui, tunc exoluebam.
Deus tu ſcis inſipientiam meam: & delicta mea à te non ſunt abſcondita.
Non erubeſcant= in) me qui expectant te domine: domine=virtutum),
non=confundantur ſuper)me qui quærunt te, deus Iſrael:
Quoniã propter te ſuſtinui opprobriũ operuit confuſio faciem meam.
Extraneus factus ſum fratrib9 meis, & =peregrinus)filiis matris meæ.
||Quoniam zelus domus tuæ comedit me: & ||opprobria exprobrantium tibi ceciderunt ſuper me.

*fundus. =flumen =Defeci =diſpdũt =propter =exercituum, =erubeſcant propter vt, incognitus Iohã.2.d. Ro: 15. a.

¶Et operui ieiunio) animam meam: & & factum eſt in oprobrium mihi.
Et poſui veſtimẽtum meum=cilicium): & factus ſum illis in parabolam.
Aduerſum me loquebantur qui ſedebant in porta: & in me pſallebãt qui bibebant vinum.
¶Ego vero orationem meam ad te domine: =tempus) beneplaciti deus.
in multitudine miſericordiæ tuæ exaudi me: in veritate ſalutis tuæ,
Eripe me de luto, vt non infigar: libera me ab his qui oderunt me, & de profundis aquarum.
Non me demergat tempeſtas aquæ, neque abſorbeat me profundum: neq́ vrgeat ſuper me puteus os ſuum.
Exaudi me domine quoniam benigna eſt miſericordia tua: ſecundum multitudinem miſerationum tuarum reſpice me.
Et ne auertas faciem tuam à =puero) tuo: quoniam tribulor, velociter exaudi me.
=Intende) animæ meæ, & libera eam: propter inimicos meos eripe me.
Tu ſcis improperiũ meũ, & cõfuſionem meam, &=reuerentiam)meam:
in conſpectu tuo ſunt omnes qui tribulant me, improperium = expectauit) cor meum &=miſeriam).
¶&=ſuſtinui) qui ſimul contriſtaretur, & non fuit: & qui conſolaretur, & nõ inueni.
& dederunt in eſcam meam fel: & in ſiti mea potauerunt me aceto.
¶Fiat menſa eorum coram ipſis in laqueum, & =in retributionem &) in ſcandalum.
Oſcurentur oculi eorum ne videant: & =dorſum)eorum ſemper=incurua).
Effunde ſuper eos iram tuam: & furor iræ tuæ comprehendat eos.
||Fiat habitatio eorum deſerta: & in tabernaculis eorũ nõ ſit qui inhabitet.
Quoniam quem tu percuſſiſti, perſecuti ſunt: & =ſuper dolorem vulnerum meorum addiderunt).
Appone iniquitatem ſuper iniquitatem eorũ: & non intrent in iuſtitia tua.
Deleantur de libro viuentium: & cum iuſtis non ſcribant.
Ego)ſum pauper & dolens: ſalus tua deus ſuſcepit me.

=fleui ieiunio afflixi =ſaccu[...] *vt, in [tem]pore *ſeruo) * Appropinqua =ignominiam =contriuit =afflictum. =expectaui =retributiones =lumbos =nutare fac. Act.1.d. =dolorem vulnerato rũ tuorum narrabũ(.i.act. ſe affligere quos vulnerare iubeas.)

¶Laudabo nomen dei cum cantico: & magnificabo eum in laude:
Et placebit deo ⁼ſuper vitulum⁾ nouellū cornua producentem & vngulas,
¶⁼Videant pauperes & lætentur: quærite deum, & viuet anima veſtra⁾.
Quoniam exaudiuit pauperes dominus & vinctos ſuos non deſpexit,
Laudent illum cæli & terra, mare, & omnia reptilia in eis.
Quoniam deus ſaluam faciet Sion: & ⁼ædificabuntur⁾ ciuitates Iudæ.
Et inhabitabunt ibi, & hæreditate ⁼acquirent⁾ eam.
Et ſemen ſeruorum eius poſſidebit eam & qui diligunt nomen eius habitabunt in ea.

vt, magis quam vitulus, &c. | vt, Videant, &c. | ædificabit | accipiet

PSAL. LXIX. 70.

In finem, Dauid, ⁼in rememoratione⁾ ►ſeo [quod ſaluum me fecit dominus⁾.

Christus cum membris exauditur à patre.

Deus in adiutorium meum intende: domine ad adiuuādum me feſtina⁾
Confundantur & ⁼reuereantur⁾ qui quærunt animam meam.
Auertantur retrorſum, & erubeſcant qui volunt mihi mala,
Auertātur ⁼ſtatim erubeſcētes⁾: qui dicunt mihi, Euge euge.
Exultent & lætentur in te omnes qui quęrunt te: & dicant ſemper, Magnificetur dominus qui diligunt ſalutare tuum.
Ego vero egenus & pauper ſum: deus ⁼adiuua me⁾.
adiutor meus & liberator meus es tu: domine ne moreris.

ad rememorandū | erubeſcant | propter mercedē pudoris ſui | feſtina ad me.

PSAL LXX. 71.

¶►Pſalmus Dauid filiorum Ionadab, & priorum captiuorum⁾.

Petit Christus liberari, vt poſtea patrem laudet. Pro ſeneſcēte eccleſia orat, in qua refrigeſcit charitas. Conſtantia fidei & confeſſionis. Tentationibus victis, fortius fidere diſcimus.

In te domine ſperaui, non confundar in æternum: ⁼in iuſtitia tua⁾ libera me, & eripe me.
inclina ad me aurem tuam: & ſalua me.
Eſto mihi in ⁼deum protectorem, & in locū munitum: vt ſaluum me facias⁾
quoniam firmamentum meum & refugium meum es tu.
Deus meus eripe me de manu peccatoris, & de manu contra legem agentis & ⁼iniqui⁾:
Quoniam tu es ⁼patientia⁾ mea domine: ſpes mea à iuuentute mea.
In te ⁼confirmatus⁾ ſum ex vtero: de vētre matris meæ tu es ⁼protector⁾ meus.
in te ⁼cantatio⁾ mea ſemper: Tanquam prodigium factus ſum multis, & tu ⁼adiutor meus⁾ fortis.
Repleatur os meum laude*: ►vt cantem gloriam tuam⁾, tota die ⁼magnitudinem tuam⁾.
Ne proiicias me in tempore ſenectutis: cum defecerit virtus mea, ne derelinquas me.
Quia dixerunt inimici mei ⁼mihi⁾ & qui cuſtodiebant animam meam, cōſilium fecerunt in vnum.
Dicentes, Deus dereliquit eum: perſequimini, & comprehēdite eum: quia non eſt qui eripiat.
Deus ne elongeris à me: deus meus in auxilium meum ⁼reſpice⁾.
Confundantur & deficiant ⁼detrahentes⁾ animæ meæ: operiantur confuſione & pudore qui quęrunt mala mihi.
¶Ego autem ſemper ſperabo⁾: & adiiciā ſuper omnem laudem tuam.
Os meum annuntiabit iuſtitiam tuam tota die ſalutare tuum.
quoniam non cognoui ⁼literaturam⁾, Introibo ⁼in potentias⁾ domini: domine memorabor iuſtitiæ tuæ ſolius.
Deus docuiſti me à iuuentute mea: & vſque nunc ⁼pronūtiabo⁾ mirabilia tua,
Et vſque in ſenectam & ſenium: deus ne derelinquas me,
Donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura eſt.
potentiam tuam Et iuſtitiam tuā deus ⁼vſque in altiſſima quæ feciſti magnalia. deus quis ſimilis tibi⁾?
¶⁼Quantas⁾ oſtendiſti mihi tribulationes multas & malas: & conuerſus ⁼viuificaſti⁾ me: & de abyſſis terræ ►iterum⁾ reduxiſti me:
Multiplicaſti magnificentiam ⁼tuam⁾: & conuerſus conſolatus es me.
Nam & ego cōfitebor tibi in ⁼vaſis pſalmi⁾ veritatem tuam deus: pſallam

propter iuſtitiam tuam | robuſtū

habitaculū ad quod cōfugiam iugiter, pcepiſti ſaluare me. | ⁼violenti | ⁼expectatio | ⁼innixus | ⁼extractor | ⁼laus | ⁼fiducia mea | *tua ⁼gloria tua | ⁼aduerſum me: | ⁼feſtina. | ⁼aduerſantes | ⁼expectabo | ⁼numeros (ſub. iuſtitię & ſalutis tuæ) | ⁼ſub, vt eas prędicem | ⁼annuntiabo | ⁼qua res magnas pfeciſti, in altum extollam | ⁼Qui | ⁼viuificabis | ⁼meam | ⁼íſtrumētis nebel

tibi in cithara ſanctus Iſrael.
Exultabunt labia mea cum cantauero tibi: & anima mea quam redemiſti.
Sed & lingua mea tota die meditabit iuſtitiam tuam: cum confuſi & reueriti fuerint qui quærunt mala mihi.

loquetur — qa pudore affecti ſunt, & erubuerūt

PSAL. LXXI. 72.

¶ Pſalmus Salomoni.

De regno Chriſti, & gētiū vocatione. Regnum Chriſti, æternum. Gentes Iudæis vicinæ Chriſto credentes. Peccata agnoſcentem liberat Chriſtus. Per Chriſtum benedictio. Gratiarum actio.

DEus iudicium tuum regi da, & iuſtitiam tuam filio regis,
Iudicare populum tuum in iuſtitia, & pauperes tuos in iudicio.
Suſcipiant montes pacem populo, & colles iuſtitiam.
Iudicabit pauperes populi, & ſaluos faciet filios pauperum: & humiliabit calumniatorem.
¶ Et permanebit cum ſole & ante lunam in generatione & generationem.
Deſcendet ſicut pluuia in vellus: & ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.
Orietur in diebus eius iuſtitia & abūdantia pacis: donec auferatur luna,
Et dominabitur à mari vſque ad mare & a flumine vſque ad terminos orbis terrarum.
Coram illo procident AEthiopes: & inimici eius terram lingent.
¶ Reges Tharſis & inſulæ munera offerent: reges Arabum & Saba dona adducent.
Et adorabunt eum omnes reges terræ: omnes gentes ſeruient ei.
Quia liberabit pauperem à potente, & pauperem cui non erat adiutor.
¶ Parcet pauperi & inopi: & animas pauperum ſaluas faciet.
Ex vſuris & iniquitate redimet animas eorum: & honorabile nomen eorum coram illo.
Et viuet, & dabitur ei de auro Arabię, & adorabūt de ipſo ſemper: tota die benedicent ei.
Et erit firmamentum in terra in ſummis montium, ſuperextolletur ſuper Libanum fructus eius: & florebunt de ciuitate ſicut fœnum terræ.
Sit nomen eius benedictum in ſecula ante ſolem permanet nomen eius.

iudicia tua — vt iudicet — Ferent — cōfringet — Timebūt te — i. quandiu durabunt ſol & luna — imbres irrorātes — Florebit — iuſtus — non ſit — vP, acco lę deſerti maris & inſularū — clamātē — A dolo — pretioſ9 erit ſanguis — dabit — orabit coram eo — benedicet — ex pugillo frumē ti(ſub. tāta abundantia)

¶ Et benedicentur in ipſo omnes tribus terræ: omnes gentes magnificabunt eum.
¶ Benedictus dominus deus Iſrael qui fecit mirabilia ſolus.
Et benedictum nomen maieſtatis eius in æternum, & replebitur maieſtate eius omnis terra, fiat fiat.
¶ Defecerunt laudes Dauid filii Ieſſe.

vt inſt. Libani fragore reddat in — vP, ſole ſem per Præ dicabitur — Finitæ ſunt

Pſalmus Aſaph.

PSAL. LXXII. 73.

Grauis tentatio ſanctis, ex proſperitate impiorum. Interitus impiorum. Fidelem deus inſtruit. Deus poſſeſſio ſanctorum. Spirituale adulterium.

QVàm bonus Iſrael deus his qui recto ſunt corde.
Mei autem pene moti ſunt pedes: pene effuſi ſunt greſſus mei,
Quia zelaui ſuper iniquos, pacem peccatorum videns.
Quia non eſt reſpectus morti eorum: & firmamentum in plaga eorum.
In labore hominum non ſunt: & cum hominibus non flagellabuntur.
Ideo tenuit eos ſuperbia: operti ſunt iniquitate & impietate ſua.
Prodiit quaſi ex adipe iniquitas eorū transierunt in affectum cordis.
Cogitauerunt, & locuti ſunt nequitiam: iniquitatem in excelſo locuti ſunt.
Poſuerunt in cælum os ſuum: & lingua eorum tranſiuit in terra.
Ideo conuertetur populus meus hic: & dies pleni inuenientur in eis.
Et dixerunt, Quomodo ſcit deus, & ſi eſt ſcientia in excelſo?
Ecce ipſi peccatores & abundantes in ſeculo: obtinuerunt diuitias.
Et dixi, ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum: & laui inter innocentes manus meas:
Et fui flagellatus tota, & caſtigatio me in matutinis.
Si dicebam, Narrabo ſic: ecce nationē filiorum tuorum reprobaui.
Exiſtimabam vt cognoſcerem hoc: labor eſt ante me.

Certe — mundo — tæduit me de i ſanis, — ſunt li gamina in mort — vigēs e robur — afflictio ne vt to ques ci xit — operiet ſe vt tol lat præ dā ſibi. — præ — oculus — i. fecerunt co gitata. — Diffluū — reuertetur pop lus eius huc & a pleni ca licis ex primen tur eis. — iſti impii — pacē habentes

Certe fruſtra mūdaui in inocētia vP, ſingulo m ne vP generatio dicet ꝙ p̄uaricat9 ſū, ſtudebā

Donec intrem in ſanctuarium dei:& intelligam=in nouiſſimis) eorum.

¶=Veruntamen propter dolos) poſuiſti =eis), deiecisti eos = dum alleuarentur).

Quo modo facti ſunt in deſolationem ſubito defecerunt:perierunt propter iniquitatem ſuam.

Velut ſomnium ſurgentium domine =in ciuitate tua)imaginē ipſorum = ad nihilum rediges).

Quia= inflammatum)eſt cor meum, & renes mei commutati ſunt: Et ego =ad nihilum redactus ſum), & neſciui.

Vt iumentum factus ſum apud te:& ego ſemper tecum.

Tenuiſti manum dexteram meam: Et ī voluntate tua deduxiſti me:&* cum gloria ſuſcepiſti me.

¶=Quid)enim mihi eſt in cælo? & à te quid volui ſuper terram?

Defecit caro mea & cor meum: deus cordis mei, & pars mea=deus)in æternum.

¶Quia ecce,qui elongant ſe à te,peribunt:perdidiſti omnes qui fornicantur abs te.

Mihi autem adhærere deo bonum eſt: =ponere)in domino deo ſpem meam: vt annuntiem oēs=prædicationes) tuas in portis filiæ Sion).

PSAL. LXXIII. 74.

¶Intellectus Aſaph.

Dei populus deflet captiuitatem, in quam ob peccata traditus eſt.

VT quid deus repuliſti in= finem): =iratus eſt) furor tuus ſuper oues paſcuæ tuæ.

Memor eſto congregationis tuę, quam=poſſediſti) ab initio.

redemiſti virgā hæreditatis tuæ:=mōs) Sion in quo habitaſti in eo.

Leua=manus tuas in ſuperbias eorum in finem:quanta malignatus eſt inimicus in ſancto).

c Et gloriati ſunt qui oderunt te: in medio ſolennitatis tuæ).

poſuerunt ſigna ſua,ſigna:= Et non cognouerunt ſicut in exitu ſuper ſummum.

Quaſi in ſylua lignorum,ſecuribus)=Exciderunt ianuas eius in idipſum: in ſecuri & aſcia deiecerunt eam).

||Incenderunt igni ſanctuarium tuum: in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.

Dixerunt in corde ſuo = cognatio eorū ſimul,Quieſcere faciamus omnes dies feſtos dei à)terra.

Signa noſtra non vidimus,iam non eſt propheta: & = nos non cognoſcet amplius).

Vſquequo deus improperabit inimicꝰ =irritat) aduerſarius nomen tuum in finem?

Vt quid auertis manum tuam, & dexteram tuam de medio ſinu = tuo in finem)

Deus autem rex=noſter ante ſecula=:operatus eſt ſalutem in medio terræ.

Tu=confirmaſti)in virtute tua mare:cōtribulaſti capita=draconū)in aquis.

Tu confregiſti capita draconis: dediſti eum eſcam populis= AEthiopum).

Tu dirupiſti fontes & torrentes:tu ſiccaſti fluuios=Etham).

Tuus eſt dies, & tua eſt nox:tu=fabricatus es auroram)& ſolem.

Tu feciſti omnes terminos terræ:æſtatem & ver tu plaſmaſti ea.

Memor eſto huius, inimicus improperauit domino:& populus inſipiens=incitauit)nomen tuum.

Ne tradas=beſtiis animas confitentium tibi:& animas)pauperum tuorum ne obliuiſcaris in finem).

Reſpice in teſtamentum tuum:quia= repleti ſunt, qui obſcurati ſūt terræ domibus iniquitatum).

=Ne auertatur humilis)factus cōfuſus: pauper & inops laudabūt nomē tuū.

Exurge deus,iudica cauſam tuam:memor eſto improperiorum tuorum, eorum) quæ ab inſipiente ſunt tota die.

Ne obliuiſcaris voces inimicorū tuorum:=ſuperbia)eorum qui te oderunt aſcendit ſemper.

PSAL. LXXIIII. 75.

¶In finem ne=corrumpas),Pſalmꝰ Aſaph=cantici).

Chriſtus cum ſuis laudat patrem. De extremo iudicio in eos qui Chriſtū audire noluerunt.

eiꝰ pariter bipēni & mal leis cōtriuerūt.
4.R.25.c
= depopulemur eos pariter,incēderūt oīa tabernacula dei ī
=nō ē no biſcū q ſciat vſqꝫ quo,=ſpnet= tuos cōſume
=meꝰ ab initio:
=cōtriuiſti
=cetorū
=vl,deſerta incolētibus
=fortes.
=pparaſti luminare (ſub.minꝰ.i.lunā
=ſp reuit
=cōgregatiōi aīam turturis tuæ: congregatio nis æternū.
repleta ſūt loca tenebroſa terræ hītatiōes ſūt īiquorum
=reuertaꝑ cōtritus
ſonꝰ (vl faſtus)
=diſpdas
=cāticū.

COnſitebimur tibi deus, confitebimur, & =inuocabimus) nomen tuum.
=narrabim9) mirabilia tua: Cũ accepero tẽpus, ego =iuſtitias) iudicabo.
Liquefacta eſt terra, & omnes qui habitant in ea: ego =confirmaui) columnas eius.*
Dixi iniquis, Nolite inique agere: & delinquentibus, Nolite exaltare cornu,
Nolite exaltare in altum cornu veſtrũ: nolite loqui = aduerſus deum iniquitatem):
Quia neque ab oriente, neque ab occidente, neque à =deſertis montibus) *: Quoniam deus iudex eſt.
hunc humiliat, & hunc exaltat: Quia calix in manu domini =vini meri) plenus miſto.
Et =inclinauit) ex hoc in hoc) veruntamẽ =fex eius non eſt exinanita): bibẽt omnes peccatores terræ.
Ego autem annuntiabo in ſeculum: cãtabo deo Iacob.
Et omnia cornua peccatorum confringam: & exaltabuntur cornua iuſti.

=propinquum
=iis q narrauerunt
=recta
=direxi
*Sela
=collo duro(.i. pertinaciter)
=.i. ab aquilone
*exaltatio veniet(.i. q defendat.
= & vino rubefact9 eſt,
effudit
=feces ei9 quas exprimunt,

PSAL. LXXV. 76.

¶In finem in laudibus, Pſalmus Aſaph, canticum.

Iudaici populi gloria, inter quos Chriſtus habitauit, & eos protexit. Exhortatio ad gratiarum actionem.

NOtus in Iudæa deus: in Iſrael magnum nomen eius.
Et factus eſt in =pace) locus eius: & habitatio eius in Sion.
Ibi confregit =potentias) arcuum, ſcutũ, gladium, & bellum.*
=Illuminans tu mirabiliter à montibus æternis): =Turbati ſunt omnes inſipiẽtes) corde.
dormierunt ſomnum ſuum: & nihil inuenerunt omnes viri = diuitiarum) in manibus ſuis.
Ab increpatiõe tua deus Iacob a dormitauerunt qui aſcenderunt equos).
Tu terribilis es, & quis =reſiſtet tibi? ex tunc ira tua).
De cælo auditum feciſti iudicium: terra tremuit & quieuit
Cum exurgeret in iudiciũ deus: vt ſaluos faceret oẽs manſuetos terræ.*
Quoniam =cogitatio) hominis confitebitur tibi: & = reliquiæ cogitationis diẽ feſtum agent tibi).
¶Vouete, & reddite domino deo veſtro: omnes qui in circuitu eius =affertis munera).
terribili Et ei qui aufert ſpiritum principum, terribili apud reges terræ.

=Salem
=ſagittas
*ſela.
=illuſtris tu es, terribilis magis q̃ mõtes rapaces:
= ſpoliati ſunt fortes
=fortes
a ſoporatus eſt & currus & equus.
=ſtabit corã te, quũ cœperit ira tua?
*ſela.
=inſania
=reſidu
irarũ
cinge
(ſub.
nocea
=affer

PSAL. LXXVI. 77.

¶In finem pro Idithũ, Pſalmus Aſaph,
In vehementi tentatione orat fidelis. Conſolationẽ à deo recipit fidelis

VOce mea ad dominum clamaui: voce mea ad deum, & intendit mihi.
In die tribulationis meæ deum exquiſiui, =manibus meis nocte cõtra eum: & non ſum deceptus):
renuit conſolari anĩa mea, Memor =fui) dei & =delectatus ſũ, & exercitatus ſũ) & defecit ſpiritus meus.*
=Anticipauerunt vigilias oculi mei: turbatus ſum, & non ſum locutus)
Cogitaui dies antiquos: & annos æternos o in mente habui).
& =meditatus ſum) nocte cũ corde meo: & c exercitabar, & ſcopebam ſpiritum meum).
Nunquid in æternum =proiiciet) deus? aut non apponet vt =complacitior) ſit adhuc?
Aut in finem miſericordiam ſuam abſcĩdet, à generatione in generationẽ)?
Aut obliuiſcetur miſereri deus? aut continebit ĩ ira ſua miſericordias ſuas?*
¶Et dixi, a Nũc cœpi, hæc mutatio) dexteræ excelſi.
Memor fui operum domini: quia memor ero ad initio mirabilium tuorum.
Et meditabor in omnibus operibus tuis: & =in adinuentionibus tuis exercebor).
De9 =in ſancto) via tua: quis deus magnus ſicut de9 noſter? tu es deus qui facis mirabilia.
b =Notam) feciſti in populis virtutem tuam: redemiſti in brachio tuo populum tuum, filios Iacob, & Ioſeph.*
Viderunt te aquæ deus, viderunt te aquæ: =& timuerunt), & turbatæ ſunt abyſſi.

=man
mea(
plaga
virtu
cte d
xit 8
quieu
=ero
=tum
bo l
*Sela
=Ten
vigil
culo
meo
cõtri
ſum
vt n
ſim l
o R
dabo
tion
meæ
=mec
bor
c ſc
bit ſ
meu
=der
que
=bñu
=ſecu
mĩa
defe
& cõ
ptum
eloq
*Sel
a Inf
tas
hæc,
tatio
(.i.ac
mort

ꝗ cru =Multitudo ſonitus aquarum⁾:vocē dederunt=nubes⁾
ıt me
:c re- Etenim=ſagittæ⁾tuæ tranſeunt:vox to-
rdatio nitrui tui in rota.
:iorū Illuxerunt coruſcationes tuæ orbi ter-
iorū , ræ:cōmota eſt & contremuit terra.
ıb9 ad In mari via tua,& ſemitæ tuæ in aquis
ı deus multis:& veſtigia tua non=cognoſcē-
ıoten- tur⁾
ıa de ‖Deduxiſti ſicut oues populum tuum
ra. in manu Moyſi & Aaron.
operi
; tuis PSAL. LXXVII. 78.
uar.
ſtita ¶Intellectus Aſaph.

ſcire ✠Chriſt9 populum ſuum alloquitur,
:la; quem vult legem ſuam audire.Admo-
ıluerī net vt exemplis maiorum docti rede-
unda- ant in viam. Filii docendi.Spes.Rebel
fece- les Iudæi.Petra.Tentare deum.Crede-
ıt aq̄s re.Sperare.Manna.Carnes.Fides.Quæ-
bes: rere deum.Redemptor.Cor.Miſericors
ıli, deus.Plagæ AEgypti.Primogenita. Exi
igura tus ex AEgypto.Rebelles & idololatræ.
nt co Dauid electus in regem Iſraelitarum.
ita.
).14.c Attendite popule meus legē meam:inclinate aurem veſtrā in verba oris mei.
tt.13.e ‖Aperiam in parabolis os meū:
igma- loquar = propoſitiones ab initio⁾.
ıbſcō- ¶=Quanta⁾audiuimus & cognouimus
ā. ea : & patres noſtri annuntiauerunt
uæ, nobis.
Nō ſunt occultata à filiis eorum in ge-
oſtera, neratione=altera⁾.
narrantes laudes domini,& virtutes,&
mirabilia eius quæ fecit.
atuit Et=ſuſcitauit⁾teſtimonium in Iacob : &
legem poſuit in Iſrael.
ıæ pre =quanta mandauit⁾patribus noſtris no
pit ta facere ea filiis ſuis:Vt cognoſcat ge
neratio altera.
Filii qui naſcentur,►&⁾exurgēt,& nar
rabunt filiis ſuis,
Vt ponant in deo ſpem ſuam,& non o
uſtodi- bliuiſcantur operum dei,& mandata
ıt eius =exquirant⁾.
eclinās ¶Ne fiant ſicut patres eorū, generatio
rebel- =praua & exaſperans⁾,
⁾, Generatio quæ non direxit cor ſuum,
uit fide & non = eſt creditus = cum deo ſpi-

rius eius. lis
Filii Ephrem = intendentes & mit- =armati,
tentes arcum ⁾:conuerſi ſunt in die ſagittas
belli. arcu iaci
Non cuſtodierunt teſtamentum=dei:& entes:
in lege eius noluerunt ambulare.
Et obliti ſunt=benefactorum⁾eius:& mi =operum
rabilium eius quæ oſtendit eis.
Coram patribus eorum fecit mirabilia in terra AEgypti , in campo Taneos.
‖Interrupit mare & perduxit eos:& ſta Exo.14.c
tuit aquas=quaſi in vtre⁾. =velut a-
‖Et deduxit eos in nube=diei⁾ : & tota ceruum.
nocte in illuminatione ignis. Exo.13.14
‖Interrupit petrā in eremo:& adaqua- =per die:
uit eos►velut⁾in abyſſo multa. Pſal.104.
Et eduxit aquam de petra:& eduxit tā exo. 17.b
quam flumina aquas.
Et appoſuerūt adhuc peccare ei. in irā
excitauerunt excelſum in = inaquo- =ſolitudi
ſo⁾. ne
Et tentauerunt deum in cordibus ſuis =petendo
=vt peterent⁾eſcas animabus ſuis.
‖Et male locuti ſunt de deo:dixerunt, Nūe.11. a
Nunquid poterit deus parare mēſam
in deſerto?
=Quoniā⁾percuſſit petrā,& fluxerūt a- Nu.20. b
quæ,& torrentes inundauerunt, =Ecce
nunquid & panem poterit dare,aut pa
rare=menſam⁾populo ſuo? =carnes
‖Ideo audiuit dominus, &= diſtulit⁾ & Nu.20. b
ignis accenſus eſt in Iacob,& * ira a- =iratus ē:
ſcendit Iſrael, *etiam
Quia non crediderunt in deo,nec ſperauerunt in ſalutari eius.
Et mandauit nubibus deſuper, & ianu
as cæli aperuit. Exo. 16.g
‖Et pluit illis manna ad manducandū, nūe.11.b.
&=panem⁾cæli dedit eis. =frumētū
‖Panem=angelorum⁾manducauit ho- Iohā.6. d
mo cibaria miſit eis in abundantia. 1.co.10.a
‖Tranſtulit Auſtrum de cælo: & indu- =vī,nu-
xit in virtute ſua Africum. bium
Et pluit ſup eos ſicut puluerē carnes:& (āt regū)
ſicut arenā maris volatilia pēnata, Nūe.11.g.
Et=ceciderūt⁾in medio caſtrorū=eorū⁾, =cadere
circa tabernacula eorum. fecit.
Et manducauerunt & ſaturati ſunt ni- =valde,
mis,& deſyderium eorum attulit eis:
Non ſunt fraudati à deſiderio ſuo.
‖adhuc eſcæ eorum erant in ore ipſo- Nūe.11.g
rum: Et ira dei aſcendit ſuper eos.

& occidit pingues eorum, & electos iſrael=impediuit⟩.

ᵃ humiliauit.

In omnibus his peccauerunt adhuc: & non crediderunt in mirabilibus eius.

ᵃ cõſumpſit

Et=defecerunt⟩ in vanitate dies eorum: & anni eorũ cum feſtinatione.

Cum occideret eos quærebant eum: & reuertebantur, & diluculo veniebãt ad=deum⟩.

ᵃ eum.

ᵃ creator

Et rememorati ſunt quia deus ᵃ adiutor⟩ eſt eorum: & deus excelſus redẽptor eorum eſt.

ᵃ blanditi ſunt ei

Et=dilexerunt eum in⟩ ore ſuo, & lĩgua ſua mentiti ſunt ei:

ᵃ permanſerunt

Cor autem eorum non erat rectum cũ eo: nec fideles=habiti ſunt⟩ in teſtamẽto eius.

ᵃ remittet iniquitatem

Ipſe autem eſt miſericors, &=propitiꝰ fiet peccatis⟩ eorum: & non diſperdet eos.

ᵃ .i. ſæpe auertebat

Et=abundauit vt auerteret⟩ iram ſuam: & non accendit omnem iram ſuam.

Et recordatus eſt quia caro ſunt: ſpiritꝰ vadens & non rediens.

Quoties exacerbauerunt eum in deſerto: in iram concitauerunt eum in inaquoſo?

ᵃ reiecerunt. (vel circunſcripſerunt)

Et conuerſi ſunt, & tentauerunt deum: & ſanctum Iſrael=exacerbauerunt⟩.

Nõ ſunt recordati manus eius, die qua redemit eos de manu tribulantis,

ᵃ vꝫ, regione

Sicut poſuit in AEgypto ſigna ſua: & pdigia ſua in=campo⟩ Taneos,

Exo. 7. d
ᵃ fluenta

‖Et conuertit in ſanguinem flumina eorum: &=imbres⟩ eorum ne biberent.

Exo. 8. a. f
ᵃ õne genus muſcarum

‖Miſit in eos=cynomyiam⟩, & comedit eos: & ranam, & diſperdidit eos.

‖Et dedit ærugini fructus eorum: & labores eorum locuſtæ.

(vꝫ, beſtiarũ peſſimarũ.)

‖Et occidit in grandine vineas eorũ: & =moros⟩ eorum=in pruina⟩.

Exo. 10. c

Et tradidit grandini iumẽta eorum: & poſſeſſionem eorum=igni⟩.

Exo. 9. a. c
ᵃ ſycomoros
ᵃ grandine.
ᵃ fulguri.

Miſit in eos iram indignationis ſuę: indignationem, & iram, & tribulationẽ: = immiſſiones per angelos malos.

ᵃ Viam fecit ſemitæ⟩ iræ ſuæ, & non pepercit à morte animabus eorũ: &=iumenta eorum in morte concluſit.

ᵃ legationem angelorum nocentiũ

Et percuſſit omne primogenitum in terra AEgypti: primitias omnis laboris eorum in tabernaculis Cham.

Et abſtulit ſicut oues populum ſuum & perduxit eos tanquam gregem: in deſerto.

ᵃ Libr ſemit
ᵃ vita

Et eduxit eos=in ſpe⟩, & non timuerũt: & inimicos eorum operuit mare.

Exo.
Exo.
ᵃ conſ ter,

Et induxit eos in= montem⟩ ſanctificationis ſuæ: montem * quem acquiſiuit dextera eius.

ᵃ term
* iſtu
Ioſue

‖Et eiecit à facie eorum gentes: & ſorte diuiſit eis terram in= funiculo diſtributionis⟩.

ᵃ vꝫ, p tione

& habitare fecit in tabernaculis eorum tribus Iſrael.

redit

Et tentauerunt, & exacerbauerunt deũ excelſum: & teſtimonia eius non cuſtodierunt.

Et auerterunt ſe, & non ſeruauerunt pactum: quemadmodum patres eorum, conuerſi ſunt ᵃ in arcum prauum.

ᵃ vt dolo

(.i. q naſ tam,

In iram concitauerunt eum in collibꝰ ſuis: & in ſculptilibus ſuis ad æmulationem eum prouocauerunt.

proi
ᵃ irat

Audiuit deus, &=ſpreuit: & ad nihilum redegit⟩ valde Iſrael.

& ſp
1. Re.
ᵃ virt

‖Et repulit tabernaculum Silo, tabernaculum ſuum vbi habitauit in hominibus.

ſuã: & riã ſu manꝰ bular

Et tradidit in captiuitatem = virtutem eorum: & pulchritudinẽ eorũ in manus inimici⟩.

Et concluſit in gladio populum ſuum: & hęreditatem ſuam ſpreuit.

ᵃ laud

Iuuenes eorum comedit ignis: & virgines eorum non ſunt=lamentatæ⟩.

(.i. nõ pſeru
ᵃ fleue
ᵃ clam.
prę v

Sacerdotes eorum in gladio ceciderunt: & viduæ eorum non ᵃ plorabantur⟩.

Et excitatus eſt tanquam dormiens dominus: tanquam potens=crapulatus à vino.

Et percuſſit inimicos ſuos ĩ poſteriora: opprobrium ſempiternum dedit illis.

ᵃ palat excel

Et repulit tabernaculum Ioſeph: & tribum Ephraim non elegit:

ſanctu riũ ſu ſicut

Sed elegit tribum Iuda, mõntem Sion quem dilexit.

Et ædificauit ſicut=vnicornium ſanctificium ſuum in⟩ terra quam fundauit in ſecula.

ᵃ ſeptis
= Eunt
poſt f tas acc pit

¶Et legit Dauid ſeruum ſuum, & ſuſtulit eum deᵃ gregibus ouium:ᵃ De poſt fœtantes accepit eum⟩.

=paſcere⟩ Iacob ſeruum ſuum, & Iſrael
paſce- hæreditatem ſuam.
t Et pauit eos in innocentia cordis ſui:
.prudē & =intellectibus manuum ſuarum⟩
deduxit eos.

PSAL. LXXVIII. 79.

¶Pſalmus Aſaph.

Iudæorum querimonia coram deo ob deſtructam Ierulalem.

DEus venerunt gentes in hæreditatem tuam, polluerunt templum ſanctum tuum: poſue-
eruos runt Ieruſalem in =pomorum
dum, cuſtodiam⟩.
Poſuerunt morticina ſeruorum tuorū eſcas volatilibus cæli: carnes ſanctorum tuorum beſtiis terræ.
Effuderunt ſanguinem eorum tanquā aquam in circuitu Ieruſalem: & non erat qui ſepeliret.
Facti ſumus opprobrium vicinis noſtris: ſubſannatio & illuſio his qui in circuitu noſtro ſunt.
culum? Vſquequo domine iraſceris in =finem⟩, accendetur velut ignis zelus tuus?
e,10,d ||Effunde iram tuam in gentes quæ te non nouerunt: & in regna quæ nomen tuum non inuocauerunt:
Quia comederunt Iacob: & locum eius deſolauerunt.
,64,d. ||Ne memineris iniquitatum noſtra-
iorū, rum =antiquarum⟩, cito anticipent
tenua- nos miſericordiæ tuæ: quia =pauperes
ſumus facti ſumus nimis⟩.
lde Adiuua nos deus ſalutaris noſter: propter gloriam nominis tui domine libera nos, & propitius eſto peccatis noſtris propter nomen tuum:
ur di- =Ne forte dicant⟩ in gentibus, Vbi eſt
nt deus eorum? & innoteſcat in nationibus coram oculis noſtris
Vltio ſanguinis ſeruorum tuorum qui effuſus eſt: Introeat in conſpectu tuo gemitus compeditorum.
elinque ſecundum magnitudinem brachii tui
lios mor =poſſide filios mortificatorum⟩.
s (.i.fac Et redde vicinis noſtris ſeptuplum in
t aduer ſinu eorū: improperiū ipſorum quod
rii ab- exprobrauerunt tibi domine.
oluāt e- Nos autē populus tuus & oues paſcuę
s quos tuæ confitebimur tibi in ſeculum,
iortu ad in generatione & generationē annun-
dicaue tiabimus laudem tuam.
int.)

PSAL. LXXIX. 80.

¶In finem, pro iis qui commutabuntur teſtimonium Aſaph, Pſalmus,

Oratio populi Iſraelitici, ob peccata ſua in manus aduerſariorum traditi. Vinea pro populo Iſrael. Orant vt Chriſtus auxiliator naſcatur.

QVi =regis⟩ Iſrael intende: qui =paſcis⟩
deducis velut ouē, Ioſeph.
qui ſedes ſuper Cherubim,
=manifeſtare⟩ Coram E- =vt, cum
phraim, Beniamin, & Manaſſe. ſplēdore
excita potentiam tuam, & veni vt ſal- appare
uos facias nos,
Deus =conuerte nos: & oſtende⟩ faciē = reduc
tuam, & ſalui erimus. nos: & il-
Domine deus =virtutum⟩, quouſque ira- luſtra
ſceris ſuper orationem ſerui tui? & infra.
=Cibabis⟩ nos pane lachrymarum: & =po = exercitu
tum dabis nobis in lachrymis in mē um
ſura⟩? & infra.
Poſuiſti nos in contradictionē vicinis =Cibaſti
noſtris: & inimici noſtri ſubſannaue- =ppinaſti
runt nos. eis la-
Deus virtutum conuerte nos: & oſten chrymas
de faciem tuam, & ſalui erimus. in maxi-
Vineam de AEgypto tranſtuliſti: eieci- ma men-
ſti gentes, & plantaſti eam. ſura?
=Dux itineris fuiſti⟩ in conſpectu eius: =præpara
& =plantaſti⟩ radices eius, & imple- ſti (ſub.
uit terram. ſemitā)
Operuit montes vmbra eius: & arbu- =radicare
ſta eius cedros =dei⟩. feciſti
=Extendit palmites ſuos⟩ vſque ad ma =.i. excel-
re: & vſque ad flumen propagines ſas.
eius. =Extēdiſti
Vt quid deſtruxiſti maceriam eius: & ſurculos
vindemiant eam omnes qui præter- eius
grediuntur viam? =fera agri
Exterminauit eam aper de ſylua: & =ſingularis ferus⟩ depaſtus eſt eam.
Deus virtutū conuertere: reſpice de cęlo, & vide, & viſita vineam iſtam.
Et =perfice eam⟩ quā plantauit dexte- =ſedē (vt,
ra tua: & ſuper =filium⟩ hominis⟩ plātulā),
quem =confirmaſti⟩ tibi. =vitem
Incenſa igni & =ſuffoſſa⟩ ab increpatio- =robora-
ne vultus tui peribunt. ſti.
¶Fiat manus tua ſuper virum dexte- & infra.
ræ tuæ: & ſuper filium hominis quē =ſuccila.
confirmaſti tibi.
Et nō diſcedimus à te: viuificabis nos, & nomen tuum inuocabimus.

Domine deus virtutum conuerte nos: & oſtende faciem tuam, & ſalui erimus.

PSAL. LXXX. 81.

¶In finē pro torcularibus ►Pſalmus Aſaph,►quinta ſabbathi⁾.

☞Adhortatur propheta Iſraelitas, vt feſtum agant ob liberationem. Qui ſoli deo fidit, ſolum deum audit, & ambulat in viis eius, liberabitur ab eo.

EXultate deo adiutori noſtro: iubilate deo Iacob.

Sumite pſalmum, & date tympanum: pſalterium iucũdum cum cithara.

Buccinate in neomenia tuba, in ⁼inſigni⁾ die ſolennitatis ⁼veſtræ⁾.

Quia⁼præceptum⁾in Iſrael eſt, & ⁼iudicium deo⁾ Iacob.

Teſtimonium in Ioſeph poſuit illud, ‖cum exiret ⁼de terra⁾ AEgypti: linguam quam non⁼nouerat audiuit⁾.

⁼Diuertit⁾ ab oneribus dorſũ eius: manus eius ⁼in cophino ſeruierunt⁾.

‖In tribulatione inuocaſti me, & liberaui te, exaudiui te in abſcondito tempeſtatis: probaui te apud aquam contradictionis.*

¶‖Audi populus meus, & ⁼conteſtabor te⁾: Iſrael ſi audieris me, non erit in te deus ⁼recens⁾, neque adorabis deum alienum.

Ego enim ſum dominus deus tuus qui eduxi te de terra AEgypti: dilata os tuum, & implebo illud.

Et non audiuit populus meus vocem meam: & Iſrael non intendit mihi,

‖Et dimiſi ⁼eos ſecundũ deſyderia⁾ cordis eorum, ibunt in adinuentionibus⁾ ſuis.

‖⁼Si⁾ populus meus audiſſet me: Iſrael ſi in viis meis ambulaſſet:

⁼Pro nihilo forſitan⁾ inimicos eorũ humiliaſſem: & ſuper tribulantes eos miſiſſem manum meam.

⁼Inimici domini mẽtiti ſunt ei: & erit⁾ tempus eorum in ſecula.

Et cibauit ⁼eos⁾ ex adipe frumenti: & de petra, melle⁼ſaturauit eos⁾.

⁼tẽpore, i ⁼noſtræ. ⁼mos ⁼cõſuetudo dei. Gen. 41. f ⁼ſup terrã ⁼nouerã, audiui. ⁼Amoui ⁼ab olla trãſierũt. Exo. 17. b *ſela. Exo. 20. a ⁼ſanctiſsime pollicebor tibi: ⁼alienus, Act. 14. c. ⁼eũ in duritia ⁼ conſiliis Baruc. 3. b ⁼Vtinam ⁼Breui tẽpore ⁼Odio habẽtes dominũ fruſtrarẽt in eo: & eſſet ⁼eum ⁼ſatiaui te

PSAL. LXXXI. 82.

Pſalmus Aſaph.

☞Hortatur principes vt iuſtitiæ ſtudeant.

DEus ⁼ſtetit in ſynagoga deorũ⁾: in medio autem ⁼deos⁾ diiudicat.

Vſquequo iudicatis iniquitatẽ: & ⁼facies peccatorum ſumitis⁾?

Iudicate egeno & pupillo: ⁼humilem⁾ & pauperem iuſtificate.

‖Eripite pauperem: & egenum de manu peccatoris liberate.

Neſcierunt neque intellexerunt, in tenebris ambulant: ⁼mouebuntur⁾ omnia fundamenta terræ.

‖Ego dixi, Dii eſtis, & filii excelſi omnes.*

⁼Vos autem ſicut homines⁾ moriemini: & ſicut vnus de principibus cadetis.

Surge deus, iudica terrã: quoniã tu hæreditabis in omnibus gentibus.

⁼ſtati c[...] gregati[...] iudicu[...] ⁼deoru[...] ⁼impio[...] ſuſcipi[...] tis? ſel[...] ⁼afflictu[...] pu. 24. ⁼VP, nu[...] Iohã. 10 *vos. ⁼Certe [...] cut Ad[...]

PSAL. LXXXII. 83.

¶Canticum, Pſalmus Aſaph.

☞Rogatur deus vt fortiter reſiſtat aduerſariis veritatis.

DEus ⁼quis ſimilis erit tibi⁾? ne taceas, neque ⁼ compeſcaris⁾ deus.

Quoniam ecce inimici tui ⁼ſonuerunt⁾: & qui oderunt te, extulerunt caput.

Super populum tuum ⁼malignauerũt⁾ conſilium: & cogitauerunt aduerſus ⁼ſanctos⁾ tuos.

Dixerunt, Venite, & diſperdamus eos de gente: & non memoretur nomen Iſrael vltra.

Quoniam cogitauerunt vnanimiter: ſimul aduerſus te⁼teſtamentum diſpoſuerunt⁾ Tabernacula Idumæorum & Iſmahelitæ,

Moab, & Agareni, Gebal, & Ammon, & Amalec: ⁼alienigenæ⁾ cum habitantibus Tyrum.

Etenim Aſſur⁼venit cũ⁾ illis: facti ſunt in ⁼adiutorium⁾ filiis Lot.*

‖Fac illis ſicut Madian & Siſaræ: ‖ſicut Iabin in torrente Ciſſon.

Diſperierũt in Endor: facti ſunt vt ſtercus terræ.

‖Pone principes eorum ſicut Oreb & Zeb, & Zebee, & Salmana.

omnes principes eorum, Qui dixerũt, Hæreditate poſſideamus ⁼ſanctuarium⁾ dei.

Deus meus pone illos vt rotã, & ſicut ſtipulam ante faciem venti.

⁼ne tac[...] as tibi[...] in ca[...] tua.) ⁼quieſc[...] ⁼ſtremi[...] ⁼callid[...] inierur[...] ⁼abſcon[...] ditos ⁼fœd[...] pigeru[...] ⁼ Philiſthæi ⁼copulatus eſt ⁼brachi[...] *Sela. Iudic. 7 Iudic. 4 Iudic. 7 ⁼habitacula

Sicut ignis qui cōburit ſyluam, & ſicut flamma comburens montes:

Ita perſequeris illos in tempeſtate tua, &ᵃin ira tua⁾ turbabis eos.

Imple facies eorum ignominia: & quę rent nomen tuum domine.

Erubeſcant & conturbentur in ſeculum ſeculi: & confundantur & pereant.

Et cognoſcant quia nomen tibi Dominus, tu ſolus altiſsimus in omni terra.

PSAL. LXXXIII. 84.

¶In finem pro torcularibus filiis Core Pſalmus.

☞Fideles ex hac lachrymarum valle cupiunt aſcendere in montem dei.

Quàm dilecta tabernacula tua domine ᵃvirtutum⁾: Cōcupiſcit ᵃ& deficit⁾ anima mea in atria domini.

cor meum & caro mea exultauerunt in deum viuum.

ᵃEtenim⁾ paſſer inuenit ſibi domum: &ᵃturtur⁾ nidum ſibi, vbi ponat pullos ſuos,

Altaria tua domine virtutum: rex meus & deus meus.

Beati qui habitant in domo tua domine: in ſecula ſeculorum laudabunt te.*

Beatus vir cuius eſt ᵃauxilium⁾ abs te: ᵃaſcenſiones in corde ſuo Diſpoſuit, in valle lachrymarum in loco quem poſuit⁾.

ᶜetenim benedictionem dabit legiſlator⁾, ibunt de ᵃvirtute in virtutem⁾: videbitur deus deorum in Sion.

Domine deus virtutum exaudi orationem meam: auribus percipe deus Iacob.*

Protector noſter aſpice deus, & reſpice in faciem CHRISTI tui:

Quia melior eſt dies vna in atriis tuis ſuper millia.

Elegi ᵃabiectus eſſe⁾ in domo dei mei: magis q̄ habitare in tabernaculis peccatorum.

Quia ᵃmiſericordiam & veritatem diligit deus⁾: gratiam & gloriam dabit dominus.

non ᵃpriuabit bonis eos⁾ qui ambulant in innocentia: Domine virtutū, beatus homo qui ſperat in te.

[Left margin, partly cut off: …urbinc …o / …xerci- …um: …tiā deſy …erat / …tiam …urundo / Sela. …ortitu- …o / …vię ī cor …e eorū. …raſeūtes …vallē fle …us, fontē …onēt eā. …etiā bn̄- …ictioni- …us indu- …tur do- …tor, …fortitudi …ne in for- …itudinē: *Sela. …eſſe in li- …mine …ſol & ſcu- …tum dn̄s: ᵃauerte …bonū ab …eis]

PSAL. LXXXIIII. 85.

¶In finem filiis Core Pſalmus.

☞Gratia & remiſsio peccatorum per Chriſtū. Miſericordia & remiſsio peccatorum, facta: vnde oritur pax in cordibus.

Benedixiſti domine terrā tuam⁾: auertiſti captiuitatem Iacob, — ᵃbeneplacitum habes dn̄e ī terra tua *Sela.

Remiſiſti iniquitatem plebis tuę: operuiſti omnia peccata eorum.*

ᵃMitigaſti⁾ omnē iram tuā: ᵃauertiſti⁾ ab ira indignationis tuæ. — ᵃAbſtuliſti

ᵃConuerte⁾ nos deus ſalutaris noſter: & auerte iram tuam à nobis. — ᵃcōuerſus es

Nunquid in æternum iraſcêris nobis? aut extendes iram tuam à generatione in generationem? — ᵃvl. Reſtitue

ᵃDeus⁾ tu conuerſus viuificabis nos: & plebs tua lætabitur in te. — ᵃNonne

Oſtende nobis domine miſericordiam tuam: & ſalutare tuum da nobis.

¶Audiam quid loquatur ►in me⁾ dominus deus: quoniam loquetur pacē in plebem ſuam,

& ſuper ſanctos ſuos, & ᵃin eos qui conuertuntur ad cor⁾. — ᵃnō reuertentur ad ſtultitiā.

Veruntamen prope timentes eum ſalutare ipſius: vt ᵃinhabitet gloria in terra noſtra,

Miſericordia & veritas obuiauerūt ſibi: iuſtitia & pax oſculatæ ſunt.

Veritas de terra orta eſt: & iuſtitia de cælo proſpexit.

Etenim dominus dabit benignitatē: & terra noſtra dabit fructum ſuum,

Iuſtitia ante eum ambulabit: & ponet in via greſſus ſuos.

PSAL. LXXXV. 86.

¶Oratio ipſi Dauid.

☞Chriſtus in forma ſerui orat ex horrore inferorū liberari. Gentiū vocatio. Gloriatur ſe liberatū, miſericordiam & patientiam dei commendans.

Inclina domine aurem tuam, & exaudi me: quoniā inops & pauper ſum ego.

Cuſtodi animam meā, quoniā ſanctus ſum: ſaluum fac ſeruum tuū deus meus ſperantem in te.

Miſerere mei domine, quoniam ad te clamaui tota die: lætifica animā ſerui tui, quoniam ad te domine animā meam leuaui.

Ioel. 2. e. bonus, & facilis ad cõdonandum,
||Quoniã tu domine =ſuauis, & mitis⟩, & multæ miſericordiæ omnibus inuocantibus te.
Auribus percipe domine orationem meam: & intende voci deprecationis meæ.
In die tribulationis meæ clamaui ad te: quia exaudiſti me.
Non eſt ſimilis tui in diis domine: & non eſt ſecundum opera tua.
¶Omnes gẽtes quaſcũq; feciſti, veniẽt, & adorabunt coram te domine: & glorificabunt nomen tuum:
Quoniam magnus es tu, & faciens mirabilia: tu es deus ſolus.
=Doceme dñe viam tuam,
=Deduc me domine in via tua⟩, & ingrediar in veritate tua: lætetur cor meũ vt timeat nomen tuum.
¶Confitebor tibi domine deus meus in toto corde meo, & glorificabo nomen tuum in æternum.
Quia miſericordia tua magna eſt ſuper me: & eruiſti animam meam ex inferno inferiori.
=alieni
Deus =iniqui⟩ inſurrexerunt ſuper me, & ſynagoga potentium quæſierunt animam meam: & non propoſuerũt te in conſpectu ſuo.
=longus ira,
Et tu domine deus miſerator & miſericors, =patiens⟩, & multæ miſericordiæ & verax,
=fortitudinem tuã ſeruo
Reſpice in me, & miſerere mei, da =imperium tuum puero⟩ tuo: & ſaluũ fac filium ancillæ tuæ.
Fac mecum ſignum in bonum, vt videant qui oderunt me, & cõfundantur, quoniam tu domine adiuuiſti me, & conſolatus es me.

PSAL. LXXXVI. 87.

¶Filiis Core Pſalmus cantici.
Gratia euangelii ſuper Iudæos & gentes ſpiritu dei regeneratos.

*Sela.
=vs, ſcientibus
=Palæſtina,
=iſte C. i. populus gentilis) natus eſt ibi(.i. euãgeliũ à Iudæis audiet).

Fundamenta eius in montibus ſanctis: Diligit dominus portas Sion ſuper omnia tabernacula Iacob.
Glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas dei.*
Memor ero Raab, & Babylonis =ſcientium⟩ me.
ecce =alienigenæ⟩, & Tyrus, & populus AEthiopum =hi fuerunt illic⟩.
=Nunquid Sion dicet, Homo & homo⟩ natus eſt in ea: & ipſe fundauit eam altiſsimus?
Dominus narrabit =in ſcripturis⟩ populorum, =& principum, horum qui fuerunt in ea.*
=Sicut lætantium omnium, habitatio eſt in te⟩.

PSAL. LXXXVII. 88.

¶Canticum Pſalmi filiis Core in finem =pro⟩ Mahalath ad =reſpondendum, intellectus⟩ Eman Ezraitæ.
Fidelis in tẽtatione derelictus, nulla accepta conſolatione orat.

Domine deus ſalutis meæ, in die clamaui & nocte coram te:
Intret in conſpectu tuo oratio mea: inclina aurem tuam ad =precem meam⟩.
Quia =repleta⟩ eſt malis anima mea: & vita mea inferno appropinquauit.
AEſtimatus ſum cum deſcendentibus in lacum: factus ſum ſicut homo ſine =adiutorio⟩: Inter mortuos =liber⟩.
ſicut vulnerati dormientes in ſepulchris, quorum non es memor amplius: & ipſi de manu tua repulſi ſunt.
=Poſuerunt⟩ me in lacu inferiori: in tenebroſis, & in =vmbra mortis⟩.
=Super me confirmatus eſt⟩ furor tuus: & omnes fluctus tuos induxiſti ſuper me.*
Longe feciſti notos meos à me: =poſuerunt⟩ me abominationem =ſibi⟩.
=traditus⟩ ſum, & nõ egrediebar: Oculi mei languerunt præ =inopia⟩.
clamaui ad te domine tota die: expandi ad te manus meas.
Nunquid mortuis facies mirabilia: aut =medici ſuſcitabunt⟩, & confitebuntur tibi?*
Nũquid narrabit aliquis in ſepulchro miſericordiam tuam: & veritatem tuam in perditione?
Nunquid cognoſcentur in tenebris mirabilia tua: & iuſtitia tua in terra =obliuionis⟩?
Et ego ad te domine clamaui: & mane oratio mea præueniet te.
Vt quid domine repellis =orationem⟩ meam, auertis faciem tuam à me?

=Et ad s qdẽ dic Ille ille pp̃s gi lis)
=deſcriptione
=q iſte tus ẽ il
*Sela.
=Hic cã res & t bicines oẽs fõt mei ĩ t
=ſuper
=præci dũ, eru tiuũ ipl
=clamo meum.
=ſatiata
=fortitu ne:
=.i. que nemo rat.
=Poſuiſt
=pfund
=Mihi propĩq uit
*Sela.
=poſuiſt
=ipſis.
=clauſi
=afflictio mea.
=mortu reſurgẽt
*Sela?
=obliuio ni tradi ta?
=animar

fligor
portaui
mores
nos atto
tus,
confece-
unt,
toti mei
ontene-
ratio(.i.
oti ſunt
mihi igno
i,acſi eſ-
nt in te
ebris,)
dixi,
irmabi-
ur
Percuſſi
ædus cũ
ecto
neo,
.Reg.7.c
ſtabiliã
Sela.
vel, cęlo
deorum?
terribi-
is in con
regatio-
e ſancto
um ma-
gna:
exerci-
uum,
elationi
eleuatio
nem
cõfregi-
ſti
Raab,
(vl, AEgy
ptum:)
Gen,1.a
dexterã
vel,meri-
diem
gloriabũ
ur

=Pauper ſum) ego, & in laboribus à iuuentute mea: =exaltatus autem,humiliatus ſum & conturbatus).
In me tranſierunt iræ tuæ : & terrores tui =conturbauerunt) me.
Circundederunt me ſicut aqua : tota die circundederunt me ſimul.
Elongaſti à me amicum & proximum & =notos meos à miſeria).

PSAL. LXXXVIII. 89.

¶Intellectus Ethan Ezrahitæ.

Miſericordia & remiſſio peccatorum promiſſa hic prædicatur. Vrgetur deus ſuis promiſſionibus, vt Chriſtum promiſſum mittat. Peccatores punit ſaluaturus quidem deus, ſed tantum propter ſuam miſericordiam. Conqueritur eccleſia ſe abiectam, Vehemens oratio in afflictione, deo ſuas promiſſiones obiiciens.

Miſericordias domini in æternũ cantabo.
In generatione & generationem annuntiabo veritatem tuam in ore meo.
Quoniam =dixiſti), In æternum miſericordia ædificabitur:in cælis =præparabitur veritas tua in eis.
=Diſpoſui teſtamentum electis meis), ||iuraui Dauid ſeruo meo,Vſq; in ęternum =pręparabo)ſemen tuum,
& ædificabo in generatione & generationem ſedem tuam.*
Confitebuntur cæli mirabilia tua domine:etenim veritatem tuam in eccleſia ſanctorum.
Quoniam quis in =nubibus) æquabitur domino,ſimilis erit deo ĩ filiis =dei)?
Deus =qui glorificatur in conſilio ſanctorũ:mangus) & terribilis ſuper omnes qui in circuitu eius ſunt.
Domine deus =virtutum), quis ſimilis tibi?potens es domine, & veritas tua in circuitu tuo.
Tu dominaris =poteſtati) maris: =motum) autem fluctuum eius tu mitigas.
Tu =humiliaſti) ſicut vulneratum, =ſuperbum):in brachio virtutis tuæ diſperſiſti inimicos tuos.
||Tui ſunt cæli, & tua eſt terra , orbem terræ & plenitudinem eius tu fundaſti aquilonem & =mare) tu creaſti.
Thabor & Hermon in nomine tuo =exultabũt): tuum brachiũ cũ potentia.

firmetur manus tua,& exaltetur dextera tua:Iuſtitia & iudicium =præparatio) ſedis tuæ. =habitaculum
miſericordia & veritas præcedent faciem tuam:Beatus populus qui ſcit iubilationem.
domine in lumine vultus tui ambulabunt,& in nomine tuo exultabũt tota die, & in iuſtitia tua exaltabũtur:
Quoniam gloria =virtutis) eorum tu es, & in beneplacito tuo exaltabitur cornu noſtrum. =fortitudinis
Quia =domini eſt aſſumptio noſtra , & ſancti Iſrael regis noſtri). =dominus eſt clypeus noſter, & ſanctus Iſrael rex noſter,
¶Tũc locutus es in viſione ſanctis tuis & dixiſti,Poſui adiutorium =in potente):& exaltaui electum de plebe mea. =ſuper potentem:
||Inueni Dauid ſeruum meum:oleo ſancto meo vnxi eum. 1, Re.16.c
Manus enim mea =auxiliabitur ei): & brachium meum confortabit eum. actu.13.d.
Nihil proficiet inimicus in eo:& filius iniquitatis non =apponet nocere ei). =armaerit cum eo:
Et concidã à facie ipſius inimicos eius & odientes eum =in fugam conuertã). =affliget eum
Et veritas mea,& miſericordia mea cũ ipſo:& in nomine meo exaltabitur cornu eius. =percutiã
Et ponam in mari manum eius : & in fluminibus dexteram eius.
Ipſe =inuocauit) me, Pater meus es tu: deus meus & =ſuſceptor) ſalutis meæ. = inuocabit
=Et) ego primogenitum ponam illum: excelſum præ regibus terræ. = fortitudo
In æternum ſeruabo illi miſericordiã meã:& teſtamentum meũ fidele ipſi. = vtiquue
Et ponam in ſeculum ſeculi ſemen eius & thronum eius ſicut dies cæli.
¶Si autem dereliquerint filii eius legem meam : & in iudiciis meis non ambulauerint,
Si = iuſtitias meas) prophanauerint , & mandata mea non cuſtodierint: =ſtatuta mea
Viſitabo in virga iniquitates eorum,& in verberibus peccata eorum.
Miſericordiam autem meam non diſpergam ab eo, neque =nocebo in veritate mea), = mentiar (.i. nõ fallam fidẽ meam,
Neque prophanabo teſtamentum meũ, & quę procedunt de labiis meis nõ faciam irrita. =per ſanctitatem meam.
Semel iuraui =in ſancto meo), ſi Dauid mentiar : ||Semen eius in æternum manebit. 2.Re.7.d.

& thronus eius ſicut ſol in conſpectu meo, & ſicut luna perfecta) in æternum: & teſtis in cælo fidelis).
¶Tu vero retuliſti & deſpexiſti: diſtuliſti CHRISTVM tuum).
Auertiſti teſtamentum ſerui tui: prophanaſti in terra ſanctuarium) eius.
Deſtruxiſti omnes ſepes eius: poſuiſti firmamentum) eius formidinem.
Diripuerunt eum oẽs tranſeuntes viã: factus eſt opprobrium vicinis ſuis.
Exaltaſti dexteram deprimentium) eum: lætificaſti omnes inimicos eius.
*Aueriſti adiutorium) gladii eius: & non es auxiliatus ei) in bello.
Deſtruxiſti eum ab emundatione): & ſedem eius in terra colliſiſti.
Minoraſti dies temporis) eius: perfudiſti eum confuſione.*
¶Vſquequo demine auertis in finem): exardeſcet ſicut ignis ira tua?
Memorare quæ mea ſubſtantia: nunquid enim) vane conſtituiſti omnes filios hominum?
Quis eſt homo qui viuet, & non videbit mortem: eruet animam ſuam de manu inferi?*
Vbi ſunt miſericordiæ tuæ antiquæ domine: ‖ſicut) iuraſti Dauid in veritate tua?
Memor eſto domine opprobrii ſeruorum tuorum (quod continui in ſinu meo) multarum gentium).
Quod exprobrauerunt inimici tui domine, quòd exprobrauerunt commutationem) CHRISTI tui.
Benedictus dominus in æternum: fiat, fiat.

Joan. 12. / ſtabilies / vel, certus / *Sela. / iratus es cum vncto tuo, / diadema / munitiones. / tribulantium / *etiam / aciem / erexiſti eum / Ceſſauiſti à mundãdo eo: / adoleſcẽtiæ / *Sela. / abſcõdes te in ſeculum: / quãti tẽporis ego, ꝓpter qd / *Sela. / 2. Re. 7. c / quas / i. quo gẽtes ſeruos tuos efficiunt, / quo probris affecerunt veſtigia

PSAL. LXXXIX. 90.

¶Oratio Moyſi hominis dei.

☞Breuitas & miſeria huius vitæ ob peccatũ. Cognita fragilitate vitæ humanæ, & peccato, orat dei miſericordiã.

Domine, refugium) factus es nobis à generatione in generationem.
Priuſquam montes fierent, aut formaretur terra, & orbis: à ſeculo & vſque in ſeculum tu es deus.
Ne auertas hominem in humilitatẽ): & dixiſti, Conuertimini filii hominũ.
Quoniam mille anni ante oculos tuos, tanquam dies heſterna quę pręteriit. & cuſtodia in nocte: Quæ pro nihilo habentur, eorum anni erunt).
mane ſicut herba tranſeat, Mane floreat) & tranſeat, veſpere decidat, induret), & areſcat.
Quia defecimus in ira tua, & in furore tuo turbati ſumus.
Poſuiſti iniquitates noſtras in conſpectu tuo: ſeculum noſtrum in illuminatione vultus tui).
Quoniã omnes dies noſtri defecerunt: & in ira tua defecimus.
anni noſtri ſicut aranea meditabuntur): Dies annorum noſtrorum in ipſis ſeptuaginta annis.
ſi autem in potẽtatibus), octoginta anni: & amplius eorum, labor & dolor).
quoniam ſuperuenit manſuetudo: & corripiemur).
¶Quis nouit poteſtatẽ iræ tuæ: & prę timore tuo iram tuam dinumerare)?
Dexteram tuam ſic notam fac: & eruditos corde in ſapientia).
Cõuertere domine, vſquequo? & deprecabilis eſto) ſuper ſeruos tuos.
Repleti ſumus) mane miſericordia tua: & exultauimus & delectati ſumus omnibus diebus noſtris.
Lætati ſumus, pro) diebus quibus nos humiliaſti: annis qbus vidimus mala.
Reſpice in ſeruos tuos, & in opera tua: & dirige filios eorum).
Et ſit ſplendor domini dei noſtri ſuper nos, & opera manuum noſtrarum dirige) ſuper nos & opus manuum noſtrarum dirige.

habitaculum / Reducis hominem donec ſit cõtritus: / Inũdaſti eos, ſomnus ſunt: / germinos / errores noſtros à lumen. / conſumpſimus annos noſtros dicto citius / ſiqui aũ viuidiores ſunt / ipſorum excellentia, ẽrũ & moleſtia. / arecesſit cito, & auolauimus / ſicut timor tuus ira tua. / Numerum dierũ noſtrorũ ſcire fac: vt ambulemus ſapienti corde. vel, placare / Saturanos / Conſpiciatur à ſeruis tuum, & gloria tua à filiis eorum. / Conſtituis opus firma.

PSAL. XC. 91.

¶Laus cantici Dauid.

☞Chriſtus, cũ fidelibus ſuis, ſub tegmine alarum patris tutus. Angeli. Auxilium ſperantibus & credentibus.

Qui habitat in adiutorio) altiſſimi, in protectione dei cęli) commorabitur.
Dicet domino, Suſceptor meus es tu & refugiũ meũ, deus meus ſperabo in eum.
Quoniam ipſe liberauit me) de laqueo venantium, & à verbo aſpero),
ſcapulis) ſuis obumbrabit tibi: & ſub pennis eius ſperabis).

abſcondito / vmbra omnipotentis / Spes mea & arx mea, / te / morte exitiali. / Alis / tutus ages. / ſcutũ & clypeus

=ſcuto circundabit᾽ te veritas eius:Nō timebis à timore nocturno,
à ſagitta volante in die, A =negotio perambulante in tenebris: ab incurſu & dæmonio meridiano᾽,
Cadent à latere tuo mille, & decē milia à dextris tuis:ad te autem non appropinquabit.
Veruntamen oculis tuis conſyderabis: & retributionem peccatorū videbis.
Quoniàm tu es domine ſpes mea:altiſſimum poſuiſti refugium tuum.
Non=accedet᾽ ad te malū, & flagellum nō appropinquabit tabernaculo tuo.
||Quoniam angelis ſuis mandauit de te vt cuſtodiant te in omnibus viis tuis
In manibus portabūt te:ne forte offendas ad lapidem pedem tuum.
Super =aſpidem᾽ & baſiliſcum ambulabis, & conculcabis leonē & draconē,
¶Quoniam =in me ſperauit᾽, liberabo eum, protegam eum, quoniam cognouit nomen meum.
Clamauit ad me, & ego exaudiam eū: cum ipſo ſum in tribulatione: eripiā eum, & glorificabo eum.
Longitudine dierum replebo eum: & oſtendam illi =ſalutare meum᾽.

(Margin: peſte in-/ aligine/ raſſante,/ pernicie/ leuaſtāte/ n meri-/ die. — occurret — Matt. 4.a. Luc. 4.b. — leonem — dilexit me — vel, opē neam)

PSAL. XCI. 92.

¶Pſalmus cantici in die ſabbathi.

Laudandus deus ob miſericordiā, quam promiſſam præſtitit. Impiorum interitus opera ſua magnificantium. Iuſti plantati à deo.

BOnum eſt confiteri domino: & pſallere nomini tuo altiſſime.
Ad annuntiandum mane miām tuā, & veritatē tuam per noctē,
In decachordo, *pſalterio, =cum cantico᾽, in cithara.
Quia delectaſti me domine in factura tua: & in operibus manuum tuarum exultabo.
Quàm magnificata ſunt opera tua domine: =nimis᾽profundæ factæ ſunt cogitationes tuæ,
¶Vir inſipiens non cognoſcet: & ſtultus non intelliget hæc.
Cum =exorti fuerint peccatores ſicut fœnum, & apperuerint᾽ omnes qui operantur iniquitatem,
vt intereant in ſeculum ſeculi: (Tu autem altiſſimus in æternum domine).
Quoniā ecce inimici tui dn̄e, quoniam ecce inimici tui peribunt: & diſpergentur oēs qui operantur iniquitatē.
Et exaltabitur ſicut vnicornis cornu meum: =& ſenectus mea in miſericordia vberi᾽.
Et =deſpexit᾽ oculus meus *inimicos meos: & *inſurgentibus in me malignantibus, audiet auris mea.
¶Iuſtus vt palma florebit: ſicut cedrus Libani =multiplicabitur᾽.
Plātati in domo domini, in atris ▸ domus᾽ dei noſtri florebunt.
Adhuc =multiplicabuntur᾽ in ſenecta =vberi, & bene patientes᾽ erunt. Vt annuntiant.
quoniā rectus dominus =deus noſter᾽: & non eſt iniquitas in eo.

(Margin: *& ſuper Hi gaion, — valde — germina erint im ... ſicut herba. & floruerint — =conſperſus ſum oleo viridi. — =videbit (ſub. vltionem) — *in — *de — =vt, frondeſcet: — =fructificabunt — =pingues & virides — =fortitudo mea:)

PSAL. XCII. 93.

¶Laus cantici Dauid in die ante ſabbatbum, quando inhabitata eſt terra᾽.

Regnum dei in Chriſto deſcribitur, exaltato in dextera patris.

DOminus =regnabit, decorem᾽ indutus eſt: indutus eſt dominus fortitudinem, & præcinxit ſe.
Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur.
Parata ſedes tua deus ex tunc: à ſeculo tu es.
Eleuauerunt flumina domine eleuauerunt flumina vocem ſuam.
eleuauerunt flumina fluctus ſuos, =A vocibus᾽ aquarum multarum.
=mirabiles elationes᾽ maris: mirabilis in altis dominus.
=Teſtimonia tua credibilia facta ſunt nimis: domum tuam decet ſanctitudo domine in longitudine dierum᾽.

(Margin: =regnū accepit, gloriam — =Magis q̄ ſonitus — =terribilium fluctuum — =.i. quę tu teſtatus es ſup domo tua pulchra, & ſancta, vera & firma permanebunt in ęternum.)

PSAL. XCIII. 94.

¶▸Pſalmus Dauid quarta ſabbathi᾽.

Orant pii contra impios. Impiorū opera reſpicit deus, tametſi aliter ſentiant. Beatus doctus à deo. zelus iuſti in peccatores. Miſericordiæ dei dono, fidelis non perit cum infideli. Cathedra & doctrina ſcribarum & Phariſæorum. Refugium deus in tribulatione.

DEus vltionum dominus: deus vltionum =libere egit᾽.
Exaltare qui iudicas terram: redde retributionem ſuperbis.
Vſquequo peccatores domine, vſquequo peccatores =gloriabuntur᾽.

(Margin: =cū ſplendore appare. — =exultabunt)

ᵉdurū: ex tollent ſe effabuntur, & loquentur ᵉiniquitatem: loquentur ⁾ omnes qui operantur iniuſtitiam?

Populum tuum domine humiliauerūt, & hæreditatem tuam vexauerunt.

viduam & aduenam interfecerunt: & pupillos occiderunt.

¶Et dixerunt, Non videbit dominus: nec intelliget deus Iacob.

Intelligite inſipientes in populo: & ſtulti aliquando ſapite.

Qui plantauit aurem, non audiet: aut qui finxit oculum, non ᵉconſyderat⁾? ᵉaſpiciet?

Qui corripit gentes, non arguet: qui docet hominem ſcientiam?

dominus ſcit cogitationes hominum quoniam vanę ſunt.

¶Beatus homo quem tu erudieris domine, & de lege tua docueris eum.

Vt ᵉmitiges ei à diebus malis⁾: donec fodiatur peccatori fouea. ᵉquietem prẽſtes in tempore malo:

Quia non repellet dominus plebē ſuā, & hęreditatē ſuam non derelinquet:

ᵉQuoadusque iuſtitia conuertatur in iudicium: & qui iuxta illam⁾? omnes qui recto ſunt corde.* ᵉQuoniā ad iuſtitiā reuertetur iudicium: & poſt illud *ſela.

¶Quis conſurget mihi aduerſus malignantes? aut quis ſtabit mecum aduerſus operantes iniquitatem?

¶Niſi quia dominus adiuuit me: ᵉpaulominus⁾habitaſſet ī inferno aīa mea. ᵉpropemodum

Si dicebam, Motus eſt pes meus: miſericordia tua domine ᵉadiuuabat⁾me, ᵉſuſtentabat

ᵉSecundum multitudinem dolorū meorum in corde ⁾ meo, conſolationes tuæ lætificauerunt animam meam. ᵉIn multitudine cogitationū mearū in intimo

¶Nunquid adhæret tibi ſedes ᵉiniquitatis: qui fingis laborem in pręcepto⁾? ᵉprauitatū quę inducit afflictionē prætextu legis?

ᵉCaptabunt⁾ in animam iuſti: & ſanguinem innocentem cōdemnabunt.

¶Et factus eſt mihi dn̄s in refugium⁾: deus meus ᵉin adiutoriū ſpei⁾meæ.

Et reddet illis iniquitatem ipſorum: & in malitia eorum diſperdet eos: diſperdet illos dominus deus noſter.

PSAL. XCIIII. 95.

¶►Laus cantici ipſi Dauid⁾. ᵉCongregabūt exercitū

Inuitatio ad laudandum deum omnipotentem. Adorare deum. Exhortatio vt euangelio credamus. ᵉmunimētum:

VEnite, ᵉexultemus⁾ domino, iubilemus deo ſalutari noſtro. ᵉpetra fiduciæ

Præoccupemus faciem eius in confeſſione & in pſalmis iubilemus ei. ᵉvl, laudemus

Quoniam deus magnus dominus: & rex magnus ſuper omnes deos:

Quia in manu eius ſunt ᵉfines⁾ terræ: & altitudines montium ipſius ſunt. ᵉpfund

Quoniā ipſius eſt mare, & ipſe fecit illud: & ſiccā manus eius formauerūt.

¶Venite, adoremus, & procidamus, & ᵉploremus⁾ ante dominum qui fecit nos: Quia ipſe eſt ►dn̄s⁾ deus noſter, & nos populus paſcuę eius: & oues manus eius. ᵉgenu f ctamus

¶||Hodie ſi vocem eius audieritis, Nolite obdurare corda veſtra. Hebr.3.

ſicut in ᵉirritatione ſecundum diem tentationis⁾ in deſerto: ᵉMerib ſicut in die ad Maſſam

Vbi tentauerunt me patres veſtri: probauerunt & viderunt opera mea.

||Quadragīta annis ᵉoffenſus ſui generationi illi⁾: & dixi, ᵉSēper hi errāt⁾corde. & iſti nō cognouerunt vias meas: Heb. 4. ᵉlitigau cū generatione ill

ᵉVt⁾ iuraui in ira mea, Si introibunt in requiem meam. ᵉPopul qui err ᵉQuibus

PSAL. XCV. 96.

¶►Canticū Dauid ||quando domus ædificabatur poſt captiuitatem. 1.par.16

Exhortatio vt ſalus & remiſſio peccatorum facta per Chriſtum, annuntietur omnibus gentibus.

CAntate domino canticum nouū: cantate domino omnis terra.

Cantate domino, & benedicite nomini eius annūtiate de die in diem ſalutare eius.

Annuntiate inter gentes gloriam eius: in omnibus populis mirabilia eius.

||Quoniam magnus dominus, & laudabilis ᵉnimis⁾: terribilis eſt ſuper omnes deos. Eccl.43. ᵉvalde:

Quoniam omnes dii gentium dæmonia: dominus autem cælos fecit.

ᵉConfeſſio⁾ & pulchritudo in conſpectu eius: ᵉſanctimonia & magnificentia in ſanctificatione⁾ eius. ᵉLaus ᵉfortitudo & gloria in ſanctuario

Afferte domino ᵉpatriæ ⁾gentium, afferte domino gloriam & ᵉhonorem⁾: Afferte domino gloriam nomini eius. ᵉfamiliæ ᵉfortitudinem:

tollite ᵉhoſtias⁾, & introite ī atria eius.

Adorate dominum in atrio ſancto eius. ᵉvel, munera,

commoueatur à facie eius vniuerſa terra. Dicite in gentibus quia dominus ᵉregnauit⁾. ᵉfactꝰ eſt rex.

firmauit etenim correxit orbem terræ qui non | rectitu- quicqd in eo eſt: lauda bunt Corā do mino iuſtitia:
cõmouebitur: iudicabit populos in æquitate.
Lætentur cęli, & exultet terra, commoueatur mare & plenitudo eius: gaudebunt campi, & omnia quæ in eis ſunt,
tunc exultabunt omnia ligna ſyluarum A facie domini, quia venit, quoniam venit iudicare terram.
Iudicabit orbem terrę in æquitate: & populos in veritate ſua.

PSAL. XCVI. 97.

¶ Huic Dauid quando terra eius reſtituta eſt.

Chriſtus regnet. Iudicium extremum iuſtitia & gloria dei. Idololatræ. Adorandus deus. Exhortatio ad opera.

Dominus regnauit, exultet terra: lætentur inſulæ multæ. (rex eſt,)
Nubes & caligo in circuitu eius. iuſtitia & iudicium correctio ſedis eius. (habitaculum)
¶Ignis ante ipſum præcedet: & inflammabit in circuitu inimicos eius. (exuret tribulatores)
Alluxerunt fulgura eius orbi terræ: vidit, & commota eſt terra.
Montes ſicut cera fluxerunt a facie domini â facie domini omnis terra.
¶Annuntiauerunt cæli iuſtitiã eius, & viderũt omnes populi gloriam eius.
¶||Confundantur omnes qui adorant ſculptilia: & qui gloriantur in ſimulachris ſuis. (Exo. 20. a Leui. 26. a Deut. 5. a.)
||Adorate eum omnes angeli eius: Audiuit, & lætata eſt Sion. (Heb. 1. c. Audiit:)
& exultauerunt filiæ Iudæ propter iudicia tua domine:
Quoniam tu dominus altiſſimus ſuper omnem terram, nimis exaltatus es ſuper omnes deos. (valde angelos.)
¶ ||Qui diligitis dominum odite malum: cuſtodit dominus animas ſanctorum ſuorum, de manu peccatoris liberabit eos. (Amos. 5. d Rom. 12. b)
Lux orta eſt iuſto: & rectis corde lętitia
Lętamini iuſti in domino: & confitemini memoriæ ſanctificationis eius.

PSAL. XCVII. 98.

¶Pſalmus ipſi Dauid.

Gratiarum actio quod deus verax miſerit Chriſtum ſaluatorem promiſſum. Inuitatio ad lætitiam ob reuelatum Chriſtum.

Cantate domino cãticum nouum quia mirabilia fecit.
ſaluauit ſibi dextera eius & brachium ſanctum eius. (eũ (vp, ſalutē ſuã operatus eſt dextera ſuã & ſãcto brachio ſuo))
|| Notum fecit dominus ſalutare ſuum in conſpectu gentium reuelauit iuſtitiam ſuam. (Iſa. 52. c. & 63. b.)
Recordatus eſt miſericordiæ ſuæ, & veritatis ſuæ domui Iſrael:
viderunt omnes termini terræ ſalutare dei noſtri.
¶Iubilate deo omnis terra: cantate, & exultate, & pſallite. (laudate,)
Pſallite domino in cithara, in cithara & voce pſalmi: in tubis ductilibus, & voce tubæ corneæ.
iubilate in conſpectu regis domini: Moueatur mare & plenitudo eius: orbis terrarum, & qui habitant in eo. (quicqd in eo eſt Corã domino:)
flumina plaudent manu, ſimul montes exultabunt A conſpectu domini: quoniam venit iudicare terram.
iudicabit orbem terrarum in iuſtitia: & populos in æquitate,

PSAL. XCVIII, 99.

¶Pſalmus Dauid

Regat deus noſter magnus. Peccatis ſanctorum propitius deus, etſi ea quandoque vlciſcatur.

Dominus regnauit, iraſcantur populi, qui ſedet ſuper cherubim, moueatur terra. (cõtremiſcant)
Dominus in Sion magnus: & excelſus ſuper omnes populos. (cõtremiſcat)
Cõfiteantur nomini tuo magno, quoniam terribile & ſanctum eſt: Et honor regis iudicium diligit. (vp Celebrabunt nomē tuũ magnum fortitudo)
tu parasti directiones: iudicium & iuſtitiam in Iacob tu feciſti. (vp, fundaſti rectitudinem:)
Exaltate dominum deum noſtrum: & adorate ſcabellum pedum eius: quoniam ſanctum eſt. (incuruate vos ſcabello ſanctus)
¶Moyſes & Aaron in ſacerdotibus eius & ſamuel inter eos qui inuocant nomen eius.
inuocabant dominum, & ipſe exaudiebat eos: In columna nubis loquebatur ad eos,
cuſtodiebant teſtimonia eius, & præceptum quod dedit illis. (ſtatutũ)
Domine deus noſter tu exaudiebas eos deus tu propitius fuiſti eis, & vlciſcens in omnes adinuentiones eorum (vp, percuſſiti)
Exaltate dominum deũ noſtrum, & a-

dorate in mõte ſancto eius: quoniam ſanctus dominus deus noſter.

PSAL. XCIX. 100.

¶Pſalmus in confeſſione.

Laudemus deum memores beneficiorum eius.

Iubilate deo omnis terra: Seruite domino in lætitia.

introite in conſpectu eius in exultatione.

Scito quoniam dominus ipſe eſt deus: ipſe fecit nos, & non ipſi nos.

populꝰ eius & oues paſcuę eius, Introite portas eius in confeſſione: atria eius in hymnis confitemini illi.

laudate nomen eius, Quoniam ſuauis eſt dominus, in æternum miſericordia eius, & vſque in generatione & generationem veritas eius.

gratiarũ actionis. laude vꝑ, bonꝰ

PSAL. C. 101.

¶Pſalmus ipſi Dauid.

Miſericordia dei & iudicium. Opera Chriſtiani. Fideles deo curæ. Impii reiecti à deo.

Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine.

pſallam, Et intelligã in via immaculata: qñ venies ad me?

¶Perãbulabã in innocentia cordis mei in medio domus meæ.

Non proponebam ante oculos meos, rem iniuſtam: facientes præuaricationes odiui.

nõ adhæſit mihi Cor prauũ: declinãtẽ à me malignũ non cognoſcebam.

Detrahentẽ ſecreto proximo ſuo: hunc perſequebar.

ſuperbo oculo & inſatiabili corde cũ hoc non edebam.

¶Oculi mei ad fideles terræ, vt ſedeãt mecum, ambulans in via immaculata hic mihi miniſtrabit.

¶Non habitauit in medio domus meæ qui facit ſuperbiam: qui loquitur iniqua non direxit in conſpectu oculorum meorum.

in matutino interficiebã omnes peccatores terræ: vt diſperderem de ciuitate domini omnes operantes iniquitatem.

ſapiẽter agã in via perfecta: veniet factũ ꝑuaricationis. Cor prauũ declinabit à me: malũ ſuccidã. eleuatũ oculis, & latũ corde, ipſum non poterro ferre. dolum ſtabilietur Singulo mane (vꝑ citiſſime) mœſtus

PSAL. CI. 102.

¶Oratio pauperis cum anxiatus fuerit, & coram domino effuderit precem ſuam.

Oratio afflicti ſpiritus coram deo & hominibus. Petit Chriſtum promiſſum mitti. Sion, eccleſia. Gentium vocatio. Breuis vitæ homines. Deus æternus.

Domine exaudi orationem meam: & clamor meꝰ ad te veniat.

Non auertas faciem tuam à me: in quacunque die tribulor inclina ad me aurem tuam.

in quacunque die inuocauero te: velociter exaudi me.

Quia defecerunt ſicut fumus dies mei & oſſa mea ſicut cremium aruerũt.

Percuſſus ſum vt fœnum, & aruit cor meum: quia oblitus ſum comedere panem meum.

A voce gemitus mei adhæſit os meum carni meæ.

Similis factus ſum pellicano ſolitudinis factus ſum ſicut nicticorax in domicilio.

Vigilaui, & factus ſum ſicut paſſer ſolitarius in tecto.

Tota die exprobrabant mihi inimici mei, & qui laudabãt me, aduerſum me iurabant.

Quia cinerem tanquam panem manducabam & potum meum cum fletu miſcebam.

A facie iræ indignationis tuæ: quia eleuans alliſiſti me.

Dies mei ſicut vmbra declinauerunt: & ego ſicut fœnum arui.

¶Tu autem in æternum permanes, & memoriale tuum in generatione & generationem.

Tu exurgens miſereberis Sion quia tẽpus miſerendi eius quia venit tẽpus.

Quoniã placuerunt ſeruis tuis lapides eius & terræ eius miſerebuntur.

Et timebũt gentes nomen tuũ domine & omnes reges terræ gloriam tuam.

Quia ædificauit dominus Sion: & videbitur in gloria ſua.

Reſpexit in orationem humilium: & non ſpreuit precem eorum.

Scribantur hæc in generatione altera & populus qui creabitur laudabit dominum.

Quia proſpexit de excelſo ſancto ſuo, dominus de cælo in terram aſpexit:

Vt audiret gemitus compeditorum, vt

focꝰ (vꝑ titio) exſta ſunt. herba. bubo ſolitudinũ inſanie-bãt ĩ me vꝑ, inclinata: memoria tui pulueris ſolitarii. vꝑ poſtera

mortis: i, morti iiudica ▯rum) Cum cō ▯regati ▯erit po ▯uli ſi- ▯ul & re ▯na, Afflixit ī ▯ia forti- ▯udinem ▯eā, ab- ▯reuiauit ▯ies me- ▯s. Dicam, Deus mi ▯e ſucci- ▯as me ▯e.i.c.d. Pridem Olim ipſi veſtimē ▯um corā te- ▯abilıet,

ſolueret filios=interemptorum):
Vt annuntient in Sion nomen domini & laudem eius in Ieruſalem,
¶=In conueniendo populos in vnum, & reges)vt ſeruiant domino.
¶=Reſpōdit ei in via virtutis ſuæ, Paucitatē dierum meorū nuntia mihi).
=Ne reuoces me) in dimidio dierum meorum: in generatione & generationem anni tui.
‖=Initio) tu domine terram fundaſti: & opera manuum tuarum ſunt cæli.
Ipſi peribunt, tu autem permanes: & omnes*ſicut veſtimentū veteraſcent.
& ſicut=opertoriū)mutabis eos, & mutabuntur: Tu autem idem ipſe es: & anni tui non deficient.
Filii ſeruorum tuorum habitabunt: & ſemen eorū=in ſeculum dirigetur).

PSAL. CII. 103.

¶Ipſi Dauid.

Gratiarum actio de omnibus beneficiis nobis à deo collatis. Miſericordia dei. Homo puluis. Miſericordia dei quibus datur. Chriſto in cælis ſedenti omnia ſubiecta.

Benedic anima mea domino: & omnia quæ intra me ſunt nomini ſancto eius.
Benedic anima mea domino: & noli obliuiſci oēs retributiones eius.
Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis: qui ſanat omnes infirmitates tuas.
Qui redimit de interitu vitam tuam: qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.
Qui =replet in bonis deſyderiū) tuum: renouabitur vt aquilæ iuuentus tua. (ſatiat bo▯o os)
Faciens miſericordias dominus: & iudiciū omnibus iniuriā patientibus.
Notas fecit vias ſuas Moyſi: filiis Iſrael =voluntates ſuas). (opera ▯ua,)
‖Miſerator & miſericors dominus: =longanimis)& multum miſericors. (Nu,14. c ▯lōgus ira)
Non in perpetuum=iraſcetur) neq; in æternum=comminabitur). (=obiurga▯bit:) (ſuccen-▯ebit)
Non ſecundum peccata noſtra fecit nobis: neque ſecundum iniquitates noſtras retribuit nobis.
¶Quoniam ſecundum altitudinem cæli à terra: corroborauit miſericordiam ſuam ſuper timentes ſe.
Quantum diſtat ortus ab occidente: lōge fecit à nobis iniquitates noſtras
Quomodo miſeretur pater filiorum, miſertus eſt dominus timentibus ſe:
Quoniam ipſe cognouit =figmentum noſtrum). (=vel, quale figmentū ſimus.)
¶Recordatus eſt quoniā puluis ſumus Homo ſicut fœnum dies eius: tanquā flos agri ſic efflorebit.
Quoniam=ſpiritus)pertranſibit in illo & non ſubſiſtet: & non cognoſcet=amplius locum ſuum). (=ventus) (=eum amplius locus eius.)
¶Miſericordia autem domini ab æterno & vſque in æternum ſuper timentes eum.
& iuſtitia illius in filios filiorum: His qui ſeruant teſtamentum eius.
& memores ſunt mandatorum ipſius ad faciendum ea.
¶Dominus in cælo parauit ſedem ſuā: & regnum ipſius omnibus dominabitur.
Benedicite domino omnes angeli eius, potentes =virtute), facientes verbum illius, =ad audiendam vocem) ſermonum eius. (=fortitudine) (=vt obtēperent voci)
Benedicite domino omnes =virtutes) eius: miniſtri eius qui facitis voluntatem eius. (=exercitus)
Benedicite domino omnia opera eius in omni loco dominationis eius benedic anima mea domino.

PSAL. CIII. 104.

¶Ipſi Dauid).

Conſyderatis operibus dei fidamei. Beſtiarum creatio. Abyſſus. Montes. Fontes. Beſtiæ agri. Aues. Agricultura. Panis. Vinum. Oleum. arbores. Luna. Sol. Nox: Beſtiæ ſyluæ Marinorum creatio. De victu prouidet deus beſtiis terræ. Cultus dei, laudare eum in operibus. Peccatores & impii.

Benedic anima mea domino: domine deus meus magnificatus es vehementer.
=confeſſionē)&decorem induiſti (=gloriam)
Amictus lumine ſicut veſtimento,
extendens cælum ſicut =pellem): Qui tegis aquis ſuperiora eius. (=cortinā:)
qui ponis nubem=aſcenſum)tuum: qui ambulas ſuper pennas ventorum, (= currum)
Qui facis angelos tuos ſpiritus: & miniſtros tuos ignem vrentem,
¶Qui fundaſti terram ſuper ſtabilita-

tem ſuam: non=inclinabitur) in ſeculum ſeculi.

=mouebitur

Abyſſus ſicut veſtimentum amictus eius: ſuper montes ſtabunt aquæ.

Ab increpatione tua fugient: à voce tonitrui tui=formidabunt).

=precipites ferun tur.

Aſcendunt montes & deſcendunt campi in locum*quem fundaſti eis.

*iſtum

Terminum poſuiſti quem non tranſgredientur: neque conuertentur operire terram.

Qui emittis fontes in conuallibus: inter medium montium pertranſibunt aquæ).

=extinguēt onagri ſitim ſuam

Potabunt omnes beſtiæ agri: =expectabunt onagri in ſiti ſua).

=nemorū

Super ea volucres cæli habitabunt: de medio=petrarum) dabunt voces.

Rigans montes de ſuperioribus ſuis: de fructu operum tuorum ſatiabitur terra:

=vP, per laborem

Producens fœnum iumentis, & herbā =ſeruituti) hominum,

=vP, educat

vt=educas) panem de terra: Et vinum =lætificet) cor hominis:

=quod lætificat

vt=exhilaret) faciem in oleo: & panis cor hominis confirmet.

=reſplendere faciat.

Saturabuntur =ligna campi), & cedri Libani quas plantauit: *illic paſſeres nidificabunt.

=arbores domini, (i. excelſæ)

=herodii domus dux eorum), montes excelſi=ceruis): petra refugium=herinaciis).

*Quoniā

Fecit lunam in=tempora): ſol cognouit occaſum ſuum.

=ciconiæ abietes domus ſunt,

Poſuiſti tenebras, & facta eſt nox: in ipſa pertranſibunt omnes beſtiæ ſyluę,

Catuli leonum rugientes vt rapiant, & quærant à deo eſcam ſibi.

=ibicibus

=leporib9

Ortus eſt ſol: & congregati ſunt: & in cubilibus ſuis collocabuntur.

=.i. ad diſcernēda tempora:

Exibit homo ad opus ſuum: & ad=operationem) ſuam vſque ad veſperam.

=culturā

Quàm magnificata ſunt opera tua domine: omnia in ſapientia feciſti: impleta eſt terra poſſeſſione tua.

=locis:

Hoc mare magnum, & ſpatioſum=manibus): illic reptilia, quorum non eſt numerus.

Animalia puſilla cum magnis: illic naues pertranſibunt.

=leuiathā

=vt ludat in ea:

=draco) iſto quem formaſti=ad illudendum ei):

*ſuo

¶Omnia à te expectant, vt des illis eſcam in tempore*.

Dante te illis, colligent: aperiente te manum tuam, omnia=replebuntur bonitate).

=ſatiabuntur bon

Auertente autem te faciem, turbabuntur: auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum reuertentur.

=Emittes) ſpiritū tuum, & creabuntur: & renouabis faciem terræ.

=vP, Emittis

¶Sit gloria domini in ſeculum: lætabitur dominus in operibus ſuis.

Qui reſpicit terram, & facit eam tremere: qui tangit montes & fumigant.

Cantabo domino in vita mea pſallam deo meo quandiu ſum.

Iucundum ſit ei eloquium meum: ego vero delectabor in domino.

¶Deficiēt peccatores à terra, & iniqui ita vt non ſint: Benedic anima mea domino.*

*Halleluia.

PSAL. CIIII. 105.

¶Hallelu-ia).

Adhortatio ad laudem & confeſſionem operum dei. Beneficiorum dei recordatio. Promiſſam terram Chanaā dedit deus Iſraelitis. Præceptum pro promiſſione. Dei erga fideles ſuos cura. Tentata fides & perſeuerans, prouidentiam dei experitur.

Confitemini domino, & inuocate nomen eius: annuntiate inter gentes opera eius. 1. Par. 16. Iſa. 12.

Cantate ei, & pſallite ei: narrate omnia mirabilia eius.

=Laudamini) in nomine ſancto eius: lætetur cor quærentium dominum.

=Gloriamini

Quærite dominum, & =confirmamini) quærite faciem eius ſemper.

=fortitudinem eiꝰ:

Mementote mirabilium eius quę fecit: prodigia eius & iudicia oris eius,

Semen Abraham, ſerui eius: filii Iacob electi eius.

Ipſe dominus deus noſter: in vniuerſa terra iudicia eius.

Memor fuit in ſeculum teſtamenti ſui, verbi quod mandauit in mille generationes:

Quod=diſpoſuit ad) Abraham, & iuramenti ſui ad Iſaac: Ge. 12. c. d.

Et ſtatuit illud *Iacob in præceptum & Iſraeli in teſtamentum æternum

=pepigit cum *ipſi

Dicens, Tibi dabo terram Chanaan, funiculum hęreditatis veſtræ.

uci Cũ eſſent=numero breui), pauciſſimum
mero, & incolæ eius:
Et Pertranſierunt de gente in gentem:
& de regno ad populum alterum.
niſit Non=reliquit)hominem=nocere eis): &
ũnia- corripuit pro eis reges.
os: ||Nolite tangere chriſtos meos: & in ꝓ
i.16.c phetis meis nolite= malignari).
¶Et vocauit famem ſuper terram: &=o-
e.x.c. mne firmamentum)panis contriuit.
nale- Miſit ante eos virum: & in ſeruum ve-
te. nundatus eſt Ioſeph.
nem ||=Humiliauerunt) in compedibus pe-
gam des eius, ferrum pertranſiit anima e
7.39 ius, donec veniret verbum eius.
lixe- eloquium domini= inflammauit) eum
||Miſit rex, & ſoluit eum: princeps po
ga- pulorũ, & dimiſit eum.
||Cõſtituit eũ dominum domus ſuæ, &
u.b principẽ omnis poſſeſſionis ſuæ:
Vt erudiret principes eius=ſicut ſemet
ndũ ipſum): & ſenes eius prudentiam do
tatẽ ceret:
n: ||Et intrauit Iſrael in AEgyptum: & Ia-
6.a. cob=accola fuit)in terra Cham.
gri Et auxit populum ſuum vehementer: &
s eſt firmauit eum ſuper inimicos eius.
Conuertit cor eorum vt odirent popu
lum eius: & dolum facerent in ſeruos
eius.
.b.c ||Miſit Moyſem ſeruum ſuum: Aarõ quẽ
4.d elegit=ipſum).
||Poſuit in eis verba ſignorũ ſuorũ: & ꝓ
digiorũ in terra Cham.
7.a. ||Miſit tenebras, & obſcurauit: & nõ= ex
ro.f. acerbauit ſermones ſuos).
lles ||Conuertit aquas eorum in ſanguinem:
tver & occidit piſces eorum.
ius ||Edidit terra eorum ranas in penetrali
7.d. bus regum ipſorum.
8.b. ||Dixit, & venit=cynomyia), &=cinifes)
8.9. in omnibus finibus eorum.
ege Poſuit pluuias eorũ grandinem: ignem
vola comburentem in terra ipſorum.
n ve Et percuſſit vineas eorum & ficulneas
ſo- eorum: & contriuit lignum finium
eorum.
pedi ||Dixit, & venit locuſta & brucus, cuiꝰ
non erat numerus:
.c d Et comedit omne fœnum in terra eo-
rũ: & comedit oẽm fructũ terræ eorũ.
||Et percuſſit oẽ primogenitũ in terra
22.d eorũ primitias oĩs laboris eorum.
13.d. ||Et eduxit eos cũ argento & auro: & nõ
erat in tribubus eorum infirmus.
Lætata eſt AEgyptus in profectione eo
rum: quia incubuit timor eorum ſu- Exo.13.d.
per eos. pſal.77.b
||Expandit nubem in=protectionem)eo =tẽtoriũ
rum: & ignem vt luceret eis per no- Exo. 26.c
ctem. =adduxit
||Petierunt, &=venit coturnix): & pane cotnices
cæli ſaturauit eos. Nu.20.c
||Dirupit petram, & fluxerunt aquæ: a- =arida flu
bierunt in=ſicco flumina). minis.
||Quoniam memor fuit verbi ſancti ſui Gñ.22.cd
quod habuit ad Abraham puerum Ioſue.3.d
ſuum. =cantico.
||Et eduxit populum ſuũ in exultatione =ſtatuta
& electos ſuos in=lætitia). =cõſeruẽt
Et dedit illis regiones gentium: & la- * Hallelu
bores populorum poſſederunt. ia.
Vt cuſtodiant=iuſtificationes)eius: & le
gem eius=exquirant). *

PSAL. CV. 106.

¶=Hallelu-ia), Hallelu-ia.
Prouocamur ad ſanctificandum no
men dei, & quare. Beati. Fidelis popu-
lus agnoſcẽs peccatum ſuum & patrũ,
ꝙ deo non crediderint, petit miſeri-
cordiam. Iudæorum abiectio, & dei er-
ga illos miſericordia.

C||Onfitemini domino quoniã bo- Iudith.13
nus: quoniam in ſeculum miſe- c.
ricordia eius.
||Quis loquetur potentias domi- Eccl.43 d
ni, auditas faciet omnes laudes eius?
¶Beati qui cuſtodiunt iudiciũ: & faci-
unt iuſtitiam in omni tempore. =mei
¶Memento=noſtri)domine in benepla =erga po
cito=populi tui): viſita nos in ſaluta- pulũ tuũ
ri tuo: =vt videã
=Ad videndum in bonitate) electorum bonum
tuorum, ad lætandum in lætitia gen- =vt, glo-
tis tuæ: vt=lauderis)cũ Hereditate tua rier
||Peccauimus cum patribus noſtris: in- Iudith.7.
iuſte egimus, iniquitatem fecimus d.
Patres noſtri in AEgypto nõ intellexe-
runt mirabilia tua: non fuerunt me-
mores multitudinis miſericordiæ tuę
=Et irritauerunt aſcendentes in)mare, =rebella-
mare rubrum. uerũt ſup
Et ſaluauit eos propter nomẽ ſuum: vt
notam faceret potentiam ſuam.
||Et increpuit mare rubrum, & exicca- Ex.14.c.

Exo.14.c tum eſt:& deduxit eos in abyſſis=ſi-
=ac ſi fuiſ cut)in deſerto.
ſent Et ſaluauit eos de manu odientium : &
redemit eos de manu inimici.
Exo.14.g ||Et operuit aqua tribulantes eos : vnus
ex eis non remanſit.
=cãtaue- Et crediderunt verbis eius:&=laudaue
runt runt)laudem eius.
=expecta Cito►fecerũt)obliti ſunt operum ei9:
uerunt & non=ſuſtinuerunt)conſilium eius.
Exo.17.a ||Et concupierunt concupiſcentiam in
=ſolitudi deſerto:& tentauerunt deum in=ina-
ne quoſo):
Nũe.11.g ||Et dedit eis petitionem ipſorum : &
=maciem miſit=ſaturitatem) in animas eo-
rum.
Et irritauerunt Moyſem in caſtris:Aa-
ron ſanctum domini.
Nũe.16.e ||Aperta eſt terra,& deglutiuit Dathan
& operuit►ſuper congregationem A
biron.
Et exarſit ignis in ſynagoga eorum:flã-
ma combuſſit peccatores.
Exo.32.a. ||Et fecerunt vitulum in Horeb:& ado-
rauerunt ſculptile.
Et mutauerunt gloriam ſuam in ſimili
tudinem vituli comedentis fœnum.
Obliti ſunt deum qui ſaluauit eos, qui
fecit magnalia in AEgypto, mirabilia
in terra Cham: terribilia in mari ru-
bro.
Exo.32.c. ||Et dixit vt diſperderet eos:ſi non Moy
=diuiſio- ſes electus eius ſtetiſſet in= confractio
nẽ(.i.niſi ne)in conſpectu eius.
medius i vt auerteret iram eius ne diſperderet
terceſſiſ- ►eos).Et=pro nihilo habuerunt) ter-
ſet) ram deſyderabilem.
=ſpuerũt non crediderunt verbo eius. Et mur-
=obtẽpe- murauerunt in tabernaculis ſuis:non
rauerunt =exaudierunt vocem)domini.
voci
Nũe.14.e ||Et eleuauit manum ſuam ſuper eos:vt
proſterneret eos in deſerto.
=inter gẽ Et vt deiiceret ſemen eorum= in natio-
tes nibus),& diſpergeret eos in regiõib9
=cõiuncti Et=initiati)ſunt Beel-phegor:& come-
derunt ſacrificia mortuorum.
=operib9 Et irritauerunt eum in= adinuentioni-
=plaga bus) ſuis : & multiplicata eſt in eis
=ruina.
Nũe.25.b ||Et ſtetit Phinees,&=placauit:& ceſſa-
=execut9 uit quaſſatio).
eſt iuſti- Et reputatum eſt ei in iuſtitiam in ge-
tiã:& fe- neratione & generationẽ, vſq; in ſem
cit ſubſi- piternum.
ſtere vl.

||Et irritauerunt eum eum ad aquas cõ
tradictionis:&=vexatus eſt Moyſes)p
pter eos,quia=exacerbauerunt) ſpiri-
tum eius.
&=diſtinxit)in labiis ſuis, Non diſper
diderũt gentes quas dixit dominus
illis,
Et commiſti ſunt inter gentes, & didi
cerunt opera eorum, Et ſeruierũt ſcul
ptilibus eorum:& factum illis in=ſcan
dalum).
Et immolauerunt filios ſuos,& filias ſu
as dæmoniis.
Et effuderunt ſanguinem innocentem,
ſanguinem filiorum ſuorum & filiarũ
ſuarum,quas ſacrificauerunt ſculpti
libus Chanaan.
& infecta eſt terra in ſanguinibus, Et
=contaminata eſt)in operib9 eorum:
& fornicati ſunt in= adinuẽtionibus)
ſuis.
¶Et iratus eſt furore dominus in popu
lum ſuum:& abominatus eſt hæredi-
tatem ſuam.
Et tradidit eos in manus gentiũ: & do
minati ſunt eorum qui oderunt eos.
Et tribulauerunt eos inimici eorum,&
humiliati ſunt ſub manibus eorum.
Sæpe liberauit eos.
ipſi autem exacerbauerunt eum in con
ſilio ſuo :[&=humiliati ſunt in iniqui-
tatibus ſuis).
Et vidit cum tribularentur:=& audiuit
orationem)eorum.
||Et memor fuit*teſtamenti ſui:& pœ-
nituit eum ſecundum multitudinem
miſericordiæ ſuæ.
Et dedit eos in miſericordias in con-
ſpectu omniũ qui ceperant eos,
Saluos nos fac domĩe de9 noſter:& cõ
grega nos de nationibus:
vt confiteamur nõi ſancto tuo:& = glo
riemur in laude tua).
Benedictus dominus deus iſrael à ſecu
lo & vſque in ſeculum:&=dicet)om-
nis populus,Fiat fiat.*

PSAL. CVI. 107.

¶►Halleluia).

►Redempti quibus facta eſt remiſ-
ſio peccatorum,inuitantur ad gratia-
rum actionem.Iudæorum abiectio, Gẽ
tiũ acceptio,& in opera bona directio

tion Nũe =ma tulit ſi =reb fece =pr =oſ cul =cõ nau ſe =op =de ſun pte qui ſua =ci ret cla De *p =vP der glo tua =di *H -ia

¶CONfitemini dño quoniam bonꝰ: quoniam in ſeculum miſericordia eius.

Dicant qui redempti ſunt á dño quos redemit de manu inimici: & de regionibus congregauit eos

á ſolis ortu & occaſu, ab aquilone & mari.

Errauerunt in ſolitudine⁼ in inaquoſo: viam ciuitatis habitaculi⁾non inuenerunt,

Eſurientes & ſitientes: anima eorum in ipſis⁼defecit⁾.

Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur: & de⁼neceſſitatibus⁾ eorum eripuit eos.

Et deduxit eos in viam rectã: vt irẽt in ciuitatem habitationis.

Cõfiteantur dño⁼miſericordiæ⁾ eius: & mirabilia eius filiis hominum.

Quia ſatiauit animam⁼inanem⁾: & animã eſurientem ſatiauit bonis

Sedentes in tenebris & in⁼ vmbra mortis⁾: vinctos in mendicitate & ferro:

Quia⁼ex acerbauerũt eloquia⁾dei: & cõſiliũ altiſſimi⁼irritauerunt⁾.

Et⁼humiliatum eſt in laboribus⁾ cor eorum:⁼infirmati ſunt⁾, nec fuit qui adiuuaret.

Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur: & de⁼neceſſitatibus⁾eorũ liberauit eos,

Et eduxit eos de tenebris & vmbra mortis: & vincula eorum diſrupit.

Confiteantur dño miſericordiæ eius: & mirabilia eius filiis hominum.

Quia contriuit portas æreas: & vectes ferreos confregit.

⁼Suſcepit eos de via iniquitatis eorum: propter iniuſtitias enim ſuas humiliati ſunt⁾.

Omnem eſcã abominata eſt anima eorum: & appropinquauerunt vſque ad portas mortis.

Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur: & de neceſſitatibus eorũ liberauit eos.

Miſit verbũ ſuum, & ſanauit eos: & eripuit eos de⁼interitionibus⁾ eorum.

Confiteantur dño miſericordię eius: & mirabilia eius filiis hominum:

Et ſacrificent⁼ſacrificium⁾laudis: & annuntiẽt opera eius in⁼exultatione.

Qui deſcendunt mare in nauibus, facientes operãtionẽ in aquis multis.

Ipſi viderũt opera domini, & mirabilia eius in profundo.

Dixit, &⁼ſtetit⁾ſpiritus procellæ: & exaltati ſunt fluctus eius.

Aſcendunt vſque ad cælos, & deſcẽdũt vſque ad abyſſos: anima eorũ in⁼malis tabeſcebat⁾.

⁼Turbati ſunt⁾& moti ſunt ſicut ebrius: & omnis ſapientia eorum deuorata eſt.

Et clamauerunt ad dominum cum tribularentur: & de⁼neceſſitatibus⁾eorũ eduxit eos.

Et ſtatuit procellam eius in⁼auram⁾: & ſiluerunt fluctus eius.

Et lætati ſunt quia ſiluerunt: & deduxit in portum voluntatis eorum.

Confiteantur domino miſericordiæ eius: & mirabilia eius filiis hominum:

Et exaltent eum in eccleſia plebis: & ĩ⁼cathedra⁾ ſeniorum laudent eum.

¶Poſuit flumina in deſertum: & exitus aquarum in ſitim:

Terram fructiferã in ſalſuginem, á malitia inhabitantium in ea.

¶Poſuit deſertum in ſtagna aquarum: & terrã ſine aqua in exitus aquarum.

Et collocauit illic eſurientes: & conſtituerunt ciuitatem habitationis.

Et ſeminauerunt agros, & plantauerũt vineas: & fecerunt fructum⁼ natiuitatis.

Et benedixit eis, & multiplicati ſunt⁼nimis⁾: & iumenta eorum non minorauit.

Et pauci facti ſunt, & vexati ſunt á⁼ tribulatione malorum⁾& dolore.

⁼Effuſa eſt contentio⁾ ſuper principes: & errare fecit eos in inuio, ⁾ & non in⁾via.

Et⁼adiuuit pauperem de inopia: &⁼ poſuit ſicut oues familias⁾.

Videbunt recti, & lætabuntur: & omnis iniquitas⁼oppilabit⁾os ſuum.

Quis ſapiens, & cuſtodiet hæc: & intelliget miſericordias domini?

PSAL. CVII. 108.

¶Canticum Pſalmus Dauid.

☞ Pſalmus Chriſti eſt, & omnium

⁼vl, commotus fuit

⁼malo liquefiet.

⁼Tremuerunt

⁼ãguſtiis

tranquillitatem

⁼i. cõgregatione

⁼& puctũ

⁼valde

⁼poteſtate mala

⁼Effudit cõtẽptũ

⁼vbi nõ ẽ

⁼ſubleuauit

⁼ponit ſub. pauperem) ſicut gregẽ ouiũ in multas familias.

⁼claudet

Chriſtianorum, vt vides ex pſal. 56. & 59. ex quibus eſt hic pſalmus cõpoſitus

PAratum cor meum deus, ► paratum cor meum⁾ cantabo & pſallam⁼in⁾gloria mea.
►Exurge gloria mea⁾, exurge pſalterium & cithara: exurgam diluculo.
Confitebor tibi in populis domine, & pſallam tibi in nationibus.
Quia magna eſt ſuper cælos miſericordia tua: & vſque ad nubes veritas tua.
Exaltare ſuper cælos deus, & ſuper omnem terram gloria tua: Vt liberentur dilecti tui.
ſaluum fac dextera tua, & exaudi me:
Deus locutus eſt in⁼ſancto⁾ſuo.
exultabo, & diuidã Sichimã: & conuallem⁼tabernaculorum⁾dimetiar.
Meus eſt Galaad, & meus eſt Manaſſes: & Ephraim fortitudo capitis mei.
Iuda⁼rex⁾meus: Moab lebes⁼ſpei⁾meæ.
in Idumæam extendam calceamentũ meum: ⁼ mihi alienigenæ amici facti ſunt⁾.
Quis deducet me in ciuitatem munitam? quis deducet me vſque in Idumæam?
Nonne tu deus qui⁼repuliſti⁾nos? & nõ exibis deus⁼in virtutibus⁾noſtris?
Da nobis auxilium de tribulatione: qa ⁼vana ſalus⁾hominis.
In deo faciemus⁼virtutem⁾: & ipſe ⁼ ad nihilum deducet inimicos noſtros⁾.

[Margin: ⁼etiam — ⁼ſanctuario — ⁼ſoccoth — ⁼doctor (vł, præceptor) — ⁼ablutõis — ⁼ſup Philiſthiim iubilabo. — ⁼elõgaſti — ⁼cũ exercitibus — ⁼vanũ auxilium — ⁼fortitudinem: — ⁼ cõculcabit tribulãtes nos]

PSAL. CVIII. 109.

¶In finem Pſalmus Dauid.

☞Chriſti oratio contra blaſphematores gratiæ eius. De Iuda proditore. Pœna & iudicium eorum qui gratiæ Chriſti detrahunt. Chriſtus ex malis liberatus, pro ſe & ſuis ſimiliter tribulatis miſericordiam dei inuocat.

DEus ⁼ laudem meam⁾ne tacueris: Quia os peccatoris & os doloſi ſuper me apertum eſt.
locuti ſunt aduerſum me lingua ⁼doloſa⁾. Et ſermonibus odii circũdederunt me: &⁼expugnauerũt me gratis⁾.
Pro⁼eo vt me diligerent⁾, detrahebant mihi: ego autem orabam.
Et poſuerunt aduerſum me mala ꝑ bonis: & odium pro dilectione⁼ mea⁾.
Conſtitue ſuper eum⁼peccatorẽ: & diabolus⁾ſtet à dextris eius.
Cum iudicatur, exeat⁼condẽnatus⁾: & oratio eius fiat in peccatum.
¶Fiant dies eius pauci: ‖& ⁼ epiſcopatum⁾eius accipiat alter.
Fiãt filii eius orphani, & vxor eius vidua.
¶ c Nutantes transferantur⁾ filii eius & mendicent: & eiiciantur de habitationibus ſuis⁾
⁼Scrutetur fœnerator⁾oẽm ſubſtantiam eius: & diripiant alieni labores eius,
Nõ ſit illis⁼adiutor⁾: nec ſit qui miſereatur pupillis eius.
⁼Fiant nati⁾eius in interitum: in generatione⁼vna⁾deleatur nomen eius.
In memoriam redeat iniquitas patrum ⁼eius⁾in conſpectu domini: & peccatum matris eius non deleatur.
⁼Fiant cõtra dñm⁾ſemper, & diſpereat de terra memoria eorũ: Pro eò ꝙ nõ eſt recordatus facere miſericordiam.
Et pſecutus eſt hoíem inopẽ & mẽdicũ &⁼cõpunctũ corde mortificare⁾
Et dilexit maledictionem, & veniet ei: & noluit⁼benedictionem⁾ & elongabitur ab eo,
Et induit maledictionẽ ſicut veſtimentũ*, & intrauit ſicut aqua in interiora eius, & ſicut oleũ in oſſibus eius.
Fiat ei ſicut veſtimẽtum quo operit: & ſicut zona qua ſemp præcingitur.
Hoc opus ⁼ eorum qui detrahunt mihi apud dominũ⁾: & qui loquuntur mala aduerſus animã meam.
¶Et tu domine domine fac mecum ꝑpter nomen tuum: quia ſuauis eſt miſericordia tua.
libera me, Quia egenus & paup ego ſũ: & cor meũ⁼cõturbatũ⁾ eſt intra me.
Sicut vmbra cũ declinat, ⁼ablat9 ſum⁾ & excuſſus ſum ſicut locuſtæ.
Genua mea infirmata ſunt à ieiunio: & caro mea⁼immutata eſt propter oleũ⁾
Et egofact9 ſum opprobrium illis: viderũt me, & mouerunt capita ſua.
Adiuua me dñe deus meus: ſaluum me fac ſecũdũ miſericordiam tuam.
Et ſciant quia manus tua hæc: & tu domine feciſti⁼eam⁾.

[Margin: ⁼vł, laudis meæ. — ⁼mẽdaci, — ⁼pugnauerũt mecũ ſinecauſa — ⁼amore]

[Right margin, cut off: meo — ⁼qua gebã — ⁼imp ſatar — ⁼vł i Ioh. act. 1 — ⁼pfe c In biles gent — ⁼cibũ rãt vaſt fueri — ⁼Per exat — ⁼ext mia — ⁼ſit uiſſi — ⁼alte orum — ⁼Sint rã di — ⁼cõt cord inter endu — ⁼bñd re — * ſu — ⁼adu riorũ orum dom — ⁼ vul tum — ⁼decl ui: — ⁼exar à pin dine — vł, ho]

*p, pudo afficiēt — Maledicēt illi, & tu benedices: qui inſurgunt in me, *confundantur): ſeruus autem tuus lætabitur.

Induantur qui detrahunt mihi, pudore: & operiantur ſicut diploide confuſione ſua.

Confitebor domino *nimis) in ore meo: & in medio multorum laudabo eum. — *valdè

Quia *aſtitit) à dextris pauperis: vt *ſaluam faceret à perſequentibus animam meam). — *aſtabit — *ſaluet à iudicantibus aīam eius.

Heb. 5.b. 7.c. iohā. 12.e.

PSAL. CIX. 110.

¶Pſalmus Dauid.

...t, 22.d. ...o, 15.d ...o, 1. d. ...c. act. — Chriſti regnum poſt glorificatione. Chriſtus ſacerdos. Chriſtus iudex in euangelii hoſtes. Chriſti glorificatio per paſsionem.

DIxit dominus domino meo, ſede à dextris meis:

Donec ponā inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum.

Virgam virtutis tuæ emittet dominus ex Sion: dominare in medio inimicorum tuorum.

*Tecum principiū in die virtutis tuæ in ſplendoribus ſanctorum: ex vtero ante luciferum genui te).

¶Iurauit dominus, & non pœnitebit eum: Tu es ſacerdos in æternum, *ſecundum ordinem) Melchi-ſedec.

¶Dominus à dextris tuis *confregit) in die iræ ſuæ reges.

Iudicabit in nationibus implebit *ruinas): *cōquaſſabit capita in terra multorum).

(margin: ...Ps tuꝰ ...ontane ...offeret ...atiōes ...i quo ...appa ...it om ...potētia ...,& pul ...ritudo ...titatis: vtero auro... ortꝰ ē ...i tos ...tiuita... ...tuæ.)

¶De torrente in via bibet: propterea exaltabit caput.

PSAL. CX. 111.

¶Hallelu-ia.

Creatio & redemptio, dei opera hic magnificantur. Verax deus in promiſsionibus.

ALEPH. BETH.

COnfitebor *tibi domine) in toto corde meo: in conſilio *iuſtorum) & congregatione.

GIMEL. DALETH.

Magna opera domini: exquiſita *in omnes voluntates eius.

HE. VAV.

*Confeſsio & magnificentia) opus eius: & iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.

ZAIN. HET. TETH.

Memoriā fecit mirabiliū ſuorū, miſericors & miſerator dn̄s: Eſcā dedit timentibus ſe.

IOD. CAPH.

¶Memor erit in ſeculū teſtamēti ſui, *Virtutē) operū ſuorū annuntiabit populo ſuo:

LAMED. MEM.

*vP, iuxta ritum *pcuſsit *corporibus: *cædet caput ſuper terrā multā (.i. occidet regnatorē ſup multas terras.) *domino *rectorū *ab oībus cupiēti bus ea. *Gloria & decor *Fortitudinem

vt det illis hæreditatē gentium:Opera manuum eius,veritas & iudicium.

NVN. SAMECH. AIN.

ᵃfidelia⁾ omnia mandata eius: Confirmata in ſeculū ſeculi,facta in veritate &ᵃæquitate⁾. PE. SADE.

Redēptionem miſit ►dominus⁾popuolo ſuo:ᵃmādauit⁾ in æternū teſtamētum ſuum. COPH. RES.

ſanctum & terribile nomen eius: ||Initium ſapientiæ, timor domini.

SIN. THAV.

intellectus bonus omnibus facientibus eum:laudatio eius manet in ſeculum ſeculi.

ᵃvP, certa ᵃrectitudine. ᵃprecepit vt ſeruaretur Prou.1.a. & 9.c.ec. 1.b.

PSAL. CXI. 112.

¶Hallelu-ia ►reuerſionis Aggæi & Zachariæ⁾.

☞viri timentis deum beatitudo deſcribitur. ALEPH. BETH.

Beatus vir qui timet dominum:ᵃin mandatis eius volet nimis⁾.

GIMEL. DALETH.

Potens in terra erit ſemen eius: generatio rectorum benedicetur.

HE. VAV.

Gloria & diuitiæ in domo eius: & iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.

ZAIN. HETH.

Exortum eſt in tenebris lumen rectis: miſericors & miſerator, & iuſtus.

TETH. IOD. CAPH.

ᵃIucundus homo qui miſeretur⁾ & cōmodat, ᵃdiſponet ſermones ſuos⁾ in iudicio: Quia in æternum non commouebitur. LAMED. MEM.

in memoria æterna erit iuſtus:Ab auditione mala non timebit.

NVN. SAMECH. AIN.

paratum cor eiusᵃſperare⁾in domino. Confirmatum eſt cor eius:non commouebitur donec deſpiciat inimicos ſuos⁾. PE. SADE. COPH.

||Diſperſit dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi: cornu eius exaltabitur in gloria.

Peccator videbit, & iraſcet, dētib9 ſuis fremet & ᵃtabeſcet⁾:deſyderiū peccatorū peribit. RES. SIN. THAV.

ᵃmādatis eius ſup oīa delectatus, ᵃBon9 vir donat ᵃdiſpenſabit negotia ſua ᵃridens ᵃFirmum cor eius nō timebit, donec videat ī ho ſtib9 ſuis (ſub. vltionem) 2.Co.9.c ᵃdiſſoluetur:

PSAL. CXII. 113.

¶Hallelu-ia.

☞Gratiarum dei commendat in peccatoribus, omnes ad dei laudem inuitans.

Laudate ᵃpueri⁾ dominum:laudate nomen domini.

Sit nomen domini benedictū: ex hoc nunc & vſq; in ſeculum.

A ſolis ortu vſque ad occaſum: laudabile nomen domini.

||Excelſus ſuper omnes gentes dominus: & ſuper cælos gloria eius.

Quis ſicut dominus deus noſter quiᵃin altis habitat: & humilia reſpicit⁾ in cælo & in terra?

Suſcitans à terra inopem: & de ſtercore erigens pauperem:

Vt collocet eum cum principibus, cū principibus populi ſui.

ᵃQui habitare facit ſterilem in domo: matrem filiorum lætantem⁾.

ᵃſerui Malac.1 ᵃſeſe ī ſublime a habitād collocat ac dem tit ſe videat ᵃ.i.facit vt ea q ſterilis rat,fam liā hab am, & ſa mat familias lætet filiis Ha lelu-ia.

PSAL. CXIII. 114.

¶►Hallelu-ia⁾.

☞Exultatio de beneficiis liberationis ex AEgypto: & introductionis in terram promiſſam.Verax deus in promiſsionibus dedit Iudæis terram promiſſam. Idola gentium deſcribuntur. Deus adiutor & protector ſperantium in ſe.Imprecatio ſpiritus.

In||exitu Iſrael de AEgypto, domus Iacob de populo barbaro:

Facta eſt Iudea ſanctificatio eius, Iſraelᵃpoteſtas⁾ eius.

Mare vidit & fugit: Iordanis conuerſus eſt retrorſum.

Montes ᵃexultauerunt⁾ vt arietes: & colles ſicut agni ouium.

Quid eſt tibi mare q fugiſti: & tu Iordanis,quia cōuerſus eſt retrorſum?

Montesᵃexultaſtis⁾ſicut arietes: & colles ſicut agni ouium.

A facie domini ᵃmota eſt⁾ terra:ā facie dei Iacob.

Qui cōuertit petram in ſtagna aquarū: & rupem in fontes aquarum.

Exo.13. ᵃimperat ᵃſubſilierunt. ᵃſubſilierunt ᵃcontremiſce

¶Secundum Hebræos,hic pſalmus diuiditur in duos.

Non nobis domine, non nobis:ſed nomini tuo da gloriam.

ᵃſup miſericordia tua & veritate tua⁾: ᵃNequando dicant⁾ gentes, Vbi eſt *deus eorum?

Deus autē noſter in cælo:omnia quæcunque voluit fecit.

ᵃpropter bonitatē & veritatem tuā ᵃvt quid dicent *nunc

¶Simulachra ⁼gentium⁾ argentū & aurum: opera manuum hominum.
‖Os habent, & non loquentur: oculos habent, & non videbunt.
Aures habent, & non audient: nares habent, & non odorabunt.
Manus habent, & non palpabunt, pedes habent & non ambulabunt: nō clamabunt in gutture ſuo.
Similes illis fiant qui faciunt ea: & omnes qui confidunt in eis.
¶Domus⁾ Iſrael ⁼ſperauit in domino: adiutor eorum & protector eorum eſt⁾.
Domus Aaron ſperauit in dn̄o: adiutor eorum & protector eorum eſt.
Qui ⁼timent dominum ſperauerunt⁾ in domino: adiutor eorum & protector eorum eſt.
Dominus memor fuit noſtri & benedixit nobis,
benedixit domui Iſrael: benedixit domui Aaron.
⁼Benedixit⁾ omnibus qui timent dominum, puſillis cum maioribus.
¶Adiiciat dominus ſuper vos: & ſuper vos & ſuper filios veſtros.
Benedicti vos à domino qui fecit cælum & terram.
Cælum cæli domino: terram autē dedit filiis hominum.
‖Non mortui laudabunt te domine: neque omnes qui deſcendunt in ⁼infernum⁾.
‖⁼Sed nos qui viuimus, benedicimus⁾ domino ex hoc nunc & vſque in ſeculum.

PSAL. CXIIII. 116.

¶Hallelu-ia.

Fidelis ex horrenda mortis & inferorum tentatione liberatus, gratias deo agit.

Dilexi, quoniam exaudiet dominus vocem orationis meæ.
Quia inclinauit aurem ſuā mihi: & in diebus meis inuocabo.
Circundederunt me dolores mortis: & ⁼pericula⁾ inferni inuenerunt me.
Tribulationem & dolorem inueni: Et nommen domini inuocaui,
ô domine libera animam meam. Miſericors dominus, & iuſtus, & deus noſter miſeretur,
Cuſtodiens ⁼paruulos⁾ dominus: ⁼humiliatus ſum, & liberauit⁾ me. ⁼ſimplices
Conuertere anima mea in requiē tuā: quia dominus ⁼benefecit⁾ tibi. ⁼attenuatus erā, & ſaluauit
Quia ⁼eripuit⁾ animam meam de morte, oculos meos à lachrymis, pedes meos à lapſu. ⁼retribuit
⁼Placebo domino in regione⁾ viuorum. ⁼eripuiſti ⁼Ambulabo in cōſpectu domini in terris

PSAL. CXV.

¶Iſte pſalmus iugitur præcedenti apud Hebræos.

¶Hallelu-ia.

Fidelis afflictio ob veritatem à ſe prædicatam. Liberatus ſeſe deo permittit. Vota ſua, ſiue laudes domino reddit.

‖REdidi, propter quod locutus ſum: ego autem ⁼humiliatus ſum nimis⁾. 2. Co. 4. c ⁼afflictus ſū valde.
C
Ego dixi in ⁼exceſſu meo⁾, Omnis homo mendax. ⁼feſtinatione VP, trepidatiōe mea
¶Quid retribuam domino pro omnibus quæ retribuit mihi?
Calicem ⁼ſalutaris⁾ accipiam: & nomē domini inuocabo. ⁼ſaluationum
¶Vota mea domino reddam *corā omni populo eius. Pretioſa in cōſpectu domini mors ſanctorum eius. *nunc
O domine quia ego ſeruus tuus, ego ſeruus tuus, & filius ancillæ tuæ.
⁼dirupiſti⁾ vincula mea: Tibi ſacrificabo hoſtiam laudis: & nomen domini inuocabo. ⁼VP, ſoluiſti
Vota mea domino reddam in conſpectu omnis populi eius: In atriis domus domini, in medio tui Ieruſalem. *Nunc *Hallelu-ia.

PSAL. CXVI. 117.

¶Hallelu-ia.

Miſericordia dei in gentes. Veritas promiſsionis dei erga Iudæos.

LAudate‖dn̄m omnes gentes: laudate eum omnes populi, Rom. 15. c
Quoniam ⁼confirmata⁾ eſt ſup nos miſericordia eius: &‖veritas domini manet in æternum.* ⁼aucta. Ioh. 12. e. *Hallelu-ia.

PSAL. CXVII. 118.

¶Hallelu-ia.

Auxilium & miſericordia dei in tribulationibus magnificatur. Chriſtus lapis reiectus à Iudæis. Inuitatio ad lætitiam, ob redemptionem per Chriſtum factam.

Confitemini dom.ino quoniã bonus, quoniam in ſeculum miſericordia eius.

Dicat nunc Iſrael ►quoniam bonus⁾: quoniam in ſeculum miſericordia eius.

ᵖDicant nunc familiæ — ᵖDicat nunc domus Aaron: quoniam in ſeculum miſericordia eius.

Dicant nunc qui timent dominum: quoniam in ſeculum miſericordia eius.

De tribulatione inuocaui dñm: & exaudiuit me in latitudine dominus.

ᵃmecũ eſt — Dominus ᵃmihi adiutor⁾: non timebo quid faciat mihi homo.

Heb.13.a. — ||Dominus mihi adiutor: & ego ᵃdeſpiciam⁾ inimicos meos.

ᵃvidebo (ſub. viſionẽ) ſuper — ᵃBonum⁾ eſt confidere in domino: q̃ confidere in homine.

ᵃMelius & infra. — Bonum eſt ſperare in domino: q̃ ſperare in principibus.

ᵃſuccidã eas. — Omnes gentes circuierunt ►me: &⁾ in nomine domini ᵃquia vltus ſum in eos⁾.

Circundantes circundederunt me: & in nomine domini quia vltus ſum in eos.

ᵃextincti ſunt — Circũdederunt me ſicut apes, & ᵃexarſerunt⁾ ſicut ignis in ſpinis: & in nomine domini quia vltus ſum in eos.

ᵖImpellẽdo impuliſti me — ᵖImpulſus euerſus ſum⁾ vt caderem: & dominus ᵃſuſcepit⁾ me.

ᵃadiuuit — ||Fortitudo mea & laus mea dominus: & factus eſt mihi in ſalutem.

Exo.15.a. Exo.12.a. — Vox ᵃexultationis⁾ & ſalutis in tabernaculis iuſtorum.

ᵃvP, laudis ᵃfortitudinem. & infra. — dextera domini fecit ᵃvirtutẽ⁾, Dextera domini exaltauit me, dextera domini fecit virtutem.

Non moriar, ſed viuam: & narrabo opera domini.

Caſtigans caſtigauit me dominus: & morti non tradidit me.

Aperite mihi portas iuſtitiæ, ingreſſus in eas confitebor dño: hæc Porta domini, iuſti intrabunt in eam.

Cõfitebor tibi quoniam exaudiſti me: & factus es mihi in ſalutem.

Mat.21.d. luc.20.c. act.4.b. rom.9.g. 1.pet.2.a. iſa.28.d. — ||Lapidem quẽ reprobauerũt ædificantes: hic factus eſt in caput anguli.

A domino factum eſt iſtud: & eſt mirabile in oculis noſtris.

Hæc eſt dies quã fecit dominus: exultemus & lætemur in ea.

¶O domine ſaluum ►me⁾ fac, *ô dñe ᵖbene proſperare⁾: Benedictus qui venit in nomine domini. — *obſec ᵃda ſuc ceſſũ n

benediximus vobis de domo domini: Deus dominus, & illuxit nobis. — (vP, ol cro:)

ᵃConſtituite diem ſolennem in cõdenſis⁾: vſque ad cornu altaris. — ᵃVinci agnũ fu bus:

Deus meus es tu, & confitebor tibi: deus meus es tu, & exaltabo te.

►Confitebor tibi quoniam exaudiſti me: & factus es mihi in ſalutem.

Confitemini domino quoniam bonus: quoniam in ſeculum miſericordia eius.

PSAL. CXVIII. 119.

¶Hallelu-ia.

Hic pſalmus continet precationes, conſolationes, doctrinas, gratiarum actiones, Puram verbi dei doctrinam extollit, illam auro & aliis omnibus præferens, quæ fide ſuſcepta corrigit & emendat viam hominis, dat intellectũ & illuminat, acceditq; ad laudẽ dei. Econtra diligenter dehortatur à falſa doctrina, à ſecuritate & contemptu verbi dei.

ALEPH.

Beati ᵃimmaculati⁾ in via: qui ambulant in lege domini. — ᵃvP, pſ & inn

Beati qui ᵃſcrutantur⁾ teſtimonia eius: in toto corde exquirũt eũ. — tes ᵃcuſto

ᵃNon enim qui⁾ operantur iniquitatẽ, in viis eius ambulauerunt. — unt ᵃEtiã n

Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri ᵃnimis⁾. — ᵃvalde ᵃvP, fir

Vtinam ᵃdirigantur⁾ viæ meæ ad cuſtodiendas ᵃiuſtificationes tuas⁾. — tur ᵃſtatut tua.

Tunc non confundar, cum perſpexero in omnibus mandatis tuis. — & infra

Confitebor tibi in directione cordis; ᵃin eo q; didici⁾ iudicia iuſtitiæ tuæ. — ᵃcũ di cero

Iuſtificationes tuas cuſtodiã: non me derelinquas ᵃvſquequaque⁾. — ᵃvnqu

BETH.

In quo ᵃcorrigit adoleſcentior⁾ viã ſuã? in cuſtodiendo ſermones tuos. — ᵃmũda puer

In toto corde meo exquiſiui te: ne ᵃrepellas me⁾ à mandatis tuis. — ᵃſinas errare

In corde meo abſcondi eloquia tua: vt non peccem tibi.

Benedictus es domine: doce me iuſtificationes tuas.

In labiis meis ᵃpronuntiaui⁾ omnia iudicia oris tui. — ᵃnarrau

In via teſtimoniorum tuorum delecta-
ctatus ſum, ſicut in omnibus diuitiis.
In manibus tuis ᵉexercebor⁾: & conſy
derabo vias tuas.
In iuſtificationibus tuis ᵉmeditabor⁾:
non obliuiſcar ſermones tuos.

GIMEL.

ᵉRetribue ſeruo tuo, viuifica me⁾: & cu
ſtodiam ſermones tuos.
ᵉReuela⁾ oculos meos: & conſyderabo
mirabilia de lege tua,
Incola ego ſum in terra: nō abſcondas
à me mandata tua.
ᵉConcupiuit⁾ anima mea deſyderare
iuſtificationes tuas in omni tempore.
ᵉIncrepaſti⁾ ſuperbos maledicti qui de
clinant à mandatis tuis.
Aufer à me opprobrium & contemptū:
quia teſtimonia tua ᵉequiſiui⁾.
ᵉEtenim⁾ ſederunt principes, & aduer
ſum me loquebātur: ſeruus autē tuus
exercebatur in iuſtificationibus tuis.
ᵉNam & ⁾ teſtimonia tua ᵉ meditatio
mea eſt : & conſilium meum iuſtifi-
cationes tuæ⁾.

DALETH.

Adhæſit ᶜpauimento⁾ anima mea : vi-
uifica me ſecundum verbum tuum.
Vias meas enuntiaui, & exaudiſti me:
doce me iuſtificationes tuas.
Viam ᵉiuſtificationum tuarum⁾ inſtrue
me: & exercebor⁾ in mirabilibus tuis.
ᵉDormitauit⁾ anima mea prę tædio: cō
firma me in verbis tuis.
Viam ᵉiniquitatis⁾ amoue à me: & ᵉde
lege tua miſerere mei⁾.
Viam veritatis elegi : iudicia tua ᵉnon
ſum oblitus⁾.
Adhæſi teſtimoniis tuis domine : noli
me confundere.
Viam mandatorum tuorum cucurri:
cum dilataſti cor meum.

HE.

ᵉLegem pone mihi domine viam iuſti
ficationum tuarum⁾; & exquirā eam
ſemper.
Da mihi intellectum, & ᵉſcrutabor⁾ le-
gem tuam: & cuſtodiam illam in to-
to corde meo.
Deduc me in ſemita mandatorum tuo
rum: quia ipſam volui.
Inclina cor meum in teſtimonia tua,
& non in auaritiam.
Auerte oculos meos ne videant vanita
tem: in via tua viuifica me.
ᵉStatue⁾ ſeruo tuo eloquium tuum ᵉin
timore tuo⁾.
Amputa approbriū meum quod ᵉſuſpi-
catus ſum⁾: quia iudicia tua iucunda.
Ecce concupiui mandata tua: in æqui-
tate tua viuifica me.

VAV.

Et veniat ſuper me miſericordia tua
domine , ᵉſalutare tuum⁾ ſecundum
eloquium tuum.
Et reſpondebo exprobrātibus mihi ver
bū , quia ſperaui in ſermonibus tuis.
Et ne auferas de ore meo verbum ve-
ritatis ᵉvſquequaq;⁾ : quia in iudiciis
tuis ſuper ſperaui.
Et cuſtodiam legem tuam ſemper: in ſe
culum & in ſeculum ſeculi.
Et ᵉambulabam⁾ in latitudine: quia mā
data tua exquiſiui.
Et ᵉloquebar⁾ in teſtimoniis tuis in con
ſpectu regum: & non confundebar.
Et ᵉmeditabar ⁾ in mandatis tuis : quæ
dilexi.
Et ᵉleuaui⁾ manus meas ad mandata
tua quæ dilexi : ᵉ& exercebor in iu-
ſtificationibus⁾ tuis.

ZAIN.

Memor eſto verbi tui ſeruo tuo, in quo
mihi ſpem dediſti.
Hæc me conſolata eſt in humilitate⁾
mea quia eloquium tuum viuifica-
uit me.
Superbi inique agebant ᵒvſquequaq;⁾:
à lege autem tua non declinaui.
Memor fui iudiciorum tuorum ᵉà ſecu
lo⁾ domine: & conſolatus ſum.
ᴰDefectio tenuit me ᵉ p peccatoribus
derelinquentibus⁾ legem tuam.
ᵉCantabiles mihi erant iuſtificationes
tuæ in loco⁾ peregrinationis meæ.
Memor fui nocte nominis tui domine:
& cuſtodiui legem tuam.
ᵉHæc facta⁾ eſt mihi quia iuſtificatio-
nes tuas exquiſiui.

HETH.

Portio mea domine, dixi, cuſtodire le-
gem tuam.
Deprecatus ſum faciem tuam in toto
corde meo : miſerere mei ſecundum
eloquium tuum.
Cogitaui vias meas : & conuerti pedes
meos in teſtimonia tua.

ᵉCōfirma ᵉvt timeā te. (vt. qd ipſum timoris tui admoneat.) ᵉtimui: ᵉſalus tua

ᵉ nimium (vt, vehementer:) ᵉambulabo ᵉloquar ᵉ delectabor ᵉleuabo ᵉ meditabor in ſtatutis ᵉeſt conſolatio mea i afflictione ᵒvehemēter: ᵉſempiternorum ᴰTerror ᵉpropter ipſos derelinquentes. ᵉ Cantica fuerunt mihi ſtatuta tua in domo ᵉ Hoc factum

*Festinaui,& non tardaui: *Cateruæ impiorũ prædatę *ſurgam *iuſtitiæ

*Paratus ſum⁾& non ſum turbatus⁾: vt cuſtodiam mandata tua.
*Funes peccatorum circumplexi⁾ ſunt me: & legem tuam non ſum oblitus.
Media nocte *ſurgebam⁾ ad confitendũ tibi ſuper iudicia *iuſtificationis⁾tuę.
Particeps ego ſum omnium timentiũ te:& cuſtodientium mandata tua.
Miſericordia tua domine plena eſt terra: iuſtificationes tuas doce me.

TEHT.

*Bonũ ſermonem, *& nunc *beneficꝰ *Concinnauerunt in me mẽdaciũ ſuperbi: *Impingauit ſe ſicut adeps *magis q̃

Bonitatem feciſti cum ſeruo tuo domine,ſecundum verbum tuum.
*Bonitatem⁾ & diſciplinam,& ſcientiã doce me:quia mandatis tuis credidi.
Priuſquã humiliarer ego deliqui:*propterea⁾ eloquium tuum cuſtodiui.
Bonus es tu: & *in bonitate tua⁾ doce me iuſtificationes tuas.
*Multiplicata eſt ſuper me iniquitas ſuperborum⁾: ego autẽ in toto corde meo ſcrutabor mandata tua.
*Coagulatum eſt ſicut lac⁾ cor eorum: ego vero legem tuam meditatus ſum.
Bonum mihi,quia humiliaſti me: vt diſcam iuſtificationes tuas.
Bonum mihi lex oris tui *ſuper⁾ millia auri & argenti.

IOD.

*verba tua expectaui. *afflixiſti *nunc *delectatio *peruerte re voluerunt *ad me

Manus tuæ fecerunt me, & Plaſmauerunt me :da mihi intellectum,vt diſcam mandata tua.
Qui timent te,videbũt me,& lætabuntur:quia *in verba tua ſuperſperaui⁾.
Cognoui domine quia æquitas iudicia tua,& in veritate tua *humiliaſti⁾me.
Fiat *miſericordia tua vt conſoletᷣ me: ſecundum eloquium tuum ſeruo tuo.
Veniant mihi miſerationes tuæ,& viuant:quia lex tua *meditatio⁾mea eſt.
Confundantur ſuperbi quia iniuſte *iniquitatem fecerunt in⁾ me: ego autem exercebor in mandatis tuis.
Conuertantur *mihi⁾ timentes te : & qui nouerunt teſtimonia tua.
Fiat cor meum immaculatum in iuſtificationibus tuis, vt non confundar.

CAPH.

*verbum tuum expectaui. *fumo:

Defecit in ſalutare tuum anima mea: & *in verbum tuum ſuperſperaui⁾.
Defecerũt oculi mei in eloquium tuũ: dicentes,Quando conſolaberis me?
Quia factus ſum ſicut vter in pruina⁾: iuſtificationes tuas non ſum oblitus.
Quot ſunt dies ſerui tui, quãdo facies de perſequentibus me iudicium?
*Narrauerunt mihi iniqui fabulationes:ſed non vt lex tua⁾.
Omnia mandata tua veritas : °iniqui⁾ perſecuti ſunt me, adiuua me.
*Paulominus conſummauerunt⁾ me in terra:ego autem non dereliqui mandata tua.
Secundum miſericordiam tuam viuifica me, & cuſtodiam teſtimonia oris tui.

*Fode[runt] mihi ſu[perbi] ſi foue[as] quæ n[on] ſunt ſe[cun]dum le[gem] tuam. °falſo Pene c[on]ſumpſe[runt]

LAMED.

In æternum domine verbũ tuum permanet in cælo.
In generatione & generationem veritas tua:fundaſti terram,& permanet.
Ordinatione tua *perſeuerat dies⁾:quoniam omnia ſeruiunt tibi.
Niſi ꝙ lex tua *meditatio mea eſt⁾: tũc ►forte⁾piiſſem in *humilitate⁾ mea.
In æternum non obliuiſcar iuſtificationes tuas: quia in ipſis viuificaſti me.
Tuus ſum ego,ſaluum me fac:quoniam iuſtificationes tuas exquiſiui.
Me expectauerunt peccatores vt perderent me:teſtimonia tua *intellexi⁾.
*Omnis conſummationis vidi finem⁾: latum mandatum tuum nimis.

*ſtete[runt] vſque hãc di[em] *delec[tatio] tiões n[...] erunt: *afflict[...] *conſy[...] rabo. *i.Om[...] quæ fa[cta] ſunt, h[...] habitu[...] video: *Quã[...] *Magi[...]

MEM.

*mecu[m]

*Quomodo⁾ dilexi legem tuam ►domine⁾: tota die meditatio mea eſt.
*Super⁾ inimicos meos prudentem me feciſti mandato tuo:quia in ęternum *mihi⁾ eſt.
Super omnes docẽtes me intellexi:quia teſtimonia tua meditatio mea eſt.
Super ſenes intellexi: quia mãdata tua quæſiui.
Ab omni via mala ꝓhibui pedes meos: vt cuſtodiam verba tua.
A iudiciis tuis non declinaui : quia tu *legem poſuiſti mihi⁾.
Quàm dulcia faucibus meis eloquia tua? ſuper mel ori meo.
A mandatis tuis *intellexi⁾ : propterea odiui omnem viam *iniquitatis⁾.

*docu[iſti] me. *ĩtelli[...] reddo[...] *mẽda[...]

NVN.

Lucerna pedibus meis verbum tuum: & lumen ſemitis meis.
Iuraui & ſtatui cuſtodire iudicia iuſtitiæ tuæ.
Humiliatus ſum *vſquequaq́⁾ domine: viuifica me ſecũdum verbum tuum.

*vehe[men]tiſſime

=voluntaria oris mei beneplacita fac) domine:& iudicia tua doce me.
Anima mea in manibus meis ſemper: & legem tuam non ſum oblitus.
Poſuerunt peccatores laqueum mihi: & de mandatis tuis non erraui.
Hæreditate =acquiſiui) teſtimonia tua in æternū: quia exultatio cordis mei ſunt,
Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum: =propter retributionem).

SAMECH.

Iniquos odio habui: & legē tuā dilexi.
=Adiutor & ſuſceptor meus es tu: & in verbum tuum ſuperſperaui).
Declinate à me maligni:& =ſcrutabor) mandata dei mei.
=Suſcipe) me ſecundum eloquium tuū, & viuam: & non confundas me ab expectatione mea.
Adiuua me,& ſaluus ero:&=meditabor) in iuſtificationibus tuis ſemper.
=ſpreuiſti) omnes diſcedentes à =iudiciis)tuis:=quia iniuſta)cogitatio eorū.
=Præuaricantes reputaui) omnes peccatores terræ:=ideo dilexi teſtimonia tua.
=Confige timore tuo carnes meas: à iudiciis enim tuis timui.

AIN.

Feci iudicium & iuſtitiam: non tradas me calumniantibus me.
=Suſcipe ſeruum tuum in bonum):non calumnientur me ſuperbi.
Oculi mei ſuſceperunt in ſalutare tuū: & in eloquium iuſtitiæ tuæ.
Fac cum ſeruo tuo ſecundum miſericordiam tuam: & iuſtificationes tuas doce me.
Seruus tuus ſum ego: da mihi intellectum,vt ſciam teſtimonia tua.
Tempus faciendi domine:diſſipauerūt legem tuam.
Ideo dilexi mandata tua ſuper aurum & =topazion).
Propterea =ad oīa mandata tua dirigebar): omnē viam iniquā odio habui.

PHE.

Mirabilia teſtimonia tua:ideo =ſcrutata eſt) ea anima mea.
=Declaratio ſermonum tuorum illuminat:& intellectum dat paruulis.
Os meum aperui, & attraxi ſpiritum: quia mandata tua deſyderabam.
Aſpice in me,& miſerere mei ſecundū =iudicium) diligentium nomen tuū. — =conſuetudinē(.i. vt ſoles miſereri)
Greſſus meos dirige ſecūdum eloquiū tuum: & non dominetur mei omnis iniuſtitia.
Redime me =à calumniis) hominum: vt cuſtodiam mandata tua. — =ab oppreſſione
Faciem tuam illumina ſuper ſeruū tuū & doce me iuſtificationes tuas.
=Exitus) aquarum deduxerunt oculi mei:quia nō cuſtodierunt legē tuam. — =Riuos

SADE.

Iuſtus es domine: & rectum iudicium tuum.
=Mandaſti)iuſtitiam=teſtimonia tua):& veritatem tuam nimis. — =Prǽcepiſti — =teſtimoniis tuis:
Tabeſcere me fecit zelus meus: quia obliti ſunt verba tua inimici mei.
=Ignitum) eloquium tuum vehemēter: & ſeruus tuus dilexit illud. — =Examinatum
=Adoleſcentulus) ſum & ego contemptus:iuſtificationes tuas non ſum oblitus, — =paruulus
Iuſtitia tua iuſtitia in æternum: & lex tua =veritas). — =.i. firma & cōſtās,
Tribulatio & anguſtia inuenerunt me: mandata tua =meditatio mea eſt). — =delectatiões meę ſunt.
AEquitas teſtimonia tua in æternum: intellectum da mihi,& viuam.

COPH.

Clamaui in toto corde,Exaudi me domine iuſtificationes tuas=requiram). — =cuſtodiā
Clamaui ad te,Saluum me fac:vt cuſtodiam mandata tua.
Præueni in =maturitate) & clamaui: quia in verba tua ſuperſperaui). — = crepuſculo,
Præuenerunt oculi mei =ad te diluculo):vt meditarer eloquia tua. — = verbum tuum expectaui.
Vocem meam audi ſecundum miſericordiam tuam domine:& ſecundum iudicium tuum viuifica me. — = vigilias:
Appropinquauerunt perſequentes me =iniquitati): à lege autē tua longe facti ſunt. — =cū mala cogitatione:
Prope es tu domine:& =omnes vię tuę veritas). — =oīa præcepta tua veritas(.i. firma permanent.)
=Initio) cognoui de teſtimoniis tuis: quia in æternum fundaſti ea. — = Priiem

RES.

Vide humilitatem meam, & eripe me: quia legem tuam non ſum oblitus.
Iudica iudicium meum, & redime me propter eloquium tuum viuifica me.

Longe à peccatoribus ſalus:quia iuſtificationes tuas non exquiſierunt.
Miſericordiæ tuæ multæ domine ſecũdum iudicium tuum viuifica me.
Multi qui perſequuntur me,& tribulãt me,à teſtimoniis tuis non declinaui.
Vidi præuaricãtes,& tabeſcebam:quia eloquia tua non cuſtodierunt.
Vide quoniã mandata tua dilexi domine:in miſericordia tua viuifica me.
*verbi tui c.i. ab initio firmũ eſt verbũ Principium *verborum tuorum⁾ veritas:in æternum omnia iudicia iuſtitiæ tuæ.

SIN.

*ſine cauſa. Principes perſecuti ſunt me *gratis⁾:& à verbis tuis formidauit cor meum.
Lætabor ego ſuper eloquia tua: ſicut qui inuenit ſpolia multa.
*Mẽdaciũ *Iniquitatem⁾ odio habui, & abominatus ſum:legem autem tuam dilexi.
Septies in die laudem dixi tibi ſuper iudicia iuſtitiæ tuæ.
Pax multa diligentibus legem tuam:& non eſt illis *ſcandalum⁾.
*vl, offenſio. Expectabam ſalutare tuum domine: & mandata tua *dilexi⁾.
*feci.
Cuſtodiuit anima mea teſtimonia tua: & dilexit ea vehementer.
Seruaui mãdata tua & teſtimonia tua: quia oẽs vitæ meæ in conſpectu tuo.

THAV.

Appropinquet deprecatio mea in conſpectu tuo domine: iuxta eloquium tuum da mihi intellectum.
Intret poſtulatio mea in conſpectu tuo: ſecundum eloquium tuum eripe me.
Eructabunt labia mea hymnum, cum docueris me iuſtificationes tuas.
Pronũtiabit lingua mea eloquium tuũ: quia omnia mandata tua æquitas.
*ad auxiliandum mihi: Fiat manus tua *vt ſaluet me⁾: quoniã mandata tua elegi.
*delectatiões meę ſunt. Concupiui ſalutare tuum domine: & lex tua *meditatio mea eſt⁾.
Viuet anima mea & laudabit te: & iudicia tua adiuuabunt me.
Erraui ſicut ouis quæ periit: quære ſeruum tuum,quia mandata tua nõ ſum oblitus.

PSAL. CXIX. 120.

*Mahaloth, ¶Canticum *graduum⁾.

A lingua doloſa, & oblocutrice contra verbum dei, fidelis liberatur per deum.

Ad dominum cum tribularer clamaui,& exaudiuit me.
Domine libera animam meam à labiis *iniquis⁾ & à lingua doloſa. *mendacibus
Quid *detur tibi, aut quid apponatur tibi ad linguam doloſam⁾? *confe... tibi,& addet ... bi lin... doloſa...
Sagittæ potentis acutæ: cum carbonibus *deſolatoriis⁾. *iunip... rorum
Hei mihi quia *incolatus meus prolongatus eſt⁾:habitaui cum habitantibus Cedar.Multum incola fuit anima mea *pereg... natus ... i Meſe...
cum his qui oderunt pacem. Eram pacificus:cum loquebar illis,*impugnabant me gratis⁾. *ipſi a... bellũ ... concit... bantur

PSAL. CXX. 121.

¶Canticum graduum.

Afflictus animus leuans oculos ad deum cum multa fiducia, vt Ioſaphat. 2.pa...

Leuaui oculos meos in mõtes:vnde veniet auxilium mihi.
Auxilium meum à domino:qui fecit cælum & terram.
Non *det⁾ in cõmotionem pedẽ tuum: neque dormitet qui cuſtodit te. *vl,da (& ſic ſequen... bus)
Ecce non dormitabit neque dormiet qui cuſtodit Iſrael.
Dominus cuſtodit te,dominus *protectio⁾tua ſuper manum dexterã tuam. *vmbr...
Per diem ſol non vret te: neque luna per noctem.
Dominus cuſtodit te ab omni malo:cuſtodiat animam tuam dominus.
Dominus cuſtodiat introitum tuum & exitum tuum: ex hoc nunc, & vſque in ſeculum.

PSAL. CXXI. 122.

¶Canticum graduum.

Eccleſia mutua charitate ſibi connexa: in qua pax ob peccata dimiſſa per Chriſtum. *vl,q... dictũ

Lætatus ſum *in his quę dicta ſunt⁾ mihi, In domum domini ibimus. *porti...
Stantes erant pedes noſtri in *atriis⁾ tuis Ieruſalem. *ciues eunt i... vnum
Ieruſalem quæ ædificatur vt ciuitas: *cuius participatio eius in idipſum⁾. *Iſrael... ad iud...
Illuc enim aſcenderunt tribus, tribus domini teſtimonium *Iſrael⁾, ad confitendum nomini domini. *domu... *Poſtu... te pac...
Quia illic ſederunt ſedes *in iudicio⁾: ſedes *ſuper domum⁾ Dauid. ruſalẽ: ſperab...
*Rogate quę ad pacem ſunt Ieruſalem: & abundantia diligentibus te⁾. tur di... tes te.

Fiat pax in virtute tua: & abundantia in turribus tuis.

Propter fratres meos & ꝓximos meos loquebar pacem de te.

Propter domũ domini dei noſtri quęſiuit bona tibi.

PSAL. CXXII. 123.

¶Canticum graduum.

Deus ad quem debemus cõfugere.

AD te leuaui oculos meos: qui habitas in cælis.

Ecce ſicut oculi ſeruorum in manibus dominorum ſuorum, ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ: ita oculi noſtri ad dominum deum noſtrum donec miſereatur noſtri.

Miſerere noſtri domine, miſerere noſtri: quia multum repleti ſumus deſpectione,

Quia multum repleta eſt anima noſtra opprobrium abundantibus, & deſpectio ſuperbis.

PSAL. CXXIII. 124.

¶Canticum graduum.

Tentatio in periculo mortis & inferorum.

NIſi quia dominus erat in nobis, dicat nunc Iſrael, Niſi quia dominus erat in nobis,

cum exurgerẽt homines in nos:

Forte viuos deglutiſſent nos,

cum iraſceretur furor eorum in nos,

Forſitan aqua abſorbuiſſet nos.

torrentem pertranſiuit anima noſtra

Forſitan pertranſiſſet anima noſtra aquam intolerabilem.

Benedictus dominus, qui nõ dedit nos in captionem dentibus eorum.

Anima noſtra ſicut paſſer erepta eſt de laqueo venantium:

laqueus contritus eſt, & nos liberati ſumus.

Adiutorium noſtrum in nomine domini, qui fecit cælum & terram.

PSAL. CXXIIII. 125

¶Canticum graduum.

Deus fidentes ſibi nunquam derelinquit. Auertit deus à peccatis.

QVi confidunt in domino, ſicut mons Sion, non commouebitur in æternum, qui habitat in Ieruſalem,

*Montes in circuitu eius: & dominus in circuitu populi ſui, ex hoc nunc & vſque in ſeculum.

Quia non relinquet dominus virgam peccatorum ſuper ſortem iuſtorum: vt non extendant iuſti ad iniquitatem manus ſuas.

Benefac domine bonis & rectis corde.

Declinantes autem in obliquationes adducet dominus cum operantibus iniquitatem pax ſuper Iſrael.

(requeſcet virga impietatis — deuia (tortuoſa))

PSAL. CXXV. 126.

¶Canticum graduum.

Liberatio ex captiuitate diaboli, peccati & mortis. Fideles ſeqtur crux ducens ad gloriam,

IN conuertendo dominus captiuitatem Sion: facti ſumus ſicut conſolati.

Tunc repletum eſt gaudio os noſtrũ & lingua noſtra exultatione.

tunc dicent inter gẽtes, Magnificauit dominus facere cum eis.

Magnificauit dominus facere nobiſcum: facti ſumus lætantes.

Conuerte domine captiuitatem noſtram ſicut torrens in auſtro.

Qui ſeminant in lachrimis: in exultatione metent.

Euntes ibant & flebant: portantes ſemina ſua.

Venientes autem venient cum exultatione portantes manipulos ſuos.

(Cũ redire fecit — ſoniãtes (ſub. tãtũ erat gaudium.) — dicebãt — Magna fecit dominus cũ eis: — Redire fac — (ſub. ſiccatur ad ardorem ſolis.) — Iſti duo verſus leguntur in ſingulari.)

PSAL. CXXVI. 126.

¶Canticum graduum Salomonis.

Vires ſolicitudo & labor hominis nihil ſunt ſine deo.

NIſi dominus ædificauerit domũ: in vanum laborauerunt qui ędificant eam.

niſi dominus cuſtodierit ciuitatem: fruſtra vigilat qui cuſtodit eam.

Vanum eſt vobis ante lucem ſurgere: ſurgite poſtquam ſederitis qui manducatis panem doloris.

Cum dederit dilectis ſuis ſomnum: Ecce, hæreditas domini, filii: merces fructus ventris.

Sicut ſagittæ in manu potentis: ita filii excuſſorum.

Beatus vir qui impleuit deſyderium ſuum ex ipſis: non cõfundetur cum loquetur inimicis ſuis in porta

(ꝓ tardatis ſedere & editis panẽ moleſtiarũ — Certe dabit — iuuẽtutũ — pharetrã ſuam)

PSAL. CXXVII. 128.

¶Canticum graduum.

Beatitudo timentis deum in laboribus manuum.

BEati omnes qui timent dominũ, qui ambulant in viis eius:

=eris Labores manuum tuarum quia manducabis: beatus=es), & bene tibi erit.

=fructifera Vxor tua ſicut vitis=abundans)in lateribus domus tuæ.

=plantulę Filii tui ſicut=nouellæ)oliuarum: in circuitu menſæ tuæ.

Ecce ſic benedicetur homo qui timet dominum.

Benedicat tibi dominus ex Sion: & videas bona Ieruſalem omnibus diebus vitæ tuæ.

Et videas filios filiorum tuorum: pacē ſuper Iſrael.

PSAL. CXXVIII. 129.

¶Canticum graduum.

Fidelis liberatus à peccatoribus impiis.

=Multum tribulauerunt = aduerſũ me. =SAEpe expugnauerunt) me à iuuentute mea, dicat nunc Iſrael.

Sæpe expugnauerunt me à iuuentute mea: etenim non potuerũt =mihi).

=arauerũt arãtes ꝓlongauerunt ſulcum ſuũ. Supra dorſum meum = fabricauerunt peccatores: prolongauerunt iniquitatem ſuam).

=funes. Dominus iuſtꝰ concidet=ceruices)peccatorum: confundantur & conuertantur retrorſum omnes qui oderunt Sion.

Fiant ſicut fœnum tectorũ: quod priuſquam euellatur, exaruit:

=Quia =De quo non impleuit maũ ſuam qui metit: & ſinum ſuum, qui manipulos colligit.

Et non dixerunt qui præteribant, Benedictio domini ſup vos: benediximus vobis in nomine domini.

PSAL. CXXIX. 130.

¶Canticum graduum.

Clamor cordis contriti infernum ſentientis. Fide in promiſſiones dei erigitur.

DE profundis clamaui ad te domine: Domine exaudi vocem meam:

Fiant aures tuæ intendentes in vocem deprecationis meæ.

Si iniquitates obſeruaueris domine: domine quis =ſuſtinebit)?

¶Quia apud te=propitiatio eſt: & propter legē tuam)=Suſtinui te domine=.

ſuſtinuit anima mea=in verbo eiꝰ: Sperauit anima mea in domino).

=à cuſtodia matutina vſque ad noctem Speret Iſrael in domino).

quia apud dominum miſericordia & copioſa apud eum redemptio.

Et ipſe redimet Iſrael ex omnibus iniquitatibus eius.

PSAL. CXXX. 131.

¶Canticum graduum.

Gloriatio in donis dei. Tentationibus deprimitur homo. Spes.

DOmine non eſt exaltatum cor meum: neque elati ſunt oculi mei.

Neque ambulaui in magnis: neque in mirabilibus=ſuper)me

=Si non humiliter ſentiebam, ſed exaltaui)animam meam:

ſicut ablactatus=eſt ſuper matre ſua, ita retributio in)anima mea.

¶Speret Iſrael in domino, ex hoc nũc & vſque in ſeculum.

PSAL. CXXXI. 132.

¶Canticum graduum.

Precatur deũ fidelis vt mittat Chriſtum ſuum ſaluatorem à ſe promiſſum Dauidi. De Chriſto promiſſio.

‖MEmento domine Dauid, & omnis=manſuetudinis)eius,

=Sicut)iurauit domino, votum vouit=deo) Iacob:

Si introiero in tabernaculum domus meę, ſi aſcendero in lectum ſtrati mei,

Si dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem:

& requiem temporibus meis): Donec inueniam locum domino, tabernaculum=deo)Iacob.

Ecce audiuimus=eam)in Ephratha: inuenimus eam in campis ſyluæ.

Introibimus in tabernaculum eius: =adorabimus in loco vbi ſteterunt pedes)eius.

‖Surge domine in requiem tuam: tu & arca=ſanctificationis) tuæ.

Sacerdotes tui induantur iuſtitia: & ſancti tui=exultent).

=ſtabit
=eſt re
ſio: vt
meari
=Expect
ui don
num.
= & ver
eius ex
ctaui.E
pectau
aia h
domin
=vt ma
q̃ cuſt
des ma
cuſtod
mane:
pecta
rael d
minum
=præ
=Cũ n
poneb
& ſiler
facieba
= à ma
ſua, ſic
ablacta
erat i
1.Reg.
= afflic
nis
=Qui
=forti
=poten
=eũ (ſu
locũ te
pli. eſt
nim i
bu Ben
min.)
= incur
bimꝰ n
ſcabell
pedum
1.Par.6

fortitu- linis. vP, laudent Dauidi auertetur ab ea Luc.1.e. ct.2.e. etiam

¶Propter Dauid ſeruum tuum:non auertas faciem CHRISTI tui.
Iurauit dominus ᵉDauidᵓ veritatem, & non ᵉfruſtrabitur eamᵓ,‖De fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.
Si cuſtodierint filii tui teſtamentum meum : & teſtimonia mea hæc quæ docebo eos:
ᵉ& ᵓfilii eorum vſque in ſeculum ſedebunt ſuper ſedem tuam.
Quoniam elegit dominus Sion : elegit eam in habitationem ſibi.
Hæc requies mea in ſeculum ſeculi:hic habitabo,quoniam elegi eam.
ᵉViduamᵓ eius benedicens benedicam pauperes eius ſaturabo panibus. (Cibo)
Sacerdotes eius induā ᵉſalutariᵓ, & ſancti eius exultatione exultabunt. (ſalute:)
‖Illuc ᵉproducamᵓ cornu ᵉDauidᵓ, paraui lucernam CHRISTO meo. (Luc.1. g. Parala.3. a. oriri faciam Dauidi,)
‖Inimicos eius induam confuſione:ſuper ipſum autem efflorebit ᵉſanctificatio meaᵓ, (Luc.1.b diadema eius,)

PSAL. CXXXII. 133.

¶Canticum graduum.

Gratia communionis membrorum Chriſti. Benedictio & vita æterna.

Ecce quam bonum & quam iucundum habitare fratres*in vnum (etiam)
Sicut ᵉvnguentumᵓ in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron. (vP,oleū)
quod deſcendit in oram ᵉ veſtimentiᵓ eius:Sicut ros Hermon, qui deſcendit ᵉin montemᵓ Sion. (veſtimē orum) (ſup montes)
¶Quoniam illic mādauit dominus benedictionem, & vitam vſque in ſeculum.

PSAL. CXXXIII. 134.

¶Canticum graduum.

In noctibus tētationum manus ad deum leuandæ.

Ecce nuncᵓ benedicite dominū omnes ſerui domini,
qui ſtatis in domo domini, in atriis domus dei noſtriᵓ.
in noctibus Extollite manus veſtras in ſancta: & benedicite dominum.
Benedicat te dominus ex Sion, qui fecit cælum & terram.

PSAL. CXXXIIII. 135.

¶Hallelu-ia.

Laus deo qui in cælo & in terra facit mirabilia. Deus æternus, & idola vana.Exhortatio ad dei laudem.

Laudate nomen domini, laudate ſerui dominum,
Qui ſtatis in domo domini,in atriis domus dei noſtri.
Laudate dominum quia bonus dominus: pſallite nomini eius quoniam ᵉſuaueᵓ. (ᵉvP, iucūdum)
Quoniam ᵉIacobᵓ elegit ſibi dominus, ᵉIſrael in poſſeſſionemᵓ ſibi. (ᵉaccuſatiuus eſt) (ᵉIſraelem vt ſit peculiaris)
Qui ego cognoui quod magnus eſt dominus: & deus noſter præ omnibus diis.
Omnia quæcunque voluit dominus fecit in cælo & in terra, in mari, & in omnibus abyſſis.
‖Educens nubes ab extremo terræ fulgura in pluuiam fecit, (Iere. 10.c)
qui producit ventos de theſauris ſuis:
‖Qui percuſſit primogenita AEgypti ab homine vſque ad pecus. (Exo.12.d,)
Emiſit ſigna & prodigia in medio tui AEgypte : in Pharaonem , & omnes ſeruos eius.
‖Qui percuſſit gentes multas: & occidit reges fortes. (Nu.21. e. g.)
Sehon regem Amorrhæorum, & Og regem Baſan, & omnia regna Chanaan
‖Et dedit terram eorum hæreditatem, hæreditatem Iſrael populo ſuo. (Ioſ.12.c.)
¶Domine nomen tuum in æternum: domine ᵉmemoriale tuumᵓ in generatione & generationem. (ᵉmemoria tui)
Quia iudicabit dominus populum ſuū & ᵉin ſeruis ſuis deprecabiturᵓ. (ᵉſeruis ſuis igno[illegible])
Simulachra gentium argentum & aurum opera manuum hominum.
‖Os habent, & nō loquentur:oculos habent & nō videbunt. (Sap.15.d,)
Aures habēt, & nō audient: neque enim eſt ſpiritus in ore ipſorum.
Similes illis fiant qui faciunt ea:& omnes qui confidunt in eis.
¶Domus Iſrael benedicite domino:domus Aaron benedicite domino.
Dominus Leui benedicite domino:qui timetis dominum benedicite domino.* (*Hallelu-ia.)
Benedictus dominus ex Sion,qui habitat in Ieruſalem.

PSAL. CXXXV. 136.

¶ Hallelu-ia.)

Exhortatio ad laudandum dei æternam miſericordiam, quam ſuis operibus teſtatus eſt & teſtatur.

Confitemini domino quoniam bonus: quoniam in ſeculum miſericordia eius.

Cõfitemini deo deorũ: quoniam in æternum miſericordia eius.

Confitemini domino dominorum: quoniam in æternum miſericordia eius.

Qui facit mirabilia magna ſolus: quoniam in æternum miſericordia eius.

Gene. 1. ||Qui fecit cælos = in intellectu) : quoniam in æternum miſericrdia eius. [=ſapiéter:]

Gene. 1. a ||Qui =firmauit) terram ſuper aquas: quoniam in æternum miſericordia eius [=extẽdit]

Gene. 1. b ||Qui fecit luminaria magna quoniam in æternum miſericordia eius.

Solem = in poteſtatem) diei: quoniam in æternum miſericorda eius. [=vP, vt præſit.]

Lunam & ſtellas, in poteſtatem noctis: quoniam in æternum miſericordia eius.

Exo. 12. d ||Qui percuſſit AEgyptum cum primo genitis eorum: quoniam in æternum miſericordia eius.

Exo. 13. d. ||Qui eduxit Iſrael de medio eorum: quoniam in æternum miſericordia eius.

In manu potenti & brachio = excelſo): quoniam in æternum miſericordia eius. [=extento]

Qui diuiſit mare rubrum in = diuiſiones): quoniam in æternum miſericordia eius [=duas partes:]

Et eduxit Iſrael per medium eius: quoniam in æternum miſericordia eius.

Exo. 14. g ||Et excuſſit Pharaonem & = virtutem) eius in mari rubro: quoniam in æternum miſericordia eius. [=exercitũ]

Qui traduxit populum ſuum per deſertum, quoniam in æternum miſericordia eius.

Qui percuſſit reges magnos: quoniam in æternum miſericordia eius

Nũe. 21. e ||Et occidit reges fortes: quoniam in æternum miſericordia eius.

Sehon regem Amorrhæorum: quoniam in æternum miſericordia eius.

Nũe. 22. g ||Et Og regem Baſan: quoniam in æternum miſericordia eius.

Joſ. 12. c. ||Et dedit terram eorum hæreditatem: quoniam in æternum miſericordia eius.

Hæreditatem Iſrael ſeruo ſuo: quoniam in æternum miſericordia eius.

= Quia in humilitate noſtra) memor fuit noſtri: quoniam in æternum miſericordia eius. [= Qui deiecti eramus]

Et redemit nos ab inimicis noſtris: quoniam in æternum miſericordia eius.

Qui dat eſcam omni carni, quoniam in æternum miſericordia eius.

Confitemini deo cæli: quoniam in æternum miſericordia eius

Confitemini domino dominorum: quoniam in æternum miſericordia eius.

PSAL. CXXXVI. 137.

¶ Ieremiæ.

Iudæos captiuos inuitant Babylonii ad cantica. Recuſant dei carmina in impiorum terra canere. Idumæorũ interitus, Babyloniorum ruina.

Super flumina Babylonis illic ſedimus & fleuimus, dum recordaremur tui Sion.

In ſalicibus in medio eius ſuſpendimus = organa noſtra). [= citharas noſtras.]

Quia illic = interrogauerunt nos), qui captiuos duxerunt nos, verba cantionum. [= poſtulauerunt nobis]

= Et qui abduxerunt nos), Hymnum cãtate nobis de canticis Sion. [= ſuſpẽſis noſtris (ſub. citharis) lætitiam:]

Quomodo cantabimus canticum domini in terra aliena?

Si oblitus fuero tui Ieruſalem: = obliuioni detur) dextera mea. [= obliuiſcatur]

Adhæreat lingua mea faucibus meis: ſi non meminero tui.

ſi non propoſuero Ieruſalem in principio lætitiæ meæ.

¶ Memor eſto domine filiorum Edom, in die Ieruſalem.

qui dicunt, = Exinanite, exinanite) vſque ad fundamentum in ea. [= Diſcooperite, ſcooperite]

¶ Filia Babylonis = miſera): beatus qui retribuet tibi retributionem tuã: quã retribuiſti nobis.

||Beatus qui = tenebit) & allidet paruulos tuos ad petram. [Iſa. 13. c. = apprehendet]

PSAL CXXXVII. 138.

¶ Ipſi Dauid.

Laus deo propter miſericordiam & veritatem promiſſionum ſuarum. Deus liberans à tentationibus.

Confitebor tibi domine in toto corde meo: quoniam audiſti verba oris mei.
in conſpectu angelorum pſallam tibi: Adorabo ad tēplum ſanctū tuū, & confitebor nomini tuo
ſuper miſericordia tua & veritate tua: quoniā magnificaſti ſuper omne nomen, ſanctum tuum.
In quacunque die inuocauero te, exaudi me: multiplicabis ī anima mea virtutem.
Confiteantur tibi domine omnes reges terræ: quia audierūt omnia verba oris tui.
Et cantent in viis domini: quoniam magna eſt gloria domini.
Quoniam excelſus dominus: & humilia reſpicit, & alta à longe cognoſcit.
¶Si ambulauero in medio tribulatiōis, viuificabis me: & ſuper iram inimicorum meorum extendiſti manum tuam, & ſaluum me fecit dextera tua.
Dominus retribuet ꝓ me: domine miſericordia tua in ſeculum, opera manuum tuarum ne deſpicias.

PSAL. CXXXVIII. 139.

¶In finem Pſalmus Dauid.

Prouidentia dei erga nos ab vtero matris. Deus vbiq;. Nemo abſcondi poteſt à deo. Amici dei prouidentiam ipſius agnoſcentes. Impiorum mors prouidentiam dei non agnoſcētiū. Oratio contra hypocriſim.

Domine probaſti me & cognouiſti me: Tu cognouiſti ſeſſionē meā, & reſurrectionē meā.
intellexiſti cogitationes meas de longe: ſemitam meā & funiculū meum inueſtigaſti.
& omnes vias meas præuidiſti: Quia non eſt ſermo in lingua mea,
ecce tu domine cognouiſti omnia, Nouiſſima & antiqua tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam.
Mirabilis facta eſt ſciētia tua ex me: cōfortata eſt, & non potero ad eam.
¶Quo ibo à ſpiritu tuo? & quo à facie tua fugiam?
‖Si aſcendero in cælum, tu illic es: ſi deſcendero in infernum, ades.
Si ſumpſero pennas meas diluculo & habitauero in extremis maris:
Etenim illuc manꝰ tua deducet me, & tenebit me dextera tua.
Et dixi, Forſitan tenebræ cōculcabūt me: & nox illuminatio mea in deliciis meis.
a Quia tenebræ non obſcurabunt à te, & nox ſicut dies illuminabitur ſicut tenebræ eius, ita & lumen eius.
Quia tu poſſediſti renes meos: ſuſcepiſti me de vtero matris meæ.
Confitebor tibi quia terribiliter magnificatus es: mirabilia opera tua, & anima mea cognoſcet nimis.
Non eſt occultatū os meū à te, quod feciſti in occulto: & ſubſtantia mea ī inferioribus terræ.
Imperfectum meū viderunt oculi tui, & in libro tuo omnes ſcribentur: dies formabuntur, & nemo in eis.
¶o Mihi aūt nimis honorificati ſunt amici tui deus: nimis confortatus eſt principatus eorum.
Dinūerabo eos, & ſup arenā multiplicabūtur: exurrexi, & adhuc ſum tecū.
¶Si occideris deus peccatores: viri ſanguinum declinate à me.
Quia dicitis in cogitatione: accipient ī vanitate ciuitates ſuas.
Nonne qui oderūt te domine, oderā: & ſup inimicos tuos tabeſcebam.
Perfecto odio oderam illos: inimici facti ſunt mihi.
¶ Proba me deus, & ſcito cor meum: interroga me & cognoſce ſemitas meas.
Et vide ſi via iniquitatis in me eſt: & deduc me in via æterna.

Ars tua mirabilior ac ſublimior eſt, q̄ vt poſſim eam aſſeq. Amos 9.a
auroræ. vl, occidentis:
Veruntamen occultabunt
etiā nox lux erit corā me.
a Etiam occultabunt tibi aliquid, lucebit: ſimiles ſunt tenebræ luci
inuoluiſti me in
mirifice plaſmatus ſum:
vehemēter.
fuerunt tibi occulta oſſa mea, licet ea feceris in abſcondito, & contexueris
Informē adhuc me

oīa illa dicbus multis ne vnū quidē ex iis fuit tibi incognitū. o Et mihi q̄ pretioſæ fuerunt cogitationes tuæ, q̄ multiplicatæ ſunt ſūmæ earum. eas, & magis q̄ arena vl, Vtinam occideres dixerunt contra te abominatiōnē & hoſtes tui ī vanū aſſumpſerūt (ſub. nomē tuū vl fruſtra ſe eleuāt.) tædio afficiar? Scrutare proba ſcito cogitationes irritationis

PSAL. CXXXIX. 140.

¶In finem Pſalmus Dauid.

Fidelis petit liberari ab iis qui eũ nitũtur à via dei abducere.

ERipe me domine ab homine malo: à viro iniquo eripe me.

Qui cogitauerunt iniquitates in corde, tota die conſtituebant prælia,

Rom.3.b. ſupr.13.b ||Acuerunt linguas ſuas ſicut ſerpentes: venenum aſpidum ſub labiis eorum.*

*Sela. Cuſtodi me dñe de manu peccatoris: & ab hominibus iniquis eripe me.

ᵉpropellere qui cogitauerunt ᵉſupplantareʾ greſſus meos: Abſconderunt ſuperbi laqueũ mihi.

& funes extenderunt in laqueum: iuxta iter ᵉſcãdalũʾ poſuerũt mihi.*

ᵉlaqueos *Sela. Dixi domino, Deꝰ meus es tu: exaudi domine vocẽ deprecationis meæ.

ᵉfortitudo Domine deus ᵉvirtusʾ ſalutis meæ: ᵉobumbraſti ſupʾ caput meũ in die belli.

ᵉoperi Ne tradas ᵉme domĩe à deſyderio meo peccatori: cogitauerunt contra me, ne derelinquas me, ne forte exaltenturʾ.

ᵉDomine deſyderia ſua ĩpio: cogitationem eius ne pficias, ne exaltet ſe Sela.

Caput ᵉcircuitus eorum: laborʾ labiorũ ipſorum operiet eos.

Cadent ſuper eos carbones: in ignẽ ᵉdeiiciesʾ eos, in ᵉmiſeriis non ſubſiſtentʾ

Vir linguoſus non ᵉdirigeturʾ in terra: virum iniuſtum ᵉmala capient in interituʾ.

ᵉcircũdãtium me mẽdaciũ Cognoui quia faciet dominus iudiciũ inopis: & vindictam pauperum.

ᵉdeiiciat ᵉfoueas ne reſurgant. Verũtamẽ iuſti cõfitebunt nomini tuo: & habitabunt recti cum vultu tuo.

PSAL. CXL. 141.

¶Pſalmus Dauid.

ᵉvP, firmabitur ᵉmalũ venabitur vt ĩpellat Orat afflictus orationem ſuam exaudiri, & ſeruari à peccato. Iudicium in prĩcipes erroris. Orat liberari à laqueis impiorum.

DOmine, clamaui ad te, ᵉexaudi meʾ: intende voci meæ, cum clamauero ad te.

ᵉfeſtina mihi: Dirigatur oratio mea ſicut incẽſum in conſpectu tuo: ᵉeleuatioʾ manuum mearum ſacrificium veſpertinum.

ᵉvP, munus

Pone domine cuſtodiam ori meo: & oſtium ᵉcircunſtãtięʾ labiis meis.

ᵉcuſtodi

Non declines cor meum in ᵉverba malitiæ, ad excuſandas excuſationes in peccatisʾ.

Cũ hominibus operantibus iniquitatẽ: & nõ ᵉcommunicabo cum electisʾ eorum.

Corripiet me iuſtus in miſericordia, & increpabit me: ᵉoleũ autem peccatoris non impinguetʾ caput meum.

quoniam adhuc & oratio mea ᵉin bene placitis eorũ: Abſorpti ſunt iuncti petræ iudices eorum.

audient verba mea quoniã ᵉpotuerũtʾ: Sicut ᵉcraſſitudo terræ erupta eſt ſuper terramʾ,

ᵉdiſſipataʾ ſunt oſſa noſtra ſecus infernum: Quia ad te domine, domine oculi mei, in te ſperaui, non ᵉauferasʾ animam meam.

Cuſtodi me à laqueo quem ſtatuerunt mihi: & à ᵉſcandalisʾ operantium iniquitatem.

Cadent in retiaculo eius peccatores: ᵉſingulariter ſum ego donec tranſeãʾ.

PSAL. CXLI. 142.

¶Intellectus Dauid cum eſſet in ſpelunca oratio.

Chriſtus liberatus ex anguſtiis, & nos fide liberabimur.

VOce mea ad dominum clamaui: voce mea ad dominum deprecatus ſum.

Effundo in conſpectu eius orationem meam: & tribulationem meã ante ipſum pronuntio.

ᵉIn deficiendo ex me ſpiritum meumʾ: & tu cognouiſti ſemitas meas.

in via hac qua ambulabam, abſconderunt laqueum mihi.

Conſyderabam ad dexteram, & videbam: & non erat qui cognoſceret me

Periit ᵉfugaʾ à me: & non eſt qui requirat animam meam.

Clamaui ad te domine, dixi, Tu es ſpes mea, portio mea in terra viuentium.

Intende ad deprecationem meam: qa ᵉhumiliatus ſum nimisʾ.

Libera me à perſequentibus me: quia ᵉconfortati ſunt ſuper meʾ.

Educ de cuſtodia animam meã, ad confitendum nomini tuo: ᵉme expectant iuſti, donec retribuas mihiʾ.

PSAL. CXLII. 143.

¶Pſalmus Dauid quando eum filius ſuus perſequebatur.

Oratio in vehementi anguſtia. Recordatus miſericordiam dei in ſanctos petit auxilium in fide. Petit doceri à deo.

DOmine exaudi orationem meã: auribus percipe obſecrationẽ meam in veritate tua, exaudi me in tua iuſtitia.
Et non intres in iudicium cũ ſeruo tuo quia non iuſtificabitur in conſpectu tuo omnis viuens.
Quia perſecutus eſt inimicus animam meam humiliauit in terra vitã meã, collocauit me in obſcuris ſicut mortuos ſeculi. Et anxiatus eſt ſuper me ſpiritus meus: in me turbatum eſt cor meum.
Memor fui dierum antiquorum, meditatus ſum in omnibus operibus tuis: ĩ factis manuum tuarum meditabar.
¶Expandi manus meas ad te: anĩa mea ſicut terra ſine aqua tibi.
Velociter exaudi me domine: defecit ſpiritus meus, non auertas faciem tuam à me: & ſimilis ero deſcendentibus in lacum.
¶Auditam fac mihi mane miſericordiam tuam: quia in te ſperaui.
Notam fac mihi viam in quã ambulẽ: quia ad te leuaui animam meam.
Eripe me de inimicis meis domine, ad te confugi: doce me facere voluntatem tuam, quia deus meus es tu.
ſpiritus tuus bonus deducet me in terram rectam: Propter nomen tuum domine viuificabis me, in æquitate tua.
educes de tribulatione animam meã: Et in miſericordia tua diſperdes omnes inimicos meos.
& perdes omnes qui tribulant animam meam: quoniã ego ſeruus tuus ſum.

PSAL. CXLIII. 144

¶Dauid aduerſus Goliath.

Gratiarum actio ꝙ licet vilis homo, tamen virtute dei fortis fuerit contra impios. Salus regum & victoria à deo. Falſa impiorum proſperitas.

BEnedictus dominus deus meus ꝗ docet manus meas ad prælium: & digitos meos ad bellum.
Miſericordia mea & refugium meum: ſuſceptor meus & liberator meus.
Protector meus, & in ipo ſperaui: qui ſubdit populum meum ſub me.
Domine quid eſt homo quia innotuiſti ei: aut filius hominis quia reputas eum?
Homo vanitati ſimilis factus eſt: dies eius ſicut vmbra prætereunt.
Domine inclina cælos tuos, & deſcende: tange montes, & fumigabunt.
Fulgura coruſcationem, & diſſipabis eos: emitte ſagittas tuas, & conturbabis eos.
Emitte manum tuam de alto, eripe me, & libera me de aquis multis, de manu filiorum alienorum.
Quorum os locutum eſt vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.
Deus canticum nouum cantabo tibi: in pſalterio * decachordo pſallam tibi.
¶Qui das ſalutem regibus: qui redemiſti Dauid ſeruum tuum de gladio maligno. Eripe me.
& erue me de manu filiorum alienorũ, quorum os loquutum eſt vanitatem: & dextera eorum dextera iniquitatis.
¶Quorum filii ſicut nouellæ plantationes in iuuentute ſua.
filiæ eorum compoſitæ: & circumornatæ vt ſimilitudo templi.
Promptuaria eorum plena: eructantia ex hoc in illud.
oues eorum fœtoſæ, abundantes in egreſſibus ſuis: Boues eorum craſſæ.
Non eſt ruina macerię, neq; tranſitus; neque clamor in plateis eorum.
Beatum dixerunt populum cui hæc ſunt: beatus populus cuius dominus deus eius.

PSAL. CXLIIII. 145.

¶Laudatio ipſi Dauid.

Laus dei, ob mirabilia eius, miſericordiam & regnum miſericordiæ æternum. Prouidentia dei erga omnes, maxime circa fideles. Inuocantes deũ exaudiuntur. Laus deo.

[Margin notes, left: interve | rẽ tuã | fregit | ẽs ad | ela. | dire | me | ad te | os:]

[Margin notes, right: * Scutum meum, | ꝙ agnouiſti eũ: | nihilo | trãſiens | interfice | mẽdaciĩ | * & | Quoniã filii nři | noſtræ (ſub.formoſæ ſũt veluti angulares columnæ quales in templis conſpiciuntur. | oĩgenis rebus. | greges nři pariẽtes mille & decẽ miliiai viciniis noſtris: | Beatus populus.]

ALEPH.

Exaltabo te deus meus rex: & benedicam nomini tuo in ſeculum, & in ſeculum ſeculi.

BETH.

Per ſingulos dies benedicā tibi: & laudabo nomen tuum in ſeculum, & in ſeculum ſeculi.

GIMEL.

=veheme̅ter

Magnus dominus & laudabilis=nimis): & magnitudinis eius nō eſt finis).

DALETH.

=exploratio =generationi

Generatio=& generatio)laudabit opera tua: & potētiam tuam pronuntiabūt.

HE.

=Decore̅ glorię potētię tuę, & res mirabilium tuorū loquar.

=Magnificentiam gloriæ ſanctitatis tuæ loquentur: mirabilia tua narrabunt.

VAV.

Et virtutem terribilium tuorum dicent: & magnitudinem tuam = narrabunt.

ZAIN.

= memorabo =vP, iuſtitiam tuā laudabūt

Memoriam abundantiæ ſuauitatis tuę eructabunt: & = iuſtitia tua exultabunt.

HETH.

=lōg9 ira

Miſerator & miſericors dominus: = patiens) & multum miſericors.

TETH.

Suauis dominus vniuerſis: & miſerationes eius ſuper omnia opera eius.

IOD.

Confiteantur tibi domine omnia opera tua: & ſancti tui benedicant tibi

CAPH.

Gloriam regni tui dicent: & potentiā tuam loquentur.

LAMED.

Vt notam faciant filiis hominum potentiam tuam: & gloriam magnificentiæ regni tui.

MEM.

Regnum tuum regnum omnium ſeculorum: & dominatio tua in omni generatione & generationem.

NVN.

Fidelis dominus in omnibus verbis ſuis: & ſanctus in omnibus operibus ſuis.

SAMECH.

=collapſos

Alleuat dominus omnes qui corruunt: & erigit omnes= eliſos).

AIN.

¶Oculi omnium in te ſperant▸domine): & tu das* eſcam illorum in tempore=opportuno). *eis =ſuo.

PE.

Aperis tu manum tuam: &=imples)omne animal= benedictione). =ſatu[...] =ad [...] tatē[...] benig[...] volū[...]

SADE.

Iuſtus dominus in omnibus viis ſuis: & ſanctus in omnibus operibus ſuis.

COPH.

¶Prope eſt dominus omnibus inuocātibus eum: omnibus inuocantibus eū =in veritate). =.i.fi[...] ter.

RES.

Voluntatē timentium ſe faciet, & depcationem eorum exaudiet: & ſaluos faciet eos.

SIN.

Cuſtodit dominus omnes diligētes ſe: & omnes peccatores diſperdet.

THAV.

¶Laudationē domini loquetur os meum: & benedicat omnis caro nomini ſancto eius in ſeculum & in ſeculum ſeculi.

PSAL. CXLV. 146.

Hallelu-ia▸Aggæi & zachariæ).

¶Fidelis in ſolo deo rege ſperat, & non in quacunque re huius mundi.

Lauda anima mea dominum, laudabo dominū in vita mea pſallam deo meo quandiu fuero.

Nolite confidere in principib9: in filiis hominum, in quibus nō eſt ſalus.

Exibit ſpiritus eius & reuertetur in terram ſuam: in illa die peribunt omnes cogitationes eorum.

Beatus cuius deus Iacob adiutor eius, ſpes eius in domino deo ipſius: ‖ Qui fecit cælum & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt. Act.14 apo.1[...]

qui=cuſtodit veritatem)in ſeculum, Facit iudiciū iniuriam patientibus: dat eſcam eſurientibus. =.i.ſer[...] fidē i[...] miſſis

dominus ſoluit compeditos: Dominus illuminat cæcos. = colla[...] pſos

dn̄s erigit= eliſos): dn̄s diligit iuſtos.

Dn̄s cuſtodit aduenas pupillū & viduā =ſuſcipiet): & vias pctōrum diſperdet =ſubleu[...] bit:

Regnabit dn̄s in ſecula deus tuus Sion, in generatione & generationem.* *Halle-ia.

PSAL. CXLVI. 147.

¶ Hallelu-ia.

Prouocat fideles ad laudandum deum. Prouidentia dei. Timentes deum.

Laudate dominũ quoniam =bonus eſt pſalmus) deo noſtro: =ſit) iucunda decora'q; laudatio. (ponũ eſt pſallere quoniã)

AEdificans Ieruſalē dominus: =diſperſiones) Iſraelis congregabit. (eiectos)

Qui ſanat contritos corde: & =alligat contritiones) eorum. (venit am ... dolores)

Qui numerat =multitudinem) ſtellarũ: & omnibus eis nomina vocat. (numerũ)

Magnus dominus noſter, & =magna virtus eius: & ſapientiæ) eius non eſt numerus. (multus fortitudi ... intelligentiæ)

=Suſcipiens) manſuetos dominus: humilians autem peccatores vſque ad terram. (eleuat)

Præcinite domino in confeſſione: pſallite deo noſtro in cithara.

Qui operit cælũ nubibus: & parat terræ pluuiam.

¶qui producit in montibus fœnũ & herbam ſeruituti hominum).

Qui dat iumentis eſcam ipſorũ: ‖ & pullis coruorum inuocantibus eum. (Iob. 39 a.)

Non in fortitudine equi =voluntatem habebit): nec in tibiis viri beneplacitum erit ei. (delectatur:)

¶Beneplacitũ eſt domino ſuper timentes eum: & in eis qui ſperant ſuper miſericordia eius.

PSAL. CXLVII.

¶Iſte pſalmus, iungitur præcedenti apud Hebræos.

¶Hallelu-ia.

Potentia verbi dei deſcribitur, & regnum dei in terris.

Lauda Ieruſalem dominum: lauda deum tuum Sion.

Quoniam =confortauit ſeras) portarum tuarum: benedixit filiis tuis in te. (corroborauit vectes)

Qui poſuit fines tuos pacem: & adipe frumenti ſatiat te.

Qui emittit eloquium ſuum terræ: velociter currit ſermo eius.

Qui dat niuem ſicut lanam: nebulã ſicut cinerem ſpargit.

=Mittit cryſtallum) ſuam ſicut buccellas: ante faciem frigoris eius quis =ſuſtinebit)? (proiicit ... faciem ... ſtabit)

Emittet verbũ ſuũ, & liquefaciet ea: flabit ſpiritus eius, & fluent aquæ.

Qui annuntiat verbum ſuum *Iacob: =iuſtitias) & iudicia ſua Iſrael. (*ipſi =ſtatuta ſua)

Non fecit taliter omni nationi: & iudicia ſua non manifeſtauit eis.

PSAL. CXLVIII.

¶ Hallelu-ia.

Inuitantur omnes ad laudē dei.

Laudate dominum =de cælis): laudate eum in excelſis. (=vt, vos cæli:)

Laudate eum omnes angeli eius: laudate eũ oēs =virtutes) eius. (=exercitus)

Laudate eum ſol & luna: laudate eum omnes ſtellæ =& lumen). (=vt, luminoſæ.)

‖Laudate eum cæli cælorum: & aquæ quæ ſuper cælos ſunt, Laudent nomē domini. (Dani. 3. c.)

quia ipſe dixit, & facta ſunt): ipſe mãdauit, & creata ſunt.

Statuit ea in æternum & in ſeculum ſeculi: =præceptum) poſuit, & non præteribit. (=vt, ſtatutum)

Laudate dominum de terra: dracones & omnes abyſsi,

Ignis, grando, nix, =glacies, ſpiritus procellarum): quæ faciunt verbum eius. (=& vapor vētus turbinis:)

Montes & omnes colles: ligna fructifera, & omnes cedri.

Beſtiæ, & vniuerſa =pecora, ſerpētes), & volucres pennatæ, (=iumēta, reptile,)

Reges terræ, & omnes populi, principes, & omnes iudices terræ:

Iuuenes, & *virgines, ſenes cũ iunioribus, Laudent nomen domini: quia exaltatum eſt nomen eius ſolius. (*etiam)

=confeſſio) eius ſuper cælũ & terrã: Et exaltauit cornu populi ſui. (=vt, laus & gloria)

hymnus omnibus ſanctis eius: filiis Iſrael populo =appropinquanti ſibi). (=ppinquo ei. Hallelu-ia.)

PSAL. CXLIX.

¶Hallelu-ia.

Laus dei ab eccleſia ob remiſsionem peccatorum.

Cantate domino canticum nouũ: laus eius in eccleſia ſanctorũ.

Lætet Iſrael in eo q fecit eũ: & filii Sion exultent in rege ſuo.

Laudent nomen eius in choro: in tympano & =pſalterio) pſallant ei. (=cithara)

Quia beneplacitum eſt domino in populo ſuo, & =exaltauit manſuetos in ſalutem). (=glorificauit afflictos ſalute.)

Exultabunt ſancti in gloria: lætabũtur in cubilibus ſuis.

Exultatiões dei in gutture eorũ, & gladii ancipites in manibus eorum:

Ad faciendam vindictã in nationibus, increpationes in populis:

Ad alligandos reges eorum in compedibus, & nobiles eorum in manicis ferreis:

Vt faciant in eis iudicium conſcriptum: =gloria) hæc eſt omnibus ſanctis eius.*

=vł, decor

PSAL. CL. 151.

*Halle lu-ia.

¶Hallelu-ia.

Laus dei ex hilari per ſpiritũ ſanctum corde.

=ſanctitate(vł, ſanctuario)
=potẽtiis

LAudate dominũ in =ſanctis) eius: laudate eum in firmamento virtutis eius.

Laudate eum in =virtutibus) eius: laudate eum ſecundum multitudinẽ magnitudinis eius.

Laudate eum in ſono tubæ: laudate eũ in pſalterio & cithara.

Laudate eũ in tympano & choro: laudate eum in chordis & organo.

=ſonoris,
=Omne quod ſpirat

Laudate eum in cymbalis =beneſonantibus), laudate eum in cymbalis iubilationis: =Omnis ſpiritus) laudet dominum.

Liber Prouerbiorum, quem Hebræi Miſle appellant.

CAP. I.

Vis & vſus verbi dei. Illecebris pecatorum non acquieſcendum. Conqueritur ſapientia ſe ab omnibus contemni: & exitium contemptorum prædicit.

A

=eruditionem,
=i. ſimplicibus & inſipiẽtib9
=conſiliũ.

PARABOLAE SAlomonis filii Dauid regis Iſrael: ad ſciendam ſapientiã & =diſciplinam), ad intelligẽda verba prudentiæ, & ſuſcipiendam eruditionem doctrinæ, iuſtitiã, & iudicium, & æquitatem: vt detur =paruulis) aſtutia, adoleſcenti ſcientia & =intellectus). ¶Audiens ſapiens, ſapiẽtior erit: & intelligens, =gubernacula poſsidebit. Animaduertet parabolã & interpretationẽ, verba ſapientum, & =ænigmata eorum). ‖Timor domini, principium =ſapientiæ). Sapientiã atque doctrinam ſtulti deſpiciũt. ¶Audi fili mi diſciplinam patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ: ᴼvt addatur gratia) capiti tuo, & torques collo tuo. Fili mi, ſi =te lactauerint) peccatores, ne acquieſcas. Si dixerint, Veni nobiſcũ, inſidiemur ſanguini, abſcondamus =tẽdiculas) contra inſontem fruſtra: Deglutiamus eum ſicut infernus viuentem, & integrum quaſi deſcendentem in =lacum). Omnem pretioſam ſubſtantiã reperiemus, implebimus domos noſtras ſpoliis, ſortem *mitte nobiſcũ, marſupium vnũ ſit omnium noſtrũ. Fili mi ne ambules *cum eis, prohibe pedem tuũ à ſemitis eorum. ‖Pedes enim illorum ad malũ currunt, & feſtinant vt effundãt ſanguinem. Fruſtra autem iacitur rete ante oculos =pennatorum). Ipſi quoque contra ſanguinem ſuũ inſidiantur, & =moliuntur fraudes cõtra) animas ſuas. Sic ſemitæ omnis =auari, animas poſsidentiũ rapiunt). ¶Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem ſuam: in capite turbarum clamitat, in foribus portarum verbis profert verba ſua, dicẽs, Vſquequo paruuli diligitis infantiam, & =ſtulti ea quæ ſibi ſunt noxia) cupiunt, & imprudentes odibunt ſcientiã? Conuertimini ad correptionem meã: en proferam vobis ſpiritum meum, & =oſtendam) vobis verba mea. Quia vocaui, & renuiſtis: extendi manum meã, & non fuit qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meũ, & increpatiões meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cum vobis id quod timebatis aduenerit. Cum irruerit repentina calamitas, & interitus *quaſi tempeſtas ingruerit: quãdo venerit ſuper vos tribulatio & anguſtia. Tunc inuocabunt me, & non exaudiam: mane =conſurgent), & non inuenient me: eò quòd exoſam habuerint =diſciplinam), & timorem domini non =ſuſceperint) nec acquieuerint conſilio meo, & detraxerint vniuerſæ correptioni meæ. Comedent igitur fru

=cõſilia
quiret
intelli
=elegã
ab eis
cta
Pſal. 11
eccli.
=ſcienti
ᴼ qa
vt bu
=tibi p
dere v
luerint
=nos
=vł, vo
ginem.
*tuam
*in vi
Iſa. 59.
=oĩs au
=abſco
dunt ſe
pter
=auare
ctãtis
uaritiã
quod illa
nimã
minoru
ſuorũ c
pit.
=deriſo-
res de
ſionem
Iſa. 65.
iere. 7.
=expon

D
*veſter

=vł, qua
rent m
=ſcienti
=elegeri

ctus viæ ſuæ, ſuisq́ꝫ conſiliis ſaturabuntur. *auerſio paruulorum interficiet eos, & proſperitas ſtultorum perdet illos. Qui autem me audierit, =abſque terrore requieſcet, & abundantia perfuetur, timore malorum ſublato).

CAP. II.

Sapientia amplectenda, quæ timorem & ſcientiam docet, dei dona. Sapientia, ab impiorum via & ſcortatione liberat & dirigit in viam dei. Piorũ vita, & impiorum interitus.

A Fili mi, ſi ſuſceperis ſermones meos, & mandata mea abſcõderis penes te, vt audiat ſapientiam auris tua: inclina cor tuum =ad cognoſcendam prudentiam). Si enim ſapientiam inuocaueris, & =inclinaueris cor tuum prudentiæ), ſi quæſieris eã quaſi pecuniam, & ſicut theſauros effoderis illam: Tunc intelliges timorem domini, & ſcientiam dei inuenies. quia dominus dat ſapientiam, & ex ore eius =prudentia) & ſcientia. Cuſtodiet =rectorum) ſalutem, & proteget gradientes ſimpliciter, ſeruans ſemitas =iuſtitiæ), & vias ſanctorum * cuſtodiens. Tunc intelliges iuſtitiam & iudicium, & æquitatem, & omnem ſemitam bonam. ¶Si intrauerit ſapientia cor tuũ, & ſcientia animæ tuæ placuerit: conſilium cuſtodiet te, & prudentia ſeruabit te, Vt eruaris à via mala, ab homine qui peruerſa loquitur, Qui relinquunt iter rectum & ambulãt per vias tenebroſas. qui lætantur cum malefecerint, & exultant in rebus peſſimis. quorum viæ peruerſæ ſunt, & =infames greſſus) eorum. Vt =eruaris) à muliere aliena, & ab extranea quæ mollit ſermones ſuos, & relinquit ducem pubertatis ſuæ, & pacti dei ſui oblita eſt. inclinata eſt enim ad mortem domus eius, & ad =inferos) ſemitæ ipſius. omnes qui ingrediuntur ad eam, non reuertentur, nec apprehendent ſemitas vitæ. Vt ambules in via bona, & calles iuſtorum cuſtodias. ¶Qui enim recti ſunt, habitabunt in terra, & =ſimplices) permanebunt in ea. ||Impii vero de terra perdentur, & qui =inique agunt) auferentur ex ea.

(Margin, partly cut off: quia; ...bita- ...: cõſi- ...nter, & ...eſcet à ...ore ...lo. ...telli- ...ntiæ. ...cerſie ...intelli ...ntiam, ...tellige B ...ctis ...dicii, ...uorum C D ...uerſita ...s ĩ viis ...ruat te ...nortuos ...mmacu ...ti ...b.18.d. ...contem ...tores ...nt,)

CAP. III.

Verbum dei affert vitam. Miſericordia & veritas. Fiducia in deum. Timor dei. Honorandus deus. Correctio dei cum lætitia ferenda. Sapientiæ laus. Verbum dei ſequentibus, omnia proſpera. Benefaciendũ. Amico ſtatim dandum, nec ei malefaciendum. Non contendendum. Iniqui non imitandi. Impiorum perditio. Piorum benedictio.

Fili mi, ne obliuiſcaris legis meæ, & A
præcepta mea cor tuum cuſtodiat. ||longitudinẽ enim dierum, & annos vitæ, & pacẽ apponent tibi. Deu. 8. 3.
¶Miſericordia & veritas te non deſerant, circunda eas gutturi tuo, & deſcribe ĩ tabulis cordis tui: & inuenies gratiam & =diſciplinam bonam) coram deo & hominibus. ¶Habe fiduciam in domino ex toto corde tuo, & ne innitaris prudentiæ tuæ. In omnibus viis tuis =cogita) illum, & ipſe diriget greſſus tuos. ¶||Ne ſis ſapiens apud temetipſum: Time dominum, & recede à malo. ſanitas quippe erit vmbilico tuo, & irrigatio oſſium tuorum. ||Honora dominum de tua ſubſtantia, & de primitiis omniũ frugum tuarum ►da pauperibus): & implebuntur horrea tua ſaturitate, & =vino) torcularia tua redundabunt. ¶||Diſciplinã) domini, fili mi, ne abiicias, nec =deficias) cum ab eo corriperis. quẽ enim diligit dominus, corripit: & quaſi pater in filio complacet ſibi. ¶Beatus homo qui inuenit ſapientiam, & qui =effluit) prudentiam. *melior eſt acquiſitio eius negotiatione argenti, & auro primo fructus eius. pretioſior eſt cunctis opibus: & omnia quæ deſyderantur, huic non valent comparari. Longitudo dierum in dextera eius, & in ſiniſtra illius diuitiæ & gloria. Viæ eius viæ pulchræ, & omnes ſemitæ illius pacificæ. Lignum vitæ eſt his qui apprehenderint eam: & qui =tenuerint) eam, beati. Dominus ſapientia fundauit terram, ſtabiliuit cælos = prudentia). = Sapientia) illius eruperunt abyſſi, & nubes rore concreſcunt. Fili mi, ne effluant hæc ab oculis tuis. ¶Cuſtodi = legem atque conſilium: & erit vita animæ tuæ, & gratia faucibus tuis, tunc ambula-

(Margin: = intellectũ bonũ; = agnoſce; Ro. 22. d.; B; Tob. 4. b.; Iſa. 14. c.; =muſto; Heb. 12. b; apoc. 3. d; = Correctionem.; =tædio afficiaris; =vt educerit in lucem; *quia; C; =ſuſtẽtãt.; =intelligentia.; = Scientia; =ſciẽtiam)

bis fiducialiter in via tua, & pes tuus
non *impinget, ſi dormieris, non time
bis: quieſces, & ſuauis erit ſomnus tuus,
ᵖnō time ⁼ne paueas⁾ repentino terrore, & ⁼ir-
bis ruentes tibi ruinas⁾ impiorum* domi-
⁼à deſola nus enim erit in latere tuo, & cuſto-
tione diet pedem tuum ne capiaris. ¶Noli
*quū ve prohibere ⁼benefacere eum qui poteſt:
nerit. ſi vales, & ipſe benefac⁾. ¶Nec dicas
⁼bonū à amico tuo, Vade, & reuertere, & cras
domino dabo tibi: cum ſtatim poſsis dare. ¶Ne
cius, (i. moliaris amico tuo malum, cum ille in
paupere) te habeat fiduciam. ¶Non contendas
quū poſ- aduerſus hominem fruſtra, cum ipſe
ſis facere. tibi nihil mali fecerit. ¶Ne æmuleris
ᵖeligas hominem iniuſtum, nec ⁼imiteris⁾ vias
ᵖpuerſus eius: quia abominatio domini eſt om
ᵖrectis ſe nis ⁼illuſor⁾, & cum ⁼ſimplicibus ſermo-
cretum cinatio⁾ eius. ¶⁼Egeſtas⁾ à domino in
ᵖMaledi- domo impii: habitacula autem iu-
ctio ſtorum benedicentur. Ipſe deludet il-
*vī, affli- luſores, & ⁼manſuetis⁾ dabit gloriam.
ctis Gloriam ſapientes poſsidebunt: ſtulto-
rum exaltatio, ignominia.

CAP. IIII.

Sapientiam, eiuſq; fructum, & viā quærendam dicit. A via impiorum declinandum ſuadet. De cuſtodia verbi dei. Cor. Os. Oculi. Inceſſus.

A
ᵖeruditio Audite filii ⁼diſciplinam⁾ patris,
nem & attendite: vt ſciatis ⁼pruden-
⁼intelligē tiam⁾. ⁼Donum bonum⁾ tribuam
tiam. vobis, legem meam ne derelin-
quatis. Nā & ego filius fui patris mei
ᵖDoctrinā tenellus & vnigenitus coram matre
em bonā mea: & docebat me, atq; dicebat, Suſci
piat verba mea cor tuum, cuſtodi præ
cepta mea & viues. Poſside ſapientiā,
*intelligē poſside *prudentiam⁾, ne obliuiſcaris,
tiam. neque declines à verbis oris mei. Ne
dimittas eam, & cuſtodiet te: dilige eā,
& conſeruabit te. ¶Principium ſapien-
B tiæ, poſside ſapientiam, & in omni poſ
⁼intelli- ſeſsione tua acquire ⁼prudentiam. Arri-
gentiam. pe⁾ illam, & exaltabit te: glorificaberis
Exalta ab ea, cum eam fueris amplexatus. da-
bit capiti tuo augmenta gratiarum, &
ᵖdecôris corona ⁼inclyta⁾ proteget te. ¶Audi fili
mi, & ſuſcipe verba mea, vt multipli-
centur tibi anni vitæ. Viam ſapientiæ
monſtraui tibi, & duxi te per ſemitas
æquitatis: quas cum ingreſſus fueris,
*eruditio non artabuntur greſſus tui, & currens
nem non habebis offendiculum. Tene ⁼di-
ſciplinam⁾, ne dimittas eam: cuſtodi il
lam, quia ipſa eſt vita tua. ¶Ne ⁼dele- ⁼ingre
cteris in ſemitis⁾ impiorum, nec ⁼tibi ris ſem
placeat⁾ malorum via. Fuge ab ea, nec ⁼gradia
tranſeas per illam, declina & deſere in
eam. non enim dormiunt niſi malefe- C
cerint: & non rapitur ſomnus ab eis
niſi ſupplantauerint.* comedunt pa- *Quia
nem impietatis, & vinum iniquitatis
bibunt. Iuſtorum autem ſemita, quaſi
lux ſplendens, procedit & ⁼creſcit⁾ vſ- ⁼lucet
que ad perfectā diem. Via impiorū te-
nebroſa neſciunt vbi corruāt. ¶Fili mi,
auſculta ſermones meos, & ad eloquia
mea inclina aurem tuam, ne recedant
ab oculis tuis, cuſtodi ea in medio cor
dis tui: vita enim ſunt inuenientibus
ea, & vniuerſæ carni *ſanitas. Omni cu *eius
ſtodia ſerua cor tuum: quia ex ipſo vi- D
ta procedit. ¶Remoue à te os prauū,
& detrahentia labia ſint procul à te.
¶Oculi tui recta videāt, & palpebræ tuæ
⁼præcedant greſſus tuos⁾. ¶Dirige ſe- ⁼rectæ
mitas pedibus tuis, & omnes viæ tuæ ram te.
ſtabilientur. Ne declines ad dexterā,
neque ad ſiniſtram: auerte pedem tuū
à malo. ►Vias enim quæ à dextris ſūt,
nouit dominus: peruerſæ vero ſunt
quæ à ſiniſtris ſunt. Ipſe enim rectos
faciet curſus tuos: itinera autem tua
in pace producet⁾.

CAP. V.

Scortationem vitandam monet. Prodigalitatem prohibet. Propriis laboribus vult nos viuere, eóſque aliis impertiri. Vxor diligenda. Scortatio vitanda.

Fili mi, attende ad ſapiētiam meā,
& ⁼prudentiæ⁾ meæ inclina aurē ⁼intelli
tuam: vt cuſtodias cogitationes, tiæ
& ⁼diſciplinam⁾ labia tua conſer- ⁼ſcienti
uent. Ne intenderis fallaciæ mulieris⁾.
fauus enim diſtillās labia meretricis,
& ⁼nitidius oleo⁾ guttur eius. Nouiſſima ⁼magis l
autē illius amara quaſi abſynthiū, & bricum
►lingua eius acuta quaſi gladius bi oleum
ceps. Pedes eius deſcēdūt in mortē, &
ad inferos greſſus eius penetrāt. Per B
ſemitam vitæ non *ambulat, vagi ſunt * direct
greſſus eius & ⁼inueſtigabiles⁾. Nūc er ⁼neſcit
go fili mi audi me, & ne recedas à ver (ſub ipi
bis oris mei. Lōge fac ab ea viā tuā, & quo va-
ne appropinques foribus domus eius. dat.)

¶Ne des alienis =honorem tuum⟩, & annos tuos crudeli. Ne forte impleantur extranei viribus tuis,& labores tui ſint in domo aliena,& gemas in nouiſſimis * quando cõſumpſeris carnes tuas
C & corpus tuum,& dicas, Cur deteſtatus ſum diſciplinam, & increpationibus non acquieuit cor meum, nec audiui vocem docentium me, & magiſtris non inclinaui aurem meam? Pene fui in omni malo,in medio eccleſię & ſynagogæ. Bibe aquam de ciſterna tua,& fluenta putei tui. ¶Deriuentur fontes tui foras, & in plateis =aquas tuas diuide⟩.Habeto eas ſolus,nec ſint alieni participes tui.¶Sit vena tua benedicta, & lætare cum muliere adole-
D ſcentiæ tuæ:cerua chariſſima,& gratiſſimus hinnulus. =vbera eius inebrient te⟩ in omni tempore,in amore eius delectare iugiter. ¶Quare =ſeduceris⟩ fili mi ab aliena, & =foueris in ſinu⟩ alterius? ‖Reſpicit dominus vias hominis, & omnes greſſus eius =conſyderat⟩.Iniquitates ſuæ capiunt impium,& funibus peccatorum ſuorum conſtringitur. Ipſe morietur, quia non habuit diſciplinam, & in multitudine ſtultiæ ſuæ decipietur.

CAP. VI.

Spõſorem inſtruit. Excitatur piger ad laborẽ.Arguitur ſchiſmaticus,& iurgiorum author apud deum deteſtabilis.Oculi. Lingua. Manus. Cor. Pedes. Teſtis falſus, Adhortatur ad contemplationem verbi dei, quo retrahimur à ſcortatione.Adultera fugienda. Cõtagio mali.Mœchi grauius peccant quàm famelici fures.

A Fili fili,ſi ſpopõderis ꝓ amico tuo, defixiſti apud extraneum manum tuã, illaqueatus es verbis oris tui, & captus ꝓpriis ſermonibus. Fac ergo quod dico fili mi, & temetipſum libera, quia incidiſti in manum proximi tui. Diſcurre,feſtina =ſuſcita⟩ amicũ tuum:ne dederis ſomnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ. Eruere quaſi damula de manu,&quaſi auis de manu aucupis. ¶Vade ad formicam ô piger:& conſydera vias eius, & diſce ſapientiam: quæ cum non habeat ducem,nec =præceptorem⟩, nec principem,parat in æſtate cibum ſibi, & congregat in meſſe quod comedat. ‖Vſq; quo piger dormies? quando conſurges
B è ſomno tuo?Paululũ dormies,paululũ dormitabis,paululum conſeres manus tuas vt dormias: & veniet tibi quaſi viator egeſtas, & pauperies quaſi vir armatus. ►Si vero impiger fueris, veniet vt fons meſſis tua & egeſtas longe fugiet à te⟩. ¶Homo =apoſtata,vir inutilis⟩,graditur ore peruerſo,annuit oculis, =terit⟩ pede, digito =loquitur⟩, prauo corde machinatur malũ,& omni tẽpore iurgia ſeminat. =huic⟩ exemplo veniet perditio ſua,& ſubito cõteretur,nec =habebit vltrà medicinam⟩. ¶Sex ſunt quæ odit dñs, & ſeptimum deteſtatur anima eius:oculos ſublimes linguam mendacem, manus effundentes innoxium ſanguinem, cor machinans cogitationes peſſimas,pedes ve-
C loces ad currendum in malum,proferentem mendacia teſtem fallacem, & eũ qui ſeminat inter fratres diſcordias. ¶Conſerua fili mi præcepta patris tui, & ne dimittas legem matris tuæ. Liga ea in corde tuo iugiter, & circũda gutturi tuo. Cum ambulaueris,gradiantur tecum:cum dormieris, cuſtodiant te, & euigilans loquere cum eis. quia mãdatum lucerna eſt,& lex lux,& via vitæ increpatio diſciplinæ, Vt cuſtodiãt te à muliere mala, & à blanda lingua extraneę. ¶Non concupiſcat pulchritudinem eius cor tuũ,ne capiaris =nutibus illius. =pretium enim ſcorti vix eſt vnius panis⟩:mulier autẽ, viri pretioſam animam capit. ¶Nũquid poteſt homo abſcondere ignem in ſinu ſuo, vt veſtimenta illius nõ ardeant?aut ambulare ſuper prunas,& non comburẽtur plantæ eius? ſic qui ingreditur ad mulierem proximi ſui,nõ erit mundus
D cum tetigerit eam. ¶Non grandis eſt culpa cum quis furatus fuerit, furatur enim vt eſurientem impleat animam: deprehenſus quoq; reddet ſeptuplũ,& omnem ſubſtãtiam domus ſuæ tradet. Qui autem adulter eſt,propter,cordis inopiã perdet animã ſuam: =turpitudinem⟩ & ignominiã cõgregat ſibi,& opprobriũ illius nõ delebitur. quia =zelus & furor viri⟩nõ parcet in die vindictę, nec acquieſcet cuiuſquã precibus, nec ſuſcipiet pro redẽptione dona plurima.

Infr.24.d
=Belial, vir iniquus,
=annuit
=docet,
=ideo
=erit ſanitas ei.(.i. auxiliũ.)
=ſplendoribus
=Quia ꝓpter mulierẽ meretricem mendicabit:
=plagam
=.i. cũ zelotypia vretur,

CAP. VII.

Exhortatio ad ſapientiam, quę cuſtodit à meretricibus. Meretricū technæ & illectamenta.

A Fili mi, cuſtodi ſermones meos, & pręcepta mea reconde tibi. Fili honora dominum, & valebis: præter eum vero ne timueris alienū. Serua mandata mea, & viues: & legem meam quaſi pupillam oculi tui. liga ea in digitis tuis, ſcribe illa in tabulis cordis tui. Dic ſapientiæ, Soror mea es: & prudentiam voca amicam tuam. Vt cuſtodiat te à muliere extranea: & ab aliena quæ verba ſua dulcia facit. ¶De feneſtra enim domus meæ per cancellos proſpexi, Et video ⸗paruulos⸣, conſyderō vecordem iuuenem, qui tranſit per plateas iuxta angulum, & ⸗prope⸣ viam domus illius graditur in ⸗obſcuro⸣, ad ueſperaſcente die in noctis tenebris, & caligine. Et ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, ⸗præparata ad decipiendas animas⸣, garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo cōſiſtere pedibus ſuis, nunc foris, nunc in

C plateis, nunc iuxta *angulos inſidians. Apprehenſumque deoſculatur iuuenē, & procaci vultu blanditur⸣ dicens, Victimas pro ſalute deuoui, hodie reddidi vota mea. idcirco egreſſa ſum in occurſum tuum, deſyderans te videre, & reperi. ⸗intexui funibus⸣ lectulum meum ⸗ſtraui tapetibus pictis⸣ ex AEgypto. aſperſi cubile meum mirrha, & aloe, & cinnamomo. veni, inebriemur ⸗vberibus⸣, & fruamur ⸗cupitis amplexibus⸣, donec illuceſcat dies, non eſt enim vir in domo ſua, abiit via longiſſima. ſacculum pecuniæ ſecum tulit: ⸗in die plenæ lunæ⸣ reuerſus eſt in domum ſuam. Irretiuit eum multis ſermo

D nibus, & blanditiis labiorum protraxit illum. Statim eam ſequitur quaſi bos ductus ad victimam, & quaſi ⸗agnus laſciuiens, & ignorat quòd ad vincula ſtultus trahatur⸣: donec transfigat ſagitta iecur eius: velut ſi auis feſtinet ad laqueum, & neſcit quòd de periculo animæ illius agitur. Nunc ergo fili mi, audi me, & attende verbis oris mei. Ne abſtrahatur in viis illius mens tua, neque decipiaris ſemitis eius, multos enim vulneratos deiecit, & fortiſſimi quique interfecti ſunt ab ea. Viæ inferi domus eius, penetrantes interiora mortis.

⸗inter ſtultos, ⸗per ⸗crepuſculo ⸗& fraudulenta, tumultuoſa & peruerſa, *omnes ⸗roborauit vultū ſuum ⸗Ornauit ornamentis ⸗eleuaui funibus ⸗amoribus ⸗amoribus ⸗ad ſtatutam diem ⸗compedibus iniectis, quibus ſtulti victui coercentur.

CAP. VIII.

Sapientia ſeipſam commendat.

Nunquid non ⸗ſapientia⸣ clamitat, & prudentia dat vocem ſuā? In ſummis excelſiſque verticibus ſupra viā, in mediis ſemitis ſtans, iuxta portas ciuitatis in ipſis foribus loquitur, dicens, O viri ad vos clamito, & vox mea ad filios hominum. Intelligite paruuli aſtutiam, & inſipientes animaduertite. Audite, quoniam de rebus magnis locutura ſum: & aperientur labia mea, vt recta prædicent. Veritatem* ⸗meditabitur⸣ guttur meum, & labia deteſtabuntur impium. Iuſti ſi ipſi ſunt omnes ſermones mei, non eſt in eis prauum quid, neque peruerſum. *recti ſunt intelligentibus, & æqui inuenientibus ſcientiam. Accipite ⸗diſciplinam⸣ meam, & non pecuniam: doctrinam magis, quàm aurum ⸗eligite⸣, Melior eſt enim ſapientia ⸗cunctis pretioſiſſimis⸣: & omne deſyderabile, ei non poteſt comparari. Ego ſapientia habito ⸗in conſilio, & eruditis interſum cogitationibus⸣. Timor domini odit malum: arrogantiam, & ſuperbiam & viam prauam, & os ⸗bilingue⸣ deteſtor. Meum eſt conſilium & ⸗æquitas, mea eſt prudentia⸣, mea eſt fortitudo. Per me reges regnant, & legum conditores⸣ iuxta decernunt. Per me principes imperant, & ⸗potentes decernūt iuſtitiam⸣. Ego diligentes me, diligo: & ⸗qui mane vigilauerint ad me⸣, inuenient me. Mecum ſunt diuitiæ & gloria, opes ⁿſupernę⸣ & iuſtitia. Melior eſt enim fructus meus auro & ⸗lapide pretioſo⸣, & genimina mea⸣ argento electo. In viis iuſtitiæ ⸗ambulabo⸣, in medio ſemitarum iudicii, vt ditem diligentes me, & theſauros eorum repleā. ‖Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum, antequam quicquam faceret ⸗à principio⸣. Ab æterno ⸗ordinata ſum⸣, & ex antiquis antequam terra fieret. Nōdum erāt abyſſi: & ego iam concepta eram: necdum fontes aquarum eruperant. Necdum montes ᵒgraui molle conſtiterant⸣, ante

⸗intell gentia *enim ⸗loquet *vniue ⸗erudi nem ⸗electu ⸗marga B ⸗cū aſt tia, & tiā cog tionū ueni. ⸗perue loquen ⸗ſucce ſus, eg ſum in ligenti ⸗princi ⸗princi oēs iu cāt ter ⸗quære tes me ⁿradic ⸗obriz ⸗fructu mei ⸗ambu re faci ſapiē. ⸗ex eo pore ⸗princ tū hab ᵒ fun erant,

colles ego =parturiebar): adhuc terram non fecerat, & flumina) & cardines orbis terræ. Quando præparabat cælos, aderam: quando =certa lege & gyro vallabat abyſſos): quando æthera firmabat ſurſum, & =librabat) fontes aquarum, quando circundabat mari terminum ſuum, & legem ponebat aquis, ne tranſirent fines ſuos, quando =appendebat) fundamenta terræ, Cum eo eram cūcta cōponens, & delectabar per ſingulos dies, ludens coram eo omni tempore: ludens in orbe terrarum: & deliciæ meæ, eſſe cum filiis hominum. Nunc ergo fili audite me, Beati qui cuſtodiunt vias meas. Audite =diſciplinam), & eſtote ſapientes, & nolite abiicere eam. Beatus homo qui audit me, qui vigilat ad fores meas quotidie & obſeruat ad poſtes oſtii mei. * Qui me inuenerit inueniet vitam, & hauriet =ſalutem) à domino, qui autem in me peccauerit, =lædet) animam ſuam. Omnes qui me oderunt, diligunt mortem.

CAP. IX.

☞Sapientia omnes ad ſe inuitat, Deriſor, Timor dei, Meretrix.

Sapientia ædificauit ſibi domum, excidit columnas ſeptem. Immolauit victimas ſuas, miſcuit vinum *& propoſuit menſam ſuam. Miſit ancillas ſuas vt vocarent ad =arcem, & ad mœnia ciuitatis), Si quis eſt =paruulus), veniat ad me. Et inſipientibus locuta eſt, Venite, comedite panem meū, & bibite vinum quod miſcui ☞vobis). Relinquite infantiam: & viuite, & ambulate per vias =prudentiæ). ¶Qui =erudit) deriſorem, ipſe =iniuriam ſibi facit): & qui arguit impium, ſibi maculā generat. Noli arguere deriſorem, ne oderit te. Argue ſapientem, & diliget te. Da ſapienti ☞occaſionem), & addetur ei ſapientia, Doce iuſtum) & =eſtimabit accipere). ¶‖Principium ſapientiæ, timor domini: & =ſcientia, ſanctorum prudentia). Per me enim multiplicabuntur dies tui, & addentur tibi anni vitæ. Si ſapiens fueris, tibimetipſi eris: ſi autem illuſor, ſolus portabis malum. ¶Mulier ſtulta & clamoſa, plenaq; illecebris, & nihil omnino ſciēs, Sedet in foribus domus ſuæ ſuper ſellam in excelſo vrbis loco, vt vocet tranſeuntes per viam & pergentes in itinere ſuo, Quis eſt =paruulus), declinet ad me. =ſtultus, Et vecordi locuta eſt, Aquę furtiuæ dulciores ſunt, & panis abſconditus ſuauior. Et ignorauit quòd ibi ſint =gigantes), & in profundis inferni conuiuæ eius. =mortui, ☞Qui enim applicabitur illi, deſcēdet ad inferos: nam qui abſceſſerit ab ea, ſaluabitur).

Parabolæ Salomonis.

CAP. X.

Filius ſapiens lætificat patrem: filius vero ſtultus mœſtitia eſt matris ſuæ.
Nihil proderunt theſauri impietatis: iuſtitia vero liberabit à morte.
Non affliget dominus fame animam iuſti, & =inſidias impiorum ſubuertet). =propter peruerſitatē impios impellet (ſub: deo)
Egeſtatem operata eſt manus remiſſa: manus autem =fortium), diuitias parat.
☞Qui nititur mendaciis, hic paſcit vētos, idem autem ipſe ſequitur aues volantes. =ſolicitorum,
Qui congregat in =meſſe), filius ſapiens eſt: qui autem =ſtertit æſtate), filius confuſionis. =æſtate, =dormit in meſſe,
Benedictio ſuper caput iuſti: os autem impiorum operit iniquitas. =In benedictione:
Memoria iuſti =cum laudibus): & nomen impiorum putreſcet. =propter labia punietur.
Sapiens corde præcepta ſuſcipiet: ſtultus =cæditur labiis). =vel, conteretur.
Qui ambulat ſimpliciter, ambulat confidenter: qui autē deprauat vias ſuas manifeſtus erit).
‖Qui annuit oculo, dabit dolorem: & ſtultus labiis, verberabitur. Eccl.27.e
Vena vitæ, os iuſti: os autem impiorū operit charitas.
‖Odium ſuſcitat rixas: & vniuerſa delicta operit charitas. 1.Pet.4.b 1.cor.13.b
In labiis ſapiētis inuenitur ſapiētia: & virga in dorſo eius qui indiget corde
Sapientes abſcondunt ſcientiam: os autem ſtulti =confuſioni) proximum eſt. =periculo

Subſtātia diuitis vrbs fortitudinis eius, =pauor pauperum egeſtas eorum. =Opus iuſti, ad vitam: fructus autem impii ad peccatum⁾. Via vitæ, cuſtodienti diſciplinam: qui autem increpationes relinquit, errat. Abſcondunt odium labia mēdacia: qui profert =contumeliam⁾, inſipiens eſt. In multiloquio non deerit peccatum: qui autem moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt. Argentum electum lingua iuſti, cor autem impiorum =pro nihilo⁾. Labia iuſti =erudiunt⁾ plurimos: qui autem =indocti⁾ ſunt, in cordis egeſtate morientur. Benedictio domini diuites facit, nec =ſociabitur ei afflictio⁾.

Quaſi per riſum ſtultus operatur ſcel9: ſapientia autem eſt viro =prudentia⁾. Quod timet impius, veniet ſuper eum: deſyderium ſuum iuſtis dabitur. Quaſi tempeſtas tranſiens non erit impius: iuſtus autem quaſi fundamētum ſempiternum. Sicut acetum dentibus, & fumus oculis, ſic piger his qui miſerunt eum. Timor domini apponet dies, & anni impiorum breuiabuntur. Expectatio iuſtorum, lætitia: ſpes autem impiorum peribit. Fortitudo ſimplicis, via domini: & pauor his qui operantur malum. Iuſtus in æternū non cōmouebitur: impii autem non habitabūt ſuper terrā. Os iuſti =parturiet⁾ ſapientiam, & lingua prauorum peribit. Labia iuſti =conſyderant placita⁾: & os impiorum =peruerſa⁾.

CAP. XI.

Statera doloſa abominatio eſt apud dominum, & pōdus æquum =voluntas eius⁾. Vbi fuerit ſuperbia, ibi erit & cōtumelia: vbi eſt autem humilitas, ibi & ſapientia. Simplicitas iuſtorū diriget eos, & =ſupplantatio⁾ peruerſorum vaſtabit illos. || Non proderunt diuitiæ in die vltionis: iuſtitia autem liberabit à morte. Iuſtitia =ſimplicis⁾ diriget viam eius: & in impietate ſua corruet impius. Iuſtitia rectorū liberabit eos: & =in inſidiis ſuis⁾ capientur iniqui.

=cōfractio
=.i. iuſtus opatur vt vitam habeat: impius vtitur ſuis bonis ad peccatū
=detractionem,
=nihil eſt.
=paſcent
=ſtulti
=apponet dolorem.
=id conſyderare.
=loquetur (pducet)
=ſciunt qđ placitum (ſub. deo)
=ſub. loquitur.
=.i. amat.
=defectio
Eccl. 5. c
=perfecti
=propter prauitatē

||Mortuo homine impio nulla erit vltrà ſpes, & expectatio =ſolicitorū⁾ peribit. Iuſtus de anguſtia liberatus eſt: & tradetur impius pro eo. Simulator ore decipit amicū ſuum: iuſti autem liberabuntur ſcientia. =In bonis iuſtorū⁾ exultabit ciuitas: & in perditione impiorū erit =laudatio⁾. Benedictione =iuſtorum exultabitur ciuitas: & ore impiorum ſubuertetur. Qui deſpicit amicum ſuum, indigens corde eſt: vir autem prudēs tacebit. Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana: qui autem fidelis eſt, cælat amici commiſſum. Vbi non =eſt gubernator⁾, populus corruet: ſalus autem vbi multa conſilia. Affligetur malo, qui fidem facit pro extraneo: qui autem =cauet laqueos⁾, ſecurus erit. Mulier gratioſa inueniet gloriam, & robuſti habebunt diuitias. °Benefacit animæ ſuæ⁾ vir miſericors: quia autem crudelis eſt, etiam propinquos abiicit. Impius facit opus inſtabile: ſeminanti autem iuſtitiam merces =fidelis⁾. ªClementia⁾ præparat vitam: & ſectatio malorum mortem. Abominabile domino cor prauum, & voluntas eius in his qui ſimpliciter ambulant. =Manus in manu⁾ nō erit innocens malus: ſemen autē iuſtorum =ſaluabitur⁾. Circulus aureus in naribus ſuis, mulier pulchra & fatua, Deſyderium iuſtorum =omne⁾ bonum eſt: præſtolatio impiorum furor. Alii diuidūt propria, & ditiores fiunt: alii ªrapiunt non ſua⁾, & ſemper in egeſtate ſunt. Anima quæ =benedicit⁾, impinguabitur: & qui =inebriat, ipſe quoque inebriabitur. Qui abſcondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem ſuper caput vendentium. ⁿBene conſurgit diluculo⁾ qui quærit bona: qui autem inueſtigator malorū eſt, opprimetur ab eis. Qui confidit in diuitiis ſuis, corruet: iuſti autē quaſi virēs foliū germinabūt. Qui conturbat domū ſuā, poſſidebit vētos: & qui ſtultus eſt ſeruiet ſapienti.*

Sapiē
=vel,
tum
=.i. cū
ne c
rit i
=exul
=recto
=fueri
conſil
=odit
gere
nū (.i.
dem
ferre)
=Abla
aīam
(.i. ab
cit à
ſuetu
ne)
=ſtabil
=iuſtit
=.i. et
oēs m
coadu
uerit.
vt int
cōſpir
mali,
erunt
punit
=euad
=tantū
ªparc
quāqu
diuite
=.i. el
moſy
dat,
=ſatiat
ſe quo
ſatiab
(.i. la
dāti, l
dabitu
ⁿ Qua
quod
citum
(ſub. d
*cor

i.docet Fructus iuſti lignum vitæ, & qui=ſuſcipit animas⁾ſapiens eſt.
pet.4.d ||Si iuſtus in terra recipit, quãto magis impius & peccator? CAP. XII.

Qvi diligit diſciplinam, diligit ſciẽtiam: qui autẽ odit increpationes, inſipiẽs eſt. Qui bonus eſt, hauriet gratiã à domino: ᵇqui autẽ confidit in cogitationibus ſuis impie agit⁾.

& virũ alas ha ntẽ co tatiões demna t it ſta is itis

Non=roborabitur⁾homo ex impietate: & radix iuſtorũ non commouebitur.
Mulier=diligens⁾, corona eſt viro ſuo: & putredo in oſſibus eius quæ confuſione res dignas gerit.
Cogitationes iuſtorum, iudicia: & cõſilia impiorum, fraudulenta.
Verba impiorum inſidiantur ſanguini os iuſtorum liberabit eos.
ertet ib de- =Verte⁾impios, & non erunt: domus autem iuſtorum permanebit.
Doctrina ſua noſcetur: qui autem vanus & excors eſt⁾patebit cõtemptui.
c.10.d ruiens ||Melior eſt, pauper &=ſufficiens⁾ſibi, q̃ glorioſus & indigens pane.
Nouit iuſtus iumentorũ ſuorũ animas viſcera autem impiorum crudelia.
c.20.d ||Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus: qui autem ſectatur otium, ſtultiſſimus eſt.
te ma- ũ:(vl. ẽqui - ma- ns) ►Qui ſuauis eſt in vini demorationibus, in ſuis munitionibus relinquit contumeliam⁾.
Deſyderiũ impii =monimẽtum eſt peſſimorum⁾; radix autem iuſtorum proficiet.
tribu- nem Propter peccata labiorum ruina proximat malo: effugiet autem iuſtus de anguſtia.
De fructu oris ſui vnuſquiſque replebitur bonis, & iuxta=opera⁾ manuũ ſuarum retribuetur ei.
rũ eſt nũtia iuſti- m: emere ui pe- de eſt gladio odere ox va- t lin- i men s.
Via ſtulti recta in oculis eius: qui autem ſapiens eſt audit conſilia.
Fatuus ſtatim indicat iram ſuã: qui autem diſſimulat iniuriam callidus eſt.
Qui quod=nouit⁾loquitur, =iudex iuſtitię eſt⁾: qui autem mentitur, teſtis eſt fraudulentus.
=Eſt qui promittit, & quaſi gladio pũgitur conſcientiæ⁾: lingua autem ſapiẽtium ſanitas eſt.
Labium veritatis firmũ erit in perpetuum: =qui autem teſtis eſt repẽtinus, concinnat linguam mendacii⁾.
Dolus, in corde cogitantium mala: qui autem pacis ineunt conſilia, ſequitur eos gaudium.
Non cõtriſtabit iuſtũ quicquid ei acciderit: impii autem replebuntur malo.
Abominatio eſt domino labia mẽdacia qui autem fideliter agunt placent ei.
Homo verſutus cęlat ſcientiã: & cor inſipientium prouocat ſtultitiam.
Manus=fortium⁾dominabitur: quæ aũt remiſſa eſt, tributis ſeruiet.
Mœror in corde viri humiliabit illũ & ſermone bono lætificabitur.
ᵃQui negligit damnum propter amicum iuſt9 eſt⁾: iter autem impiorum decipiet eos.
Nõ=inueniet fraudulẽtus lucrũ⁾: & ſubſtantia hominis erit auri pretium.
In ſemita iuſtitiæ, vita: =iter autem deuium ducit ad mortem⁾.

CAP. XIII.

Filius ſapiens, =doctrina⁾patris: qui autem illuſor eſt, non audit cum arguitur.
De fructu oris homo ſatiabitur bonis: anima autem præuaricatorum iniqua.
Qui cuſtodit os ſuum, cuſtodit animã ſuam: qui autem inconſyderatus eſt ad loquendum, ſentiet mala.
=Vult & non vult piger⁾: anima autem =operantium⁾impinguabitur.
Verbum mendax iuſtus deteſtabitur: impius autem confundit, &=confundetur⁾.
Iuſtitia cuſtodit=innocẽtis viã⁾ impietas autẽ peccatorem=ſupplantat⁾.
Eſt quaſi diues cùm nihil habeat: & eſt quaſi pauper, cum in multis diuitiis ſit.
Redemptio animæ viri, diuitiæ ſuæ: q autem pauper eſt, increpationem non ſuſtinet.
Lux iuſtorum lætificat: lucerna autem impiorum extinguetur.
Inter ſuperbos ſemper iurgia ſunt: qui autem agunt omnia cum cõſilio, reguntur ſapientia.
Subſtantia=feſtinata⁾ minuetur: quæ autem paulatim colligitur manu multiplicabitur.

=mercatorũ ſollicitorum
a iuſt9 fœlicior eſt proximo ſuo:
=aduret doloſ9 aucupiũ ſuũ (.i.diuitię fraude cõqſitę cito perituræ. ſolent em̄ aucupes auiũ captarũ alas adurere ne aufugiãt:)
=& in via ſemitæ ei9 nõ eſt mors.
=audit eruditionem
=Cõcupiſcit piger & nõ eſt ei ꝙ cõcupiſcit anima eius:
= ſollicitorum
= pudore afficit.
=perfectũ via:
=adducit in peccatum.
=profundendo

Spes quæ differtur, affligit animam: lignum vitæ deſyderium veniens.
Qui=detrahit alicui rei, ipſe ſe in futurū obligat): qui autem timet præceptum, in pace verſabitur.
C ►Filio doloſo nihil erit boni: ſeruo autem ſapienti, proſperi erunt actus, & dirigetur via eius).
Lex ſapientis fons vitæ, vt declinet à =ruina)mortis.
Doctrina bona dabit gratiam: =in itinere contemptorum vorago).
Aſtutus omnia agit cum=conſilio): qui autē fatuus eſt, aperit ſtultitiam.
Nuntius=impii cadet in)malum: legatus autem fidelis, ſanitas.
Egeſtas & ignominia ei qui deſerit diſciplinam: qui autem acquieſcit arguenti, glorificabitur.
D Deſyderium ſi compleatur, delectat animam: deteſtantur ſtulti eos qui fugiunt mala.
Qui cum ſapientibus graditur, ſapiens erit: amicus ſtultorum=ſimilis efficietur).
Peccatores perſequetur malum: & iuſtus retribuentur bona.
Bonus relinquet hæredes filios & nepotes: & cuſtoditur iuſto ſubſtantia peccatoris.
Multi cibi in=noualibus patrum: =& aliis congregantur)abſque iudicio.
Qui parcit virgæ, odit filium ſuū: qui autē diligit illum, =inſtanter erudit).
Iuſtus comedit & replet animam ſuā: venter autem impiorum inſaturabilis.

CAP. XIIII.

SApiens mulier ædificauit domū ſuam: inſipiens extructam quoq; manibus deſtruet.
=Ambulans recto itinere), & timēs dominum, deſpicitur ab eo qui infami graditur via).
In ore ſtulti virga ſuperbiæ: labia autem ſapientum cuſtodiunt eos.
Vbi non ſunt boues, præſepe vacuū eſt =vbi autem plurimæ ſegetes, ibi manifeſta eſt fortitudo bouis).
Teſtis fidelis non mentietur: profert autem mendacium doloſus teſtis.
Quærit deriſor ſapientiam, & non inuenit: =doctrina prudentium) facilis.

=contemnit verbum, per dit ſeipſum: =laqueis =via contemptorum dura eſt. =ſcientia =impius affert =habebit infortunium. =fulcis pauperū: & alii cō gregant =quærit illi caſtigationē. Iob 12.a. =Qui timet dnm ambulat in ſemita recta: q aūt cōtēnit eū, declinat à viis eius =ſed multi puentus p robuſtū bouem. =& ſcientia intelligēti

=Vade contra virum ſtultum, & neſcito labia prudentiæ).
Sapientia callidi, eſt intelligere viam ſuam: & imprudentia ſtultorum errans.
Stultus=illudet peccatum), & inter iuſtos morabitur gratia.
=Cor quod nouit amaritudinem animæ ſuæ, in gaudio eius miſcebitur extraneus).
Domus impiorum delebitur, tabernacula iuſtorum germinabunt.
Eſt via quæ videtur homini iuſta: nouiſſima autē eius deducunt ad mortē.
Riſus dolore miſcebitur, & extrema gaudii luctus occupabit.
Viis ſuis replebitur ſtultus, & ſuper eū erit vir bonus.
=Innocens)credit omni verbo: aſtutus =conſyderat)greſſus ſuos.
►Filio doloſo nihil erit boni: ſeruo autem ſapienti proſperi erunt actus, & dirigetur via eius).
Sapiens timet, & declinat à malo: *ſtultus tranſilit & confidit.
=Impatiēs)operabitur ſtultitiam: & vir verſutus odioſus eſt.
Poſſidebunt paruuli ſtultitiam: & =expectabunt aſtuti ſcientiam).
Iacebunt mali ante bonos: & impii ante portas iuſtorum.
Etiam proximo ſuo pauper odioſus erit: amici vero diuitum multi.
Qui deſpicit proximum ſuum, peccat: qui autem miſeretur pauperis, beatus erit.
►Qui credit in domino, miſericordiā diligit).
Errant qui=operātur)malum: miſericordia & veritas=præparant) bona.
In omni opere erit =abundantia): vbi tem verba ſunt plurima, ibi=frequenter)egeſtas.
Corona ſapientum, diuitiæ eorum: fatuitas ſtultorum, imprudentia.
Liberat animas teſtis fidelis: & =profert mendacia verſipellis).
In timore domini=fiducia fortitudinis) & filiis eius erit ſpes
Timor domini fons vitæ, vt declinet à ruina)mortis.
In multitudine populi dignitas regis: & in paucitate plebis ignominia principis.

=Si inc deris ſtultū: depher des lab ſcienti. =vt, irr debit peccau rit: =Dā cc angitur nō cap ſolatiis extrinſ cus adl bentur. =Impitu =itellige *ſed C =Qui ci to iraſci =aſtuti c ronabu tur ſcia =cogitāt =erit co gitantib =ſuperflui tas =eſt =qui Pro fert men dacia fa letur =ſecura fortitud =ad recedendū a laqueis

D Qui patiens eſt, multa gubernatur ſapientia: qui autem impatiens eſt, "exaltat' ſtultitiam ►ſuam'.
Vita"carnium', ſanitas cordis: putredo oſſium, inuidia.
||Qui calumniatur egentem, exprobrat factori eius: honorat autem eum, qui miſeretur pauperis.
In malitia ſua "repelletur' impius: ſperat autem iuſtus in morte ſua.
In corde prudentis requieſcit ſapientia, & "indoctos quoſque erudiet'.
Iuſtitia eleuat gẽtem: miſeros autem facit populos peccatum.
Acceptus eſt regi miniſter intelligens: "iracundiam eius inutilis ſuſtinebit'.

el, oſtẽ | t | P, corporis, | ſr. 17. a | nõ per | ibit | a me- | o ſtul- | rum co | oſceẽ | P, lau- | bitur.) | ira e- | s con- | eum | pudo | afficit

CAP. XV.

A R Eſponſio mollis frangit iram: ſermo durus ſuſcitat furorem.
Lingua ſapientum ornat ſcientiã: os fatuorum ebullit ſtultitiam.
In omni loco oculi domini contemplãtur bonos & malos.
Lingua"placabilis', lignum vitæ: quæ autem"immoderata' eſt, conterit ſpiritum.
Stultus irridet diſciplinam patris ſui: qui autem cuſtodit increpationes, aſtutior fiet.
►In abundanti iuſtitia virtus maxima eſt, cogitationes autem impiorum eradicabuntur'.
Domus iuſti"plurima fortitudo', & in fructibus impii conturbatio.
B Labia ſapientum diſſeminabunt ſcientiam: cor ſtultorum diſſimile erit
||Victimæ impiorum abominabiles domino: "vote iuſtorum placabilia'.
Abominatio eſt domino via impii: qui ſequitur iuſtitiam, diligitur ►ab eo'.
"Doctrina mala' deſerentium viam: qui increpationes odit, morietur.
Infernus & perditio eorã domino: quãto magis corda filiorum hominum?
Non amat"peſtilens' eum qui ſe corripit' nec ad ſapientes graditur.
||Cor gaudẽs exhilaret faciẽ: in mœrore"animi deiicitur'ſpiritus.
Cor ſapiens quæret doctrinam: & os ſtultorum paſcetur"imperitia'.
Omnes dies"pauperis', mali: *"ſecura mens' quaſi iuge conuiuium.

na | uerſa | P, ſub- | ntiam | ultã h3 | c. 34. c | ratio | t recto | placet | P, Fla- | llum | alum' | lluſor | ſr. 17. d | cordis | iſtis e- | it | tultitia. | afflicti, | ſed

Melius eſt parum cum timore domini, quam theſauri magni"& inſatiabiles'.
Melius eſt vocari ad olera cum"charitate': quam ad vitulum ſaginatum cum odio.
Vir iracundus prouocat rixas: qui potiens eſt, mitigat ſuſcitatas.
Iter pigrorum quaſi ſepes ſpinarum: via"iuſtorum abſque offendiculo'.
Filius ſapiẽs lætificat patrem: & ſtult9 homo deſpicit matrem ſuam.
Stultitia gaudium ſtulto: & vir prudẽs dirigit greſſus ſuos.
C Diſſipantur cogitationes vbi non eſt conſilium: vbi vero ſunt plures conſiliarii confirmantur.
Lætatur homo in ſententia oris ſui: & ſermo opportunus eſt optimus
Semita vitæ"ſuper eruditum', vt declinet de inferno nouiſſimo.
Domum ſuperborum demolietur dominus: & firmos faciet terminos viduæ.
Abominatio domini cogitationes malæ: & purus ſermo pulcherrimus ►firmabitur ab eo'.
Conturbat domum ſuam *qui ſectatur auaritiam: qui autem audit munera, viuet.
D ►Per miſericordiã & fidem purgãtur peccata: per timorem autem domini declinat omnis à malo'.
Mens iuſti meditabitur"ſapiẽtiam': os impiorum redundat malis.
Longe eſt dominus ab impiis: & orationes iuſtorum exaudiet.
"Lux oculorum' lætificat"animam', fama bona impinguat oſſa.
Auris quæ audit increpatiões vitæ, in medio ſapientum commorabitur.
Qui abiicit diſciplinam, "deſpicit' animam ſuã: qui autem acquieſcit increpationibus, poſſeſſor eſt cordis.
Timor domini"diſciplina' ſapientiæ, & gloriam præcedit"humilitas'.

"iocũdus corde (.i. bona cõſcientia, eſt, &c.) | "in quibus eſt contritio | "vP, dilectione: | "rectorũ cõplanata eſt | "reſponſione: | "ſuperne incedit ad faciendum prudentem, | *auare | "qd reſpõdendum fuerit | "amicabilis aſpectus | "cor, abiicit | "eruditio | "labor | "Homo ĩſtituit in animo à domino autem venit reſponſio lĩguæ.

CAP. XVI.

A H"Ominis eſt animam præparare & domini gubernare linguam'.
Omnes viæ hominis"patent oculis eius: ſpirituum ponderator eſt dominus'.

"mũdę ſibi videt: at deus impellit ſpiritus.

=volue ad dñm (.i. commenda deo)

=Reuela domino ⁾opera tua, & dirigentur cogitationes tuæ.
Vniuerſa propter ſemetipſum operatus eſt dominus: impium quoque ad diem malum.
Abominatio domini eſt omnis arrogās =etiam ſi manus ad manum fuerit⁾, non erit innocens.
▶Initium viæ bonæ, facere iuſtitiam: accepta eſt autem apud deum magis quam immolare hoſtias⁾.
‖Miſericordia & veritate = redimitur⁾ iniquitas: & in timore domini declinatur à malo.
Cum placuerit domino viæ hominis, inimicos quoque eius conuertet ad pacem.
Melius eſt parum cum iuſtitia, quàm multi fructus =cum iniquitate⁾.
Cor hominis diſponit viam ſuam, ſed domini eſt dirigere greſſus eius.
=Diuinatio ⁾ in labiis regis, in iudicio non errabit eius.
Pondus & ſtatera iudicia domini ſunt & opera eius omnes lapides ſacculi.
Abominabiles regi qui agũt impie: quoniam iuſtitia firmatur ſolium.
Voluntas regum =labia⁾ iuſta: qui recta loquitur, diligetur
Indignatio regis, nuntii mortis: & vir ſapiens placabit eam.
In hilaritate vultus regis, vita: & =clementia⁾eius quaſi imber ſerotinus.
Poſſide ſapiẽtiam, quia auro melior eſt & acquire prudentiam, quia pretioſior eſt argento.
Semita iuſtorum declinat mala, cuſtos animæ ſuæ ſeruat =viam⁾ ſuam,
Contritionem præcedit ſuperbia, & ante ruinam exaltabitur ſpiritus,
Melius eſt =humiliari cum mitibus⁾, q̃ diuidere ſpolia cum ſuperbis.
=Eruditus in verbo ⁾ reperiet bona: & qui ſperat in domino, beatus eſt.
Qui ſapiẽs eſt corde, appellabitur prudens & qui dulcis eloquio, =maiora reperiet⁾.
=Fons vitæ eruditio poſſidentis⁾: doctrina ſtultorum fatuitas.
Cor ſapientis erudiet os =eius, & labiis eius⁾addet =gratiam⁾.
Fauus mellis =compoſita⁾verba, dulcedo animæ & ſanitas oſſium.

=.i. vt vt ĩter ſe cõſpirarint
Sup.15.d.
=vl, expiatur
=abſq; iudicio.
=Prophetia(.i. cũ cognouerit ſacras literas)
=in hominẽ habentẽ labia
=beneuolentia
C
=vl, animam
=deiici animo cũ calamitoſis,
=Qui rem ſuam prudenter agit,
=addet doctrinã.
=Intelligẽtia eſt fõs viuus illi qui habet eam: =ſuum, & labiis ſuis =doctrinam.
=dulcia

‖Eſt via quæ videtur homini recta, & nouiſſima eius ducunt ad mortem.
Anima =laborãtis laborat ſibi: quia compulit eum⁾os ſuum. Vir =inſipiens⁾ fodit malum, & in labiis eius *ignis ardeſcit.
Homo peruerſus ſuſcitat lites, & =verbo ſus⁾ſeparat principes.
Vir iniquus lactat amicum ſuum, & ducit eum per viam non bonam.
Qui attonitis oculis ⁾ cogitat praua, =mordens labia ſua ⁾ perficiet malum.
Corona dignitatis ſenectus quæ in viis iuſtitiæ reperietur.
Melior eſt =patiens ⁾ viro forti: & qui dominatur animo ſuo, expugnatore vrbium.
Sortes mittuntur in ſinum, ſed à domino =temperantur⁾.

Sup.14.
= afflicta ſibiipſi moleſta q̃a incuruauit ſe ei
=impius
*velut
=ſuſurro
=innuit oculis ſu
=q̃ annu labiis ſu
=tardꝰ a iram
= ẽ omn iudiciu eorum.

CAP. XVII.

Melior eſt buccella ſicca cũ =gaudio⁾, quàm domus plena victimis cum iurgio.
‖Seruꝰ =ſapiẽs⁾dominabit filiis ſtultis, & inter fratres hæreditatem diuidet.
Sicut = igne ⁾ probatur argentum, & aurum camino, ita corda probat dominus.
Malus obedit linguæ iniquæ: & fallax obtemperat labiis mendacibus.
‖Qui deſpicit pauperem, exprobrat factori eius: & qui in ruina lætatur alterius, non erit impunitus.
Corona ſenum, filii filiorum: & gloria filiorum, patres eorum.
Non decent ſtultum verba compoſita nec principem labium mentiens.
Gemma gratiſſima =expectatio præſtolantis: quocunque ſe vertit, prudenter intelligit⁾.
Qui celat delictum, quærit amicitias qui =altero ſermone repetit⁾, ſeparat =fœderatos⁾.
Plus = proficit ⁾ correctio apud prudentem, quam centum plagæ apud ſtultum.
Semper ᵈ iurgia⁾quærit =malus⁾: =angelus⁾autem crudelis mittetur contra eum.
Expedit magis vrſæ occurrere raptis

=pace,
Ecc. 10.
= intelligens
=conflatorio
Sup.14.
=eſt minus ĩ oculis dñi eius, quocũque verterit, pſperatur (i, munera placant omnes homines)
=vero improperat aliquid
=duces.
=accẽdi
ᵈ malum
=rebellis
= nunti

ſœtibus, quàm fatuo ► confidenti ſibi⁾ in ſtultitia ſua.

||Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.

||Qui dimittit aquam, caput eſt iurgiorum⁾: & antequam⁼patiatur contumeliam, iudicium deſerit⁾.

Qui iuſtificat impium, & qui condemnat iuſtum, abominabilis eſt vterque apud deum.

Quid prodeſt ſtulto habere diuitias, c cum ſapientiam emere non poſſit⁾?

►Qui altam facit domum ſuam, quærit ruinam: & qui euitat diſcere, incidet in mala.

Omni tempore diligit qui amicus eſt, & frater in anguſtiis comprobatur.

Stultus homo⁼plaudet manibus, cũ ſpoponderit⁾ pro amico ſuo.

Qui meditatur diſcordias⁾, diligit rixas: & qui exaltat oſtium quærit ruinam.

Qui peruerſi cordis eſt, non inueniet bonum: & qui vertit linguam, incidet in malum.

Natus eſt ſtult9 in ignominiam ſuam: ſed nec pater in fatuo lætabitur.

⁼Animus gaudens⁾ ætatem floridam facit⁾: ſpiritus triſtis exiccat oſſa.

Munera de ſinu impius accipit, vt peruertat ſemitas iudicii.

||In facie prudentis lucet ſapientia: oculi ſtultorum in⁼finibus⁾ terræ.

⁼Ira⁾ patris filius ſtultus, & dolor matris quæ genuit eum.

Nõ eſt bonum, damnum inferre iuſto, nec percutere principem qui recta iudicat.

||Qui moderatur ſermones ſuos, doctus & prudens eſt: & pretioſi ſpiritus, vir eruditus.

Stultus quoque ſi tacuerit, ſapiens reputabitur: & ſi compreſſerit labia ſua, intelligens.

CAP. XVIII.

⁼Occaſiones quærit qui vult recedere ab amico, omni tempore erit exprobrabilis.⁾

Non⁼ recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris quæ verſantur in corde eius⁾.

Impius cum in profundũ venerit peccatorum, contemnit: ſed ſequitur eũ ignominia & opprobrium.

Aqua pfunda verba ex ore viri: & torrens redundans fons ſapientiæ.

Accipere perſonam impii non eſt bonum, vt c declines à veritate iudicii⁾.

Labia ſtulti miſcent ſe rixis, & os eius ⁼iurgia⁾ prouocat.

Os ſtulti contritio eius, & labia ipſius ruina animæ eius.

Verba⁼ bilinguis, quaſi ſimplicia, & ipſa perueniunt vſque ad interiora vẽtris.

►pigrum deiicit timor: animæ autẽ effœminatorum eſurient⁾.

Qui⁼ mollis & diſſolutus eſt⁾ in opere ſuo, frater eſt⁼ſua opera⁾ diſſipantis.

Turris fortiſſima nomen domini: ad ipſam currit iuſtus, & o exaltabitur⁾.

Subſtantia diuitis vrbs roboris eius, & quaſi murus⁼validus circundans eum⁾.

Antequam conteratur, exaltatur cor hominis: & antequam glorificetur, ⁼humiliatur⁾.

||Qui prius reſpondet quàm audiat, ſtultum ſe eſſe demonſtrat, & confuſione dignum.

⁼Spiritus viri ſuſtentat imbecillitatem ſuam⁾: ſpiritum vero⁼ad iraſcendum facilem⁾ quis poterit ſuſtinere?

Cor⁼ prudentis⁾ poſſidebit ſcientiam, & auris ſapientium quærit doctrinam.

Donum hominis dilatat viam eius, & ante⁼principes ſpatium ei facit⁾.

Iuſtus prior eſt⁼accuſator ſui⁾: venit amicus eius, & inueſtigauit eum.

Contradictiones comprimit ſors, & inter potentes quoque diiudicat.

Frater qui adiudicatur à fratre, quaſi ciuitas firma: &⁼ iudicia⁾ quaſi vectes vrbium⁾.

De fructu oris viri replebitur vẽter eius, & ⁼ genimina⁾ labiorum ipſius ſaturabunt eum.

Mors & vita in manibus linguæ: qui diligunt eam, comedent fructus eius.

Qui inuenit mulierem ►bonam⁾, inuenit bonum, & hauriet⁼ iucunditatẽ⁾ à domino.

►Qui expellit mulierem⁾ bonam, expellit bonum: qui autem tenet adul-

ter

is õni tẽpore cõmiſcetur
ſub. contẽtiõib9
⁼delectat
ſtult9 in intelligẽtia, ſed in iis q̃ verſantur in corde ſuo.
c iuſtũ à iudicio abducas.
⁼ad pcuſſiones
⁼ſuſurratoris ſui t vt vulnera.
⁼remiſſus eſt
⁼viri
o vl. ptegetur.
⁼eleuatus in imaginatione ſua.
⁼affligit.
Eccl. 11. a
⁼.bonus animus attenuat omne malũ:
⁼triſtem
⁼intelligens.
⁼magnates diriget eum,
⁼in cauſa ſua.
⁼lites
⁼palatii
⁼puctus
⁼beneuolentiam

teram ſtultus eſt & inſipiens).
Cum obſecratiõibus loquetur pauper, & diues =effabitur rigide).
Vir amicabilis ad ſocietatem magis amicus erit, quàm frater.

=reſpõdebit dura.

CAP. XIX.

A Melior eſt pauper qui ambulat ĩ ſimplicitate ſua, quàm =torquens labia ſua), & *inſipiẽs.
Vbi non eſt = ſcientia), animæ non eſt bonum: & qui feſtinus eſt pedibus offendet,
Stultitia hominis =ſupplantat greſſus) eius: & contra dominum = feruet animo ſuo).
Diuitiæ addũt amicos plurimos: à paupere autem & hi quos habuit ſeparantur.
‖Teſtis falſus nõ erit impunitus: & qui mendacia loquitur, non effugiet.
Multi = colunt perſonam potentis), & *amici ſunt *dona tribuentis.
Fratres omnes pauperis oderunt eum, inſuper & amici procul receſſerũt ab eo.
B Qui tantum verba ſectatur, nihil habebit: Qui autem) poſſeſſor eſt mentis, diligit animam ſuam, & cuſtos prudentiæ inueniet bona.
Falſus teſtis non erit impunitus: & qui loquitur mendacia peribit.
Non decent ſtultum =deliciæ), nec ſeruum dominari principibus.
=Doctrina) viri per patientiam noſcitur, & gloria eius eſt iniqua prætergredi.
Sicut fremit9 *leonis, ita & regis ira: & ſicut ros ſuper herbam, ita & =hilaritas) eius.
Dolor patris filius ſtultus: & tecta iugiter perſtillantia, litigioſa mulier.
C Domus & diuitiæ dantur à parentib9, à domino autẽ proprie) vxor prudens.
Pigredo immittit ſoporẽ, & anima =diſſoluta) eſuriet.
Qui cuſtodit mandatum, cuſtodit animam ſuam: qui autem negligit viã ſuã =mortificabitur).
=Fœneratur) domino, qui miſeretur pauperis & =viciſſitudinem) ſuam reddet.

=puerſis labiis ſuis, *ipſe =modeſtia, qua ſufferat vnus alterum, =puertet viam =iraſcet cor eius. Dan.13.g =pcabunt faciem liberalis, *omnes *viri =delectationes, =Intellectus *catuli =beneuolentia =remiſſa (otioſa) =morieť. =Mutuat =retributionem

Erudi filium tuum, =ne deſperes): ad interfectionem autẽ eius ne ponas animam tuam,
Qui enim impatiens eſt, ſuſtinebit dãnum: = & cum rapuerit, aliud apponet.
Audi conſilium, & ſuſcipe diſciplinam vt ſis ſapiens in nouiſſimis tuis.
D Multæ cogitationes in corde viri: =voluntas) autem domini in æternum) permanebit.
=Homo indigens miſericors eſt =: & melior eſt pauper, q̃ vir mendax.
Timor domini ad vitam: & =in plenitudine) commorabitur, abſque viſitatione peſſimi:
Abſcondit piger manum ſuam = ſub aſcella), nec ad os ſuum applicat eam.
‖=Peſtilente) flagellato ſtultus =ſapientior) erit: ſi autem corripueris ſapientem, intelliget =ſapientiam).
Qui affligit patrem, & =fugit) matrem, ignominioſus erit & infelix.
=Non ceſſes audire fili doctrinam, nec ignores ſermones) ſcientiæ.
Teſtis iniquus deridet iudicium: & os impiorum deuorat iniquitatem.
Parata ſunt deriſoribus iudicia, & =mallei percutientes) ſtultorum corporibus.

=donec ſpes: =dimitt eũ, vt deinceps corripi =cõſiliu =Decor hoiem neficet ſua: =ſaturu =in fin Infr. 21 =Deriſ re =aſtutio =ſcienti (.i. call dior fie =fuga: =Ceſſa li mi a dire er ditione q̃ te ab ducit ſermon bus =plagæ

CAP. XX.

Luxurioſa res) vinum, & tumultuoſa ebrietas: quicũque his delectatur, non erit ſapiens.
Sicut rugitus leonis, ita & terror regis: qui prouocat eum, peccat in animam ſuam.
Honor eſt homini =qui ſeparat ſe) à contentionibus: omnes autem ſtulti =miſcentur) contumeliis
Propter frigus piger arare noluit, mendicabit ergo æſtate, & non dabitur illi.
Sicut aqua profunda, ſic conſilium in corde viri: ſed homo =ſapiens) exhauriet illud.
Multi homines miſericordes vocantur virum autem fidelem quis inueniet?
Iuſtus qui ambulat in ſimplicitate ſua beatos poſt ſe filios derelinquit.

=Deriſ rẽ effic =quieſc =miſcea ſe ĩtellig

B Rex qui ſedet in ſolio iudicii, diſſipat omne malum intuitu ſuo.
.Ioh.1.a. ||Quis poteſt dicere, Mundum eſt cor
.reg.8.c. meum, purus ſum à peccato*
.pa.6.g. ||ᵃPondus & pondus), menſura & men
meo? ſura, vtrunque abominabile eſt apud
cc.7.c. dominum,
i.varia Exᵃſtudiis ſuis intelligitur)puer, ſi mũ
ondera, da & recta ſint opera eius.
operib9 Aurem audientem & oculum videntẽ
us co- dominus fecit vtrunque.
noſcit Nolite diligere ſomnum, ne te egeſtas opprimat: aperi oculos tuos, & ſaturare panibus.
Malum eſt, malum eſt, dicit ► omnis)
audabit emptor: & cum receſſerit, tuncᵃglorıabitur).
C Eſt aurum, & multitudo gemmarum: vas autem pretioſum labia ſcientiæ.
i.qa p Tolle veſtimentum eius qui fideiuſſor
xtraneo extitit alieni, & ᵃpro extraneis)aufer
deiuſſit pignus ab eo.
vP, ara- Suauis eſt homini panis mendacii
ea, & poſtea implebitur os eiusᵃ cal-
onſiliis culo).
ſecretũ, Cogitationes conſiliis roborantur,
dilatãti ᵃ& gubernaculis) tractanda ſunt
bia ſua bella.
.i.frau- Et qui reuelatᵃmyſteria), & ambulat
ẽ faciẽti fraudulenter, &ᵃ dilatat labia ſua): ne
xo.21.c. commiſcearis.
eui.20.b ||Qui maledicit patri ſuo & matri, ex-
att.15.a tinguetur lumen eius in mediis tene-
eſtinan bris.
r acqui Hæreditasᵃ ad quam feſtinatur)in prin
ta cipio, in nouiſſimo benedictiõe ca
up.17.c. rebit.
om.12.d ||Ne dicas, Reddam malum: expecta do
.pe.3.b. minum, & liberabit te.
.theſ.5.d Abominatio eſt apud dominum pon-
ſunt dus & pondus, ſtatera doloſa non eſt
Laqueus bona.
degluti- A dominoᵃdiriguntur)greſſus viri, qs
e ſanctũ autem hominum intelligere poteſt
vP, cõtu viam ſuam?
melius af ᵃRuina)eſt hominiᵃdeuorare ſanctos):
icere) & poſt, votaᵃretractare).
inquire- Diſſipat impios rex ſapiens, & incur-
re(.i.vo- uat ſuper eos fornicem.
ere) Lucerna domini ſpiraculum hominis,
ᵃinterio- quæ inueſtigat omniaᵃſecreta) ven-
ra ſulſit tris.
mia(vel) Miſericordia & veritas cuſtodiunt regem, & ᵃ roboratur clementia thronus eius. bõitate) ſoliũ ſuũ.
Exultatio iuuenum fortitudo eorum, ᵃeſt medi
dignitas ſenum canities. cina in
Liuor vulnerisᵃabſterget mala), & pla- malo,
gæ inᵃſecretioribus)ventris. ᵃinterioribus

CAP. XXI.

Sicut diuiſiones ᵃ aquarum, ita cor ᵃriuuli A
regis in manu domini: quocunque voluerit, inclinabit illud. ᵃvP, dirigit
Omnis via viri recta ſibi videtur:
ᵃappendit)autem corda dominus.
Facere iuſtitiam & iudiciũ magis placet domino, q̃ victimæ,
Exaltatio oculorum & ᵃ dilatatio cor- ᵃ.i. arro-
dis), lucerna impiorum peccatum. gãs aius,
Cogitationes robuſti ſemper in abundantia: omnis autemᵃpiger)in egeſta ᵃinconſy
te eſt. deratus
Qui congregat theſauros lingua mendacii, vanus & excors eſt, & impinguetur ad laqueos mortis.
Rapinæ eorumᵃdetrahent)eos, quia no ᵃdiſſeca-
luerunt facere iudicium. bunt
Peruerſa viaᵃviri, aliena eſt)ᵃ: qui autẽ B
mundus eſt, rectum opus eius. ᵃalieni:
||Melius eſt ſedere in angulo domatis, q̃ cum muliere litigioſa, & in domo Infr.25.d
ᵃcommuni). ᵃampla.
Anima impii deſyderat malum, nõ miſerebitur proximo ſuo.
||Mulctatoᵃpeſtilente)ſapientior eritᵃp- Sup.19.d
uulus): &ᵃſi ſectetur ſapientẽ), ſumet ᵃderiſore
ſcientiam. ᵃſtultus:
ᵃExcogitat iuſtus de domo impii), vt ᵃcũ iſtrue
detrahat impios à malo. tur ſapiens,
Qui obturat aurem ſuam ad clamorẽ pauperis, & ipſe clamabit, & non exaudietur. ᵃvP, inſtruit iuſtus domũ impii
Munusᵃabſconditum)extinguet iras: & donum in ſinu indignationem maximam, ᵃ.i. in abſcondito datum
Gaudium iuſto eſt facere iudicium: & pauor operantibus iniquitatem.
Vir qui errauerit à viaᵃdoctrinæ)in cœ ᵃintelligẽ
tuᵃgigantium)commorabitur. tiæ
Qui diligit epulas, in egeſtate erit: qui ᵃ mortuo
amat vinum & ᵃ pinguia), non dita- rum
bitur. ᵃvP, oleũ,
Proᵃ iuſto)datur impius: & pro recto ᵃredemptione iu
iniquus. ſti
||Melius eſt habitare in terra deſerta, q̃ cũ muliere rixoſa & iracunda. Ecci.25.c

Theſaurus deſyderabilis, & oleũ in habitaculo =ſapiẽtis iuſti), & imprudens homo diſſipabit illud.

Qui ſequitur iuſtitiã & miſericordiã, inueniet vitam, iuſtitiam & gloriam.

Ciuitatem fortium aſcendit ſapiens, obſtruxitq́ robur fiduciæ eius.

D Qui cuſtodit os ſuum, & linguam ſuam, cuſtodit ab anguſtiis animam ſuam.

Superbus & arrogans vocatur =irriſor indoctus), qui in ira operatur ſuperbiam.

Deſyderia occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari.

Tota die concupiſcit & deſyderat: qui autem iuſtus eſt tribuet, & non= ceſſabit). =vel, comparcit.

Iſa.1,d. ‖Hoſtiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex ſcelere.

Teſtis mendax peribit: vir=obediens loquetur victoriam). =audiens (.i. loquẽtem admittens) ſemp loquitur.(.i. viciſſim audietur

Vir impius procaciter obfirmat vultũ ſuum: qui autẽ rectus eſt, corrigit viã ſuam.

Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra dominum.

Equus paratur ad diem belli: dominus autem ſalutem tribuit.

CAP. XXII.

A Eccleſ. 7 a. Melius eſt nomen bonum, quàm diuitiæ: ſuper argentum enim & aurum, gratia bona.

Diues & pauper obuiauerunt ſibi: vtriuſque operator eſt dominus.

Callidus vidit malum, & abſcõdit ſe: =innocens)pertranſiit, & afflictus eſt damno. =imprudens

=Finis modeſtiæ)timor domini, diuitiæ & gloria & vita. =Propter afflictionem (vel, Pro afflictione)

=Arma & gladii) in via peruerſi: cuſtos autem animæ ſuæ longe recedit ab eis. =ſpinæ & laquei ſunt

=Prouerbium eſt, Adoleſcens iuxta viã ſuam), etiam cum ſenuerit, non recedet ab ea. =Erudi puerum in via ſua

Diues pauperibus imperat: & qui accipit mutuum, ſeruus eſt fœnerantis.

B Qui ſeminat iniquitatem, metet= mala): & virga iræ ſuæ = conſummabitur. =iniqtatẽ =cõſumet

‖ Qui =pronus eſt ad miſericordiã), benedicetur: de panibus enim ſuis dedit pauperi. Eccl.31. =benign eſt ocu

►Victoriam & honorem acquiret qui dat munera: animam autem aufert accipientium. =vel, iudicium,

Eiice deriſorem, & exibit cum eo iurgium, ceſſabuntq́ =cauſæ), & contumeliæ. C =puerte

Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum habebit amicum regem. =occida =.i. meretricis:

Oculi domini cuſtodiunt ſcientiam, & =ſupplantantur)verba iniqui. *ab eo. =vi aufe à paupe

Dicit piger, Leo eſt foris, in medio platearum=occidendus ſum). =vel, ſcientiam

Fouea profunda os=alienæ): cui iratus eſt dominus, incidet in eam. =iucund

Stultitia colligata eſt in corde pueri, & virga diſciplinæ fugabit eam* =ſimul e ibunt e

Qui=calumniatur pauperem), vt augeat diuitias ſuas, dabit ipſe ditiori, & egebit. c cõmo nefacio hoc hod

Inclina aurem tuam, & audi verba ſapientium: appone autem cor ad= doctrinam)meam. Quæ =pulchra) erit tibi cum ſeruaueris eam in ventre tuo &=redundabit in)labiis tuis, tu ampl ctere. = Non tradidi bi mult

Vt ſit in domino fiducia tua, c vnde & oſtendam tibi hodie). =Ecce deſcripſi eam tibi tripliciter, in cogitationibus & ſcientia, vt oſtenderem tibi firmitatem & eloquia veritatis, reſpondere ex his illis qui miſerunt te). pliciter cõſilia & ſciam, v docerer te verit tẽ q̃ cer tiſſiman vt interrogãtib vera reſ pondere poſſis?

Non facias violentiam pauperi, quia pauper eſt: neq; contra egenũ in porta, Quia iudicabit dominus cauſam =eius, & configet eos qui confixerunt animam eius).

Noli eſſe amicus homini iracundo, neque ambules cum viro furioſo: Ne forte diſcas ſemitas eius, & ſumas ſcandalum animæ tuæ. D =eorũ, & rapiet à

Noli eſſe cum his qui= defigunt manus ſuas), & qui vades ſe offerunt pro debitis, ſi enim non habes vnde reſtituas, quid cauſæ eſt vt tollat= operimentum de cubili tuo)? prædantibus eo animam =.i. ſpondent, =lectũ tuum q eſt ſubter te

Ne=tranſgrediaris)terminos antiquos, quos poſuerunt patres tui. =transferas.

Vidiſti virum velocem in opere ſuo? corã regibus ſtabit, nec erit ante ignobiles.

CAP. XXIII.

A Qvando ſederis vt comedas cum principe, diligenter attende quæ poſita ſunt an te faciem tuam, Et ſtatue cultrum in gutture tuo: ſi ⸗tamen habes in poteſtate animam tuam˒.
Ne deſyderes de cibis eius, in quo eſt panis mendacii.
Noli laborare vt diteris: ſed ⸗prudentiæ tuæ pone modum˒. Ne erigas oculos tuos ad opes quas non potes habere: quia facient ſibi pennas quaſi aquilæ, & volabunt in cælum.
Ne comedas cum homine ⸗inuido˒, & ne deſyderes cibos eius: quoniam ⸗in ſimilitudinem arioli & coniectoris æſtimat quod ignorat˒. Comede & bibe, dicet tibi: & mens eius non eſt tecum. Cibos quos comederas euomes, & perdes pulchros ſermones tuos.
In auribus inſipientium ne loquaris, B quia deſpicient ⸗doctrinam˒ eloquii tui.
Ne ⸗attingas paruulorum terminos˒, & agrum pupillorum ne introeas. ⸗Propinquus˒ enim illorum fortis eſt, & ipſe iudicabit contra te cauſam illorum.
Ingrediatur ad doctrinam cor tuum, & aures tuæ ad verba ſcientiæ.
|| Noli ſubtrahere à puero diſciplinam: ſi enim percuſſeris eum virga, non morietur. Tu virga percuties eum: & animam eius de inferno liberabis.
Fili mi, ſi ſapiens fuerit animus tuus, gaudebit tecum cor meum. Et exultabunt renes mei, cum locuta fuerint rectum labia tua.
|| Nõ æmuletur cor tuũ peccatores, ſed in timore domini eſto tota die. Quia ⸗habebis ſpem in nouiſſimo, & præſtolatio tua non auferetur.
Audi fili mi, & eſto ſapiens, & dirige in via ⸗animum tuum˒.
Noli eſſe in conuiuiis potatorum *nec in comeſſationibus eorum qui carnes ad veſcendum conferunt: Quia ⸗vacantes potibus, & dantes ſymbola conſumentur, & veſtietur pannis dormitatio˒.

⸗habueris animũ comedendi ex oĩbus.
⸗vł, (ſi vis ſeruare animã tuam).
⸗à cõſilio tuo deſine.
⸗vł, qui odit,
⸗ſicut cõiectauit ĩ aĩo ſuo, ſic ẽ. (ſub. ſermo eius).
⸗intellectũ
⸗trãſferas terminũ antiquũ,
⸗Redemptor (.i. vindex)
Sup. 13. d. eccłi. 30 a
Infr. 24. a
⸗vere eſt merces,
⸗cor tuũ.
*vini
⸗bibax & edax pauperes efficienť, & veſtibus ſciſſis induentur.

Audi patrem tuum qui genuit te: & ne contemnas cum ſenuerit mater tua.
Veritatem eme, & noli vendere ſapientiam, & ⸗doctrinam˒, & intelligentiam.
Exultat gaudio pater iuſti: & qui ſapiẽtem genuit, lætabitur in eo. Gaudeat pater tuus, & mater tua, & exultet D quæ genuit te.
Præbe fili mi cor tuum mihi, & oculi tui vias meas cuſtodiant.
Fouea enim profunda eſt meretrix, & puteus anguſtus aliena.
⸗Inſidiatur in via quaſi latro, & quos incautos inuenerit interficiet˒.
Cui væ? ⸗cuius patri væ˒? cui rixæ? cui foueæ? cui ſine cauſa vulnera? cui ⸗ſuffuſio˒ oculorum? nonne his qui cõmorantur in vino, & ⸗ſtudent calicibus epotandis˒?
Ne intuearis vinum quando ⸗flaueſcit˒ cum ſplenduerit in vitro color eius: ingredietur ⸗blande˒, ſed in nouiſſimo *mordebit vt coluber, & ſicut regulus ⸗venena diffundet˒. Oculi tui videbunt extraneas, & cor tuum loquetur peruerſa. Et eris ſicut dormiens in medio mari, & quaſi ⸗ſopitus gubernator amiſſo clauo˒, & dices, Verberauerunt me, ſed non dolui: ⸗traxerunt˒ me, & ego non ſenſi. Quando euigilabo, & ⸗rurſus vina reperiam˒?

CAP. XXIIII.

N||E æmuleris viros malos, nec deſyderes eſſe cum eis: quia rapinas meditatur mens eorum, & ⸗fraudes˒ labia eorum loquuntur.
Sapientia ædificabitur domus, & prudentia roborabitur. In ⸗doctrina˒ replebuntur cellaria, vniuerſa ſubſtantia pretioſa & pulcherrima.
Vir ſapiens, fortis eſt: vir ⸗doctus, robuſtus & validus˒.
Quia ⸗cum diſpoſitione initur˒ bellum, & erit ſalus vbi multa conſilia ſunt.
Excelſa ſtulto ſapientia, in porta non aperiet os ſuum.
Qui cogitat mala facere, ⸗ſtultus vocabitur˒.

⸗eruditionem,
⸗Etiã ipſa tanq̃ p̃do inſidiatur, & p̃uaricatores in hoĩb9 cõgregat ad te.
⸗cui væ? (vł, vbi miſeria?)
⸗rubor
⸗eunt ad q̃rẽdũ vinũ miſtũ?
⸗rubeſcit
⸗directe,
*ſuo
⸗dolore afficiet.
⸗dormiẽs in capite mali nauis,
⸗percuſſerunt
⸗add. i. q̃rã illud adhuc?
Sup. 23. b.
⸗iniquitatem
⸗ſcientia
⸗peritus melior ẽ, q̃ q valẽ robore.
⸗conſiliis facies
⸗virũ malas habẽtem cogitationes vocabũ.

Cogitatio*ſtulti peccatum eſt: & abominatio hominum ᵉdetractor⁾.

*mala
ᵉderiſor.

Si ᵉdeſperaueris⁾ lapſus in die anguſtiæ: imminuetur fortitudo tua.

ᵉremiſſus fueris

||Erue eos qui ducuntur ad mortem: & qui trahuntur ad interitum liberare ne ceſſes.

Pſal. 81. a.
B

Si dixeris, ᵉVires non ſuppetunt: qui⁾ inſpector eſt cordis, ipſe intelligit, & ſeruatorem animæ tuæ nihil fallit, reddetque homini iuxta opera ſua.

ᵉEcce nouimꝰ hūc rōne qui

Comede fili mi mel, quia bonum eſt, & fauum dulciſsimum gutturi tuo.

Sic & ᵉdoctrina ſapiētiæ, animæ tuæ: quam cum inueneris, habebis in nouiſsimis ſpem, & ſpes tua non peribit.

ᵉcognitio

Ne inſidieris, ᵉ& quæras impietatem in domo⁾ iuſti, neq; vaſtes ᵉrequiem⁾ eius. ſepties enim cadet iuſtus, & reſurget: impii autem corruent in malum.

ᵉſicut impius domui
ᵉaccubitum

Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor tuum: ne forte videat dominus, & diſpliceat ei, & auferat ab eo iram ſuam.

C

Ne ᵉcontendas⁾ cum peſsimis, nec æmuleris impios, quoniam non habēt futurorum ſpem mali, & lucerna impiorum extinguetur.

ᵉcommercium habeas

Time dominū fili mi, & regē: & cum ᵉdetractoribus⁾ non commiſcearis, Quoniam repente conſurget perditio eorum: & ruinam vtriuſque quis nouit?

ᵉvꝰ, tumultuantibus

ᵉHæc quoque ſapientibus⁾,

vꝰ, Hæc quoq; ſapiētes p̄cipiunt,

||Cognoſcere perſonam in iudicio, non eſt bonum.

Leui. 19. d
deu. 1. c.
eccli. 42. a.

Qui dicunt impio, Iuſtus es: maledicent eis populi, & deteſtabuntur eos ᵉtribus⁾.

ᵉpopuli.

Qui arguunt eum, ᵉlaudabuntur⁾, & ſuper ipſos veniet benedictio*.

ᵉbene erit eis,
*bona

ᵉLabia⁾ deoſculabitur, qui recta verba reſpondet.

ᵉvꝰ, Labiis

Præpara foris opus tuum, & diligēter exerce agrum tuum, & poſtea ædifices domum tuam.

D

Ne ſis teſtis fruſtra cōtra proximū tuū, nec ᵉlactes⁾ quenquam labiis tuis.

ᵉvꝰ, ſeducas

||Ne dicas, Quo modo fecit mihi, ſic faciam ei: reddam vnicuique ſecundū opus ſuum.

Sup. 10. b.

Per agrum hominis pigri tranſiui, & per vineam viri ſtulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, operuerāt ſuperficiē eius ſpinæ, & maceria lapidū* deſtructa erat. Quod cum vidiſsem, poſui in corde meo, & ᵉexemplo didici diſciplinam⁾. ||Vſquequo piger dormies, vſquequo de ſomno cōſurges? Parū ᵉinquam⁾ dormies, modicum dormitabis, pauxillum manus conſeres, vt quieſcas: Et veniet tibi quaſi curſor egeſtas tua, & mēdicitas quaſi vir armatus.

*eius
ᵉvidi, accepi eruditionem
Sup. 6. b.

Hæ quoq; parabolæ Salomonis, quas tranſtulerunt viri Ezechiæ regis Iuda.

ᵉtranſcripſerunt, (vꝰ, inſeruerunt.)

CAP. XXV.

A

GLORIA dei eſt celare verbum, & gloria regum inueſtigare ᵉſermonem⁾ Cælum ᵉſurſum, & terra deorſum, & cor regum inſcrutabile.

ᵉvꝰ, rem.
ᵉaltū, & terra profunda,
ᵉ.i. fiet inde

Aufer rubiginem de argento, & ᵉegredietur⁾ vas puriſsimum. Aufer impietatem de vultu regis, & firmabitur iuſtitia thronus eius.

ᵉvꝰ, iactes te
ᵉquem

Ne ᵉglorioſus appareas⁾, coram rege, & in loco magnorum ne ſteteris. Melius eſt enim vt dicatur tibi, Aſcende huc: q̄ vt humilieris coram principe, ᵉquæ⁾ viderunt oculi tui.

ᵉegrediaris ad litigandū cito: nā quid facies poſtea, quādo pudore affeceris te amicus tuus?

Ne ᵉproferas in iurgio cito: ne poſtea emendare non poſsis, cum dehoneſtaueris amicum tuum⁾.

Cauſam tuam tracta cum amico tuo, & ſecretum ᵉextraneo⁾ ne reueles: ne

forte =inſultet tibi) cum audierit, & =exprobare) non ceſſet.

►Gratia & amicitia liberant, quas tibi ſerua, ne exprobrabilis fias).

Mala aurea =in lectis) argenteis, qui loquitur verbum in tempore ſuo.

Inauris aurea, & =margaritum fulgens), qui arguit ſapientem & aurem obedientem.

Sicut frigus niuis in die meſſis, ita legatus fidelis ei qui miſerit eum, animam ipſius requieſcere facit.

B Nubes & ventus & pluuiæ non ſequẽtes, vir glorioſus, & promiſſa non cõplens.

||=Patientia lenietur) princeps: & lingua mollis confringet =duritiam).

Mel inueniſti comede quod ſufficit tibi: ne forte ſatiatus euomas illud.

Subtrahe pedem tuum de domo proximi tui, nequando ſatiatus *oderit te.

C Iaculum, & gladius, & ſagitta acuta, homo qui loquitur contra proximũ ſuum falſum teſtimonium.

Dens putridus, & pes laſſus, =qui ſperat ſuper infideli) in die anguſtiæ.

Et =amittit pallium) in die frigoris, acetum in nithro, qui cantat =carmina) cordi =peſſimo).

►Sicut tinea veſtimento, & vermis ligno ita triſtitia viri nocet cordi).

||Si eſurierit inimicus tuus, ciba illum *ſi ſitierit, da ei aquã bibere: prunas enim cõgregabit ſuper caput eius, & dominus reddet tibi.

D Ventus aquilo diſſipat pluuias, & facies =triſtis) linguam detrahentem.

||Melius eſt ſedere in angulo domatis, quã cum muliere litigioſa, & in domo =communi).

Aqua frigida animæ ſitienti, & nũtius bonus de terra longinqua.

Fons turbatus pede, & =vena) corrupta, iuſtus cadens coram impio.

||Sicut qui mel multũ comedit, non eſt ei bonum: ſic qui =ſcrutator eſt maieſtatis, opprimetur à gloria).

Sicut vrbs =patens) & abſque murorum ambitu, ita vir qui non poteſt in loquendo cohibere ſpiritum ſuum.

alterius ... probris ... ficiat te ... e ... infama- ... e ... cũ figu- ... is ... ornamẽ- ... ũ obri- ... i.

Sup. 15. a. Longanimitate fleſtetur

vP, oſſa.

*de te.

fiducia ... preuarica- ... oris

remouet ... ſe pallium

cantica

vP, afflicto.

Rom. 12. d

*pane:

vP, iracũda

Sup. 21. b

ampla.

vP, ſcaturigo

Eccl. 3. c.

inueſtigat grauia (vP, diuerſas ſcientias) obruitur.

P diruta

CAP. XXVI.

QVomodo nix in æſtate, & pluuiæ in meſſe, ſic indecens eſt ſtulto gloria. A

Sicut auis ad alia tranſuolans, & paſſer quo libet vadens: ſic maledictum fruſtra prolatum in quempiam * ſuperueniet.

Flagellum equo, & camus aſino, & virga dorſo imprudentium.

Ne reſpondeas ſtulto iuxta ſtultitiam ſuam, ne efficiaris ei ſimilis.

Reſponde ſtulto iuxta ſtultitiã ſuam, ne ſibi ſapiens eſſe videatur.

Claudus pedibus, ►&) =iniquitatem bibens), qui =mittit verba) per nuntiũ ſtultum.

B Quomodo =pulchras fruſtra habet claudus tibias): ſic indecẽs eſt in ore ſtultorum parabola.

Sicut qui mittit lapidem =in aceruum Mercurii): ita qui tribuit inſipienti honorem.

Quomodo ſi ſpina naſcatur in manu temulenti: ſic =parabola) in ore ſtultorum.

=Iudicium determinat cauſas: & qui imponit ſtultos ſilentium, iras mitigat).

||Sicut canis qui reuertitur ad vomitũ ſuum, ſic imprudens qui iterat ſtultitiam ſuam.

Vidiſti hominem ſapientem ſibi videri? =magis illo ſpem habebit inſipiens).

Dicit piger, Leo eſt in via, & leæna in itineribus. Sicut oſtium vertitur in cardine ſuo, ita piger in lectulo ſuo.

||Abſcondit piger manus =ſub aſcella ſua), & =laborat) ſi ad os ſuum eas conuerterit.

C Sapientior ſibi piger videtur ſeptẽ viris =loquentibus ſententias).

Sicut qui apprehendit auribus canem, ſic qui tranſit ►impatiens), cõmiſcetur rixæ alterius.

Sicut noxius eſt qui mittit ſagittas, & lanceas =in mortem): ita vir qui fraudulẽter nocet amico ſuo, & ►cũ fuerit deprehenſus) dicit, Ludens feci.

Cũ defecerint ligna, extinguetur ignis: & ſuſurrone ſubtracto iurgia conquieſcunt.

*non

vP, dãnũ accipiẽs.

vP, expedit negotiũ ſuum

=inæquales ſũt tibię claudi:

=p̃tioſum funda:

=vP, ſentẽtia

=Magiſter (.i. peritus) oĩa recte efficit: q autẽ conducit, ſtultũ conducit trãſeuntẽ (.i. negligentem.)

2. Pet. 2. d

ſpes ẽ magis de ſtulto q̃ de eo.

Sup. 19. d

=in ſinu ſuo

=fatigatur (moleſtũ eſt ei)

=.i. docẽtibus mores.

=mortiferas:

Eccl. 38.b ||Sicut carbones ad prunas, & ligna ad
=conten- ignem, ſic homo =iracundus) ſuſcitat
tioſus rixas.
D Verba ſuſurronis quaſi ſimplicia, &
=ventris ipſa perueniunt ad intima =cordis).
=ſcoriarũ Quomodo ſi argento =ſordido) ornare
(.i. ſpuma velis vas fictile, ſic labia =tumẽtia) cũ
argenti) peſsimo corde ſociata.
=ſuccẽdẽ Labiis ſuis intelligitur inimicus, cum
tia (ſub. li in corde tractauerit dolos; quando
tes) =ſubmiſerit vocem ſuam), ne credide
=vel, voce ris ei: quoniam ſeptẽ =nequitiæ) ſunt
ſua blan- in corde illius.
dietur, Qui operit odium =fraudulenter), reue
=abomina labitur malitia eius in concilio.
tiones ||Qui fodit foueam, incidet in eam:
=vt det & qui voluit lapidem, reuertetur ad
damnũ, eum.
Eccl.10.b Lingua fallax non amat =veritatem), &
Eccl.27.d os lubricum operatur =ruinas).
=humiliatio
nẽ ſui: (.i.

CAP. XXVII.

corripien NE glorieris in =craſtinum); igno-
tem ſe) rans quid ſuperuentura pariat
=perditio dies.
nem. ||Laudet te alienus, & nõ os tuũ:
=vel, de extraneus, & non labia tua.
pie craſti Graue eſt ſaxum, & onoroſa arena: ſed
no, ira ſtulti vtroque grauior.
Eccl.22.b Ira non habet miſericordiam, nec erũ
=quis ſta- pens furor: & =impetum concitati fer
bit corã re quis poterit)?
inuidia? Melior eſt manifeſta correptio, q̃ amor
=Fidelia abſconditus.
magis =Meliora) ſunt vulnera diligẽtis, q̃ frau
dulenta oſcula odientis.
Iob. 6. b. ¶Anima ſaturata calcabit fauum: & a-
B nima eſuriens etiam amarum pro dul
ci ſumet.
Sicut auis tranſmigrans de nido ſuo,
ſic vir qui derelinquit locum ſuum.
=ſuffimẽto Vnguento & =variis odoribus) delecta
=amicus tur cor: & =bonis amici conſiliis ani-
dulcis eſt ma dulcoratur).
ꝓpter cõ Amicum tuum, & amicum patris tui
ſiliũ aĩæ. ne dimiſeris: & domum fratris tui ne
ingrediaris in die afflictionis tuæ.
Melior eſt vicinus iuxta, quàm frater
procul.
Stude ſapientiæ fili mi, & lætifica cor
meum, vt poſsim exprobranti reſpon
dere ſermonem.
=impru- Aſtutus vidẽs malũ, abſcõditus eſt, =par
dentes uuli) tranſeũtes ſuſtinuerũt diſpẽdia.

||Tolle veſtimentum eius qui ſpopõdit
pro extraneo, & =pro alienis aufer ei Sup.20.c
pignus). =.i. quia pro
Qui benedicit proximo ſuo voce gran extraneo
di, =de nocte) conſurgens maledicẽti ſpopõdit
ſimilis erit. vel, cũ il-
Tecta perſtillãtia in die =frigoris), & li- le alieno
tigioſa mulier comparantur: qui reti ſit.
net eam, quaſi qui ventum teneat, & =inane
=oleum dexteræ ſuæ vocet). =pluuiæ
Ferrum ferro exacuitur, & homo exa- =ſicut o-
cuit faciem amici ſui. leũ quod
Qui ſeruat ficum, comedet fructus e- eſt ĩ dex-
ius: & qui cuſtos eſt domini ſui, glo- tera ſua
rificabitur. clamabit
Quo modo in aquis reſplendent vul- (vel, ſicut
tus proſpicientium, ſic =corda homi- q conatur
num manifeſta ſunt prudentibus). oleũ ma-
Infernus & perditio nunquam implen nu tene-
tur, ſimiliter & oculi hominum inſa re.)
tiabiles. =cor hoĩs
||Quo modo probatur in conflatorio ar homini
gentũ, & in fornace aurum: ſic proba Eccl.14.b
tur homo ore laudantis. D
►Cor iniqui inquirit mala, cor autem
rectum inquirit ſcientiam).
Si contuderis ſtultum in =pila, quaſi pti =morta-
ſanas feriente deſuper pilo), non au- rio, ĩ me-
feretur ab eo ſtultitia eius. dio farr
Diligẽter agnoſce vultum pecoris tui, cõtuſi pi-
tuóſque greges conſydera, non enim ſtilo,
habebis iugiter =poteſtatem, ſed coro =diuitias
na tribuetur in generatione & gene has, & glo
rationem). ria nõ du
Aperta ſunt prata, & apparuerunt her- rabit.
bæ virentes, & collecta ſunt fœna de =.i. quibus
montibus. venditis,
Agni ad veſtimentum tuum: & hœdi, ſumptus
=ad agri pretium). parantur
Sufficiat tibi lac caprarũ in cibos tuos, in agricul
& in neceſſaria domus tuæ, & ad vi- tura faciẽ
ctum ancillis tuis. di.

CAP. XXVIII. A

FVgit impius nemine perſequente: =catulus
iuſtus autem quaſi =leo) confidẽs, leonis
►abſque terrore erit). =hominẽ
Propter peccata terræ multi princi- intellige
pes eius: & propter =hominis ſapien tẽ & ſciẽ
tiam & horum ſcientiam quæ dicun- tẽ prolon
tur, vita ducis longior erit). gabitur
Vir pauper =calumnians pauperes, ſimi (ſub. re-
lis eſt imbri vehementi in quo para- gnum
tur fames). =viro ſe-

paupe
us, eſt
pluuia
ndās,
non eſt
nis.
gem
modi-
qſtu,
largiē
n pau
ibus
rare fa
rectos
r viam
lam,
rfecti
elligēs
ueſti-
bitur
no
oſpera
ur:
ſ qui
prunit
os; &
s occi-
: vſque
ſepul-
rū fu-
t ne te
ant eū.
erfecte,
praz.b
cl.20.d
enedi-
tur:
lāditur
gua.

Qui derelinquunt legem, laudant impium, qui cuſtodiunt *ſuccenduntur contra eum.

Viri mali non cogitant iudicium: qui autem inquirunt dominum, animaduertunt omnia.

Melior eſt pauper ambulans in ſimplicitate ſua, quàm diues in prauis itineribus.

B Qui cuſtodit legem, filius ſapiens eſt: qui autem comeſſatores paſcit, confundit patrem ſuum.

Qui coaceruat diuitias vſuris, & =fœnore liberali), in pauperes congregat eas.

Qui declinat aures ſuas ne audiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Qui =decipit iuſtos in via mala), in interitu ſuo corruet, & =ſimplices) poſſidebunt bona.

Sapiens ſibi videtur vir diues: pauper autem =prudens) ſcrutabitur eum.

In exultatione iuſtorum multa gloria eſt: regnantibus impiis =ruinæ hominum).

Qui abſcondit ſcelera ſua, non =dirigetur): qui autem confeſſus fuerit, & reliquerit ea, miſericordiam conſequetur.

Beatus homo qui ſemper eſt pauidus: qui vero mentis eſt duræ, corruet in malum.

Leo rugiens, & vrſus eſuriēs, princeps impius ſuper populum pauperem.

C Dux indigens prudentia, multos opprimet per calumniam: qui autem odit auaritiam, longi fient dies eius.

=Hominem qui calumniatur animę ſanguinem, ſi vſque ad lacum fugerit, nemo ſuſtinet).

Qui ambulat =ſimpliciter), ſaluus erit: qui peruerſis graditur viis, concidet ſemel.

‖Qui operatur terram ſuam, ſatiabitur panibus: qui autem ſectatur otium, replebitur egeſtate.

Vir fidelis multum =laudabitur): qui autem feſtinat ditari, nō erit innocēs.

Qui cognoſcit in iudicio faciem, non benefacit, iſte & pro buccella panis deſerit veritatem.

D Vir qui feſtinat ditari, & aliis inuidet, ignorat quòd egeſtas ſuperueniet ei.

Qui corripit hominem, gratiam poſtea inueniet apud eum magis, quàm ille qui =per linguæ blandimēta decipit).

Qui ſubtrahit aliquid à patre ſuo, & à matre, & dicit hoc non eſſe peccatū: particeps =homicidæ eſt). =eſt viri diſſipātis bona ſua.

=Qui ſe iactat & dilatat), iurgia concitat: qui vero ſperat in domino, =ſanabitur). =Latus aio (.i. ſuperbus) =impīguabitur.

Qui confidunt in corde ſuo, ſtultus eſt: qui autem graditur ſapienter, ipſe =ſaluabitur). =euadet

Qui dat pauperi, nō indigebit: qui =deſpicit deprecantem), ſuſtinebit penuriam. =auertit oculos,

Cum ſurrexerint impii, abſcondentur homines: cum illi perierint, multiplicabuntur iuſti.

CAP. XXIX.

A

Viro qui corripientem dura ceruice cōtemnit, repētinus ei ſuperueniet interitus, & eum ſanitas non ſequetur.

In multiplicatione iuſtorum lętabitur vulgus: cum impii ſumpſerint principatum gemet populus.

Vir qui amat ſapientiam, lætificat patrem ſuum: ‖qui autem nutrit ſcorta, perdet ſubſtantiam. Luc.15.c.

Rex =iuſtus erigit terrā, vir auarus deſtruit eam). =iudicio ditionem firmā facit: qui donis capitur, euertit eum.

Homo qui blandis fictiſque ſermonibus loquitur amico ſuo, rete expādit greſſibus ſuis.

Peccantem virum iniquum inuoluet laqueus, & iuſtus laudabit atque gaudebit.

B

Nouit iuſtus cauſam pauperum, impius ignorat ſcientiam.

Homines =peſtilentes diſſipant ciuitatem), ſapientes vero auertunt furorem. =deriſores exitio ſūt ciuitati.

Vir ſapiens ſi cum ſtulto contenderit, ſiue iraſcatur, ſiue rideat, non inueniet requiem.

Viri ſanguinum oderunt =ſimplicem: iuſti) autem quærunt animam eius. =perfectū, recti

Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus: ſapiens differt & reſeruat in poſterū.

Princeps qui libenter audit verba mendacii, omnes miniſtros habet impios. =vir fraudulētus

Pauper & =creditor) obuiauerunt ſibi: *vtriuſque illuminator eſt dominus. *oculorū

Rex qui iudicat in veritate pauperes, thronus eius in æternum firmabitur.

Virga atque correctio tribuit ſapientiam: puer autem qui mittitur voluntati ſuæ confundit matrem ſuam.

C In multiplicatione impiorum multiplicabuntur ſcelera, & iuſti ruinas eorum videbunt.

ᵉrequeſcere faciet — Erudi filium tuum, & refrigerabit⁾ te, & dabit delicias animæ tuæ.

Cum prophetia defecerit, diſſipabitur populus: qui vero cuſtodit legem, beatus eſt.

Seruus verbis non poteſt erudiri: quia ►quod dicis⁾ intelligit, & reſpondere contemnit.

ᵉſpes eſt de ſtulto magis, q̃ de illo. — Vidiſti hominem velocem ad loquendum? ᵉſtultitia magis ſperanda eſt, quàm illius correctio⁾.

Qui delicate à pueritia ſua nutrit ſeruum ſuum, poſtea ſentiet eum contumacem.

D

ᵉſæpe prę uaricat. — Vir iracundus prouocat rixas: & qui ad indignandum facilis eſt, ᵉerit ad peccata procliuior⁾.

Iob, 22, d. ||Superbum ſequitur humilitas, & humilem ſpiritu ſuſcipiet gloria.

ᵉ execrationem — Qui cum fure partitur, odit animam ſuam: ᵉadiurantem⁾ audit, & non indicat.

Qui timet hominem, cito corruet: qui ſperat in domino, ſubleuabitur.

Multi requirunt faciem principis, & iudicium à domino egreditur ſingulorum.

Abominantur iuſti virum impium: & abominantur impii eos qui recta ſunt via.

►Verbum cuſtodiens filius, extra perditionem erit⁾.

CAP. XXX.

ᵉAgur filii Iace, prophetiã dixit vir ad Ithiel, ad Ithiel & Vthal. — VErba ᵉCongregantis filii Vomentis. Viſio quam locutus eſt vir Cum quo eſt deus, & Qui deo ſecum morante Cõfortatus, ait⁾.

ᵉ intelligẽtia — Stultiſſimus ſum virorum, & ᵉſapientia⁾ hominum non eſt mecum. Non didici ſapientiam, & noui ſcientiam ſanctorum. Quis aſcendit in cælum, atque deſcendit? quis continuit ᵉſpiritum⁾ in manibus ſuis? quis colligauit aquas ►quaſi⁾ in veſtimento? quis ſuſcitauit omnes terminos terræ? quod nomen eſt eius, & quod nomen filii eius, ſi noſtis?

ᵉvel, ventum

||Omnis ſermo deiᵉignitus⁾, clypeus eſt ſperantibus in ſe: ||Ne addas quicquam verbis illius, & arguaris, inueniariſque mendax. — Pſal. 18. ᵉpurgat Deut. 4 &, 12, d

Duo rogaui te, ne deneges mihi antequam moriar, Vanitatẽ, & verba mendacii longe fac à me. Mendicitatem, & diuitias ne dederis mihi, tribue tantum victui meo neceſſaria. ne forte ſatiatus illiciar ad negandum, & dicam, Quis eſt dominus? aut egeſtate compulſus furer, & periurem nomen dei mei. — B

Ne accuſes ſeruum ad dominum ſuum ne forte maledicat tibi, & ᵉcorruas⁾. — ᵉdeliqu

Generatio quæ patri ſuo maledicit, & quæ matri ſuæ non benedicit. — (vel, p. nas de

Generatio quæ ſibi munda videtur, & ►tamen⁾ non eſt lota à ſordibus ſuis.

Generatio cuius excelſi ſunt oculi, & palpebræ eius in alta ſurrectæ.

Generatio quæ pro dentibus gladios habet, & ᵉcommãdit molaribus ſuis⁾, vt comedat inopes de terra, & pauperes ex hominibus. — ᵉcultri lares ius;

Sanguiſugæ duæ ſunt filiæ, dicentes, Affer, affer.

Tria ſunt inſaturabilia, & quartũ quod nunquam dicit Sufficit. Infernus, & os vuluæ, & terra quæ non ſatiatur aqua: ignis vero nunquam dicit Sufficit.

Oculum qui ſubſannat patrem, & qui deſpicit ᵉpartum⁾ matris ſuæ, ſuffodiant eum corui de torrentibus, & comedant eum filiæ aquilæ. — C ᵉobed tiam

Tria ſunt ᵉdifficilia mihi⁾, & quartum penitus ignoro, Viam aquilę in cælo, viam colubri ſuper petram, viam nauis in medio mari, & viã viri in adoleſcentula⁾. — ᵉvt, ab dita ᵉvel, v gine

Talis eſt via mulieris adulteræ, quæ comedit, & tergens os ſuum dicit, Non ſum operata malum.

Per tria ᵉmouetur⁾ terra, & quartum non poteſt ſuſtinere, Per ſeruum cum regnauerit: per ſtultum cum ſaturatus fuerit cibo: & per odioſam mulierem cum in matrimonium fuerit aſſumpta: & per ancillam cum fuerit hæres dominæ ſuæ. — ᵉpertu tur

D ᵉcunic lus (v chœro grylli)

Quatuor ſunt minima terræ, & ipſa ſunt ſapientiora ſapientibus: formicæ populus infirmus, qui præparat in

meſſe cibum ſuum: =lepuſculus) plebs inualida, qui collocat in petra cubile ſuum: regem locuſta non habet, & egreditur vniuerſa per turmas ſuas: =ſtellio manibus nititur), & moratur in ædibus regis.

Tria ſunt quę bene gradiuntur, & quartum quod incedit fœliciter: leo fortiſſimus beſtiarum, ad nullius pauebit occurſum: =gallus ſuccinctus lumbos ſuos): & aries, =nec eſt rex qui reſiſtat ei).

=Et qui ſtultus apparuerit poſtquam eleuatus eſt in ſublime: ſi enim intellexiſſet, ori ſuo impoſuiſſet manum), =Qui autem fortiter premit vbera ad eliciendum lac), exprimit butyrũ: & qui vehementer emungit, elicit ſanguinem: & qui prouocat iras, producit diſcordias.

Verba Lamuelis regis.

=VISIO), QVA ERVDIVIT EVM MATER SVA.

CAP. XXXI.

QVID =dilecte) mi, quid dilecte vteri mei, quid =dilecte votorum meorum) Ne dederis mulieribus ſubſtãtiam tuam, & vias tuas ad delendos reges.

Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: =quia nullum ſecretum eſt vbi regnat ebrietas), ne forte bibant & obliuiſcantur iudiciorum, & mutent cauſam *filiorum pauperis.

Date ſicheram =mœrẽtibus), & vinum his qui amaro ſunt animo, bibant & obliuiſcantur ægeſtatis ſuæ, & doloris ſui non recordentur amplius.

Aperi os tuum muto, =& cauſis) omnium filiorum =qui pertranſeunt): aperi os tuum, decerne quod iuſtum eſt, & vindica inopem & pauperem. ALEPH.

Mulierem fortem quis inueniet? =procul, & de vltimis finibus pretium eius). BETH.

Confidit in ea cor viri ſui, & =ſpoliis, non indigebit: GIMEL.

Reddet ei bonum, & non malum, omnibus diebus vitæ ſuæ. DALETH.

Quæſiuit lanam, & linum, & operata eſt =conſilio manuum ſuarum). HE.

Facta eſt quaſi nauis inſtitoris de longe portans panem ſuum. VAV.

De nocte ſurrexit, deditque =prædam) domeſticis ſuis, & cibaria ancillis ſuis. ZAIN.

Conſyderauit agrum, & emit eum, & fructu manuum ſuarum plantauit vineam. HETH.

Accinxit fortitudine lumbos ſuos, & roborauit brachium ſuum. TETH.

Guſtauit quoniam bona eſt negotiatio eius, non extinguetur in nocte lucerna eius. IOD.

Manum ſuam miſit ad =fortia, & digiti eius apprehenderunt fuſum). CAPH.

Manum ſuam =aperuit) inopi, & palmas ſuas extendit ad pauperem. LAMED.

Non timebit domui ſuæ à frigoribus niuis: omnes enim domeſtici eius veſtiti ſunt duplicibus. MEM.

=Stragulatam veſtẽ) fecit ſibi, byſſus & purpura & indumentũ eius. NVN.

=Nobilis) in portis vir eius, quando ſederit cum =ſenatoribus) terræ. SAMECH.

Sindonem fecit & vendit, & cingulum tradidit =Chananæo). AIN.

Fortitudo & decor indumentum eius, & ridebit in die nouiſſimo. PE.

Os ſuum aperuit ſapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius. SADE.

Conſyderat ſemitas domus ſuæ, & panem =otioſa) nõ comedit. COPH.

Surrexerunt filii eius beatiſſimam prędicauerunt*: vir eius, & laudauit eã. RES.

Multæ filiæ congregauerunt diuitias: tu ſupergreſſa es vniuerſas. SIN.

Fallax gratia, & vana eſt pulchritudo: mulier timens dominum ipſa laudabitur. THAV.

Date ei de fructu manuum ſuarum, & laudent eam in portis opera eius.

=ſecundũ volũtatẽ (.i. libenter, manibus ſuis) =cibum

C =fuſum, & manus eius ſuſtentauerunt colum. =extendit

=Torques (vel, Tapetia) =Notus =ſenioribus =negotiatori.

D

=pigra *eam

Eccleſiaſtes, qui ab Hebræis Coheleth appellatur.

CAP. I.

Omnia vanitas. Inueſtigatio rerum vana.

*vel, concionatoris.

VERBA =Eccleſiaſtę) filii Dauid regis Ieruſalem. Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes: vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Quid habet amplius hō de vniuerſo labore ſuo quo laborat ſub ſole? Generatio prętérit, & generatio aduenit, terra autem in æternum ſtat. ¶Oritur ſol, & occidit, & ad locum ſuum reuertitur, ibiq; renaſcēs,
B gyrat per meridiē, & flectitur ad aquilonem, luſtrans vniuerſa in circuitu pergit ſpiritus, & in circulos ſuos reuertitur. ¶Omnia flumina intrant in mare, & mare non redundat: ad locum vnde exeunt flumina, reuertuntur vt iterum fluant. ¶Cunctæ res difficiles: non poteſt eas homo explicare ſermone. Non ſaturatur oculus viſu, nec au-
C ris auditu impletur. Quid eſt quod fuit? ipſum quod futurū eſt. Quid eſt quod factum? ipſum quod faciendum eſt. Nihil ſub ſole nouum, nec valet quiſquam dicere, Ecce, hoc recens eſt, iam enim præceſſit in ſeculis, quæ fuerunt ante nos. Nō eſt priorum memoria: ſed nec eorum quidem quæ poſtea futura ſunt, erit recordatio apud eos qui futuri ſunt in nouiſſimo. ¶Ego Eccleſiaſtes fui rex Iſrael in Ieruſalem, & propoſui in animo meo quærere & inueſtigare ſapienter de omnibus quæ fiunt ſub ſole. Hāc
D =occupationem) peſſimam dedit deus filiis hominum, vt occuparentur in ea. Vidi cuncta quæ fiunt ſub ſole, & ecce vniuerſa vanitas, & =afflictio) ſpiritus. =Peruerſi difficile corriguntur, & ſtultorum infinitus eſt numerus). ¶Locutus ſum in corde meo, dicens, Ecce magnus effectus ſum, & præceſſi omnes ſapientia, qui fuerunt ante me in Ieruſalem, & mens mea contemplata eſt multa ſapienter, & didici. Dedique cor meum vt ſcirem prudentiam atque doctrinam, =erroreſque) & ſtultitiam: & agnoui quòd in his quoque eſſet labor & afflictio ſpiritus: eô quòd in multa ſapientia, multa ſit =indignatio): & qui addidit ſciētiam, & addit & dolorem.

=afflictionem

*vel, cogitatio

*Curuū nō pōt dirigi, & defectus nō poteſt numerari.

=inſar

=vel, r leſtia:

CAP. II.

In Affluentia deliciarum vanitas. AEdificia & diuitias vana eſſe. Sapientis & ſtulti vnum eſſe euentum.

A

DIxi ego in corde meo, Vadam & affluam deliciis, & fruar bonis. Et vidi quòd hoc quoq; eſſet vanitas. =Riſum reputaui errorem): & gaudio dixi, Quid =fruſtra deciperis)? ¶Cogitaui in corde meo =abſtrahere à vino) carnem meam, =vt animum meū transferrē) ad ſapientiā, =deuitaremq;) ſtultitiā donec viderē quid eſſet =vtile) filiis hominum, quod facto opus eſt ſub ſole numero dierum vitæ ſuæ. Magnificaui opera mea, & ędificaui mihi domos, & plantaui vineas, feci hortos & pomaria, & conſeui ea cuncti generis arboribus. Extruxi piſcinas aquarum, vt irrigarem ſyluam lignorum germinantium. Poſſedi ſeruos & ancillas, multamque familiam habui: armenta quoque & magnos ouium greges ouium vltrà omnes qui fuerunt ante me in Ieruſalem. Coaceruaui mihi
B argentum & aurum, & = ſubſtantias) regum & prouinciarum. Feci mihi cantores, & cantatrices, & delicias filiorum hominum =ſcyphos, & vrceos in miniſterio ad vina fundenda). Et ſupergreſſus ſum opibus omnes qui ante me fuerunt in Ieruſalem, ſapientia quoque perſeuerauit mecum. Et omnia quæ deſyderauerunt oculi mei, non negaui eis: nec prohibui cor meum quin omni voluptate frueretur, & oblectaret ſe in his quæ præparaueram: & =hanc ratus ſum partem meam, ſi vterer) labore meo. Cumque me conuertiſſem ad vniuerſa opera quę fecerant manus meæ, & ad labores in quibus fruſtra) ſudaueram, vidi in omnibus vanitatem & afflictionem animi, & nihil permanere ſub ſole.
¶Tranſiui ad contemplandam ſapien-

=Riſui xi inſ.

=iſtud cis!

=vt tr rē in v

=& co meū a ſceren

= poſſi reînq;

=bonu

=pecul ria(.i. bus ſ reges riari

=& om generi gana,

=hoc pars d omni

qvētur⁹ tiam, erroreſque & ſtultitiam. (Quid
post me eſt, inquam, homo =vt ſequi poſſit re-
egē, qui gem factorem ſuum⁾?) Et vidi quod
ō ſit fa- tantum pręcederet ſapientia ſtultitam
turus ꝙ quantum differt lux á tenebris.‖Sapien
ā alii fe- tis oculi in capite eius: ſtultus in tene
erunt? bris ambulat. Et didici quod vnus v-
nfra.8. a triuſꝗ eſſet=interitus⁾.¶Et dixi in cor-
ro.17.d. de meo, Si vnus & ſtulti & meus=occa
euētus. ſus⁾erit: quid mihi prodeſt quod maio
euētus. rem ſapientiæ dedi operam? Locutuſ-
que cum mēte mea, animaduerti quod hoc quoque eſſet vanitas. Non enim erit memoria ſapientis ſimiliter vt ſtulti in perpetuum, & futura tempora obliuione cuncta pariter operient: moritur doctus, ſimiliter vt indoctus. Et idcirco tæduit me vitæ meæ videntem mala vniuerſa eſſe ſub ſole, & cuncta vanitatem & afflictionem ſpiritus. ¶Rurſus deteſtatus ſum omnem induſtriam meam, qua ſub ſole ſtudioſiſſime laboraui, habiturus hæredem poſt me, quem ignoro vtrum ſapiens an ſtultus futurus ſit, & dominabitur in laboribus meis quibus deſudaui & ſolicitus fui. & eſt quicquid tam vanum?
D Vnde ceſſaui, renuntiauitque cor meū
ciētia & vltra laborare ſub ſole. Nam cum alius
ctitudi laboret in ſapiētia & =doctrina & ſoli-
e citudine⁾, homini=otioſo⁾ quæſita di-
nō la- mittit. & hoc quoque vanitas & ma-
orauit i gnum malum. Quid enim proderit homini de vniuerſo labore ſuo & afflictione ſpiritus, qua ſub ſole cruciatus eſt? Cuncti dies eius doloribus & ærumnis pleni ſunt, nec per noctem mente requieſcit. & hoc nonne vanitas eſt?
vidi e- ¶Nonne melius eſt comedere, & bibe
quod re, & oſtendere animæ ſuæ bona de la
enim boribus ſuis? & hoc *de manu dei eſt.
enim Quis *ita vorabit & deliciis affluet vt
ego? ¶Homini *bono in conſpectu ſuo
ccupa- dedit deus ſapientiam & ſcientiam &
nem lætitiam: peccatori autem dedit=affli-
nxietu- ctionem⁾ & curam ſuperfluam⁾, vt
ſpūs. addat & cōgreget & tradat ei quid placuit deo. ſed & hoc vanitas eſt & =caſſa ſolicitudo mentis⁾.

CAP. III.

Omnia ſuo proueniunt tempore, atque tranſeunt. Eadem accidunt & eueniunt hominibus & iumentis in hac vita: vnde non ſciremus vitam æternā homini eſſe poſt mortē niſi docti fide cum in hoc mundo videamus ſpiritū hominū & pecudū nihil differre.

OMnia =tēpus⁾habēt, & ſuis =ſpatiis⁾tranſeunt vniuerſa ſub cęlo. — =vl, tēpus cōſtitutū =temporibus.
Tēpus naſcēdi, & tēpus moriēdi
Tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum eſt.
Tempus occidendi, & tēpus ſanandi,
Tēpus deſtruendi, & tēpus ædificādi.
Tēpus flendi, & tempus ridendi.
Tempus plangēdi, & tēpus ſaltandi.
Tempes ſpargendi lapides, & tempus colligendi*. — *lapides
Tempus amplexandi, & tempus longe fieri ab amplexibus.
Tempus acquirēdi, & tempus perdēdi
Tēpus cuſtodiendi, & tēpus abiiciēdi.
Tempus ſcindēdi, & tempus cōſuendi.
Tempus tacendi, & tempus loquendi. B
Tempus dilectionis, & tempus odii.
Tempus belli, & tempus pacis.

Quid habet homo amplius de labore — =vl, occu
ſuo? vidi =afflictionem⁾ quam dedit deus — pationē
filiis hominum, vt=diſtendantur⁾ in ea — =affligant
Cuncta fecit=bona⁾in tempore ſuo, & — =pulchra
mundum tradidit diſputationi eorū, — =attamen
=vt non inueniat⁾ homo opus quod o- — non attin
peratus eſt deus ab initio vſque ad fi — get (vl cō
nem. Et cognoui quod nō eſſet melius — prehēdet
*niſi lętari, & =facere bene⁾ in vita ſua. — *in eis
Omnis enim homo qui comedit & bi- — =.i. indul
bit, & videt bonum de labore ſuo, hoc — gere ſibi
donum dei eſt. Didici quod omnia o- — C
pera quæ fecit deus, perſeuerēt in per — = reuocat
petuum, non poſſumus eis quicquam — *Et ad-
addere, nec auferre, quæ fecit deus vt — huc
timeatur. Quod factum eſt, ipſum per- — =quia
manet: quæ futura ſunt, iam fuerunt: & — = ꝓpoſito
deus=inſtaurat⁾quod abiit. ¶*Vidi ſub — & nego-
ſole in loco iudicii impietatem, & in — tio eſt.
loco iuſtitiæ iniquitatē. Et dixi in cor- — ⁾⁾ſtatu fi-
de meo, Iuſtum & impium iudicabit — liorum
deus= &⁾ tempus omni=rei tunc erit⁾. — =quomo-
Dixi in corde meo de⁾⁾filiis⁾hominum — do elegit
=vt probaret eos deus, & oſtenderet⁾ſi — eos deus
miles eſſe beſtiis. ⁰Idcirco⁾vnus=inte- — vt appa-
ritus⁾eſt hominis & iumentorū, & =æ- — reat
qua vtriuſque conditio⁾. ſicut moritur — ⁰Quia
homo, ſic & illa moriūtur, ſimiliter ſpi- — = euentus

rant omnia, & nihil habet homo iumē-
° euentus vnus eſt eis. mento amplius: *cuncta ſubiacent vanitati. Et omnia pergunt ad vnum locum: de terra facta ſunt, & in terram
*quia pariter reuertuntur. Quis nouit ſi ſpiri-
°vP, hominum tus filiorum°Adam⁾aſcendat ſurſum, & ſi ſpiritus iumentorum deſcendat deor-
°quia hęc portio eius eſt. ſum? Et deprehendi nihil eſſe melius q̄ lætari hominem in opere ſuo, °& hāc eſſe partem illius⁾. Quis enim eum ad-
°videat? ducet, vt poſt ſe futura°cognoſcat⁾?
* omnes

CAP. IIII.

☞ Calumniæ innocentium. Labores hominum ſuperflui. Solitarii moleſtia vana. Obedientia victimę præferenda

VErti me ad alia, & vidi *calumnias quę ſub ſole geruntur, & lachrymas innocentium, & neminem conſolatorem: nec poſſe reſiſtere eorum violentiæ, cunctorum auxilio deſtitutos. Et laudaui magis mortuos, quam viuentes: & fœliciorem vtroque iudicaui qui necdum natus eſt, nec vidit mala quę ſub ſole fiunt. ¶Rurſum contemplatus ſum omnes labores ▸hominum⁾, & induſtrias animaduerti patere inuidiæ proximi, & in hoc
° cogitatio ergo vanitas, & °cura ſuperflua⁾ eſt. Stultus cōplicat manus ſuas & comedit car-
B nes ſuas, dicēs, Melior eſt *pugillus cū
* plenus requie, quam plena vtraque manus labore, & afflictione animi. ¶Conſyderans reperi & aliam vanitatem ſub ſole. vnus eſt, & ſecundum non habet, non filium, non fratrem, & tamen laborare non ceſſat, nec ſatiantur oculi eius diuitiis: ▸nec recogitat, dicens⁾, Cui laboro, & fraudo animam meam
° ſpiritus. bonis? & in hoc quoque vanitas eſt, & afflictio °peſſima⁾. Melius eſt ergo duos
C eſſe ſimul, quam vnum: habent enim emolumentum ſocietatis ſuæ: ſi vnus ceciderit ab altero fulcietur. væ ſoli: quia cum ceciderit, non habet ſubleuantem ſe. Et ſi dormierint duo, fouebuntur mutuo: vnus quomodo cale-
°& filum triplex non cito fiet? Et ſi quiſpiam præualuerit contra vnum duo reſiſtent ei: °funiculus triplex difficile⁾rūpitur. ¶Melior eſt puer pauper & ſapiens, rege ſene & ſtulto, qui neſcit præuidere in poſterū. Quod & de carcere, catenisq; interdum quis egrediatur ad regnum: & alius natus in regno, inopia conſumatur. Vidi cūctos viuentes qui ambulant ſub ſole cū
D adoleſcente ſecundo qui conſurget p eo. Infinitus numerus eſt populi omnium qui fuerunt ante eum: & qui po-
I. Re. oſee. ſtea futuri ſunt, non lætabuntur in eo. ſed & hoc vanitas & afflictio ſpiritus. Cuſtodi pedem tuum ingrediens domum dei, °& appropinqua vt audias. ‖Multo enim melior eſt obedientia, q̄ ſtultorum victimæ, qui neſciunt quid faciunt mali⁾.

°quia appinquare eſt de ad audiendū, q̄ ſuſcipiendum ſacrificium quod dāt ſtulti: quia neſciūt facere voluntatem eius. (vP, veni vt audias: hoc melius quā ſacrificiū ſtultorum: quoniā neſciūt malum quod operantur.

CAP. V.

☞ Non temere apud deum pronuntiandum. Votum. Dei prouidentia nō neganda. Non mirandum de egenorū oppreſſione. Auarus. Securitas laborantis. Moleſtia diuitis. Præſentibus vtamur, nihil ſoliciti de futuris.

A NE temere quid loquaris, neq; cor tuum ſit velox ad proferendum ſermonem coram deo. Deus enim in cælo, & tu ſuper terram,
*Quia idcirco ſint pauci ſermones tui. *Multas curas ſequuntur ſomnia, & in multis ſermonibus inuenietur ſtultitia. ¶Si quid vouiſti deo, ne moreris reddere. diſplicet enī ei infidelis & ſtulta promiſſio, ſed quodcunque voueris redde. multoque melius eſt non vouere, quā poſt votum promiſſa non reddere. ¶Ne dederis os tuum vt peccare facias carnem tuam. neque dicas coram
°q ignrat ipſ angelo, °Non eſt prouidentia⁾: ne forte iratus deus contra ſermones tuos
*Quia diſſipet cuncta opera manuum tuarū.
B *Vbi multa ſunt ſomnia, plurimę ſunt vanitates & ſermones innumeri: tu vero deum time. ¶Si videris calumnias egenorum & violenta iudicia, & ſubuerti iuſtitiam in prouincia, non mi-
° volūtę (ſub. dei.) reris ſuper°hoc negotio⁾: quia excelſo excelſior eſt alius, & ſuper nos quoque eminentiores ſunt alii, & inſuper vni-
°ad exlendā gionem uerſæ terræ rex imperat °ſeruienti⁾. ¶Auarus non implebitur pecunia: & qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis. & hoc ergo vanitas. Vbi multæ
C ſunt opes, multi qui comedunt eas. Et quid prodeſt poſſeſſori, niſi quod cer-

nit diuitias oculis ſuis? ¶Dulcis eſt ſomnus operanti, ſiue parum, ſiue multum comedat: ſaturitas autem diuitis non ſinit eum dormire. ¶||Eſt & alia infirmitas peſſima, quam vidi ſub ſole: diuitiæ conſeruatæ in malum domini ſui. Pereunt enĩ in afflictione peſſima: generauit filium, qui in ſumma egeſtate erit. ||Sicut egreſſus eſt nudus de vtero matris ſuæ ſic reuertetur, & nihil auferet ſecum de labore ſuo. Miſerabilis ⁼prorſus⁼ infirmitas, Quomodo venit, ſic reuertetur. Quid ergo prodeſt ei ꝙ
D laborauit in ventum? Cunctis *diebus vitæ ſuæ comedit in tenebris & in curis multis, & in ærumna atque triſtitia ¶Hoc itaque viſum eſt mihi bonum *vt comedat quis & bibat, & fruatur lætitia ex labore ſuo quo laborauit ipſe ſub ſole numero dierum vitę, quos dedit ei deus, ⁼& ʾhęc eſt pars illius ⁼Etʾ omni homini cui dedit deus diuitias, atque ſubſtantiam, poteſtatemque ei tribuit vt comedat ex eis, & fruatur parte ſua, & lætetur de labore ſuo: hoc eſt donum dei. Non enim ⁼ſatis ʾrecordabitur dierum vitæ ſuæ, eo quod deus occupet deliciis cor eius.

CAP. VI.

☞Auari diuitis calamitas.

A EST & aliud malum quod vidi ſub ſole, & quidem frequẽs apud hõies. Vir cui dedit deus diuitias & ſubſtantiam & honorem, & nihil deeſt animæ ſuæ ex omnibus quæ deſyderat: nec tribuit ei poteſtatem deꝰ vt comedat ex eo, ſed homo extraneus vorabit illud. hoc vanitas, & miſeria magna eſt. ¶Si genuerit quiſpiã
B cẽtũ liberos, & vixerit multos annos, plures dies ætatis habuerit, & anima illius non ⁼vtaturʾ bonis ſubſtantiæ ſuę, ſepulturaque careat: de hoc ego pronuntio quod melior illo ſit abortiuus. Fruſtra enim venit, & pergit ad tenebras, & obliuione delebitur nomen eius. Non vidit *ſolem, neque cognouit ⁼diſtantiam boni & maliʾ: etiam ſi duobus milibus annis vixerit ►&ʾ non fuerit perfruitus bonis, nonne ad vnum locum properant omnia? ¶⁼Omnia labor hominis in ore eiusʾ: ſed anima eius non implebitur. ¶Quid habet amplius ſapiens à ſtulto? & quid ⁼pauper, niſi vt pergat illuc, vbi eſt vitaʾ? ¶Melius eſt ⁼videre quod cupias, quam deſyderare quod neſciasʾ. ſed & hoc vanitas eſt, & præſumptio ſpiritus, Qui futurus eſt, iam vocatum eſt nomen eius & ſcitur quod homo ſit, & non poſſit contra fortiorem ſe in iudicio contendere. Verba *ſunt plurima multamque in diſputando habentia vanitatem.

ꝓdeſt ꝙ ſcit ãbulare corã viuẽtibꝰ ⁼frui iis q̃ in conſpectu ſũt, q̃ vagari animum.
*enim

CAP. VII.

☞Maiora ſe non quærenda. Fama. Domus luctus. Triſtitia. Cor ſapiẽtis. Correptio. Calumnia. Oratio. Patiens. Ira. Sapientia cũ diuitiis. Iuſtus. Omnia peccatores. Mulier.

QVid ⁼neceſſe eſt homini maiora ſe quærere, cum ignoratʾ quid conducat ſibi in vita ſua numero dierum ⁼peregrinationisʾ ſuæ, & tempore quod velut vmbra præterit? Aut quis ei poterit iudicare quid poſt eum futurum ſub ſole ſit? ¶||Melius eſt nomen bonum, q̃ vnguenta pretioſa, & dies mortis die natiuitatis: ¶Melius eſt ire ad domum luctus, quam ad domum conuiuii, in illa enim finis cunctorum admonetur hominum, & viuens cogitat quid futurum ſit. ¶Melior eſt ira riſu: quia per triſtitiã vultus corrigitur animus delinquentis. ¶Cor ſapientium vbi triſtitia eſt, cor ſtultorum vbi lætitia. ¶Melius eſt à ſapiẽte corripi, q̃ ⁼ſtultorũ adulatiõe decipiʾ: qa ſicut ſonitus ſpinarũ ardentiũ ſub olla, ſic riſus ſtulti. ſed & hoc vanitas. ¶⁼Calũniaʾ cõturbat ſapiẽtẽ, & ⁼ꝑdet robur cordis illiꝰʾ. ¶Melior eſt finis ⁼oratiõisʾ q̃ principiũ. ¶Melior eſt patiens arrogãte. ¶Ne ſis velox ad iraſcendũ: quia ira in ſinu ſtulti requieſcit. ¶Ne dicas, Quid putas cauſæ eſt quod priora tp̃a meliora fuere quã nũc ſunt? ſtulta enĩ eſt huiuſcemodi interrogatio. ¶Vtilior eſt ſapiẽtia cũ diuitiis, & magis prodeſt vidẽtibus ſolẽ. ſicut enim protegit ſapientia, ſic ꝓtegit pecunia. ⁼hoc autẽ plus habet eruditio & ſapientia, ꝙ vitã tribuunt poſſeſſori ſuoʾ. ¶Cõſydera opera dei, ꝙ nemo poſſit ⁼corrigereʾ, quẽ ille ⁼deſpexeritʾ. In die bona fruere bonis, & malam diem præcaue. ⁼ſicut enim hanc ſic & illam fecit deus, vt nõ inueniat homo cõtra eum iuſtas querimoniasʾ. ⁼Hæc quoq;ʾ

⁼habet ãplius hõ quis enĩ ſcit
⁼vanitatis
Pro. 22. a
⁼ꝙ vir audiat cãticũ ſtultorum
⁼Violẽtia
⁼donũ perdit cor,
⁼v P, rei,
⁼Scientia autẽ cellior eſt q̃ ſapientia ꝙ viuificat habẽtes ſe.
⁼rectum facere.
⁼etiã hãc è regione illiꝰ fecit deus ob id, ne inueniret hõ poſt illud quicquam
⁼Omnia

vidi in diebus vanitatis meæ. Iuſtus perit in iuſtitia ſua, & impius multo viuit tempore in malitia ſua. ¶Noli eſſe iuſtus multum: neque plus ſapias, quã neceſſe eſt, ne obſtupeſcas. ¶Ne impie agas multum: & noli eſſe ſtultus, ne moriaris in tempore non tuo. ¶Bonum eſt te ſuſtentare iſtum, ſed & ab illo ne ſubtrahas manum tuam: quia qui timet deum, nihil negligit. ¶Sapientia confortauit ſapientem, ſuper decem principes ciuitatis. ¶||Non eſt enim homo iuſtus in terra, qui faciat bonum, & non peccet. ¶Sed & cunctis ſermonibus qui dicuntur, ne accommodes cor tuum: ne forte audias ſeruum tuum maledicentem tibi. ſcit enim conſcientia tua quia & tu crebro maledixiſti aliis. ¶Cuncta *tentaui in ſapientia. Dixi, Sapiens efficiar: & ipſa longius receſſit à me multo magis quam erat: & alta profunditas, quis inueniet eam? ¶Luſtraui vniuerſa animo meo, vt ſcirem & conſyderarem, & quærerem ſapientiam & rationem, & vt cognoſcerem impietatem ſtulti, & errorem imprudentium: & inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt, & ſagena cor eius, et vincula ſunt manus illius. qui placet deo, effugiet illã: qui autem peccator eſt, capietur ab illa. ¶Ecce hoc inueni, dixit Eccleſiaſtes, vnum & alterum, vt inuenirem rationem, quam adhuc quærit anima mea, & non inueni. Virum de mille vnum reperi: mulierem ex omnibus nõ inueni. Solummodo hoc inueni, quod fecerit deus hominem rectum, & ipſe ſe infinitis miſcuerit quæſtionibus. Quis talis vt ſapiens eſt? & quis cognouit ſolutionem verbi?

(Marg.: deſtruas te. apprehẽdere. magis q̃. 3. Re. 8. e. 2. pa. 6. g. pro. 20. b. 1. ioh. 1. d. *hæc. D. qa eſt ſicut hami (vl, retia,) Vide,)

CAP. VIII.

Sapientia hominis. Og regis. Tempus & opportunitas. Spiritus impii dominantes. Iuſti afflicti. In lætitia viuendum. Opera dei imperueſtigabilia.

(Marg.: A. fortitudo faciei illius mutabitur (1. audax non eſt gratus.) Pro. 17. d)

SApientia hominis lucet in vultu eius, & potentiſſimus faciem illius commutabit. ||Ego os regis obſeruo, & præcepta iuramenti dei. Ne feſtines recedere à facie eius, neq; permaneas in opere malo: quia omne quod voluerit faciet, & ſermo illius poteſtate plenus eſt: nec dicere ei quiſquam poteſt, Quare ita facis? ¶Qui cuſtodit præceptum, non experietur quicquã mali. ¶Tempus ad reſponſionem cor ſapientis intelliget. Omni enim negotio tempus eſt, & opportunitas: & multa hominis afflictio: quia ignorat præterita, & futura nullo ſcire poteſt nuntio. ¶Non eſt in hominis poteſtate prohibere ſpiritum, nec habet poteſtatem in die mortis, nec ſinitur quieſcere ingruente bello, neque ſaluabit impietas impium. ¶Omnia hæc conſyderaui, & dedi cor meum in cunctis operibus quæ fiunt ſub ſole. Interdum dominatur homo homini in malum ſuum. *Vidi impios ſepultos: qui etiam cum adhuc viuerent, in loco ſancto erant, & laudabantur in ciuitate quaſi iuſtorum operum. ſed & hoc vanitas eſt. ¶Etenim quia non profertur cito contra malos ſententia, abſque timore vllo filii hominum perpetrant mala. Attamẽ peccator ex eo quod centies facit malũ & per patientiam ſuſtentatur, ego cognoui quod erit bonum timentibus deum qui verentur faciem eius. Non ſit bonum impio, nec prolongentur dies eius, ſed quaſi vmbra tranſeant qui non timet faciem domini. ¶Eſt & alia vanitas, quæ fit ſuper terram. ſunt iuſti quibus mala proueniunt, quaſi opera egerint impiorum: & ſunt impii qui ita ſecuri ſunt, quaſi iuſtorum facta habeant. ſed & hoc vaniſſimum iudico. ¶Laudaui igitur lætitiam, quod non eſſet homini bonum ſub ſole, niſi quod comederet, & biberet, atque gauderet & hoc ſolum ſecum auferret de labore ſuo in diebus vitæ ſuæ quos dedit ei deus ſub ſole. ¶Et appoſui cor meum vt ſcirem ſapientiam, & intelligerem diſtentionem quæ verſatur in terra. eſt homo qui diebus & noctibus ſomnum non capit oculis. Et intellexi quod omnium operum dei nullam poſſit homo inuenire rationem eorum quæ fiunt ſub ſole: & quanto plus laborauerit ad quærendum, tanto minus inueniet. etiam ſi dixerit ſapiens ſe noſſe, non poterit reperire.

CAP. IX.

☞ Per iuſtitiam operum neſcit homo an amore vel odio dignus ſit. Viuendū in hilaritate. Euentus in omni re. Finis hominis inſperatus. Sapientiæ cōmendatio in bello.

OMnia hæc tractaui in corde meo vtᵃcurioſe intelligeremᵓ: ſunt iuſti, atque ſapientes, & opera eorum in manu dei: & tamenᵃneſcit homo vtrū amore, an odio dignus ſit: ſed omnia in futurum ſeruantur incerta, eo quòd vniuerſa æque eueniātᵓ iuſto & impio, bono & malo, mūdo & imundo, immolanti victimas & ſacrificia contemnenti, ſicut bonus, ſic & peccator: vtᵃperiurusᵓ, ita & ille quiᵃ verū deieratᵓ. Hoc eſt peſſimum inter omnia quæ ſub ſole fiunt, quia eadem cunctis eueniunt, vnde & corda filiorum hominum implentur malitia, &ᵃcontemptuᵓin vita ſua, & poſt hæc ad inferos deducuntur. ᵃNemo eſt qui ſemper viuat, & qui huius rei habeat fiduciamᵓ: melior eſt canis viuus leone mortuo. Viuētes enim ſciunt ſe eſſe morituros, mortui vero nihil nouerunt amplius, nec habent vltra mercedem: quia obliuioni tradita eſt memoria eorū. Amot
B quoque*, & odium, & inuidiæ ſimul perierūt, nec habent partem in hoc ſeculo, & in opere quod ſub ſole geritur. ¶Vade ergo, & comede in lætitia panem tuum, & bibe cum gaudio vinum tuū: quia deo placent opera tua. ¶Omni tempore ſint veſtimenta tua candida, & oleum de capite tuo non deficiat. Perfruere vita cum vxore quam diligis cūctis diebus vitæ ᵃinſtabilitatisᵓ tuæ, qui dati ſunt tibi ſub ſole omni tēpore vanitatis tuæ. hæc eſt enim pars *in vita, & in labore tuo quo laboras ſub ſole. ¶Quodcunque facere poteſt
C manus tua inſtanter operare: quia nec opus, nec ratio, nec ſapientia, nec ſciētia erunt apudᵃinferos, quo tu properas. ¶Verti me ad aliud, & vidi ſub ſole, nec velocium eſſe curſum, nec fortium bellum, nec ſapientium panem, necᵃdoctorumᵓdiuitias, nec artificum gratiam: ſed tempus, caſumque in omnibus. Neſcit*homoᵃfinemᵓſuum, ſed ſicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur: ſic capiuntur homines tempore malo, cum eis extemplo ſuperuenerit. ¶Hanc quoque ſub ſole vidi ſapiētiam, & probaui maximam: Ciuitas parua, & pauci in ea viri, venit contra eam rex magnus, & vallauit eam, extruxitque munitiōesᵃ per gyrum, & perfecta eſt obſidioᵓ. Inuentuſque eſt in ea vir pauper & ſapiens, & liberauit vrbem per ſapientiam ſuā, D & nullus deinceps recordatus eſt hominis illius pauperis. Et dicebam ego, meliorem eſſe ſapientiam fortitudine: quomodo ergo ſapientia pauperis contempta eſt, & verba eius non ſunt audita? Verba ſapientium audiuntur in ſilentio, plus quàm clamor principis inter ſtultos. ‖Melior eſt ſapientia, q̄ arma bellica: ᵃ& qui in vno peccaueritᵓ, multa bona perdet.

ᵃad eam magnas. Sap, 6. a. ᵃſed vnicus peccator

CAP. X.

☞ ſapientis & ſtulti differentia. Stultus princeps. Fodiens foueam. Retuſū ferrum. Detractor. Stultus. Rex ſapiēs. Pigritia. Pecunia. Regi non detrahēdū.

ᵃMuſcæ morientes perdunt ſuauitatem vnguenti. Pretioſior ē ſapientia & gloria, parua & ad tempus ſtultitiaᵓ. Cor ſapientis in dextera eius, & cor ſtulti in ſiniſtra illius. ¶Sed in via ſtultus ambulans, cū ipſe inſipiens ſit, ōnes ſtultos æſtimat. ¶Si ſpiritus poteſtatem habentis aſcenderit ſuper te, locum tuum ne dimiſeris: quiaᵃ curatioᵓfaciet ceſſare peccata maxima. ¶Eſt malum quod vidi ſub ſole, ᵃquaſi per errorem egrediens ᵓ à facie principis: poſitum ſtultum in dignitate ſublimi, & diuites ſedere deorſum. Vidi ſeruos in equis: & principes ambulantes ſuper terram quaſi ſeruos. ¶‖Qui fodit foueam incidet in eam: & qui diſſipat ſepem, mordebit eum coluber. Qui transfert lapides, affligetur in eis: & qui ſcīdit ligna, vulnerabitur ab eis. ¶Si retuſum fuerit ferrū, & hoc non vt prius, ſed hebetatum fuerit, multo labore exacuetur, ᵃ& poſt induſtriam ſequetur ſapientiaᵓ. ¶Si mordeat ſerpens C in ſilentio, nihil eo minus habet qui occulte detrahit. ¶Verba oris ſapientis gratia: & labia inſipientis præcipitabunt eum. Initium verborum eius ſtultitia, & nouiſſimum oris illius error peſſi-

ᵃSicut muſcæ mortuæ fœtere faciunt vnguentum optimū, ſic hominē ptioſū ſapientiæ & gloria, pua ſtultitia. ᵃvel, lenitas. ᵃnēpe imprudentiam quæ egredit. Prou. 26. d. eccl. 27. d. ᵃibi reliquum eſt vt ſit ſapiens artifex

ſimus. Stultus verba multiplicat. Ignorat homo quid ante ſe fuerit: & quid poſt ſe futurum ſit quis ei poterit indicare? ¶Labor ſtultorum affliget eos: qui
D neſciunt in vrbem pergere. ¶Væ tibi terra, cuius rex puer eſt, & cuius principes mane comedunt. Beata terra, cuius rex nobilis eſt, & cuius principes veſcuntur in tempore ſuo ad *reficiendū & non ad luxuriam). ¶In pigritiis *humiliatur) contignatio, & in *infirmitate) manuum perſtillabit domus. ¶In riſu faciunt panem, & vinum vt epulentur viuentes: & pecuniæ obediunt omnia. ¶In cogitatione tua regi ne detrahas, & in ſecreto cubiculi tui non maledixeris diuiti: quia & auis cæli portabit vocem, & qui habet pennas annuntiabit ſententiam.

*fortitudinem, & potationem. *decidit *negligētia

CAP. XI.

Benefaciendum ſuis diuitiis omnibus, & quocunque tempore. Lætandū. Triſtitia auferenda.

A Mitte panem tuum ſuper tranſeuntes aquas: quia poſt tempora multa inuenies illum. Da partē, ſeptem, necnon & octo: quia ignoras quid futurum ſit mali ſuper terram. Si repletæ fuerint nubes, imbrem ſuper terram effundent. Si ceciderit lignum ad auſtrum, aut ad aquilonem, in quocunque loco ceciderit, ibi erit.
B Qui obſeruat ventum, non ſeminat: & qui conſyderat nubes, nunquam metet. Quomodo ignoras quæ ſit via ſpiritus, & qua ratione compinguantur oſſa in ventre prægnantis: ſic neſcis opera dei qui fabricator eſt omnium. Mane ſemina *ſementem) tuam, & veſpere ne ceſſet manus tua: quia neſcis quid magis oriatur, hoc an illud: & ſi vtrunque ſimul, melius erit. ¶Dulce lumen, & delectabile oculis eſt videre ſolem. ¶Si annis multis vixerit homo, & in his omnibus lætus fuerit, *meminiſſe debet tenebroſi temporis, & dierum multorum: qui cum venerint, vanitatis arguentur præterita). ¶Lætare ergo iuuenis in adoleſcentia tua, & in bono ſit cor tuum in diebus iuuentutis tuæ, & ambula in viis cordis tui, & in intuitu oculorū tuorū, & ſcito quod pro omnibus his adducet te deus in iudiciū. ¶Aufer *iram) à corde tuo, & amoue malitiam à carne tua. Adoleſcentia enim, & *voluptas) vana ſunt.

*& recordet dierum tenebrarū, quàquàm multi ſūt quicquid euenit, iu[dicabit] [dicabit] eſſe vanitatem. *vt, me[...] ſtiam *iuuētu[...] (ſiue p[...]ritia)

CAP. XII.

Cogitandus deus à teneris annis. Senectutis deſcriptio. Commendat doctrinam ſuam: & adhortatur vt peregrinis doctrinis non abducamur. Deus timendus & præcepta eius ſeruanda.

A Memento creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis tuę, & appropinquent anni, de quibus dicas, non mihi placent. antequam tenebreſcat ſol, & lumen, & ſtellæ, & luna, & reuertātur nubes poſt pluuiam: quando commouebuntur cuſtodes domus, & nutabunt viri fortiſſimi, & otio-
B ſæ erunt molentes in minuto numero, & tenebreſcent videntes per foramina. Et claudent oſtia in platea, *in humilitate vocis molentis), & *conſurgēt) ad vocem volucris, & obſurdeſcent omnes filiæ carminis. *Excelſa) quoque timebunt, & formidabunt in via, florebit amygdalus, impinguabitur locuſta & diſſipabitur *capparis) (quoniam ibit homo in domum æternitatis ſuę, & circuibūt in platea plangentes.) Antequā *rumpatur) funiculus argenteus, & *recurrat vitta aurea), & conteratur hydria ſuper fontem, & confringatur rota ſuper ciſternam. Et reuertatur pul-
C uis in terram ſuam vnde erat, & ſpiritus redeat ad deum qui dedit illum. ¶Vanitas vanitatum, dixit Eccleſiaſtes, & omnia vanitas. Cumque eſſet ſapientiſſimus Eccleſiaſtes, docuit *populum, & enarrauit quæ fecerat: & inueſtigās cō-
D poſuit parabolas multas. Quæſiuit verba *vt illa), & conſcripſit ſermones rectiſſimos, ac veritate plenos. ¶Verba ſapientium, ſicut ſtimuli, & quaſi claui in altum defixi, quæ per *magiſtrorū concilium) data ſunt à paſtore vno. ¶His amplius fili mi ne requiras). Faciendi plures libros nullus eſt finis: *frequensque meditatio), carnis afflictio eſt. Finē *loquendi, pariter oēs) audiamus. Deū time, & mandata eius obſerua: hoc eſt enim oīs hō. & cuncta quæ fiunt, adducet deus in iudiciū *pro omni abſcondito), ſiue bonum, ſiue malum ſit.

*ob vo[...] molit[...]cis de[...]ſam, *cōſur[...] *De ex[...]celſo *deſyd[...]rium (volup[...]) *elōge[...] *cōfri[...] *fons a[...]reus, *cogn[...]tionen *accep[...] *magi[...]ſtros c[...]gregat[...]nis *moni[...]eſto (.i ab ali[...] caue) *doctri[...]que m[...] *ſermo[...] omnis, *omne[...]ſcondit[...]

Canticum Canticorum Salomonis. quod hebraice dicitur Sir haſirim.

¶ Hoc canticũ totũ eſt myſticũ Chriſti erga ſpõſam ſuã eccleſiã, ac rurſum ſpõſæ erga Chriſtũ incomprehenſibilis
A amoris pleniſſimum,

P,amo- O SCVLETVR me oſculo oris ſui:qa me
s liora ſunt=vbera tua)
infra. vino,fragãtia vnguẽ
t odore tis optimis).Oleũ ef
ıpiat. fuſum nomen tuum:
ı.ũ vn ideo adoleſcẽtulæ di
entum lexerũt te.Trahe me: poſt te curremꝰ.
um. Introduxit me rex in cellaria ſua:exul-
B tabimus & lætabimur in te, memores
eſyde- vberum tuorum ſuper vinum:recti di-
bilis ligunt te.¶Nigra ſum,=ſed formaſa)fi-
P,grata liæ Ieruſalem,ſicut tabernacula Cedar,
ortinæ, ſicut=pelles) Salomonis.Nolite me cõ-
pexit ſyderare quòd fuſca ſim, quia=deco-
ati ſũt lorauit) me ſol, filii matris meæ=pu-
gnauerunt) contra me, poſuerunt me
cuſtodem in vineis: vineam meam nõ
cuſtodiui. ¶Indica mihi,quẽ diligit a-
nima mea,vbi paſcas,vbi cubes in me C
ridie,ne vagari incipiam poſt greges
ſodalium tuorum.¶Si ignoras te ô pul
chra inter mulieres, egredere, & a-
bi poſt veſtigia gregum tuorum,& pa-
ſce hœdos tuos iuxta tabernacula pa-
ſtorum. Equitatui meo in curribus =propter
Pharaonis aſſimilaui te amica mea. thorim
Pulchræ ſunt genæ tuæ=ſicut turtu- (.i.orna-
ris); collum tuum=ſicut) monilia. menta fa
=Murenulas) aureas faciemus tibi,ver ciei.)
miculatas argentó. ¶Dum eſſet rex in =propter
accubitu ſuo, nardus mea dedit odo- =Thorim
rem ſuum. Faſciculus myrrhæ dile- .i.orna-
ctus meus mihi, inter vbera mea cõ menta fa
morabitur. Botrus=cypri) dilectus ciei
meus mihi, in vineis En-gaddi.¶Ec- =copher
ce tu pulchra es amica mea, ecce tu (.i.cam-
pulchra es, oculi tui columbarum. phoræ)
¶Ecce tu pulcher es dilecte mi,& de- =trabes
corus.Lectulus noſter floridus:tigna do noſtræ a-
morum noſtrarum cedrina,=laquearia biegnæ.
noſtra cypreſſina.

CAP. II.

EGo=flos campi),& lilium conual-
lium.Sicut lilium inter ſpinas,ſic =vP,roſa ĩ
amica mea inter filias. ¶Sicut ma ſaron.
lus inter ligna ſyluarum,ſic dile-
ctus meus inter filios. Sub vmbra
illius quem deſyderaueram, ſedi: &

ſructꝰ eiꝰ dulcis gutturi meo. Introdu xit me in cellam vinariam, ordinauit in me charitatem. Fulcite me floribꝰ, ſtipate me malis: quia amore langueo. Leua eius ſub capite meo, & dextera il lius amplexabitur me. ¶Adiuro vos filiæ Ieruſalem per capreas, ceruoſque B camporum ne ſuſcitetis, neque euigila re faciatis dilectam, donec ipſa velit. ¶Vox dilecti mei, ecce iſte venit ſaliẽs in montibus, tanſiliẽs colles. Similis eſt dilectus meꝰ capreæ, hinnuloque ceruorum. en ipſe ſtat poſt parietem noſtrum reſpiciens per feneſtras, proſpiciens p cancellos. Et dilectus meus loq C tur mihi. Surge, ꝓpera amica mea, formoſa mea, & veni. iam enim hyẽs trãſiit, imber abiit, & receſſit. Flores apparuerũt in terra, tẽpus putatõis aduenit: vox turturis audita eſt in terra noſtra: ficus protulit groſſos ſuos, vineæ florẽtes dederunt odorem ſuum. Surge amica mea, ſpecioſa mea, & veni. Columba mea in foraminibus petræ, in cauerna maceriæ, oſtende mihi faciem tuã, ſonet vox tua in auribus meis: vox enĩ D tua dulcis, & facies tua decora. Capite nobis vulpes paruulas quæ demoliũtur vineas. nam vinea noſtra floruit. Dilectus meus mihi, & ego illi, qui paſcitur inter lilia, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. Reuertere: ſimilis eſto dilectæ mi capreæ, hinnuloq́ ceruorum ſuper montes Bether.

[margin: & amor vexillum eius ſup me. | vP, fulcite | vP, ſciſſuris | deſyderabilis]

CAP. III.

A IN lectulo meo per noctes quæſiui quem diligit anima mea: quæſiui illum, & non inueni. Surgam*, & circuibo ciuitatem: per vicos & plateas quæram quem diligit anima mea. quæſiui illum, & non inueni. Inuenerunt me vigiles, qui cuſtodiunt ciui B tatem. Num quem diligit anima mea, vidiſtis? Paululum cum pertranſiſſem eos, inueni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam, donec introducam illum in domum matris meæ, & in cubiculum genitricis meæ. ¶Adiuro vos filiæ Ieruſalem per capreas, ceruoſque camporum, ne ſuſcitetis, ne C que euigilare faciatis dilectã, donec ipſa velit. ¶Quæ eſt iſta quæ aſcendit p deſertum, ſicut virgula fumi ex aromatibus myrrhæ, & thuris, & vniuerſi pulueris pigmentarii? En lectulum Salomonis ſexaginta fortes ambiunt ex fortiſſimis Iſrael. omnes tenentes gladios, & ad bella doctiſſimi. vniuſcuiuſque enſis ſuper femur ſuum propter timores nocturnos. Ferculum fecit ſibi rex Salomon de lignis Libani. Colũnas eiꝰ fecit argenteas reclinatorium aureum, aſcẽ D ſum purpureum: media, charitate conſtrauit propter filias Ieruſalem. ¶Egredimini & videte, filiæ Sion, regem Salomonem in diademate, quo coronauit illum mater ſua in die deſponſationis illius, & in die lætitiæ cordis eius.

[margin: *nunc | circũeũt | colũ | Thal. mum | ſtrati | coptor | ſellã purpurea | medi eius ſl tũ am]

CAP. IIII.

QVàm pulchra es amica mea quàm pulchra es! Oculi tui columbarum abſq; eo quòd intrinſecꝰ latet. Capilli tui ſicut greges caprarum quæ aſcẽderũt de monte Galaad. Dentes tui, ſicut greges tonſarum, quæ aſcenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt inter eas. Sicut vitta coccinea labia tua, & eloquium tuum dulce. Sicut fragmen mali punici, ita genæ tuæ, abſque eo quòd intrinſecus latet. B Sicut turris Dauid collum tuum quæ ædificata eſt cum propugnaculis, mille clypei pendent ex ea, omnis armatura fortium. Duo vbera tua, ſicut duo hinnuli capreæ gemelli, q paſcuntur in liliis, donec aſpiret dies, & inclinentur vmbræ. Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris. Tota pul- C chra es amica mea, & macula non eſt in te. Veni de Libano ſponſa mea, veni de Libano, veni: coronaberis de capite Amana, de vertice Sanir, & Hermon, de cubilibus leonũ, de montibus pardorũ. Vulneraſti cor meũ ſoror mea ſpõſa, vulneraſti cor me in vno oculorũ tuorũ, & in vno crine colli tui. ¶Quàm pulchræ ſunt mãmæ tuæ ſoror mea ſponſa: pulchriora ſunt vbera tua vino, & odor vnguẽtorũ tuorũ ſuper oĩa aromata. Fauus diſtillans D labia tua ſponſa, mel & lac ſub lingua tua: & odor veſtimentorum tuorum ſicut odor thuris. ¶Hortus concluſus ſoror mea ſponſa, hortus concluſus, fõs ſignatus, Emiſſiones tuæ paradiſus ma

[margin: Ecce | ꝑter mam & int | deto ſunt | vP, g mella runt | filũ c cineu | vP, aſ cendu | omne clype | Mecu | mecu | proſp | Abſtu ſti & fra | vna t que | pulch ſunt ai res tui & inf | Liban | fons | Propa nes]

=dulcib9
=Cepharum
=optimis aromatibus,

lorum punicorum cum =pomorum fructibus. =Cypri) cum nardo, nardus & crocus, fiſtula, & cinnamomum cum vniuerſis lignis Libani, myrrha & aloe cum omnibus =primis vnguentis). Fons hortorum: puteus aquarum viuentiũ, quę fluunt impetu de Libano. Surge aquilo, & veni auſter, perfla hortum meum, & fluent aromata eius.

CAP. V.

A Veniat dilectus meus in hortum ſuum, & comedat fructum pomorum* ſuorum. ¶ Veni in hortum meum ſoror mea ſponſa, meſſui myrrham meam cum aromatibus meis: comedi fauum meum cum melle meo, bibi vinum meum cum lacte meo: comedite amici, & bibite, & inebriamini chariſſimi. ¶ Ego dormio, & cor meũ vigilat: vox dilecti mei pulſatis, Aperi mihi ſoror mea, amica mea columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum eſt rore, & cincinni mei guttis noctium. ¶ Expoliaui me tunica mea, quomodo induar illa? laui pedes meos, quomodo inquinabo

B illos? Dilectus meus miſit manũ ſuam per foramen, & venter meus intremuit ad tactum eius. Surrexi, vt aperirem dilecto meo: manus meæ ſtillauerunt myrrhã, & digiti mei =pleni ſunt myrrha probatiſſima). Peſſulum oſtii mei aperui dilecto meo: at ille declinauerat, atque tranſierat. Anima mea =liquefacta) eſt vt dilectus locutus eſt: quæſiui, & non inueni illum: vocaui, & non reſpondit mihi. Inuenerunt me cuſtodes qui circumeunt ciuitatem: percuſſerunt me, & vulnerauerunt me, tulerunt pallium meũ =mihi) cuſtodes murorum. Adiuro vos filiæ Ieruſalem, ſi

C inueneritis dilectum meum, vt nuntietis ei quia amore langueo. ¶ Qualis eſt dilectus tuus =ex dilecto) ô pulcherrima mulierum? Qualis eſt dilectus tuus ex dilecto, quia ſic adiuraſti nos? ¶ Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus. Caput eius aurum =optimũ). =Comæ eius ſicut elatæ palmarum), nigræ quaſi coruus. Oculi eius ſicut columbæ ſuper riuulos aquarum, quæ lacte ſunt lotæ, & reſident iuxta fluenta pleniſſima. Genæ illius ſicut areolæ aromatum conſitæ à pig-

electorũ
efluxerunt myr... ad peſſulum, greſſa
A erat per me
ræ dile... s aliis, infra.
brizũ.
mcinni crispi
uente
änuli
rei, ple chry-
.this

mentariis. Labia eius lilia diſtillantia myrrham =primam). Manus illius =tornatiles aureæ, plenæ hyacinthis). Venter eius =eburneus, diſtinctus) ſaphiris. Crura illius columnæ marmoreæ, quæ fundatæ ſunt ſuper baſes =aureas). =Species) eius vt Libani, electus vt cedri. Guttur illius ſuauiſſimum, & totus deſyderabilis. talis eſt dilectus meus, & iſte eſt amicus meus filiæ Ieruſalẽ. ¶ Quò abiit dilectus tuus ô pulcherrima mulierum? quò declinauit dilectus tuus, & quæremus eum tecum?

=vt cădidũ ebur, obductũ
=auri obrizi.
=vt, Aſpectus

CAP. VI.

Dilectus meus deſcendit in hortũ ſuum ad areolam aromatum, vt paſcatur in hortis, & lilia colligat. Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi, q paſcitur inter lilia. ¶ Pulchra es amica mea, =ſuauis &) decora ſicut Ieruſalem: terribilis vt caſtrorum acies ordinata. Auerte oculos tuos à me, quia ipſi me =auolare) fecerunt. Capilli tui ſicut grex caprarum, quæ =apparuerunt) de Galaad. Dentes tui ſicut greges ouium quæ aſcenderunt de lauacro, omnes gemellis fœtibus, & ſterilis non eſt in eis. Sicut =cortex) mali punici, ſic genæ tuæ =abſque occultis tuis). Sexaginta ſunt reginæ, & octoginta concubinæ, & adoleſcentularum nõ eſt numerus. Vna eſt colũba mea, perfecta mea: vna eſt matri ſuæ, electa genitrici ſuæ. Viderunt eam filiæ, & beatiſsimã prædicauerunt: reginæ & concubinæ, & laudauerunt eam. Quæ eſt iſta, =quę progreditur) quaſi aurora cõſurgens), pulchra vt luna, electa vt ſol, terribilis vt caſtrorum acies ordinata? Deſcendi in hortum nucum, vt viderẽ =poma conuallis), & inſpicerem ſi floruiſſet vinea, & germinaſſent mala punica. Neſciui: anima mea =conturbauit me propter quadrigas) Aminadab. Reuertere, reuertere Sulamitis: reuertere reuertere vt intueamur te.

A
=ſicut Thirſa
B
=ſuperbire
=detonſæ ſunt
=fragmen itra cincinnos tuos.
C
=videtur
D
=vt, virentia ad flumen,
=poſuit me vt ſim curtus

CAP. VII.

Quid videbis in Sulamite, niſi choros caſtrorum? Quàm Pulchri ſunt greſſus tui in calceamentis, filia principis. Iuncturæ feminum tuorum, ſicut monilia quæ fabricata ſunt manu artificis. Vmbilicus tuus crater =tornati-

=rotūdus, lis), nunquam indigens =poculis), Ven
=tempera ter tuus ſicut aceruus tritici, vallatus
mēto(vP, liliis. Duo vbera tua, ſicut duo hinnu-
potu, li gemelli capreæ. Collum tuum ſi-
=.i. ſemp cut turris eburnea. Oculi tui ſicut pi-
plenus.) ſcinæ in Heſebon, quæ ſunt in porta
=Bath-rab =filiæ multitudinis). Naſus tuus ſicut
bim. B turris Libani, quæ reſpicit contra Da
=vP, coc- maſcum. Caput tuum vt =Carmelus):
cinum: & comæ capitis tui, ſicut purpura re
=vP, ligata gis =iuncta canalibus). Quàm pulchra
in plicas. es, & quàm decora chariſsima in de-
*Iſta liciis. ¶*Statura tua aſsimilata eſt pal
=ramos C mæ, & vbera tua botris. Dixi, Aſcen-
=qđ dela dam in palmam, & apprehendam =fru
bit i ami ctus) eius: & erunt vbera tua ſicut bo
cū meum tri vineæ: & odor oris tui ſicut odor
ſuauiter, malorum. Guttur tuum ſicut vinum
& facit vt optimum, =dignum dilecto meo ad po
labia ve- tandum, labiiſque, & dentibus illius
terum lo ad ruminandum). ¶Ego dilecto meo,
quantur. & ad me =conuerſio) eius, Veni dile-
=deſyde- cte mi, egrediamur in agrum, commo-
rium remur in villis. Mane ſurgamus ad vi
D neas, videamus ſi floruit vinea, ſi flo-
=vP, amo- res fructus parturiunt, ſi floruerūt ma
res meos. la punica: ibi dabo tibi =vbera mea,
Mandragoræ dederunt odorē. In por-
=oēs fru- tis noſtris =omnia poma) noua & vete
ctus opti ra dilecte mi ſeruaui tibi.
mi,

CAP. VIII.

A QVis mihi det te * fratrem
*tanquā meum, ſugentem vbera ma
tris meæ, vt inueniam te fo
ris, & deoſculer te, etiam
me nemo deſpiciat? Apprehendam te,
& ducam in domum matris meæ. Ibi
me docebis, & dabo tibi poculum ex
vino condito, & muſtum malorū gra
natorum meorum. Leua eius ſub ca-
pite meo, & dextera illius amplexa-
bitur me. ¶Adiuro vos filiæ Ieruſalem,
B ne ſuſcitetis, neque euigilare faciatis
dilectam donec ipſa velit. Quę eſt iſta,
quæ aſcendit de deſerto, =deliciis af-
fluens), innixa ſuper dilectum ſuum?
=peperit ſub arbore malo ſuſcitaui te: ibi =cor-
te rupta eſt) mater tua, ibi violata eſt ge-
nitrix tua. ¶Pone me vt ſignaculum
C ſuper cor tuum, vt ſignaculum ſuper
=.i. firma brachium tuū: quia fortis eſt vt mors,
& cōſtās, dilectio: =dura ſicut infernus), æmu-
=prunę e- latio: =lampades eius, lampades ignis,
ius, pru- atque flammarum). Aquæ multæ non
poterunt extinguere charitatem, nec
flumina obruent illam: ſi dederit ho- næ igni
mo omnem ſubſtantiam domus ſuæ & flām
pro dilectione, =quaſi nihil deſpiciet dīi (.i. v
eum). ¶Soror =noſtra) parua, & vbera hement
non habet. quid faciemus ſorori no- ſimæ.)
ſtræ in die quando alloquenda eſt? Si =cōtēn
murus eſt, ædificemus ſuper eam =pro do cōte
pugnacula) argentea: ſi oſtium eſt, nent eu
=compingamus illud) tabulis cedrinis. (.i. nil
¶Ego murus: & vbera mea ſicut =tur- pficiet.
ris, ex quo facta ſum) coram eo quaſi =eſt nc
pacem reperiens. ¶Vinea fuit =Pacifi- bis
co, in ea quæ habet populos), tradi- =vP, pal
dit eam cuſtodibus, =vir affert) pro fru tia
ctu eius mille argenteos. ¶Vinea mea =munia
coram me eſt. ¶Mille =tui Pacifice), & mus ea
ducenti his qui cuſtodiunt fructus e- =turres:
ius. ¶Quæ habitas in hortis, =amici) au tunc fu
ſcultant, fac me audire vocem tuam. =ipſi S
¶Fuge dilecte mi, & aſsimilare capreę moni
hinnulóque ceruorum ſuper montes Baal-h
aromatum. mon:
=vt ſin
li refer
Liber Sapientiæ.
=tibi ô
lomon
=vP, ſc

CAP. I.

Quomodo deus quærendus, & à quibus inueniatur. De ſpiritu ſancto. Murmuratio vitāda & detractio. Mors. Iuſtitia perpetua.

DILIGITE IV- A
ſtitiam, qui iudicatis
terram. ‖Sentite de Iſa. 56.
domino in bonitate,
& in ſimplicitate cor
dis quærite illū: quo-
niam inuenitur ab
his qui non tentant
illum: apparet autem eis qui fidem
habent in illum. peruerſæ enim cogi-
tationes ſeparant à deo: probata au-
tem virtus corripit inſipientes. quo-
niam in maleuolam animam non in-
troibit ſapientia, nec habitabit in cor
pore ſubdito peccatis. ¶‖Spiritus e- Iere. 4
nim ſanctus diſciplinæ effugiet fictū, B
& auferet ſe à cogitationibus quę ſunt
ſine intellectu, & corripietur à ſuper-
ueniente iniquitate. Benignus eſt e-
nim ſpiritus ſapientiæ, & non libe-

rabit maledicum à labiis ſuis: quoniam renum illius teſtis eſt deus, & cordis illius ſcrutator eſt verus, & linguæ eius auditor. Quoniam ſpiritus domini repleuit orbem terrarum: & hoc quod continet omnia, =ſcientiā habet vocis). Propter hoc qui loquitur iniqua, non poteſt latere, nec præteriet illum corripiens iudicium. In cogitationibus enim impii interrogatio erit: ſermonum autem illius auditio ad eum veniet, ad correptionem iniquitatum illius. Quoniam auris zeli audit omnia, & tumultus murmurationum non abſconditur. ¶Cuſtodite ergo vos à murmuratione, quæ nihil prodeſt, & à detractione parcite linguæ, quoniam ſermo obſcurus in vacuum non ibit: os autem quod mentitur, occidit animam. ¶Nolite zelare mortem in errore vitæ veſtræ, neque acquiratis perditionē in operibus manuum veſtrarum. Quoniam deus mortem non fecit, nec lætatur in perditione viuorum. Creauit enim vt eſſent omnia: & =ſanabiles) fecit nationes orbis terrarum: & non eſt in illis medicamentum exterminii, nec inferorum regnum terra. ¶Iuſtitia enim perpetua eſt, & immortalis: iniuſtitia autem, mortis eſt acquiſitio. impii autem manibus & verbis accerſierunt illam: & æſtimantes illam amicam, defluxerūt, & ſponſiones poſuerunt ad illam: quoniam ►morte) digni ſunt qui ſunt ex parte illius.

[Margin: cognitionem habet et ſapientiæ. — C — D — t ſalutē conſequentur]

CAP. II.

►Verba impiorum de hominis fine. Conſilium Iudæorum aduerſus Chriſtum.

A DIxerunt enim impii cogitantes apud ſe non recte, Exiguum, & cum tædio eſt tempus vitæ noſtræ, & non eſt refrigerium in fine hominis, & non eſt qui agnitus ſit reuerſus ab inferis: quia ex nihilo nati ſumus, & poſt hoc erimus tanquam ſi non fuerimus: quoniam fumus, afflatus eſt in naribus noſtris: & ſermo, =ſcintillæ) ad commouendum cor noſtrum: =quia) extincta, cinis erit corpus noſtrum, & ſpiritus diffundetur tanquā mollis aer, & tranſibit vita noſtra tanquam veſtigium nubis, & ſicut nebula diſſoluetur, quæ fugata eſt à radiis ſolis & à calore illius aggrauata: & nomen noſtrum obliuionem accipiet per tempus, & nemo memoriā habebit operum noſtrorum. ||Vmbræ enim tranſitus eſt tempus noſtrum, & non eſt reuerſio finis noſtri: quoniam conſignata eſt, & nemo reuertitur. ||Venite ergo, & fruamur bonis quæ ſunt, & vtamur creatura tanquam in iuuentute celeriter. Vino pretioſo, & vnguētis nos impleamus, & non prætereat nos flos temporis. Coronemus nos roſis, antequam marceſcant: nullum pratum ſit quod non pertranſeat luxuria noſtra. Nemo veſtrum exors ſit luxuriæ noſtræ: vbiq; relinquamus ſigna lætitiæ: quoniam hæc eſt pars noſtra, & hæc eſt ſors noſtra. ||Opprimamus pauperem iuſtum, & non parcamus viduæ, nec veterani reuereamur canos multi temporis. Sit autem fortitudo noſtra, lex iniuſtitiæ. quod enim infirmum eſt, inutile inuenitur. Circumueniamus ergo iuſtum, quoniam inutilis eſt nobis, & contrarius eſt operibus noſtris, & improperat nobis peccata legis, & diffamat in nos peccata diſciplinæ noſtræ. Promittit ſe ſcientiam dei habere, & filium dei ſe nominat. Factus eſt nobis in traductionem cogitationum noſtrarū. Grauis eſt nobis etiam ad videndum, quoniā diſſimilis eſt aliis vita illius, & immutatæ ſunt viæ eius. Tāquam nugaces æſtimati ſumus ab illo, & abſtinet ſe à viis noſtris tanq̄ ab immūditiis, & præfert nouiſſima iuſtorū, & gloriatur patrē ſe habere deum. Videamus ergo ſi ſermōes illius veri ſint, & tentemus quæ ventura ſunt illi, & ſciemus quæ erunt nouiſſima illius. ||Si enim eſt verus filius dei, ſuſcipiet illum, & liberabit illū de manu contrariorū. Contumelia & tormento interrogemus eū, vt ſciamus =reuerentiā) eius, & probemus patientiam illius. ||Morte turpiſſima cōdemnemus eum: erit enim ei reſpectus ex ſermonibus illius. Hæc cogitauerunt, & errauerūt: excæcauit enim illos malitia eorum. Et neſcierunt ſacramenta dei, neque mercedem ſperauerunt iuſtitiæ, nec iudicauerunt honorem animarū ſanctarum. ||Quoniā deus creauit hominē inexterminabilē, & ad imaginem ſimi-

[Margin: ſcintilla ... — 1.Pa.19.d — B — Iſa.56.d. — Mat.27.c — C — Matt.27.c — D — =manſuetudinem — Iere.21.d — Gen.1.d. 2.b.5.ã. eccli.17.a]

Gen.3.a. litudinis ſuæ fecit illum. ||Inuidia autem diaboli mors introiuit in orbē terrarum, imitantur autem illū, qui ſunt ex parte illius.

CAP. III.

Martyrum fœlicitas. Impiorum præmia.

A
Deu.33.a. IVſtorum autem animæ in manu dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis. Viſi ſunt oculis inſipientium mori: & exiſtimata eſt afflictio, exitus illorum. Et ab itinere iuſto abierunt in exterminium, & quod à nobis eſt iter exterminii: illi autem ſunt in pace. Et ſi coram hominibus tormenta paſsi ſunt, ſpes illorum immortalitate plena eſt. Et in paucis vexati, in multis bene diſponētur: quoniam deus tentauit eos, & inuenit illos dignos ſe. Tanquam aurum in fornace probauit illos, & quaſi holocauſti
B hoſtiam accepit illos, & in tempore e-
Matt.13.f. rit reſpectus illorum. ||Fulgebunt iuſti, & tanq̄ ſcintillæ in arundineto diſcurrent. Iudicabunt nationes, & dominabuntur populis, & regnabit dominus illorum in perpetuum. Qui confidunt in illo, intelligent veritatem, & fideles in dilectione acquieſcent illi: quoniam donum & pax eſt electis eius. ¶Impii autem ſecundū quæ cogitauerunt, correptionem habebunt: qui neglexerunt iuſtum, & à domino receſſerunt. Sapiē-
C tiam enim, & diſciplinam qui abiicit, infelix eſt: & vacua eſt ſpes illorum, & labores ſine fructu, & inutilia opera eorum. Mulieres eorum inſenſatæ ſunt, & nequiſsimi filii illorū. Maledicta creatura eorum: quoniam fœlix eſt ſterilis & incoinquinata quæ neſciuit thorum in delicto, habebit fructū in reſpectione animarum ſanctarum, & ſpado qui non operatus eſt per manus ſuas iniquitatem, nec cogitauit aduerſus deū nequiſsima. dabitur enim illi fidei donum electum, & ſors in templo dei acceptiſsima. Bonorum enim laborū glorioſus eſt fructus, & quæ non concidit
D radix ſapientiæ. Filii autem adultero-
ᵃiperfecti rum ᵃin conſummatione⁾ erunt, & ab iniquo thoro ſemen exterminabitur. Et ſi quidem longe vitæ erunt, in nihilum computabuntur, & ſine bonore erit nouiſsima ſenectus illorum. Et ſi celerius defuncti fuerint, nōn habebunt ſpem, nec in die agnitionis allocutionem. Nationis enim iniquæ, diræ ſunt conſummationes.

CAP. IIII.

De caſta generatione fidelium. Non æſtimanda ſenectus annorum numero. Impiorum condemnatio, & iuſtorum mors.

O Quàm pulchra eſt caſta generatio cum claritate. immortalis eſt enim memoria illius: quoniam & apud deum nota eſt, & apud homines. Cum præſens eſt, imitantur illam: & deſyderant eam cum ſe eduxerit, & in perpetuum coronata triūphat incoinquinatorum certaminum præmium vincens. Multigena autē impiorū multitudo nō erit vtilis, & adulterinæ plātationes nō dabunt radices altas, nec ſtabile firmamentū collocabunt. Et ſi in ramis in tempore germinauerint: infirmiter poſita, à vento cōmouebuntur, & à nimietate ventorū eradicabuntur. Confringentur enim rami inconſummati, & fructus illorum inutiles, & acerbi ad manducandum, & ad nihilum apti. Ex iniquis enim omnes filii qui naſcuntur, teſtes ſunt nequitiæ aduerſus parentes in interrogatione ſua. Iuſtus autem ſi morte præoccupatus fuerit, in refrigerio erit. Senectus enim venerabilis eſt non diuturna, neque annorum numero cōputata: cani autem ſunt ſenſus hominis, & ætas ſenectutis, vita immaculata. Placens deo factus dilectus, & viuens inter peccatores tranſlatus eſt. raptus eſt, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. Faſcinatio enim nugacitatis obſcurat bona, & inconſtantia concupiſcentię tranſuertit ſenſum ſine malitia. Conſummatus in breui expleuit tempora multa. placita enim erat deo anima illius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum. populi autem videntes, & non intelligentes, nec ponentes in præcordiis talia. Quoniam gratia dei & miſericordia in ſanctos eius, & reſpectus in electos illius. Condemnat autem iuſtus mortuus viuos impios, & iuuentus celerius cōſummata longam vitam iniuſti. Vide-

D bunt enim finem ſapientis, & non intelligēt quid cogitauerit de illo deus, & quare munierit illum dominus. Videbunt enim, & contemnēt eum: illos autem dominus irridebit, & erūt poſt hæc dicentes ſine honore, & in contumeliam inter mortuos in perpetuum: quoniam diſrumpet illos inflatos ſine voce, & commouebit illos à fundamētis, & vſque ad ſupremum deſolabuntur: & erunt gementes, & memoria illorum periet. Venient in cogitatione peccatorum ſuorum timidi, & traducent illos ex aduerſo iniquitates ipſorum.

CAP. V.

Conſtantia iuſtorum contra perſecutores, & horum gemitus & pœnitentia. Spes impiorum vana. Sanctorū beatitudo. Armatura Chriſti ad iudicium:

A TVnc ſtabunt iuſti in magna conſtantia aduerſus eos qui ſe anguſtiauerunt, & qui abſtulerunt labores eorum. Videntes turbabūtur timore horribili, & mirabuntur in ſubitatione inſperatę ſalutis gementes prę anguſtia ſpiritus: dicentes intra ſe, pœnitentiam agentes, & præ anguſtia ſpiritus gementes, dicētes, Hi ſunt quos habuimus aliquando in deriſum, & in ſimilitudinem improperii. Nos inſenſati vitam illorum æſtimabamus inſaniam, & finem illorum ſine honore: ecce quomodo computati ſunt inter filios dei, & inter ſanctos ſors illorū eſt. Ergo errauimus à via veritatis, & iuſtitiæ lumen non luxit nobis, & ſol intelligentiæ non eſt ortus nobis. Laſſati ſumus in via iniquitatis, & perditionis, & ambulauimus vias difficiles,
B viam autē domini ignorauimus. Quid nobis profuit ſuperbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis? Tranſierunt omnia illa tāquam vmbra, & tanquam nuntius percurrens: & tanquam nauis quę pertranſit fluctuantem aquā: cuius, cū præterierit, non eſt veſtigiū inuenire, neque ſemitam carinæ illius in fluctibus: aut tanquā auis quæ tranſuolat in aere, cuius nullum inuenitur argumentum itineris illius, ſed tantum ſonitus alarum verberans leuem ventum: & ſcindens per vim itineris aerem, commotis alis tranſuolauit, & poſt hoc nullum ſignum inuenitur itineris illius. aut tanquam ſagitta emiſſa in locum deſtinatum: diuiſus aer continuo in ſe recluſus eſt, vt ignoretur tranſitus illius: ſic & nos nati continuo deſiuimus eſſe, & virtutis quidem nullum ſignum valuimus oſtendere, in maligni C
tate autem noſtra conſumpti ſumus. ||Talia dixerunt in inferno hi qui pec- Prou. 21. a
cauerunt: quoniam ſpes impii tanquam lanugo eſt, quæ à vento tollitur: & tanquam ſpuma gracilis, quæ à procella diſpergitur: & tanquam fumus qui à vento diffuſus eſt: & tanquam memoria hoſpitis vnius diei prætereuntis. ¶Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud dominum eſt merces eorum, & cogitatio illorum apud altiſſimū. Ideo accipient regnum decoris, & diadema ſpeciei de manu domini, quoniā dextera ſua reget eos, & brachio ſancto ſuo defendet illos. Accipiet armatu- D
ram, zelus illius & armabit creaturam ad vltionem inimicorum. Induet pro thorace iuſtitiam, & accipiet pro galea iudicium certum. ſumet ſcutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem diram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra inſenſatos. Ibunt directe emiſſiones fulgurum, & tanquam à bene curuato arcu nubium exterminabuntur, & ad certum locum inſilient. Et à petroſa ira plenæ mittentur grandines, excandeſcet in illos aqua maris, & flumina concurrent duriter. Contra illos ſtabit ſpiritus virtutis, & tanquam turbo venti diuidet illos: & ad eremum perducet omnem terram iniquitas illorum, & malignitas euertet ſedes potentium.

CAP. VI.

Magnates ad iuſtitiam & ſapientiam hortatur. Sapientia ſe offert quærentibus ſe. Rex ſapiens populi ſtabilimentum. A

MElior eſt ſapientia, quàm vi- Eccēs. 9. d
res, & vir prudēs, quàm fortis. Audite ergo reges, & intelligite, diſcite iudices finium terræ. Prębete aures vos qui continetis multitudines: & placetis vobis in tur- Rom. 13. a
bis nationum: ||quoniam data eſt à domino poteſtas vobis, & virtus ab altiſ-

ſimo,qui interrogabit opera veſtra, & cogitationes ſcrutabitur:quoniam cum eſſetis miniſtri regni illius non recte iudicaſtis, nec cuſtoditis legem iuſtitiæ, neque ſecundum voluntatem dei ambulaſtis.Horrende & cito apparebit vobis: quoniam iudicium duriſſimum in his qui præſunt,fiet.Exiguo enim cõceditur miſericordia: potentes autem
Deu.10.d potenter tormenta patientur.‖Non em̃
2.Pa.19.c ſubtrahet perſonam cuiuſquã deus,qui
Iob.34.b eſt omnium dominator,nec verebitur
Eccl.35.b magnitudinem cuiuſquam,quoniã pu-
Rom.2.b. ſillum & magnum ipſe fecit,& æquali-
Galat.2.b ter cura eſt illi de omnibus.Fortiorib9
Ephe.6.b autem fortior inſtat cruciatio. Ad vos
Coloſ.3.b ergo reges ſunt hi ſermones mei,vt diſ
Act.10.e catis ſapientiam,& non excidatis.Qui
1.Petr.1.c enim cuſtodierint iuſtitiam, iuſte iudicabuntur: & qui didicerint iuſta,inuenient quid reſpondeant. Concupiſcite ergo ſermones meos, diligite illos, & habebitis diſciplinam.Clara eſt,& quę nunquam marceſcit ſapientia,& facile
C videtur ab his qui diligunt eam,& inuenitur ab his qui quærunt illam.Præoccupat qui ſe concupiſcunt,vt illis ſe prior oſtendat.Qui de luce vigilauerit ad illam,non laborabit:aſſidentẽ enim illam foribus ſuis inueniet. Cogitare ergo de illa, ſenſus eſt conſummatus: & qui vigilauerit propter illam,cito ſecurus erit. Quoniã dignos ſe,ipſa circuit quærens,& in viis oſtendet ſe illis hilariter,& in omni prouidentia occurret illis. Initium enim illius veriſſima eſt diſciplinæ concupiſcentia. Cura ergo diſciplinæ, dilectio eſt: & dilectio, cuſtodia legum illius eſt:cuſtoditio autem legum,conſummatio incorruptionis eſt:incorruptio autẽ,facit eſſe pro-
D ximum deo.Concupiſcentia itaque ſapientiæ deducit ad regnum perpetuũ. Si ergo delectamini ſedibus,& ſceptris ô reges populi,diligite ſapientiam, vt in perpetuum regnetis. diligite lumen ſapientiæ omnes qui præeſtis populis. Quid eſt autem ſapientia, & quemadmodum facta ſit,referam: & non abſcõdam à vobis ſacramenta dei,ſed ab initio natiuitatis inueſtigabo,& ponam in lucem ſcientiam illius,& non præteribo veritatem: neque quidem cum inuidia tabeſcente iter habebo:quoniam talis non erit particeps ſapientiæ. Multitudo autem ſapientium,ſanitas eſt orbis terrarum: & rex ſapiens ſtabilimentum populi eſt. Ergo accipite diſciplinam per ſermones meos, & proderit vobis.

CAP. VII.

Eadem omnium conditio,Sapiẽtiæ commendatio.

SVm quidem & ego mortalis homo,ſimilis omnibus, & ex genere terreno illius qui prior factus eſt, & in ventre matris figuratus ſum caro, decem menſium tempore coagulatus ſum in ſanguine, ex ſemine hominis,& delectamento ſomni conuenien te.Et ego natus accepi communem aerem, & in ſimiliter factam decidi terram,& primam vocem ſimilem omnibus emiſi plorans.in inuolumentis nutritus ſum,& curis magnis.Nemo enim ex regibus aliud habuit natiuitatis initium.Vnus ergo introitus eſt omnibus ad vitam,& ſimilis exitus. ¶Propter hoc optaui,& datus eſt mihi ſenſus:& inuocaui,& venit in me ſpiritus ſapiẽtiæ,& præpoſui illam regnis & ſedibus & diuitias nihil eſſe duxi in comparatione illius. ‖nec comparaui illi lapi- Iob.28.c
dem pretioſum:quoniam omne aurum in comparatione illius arena eſt exigua, & tanquam lutum æſtimabitur argentum in conſpectu illius.Super ſalutem,& ſpeciem dilexi illam,& propoſui pro luce habere illam:quoniam inextinguibile eſt lumen illius. ‖Vene- 3.Reg.3.b
runt autem mihi omnia bona pariter cum illa,& innumerabilis honeſtas per manus illius, & lætatus ſum in omnibus quoniam antecedebat me iſta ſapientia,& ignorabam quoniam horum omnium mater eſt. Quam ſine fictione didici,& ſine inuidia communico, & honeſtatem illius non abſcondo. Infinitus em̃ theſaurus eſt hominibus:quo qui vſi ſunt, participes facti ſunt amicitiæ dei,propter diſciplinæ dona cõ mendati.Mihi autem dedit deus dicere ex ſententia,& præſumere digna horum,quę mihi dantur:quoniam ipſe & ſapientiæ dux eſt,& ſapientium emendator: in manus enim illius & nos, & ſermones noſtri,& omnis ſapientia,& operum ſcientiæ diſciplina. Ipſe enim

dedit mihi horũ quæ ſunt,ſcientiã veram,vt ſciam diſpoſitionem orbis terrarum,& virtutes elementorum, initium & conſummationem & medietatem temporum,viciſſitudinum permutationes,& mutationem omnium,morum mutationes,& diuiſiones temporum,anni curſus, & ſtellarum diſpoſitiones,naturas animalium, & iras beſtiarum,vim ventorum,&cogitationes hominum, differentias ᵃvirgultorum⁾, & virtutes radicum, & quæcunq; ſunt abſconſa & improuiſa,didici.Omnium enim artifex docuit me ſapientia. Eſt enĩ in illa ſpiritus intelligẽtiæ,ſanctus, multiplex,vnicus,ſubtilis,diſertus,mobilis,incoinquinatus, certus,ſuauis,amans bonum,acutus,qui nihil vetat benefacere,humanus, benignus:ſtabilis, certus,ſecurus, omnem habens virtutem,omnia proſpiciens, & qui capiat omnes ſpiritus:intelligibilis,mundus, ſubtilis. Omnibus enim mobilibus mobilior eſt ſapientia.attingit autem vbique propter ſuam munditiam. Vapor eſt enim virtutis dei,&emanatio quędam eſt claritatis omnipotẽtis dei ſyncera: & ideo nihil inquinatum in eam incurrit.||candor eſt enim lucis ęternę, & ſpeculum ſine macula dei maieſtatis,& imago bonitatis illius.Et cum ſit vna,omnia poteſt: & in ſe permanens omnia innouat, & per nationes in animas ſanctas ſe transfert, amicos dei & prophetas conſtituit. Neminem enim diligit deus, niſi eum qui cum ſapientia inhabitat. Eſt enim hæc ſpecioſior ſole,& ſuper omnem diſpoſitionẽ ſtellarum,luci comparata inuenitur prior. illi enim ſuccedit nox, ſapientiam autem non vincit malitia.

ᵃarborũ, D Heb,1,a

CAP. VIII.

Perſeuerat in laudibus ſapientiæ. Caſtitas non niſi à deo.

A Attingit ergo à fine vſque ad finem fortiter, & diſponit omnia ſuauiter. Hanc amaui & exquiſiui eam à iuuentute mea,& quęſiui in ſponſam mihi eam aſſumere, & amator factus ſum formulæ illius. Generoſitatem illius glorificat, contubernium habens dei, ſed & omnium dominus dilexit illam. doctrix enim eſt diſciplinæ dei, & ᵃelectrix⁾ operũ illius. Et ſi diuitiæ appetuntur in vita: quid ſapientia locupletius,quæ operatur omnia? Si autem ſenſus operatur: quis horum quæ ſunt, magis quàm illa eſt artifex? Et ſi iuſtitiam quis diligit: labores huius magnas habent virtutes B ſobrietatem enim, & ſapientiam docet & iuſtitiam,& virtutem,quibus vtilius nihil eſt in vita hominibus. Et ſi multitudinem ſcientiæ deſyderat quis,ſcit pręterita,& de futuris æſtimat:ſcit verſutias ſermonum, & diſſolutiones argumentorum: ſigna & monſtra ſcit antequam fiant, & euentus temporum & ſeculorum. Propoſui ergo hanc adducere mihi ad conuiuãdum.ſciens quoniam mecum cõmunicabit de bonis, & erit allocutio cogitationis & tædii mei. Habebo propter hanc claritatem ad turbas, & honorem apud ſeniores iuuenis:& acutus inueniar in iudicio, & in conſpectu potentium admirabilis ero,& facies principum mirabuntur me.tacentem me ſuſtinebunt, & loquentem me reſpicient, & ſermocinantem me plura, manus ori ſuo imponent,Præterea habebo per hanc, immortalitatem: & memoriam æternam his qui poſt me futuri ſunt,relinquam. Diſponam populos: & nationes mihi erunt ſubditæ. Timebunt me audiẽtes reges horrendi: in multitudine videbor bonus:& in bello fortis. Intrans in domum meam,conquieſcam cum illa. non enim habet amaritudinem cõuerſatio illius,nec tędium cõuictus illius, ſed lætitiam & gaudium.Hęc cogitans apud me, & commemorans in corde meo quoniam immortalitas eſt in cognatione ſapiẽtiæ,& in amicitia illius D delectatio bona,& in operibus manuũ illius honeſtas ſine defectione,&in certamine loquelæ illius ſapientia, & præclaritas in communicatione ſermonũ ipſius:circuibam quęrens,vt mihi illã aſſumerem. Puer autem eram ingenioſus, & ſortitus ſum animam bonam,Et cum eſſem magis bonus, veni ad corpus incoinquinatum. Et vt ſciui quoniam aliter non poſſem eſſe continens niſi deus det, & hoc ipſum erat ſumma ſapientia, ſcire cuius eſſet hoc donum:adii dominũ, & deprecatus ſum illum,& dixi ex totis pręcordiis meis,

ᵃinuẽtrix

CAP. IX.

¶ Oratio Salomonis pro ſapientia habenda.

A DEus patrum meorum, & domine miſericordiæ qui feciſti omnia verbo tuo, & ſapientia tua conſtituiſti hominē, vt dominaretur creaturæ quæ à te facta eſt, vt diſponat orbem terrarum in æquitate & iuſtitia, & in directione cordis iudiciū iudicet: da mihi ſedium tuarum aſſiſtricem ſapientiam, & noli me reprobare à pueris tuis: quoniam ſeruus tuus ſum ego, & filius ancillæ tuæ, homo infirmus, & exigui temporis, & minor ad
B intellectum iudicii & legum. Et ſi quis erit conſummatus inter filios hominū, ſi ab illo abfuerit ſapientia tua in nihi-
1. Pa.28.b lum computabitur. ||Tu eligiſti me re-
2. Par.1.b gem populo tuo, & iudicem filiorum tuorum, & filiarū, & dixiſti me ædificare templum in monte ſancto tuo, & in ciuitate habitationis tuæ altare, ſimilitudinē tabernaculi ſancti tui quod
Prou.8.c. præparaſti ab initio: ||& tecum ſapien-
Iohan.1.a tia tua, quæ nouit opera tua, quæ & affuit tunc cum orbem terrarum faceres, & ſciebat quid eſſet placitū oculis tuis, & quid directum in pręceptis tuis. Mitte illam de cælis ſanctis tuis, & à ſede
C magnitudinis tuę, vt mecum ſit & mecum laboret, vt ſciam quid acceptum ſit apud te. ſcit enim illa omnia, & intelligit, & deducet me in operibus meis ſobrie & cuſtodiet me in ſua potentia. Et erunt accepta opera mea, & diſponam populū tuum iuſte, & ero dignus
Iſa.40.d. ſedium patris mei. ||Quis enim hominū
Rom.11.d poterit ſcire conſiliū dei? aut quis po-
1. Cor.2.d terit cogitare quid velit deus? Cogitationes enim mortaliū timidæ, & incer
D tæ prouidentiæ noſtræ. Corpus enim quod corrumpitur, aggrauat animā: & terrena inhabitatio deprimit ſenſum multa cogitantē. Et difficile ęſtimamus quæ in terra ſunt: & quæ in proſpectu ſunt inuenimus cū labore. Quæ autē in cælis ſunt, quis inueſtigabit? Senſum autem tuū quis ſciet, niſi tu dederis ſapiētiam, & miſeris ſpiritū ſanctū tuum de altiſſimis: & ſi correctę ſint ſemitę eorū qui ſunt in terris, & quę tibi placent didicerint homines? Nam per ſapientiam ſanati ſunt, quicunque placuerunt tibi domine à principio.

CAP. X.

¶ Sapientiæ laus à liberatione eorum quos ab initio hucuſque ſanauit.

HAEc, illum qui primus formatus A
eſt à deo pater orbis terrarum, cum ſolus eſſet creatus, cuſtodiuit, & eduxit illum à delicto ſuo.
||Et eduxit illum de limo terræ. ||& de- Gene.1.
dit illi virtutem continēdi omnia. Ab Gene.2.
hac vt receſſit iniuſtus in ira ſua, ||per Gene.4.
iram homicidii fraternitatis deperiit. Gene.7.
Propter quod ||cum aqua deleret terrā, ſanauit iterum ſapientia, per contem-
ptibile lignum iuſtum gubernans. || Hęc Gene.11.
& in conſenſu ſuperbiæ, cum ſe nationes extuliſſent, ſciuit iuſtum, & conſeruauit ſine querela deo, & in filiis miſe
ricordiam fortem cuſtodiuit. ||Hæc, iu- Gen.19.
ſtum à pereuntibus impiis liberauit fu B
gientem, deſcendente igne in pentapolim: quibus in teſtimonium nequitiæ fumigabunda conſtat deſerta terra, & incerto tempore fructus habentes arbores, & incredibilis animæ memoria ſtans figmentum ſalis. Sapiētiam enim prætereuntes non tantum in hoc lapſi ſunt vt ignorarent bona: ſed & inſipiētiæ ſuæ reliquerunt hominibus memoriam, vt in his quæ peccauerūt, nec latere potuiſſent. Sapientia autem hos qui ſe obſeruant, à doloribus liberauit.
¶||Hæc autem, profugū iræ fratris iuſtū Gen.28.b
deduxit per vias rectas, & oſtēdit illi re
gnū dei, & dedit illi ſcientiā ſanctorū, C
honeſtauit illū in laboribus, & cōpleuit labores illius. In fraude circūuenientiū illum affuit illi, & honeſtum fecit illū. Cuſtodiuit illum ab inimicis, & à ſeductoribus tutauit illū, & certamen forte dedit illi vt vinceret, & ſciret quoniam
omnium potentior eſt ſapientia. ¶||Hęc Gen.37.f
venditum iuſtum non dereliquit, ſed à peccatoribus liberauit: deſcēditq́ cum illo in foueam, & in vinculis non dereliquit illum, donec afferret illi ſceptrum regni, & potentiam aduerſus eos qui eum deprimebant: & mendaces oſtendit qui maculauerunt illum, & dedit illis claritatem æternam.
¶||Hæc, populum iuſtum, & ſemen ſine Exod.1.b.
querela liberauit à nationibus quæ il
lum opprimebant. ||Intrauit in animā Exod.3.b.
ſerui dei, & ſtetit contra reges horren D
dos in portentis & ſignis. Et reddidit

iuſtis mercedem laborum ſuorum , &
deduxit illos in via mirabili:& fuit il-
lis in velamento diei,& in luce ſtella-
xo.14.c rum per noctem.||& tranſtulit illos per
ſal.77.b mare rubrũ & trãſuexit illos p aquã ni
miam. Inimicos autem illorum demer
ſit in mare,& ab altitudine inferorum
xod.12.c eduxit illos.|| Ideo iuſti tulerunt ſpolia
ſ.15.a. impiorum , & decantauerunt domine
nomen ſanctum tuum,& victricem ma
num tuam laudauerunt pariter, quo-
niam ſapientia aperuit os mutorum,
& linguas infantium fecit diſertas.

CAP. XI.

A Deus miſericors, Nihil ſine deo ſta
xo.16.a. bile.

Direxit|| opera eorum in manibus
prophetæ ſancti . Iter fecerunt
per deſerta,quæ non habitabã-
xo.17.c. tur: & in locis deſertis fixerunt
ũe.20.b caſas. || Steterunt contra hoſtes , & de
inimicis ſe vindicauerunt.||Sitierunt &
inuocauerunt te,& data eſt illis aqua
de petra altiſſima ,& requies ſitis de la
pide duro . Per quæ enim pœnas paſſi
ſunt inimici illorum,à defectione po-
tus ſui:in eis,cum abundarent filii Iſ-
rael,lætati ſunt. Per hæc, cum illis de-
eſſent, bene cum illis actum eſt . Nam
pro fonte quidem ſempiterni fluminis
humanum ſanguinem dediſti iniuſtis.
Qui cum minuerentur in traductione
infantium occiſorum, dediſti illis a-
bundantem aquam inſperate:oſtendẽs
B per ſitim quæ tunc fuit,quemadmodũ
tuos exaltares, & aduerſarios illorum
negares. Cum enim tentati ſunt,& qui-
dem cum miſericordia diſciplinam ac
cipientes, ſcierunt quemadmodum cũ
ira iudicati impii tormenta paterentur
Hos quidem tanquam pater monens
probaſti : illos autem tanquam durus
rex interrogans condemnaſti. Abſentes
enim, & præſentes ſimiliter torquebã-
tur. Duplex enim illos acceperat tędiũ,
& gemitus cũ memoria præteritorum.
Cum enim audirent per ſua tormenta
bene ſecum agi,commemorati ſunt do
minum admirantes in fine exitus. Quẽ
enim in expoſitione praua proiectũ de
riſerũt,in finẽ euentus mirati ſunt:nõ
ſimiliter iuſtis faciens , pro cogitatio-
nibus autem inſenſatis iniquitates il-
C lorum. Quòd quidam errantes colebãt
mutos ſerpentes , & beſtias ſuperua-
cuas,immiſiſti illis multitudinem mu-
torum animalium in vindictam: vt ſci
rent quia per quæ peccat quis,per hęc
& torquetur. Non enim impoſſibilis e-
rat omnipotens manus tua, quæ crea-
uit orbem terrarum ex materia inui-
ſa; immittere illis multitudinem vrſo-
rum,aut audaces leones,aut noui ge-
neri ira plenas , aut ignotas beſtias,
aut vaporem igneum ſpirantes, aut fu
mi odorem proferentes , aut horrẽdas
ab oculis ſcintillas emittentes: quarum
non ſolum læſura poterat illos exter-
minare,ſed & aſpectus per timorem oc
cidere. Sed & ſine his vno ſpiritu po-
terant occidi perſecutionem paſſi ab
ipſis factis ſuis , & diſpergi per ſpiritũ
virtutis tuæ: ſed omnia in menſura &
numero & pondere diſpoſuiſti. Multũ D
enim valere tibi ſoli ſupererat ſemper:
& virtuti brachii tui quis reſiſtet? Quo
niam tanquam momentum ſtateræ,ſic
eſt ante te orbis terrarum, & tanquam
gutta roris antelucani . quæ deſcendit
in terram. Sed miſereris omnium ,quia
omnia potes, & diſſimulas peccata ho
minum propter pœnitentiam . Diligis
enim omnia quæ ſunt, & nihil odiſti
eorum quæ feciſti: nec enim odiens a-
liquid conſtituiſti aut feciſti. Quomo-
do autem poſſet aliquid permanere, ni
ſi tu voluiſſes ? aut quod à te vocatum
non eſſet, conſeruaretur ? Parcis autem
omnibus : quoniam tua ſunt domine:
qui amas animas.

CAP. XII.

Quàm ſit in omnibus benignus do
minus. Cum deo non contendendum.
Dat deus locum pœnitentiæ.

O Quàm bonus , & ſuauis eſt do- A
mine ſpiritus tuus in omnibus:
ideoq; eos qui exerrant parti-
bus , corripis , & de quibus pec
cant , admones & alloqueris , vt re-
licta malitia,credant in te domine. Il-
los enim antiquos inhabitatores terræ
ſanctæ tuæ,quos exhorruiſti, quoniam
odibilia opera tibi faciebãt per medi-
camina, & ſacrificia iniuſta , & filiorũ
ſuorum necatores ſine miſericordia,&
comeſtores viſcerum hominum,& de-
uoratores ſanguinis, & authores parẽ-
tes animarum inauxiliatarum perde-

te voluiſti à medio ſacramento tuo per manus parentum noſtrorum,vt dignã perciperent peregrinationem puerorũ dei,quæ tibi omnium charior eſt terra. Sed & his tanquam hominibus pepercisti, & miſiſti anteceſſores exercitus
B tui veſpas,vt illos paulatim extermina rent. Non quia impotens eras in bello ſubiicere impios iuſtis, aut beſtiis ſæuis,aut verbo duro ſimul exterminare: ſed partibus iudicans dabas locum pœnitentiæ,non ignorans quoniam nequã eſt natio eorum.& naturalis malitia ipſorum,& quoniam non poterat mutari cogitatio illorum in perpetuum.Semen enim erat maledictum ab initio, nec timens aliquem:veniam dabas pec catis illorũ.Quis enim dicet tibi,Quid feciſti?aut quis ſtabit contra iudicium tuum?aut quis in conſpectum tuum ve niet vindex iniquorum hominum ? aut quis tibi imputabit,ſi perierint nationes quas tu feciſti ? Nec enim eſt alius
1.Pat.5.b deus q̃ tu,||cui cura eſt de omnibus,vt oſtendas quoniam non iniuſte iudicas iudicium.Neque rex , neque tyrannus in conſpectu tuo inquirent de his quos
C perdidiſti.Cũ ergo ſis iuſtus,iuſte omnia diſponis:ipſum quoque qui nõ debet puniri,condemnas, & exterum æſtimas à tua virtute. Virtus enim tua iuſtitiæ initium eſt : & ob hoc ꝙ omnium dominus es, omnibus te parcere facis . Virtutem enim oſtendis tu , qui non crederis eſſe in virtute cõſummatus,& horum qui te neſciunt,audaciã traducis.Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate iudicas, & cum magna reuerentia diſponis nos. Subeſt enim tibi cum volueris,poſſe . Docuiſti autem populum tuum per talia opera, quoniam oportet iuſtum eſſe, & humanum , & bonæ ſpei feciſſe filios tuos : quoniam das locum in peccatis pœnitentię.Si enim inimicos ſeruorũ tuorũ, & debitos morti,cũ tãta cruciaſti attẽtione,& liberaſti, dãs tẽpus & locũ per q̃ poſſet mutari à malitia,cũ quãta
D diligẽtia iudicaſti filios tuos, quorũ pa rẽtibus iuramẽta & cõuentiones dediſti bonarum promiſſionum ? Cum ergo das nobis diſciplinam , inimicos noſtros multipliciter flagellas , vt bonitatem tuam cogitemus iudicantes :& cum de nobis iudicatur,ſperemus miſericordiam tuã. vnde & illis qui in vita ſua inſenſate & iniuſte vixerunt,per hęc quæ coluerunt,dediſti ſumma tormẽta.Etenim in erroris via diutius errauerunt,deos æſtimãtes hæc quæ in animalibus ſunt ſuperuacua,infantium inſenſatorum more viuentes . Propter hoc tanquam pueris inſenſatis iudiciũ in deriſum dediſti . Qui autẽ ludibriis increpationis non ſunt correcti:dignũ dei iudicium experti ſunt. in his enim quæ partiebãtur,moleſte ferebant, in quibus patientes indignabãtur , per hæc quos putabãt deos,in ipſis cũ exterminarẽtur videtes,illum quem olim negabãt ſe eſſe, verum deũ agnouerunt propter quod & finis condemnationis eorum veniet ſuper illos.

CAP. XIII.

Vanos eos eſſe oſtẽdit. qui deũ ex ſuis operibus non poſſunt cognoſcere. Creator per creaturas cognoſcendus. Infœlicitas idololatrarum. inuehitur in cultores idolorum.

Vani autem ſunt omnes homines, A in quibus non ſubeſt ſcientia dei & de his quæ videntur bona, non potuerunt intelligere eum qui eſt, neque operibus attendentes agnouerunt quis eſſet artifex,ſed aut ignem,aut ſpiritũ,aut citatũ aerem,aut gyrũ ſtellarũ,aut nimiã aquã,aut ſolem & lunã,rectores orbis terrarũ deos putauerunt . Quorum & ſi ſpecie delectati deos putauerunt : ſciant quanto his dominator eorũ ſpecioſior eſt.ſpeciei enim generator hæc omnia cõſtituit.Aut ſi virtutẽ,& opera eorũ mirati ſũt:intelligãt ab illis quoniã q hęc fecit,fortior eſt illis . à magnitudine enĩ ſpeciei,& creaturæ: cognoſcibiliter po B terit creator horũ videri. ſed tamẽ adhuc in his minor eſt querela . Et hi enim fortaſſe errant,deũ quærẽtes,& volẽtes inuenire. ||Etenim cũ in operibus Rom.1.c illius cõuerſentur:inquirunt, & perſuaſum habẽt quoniã bona ſunt quæ vidẽtur. Iterũ autẽ nec his debet ignoſci. Si enim tãtũ potuerũt ſcire,vt poſſent æſtimare ſeculũ: quomodo huius dominũ nõ facilius inuenerũt?Infœlices autẽ ſunt,& inter mortuos ſpes illorum eſt,qui appellauerunt deos opera ma-

ruum hominum, aurũ & argẽtũ, artis inuentionẽ, & ſimilitudines animaliũ, aut lapidẽ inutilem opus manus antiquæ. ‖Aut ſi quis artifex faber de ſylua lignũ rectũ ſecuerit, & huius doctè eradat omnẽ corticẽ, & arte ſua vſus diligenter fabricet vas vtile in cõuerſationem vitæ, reliquiis autem huius operis ad præparationẽ eſcæ abutatur: & reliquum horũ quod ad nullũ vſum facit lignũ curuũ, & verticibus plenũ ſculpat diligenter per vacuitatẽ ſuam, & per ſcientiã ſuę artis figuret illud, & aſſimilet illud imagini hominis, aut alicui ex animalibꝰ illud cõparet, perliniens rubrica, & rubicundũ faciẽs fuco colorẽ illius, & omnem maculã quę in illo eſt perliniens: & faciat ei dignã habitationẽ, & in pariete ponẽs illud, & confirmans ferro, ne forte cadat, ꝓſpiciens illi, ſciens quoniã non poteſt adiuuare ſe. imago enim eſt, & opus eſt illi adiutoriũ. Et de ſubſtantia ſua, & de filiis ſuis, & de nuptiis votũ faciẽs inquirit. Non erubeſcit loqui cũ illo qui ſine anima eſt: & pro ſanitate quidem infirmũ deprecatur, & pro vita rogat mortuum. & in adiutoriũ inutilem inuocat, & pro itinere petit ab eo qui ambulare non poteſt, & de acquirẽdo, & de operando, & de omniũ rerum euentu petit ab eo qui in omnibus eſt inutilis.

Isa. 44. b.

C

D

CAP. XIIII.

¶ Idolum maledictum, & fabricator eius. Idolo vnde traxerint originem. Quæ mala procedant ex idololatria.

A ITerum alius nauigare cogitãs, & ꝑferos fluctus iter facere incipiens, ligno portante ſe fragilius lignũ inuocat. Illud enim cupiditas acquirendi excogitauit, & artifex ſapientia fabricauit ſua. ‖Tua autem pater prouidentia ab initio cuncta gubernat: quoniam dediſti & in mari viam, & inter fluctus ſemitam firmiſſimam, oſtendens quoniam potens es ex omnibus ſanare, etiam ſi ſine rate aliquis adeat mare. Sed vt non eſſent vacua ſapientiæ tuæ opera: propter hoc etiam & exiguo ligno credunt homines animas ſuas, & tranſeuntes mare per ratem liberati ſunt. Sed & ab initio cum perirent ſuperbi gigantes, ſpes orbis terrarum ad ratem confugiens, remiſit ſeculo ſemen natiuitatis, quæ manu tua erat gubernata. Benedictum eſt enim lignum, per quod fit iuſtitia. Per manus autem quod fit idolum, maledictum eſt & ipſum, & qui fecit illud: quia ille quidem operatus eſt: illud autem cũ eſſet fragile, deus cognominatus eſt. Similiter autem odio ſunt deo, impius & impietas eius. Etenim quod factum eſt, cum illo qui fecit, tormenta patietur. Propter hoc & in idolis nationum non erit reſpectus: quoniam creaturæ dei in odiũ factæ ſunt, & in tentationem animis hominum, & in muſcipulam pedibus inſipientium. Initium enim fornicationis, eſt exquiſitio idolorum: & adinuentio illorum, corruptio vitæ eſt. neque enim erant ab initio, neque erunt in perpetuum. Superuacuitas enim hominum aduenit in orbem terrarum: & ideo breuis illorum finis eſt inuentus. Acerbo enim luctu dolens pater, cito ſibi rapti filii fecit imaginem: & illum qui tunc quaſi homo mortuus fuerat, nunc tanquam deum colere cœpit, & conſtituit inter ſeruos ſuos ſacra, & ſacrificia. Dein de interueniente tempore, conualeſcente iniqua cõſuetudine, hic error tã quam lex cuſtoditus eſt & tyrannorũ imperio colebantur figmenta. Et hos quos in palàm homines honorare non poterant, propter hoc ꝙ lõge eſſent, è longinquo figura eorum allata, euidentem imaginem regis, quem honorare volebant, fecerunt: vt illum qui aberat, tanquam præſentem colerent ſua ſolicitudine. Prouexit autem ad horum culturam & hos qui ignorabant, artificis eximia diligentia. Ille enim volens plus placere illi qui ſe aſſũpſit, elaborauit arte ſua, vt ſimilitudinẽ in melius figuraret. Multitudo autẽ hominũ adducta ꝑ ſpeciẽ operis, eũ qui ante tẽpus tanquam homo honoratus fuerat, nunc deum æſtimauerunt. Et hæc fuit vitæ humanæ deceptio, quoniã aut affectui, aut regibus deſeruientes homines, incommunicabile nomen lapidibus, & lignis impoſue-

Exo. 14. d

B

C

runt. Et non ſuffecerat erraſſe eos cir-
D ca dei ſcientiam, ſed & in magno viuentes inſcientiæ bello, tot & tam magna mala pacem appellant. Aut enim filios ſuos ſacrificantes, aut obſcura ſacrificia facientes, aut inſaniæ plenas vigilias habentes: neque vitam, neque nuptias mundas iam cuſtodiunt, ſed & alius aliū per inuidiam occidit, aut adulterans contriſtat: & omnia commiſta ſunt, ſanguis, homicidium, furtum & fictio, corruptio & infidelitas, turbatio & periurium, tumultus bonorum, dei immemoratio, animarum inquinatio, natiuitatis immutatio, nuptiarum incōſtātia, inordinatio mœchiæ, & impudicitiæ. Infandorum enim idolorum cultura, omnis mali cauſa eſt, & initium & finis. Aut enim dum lætantur, inſaniunt: aut certe vaticinantur falſa, aut viuunt iniuſte, aut peierant cito. Dum enim confidunt in idolis q̄ ſine anima ſunt, male iurantes noceri ſe non ſperant. Vtraque ergo illis eueniunt digne, quoniam male ſenſerunt de deo, attendentes idolis & iurauerūt iniuſte in dolo contemnentes iuſtitiā. Nō enim iurantium eſt virtus, ſed peccantium pœna perambulat ſemper iniuſtorum præuaricationem.

CAP. XV.

Vox fidelium qui dei miſericordiā laudāt, cuius gratia non ſeruiūt idolis. Subſannatio idololatrarum.

TV autem deus noſter, ſuauis & verus es, patiens & in miſericor-
A dia diſponens omnia. Etenim ſi peccauerimus, tui ſumus ſcientes magnitudinem tuam: & ſi non peccauerimus, ſcimus quoniam apud te ſumus computati. Noſſe enim te, conſummata iuſtitia eſt: & ſcire iuſticiam, & virtutem tuam, radix eſt immortalitatis. Non enim in errorem induxit nos hominum malæ artis excogitatio, nec vmbra picturæ labor ſine fructu, & effigies ſculpta per varios colores, cuius aſpectus inſenſato dat cōcupiſcētiā & diligit mortuæ imaginis effigiē ſine
B anima. Malorum amatores digni ſunt morte, qui ſpem habent in talibus, & qui faciunt illos, & qui diligunt & qui
Rom. 9. d colūt. ‖Sed & figulus molle terrā premens, laborioſe fingit ad vſus noſtros vnumquodque vas, & de eodem luto fingit quæ munda ſunt in vnum vaſa, & ſimiliter quæ his ſunt contraria. horum autem vaſorum quis ſit vſus, iudex eſt figulus. Et cū labore vano deum fingit de eodem luto: ille qui paulo antè de terra factus fuerat, & poſt puſillum reducit vnde acceptus eſt, repetitus animæ debitum quā habebat. Sed cura eſt illi, non quia laboraturus eſt, nec quoniam breuis illi vita eſt, ſed concertatur aurificibus & argentariis: ſed & ærarios imitatur, & gloriam præfert, quoniam res ſuperuacuas fingit.
Cinis eſt enim cor eius, & terra ſuper- C
uacua ſpes illius, & luto vilior vita eius: quoniam ignorauit qui ſe finxit, & qui inſpirauit illi animam quæ operatur, & qui inſufflauit ei ſpiritum vitalē. Sed & æſtimauerunt luſum eſſe vitam noſtram, & conuerſationem vitæ cōpoſitam ad lucrum, & oportere vndecunque etiam ex malo acquirere. Hic enim ſcit ſe ſuper omnes delinquere, qui ex terræ materia fragilia vaſa, & ſculptilia fingit. Omnes enim inſipientes, & infœlices ſupra modum animæ ſuperbi ſunt, inimici populi tui, & imperantes illi: quoniam omnia idola nationum deos æſtimauerunt, ‖qui-
bus neque oculorum viſus eſt ad vi- Pſal. 113.
dendum, neque nares ad percipiendū &. 134.
ſpiritum, neque aures ad audiendum,
neque digiti manuum ad tractādum, D
ſed & pedes eorū pigri ad ambulādū. homo enim fecit illos: & qui ſpiritum mutuatus eſt, is finxit illos. Nemo enim ſibi ſimilem homo poterit deum fingere. Cum enim ſit mortalis, immortuum fingit manibus iniquis. Melior enim eſt ipſe his quos colit: quia ipſe quidem vixit, cum eſſet mortalis, illi autem nunquam. Sed & animalia miſerrima colunt: inſenſata enim comparata his, illis ſunt deteriora. Sed nec aſpectu aliquis ex his animalibus bona poteſt conſpicere. Effugerunt autē dei laudem, & benedictionem eius.

CAP. XVI.

Pœna idololatrarū. Iudicia dei. Mā na. Non in ſolo pane viuit homo.

PRopter hæc & his ſimilia paſſi
ſunt digne tormenta, & per mul- A
titudinem beſtiarum extermina-

ti ſunt. Pro quibus tormentis bene diſ-
ñe,11,g poſuiſti populum tuum||quibus dediſti
concupiſcentiam delectamenti ſui no-
uum ſaporem, eſcam parans eis ortygo
metram: vt illi quidem concupiſcen-
tes eſcam propter ea quæ illis oſtenſa
& miſſa ſunt, etiam à neceſſaria concu
piſcentia auerterentur. Hi autẽ in bre-
ui inopes facti, nouam guſtauerunt eſ-
cã. Oportebat enĩ illis ſine excuſatione
quidem ſuperuenire interitum exercen
tibus tyrannidem: his autẽ tantũ oſten
.,21.b. dere quẽadmodum inimici eorum ex-
terminabantur. ||Etenim cũ illis ſuper-
uenit ſæua beſtiarum ira, morſibus per
uerſorum colubrorum exterminaban-
tur. Sed non in perpetuum ira tua per-
manſit, ſed ad correptionem in breui
turbati ſunt, ſignum habentes ſalutis
ad commemorationem mandati legis
tuæ. Qui enim conuerſus eſt, non per
hoc quod videbat ſanabatur, ſed per
B te omnium ſaluatorem, in hoc autem
oſtendiſti inimicis tuis quia tu es qui
.10,a. liberas ab omni malo. ||Illos enim lo-
cuſtarum, & muſcarũ occiderunt mor
c.9,b ſus, & non eſt inuenta ſanitas animę il
lorum: quia digni erant ab huiuſmodi
exterminari. Filios autẽ tuos, nec dra-
conum venenatorum vicerunt dentes.
miſericordia enim tua aduenienſ ſana
bat illos. In memoria enim ſermonum
tuorum exterminabantur, & velociter
ſanabantur, ne in altam incidentes o-
bliuionem non poſſent tuo vti adiuto-
rio. etenim neque herba, neque malag
...,32.f ma ſanauit eos, ſed tuus domine ſermo
.g.2.a qui ſanat omnia. || Tu es enim domine,
.13,a, qui vitæ & mortis habes poteſtatem,
& deducis ad portas mortis & redu-
cis: homo autem occidit quidem per
malitiam animam ſuam, & cum exie-
rit ſpiritus, non reuertetur, nec reuo-
cabit animam quæ recepta eſt. ſed tu-
am manum effugere impoſſibile eſt.
.d.9.e || Negantes enim te noſſe impii, per
C fortitudinẽ brachii tui flagellati ſunt:
nouis aquis, & grandinibus, & plu-
uiis perſecutionem paſſi, & per ignẽ
conſumpti. Quod enim mirabile e-
rat: in aqua, quę omnia extinguit, plus
ignis valebat. vindex eſt enim orbis
iuſtorum. Quodam enim tempore man
ſuetabatur ignis, ne comburerentur

quæ ad impios miſſa erant animalia:
ſed vt ipſi videntes, ſcirent quoniam
dei iudicio patiuntur perſecutionem.
Et quodam tempore in aqua ſupra vir-
tutem ignis exardeſcebat vndique, vt
iniquam terræ nationem extermina-
ret. || Pro quibus angelorum eſca nu- Exo,16.c
triuiſti populum tuum, & paratum nũe.11.b.
panem de cælo præſtitiſti illis ſine la pſal.77.c
bore, omne delectamentum in ſe ha- ioh.6.d
bentem, & omnis ſaporis ſuauitatem.
Subſtantia enĩ tua dulcedinẽ tuã quã
in filios habes oſtendebat: & deſerui-
ens vniuſcuiuſque voluntati, ad quod
quiſque volebat conuertebatur. ||Nix Exo.9.e.
autem, & glacies ſuſtinebãt vim ignis,
& non tabeſcebant: vt ſcirent quoni- D
am fructus inimicorum exterminabat
ignis ardens in grandine & pluuia
coruſcans. Hoc autem iterum, vt nu-
trirentur iſti, ignis etiam ſuæ virtutis
obitus eſt. Creatura enim tibi factori
deſeruiens, exardeſcit in tormentum
aduerſus iniuſtos: & lenior fit ad be-
ne faciendum pro his qui in te con-
fidunt. Propter hoc & tunc in om-
nia transfigurata omnium nutrici grã
tiæ tuæ deſeruiebant ad voluntatem
eorum, qui à te deſyderati ſunt: vt
ſcirent filii tui, quos dilexiſti domine,
quoniam non natiuitatis fructus paſcũt
homines, ſed ſermo tuus hos qui in te
crediderint conſeruat. || Quod enim Deu.8.a.
ab igne nõ poterat exterminari, ſtatim matt.4.a
ab exiguo radio ſolis calefactum tabe-
ſcebat: vt notum omnibus eſſet quo-
niam oportet præuenire ſolem ad
benedictionem tuam, & ad ortum lu-
cis te ibi adorare. Ingrati enim ſpes
tanquam hybernalis glacies tabeſcet,
& diſperiet tanquam aqua ſupuacua.

CAP. XVII.

De magnitudine iudiciorum dei,
quiſ pœnis mirabilibꝰ impios affligebat

Magna ſunt enim iudicia tua do- A
mine, & inenarrabilia verba
tua, propter hoc indiſciplina-
tæ animæ errauerunt. ||Dum Exo.10.f.
enim perſuaſum habent iniqui, poſſe
dominari nationi ſanctæ: vinculis tene
brarum, & longe noctis compediti, in
cluſi ſub tectis, fugitiui perpetuæ pro-

uidētiæ iacuerunt. Et dū putāt ſe latere in obſcuris peccatis tenebroſo obliuionis velamento diſperſi ſunt, pauentes horrende, & cum admiratione nimia perturbati. Neque enim quæ continebat illos ſpelunca, ſine timore cuſtodiebat: quoniam ſonitus deſcendens perturbabat illos, & perſonæ triſtes illis apparentes, pauorem illis præſtabant. Et ignis quidem nulla vis poterat illis lumen præbere, nec ſyderum limpidæ flammæ illuminare poterant illam noctem horrendam. ||Apparebat autem illis ſubitaneus ignis, timore plenus: & timore percuſſi illius quæ non videbatur faciei, æſtimabant deteriora eſſe q̄ videbantur: & magicæ artis appoſiti erant deriſus, & ſapientiæ gloria correptio cum contumelia. Illi enim qui promittebant timores, & perturbationes expellere ſe ab anima languente, hi cum deriſu pleni timore languebāt. Nam etſi nihil illos ex mōſtris perturbabat: tranſitu animalium, & ſerpentium ſibilatione commoti, tremebundi peribant, & aerem quem nulla ratione quis effugere poſſet, negantes ſe videre. Frequenter enim præoccupant peſſima, redarguente conſcientia. Cum enim ſit timida nequitia, dat teſtimonium condemnata. ſemper enim præſumit ſæua perturbata conſcientia. Nihil enim eſt timor, niſi præſumptionis adiutorium, proditio cogitationis auxiliorum. Et dum ab intro minor eſt expectatio, maiorem computat ſententiam eius cauſæ de qua tormentū præſtat. Illi autem qui impotētem vere noctem, & ab infimis & ab altiſſimis inferis ſuperuenientem eundem ſomnum dormientes, aliquando noſtrorū exagitabantur timore, aliquando animæ deficiebant traductione. ſubitaneꝰ enim illis & inſperatus timor ſupuenerat. Deinde ſi quiſquam ex illis decidiſſet, cuſtodiebatur in carcere ſine ferro reclusus. Si enim ruſticus quis erat aut paſtor, aut agri laborum operarius præoccupatus eſſet: ineffugibilē ſuſtinebat neceſſitatem. Vna enim catena tenebrarum omnes erāt colligati. Siue ſpiritus ſibilans, aut inter ſpiſſos arborum ramos auium ſonus ſuauis, aut vis aquæ decurrentis nimium, aut ſonus validus præcipitatarum petrarum, aut ludentium animalium curſus inuiſus, aut mugientium valida beſtiarum vox, aut reſonans de altiſſimis montibus echo: deficientes faciebant illos præ timore. Omnis enim orbis terrarum limpido illuminabatur lumine, & non impeditis operibus continebatur. Solis autem illis ſuperpoſita erat grauis nox, imago tenebrarum, quæ ſuperuentura illis erat. Ipſi ergo ſibi erant grauiores tenebris.

Exod. 7. d & 8. b.

B

C

D

CAP. XVIII.

De luce Iſraelitarum eos præcedente. Afflictio impiorum AEgyptiorum. Interitus populi Iſraelitici: pro quo Aaron deprecatus eſt.

A Exo.

Sanctis||autē tuis maxima erat lux, & horum quidem vocem inimici audiebant, ſed figuram non videbant. Et quia non & ipſi eadem paſſi erant, magnificabant te: & qui ante læſi erant, quia non lædebantur, gratias agebant tibi: & vt eſſet differentia, te deum petebant. ||Propter quod ignis ardentem columnam ducem habuerunt ignotæ viæ, & ſolem ſine læſura boni hoſpitii præſtitiſti. Digni quidem illi carere luce, & pati carcerem tenebrarum, qui incluſos cuſtodiebant filios tuos, per quos incipiebat incorruptum legis lumen ſeculo dari. ||Cum cogitarent iuſtorum occidere infantes, & vno expoſito filio, ſed liberato in traductionem illorum, multitudinem filiorum abſtuliſti, & pariter illos perdidiſti in aqua valida. ||Illa enim nox ante cognita eſt à patribꝰ noſtris: vt vere ſcientes quibus iuramentis crediderunt animæquiores eſſent. Suſcepta eſt autem à populo tuo ſanitas quidem iuſtorum, iniuſtorum autem exterminatio. Sicut enim læſiſti aduerſarios noſtros: ſic & nos prouocans magnificaſti. Abſconſe enim ſacrificabant iuſti pueri bonorum, & iuſtitiæ legem in concordia diſpoſuerunt: ſimiliter & bona & mala recepturos iuſtos, patrum iam decantantes laudes. Reſonabat autem inconueniens inimicorum vox, & flebilis audiebatur planctus ploratorū infantium. ||Simili autem pœna ſeruus cum domino afflictus eſt, & popularis

Exo. pſal. &.10

Exo &.2

Ex.1

B

Ex.1

homo regi ſimilia paſſus. Similiter ergo omnes vno nomine mortis mortuos habebant innumerabiles. Nec enim ad ſepeliendum viui ſufficiebant: quoniam vno momento quæ erat præclarior natio illorum exterminata eſt. De
C omnibus enim non credentes propter beneficia, tunc cum primum fuit exterminium primogenitorum, ſpoponderunt populum dei ſe eſſe. Cum enim quietum ſilentium contineret omnia, & nox in ſuo curſu medium iter haberet, omnipotens ſermo tuus domine exiliens de cælo à regalibus ſedibus, durus debellator in mediam exterminii terrã proſiliuit, gladius acutus inſimulatum imperium tuum portans, & ſtãs repleuit omnia morte, & vſque ad cælum attingebat ſtans in terra. Tunc cõtinuo viſus ſomniorum malorum turbauerunt illos, & timores ſupuenerunt inſperati. Et alius alibi proiectus ſemiuiuus, propter quam moriebatur cauſam demonſtrabat mortis. Viſiones enim quæ illos turbauerunt, hæc præmonebant, ne inſcii quare mala patiebantur perirent. Tetigit autem tunc & iuſtos tentatio mortis, & commotio in eremo facta eſt multitudinis: ſed nõ diu permanſit ira tua. ||Properans enim
...16.g. D homo ſine querela deprecari pro populis, proferens ſeruitutis ſuæ ſcutum orationem, & per incenſum deprecationem alligans, reſtitit iræ, & finem impoſuit neceſſitati, oſtendens quoniam tuus eſt famulus. Vicit autem turbas, non in virtute corporis, nec armatura potentiæ, ſed verbo illum qui ſe vexabat ſubiecit, iuramenta parentum, & teſtamentum commemorans. Cum enim iam aceruatim cecidiſſent ſuper alterutrum mortui, interſtitit, & amputauit impetum, & diuiſit illam q̃
...o. 18. d ad viuos ducebat viam. ||In veſte enim poderis, quam habebat, totus erat orbis terrarum: & parentum magnalia in quatuor ordinibus lapidũ erãt ſculpta, & magnificentia tua in diademate capitis illius ſcripta erat. His autem ceſſit qui exterminabat, & hæc extimuit, erat enim ſola tentatio iræ ſufficiens.

CAP. XIX.

De interitu Aegyptiorum, & Hebræorum liberatione.

Impiis autem vſque in nouiſſimũ ſine miſericordia ira ſuperuenit. A
Præſciebat enim & futura illorũ quoniam cum ipſi permiſiſſent vt ſe educerent, & cum magna ſolicitudine præmiſiſſent illos, conſequebantur illos pœnitentiæ actus. Adhuc enim inter manus habentes luctum, & deplorantes ad monumenta mortuorum, aliam ſibi aſſumpſerunt cogitationem inſcientiæ: & quos rogantes proiecerant hos tanquam fugitiuos perſequebãtur. ducebat enim illos ad hunc finem digna neceſſitas: & horum quæ acciderant commemorationem amittebant, vt quę deerant tormentis, repleret punitio, & populus quidem tuus mirabiliter tranſiret, illi autem nouam mortem inuenirent. Omnis enim creatura ad ſuum genus ab initio refigurabatur deſeruiens tuis præceptis, vt pueri tui cuſtodirentur illæſi. Nam nubes caſtra B
illorum obumbrabat, & ex aqua quę ante erat, terra arida apparuit, & in mari rubro via ſine impedimento, & campus germinans de profundo nimio. per quem omnis natio tranſiuit quæ tegebatur tua manu, videntes tua mirabilia & monſtra. Tanquam enim equi depauerunt eſcam, & tanquam agni exultauerunt magnificantes te domine, qui liberaſti illos. Memores enim erant adhuc eorum quæ in incolatu illorum facta fuerant, quemadmodum pro natione animalium produxit terra muſcas, & pro piſcibus eructauit fluuius multitudinem ranarum. Nouiſſime autem C
viderunt nouam creaturam auium, cũ adducti concupiſcentia poſtulauerunt eſcas epulationis. ||In allocutione enim Sap. 16. a
deſyderiis aſcendit illis de mari ortygometra, & vexationes peccatoribus ſuperuenerunt, non ſine illis quæ ante facta erant argumentis per vim fulminum. iuſte enim patiebantur ſecũdum ſuas nequitias. Etenim deteſtabiliorem inhoſpitalitatem inſtituerunt. alii quidem ignotos non recipiebant aduenas, alii autem bonos hoſpites in ſeruitutem redigebant. Et non ſolum

hæc, ſed & alius quidem reſpectus illorum erat: quoniam inuiti recipiebant extraneos. Qui aũt cũ lętitia receperũt hos, qui eiſdem vſi erant inſtitutis, ſæuiſſimis afflixerunt doloribus. ‖Percuſ-
Gen, 19. C D
ſi ſunt autem cæcitate: ſicut illi in foribus iuſti cum ſubitaneis cooperti eſſent tenebris, vnuſquiſque tranſitum oſtii ſui quærebat. In ſe elementa dum conuertuntur, ſicut in organo qualitatis ſonus immutatur, & omnia ſuum ſonum cuſtodiunt. vnde æſtimari ex ipſo viſu certo poteſt. Agreſtia enim ī aquatica conuertebantur: & quæcunque erant natantia, in terram tranſibant. Ignis in aqua valebat ſupra ſuam virtutem, & aqua extinguentis naturæ obliuiſcebatur. Flammæ econtrario, corruptibilium animalium non vexauerunt carnes coambulantium, nec diſſoluebant illam quæ facile diſſoluebatur, ſicut glacies bonam eſcam. In omnibus enim magnificaſti populum tuum domine, & honoraſti, & non deſpexiſti in omni tpe, & in omni loco aſſiſtens ei.

Prologus in Eccleſiaſticum Ieſu filii Sirach.

Multorũ nobis & magnorum per legẽ & pphetas aliosq; qui ſecuti ſunt illos, ſapientia demõſtrata ẽ: in qbus oportet laudare Iſrael doctrinæ & ſapientiæ cauſa: quia non ſolum ipſos loquẽtes neceſſe eſt eſſe peritos, ſed etiam extraneos poſſe & diſcentes & ſcribentes doctiſſimos fieri. Auus meus Ieſus poſtquã ſe amplius dedit ad diligentiam lectionis legis, & prophetarũ, & aliorum librorum, qui nobis à parẽtibus noſtris traditi ſunt: voluit & ipſe ſcribere aliquid horum quæ ad doctrinam & ſapientiam pertinent: vt deſyderantes diſcere, & illorum periti fieri, magis magiſque attendant animo, & confirmentur ad legitimam vitam. Hortor itaque venire vos cum beneuolentia, & attentiori ſtudio lectionem facere: & veniam habere in illis in quibus videmur ſequentes imaginem ſapiẽtię, & deficere in verborum compoſitiõe. Nam deficiunt & verba Hebraica quãdo fuerint tranſlata ad alteram linguã. Non autem ſolum hæc, ſed & ipſa lex, & prophetæ, cæteraque aliorum librorum non paruam habent differentiam quando inter ſe dicuntur. Nam in octauo & triceſimo anno temporibus Ptolemæi Euergetis regis, poſtquam perueni in AEgyptum, & cum multũ temporis ibi fuiſſem, inueni ibi libros relictos non paruæ, neque contemnendę doctrinæ. Itaque bonum & neceſſariũ putaui & ipſe aliquam addere diligentiam & laborem interpretandi librum iſtum: & multa vigilia attuli doctrinã in ſpatio temporis ad illa quæ ad finẽ ducunt, librum iſtum dare, & illis qui volunt animum intendere, & diſcere quemadmodũ oporteat inſtituere mores qui ſecundum legem domini propoſuerint vitam agere.

Eccleſiaſticus.

CAP. I.

☞ Sapientia à deo procedit. Timor domini.

OMNIS SAPIENTIA à domino deo eſt, & cum illo fuit ſemper, & eſt ante æuum. Arena maris & pluuiæ guttas, & dies ſeculi quis dinumerauit? Altitudinem cæli, & latitudinem terræ, & profundum abyſſi quis dimenſus eſt? Sapientiam dei præcedentem omnia, quis inueſtigauit? Prior omnium creata eſt ſapientia, & intellectus prudentiæ ab æuo. Fons ſapientiæ verbum dei in excelſis, & ingreſſus illius mandata æterna. Radix ſapientiæ, cui reuelata eſt, & aſtutias illius quis agno-

uit? Diſciplina ſapiētiæ cui reuelata eſt & manifeſtata? & multiplicationem in greſſus illius quis intellexit? Vnus eſt altiſſimus creator omnium omnipotēs & rex potens, & metuendus nimis, ſedens ſuper thronum illius & dominās deus. Ipſe creauit illam in ſpiritu ſancto, & vidit, & dinumerauit & menſus
B eſt. Et effudit illam ſuper omnia opera ſua, & ſuper omnem carnem ſecūdum datum ſuum, & præbuit illam diligentibus ſe. ¶Timor domini gloria & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis. Timor domini delectabit cor, & dabit lætitiam & gaudium & longitudinem dierum. Timenti dominum bene erit in extremis, & in die defunctionis ſuæ benedicetur. Dilectio dei honorabilis ſapientia. Quibus autem apparuerit in viſu, diligunt eam in viſione
ou.1.a. & in agnitione magnaliū ſuorū. ||Initiū
c. ſapientię, timor dñi, & cū fidelibus in
.uo. d. vulua cōcreatus eſt, & cū electis fœminis graditur, & cū iuſtis & fidelibus agnoſcitur. Timor domini, ſcientiæ reli-
C gioſitas. Religioſitas cuſtodiet, & iuſtificabit cor, iucunditatem atque gaudium dabit. Timenti donum bene erit, & in diebus conſummationis illius benedicetur. Plenitudo ſapientiæ eſt, timere deum, & plenitudo à fructibus illiꝰ. Omnem domum illius implebit à generationibus, & receptacula à theſauris illius. Corona ſapientiæ, timor do-
ermi-
ns mini, ⌜replens⌝ pacem & ſalutis fructum: & vidit, & dinumerauit eam. vtraque autem ſunt dona dei. Sciētiam, & intellectum prudentiæ ſapientia compartietur: & gloriam tenetium ſe, exaltat. Radix ſapientiæ eſt, timere dominum: & rami illius longæui. In theſauris ſapientiæ intellectus, & ſcientiæ religioſitas: execratio autem peccatori bus ſapientia. Timor domini expellit peccatum. nam qui ſine timore eſt, nō poterit iuſtificari. iracundia enim animoſitatis illius, ſubuerſio illius eſt. Vſque in tempus ſuſtinebit patiens, &
D poſtea redditio iucūditatis. Bonus ſenſus vſque in tempus abſcondet verba illius, & labia multorum enarrabunt ſenſum illius. In theſauris ſapientiæ ſignificatio diſciplinæ: execratio autem peccatori, cultura dei. Fili concupiſcens ſapientiam, conſerua iuſtitiam, & deus præbebit illam tibi. Sapientia enim & diſciplina timor domini: & quod beneplacitū eſt illi, fides & manſuetudo, & adimplebit theſauros illius. Contumax non ſis, & incredibilis timori dei: & ne acceſſeris ad illum duplici corde. Ne fuerit hypocrita in conſpectu hominum, & non ſcandalizeris in labiis tuis. Attende in illis: ne forte cadas, & adducas animæ tuæ inhonorationem, & reuelet deus abſconſa tua, & in medio ſynagogæ elidat te: quoniam acceſſiſti maligne ad dominum, & cor tuum plenum eſt dolo & fallacia.

CAP. II.

Seruis dei expectanda afflictio. Fides & ſpes in deum habenda. Timor dei.

A Fili accedens ad ſeruitutem dei, ſta in iuſtitia, & in timore, & præpara animam tuam ad tentationē. Deprime cor tuum, & ſuſtine: & inclina aurē tuā, & ſuſcipe verba intellectus, & ne feſtines in tempus obductionis, Suſtine ſuſtentationes dei: coniungere deo, & ſuſtine, vt creſcat in nouiſſimo vita tua. Omne quod tibi applicitum fuerit, accipe: & in dolore ſuſtine, & in humilitate tua patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum, homines vero receptibiles in camino humiliationis. Crede deo, & recuperabit te: & dirige viam tuā, & ſpera in illum. Serua timorem illius, & in illo veteraſce. Metuentes domi- B
num ſuſtinere miſericordiam eius, & non deflectatis ab illo, ne cadatis. Qui timetis dominum, credite illi: & non euacuabitur merces veſtra. Qui timetis dominum, ſperate in illum: & in oblectationem veniet vobis miſericordia. Qui timetis dominum diligite illum: & illuminabuntur corda veſtra. Reſpicite filii nationes hominū: & ſcitote quia nullus ſperauit in domino, &
confuſus eſt. ||Quis enim permanſit in Pſal. 36.
mandatis eius, & derelictus eſt? aut C
quis inuocauit eum, & deſpexit illum? Quoniam pius & miſericors eſt deus, & remittit in die tribulationis peccata: & protector eſt omnibus exquiren-

tibus ſe in veritate. Væ duplici corde & labiis ſceleſtis, & manibus malefacientibus, & peccatori terram ingredienti duabus viis. Væ diſſolutis corde, qui nõ credunt deo: & ideo nõ protegentur ab eo. Væ his qui perdiderunt ſuſtinentiam, & qui dereliquerũt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas. Et quid facietis, cum inſpicere cœ
D perit dominus? ¶Qui timent dominũ, non erunt incredibiles verbo illius: & qui diligunt illum, conſeruabunt vias illius. Qui timent dominum, inquirent quæ beneplacita ſunt ei: & qui diligunt eum, replebuntur lege ipſius. Qui timent dominum præparabunt corda ſua, & in conſpectu illius ſanctificabunt animas ſuas. Qui timent dominum, cuſtodiunt mandata illius, & patientiam habebunt vſque ad inſpectionem illius, dicentes. Si pœnitentiam non egerimus, incidemus in manus domini, & non in manus hominum. Secundum enim magnitudinem ipſius, ſic & miſericordia illius cum ipſo eſt.

CAP. III.

De parentibus honorãdis. Arcana dei non inquirenda curioſius. Cor prauum. Cor ſapiens. Eleemoſyna.

A Filii ſapientiæ, eccleſia iuſtorum: & natio illorum, obedientia & dilectio. Iudicium patris audite filii, & ſic facite vt ſalui ſitis. Deus enim honorauit patrem in filiis: & iudicium matris exquirens, firmauit in filios. Qui diligit deũ, exorabit pro peccatis, & continebit ſe ab illis, & in oratione dierũ exaudietur. & ſicut qui theſaurizat, ita & qui honorificat matrem ſuam. Qui honorat patrem ſuũ, iucundabitur in filiis, & in die orationis ſuæ exaudietur. Qui honorat patrem ſuum, vita viuet longiore: & qui obedit patri, refrigerabit matrem. Qui timet dominum honorat parentes, & quaſi dominis ſeruiet his qui
Exo.20.c ſe genuerunt. ||In opere & ſermone &
deut.5.b. omni patientia honora patrem tuum,
matt.15.a vt ſuperueniat tibi benedictio à deo,
mar.7.b. & benedictio illius in nouiſsimo ma-
ephe.6.a neat. Benedictio patris firmat domos
B filiorum: maledictio autem matris eradicat fundamẽta. Ne glorieris in contumelia patris tui: non enim eſt tibi gloria, ſed confuſio. gloria enim hominis ex honore patris ſui, & dedecus filii pater ſine honore. Fili, ſuſcipe ſenectam patris tui, & non contriſtes eũ in vita illius: & ſi defecerit ſenſu, veniam da, & ne ſpernas eum in virtute tua. eleemoſyna enim patris nõ erit in obliuione. Nam pro peccato matris reſtituetur tibi bonũ, & in iuſtitia ædificabitur tibi, & in die tribulationis cõmemorabitur tui, & ſicut in ſereno glacies, ſoluentur peccata tua. Quàm malæ famæ eſt qui derelinquit patrem: & eſt maledictus à deo, qui exaſperat matrem. Fili, in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominũ gloriam diligeris. Quanto maior es, humilia te in omnibus, & coram deo inuenies gratiam: quoniam magna potentia dei ſolius, & ab humilibus honoratur. ¶||Altiora te ne quæſieris, & fortiora te ne C Prou.25
ſcrutatus fueris: ſed quæ præcepit tibi deus, illa cogita ſemper, & in pluribus operibus eius ne fueris curioſus: nõ eſt enim tibi neceſſarium ea quæ abſcondita ſunt videre oculis tuis. In ſuperuacuis rebus noli ſcrutari multipliciter, & in pluribus operibus eius nõ eris curioſus. Plurima enim ſuper ſenſum hominum oſtenſa ſunt tibi. Multos enim ſupplantauit ſuſpicio illorum, & in vanitate detinuit ſenſus illorũ. ¶Cor durum habebit male in nouiſsimo: & qui amat periculũ, in illo peribit. Cor ingrediẽs duas vias non habebit ſucceſſus, & prauũ cor in illis ſcãdalizabitur
Cor nequã grauabitur in doloribus, & D
peccator adiiciet ad peccandũ. Synagogæ ſuperborum non erit ſanitas: frutex enim peccati eradicabitur in illis, & non intelligetur. Cor ſapientis intelligetur in ſapientia, & auris bona audiet cum omni concupiſcentia ſapientiam. Sapiens cor, & intelligibile abſtinebit ſe à peccatis, & in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit. ¶||Ignẽ ardẽ
tem extinguit aqua, & eleemoſyna reſi Danie.4
ſtit à peccatis: & deus proſpector eſt eius, qui reddit gratiã. Meminit in poſterum, & in tempore caſus ſui inueniet firmamentum.

CAP. IIII.

Non auertendus oculus à paupere. Iudex ſit miſericors erga pupillos. Sapientiæ commoda. Malum vitãdum. Verum dicendum. Verbum ſapiens. Non contradicendum veritati. Fatendum peccatum. Potenti non reſiſtendum. Pro iuſtitia ad mortem vſque certandum. Lingua. Oppreſsio ſubiectorũ. Libenter dandum.

A b. 4. b. FIlii eleemoſynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne trãſuertas à paupere. Animam eſurientẽ ne deſpexeris, & nõ exaſperes pauperem in inopia ſua. Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum anguſtianti. Rogationem contribulati ne abiicias: & non auertas faciem tuam ab egeno. Ab inope ne auertas oculos tuos propter iram: & non relinquas quærentibus tibi, retro maledicere. maledicentis enim tibi in amaritudine animæ exaudietur deprecatio illius, exaudiet autem eum qui fecit illum. Congregationi pauperum affabilem te facito, & presbytero humilia animã tuã, & magnati humilia caput tuum, Declina pauperi ſine triſtitia aurem tuam, & redde debitum tuum, & reſponde illi pacifice in manſuetudine. Libera eum qui iniuriam patitur, de manu ſuperbi: & non acide feras in anima tua.

B ¶In iudicãdo eſto pupillis miſericors vt pater, & pro viro matri illorum: & eris tu velut filius altiſsimi obediens, & miſerebitur tui magis q̃ mater. ¶Sapientia filiis ſuis vitam inſpirat, & ſuſcipit exquirentes ſe & præibit in via iuſtitiæ, & qui illam diligit, diligit vitam: & qui vigilauerint ad illam, complectentur placorem eius. Qui tenuerint illã, vitã hæreditabũt: & quo introibit, benedicet deus. Qui ſeruiunt ei, obſequentes erunt ſancto: & eos qui diligunt illam, diligit deus. Qui audit illam, iudicabit gentes: & qui intuetur illam, permanebit confidens, Si crediderit ei, hæreditabit illam, & erunt in confirmatione creaturæ illorum: quoniam in tentatione ambulat cum eo, & in primis eligit eũ. Timorẽ & metum, & probationem inducet ſuper illum, & cruciabit illum in tribulatione doctrinæ ſuæ, donec tentet eũ in cogitationibus ſuis, & credat animę illius. Et firmabit illũ, & iter adducet directum ad illũ, & lætificabit illum, & denudabit abſcondita ſua illi, & theſaurizabit ſuper illum ſciẽtiam & intellectum iuſtitiæ, Si autẽ oberrauerit, derelinquet eũ, & tradet eũ in manus inimici ſui. ¶Fili, conſerua tempus, & deuita à malo. ¶Pro anima tua ne confundaris dicere verum. eſt enim confuſio adducens peccatũ, & eſt confuſio adducens gloriam & gratiam. ¶Ne accipias faciem aduerſus faciem tuã, nec aduerſus animam tuã mendaciũ. Ne reuerearis proximum tuum in caſu ſuo: nec retineas verbum in tempore ſalutis, Non abſcondas ſapientiam tuam in decore ſuo. In lingua enim ſapientia dignoſcitur: & ſenſus & ſcientia, & doctrina in verbo ſenſati, & firmamentum in operibus iuſtitiæ. ¶Nõ contradicas verbo veritatis vllo modo, & de mendacio ineruditionis tuæ confundere. ¶Non confundaris confiteri peccata tua, & ne ſubiicias te omni homini pro peccato. ¶Noli reſiſtere contra faciem potentis, nec coneris cõtra ictum fluuii. ¶Pro iuſtitia agonizare pro anima tua, & vſque ad mortem certa pro iuſtitia, & deus expugnabit pro te inimicos tuos. ¶Noli citatus eſſe in lingua tua: & inutilis, & remiſſus in operibus tuis. ¶Noli eſſe ſicut leo in domo tua, euertẽs domeſticos tuos, & opprimens ſubiectos tibi. ¶Non ſit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta. D

CAP. V.

Diuitiis non fidendum. Peccator abutens miſericordia dei. Diuitiæ. Lingua. Verbo dei hærendum. Sermo hominis. Suſurro.

NOli attendere ad poſſeſsiones iniquas, & ne dixeris, Eſt mihi ſufficiens vita. nihil enim proderit in tẽpore vindictę & obductionis. Ne ſequaris in fortitudine tua cõcupiſcentiã cordis tui: & ne dixeris, Quomodo potui? aut quis me ſubiiciet propter facta mea? Deus enim vindicãs vindicabit. ¶Ne dixeris, Peccaui, & quid mihi accidit triſte? Altiſsimus enim eſt patiens redditor. ||De ꝓpitiato pctõ noli eſſe ſine metu, neq; adiicias A Prou. 10 a B

peccatum ſuper peccatũ. Et ne dicas, Miſeratio domini magna eſt, multitudinis peccatorum meorum miſerebitur. Miſericordia enim, & ira, ab illo cito proximãt, & in peccatores reſpicit ira illius. Non tardes conuerti ad dominum, & ne differas de die in diem. ſubito enim veniet ira illius, & in tẽpore vindictæ diſperdet te. ¶Noli anxius eſſe in diuitiis iniuſtis. non enim proderunt tibi in die obductionis & vin-
C dictæ. ¶||Non ventiles te in omnẽ ven-
Prou. 11. a tum, & non eas in omnem viam. ſic enim omnis peccator probatur in duplici lingua. ¶Eſto firmus in via dñi, & in veritate ſenſus tui & ſciẽtia, & proſequatur te verbũ pacis & iuſtitiæ. Eſto manſuetus ad audiẽdum verbum dei, vt intelligas: & cum ſapientia proferes reſponſum verum. ¶Si eſt tibi intellectus, reſponde proximo: ſin autem, ſit
D manus tua ſuper os tuum, ne capiaris in verbo indiſciplinato, & confundaris. Honor & gloria in ſermone ſenſati, lingua vero imprudentis ſubuerſio eſt ipſius. ¶Non appelleris ſuſurro in vita tua, & lingua tua ne capiaris & confundaris. Super furem enim eſt confuſio, & pœnitentia, & denotatio peſſima ſuper bilinguem: ſuſurratori autem odium, & inimicitia & contumelia. Iuſtifica puſillum, & magnum ſimiliter.

CAP. VI.

Bilinguis. Non ſe efferendum. Verbum dulce. De amicitia vera. Doctrinam amplectendam ſuadet.

A NOli fieri pro amico inimicus proximo. improperium enim, & cõtumeliam malus hæreditabit, & omnis peccator inuidus & bilinguis. ¶Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus: ne forte elidatur virtus tua per ſtultitiam, & folia tua comedat, & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridũ in eremo. anima enim nequam diſperdet qui ſe habet, & in gaudium inimicis dat illum, & deducet in ſortem impiorum. ¶Verbum dulce multiplicat amicos, & mitigat inimicos: & lingua gratioſa in bono homine abundat. Multi pacifici ſint tibi, & cõſiliarius ſit tibi vnus de mille. ¶Si poſsides amicum, in tentatione poſside eum, & ne facile credas ei teipſum. Eſt enim amicus ſecundum tempus ſuum, & non permanebit in die tribulationis. Et eſt amicus qui conuertitur ad inimicitiam: & eſt amicus qui odium & rixam & conuitia denudabit. Eſt autem B
amicus ſocius menſæ, & non permanebit in die neceſsitatis. Amicus ſi permãſerit fixus, erit tibi quaſi coæqualis, in domeſticis tuis fiducialiter aget. ſi humiliauerit ſe contra te, & à facie tua abſconderit ſe, vnanimem habebis amicitiam bonam. Ab inimicis tuis ſeparare, & ab amicis tuis attẽde. Amicus fidelis protectio fortis: qui autem inuenit illum, inuenit theſaurum. Amico fideli nulla eſt comparatio, & non eſt digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius. Amicus fidelis medicamentum vitæ, & immortalitatis: & qui metuunt dominum, inuenient illum. Qui timet deum, æque habebit amicitiam bonam: quoniam ſecundum illum erit amicus illius. Fili, à iuuentute tua excipe doctrinam, & vſque ad canos inuenies ſapientiam. Quaſi is qui arat, & qui ſeminat, accede ad eam, & ſuſtine bonos fructus illius. in opere enim ipſius exiguũ laborabis, & cito edes de generationibus illius. Quàm aſpera eſt ni-
mium ſapientia indoctis hominibus, & C
non permanebit in illa excors. Quaſi lapidis virtus probatio erit in illis, & non demorabuntur proiicere illam. Sapientia enim doctrinæ ſecundum nomen eſt eius, & non eſt multis manifeſta. quibus autem cognita eſt, permanet vſque ad conſpectum dei. Audi fili, & accipe conſilium intellectus & ne abiicias conſilium meum. iniice pedem tuũ in compedes illius, & in torques illius collum tuum. ſubiice humerum tuum, & porta il- ſis in
lam, & ne ᵃaccedieris⁾ vinculis eius. In cus
omni animo tuo accede ad illa, & in omni virtute tua conſerua vias eius. Inueſtiga illam & manifeſtabitur tibi, & continens factus ne derelinquas eam. in nouiſſimis enim inuenies requiẽ in ea, & cõuertetur tibi in oblectationẽ. Et erũt tibi cõpedes eius in pro-

D ctionem fortitudinis, & baſes virtutis,
& torques illius in ſtolam gloriȩ: decor
enim vitæ eſt in illa, & vincula illius
alligatura ſalutaris. Stola gloriȩ indues
eam, & coronam gratulationis ſuperpo
nes tibi. Fili, ſi attenderis mihi, diſces:
& ſi accommodaueris animum tuum,
ſapiens eris. Si inclinaueris aurem tuã,
excipies doctrinam: & ſi dilexeris au-
dire, ſapiens eris. In multitudine preſ-
byterorum prudentium ſta, & ſapien-
tiæ illorum ex corde coniungere, vt
omnem narrationem dei poſſis audire
& prouerbia laudis non effugiant à te.
Et ſi videris ſenſatum, euigila ad eum,
& gradus oſtiorum illius exterat pes
tuus. Cogitatum tuum habe in præce-
ptis dei, & in mandatis illius maxime
aſſiduus eſto: & ipſe dabit tibi cor, &
concupiſcentia ſapientiæ dabitur tibi.

CAP. VII.

Malum vitãdum. Honores non am-
biẽdi. Nemo coram deo iuſtus. Iudex.
Puſillanimis. Munera. Afflicti non irri-
dendi. Mandacium. verboſus. Laborem
præcipit. Humilitas. De cura erga mu-
lierem, ſeruos, filios & filias. Deus cum
miniſtris honorandus. Pauper. Mortui.
Afflictis ſuccurrendum.

A NOli facere mala, & non te appre
hendent. Diſcede ab iniquo, &
deficient mala abs te. Fili, nõ ſe-
mines mala in ſulcis iniuſtitiæ,
& non metes ea in ſeptuplum. ¶No-
li quærere ab homine ducatum, ne-
que à rege cathedram honoris. ¶Non
te iuſtifices ante deum, quoniam agni-
tor cordis ipſe eſt: & penes regem noli
velle videri ſapiens. ¶Noli quærere fie
ri iudex, niſi valeas virtute irrumpere
iniquitates: ne forte extimeſcas faciem
potentis, & ponas ſcandalum in agili-
tate tua. ¶Non pecces in multitudinẽ
ciuitatis, nec te immittas in populum,
neque alliges duplicia peccata: nec e-
nim in vno eris immunis. ¶Noli eſ-
ſe puſillanimis in animo tuo exorare,
& facere eleemoſynam ne deſpicias.
¶Ne dicas, In multitudine munerum
meorum reſpiciet deus, & offerente me
deo altiſſimo munera mea ſuſcipiet.
B ¶Non irrideas hominem in amaritu-
dine animæ: eſt enim qui humiliat &
exaltat, circunſpector deus. ¶Noli ara
re mendacium aduerſus fratrem tuum
neque in amicum ſimiliter facias. No-
li velle mentiri omne mendacium: aſſi
duitas enim illius non eſt bona. ¶No-
li verboſus eſſe in multitudine preſby
terorum, & non iteres verbum in ora
tione tua. ¶Non oderis laborioſa ope-
ra, & ruſticationem creatam ab altiſſi-
mo. ¶Nõ te reputes in multitudine in-
diſciplinatorum. ¶Memento iræ, quo-
niam non tardabit. Humilia valde ſpi-
ritum tuum: quoniam vindicta carnis
impii, ignis & vermis. ¶Noli præuari-
cari in amicum pecuniam differentem
neque fratrem chariſſimum in auro
ſpreueris. ¶Noli diſcedere à muliere
ſenſata & bona, quam ſortitus es in ti-
more domini: gratia enim verecundiȩ
illius ſuper aurum. ¶Non lædas ſeruũ C
in veritate operantem, neque mercen-
narium dantem animam ſuam. Seruus
ſenſatus ſit tibi dilectus quaſi anima
tua, non defraudes illum libertate, ne-
que inopem derelinquas illum. Peco-
ra tibi ſunt, attende illis: & ſi ſunt vt-
lia, perſeuerẽt apud te. ¶Filii tibi ſunt,
erudi illos, & curua illos à pueritia eo
rum. Filiæ tibi ſunt ſerua corpus illa-
rum, & non oſtendas hilarem faciem
tuam ad illas. Trade filiam, & grande
opus feceris & homini ſenſato da illã.
Mulier ſi eſt tibi ſecundũ animam tuã,
non proiicias illam: & odibili nõ cre-
das te in toto corde tuo. ¶||Honora pa Sup,3.b.
trem tuum, & gemitus matris tuæ ne
obliuiſcaris. || Memento quoniam niſi Tob.4.a
per illos natus non fuiſſes: & retribue
illis, quomodo & illi tibi. ¶In tota ani D
ma tua time dominum, & ſacerdotes
illius ſanctifica. In omni virtute tua
dilige eum qui te fecit: & miniſtros e-
ius non derelinquas. Honora deum ex
tota anima tua, & honorifica ſacerdo-
tes, & propurga te cum brachiis. Da il-
lis partem, ||ſicut mandatũ eſt tibi pri Leui.2.a
mitiarum & purgationis: & de neglıgẽ
tia tua purga cum paucis. Datum bra
chiorum tuorum & ſacrificium ſancti-
ficationis offeres domino, & initia ſan
ctorum: & pauperi porrige manũ tuã,
vt perficiatur propitiatio, & benedi-
ctio tua. Gratia ⸗dati⸣ in conſpectu om *doni
nis viuentis, & mortuo non prohibeas
gratiam. ¶Non deſis plorãtibus in con

ſolatione, & cum lugentibus ambula. Non
Mat,25,d. te pigeat viſitare infirmū: ex his enim in dilectione firmaberis. In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima tua, & in æternum non peccabis.

CAP. VIII.

Non litigandum cum fortiori. Linguatus. Indoctus. Senectus. Inimicus. Seniores audiendi. Peccatores. Contumelioſus. Fœnerari. Iudex. Audax. Iracundus. Conſilium.

A Non litiges cum homine potēte, ne forte incidas in manus illius. Non contendas cum viro locuplete, ne forte contra conſtituat litem tibi, multos enim perdidit aurum & argentum, & vſque ad cor regum extendit, & conuertit. ¶Non litiges cum homine linguato, & nō ſtrues in ignem illius ligna. ¶Non communices homini indocto, ne mala de progenie tua loquatur. ¶Ne deſpicias hominem auertentem ſe à peccato, neq; improperes ei, memento quoniam omnes in corruptione ſumus. ¶Ne ſpernas hominem in ſua ſenectute: etenim ex nobis ſeneſcunt. ¶Noli de mortuo inimico
B tuo gaudere: ſciens quoniam omnes morimur, & in gaudium volumus venire. ¶Ne deſpicias narrationem presbyterorum ſapiētium, & in prouerbiis eorum conuerſare: ab ipſis enim diſces ſapientiam, & doctrinam intellectus, & ſeruire magnatis ſine querela. Non te prætereat narratio ſeniorum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis, quoniā ab ipſis diſces intellectum, & in tempore neceſſitatis dare reſponſum. ¶Non
C incendas carbones peccatorum arguēs eos, & ne incendaris flamma ignis peccatorum illorum. ¶Ne contra faciem ſtes contumelioſi, ne ſedeat quaſi inſidiator ori tuo. Noli fœnerari homini fortiori te: quòd ſi fœneraueris, quaſi perditum habe. ¶Non ſpondeas ſuper virtutem tuam: quòd ſi ſpoponderis, quaſi reſtituens cogita. ¶Non iudices contra iudicem: quoniam ſecundum quod iuſtum eſt, iudicat. ¶Cum audace non eas in via, ne forte grauet mala ſua in te: ipſe enim ſecundum volunta
D tem ſuam vadit, & ſimul cum ſtultitia illius peries. ¶Cum iracūdo non facias rixam, & cum audace non eas in deſertum: quoniam quaſi nihil eſt ante illū ſanguis, & vbi non eſt adiutorium, elidet te. ¶Cum fatuis conſilium non habeas, non enim poterunt diligere, niſi quæ eis placēt. Coram extraneo non facies conſiliū: neſcis em̄ quid pariet. Nō omni homini cor tuum manifeſtes: ne forte inferat tibi gratiam falſam, & conuitietur.

CAP. IX.

Pericula pudicitiæ vitanda monet. Amicus antiquus præferendus. Gloria & opes peccatorum. Quales conuiuæ. Labor princeps. Senex.

Non zeles mulierem ſinus tui, ne oſtendat ſuper te malitiam doctrinæ nequam. Non des mulieri poteſtatem animæ tuæ, ne ingrediatur in virtute tua, & confundaris. Ne reſpicias mulierem multiuolam ne forte incidas in laqueos illius. Cum ſaltatrice ne aſſiduus ſis nec audeas illam, ne forte pereas in efficacia illius. Virginem ne conſpicias, ne forte ſcandalizeris in decore illius. Ne des fornicariis animam tuam in vllo: ne perdas te, & hæreditatem tuam. Noli circunſpicere in vicis ciuitatis, nec oberraueris in plateis illius. Auerte faciem tuam à muliere cōpta, & ne circunſpicias ſpeciem alienam. propter ſpeciem mulieris multi perierunt: & ex hoc cōcupiſcentia quaſi ignis exardeſcit. Omnis mulier quę eſt fornicaria, quaſi ſtercus in via ab omnibus prætereuntibus conculcabitur. Speciem mulieris alienæ multi admirati reprobi facti ſunt, colloquium enim illius quaſi ignis exardeſcit. Cum aliena muliere non ſedeas omnino, nec accumbas cum ea ſuper cubitum: & non alterceris cum illa in vino: ne forte declinet cor tuum in illam, & ſanguine tuo labaris in perditionem. ¶Ne derelinquas amicū antiquum, nouus enim non erit ſimilis illi. Vinum nouū, amicus nouus: veteraſcet, & cum ſuauitate bibes illud. ¶Non zeles gloriam, & opes peccatoris. non enim ſcis quæ futura ſit illius ſubuerſio. Non placeat tibi iniuria iniuſtorū, ſciens quoniam vſque ad inferos non placebit impius. Longe abeſto ab homine poteſtatem habente occidendi, & non ſuſpicaberis timorem mortis. & ſi acceſſeris ad illum, noli aliquid cō-

mitte,ne forte auferat vitā tuam. Com
munionem mortis ſcito:quoniā in me-
dio laqueorum ingredieris,& ſuper do
D lentium arma ambulabis. ¶Secundum
virtutem tuam caue te à proximo tuo,
& cum ſapientibus & prudentibus tra
cta.¶ Viri iuſti ſint tibi conuiuæ, & in
timore ſit tibi gloriatio , & in ſenſu ſit
tibi cogitatus dei , & omnis enarratio
tua in præceptis altiſſimi. ¶In manu
artificum opera laudabuntur,& prin-
ceps populi in ſapientia ſermonis ſui,
in ſenſu vero ſeniorum verbum . Ter-
ribilis eſt in ciuitate ſua homo linguo-
ſus: & temerarius in verbo ſuo odibi-
lis erit.

CAP. X.

Stabilimentum regni , rex ſapiens. Iniuria. Superbia. Regnorum tranſlatio. Auaritiæ deteſtatio . Superbia . Timor domini. Seruus ſenſatus. Labor commē datur. Anima. Gloria in tribulatione.

A IVdex ſapiēs iudicabit populum ſuū,
& principatus ſenſati ſtabilis erit.
Secundum iudicem populi,ſic & mi
niſtri eius:& qualis rector eſt ciuita
tis tales & inhabitantes in ea. Rex in-
ſipiens perdet populum ſuum:& ciui-
tates inhabitabuntur per ſenſum pru-
dentium . In manu dei poteſtas terræ:
& execrabilis omnis iniquitas gentiū,
& vtilem rectorē ſuſcitabit in tempus
ſuper illam. In manu dei poteſtas ho-
minis,& ſuper faciem ſcribæ imponet
honorem ſuum. ¶Omnis iniuriæ proxi
mi ne memineris,& nihil agas in ope-
ribus iniuriæ.¶Odibilis coram deo eſt
& hominibus ſuperbia : & execrabilis
omnis iniquitas gentium. ¶Regnum à
gente in gentē trāſfertur propter iniu-
ſtitias,& iniurias,& contumelias,& di
uerſos dolos.¶Auaro autē nihil eſt ſce
leſtius.Quid ſuperbit terra & cinis? Ni
B hil eſt iniquius, quàm amare pecuniā.
hic enim & animam ſuam venalem ha
bet:quoniam in vita ſua proiecit inti-
ma ſua.Omnis potentatus,breuis vita.
Languor prolixior grauat medicū.Bre-
uem languorem præcidit medicus: ſic
& rex hodie eſt,& cras morietur.Cum
enim morietur homo, hæreditabit ſer
pentes,& beſtias,& vermes.¶Initiū ſu
perbiæ hominis,apoſtatare à deo: quo
niam ab eo qui fecit illum,receſſit cor
eius : quoniam initium omnis peccati
eſt ſuperbia:qui tenuerit illam, adim-
plebitur maledictis , & ſubuertet eum
in finem . Propterea exhonorauit do-
minus conuentus malorum,& deſtru-
xit eos vſque in finem . Sedēs ducum
ſuperborum deſtruxit deus , & ſedere
fecit mites pro eis . Radices gen-
tium ſuperbarum arefecit deus , &
plantauit humiles ex ipſis gentibus.
Terras gentium euertit dominus , & C
perdidit eas vſque ad fundamentum.
Arefecit deus ex ipſis , & diſperdidit
eos,& ceſſare fecit memoriam eorum
à terra. Memoriam ſuperborum perdi-
dit deus,& reliquit memoriam humi-
lium ſenſu . Non eſt creata hominibus
ſuperbia: neque iracundia nationi mu
lierum. ¶Semen hominum honorabi-
tur hoc quod timet deum : ſemen au-
tem hoc exhonorabitur,quod præterit
mandata domini. In medio fratrum re
ctor illorum in honore : & qui timent
dominum,erunt in oculis illius. Glo-
ria diuitum,honoratorum,& pauperū,
timor dei eſt: non deſpicere hominem
iuſtum pauperem, & non magnificare
virum peccatorem diuitē . Magnus eſt
iudex, & potens eſt in honore : & non
eſt maior illo qui timet deum.¶||Seruo Prou,17,a
ſenſato liberi ſeruient : & vir prudens D
& diſciplinatus non murmurabit cor-
reptus,& inſcius non honorabitur.
¶Noli extollere te in faciendo opere
tuo,& noli cunctari in tempore angu-
ſtiæ. ||Melior eſt qui operatur& abun- Prou,12,b
dat in omnibus,quàm qui gloriatur,&
eget pane. ¶Fili mi in manſuetudine
ſerua animam tuam,& da illi honorem
ſecundum meritum ſuum. Peccantem
in animam ſuam quis iuſtificabit? &
quis honorificabit exhonorantem ani
mam ſuam?¶Pauper gloriatur per diſci
plinam & timorem ſuum : & eſt homo
qui honorificatur propter ſubſtantiam
ſuam. Qui autem gloriatur in pauper-
tate,quanto magis in ſubſtantia? Et qui
gloriatur in ſubſtantia , paupertatem
vereatur.

CAP. XI.

Humilitas. Non iudicandum ſecundum faciem. De iudicio temerario. Diues delicto non caret . Omnia à deo. Non omnes inducendi in domum.

Ioan. 7.e. SApientia humiliati exaltabit caput illius, & in medio magnatorũ conſedere illum faciet. ||Non laudes virum in ſpecie ſua, neq; ſpernas hominem in viſu ſuo. breuis in volatilibus eſt apis, & initium dulcoris habet fructus illius. In veſtitu ne glorieris vnquam, nec in die honoris tui extollaris: quoniam mirabilia opera altiſſimi ſolius, & glorioſa, & abſconſa, & inuiſa opera illius. Multi tyranni ſederunt in throno, & inſuſpicabilis portauit diadema. Multi potentes oppreſſi ſunt valide, & glorioſi traditi ſunt in manus alterorum. Priuſquam interroges, ne vituperes quẽquam: & cum in-
Prou.18.e terrogaueris, corripe iuſte. ||Priuſquam audeas ne reſpondeas verbũ, & in medio ſermonum ne adiicias loqui. ¶De ea re, quæ te non moleſtat, ne certeris: & in iudicio peccantium ne conſiſtas. ¶Fili, ne in multis ſint actus tui: & ſi diues fueris, non eris immunis à delicto.
B Si enim ſecutus fueris, non apprehendes: & non effugies, ſi præ cucurreris. Eſt homo laborans, & feſtinans, & dolens impius, & tanto magis non abundabit. Eſt homo marcidus egens recuperatione, plus deficiens virtute, & abundãs paupertate, & oculus dei reſpexit illum in bono, & erexit eum ab humilitate ipſius, & exaltauit caput: & mirati ſunt in illo multi, & honorauerunt deũ. ¶Bona & mala, vita & mors, paupertas & honeſtas, à deo ſunt. Sapientia & diſciplina, & ſcientia legis apud deum. Dilectio, & viæ bonorum apud ipſum. Error & tenebræ peccatoribus concreata ſunt: qui autem exultant in malis, conſeneſcunt in malo. Datio dei permanet iuſtis, & profectus illius ſucceſſus habebit in æternũ. ||Eſt
Luc.12.c qui locupletatur parce agendo, & hæc eſt pars mercedis illius in eo quod dicit, Inueni requiem mihi, & nunc man-
C ducabo de bonis meis ſolus, & neſcit quod tempus prætereat illum, & mors appropinquet, & relinquet omnia aliis, & morietur. Sta in teſtamento tuo, in illo colloquere, & in opere mandatorum tuorũ veteraſce. Ne mireris in operibus peccatorum. Confide autem in deo, & mane in loco tuo. Facile eſt enim in oculis dei ſubito honeſtare pauperem. Benedictio dei in mercedem iuſti feſtinat, & in honore veloci proceſſus illius fructificat. Ne dicas, Quid eſt mihi opus, & quæ erunt mihi ex hoc bona? ne dicas, Sufficiens mihi ſum: & quid ex hoc peſſimabo? ||In die Infr.38.
bonorum ne immemor ſis malorum, & in die malorum non immemor ſis bonorum: quoniam facile eſt coram deo in die obitus retribuere vnicuique ſecundũm vias ſuas. Malitia horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ, & in fine hominis denudatio operum illius. ¶Ante mortem ne laudes hominẽ quẽquam, quoniam in filiis ſuis agnoſcitur vir. ¶Non omnem hominem inducas D
in domum tuam: multæ enim ſunt inſidiæ doloſi. Sicut enim eructant præcordia fœtentium, & ſicut perdix inducitur in caueã, & vt caprea in laqueũ: ſic & cor ſuperborum, & ſicut proſpector videns caſum proximi ſui. Bona enim in mala conuertens inſidiatur, & in electis imponet maculam. A ſcintilla enim vna augetur ignis, & ab vno doloſo augetur ſanguis: homo vero peccator ſanguini inſidiatur. Attende tibi à peſtifero, fabricat enim mala ne forte inducat ſuper te ſubſannationem in perpetuum. Admitte ad te alienigenã, & ſubuertet te in turbine, & abalienabit te à tuis propriis.

CAP. XII.

Quibus benefaciendum. Inimici vitandi.

SI benefeceris, ſcito cui feceris, & erit gratia in bonis tuis multa. Be- A
nefac iuſto, & inuenies retributionem magnam: & ſi nõ ab ipſo, certe à domino. Non eſt enim ei bene qui aſſiduus eſt in malis, & eleemoſynas non danti: quoniam & altiſſimus odio habet peccatores, & miſertus eſt pœnitẽtibus. Da miſericordi, & ne ſuſcipias peccatorem: & impiis & peccatoribus redde vindictam, cuſtodiens eos in diẽ vindictæ. Da bono, & nõ receperis peccatorem. Benefac humili, & non dederis impio: prohibe panes illi dare, ne in ipſis potentior te ſit, nã duplicia mala inuenies in omnibus bonis, quæcunq; B
feceris illi quoniam: & altiſſimus odio habet peccatores, & impiis reddet vindictã. ¶Non agnoſcetur in bonis amicus & nõ abſcondet in malis inimicus

in bonis viri, inimici illius: in triſtitia.
& in malitia illius, amicus agnitus eſt.
Non credas inimico tuo in æternum,
ſicut enim æramentum, æruginat ne-
C quitia illius. & ſi humiliatus vadat cur
uus, adiice animum tuum, & cuſto-
di te ab illo. Non ſtatuas illum pe-
nes te, nec ſedeat ad dexteram tuã,
ne conuerſus ſtet in loco tuo: ne for-
te conuerſus in locum tuum, inqui-
rat cathedram tuam, & in nouiſſi-
mo cognoſcas verba mea, & in ſer-
monibus meis ſtimuleris. Quis miſe-
rebitur incantatori à ſerpente per-
cuſſo, & omnibus qui appropiant be-
ſtiis? ſic & qui comitatur cum viro ini
quo, & obuolutus eſt in Peccatis eius.
Vna hora tecum permanebit: ſi autem
D declinaueris, non ſupportabit. In la-
biis ſuis indulcat inimicus, & in cor-
de ſuo inſidiatur, vt ſubuertat te in
foueam. In oculis ſuis lachrymatur
inimicus: & ſi inuenerit tempus, non
ſatiabitur ſanguine. & ſi incurrerint
tibi mala, inuenies eum illic priorem,
& quaſi adiuuãs ſuffodiet plantas tuas.
Caput ſuum mouebit, & plaudet ma-
nu, & multa ſuſurrans commutabit
vultum ſuum.

CAP. XIII.

Superborum conſortia vitanda & diuitum. Dilectio dei. Pares cũ paribus coniungantur. Diuites à pauperibus vitentur.

A QVi tetigerit picem, inquina-
bitur ab ea: & qui commu-
nicauerit ſuperbo, induet
ſuperbiam. Pondus ſuper ſe
tollet, qui honeſtiori ſe communicant.
Et ditiori te ne ſocius fueris. Quid cõ-
municabit cacabus ad ollam? quando
enim ſe colliſerint, confringetur. Di-
ues iniuſte egit, & fremet: pauper au-
tem læſus tacebit. Si largitus fueris, aſ-
ſumet te: & ſi nõ habueris, derelinquet
te. Si habes, cõuiuet tecũ, & euacuabit
te, & ipſe nõ dolebit ſuper te. Si neceſ-
ſarius illi fueris, ſupplãtabit te, & ſub-
ridens ſpem dabit narrãs tibi omnia
bona, & dicet, Quid opus eſt tibi? Et
B cõfundet te in cibis ſuis, donec te exi-
naniat bis, & ter: & in nouiſſimo deri-
debit te, poſtea videns derelinquet te,
& caput ſuũ mouebit ad te. Humiliare
deo, & expecta manus eius. Attẽde, ne
ſeductus in ſtultitia humilieris. Noli eſ
ſe humilis in ſapiẽtia tua, ne humiliatus
in ſtultitiam ſeducaris. Aduocatus à po
tentiore diſcede: ex hoc enim magis te
aduocabit. Ne improbus ſis, ne impin
guaris: & ne longe ſis ab eo, ne eas in
obliuionem. Ne retineas ex æquo lo-
qui cum illo: nec credas multis verbis
illius. ex multa enim loquela tentabit
te, & ſubridens interrogabit te de ab-
ſcõditis tuis. Immitis animus illius
conſeruabit verba tua: & non parcet
de malitia, & de vinculis. Caue tibi,
& attende diligenter auditui tuo: quo-
niam cum ſubuerſione tua ambulas. C
Audiens vero verba illa, quaſi in ſom-
nis vide: & vigilabis. ¶Omni vita tua
dilige deum, & inuoca illum in ſa-
lute tua. Omne animal diligit ſimi-
le ſibi: ſic & omnis homo proximum
ſibi. Omnis caro ad ſimilem ſibi con-
iungetur, & omnis homo ſimili ſui
ſociabitur. Si communicabit lupus
agno aliquando: ſic peccator iuſto. Quę
communicatio ſancto homini ad ca-
nem? aut quæ pars bona diuiti ad pau
perem? venatio leonis onager in e-
remo: ſic & paſcua diuitum, ſunt
pauperes. Et ſicut abominatio eſt ſu-
perbo humilitas: ſic & execratio diui-
tis pauper. Diues commotus confir-
matus ab amicis ſuis: humilis autem
cum ceciderit, expelletur & à notis.
Diuiti decepto multi recuperatores:
locutus eſt ſuperba, & iuſtificauerunt D
illum, humilis deceptus eſt, inſuper &
arguitur: locutus eſt ſenſate, & non eſt
datus ei locus. Diues locutus eſt, &
omnes tacuerunt, & verbum illius vſ
q; ad nubes perducent. pauper locu-
tus eſt, & dicũt. Quis eſt hic? Et ſi of-
fenderit, ſubuertũt illũ. Bona eſt ſubſtã
tia, cui non eſt peccatum in conſcien-
tia, & nequiſſima paupertas in ore im
pii. Cor hominis immutat faciem il-
lius, ſiue in bona, ſiue in mala. Ve-
ſtigium cordis boni, & faciem bonam
difficile inuenies, & cum labore.

CAP. XIIII.

Os. Cupidus & ſibi inuidens. Pauperibus & ſibi benefaciendum in vita. Omnis caro fœnum. Batus qui cum ſapientia moratur.

A B Eatus vir qui non eſt lapſus ver-
bo ex ore ſuo, & non eſt ſtimula-
tus in triſtitia delicti. Fœlix qui
non habuit animi ſui triſtitiā, &
nō excidit à ſpe ſua. Viro cupido & te-
naci, ſine ratione eſt ſubſtantia, & ho-
mini liuido ad quid aurum? Qui acer-
uat ex animo ſuo iniuſte, aliis congre-
gat, & in bonis illius alius luxuriabi-
tur. Qui ſibi nequam eſt, cui alii bonus
erit? & non iucundabitur in bonis ſuis.
Qui ſibi inuidet, nihil eſt illo nequius,
& hæc redditio eſt malitiæ illius: & ſi
bene fecerit, ignoranter, & non vo-
lens facit, & in nouiſſimo manifeſtat
malitiam ſuam. Nequam eſt oculus li-
uidi, & auertens faciem ſuam, & deſ-
Prou.17.c ſpiciens animam ſuam. ||Inſatiabilis o-
B culus cupidi in parte iniquitatis: non
ſatiabitur, donec conſumat areſaciens
animam ſuam. Oculus malus ad mala:
& non ſatiabitur pane indigens, & in
triſtitia erit ſuper menſam ſuam. ¶Fili,
ſi habes, bene fac tecum, & deo dignas
oblationes offer. Memor eſto quoniam
mors non tardat, & teſtamentum in-
ferorum quia demonſtratum eſt tibi.
teſtamentum enim huius mundi mor-
ſapi.4.a, te morietur. ||Ante mortem benefac a-
tob.b. mico tuo, & ſecundum vires tuas ex-
C porrigens da pauperi. Non defrau-
deris à die bono, & particula bonæ
diei non te prætereat. Nonne aliis re-
linques dolores, & labores tuos? In
diuiſione ſortis da, & accipe, & iuſtifi-
ca animam tuam. Ante obitum tuū o-
perare iuſtitiam, quoniā non eſt apud
Iſa.40.b. inferos inuenire cibum. ¶||Omnis
iaco.1.b. caro ſicut fœnum veteraſſet, & ſi-
1.pet.1.d. cut folium fructiferans in arbore viri-
di. Alia generantur, & alia deiiciun-
tur: ſic generatio carnis & ſanguinis,
alia finitur, & alia naſcitur. Omne opꝰ
corruptibile in fine deficiet: & qui il-
lud operatur, ibit cum illo. Et omne
opus electū iuſtificabitur: & qui ope-
ratur illud, honorabitur in illo. ¶Bea-
tus vir qui in ſapientia morabitur: & q
in iuſtitia ſua meditabitur, & in ſenſu
ſuo cogitauit circunſpectionē dei. Qui
excogitat vias illius in corde ſuo, & in
D abſconſis ſuis intelligens, vadens poſt
illam quaſi inueſtigator, & in viis il-
lius conſiſtens: qui reſpicit per fene-
ſtras illius, & in ianuis illius audiens:
qui requieſcit iuxta domum illius, & in
parietibus illius figens palum ſtatuet
caſulam ſuam ad manus illius, & re-
quieſcent in caſula illius bona per æ-
uum, ſtatuet filios ſuos ſub tegmine il-
lius, & ſub ramis eius morabitur, pro-
tegetur ſub tegmine illius à feruore, &
in gloria eius requieſcet.

CAP. XV.

¶ Timentem deum quæ bona ſequā
tur. Peccatorem reiicit deus. Deus nō
eſt author iniquitatis. Timentes deum.

Qui timet deum faciet bona*, *illas
& qui continens eſt iuſtitię,
apprehendet illam, & ob-
uiabit illi quaſi mater ho-
norificata & quaſi mulier à virgi-
nitate ſuſcipiet illum. Cibauit illum
pane vitæ, & intellectus, & aqua ſa-
pientiæ ſalutaris potabit illum, & fir-
mabitur in illo, & non flectetur: & cō
tinebit illum, & non confundetur: &
exaltabit illam apud proximos ſuos, &
in medio eccleſię aperiet os eius, & ad
implebit illum ſpiritu ſapientiæ &
intellectus, & ſtola gloriæ veſtiet illū. B
Iucunditatem & exultationem theſau
rizabit ſuper illum, & nomine æterno
hæreditabit illum. Homines ſtulti non
apprehendent illam, & homines ſenſa-
ti obuiabunt illi. homines ſtulti non
videbunt eam, longe enim abeſt à ſu-
perbia & dolo: viri mēdaces nō erunt
illius memores, & viri veraces inue-
nientur in illa, & ſucceſſum habebunt
vſq; ad inſpectionem dei. ¶Non eſt ſpe
cioſa laus in ore peccatoris, quoniam
à deo profecta eſt ſapientia. ſapientiæ
enim dei aſtabit laus, & in ore fideli a-
bundabit, & dominator dabit eam,
illi. Non dixeris, Per deum abeſt. quæ
enim odit ne feceris. Nō dicas, Ille me
implanauit: non enim neceſſarii ſunt
ei homines impii. Omne execramen-
tum erroris odit dominus, & non erit C
amabile timentibus eum. Deus ab ini-
tio conſtituit hominem, & reliquit
illum in manu conſilii ſui. Adiecit mā-
data, & præcepta ſua. ||ſi volueris mā- Mat.19
data ſeruare, conſeruabunt te, & in
perpetuum fidem placitam ſeruare. Ap
poſuit tibi aqua & ignem: ad quod vo-

re,21.c. ſueris,porrige manum tuam.‖Ante ho-
D minem vitæ & mors,bonum & malum:
quod placuerit ei,dabitur illi : quoniã
multa ſapientia dei, & fortis in poten
tia, videns omnes ſine intermiſſione.
ſal.33.c. ‖Oculi domini ad timentes eum, & ip
eb.4.c. ſe agnoſcit omnem operam hominis.
Nemini mandauit impie agere,& ne-
mini dedit ſpatium peccandi, non e-
nim concupiſcit multitudinem filio-
rum infidelium & inutilium.

CAP. XVI.

☞ Filii impii. Vltio domini. A deo ne
mo abſconditur, Opera dei, Fides in
deum.

A NE iucunderis in filiis impiis, ſi
multiplicentur : nec oblecteris
ſuper ipſos, ſi non eſt timor dei
in illis. Non credas vitæ illorũ,
& ne reſpexeris in labores eorũ.Melior
eſt enim vnus timens deum, quàm
mille filii impii. Et vtile eſt mori ſine
filiis, quàm relinquere filios impios
Ab vno ſenſato inhabitabitur patria &
à tribus impiis deſeretur. ¶Multa ta-
lia vidit oculus meus, & fortiora his
fra,21b audiuit auris mea. ‖In ſynagoga pec-
cantium exardebit ignis, & in gente
incredibili exardeſcet ira. Non exora-
uerunt pro peccatis ſuis antiqui gi-
gantes, qui deſtructi ſunt confidentes
B ſuæ virtuti, & non pepercit peregri-
nationi illorum, & execratus eſt eos
præ ſuperbia verbi illorum. Non mi-
ſertus eſt illis gentem totam perdens,
& extollentem ſe in peccatis ſuis. Et
ſicut ſexcenta millia peditum qui con
gregati ſunt in duritia cordis ſui : & ſi
vnus fuiſſet ceruicatus, mirum ſi fuiſ
ſet immunis. miſericordia enim & ira
eſt cum illo, Potens exoratio, & effun-
dens iram ſecundum miſericordiam
ſuam:ſic & correptio illius, hominem
ſecundum opera ſua iudicat. Non effu-
C giet rapina peccator, & non retarda-
bit ſufferentia miſericordiam faciẽtis.
Omnis miſericordia faciet locum vni-
cuique ſecundũ meritum operum ſuo-
rum, & ſecundũ intellectũ peregrina-
tionis ipſius. ¶Non dicas, A deo abſcõ
dar & ex ſummo quis mei memorabi-
tur? in populo magno non agnoſcar:
quæ eſt enim anima mea in tam im-
menſa creatura? Ecce, cælum, & cæli
cælorum, abyſſus & vniuerſa terra, &
quæ in eis ſunt, in conſpectu illius cõ-
mouebuntur, montes ſimul, & colles
& fundamenta terræ: & cum conſpe-
xerit illa deus, tremore concutientur.
Et in omnibus his inſenſatum eſt cor:
& omne cor intelligitur ab illo: & vias
illius quis intelligit, & procellam quã
nec oculus videbit hominis? Nam plu
rima illius opera ſunt in abſconſis, ſed
opera iuſtitiæ eius quis enuntiabit? aut
quis ſuſtinebit? Longe enim eſt teſta-
mentum à quibuſdam, & interrogatio D
omnium in cõſummatione eſt. Qui mi
noratur corde, cogitat inania : & vir
imprudens & errans cogitat ſtulta.
¶Audi me fili, & diſce diſciplinam ſen
ſus, & in verbis meis attende in cor-
de tuo, & dicam in æquitate diſcipli-
nam, & ſcrutabor enarrare ſapientiã,
& in verbis meis attẽde in corde tuo,
& dico in æquitate ſpiritus virtutes
quas poſuit deus in opera ſua ab ini-
tio, & in veritate enuntio ſcientiam
eius. In iudicio dei opera eius ab ini-
tio, & ab inſtitutione ipſorum diſtin
xit partes illorum, & initia eorum in
gentibus ſuis. Ornauit in æternum o-
pera illorum, nec eſurierunt, nec labo-
rauerũt, & nõ diſtiterunt ab operibus
ſuis. Vnuſquiſque proximũ ſibi nõ an-
guſtiabit vſq; in æternũ. Nõ ſis incredi
bilis verbo illius. Poſt hæc deus in terrã
reſpexit, & impleuit illã bonis ſuis. Ani
ma autẽ omnis vitalis denũtiabit ante
faciẽ ipſius, & ipſa iterũ reuerſio illorũ.

CAP. XVII.

☞ Deus creator omnium, dedit le-
gem homini in agnitionem peccati,
vt eo cognito pœnitentiam ageret an-
te mortem.

D‖Eus creauit de terra hominẽ, & Gene.1.d
ſecundũ imaginẽ ſuam fecit il- 2.b,5,a.
lum. Et iterum conuertit illum
in ipſam, & ſecundum ſe ve-
ſtiuit illum virtute. Numerum die-
rum & tempus dedit illi, & dedit
poteſtatem eorum quæ ſunt ſuper ter-
ram. Poſuit timorem illius ſuper om-
nem carnem, & dominatus eſt beſtia-
rum & volatilium. ‖Creauit ex ipſo ad- Gene.2,d
iutorium ſimile ſibi : conſilium &
linguã, & oculus, & aures, & cor dedit
illis excogitandi: & diſciplina intelle-

ctus repleuit illos. Creauit illis ſcientiam ſpiritus, & ſenſu impleuit cor illorũ, & mala & bona oſtẽdit illis. Poſuit oculum ſuum ſuper corda ilorum
B oſtendere illis magnalia operum ſuorum, vt nomen ſanctificationis collaudent: & gloriari in mirabilibus illius, vt magnalia enarrant operum eius. Addidit illis diſciplinam, & legẽ vitæ hereditauit illos. Teſtamentum æternum conſtituit cum illis, & iuſtitiam & iudicia ſua oſtendit illis. Et magnalia honoris eius vidit oculus illorum, & honorem vocis audierunt aures illorum, & dixit illis, Attendite ab omni iniquo. Et mandauit illis vnicuiq; de proximo ſuo. Viæ illorum, corã illo ſunt ſemper, & non ſunt abſconſæ ab oculis ipſius. In vnamquanque gentem præpoſuit rectorem: & pars dei Iſrael facta eſt manifeſta. Et omnia opera illorum velut ſol in conſpectu dei: & oculi eius ſine intermiſſione inſpicientes in viis eorum. Non ſunt ab-
C ſconſa teſtamenta propter iniquitatem illorum, & omnes iniquitates eorum in
Infra, 29, c. conſpectu dei. ‖Eleemoſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo, & gratiam hominis quaſi pupillam cõſeruabit: & poſtea reſurget, & retribuet illis retributionem, vnicuiq; in caput ipſorum, & conuertet in inferiores partes terræ. Pœnitentibus autem dedit viam iuſtitiæ, & confirmauit deficientes ſuſtinere, & deſtinauit illis ſortem veritatis. ¶Conuertere ad dominum, & relinque peccata tua, precare ãte faciem domini, & minue offendicula. Reuertere ad dominum, & auertere ab iniuſtitia, & nimis odito execrationem: & cognoſce iuſtitias & iudicia dei, & ſta in ſorte propoſitionis, & orationis altiſſimi dei. In partes vade ſeculi ſãcti, cum viuis & dantibus confeſſio-
D nem deo. Non demoreris in errore impiorũ, ante mortem confitere. A mortuo quaſi nihil, perit confeſſio. Confiteberis viuens, viuus & ſanus confiteberis, & laudabis deum, & gloriaberis in miſerationibus illius. Quàm magna miſericordia domini, & propitiatio illius conuertentibus ad ſe. Nec enim omnia poſſunt eſſe in hominibus quoniam non eſt immortalis filius hominis, & in vanitate malitiæ placuerunt. Quid lucidius ſole? & hic deficit. Aut quid nequius, q̃ quod excogitauit caro, & ſanguis? & hoc arguitur. Virtutem altitudinis cæli ipſe conſpicit: & omnes homines terra & cinis.

CAP. XVIII.

Virtus potẽtia & miſericordia dei in homines. Vita breuis. Contra illum non querendum. In omnibus prouidendum. Semper orandum.

Qui viuit in æternum, creauit omnia ſimul. Deus ſolus iuſtificabitur, & manet inuictus rex in æternum. Quis ſufficit enarrare opera illi9? Quis enim inueſtigabit magnalia eius? Virtutem autem magnitudinis eius quis enuntiabit? aut quis adiiciet enarrare miſericordiam eius? Non eſt minuere, neque adiicere, nec eſt inuenire magnalia dei. Cum conſummauerit homo, tunc incipiet: & cum quieuerit, operabitur. Quid eſt homo, & quæ eſt gratia illius? & quid eſt bonum, aut quid nequam illius?‖ Numerus dierum hominum, vt multum centum anni: quaſi guttæ aquæ maris deputati ſunt, & ſicut calculus arenæ, ſic exigui anni in die æui. Propter hoc patiens eſt deus in illis, & effundit ſuper eos miſericordiam ſuam. Vidit præſumptionem cordis eorum quoniam mala eſt, & cognouit ſubuerſionem illorum quoniam nequam eſt. ideo adimpleuit propitiationem ſuam in illis, & oſtendit eis viam æquitatis. Miſeratio hominis, circa p̃ximum ſuum: miſericordia autem dei ſuper omnem carnem. Qui miſericordiam habet, docet, & erudit quaſi paſtor gregem ſuum. Miſeretur excipientis doctrinam miſerationis, & qui feſtinat in iudiciis eius. ¶Fili in bonis nõ des querelam, & in omni dato nõ des triſtitiam verbi mali. Nonne ardorem refrigerabit ros? ſic & verbum melius, q̃ datum. Nonne ecce verbum ſuper datum bonum? & vtraque cum homine iuſtificato. Stultus acriter improperabit, & datus indiſciplinati tabeſcere facit oculos. ¶Ante iudicium para iuſtitiam tibi, & antequam loquaris diſce. Ante languorem adhibe medici-

(Margin: A; Pſal. 8c; B; C)

nam, & ante iudicium interroga teipſum & in conſpectu dei inuenies propitiationem. Ante languorem humilia te, & in tempore infirmitatis oſtende
:.18.a. conuerſationem tuã. ¶||Nõ impediaris
ieſ.5 d orare ſemp, & ne vereris vſque ad mortem iuſtificari: quoniã merces dei manet in æternum. Ante orationem præpara animã tuam, & noli eſſe quaſi hõ
r.7.b qui tentat deum. ¶||Memẽto iræ in die conſummationis, & tempus retributio
:11.c. nis in conuerſione faciei. ¶||Memento paupertatis in tempore abundantiæ, &
D neceſſitatem paupertatis in die diuitiarum. A mane vſque ad veſperam mutabitur tempus, & hæc omnia citatã in oculis dei. Homo ſapiẽs in omnib9 metuet, & in diebus delictorum attendet ab inertia. Omnis aſtutus agnoſcet ſapientiam, & inuenienti eam dabit cõfeſſionem. Senſati in verbis & ipſi ſapiẽter egerunt, & intellexerunt veritatẽ,
laue- & iuſtitiam, &ᵃimplorauerunt⁾prouerbia & iudicia. ¶||Poſt concupiſcentias
:3. d. tuas non eas, & à voluntate auertere. Si præſtes animæ tuæ concupiſcentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis. ¶Ne oblecteris in turbis nec immodicis: aſſidua enim eſt commiſſio illorum. Ne fueris mediocris in contentione ex fœnore, & non eſt tibi nihil in ſeculo: eris enim inuidus animæ tuæ.

CAP. XIX.

☞Vinum & Venus egenos faciunt. Leuis in credendo. Secreta. Correptio. Timor dei. Scire & facere legem dei. Viſus.

A OPerarius ebrioſus non locupletabitur: & qui ſpernit modica, paulatim decidet. Vinum & mulieres apoſtatare faciunt ſapientes, & arguent ſenſatos: & qui ſe iungũt fornicariis, erit nequã, putredo & vermes hæreditabunt illum, & extolletur in exemplum maius, & tolletur de numero anima eius. ¶Qui credit cito, leuis corde minorabitur: & qui deliquit in animam ſuam, inſuper habebitur. ¶Qui gaudet iniquitate, denotabitur: & qui odit correptionem, minuetur vita: & qui odit loquacitatem, extinguit malitiam. ¶Qui peccat in animam ſuam, pœnitebit: & qui iucũdatur in malitia, denotabitur. ¶Ne iteres verbũ nequã & durum, & non minoraberis. ¶Amico & inimico noli narrare ſenſum tuũ: & ſi eſt tibi delictũ, noli denudare. audiet enĩ te, & cuſtodiet te, & quaſi defendens peccatum odiet te, & ſic aderit tibi ſemper. Audiſti verbum aduerſus proximum tuum? commoriatur in te, fidens quoniam non te diſrumpet. A facie verbi parturit fatuus, tanquam gemitus partus infantis. Sagitta infixa femori canis, ſic verbum in corde ſtulti. ¶||Corripe proximum, ne forte non
dixerit, & dicas, Nõ feci: aut ſi fecerit, mat.18. b
ne iterum addat facere. Corripe proxi lucæ.17.a
mum, ne forte non dixerit, & ſi dixerit, ne forte iteret. Corripe amicum: ſæ C
pe enim fit cõmiſſio, & non omni ver iaco.3.a
bo credas. || Eſt qui labitur lingua ſua, ſed nõ ex animo. Quis eſt enim qui nõ deliquerit in lingua ſua? Corripe proximum antequam commineris. Et da locum timori altiſſimi: quia omnis ſapientia timor dei, & in illa timere deum, & in omni ſapientia diſpoſitio legis. Et nõ eſt ſapientia nequitiæ diſciplina: & nõ eſt cogitatus peccatorum prudentia. Eſt ipſa nequitia, & ipſa execratio: & eſt inſipiens, qui minuitur ſapientia. ¶Melior eſt homo qui minuitur ſapientia, & deficiens ſenſu in timore dei, q̃ qui abundat ſenſu, & tranſgreditur legem altiſſimi. Eſt ſolertia certa, & ipſa iniqua. Et eſt qui emittit verbum certum enarrans veritatem. Eſt qui nequiter
humiliat ſe, & interiora eius plena ſunt D
dolo, & eſt iuſtus qui ſe nimium ſubmittit à multa humilitate: & eſt iuſtus qui inclinat faciem ſuam, & fingit ſe nõ videre quod ignoratum eſt: & ſi ab imbecillitate virium vetetur peccare, ſi inuenerit tempus malefaciendi, malefaciet. ¶Ex viſu cognoſcitur vir, & ab occurſu faciei cognoſcitur ſenſatus. Amictus corporis, & riſus dentiũ & ingreſſus hominis enuntiant de illo. Eſt correptio mendax in ira contumelioſi: & eſt iudicium quod non probatur eſſe bonum: & eſt tacens, & ipſe eſt prudens.

CAP. XX.

☞Correptio & confeſſio. Tacere. Dona. Fœnus. Fatuus. Mendax. Operari terram. Dona. Sapiens.

A Quàm bonum eſt arguere, q̃ iraſci: & confitentem in oratione non prohibere. Concupiſcentia ſpadonis deuirginauit iuuenculam: ſic qui facit per vim iudicium iniquum. Quàm bonum eſt correptum manifeſtare pœnitētiam: ſic em̄ effugies voluntarium peccatū. ¶Eſt tacens, qui inuenitur ſapiēs: & eſt odibilis, qui procax eſt ad loquendum. Eſt autem tacens, non habens ſenſum loquelæ: & eſt tacens, ſciens tempus apti temporis. Homo ſapiens tacebit vſq; ad tempus: laſciuus autem, & imprudens nō ſeruabit tempus. B Qui multis vtitur verbis, lædet animam ſuam: & qui poteſtatem ſibi ſumit iniuſte, odietur. Eſt proceſſio in malis viro indiſciplinato, & eſt inuentio in detrimentum. ¶Eſt datum quod nō eſt vtile: & eſt datum, cuius retributio duplex. Eſt ꝓpter gloriam minoratio: & eſt qui ab humilitate leuabit caput. Eſt qui multa redimat modico pretio, & reſtituēs ea in ſeptuplum. Sapiens in verbis ſeipſum amabilem facit: gratiæ autem fatuorum effundentur. Datus inſipientis non erit vtilis tibi: oculi enim illius ſeptemplices ſunt, exigua dabit, & multa improperabit: & apertio oris illius īflammatio eſt ¶Hodie fœneratur quis, & cras expetit & odibilis eſt homo huiuſmodi. C ¶Fatuo non erit amicus, & non erit gratia in bonis illius. Qui enim edunt panē illius? falſæ linguæ ſunt. Quoties, & quāti irridebūt eum? Neque enim quod habendum erat, directo ſenſu diſtribuit: ſimiliter & quod non erat habendum. ¶Lapſus falſæ linguæ, quaſi qui in pauimento cadens: ſic caſus malorum feſtinanter venient. ¶Homo acharis (ſine grā) quaſi fabula vana: & in ore indiſciplinatorū aſſidua erit. Ex ore fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore ſuo. ¶Eſt qui vetatur peccare præ inopia, & in requie ſua ſtimulabitur. Eſt qui perdet animam ſuam præ cōfuſione, & ab imprudēti perſona perdet eam: perſonæ autem acceptiōe perdet ſe. ¶Eſt qui præ confuſione promittit amico, & lucratus eſt eum inimicū gratis. D ¶Opprobrium nequam in homine mendacium, & in ore indiſciplinatorū aſſidue erit. Potior fur q̃ aſſiduitas viri mēdacis. perditionem autem ambo hæreditabunt. Mores hominum mendaciū ſine honore: & confuſio illorum, cū ipſis ſine intermiſſione. Sapiens in verbis producet ſeipſum, & homo prudēs placebit magnatis. ¶Qui operatur terram ſuam, inaltabit aceruum frugum: & qui operatur iuſtitiam, ipſe exaltabitur: qui vero placet magnatis, effugiet iniquitatem. ¶Xenia & dona excæcant oculos iudicum, & quaſi mutus in ore auertit correptiones eorum. ¶Sapientia abſcōſa & theſaurus inuiſus: quæ vtilitas in vtriſque? Melior eſt qui celat inſipientiam ſuam, q̃ homo qui abſcondit ſapientiam ſuam. — Prou. 12. & 28. — Exo. 23. deu. 16. inf. 41

CAP. XXI.

Peccator cōuertatur ad deum. Iniuriæ, ſuperbia. Oratio. Odiens correptionem. Ædificans domum. Peccatores ſcientia & inſipientia. Stultus & ſapiens. Suſurro.

Fili, peccaſti? non adiicias iterum: ſed & de priſtinis deprecare vt tibi dimittantur. (Sup. 5 A) Quaſi à facie colubri fuge peccata: & ſi acceſſeris ad illa, ſuſcipient te. Dentes leonis dētes eius, interficientes animas hominū. Quaſi rhomphæa bis acuta, omnis iniquitas plagæ illius non eſt ſanitas. ¶Obiurgatio, & iniuriæ annullabunt ſubſtantiam: & domus quæ nimis locupleſ eſt annullabitur ſuperbia: ſic ſubſtantia ſuperbi eradicabitur. ¶Deprecatio pauperis ex ore vſque ad aures eius perueniet, & iudicium feſtinato adueniet illi. ¶Qui odit correptionem, veſtigium eſt peccatoris: & qui timet deum, conuertetur ad cor ſuum. B ¶Notus à longe potens lingua audaci: & ſenſatus ſcit labi ſe ab ipſo. Qui ædificat domum ſuam impēdiis alienis, quaſi qui colligit lapides ſuos in hyeme. (Sup. 16) ¶Stupa collecta ſynagoga peccantium, & conſummatio illorum flāma ignis. Via peccantium complanata lapidibus, & in fine illorum inferi, & tenebræ, & pœnæ. ¶Qui cuſtodit iuſtitiam, cōtinebit ſenſum eius. Conſummatio timoris dei ſapientia & ſenſus. Non erudietur, qui non eſt ſapiens in bono. Eſt autem inſipientia, quæ abundat in malo: & non eſt ſenſus vbi abundat amaritudo. Sciētia ſapientis tanquam inundatio abundabit, & conſilium illius ſicut fons vi-

C tæ permanet. Cor fatui quaſi vas cõfra
ctum: & omnem ſapientiam non tene-
bit. Verbum ſapiens quodcũque audie-
rit ſcius laudabit, & ad ſe adiiciet: au-
diuit luxurioſus, & diſplicebit illi, & p
iiciet illud poſt dorſum ſuum. Narratio
fatui quaſi ſarcina in via. nam in labiis
ſenſati inuenietur gratia. Os prudentis
quæritur in eccleſia, & verba illius co-
gitabunt in cordibus ſuis. Tãquam do-
mus exterminata, ſic fatuo ſapientia: &
ſcientia inſenſati enarrabilia verba. Cõ-
pedes in pedibus, ſtulto doctrina, &
quaſi vincula manuum ſuper manum
dexteram. Fatuus in riſu exaltat vocem
ſuam: vir autem ſapiens vix tacite ride
bit. Ornamentum aureum prudenti do
ctrina, & quaſi brachiale in brachio de
D xtro. Pes fatui facilis in domum proxi-
mi: & homo peritus cõfundetur à per-
ſona potentis. Stultus à feneſtra reſpi-
ciet in domum: vir autem eruditus fo-
ris ſtabit. Stultitia hominis auſcultare
per oſtiũ: & prudens grauabitur contu
melia. Labia imprudentum ſtulta nar-
rabunt: verba autem prudentium ſtate
ra ponderabũtur. In ore fatuorum cor
illorum: & in corde ſapientium os illo
rum. ‖Dum maledicit impius diabolũ:
2.1.c. maledicit ipſe animam ſuam. ¶Suſurro
coinquinabit animam ſuam, & in om-
nibus odietur: & qui permanſerit, odi-
oſus erit: tacitus & ſenſatus honora-
bitur.

CAP. XXII.

Piger. Filii & filiæ imprudentes. Do
cere fatuum. Mortuus. Fatuus vitãdus.
Conuitiator. Amicus. Amicus pauper.
Lingua.

A IN lapide luteo lapidatus eſt pi-
ger, & omnes loquentur ſuper aſ-
pernatione illius. De ſtercore bo-
um lapidatus eſt piger: & omnis
qui tetigerit eum excutiet manus ſuas.
¶Confuſio patris eſt de filio indiſcipli
nato, filia autem fatua in deminoratio
ne fiet. Filia prudens hæreditas viro
ſuo. nam quæ confundit, in contume-
liam fit genitoris. Patrem & virum con
fundit audax, & ab impiis non minora
bitur, ab vtriſque autẽ inhonorabitur.
Muſica in luctu importuna narratio: fla
gella & doctrina in omni tempore ſa-
pientia. ¶Qui docet fatuum, quaſi qui
conglutinat teſtam. Qui narrat verbũ
non audienti, quaſi qui excitat dormi-
entem de graui ſomno. Cum dormien-
te loquitur, qui enarrat ſtulto ſapienti-
am, & in fine narrationis dicit, Quis eſt B
hic? ¶‖Super mortuum plora, defecit e- Inf.38. b.
nim lux eius: & ſuper fatuum plora, de
ficit enim ſenſu. Modicum plora ſuper
mortuum, quoniam requieuit. Nequiſ-
ſimi enim nequiſſima vita, ſuper mor-
tem fatui. Luctus mortui ſeptem dies:
fatui autem, & impii omnes dies vitæ
illorum. ¶‖Cum ſtulto ne multum lo-
quaris, & cum inſenſato ne abieris. Ser Sup.12. c.
ua te ab illo, vt non moleſtiam habeas,
& non coinquinaberis peccato illius.
Deflecte ab illo, & inuenies requiem,
& non acediaberis in ſtultitia illius.
Super plumbum grauabitur: & quod il
li aliud nomen, quàm fatuus? ‖ Arenam Prou.27
& ſalem, & maſſam ferri facilius eſt fer
re, quàm hominem imprudentẽ, & fa-
tuum, & impium. Sicut loramentum li-
gneum colligatum in fundamento ædi
ficii non diſſoluetur: ſic & cor confir-
matum in cogitatione conſilii. Cogita-
tus ſenſati in omni tempore vel metu
non deprauabitur. Sicut ornatus areno
ſus in pariete limpido, & ſicut pali in
excelſis, & cæmenta ſine impenſa po-
ſita contra faciem venti non permane
bunt: ſic & cor timidum in cogitatione
ſtulti contra impetum timoris non reſi
ſtet. Cor trepidum in cogitatiõe fatui,
omni tempore nõ metuet: ſic & qui in
præceptis dei permanet ſemper. ¶Pun
gens oculum, deducit lachrymas: & q
pungit cor, pfert ſenſum. ¶Mittẽs lapi-
dem in volatilia, deiiciet illa: ſic & qui
cõuitiatur amico, diſſoluit amicitiam.
¶Ad amicũ ſi pduxeris gladiũ, nõ deſ- D
peres. eſt eñ regreſſus ad amicũ. Si ape
ruerit os triſte, nõ timeas. eſt eñ cõcor
datio: excepto conuitio, & impropeno
& ſuperbia, & myſterii reuelatione, &
plaga doloſa, in his omnibus effugiet a
micus. ¶Fidẽ poſſide cũ amico in paup
tate illius, vt & in bonis illius læteris.
In tempore tribulationis illius per-
mane illi fidelis, vt & in hæreditate il-
lius cohæres ſis. ¶Ante ignẽ camini va
por & fumus ignis inaltatur: ſic & an-
te ſanguinem maledicta, & cõtumeliæ.

& minæ. ¶Amicum ſalutare non cõfun
daris. A facie illius non me abſcõdam:
& ſi mala mihi euenerint per illum, ſu
ſtinebo. Omnis q audiet, cauebit ſe ab
Pſa.140.a eo. ¶||Quis dabit ori meo cuſtodiam, &
ſuper labia mea ſignaculum certum, vt
non cadam in ipſis, & lingua mea per
dat me?

CAP. XXIII.

☞Oratio ad deum. Doctrina. Peccator. Iuramentum. Loquela. Improperia. Callidus. Nequam. Fornicari9. Adulter, & adultera.

A DOmine pater & dominator vitæ
meæ ne derelinquas me in cogi
tatu, & conſilio eorum: nec ſinas
me cadere in illa exprobratiõe.
Quis ſuperponit in cogitatu meo flagel
la, & in corde meo doctrinam ſapien-
tiæ, vt ignorationibus eorum non par-
cant mihi. & non appareant delicta eo
rum, & non adincreſcant ignorantiæ
meæ, & multiplicentur delicta mea, &
peccata mea abundent, & incidam in
conſpectũ aduerſariorum meorum, &
gaudeat inimic9 meus? Domine pater,
& deus vitæ meæ, ne derelĩquas me in
cogitatu illorum. Extollentiam oculo-
rum meorum ne dederis mihi, & om-
ne deſyderium prauum auerte à me.
Aufer à me ventris concupiſcentias, &
concubitus concupiſcentiæ ne appre-
hendant me, & animæ irreuerẽti & in
frunitæ ne tradas me. ¶Doctrinam oris
audite filii: & qui cuſtodierit eam non
periet labiis, nec ſcandalizabitur in o
peribus nequiſſimis. ¶In vanitate|| ſua
apprehendetur peccator, & ſuperbus
& maledicus ſcandalizabitur in illis.
¶Iurationi non aſſueſcat os tuum. mul
ti enim caſus in illa. Nominatio vero
dei non ſit aſſidua in ore tuo, & nomi-
nibus ſanctorum non admiſcearis: quo
niam non eris immunis ab eis. Sicut e-
nim ſeruus interrogatus aſſidue, à liuo
B re non minuitur: || ſic omnis iurans, &
Infr.27.b nominans, in toto à peccato non pur
gabitur. Vir multum iurans implebitur
iniquitate, & non diſcedet à domo illi
us plaga. Et ſi fruſtrauerit fratrem, deli
ctum illius ſuper ipſum erit: & ſi diſſi-
mulauerit, deliquet dupliciter: & ſi in
vacuum iurauerit, nõ iuſtificabitur, re-
plebitur enim retributione domus il-
lius. Eſt & alia loquela contraria mor-
ti, non inueniatur in hæreditate Iacob
Etenim à miſericordib9 omnia hæc au
ferentur & in delictis non volutabũtur.
¶Indiſciplinatæ loquelæ non aſſueſcat
os tuum. eſt enim in illa verbum pec-
cati. Memento patris & matris tuæ, in
medio enim magnatorum conſiſtis: ne
forte obliuiſcatur te deus in conſpectu
illorũ, & aſſiduitate tua infatuatus im-
properium patiaris, & maluiſſes nõ na-
ſci, & diem natiuitatis tuæ maledicas. 2.Re.
¶||Homo aſſuetus in verbis improperii,
in omnibus diebus ſuis non erudietur.
¶Duo genera abundant in peccatis, & C
tertium adducit iram, & perditionem:
Anima callida quaſi ignis ardens nõ ex
tinguetur, donec aliquid glutiat: Et ho
mo nequam in ore carnis ſuæ non deſi
net donec incendat ignem: Homini for
nicario omnis panis dulcis, non fatiga
bitur tranſgrediens vſque in finem. Iſa.29
¶||Omnis homo qui tranſgreditur lectũ
ſuum, contemnes animam ſuam, & di-
cens, Quis me videt? tenebræ circun-
dant me, & parietes cooperiunt me, &
nemo circunſpicit me: quem vereor? de
lictorum meorum non memorabitur al
tiſſimus. Et non intellexit quoniam o-
mnia videt oculus illius, quoniam ex-
pellit à ſe timorem dei huiuſmodi ho-
minis timor, & oculi hominum timen
tes illum: & non cognouit quoniam o-
culi domini multo plus lucidiores ſũt
ſuper ſolem, circumſpicientes omnes
vias hominum, & profundum abyſſi, &
hominũ corda intuentes in abſcõditas
partes. Dño enim deo anteq̃ crearen- D
tur omnia, ſunt agnita: ſic & poſt perfe
ctum reſpicit omnia. Hic in plateis ci-
uitatis vindicabitur, & quaſi pullus e-
quinus fugabitur: & vbi non ſperauit,
apprehendetur. Et erit dedecus omni-
bus, eò quòd non intellexerit timorem
domini. Sic & mulier omnis relinquẽs
virum ſuum, & ſtatuens hæreditatem
ex alieno matrimonio, primo enim in
lege altiſſimi incredibilis fuit: & ſecun
do in virũ ſuum deliquit: tertio ĩ adul-
terio fornicata eſt, & ex alio viro filios
ſtatuit ſibi. Hæc in eccleſiam adduce-
tur, & in filios eius reſpicietur. Nõ tra
dent filii eius radices, & rami eius nõ

dabunt fructum, derelinquent in maledictum memoriam eius, & dedecus illius non delebitur. Et agnoſcent qui derelicti ſunt, quoniã nihil melius eſt, quàm timor dei: & nihil dulcius, q̃ reſpicere in mãdatis domini. ¶Gloria magna eſt ſequi dominũ: longitudo enim dierum aſſumetur ab eo.

CAP. XXIIII.

☞Sapientia ſeipſam laudat, & commoda ſua deſcribit.

A SApientia laudabit animam ſuam, & in deo honorabitur, & in medio populi ſui gloriabitur, & in eccleſiis altiſsimi aperiet os ſuũ, & in conſpectu virtutis illius gloriabitur, & in medio populi ſui exaltabitur, & in plenitudine ſancta admirabitur, & in multitudine electorum habebit laudem, & inter benedictos benedicetur, dicens, Ego ex ore altiſsimi ꝓdiui, primogenita ante omnem creaturam. Ego feci in cælis vt oriretur lumen indeficiens, & ſicut nebula texi omnem terram. Ego in altiſsimis habitaui, & thronus meus in columna nubis. Gyrum cæli circuiui ſola, & profundum abyſsi penetraui, & in fluctibus maris ambulaui, & in omni terra ſteti. Et ĩ om̃i ppl'o & ĩ oĩ gẽte primatũ habui: & omniũ excellentium, & humilium corda virtute calcaui, & in his ꝯmnibus requiem quæſiui, & in hæreditate eius morabor. Tunc præcepit, & dixit mihi creator omniũ: & qui creauit me requieuit in tabernaculo meo, & dixit mihi, In Iacob inhabita, & in Iſrael hęreditare, & in electis meis mitte radices. Ab initio & ante ſecula creata ſum, & vſque ad futurum ſeculũ nõ deſinam: & in habitatione ſancta coram ipſo miniſtraui. Et ſic in Sion firmata ſum, & in ciuitate ſanctificata ſimiliter requieui, & in Ieruſalem poteB ſtas mea. Et radicaui in populo honorificato, & in partes dei mei hæreditas illius, & in plenitudine ſanctorum detentio mea. Quaſi cedrus exaltata ſum in Libano: & quaſi cypreſſus in monte Sion. quaſi palma exaltata ſum in Cades, & quaſi plantatio roſæ in Iericho. Quaſi oliua ſpecioſa in cãpis, & quaſi platanus exaltata ſum iuxta aquam in plateis. Sicut cinnamomum, & balſamum aromatizans odorẽ dedi: quaſi myrrha electa, dedi ſuauitatem odoris: & quaſi ſtorax & galbanus, & vngula, & gutta, & quaſi Libanus non inciſus vaporaui habitationem meam, & quaſi balſamum non miſtum odor meus. Et quaſi terebinthus extendi ramos meos, & rami mei honoris & gratiæ. Ego quaſi vitis fructificaui ſuauitatem odoris: & flores mei fructus honoris & honeſtatis. Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei. In me gratia omnis vitæ & veritatis, in me omnis ſpes vitæ & virtutis. Tranſite ad me omnes qui concupiſcitis me, & à generationibus meis adimplemini. Spiritus enim meus ſuper mel dulcis, & hæreditas mea ſuper mel & fauum. Memoria mea in generationes ſeculorum. C
||Qui edunt me, adhuc eſurient: & qui bibunt me, adhuc ſitiẽt. Qui audit me, non confundetur: & qui operantur in me, non peccabunt. Qui elucidant me, vitam æternam habebunt. hæc omnia liber vitæ, & teſtamentum altiſſimi, & agnitio veritatis. Legem mandauit Moyſes in pręceptis iuſtitiarum, & hæreditatem domui Iacob, & Iſrael promiſsiones. Poſuit Dauid puero ſuo excitare regem ex ipſo fortiſsimum, & in throno honoris ſedentem in ſempiternum. Qui implet quaſi Phiſon ſapientiam, & ſicut Tigris in diebus nouorum. ||Qui adimplet quaſi Euphrates ſenſum: qui multiplicat quaſi Iordanis in tempore meſsis. Qui mittit diſciplinam ſicut lucem, & aſsiſtens quaſi Gehon in die vindemiæ. Qui perficit primus ſcire ipſam, & infirmior non inueſtigabit eam. A mari enim abundabit cogitatio eius, & conſilium illius abyſſo magna. Ego ſapientia effudi flumina. Ego quaſi trames aquæ immenſæ de fluuio, ego quaſi fluuius *Dorix*, & ſicut aquæ ductus exiui de paradiſo. Dixi, Rigabo hortum meum plantationum, & inebriabo prati mei fructum. Et ecce factus eſt mihi trames abundans, & fluuius meus appropinquauit ad mare. quoniam doctrinam quaſi antelucanum illumino omnibus, & enarrabo illam vſque ad longinquum. Penetrabo omnes D

Iohã. 6. d
Ioſue. 3. c
*vorax,

inferiores partes terræ, & inſpiciam omnes dormientes, & illuminabo omnes ſperantes in domino. Adhuc doctrinam quaſi prophetiam, effundam, & relinquam illam quærentibus ſapientiam, & non deſinam in progenies il
Infr. 33. c. lorum vſque in æuum ſanctum. ||Vide te quoniam non ſoli mihi laboraui, ſed omnibus exquirentibus veritatem.

CAP. XXV.

Concordia. Amor proximi. Vir & mulier bene conſentientes. Pauper ſuperbus, Diues mendax, Senex fatuus, Homo qui lætatur in filiis, Mulier ſenſata, Amicus verus, Sapientia, Timor dei, Iuſtitia cordis, Nequitia mulieris.

A IN tribus placitum eſt ſpiritui meo, quæ ſunt probata coram deo & hominibus, Concordia fratrum: & amor proximorum: & vir & mulier bene ſibi conſentientes. ¶Tres ſpecies odiuit anima mea, & aggrauor valde animæ illorum, Pauperem ſuperbum: & diuitem mendacem: & ſenem fatuum & inſenſatum. Quæ in iuuentute tua non congregaſti, quomodo in ſenectute tua inuenies? Quàm ſpecioſum cantici iudicium, & preſbyteris cognoſcere conſilium. Quàm ſpecioſa veteranis ſapientia, & glorioſus intellectus, & conſiliū.
B Corona ſenum multa peritia: & gloria illorum timor dei. ¶Nouem inſuſpicabilia cordis magnificaui, & decimum dicam in lingua hominibus, Homo qui iucundatur in filiis, viuens & videns ſubuerſionem inimicorum ſuorum. Beatus qui habitat cum muliere ſenſata, & qui lingua ſua non eſt lapſus, & qui non ſeruiuit indignus ſe. Beatus qui inuenit amicum verum, & qui enarrat iuſtitiam auri audienti. Quàm magnus qui inuenit ſapientiam & ſcientiam: ſed non eſt ſuper timentem dominum. Timor dei ſuper omnia ſe ſuperpoſuit. Beatus homo, cui donatum eſt habere timorem dei. Qui tenet illum, cui aſsimilabitur? Timor dei initium dilectionis eius: fidei autem initium agglutinandum eſt ei.
C ¶Omnis plaga triſtitia cordis eſt: & omnis malitia nequitia mulieris. Et omnem plagam, & non plagam videbit cordis: & omnem nequitiam, & non nequitiam mulieris: & omnem obductum, & non obductum odientium: & omnem vindictam, & non vindictam inimicorum. Non eſt caput nequius ſuper caput colubri, & non eſt ira ſuper iram mulieris. ||Commorari leoni, Prou. 2
& draconi placebit, quàm habitare cum muliere nequam. Nequitia mulieris immutat faciem eius: & obcæcabit vultum ſuum tanquam vrſus: & quaſi ſaccum oſtendet in medio proximorum. Ingemuit vir eius, & audiens ſuſpirauit modicum. Breuis omnis malitia ſuper malitiam mulieris, & ſors peccatorum cadat ſuper illam. Sicut aſcē D
ſus arenoſus in pedibus veterani, ſic mulier linguata homini quieto. Ne reſpicias in mulieris ſpeciem, & non concupiſcas mulierem in ſpecie. Mulieris ira, irreuerentia & confuſio magna. Mulier ſi primatum habeat, contraria eſt viro ſuo. Cor humile & facies triſtis, & plaga mortis, mulier nequam. Manus debiles, & genua diſſoluta mulier quæ non beatificat virum ſuum.
||A muliere initium factum eſt peccati, Gen. 3.
& per illam omnes morimur. Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum: nec mulieri nequam veniam prodeundi. Si non ambulauerit ad manum tuam, confundet te in conſpectu inimicorū. A carnibus tuis abſcinde illam, ne ſemper te abutatur.

CAP. XXVI.

Mulier bona, Delatura ciuitatis, Calumnia, Zelotypia. Mulieris nequam incommoda. Mulieris bonæ commoda. Bellator, Senſatus, Iniuſtus, Negotiator, Caupo.

MVlieris bonæ beatus vir: numerus enim annorum illorum duplex. Mulier fortis oblectat virum ſuum, & annos vitæ illius in pace implebit. Pars bona, mulier bona, in parte bona timentium deum, dabitur viro pro factis bonis: diuitis autem, & pauperis cor bonum, in omni tempore vultus illorum hilaris. ¶A tribus timuit cor meum, & in quarto facies mea metuit. Delaturam ciuitatis: & collectionem populi: & calumniam mendacem: ſuper mortem om- A

nia grauia. ¶Dolor cordis, & luctus,
B mulier zelotypa. In muliere zelotypa
flagellum linguæ, omnibus communicans. Sicut bonum iugum quod mouetur, ita & mulier nequam: qui tenet illam, quaſi qui apprehendit ſcorpionem. ¶Mulier ebrioſa, ira magna: & contumelia, & turpitudo illius non tegetur. Fornicatio mulieris in extollentia oculorum, & in palpebris illius agnoſcetur. In filia non auertente ſe, firma cuſtodiam: ne inuenta occaſione vtatur ſe. Ab omni irreuerentia oculorum eius caue: & ne mireris ſi te neglexerit. ſicut viator ſitiens ad fontem os aperiet, & ab omni aqua proxima bibet, & contra omnem palum ſedebit, & contra omnem ſagittam aperiet pharetram, donec deficiat. Gratia mulieris ſedulæ delectabit virum ſuum, & oſſa illius impinguabit. Diſciplina il-
C lius datum dei eſt. Mulier ſenſata & tacita, non eſt immutatio eruditæ animæ. Gratia ſuper gratiã mulier ſancta, & pudorata. Omnis autem ponderatio non eſt digna continentis animę. Sicut ſol oriens mundo in altiſsimis dei, ſic mulieris bonæ ſpecies in ornamentum domus eius. Lucerna ſplendens ſuper candelabrum ſanctum, & ſpecies faciei ſuper ætatem ſtabilem. Columnæ aureæ ſuper baſes argenteas, & pedes firmi ſuper plantas ſtabilis mulieris. Fundamenta æterna ſupra petram ſolidã, ſic mandata dei in corde mulieris ſan-
D ctæ. ¶In duobus contriſtatum eſt cor meum, & in tertio iracundia mihi aduenit, Vir bellator deficiens per inopiam: & vir ſenſatus contemptus: & qui tranſgreditur à iuſtitia ad peccatum, deus parauit eum ad romphæam. ¶Duæ ſpecies difficiles & periculoſæ mihi apparuerunt, Difficile exuitur negotians à ªneglıgentia⁾: & non iuſtificabitur caupo à peccatis labiorum. ªece- ione:

CAP. XXVII.

☞ Inopia. Timor dei. Tentatio. Sermo. Iuſtitia. Veritas. Sanctus. Sermo. Iuramentum. Superbia. Arcana amici. Annuens oculo. Os. Doloſus. Superbi oblectantur in caſu iuſti.

PRopter inopiam multi deliquerunt: & qui quærit locupletari, auertit oculũ ſuum. ¶Sicut in medio compaginis lapidum palus figitur: ſic & inter medium venditionis, & emptionis anguſtiabitur peccatis. ¶Conteretur cum derelinquente delictum. ¶Si non in timore domini tenueris te inſtanter, cito ſubuertetur domus tua. Sicut in percuſſura cribri remanebit ſtercus: ſic ªaporia⁾ hominis ªindigẽtia
in cogitatu illius. ¶Vaſa figuli probat fornax, & homines iuſtos tentatio tribulationis. ¶Sicut ruſticatio de ligno oſtendit fructum illius: ſic verbum ex cogitatu cordis hominis. Ante ſermonem non laudes virum: hæc enim tentatio eſt hominum. ¶Si ſequaris iuſtitiam, apprehendes illã: & indues quaſi poderem honoris, & habitat cum ea: & proteget te in ſempiternũ, & in die B
agnitionis inuenies firmamentũ. ¶Volatilia ad ſibi ſimilia conueniunt: & veritas ad eos qui operantur illam, reuertetur. Leo venationi inſidiatur ſemper: ſic peccata operantibus iniquitates. ¶Homo ſanctus in ſapientia manet ſicut ſol: nam ſtultus ſicut luna mutatur. ¶In medio inſenſatorum ſerua verbum tempori: in medio auem cogitantium aſsiduus eſto. ¶||Narratio pec- Sup. 23.b
cantium odioſa, & riſus illorum in delictis peccati. Loquela multum iurans, horripilationem capiti ſtatuet, & irreuerentia ipſius obturatio auriũ. ¶Effuſio ſanguinis in rixa ſuperborũ: & maledictio illorũ auditus grauis. Qui denudat arcana amici, fidẽ perdit, & nõ inueniet amicum ad animum ſuum. Dilige proximum, & coniungere fide cũ illo. Quod ſi denudaueris abſconſa illius, non perſequaris poſt eum. Sicut enim homo qui perdit amicum ſuum: ſic & qui perdit amicitiã proximi ſui. C
Et ſicut qui dimittit auẽ de manu ſua: ſic dereliquiſti proximũ tuũ, & nõ eũ capies, non illum ſequaris quoniã lõge abeſt: effugit enim quaſi caprea de laqueo, quoniam vulnerata eſt anima eius. vltra eum non poteris colligare, & maledicti eſt concordatio. Denudare autem amici myſteria, deſperatio eſt animæ infœlicis. ¶||Annuens oculo fabricat iniqua, & nemo eum abiiciet:

in conſpectu oculorum tuorum conculcabit os ſuum, & ſuper ſermones tuos admirabitur. Nouiſsime autem
D peruertet os ſuum, & in verbis tuis dabit ſcandalum. Multa audiui, & non coæquaui ei, & dominus odiet illũ. ¶Qui in altum mittit lapidem, ſuper caput eius cadet: & plaga doloſa doloſi diuidet vulnera. ||Et qui foueam fodit, incidet in eam: & qui ſtatuit lapidem proximo ſuo, offendet in eo: & qui laqueum alii ponit, peribit in illo. Facienti nequiſsimum conſilium, ſuper ipſum deuoluetur, & non agnoſcet vnde adueniat illi. ¶Illuſio & improperium ſuperborum, & vindicta ſicut leo inſidiabitur illi. ¶Laqueo peribunt qui oblectantur caſui iuſtorum, dolor autem conſumet illos antequam moriantur. Ira & furor vtraque execrabilia ſunt, & vir peccator continens erit illorum.

Prou.26.d ecclesiaſtes.20.b

CAP. XXVIII.

Vindicta & immiſericordia. Iracũdia & lis. Suſurro. Lingua tertia.

A Qvi vindicari vult, à domino inueniet vindictam, & peccata illius ſeruans ſeruabit. Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata ſoluentur. ||Homo homini reſeruat iram: & à deo quærit medelam? In hominem ſimilem ſibi non habet miſericordiam: & de peccatis ſuis deprecatur? Ipſe dum caro ſit, reſeruat iram: & propitiationem petit à deo? quis exorabit pro delictis illius? Memento nouiſsimorum, & deſine inimicari. Tabitudo enim, & mors imminent in mandatis eius. Memorare timorem dei, & non iraſcaris proximo. Memorare teſtamentum altiſsimi, & deſpice ignorantiam proximi. ¶Abſtine te à lite, & minues peccata. homo enim iracundus
B incendit litem, & vir peccator turbabit amicos, & in medio pacem habentium immittit inimicitiam. Secundum enim ligna ſyluæ, ſic ignis exardeſcit: & ſecundum virtutem hominis, ſic iracundia illius erit, & ſecundum ſubſtantiam ſuam exaltabit iram ſuam. Certamen feſtinatum incendit ignem: & lis feſtinans effundit ſanguinem: & lingua teſtificans adducit mortem. Si ſufflaueris, quaſi ignis exardebit: & ſi expueris ſuper illam, extinguetur, vtraque ex ore proficiſcuntur. Suſurro & bilinguis maledictus: multos enim turbauit pacem habentes. ¶Lingua tertia multos commouit, & diſperſit illos de gente in gentem: ciuitates muratas diuitum deſtruxit, & domos magnatorum effodit. Virtutes populorum C
concidit, & gentes fortes diſſoluit. Lingua tertia mulieres viratas eiecit, & priuauit illas laboribus ſuis. qui reſpicit illam, non habebit requiem, nec habitabit cum requie. Flagelli plaga liuorem fecit: plaga autem linguæ comminuet oſſa. Multi ceciderunt in ore gladii, ſed non ſic quaſi qui interierunt per linguam ſuam. Beatus qui tectus eſt à lingua nequam, qui in iracundiam illius non tranſiuit, & qui non attraxit iugum illius, & in vinculis eius non eſt ligatus. iugum enim illius, iugum ferreum eſt, & vinculum illius vinculum æreum eſt. Mors illius, mors nequiſsima: & vtilis potius inferus, quàm illa. Perſeuerantia illius non permanebit, ſed obtinebit vias iniuſtorum: in D
flamma ſua non comburet iuſtos. Qui derelinquunt dominum, incident in illam, & exardebit in illis, & non extinguetur, & immittetur in illos quaſi leo, & quaſi pardus lædet illos. Sepi aures tuas ſpinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito oſtia, & ſeras auribus tuis. Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito ſtateram, & frenos ori tuo rectos: & attende ne forte labaris in lingua, & cadas in conſpectu inimicorum inſidiantium tibi, & ſit caſus tuus inſanabilis in mortem.

Deu.32.e. rom.12.d
Matt.6.b mar.11.c.

CAP. XXIX.

Miſericordia. Reddãt qui mutuum acceperunt, nec fraudẽt creditorem. Pauperi benefaciendum. Eleemoſyna. Fideiuſſor. Peccator. Paupertas. Hoſpes, & peregrinus.

Qvi facit miſericordiam, fœneratur proximo ſuo: & qui præualet manu, mandata ſeruat. Fœnerare proximo tuo in tempore neceſsitatis illius, & iterũ redde proximo in tempore ſuo. A

¶Confirma verbum, & fideliter age cũ
illo: & in omni tempore inuenies quod
tibi neceſſarium eſt. Multi quaſi inuen
tionem æſtimauerunt fœnus, & præ-
ſtiterunt moleſtiam his qui ſe adiuue-
runt. Donec accipiant, oſculantur ma-
nus dantis, & in promiſſionibus humi
liant vocem ſuam. Et in tempore red-
ditionis poſtulabit tempus, & loque-
tur verba acediæ & murmurationum,
& tempus cauſabitur. ſi autem potuerit
reddere, aduerſabitur ſolide, vix red-
det dimidiũ, & computabit illud quaſi
inuentionem: ſin autem, fraudabit illũ
pecunia ſua, & poſſidebit illum inimi-
cum gratis, & cõuitia & maledicta red
B det illi, & pro honore & beneficio red
det illi contumeliam. Multi non cauſa
nequitiæ non fœnerati ſunt, ſed frauda
ri gratis timuerũt. ¶Veruntamen ſuper
humilẽ animo fortior eſto, & pro elee-
moſyna non trahas illum. propter man
datum aſſume pauperẽ: & propter ino
piam eius ne dimittas eum vacuum.
Perde pecuniam propter fratrem, &
amicum, & non abſcondas illam ſub la
ob.4.b pide in perditionem. ||Pone theſaurum
tuum in præceptis altiſſimi, & prode-
rit tibi magis, quàm aurum. Conclude
eleemoſynã in corde pauperis, & hæc
ip.17.d. pro te exorabit ab omni malo. ||Elee-
moſyna viri quaſi ſacculus cum ipſo,
& gratiam hominis quaſi pupillam cõ
ſeruabit: & poſtea reſurget, & retribuit
illis retributionem vnicuique in caput
illorum. Super ſcutum potentis, & ſu-
per lanceam, aduerſus inimicum tuum
pugnabit. Vir bonus fidẽ facit ꝓ proxi
mo ſuo: & qui perdiderit confuſionem
C derelinquet ſibi. ¶Gratiam fideiuſſo-
ris ne obliuiſcaris: dedit enim pro te
animam ſuam. Repromiſſorẽ fugit pec
cator & immundus. Bona repromiſſo-
ris ſibi adſcribit peccator: & ingratus
ſenſu, derelinquet liberantem ſe. Vir
repromittit de proximo ſuo: & cũ per-
diderit reuerentiam, derelinquetur ab
eo. Repromiſſio nequiſſima multos per
didit diligentes, & cõmouit illos qua-
ſi fluctus maris. Viros potentes gyrans
migrare fecit, & vagati ſunt in genti-
bus alienis. ¶Peccator tranſgrediens
mandatum domini, incidet in promiſ-
ſionem nequam: & qui conatur multa
agere, incidet in iudicium. Recupera
proximum ſecundum virtutem tuam,
& attende tibi ne incidas. ¶||Initium Infr.39.d
vitæ hominis, aqua & panis, & veſti- D
mentum, & domus protegens turpitu
dinem. Melior eſt victus pauperis ſub
tegmine aſſerum, quàm epulæ ſplendi-
dæ in peregre ſine domicilio. ¶Super
minimum & magnum placeat tibi, &
improperium peregrinationis non au
dies. Vita nequam hoſpitandi de do-
mo in domum: & ubi hoſpitabitur,
non fiducialiter aget, nec aperiet os.
Hoſpitabitur, & paſcet, & potabit in-
gratos, & adhæc amara audiet. Tranſi
hoſpes, & orna menſam, & quæ in ma-
nu habes, ciba cæteros. Exi à facie ho-
noris amicorum meorum: neceſſitudi-
ne domus meę hoſpitio mihi factus eſt
frater. Grauia hæc homini habenti ſen
ſum, Correptio domus, & improperiũ
fœneratoris.

CAP. XXX.

☞Filii caſtigandi & erudiendi. Salus corporis & fortitudo. Vita amara. Bona abſcondita. Sacrificium idolo. Triſtitia. Iucunditas. Iracundia & cogitatio. Cor lætum.

Qui diligit filium ſuum, aſſiduat Prou.13.d
illi flagella, vt lætetur in nouiſſi &.23.b
mo ſuo, & non palpet proximo-
rum oſtia. Qui docet filium
ſuum laudabitur in illo, & in medio
domeſticorum in illo gloriabitur. Qui
docet filium ſuum, in zelum mittit ini
micum, & in medio amicorum gloria-
bitur in illo. Mortuus eſt pater eius, &
quaſi non eſt mortuus. ſimilem enim
reliquit ſibi poſt ſe. In vita ſua vidit,
& lætatus eſt in illo. in obitu ſuo non
eſt contriſtatus: nec confuſus eſt co-
ram inimicis, reliquit enim defenſorẽ
domus contra inimicos, & amicis red
dentem gratiam. Pro animabus filio-
rum colligabit vulnera ſua. & ſuper o-
mnem vocem turbabuntur viſcera e-
ius. Equus indomitus euadet durus, & B
filius remiſſus euadet præceps. Lacta
filium tuum, & pauentem te faciet: lu-
de cum eo, & contriſtabit te. Non cor
rideas illi: ne condoleas, & in nouiſſi-
mo obſtupeſcent dentes tui. Non des
illi poteſtatem in iuuentute, & ne de-

Sup.7.c ſpicias cogitatus illius. ||Curua ceruicem eius in iuuentute, & tunde latera eius dum infans eſt, ne forte induret, & nõ credat tibi, & erit tibi dolor animæ. Doce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas. ¶Melior eſt pauper ſanus & fortis viribus, q̃ diues imbecillis & flagellatus malitia. C Salus animę in ſanctitate iuſtitiæ, & melior eſt omni auro & argento: & corpus validum, quàm cenſus immenſus. Non eſt cenſus ſuper cenſum ſalutis corporis: & nõ eſt oblectamentum ſuper cordis gaudium. ¶Melior eſt mors, quàm vita amara: & requies æterna, quàm languor perſeuerans. ¶Bona abſcondita in ore clauſo, quaſi appoſitiones epularum circum-
Dan.14.b poſitæ ſepulchro. ¶||Quid proderit libatio idolo? nec enim mãducabit, nec odorabitur. ſic qui effugatur à domino, & portans mercedes iniquitatis. Videns oculis, & ingemiſcens, ſicut ſpado complectens virginem & ſuſpirans.

D ¶Triſtitiam non des animæ tuæ, & affligas temetipſum in conſilio tuo. Iucunditas cordis hæc eſt vita hominis, & theſaurus ſine defectione ſanctitatis: & exultatio viri eſt longæuitas. Miſerere animæ tuæ placens deo, & contine, & congrega cor tuũ in ſanctitate eius, & triſtitiam longe expelle à te. Multos enim occidit triſtitia, & non eſt vtilitas in illa. ¶Zelus & iracundia minuũt dies, & ante tempus ſenectam adducet cogitatus. ¶Splendidum cor, bonum in epulis eſt: epulæ enim illius diligenter fiunt.

CAP. XXXI.

☞ Diues ſine macula. Menſa. Oculus. conuiuium. Sobrietas. Vomitus. Velox in operibus. Panis ſplendidus. Vinum & ebrietas.

A Vigilia ˢhoneſtatis⁾ tabefaciet carnes, & cogitatus illius auferet ſomnum. Cogitatus præſcientiæ auertit ſenſum, & infirmitas grauis ſobriam facit animam. Laborauit diues in congregatione ſubſtantiæ, & in requie ſua replebitur bonis ſuis. Laborauit paup̃ diminutione victus: & in fine inops fit. Qui aurũ diligit, nõ iuſtificabitur: & qui inſequitur conſumptionem, replebitur ex ea. Multi dati ſunt in auri caſus, & facta eſt in ſpecie ipſius perditio illorum. ||Lignum offen- Luc.6. ſionis eſt aurum ſacrificantium. væ illis qui ſectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo. ¶Beatus diues, qui inuẽtus eſt ſine macula: & qui poſt aurum non abiit, nec ſperauit in pecunia & theſauris. Quis eſt hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita ſua. Quis probatus eſt in illo, & perfectus inuentus eſt, & erit illi gloria æterna? quis potuit tranſgredi, & non eſt tranſgreſſus, & facere mala, & nõ fecit. ideo ſtabilita ſunt bona illius in domino, & eleemoſynas illius enarrabit omnis eccleſia ſanctorum. ¶Su- B pra menſam magnam ſediſti? non aperias ſuper illam faucem tuam prior. Nõ dicas, ˢSi multa⁾ ſunt quæ ſuper illam ˢSimula ſunt. Memento quoniam malus eſt oculus nequam. Nequius oculo quid creatum eſt? ideo ab omni facie ſua lachrymabitur, cum viderit. Ne extendas manum tuam prior, & inuidia contaminatus erubeſcas. ¶Ne comprimaris in conuiuio, ►vino⁾. Intellige quæ ſunt proximi tui ex te ipſo. Vtere quaſi homo frugi his quæ tibi apponuntur: vt non cum manducas multum, odio habearis. Ceſſa prior, cauſa diſciplinæ: & noli nimius eſſe, ne forte offendas. Et ſi in medio multorum ſediſti, prior illis ne extendas manum tuam: nec prior poſcas bibere. Quàm ſufficiens eſt ho- C mini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis ab illo, & non ſenties dolorem. Vigilia & cholera, & tortura viro infrunito: ſomnus ſanitatis in homine parco. dormiet vſq; in mane, & anima illius cum ipſo delectabitur. Et ſi coactus fueris in edendo multum, ſurge è medio, & vome: & refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem. ¶Audi me fili, & ne ſpernas me: & in nouiſſimo inuenies verba mea. In omnibus operibus tuis eſto velox, & omnis infirmitas non occurret tibi. ||Splendidum in panibus Prou.22. benedicent labia multorum, & teſtimonium veritatis illius fidele. In nequiſſimo pane murmurabit ciuitas, & teſtimonium nequitię illius verum eſt. ¶Diligentes in vino noli prouocare: multos enim exterminauit vinũ. Ignis

ˢ diuitiarum

probat ferrum durum: ſic vinum corda ſuperborum arguet in ebrietate po
D tatum. AEqua vita hominibus, vinum in ſobrietate: ſi bibas illud moderate, eris ſobrius. Quæ vita eſt ei qui minui tur vino? Quid defraudat vitam? Mors. vinum in iucunditatem creatum eſt, & non in ebrietatem, ab initio. Exultatio animæ & cordis vinum moderate potatum. Sanitas eſt animæ & corporis ſobrius potus. Vinum multum potatum, irritationem & iram, & ruinas multas facit. Amaritudo animæ vinum multum potatum. Ebrietatis animoſitas, imprudentis offenſio, minorás virtutem, & faciens vulnera. In conuiuio vini non arguas proximum: & non deſpicias eum in iucunditate illius: verba improperii non dicas illi, & non premas illum in repetendo.

CAP. XXXII.

Poteſtas non ſe extollat. Quando & cui loquendum. Muſica. Audire, & tacere. Timor dei. Conſilium. Ruina. Fides in deum.

A Rectorem te poſuerunt? noli extolli: eſto in illis quaſi vnus ex ipſis. Curam illorum habe, & ſic conſydera, & omni cura tua explicita recumbe: & læteris propter illos, & ornamētum gratiæ accipias coronam, & dignationem cōſequaris corrogationis. ¶Loquere maiori natu: decet enim te. Primū verbum diligenti ſcien-
Muſica. tiam, & non impedias muſicam. Vbi auditus non eſt, non effundas ſermonem, & importune noli extolli in ſapientia tua. ¶Gemmula carbunculi in ornamento auri, & comparatio muſicorum in conuiuio vini. Sicut in fabricatione auri ſignum eſt ſmaragdi: ſic numerus muſicorum in iucundo & mo-
B derato vino. ¶Audi tacens, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Adoleſcēs loquere in tua cauſa vix cum neceſſe fuerit. Si bis interrogatus fueris, habeat caput reſponſum tuum. In multis eſto quaſi inſcius, & audi tacens ſimul & quærens. In medio magnatorum loqui non preſumas: & vbi ſunt ſenes, non multum loquaris. Ante tonitruum præibit coruſcatio: & ante verecundiam præibit gratia, & pro reuerentia accedet tibi bona gratia. Et hora ſurgendi non te trices: præcurre autem prior in domum tuam, & illic auocare, & illic lude, & age conceptiones tuas, & non in delictis & verbo ſuperbo. Super his omnibus be C
nedicite dominum qui fecit te, & inebriantem te ab omnibus bonis ſuis. ¶Qui timet dominum, excipiet doctrinam eius: & qui vigilauerint ad illum, inuenient benedictionem illius. Qui quærit legem, replebitur ab ea. & qui inſidioſe agit, ſcandalizabitur ab ea. Qui timent dominum, inuenient iudicium iuſtum, & iuſtitiam quaſi lumen accendent. ¶Peccator homo vitabit correptionem, & ſecundum voluntatem ſuam inueniet comparationem. Vir conſilii non diſper- D
det intelligentiam, alienus & ſuperbus non pertimeſcet timorem, etiam poſtquam fecit cum eo ſine conſilio, & ſuis inſectationibus arguetur. Fili, ſine conſilio nihil facias, & poſt factum nō pœnitebis. ¶In via ruinæ non eas, & non offendes in lapides: nec credas te viæ laborioſæ, nec ponas animæ tuę ſcandalum. Et à filiis tuis caue, & à domeſticis tuis attende. ¶In omni opere tuo crede ex fide animæ tuæ, hoc eſt enim cōſeruatio mandatorum. Qui credit deo, attendit mandatis: & qui confidit in illo, non minorabitur.

CAP. XXXIII.

Timor dei. Fatuus. Amicus ſubſannator. Dies, tempora, & anni. Omnium creator deus: & omnia in manu eius. Iuſtus. Peccator. Sperans in dei benedictione. Filius. Mulier, Amicus, Seruus.

Timenti dominum non occurrent A
mala: ſed in tentatione deus illum conſeruabit & liberabit à malis. Sapiens nō odit mandata & iuſtitias, & nō illidetur quaſi in procella nauis. Homo ſenſatus credit legi dei, & lex illi fidelis. ¶Qui interrogationem manifeſtat, parabit verbum, & ſic deprecatus exaudietur, & conſeruabit diſciplinam, & tunc reſpondebit. ¶Præcordia fatui quaſi rota carri: & quaſi axis verſatilis cogitatus illius. ¶Equus emiſſarius, ſic & amicus

ſubſannator, ſub omni ſupraſedēte hin nit. ¶Quare dies diem ſuperat, & iterum lux lucem, & annus annum à ſole? A domini ſcientia ſeparati ſunt facto ſole, & præceptum cuſtodiente, per dei ſapientiam diuiduntur. Et immutauit tempora, & dies feſtos ipſorum, & in illis dies feſtos celebrauerūt ad horā. Ex

B ipſis exaltauit & magnificauit deus, & ex ipſis poſuit in numerum dierum, & omnes homines de ſolo, & ex terra vnde creatus eſt Adam. In multitudine diſciplinæ dominus ſeparauit eos, & immutauit vias eorum. Ex ipſis benedixit, & exaltauit, & ex ipſis ſanctificauit, & ad ſe applicauit, & ex ipſis maledixit & humiliauit, & conuertit illos à ſeparatione ipſorum. Quaſi lutum figuli in manu ipſius, plaſmare illud & diſponere. Omnes viæ eius ſecundum diſpoſitionē eius: ſic homo in manu illius qui ſe fecit, & reddet illi ſecundum iudicium ſuum. ¶Contra malum bonū eſt, & contra vitam mors, ſic & contra virum iuſtum peccator. Et ſic intuere in omnia opera altiſſimi. ¶Duo contra duo, & vnum contra vnum: & ego nouiſſimus euigilaui, & quaſi qui colligit

C acinos poſt vindemiatores. ¶In benedictione dei & ipſe ſperaui: & quaſi qui

Sup.74.b. vindemiat, repleuit torcular. ||Reſpicite quoniam non mihi ſoli laboraui, ſed & omnibus exquirētibus diſciplinam. ¶Audite me magnates, & omnes populi, & rectores eccleſię auribꝰ percipite. Filio & mulieri, fratri & amico nō des poteſtatē ſuper te in vita tua: & non deris aliis poſſeſſionē tuā: ne forte pœniteat te, & depreceris pro illis. Dum adhuc ſuperes & aſpiras, non immutabit te omnis caro: melius eſt enim vt filii tui te rogent, quàm te reſpicere in manus filiorum tuorum. In omnibus operibus tuis præcellens eſto. Ne dederis maculam in gloriam tuam. In die conſummationis dierū vitæ tuæ, & in tempore exitus tui diſtribue hęreditatem tuam. ¶Cibaria, & virga, & onus aſino: panis, & diſciplina, & opus ſer-

D uo. Operatur in diſciplina, & quęrit requieſcere: laxa manus illi, & quęrit libertatē. Iugū & locū curuāt collū durū, & ſeruū inclināt operationes aſſiduæ. Seruo maleuolo tortura & compedes, mitte illum in operationem, ne vacet, multā enim malitiā docuit otioſitas. In opera conſtitue eum: ſic enim condecet illum. Quod ſi non obaudierit, curua illum compedibus, & non amplifices ſuper omnem carnem. Verum ſine iudicio nihil facias graue. ||Si eſt tibi Sup.7.
ſeruus fidelis, ſit tibi quaſi anima tua, quaſi fratrem ſic eum tracta: quoniam in ſanguine animæ comparaſti illum. Si læſeris eum iniuſte, in fugam conuertetur. & ſi extollens diſceſſerit: quē quæras, & in qua via quæras illum, neſcis.

CAP. XXXIIII.

Somnia vana. Expertus & tentatus. Timor dei. Dona & oblationes piorum & impiorum. Defraudans pauperem & mercennarium. Vir ieiunans & humilians ſe, & ſemper peccans.

A

VAna ſpes, & mēdacium viro inſenſato: & ſomnia extollunt imprudentes. Quaſi qui apprehendit vmbram, & perſequitur ventum: ſic & quia attendit ad viſa mendacia: hoc ſecundum hoc viſio ſomniorum. Ante faciem hominis ſimilitudo alterius hominis. Ab immundo quid mūdabitur? & à mendace quid verum dicetur? Diuinatio erroris & auguria, mendacia & ſomnia malefacientium, vanitas eſt. Et ſicut parturientis, cor tuum phantaſias patitur: niſi ab altiſſimo fuerit emiſſa viſitatio, ne dederis in illis cor tuum, multos enim errare fecerunt ſomnia, & exciderunt ſperantes in illis. Sine mendacio conſummabitur verbum legis, & ſapientia in ore fidelis complanabitur. Qui non eſt tentatus, quid ſcit? ¶Vir in multis exper- B
tus, cogitabit multa: & qui multa didicit, enarrabit intellectum. Qui non eſt expertus, pauca recognoſcit: qui autem in multis fatuus eſt, multiplicat malitiam. Qui tentatus non eſt, qualia ſcit? Qui implanatus eſt, abundabit nequitia. Multa vidi errando, & plurimas verborum conſuetudines. Aliquoties vſque ad mortem periclitatus ſum, horum cauſa, & liberatus ſum gratia dei. ¶Spiritus timentium deum quæritur, & in conſpectu illius bene-

dicetur. ſpes enim illorum in ſaluãtem illos, & oculis dei in diligentes ſe. Qui timet dominum, nihil trepidabit, &
C nõ pauebit: quoniam ipſe eſt ſpes eius. Timentis dominum beata eſt anima eius. Ad quem reſpicit, & quis eſt fortitudo eius? Oculi domini ſuper timentes eum, protector potentiæ, firmamẽtum virtutis, tegimen ardoris, & vmbraculum meridiani, deprecatio offenſionis, & adiutorium caſus, exaltans animam & illuminans oculos, dans ſanitatem, & vitam, & benedictionem. ¶Immolãtis ex iniquo oblatio eſt maculata, & non ſunt beneplacitæ ſubſannationes
o.15.b. iniuſtorum. ‖Dominus ſolus ſuſtinentibus ſe in via veritatis & iuſtitiæ. Dona iniquorum non probat altiſſimus, nec reſpicit in oblationes iniquorum nec in multitudine ſacrificiorũ eorum propitiabitur peccatis. ¶Qui offert ſacrificium ex ſubſtantia pauperum, quaſi qui victimat filium in conſpectu patris ſui. Panis egentium, vita pauperis
D eſt: qui defraudat illum, homo ſanguinis eſt. Qui aufert in ſudore panem, quaſi qui occidit proximum ſuũ. Qui effundit ſanguinem, & qui fraudem faciet mercennario, fratres ſunt. ¶Vnus ædificans, & vnus deſtruẽs: quid prodeſt illis niſi labor? Vnus orans, & vnus maledicẽs: cuius vocem exaudiet deus? Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit mortuum, quid proficit lauatio illius? ſic homo qui ieiunat in peccatis ſuis: & iterum eadẽ faciens, quid proficit humiliando ſe? orationem illius quis exaudiet?

CAP. XXXV.

Sacrificium verum. Miſericordia. Oblationes & decimæ. Pauper, Pupillus, Vidua. Orationes iuſtorum audit deus, & liberat eos.

A QVi conſeruat legem, multiplicat orationem. Sacrificium ſalutare eſt attendere mandatis, & diſcedere ab omni iniquitate: & propitiationem litare ſacrificiis ſuper iniuſtitias: & deprecatio pro peccatis, recedere ab iniuſtitia. Retribuet gratiam, qui offert ſimilaginem: & qui facit miſericordiam, offert ſacrificium. Beneplacitum eſt domino recedere ab iniquitate: & deprecatio pro peccatis recedere ab iniuſtitia. ¶‖Non apparebis ante conſpectum domini vacuus. Hæc enim omnia propter mandatum dei fiunt. Oblatio iuſti impinguat altare, & odor ſuauitatis eſt in conſpectu altiſſimi. Sacrificium iuſti acceptum eſt, & memoriam eius non obliuiſcetur dominus. Bono animo gloriam redde deo & non minuas primitias manuum tuarum. ‖In omni dato hilarem fac vultum tuum, & in exultatione ſanctifica decimas tuas. ‖Da altiſſimo ſecundum datum eius, & in bono oculo adinuẽtionem facito manuũ tuarum: quoniã dominus retribuens eſt & ſepties tantum reddet tibi. ‖Noli offerre munera praua, non enim ſuſcipiet illa. Et noli inſpicere ſacrificium iniuſtum, quoniã dominus iudex eſt, ‖ & non eſt apud illum gloria perſonæ. ¶‖Nõ accipiet dominus perſonam in pauperem & deprecationem læſi exaudiet. Non deſpiciet preces pupilli, nec viduam, ſi effundat loquelam gemitus. Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam deſcendunt, & exclamatio eius ſuper deducentem eas? A maxilla enim aſcendunt vſque ad cælum, & dominus exauditor delectabitur in illis. Qui adorat deum in oblectatione, ſuſcipietur: & deprecatio illius vſque ad nubes propinquabit. ¶Oratio humiliantis ſe, nubes penetrabit: & donec propinquet, nõ cõſolabitur, & nõ diſcedet, donec altiſſimus aſpiciat. Et dominus nõ elongabit, ſed iudicabit iuſtos, & faciet iudicium, & fortiſſimus non habebit in illis patiẽtiam, quouſque contribulet dorſum ipſorum, & gentibus reddet vindictam donec tollat plenitudinem ſuperborum, & ſceptra iniquorum contribulet, D donec reddat hominibus ſecundum actus ſuos, & ſecundum opera Adæ, & ſecundum præſũptionem illius, donec iudicet iudiciũ plebis ſuæ, & oblectabit iuſtos miſericordia ſua. Specioſa miſericordia dei: in tempore tribulationis quaſi nubes pluuiæ in tempore ſiccitatis.

Exo.23.b. & 34.c. deut.16 d
2.Cor.9b
Tob.4.b
B
Leui.22.c deu.15.d.
Rom.2.b Deut.10d 2.pa.19.c iob.24.b. ſapiẽ.6.b roma.2.b gala.2.b. ephe.6.b coloſ.3.d. act.10.c. 1.pet.2.c.
C

CAP. XXXVI.

Oratio ad deum, vt promiſſiones ſuas impleat, & cognoſcatur eſſe deus.

Cibus. Mendacia. Cor prauum. Species mulieris. Mulier bona.

A Miſerere noſtri deus omnium, & reſpice nos, & oſtende nobis lucem miſerationum tuarum, & immitte timorem tuum ſuper gentes quæ non exquiſierunt te: vt cognoſcant quia nõ eſt deus niſi tu, vt enarrent magnalia tua. Alleua manum tuam ſuper gentes alienas, vt videant potentiam tuam. Sicut enim in conſpectu eorum ſanctificatus es in nobis, ſic in cõſpectu noſtro magnificaberis in eis: vt cognoſcant te, ſicut & nos cognouimus quoniam non eſt deus præter te domine. Innoua ſigna, & immuta mirabilia. Glorifica manum, & brachium dextrum. Excita furorem, & effunde iram. Extolle aduerſarium, & afflige inimicum. Feſtina tempus, & memento finis, vt enarrent mirabilia

B tua. In ira flammæ deuoretur qui ſaluatur: & qui peſſimant plebem tuam, inueniant perditionem. Contere caput principum, & inimicorum dicentiũ, Non eſt alius præter nos. Congrega omnes tribus Iacob: & cognoſcãt quia non eſt deus, niſi tu, vt enarrent magnalia tua: & hæreditabis eos, ſicut ab initio. Miſerere plebi tuæ, ſuper quam inuocatum eſt nomen tuum: & Iſrael, quem coæquaſti primogenito tuo. Miſerere ciuitati ſanctificationis tuæ Ieruſalem, ciuitati requiei tuæ. Reple Sion inenarrabilibus verbis tuis, & gloria tua populum tuum: Da teſtimonium quia ab initio creaturæ tuæ ſunt, & ſuſcita precationes quas locuti ſunt in nomine tuo prophetæ priores.

C Da mercedem ſuſtinẽtibus te vt prophetæ tui fideles inueniãtur, & exau-

Nũe. 6. d di orationes ſeruorũ tuorũ. ‖Secũdum benedictionẽ Aarõ da populo tuo, & dirige nos in viã iuſtitiæ: vt ſciãt omnes qui habitãt terrã quia tu es deus cõſpector ſeculorũ. ¶Omnẽ eſcã mãducabit venter, & eſt cibus cibo melior. ¶Fauces cõtingunt cibum feræ, & cor inſenſatum verba mẽdacia. ¶Cor prauum dabit triſtitiam, & homo peritus reſiſtet illi. ¶Omnem maſculum excipiet mulier: & eſt filia melior filia. ¶Species mulieris exhilarat faciem viri ſui, & ſuper omnem concupiſcentiam hominis ſuperducit deſyderiũ, ſi eſt lingua curationis, eſt & mitigationis, & D miſericordiæ, nõ eſt vir illius ſecũdum filios hominum. ¶Qui poſſidet mulierem bonam, inchoat poſſeſſionem: adiutorium ſecũdum illum eſt, & columna vt requies. Vbi non eſt ſepes, diripietur poſſeſſio: & vbi non eſt mulier, ingemiſcet egens. Cui credit, qui non habet nidum? Et deflectens vbicunque obſcurauerit, quaſi ſuccinctus latro exiliens de ciuitate in ciuitatem.

CAP. XXXVII.

Amicus verus. Conſilium. Colloquia. Cum ſanctis conuerſandum. Oratio. Verax verbum, & nequam. Peritus. Sophiſta. Sapiens. Anima. Epulatio, & crapula.

Omnis amicus dicet, Et ego amicitiam copulaui. ſed eſt amicus ſolo nomine amicus. Nonne triſtitia ineſt vſque ad mortem? Sodalis autem, & amicus ad inimicitiam conuertentur. O præſumptio nequiſſima, vnde creata es cooperire aridam malitia, & doloſitate illius? Sodalis amico coniucundabitur in oblectationibus, & in tempore tribulationis aduerſarius erit. Sodalis amico condolet cauſa ventris, & contra hoſtem accipiet ſcutum. Non obliuiſcaris amici tui in animo tuo, & non immemor ſis illius in operibus tuis. ¶Noli conſiliari cum ſocero tuo, & à zelantibus te abſconde conſilium. Omnis conſiliarius prodit cõſilium, ſed eſt cõſiliarius in ſemetipſo. A cõſiliario ſerua animam tuã. prius ſcito quæ ſit illius neceſſitas: & ipſe enim in animo ſuo cogitabit, ne forte mittat ſudem in terram, & dicat tibi, Bona eſt via tua, & ſtet ecõtrario videre quid tibi eueniat. ¶Cũ viro irreligioſo tracta de ſanctitate, & cum iniuſto de iuſtitia, & cũ muliere de ea quæ æmulatur: cum timido de bello, cum negotiatore de traiectione, cum emptore de venditione, cum viro liuido de gratiis agendis, cũ impio de pietate, cum inhoneſto de honeſtate, cum operario agrario de omni opere, cum operario annuali de conſummatione anni, cum ſeruo pigro de multa operatione, non attendas his in omni cõſilio. ¶Sed cum viro

ſancto aſſiduus eſto, quemcunque cognoueris obſeruantem timorem dei, cuius anima eſt ſecundum animam tuam, qui cum titubaueris in tenebris, con-
C dolebit tibi. Et cor boni conſilii ſtatue tecum: non eſt enim tibi aliud pluris illo. Anima viri ſancti enuntiat aliquando vera, quàm ſeptem circunſpectores ſedētes in excelſo ad ſpeculādum. ¶Et in his omnibus deprecare altiſſimum, vt dirigat in veritate viam tuam. Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum cōſilium ſtabile. Verbum nequā immutabit cor: ex quo partes quatuor oriuntur, bonū & malū, vita & mors, & dominatrix illorū eſt aſſidua lingua. ¶Vir peritus multos erudit, & animæ ſuæ ſuauis eſt. Qui ſophiſtice loquitur, odibilis eſt: in omni re defraudabitur, nō eſt enim illi data à domino gratia: omni enim ſapientia defraudatus eſt. ¶Eſt ſapiēs, animæ ſuæ ſapiēs: & fructꝰ ſenſus illius laudabilis. vir ſapiēs plebem ſuam erudit, & fructus ſenſus illius fideles ſunt. Vir ſapiens implebitur benedictionibus, & videntes illum
D laudabunt. Vita viri in numero dierū dies autem Iſrael innumerabiles ſunt. Sapiens in populo hæreditabit honorem, & nomen illius erit viuens in æternum. ¶Fili in vita tua tenta animā tuam: & ſi fuerit nequam, non des illi poteſtatem. non enim omnia omnibus expediunt, & non omni animæ omne genus placet. ¶ Noli auidus eſſe in omni epulatione, & non te effundas ſuper omnem eſcam, in multis enim eſcis erit infirmitas, & auiditas appropinquabit vſque ad choleram. Propter crapulam multi obierunt: qui autem abſtinens eſt, adiiciet vitam.

CAP. XXXVIII.

Medicus. In infirmitate orandum & adeundus medicus, qui oratione curet. Mortuus. Triſtitia. Mortuus. Sapientia. Artifices quibus ædificatur ciuitas.

A HOnora medicum propter neceſſitatem, etenim illum creauit altiſſimus. A deo eſt enim omnis medela & à rege accipiet donationem. Diſciplina medici exaltabit caput illius, & in conſpectu magnatorum collaudabitur. Altiſſimus creauit de terra medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam. ‖Nonne à ligno indulcata eſt aqua amara? Exo.15.d.
Ad agnitionem hominum virtus illorum, & dedit hominibus ſcientiam altiſſimus, honorari in mirabilibus ſuis. In his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta ſuauitatis, & vnctiones conficiet ſanitatis, & non conſummabuntur opera eius. Pax enim dei ſuper faciem terræ. ¶Fili, in tua infirmitate ne deſpicias teipſum, ſed ora dominum, & ipſe curabit te. Auerte à delicto, & dirige manus, & ab omni delicto mūda cor tuum. Da ſuauitatem, & memoriam ſimilaginis, & impingua oblationem, & da locum medico, etenim illum dominus creauit: & non diſcedat à te, quia opera eius ſunt neceſſaria. B
Eſt enim tempus quando in manus illorum incurras: ipſi vero dominum deprecabuntur, vt dirigat requiem eorum & ſanitatem, propter conuerſationem illorum. ‖Qui delinquet in conſpectu eius qui fecit eum, Sup.22.b.
incidet in manus medici. ¶Fili in mortuum produc lachrymas, & quaſi dira paſſus incipe plorare, & ſecūdum iudicium contege corpus illius, & nō deſpicias ſepulturam illius. Propter delaturam autem amare fer luctum illius vno die, & conſolare propter triſtitiā, & fac luctū ſecūdum meritū eius vno die vel duobꝰ ꝓpter detractionem. ¶‖A triſtitia enim feſtinat Pro.15.b.
mors, & cooperit virtutem, & triſtitia &.17.d.
cordis flectit ceruicem. In abductione permanet triſtitia: & ſubſtantia inopis ſecundum cor eius. Ne de- C
deris in triſtitia cor tuum, ſed repelle eam à te: & memēto nouiſſimorū, & noli obliuiſci, neq; enim eſt cōuerſio, & huic nihil ꝓderis, & teipſū peſſimabis. ¶ Memor eſto iudicii mei: ſic enim erit & tuum. mihi heri, & tibi hodie. In requie mortui requieſcere fac memoriā eius, & cōſolare illū ī exitu ſpiritus ſui. ¶Sapientiam ſcribe in tēpore vacuitatis: & q minoratur actu, ſapientiam percipiet quia ſapientia replebitur. ¶Qui tenet aratrū, & q gloriatur in iaculo, ſtimulo boues agitat, & cōuerſa-

tur in operibus eorum, & enarratio e-
ius in filiis taurorum. Cor ſuum dabit
ad verſandos ſulcos, & vigilia eius in
ſagina vaccarum. Sic omnis faber &
architectus qui noctem tanquam diem
tranſigit, qui ſculpit ſignaculo ſculpti-
lia, & aſſiduitas eius variat picturam,
cor ſuum dabit in ſimilitudinem pictu
ræ, & vigilia ſua perficit opus. Sic fa-
ber ferrarius ſedens iuxta incudem, &
conſyderans opus ferri. Vapor ignis
vret carnes eius, & in calore fornacis
D concertatur. Vox mallei innouat aurē
eius, & contra ſimilitudinem vaſis o-
culus eius. Cor ſuum dabit in cōſum-
mationem operum, & vigilia ſua orna
bit imperfectionem. Sic figulus ſedens
ad opus ſuum, conuertens pedibus ſuis
rotam, qui in ſolicitudine poſitus eſt
ſemper propter opus ſuum, & innume-
ra eſt omnis operatio eius. In brachio
ſuo formabit lutum, & ante pedes ſuos
curuabit virtutem ſuam. Cor ſuum da-
bit vt conſummet linitionem, & vigi-
lia ſua mundabit fornacem. Omnes hi
in manibus ſuis ſperauerunt, & vnuſ-
quiſque in arte ſua ſapiens eſt, ſine his
omnibus non ædificatur ciuitas. Et nō
inhabitabunt, nec inambulabunt, &
in eccleſiam non tranſilient. Super ſel-
lam iudicis non ſedebunt, & teſtamen
tum iudicii non intelligent, neque pa-
lam facient diſciplinam & iudicium,
& in parabolis non inuenientur: ſed
creaturam æui confirmabunt, & depre
catio illorum in operatione artis ac-
commodantes animas ſuas, & conqui-
rentes in lege altiſſimi.

CAP. XXXIX.

¶ Sapiens. Opera dei. Bona bonis ꝓ-
ſunt, malis autem etiam bona ſunt ma-
A la. Spiritus ad vindictam creati.

SApientium omnium antiquorum
exquiret ſapiens, & in prophetis
vacabit. Narrationem virorum no
minatorum conſeruabit, & in ver-
ſutias parabolarum ſimul introibit. Oc
culta prouerbiorum exquiret, & in
abſconditis parabolarum conuerſabi-
tur. In medio magnatorum miniſtra-
bit, & in conſpectu præſidis appare-
bit. In terram alienigenarum gen-
tium pertranſiet, bona enim, & ma-
la in omnibus tentabit. Cor ſuum tra-
det ad vigilandum diluculo ad domi-
num qui fecit illum, & in conſpectu al
tiſſimi deprecabitur. Aperiet os ſuum
in oratione, & pro delictis ſuis depre-
cabitur. Si enim dominus magnus vo-
luerit, ſpiritu intelligentiæ replebit il-
lum: & ipſe tanquam imbres mittet
eloquia ſapientiæ ſuæ, & in oratione
confitebitur domino. Et ipſe diriget
conſilium eius, & diſciplinam, & in
abſconditis ſuis conſiliabitur. Ipſe pa- B
lam faciet diſciplinam doctrinæ ſuæ,
& in lege teſtamenti domini gloriabi-
tur. Collaudabunt multi ſapientiam
eius, & vſq; in ſeculum non delebitur.
Non recedet memoria eius, & nomen
eius requiretur à generatione in gene-
rationem. Sapientiam eius enarrabunt
gentes, & laudem eius enuntiabit ec-
cleſia. Si permanſerit nomen eius, de-
relinquet plus quam mille: & ſi re-
quieuerit, proderit illi. ¶ Adhuc conſi-
liabor, & enarrem: vt furore enim re-
pletus ſum. In voce dicit, Obaudite me
diuini fructus, & quaſi roſa plantata ſu
per riuos aquarum fructificate. Quaſi
Libanus odorem ſuauitatis habete. Flo
rete flores, quaſi lilium, & date odorē,
& frōdete in gratiā, & collaudate cāti-
cū, & benedicite dominū in operibus
ſuis. Date nomini eius magnificētiā, &
cōfitemini illi ī voce labiorū veſtrorū
& ī cāticis labiorū & citharis, & ſic di-
cetis in cōfeſſiōe, ‖ Opera dñi vniuer- Gene.1
ſa bona valde. In verbo enim eius ſte- mar.7
tit aqua, ſicut congeries: & in ſermone
oris illius, ſicut exceptoria aquarum: C
quoniam in præcepto ipſius placor fit,
& non eſt minoratio in ſalute ipſius.
Opera omnis carnis coram illo, & non
eſt quicquam abſconditum ab oculis
eius. A ſeculo vſque in ſeculum reſpi-
cit, & nihil eſt mirabile in conſpectu
eius. Non eſt dicere, Quid eſt hoc, aut
quid eſt iſtud? omnia enim in tempore
ſuo quærentur. ¶ Benedictio illius quaſi
fluuius inundabit: & ‖ quo modo cata- Gen.7.
clyſmus aridam inebriauit, ſic ira ip-
ſius gentes quæ non exquiſierunt eum,
hæreditabit. ‖ Quo modo conuertit a- Exo.14
quas in ſiccitatem, & ſiccata eſt terra,
& viæ illius viis illorum directæ ſunt:
ſic peccatoribus offēſiones in ira eius.
Bona bonis creata ſunt ab initio, ſic

9,19.d nequiſſimis bona & mala.||Initium neceſſariæ rei vitæ hoim, aqua, ignis, & ferrum, ſal, lac, & panis ſimilagineus, & mel, & botrus vuæ, & oleum, & veſti-
D mentum. Hæc omnia ſanctis in bona: ſic & impiis, & peccatoribus in mala conuertentur. ſunt ſpiritus qui ad vindictam creati ſunt, & in furore ſuo cõfirmauerunt tormenta ſua, & in tempore conſummationis effundent virtutẽ: & furorem eius qui fecit illos, confun-
.40 d dent.||Ignis, grando, fames, & mors, omnia hæc ad vindictam creata ſunt. beſtiarum dentes, & ſcorpii, & ſerpentes, & romphæa vindicans in exterminiũ impios. In mandatis eius epulabuntur, & ſuper terram in neceſſitate præparabuntur, & in temporibus ſuis non præterient verbum. Propterea ab initio confirmatus ſum, & conſiliatus ſum, & cogitaui, & ſcripta dimiſi. Omnia opera domini bõa, & omne opus hora ſua ſubminiſtrauit. Non eſt dicere, Hoc illo nequius eſt: omnia enim in tempore ſuo comprobabuntur. Et nunc in omni corde & ore collaudate, & benedicite nomen domini.

CAP. XL.

Miſeriæ ĩ vita hominis. Omnia prætereunt. Fides firma permanet. Sufficiẽtia. Filii, Mulier, Sapiẽtia, Lĩgua, Oculꝰ, Amicꝰ. Mulier cum viro. Fratres. Conſilium. Timor dei.

A Occupatio magna creata eſt õnibus hominibus, & iugum graue ſuper filios Adam à die exitus de ventre matris eorũ, vſque in diem ſepulturæ in matrem omnium. Cogitationes eorum, et timores cordis ad inuentiones expectationis, et dies finitionis: à præſidente ſuper ſedem glorioſam, vſque ad humiliatum in terram, et cinerem: ab eo qui vtitur hyacintho, et portat coronam, vſque ad eum qui operitur lino crudo. Furor, zelus, tumultus, fluctuatio et timor mortis, iracundia perſeuerans, et contentio, et in tempore refectionis in cubili ſomnus noctis immutat ſcientiam eius. Modicum autem tanquam nihil in requie, et ab eo in ſomnis, quaſi in die reſpectus. Conturbatus eſt viſu cordis ſui tanquã qui euaſerit in die belli. In tempore ſalutis ſuę exurrexit, et admirans ad nullum timorem cum omni carne, ab homine vſque ad pecus, et ſuper peccatores ſeptuplum. ||Ad hæc mors, ſanguis, contentio, et romphæa, oppreſſio- B
nes, fames, et contritio, et flagella:|| ſu- Sup.39. d
per iniquos creata ſunt hæc omnia, et propter illos factus eſt cataclyſmus.
||Omnia quæ de terra ſunt, in terram cõ Gen.7.
uertentur,||et omnes aquæ in mare cõ Inf.42.b.
uertentur. Omne munus, et iniquitas Eccſ.1.b
delebitur, et fides in ſeculum ſtabit. Subſtantiæ iniuſtorum ſicut fluuius ſiccabuntur, et ſicut tonitruum magnum in pluuia perſonabunt. In aperiendo manus ſuas, lætabitur: ſic præuaricatores in conſummatione tabeſcent. Nepotes impiorum non multiplicabunt ramos, et radices immundæ ſuper cacumen petræ ſonant. Super omnem aquam viriditas, et ad oram fluminis an- C
te omne fœnum euelletur. Gratia ſicut paradiſus in benedictionibus, et miſericordia in ſeculo permanet. ¶Vita ſibi ſufficiẽtis operarii cõdulcabitur, et in ea inuenies theſaurum. ¶Filii, ædificatio ciuitatis confirmabit nomen, et ſuper hanc mulier immaculata computabitur. ¶Vinum et muſica lætificant cor, et ſuper vtraque dilectio ſapientiæ. ¶Tibiæ et pſalterium ſuauem faciunt melodiam, et ſuper vtraque lingua ſuauis. ¶Gratiam et ſpeciem deſyderabit oculus tuus, et ſuper hæc virides ſationes. ¶Amicus et ſodalis in tempore conuenientes, et ſuper vtroſque mulier cum viro. ¶Fratres in adiutorium in tempore tribulationis, et ſuper eos mi- D
ſericordia liberabit. ¶Aurum et argentum eſt conſtitutio pedum: et ſuper vtrunque conſilium beneplacitum. ¶Facultates et virtutes exultant cor, et ſuper hæc timor domini. Non eſt in timore domini minoratio, et non eſt in eo inquirere adiutorium. Timor domini ſicut paradiſus benedictionis, et ſuper omnem gloriam operuerunt illum. Fili, in tempore vitæ tuæ ne indigeas, melius eſt enim mori, quàm indigere. Vir reſpiciens in menſam alienam, nõ eſt vita eius in cogitatione victus. alit enim animam ſuam cibis alienis. Vir autem diſciplinatus, et eruditus cuſtodiet ſe. In ore imprudentis conculcabitur inopia, et in ventre eius ignis ardebit.

CAP. XLII.

Mors dura impiis, non timenda. Impii. Nomen bonum. Diſciplina. Stultitia. Sapientia. Irreuerētia. Fornicatio. Mendacium. Delictum. Iniquitas. Iniuſtitia. Furtum. Proximꝰ. Mulier aliena, & ancilla. Improperia.

A O Mors quàm amara eſt memoria tua homini pacem habenti ī ſubſtantiis ſuis: viro quieto, & cuiꝰ viæ directæ ſunt in omnibus, & adhuc valenti accipe cibū? O mors bonum eſt iudicium tuum homini indigenti, & qui minoratur viribus, defecto ætate, & cui de omnibus cura eſt, & incredibili, qui perdit ſapientiam. Noli metuere iudicium mortis. Memēto quæ ante te fuerunt, & quæ ſupuentura ſunt tibi: hoc iudicium à domino omni carni. & qui ſuperuenient tibi in beneplacito altiſſimi, ſiue decem, ſiue centum, ſiue mille anni. Non eſt enim in inferno accuſatio vitæ. ¶Filii abominationum

B ſunt filii peccatorum, & qui conuerſantur ſecus domos impiorum. Filiorum peccatorum periet hæreditas, & cum ſemine illorū aſſiduitas opprobrii. De patre impio queruntur filii, quoniam propter illum ſunt in opprobrio. Væ vobis viri impii, qui dereliquiſtis legem domini altiſſimi. Et ſi nati fueritis, in maledictione naſcemini: ſi mortui fueritis, in maledictione

Sup. 40 b erit pars veſtra. ‖Omnia quæ de terra ſunt, in terram conuertentur: ſic impii à maledicto in perditionem. Luctus hōminum in corpore ipſorum, nomen au-

C tem impiorum delebitur. ¶Curam habe de bono nomine, hoc enim magis permanebit tibi, quàm mille theſauri pretioſi & magni. Bonæ vitæ numerus dierum: bonum autem nomen permanebit in æuum. ¶Diſciplinam in pace conſeruate filii. ſapientia enim abſcon-

*incultꝰ, dita, & theſaurus *inuiſus, quæ vtilitas

Sup. 20. p in vtriſque? ¶‖Melior eſt homo qui abſcondit ſtultitiam ſuam, quàm homo q abſcondit ſapientiam ſuam. ¶Veruntamē reuertimini in his quæ procedūt de ore meo. Non eſt enim bonum omnem irreuerentiam obſeruare: & non omnia omnibus bene placent in fide. ¶Erubeſcite à patre, & à matre de fornicatione: & à præſidente & à potente de mendacio: à principe & à iudi-

D ce de delicto: à ſynagoga & plebe de iniquitate: à ſocio & amico de iniuſtitia: & de loco in quo habitas, de furto, de veritate dei, teſtamento, de diſcubitu in panibus, & ab obfuſcatione dati & accepti: à ſalutantibus de ſilentio: à reſpectu mulieris fornicariæ: & ab auerſione vultus cognati. ¶Ne auertas faciem tuam à proximo tuo, & ab auferendo partem, & non reſtituendo. ¶Ne reſpicias mulierem alieni viri, & ne ſcruteris ancillam eius, neque ſteteris ad lectum eius. ¶Caue ab amicis de ſermonibus improperii: & cum dederis, ne improperes.

CAP. XLIII.

Abſcondita nō reuelanda. Lex dei docenda. Data & accepta ſcribenda. Filia. Mulier. Deus omnia nouit, etiā abſcondita cordis.

N On duplices ſermonem auditus A de reuelatione ſermonis abſconditi, & eris vere ſine confuſione, & inuenies gratiam in conſpectu omnium hominum: ne pro his omnibus confundaris. ‖ & ne accipias per Leui. ſonam, vt delinquas. ¶De lege altiſſimi deut. & teſtamento, & de iudicio iuſtificare & 16. impium, & de verbo ſociorum & via- iacob torum, & de datione hæreditatis amicorum, de æqualitate ſtateræ & ponderum, de acquiſitione multorum & paucorum, de correptione emptiōis & negotiatorum, & de multa diſciplina filiorum, & ſeruo peſſimo latus ſanguinare. Super mulierem nequam bonum eſt ſignum. ¶Vbi manus multæ ſunt, claude: & quodcūque trades, munera & appende: datum vero, & acceptum omne deſcribe. ¶De diſciplina inſenſati & fa- B tui, & de ſenioribus qui iudicantur ab adoleſcentibus: & eris eruditus in omnibus, & probabilis in conſpectu omnium virorum. ¶Filia patris abſcondita eſt. vigilia & ſolicitudo eius aufert ſomnum, ne forte in adoleſcentia ſua adultera efficiatur, & cum viro commorata odibilis fiat: nequando polluatur in virginitate ſua, & in paternis ſuis grauida inueniatur, ne forte cum viro cōmorata tranſgrediatur, aut certe ſterilis efficiatur. Super filiam luxurioſam

confirma cuſtodiam : nequando faciāt
te in opprobrium venire inimicis, à de
tractione in ciuitate, & obiectione ple
bis, & confundat te in multitudine po-
puli. ¶Omni homini noli intendere in
C ſpecie: & in medio mulierum noli cō-
morari. de veſtimentis enim procedit
tinea, & à muliere iniquitas viri. Meli-
or eſt enim iniquitas viri, quàm mulier
benefaciens, & mulier confundens in
opprobrium. ¶Memor ero igitur ope-
rum domini, & quæ vidi annuntiabo
in ſermonibus domini opera eius. Sol il
luminans per omnia reſpexit, & gloria
domini plenum eſt opus eius. Nonne
dominus facit ſanctos enarrare omnia
mirabilia ſua, quæ confirmauit domin9
omnipotens ſtabiliri in gloria ſua? Abyſ
ſum, & cor hominum inueſtigauit: &
D in aſtutia eorum excogitauit. Cogno-
uit enim dominus omnem ſcientiam,
& inſpexit in ſinum æui, annuntians
quæ præterierunt, & quæ ſuperuentu-
ra ſunt reuelans veſtigia oculorum. Nō
præterit illum omnis cogitatus, & non
abſcondit ſe ab eo vllus ſermo. Magna-
lia ſapientiæ ſuæ decorauit: qui eſt an-
te ſeculum & vſque in ſeculum. neque
adiectum eſt neque minuitur, & non
eget alicuius conſilio. Quàm deſyde-
rabilia omnia opera eius, & tanquam
ſcintilla quæ eſt conſyderare. Omnia
hæc viuunt, & manent in ſeculum, &
in omni neceſſitate omnia obaudiunt
ei. Omnia duplicia, vnum contra vnū
& non fecit quicquam deeſſe. Vniuſcu-
iuſque confirmauit bona. Et quis ſatia-
bitur videns gloriam eius?

CAP. XLIII.

¶ Mirabilia & virtutes dei.

A Altitudinis firmamētum pulchri-
tudo eius eſt, ſpecies cæli in vi-
ſione gloriæ. Sol in aſpectu annū
tians in exitu, vas admirabile o-
pus excelſi. In meridiano exuret terrā,
& in conſpectu ardoris eius, quis pote-
rit ſuſtinere? Fornacem cuſtodiens in o
peribus ardoris. Tripliciter ſol exurēs
montes, radios igneos exufflans, & re-
fulgens, radiis ſuis obcæcat oculos. Ma
gnus dominus qui fecit illum, & in ſer
monibus eius feſtinauit iter. Et luna in
omnibus tempore ſuo, oſtenſio tempo
ris, & ſignum æui. A luna ſignum diei
feſti, luminare quod minuitur in con-
ſummatione. Menſis ſecundum nomen
eius eſt creſcens mirabiliter in cōſum-
matione. Vas caſtrorum in excelſis, in
firmamento cæli reſplendens. Species B
cæli gloria ſtellarum mundum illumi-
nans in excelſis dominus. In verbis ſan
ctis ſtabunt ad iudicium, & non exar-
deſcent in vigiliis ſuis. ¶Vide arcum, & Gen. 9. b.
benedic eum qui fecit illum: valde ſpe
cioſus eſt in ſplendore ſuo. Gyrauit cæ
lum in circuitu gloriæ ſuæ, manus ex-
celſi aperuerunt illum. Imperio ſuo ac-
celerauit niuem, & accelerat coruſcati
ones emittere iudicii ſui. Propterea a-
perti ſunt theſauri, & euolauerunt ne-
bulæ ſicut aues. In magnitudine ſua po
ſuit nubes, & cōfracti ſunt lapides grā-
dinis. In conſpectu eius commoue-
buntur montes, & in voluntate eius a-
ſpirauit Notus. Vox tonitrui eius ver-
berauit terram, tempeſtas aquilonis, &
congregatio ſpiritus, & ſicut auis depo
nens ad ſedendum, aſpergit niuem, & C
ſicut locuſta demergens deſcenſus ei9.
Pulchritudinē candoris eius admirabi
tur oculus, & ſuper imbrem eius expa
ueſcit cor. Gelu ſicut ſalem effundet ſu
per terram: & dū gelauerit, fiet tanquā
acumina tribuli. Frigidus ventus aqui
lo flauit, & gelauit cryſtallus ab aqua,
ſuper omnem congregationem aquarū
requieſcet, & ſicut lorica induet ſe a-
quis. Et deuorabit montes, & exuret de
ſertum, & extinguet viride ſicut ignē.
Medicina omnium in feſtinatione ne-
bulæ: & ros obuians ab ardore veniē-
ti humilem efficiet eum. In ſermone
eius ſiluit ventus, & cogitatione pla-
cauit abyſſum, & plantauit illum do
minus IESVS. Qui nauigant ma-
re enarrant pericula eius: & audientes
auribus noſtris admirabimur. Illic præ
clara opera, & mirabilia: varia be-
ſtiarum genera, & omnium pecorum,
& creatura beluarum. Propter ipſum
confirmatus eſt itineris finis, & in ſer-
mone eius compoſita ſunt omnia. Mul D
ta dicemus, & deficiemus in verbis, cō
ſummatio autem ſermonum ipſe eſt in
omnibus. Gloriantes ad quid vale-
bimus? ipſe enim omnipotens ſup om-

Pſal.96.a nia opera ſua. || Terribilis dominus, &
magnus vehementer, & mirabilis potẽ
tia ipſius. Glorificantes dominum, quã
tumcunque potueritis, ſuperualebit ad
huc, & admirabilis magnificentia eiꝰ.
Benedicẽtes dominum, exaltate illũ
quantum poteſtis, maior enim eſt om-
ni laude. Exaltantes eum replemini vir
tute. Ne laboretis, non enim compre-
Pſal.105.a hendetis. ||Quis videbit eum, & enarra
bit? & quis magnificabit eũ ſicut eſt ab
initio? Multa abſcondita ſunt maiora
his: pauca enim vidimus operum eius.
Omnia autem dominus fecit, & pie a-
gentibus dedit ſapientiam.

CAP. XLIIII.

¶ Laus virorum ſanctorum, Henoch, Noe, Abraham, Iſaac, Iacob.

A Laudemus viros glorioſos, & parẽ
tes noſtros in generatione ſua.
Multam gloriam fecit dominus
magnificentia ſua à ſeculo. Domi
nãtes in poteſtatibus ſuis homines ma
gni virtute, & prudentia ſua ꝓditi nun
tiantes in prophetis dignitatem ꝓphe-
tarum, & intemperãtes in præſenti po
pulo, & in virtute prudentiæ populis
ſanctiſſima verba. In peritia ſua requi-
rentes modos muſicos, & narrantes car
mina in ſcriptura. Homines diuites in
virtute pulchritudinis ſtudiũ habẽtes:
B pacificantes in domibus ſuis. Omnes
iſti in generationibus gentis ſuæ gloriã
adepti ſunt, & in diebus ſuis habentur
in laudibus. Qui de illis nati ſunt, reli-
querunt nomen narrandi laudes eorũ,
& ſunt quorum non eſt memoria: perie
runt quaſi qui nõ fuerint, & nati ſunt
quaſi non nati, & filii eorum cum ipſis,
Sed illi viri miſericordiæ ſunt, quorum
pietates non defuerunt, & cum ſemine
eorum permanet bona hæreditas, & ne
potum ipſorum ſemen in teſtamẽto ſte
tit, et filiorum ipſorũ ſemen propter il-
los vſq; in æternum manet: ſemen eo-
rum & gloria eorum non derelinque-
C tur. Corpora ipſorum in pace ſepulta
ſunt, & nomen eorum viuet in genera-
tionem & generationem. Sapientiam ip
Gene.5.e ſorum narrent populi, & laudem eorũ
heb.11.a. nũtiet eccleſia. ¶||Henoch placuit deo,
Gen.6.c. & trãſlatus eſt in paradiſum, vt det gẽ
7.a. heb. tibus pœnitentiam. ¶||Noe inuẽtus eſt
11.b. perfectus, iuſtus, & in tempore iracun
diæ factus eſt reconciliatio. Ideo dimiſ
ſum eſt reliquum terræ, cum factum eſt
diluuiũ. ||Teſtamenta ſeculi poſita ſunt Gen.1
apud illum, ne deleri poſſit diluuio o-
mnis caro. Abraham magnus pater mul
titudinis gentium, & non eſt inuentus D
ſimilis illi in gloria, qui conſeruauit le-
gem excelſi, & fuit in teſtamento cum
illo. ||In carne eius ſtare fecit teſtamen Gen.2
tum, & in tentatione inuentus eſt fide gala.3.
lis. ||Ideo iureiurando dedit illi gloriã Gen.2
in gente ſua, creſcere illum quaſi terræ
cumulum, & vt ſtellas exaltare ſemen
eius, & hæreditate illos à mari vſq; ad
mare, & à flumine vſque ad terminos
orbis terræ. Et Iſaac eodem modo fecit
propter Abraham patrem eius. Benedi
ctionem omnium gentium dedit illi do
minus, & teſtamentum ſuum confirma
uit ſuper Iacob. Agnouit eum in bene-
dictionibus ſuis, & dedit illi hæredita-
tem, & diuiſit illi partem in tribubus
duodecim. Et conſeruauit illi homines
miſericordiæ inueniẽtes gratiam in o-
culis omnis carnis.

CAP. XLV.

¶ De laudibus Moyſi, Aaronis, & Phinees.

Dilectus deo & hominibus Moy- Exo.1
ſes, cuius memoria ĩ benedictio
ne eſt. Similem illum fecit in glo
ria ſanctorũ, & magnificauit eũ
in timore inimicorum, & in verbis ſu
is monſtra placauit. ||Glorificauit illum Ex.6.
in conſpectu regum, & iuſſit illi coram
populo ſuo, & oſtendit illi gloriam ſuã.
||In fide & lenitate ipſius ſanctum fecit Exo.1
illum, & elegit eum ex omni carne. Au-
diuit enim eum, & vocem ipſius, & in-
duxit illum in nubem. ||Et dedit illi co Exo.1
rãm præcepta, & legem vitæ, & diſci-
plinæ docere Iacob teſtamentum ſuũ,
& iudicia ſua Iſrael. Excelſum ||fecit Aa Exo.
ron fratrẽ ſuũ, & ſimilẽ ſibi de tribu Le
ui. Statuit ei teſtamentum æternum, &
dedit illi ſacerdotium gentis, & beatifi
cauit illum in gloria. & circumcinxit
eum zona iuſtitiæ, & induit ei ſtolam
gloriæ, & coronauit eum in vaſis virtu
tis. ||Circumpedes & femoralia, & hu- Exo.2
merale poſuit ei, & cinxit illum tintin B
nabulis aureis plurimis ĩ gyro, dare ſo
nitum in inceſſu ſuo, auditum facere
ſonitum in templo in memoriam fili-

is gentis ſuæ. Stolam ſanctam auro & hyacintho, & purpura, opus textile, viri ſapientis iudicio & veritate præditi. Torto cocco opus artificis, gemmis pretioſis figuratis in ligatura auri, & opere lapidarii ſculptis in memoriam ſecũdum numerum tribuum Iſrael. Corona aurea ſuper mitram eius expreſſa ſigno ſanctitatis: & gloria honoris, & opus virtutis, deſyderia oculorum ornata. Sic pulchra ante ipſum non fuerunt talia vſque ad originem. Non eſt indutus illa alienigena aliquis, ſed tantum filii ipſius ſoli, & nepotes eius per

C omne tempus. Sacrificia ipſius conſum

ui. 8. b. mata ſunt igne quotidie. ||Compleuit Moyſes manus eius, & vnxit illum oleo ſancto. Factum eſt illi in teſtamentum æternum, & ſemini eius ſicut dies cæli fungi ſacerdotio, & habere laudem, & glorificare populum ſuum in nomine ſuo. Ipſum elegit ab omni viuente, offerre ſacrificium deo, incenſum, & bonum odorem in memoriam placare pro populo ſuo: & dedit illi in præceptis ſuis poteſtatem, in teſtamentis iudiciorum, docere Iacob teſtimonia, &

ume. 16 in lege ſua lucem dare Iſrael. ||Quia cõtra illum ſteterunt alieni, & propter inuidiam circundederunt illum homines in deſerto qui erant cum Dathan & Abiron, & congregatio Core in iracundia. Vidit dominus deus, & non placuit illi, & conſumpti ſunt in impetu iracundiæ. Fecit illis monſtra, & conſumpſit illos in flamma ignis. Et

D addidit Aaron gloriam, & dedit illi hęreditatem, & primitias frugum terræ diuiſit illi. Panem ipſius in primis parauit in ſatietatem. nã & ſacrificia domini edent, quæ dedit illi, & ſemini eius. Cæterum inter gentes non hæreditabit, & pars non eſt illi in gente. ipſe

ũe. 25. c eſt enim pars eius, & hæreditas. ¶Phi

mac. 2. f nees filius Eleazari tertius in gloria eſt, imitando eum in timore domini: & ſtare in reuerentia gentis: in bonitate, & alacritate animæ ſuæ placuit deo Iſrael. Ideo ſtatuit illi teſtamentum pacis, principem ſanctorum & gẽtis ſuæ, vt ſit illi & ſemini eius ſacerdotii dignitas in æternum. Et teſtamentũ Dauid regi filio Ieſſæ de tribu Iuda, hæreditas ipſi & ſemini eius, vt daret ſapientiam in cor noſtrum iudicare gentem ſuam in iuſtitia: ne abolerentur bona ipſorum, & gloriam ipſorum in gentem eorum æternam fecit.

CAP. XLVI.

☞ Laus Ioſue, Caleb, & Samuelis.

Fortis in bello Ieſus Naue ſucceſſor Moyſi in prophetis, qui fuit magnus ſecundum nomen ſuum, maximus in ſalutem electorum dei, expugnare inſurgentes hoſtes, vt conſequeretur hęreditatem Iſrael. Quã gloriã adeptus eſt extollẽdo manus ſuas, & iactando cõtra ciuitates romphæas! Quis ante illum ſic reſtitit? Nam hoſtes ipſe dominus perduxit. Aut nõ in iracundia eius impeditus eſt ſol, & vnus dies factus eſt quaſi duo? ||Inuocauit altiſſimum potentẽ in oppugnando inimicos vndique, & audiuit illum magnus & ſanctus deus in ſaxis grandinis virtutis valde fortis. Impetum fecit contra gentem hoſtilem, & in deſcenſu perdidit contrarios, vt cognoſcant gentes potentiam eius, quia contra deum pugnare non eſt facile: & ſecutus eſt à tergo potentes. ¶||Et in diebus Moyſi miſericordiam fecit ipſe & Caleph filius Iephone, ſtare contra hoſtem, & prohibere gentem à peccatis, & perfringere murmur malitiæ. Et ipſi duo cõſtituti, à periculo liberati ſunt, à numero ſexcentorum millium peditum inducere illos in hæreditatem, in terram quæ manat lac & mel. ||Et dedit dominus ipſi Caleb fortitudinem, & vſque in ſenectutem permanſit illi virtus, vt aſcenderet in excelſum terræ locum, & ſemen ipſius obtinuit hæreditatem: vt viderent omnes filii Iſrael quia bonũ eſt obſequi ſancto deo. Et iudices ſinguli ſuo nomine, quorum non eſt corruptum cor, qui non auerſi ſunt à domino, vt ſit memoria illorum in benedictione, & oſſa eorum pullulent de loco ſuo, & nomen eorum permaneat in æternum, permanente ad filios illorum ſanctorum virorũ gloria. ¶Dilectus à domino deo ſuo Samuel propheta domini, renouauit imperiũ, & vnxit principes in gente ſua. In lege domini congregationem iudicauit, & vidit dominus Iacob, & in fide ſua probatus eſt propheta. Et cognitus eſt

Right margin: A (at "Fortis in bello"); Ioſu. 10. c (at "Inuocauit"); B (at "ſcenſu perdidit"); Nũe. 14. c (at "Et in diebus"); Ioſu. 14. c (at "Et dedit"); C (at "permanente ad filios").

in verbis ſuis fidelis, quia vidit deum
lucis, & inuocauit dominum omnipo-
D tentem in oppugnando hoſtes circun-
ſtantes vndique, in oblatione viri in-
1,Reg,7,c uiolati.|| Et intonuit de cęlo dominus &
in ſonitu magno auditã fecit vocẽ ſuã.
1,Re,12,a || & cõtriuit principes Tyriorum, & om
nes duces Philiſthiim. Et ante tempus
finis vitæ ſuæ & ſeculi teſtimoniũ prę-
1,Re,25,a buit in cõ. pectu domini, & Chriſti|| pe
cunias & vſque ad calceaměta ab om-
ni carne non accepit, & non accuſauit
1,Re,28,c illum homo.|| Et poſt hæc dormiuit, &
notũ fecit regni, & oſtendit illi finẽ vi
tæ ſuę, & exaltauit vocẽ eius de terra in
prophetia delere impietatem gentis.

CAP. XLVII.

Laudes Nathan, Dauidis, Salomo-
A nis.

2,Re,12,a POſt hæc ſurrexit Nathan prophe
ta in diebus Dauid. Et quaſi adeps
ſeparatus à carne, ſic Dauid à fi-
1,Re,17,d lius Iſrael.|| Cum leonibus luſit qua
ſi cum agnis: & in vrſis ſimiliter fecit
ſicut in agnis ouium in iuuẽtute ſua.
1,Re,17,f ||Nunquid nõ occidit gigantem, & ab-
ſtulit opprobrium de gente? In tollen-
do manum in ſaxo fundę deiecit exul-
tationem Goliæ, vbi inuocauit domi-
num omnipotentem, & dedit in dexte
1,Re,18,b ra eius tollere hominem fortem in bel
lo, & exaltare cornu gentis ſuæ.|| Sic in
decem millibus glorificauit eum, & lau
dauit eum in benedictionibus domini
in offerendo illi coronam gloriæ: con-
triuit enim inimicos vndique, & extir
pauit Philiſtiim contrarios vſque in ho
B diernum diem: contriuit cornu ipſorũ
vſque in æternum. In omni opere de-
dit confeſſionem ſancto, & excelſo in
verbo gloriæ. De omni corde ſuo lau-
dauit dominum, & dilexit deum qui
fecit illum, & dedit illi cõtra inimicos
potentiam: & ſtare fecit cantores con-
tra altare, & in ſono eorum dulces fe-
cit modos. Et dedit in celebrationibus
decus, & ornauit tempora vſque in cõ
ſummationem vitę, vt laudarent nomẽ
ſanctum domini, & amplificarent ma-
1,Re,12,a ne dei ſanctitatem.|| CHISTVS pur
gãt peccata ipſius, & exaltauit in ęter-
num cornu eius: & dedit illi teſtamen-
tum regni, & ſedem gloriæ in Iſrael.
¶ Poſt ipſum ſurrexit ſenſatus, & pro-
pter illum deiecit omnem potentiam
inimicorum.|| Salomõ imperauit in die 3,Re,4
bus pacis, cui ſubiecit deus omnes ho-
ſtes, vt conderet domum in nomine
ſuo, & pararet ſanctitatem in ſempiter
num, quemadmodũ eruditus eſt in iu- C
uentute ſua.|| Et impletus eſt quaſi flu- 3,Re,4
men ſapientia, & terram retexit ani-
ma ſua. Et repleſti in comparationibus
ænigmata, ad inſulas longe diuulga-
tum eſt nomen tuum, & dilectus es in
pace tua. In cantilenis & prouerbiis, &
comparationibus, & interpretationi-
bus miratæ ſunt terræ, & in nomine
domini dei cui eſt cognomen, Deus Iſ-
rael.|| Collegiſti quaſi aurichalcum au- 3,Re,11
rum, & vt plumbum compleſti argen-
tum, & inclinaſti femora tua mulieri-
bus. Poteſtatẽ habuiſti in corpore tuo.
Dediſti maculam in gloria tua, & pro-
phanaſti ſemen tuum inducere iracun
diam ad liberos tuos, & in cæteris ſtul
titiam tuam, vt faceres imperium bi-
partitum, & ex Ephraim imperare im-
perium durum. Deus autem non dere-
linquet miſericordiam ſuam, & non
corrumpet, nec delebit opera ſua, ne-
que perdet à ſtirpe nepotes electi ſui: D
& ſemen eius qui diligit dominum, nõ
corrumpet. Dedit autem reliquum Ia-
cob, & Dauid de ipſa ſtirpe. Et finem
habuit Salomon cum patribus ſuis. Et
dereliquit poſt ſe ſemine ſuo gẽtis ſtul
titiam, & || imminutum prudentia Ro-
boam, qui auertit gentem cõſilio ſuo, 3,Re,12
& Ieroboam filium Nabat, qui pecca-
re fecit Iſrael, & dedit viam peccandi
Ephraim, & plurima redundauerunt
peccata ipſorum. Valde enim auer-
terũt illos à terra ſua. Et quæſiuit om-
nes nequitias vſquedum perueniret ad
illos defenſio, & ab omnibus peccatis
liberauit eos.

CAP. XLVIII.

Laudes Eliæ, Eliſæi, Ezechiæ, &
Iſaiæ.

ET ſurrexit Elias propheta, quaſi A
ignis, & verbum ipſius quaſi facu 3,Re,17
la ardebat. Qui induxit in illos fa
mem, & imitantes illum inuidia
ſua, pauci facti ſunt. non enim poterãt
ſuſtinere præcepta domini. Verbo do
mini exaltauit cælum, & deiecit à ſe
ignem terræ, ſic amplificatus eſt Elias

in mirabilibus ſuis. Et plus quis po-
teſt ſimiliter ſic gloriari tibi? Qui ſu-
ſtuliſti mortuum ab inferis, de ſorte
mortis, in verbo domini dei. Qui deie-
ciſti reges ad perniciem, & confregiſti
facile potẽtiam ipſorum, & glorioſos
de lecto ſuo. Qui audis in Sina iudiciũ
Re.19.c & in Horeb iudicia defenſionis. || Qui
vngis reges ad pœnitentiam, & pro-
Re.2.b phetas facis ſucceſsores poſt te. ||Qui re
B ceptus es in turbine ignis in curru e-
quorum igneorum. Qui inſcriptus es
in iudiciis temporum lenire iracun-
diam domini, conciliare cor patris ad
filium, & reſtituere tribus Iacob. Bea-
ti ſunt qui te viderunt, & in amicitia
tua decorati ſunt. nam nos vita viui-
mus tantum, poſt mortem autem non
erit tale nomen noſtrum. Elias qui in
turbine tectus eſt, & in Eliſæo comple-
tus eſt ſpiritus eius: in diebus ſuis non
pertimuit principem, & potentia ne-
Re.13 d mo vicit illum. ||Nec ſuperauit illum
verbum aliquod, & mortuum pro-
phetauit corpus eius. In vita ſua fecit
monſtra, & in morte mirabilia opera-
tus eſt. In omnibus iſtis non pœnituit
populus, & non receſſerunt à peccatis
C ſuis vſquedum eiecti ſunt de terra ſua,
& diſperſi ſunt in omnem terram, &
relicta eſt gens perpauca, & prin-
ceps in domo Dauid. Quidam ip-
ſorum fecerunt quod placeret deo:
alii autem multa cõmiſerunt peccata.
¶Ezechias muniuit ciuitatem ſuam, &
induxit in medium ipſius aquam, &
fodit ferro rupẽ, & ædificauit ad aquã
Re.18 d puteum. ||In diebus ipſius aſcendit Sen
nacherib, & miſit Rabſacen, & ſuſtulit
manum ſuam contra illos, & extulit
manum ſuam in Sion, & ſuperbus fa-
ctus eſt potentia ſua. Tunc mota ſunt
corda, & manus ipſorum: & doluerũt
quaſi parturientes mulieres. Et inuo-
cauerunt dominum miſericordem, &
expandentes manus ſuas, extulerunt
D ad cælum: & ſanctus dominus deus
audiuit cito vocem ipſorum. Non eſt
Re.19 g commemoratus peccatorum illorũ, ne
ïæ 1.d que dedit illos inimicis ſuis, ſed pur-
37.g. gauit eos in manu Iſaiæ ſancti prophe
mac.7.f tæ. ||Deiecit caſtra Aſſyriorum, & con-
2.mac. triuit illos angelus domini. nam fe-
cit Ezechias quod placuit deo, & for-
titer iuit in via Dauid patris ſui, quam
mandauit illi Iſaias propheta magnus
& fidelis in conſpectu dei. ||In diebus 4.Re.22 a
ipſius retro rediit ſol, & addidit regi vi Iſa.38.a.
tam. ſpiritu magno vidit vltima, & cõ
ſolatus eſt lugentes in Sion, vſq; in ſem
piternum. Oſtendit futura, & abſcon-
dita antequam euenirent.

CAP. XLIX.

De Ioſia, Ezechia, & Dauide, Iere-
mias, Ezechiel, zorobabel, Ieſus, Nehe-
mias, Henoch, Ioſeph.

Memoria Ioſiæ in compoſitione A
odoris facta opus pigmentarii.
In oĩ ore quaſi mel indulcabi-
tur ei9 memoria, & vt muſica in
conuiuio vini. Ipſe eſt directus diuini-
tus in pœnitentia gentis, & tulit abo-
minationes impietatis. ||Et gubernauit 4.Re.23 b
ad dominũ cor ipſius, & in diebus pec
catorum corroborauit pietatem. Pręter
Dauid, & Ezechiam, & Ioſiam, omnes
peccatum commiſerunt. nam reliquerunt
legem altiſſimi reges Iuda, & con
tempſerunt timorem dei. Dederunt e- B
nim regnum ſuum aliis, & gloriam ſuã
alienigenæ genti. Incenderunt electã
ſanctitatis ciuitatem, & deſertas fece-
runt vias ipſius in manu Ieremiæ. ||Nã Iere.38.b.
male tractauerunt illum, || qui à ven- Iere.2.b.
tre matris conſecratus eſt propheta,
euertere & eruere, & perdere, & ite
rũ ædificare, & renouare. ¶||Ezechiel Ezech.1.
qui vidit conſpectum gloriæ, quam
oſtendit illi in curru cherubim. Nam C
commemoratus eſt inimicorum in im
bre, benefacere illis qui oſtenderunt
rectas vias. Et duodecim propheta-
rum oſſa pullulent de loco ſuo. nam
corroborauerunt Iacob & redimerunt
ſe in fide virtutis ſuæ. ¶||Quomodo am
plificemus zorobabel? nam & ipſe qua- Agg.2.d
ſi ſignum in dextera manu Iſrael. ¶||Et
Ieſum filium Ioſedec? qui in diebus ſu- Zach.3.a
is ædificauerunt domum, & exaltaue- 1.eſdr.3.b
runt templum ſanctum domino para- D
tum in gloriam ſempiternam. ¶||Et Ne
hemias in memoria multi temporis, Nehe.7.a
qui erexit nobis muros euerſos, & ſta
re fecit portas & ſeras, qui erexit do-
mos noſtras. ¶||Nemo natus eſt in ter Sup.44.c
ra qualis Henoch, nam & ipſe rece-
ptus eſt à terra. ¶||Et Ioſeph qui na- Gen.50.d
tus eſt homo, princeps fratrũ, firmamẽ

tum gentis, rector fratrum, ſtabilimentum populi, & oſſa ipſius viſitata ſunt, & poſt mortem prophetauerunt. Seth & Sem apud homines gloriam adepti ſunt, & ſuper omnem animam in origine Adam.

CAP. L.

De Simone filio Oniæ. Quis author libri huius fuerit.

A Simon Oniæ filius, ſacerdos magnus, qui in vita ſua ſuffulſit domum, & in diebus ſuis corroborauit templum. Templi etiam altitudo ab ipſo fundata eſt, duplex ædificatio, & excelſi parietes templi. In diebus ipſius remanauerunt putei aquarum, & quaſi mare adimpleti ſunt ſupra modum. Qui curauit gentem ſuã, & liberauit eam à perditione. Qui præualuit amplificare ciuitatem, qui adeptus eſt gloriam in conuerſatione gentis: & ingreſſum domus, & atrii amplificauit. Quaſi ſtella matutina in medio nebulæ, & quaſi luna plena in diebus ſuis lucet. Et quaſi ſol refulgens, ſic ille effulſit in templo dei. Quaſi arcus refulgens inter nebulas glorię, & quaſi flos roſarum in diebus vernis, & quaſi lilia quę ſunt in tranſitu aquæ, & quaſi
B thus redolens in diebus æſtatis. Quaſi ignis effulgens, & quaſi thus ardens in igne. Quaſi vas auri ſolidum ornatum omni lapide pretioſo. Quaſi oliua pullulans, & cypreſſus in altitudinem ſe extollens in accipiendo ipſum ſtolam gloriæ, & veſtiri eum conſummatione virtutis. In aſcenſu altaris ſancti gloriam dedit ſanctitatis amictum. In accipiendo autem partes de manu ſacerdotum, & ipſe ſtans iuxta aram. Circa illum corona fratrum: & quaſi plantatio cedri in monte Libano, ſic circa illum ſteterunt quaſi rami palmæ & omnes filii Aaron in gloria ſua. Oblatio autem domini in manibus ipſorum, coram omni ſynagoga Iſrael, & conſum-
C mationem fungens in ara, amplificare oblationem excelſi regis porrexit manum ſuam in libatione, & libauit de ſanguine vuæ. Effudit in fundamento altaris odorem diuinum excelſo principi. Tunc exclamauerunt filii Aaron, in tubis ductilibus ſonuerunt, & auditam fecerũt vocem magnam in memoriam coram domino. Tunc omnis populus ſimul properauerunt, & ceciderunt in faciem ſuper terram adorare dominum deum ſuum, & dare preces omnipotenti deo excelſo. Et amplificauerunt pſallentes in vocibus ſuis, & in magna domo auctus eſt ſonus ſuauitatis plenus. Et rogauit populus dominum excelſum in prece vſquedum perfectus eſt honor domini, & munus ſuũ perfecerunt. Tunc deſcendens, manus ſuas extulit in omnem congregationem filiorum Iſrael dare gloriã deo à labiis ſuis, & in nomine ipſius gloriari. & iterauit orationem ſuam, volens oſtendere virtutem dei. Et plus orauit deum omnium, qui magna fecit in omni terra, qui auxit dies noſtros à ventre matris noſtræ, & fecit nobiſcum ſecundum ſuam miſericordiam. det nobis iucunditatem cordis, & fieri pacem in diebus noſtris in Iſrael per dies ſempiternos: credere Iſrael nobiſcum eſſe dei miſericordiam, vt liberet nos in diebus ſuis. Duas gentes odit anima mea: tertia autem non eſt gens, quam oderim. qui ſedent in monte Seir: & Philiſthiim: & ſtultus populus qui habitat in Sichimis. ¶ Doctrinam ſapientiæ & diſciplinæ ſcripſit in codice iſto Ieſus filius Sirach Ieroſolymita, qui renouauit ſapientiam de corde ſuo. Beatus qui in iſtis verſatur bonis, qui ponit illa in corde ſuo, ſapiens erit ſemper. Si enim hæc fecerit: ad omnia valebit, quia lux dei, veſtigium eius eſt. D

CAP. LI.

Oratio Ieſu filii Sirach.

Confitebor tibi domine rex, & collaudabo te deum ſaluatorem meum. Confitebor nomini tuo: quoniam adiutor & protector factus es mihi, & liberaſti corpus meum à perditione, à laqueo linguæ iniquæ, & à labiis operantium mendacium, & in cõſpectu aſtantium factus es mihi adiutor. Et liberaſti me ſecundum multitudinem miſericordiæ nominis tui à rugientibus præparatis ad eſcam, de manibus quærentium animam meam, & de portis tribulationũ, quę circundederunt me: à preſſura flãmæ, quæ circũdedit me, & in medio ignis nõ ſum æſtuatus. De A

altitudine ventris inferi, & à lingua co
inquinata, & à verbo mendacii, à rege
iniquo, & à lingua iniuſta. Laudabit vſ
que ad mortem anima mea dominum,
& vita mea appropinquans erat in in-
B ferno deorſum. Circundederũt me vn
dique, & non erat qui adiuuaret. Reſpi
ciens eram ad adiutorium hominum:
& non erat. Memoratus ſum miſericor
diȩ tuȩ domine, & operationis tuȩ quȩ
à ſeculo ſunt: quoniam eruis ſuſtinen-
tes te domine, & liberas eos de mani-
bus gentium. Exaltaſti ſuper terram ha
bitationẽ meam, & pro morte defluen-
te deprecatus ſum. Inuocaui dominum
patrem domini mei vt nõ derelinquat
me in die tribulationis meæ, & in tem
pore ſuperborũ ſine adiutorio. Lauda-
bo nomen tuum aſſidue, & collaudabo
illud in confeſſione, & exaudita eſt ora
tio mea. Et liberaſti me de perditione,
& eruiſti me de tempore iniquo. Pro-
pterea cõfitebor, & laudem dicã tibi,
& benedicã nomini domini. Cum ad-
C huc iunior ſum, prius quàm oberrarẽ,
quæſiui ſapientiam palam in oratione
mea. Ante tempus poſtulabam pro illa,
& vſque in nouiſſimis inquiram eam,
& florebit tanquam præcox vua. Læta
tum eſt cor meum in ea, ambulauit pes
meus iter rectum, à iuuentute mea in-
ueſtigabam eam. Inclinaui modice au-
rem meam, & excepi illam. Multam in-
ueni in meipſo ſapientiam, & multam
profeci in ea. Danti mihi ſapientiam,
dabo gloriam. Conſiliatus ſum enim vt
facerem illam: zelatus ſum bonum, &
non confundar. Colluctata eſt anima
mea in illa, & in faciendo eam confir-
matus ſum. Manus meas extendi in al-
tum, & in ſapientia eius luxit anima
mea, & ignorantias meas illuminauit.
Animam meam direxi ad illam, & in
agnitione inueni eam. Poſſedi cum ip-
ſa cor ab initio: propter hoc non dere-
linquar. Venter meus conturbatus eſt
D quærendo illam: propterea bonam poſ
ſidebo poſſeſſionem. Dedit enim mihi
dominus linguam mercedem meam, &
in ipſa laudabo eum. Appropiate ad me
indocti, & congregate vos in domum
diſciplinæ, quid adhuc retardatis? &
quid dicitis in his? animæ veſtræ ſitiũt
vehementer. Aperui os meum, & locu-
tus ſum. Comparate vobis ſine argen-
to, & collum veſtrum ſubiicite iugo,
& ſuſcipiat anima veſtra diſciplinam,
in proximo eſt enim inuenire eam. Vi-
dete oculis veſtris, quia modicum la-
boraui, & inueni mihi multam requiẽ.
Aſſumite diſciplinam in multo nume-
ro argenti, & copioſum aurum poſſide
te in ea. Lætetur anima veſtra in miſe
ricordia eius, & non confundemini in
laude ipſius. Operamini opus veſtrum
ante tempus, & dabit vobis mercedem
veſtram in tempore ſuo.

Prophetia Iſaiæ.

CAP. I.

Quo tempore prophetauerit Iſaias. Ingratitudo Iudæorum. Omni genere pœnarum percuſſi Iudæi non ſunt reuerſi ad deum. Pauci apoſtoli, & ii qui per illos crediderunt, relicti. Ceremonias & cultum Iudæorum quibus fidebãt, reiicit dominus. Verus dei cultus. Pœnitentibus remiſſio: non pœnitentibus exitium. Deplorat deus peccata Ieruſalem. Ingemiſcit ſententiam laturus in impios: prędicitq́ conſeruatis piis, Ieruſalẽ in priſtinũ ſtatũ reſtituendum.

VISIO Iſaiæ filii A
Amos, quam vidit
ſuper Iudam & Ie
ruſalem in diebus
Oziæ, Ioatham, A-
chaz, & Ezechiæ
regũ Iuda. Audite
cæli, & auribus p̃-
cipe terra, quoniã
dominus locutus eſt, Filios enutriui,
& exaltaui: ipſi autem =ſpreuerunt me⸣. =defecerũt à me.
Cognouit bos poſſeſſorem ſuum, & aſi-
nus pręſepe domini ſui: Iſrael autẽ non
cognouit, & populus meus non intel-
lexit. Væ genti peccatrici, populo gra- B
ui iniquitate, ſemini nequam, filiis ſce
leratis. Dereliquerunt dominũ, =blaſ- =irritauerunt
phemauerunt⸣ ſanctum Iſrael, ab alie-
nati ſunt retrorſum. ¶Super quo per-
cutiam vos vltrà, =addentes⸣ præua- =?addetis
ricationem? Omne caput languidum,
& omne cor mœrens. A planta pedis vſ
que ad verticem nõ eſt in eo =ſanitas⸣, =integrũ,
vulnus, & liuor, & plaga =tumens⸣: nõ =recens:

=deuicta, eſt circumligata, nec =curata medica-
Infr.5.d mine), neque fota oleo. ||Terra veſtra
deſerta ciuitates veſtræ ſuccenſæ ſunt
igni. Regionem veſtram coram vobis
alieni deuorant: et deſolabitur ſicut in
C vaſtitate hoſtili. Et derelinquetur filia
Sion vt vmbraculum in vinea, & ſicut
tugurium in cucumerario, & ſicut ciui
=deſolata, tas =quæ vaſtatur). ||Niſi dominus ex-
Rom.9.f. ercituū reliquiſſet nobis =ſemē), ||quaſi
Gen.19.c Sodoma fuiſſemus, & quaſi Gomorrha
=ſuperſti- ſimiles eſſemus. ¶||Audite verbum do-
tes pau- mini principes Sodomorum, percipite
cos (vt, ſu auribus legem dei noſtri populus Go-
perſtites morrhæ. Quo mihi multitudinem victi
ſtatim) marum veſtrarum, dicit dominus? =ple
Iere.6.e nus ſum holocauſto arietum, & adipe)
Amos.5.f pinguium, & ſanguinem vitulorum &
=ſat ſum: agnorum & hircorum nolui. Cum ve-
holocau- neritis ante conſpectum meum, quis
ſta arietū quæſiuit hęc de manibus veſtris: vt am
& adipē bularetis in atriis meis? Ne offeratis vl
trà ſacrificium fruſtra. Incenſum abo-
minatio eſt mihi. Neomeniam, & ſab-
bathum, & feſtiuitates alias nō feram,
iniqui ſunt cœtus veſtri. Calendas ve-
ſtras, & ſolennitates veſtras odiuit ani
ma mea. facta ſunt mihi moleſta: labo-
raui ſuſtinens. Et cum extenderitis ma
D nus veſtras, auertam oculos meos à vo
bis: & cum multiplicaueritis orationē,
Infr.59.d non exaudiam. ||Manus veſtræ ſangui-
1.Pet.5.b. ne plenę ſunt. ¶||Lauamini, mūdi eſto-
=vt, operū te, auferte malum =cogitationum) ve-
ſtrarum ab oculis meis. Quieſcite age-
re peruerſe, Diſcite benefacere: quæri-
te iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudi-
cate pupillo, defendite viduam. Et ve-
obſecro nite, & =arguite me), dicit dominus.
=diſcepte Si fuerint peccata veſtra vt coccinum:
mus, quaſi nix dealbabuntur, & ſi fuerint ru
bra ſicut vermiculus: velut lana, alba
erunt. Si volueritis, & audieritis: bona
terræ comedetis. Quòd ſi nolueritis, &
me ad iracūdiā prouocaueritis, gladius
deuorabit vos, quia os domini locutū
E eſt. ¶Quomodo facta eſt meretrix ciui-
tas fidelis, plena iudicii? Iuſtitia habi-
tauit in ea, nunc autem homicidæ. Ar
gentum tuum verſum eſt in ſcoriam:
vinum tuum miſtum eſt aqua. Princi-
pes tui infideles, ſocii furum, Omnes
diligunt munera, ſequūtur retributio-
Iere.5.g nes. ||Pupillo non iudicant: & cauſa vi

duæ non ingreditur ad illos. ¶Propter
hoc ait dominus deus exercituum for
tis Iſrael, Heu conſolabor ſuper hoſti-
bus meis, & vindicabor de inimicis
meis, & conuertam manum meam ad
te, & excoquā ad purum ſcoriam tuā,
& auferam omne ſtannum tuum, & re-
ſtituam iudices tuos vt fuerunt prius,
& conſiliarios tuos ſicut =antiquitus). =à pri
Poſt hęc vocaberis Ciuitas iuſti, vrbs fi pio.
delis. Sion in iudicio redimetur, =redu =captiu
cent eam) in iuſtitia. Et conteret ſcele eius
ſtos, & peccatores ſimul: & qui de- =Pude
reliquerunt dominum conſumentur. vos à
=Confundentur enim ab idolis quibus lis qu
ſacrificauerunt): & erubeſcetis ſuper delecta
hortis quos elegeratis, cum fueritis ve eſtis;
lut quercus defluentibus foliis, & velut
hortus abſq; aqua. Et erit fortitudo ve-
ſtra vt fauilla ſtuppæ, & opus veſtrum
quaſi ſcintilla: & ſuccendetur vtrunq;
ſimul, & non erit qui extinguat.

CAP. II.

Mons, eccleſia prima in Ieruſalem. Gentium ingreſſus in eccleſiam. Doctor Chriſtus. Eccleſia non contendit. Lumē dei. Abiectio Iudæorum. Exaltatio dei in puniēdis iudæis, iuditium generale. Ne in Chriſti abiectione offendat quis.

Verbum quod vidit Iſaias filius A
Amos ſuper Iudam & Ieruſalem.
||Et erit in nouiſſimis diebus pre Mich.
paratus mons domus domini in
vertice montium, & eleuabitur ſuper
colles. ¶Et fluent ad eum omnes gētes.
Et ibunt populi multi, & dicent, Veni-
te, & aſcendamus ad montem domini,
& ad domum dei Iacob, & docebit nos
vias ſuas, & ambulabimus in ſemitis e-
ius: quia de Sion exibit lex, & verbum
domini de Ieruſalem. ¶Et iudicabit gē
tes, & arguet populos multos: & confla
bunt gladios ſuos in =vomeres), & lan- =ligon
ceas ſuas in falces. Non leuabit gens B
contra gentem gladium, nec exercebū =abūd
tur vltrà ad prælium. Domus Iacob ve plus q̄
nite, & ambulemus in lumine domini. rienta
¶Proieciſti enim populum tuum do- diuiti
mum Iacob: quia =repleti ſunt vt olim), =ſunt
& augures =habuerunt) vt Philiſthiim, =in pu
& =pueris alienis adhæſerunt). Et re- ris alie
pleta eſt terra eius argento & auro: & exercu
non eſt finis theſaurorum eius. Et re- rūt ſe
pleta eſt terra eius equis: & innume- tum,

rabiles quadrigæ eius. Et repleta eſt terra eius idolis. Opus manuū ſuarum adorauerunt, quod fecerunt digiti eorum. Et incuruauit ſe homo, & humiliatus
C eſt vir. Ne ergo dimittas eis. ¶Ingredere in petram, & abſondere in foſſa humo à facie timoris domini, & à gloria maieſtatis eius. Oculi ſublimes hominis humiliati ſunt, & incuruabitur altitudo virorum: exaltabitur autem dominus ſolus in die illa. ¶Quia dies domini exercituum ſuper omnem ſuperbum & excelſum, & ſuper omnem arrogantem, & ⁼humiliabitur⁾: Et ſuper omnes cedros Libani ſublimes & erectas, & ſuper omnes quercus Baſan. Et ſuper omnes montes excelſos, & ſuper omnes colles eleuatos, Et ſuper omnē turrim excelſam, & ſuper omnem murum munitum, & ſuper omnes naues Tharſis, & ſuper omne quod viſu pulchrum eſt. Et incuruabitur ſublimitas hominum, & humiliabitur altitudo virorum: & eleuabitur dominus ſolus in
D die illa. Et idola penitus conterentur. ||Et introibunt in ſpeluncas petrarum, & in voragines terræ à facie formidinis domini, & à gloria maieſtatis eius, cum ſurrexerit percutere terrā. In die illa proiicit homo idola argenti ſui, & ſimulachra auri ſui, quæ fecerat ſibi vt adoraret, talpas & veſpertiliones. Et ingredietur ſciſſuras petrarum & in cauernas ſaxorum à facie formidinis domini, & à gloria maieſtatis eius, cum ſurexerit percutere terram. ¶Quieſcite ergo ab homine, cuius ſpiritus in naribus eius eſt: quia ⁼ excelſus reputatus eſt ipſe⁾.

, hu-
:m
…,23,d.
…,10,b
…c,9,b
ī quo
…itatus
ipſe.

CAP. III.

Excidium Ieroſolymitanū, ob Chriſti perſecutionem à Iudæis factā. Auaritia ſacerdotum & principum. Mulierum Ieroſolymitanarum ruina.

A ECce em̄ dominator dominus exercituum auferet à Ieruſalem & à Iuda validum & fortem, omne robur panis, & omne robur aquæ: Fortem, & virum bellatorem, iudicem, & prophetam, & ariolum, & ſenem: Principem ſuper quinquaginta, & honorabilem vultu, & conſiliarium, & ſapientem de architectis, & ⁼pruden tem eloquii myſtici⁾. Et dabo pueros principes eorum, & ⁼effœminati⁾ dominabuntur eis. Et ⁼corruet⁾ populus, vir ad virum, & vnuſquiſque ad proximum ſuum: ⁼ tumultuabitur⁾ puer contra ſenem, & ignobilis contra nobilem. Apprehendet enim vir fratrem ſuum domeſticum patris ſui, Veſtimentum tibi eſt, princeps eſto noſter, ruina autem hæc ſub manu tua. ⁼Reſpondebit⁾ in die illa, dicens, Non ⁼ſum⁾ medicus, & in domo mea non eſt panis, neque veſtimentum: nolite conſtituere me principem populi. Ruit enim Ieruſalem, & Iudas concidit: quia lingua eorum, & adinuentiones eorum, contra dominum, vt prouocarent oculos maieſtatis eius. Agnitio vultus eorum ⁼reſpondit eis⁾: & peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt, nec abſconderunt, væ animæ eorum: quoniā reddita ſunt eis mala. Dicite ⁼iuſto quod ſniam bene, quoniam⁾ fructū adinuentionum ſuarum comedet. Væ impio ⁼in malum⁾: retributio enim manuum eius fiet ei. ¶⁼Populum meum exactores ſui ſpoliauerunt⁾, & mulieres dominatæ ſunt eius. Popule meus, ⁼qui te beatum dicunt⁾, ipſi te decipiunt, & viam greſſuum tuorum diſſipant. ||Stat ad iudicandum dominus, & ſtat ad iudicandos populos. Dominus ad iudicium veniet cū ſenibus populi ſui, & principibus eius: vos enim depaſti eſtis vineam, rapina pauperis in domo veſtra. Quare atteritis populum meū, & facies pauperum commolitis, dicit dominus deus exercituum? ¶Et dixit dominus, Pro eo quòd eleuatæ ſunt filiæ Sion, & ambulauerunt extento collo, & ⁼nutibus oculorum⁾, ibant & plaudebant, ambulabant, & pedibus ſuis compoſito gradu incedebant: Decaluabit dominus verticem filiarum Sion, & dominus ⁼crimen⁾ earum nudabit. In die illa auferet dominus ornamentum calceamentorum, & lunulas, & torques, & monilia, & armillas, Et mitras, diſcriminalia, & periſcelides & murenulas, & olfactoriola, & inaures, Et annulos, & gemmas in fronte pendentes, & mutatoria, & palliola, & linteamina, & acus, Et ſpecula, & ſin-

⁼pueri
⁼vi faciet
⁼eriget ſe
⁼Iurabit
⁼ero
B
⁼teſtificatur contra eos:
⁼Iuſtus ſi fuerit bonus,
⁼væ, malo:
⁼Populi mei exactores pueri ſunt.
⁼ductores tui,
Apoc.1.b.
C
⁼vel, fallacibus oculis,
⁼nates
D

indū.
l, ora-
…m.)

dones, & vittas, & theriſtra, Et erit, pro
ᵃruptura, ſuaui odore fœtor, & pro zona ᵃfunicu
lus⁾, & pro criſpanti crine caluitium,
ᵃAduſtio & pro faſcia pectorali cilicium. ᵃPul-
pro pul- cherrimi quoq; viri⁾ tui gladio cadent,
chritudi- & fortes tui in prælio. Et mœrebunt at
ne. que lugebunt portæ eius, & deſolata
ᵃViri in terra ſedebit.

CAP. IIII.

Virorum raritas in excidio Ieroſolymitano. Chriſti incarnatio, gaudium fidelium. Sancti quibus dimiſſa peccata. Eccleſiæ ſecuritas.

A ET apprehendent ſeptem mulieres virum vnum in die illa, dicentes, Panem noſtrũ comedemus, & veſtimentis noſtris operiemur: tantummodo inuocetur nomen tuum ſuper nos, aufer opprobrium noſtrum. ¶In die illa erit germen domini in magnificentia, & gloria, & fructus terræ
ᵃgloria ſublimis, & ᵃexultatio⁾ his qui ſaluati fuerint de Iſrael. ¶Et erit: omnis qui relictus fuerit in Sion, & reſiduus in Ieruſalẽ, ſanctus vocabitur, omnis qui ſcri-
ᵃvt, inter ptus ᵃeſt in vita⁾ in Ieruſalem: ᵃSi⁾ ab-
viuentes luerit dominus ſordem filiarum Sion,
ᵃQuando & ſanguinem Ieruſalem lauerit de medio eius in ſpiritu iudicii & ſpiritu ardoris. Et creabit dominus ſuper omnẽ
ᵃſuper lo- locum montis Sion, & ᵃvbi inuocatus
ca eius. eſt⁾, nubem per diem, & fumum & ſplẽdorem ignis flammãtis in nocte. Super omnem enim gloriam protectio. ¶Et tabernaculum erit in vmbraculum diei
ᵃtegmen ab æſtu: & in ᵃſecuritatem⁾ & abſconſionem à turbine & à pluuia.

CAP. V.

Parabola de Iudęis aſſumptis in populum dei. Reiectio Iudæorum. Vinea. Germen. Auaritia vineæ dei. Ebrietas. Captiui quare Iudæi: Pœna ebriorum. Deus ſublimis & ſanctus propter iudicium. Paſci verbo. Perſeuerantes in pec
*nunc catis. Verbum dei damnantes, Sapien-
ᵃamici tes ſibi. Ebrii. Iniuſtitia propter mune-
ᵃde vinea ra. Exterminatio Iudæorũ ob abiectio-
ſua: nem legis dei. A Romanis Iudæi deſtru
Iere. 2. d cti, & quomodo.
Matt. 21. d CAntabo * dilecto meo canticum
ᵃ. i. in col- ᵃpatruelis⁾ mei, ᵃvineæ ſuæ⁾. ‖Vi
le loco pi nea facta eſt dilecto meo in ᵃcor
gui. nu filio olei⁾. Et ſepiuit eam, & lapides elegit ex ea, & plantauit ᵃvi- ᵃplãtatis optimæ:
neam electam⁾: & ædificauit turrim in medio eius, & torcular extruxit in ea. & expectauit vt faceret vuas, & fecit labruſcas. ¶Nunc ergo habitatores Ieruſalem, & viri Iuda, iudicate inter me & vineam meam. Quid eſt quod debui vltrà facere vineæ meæ, & non feci ei?
ᵃAn quòd⁾ expectaui vt faceret vuas, ᵃCur
& facit labruſcas? Et nunc oſtendã vobis quid ego faciam vineę meę, Auferã ſepem eius, & erit in direptionem: diruam maceriam eius, & erit in conculcationem. Et ponam eam deſertam: nõ B
putabitur, & non fodietur: & aſcendẽt ſuper eam vepres et ſpinæ: et nubibus mandabo ne pluant ſuper eam imbrẽ. ¶Vinea enim domini exercituum, domus Iſrael eſt: et vir Iuda, germen eius delectabile. Et expectaui vt faceret iudicium, et ecce ᵃiniquitas⁾: et iuſtitiam ᵃſcab
& ecce clamor. ¶Væ qui coniungitis domum ad domum, & agrum agro co
pulatis ᵃvſque ad terminum loci⁾, Nũ- ᵃdone
quid habitabitis vos ſoli in medio ter- ſit loc
ræ? ᵃIn auribus meis ſunt hæc domini⁾ (ſub. a
exercituum. Niſi domus multæ deſertę ᵃHæc
fuerint grandes & pulchræ, abſque ha xit m
bitatore. Decem enim iugera vinearũ domi
facient ᵃlagunculam vnam, & triginta ᵃbath
modii ſementis facient modios tres⁾. vnũ, &
¶Væ qui conſurgitis manę ad ebrieta- mẽtis
tem ſectandam, & potandum vſque ad mer,
veſperam, vt vino æſtuetis. Cithara, & ciẽt e
lyra, & tympanum, & tibia, & vinum in conuiuiis veſtris: & opus domini nõ reſpicitis, nec opera manuum eius conſyderatis. Propterea captiuus ductus C
eſt populus meus, quia nõ habuit ſcientiam, & nobiles eius interierunt fame, & multitudo eius ſiti exaruit. Propterea dilatauit infernus animam ſuam, &
aperuit os ſuum ᵃabſque vllo termino⁾. ᵃpræt
Et deſcendent ᵃfortes⁾ eius, & popu- more
lus eius, & ᵃſublimes glorioſique eius⁾ ᵃdec
ad eum. Et incuruabitur homo, & hu- ᵃepu
miliabitur vir, & oculi ſublimium de- eius
primentur. Et exaltabitur dominus ex- ultas
ercituum in iudicio, et deus ſanctus ᵃvel,
ᵃſanctificabitur in iuſtitia⁾. ¶Et paſcen ctus
tur agni iuxta ᵃordinem⁾ ſuum, et deſer rebit
ta in vbertatem verſa aduenæ come- pter
dent. ¶Væ qui trahitis iniquitatẽ in fu tiam
niculis vanitatis, et quaſi vinculũ plau ᵃmor

ſtri peccatum. Qui dicitis, Feſtinet, &
cito veniat opus eius, vt videamus: &
appropiet, & veniat conſilium ſancti
Iſrael, & ſciemus illud. ¶Væ qui dicitis
malum bonum, & bonum malum: po-
nentes tenebras lucem, & lucem tene-
bras: ponētes amarum in dulce, & dul-
u.3.c. ce in amarum. ¶Væ qui ſapientes eſtis
u.12.d in oculis veſtris, & coram vobiſmetip-
ſis prudentes. ¶Væ qui potentes eſtis
ad bibendum vinum, & viri fortes ad
miſcendam ebrietatem. Qui iuſtifica-
tis impium pro muneribus, & iuſti-
tiam iuſti aufertis ab eo. ¶Propter hoc
iſqui- ſicut deuorat ſtipulam lingua ignis, &ᵃ
flāma calor flammæ⁾ exurit: ſic radix eorum
tredo quaſiᵃfauilla⁾ erit, & germen eorum vt
C puluis aſcendet. Abiecerunt enim le-
gem domini exercituum, & eloquium
em- ſancti Iſraelᵃblaſphemauerūt⁾. Ideo ira-
unt. tus eſt furor domini in populum ſuum
& extendit manum ſuam ſuper eum, &
percuſſit eum: & conturbati ſunt mō-
it ex- tes, & facta ſunt morticina eorumᵃqua-
ſi ſtercus⁾ in medio platearum. In his
omnibus nō eſt auerſus furor eius, ſed
adhuc manus eius extēta. ¶Et eleuabit
ſignū in nationibus procul, & ſibilabit
ad eum de finibus terræ: & ecce feſti-
nus velociter veniet. Non eſt deficiens
neque laborans in eo: non dormita-
bit, neque dormiet, neque ſoluetur
cingulum renum eius, nec rumpetur
corrigia calceamenti eius. Sagittæ eius
acutæ, & omnes arcus eius extēti. Vn-
gulæ equorum eius vt ſilex, & rotæ e-
ius quaſi impetus tempeſtatis. Rugitus
eius vt leonis, rugiet vt catuli leonum:
& frendet, & tenebit prædam, & am-
plexabitur, & non erit qui eruat. Et ſo-
nabit ſuper eum in die illa ſicut ſoni-
tus maris: aſpiciemus in terram, & ec-
ce ᵃ tenebræ tribulationis⁾, & lux ob- ᵃtribula.
tenebrata eſt inᵃcaligine⁾eius. ᵃcælis.

CAP. VI.

Viſio qua deſcribit Iſaias mitten-
tis ſe authoritatem. Agnoſcit peccatum
propheta. Signo & verbo remiſſionem
peccatorum conſequitur. Mittitur vt
annuntiet partem populi Iudaici in-
durandam, partem illuminādam. Va-
ſtati Iudæi à Romanis. Reliquiæ Iu-
dæorum ſaluandæ.

A IN anno quo mortuus eſt rex Ozias,
vidi dominum ſedentem ſuper ſo-
briæ lium excelſum & eleuatū: &ᵃ ea quæ
ſub ipſo erant⁾ replebant templum,
Seraphim ſtabant ſuper illud: ſex alæ
vni, & ſex alæ alteri. duabus velabant
facieᵐᵃ eius⁾, & duabus velabant pe- ᵃſuam.
desᵃeius⁾, & duabus volabant. Et cla- ᵃſuos.

Apo.4.c. mabat alter ad alterum, & dicebat, ||Sā
B ctus ſanctus ſanctus dominus deus exercituum, plena eſt omnis terra gloria eius. Et commota ſunt ſuperliminaria cardinum à voce clamantis, & domus repleta eſt fumo. ¶Et dixi, Væ mihi quia tacui, quia vir pollutus labiis ego ſum, & in medio populi polluta labia habentis ego habito, & regem dominum exercituum vidi oculis meis. ¶Et volauit ad me vnus de Seraphim, &
⁼vł carb. in manu eius ⁼calculus⁾, quem forcipe tulerat de altari. Et tetigit os meum, & dixit, Ecce tetigit hoc labia tua, & auferetur iniquitas tua, & peccatum tuum mundabitur. ¶Et audiui vocem domini dicentis. Quem mittā? & quis
Mat.13.b. ibit nobis? Et dixi, Ecce ego, mitte me.
mar.4.b. Et dixit, Vade, & dices populo huic,
lu.8.b. io ||Audite audiētes, & nolite intelligere:
12.f.act.1. & videte viſionem, & nolite cogno-
f.ro.11.b. ſcere. ⁼Excæca⁾ cor populi huius, &
⁼Impinguа. aures eius aggraua, & oculos eius claude: ne forte videat oculis ſuis, & auri-
C bus ſuis audiat, & corde ſuo intelligat, & conuertatur, & ſanem eum. ¶Et dixi, vſquequo domine? Et dixit, Donec
ᴼ multiplicabit (ſub. dies) deſolentur ciuitates abſque habitatore & domus ſine homine: & terra relinquetur deſerta. Et longe faciet dominus homines, & ᴼ multiplicabitur⁾ quæ
⁼i. decima pars remanebit. derelicta fuerat in medio terræ. Et adhuc in ea ⁼decimatio⁾, & conuertetur,⁼ & erit in oſtenſionem ſicut terebinthus, & ſicut quercus quæ expan-
⁼ſed depaſta: ſicut tilia & quercus, quarū folia dirępta, & manet ſtipes, ſic trūcus Iſrael eſt ſemen ſanctum. dit ramos ſuos: ſemen ſanctum erit id, quod ſteterit in ea⁾.

CAP. VII

¶ Ieruſalē obſidetur ab Raſin & Phacee. Promittit de⁹ ſe liberaturū Achaz cum populo ſuo à timore regum Raſin & Phacee: finem regni Damaſci & Iſrael prædicens. Admonetur credere in promiſſum à deo auxilium, & huius promiſſionis ſignum quærere. Promittitur CHRISTVS. Ante Chriſtum natum, regnum Iſrael deſtructum. Regni Iudæ deſtructio ab Aſſyriis. Deſcriptio ſolitudinis futuræ.

4.Reg.16 e. ET factū eſt ||in diebus Achaz filii Ioatham, filii Oziæ regis Iuda, aſcēdit Raſin rex Syriæ, & Phacee filius Romeliæ rex Iſrael, in Ieruſalem, ad præliandum contra eam: & non potuerunt debellare eam. Et nunciauerunt domui Dauid, dicentes, Requieuit Syria ⁼ſuper⁾ Ephraim, & commotum eſt cor eius, & cor populi eius: ⁼cum.
ſicut mouentur ligna ſyluarum à facie
venti. ¶Et dixit dominus ad Iſaiam, E- B
gredere in occurſum Achaz tu, & ⁼qui ⁼Sear ſub.
derelictus eſt Iaſub⁾ filius tuus, ad extremum aquæductus piſcinæ ſuperioris in via agri fullonis. Et dices ad eū,⁼ ⁼Obſe vt ſe... rus ſi...
Vide vt ſileas⁾: noli timere, & cor tuū ne ⁼formidet⁾ à duabus caudis titionū ⁼molleſcat.
fumigātiū iſtorū in ira furoris Raſin regis Syriæ, & filii Romeliæ: eo quod cō ſiliū inierit cōtra te Syria in malū, Ephraim, & filius Romeliæ, dicētes. Aſcēdamus ad Iudā, & ſuſcitemus eū, & auellam⁹ eū ad nos, & ponam⁹ regē in medio eius filiū Tabeel. Hæc dicit dominus deus, Nō ſtabit, & nō erit iſtud. Sed caput Syriæ Damaſc⁹, & caput Damaſci Raſin. Et adhuc ſexaginta & quinque anni, &⁼ deſinet Ephraim eſſe⁾ po-
pulus, & caput Ephraim Samaria, & ca ⁼frāge Ephra ne ſit
put Samariæ filius Romeliæ. Si non crediderítis, ⁼non permanebitis⁾. Et adie-
cit dominus loqui ad Achaz, dicēs, Pe ⁼ideo quia n eſtis ſ... biles.
te tibi ſignum à domino deo tuo in ꝓfundum inferni, ſiue in excelſum ſupra. Et dixit Achaz, Nō petā, & nō tentabo dn̄m. Et dixit, Audite ergo domus C
Dauid, Nūquid parū vobis eſt moleſtos eſſe hominib⁹, quia moleſti eſtis & deo meo? ¶Propter hoc dabit dominus ip- Mat.1.
ſe vobis ſignum. ||Ecce virgo ⁼concipiet &⁾ pariet filium, & ⁼vocabitur⁾ no- luc.1. ⁼prægn ⁼voca (ſub. i
men eius Emmanuel. Butyrum & mel comedet, vt ſciat reprobare malum & eligere bonum. ¶Quia antequam ſciat puer reprobare malum & eligere bonum, derelinquetur terra quam tu deteſtaris à facie duorum regum ſuorum. Adducet dominus ſuper te, & ſuper populum tuum, & ſuper domum patris tui dies, qui non venerunt à diebus ſeparationis Ephraim à Iuda cum rege Aſſyriorum. ¶Et erit in die illa: ſibilabit dominus muſcæ, quæ eſt in extre- D
mo fluminum Ægypti: & api, quæ eſt in terra Aſſur: & venient, & requieſcent omnes in torrentibus ⁼vallium⁾, ⁼deſer rum.
in cauernis petrarum, & in omnibus⁼ ⁼pini
frutetis⁾, & in vniuerſis⁼ foraminibus⁾. In die illa radet dominus in no- ⁼viliſſ mis ... ribus.

D uacula ᵉconducta in his qui trans flumen ſunt, in rege Aſſyriorum, caput & pilos pedum, & barbam = vniuerſam ⁾. Et erit in die illa: nutriet homo vaccam boum, & duas oues, & præ vbertate lactis comedet butyrum. butyrum enim & mel manducabit omnis qui relictus fuerit in medio terræ. Et erit in die illa: omnis locus vbi fuerint mille vites, mille argenteis, in ſpinas & in vepres erunt. Cum ſagittis & arcu ingredientur illuc: vepres enim & ſpinæ erunt in vniuerſa terra. = Et omnes montes qui in ſarculo ſarrientur, non veniet illuc terror ⁾ ſpinarũ & veprium, & erit in paſcua bouis, & in conculcationem pecoris.

ſumet ... l, Ad ... tes au ... omnes ſarcu ſarrie- ur nõ ēdens tu,

CAP. VIII.

Ante Chriſti natiuitatem quem prædatorem & redemptorem noſtrum vocat. Iſraelitæ deſtructi ab Aſſyriis. Iudæ deſtructio ab Aſſyriis. Interitum Aſſyriorum prædicit propheta ad conſolationem piorum. Fiducia in deo nõ in humano auxilio. Iudæorum ruina ob incredulitatem in Chriſtum. Verbum dei interrogandum & ſequendum. Pœna negligentium verbum dei.

A ET dixit dominus ad me, Sume tibi librum grandem, & ſcribe in eo ſtylo hominis, = Velociter ſpolia detrahere, cito prædari ⁾. Et adhibui mihi teſtes fideles Vriam ſacerdotem, & Zachariam filium Barachiæ: & acceſſi ad propheti ſſam, & concepit, & peperit filium. Et dixit dominus ad me, Voca nomen eius, accelera ſpolia detrahere, feſtina prædari. Quia antequam ſciat puer vocare patrem ſuum & matrem ſuam, auferetur fortitudo Damaſci, & ſpolia Samariæ coram rege Aſſyriorum. Et adiecit dominus loqui ad me adhuc, dicens, Pro eo ꝙ abiecit populus iſte aquas Siloe, quæ vadunt cum ſilentio, & aſſumpſit B magis Raſin, & filium Romeliæ, propter hoc ecce dominus adducet ſuper eas aquas fluminis fortes & multas, regem Aſſyriorum, & omnem gloriam eius, & aſcendet ſuper omnes riuos eius, & fluet ſuper vniuerſas ripas eius, & ibit per Iudam, inundans, & tranſiens vſque ad collum veniet. Et erit extentio alarum eius, implens latitudinem terræ tuæ ô Emmanuel. ¶Congregamini populi, & vincimini, & audite vniuerſæ procul terræ: = confortamini ⁾ & vincimini, accingite vos & vincimini: inite conſilium & diſſipabitur: loquimini verbum, & non fiet: quia nobiſcum deus. ¶Hæc enim ait dominus ad me, = ſicut in manu forti, erudiuit me, ne irem in via populi huius, dicens, Ne dicatis, cõiuratio. omnia enim quæ loquitur populus iſte, coniuratio eſt: & timorem eius ne timeatis, neque paueatis, Dominum exercituum ipſum ſanctificate: ipſe pauor veſter, & ipſe terror veſter, & erit vobis: in = ſanctificationem ⁾, ‖ In lapidem autem offenſionis & petram ſcandali duabus domibus Iſrael, in laqueum & in ruinam habitantibus Ieruſalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur. ¶Liga teſtimonium, ſigna legem in diſcipulis meis. Et expectabo dominum qui abſcondit faciem ſuam á domo Iacob, & præſtolabor eum. Ecce, ego & pueri mei, quos dedit mihi dominus in ſignum, & in portentum Iſrael á domino exercituum, qui habitat in monte Sion. ¶Et cum dixerint ad vos, Quærite á pythonibus, & á diuinis qui = ſtrident in incãtationibus ſuis ⁾: Nunquid non populus á deo ſuo requiret ▸ viſionem ⁾ pro viuis á mortuis? Ad legem magis, & ad teſtimonium. Quod ſi non dixerint iuxta verbum hoc, non erit eis matutina lux. Et tranſibit per eam, = & corruet ⁾, & eſuriet: & cum eſurierit, iraſcetur, & maledicet regi ſuo, & deo ſuo & ſuſpiciet ſurſum. Et ad terrã intuebitur: & ecce tribulatio & tenebræ, diſſolutio, & anguſtia, & caligo = perſequens, & non poterit auolare de anguſtia ſua.

acce- t præ ,ietli ſpo- e,

= accingite vos.

= quaſi apprehẽderet me manu, & C

= palatiũ, Luc. 2. e. rom. 9. g. 1. pet. 2. b

Hebr. 2. d

D = garriunt & loquũtur, & á coniuratoribus:

= induratus,

= diſperſa. Neq; enĩ erit obſcurata (vel oppreſſa) illa quæ affligetur, ſicut priore tẽpore leuiore malo afflixit (ſub. Aſſyrius. (terram Zabulon & terram Nephthali, & poſteriore maritima, finitima Iordanis et confinium gentium afflixit.

CAP. IX.

Gentes ſuſcipiunt Euāgelium. Lætitia. CHRISTVS. Regnum Chriſti. Nomina Chriſti. Regnum Chriſti. Pax. Euerſionem decem tribuum Iſrael vaticinatur Iſaias, ob ſuperbiam eorum in deum. Caput & cauda.

A PRimo tempore alleuiata eſt terra Zabulon & terra Nephtali, & nouiſſimo aggrauata eſt via maris trans Iordanem Galilææ gentiū). Populus qui ābulabat in tenebris, vidit lucē magnam: habitātibus in regione vmbræ mortis lux orta eſt eis. Multiplicaſti gentem, non magnificaſti lætitiam. Lætabuntur coram te, ſicut qui lætantur in meſſe, ſicut exultant victores capta præda, quando diuidunt ſpolia. Iugum enim oneris eius, & virgam humeri eius, & ſceptrum exactoris eius ſuperaſti, ||ſicut in die Madian. (Iudic.7.f) Quia omnis =violenta prædatio) cum tumultu & veſtimentum miſtum ſanguine, erit in combuſtionem & cibus ignis. (=qui pugnat, pugnat.) PARVVLVS enī NATVS eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum eius: & vocabitur nomen eius admirabilis conſiliarius, deus, fortis, pater =futuri ſeculi), princeps pacis. (=in perpetuum.) Multiplicabitur eius imperium, & pacis nō erit finis. B Super ſolium Dauid, & ſuper regnum eius ſedebit: vt confirmet illud, & corroboret in iudicio & iuſtitia amodo & vſque in ſempiternum. Zelus domini exercituum faciet hoc. ¶Verbū miſſit dominus in Iacob, & cecidit in Iſrael. Et ſciet omnis populus Ephraim & habitantes Samariam in ſuperbia & magnitudine cordis, dicentes, Lateres ceciderunt, ſed quadris lapidibus ædificabimus: ſycomoros ſucciderunt, ſed cedros =immutabimus). (=in locū eorū plātabimus.) Et eleuabit dominus hoſtes Raſin ſuper eum, & inimicos eius =in tumultum vertet), Syriā ab oriente, & Philiſthiim ab occidente, & deuorabunt Iſrael toto ore. (=ſimul cō gregabit.) In om C nibus his non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta: & populus non eſt reuerſus ad percutientem ſe, & dominum exercituum non exquiſierunt. Et diſperdet dominus ab Iſrael caput & caudam: =incurruātem & deprauantem) die vna. (=ramū & iuncum.) Longæuus & honorabilis, ipſe eſt caput: & propheta docens mendacium, ipſe eſt cauda. Et erunt qui =beatificant) populum iſtum ſeducentes, & qui =beatificantur, præcipitati). (=duc… =duct… perd…) Propter hoc ſuper adoleſcentulis eius nō lætabitur dominus: & pupillorum eius, & viduarum non miſerebitur: quia omnis hypocrita eſt & nequam, & vniuerſum os locutū eſt ſtultitiam. In omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extēta. Succenſa eſt enim quaſi ignis impietas, vepres & ſpinam vorabit: & ſuccendetur in denſitate ſaltus, & = conuoluetur in ſuperbia fumi). (=eleua… ſe ſicu… eleuat… fumus =obſcu… ta.) In ira domini exercituum =conturbata) eſt terra & erit populus quaſi eſca ignis. Vir fratri ſuo nō parcet, & declinabit ad dexteram, & eſuriet: & comedet ad ſiniſtram, & non ſaturabitur. D Vnuſquiſque carnem brachii ſui vorabit: Manaſſes Ephraim, & Ephraim Manaſſen, ſimul ipſi contra Iudam. In omnibus his non eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta.

CAP. X.

Legum conditores iniquos alloquitur. Deus Iudæos interfecturus miniſterio Aſſyriorum vtitur. Aſſyriis quibus fuerat vſus vt inſtrumentis, reddit afflictionem, ne glorientur aliquid ex ſe feciſſe. Iudæi poſt percuſſum Aſſyriū ſoli deo confidentes. Iudæi pauci ſaluati. Conſolatur deus Iudam, ꝙ breuis futura ſit eius afflictio, perſecutoreſque eius puniendi. Varii rumores de aduentu Sennacherib in Ieruſalem. Interitus Sennacherib.

VÆ) qui condunt leges iniquas: & ſcribentes, iniuſtitiam ſcripſerunt: vt opprimerent in iudicio pauperes, & vim facerēt cauſæ humilium populi mei: vt eſſent viduæ præda eorum, & pupillos diriperēt. (=vel C… (aut h…) Quid facietis in die viſitationis, & calamitatis delonge venientis? Ad cuius confugietis auxilium? & vbi derelinquetis gloriam veſtram, = ne incurueminí ſub vinculo, & cū interfectis) cadatis? (=niſi ci… curua… tur ſu… vincu… & c… tis int… occiſo…) Super omnibus his nō eſt auerſus furor eius, ſed adhuc manus eius extenta. ¶Væ Aſſur, virga furoris mei & baculus ipſe, in manu eorum indignatio mea. Ad gentem fallacem mittam eum. & contra populum furoris

mei mandabo illi, vt auferat ſpolia, &
dirıpiat prædam, & ponat illum in cō
culcationem quaſi lutum platearum.
Ipſe autem non ſic arbitrabitur, & cor
eius non ita exiſtimabit: ſed ad conte-
rendum erit cor eius, & ad internecio
nem gentium non paucarum. Dicet e-
nim, Nunquid nō principes mei ſimul
reges ſunt? Nunquid non vt Charca-
mis: ſic Calano: & vt Arphad, ſic Emath
Nunquid non vt Damaſcus, ſic Sama-
ria? Quomodo inuenit manus mea re-
gna idoli, ſic & ſimulachra eorum de
Ieruſalem & de Samaria. Nunquid non
ſicut feci Samariæ & idolis eius, ſic fa-
ciam Ieruſalem & ſimulachris eius? ¶Et
C erit: cum impleuerit dominus cuncta
opera ſua in monte Sion & in Ieruſalē,
viſitabo ſuper fructum magnifici cor-
dis regis Aſſur, & ſuper gloriam altitu-
dinis oculorum eius. Dixit enim, In for
titudine manus meæ feci, & in ſapien
tia mea intellexi: & abſtuli terminos
arata populorum, &=principes eorū depræ-
bitan- datus ſum, & detraxi quaſi potens=in ſu
blimi reſidentes. Et inuenit quaſi ni-
dum manus mea fortitudinem popu-
lorum: & ſicut colligūtur oua, quæ de-
D relicta ſunt, ſic vniuerſam terram ego
congregaui: & non fuit qui moueret pē
nam, & aperiret os, & ganniret. Nun-
quid gloriabitur ſecuris contra eum q
ſecat in ea? aut exaltabitur ſerra contra
ipſe eum à quo trahitur? =quomodo ſi eleue
s tam tur virga contra eleuantem ſe, & exal-
ſe le- tetur baculus qui vtique lignum eſt.
virgā Propter hoc mittet domīator dominꝰ
ul cū exercituum in pinguibus eius tenuita-
q ele tem: & ſubtus gloriam eius ſuccenſa ar
eū, q̄ debit quaſi combuſtio ignis. Et erit lu-
le le- men Iſrael in ignem, & ſanctus eius in
bacu flammam. Et ſuccendetur, & deuorabi
ui nō tur ſpina eius, & vepres in die vna. Et
arbor? gloria ſaltus eius, &=carmeli eius ab a-
riculti nima vſque ad carnem conſumetur, &
Tolu- erit=terrore profugus. Et reliqæ ligni
vt ve ſaltus eius præ paucitate numerabun-
ifer. tur, & puer ſcribet eas. ¶Et erit in die
illa: non adiiciet reſiduum Iſrael, & hi
qui fugerint de domo Iacob, inniti ſu-
per eo qui percutit eos: ſed innitetur
ſuper dominum ſanctum Iſrael in veri
m, 9, f. tate. ‖Reliquiæ conuertentur, reliquiæ
inquam Iacob ad deum fortem. Si enim

fuerit populus tuus Iſrael quaſi arena
maris, reliquiæ conuertentur ex eo, =cō =vP, con-
ſummatio abbreuiata inundabit iuſti- ſumptio
tiam. ‖Conſummationem enim, & ab- abbreuia
breuiationem dominus deus exercitu ta afferet
um faciet in medio omnis terræ. ¶Pro- iniuſtitiā
pter hoc, hæc dicit dominus deus ex- cum abū
ercituum. Noli timere populus meus dantia.
habitator Sion, ab Aſſur, in virga enim Infra, 18, f
percutiet te, & baculum ſuum leuabit F
ſuper te in via AEgypti. Adhuc enim
paululum modicumque, & conſumma
bitur indignatio & furor meus =ſuper =ad cōſū-
ſcelus eorum. Et ſuſcitabit ſuper eum ptionem
dominus exercituum flagellum, ‖iuxta Iudi, 7, g.
plagam Madian in Petra Oreb, & vir-
gam ſuam ſuper mare, & leuabit eam ī
via AEgypti. Et erit in die illa: aufere-
tur onus eius de humero tuo, & iugum
eius de collo tuo, & computreſcet iu-
gum=à facie olei. Veniet in Aiath, trāſ =propter
ibit in Magron: apud Machmas = com- pinguedi
mendabit vaſa ſua. Tranſierunt= cur- nem.
ſim Gaba ſedes noſtra: obſtupuit Ra- =receſſit
ma, Gabaath Saulis fugit. Hinni voce exercitū
tua filia Gallim, attende Laiſa pauper- ſuum.
cula Anathoth. Migrauit Medemena: ha =Vadū, in
bitatores Gabim=confortamini. Adhuc Gabaa di
dies eſt, vt in Nobe ſtetur: agitabit ma uerſorio
num ſuam ſuper montē filiæ Sion, col- =pernoc-
lem Ieruſalem. Ecce dominator domi- tauerūt:
nus exercituum = confringet laguncula =vP, con-
in terrore & excelſi ſtatuta ſucciden- gregami-
tur, & ſublimes humiliabuntur. Et ſub- ni.
uertentur condenſa ſaltus eius ferro: =excidit
& Libanus cum excelſis cadet. ramū in
robore.

CAP. XI.

Chriſtus naſciturus ex radice Ieſſe
Arma Chriſti regis. Virga. Spiritus. Iuſti
tia. Fides. Opera & fructus euangelii.
Scientia domini. Vocatio gentium. Ve-
ra reductio Iudæ & Iſraelis, à captiuita
te ad euangelium. Apoſtoli adducen-
tes omnes ad euangelium.

ET egredietur ‖virga de radice Ieſ-
ſe, &=flos de radice eius aſcēdet. Act. 13, d.
Et requieſcet ſuper eum ſpiritus =ramus
domini, ſpiritus ſapientiæ & in-
tellectus, ſpiritus conſilii & fortitudi-
nis, ſpiritus ſcientiæ &=pietatis. Et re- =timoris
plebit eum ſpiritus timoris domini. dñi. Et ip
Non ſecundum viſionem oculorum ſe bñ ſpi

rantē eū *iudicabit, neque ſecundum auditum
faciet in aurium arguet: ſed iudicabit in iuſtitia
timore pauperes, & arguet in æquitate ꝑ man
*ſuorum ſuetis terræ. ||Et percutiet terram vir-
=propter ga oris ſui, & ſpiritu labiorum ſuorum
māſuetos interficiet impiū. Et erit iuſtitia cingu
2.Theſ.2c lum lumborū eius, & fides cinctoriū re
Infr.65.d nū ci9. ¶||Habitabit lupus cū agno: & p
B dus cū hœdo accubabit: vitulus, & leo,
& ouis ſimul morabuntur, & puer par-
uulus minabit eos. =Vitul9, & vrſus pa
=Vacca, ſcentur: ſimul requieſcent catuli eorū:
& leo quaſi bos comedet paleas. Et de-
lectabitur infans ab vbere ſuper fora-
mine aſpidis: & in cauernam reguli, q
ablactatus fuerit, manum ſuam mittet.
Non nocebunt, & non occident in vni
uerſo mōte ſanctu meo: quia repleta eſt
terra ſcientia domini, ſicut aqua maris
operientis. ¶In die illa radix Ieſſe, ||qui
ſtat in ſignum populorum, ipſum gen-
C tes =deprecabuntur, & erit = ſepulchrū
Rom.15.c eius glorioſum. Et erit in die illa: adii-
=quærent ciet dominus ſecūdo manum ſuam ad
=requies poſſidēdum reſiduum populi ſui, quod
eius in relinquetur ab Aſſyriis, & ab AEgypto,
gloria, & à Phethros, & ab AEthiopia, & ab AE
lam, & à Sennaar, & ab Emath, & ab in
ſulis maris. Et leuabit ſignum in natio-
nes, & congregabit profugos Iſrael, &
diſperſos Iuda colliget à quatuor pla-
gis terræ. Et auferetur zelus Ephraim,
& hoſtes Iuda peribunt. Ephraim non
æmulabitur Iudā, & Iudas non pugna-
bit contra Ephraim: & volabunt in hu-
meros Philiſthiim per mare, ſimul præ
D dabuntur filios orientis. Idumæa & Mo
ab =præceptum manus eorum, & filii
=erūt im- Amon obedientes *erunt. Et deſolabit
miſſio dominus =linguam maris AEgypti, & le
*eis uabit manum ſuam ſuper flumen in for
=oram titudine ſpiritus ſui: & percutiet eum
in ſeptem riuis, ita vt tranſeant per eū
calceati. Et erit via reſiduo pplo =meo,
=eius qui relinquetur ab Aſſyriis: ||ſicut fuit Iſ
Exo.14. raeli in die illa qua aſcendit de terra
AEgypti.

CAP. XII.

Chriſtianorum gratiarum actio ꝓ dei miſericordia per Chriſtū eis facta.

ET dices in die illa, Confitebor ti- A
bi domine, quoniam iratus es mi-
hi: conuerſus eſt furor tuus, & cō
ſolatus es me.
Ecce deus ſaluator meus, =fiducialiter a =confi.
gam, & non timebo: quia fortitudo
mea, & laus mea dominus deus, & fa
ctus eſt mihi in ſalutem.
Haurietis aquas in gaudio de fontibus
= ſaluatoris. =ſaluti
Et dicetis in die illa, Cōfitemini domi- (vel, ſa
no, & inuocate nomen eius: notas fa- taribu
cite in populis adinuentiōes eius: me
mentote quoniam excelſum eſt no-
men eius.
Cantate domino, quoniam = magnifi- =magn
ce fecit: annuntiate hoc in vniuer- ca fec
ſa terra. vt ſci
=Exulta, & lauda = habitatio Sion: tur ha
quia magnus in medio tui ſanctus =Exal
Iſrael. vocer
=habi
trix

CAP. XIII.

Babylon deſtruenda prædicitur.

ONus Babylonis, quod vidit =vel, P
Iſaias filius Amos. Super mon- pheti
tem = caliginoſum leuate ſi- =eleua
gnum, exaltate vocem, leuate
manum, & ingrediantur portas du-
ces. Ego mandaui = ſanctificatis me- =.i. pp
is, & vocaui fortes meos in ira mea, tis à
exultantes in gloria mea. Vox mul- Perſis
titudinis in montibus, quaſi popu-
lorum frequentium, vox ſonitus re-
gum gentium congregatarum: domi-
nus exercituum = præcepit militiæ bel =Iuſſ
li. = Venientibus de terra procul, exerc
à ſummitate cæli: dominus, & va- =veni
ſa furoris eius, vt diſperdat omnem B
terram. Vlulate, quia prope eſt di-
es domini: quaſi vaſtitas à domino
veniet. Propter hoc omnes manus
diſſoluentur, & omne cor hominis
contabeſcet & conteretur: torſiones
& dolores tenebunt eos, quaſi par-
turiens dolebūt. Vnuſquiſque ad pro-
ximum ſuum ſtupebit, facies com-
buſtæ vultus eorum. Ecce dies do-
mini venit, crudelis, & indignatio-
nis plenus, & iræ, furoriſque ad po-
nendam terram in ſolitudinem, &

peccatores eiꝰ conterendos de ea: quo
niam ſtellæ cæli, & ſplendor earum
non expandent lumen ſuum, || Obte-
nebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna nõ
ſplendebit in lumine ſuo. Et viſitabo
ſuper orbis mala, & contra impios ini
quitatem eorum, & quieſcere faciam
ſuperbiam =infidelium), & arrogan-
tiam fortium humiliabo. = Pretioſior
erit vir) auro, & homo mundo obri-
zo. = Super hoc) cælum turbabo: &
mouebitur terra de loco ſuo, propter
indignationem domini exercituum, &
propter diem iræ furoris eius. Et e-
rit quaſi damula fugiens, & qua-
ſi ouis: & non erit qui congreget.
Vnuſquiſque ad populum ſuum con-
uertetur, & ſinguli ad terram ſuam
fugient. Omnis qui inuentus fuerit,
occidetur: & omnis qui ſuperuene-
rit, cadet in gladio. ||Infantes eorum
allidentur in oculis eorum: diripien-
tur domus eorum, & vxores eorum
violabuntur. Ecce ego ſuſcitabo ſu-
per eos Medos, qui argentum non =quæ
rant), nec aurum velint: ſed ſagittis
paruulos interficient, & lactentibus
vteri non miſerebuntur, & ſuper fili-
os non parcet oculus eorum. Et erit
Babylon illa glorioſa in regnis, incly
ta in ſuperbia Chaldæorum, ||ſicut ſub
uertit dominus Sodomam & Gomor-
rham. Non habitabitur vſque in = fi-
nem), & non =fundabitur) vſque ad
generationem & generationem: nec
ponet ibi tentoria Arabs, nec paſto-
res requieſcent ibi. Sed requieſcent ibi
beſtiæ, & replebuntur domus eorum
=draconibus): & habitabunt ibi ſtru-
thiones, & = piloſi) ſaltabunt ibi, & reſpõ
debunt) ibi vlulæ in ædibus eius, & = ſy
renes) in delubris voluptatis.

[Margin: ze.32.b. / el.3.c. / at.24.e / arc.13.c / c.21.e / ortium / retioſi / em fa- / ã virũ / deirco / C / ttonita / ſa.136.b / ſtima- / ant, / D / en.19.c / eculum / abitabi / r / P, furun / ilioſi / P, dæ- / iones / ãtabũt / racões.]

CAP. XIIII.

Reuerſio Iudæorum ex captiuitate, & Babyloniorum afflictio. Plãgitur Nabuchodonoſor ab Iſraele & irridetur. Mors regis Babylonis ſimilis auroræ de cælo cadenti, & obſcuratæ. Iuramento affirmat ſe perditurum Sennacherib & Aſſyrios. Excidium Philiſthæorum ſiue Palæſtinorum ab Ezechia factum.

PRope eſt vt veniat tempus eius, A
& dies eius non elongabuntur.
Miſerebitur enim dominus Iacob
& eliget adhuc de Iſrael, & requi
eſcere eos faciet ſuper humum ſuam:
adiungetur aduena ad eos, & adhære-
bit domui Iacob. Et = tenebunt) eos po- =tollent
puli, & adducent eos in locum ſuum:
& poſſidebit eos domus Iſrael ſup ter-
ram domini in ſeruos & ancillas: & e-
runt capientes eos qui ſe ceperant, &
ſubiiciẽt exactores ſuos. ¶Et erit in die
illa: cum requiem dederit tibi domi-
nus à labore tuo, & à concuſſione tua,
& à ſeruitute dura qua ante ſeruiſti, ſũ
mes parabolam iſtam cõtra regem Ba-
bylonis, & dices, Quomodo ceſſauit B
exactor, quieuit tributum? Contriuit do
minus baculum impiorum, virgam do
minantium cædentem populos in indi
gnatione, plaga = inſanabili), ſubiicien- =indecli-
tem in furore gentes, =perſequẽtem cru nabili
deliter). Conquieuit & ſiluit omnis ter- =perſeque
ra gauiſa eſt, & exultauit: abietes quo- batur eos
que lætatæ ſunt ſuper te, & cedri Liba ſine inter
ni, ex quo dormiſti, nõ aſcendit qui ſuc miſſione.
cidat nos. Infernus ſubter conturbatus =vP, mor-
eſt in occurſum aduentus tui, ſuſcita- tuos,
uit tibi = gigantes). Oẽs principes terræ
ſurrexerunt de ſoliis ſuis, oẽs principes
nationũ. Vniuerſi reſpondebunt, & di
cẽt tibi. Et tu vulneratus es ſicut & nos C
noſtri ſimilis effectus es. Detracta eſt ad
inferos ſupbia tua, = cõcidit cadauer tu =etiã ſoni
um): ſubter te ſternetur tinea, & ope- tus nablo
rimentũ tuũ erũt vermes. ¶Quomodo rũ tuorũ
occidiſti de cælo lucifer, q mane orie-
baris? Corruiſti in terrã, qui vulnerabas
gẽtes: qui dicebas in corde tuo, In cęlũ
cõſcendã, ſup aſtra dei exaltabo ſoliũ
meũ, & ſedebo in mõte = teſtamẽti, in la =eccleſiæ
teribus aquilonis. Aſcendã ſuper altitu (vel, cele
dinẽ nubium, ſimilis ero altiſſimo. Ve- berrimo)
runtamen ad infernũ detrahẽris in pro D
fundum laci. Qui te viderint, = ad te =te contẽ
inclinabuntur), teque proſpicient. plabunt,
Nunquid iſte eſt vir qui conturbauit
terram, qui concuſſit regna: qui poſuit
orbem deſertum, & vrbes eius deſtru-
xit, vinctis eius non aperuit carcerem?
Omnes reges gentium vniuerſi dor-
mierunt in gloria, vir in domo ſua: tu
autẽ proiectus es de ſepulchro tuo, qua
ſi ſtirps = inutilis pollutus, & obuolutus abomi-

cum his qui interfecti ſunt gladio, &
deſcenderunt ad fundamenta laci, qua
ſi cadauer putridum. Non habebis cō-
ſortium neque cum eis in ſepultura:
tu enim terram tuā diſperdidiſti, tu po
pulum tuum occidiſti: non vocabitur
in æternum ſemen peſſimorum. Præpa
rate filios eius occiſioni in iniquitate
patrum ſuorum: nō conſurgent, nec hæ
reditabunt terram, neque implebūt fa-
E ciem orbis ciuitatum. Et conſurgam
ſuper eos, dicit dominus exercituum:
& perdam Babylonis nomē, & reliqui
as, & germen, & progeniem: dicit do
minus. Et ponā eā in poſſeſſionē erina-
cii, & in paludes aquarum, & ſcopabo
eam in ſcopo terens, dicit dominꝰ ex
ercituum. ¶Iurauit dominus exercituū
dicens, Si non vt putaui ita erit: & quo
F modo mente tractaui, ſic eueniet, Vt
conteram Aſſyrium in terra mea, & in
montibus meis conculcem eum, & au-
feretur ab eis iugum eius, & onus illiꝰ
ab humero eorum tolletur. Hoc conſi-
lium quod cogitaui ſuper omnem ter-
ram, & hæc eſt manus extenta ſup vni
uerſas gentes. Dominus enim exercitu-
um decreuit, & quis poterit īfirmare?
& manus eius extenta: & quis auertet
eam? ¶In anno quo mortuus eſt rex A-
chaz, factum eſt onus iſtud, Ne læteris
philiſthæa omnis tu quoniam commi
nuta eſt virga percuſſoris tui: de radi-
G ce enim colubri egredietur regulus, &
ſemen eius abſorbens volucrem. Et pa
ſcentur primogeniti pauperum, & pau
peres fiducialiter requieſcent: & interi
re faciam in fame radicem tuam, & re-
liquias tuas interficiam. Vlula porta, cla
ma ciuitas: proſtrata eſt Philiſthæa om
nis ab aquilone enim fumus veniet, &
non eſt q effugiet agmen eius. Et quid
reſpondebitur nuntiis gentis? Quia do-
minus fundauit Sion, & in ipſa ſpera-
bunt pauperes populi eius.

nabilis, ſicut veſtimentum occiſorū, conculcatum. — propter iniquitatem. — inimicis. — filium & nepotem. — ſcopis diſſipatiōis. — fructus eius ceraſtes volans. — cuius dēſitatē remo ſuſtinebit.

CAP. XV.

Moabitarum ruina prædicitur.

A ONus Moab, quia nocte vaſtata eſt
Ar-Moab, conticuit: quia nocte
vaſtatus eſt murus Moab, conti
cuit. Aſcendit domus & Dibon
ad excelſa in planctum: ſuper Nabo, &
ſuper Medaba, Moab vlulabit: in cun-
ctis capitibus eiꝰ caluitiū, & oīs barba
radet. In triuiis eius accīcti ſunt ſacco:
ſuper tecta eius & ī plateis eiꝰ oīs vlu-
lat, deſcendit in fletū. Clamabit Heſe-
bō & Eleale, vſq; ad Iaſa audita eſt vox
eorum. Super hoc expediti Moab vlu-
labunt, anima eiꝰ vlulabit ſibi. Cor me
um ad Moab clamabit, vectes eius vſq;
ad ſegor vitulam conternantem. Per
aſcenſum enim Luith flens aſcendet, &
in via Oronaim clamorem contritio-
nis leuabunt. Aquæ enim Nemrim de-
B ſertæ erunt, quia aruit herba, defecit
germen, viror omnis interiit. Secundū
magnitudinem operis & viſitatio eo-
rum: ad torrentem ſalicum ducēt eos.
Quoniam circuibit clamor terminum
Moab: vſque ad Gallim vlulatus eius &
vſque ad puteum Elim clamor eius.
Quia aquæ Dibon repletæ ſunt ſangui
ne: ponā enim ſuper Dibon additamen
ta: his qui fugerint de Moab leonem, &
reliquiis terræ.

ſuccisus eſt: — Cir — in Baith — Iere, 48 f — eze. 7. — Prop ea q d tias fe & diu as eor ad tor tem ſ cū de rent (hoſtes — Dim & inf

CAP. XVI.

Moab à deo punitus ob perfidiam, immiſericordiam & arrogantiam ſuā.

EMitte agnum dominatorem ter-
ræ, de petra deſerti ad montem fi
liæ Sion. Et erit: ſicut auis fugiēs,
& pulli de nido auolantes, ſic e-
runt filiæ Moab in tranſcenſu Arnon.
Ini concilium, coge conſiliū: pone qua-
ſi noctem vmbram tuam in meridie:
abſconde fugientes, & vagos ne pro-
das. Habitabunt apud te profugi mei:
Moab eſto latibulum eorum à facie va
ſtatoris: finitus eſt enim puluis, con-
ſummatus eſt miſer, defecit qui cōcul
cabat terram. Et præparabitur in miſe
B ricordia ſoliū, & ſedebit ſup eam in ve
ritate in tabernaculo Dauid iudicās &
quærens iudicium, & velociter reddēs
quod iuſtū eſt. Audiuimus ſuperbiā Mo
ab, ſuperbus eſt valde: ſuperbia eius &
arrogātia eius & īdignatio, pluſq̄ fortitu
do eiꝰ. Idcirco vlulabit Moab, ad Moab
vniuerſus vlulabit: his qui lætanē ſup
muros cocti lateris, loquimini plagas
ſuas. Quoniā ſuburbana Heſebon de-
ſerta ſunt, & vineam ſabama domini
gentium exciderunt, flagella eius vſ-
que ad Iazer peruenerunt, errauerunt
in deſerto, propagines eius re'icte ſūt,

dom tori — de ni iecta — emul — vaſtan — Iere. 48 — ſup fun damen Cir har ſeth ge metis, v runtam abiecti.

C ranſierunt mare. ˭Super hoc ʾplorabo in fletu Iazer, vineam Sabama: inebriabo te lachryma mea Heſebon, & Eleale, quoniam ſuper ˭ vindemiam tuam ʾ, & ſuper meſſem tuam vox calcātium irruit. ‖Et auferetur lætitia & exultatio de Carmelo, & in vineis non exultabit neque iubilabit. vinū in torculari non calcabit qui calcare conſueuerat: vocem calcantium abſtuli. D Super hoc venter meus ad Moab quaſi cithara ſonabit, & viſcera mea˭ad murum cocti lateris ʾ. Et erit: cum apparuerit quòd ˭laborauit ʾMoab ſuper excelſis ſuis, ingredietur ad ſancta ſua vt obſecret, & non valebit. Hoc verbum quod locutus eſt dominus ad Moab ex tunc. Et nunc locutus eſt dominus, dicens, In tribus annis quaſi anni mercennarii ˭auferetur ʾgloria Moab ſuper omni populo multo, & relinquetur paruus & modicus nequaquam multus.

CAP. XVII.

Vaſtitatem futuram Damaſcenis ab Aſſyriis prædicit, in quorum auxilio confidebant decem tribus. Contra decem tribus Damaſcenis confœderatas prophetat. Calamitas cogit reuerti ad deum. Iudæi quare deſtructi. Ruinā Aſſyriorum prædicit.

A ONus Damaſci. Ecce Damaſcus deſinet eſſe ciuitas, & erit ſicut aceruus lapidum in ruina. Delictæ ciuitates Aroer gregibus erunt, & requieſcent ibi, & non erit qui exterreat. Et ceſſabit˭ adiutorium ʾ ab Ephraim, & regnum à Damaſco: & reliquiæ Syriæ, ſicut gloria filiorum Iſrael erunt, dicit dominus exercituum. ¶Et erit in die illa: attenuabitur gloria Iacob, & pinguedo carnis eius emarceſcet. B Et erit ſicut congregans in meſſe, quod reſtiterit, & brachium eius ſpicas leget: & erit ſicut quęrens ſpicas in valle Raphaim. Et relinquetur in eo ſicut racemus, & ſicut excuſſio oleæ duarum vel trium oliuarum in ſummitate rami, ſiue quatuor aut quinque in cacuminibus eius fructus eius, dicit dominus deus Iſrael. ¶In die illa˭inclinabitur ʾhomo ad factorem ſuum, & oculi eius ad ſanctam Iſrael reſpicient: & nō inclinabitur ad altaria quæ fecerunt manus eius, & quæ operati ſunt digiti eius: non reſpiciet lucos & ˭delubra ʾ, ¶In die illa erunt ciuitates fortitudinis eiꝰ derelictæ ſicut ˭aratra & ſegetes, quæ derelictę ſunt à facie filiorum Iſrael, & erit deſerta, Quia oblita es dei ſaluatoris tui, & fortis adiutoris tui non es recordata: C propterea plantabis plātationem ˭fidelem ʾ, & germen alienū ſeminabis in die ˭ plantationis tuæ labruſca ʾ, & mane ſemen tuum ˭florebit, ablata eſt meſſis in die hæreditatis, & dolebit grauiter ʾ. ¶Vę multitudini populorum multorum, vt ˭multitudo ʾmaris ſonantis: & tumulus turbarum, ſicut ſonitus aquarum multarum. Sonabunt populi ſicut ſonitus aquarū inundantiū, & increpabit eū, & fugiet procul: & rapietur ſicut puluis montium à facie venti, & ſicut turbo coram tēpeſtate. In tempore veſperæ, & ecce turbatio: ˭ in matutino ʾ, & non ſubſiſtent. hæc eſt pars eorum qui vaſtauerunt nos, & ſors diripientium nos.

˭imagines. ˭virgultū & rami, qui ˭pulchrā ˭plātabis ˭germina re facies: at quo die colligēdus erit fructꝰ dolebis, & languebis. ˭fremitus ˭priuſquā mane,

CAP. XVIII.

AEgypto vaſtitas prædicitur. AEthiopes ſuſcepturi Euāgelium Chriſti.

VAE terræ ˭ cymbalo alarum ʾquæ eſt trans flumina AEthiopiæ, qui mittit in mare legatos, & in vaſis papyri ſuper aquas. Ite angeli veloces ad gentem conuulſam, & dilaceratam, ad populum terribilē, poſt quem non eſt alius: ad gentem ˭expectantem ʾ& conculcatam, cuius diripuerunt flumina terram eius. Omnes habitatores orbis qui moramini in terra, cum eleuatum fuerit ſignum in mōtibus, videbitis, & clangorem tubæ audietis: quia hæc dicit dominus ad me, Ego quieſcam, & conſyderabo in loco meo ſicut meridiana lux clara eſt, B ſicut nubes roris ˭in die ʾmeſſis. Ante meſſem enim ˭totus effloruit, & immatura profectio germinabit, & ʾprocidentur ramuſculi eius falcibus: & quæ derelicta fuerint, aſcindentur, & excutientur. Et relinquentur ſimul auibus montium, & beſtiis terræ: & ęſtate perpetua erunt ſuper eum volucres: & omnes beſtiæ terræ ſuper illam hyemabunt. In tempore illo deferetur munus domino exercituum à populo diuulſo & dilacerato: à populo terribili, poſt quem non fuit alius à gente ˭ ex-

˭inumbrāti alis ˭deſtructam. ˭æſtu ˭ſtatim vt effloruerit flos, & vna acerba matu˭ruerit,

destructa pectante, expectante) & conculcata, cu
ius diripuerũt flumina terram eius, ad
locũ nominis domini exercituum mõ-
tem Sion.

CAP. XIX.

☞ AEgyptiorum vaſtatio ab Aſſyriis, conſilium humanum contra dominum nihil poteſt, In ſapientes AEgyptios. Spiritus mendaces. AEgyptii conuerſi ad Chriſtum, Laudatur Chriſtus ab AEgyptiis. Crux. Et in aſſyria & in AEgypto Chriſtiani. Gentes Iſraeli æquales.

A ONus AEgypti. Ecce dominus aſcendet ſuper nubem leuem, &
ingredietur AEgyptum, & mo-
uebuntur ſimulachra AEgypti
à facie eius, & cor AEgypti tabeſcet in
medio eius. Et concurrere faciam AE-
gyptios aduerſus AEgyptios, & pugna
bit vir contra fratrem ſuum, & vir cõ
tra amicum ſuum, ciuitas aduerſus ci-
*euacuabitur. uitatem, regnum aduerſus regnum. Et
*dirumpetur) ſpiritus AEgypti in viſce
ribus eius, & conſilium eius præcipita
bo: & interrogabunt ſimulachra ſua, &
diuinos ſuos, & pythones & ariolos. Et
tradam AEgyptum in manu domino-
rum crudelium, & rex fortis domina-
bitur eorum, ait dominus deus exerci
tuum. Et areſcet aqua de mari, & fluui-
*areſcet us *deſolabitur) atque ſiccabitur. Et de-
ficient flumina: & attenuabuntur, &
*flumina AEgypti. ſiccabuntur ‖riui aggerum). Calamus &
iuncus *marceſcet, nudabitur alueus ri
*gramine ta quę ſũt iuxta riuum: ui à fonte ſuo): & omnis ſementis irri-
gua ſiccabitur, areſcet, & non erit. Et
mœrebunt piſcatores, & lugebunt om
nes mittẽtes in flumen hamũ, & expan
B dentes rete ſuper faciem aquarũ emar-
ceſcent. Confundentur qui operantur
*naſſas. linum, plectentes & texentes *ſubtilia).
*retia Et erunt *irrigua) eius *flaccentia): om-
*contrita nes qui faciebant lacunas ad capien-
dos piſces. ¶Stulti principes Taneos, ſa
*conſiliũ infatuatũ pientes conſiliari Pharaonis *dederũt
conſilium inſipiens). quomodo dicetis
Pharaoni, Filius ſapientium ego, filius
regum antiquorum? Vbi nunc ſunt ſa-
pientes tui? annuncient & indicent ti
bi quid cogitauerit dominus exerci-
Seducti ſunt. tuum ſuper AEgyptũ. ¶Stulti facti ſunt
principes Taneos, *emarcuerũt) prin-
cipes Memphæos, deceperunt AEgy-
ptum, angulum populorum eius. Do-
minus miſcuit in medio eius ſpiritum
*vertiginis): & errare fecerunt AEgy- *peruerſitatum.
ptum in omni opere ſuo, ſicut errat e
brius & vomens. Et non erit AEgypto C
opus quod faciat caput & caudam *in *iuncũ ramum
curuantem & refrenantem). In die illa
erit AEgyptus quaſi mulieres, & ſtupe-
bunt & timebũt à facie commotionis
manus domini exercituum, quam ipſe
mouebit ſuper eam, & erit terra Iuda
AEgypto in pauorem. Omnis qui illius
fuerit recordatus, pauebit à facie con-
ſilii domini exercituum, quod ipſe co-
gitauit ſuper eã. ¶In die illa erũt quin-
que ciuitates in terra AEgypti, lo-
quentes lingua Chanaan, & iurantes
per dominum exercituum: ciuitas ſo-
lis vocabitur vna. In die illa erit altare *dom
*domini) in medio terræ AEgypti, &
titulus domini iuxta terminum eius:
& erit in ſignum & in teſtimoniũ do-
mino exercituum in terrra AEgypti.
Clamabunt enim ad dominum à facie D
tribulantis, & mittet eis ſaluatorem &
propugnatorem, qui liberet eos. Et co-
gnoſcetur dominus ab AEgypto, & co
gnoſcent AEgyptii dominum in die il-
la, & colent eũ in hoſtiis & in muneri-
bus: & vota vouebunt domino, & ſol-
uent. Et percutiet dominus AEgyptum
plaga, & ſanabit eam, & reuertẽtur ad
dominum, & placabitur eis, & ſanabit
eos. ¶In die illa erit via de AEgypto in
Aſſyrios, & intrabit Aſſyrius in AEgy-
ptum, & AEgyptius in Aſſyrios, & ſer-
uient Agyptii Aſſur. In die illa erit Iſ-
rael tertius AEgyptio & Aſſyrio: bene
dictio in medio terræ, cui benedixit
dominus exercituum, dicens, Benedi-
ctus populus meus AEgypti, & opus
manuum mearum Aſſyrius, hæreditas
autem mea Iſrael.

CAP. XX.

☞ AEgyptiorum & AEthiopum captiuitas prædicitur.

IN anno quo ingreſſus eſt Thartan A
in Azotum, cum miſiſſet eum Sar-
gon rex Aſſyriorum, & pugnaſſet
cõtra Azotum, & cepiſſet eam: in
tempore illo locutus eſt dominus in
manu Iſaiæ filii Amos, dicens, Vade, &
ſolue ſaccum de lumbis tuis, & calcea-

menta tua tolle de pedibus tuis. Et fecit ſic vadens nudus, & diſcalceatus. Et dixit dominus, Sicut ambulauit ſeruus meus Iſaias nudus & diſcalceatus, B trium annorum ſignum & portentum erit ſuper AEgyptum & ſuper AEthiophiam: ſic minabit rex Aſſyriorum captiuitatem AEgypti, & tranſmigrationem AEthiopiæ, iuuenem, & ſenem nudum, & diſcalceatum diſcoopertis natibus ad ignominiam AEgypti. Et =timebunt), & confundentur ab AEthiopia ſpe ſua, & ab AEgypto gloria ſua. Et dicet habitator inſulæ huius in die illa, Ecce, hæc erat ſpes noſtra, ad quos confugimus in auxilium, vt liberarent nos à facie regis Aſſyriorum. & quomodo effugere poterimus nos?

orre- nt.

CAP. XXI.

Deſtruenda Babylon prædicitur. Idumææ ruina. Arabum ruina.

ſac.1,2

ONus deſerti maris. || Sicut turbines ab Aphrico veniunt, de deſerto venit, de terra horribili. Viſio dura nunciata eſt mihi: =qui incredulus eſt, infideliter agit): & qui depopulator eſt, vaſtat. Aſcende AElam, obſide Mede: omnem gemitum eius ceſſare fecit. Propterea repleti ſūt lumbi mei dolore, & anguſtia poſſedit me ſicut anguſtia parturientis. Cor B rui cum audirem, conturbatus ſum cū viderem. =Emarcuit) cor meum, =tenebræ) ſtupefecerunt me: =Babylon dilecta mea, poſita eſt mihi in miraculum). Pone menſam, contemplare in ſpecula: comedentes & bibentes ſurgite principes, =arripite) clypeum. Hæc enim dixit mihi dominus, Vade, & pone ſpeculatorem: & quodcunque viderit annunciet. Et vidit currum duorum equitum, aſcenſorem aſini, & aſcēſorem cameli: & contemplatus eſt diligenter multo intuitu. || Et clamauit leo, Super ſpeculam =domini) ego ſum, ſtans iugiter per diem: & ſuper cuſtodiam meam ego ſum, ſtans totis noctibus. Ec C ce iſte venit aſcenſor vir bigæ equitum, & reſpondit, & dixit, || Cecidit cecidit Babylon, & omnia ſculptilia deorum eius contrita ſunt in terra. Tritura mea, & filius areæ meæ, quæ audiui à domino exercituum deo Iſrael annuntiaui vobis. ¶Onus Duma, Ad me

inſidiās idietur vaſtās ſtet: - errauit temo- s, noctem nabilē ihi qua crepu- ulū cō ipitum oſuit ihi in rrorem ngite ba.2.a. domine re.51.a. po.14.b

clamat ex Seir, Cuſtos =quid de nocte)? cuſtos quid de nocte? Dixit cuſtos, Venit mane & nox: ſi =quæritis), quærite: conuertimini, & venite. ¶Onus in Arabia. In =ſaltu) ad veſperam dormietis, in ſemitis Dedanim, Occurrentes ſitienti ferte aquam, qui habitatis terram =Auſtri), cum panibus occurrite fugienti. A facie enim gladiorū fugerunt, à facie gladii imminētis, à facie arcꝰ extēti à facie grauis prælii: quoniam hæc dicit dominus ad me, Adhuc in vno anno, =quaſi in anno mercennarii, & auferetur omnis gloria Cedar. Et =reliquię numeri) ſagittariorum fortium de filiis Cedar imminuentur: dominus enim deus Iſrael locutus eſt.

=i. quę hora noctis? (vꝫ quid fēſiſti hac nocte?) =vꝫ vultis quærere, =vꝫ, Arabia. =Theman =ſicut ān i =paruꝰ reliquus numerus.

CAP. XXII.

Obſidio vrbis Ieruſalem à Sennacherib. Sobna præfectus domus Ezechiæ, reiicitur à deo. Eliacim à deo vocatus, ſubſtituitur in locum Sobnæ. Paxilli ſiue Sobnæ interitus.

ONus vallis viſionis. Quidnā quoque tibi eſt, quia aſcendiſti & tu A omnis in tecta? clamoris plena vrbs frequens, ciuitas exultans: interfecti tui, non interfecti gladio: nec mortui tui, in bello. Cuncti principes tui fugerunt ſimul, =dureque ligati ſunt): omnes qui inuenti ſunt, vincti ſunt pariter procul fugerunt. Propterea dixi, Recedite à me, amare flebo: nolite B incumbere vt conſolemini me ſuper vaſtitate filiæ populi mei. Dies enim interfectionis & conculcationis, & fletuum domino deo exercituum in valle viſionis, =ſcrutans murum, & magnificus ſup) montē. Et AElam ſumpſit pharetram, =currum hominis equitis), & =parietem nudauit clypeus). Et erunt electæ valles tuæ plenæ quadrigarum, & equites ponent ſedes ſuas in porta. Et reuelabitur operimentum Iudæ, & videbis in die illa armamentarium domus ſaltus: & ſciſſuras ciuitatis Dauid videbitis, quia multi C plicatę ſunt. Et congregaſtis aquas piſcinæ inferioris, & domos Ieruſalem numeraſtis, & deſtruxiſtis domos ad muniendum murum. Et lacum feciſtis inter duos muros, ad aquam piſcinæ veteris: & nō ſuſpexiſtis ad eū qui fecerat eam, & operatorē eius de lōge nō

=à iaculatoribus, =diruens murū, & clamor ad =cū curribus equites accincti ſunt, =Cyrene nudauit clypeum

vidiſtis. Et vocauit dominus deus ex-
ercituum in die illa ad fletũ, & ad plã-
ctum, ad caluitium, & ad cingulũ ſac-
ci, & ecce gaudium & lætitia occidere
D vitulos & iugulare arietes, comedere
Sapiẽ. 2. b carnes & bibere vinum, || Commeda-
1. co. 15. d mus & bibamus, cras enim moriemur,
inf. 16. d. Et reuelata eſt in auribus meis vox
domini exercituum, Si dimittetur ini-
quitas hæc vobis donec moriamini: di
cit dominus exercituum. Hæc dicit do
=theſaura minus Dominus exercituum, Vade in-
riũ iſtum gredere ad =eum qui habitat in taberna
=quis tibi culo, ad Sobnam præpoſitum templi,
E & dices ad eum, Quid tu hic? aut =quaſi
=quaſi qui quis hic? quia excidiſti tibi hic ſepul-
excidit ĩ chrum, excidiſti in excelſo memoriale
excelſo ſe diligenter impetra tabernaculum tibi.
pulchrũ Ecce dominus aſportari te faciet, =ſicut
ſuũ, & qui aſportatur gallus gallinaceus, & quaſi
ſtatuit. amictum ſic ſubleuabit te. = Coronans
= profe- coronabit te tribulatione, quaſi pilam
ctione vi mittet te in terram latam & ſpatioſam
ri (.i. ve- ibi morieris, & ibi erit currus glo-
hemẽti) riæ tuæ, ignominia domus domini tui
& amici- & expellam te de ſtatione tua: & de mi
et te. niſterio tuo deponam te. Et erit in die
= in orbẽ illa: vocabo ſeruum meum Eliacim fi-
circũaget lium Helciæ, & induam illum tunica
te. tua, & cingulo tuo confortabo eum, &
F poteſtatem tuam dabo in manus eius:
Apo. 3. b. & erit quaſi pater habitantibus Ieru-
Iob. 12. b. ſalem, & domui Iuda. || Et dabo clauem
domus Dauid ſuper humerum eius: &
aperiet, & non erit qui claudat: & clau
det, & non erit qui aperiat. Et figam il-
= clauum lum =paxillum in loco =fideli, & erit in
& infra. ſolium gloriæ domui patris ſui. Et ſuſ-
=ſtabili. pendent ſuper eum omnem gloriam
=filii & ne domus patris eius, = vaſorum diuerſa
potes. genera, omne vas paruulũ à vaſis cra-
terarum vſque ad omne vas muſico-
rum. In die illa dicit dominus exerci-
tuum, auferetur paxillus qui fixus fue-
rat in loco fideli: & frangetur, & ca-
det, & peribit * quod pependerat in
*onus. eo, quia dominus locutus eſt.

CAP. XXIII.

Tyri excidium. Poſt. 70. annos, Ty
ri reparatio promittitur.

ONus Tyri. Vlulate naues maris, =ita vt r
quia vaſtata eſt =domus vnde ve ſuperſi
nire conſueuerant: de terra Ce domus
thim reuelatum eſt eis. Tacete nec qu
qui habitatis in inſula: =negotiatio Si- quã an
donis tranſfretantes mare repleuerunt pliꝰ ad
te. In aquis multis ſemẽ Nili, meſſis flu at: = ne
minis fruges eius: & facta eſt negotia- gotiate
tio gentium. Erubeſce Sidon, ait enim res.
mare, fortitudo maris, dicens, Nõ par
turiui, & non peperi, & non enutriui
iuuenes, nec ad incrementum perdu-
xi virgines. Cum auditum fuerit in AE
gypto, dolebunt =cum audierint de Ty B
ro tranſite maria, vlulate qui habitatis =ſicut
in inſula: nunquid non veſtra hæc eſt, luit Ty
=quæ gloriabatur à diebus priſtinis in cũ aud
antiquitate ſua? ducent eam pedes ſui =exult
longe ad peregrinandum. Quis =cogita à dieb
uit nec ſuper Tyrum quodam corona- antiqu
tam, cuius negotiatores principes inſti antiqu
tores eius inclyti terræ? Dominus exer tas ei
cituum cogitauit hoc, & detraheret ſu = cõſul
perbiam omnis gloriæ, & ad ignomi-
niam deduceret vniuerſos inclytos ter
ræ. Tranſi terram tuam quaſi flumen,
=filia maris, non eſt =cingulum vltra ti C
bi. Manum ſuam extendit ſuper mare, =ad fili
& conturbauit regna: dominus manda =vel, fo
uit aduerſus Canaan, vt contereret for tudo.
tes eius, & dixit, Non adiicies vltra vt
glorieris, calumniam ſuſtinens virgo fi
lia Sidonis: in Cethim conſurgens trãſ
freta, ibi quoque non erit requies tibi.
Ecce, terra Caldæorum =talis populus =qui al
non fuit, Aſſur fundauit eam: =in capti quand
uitatem traduxerunt robuſtos eius, ſuf =in nau
foderunt domos eius, poſuerunt eam portũ e
in ruinam. Vlulate naues maris, quia xerunt
deuaſtata eſt fortitudo veſtra. Et erit ces.
in die illa: ĩ obliuiõe eris ô Tyre ſeptua
ginta annis, ſicut dies regis vnius: poſt
ſeptuaginta autẽ annos erit Tyro =qua- =veluti
ſi canticum meretricis. Sume citharam D
circui ciuitatem meretrix obliuioni tra
dita: bene cane, frequẽta canticum vt
memoria tui ſit. ¶ Et erit poſt ſeptua-
ta annos, viſitabit dominus Tyrum, &
reducet eam ad merces ſuas: & rurſum
fornicabitur cum vniuerſis regnis ſu-
per faciem terræ. Et erunt negotiatio
eius: & merces eius ſanctificatæ do-
mino, non condentur, neque repo-
nentur: quia his qui habitauerint co-

ram domino, erit negotiatio eius, vt manducent in ſaturitatem, & veſtiantur vſque ad vetuſtatem.

CAP. XXIIII.

Deſolationem totius orbis deſcribit, vel Iudæorum tantum.

Ecce dominus diſſipabit terram, & nudabit eam, & affliget faciem eius, & diſperget habitatores eius. Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos: & ſicut ſeruus, ſic dominus eius: & ſicut ancilla, ſic domina eius, ſicut emens, ſic ille qui vendit: ſicut fœnerator, ſic is qui mutuum accipit: ſicut =qui repetit, ſic qui debet’. Diſſipa-
itor, tione diſſipabitur terra, & direptione
ta- prædabitur, dominus enim locutus eſt verbum hoc. =Luxit, & defluxit’ terra,
ſtru- & infirmata eſt: defluxit orbis, infirma-
ſt, ta eſt altitudo populi terræ. Et terra
:egit =infecta eſt’ ab habitatoribus ſuis: quia tranſgreſſi ſunt leges, mutauerunt ius, diſſipauerũt fœdus ſempiternum. Propter hoc maledictio vorabit terram, &
lati =peccabunt’ habitatores eius. ideoque inſanient cultores eius, & relinquen-
iit tur homines pauci. =Luxit’ vindemia, infirmata eſt vitis, ingemuerunt om-
B nes qui lætabantur corde. Ceſſauit gaudium tympanorum, quieuit ſonitus lætantium, conticuit dulcedo citharæ. Cum cantico non bibent vinum, amara erit potio bibentibus illam. Attrita eſt ciuitas vanitatis, clauſa eſt omnis domus nullo introeunte. Clamor erit ſuper vino in plateis: deſerta eſt omnis lætitia, tranſlatum eſt gaudium terræ. Relicta eſt in vrbe ſolitudo, & calamitas opprimet portas. Quia hæc erunt in medio terræ, in medio populorum, quo mõ ſi paucæ oliuæ quę remãſerunt excutiãtur ex olea, & racemi cum fuerit finita vindemia. Hi leuabunt vocem ſuam, atque laudabunt: cum glorifica-
lta- tus fuerit dominus, =hinnient de ma-
occi- ri’. Propter hoc in =doctrinis’ glorifi-
les. cate dominum: in inſulis maris nomen
C domini dei Iſrael. A finibus terræ lau-
libus des audiuimus, =gloriam’ iuſti. Et di-
laudē xi, =Secretum meum mihi, ſecretum
ām meum mihi’, væ mihi, præuaricantes
rſū, præuaricati ſunt, & præuaricatione
acer tranſgreſſorum præuaricati ſunt. Formido, & fouea, & laqueus ſuper te qui habitator es terræ. Et erit: qui fugerit à facie formidinis, cadet in foueam: & qui ſe explicauerit de fouea, tenebitur laqueo: quia cataractæ de excelſis apertæ ſunt, & concutientur fundamenta terræ. Confractione cõfringetur terra, contritione conteretur terra, commotione commouebitur terra: agitatione agitabitur terra ſicut ebrius, & auferetur quaſi tabernaculum vnius noctis’: & grauabit eam iniquitas ſua, & corruet, & non adiiciet vt reſurgat. Et erit: in die illa viſitabit dominus =ſuper militiam cæli in excelſo’: & ſuper reges terræ qui ſunt ſuper terram. Et congregabunt =in cõgregatione vnius faſcis in lacum’, & claudentur ibi in carcere: & poſt multos dies viſitabũtur. Et erubeſcet luna & confundetur ſol, cum regnauerit dominus exercituum in monte Sion, & in Ieruſalem, & in cõſpectu ſenum ſuorũ fuerit glorificatus.

Iere. 48. g

D

=exrcitũ excelſum

=ſicut congregari ſolet vincti ĩ carcere,

CAP. XXV.

Gratiis actis vaſtationem ſynagogæ & populi Iudaici deſcribit propheta. Fideles, impiis Iudæis mactatis, quãuis inuoluti ſint multis malis, ſeruabuntur per Chriſtum.

Domine deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo: quoniam =feciſti mirabilia, cogitationes antiquas fideles amẽ’. Quia poſuiſti ciuitatem in tumulum, vrbem fortem in ruinam, domum’ alienorum: vt non ſit ciuitas, & in ſempiternum non ædificetur. Super hoc laudabit te populus fortis, ciuitas gentiũ robuſtarum timebit te. Quia factus es fortitudo pauperi, fortitudo egeno in tribulatione ſua, =ſpes’ à turbine, vmbraculum ab æſtu. Spiritus enim robuſtorum quaſi turbo impellens parietem. Sicut æſtus in =ſiti’, tumultum alienorum humiliabis: & =quaſi calore ſub nube torrente propaginem fortium marceſcere facies’. Et faciet dominus exercituum omnibus populis in monte hoc, conuiuium pinguium, conuiuium vindemiæ, pinguium medullatorum, =vindemiæ defecatæ’. Et =præcipitabit in monte iſto faciem vinculi colligati ſuper omnes populos, & telam quam orditus eſt ſuper omnes nationes’. ¶Præcipitabit mortem in

=conſilia q̃ dixiſti à lõge, ſunt certe vera

=palatiũ

=ipſi tegmen

=loco ſicco,

=ſicut æſtus ĩ vmbra nubis palmitem tyrãnorũ putabit.

B

=feciũ expreſſarũ.

=auferet ĩ mõte iſto velamen. velamen qđ eſt ob faciẽ oĩm populorũ & operimentũ qđ operit oẽs gentes,

apoc. 7. d 21. b

ſempiternũ: & ||auferet dominus deus lachrymã ab omni facie, & opprobriũ populi ſui auferet de vniuerſa terra: quia dominus locutus eſt. Et dicet in die illa, Ecce deus noſter iſte, expectauimus eum, & ſaluabit nos: iſte dominus, ⁼ſuſtinuimus⁾ eũ, & exaltabimus, & lætabimur in ſalutari eius. Quia requieſcet manus domini in monte iſto:
D & triturabitur Moab ſub eo, ſicuti teruntur paleę in ⁼plauſtro⁾. Et extendet manus ſuas ſub eo, ſicut extendit natãs ad natandum: & humiliabit ⁼gloriam⁾ eius cum ⁼alliſione⁾ manuum ⁼eius⁾. Et munimenta ſublimium murorum tuorum concident, & humiliabuntur, & detrahentur in terram vſque ad puluerem.

⁼expectauimus ⁼ſterquilinio. ⁼ſuperbiã ⁼cubitis ⁼ſuarum.

CAP. XXVI.

Eccleſia Chriſti deſcribitur. Impiorum cęcitas, flagella nõ videntium. Pax fidelibus. Opera bona operatur deus in nobis. Tribulationibus compellit deus ire ad ſe. Conſolatio in afflictionibus & exhortatio ad patientiam.

IN die illa cantabitur cãticum iſtud in terra Iuda,
Vrbs fortitudinis ⁼noſtræ ſaluator, ponetur in ea murus⁾ & antemurale.
Aperite portas, & ingrediatur gens iuſta cuſtodiens veritatem.
⁼vetus error abiit: ſeruabis pacem, pacem, quia in te ſperauimus⁾.
⁼Sperastis in domino in ſeculis ęternis, in domino deo forti in perpetuum⁾.
Quia incuruabit habitantes in excelſo, ciuitatem ſublimem humiliabit: humiliabit eam vſque ad terram, detrahet eam vſque ad puluerem,
Conculcabit eam pes, pedes pauperis, greſſus egenorum.
Semita iuſti recta eſt, ⁼rectus callis iuſti ad ambulandum⁾.
Et in ſemita iudiciorum tuorum domine ⁼ſuſtinuimus⁾ te: nomen tuum, & memoriale tuum ⁼in deſyderio⁾ animæ.
Anima mea deſyderauit te in nocte: ſed & ſpiritu meo in pręcordiis meis de mane ⁼vigilabo vt⁾ te: *cum feceris iudicia tua in terra, iuſtitiam diſcent habitatores orbis.

⁼eſt nobis ſalus fecit nobis muros ⁼Eũ cuius deſyderiũ eſt cõiunctũ tibi, cuſtodies in pace, ĩ pace ĩquã quia tibi fidit. ⁼Fide dño in perpetuũ, quia ĩdeo dño poſitũ eſt oĩs mũdi robur. ⁼callẽ iuſti ponderabis (ſub. ô deus.) B ⁼expectauimus ⁼eſt deſyderium ⁼quæram *quoniã

¶⁼Miſereamur impio⁾, & non diſcet iuſtitiam facere, in terra ⁼ſanctorum⁾ iniqua geſſit: & non videbit gloriam domini,
Domine exaltetur manus tua vt non videant: videant, & confundantur zelantes populi, & ignis hoſtes tuos deuoret.
¶Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera noſtra operatus es nobis.
C ¶Domine deus noſter poſſederunt nos domini abſque te, ⁼tantum in te recordemur⁾ nominis tui.
Morientes non viuant, gigantes non reſurgant: propterea viſitaſti & contriuiſti eos, & perdidiſti omnem memoriam eorum.
⁼Indulſiſti genti domine, indulſiſti genti: nunquid glorificatus es? elongaſti omnes⁾ terminos terræ.
¶Domine in anguſtia requiſierunt te, ⁼in tribulatione murmuris doctrina tua eis⁾.
Sicut quæ concipit, cum appropinquauerit ad partum, dolens clamat in doloribus ſuis: ſic facti ſumus à facie tua domine.
Concepimus, & ⁼quaſi parturiuimus & peperimus ſpiritum⁾: ſalutes non ⁼fecimus in terra⁾, ideo non ceciderunt habitatores terræ.
¶Viuent mortui tui ⁼interfecti mei⁾ reſurgent: expergiſcemini, & laudate qui habitatis in puluere: quia ros ⁼lucis⁾ ros tuus, & terram gigantium detrahes in ruinam.
D Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude oſtia tua ſuper te, abſcondere modicum ad momẽtum, donec pertranſeat indignatio.
||Ecce enim dominus egredietur de loco ſuo, vt viſitet iniquitatem habitatoris terræ contra eum: & reuelabit terra ſanguinem ſuum, & non operiet vltra interfectos ſuos.

⁼Mi[...] ſecut[...] impi[...] ⁼vbi [...] bet [...] facer[...] ⁼ſed t[...] ſolun[...] mem[...] ſumu[...] ⁼Aux[...] gẽtẽ c[...] glori[...] ſti te, [...] plific[...] vſqu[...] ⁼effu[...] runt [...] tionẽ [...] corre[...] tua ſi[...] eis. ⁼par[...] tes n[...] genu[...] niſi [...] ⁼ſunt [...] terræ [...] ⁼cum [...] porib[...] ⁼viri[...] camp[...] Mich.

CAP. XXVII.

Regna omnia ſub aduentu Chriſti deſtructa à Romanis, & pax per totum orbem. Prædicatio euangelii, Fides gẽtium.

IN die illa viſitabit dominus in gladio ſuo duro, & grandi & forti, ſuper leuiathan ſerpentem vectem, & ſuper leuiathan ſerpentem tortuo- A

ſum, & occidet cetum qui in mari eſt.
In die illa =vinea meri cantabit ei), Ego
dominus qui ſeruo eam, repente =pro-
pinabo ei): ne forte viſitetur contra
eam, nocte & die ſeruo eam. Indigna-
tio non eſt mihi: quis dabit me ſpinam
& veprem =in prælio): gradiat ſuper
eam, ſuccēdam eam pariter? An potius
tenebit fortitudinem meam, faciet pa-
cem mihi, pacem faciet mihi? =Qui e-
grediuntur impetu à Iacob, florebit &
germinabit Iſrael, & implebunt faciem
B orbis =ſemine). Nunquid iuxta plagam
=percutientis ſe) percuſſit eum? aut ſi-
cut occidit interfectos =eius), ſic occi
ſus eſt? =In menſura contra menſuram
cum abiecta fuerit iudicabit eam: me-
ditatus eſt in ſpiritu ſuo duro per diem
æſtus). Idcirco ſuper hoc dimittetur
iniquitas domui Iacob: & iſte =omnis
fructus, vt auferatur peccatum) eius,
cum poſuerit omnes lapides altaris ſi
cut lapides =cineris) alliſos non ſtabunt
luci & delubra. Ciuitas enim munita
deſolata erit, =ſpecioſa) relinquetur, &
dimittetur quaſi deſertum: ibi paſcetur
vitulus, & ibi accubabit, & conſumet
=ſummitates) eius. =In ſiccitate meſſes)
illius conterentur: mulieres venien-
tes, & docentes eam: non eſt enim po-
pulus ſapiens, propterea non miſere-
bitur eius qui fecit eum: & qui forma-
D uit eum, non parcet ei. Et erit: in die
illa percutiet dominus ab allueo flu-
minis vſque ad torrentem Aegypti, &
vos congregabimini vnus & vnus filii
Iſrael. ¶Et erit: in die illa clangetur in
tuba magna, & venient qui perditi fue
rant =de terra) Aſſyriorum, & qui eie-
cti erant de terra Aegypti, & adora-
bunt dominum in monte ſancto in Ie
ruſalem.

CAP. XXVIII.

Iſraelis deſtructio ab Aſſyriis, quòd Iudam contemneret. In ſacerdotes & prophetas verbi dei contemptores. In Iudæos prophetarum ſubſannatores. Euangelii prædicatio. Perditio illuſorum verbi dei. Impiorū ſecuritas. Chriſtus credentibus ſalus. Afflictio nō recipiētibus Chriſtum. Exhortatio ad pœnitentiam. Saluandi pauci. De piorum afflictione, inter quos alii magis, alii minus affliguntur.

VAE coronæ ſuperbiæ, ebriis E- A
phraim, & flori decidenti, glorię
exultationis eius =qui) erant in =quæ
vertice vallis pinguiſſimę errā-
tes à vino. Ecce validus & fortis domi
nus ſicut impetus grandinis: turbo cō-
fringens, ſicut impetus aquarum mul-
tarum inundantium & emiſſarum ſu- =in terra
per terram ſpatioſam). Pedibus concul in fortitu
cabitur corona ſuperbiæ ebriorum E- dine
phraim. Et erit flos decidens gloriæ ex
ultationis eius, qui eſt ſuper verticem
vallis pinguium, quaſi =temporaneum) =prematu
ante maturitatem autumni: quod cum rus fructus
aſpexerit videns, ſtatim vt manu te- B
nuerit, deuorabit illud. In die illa erit
dominus exercituum corona glorię, &
ſertū exultationis reſiduo populi ſui:
& ſpiritus iudicii ſedenti ſuper =iudi- =tribunal
cium), & fortitudo reuertentibus de
bello ad portam. ¶Verum hi quoque prę
vino neſcierunt, & præ ebrietate erra-
uerunt. Sacerdos & propheta neſcierūt
præ ebrietate abſorpti ſunt à vino, er-
rauerunt in ebrietate, =neſcierunt vi- =errauerunt in vi
dentem), ignorauerunt iudicium. Om ſione,
nes enim menſæ repletæ ſunt vomitu
ſordiumque, ita vt non eſſet vltra lo-
cus. Quem docebit ſcientiam? & quem
intelligere faciet auditum, ablectatos à C
lacte auulſos ab vberibus? ¶Quia Man-
da remanda, manda remanda, expecta
reexpecta, expecta reexpecta, modicum
ibi, modicum ibi. ¶In =loquela enim 1.Co.14.d
labii), & lingua altera loquetur ad po- =balbutien
pulum iſtum: cui dixit, Hęc eſt requies tibus la-
mea, reficite laſſum, & hoc eſt meum biis,
refrigerium: & noluerūt audire. Et erit
eis verbum domini. Manda remanda,
manda remāda, expecta reexpecta, ex-
pecta reexpecta, modicum ibi, modicū
ibi: vt vadant, & cadant retrorſum, & D
conterantur, & illaqueentur, & ca-
piātur. ¶Propter hoc audite verbū do
mini viri illuſores, qui dominamini ſu
per populum meum qui eſt in Ieruſalē.
Dixiſtis enim, Percuſſimus fœdus cum
morte, & cū inferno fecimus pactū. Fla
gellū inundans cum tranſierit, non ve pſal.117.d
niet ſuper nos: quia poſuimus menda- Matt.21.d
cium ſpem noſtrā: & mendacio prote- 1.Pe.2.a
cti ſumus. ¶Idcirco hęc dicit dominus E
deus, Ecce, ego mittam in fundamen- =vel mu-
tis Sion lapidem, lapidem =probatum), nitum

angularem, pretioſum, =in fundamento fundatum⁾. ||Qui crediderit, non feſtinet, & ponam in pondere iudicium, & iuſtitiam in menſura: & =ſubuertet⁾ grando ſpem mēdacii: & protectionem aquæ inundabunt. Et delebitur fœdus veſtrum cum morte: & =pactum veſtrū⁾ cum inferno non ſtabit: flagellum inundans cum tranſierit, eritis ei in conculcationem. Quandocunque pertranſierit, tollet vos: quoniam mane diluculo pertranſibit in die & in nocte, & tantummodo ſola vexatio =intellectum dabit auditui⁾. Coanguſtatum eſt enim ſtratum, ita vt alter =decidat⁾, & palliū breue vtrunq; operire non poteſt. ||Sicut enim in monte =Diuiſionum⁾, ſtabit dominus ||ſicut in valle quæ eſt in Gabaon iraſcetur: vt faciat opus ſuum, =alienum⁾ opus eius: vt operetur opus ſuum, =peregrinum opus eius⁾ ab eo. ¶Et nunc nolite illudere, ne forte =conſtringantur⁾ vincula veſtra, conſummationem enim =& abbreuiationem⁾ audiui à domino deo exercituum ſuper vniuerſam terrā. Auribus percipite, & audite vocem meam, attendite & audite eloquiū meum. Nunquid tota die arabit arans vt ſerat, proſcindet & =ſarriet⁾ humum ſuā? Nônne cum adęquauerit faciem eius, & ſeret gith, & cyminum ſparget, & ponet triticum =per ordinem⁾, & hordeum, =& milium⁾, & vitiam in finibus ſuis? Et erudiet illum in iuditio, deus ſuus docebit illum. Nō enim in =ſerris⁾ triturabitur gith, nec rota plauſtri ſuper cyminum circuibit: ſed in virga excutietur gith, & cyminum in baculo. Panis autē comminuetur, verum nō in perpetuum triturans triturabit illum, neque vexabit eum rota plauſtri, neque vngulis ſuis comminuet eum. Et hoc à domino deo exercituum exiuit, vt mirabile faceret conſilium, & manificaret iuſtitiam.

=.i. firmiſſime fundatum.
Rom. 10. c
=repurgabit viſio veſtra
=faciet, intelligere auditum (vel, erit pauori iis qui audierint talia contigiſſe vobis.) F
=non ſuperſit
2. Re. 5. d
1. Pa. 14. a
=Peraſim
Ioſu. 10. c
=vt, quod proprie non eſt
=vt, quod certe alienū eſt G opus
=fortificētur
=vel, decidat
=colet
=menſurarum,
=in parte agri,
=tribula

CAP. XXIX.

Deſtructio Ieruſalem. Excęcatio Iudæorum, ne quid intelligerent eorum quæ prædicebant prophetæ. Iudæi reiecti doctrina hominum mandato dei præferētes. In eos qui ſe peccatores nō agnoſcunt. Regnum euangelii à Iudæis ſuperbis ad gentes cæcas conuerſum. Gentes prædicantes gratiam Chriſti.

VAE Ariel, Ariel ciuitas quam expugnauit Dauid: =additus eſt annus ad annum, ſolennitates euolutæ ſunt. Et circūuallabo⁾ Ariel, & erit triſtis & mœrens, & =erit mihi quaſi Ariel⁾. Et circundabo quaſi ſphæram in circuitu tuo, & iaciam contra te aggerem, & munimenta ponam in obſidionem tuam. Humiliaberis, de terra loqueris, & de humo audietur eloquium tuum: & erit quaſi pythonis de terra vox tua, & de humo eloquiū tuū muſſitabit. Et erit ſicut puluis tenuis multitudo =ventilētium⁾ te: & ſicut =fauilla⁾ pertrāſiens multitudo eorum qui contra te præualuerunt: eritque repente confeſtim. A domino exercituum viſitabitur in tonitruo, & commotione terræ, & voce magna turbinis & tempeſtatis, & flamma ignis deuorantis. Et erit ſicut ſomnium viſionis nocturnæ multitudo omnium gentium quæ =dimicauerunt⁾ cōtra Ariel, & omnes qui militauerunt, & obſederunt, & præualuerunt aduerſus eam. Et ſicut ſomniat eſuriens & comedit, cum autem fuerit expergefactus, vacua eſt anima eius: & ſicut ſomniat ſitiens & bibit, & poſtquam fuerit expergefactus, laſſus adhuc ſitit, & anima eius vacua eſt: ſic erit multitudo omnium gentium quæ dimicauerunt contra montem Sion. ¶Obſtupeſcite, & admiramini, =fluctuate & vacillate⁾ inebriamini, & non à vino: mouemini, & nō ab ebrietate: qm̄ miſcuit vobis dn̄s ſpm̄ ſoporis. =Claudet⁾ oculos veſtros, pphetas & principes veſtros qui vidēt viſiones, operiet. Et erit vobis viſio oīm ſicut verba libri ſignati: quē cum dederint ſciēti literas, dicent, Lege iſtū: & reſpondebit, Non poſſum, ſignatus eſt enim. Et dabitur liber neſcienti literas, diceturque ei, Lege: & reſpondebit, Neſcio literas. ¶Et dixit dominus, ||Eo quòd appropinquat populus iſte ore ſuo, & labiis ſuis glorificat me: cor autem eius longe eſt à me, & timuerunt me mandato hominum & doctrinis: ideo ecce ego addā vt admirationem faciam populo huic miraculo grandi & ſtupendo. peribit enim ſapientia à ſapiētibus eius, & intellectus prudentiū eius abſcondetur. ¶||Væ qui profundi eſtis corde, vt à do

A
=tan
annı
ſacri
tis t
angu
bo
=.i.ſ
volu
deſtı
facia
ſicut
Ariel
=diſp
tium
=glun
B
=dim
būt (
liqua
ba in
turo)
C
=exeç
eſtis,
lios e
catis:
=Clauſ
D
Matt.
Marc.

mino abſcondatis conſilium, quorum ſunt in tenebris opera, & dicūt, Quis videt non, & quis nouit nos? =Peruerſa eſt hæc veſtra cogitatio): quaſi ſi lutum contra figulum cogitet, & dicat
F opus factori ſuo, Non feciſti me. & figmentum dicat fictori ſuo, Non intelligis. ¶Nōne adhuc ī modico & in breui conuertetur Libanus in Charmel & in Charmel ſaltum reputabitur? Et audiēt in die illa ſurdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt. Et addent mites in domino lætitiam, & pauperes homines in ſancto Iſrael exultabunt: quoniam defecit qui præualebat, cōſummatus eſt illuſor, & ſucciſi ſunt omnes qui= vigilabant ſuper iniquitatem, qui peccare faciebant homines in verbo, & arguentē in porta =ſupplantabant, & declinauerūt fruſtra à iuſto). ¶Propter hoc, hæc dicit dominus ad domum Iacob, qui redemit Abraham, Non modo cōfundetur Iacob nec modo vultus eius erubeſcet: ſed cum viderit filios ſuos, opera ma-
G nuum mearum in medio ſui ſanctificantes nomen meum, & ſanctificabunt ſanctū Iacob, & deū Iſrael =prędicabūt), et ſcient errantes ſpiritu intellectū, et muſſitatores diſcent legem.

CAP. XXX.

In Iudæos q ſpretis dei cōſiliis, ſuæ prudentiæ innitebantur, in creaturis ſpem habentes contra Sennacherib. Iudæi auxilium petentes ab AEgyptiis, pereunt à beſtiis in itinere. Prophetas Iudæi prohibent verbum dei annuntiare. Pœna in reiicientes verbum dei, ſperantes ab hominibus auxilium. Promittit deus miſericordiam conuerſis ad ipſum. Aſſyriorum exitium prædicitur. Deſcribitur infernus.

A Vae filii deſertores, dicit dominus, vt faceretis conſilium, et non ex me: et ordiremini telam, et non per ſpiritum meum, vt adderetis peccatum ſuper peccatum: qui ambulatis vt deſcendatis in AEgyptum, et os meum non interrogaſtis, ſperantes auxilium in fortitudine Pharaonis, et habentes fiduciam in vmbra AEgypti. Et erit vobis fortitudo Pharaonis in confuſionem, et fiducia vmbræ AEgypti in ignominiam. Erant enim Tani principes tui, et nuntii tui vſque ad Hanes peruenerunt. Omnes confuſi ſunt ſuper populo qui eis prodeſſe non poterat: non fuerunt in auxilium, et in aliquam vtilitatem, ſed in confuſionem et in opprobrium. ¶Onus iumentorum auſtri. In terra tribulationis et anguſtiæ, leæna et leo ex eis, vipera et regulus volans, portantes ſuper humeros iumentorum diuitias ſuas, & ſuper gibbum camelorum theſauros ſuos ad populum qui B
eis prodeſſe non poterit. AEgyptus enim fruſtra & vane auxiliabitur: ideo clamaui ſuper hoc, =Superbia tantum eſt, quieſce). Nunc ergo ingreſſus ſcribe ei ſuper buxum & in libro diligenter exara illud, & erit in die nouiſſimo in teſtimonium vſque in æternum. Populus enim ad iracundiam prouocans eſt, & filii mendaces, filii nolentes audire legem dei. Qui dicunt videntibus, Nolite videre: & aſpicientibus, Nolite aſpicere nobis ea quæ recta ſunt: loquimini nobis placentia, videte nobis errores. =Auferte à me viam, declinate à me ſemitam), ceſſet à facie noſtra ſanctus Iſrael. ¶Propterea hæc dicit ſanctus Iſrael, Pro eo quod reprobaſtis verbum hoc, & C
ſperaſtis= in calumnia) & in tumultu, & innixi eſtis ſuper eo: propterea erit vobis iniquitas hæc ſicut =interruptio cadens, &= requiſita) in muro excelſo: quoniam ſubito dum non ſperatur, veniet contritio eius: & comminuetur ſicut conteritur lagena figuli contritione perualida: & non inuenietur de fragmentis eius teſta, in qua portetur igniculus de incendio aut hauriatur parum aquæ de fouea: quia hæc dicit dominus deus ſanctus Iſrael, =Si reuertamini & quieſcatis), ſalui eritis. in ſilentio & in ſpe erit fortitudo veſtra. Et noluiſtis: et dixiſtis, Nequaquam, ſed ad equos D
fugiemus. ideo fugietis. Et ſuper veloces aſceddemus. ideo velociores erunt, qui perſequentur vos. Mille homines à facie terroris vnius: et à facie terroris quinq;, fugietis, donec relinquamini quaſi malus nauis in vertice montis, et quaſi ſignum ſuper col-

=Fortitudo eorū ceſſabit (vl, Babylon non poterit iuuare.)

=Recedite de via, declinate de ſemita

=vl, violētia.

=ruptura quæ ſe pandit.

=In quiete et requie.

lem. ¶Propterea expectat dominus vt miſereatur veſtri: & ideo exaltabitur parcens vobis: quia deus iudicii dominus: Beati omnes qui expectant eum. Populus enim Sion habitabit in Ieruſalem: plorans nequaquam plorabis, miſerans miſerebitur tui: ad vocem clamoris tui ſtatim vt audierit, re-
E ſpondebit tibi. Et dabit vobis dominus panem =arctum, & aquam breuem⁾. Et non faciet auolare à te vltra doctorem tuum: & erunt oculi tui videntes præceptorem tuum, & aures tuæ audient verbum poſt tergum monentis, Hæc eſt via, ambulate in ea: & non declinetis neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram. Et contaminabis laminas ſculptilium argenti tui, & veſtimentum conflatilis auri tui, & diſperges ea ſicut immunditiam menſtruatæ. Egredere, dices ei. Et dabitur pluuia ſemini tuo vbicunque ſeminaueris in terra, & panis frugum terræ
F erit vberrimus & pinguis, paſcetur in poſſeſſione tua in die illo agnus⁾ ſpatioſe: & tauri tui, & pulli aſinorum qui operantur terram, = commiſtum migma⁾ comedent, ſicut in arca ventilatum eſt. Et erunt ſuper omnem montem excelſum, & ſuper omnem collem eleuatum riui currentium aquarum in die interfectionis multorum cum ceciderint turres. Et erit lux lunæ ſicut lux ſolis, & lux ſolis erit ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum in die qua alligauerit dominus =vulnus⁾ populi ſui, & percuſſurā plagæ eius ſanauerit. ¶Ecce nomē domini venit de lōginquo, ardēs furor eius, & grauis ad portandum: labia eius repleta ſunt indignatione, & lingua eius quaſi ignis deuorās. Spiritus eius velut torrēs inūdās vſque ad mediū colli, ad perdēdas gentes in nihilū, & frenū erroris quod erat in maxillis populorū. Cāticū erit vobis ſicut nox ſanctificatæ ſolēnitatis, & lætitia cordis ſicut qui pergit cū tibia vt intret in mōtem domini ad fortem Iſrael. Et auditam faciet dominus = gloriam⁾ vocis ſuæ, & = terrorem brachii ſui oſtendet in comminatione furoris, & flamma ignis deuorantis: = allidet⁾ in turbine & in lapide grandinis. A voce enim domini pauebit Aſſur virga percuſſus. Et erit *tranſitus virgæ fundatus, quam requieſcere faciet dominus ſuper eum in tympanis & citharis: & In bellis = præcipuis⁾ expugnabit eos. Præparata eſt enim ab heri = Tophet, à rege⁾ præparata, profunda & dilatata. Nutrimenta eius ignis & ligna multa, flatus domini ſicut torrens ſulphuris ſuccendens eam.

=anguſtię & aquam oppreſſionis.

=pec9 tuū =pabulū mūdum.

= cōtritionem.

=vſ, potētiam. =diſcēſionem. =in diſperſione.

*or… =ele… nis… lorū… mot… =geh… eti… reg…

CAP. XXXI.

☞Eos qui ſpe in deum viuum relicta, confugiunt ad humanum auxilium, perituros prædicit cum ſuo auxilio. Exhortatio ad fiduciam in deum. Potentia dei cadit hoſtis, nō noſtris viribus.

VAE qui deſcēdunt in AEgyptum A
ad auxilium, in equis ſperantes, & habentes fiduciam ſuper quadrigis, quia multæ ſunt: & ſuper equitibus quia præualidi nimis: & nō ſunt confiſi ſuper ſanctum Iſrael, & dominum non requiſierunt. Ipſe autem ſapiens adduxit malum, & verba ſua non abſtulit. Et conſurget contra domum peſſimorum, & contra auxilium operantium iniquitatem. AEgyptus, B
homo, & non deus: & equi eorum, caro, & non ſpiritus. Et dominus inclinabit manum ſuam, & corruet auxiliator, & cadet cui præſtatur auxilium, ſimulque omnes conſumentur. ¶Quia hæc dicit domin9 ad me, Quomodo ſi rugiat leo, & catulus leonis ſuper prædā ſuam, cum =occurrerit ei⁾ multitudo paſtorum, à voce eorum non formidabit, & à multitudine eorum non pauebit: ſic deſcendet dominus exercituum vt prælietur ſu- C
per montem Sion, & ſuper collem eius. Sicut aues volantes, ſic proteget dominus exercituum Ieruſalem, protegens & liberans, tranſiens & ſaluans. ¶conuertimini = ſicut in profundum receſſeratis⁾ filii Iſrael. ¶In die enim illa abiiciet vir idola argenti ſui, & idola auri ſui, quæ fecerunt vobis manus veſtræ in peccatum. ¶Et cadet Aſſur in gladiō non viri, & gladius non hominis vorabit eum, & fugiet ⊢ non⁾ à facie gladii, & iuuenes eius vectigales erunt: & = fortitudo eius à⁾ terrore tranſibit, & pauebunt =fugientes⁾ principes eius: dixit do-

=cla… rit… eum…

= qu… deci… do i… ſi eſt…

=ab a… ſua p… =à ve…

minus, cuius ignis eſt in ſion, & caminus eius in Ieruſalem.

CAP. XXXII

Quale ſit regnum chriſti & conditiones regni bene inſtituti. Iudæorum deſtructio poſt aduentum Chriſti. Regnum Chriſti deſcribitur, regnum ſummæ pacis & ſecuritatis.

A ECce in iuſtitia regnabit rex, & principes in iudicio præerunt. Et erit vir ſicut =qui abſconditur⁾ à vento, & celat ſe à tempeſtate, ſicut riui aquarum in=ſiti⁾, & vmbra petræ promittentis in terra deſerta. Non caligabunt oculi videntiũ, & aures audientium diligenter auſcultabunt. Et cor ſtultorum intelliget ſcientiam, & lingua balborum velociter loquetur & plane. Non vocabitur vltra is qui inſipiens eſt, =princeps⁾: neque =fraudulentus⁾ appellabitur =maior⁾. Stultus enim fatua loquetur, & cor eius faciet iniquitatem, vt perficiat ſimulationẽ & loquatur ad dominum =fraudulenter⁾, & vacuam faciat animam eſurientis, & potum ſitienti auferat.

B =Fraudulenti⁾ vaſa peſſima ſunt: ipſe enim cogitationes cõcinnauit ad perdendos mites in ſermone mẽdacii, cũ= loqueretur paup iudiciũ⁾. =Princeps⁾ vero, ea quæ digna ſũt principe cogitabit, & ipſe=ſuper duces⁾ ſtabit. ¶Mulieres opulentæ ſurgite, & audite vocẽ meã: filiæ cõfidẽtes percipite auribus eloquiũ meũ. Poſt dies & annũ vos conturbabimini cõfidẽtes: cõſũmata eſt enim vindemia, collectio vltra non veniet.

C Obſtupeſcite opulentæ, conturbamini cõfidentes: exuite vos, & cõfundimini, accingite lumbos veſtros. Super vbera plangite, ſuper regione deſyderabili, ſuper vinea fertili. Super humũ populi mei ſpinæ & vepres aſcẽdẽt: quãto magis ſuper omnes domos gaudii ciuitatis exultantis? =Domus⁾ enim dimiſſa eſt, multitudo vrbis relicta eſt, =tenebræ & palpatio factæ ſunt ſuper ſpeluncas vſque in æternũ. Gaudium onagrorum

D paſcua gregũ, donec effundatur ſuper nos ſpiritus de excelſo: & erit deſertum in=Charmel⁾, & Charmel in ſaltũ reputabitur. ||Et habitabit in ſolitudine iudiciũ, & iuſtitia in Charmel ſedebit. Et erit opus iuſtitiæ pax, & cultus iuſtitiæ=ſilentium⁾, & ſecuritas vſque in ſempiternum. Et ſedebit populus meus in pulchritudine pacis, & in tabernaculis fiduciæ, & in requie opulenta. Grando autem in deſcenſione ſaltus, & humilitate humiliabitur ciuitas. Beati qui ſeminatis ſuper omnes aquas, immittentes pedẽ bouis & aſini.

cus in | ꝗs ſe | cõdit. | eſerto | eralis | rcus | agnifi | rores, | ari. | oque- | paupe | in iu | io. | beraP. | ropter | ralia | a. | Pala- | n. | x & | initio. | grũ cul | & ira | p.29.f.

=quies,

CAP. XXXIII.

Iſaias prophetat aduerſus Sennacherib. Orat dei auxilium propheta. Aſſyrii vaſtandi. Exaltatum dcum prædicat, prædicens regnum Chriſti. Deus bellans pro Iudæis, exaltatur vincens hoſtes. Suam potentiam omnibus notam eſſe vult deus. Ieruſalem protexit deus ne à Sennacherib vaſtaretur. In eccleſia peccati remiſſio.

VAE qui prædaris, =nonne & ipſe prædaberis? & qui ſpernis, nonne & ipſe ſperneris⁾? Cum conſummaueris deprædationẽ deprædaberis: Cum fatigatus deſieris cõtemnere, contemneris. Domine miſerere noſtri te enim expectauimus, eſto brachium =noſtrum⁾ in mane, =&⁾ ſalus noſtra in tempore tribulationis. A voce=angeli⁾ fugerunt populi, & ab exaltatione tua diſperſæ ſunt gentes. Et congregabuntur ſpolia veſtra ſicut colligitur bruchus, =velut cum foſſæ plenæ fuerint de eo⁾. Magnificatus eſt dominus, quoniam =habitauit⁾ in excelſo: impleuit ſion iudicio & iuſtitia. Et erit =fides⁾ in temporibus tuis: diuitiæ =ſalutis⁾ ſapientia & ſcientia: timor domini ipſe eſt theſaurus eius. Ecce, ᶜ videntes⁾ clamabunt foris, angeli pacis amare flebunt. Diſſipatæ ſunt viæ, ceſſauit tranſiens per ſemitam, irritum =factum eſt⁾ pactum, proiecit ciuitates, non reputauit homines. Luxit & elanguit terra: =confuſus eſt libanus, & obſurduit⁾: & factus eſt Saron ſicut deſertum: & cõcuſſa eſt Baſan, & Carmelus. ¶Nunc conſurgam dicit dominus, nunc exaltabor, nunc ſubleuabor. Concipietis=ardorem⁾, & parietis ſtipulã: ſpiritus veſter vt ignis vorabit vos. Et erũt populi quaſi de incendio=cinis⁾, ſpinæ= congregatæ⁾ igni comburentur. Audite qui longe eſtis, quæ fecerim, & cogno-

=& nõ p̃dauerunt te, q ſperniS & nõ ſpreuerunt te, | =eorum | =atramen | =fremitus | B | =ſecundũ inceſſũ locuſtarũ ĩcedẽs per eum. | =habitat | =veritas | =ſalus vel robur ſalutis | ᶜnũtii eorum. | =afecit | =deuaſtauit Libanũ, & ſuccidit: | =quiſquilias, | =calcis, | =excıſæ

ſcite vicini fortitudinem meam. Conterriti ſunt in Sion peccatores, poſſedit tremor hypocritas. Quis poterit habitare de vobis cũ igne deuorante? qs habitabit ex vobis cũ ardoribus ſempiternis?||Qui ambulat in iuſtitiis & loquitur veritatem, qui proiicit auaritiã ex calumnia, & excutit manus ſuas ab omni munere, qui obturat aures ſuas ne audiat ſanguinem, & claudit oculos ſuos ne videat malum: Iſte in excelſis habitabit, munimenta ſaxorum=sublimitas eius: panis=ei datus eſt, aquæ eius=fideles ſunt. Regem in decore ſuo videbunt oculi=eius, cernent terram de longe. Cor tuum meditabitur timorem:||vbi eſt literatus? vbi eſt=legis verba ponderans? vbi eſt doctor paruulorum?=Populum o imprudẽtem non videbis, populum alti ſermonis: ita vt non poſſis intelligere=diſertitudinem linguæ eius in quo nulla eſt ſapientia. ¶Reſpice Sion ciuitatem ſolennitatis noſtræ. Oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem opulentam, tabernaculum quod nequaquam transferri poterit: nec auferentur claui eius in ſempiternum, & omnes funiculi eius non rumpentur: quia=ſolummodo ibi magnificus eſt dominus noſter: locus fluuiorum riuulatiſſimi, & patẽtes: non tranſibit per eum nauis remigum neque trieris magna tranſgreditur eũ Dominus enim iudex noſter, dominus legifer noſter, dominus rex noſter: ipſe ſaluabit nos.=Laxati ſunt funiculi tui, ſed non præualebunt: ſic=erit malus tuus, vt dilatare ſignum non queas. Tunc diuidentur ſpolia prædarũ multarum: claudi diripient rapinam, nec dicet vicinus, Elangui. ¶Populus qui habitat in ea: auferetur ab eo iniquitas.

Pſal.14.a C
=eleuatio (i.refugium)
=eius
=ſtabiles
=tui,
1.Cor.1.c
=quæſtor? vbi nũerãs turres (i.vbi eruditi, potẽtes, & ſapiẽtes q cũ Senacherib perib ũt? o illũ fortem
=bleſum lingua,
=vere ibi fortis
=Extenſi
=in malo ſuæ nauis nõ extenderũt velum.

CAP. XXXIIII.

Poſtrema ſynagogæ vaſtatio, qua tranſlatum eſt regnum & ſacerdotium huius populi, ad eccleſiam per apoſtolos conſtitutam.

A Accedite gentes, & audite, & populi attendite: audiat terra, & plenitudo eius, orbis, & omne germen eius. Quia indignatio domini ſuper omnes gentes, & furor ſuper vniuerſam militiam eorum: interfecit eos, & dedit eos in occiſionem, interfecti eorum proiicientur, & de cadaueribus eorum aſcendet fœtor. Tabeſcent montes à ſanguine eorum, & tabeſcet omnis militia cælorum, & cõplicabuntur ſicut liber cæli: & omnis militia eorum defluet ſicut defluit folium de vinea: & de ficu: quoniam inebriatus eſt in cælo gladius meus. Ecce ſuper Idumæam deſcẽdet & ſuper populum interfectionis meæ ad iudicium. Gladius domini repletus eſt B ſanguine, incraſſatus eſt adipe, de ſanguine agnorum & hircorum, de ſanguine medullatorum arietum: victima enim domini in Boſra, & interfectio magna in terra Edom. Et deſcẽdent vnicornes cum eis, & tauri cum potentibus: inebriabitur terra eorum ſanguine, & humus eorum adipe pinguiũ,||quia dies vltionis domini annus retributionum iudicii Sion. Et cõuertentur torrentes eius in picem, & humus ei9 in ſulphur: & erit terra eius in picem ardentem, nocte & die non extinguetur. In ſempiternum aſcendet fumus eius: à generatione in generatione C nem deſolabitur, in ſecula ſeculorum non erit tranſiens per eam. Et poſſidebunt illam=onocrotalus, & ericius: &=ibis, & coruus habitabunt in ea. Et extendetur ſuper eam menſura, vt redigatur ad nihilum, & perpendiculum in deſolationem. Nobiles eius nõ=erunt ibi regem potius inuocabunt, & omnes principes eius erunt in nihilum. Et orientur in domibus eius ſpinæ, & vrticæ, & paliur9 ĩ munitionib9 ei9: & erit cubile draconum &=paſcua ſtruthionum. Et occurrent=dæmonia, onocentaurus, & piloſus clamabit alter ad alterum: ibi cubauit lamia, & inuenit ſibi requiem. Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos, & circunfodit, & fouit in vmbra eius: illuc congregati ſunt milui, alter ad alterum. Requirite diligenter in libro domini, & legite: vnum ex eis non defuit,=alter alterum non quæſiuit. quia=quod ex ore meo procedit, ille mandauit, & ſpiritus eius ipſe cõgregauit ea. Et ipſe miſit eis ſortem, & manus eius diuiſit eam illis in menſuram: vſque in æternum poſſidebunt eam, in generatione & generationem habitabunt in ea.

Inf.
=vP, can
=vP,
=ib gnũ cab
=ma
=vP ſtiæ ueſt cũ v & ſ
=vnũ que cioſ defu
=os

CAP. XXXV.

Lætitia & conſolatio promittitur credentibus in Chriſtum. Signa aduentus Chriſti. Chriſtus, via ad patrem.

A LAEtabitur deſerta & inuia, & exultabit ſolitudo, & florebit quaſi lilium. Germinans germinabit, & exultabit lætabunda & laudans: gloria Libani data eſt ei, decor Carmeli & Saron: ipſi videbunt gloriam domini, & decorem dei noſtri. Conforta
B te manꝰ diſſolutas, & genua debilia roborate. Dicite ⸗puſillanimis⸣. Confortamini, nolite timere, ecce deus veſter vltionem adducet ⸗retributiõis⸣: deus ipſe veniet, & ſaluabit vos. || Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut ceruus claudus, & ⸗aperta erit⸣ lingua mutorũ: quia
C ſciſſæ ſunt in deſerto aquæ, & torrentes in ſolitudine. Et quæ erat arida, erit in ſtagnum, & ſitiens in fontes aquarum. In cubilibus in quibus prius dracones habitabant, orietur viror calami & iunci. Et erit ibi ſemita & via, & via ſancta vocabitur: non tranſibit per eã pollutus, & ⸗hæc erit vobis directa via, ita vt ſtulti non errent per eam⸣. Non erit ibi leo, & mala beſtia non aſcẽdet per eam, nec inuenietur ibi: & ambulabunt qui liberati fuerint. Et redempti à domino, conuertentur & venient in
D Sion cum laude, & lætitia ſempiterna ſuper caput eorum: gaudium & lætitiã obtinebũt, & fugiet dolor & gemitus.

[Margin: ...ltis de, ...tribu- | ...t.15.c | ...dabit | ...e ĩ eis ...pulãs viã ſtul- ...on er- ...unt.]

CAP. XXXVI.

Sennacherib minatur Ezechiæ, probriſque afficit deum viuentem. Blaſphemia Sennacherib.

[Margin: ...Re.18.c ...Par.32.a]

ET factũ eſt in quartodecimo anno regis Ezechiæ, aſcendit Sennacherib rex Aſſyriorum ſuper omnes ciuitates Iuda munitas, & cepit eas. Et miſit rex Aſſyriorum Rabſacen de Lachis in Ieruſalẽ, ad regẽ Ezechiam in manu graui, & ſtetit in aquæ ductu piſcinæ ſuperioris in via agri fullonis. Et egreſſus eſt ad eum Eliacim filius Helciæ, qui erat ſuper domum, & Sobna ſcriba, & Ioahe filius Aſapha à commentariis. Et dixit ad eum Rabſaces, Dicite Ezechiæ, Hæc dicit rex magnus, rex Aſſyriorum, Quæ eſt iſta fiducia qua confidis ⸗ aut quo conſilio vel fortitudine rebellare diſponis⸣? ſuper quem habes fiduciam, quia receſſiſti à me? Ecce confidis ſuper baculum arundineum confractum iſtum ſuper AEgyptum: cui ſi innixus fuerit homo, intrabit in manum eius, & perforabit eam: ſic Pharao rex AEgypti omnibus qui confidunt in eo. Quod ſi reſponderis mihi, In domino deo noſtro confi-
B dimus: nonne ipſe eſt cuius abſtulit Ezechias excelſa & altaria, & dixit Iudæ & Ieruſalem, Coram altari iſto adorabitis? Et nunc ⸗trade te⸣ domino meo regi Aſſyriorum, & dabo tibi duo millia equorũ, ⸗nec⸣ poteris ex te præbere aſcenſores eorum: & quomodo ⸗ſuſtinebis faciem iudicis vnius loci⸣ ex ſeruis domini mei minoribus? Quod ſi confidis in AEgypto, in quadriga, & in equitibus: & nunc nũquid ſine domino aſcendi ad terram iſtam vt diſperderem eam? Dominus dixit ad me, Aſcende ſuper terram iſtam, & diſperde eam. Et dixit Eliacim, & Sobna, & Ioahe ad Rabſacen, Loquere ad ſeruos tuos Syra lingua: intelligimus enim ne lo-
C quaris ad nos Iudaice in auribus populi qui eſt ſuper murum. Et dixit ad eos Rabſaces, Nunquid ad dominum tuum & ad te, miſit me dominus meus, vt loquerer omnia verba iſta: & nõ potius ad viros qui ſedent in muro, vt comedant ſtercora ſua, & bibant ⸗vrinã⸣ pedum ſuorũ vobiſcum? Et ſtetit Rabſaces, & clamauit voce magna Iudaice, & dixit. Audite verba regis magni, regis Aſſyriorum. Hæc dicit rex, Non ſeducat vos Ezechias, qui non poterit eruere vos: & non vobis tribuat fiduciam Ezechias ſuper domino, dicens, Eruens liberabit nos dominus, nõ dabitur ciuitas iſta in manu regis Aſſyriorum. Nolite audire Ezechiam. Hæc enim dicit rex Aſſyriorum, Facite me-
D cum benedictionem, & egredimini ad me, & comedite vnuſquiſque vineam ſuam, & vnuſquiſque ficum ſuum: & bibite vnuſquiſque aquam ciſternæ ſuæ, donec veniam & tollam vos ad terrã, quæ eſt vt terra veſtra, terram frumenti & vini, terram panum & vinearum. Nec ⸗conturbet⸣ vos Ezechias, dicens, Dominus liberabit nos. Nunquid liberauerunt dii gentium vnuſquiſque ter

[Margin: ...lixi(vt ⸗ ita puto) cõſilium, & vis tua ad bellũ, tãtũmodo eſt in labiis tuis. | ⸗fideiuſſorem da | ⸗ſi quidẽ | ⸗reſiſtere poteris & vertere ĩ fugam vnum | ⸗aquas | ⸗ſinatis vt eludat]

ram ſuam de manu regis Aſſyriorum?
Vbi eſt deus Emath & Arphad? Vbi eſt
deus sepharuaim? Nũquid liberauerũt
Samariam de manu mea? Quis eſt ex o-
mnibus diis terrarum iſtarum, qui e-
ruerit terram ſuam de manu mea, vt e-
ruat dñs Ieruſalem de manu mea? Et ſi
luerunt, & non reſponderunt ei verbũ.
Mandauerat enim eis rex, dicẽs, Ne re
ſpondeatis ei. Et ingreſſus eſt Eliacim fi
lius Helciæ qui erat ſuper domũ, & Sob
na ſcriba, & Ioahe filius Aſaph à com-
mentariis, ad Ezechiam ſciſſis veſtibꝰ,
& nuntiauerunt ei verba Rabſacis.

CAP. XXXVII.

¶Mittit nuntios Ezechias ad Iſaiam
ob Sẽnacherib. Promittit victoriam E-
zechiæ. Blaſphemia Sennacherib. Ora-
tio Ezechiæ. Iſaias conſolatur Ezechiã,
victoriam prænuntians. Angelus domi
ni occidit exercitum Sennacherib. Oc
ciditur Sennacherib, Aſarhaddon re-
gnat pro eo.

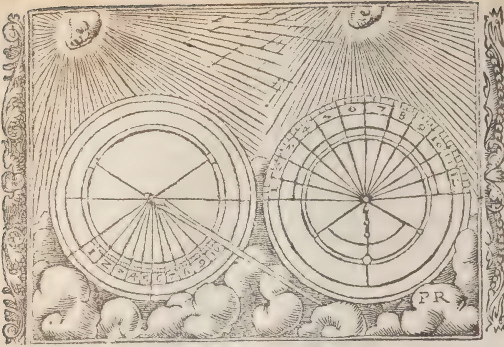
4.Re.19a ET factum eſt: cum audiſſet rex E-
zechias, ſcidit veſtimenta ſua, &
obuolutus eſt ſacco, & intrauit in
domum domini. Et miſit Eliacim
qui erat ſuper domum, & Sobnam ſcri-
bam, & ſeniores de ſacerdotibus oper-
tos ſaccis ad Iſaiam filium Amos pro-
phetam, & dixerunt ad eum, Hæc dicit
Ezechias, Dies tribulationis, & corre-
ptiõis, & blaſphemiæ dies hæc: quia ve
nerunt filii vſque ad partum, & virtus
non eſt pariendi. Si quo modo audiat
dominus deus tuꝰ verba Rabſacis, quẽ
miſit rex Aſſyriorum dominus ſuus ad
blaſphemandum dominum deum vi-
ªarguendum ſermones uentem, & ªexprobrandum ſermonibꝰ ʾ
quos audiuit dominus deus tuus: leua
ergo orationem pro reliquiis quæ re-
B pertæ ſunt. Et venerunt ſerui regis Eze
chiæ ad Iſaiam, & dixit ad eos Iſaias,
Hæc dicetis domino veſtro, Hæc dicit
dominus, Ne timeas à facie verborum
quæ audiſti, quibus blaſphemauerunt
pueri regis Aſſyriorum me, Ecce, ego
dabo ei ſpiritum, & audiet nuntium, &
reuertetur ad terram ſuam, & corrue-
re eum faciam gladio in terra ſua. ¶Re
uerſus eſt autem Rabſaces, & inuenit
regem Aſſyriorum præliantem aduer-
ſus Lobnam. Audierat enim quia pro-
fectꝰ eſſet de Lachis, & audiuit de Tha
raca rege Æthiopiæ, dicentes, Egreſ-
ſus eſt vt pugnet contra te. Quod cum
audiſſet, miſit nuntios ad Ezechiam, C
dicens, Hæc dicetis Ezechiæ regi Iudę
dicentes, Non te decipiat deus tuus, in
quo tu confidis dicens, Non dabitur
Ieruſalem in manu regis Aſſyriorum.
Ecce, tu audiſti omnia quæ fecerunt re
ges Aſſyriorũ omnibus terris quas ſub-
uerterunt: & tu poteris liberari? Nun-
quid eruerunt eos dii gentium, quos
ſubuerterunt patres mei Gozan & Ha-
ran, & Reſeph, & filios Eden, qui erant
in Thalaſſar? Vbi eſt rex Emath, & rex
Arphad, & rex vrbis Sepharuaim, Ana
& Aua? Et tulit Ezechias ªlibros ʾde ma-
nu nuntiorum, & legit eos, & aſcendit ªlite
in domum domini, & expandit eos E-
zechias corã domino. Et orauit ad do-
minum, dicens, Domine exercituum
deus Iſrael, qui ſedes ſuper cherubim:
tu es deus ſolus omnium regnorũ ter-
ræ, tu feciſti cælum & terram. Inclina
domine aurem tuam & audi: aperi do-
mine oculos tuos & vide, & audi om-
nia verba Sennacherib, quæ miſit ª ad D
blaſphemandum ʾdeum viuentem. Ve- ªvt
re enim domine deſertas fecerunt re- bris
ges Aſſyriorum terras, & regiões earũ. cer
Et dederunt deos earum igni: nõ enim
erant dii, ſed opera manuum hominũ,
lignum & lapis, & comminuerũt eos.
Et nunc domine deus noſter ſalua nos
de manu eius: & cognoſcant omnia re
gna terræ quia tu es dominus ſolus.
¶Et miſit Iſaias filius Amos ad Ezechi-
am, dicens, Hæc dicit dominus deus Iſ
rael, Pro quibus rogaſti me de Senna-
cherib rege Aſſyriorum, hoc eſt, verbũ
quod locutus eſt dominus ſuper eum,
Deſpexit te, & ſubſannauit te, virgo fi-
lia Sion: poſt te caput mouit filia Ieru-
ſalem. Cui exprobraſti, & quem blaſphe
maſti, & ſuper quem exaltaſti vocẽ tu-
am, & leuaſti altitudinem oculorũ tu-
orum? Ad ſanctum Iſrael: in manu ſer-
uorum tuorum exprobraſti domino.
Et dixiſti, In multitudine quadriga- E
rum mearum ego aſcendi in altitudi-
nem montium ª iuga ʾLibani: & ſucci- ªlat
dam excelſa cedrorum eius, & ele-
ctas abietes illius, & introibo altitu-
dinem ſummitatis eius, ſaltum Carme
li eius. Ego fodi, & bibi aquam, & exic-

caui veſtigio pedis mei omnes riuos
nunitos "aggerũ) Nunquid non audiſti quæ o-
lim fecerim ei? ex diebus antiquis ego
plaſmaui illud: & nunc adduxi, & fa-
ctum eſt in eradicationem collium cõ-
pugnantium, & ciuitatum munitarum.
sine vi Habitatores earũ "breuiata manu) con-
rus tremuerunt & confuſi ſunt: facti ſunt ſi
cut fœnum agri, & gramen paſcuæ, &
herba tectorum quæ exaruit antequam
matureſceret Habitationem tuam, & e-
greſſum tuum, & introitum tuum ego
cognoui, & inſaniam tuam contra me.
F Cũ fureres aduerſum me, ſuperbia tua
aſcendit in aures meas: ponã ergo cir
culum in naribus tuis, & frenum in la
biis tuis, & reducam te in viam p quã
veniſti. Tibi autem hoc erit ſignum. Co
ecidua mede hoc anno "quæ ſponte naſcun-
pōte na tur). & in anno ſecundo "pomis veſce-
ntia: re), in anno autẽ tertio ſeminate & me
tite, & plantate vineas, & comedite
fructum earum. Et mittet id quod ſal-
uatum fuerit de domo Iuda, & quod
reliquum eſt, mittet radicem deorſum,
& faciet fructum ſurſum: quia de Ieru-
ſalem exibunt reliquiæ, & ſaluatio de
monte Sion: zelus domini exercituum
faciet iſtud. Propterea hæc dicit domi
nus de rege Aſſyriorum, Non intrabit
ciuitatem hanc, & non iaciet ibi ſagit-
tam: & non occupabit eum clypeus, &
non mittet in circuitu eius aggerem.
G In via qua venit, p eã reuertetur, & ci
uitatem hanc nõ ingredietur, dicit do-
minus. Et protegam ciuitatem iſtam, vt
ſaluem eam propter me, & propter Da
R.19.g uid ſeruum meum. || Egreſſus eſt autem
b.i.d. angelus domini, & percuſſit in caſtris
ci.48d Aſſyriorum centum octogintaquinque
nach.8 millia. Et ſurrexerũt mane, & ecce om
nes cadauera mortuorum. Et egreſſus
eſt, & abiit: & reuerſus eſt Sennache-
rib rex Aſſyriorum, & habitauit in Ni
niuæ. Et factum eſt, cum adoraret in tẽ
plo Neſroch deum ſuum, Adramelech,
& Saraſar filii eius percuſſerunt eũ gla-
dio, fugeruntq; in terram Ararat, & re
gnauit Aſarhaddon filius eius pro eo.

CAP. XXXVIII.

☞ AEgrotat Ezechias. Accipit ſignum ſanitatis in horoſcopo, Canticũ Ezechię.

IN || diebus illis ægrotauit Ezechias 4R.20.a
vſque ad mortem: & introiuit ad 2.R.20.a
eum Iſaias filius Amos propheta, ˢ.par.32.f
& dixit ei, Hęc dicit domin9, "Diſ Præcipe
pone) domui tuę, qa morieris tu & non
viues. Et conuertit Ezechias faciem ſu
am ad parietem, & orauit ad dominũ,
& dixit, Obſecro domine, memento
quæſo quomodo ambulauerim coram
te in veritate, & in corde perfecto, &
quod bonum eſt in oculis tuis fecerim
Et fleuit Ezechias fletu magno. ¶Et fa-
ctum eſt verbum domini ad Iſaiam, di
cens, Vade, & dic Ezechiæ, Hæc dicit
dominus deus Dauid patris tui, Audi-
ui orationem tuam, & vidi lachrymas
tuas, ecce, ego adiiciam ſuper dies tu-
os quindecim annos, & de manu regis
Aſſyriorum eruam te & ciuitatem iſtã,
& protegam eam. Hoc autem tibi erit
ſignum à domino quia faciet dominus
verbũ hoc quod locutus eſt, Ecce ego
reuerti faciam vmbram linearum, per B
quas deſcenderat in horologio Achaz
in ſole, retrorſum decem lineis. Et re-
uerſus eſt ſol decem lineis per gradus
quos deſcenderat.
☞ Scriptura Ezechiæ regis Iuda cum "excisiõe
ægrotaſſet, & conualuiſſet de infir- "ſepulchri
mitate ſua. carebo re
Ego dixi, In "dimidio) dierum meorum ſiduo
vadam ad portas "inferi: quæſiui reſi "orbis
duum) annorum meorum. "tẽpus
Dixi, non videbo dominum deum in meum a-
terra viuentium, non aſpiciam homi- blatum
nem vltra & habitatorem "quietis). "migra-
"Generatio mea ablata) eſt: & "conuolu- uit
ta eſt) à me, quaſi tabernaculum pa- "ægritu-
ſtorum: præciſa eſt, velut à texen- dine con
te, vita mea: "dum adhuc ordirer, ſuc cidit
cidit) me: de mane vſque ad veſpe- "cõſumes
ram "finies) me. "ſub. me
Sperabã vſque ad "mane), quaſi leo ſic victurum
contriuit omnia oſſa mea: de mane vſ ſed
que ad veſperam finies me. "gens &
Sicut "pullus hirundinis) ſic clama- hirundo
bo, meditabor vt colũba: "attenua- "vſ, quie-
ti ſunt) oculi mei ſuſpicientes in ex- ſcere fac
celſum: domine vim patior, "ſpon- "? & dixit
de pro) me. mihi, &
Quid dicã, "aut quid reſpondebit mi- fecit qd
hi, cum ipſe fecerit)? "recogitabo ti- dixit,
bi) omnes annos meos in amaritudi- triſtis in-
ne animæ meæ. cedam

a vltra eos (ſub. 15. annos quos adiecisti) viuēt, & omnib9 dicam φ in eis eſt vita ſpirit9 mei & ſanabis

*concupiſti (ſub. eruere

* illi q ſūt in ſepulchris cōfitebunt

Domine a ſi ſic viuitur, & in talibus vita ſpiritus mei, corripies) me, & viuificabis me.
Ecce, in pace, amaritudo mea amariſſima: tu autem =eruiſti) animam meā vt non periret, proieciſti poſt tergū tuū omnia peccata mea.
Quia non * infernus confitebitur) tibi, neque mors laudabit te: nec expectabunt qui deſcendunt in lacum, veritatem tuam.
Viuens viuens ipſe confitebitur tibi, ſicut & ego hodie: pater filiis notā faciet veritatem tuam.
Domine ſaluum me fac, & pſalmos noſtros cantabimus cunctis diebus vitæ noſtræ in domo domini.
Et iuſſit Iſaias vt tollerent maſſam de ficis, & cataplaſmarent ſuper vulnus eius, & ſanaretur. Et dixit Ezechias, Quod erit ſignum quia aſcendam in domum domini?

CAP. XXXIX.

Ezechias recipit munera à rege Merodach. Increpatur ab Iſaia oſtenta tos theſauros.

A

IN tempore illo miſit Merodach Baladan filius Baladan rex Babylonis, =libros): & munera ad Ezechiam: audierat enim quòd ęgrotaſſet, & conualuiſſet. Lætatus eſt autē ſuper eis Ezechias, & oſtendit eis cellā aromatum & argenti, & auri, & odoramentum, & vnguenti optimi, & omnes apothecas ſupellectilis ſuæ, & vniuerſa quæ inuenta ſunt in theſauris eius. Non fuit =verbum) quod non oſtenderet eis Ezechias in domo ſua, & in omni poteſtate ſua. B ¶Introiuit autem Iſaias propheta ad Ezechiam regem, & dixit ei, Quid dixerunt viri iſti, & vnde venerunt ad te? Et dixit Ezechias, De terra longinqua venerūt ad me de Babylone. Et dixit, Quid viderūt in domo tua? Et dixit Ezechias, Omnia quæ in domo mea ſunt, viderunt: non fuit res quam non oſtenderim eis in theſauris meis. C Et dixit Iſaias ad Ezechiam, Audi verbum domini exercituum: Ecce dies venient, & auferentur omnia quæ in domo tua ſunt, & quæ theſaurizauerunt patres tui vſque ad diem hanc, in Babylonem: non relinquetur quicquam, dicit dominus. D Et de filiis tuis qui exibunt de te quos genueris, tollent, & erunt Eunuchi in palatio regis Babylonis. Et dixit Ezechias ad Iſaiam, Bonum verbum domini quod locutus eſt. Et dixit, Fiat tantū pax & veritas in diebus meis.

=literas:

=quic

CAP. XL.

Lætitia & remiſſio peccatorū per Chriſtum. Iohannes Baptiſta annuntiat Chriſtum. Hominis fragilitas. Verbum dei. Chriſti aduentus. Paſtor, Chriſtus. Dei potentia & benignitas. Gentium imbecillitas. In idololatras. Increpat eos qui dicunt ſe deo non eſſe curæ.

opulū Conſolamini conſolamini =popu-
eum. le meus), dicit deus veſter. Lo-
lande quimini =ad cor) Ieruſalem, & ad
cōpletū uocate eam: quoniam =completa
t tēpus eſt militia) eius, dimiſſa eſt iniquitas il
at.3.a. lius: Suſcepit de manu domini dupli-
ır.2.aln cia pro omnibus peccatis ſuis. ¶Vox
ı.Io.1. e clamantis in deſerto: =parate) viam do
xpurga mini rectas tacite in ſolitudine ſemitas
dei noſtri. Omnis vallis exaltabitur, &
omnis mons & collis humiliabitur, &
erunt praua in directa, & aſpera in vi
as planas. Et reuelabitur gloria domi-
cl.14.c ni, & videbit omnis caro pariter quod
:.1. b.1. os domini locutum eſt. ¶Vox dicentis
t.1.d. Clama. Et dixi, Quid clamabo? Omnis
:atia caro fœnum, & omnis =gloria) eius qua
ıia) ſi flos agri. Exiccatum eſt =fœnum), &
:rba cecidit flos, quia ſpiritus domini ſuffla
nā.12.c uit in eo. ‖Vere fœnum eſt populus: ex
ſiccatum eſt fœnum, & cecidit flos: ver
bum autem dei noſtri manet in æter-
nū. Super mōtem excelſum aſcende tu
C quę euāgelizas Siō: exalta ī fortitudine
vocē tuā q̄ euāgelizas Ieruſalē, exalta
ta, noli timere. Dic ciuitatibus Iudæ,
Ecce deus veſter: ecce dominus deus
1.10.b. in fortitudine veniet, & brachium eius
e.34. f. dominabitur. Ecce, merces eius cum
.f. eo, & opus illius coram illo. ‖Sicut pa-
ıcet an ſtor gregem ſuū paſcet: in brachio ſuo
ſe. congregabit agnos, & in ſinu ſuo leua-
:æpara bit, fœtas ipſe =portabit). ¶Quis menſꝰ
tſ eſt pugillo aquas, & cælos palmo =pon-
ı mēſu- derauit)? Quis appendit =tribus digitis
pulue- molem) terræ, & librauit in pondere
.Ro.11. montes, & colles in ſtatera? ‖ Quis =ad-
1.cor.2 iuuit) ſpiritum domini? aut quis conſi-
ſa.29.e liliarius eius fuit, & oſtendit illi)? Cum
.irexit quo iniit cōſiliū, & inſtruxit eū, & do-
.ocuit cuit eū ſemitā iuſtitiæ, & erudiuit eum
ım.c ſciētia, & viā prudentiæ oſtēdit illi? ¶Ec
aluis te ce, gentes quaſi ſtilla ſitulæ, & quaſi
uis momētū) ſtateræ reputatę ſunt: ecce,
roiicic̄- inſulæ quaſi puluis = exiguus), Et Li-
ır. nus non ſufficiet ad ſuccendendum, &
animalia eius non ſufficient ad holo-
cauſtum. Omnes gentes quaſi non ſint
ſic ſunt coram eo, & quaſi nihilum &
inane reputatæ ſunt ei. ‖ Cui ergo ſimi- Act.17.d.
lem feciſtis deum? aut quam imaginem
ponetis ei? Nunquid ſculptile confla-
bit faber? aut artifex auro figurabit il-
lud, & laminis argenteis) argentarius? = catenas
=Forte) lignum, & imputribile elegit: argēteas
artifex ſapiēs quærit quomodo ſtatuat ponet in
ſimulachrum quod non moueatur. Nū eo.
quid non ſcietis. Nunquid non audie- =Pauper
tis? Nunquid non annunciatum eſt vo
bis ab initio? nunquid nō intellexiſtis
fundamenta terræ? Qui ſedet ſuper =gy = ſphærā
rum) terrę, & habitatores eius ſunt qua =telam
ſi locuſtę: qui extendit velut =nihilum) =in nihilū
cælos, & expandit eos ſicut taberna- reducit
culum ad inhabitandum. Qui =dat ſe- prīcipes.
cretorum ſcrutatores quaſi non ſint),
iudices terræ velut inane fecit: equi- F
dem neque plantatos neque ſatos, ne-
radicato in terra trunco eorum: repen
te flauit in eos, & aruerunt, & turbo
quaſi ſtipulam auferet eos. Et cui aſſimi
laſtis me, & adæquaſtis, dicit ſanctus?
Leuate in excelſum oculos veſtros, &
videte quis creauit hæc: qui educit in
numero militiam eorum, & omnes ex
nomine vocat: præ multitudine for-
titudinis, & roboris, virtutiſque eius
neque vnum reliquum fuit. ¶Quare
dicis Iacob, & loqueris Iſrael, Abſcon- G
dita eſt via mea à domino, & à deo
meo in iudicium meum tranſiuit? Nun
quid neſcis, aut non audiſti, Deus ſem-
piternus dominus, qui creauit termi-
nos terræ, non deficiet, neque labora-
bit, neque eſt inueſtigatio ſapientiæ
eius? Qui dat laſſo virtutem: & = his qui
non ſunt, fortitudinem, &) robur mul quibꝰ nō
tiplicat. = Deficient) pueri, & labora- eſt forti-
bunt, & iuuenes in =infirmitate) cadent tudo
Qui autem ſperant in domino, muta- =Laſſabū-
bunt fortitudinem, =aſſument pennas) tut
ſicut aquilæ, current, & non labora- =cadendo
bunt, ambulabunt, & non deficient. =aſcēdent
alię.

CAP. XLI.

Diſceptat deus cum populis & gētibus de potentia & miſericordia ſua, tanquam coram iudicibus cauſam agens. Conſpiratio omnium ad fabricandum idolum conſulantur pii, vt conſtāter ferant aduerſa, prædicitur-

que deum illis in omnibus affuturum. Idolorum virtus in annunciandis futuris irridetur à deo. Deus ſolus qui futura prænunciat, CHRISTI aduentum prædicit, dæmonibus maxime terribile. Omnes ſunt peccatores & Chriſto iuſtificatore egent.

Taceant ad me inſulæ, & gentes mutent fortitudinem: accedant, & tunc loquentur, ſimul ad iudicium propinquemus. Quis ſuſcitauit ab oriente iuſtum, vocauit eũ vt ſequeretur ſe? ⸗dabit ⁾ in conſpectu eius gentes, & reges obtinebit: dabit quaſi puluerem gladio eius, ſicut ſtipulam vento raptam arcui eius. Perſequetur eos, tranſibit in pace, ⸗ſemita in pedibus eius non apparebit⁾. Quis hæc operatus eſt & fecit, vocans generationes ab exordio? Ego dominus primus & nouiſſimus ego ſum. || Viderunt inſulæ, & timuerunt, extrema terræ obſtupuerunt, & appropinquauerunt, & acceſſerunt. Vnuſquiſque proximo ſuo auxiliabitur, & fratri ſuo dicet, Cõfortare. Confortauit ⸗faber ærarius percutiens malleo, eum qui cudebat tunc tẽporis, dicens glutino, Bonum eſt: & confortauit eum clauis, vt non moueatur. Et tu Iſrael ſerue meus, Iacob quẽ elegi, ſemen Abraham amici mei⸗, in quo⁾ apprehendi te ab extremis terræ, & à longinquis eius vocaui te, & dixi tibi, Seruus meus es tu elegi te, & non abiici te. Ne timeas, quia ego tecũ ſum ne⸗declines⁾, quia ego deus tuus⁾ confortaui te, & auxiliatus ſum tibi, & ſuſcepi te dextera⸗iuſti mei⁾. Ecce confundentur & erubeſcẽt omnes qui pugnant aduerſum te: erunt quaſi nõ ſint & peribunt viri qui contradicunt tibi. Quæres eos, & non inuenies viros rebelles tuos, & erũt quaſi non ſint: & veluti⸗conſumptio⁾, homines bellantes aduerſum te: Quia ego dominus deus tuus apprehendens manum tuam, dicenſque tibi, Ne timeas, ego adiuui te. Noli timere vermis Iacob, ⸗qui mortui eſtis⁾ ex Iſrael; ego auxiliatus ſum tibi, dicit dominus, & redemptor tuus ſanctus Iſrael. Ego poſui te
D quaſi plauſtrum triturans nouum, habens roſtra ſerrantia: triturabis montes, & comminues: & colles quaſi⸗puluerem, pones. Ventilabis eos, & ventus tollet eos, & turbo diſperget eos: & tu exultabis in domino, & in ſancto Iſrael lætaberis. Egeni, & pauperes quærunt aquas, & non ſunt: lingua eorum ſiti aruit. Ego dominus exaudiam eos, deus Iſrael non derelinquam eos. Aperiam in ſupremis collibus flumina, & in medio camporum fontes. Ponã deſertum in ſtagna aquarum, & terram
F inuiam in riuos aquarum. Dabo in ſolitudinem cedrum, & ⸗ſpinam⁾ & myrtum, & lignum⸗oliuæ⁾: ponam in deſerto abietem, vlmum, & buxum ſimul Vt videant, & ſciant, & recogitent, & intelligant pariter quia manus domini fecit hæc, & ſanctus Iſrael creauit illud. ¶Prope facite iudicium veſtrum dicit dominus: afferte, ⸗ſiquid forte habetis⁾, dixit rex Iacob. Accedant, & nuntient nobis quæcunque ventura
F ſunt: priora quæ fuerunt nuntiate: & ponemus cor noſtrum, & ſciemus nouiſſima eorum, & quæ ventura ſunt indicate nobis. Annuntiate quæ ventura ſunt in futurum, & ſciemus quia dii eſtis vos. Bene quoque aut male, ſi poteſtis, facite: & loquamur, & videamus ſimul. Ecce, vos eſtis ex nihilo, & opus veſtrum ex eo quod non eſt: abominatio eſt qui eligit vos. Suſcitaui ab aquilone, & veniet, ab ortu ſolis, vocabit
G nomẽ meum, & ⸗adducet magiſtratus⁾ quaſi lutum, & velut plaſtes conculcans humum. Quis annuntiauit ab exordio, vt ſciamus: & à principio, vt dicamus, iuſtus es? Non eſt annuntians, neque prædicens, neque audiens, ſermones veſtros. Primus⸗ ad Sion dicet, Ecce adſum, & Ieruſalem euangeliſtã dabo⁾. Et vidi, & non erat ex iſtis quiſquam qui⸗iniret conſilium⁾, & interrogatus reſponderet verbum. Ecce omnes iniuſti, & vana opera eorum, ventus & inane ſimulachra eorum.

⸗lege in præterito ſequentia verba: nã de Abrahã loquit. ⸗ſemitam pedibus ſuis nõ ingreſſus eſt (.i. nõ ſenſit viã in pedibus.) Inf. 44. a. 48. b. apo z. d. 22. c. ⸗faber lignarius aut ſi fabrũ, & lapicida fabrũ laminarũ qui dicit de ſede idoli, bñ ſe habet: cõſolabit illũ q affligit idolum: ⸗quia ⸗terrearis ⸗iuſtitiæ meæ. ⸗nihil, ⸗viri

⸗quiſqu lias. ⸗ſita (g nuseſt dri opi mæ.) ⸗pini: ⸗lites v ſtras. ⸗venie ſup pr cipes ⸗ſum q xi ad ecce ſum & tã nũt ad Ier lẽ q af rãt b nũcia ⸗ſciret quid

CAP. XLII.

Chriſtus patri placet. Lenitas Chriſti. Deus, Chriſtus, fœdus noſtrum. Gloria & laus dei. Orientales Chriſto credentes. Fidelibus in afflictione etiam ſi nullum appareat auxilium, tamẽ iuuantur. Increpantur increduli Iudæi, qui auulſi à fide direpti ſunt à deo.

at.12.b. ECce||ſeruus meus,=ſuſcipiam eũ⁾:
itar ei electus meus, complacuit ſibi in
illo anima mea: dedi ſpiritum
meum ſuper eum, iudicium gen-
tẽdet, tibus proferet. Nõ clamabit, neque=ac
plateis cipiet perſonam⁾, nec audietur vox
eius =foris⁾, Calamum quaſſatum non
conteret, & linum fumigans non ex-
tinguet: in veritate educet iudicium.
eficiet Non=erit triſtis⁾, neque=turbulentus⁾,
1. donec ponat in terra iudicium, & le-
ficiet gem eius inſulæ expectabunt. ¶Hæc di
bus. cit dominus deus creans cælos, & ex-
pãdẽs tendens eos:= firmans terram, & quæ
aiam germinant ex ea: dans= flatum⁾populo
qui eſt ſuper eam, & ſpiritum calcanti
bus eam. Ego dominus vocaui te in iu
.49. b ſtitia, & apprehendi manum tuam, &
ſeruaui te.|| Et dedi te in fœdus popu
rcere li, in lucem gentium: vt apperires ocu
los cæcorum, & educeres de=conclu-
B ſione ⁾ vinctum de domo carceris ſe-
.48,b. dentes in tenebris. Ego dominus, hoc
eſt nomen meum.|| Gloriam meam al-
teri non dabo, & laudem meam ſcul-
ptilibus. Quæ prima fuerũt, ecce vene
nerunt: noua quoque ego annuntio:
antequam oriantur, audita vobis faci-
am. Cantate domino canticum no-
uum laus eius ab extremis terræ, qui
altet deſcenditis in mare: & plenitudo eius:
em inſulæ, & habitatores earum. =Læte-
llæ tur⁾deſertum,= & ciuitates: in domi-
is bus⁾habitabit. Cædar: laudate habita-
tores Petræ, de vertice montium cla-
C mabunt. Ponent domino gloriam, &
laudem eius inſulis nuntiabunt. Do-
minus ſicut fortis egredietur, ſicut vir
præliator ſuſcitabit zelum: vocifera-
bora- bitur, & clam abit: ſuper inimicos ſuos
ſe(.1. =confortabitur⁾. ¶Tacui=ſemper⁾, ſilui
et(ini patiens fui, ſicut parturiens loquar: diſ
cos.) ſipabo, & abſorbebo ſimul. Deſertos fa
ſeculo, ciam mõtes, & colles, & omne gramen
P, diu) eorum exiccabo: & ponam flumina in
inſulas, & ſtagna arefaciam. Et edu
cam cæcos in viam quam neſciunt: &
in ſemitis quas ignorauerunt, ambu-
lare eos faciam: ponam tenebras co-
ram eis in lucem, & praua in recta, hęc
verba feci eis, & nõ dereliqui eos. Cõ-
uerſi ſunt retrorſum: confundantur cõ
iſum re fuſione, qui confidunt in ſculptili, qui
pite. D dicunt conflatili, Vos dii noſtri. ¶Sur-

di=audire⁾, & cæci=intuemini ad videdendum. Quis cæcus niſi ſeruus meus & ſurdus, niſi ad quem nuntios meos miſi? quis cæcus,= niſi qui vænundatus eſt⁾? & quis cæcus,= niſi⁾ſeruus domini?= Qui vides multa nonne cuſtodies? qui apertas habes aures, nonne audies?= Et dominus voluit vt ſanctificaret eum, & magnificaret legem, & extolleret⁾. Ipſe autem populus direptus & vaſtatus:= laqueus iuuenum, omnes= & in domibus carcerum abſconditi, ſunt: facti ſunt in rapinam, nec eſt qui eruat: in direptionem, nec eſt qui dicat, Redde. Quis eſt in vobis qui audiat hoc, attendat, & auſcultet futura? Quis dedit in direptionem Iacob, & Iſrael vaſtantibus? nonne dominus ipſe, cui peccauimus? Et noluerunt in viis eius ambulare, & non audierunt legẽ eius. Et effudit ſuper eum indignationem furoris ſui, & forte bellum: & combuſſit eum in incircuitu, & non cognouit: & ſuccendit eum, & non intellexit.

=ſicut perfectus? =ſicut =etiã cum multa videris, mihi tñ obſeruas & quã uis aperiat aures nihil tñ exaudis. =Attamẽ bñ eivult dñs ob iuſtitiã ſuã & magnificabit & glorificabit legem ſuam. = qui laqueis capti ſunt

CAP. XLIII.

Promittit Chriſtus ſe liberatorẽ af futurum eccleſiæ ſuæ quam redemit. Gentium vocatio in dei gloriam. Teſtimonio omnium populorum probat deus ſe deũ verum, & idola vana, ideoque ſibi ſoli fidendum. Commemorata reductione Iudæorum ex captiuitate Babylonica, redit ad libertatem per Chriſtum nobis partam, gentes in vnam eccleſiam ſuam congregantẽ. Cultus externis fide deſtitutus, reiicitur. Chriſtus factus homo per quem remittuntur nobis peccata. Nulla in nobis iuſtitia.

ET nunc hæc dicit dominus creans te Iacob, & formans te Iſrael: Noli timere, quia redemi te, & vocaui nomine tuo: meus es tu Cum tranſieris per aquas tecum ero, & flumina non operient te cum ambulaueris in igne nõ combureris, & flãma non ardebit in te: Quia ego dñs deus tuus ſanctus Iſrael ſaluator tuꝰ dedi, & ||propitiationnm tuam⁾AEgyptum, AEthiophiam & ſaba prote. Ex⁾ quo honorabilis factus es in oculis meis, & glorioſus: ego dilexi te, & dabo ho-

=pretium tuũ, =& ꝓpter ea quod

mines pro te, & populos pro anima tua
Noli timere, quia ego tecum ſum, ab
oriente adducam ſemen tuum, & ab
occidente congregabo te. dicam aqui-
loni, Da, & auſtro, Noli prohibere, af-
fer filios meos de longinquo, & filias
meas ab extremis terræ. Et omnem qui
=vocat̃ no- =inuocat nomen meum ⁾, in gloriam
mie meo meam creaui eum, formaui eum, & fe
ci eum. Educ foras populum cæcum,
& oculos habentem, ſurdum, & aures
ei ſunt. ¶Omnes gentes cogregatę ſunt
B ſimul, & collectæ ſunt tribus: quis ĩ vo
bis annunciet iſtud, & quæ prima ſunt
audire nos faciet? Dent teſtes eorum. &
iuſtificentur, & audiãt, & dicant, Vere
vos teſtes mei, dicit dominus, ſeruus
meus quem elegi? vt ſciatis, & creda-
tis mihi. & intelligatis, quia ego ipſe
ſum. Ante me non eſt formator deus⁾,
& poſt me non erit. ||Ego ſum, ego ſum
=vł, fact9 dominus, & non eſt abſque me ſalua-
áliqs de9 tor. Ego annunciaui, & ſaluaui: audi-
Oſee. 13. b tum feci, & non fuit in vobis alienus.
Vos teſtes mei, dicit dominus, & ego
deus, Et = ab initio⁾ ego ipſe, & non eſt
= antequã qui de manu mea eruat: operabor, &
diesfieret quis auertet illud? ¶Hæc dicit domi-
=deſcẽde nus redemptor veſter ſanctus Iſrael,
re faciam Propter vos emiſi in Babylonem, & =de
fugitiuos traxi vectes⁾ vniuerſos, & Chaldæos in
nauibus ſuis gloriantes. Ego dominus
C ſanctus veſter, creans Iſrael rex veſter
Hæc dicit dominus, qui dedit in mari
viam, & in aquis = torrentibus⁾ ſemitã.
Qui eduxit quadrigam & equum: ag-
= vehemẽ men, robuſtumque, ſimul obdormie-
tibus. runt, nec reſurgent: contriti ſunt qua
ſi linum, & extincti ſunt. Ne memine-
ris priorum, & antiqua ne intuemini.
¶Ecce ego facio noua, ||& nunc orien-
2. Cor. 5. d tur, vtique cognoſcetis ea: ponam in
apoc. 21. b deſerto viam & in inuio flumina. Glo-
rificabit me beſtia agri, dracones &
ſtruthiones: quia dedi in deſerto aquas
flumina in inuio, vt darem potum po-
pulo meo, electo meo. Populum iſtum
=vł, Nõ ꝙ formaui mihi: laudẽ meã narrabit. = Nõ
me ĩuoca me inuocaſti Iacob, nec laboraſti ĩ me
ris, &c. Iſrael. Non obtuliſti mihi arietem ho-
locauſti tui, & victimis tuis non glo-
D ficaſti me, non te ſeruire feci in obla-
tione, nec laborem tibi præbui in thu
re. Non emiſti mihi argento calamum

& adipe victimarum tuarum non ine-
briaſti me. Verumtamen ſeruire me fe-
ciſti in peccatis tuis, præbuiſti mihi la
borem in iniquitatibus tuis. Ego ſum,
ego ſum ipſe qui deleo iniquitates tu-
as propter me, & peccatorum tuorum
non recordabor. Reduc me in memo-
riam, & iudicemur ſimul: narra ſiquid
habes vt iuſtificeris. Pater tuus primus
peccauit, & = interpretes⁾ tui præuari- =vł, p
cati ſunt in me. Et contaminaui prin- cipes
cipes ſanctos, & dedi ad internecionẽ
Iacob, & Iſrael in blaſphemiam.

CAP. XLIIII.

Dimiſſis peccatis, abundantia do-
norum ſpiritualium promittitur. Deus
prædicat ſuam potentiam. Idolorum
nulla potentia. Populo dei dimiſſa pec
cata. Gratiarum actio. Potentiam ſuam
de9 inculcat, & ſua bñficia cõmemorat

E||T nunc audi Iacob ſerue meus,
& Iſrael quem elegi, Hæc dicit do- Ier. 3
minus faciens & formans te, ab &. 4
vtero auxiliator tuus, Noli time-
re ſerue meus Iacob, & rectiſſime quẽ
elegi: effundam enim aquas ſuper ſiti-
entem, & fluenta ſuper aridam: effun-
dam ſpiritum meum ſuper ſemen tu-
um, & benedictionem meã, ſuper = ſtir-
pem tuam⁾. Et germinabunt inter her-
bas quaſi ſalices iuxta præterfluentes =germ
aquas. Iſte dicet, Domini ego ſum. & il tua,
le vocabit in nomine Iacob. Et hic ſcri
bet manu ſua, domino. & = in nomi- = nom
ne Iſrael aſſimilabitur. ¶Hæc dicit dñs Iſrael
rex Iſrael, & redẽptor eius dñs exerci- noĩal
tuum: Ego primus, & ego nouiſſimus. Sup.
& abſque me non eſt deus. Quis ſimilis inf. 4
mei, vocet & annunciet: & ordinem ex apo.
ponat mihi, ex quo conſtitui populum 22. c.
= antiquum⁾: vẽtura & quæ futura ſunt =mu
annunciẽt eis. Nolite timere, neque cõ
turbemini: extunc audire te feci. & an
nunciaui: vos eſtis teſtes mei. nũquid
eſt deus = abſque⁾ me, & formator quem
ego non nouerim. Plaſtæ idoli omnes =præt
nihil ſunt, & amantiſſima eorum non B
proderũt eis. Ipſi ſunt teſtes eorũ quia
nõ vidẽt neq; intelligũt, vt cõfundant
Quis formauit deũ, & ſculptile cõfla-
uit ad nihil vtile? Ecce oẽs participes
eius confundentur: fabri enim ſunt
ex hominibus: cõuenient enim omnes,
ſtabunt & pauebunt, & confundentur

.13.c ſimul. ||Faber ferrarius lima operatus
eſt: in prunis, & in malleis formauit il
lud, & operatus eſt in brachio fortitu-
dinis ſuæ: eſuriet & deficiet, non bibet
eficiet. aquam, & laſſeſcet[a]. Artifex lignarius
reta: extendit normã, formauit illud in [a]rũ-
olabris. cina): fecit illud [a]in angularibus), & in
circino tornauit illud: & fecit imaginẽ
viri quaſi ſpecioſum hominẽ habitan-
obfir- tem in domo. Succidit cedros, tulit ili
uit ſe cem, & quercum [a]quæ ſteterat) inter li
quæ̨rat gna ſaltus. Plantauit pinũ, quam pluuia
nutriuit, & facta eſt hominibus in fo-
C cum, ſumpſit ex eis, & calefactus eſt: &
ſuccendit, & coxit panes: de reliquo au
tem operatus eſt deum, & adorauit: fe
cit ſculptile, & curuatus eſt ante illud.
Medium eius combuſſit igni, & de me-
dio eius carnes comedit: coxit pulmen
tum, & ſaturatus eſt, & calefactus eſt,
uge & dixit, [a]Vah), calefactus ſum, vidi fo
cum. Reliquum autem eius deum fecit
& ſculptile ſibi: curuatur ante illud, &
adorat illud, & obſecrat, dicens, Libera
uia tam me: quia deus meus es tu, Neſcierunt,
nt ſtupi neque intellexerunt: [a]obliti enim ſunt,
, vt non ne) videant oculi eorum, & ne intelli-
gant corde ſuo. Non recogitãt in men
te ſua, neq; cognoſcunt, neq; ſentiunt,
vt dicant, Medietatem eius combuſſi
igni, & coxi ſuper carbones eius panes:
coxi carnes, & comedi, & de reliquo
aſcẽs ci eius idolum faciam, ante truncum li-
erem, gni procidam. [a]Pars eius cinis eſt): cor
inſipiens adorabit illud, & non libera-
D bit animam ſuam: neq; dicet, Forte mẽ
dacium eſt in dextera mea. ¶Memento
horum Iacob & Iſrael, quoniam ſeruus
meus es tu, formaui te, ſeruus meus es
tu Iſrael, nõ obliuiſcaris mei. Deleui vt
nubem iniquitates tuas, & quaſi nebu-
lam peccata tua: reuertere ad me quo
niam redemi te. Laudate cæ̨li, quoniam
fecit dominus, iubilate extrema terræ:
reſonate montes laudationem, ſaltus
in & omne lignum eius: quoniam rede-
mit dominus Iacob, & * Iſrael gloria-
bitur. ¶Hæc dicit dominus redem-
ptor tuus, & formator tuus ex vtero,
xpãdẽs Ego ſum dominus faciens omnia, ex-
tendens cælos ſolus, [a]ſtabiliens[a] ter-
ram, & nullus mecum, Irrita faciens ſi
gna diuinorum, & ariolos in furorem
vertens, Conuertens ſapientes retror-
ſum: & ſcientiam eorũ ſtultam faciens
Suſcitans verbum ſerui ſui, & cõſilium
nuntiorum ſuorum complens. Qui di-
co Ieruſalem, Habitaberis: & ciuitati-
bus Iudæ, Ædificabimini, & deſerta
eius ſuſcitabo, Qui dico profundo, De-
ſolare, & flumina tua areſaciam. Qui di
co Cyro, Paſtor meus es: & omnem vo
luntatem meam complebis. Qui dico
Ieruſalem, Ædificaberis: & templo,
Fundaberis.

CAP. XLV.

De reſtituendis Iudæis per Cyrũ, prophetat Iſaias. Iudæorum ſuſpiria in captiuitate optantia remiſſionem peccatorũ. Impii offenſi in factis dei quòd Populus dei affligatur, Cyro à deo miſſo vt reduceret captiuos Iudæos, promittitur imperiũ etiam in alias gentes. Iudæi reducendi è captiuitate. Inſultatio in Babylonios. Fidem requirit deus in ſuas promiſſiones promittentes ſalutem.

HAEc dicit dominus chriſto[a]meo) A
Cyro, cuius apprehendi dexte- [a]ſuo
ram, vt ſubiiciam ante faciem
eius gentes, & [a]dorſa regum ver [a]lũbos re-
tam), & aperiam coram eo ianuas, & gũ diſſol-
portæ̨ non claudentur. Ego ante te ibo: uam,
& [a]glorioſos terræ humiliabo): portas [a]tortuoſa
æreas conteram, & vectes ferreos con recta fa-
fringam. Et dabo tibi theſauros abſcon ciam,
ditos, & [a]arcana ſecretorum): vt ſcias [a]abſcon-
quia ego dominus qui voco nomẽ tu- dita oc-
um deus Iſrael propter ſeruum meum cultas
Iacob, & Iſrael electum meum, & voca
ui te nomine tuo: [a]aſſimilaui) te: & nõ [a]cognomi
cognouiſti me. Ego dominus, & nõ eſt naui
amplius: extra me non eſt deus: accin-
xi te, & non cognouiſti me. Vt ſciant
hi qui ab ortu ſolis, & qui ab occiden-
te quoniam abſque me non eſt. Ego do
minus, & non eſt alter: formans lucem,
& creans tenebras: faciens pacem, &
creans malum: ego dominus faciens o- B
mnia hæc. [a]Rorate) cæli deſuper, & [a]vel, Stil-
nubes pluant iuſtum: operiatur terra, late
& germinet ſaluatorem: & iuſtitia oria
tur ſimul. ego dominus creaui eum. [a]teſtæ cũ
¶Væ qui contradicit factori ſuo, [a]te- figulo luti
ſta de ſamiis terræ). ||nunquid dicet lu contendẽ
tum figulo ſuo, Quid facis, & opus tuũ ti.
abſque manibus eſt? Væ qui dicit pa- Rom. 9.d
tri, Quid generas? & mulieri, Quid par Iere. 18.a

turis?Hæc dicit dominus ſanctus Iſrael plaſtes eius, Ventura interrogate me: ſuper filios meos, & ſuper opus manuum mearum mandate mihi. Ego feci terram: & hominem ſuper eam creaui: ego, manus meę tetenderunt cęlos, & omni militiæ eorum mandaui. Ego ſuſcitaui eum ad iuſtitiam, & omnes vias eius dirigam. Ipſe ædificabit ciuitatem meam, & captiuitatem meam dimittet, non in pretio, neque in muneribus, dicit dominus deus exercituum.

C Hæc dicit dominus, Labor AEgypti & negotiatio AEthiopiæ, & Sabaim viri ſublimes ad te tranſibunt, & tui erunt. Poſt te ambulabūt, vincti manicis pergent, & te adorabunt, teq́ deprecabuntur: Tantum in te eſt deus, & ⁼non eſt abſque te deus Iſrael⁾. ¶Vere tu es deus abſconditus, deus Iſrael ſaluator. Confuſi ſunt, & erubuerunt omnes: ſimul abierunt in confuſionem fabricatores ⁼errorum⁾. Iſrael ſaluatus eſt in domino ſalute æterna: non confundemini & non erubeſcetis vſque in ſeculum ſeculi: quia hæc dicit dominus creans cælos, ipſe deus formans terram, & faciens eam, ipſe plaſtes eius: non in vanum creauit eam: vt habitetur formauit eam ego dominus, & non eſt alius. Non in abſcondito locutus ſum, in loco terræ tenebroſo, Non dixi ſemini Iacob, Fruſtra ⁼quærite me.

D ego dominus loquens iuſtitiam, annuntians recta. ¶Congregamini & venite, & accedite ſimul ⁼qui ſaluati eſtis ex gētibus⁾: neſcierūt qui leuāt lignū ſculpturæ ſuæ, & rogant deum non ſaluantem. Annuntiate & venite, & conſiliamini ſimul quis auditum fecit hoc ab initio, ex tunc prædixit illud? nunquid non ego dominus, & non eſt vltrà deus abſque me? Deus iuſtus & ſaluans non eſt præter me. ¶Conuertimini ad me, & ſalui eritis omnes fines terræ: quia ego deus, & non eſt alius. In memetipſo iuraui, egredietur de ore meo ⁼iuſtitiæ⁾ verbum, & non reuertetur: ‖quia mihi curuabitur omne genu, & iurabit omnis lingua. ⁼Ergo⁾ in domino, dicet, meæ ſunt iuſtitiæ & ⁼imperium⁾: ad eum ⁼venient⁾, & confundentur omnes qui repugnant ei. In domino iuſtificabitur & laudabitur omne

⁼præterea nōeſt de9 vltrà. ⁼ſculptilium ⁼quærunt ⁼abiecti gentium: ⁼vel, cum iuſtitia rom. 14. b Phili. 2. b ⁼Vere ⁼fortitudo: ⁼veniet,

ſemen Iſrael.

CAP. XLVI.

¶ Idola Babyloniorū deſtructa. Deus ad ſui cognitionem filios Iſrael vocat, vt ei omnia accepta ferant, non idolis: promittens per Cyrum liberationem. Infideles promiſſę ſaluti nō credentes.

C⁼Onfractus⁾ eſt Bel, contritus eſt Nabo: facta ſunt ſimulachra eorum beſtiis & iumentis, onera veſtra, graui ⁼pondere⁾ vſq́ ad laſſitudinem. ⁼Contabuerunt, & contrita ſunt⁾ ſimul nō potuerunt ⁼ſalutare portantem⁾, & anima eorum in captiuitatem ibit. ¶Audite me domus Iacob, & omne reſiduum domus Iſrael, qui portamini à meo vtero, qui geſtamini à mea vulua. Vſq́ ad ſenectam ego ipſe, B & vſque ad canos ego portabo: ego feci, & ego ferā: ego portabo, & ſaluabo. Cui aſſimilaſtis me, & adæquaſtis & cōparaſtis me, & feciſtis ſimilem? Qui cōfertis⁾ aurum de ſacculo, & argentū in ſtatera ponderatis: conducentes aurificem, vt faciat deum: & procidunt & adorant. ‖Portant illum in humeris geſtantes, & ponentes in loco ſuo, & ſtabit, ac de loco ſuo non mouebitur. Sed & cum clamauerint ad eū non audiet: C de tribulatione non ſaluabit eos. Memētote iſtud, & cōfundamini⁾: redite præuaricatores ad cor. Recordamini prioris ſeculi, quoniam ego ſum deus, & nō eſt vltra deus, nec eſt ſimilis mei annūtians ab exordio nouiſſimum, & ab initio quæ necdum facta ſunt, dicens, Cōſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet. Vocans ab oriente auem, & de terra longinqua virum ⁼voluntatis D meæ⁾. Et locutus ſum, & adducā illud: creaui, & faciam illud. ¶Audite me duri corde, qui longe eſtis à iuſtitia. Prope feci iuſtitiam meam, non elongabitur: & ſalus mea non morabitur. Dabo in Sion ſalutē, & in Iſrael gloriam meā.

⁼Incurtus ⁼oneri ⁼Deciderūt inc[…]uata ſu[…] ⁼excute[…]onus, ⁼extrahitis Baruch e. ⁼robo[…]te vos: ⁼conſili mei

CAP. XLVII.

¶ Regni Babylonii deſtructio.

DEſcende, ſede in puluere virgo filia Babylon, ſede in terra: nō eſt A ſolium filiæ Chaldæorum, quia vltra non vocaberis mollis & tenera. Tolle molam, & mole farinā: denuda ⁼turpitudinem⁾ tuam, diſcoope-

⁼faſcian[…]

ntam ri =humerum⁾, reuela crura tranſi flu-
mina. ||Reuelabitur ignominia tua, &
ū,3,b videbitur opprobrium tuum: vltionē
B capiam, & non =reſiſtet mihi⁾ homo.
irrā Redemptor noſter, Dominus exerci-
ſicut tuū nomen illius, ſanctus Iſrael. Sede ta
cens, & intra in tenebras filia Chaldęo
rum: quia non vocaberis vltra domina
regnorum. Iratus ſum ſuper populum
meum, cōtaminaui hæreditatem meā,
& dedi eos in manu tua. Non poſuiſti
eis miſericordias: ſuper ſenem aggraua
ſti iugum tuum valde, & dixiſti, In ſem
piternum ero domina, Non poſuiſti
hæc ſuper cor tuum, neque recordata
c.18,b es nouiſſimi =tui⁾, Et nunc audi hæc de
,51,f licata, & habitans confidenter, quæ di
cis in corde tuo, ||ego ſum, & non eſt
preter me amplius, non ſedebo vidua,
C & ignorabo ſterilitatem. Venient tibi
duo hæc ſubito in die vna, ſterilitas, &
titudi viduitas, Vniuerſa venerunt ſuper te,
propter multitudinem maleficiorum
tuorum, & propter =duritiam⁾ incanta
torum tuorum vehementem. Et fidu-
ellare ciam habuiſti in malitia tua, & dixiſti
Non eſt qui videat me. Sapientia tua &
ſcientia tua hæc =decepit⁾ te. Et dixiſti
in corde tuo, Ego ſum, & præter me nō
noue- eſt altera. Veniet ſuper te malū, & ne-
ſcies ortum eius: & irruet ſuper te cala
mitas, quam non poteris =expiare⁾. ve
niet ſuper te repēte miſeria quam ne-
ſcies. Sta cum incantatoribus tuis, & cū
multitudine maleficiorū tuorū in qui-
bus laboraſti ab adoleſcentia tua, ſi for
te quid proſit tibi, & ſi poſſis fieri for-
tior. Defeciſti in multitudine conſilio-
rum tuorum: Stent & ſaluent te augu-
res cæli, qui contemplabantur ſydera,
& ſupputabant menſes, vt ex eis an-
nuntiarent vētura tibi. Ecce facti ſunt
quaſi ſtipula, ignis combuſſit eos: non
liberabunt animam ſuam de manu flā-
mæ: non ſunt prunæ quibus calefiant,
et illis nec focus, vt ſedeant ad eum. Sic =facta
quibus ſunt tibi in quibuſcunq; laborauerās⁾:
cupata negotiatores tui ab adoleſcentia tua,
ſti: vnuſquiſque in via ſua errauerunt, non
eſt qui ſaluet te.

CAP. XLVIII.

¶ In Iudæos hypocritas, nomine quidem in deo glorian-tes, factis autē deū negantes, Iudæorum gens obſtinata, Expectat nos deus ad pœnitentiam, vt glorificetur obſeruatum populum. Iſaiæ verba conſolantis populum in captiuitate.

AVdite hæc domus Iacob, qui vo A
caimini nomine Iſrael, & de aquis
Iuda exiſtis, qui iuratis in nomi
ne domini, & dei Iſrael recorda
mini non in veritate neque in iuſtitia.
De ciuitate enim ſancta vocati ſunt, &
ſuper deum Iſrael =conſtabiliti⁾ ſunt: =inixi
dominus exercituum nomen eius. Prio
ra ex tunc annuntiaui, & ex ore meo
exierunt, & audita feci ea: repente ope
ratus ſum, & venerūt. Sciui enim quia
durus es tu, & neruus ferreus ceruix
tua, & frons tua ærea. Prædixi tibi ex-
tunc: antequam venirēt indicaui tibi,
ne forte diceres, Idola mea fecerunt
hæc, & ſculptilia mea, & conflatilia mā
dauerunt iſta. Quę audiſti, vide omnia
vos autem num annūtiaſtis? Audita fe-
ci tibi noua extunc, & =cōſeruata⁾ ſunt =vt, abſcō
quæ neſcis: nunc creata ſunt, & non B dita
=extunc⁾; & ante diem, & non audiſti =vt, olim.
ea, ne forte dicas, Ecce ego cognoui ea.
Neque audiſti, neque cognouiſti, neq;
extunc aperta eſt auris tua. Scio enim
quia præuaricans præuaricaberis, &
tranſgreſſorē ex vtero vocaui te. ¶Pro-
pter nomen meum longe faciam furo-
rem meū: & =laude mea infrenabo te⁾, =propter
ne intereas. Ecce =excoxi⁾ te, ſed nō qua laudem
ſi argentū: elegit te =in camino pauper meā cōti-
tatis⁾. ||Propter me, propter me faciā, nebo me.
vt nō blaſphemer: & gloriā meā alteri =vel, pur-
non dabo. Audi me Iacob, & Iſrael quē gaui
ego voco. ||Ego ipſe, ego primus, & ego =ex cami
nouiſſimus, Manus quoq; mea fundauit no affli-
terrā, & dextera mea menſa eſt cælos: ctionis
ego vocabo eos, & ſtabūt ſimul. Cōgre Sup.42,b
gamini oēs vos, & audite: quis de eis Sup.41,b.
annuntiauit hęc? Dñs dilexit eū, faciet 44,a.
voluntatē ſuā in Babylone, & brachiū C
ſuū in Chaldæis, Ego ego locutus ſum,
& vocaui eum: adduxi eū, & =directa =proſpera
eſt⁾ via eius. ¶Accedite ad me, & audi- bitur
te hęc nō à principio in abſcondito lo
cutus ſum: ex tempore antequā fieret,
ibi eram, & nunc dominus deus miſit
me, & ſpiritus eius. Hęc dicit dominus, =vt pſit,
redēptor tuus ſanctus Iſrael, Ego domi ambulare
nus deus tuus docēs te =vtilia, gubernās te faciens
te⁾ in via qua ambulas. Vtinam atten- D

diſſes mandata mea : facta fuiſſet ſicut
flumen pax tua, & iuſtitia tua ſicut gur
gites maris, & fuiſſet quaſi arena ſemen
tuum, & ſtirps vteri tui vt lapilli eius:
non interiſſet, & non fuiſſet attritum
nomen eius à facie mea. Egredimini de
Babylone, fugite à Caldæis, in voce ex-
ultationis annuntiate: auditum facite
hoc, & efferte illud vſque ad extrema
Exo. 17.b. terræ. Dicite, ||Redemit dominus ſer-
uum ſuum Iacob. Non ſitierunt in de-
Nũe.20.b ſerto, cum educeret eos : ||aquam de
Infr. 57.d petra produxit eis, & ſcidit petram, &
fluxerunt aquæ. Non eſt pax impiis, di
cit dominus.

CAP. XLIX.

Eccleſias ex gentibus congregatas, ſub nomine inſularum alloquitur Chriſtus. Salus & redemptio gentium, Chriſtus. Tempus aduẽtus Chriſti à deo cõſtitutum, vt miſereatur populi ſui. Conqueritur eccleſia ſe à deo derelictam: quam conſolatur dominus, promittens gentium multitudinem. Eccleſia obiicit deo vim hoſtium: à quibus ſe eam libe raturum promittit dominus.

A Audite inſulæ, & attendite po-
puli de longe. Dominus ab vtero
vocauit me, de vẽtre matris meę
recordatus eſt nominis mei. Et
poſuit os meum quaſi gladiũ acutum:
in vmbra manus ſuę protexit me, & po
ſuit me ſicut ſagittam electam. In pha-
retra ſua abſcondit me, & dixit mihi.
Inf. 52.e ||Seruus meus es tu Iſrael, quia in te glo
rificabor. Et ego dixi, Inuacuũ labora-
ui, ſine cauſa, & vane fortitudinẽ meã
conſumpſi: ergo iudicium meum cum
domino, & opus meum cum deo meo.
B Et nunc hæc dicit dominus, formans
me ex vtero ſeruum ſibi, vt reducam
Iacob ad eum, & Iſrael non congrega
bitur: & glorificatus ſum in oculis do-
mini, & deus meus factus eſt fortitudo
mea. ¶Et dixit, Parũ eſt vt ſis mihi ſer-
*deſertos uus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & *fe-
Iſrael vt ces Iſrael conuertendas). ||Dedi te in
reducas. lucem gentium, vt ſis ſalus mea vſque
Sup. 41.b. ad extremum terræ. Hæc dicit domi-
Act. 13.g nus redemptor Iſrael, ſanctus eius, ad
contemptibilem animam, ad abomi-
natam gẽtem, ad ſeruum dominorum:
C Reges videbunt, & conſurgent princi-
pes, & adorabunt propter dominum,

quia fidelis eſt, & ſanctum Iſrael qui e-
legit te. ¶Hæc dicit dominus. ||In tem
pore placito exaudiui te, & in die ſalu- 2.Co
tis auxiliatus ſum tui. Et ſeruaui te, &
dedi te in fœdus populi, vt ſuſcitares
terram, & poſſideres hæreditates diſſi-
patas: vt diceres his qui vincti ſunt. Exi
te: & his qui in tenebris, *Reuelamini),
Super vias paſcẽtur, & in omnibus *pla *Mar
nis) paſcua eorum. ||Non eſurient, ne- ſtate
que ſitient, & non percutiet eos æſtus (vel,
& ſol: qui miſerator eorum reget eos, grate
& ad *fontes) aquarum *portabit) eos. D
Et ponam omnes montes meos in viã, *locis
& ſemitæ meæ *exaltabũtur). Ecce iſti celſis
de lõge veniẽt, vt ecce illi ab aquilone Apoc.
& mari & iſti de terra auſtrali. Laudate *ſcati
cæli & exulta terra, iubilate montes lau nes
de: quia cõſolatus eſt dominus populũ *duce
ſuũ, & pauperũ ſuorũ miſerebitur. ¶Et *frequ
dixit Sion, Dereliquit me dominus, & tabun
dominus oblitus eſt mei. Nũquid obli-
uiſci poteſt mulier infantẽ ſuum vt nõ
miſereatur filio vteri ſui? *Et ſi illa obli *Iſtę
ta fuerit), ego tamen nõ obliuiſcar tui. uiſcu
Ecce, in manibus meis deſcripſi te: mu E
ri tui coram oculis meis ſemper. vene
runt ſtructores tui: deſtruẽtes te & diſ
ſipantes à te exibunt. ||Leua in circui- Infr. c
tu oculos tuos & vide, & omnes iſti cõ
gregati ſunt, venerunt tibi. Viuo ego,
dicit dominus, quia omnibus his, velut
ornamento veſtieris, & *circundabis) *vel,li
tibi eos quaſi ſponſa. Quia deſerta tua, bis
& ſolitudines tuæ & terra ruinæ tuæ
nunc anguſta erunt præ habitatoribus
& longe fugabuntur qui abſorbebant
te. Adhuc dicent in auribus tuis filii
ſterilitatis tuæ, Anguſtus eſt mihi lo- F
cus, fac ſpatium mihi vt habitem. Et
dices in corde tuo, Quis genuit mihi
iſtos? Ego ſterilis, & non pariens, tranſ
migrata & captiua: & iſtos quis enu-
triuit? Ego deſtituta & ſola: & iſti *vbi *vnde
hic erant)? Hæc dicit dominus deus.
Ecce leuabo ad gentes manum meam,
& ad populos exaltabo *ſignum) meũ. *vexil
Et afferent filios tuos in vlnis, & filias
tuas ſuper humeros portabunt. Et erũt
reges nutritii tui, & reginæ nutrices
tuæ, vultu in terra demiſſo adorabunt
te, & puluerem pedem tuorum lin-
gent. Et ſcies quia ego dominus, ſuper G
quo non confundentur qui expectant

e, =eum). ¶Nunquid tollet ur á forti, præ-
ptiui- da? aut =quod captum fuerit á robuſto
iuſta ſaluum eſſe poterit)? Quia hæc dicit do
adet? minus, Equidē & captiuitas á forti tol
letur: & quod ablatū fuerit á robuſto,
ſaluabitur. Eos vero qui iudicauerunt
te, ego iudicabo, & filios tuos ego ſal-
uabo. Et cibabo hoſtes tuos carnibus
ſuis: & quaſi muſto, ſanguine ſuo ine-
briabuntur. Et ſciet omnis caro quia
ego dominus ſaluans te, & redemptor
tuus fortis Iacob.

CAP. L.

Iudæi reiecti á deo, ꝙ Chriſtum nō recepiſſent. Potentia dei nō minuitur. Chriſtus diſertus. Chriſti obedientia. Chriſtus cōſputus & alapis cæſus. Chriſto innocenti auxiliatur pater. Inimicis Chriſti pœnitentibus, venia ꝓmittitur.

Si ille HAEc dicit dominus, = Quis eſt
hic) liber repudii matris veſtræ,
quo dimiſi eam? aut quis eſt cre-
ditor meus, cui vendidi vos? Ec
ropter ce enim = in iniquitatibus veſtris) ven
quitates diti eſtis, & in ſceleribus veſtris dimiſi
tras. matrem veſtram: =quia) veni, & non e-
are rat vir: vocaui, & non erat qui audiret.
Nunquid abbreuiata & paruula facta
eſt manus mea, vt non poſſim redime-
re? aut non eſt in me virtus ad liberan-
.59. a. dum? ||Ecce, in increpatione mea = de-
care ſertū) faciā mare, ponā flumina in ſic-
ꝙ nō cū: cōputreſcēt piſces =ſine) aqua, & mo
riētur in ſiti. Induam cælos tenebris, &
B ſaccū ponā operimētū eorū. ¶Domi-
nus dedit mihi linguā eruditā, vt ſciā
ore =ſuſtētare eum qui laſſus eſt, verbo). Eri
loqui git mane, mane erigit mihi aurem, vt
bū li- audiā quaſi =magiſtrū). ||Dominus deus
undo. aperuit mihi aurē, Ego autē nō cōtra-
ſſo.) dico, retrorſum nō abii. Corpus meum
ſtis. dedi percutientibus, & genas meas vel
t.26.g lentibus: faciem meam non auerti ab
nomi- =increpantibus), & cōſpuentibus. ¶Do
s. minus deus auxiliator meus, ideo non
ſum confuſus: ideo poſui faciem me-
am vt petram duriſſimam, & ſcio quo-
niam non confundar. Iuxta eſt qui iu-
ſtificat me, quis contra dicet mihi? ſte-
C mus ſimul. quis eſt aduerſarius meus?
accedat ad me. Ecce dominus deus,
auxiliator meus: quis eſt qui condem-
etera- net me? Ecce omnes quaſi veſtimen-
nt. tum = contereutur), tinea comedet eos.

¶Quis ex vobis timens dominum, au-
diens vocem ſerui ſui, qui ambulauit
in tenebris, & non eſt lumen ei? ſpe-
ret in nomine domini, & innitatur ſu-
per deum ſuum. Ecce vos omnes accē
dentes ignem accincti flammis, am-
bulate in lumine ignis veſtri, & in flā- D
mis quas ſuccendiſtis: de manu mea
factum eſt hoc vobis, in doloribus dor
mietis.

CAP. LI.

Fideles adhortatur deus ad fidem & patientiam exemplo Abrahæ, qui putant ſe deſertos. Chriſtus expectatio gentium. Aufert timorem humanum á fidelibus. Docet in quāta miſeria agat Ierusalem, prædicturus beneficium liberationis eius.

AVdite me qui ſequimini quod iu A
ſtum eſt, & quæritis dominum.
Attendite ad petram vnde exci
ſi eſtis, & ad cauernam laci de
qua præciſi eſtis. Attendite ad Abra-
ham patrem veſtrum, & ad Saram quæ
peperit vos: quia vnum vocaui eum,
& benedixi ei, & multiplicaui eum.
Cōſolabitur ergo dn̄s Siō, & conſolabi-
tur oēs ruinas eius: & ponet deſertum
eius quaſi delicias, & ſolitudinē eius
quaſi hortū domini. Gaudiū, & lætitia
inuenietur in ea, gratiarū actio, & vox
laudis. Attēdite ad me popule meus, &
=tribus) mea me audite: quia lex á me = vl, gens
exiet, & iudiciū meū in lucē populorū C
requieſcet. ¶Prope eſt iuſt⁹ me⁹, egreſ
ſus eſt ſaluator me⁹, & brachia mea po
pulos iudicabūt: Me inſulæ expectabūt
& brachiū meū =ſuſtinebūt). Leuate in = expecta
cælū oculos veſtros, & videte ſub ter- bunt,
ra deorſum: quia cæli ſicut fumus
liqueſcent, & terra ſicut veſtimen-
tum atteretur, & habitatores eius ſi-
cut hæc interibunt: ||Salus autē mea in Pſal.36.0
ſempiternū erit, & iuſtitia mea nō de-
ficiet. ¶Audite me qui ſcitis = iuſtum) = iuſtitiā,
populus meus lex mea in corde eo-
rum: nolite timere opprobriū hominū
& blaſphemias eorū ne metuatis. Sicut
enim veſtimētum, ſic comedet eos ver
mis: & ſicut lanam, ſic deuorabit eos ti
nea: Salus autē mea in ſempiternū erit
& iuſtitia mea in generationes gene-
rationū. Conſurge conſurge, induere
fortitudinē brachiū domini: conſurge
ſicut in diebus antiquis, =in generatio = & tēpori

bus præteribus. ⁼AEgyptum. ⁼.i.Pharaonem? Exo.14.c
nibus ſeculorum⁾. Nunquid non tu percuſſiſti⁼ſuperbum⁾, vulneraſti⁼ draconem⁾? || Nunquid non tu ſiccaſti mare aquam abyſſi vehementis: qui poſuiſti profundum maris viam, vt tranſirent liberati? Et nunc qui redempti ſunt à domino: reuertentur, & venient in Siō
E laudantes, & lætitia ſempiterna ſuper capita eorum, gaudium & lætitiam tenebunt, fugiet dolor & gemitus. Ego egoipſe conſolabor vos. quis tu vt timeres ab homine mortali, & à filio hominis, qui quaſi fœnum ita areſcet? Et oblitus es domini factoris tui, qui tetendit cælos, & fundauit terram: & formidaſti iugiter tota die à facie furoris eius qui te tribulabat, & parauerat ad perdendum. vbi nunc eſt furor tribulantis?⁼ Cito veniet gradiens ad aperiē dum, & non interficiet vſque ad internecionē, nec deficiet panis eius⁾. Ego autem ſum dominus deus tuus, qui cō turbo mare, & intumeſcunt fluctus eius, Dominus exercituū nomen meū, || Poſui verba mea in ore tuo, & in vmbra manus meæ protexi te, vt plantes cælos, & fundes terrā: & dicas ad Siō, Populus meus es tu. ¶ Eleuare, eleuare, conſurge Ieruſalem, quæ bibiſti de manu domini calicem iræ eius: vſque
(Accelera uit icarceratus vt ſolueretur, & nō eſt mortuus ī fouea, nec paſſus eſt defectū ī cibo ſuo. Sup.49.a)
F ad fundum calicis ſoporis bibiſti, & potaſti vſque ad feces. Non eſt qui ſuſtentet eam ex omnibus filiis quos genuit: & non eſt qui apprehendat manum eius ex omnibus filiis quos enutriuit. || Duo ſunt quæ occurrerunt tibi: quis contriſtabitur ſuper te? vaſtitas & contritio, & fames & gladius,⁼ quis cō ſolabitur⁾ te? Filii tui proiecti ſunt, dormierunt in capite omnium viarum, ſicut⁼oryx⁾ illaqueatus⁼ pleni indignatio
(Sup.47.b ī quo cō ſolabor ⁼bos ſylueſtris)
G ne domini, increpatione dei tui. Idcirco audi *hoc⁼ paupercula⁾ & ebria nō à vino. Hæc dicit dominator tu9 dominus, & deus tuus, qui⁼pugnauit pro populo ſuo⁾, Ecce tuli de manu tua calicē ſoporis fundum calicis indignationis meæ, nō adiicies vt bibas illū vltra. Et ponā illū in manu eorū qui te humiliauerūt, & dixerūt animæ tuæ. Incuruare, vt tranſeamus: & poſuiſti vt terram corpus tuum, & quaſi viam tranſeuntibus.
(*nunc ⁼afflicta ⁼iudicabit populum ſuū.)

CAP. LII.

¶ Finem tribulationis prænuntiat & falſis doctoribus & prophetis, ſicut olim à capt. Babyl. De prædicatoribus miſſis ad euangelizandum. Laus ob remiſſionem per Chriſtum. Opera, poſt fidem in Chriſtum. De Chriſti paſſione & glorificatione.

Conſurge, conſurge, induere fortitudine tua Sion: induere veſtimētis gloriæ tuæ Ieruſalē ciuitas ſancti, quia non adiiciet vltra vt pertranſeat per te incircuncifus & immundus. Excutere de puluere, conſurge, ſede Ieruſalem: ſolue vincula colli tui captiua filia Sion: quia hæc dicit dominus, Gratis venundati eſtis, & ſine argento redimemini. Quia hæc dicit dominus deus. || In AEgyptū deſcendit populus meus in principio, vt colonus eſſet ibi: & Aſſur abſque vlla cauſa calumniatus eſt eum. Et nunc⁼ quid mihi eſt hic, dicit dominus⁾: quoniam ablatus eſt populus meus gratis? || Dominatores eius iniquè agūt, dicit dominus: & iugiter tota die nomē meū⁼blaſphematur⁾. Propter hoc ſciet populus meus nomen meū in die illa: quia ego ipſe qui loquebar, ecce adſum. ¶ || Quàm pulchri ſuper mōtes pedes anūtiātis & prædicantis pacē: annūtiātis bonū, prædicantis ſalutē, dicentis Siō, Regnabit deus tuus. Vos ſpeculatorū tuorum leuauerūt vocē, ſimul laudabūt: quia oculo ad oculū videbūt cū cōuerterit dominus Sion. ¶ Gaudete & laudate ſimul deſerta Ieruſalē: quia cōſolatus eſt dominus populū ſuū, redemit Ieruſalē. ⁼Parauit⁾ dominus, brachiū ſanctū ſuū in oculis omniū gētium: || & videbunt oēs fines terræ ſalutare dei noſtri. ¶ Recedite, recedite, exite inde, || pollutum nolite tāgere: exite de medio eius, mūdamini qui fertis vaſa domini. Quoniā non in⁼ tumultu⁾ exibitis, nec in fuga properabitis: præcedet enim vos dominus, & congregabit vos deus Iſrael. ¶ Ecce intelliget ſeruus meus, exaltabitur, & eleuabitur, & ſublimis erit valde. Sicut obſtupuerunt ſuper te multi: ſic⁼ inglorius erit inter viros⁾ aſpectus eius, & forma eius inter filios hominū. ⁼Iſte⁾ aſperget gentes multas, ſuper ipſum⁼ continebunt⁾ reges os ſuum: || quia quibus non eſt nar-

(A; Ge.4 B; ⁼.i.q tra e. gere beo⁼ Rom iere. ⁼ſper Ro.1 nahū; C; ⁼Den uit. Pſal. 2.Co; ⁼feſt tione D; ⁼defo mio præ ris vi ⁼ſic)

laudēt, ratum de eo, viderunt:& qui non au- om.15.e dierunt,ᵉcontemplati ſunt⁾.
ntelle- runt.

CAP. LIII.

Quòd non omnes obediant euangelio. Afflictio Chriſti pro peccatorum noſtrorū ſatiſfactione. Omnes peccatores:omnibus Chriſto opus. Chriſti innocētia. Iuſtitia noſtra Chriſtus.

hā.12.f m.10.d ſcendit rma cū s cauſa ſydera mus eū ır.9.b. Deſpe- us. uerteba 9 facies oſtras eo, ita at. at. 8. e. pet.2.d epra, cor.15 a orre- io ſup i,vt nos abere- 19 pacē Oppreſ- s eſt & flictus. lat.26.f. te.11.d. ſt.8.f. ledit eū npii ſe- ulturā 19,& cū uite in er mor- uos ſuos .Pet.2.d ioh.3. a p manū magnā nultitu- linē da- o ei p poliis,& ortes e-

Q‖Vis credidit auditui noſtro?& brachiū domini cui reuelatum eſt? Etᵉ aſcendet⁾ ſicut virgultum coram eo, & ſicut radix de terra ſitienti: non eſt ſpecies ei,neque decor:& vidimus eū, & non eratᵉaſpectus,& deſyderauimus eum⁾:‖ᵃDeſpectum⁾, & nouiſſimum virorum,virum dolorum, & ſcientem infirmitatem:&ᵉ quaſi abſconditus vultus eius &⁾ deſpectus.vnde nec reputauimus eum.‖Vere languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit:& nos reputauimus eum, quaſi leproſum, & percuſſum á deo & humiliatum. ‖ Ipſe autem vulneratus eſt propter iniquitates noſtras, attritus eſt propter ſcelera noſtra :ᵃ diſciplina pacis noſtræ ſuper eum⁾,& liuore eius ſanati ſumus. Omnes nos quaſi oues errauimus, vnuſquiſque in viam ſuā declinauit : & poſuit dominus in eo iniquitatem omnium noſtrum.ᵉ Oblatus eſt quia ipſe voluit⁾,& ‖ non aperuit os ſuum : ſicut ouis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe,obmuteſcet.& non aperiet os ſuū De anguſtia & de iudicio ſublatus eſt: generationem eius quis enarrabit?quia abſciſſus eſt de terra viuentium : propter ſcelus populi mei percuſſi eū. Et ᵉdabit impios pro ſepultura, & diuitē ꝓ morte ſuā⁾:eo ꝙᵉiniquitatē nō fecerit,neq; dolos fuerit in ore eius.Et dominus voluit cōterere eū in infirmitate.Si poſuerit ꝓ peccato animā ſuā,videbit ſemē lōgæuū,& volūtas domini ᵉin manu⁾eius dirigetur,Pro eo ꝙ laborauit anima eius, videbit & ſaturabitur.In ſciētia ſua iuſtificabit ipſe iuſtus ſeruus meus multos, & iniqtates eorū ipſe portabit.Ideoᵉdiſpertiam ei plurimos,& fortiū diuidet ſpolia⁾pro eo ꝙ tradidit in mortem animā ſuā, & cum ſceleratis reputatus eſt:& ipſe peccata multorum tulit,‖ & pro tranſgreſſoribus rogauit.

rūt ei ꝓ præda,

CAP. LIIII

Mar.15.c. luc.22.d.

Plures ex gētibus Chriſto credētes q̄ ex Iudæis.Promiſſionē ſuā de regno Chriſti cōfirmat deus,ne quid timeamus.Cōſolatio qua magnificētia,ſecuritas, & fœlicitas regni Chriſti docetur Chriſtiani á deo docti.

L‖Auda ſterilis quæ nō paris:decāta laudē & hinni quę nō pariebas: quoniā multi filii deſertæ magis q̄ eius quæ habebat virū,dicit dominus.Dilata locū tentorii tui, & pelles tabernaculorum tuorum extende, ne parcas: lōgos fac funiculos tuos, & clauos tuos cōſolida.Ad dexterā enim & ad leuamᵉpenetrabis⁾:& ſemen tuū gentes hęreditabit, & ciuitates deſertas inhabitabit. ¶ Noli timere, quia non confunderis, neque erubeſces:nō enim te pudebit, quia confuſionis adoleſcentiæ tuæ obliuiſceris, & opprobrii viduitatis tuæ non recordaberis amplius. Quiaᵉ dominabitur tui⁾ qui fecit te,‖ Dominus exercituum nomen eius : & redemptor tuus ſanctus Iſrael, Deus omnis terræ vocabitur. Quia vt mulierem derelictam, & mœrentem ſpiritu vocauit te dominus, & vxorem ᵉab adoleſcentia⁾ abiectam, dixit deus tuus. Ad punctum in modico dereliqui te, & in miſerationibus magnis congregabo te. In momēto indignationis abſcondi faciem meam parumper á te, & in miſericordia ſempiterna miſertus ſum tui:dixit redēptor tuus dominus. ‖Sicut in diebus Noe iſtud mihi eſt,cui iuraui ne inducerē aquas Noe vltra ſupra terrā:ſic iuraui vt nō iraſcar tibi,& nō increpem te.Mōtes enim cōmouebūtur, & colles contremiſcēt:miſericordia autem mea non recedet á te, & fœdus pacis meæ non mouebitur : dixit miſerator tuus dominus. Paupercula tempeſtate conuulſa, abſque vlla conſolatione, Ecce egoᵉſternam per ordinem lapides tuos⁾,& fundabo te in ſaphiris, & ponāᵉiaſpidem propugnacula tua⁾:& portas tuas in lapidesᵉſculptos⁾, & omnes terminos tuos in lapides deſyderabiles : vniuerſos filios tuos ‖ doctos á domino : & multitudinem pacis filiis

Luc.23.d. gala. 4.d.

ᵉdilatabis te. B

ᵉmaritus tuus Luc. 1. c.

C ᵉadoleſcētulam.

Gen.9.b. D

ᵉiaciā fundamenta tua lapides tui erūt carbūculi.

ᵉex cryſtallo feneſtras tuas:

ᵉcabūcli, Iohā.6. c

ᵃv.l. lõge eris. G tuis. Et in iuſtitia fundaberis: ᵃ recede
procul ʾà calumnia, quia non timebis:
ᵃque habitat tecũ, ſup te cadet (vel, cadet q̃ ſe tibi iũxerit.) & à pauore, quia non appropinquabit
tibi. Ecce, accola ᵃveniet, qui non erat
mecum, aduena quondam tuus adiun
getur tibiʾ. Ecce, ego creaui fabrũ ſuf-
flantem in igne prunas, & proferen-
tem vas in opus ſuum, & ego creaui in
terfectorem ad diſperdendum. Omne
ᵃ pſperabitur: vas quod fictum eſt contra te, non ᵃdi-
rigeturʾ: & omnem linguam reſiſtentẽ
tibi in iudicio, iudicabis. Hæc eſt hæ-
reditas ſeruorum domini, & iuſtitia
eorum apud me, dicit dominus.

CAP. LV.

☞ Exortatur ad audiendum verbum domini. Pœnitentia, Miſericordia. Verbũ dei prædicatũ fructificans. Lætitia.

Eccl. 51 d OMnes || ſitientes venite ad aquas:
& qui non habetis argentum,
properate, emite & comedite:
venite, emite abſque argento, &
abſque vlla commutatione vinum &
lac. Quare appenditis argẽtum ᵃ non in
ᵃ i. pro re quã putatis eſſe panem. panibus, & laborem veſtrum non in
ſaturitate? Audite audientes me, & co-
medite bonum, & delectabitur in craſ
ſitudine anima veſtra. Inclinate aurem
veſtram, & venite ad me: audite, & vi
uet anima veſtra, & feriam vobiſcum
B pactum ſempiternum, miſericordias
Dauid fideles. || Ecce teſtem populis de
Act. 13. e. di eum, ducem ac præceptorem genti
bus: Ecce, gentem quam neſciebas, vo-
cabis: & gentes quæ te non cognoue-
runt, ad te current ᵃpropterʾ dominum
ᵃper deum tuum, & ſanctum Iſrael: quia glo
rificauit te. ¶Quærite dominum dum ᵃ
ᵃ inuenit ipſe, inueniri poteſtʾ, inuocate eum dum
prope eſt. Derelinquat impius viam
ſuam, & vir iniquus cogitationes ſuas,
& reuertatur ad dominum, & miſere-
bitur eius, & ad deum noſtrum, quo-
niam multus eſt ad ignoſcendum. Nõ
enim cogitationes meæ cogitationes
C veſtræ: neque viæ veſtræ, viæ meæ, di
cit dominus. Quia ſicut exaltantur cæ-
li à terra, ſic ᵃexaltatæ ſuntʾ viæ meæ à
ᵃaltiores ſunt viis veſtris & cogitationes meæ à
cogitationibus veſtris. Et quomodo de
ſcendit imber, & nix de cælo, & illuc
vltra non reuertitur, ſed inebriat ter-
ᵃ generare facit ram & ᵃinfunditʾ eam, & germinare eã
facit, & dat ſemẽ ſerenti, & panem co-
medenti: Sic erit verbum meum quod
egredietur de ore meo: non reuerte-
tur ad me vacuum, ſed faciet quæcun
que volui, & proſperabitur in his ad
q̃ miſi illud. Quia in lætitia egrediemi
ni, & in pace deducemini: montes &
colles cantabunt coram vobis laudem,
& omnia ligna regionis plaudent ma D
nu. Pro ᵃſaliuncula ʾ aſcendet abies, & ᵃrubo(ſpina ba.)
pro vrtica creſcet myrtus: & erit ᵃ do-
minus nominatusʾ in ſignum æternum, ᵃdomi nomẽ gloria
quod non auferetur.

CAP. LVI.

☞ Adhortatur ad iudicium & iuſtitiam & ſabbathiſmum. Cõſolatur propheta proſelytos, qui in numerum Iudæorum recepti, deſperabant ſe ſaluatum iri, quia non de ſemine Abrahæ erant. Inuehitur in epiſcoporum impietatem.

HAEc dicit dominus, || Cuſtodite Sapiẽ.
iudicium & facite iuſtitiã: quia
iuxta eſt ſalus mea vt veniat, &
iuſtitia mea vt reueletur. Beatus
vir q facit hoc, & filius hominis q ap-
prehendet iſtud: cuſtodiens ſabbathũ
ne polluat illud, cuſtodiẽs manus ſuas
ne faciat omne malum. ¶Et non dicat
filius aduenæ, Qui adhæret domino? di
cens, Separatione diuidet me dominus
à populo ſuo. Et non dicat eunuchus,
Ecce ego lignum aridum. Quia hæc di-
cit dominus eunuchis, Qui cuſtodie-
rint ſabbatha mea, & elegerint quæ e-
go volui, & tenuerint fœdus meum:
Dabo eis in domo mea, & in muris B
meis locum, & nomen melius ᵃà filiisʾ ᵃquã fi
& filiabus: nomen ſempiternum dabo
eis, quod non peribit. Et filios aduenæ
qui adhærent domino vt colant eum,
& diligant nomẽ eius, vt ſint ei in ſer
uos: omnem cuſtodientem ſabbathum
ne polluat illud, & tenẽtẽ fœdus meũ:
Adducã eos in montem ſanctũ meum,
& lætificabo eos in domo orationis
meæ: holocauſta eorum, & victimæ eo-
rum placebunt mihi ſuper altari meo: || Matt. 21
quia domus mea, domus orationis vo- mar. 11
cabitur cunctis populis. Ait dominus luc. 9.
deus qui congregat diſperſos Iſrael,
Adhuc congregabo ad eum congrega- C
tos eius. ¶Omnes beſtiæ agri venite ad
deuorandum, vniuerſę beſtiæ ſaltus.
Speculatores eius cæci omnes, neſcie-

runt vniuerſi : canes muti non valẽtes latrare,=videntes vana⁾,dormientes & amantes=ſomnia⁾. ||Et canes=impudentiſſimi⁾neſcierunt ſaturitatem:ipſi paſtores ignorauerunt intelligentiam:omnes in viam ſuam declinauerunt , vnuſquiſque ad auaritiam ſuam, à ſummo=vſque ad nouiſſimum⁾.||Venite,ſumamus vinum, & impleamur ebrietate & erit ſicut hodie,ſic & cras, & multo amplius.

CAP. LVII.

Iuſtorum finis incognitus. Pax eorum & requies.Impii vocantur ad iudicium,quibus multa ſcelera obiiciuntur.Sperantibus in domino , vitæ æternæ hæreditas promittitur.Quare mali percuſſi.

A IVſtus perit,& non eſt qui recogitet in corde ſuo:& viri miſericordię colliguntur,=quia non eſt qui intelligat:à facie enim malitię collect9 eſt iuſtus⁾.Veniat pax,requieſcat in cubili ſuo qui ambulauit i directiõe ſua.¶Vos aũt accedite huc fili auguratricis,ſemẽ adulteri,& fornicariæ.=ſup quẽ luſiſtis? ſup quẽ dilataſtis os,& eiciſtis linguã? nunquid non vos filii ſcelesti,ſemen mendax?qui=cõſolamini in⁾ diis ſubter omne lignum frõdoſum, im- B molantes paruulos in torrentibus ſubter eminentes petras?In= partibus torrẽtis⁾pars tua,hæc eſt ſors tua:& ipſis effudiſti libamen , obtuliſti ſacrificium, nũquid ſuper his a non indignabor⁾? ſuper montem excelſum & ſublimem poſuiſti cubile tuum, & illuc aſcẽdiſti, vt immolares hoſtias.Et poſt oſtium,& retro poſtem poſuiſti=memoriale⁾ tuũ: quia=iuxta me⁾diſcooperuiſti,&=ſuſcepiſti adulterum⁾:dilataſti cubile tuum, & pepigiſti cũ eis fœdus:dilexiſti ſtratum eorum C manu aperta⁾. Et=ornaſti te regio vnguento⁾, & multiplicaſti pigmenta tua:Miſiſti legatos tuos procul,& humiliata es vſque ad inferos. In multitudine vitæ tuę=laboraſti⁾:nec dixiſti,=Quieſcam⁾. Vitam manus tuæ inueniſti,propterea non=rogaſti⁾. Pro quo ſolicita timuiſti,quia mẽtita es, & mei non es recordata , neque cogitaſti in corde tuo?=quia ego tacens, & quaſi non videns,& mei oblita es⁾. Ego annuntiabo iuſtitiam tuam, & opera tua non proderunt tibi.Cum clamaueris liberent te congregati tui,& omnes eos auferet ventus,tollet aura⁾.¶Qui autẽ fiduciam habet mei , hæreditabit terram,& poſſidebit montẽ ſanctum meum. Et=dicam⁾ , Viam facite,præbete iter,=declinate de ſemita⁾ auferte offendicula de via populi mei.Quia hęc dicit excelſus,& ſublimis habitans æternitatem: & ſanctum nomen eius in excelſo,& in ſancto habitans,& cũ cõtrito & humili ſpiritu,vt viuificet ſpiritum humilium, vt viuificet cor con- D tritorum . Non enim in ſempiternum litigabo,neque vſque=ad finem⁾iraſcar: quia ſpiritus à facie mea egredietur,& flatus ego faciam . ¶Propter iniquitatẽ auaritię eius iratus ſum,& percuſſi eũ: abſcõdi,& indignatus ſum:& abiit =vagus⁾in via cordis ſui. Vias eius vidi,& ſanaui eum,& reduxi eum, & reddidi conſolationes ipſi,& lugentibus eius. =Creaui fructum labiorum pacem, pacem ei⁾,qui longe eſt,& qui prope,dixit dominus,& ſanaui eum.Impii autẽ quaſi mare feruens , quod quieſcere nõ poteſt,& redundant fluctus eius in cõculcationem & lutum.||Non eſt pax impiis,dicit dominus.

ſti(vP,laſſata es.) =an non ego ſemp tacerẽ,& tu non timeres me =vanitas =dicet =munda-te viam, =in ſeculum, =vP,rebellis =.i.faciã vt annunciet ,pax, pax ei. Sup.48.d

CAP. LVIII.

Inſtigat prædicatores vt libere hypocriſim humanorum operum redarguant.Murmurant hypocritæ. Ieiunium impiorum,& Ieiunium dei,Sabbathum dei.

CLama, ne ceſſes , quaſi tuba ex- A alta vocem tuam , & annuntia populo meo ſcelera eorum,& domui Iacob peccata eorum.Me etenim de die in diem quærunt, & ſcire vias meas volunt:quaſi gens quæ iuſtitiam fecerit,& iudicium dei ſui non dereliquerit . Rogant me iudicia iuſtitiæ,& appropinquare deo volũt. Quare ieiunauimus, & non aſpexiſti:humi- B liauimus animas noſtras , & neſciſti? Ecce in die ieiunii veſtri=inuenitur voluntas veſtra⁾,& omnes = debitores veſtros⁾repetitis. Ecce,ad lites,& ad contentiones ieiunatis , & percutitis pugno impie.Nolite ieiunare ſicut vſque ad hãc diẽ,vt audiaſ in excelſo clamor veſter.||Nunquid tale eſt ieiuniũ quod

=vP, manent ſtudia vr̃a eadem, =pecuniã veſtram zach.7.b

elegi, per diem affligere hominem animam ſuam? nunquid contorquere quaſi circulum caput ſuum, & ſaccum & cinerem ſternere? nunquid iſtud vocabis ieiunium, & diem acceptabilem domino? Nonne hoc eſt magis ieiuniū quod elegi? diſſolue colligationes impietatis, ſolue faſciculos ᶠdeprimentes), dimitte eos qui ᶠconfracti) ſunt liberos, & omne onus dirumpe. *||Frange eſurienti panem tuum, & egenos vagoſque induc in domum tuam. Cum videris nudum, operi eum, & ᶠcarnem tuam ne deſpexeris). Tunc erumpet quaſi ᶠmane) lumen tuum, & ſanitas tua citius orietur, & anteibit faciem tuam iuſtitia tua, & gloria domini colliget te. Tunc inuocabis, & dominus exaudiet te: clamabis, & dicet, Ecce adſū, ſi abſtuleris de medio tui ᶠcatenam, & deſieris extendere digitum, & loqui qđ non prodeſt, cū effuderis eſurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris: orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt ſicut meridies. Et ᶠrequiem tibi dabit) dominus ſemper, & ᶠimplebit ſplendoribus) animam tuam, & oſſa tua ᶠliberabit). Et eris quaſi hortus irriguus, & ſicut fons aquarum, cuius non deficient aquæ. Et ædificabuntur ᶠin te) deſerta ᶠſeculorum): fundamenta generationis & generationis ſuſcitabis: ᶠ& vocaberis Aedificator ſepium, auertens ſemitas in quietem). ¶Si auerteris à ſabbatho pedem tuum, ᶠfacere) volūtatem tuam in die ſancto meo, & vocaueris ſabbathū delicatum, & ſanctum domini glorioſum, & glorificaueris eum dum nō facis vias tuas, & non inuenietur voluntas tua vt loquaris ſermonem: tunc delectaberis ſuper ᶠdomino, & ſuſtollam te ſuper altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui. Os enim domini locutum eſt.

C ᶠiugi ᶠdepreſſi

* Nonne Eze.18.b. matt.25.c

ᶠà carne tua ne abſcondas te,

ᶠaurora

ᶠiugum

ᶠducet te ᶠſatiabit ſiccitatibus

ᶠimpinguabit

ᶠà te D

ᶠinueterata

ᶠCompactor ruptæ ſepis & inſtaurator ſemitarum ad habitandum.

ᶠvt nō facias

CAP. LIX.

Noſtra culpa fit vt neq; ſaluet nos dominus, neque exaudiat. Iniquitates noſtræ recenſentur. Peccata cauſa ſunt excæcationis noſtræ. Mundo impietatibus abūdāte, memor miæ ſuæ deus, parcit. Verbum dei in ore eccleſiæ.

Num.11.c ſupr.50.a

Ecce, ||non eſt abbreuiata manus dñi vt ſaluare nequeat, neq; aggrauata eſt auris eius vt nō exaudiat ſed iniquitates veſtræ diuiſerunt inter vos & deum veſtrum, & peccata veſtra abſconderunt faciē eius à vobis ne exaudiret. ¶||Manus enim veſtræ pollutæ ſunt ſanguine, & digiti veſtri iniquitate: labia veſtra locuta ſunt mendaciū, & lingua veſtra iniquitatem fatur. Non eſt qui inuocet iuſtitiā, neq; eſt qui iudicet vere: ſed cōfidunt in nihili, & loquuntur vanitates: conceperunt ᶠlaborem), & pepererunt iniquitatem.|| Oua aſpidum ruperunt, & telas araneæ texuerunt: qui comederit de ouis eorum morietur: & quod ᶠconfotum) eſt, erumpet in regulum. Telæ eorum non erunt in veſtimentum, neque operientur operibus ſuis: opera eorum opera inutilia, & opus iniquitatis in manibus eorum. ¶||Pedes eorum ad malū currūt, & feſtinant vt effundāt ſanguinē innocentem. Cogitationes eorum cogitationes inutiles: vaſtitas & contritio in viis eorum. Viam pacis neſcierunt, & nō eſt iudicium in greſſibus eorum. Semitæ eorum incuruatæ ſunt eis: omnis qui calcat in eis, ignorat pacem. ¶Propter hoc elongatum eſt iudicium à nobis, & non apprehendet nos iuſtitia: expectauimus lucem, & ecce tenebræ: ſplendorem, & in tenebris ambulauimus. Palpauimus ſicut cæci, parietem, & quaſi abſque oculis attrectauimus: impegimus meridie quaſi in tenebris, in caliginoſis quaſi mortui. ᶠRugiemus) quaſi vrſi omnes, & quaſi columbæ ᶠmeditantes) gememus. Expectauimus iudicium & non eſt: ſalutem, & elongata eſt à nobis. Multiplicatæ ſunt enim iniquitates noſtræ corā te, & peccata noſtra ᶠreſpōderunt nobis). quia ſcelera noſtra nobiſcum, & iniquitates noſtras cognouimꝰ ᶠpeccare & mentiri contra dominum): & auerſi ſumus ne iremus poſt tergum dei noſtri, vt loqueremur calūniam & tranſgreſſionem: concepimus, & locuti ſumus de corde verba mendacii. ¶Et conuerſum eſt retrorſum iudicium, & iuſtitia ᶠlōge) ſtetit: quia ᶠcorruit) in platea veritas, & æquitas nō potuit ingredi. Et facta eſt veritas in obliuionem: & qui receſſit à malo, prædæ patuit. Et vidit dominus, & malum apparuit in oculis eius, quia non eſt iudicium. Et vidit quia non eſt vir: & ᶠaporiatus eſt,

Supr.

ᶠperi taten Iob.

ᶠfrac

B Prou rom.

ᶠClamus ᶠgem C ᶠacc nos ᶠꝙ à defe mus, nega mus ᶠà lo ᶠimp

D ||adm tus

quia non eſt qui occurrat: & ſaluauit ſibi brachium ſuum, & iuſtitia eius ipſa confirmauit eum. Indutus eſt iuſtitia vt lorica, & galea ſalutis in capite eius. Indutus eſt veſtimentis vltionis, & opertus eſt quaſi pallio zeli. Sicut ad vindictam quaſi ad retributionẽ indignationis hoſtibus ſuis, & viciſſitudinem inimicis ſuis: inſulis vicem reddet. Et timebunt qui ab occidente, nomen domini: & qui ab ortu ſolis, gloriam eius: cum venerit quaſi fluuius violentus quem ſpiritus domini cogit, & venerit *Sion redemptor, & eis qui redeunt ab iniquitate in Iacob, dicit dominus. ¶Hoc fœdus meũ cũ eis dicit dominus, Spiritus meus qui eſt in te, & verba mea quæ poſui in ore tuo, non recedent de ore tuo, & de ore ſeminis tui, & de ore ſeminis ſeminis tui, dicit dominus, amodo & vſq; in ſempiternum.

CAP. LX.

Sermo ad eccleſiam quę per prædicationem euangelii in toto orbe congregatur, & omnib9 bonis abũdare incipit. Docet comparatione malorũ quę paſſa eſt eccleſia, quanta bona ſit habitura annuntiato euangelio. Sol Luna.

A SVrge, illuminare Ieruſalẽ: quia venit lumen tuum, & gloria domini ſuper te orta eſt. Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: ſuper te autẽ orietur dominus, & gloria eius ĩ te videbitur. Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in ſplendore ortus tui. Leua in circuitu oculos tuos, & vide: õnes iſti cõgregati ſunt, venerunt tibi. Filii tui de longe veniẽt, & filiæ tuæ de latere ſurgent. Tunc videbis & afflues, & mirabitur & dilatabitur cor tuum, quando conuerſa fuerit ad te multitudo maris, fortitudo gẽtium venerit tibi. Inundatio camelorum operiet te, dromedarii Madian & Epha: omnes de Saba veniẽt aurum & thus deferentes, & laudẽ domino annuntiantes. Omne pecus Cedar congregabitur tibi, arietes Naba-
B ioth miniſtrabunt tibi: offerẽtur ſuper placabili altari meo, & domum maieſtatis meæ glorificabo. Qui ſunt iſti, qui vt nubes volant, & quaſi columbæ ad feneſtras ſuas? Me enim inſulæ ex

...ter ce- ...cui ...xiliare ...bra- ...iũ eius ...quẽ ſu ...neret ...ſtitia ...s? ...he.6.c ...eſ.5.b ...tribu- ...nem ...m.11 d ..., ho- ...d ...eos ...49.c ...latere ...gent ...,iux- ...latus ...trient) ...umina ...ris. ...ultitu

pectabunt, & naues maris in principio vt adducam filios tuos de longe: argentum eorum, & aurum eorum cum eis nomini domini dei tui, & ſancto Iſrael, quia glorificauit te. Et ædificabũt filii peregrinorũ muros tuos, & reges eorum miniſtrabunt tibi. In indignatione enim mea percuſſi te, & in recõciliatione mea miſertus ſum tui. Et aperientur portæ tuæ iugiter: die ac nocte nõ claudẽtur, vt afferat̃ ad te fortitudo gentium, & reges earum adducantur. Gens enim & regnum quod nõ ſeruierit tibi, peribit: & gẽtes ſolitudine vaſtabuntur. Gloria Libani ad te veniet, abies & buxus & pinus ſimul, ad ornandum locum ſanctificationis meæ, & locum pedum meorum glorificabo. Et venient ad te curui filii eorum qui humiliauerũt te, & adorabunt veſtigia pedum tuorum omnes qui detrahebãt tibi, & vocabunt te Ciuitatem domini, Sion ſancti Iſrael. ¶Pro eo quòd fuiſti derelicta & odio habita, & non erat qui per te tranſiret, ponam te in ſuperbiam ſeculorum, gaudium in generationem & generationem. Et ſuges lac gentium, & mammilla regum lactaberis: & ſcies quia ego dominus ſaluans te, & redemptor tuus fortis Iacob. Pro ære afferam aurum, & pro ferro afferã argentum: & pro lignis æs, & pro lapidibus ferrum. Et ponam viſitationem tuam pacem, & præpoſitos tuos iuſtitiam. Non audietur vltra iniquitas in terra tua, vaſtitas & contritio in terminis tuis, & occupabit ſalus muros tuos & portas tuas laudatio. Non erit tibi amplius ſol ad lucendum per diem, nec ſplendor lunæ illuminabit te: ſed erit tibi dominus in lucem ſempiternam, & deus tuus in gloriam tuam. Non occidet vltra ſol tuus, & luna tua non minuetur: quia erit tibi dominus in lucem ſempiternam, & complebuntur dies luctus tui. Populus autem tuus omnes iuſti, in perpetuum hæreditabunt terram, germen plantationis meæ, opus manus meæ ad glorificandum. Minimus erit in mille, & paruulus in gentẽ fortiſſimam: Ego dominus in tempore eius ſubito faciam iſtud.

=adducãt
=volũtate
Apo.21.g
=vaſtãdo
C
=demiſſi (vel, curuãdo ſe)
=ſpernebant te,
=gloriam ppetuam
=vel, tributũ tuum (aut præfectis, tu- is)
D
=rapina
=eueniet redẽptio muris tuis erunt laudãtes
Apo.21.g 22.a
=vel, deficiet
=vel, virgultum
=vt glorificer.
=vel, Parua familia.

CAP. LXI.

☞Chriſtus ſiue vnctus miſſus ad prædicationem euangelii. Miniſtri verbi etiam ex gentibus. Sacerdotes, doctores. Profectus populi, gaudium miniſtrorum verbi. Exultatio eccleſiæ in ſpe promiſſionum dei lætantis.

Luc. 4. c

SPiritus domini ſuper me, eò quòd vnxerit dominus me: ad annuntiandum manſuetis miſit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis =indulgentiam), & clauſis apertionem. Vt prædicarem annum =placabilem) domino, & diem vltiõis deo noſtro: vt conſolarer omnes lugentes. Vt =ponerem) lugentibus Sion, & darẽ eis =coronam) pro cinere, oleum gaudii pro luctu, palliũ laudis pro ſpiritu mœroris: & vocabuntur =in ea fortes) iuſtitię, plãtatio domini =ad glorificandum). Et ædificabunt deſerta =à ſeculo), & ruinas antiquas erigent, & inſtaurabũt ciuitates deſertas, =diſſipatas ĩ gñationẽ & gñationẽ. ¶Et ſtabunt alieni, & paſcẽt pecora veſtra: & filii peregrinorũ, agricolæ & vinitores veſtri erunt. Vos autem ſacerdotes domini vocabimini: Miniſtri dei noſtri, dicetur vobis: =fortitudinem) gẽtium comedetis, & in gloria earum =ſuperbietis). Pro confuſione veſtra =duplici & rubore laudabunt partem eorum) propter hoc in terra ſua duplicia poſſidebũt, lætitia ſempiterna erit eis. Quia ego dominus diligens iudicium, odio habens rapinam in holocauſtum: & dabo opus eorum in veritate, & fœdus perpetuum feriam eis. Et ſcietur in gentibus ſemẽ eorum, & germen eorum in medio populorum: omnes qui viderint eos, cognoſcent illos, quia iſti ſunt ſemen cui benedixit dominus. ¶Gaudẽs

D gaudebo in dño, & exultabit aĩa mea ĩ deo meo: qa induit me veſtimẽtis ſalutis: & indumento iuſtitiæ circundedit me, =quaſi ſponſum decoratum corona & quaſi ſponſam ornatam monilibus ſuis). Sicut enim terra profert germen ſuum, & ſicut hortus ſemen ſuum germinat: ſic dominus deus germinabit iuſtitiam, & laudem coram vniuerſis gentibus.

=vel, libertatem
=beneplacitum
=ordinarem
=gloriam
=arbores
=vt glorificer. B
=antiqua
=& quod deſertum eſt à generatiõe in
=vel, opus
=exaltabimini.
=duplicia recipietis & pro ignominia laudabũt in agris ſuis:
=ſicut ſpõſus magnificabit gloriã & ſicut ſponſa quæ adornat ornatum ſuum.

CAP. LXII.

☞Propheta non ceſſat propter impios à prædicando Chriſto venturo. Eccleſiæ nomen nouum, in qua dei voluntas fit. Eccleſia dilecta à deo. Epiſcopi & miniſtri vigilantes in verbo, Fructus verbi quod docent miniſtri. Chriſti aduentus.

PRopter Sion non tacebo, & propter Ieruſalem non quieſcam, donec egrediatur vt ſplẽdor =iuſtus) eius, & =ſaluator) eius vt lampas accendatur. Et videbunt gentes =iuſtum tuum), & cũcti reges =inclytum tuum): & vocabitur tibi nomen nouum, quod os domini =nominabit). Et eris corona gloriæ in manu domini, & diadema regni in manu dei tui. ¶Non vocaberis vltra Derelicta: & terra tua non vocabitur amplius Deſolata: ſed vocaberis Voluntas mea in ea, & terra tua inhabitata, quia cõplacuit domino in te: & terra tua inhabitabitur. Habitabit enim iuuenis cum virgine, & habitabunt in te filii tui. ¶Et =gaudebit) ſponſus ſuper ſponſam, & =gaudebit) ſuper te deus tuus. Super muros tuos, Ieruſalem conſtitui cuſtodes: tota die & tota nocte perpetuo non tacebunt: Qui reminiſcimini domini, ne taceatis, & ne detis ſilentium ei, donec ſtabiliat, & donec ponat Ieruſalem laudem in terra. ¶Iurauit dominus: in dextera ſua, & in brachio fortitudinis ſuæ, Si dedero triticum tuum vltra cibum inimicis tuis: & ſi biberint filii alieni vinum tuum in quo laboraſti. Quia qui congregabunt illud, comedent, & laudabunt dominũ & qui = comportant) illud, bibent in atriis ſanctis meis. Tranſite, tranſite per portas, præparate viam populo, planũ facite iter, & =eligite) lapides, & eleuate ſignum ad populos. Ecce dominus, auditum fecit in extremis terræ, dicite filiæ Sion, ||Ecce ſaluator tuus venit, ecce merces eius cum eo, & opus eius coram illo. Et vocabunt eos Populus ſanctus redempti à domino. Tu autem vocaberis, Quæſita ciuitas, & non derelicta.

A
=iuſti
=ſalus
=iuſti tuam
=glor tuam
=decl bit
B
=ſicut tatur
=ſic & tabitu
C
=cõgre
D
=rem te
Matt. 2
zach. 9

CAP. LXIII.

☞Propheta admiratur Chriſtum ſanguinolentum, Chriſtus reſpondet ſe ſan

guine inimicorum aſperſum, quos ſolus vicit. Propheta commemorat beneficia dei erga Iſraelem. Conqueruntur Iudæi ſe à deo derelictos, & traditos in errorem. Salutem precantur.

QVis eſt iſte qui venit de Edō =tinctis ⁾ veſtibus de Boſra, iſte formoſus in ſtola ſua, gradiēs in multitudine fortitudinis ſuæ? Ego qui loquor iuſtitiā, &= propugnator ſum ⁾ ad ſaluandum. ||Quare ergo ⁾ rubrum eſt indumentum tuum, & veſtimenta tua ſicut calcātiū in torculari? ¶Torcular calcaui ſolus, & de gentibus non eſt=vir ⁾mecū calcaui eos in furore meo, & conculcaui eos in ira mea: & aſperſ9 eſt ſanguis eorū ſup veſtimēta mea, & omnia indumenta mea inquinaui. Dies enim vltionis in corde meo, annus redemptionis meæ venit. Circunſpexi, & nō erat auxiliator, =quęſiui⁾ & nō fuit qui=adiuuaret⁾: & ſaluauit mihi⁾brachiū meū

B & indignatio mea ipſa auxiliata eſt mihi. Et cōculcaui populos in furore meo & inebriaui eos in indignatione mea, & detraxi terram= virtutem, eorum. ¶Miſerationum domini recordabor, laudem domini ſuper omnib9 quæ reddidit nobis dominus, & ſuper multitudinem bonorum domini Iſrael, quę largitus eſt eis ſecundum=indulgentiam⁾ ſuam, & ſecundum multitudinem miſericordiarum ſuarum. Et dixit,= Veruntamen, populus meus eſt filii=non negantes⁾: & factus eſt eis ſaluator. In omni tribulatione eorum non eſt tribulatus⁾, & angelus faciei eius⁾ſaluauit eos: in dilectione ſua, & in indulgentia ſua ipſe redemit eos, & portauit eos, &=eleuauit⁾eos cunctis diebus ſeculi. Ipſi autem ad iracundiam prouocauerunt, & afflixerunt ſpiritū ſanctum eius: & conuerſus eſt eis in inimicum, & ipſe debellauit eos. Et recordatus eſt dierum=ſeculi Moyſi populi ſui⁾: Vbi eſt qui||eduxit eos de mari cū =paſtoribus⁾gregis ſui? vbi eſt qui poſuit in medio eius ſpiritum=ſancti ſui⁾? Qui duxit ad dexteram Moyſen brachio maieſtatis ſuæ: qui ſcidit aquas ante eos, vt faceret ſibi nomen ſempiternum, qui eduxit eos per abyſſos,

D quaſi equum in deſerto non impin-

beis migra acies, redu- capti Iſra- m, agnus o.19.c uſquā

lmira- ſum. ſciret: uit me

otētiā

iam erè nō mē ntur. axieba r etiā è,

ai corā ſo eſt

eſtauit ntiquo i in qui is miſit oyſen opulo io: xo.14.e aſtore anctum ium?

gentem. Quaſi animal in campo deſcendens, ſpiritus domini ductor eius fuit: ſic=adduxiſti⁾populum tuum, vt faceres tibi nomen gloriæ. || ¶Attende de cælo, & vide de habitaculo ſancto tuo & gloriæ tuæ: vbi eſt zelus tuus, & fortitudo tua, multitudo viſcerum tuorum, & miſerationum tuarū? =ſuper me continuerunt ſe⁾. Tu enim pater noſter, & Abraham neſciuit nos, & Iſrael ignorauit nos: tu domine pater noſter, & redemptor noſter, à ſeculo nomen tuum. Quare errare nos feciſti domine de viis tuis: induraſti cor noſtrū, ne timeremus te? Conuertere propter ſeruos tuos, tribus hæreditatis tuæ: Quaſi nihilum poſſederunt populum ſanctum tuum⁾: hoſtes noſtri conculcauerunt ſanctificationem tuam. Facti ſumus quaſi=in principio, cum non dominareris noſtri, neque inuocaretur⁾nomen tuum ſuper nos.

=direxiſti deu.26.d baru.2.d

=vindictā ōnderūt in me

=Paruo ē pore poſ ſedit po pul9 ſanct9 tuus:

=à principio nō fuiſſes dominatus noſtri: & quaſi nūquā inuocatū fuiſſet

CAP. LXIIII.

In luctu Iudæorum perſeuerat propheta quo profundiſſimis deſyderiis ſuum deplorant exilium. Omnes peccatores. Orat deum propheta, vt populum ſuum non abiiciat.

VTinam dirumperes cælos, & deſcenderes: à facie tua montes defluerent. Sicut exuſtio ignis=tabeſcerent, aquæ arderent igni⁾, vt notum fieret nomen tuum inimicis tuis à facie gētes turbarentur. Cum feceris mirabilia,= non ſuſtinebimus⁾, deſcendiſti, & à facie tua montes defluxerūt. ⁾ A ſeculo non audierunt, neque auribus perceperunt, oculus non vidit, deus=abſque⁾te quæ præparaſti expectantibus te. Occurriſti lætanti, & facienti iuſtitiam: in viis tuis recordabuntur tui: ecce, tu iratus es, =&⁾peccauimus: in ipſis fuimus ſemper, = & ſaluabimur⁾, Et facti ſumus vt immundus omnes nos, & quaſi pannus=menſtruatæ⁾vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ: & cecidimus quaſi folium vniuerſi, & iniquitates noſtræ quaſi ventus abſtulerunt nos. Non eſt qui inuocet nomen tuum qui conſurgat, & teneat te: abſcondiſti faciem tuam à nobis, &=alliſiſti nos in manu iniquitatis noſtræ⁾.

A =liquefaciēs, ſicut aquā bullire facit ignis.

=quæ nō ſperabamus. 1. Cor.2. b.

=præter

=quia =attamen adiuuiſti nos

=vP, fruſtorū (.i. veſtis cēto num,)

diſſoluiſti ꝑpter iniquita-

tes nr̄as. Et nūc domine, pater noſter es tu, nos
Pſal.78.b vero lutum: & fictor noſter tu, & ope-
vſque à ra manuum tuarum omnes nos. Ne ira
deo, ſcaris domine ſatis), & ne vltra me-
D mineris iniquitatis: ecce, reſpice, po-
pulus tuus omnes nos. Ciuitas ſancti
tui facta eſt deſerta, Sion deſerta facta
eſt, Ieruſalem deſolata eſt domus ſan-
ctificationis noſtræ & gloriæ noſtræ,
vbi laudauerunt te patres noſtri, facta
eſt in exuſtionem ignis, & omnia deſy
derabilia noſtra verſa ſunt in ruinas.
Nunquid ſuper his continebis te do-
mine, tacebis & affliges nos vehe-
menter?

CAP. LXV.

Gentium vocatio. Gentes quales. Idololatræ puniendi. Ex Iudæis reliquiæ ſaluatæ, & vehementer multiplicatę. Infidelibus pœnas minatur. Fidelium gaudia, & impiorum ſupplicia. Quantum gaudium in eccleſia ſpiritibus per Chriſtum regeneratis. Incitatio ad orationem. Regnum Chriſti pacatiſſimum

Ro.10.d. Q Væſierunt me qui ante nō
interrogabant, inueniūt qui
nō quæſierūt me. Dixi, Ecce
ego ecce ego, ad gentē quę
nō inuocabat nomē meū. Expandi ma
declinā nus meas tota die ad populum incre-
tem. dulum), qui graditur in via non bona
poſt cogitationes ſuas: Populus qui ad
iracundiam prouocat me ante faciem
meam ſemper: qui immolant in hortis
& ſacrificant ſuper lateres: qui habi-
deſertis tant in ſepulchris, & in delubris ido-
pnoctāt: lorum dormiunt): qui comedunt car-
Mane a- nem ſuillam, & ius prophanum in va
pud te, ſis eorum; Qui dicunt, Recedet à me)
ſanctior non appropinques mihi, quia immun-
ſum te. dus es). Iſti fumus erūt in furore meo,
ignis ardens tota die. ¶Ecce ſcriptū eſt
coram me: non tacebo, ſed reddam &
retribuā in ſinu eorum iniquitates ve-
ſtras: & iniquitates patrum veſtrorum
ſimul, dicit dominus qui ſacrificaue-
runt ſuper montes, & ſuper colles ex-
probrauerunt mihi, & remetiar opus
B eorum primum in ſinu eorum. ¶Hęc di
muſtum cit dominus, Quomodo ſi inueniatur
granum) in botro, & dicatur, Ne diſſi
pes illud, quoniam benedictio eſt: ſic
faciam propter ſeruos meos, vt nō diſ-

perdam totum. ‖ Et educam de Iacob
ſemen, & de Iuda poſſidentem mon-
tes meos: & hæreditabunt eam electi
mei, & ſerui mei habitabunt ibi. Et e- erit S
runt campeſtria) in caulas gregum, &
vallis Achor in cubile armentorum po
pulo meo qui requiſierūt me. ¶Et vos
qui dereliquiſtis dominum, qui obliti
eſtis montem ſanctum meum, qui po-
nitis Fortunæ) menſam, & libatis ſu-
per eam). Numerabo vos in gladio, & exer
omnes in cæde corruetis: ‖ Pro eo q tui cæ
vocaui, & non reſpondiſtis: locutus ſū perfic
& non audiſtis, & faciebatis malum in tis nu
oculis meis: & quę nolui elegiſtis. ¶Pro ro ſtel
pter hoc dicit dominus deus, Ecce, ſer rum l
ui mei comedent, & vos eſurietis: Ecce men,
ſerui mei bibēt, & vos ſitietis: Ecce, ſer Prou.1
ui mei lætabuntur, & vos confundemi Iere.7
ni: Ecce, ſerui mei laudabunt præ exul C
tatione cordis: & vos clamabitis præ
dolore cordis, & præ contritione ſpi-
ritus vlulabitis. Et dimittetis nomen
veſtrum in iuramentum) electis meis:
& interficiet dominus deus, & ſeruos vP, ex
ſuos vocabit nomine alio. In quo qui cratio
benedictus eſt ſuper terram, benedice Quic
tur in deo amen): & qui iurat in ter- in terr
ra, iurabit in deo amen): quia obliuio- iſta b
ni traditæ ſunt anguſtiæ priores, & cet fil
quia abſcōditæ ſunt ab oculis noſtris). deo fi
¶Ecce enim ego creo cælos nouos, & lium f
terram nouam: & non erunt in memo- bn̄dice
ria priora, & non aſcendent ſuper cor vero
Sed gaudebitis & exultabitis vſque in fideli
ſempiternum in his quę ego creo: quia meis,
ecce ego creo Ieruſalem exultationem Apo.2
& populum eius gaudium: & exulta-
bo in Ieruſalem, & gaudebo in populo
meo: & non audietur in eą vltra vox
fletus & vox clamoris. Non erit ibi am D
plius infans dierum, & ſenex qui non
impleat dies ſuos, quoniam puer cen-
tum annorum morietur, & peccator
centum annorum maledictus erit. Et
ædificabunt domos: & inhabitabunt:
& plantabunt vineas & comedent fru
ctum earum. Non ædificabunt, & alius
habitabit: non plantabunt: & alius co-
medet: ſecundum enim dies ligni), e- arbori
runt dies populi mei, & opera ma-
nuum eorum inueterabūt electis meis.
Non laborabunt fruſtra, neque gene-
rabunt in conturbatione; quią ſemen

benedictorum domini eſt , & nepotes
al, 21.b eorum cum eis.¶ || Eritque antequam
clament:ego exaudiam adhuc illis lo-
p,11.a. quētibus,ego audiā.¶|| Lupus & agnus
paſcentur ſimul , & leo & bos come-
dent paleas , & ſerpenti puluis panis
eius:non nocebunt neque occident in
omni monte ſancto meo , dicit domi-
nus.

CAP. LXVI.

Non in manufactis templis habi-
tat deus. Sacrificia reiicit,facta abſque
miſericordia & fide . Conſolatur deus
eos qui propter eum affliguntur.Exhor
tatur ſuos ad lætitiam.Pax in eccleſia.
Conſolatio in tribulationibus.Iudici-
um dei extremum.In hypocritas. Vo-
catio gentium per prædicationem a-
ſtolorum.Perpetuæ feriæ & ſabbatha
apud Chriſtianos.

HAEc dicit dominus,|| Cælum ſe-
.7.f. des mea,terra autem ſcabellum
pedum meorum:quæ eſt iſta do
mus quam ædificabitis mihi? &
quis eſt iſte locus requietionis meę?O-
mnia hæc manus mea fecit , & facta
ſunt vniuerſa iſta , dicit dominus . Ad
quem autem reſpiciam niſi ad pauper-
culum,& contritum ſpiritu,& tremen
tem ſermones meos?¶Qui immolat bo
uem , quaſi qui interficiat virum . qui
mactat pecus,quaſi qui excerebret ca-
B nem.qui offert oblationem , quaſi qui
fumi- ſanguinem ſuillum offerat.qui = recor-
thure datur thuris||,quaſi q benedicat idolo.
tamē =Hæc omnia) elegerunt in viis ſuis,&
in abominationibus ſuis anima eorum
ɔu.1.c. delectata eſt.|| Vnde & ego eligam illu
c.7.c. ſiones eorum:& quæ=timebant)addu
.65.b. cam eis:quia vocaui,& nō erat qui re-
ment, ſponderet:locutus ſum,& non audie-
runt : feceruntque malum in oculis
meis,& quæ nolui elegerunt. ¶Audite
verbum domini , qui tremitis ad ver-
bum eius:dixerunt fratres veſtri odi-
entes vos,& abiicientes propter no-
* C men meum:glorificetur dominus . &
ſpicia =videbimus) in lætitia veſtra : ipſi
autem confundentur.= vox populi)de
P, Au- ciuitate,vox de templo , vox domini
o mur reddentis retributionem inimicis ſuis
ır Antequam parturiret,peperit:antequā
olor, veniret=partus)eius, peperit maſculū.
Quis audiuit vnquam tale? & quis vi-
dit huic ſimile?nunquid parturiet ter-
ra in die vna?aut parietur gēs = ſimul),
quia parturiuit & peperit Sion filios =vP,vna
ſuos?Nunquid ego,qui alios parere fa- vice.
cio,ipſe non pariam,dicit dominus?ſi
ego qui generationem cæteris tribuo,
ſterilis ero,ait dominus deus tuus?Læ
tamini cum Ieruſalem , & exultate in
ea omnes qui diligitis eam : gaudete D
cum ea gaudio vniuerſi qui lugetis ſu
per eam,vt ſugatis,&= repleamini) ab =ſature-
vberibus conſolationis eius:vt mulgea mini
tis & = deliciis affluatis ab omnimoda =vP, oble
gloria)eius. ¶Quia hæc dicit dominus ctemini
Ecce ego declinabo ſuper eam quaſi ſplēdore
fluuium=pacis),& quaſi torrentem inū gloriæ
dantem gloriam gentium, quam ſuge- =pacem
tis:=ad vbera portabimini , & ſuper ge =ſup latus
nua=blandientur vobis). ¶Quomodo =oblecta-
ſi cui mater blandiatur,ita ego conſo- bimini,
labor vos , & in Ieruſalem conſolabi-
mini.Videbitis , & gaudebit cor ve-
ſtrum,& oſſa veſtra quaſi herba ger-
minabunt,& cognoſcetur manus do-
mini ſeruis eius,& indignabitur inimi
cis ſuis. ¶Quia ecce dominus in igne E
veniet , & quaſi turbo quadrigæ eius:
=reddere)in indignatione furorem ſuū =vt red-
& increpationem ſuam in flāma ignis: dat,
quia in igne dominus diiudicabit , &
in gladio ſuo ad omnem carnem , &
multiplicabuntur interfecti à domino.
¶Qui=ſanctificabātur,& mūdos ſe pu-
tabāt)i hortis poſt=vnā.intrinſecus),q ſanctifica
comedebāt carnē ſuillam,& abomina bāt ſe,&
tionem & murē:ſimul conſumētur di mūdabāt
cit dn̄s.¶Ego autem=opera eorum),& ſe
cogitationes eorum:=venio),vt cōgre =ſub. pi-
gem=cū omnibus gentibus & linguis): ſcinā,q
& venient, & videbunt gloriam meā. eſt in me
Et ponam in eis ſignum:& mittam ex dio horti
eis qui ſaluati fuerint,ad gentes in ma =ſub. ſcio
re,in Aphricam,& Lydiam tenētes ſa- =venit
gittam:in Italiam & Gręciā,ad inſulas ſub tēp9
longæ , ad eos qui non audierunt de =oēs gen-
me,& non viderunt gloriam meam.Et tes & lin
annuntiabunt gloriam meam gētibus, guas:
& adducent omnes fratres veſtros de
cunctis gentibus donum domino , in
equis,& in quadrigis,& in lecticis, &
in mulis , & in carrucis ad montem
ſanctum meum Ieruſalem,dicit domi-
nus , quo modo ſi inferant filii Iſrael
munus in vaſe mundo in domum do-

Apo.21.a mini.|| Et aſſumam ex eis in ſacerdotes
& leuitas, dicit dominus: quia ſicut cæ
li noui & terra noua, quæ ego facio ſta
re coram me, dicit dominus deus:
ſic ſtabit ſemen veſtrum, & nomen ve-
ſtrum. Et erit menſis ex menſe, & ſab-
bathum ex ſabbatho: veniet omnis ca-
Mat.9.g. ro vt adoret coram facie mea, dicit do
minus.|| Et egredientur & videbūt ca-
+quòd dauera virorū qui præuaricati ſunt in
me: +vermis eorū nō morietur, & ignis
*oppro- eorū non extinguetur: & erunt *vſq; ad
briū vP, ſatietatem viſionis⁾ omni carni.
nauſea,

Prophetia Ieremię.

CAP. I.

Ieremiæ genus, & quo tēpore prophetauit. Ieremias propheta gentium, cauſatur imperitiam doctus à deo, animoſus efficitur. Oſtendit deus Ieremiæ imminentem Iudæis deſtructionem à Babyloniis. Iubetur Ieremias verba dei ſine timore nuntiare Iudæis.

A VERBA IEREMIAE filii Helcię, de ſacerdotibus qui fuerunt in Anathoth, in terra Beniami. Quod factū eſt verbū domini ad eū in diebus Ioſię filii Amō regis Iuda, i tertiodecimo anno regni eius. ¶Et factum eſt in diebus Ioacim filii Ioſiæ regis Iuda, vſq; ad conſummationē vndecimi anni Sedeciæ filii Ioſiæ regis Iuda, vſque ad tranſmigrationē Ieruſalē, in menſe quinto. ¶Et factum eſt verbū domini ad me, dicens, Priuſquā te formarem in vtero, noui te
*vP, prę- & antequam exires de vulua, *ſanctifi-
paraui caui⁾ te: & prophetam in gentibus de-
di te. Et dixi, A, a, a, domine deus: ecce
neſcio loqui, quia Puer ego ſum. Et dixit dominus ad me, Noli dicere, Puer ſum: quoniā ad omnia quæ mittam te, ibis: & vniuerſa quæcunque mandauero tibi, loquêris. Ne timeas à facie eorum: quia tecum ego ſum vt eruam te, dicit dominus. Et miſit dominus manum ſuam, & tetigit os meum: & dixit
domin9 ad me,|| Ecce, dedi verba mea
Inf.18.a. in ore tuo: ecce conſtitui te hodie ſu-
per gentes, & ſuper regna vt euellas, & deſtruas, & diſperdas, & diſſipes, & ædifices, & plantes. ¶Et factum eſt verbum domini ad me, dicēs, Quid tu vi-
des Ieremia? Et dixi, Virgā *vigilantem *ex a
ego video. Et dixit dominus ad me, Be dalo
ne vidiſti, quia *vigilabo ego ſuper ver riter f
bo meo⁾ vt faciam illud. Et factum eſt tem.
verbū dñi ſecūdo ad me, dicens, Quid * acce
tu vides? Et dixi, Ollam ſuccenſam ego bo Ve
video, & faciē eius à facie aquilonis. meun
Et dixit dominus ad me,|| Ab aquilone
*pandetur⁾ malum ſuper omnes habita Inf.4.
tores terræ, quia ecce ego conuocabo * emi
omnes cognationes regnorū aquilonis ait dominus: & veniēt, & ponent vnuſquiſque ſolium ſuum in introitu portarum Ieruſalem, & ſuper omnes muros eius in circuitu, & ſuper vniuerſas
vrbes Iuda. Et loquar iudicia mea cū D
eis ſuper omnē malitiam eorū qui dereliquerunt me, & libauerunt diis alienis, & adorauerunt opus manuum ſuarum. ¶Tu ergo accinge lumbos tuos & ſurge, & loquere ad eos omnia quæ ego præcipio tibi. Ne formidens
à facie eorū: *nec em̄ timere te faciam * ne f
vultum eorum⁾. Ego quippe dedi te ho facia
die in ciuitatem munitam⁾ & in colū cont
nam ferream, & in murum ǽreum ſu ante
per omnem terram, regibus, Iuda, principibus eius & ſacerdotibus, & populo terræ. Et bellabunt aduerſum te, & nō præualebunt: quia ego tecum ſum, ait dominus, vt liberem te.

CAP. II.

Commemorat deus beneficia ſua erga Iudæos. In ſacedrotes & prophetas dei contemptores. Iudæorum malitiam arguit aliarum gentium comparatione. Deſtructi Iudæi ob derelictum deum, & fornicationem eorum cum idolis. Iudæos peccatum ſuum non cognoſcentes conuincit deus peccatores eſſe hypocritas, & fornicatores.

ET factum eſt verbum domini ad A
me dicens, Vade, & clama in au-
ribus Ieruſalem, dicens, Hæc di- *mię
cit dn̄s, Recordatus ſum tui, *miſe præit
rans adoleſcentiā tuā, & charitatē de dolef
ſpōſationis tuæ⁾, quando ſecuta es me tiæ t

in deſerto, in terra quę non ſeminatur. Sanctus Iſrael domino primitię frugum eius: omnes qui deuorant eum, delinquunt: mala venient ſuper eos, dicit dominus. ¶Audite verbum domini domus Iacob, & oẽs cognationes domus Iſrael: hæc dicit dominus. Quid inuenerunt patres veſtri in me iniquitatis, quia elongauerunt ſe à me, & ambulauerunt poſt vanitatem, & vani facti ſunt? Et non dixerunt, Vbi eſt dominus qui aſcendere nos fecit de terra AEgy-

B pti: qui traduxit nos per deſertum, per terram inhabitabilem & inuiam, per terram =ſitis) & =imaginem) mortis, per terram in qua non ambulauit vir, neq; habitauit homo? Et induxi vos in terram Carmeli, vt comederetis fructum eius & bona illius, & ingreſſi contaminaſtis terram meam, & hæreditatem meam poſuiſtis in abominationem. Sacerdotes non dixerunt, Vbi eſt dominus? & tenentes legem neſcierunt me, & paſtores præuaricati ſunt in me: & prophetæ prophetauerunt in Baal, & =idola) ſecuti ſunt. ¶Propterea adhuc iudicio contendam vobiſcum, ait dominus: & cum filiis veſtris diſceptabo. Tranſite ad inſulas Cethim, & videte:

C & in Cedar mittite, & conſyderate vehementer: & videte *ſi factum eſt huiuſcemodi. Si mutauit gens deos ſuos, & certe ipſi nõ ſunt dii: Populus vero meus mutauit gloriã ſuam in =idolũ). ¶Obſtupeſcite cæli ſuper hoc, & =portę eius) deſolamini vehementer, dicit dominus. Duo enim mala fecit populus meus, Me dereliquerunt =fontem) aquę viuæ, & foderunt ſibi ciſternas: ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas. Nunquid ſeruus eſt Iſrael, aut vernaculus? quare ergo factus eſt in prædam? Super eum rugierunt leones, & dederunt vocem ſuam, poſuerunt terram eius in ſolitudinem: ci-

D uitates eius exuſtæ ſunt, & non eſt qui habitet in eis. Filii quoque Mempheos & Taphnes =conſtuprauerunt te) vſque ad verticem. Nunquid non iſtud factum eſt tibi quia dereliquiſti dominũ deum tuum eo tempore quod ducebat te per viam? Et nunc quid tibi vis in via AEgypti, vt bibas aquam =turbidam)? & quid tibi cum via Aſſyriorum, vt bibas aquam fluminis? Arguet te malitia tua, & auerſio tua increpabit te. Scito & vide, quia malum & amarum eſt reliquiſſe te dominum deum tuum, & non eſſe timorem mei apud te: dicit dominus deus exercituũ. A ſeculo =cõfregiſti iugum meum), rupiſti vincula mea, & dixiſti, Nõ ſeruiã. ||In omni em̃ colle ſublimi, & ſub omni ligno =frondoſo). tu =proſternebaris) meretrix. ¶||Ego autem plantaui te vineam electam, omne ſemen verum: quomodo ergo conuerſa es mihi in =prauum vinea aliena)? Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam borith: =maculata es in iniquitate) tua corã me, dicit dominus deus. Quomodo dicis, Non ſum polluta, poſt Baalim non ambulaui? Vide vias tuas in conualle, ſcito quid feceris: =curſor) leuis explicans vias ſuas. Onager aſſuetus in ſolitudine, in deſyderio animæ ſuæ attraxit ventũ =amoris ſui): nullus auertet eam: omnes qui quærunt eã non deficient: in menſtruis eius inuenient eam. Prohibe pedẽ tuum à nuditate, & guttur tuum à ſiti. Et dixiſti, Deſperaui nequaquã faciam: adamaui quippe alienos, & poſt eos ambulabo. Quomodo confunditur fur quando deprehenditur, ſic confuſi ſunt domus Iſrael, ipſi & reges eorũ, & principes & ſacerdotes, & prophetæ eorum: dicentes ligno, Pater meus es tu: & lapidi, Tu me genuiſti. Verterunt ad me tergum, & non faciem: & in tempore afflictionis ſuæ dicent. Surge & libera nos, Vbi ſunt dii tui quos feciſti tibi? ſurgant, & liberent te in tempore afflictionis tuæ: ſecundum numerum quippe ciuitatum tuarum erãt dii tui Iuda. ||Quid vultis mecum iudicio cõtendere? omnes dereliquiſtis me dicit dominus. Fruſtra percuſſi filios veſtros, diſciplinam nõ receperunt, deuorauit gladius veſter prophetas veſtros, quaſi leo vaſtator. Generatio veſtra), videte verbum domini, Nunquid ſolitudo factus ſum Iſraeli, aut terra =ſerotina)? quare ergo dixit populus meus, =Receſſimus), non veniemus vltra ad te? Nũquid obliuiſcetur virgo ornamenti ſui aut ſponſa faſcię pectoralis ſuæ? populus vero meus oblitus eſt mei dieb9 innumeris. Quid niteris bonam oſtendere viã tuã

dilectio ſquã ha ...ad pul ...itudi- ...m tuã, ...rduam ...mbræ ...a quæ ...on pote ...nt iuua ..., diligen ...ſſime, vi ...ete ...em quæ ...uxiliari ...õ poteſt. ...unete, ...enam ... conſregerunt tibi ... Nili?

= confregi iugũ tuũ, Infr.3.b
= vel, viridi
= diſcurrebas
Iſa.5.a
Matt.21.d
= farinetæ vitis alienæ?
= nihilominus deſcripta eſt iniquitas
= dromedaria
= cum reſpirauerit ipſa:
F
Infr.11.c
= vel, Vos poſteri,
= tenebroſa?
= Dominati ſumus,
G

ad quærendam dilectionem,quæ inſu-
per & malitias tuas docuiſti vias tuas,
*oris veſti & in *alis tuis' inuẽtus eſt ſanguis ani
mẽtorum marum pauperum & innocentum? Nõ
tuorum in foſſis inueni eos,ſed in omnibus quę
ſupra memoraui.Et dixiſti, ►Abſq; pec
cato &' innocens ego ſum,& propter-
ea auertatur furor tuus à me.Ecce,ego
iudicio contendam tecum,eo quòd di
*Quare tã xeris, Non peccaui, *Quàm vilis facta
feſtinas, es nimis', iterans vias tuas: & ab AEgy
pto confunderis,ſicut confuſa es ab Aſ
ſur. Nã & ab iſta egredieris, & manus
tuæ erunt ſuper caput tuum: quoniam
*abiecit *obtriuit' dominus confidentiam tuã,
& nihil habebis proſperum.

CAP. III.

Deus miſericors populum ſuum à
ſe reiectum ob fornicationem cum ido
lis,reuocat ad pœnitentiam.Decem tri
bus Iſrael à deo reiectæ ob fornicatio-
nem cũ idolis,quas tamen imitatus eſt
Iuda. Adhortatur Iſraelem ad pœniten
tiam,promittens ei paſtores qui veram
dei ſcientiam habeant.Reuerſio Iſraelis
ad deum, confitentis peccatum ſuum.

A Vulgo dicitur,Si dimiſerit vir vxo
rem ſuam,& recedens ab eo du-
xerit virum alterum:nunquid re
uertetur ad eam vltra? nunquid
*pręuari- non *polluta, & contaminata erit mu-
cãdo prę- lier' illa? Tu autẽ fornicata es cũ ama-
uaricata toribus multis : tamẽ reuertere ad me,
eſt terra dicit dominus.Leua oculos tuos *in di
hæc? rectum', & vide vbi non proſtrata ſis:
*ad excel in viis ſedebas, expectans eos quaſi *la
ſa loca, tro'in ſolitudine,& polluiſti terram in
*Arabs fornicationibus tuis,& in malitiis tuis.
Quam ob rem prohibitæ ſunt ſtillę plu
uiarum , & ſerotinus imber non fuit:
frons mulieris meretricis facta eſt tibi,
B & noluiſti erubeſcere. Ergo ſaltẽ amo-
do voca me,Pater meus,dux virginita
tis meæ tu es,Nunquid iraſceris in per
*æternũ? petuum,aut perſeuerabis in *finem'? Ec
ce,locuta es,& feciſti mala,& potuiſti.
¶Et dixit dominus ad me in diebus Io
Sup.2.d ſię regis, ||Nunquid vidiſti quæ fecerit
*rebellis *auerſatrix' Iſrael? abiit ſibimet ſuper
omnem montem excelſum,& ſub om-
ni ligno frondoſo , & fornicata eſt ibi.
Et dixi cum feciſſet hæc ómnia,Ad me
reuertere:& nõ eſt reuerſa.Et vidit prę
uaricatrix ſoror eius Iuda , quia pro eo
quòd mœchata eſſet auerſatrix Iſrael,
dimiſiſſem eam',& dediſſem ei libellum
repudii:& non timuit pręuaricatrix Iu
da ſoror eius,ſed abiit , & fornicata eſt C
etiam ipſa , & facilitate fornicationis
ſuæ contaminauit terram, & mœcha
ta eſt cum lapide & ligno. Et in omni-
bus his non eſt reuerſa ad me præuari
catrix ſoror eius Iuda ĩ toto corde ſuo,
ſed in mendacio,ait dominus. ¶Et di-
xit dominus ad me,iuſtificauit animã
ſuam auerſatrix Iſrael, *comparatione *magis
pręuaricatricis'Iuda. vade,& clama ſer præua
mones iſtos contra aquilonẽ, & dices, catrix
Reuertere auerſatrix Iſrael , ait domi- D
nus:& non *auertam faciem meam à *faciã
vobis':quia *ſanctus'ego ſum,dicit do dere in
minus,& non iraſcar in perpetuum.Ve meam
runtamen ſcito iniquitatem tuam quia vos:
in dominum deum tuum præuaricata *miſeri
es:& diſperſiſti vias tuas alienis ſub o- cors
mni ligno frondoſo , & vocem meam
non audiſti,ait dominus. Conuertimi-
ni filii * reuertentes ' , dicit dominus: *rebell
quia ego *vir veſter' : & aſſumam vos & infra
vnum de ciuitate,& duos de cognatiõ *vr, do
ne, & introducam vos in Sion. Et dabo natus
vobis paſtores iuxta cor meum,& pa- in vo
ſcent vos ſcientia & doctrina. Cumque E
multiplicati fueritis,& creueritis in ter
ra in diebus illis,ait dominus:non di-
cent vltra , Arca *teſtamenti' domini: *fœder
neq; aſcendet ſuper cor,neq; recorda-
buntur illius,ne viſitabitur,nec fiet vl
tra. In tempore illo vocabũt Ieruſalem
Solium domini:& congregabuntur ad
eam omnes gentes in nomine domini
in Ieruſalem , & non ambulabunt poſt
prauitatẽ cordis ſui peſſimi. In diebus
illis ibit domus Iuda ad domum Iſrael
& venient ſimul de terra aquilonis ad
terram quam dedi patribus veſtris.Ego F
autem dixi,Quomodo ponam te in fi-
lios, & tribuam tibi terram deſydera-
bilem, hæreditatem præclaram exerci
tuum gentium?Et dixi patrem vocabis
me,& poſt me ingredi nõ ceſſabis. Sed
quomodo ſi contemnat mulier amato-
rem ſuum, ſic contempſit me domus Iſ
rael:dicit dominus. Vox in *viis' audi- *excelſi
ta eſt,ploratus & vlulatus filiorum Iſ-
rael : quoniam inquam fecerunt viam
ſuam,obliti ſunt domini dei ſui. Con-
uertimini filii reuertentes , & ſanabo

=auerſiones⟩ veſtras.. ¶Ecce,nos veni-
G mus ad te : tu enim es dommus deus
noſter. Vere =mendaces erant colles,&
multitudo montium⟩ : vere in domino
deo noſtro ſalus Iſrael. Confuſio come-
dit laborem patrum noſtrorum ab ado
leſcentia noſtra,greges eorum,& armẽ
ta eorum,filios eorum & filias eorum.
Dormiemus in confuſione noſtra,& o-
periet nos ignominia noſtra : quoniam
domino deo noſtro peccauimus nos,
& patres noſtri ab adoleſcentia noſtra
vſq; ad diem hanc : & non audiuimus
vocem domini dei noſtri.

CAP. IIII.

Vera pœnitentia ſiue conuerſio ad
deum. Hortatur ad circuncifionẽ præ-
putii cordis. Iudæ vaſtatio prædicitur
propter malitiam cordis. Comparatur
propheta populo, præuidens eius va-
ſtationem.

A SI reuertêris Iſrael,ait dominus,ad
me conuertere. ſi abſtuleris =offen
dicula tua⟩ à facie mea,non =com
moueberis⟩. Et iurabis Viuit do-
minus,in veritate , & in iudicio, & in
iuſtitia : & benedicent =eum⟩ gentes,
=ipſumque laudabunt⟩. Hæc enim di-
cit dominus viro Iuda , & Ieruſalem,
||=Nouate vobis nouale⟩, & nolite ſere
re ſuper ſpinas:circuncidimini domi-
no,& auferte præputia cordium ve-
ſtrorum viri Iuda,& habitatores Ieru-
ſalem: ne forte egrediatur vt ignis in-
dignatio mea,& ſuccendatur, & nõ ſit
qui extinguat: propter malitiam =cogi
tationum⟩ veſtrarum. ¶||Annuntiate in
B Iuda,& in Ieruſalem auditum facite:lo
quimini,& canite tuba in terra clama-
te fortiter,& dicite,Congregamini, &
ingrediamur ciuitates munitas, leuate
ſignum in Sion =Confortamini⟩, nolite
ſtare, quia malum ego adduco ab aqui
lone,& contritionem magnam. Aſcen-
dit leo de cubili ſuo,& prędo gentium
ſe leuauit : egreſſus eſt de loco ſuo, vt
ponat terram tuam in ſolitudinem: ci-
uitates tuæ vaſtabuntur , remanentes
abſque habitatore. Super hoc accingite
vos ciliciis,plangite,& vlulate:quia nõ
eſt auerſa ira furoris domini à nobis.
Et erit in die illa,dicit dominus, Peri-
bit cor regis,& cor principum:& ob-
ſtupeſcent ſacerdotes,& prophetæ cõ-
ſternabunt. Et dixi, Heu heu heu domi C
ne deus,ergóne decepiſti populũ iſtũ,
& Ieruſalem,dicens, Pax erit vobis:&
ecce peruenit gladius vſque ad animã?
In tempore illo dicetur populo huic,
& Ieruſalem, Ventus =vrens in viis quę =ſiccus in
ſunt⟩ in deſerto viæ filiæ populi mei, exceſſiſlo
non ad ventilandum,& ad purgandũ. cis erit
Spiritus =plenus ex⟩ his veniet mihi:& =vehemẽ-
nunc ergo loquar iudicia mea cum eis tior
Ecce quaſi nubes aſcendet,& quaſi tem
peſtas currus eius , velociores aquilis
equi illius: væ nobis, quoniam vaſtati
ſumus. Laua à malitia cor tuum Ieruſa D
lem,vt ſalua fias: vſquequo morabun-
tur in te cogitationes noxię? Vox enim
annuntiantis à Dan, & notum facien-
tis =idolum⟩ de monte Ephraim. Dici- =iniquita-
te gentibus , =Ecce auditum eſt⟩ in Ie- tem
ruſalem cuſtodes venire de terra lon- =& audire
ginqua,& dare ſuper ciuitates Iuda vo facitę
cem ſuam. Quaſi cuſtodes agrorum fa-
cti ſunt ſuper eam in gyro: quia me ad
iracũdiam prouocauit,dicit dominus.
||Viæ tuæ, & cogitationes tuæ fecerũt Sap.1.b
hæc tibi:iſta malitia tua , quia amara, E
quia tetigit cor tuum. Ventrem meum,
ventrem meum doleo , =ſenſus cordis =latera
mei turbati ſunt in me⟩ : non tacebo, cordis
quoniam vocem buccinæ audiuit ani- mei dolẽt
ma mea,clamorem prælii. Contritio ſu mihi,reſo
per contritionem vocata eſt,& vaſtata nat in me
eſt omnis terra:repente vaſtata ſunt ta cor meũ⟩
bernacula mea,ſubito pelles meę. Vſq;-
quo videbo =fugientem⟩, audiam vocẽ =vexillũ,
buccinæ? Quia ſtultus populus meus
me non cognouit: filii inſipiẽtes ſunt,
& vecordes:ſapiẽtes ſunt vt faciant ma
la,bene autem facere neſcierũt. Aſpexi F
terram,& ecce vacua erat, & =nihili⟩: =deſolata:
& cęlos,& nõ erat lux in eis. Vidi mon
tes,& ecce mouebãtur: & omnes col-
les cõturbati ſunt. Intuitus ſum,& non
erat homo:& omne volatile cæli receſ
ſit. Aſpexi,& ecce =Carmelus⟩ deſertus. =locus fer
& omnes vrbes eius deſtructę ſunt à fa tilis,
cie domini, & à facie iræ furoris eius.
Hæc enim dicit dominus , Deſerta erit
omnis terra,ſed tamen conſummatio-
nem non faciã. =Lugebit⟩ terra, & mœ- = Propter
rebunt cęli deſuper,eo ꝙ locutus ſum. hoc delo-
Cogitaui,& non pœnituit me,nec auer labitur
ſus ſum ab eo. A voce equitis, & mittẽ-
tis ſagittã fugit omnis ciuitas : ingreſſi

ſunt ardua, & aſcenderunt rupes: vni-
uerſæ vrbes derelictæ ſunt, & non ha-
G bitat in eis homo. Tu autē vaſtata quid
facies? cū veſtieris te coccino, cum or-
nata fueris monili aureo, & pinxeris
ſtibio oculos tuos: fruſtra componeris,
contempſerunt te amatores tui, animā
tuam quærent. Vocem enim quaſi par-
turientis audiui, anguſtia vt puerperæ.
Vox filiæ Sion =inter morientes, expan
dentiſq́ue) manus ſuas, Vę mihi quia de-
fecit anima mea propter interfectos.

=quę lamētatur expandet

CAP. V.

In Iudęa nullus iuſtus & fidelis in-
uentus tam in populo quàm in magi-
ſtratu, propter quē debuerit dominus
parcere ciuitati. Quare Iudæa vaſtata
ſit ab Aſſyriis. Deſcribit ferocitatē Chal
dæorum, à quibus paſſuri ſunt merito
Iudæi. Iudæos quare afflixerit deus.

=Scrutamini

=veritatē:

CIrcuite) vias Ieruſalem, & aſpici
te, & conſyderate, & quærite in
plateis eius, an inueniatis virum
facientem iudicium, & quærentē
=fidem): & propitius ero ei. Quod ſi etiā
viuit dominus, dixerint: & hoc falſo iu
rabunt. Domine oculi tui reſpiciunt fi-
dem: percuſſiſti eos, & non doluerunt:
attriuiſti eos: & renuerunt accipere di
ſciplinam: indurauerunt facies ſuas ſu-
pra petram, & noluerunt reuerti. Ego
autem dixi, Forſitan pauperes ſunt, &
ſtulti, =ignorantes) viam domini, iudi-
cium dei ſui. Ibo igitur ad optimates,
& loquar eis: ipſi enim cognouerunt
B viam domini, iudicium dei ſui. & ec-
ce, magis hi confregerunt iugum, rupe
runt vincula. ¶Idcirco percuſſit eos leo
de ſylua, lupus =ad veſperam) vaſtauit
eos, pardus vigilans ſuper ciuitates eo-
rum: omnis qui egreſſus fuerit ex eis,
capietur, quia multiplicatæ ſunt præ-
uaricationes eorum, confortatæ ſunt
=auerſiones) eorum. =Super quo propi-
tius tibi eſſe potero)? filii tui derelin-
querunt me, & iurant in his qui non
ſunt dii: ſaturaui eos, & mœchati ſunt,
& in domo meretricis =luxuriabantur)
||=Equi amatores, & emiſſarii facti ſunt).
vnuſquiſque ad vxorem proximi ſui
hinniabat. Nunquid ſuper his non vi-
ſitabo, dicit dominus? & in gente tali
non vlciſcetur anima mea? Aſcendite

=quia ignorant

=deſerta incolens

=rebelliones

=Quomodo ſuper hoc poſsē tibi parcere?

=ſociabantur turmatim.

Ezec. 22. c

=Vt equi ſaturati ſingulo maneerāt

muros eius, & diſſipate, conſummatio-
nem autem nolite facere: auferte =pro-
pagines) eius: quia non ſunt domini.
Præuaricatione enim præuaricata eſt
in me domus Iſrael, & domus Iuda, ait
dominus. Negauerunt dominum, & di
xerunt, Non eſt ipſe: neque veniet ſu-
per nos malum: gladium, & famem non D
videbimus. Prophetæ fuerunt =in ven
tum locuti, & reſponſum non fuit in
eis: hæc ergo euenient illis). ¶Hæc di-
cit dominus deus exercituum, Quia
locuti eſtis verbum iſtud ecce ego do
verba mea in ore tuo in ignē, & popu
lum iſtud in ligna, & vorabit eos. Ecce
ego adducam ſuper vos gentem de lō
ginquo domus Iſrael, ait dominus: gen
tem robuſtam, gentem antiquam, gen-
tem cuius ignorabis linguam, nec intel
liges quid loquatur. Pharetra eius qua-
ſi ſepulchrum patens: vniuerſi fortes.
Et comedet ſegetes tuas, & panem
tuum: deuorabit filios tuos, & filias
tuas: comedet gregem tuum, & armen
ta tua: comedet vineam tuam, & ficum
tuam: & conteret vrbes munitas tuas,
in quibus tu habes fiduciam, gladio.
Veruntamen in diebus illis, ait domi-
nus, non faciam vos in conſummatio- E
nem. ¶||Quòd ſi dixeritis, Quare fecit
nobis dominus deus noſter hæc om-
nia? dices ad eos, Sicut dereliquiſtis
me, & ſeruiſtis deo alieno in terra ve-
ſtra: ſic ſeruietis diis alienis in terra
non veſtra. Annuntiate hæc domui Ia
cob, & auditum facite in Iuda dicen-
tes, Audi popule ſtulte, qui non habes
cor: qui habentes oculos non videtis:
& aures, & non auditis. Me ergo non
timebitis, ait dominus: & à facie mea
non =dolebitis)? Qui poſui arenam ter
minum mari, præceptum ſempiternū
quod non præteribit: & commouebun
tur, & non =poterunt): & intumeſcent
fluctus eius, & non tranſibunt illud:
populo autem huic factum eſt cor =in-
credulum) & exaſperans, receſſerunt
& abierunt. Et non dixerunt in corde F
ſuo, Metuamus dominum deum no-
ſtrum, qui dat nobis pluuiam tempo-
raneam & ſerotinam in tempore ſuo:
=plenitudinem annuæ) meſſis cuſto-
dientem nobis. Iniquitates veſtræ de-
clinauerūt hæc: & peccata veſtra pro-

=minas muroru

=vt glu antevē &nihil rit in e

Infra, 16

=paue tis?

=pręua bunt:

=decli

hebdo madas ceptor

hibuerunt bonum à vobis, quia inuenti ſunt in populo meo impii, inſidiantes quaſi aucupes, laqueos ponentes & pedicas ad capiendos viros. Sicut =decipula) plena auibus, ſic domus eorum

G plenæ dolo: ideo magnificati ſũt & ditati. Incraſſati ſũt & i pinguati: & = pterierũt ſermões meos peſſime). ¶||Cauſã nõ iudicauerũt, cauſã pupulli = nõ direxerũt), & iudiciũ pauperũ nõ iudicauerunt. Nunquid ſuper his non viſitabo, dicit dominus? aut ſuper gentem huiuſcemodi non vlciſcetur anima mea? =Stupor & mirabilia) facta ſunt in terra: prophetæ prophetabant mendaciũ, & ſacerdotes =applaudebant) manibus ſuis: & populus meꝰ dilexit talia: quid igitur fiet in nouiſſimo eius?

CAP. VI

¶ Ironica prophetæ adhortatio ad iudæos vt exercitui Chardeorum occurrant. Peccata propter quæ Ieruſalem affligitur. Incircuncisæ aures. Auaritia. Dolus. Cura dei erga populũ. Populi contemptus in deum. Sacrificia Iudæorum reiicit dominus. Rurſum Babyloniorum aduentus prænuntiatur.

C=Onfortamini) filii Beniamin =in) medio Ieruſalem, & in Thecua clangite buccina, & ſuper Bethacarem leuate vexillum: quia malum viſum eſt ab aquilone, & contritio magna. =ſpecioſæ) & delicatæ aſſimilaui filiam Sion. Ad eã veniẽt paſtores, & greges eorum: fixerunt in ea tentoria in circuitu: paſcet vnuſquiſq; =eos qui ſub manu ſua ſunt). = Sanctificate) ſuper eam bellum: conſurgite, & aſcendamus in meridie: væ nobis, quia declinauit dies, quia longiores factæ ſunt vmbræ veſperi. Surgite, & aſcendamus

B in nocte, & diſſipemus domos eius. Quia hæc dicit dominus exercituum, Cædite lignum eius, & fundite circa Ieruſalem aggerem, hæc eſt ciuitas = viſitationis), omnis calumnia in medio eius. ¶Sicut = frigidam) facit = ciſterna) aquam ſuam: ſic =frigidam) fecit malitiam ſuam: iniquitas & vaſtitas audietur in ea, coram me ſemper infirmitas & plaga. Erudire Ieruſalem, ne forte recedat anima mea à te, ne forte ponam te deſertam terram inhabitabilem. Hæc dicit dominus exercituũ,

vſque ad racemum colligent quaſi in vinea reliquias Iſrael: conuerte manum tuam, quaſi vindemiator ad = cartallum). Cui loquar? & quem =conteſtabor), vt audiat? ecce, incircuncisæ aures eorum, & audire non poſſunt. Ecce verbum domini factum eſt eis in opprobrium: & non ſuſcipient illud. Idcirco furore domini plenus ſum, & = laboraui ſuſtinens): effunde ſuper paruulum foris, & ſuper concilium iuuenum ſimul: vir enim cum muliere capietur, ſenex cum pleno dierum. Et tranſibunt domus eorum ad alteros, agri & vxores pariter: quia extendam manum meam ſuper habitantes terram, dicit dominus. ||A minore quippe vſque ad maiorem omnes auaritiæ ſtudent: & à propheta vſque ad ſacerdotem cuncti faciunt = dolum). Et curabant contritionem filiæ populi mei = cum ignominia), dicentes, Pax, pax: & non erat pax. confuſi ſunt, quia abominationem fecerunt: quin potius confuſione non ſunt confuſi, & erubeſcere neſcierũt. Quam ob rem cadent interruentes: in tempore viſitationis ſuæ corruent, dicit dominus. ¶Hæc dicit dominus, State ſuper vias, & videte, & interrogate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona, & ambulate in ea: || & inuenietis refrigerium animabus veſtris. Et dixerunt, Non ambulabimus. Et cõſtitui ſuper vos ſpeculatores, Audite vocem tubæ. Et dixerunt, Non audiemus. Ideo audite gentes, & cognoſcite congregatio, = quanta ego faciam eis), Audi terra, Ecce ego adducam mala ſuper populum iſtum, fructum cogitationum eius: quia verba mea non audierunt, & legem meam proiecerunt. ||Vt quid mihi thus de ſaba affertis, & calamum ſuaue olentem de terra longinqua? Holocauſtomata veſtra non ſunt accepta, & victimæ veſtræ non placuerunt mihi. Propterea hæc dicit dominus, Ecce ego dabo in populum iſtum ruinas, & ruent in eis patres & filii ſimul, vicinus & proximus, & peribunt. ¶Hæc dicit dominus, Ecce populus veniet de terra aquilonis, & gens magna conſurget à finibus terræ.

Right margin: C =camiſtros. =vt, moneabo. =amplius ferre non poſſum. D Iſa. 56. d. & inf. 8. d =falſa. =leui ſermone. E Mat. 11. d. F =q. In eis, i. quomodo res eorum ſe habeat. Iſa. 1. d.

Left margin (cut off): uea. / peraue / in ma / alios / os ma / i. f. / c. 7. c. / pſpe- / ierũt, / es ad- / ratiõe / na, & / pis / cipie- / t(ſub- / inera) / igite / ulieri / iete ha / ãti in / mo, / loco / (vt, / tẽ ſuã / ræpa- / e / uæ viſi / da eſt, / aturire / ns / aturire

Sagittam & ſcutum arripiet: crudelis eſt, & non miſerebitur. vox eius quaſi mare ſonabit: & ſuper equos aſcendent, præparati quaſi vir ad prælium, aduerſum te filia Sion. Audiuimus famam eius, diſſolutæ ſunt manus noſtræ: tribulatio apprehendit nos, dolores vt parturientem. Nolite exire ad agros, & in via ne ambuletis: quoniam
G gladius inimici pauor in circuitu. Filia populi mei accingere cilicio, & conſpergere cinere: luctum vnigeniti fac tibi planctum amarum, quia repente veniet vaſtator ſuper nos. ⸗Probatorē⸣ dedi te in populo meo ⸗robuſtum⸣: & ſcies, & probabis vias eorum. Omnes iſti principes declinantes, ambulantes fraudulēter ⸗æs & ferrum⸣ vniuerſi corrupti ſunt. ⸗Defecit⸣ ſufflatorium, in igne conſumptum eſt plumbum, fruſtra conflauit conflator: ⸗malitiæ enim eorum non ſunt conſumptæ⸣. Argentū reprobum vocate eos, quia dominus proiecit illos.

⸗Munitionem. ⸗Munitionē, inquā ⸗vP, quēadmodū miſcetur æs cū ferro. ⸗Combuſtum eſt ⸗mali nō ſūt auulſi

CAP. VII.

Iubetur Ieremias annuntiare populo verbum domini confidenti in externo templi cultu nihil iuuante. Silo. Mala euentura Iudæis ob contemptum prophetarum. Prohibet dominus orare pro populo. Sacrificia à Iudæis non requirit potiſſimum dominus, ſed vt obediant verbo eius. Prophetæ. Inuitat populum ad planctum ob peccata ſua & imminentia mala. Topheth.

A VErbū quod factum eſt ad Ieremiā à domino dicēs, Sta in porta domus domini, & prædica ibi verbū iſtud, & dic, Audite verbum domini omnis Iuda, qui ingredimini per portas has vt adoretis dominū. Hęc dicit dominus exercituū deus Iſrael, ‖Bonas facite vias veſtras, & ⸗ſtudia⸣ veſtra: & ⸗inhabitabo vobiſcū⸣ in loco iſto. Nolite cōfidere in verbis mēdacii, dicētes, Tēpiū domini, tēplū domini, tēplū domini eſt. Quoniā ſi bene dixeritis vias veſtras & ſtudia veſtra: ſi fe-
B ritis iudiciū inter virū & pximū ei9, aduenæ & Pupillo & viduæ nō feceritis calūniā, nec ſāguinē innocētē effuderitis in loco hoc, & poſt deos alienos nō ambulaueritis in malū vobiſmetipſis: habitabo vobiſcū in loco iſto, in terra quā dedi patribus veſtris à ſeculo vſq; in ſeculū. Ecce, vos confiditis vobis in ſermonibus mēdacii: q nō pderūt vobis: ⸗Furari, occidere⸣, adulterari, iurare mēdaciter, libare Baal, & ire poſt deos alienos quos ignoratis. Et
C veniſtis, & ſtetiſtis coram me in domo hac, in qua inuocatū eſt nomē meū, & dixiſtis, Liberati ſumus, eo q feceri- mus oēs abominationes iſtas. ‖Nūquid ergo ſpelūca latronum facta eſt domus iſta, in qua inuocatū eſt nomē meū in oculis veſtris? ⸗Ego ego ſū: ego⸣ vidi, dicit dn̄s. Ite ad locū meum in Silo, vbi habitauit nomē meum à principio: & videte quæ fecerim ei propter malitiā populi mei Iſrael. ¶Et nunc quia feciſtis omnia opera hæc, dicit dominus: & locutus ſū ad vos mane cōſurgēs, & loquens, & nō audiſtis: ‖& vocaui vos, & nō reſpōdiſtis‖ faciā domui huic in qua inuocatum eſt nomē meum, & in
D qua vos habetis fiduciā: & loco quem dedi vobis, & patribus veſtris, ‖ſicut feci Silo: & proiiciam vos à facie mea, ſicut proieci omnes fratres veſtros vniuerſum ſemen Ephraim. ¶Tu ergo noli orare pro populo hoc, nec aſſumas pro eis laudem & orationem & non ⸗obſiſtas mihi⸣: quia non exaudiam te. Nonne vides quid iſti faciunt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ieruſalem? Filii colligunt ligna & patres ſuccendunt ignem, & mulieres ⸗conſpergunt adipem⸣, vt faciant placentas ⸗reginæ⸣ cæli, & libent diis alienis, vt me ad iracundiam prouocent. ‖Nunquid me ad iracundiam prouocant, dicit dominus? nonne ſemetipſos, in confuſionem vultus ſui? Ideo hæc dicit dominus deus, Ecce furor meus, & indignatio mea ⸗cōflatur⸣ ſuper locum iſtū,
E ſuper viros, & ſuper iumenta, & ſuper lignū regionis, & ſuper fruges terræ, & ſuccendetur, & non extinguetur. ¶Hęc dicit dominus exercituum deus Iſrael, Holocauſtomata veſtra addite victimis veſtris, & comedite carnes: quia non ſum locutus cum patribus veſtris, & non præcepi eis in die qua eduxi eos de terra AEgypti, ⸗de verbo⸣ holocauſtomatum & victimarum. ſed hoc verbum præcepi eis, dicens, Audite vocem meam, & ero vobis deus,

Infr. 26. d ⸗vP, opera ⸗habitare vos faciā & infra.

⸗q fu mini, ciditu Mat. 2 marc. luc. 19 Etiā e ecce Prou. Iſa. 65 1. Re. infr. ⸗depi ris in ⸗miſ maſſa ⸗vP ſt Inf. 4 ⸗effu ⸗de h re.

& vos eritis mihi populus: & ambulate in omni via quam mandaui vobis, vt bene ſit vobis. Et non audierunt, nec inclinauerunt aurem ſuam: ſed abierunt in voluntatibus & in prauitate
F cordis ſui mali: factique ſunt = retrorſū & non in ante ˀ, à die qua egreſſi ſunt patres eorum de terra AEgypti, vſque ad diem hanc. Et miſi ad vos omnes ſeruos meos prophetas per diem, conſurgens diluculo, & mittens. ||Et non audierunt me, nec inclinauerunt aurem ſuam: ſed indurauerunt ceruicem ſuam: & peius operati ſunt, quàm patres eorum. Et loqueris ad eos omnia verba hæc, & non audient te: & vocabis eos, & non reſpondebunt tibi. Et dices ad eos: Hæc eſt gens quæ non audiuit vocem domini dei ſui, nec recepit diſciplinam: periit = fides ˀ, & ablata eſt de ore eorum. ¶Tonde capillum tuum & proiice, & ſume = in directum ˀ planctum: quia proiecit dominus, & reliquit generationem furoris ſui, quia fecerunt filii Iuda malum in oculis meis, dicit dominus. Poſuerūt = offendicula ſua ˀ in domo in qua inuocatum eſt nomen meum, vt polluerēt eam: & ædificauerūt excelſa Topheth, quæ eſt in valle filii Ennom: vt incenderent filios ſuos, & filias ſuas igni: quæ non præcepi nec cogitaui in corde meo. Ideo ecce dies venient, dicit
G dominus, & non dicetur amplius, Topheth & Vallis filii Ennon, ſed vallis interfectionis: & ſepelient in Topheth, eo ꝙ non ſit locus. Et erit morticinum populi huius in cibum volucribus cæli & beſtiis terræ, & non erit qui abigat. ||Et quieſcere faciam de vrbibus Iuda, & de plateis Ieruſalem vocem gaudii & vocem lætitiæ, vocem ſponſi & vocem ſponſæ: in deſolatione enim erit terra.

 erſi & uerſi ibāt orſū iō an- ſum) 16. c. veri- p loca eſia omi- iones s :c, 16, c

CAP. VIII.

H Iudaici populi deſtructio. Inuitat eum dominus ad reſipiſcentiam, peccata eius enumerans. Doctrinam prophetarum & ſacerdotum mendacē arguit, & eorum auaritiam. Auaritia. Tempus viſitationis prædicitur. In afflictione Ieruſalem videtur afflictus dominus.

IN illo tempore, ait dominus, eiiciēt A
oſſa regis Iuda, & oſſa principū eius & oſſa ſacerdotum, & oſſa prophetarum, & oſſa eorum qui habitauerunt Ieruſalem, de ſepulchris ſuis: Et expandent ea ad ſolem, & lunam, & omnem militiam cæli quæ dilexerunt, & quibus ſeruierunt, & poſt quæ ambulauerunt, & quæ quæſierunt & adorauerunt: non colligentur & non ſepelientur: in ſterquilinium ſuper faciem terræ erunt. Et eligent magis mortem quam vitam omnes qui reſidui fuerint de cognatione hac peſſima in vniuerſis locis quæ derelicta ſunt, ad quæ eieci eos, dicit dominus exercituum. B
Et dices ad eos, Hæc dicit dominus, Nunquid qui cadet, non reſurget? & qui auerſus eſt, non reuertetur? ¶Quare ergo = auerſus eſt populus iſte in Ieruſalem auerſione contentioſa ˀ? Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti. Attendi, & auſcultaui: nemo quod bonum eſt loquitur, nullus eſt qui agat pœnitentiam ſuper peccato ſuo, dicens, Quid feci? Omnes conuerſi ſunt ad curſum ſuum, quaſi equus impetu vadēs C
ad prælium. = Miluus ˀ in cælo cognouit tempus ſuum: turtur, & hirundo, & = ciconia ˀ cuſtodierunt tempus aduentus ſui: populus autē meus nō cognouit iudiciū domini. ¶Quomodo dicitis, ſapientes nos ſumus, & lex domini nobiſcum eſt? Vere mendacium operatus eſt ſtilus mendax ſcribarum, confuſi ſunt ſapientes, perterriti & capti ſunt: verbum enim domini proiecerunt, = & ſapiētia nulla eſt in eis ˀ. Propterea dabo mulieres eorū exteris, agros eorū hæredibus: ||quia à minimo vſq; ad maximum omnes auaritiā ſequūtur: à propheta vſque ad ſacerdotē cuncti faciunt mendacium. Et ſanabāt = contritionem ˀ filiæ populi mei = ad ignominiam ˀ dicentes, Pax, pax: cum non eſſet pax. Confuſi ſunt, quia abominationem fecerunt: quinimo confuſione non ſunt confuſi, & erubeſcere neſcierunt: idcirco cadent inter corruentes, in tēpore viſitationis ſuæ corruent, dicit dominus. ¶ = Congregans congregabo ˀ eos, ait dominus: = non eſt ˀ vua in vitibus, & non ſunt

= rebellis eſt populus iſte de Ieruſalē rebellione perpetua?
= Ciconia
= grus
D
= quā ergo poſſet habere prudentiā?
Iſa, 56. d. ſup. 6. c.
= vulnus
= leni verbo.
= Cōſumēdo conſumam.

ficus in ficulnea, folium defluxit: & dedi eis=quæ prætergreſſa ſunt). Quare ſedemus? conuenite & ingrediamur ciuitatem munitam, &=ſileamus) ibi: quia dominus deus noſter= ſilere) nos fecit, & potũ dedit nobis aquam fellis: peccauimus enim domino. Expectauimus pacem, & non erat bonum: tempus medelæ, & ecce formido. || A Dan auditus eſt fremitus equorum eius, à voce hinnituum=pugnatorum) eius cõmota eſt omnis terra. Et venerunt & deuorauerunt terram, & plenitudinem eius: vrbem & habitatores eius. Quia ecce ego mittam vobis ſerpentes regulos= quibus non eſt incantatio: & mordebunt vos, ait dominus: dolor meus ſuper dolorem, in me cor meum mœrens). Ecce vox clamoris filiæ populi mei de terra longinqua, Nunquid dominus non eſt in Sion: aut rex eius non eſt in ea? Quare ergo me ad iracundiam concitauerunt in ſculptilibus ſuis, & in vanitatibus alienis? Tranſiit meſſis, finita eſt æſtas: & nos ſaluati non ſumus. ¶Super contritione filiæ populi mei contritus ſum & cõtriſtatus, ſtupor obtinuit me. Nunquid reſina non eſt in Galaad? aut medicus non eſt ibi? quare igitur non eſt=obducta cicatrix) filiæ populi mei?

=ita q nõ remanebit.
=ſub. (fructus) quos inimici rapuerũt
=deficiamus.
=deficere
Infr.14.d
=equorũ fortium.
=q nõ admittũt i cãtationẽ
cũ volo conſolari me, nequeo, qa ſuper cor meũ in firmitas.
=curata ſanitas.

CAP. IX.

Planctus prophetæ ſuper populi malitia. Quare Ieruſalem ſit deſtructa. Inuitat eos dominus ad planctum. In dei cognitione ſolum gloriandum. Incircuncifio cordis.

QVis dabit) capiti meo aquã & oculis meis fontem lachrymarum: & plorabo die ac nocte interfectos filiæ populi mei?= Quis dabit me in ſolitudine diuerſorium viatorum): & derelinquam populum meum, & recedam ab eis? quia omnes adulteri ſunt, & cœtus præuaricatorum. Et extenderunt linguam ſuam quaſi arcum mendacii & non veritatis: confortati ſunt in terra, quia de malo ad malum egreſſi ſunt, & B me non cognouerunt, dicit dominus. Vnuſquiſque ſe à proximo ſuo cuſtodiat, & in omni fratre ſuo non habeat fiduciam: quia omnis frater ſupplantãs ſupplantabit, & omnis amicus fraudulenter incedet. Et vir fratrem ſuum=deridebit), & veritatem non loquentur: docuerunt enim linguam ſuam loqui mendacium: vt inique agerent laborauerũt. Habitatio tua in medio=doli): in dolo renuerunt ſcire me, dicit dominus. Propterea hæc dicit dominus exercituũ, Ego ego conflabo & probabo eos: quid enim aliud faciam=à facie filiæ) populi mei? Sagitta=vulnerans) lingua eorum, dolum locuta eſt. || In ore ſuo pacem cum amico ſuo loquitur, & =occulte) ponit ei inſidias. Nunquid ſuper his non viſitabo, dicit dominus? aut in gente huiuſcemodi non vlciſcetur anima mea? Super montes aſſumã fletum ac lamentum, & ſuper=ſpecioſa) deſerti planctum, quoniam incẽſa ſunt, =eo q) non ſit vir pertranſiens: & non audirent vocem= poſſidentis): à volucre cęli vſque ad pecora tranſmigrauerunt & receſſerunt. Et dabo Ieruſalem in aceruos arenæ, & cubilia draconũ: & ciuitates Iuda dabo in deſolationẽ, =eo q) non ſit habitator. ¶Quis eſt vir ſapiens qui intelligat hoc, & ad quem verbum oris domini fiat vt annuntiet iſtud, quare perierit terra, & exuſta ſit quaſi deſertum=eo q) non ſit qui pertranſeat? Et dixit dominus, Quia dereliquerunt legem meam quam dedi eis, & non audierunt vocem meam, & non ambulauerunt in ea: & abierunt poſt prauitatem cordis ſui, & poſt Baalim, quod didicerunt à patribus ſuis. Idcirco hæc dicit dominus exercituũ deus Iſrael, || Ecce ego cibabo populum iſtũ abſynthio, & potum dabo eis aquam fellis. Et diſpergã eos in gentibus, quas non nouerunt ipſi & patres eorum: & mittam poſt eos gladium donec conſumantur. ¶Hæc dicit dominus exercituum. Contemplamini, & vocate lamentatrices, vt veniant: & ad eas quæ ſapientes ſunt, mittite, & properent: feſtinent, & aſſumant ſuper nos lamentum: deducant oculi noſtri lachrymas, & palpebræ noſtrę defluãt aquis: Quia vox lamentationis audita eſt de Sion, Quomodo vaſtati ſumus & confuſi vehementer. quia dereliquimus terram, quoniam deiecta ſunt tabernacula noſtra. Audite ergo mulieres verbum domini, & aſſumant aures veſtræ ſermonem oris eius: & docete filias ve-

=i. O vtinã aliqs det.
=O vtinã haberẽ caſulã aliquã in deſerto vbi diuerſantur peregrini:
=decipiet

=doloſ
C
=vt cu filia.
=vt, ac (aut i dens)
Pſal.2
=in co ſuo.
=habit cula.
=ita vt
=pecu
D
=ita vt
=ita q
E
Inf.23
F

ſtras lamentum, & vnaquæq; proximã
ſuam planctum: quia aſcẽdet mors per
feneſtras noſtras, ingreſſa eſt domos no
ſtras, diſpdere paruulos de foris, iuue-
nes de plateis. Loquere, Hæc dicit do-
minus, Et cadet morticinum hominis
quaſi ſtercus ſuper faciem regionis, &
ſipulo quaſi ˭fœnum˺ poſt tergum metentis, &
non eſt qui colligat. ¶Hæc dicit domi
or.1.d nus, ‖Non glorietur ſapiens in ſapiẽtia
or.10. ſua, & non glorietur fortis in fortitudi
ne ſua, & non glorietur diues in diui-
G tiis ſuis: ſed in hoc glorietur qui gloria
tur, ſcire & noſſe me, quia ego ſum do-
minus qui facio miſericordiam & iudi
cium & iuſtitiã in terra. hæc enim pla
cent mihi, ait dominus. Ecce dies veni
ent, dicit dominus: & viſitabo ſuper o-
mnem qui circunciſum habet præpu-
tium, ſuper Ægyptum & ſuper Iudam
& ſuper Edom, & ſuper filios Ammon,
& ſuper Moab, & ſuper omnes ˭qui attõ
pſos ſi ſunt in comam˺, habitantes in deſer-
xtre- to: quia omnes gentes habent præpu-
mũdi tium, omnis autem domus Iſrael incir-
cunciſi ſunt corde.

CAP. X.

Non eſſe metuendas ſyderum con
ſtellationes. De idolorum imbecillita-
te & dei potentia. Ieruſalem culpæ ſuæ
tribuit quod patit. Paſtores. Grex. Dei
eſt, hominis viam dirigere.

A Audite verbum quod locutus eſt
dominus ſuper vos domus Iſrael
Hæc dicit dominus, Iuxta vias
gẽtium nolite diſcere: & à ſignis
cæli nolite metuere, quæ timent gen-
tes: quia leges populorum vanæ ſunt:
quia lignum de ſaltu præcidit opus ma
ẽ.24. nus artificis in aſcia. ‖Argento & auro
ediat decorauit illud: clauis & malleis com-
to ſuo pegit, vt non ˭diſſoluatur˺. In ſimilitu-
dinem palmæ fabricata ſunt, & non lo
quentur: portata tollentur, quia ince-
dere non valẽt. Nolite ergo timere ea,
quia nec male poſſũt facere, nec bene.
oe.15b ‖Non eſt ſimilis tui domine: magnus es
tu, & magnum nomen tuum in fortitu
B dine. Quis non timebit te ô rex gẽtiũ?
ia tibi ˭Tuum eſt enim decus˺. Inter cunctos
ienit ſapientes gentiũ, & in vniuerſis regnis
num. eorum nullus eſt ſimilis tui. Pariter inſi
gunt pientes & fatui ˭probabuntur˺: doctri-
cii na vanitatis eorum lignum eſt. Argen-

tum ˭inuolutum˺, de Tharſis affertur, & ˭extẽſum
aurum de Ophaz: opus artificis, & ma
nus ærarii: hyacinthus & purpura in-
dumentum eorum, opus artificum vni-
uerſa hæc. Dominus autem deus verus
eſt: ipſe deus viuens, & rex ſempiter-
nus. Ab indignatione eius commouebi
tur terra: & non ſuſtinebunt gentes cõ
minationem eius. Sic ergo dicetis eis.
Dii qui cælos & terram non fecerunt,
pereant de terra & de his quæ ſub cæ-
lo ſunt. ‖Qui facit terram in fortitudi-
ne ſua, ˭præparat˺ orbem in ſapientia Inf.51.b.
ſua, & prudentia ſua extendit cælos. ˭ſtabili-
Ad vocem ſuam dat multitudinem a- C uit
quarum in cælo, & eleuat nebulas ab
extremitatibus terræ: ‖fulgura in plui Pſa.134.b
am facit, & educit ventum de theſau-
ris ſuis. Stultus factus eſt omnis homo
à ſcientia, confuſus eſt artifex omnis
in ſculptili: quoniam falſum eſt quod
conflauit, & non eſt ſpiritus in eis.
Vana ſunt, & opus riſu dignum: in tem
pore viſitationis ſuæ peribunt. Nõ eſt
his ſimilis pars Iacob: qui enim forma-
uit omnia, ipſa eſt: & Iſrael virga hære
ditatis eius: Dominus exercituum no-
men illi. Congrega de terra ˭confuſionẽ ˭merces
tuam˺, quæ habitas in obſidione: quia tuas,
hæc dicit dominus, Ecce, ego longe p- ˭vt inue-
iiciam habitatores terrę in hac vice: & niãt (ſub.
tribulabo eos, ˭ita vt inueniãtur˺. ¶Væ quæ pdi
mihi ſuper contritione mea, ˭peſſima˺ xerimme
plaga mea. Ego autem dixi, Plane hæc miſſurũ.)
infirmitas mea eſt, & portabo illã. Ta- ˭indura-
bernaculum meum vaſtatũ eſt, omnes ta (vt, q̃
funiculi mei dirupti ſunt: filii mei exie quiet mi-
runt à me, & non ſubſiſtunt: non eſt q hi)
extendat vltra tentorium meum, & e-
rigat pelles meas. Quia ˭ſtulte egerũt˺
paſtores, & dominum non quæſierunt: ˭ſtulti fa-
propterea non intellexerunt, & om- cti ſunt
nis grex eorũm diſperſus eſt. Vox au-
ditionis ecce venit, & commotio ma-
gna de terra aquilonis: vt ponat ciui-
tates Iuda in ſolitudinem, & habitacu
lum draconum. Scio domine quia non
eſt hominis via eius: nec viri eſt vt am
bulet, & ˭dirigat˺ greſſus ſuos. ‖Corripe ˭vt, ppa-
me domine, veruntamen in iudicio: & ret
non in furore tuo, ne forte ad nihilum Pſal.6.a.
redigas me. ‖Effunde indignationem tu Pſa.78.b.
am ſuper gentes quæ non cognouerũt
te, & ſuper prouincias quæ nomen tu-

um non inuocauerunt: quia comederūt Iacob, & deuorauerunt eum, & cōſumpſerunt illū & decus eius diſſipauerūt.

*habitaculum

CAP. XI.

Maledictio eorum qui non obediūt verbo pacti diuini. Iubet dominus pactum ſuū ſæpius populo inculcari. Populus Iuda patrum veſtigia ſequutus, deos adorat. Dominus ſe non exauditurum Iudæos dicit, Ieremiam etiam prohibens pro eis orare. De conſpiratione Iudæorum in Chriſtum. Excidium Iudeorum ob Chriſtum traditum in manus gentium.

VErbum quód factum eſt à domino ad Ieremiam, dicens, Audite verba pacti huius, & loquimini ad viros Iuda, & ad habitatores Ieruſalē, & dices ad eos, Hæc dicit dominus deus Iſrael, Maledictus vir qui nō audierit verba pacti huius, quod præcepi patribus veſtris in die qua eduxi eos de terra AEgypti, de fornace ferrea, dicens, Audite vocem meam, & facite omnia quæ præcepi vobis: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in deum vt ſuſcitem iuramentum quod iuraui patribus veſtris daturum me eis terram fluētem lacte & melle, ſicut eſt dies hæc. Et reſpondi, & dixi, Amē domine. ¶Et dixit dominus ad me, Vociferate omnia verba hæc in ciuitatib9 Iuda, & foris Ieruſalem, dicens, Audite verba pacti huius, & facite illa: quia cō teſtans conteſtatus ſum patres veſtros
B in die qua eduxi eos de terra AEgypti vſque ad diem hanc. Mane conſurgens conteſtatus ſum, & dixi, Audite vocem meam. & non audierunt, nec inclinauerunt aurem ſuam: ſed abierunt vnuſquiſque in prauitate cordis ſui mali. Et induxi ſuper eos omnia verba pacti huius, quod præcepi vt facerent, & nō fecerunt. ¶Et dixit dominus ad me, Inuēta eſt coniuratio in viris Iuda, & in habitatoribus Ieruſalē. Reuerſi ſunt ad iniquitates patrum ſuorum priores, qui noluerūt audire verba mea. Et hi ergo abierunt poſt deos alienos, vt ſeruirēt eis: irritum fecerūt domus Iſrael & domus Iuda pactum meum quod pepigi cum patribus eorum. ¶Quam ob rem hæc dicit dominus, Ecce ego inducam ſuper eos mala, de quibus exire nō poterunt: & clamabunt ad me, & non exaudiam eos. Et ibunt ciuitates Iuda, & habitatores Ieruſalem, & clamabūt ad deos quibus libant, & nō ſaluabunt eos in tempore afflictionis eorum. ||Secūdum numerum enim ciuitatum tuarū erant dii tui Iuda: & ſecundum numerum viarum Ieruſalem poſuiſti aras cōfuſionis ad libandum Baalim.|| Tu ergo noli orare pro populo hoc, & ne aſſumas pro eis laudem, & orationem: quia non exaudiam in tempore clamoris eorum ad me, in tempore afflictiōis eorum. Quid eſt φ dilectus meus in domo mea facit ſcelera multa? nūquid carnes ſanctæ auferent à te malitias tuas, in quibus gloriata es? Oliuam vberem, pulchram, fructiferam, ſpecioſam vocauit dominus nomen tuum. Ad vocē loquelæ, grandis exarſit ignis in ea, & combuſta ſunt fruteta eius. Et dominus exercituum qui plantauit te, locutus eſt ſuper te malū: pro malis domus Iſrael & domus Iuda, quę fecerunt ſibi ad irritandum me, libantes Baalim. Tu autem domine demōſtraſti mihi, & cognoui: tu oſtendiſti mihi ſtudia eorum ||Et ego quaſi agnus māſuetus, qui portatur ad victimam: & nō cognoui quia cogitauerunt ſuper me conſilia, dicentes, ||Mittamus lignum in panem eius, & eradamus eum de terra viuentium, & nomen eius non memoretur amplius.||Tu autem domine Sabbaoth, qui iudicas iuſte, & probas renes & corda, videam vltionem tuam ex eis: tibi enim reuelaui cauſam meā. ¶Propterea hæc dicit dominus ad viros Anathoth, qui quærunt animam tuā, & dicunt, Non prophetabis in nomine domini, & non morieris in manibus noſtris. Propterea hæc dicit dominus exercituum, Ecce ego viſitabo ſup eos: iuuenes morient in gladio, filii eorū & filiæ eorū morientur in fame, & reliquiæ non erūt ex eis: inducam enim malum ſuper viros Anathoth, annum viſitationis eorum.

*præſtem

*Prædicate

*duritiā

Supr.2. C

Infr.1.

*facere lectus us vlt in do mea: feceri ſa tā tas a minat nes c multi & auf tur ſancta deo c ta) à ob m ficia in q exul

*cōfr runt mos

Iſa.53

*& v bos,

Sapi.

Inf.2

CAP. XII.

Propheta impiorum proſperitatem admiratur: tametſi deum iuſtum fateatur. Terra Iudæorum vaſtata etiam ab amicis. Relinquuntur à domino. Inuehitur in paſtores populi ſeductores. Vi

einis gentibus Iudæã infeſtantibus mi natur dominus interitum.

A IVſtus quidem tu es domine, ſi diſputem tecum: veruntamen iuſta loquar ad te, ‖ Quare via impiorũ proſperatur: bene eſt omnibus qui præuaricantur, & inique agunt? Plantaſti eos, & radicem miſerunt: proficiũt, & faciunt fructum: prope es tu ori eorum, & longe à renibus eorũ. Et tu domine noſti me, vidiſti me & probaſti cor meum tecum. ⁼Congrega ⁾eos quaſi gregem ad victimam, & ⁼ ſanctifica eos in die ⁾ occiſionis. Vſquequo lugebit terra, & herba omnis regionis ſiccabitur propter malitiam habitantium in ea? Conſumptum eſt animal, & volucre: quoniam dixerunt, Non videbit nouiſſima noſtra. Si cum peditibus currens laboraſti: quomodo contendere poteris cum equis? Cum autem in terra pacis ſecurus ⁼fueris ⁾, quid facies ⁼in B ſuperbia ⁾Iordanis? Nam & fratres tui, & domus patris tui, etiam ipſi pugnauerũt aduerſum te, & clamauerũt poſt te plena voce: ne credas eis, cum locuti fuerint tibi bona. Reliqui domũ meã dimiſi hæreditatem meam: dedi dilectam ⁼animam meam ⁾ in manꝰ inimicorum eius. Facta eſt mihi hæreditas mea quaſi leo in ſylua: dedit contra me vocem, ideo odiui eam. Nunquid ⁼auis diſcolor ⁾hæreditas mea mihi? nunquid auis tincta ⁼per totum ⁾? venite, congregamini omnes beſtię terræ, properate ad deuorandum. Paſtores multi demoliti ſunt vineam meam, conculcauerunt ptem meam: dederunt portionem meam deſyderabilem in deſertum ſolitudinis C poſuerunt eam in diſſipationem, luxitque ſuper me. deſolatione deſolata eſt omnis terra: quia nullus eſt qui recogitet corde. Super omnes vias deſerti venerunt õnes vaſtatores terræ, quia gladius domini deuorabit ab extremo terræ vſque ad extremum eius: nõ eſt pax vniuerſæ carni. Seminauerunt triticũ, & ſpinas meſſuerunt: hæreditatem acceperunt, & non eis proderit: confundemini à fructibus veſtris propter irã furoris domini. ¶Hæc dicit dominꝰ aduerſum omnes vicinos meos peſſimos qui tangũt hæreditatem, quam diſtribui populo meo Iſrael: Ecce, ego euellam eos de terra ſua, & domum Iuda euellam de medio eorum. Et cum euulſero eos, conuertar, & miſerebor eorũ: D & reducam eos, ⁼virum ⁾ad hæreditatẽ ſuam, & virum in terram ſuam. Et erit: ſi eruditi didicerint vias populi mei, vt iurent in nomine meo Viuit dominus, ſicut docuerunt populum meum iurare in Baal: ædificabuntur in medio populi mei. Quòd ſi nõ audierint: euellam gentem illam euulſione & perditione, ait dominus.

⁼vnumquemque

CAP. XIII.

☞ Interitus Iudæorum præfiguratur, & eorum diſperſio. Quare aſſumptus Iſrael in populum dei, & quare reiectus. Prouocat ad pœnitentiam. Cauſa prædictorum malorum. Conſuetudo mali indelebilis.

HAEc dicit dominꝰ ad me, Vade, & ⁼poſſide tibi lumbare ⁾lineum, & pones illud ſuper lumbos tuos, & in aquam nõ inferes illud. Et poſſedi lumbare iuxta verbum domini, & poſui circa lumbos meos. Et factus eſt ſermo domini ad me ſecundo, dicẽs, Tolle lũbare quod poſſediſti, qđ eſt circa lũbos tuos, & ſurgẽs vade ad Euphratem, & abſcõde ibi illud in foramine petræ, Et abii, & abſcõdi illud in Euphrate, ſicut pręceperat mihi dñs. Et factũ eſt poſt dies plurimos, dixit dñs ad me, Surge, & vade ad Euphraten: & tolle inde lũbare, quod præcepi tibi vt abſcõderes illud ibi. Et abii ad Euphraten, & fodi, & tuli lũbare de loco vbi abſcõderẽ illud: & ecce cõputruerat lũbare, ita vt nulli vſui aptum eſſet. Et factũ eſt verbũ dñi ad me, dicẽs, Hæc dicit dñs, Sic cõputreſcere faciã ſuperbiã Iuda, & ſuperbiã Ieruſalẽ multã, populũ iſtũ peſſimũ, qui nolũt audire verba mea, & ambulãt in prauitate cordis ſui: abierũtq; poſt deos alienos, vt ſeruirẽt eis & adorarent eos: & erunt ſicut lumbare iſtud, quod nulli vſui aptum eſt. ¶Sicut enim adhæret lumbare ad lumbos viri, ſic agglutinaui mihi omnem domum Iſrael, & omnem domum Iuda, dicit dominus: vt eſſent mihi in populum, & in nomen, & in laudem, & in gloriã: & non audierunt. Dices ergo ad eos ſermonem iſtum, Hæc dicit domi-

⁼eme cingulum

nus deus Iſrael, Omnis lagũcula imple
bi vino? Et dicent ad te, Nũquid igno
ramus, quia omnis lagunc ula implebi
bi vino? Et dices ad eos, Hæc dicit do
minus, Ecce ego implebo omnes habi-
tatores terræ huius, & reges qui ſedent
de ſtirpe Dauid ſuper thronum eius, &
ᵃalterum ſacerdotes, & prophetas, & omnes ha-
ad alterũ bitatores Ieruſalẽ, ebrietate: & diſper-
C gam eos ᵃvirum à fratre ſuo⁾, & patres,
& filios pariter, ait dominus: non par-
cam, & non concedam: neque miſere-
bor vt non diſperdam eos. ¶Audite,
& auribus percipite, Nolite eleuari, qa
dominus locutus eſt. Date domino deo
veſtro gloriam, antequam contenebre
ſcat, & antequam offendant pedes ve-
ſtri ad montes caliginoſos: expectabi-
tis lucem, & ponet eam in vmbrã mor
tis, & in caliginem. Quod ſi hoc nõ au-
ᵃſuphiam dieritis, in abſcondito plorabit anima
veſtram: mea ᵃà facie ſuperbiæ⁾: ‖plorans plora-
Thre.1.a. bit, & deducet oculus meus lachrymã
quia captus eſt grex domini. Dic regi
& dominatrici, Humiliamini, ſedete: quo
niam deſcendet de capite veſtro coro
na gloriæ veſtræ. Ciuitates auſtri clau-
ſæ ſunt, & non eſt qui aperiat: tranſlata
ᵃeos q ve eſt omnis Iuda tranſmigratione perfe-
niunt cta. Leuate oculos veſtros, & videte ᵃq
ᵃgloriæ tuæ veniunt⁾ ab aquilõe: vbi eſt grex qui da-
ᵃaſſuefe- tus eſt tibi, pecus ᵃinclytũ tuum⁾? Quid
ciſti dices cum viſitauerit te? Tu enim ᵃdo-
ᵃvt ſint cuiſti eos aduerſum te, ᵃ& erudiſti in⁾
principes caput tuum. Nunquid cum dolore ap-
ſuper prehendent te, quaſi mulierem partu-
ᵃdiſcop- rientẽ? ¶Quod ſi dixeris in corde tuo,
tę ſunt ſi Quare venerũt mihi hæc? Propter mul
briæ tuæ titudinem iniquitatis tuę ᵃreuelata ſunt
diſcoop- verecundiora tua, pollutæ ſunt⁾ plantę
tæ ſunt tuæ. Si mutare poteſt AEthiops pellẽ
Infr.30.c ſuam, aut pardus varietates ſuas: & vos
ᵃſitis aſſu poteritis benefacere, cum ᵃdidiceritis
eti male- malum⁾. Et diſſeminabo eos, quaſi ſti-
facere. pulam quæ vento rapitur in deſerto.
Hæc ſors tua parſque menſuræ tuæ à me
dicit dominus: quia oblita es mei, & cõ
ᵃfimbrias fiſa es in mendacio. vnde & ego nuda
tuas ui ᵃfemora tua⁾ contra faciem tuam, &
apparuit ignominia tua, adulteria tua,
ᵃcum ad & hinnitus tuus, ſcelus fornicatiõis tuæ:
huc ſub. ſup colles in agro vidi abominationes
lis immũ tuas. Væ tibi Ieruſalem: non mundabe-
da. ris ᵃpoſt me: vſquequo adhuc⁾?

CAP. XIIII.

¶De ſiccitate futura in Iudæa. Ora-
tio populi petẽtis miſericordiam à do-
mino. Non exauditur populus infide-
lis. Oratio. Ieiunia. Falſi prophetæ ſedu
centes populum. Rurſum orat populus
peccata ſua agnoſcens: & deum com-
memoratione pacti ſui ad parcendum
inuitans.

QVod factum eſt verbum dõ- A
mini ad Ieremiam ᵃde ſermo ᵃſup g
nibus ſiccitatis⁾, Luxit Iu- bitio
dæa, & portæ eius corrue- bus (
runt, & obſcuratæ ſunt in terra, & cla- pluu
mor Ieruſalem aſcendit. Maiores miſe- ᵃciſte
runt minores ſuos ad aquam: venerunt nas,
ad ᵃhauriendum⁾, non inuenerũt aquã.
reportauerunt vaſa ſua vacua: confuſi
ſunt, & ᵃafflicti⁾, & operuerunt capita ᵃerub
ſua. Propter terræ vaſtitatem, quia non runt
venit pluuia in terram, confuſi ſunt a-
gricolæ, operuerunt capita ſua. Nã &
cerua in agro peperit, & reliquit: quia
non erat herba, Et onagri ſteterunt in
rupibus, traxerunt ventum quaſi dra-
cones, defecerunt oculi eorum, quia nõ
erat herba. ¶Si iniquitates noſtræ ᵃreſpõ
derint nobis⁾: domine fac propter no-
men tuum, quoniam multæ ſunt ᵃauer- ᵃteſt
ſiones⁾ noſtræ, tibi peccauimus. Expe- tæ fu
ctatio Iſrael, ſaluator eius in tẽpore tri cõtra
bulationis: quare quaſi colonus⁾ futurus ᵃreb
es in terra, & quaſi viator declinãs ad nes.
manendum? Quare futurus es velut vir B
ᵃvagus⁾, vt fortis qui non poteſt ſalua- ᵃpeg
re? Tu autem in nobis es domine, & no ᵃatto
men tuum inuocatum eſt ſuper nos, ne
derelinquas nos. ¶Hæc dicit dominus
populo huic, q dilexit mouere pedes
ſuos, & non quieuit, & domino nõ pla
cuit: Nunc recordabitur iniquitatẽ eo
rum, & viſitabit peccata eorum. Et di-
xit dominus ad me, ‖Noli orare ꝓ po- Supr
pulo iſto in bonum. Cum ieiunauerint
non exaudiam preces eorum: & ſi ob-
tulerint holocauſtomata & victimas,
non ſuſcipiam ea: quoniã gladio, & fa- Inf.2
me, & peſte conſumã eos. ¶Et dixi. A, 27.c
a, a, domine deus, Prophetæ dicũt eis, 29.b
Non videbitis gladiũ, & fames nõ erit
in vobis, ſed pacẽ verã dabit vobis in
loco iſto. Et dixit dñs ad me, Falſò pro
phetæ vaticinãtur in nomine meo: nõ
miſi eos, & non præcepi eis, neq; locu-

tus ſum ad eos: viſionem mendacē, & diuinationem, & fraudulētiā, & ſeductionē cordis ſui pphetant vobis Idcirco hæc dicit dn̄s de prophetis qui prophetant in nomine meo, quos ego non miſi dicētes. Gladius & fames nō erit in terra hac: In gladio & fame cōſumentur prophetæ illi. Et populi quibus prophetant, erunt proiecti in viis Ieruſalē præ fame & gladio, & nō erit qui ſepeliat eos, ipſi & vxores eorū, filii & filiæ eorū, & effundam ſuper eos malum ſuum. Et dices ad eos verbum iſtum: Deducant oculi mei lachrymā per noctem & diē, & non taceant: quoniam contritione magna contrita eſt virgo filia populi mei, plaga peſſima vehementer. Si egreſſus fuero ad agros

D ecce, occiſi gladio, & ſi introiero in ciuitatē: ecce, attenuati fame. Propheta quoque & ſacerdos abierunt in terrā quam ignorabant. ¶Nunquid proiiciēs abieciſti Iudam? aut Siō abominata eſt anima tua? Quare ergo pcuſſiſti nos, ita vt nulla ſit ſanitas? || Expectauimus pacem, & non eſt bonum: & tempus curationis, & ecce turbatio. Cognouimus domine impietates noſtras, iniquitates patrum noſtrorum, quia peccauimus tibi. Ne des nos in opprobriū propter nomen tuum, neque facias nobis contumeliā ſolii gloriæ tuæ: recordare, ne irritum facias fœdus tuum nobiſcum. Nunquid ſunt in ſculptilibus gētium qui pluāt? aut cęli poſſunt dare imbres? Nōne tu es dominus deus noſter, quē expectauimus? tu enim feciſti oīa hæc.

ihil, | re.1. f. | im | iicias am | ter ina ates

CAP. XV.

Reſpōdet dominus ſe neq; Moyſen neque Samuelem exauditurum ſi pro populo obſecrauerint, traditurus eos in varias calamitates. Cauſa tantorum malorum, conqueritur ſe occaſionem fuiſſe diſcordiæ: promittitur ei auxiliū Rurſus annunciat Iudęorum vaſtationem. Iterum veluti cōquerendo, petit liberari à ſua afflictione. Reſpondens dominus prophetæ oſtendit fructum laboris.

A Et dixit dominus ad me, Si ſteterint Moyſes, & Samuel coram me non eſt anima mea ad populum iſtum, Eiice illos à facie mea, & egrediantur. Quod ſi dixerint ad te, Quo egrediemur? dices ad eos. Hæc dicit dominus, || Qui ad mortem, ad mortem: & qui ad gladium, ad gladium: & qui ad famē, ad famem: & qui ad captiuitatem, ad captiuitatem. Et viſitabo ſuper eos quatuor ſpecies dicit, dominus, Gladium ad occiſionem, & canes ad lacerandum, & volatilia cæli & beſtias terræ ad deuorandum & diſſipandū: & dabo eos in feruorem vniuerſis regnis terræ || propter Manaſſem filium Ezechiæ regis Iuda, ſuper omnibus quę fecit in Ieruſalem. ¶Quis enim miſerebitur tui Ieruſalē? aut quis cōtriſtabitur pro te? aut quis ibit ad rogādum pro pace tua? Tu reliquiſti me,

B dicit dominus: retrorſum abiiſti: & extendam manum meam ſuper te, & interficiam te: laboraui regans. Et diſpergam eos ventilabro in portis terrę: interfeci & diſperdidi populum meū, & tamen à filiis ſuis non ſunt reuerſi. Multiplicatæ ſunt mihi viduæ eius ſuper arenam maris: induxi eis ſuper matrem adoleſcentis vaſtatorem meridie: miſi ſuper ciuitates repente terrorem. || Infirmata eſt quę peperit ſeptem defecit anima eius, occidit ei ſol, cum adhuc eſſet dies: confuſa eſt & erubuit Et reſiduos eius in gladiū dabo in conſpectu inimicorum eorū, ait dominus. ¶Væ mihi mater mea, quare genuiſti me virū rixę, virū diſcordię in vniuerſa terra? nō fœnerauī nec fœnerauit mihi quiſquā: * omnes maledicunt mihi, Dicit dominus, Si non reliquiæ tuæ in bonum, ſi non occurrit tibi in tempore afflictionis, & in tempore tribulationis aduerſus inimicum. Nunquid fœderabitur ferrū ferro ab aquilone, & æs? Diuitias tuas & theſauros tuos in direptionem dabo gratis in omnibus peccatis tuis, & in omnibus terminis tuis. Et adducam inimicos tuos de terra quam neſcis: quia ignis ſuccēſus eſt in furore meo, & ſuper vos ardebit. ¶Tu ſcis domine, recordare mei & viſita me, & tuere me ab his q perſequuntur me. Noli in patientia tua ſuſcipere me: ſcito quoniā ſuſtinui propter te opprobrium. Inuenti ſunt ſermones tui, & comedi eos, & factū eſt mihi verbum tuum in gaudiū & in læ-

rolūtas

zac. 11. b.

eos quatuor plagis,

cōmotionem

4. Re. 21. a

parcere grauabor

iuuenū (.i. cōgregatione optimæ virilitatis)

amos. 8. e

q;

* ſub attamen

.i. faciā q; inimicus rogabit te in tēpore, &c.

Putas q; ferrū aliquod poſſit cōtere re ferrū

propter oīa peccata tua quæ ſunt

traducā te ad

ad terrā

.i. ne differas vindictā meā

cœtu · nec exultaui · Infr. 30. c · furore fortis · perinde mecum agis ſicut fōs fallax cuius aquę ſunt in

D titiam cordis mei: quoniã inuocatũ eſt nomen tuum ſuper me domine deus exercituum. Non ſed in concilio ludẽtium, & gloriatus ſum à facie manus tuæ: || ſolus ſedebam, quoniam comminatione repleſti me. Quare factus eſt dolor meus perpetuus, & plaga mea deſperabilis renuit curari: facta eſt mihi quaſi mendacium aquarum infidelium. ¶ Propter hoc hæc dicit dominus, Si conuerteris, conuertam te, & ante faciem meã ſtabis: & ſi ſeparaueris pretioſum à vili, quaſi os meũ eris: conuertentur ipſi ad te, & tu non conuerteris ad eos. Et dabo te populo huic in murum æreum, fortem: & bellabũt aduerſum te, & non præualebunt: quia ego tecum ſum vt ſaluem te, & eruam te, dicit dominus. Et liberabo te de manu peſſimorum, & redimam te de manu fortium.

CAP. XVI.

Iudæorum calamitatem prædicit Idolorum cultum & legis dei contẽptum, tantæ calamitatis cauſam eſſe oſtendit, Captiuitatem Babylonicã prædicit, & populi liberationem ab ea. Vocatio gentium.

A ET factum eſt verbum domini ad me, dicens, Non accipies vxorem & non erunt tibi filii & filiæ in loco iſto. Quia hæc dicit dominus ſuper filios & filias qui generantur in loco iſto, & ſuper matres eorum quæ genuerũt eos: & ſuper patres eorum, de quorũ ſtirpe ſunt nati in terra hac. Mortibus ęgrotationum morientur: nõ plangentur, & non ſepelientur, in ſterquilinium ſuper faciem terræ erunt. Et gladio & fame conſumentur: & erit cadauer eorum in eſcã volatilibus cæli, & beſtiis terræ. Hæc enim dicit dominus, Ne ingrediaris domũ conuiuii neque vadas ad plangẽdum neque cõſoleris eos: quia abſtuli pacem meam à populo iſto, dicit dominus, miſericordiam & miſerationes. Et morientur grandes, & parui in terra iſta: non ſepelientur neque plangentur, & non ſe incidẽt, neque caluitium fiet pro eis

luctus · cõdoleas eis.

B Et non frangent inter eos lugenti panem ad conſolandum ſuper mortuo: & non dabunt eis potum calicis ad cõſolandum ſuper patre ſuo & matre. Et domum conuiuii non ingrediaris, vt ſedeas cum eis, & comedas, & bibas: quia hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael, Ecce ergo auferam de loco iſto in oculis veſtris, & in diebus veſtris vocem gaudii, vocem lætitiæ, vocem ſponſi & vocem ſponſę. ¶ Et cũ annũciaueris populo huic omia verba hæc, & dixerint tibi, || Quare locutus eſt dominus ſuper nos omne malũ grãde iſtud? quę iniquitas noſtra? aut quod peccatum noſtrum quod peccauimus domino deo noſtro? Dices ad eos, Quia dereliquerunt me patres veſtri, ait dominus: & abierunt poſt deos alienos, & ſeruierunt eis, & adorauerunt eos: & me dereliquerunt, & legem meã nõ cuſtodierunt. || Sed & vos peius operati eſtis quàm patres veſtri. ecce enim ambulat vnuſquiſque poſt prauitatẽ cordis ſui mali, vt me nõ audiat. ¶ || Et eiiciam vos de terra hac in terram quam ignoratis vos, & patres veſtri: & ſeruietis ibi diis alienis die ac nocte, qui nõ dabunt vobis requiem. Propterea ecce dies veniunt, dicit dominus, & non dicetur vltra, Viuit dominus qui eduxit filios Iſrael de terra AEgypti: ſed, viuit dominus qui eduxit filios Iſrael de terra aquilonis, & de vniuerſis terris ad quas eieci eos: & reducã eos in terrã ſuã, quam dedi patribus eorum. Ecce ego mittam piſcatores multos, dicit dominus, & piſcabũtur eos. Et poſt hæc mittam eis multos venatores, & venabunt eos de omni mõte & de omni colle, & de cauernis petrarum. Quia oculi mei ſunt ſuper omnes vias eorũ: non ſunt abſcõditæ à facie mea, & nõ fuit occultata iniquitas eorum ab oculis meis. Et reddam primum duplices iniquitates & peccata eorũ: quia cõtaminauerunt terram meã in morticinis idolorum ſuorum, & abominationibus ſuis impleuerũt hæreditatẽ meã. ¶ Domine fortitudo mea, & robur meũ, & refugiũ meũ in die tribulationis: ad te gentes veniẽt ab extremis terræ, & dicent, Vere mendacium poſſederunt patres noſtri, vanitatem quæ eis non profuit. Nũquid faciet ſibi homo deos, & ipſi non ſunt dii? Idcirco ecce ego oſtendam eis hanc per vicem hanc, oſtendam eis manum meam, & virtu-

Supra. · C · Supra. · duri · Infr. 2 · quia dabo · biſmi · cordi · D

tem meam : & ſcient quia nomeu mi-
hi Dominus.

CAP. XVII.

Iudæorum pertinacitas. Maledicti
confidentes in homine. Benedicti quo
rum domino fiducia. Cor hominis pra
uum. Deus ſcrutator cordiū. Orat Iere
mias auxilium à deo. Derelīquere deū.
Aquæ viuæ. A domino vera ſalus petē
da. Sāctificationem ſabbathi præcepit.
A Peccatum Iuda ſcriptum eſt ſtilo
ferreo in vngue adamātino, exa-
ratum ſuper latitudinem cordis
eorum, & in cornibus ararum eo
rum. Cum recordati fuerint filii eorum
ararum ſuarum, & lucorum ſuorum,
irentiū lignorumque=frondentium⁾in monti-
bus excelſis, ſacrificantes in agro: for-
titudinem tuā & omnes theſauros tu-
os in direptionē dabo excelſa tua pro
pter peccata in vniuerſis finibus tuis
Et relinqueris ſola ab hæreditate tua,
quam dedi tibi, & ſeruire te faciam ini
micis tuis in terra quam ignoras: quo-
niam ignem ſuccendiſti in furore meo
ſr,48,a vſque in æternum ardebit. ¶Hæc dicit
dominus. || Maledictus homo qui confi-
dit in homine, & ponit carnem bra-
chium ſuum, & à domino recedit cor
eius. Erit enim quaſi myricæ in deſer-
to, & non videbit cum venerit bonū:
ſed habitabit in ſiccitate in deſerto in
terra ſalſuginis & inhabitabili. || Be-
al. 1. a. nedictus vir qui cōfidit in domino, &
B erit dominus fiducia eius. Et erit quaſi
:cus ri- lignū quod transplantatur ſuper aquas
im quod=ad humorem⁾mittit radices ſuas
P, vide & non=timebit⁾cum venerit æſtus. Et
t. erit folium eius viride, & in tēpore ſic
audulē citatis non erit ſolicitum, nec aliquan-
eſt cor do deſinet facere fructum. ¶= Prauum
ę omni eſt cor omnium & inſcrutabile⁾: quis
,& per cognoſcet illud? || Ego dominus ſcrutās
rium, cor, & pbās renes qui do vnicuiq; iux
oc.2.f. ta viam ſuam, & iuxta fructum=adin-
al. 7.c. uentionū ſuarum⁾. * Perdix fouit quæ
eg.16.b non peperit: * fecit diuitias, & non in
operum iudicio in dimidio dierum ſuorum de
iorum. relinquet eas, & in nouiſſimo ſuo erit
Sicut inſipiens. Solium gloriæ= altitudinis⁾à
ſic qui principio, locus ſanctificationis no-
ſublim i ſtræ. ¶= Expectatio Iſrael dn̄e, omnes
is qui te derelinquunt confundētur: rece

dentes à te, in terra deſcribentur: quo- =Oſpes
niam dereliquerunt venam aquarum C
viuētium dominum. Sana me domine,
& ſanabor: ſaluū me fac, & ſaluus ero: =elōgaui
quoniam laus mea tu es. Ecce ipſi di- me, ne eſ
cūt ad me, Vbi eſt verbum domini? ve- ſe paſtor
niat. Et ego non=ſum turbatus, te paſto poſt te:
rem ſequens⁾: & diem=hominis⁾non =doloris
deſyderaui, tu ſcis. Quod egreſſum eſt
de labiis meis, rectum in cōſpectu tuo
fuit. Non ſis tu mihi formidini, ſpes
mea tu in die afflictionis. Confundan-
tur qui me perſequuntur, & non con-
fundar ego: paueant illi, & non paue-
am ego. Induc ſuper eos diem afflictio-
nis, & duplici contritione contere eos
¶Hæc dicit dominus ad me, Vade, &
ſta in porta filiorum populi per quam
ingrediuntur reges Iuda, & egrediun
tur, & in cunctis portis Ieruſalem : &
dices ad eos, Audite verbum domini
reges Iuda, & omnis Iuda, cunctique
habitatores Ieruſalem qui ingredimini
per portas iſtas. Hæc dicit dominus,
Cuſtodite animas veſtras, & nolite por
tare pondera in die ſabbathi: nec infe
ratis per portas Ieruſalem, & nolite
eiicere onera de domibus veſtris in
die ſabbathi, & omne opus non facie-
tis. Sanctificate diē ſabbathi, ſicut præ-
cepi patribus veſtris. Et non audierunt
nec inclinauerunt aurem ſuam: ſed in-
durauerunt ceruicem ſuam ne audi-
rent me, & ne acciperent diſciplinam D
Et erit: Si audieritis me, dicit dominus
vt non inferatis onera per portas ci-
uitatis huius in die ſabbathi: & ſi ſan-
ctificaueritis diem ſabbathi ne facia-
tis in eo omne opus, ingredientur per
portas ciuitatis huius reges & princi-
pes ſedentes ſuper ſolium Dauid, &
aſcendentes in curribus & equis, ipſi &
principes eorum viri Iuda, & habita-
tores Ieruſalem : & habitabitur ci-
uitas hæc in ſempiternum. Et ve-
nient de ciuitatibus Iuda, & de cir-
cuitu Ieruſalem, & de terra Beniamin
& de campeſtribus, & de montuoſis, &
ab auſtro, portantes holocauſtum, &
victimam, & ſacrificium, & thus, &
inferent= oblationem⁾in domum do- =laudes
mini. Si autem non audieritis me, vt
ſanctificetis diē ſabbathi, & ne porte-
tis onus, & ne inferatis per portas Ie-

ruſalem die ſabbathi:ſuccendam ignē in portis eius:& deuorabit domos Ieruſalem,& non extinguetur.

CAP. XVIII.

☞ Exemplo figuli oſtendit deus in manu ſua eſſe cōtēptores verbi ſui poſſe perdere,eoſdem autem reſpicientes reædificare. Cōuerſis miſericordia promittitur.Iudæis obſtinatis parat dominus exitium. Conſpiratio Iudæorum in Ieremiam.Eiuſdem oratio contra aduerſarios:quibus mala non tam imprecatur quàm prædicit.

A
VErbum quod factum eſt ad Ieremiam à domino,dicens, Surge & deſcende in domum figuli,&
*audire te faciam & ibi *audies verba mea. Et deſcendi in domum figuli, & ecce ipſe faciebat opus ſuper rotam.Et diſſipatum eſt vas quod ipſe faciebat è luto, manibus ſuis:conuerſuſque,fecit illud, vas alterum, ſicut placuerat in oculis eius vt faceret. Et factum eſt verbum
Ro.9.b, domini ad me,dicens,|| Nūquid ſicut
Iſa,45.b, figulus iſte,nō potero vobis facere domus Iſrael,ait dominus? Ecce ſicut lutū in manu figuli,ſic vos in manu mea domus Iſrael. Repente loquar aduerſum gentem & aduerſus regnū,vt era-
ſupra,1,b dicem & deſtruā & diſperdā illud.|| Si pœnitentiam egerit gens illa à malo
B ſuo quod locutus ſum aduerſus eā:agā & ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitaui vt facerem ei:& ſubito de gēte & de regno vt ædificem & plantem illud.Si fecerit malum in oculis meis vt non audiat vocem meam,pœnitentiam agā ſuper bono quod locutꝰ ſum vt facerem ei. ¶Nunc ergo dic viro Iuda,& habitatoribus Ieruſalem,dicēs
Ionæ,3.d Hæc dicit dominus, || Ecce ego fingo
infr.25.b contra vos malum, & cogito contra
&.35.c. vos cogitationem.Reuertatur vnuſquiſque à via ſua mala,& dirigite vias veſtras & ſtudia veſtra. Qui dixerunt deſperauimꝰ:poſt cogitationes enim no-
*cogitationem ſtras ibimus,& vnuſquiſque *prauitatē cordis ſui mali faciemus. Ideo hæc dicit dominus. Interrogate gentes,Quis
C audiuit talia horribilia, quæ fecit nimis virgo Iſrael? Nunquid deficiet de petra agri nix Libani? aut euelli poſ-
* è loco alieno ſunt aquæ rumpentes* frigidę,& defluentes? Quia oblitus eſt mei populus me

us, fruſtra libantes, & impingentes in viis ſuis & in ſemittis *ſeculi vt ambularent per eas *in itinere non trito: *antiqu...
Vt fieret terra eorum in deſolationem, *ſemitas vitæ no... tritæ:
& in ſibilum ſempiternum. Omnis qui præterierit per eā,obſtupeſcet,& mouebit caput ſuum.|| Sicut ventus *vrens Iſra.19. 40.e.30
diſpergam eos coram inimico:dorſum & non faciē oſtendam eis in die per- *vr,ori... talis
ditionis eorum. ¶Et dixerunt,venite, & cogitemus contra Ieremiam *cogi- *malas
tationes:non enim peribit lex à ſacerdote neque conſilium à ſapiente, nec ſermo à propheta.venite,& percutiamus eum lingua,& nō attendamus ad vniuerſos ſermones eius. Attende dn̄e ad me,& audi vocem aduerſariorum meorum. Nunquid reddetur pro bono malum,quia foderūt foueā animæ D
meæ? Recordare ꝙ ſteterim in conſpectu tuo vt loquerer pro eis bonum,& auerterē indignationem tuam ab eis. Propterea da filios eorum ī famem,& deduc eos in manu gladii:fiāt vxores eorum abſque liberis,& viduæ,& viri earum interficiantur morte: iuuenes eorum confodiantur gladio in prælio. Audiatur clamor de domibus eorū:ad
duces enim ſuper *eos latrones repente:quia foderunt foueā vt caperēt me & laqueos abſcōderunt pedibus meis. *exerc...
Tu autem domine ſcis omne conſiliū eorum aduerſum me in mortē:ne *propitieris iniquitati eorū,& peccatū eorum à facie tua nō deleatur:fiant corruentes in conſpectu tuo,in tempore *cōdo... eis iiq... tatem
furoris tui *abutere,eis. *fac e...

CAP. XIX.

☞ Prędicit Ieroſolymitanū excidium ob contemptum verbi dei.

HAEc dicit dominus, Vade,& *accipe lagunculā figuli teſtaceā *à ſenioribus populi,& ſenioribus ſacerdotum: & egredere ad vallem filii Ennom, quæ eſt iuxta introitū portę *fictilis:& prædicabis ibi verba quæ ego loquar ad te,& dices, Audite verbū dn̄i reges Iuda,& habitatores Ieruſalē:hęc dicit dn̄s exercituū deꝰ Iſrael,Ecce ego inducā afflictionē ſuper locū iſtū:ita vt omnis qui audierit illā,tinneant aures eius eo quòd dereliquerunt me,& alienū fecerunt locū iſtum & libauerunt in eo diis alienis. *eme... *&du... cū de... niorib... *oriēt...

quos neſcierunt ipſi, & patres eorum,
& reges Iuda: & repleuerũt locũ iſtum
B ſanguine innocentum:& ædificauerũt
excelſa Baal ad comburẽdos filios ſuos
igni in holocauſtum Baal:quæ non prę
cepi,nec locutus ſum,nec aſcenderunt
in cor meum. ¶Propterea ecce dies ve
niunt,dicit dominus: & non vocabi
tur amplius locus iſte,Tophelt,& val
lis filii Ennom,ſed Vallis occiſionis,Et
diſſipabo conſilium Iuda, & Ieruſalem
in loco iſto:& ſubuertam eos gladio in
conſpectu inimicorũ ſuorum, & in ma
nu quęrentium animas eorum:& dabo
cadauera eorum eſcam volatilibus cæ
.18.c. li,& beſtiis terrę.||Et ponam ciuitatem
.49.c hanc in ſtuporem,& in ſibilum omnis
o.c qui pręterierit per eam,obſtupeſcet,&
ſibilabit ſuper vniuerſa plaga eius. Et
C cibabo eos carnibus filiorum ſuorum,
& carnibus filiarum ſuarum: & vnuſ-
quiſque carnes amici ſui comedet, in
obſidione & in anguſtia in qua conclu
dent eos inimici eorum,& qui quærũt
animas eorum. Et cõteres laguncułam
in oculis virorum qui ibunt tecum. Et
dices ad eos, Hæc dicit dominus exer
cituum,Sic conteram populum iſtum,
& ciuitatem iſtam,ſicut conteritur vas
figuli quod non poteſt vltra inſtaurari:
& in Topheht ſepelientur,eo quòd nõ
ſit alius locus ad ſepeliendum. Sic fa-
ciam loco huic,ait dominus,& habita
toribus eius:& ponam ciuitatem iſtam
D ſicut Topheht.Et erunt domus Ieruſa-
lem, & domus regum Iuda ſicut locus
Topheth immundæ:omnes domus, in
quarum domatibus ſacrificauerunt o-
mni militiæ cæli,& liberauerunt liba-
mina diis alienis. ¶Venit autem Iere-
mias de Topheth,quo miſerat eum do
minus ad prophetandum, & ſtetit in
atrio domus domini, & dixit ad omnẽ
populum, Hæc dicit dominus exerci-
tuum deus Iſrael,Ecce,ego inducã ſu-
per ciuitatem hanc,& ſuper omnes vr
bes eius vniuerſa mala quę locutus ſum
aduerſum eam: quoniam indurauerũt
ceruicem ſuam,vt non audirent ſermo
nes meos.

CAP. XX.

Ieremias ob verbum dei percuti-
tur,& in carcerem conicitur.Prædicit
exilium Babylonicum, Conqueritur ſe
eſſe in deriſum ob verbum dei, Nolens
cogitur prædicare verbum dei. Fidu-
cia prophetę in deum. Gratiarum actio
ob liberationem ſuam:poſt quam rur-
ſum à tentatione impetitur.

ET audiuit Phaſſur filius Emmer ſa A
cerdos qui conſtitutus erat prin
ceps in domo domini, Ieremiam
prophetantem ſermones iſtos. Et
percuſſit Phaſſur Ieremiam prophetã,
& miſit eum in ⁼neruum,quod ⁾erat in ⁼carcerẽ
porta Beniamin ſuperiori,in domo do qui
mini. Cumque illuxiſſet in craſtinum. & infra.
eduxit Phaſſur Ieremiam de neruo. &
dixit ad eum Ieremias. Nõ Phaſſur vo
cauit dominus nomen tuum,ſed Pauo
rem vndique:quia hęc dicit dominus,
Ecce ego dabo ⁼te in pauorem,te & o- ⁼vel,tibi,
mnes amicos tuos⁾:& corruent gladio & oibus
inimicorum ſuorum, & oculi tui vide diligenti
bunt,& omnem Iudam dabo in manũ bus te:
regis Babilonis: & traducet eos in Ba
bylonem, & percutiet eos gladio. Et
dabo vniuerſam ſubſtantiam ciuitatis
huius,& omnem laborem eius,omneꝗ B
⁼pretium⁾, & cunctos theſauros regum ⁼ptioſum
Iuda dabo in manu inimicorum eorũ:
& diripient eos,& tollent,& ducent in
Babylonem.Tu autem Phaſſur, & om-
nes habitatores domus tuę ibitis in ca
ptiuitatem, & in Babylonem venies,
& ibi morieris:ibiꝗ ſepelieris tu & om
nes amici tui quibus prophetaſti men ⁼Declina
dacium. ¶⁼Seduxiſti me domine, & ſe re feciſti
ductus ſum⁾:fortior me fuiſti, & inua- medomi-
luiſti, factus ſum in deriſum tota die, ne,& de-
omnes ſubſannant me,Quia ⁼iam olim clinauit
loquor,vociferans iniquitatem,& va- ⁼ob eo tẽ
ſtitatem clamito⁾.Et factus eſt mihi ſer pore quo
mo domini in opprobrium,& in deri- locutus
ſum tota die.Et dixi, Non recordabor ſum, cla-
eius neque loquar vltra in nomine il- maui de
lius. & factus eſt in corde meo quaſi i- vi & cala
gnis exæſtuans, clauſuſque in oſſibus mitate.
meis:& defeci ferre non ſuſtinens.Au- C
diui enim contumelias multorum, & *dicẽtiũ.
terrorem in circuitu,*⁼perſequimini, Deferte il
& perſequamur eũ⁾,ab omnibus viris lũ aut nos
qui erant pacifici mei,& cuſtodientes deferem9
latus meum⁾: ſi quo modo decipiatur, eum (ſub.
& præualeamus aduerſus eum,& con- regi.)
ſequamur vltionem ex eo.Dominus au ⁼obſeruã-
tem mecum eſt tanquam bellator for- tes ſi ca-
tis: idcirco qui perſequuntur me, ca- derem in
dent, & infirmi erũt: confundentur aliquo

Infr.25.g. vehementer,||quia non *intellexerunt) opprobrium ſempiternum quod nunquam delebitur. Et tu domine exercituum ||probator iuſti, qui vides renes, & cor: videam quæſo vltionem tuam ex eis: tibi enim reuelaui cauſam meã. ¶Cantate domino, laudate dominum: quia liberauit animam pauperis de manu malorum. ¶||Maledicta dies in qua natus ſum: dies in qua peperit me mater mea, non ſit benedicta. ||Maledictus vir qui annuntiauit patri meo dicens, Natus eſt tibi puer maſculus: & *quaſi) gaudio lætificauit eum. Sit homo ille vt ſunt ciuitates quas ſubuertit dominus, & non pœnituit eum, audiat clamorẽ mane, & vlulatũ in tempore meridiano: qui non me interfecit à vulua, vt fieret mihi mater mea ſepulchrũ, & vulua eius conceptus æternus. Quare de vulua egreſſus ſum, vt viderem laborem & dolorem: & conſumerentur in cõfuſione dies mei?

*proſpera buntur, erit eis — Supr.11.d — D — Iob.3.a — Iob.3.a — *qui

CAP. XXI.

☞ Vaticinatur Sedeciam capiendum, & vrbem exurendam.

A VErbum quod factum eſt ad Ieremiam à domino, quãdo miſit ad eum rex Sedecias Phaſſur filium Melchiæ, & Sophoniam filium Maaſiæ ſacerdotem, dicens, Interroga pro nobis dominum, quia Nabuchodonoſor rex Babylonis præliatur aduerſum nos: ſi forte faciat dominus nobiſcum ſecundum omnia mirabilia ſua, & recedat à nobis. Et dixit Ieremias ad eos, Sic dicetis Sedeciæ, Hæc dicit dominus deus Iſrael, Ecce ego cõuertam *vaſa) belli, quę in manibus veſtris ſunt & quibus vos pugnatis aduerſum regem Babylonis & Chaldæos, qui obſident vos in circuitu murorum: & congregabo ea in medio ciuitatis huius. Et debellabo ego vos in manu extenta, & B in brachio forti, & in furore, & in indignatione, & in ira grandi. Et percutiã habitatores ciuitatis huius: homines & beſtiæ peſtilentia magna morientur. Et poſt hoc ait dominus, dabo Sedeciam regem Iuda, & ſeruos eius, & populum eius, & qui derelicti ſunt in ciuitate hac à peſte, & gladio, & fame in manu Nabuchodonoſor regis Babylonis, & in manu inimicorum eorum, & in manu quærentium animam eorum: & percutiet eos in ore gladii, & non *flectetur), neq; parcet, nec miſerebitur. Et ad populum hunc dices, Hęc dicit dominus. ||Ecce ego do corã vobis viam vitæ, & viã mortis: qui habitauerit in vrbe hac, morietur gladio & fame & peſte: qui autem egreſſus fuerit, & trãſfugerit ad Chaldæos, qui obſident vos, viuet, & erit ei anima ſua quaſi ſpolium. Poſui enim faciem meã ſuper ciuitatem hanc in malum, & non in bonum, ait dominus: in manu regis Babylonis dabitur, & exuret eam igni. Et domui regis Iuda, Audite verbum domini. Domus Dauid, hæc dicit dominus, ||Iudicate mane iudicium, & eruite vi oppreſſum de manu *calumniantis): ne forte egrediatur vt ignis indignatio mea, & ſuccendatur, & non ſit qui extinguat propter malitiam *ſtudiorum) veſtrorum. Ecce ego ad te habitatricem vallis *ſolidæ) atq; campeſtris, ait dominus: qui dicitis, Quis *percutiet) nos: & quis ingredietur domos noſtras? & viſitabo ſuper vos iuxta fructum ſtudiorum veſtrorũ, dicit dominus: & ſuccendam ignem in ſaltu eius: & deuorabit omnia in circuitu eius.

*arma

*ign — C — Infr.3 — Infr.2 — *oppr — D — *oper — & inf — *petra — *aſcen — contr

CAP. XXII.

☞ Regẽ Iuda adhortatur ad iudiciũ & iuſtitiã. Quare ſit Ieruſalẽ in captiuitatẽ ducta. Mors Sellũ filii Ioſue prędicitur. Prophetat contra Ioacim, Captiuitatẽ Iechoniæ qui & Ioacim prædicit.

HAEc dicit dominus: Deſcende in domum regis Iuda, & loqueris ibi verbum hoc, & dices, Audi verbum domini rex Iuda qui ſedes ſuper ſolium Dauid: tu & ſerui tui, & populus tuus, qui ingredimini per portas iſtas. Hæc dicit dominus, ||Facite iudicium & iuſtitiã: & liberate vi oppreſſum de manu calumniatoris: & aduenam, & pupillum, & viduam nolite *cõtriſtare, neq; opprimatis inique): & ſanguinem innocentem ne effundatis in loco iſto. Si enim facientes feceritis verbũ iſtud: ingredientur per portas domus huius reges ſedentes de genere Dauid ſuper thronũ eius, & aſcẽdentes currus & equos, ipſi & ſerui, & populus eorum. ¶||Quod ſi non audieritis verba hęc in memetipſo iuraui, dicit dominus, quia in ſolitudinẽ erit domus hæc, Quia hæc dicit dominus ſu-

A — Supr. — *oppr re ne raper — B — Deu.2 — 3.Reg

per domum regis Iuda, Galaad tu mihi
caput Libani: ſi non poſuero te ſolitudi
nem, vrbes inhabitabiles: & ſanctifica
bo ſuper te interficientem virum &
ꝑpara- arma eius: & ſuccident electas cedros
tuas, & præcipitabũt in ignem. Et per-
tranſibunt gentes multę per ciuitatem
hanc: & dicet vnuſquiſq; proximo ſuo,
C Quare fecit dominus ſic ciuitati huic
grandi? Et reſpondebunt, Eo quòd dere
liquerint pactũ domini dei ſui, & ado-
rauerint deos alienos, & ſeruierint eis.
Nolite flere mortuum, neq; lugeatis ſu
per eum fletu: plangite eum qui egredi
tur, quia non reuertetur vltra, nec vi-
debit terram natiuitatis ſuæ: quia hæc
dicit dominus ad Sellum filium Ioſiæ
regis Iuda, qui regnauit pro Ioſia patre
ſuo, qui egreſſus eſt de loco iſto, Nõ re
uertetur huc amplius: ſed in loco ad quẽ
D trãſtuli eum, ibi morietur, & terrã iſtã
non videbit amplius. ¶ Væ qui ædifi-
cat domũ ſuam in iniuſtitia, & cœna-
cula ſua non in iudicio, amicum ſuum
opprimet fruſtra, & mercedẽ eius non
roximũ reddet ei. Qui dicit, Ædificabo mihi
um con domum latã, & cœnacula ſpatioſa: qui
icit aperit ſibi feneſtras, & facit laquea-
cit ex- ria cedrina, pingitque ſinopide. Nun
ndi quid regnabis, quoniam confers te ce-
el, tabu dro? pater tuus nunquid non comedit
ta & bibit, & fecit iudicium & iuſtitiam
inio. tunc cum bene erat ei? Iudicauit cau
& tunc ſam pauperis & egeni in bonum ſuum.
oc eſt Nunquid nõ ideo quia cognouit me,
gnoſce dicit dominus? Tui vero oculi & cor ad
auaritiam, & ad ſanguinem innocentẽ
oppreſ- fundendum, & ad calumniam, & ad
onem. curſum mali operis. Propterea hęc di
õtritio- cit dominus ad Ioacim filium Ioſię re-
facien gem Iuda, Non plangẽt eum, Væ fra
m. ter & vę ſoror: non concrepabunt ei,
h(vel, Væ domine, & væ inclyte. Sepultura
tu) aſini ſepelietur, putrefactus & proie-
langẽt, ctus extra portas Ieruſalem. Aſcende Li
im, banum, & clama: & in Baſan da vocem
vel, no- tuam, & clama ad tranſeuntes quia cõ
ilis triti ſunt omnes amatores tui. Locutus
letractꝰ ſum ad te in abũdãtia tua: dixiſti, Nõ
vel, cum audiam. Hæc eſt via tua ab adoleſcẽtia
lhuc ha tua, quia non audiſti vocẽ meã: Omnes
eres om paſtores tuos paſcet ventus, & amato-
em ſatu res tui in captiuitatem ibunt: & tunc
tatem: confunderis, & erubeſces ab omni ma

litia tua. Quæ ſedes in Libano, & nidi-
ficas in cedris, quomodo cõgemuiſti
cum veniſſent tibi dolores, quaſi dolo-
res parturientis? ¶ Viuo ego, dicit domi quã gra-
nus: quia ſi fuerit Iechonias filius Ioa- tiam ha-
cim regis Iuda, annulus in manu dexte buiſti.
ra mea: inde euellam eum. Et dabo te
in manu quærentium animã tuam, &
in manu quorũ tu formidas faciem, & te.
in manu Nabuchodonoſor regis Baby
lonis, & in manu Chaldæorum. Et mit-
tam te & matrem tuam quę genuit te, C
in terram alienã, in qua nati nõ eſtis,
ibiq; moriemini: & in terrã ad quã ipſi
leuant animam ſuam, vt reuertantur il
luc, & nõ reuertentur. Nũquid vas fi
ctile atq; cõtritũ vir iſte Iechonias? Nũ
quid vas abſq; omni voluptate? quare vt idolũ
abiecti ſunt ipſe & ſemẽ eius, & ꝓiecti cõtemptũ
in terram quã ignorauerunt? Terra, ter contritus
ra, terra, audi ſermonem domini. Hæc eſt
dicit dominus, Scribe virum iſtum ſte- vt vas cõ
rilem, virum qui in diebus ſuis nõ pro tritum, in
ſperabitur, nec em̃ erit de ſemine eius quo nõ eſt
vir qui ſedeat ſuper ſolium Dauid, & voluntas
poteſtatem habeat vltra in Iuda. (.i. qđ diſ
plicet.)

CAP. XXIII.

Inuehitur in malos paſtores gregẽ domini lacerantes. De conuerſione reliquiarũ populi Iudaici ad fidẽ. CHRISTI veri paſtoris aduẽtus prædicitur. Contra vitam pſeudoprophetarum. Eorum pœna. Admonet populus ne pſeudoprophetis credat. Contra pſeudoprophetas aſſerit Iudeę captiuitatẽ futurã. Propheta prædicante verbum dei, conuertit deus corda audientiũ. Deus vbique eſt cuncta intuẽs. In prophetas ſub nomine domini mendacia prophetantes. Miracula pſeudoprophetarum. Ironicę populi & pſeudoprophetarum interrogationi de onere domini, reſpondet grauitatẽ viſionis ad eos pertinere.

VAE paſtoribus qui diſperdunt,
& dilacerant gregẽ paſcuę meę, Eze. 34.a
dicit dominus. Ideo hęc dicit do diſper-
minus deus Iſrael ad paſtores gunt
qui paſcunt populum meum. Vos diſ-
perſiſtis gregẽ meum, & eieciſtis eos, &
non viſitaſtis eos: ecce ego viſitabo ſu-
per vos malitiam ſtudiorũ veſtrorum,
ait dominus. Et ego congregabo reli-
quias gregis mei de omnibus terris, ad
quas eiecero eos illuc: & conuertam

eos ad rura ſua, & creſcent & multipli
cabuntur. Et ſuſcitabo ſuper eos paſto-
res,& paſcent eos: & non formidabunt
vltrà,& non pauebunt: & nullus quę-
retur ex numero, dicit dominus. ¶‖Ec
Infr.32.c ce dies veniunt, dicit dominus: & ſu-
Iſa.4.b. ſcitabo Dauid germen iuſtum,& regna
40.c.45. bit rex,& ſapiens erit,& faciet iudiciũ
b.eze.34. & iuſtitiam in terra. ‖In diebus illius
Dan.9.g ſaluabitur Iuda,& Iſrael habitabit con
Iohan.1.g fidenter:& hoc eſt nomen quod voca-
Deu.33.d. bunt eum, Dominus iuſtus noſter. Pro-
B pter hoc ecce dies veniunt, dicit do-
minus: & non dicent vltrà, Viuit do-
minus qui eduxit filios Iſrael de terra
Sup.16.c. AEgypti: ‖ſed viuit dominus qui edu-
xit & adduxit ſemen domus Iſrael de
terra aquilonis,& de cunctis terris, ad
quas eieceram eos illuc & habitabunt
in terra ſua. ¶Ad prophetas, Cõtritum
eſt cor meũ in medio mei, contremue
runt omnia oſſa mea: factus ſum quaſi
vir ebrius,& quaſi homo madidus à vi
no, à facie domini & à facie verborum
ſanctorum eius quia adulteris repleta
*vel, pro- eſt terra, quia *à facie maledictionis lu
pter falſũ xit⁾ terra, areſacta ſunt arua deſerti: fa-
iuramen- ctus eſt curſus eorum malus,& fortitu
tum de- do eorum *diſſimilis⁾. Propheta nanq;
ſolata eſt & ſacerdos polluti ſunt: & in domo
*nõ recte mea inueni malum eorum, ait domi-
C nus. ¶Idcirco via eorum erit quaſi lu-
bricum in tenebris: impellentur enim,
& corruent in ea: afferam enim ſuper
eos mala, annum viſitationis eorũ, ait
dominus. Et in prophetis Samariæ vi
di fatuitatem: prophetabant in Baal,&
decipiebant populum meum Iſrael. Et
*horribi- in prophetis Ieruſalem vidi *ſimilitu-
lis dinem⁾, adulterium & iter mendacii:
& confortauerunt manus peſſimorum,
vt non conuerteretur vnuſquiſque à
malitia ſua: facti ſunt mihi omnes, vt
Sodomi,& habitatores eius quaſi Go-
morrha. Propterea hæc dicit dominus
Sup.9.e exercituum ad prophetas, ‖Ecce ego
cibabo eos abſynthio, & potabo eos
felle: à prophetis enim Ieruſalem egreſ
*iniquitas ſa eſt *pollutio⁾ ſuper omnem terram.
¶Hæc dicit dominus exercituum, No
D lite audite verba prophetarũ, qui pro
phetant vobis,& decipiunt vos viſio-
nem cordis ſui loquuntur, non de ore
domini. Dicunt his qui blaſphemant
me, Locutus eſt dominus, Pax erit vo-
bis,& omnibus qui *ambulant in *pra- *duri[tia]
uitate⁾ cordis ſui, dixerũt, Non veniet
ſuper vos malum. Quis enim affuit in
*cõſilio⁾ domini,& vidit & audiuit ſer *ſecre[to]
monem eius? quis conſyderauit verbũ
illius & audiuit? Ecce turbo dominicæ
indignationis egredietur,& tempeſtas
erumpens: ſuper caput impiorum ve-
niet. Non reuertetur furor domini vſ-
que dum faciat,& vſq; dum compleat
cogitationem cordis ſui in nouiſſimis
diebus intelligetis *cõſilium eius⁾. ‖Nõ *in ea
mittebã prophetas,& ipſi currebãt nõ tellig[etis]
loquebar ad eos,& ipſi prophetabant. .i. adu[er]
¶Si ſtetiſſent in *conſilio⁾ meo,& nota tetis
feciſſent verba mea populo meo: auer- vera
tiſſem vtiq; eos à via ſua mala,& *à cõ dico.)
gitationibus⁾ ſuis peſſimis. ¶Putaſne Sup.1[4]
deus è vicino ego ſum, dicit dominus, Infr. 2[3]
& non deus de longe? Si occultabitur &.29.
vir in abſconditis, & ego non videbo *ſecret[o]
eum, dicit dominus? Nunquid non cæ *ab o[...]
lum & terram ego impleo, dicit domi E
nus? Audiui quæ dixerunt prophetæ,
prophetantes in nomine meo menda-
cium, atq; dicentes, Somniaui, ſomnia-
ui, vſquequo iſtud eſt in corde prophe
tarum vaticinantium mendacium,&
prophetantium ſeductiones cordis ſui?
Qui volunt facere vt obliuiſcatur po
pulus meus nominis mei propter ſom-
nia eorum quæ narrat vnuſquiſque ad
proximũ ſuum, ſicut obliti ſunt patres
eorum nominis mei propter Baal. Pro-
pheta qui habet ſomnium, narret ſom-
nium:& qui habet ſermonẽ meum, lo-
quatur ſermonem meum vere. quid pa
leis ad triticũ, dicit dominus? Nunquid F
non verba mea ſunt quaſi ignis, dicit
dominus:& quaſi malleus conterẽs pe
tram? Propterea ecce ego ad ꝓphetas,
ait dominus: qui furantur verba mea
vnuſquiſq; à ꝓximo ſuo. ¶Ecce ego ad
prophetas, ait dominus: qui furãtur ver *vel,
ba mea vnuſquiſq; à proximo ſuo. Ecce ficant
ego ad ꝓphetas, ait dñs: qui *aſſumũt⁾
linguas ſuas,& aiũt, Dicit dominus. Ec
ce ego ad prophetas ſomniantes men-
dacium, ait dominus: qui narrauerunt
ea,& ſeduxerunt populũ meum in mẽ
dacio ſuo & in *miraculis⁾ ſuis: cũ ego *blãd[itiis]
nõ miſiſſem eos, nec mãdaſſem eis: qui
nihil profuerunt populo huic, dicit do

minus. ¶Si igitur interrogauerit te populus iſte, vel propheta, aut ſacerdos, dicēs. Quod eſt onus domini? dices ad eos, ᵃvt quid onus? proiiciā ▸ quippeʾ vos, dicit dn̄s. Et propheta & ſacerdos & populus qui dicit, Onus domini: viſitabo ſuper virum illum, & ſuper domum eius. Hæc dicetis vnuſquiſque ad proximum & ad fratrem ſuum, Quid reſpondit dominus? & quid locutus eſt dominus? Et onus domini vltra nō memorabitur: quia onus erit vnicuiq; ſermo ſuus: & peruertiſtis verba dei viuētis dn̄i exercituū dei noſtri. Hæc dices ad prophetam, Quid reſpodit tibi dominus? & quid locutus eſt dominus? Si autem Onus domini dixeritis: propter hoc hæc dicit dominus, Quia dixiſtis ſermonem iſtum, Onus domini: & miſi ad vos, dicens, Nolite dicere Onus domini: propterea ecce egoᵃ tollam vos portans, & derelinquamʾ vos, & ciuitatem quā dedi vobis, & patribus veſtris à facie mea: ‖& dabo vos in opprobrium ſempiternū, & in ignominiam æternam, quæ nunquam obliuione delebitur.

CAP. XXIIII.

☞ viſio duorum calathorū ficis plenorum. Prima viſio ſignificat partem populi à captiuitate reducendam. Altera, Sedeciam & reliquos populi perdendos.

A Oſtendit mihi dominus: & ecce duo calathi pleni ficis, poſiti ante templum domini: poſtquam tranſtulit Nabuchodonoſor rex Babylonis Iechoniam filium Ioacim regem Iuda. & principes eius, & fabrum, & incluſorem de Ieruſalē, & adduxit eos in Babylonem. Calathus vnus, ficus bonas habebat nimis: vt ſolēt ficus eſſeᵃ primi temporisʾ & calathus vnus, ficus habebat malas nimis quæ comedi nō poterāt, eo ꝙ eſſent malæ. Et dixit dominus ad me, Quid tu vides Ieremia? Et dixi, Ficus: ficus bonas, bonas valde: & malas, malas valde, quæ comedi nō poſſunt, eo ꝙ ſint malæ. ¶Et factū eſt verbū dn̄i ad me, dicēs, Hæc dicit dn̄s deus Iſrael, Sicut ficus hæ bonæ: ſic cognoſcam tranſmigrationem Iuda, quem emiſi de loco iſto in terrā Chaldæorum, in bonum. Et ponam oculos meos ſuper eosᵃ ad placandumʾ & reducam eos in terram hanc: & ædificabo eos, & non deſtruam: & plātabo eos, & nō euellam. Et dabo eis cor vt ſciant me quia ego ſum dominus: ‖ & erunt mihi in populum, & ego ero eis in deum, quia reuertentur ad me in toto corde ſuo. ¶‖Et ſicut ficus peſſimæ, quæ comedi non poſſunt, eo ꝙ ſint malæ: hæc dicit dominus, ſic dabo Sedeciam regem Iuda, & principes eius, & reliquos de Ieruſalem, qui remanſerūt in vrbe hac, & qui habitant in terra Aegypti. Et dabo eos in vexationem afflictionemq; omnibus regnis terræ: in opprobrium, & in parabolam, & in prouerbium, & in maledictionem in vniuerſis locis ad quæ eieci eos. Et mittam in eis gladium, & famem, & peſtē: donec conſumantur de terra, quam dedi eis & patribus eorum.

CAP. XXV.

☞ Captiuitatem 70. annorum Prædicit Ieremias ob verbi dei cōtemptū. Oſtendit poſt 70. annos, Babylonios deſtruendos. Omnium gentium deſtructio prædicitur. Inuitat paſtores gentium ad planctum.

A Verbum quod factum eſt ad Ieremiam de omni populo Iudæ: in anno quarto Ioacim filii Ioſiæ regis Iuda, ipſe eſt annus primus Nabuchodonoſor regis Babylonis, Quod locutus eſt Ieremias propheta ad omnem populum Iuda, & ad vniuerſos habitatores Ieruſalem, dicens, A tertiodecimo anno Ioſiæ filii Amon regis Iuda vſque ad diem hanc, iſte: tertius & viceſimus annus, factum eſt verbum domini ad me, & locutus ſū ad vos de nocte‖conſurgens & loquēs: & non audiſtis. Et miſit dominus ad vos omnes ſeruos ſuos prophetas, conſurgēs diluculo, mittēſq;: & nō audiſtis, neque inclinaſtis aures veſtras vt audiretis, cum diceret, ‖ Reuertimini vnuſquiſque à via ſua mala, & à peſſimis cogitationibus veſtris: & habitabitis in terra quam dedit dominus vobis & patribus veſtris, à ſeculo & vſque in ſeculum. Et nolite ire poſt deos alienos, vt ſeruiatis eis adoretiſque eos: neque me ad iracundiā prouocetis in operibus manum veſtrarū, &

Marginal notes: ᵃquid o-... ſcindi ...antis ...x.) | G | ᵃ, obli-... car ve... i obli-... cēdo, euellā | ...n.20. c | ᵃ, pma-... ...æ. | B | ᵃin bonū | Inf.21.d. | Inf.29.d. | C | A | 4.Reg. 17.d. ſup.18. e. inf.25. e. | B

non affligam vos. Et nō audiſtis me, di-
cit dominus: vt me ad iracundiā pro-
uocaretis in operibis manuum veſtra-
rum, in malum veſtrū. Propterea hæc
dicit dominus exercituum, Pro eo ꝙ
non audiſtis verba mea, ecce ego mit-
tam, & aſſumam vniuerſas cognatiões
aquilonis, ait dominus, & Nabuchodo
noſor regem Babylonis ſeruum meum,
& adducam eos ſuper terram iſtam, &
ſuper habitatores eius, & ſuper omnes
C nationes quæ in circuitu illius ſunt: &
interficiam eos, & ponam eos in ſtupo
rem & in ſibilum, & in ſolitudines ſem
piternas. Perdamq; ex eis vocem gau-
dii & vocem lætitiæ, vocem ſponſi &
vocem ſponſæ, vocem molæ & lumen
lucernæ. Et erit vniuerſa terra hæc in
ſolitudinem & in ſtuporem: & ſeruiēt
omnes gentes iſtæ regi Babylonis ſe-
Inf.29.c. ptuaginta annis. ¶||Cumq; impleti fue
2.pa,36.d rint ſeptuaginta anni, viſitabo ſuper re
1.eſd.1.a. gem Babylonis, & ſuper gentem illam,
danie.9 a dicit dominus iniquitatem eorum, &
ſuper terram Chaldæorum: & ponam
illam in ſolitudines ſempiternas. ¶Et
adducam ſuper terram illam omnia
verba mea quæ locutus ſum cōtra eā,
omne quod ſcriptum eſt in libro iſto,
quæcunque prophetauit Ieremias ad-
uerſum omnes gētes: quia ſeruierūt eis
cum eſſent gentes multæ & reges ma-
gni: & reddam eis ſecūdum opera eo-
rum, & ſecūdum facta manuū ſuarum.
D Quia ſic dicit dominus exercituū deꝰ
Iſrael, Sume calicem vini furoris huius
de manu mea: & propinabis de illo cū-
ctis gentibus ad quas ego mittam te.
Et bibent, & turbabuntur, & inſanient:
à facie gladii quē ego mittā inter eos.
Et accepi calicem de manu domini, &
propinaui cūctis gētibus ad quas miſit
me dominus: Ieruſalē, & ciuitatibus Iu
da, & regibus eius & principibus eiꝰ:
vt darē eos in ſolitudinē & in ſtuporē,
& in ſibilū, & in maledictionē, ſicut eſt
dies iſta. Pharaoni regi AEgypti, & ſer-
uis eius, & principibus eius, & oī popu
ꝑmiſcue lo eius, & vniuerſis generaliter: cūctis
E regibus terræ Auſitidis: & cūctis regi-
bus terræ Philiſthiim, & Aſcalonis,
& Gazę, & Accaron, & reliquiis Azo-
ti. & Idumææ, & Moab, & filiis Ammō,
& cunctis regibus Tyri, & vniuerſis

regibus Sidonis: & regibus terræ inſu-
larum qui ſunt trans mare. & De-
dan, & Thema, & Buz, & vniuerſis qui termi
attonſi ſunt in comam. & cunctis re anguli
gibus Arabiæ: & cunctis regibus occi- mundi
dentis qui habitant in deſerto: & cun-
ctis regibus Zambri, & cunctis regibus
Elam: & cunctis regibus Medorum: cū-
ctis quoque regibus aquilonis de prope F
& de longe, vnicuique contra fratrem qbuſ
ſuum: & omnibus regnis terræ, quæ ꝙ cū
ſuper faciem eius ſunt: & rex Seſach bi mo ſuo
bet poſt eos. Et dices ad eos, Hæc dicit
dominus exercituū deus Iſrael, Bibite
& inebriamini, & vomite: & cadite,
neque ſurgatis, à facie gladii quem
ego mittam inter vos. Cumq; nolue-
rint accipere calicem de manu tua
vt bibant, dices ad eos, Hæc dicit do
minus exercituum, || Bibentes bibe-
tis: quia ecce in ciuitate in qua inuo- 1.Pet.
catum eſt nomen meum, ego incipio
affligere: & vos quaſi innocentes, &
immunes eritis? non eritis immunes.
gladium enim ego voco ſuper omnes
habitatores terræ, dicit dominus exer-
ciuū. Et tu ꝓphetabis ad eos oīa verba
hæc, & dices ad illos, ||Dominus de ex
celſo rugiet & de habitaculo ſancto ſuo Ioel.3.
dabit vocem ſuam: rugiens rugiet ſu- amos.
per decorem ſuum: celeuſma quaſi habi
calcantium, concinetur aduerſus om- culum.
nes habitatores terræ; peruenit ſonitus clamo
vſq; ad extrema terræ: quia iudicium gaudii
dño cū gentibus: iudicatur ipſe cū oī vP, iu
carne, impios tradidi gladio, dicit dex eſt
dominus. Hæc dicit dominus exerci- omnis
tuum, Ecce afflictio egredietur de gē carnis,
te in gentem: & turbo magnus egre tradet
dietur à ſummitatibus terræ. Et erunt diuerſ
interfecti domini in die illa à ſummo lateribu
terræ vſque ad ſummum eius: non ab ext
plangentur, & non colligentur, neq; mo.
ſepelientur: in ſterquilinium ſuper G
faciem terræ iacebunt. ¶Vlulate pa-
ſtores, & clamate: & aſpergite vos ci-
nere optimates gregis: quia completi
ſunt dies veſtri, vt interficiamini: & cōple
diſſipationes veſtræ, & cadetis quaſi ſūt diſ
vaſa pretioſa. Et peribit fuga à paſto- ſiones
ribus, & ſaluatio ab optimatibus gre .i.nō
gis. Vox clamoris paſtorum, & vlu- terūt p
latus optimatum gregis: quia vaſta- ſtores
uit dominus paſcua eorum, & conti- fugere

cuerunt ͣarua ͣpacis ͣ à facie iræ furoris domini. Dereliquit quaſi leo vmbraculum ſuum: quia facta eſt terra eorum in deſolationem ͣà facie iræ columbæ ͣ, & à facie iræ furoris domini.

CAP. XXVI.

Ieremias inuitat populum ad reſipiſcentiam. Comprehenſus à ſacerdotibus & prophetis, adducitur in iudicium. Accuſatus coram principibus reſpondit ſe verba dei tantum nuntiaſſe. Principes & populus abſoluunt Ieremiam, inuitis ſacerdotibus & prophetis exẽplo Ezechiæ qui Michæam eadẽ predicãtẽ abſoluerat. Vrias ꝓpheta ab Ioacim occiſus cõtra dei voluntatẽ.

A IN principio regni Ioacim filii Ioſię regis Iuda, factum eſt verbum iſtud à domino, dicens, Hæc dicit dominus, Sta in atrio domus domini, & loqueris ad omnes ciuitates Iuda, de quibus veniunt vt adorent in domo domini, vniuerſos ſermones quos ego mãdaui tibi vt loquaris ad eos: noli ſubtrahere verbum: ſi forte audiant & conuertantur vnuſquiſque à via ſua mala: & peniteat me mali quod cogito facere eis propter malitiam ͣſtudiorum ͣ eorum. Et dices ad eos, Hæc dicit dominus, Si non audieritis B me vt ambuletis in lege mea quam dedi vobis: vt audiatis ſermones ſeruorum meorum prophetarum, quos ego miſi ad vos de nocte conſurgens, & dirigens, & non audiſtis: dabo domum iſtam ‖ ſicut Silo, & vrbem hanc dabo in maledictionem cunctis gentibus terræ. ¶Et audierunt ſacerdotes, & prophetæ, & omnis populus Ieremiam loquentem verba hæc in domo domini. Cumque compleſſet Ieremias loquens omnia quæ præceperat ei dominus vt loqueretur ad vniuerſum populum: apprehenderunt eum ſacer- C dotes, & prophetæ, & omnis populus, dicens, ͣMorte moriatur ͣ. Quare ͣprophetauit ͣ in nomine domini? dicens, Sicut Silo erit domus hæc: & vrbs iſta deſolabitur, ͣ eo ꝙ ͣ non ſit habitator. Et congregatus eſt omnis populus aduerſus Ieremiam in domo domini. Et audierunt principes Iuda verba hæc: & aſcenderunt de domo regis in domum domini, & ſederunt in introitu portæ domus domini nouæ. ¶Et locuti ſunt ſacerdotes, & prophetæ ad principes, & ad omnem populum, dicentes, Iudicium mortis eſt viro huic: quia prophetauit aduerſus ciuitatem iſtam, ſicut audiſtis auribus veſtris. Et ait Ieremias ad omnes principes, & ad vniuerſum populum, D dicens, Dominus miſit me vt prophetarem ad domum iſtam, & ad ciuitatem hanc omnia verba quæ audiſtis. ‖Nunc ergo bonas facite vias veſtras, Sup. 7. a. & ſtudia veſtra, & audite vocem domini dei veſtri: & pœnitebit dominum mali quod locutus eſt aduerſum vos. Ego autem ecce in manibus veſtris ſum: facite mihi quod bonum & rectum eſt in oculis veſtris. Veruntamen ſcitote & cognoſcite ꝙ ſi occideritis me, ſanguinem innocentem tradetis contra voſmetipſos, & contra E ciuitatem iſtam, & habitatores eius, in veritate enim miſit me dominus ad vos, vt loquerer in auribus veſtris omnia verba hæc. ¶Et dixerunt principes, & omnis populus ad ſacerdotes & prophetas, Non eſt viro huic iudicium mortis quia in nomine domini dei noſtri locutus eſt ad nos. Surrexerunt ergo viri de ſenioribus terræ: & dixerunt ad omnem cœtum populi, loquentes, ‖Michæas de Moraſthi fuit ꝓ- Mich. 3. d pheta in diebus Ezechiæ regis Iuda: & ait ad omnem populum Iudæ: dicens, Hæc dicit dominus exercituum, Siõ quaſi ager arabitur: & Ieruſalẽ in aceruũ lapidũ erit: & mons domus domini in excelſa ſyluarũ. Nunquid morte cõdemnauit eum Ezechias rex Iuda, F et omnis Iuda? Nunquid non timuerũt dominũ, et deprecati ſunt faciem domini: et pœnituit dominũ mali, quod locutus fuerat aduerſum eos? Itaqꝫ nos facimus malum grande contra animas noſtras. ¶Fuit quoque vir prophetans in nomine domini Vrias filius Semei de Cariath-iarim: et prophetauit aduerſus ciuitatem iſtam, et aduerſus terram hãc iuxta omnia verba Iere- G miæ. Et audiuit rex Ioacim, et omnes potẽtes, et principes eius verba hæc: et quæſiuit rex interficere eum. Et audiuit Vrias, et timuit, fugitqꝫ, et ingreſſus eſt Ægyptum. Et miſit rex Ioacim

viros in AEgyp tum, Elnathan filium Achobor,& viros cum eo in AEgyptū. Et eduxerunt Vriam de AEgypto: & adduxerunt eum ad regem Ioacim,& percuſſit eum gladio: & proiecit cadauer eius in ſepulchris vulgi ignobilis. Igitur manus Ahicam filii ſaphan fuit cum Ieremia,vt non traderetur in manus populi,& interficerent eum.

CAP. XXVII.

Iuſſu dñi Ieremias regi Iuda & vicinis regib9 mittit vīcula,qb9 monētur ſubiici Nabuchodonoſor. Admonet po-
A pulū & reges pſeudopphetis credant.

IN principio regni Ioacim filii Ioſiæ regis Iuda, factum eſt verbum iſtud ad Ieremiam à domino,dicens, Hæc dicit dominus ad me,Fac tibi vin-
=vectes cula,&=catenas:& pones eas in collo
(vP,perti tuo. Et mittes eas ad regem Edom, &
cas) ad regem Moab, & ad regem filiorum
=iuga: Ammon, & ad regem Tyri, & ad regē Sidonis:in manu nuntiorum qui venerunt Ieruſalem ad Sedeciam regem Iuda,& præcipies eis vt ad dominos ſuos loquantur,Hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael,Hæc dicetis ad dominos veſtros,Ego feci terram,& homines,& iumenta,quæ ſunt ſuper faciem terræ, in fortitudine mea magna & in brachio meo extento:& dedi eā ei qui placuit in oculis meis. Et nunc itaque ego dedi omnes terras iſtas in manu Nabuchodonoſor regis Babylonis ſerui mei:inſuper & beſtias agri dedi ei, vt ſeruiant illi. Et ſeruient ei omnes gētes,& filio eius,& filio filii eius:donec veniat tempus terræ eius & ipſius: & ſeruient ei gentes multæ & reges magni. Gens autem & regnum quod non ſeruierit Nabuchodonoſor regi Babylonis,& quicūque non curuauerit collū ſuum ſub iugo regis Babylonis:in gladio & in fame & in peſte viſitabo ſuper gentem illam,ait dominus: donec conſumam eos in manu eius. ¶Vos er-
B go nolite audire prophetas veſtros, & diuinos,& ſomniatores, & augures & maleficos qui dicunt vobis, Non ſeruietis regi Babylonis, quia mēdacium prophetant vobis:vt longe vos faciāt de terra veſtra,& eiiciant vos, & pereatis. Porro gens quæ ſubiecerit ceruicem ſuam ſub iugo regis Babylonis, & ſeruierit ei: dimittam eam in terra ſua,dicit dominus:& colet eam,& habitabit in ea. ¶Et ad Sedeciam regem Iuda locutus ſum ſecundum omnia verba hæc,dicens,Subiicite colla veſtra ſub iugo regis Babylonis,& ſeruite ei,& populo eius,& viuetis. Quare moriemini tu,& populus tuus gladio, & fame,& peſte, ſicut locutus eſt dominus ad gentem quæ ſeruire noluerit regi Babylonis? Nolite audire verba Sup
prophetarum dicentium vobis, Non 23.d
ſeruietis regi Babylonis, quia menda- 29.l
cium ipſi loquuntur vobis. ‖ Quia non C
miſi eos,ait dominus:& ipſi prophetāt in nomine meo mendaciter: vt eiiciāt vos,& pereatis tam vos quàm prophetæ qui vaticinantur vobis. Et ad ſacerdotes,& ad omnem populum iſtum locutus ſum,dicens,Hæc dicit dominus, Nolite audire verba prophetarum veſtrorum,qui prophetant vobis,dicentes,Ecce vaſa domus domini reuertentur de Babylone nunc cito,mēdacium enim prophetant vobis. Nolite ergo =orē
audire eos,ſed ſeruite regi Babylonis, dom
vt viuatis. quare datur hæc ciuitas in ſolitudinem? Et ſi prophetæ ſunt, & eſt verbum domini in eis:=occurrant do- 4.R
mino exercituum vt non veniant va- 25.a
ſa quæ derelicta fuerant in domo domini,& in domo regis Iuda,& in Ieruſalem,in Babylonem. ‖ Quia hæc dicit D
dominus exercituum ad columnas, & ad mare,& ad baſes,& ad reliqua vaſorum, quæ remanſerunt in ciuitate hac: quæ non tulit Nabuchodonoſor rex Babylonis, cum transferret Iechoniam filium Ioachim regem Iuda de Ieruſalem in Babylonem, & omnes optimates Iuda & Ieruſalem. Quia hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael ad vaſa quæ derelicta ſunt in domo domini,& in domo regis Iuda & Ieruſalem: in Babylonem transferentur,& ibi erūt vſq; ad diem viſitationis ſuæ dicit dominus: & afferri faciam ea, & reſtitui in loco iſto.

CAP. XXVIII.

Hananiæ prophetæ falſa prophetia. Oſtendit Ieremias falſam Hananiæ prophetiam exemplo aliorum prophe- A
tarum. Inſpiratus à domino Ieremias increpat Hananiam, mortem ei prænuntians.

A ET factum eſt in anno illo in principio regni ſedecię regis Iuda, in anno quarto, in menſe quinto, dixit ad me Hananias filius Azur ꝓpheta de Gabaon, in domo domini coram ſacerdotibus & omni populo, dicens, Hęc dicit dominus exercituū deꝰ Iſrael, Cōtriui iugum regis Babylonis. Adhuc duo anni dierum, & ego referri faciam ad locum iſtum omnia vaſa domus domini quæ tulit Nabuchodonoſor rex Babylonis de loco iſto, & tranſtulit ea in Babylonem. Et Iechoniam filium Ioacim regē Iuda, & omnē tranſmigrationem Iudæ, qui ingreſſi ſunt in Babylonem, ego conuertam ad locum iſtum, ait dominus. conteram enim iugum regis Babylonis. ¶Et dixit Ieremi
B as propheta ad Hananiam prophetam in oculis ſacerdotum, & in oculis omnis populi qui ſtabat in domo domini: & ait Ieremias propheta, Amen, ſic faciat dominus: ſuſcitet dominus verba tua quæ prophetaſti, vt referantur vaſa in domo domini, & omnis tranſmigratio de Babylone ad locum iſtum. Verūtamen audi verbum hoc quod ego loquor in auribus tuis, & in auribus vniuerſi populi, Prophetæ qui fuerunt ante me, & ante te ab initio, & prophetauerunt ſuper terras multas, & ſuper regna magna, de prǽlio, & de afflictione, & de fame. Propheta qui vaticinatus eſt pacem: cum venerit verbum eius,
C ſcietur propheta quem miſit dominus in veritate. Et tulit Hananias propheta ᵃcatenam⁾ de collo Ieremiæ prophetæ, & confregit eam. Et ait Hananias in cōſpectu omnis populi, dicens, Hæc dicit dominus, Sic confringam iugum Nabuchodonoſor regis Babylonis poſt duos annos dierum de collo omnium gentium. Et abiit Ieremias ꝓpheta in viam ſuam. ¶Et factum eſt verbū domini ad Ieremiā, poſtquam confregit Hananias ꝓpheta catenā de collo Ieremię ꝓphetæ, dicens, Vade, & dices Hananię, Hęc
D dicit dominus, Catenas ligneas contriuiſti: & facies pro eis catenas ferreas. Quia hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael, Iugum ferreum poſui ſuper collum cunctarum gentium iſtarum, vt ſeruiant Nabuchodonoſor regi Babylonis, & ſeruient ei: inſuper & beſtias terræ dedi ei. Et dixit Ieremias propheta ad Hananiam prophetam, Audi Hanania: nō miſit te dominus, & tu cōfidere feciſti populum iſtum in mendacio. Idcirco hæc dicit dominus, Ecce ego mittam te à facie terræ: hoc anno morieris, aduerſum enim dominum locutus es. Et mortuus eſt Hananias propheta in anno illo, menſe ſeptimo.

ᵃ (p-n)

CAP. XXIX.

¶ Epiſtola Ieremiæ miſſa ad captiuos in Babylonem. Prophetat reductionem à captiuitate poſt 70. annos. Prædicit regis & populi qui remanſerant ī Ieruſalē, exitium. Minatur duobus pſeudoprophetis ſeducentibus populum. Semeiæ Nehelamitæ mors prædicitur.

ET hæc ſunt verbaᵃlibri quæ⁾ miſit Ieremias propheta de Ieruſalem ad reliquias ſeniorum tranſmigrationis, & ad ſacerdotes & ad prophetas, & ad omnem populum quē traduxerat Nabuchodonoſor de Ieruſalem in Babyonem: poſtquam egreſſus eſt Iechonias rex, &ᵃdomina⁾ & eunuchi, & principes Iuda, & Ieruſalem, & faber, & incluſor de Ieruſalem: in manu Elaſa filii Saphan, & Gamarię, filii Helciæ, quos miſit Sedecias rex Iuda ad Nabuchodonoſor regem Babylonis in Babylonem, dicens, Hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael, omni trāſmigrationi quam tranſtuli de Ieruſalem in Babylonem. Aedificate domos, & habitate: & plantate hortos, & comedite fructum eorum. Accipite vxores, & generate filios & filias: & date filiis veſtris vxores, & filias veſtras date viris, & pariant filios & filias: & multiplicamini ibi, & nolite eſſe pauci numero. Et quærite pacem ciuitatis ad quam tranſmigrare vos feci: & orate ꝓ ea ad dominum: quia in pace illius erit pax vobis. Hæc enim dicit dominus exercituum deus Iſrael, Non vos ſeducant prophetæ veſtri qui ſunt in medio veſtrūm, & diuini veſtri: ‖& ne atTēdatis ad ſomnia veſtra quæ vos ſomniatis: quia falſo ipſi prophetant vobis in nomine meo: non miſi eos, dicit dominus. ¶‖Quia hæc dicit dominus, Cū cœperint impleri in Babylone ſeptua-

ᵃ literarū quas
ᵃ regina,
B
Sup. 14. c
C
Sup. 25. c.
2. para. 36 d.

C

,Eſr.1.a. ginta anni, viſitabo vos: & ſuſcitabo ſu
don,9.a. per vos verbum meum bonum, vt reducam vos ad locum iſtum. Ego enim
ſcio cogitationes, quas ego cogito ſup
vos, ait dominus, cogitationes pacis &
=& ſpem non afflictionis, vt dem vobis finem=&
(vt, quę patientiam), Et inuocabitis me, & ibi-
expecte- tis: & orabitis me, & ego exaudiā vos.
tis.) Quæretis me, & inuenietis: cum quæſieritis me in toto corde veſtro. Et inueniar à vobis, ait dominus: & reducam captiuitatem veſtram: & congregabo vos de vniuerſis gentibus, & de cunctis locis ad quæ expuli vos, dicit dominus: & reuerti vos faciam de loco ad quem trāſmigrare vos feci. Quia dixiſtis, ſuſcitabit nobis dominus prophetas in Babylone. ¶Quia hæc dicit
D dominus ad regem qui ſedet ſuper ſolium Dauid, & ad omnem populum habitatorē vrbis huius, ad fratres veſtros, qui non ſunt egreſſi vobiſcum in tranſmigrationem. Hæc dicit dominus exer
Sup,24.c cituum. ||Ecce ego mittam in eos gladium, & famem, & peſtem: & ponam eos quaſi ficus malas quæ comedi non poſſunt, eò quòd peſſimæ ſint. Et perſequar eos in gladio, & in fame, & in peſtilentia: & dabo eos in vexationem vniuerſis regnis terræ, in maledictionē, & in ſtuporem, & in ſibilum, & in opprobrium cunctis gentibus ad quas ego eieci eos. eò quòd non audierint verba mea, dicit dominus: quæ miſi ad eos per ſeruos meos prophetas de nocte
E conſurgens & mittens: & nō audiſtis, dicit dominus. ¶Vos ergo audite verbum domini omnis tranſmigratio, quā emiſi de Ieruſalem in Babylonem. Hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael ad Achab filium Coliæ, & ad Sedeciam filium Maaſiæ, qui prophetant vobis in nomine meo mendaciter, Ecce, ego tradā eos in manus Nabuchodonoſor regis Babylonis: & percutiet eos in ocu-
=vt, tota lis veſtris. Et =aſſumetur ex eis maledi-
captiui- ctio omni tranſmigrationi Iudæ quę eſt
tas Iudæ in Babylone dicentium). Ponat te do-
quæ eſt i minus ſicut Sedeciam, & ſicut Achab:
Babel, ac quos =frixit) rex Babylonis in igne, pro eò
cipiet ab quòd fecerint ſtultitiam i Iſrael, & mœ
eis incre chati ſunt in vxores amicorum ſuo-
patione, rum, & loquuti ſunt verbum in nomi-
& dicet ne meo mendaciter quod non manda-

ui eis. ego ſum =iudex) & teſtis, dicit dominus. ¶Et ad Semeiam Nehelamitem =tortu
dices, Hæc dicit dominus exercituum =q co
deus Iſrael, Pro eo quòd miſiſti in no- ſco
mine tuo= libros) ad omnem populum F
qui eſt in Ieruſalem, & ad Sophoniam =litera
filium Maaſiæ ſacerdotem, & ad vniuerſos ſacerdotes, dicens, Dominus dedit te ſacerdotem pro Ioiade ſacerdote: vt ſis dux in domo domini ſuper omnem virum =arreptitium) & prophetantem, vt mittas eum in neruum & in carcerē =furio
Et nunc quare non increpaſti Ieremiā Anathothiten, qui pphetat vobis? Quia
=ſuper hoc) miſit in Babylonem ad nos =idci
dicens, Longum eſt: ædificate domos, & habitate: & plantate hortos, & co- G
medite fructus eorū. Legit ergo Sophonias ſacerdos =librum iſtum) in auribus =epiſ
Ieremiæ prophetæ. Et factum eſt ver- hanc
bum domini ad Ieremiam, dicens, Mitte ad omnem trāſmigrationem, dicēs, Hæc dicit dominus ad Semeiam Nehelamitem, Pro eò quòd prophetauit vobis Semeias, & ego non miſi eum: & fecit vos confidere in mendacio: idcirco hæc dicit dominus, Ecce ego viſitabo ſuper Semeiam Nehelamitem, & ſuper ſemē eius: non erit ei vir ſedens in medio populi huius, & non videbit bonū quod ego faciam populo meo, ait dominus: quia =præuaricationem) locutus
eſt aduerſus dominum. =del

CAP. XXX.

Reductio populi à Babylone. Caſtigatione ſua oſtendit deus populum pec catorem. Deſtructio inimicorum Iſraelis. Reducendum Iſraelem à captiuitate prædicit.

HOC verbum quod factum eſt ad Ieremiam à domino, dicens, Hęc A
dicit dominus deus Iſrael, dicēs, Scribe tibi omnia verba quæ locutus ſum ad te, in libro. Ecce enim dies veniunt, dicit dominus: & conuertam = conuerſionem) populi mei Iſrael
& Iuda, ait dominus: & cōuertam eos =ca
ad terram quam dedi patribus eorum tate
& poſſidebunt eam. Et hæc verba quæ locutus eſt dominus ad Iſrael & ad Iudam. Quoniam hæc dicit dominus. Vocem terroris audiuimus: formido, & nō eſt pax. Interrogate, & videte ſi generat maſculus: quare ergo vidi oīs viri

manum ſuper lumbũ ſuũ quaſi parturientis, & conuerſæ ſunt vniuerſæ faci
el.2.c es in auruginem?|| Væ quia magna dies
ios.5.e illa, nec eſt ſimilis eius: tempuſque tri-
pho.2 d bulationis eſt Iacob, & ex ipſa ſaluabi-
B tur. Et erit in die illa, ait dominus exer
cituum: conteram iugum eius de collo
tuo, & vincula eius dirumpam: & non
dominabũtur ei amplius alieni: ſed ſer
uient dño deo ſuo, & Dauid regi ſuo
.44.a. quẽ ſuſcitabo eis. ||Tu ergo non timeas
.1.g. ſerue meus iacob, ait dominus, neq; pa
ueas Iſrael: quia ecce ego ſaluabo te de
terra longinqua, & ſemen tuum de ter-
ra captiuitatis eorũ: & reuertet Iacob,
aratus & requieſcet, & ⁼cunctis affluet bonis⁾,
t, & non erit quem formidet: quoniam te
cũ ego ſum, ait dñs, vt ſaluem te. faciã
enim conſummationem in cunctis gẽ-
tibus, in quibus diſperſi te: te autem nõ
faciam in conſummationem: ſed caſti-
ciden gabo te in iudicio, vt ⁼non videaris tibi
nõ ſuc obnoxius⁾. Quia hæc dixit dñs, ⁼Inſana
dam te bilis⁾ fractura tua, peſſima plaga tua.
, Deſ- Nõ eſt qui iudicet iudicium tuum ad
rata ⁼alligãdum: curationum vtilitas nõ eſt
nitatẽ tibi⁾. Omnes amatores tui obliti ſunt
dici- tui, teque non quærent. ||plaga enim ini
cura- mici percuſſi te caſtigatione crudeli: ꝓ
æ non pter multitudinem iniquitatis tuæ ⁼du-
it tibi ra facta⁾ ſunt peccata tua. ||Quid clamas
.13. d. ſuper contritione tua? Inſanabilis eſt do
ultipli- lor tuus: propter multitudinem iniqui
à tatis tuæ, & ⁼dura⁾ peccata tua feci hæc
.15.d. tibi. ¶Propterea oẽs qui comedunt te,
multi deuorabuntur: & vniuerſi hoſtes tui in
cata captiuitatẽ ducentur: & õnes qui te va-
t ſtant, vaſtabunt, cunctoſq; prædato-
urabo res tuos dabo in prædam. ⁼Obducã eñ
m ſa- cicatricem tibi, & à vulneribus tuis ſa
atem nabo te, dicit dominus. Quia eiectã vo
, cauerunt te Sion, Hæc eſt quæ non ha-
bebat requirentem. Hæc dicit dñs, Ecce
ego conuertam conuerſionem taberna
D culorũ Iacob, & tectis eius miſerebor:
p tu- & ædificabitur ciuitas ⁼in excelſo ſuo⁾,
lũ ſuũ & templum ⁼iuxta ordinem ſuum fun-
cundũ dabitur⁾. Et egredietur de eis laus, vox-
ſpoſiti que ludentium: & multiplicabo eos, &
e ſuam non minuentur: & ⁼glorificabo⁾ eos, &
bitabit non attenuabũtur. Et erunt filii eius ſi
mplifi- cut à principio, & cœtus eius corã me
bo ꝑmanebit. Et viſitabo aduerſum om-
nes qui tribulant eum. Et erit dux eius

ex eo: & princeps de medio eius pro-
ducetur: & applicabo eum, & accedet
ad me. Quis enim iſte eſt, qui applicet
cor ſuum, vt appropinquet mihi, ait
dominus? Et eritis mihi in populum: &
ego ero vobis in deum. Ecce turbo do-
mini furor egrediens, procella⁼ ruens⁾: ⁼ſe cõgre
in capite impiorum conquieſcet. Non gans.
auertet iram indignationis dominus:
donec faciat & compleat cogitationẽ
cordis ſui. In nouiſſimo dierum intel-
ligetis ea.

CAP. XXXI.

Populũ Iſraelẽ, ſuę fœlicitati reſti-
tuendum dicit. Conuerti à peccatis eſt
dei donũ. Natiuitas CHRISTI præ-
dicitur. Omnes in peccato ſuo morien
tur. Teſtamentum nouum. Docti à deo
Chriſtiani. Remiſſio peccatorum. Pro-
mittit deus ſe abiecturum Iudæos. Re-
ædificatio Ieruſalem.

IN tempore illo, dicit dominus, A
ero deus vniuerſis cognationibus
Iſrael, & ipſi erunt mihi in popu-
lum. Hæc dicit dominus. Inue-
nit gratiam in deſerto populus qui ⁼re- ⁼euaſerat
manſerat gladio⁾: vadet ad requiem ſu à gladio:
am Iſrael. ⁼Longe⁾ dominus apparuit ⁼à longo
mihi. ||Et in charitate perpetua dilexi tempore
te, ideo attraxi te miſerans. Rurſumque 2.Co.6.d
ædificabo te, & ædificaberis virgo Iſra
el: adhuc ornaberis tympanis tuis, &
egredieris in choro ludentium. Adhuc
plantabis vineas in montibus Samariæ
plantabunt plantantes, & ⁼donec tem ⁼ꝓphana
pus veniat, non vindemiabunt⁾, quia bunt.
erit ⁼dies in qua clamabunt cuſtodes
in monte Ephraim, Surgite, & aſcen-
damus in Sion ad dominum deum no
ſtrum. Quia hæc dicit dominus. Exul-
tate in lætitia Iacob, & ⁼hinnite con- ⁼exultate
tra caput ⁾gentium: ⁼perſonate, & ca- in capite
nite⁾, & dicite, Salua domine popu- ⁼audiri
lum tuum reliquias Iſrael. Ecce ego ad vos faci-
ducam eos de terra Aquilonis, & con- te, & lau
gregabo eos ab extremis terræ: inter date.
quos erunt cæcus & claudus, & ꝓgnãs B
& pariens ſimul, cœtus magnus reuer-
tentium huc. In fletu venient: & in
miſericordia reducam eos. Et addu-
cam eos per torrentes aquarum in via
recta, & nõ impingent in ea: q̃a factus

ſum Iſraeli pater, & Ephraim primoge
nitus meus eſt. Audite verbum domini
gentes, & annuntiate in inſulis quę ꝓ-
cul ſunt, & dicite, Qui diſperſit Iſrael,
congregabit eum: & cuſtodiet eum ſi-
cut paſtor gregem ſuū. Redemit enim
dominus Iacob, & liberabit eum de ma
nu potentioris. Et venient, & laudabūt
in monte Sion: & cōfluent ad bona do
= propter frumētū &c. mini=ſuper frumento), & vino & oleo,
& fœtu pecorum & armentorum: erit-
que anima eorum quaſi hortus irrigu-
=dolebūt, (vl, pauebunt.) us, & vltra non=eſurient). Tunc lætabi
tur virgo in choro, iuuenes & ſenes ſi-
mul: & conuertam luctum eorū in gau-
C dium, & conſolabor eos, & lætificabo
à dolore ſuo. Et inebriabo animam ſa-
cerdotum pinguedine: & populus me9
=ſaturabitur, bonis meis=adimplebitur), ait domin9.
Matt.2.d. ||Hæc dicit dominus, Vox in excelſo au
dita eſt lamentationis, luctus & fletus
= admittere conſolationem Rachel plorantis filios ſuos: & nolentis
=conſolari) ſuper eis, quia nō ſunt. Hæc
dicit dominus, Quieſcat vox tua à plo
ratu, & oculi tui à lachrymis: quia eſt
merces operi tuo, ait dominus, & reuer
tentur de terra inimici. Et eſt ſpes
nouiſſimis tuis, ait dominus: & reuer-
tentur filii tui ad terminos ſuos. Au-
=plāgentē diens audiui Ephraim =tranſmigran-
=caſtigatus tem), Caſtigaſti me domīe, &= erudit9)
ſum, quaſi iuuenculus indomitus. Con-
uerte me, & conuertar: quia tu domi-
D nus deus meus. Poſtquam enim conuer
tiſti me, egi pœnitentiam: & poſtq̄ oſtē
diſti mihi, percuſſi femur meum. Con-
fuſus ſum, & erubui, quoniam ſuſtinui
=Nonne filius pretioſus eſt mihi Ephraim, nōne puer delectabilis? opprobrium adoleſcentiæ meæ. =Si fili
us honorabilis mihi Ephraī, ſi puer de-
licatus): quia ex quo locut9 ſum de eo,
adhuc recordabor eius, idcirco cōtur-
bata ſunt viſcera mea ſuper eum: miſe-
rans miſerebor eius, ait dominus. Sta-
= titulos pone tibi cumulos altos: tue tibi=ſpeculam, pone tibi amaritudi
nes): dirige cor tuum in viam rectam,
in qua ambulaſti: reuertere virgo Iſra-
el, reuertere ad ciuitates tuas iſtas. ¶Vſ
=vertes te huc & illuc filia rebellis? quequo= deliciis diſſolueris filia vaga)?
quia creauit dominus nouum ſuper ter
ram: FOEMINA CIRCVNDA-
BIT VIRVM. Hæc dicit dominus
exercituum deus Iſrael. Adhuc dicent
verbum iſtud in terra Iuda, & in vrbi-
bus eius, cum conuertero captiuitatem

eorum, Benedicat tibi domin9=pulchri =habit culun
tudo) iuſtitiæ, mons ſanctus: & habita-
bunt in eo Iudas, & omnes ciuitates e- E
ius ſimul: agricolæ & minantes greges.
Quia inebriaui animam laſſam: & om-
nem animam eſurientē ſaturaui). Ideo =triſt imple
quaſi de ſomno ſuſcitatus ſum: & vidi,
& ſomnus meus dulcis mihi. Ecce di-
es veniunt, dicit dominus: & ſemina-
bo domum Iſrael & domum Iuda ſemi
ne hominum & ſemine iumentorum.
Et ſicut=vigilaui) ſuper eos vt euellerē, =vl, ſ tuſ f
& demolirer, & diſſiparem, & diſper-
derem, & affligerem: ſic vigilabo ſuper
eos vt ædificem & plantem ait domi-
nus. ¶||In diebus illis non dicent vltra. Ezec
Patres comederunt vuam acerbam, &
dentes filiorum obſtupuerūt. Sed vnuſ
quiſque in iniquitate ſua morietur. om
nis homo qui comederit vuam acerbā,
obſtupeſcent dētes eius. ¶Ecce dies ve- F
nient, dicit dominus: & feriam domui
Iſrael, & domui Iuda fœdus nouum, nō
ſecundum pactum quod pepigi cū pa-
tribus veſtris in die qua apprehēdi ma
num eorum vt educerem eos de terra
AEgypti: pactum quod irritum fecerūt,
=& ego dominatus ſum) eorū, dicit do =vl, ꝗ dom
minus. Sed hoc erit pactum quod feriā rer
cū domo Iſrael poſt dies illos dicit do
minus: ||Dabo legem meam in viſceri- Heb.
bus eorum, & in corde eorum ſcribam luc.
eam: & ero eis in deum, & ipſi erūt mi pra.
hi in populum. Et nō docebit vltra vir
proximum ſuum, & vir fratrem ſuum,
dicens, Cognoſcite dominum, omnes
enim cognoſcent me à minimo eorum
vſque ad maximum, ait dominus: ||quia Act.
propitiabor iniquitati eorum, & pecca
ti eorum non memorabor amplius. G
Hæc dicit dominus qui dat ſolem in lu =ſtat
mine diei, =ordinem) lunæ & ſtellarum
in lumine noctis: qui turbat mare, & ſo
nant fluctus eius, Dominus) exercituū
nomen illi. Si defecerint leges iſtæ co-
ram me, dicit dominus: tunc & ſemen
Iſrael deficiet, vt non ſit gens corā me
cunctis diebus. Hæc dicit dominus. Si
menſurari potuerint cæli ſurſum, & in
ueſtigari fundamenta terræ deorſum:
& ego abiiciam vniuerſum ſemen Iſra-
el, propter omnia quæ fecerunt, dicit
dñs. ¶Ecce dies veniunt dicit dñs: & æ
dificabit ciuitas dño à turre Hanameel

vſque ad portam anguli. Ex exibit vl-
tra normam menſuræ in conſpectu ei9
ſuper collem Gareb: & circuibit Goa-
mul cũ tha, & omnem vallẽ cadauerum, & ci-
nni Se- neres, =& vniuerſam regionẽ mortis),
:moth. vſque ad torrentem Cedron & vſque
nctifi- ad angulum portæ equorũ orientalis:
bit do =ſanctũ domini), non euelletur, & non
ino, deſtruetur vltra in perpetuum.

CAP. XXXII.

Coniicitur Ieremias in carcerem ꝙ
ciuitatem capiendam à rege Babylo-
nis propheta ſſet. Per agrum emptum à
Ieremia iuſſu domini, ſignificatur po-
pulum reuerſurũ in poſſeſſionem terrę
ſuę. Populus dei. Dei donum, timor ſui
vt vitentur peccata.

A Verbum quod factum eſt ad Iere-
miam à domino in anno deci-
mo Sedeciæ regis Iuda: ipſe eſt
annus decimuſoctauus Nabugodono-
ſor. Tũc exercitus regis Babylonis ob-
ſidebat Ieruſalem: & Ieremias prophe-
ta erat clauſ9 in atrio carceris, qui erat
in domo regis Iuda. Clauſerat enim eũ
Sedecias rex Iuda, dicens, Quare vati-
cinaris, dicens, Hæc dicit dominus, Ec
ce ego dabo ciuitatem iſtam in manu
regis Babylonis, & capiet eam? Et Sede
cias rex Iuda nõ effugiet de manu Chal
dæorum: ſed tradetur in manus regis
Babylonis: & loquetur os eius cum ore
illius, & oculi eius oculos illius vide-
bunt. Et in Babylonem ducet Sedeci-
am: & ibi erit donec viſitem eum, ait
dominus. ſi autem dimicaueritis ad-
uerſum Chaldæos, nihil proſperum ha
bebitis. ¶Et dixit Ieremias, Factum eſt
B verbũ domini ad me, dicens. Ecce Ha-
nameel filius Sellum patruelis tuus ve
niet ad te, dicens, Eme tibi agrum me-
um qui eſt in Anathoth: tibi enim com
petit ex propinquitate vt emas. Et ve-
nit ad me Hanameel filius patrui mei
ſecundum verbum domini ad veſtibu
lum carceris, & ait ad me, Poſſide a-
grum meum qui eſt in Anathoth in ter
ra Beniamin: quia tibi competit hære-
ditas, & tu propinquus es vt poſſideas
Intellexi autem ꝙ verbum domini eſ-
ſet. Et emi agrum ab Hanameel filio
patrui mei qui eſt in Anathoth: & ap-
clos pendi ei argentũ ſeptem=ſtateres) & de
cem argenteos. Et ſcripſi in libro, & ſi-
gnaui, & adhibui teſtes: & appendi ar
gentũ in ſtatera. Et accepi librũ=poſſeſ- =emptionis,
ſionis) ſignatum, &=ſtipulationes, & ra-
ta, & ſigna forinſecus). Et dedi librum =acta & ſtatuta, ſimul cum exẽplari.
poſſeſſiõis Baruch filio Neri, filii Maa-
ſiæ in oculis Hanameel patruelis mei,
& in oculis teſtium qui ſcripti erãt in
libro emptionis, in oculis omnium Iu- C
dæorum qui ſedebant in atrio carceris
Et præcepi Baruch coram eis, dicens.
Hæc dicit dominus exercituũ deus Iſ-
rael, Sume libros iſtos, librum emptio
nis hunc ſignatũ, = & librum hunc qui
apertus eſt): & pones illos in vaſe ficti =ſimul cũ
li, vt permanere poſſint diebus multis exẽplari.
Hæc enim dicit dominus exercituum
deus Iſrael, Adhuc poſſidebuntur do-
mus, & agri, & vineæ in terra iſta. ¶Et
oraui ad dominum poſtquam tradidi
librũ poſſeſſionis Baruch filio Neri, di
cens, =Heu, heu, heu), domine deus: ec =Aha,
ce tu feciſti cælum & terram in forti-
tudine tua magna, & ĩ brachio tuo ex-
tento: non erit tibi=difficile omne ver-
bum). Qui facis miſericordiam in mi- = impoſſibile quicquam
libus, & reddis iniquitatem patrum in
ſinũ filiorũ eorũ poſt eos fortiſſime, ma
gne & potens, || Dominus exercituum D
nomen tibi magnus conſilio, &=incõ- Exo. 34. a
prehẽſibilis cogitatu) cuius oculi aper multus
ti ſunt ſuper omnes vias filiorũ Adam: opere:
vt reddas vnicuique ſecũdũ vias ſuas?
& ſecundum fructũ adinuẽtionũ eius.
Qui poſuiſti ſigna & portenta in terra
AEgypti vſque ad diem hanc, & in Iſ-
rael, & in hominibus: & feciſti tibi no
mẽ ſicut eſt dies hæc. Et eduxiſti popu
lum tuũ Iſrael de terra AEgypti, in ſi-
gnis, & in portentis, & in manu robu-
ſta, & in brachio extento, & in terrore
magno. Et dediſti eis terram hanc, quã
iuraſti patribus eorum vt dares eis ter
ram fluentem lacte & melle. Et ingreſ-
ſi ſunt, & poſſederunt eam: & nõ obe-
dierunt voci tuæ, & in lege tua nõ am
bulauerunt omnia quæ mandaſti eis
vt facerent, non fecerunt, & euenerũt
eis omnia mala hæc. Ecce munitiones E
extructæ ſunt aduerſum ciuitatem, vt
capiatur: & vrbs data eſt ĩ manus Chal
dæorum, & in manus regis Babylo-
nis: & qui præliantur aduerſus eam à
facie gladii, & famis, & peſtilentiæ: &
quęcunque locutus es, acciderunt, vt

tuipſe cernis.Et tu dicis mihi domine
deus,Eme agrum argento,& adhibe te
ſtes:cum vrbs data ſit in manus Chal-
dæorum?¶Et factum eſt verbum domi
ni ad Ieremiam,dicens, Ecce ego do-
minus deus vniuerſæ carnis : nunquid
mihi difficile erit omne verbum?Pro
pterea hæc dicit dominꝰ ,Ecce ego tra
dam ciuitatem iſtã in manus Chaldæo
Nabucho donoſor rum,& in manus * regis Babylonis,&
capient eam:& venient Chaldæi præ-
liantes aduerſum vrbem hanc,& ſuc-
cẽdent eã igni & cõburent eam,& do-
mos,in quarũ domatibus ſacrificabant
Baal,& libabant diis alienis libamina
ad irritandum me. Erant enim filii Iſ-
rael & filii Iuda iugiter facientes malũ
in oculis meis ab adoleſcentia ſua :filii
F Iſrael qui vſque nunc exacerbãt me in
opere manuum ſuarum,dicit dominus
Quia in furore,& in indignatione mea
facta eſt mihi ciuitas hęc,à die qua æ-
dificauerũt eam,vſque ad diẽ iſtã,qua
auferetur de cõſpectu meo propter ma
litiam filiorum Iſrael & filiorum Iuda,
quam fecerunt ad iracundiã me prouo
cantes,ipſi,& reges eorũ,& principes
eorum,& ſacerdotes eorum,& prophe
tæ eorum,viri Iuda & habitatores Ie-
ruſalem. Et verterunt ad me terga &
non facies:cũ docerem eos diluculo &
=noluerũt erudirem,& =nollent, audire vt accipe
4.Re.21.a rent diſciplinã.|| Et poſuerunt idola ſua
in domo,in qua inuocatum eſt nomen
meum,vt polluerent eã. Et ædificaue-
runt excelſa Baal,quæ ſunt in valle fi-
lii Ennom:vt =initiarent⁾filios ſuos & fi
=ſacrificarent lias ſuas Moloch:quod nõ mandaui eis
nec aſcendit in cor meum,vt facerent
abominationem hanc,& in peccatum
deducerent Iudã.Et nunc propter iſta
hæc dicit dominus deus Iſrael ad ciui
tatem hanc,de qua vos dicitis ꝙ trada
tur in manus regis Babylonis in gladio
& in fame,& in peſte.Ecce,ego cõgre-
gabo eos de vniuerſis terris ad quas e-
ieci eos in furore meo,& in ira mea,&
in indignatione grandi,& reducã eos
G ad locum iſtum , & habitare eos fa-
Eze.11.c ciam confidenter.||Et erunt mihi in po
pulum,& ego ero eis in deum.Et dabo
eis cor vnum.& viam vnam,vt time-
ant me vniuerſis diebus:& bene ſit eis
& filiis eorum poſt eos.Et feriam eis pa
ctum ſempiternum:& non deſinam eis
benefacere:& timorem meum dabo in
corde eorum,vt non recedant à me.Et
lætabor ſuper eis,cum bene eis fecero
& plãtabo eos in terra iſta ĩ veritate in
toto corde meo & in tota anima mea
Quia hæc dicit dominus,ſicut adduxi
ſuper populum iſtum omne malũ hoc
grande:ſic adducã ſuper eos omne bo
num quod ego loquor ad eos.Et poſſi-
debuntur agri in terra iſta:de qua vos
dicitis ꝙ deſerta ſit⁾=eo ꝙ⁾non reman =ita vt
ſerit homo & iumentum,& data ſit in
manus Chaldæorum.Agri ementur pe
cunia & ſcribentur in libro,& impri-
metur ſignum & teſtes adhibebuntur:
in terra Beniamin,& in circuitu Ieruſa
lem,in ciuitatibus Iuda,& in ciuitati-
bus montanis,& in ciuitatibus campe
ſtribus,& in ciuitatibus quæ ad auſtrũ
ſunt:quia=conuertam⁾captiuitatẽ eorũ =redir
ait dominus. ciam

CAP XXXIII.

☞Monetur propheta orare pro popu
li liberatione quam promittit dominꝰ
Remittit deus peccata,&bene facit po
pulo ad gloriam ſuam.De CRISTO
naſcituro. De regno Chriſti in eccleſia
nunquam finito.

ET factum eſt verbum domini ad
Ieremiam ſecundo , cum adhuc
clauſus eſſet in atrio carceris,di-
cens,Hæc dicit dominus qui=fa =facit
cturus eſt:dominus formaturus illud& quod
paraturus,Dominus nomen eius⁾ Cla gitat
ma ad me,& exaudiam te:& annuncia =forti
bo tibi grandia,& =firma⁾quæ neſcis.
Quia hęc dicit dominus deus Iſrael ad
domos vrbis huius,& ad domos regis
Iuda quæ deſtructæ ſunt,ad munitio-
nes,& ad gladium venientiũ vt dimi
cent cum Chaldæis,& impleãt eas ca
daueribus hominum,quos percuſſi in
furore meo & in indignatione mea,ab
ſcondens faciem meam à ciuitate hac
propter omnem malitiam eorum . Ec-
ce ego=obducam eis cicatricem,&=ſa- = cure
nitatem⁾.& curabo eos:& reuelabo il- ſanita
lis=deprecationem⁾pacis,& veritatis. & me
Et conuertam conuerſionem Iuda , & cinam
conuerſionem Iſrael:& ædificabo eos = mult
ſicut à principio.Et emũdabo illos ab dinen
omni iniquitate ſua,in qua peccauerũt B
mihi:& propitius ero cunctis iniqui-

tatibus eorum in quibus deliquerunt
mihi, & ſpreuerunt me. Et erit mihi in
nomen, & in gaudium, & in laudē, &
loriam in exultationem cunctis gētibus terræ
quæ audierint omnia bona quæ ego fa
cturus ſum eis: & pauebunt, & turbabū
tur in vniuerſis bonis, & in omni pace
quam ego faciam eis. Hæc dicit domi-
nus, Adhuc audietur in loco iſto quem
vos dicitis eſſe deſertum, eo ꝙ non ſit
homo, nec iumentum: in ciuitatibus
Iuda, & foris Ieruſalem, quæ deſolatæ
plateis ſunt abſque homine & abſque habita-
vt nō tore & abſque pecore vox gaudii &
homo vox lætitiæ, vox ſponſi & vox ſponſæ,
vox dicentium, Confitemini domino
exercituum, quoniam bonus dominus,
quoniam in æternum miſericordia eiꝰ:
iudem & portantium vota in domum domi-
ptiui- ni. reducam enim conuerſionem terræ
em ſicut à principio, dicit dominus. Hæc
C dicit dominus exercituum, Adhuc erit
in loco iſto deſerto abſque homine, &
abſque iumento, & in cunctis ciuitati-
ſcurā bus eius, habitaculum paſtorum accu-
m bantium greges. Et in ciuitatibus mon
tuoſis & in ciuitatibus campeſtribus,
& in ciuitatibus quæ ad auſtrum ſunt:
& in terra Beniamin, & in circuitu Ie-
ruſalem, & in ciuitatibus Iuda adhuc
tranſibunt greges ad manum numeran
p.23.a. tis, ait dominus. ¶Ecce dies venient, di
cit dn̄s, & ſuſcitabo verbum bonū quod
locutꝰ ſū ad domū Iſrael & ad domū
Iuda. In diebus illis, & ī tēpore illo ger
minare faciā Dauid germen iuſtitiæ: &
faciet iudicium & iuſtitiam in terra. In
te qui diebus illis ſaluabitur Iuda, & Ieruſa-
cabit lē habitabit confidenter: & hoc eſt
n, eſt quod vocabunt eam, Dominus iuſtus
noſter. Quia hæc dicit dominus, Non
interibit de Dauid vir, qui ſedeat ſu-
per thronū domꝰ Iſrael. Et de ſacerdo
tibus & leuitis nō interibit vir à facie
D mea: q offerat holocauſtomata, & incē
p.23.a. dat ſacrificium, & cædat victimas om-
nibus diebus. ¶Et factum eſt verbū do
mini ad Ieremiam, dicens, Hæc dicit
dominus, Si irritum poteſt fieri pactū
meum cum die, & pactum meum cum
nocte, vt non ſit dies & nox in tempo
re ſuo: & pactum meū irritum eſſe po-
terit cum Dauid ſeruo meo, vt non ſit
ex eo filius qui regnet in throno eius,

& leuitæ & ſacerdos miniſtri mei. Si-
cut enumerari non poſſunt ſtellæ cæ- poteſt ex
li, & metiri arenæ maris: ſic multipli- ercitus
cabo ſemen Dauid ſerui mei, & leuitas
miniſtros meos. Et factum eſt verbum
domini ad Ieremiam, dicēs, Nunquid
non vidiſti quid populus hic locutus
ſit, dicens? Duæ cognationes, quas ele-
gerat dominus, abiectæ ſunt: & popu-
lum meum deſpexerunt, eo ꝙ non ſit vt
vltra gens coram eis. Hæc dicit domi-
nus, Si pactum meum inter diem & no
ctem, & leges cæli & terræ non poſui:
equidem & ſemen Iacob, & Dauid ſer
ui mei proiiciam, vt non aſſumam de
ſemine eiꝰ principes ſeminis Abraham captiui-
Iſaac, & Iacob, reducam enim conuer- tatem
ſionem eorum, & miſerebor eis.

CAP. XXXIIII.

Minatur ciuitatem tradendam in
manus regis Babylonis. Sedecias tra-
dendus regi Babel. Cremabantur cor-
pora. Increpat eos qui fratres libertate
donatos retrahunt in ſeruitutem.

Verbum quod factum eſt ad Iere
miam à domino quando Nabu- A
chodonoſor rex Babylonis, &
omnis exercitus eius, vniuerſa-
que regna terræ quæ erant ſub poteſta
te manus eius, & omnes populi bella-
bunt contra Ieruſalem, & contra om-
nes vrbes eius, dicens, Hæc dicit do-
minus deus Iſrael, Vade, & loquere ad
Sedeciam regem Iuda: & dices ad eum
Hæc dicit dominus, Ecce ego tradam
ciuitatem hanc in manu regis Babylo-
nis, & ſuccendet eam igni, Et tu non
effugies de manu eius: ſed compre-
henſione capieris, & in manu eius
traderis: & oculi tui oculos regis Ba-
bylonis videbunt, & os eius cum ore
tuo loquetur, & Babylonem introi-
bis. Attamen audi verbum domini,
Sedecia rex Iuda, Hæc dicit domi-
nus ad te, Non morieris in gladio, ſed
in pace morieris, & ſecundum com-
buſtiones patrum tuorum regum prio
rum qui fuerunt ante te, ſic comburēt
te: & væ domine plangēt te: quia ver defleberis à dicē
bum ego locutus ſum, dicit dominus. tibus ah
¶Et locutus eſt Ieremias propheta ad domine
Sedeciā regē Iuda vniuerſa verba hæc

in Ieruſalem. Et exercitus regis Babylonis pugnabat contra Ieruſalem, & contra omnes ciuitates Iuda quæ reliquæ erant contra Lachis, & contra Azecha: hæ enim ſuperant de ciuitatibus Iuda, vrbes munitæ. ¶Verbum quod factum eſt ad Ieremiam à domino, poſtquam percuſſit rex Sedecias fœdus cum omni populo in Ieruſalem, prædicās eis libertatem, Vt dimitteret vnuſquiſq; ſeruum ſuum, & vnuſquiſque ancillā ſuam Hebræum & Hebræam liberos: & nequaquam dominarētur eis, id eſt, in Iudæo & fratre ſuo. Audierunt ergo omnes principes, & vniuerſus populus, qui inierant pactū, vt dimitteret vnuſquiſque ſeruum ſuum & vnuſquiſque ancillam ſuam liberos, & vltra non dominarentur eis, audierunt igitur, & dimiſerunt. Et conuerſi ſunt deinceps: & retraxerunt ſeruos ſuos & ancillas ſuas quos dimiſerunt liberos, & ſubiugauerunt in famulos & famulas. Et factū eſt verbum domini ad Ieremiam à domino, dicens. Hæc dicit dominus deus Iſrael. Ego percuſſi fœdus cum patribus veſtris || in die qua eduxi eos de terra AEgypti de domo ſeruitutis, dicens, Cū completi fuerint ſeptem anni, dimittat vnuſquiſque fratrem ſuum Hebræum, qui venditus eſt ei, & ſeruiet tibi ſex annis: & dimittes eum à te liberum, & non audierūt patres veſtri me, nec inclinauerunt aurem ſuam. Et conuerſi eſtis vos hodie, & feciſtis quod rectum eſt in oculis meis, vt prædicaretis libertatem vnuſquiſque ad amicum ſuū: & iniſtis pactum in conſpectu meo, in domo in qua inuocatum eſt nomē meum ſuper eam. & reuerſi eſtis, & commaculaſtis nomen meum: & reduxiſtis vnuſquiſque ſeruum ſuum, & vnuſquiſque ancillam ſuam quos dimiſeratis vt eſſent liberi & ſuæ poteſtatis: & ſubiugaſtis eos vt ſint vobis ſerui & ancillæ. Propterea hæc dicit dominus, Vos nō audiſtis me, vt prędicaretis libertatem vnuſquiſque fratri ſuo, & vnuſquiſque amico ſuo: ecce ego prædico vobis libertatem, ait dominus, ad gladium ad peſtem, & ad famen: & dabo vos in commotionem cūctis regnis terræ. Et dabo viros qui præuaricantur fœdus meum, & non obſeruauerūt verba fœderis, quibus aſſenſi ſunt in conſpectu meo, vitulum, quem conciderunt in duas partes, & tranſierunt inter diuiſiones eius, principes Iuda & principes Ieruſalem, eunuchi & ſacerdotes, & omnis populus terræ, qui trāſierunt inter diuiſiones vituli: & dabo eos in manus inimicorum ſuorum, & in manus quærentium animam eorum & erit morticinum eorum in eſcā volatilibus cæli & beſtiis terræ. Et Sedeciam regem Iuda & principes eius dabo in manus inimicorum ſuorum, & in manus quærentium animas eorum, & in manus exercituum regis Babylonis, qui receſſerunt à vobis. Ecce ego præcipio, dicit dominus: & reducam eos in ciuitatem hanc, & prælíabūtur aduerſus eam: & capient eam, & incēdent igni: & ciuitates Iuda dabo in ſolitudinem, eo q non ſit habitator.

Margin: vterētur & infra. — C — Exo. 21. a. deu. 15. c. — vt

CAP. XXXV.

¶ Propoſita Iudæis Rechabitarū obedientia, eorum ſuperbiam confundit. Præceptum Ionadab patris Rechabitarum. Iudæis rebellibus pœnam minatur. Rechabitis obedientibus fœlicitatem promittit.

A Verbum quod factum eſt ad Ieremiam à domino in diebus Ioacim filii Ioſiæ regis Iuda, dicens, Vade ad domum Rechabitarum & loquere eis, & introduces eos in domum domini in vnam exedram theſaurorum, & dabis eis bibere vinum. Et aſſumpſi Iezoniam filium Ieremiæ filii Habſaniæ, & fratres eius, & omnes filios eius, & vniuerſam domū Rechabitarum: & introduxi eos in domū domini, ad gazophylacium filiorum Hanam filii Iegedeliæ hominis dei, quod erat iuxta gazophylacium princip ū, ſuper theſaurum Maaſiæ filii Sellum, qui erat cuſtos veſtibuli. Et poſui coram filiis domus Rechabitarum ſcyphos plenos vino, & calices: & dixi ad eos, Bibite vinum qui reſponderunt, Non bibemus vinum: quia Ionadab filius Rechab, pater noſter, pręcepit nobis, dicens, Non bibetis vinum vos & filii veſtri vſque in ſempiternū. Et domū non ædificabitis, & ſementem nō ſeretis, & vineas non plantabitis, nec habebitis: ſed in tabernaculis habita-

B

Margin: vnū bicu[lum] — cub[iculum] — cub[iculum]

bitis cunctis diebus veſtris, vt viuatis diebus multis ſuper faciẽ terræ in qua vos peregrinamini. Obediuimus ergo voci Ionadab filii Rechab: patris noſtri, in omnibus quæ præcepit nobis: ita vt non biberemus vinũ cunctis diebus noſtris nos, & mulieres noſtræ, filii & filiæ noſtræ: & nõ ædificaremus domos ad habitandum: & vineam & agrum & ſementem nõ habuimus, ſed habitauimus in tabernaculis, & obedientes fecimus iuxta omnia quę pręcepit nobis Ionadab pater noſter. Cum autem aſcẽdiſſet Nabuchodonoſor rex Babylonis ad terrã noſtram, diximus, Venite, & ingrediamur Ieruſalem à facie exercitus Chaldæorum, & à facie exercitus Syriæ: & manſimus in Ieruſalem.

C ¶Et factum eſt verbum domini ad Ieremiam, dicens, Hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael, Vade, & dic viris Iuda & habitatoribus Ieruſalem, Nunquid non recipietis diſciplinam, vt obediatis verbis meis, dicit dominus? ᵃPręualuerunt⁾ ſermones Ionadab filii Rechab, quos præcepit filiis ſuis vt non biberent vinum: & non biberunt vſque ad diem hanc, quia obedierunt pręcepto patris ſui: ego autem locutus ſum ad vos, de mane conſurgens, & loquens: & non oſtediſtis mihi, Miſique ad vos omnes ſeruos meos prophetas, conſurgens diluculo, mittenſq́, & dicens, ||Conuertimini vnuſquiſque à via ſua peſſima, & bona facite ſtudia veſtra: & nolite ſequi deos

D alienos, neque colatis eos, & habitabitis in terra quam dedi vobis & patribus veſtris: & non inclinaſtis aurẽ veſtram, neque audiſtis me. Firmauerunt igitur filii Ionadab filii Rechab præceptum patris ſui quod præceperat eis: populus autem iſte non obediuit mihi. ¶Idcirco hæc dicit dominus exercituum, deus Iſrael, Ecce ego adduco ſuper Iudam & ſuper omnes habitatores Ieruſalem vniuerſam afflictionem quã locutus ſum aduerſum illos: eo quod locutus ſum ad illos, & non audierunt: vocaui illos, & non reſponderunt mihi. ¶Domui autem Rechabitarum dixit Ieremias: Hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael, Pro eo quòd obediſtis præcepto Ionadab patris veſtri, & cuſtodiſtis omnia mandata eius, & feciſtis vniuerſa quæ præcipit vobis: propterea hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael, Non deficiet vir de ſtirpe Ionadab filii Recbab, ſtans in cõſpectu meo cunctis diebus.

ᵃ Cuſtodiſunt

Cap. 18. b & 25. b. || opera

CAP. XXXVI.

Scribit Baruch dictante Ieremia volumen maledictionum aduerſus Iudam & Iſrael. Mittitur cum volumine ad populum. Legit Baruch volumẽ coram omni populo. Accerſitus ad principes, verba eadem legit coram eis. Nuntiant principes regi verba voluminis. Iudi accepto volumine, & paucis in eo lectis illum in ignem proiicit. Iuſſu domini aliud volumen ſcribitur.

ET factum eſt in anno quarto Ioacim filii Ioſiæ regis Iuda: factum eſt verbum hoc ad Ieremiã à domino, dicens, Tolle volumen libri, & ſcribes in eo omnia verba quæ locutus ſum tibi aduerſum Iſrael & Iudam & aduerſum omnes gentes: à die qua locutus ſum ad te ex diebus Ioſiæ vſque ad diem hanc, ſi forte audiente domo Iuda vniuerſa mala quæ ego cogito facere eis, reuertatur vnuſquiſque à via ſua peſſima: & propitius ero iniquitati, & peccato eorum. Vocauit ergo Ieremias Baruch filiũ Neriæ: & ſcripſit Baruch ex ore Ieremiæ omnes ſermones domini, quos locutus eſt ad eũ, in volumine libri. A

¶Et præcepit Ieremias Baruch, dicens, Ego clauſus ſum, nec valeo ingredi domum domini. Ingredere ergo tu, & lege de volumine in quo ſcripſiſti ex ore meo verba domini, audiente populo in domo domini in die ieiunii: inſuper & audiente vniuerſo Iuda, qui veniunt de ciuitatibus ſuis. Leges eis, ſi forte cadat oratio eorum in conſpectu domini, & reuertatur vnuſquiſque à via ſua peſſima: quoniam magnus furor & indignatio eſt, quã locutus eſt dominus aduerſus populũ hunc. Et fecit Baruch filius Neriæ iuxta omnia quæ præceperat ei Ieremias propheta, legẽs ex volumine ſermones domini in domo domini. B

¶Factũ eſt autẽ in anno quinto Ioacim filii Ioſię regis Iuda, in mẽſe nono: prędicauerunt ieiunium in conſpectu domini omni populo in Ieruſalem, & vni-

uerſæ multitudini quæ confluxerat de
ciuitatibus Iuda in Ieruſalem. Legitque
C Baruch ex volumine ſermones Iere-
=cubiculo mię in domo domini in=gazophilacio⁾
& infra. Gamariæ filii Saphan ſcribæ, in veſti-
bulo ſuperiori, in introitu portæ nouæ
domus domini, audiēte omni populo.
Cumque audiſſet Michæas filius Gama
riæ filii Saphan omnes ſermones domi
ni ex libro: deſcendit in domum regis
ad gazophilacium ſcribæ: & ecce, ibi
omnes principes ſedebant, Eliſama ſcri
ba, & Dalaias filius Semeiæ, & Elnathā
filius Achobor: & Gamarias filius Sa-
phan, & Sedecias filius Hananię, & vni
uerſi principes. Et nūtiauit eis Michęas
omnia verba quæ audiuit, legente Ba-
ruch ex volumine in auribus populi.
D ¶Miſerunt itaque omnes principes ad
Baruch, Iudi filium Nathaniæ filii Se-
lemię filii Chuſi, dicentes, Volumen ex
quo legiſti audiēte populo, ſume in ma
nu tua, & veni. Tulit ergo Baruch filius
Neriæ volumen in manu ſua, & venit
ad eos. Et dixerunt ad eum, Sede, & le-
ge hæc in auribus noſtris. Et legit Ba-
ruch in auribus eorum. ¶Igitur cum au
diſſent omnia verba, obſtupuerunt v-
nuſquiſque ad proximum ſuum, & di-
xerunt ad Baruch, Nuntiare debemus
regi omnes ſermones iſtos. Et interro-
gauerunt eum, dicentes, Indica nobis
quomō ſcripſiſti omnes ſermones iſtos
ex ore eius. Dixit autem eis Baruch, Ex
ore ſuo loquebatur ►quaſi legens⁾ ad
me omnes ſermones iſtos: & ego ſcri-
bebam in volumine, atramento. Et di-
E xerunt principes ad Baruch, Vade, &
abſcōdere tu & Ieremias, & nemo ſciat
vbi ſitis. Et ingreſſi ſunt ad regem in a-
trium. Porro volumen commendaue-
runt in gazophilacio Eliſamæ ſcribę, &
nuntiauerunt audiente rege omnes ſer
mones. ¶Miſitque rex Iudi, vt ſumeret
volumen, Qui tollēs illud de gazophy
lacio Eliſamæ ſcribæ, legit audiente re
ge, & vniuerſis principibus qui ſtabāt
circa regem. Rex autem ſedebat in do-
mo hyemali in menſe nono: & poſita
=& ardebat. erat arula coram eo=plena prunis⁾. Cū-
que legiſſet Iudi tres pagellas vel qua-
tuor ſcidit illud ſcalpello ſcribæ: & p-
iecit in ignem qui erat ſuper arulam:
donec conſumeretur omne volumen
igni qui erat in arula. Et non timuerūt,
neque ſciderunt veſtimenta ſua rex, &
omnes ſerui eius qui audierunt vniuer
ſos ſermones iſtos. Veruntamen Elna- F
than, & Dalaias, & Gamarias =cōtradi =rogauerunt r
xerunt regi⁾ ne combureret librum: &
non audiuit eos. Et præcepit rex Iere-
miel filio Amelech, & Saraię filio Ezriel
& Selemiæ filio Abdeel, vt comprehen
derent Baruch ſcribam, & Ieremiam
prophetam, abſcondit autem eos domi
nus. ¶Et factum eſt verbum domini ad
Ieremiam poſtquam combuſſerat rex
volumen, & ſermones quos ſcripſerat
Baruch ex ore Ieremię, dicens, Rurſum
tólle volumen aliud: & ſcribe in eo o-
mnes ſermones priores, qui erāt in pri
mo volumine, quod combuſſit Ioacim
rex Iuda. Et ad Ioacim regem Iuda di-
ces, Hæc dicit dominus, Tu combuſſi-
ſti volumen iſtud, dicens, Quare ſcri- G
pſiſti in eo annuntians, Feſtinus veniet
rex Babylonis, & vaſtabit terram hanc:
& ceſſare faciet ex illa hominem & iu
mentum? Propterea hęc dicit dominus
contra Ioacim regem Iuda, Non erit ex
eo qui ſedeat ſuper ſolum Dauid: & ca-
dauer eius proiicietur ad ęſtū per diē,
& ad gelu per noctem. Et viſitabo con-
tra eum, & contra ſemen eius, & con-
tra ſeruos eius iniquitates ſuos: & addu
cam ſuper eos & ſuper habitatores Ie-
ruſalem, & ſuper viros Iuda omne ma-
lum quod locutus ſum ad eos: & non
audierunt. Ieremias autem tulit volu-
men aliud, & dedit illud Baruch filio
Neriæ ſcribæ: qui ſcripſit in eo ex ore
Ieremiæ omnes ſermones libri, quem
combuſſerat Ioacim rex Iuda igni: &
inſuper additi ſunt ſermones multoplu
res, quàm antea fuerant.

CAP. XXXVII.

☞Succedit Sedecias Iechoniæ. Mittit
ad Ieremiam vt pro ſe oret. Prædicit
deus vrbis excidium, Proficiſcens Iere
mias in terram Beniamin comprehen-
ditur. Cæſus in carcerem mittitur, Li-
beratur à rege Sedecia.

ET regnauit rex Sedecias filius Io- A
ſiæ pro Iechonię filio Ioacim: quē
conſtituit regem Nabuchodono-
ſor rex Babylonis in terra Iuda.
Et non obediuit ipſe, & ſerui eius, & po
pulus terræ verbis domini quę locutus

eſt in manu Ieremiæ prophetæ. ¶Et miſit rex Sedecias Iuchal filium Selemiæ, & Sophoniam filium Maaſiæ ſacerdotē ad Ieremiam prophetam, dicens, Ora pro nobis dominum deum noſtrum. Ieremias autem ᵃlibere ambulabat in medio⁾ populi. non enim miſerant eum in cuſtodia carceris. Igitur exercitus Pharaonis egreſſus eſt de AEgypto: & audientes Chaldæi qui obſidebant Ieruſalem huiuſcemodi nuntium, receſſerunt ab Ieruſalem.

..it, & ..ſſus ..n me ..m

B ¶Et factum eſt verbum domini ad Ieremiam prophetam, dicens, Hęc dicit dominus deus Iſrael, Sic dicetis regi Iuda, qui miſit vos ad me interrogandum: Ecce exercitus Pharaonis, qui egreſſus eſt vobis in auxiliū reuertetur in terram ſuam in AEgyptū, & redient Chaldæi, & bellabunt contra ciuitatem hanc: & capient eam, & ſuccendent eam igni. Hæc dicit dominus, Nolite decipere animas veſtras, dicentes, Euntes abibunt, & recedent à nobis Chaldæi: quia non abibunt: Sed & ſi percuſſeritis omnem exercitum Chaldæorum qui prēliantur aduerſum vos, & derelicti fuerint ex eis aliqui vulnerati: ſinguli de tentorio ſuo conſurgent, & incendēt ciuitatem hanc igni.

C ¶Ergo cum receſſiſſet exercitus Chaldæorum ab Ieruſalem propter exercitum Pharaonis, egreſſus eſt Ieremias de Ieruſalem vt iret in terram Beniamin, & ᵃdiuideret ibi poſſeſſionem in conſpectu ciuium⁾. Cumque perueniſſet ad portam Beniamin, erat ibi cuſtos portæ per vices, nomine Ierias, filius Selemiæ filii Hananię: & apprehendit Ieremiā prophetam, dicēs, Ad Chaldæos profugis, Et reſpondit Ieremias, Falſum eſt, non fugio ad Chaldæos. Et non audiuit eum: ſed comprehendit Ierias Ieremiam, & adduxit eū ad principes. Quam ob rem irati principes contra Ieremiam, cæſum eum miſerunt in carcerem qui erat in domo Ionathan ſcribæ. ipſe enim propoſitus erat ſuper carcerē. Itaq; ingreſſus eſt Ieremias in domū laci & in ᵃ ergaſtulū⁾: & ſedit ibi Ieremias diebus multis.

..l, vt re..leret è ..dio po..li ſui.

..arcerē:

D ¶Mittens autem Sedecias rex tulit eū: & interrogauit eum in domo ſua abſcōdite, & dixit, ᵃPutaſne eſt ſermo à domino⁾? Et dixit Ieremias, Eſt. Et ᵃait⁾, In manus regis Babylonis traderis. ¶Et ᵃdixit⁾ Ieremias ad regē Sedeciam, Quid peccaui tibi & ſeruis tuis & populo tuo, quia miſiſti me in domum carceris? Vbi ſunt prophetæ veſtri qui prophetabant vobis, & dicebant, Non veniet rex Babylonis ſuper vos, & ſuper teram hanc? Nunc ergo audi obſecro, domine mi rex, ᵃValeat⁾ deprecatio mea in conſpectu tuo: & ne me remittas in domum Ionathan ſcribæ, ne moriar ibi. Præcepit ergo rex Sedecias vt traderetur Ieremias in veſtibulo carceris: & daretur ei torta panis quotidie, ᵃexcepto pulmento⁾, donec conſumerentur omnes panes de ciuitate: & mā ſit Ieremias in veſtibulo carceris.

..dicit ..aliquid ..mino? ..b. Iere..ias.

ᵃDixit ᵃpræterea ᵃGrata ſit ᵃde vico piſtorum.

CAP. XXXVIII.

¶ Principum ſuaſu demittitur Ieremias in lacum. Abdemelech eunuchi rogatu iubet rex Ieremiam educi è lacu. Oſtēdit Ieremias qua ratione poſſit euadere mortē rex qui ipſum cōſulebat.

A Vdiuit autē Saphatias filius Mathan, & Gedelias filius Phaſſur, & Iuchal filius Selemiæ, & Phaſſur filius Melchię, ſermones quos Ieremias loquebatur ad omnem populum, dicens, Hęc dicit dominus, Quicunque manſerit in ciuitate hac, morietur gladio & fame & peſte: qui autē profugerit ad Chaldæos, viuet, & erit anima eius ſoſpes & viuens. Hæc dicit dominus, Tradendo tradetur ciuitas hęc in manu exercitus regis Babylonis & capiet eam. Et dixerunt principes regi, Rogamus vt occidatur homo iſte: de induſtria enim diſſoluit manus virorum bellantium, qui remanſerunt in ciuitate hac, & manus vniuerſi populi, loquens ad eos vniuerſa verba hæc. ſiquidem homo iſte non quærit pacem populo huic, ſed malum. Et dixit rex Sedecias, Ecce ipſe in manibus veſtris eſt: nec enim fas eſt regem vobis quicquam negare. Tulerunt ergo Ieremiam, & proiecerunt eum in lacum Melchiæ filii Amelech qui erat in veſtibulo carceris: & ſubmiſerunt Ieremiam in funibus: & in lacu nō erat aqua, ſed lutum, ᵃdeſcendit⁾ itaque Ieremias in cœnum. ¶Audiuit autē Abdemelech AEthiops vir eunuchus qui erat in domo regis, quòd miſiſſent Ieremiam in lacum:

A

Supr. 21. a

B

ᵃinfixꝰ eſt

porrò rex ſedebat in portas Beniamin.
Et egreſſus eſt Abdemelech de domo re
gis,& locutus eſt ad regem,dicens,Do
C mine mi rex, malefecerunt viri iſti om
nia quæcunq; perpetrarunt contra Ie-
remiam prophetam, mittentes eum in
lacum,vt moriatur ibi fame. non ſunt
enim panes vltrà in ciuitate. Præcepit
itaq; rex Abdemelech AEthiopi,dicẽs,
Tolle tecum hinc triginta viros,& leua
Ieremiam prophetam de lacu,antequã
moriatur. Aſſumptis ergo Abdemelech
ſecum viris,ingreſſus eſtdomum regis,
ᵃtheſauro quæ erat ſub ᵃcellario): & tulit inde ve
teres pannos,& antiqua veſtimẽta quę
computruerant: & ſubmiſit ea ad Iere-
miam in lacum per funiculos. Dixitque
Abdemelech AEthiops ad Ieremiã,Po-
ne veteres pannos,& hæc ſciſſa & pu-
D trida ſub cubito manuũ tuarum, & ſub
ter funes.fecit ergo Ieremias ſic.Et ex-
traxerunt Ieremiam funibus,& eduxe-
runt eum de lacu. manſit autem Iere-
mias in veſtibulo carceris. ¶Et miſit
rex Sedecias,& tulit ad ſe Ieremiã pro-
phetam ad oſtium tertiũ quod erat in
domo dómini: & dixit rex ad Ieremiã,
Interrogo ego te ſermonem, ne abſcon
das à me aliquid. Dixit autem Ieremias
ad Sedeciam,Si annuntiauero tibi,nun
quid non interficies me?Et ſi conſilium
dedero tibi,non me audies. Iurauit er
go rex Sedecias Ieremiæ clàm, dicens,
Viuit dominus qui fecit nobis animã
hanc,ſi occidero te,& ſi tradidero te in
manus virorum iſtorum qui quærunt
E animam tuam. Et dixit Ieremias ad Se
deciam,Hæc dicit dominus exercituũ
deus Iſrael,Si profectus exieris ad prin
cipes regis Babylonis,viuet anima tua,
& ciuitas hæc non ſuccendetur igni: &
ſaluus eris tu,& domus tua. Si autẽ non
exieris ad principes regis Babylonis,
tradetur ciuitas hęc in manus Chaldęo
rum,& ſuccendent eam igni: & tu nõ
effugies de manu eorum. Et dixit rex
ᵃTimeo Sedecias ad Ieremiam, ᵃSolicitus ſum)
propter Iudæos, qui transfugerunt ad
Chaldęos:ne forte tradar in manus eo-
rum & illudant mihi. Reſpõdit autẽ Ie-
remias, & dixit ad eum, Non te tra-
dent. audi quæſo vocem domini,quam
F ego loquor ad te,& bene tibi erit,& vi
uet anima tua. Quòd ſi nolueris egredi:
iſte eſt ſermo quem oſtendit mihi do-
minus, Ecce omnes mulieres quæ re-
manſerunt in domo regis Iuda,educen
tur ad principes regis Babylonis: & ip
ſæ dicent, ᵃSeduxerunt te), & præua- Suaſe tibi,
luerunt aduerſum te viri pacifici tui,
demerſerunt in cœno, & in lubrico pe
des tuos, & receſſerunt à te. Et omnes
vxores tuæ, & filii tui educentur ad
Chaldæos: & non effugies manus eo-
rum ſed in manu regis Babylonis ca-
pieris:& ciuitatẽ hanc comburet igni.
Dixit ergo Sedecias ad Ieremiam,Nul-
lus ſciat verba hæc,& non morieris. Si G
autem audierint principes quia locu-
tus ſum tecum: & venerint ad te,& di
xerint tibi, Indica nobis quid locutus
ſis cum rege, ne celes nos,& nõ te in-
terficiemus: & quid locutus eſt tecum
rex:dices ad eos, Proſtraui ego preces
meas coram rege, ne me reduci iube-
ret in domum Ionathan, & ibi more-
rer. Venerunt ergo omnes principes ad
Ieremiam, & interrogauerunt eum: &
locutus eſt eis iuxta omnia verba quæ
præceperat ei rex,& ceſſauerunt ab eo
nihil enim fuerat auditum. Manſit ve-
ro Ieremias in veſtibulo carceris, vſq;
ad diem quo capta eſt Ieruſalem: & fa-
ctum eſt vt caperetur Ieruſalem.

CAP. XXXIX.

Nabuchodonoſor obſidet Ieruſa-
lem. Fugit Sedecias, Comprehenditur
à Chaldæis. Occiduntur filii eius. Exo-
culatur. Ieremias protegitur. Abdeme-
lech ob fiduciam in deum liberatur à
captiuitate.

Anno nono Sedeciæ regis Iuda, 4.Re.
menſe decimo,venit Nabucho- Infra.
donoſor rex Babylonis & omnis
exercitus eius ad Ieruſalem, &
obſidebant eam. Vndecimo autem an-
no Sedeciæ,menſe quarto, nona men-
ſis aperta eſt ciuitas,Et ingreſſi ſunt o-
mnes Principes regis Babylonis, & ſe-
derunt in porta media:Neregel, Sere-
ſer,Semegar,Nabu,Sar-ſachim,Rab-ſa
res,Neregel,Sereſer, Reb-mag, & om-
nes reliqui principes regis Babylonis.
¶Cumq; vidiſſet eos Sedecias rex Iu-
da,& omnes viri bellatores,fugerunt:
& egreſſi ſunt nocte de ciuitate per
viam horti regis,& per portam quæ e-
rat inter duos muros,& egreſſi ſunt ad

viam deſerti. Perſecutus eſt autem
eos exercitus Chaldæorum: & com-
prehenderunt Sedeciam in campo ſo-
litudinis Ierichontinæ, & captum ad-
duxerunt ad Nabuchodonoſor regem
Babylonis in Reblatha, quæ eſt in ter-
ra Emath: & locutus eſt ad eum iudi-
cia. Et occidit rex Babylonis filios Se-
deciæ ĩ Reblatha, in oculis eius: & om
nes nobiles Iuda occidit rex Babylo-
nis. Oculos quoque Sedeciæ eruit: &
vinxit eum compedibus, vt duceretur
in Babylonem. Domum quoque regis,
B & domum vulgi ſuccenderunt Chal-
dæi igni: & murum Ieruſalem ſubuer-
terunt. Et reliquias populi, quæ reman
ſerant in ciuitate, & perfugas qui tráſ-
ſiduū. fugerant ad eũ, & ˀſuperfluos ᵓvulgi, qui
remanſerant tráſtulit Nabuzardan ma
,lanio giſter ˀmilitum ᵓ in Babylonem. Et de
et in- plebe pauperum, qui nihil penitus ha
bebant, dimiſit Nabuzardan magi-
ſter militum in terra Iuda: & dedit
eis vineas & ciſternas in die illa. ¶Præ-
ceperat autem Nabuchodonoſor rex
Babylonis de Ieremia, Nabuzardan
C magiſtro militiæ, dicens, Tolle il-
lum, & pone ſuper eum oculos tuos,
nihilq́ ei mali facias: ſed vt voluerit
ſic facias ei. Miſit ergo Nabuzardan
princeps militiæ, & Nabuſezbaz &
Rab-ſares, & Neregel, & Sereſer, &
Reb-mag, & omnes optimates re-
gis Babylonis, miſerunt, & tulerunt
Ieremiam de veſtibulo carceris, & tra-
diderunt eum Godoliæ filio Ahicam
luce- filii Saphan, vt ˀintraret ᵓ in domum
it. & habitaret in populo. ¶Ad Ieremiam
autem factus fuerat ſermo domini, cũ
clauſus eſſet in veſtibulo carceris, di-
D cens, vade, & dic Abdemelech Ae-
thiopi, dicens, Hæc dicit dominus
exercituum deus Iſrael, Ecce, ego in
ducã ſermones meos ſuper ciuitatem
hanc in malum, & non in bonum: &
erunt in conſpectu tuo in die illa. Et li
berabo te ĩ die illa, ait dominus: & nõ
traderis in manus virorum quos tu for
midas: ſed eruens liberabo te, & gladio
non cades: ſed erit tibi anima tua in
ſalutem, quia in me habuiſti fiduciam
ait dominus.

CAP. XL.

Datur Ieremiæ facultas proficiſcen-
di quò velit. Habitat Ieremias cum po
pulo relicto in Ieruſalem, cui præerat
Godolias. Iohanan prædicit Godoliæ
duci mortem ſuam.

Sermo qui factus eſt ad Ieremiam à A
domino, poſtquam dimiſſus eſt à
Nabuzardan magiſtro militiæ de
Rama, quãdo tulit eũ vinctũ cate-
nis in medio omnium qui migrabãt de
Ieruſalem & Iuda, & ducebantur in
Babylonem. Tollens ergo princeps mi
litiæ Ieremiam, dixit ad eum, Domi-
nus deus tuus locutus eſt malum hoc
ſuper locum iſtum, & adduxit: & fe-
cit dominus ſicut locutus eſt, quia pec
caſtis domino, & non audiſtis vocem
eius, & factus eſt vobis ſermo hic. Nũc
ergo ecce ſolui te hodie de catenis
quæ ſunt in manibus tuis: ſi placet tibi
vt venias mecũ in Babylonem, veni: &
ponam oculos meos ſuper te, ſi autem
diſplicet tibi venire mecum in Baby B
lonem, reſide: ecce omnis terra in
conſpectu tuo eſt, quod elegeris, &
quo placuerit tibi vt vadas, illuc per-
ge. ˀEt mecum noli venire: ſed ᵓ habi- (quoniã
ta apud Godoliam filium Ahicam filii adhuc nõ
Saphan: quem præpoſuit rex Babylo- reuerſus
nis ciuitatibus Iudæ: habita ergo cum fuerat) &
eo in medio populi: vel quocũque pla
cuerit tibi vt vadas, vade. Dedit quo-
que ei magiſter militiæ cibaria, &
munuſcula, & dimiſit eum. ¶Venit
autem Ieremias ad Godoliam filium
Ahicam in Maſphath: & habitauit cum
eo in medio populi qui relictus fue-
rat in terra. Cunque audiſſent omnes
principes exercitus, qui diſperſi fue-
rant per regiones, ipſi & ſocii eorum,
ꝙ præfeciſſet rex Babylonis Godoliam
filium Ahicam terræ: & ꝙ commen-
daſſet ei viros, & mulieres: & paruu-
los, et de pauperibus terræ qui non
fuerant tranſlati in Babylonem: vene-
runt ad Godoliam in Maſphath: et Iſ- C
mahel filius Nathaniæ, et Iohanan et
Ionathan filii Caree, et Sareas filius
Thanebumeth, et filii Ophi qui erãt
de Netophathi, et Iezonias filius Ma-
achathi, ipſi et viri eorũ. Et iurauit eis
Godolias filius Ahicam filii Saphan, et ˀviris
ˀcomitibus ᵓeorũ, dicẽs, ‖Nolite timere 4.Reg.
ſeruire Chaldæis: habitate in terra, et 25.f.

ſeruire regi Babylonis, & bene erit vo
bis. Ecce ego habito ĩ Maſphath, vt *re *expectẽ Chaldæos qui veniẽt.
ſpondeam præcepto Chaldęorum qui
mittuntur ad nos: vos autem colligite
vindemiam, & meſſem & oleum, & cõ
dite in vaſis veſtris: & manete in vrbi-
bus veſtris quas tenetis. Sed & omnes
Iudæi qui erãt in Moab, & in filiis Am-
mon, & in Idumæa, & in vniuerſis re-
gionibus, audito ꝙ dediſſet rex Baby-
lonis reliquias in Iudæa, & ꝙ præpo-
ſuiſſet ſuper eos Godoliam filium Ahi-
cam filii Sophan: reuerſi ſunt inquam
omnes Iudæi de vniuerſis locis ad quæ
fugerant: & venerunt in terram Iuda
ad Godoliam in Maſphat: & collegerũt
vinum, & meſſem multam nimis. Io-
hanan autẽ filius Caree, & omnes prin
D cipes exercitus, qui diſperſi fuerant in
regionibus, venerunt ad Godoliam in
Maſphath, & dixerunt ei, Scito ꝙ Baa-
lim rex filiorum Ammon miſit Iſmahel
filium Nathaniæ percutere animam
tuam. Et non credidit eis Godolias fi-
lius Ahicam. Iohanan autem filius Ca-
ree, dixit ad Godoliam ſeorſum in Ma-
ſphath, loquens, Ibo, & percutiam Iſ-
mahel filium Nathaniæ nullo ſciente:
ne interficiat animam tuam, & diſſipẽ-
tur omnes Iudæi qui congregati ſunt
ad te, & peribunt reliquiæ Iuda. Et ait
Godolias filius Ahicam ad Iohanan fi-
lium Caree, Noli facere verbum hoc:
falſum enim tu loqueris de Iſmahel.

CAP. XLI.

Iſmahel dolo occidit Godoliam & alios complures. Iohanan perſequitur Iſmahelem.

A ET factum eſt in menſe ſeptimo,
venit Iſmahel filius Nathaniæ, fi
lii Eliſama de ſemine regali, &
optimates regis, & decem viri cũ
eo, ad Godoliam filium Ahicam in
Maſphath: & comederunt ibi panes ſi-
mul in Maſphath. Surrexit autem Iſ-
mahel filius Nathaniæ, & decem vi-
ri qui cum eo erant, & percuſſerunt
Godoliam filium Ahicam filii Saphan
gladio, & interfecerunt eum, quem
pręfecerat rex Babylonis terræ. Omnes
quoqꝫ Iudæos qui erãt cum Godolia in
Maſphath, & Chaldeos qui reperti ſunt
ibi, & viros bellatores percuſſit Iſma-
hel. Secundo autem die poſtquam oc-
ciderat Godoliam nullo adhuc ſcien- B
te, venerunt viri de Sichem, & de Silo
& de Samaria octoginta viri: raſi bar-
ba, & ſciſſis veſtibus, & *ſqualentes, & *inciſa carnes habẽte
munera & thus habebant in manu, vt
offerrent in domo domini. Egreſſus er
go Iſmahel filius Nathaniæ in occur-
ſum eorum de Maſphath, incedens &
plorans ibat: cum autem occurriſſet
eis, dixit ad eos, Venite ad Godoliam
filium Ahicam. Qui cum veniſſent ad
medium ciuitatis, interfecit eos Iſma-
hel filius Nathaniæ circa medium la-
ci, ipſi & viri qui erant cum eo. De-
cem autem viri reperti ſunt inter eos,
qui dixerunt ad Iſmahel, Noli occi-
dere nos: quia habemus theſauros in C
agro, frumenti, & hordei, & olei, &
mellis. Et ceſſauit: & non interfecit
eos cum fratribus ſuis. Lacus autem
in quem proiecerat Iſmahel omnia ca-
dauera virorum quos percuſſit pro-
pter Godoliam, ipſe eſt quem fecit
rex Aſa, propter Baaſa regem Iſrael:
ipſum repleuit Iſmahel filius Natha-
niæ occiſis. Et captiuas duxit Iſmahel
omnes reliquias populi, qui erant in
Maſphath: filias regis, & vniuerſum po
pulum qui remanſerat in Maſphath:
quos commendauerat Nabuzardan
princeps militiæ, Godoliæ filio Ahi-
cam. Et cepit eos Iſmahel filius Na-
thaniæ: & abiit, vt tranſiret ad filios
Ammon. ¶Audiuit autem Iohanan fi-
lius Caree, & omnes principes bella-
torum qui erant cum eo, omne malum
quod fecerat Iſmahel filius Nathaniæ. D
Et aſſumptis vniuerſis viris, profecti
ſunt vt bellarent aduerſum Iſmahelem
filium Nathaniæ: & inuenerunt eum
ad aquas multas quæ ſunt in Gabaon.
Cumqꝫ vidiſſet omnis populus qui e-
rat cum Iſmahel, Iohanan filium Ca-
ree, & vniuerſos principes bellato-
rum qui erant cum eo, lætati ſunt. Et
reuerſus eſt omnis populus, quem ce-
perat Iſmahel, in Maſphath: reuer-
ſuſqꝫ abiit ad Iohanan filium Caree. Iſ-
mahel autem filius Nathaniæ fugit cũ
octo viris à facie Iohanan, & abiit ad
filios Ammon. Tulit ergo Iohanan fi-
lius Caree, & omnes principes bellato-
rum qui erant cum eo, vniuerſas reli-
quias vulgi, quas reduxerant ab Iſ-

Iſmahel filio Nathaniæ de Maſphath, poſtquam percuſſit Godoliam filium Ahicam fortes viros ad prȩliũ, & mulieres, & pueros, & eunuchos quos reduxerat de Gabaon. & abierunt & ſederunt peregrinantes in Chamaam, quæ eſt iuxta Beth-lehem: vt pergerent, & introirent AEgyptum à facie Chaldȩorum. timebant enim eos, quia percuſſerat Iſmahel filius Nathaniæ Godoliã filium Ahicam, quem præpoſuerat rex Babylonis in terra Iuda.

CAP. XLII.

¶ Conſulunt principes Ieremiã quid facere debeant. Monet reliquias populi ne proficiſcantur in AEgyptum.

A ET acceſſerunt omnes principes bellatorum, & Iohanan filius Caree, & Iezonias filius Oſaiæ, & reliquum vulgus à paruo vſque ad magnum: dixeruntꝙ ad Ieremiã prophetam, [a]Cadat oratio noſtra in conſpectu tuo: & ora pro nobis ad dominum deum tuum pro vniuerſis reliquiis iſtis, quia derelicti ſumus pauci de pluribus, ſicut oculi tui nos intuẽtur: & annuntiet nobis dominus deus tuus viam per quam pergamus, & verbum quod faciamus. Dixit autem ad eos Ieremias propheta, Audiui: ecce ego oro ad dominum deum veſtrum ſecundum verba veſtra, omne verbum quodcunque reſponderit mihi, indicabo vobis: nec celabo vos quicquam. Et illi dixerunt ad Ieremiam, Sit dominus inter nos teſtis veritatis & fidei, ſi non iuxta omne verbum in quo miſerit te dominus deus tuus ad nos:
B ſic faciemus: ſiue bonum eſt, ſiue malum, voci domini dei noſtri ad quem mittimus te, obediemus: vt bene ſit nobis cum audierimus vocem domini dei noſtri. ¶Cum autem completi eſſent decem dies, factum eſt verbum domini ad Ieremiam. Vocauitꝙ Iohanan filium Caree, & omnes principes bellatorum, qui erant cum eo, & vniuerſum populum à minimo vſque ad maximum, & dixit ad eos, Hæc dicit dominus deus Iſrael, ad quem miſiſtis me, vt proſternerem preces veſtras in conſpectu eius, Si quieſcentes manſeritis in terra hac, ædificabo vos, & non deſtruam: plantabo, & non euellam: iam enim placatus ſum ſuper malo quod feci vobis. Nolite timere à facie regis babylonis, quem vos pauidi formidatis: nolite metuere eum, dicit dominus: quia vobiſcum ſum ego, vt ſaluos vos faciam, & eruam de manu eius, & dabo vobis miſericor- C
dias, & miſerebor veſtri, & habitare vos faciam in terra veſtra. Si autem dixeritis vos, Non habitabimus in terra iſta, nec audiemus vocem domini dei noſtri, dicentes, Nequaquam ſed ad terram AEgypti pergemus: vbi nõ videbimus bellum, & clangorem tubæ non audiemus, & famem non ſuſtinebimus: & ibi habitabimus. Propter hoc nunc audite verbum domini reliquiæ Iuda, Hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael, Si poſueritis faciem veſtram vt ingrediamini AEgyptum: & intraueritis vt ibi habitetis: gladius quem vos formidatis, ibi comprehendet vos in terra AEgypti: & fames pro qua eſtis ſoliciti, adhærebit vobis in AEgypto, & ibi moriemini. Omneſꝙ viri, qui poſuerunt faciem ſuam vt ingrediantur AEgyptum, vt D
habitent ibi, morientur gladio, & fame, & peſte: nullus de eis remanebit, nec effugiet à facie mali quod ego afferam ſuper eos. Quia hæc dicit dominus exercituũ, deus Iſrael, Sicut [a]cõflatus eſt furor meus, & indignatio mea ſuper habitatores Ieruſalem: ſic conflabitur indignatio mea ſuper vos, cũ ingreſſi fueritis AEgyptum: & eritis in iuſiurandum, & in ſtuporem, & in maledictum, & in opprobrium: & nequaquam vltra videbitis locũ iſtum. [b]Verbum domini ſuper vos reliquiæ Iuda, Nolite intrare AEgyptum: ſcientes ſcietis quia obteſtatus ſum vobis hodie quia decepiſtis animas veſtras, vos enim miſiſtis me ad dominum deum veſtrum dicentes, Ora pro nobis ad dominum deũ noſtrum: & iuxta omnia quæcunque dixerit tibi dominus deus noſter, ſic annũtia nobis, & faciem9. Et annũtiaui vobis hodie, & non audiſtis vocẽ domini dei veſtri ſuper vniuerſis ꝓ quibus miſit me ad vos. Nunc ergo ſciẽtes ſcietis, quia gladio & fame & peſte moriemini in loco ad quem voluiſtis intrare vt habitaretis ibi.

[a] Graſit

[a] effuſus

[b] vt, Locutus eſt dominus

CAP. XLIII.

Reclamante Ieremia, Iohanan abducit reliquias populi in AEgyptũ. Ieremias prædicit vaſtitatem AEgypti.

A F Actum eſt autem, cum compleſſet Ieremias loquens ad populum vniuerſos ſermones domini dei eorũ, pro quibus miſerat eum dominus deus eorum ad illos, omnia verba hęc: dixit Azarias filius Oſaiæ, & Iohanan filius Caree, & omnes viri ſuperbi, dicentes ad Ieremiam, Mendacium tu loqueris: non miſit te dominus deus noſter, dicens, Ne ingrediamini AEgyptum, vt habitetis illic. Sed Baruch filius Neriæ incitat te aduerſum nos, vt tradat nos in manus Chaldæorum vt
B interficiat nos, & traduci faciat in Babylonem. Et non audiuit Iohanan filius Caree, & omnes principes bellatorum, & vniuerſus populus, vocem domini vt manerẽt in terra Iuda: ſed tollens Iohanan filius Caree, & vniuerſi principes bellatorum vniuerſos reliquiarum Iuda, qui reuerſi fuerant de cunctis gentibus ad quas fuerant ante diſperſi, vt habitarent in terra Iuda: viros & mulieres, & paruulos, & filias regis: & omnem animam quã reliquerat Nabuzardan princeps militiæ cum Godolia filio Ahicam, filii Saphan: & Ieremiam prophetam, & Baruch filiũ
C Neriæ: & ingreſſi ſunt in terram AEgypti, quia non obedierunt voci domini. Et venerunt vſque ad Taphnis. ¶Et factus eſt ſermo domini ad Ieremiam in Taphnis, dicens, Sume tibi lapides grãdes in manu tua, & abſcondes eos in *crypta, quæ eſt ſub muro lateritio⁾, in porta domus Pharaonis ĩ Taphnis: cernentibus viris Iudæis. Et dices ad eos, Hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael, Ecce ego mittam, & aſſumam Nabuchodonoſor regem Babylonis ſeruum meum: & ponam thronum eius ſuper lapides iſtos quos abſcondi, & ſtatuet ſolium ſuum ſuper eos. Veniẽſque percutiet terram AEgypti: quos in morte, in mortem: & quos in captiuitate, in captiuitatem: & quos in gladio,
D in gladium. Et ſuccendet ignem in delubris deorum AEgypti, & comburet ea, & captiuos ducet illos, & amicietur terra Aegypti, ſicut amicitur paſtor pallio ſuo: & egredietur inde in pace. Et conteret ſtatuas domus ſolis quæ ſunt in terra AEgypti: & delubra deorum AEgypti comburet igni.

*luto, in fornace laterum,

CAP. XLIIII.

Arguit populum idolatriæ, Minatur eis exitium. Comminationem domini vilipendentes, caſtigantur. Rurſum pœnam ei proponit.

A V Erbum quod factum eſt ad Ieremiam, ad omnes Iudæos qui habitabant in terra AEgypti, habitãtes in Magdalo, & in Taphnis, & in Memphis, & in terra Phathures, dicens, Hæc dicit dominus exercituũ deus Iſrael, Vos vidiſtis omne malum iſtud quod adduxi ſuper Ieruſalem, & ſuper omnes vrbes Iuda: & ecce deſertæ ſunt hodie, & non eſt in eis habitator: propter malitiam quam fecerunt, vt me ad iracundiam prouocarent, & irent, & ſacrificarent, & colerent deos alienos quos neſciebant & B
illi & vos & patres veſtri. Et miſi ad vos omnes ſeruos meos prophetas de nocte conſurgens, mittenſque, & dicens, Nolite oro facere verbum abominationis huiuſcemodi quam odiui. Et nõ audierunt, nec inclinauerunt aurem ſuam vt conuerterentur à malis ſuis, & non ſacrificarent diis alienis. Et *cõflata⁾ eſt indignatio mea, & furor meꝰ & ſuccenſa eſt in ciuitatibus Iuda, & in plateis Ieruſalem: & verſæ ſunt in ſolitudinem & vaſtitatem ſecundum diẽ hanc. Et nunc hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael, Quare vos facitis malum grande hoc contra animas veſtras: vt intereat ex vobis vir & mulier, paruulus & lactens, de medio Iudæ, nec relinquatur vobis quicquã reſiduum prouocantes me in operibus manuum veſtrarum, ſacrificando diis alienis in terra AEgypti, in quã ingreſſi eſtis vt habitetis ibi: & diſpereatis, & C
ſitis in maledictionem & in opprobriũ cunctis gentibus terræ? Nunquid obliti eſtis mala patrum veſtrorum, & mala regum Iuda, & mala vxorum eius, & mala veſtra, & mala vxorum veſtrarum, quæ fecerunt in terra Iuda & in *regionibus⁾ Ieruſalem? Non ſunt* mundati⁾ vſque ad diem hanc: & non timuerunt, & non ambulauerunt in lege

*effuſa
*plate
*attri (hum liati)
*mea

ᵃdomini', & in præceptis meis, quæ
dedi coram vobis & corā patribus ve-
ſtris. ¶Ideo hæc dicit dominus exerci
C tuum deus Iſrael, Ecce ego ponam faci
em meam in vobis in malum: & diſper
dam omnem Iudam. Et aſſumam reli-
quias Iudæ, qui poſuerunt facies ſuas
vt ingrederētur terram AEgypti, & ha
bitarent ibi: & conſumentur omnes in
terra AEgypti: cadent in gladio, & ī fa
me: & conſumentur à minimo vſque
ad maximum, in fame, & in gladio mo
rientur: & erunt in iuſiurandum, & in
ᵃmiraculum', & in maledictionem, & ī
opprobrium. Et viſitabo ſuper habita-
tores terræ AEgypti, ſicut viſitaui Ieru
ſalem: in gladio, & fame, & peſte. Et nō
erit qui effugiat, & ſit reſiduus de reli-
quiis Iudæorum qui vadunt vt peregri
nentur in terra AEgypti: & reuertantur
in terram Iuda ad quam ipſi eleuant a-
nimas ſuas, vt reuertantur & habitent
ibi. non reuertentur niſi qui fugerint.
¶Reſponderunt autem Ieremiæ omnes
D viri ſcientes quòd ſacrificarent vxo-
res eorum diis alienis: & vniuerſæ mu-
lieres quarum ſtabat multitudo gran-
dis: & omnis populus habitantium in
terra AEgypti in Phathures, dicentes,
Sermonem quem locutus es ad nos in
nomine domini non audiemus ex te,
ſed facientes faciemus omne verbum
quod egredietur de ore noſtro, vt ſa-
crificemus reginæ cæli, & libemus ei li
bamina, ſicut fecimus nos & patres no
ſtri, reges noſtri, & principes noſtri in
vrbibus Iuda, & in plateis Ieruſalem: &
ſaturati ſumus panibus, & bene nobis
erat, malumq́ non vidimus. Ex eo autē
tempore quo ceſſauimus ſacrificare re-
ginæ cæli, & libare ei libamina, indigui
mus omnibus, & gladio & fame cōſum
pti ſumus. ‖Quod ſi nos ſacrificamus re
ginæ cæli, & libamus ei libamina: nun-
E quid ſine viris noſtris facimus ei placē
tas ad colendum eam, & libandum ei
libamina? ¶Et dixit Ieremias ad omnē
populum, aduerſum viros, & aduerſum
mulieres, & aduerſum vniuerſam ple-
bem, qui reſponderant ei verbum, di-
cens, Nūquid non ſacrificium quod ſa
crificaſtis in ciuitatibus Iuda & in pla
teis Ieruſalē vos & patres veſtri, reges
veſtri & prīcipes veſtri & populus ter
ræ, horum recordatus eſt dominus, &
aſcendit ſuper cor eius? Et non poterat
dominus vltra portare propter malitiā
ſtudiorū veſtrorū, & propter abomina
tiones quas feciſtis: & facta eſt terra ve
ſtra in deſolationem, & in ſtuporem, &
in maledictum, ᵃeò q̃ nō ſit habitator, ᵃvt
ſicut eſt dies hæc. Propterea q̃ ſacrifi-
caueritis idolis, & peccaueritis domi-
no: & non audieritis vocem domini, &
in lege & in pręceptis & in teſtimoniis
eius non ambulaueritis: idcircò euene
runt vobis mala hæc, ſicut eſt dies hęc. F
Dixit autem Ieremias ad omnem popu
lum & ad vniuerſas mulieres. Audite
verbum domini omnis Iuda, qui eſtis ī
terra AEgypti, hæc dicit dominus exer
cituum deus Iſrael, dicens, Vos, & vxō
res veſtrę locuti eſtis ore veſtro, & ma
nibus veſtris impleſtis, dicentes, Facia
mus vota noſtra quæ vouimus, vt ſacri
ficemus reginæ cæli, & libemus ei liba
mina. Impleſtis vota veſtra, & opere p
petraſtis ea. Ideo audite verbum domi
ni omnis Iuda, qui habitatis in terra AE
gypti. Ecce ego iuraui in nomine meo
magno, ait dominus: quia nequaquam
vltra vocabitur nomen meum ex ore
omnis viri Iudæi, dicentis, Viuit domi G
nus deus, in omni terra AEgypti. Ecce
ego ᵃvigilabo' ſuper eos in malū, & non ᵃfeſtino
in bonum: & conſummentur omnes vi
ri Iuda, qui ſunt in terra AEgypti, gla-
dio & fame, donec penitus conſuman-
tur. Et qui fugerint gladium, reuerten-
tur de terra AEgypti in terram Iuda vi
ri pauci: & ſcient omnes reliquiæ Iuda
ingredientium terram AEgypti, vt ha-
bitent ibi, cuius ſermo compleatur, me
us, an illorum. Et hoc vobis ſignum, ait
dominus, quòd viſitem ego ſuper vos
in loco iſto: vt ſciatis quia vere cōple-
buntur ſermones mei cōtra vos in ma-
lum. Hæc dicit dominus, Ecce ego tra-
dam Pharaonem Ephree regem AEgy-
pti in manus inimicorū eius, & in ma-
nus quærentiū animā illius: ſicut tradi
di Sedeciam regem Iuda in manu Na-
buchodonoſor regis Babylonis inimi-
ci ſui, & quærentis animam eius.

CAP. XLV.

Arguitur Baruch puſillanimitatis,
tamen ſalus ei promittitur.

A Verbum quod locutus eſt Ieremi-
as ꝓpheta ad Baruch filium Ne-
riæ, cum ſcripſiſſet verba hæc in
libro ex ore Ieremiæ, anno quar-
to Ioacim filii Ioſiæ regis Iuda, dicēs,
Hæc dicit dominus deꝰ Iſrael ad te Ba
ruch, Dixiſti, Væ miſero mihi, quoniā
=triſtitiā addidit dominꝰ =dolorem)dolori meo:
laboraui in gemitu meo, & requiem nō
B inueni. Hæc dicit dominꝰ. Sic dices ad
eum, Ecce quos ædificaui, ego deſtruo:
& quos plantaui, ego euello, & vniuer
ſam terram hanc. Et tu quæris tibi grā-
dia? noli quærere, quia ecce ego addu-
cam malum ſuper omnem carnem, ait
dominus: & dabo tibi animam tuam in
ſalutem in omnibus locis ad quæcunqꝫ
perrexeris.

CAP. XLVI.

Prædicit cladem AEgypti. Promit-
titur Iſraeli liberatio.

A Quod factum eſt verbum do-
mini ad Ieremiam prophe-
tam contra gentes ad AEgy-
ptum aduerſum exercitum
Pharaonis =Nechao regis AEgypti, qui
erat iuxta fluuium Euphraten in Char-
camis, quem percuſſit Nabuchodono-
ſor rex Babylonis, in quarto anno Ioa-
cim filii Ioſiæ regis Iuda. Pręparate ſcu
tum & clypeum, & procedite ad bellū.
Iungite equos, & aſcēdite equites: ſtate
in galeis: polite lanceas, induite vos lo
ricis. Quid igitur? vidi ipſos pauidos &
terga vertentes, fortes eorum cæſos: fu
B gerunt conciti, nec reſpexerunt: terror
vndique, ait dominus. Non fugiat ve-
lox, nec ſaluari ſe putet fortis: ad aqui-
lonem iuxta flumen Euphraten victi
ſunt, & ruerunt. Quis eſt iſte, qui quaſi
flumen aſcendit: & veluti fluuiorum in
tumeſcunt gurgites eius? AEgyptus flu-
minis inſtar aſcendet, & velut flumina
mouebuntur fluctus eius: & dicet. Aſcē
dens operiam terram: perdam ciuitatē
& habitatores eius. Aſcendite equos, &
exultate in curribus, & procedant for-
tes, AEthiopia & Libyes tenentes ſcu-
tum, & Lydii arripientes, & iacientes
C ſagittas. Dies autem ille domini dei ex-
ercituum dies vltionis, vt ſumat vindi-
ctam de inimicis ſuis: deuorabit gladi-
us & ſaturabitur, & inebriabitur ſan-
guine eorum: victima enim domini dei
exercituum in terra aquilonis iuxta flu
men Euphraten. Aſcende in Galaad, &
tolle reſinā virgo filia AEgypti: fruſtra
multiplicas medicamina, ſanitas non e-
rit tibi. Audierunt gentes ignominiam
tuam, & vlulatus tuus repleuit terrā:
quia fortis impegit in fortē, ambo pa-
riter conciderunt. ¶ Verbum quod lo-
cutus eſt dominus ad Ieremiam ꝓphe- D
tam, ſuper eo quod venturus eſſet Na-
buchodonoſor rex Babylonis, & percuſ
ſurus terram AEgypti: Annuntiate AE-
gypto, & auditum facite in Magdalo, &
reſonet in Memphis, & in Taphnis: di-
cite, Sta, & præpara te: quia deuorabit
gladius ea quæ per circuitum tuū ſunt.
Quare =computruit)fortis tuus? non ſte =ꝓp
tit: quoniam dominus =ſubuertit) eum. tus e
Multiplicauit ruentes, ceciditqꝫ vir ad =vP,
proximum ſuum: & dicent, Surge & re fauit E
uertamur ad populum noſtrum, & ad
terram natiuitatis noſtræ à facie gladii =illu
columbæ. Vocate =nomen Pharaonis re phar
gis AEgypti tumultum, adduxit tēpus) nem
Viuo ego (inquit rex, Dominus exerci- gem
tuum nomen eius) quoniam ſicut Tha- gypt
bor in montibus, & ſicut Carmelus in gē m
mari, veniet. Vaſa transmigrationis fac tudi
tibi habitatrix filia AEgypti: quia Mem mag
phis in ſolitudine erit, & deſeretur, & nō a
inhabitabilis erit. Vitula elegans atque tem
formoſa AEgyptus: =ſtimulator)ab aqui cōdi
lone veniet ei. Mercenarii quoque eius =exc
qui verſabantur in medio eius, quaſi vi
tuli ſaginati verſi ſunt, & fugerūt ſimul
nec ſtare potuerunt: quia dies interfe-
ctionis eorum venit ſuper eos, tempus F
viſitationis eorum. Vox eius quaſi æris
ſonabit quoniam cum exercitu prope-
rabunt, & cum ſecuribus venient ei qua
ſi cædentes ligna. Succiderunt ſaltum
eius, ait dominus, qui ſupputari nō po
teſt: multiplicati ſunt ſuper locuſtas, &
non eſt eis numerus. Cōfuſa eſt filia AE
gypti, & tradita in manus populi aqui
lonis. Dixit dominus exercituum deus
Iſrael. Ecce ego viſitabo =ſuper tumul- =faſt
tū)Alexandriæ, & ſuper Pharaonem, &
ſuper AEgyptum, & ſuper deos eius, &
ſuper reges eius: & ſuper Pharaonem, G
& ſuper eos qui confidunt in eo. Et da-
bo eos in manus quærentium animam
eorum, & in manus Nabuchodonoſor
regis Babylonis, & in manu ſeruorum

eius: & poſt hæc habitabitur ſicut diebus priſtinis, ait dominus. ¶Et tu ne timeas ſerue meus Iacob, & ne paueas Iſrael: quia ecce ego te ſaluum faciam de longinquo, & ſemen tuum de terra captiuitatis ſuæ: & reuertetur Iacob, & requieſcet, & proſperabitur, & non erit qui exterreat eum. Et tu noli timere ſerue meus Iacob, ait dominus: quia tecū ego ſum, quia ego conſumā omnes gentes ad quas eieci te: te vero non conſumam, ſed caſtigabo te in iudicio, nec "quaſi innocenti parcam tibi).

CAP. XLVII.

¶ Sermo domini contra Palæſthinos.

A Quod factum eſt verbum domini ad Ieremiam prophetam contra Palæſthinos antequā percuteret Pharao Gazan. Hæc dicit dominus, Ecce aquæ aſcendunt ab aquilone, & erunt quaſi torrens inundans: & operient terram & plenitudinem eius, vrbem & habitatores eius. Clamabunt

B homines, & vlulabunt omnes habitatores terræ à ſtrepitu "pompæ armorum, & bellatorum) eius à commotione quadrigarū eius, & multitudine rotarū illius. Non reſpexerunt patres filios "manibus diſſolutis), pro aduentu diei in quo vaſtabuntur omnes Philiſthiim, & diſſipabitur Tyrus & Sidon cum omni

C bus reliquis auxiliis ſuis, depopulatus eſt enim dominus Palæſthinos, reliquias inſulæ Cappadociæ. Venit caluitiū ſuper Gazam: "conticuit) Aſcalon, & re

D liquiæ vallis earum, vſquequo concideris? O mucro domini vſquequo nō quieſces? ingredere in vaginam tuam: refrigerare, & ſile. Quomodo quieſcet, cum dominus præceperit ei aduerſus Aſcalonem, & aduerſum maritimas eius regiones, ibique condixerit ei.

CAP. XLVIII.

¶ Sermo domini contra Moabitas.

A Ad Moab, Hæc dicit dominus exercituū deus Iſrael, Væ ſuper Nabo, qm̄ vaſtata eſt, & confuſa: capta eſt Cariathaim: cōfuſa eſt "fortis), & tremuit. Nō eſt vltra "exultatio) in Moab contra Heſebon: cogitauerunt malum, Venite, & diſperdamus eam de gente. "Ergo ſilens conticeſces), ſequeturq; te gladius, Vox clamoris de Oronaim: vaſtitas, & cōtritio magna. Contrita eſt Moab: annūtiate clamorē paruulis eius. Per aſcēſum enim Luith plorās aſcēdet in fletu: qm̄ in deſcēſu Oronaim hoſtes vlulatū cōtritionis audierunt, ||Fugite, ſaluate aīas veſtras: & eritis quaſi miricæ in deſerto. Pro eo ēm ꝙ habuiſti fiduciā in "munitionib9) tuis & in theſauris tuis, tu quoq; capieris & ibit Chamos in trāſmigrationem, ſacerdotes eius, & principes eius ſimul. Et veniet pdo ad oēm vrbē, & vrbs nulla ſaluabitur: & peribunt valles, & diſſipabūtur cāpeſtria, qm̄ dixit dn̄s, Date

[margin: ſuccideris: — Sup.17.a. — "opibus (.i.pecudibus & bobus]

B "florē Moab, quia florēs) egredietur: & ciuitates eius deſertę erunt, & inhabitabiles. Maledictus qui facit op9 dn̄i fraudulēter: & q' prohibet gladiū ſuū à ſanguine. "Fertilis) fuit Moab ab adoleſcentia ſua, & requieuit in fecibus ſuis: nec transfuſus eſt de vaſe in vas, & in trāſmigrationem non abiit: idcirco pmanſit guſtus eius in eo, & odor eius nō eſt immutatus. Propterea ecce dies veniūt dicit dn̄s: & mittā ei "ordiatores, & ſtratores lagūcularū), & ſternēt eū: & vaſa eius exhauriēt, & lagūculas eorū collidēt. Et cōfundetur Moab à Chamos, ||ſicut cōfuſa eſt domus Iſrael à Bethel, in qua habebat fiduciā. ||Quō dicitis, Fortes ſumus, & viri robuſti ad præliādū? Vaſtata eſt Moab, & ciuitates illius "ſuccēde

[margin: "alas Moab qui volans — "Pacatus — "hoīes q iuuabunt eam migrare — 3.Re.12.g Iſa.16.b.]

C runt): & electi iuuenes eius deſcēderūt in occiſionē: ait rex, Dn̄s exercituū nomen eius, Prope eſt interitus Moab, vt veniat: & malū eius velociter accurret nimis. "Conſolamini eū) oēs qui eſtis in circuitu eius, & vniuerſi qui ſcitis nomen eius: dicite, Quō cōfracta eſt virga fortis, baculus glorioſus? Deſcende de gloria, & ſede in ſiti habitatio filiæ Dibon: qm̄ vaſtator Moab aſcendet ad te, diſſipabit munitiones tuas. In via ſta, & pſpice habitatio Aroer: interroga fugientem, & ei qui euaſit, dic, Quid accidit? Confuſus eſt Moab, quoniā victus eſt: vlulate, & clamate, annūtiate in Arnon quoniam vaſtata eſt Moab. Et iudicium venit ad terram campeſtrem: ſup Helon, & ſuper Iaſa, & ſup Mephaath, & ſuper Dibon, & ſuper Nabo, & ſuper domum Deblathain, & ſuper Ca

[margin: "vel, ſucciderunt: — "Cōdolet ei]

D riathaim, & ſuper Beth - gamul,

& ſuper Beth-maon, & ſuper Carioth,
& ſuper Boſra:& ſuper omnes ciuita-
tes terræ Moab,quæ longe & ꝓpe ſunt
" plaudet Abſciſſum eſt cornu Moab:& brachium
(vP, ver- eius contritum eſt,ait dominus. Inebri
tet ſe à la ate eum,quoniā contra dominum ere-
tere in la ctus eſt:& =allidet manum⁾ Moab in vo
tus) mitu ſuo,& erit in deriſum etiam ipſe.
= condo- fuit enim ī deriſum tibi Iſrael: quaſi in
luiſti ter fures reperiſſes eum. propter verba
=elationē ergo tua quæ aduerſum illum locutus
E es,=captiuus duceris⁾.Relinquite ciui-
*iram tates , & habitate in petra habitatores
*nō fece- Moab:& eſtote quaſi columba nidificās
rūt quod in ſummo ore foraminis.Audiuimus ſu
iactabant perbiam Moab , ſuperbus eſt valde:&
ſe poſſe =ſublimitatem⁾eius , & arrogantiam,&
facere, ſuperbiam,& altitudinem cordis eius.
mentiti Ego ſcio,ait dominus=iactantiam⁾ eius:
ſunt. &=quód non ſit iuxta eam virtus eius,
*Cir hæ- nec iuxta quod poterat conata ſit fa-
res inge- cere⁾. Ideo ſuper Moab eiulabo, & ad
miſcam, Moab vniuerſam clamabo,ad viros=mu
=Eodem ri fictilis lamentantes⁾." De planctu Ia-
planctu zet plorabo tibi⁾vinea Sabama:propa-
quo te de gines tuæ tranſierunt mare , vſque ad
fleo Iazer mare Iazer peruenerunt:ſuper=meſſem
deflebo tuam⁾,& vindemiam tuam prædo ir-
te ruit.‖Ablata eſt lætitia & exultatio de
=vP,fru- Carmelo & de terra Moab : & vinum
ctus tuos de torcularibus ſuſtuli:nequaquam cal
æſtiuos cator vuæ=ſolitum celeuſma⁾cantabit.
Iſa.16.c. De clamore Heſebon vſque Eleale & Ia
=vP,can- ſa,dederunt vocem ſuam:à Segor vſꝙ
tionem ad Oronaim vitulam " conternantem⁾:
vineæ aquæ quoque Nemrim"peſſimæ⁾erunt.
=triennē: Et auferam de Moab , ait dominus,offe
*in deſo- rentem in excelſis,& ſacrificantem di-
lationes is eius. Propterea cor meum ad Moab
*Cir Hæ- quaſi tibia æris reſonabit:& cor meum
res ad viros=muri fictilis⁾dabit ſonitum ti
=reſiduæ biarum:quia = plus fecit quám potuit,
diuitiæ idcirco⁾perierunt. ‖ Omne enim caput
quas fe- caluitiū,& omnis barba raſa erit:in [cū
cit. Iſa.15 ctis manibus=colligatio⁾,& ſuper= om-
a.eze.7.c ne dorſum cilicium⁾.Et ſuper omnia te
=inciſio- cta,& in plateis eius omnis planctus:
nes.= oēs quoniam contriui Moab ſicut vas=inu-
lumbos tile⁾,ait dominus.Quomodo victa eſt,
ſaccus. & vlulauerunt?quomodo deiecit cer-
=quod de uicem Moab,& confuſus eſt?eritꝙ Mo-
lectat, ab in deriſum,& in*exemplum⁾omni-
= formidi bus in circuitu ſuo,Hæc dicit domin9,
nem Ecce quaſi aquila volabit , & extendet
alas ſuas ad Moab.Capta eſt Carioth,&
munitiones cōprehēſæ ſunt:& erit cor
fortium Moab in die illa,ſicut cor mu-
lieris parturiētis. Et ceſſabit Moab eſſe
populus:quoniam cōtra dominum*glo " mag
riatus eſt⁾.Pauor,& fouea:& laqueus ſu cauit
per te ô habitator Moab,ait dominus. ſuum
‖Qui fugerit à facie pauoris , cadet in Iſa.2.
foueam:& qui conſcenderit de fouea, G
capietur laqueo . adducam enim ſuper
Moab annum viſitationis eorum,ait do
minus.In vmbra Heſebon ſteterunt=de *ppt
laqueo⁾fugiētes:quia ignis egreſſus eſt olen
de Heſebon,& flamma de medio Sion: =fine
& deuorauit*partem⁾ Moab, & verticē
filiorum tumultus.Væ tibi Moab,peri-
ſti popule Chamos : quia comprehenſi
ſunt filii tui,& filiæ tuæ in captiuitatē
Moab in nouiſſimis diebus,ait dn̄s.

Hucuſque iudicia Moab.

CAP. XLIX.

Sermo domini contra Ammonitas.
Contra Idumæam. Contra Damaſcum.
Contra Cedar.Contra AElam.

AD filios Ammon.Hæc dicit domi
nus.Nunquid non filii ſunt Iſra- A
el?aut hæres non eſt ei ? Cur igit
hæreditate poſſedit = Melchom⁾ ⁾rex
Gad:& populus eius in vrbibus eius ha
bitauit? Ideo ecce dies veniūt,dicit do
minus:& auditum faciam ſuper Rab-
bath filiorum Ammon fremitum præ-
lii:& erit in tumultū diſſipata , filiæꝙ
eius igne ſuccendentur , & poſſidebit
Iſrael poſſeſſores ſuos,ait dominus.Vlu
la Heſebō,qm̄ vaſtata eſt Hai,clamate=fi =vill
liæ⁾Rabbath,accīgite vos ciliciis: plā
gite,& circuite per ſepes:quoniā=Mel- =rex
chom⁾ in tranſmigrationem ducetur,
ſacerdotes eius,& principes eius ſimul. B
Quid gloriaris in vallibus? Defluxit val
lis tua filia= delicata⁾ :quæ confidebas "reb
in theſauris tuis,& dicebas , Quis veni
et ad me?Ecce ego inducā ſuper te ter
rorem ait dominus deus exercituum,
ab omnibus qui ſunt in circuitu tuo:&
diſpergimini ſinguli à cōſpectu veſtro,
nec erit qui congreget= fugientes⁾. Et *vag
poſt hæc reuerti faciam captiuos filio-
rum Ammon,ait dominus.¶Ad Idumę
am.Hæc dicit dominus exercituū,Nū-
quid nō vltra eſt ſapientia in Theman?
Periit cōſiliū à filiis:=inutilis facta⁾eſt ſa *corr

pientia eorum. Fugite, & terga vertite
deſcendite in voraginem habitatores
Dedan: quoniam Perditionem Eſau ad
duxi ſuper eum, tēpus viſitationis eius
nerint Si vindemiatores ªveniſſent ſup te, nō
te nō reliquiſſent ʾracemum: ſi fures in nocte,
nquēt rapuiſſent quod ſufficeret ſibi. Ego ve-
ro diſcooperui Eſau, reuelaui abſcondi
C ta eius, & celari non poterit: vaſtatum
eſt ſemen eius, & fratres eius, & vicini
eius, & nō erit. Relinque pupillos tuos
ego faciā eos viuere, & viduæ tuæ in
me ſperabunt, Quia hæc dicit dn̄s. Ec
ce quibus non erat iudiciū vt biberent
unis. calicem, bibentes bibēt: & tu ªquaſi in-
Non nocens relinqueris? Non eris innocēs ʾ
s im- ſed bibens bibes. Quia per memetip-
nis. ſum iuraui dicit dominus, ꝙ in ſolitu-
dinem, & in opprobrium, & in de-
ſertum, & in maledictionē erit Boſra:
& omnes ciuitates eius erunt in ſolitu
1.1, a. dines ſempiternas.|| Auditum audiui à
domino, & legatus ad gētes miſſus eſt,
Congregamini, & venite contra eā, &
ectū, conſurgamus in prœliū. Ecce enim ªpar
uulum ʾdedi te in gentibus, conptēpti-
bilem inter homines. Arrogantia tua
decepit te, & ſuperbia cordis tui: qui
ribus habitas ªin cauernis petræ ʾ, & apprehē
icatis dere niteris altitudinem collis. cū ex-
petrā altaueris quaſi aquila nidum tuum, in-
de detraham te, dicit dominus. Et erit
Idumæa deſerta: omnis qui trāſibit per
eam, ſtupebit, & ſibilabit ſuper omnes
1.19.e plagas eius.|| Sicut ſubuerſa eſt Sodo-
D ma & Gomorrha, & vicinæ eius, ait do
minus: non habitabit ibi vir, & nō inco
let eā filius hominis, Ecce quaſi leo a-
imore ſcendet ªde ſuperbia ʾIordanis ad ªpul-
bitacu chritudinem robuſtā ʾ: quia ſubito cur-
robu- rere faciam eū ad illam: & quis erit ele
m. ctus quē præponā ei? quis enim ſimilis
onſti- mei? & quis ªſuſtinebit me ʾ? || & quis eſt
t mihi iſte paſtor, qui reſiſtat vultui meo? Pro
npus? pterea audite conſilium domini quod
.41.a. iniit de Edom: & cogitationes eiꝰ quas
cogitauit de habitatoribus Theman. Si
non deiecerint eos paruuli gregis, niſi
diſſipauerint cum eis habitaculū eorū.
A voce ruinæ eorum commota eſt ter
ra: clamor in mari rubro auditus eſt vo
cis eius. Ecce quaſi aquila aſcendet &
auolabit: & expandet alas ſuas ſuper
E Boſram: & erit cor fortium Idumææ in
die illa, quaſi cor mulieris parturien-
tis. ¶Ad Damaſcum. confuſa eſt Emath
& Arphad: quia auditum peſſimū audie
runt, turbati ſunt in mari: præ ſolicitu
dine quieſcere nō potuit. Diſſoluta eſt
Damaſcus, verſa eſt in fugam, tremor
apprehendit eam: anguſtia & dolores
tenuerunt eam quaſi parturientē. Quo-
modo dereliquerunt ciuitatem lauda-
bilem, vrbem lætitiæ? Ideo cadent iu-
uenes eius in plateis eius: & omnes vi
ri prælii cōticeſcent in die illa, ait do
minus exercituum. Et ſuccendā ignem
in muro Damaſci, & deuorabit mœnia
Ben.adad. ¶Ad Cædar, & ad regna A-
ſor, quæ percuſſit Nabuchodonoſor
rex Babylonis, hæc dicit dominus, Sur
gite, & aſcendite ad Cedar, & vaſtate
filios orientis. Tabernacula eorum, &
greges eorum capient: pelles eorum, & B
omnia vaſa eorum, & camelos eorum
tollent ſibi: & vocabunt ſuper eos for-
midinem in circuitu. Fugite, abite ve-
hemēter, in voraginibus ſedete qui ha
bitatis Aſor, ait dominus: iniit enim cō
tra vos Nabuchodonoſor rex Babylo-
nis conſiliū, & cogitauit aduerſum vos
cogitationes. Conſurgite, & aſcendite
ad gentem quietam, & habitantem cō
fidenter, ait dominus: nō oſtia, nec ve
ctes eis: ſoli habitant. Et erunt cameli
eorum in direptionē, & multitudo iu
mentorum in prædam: & diſpergam ªomne la
eos in ªomnem ventum, qui ſunt atton tus exu-
ſi in comam ʾ, & ex omni confinio eo- lates ī an
rum adducam interitum ſuper eos, ait gulis ter
dominus. Et erit Aſor in habitaculum ræ:
draconum, deſerta vſque in æternum:
nō manebit ibi vir, nec incolet eā filiꝰ
hominis. ¶ Quod factū eſt Verbum do C
mini ad Ieremiam prophetam aduer-
ſus AElam, in principio regni Sedeciæ
regis, Iuda, dicēs Hæc dicit dn̄s exerci
tuum, Ecce ego cōfringam arcum AE-
lam, ª& ſumam fortitudinem eorum ʾ, ªprīcipiū
Et inducam ſuper AElam quatuor ven fortitudi
tos, à quatuor plagis cæli: & ventilabo nis eorū.
eos in omnes ventos iſtos: & non erit
gens ad quam non perueniant profu-
gi AElam. Et pauere faciam AElam co-
ram inimicis ſuis & in conſpectu quę-
rentium animam eorum: & adducam
ſuper eos malum, iram furoris mei, di-
cit dominus: & mittam poſt eos gla-

dium, donec conſumam eos. Et ponam ſolium meum in AElam: & perdam inde reges & principes, ait dominus. In nouiſſimis autem diebus reuerti faciã captiuos AElam, dicit dominus,

CAP. L.

Prædicit deſtructionem Babylonis & captiui Iſraelis liberationem.

A Verbum quod locutus eſt dominus de Babylone, & de terra Chaldæorum in manu Ieremiæ prophetæ. Annuntiate in gentibus, & auditum facite, leuate ſignum: prædicate, & nolite celare: dicite, Capta eſt Babylon, confuſus eſt Bel, victus eſt Merodach, confuſa ſunt ſculptilia eius, ſuperata ſunt idola eorum. Quoniam aſcendit contra eam gens ab aquilone, quæ ponet terram eius in ſolitudinem: & non erit qui habitet in ea, ab homine vſque ad pecus, & moti ſunt, & abierunt. In diebus illis, & in tempore illo ait dominus, venient filii Iſrael, ipſi & filii Iuda ſimul: ambulantes & flentes properabunt, & dominũ deum ſuum quærent. In Sion interrogabunt viam, huc facies eorum: ⁼ venient, & apponentur ad dominum⁾ fœdere ſempiterno quod nulla obliuione delebitur. Grex perditus factus eſt populus meus: paſtores eorum ſeduxerũt eos, feceruntque vagari in mõtibus: de

B monte in collẽ tranſierunt, obliti ſunt cubilis ſui. Omnes qui inuenerunt, comederunt eos: & hoſtes eorum dixerunt, Non peccauimus: pro eo quòd peccauerunt domino decori iuſtitiæ, & expectationi patrum eorum domino. Recedite de medio Babylonis, & de terra Chaldæorum egredimini: & eſtote quaſi hœdi ante gregem. Quoniam ecce ego ſuſcito, & adducam in Babylonem, congregationem gentium magnarum de terra aquilonis: & præparabuntur aduerſus eam: & inde capietur ſagitta eius quaſi viri fortis interfectoris, non reuertetur vacua. Et erit Chaldæa in prædam: omnes vaſtãtes eam replebuntur ait dominus, Quoniam ⁼exultatis: & magna loquimini⁾, diripientes hæreditatem meam: quoniam ⁼effuſi eſtis ſicut vituli ſuper herbam⁾ & mugiſtis ſicut tauri. Confuſa eſt mater veſtra nimis, & ⁼ adæquata puerí⁾ quæ genuit vos: ecce nouiſſima erit in gentibus, & deſerta, inuia, & arens. Ab ira domini nõ habitatur, ſed redigetur tota in ſolitudinem: omnis qui tranſibit per Babylonem, ſtupebit, & ſibilabit ſuper vniuerſis plagis eius.

C Præparamini contra Babylonem per circuitum omnes qui tenditis arcum ⁼debellate⁾ eam, non parcatis iaculis: quia domino peccauit. Clamate aduerſus eam, vbique dedit manum, ceciderunt fundamenta eius: deſtructi ſunt muri eius, quoniam vltio domini eſt. vltionem accipite de ea: ſicut fecit, facite ei. Diſperdite ſatorem de Babylone, & tenẽtem falcem in tempore meſſis: à facie gladii ⁼columbæ⁾ vnuſquiſque ad populum ſuum conuertetur, & ſinguli ad terram ſuam fugient. Grex diſperſus Iſrael, leones eiecerunt eum: primus comedit eam rex Aſſur: iſte nouiſſimus exoſſauit eum Nabuchodoſor rex Babylonis. Propterea hæc dicit dominus exercituum deus Iſrael, Ecce ego viſitabo regem Babylonis. & terram eius: ſicut viſitaui regem Aſſur: & reducam Iſrael ad habitaculum ſuũ: & paſcetur Carmelum & Baſan, & in mõte

D Ephraim & Galaad ſaturabitur anima eius. In diebus illis & in tempore illo, ait dominus quæretur iniquitas Iſrael, & non erit: & peccatum Iuda, & non inuenietur: quoniam ⁼propitius ero⁾ eis quos reliquero. Super terram dominantium aſcende, & ſuper habitatores eiꝰ viſita, diſſipa, & interfice quæ poſt eos ſunt, ait dominus: & fac iuxta omnia quæ præcepi tibi. Vox belli in terra, & contritio magna. Quomodo confractus eſt, & contritus malleus vniuerſæ terræ? quomodo verſa eſt in deſertum Babylon in gentibus? illaqueaui te, & capta eſt Babylon, & neſciebas, inuenta es & apprehenſa: quoniam dominũ prouocaſti, Aperuit dominus theſaurũ ſuum, & protulit vaſa iræ ſuæ: quoniam ⁼opus eſt domino deo⁾ exercituum in terra Chaldæorum. venite ad eam, ⁼ab extremis finibus⁾: aperite ⁼vt exeãt qui conculcent eam: tollite de via lapides, & redigite in aceruos: & interficite eam: nec ſit quicquam reliquũ⁾, Diſ-

⁼venite, & adhærete dño

⁼læti fuiſtis quoniã exultaſtis,

⁼multipli

cati … ſicut … la qu… ſcit … mina… ⁼erub…

⁼pro…

⁼opp… tis

⁼pa…

⁼ho… got… min… ⁼cũ… rit … nis. ⁼gra…

ſipate vniuerſos fortes eius, deſcendāt in occaſionem: væ eis, quia venit dies eorum, tempus viſitationis eorum. Vox fugientium, & eorum qui euaſerunt de terra Babylonis: vt annuntient in Sion vltionem domini dei noſtri, vltionem templi eius. =Annuntiate in Babylonem plurimis omnibus qui tendunt arcum): conſiſtite aduerſus eam per gyrum, & nullus euadat: reddite ei ſecūdum opus ſuum: iuxta omnia quæ
E fecit, facite illi: quia contra dominum erecta eſt, aduerſum ſanctum Iſrael. Idcirco cadent iuuenes eius in plateis eius: & omnes viri bellatores eius conticeſcent in die illa, ait dominus. Ecce ego ad te ſuperbe, dicit dominus deus exercituum: quia veniet dies tuus, tempus =viſitationis tuæ). Et cadet ſuperbus, & corruet, & non erit qui ſuſcitet eum: & ſuccendam ignem in vrbibus eius, & deuorabit omnia in circuitu eius. Hæc dicit dominus exercituum, =Calumniam ſuſtinent) filii Iſrael & filii Iuda ſimul omnes qui ceperunt eos tenent, nolunt dimittere eos. Redemptor eorum fortis dominus exercituū nomen eius iudicio defendet cauſam eorum, vt =exterreat) terram, & commoueat habitatores Babylonis. Gladius ad Chaldæos, ait dominus: & ad habitatores Babylonis, & ad principes, & ad ſapientes eius. Gladius ad diuinos eius, qui ſtulti erunt: gladius ad fortes illius, qui timebunt. Gladius ad equos eius, & ad currus eius, & ad omne vulgus quod eſt in medio eius, & erūt quaſi mulieres: gladius ad theſauros eius, qui diripientur. Siccitas ſuper aquas eius erit, & areſcent: quia terra ſculptilium eſt, & in portentis gloriantur. Propterea habitabunt = dracones cum fatuis ſicariis): & habitabunt in ea ſtruthiones: & non inhabitabitur vltra vſque in ſempiternum, nec extruetur vſque ad generationem & generationem. || Sicut ſubuertit dominus Sodomam & Gomorrham, & vicinas eiꝰ ait dominus: non habitabit ibi vir, & non incolet eam filius hominis. Ecce
C populus veniet ab aquilone: & gens magna, & reges multi conſurgent à finibus terræ. Arcum & ſcutum apprehendent: crudeles ſunt & immiſericordes: vox eorum quaſi mare ſonabit, & ſuper equos aſcendent ſicut vir paratus ad prælium cōtra te filia Babylon. Audiuit rex Babylonis famam eorum, & diſſolutæ ſunt manus eius: anguſtia apprehendit eum, dolor quaſi parturientem. Ecce quaſi leo aſcendet de =ſuperbia) Iordanis ad = pulchritudinem robuſtam): quia ſubito currere faciam eum ad illam: & quis erit electus quē præponā ei? || quis eſt enim ſimilis mei? & quis =ſuſtinebit me)? & quis eſt iſte paſtor, qui reſiſtat vultui meo? Propterea audite conſilium domini quod mente cōcepit aduerſum Babylonem: & cogitationes eius quas cogitauit ſuper terram Chaldæorum. Niſi detraxerint eos paruuli gregum, niſi diſſipatum fuerit cum ipſis habitaculum eorum. A voce captiuitatis Babylonis cōmota eſt terra, & clamor inter gentes auditus eſt.

=tumore
=habitaculum robuſtum Iob. 41. a.
=cōſtituet tēpꝰ mihi

CAP. LII.

Quomodo Babylon euertenda. Librum ſuum Ieremias dat Saraiæ.

A HAEC dicit dominus, Ecce ego ſuſcitabo ſuper Babylonem & ſuper =habitatores eius, qui cor ſuum leuauerunt contra me: quaſi ventum peſtilentem). Et mittam in Bobylonem ventilatoris, & ventilabunt eam, & demolientur terram eius quoniam venerunt ſuper eam vndique in die afflictionis eius. Non tendat qui tendit arcum ſuum: & non aſcendat loricatus. nolite parcere iuuenibus eius, interficite omnem militiam eius. Et cadent interfecti in terra Chaldæorum: & =vulnerati ī regionibus) eius. Quoniā non fuit viduatus Iſrael & Iuda à deo ſuo domino exercituum: terra autem eorum repleta eſt delicto = à ſancto Iſrael). Fugite de medio Babylonis & ſaluet vnuſquiſque animam ſuam nolite = tacere) ſuper iniquitatem eius; quoniam tempus vltionis eius eſt à domino, viciſſitudinem ipſe retribuet ei. Calix aureus Babylon in manu domini, inebrians omnem terram: de vino eius biberunt gentes, & ideo commotæ ſunt. || Subito cecidit Babylon, & contrita eſt: vlulate ſu-

=eos q habitant in medio aduerſariorū meorū Chaldæorū ventū corrūpētem.
=cōfoſſi ī plateis
=propterea quę fecit in ſanctum Iſraelis.
=diſperdi
Iſa. 21. c. apo. 14. b.

per eam,tollite reſinam ad dolorē eius
ſi forte ſanetur. Curauimus Babylonem
& non eſt ſanata:derelinquamus eam,
& eamus vnuſquiſque in terram ſuam:
quoniam peruenit vſque ad cælos iu-
dicium eius,& eleuatum eſt vſque ad
nubes. Protulit dominus iuſtitias no-
ſtras:venite & narremus in Sion opus
*Expolite domini dei noſtri. *Acuite) ſagittas,&
* cōgregate *implete pharetras) : ſuſcitauit domi-
ſcuta : nus ſpiritum regum Medorum:& cō-
B tra Babylonem mens eius eſt vt perdat
eam,quoniam vltio domini eſt, vltio
templi ſui ſuper muros Babylonis leua
*ſtatuite te ſignum,augete cuſtodiam : *leuate)
cuſtodes,præparate inſidias:quia co-
gitauit dominus, & fecit quæcunque
locutus eſt contra habitatores Babylo
nis. Quæ habitas ſuper aquas multas,
locuples in theſauris : venit finis tuus
*menſura *pedalis præciſionis tuæ).|| Iurauit do-
auaritiæ minus exercituum per animam ſuam,
tuæ Quoniam replebo te hominibus quaſi
amos.6.c brucho,& ſuper te celeuſma cantabi-
Sup.10,b tur.|| Qui fecit terram in fortitudine
ſua, & præparauit orbem in ſapientia
ſua, & prudentia ſua extendit cælos.
Dante eo vocem multiplicantur aquæ
in cælo : qui leuat nubes ab extremo
terræ fulgura in pluuiam fecit:& pro-
ducit ventos de theſauris ſuis. Stultus
factus eſt omnis homo à ſcientia:con-
fuſus eſt omnis conflator in ſculptili:
quia mendax eſt conflatio eius, nec eſt
opera er ſpiritus in eis. Vana ſunt opera,& riſu
rorum, digna),in tempore viſitationis ſuæ pe
ribūt. Non ſicut hæc, pars Iacob:quia
qui fecit omnia ipſe eſt, & Iſrael ſce-
C ptrum hæreditatis eius:Dominus exer
Malleus es citum nomen eius, Collidis tu mihi
mihi, in- vaſa belli),& ego collidam in te gētes,
ſtrumēta & diſperdam in te regna:& collidam
bellica in te equum,& equitem eius:& colli-
dam in te currum,& aſcenſorem eius:
& collidam in te virum & mulierem,
& collidam in te ſenem & puerum,&
collidam in te iuuenem & virginem:
& collidam in te paſtorem,& gregem
eius & collidam in te agricolam & iu-
gales eius,& collidā in te duces & ma
giſtratus. Et reddam Babyloni, & cun-
ctis habitatoribus Chaldææ omne ma-
lum ſuum quod fecerunt in Sion, in
oculis veſtris ait dominus. Ecce ego

ad te mons *peſtifer),ait dominus,qui *noxie
corrumpis vniuerſam terram:& exten
dam manum meam ſuper te, & euol-
uam te de petris, & dabo te in mon-
tem combuſtionis:& non tollent de te
lapidem in angulum,& lapidē in fun-
damento:ſed*perditus) in æternum eris *deſol
ait dominus leuate ſignum in terra:
clangite buccina in gentibus,*ſancti- *præp
ficate ſuper) eam gentes : annunciate te ad
contra illam regibus Ararat,Menni,& ſus &
Aſcenez : *numerate contra eam Ta- fra.
phſar), adducite equum quaſi bru- *præfi
chum*aculeatum), ſanctificate contra contra
eam gentes,reges Mediæ, duces eius, princi
& vniuerſos magiſtratus eius,cunctam *horri
que terram poteſtatis eius. Et commo- lātem
uebitur terra,& conturbabitur : quia * firm
*euigilabit contra Babylonem cogi- eſt,
tatio domini,vt ponat terram Babylo-
nis deſertam,& inhabitabilem. Ceſſa- D
uerunt fortes Babylonis à prælio,ha-
bitauerunt in præſidiis : * deuoratum *defe
eſt) robur eorum, & facti ſunt qua-
ſi mulieres : incenſa ſunt tabernacula
eius contriti ſunt vectes eius. Currens
obuiam currenti veniet:& nuntius ob
uius nuntianti : vt annuntiet regi Ba-
bylonis quia capta eſt ciuitas eius à
ſummo vſque ad ſummum : & vada
præoccupata ſunt,&*paludes) incenſæ *.i.pa
ſunt igni,& viri bellatores conturba lacuū
ti ſunt. Quia hæc dicit dominus ex- arbor
ercituum,deus Iſrael, Filia Babylonis iuxta
quaſi area,tempus*trituræ eius) : ad- cus
huc modicum,& veniet tempus meſ- *eſt c
ſionis eius. Comedit me,deuorauit me dicar
Nabuchodonoſor rex Babylonis:reddi
dit me quaſi vas inane : abſorbuit me
quaſi draco,repleuit ventrem ſuū*tene *deli
ritudine mea,) & eiecit me.* Iniquitas meis,
aduerſum me,& caro mea) ſuper Baby *.i.q
lonem, dicit habitatio Sion : & ſan- mi hi
guis meus ſuper habitatores Chaldææ puit&
dicit Ieruſalem. Propterea hæc dicit nes e
dominus, Ecce ego iudicabo cauſam quivi
tuam,& vlciſcar vltionem tuam:& de rati ſ
ſertum faciam mare eius,& ſiccabo ve in me
nam eius. Et erit Babylon in tumulos, *vt
habitatio draconum : ſtupor, & ſibi- *rugie
lus,*eo quòd) non ſit habitator. Simul
vt leones rugient : * excutient comas)
veluti catuli leonum. In calore eo-
rum ponam*potus) eorum: & inebria- *côuiu

nāt, bo eos,vt =ſopiantur), & dormiant ſom
E nam ſempiternum,& nō=conſurgant):
gilēt: dicit dominus. Deducam eos quaſi a
gnos ad victimam, quaſi arietes cum
hœdis. Quomodo capta eſt Seſach, &
ria comprehenſa eſt =inclyta) vniuerſę ter
ræ,quomodo facta eſt in ſtuporem Ba-
bylon inter gentes.Aſcendit ſuper Ba-
bylonem mare: multitudine fluctuum
eius operta eſt.Factæ ſunt ciuitates e-
ius in ſtuporem? terra inhabitabilis &
deſerta,terra in qua nullus habitet,nec
tranſeat per eam filius hominis. Et vi-
ſitabo ſuper Bel in Babylone,& eiiciam
quod abſorbuerat de ore eius: & non
confluent ad eum vltra gentes, ſiqui-
dem & murus Babylonis corruet.Egre
dimini de medio eius populus meus:
vt ſaluet vnuſquiſque animam ſuam ab
ira furoris domini. Et ne forte molleſ-
cat cor veſtrum, & timeatis auditum
qui audietur in terra: & veniet in an-
no auditio,& poſt hunc annum audi-
tio:& iniquitas in terra, & dominator
ſuper dominatorem. Propterea ecce
dies veniunt, & viſitabo ſuper ſculpti
lia Babylonis:& omnis terra eius con-
fundetur,& vniuerſi interfecti eius ca-
dent in medio eius, Et laudabunt ſu-
per Babylonem cæli & terra, & omnia
F quæ in eis ſunt: quia ab aquilone ve-
nient ei prædones,ait dominus.Et quo
modo fecit Babylon vt caderent occi-
ropter ſi in Iſrael: ſic =de Babylone) cadent oc
bel ciſi in vniuerſa terra. Qui fugiſtis gla-
dium,venite,nolite ſtare:recordamini
procul domini, & Ieruſalem aſcendat
ſuper cor veſtrum.Confuſi ſumus, quo
niam audiuimus opprobrium: aperuit
ignominia facies noſtras: quia venerūt
alieni ſuper ſanctificationem domus
domini. Propterea ecce dies veniunt,
ait dominus: & viſitabo ſuper ſculpti-
lia eius, & in omni terra eius mugiet
vulneratus.Si aſcenderit Babylon in cę
lum,& firmauerit in excelſo robur ſuū:
á me venient vaſtatores eius,ait domi
nus. Vox clamoris de Babylone,& cō-
tritio magna de terra Chaldæorum:
quoniam vaſtauit dominus Babylonē
& perdidit ex ea vocem magnam: &
ſonabunt fluctus eorum quaſi aquę mul
tæ dedit ſonitum vox eorum:quia ve-
nit ſuper eam, id eſt, ſuper Babylo-
nem prædo, & apprehenſi ſunt fortes
eius,& =emarcuit) arcus eorū:quia for =confra-
tis vltor dominus reddens retribuet. ctus eſt
Et inebriabo principes eius,& ſapien-
tes eius,duces eius,& magiſtratus eius
& fortes eius:& dormient ſomnū ſem-
piternum: & non expergiſcentur, ait
rex.Dominus exercituum nomen eius. G
Hæc dicit dn̄s exercituū,Murus Baby-
lonis ille latiſſimus =ſuffoſſione ſuffodie =confrin-
tur), & portæ eius excelſæ igne com- gendo cō
burentur, & labores populorum ad ni fringet,
hilum, & gentium in ignem erunt &
diſperibunt.¶Verbum quod præcepit
Ieremias propheta, Saraiæ filio Neriæ
filii Maaſię,cum pergeret cum Sedecia
rege in Babylonem,in anno quarto re-
gni eius: Saraias autem erat princeps
=prophetiæ).Et ſcripſit Ieremias omne =vel,re-
malum quod venturum erat ſuper Ba- quiei
bylonem: in libro vno: omnia verba
hæc quæ ſcripta ſunt contra Babylo-
nem.Et dixit Ieremias ad Saraiam, Cū
veneris in Babylonem, & videris, &
legeris omnia verba hæc,dices Domi-
ne tu locutus es contra locum iſtum vt
diſperderes eum: =ne ſit) qui in eo ha- =vt nō ſit
bitet ab homine vſque ad pecus, & vt
ſit perpetua ſolitudo.Cumque comple
ueris legere librum iſtum, ligabis ad
eum lapidem, & proiicies illum in me
dium Euphraten,& dices,Sic ſubmer-
getur Babylon, & non conſurget á fa-
cie afflictionis quam ego adduco ſuper
eam, & diſſoluetur. Hucuſque verba
Ieremiæ.

CAP. LII.

Repetit captionem Sedeciæ. Ieru-
ſalem capitur á Chaldæis.Occiſis filiis
Sedeciæ coram eo, ipſe excæcatur. In-
cenditur ciuitas. Templum ſpoliatur.
Qui in Ieruſalem relicti transferuntur
in Babylonem. Rex Ioacim captiuus è
carcere educitur conſtituunturque ei
cibaria regia.

Filius viginti & vnius anni erat 4.re.24.d
Sedecias cum regnare cœpiſſet:& 2.Pa.36.b
vndecim annis regnauit in Ieruſa
lem:&nomen matris eius Amital,
filia Ieremiæ de Lobna.Et fecit malum
in oculis domini, iuxta omnia quæ fe-
cerat Ioacim. Quoniam furor domini
erat in Ieruſalem & in Iuda, vſquequo
proiiceret eos á facie ſua:& receſſit Se-

sup.39.a decias à rege Babylonis. ¶ Factũ eſt au
4.Re.25.a tẽ in anno nono regni eis, in mẽſe deci
mo, decima die mẽſis: venit Nabucho-
donoſor rex Babylonis, ipſe, & omnis
exercitus eius aduerſus Ieruſalem: &
obſederunt eam, & ædificauerunt con
tra eam munitiones in circuitu. Et fuit
B ciuitas obſeſſa, vſque ad vndecimum
annum regis Sedeciæ. Menſe autẽ quar
to, nona die menſis, obtinuit fames ci-
uitatem: & non erant alimenta popu-
lo terræ. Et dirupta eſt ciuitas, & om-
nes viri bellatores eius fugerunt, exie-
runtq; de ciuitate nocte per viam por-
*quæ eſt iuxta tæ, quæ eſt inter duos muros *& ducit
ad hortum regis (Chaldæis obſiden-
tibus vrbem in gyro) & abierunt per
viam quæ ducit in eremum. Perſecu-
tus eſt autem Chaldæorum exercitus
regem: & apprehenderunt Sedeciam in
deſerto, quod eſt iuxta Iericho: & o-
*exercitꝰ mnis *comitatus eius diffugit ab eo.
¶ Cumque comprehendiſſent regem,
adduxerunt eum ad regem Babylo-
nis in Reblatha, quę eſt in terra Emath:
& locutus eſt ad eum iudicia. Et iugu-
lauit rex Babylonis filios Sedeciæ in
oculis eius: ſed & omnes principes Iu-
C da occidit in Reblatha. Et oculos Sede
ciæ eruit, & vinxit eum compedibus,
& adduxit eum rex Babylonis in Ba-
bylonem: & poſuit eum in domo car-
ceris vſq; ad diẽ mortis eius. ¶ In men-
ſe autẽ quinto, decima menſis, ipſe eſt
annus nonuſdecimus Nabuchochono
ſor regis Babylonis: venit Nabuzardan
*laniorũ, & infra. princeps *militiæ, qui ſtabat coram
rege Babylonis in Ieruſalem. Et incen-
dit domum domini, & domum regis,
& omnes domos Ieruſalem, & omnem
domum magnam igne combuſſit. Et to
tum murum Ieruſalem per circuitum
deſtruxit cunctus exercitus Chaldæo-
rum qui erat cum magiſtro militiæ. De
pauperibus autem populi, & de reli-
quo vulgo quod remanſerat in ciuita-
te, & de profugis qui transfugerant ad
regem Babylonis, & cæteros de multi-
D tudine, trãſtulit Nabuzardan princeps
militiæ. De pauperibus vero terræ reli-
quid Nabuzardan princeps militiæ in
vinitores, & agricolas: Columnas quo-
que æreas, quæ erant in domo domini,
& baſes, & mare æneum quod erat in
domo domini, confregerunt Chaldæi:
& tulerunt omne æs eorum in Baby-
lonem. Et lebetes, & *creagras, & pſal *ſcop
teria, & phialas, & mortariola & om-
nia vaſa ærea quæ in miniſterio fue-
rant, tulerunt. Et hydrias, & *thymia- *thuri la
materia, & *vrceos, & pelues, & can *ollas
delabra, & mortaria, & cyathos: quot-
quot aurea, aurea: & quotquot argen-
tea, argentea: tulit magiſter militiæ
columnas duas, & mare vnum, & vi-
tulos duodecim æreos, qui erant ſub
baſibus quas fecerat rex Salomon in do
mo domini, non erat pondus æris om- E
nium horum vaſorum. De columnis
autem, decem & octo cubiti altitudi-
nis erant in columna vna: & *funicu- *filum
lus duodecim cubitorum circuibat
eam: porrò groſſitudo eius, quatuor di
gitorum: & intrinſecus caua erat. Et
capitella ſuper vtranque ærea: & alti-
tudo capitelli vnius, quinque cubito-
rum: & retiacula, & malogranata ſu-
per *coronam in circuitu, omnia ærea: *capit
ſimiliter columnæ ſecundæ & malo-
granata. Et fuerunt malogranata nona
gintaſex dependentia: & omnia malo-
granata centum, retiaculis circunda-
bantur. ¶ Et tulit magiſter militiæ Sa-
raiam ſacerdotem primum, & Sopho-
niam ſacerdotem ſecundum: & tres cu F
ſtodes veſtibuli, Et de ciuitate tulit eu
nuchum vnum, qui erat prępoſitus ſu-
per viros bellatores: & ſeptem viros de
his qui videbant faciem regis, qui in-
uenti ſunt in ciuitate: & ſcribam prin-
cipem militum, qui *probabat tyro- *luſtr. popul terræ:
nes: & ſexaginta viros de populo ter
ræ, qui inuenti ſunt in medio ciuitatis.
Tulit autem eos Nabuzardan magiſter
militiæ: & duxit eos ad regem Babylo
nis in Reblatha: & percuſſit eos rex Ba
bylonis. Et interfecit eos in Reblatha
in terra Emath: & tranſlatus eſt Iuda de
terra ſua. Iſte eſt populus quem tran-
ſtulit Nabuchodonoſor, in anno ſepti-
mo, Iudæos tria millia, & vigintitres.
In anno octauodecimo Nabuchodono G
ſor, tranſtulit de Ieruſalem animas o-
ctingentas trigintaduas. In anno vice-
ſimotertio Nabuchodonoſor, tranſtu-
lit Nabuzardan magiſter militiæ ani-
mas Iudæorum ſeptingentas quadra-
gintaquinque. omnes ergo animę, qua-

tuor millia ſexcentæ. ¶Et factum eſt in triceſimoſeptimo anno tranſmigrationis Ioachin regis Iuda: duodecimo menſe, viceſimaquinta menſis, leuauit Euil-merodach rex Babylonis ipſo anno regni ſui, caput Ioachin regis Iudæ: & eduxit eum de domo carceris. Et locutus eſt cum eo bona: & poſuit thronum eius ſuper thronos regũ qui erant poſt ſe in Babylone. Et mutauit veſtimenta carceris eius, & comedebat panem corã eo ſemper cunctis diebus vitæ ſuæ. Et cibaria eius cibaria perpetua dabantur ei à rege Babylonis ſtatuta per ſingulos dies, vſque ad diem mortis ſuę cunctis diebus vitæ eius.

Threni, id eſt lamentationes Ieremiae. Quae Hebraice Cinoth inſcribuntur.

ec ver- apud xx legũ r, nõ au m apud ebræos.

¶Et factum eſt, poſtquam in captiuitatem redactus eſt Iſrael, & Ieruſalem deſerta eſt, ſedit Ieremias propheta flens, & planxit lamentatione hac ſuper Ieruſalem, & amaro animo ſuſpirans & eiulans dixit.

ALEPH.

A Quomodo ſedet ſola ciuitas plena populo: facta eſt quaſi vidua domina gentiũ? Princeps prouinciarum facta eſt =ſub tributo⟩. BETH. (f, tributaria. re,13.c)

‖Plorans plorauit in nocte, & lachrymæ eius in maxillis eius: non eſt qui conſoletur eam ex omnibus =charis⟩ eius: omnes amici eius ſpreuerunt eã, & facti ſunt ei inimici. GIMEL. (amatorius)

Migrauit Iudas propter afflictionem, & multitudinẽ ſeruitutis: habitauit inter gentes, nec inuenit requiem: omnes perſecutores eius apprehenderũt eum inter anguſtias. DALETH.

B Viæ Sion lugent, eo quòd non ſint qui veniant ad ſolennitatem: omnes portæ eius deſtructę, ſacerdotes eius gementes virgines eius =ſqualidæ⟩, & ipſa oppreſſa amaritudine. HE. (=triſtes,)

Facti ſunt hoſtes eius in capite, =inimici eius locupletati ſunt quia dominus=locutus eſt ſuper⟩eam propter multitudinem iniquitatum eius: paruuli eius ducti ſunt in captiuitatem ante=faciem tribulantis⟩. VAV. (=inimicis eius omnia pſpere cedũt: =afflixit =hoſtem)

Et egreſſus eſt à filia Sion omnis decor eius. Facti ſunt principes eius velut =arietes⟩ non inuenientes paſcua: & abierunt abſque fortitudine ante =faciem ſubſequentis⟩. ZAIN. (=cerui =perſecutore.) C

Recordata eſt Ieruſalem dierum afflictionis ſuæ, & =præuaricationis⟩: omnium deſyderabilium ſuorum quæ habuerat à diebus antiquis cum caderet populus eius in manu hoſtili, & non eſſet auxiliator: viderunt eam hoſtes, & deriſerunt ſabbatha eius. HETH. (=rebellionis:)

Peccatum peccauit Ieruſalẽ, propterea =inſtabilis⟩ facta eſt: omnes qui glorificabant eam, ſpreuerũt illam, quia viderunt =ignominiam⟩ eius: ipſa autem gemens, & conuerſa eſt retrorſum. TETH. (=in deriſionem =pudibunda)

Sordes=eius in pedibus⟩ eius nec recordata eſt finis ſui: =depoſita⟩ eſt vehementer, nõ habens conſolatorẽ. Vide domine afflictionem meam, quoniam =erectus⟩ eſt inimicus. IOD. (=fimbriis =deturbata =inualeſcit)

D Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſyderabilia eius: quia vidit gẽtes ingreſſas ſanctuarium ſuum, dẽ quibus præceperas ne intrarent in eccleſiam tuam. CAPH.

Omnis populus eius gemens, & quærens panem dederunt pretioſa quæque pro cibo ad refocillandum animam. Vide domine & cõſydera, quoniam facta ſum vilis. LAMED.

O vos omnes qui tranſitis per viam, attendite, & videte ſi eſt dolor ſicut dolor meus*: quoniã =vindemiauit me, vt locutus eſt⟩dominus in die irę furoris ſui. MEM. (*qui factus eſt mihi: =dolore affecit me)

E De excelſo miſit ignẽ in oſſibus meis, & =erudiuit me⟩: expandit rete pedibus meis, conuertit me retrorſum: poſuit me deſolatam, tota die mœrore confectam. NVN. (=dominatus eſt ipſe (ſub, ignis))

Ligatum manu vel, implexę. ⁼Conculcauit oẽs robuſtos ⁼cõgregationem.

⁼Vigilauit) iugum iniquitatum mearũ: ⁼in manu) eius ⁼conuolutæ) ſunt, & impoſitæ collo meo: infirmata eſt virtus mea: dedit me dominus in manu de qua nõ potero ſurgere. SAMECH.

⁼Abſtulit omnes magnificos) meos dominus de medio mei: vocauit aduerſum me ⁼tempus), vt contereret electos meos: torcular calcauit dominus virgini filiæ Iuda. AIN.

F

⁼quieſcere faciens ⁼Percuſſit (more lugentium)

Idcirco ego plorãs, & oculus meus deducens aquas: quia longe factus eſt à me conſolator ⁼conuertens) animam meam: facti ſunt filii mei perditi, quoniam inualuit inimicus. PHE.

⁼Expandit) Sion manus ſuas, nõ eſt qui conſoletur eam: mandauit dominus aduerſum Iacob, in circuitu eius hoſtes eius facta eſt Ieruſalem quaſi polluta menſtruis inter eos. SADE.

Iuſtus eſt dominus, quia os eius ad iracundiam prouocaui. Audite obſecro vniuerſi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ & iuuenes mei

G abierunt in captiuitatem. COPH.

Vocaui amicos meos, ipſi deceperunt me: ſacerdotes mei, & ſenes mei in vrbe conſumpti ſunt: quia quæſierunt cibum ſibi, vt refocillarent animam ſuam. RES.

⁼viſcera mea intumuerunt: ⁼procaciter rebellis fui

Vide domine quoniam tribulor, ⁼conturbatus eſt venter meus): ſubuerſum eſt cor meum in memetipſa, quoniam ⁼amaritudine plena ſum): foris interficit gladius: & domi mors ſimilis eſt. SIN.

Audierunt quia ingemiſco ego, & non eſt qui conſoletur me: omnes inimici mei audierunt malum meum, lætati ſunt, quoniam tu feciſti: ⁼adduxiſti diem conſolationis), & fient ſimiles mei. THAV.

⁼adduces diem quẽ vocaſti.

Ingrediatur omne malum eorum corã te, & ⁼vindemia eos ſicut vindemiaſti me) propter omnes iniquitates meas: multi enim gemitus mei, & cor meũ mœrens.

⁼fac eis ſicut feciſti mihi

CAP. II.

ALEPH.

A Quomodo obtexit caligine in furore ſuo dominus filiam Sion: proiecit de cælo in terrã ⁼inclytam) Iſrael, & non eſt recordatus ſcabelli pedum ſuorum in die furoris ſui? BETH.

⁼gloriam

Præcipitauit dominus nec pepercit, omnia ⁼ſpecioſa) Iacob: deſtruxit in furore ſuo munitiones ⁼virginis) Iuda, & deiecit in terram: polluit regnum, & principes eius. GIMEL.

⁼tabercula ⁼filiæ

Confregit in ira furoris omne cornu Iſrael: auertit retrorſum dexterã ſuam à facie inimici: & ſuccendit in Iacob quaſi ignem flammæ deuorantis in gyro. DALETH.

Tetendit arcum ſuum quaſi inimicus, firmauit dexteram ſuam quaſi hoſtis, & occidit omne quod pulchrum erat viſu in tabernaculo filiæ Sion, effudit quaſi ignem indignationem ſuam. HE.

Factus eſt dominus velut inimicus: pręcipitauit Iſrael, præcipitauit omnia ⁼mœnia) eius, diſſipauit munitiones eius, & repleuit in filia Iuda humiliatum & humiliatam). VAV. B

⁼palati ⁼multi cauit i lia Iud mœror & luc ⁼ trãſtu ⁼ſactua

Et ⁼diſſipauit) quaſi ortum tentorium ſuum demolitus eſt ⁼ tabernaculum ſuum, obliuioni tradidit dominus in Sion feſtiuitatem & ſabbathum: & in opprobrium & in indignationem furoris ſui regem & ſacerdotẽ. ZAIN.

Repulit dominus altare ſuum, ⁼maledixit ſanctificationi ſuæ): tradidit in manus inimici muros turrium eius vocem dederunt in domo domini, ſicut in die ſolenni. HETH.

⁼ proie â cord (vel d. ſtruxit ſanctua rium ſ

Cogitauit dominus diſſipare murum filię Sion: tetendit funiculũ ſuũ, & non auertit manũ ſuam à perditione: ⁼luxitque) antemurale, & murus pariter diſſipatus eſt. TETH.

C

⁼vel, de latũq;

Defixæ ſunt in terram portæ eius: perdidit & contriuit vectes eius, regem eius & principes eius in gentibus: nõ eſt lex, & prophetæ eius non inuenerunt viſionem à domino. IOD.

Sederunt in terra, conticuerunt ſenes filiæ Sion: conſperſerunt cinere capita ſua, accincti ſunt ⁼ciliciis), abiecerunt in terram capita ſua virgines Ieruſalem. CAPH.

⁼ſaccis

Defecerunt præ lachrymis oculi mei, ⁼conturbata ſunt) viſcera mea: effuſum eſt in terra iecur meum ⁼ſuper) contritionem filiæ populi mei, cum deficeret paruulus & lactens in plateis oppidi. LAMED.

⁼intum D ⁼propt

Matribus ſuis dixerunt, vbi eſt triticũ & vinum?cum deficerent quaſi vulnerati in plateis ciuitatis:cum exhalarent animas ſuas in ſinu matrum ſuarum. MEM.

=Cui comparabo te)?vel cui aſſimilabo te filia Ieruſalem?cui adæquabo te,& conſolabor te virgo filia Sion? Magna eſt enim velut mare,cõtritio tua:quis medebitur tui)? NVN.

Prophetæ tui viderunt tibi falſa & ſtul
E ta:nec aperiebant iniquitatem tuam, vt te ad pœnitentiam prouocarent:viderunt autem tibi=aſſumpſiones) falſas &=eiectiones). SAMECH.

Plauſerunt ſuper te manibus omnes tranſeuntes per viam: ſibilauerunt & mouerunt capita ſua ſuper filiam Ieruſalem,Hæccine eſt vrbs, dicentes, perfecti decoris, gaudium vniuerſæ terræ? PHE.

Aperuerunt ſuper te os ſuum omnes inimici tui : ſibilauerunt & fremuerunt dentibus,& dixerunt, Deuorabimus:en iſta eſt dies quam expectabamus, inuenimus,vidimus. AIN.

||Fecit dominus quæ cogitauit, compleuit ſermonem ſuum quem præceperat à diebus antiquis: Deſtruxit,&
F non pepercit, & lætificauit ſuper te inimicum,& exaltauit cornu hoſtium tuorum. SADE.

||Clamauit cor eorum ad dominum=ſuper muros)filiæ Sion,Deduc quaſi torrentem lachrymas per diem & noctẽ non des requiem tibi , neque taceat pupilla oculi tui. COPH.

Conſurge , =lauda) in nocte in principio vigiliarum effunde ſicut aquam cor tuum ante conſpectum domini: leua ad eũ manus tuas pro anima paruulorum tuorum qui defecerunt in fame ĩ capite omniũ cõpitorũ. RES.

Vide domine & conſydera quem=vindemiaueris ita),Ergone comedẽt mulieres fructum ſuum,paruulos=ad mẽſuram palmæ)? ſi occiditur in ſan-
G ctuario domini ſacerdos & propheta? SIN.

Iacuerunt in terra foris puer & ſenex: virgines meæ & iuuenes mei ceciderunt in gladio : interfeciſti in die furoris tui : percuſſiſti , nec miſertus es. THAV.

Vocaſti quaſi ad diem ſolẽnem,qui terrerent me de circuitu , & non fuit in die furoris domini qui effugeret & relinqueretur:quos educaui & enutriui , inimicus meus conſumpſit eos. CAP. III.

ALEPH.

EGo vir videns paupertatem meã in virga indignationis eius. A

ALEPH.

Me minauit, & adduxit in tenebras,& non in lucem. ALEPH.

=Tantum in me vertit), & conuertit manum ſuam tota die. BETH. [=Profecto cõtra me cõuerſus eſt,]

=Vetuſtam fecit) pellem meam & carnẽ meã,contriuit oſſa mea. BETH. [= Cõſumpſit.]

Aedificauit in gyro meo, & circundedit me felle & labore. BETH.

In tenebroſis collocauit me, quaſi mortuos ſempiternos. GIMEL.

Circumædificauit aduerſum me,vt nõ egrediar: aggrauauit compedem meum. GIMEL.

Sed & cum clamauero & rogauero,excluſit orationem meã. GIMEL. B

Cõcluſit vias meas lapidibus quadris, ſemitas meas ſubuertit.DALETH.

Vrſus inſidians factus eſt,mihi:*leo in abſconditis. DALETH. [*vt]

Semitas meas ſubuertit,& cõfregit me, poſuit me deſolatum. DALETH.

Tetendit arcum ſuũ,& poſuit me quaſi ſignum ad ſagittam. HE.

=Miſit in renibus meis filias pharetræ ſuæ). HE. [= .i.Proiecit ſagittas ſuas in renes meos.]

Factus ſum in deriſũ omni populo meo canticum eorum tota die. HE.

Repleuit me amaritudinibus, inebriauit me abſynthio, VAV.

Et fregit= ad numerum) dentes meos, =cibauit)me cinere. VAV. [=ſaxo] [=operuit] C

Et repulſa eſt à pace anima mea,oblitus ſum bonorum. VAV.

Et dixi,Periit=finis meus) , & ſpes mea à domino. ZAIN. [= fortitudo mea.]

Recordare=paupertatis & tranſgreſſionis meæ),abſynthii & fellis. ZAIN. [=afflictionis & plãctus mei,]

Memoria memor =ero), & tabeſcet in me anima mea. ZAIN. [=erit,]

Hæc recolens in corde meo, ideo ſperabo. HETH.

Miſericordiæ domini quia non =ſumus conſumpti):quia non defecerunt miſerationes eius. HETH. [=ſunt cõſumptæ]

=Noui diluculo, multa eſt fides tua⁾. HETH.
pars mea dominus, dixit anima mea: propterea expectabo eum. TETH.
Bonus eſt dominus ſperantibus in eū, animæ quærenti illum. TETH.
Bonum eſt præſtolari cum ſilentio=ſalutare⁾dei. TETH.
Bonum eſt viro cum portauerit iugum ab adoleſcentia ſua. IOD.
Sedebit ſolitarius & tacebit: quia leuauit ſuper ſe. IOD.
Ponet in puluere os ſuum, ſi forte ſit ſpes. IOD.
Dabit percutienti ſe maxillam, ſaturabitur opprobriis. CAPH.
Quia non repellet in ſempiternum dominus: CAPH.
Quia ſi=abiecit⁾ & miſerebitur ſecundum multitudinem miſericordiarum ſuarum. CAPH.
Nō enim=humiliauit⁾ ex corde ſuo,=& abiecit⁾filios hominum. LAMED.
Vt contereret ſub pedibus ſuis omnes vinctos terræ, LAMED.
Vt declinaret iudicium viri in conſpectu vultus altiſſimi. LAMED.
Vt peruerteret hominem in iudicio ſuo,=dominus ignorauit⁾. MEM.
Quis eſt iſte qui dixit=vt fieret⁾, domino non iubente? MEM.
=Ex⁾ore altiſſimi non egredientur nec mala nec bona? MEM.
=Quid murmurauit homo viuēs vir pro peccatis ſuis⁾? NVN.
Scrutemur vias noſtras, & quæramus & reuertamur ad dominum. NVN.
Leuemus corda veſtra, cum manibus ad dominum in cælos. NVN.
Nos inique egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco tu=inexorabilis es⁾. SAMECH.
Operuiſti in furore, & percuſſiſti nos: occidiſti, nec pepeciſti. SAMECH
Oppoſuiſti nubem tibi, nec trāſeat oratio. SAMECH.
Eradicationem & abiectionem poſuiſti me in medio populorum. PHE.
Aperuerunt ſuper nos os ſuum omnes inimici noſtri. PHE.
Formido & laqueus facta eſt nobis=vaticinatio⁾& contritio. PHE.
Diuiſiones aquarū deduxit oculus meꝰ in cōtritiōe filiæ populi mei. AIN.

=Miſericordiæ qualibet mane: magna eſt fides quæ eſt de re,
=ſalutem.
D
=dolore affecit
=afflixit
=dolore affecerit.
E
=ac ſi neſciret dominus.
=quod aliquid factū ſit.
=Quis dixit inquā ꝙ ex &c.
=Quo ſidit hō viuēs? ſtrenuus ſcilicet peccatis geſtis.
=non pepercisti.
F
=vaſtatio

Oculus meus=afflictus eſt nec tacuit⁾, eo ꝙ non eſſet requies. AIN.
Donec reſpiceret & videret dominus de cælis. AIN.
Oculus meus=deprædatus eſt⁾ animam meam in cunctis filiabus vrbis meæ. SADE.
Venatione ceperunt me quaſi auē inimici mei gratis, SADE.
=Lapſa eſt in lacum vita mea⁾, & poſuerunt lapidem ſuper me. SADE.
Inundauerunt aquæ ſuper caput meū dixi, Perii. COPH.
Inuocaui nomen tuum domine de=lacis nouiſſimis⁾. COPH.
Vocem meam audiſti: ne auertas aurē tuam à ſingultu meo & clamoribus. COPH.
Appropinquaſti in die quando inuocaui te: dixiſti, Ne timeas. RES.
Iudicaſti domine cauſam animæ meæ, redemptor vitæ meæ. RES.
Vidiſti domine= iniquitatem illorum aduerſum me⁾: iudica iudicium meum. RES.
Vidiſti omnē furorē, vniuerſas cogitationes eorum aduerſum me. SIN.
Audiſti opprobria eorum domine, oēs cogitationes eorū aduerſū me. SIN.
Labia inſurgētiū mihi, & meditationes eorum aduerſum me tota die. SIN.
Seſſionē eorū & reſurrectionē eorū vide, ego ſum pſalmus eorū. THAV.
Reddes eis=vicē⁾domine, iuxta opera manuum ſuarum. THAV.
Dabis eis=ſcutum cordis laborem tuū⁾. THAV.
Perſequeris in furore tuo, & conteres eos *ſub cælis domine.

CAP. IIII.

ALEPH.

Quomodo obſcuratū eſt aurū=mutatus eſt color optimꝰ⁾, diſperſi ſunt lapides ſanctuarii in capite omniū platearū. BETH.
Filii Syō=inclyti⁾, &=amicti auro primo⁾ quo modo reputati ſūt in vaſa teſtea, opus manuū figuli? GIMEL.
Sed &=lamiæ⁾ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos ſuos: filia populi mei crudelis, quaſi ſtruthio in deſerto. DALETH.
Adhæſit lingua lactētis ad palatū eius in ſiti paruuli petierunt panē, & non

=deſtu... & nō ſat,
=dolor affecit
=Strin... rūt in ... cere ... tam m...
=carce... infimo
G
puer... te meā
=retrib... tionem
=dolor cordis maled... ctionē
* ne ſi
=mutat ſe auru... optim...
=pretio... =æſtim... auro p... rō:
=ſerpēt...

erat qui frangeret eis. HE.
Qui veſcebantur voluptuoſe, interierunt in viis: qui nutriebātur in⁼croceis,amplexati ſunt ſtercora. VAV.
Et maior effecta eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum: quæ ſubuerſa eſt in momento, &ᵃ non ceperunt in ea manus⁾. ZAIN.
⁼Cādidiores⁾Nazarei eius niue,nitidiores lacte,rubicundiores ⁼ebore antiquo,ſapphiro pulchiores⁾: HETH.
Denigrata eſt⁼ſup carbones⁾facies eorū,& nō ſunt cogniti in plateis,adhęſit cutis eorū oſſibus:aruit,& facta eſt quaſi lignum. TETH.
Melius fuit occiſis gladio,q̄ interfectis fame:quoniam ipſi extabuerunt conſumpti à ſterilitate terræ. IOD
Manus mulierum miſericordium coxerūt filios ſuos:facti ſunt cibus earū in cōtritione filiæ populi mei. CAPH.
Compleuit dominus furorē ſuum, effudit iram indignationis ſuæ: & ſuccendit ignem in Sion, & deuorauit fūdamenta eius. LAMED.
Non crediderunt reges terræ, & vniuerſi habitatores orbis quoniam ingrederetur hoſtis & inimicus per portas Ieruſalem. MEM.
Propter peccata prophetarum eius,& iniquitates ſacerdotum eius,qui effuderunt in medio eius ſanguinem iuſtorum. NVN.
ᵃErrauerūt cæci⁾in plateis,polluti ſūt ſāguine:⁼cūq; nō poſſet intrare,tenuerunt lacinias ſuas⁾. SAMECH.
Recedite polluti,clamauerunt eis, recedite,abite, nolite tangere:⁼iurgati⁾ quippe ſunt & commoti:dixerūt inter gentes,Non⁼addet vltra vt habitet in eis⁾. PHE.
cFacies⁾domini diuiſit eos, non addet vt reſpiciat eos:facies ſacerdotum nō erubuerunt, neque ſenum miſerti ſunt. AIN.
Cū adhuc⁼ſubſiſteremus⁾defecerūt oculi noſtri ad auxilium noſtrū, vanum cum⁼reſpiceremus attēti ad⁾gētē quæ ſaluare nos nō poterat. SADE.
ᵉLubricauerūt veſtigia noſtra in itinere plateārū noſtrarū⁾, appropīquauit finis noſter,cōpleti ſunt dies noſtrī, quia venit finis noſter. COPH.
Velociores fuerūt perſecutores noſtri aquilis cæli:ſuper montes perſecuti ſunt nos, in deſerto inſidiati ſunt nobis. RES.
Spiritus⁼oris⁾noſtri CHRISTVS dominus captus eſt in⁼peccatis noſtris: cui⁾diximus,in vmbra tua viuemus in gentibus. SIN.
Gaude & lætare filia Edom quæ habitas in terra Hus:ad te quoque perueniet calix, inebriaberis, atque⁼nudaberis⁾. THAV.
Completa eſt iniquitas tua filia Siō,nō addet vltra vt tranſmigret te: viſitauit iniquitatem tuam filia Edom,diſcooperuit peccata tua.

mg. ſecure in plateis noſtris. ⁼vultus. ⁼foueis quas foderūt:de quo. ⁼vl',vomes.

ORATIO IEREMIAE.

CAP. V.

Recordare domine quid acciderit A
nobis: intuere & reſpice opprobrium noſtrum. Hæreditas noſtra verſa eſt ad alienos: domus noſtræ ad extraneos. Pupilli facti ſumus abſque patre: matres noſtræ quaſi viduæ. Aquam noſtram pecunia bibimus: ligna noſtra pretio compara- B
uimus. Ceruicib9 noſtris⁼ minabamur⁾ laſſis nō dabatur requies. AEgypto dedimus manum,& Aſſyriis:vt ſaturaremur pane. Patres noſtri peccauerūt,& non ſunt:& nos⁼iniquitates⁾eorū portauimus. Serui dominati ſūt noſtri:non fuit q redimeret de manu eorū.⁼In animabus noſtris⁾afferebamus panē nobis à facie gladii in deſerto. Pellis noſtra, quaſi clibanq,exuſta eſt⁼à facie tēpeſtatū⁾famis. Mulieres in Siō⁼humiliauerūt⁾ & virgines in ciuitatibus Iuda. Principes manu ſuſpēſi ſūt facies ſenū nō⁼erubuerūt⁾.⁼Adoleſcētib9 impudice abuſi ſūt⁾:& pueri in ligno corruerunt. Senes defecerūt de portis: iuuenes de choro pſallētiū. Defecit gaudiū cordis noſtri: verſus eſt ī luctū chor9 noſter. Cecidit corona capitis noſtri,væ nobis, qa peccauimus. Propterea mœſtū factū eſt cor C
noſtrū,ideo cōtenebrati ſunt oculi noſtri. Propter mōtē Siō qa diſperiit:vulpes ambulauerūt in eo. Tu autē dñe in æternū permanebis,ſolium tuū in generatione & generationem. Quare in perpetuum obliuiſceris noſtri?derelin- D
ques nos in longitudine dierum? Con-

mg. ⁼minabātur. ⁼pœnas iniqtatū. ⁼.i.cū diſcrimine animarū noſtrarū. ⁼propter exuſtiões. ⁼ afflixerunt. ⁼ glorificauerunt. ⁼vl',Adoleſcentes admolēdū tulerūt.

uerte nos domine ad te, & conuertemur: innoua dies noſtros, ſicut à principio. Sed proiiciens repuliſti nos, iratus es contra nos vehementer.

Prophetia Baruch.

CAP. I.

Baruch tempore quo deuaſtata eſt Ieruſalem ſcripſit librum quem legit coram rege Iechonia & vniuerſo populo. Mittunt Iudæi librum cum pecunia in Ieruſalem ad reliquos fratres vt pro ipſis orent.

A ET HAEC VERba libri quæ ſcripſit Baruch filius Neriç, filii Maaſiæ, filii Sedeciæ, filii Sedei, filii Helciæ in Babylonia, in anno quinto, in ſeptimo die menſis in tempore quo ceperunt Chaldæi Ieruſalem, & ſuccēderunt eam igni. Et legit Baruch verba libri huius ad aures Ieconiæ filii Ioacim regis Iuda, & ad aures vniuerſi populi venientis ad librum: & ad aures potentium filiorum regum, & ad aures presbyterorum, & ad aures populi, à minimo vſque ad maximum eorum omnium habitātium in Babylonia, ad flumen Sodi. Qui audientes plorabāt, & ieiunabāt, & orabant in conſpectu domini. ¶Et collegerunt pecuniam, ſecundum quod potuit vniuſcuiuſque manus: & miſerunt in Ieruſalem ad Ioacim filium Helciæ filii Salom ſacerdotem, & ad ſacerdotes, & ad omnem populum qui inuenti ſunt cum eo in Ieruſalem, cum acciperet vaſa templi domini quæ ablata

B fuerant de templo, reuocare in terram Iuda decima die menſis Siban, vaſa argentea quæ fecit Sedecias filius Ioſiæ rex Iudæa, poſtea quàm cepiſſet Nabuchodonoſor rex Babylonis Iechoniam & principes, & vinctos, & potentes, & populum terræ ab Ieruſalem, & duxit eos in Babylonem. Et dixerunt, Ecce miſimus ad vos pecunias, de quibus emite holocauſtomata, & thus, & facite manna, & offerte pro peccato ad aram domini dei noſtri: & orate pro vita Nabuchodonoſor regis Babylonis, & pro vita Balthaſar filii eius, vt ſint dies eorum ſicut dies cæli ſuper terrā: & vt det dominus virtutem nobis, & illuminet oculos noſtros, vt viuamus ſub vmbra Nabuchodonoſor regis Babylonis, & ſub vmbra Balthaſar filii eius, & ſeruiamus eis multis diebus, & inueniamus gratiam in conſpectu eorum, Et pro nobiſipſis orate ad dominum deum noſtrum: quia peccauimus domino deo noſtro, & non eſt auerſus furor eius à nobis vſque in hūc diem.

Et legite librum iſtum, quem miſimus C
ad vos recitari in templo domini, in die ſolenni & in die opportuno: & dicetis, ‖Domino deo noſtro iuſtitia, nobis autem confuſio faciei noſtræ, ſicut eſt dies hæc, omni Iuda & habitantibus in Ieruſalem, regibus noſtris, & principibus noſtris, & ſacerdotibus noſtris, & prophetis noſtris & patribus noſtris. ‖Peccauimus ante dominum deum noſtrum, & non credidimus, diffidentes in eum: & non fuimus ſubiectibiles illi, & non audiuimus vocem domini dei noſtri, vt ambularemus in mandatis eius quæ dedit nobis. A die qua eduxit patres noſtros de terra Aegypti, vſque ad diem hanc eramus incredibiles ad dominum deum noſtrum: & diſſipati receſſimus, ne audiremus vocem ipſius. Et adhæſerunt D
nobis multa mala, & maledictiones, ‖quæ conſtituit dominus Moyſi ſeruo ſuo: qui eduxit patres noſtros de terra Aegypti, dare nobis terram fluentem lac & mel, ſicut hodierna die. Et non audiuimus vocem domini dei noſtri ſecundum omnia verba prophetarum quos miſit ad nos: & abiuimus vnuſquiſque in ſenſum cordis noſtri maligni, operari diis alienis, faciētes mala ante oculos domini dei noſtri.

Inf.2. Dani. Deu.2

CAP. II.

Propter peccata iuſte ſe pati fatētur Iudæi. Vera Chriſtianorū cōfeſſio. Iram dei à ſe auerti orāt Iudæi. Anima eſuriens & peccatrix dat gloriam deo. Vult dominus nos etiam principibus malis obtemperare. Populum à captiuitate ſe reuocaturum promittit dominus, illique teſtamentum nouum & æternum daturum.

A Propter quod ſtatuit dominus deꝰ
noſter verbum ſuum quod locu-
tus eſt ad nos, & ad iudices no-
ſtros qui iudicauerunt in Ieruſa-
lem, & ad reges noſtros, & ad princi-
pes noſtros, & ad omnē Iſrael & Iuda:
vt adduceret dominus ſuper nos mala
magna quæ nō ſunt facta ſub cælo quē-
1,28.f. admodum facta ſunt in Ieruſalem, ||ſe-
cūdum quę ſcripta ſunt in lege Moyſi,
vt māducaret hō carnes filii ſui & car
nes filiæ ſuę. Et dedit eos ſub manu re
gum omnium qui ſunt in circuitu nr̄o
in improperium & in deſolationem, &
in omnibus populis in quibus nos di-
ſperſit dominus. Et facti ſumus ſubtus,
B & non ſupra: quia peccauimus domino
deo noſtro, non obaudiendo voci ipſi-
us. Domino deo noſtro iuſtitia: nobis
autem & patribus noſtris confuſio faci
ei, ſicut eſt dies hæc. Quia locutus eſt
dominus ſuper nos omnia mala hæc q̄
venerunt ſuper nos: & non ſumus de-
precati faciem domini dei noſtri, vt re
uerteremur vnuſquiſq; noſtrū à viis no
ſtris peſſimis. Et vigilauit dominus in
malis, & adduxit ea ſuper nos: quia iu-
ſtus eſt dominus in omnibus operibus
ſuis quæ mādauit nobis: & non audiui
mus vocem ipſius, vt iremus in præce-
C ptis domini quæ dedit ante faciem no
ni,9,d ſtram. ||Et nunc domine deus Iſrael, qui
eduxiſti populum tuum de terra Aegy
pti in manu valida, & in ſignis, & in ꝓ
digiis, & in virtute tua magna, & in
brachio excelſo, & feciſti tibi nomen ſi
cut eſt dies iſte: peccauimus, impie egi
mus, inique geſſimus domine deus no-
ſter, in omnibus iuſtitiis tuis. Auerta-
tur ira tua à nobis: quia derelicti ſumꝰ
pauci inter gentes, vbi diſperſiſti nos.
Exaudi domine preces noſtras, & ora-
tiones noſtras, & educ nos propter te:
& da nobis inuenire gratiam ante faciē
eorum qui nos abduxerunt: vt ſciat om
nis terra quia tu es dominus deus no-
D ſter, & quia nomen tuum inuocatū eſt
eu.26.d ſuper Iſrael, & ſuper genus ipſius. ||Re-
.63.d. ſpice domine de domo ſancta tua ī nos
& inclina aurem tuam, & exaudi nos.
ſal.113.d ||Aperi oculos tuos, & vide: q̄a nō mor-
tui qui ſunt in inferno, quorum ſpiri-
tus acceptus eſt à viſceribus ſuis, da-
bunt honorem & iuſtificationem domi
no: ſed anima quæ triſtis eſt ſuper ma-
gnitudinem mali, & incedit curua &
infirma, & oculi deficientes, & anima
eſuriens dat tibi gloriam & iuſtitiā do
mino. Quia non ſecundum iuſtitias pa-
trum noſtrorum nos fundimus preces
& petimus miſericordiam ante conſpe
ctum tuum domine deus noſter: ſed q̄a
miſiſti iram tuam, & furorem tuum ſu-
per nos, ſicut locutus es in manu pue-
rorum tuorum prophetarum, dicens,
Sic dicit dominus, Inclinate humerum
veſtrum, & ceruicem veſtram, & ope- E
ra facite regi Babylonis: & ſedebitis in
terra quam dedi patribus veſtris, || Q̄d Iere,29.b
ſi non feceritis, nec audieritis vocem
domini dei veſtri operari regi Babylo-
niæ: defectionem veſtram faciam de ci
uitatibus Iuda, & à foris Ieruſalem, &
auferam à vobis vocem iucunditatis, &
vocem gaudii, & vocem ſponſi, & vo-
cem ſponſæ, & erit omnis terra ſine ve
ſtigio ab inhabitantibus eam. Et nō au
dierūt vocem tuam, vt operarentur re
gi Babylonis: & ſtatuiſti verba tua quæ F
locutus es in manibus puerorum tuo-
rum prophetarum, vt transferrētur oſ-
ſa regum noſtrorum & oſſa patrum no-
ſtrorum de loco ſuo, & ecce proiecta
ſunt in calore ſolis, & in gelu noctis: &
mortui ſunt in doloribus peſſimis, ī fa-
me & in gladio, & in emiſſione. Et po-
ſuiſti templum, in quo inuocatū eſt no
men tuum in ipſo, ſicut hæc dies, pro-
pter iniquitatem domꝰ Iſrael & domꝰ
Iuda. Et feciſti in nobis domine deꝰ no
ſter ſecundum omnem bonitatem tuā,
& ſecūdū oēm miſerationē tuam illam
magnam: ||ſicut locutus es in manu pue Leui.26.b
ri tui Moyſi in die qua ꝑcepiſti ei ſcri- deu.28.b.
bere legem tuam coram filiis Iſrael, di-
cens, Si non audieritis vocem meam,
multitudo hæc magna conuertetur in G
minimam inter gentes, quo ego eos di
ſpergā, quia ſcio quod me non audiet
populus, populus eſt em̄ dura ceruice:
& cōuertetur ad cor ſuū ī terra capti
uitatis ſuę: & ſciēt quia ego ſum dn̄s de
us eorum: & dabo eis cor, & intelligēt:
& aures, & audient. Et laudabūt me in
terra captiuitatis ſuæ, & memores e-
runt nominis mei. ¶Et auertēt ſe à dor
ſo ſuo duro, & à malignitatibus ſuis:
quia reminiſcentur viam patrum ſuo-

rum qui peccauerunt in me. Et reuoca
bo illos in terram quam iuraui patribꝰ
eorum Abraham, Iſaac & Iacob, & do-
minabuntur eius: & multiplicabo eos,
& non minorabuntur. Et ſtatuam illis
teſtamentum alterum ſempiternum, vt
ſim illis in deum, & ipſi erunt mihi in
populum: & non mouebo amplius po-
pulum meum filios Iſrael á terra quam
dedi illis.

CAP. III.

Pergit populus in oratione iam in
cœpta pro ſua liberatione. Commēdat
populo prudentiam, oſtendens ob ne-
glectum eius tanta mala illi obtigiſſe.
Solus deus ſapientiæ adinuentor. De
CHRISTO incarnato.

A ET nunc domine omnipotens deꝰ
Iſrael, anima in anguſtiis, & ſpiri
tus anxius clamat ad te: audi dn̄e
& miſerere, quia deus es miſeri-
cors, & miſerere noſtri: quia peccaui-
mus ante te. Quia tu ſedes in ſempiter-
num, & nos peribimus in æuum? Domi
ne omnipotens deus Iſrael audi nūc o-
rationem mortuorum Iſrael, & filiorū
ipſorum, qui peccauerūt ante te, & nō
audierunt vocem domini dei ſui, & ag
glutinata ſunt nobis mala. Noli memi-
niſſe iniquitatem patrum noſtrorū, ſed
memento manus tuæ & nominis tui in
tempore iſto: quia tu es dominus deus
noſter, & laudabimus te domine, quia
propter hoc dediſti timorem tuum in
cordibus noſtris, & vt inuocemus no-
men tuum, & laudemus te in captiuita
te noſtra, quia conuertimur ab iniqui-
tate patrum noſtrorum qui peccauerūt
ante te. Et ecce nos in captiuitate no-
ſtra ſumus hodie, qua nos diſperſiſti in
B improperium, & in maledictum, & in
peccatum, ſecundum omnes iniquita-
tes patrum noſtrorum qui diſceſſerunt
á te domine deus noſter. ¶Audi Iſrael
mandata vitæ: auribus percipe, vt ſcia
tis prudētiam. Quid eſt Iſrael quòd in
terra inimicorum es? inueteraſti in ter-
ra aliena, coinquinatus es cum mortu
is: deputatus es cum deſcendentibus in
infernum. Dereliquiſti fontem ſapien-
tiæ. Nam ſi in via dei ambulaſſes, habi-
taſſes vtique in pace ſuper terram. Di-
ſce vbi ſit prudentia, vbi ſit virtus, vbi
ſint intellectus: vt ſcias ſimul vbi ſit lō
giturnitas vitæ & victus, vbi ſit lumen
oculorum, & pax. Quis inuenit locum
eius? & quis intrauit in theſauros eius?
Vbi ſunt principes gentium, & qui do
minantur ſuper beſtias quæ ſunt ſuper
terram? qui in auibus cæli ludūt, qui ar
gentum theſaurizant & aurum in quo
confidunt homines, & non eſt finis ac-
quiſitionis eorum? qui argentum fabri-
cant & ſoliciti ſunt, nec eſt inuentio o-
perum illorum? exterminati ſunt, & ad
inferos deſcenderunt, & alii loco eorū
exurrexerunt. Iuuenes viderunt lumē, C
& habitauerunt ſuper terram, viam au
tem diſciplinæ ignorauerunt, neq; in-
tellexerunt ſemitas eius, neque filii eo-
rum ſuſceperunt eam, á facie ipſorum
longe facta eſt: non eſt audita in terra
Chanaan, neque viſa eſt in Theman. Fi
lii quoque Agar qui exquirunt pruden
tiam qui de terra eſt, negotiatores ter-
ræ, & Theman, & fabulatores, & exqui-
ſitores intelligentiæ, viam autem ſapiē
tiæ neſcierunt, neque cōmemorati ſunt
ſemitas eius. O Iſrael quàm magna eſt
domus dei, & ingens locus poſſeſſionis
eius. Magnus eſt, & non habet finem: ex
celſus & immenſus. Ibi fuerunt gigan-
tes nominati illi qui ab initio fuerunt,
ſtatura magna, ſcientes bellum. Nō hos
elegit dominus, neque viam diſcipli-
næ dedit illis: propterea perierunt. Et
quoniam non habuerunt ſapientiam,
interierunt propter ſuam inſipientiam.
Quis aſcendit in cælum, & accepit eā,
& deduxit eam de nubibus? Quis tranſ
fretauit mare: & inuenit illam, & attu- D
lit illam ſuper aurum electum? Non eſt
qui poſſit ſcire vias eius, neque qui ex
quirat ſemitas eius: ſed qui ſcit vniuer-
ſa, nouit eam, & adinuenit eam pruden
tia ſua: qui præparauit terram in æter-
no tempore, & repleuit eam bipedibꝰ,
& quadrupedibus qui emittit lumē, &
vadit: & vocauit illud, & obedit illi in
tremore. Stellæ autem dederunt lumen
in cuſtodiis ſuis, & lætatæ ſunt: voca-
tæ ſunt, & dixerunt, Adſumus. & luxe-
runt ei cum iucūditate, qui fecit illas.
Hic eſt deus noſter, & non æſtimabitur
alius aduerſus eum. Hic adinuenit om-
nem viam diſciplinæ, & tradidit illam
Iacob puero ſuo, & Iſrael dilecto ſuo.

Poſt hæc in terris viſus eſt, & cum ho-
minibus conuerſatus eſt.

CAP. IIII.

¶ Legem tenentium merces: & ſper-
nentium pœna. Conſolatio populi ca-
ptiui. Querimonia Ieruſalem, & ſub eius
typo eccleſiæ. Eiuſdem conſolatio ob
futuram ciuium ſuorum liberationem,
quibus & ſpem ſalutis addit.

A Hic liber mandatorum dei, & lex
quæ eſt in æternum: omnes qui
tenent eam, peruenient ad vitā:
qui autem dereliquerunt eā, in
mortē. Conuertere Iacob, & apprehen-
de eam, ambula per viam ad ſplendo-
rem eius contra lumen eius. Ne tradas
alteri gloriam tuam, & dignitatem tuā
genti alienæ. Beati ſumus Iſrael: quia q̄
deo placent, manifeſta ſunt nobis. Ani-
mæquior eſto populus dei, memorabi
lis Iſrael. Venundati eſtis gentibus, non
B in perditionem: ſed ꝓpter quod in ira
dei ad iracundiam prouocaſtis domi-
num, traditi eſtis aduerſariis. Exacer-
baſtis enim eum qui fecit vos, deum æ
ternum, immolantes dæmoniis & non
deo. Obliti enim eſtis eum qui nutriuit
vos, & contriſtaſtis nutricem veſtram
Ieruſalem. Vidit enim iracundiā à deo
venientem vobis, & dixit, Audite con-
fines Sion, adduxit enim mihi deus lu-
ctum magnum: vidi enim captiuitatē
populi mei, filiorum meorum & filia-
rum, quam ſuperduxit illis æternus.
Nutriui enī illos cum iucunditate: di-
miſi autem illos cum fletu & luctu. Ne
mo gaudeat ſuper me viduam & deſo-
latam: à multis derelicta ſum propter
peccata filiorum meorum, quia decli-
C nauerunt à lege dei. Iuſtitias autem ip
ſius neſcierunt, nec ambulauerunt per
vias mandatorum dei, neque per ſemi-
tas veritatis eius cum iuſtitia ingreſſi
ſunt. Veniant confines Sion, & memo-
rentur captiuitatem filiorum & filia-
rum mearum, quam ſuperduxit illis æ-
ternus. Adduxit enim ſuper illos gen-
tem de longinquo, gentem improbam,
& alterius linguæ: qui non ſunt reue-
riti ſenem, & neque puerorum miſer-
ti ſunt: & adduxerunt dilectos viduę,
& à filiis vnicam deſolauerunt. Ego au
tem quid poſſum adiuuare vos? Qui e-
nim adduxit ſup vos mala, ipſe vos eri-
piet de manibus inimicorum veſtro-
rum. Ambulate filii, ambulate: ego e-
nim derelicta ſum ſola. Exui me ſtola
pacis, indui autem me ſacco obſecra- D
tionis, & clamabo ad altiſſimum in di-
ebus meis. Animæquiores eſtote filii,
clamate ad dominum, & eripiet vos de
manu principum inimicorum. Ego e-
nim ſperaui in æternum ſalutem ve-
ſtram: & venit mihi gaudium à ſancto
ſuper miſericordia quę veniet vobis ab
æterno ſalutari noſtro. Emiſi enim vos
cum luctu & ploratu: reducet autem
vos mihi dominus cum gaudio & iucū
ditate in ſempiternum. Sicut enim vi-
derunt vicinæ Sion captiuitatem ve-
ſtram à deo, ſic videbunt & in celeri- E
tate ſalutem veſtram à deo, quæ ſuper
ueniet vobis cum honore magno, &
ſplendore æterno. Filii patienter ſuſti-
nete iram, quæ ſuperuēnit vobis: perſe
cutus eſt enim te inimicus tuus, ſed ci
to videbitis perditionem ipſius: & ſu-
per ceruices ipſius aſcendes. Delicati
mei ambulauerunt vias aſperas: ducti
ſunt enim vt grex direptus ab inimi-
cis. Animæquiores eſtote filii, & ꝓcla
mate ad dominum: erit enim memo-
ria veſtra ab eo qui duxit vos. Sicut e-
nim fuit ſēſus veſter vt erraretis à deo:
decies tantum iterum conuertentes re
quiretis eum. Qui enim induxit vo-
bis mala, ipſe rurſum adducet vobis F
ſempiternam iucunditatem cum ſalu-
te veſtra. Animæquior eſto Ieruſa-
lem: exortatur enim te qui te nomina-
uit. Nocentes peribunt, qui te vexa-
uerunt: & qui gratulati ſunt in tua rui
na, punientur. Ciuitates quibus ſerui-
runt filii tui punientur, & quæ acce-
pit filios tuos. Sicut enim gauiſa eſt in
tua ruina, & lætata eſt in caſu tuo: ſic
contriſtabitur in ſua deſolatione. Et
amputabitur exultatio multitudinis e- G
ius, & gaudimonium eius erit in luctū.
Ignis enim ſuperueniet ei ab æterno
in longiturnis diebus, & habitabitur
à dæmoniis in multitudine tempo-
ris. ‖ Circunſpice Ieruſalem ad orien-
tem, & vide iucunditatem à deo tibi Infra.5.b.
venientem. Ecce enim veniunt filii tui
quos dimiſiſti diſperſos: veniūt collecti

ab oriente vſque ad occidētem, in verbo ſancti gaudentes in honorem dei.

CAP. V.

Inuitatur Ieruſalem ad lætitiam ob reditum ſui populi, & ſub illius typo eccleſia.

A EXue te Ieruſalem ſtola luctus & vexatiōis tuę: & indue te decore & honore, quę à deo tibi eſt ſempiterna gloria. Circundato te diploide à deo iuſtitiæ, & impone mitrā capiti tuo honoris æterni. Deus enim oſtendet ſplendorē ſuum in te, qui ſub
B cælo eſt. Nominabitur enim tibi nomē tuum à deo in ſempiternum, Pax iuſtitiæ & honor pietatis. Exurge Ieruſalem & ſta in excelſo: & circumſpice ad oriētem, & vide collectos filios tuos ab oriente ſole vſque ad occidentem, in ver-
Supr. 4. g. bo ſancti gaudentes dei memoria. Exie-
C runt enim abs te pedibus ducti ab inimicis: adducet autem illos dominus ad te portatos in honorem ſicut filios regni. Conſtituit enim deus humiliare omnem montem excelſum, & rupes perennes, & conualles repletæ in æqualitatem terræ: vt ambulet Iſrael diligen-
D ter in honorem dei. Obumbrauerūt autem & ſyluæ, & omne lignum ſuauitatis Iſrael mādato dei. Adducet enim deus Iſrael cum iucūditate in lumine maieſtatis ſuę cum miſericordia & iuſtitia quæ eſt ex ipſo.

CAP. VI.

EXEMPLVM epiſtolæ quam miſit Ieremias ad abducēdos captiuos in Babyloniam à rege Babyloniorum, vt annuntiaret illis ſecundum quod præceptum eſt illi ab eo.

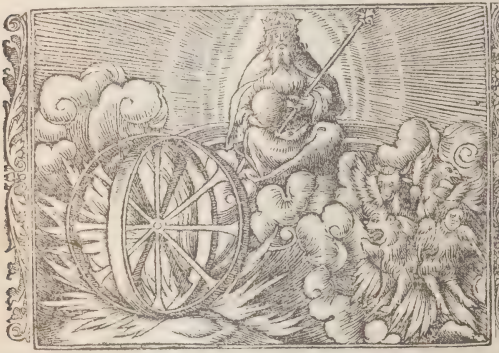
Sap. 13. 14 PRopter peccata quę peccaſtis ante deum, abducemini in Babyloniam captiui à Nabuchonoſor rege Babyloniorum. Ingreſſi itaque in Babylonem, eritis ibi annis plurimis & temporibus longis vſque ad generationes ſeptem: poſt hoc autem educam
Iſa. 44. b. vos inde cum pace. Nunc autem videbitis in Babylonia deos aureos & argēteos, & lapideos, & ligneos in humeris portari, oſtentantes metum gentibus. Videte ergo ne & vos ſimiles efficiamini factis alienis, & metuatis, & metus vos capiat in ipſis. Viſa itaque turba de retro & ab ante adorātes, dicite in cordibus veſtris, Te oportet adorari domine. Angelus autem meus vobiſcū eſt: ipſe autem exquiram animas veſtras. Nā ligna ipſorū polita à fabro, ipſa etiam inaurata & inargentata falſa ſunt: & nō poſſunt loqui. Et ſicut virgini amāti ornamenta: ita accepto auro fabricati ſūt. Coronas certe aureas habent ſuper capita ſua dii illorū: vnde ſubtrahunt ſacerdotes ab eis aurum & argentum, & erogant illud in ſemetipſis. Dant autē & ex ipſo proſtitutis, & meretrices ornant: & iterum cum receperint illud à B
meretricibus, ornant deos ſuos. Hi autē non liberantur ab erugine & tinea. Opertis autem illis veſte purpurea, extergunt faciem ipſorum propter puluerē domus, qui eſt plurimus inter eos. Sceptrum autem habet vt homo, ſicut iudex regionis qui in ſe peccantem non interficit. Habet etiam in manu gladiū & ſecurim: ſe autem de bello, & à latronibus non liberat. Vnde vobis notum
ſit quia non ſunt dii. Non ergo ᵃtimueritis eos. Sicut enim vas hominis confractum inutile efficitur: tales ſunt & dii illorum. Conſtitutis illis in domo, oculi eorum pleni ſunt puluere à pedibus introeuntium. Et ſicut alicui qui regē offendit, circunſeptæ ſunt ianuę, aut ſicut ad ſepulchrum adductum mortuū: ita tutantur ſacerdotes oſtia clauſuris & ſeris, ne à latronibus expoliētur. Lucernas accendunt illis, & quidem multas: ex quibus nullam videre poſſunt, ſunt autem ſicut trabes in domo. Corda vero eorum dicunt elingere ſerpentes qui de terra ſunt, dum comedunt eos & veſtimentum ipſorum, & non ſentiunt.
Nigræ fiunt facies eorum à fumo, C
qui in domo fit. Supra corpus eorum & ſupra caput eorum volant noctuæ, & hirundines, & aues etiam, ſimiliter & cattæ. Vnde ſciatis quia non ſunt dii. Ne ergo timueritis eos. Aurum etiam quod habent, ad ſpeciē eſt. niſi aliqs exterſerit æruginē, nō fulgebunt, neq; enī dū cōflarentur ſentiebāt. Ex omni pre-
tio empta ſunt, in quibus ſpūs nō ineſt Iſa. 4
ipſis. Sine pedibus in humeris portātur, oſtentantes ignobilitatem ſuam hominibus. Confundantur etiam qui colunt ea. Propterea ſi ceciderint in terram, à

ᵃ VP, rear

ſemetipſis non conſurgunt: neque ſi-
quis eũ ſtatuerit rectũ, per ſemetipſum
ſtabit, ſed ſicut mortuis humeri illis ap
ponentur. Hoſtias illorum vendunt ſa-
cerdotes ipſorum, & abutuntur ſimili-
ter & mulieres eorum decerpentes ne
que infirmo neque mẽdicanti aliquid
impertiunt, de ſacrificiis eorum fœtæ
& menſtruatæ cõtingunt. Scientes ita-
que ex his quia non ſunt dii, ne timea-
tis eos. Vnde enim vocantur dii? Quia
mulieres apponunt diis argenteis, &
aureis, & ligneis: & in domibus eorum
ſacerdotes ſedent, habẽtes tunicas ſciſ
ſas, & capita, & barbam raſam, quorũ
capita nuda ſunt. Rugiunt autem cla-
mantes contra deos ſuos, ſicut in cœ-
na mortui. Veſtimenta eorum auferũt
ſacerdotes, & veſtiunt vxores ſuas & fi
lios ſuos. Neque ſiquid mali patiuntur
D ab aliquo, neque ſiquid boni poterunt
retribuere: neque regẽ conſtituere poſ
ſunt, neque auferre. Similiter neque da
re diuitias poſſunt, neq; malũ retribue
re. Siquis illis votum vouerit, & nõ red
diderit: neque hoc requirunt. Hominẽ
à morte non liberant, neque infirmum
à potentiori eripiunt. Hominẽ cæcum,
ad viſum non reſtituunt: de neceſſita-
te hominem non liberabunt. viduę nõ
miſerebuntur, neque orphanis benefa
cient. Lapidibus de monte ſimiles ſunt
dii illorum, lignei & lapidei, & aurei,
& argentei. Qui autem colunt ea con-
fundentur. Quomodo ergo æſtimandũ
eſt, aut dicẽdum illos eſſe deos? Adhuc
enim ipſis Chaldęis non honorantibus
ea: qui cum audierint mutum non
poſſe loqui, offerunt illud ad Bel, poſtu
lantes ab eo loqui: quaſi poſſint ſentire
qui non habent motum, & ipſi cum in
tellexerint, relinquent ea: ſenſum enim
non habent ipſi dii illorum. Mulieres
autem circundatæ funibus, in viis ſe-
dent, ſuccendentes oſſa oliuarum. Cũ
autem aliqua ex ipſis attracta ab ali-
quo tranſeunte dormierit cum eo, pro
E ximæ ſuæ exprobrat quod ea nõ ſit di
gna habita ſicut ipſa, neq; funis eius di
ruptus ſit. Omnia autem quæ illis fiũt,
falſa ſunt. Quomodo æſtimandum aut
dicendum illos eſſe deos? A fabris au-
tem & ab aurificibus facta ſunt. Nihil
aliud erunt, niſi id quod volunt eſſe ſa
cerdotes. Aurifices etiam ipſi qui ea fa
ciunt, non ſunt multi temporis. Nun-
quid ergo poſſunt ea quæ fabricata
ſunt ab ipſis, eſſe dii? Reliquerunt au-
tem falſa & opprobrium poſtea futu-
ris. Nam cum ſuperuenerit illis præ-
lium, & mala: cogitant ſacerdotes poſt
ſe, vbi ſe abſcondant cum illis. Quo-
modo ergo ſentiri debeant quoniam
dii ſunt, qui nec de bello ſe liberant,
neque de malis ſe eripiunt? Nam cum
ſint lignea, & inaurata, & inargentata,
ſcietur poſtea quia falſa ſunt ab vni-
uerſis gentibus & regibus: quæ mani-
feſta ſunt quia non ſunt dii, ſed opera
manuum hominum, & nullum dei
opus cum illis. Vnde ergo notum eſt,
quia non ſunt dii, ſed opera manuum
hominum, & nullum dei opus in ip-
ſis eſt. Regem regioni non ſuſcitant, ne
que pluuiam hominibus dabunt. Iu-
dicium quoque non diſcernent, ne-
que regiones liberabunt ab iniuria:
quia nihil poſſunt, ſicut corniculæ in-
ter medium cæli & terræ. Etenim cũ
inciderit ignis in domum deorum li- F
gneorum, & argenteorum, & aureo-
rum, ſacerdotes quidem ipſorum fu-
gient, & liberabuntur: ipſi vero ſicut
trabes in medio comburentur. Regi au
tem & bello non reſiſtent. Quomodo
ergo exiſtimandum eſt, aut recipien-
dum quia dii ſunt? Non à furibus, ne-
que à latronibus ſe liberabunt dii li-
gnei, & lapidei, & inaurati, & in ar-
gentati, quibus iniqui fortiores ſunt.
Aurum & argentum, & veſtimentum
quo operti ſunt, auferent illis, & abi-
bunt, nec ſibi auxilium ferent. Itaque
melius eſt eſſe regem oſtentantem vir-
tutem ſuam: aut vas in domo vtile, in
quo gloriabitur qui poſſidet illud: vel
oſtium in domo, quod cuſtodit quæ
in pace ſunt: quàm falſi dii. Sol quidem
& luna, ac ſydera, cum ſint ſplendida
& emiſſa ad vtilitates, obaudiunt. Simi
liter & fulgur cum apparuerit, perſpi-
cuum eſt: idipſum autem & ſpiritus
in omni regione ſpirat. Et nubes qui-
bus cum imperatum fuerit à deo per-
ambulare in vniuerſum orbem, perfi-
ciunt quod imperatum eſt eis. Ignis
etiã miſſus deſuper vt conſumat mon
tes & ſyluas, facit quod præceptum eſt

ei. Hæc autem, neque ſpeciebus, neque virtutibus vni eorum ſimilia ſunt Vnde neque exiſtimandum eſt, neque dicendum illos eſſe deos, quando nõ
G poſſunt neque iudicium iudicare, neque quicquam facere hominibus. Sciẽtes itaque quia non ſunt dii, ne ergo timueritis eos. Neque enim regib9 maledicent, neque benedicent. Signa etiã in cœlo gentibus non oſtendunt, neque vt ſol lucebunt, neque illuminabũt vt luna. Beſtiæ meliores ſunt illis quæ poſſunt fugere ſub tectum, ac prodeſſe ſibi. Nullo itaque modo nobis eſt manifeſtũ quia ſunt dii: propter quod ne timeatis eos. Nam ſicut in cucumerario formido nihil cuſtodit: ita ſunt dii illorum lignei, & argentei, & inaurati. Eodem modo & in horto ſpina alba, ſupra quã omnis auis ſedet. Similiter & mortuo proiecto in tenebris ſimiles ſunt dii illorum lignei, & inaurati, & inargentati, A purpura quoque[a] & marmore, quæ ſupra illos teneant ſcietis itaque quia non ſunt dii. Ipſi etiam pomo comeduntur, & erit opprobrium in regione. Melior eſt homo iuſtus qui non habet ſimulachra: nam erit longe ab opprobriis.

[a] vel r... rice,

Prophetia Ezechielis

CAP. I

Quo tempore prophetauerit Ezechiel, & quo loco. Ezechielis genus & officium. Viſio quatuor animalium. Viſio rotarum. Viſio throni & imaginis ſuper thronum.

A ET factũ eſt in triceſimo anno, in quarto, in quinta mẽſis: cum eſſem in medio captiuorũ iuxta fluuiũ Chobar, aperti ſunt cæli, & vidi viſiones dei. In quinta menſis, ipſe eſt annus quintus tranſmigrationis regis Ioachin, factum eſt verbum domini ad Ezechielẽ filiũ Buzi ſacerdotem in terra Chaldæorũ, ſecus flumẽ Chobar: & facta eſt ſuper eũ ibi[a] manus domini. Et vidi, & ecce ventus turbinis veniebat ab aquilone: nubes magna, & ignis inuoluẽs & ſplẽdor in circuitu eius: & de medio ei9 quaſi ſpecies electri, id eſt
B ex medio ignis. Et ex medio ei9 ſimilitudo quatuor animaliũ: & hic aſpect9 eorũ, ſimilitudo hoĩs in eis. Et quatuor facies vni: & quatuor pennæ vni. Et pedes eorũ pedes recti, & plãta pedis eorum quaſi plãta pedis vituli, & ſcintillæ quaſi aſpectus æris[a] candẽtis, Et manus hominis ſub pẽnis eorum in qua-

[a] .i.p... phe

[a] pol...

tuor partibus: & facies & pennas per quatuor partes habebāt. Iunctæq; erāt pennæ eorū alterius ad alterum nō reuertebantur cū incederent: ſed vnumquodq; ante faciē ſuā gradiebatur). Similitudo autē vultus eorū: facies hoīs: & facies leonis à dextris ipſorū quatuor: facies autē bouis, à ſiniſtris ipſorum quatuor: & facies aquilæ ipſorū quatuor. Et facies eorum, & pennæ eorum tentæ deſuper: duæ pennæ ſingulorum iungebantur, & duæ tegebant corpora eorum. Et vnumquodque eorū corā facie ſua ambulabāt: vbi erat) impet9 ſpiritus, illuc gradiebātur: nec reuertebātur cū ambularēt. Et ſimilitudo animalium, & aſpectus eorum quaſi carbonū ignis ardentiū, & quaſi aſpectus lampadarū. hæc erat viſio) diſcurrens in medio animaliū ſplēdor ignis, & de igne fulgur egrediens. Et animalia ibant, & reuertebantur in ſimilitudinē fulguris coruſcantis. ¶Cumq; aſpicerē animalia apparuit rota vna ſuper terrā iuxta animalia, habēs quatuor facies. Et aſpect9 rotarum, & opus earū, =quaſi viſio maris): & vna ſimilitudo ipſarū quatuor & aſpectus earum & opera, quaſi ſi ſit rota ī medio rotę. Per quatuor partes earū eūtes ibāt: & non reuertebantur cū ambularent.* Statura) quoque erat rotis, & altitudo, & horribilis aſpectus: &=totum corpus oculis plenum) in circuitu ipſarum quatuor. Cumq; ambularent animalia, ambulabant pariter & rotæ iuxta ea: & cū eleuarentur animalia de terra, eleuabantur ſimul & rotæ. Quocunque ibat ſpiritus, illuc eūte ſpiritu, & rotæ pariter eleuabantur, ſequentes eum, ſpiritus enim vitæ erat in rotis. Cum euntibus ibant, & cū ſtātibus ſtabant: & cum eleuatis à terra, pariter eleuabantur & rotæ ſequentes ea: quia ſpiritus vitæ erat in rotis. ¶Et ſimilitudo ſuper capita animaliū,* firmamenti, quaſi=aſpectus) cryſtalli horribilis, &=extenti) ſuper capita eorū deſuper. Sub firmamēto autem & pennæ eorū recte alterius ad alterū: vnūquodque duabus alis velabat corpus ſuum, & alterum ſimiliter velabatur. Et audiebam ſonum alarum, quaſi ſonum aquarum multarum, quaſi ſonum =ſublimis dei) cum ambularent, =quaſi ſonus erat multitudinis) vt ſonus caſtrorum. cūque ſtarent, demittebantur pennæ eorum. Nam cum fieret vox ſuper firmamentum quod erat ſuper caput eorum ſtabant, & ſubmittebant alas ſuas. ¶Et ſuper firmamentum quod erat imminens capiti eorum, quaſi aſpectus lapidis ſapphiri=ſimilitudo throni) & ſuper ſimilitudinem throni, ſimilitudo quaſi aſpectus hominis deſuper. Et vidi quaſi ſpeciem electri, = velut aſpectū) ignis intrinſecus eius per circuitum: à lumbis eius & deſuper & à lumbis eius vſq; deorſum, vidi quaſi ſpeciem ignis ſplēdentis in circuitu velut aſpectum arcus cum fuerit in nube in die pluuiæ, hic erat aſpectus ſplendoris per gyrum. Hæc viſio ſimilitudinis gloriæ domini.

Margin (left): C — D — E; dire-proce-pat, & -ra. — iocūq; -pella- eos, — pare- t ſicut -is -ſis: — orſum — ſa ea plena āt ocu — erat in- ar color infra extenta rat — omnipo tentis

Margin (right): =voce loquelæ — =ſimilis throno — G — =tāquam colorem

CAP. II.

Mittitur propheta ad reuocandū populum ab errore.

ET vidi, & cecidi in faciem meam & audiui vocem loquentis. Et dixit ad me, Fili hominis ſta ſuper pedes tuos, & loquar tecum. Et ingreſſus eſt in me ſpiritus poſtquam locutus eſt mihi, & ſtatuit me ſupra pedes meos: & audiui loquentem ad me, & dicentem, Fili hominis mitto ego te ad filios Iſrael, ad gentes=apoſtatrices) quæ receſſerunt à me: ipſi & patres eorum præuaricati ſunt pactum meum vſque ad diem hanc. Et filii dura facie &=indomabili) corde ſunt, ad quos ego mitto te: & dices ad eos. Hæc dicit dominus deus, = Si forte vel ipſi audiant, & ſi forte quieſcāt: quoniam dom9 exaſperans eſt: &) ſcient quia propheta fuerit in medio eorum. Tu ergo fili hominis ne timeas eos, neque ſermones eorum metuas: quoniam=increduli & ſubuerſores) ſunt tecū, & cum=ſcorpionibus) habitas. verba eorum ne timeas & vultus eorum ne formides: quia domus exaſperans eſt. Loqueris ergo verba mea ad eos, ſi forte audiant, & quieſcant: quoniam=irritatores) ſunt. Tu autem fili hominis audi quæcunque loquor ad te: & noli eſſe = exaſperans) ſicut domus = exaſperatrix) eſt aperi os tuū, & comede quęcunque ego do tibi

Margin (right): A — =rebelles B — =duro — =Et eccesi audierit, & ceſſauerint (q̄m dom9 rebellis eſt) — =rebelles, & ſpinæ =vel, tribulis, C — = rebelles — =rebellis, — =rebellis, D

Et vidi,& ecce manus miſſa ad me,in qua erat inuolutus liber:& expandit il lum coram me,qui erat ſcriptus intus & foris:& ſcriptę erant in eo lamenta

=gemitus tiones,& =carmen⁾,& væ.

CAP. III.

Propheta paſtus verbo dei & conſtantia ſpirit9 accepta,ad Iſrael in trāſmigrationem mittitur. Pœna paſtoris non annuntiãtis populo ſua peccata. Iuſſu domini in campum egreſſus vi

A detgloriam dei. Captiuitas figuratur.

ET dixit ad me,Fili hoīs quodcūq; inueneris comede:comede volumē iſtud,& vadens loquere ad filios Iſrael. Et aperui os meum,

=vP,comedat, & cibauit me volumine illo & dixit ad me,Filii hominis vēter tuus=comedet⁾

=vP,cōpleantur &viſcera tua=complebuntur⁾volumine iſto,quod ego do tibi.Et comedi illud

=præ dulcedine. & factum eſt in ore meo ſicut mel=dul ce⁾.Et dixit ad me, Filii hominis vade ad domū Iſrael,& loqueris verba mea ad eos.Non enim ad populum profun

B di ſermonis,& ignotæ linguæ tu mitte

=vP.multiplicis linguę,&difficilis ris, ad domum Iſrael:neque ad populos multos=profundi ſermonis & igno tæ⁾linguæ,quorum non=poſſis audire⁾ ſermones::& ſi ad illos mitteris,ipſi au

=v=,intelligas. dirent te.Domus autem Iſrael nolunt audire te:quia nolūt audire me.omnis

=dura quippe domus Iſrael=attrita⁾fronte eſt & duro corde.Ecce,dedi faciem tuam valentiorem faciebus eorum,& frontem tuam duriorem frontibus eorum. Vt adamantem & vt ſilicem dedi faciem tuam:ne timeas eos , neque metuas à facie eorum,quia domus=exaſpe

=rebellis, rans⁾eſt. Et dixit ad me , Fili hominis

C omnes ſermones meos quos ego loquor ad te,aſſume in corde tuo,& auribus tuis audi:& vade , ingredere ad tranſmigrationem ad filios populi tui loqueris ad eos , & dices eis , Hæc dicit dominus deus : ſi forte audiant & & quieſcant. ¶Et aſſumpſit me ſpiritus,& audiui poſt me vocem commotionis magnæ,Benedicta gloria domini de loco ſuo.& vocem alarum animalium percutientium alteram ad alteram,& vocem rotarum ſequentiū animalia,& vocem commotionis magnæ. ſpiritus quoque liberauit me,& aſſumpſit me:& abii amarus in indignatione ſpiritus mei : manus enim domini

=ſup me fortis erat=mecum confortans me⁾. ¶ Et veni ad tranſmigrationem ad=aceruum no-

=thelabib uarū frugū⁾,ad eos qui habitabunt iux ta flumen Chobar:& ſedi vbi illi ſede- D

=admirans bant:& manſi ibi ſeptem diebus=mœrens⁾in medio eorum.Cum autem per

Infr.33 tranſiſſent ſeptem dies,factum eſt verbum domini ad me dicens.|| Fili hominis ſpeculatorem dedi te domui Iſrael: & audies de ore meo verbum , & annuntiabis eis ex me. Si dicente me ad impium,Morte morieris : non annuntiaueris ei , neque locutus fueris vt auertatur à via ſua impia,& viuat: ipſe impius in iniquitate ſua morietur,ſanguinem autem eius de manu tua requi ram.Si autem tu annuntiaueris impio, & ille non fuerit conuerſus ab impie- E

tate ſua,& à via ſua impia:ipſe quidē in impietate ſua morietur , tu autem animam tuā liberaſti.Sed & ſi=conuerſus iuſtus à iuſtitia ſua fuerit,& fecerit iniquitatem:ponam offendiculum coram eo,ipſe morietur:quia non annūtiaſti ei,in peccato ſuo morietur,& nō erunt in memoria iuſtitiæ eius quas fecit:ſanguinem vero ei9 de manu tua requiram.Si autem tu annuntiaueris iuſto vt non peccet iuſtus,& ille nō peccauerit:viuens viuet,quia annuntiaſti ei,& tu animam tuam liberaſti.¶Et facta eſt ſuper me manus domini,& di- F

xit ad me , Surgens egredere in campum,& ibi loquar tecum.Et ſurgens egreſſus ſum in campum,& ecce ibi gloria domini ſtabat,|| quaſi gloria quam

Supr. vidi iuxta fluuium Chobar:&cecidi in faciem meā.Et ingreſſus eſt in me ſpiritus:& ſtatuit me ſuper pedes meos: & locutus eſt mihi,& dixit ad me,Ingredere,& includere in medio domus tuæ.Et tu fili hominis ecce data ſunt ſuper te vincula,& ligabunt te in eis: G

& non egredieris in medio eorum. Et linguam tuam adhærere faciam palato tuo,& eris mutus,nec quaſi vir obiurgans : quia domus exaſperans eſt. Cum autem locutus fuero tibi , aperiā os tuum,& dices ad eos,Hęc dicit dn̄s deus, Qui audit,audiat:& qui quieſcit quieſcat:quia domus exaſperans eſt.

CAP IIII.

Vrbis Ieruſalem obſidio ſignificatur, Diuturnitas captiuitatis Iſrael & Iuda. Prædicitur fames futura in captiuitate.

A ET tu fili hominis ſume tibi laterē, & pones eum coram te: & deſcribes in eo ciuitatem Ieruſalem. Et ordinabis aduerſus eam obſidionem, & ædificabis munitiones, & comportabis aggerem, & dabis contra eam caſtra, & pones arietes in gyro. Et tu ſume tibi ſartaginem ferream, & pones eam murum ferreum inter te & inter ciuitatem: & obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obſidionē, & circundabis eam: ſignum eſt domui Iſrael. ¶Et tu dormies ſuper latus tuum ſiniſtrum & pones iniquitates domus Iſrael ſuper eo: numero dierum quibus dormies ſuper illud & ⸗aſſumes⸣ iniquitates eorū. [portabis]

B Ego autē dedi tibi annos iniquitatis eorum, numero dierum trecentos & nonaginta dies: & portabis iniquitatem domus Iſrael. Et cum compleueris hęc, dormies ſuper latus tuum dextrum ſecundo: & ⸗aſſumes⸣ ||iniquitatē domus Iuda quadraginta diebus. diem pro anno, diem inquam pro anno dedi tibi. Et ad obſidionem Ieruſalem conuertes faciem tuam, & brachiū tuum erit exertum: & prophetabis aduerſus eam. Ecce, circundedi te vinculis: & non te cōuertes à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obſidionis tuæ. ¶Et tu ſume tibi frumentum, & hordeum, & fabam, & lentem, & milium, & vitiam: & mittes ea in vas vnum, & facies tibi panes numero dierum quibus dor-

[portabis] [Nu.14.f]

C mies ſuper latus tuum: trecentis & nonaginta diebus comedes illud. Cibus autem tuus quo veſceris, erit in pondere viginti ſtateres in die: à tempore vſque ad tempus comedes illud. Et aquā in menſura bibes, ſextam partem hin: à tempore vſque ad tempus bibes illud. Et quaſi ſubcineritium hordeaceum comedes illud: & ſtercore quod egreditur de homine, operies illud in oculis eorum. Hæc dicit dominus, Sic comedent filii Iſrael panem ſuum pollutum inter gentes ad quas eiiciam eos. Et dixi, ⸗A, a, a⸣, domine deus, ecce anima mea non eſt polluta, & morticinum & [Ah, ah,] laceratum à beſtiis non comedi ab infantia mea vſque nunc, & non eſt ingreſſa in os meum omnis caro immunda. Et dixit ad me, Ecce dedi tibi fimum boum pro ſtercoribus humanis: & facies panem tuum in eo. Et dixit ad me, ||Fili hominis, ecce conteram baculum panis in Ieruſalem: & comedent panē ſuum in pondere, & in ſolicitudine: & aquam in menſura, & in anguſtia bibent, vt deficiētibus pane & aqua, corruat vnuſquiſque ad fratrem ſuum, & cōtabeſcat in iniquitatibus ſuis.

[Infr.3.d & 14.d]

CAP. V.

AEnigma pilorum quo ſignificatur vaſtatio populi. Cauſa iræ dei in populum ſuum. AEnigma pilorum ediſſerit dominus.

A ET tu fili hominis ſume tibi gladium acutum, ⸗radentem pilos⸣: & aſſumes eum, & duces per caput tuum, & per barbam tuam: & aſſumes tibi ſtateram ponderis, & diuides eos. Tertiam partem igni combures in medio ciuitatis, iuxta completionem dierum obſidionis: & aſſumes tertiam partem, & concides gladio in circuitu eius: tertiā vero aliam diſperges in ventum, & gladium nudabo poſt eos. Et ſumes inde paruum numerum: & ligabis eos in ſummitate pallii tui. Et ex eis rurſum tolles, & piicies eos in medio ignis & cōbures eos igni: & ex eo egredietur ignis in omnem domum Iſrael. ¶Hęc dicit dominus deus, Iſta eſt Ieruſalem, in medio gentiū poſui eam, & in circuitu eius terras. Et cōtempſit iudicia mea, vt plus eſſet impia quàm gētes, & præcepta mea vltra quàm terræ quę in circuitu eius ſunt, iudicia enim mea proiecerunt, & in præceptis meis non ambulauerunt. Idcirco hæc dicit dominus deus, Quia ſuperaſtis gētes quæ in circuitu veſtro ſunt, & in pręceptis meis nō ambulaſtis, & iudicia mea non feciſtis & iuxta iudicia gentiū quę in circuitu veſtro ſunt nō eſtis operati: ideo hæc dicit dominus deus, Ecce ego ad te, & ipſe ego faciā in medio tui iudicia in oculis gentiū: & faciā in te quæ non feci, & quibus ſimilia vltra non faciam propter omnes abominationes tuas. Ideo patres comedēt filios in medio tui, & filii comedent patres

[⸗nouaculam tonſoriam:]

B

ſuos: & faciam in te iudicia, & ventilabo vniuerſas reliquias tuas in ᵃomnem C ventum⁾. Idcirco viuo ego, dicit dominus deus, Niſi pro eo quòd ſanctū meū violaſti in oībus ᵃoffenſionibus⁾ tuis, & in cūctis abominationibus tuis: ego quoq; confringam, & non parcet oculus meus, & non miſerebor. Tertia pars tui peſte morietur, & fame conſumetur in medio tui, & tertia pars tui in gladio cadet in circuitu tuo: tertiam vero partem tuam in omnem ventum diſpergā, & gladium euaginabo poſt eos. Et complebo furorem meum, & requieſcere faciam indignationē meam in eis, & con-
D ſolabor: & ſcient quia ego dominus locutus ſum in zelo meo, cum impleuero omnem indignationē meam in eis. Et dabo te in deſertum & in opprobriū gentibus quę in circuitu tuo ſunt, in cōſpectu omnis prætereūtis. Et eris opprobrium & ᵃblaſphemia⁾, exemplū & ſtupor in gentibus quæ in circuitu tuo ſunt, cum fecero in te iudicia in furore & in indignatione, & in increpationibus irę: ego dominus locutus ſum, quando miſero ſagittas famis peſſimas ī eos, quæ erunt ᵃmortiferæ⁾, ad quas mittā vt diſperdam vos: & famem congregabo ſuper vos, & conteram in vobis baculum panis. ‖Et immittam in vos famem & beſtias peſſimas vſq; ad internecionē: & peſtilentia & ſanguis tranſibunt per te, & gladium inducam ſuper te. ego dominus locutus ſum.

ᵃomne latus. ᵃcontaminatiōibus. ᵃvel, contemptus. ᵃin deſtructionem. ſup. 4. d. infr. 14. d.

CAP. VI.

Propter peccatū idololatrię populum percutiēdum prædicit. Pœnitentiā reliquiarū populi prophetat, & liberationē. Obſtinatorū interitꝰ prędicitur.

A
infr. 36. a

ET factus eſt ſermo domini ad me, dicens, ‖Fili hominis pone faciē tuam ad montes Iſrael: & prophetabis ad eos, & dices, Montes Iſrael audite verbum domini dei: hæc dicit dominus deus montibus & collibus, rupibus & vallibus, Ecce ego inducam ſuper vos gladium, & diſperdam excelſa veſtra, & demoliar aras veſtras, & confringentur ſimulachra veſtra: & deiiciā interfectos veſtros ante idola veſtra. Et dabo cadauera filiorum Iſrael ante faciem ſimulachrorum veſtrorum: & diſpergam oſſa veſtra circa aras veſtras in omnibus habitationibus veſtris. Vrbes deſertæ erunt: & excelſa demolientur B & diſſipabuntur: & interibunt aræ veſtræ, & confringentur: & ceſſabunt idola veſtra, & conterentur delubra veſtra, & delebuntur opera veſtra. Et cadet interfectus in medio veſtri: & ſcietis quia ego ſum dominus. ¶Et relinquam in vobis ᵃeos qui fugerint⁾ gladium in gentibus, cum diſperſero vos in terras. Et recordabuntur mei liberati veſtri in gētibus ad quas captiui ducti ſunt: quia ᵃcontriui⁾ cor eorum fornicans & recedens à me, & oculos eorum fornicantes poſt idola ſua: & ᵃdiſplicebunt ſibimet ſuper malis⁾ quæ fecerant in vniuerſis abominationibus ſuis, & ſcient quia ego dominus nō fruſtra locutus ſum vt facerem eis malum, C hoc. ¶Hæc dicit dominus deus, Percute manu tua, & ᵃallide pedem tuum⁾, & dic Heu, ad omnes abominationes malorum domus iſrael: quia gladio, fame, & peſte ruituri ſunt. Qui longe eſt, peſte morietur: qui autem prope, gladio corruet: & qui relictus fuerit & obſeſſus, fame morietur: & complebo indignationem meam in eis. Et ſcietis quia ego dominus, cum fuerint interfecti veſtri in medio idolorum veſtrorum in circuitu ararum veſtrarū, in omni colle excelſo, & in cunctis ſummitatibus D montium, & ſubtus omne lignum nemoroſum, & ſubtus vniuerſam quercū frondoſam, locū vbi accenderunt thura redolētia vniuerſis idolis ſuis. Et extendam manum meam ſuper eos: & faciam terram deſolatam & deſtitutam à deſerto Deblatha in omnibus habitationibus eorum: & ſcient quia ego dominus.

ᵃaliq... qui fu... ᵃcon... me p... ᵃſucc... tur à ... eorū ... pter ... ᵃperc... pede...

CAP. VII.

Finis totius terrę Iſrael repente vēturus. Excidii eius cauſa. Omni prędidio deſtituetur populus, vt non poſſit aduerſariis reſiſtere. Iubetur ꝓpheta ſummam imminentiū malorū annuntiare.

ET factus eſt ſermo domini ad me, A dicens, Et tu fili hominis hæc dicit dominus deus terræ Iſrael, Finis venit, venit finis ſuper quatuor plagas terræ. Nunc finis ſuper te, & immittam furorem meum in te: iudicabo te iuxta vias tuas, & ponam contra te

omnes abominationes tuas. Et non par
cet oculus meus ſuper te, & non miſe-
rebor: ſed vias tuas ponam ſuper te, &
abominationes tuæ in medio tui erũt:
& ſcietis quia ego dominus. Hæc dicit
B dominus deus, Afflictio vna, afflictio ec
ce venit: finis venit, venit finis, euigi-
labit aduerſum te: ecce venit. Venit
=contritio) ſuper te, qui habitas in ter-
ra: venit tempus, prope eſt dies occi-
ſionis, =& non gloriæ montium), Nunc
de propinquo effundam iram meam
ſuper te, & complebo furorem meum
in te: & iudicabo te iuxta vias tuas, &
imponam tibi omnia ſcelera tua. Et nõ
parcet oculus meus, nec miſerebor: ſed
vias tuas imponam tibi, & abominatio
nes tuæ in medio tui erunt: & ſcietis
C quia ego ſum dominus percutiens. Ec-
ce dies, ecce venit: egreſſa eſt contri-
tio, floruit virga, germinauit ſuperbia.
Iniquitas ſurrexit in =virga impietatis):
non ex eis, & non ex populo, neque ex
=ſonitu eorum): & non erit =requies)
in eis. Venit tempus appropinquauit
dies: qui emit, non lætetur: & qui ven-
dit, non lugeat: quia ira ſuper omnem
populum eius. Quia qui vendit, ad id
quod vendidit non reuertetur: =& ad-
huc in viuentibus vita eorum). viſio e-
nim ad omnem multitudinem eius nõ
regredietur: & =vir in iniquitate vitæ
ſuæ non confortabitur). ¶Canite tu-
ba, præparentur omnes, & non eſt qui
vadat ad prælium: ira enim mea ſuper
vniuerſum populum eius. Gladius fo-
ris: & peſtis & fames intrinſecus. Qui
in agro eſt, gladio morietur: & qui in
ciuitate, peſtilentia & fame deuorabun
tur. Et ſaluabuntur) qui fugerint ex eis:
& erunt in montibus quaſi columbæ
conuallium omnes =trepidi), vnuſquiſ-
que in iniquitate ſua. Omnes manus
diſſoluentur, & omnia genua fluent a-
quis. ||Et accingent ſe ciliciis, & ope-
riet eos formido: & in omni facie con-
fuſio, & in vniuerſis capitibus eorum
caluitium. ||Argẽtum eorum foris pro-
iicietur, & aurum eorum in ſterquili-
nium erit, Argentum eorum & aurum
eorum non valebit liberare eos in die
furoris domini. Animam ſuam non ſa-
turabunt, & ventres eorum non im-
plebuntur: quia =ſcandalum iniquita-

entia
atina
fra.
uonõ
labũt
onti-
gã im
m:
ipſis:
mentũ
nullus
nuerte
ex eis)
iam in
a exi-
nte ani
eorũ,
reuer-
tur.
f, nemo
udat in
iquita-
ſua, ℣
ulta ha
cat.
gemẽtes
ai. 15. a
re. 48. f
rou. 11. a
ph. 1. d
ccſi. 5. c
uina hęc
pter ini
uitates
orum

tis eorum factum eſt). Et ornamentum
monilium ſuorum in ſuperbiam poſue
runt, & imagines abominationum ſua
rum & ſimulachrorum fecerunt ex eo:
propter hoc dedi eis illud in immun-
ditiam, & dabo illud in manus alieno-
rum ad diripiendum, & impiis terrę in
prædam, & contaminabunt illud. Et a-
uertam faciem meam ab eis, & viola-
bunt =arcanum) meum: & introibunt =adytum
in illud =emiſſarii), & contaminabunt i. ſanctũ
illud. Fac =concluſionẽ): quoniam ter- ſanctorũ)
ra plena eſt iudicio ſanguinum, & ciui =diructes,
tas plena iniquitate. Et adducam peſ- =catenã:
ſimos de gentibus, & =poſſidebunt) do- G
mos eorum: quieſcere faciam ſuperbiã =polluent
potentium, & poſſidebunt ſanctuaria
eorũ. =Anguſtia) ſuperueniẽte requirent =Preciſiõe
pacẽ, & nõ erit. =Conturbatio ſuper cõ = Cõtritio
turbationem) veniet, & auditus ſuper ſuper con
auditũ: & quærent viſionẽ de prophe- tritionem
ta, & lex peribit a ſacerdote, & conſi-
lium à ſenioribus. Rex lugebit, & prin
ceps induetur mœrore, & manus po-
puli terræ conturbabuntur. Secundum
viam eorum faciam eius, & ſecundum
iudicia eorum iudicabo eos: & ſcient
quia ego dominus.

CAP. VIII.

Apparitio ſimilitudinis dei. Eze-
chiel in ſpiritu adductus eſt in Ieruſa-
lem. Oſtendit dominus prophetę ab-
ominationes idololatriæ domus Iſrael,
& maxime ſacerdotum. Iezonias. Vox
infidelium.

ET factũ eſt in anno ſexto, in ſex- A
to menſe, in quinta menſis: ego
ſedebam in domo mea, & ſenes
Iuda ſedebant coram me, & cecidit ibi
ſuper me =manus) domini dei. Et vidi =i. pro-
& ecce ſimilitudo quaſi aſpectus ignis. phetię ſpi
ab aſpectu lumborum eius & deor- ritus
ſum, ignis: & à lumbis eius & ſurſum,
quaſi aſpectus ſplendoris, vt viſio ele-
ctri. ||Et emiſſa ſimilitudo manus ap- Dan. 15. c.
prehendit me in cincinno capitis mei:
& eleuabit me ſpiritus inter terram
& cælum: & adduxit me in Ieruſa-
lem in =viſione) dei, =iuxta oſtium in- = viſioni-
terius) quod reſpiciebat ad Aquilo- bus
nem, vbi erat ſtatutum idolum zeli ad =ad oſtiũ
prouocandum =æmulationem). Et ec- portę atrii
ce ibi gloria dei Iſrael ſecundum viſio interioris
nem quam videram in campo. Et dixit =i. ad irã

ad me, Fili hominis leua oculos tuos ad
viā Aquilonis. Et leuaui oculos meos
ad viam Aquilonis: & ecce ab aquilone
portę altaris idolum zeli in ipſo introi
tu. Et dixit ad me, Fili hominis putaſne
vides tu quid iſti faciant abominatio-
nes magnas, quas domus Iſrael facit
hic, vt procul recedā à ſanctuario meo?
& adhuc conuerſus videbis abomina-
C tiones maiores. Et introduxit me ad o-
ſtium atrii: & vidi, & ecce foramē vnū
in pariete. Et dixit ad me, Fili hominis
fode parietem. Et cum perfodiſſem pa-
rietem, apparuit oſtium vnum. Et di-
xit ad me, Ingredere, & vide abomina-
tiones peſſimas, quas iſti faciunt hic. Et
ingreſſus vidi, & ecce omnis ſimilitu-
do reptilium, & animalium abomina-
tio, & vniuerſa idola domus Iſrael de-
picta erant in pariete in circuitu per to
D tum. Et ſeptuaginta viri de ſenioribus
domus Iſrael, & Iezonias filius Saphan
ſtabat in medio eorum ſtantium ante
picturas: & vnuſquiſque habebat thuri
bulum in manu ſua: & vapor nebulæ
de thure conſurgebat. Et dixit ad me,
Certe vidiſti fili hominis quæ ſeniores
E domus Iſrael faciunt in tenebris, vnuſ-
ᵃcubicu- quiſque in ᵃabſcondito cubilis ſui⁾: di-
lis ſuis pi cunt enim, Non videt dominus nos,
ctis: dereliquit dominus terram. Et dixit ad
me, Adhuc conuerſus videbis abomina
tiones maiores quas iſti faciunt. Et in-
troduxit me per oſtium portæ domus
domini, quod reſpiciebat ad aquilonē:
& ecce ibi mulieres ſedebant plangen
ᵇThāmuz tes ᵇAdonidem⁾. Et dixit ad me, Certe
F vidiſti fili hominis: adhuc cōuerſus vi-
debis abominationes maiores his. Et in
troduxit me in atrium domus domini
interius: & ecce in oſtio tēpli domini
inter veſtibulum & altare, quaſi vigin-
tiquinꝗ viri dorſa habentes cōtra tem
plum domini, & facies ad orientem: &
adorabant ad ortum ſolis. Et dixit ad
G me, Certe vidiſti fili hominis: nunquid
leue eſt hoc domui Iuda, vt facerent
abominationes iſtas quas fecerunt hic:
quia replentes terrā iniquitate, cōuer-
ſi ſunt ad irritandum me? & ecce appli
ᶜfœtorem cant ᶜramum⁾ ad nares ſuas. Ergo & ego
faciā in furore: nō parcet oculus meus,
nec miſerebor: & cū clamauerint ad au
res meas voce magna, nō exaudiā eos.

CAP. IX.

Idololatrarum interitus & iuſtorū
ſalus. Seruandi ſignantur. Occiduntur
non ſignati. Querimonia prophetæ ob
cædem populi: cuius cauſam reddit ei
dominus.

ET clamauit in auribus meis voce A
magna, dicens, Appropinquauerūt
ᵃviſitationes⁾ vrbis, & vnuſquiſꝗ ᵃvel,
ᵃvas interfectionis⁾ habet in ma- fecti
nu ſua. Et ecce ſex viri veniebāt de via conſ
portæ ſuperioris, quę reſpicit ad Aqui- ad d
lonem: & vniuſcuiuſꝗ vas interitus in dā v
manu eius: vir quoque vnus in medio ᵃinſt
eorum veſtitus erat lineis, & atramen- tū ad
tariū ſcriptoris ad renes eius: & ingreſ dend
ſi ſunt, & ſteterunt iuxta altare æreum. & in
¶Et gloria domini Iſrael ᵃaſſumpta eſt ᵃrece
de⁾ cherub, quę erat ſuper eū ad limen
domus: & vocauit virū qui indutus erat
lineis, & atramentariū ſcriptoris habe
bat in lumbis ſuis. Et dixit dominus ad
eum, Tranſi per mediā ciuitatē in me- B
dio Ieruſalē: ‖& ſigna ᵃthau⁾ ſuper fron Exod
tes virorū gemētium & dolentiū ſuper Apoc
cunctis abominationibus quæ fiunt in ᵃſign
medio eius. ¶Et illis dixit audiēte me,
Trāſite per ciuitatē ſequētes eū, & per-
cutite: & nō parcat oculus veſter, neꝗ
miſereamini. Senem, adoleſcētulum &
virginem, paruulum & mulieres inter-
ficite vſꝗ ad internecionē: omnem au
tem ſuper quē videritis thau, ne occi-
datis, & à ſanctuario meo incipite. Cœ-
perūt ergo à viris ſenioribus, qui erant C
ante faciē domus. Et dixit ad eos, Cōta
minate domū, & implete atria interfe-
ctis: egredimini. Et egreſſi ſunt, & per-
cutiebāt eos qui erant in ciuitate. Et cę
de completa remanſi ego: ruiꝗ ſuper fa
ciem meā, & clamās aio, Heu, heu, heu,
domine deus, ergóne diſperdes oēs re
liquias Iſrael, effundens furorē tuū ſu-
per Ieruſalem? Et dixit ad me, Iniquitas
domus Iſrael & Iuda magna eſt nimis
valde, & repleta eſt terra ſanguinibus: D
& ciuitas repleta eſt auerſione: dixerūt
enim, Dereliquit dn̄s terrā, & dominus
non videt. Igitur & meus non parcet
oculus, neꝗ miſerebor: viā eorū ſuper
caput eorum reddam. Et ecce vir qui
erat indutus lineis, qui habebat attra-
mentariū in ᵃdorſo ſuo⁾, reſpondit ver ᵃlūbis
bum, dicēs, Feci ſicut præcepiſti mihi.

CAP. X.

De viro è medio rotarum & cherubim prunas accipiente in ſignũ exuſtionis vrbis Ieruſalem. Repetitio viſionis rotarum, Animalium, Cherubim.

A ET vidi, & ecce in firmamento qđ erat ſuper caput cherubim, quaſi lapis ſaphirus, & quaſi ſpecies ſimilitudinis ſolii, apparuit ſuper ea. Et dixit ad virum qui indutus erat lineis, & ait, Ingredere in medio rotarum quæ ſunt ſubtus cherubim: & imple manum tuam prunis quæ ſunt inter cherubim, & effũde ſuper ciuitatẽ, ingreſſuſq; eſt in conſpectu meo: cherubim autem ſtabant à dextris domus cum ingrederetur vir, & nubes impleuit atriũ interius. Et eleuata eſt gloria domini deſuper cherub ad limẽ domus: & repleta eſt domus nube, & atrium repletum eſt ſplendore gloriæ domini. Et ſonitus alarum cherubim audiebatur vſque ad atrium exterius,
B quaſi vox dei omnipotentis loquentis Cumq; præcepiſſet viro qui indutus erat lineis, dicens, Sume ignem de medio rotarum quæ ſunt inter cherubim: ingreſſus ille ſtetit iuxta rotam. Et extẽdit cherub manum de medio cherubim, ad ignem qui erat inter cherubim & ſumpſit, & dedit in manus eius qui indutus erat lineis: qui accipiens egreſſus eſt. Et apparuit in cherubim ſimilitudo manus hominis ſubtus pennas eorum, & vidi, & ecce quatuor rotæ iuxta cherubim: rota vna iuxta cherub
or vnum, & rota alia iuxta cherub vnũ
.thar- ſpecies autem rotarũ erat quaſi ªviſio⁾ lapidis ªchryſolithi⁾, & aſpectus earum
C ſimilitudo vna quatuor: quaſi ſit rota in medio rotæ. Cumq; ambularent, in quatuor partes gradiebantur: & nõ reuertebantur ambulantes: ſed ad locum ad quem ire declinabat quæ prima erat, ſequebantur & cæteræ, nec re-
.I.c. uertebantur. ||Et omne corpus earum, & colla, & manus, & pennæ, & circuli plena erant oculis, in circuitu qua-
as tuor rotarum. Et rotas iſtas vocauit ªvo
ũqđq; lubiles⁾, audiente me. Quatuor autem
rub. facies habebat ªvnum⁾: facies vna, facies cherub: & facies ſecunda, facies hominis: & in tertio facies leonis: & & in quarto facies aquilæ. Et eleuata ſunt cherubim: ipſum eſt animal quod videram iuxta fluuium Chobar. Cumq; ambularent cherubim, ibant pariter & rotæ iuxta ea: & cum eleuarent cherubim alas ſuas, vt exaltarentur de terra, non ªreſidebant⁾ rotæ, ſed & ipſæ iuxta erant. Stantibus illis, ſtabãt: & cum eleuatis eleuabantur, ªſpiritus enim vitæ⁾ erat in eis. Et egreſſa eſt gloria domini à limine templi: & ſtetit ſuper cherubim. Et eleuantia cherubim
D alas ſuas, exaltata ſunt à terra coram me: & illis egredientibus rotæ quoque ſubſecutæ ſunt: & ſtetit in introitu portæ domus domini orientalis, & gloria dei Iſrael erat ſuper ea. ||Ipſum eſt animal quod vidi ſubter deum Iſrael iuxta fluuium Chobar: & intellexi quia cherubim eſſent. Quatuor, quatuor vultus vni, & quatuor alæ vni: & ſimilitudo manus hominis ſub alis eorum. Et ſimilitudo vultuum eorum, ipſi vultus quos videram iuxta fluuium Chobar, & intuitus eorum, ª& impetus ſingulorum ante faciem ſuam ingredi⁾.

ªauertebant ſe. ªventus enim animalis. Sup.1.c. ª quorum quodlibet directe procedebat.

CAP. XI.

Qui populum Ieruſalem seducebant. Contra hos vaticinatur, prædicens eorum diſperſionem. Mors Phelτiæ, ob quam reliqui populi timet exitium. Futuram captiuorum reductionem audit à domino. Cordis innouatio à deo, vt in præceptis eius ambulemus. Propriis conſiliis innitentibus minatur. Recedit gloria dei de Ieruſalem, & propheta in ſpiritu reuertitur in Chaldæam.

A ET eleuauit me ſpiritus, & introduxit me ad portam domus domini orientalem, quæ reſpicit ad ſolis ortum: & ecce in introitu portæ viginti quinque viri: & vidi in medio earum Iezoniam filium Azur, & Pheltiam filium Banaiæ, principes populi. Dixitque ad me, Fili hominis, hi ſunt viri qui cogitant iniquitatem, & tractant conſilium peſſimum in vrbe iſta: dicentes, ªNonne dudum ædificatæ ſunt domus⁾? hæc eſt lebes, nos autem carnes. Idcirco vaticinare de eis, vaticinare fili hominis. Et irruit in me ſpiritus domini, & dixit ad me, Loquere, Hęc dicit dominus, Sic

ªnõdũ in ppinquo (ſub. demum ſtructio quã prædicit Ezechiel) ædificemus domos.

locuti eſtis domus Iſrael, & cogitationes cordis veſtri ago noui. Plurimos occidiſtis in vrbe hac, & impleſtis vias eius interfectis. Propterea hæc dicit dominus deus, Interfecti veſtri, quos poſuiſtis in medio eius, hi ſunt carnes, & hæc eſt lebes: & educam vos de medio eius. Gladium metuiſtis, & gladium inducam ſuper vos, ait dominus deus. Et eiiciam vos de medio eius, daboq; vos in manu hoſtium, & faciam in
B vobis iudicia. Gladio cadetis: in finibus Iſrael iudicabo vos, & ſcietis quia ego dominus. Hæc non erit vobis in lebetem, & vos non eritis in medio eius in carnes: in finibus Iſrael iudicabo vos. Et ſcietis quia ego dominus: quia in præceptis meis non ambulaſtis, & iudicia mea non feciſtis, ſed iuxta iudicia gentium, quæ in circuitu veſtro ſunt, eſtis operati. ¶Et factum eſt, cum prophetarem, Pheltias filius Banaiæ mortuus eſt: & cecidi in faciem meam clamans voce magna, & dixi, Heu, heu, heu domine deus: conſummationem tu facis reliquiarum Iſrael. Et factum eſt verbum domini ad me, dicens, Fili hominis fratres tui fratres tui viri propinqui tui, & omnis domus Iſrael vniuerſi, quibus dixerūt habitatores Ieruſalem, Longe recedite à domino: nobis data eſt terra in poſſeſſionem. Propterea hæc dicit dominus deus, Quia longe feci eos in gentibus, & quia diſperſi eos in terris: ᵉero⁾ eis in ſanctificationem modicam in terris ad quas venerunt. Propterea loquere, Hæc dicit dominus deus, Congregabo vos de populis, & adunabo de terris in quibus diſperſi eſtis: daboq; vobis humum Iſrael. Et ingredientur illuc, & auferent omnes ᵉoffenſiones⁾ cūctaſq; abominationes eius de illa. ‖¶Et dabo eis cor vnum, & ſpiritum nouum tribuam in viſceribus eorum: & auferam cor lapideum de carne eorū, & dabo eis cor carneum: vt in præceptis meis ambulent, & iudicia mea cuſtodiant, faciantq; ea: & ſint mihi in populum, & ego ſim eis in deum. Quorum autem cor poſt offēdicula & abominationes ſuas ambulat, horum viā in capite ſuo ponam, dicit dominus deus. ¶Et eleuauerunt cherubim alas

ᵉfui

ᵉcōtaminationes & infra.

Iere. 23. f. infr. 36. f.

ſuas, & rotæ cum eis: & gloria dei Iſrael erat ſuper ea. Et aſcendit gloria domini de medio ciuitatis, ſtetitq; ſuper montem qui eſt ad orientem vrbis. Et
D ſpiritus leuauit me: adduxitq; in Chaldæam ad tranſmigrationem, in viſione in ſpiritu dei: & ſublata eſt à me viſio quam videram. Et locutus ſum ad tranſmigrationem omnia verba domini quæ oſtenderat mihi.

CAP. XII.

Parabola vaſorum tranſmigrationis. Expoſitio parabolæ qua Sedeciæ regis captio ſignificatur. Alia parabola qua anguſtia famis & ſitis ſignificatur. Prædictorum malorū acceleratio prædicitur.

A ET factus eſt ſermo domini ad me dicens, Fili hominis in medio domus ᵉexaſperantis⁾ tu habitas: qui oculos habent ad videndum, & non vident: & aures ad audiendum, & non audiunt: quia domus exaſperans eſt. Tu ergo fili hominis fac tibi vaſa tranſmigrationis, & tranſmigrabis per diem coram eis: tranſmigrabis autem de loco tuo ad locum alterum in conſpectu eorum, ſi forte aſpiciant: quia domus exaſperans eſt. Et efferes foras vaſa tua quaſi vaſa tranſmigrantis per diem in conſpectu eorum: tu
B autem egredieris veſpere coram eis, ſicut egreditur migrans. Ante oculos eorum perfode tibi parietem: & egredieris per eum. In conſpectu eorum in humeris ᵉportaberis⁾, in caligine ᵉefferis⁾: faciem tuam velabis, & non videbis terram: quia portentum dedi te domui Iſrael. Feci ergo ſicut præceperat mihi dominus: vaſa mea protuli quaſi vaſa tranſmigrantis per diem: & veſpere perfodi mihi parietem manu: in caligine egreſſus ſum, & in humeris portatus in conſpectu eorum. ¶Et factus eſt ſermo domini mane ad me, dicens, Fili hominis nunquid nō dixerunt ad te domus Iſrael domus exaſperans, Quid tu facis? Dic ad eos, Hæc
C dicit dominus deus, Super ducē onus iſtud, qui eſt in Ieruſalem: & ſuper omnem domum Iſrael, quæ eſt in medio eorum, Dic, Ego portentum veſtrum quomodo feci, ſic fiet illis: in tranſ-

ᵉrebe... & in...

ᵉpor...

ᵉeffe...

migrationem,& in captiuitatem ibūt,
& dux qui eſt in medio eorum, in hu-
tabit meris ⁼portabitur⁾, in caligine egre-
dietur:parietem perfodient,vt educāt
eum,facies eius operietur, vt non vi-
17. f. deat oculis terram. ||Et extendam rete
.3. meum ſuper eum, & capietur in ſa-
gena mea: & adducam eum in Baby-
D lonem in terram Chaldæorum: & ip-
ſam non videbit, ibiq; morietur. Et om
nes qui circa eum ſunt, præſidium e-
ius,& agmina eius diſpergam in om-
nem ventum: & gladium euaginabo
poſt eos. Et ſcient quia ego dn̄s, quan
do diſperſero illos in gentibus,& diſ-
ſeminauero eos in terris. Et relinquā ex
eis viros paucos à gladio & fame,& pe
ſtilentia:vt narrent omnia ſcelera eorū
in gentibus ad quas ingredientur: &
ſcient quia ego dominus. ¶Et factus eſt
E ſermo domini ad me,dicens,Fili homi
more nis panem tuum in⁼conturbatione⁾ co
otio mede:ſed & aquam tuam in ⁼feſtinatio
tre ne & mœrore⁾bibe. Et dices ad popu-
e. lum terræ, Hæc dicit dominus deus ad
eos qui habitant in Ieruſalem in terra
Iſrael,Panem ſuū in ſolicitudine come
dent,& aquam ſuam in deſolatione bi-
pleni bent:vt deſoletur terra à⁼multitudine
ne ſua⁾,propter iniquitatem omnium qui
habitant in ea. Et ciuitates quæ nunc
habitantur,deſolatæ erunt,terraq; de-
ſerta:& ſcietis quia ego dominus. ¶Et
factus eſt ſermo domini ad me,dicens,
Fili hominis quod eſt prouerbium i-
ſtud vobis in terra Iſrael‸dicentium,
In longum differentur dies, & peribit
omnis viſio. Ideo dic ad eos, Hæc di-
cit dominus deus, Quieſcere faciam
prouerbium iſtud,neq; vulgo dicetur
vltra in Iſrael. Et loquere ad eos q̄ ap
F propinquauerint dies,& ſermo omnis
viſionis. Non enim erit vltra omnis vi-
nda ſio caſſa,neque diuinatio⁼ambigua⁾ in
medio filiorum Iſrael. Quia ego domi-
nus loquar:quodcunque locutus fue-
ro verbum,& fiet:non prolongabitur
amplius: ſed in diebus veſtris domus
exaſperans loquar verbum, & faciam
illud dicit dominus deus. Et factus eſt
ſermo domini ad me, dicens, Fili ho-
minis, ecce domus Iſrael dicentium,
viſio quam hic videt, in dies mul
tos: & in tempora longa iſte prophe-
tat. Propterea dic ad eos, Hæc dicit G
dominus deus, Non prolongabitur vl
tra omnis ſermo meus: verbum quod
locutus fuero, complebitur, dicit do
minus deus.

CAP. XIII.

Sermo domini contra pſeudopro-
phetas populum docentes conſilia cor
dis ſui. Sermo domini contra prophe-
tiſſas mendaces.

ET factus eſt ſermo domini ad me,
dicens, Fili hominis vaticinare
ad prophetas Iſrael, qui prophe-
tant:& dices prophetantibus de
corde ſuo, Audite verbum domini,
Hæc dicit dominus deus, Væ prophe-
tis inſipientibus: qui ſequuntur ſpiri-
tum ſuum, & nihil vident. Quaſi vul-
pes in deſertis, prophetæ tui Iſrael e-
rant. Non aſcendiſtis ⁼ex aduerſo,ne-
que oppoſuiſtis murum pro domo⁾ Iſ- ⁼in ruptu
rael: vt ſtaretis in prælio in die do- ris,neq;
mini. Vident vana, & diuinant men ſepiuiſtis
dacium, dicentes. Ait dominus:cum ſepē ante
dominus non miſerit eos: &⁼perſeue- domum.
rauerunt cōfirmare⁾ ſermonem. Nun- ⁼ſpē dede
quid non viſionem caſſam vidiſtis,& rūt(ſub.
diuinationem mendacem locuti eſtis? populo(
& dicitis, Ait dominus: cum ego nō ad cōfir-
ſim locutus. Propterea hæc dicit do- mādum.
minus deus, Quia locuti eſtis vana, &
vidiſtis mendacium: ideo ecce ego ad
vos, dicit dominus deus: Et erit ma-
nus mea ſuper prophetas qui vidēt
vana & diuināt mēdaciū:in cōcilio po
puli mei non erunt,& in ſcriptura do
mus Iſrael non ſcribentur, nec in ⁼firmita-
terram Iſrael ingredientur: & ſcietis te.
quia ego dominus deus: eo q̄ dece- ⁼firmita-
perint populum meum dicentes,Pax, te
& non eſt pax: & ipſe ædificabat pa- ⁼grādiīs
rietem, illi autem liniebant eum luto cortuere
abſque ⁼paleis⁾. Dic ad eos qui lini- faciēt pa
unt abſque⁼temperatura⁾ q̄ caſurus ſit: rieto,&
erit enim imber inundans, & dabo la vētus tur
pides⁼prægrandes deſuper irruentes, binum
& ventum procellæ diſſipantem⁾: Si- ſcindet il
quidem ecce cecidit paries. Nunquid lum.
non dicetur vobis, Vbi eſt⁼litura quā ⁼cōplana
liniſtis⁾? Propterea hæc dicit domi- tio quam
nus deus: Et erumpere faciam ſpiri- compla-
tum tēpeſtatum in indignatione mea, naſtis?

=grādinis =nrmitate: & iſra =diſcooperietur

& imber inundans in furore meo erit: & lapides=grandes›in ira in conſūptionem. Et deſtruam parietem quem liniſtis abſque =temperamento›: & adæquabo eum terræ, &=reuelabitur› fundamentum eius: & cadet, & conſumetur in medio eius: & ſcietis quia ego ſum dominus. Et complebo indignationem meam in pariete, & in his qui liniunt eum abſque temperamento, dicamq; vobis, Non eſt paries, & non ſunt qui liniunt eum. Prophetæ Iſrael qui prophetant ad Ieruſalem, & vidēt ei viſionem pacis: & non eſt pax, ait dominus deus. ¶Et tu fili hominis pone faciem tuam cōtra filias populi tui, quæ prophetant de corde ſuo: & vaticinare ſuper eas, & dic, Hæc dicit dominus deus, Væ quæ conſuunt puluillos ſub omni cubito manus: & faciunt =ceruicalia ſub capite vniuerſæ ætatis ad capiendas›animas: & cum caperent animas populi mei, viuificabant animas eorum. Et=violabant›me ad populum meum, propter pugillum hordei & fragmen panis, vt interficerent animas=quæ non moriuntur, & viuificarent animas quæ non viuunt›, mentiētes populo meo credenti mendaciis. Propter hoc hæc dicit dominus deus. Ecce ego ad puluillos veſtros quibus =vos capitis animas volantes›: dirumpam eos de brachiis veſtris: &= dimittam›animas quas vos capitis, =animas ad volandum›. Et dirumpam =ceruicalia›veſtra, & liberabo populum meum de manu veſtra, neque erunt vltra in manibus veſtris ad prædandum: & ſcietis quia ego domin9. Pro eo ꝙ mœrore feciſtis cor iuſti mendaciter, quē ego non contriſtaui: & confortaſtis manus impii, vt non reuerteretur à via ſua mala, & viueret propterea vana nō videbitis, & diuinationes non diuinabitis amplius, & eruam populum meū de manu veſtra: & ſcietis quia ego dominus.

=velamīa ſuper caput oīs ſtaturæ, ad venādum. =cōtaminabant =mori nō debētes, & eis quas viuere non cōuenit, promittērēt vitā =venamini animas vt volēt: =libras faciam. =vP, vola tu =velamina.

CAP. XIIII.

Propter peccata dominus populo verbum ſuum denegat. Contemptores verbi ſui decipit interdum dominus per pſeudoprophetas. Iuſti non liberabunt impios à malis īmiſſis, ſed ipſi iuſti tantum in ſua iuſtitia ſaluabūtur. Conſolatio eorum qui in Babylonem tranſmigrauerant.

ET venerunt ad me viri ſeniorum A
Iſrael, & ſederunt coram me. Et factus eſt ſermo domini ad me, dicens, Fili hominis viri iſti poſuerunt =immunditias ſuas› in cordibus ſuis, & =ſcandalum› iniquitatis ſuæ ſtatuerunt contra faciem ſuam: nunquid interrogatus reſpondebo eis? Propter hoc loquere eis, & dices ad eos, Hæc dicit dominus deus, =Homo
homo›de domo Iſrael, qui poſuerit im B
munditias ſuas in corde ſuo, & ſcandalum iniquitatis ſuæ ſtatuerit contra faciem ſuam, & venerit ad prophetam interrogans per eum me: ego dominus reſpondebo ei in multitudine immunditiarum ſuarum: Vt capiatur domus Iſrael in corde ſuo quo receſſerunt à me in cunctis idolis ſuis. Propterea dic ad domum Iſrael, Hæc dicit dominus deus, Cōuertimini, &=recedite›ab idolis veſtris, & ab vniuerſis contaminationibus veſtris auertite facies veſtras. Quia=homo homo›de domo Iſrael, & de=proſelytis›quicunque aduena fuerit in Iſrael, ſi alienatus fuerit à me, & poſuerit idola ſua in corde ſuo, & ſcā-
dalum iniquitatis ſuæ ſtatuerit contra C
faciem ſuam, & venerit ad prophetam vt interroget per eum me: ego dominus reſpondebo ei per me. Et ponam faciem meam ſuper hominem illum, & faciam eum in =exemplum› & in prouerbium, & diſperdam eum de medio populi mei: & ſcietis quia ego dominus. ||Et propheta cum errauerit, & locutus fuerit verbum: ego dominus decepi prophetam illum: & extēdam manum meam ſuper illum, & delebo eūm de medio populi mei Iſrael. Et portabunt iniquitatem ſuam: iuxta iniquitatem interrogantis, ſic iniquitas prophetæ erit, vt non erret vltra domus Iſrael à me, neque polluatur in vniuerſis præuaricationibus ſuis: ſed ſint mihi
in populum, & ego ſim eis in deum, D
ait dominus exercituum. ¶Et factus eſt ſermo domini ad me dicens, Fili hominis, terra cum peccauerit mihi, vt præuaricetur præuaricans, extendam manum meam ſuper eam, ||& conteram *virgam panis eius: & immittam in eā

famem, & interficiam de ea hominem
E & iumentum. Et ſi fuerint tres viri iſti
in medio eius, Noe, Daniel, & Iob: ipſi
iuſtitia ſua liberabunt animas ſuas, ait
dominꝰ exercituum. Quod ſi & beſtias
peſſimas induxero ſuper terram, & va
ſtem eam: & fuerit inuia, eo ꝙ non ſit
pertranſiens propter beſtias. Tres viri
iſti ſi fuerint in ea, viuo ego dicit do-
minus deus, quia nec filios nec filias li
berabunt ſed ipſi ſoli liberabuntur, ter
ra autem deſolabitur. Vel ſi gladiū in-
duxero ſuper terram illam, & dixero
F gladio, Tranſi per terram: & interfece-
ro de ea hominem & iumētum: Et tres
viri iſti fuerint in medio eiꝰ: viuo ego
dicit dominus deus, non liberabunt
filios neq; filias, ſed ipſi ſoli liberanť. Si
autem & peſtilentiam immiſero ſuper
terram illam, & effudero indignationē
meam ſuper eam in ſanguine vt aufe-
ram ex ea hominem & iumentum: Et
Noe, & Daniel, & Iob fuerint in medio
eius: viuo ego, dicit dn̄s deus, quia fi-
lium & filiam non liberabunt: ſed ipſi
iuſtitia ſua liberabūt animas ſuas. Quo
niam hæc dicit dominus deus, Quod
& ſi quatuor iudicia mea peſſima gla-
dium, & famem, ac beſtias malas, & pe
G ſtilentiam immiſero in Ieruſalem, vt
interficiam de ea hominem & pecus:
Tamen relinquetur in ea ſaluatio edu-
centium filios & filias: ecce ipſi egre-
dientur ad vos, & videbitis viā eorū &
adinuentiones eorum: & conſolabimi
ni ſuper malo quod induxi in Ieruſa-
lem, in omnibus quæ importaui ſuper
eam. Et conſolabuntur vos, cum videri
tis viam eorum & ⁼adinuentiones⁾ eo-
rum: & cognoſcetis ꝙ non fruſtra fece
rim omnia quæ feci in ea ait dominus
deus.

CAP. XV.

☞ Vt lignum vitis inutile igni tradi-
tur, ſic Ieruſalem exurendam dicit.

A ET factus eſt ſermo domini ad me
dicens, Fili hominis quid fiet de
ligno vitis ex omnibus lignis ⁼ne-
morum, quæ ſunt⁾ inter ligna ſyl-
uarū? Nunquid tolletur de ea lignum,
vt fiat opus, aut fabricabitur de ea pa-
xillus, vt depēdeat in eo quodcunque
vas? Ecce igni datum eſt ⁼ in eſcam⁾,
vtranque partem eius cōſumpſit ignis,
& medietas eius redacta eſt ad fauil-
lam: nunquid vtile erit ad opus? etiam
cum eſſet integrum, non erit aptum
ad opus: quanto magis cum illud ignis
deuorauerit, & combuſſerit, nihil ex eo
fiet operis? Propterea hæc dicit do- B
minus deus. Quo modo lignum vitis
inter ligna ſyluarū quod dedi igni ad
deuorandum, ſic tradidi habitatores
Ieruſalem. Et ponam faciem meam in
eos: de igne egredientur, & ignis cōſu-
met eos. Et ſcietis quia ego dominus
cum poſuero faciem meam in eos, &
dedero terram inuiam & deſolatam:
eó quód præuaricatores extiterint, di-
cit dominus deus.

CAP. XVI.

☞ Abominationes Ieruſalem enarra-
turus, primum beneficia dei erga eam
commemorat. Arguitur ingratitudinis
ob fornicationem ſuam cum idolis.
Minatur ei pœnam. Scelera aliarum
gentium iuſtificat comparatione pec-
catorum Ieruſalem. Cauſa abomina-
tionum in quas inciderunt Sodomi-
tæ. Miſericordia pœnitenti promit-
titur.

ET factus eſt ſermo domini ad me, A
dicens, Fili hominis notas fac Ie-
ruſalem abominationes ſuas, & di
ces, Hæc dicit dominus deus Ie-
ruſalē, ⁼Radix tua⁾ & generatio tua de ⁼Habitationes tuæ
terra Chanaan: pater tuus Amorrhæus
& mater tua Chetæa. Et quando nata
es, in die ortus tui nō eſt præciſus vm
bilicus tuus, & in aqua nō es lota in ſa
lutem, nec ſale ſalita, nec inuoluta pan
nis. Non pepercit ſuper te oculus, vt
faceret tibi vnum de his, miſertus tui:
ſed proiecta es ſuper faciē terræ in ab- ⁼In ſiguine tuo viue.
iectione animæ tuæ in die qua nata es.
Tranſiens autem per te, vidi te concul
cari in ſanguine tuo: & dixi tibi ⁼cū eſ- ⁼Educaui te ſicut virgultū campi, vt creſceres
ſes in ſanguine tuo, Viue⁾. dixi inquam
tibi, In ſanguine tuo viue. ⁼Multiplica-
tam quaſi germen agri dedi te: & mul-
tiplicata es, & grandis effecta, & ingreſ
ſa es, & perueniſti ad ⁼mundum mulie- ⁼ornamētum ornamentorum:
brem⁾: vbera tua intumuerunt, & pi-
lus tuus germinauit: & eras nuda, &
⁼confuſione plena⁾. Et tranſiui per te, & ⁼diſcooperta.
vidi te: & ecce tempus tuum, tempus
amantium: & expandi amictum meum

F

ſuper te, & operui ignominiam tuam.
Et iuraui tibi, & ingreſſus ſum pactum
tecum, ait dominus deus: & facta es mi
hi. Et laui te aqua, & emundaui ſangui-
nem tuum ex te: & vnxi te oleo. Et ve-
ſtiui te diſcoloribus, & calceaui te hya
cintho: & cinxi te byſſo, & idui te* ſub (*ſerico)
B tilibus). Et ornaui te ornamento, & de
di armillas in manibus tuis, & torquem
circa collum tuum. Et dedi* inaurē ſu (circulum naribus tuis,)
per os tuum), & circulos auribus tuis,
& coronam decoris in capite tuo. Et or
nata es auro & argēto, & veſtita es byſ
ſo, & polymito, & multis coloribus: ſi-
milam, & mel, & oleum comediſti, &
decora facta es vehementer nimis: & ꝓ
feciſti in regnum. Et egreſſum eſt nomē
tuum in gentes propter ſpeciem tuam
quia perfecta eras in decore meo quem
poſueram ſuper te, dicit dominus deꝰ.
Et habens fiduciam in pulchritudine
tua fornicata es* in nomine tuo): & ex- (*ꝓpter famā tuā:)
poſuiſti fornicationem tuam omni trā
ſeunti, *vt eius fieres). Et ſumens de ve (* & obſcecata es voluntati eius.)
ſtimentis tuis, feciſti tibi excelſa * hinc
inde conſuta): & fornicata es ſuper eis,
ſicut non eſt factum, neque futurū eſt.
Et tuliſti vaſa decoris tui, de auro meo
atque argento meo, quæ dedi tibi: & fe
ciſti tibi imagines maſculinas, & forni
cata es in eis. Et ſumpſiſti veſtimenta
tua multicoloria,* & operuiſti illas: & o (*multicoloria:)
C leū meum, & thymiama meum poſuiſti
coram eis. Et panem meum quem de-
di tibi, ſimilam & oleum & mel quibus
enutriui te, poſuiſti in conſpectu eorū
in odorem ſuauitatis, & factum eſt, ait
dominus deus. Et tuliſti filios tuos & fi
lias tuas quas generaſti mihi: & immo-
laſti eis ad deuorandum. Nūquid par
ua eſt fornicatio tua? Immolaſti filios
meos, & dediſti illis conſecrans eis. Et
poſt omnes abominationes tuas & for
nicationes tuas non es recordata dierū
adoleſcentiæ tuæ, quando eras nuda &
*confuſione plena), conculcata in ſan- (*diſcooperta,)
guine tuo. Et accidit poſt omnem ma-
litiam tuam (væ væ tibi: ait dominus
deus) & ædificaſti tibi * lupanar), & fe- (excelſa & infra.)
ciſti tibi *proſtibulum) in cunctis pla- (*excelſū)
teis. Ad omne caput viæ ædificaſti
*ſignum proſtitutionis tuæ): & abomi- (*excelſū tuum:)
nabilem feciſti decorem tuum: & di-
uiſiſti pedes tuos omni tranſeunti, &

multiplicaſti omnes fornicationes tu-
as. Et fornicata es cum filiis AEgypti
vicinis tuis magnarū carnium: & mul
tiplicaſti fornicationem tuam ad ir-
ritandum me. Ecce ego extendam ma-
num meam ſuper te, & * auferam ius tu (*di… ſta… cib…)
um): & dabo te * in animas) odientium
te filiarum Palæſthinarum, quæ eru-
beſcunt in via tua ſcelerata. Et fornica (*v…)
ta es in filiis Aſſyriorum, eó quòd nec
dum fueris expleta: & poſtquam forni-
cata es, nec ſic es ſatiata. Et multipli-
caſti fornicationem tuam in terra Cha
naan cum Chaldæis: & nec ſic ſatiata D
es. *In quo mundabo) cor tuum, ait do (*Q… del…)
minus deus: cum facias omnia hæc o-
pera mulieris meretricis & * procacis)? (*dī… hal…)
Quia fabricaſti lupanar tuum in capi-
te omnis viæ, & excelſum tuum feciſti (*ſp… me…)
in omni platea: nec facta es quaſi me-
retrix *faſtidio augens pretiū), ſed quaſi
mulier adultera quæ ſuper virum ſuū
inducit alienos. Omnibus meretrici-
bus dantur mercedes: tu autem dediſti
mercedes cunctis amatoribus tuis, &
dona donabas eis vt intrarent ad te vn
dique ad fornicādum tecum. Factum-
que eſt in te contra cōſuetudinem mu
lierū in fornicatiōibꝰ tuis, & poſt te nō
erit fornicatio: in eo enī ꝙ dediſti mer
cedes, & mercedes non accepiſti, factū
eſt in te contrarium. ¶Propterea mere
trix audi verbum domini. Hæc dicit
dominus deus, Quia * effuſum eſt æs tu (*eff…)
um), & reuelata eſt ignominia tua in (…)
fornicationibus tuis ſup amatores tuos (op…)
& ſup oīa idola abominationū tuarū in (tu…)
ſanguine filiorū tuorū quos dediſti eis: (do…)
ecce ego cōgregabo oēs amatores tuos
& oēs quos dilexiſti cū vniuerſis quos (*ic…)
oderas: & congregabo eos ſuper te vn
dique, & nudabo ignominiam tuam
coram eis, & videbunt omnem turpi-
tudinem tuam. ‖Et iudicabo te iudici- (Inf…)
is adulterarum & effundentium ſan-
guinem: & dabo te in ſanguinem furo-
ris & zeli. Et dabo te in manus eorum,
& deſtruent lupanar tuum, & demo-
lientur proſtibulum tuum: & denuda-
bunt te veſtimentis tuis, & auferēt va
ſa decoris tui: & derelinquent te nu- E
dam *plenamque ignomia). Et adducēt (*& ope…)
ſuper te multitudinem, & lapidabunt
te lapidibus, & trucidabunt te gla-

252 diis ſuis. ||Et comburent domos tuas i-
gni, & facient in te iudicia in oculis
mulierum plurimarum: & deſines for-
nicari, & mercedes vltra non dabis. Et
requieſcet indignatio mea in te & auſe
retur zelus meus à te, & quieſcam, nec
iraſcar amplius. Eo quòd non fueris re
cordata dierum adoleſcentiæ tuæ, &
prouocaſti me in omnibus his: quapro
ita- pter & ego vias tuas in capite tuo de-
per di, ait dominus deus, & non ᵃfeci iux-
taᵓ ſcelera tua in omnibus abominatio
nibus tuis. Ecce, omnis qui dicit vul
go prouerbium, in te aſſumet illud, di-
cens, Sicut mater, ita & filia eius. Filia
matris es tu, quę proiecit virum ſuum,
& filios ſuos: & ſoror ſororum tuarum
es tu, quæ proiecerunt viros ſuos & fi-
lios ſuos: mater veſtra Chetæa, & pater
veſter Amorrhæus: & ſoror tua maior,
Samaria, ipſa & filiæ eius qui habitant
ad ſiniſtram tuam: ſoror autem tua mi
nor te, qui habitat à dextris tuis, Sodo-
ma & filiæ eius. Sed nec in viis earum
ambulaſti neque ſecundum ſcelera ea-
rum feciſti pauxilum minus: ᵃpene ᵓſce
leratiora feciſti illis in omnibus viis
tuis. Viuo ego, dicit dominꝰ deus, quia
F non fecit Sodoma ſoror tua ipſa, & filię
eius, ſicut feciſti tu & filiæ tuæ. Ecce
9.f. hęc ||fuit iniquitas Sodomę ſororis tuę,
'an- Superbia, ſaturitas panis & ᵃabundan-
ii, tia, & otiumᵓ ipſius & filiarum eius:
& manum egeno & pauperi non por-
rigebant. Et eleuatæ ſunt, & fecerunt
abominationes coram me: & abſtuli
eas ſicut vidi. Et Samaria dimidium
peccatorum tuorum non peccauit: ſed
viciſti eas ſceleribus tuis, & iuſtifica-
ſti ſorores tuas in omnibus abomina-
tionibus tuis quas operata es. Ergo &
tu porta confuſionem tuam, quæ vi-
ciſti ſorores tuas peccatis tuis, ſcele-
ratius agens ab eis, iuſtificatæ ſunt e-
nim à te: ergo & tu confundere, &
porta ignominiam tuam, quæ iuſtifica-
tiui- ſti ſorores tuas. Et conuertam ᵃreſti-
n(vi tuens eas conuerſæ Sodomorum cum
iari- filiabus ſuis, & conuerſione Samariæ
onē) & filiarum eius; & conuertam reuer-
, ca- ſionem tuam ᵓ in medio earum, vt
itatē portes ignominiā tuam, & confunda-
cet ris in omnibus quæ feciſti, conſolans
omo- eas. Et ſoror tua Sodoma, & filiæ eius

reuertentur ad antiquitatem ſuam: &
Samaria, & filiæ eius reuertentur ad an ᵃrū & vil-
tiquitatem ſuam: & tu, & filiæ tuæ re- larum e
uertemini ad antiquitatem veſtram. ius, & ca
Non fuit autem Sodoma ſoror tua audi ptiuitatē
ta in ore tuo, in die ſuperbiæ tuæ, an- Samariæ
tequā reuelaretur malitia tua: ſicut hoc & villarū
tempore in opprobrium filiarum Syrię eius: & ca
& cunctarum in circuitu tuo filiarum ptiuitatē
Palæſthinarum, quæ ᵃambiuntᵓ te per captiuita
gyrum. Scelus tuum, & ignominiā tu- tum tua-
am tu portaſti, ait dominus deꝰ. ¶Quia rum
hæc dicit dominus deus, Et faciam ti- ᵃ cōtenūt
bi ſicut deſpexiſti iuramentum, vt irri G
tum faceres pactum: & recordabor ego
pacti mei* tecum in diebus adoleſcen- * quod
tiæ tuæ: & ſuſcitabo tibi pactum ſem- pepigi
piternum. Et recordaberis viarum tua
rum, & confunderis: cum receperis ſo-
rores tuas te maiores cum minoribus
tuis: & dabo eas tibi in filias, ſed nō ex
pacto tuo. Et ſuſcitabo ego pactum me
um tecum: & ſcies quia ego dominus,
vt recorderis & confundaris, & nō ſit
tibi vltra ᵃ aperire os præ confuſione ᵃexcuſa-
tuaᵓ, cum placatus tibi fuero in omni- tio ꝓpter
bus quæ feciſti, ait dominus deus. pudorem
tuum.

CAP. XVII.

¶ Parabola duarum aquilarum ſigni
ficat Sedeciam, contra iuſiurandum re
licta amicitia Nabuchodonoſor, ſe ad
regem AEgypti tranſtuliſſe, & ideo pe-
riiſſe. Expoſitio parabolæ. Prophe-
tia de CHRISTO.

A

ET factus eſt ſermo domini ad me,
dicens, Fili hominis propone æ-
nigma, & narra parabolā ad do-
mum Iſrael, & dices, Hæc dicit domi-
nus deus, Aquila grandis magnarum ᵃ lōgis a-
alarum, ᵃlongo membrorū ductuᵓ, ple- lis,
na plumis & varietate venit ad Liba-
num, & tulit medullam cedri. Summi-
tatem frondiumᵓ eius auulſit: & tranſ ᵃnouella-
portauit eam in terram Chanaan, in vr rum plā-
be negotiatorum poſuit illam. Et tu- tationū
lit de ſemine terræ, & poſuit illud in B
terra pro ſemine: ᵃ vt firmaret radi- ᵃtulit il-
cem ᵓ ſuper aquas multas, ᵃ in ſuper- lud
ficieᵓ poſuit illud. Cumque germi- ᵃ vt ſolet
naſſet, creuit in vineam latiorem, vilis ſalix
humili ſtatura, reſpicientibus ramis apponi
eius ad eam: & radices eius ſub illa
erāt, facta ē ergo vinea, & fructificauit

in palmites, & emiſit propagines. Et fa
cta eſt aquila altera grandis, magnis a-
lis, multiſque plumis: & ecce vinea iſta
* cõgregauit. vl. extendit) *quaſi mittens⁾ radices ſuas ad eam, pal
mites ſuos extendit ad illam, vt irriga
* lineis ſulcorũ plãtationis ſuæ. ret eam *de areolis germinis ſui⁾. in ter
ra bona ſuper aquas multas plãtata eſt:
vt faciat frondes, & portet fructum, vt
ſit in vineam grandem. Dic, Hec dicit
dñs deus. Ergone proſperabitur? nõne
C radices eius euellet, & fructus eius di-
ſtringet, & ſiccabit omnes palmites ger
minis eius, & areſcet: & nõ in brachio
grandi, neq; in populo multo, vt euel-
leret eam radicitus? Ecce plantata eſt:
ergone proſperabitur? nonne cum teti-
gerit eam ventus vrens ſiccabitur, & in
* ſulcis *areis⁾ germinis ſui areſcet? Et factũ eſt
verbum domini ad me, dicens, Dic ad
* rebellũ, domum *exaſperantem⁾, Neſcitis quid
D iſta ſignificent? Dic, Ecce, venit rex Ba-
bylonis in Ieruſalem: & aſſumet regẽ,
& principes eius, & adducet eos ad
ſemetipſum in Babylonem. Et tollet
de ſemine regni, ferietque cum eo fœ
dus, & ab eo accipiet iuſiurandum, ſed
& fortes terræ tollet: vt ſit regnum hu-
mile, & non eleuetur, ſed cuſtodiat pa
* rebellãs cõtra eũ, ctum eius, & ſeruet illud. Qui *recedẽs
ab eo⁾, miſit nuntios ad Ægyptum, vt
daret ſibi equos, & populum multum.
* euadet, Nunquid proſperabitur, vel *conſeque-
tur ſalutem⁾, qui fecit hęc? & qui diſſol-
E uit pactum, nunquid effugiet? Viuo ego
dicit dominus deus, quoniam in loco
regis qui cõſtituit eum regem, cuius fe
cit irritum iuramentum, & ſoluit pactũ
quod habebat cum eo, in medio Baby-
lonis morietur. Et non in exercitu grã-
di, neque in populo multo faciet con-
tra eum Pharao prælium: in iactu agge
ris, & in extructione vallorum, vt inter
ficiat aĩas multas. Spreuerat enim iuramẽ
tum, vt ſolueret fœdus, & ecce dedit
manum ſuã. & cum oĩa hæc fecerit, nõ
effugiet. Propterea hæc dicit domiuus
F deus. Viuo ego, quoniam iuramentum
quod ſpreuit, & fœdus quod præuari-
ſup. 11. d. catus eſt, ponã in caput eius. ‖Et expã-
infr. 32. a dam ſuper eum rete meum, & compre
hendetur in ſagena mea: & adducã eũ
* propter in Babylonem, & iudicabo eum ibi *in
præuari- præuaricatione⁾ qua deſpexit me. Et o-
cationem nes profugi eius cum vniuerſo agmine

ſuo, gladio cadent: reſidui autẽ in om-
nem ventum diſpergentur: & ſcietis
quia ego dominus locutus ſum. ¶Hæc G
dicit dominus deus, Et ſumam ego de
*medulla⁾ cedri ſublimis, & ponam *de
vertice ramorum eius tenerum diſtrin
gam, & plantabo ſuper montem excel
ſum & eminentem⁾. In monte ſublimi
Iſrael plantabo illud, & erũpet in ger-
men, & faciet fructum, & erit in cedrũ
magnam: & habitabunt ſub eo omnes
volucres & vniuerſum volatile, ſub vm
bra frondium eius nidificabit. Et ſci-
ent omnia ligna regionis quia ego do-
minus humiliaui lignum ſublime, & ex
altaui lignum humile: & ſiccaui lignũ
viride, & frondere feci lignum aridum
Ego dominus locutus ſum, & feci.

CAP. XVIII.

Ab vnoquoque pœnam peccati ſui
eſſe portandam denũtiat. Iuſtus. Reſipi
ſcenti ſalus pmittitur. Iuſto ſe à via re-
cta auertenti mors prædicitur. Vię dei.
Viæ hominis, Ad pœnitentiam horta-
tur, Benignitas dei in peccatores.

ET factus eſt ſermo domini ad me, A
dicens, Quid eſt quod inter vos
*parabolam vertitis in prouer-
bium iſtud⁾, in terra Iſrael? dĩ-
centes, Patres comederunt vuam acer-
bam, & dentes filiorum obſtupuerunt.
‖Viuo ego dicit dominus deus, ſi erit vl
tra vobis ‖ parabola hæc in prouerbiũ⁾
in Iſrael. Ecce omnes animæ, meę ſunt:
vt anima patris ita & anima filii, mea
eſt: anima quæ peccauerit, ipſa morie-
tur. Et vir ſi fuerit iuſtus, & fecerit iu-
dicium & iuſtitiam, in montibus nõ co B
mederit, & oculos ſuos non leuaue-
rit ad idola domus Iſrael: & vxorẽ pro
ximi ſui non violauerit, & ad mulierẽ
menſtruatam non acceſſerit, & *homi-
nem non contriſtauerit⁾, ‖pignus debi-
tori reddiderit, per vim nihil rapuerit,
panem ſuum eſurienti dederit, & nu
dum operuerit veſtimento, ad vſu-
ram non commodauerit & amplius
non acceperit, ab iniquitate auer-
terit manum ſuam, & iudicium ve-
rum fecerit inter virũ & virũ: & in prę
ceptis meis ambulauerit, & iudicia mea

cuſtodierit, vt faciat veritatem: hic iu
ſtus eſt, vita viuet, ait dominus deus.
¶Quòd ſi genuerit filium latronem ef-
fundentem ſanguinem, & fecerit vnũ
de iſtis: & hæc quidem omnia non fa-
cientem, ſed in montibus comeden-
C tem, & vxorem proximi ſui polluen-
tem: egenum & pauperem [a]contriſtan-
nẽ tem), rapientem rapinas, pignus non
reddentem, & ad idola leuantem ocu-
los ſuos abominationem facientem: ad
vſuram dantem & amplius accipien-
tem: nunquid viuet? Non viuet cũ vni
uerſa hæc deteſtãda fecerit, morte mo
rietur, ſanguis eius in ipſo erit. ¶Quòd
ſi genuerit filium, qui videns omnia
peccata patris ſui quæ fecit, timuerit,
& non fecerit ſimile eis: ſuper montes
non comederit, & oculos ſuos non le-
uauerit ad idola domus Iſrael, & vxo-
rem proximi ſui nõ violauerit, & [a]virũ
iã non contriſtauerit), pignus nõ retinue
ɔ- rit, & rapinam non rapuerit, panem
t, ſuum eſurienti dederit, & nudum ope
D ruerit veſtimento: à pauperis iniuria
auerterit manum ſuam, vſuram & ſu-
perabundantiam non acceperit, iudi-
cia mea fecerit. & in præceptis meis
ambulauerit: hic non morietur in ini
quitate patris ſui, ſed vita viuet. Pater
eius quia calumniatus eſt, & vim fecit
fratri, & malum operatus eſt in medio
populi ſui: ecce mortuus eſt in iniquita
te ſua. ¶Et dicitis. Quare non portabit
filiꝰ iniquitatem patris? Videlicet quia
filius iudicium & iuſtitiam operatꝰ eſt
omnia præcepta mea cuſtodiuit & fe-
cit illa, viuet vita. ||Anima quæ pecca-
E uerit, ipſa morietur: filius non portabit
.e iniquitatem patris, & pater non porta
b bit iniquitatem filii: iuſtitia iuſti ſuper
.b eum erit, & impietas impii erit ſuper
eum. ¶Si autem impius egerit pœniten
tiam ab omnibus peccatis ſuis quę ope
ratus eſt, & cuſtodierit omnia præce
pta mea, & fecerit iudicium & iuſtitiã:
vita viuet. & non morietur. Omnium
iniquitatum eius quas operatus eſt, nõ
recordabor: in iuſtitia ſua quam opera
tus eſt, viuet. || Nunquid voluntatis
.a meæ eſt mors impii, dicit dominus de
ɔ. us, & non vt conuertatur à viis ſuis,
F & viuat? ¶Si autem auerterit ſe iuſtus
à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem ſe-
cundum omnes abominationes quas
operari ſolet impius, nunquid viuet?
Omnes iuſtitiæ eius quas fecerat, non
recordabuntur: [a]in præuaricatione)
qua pręuaricatus eſt, & in peccato ſuo [a]propter
quod peccauit ĩ ipſis morietur. ¶Et di pręuarica
xiſtis, Non eſt æqua via dñi audite er- tionem
go domus Iſrael. Nunquid via mea nõ Infr. 33. d.
eſt æqua, & non magis viæ veſtræ pra
uæ ſunt? Cum enim auerterit ſe iuſtus
à iuſtitia ſua, & fecerit iniquitatem mo
rietur in eis: in iniuſtitia quam opera-
tus eſt morietur. Et cũ auerterit ſe im-
pius ab impietate ſua quam operatus
eſt, & fecerit iudicium & iuſtitiam: ip G
ſe animam ſuã viuificabit. Conſyderãs
enim, & auertãs ſe ab oĩbus iniquita-
tibus ſuis quas operatus eſt, vita viuet
& non morietur. Et dicunt filii Iſrael,
Non eſt æqua via domini. Nũquid vię
meæ non ſunt æquæ domus Iſrael, &
non magis viæ veſtræ prauæ? Idcirco
vnumquenque iuxta vias ſuas iudica
bo domus Iſrael, ait dominus deus. ||Cõ
uertimini, & agite pœnitẽtiam ab om- Matt. 3. a.
nibus iniquitatibus veſtris: & non erit
vobis in ruinam iniquitas. Proiicite à
vobis omnes præuaricationes veſtras
in quibus pręuaricati eſtis, & facite vo
bis cor nouum, & ſpiritum nouum: &
quare moriemini domus Iſrael? || Quia
nolo mortem morientis, dicit domi- Infr. 33. e.
nus deus: reuertimini, & viuite.

CAP. XIX.

Captiuitas Ioachaz & Ioacim per
leunculos & leonem ſignificatur. Præ-
teritam vrbis Ieruſalem fœlicitatem de
ſcribit, & præſentem calamitatem.

ET tu aſſume planctũ ſuper prin-
cipes Iſrael, & dices. Quare ma- A
ter tua leæna inter leones cuba-
uit? in medio leunculorum enutriuit
catulos ſuos. Et eduxit vnũ de leuncu-
lis ſuis, leo factus eſt: & didicit capere
prædam, hominemq; comedere. Et au-
dierunt de eo gentes, [a]& non abſque
vulneribus ſuis) ceperunt eum: & ad [a]retibus
duxerunt eum in catenis in terram AE ſuis
gypti. Quæ cum vidiſſet quoniam [a]in- B
firmata eſt), & periit expectatio eius: [a]diu expe
tulit vnum de leunculis ſuis, leonem ctaſſet,
conſtituit eum. Qui incedebat inter
leones, & factus eſt leo: & didicit præ-

dam capere,& homines deuorare,didicit viduas facere, & ciuitates eorũ in deſertum:adducere:& deſolata eſt terra & plenitudo eius à voce rugitus illius. Et conuenerunt aduerſus eũ gentes vndique de prouinciis,& expanderunt ſuper eum rete ſuum, in *vulneribus)earum captus eſt. Et miſerunt eũ

*retibus pedes.

C in *caueam), in catenis adduxerunt eũ ad regem Babylonis:miſeruntque eum in *carcerem), ne audiretur vox eius vltra ſuper mõtes Iſrael. ¶Mater tua quaſi vinea in ſanguine tuo ſuper aquam plãtata eſt:fructus eius,& frondes eius creuerũt ex aquis multis. Et factæ ſunt ei virgę ſolidæ in ſceptra dominantiũ, & exaltata eſt ſtatura eius inter frondes:& *vidit altitudinem ſuam)in multitudine palmitum ſuorum. Et euulſa eſt in ira in terrãq; proiecta:& ventus vrens ſiccauit fructum eius:marcuerũt

*vl, munitiones,

*cõſpecta eſt in altitudine ſua.

D & areſactæ ſunt virgæ roboris eius, ignis comedit eam.||Et nunc tranſplantata eſt in deſertum, in terra inuia, & ſitienti. Et egreſſus eſt ignis de virga ramorum eius, qui fructum eius comedit:& non fuit in ea virga fortis, ſceptrum dominantium, *planctus eſt, & erit in planctum).

Oſee.13.d

*vl, Hoc eſt lamẽtabile, & dignũ lamẽtatione.

CAP. XX.

Dominus negat ſe reſponſurum rogantibus, ob peccatum ingratitudinis quod hic obiicit. Sabbathum præcepta non bona. Excelſum. Reditum à captiuitate promittit dominus populo perſaltum exurendum, incendium vrbis ſignificatur.

A ET factum eſt in anno ſeptimo, in quinto, in decima menſis: venerunt viri de ſenioribus Iſrael vt interrogarent dominum,& ſederunt coram me. Et factus eſt ſermo domini ad me, dicens, Fili hominis loquere ſenioribꝰ Iſrael,& dices ad eos, Hęc dicit dominus deus. Nunquid ad interrogandum me vos veniſtis? Viuo ego quia non reſpondebo vobis, ait dominus deus. * Si iudicas eos, ſi iudicas)fili hominis,abominationes patrum eorum oſtende eis. Et dices ad eos, Hæc dicit dominus deus, In die qua elegi Iſrael,& leuaui manum meam pro ſtirpe domus Iacob:& apparuit eis in terra AEgypti,& leuaui manum meã pro

*Nũquid iudicabis eos, nunquid iudicabis.

eis, dicens, Ego dominus deus veſter: in die illa leuaui manum meam pro eis, vt educerem eos de terra AEgypti in terram quam prouideram eis:fluentem lacte & melle, *quæ eſt egregia)inter omnes terras. Et dixi ad eos, Vnuſquiſque offenſiones oculorum ſuorum abiiciat, & in idolis AEgypti nolite pollui:ego dominus deus veſter. Et *irritauerunt)me, noluerunt que me audire: vnuſquiſque abominationes oculorum ſuorum non proiecit, nec idola AEgypti reliquerunt,& dixi vt effunderem indignationem meam ſuper eos & implerem iram meam in eis in medio terræ AEgypti. Et feci propter nomen meum, vt non violaretur coram gentibus, in quarum medio erant,& inter quas apparui eis, vt educerẽ eos de terra AEgypti. Eieci ergo eos de terra AEgypti. Et eduxi eos in deſertum. ||Et dedi eis præcepta mea, & iudicia mea *oſtendi eis), quæ faciens homo, viuet in eis.||Inſuper & ſabbatha mea dedi eis, vt eſſet ſignũ inter me & eos: & ſcirent quia ego dominus ſanctificans eos. Et irritauerunt me domus Iſrael in deſerto, in præceptis meis non ambulauerunt,& iudicia mea proiecerunt, quę faciens homo viuet in eis:||& ſabbatha mea violauerunt vehemẽter. dixi ergo vt effunderem furorem meũ

*deſy rabil

C

*reb uerũ tra&

Leu rom

*ſci ci e

Exo 31.c 5.b.

Exo

C ſuper eos in deſerto,& conſumerẽ eos Et feci propter nomen meum, ne violaretur coram gentibus de quibus eieci eos in conſpectu earum. Ego igitur leuaui manum meam ſuper eos in deſerto, ne inducerem eos in terrã quam dedi eis fluentem lacte & melle, *præcipua terrarum omnium). quia iudicia mea proiecerunt:& in præceptis meis non ambulauerũt,& ſabbatha mea violauerunt:poſt idola enim cor eorũ gradiebatur. Et pepercit oculus meus ſuper eos, vt non interficerem eos: nec conſumpſi eos in deſerto. Dixi autem ad filios eorum in ſolitudine, In præceptis patrum veſtrorum nolite incedere, nec iudicia eorũ cuſtodiatis, nec in idolis eorum polluamini. Ego dominus deus veſter, in præceptis meis ambulate,& iudicia mea cuſtodite,& facite ea. Et ſabbatha mea ſanctificate, vt ſit ſignũ inter me & vos:& ſciatis quia

*de rab oĩb ter

ego ſum dominus deus veſter. Et exacerbauerunt me filii, & in præceptis meis nõ ambulauerunt: & iudicia mea non cuſtodierunt: vt facerent ea: quæ cum fecerit homo, viuet in eis: & ſabbatha mea violauerunt, & comminatus ſum vt effunderẽ furorem meũ ſuper eos, & implerem iram meam in eis
D in deſerto. Auerti autem manum meã, & feci propter nomen meum vt non violaretur coram gentibus, de quibus eieci eos in oculis earum, Iterum leuaui manum meam in eos in ſolitudine, vt diſpergerem illos in nationes, & vẽtilarem in terras, eo ꝙ iudicia mea nõ feciſſent, & præcepta mea reprobaſſẽt, & ſabbatha mea violaſſent, & poſt idola patrum ſuorum fuiſſent oculi eorum. Ergo & ego dedi eis præcepta nõ bona, & iudicia ⁼in quibus⁾ non viuent & pollui eos in muneribus ſuis cũ ⁼offerrent omne quod aperit vuluam, propter delicta ſua⁾: & ſcient quia ego dominus. Quã ob rẽ loquere ad domũ Iſrael fili hoĩs. & dices ad eos, Hęc dicit dominus deus. Adhuc & in hoc blaſphemauerunt me patres veſtri, cum ſpreuiſſent me contemnentes: & induxiſſem eos in terram ſuper quam leuaui manum meam vt darem illam eis: viderunt omnẽ collem excelſum, & omne lignum nemoroſum, & immolauerunt ibi victimas ſuas: & dederunt ibi irritationem oblationis ſuæ, & poſuerunt ibi odorem ſuauitatis ſuæ & libauerunt libationes ſuas. Et dixi ad eos, Quid eſt excelſum ad quod vos ingredimini? Et vocatum eſt nomen eius Ex-
E celſum vſque ad hanc diem. Propterea dic ad domum Iſrael, Hæc dicit dominus deus. Certe in via patrum veſtrorum vos polluimini, & poſt ⁼offendicula⁾ eorum vos fornicamini. Et in oblatione donorum veſtrorum cum traducitis filios veſtros, per ignem vos polluimini in omnibus idolis veſtris vſque hodie: & ego reſpondebo vobis domus Iſrael? Viuo ego dicit dominus deus, quia non reſpondebo vobis, Neque cogitatio mentis veſtræ fiet dicentium, Erimus ſicut gentes, & ſicut cognationes terræ, vt colamus ligna & & lapides. ¶ Viuo ego, dicit dominus deus, quoniam in manu forti, & in brachio extento, & in furore effuſo regnabo ſuper vos. Et ⁼educam vos de populis: & congregabo vos de terris, in quibus diſperſi eſtis: in manu valida & in brachio extento, & in furore effuſo regnabo ſuper vos⁾. Et aducã vos in deſertum populorum, & ⁼iudicabor vobiſcum⁾ ibi facie ad faciem. Sicut iudicio contendi aduerſum patres veſtros in deſerto terræ AEgypti: ſic ⁼iudicabo vos⁾, dicit dominus deus. Et ſubiiciam vos ſceptro meo, & inducam vos in vinculis fœderis. Et eligam de vobis tranſgreſſores & impios, de
F terra incolatus eorum educam eos, & in terrã Iſrael nõ egredientur: & ſcietis quia ego dominus. Et vos domus Iſrael hæc dicit dominus deus, Singuli poſt idola veſtra ambulate & ſeruite eis. Quòd ſi & in hoc non audieritis me, & nomen meum ſanctum pollueritis vltra in muneribus veſtris & in idolis veſtris: in monte ſancto meo, in monte excelſo Iſrael, ait dominus deus, ibi ſeruiet mihi omnis domus Iſrael, omnes inquam in terra in qua placebunt mihi: & ibi quæram primitias veſtras, & ⁼initium decimarum veſtrarum⁾ in omnibus ſanctificationibus veſtris. In odorem ſuauitatis ſuſcipiam vos, cum eduxero vos de populis, & congregauero vos de terris in quas diſperſi eſtis: & ſanctificabor in vobis in oculis nationum. Et ſcietis quia ego dominus, cum induxero vos ad terram Iſrael, in terram pro qua leuaui manum meam, vt darem eam patribus veſtris. Et recordabimini ibi viarum veſtrarum, & omnium ſcelerum veſtrorum, quibus polluti eſtis in eis: & diſplicebitis vobis in conſpectu veſtro in omnibus malitiis G
veſtris quas feciſtis. Et ſcietis quia ego dominus, cum benefecero vobis propter nomen meum, & non ſecundum vias veſtras malas neque ſecundum ſcelera veſtra peſſima domus, Iſrael, ait dominus deus. ¶ Et factus eſt ſermo domini ad me, dicens, Fili hominis, pone faciem tuam contra viam auſtri, & ſtilla ad Aphricam, & propheta ad ſaltum agri meridiani. Et dices ſaltui meridiano. Audi verbum domini: hæc dicit dominus deus, Ecce ego ſuccendam in te ignem, & combu

Margin notes: pter | iſire | ẽt p | oĩa | oge | orũ | af- | eos: | mi- | nes

⁼ .i. ſtabo ad iudiciũ vobiſcũ & inf. ⁼iudicabor vobiſcum

⁼ primitias munerũ veſtrorum

ram in te omne lignum viride, & omne lignum aridũ: non extinguetur flamma ſuccẽſionis: & comburetur in ea omnis facies ab Auſtro vſque ad Aquilonẽ. Et videbit vniuerſa caro quia ego dominus ſuccendi eam, nec extinguetur. Et dixi, A, a, a, domine deus: ipſi dicunt de me, Nunquid non per parabolas loquitur iſte?

CAP. XXI.

Minatur gladium, hoc eſt cladem vrbi Ierololymitanæ. De diuinatione regis Babylonis. Deiectionem Sedeciæ regis oſtendit. Deſtructionem filiorum Ammõ iubetur prophetare. Poſt aliorũ
A cædem, tandem ipſi Nabuchodoſor minatur dominus interitum.

E T factus eſt ſermo domini ad me dicẽs, Fili hominis, pone faciem tuam ad Ieruſalẽ, & ſtilla ad ſanctuaria, & propheta contra humum Iſrael. Et dices terræ Iſrael. Hæc dicit dominus deus. Ecce ego ad te, & eiiciã gladium meum de vagina ſua, & occidam in te iuſtum & impium. Pro eo autem ꝙ occidi in te iuſtum & impium, idcirco egredietur gladius meus de vagina ſua ad omnem carnem ab auſtro vſque ad aquilonẽ: vt ſciat omnis caro quia ego dominus eduxi gladium meum de vagina ſua irreuocabilem. Et tu fili hominis ingemiſce in cõtritione lumborum, & in amaritudinibus ingemiſce coram eis. Cumque dixerint ad te, Quare tu gemis? dices, Pro
B auditu, quia venit, & tabeſcet omne cor, & diſſoluentur vniuerſæ manus, & =infirmabitur) omnis ſpiritus & per cuncta genua fluent aquæ: ecce venit, & fiet, ait dominus deus. ¶Et factus eſt ſermo domini ad me dicens, Fili hominis, propheta, & dices, Hæc dicit dominus deus, Loquere, Gladius gladius exacutus eſt, & =limatus). Vt cædat victimas exacutus eſt, vt ſplendeat limatus eſt: = qui moues ſceptrum fili mei, ſuccidiſti omne lignum). Et dedi eum ad leuigandum, vt teneatur manu: iſte exacutus eſt gladius, & iſte limatus eſt vt ſit in manu interficientis. Clama & vlula fili hominis, quia hic factꝰ eſt in populo meo, hic ĩ cũctis ducibus Iſrael =qui fugerant gladio traditi ſunt cum) populo meo, idcirco =plaude) ſuper femur, quia =probatus eſt, & hoc cũ ſceptrũ ſubuerterit, & non erit): dicit dominus deus. Tu ergo fili hominis propheta, & percute manu ad manũ, & duplicetur gladiꝰ, ac triplicetur gladiꝰ interfectorũ: hic eſt gladius occiſionis magnæ: qui =obſtupeſcere eos facit, & corde tabeſcere, & multiplicat ruinas). In oĩbus portis eorũ dedi conturbationẽ gladii =acuti & limati ad fulgẽdũ, amicti) ad cædẽ. =Exacuere), vade ad dexterã ſiue ad ſiniſtram, quocunꝗ faciei tuæ eſt appetitus. Quin & ego plaudã manu ad manum, & inplebo indignationem meã: ego dominus locutꝰ ſum. ¶Et factus eſt ſermo domini ad me, dicens, Et tu fili hominis pone tibi duas vias, vt veniat gladius regis Babylonis: de terra vna egredientur ambæ. Et =manu capiet coniecturã, in capite viæ ciuitatis conticiet). Viam pones, vt veniat gladius ad Rabbath filiorũ Ammõ & ad Iudam in Ieruſalem munitiſſimã. Stetit enim rex Babylonis in biuio, in capite duarum viarum, diuinationem quærens, =commiſcens) ſagittas, interrogauit idola, exta cõſuluit. Ad dexteram eius facta eſt diuinatio ſuper Ieruſalẽ, vt ponat arietes, vt aperiat in cæde, vt eleuet vocẽ in vlulatu, vt ponat =arietes) cõtra portas, vt comportet aggerem, vt ædificet munitiones. Eritꝗ
F =quaſi conſulens fruſtra oraculũ in oculis eorum, & ſabbathorum otium imitans: ipſe autem recordabitur iniquitatis ad capiẽdũ). Idcirco hæc dicit dominus deus, Pro eo ꝙ recordati eſtis iniquitatis veſtræ, & reuelaſtis præuaricationes veſtras, & apparuerunt peccata veſtra in omnibus cogitationibus veſtris: pro eo inquam ꝙ recordati eſtis, manu capiemini. ¶Tu autem prophane impie dux Iſrael, cuiꝰ venit dies in tempore iniquitatis =præfinita): hæc dicit dominus deus, = Aufer cidarim, tolle coronam: nonne hæc eſt quæ humilẽ ſubleuauit, & ſublimem humiliauit)? =Iniquitatem, iniquitatem, iniquitatem) ponam eam: & hoc non factum eſt, donec veniret cuius eſt iudicium, & tradam ei. ¶Et tu fili hominis, propheta, & dic, Hæc dicit dominus deus ad filios Ammon, & ad opprobrium eo

=anguſtiis afficietur

=terſus

=quomodo gaudemus (ſub. de hoc gladio) tribu filiorũ Iſraelabii c ... te, & omne li-

gnu... =pau... glab... runt... =ape... =ad... tion... & q... ſi et... bũ n... iece... =pcu... eoſi... trali... lique... cor... mult... cet... dicu... =heu... fulg... cõpa... =sec... =loci... ge, c... viæ... tatis... ge. =terſ... =duc... =cũ... naue... fruſt... oculi... rum, iuraſ... iura... tis: &... facit... corda... iniqu... tis, v... piatu... =prop... quãv... tinis: =Aufe... cidari... tollã... ronã: quæ n...

rum: & dices, Mucro mucro euaginate
ad occidendū, limate vt interficias, &
fulgeas. Cū tibi viderētur vana, & diui
narētur mēdacia, vt daretis ſuper col-
la vulneratorū impiorū, quorū veniet
dies in tempore iniquitatis præfinita.
Reuertere ad vaginē tuam in locū in
quo creatus es: in terra natiuitatis tuæ
iudicabo te, & effundam ſuper te indi
gnationem meam: in igne furoris mei
ſufflabo in te, daboque te in manus ho
minum inſipientium & =fabricantium
interitū). Igni eris cibus, ſanguis tuus
erit in medio terrę, obliuioni traderis:
quia ego dominus locutus ſum.

CAP. XXII.

Sermo domini contra Ieruſalē propter homicidium & parentibus negatum honorem, aliaque ſcelera. Deprauationem populi Iſrael oſtendit. De impia pſeupoprophetarum & ſacerdotum doctrina, & eorum inexplebili auaritia. Principum tyrannis. Populi flagitia.

A T factum eſt verbum domini ad
E me, dicēs, Et tu fili hominis, nónne iudicas, nónne iudicas ciui-
tatem =ſanguinum), & oſtendes ei om-
nes abominationes ſuas? Et dices, Hæc
dicit dominus deus, Ciuitas effundens
ſanguinem in medio ſui, vt veniat tem
pus eius: & quæ fecit idola contra ſe-
metipſam, vt pollueretur. In ſanguine
tuo qui à te effuſus eſt, deliquiſti: & in
idolis tuis quæ feciſti, polluta es: & ad
propinquare feciſti dies tuos, & addu-
B xiſt i tempus annorum tuorū: propter-
ea dedi te opprobrium gentibus, & irri
ſionem vniuerſis terris. Quæ iuxta ſunt
& quæ procul à te, =triumphabunt) de
te: =ſordida, nobilis), grandis interitu.
Ecce principes Iſrael ſinguli in bra-
chio ſuo fuerunt in te, ad effunden-
dum ſanguinem. Patrem & matrem
contumeliis affecerunt in te, aduenam
calumniati ſunt in medio tui, pupillū
C & viduam =contriſtauerunt) apud te:
Sanctuaria mea ſpreuiſtis, & ſabbatha
mea polluiſtis. Viri =detractores) fue-
runt in te ad effundēdum ſanguinem,
& ſuper montes comederunt in te, =ſce
lus) operati ſunt in medio tui: ‖ =Vere-
cundiora) patris diſcooperuerūt in te,
=immunditiam menſtruatę humiliaue
rūt) in te. Et vnuſquiſque in vxorē proxi
mi ſui operatus eſt abominationem, &
ſocer nurum ſuam polluit nefariè, fra-
ter ſororem ſuam filiam patris ſui op-
preſſit in te. Munera acceperūnt apud
te ad effundendum ſanguinem: vſuram
& ſuperabundantiam accepiſti, & =aua =frauda-
re proximos tuos calumniabaris: meique bas proxi
oblita es, ait dominus deus. Ecce, com mos tuos
ploſi manus meas ſuper auaritiam tuā cū oppreſ
quā feciſti, & ſup ſanguinē qui effuſus D ſione:
eſt in medio tui. Nunquid =ſuſtinebit) =ſtabit
cor tuum, aut præualebunt manus tuæ
in diebus quos ego faciam tibi? ego do
minus locutus ſum, & faciam. Et diſper
gam te in nationes, & ventilabo te in
terras, & deficere faciam immunditiam
tuam à te. Et =poſſidebo te) in conſpe- =eris tibi
ctu gētium: & ſcies quia ego dominus. ipſi hære
¶Et factum eſt verbum domini ad me, ditas
dicens, Fili hominis verſa eſt mihi do
mus Iſrael in ſcoriam: omnes iſti æs, &
ſtannum, & ferrum, & plumbū in me-
dio fornacis, ſcoria argenti facti ſunt.
Propterea hæc dicit dominus deus, Eo
quòd verſi eſtis omnes in ſcoriā, pro-
pterea ecce ego cōgregabo vos in me- E
dio Ieruſalem =congregatione argen- = quemad
ti), & æris, & ſtanni, & ferri, & plum- modū cō
bi in medio fornacis: vt ſuccendam in gregatur
ea ignem ad conflandum. ſic congrega argatum
bo in furore meo & in ira mea, & re- &c.
quieſcam: & conflabo vos. Et congrega
bo vos, & ſuccendam vos in igne furo
ris mei, & conflabimini in medio eius.
Vt conflatur argentum in medio forna
cis, ſic eritis in medio eius: & ſcietis
quia ego dominus, cum effuderim in-
dignationem meam ſuper vos. ¶Et fa-
ctus eſt ſermo domini ad me, dicens,
Fili hominis, dic ei, Tu es terra immun F
da, & non compluta in die furoris. Con
iuratio prophetarum in medio eius: ſi-
cut leo rugiens capienſque prædam,
animas deuorauerunt, opes & =pretiū) = gloriam
acceperunt, vias eius multiplicauerunt
in medio illius. Sacerdotes eius con-
tempſerunt legem meam, & polluerūt
ſactuaria mea: inter ſanctum & propha
num non habuerunt diſtantiam: & in-
ter pollutū & mundum non intellexe-
runt: & à ſabbathis meis auerterūt ocu
los ſuos, & coinquinabar in medio eo-
rum. ‖Principes eius in medio illius Mich. 3.d
quaſi lupi rapientes prædam: ad effun- ſoph. 3.d

dendum ſanguinem, & ad perdendas
G animas, & auare ſectanda lucra. Pro-
*luto abſque firmitate phetæ autem eius liniebant eos abſque temperamento) videntes vana, & diuinantes eis mendacium, dicentes, Hæc dicit dominus deus: cum dominus nō ſit locutus. Populi terræ *calumniabantur calumniam), & rapiebant violenter: egenum & pauperem affligebant, & aduenā opprimebāt calumnia abſq; iudicio. Et quęſiui de eis virum qui interponeret ſepem, & *ſtaret oppoſitus) contra me pro terra, ne diſſiparem eā: & non inueni. Et effudi ſuper eos indignationē meā, in igne iræ meæ cōſumpſi eos: viā eorū in caput eorū reddidi, ait dominus deus. CAP. XXIII.

*alienabo na occupabant,

*ſtatueret ſe in rupturam

De fornicatione, id eſt idololatria Samariæ & Ieruſalem ſub nomine Oollæ, & Oolibæ. Comparatione Samariæ, fornicationem Ieruſalem impudentiorem oſtendit. Vaſtatio Ieruſalem prædicitur. Vtriuſq; meretricis adulterium reperitur. Earum exitium.

A ET factus eſt ſermo domini ad me, dicens, Fili hominis, duæ mulieres filiæ matris vnius fuerunt. Et fornicatę ſunt in AEgypto, in adoleſcentia ſua fornicatæ ſunt: ibi ſubacta ſunt vbera earum, & fractæ ſunt mammæ *pubertatis) earum. Nomina autem earum Oolla maior: & Ooliba ſoror eius: & habui eas, & pepererunt filios, & filias. Porrò earum nomina, Samaria Oolla, & Ieruſalem Ooliba. Fornicata eſt igitur ſuper me Oolla, & *inſaniuit in) amatores ſuos, in Aſſyrios propinquātes, veſtitos hyacintho principes, & magiſtratus, iuuenes cupidinis *vniuerſos, equites, aſcēſores equorū. Et dedit fornicationes ſuas ſup eos electos filios Aſſyriorū vniuerſos: & in omnibus in quos inſaniuit, in immunditiis eorum polluta eſt. Inſuper & fornicationes ſuas quas habuerat in AEgypto, nō reliquit: nam & illi dormierunt cum ea in adoleſcentia eius, & illi confregerunt vbera pubertatis eius, & effuderunt forni-
B cationem ſuam ſuper eam. Propterea tradidi eam in manus amatorum ſuorum, in manus filiorum Aſſur, ſuper quorum inſaniuit libidine. ||Ipſi diſcooperuerunt ignomiam eius, filios & filias eius tulerunt, & ipſam occiderunt

*virginitatis

*adamauit & infra.

*deſyderabiles

Sup.16.

gladio: & factæ ſunt famoſæ mulieres, & iudicia perpetrauerunt in ea. ¶Quod cum vidiſſet ſoror eius Ooliba, plus q̄ illa inſaniuit libidine: & fornicatione ſuam ſuper fornicationem ſororis ſuæ ad filios Aſſyriorum præbuit impudenter, ducibus & magiſtratibus ad ſe venientibus indutis veſte varia, equitibus qui vectabantur equis, & adoleſcentibus forma cūctis egregia. Et vidi quòd *polluta eſſet: via vna ambarum). Et auxit fornicationes ſuas: cum q; vidiſſet viros depictos in pariete, imagines Chaldæorum expreſſas coloribus, & accinctos balteis renes, & thiaras tinctas in capitibus eorum formam ducum omnium, ſimilitudinem filiorum Babylonis terræque Chaldæorum in qua orti ſunt: inſaniuit ſuper eos cōcupiſcentia oculorum ſuorum, & miſit nuntios ad eos in Chaldæam. Cumque veniſſent ad eam filii Babylonis ad cubile *mammarum), polluerunt eam ſtupris ſuis, & polluta eſt ab eis, & *ſaturata eſt) anima eius ab illis. Denudauit quoque fornicationes ſuas: & diſcooperuit ignominiam ſuam. & receſſit anima mea ab ea, ſicut receſſerat anima mea à ſorore eius. Multiplicauit enim fornicationes ſuas, recordans dies adoleſcentiæ ſuæ, quibus fornicata eſt in terra AEgypti. Et inſaniuit libidine ſuper concubitum eorum, quorum carnes ſunt vt carnes aſinorum: & ſicut fluxus equorum fluxus eorum. Et *viſitaſti ſcelus) adoleſcētiæ tuæ, quando ſubacta ſunt in AEgypto vbera tua, & confractæ ſunt mammæ pubertatis) tuæ. ¶Propterea Ooliba, hæc dicit dominus deus, Ecce ego ſuſcitabo omnes amatores tuos D contra te, de quibus *ſatiata eſt) anima tua: & congregabo eos aduerſum te in circuitu, filios Babylonis, & vniuerſos Chaldæos, nobiles, tyrannoſque & principes omnes filios Aſſyriorum, iuuenes forma egregia, duces & magiſtratus vniuerſos, & principes principum, & nominatos aſcenſores equorum, Et venient ſuper te inſtructi curru & tota multitudo populorum: lorica & clypeo & galea armabuntur contra te vndique: & dabo coram eis iudicium, & iudicabunt te iudiciis ſuis. Et ponam zelum meum in te, quē ex-

*pollu[ta] rat ſe e[a]dē mo[do] ambæ. C

*amore

*receſſ[it]

*recor[da]ta es fo[e]ditatis

*receſſ[it]

erent tecum in furore: naſum tuum &
res tuas præcident: & quę remanſerint
gladio concident: ipſi filios tuos & fi-
lias tuas capient, & nouiſſimum tuum
deuorabitur igni. Et denudabunt te ve
ſtimentis tuis, & tollent vaſa gloriæ
tuæ. Et requieſcere faciam ſcelus tuum
de te, & fornicationem tuam de terra
AEgypti: nec leuabis oculos tuos ad
E eos, & AEgypti non recordaberis am-
plius. Quia hæc dicit dominus deus,
Ecce ego tradam te in manus eorum
quos odiſti, in manus de quibus ſatia
ta eſt anima tua, & agẽt tecum in odio:
& tollent omnes labores tuos, & dimit
tent te nudam & [a]ignominia plenam),
& reuelabitur ignominia fornicationũ
tuarum, ſcelus tuum & fornicationes
tuæ. Fecerunt hæc tibi quia fornicata
es poſt gentes, inter quas polluta es in
idolis earum. In via ſororis tuæ ambu-
laſti, & dabo calicem eius in manu tua.
Hæc dicit dominus deus, Calicem ſo-
roris tuæ bibes profundum, & latum:
eris in deriſum & in ſubſannationem
[a]quæ eſt capaciſſima). Ebrietate & do-
lore repleberis: calice [a] mœroris & tri
ſtitiæ), calice ſororis tuæ ſamariæ. Et
bibes illum, & potabis vſque ad feces,
& fragmenta eius deuorabis, & vbera
tua lacerabis: quia ego locutus ſum, ait
dominus deus. Propterea hæc dicit do
minus deus, Quia oblita es mei, & pro
ieciſti me poſt corpus tuũ, tu quoq; por
ta ſcelus tuum, & fornicationes tuas. Et
ait dominus ad me, dicens, Fili homi-
B nis, nunquid iudicas Oollam & Ooli-
bam, & annuntias eis ſcelera earum?
quia adulteratæ ſunt, & ſanguis in ma
nibus earum, & cum idolis ſuis forni-
catæ ſunt: inſuper & filios ſuos quos ge
nuerunt mihi, obtulerunt eis ad deuo-
randum. Sed & hoc fecerunt mihi. Pol
luerunt ſanctuarium meum in die illa,
& ſabbatha mea prophanauerunt. Cũq;
immolarẽt filios ſuos idolis ſuis, & [a]in
grederentur) ſanctuariũ meũ in die illa
vt pollueret illud: [a]etiã hæc) fecerũt in
medio domus meæ. * Miſerunt ad vi-
ros venientes de longe, ad quos nun-
tios miſerant itaque ecce venerunt:
[a]quibus) te lauaſti, & circunliniſti ſti-
bio oculos tuos, & ornata es mundo
muliebri. Sediſti in lecto pulcherrimo,

coo- ram, pax ltum b,ca-) itudi- & deſo ocis, gredie ntur ce lic itiam el,pro- er quos

& menſa ornata eſt ante te: thymiama
meum, & vnguentum meum poſuiſti
ſuper eam. Et vox multitudinis [a]exul-
tantis) erat in ea: & in viris qui de mul [a]pacificæ
titudine hominum adducebantur [a]&
veniebant) de deſerto, poſuerunt armil [a]Sabæi
las in manibus eorum, & coronas ſpe- G
cioſas in capitibus eorũ. Et dixi ei quę
[a]attrita) eſt in adulteriis, Nunc fornica
bitur in fornicatione ſua etiam hæc. Et [a]inueterata
ingreſſi ſunt ad eam quaſi ad mulierẽ
meretricem: ſic ingrediebantur ad Ool
lam & ad Oolibam mulieres [a]nefarias).
Viri ergo iuſti ►ſunt: hi) iudicabunt [a]fœdas.
eas iudicio adulterarum, & iudicio
effundentium ſanguinem: quia adul-
teræ ſunt, & ſanguis in manibus ea-
rum. ¶ Hæc enim dicit dominus
deus, [a]Adduc) ad eas multitudinem,
& trade eas in [a]tumultum) & in rapi- [a]vel, Adducam
nam: & lapidentur lapidibus [a]populo-
rum), & confodiantur gladiis eorum: [a]commotionem
filios & filias earum interficient, & do
mus earum igne ſuccendent. Et aufe- [a]á multitudine.
ram ſcelus de terra, & diſcent omnes
mulieres ne faciant ſecundum ſcelus
earum. Et dabunt ſcelus veſtrum ſuper
vos, & [a]peccata idolorum veſtrorum)
portabitis: & ſcietis quia ego dominus [a]vel, pœnas propter idola veſtra
deus.

CAP XXIIII.

☞ Per ollam liquefactam incendium
Ieruſalem probat. Parabola de vxore
Ezechielis mortua. Parabolam ediſſe-
rit propheta.

ET factum eſt verbum domini ad A
me in anno nono, in menſe deci-
mo, decima menſis, dicens, Fili
hominis, ſcribe tibi nomen diei huius,
in qua [a]confirmatus eſt) rex Babylonis [a]appropiquauit
aduerſum Ieruſalem hodie. Et dices per
prouerbium ad domum irritatricẽ pa-
rabolam, & loqueris ad eos, Hæc dicit
dominus deus, Pone ollam: pone in- [a]electis oſſibus imple.
quam, & mitte in eam aquam. Congere
fruſta eius in eam, omnem partem bo-
nam, femur & armũ, [a]electa & oſſibus
plena). Pinguiſſimum pecus aſſume, cõ [a]ebullire fac ebullitiones eius, & etiã coqui (te
pone quoque ſtrues oſſium ſub ea: [a]ef-
ferbuit coctio eius, & diſcocta ſunt) oſ
ſa illius in medio eius. Propterea hæc
dicit dominus deus, Væ ciuitati ſangui B
num: ollę cuius [a]rubigo) in ea eſt, & ru [a]ſpuma & infra.
bigo eius non exiuit de ea: per partes

⸗cadat
⸗minentẽ
& infra.
⸗vt
Nahũ.3.c
Hab.2.e.
ᶜcõdi cõ
dimentũ
aromati-
bus, & oſ
ſa combu
rantur
⸗fundum
⸗Menda-
ciis labo-
rare fecit
ſeipſam.
⸗igni con
ſumet ſpu
ma eius.
⸗retracta-
bo
⸗pœnite-
bit me:
⸗opa tua
iudicabũt
⸗mitra
& infra.
⸗hominũ
& infra.
⸗id cui ex
animo
parcetis:

& per partes ſuas eiice eam, non ⸗ceci-
dit⸣ ſuper eam ſors. Sanguis enim eius
in medio eius eſt, ſuper ⸗limpidiſſimã⸣
petram effudit illum: non effudit illum
ſuper terram, vt poſſit operiri puluere.
Vt ſuperinducerem indignationẽ meã,
C & vindicta vlciſcerer, dedi ſanguinem
eius ſuper petram limpidiſſimam, ⸗ne⸣
operiretur. Propterea hæc dicit domi-
nus deus, ‖Væ ciuitati ſanguinũ, cuius
ego grandẽ faciam pyram. Cõgere oſſa
quę igne ſuccendam: conſumentur car
nes, & ᶜconcoquetur vniuerſa compo
ſitio, & oſſa tabeſcent⸣. Pone quoque
eam ſuper prunas vacuam, vt incaleſ-
cat & liquefiat ⸗æs⸣eius: & confletur in
medio eius inquinamentum eius, &
conſumatur rubigo eius. ⸗Multo labo-
re ſudatum eſt⸣; & non exiuit de ea ni-
mia rubigo eius, ⸗neque per ignem⸣.
Immunditia tua execrabilis, quia mun
dare te volui, & non es mundata à ſor
dibus tuis: ſed nec mundaberis prius,
donec quieſcere faciam indignationẽ
meam in te. Ego dominus locutus ſum,
D Venit, & faciam: non ⸗tranſeam⸣, nec
parcã, nec ⸗placabor⸣: iuxta vias tuas,
& iuxta ⸗adinuẽtiones tuas iudicabo⸣
te, dicit dominus. ¶Et factum eſt ver-
bum domini ad me, dicens, Fili homi-
nis, ecce ego tollo à te deſyderabile o-
culorum tuorum in plaga: & non plan-
ges, neque plorabis, neq; fluent lachry-
mæ tuę. Ingemiſce tacens, mortuorum
luctum non facies, ⸗corona⸣ tua circũ-
E ligata ſit tibi, & calceamenta tua erunt
in pedibus tuis, nec amictu ora vela-
bis, nec cibos ⸗lugentium⸣ comedes.
Locutus ſum ergo ad populum mane,
mortua eſt vxor mea veſpere: feciq; ma
ne ſicut præceperat mihi. Et dixit ad
me populus meus, Quare non indicas
nobis quid iſta ſignificent quę tu facis?
Et dixi ad eos, Sermo domini factus eſt
ad me, dicens, Loquere domui Iſrael:
Hæc dicit dominus deus, Ecce ego pol
luam ſanctuarium meum, ſuperbiam
imperii veſtri, & deſyderabile oculo-
rum veſtrorum, & ⸗ſuper quo pauet ani
ma veſtra⸣: & filii veſtri & filiæ veſtræ
quas reliquiſtis, gladio cadent. Et facie
F tis ſicut feci, Ora amictu non velabitis,
& cibos lugentium non comedetis, co
ronas habebitis in capitibus veſtris, &

calceamenta in pedibus: non plangetis
neque flebitis, ſed tabeſcetis in iniqui-
tatibus veſtris, & vnuſquiſque gemet
⸗ad fratrem ſuum⸣. Eritque Ezechiel vo
bis in portentum: iuxta omnia quæ
fecit, facietis cum venerit iſtud, &
ſcietis quia ego dominus deus. Et tu ⸗alter a
fili hominis, ecce in die qua tollam alterum
ab eis fortitudinem eorum, & gau- G
dium ⸗dignitatis⸣, & deſyderium ocu ⸗gloriæ
lorum eorũ ſuper quo requieſcunt ani- eorum.
mæ eorum, filios & filias eorum: in die
illa cum venerit ⸗fugiens⸣ ad te, vt an- ⸗euaſor.
nuntiet tibi: in die inquam illa aperie-
tur os tuum cum eo qui fugit, & loque
ris, & non ſilebis vltra: eriſq; eis in por
tentum, & ſcietis quia ego dominus.

CAP. XXV.

Sermo domini cõtra filios Ammon
qui ſuper ruina Ieruſalem ſunt læta ti.
Contra Moab & Seir. Cõtra Idumæam.
Contra Palæſthinos.

ET factus eſt ſermo domini ad me,
dicẽs, Fili hominis, pone faciem
tuã contra filios Ammon: & pro-
phetabis de eis. Et dices filiis Ammon, A
Audite verbum domini dei: Hæc dicit
dominus deus, Pro eo quòd dixiſti eu
ge euge ſuper ſanctuarium meum, quia
pollutum eſt: & ſuper terrã Iſrael, quo-
niam deſolata eſt: & ſuper domum Iu-
da, quoniam ducti ſunt in captiuitatẽ:
idcirco ecce ego tradam te filiis orien
talibus in hæreditatem, & collocabunt
caulas ſuas in te, & ponent in te tento
ria ſua: ipſi comedent fruges tuas, & ip
ſi bibent lac tuum. Daboque Rabbath
in habitaculum camelorum, & filios
Ammon in cubile pecorum: & ſcietis
quia ego dominus. Quia hæc dicit do-
minus deus, Pro eo ꝙ plauſiſti manu,
& percuſſiſti pede, & gauiſa es ex toto B
affectu ſuper terrã Iſrael: idcirco ecce
ego extendam manũ meam ſuper te, &
tradam te in direptionem gentium, &
interficiã te de populis, & perdã de ter
ris, & cõterã, & ſcies quia ego dominus.
¶Hæc dicit dominus deus, Pro eo ꝙ
dixerunt Moab & Seir, Ecce ſicut om-
nes gentes, domus iuda: idcirco ecce
ego aperiam ⸗humerum Moab de ciui- ⸗lat⁹ Mo.
tatibus, de⸣ ciuitatibus inquam eius, ab ciuita
⸗& de finibus eius inclytas terrę⸣Beth- tibus.
ieſimoth, & Beel-meon, & Cariathaim

quę ſunt / n extre- / no eius, / juæ ſunt / leſydera / iles ter- / æ eius, / pſi. / verſus / orictales / t bellũ / erãt cõ- / ra filios. / ,ã Mhe- / ian &. / reũ cõ / emptu. / id deua / ationẽ / nimici- / iis per- / etuis. / Chere- / ros. / portus / maris: / erram. / t eſtſũ / itas pe / æ. / xtẽſio / t habi- / tores / llarum / infra.

=filiis orientis cum filiis) Ammon, & dabo eam in hæreditatem: vt non ſit vltra memoria filiorum Ammon in gentibus. Et in Moab faciam iudicia: & ſcient quia ego dominus. ¶Hæc dicit dominus deus, Pro eo ꝙ fecit Idumæa vltionem vt ſe vindicaret de filiis Iuda, peccauitq; delinquens, & vindictã
C expetiuit de eis: idcirco hæc dicit dominus deus, Extendam manum meam ſuper Idumæam, & auferam de ea hominem & iumentum, & faciam eã deſertam =ab Auſtro: & qui ſunt in) Dedã, gladio cadent. Et dabo vltionem meã ſuper Idumæam per manum populi mei Iſrael: & facient in Edom iuxta irã meam & furorem meum: & ſcient vindictam meam, dicit dominus deus. ¶Hæc dicit dominus deus, Pro eo ꝙ
D fecerunt Palæſthini vindictam, & vlti ſe ſunt toto animo, =interficientes & implentes inimicitias veteres) propterea hæc dicit dominus deus, Ecce ego extendam manum meam ſuper Palæſthinos, & interficiam =interfectores), & perdam reliquias =maritimæ regionis): faciamque in eis vltiones magnas arguens in furore: & ſcient quia ego dominus, cum dedero vindictam meam ſuper eos.

CAP. XXVI.

Tyrum euertendam prædicit, ꝙ inſultauerit deſtructæ Ieruſalem. Admiratio & ſtupor negotiatorum ſuper vaſtatione Tyri.

A ET factum eſt in vndecimo anno, prima menſis, factus eſt ſermo domini ad me, dicens, Fili hominis pro eo ꝙ dixit Tyrus de Ieruſalẽ, Euge, confractæ ſunt portæ populorũ, conuerſa eſt ad me: implebor, deſerta eſt, propterea hæc dicit dominus deus Ecce ego ſuper te Tyre, & aſcendere faciam ad te gentes multas, ſicut aſcẽdit mare fluctuans. Et diſſipabunt muros Tyri, & deſtruent turres eius: & =radã) puluerem eius de ea, & dabo eam =in limpidiſſimam petrã). =Siccatio) ſagenarum erit in medio maris, quia ego locutus ſum, ait dominus deus: & erit in direptionem gentibus. =Filiæ quoque) eius quæ ſunt in agro,)gladio interficientur: & ſcient quia ego dominus. Quia hæc dicit dominus deus, Ecce ego adducam ad Tyrum Nabuchodonoſor regem Babylonis ab aquilone regem regum, cum equis, & curribus, & equitibus, & cœtu, populoq; magno. B
Filias tuas quæ ſunt in agro, gladio interficiet: & circundabit te munitionibus, & comportabit aggerem in gyro: & eleuabit contra te clypeum. Et =vineas & arietes temperabit) in muros tuos, & turres tuas deſtruet in armatura ſua. Inundatione equorum eius operiet te puluis eorum: à ſonitu equitum & rotarum & curruum mouebuntur muri tui, cum ingreſſus fuerit portas tuas quaſi per introitum vrbis diſſipatæ. Vngulis equorum ſuorum conculcabit omnes plateas tuas: populum tuum gladio cædet, & ſtatuæ =tuæ nobiles) in terra corruent. =Vaſtabunt)opes tuas, diripient negotiationes tuas. Et deſtruent muros tuos, & domos tuas præclaras ſubuertent: & lapides tuos, & ligna tua, & puluerem tuum in medio aquarum ponent. ‖Et quieſcere faciam multitudinem cãticorum tuorum: & ſonitus citharãrum tuarum nõ audietur amplius. Et dabo te =in limpidiſſimam petram), =ſiccatio) ſagenarum eris, nec ædificaberis vltra: quia ego dominus locutus ſum, ait dominus deus. ¶Hæc dicit dominus deus Tyro, Nunquid non à ſonitu ruinæ tuæ & gemitu interfectorum tuorum cum occiſi fuerint, in medio tui commouebũtur inſulæ, & deſcendent de ſedibus ſuis oẽs principes maris: & auferẽt exuuias ſuas, & veſtimenta ſua varia abiicient, & induentur ſtupore, in terra ſedebunt, & attoniti ſuper repentino caſu tuo admirabuntur. Et aſſumentes ſuper te lamentum, dicent tibi, Quomodo periſti quæ habitas ĩ mari, vrbs =inclyta), quæ fuiſti fortis in mari cũ habitatoribus tuis, quos formidabant vniuerſi? Nunc ſtupebunt =naues in die pauoris tui): & turbabuntur inſulæ in mari, eo ꝙ nullus egrediatur ex te. Quia hæc dicit dominus deus, Cũ dedero te vrbem deſolatam ſicut ciuitates quæ non habitantur: & adduxero ſuper te abyſſum, & operuerint te aquę multæ: & detraxero te cũ his qui deſcendunt in =lacum) ad populum =ſempiternum), & collocauero te in terra

=baliſtas cõtra eã ponet. / =fortitudinis tuæ / =Prædabuntur / Iere. 7.g. / =vt ſummitas petræ, / =expãſio / =quæ laudaris, / =habitatores inſularũ ĩ die ruinæ: / =ſepulchrum. infra. / =qui mortuus eſt à ſeculo.

ᵃinferiori ᵃnouiſſima⁾ ſicut ſolitudines ᵃveteres⁾
ᵃquæ fuerunt à ſeculo. cum his qui deducuntur in lacum, vt non habiteris, porro cum dedero gloriam in terra viuentium: in nihilum redigam te, & non eris, & rebuiſita nõ inuenieris vltra in ſempiternum, dicit dominus deus.

CAP. XXVII.

Inuitatur propheta ad planctũ ob Tyri deſolationem. Tyri celebritatem ex frequentia & varietate negotiatorum deſcribit.

A ET factum eſt verbum domini ad me, dicens, Tu ergo fili hominis, aſſume ſuper Tyrum lamentum: & dices Tyro, quę habitat in introitu maris, ᵃnegotiatiõi⁾ populorũ ad inſulas multas, Hæc dicit dominus deus, O Tyre, tu dixiſti, Perfecti decoris ego ſum, & in corde maris ſita. Finitimi tui qui te ædificauerunt, impleuerunt decorem tuum: abietibus de Sanir ᵃextruxerunt te⁾ cum omnibus tabulatis maris: cedrum de Libano tulerunt, vt facerent tibi ᵃmalum⁾: quercus de Baſan dolauerunt in remos tuos: & trãſtra tua fecerunt tibi ex ebore ᵃIndico, & prætoriola⁾ de inſulis Italiæ. Byſſus varia de AEgypto texta eſt tibi in velum, vt poneretur in malo: hyacinthus & purpura de inſulis Eliſa, facta
B ſunt operimentum tuum. Habitatores Sidonis & Aradii fuerunt remiges tui: ſapientes tui Tyre facti ſunt gubernatores tui. Senes Giblii & prudentis eius ᵃhabuerunt nautas ad miniſterium variæ ſupellectilis tuæ⁾: omnes naues maris & nautæ earum fuerunt in ᵃpopulo negotiationis tuæ⁾. Perſæ, & Lydi & Lybies erant in exercitu tuo viri bellatores tui: clypeum & galeam ſuſpẽderunt in te pro ornatu tuo. Filii Aradii cum exercitu tuo erant ſuper muros tuos in circuitu: ſed & Pigmæi qui erant in turribus tuis, ᵃpharetras ſuas⁾ ſuſpenderunt in muris tuis per gy-
C rum: ipſi compleuerunt pulchritudinem tuam. ᵃCartaginenſes⁾ negotiatores tui, à multitudine cunctarum diuitiarum: argento, ferro, ſtanno, plũboq; repleuerunt nundinas tuas. Græcia, & Thubal, & Moſoch, ipſi inſtitutores tui: mancipia & vaſa ærea adduxerunt populo tuo. De domo Thogormæ, equos, & equites, & mulos adduxerunt ad forum tuum. Filii Dedan negotiatores tui: inſulæ multæ negotiatio manus D tuæ: dentes eburneos & ᵃhebeninos cõ mutauerunt in pretio tuo⁾. Syrus negotiator tuus propter multitudinem operum tuorum ᵃguttam⁾, & purpuram & ᵃſcutulata⁾, & byſſum, & ᵃſericum⁾ &, ᵃchodchod⁾ propoſuerunt in mercatu tuo. Iuda & terra Iſrael ipſi inſtitores tui in frumento ᵃprimo⁾: balſamum, & mel, & oleum, & reſinam propoſuerũt in nundinis tuis. Damaſcenus negotiator tuus in multitudine operum tuorum, in multitudine diuerſarum opũ, in vino ᵃpingui⁾, in lanis ᵃcoloris optimi⁾ Dan, & Græcia, & Mozel in nundinis tuis propoſuerunt ferrum ᵃfabrefactum⁾: ſtacten, & calamus in negotiatione tua. Dedan inſtitores tui ᵃin tapetibus ad ſedendum⁾. Arabia & vni-
E uerſi principes Cedar, ipſi negotiatores manus tuæ: cum agnis, & arietibus, & hœdis venerunt ad te negotiatores tui. Venditores Saba & Reema ipſi negotiatores tui: cum vniuerſis primis aromatibus, & lapide pretioſo & auro, quod propoſuerunt in mercatu tuo. Haran, & Chenne, & Eden negotiatores tui Saba: Aſſur, & Chelmad vẽditores tui. Ipſi negotiatores tui mul-
F tifariã, ᵃinuolucribus⁾ hyacinthi, & polymitorum, gazarumq; pretioſarũ, quæ obuolutæ & aſtrictæ erãt funibus: ᵃcedros⁾ quoque habebãt in negotiationibus tuis. Naues maris, ᵃprincipes tui⁾ in negotiatione tua, & repleta es, & glorificata nimis in corde maris. ¶In aquis multis adduxerũt te remiges tui: ventus Auſter cõtriuit te in corde maris. Diuitiæ tuæ, & ᵃtheſauri tui, & multiplex inſtrumẽtũ tuũ, nautæ tui, & gubernatores tui q tenebãt ſupellectilem tuã, & populo tuo præerãt⁾: viri quoq; bellatores tui q erãt in te, cũ vniuerſa multitudine tua quæ eſt in medio tui: cadẽt in corde maris in die ruinæ tuę. ¶A ſonitu clamoris ᵃgubernatorũ⁾ tuorũ cõturbabũtur ᵃclaſſes⁾, & deſcẽdẽt de nauibus ſuis oẽs q tenebãt remũ: nautæ & vniuerſi gubernatores maris in terra ſtabũt, & eiulabũt ſup te voce magna, & clamabũt amare: & ſuperiaciẽt puluerẽ capitibus ſuis, & cinere cõſper-

ᵃnegociatrici.
ᵃædificauerũt tibi naues.
ᵃſub. nauis.
ᵃcõgregatio Aſſyriorum.
ᵃinſtaurauerũt in te rimas tuas.
ᵃte, ad exercendã negotiatione tuã
ᵃſcuta tua
ᵃTharſenſes.

ᵃpauonreddidrũt in cnũ tuu
ᵃcarbũlum,
ᵃveſtes uerſorucoloru
ᵃcoroliaynioi
ᵃterræ nith:
ᵃHelbo
ᵃalbis.
ᵃnitidi
ᵃveſtib pretio
ᵃin pallis.
ᵃtorq
ᵃparit ad te bulãte
ᵃnund næ tu & neg tiatio remig tui, & nauta tui, iſt ratore ſiſſura tuarũ, exerc tes ne tiatio tuam.
ᵃnauta
ᵃſubu na.

G gentur. Et radent ſuper te caluitium, & accingentur ciliciis: & plorabunt te in amaritudine animæ ploratu amariſſimo. Et aſſumēt te ſuper carmē lugubre, & plangent te, Quæ eſt vt Tyrus, quæ ᵃobmutuit⁾ in medio maris? Quæ in exitu negotiationum tuarum de mari, impleſti populos multos: in multitudine diuitiarum tuarum, & ᵃ populorū tuorum⁾ ditaſti reges terræ: Nunc contrita es à mari, in profundis aquarum ᵃopes tuæ⁾, & omnis multitudo tua quæ erat in medio tui, ceciderunt. Vniuerſi habitatores inſularum obſtupuerūt ſuper te: & reges earum ᵃomnes tempeſtate percuſſi mutauerūt vultus⁾. Negotiatores populorū ſibilauerunt ſuper te: ᵃad nihilum deducta es⁾, & nō eris vſque in perpetuum.

ccisa … gotia- nū tua n. egotia tua. rmida ūt for dine, lignati vultu rror ſti,

CAP. XXVIII.

Sermo domini contra regem Tyri ob eius ſuperbiā. Daniel. Inuitatur propheta ad plāgēdū regē Tyri. Sermo domini cōtra Sidonē. Promittit dominus filios Iſrael ſe congregaturum.

A ET factus eſt ſermo domini ad me, dicēs, Fili hominis dic principi Tyri: Hæc dicit dominus deus, Eo quod eleuatum eſt cor tuū & dixiſti, Deus ego ſum, & in cathedra dei ſedi in corde maris: cum ſis homo & nō deus: & dediſti cor tuum quaſi cor dei. Ecce ſapientior es tu Daniele: omne ſecretum nō eſt abſconditum à te. In ſapientia tua & prudētia tua feciſti tibi ᵃfortitudinē⁾: & acquiſiſti aurum & argentum in theſauris tuis. In multitudine ſapiētiæ tuæ, & in negotiatione tua multiplicaſti tibi fortitudinē: & eleuatū eſt cor tuū in robore tuo. Propterea hæc dicit dominus deus, Eo ꝙ eleuatū eſt cor tuū quaſi cor dei: idcirco ecce ego adducā ſuper te alienos robu

B ſtiſſimos gentium: & nudabunt gladios ſuos ſuper pulchritudinem ſapiētiæ tuæ, & polluent decorem tuum, Interficient & detrahēt te: & morieris ᵃin interitu⁾ occiſorum in corde maris. Nunquid dicens loquêris, Deus ego ſū coram interficientibus te, cum ſis homo & non deus, in manu occidentiū te? Morte incircunciſorum morieris in

es: & ra. … orte

manu alienorum: quia ego locutus ſū, ait dominus deus. Et factus eſt ſermo domini ad me, dicens, Fili hominis, leua planctum ſuper regem Tyri: & di- C
ces ei, Hæc dicit dominus deus. Tu ᵃſignaculum ſimilitudinis⁾ plenus ſapientia, & perfectus decore. In deliciis paradiſi dei fuiſti: omnis lapis pretioſus operimentum tuum: ſardius, topazius, & iaſpis, chryſolitus, & onyx, & beryllus, ſapphirus, & carbunculus, & ſmaragdus aurum opus ᵃdecoris tui, & foramina tua⁾, in die qua conditus es præparata ſunt. Tu cherub extentus & protegens, & poſui te in monte ſancto dei, in medio lapidum ignitorum ambulaſti. Perfectus in viis tuis à die conditionis tuæ: donec inuenta eſt iniquitas in te. In multitudine negotiationis tuæ repleta ſunt interiora tua D
iniquitate, & peccaſti: & ᵃeieci⁾ te de monte dei, & perdidi te ô cherub, protegens de medio lapidum ignitorum. Et eleuatum eſt cor tuum ᵃin decore tuo⁾: perdidiſti ſapientiam tuam in decoro tuo, in terram proieci te: ante faciem regum dedi te, vt cernerent te. In multitudine iniquitatum tuarum, & iniquitate negotiationis tuæ polluiſti ſanctificationem tuam: producam ergo ignem de medio tui qui comedat te, & dabo te in cinerem ſuper terram in conſpectu om- E
nium videntium te. Omnes qui nouerint te in gentibus, obſtupeſſent ſuper te: ᵃnihili factus es⁾, & non eris in perpetuū. ¶Et factus eſt ſermo dñi ad me, dicēs, Fili hominis pone faciē tuā cōtra Sidonē: & ꝓphetabis de ea, & dices, Hæc dicit dñs deus, Ecce ego ad te Sidon, & glorificabor in medio tui: & ſcient quia ego dñs cū fecero in ea iudicia, & ſanctificatus fuero in ea. Et immittam ei peſtilētiam & ſanguinē in plateis eius: & corruent interfecti in medio eiꝰ gladio per circuitū: & ſcient quia ego dominus. Et nō erit F
vltra domui Iſrael ᵃoffendiculū amaritudinis⁾, & ſpina dolorem inferens, vndique per circuitum eorum qui ᵃaduerſantur eis⁾: & ſcient quia ego dominus deus. ¶Hæc dicit dominus deus, Quādo congregauero domum Iſrael de populis in quibus diſperſi ſunt, ſanctifi-

ᵃſigillas ſumam

ᵃtympanorū tuorū, et tibiarū tuarū in te.

ᵃoccidā

ᵃpropter decorem tuum:

ᵃterror fuiſti,

ᵃſpina pūgens.

ᵃdiripiūt eos:

cabor in eis coram gentibus: & habitabunt in terra ſua quam dedi ſeruo meo Iacob. Et habitabunt in ea[a] ſecuri, & ædificabunt domos, & plantabunt vineas, & habitabunt confidenter,

[a] vl, cõfidenter:

G cum fecero iudicia in omnibus qui aduerſantur eis per circuitum: & ſciẽt quia ego dominus deus eorum.

CAP. XXIX.

Prophetat contra Pharaonem AEgypti deſolationem prædicit, & AEgyptiorum diſperſionem. Poſt 40. annos ſe reſtituturum AEgyptum pollicetur dominus. AEgyptus, merces regis Nabuchodonoſor ob laborem quem ſubiit aduerſus Tyrum.

IN anno decimo, decimo mẽſe, duodecima die menſis, factum eſt verbũ

A domini ad me, dicens, Fili hominis pone faciem tuam contra Pharaonẽ regem AEgypti: & prophetabis de eo, & de AEgypto vniuerſa. Loquere, & dices, Hæc dicit dominus deus, Ecce ego ad te Pharao rex AEgypti[a] draco magne, qui cubas in medio fluminũ tuorum: & dicis, Meus eſt fluuius, & ego feci memetipſum. Et ponam[a] frenum in maxillis tuis: & agglutinabo piſces fluminum tuorum ſquamis tuis: & extraham te de medio fluminum tuorum, & vniuerſi piſces tui ſquamis tuis adhærebunt. Et proiiciam te in deſertum, & omnes piſces fluminis tui: ſuper faciem terræ cades, non colligeris, neque congregaberis: beſtiis terræ, & volatilibus cæli dedi te ad deuorandum. Et ſcient omnes habitatores AEgypti quia ego dominus: pro eo quod fuiſti baculus arundineus domui Iſrael. Quando apprehenderunt te manu, & confractus es, & laceraſti omnem humerum eorũ: & innitentibus eis ſuper te cõminu-

[a] cete

[a] hamum.

B tus es, &[a] diſſoluiſti omnes renes eorum. ¶ Propterea hæc dicit dominus deus, Ecce ego adducam ſuper te gladium: & interficiam de te hominem & iumentum. Et erit terra AEgypti in deſertum & in ſolitudinem: & ſciẽt quia ego dominus: pro eo quod dixerit, Fluuius meus eſt, & ego feci eum. Idcirco ecce ego ad te, & ad flumina tua: daboq; terram AEgypti in ſolitudinem gladio diſſipatam, à turre Syenes, vſque ad terminos AEthiopiæ. Non pertranſibit eam pes hominis, neque pes iumenti gradietur in ea: & non habitabitur quadraginta annis. Daboque terram AEgypti deſertam in medio terrarum deſertarum, & ciuitates eius in medio vrbium ſubuerſarum, & erunt deſolatæ quadraginta annis: & diſper- C

[a] ſtatues

gam AEgyptios in nationes, & ventilabo eos in terras. ¶ Quia hæc dicit dominus deus, Poſt finem quadraginta annorum congregabo AEgyptum de populis in quibus diſperſi fuerant. Et reducam captiuitatem AEgypti, & collocabo eos in terra Phathures, in terra[a] natiuitatis ſuæ & erunt ibi in regnum humile. Inter cætera regna erit humillima, & non eleuabitur vltra ſuper nationes, & imminuam eos ne imperent gentibus. Neque erunt vltra domui Iſrael in confidentia, docentes iniquitatem, vt fugiãt & ſequantur eos: & ſciẽt quia ego dominus deus. ¶ Et factum eſt in viceſimo & ſeptimo anno, in primo, in vna menſis: factum eſt verbum domini ad me, dicens, Fili hominis, Nabuchodonoſor rex Babylonis ſeruire fecit exercitum ſuum ſeruitute magna aduerſus Tyrum: omne caput decaluatum, & omnis humerus depilatus eſt: & merces nõ eſt reddita ei, neque exercitui eius de Tyro, pro ſeruitute qua ſeruiuit mihi aduerſus eam. Propterea hæc dicit dominus deus, Ecce ego dabo Nabuchodonoſor regem Babylonis in terra AEgypti: & accipiet multitudinem eius, & deprædabitur manubias D

[a] habitationis rum

eius, & diripiet ſpolia eius: & erit merces exercitui illius. Et[a] operi quo ſeruiuit aduerſus eam, dedit ei terram AEgypti: pro eo quod laborauerunt mihi, ait dominus deus. In die illo pullulabit cornu domui Iſrael, & tibi dabo apertum os in medio eorum: & ſcient quia ego dominus.

[a] vl, pter

CAP. XXX

Plangitur deſtructio AEgypti & vrbium eius.

E ET factum eſt verbum domini ad me, dicens, Fili hominis, propheta & dic, Hæc dicit dñs deus, Vlulate, væ væ diei, quia iuxtà eſt dies & appropinquabit dies domini, dies, nubis, tempus gentium erit. Et veniet gladius in AEgyptum: & erit pauor in

AEthiopia, cum ceciderint vulnerati ĩ
AEgypto, & ablata fuerit multitudo il-
lius, & deſtructa fundamenta eius. AE-
thiopia, & Lybia, & Lydi, & omne re-
liquum vulgus, & Chub, & filii terræ fœ
deris: cum eis gladio cadent. Hæc dicit
B dominus deus, Et corruent fulcientes
AEgyptum, & deſtruetur ſuperbia im-
perii eius: à turre Syenes gladio cadent
in ea, ait dominus deus exercituum, &
diſſipabuntur in medio terrarum de-
ſolatarum, & vrbes eius in medio ciui-
tatum deſertarum erunt. Et ſcient quia
ego dominus, cum dedero ignem in Ae
gypto, & attriti fuerint omnes auxilia-
tores eius. In die illa egredientur nun-
dã tii à facie mea in trieribus ˮad conterẽ
dam ʾ AEthiopiæ confidentiam: & erit
pauor in eis in die AEgypti: quia abſq;
dubio veniet. Hęc dicit dominus deus,
C Et ceſſare faciam multitudinem AEgy-
pti in manu Nabuchodonoſor regis Ba
bylonis. Ipſe & populus eius cũ eo for-
tiſſimi gentium adducentur ad diſper-
dendam terram: & euaginabũt gladios
ſuos ſup AEgyptũ, & implebũt terrã in-
terfectis. Et faciam alueos fluminum a-
ridos, & tradam terram in manus peſſi
morum: & diſſipabo terram, & pleni-
tudinem eius in manu alienorum. ego
D dominus locutus ſum. ‖Hæc dicit do-
minus deus, Et diſperdam ſimulachra,
& ceſſare faciam idola de Memphis: &
dux de terra AEgypti non erit ampli9:
& dabo terrorem in terra AEgypti. Et
diſperdã terrã Phathures, & dabo ignẽ
in Taphnis, & faciam iudicia in Alexã
dria. Et effundam indignationem meã
ſuper Peluſium robur AEgypti, & inter
ficiam multitudinẽ Alexandriæ. Et da-
bo ignem in AEgypto: quaſi ˮparturiẽs ʾ
do dolebit Peluſium, & Alexãdria erit diſ-
ſipata, & in Memphis anguſtiæ quoti-
E dianæ. Iuuenes Heliopoleos, & Pu-ba-
ſti gladio cadent, & ipſæ captiuæ du-
cẽtur. Et in Taphnis nigreſcet dies, cũ
contriuero ibi ſceptra AEgypti, & de-
fecerit in ea ſuperbia potentiæ eius: ip
ſam nubes operiet, ˮfiliæ autem ʾeius in
itato captiuitatem ducentur. Et iudicia faciã
utẽ in AEgypto: & ſciẽt quia ego domin9,
irum ¶ Et factum eſt in vndecimo anno, in
primo menſe, in ſeptima menſis, factũ
eſt verbum domini ad me, dicens, Fili
hominis, brachium Pharaonis regis AE
gypti confregi: & ecce non eſt obuolu-
tum, vt reſtitueretur ei ſanitas, vt liga-
retur pannis, & faſciretur linteolis, & F
recepto robore poſſit tenere gladium.
Propterea hæc dicit dominus deus, Ec-
ce ego ad Pharaonem regem AEgypti:
& cõminuam brachium eius forte, ſed
confractum: & deiiciam gladiũ de ma-
nu eius. Et diſpergam AEgyptum in gẽ
tibus, & ventilabo eos in terris. Et con
fortabo brachia regis Babylonis, dabo-
que gladium meum in manu eius: & cõ
fringam brachia Pharaonis, & gement
gemitibus interfecti coram facie eius. G
Et confortabo brachia Pharaonis conci
dent: & ſcient quia ego dominus, cũ de
dero gladium meum in manu regis Ba
bylonis, & extenderit eum ſuper terrã
AEgypti. Et diſpergam AEgyptũ in na-
tiones, & ventilabo eos in terras: & ſci
ent quia ego dominus.

CAP. XXXI.

Comparatio fœlicitatis Pharaoni-
cæ cum fœlicitate Aſſyriorum. Vt ex-
cellentiam Pharaonis cum Aſſyriorum
ſublimitate contulit, ita ſimilem eius in
teritum prædicit.

ET factum eſt in anno vndecimo, A
tertio menſe, vna menſis, factum
eſt verbum domini ad me, dicẽs,
Fili hominis dic Pharaõi regi AE
gypti, & populo eius, Cui ſimilis fact9
es in magnitudine tua? Ecce Aſſur quaſi
cedrus in Libano pulcher ramis, & frõ
dibus nemoroſus, excelſuſque altitudi-
ne, & inter condenſas frondes eleuatũ
eſt cacumen eius. Aquæ nutrierunt il-
lum, abyſſus exaltauit illum: flumina e-
ius manabant in circuitu radicum ei9,
& riuos ſuos emiſit ad vniuerſa ligna *campi
ˮregionis ʾ. Propterea eleuata eſt altitu- & infra
do eius ſuper omnia ligna regionis: & B
multiplicata ſunt arbuſta eius, & eleua
ti ſunt rami eius præ aquis multis.
Cumque extendiſſet vmbram ſuam, in
ramis eius fecerunt nidos omnia vola-
tilia cæli, & ſub frondibus eius genue-
runt omnes beſtiæ ſaltuum, & ſub vm-
braculo illius habitabat cœtus genti-
um plurimarum. Eratque pulcherrim9
in magnitudine ſua, & in dilatatione

arbuſtorũ ſuorum:erat enim radix illi-
us iuxta aquas multas. Cedri non fue-
runt altiores illo in paradiſo dei, abie-
C tes non adæquauerunt ſummitatem e-
=caſtaneę ius, &= platani non fuerunt æquæ fron
arbores dibus illius⁾: omne lignum paradiſi dei
nõ fuerũt non eſt aſſimilatum illi, & pulchritudi
ſicut ra- ni eius, quoniam ſpecioſum feci eum,
mi eius: & multis condenſiſque frondibus: &
=Eden, æmulata ſunt eum omnia ligna=volup-
tatis⁾, quæ erant in paradiſo dei. ¶Pro-
D pterea hęc dicit dominus deus, Pro eo
qđ ſublimat9 eſt in altitudine, & dedit
=inter cõ- ſummitatẽ ſuã=virentẽ atq; cõdẽſam⁾,
denſa & eleuatum eſt cor eius in altitudine
ſua: tradidi eum in manus fortiſſimi gẽ
tium, faciens faciet ei iuxta impietatẽ
eius. Eieci eum, & ſuccident eum alie-
ni &= crudeliſſimi⁾nationum, & proii
=fortes cient eum ſuper montes, & in cunctis
conuallibus corruent rami eius, & con
fringentur=arbuſta⁾eius in vniuerſis ru
=rami pibus terræ, & recedent de vmbracu-
& infra, lo eius omnes populi terræ, & relinquẽt
eum. In ruina eius habitauerunt omnia
volatilia cæli, & in ramis eius fuerunt
vniuerſæ beſtiæ regionis. Quam ob rẽ
non eleuabuntur in altitudine ſua om-
nia ligna aquarum, nec ponẽt ſublimi-
tatem ſuam inter nemoroſa atque fron
doſa, nec ſtabunt in ſublimitate ſua o-
mnia quæ irrigantur aquis: quia omnes
traditi ſunt in mortem ad terram=vlti-
=infimam mam⁾in medio filiorũ hoim ad eos q de
ſcendunt in=lacum⁾. ¶Hæc dicit domi-
=ſepul- nus deus, in die quando deſcendit ad
chrum inferos induxi luctum, operui eum a-
F byſſo: & prohibui flumina eius, & co-
ercui aquas multas: = contriſtatus⁾ eſt
=obtene- ſuper eum libanus, & omnia ligna agri
bratus =concuſſa⁾. A ſonitu ruinæ eius commo
=feſſa ui gentes, cum deducerem eum ad in-
fernum cum his qui deſcẽdebant in la
lacum: & conſolata ſunt in terra infima
omnia ligna=voluptatis egregia⁾ atque
=Eden ele præclara in Libano, vniuerſa quæ irri-
cta gantur aquis. Nam & ipſi cum eo deſcẽ
& infra dẽt ad infernum ad interfectos gladio:
G & brachium vniuſcuiuſque ſedebit ſub
vmbraculo eius in medio nationum e-
ius. Cui aſſimilatus es ô inclyte atque
ſublimis ĩter ligna voluptatis? Ecce de-
ductus es cum lignis voluptatis ad ter-
ram vltimam: in medio incircunciſo-
rum dormies, cũ eis qui interfecti ſunt
gladio. ipſe eſt Pharao, & omnis multi-
tudo eius: dicit dominus deus.

CAP. XXXII.

¶ Iubetur propheta plangere Phara-
onem regem AEgypty. Vaſtationem AE
gypto à rege Babylonis vẽturam præ-
dicit. Planctus ſuper deſcenſu eius ad
inferos. Qui cum AEgypto deſcende-
rint ad inferos.

ET factum eſt: duodecimo anno,
E in menſe duodecimo, in vna mẽ A
ſis, factum eſt verbum domini ad
me dicens, Fili hominis aſſume lamen
tum ſuper Pharaonem regem AEgypti,
& dices ad eum, Leoni gentium aſſimi
latus es, & = draconi⁾qui eſt in mari: & =c
=ventilabas cornu in fluminibus tuis⁾, =e
& conturbabas aquas pedibus tuis, & ba
conculcabas flumina eorum. Propterea na
hæc dicit dicit dominus deus, Expan-
dam ſuper te rete meum in multitudi-
ne populorum multorum, & extraham
te in ſagena mea. ||Et proiiciam te in ter Su
ram, ſuper faciem agri abiiciã te: & ha- &
bitare faciam ſuper te omnia volatilia
cæli, & ſaturabo de te beſtias vniuerſæ
terræ. Et dabo carnes tuas ſuper mon-
tes, & implebo colles tuos=ſanie⁾ tua.
Et irrigabo terrã= fœtore ſanguinis tui⁾ =c
ſuper montes, & valles implebũtur ex di
te. ||Et operiam cum extinctus fueris, cę B
los: & nigreſcere faciam ſtellas eius: ſo- =in
lem nube tegam, & luna non dabit lu- te
men ſuum. Omnia luminaria cæli mœ- gu
rere faciam ſuper te: & dabo tenebras iſa
ſuper terram tuã, dicit dominus de9. io
Et irritabo cor populorum multorum, m
cum induxero contritionẽ tuam in gen
tibus ſuper terras quas neſcis. Et ſtupe
ſcere faciam ſuper te populos multos,
& reges eorum horrore nimio formida
bunt ſuper te cum=volare⁾ cœperit gla =co
dius meus ſuper facies eorum: & obſtu re
peſcent repente ſinguli pro anima ſua
in die ruinæ tuæ. ¶Quia hæc dicit do-
minus de9, Gladius regis Babylonis ve C
niet tibi, in gladiis fortium deii-
ciam multitudinem tuam; = inexpu- =fo
gnabiles⁾omnes gentes hæ: & vaſtabũt
ſuperbiã AEgypti, & diſſipabitur mul-
titudo eius. Et perdam omnia iumenta
eius quæ erant ſuper aquas plurimas:

& non contui babit eas pes hominis vl
tra, neq; vngula iumentorum turbabit
eas. Tunc =puriſſimas reddam) aquas eo
rum, & flumina eorum quaſi oleum ad-
ducam, ait dominus deus, cum dedero
terram AEgypti deſolatã. Deſeretur au
tem terra a plenitudiue ſua, quando p-
cuſſero omnes habitatores eius: & ſci-
ent quia ego dominus. =Planctus) eſt, &
plangent eum: filiæ gentium plangent
eum, ſuper AEgyptum, & ſuper multi-
tudinem eius plangent eum, ait domi-
D nus deus. ¶Et factum eſt in duodecimo
anno, in quintadecima menſis, factũ eſt
verbum domini ad me, dicens, Fili ho
minis cane carmen lugubre ſuper mul
titudinem AEgypti: & detrahe eam ip
ſam, & =filias) gentiũ robuſtarum ad ter
ram vltimam cum his qui deſcendunt
in lacum. Quo pulchrior es? deſcende,
& dormi cum incircuncisis. In medio
interfectorum gladio cadent: =gladius
datus eſt), attraxerũt eam, & omnes po
pulos eius. Loquentur ei potentiſſimi
robuſtorum de medio inferni, qui cum
auxiliatoribus eius deſcenderũt, & dor
mierunt, =incircuncisi, interfectiq;) gla-
dio. ¶Ibi Aſſur, & omnis multitudo e-
ius: in circuitu illius ſepulchra e9: *o-
mnes interfecti, & qui) ceciderũt gla
dio. Quorũ data ſunt ſepulchra in= no-
uiſſimis laci): & facta eſt multitudo e-
ius per gyrum ſepulchri eius vniuerſi
interfecti, cadenteſque gladio, qui dede
runt quondam formidinẽ ſuam in ter-
ra viuentiũ. Ibi AElam, & omnis multi
tudo eius per gyrũ ſepulchri illius, om
nes hi interfecti, ruenteſq; gladio, "qui
deſcenderunt ªincircuncisi) adª terram
vltimam): qui poſuerunt terrorẽ ſuum
in terra viuentiũ, & portauerunt igno-
miniam ſuam cum his qui deſcende-
runt in lacum. In medio interfectorum
F poſuerunt cubile eius in vniuerſis po-
pulis eius, in circuitu eius ſepulchrum
illius. oẽs hi incircũciſi interfectique
gladio, dederunt enim terrorem ſuum
in terra viuentiũ, & portauerunt igno-
miniam ſuam cum his qui deſcendunt
in lacũ, ĩ medio ĩterfectorũ poſiti ſunt.
Ibi Moſoch, & Thubal, & oĩs multitu-
do eius: in circuitu eius ſepulchra illi9
oẽs hi ĩcircũciſi interfectiq;, & cadẽtes
gladio: quia dederũt formidinẽ ſuã in
terra viuentium. Et non dormient cum
fortibus cadentibuſq;, & incircũciſis q
deſcenderunt ad infernũ cum armis ſu
is: & poſuerunt gladios ſuos ſub capiti
bus ſuis, & fuerunt =iniquitates) eorum pœnæ
in oſſibus eorũ: quia terror fortium fa-
cti ſunt in terra viuentiũ. Et tu ergo in
medio incircunciſorum cõtereris, &
dormies cum interfectis gladio. Ibi Idu
mæa reges eius & oẽs duces eius, qui
dati ſunt cum exercitu ſuo cũ interfe-
ctis gladio: & qui cũ incircũciſis dor-
mierunt, & cũ his qui deſcẽdunt in la- G
cum. Ibi principes aquilonis oẽs, & v-
niuerſi ªvenatores): qui deducti ſunt cũ
interfectis, pauentes, & in ſua forti- Sidonii
tudine confuſi: quia dormierunt incir-
cunciſi cum interfectis gladio, & por-
tauerunt confuſionẽ ſuã cũ his qui de-
ſcendunt in lacũ. Vidit eos Pharao, &
conſolatus eſt ſuper vniuerſa multitu
dine ſua, quæ interfecta eſt gladio Pha
rao & oĩs exercitus ei9, ait dñs deus:
quia dedi terrorẽ ſuum in terra viuen-
tium, & dormiuit in medio incircunci
ſorum cum interfectis gladio, Pharao
& omnis multitudo eius: ait dñs deus.

CAP. XXXIII.

Euangelici paſtoris officiũ deſcri-
bit. Deſperantes confirmat & promiſ-
ſione miſericordiæ dei erigit. Vt iuſto
ſi ad peccandum ſe addixerit, nihil p-
ſunt priores iuſtitiæ: ita impio reſipi-
ſcẽti, anteacta peccata non imputatur.
Excidium Ieruſalem factum nuntiatur.
Sermo domini contra reliquias populi
in deriſores verborum prophetæ.

ET factum eſt verbum domini ad A
me, dicens, Fili hominis loquere
ad filios populi tui, & dices ad e-
os, Terra cum induxero ſuper e-
am gladium, & tulerit populus ter-
ræ virum vnum de nouiſſimis ſu-
is, & conſtituerit eum ſuper ſe ſpe-
culatorem: & ille viderit gladium ve-
nientem ſuper terrã, & cecinerit buc-
cina, & annuntiauerit populo: audiens
aũt quiſquis ille eſt, ſonitum buccinæ,
& non ſe obſeruauerit, veneritq; gladi
us, & tulerit eũ: ſanguis ipſius ſup caput
eius erit. Sonum buccinæ audiuit, &
non ſe obſeruauit, ſanguis eius in ipſo
erit: ſi autem cuſtodierit, animam ſuam

ſaluabit. Quod ſi ſpeculator viderit gla
dium venientē, & non inſonuerit buc-
cina: & pp̄ls ſe nō cuſtodierit, venerit-
B que gladius, & tulerit de eis animam:
*propter iniqtatē ſuam & infra. ille quidem *ī iniquitate ſua⁾ captꝰ eſt,
ſanguinem autem de manu ſpeculato-
ris requiram. ‖ & tu fili hominis ſpecu-
latorem dedi te domui iſrael: audiens
Supra,3,d ergo ex ore meo ſermonem, annuntia-
bis eis ex me. Si me dicēte ad impium,
Impie, morte morieris: non fueris lo-
cutus vt ſe cuſtodiat impius à via ſua:
ipſe impius in iniquitate ſua morietur,
ſanguinem autem eius de manu tua re
quiram. Si autem annuntiante te ad im
pium vt à viis ſuis conuertatur, non
fuerit conuerſus à via ſua: ipſe in iniqui
tate ſua morietur. porro tu animam tu-
am liberaſti. ¶Tu ergo fili hominis dic
ad domum iſrael, ſic locuti eſtis dicen
tes, Iniquitates noſtræ, & peccata no-
ſtra ſuper nos ſunt, & in ipſis nos tabe
C ſcimus: quomodo ergo viuere poteri-
Supr,18,g mus? ‖ Dic ad eos, Viuo ego dicit domi
nus deus, nolo mortem impii, ſed vt cō
uertatur impius à via ſua, & viuat. Cō
uertimini conuertimini à viis veſtris
peſſimis: & quare moriemini domus Iſ
rael? ¶Tu itaque fili hominis dic ad fi-
lios populi tui, Iuſtitia iuſti non libera
bit eum in quacunque die peccauerit:
& impietas impii nō nocebit ei in qua
cunque die conuerſus fuerit ab impie
tate ſua: & iuſtus nō poterit viuere in
iuſtitia ſua in quacunque die peccaue-
rit. Etiam ſi dixero iuſto quòd vita vi-
uat, & confiſus in iuſtitia ſua fecerit ini
quitatem: omnes iuſtitiæ eius obliuio-
ni tradentur, & in iniquitate ſua quam
operatus eſt, in ipſa morietur. Si autem
D dixero impio, Morte morieris: & ege-
rit pœnitentiam à peccato ſuo, fecerit
que iudicium & iuſtitiam, & pignus re
ſtituerit ille impius, rapinamque redi-
derit, in mandatis vitæ ambulauerit,
nec fecerit quicquam iniuſtum: vita vi
uet, & non morietur. Omnia peccata
eius quæ peccauit, non imputabuntur
ei: iudicium & iuſtitiam fecit, vita vi-
uet. Et dixerunt filii populi tui, Nō eſt
*æqua *æqui ponderis⁾ via domini: & ipſorū
via iniuſta eſt. Cum enim receſſerit iu
ſtus à iuſtitia ſua, feceritq; iniquitates:
morietur in eis. Et cū receſſerit impius
ab impietate ſua, feceritq; iudicium &
iuſtitiam: viuet in eis. ‖ Et dicitis, Non
eſt recta via domini. Vnūquemq; iuxta
vias ſuas iudicabo de vobis domus Iſ-
rael. ¶Et factū eſt in duodecimo anno, E
in decimo menſe, in quinta menſis trāſ
migrationis noſtræ, venit ad me qui fu
gerat de Ieruſalem, dicens, Vaſtata eſt
ciuitas. Manus aūt domini facta fuerat
ad me veſpere antequā veniret qui fu-
geret: aperuitque os meum donec ve-
niret ad me mane, & aperto ore meo
non ſilui amplius. Et factum eſt verbum
domini ad me dicēs, Fili hominis, qui
habitant in ruinoſis his, ſuper humum
Iſrael loquentes aiunt, Vnus erat Abra
ham, & hæreditate poſſedit terrā: nos
autem multi ſumus, *nobis data eſt⁾ ter
ra in poſſeſſionem. Idcirco dices ad e-
os, Hæc dicit dominus deus, Qui * in
ſanguine ⁾ comeditis, & oculos ve-
ſtros leuatis ad *immunditias veſtras⁾,
& ſanguinem funditis: nunqd terrā hæ
reditate poſſidebitis? ſtetiſtis in gladiis
veſtris, feciſtis abominatiōes, & vnuſ-
quiſq; vxorē ꝓximi ſui polluit: & terrā
hęreditate poſſidebitis? Hęc dices ad e-
os, Sic dicit dn̄s deꝰ, Viuo ego q̄a q̄ ī ru
inoſis habitāt, gladio cadēt: & q̄ in agro F
eſt, beſtiis tradeť ad deuorandū: q̄ aūt
in p̄ſidiis & ſpelūcis ſunt, peſte morien
tur. Et dabo terrā in ſolitudinē & ī de-
ſertū, & deficiet ſupba fortitudo eius:
& deſolabūtur mōtes Iſrael, eò ꝙ nul-
lus ſit q̄ per eos tranſeat. Et ſciēt q̄a ego
dominus, cum dedero terram eorum
deſolatam & deſertam, ꝓpter vniuer-
ſas abominatiōes ſuas quas operati ſūt.
¶Et tu fili hoīs: filii populi tui q̄ loquū
tur de te iuxta muros, & in oſtiis do- G
morum: & dicunt vnus ad alterum, vir
ad proximū ſuum loquentes, Venite, &
audiamus quis ſit ſermo egrediens à do
mino. Et veniunt ad te, quaſi ſi ingre-
diatur populus, & ſedent coram te po
pulus meus: & audiūt ſermones tuos, &
non faciunt eos: quia *in canticum oris
ſui vertunt illos⁾, & auaritiā ſuā ſequiť
cor eorū. Et es eis quaſi carmen muſicū
quod ſuaui dulciq; ſono canitur: & au-
diēt verba tua, & non facient ea. Et cū
venerit quod prædictum eſt (ecce eñ
venit) tunc ſcient ꝙ prophetes fuerit in
ter eos.

CAP. XXXIIII.

☞ In paſtores q neglecta grege Chri-
ſti,quæ ſua ſunt quęrunt. Dicit domi-
nus ſe viſitaturum oues ſuas diſſipatas
& eas congregaturũ. Arguit quorun-
dam ex grege malitiam. Verum paſto
rem CHRISTVM promittit,& cũ
eo pacem.

A ET factum eſt verbum domini ad
me,dicens,|| Fili hominis prophe
23,a ta de paſtoribus Iſrael,propheta,
& dices paſtoribus, Hæc dicit do
minus deus. Væ paſtoribus Iſrael, qui
paſcebant ſemetipſos: nonne greges à
paſtoribus paſcũtur? Lac comedebatis,
& lanis operiebamini: & quod craſſum
erat occidebatis: gregem autem meum
non paſcebatis. Quod infirmũ fuit non
conſolidaſtis, & quod ægrotum non ſa
naſtis,quod confractum eſt nõ alliga-
ſtis, & quod abiectũ eſt non reduxiſtis
& quod perierat nõ quęſiſtis: ſed cũ au
ſteritate imperabatis eis, & cũ poten-
B tia. Et diſperſę ſunt oues meæ, eo quòd
non eſſet paſtor: & factæ ſunt in deuo-
rationem omniũ beſtiarum agri, & diſ
perſę ſunt. Errauerunt greges mei in cũ
ctis montibus, & in vniuerſo colle ex-
celſo: & ſuper omnem faciem terræ diſ
perſi ſunt greges mei, & non erat qui
requireret, non erat inquã qui require-
ret. ¶Propterea paſtores audite verbũ
domini, Viuo ego, dicit dominus deus,
quia pro eo ꝙ facti ſunt greges mei in
rapinam, & oues meæ in deuoratione
omnium beſtiarũ agri, eo ꝙ nõ eſſet pa
ſtor (neque enim quæſierunt paſtores
mei gregẽ meum: ſed paſcebant paſto-
res ſemetipſos, & greges meos non pa-
ſcebant) propterea paſtores audite ver
bum domini, Hęc dicit dominus deus,
Ecce ego ipſe ſuper paſtores requiram
C gregem meum de manu eorũ, & ceſſa-
re eos faciã vt vltra non paſcant gregẽ
nec paſcant amplius paſtores ſemetip-
ſos: & liberabo gregem meũ de ore eo
rum, & non erit vltra eis in eſcã. Quia
hæc dicit dominus deus, Ecce ego ipſe
eram requiram oues meas, & *viſitabo) eas. Si
ifra, cut viſitat paſtor gregẽ ſuũ in die quã-
do fuerit in medio ouium ſuarũ diſſi-
patarum: ſic viſitabo oues meas, & libe
rabo eas de omnibus locis in quibus
diſperſæ fuerant in die nubis & caligi
nis. Et educã eas de populis, & congre
gabo eas de terris, & inducã eas in ter
ram ſuã: & paſcam eas in montibus Iſ- D
rael, in riuis, & in cunctis *ſedibus, ter- *vꝰ habi-
ræ. In paſcuis vberrimis paſcam eas, & tationib9
in montibus excelſis Iſrael erunt pa-
ſcua earum: ibi requieſcent in herbis
virentibus, & in paſcuis pinguibus pa
ſcentur ſuper montes Iſrael. Ego paſcã
oues meas: & ego eas accubare faciã,
dicit dominus deus. Quod perierat, re
quiram, & quod abiectũ erat, reducã:
& quod confractum fuerat, alligabo: &
quod infirmum fuerat, conſolidabo: &
quod pingue & forte, *cuſtodiã) & pa- *vꝰ, diſpẽ-
ſcam illas in iudicio. ¶Vos autẽ greges dam:
mei, hęc dicit dominus deus. Ecce ego
iudico inter pecus & pecus, *arietum *arietes &
& hircorum). Nonne ſatis vobis erat hircos,
paſcua bona depaſci? inſuper & reli- E
quias paſcuarum veſtrarũ conculcaſtis
pedibus veſtris: & cum puriſſimã aquã
biberetis, reliquã pedibus veſtris tur-
babatis. Et oues meæ his quæ concul-
cata pedibus veſtris fuerant, paſceban
tur: & quæ pedes veſtri turbauerant,
hæc bibebant. Propterea hæc dicit do
minus deus ad vos, Ecce, ego ipſe iudi
co inter pecus pingue & macilentum.
Pro eo ꝙ lateribus, & humeris impin- *cornu
gebatis, & cornibus veſtris *ventilaba- petebatis
tis omnia infirma pecora), donec diſ- oẽs infir
pergerentur foras: ſaluabo gregẽ meũ, mas. E
& non erit vltra in rapinam, & iudica Ioh.10.b.
bo inter pecus & pecus. || ET SVSCI I.g. Iſai.
TABO SVPER EA PASTO- 40.e.45.
REM vnum, qui paſcat ea, ſeruũ meũ b. da.6.g
Dauid ipſe paſcet ea, & ipſe erit eis in
paſtorẽ. Ego autem dominus ero eis in
deum: & ſeruus meus Dauid princeps
in medio eorũ: ego dominus locutus
ſum. Et faciã cũ eis pactum pacis, & ceſ
ſare faciam beſtias peſſimas de terra:
& qui habitant in deſerto ſecuri dor-
mient in ſaltibus. Et ponam eos in cir-
cuitu collis mei benedictionẽ: & dedu
cam imbrẽ in tẽpore ſuo, pluuiæ bene
dictionis erunt. Et dabit lignũ agri fru
ctum ſuum, & terra dabit germen ſuũ,
& erunt in terra ſua abſque timore: &
ſcient quia ego dominus, cum contri- F
uero *catenas iugi) eorum, & eruero eos *vincula
de manu imperantium ſibi. Et nõ erũt
vltra in rapinam gentibus, neque be-

ſtiæ terræ deuorabunt eos:ſed habitabunt cõfidenter abſq; vllo terrore. Et ſuſcitabo eis germen nominatum: & nõ erunt vltra imminuti fame in terra, neque portabunt amplius opprobria gentium. Et ſcient quia ego dominus deus eorũ cũ eis, & ipſi populus meus

Ioh.10.b. domus Iſrael: ait dominus deus.|| Vos autem greges mei, greges paſcuæ meæ homines eſtis: & ego dominus veſter, dicit dominus deus.

CAP. XXXV.

¶ Futura montis Seir, hoc eſt Idumæorum deſtructio, q populum domini afflixerit.

ET factꝰ eſt ſermo domini ad me dicens, Fili hominis pone faciẽ tuam aduerſum mõtem Seir, & prophetabis de eo, & dices illi, Hæc dicit dominus deus, Ecce ego ad te mõs Seir, & extendam manum ſuper te, & dabo te deſolatum atque deſertum. Vrbes tuas demoliar, & tu deſertus eris:

B & ſcies quia ego dominus. Eo q fueris inimicus ſempiternus, & concluſeris filios Iſrael in manus gladii in tempore afflictionis eorum, in tempore *iniquitatis extremæ⁾: propterea viuo ego, dicit dominus deus, quoniã ſanguini tradam te, & ſanguis te perſequetur: & cũ ſanguinem oderis, ſanguis perſequetur te. Et dabo montem Seir deſolatum atque deſertum: & auferam de eo euntẽ & redeuntem. Et replebo montes eius occiſorum ſuorum in collibus tuis, &

*quo propter iniquitates eorũ venit finis:

C in vallibus tuis, atque in torrentibus interfecti gladio cadent. In ſolitudines ſempiternas tradam te, & ciuitates tuę nõ habitabuntur: & ſcietis quia ego dominus deus. Eo q dixeris, Duæ gentes, & duæ terræ meæ erunt, & hæreditate poſſidebo eas: cũ dominus eſſet ibi: propterea viuo ego dicit dominus deus, quia faciam iuxta iram tuam, & ſecũdum zelum tuum quem feciſti odio habens eos: & notus efficiar per eos cũ te iudicauero. Et ſcies quia ego dominus audiui vniuerſa opprobria tua quę

D locutus es de montibus Iſrael, dicens, Deſerti nobis ad deuorandũ dati ſunt. Et inſurrexiſtis ſuper me ore veſtro, & *derogaſtis⁾ aduerſum me verba veſtra,

*multiplicaſtis

ego audiui. Hæc dicit dominus deus, Lætante vniuerſa terra, in ſolitudinem te redigam. Sicut gauiſus es ſuper hæreditatem domus Iſrael, eo quòd fuerit diſſipata, ſic faciam tibi: diſſipatus eris mõs Seir, & Idumæa omnis: & ſcient quia ego dominus deus.

CAP. XXXVI.

¶ Promittit Iſraeli liberationem à gẽtibus. Beneficia in Iudæos collata, miſericordiæ dei tribuenda, non eorum meritis. Innouat deus cor noſtrum, vt in præceptis eius poſſimus ambulare.

TV autem fili hominis propheta ſuper montes Iſrael, & dices,||Mõtes Iſrael audite verbum domini, Hæc dicit dominus deus, Eo quod dixerit inimicus de vobis, Euge, altitudines ſempiternæ in hæreditatẽ datæ ſunt nobis: propterea vaticinare, & dic. Hæc dicit dominus deus, Pro eo quòd deſolati eſtis, & conculcati per circuitum, & facti in hæreditatem reliquis gentibus, & aſcendiſtis ſuper labium linguæ, & opprobrium populi: propterea montes Iſrael audite verbum domini, Hæc dicit dominus deus montibus, & collibus, torrentibus, vallibuſque, & deſertis, parietinis, & vrbibus derelictis, quæ depopulatæ ſunt & ſubſannatæ à reliquis gentibus per circuitum. Propterea hæc dicit dominus deus, Quoniam in igne zeli mei locutus ſum de reliquis gentibus, & de Idumæa vniuerſa: quæ dederunt terram meam ſibi in hæreditatem cũ gaudio, & toto corde, & ex animo: & eiecerunt eam, vt vaſtarent: idcirco vaticinare ſuper humum Iſrael, & dices montibꝰ & collibus, *iugis⁾ & vallibus, Hæc dicit dominus deus, Ecce in zelo meo, & in furore meo locutus ſum, eo quòd confuſionem gentium ſuſtinueritis. Idcirco hæc dicit dominus deus, Ego leuaui manum meam, vt gentes quæ in circuitu veſtro ſunt, ipſæ confuſionem ſuam portent. Vos autem montes Iſrael ramos veſtros germinetis, & fructum veſtrum afferatis populo meo Iſrael: prope enim eſt vt veniat. Quia ecce ego ad vos, & conuertar ad vos, & arabimini, & accipietis ſementem. Et multiplicabo in vobis homines, om-

A Supr.

B

*torrẽbus,

C

neque domum Iſrael: & habitabuntur ciuitates, & ruinoſa inſtaurabuntur. Et replebo vos hominibus & iumentis & multiplicabuntur, & creſcent: & habitare vos faciam ſicut à principio, boniſque donabo maioribus quàm habuiſtis ab initio: & ſcietis quia ego dominus. Et adducã ſuper vos homines populum meum Iſrael, & hæreditate poſſidebunt te, & eris eis in hæreditatem, & non addes vltra vt abſque eis ſis.
D Hæc dicit dominus deus, Pro eo ꝙ dicunt de vobis, Deuoratrix hominum es, & ſuffocãs gentem tuam: propterea homines non comedes amplius, & gentem tuam non necabis vltra, ait dominus deus: nec auditam faciã in te amplius confuſionem gentium, & opprobrium populorum nequaquam portabis, & gentem tuam non amittes amplius, ait dominus deus. ¶Et factum eſt verbum domini, ad me, dicens, Fili hominis, domus Iſrael habitauerũt in humo ſua, & polluerunt eam in viis ſuis, & in ſtudiis ſuis: iuxta immunditiam menſtruatæ facta eſt via eorum coram me. Et effudi indignationem meam ſuper eos pro ſanguine quem fuderunt ſuper terram, & in idolis ſuis polluerunt eam: & diſperſi eos in gentes, & ventilati ſunt in terras: iuxta vias eorum, & ad inuentiones eorũ iudicaui
52.c. eos.||Et ingreſſi ſunt ad gentes ad quas
.2.d. introierunt, & polluerunt nomen ſan-
E ctum meum cum diceretur de eis, Populus domini iſte eſt, & de terra eius egreſſi ſunt. Et peperci nomini ſancto meo, quod polluerat domus Iſrael in gentibus ad quas ingreſſi ſunt. ¶Idcirco dices domui Iſrael, Hæc dicit dominus deus, Non propter vos ego faciam domus Iſrael: ſed propter nomen ſanctum meum quod polluiſtis in gentibus ad quas intraſtis. Et ſanctificabo nomen meum magnum, quod pollutum eſt inter gentes, quod polluiſtis in medio earum: vt ſciant gentes quia ego dominus, ait dominꝰ exercituum cum ſanctificatus fuero in vobis coram eis. Tollam quippe vos de gentibus, & cõgregabo vos de vniuerſis terris, & adducam vos in terram veſtram. Et effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamẽtis veſtris, & ab vniuerſis idolis veſtris mundabo vos. Et dabo vobis cor nouum, & ſpiritum nouum ponam in medio veſtri: & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor car- F
neum.||Et ſpiritum meũ ponam in me- Supr.11.d
dio veſtri: & faciam vt in præceptis meis ambuletis, & iudicia mea cuſtodiatis & operemini. Et habitabitis in terra quam dedi patribus veſtris: & eritis mihi in populum, & ego ero vobis in deum. Et ſaluabo vos ex vniuerſis inquinamẽtis veſtris: & vocabo frumentum, & multiplicabo illud, & non imponam vobis famem. Et multiplicabo fructum ligni, & genimina agri: vt non portetis vltra opprobrium famis in gentibus. Et recordabimini viarum veſtrarum peſſimarum, ſtudiorumque non bonorum: & = diſplicebunt vobis iniquitates veſtræ, & ſcelera veſtra. Non propter vos ego faciam, ait dominus deus, notum ſit vobis: confundimini & erubeſcite ſuper viis veſtris domus Iſrael, Hæc dicit dominus deus, In die qua mundauero vos ex omnibꝰ iniquitatibus veſtris, & inhabitari fecero vrbes, & inſtaurauero ruinoſa: & terra deſerta, fuerit exculta, quæ quondã erat deſolata in oculis omnis viatoris: dicent, Terra illa inculta, facta eſt vt hortus = voluptatis: & ciuitates deſertæ, & deſtructæ atque ſubfoſſæ, munitæ = ſederunt. Et ſcient gentes quęcunque derelictæ fuerint in circuitu veſtro, quia ego dominus ædificaui diſſipata, plantauique inculta, ego dominus locutus ſim & fecerim. Hæc dicit dominus deus, Adhuc in hoc inuenient me domus Iſrael, vt faciam eis: Multiplicabo eos ſicut gregem hominum, vt gregem ſanctum, vt gregem Ieruſalem in ſolennitatibus eius: Sic erũt ciuitates deſertæ, plenæ gregibus hominum: & ſcient quia ego dominus.

= vt. ꝙ ſuc ciſiõe digni eſtis iudicabitis in conſpectu veſtro propter iniquitates, & abominationes veſtras:

= Eden:

G

= manſerũt

CAP. XXXVII.

Reductionem populi captiui prophetat. Decem tribuum cum duabus vnionem oſtendit. Chriſtus vnius populi Chriſtiani rex & paſtor vnus atque æternus.

A FActa eſt ſuper me manus domini,
& eduxit me in ſpiritu domini:
& dimiſit me in medio campi qui
erat plenus oſſibus, & circunduxit
me per ea in gyro : erant autem multa
valde ſuper faciem campi ſiccaq́ vehe
mēter. Et dixit ad me, Fili hominis pu-
taſne viuent oſſa iſta ? Et dixi, Dom ine
deus tu noſti. Et dixit ad me, Vaticina
re de oſſibus iſtis: & dices eis, Oſſa ari
da audite verbum domini. Hæc dicit
B dominus deus oſſibus his, Ecce ego in-
tromitam in vos ſpiritum, & viuetis: &
dabo ſuper vos neruos, & ſuccreſcere
faciam ſuper vos carnes, & ſuperextē-
dam in vobis cutem: & dabo vobis ſpi
ritum, & viuetis: & ſcietis quia ego do
minus. Et prophetaui ſicut præceperat
mihi: factus eſt autē ſonitus prophetā-
te me, & ecce cōmotio : & acceſſerunt
oſſa ad oſſa, vnumquodque ad iunctu-
rā ſuam. Et vidi, & ecce ſuper ea ner-
ui, & carnes aſcenderūt: & extenta eſt
in eis cutis deſuper, & ſpiritū nō habe
C bāt. Et dixit ad me, Vaticinare ad ſpi-
ritum, vaticinare fili hominis, & dices
ad ſpiritum, Hæc dicit dominus deus:
A quatuor ventis veni ſpiritus: & inſuf
fla ſuper interfectos iſtos, & riuiuiſcāt.
Et prophetaui : ſicut præceperat mihi:
& ingreſſus eſt in ea ſpiritus, & reuixe
runt: ſteteruntq́ ſuper pedes ſuos exer
citus grandis nimis valde. Et dixit ad
me, fili hominis oſſa hæc vniuerſa do-
mus Iſrael eſt: ipſi dicunt, Aruerūt oſſa
noſtra, & periit ſpes noſtra, & abſciſſi
D ſumus. Propterea vaticinare, & dices
ad eos, Hæc dicit dominus deus, Ecce
ego aperiam tumulos veſtros & educā
vos de ſepulchris veſtris populꝰ meus
& inducam vos in terrā Iſrael. Et ſcie-
tis quia ego dominus, cum aperuero ſe
pulchra veſtra, & eduxero vos de tu-
mulis veſtris popule meus : & dedero
ſpiritum meum in vobis, & vixeritis,
& requieſcere vos faciam ſuper humū
veſtrā. & ſcietis quia ego dominus lo-
cutus ſum, & feci, ait dominus deus.
¶ Et factus eſt ſermo domini ad me di-
E cens, Et tu fili hominis ſume tibi lignū
vnum: & ſcribe ſuper illud, Iudæ & fi-
ª ipſi Io- liorum Iſrael ſociorum eius, & tolle li-
ſeph gnum alterū, & ſcribe ſuper illud, ª Io
ſephᵇ lignum Ephraim, & cūctę domus
Iſrael, ſociorumq́ eius. Et adiunge illa
vnum ad alterum tibi in lignum vnū:
& erunt in vnionē in manu tua. Cum
autem dixerint ad te filii populi tui lo
quentes, Nonne indicās nobis quid in
his velis? loqueris ad eos, Hæc dicit do
minus deus, Ecce ego aſſumam lignum
Ioſeph, quod eſt ī manu Ephraim, & tri
bus Iſrael quæ ſunt ei adiūctæ: & dabo
eas pariter cum ligno Iuda, & faciā eas
in lignum vnum, & erunt vnū in ma-
nu eius. Erunt autem ligna ſuper quæ
ſcripſeris in manu tua, in oculis eorū.
Et dices ad eos, Hæc dicit dominꝰ deꝰ
Ecce ego aſſumam filios Iſrael de me- F
dio nationum ad quas abierunt: & cō-
gregabo eos vndique, & adducam eos
ad humum ſuam. Et faciam eos in gen
tem vnam in terra in montibus Iſrael
|| & rex vnus erit omnibus imperans: & Ioh.
non erūt vltra duæ gentes, nec diuidē
tur amplius in duo regna. Neq́ polluē
tur vltra ī idolis ſuis, & abominationi
bus ſuis, & cūctis iniquitatibꝰ ſuis: & ſal
uos eos faciā de vniuerſis ſedibꝰ ſuis ī
qbus peccauerūt: & emundabo eos: &
erūt mihi populus, & ego ero eis deꝰ.
|| Et ſeruus meus Dauid rex ſuper eos & Sup.
paſtor vnus erit omniū eorū: in iudiciis 10,2
meis ambulabūt & mandata mea cu- b, iſa
ſtodient. Et facient ea. Et habitabunt ſu c, ier
per terram quā dedi ſeruo meo Iacob, a, da
in qua habitauerūt patres veſtri: & ha G
bitabunt ſuper eam ipſi, & filii eorum,
& filii filiorū eorum, vſque in ſempiter
nū: & Dauid ſeruus meus princeps eo-
rum in perpetuum. || Et percutiam illis Ioh.
fœdus pacis, pactum ſempiternum erit pſal.
eis: & ª fundabo eos, & ᵇ multiplicabo, & b.11.
dabo ſanctificationem meam, ī medio ª ſic
eorū in perpetuū. Et erit tabernaculū eis,
meū in eis: & ero eis deus, & ipſi erūt
mihi populus. Et ſcient gētes, quia ego
dominus ſanctificator Iſrael cum fue-
rit ſanctificatio mea ī medio eorum in
perpetuum.

CAP. XXXVIII.

Vaticinatur Gog & Magog venturos cum inſtructo exercitu in terram promiſſionis. Eorum conatus. Repetit Gog aduentū à prophetis iam olim prænuntiatum. Eiuſdem interius.

A T factus eſt ſermo domini ad me,
:,20.e E dicẽs, ||Fili hominis pone faciem
tuam contra Gog terram Magog,
principem capitis Moſoch & Thubal:
& vaticinare de eo,& dices,Hæc dicit
dominus deus,Ecce ego ad te Gog prin
iterã cipem capitis Moſoch & Thubal,&=cir
nos cũagam) te, & ponam =frenum) in ma
xillis tuis: & educam te & omnem ex-
ercitum tuum, equos & equites veſti-
mi ar- tos =loricis) vniuerſos , multitudinem
rã ge- magnam haſtam & clypeum, arripien
e tium & gladium. Perſæ, AEthiopes, &
Libyes cum eis: omnes ſcutati & galea
ti.Gomer,& vniuerſa agmina eius,do-
mus Thogorma latera Aquilonis,& to-
tum robur eius:populiq; multi tecum.
B Præpara & inſtrue te & omnem mul-
titudinem tuam quæ coaceruata eſt ad
te:& eſto eis in præceptum . Poſt dies
multos viſitaberis:in nouiſſimo anno-
ontrita rum venies ad terram quæ =reuerſa) eſt
à gladio & congregata eſt de populis
multis, ad montes Iſrael , qui fuerunt
deſerti iugiter: hæc de populis educta
eſt, & habitabunt in ea confidẽter vni
uerſi.Aſcendens autem quaſi tempeſtas
venies & quaſi nubes, vt operias ter-
ram tu & omnia agmina tua, & popu-
C li multi tecum. ¶Hæc dicit dominus
deus,In die illa aſcendent ſermones ſu
per cor tuum,& cogitabis cogitationẽ
peſſimam:& dices , Aſcendam ad ter-
llarum ram =abſque muro): veniã ad quieſcen
el,aper tes habitanteſque ſecure : hi omnes ha
n) bitant ſine muro , vectes & portæ non
ſunt eis. Vt diripias ſpolia , & inuadas
prędam,vt inferas manum tuam ſuper
el,habi eos qui deſerti fuerant & poſtea =reſti-
i, tuti), & ſuper populum qui eſt congre
D gatus ex gentibus, qui poſſidere cœpit
& eſſe habitator vmbilici terræ, Saba,
& Dedan,& negotiatores Tharſis,& o-
mnes leones eius dicent tibi,Nunquid
ad ſumenda ſpolia tu venis?ecce ad di
r piendam prędam congregaſti multi-
tudinem tuam,vt tollas argentũ & au-
rum, & auferas ſupellectilem atq; ſub-
ſtantiam, & diripias manubias infini-
tas.¶Propterea vaticinare fili hominis
& dices ad Gog , Hæc dicit dominus
deus,Nunquid non in die illo,cum ha
bitauerit populus meus Iſrael confi-
denter,ſcies?Et venies de loco tuo à la
teribus Aquilonis tu & populi multi E
tecum , aſcenſores equorum vniuerſi,
cœtus magnus,& exercitus vehemens,
Et aſcendes ſuper populum meum Iſ-
rael quaſi nubes vt operias terram in
nouiſſimis diebus eris , & adducam te
ſuper terram meam : vt ſciant gentes
me, cum ſanctificatus fuero in te in o-
culis eorum ô Gog . Hæc dicit domi-
nus deus , Tu ergo ille es de quo lo-
cutus ſum in diebus antiquis in manu
ſeruorum meorum prophetarum Iſrael F
qui prophetauerunt in diebus illorum
temporum,vt adducerem te ſuper eos.
Et erit in die illa:in die aduentus Gog
ſuper terram Iſrael , ait dominus deus,
aſcẽdet indignatio mea in furore meo.
Et in zelo meo, in igne iræ meæ locu-
tus ſum quia in die illa erit commotio
magna ſuper terram Iſrael: ||& commo Mat.24.c
uebuntur à facie mea piſces maris, & Luc.21.e
volucres cæli, & beſtiæ agri , & omne
reptile quod mouetur ſuper humũ cun
ctique homines qui ſunt ſuper faciem =gradus,
terræ:& ſubuertentur montes , & ca- G
dent =ſepes) , & omnis murus corruet
in terrã . ¶Et cõuocabo aduerſus eum
in cunctis montibus meis gladium,ait
dominus deus:gladius vniuſcuiuſque
in fratrem ſuum dirigetur. Et iudicabo
eum peſte,& ſanguine,& imbre vehe-
menti,& lapidibus immenſis : ignem,
& ſulphur pluam ſuper eum , & ſuper
exercitum eius, & ſuper populos mul-
tos qui ſunt cum eo . Et magnificabor
& ſanctificabor & notus ero in oculis
multarum gentium: & ſcient quia ego
dominus.

CAP. XXXIX.

Rurſum oſtendit deſtructionẽ Gog et Magog. Sepulchrum Gog et eius exercitus. Ipſum cum ſuis à volucribus et beſtiis deuorandum prædicit. Quare domus Iſrael vaſtata. Reductio à captiuitate promittitur.

T V autem fili hominis vaticinare Apo.20.c
aduerſum Gog et dices,Hæc di-
cit dominus deus,Ecce ego ſuper
te Gog principem capitis Mo-
ſoch et Thubal: et =circumagam) te, et = cõteram
=educam) te,et aſcendere te faciam de = deſolare
lateribus Aquilonis: et adducã te ſuper faciam
montes Iſrael.Et percutiam arcum tuũ
in manu ſiniſtra tua: et ſagittas tuas de
manu dextera tua deiiciã.Super mon

tes Iſrael cades tu, et oĩa agmina tua,
& populi tui qui ſunt tecum: feris, aui-
bus, omniq; volatili, & beſtiis terræ de-
di te ad deuorandum. Super faciẽ agri
cades: quia ego locutus ſum, ait domi-
nus deus. Et immittã ignem in Magog,
& in his qui habitant in inſulis confi-
B denter: & ſcient quia ego dominus. Et
nomẽ ſanctum meum notum faciam in
medio populi mei Iſrael, & non polluã
nomen ſanctum meum amplius: & ſciẽt
gẽtes quia ego dominus ſanctus Iſrael.
Ecce venit & factum eſt, ait dominus
deus: hæc eſt dies de qua locutus ſum.
Et egredientur habitatores de ciuitati-
bus Iſrael, & ſuccendent & comburent
arma, clypeum & haſtas, arcum & ſa-
⁼lanceas: gittas, & baculos manuum, & ⁼contos⁾:
& ſuccendent ea igni ſeptem annis. Et
C non portabũt ligna de regionibus, ne-
que ſuccident de ſaltibus: quoniam ar-
ma ſuccendent igne, & deprędabuntur
eos quibus prædæ fuerant, & diripient
vaſtatores ſuos, ait dominus deus. ¶Et
*ipſi erit in die illa: dabo *Gog locum no-
minatum ſepulchrum in Iſrael: vallem
⁼vel, per ⁼viatorum⁾ ad orientem maris, quę ob-
quã itur ſtupeſcere faciet prętereuntes: & ſepe-
lient ibi Gog, & omnem multitudinem
eius, & vocabitur Vallis multitudinis
Gog. Et ſepelient eos domus Iſrael vt
mundent terram ſeptem menſibus. Se-
peliet autẽ eum omnis populus terræ,
& erit eis nominata dies in qua glori-
D ficatus ſum, ait dominus deus. Et viros
iugiter conſtituent luſtrantes terrã qui
ſepeliant, & requirant eos qui reman-
ſerant ſuper faciem terrę, vt emundent
eam: poſt menſes autem ſeptem quęre-
re incipient. Et circuibunt peragrantes
terram: cumq; viderint os hominis, ſta
tuent iuxta illud titulum, donec ſepe-
liant illud pollinctores in valle multi-
tudinis Gog. Nomen autem ciuitatis
Amona, & mundabunt terram. ¶Tu er
go fili hominis hęc dicit domin⁹ deus,
Dic omni volucri, & vniuerſis auibus
cunctiſque beſtiis agri, Conuenite, pro-
perate, concurrite vndiq; ad victimam
E meam quam ego immolo vobis, victi-
mam grandem ſuper montes Iſrael: vt
comedatis carnem, & bibatis ſangui-
nem. Carnes fortium comedetis, & ſan
guinem principum terræ bibetis: arie-
tum, agnorũ, & hircorum, taurorumq;,
& altilium, & pinguium omnium. Et co
medetis adipem in ſaturitatem, & bi-
betis ſanguinẽ in ebrietatem, de victi-
ma quam ego immolaui vobis; & ſatu-
rabimini ſuper mẽſam meam de equo,
& equite forti, & de vniuerſis viris bel
latoribus, ait dominus deus. Et ponam
gloriam meam in gentibus: & videbũt
omnes gentes iudicium meum quod fe
cerim, & manum meã quam poſuerim
ſuper eos. Et ſciẽt domus Iſrael quia ego F
dominus deus eorum à die illa & dein ⁼propt
ceps. ¶Et ſcient gentes quoniã ⁼in⁾ ini-
quitate ſua capta ſit domus Iſrael: eo q
dereliquerint me, & abſconderim faciẽ
meam ab eis, & tradiderim eos in ma-
nus hoſtiũ, & ceciderint in gladio vni-
uerſi. Iuxta immunditiam eorum & ſce
lus feci eis, & abſcõdi faciem meam ab
illis. ¶Propterea hæc dicit dominus
deus, Nunc reducam captiuitatem Ia-
cob, & miſerebor omnis domus Iſrael:
& aſſumam zelum pro nomine ſancto
meo. Et portabunt confuſionem ſuam,
& omnem præuaricationem qua præ-
uaricati ſunt in me, cum habitaue- G
rint in terra ſua confidenter ⁼neminem ⁼& nõ
formidantes⁾, & reduxero eos de popu ſit qui
lis, & congregauero de terris inimico- terrer
rum ſuorũ, & ſanctificatus fuero in eis
in oculis gentium plurimarũ. ||Et ſcient Sup.36
quia ego dominus deus eorũ, eo quòd
tranſtulerim eos in nationes, & congre
gauerim eos ſuper terram ſuam, & non
dereliquerim quenquã ex eis ibi. Et nõ
abſcondam vltra faciem meam ab eis,
eo quòd effuderim ſpiritũ meum ſuper
omnem domũ Iſrael, ait dominus deus.

CAP. XL.

Prophetæ oſtenditur futura reſtau
ratio ciuitatis & templi.

IN viceſimoquinto anno tranſmigra- A
tionis noſtræ in exordio anni, deci-
ma mẽſis, quartodecimo anno, poſt-
quam percuſſa eſt ciuitas: in ipſa hac
die facta eſt ſuper me manus domini, &
adduxit me illuc. In viſionibus dei ad-
duxit me in terrã Iſrael, & dimiſit me
ſuper montem excelſum nimis: ſuper
quem erat quaſi ędificium ciuitatis ver
gentis ad Auſtrum, Et introduxit me il
luc: & ecce vir, cuius erat ſpecies quaſi
ſpecies æris, & funiculus lineus in ma-

nu eius , & calamus menſuræ in manu eius: ſtabat autem in porta . Et locutus eſt ad me idē vir, Fili hominis vide oculis tuis, & aurib9 tuis audi, & pone cor tuum in omnia quę ego oſtendam tibi: quia vt oſtendantur tibi adductus es huc: annuntia omnia quæ tu vides, domui Iſrael. Et ecce murus forinſecus in circuitu domus vndiq;, & in manu viri calamus menſuræ ſex cubitorum & palmo: & menſus eſt latitudinem ædificii calamo vno, altitudinem quoq; calamo vno. Et venit ad portam quę reſpiciebat viam orientalem, & aſcendit per gradus eius: & mēſus eſt ="limen portæ") erat intrinſecus. Porrò thalami portæ calamo vno latitudinem, ="id eſt, limen vnum") calamo vno in latitudine: & thalamum vno calamo in longum, & vno calamo in latum: & inter thalamos, quinque cubitos : & limen portæ iuxta veſtibulum portæ intrinſecus, calamo vno. Et menſus eſt veſtibulū portæ octo cubitorum , & ="frontem") eius duobus cubitis: veſtibulum autem portæ ad viam oriētalem, tres hinc & tres inde: menſura vna triū: & menſura vna ="frontium") ex vtraque parte. Et menſus eſt latitudinem ="liminis") portæ decem cubitorum: & longitudinem portæ tredecim cubitorum & ="marginem") ante thalamos cubiti vnius: & cubitus vnus ="finis")vtrinque, thalami autem, ſex cubitorum erant hinc & inde. Et menſus eſt portam à tecto thalami, vſque ad tectum eius, latitudinem vigintiquinque cubitorum : oſtium contra oſtium . Et fecit ="frontes per ſexaginta cubitos"): & ="ad frontem atrium") portæ vndique per circuitum . Et ="ante faciem") portæ quæ pertingebat vſque ad ="faciem") veſtibuli portæ interioris , quinquaginta cubitos. Et feneſtras ="obliquas") in thalamis & in frontibus eorum quæ erant intra portam vndique per circuitum: ſimiliter autem erant & in veſtibulis feneſtræ per gyrum intrinſecus , & ante frontes pictura palmarum cælata. ¶Et eduxit me ad atrium exterius , & ecce ="gazophylacia") , & pauimentum ſtratum lapide in atrio per circuitum: triginta gazophylacia in circuitu pauimenti. Et pauimentum ="in fronte")portarum ſecundum longitudinem portarum erat inferius. Et menſus eſt latitudinem à ="facie") portæ inferioris vſque ad frontem atrii interioris extrinſecus, centum cubitos ad orientem & ad aquilonem. Portam quoque quæ reſpiciebat viam Aquilonis atrii exterioris, menſus eſt tam in lōgitudine quàm in latitudine . Et thalamos eius tres hinc & tres inde: & ="frontē")eius & veſtibulum eius ſecundum menſuram portæ

="vel, marginis
="poſtes ſexaginta cubitorū
="vnicuiq; poſti atrii
="vel, altitudo
="vel, principium
="anguſtas forinſecus
="cubicula
="ad latus
="limine
="poſtes

prioris:quinquaginta cubitorum longi
tudinem eius, & latitudinem viginti-
quinque cubitorum. Feneſtræ autem
⁼teſtudines, eius, & ⁼veſtibulum⁾, & ſculpturæ ſe-
cundum menſuram portæ quæ reſpi-
ciebat ad orietem:et ſeptem graduum
D erat aſcenſus eius, et veſtibulum ante
eam. Et porta atrii interioris cõtra por
tam Aquilonis,et orientalem, et men-
ſus eſt à porta vſque ad portam centũ
cubitos. ¶Et eduxit me ad viam Auſtra
lem, et ecce porta quæ reſpiciebat ad
⁼poſtes Auſtrum:et menſus eſt ⁼frontem⁾ eius,
et veſtibulũ eius iuxta menſuras ſupe
riores. Et feneſtras eius & veſtibula in
circuitu,ſicut feneſtras cæteras: quin-
quaginta cubitorum longitudine, & la
titudine vigintiquinque cubitorum.Et
in gradibus ſeptẽ aſcẽdebatur ad eam:
& veſtibulum ante fores eius:& cælatę
palmæ erant, vna hinc, & altera inde
in fronte eius. Et porta atrii interioris
in via Auſtrali:& menſus eſt à porta vſ
que ad portam in via Auſtrali,centum
cubitos. Et introduxit me in atrium in-
terius ad portam Auſtralem: & menſus
eſt portam iuxta menſuras ſuperiores.
Thalamum eius, & frontem eius,& ve
ſtibulum eius hiſdem menſuris: & fe-
neſtras eius,& veſtibulum eius in cir-
cuitu quinquaginta cubitos longitudi
nis, & latitudinis vigintiquinque cubi
tos. Et veſtibulum per gyrum longitu-
dine vigintiquinque cubitorum,& la-
titudine quinque cubitorum. Et veſti-
E bulum eius ad atrium exterius,& pal-
mas eius in fronte:& octo gradus erant
quibus aſcendebatur per eam. Et intro-
duxit me in atrium interius,per viam
orientalem:& menſus eſt portam ſecun
dum menſuras ſuperiores. Thalamum
eius,& frontem eius,& veſtibulũ eius,
ſicut ſupra,& feneſtras eius, & veſtibu
la in circuitu,longitudine quinquagin
ta cubitorum,& latitudine vigintiquin
que cubitorum. Et veſtibulum eius,id
eſt atrii exterioris:& palmæ cælatæ in
fronte eius hinc & inde: & in octo gra
dibus aſcenſus eius. Et introduxit me
ad portam quæ reſpiciebat ad Aquilo-
nem:& menſus eſt ſecundum menſuras
ſuperiores. Thalamum eius,& frontem
eius,& veſtibulum eius,& feneſtras e-
ius per circuitũ,longitudine quinqua-
ginta cubitorum,& latitudine viginti-
quinque cubitorum. Et veſtibulum eius
reſpiciebat ad atrium exterius: & cæ-
latura palmarum in fronte eius hinc &
inde:& in octo gradibus aſcenſus eius.
Et per ſingula gazophylacia oſtium in
frontibus portarum:ibi lauabunt holo-
cauſtũ. Et in veſtibulo portę duæ men- F
ſæ hinc, & duæ menſæ inde:vt immo-
letur ſuper eas holocauſtum,& pro pec
cato,& pro delicto. Et ad latus exterius
quod aſcendit ad oſtium portæ quæ
pergit ad Aquilonem, duæ menſæ:
& ad latus alterum ante veſtibulum
duæ menſæ. Quatuor menſæ hinc, &
quatuor menſæ inde: per latera portæ
portæ octo menſæ erant ſuper quas im
molabunt. Quatuor autem menſæ ad
holocauſtum,de lapidibus quadris ex-
tructæ longitudine cubiti vnius & di-
midii, & latitudine cubiti vnius & di
midii,& altitudine cubiti vnius:ſuper
quas ponent vaſa in quibus immolatur ⁼vncini
holocauſtum & victima. Et ⁼labia⁾ ea- ferrei
rum palmæ vnius, ⁼reflexa⁾ intrinſe- ⁼reflexi
cus per circuitum:ſuper menſas autem
carnes oblationis. Et extra portam in- ⁼cubicu
teriorem ⁼gazophylacia⁾ cantorum in & infra
atrio interiori, quod erat in latere por G
tæ reſpicientis ad aquilonem: & facies
eorum contra viam auſtralem, vna ex
latere portæ orientalis quæ reſpiciebat
ad viam Aquilonis. Et dixit ad me, Hoc
gazophylacium quod reſpicit viam
meridianam,eſt ſacerdotum qui excu-
bant in cuſtodiis templi. Porrò gazo-
phylaciũ quod reſpicit ad viam Aqui-
lonis,ſacerdotum erit qui excubant ad
miniſterium altaris, iſti ſunt filii Sadoc,
qui accedunt de filiis Leui ad dominũ,
vt miniſtrent ei. Et menſus eſt atrium
longitudine centum cubitorum,& la-
titudine centum cubitorum per qua-
drum:& altare ante faciem templi. Et
introduxit me in veſtibulum templi: &
menſus eſt veſtibulum quinque cubi-
tis hinc,& quinque cubitis inde:& la-
titudinem portę trium cubitorũ hinc:
& trium cubitorum inde. Longitudinẽ
autem veſtibuli,viginti cubitorum: &
latitudinem vndecim cubitorũ,& octo
gradibus aſcendebatur ad eum. Et co-
lumnæ erant ⁼in frontibus⁾: vna hinc, ⁼iuxta
& altera inde. ſtes:

CAP. XLII

☞ Diſpoſitio reædificandi templi, & ad id pertinentium.

A ET introduxit me in tēplū, & mēſus eſt ⁼frōtes⁾ ſex cubitos latitudinis hinc, & ſex cubitos latitudinis inde, latitudinem tabernaculi. Et latitudo portæ, decem cubitorū erat: & latera portæ quinque cubitis hinc, & quinque cubitis inde: & mēſus eſt lōgitudinē eius quadraginta cubitorū & latitudinē viginti cubitorum. Et introgreſſus intrinſecus, menſus eſt in frōte portæ duos cubitos: & portam, ſex cubitorum: & latitudinē

B portæ, ſeptē cubitorū. Et mēſus eſt lōgitudinē eius viginti cubitorum, & latitudinem viginti cubitorū, ante faciem tēpli: & dixit ad me, Hoc eſt ſanctum ſanctorum. Et menſus eſt parietem domus ſex cubitorum: & latitudinē ᵃ lateris⁾, quatuor cubitorū vndique per circuitum domus. ᵃLatera autem, latus ad latus, bis trigintatria: & erant eminentia quæ ingrederetur per⁾ parietem domus, in lateribus per circuitum, vt continerent, & non attingerent parietem templi. Et ⁼ platea erat in rotundum⁾, aſcendens ſurſum per cochleā, & in cœnaculum templi deferebat per gyrum: idcirco latius erat templum in ſuperioribus: & ſic de inferioribus aſcēdebatur ad ſuperiora, ⁼in⁾ medium. Et vidi ⁼in domo⁾ altitudinem per circuitum, ⁼fundata latera⁾ ad menſuram calami ſex cubitorum ſpatio: & latitudinē per parietē lateris forinſecus quinque cubitorum: & erat ⁼interior domus in lateribus domus⁾. Et inter gazaphylacia latitudinem viginti cubitorum in circuitu domus vndique. Et ᵃ oſtiū lateris ad orationem⁾: oſtium vnū ad viam Aquilonis, & oſtium vnū ad viā Auſtralem: & latitudinem loci ⁼ad orationem⁾ quinque cubitorū in circuitu. Et ædificiū quod erat ⁼ſeparatū⁾, verſūꝗ ad viā reſpiciētē ad mare, latitudinis ſeptuaginta cubitorū, paries autem ædificii, quinꝗ cubitorum latitudinis per circuitū: & lōgitudo eius, nonaginta cubitorū. Et mēſus eſt domus lōgitudinem, centū cubitorū: & quod ſeparatū erat ædificiū, & parietes eius, lōgitudinis centum cubitorum. Latitudo autem ante faciem domus: & eiꝰ quod erat ſeparatum contra orientem, centum cubitorum. Et menſus eſt longitudinem ædificii contra faciem eius quod erat ſeparatū ad dorſum, ⁼ethecas⁾ ex vtraque parte centum cubitorum: & templum interius, et veſtibula atrii. Limina et feneſtras ᵉ obliquas⁾, et ethecas in circuitu per tres partes, cōtra vniuſcuiuſque limen ſtratumꝗ ligno per gyrum in circuitu: terra autē vſque ad feneſtras, et feneſtræ ⁼ clauſæ ſuper oſtia⁾. Et vſque ad domum interiorem, et forinſecus: et omnem parietem in circuitu intrinſecus, et forinſecus, ad mēſuram: Et fabrefacta cheru-

C bim et palmæ: et palma inter cherub et cherub, duaſꝗ facies habebat cherub. Faciem hominis iuxta palmam ex hac parte, et faciem leonis iuxta palmam ex alia parte: expreſſam per omnem domum in circuitu. De terra vſque ad ſuperiora portæ, cherubim et palmæ cælatæ erāt in pariete tēpli. Limen, quadrangulum: et ⁼facies ſanctuarii, aſpectus cōtra aſpectū⁾, Altaris lignei trium cubitorum altitudo: et longitudo eius duorum cubitorum: et anguli eius et longitudo eius et parietes eius lignei. Et locutus eſt ad me, Hæc eſt ⁼menſa, coram domino. Et duo oſtia erāt in tēplo, et in ſāctuario. Et in duobus oſtiis ex vtraque parte bina erant oſtiola, quæ in ſe inuicem plicabātur: bina enim oſtia erant ex vtraque parte

D oſtiorum. Et cælata erāt in ipſis oſtiis tēpli cherubim, et ſculptura palmarū ſicut in parietibus quoque expreſſa erant, quam ob rem et groſſiora erant ligna in veſtibuli frōte forinſecus. Super quæ feneſtræ obliquæ, et ſimilitudo palmarum: hinc atque inde in ᵃhumerulis⁾ veſtibuli ſecundum latera domꝰ latitudinemꝗ parietum.

Margin notes (left): poſtes. — vniuſcuiuſque cubiculi, Trabes autem, trabs ſup trabem triū et triginta pedū ingredientes, dilatabatur interſtitiū muri, ſup qđ erāt capita trabiū, per ⁼domus fūdamētū cubiculorum ⁼interſtitiū derelictū domꝰ cubiculorū quod erat extrinſecus oſtia cubiculorū tēdebant ad interſtitiū relictum. ⁼relicti. ⁼corā ſolatio.

Margin notes (right): ⁼ et thalamos et infra. ⁼ extrinſecus latas, et intrinſecus ſtrictas, ⁼operte deſuper. ᵃaſpectus vtriuſꝗ poſtis ſāctuarii, erat ſicut aſpectus poſtis tēpli. ⁼ſub. quæ ſtare debet. ᵃlateribꝰ

CAP. XLII.

☞ De gazophylaciis, cæteriſque ad vſum ſacrorum reparandis. A

ET eduxit me in atriū exterius per viā ducētē ad aquilonē, et introduxit me in gazophylaciū, quod erat contra ⁼ſeparatum ædificiū⁾ ⁼ſolarium et contra ædem vergentem ad aquilonem, In facie longitudinis, centum

cubitos oſtii aquilonis: & latitudinis quinquaginta cubitos contra viginti cubitos atrii interioris, & contra paui mentum ſtratum lapide atrii exterioris, vbi erat porticus iuncta porticui tri plici. Et ante =gazophylacia⁾ deambulatio decem cubitorum latitudinis, ad interiora reſpiciens viæ cubiti vnius. Et oſtia eorum ad aquilonem: vbi erant gazophylacia in ſuperioribus =humiliora⁾: quia ſupportabant porticus quæ

=cubicula.

= vel, breuiora:

B ex illis eminebant de inferioribus, & de mediis ędificii. Triſtega enim erant & non habebant columnas, ſicut erant columnæ atriorum: propterea eminebant de inferioribus, & de mediis à terra cubitis quinquaginta. Et =peribolus⁾ exterior, ſecundum gazophylacia, quæ erant in via atrii exterioris ante gazophylacia: longitudo eius, quinquaginta cubitorum. Quia longitudo erat gazophylaciorũ atrii exterioris, quinquaginta cubitorũ. & lõgitudino ante faciẽ tẽpli cẽtũ cubitorũ. Et erat ſubter gazophylacia hæc introitus ab oriẽte =ingredientium⁾ in ea de atrio exteriori: in latitudine periboli atrii, quod erat contra viam orientalem, in faciem ædificii =ſeparati⁾. Et erant ante ædificium gazophylacia: & via ante faciẽ eorum iuxta ſimilitudinem gazophylaciorum, quæ erant in via aquilonis: ſecundum lõgitudinem eorum, ſic & latitudo eorum: & omnis introitus eorũ & ſimilitudines, & oſtia eorum ſecundum oſtia gazophylaciorum quæ erãt

=paries

=dũ ingreditur.

=& ſolarii

C in via reſpiciente ad Notum: oſtium in capite viæ, quæ via erat ante veſtibulum ſeparatum per viam orientalem ingredientibus. Et dixit ad me, Gazophylacia Aquilonis, & gazophylacia Auſtri, quæ ſunt ante ædificium ſeparatum: hæc ſunt gazophylacia ſancta, in quibus veſcuntur ſacerdotes qui appropinquant ad dominum in ſancta ſanctorum, ibi ponent ſancta ſanctorum, & oblationem pro peccato, & pro delicto: locus enim ſanctus eſt. Cum autem ingreſſi fuerint ſacerdotes, non egredientur de ſanctis in atrium exterius: & ibi reponent veſtimenta ſua in quibus miniſtrant, quia ſancta ſunt: veſtienturq; veſtimentis aliis, & ſic procedent ad populum. Cumq; compleſſet mẽſuras domus interioris, eduxit me per viam portæ quæ reſpiciebat ad viam orientalem: & menſus eſt D

eam vndique per circuitum. Menſus eſt autem contra ventum orientalem calamo menſuræ: quingentos calamos in calamo menſuræ per circuitum. Et menſus eſt contra ventum aquilonis quingentos calamos, in calamo menſuræ per gyrum. Et ad ventum auſtralem menſus eſt quingentos calamos, in calamo menſuræ per circuitum. Et ad vẽtũ occidẽtalẽ mẽſus eſt quingẽtos calamos, ĩ calamo mẽſuræ. Per quatuor ventos menſus eſt murum eius vndique per circuitum, longitudinem quingentorum cubitorum, & latitudinem quingentorum cubitorum, diuidẽtem inter ſanctuarium & vulgi locum.

CAP. XLIII.

Videt gloriam dei templum ingredientem, à quo ante receſſerat. Idololatriam filiorum Iſrael commemorat, propter quam conſumpti ſunt. Iubetur eos reuocare ad pœnitentiam. Deſcriptio altaris. Ritus ſacrificandi.

ET duxit me ad portam quæ reſpiciebat ad viam orientalem. Et ecce gloria dei Iſrael ingrediebatur per viam orientalem: & vox erat ei quaſi vox aquarum multarum, & terra ſplendebat a =maieſtate⁾ eius. Et vidi viſionem ‖ ſecundum =ſpeciem⁾ quam videram, quando venit vt diſperderet ciuitatẽ: & ſpecies ſecundum aſpectum ‖ quem videram iuxta fluuium Chobar: & cecidi ſuper faciem meam. Et maieſtas domini ingreſſa eſt templum per viam portæ quæ reſpiciebat ad orientem. Et eleuauit me ſpiritus, & introduxit me in atrium interius: & ecce repleta erat gloria domini domus. Et audiui loquentem B A

=gloria & infra. Sup. 9. a.

=viſionẽ & infra. Sup. 1. a.

ad me de domo, & vir ſtabat iuxta me. ¶ Et dixit ad me, Fili hominis, locus ſolii mei, & locus veſtigiorum pedum meorum, vbi habito in medio filiorum Iſrael in æternum: & non polluent vltra domus Iſrael nomen ſanctum meum, ipſi, & reges eorum in fornicationibus ſuis, & =in ruinis⁾ regum ſuorum, & in excelſis.

=cadaueribus

B

Qui fabricati ſunt limen ſuum iuxta
limen meum, & poſtes ſuos iuxta po-
C ſtes meos : & murus erat inter me &
eos : & polluerunt nomen ſanctum
meum in abominationibus quas fece-
runt: propter quod cōſumpſi eos in ira
mea. ¶ Nunc ergo repellant procul for
nicationem ſuam, & ruinas regū ſuo-
rum à me: & habitabo in medio corū
ſemper. ¶ Tu autē fili hominis oſtende
domui Iſrael templum, & confundan-
tur ab iniquitatibus ſuis: & metiantur
.ēplar =fabricam), & erubeſcant ex omnibus
quæ fecerunt. Figuram domus, & fa-
bricæ eius exitus & introitus, & omnē
deſcriptionem eius, & vniuerſa præ-
cepta eius, cunctumq; ordinem eius,
& omnes leges eius oſtende eis, &
ſcribes in oculis eorum: vt cuſtodiant
omnes deſcriptiones eius, & præcepta
illius, & faciant ea. Iſta eſt lex domus,
In ſummitate mōtis oīs finis eius, in cir
D cuitu ſanctū ſanctorū eſt, hæc eſt ergo
lex domus. ¶ Iſtæ autē mēſuræ altaris
in cubito veriſſimo qui habebat cubi-
i.me- bitum & palmū: in =ſinu) eius erat cubi
ɔ. tus, & cubitus in latitudine: & defini-
tio eius vſque ad labium eius, in cir-
cuitu palmus vnus, hæc quoque erat
titudo =foſſa) altaris. Et de ſinu terræ vſque
ad crepidinem nouiſſimam duo cu
biti, & latitudo cubiti vnius: & à

crepidine minore vſque ad crepidi-
nem maiorem cubiti, & latitudo cubi- E
ti vnius. =Ipſe autem ariel) quatuor cu
bitorum: & ab =ariel) vſque ſurſum cor =Ipſū au-
nua quatuor. Et ariel duodecim cubi- tē altare
torum in longitudine per duodecim =altari
cubitos latitudinis : quadrangulatum & infra.
æquis lateribus. Et = crepido) quatuor- =atrium
decim cubitorum lōgitudinis per qua
tuordecim cubitos latitudinis in qua-
tuor angulis eius : & =corona) in cir- =vel, clau-
cuitu eius dimidii cubiti, & ſinus e- ſura
ius vnius cubiti per circuitum : gra-
dus autem eius verſi ad orietē. ¶ Et di-
xit ad me, Fili hominis hæc dicit
dominus deus, Hi ſunt ritus altaris,
in quacunque die fuerit fabricatum:
vt offeratur ſuper illud holocauſtum,
& effundatur ſanguis. Et dabis ſacer
dotibus Leuitis, qui ſunt de ſemine Sa F
doc, qui accedunt ad me, ait domi-
nus deus, vt offerant mihi vitulum
de armento pro peccato. Et aſſumens
de ſanguine eius pones ſuper quatuor = loci vbi
cornua eius, & ſuper quatuor angulos offerunt.
=crepidinis), & ſuper coronam in cir-
cuitu : & mundabis illud. & expiabis. =ſecūdū
Et tolles vitulum qui oblatus fuerit pceptum
pro peccato : & combures eū = ſepara =perfectū
to loco) domus extra ſanctuariū. Et in (ſine vi-
die ſecunda offeres hircū caprarū =im- tio) & in
maculatū) pro peccato : & expiabunt fra.

G altare,ſicut expiauerunt in vitulo.Cũq; compleueris expians illud, offeres vitulum de armento immaculatum,& arietem de grege immaculatum. Et offeres eos in conſpectu domini:& mittent ſacerdotes ſuper eos ſal,& offerẽt eos in holocauſtum domino. Septem diebus facies hircum pro peccato quotidie:& vitulum de armento, & arietem de pecoribus immaculatos offerent.Septem diebus expiabunt altare & mundabunt illud:& implebunt ma

*vt, ſuam num*eius). Expletis autem ſeptem diebus,in die octaua & vltra, facient ſacerdotes ſuper altare holocauſta veſtra,& quæ pro pace offerunt:& placatus ero vobis,ait dominus deus.

CAP. XLIIII.

Quæ porta templi ſit clauſa oſtendit. Reddit dominus prophetam attentum. Iubetur populo exprobrare ſua ſcelera. Incircunciſus corde & carne. Qui admittendi ad miniſterium tẽpli,& qui ab illo reiiciendi. Quos ex ſacerdotibus velit admitti in ſanctuariũ ſuum præſcribit, ſimul & eorum officium. Vinum. Vxores. Hæreditas ſacerdotum.

A ET conuertit me ad viam portæ ſanctuarii exterioris, quę reſpiciebat ad orientem:& erat clauſa. Et dixit dominus ad me, Porta hæc, clauſa erit:non aperietur, & vir non tranſiet per eam:quoniã dominus deus Iſrael ingreſſus eſt per eam, eritq; clauſa principi. Princeps ipſe ſedebit in ea,vt comedat panem coram domino:per viam portæ veſtibuli ingredietur:& per viam eius egredietur. Et adduxit me per viam portæ aquilonis in conſpectu domus:& vidi, & ecce impleuit gloria domini domum domini:& cecidi in faciem meam. ¶Et dixit ad me dominus, Fili hominis pone cor

B tuũ,& vide oculis tuis,& auribus tuis audi omnia quæ ego loquor ad te de

*ſtatutis: vniuerſis*ceremoniis)domus domini, & de cunctis legibus eius:& pones cor tuum in viis templi,per omnes exitus

*rebellẽ ſanctuarii. Et dices ad *exaſperantem me)domum Iſrael,Hæc dicit dominus deus, Sufficiant vobis omnia ſcelera veſtra domus Iſrael:eo q; inducitis filios alienos incircunciſos corde & in circunciſos carne, vt ſint in ſanctuario meo,& polluant domum meam:& offertis panes meos,adipem & ſanguinẽ: & diſſoluitis pactum meum in omnibus ſceleribus veſtris. Et non ſeruaſtis C

præcepta ſanctuarii mei: & poſuiſtis cuſtodes obſeruationum mearum in ſanctuario meo vobiſmetipſis. ¶Hæc dicit dominus deus, Omnis alienigena incircunciſus corde & incircunciſus carne non ingredietur ſanctuariũ meum,omnis filius alienus qui eſt in medio filiorum Iſrael. Sed & Leuitę qui lõge receſſerunt à me in errore filiorum Iſrael, & errauerunt à me poſt idola ſua,& portauerunt iniquitatem ſuam: erunt in ſanctuario meo*æditui),& ia- *mini

nitores portarum domus, & miniſtri domus:ipſi mactabunt holocauſtà, & victimas populi: & ipſi ſtabunt in cõſpectu eorum,vt miniſtrent eis, Pro eo q; miniſtrauerunt illis in cõſpectu ido D

lorum ſuorum,& facti ſunt domui Iſrael in offendiculum iniquitatis: idcirco leuaui manum meam ſuper eos, ait dominus deus,& portauerunt iniquitatem ſuam. Et non appropinquabunt ad me,vt ſacerdotio fungantur mihi, neque accedent ad omne ſanctuarium meum iuxta ſancta ſanctorum: ſed portabunt confuſionem ſuam, & ſcelera ſua quæ fecerunt. Et dabo eos ianitores domus in omni miniſterio eius, & in vniuerſis quæ fient in ea. ¶Sacerdotes autem Leuitæ filii Sadoc, qui cuſto

dierunt*ceremonias)ſanctuarii mei,cũ *cuſto

errarent filii Iſrael à me:ipſi accedent diã(p

ad me,vt miniſtrent mihi: & ſtabunt cepta

in conſpectu meo,vt offerant mihi adi infra,

pem & ſanguinem, ait dominus deus. E

Ipſi ingredientur ſanctuarium meum, & ipſi accedent ad menſam meam, vt miniſtrent mihi,& cuſtodiant ceremonias meas. Cumque ingredientur portas atrii interioris, veſtibus lineis induentur:nec aſcendet ſuper eos quicquam laneum, quando miniſtrant in portis atrii interioris & intrinſecus. Vittæ lineæ erunt in capitibus eorum & feminalia linea erunt in lumbis eorum,& nõ accingentur in ſudore. Cũq; egredientur atrium exterius ad populum,exuent ſe veſtimentis ſuis in quibus miniſtrauerant, & reponent ea in

gazophylacio ſanctuarii, & veſtient ſe
F veſtimentis aliis: & non ſanctificabunt
populum in veſtibus ſuis. Caput autẽ
ſuum non radent, neque comam nutri
ent: ſed tondentes attondent capita
ſua. Et vinum non bibet omnis ſacer-
dos, quando ingreſſurus eſt atrium in-
i.21.c terius. ||Et viduam, & repudiatam non
accipient vxores, ſed virgines de ſemi
ne domus Iſrael: ſed & viduam, quę fu
erit vidua à ſacerdote accipient. Et po
pulum meum docebunt quid ſit inter
ſanctum & pollutum: & inter mũdum
& immundum oſtendent eis. Et cũ fue
rit controuerſia, ſtabũt in iudiciis me-
is, & iudicabunt: leges meas, & præce-
pta mea in omnibus ſolennitatibus me
is cuſtodient, & ſabbatha mea ſanctifi-
cabunt. Et ad mortuum hominem
non ingredientur, ne polluantur: ni-
ſi ad patrem & matrem, & filium &
filiam, & fratrem & ſororem quæ alte-
rum virum non habuit: in quibus con
G taminabuntur. Et poſtquam fuerit emũ
datus, ſeptem dies enumerabuntur ei.
Et in die introitus ſui in ſanctuarium
ad atrium interius vt miniſtret mihi in
ſanctuario, offeret pro peccato ſuo, ait
.18.a dominus deus. ||Erit autem eis hæredi-
i.18.c. tas, ego hæreditas eorum: & poſſeſſio-
nem non dabitis eis in Iſrael, ego enim
poſſeſſio eorum. Victimam & pro pec-
cato & pro delicto ipſi comedẽt: & o-
dica- mne ⸗votum⁾ in Iſrael, ipſorum erit. ||Et
t primitiua omnium primogenitorum,
.22.d & omnia ⸗libamẽta⁾ ex omnibus quæ of
tanee feruntur ſacerdotum erunt: & primiti-
ita ua ⸗ciborum veſtrorum⁾ dabitis ſacer-
tarũ doti, vt reponat benedictionem domui
rarũ tuæ. ||Omne morticinum, & captum à
i.22.b beſtia, de auibus & de pecoribus, non
comedent ſacerdotes.

CAP. XLV.

☞ Ex tota terra promiſſionis ſeparantur quatuor portiones, quarum prima ſacerdotibus & templo deputatur, Altera Leuitis, Tertia ciuitati, Quarta prĩcipi. Exhortatio ad principes Iſrael. De æquitate ponderis & menſuræ. Siclus. Mna. De primitiis. De oblationibus primi menſis. De oblatiõibus paſchæ. Scænopegiæ.

CVmq; cœperitis terram diuide-
re ſortito, ſeparate primitias do A
mino ſanctificatum de terra lon
gitudine vigintiquinque millia,
& latitudine decem millia: ſanctifica-
tum erit in omni termino eius per
circuitum. Et erit ex omni parte ſancti
ficatũ quingentos per quingentos, qua *quingen
drifariam per circuitum⁾: & quinqua- ti in lon-
ginta cubitis in ſuburbana eius per gy gitudine
rũ. Et à menſura iſta menſurabis longi cũ quin-
tudinem vigintiquinque millium, & gentis in
latitudinem decem millium, & in ipſo latitudi-
erit templum ſanctumque ſanctorum. ne, qua-
Sanctificatum de terra erit ſacerdoti- dratum.
bus miniſtris ſanctuarii, qui accedunt B
ad miniſterium domini: & erit eis lo-
cus in domos, & in ſanctuarium ſancti
tatis. Vigintiquinque autem millia longitu
dinis & decem millia latitudinis erũt
Leuitis qui miniſtrant domui: ipſi poſ
ſidebunt viginti *gazophylacia⁾. Et poſ- * cubicla
ſeſſionem ciuitatis dabitis quinque mil
lia latitudinis, & longitudinis viginti-
quinque millia, ſecũdum ⸗ſeparationẽ⁾ *oblatio-
ſanctuarii, omni domui Iſrael. Principi nem ſpõ
quoque hinc & inde, in ſeparationem taneam
ſanctuarii, & ⸗in⁾ poſſeſſionem ciuitatis, C
⸗cõtra faciem ſeparationis⁾ ſanctuarii, ⸗iuxta
& contra faciem poſſeſſionis vrbis: à la ⸗ante ob
tere maris vſque ad mare, & à latere o lationem
rientis vſque ad orientem: longitudinẽ
autem iuxta vnamquanque partẽ à ter
mino occidentali, vſque ad terminum
orientalem. De terra erit ei poſſeſſio in
Iſrael: & non depopulabunt vltra prin
cipes populum meum: ⸗ſed terram da *&
bunt domui Iſrael ſecundum tribus eo
rum. ¶Hæc dicit dominus deus, Suffi-
ciat vobis principes Iſrael: iniquitatem D
& rapinas intermittite, & iudicium & ⸗tributa
iuſtitiam facite, ſeparate ⸗confinia⁾ ve-
ſtra à populo meo, ait dominus deus.
Statera iuſta, & ephi iuſtum, & batus
iuſtus erit vobis. Ephi & batus æqua-
lia, & vnius mẽſuræ erunt: vt capiat de
cimam partem cori batus, & decimã
partem cori ephi: iuxta menſuram cori
erit æqua libratio eorum. ||Siclus autem Exo.39.b
viginti obolos habet. Porro viginti ſi- leu.27.c.
cli, & vigintiquinq; ſicli, & quindeci ſi nu.n.3.g.
cli: mnam faciunt. ¶Et hæ ſunt primi- E
tiæ quas tolletis: ſextam partem ephi
de coro frumenti, & ſextam partem e-

phi de coro hordei. Menſura quoque olei, Batus olei, decima ps cori eſt: & decem bati, corum faciunt: quia decē bati implent corum. Et arietem vnum de grege ducentorum de his quæ nutriūt Iſrael in ſacrificium, & in holocauſtum & in pacifica, ad expiandum pro eis, ait dominus deus. Omnis populus terræ tenebitur primitiis his principi in Iſrael. Et ſuper principem erunt [a]holocauſta[b], & ſacrificium, & libamina in ſolēnitatibus, & in calēdis, & in ſabbathis, & in vniuerſis ſolennitatibus domus Iſ-

[a] principis erit offerre

F rael. ipſe faciet pro peccato ſacrificiū, & holocauſtum, & pacifica: ad expian-dum pro domo Iſrael. ¶Hæc dicit dominus deus, In primo menſe, vna menſis ſumes vitulum de armento immaculatum: & expiabis ſanctuariū. Et tollet ſacerdos de ſanguine quod erit pro peccato: & ponet in poſtibus domus, & in quatuor angulis crepidinis altaris, & in poſtibus portæ atrii interioris. Et ſic facies in ſeptima mēſis pro vnoquoque qui ignorauit, & errore deceptus eſt, & expiabitis [a]pro domo[b]. ¶In

[a] domum

G primo menſe, quartadecima die menſis erit vobis paſchæ ſolennitas: ſeptem diebus azyma comedentur. Et faciet princeps in die illa pro ſe & pro vniuerſo populo terræ, vitulum pro peccato. Et in ſeptem dierum ſolennitate faciet holocauſtum domino ſeptem vitulos, & ſeptē arietes immaculatos quotidie ſeptem diebus: & pro peccato hircum caprarum quotidie. Et ſacrificium ephi per vitulum, & ephi per arietem faciet: & olei hin per ſingula ephi. ſeptimo menſe, quintadecima die menſis in ſolennitate faciet ſicut ſupra dicta ſunt per ſeptem dies: tam pro peccato, q̃ p holocauſto, & in ſacrificio, & in oleo.

CAP. XLVI.

Sacrificia ſabbathi & calendarum. Oblatio principis. Per quas portas tēplum ingredi & ex eo egredi oporteat. De ſpontaneo principis holocauſto. De donis eiuſdem hæreditariis. Coquinæ ſacerdotum.

A HAec dicit dominus deus, Porta atrii interioris, quæ reſpicit ad orientem, erit clauſa ſex diebus in quibus opus fit: die autē ſabbathi aperietur, ſed & in die calendarum aperietur. Et intrabit princeps p viam veſtibuli portæ deforis, & ſtabit in limine portæ: & facient ſacerdotes holocauſtum eius, & pacifica eius: & adorabit ſuper limen portæ, & egredietur: porta autem non claudetur vſque ad veſperam. Et adorabit populus terræ ad oſtium portæ illius in ſabbathi & in calendis coram domino. ¶Holocauſtum autē hoc offeret princeps do- B
mino in die ſabbathi ſex agnos imaculatos, & arietem immaculatū: & ſacrificium ephi per arietem: in agnis autem ſacrificium quod dederit manus eius: & olei hin, per ſingula ephi. In die autem calendarum vitulum de armento immaculatum: & ſex agni, & arietes immaculati erunt. Et ephi per vitulum, ephi quoque per arietem faciet ſacrificium: de agnis autem, ſicut inuenerit manus ei9: & olei hin, per ſingula ephi. ¶Cumque ingreſſurus eſt princeps, per viam veſtibuli portæ ingrediatur, & p eandem viam exeat. Et cū intrabit populus terræ in conſpectu domini in ſolennitatibus: qui ingredietur per por- C
tam aquilonis, vt adoret, egrediatur p viam portæ meridianæ: porro qui ingredietur per viam portæ meridianæ, egrediatur per viam portæ Aquilonis: non reuertetur per viā portæ per quā ingreſſus eſt, ſed è regiōe illius egredietur. Prīceps autem in medio eorum cū ingredientibus ingredietur: & cum egredientibus egredietur. Et in [a]nundinis[b], & in ſolennitatibus erit ſacrificiū ephi per vitulum, & ephi per arietem: D
in agnis autem erit ſacrificium ſicut inuenerit manus eius: & olei hin, p ſingula ephi. ¶Cum autem fecerit prīceps ſpontaneum holocauſtum, aut pacifica voluntaria domino: aperietur ei porta quæ reſpicit ad oriētem, & faciet holocauſtum ſuū, & pacifica ſua, ſicut fieri ſolet in die ſabbathi: & egredietur, claudeturque porta poſtquam exierit. Et agnum [a]eiuſdem anni[b], immaculatū, faciet holocauſtum quotidie domino: [a]ſemper[b] mane faciet illud. Et faciet ſacrificium ſuper eo [a]cata mane[b] mane ſextam partem ephi: & de oleo tertiam partem hin, vt miſceatur ſimilæ: ſacri- E
ficium domino legitimum, iuge atque perpetuum. Faciet agnum & ſacrificiū,

[a] feſtibus

[a] anniculum, [a] ſingu[...], [a] ſingu[...], & in[...]

& oleum catá mane mane : holocauſtū
ſempiternum. ¶Hæc dicit dominus de
us , ſi dederit princeps donum alicui
de filiis ſuis: hæreditas eius, filiorū ſuo
rum erit, poſſidebunt eam hæreditarie.
F Si autem dederit legatum de hæredita
te ſua vni ſeruorum ſuorum : erit illius
vſque ad annum remiſſionis, & reuerte
tur ad principē: hæreditas aūt eius filię
eius erit. Et nō accipiet princeps de hę
reditate populi per violentiam , & de
poſſeſſione eorū : ſed de poſſeſſione ſua
hæreditatē dabit filiis ſuis: vt non diſ-
pergatur populus meus vnuſquiſque à
poſſeſſione ſua . ¶Et introduxit me per
ingreſſum qui erat ex latere portæ in
gazophylacia ſanctuarii ad ſacerdotes
quæ reſpiciebant ad Aquilonē: & erat
ibi locus*vergens ad occidentē. Et di- *ad lat9
xit ad me, Iſte ad locus vbi coquent ſa
cerdotes pro peccato & pro delicto: v- G
bi coquent ſacrificium, vt non efferant
in atrium exterius, & ſanctificetur po-
pulus. Et eduxit me in atrium exterius,
& circunduxit me per quatuor angu-
los atrii: & ecce, atriolum erat in angu
lo atrii, atriola ſingula per āgulos atrii.
In quatuor angulis atrii atriola diſpoſi-
ta: quadraginta cubitorum per longū
& triginta per latū: menſuræ vnius qua
tuor erant. Et paries per circuitum am
biens quatuor atriola: & culinæ fabri-
catę erant ſubter porticus per gyrū. Et
dixit ad me, Hæc eſt domus culinarum
in qua coquent miniſtri domus domi-
ni victimas populi.

CAP. XLVII.

Viſio aquarum è templo mananti-
um. Baptiſmi gratia. Termini terræ pro
miſſionis, & eius diuiſio per tribus.

A ET cōuertit me ad portā domꝰ, &
ecce egrediebātur ſubter limē do
mus ad orientem: facies enim do-
mus reſpiciebat ad oriētem: aquæ
autem deſcendebant in latus tēpli de-
xtrum ad meridiem altaris . Et eduxit
me per viā portæ aquilonis, & conuer
tit me ad viā foras portā exteriorē,
viam q̄ reſpiciebat ad oriētē: & ecce a-
quæ redūdātes à latere dextro. Cū egre
deret vir ad orientē, qui habebat funi-
culū in manu ſua, & mēſus eſt mille cu
bitos: & traduxit me per aquā vſq; ad
talos. Rurſumq; menſus eſt mille, & tra
duxit me per aquam vſq; ad genua: &
menſus eſt mille, & traduxit me per a-
quā vſque ad renes. Et mēſus eſt mille,
torrentem quem non potui pertranſi-
re: quoniam intumuerāt aquæ profun-
di torrentis qui nō poteſt tranſuadari.

Et dixit ad me, Certe vidiſti fili homi-
nis. Et eduxit me, & cōuertit ad ripam
torrentis, Cumque me conuertiſſem, ec
ce in ripa torrentis ligna multa nimis
B ex vtraque pte. Et ait ad me, Aquę iſtæ
ᵃ Geſila orientalē quæ egrediuntur ad ᵃtumulos ſabuli o-
rientalis⁾, & deſcendunt ad plana de-
ſerti, intrabunt mare, & exibunt, & ſa-
nabuntur aquæ. Et omnis anima viuēs
quæ ſerpit, quocunque venerit torrēs,
viuet: & erunt piſces multi ſatis poſtq̄
venerint illuc aquę iſtæ, & ſanabuntur:
& viuent omnia ad quæ venerit tor-
rens. Et ſtabunt ſuper illa piſcatores, ab
En-gaddi vſque ad En-agallim ſiccatio
ſagenarum erit: plurimæ ſpecies erunt
piſcium eius, ſicut piſces maris magni,
ᵇ cœnoſa autem eius & paluſtria multitudinis nimiæ: ᵇ in littoribus au
tem eius, & in paluſtribus⁾ non ſanabū-
tur, quia in ſalinas dabuntur. Et ſuper
torrentem orietur in ripis eius ex vtra
que parte omne lignum pomiferum: nō
defluet folium ex eo, & nō deficiet fru
ctus eius: per ſingulos mēſes afferet pri
C mitiua, quia aquæ eius de ſanctuario
egredientur: & erunt fructus eius in ci-
bum, & folia eius ad medicinam. ¶Hæc
dicit dominus deus, Hic eſt termin9 in
quo poſſidebitis terram in duodecim
tribubus Iſrael: quia Ioſeph duplicē fu
niculum habet. Poſſidebitis autem ſin-
guli æque vt frater ſuus: ſuper quam le
uaui manum meam vt darem patribus
veſtris: & cadet terra hæc vobis in poſ
ſeſſionem. Hic eſt autem terminus ter-
ræ: ad plagam ſeptentrionalem, à mari
magno via Hethalon, venientibus Seda
da, Emath, Berotha, Sabarim, quæ eſt in
ter terminum Damaſci & confinium
Emath, dom9 Tichon quæ eſt iuxta ter
minum Auran. Et erit terminus à mari
D vſque ad atrium Enon terminus Dama
ſci, & ab Aqlone ad Aqlonē, & termin9
Emath: plaga aūt ſeptētriōalis. Porro pla
ga oriētalis de medio Aurā & de medio
Damaſci & de medio Galaad, & de me
dio terrę Iſrael, Iordāis diſterminās ad
mare orientale, metiemini etiam plagā
orientalem. Plaga autem auſtralis me-
ridiana, à Thamar vſque ad aquas con
tradictionis Cades: & torrens vſque ad
mare magnū: & hæc eſt plaga ad me-
ridiem Auſtralis. Et plaga maris, mare
magnum à confinio per directum, do
nec venias Emath: hæc eſt plaga ma-
ris. Et diuidetis terram iſtam vobis per
tribus Iſrael: & mittetis eam in hæredi
tatem vobis, & aduenis qui acceſſerit
ad vos, qui genuerit filios in medio ve
ſtrum: & erunt vobis ſicut indigenæ in
ter filios Iſrael: vobiſcum diuident poſ
ſeſſionem in medio tribuum Iſrael. In
tribu autem quacunque fuerit aduena,
ibi dabitis poſſeſſionem illi, ait domi-
nus deus.

CAP. XLVIII.

Sortes ſeptem tribuum, Repetūtur
partes poſſeſſionis ſacerdotum & tem-
pli, Leuitarum, Ciuitatis, Principis. Sor
tes reliquarum tribuū. Portæ ciuitatis.

ET hæc nomina tribuum à finibus
aquilonis iuxta viā Hethalō per- A
gentibus Emath atrium Enan ter-
minus Damaſci ad Aquilonem iu-
xta viam Emath. Et erit ei plaga orien-
talis mare, Dan vna. Et à termino Dan,
à plaga orientali vſque ad plagam ma-
ris, Aſer vna: & ᵃſuper⁾ terminum Aſer, ᵃiu[xta]
à plaga orientali vſque ad plagam ma-
ris, Nephthali vna. Et ſuper terminum
Nephthali à plaga orientali vſque ad
plagā maris, Manaſſe vna. Et ſuper ter-
minum Manaſſe, à plaga orientali vſq;
ad plagam maris, Ephraim vna. Et ſu-
per terminum Ephraim, à plaga orien
tali vſque ad plagam maris, Ruben v-
na. Et ſuper terminum Ruben, à pla-
ga orientali vſque ad plagam maris,
Iuda vna. Et ſuper terminum Iuda, à
plaga orientali vſque ad plagam ma-
ris, erunt primitiæ quas ſeparabitis vi-
gintiquinque millibus latitudinis &
longitudinis, ſicuti ſingulæ partes à
plaga orientali vſque ad plagam ma-
ris: & erit ſanctuarium in medio eius.
¶Primitiæ quas ſeparabitis domino:
longitudo vigintiquinque millibus &
latitudo decem millibus. Hæ autem
erunt primitiæ ſanctuarii ſacerdotum: B
Ad Aquilonem longitudinis viginti-
quinque millia, & ad mare latitudinis
decem millia, ſed & ad orientem lati-
tudinis decem millia, & ad meridiem
longitudinis vigintiquinque millia: &
erit ſanctuariū domini in medio eius.
Sacerdotibus ſanctuarium erit de filiis

ræce - Sadoc, qui cuſtodierunt [a] cerimonias
a mea, meas), & non errauerunt cum errarent
filii Iſrael, ſicut errauerunt & Leuitæ.
Et erunt eis primitiæ de primitiis terræ ſanctum ſanctorum, iuxta terminũ
Leuitarum. Sed & Leuitis ſimiliter iuxta fines ſacerdotũ vigintiquinque millia longitudinis, & latitudinis decem millia. Omnis lõgitudo viginti & quinque millium, & latitudo decem milium Et non venundabunt ex eo, neque mutabunt, neque tranſferentur primitiæ terræ, quia ſanctificatæ ſunt domino.
Quinque millia autem quæ ſuperſunt in latitudine per vigintiquique millia, prophana erunt vobis in habitaculum & in ſuburbana: & erit ciuitas in medio eius. Et hæ menſuræ eius: Ad plagã ſeptentrionalem, quingẽta & quatuor millia ad plagam meridianam, quinta & quatuor millia: & ad plagam ori-
C entalem, quingenta & quatuor millia:
& ad plagam occidentalem, quingenta & quatuor millia. Erũt autem ſuburbana ciuitatis, ad Aquilonem ducenta quinquaginta, & ad meridiem ducenta quinquaginta, & ad orientem ducẽta quinquaginta millia, & ad mare ducenta quinquaginta. Quod autem reli-
egiõe quum fuerit longitudine [a]ſecundũ pri-
e ſunt mitias) ſanctuarii, decem millia in oriẽ-
gione tem, [a] erunt ſicut primitiæ ſanctuarii:
aciõis & erunt fruges eius panes his qui ſeruiunt ciuitati. Seruientes autem ciuitati, operabuntur ex omnibus tribubus Iſrael. Omnes primitiæ vigintiquinq; millium, per vigintiquinque millia in
latio- quadrum ſeparabuntur in [a] primitias)
& in- ſanctuarii, & poſſeſſionem ciuitatis.
Quod autem reliquum fuerit principis erit ex omni parte primitiarũ ſanctuarii, & poſſeſſionis ciuitatis è regione vigintiquinque millium primitiarũ vſque ad terminum orientalem: ſed & à mari è regione vigintiquinque millium vſque ad terminum maris, ſimiliter in partibus principis erit: & erunt primitiæ ſanctuarii, & ſanctuariũ templi in medio eius. ¶De poſſeſſione autem Leuitarum & de poſſeſſione ciuitatis in medio partium principis erit:

inter terminum Iuda, & inter terminum Beniamin, & ad principem pertinebit. ¶Et reliquis tribubus, A plaga orientali, vſque ad plagam occiden-
talem, Beniamin vna. Et [a] contra) ter- [a]iuxta
minum Beniamin à plaga orientali vſque ad plagam occidentalem, Simion
vna. Et [a]ſuper terminum Simeonis à pla- [a]iuxta
gã orientali vſque ad plagam occidentalem, Iſſachar vna. Et ſuper terminum Iſſachar, à plaga orientali vſque ad plagam occidentalem, Zabulon,
vna. Et ſuper terminum Zabulon, à D
plaga orientali vſque ad plagam maris, Gad vna. Et ſuper terminum Gad, ad plagam Auſtri in meridiem: & erit finis de Thamar, vſque ad aquas contradictionis Cades, hæreditas contra mare magnum. Hæc eſt terra quã mittetis in ſordem tribubus Iſrael: & hæ partitiones earum ait dominus deus.
Et hi egreſſus ciuitatis: A plaga ſeptẽtrionali quingentos & quatuor millia menſurabis. Et portæ ciuitatis in nominibus tribuum: Iſrael portæ tres à ſeptentrione, porta Ruben vna, porta Iuda vna, porta Leui vna. Et ad plagam oriẽtalem, quingentos & quatuor millia: & portæ tres, porta Ioſeph vna, porta Beniamin vna, porta Dan vna.
Et ad plagam meridianam, quingentos & quatuor millia metieris: & portæ tres, porta Simeonis vna, porta Iſſachar vna, porta Zabulon vna. Et ad plagam occidentalem, quingentos, & quatuor millia & portæ eorum tres, porta Gad vna, porta Aſer vna, porta Nephtali vna. Per circuitum, decem & octo millia: & nomẽ ciuitatis ex illa die, Dominus ibidem.

Danielis Prophetia.

CAP. I.

Captiuitatem Ioacim regis Iuda refert propheta. De filiis captiuis iubet rex eligi, qui doceantur litteras & linguam Chaldęorum. Annona regia eis conſtituitur. Daniel abſtinet à cibis regis Babyloniorum. Horum puerorum ſcientia & diſciplina.

D ANNO tertio regni Ioacim regis Iuda, venit Nabuchodonoſor rex, Babylonis in Ieruſalē, & obſedit eam. Et tradidit dominus in manu eius Ioacim regem Iudæ, & partem vaſorū domus dei: & aſportauit ea in terram Sennaar, in domum dei ſui, & vaſa intulit ī domū theſauri dei ſui. Et ait rex Aſphenez prępoſito eunuchorū, vt introduceret de filiis Iſrael, & de ſemine regio, & * tyrannorū ʾpueros in quibus nulla eſſet macula, decoros forma, & eruditos omni ſapientia, ⁼cautos ſcientia, & doctos diſciplinaʾ, & qui poſſint ſtare in palatio regis: vt doceret eos literas, & linguam Chaldæorum. Et conſtituit rex annonam per ſingulos dies de cibis ſuis, & de vino vnde bibebat ipſe: vt enutriti tribus annis, poſtea ſta-

B rent in conſpectu regis. ¶Fuerunt ergo inter eos de filiis Iudę, Daniel, Ananias Miſael, & Azarias. Et impoſuit eis præpoſitus enuchorum, nomina: Danieli, Baltaſſar: Ananiæ, Sidrach: Miſaeli, Miſach: & Azariæ, Abdenago. Propoſuit autē Daniel in corde ſuo ne pollueretur de mēſa regis: neque de vino potus eius, & rogauit eunuchorū prępoſitum ne contaminaretur. Dedit autem deus Danieli gratiam & miſericordiā in cōſpectu principis eunuchorum. Et ait princeps eunuchorum ad Danielem, Timeo ego dominum meum regem qui conſtituit vobis cibum & potum: qui ſi viderit vultus veſtros macilentiores præ cæteris adoleſcentibus coæuis veſtris, condemnabitis caput me-

C um regi. Et dixit Daniel ad Malaſar, quem conſtituerat princeps eunuchorum ſuper Danielem, Ananiam, Miſaelem, & Azariam, Tenta nos obſecro ſeruos tuos diebus decem, & dentur nobis legumina ad veſcendum, & aqua ad bibendum: & cōtemplare vultus noſtros, & vultus puerorum qui veſcuntur cibo regio: & ſicut videris, facies cum ſeruis tuis. Qui ⁼ audito ſermone huiuſcemodiʾ, tentauit eos diebus decem. Poſt dies autem decem apparuerunt vultus eorum meliores, & corpulentiores præ omnibus pueris qui veſcebantur cibo regio. Porro Malaſar tollebat cibaria, & vinum potus eorum: dabatque eis legumina. Pueris autem his dedit deus ſcientiam & di-

ſciplinam in omni libro & ſapientia: D

Danieli autem intelligētiam omnium viſionum & ſomniorum. Completis itaque diebꝰ, poſt quos dixerat rex vt introducerentur: introduxit eos præpoſitus eunuchorum in conſpectu Nabuchodonoſor. Cumque eis locutus fuiſſet rex, non ſunt inuenti tales de vniuerſis, vt Daniel, Ananias, Miſael, & Azarias: & ſteterunt in conſpectu regis. Et omne verbum ſapientiæ & intellectus quod ſciſcitatus eſt ab eis rex inuenit in eis decuplum ſuper cunctos ariolos & magos qui erant in vniuerſo regno eius. ¶Fuit autem Daniel vſque ad annum primum Cyri regis.

* principum

⁼ vt, ingenioſos & intelligētes,

⁼ mor ſit e hoc,

CAP. II.

Somnium Nabuchodonoſor. Accerſitis magis, quærit ab eis & ſomnium, & eius interpretationem. Reſpondent ſe non poſſe indicare. Iubet rex omnes ſapientes Babylonis interfici. Petit Daniel tempus ſibi dari ad quæſtionem diſſoluendam. Danieli reuelat myſterium dominus. Gratiarum actio confiteri, & laudare. Introducitur Daniel ad regem. Regi ſomnium indicat Daniel, & eius interpretationem. De regno CHRISTI æterno. Lapis Chriſtus. Daniel à rege exaltatur. A

IN anno ſecundo regni Nabuchodonoſor vidit Nabuchodonoſor ſomnium: & conterritus eſt ſpiritus eius, & ſomnium eius fugit ab eo. Præcepit autem rex vt conuocarētur arioli, & magi, & malefici, & Chaldæi: vt indicarent regi ſomnia ſua. Qui cum veniſſent ſteterunt coram rege: & dixit ad eos rex, Vidi ſomnium: &

mente confuſus ignoro quid viderim.
Reſponderuntque Chaldæi regi Syria
ce, Rex in ſempiternum viue: dic ſom-
nium ſeruis tuis, & interpretationem
eius indicabimus. Et reſpondens rex
Res ait chaldæis, =ſermo) receſſit à me: niſi
(infra. indicaueritis mihi ſomnium & conie-
n fruſta cturam eius, =peribitis) vos, & domus
onemi- veſtræ =publicabuntur). Si autem ſom-
i, nium & coniecturam eius narraueritis:
n latri- præmia & dona, & honorem multum
as ponē accipietis à me. ſomnium igitur, & in-
ur. terpretationem eius indicate mihi. Re
ſponderunt ſecundo, atque dixerunt,
Rex ſomnium dicat ſeruis ſuis, & in-
terpretationē eius indicabimus. Re-
B ſponditque rex: & ait, Certe noui ꝙ tē
pus redimitis, ſcientes ꝙ receſſerit à
me ſermo. Si ergo ſomnium non indi-
caueritis mihi, vna eſt de vobis ſen-
tentia, ꝙ interpretationem quoque fal
lacem & deceptione plenam compo-
ſueritis vt loquamini mihi donec tem
pus pertranſeat. Somnium itaque dici-
te mihi, vt ſciam ꝙ interpretationem
quoq; eius veram loquamini. Reſpon-
dentes ergo Caldæi coram rege, dixe-
runt, Non eſt homo ſuper terram, qui
ndicare ſermonem tuum, rex poſſit = implere):
ſed neque regum quiſquam magnus &
potens verbum huiuſcemodi ſciſcita-
tur ab omni ariolo, & mago, & Chal-
dæo. Sermo enim quem tu quæris, rex,
grauis eſt: nec reperietur quiſquam qui
indicet illum in conſpectu regis: exce
ptis diis, quorum non eſt cum homini
bus conuerſatio. Quo audito, rex in fu
rore & in ira magna præcepit vt peri-
rent omnes ſapientes Babylonis. Et e-
greſſa ſententia, ſapientes interficiebā-
tur: quærebaturque Daniel & ſocii eius
C vt perirent. ¶Tūc Daniel requiſiuit de
lege atque ſententia ab Arioch princi
pe =militiæ) regis, qui egreſſꝰ fuerat ad
nterfici interficiendos ſapientes Babylonis. Et
atium interrogauit eum qui à rege poteſta-
tem acceperat, =quam ob cauſam tam
crudelis ſententia à facie regis eſſet e-
greſſa. cum ergo rem indicaſſet Arioch
Danieli, Daniel ingreſſus rogauit re-
gem vt tempꝰ daret ſibi ad ſolutio-
nem indicandam regi. Et ingreſſus eſt
domum ſuam; Ananiæque & Miſaeli,
& Azoriæ ſociis ſuis, indicauit nego-
tium: vt quærerent miſericordiam à fa
cie dei cæli ſuper = ſacramento) iſto, & =ſecreto
non perirent Daniel & ſocii eius, cum
cæteris ſapientibus Babylonis. Tunc
Daniel =myſterium) per viſionem no- =ſecretū
cte reuelatum eſt: & benedixit Daniel
deum cæli, & locutus ait, || Sit nomen Pſal.113.d
domini benedictum à ſeculo & vſque
in ſeculum: quia ſapientia, & forti-
tudo eius ſunt. Et ipſe mutat tem-
pora & ætates: transfert regna atque
conſtituit: dat ſapientiam ſapienti-
bus, =& ſcientiam intelligentibus =di- D
ſciplinam). Ipſe reuelat profunda & =ſcientiā
abſcondita: & nouit in tenebris con-
ſtituta & lux cum eo eſt. Tibi deus pa
trum meorum confiteor teque laudo:
quia ſapientiam & fortitudinem dedi
ſti mihi: & nunc oſtendiſti mihi quæ
rogauimus te, quia ſermonem regis
aperuiſti nobis. ¶Poſt hæc Daniel in-
greſſus ad Arioch quem conſtituerat
rex vt perderet ſapientes Babylonis,
ſic ei locutus eſt, Sapientes Babylo-
nis ne perdas, introduc me in conſpe-
ctu regis, & ſolutionem regi narrabo.
Tunc Arioch feſtinus introduxit Da-
nielem ad regem, & dixit ei, Inueni ho
minem de filiis transmigrationis Iu-
dæ, qui ſolutionem regis annuntiet.
Reſpondit rex: & dixit Danieli cuius
nomen erat Balthaſſar, Putaſne ve-
re potes mihi indicare ſomnium quod
vidi, & interpretationem eius? Et re-
ſpondens Daniel coram rege, ait, My-
ſterium quod rex interrogat, ſapien-
tes, magi, & arioli, & aruſpices neque-
unt indicare regi; ſed eſt deus in cælo
reuelans myſteria, qui indicauit tibi E
rex Nabuchodonoſor quæ ventura ſunt
in nouiſſimis temporibus. Somnium
tuū, & viſiones capitis tui in cubili tuo
huiuſcemodi ſunt. Tu rex cogitare cœ-
piſti ī ſtatu tuo quid eſſet futurū poſt
hæc: & qui reuelat myſteria, oſtēdit ti
bi quæ ventura ſunt. Mihi quoq; nō =in =propter
ſapientia) quæ eſt in me plus ꝗ in cun- ſapientiā
ctis viuentibus ſacramētum hoc reue-
latū eſt: ſed vt interpretatio regi mani
feſta fieret, & cogitationes mētis tuæ
ſcires, tu rex videbas, & ecce quaſi ſta
tua vna grādis: ſtatua illa magna & ſta
tua ſublimis ſtabat cōtra te, & intuitus
eius erat terribilis. Huius ſtatuæ caput

ex auro optimo erat: pectus autem & brachia, de argento: porro venter & femora ex ære. Tibiæ autem, ferrię. Pedũ quędam pars erat ferrea, quædam autem fictilis. Videbas ita, donec abſciſſus eſt lapis de monte ſine manibus: & percuſſit ſtatuã in pedib9 ei9 ferreis & fictilibus, & comminuit eos. Tunc contrita ſunt pariter ferrum, teſta, æs, argentum & aurum, & redacta quaſi in ªquiſquilias ªfauillam) æſtiuæ areæ, quæ rapta ſunt vento: nulluſque locus inuẽtus eſt eis: lapis autem qui percuſſerat ſtatuam, factus eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam teram. hoc eſt ſomniũ. ¶Interpretationem quoque eius dicemus corã te, rex. Tu rex regũ es: & deus cæli regnum & fortitudinem & imperium & gloriam dedit tibi: & omnia in quibus habitant filii hominum & beſtiæ agri volucres quoque cæli dedit in manu tua, & ſubditione tua, vniuerſa conſtituit. tu es ergo caput aureum. Et poſt te conſurget regnum aliud minus te: & regnum tertium aliud æreum, quod imperabit vniuerſæ terræ: & regnum quartum erit velut ferreum. Quomodo ferrum comminuit & domat omnia: ſic comminuet & conteret omnia hæc. Porro quia vidiſti pedum & digitorum partem teſteam figuli, & partem ferream: regnũ diuiſum erit, quod tamen de plantario ferri orietur, ſecũdum quod vidiſti ferrum miſtum teſtę ex luto. Et digitos pedum ex parte ferreos & ex parte fictiles: ex parte regnum erit ſolidum, & ex parte contritum. Quod autem vidiſti ferrum miſtum teſtæ ex luto, commiſcebuntur quidem humano ſemine, ſed non adhærebunt ſibi, ſicuti ferrum miſceri nõ G poteſt teſtæ. In diebus autem regnorum illorum ſuſcitabit deus cæli regnum quod inæternum non diſſipabitur, & regnum eius alteri populo non tradetur: comminuet autem & conſumet vniuerſa regna hęc: & ipſum ſtabit inæternum. Secundum quod vidiſti quod de monte abſciſſus eſt lapis ſine manibus, & comminuit teſtam, & ferrum, & æs, & argentum & aurum, deus magnus oſtendit regi quæ ventura ſunt poſtea, & verum eſt ſomnium, & fidelis interpretatio eis. ¶Tunc rex Nabuchodonoſor cecidit in faciem ſuam, & ªDanielem adorauit): & hoſtias, ª Dan in cu uit ſe & incenſum præcepit vt ſacrificarent ei. Loquens ergo rex, ait Danieli, Vere deus veſter, deus deorum eſt, & dominus regum, reuelãs myſteria: quoniam tu potuiſti aperire hocªſacramẽtum). ª ſecre Tunc rex Danielem in ſublime extulit & munera multa & magna dedit ei: & conſtituit eum principem ſuper omnes prouincias Babylonis, & præfectum & magiſtrum ſuper cunctos ſapientes Babylonis. Daniel autem poſtulauit à rege: & conſtituit ſuper opere prouinciæ Babylonis, Sidrach, Miſach, & Abdenago: ipſe autem Danielªerat in foribus regis). ª.i. m bat in ria ap regem

CAP. III.

Erigitur à rege aurea ſtatua, quam adorari præcipit. Accuſantur Sidrach, Miſach, & Abdenago, quòd decretum regium contempſerint. Hi ad regem adducti, ſtatuam adorare iubentur. Recuſant. Mittuntur in fornacem.

A Nabuchodonoſor rex fecit ſtatuam auream altitudine cubitorum ſaxaginta, latitudine cubitorum ſex, & ſtatuit eam in campo Dura prouinciæ Babylonis. Itaque Nabuchodonoſor rex miſit ad congregandos ſatrapas, magiſtratus & iudices duces & tyrannos, & præfectos, omneſque principes regionum vt cõuenirent ad dedicationem ſtatuæ quã erexerat Nabuchodonoſor rex. Tunc congregati ſunt ſatrapæ, magiſtratus & iudices, duces & tyranni, & optimates qui erant in poteſtatibus conſtituti, & vniuerſi principes regionũ, vt conuenirent ad dedicationẽ ſtatuæ quam erexerat Nabuchodonoſor rex. Stabant autem in conſpectu ſtatuę quã poſuerat Nabuchodonoſor rex & præco clamabat valẽter, Vobis dicitur populis, tribub9 & linguis, In hora qua audieritis ſonitũ tubæ & fiſtulæ & citharę, ſambucę, & pſalterii & ſimphonię & vniuerſi generis muſicorũ, cadẽtes adorate ſtatuã auream quã cõſtituit Nabuchodonoſor rex. Si quis autem nõ proſtratus adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis ardentis. Poſt hæc igitur ſtatim vt audierunt omnes populi ſonitũ tubæ fiſtulæ, & citharæ,

ſambucæ & pſalterii,ſymphoniæ & omnis generis muſicorum:cadentes omnes populi,tribus,& linguę adorauerũt ſtatuam auream quam conſtituerat Nabuchodonoſor rex.¶Statimq; & in ipſo tempore accedentes viri Chaldæi accuſauerunt Iudæos:dixeruntque Nabuchodonoſor regi,Rex in æternum viue. tu rex poſuiſti decretum vt omnis homo qui audierit ſonitum tubę,fiſtulæ,& citharæ, ſambucæ & pſalterii,&
B ſymphoniæ:& vniuerſi generis muſicorum,proſternat ſe,& adoret ſtatuam auream:ſiquis autem non procidens adorauerit,mittatur in fornacem ignis ardentis.Sunt ergo viri Iudæi,quos conſtituiſti ſuper opera regionis Babyloniæ,Sidrach,Miſach,& Abdenago:viri iſti contempſerunt,rex,decretũ tuum: deos tuos non colunt, & ſtatuam auream quam erexiſti non adorant.Tunc Nabuchodonoſor rex in furore & in ira præcepit vt adducerentur Sidrach, Miſach,& Abdenago:qui cõfeſtim adducti ſunt in conſpectu regis.Pronuntianſque Nabuchodonoſor rex, ait eis, Verene Sidrach, Miſach, & Abdenago deos meos non colitis, & ſtatuam auream quã conſtitui non adoratis? Nunc ergo ſi eſtis parati,quacunque hora audieritis ſonitum tubæ,fiſtulæ,citharę, ſambucæ & pſalterii & ſymphoniæ,omniſque generis muſicorum, proſternite vos, & adorate ſtatuam quam feci:quòd ſi non adoraueritis, eadem hora mittemini in fornacem ignis ardentis:& quis eſt deus qui eripiet vos de manu mea? Reſpondentes Sidrach,Miſach,& Abdenago,dixerunt regi Nabuchodonoſor. Non oportet nos de hac re reſpondere tibi.Ecce enim deus noſter quem colimus, poteſt eripere nos de camino ignis ardentis, & de manibus tuis,ô rex,liberare. Quod ſi noluerit, notum ſit tibi, rex, quia deos tuos non colimus,& ſtatuam auream quam erexiſti nõ adoramus. Tunc Nabuchodonoſor repletus eſt furore:& aſpectus faciei illius immutatus eſt ſuper Sidrach,Miſach,& Abdenago.Et præcepit vt ſuccenderetur fornax ſeptuplum quàm ſuccendi cõſueuerat.Et viris fortiſſimis de exercitu ſuo iuſſit vt ligatis
C pedibus Sidrach,Miſach, & Abdenago mitterent eos in fornacem ignis ardentis, Et cõfeſtim viri illi vincti cũ braccis ſuis,& tiaris,& *calceamentis & veſtibus, miſſi ſunt in medium fornacis ignis ardentis. Nam iuſſio regis vrgebat: fornax autem ſuccenſa erat nimis. Porrò viros illos qui miſerant Sidrach, Miſach & Abdenago,interfecit flamma ignis. Viri autem hi tres,id eſt Sidrach, Miſach,& Abdenago ceciderũt in medio camino ignis ardentis,colligati. *palliis

¶Quæ ſequuntur,in Hebræis voluminibus non reperi.

Azariæ oratio fidei, & humiliatis plena.Ab igne intacti deum laudant.

ET ambulabant in medio flammæ laudantes deum,& benedicentes domino. Stans autẽ Azarias orauit ſic,aperienſq; os ſuũ in medio ignis ait, Benedictus es domine deus patrũ noſtrorum, & laudabile & glorioſum nomẽ tuum in ſecula: quia iuſtus es in omnibus quæ feciſti nobis,& vniuerſa opera tua vera,& viæ tuæ rectæ,& omnia iudicia tua vera.Iudicia enim vera feciſti iuxta omnia quę induxiſti ſuper nos, & ſuper ciuitatem ſanctam patrũ noſtrorum Ieruſalem: quia in veritate & in iudicio induxiſti omnia hęc propter peccata noſtra. Peccauimus enim & inique egimus recedẽtes à te & deliquimus in omnibus,& præcepta tua nõ audiuimus,nec obſeruauimus, nec fecimus ſicut præceperas nobis vt bene nobis eſſet. omnia ergo quæ induxiſti ſuper nos,& vniuerſa quę feciſti nobis,in vero iudicio feciſti: & tradidiſti nos in manibus inimicorum noſtrorũ iniquorum & peſſimorum,& præuaricatorumque,& regi iniuſto & peſſimo vltra omnem terram. Et nunc non poſ- D
ſumus aperire os:cõfuſio,& opprobriũ facti ſumus ſeruis tuis,& his qui colunt te.Ne,quæſumus tradas nos in perpetuum propter nomen tuum, & ne diſſipes teſtamentum tuum, neque auferas miſericordiam tuam à nobis propter Abraham dilectum tuum,& Iſaac ſeruũ tuum, & Iſrael ſanctum tuum: quibus locutus es,pollicens quòd multiplicares ſemen eorum ſicut ſtellas cęli,& ſicut arenã quę eſt in littore maris:quia domine imminuti ſumus plus quàm omnes gentes,ſumuſq; humiles in vni-

uerſa terra hodie propter peccata noſtra. Et non eſt in tempore hoc princeps, & dux, & propheta, neque holocauſtum, neque ſacrificium, neq; oblatio, neque incenſum, neq; locus primitiarum coram te, vt poſſimus inuenire miſericordiã tuam: ſed in anima cõtrita, & ſpiritu humilitatis ſuſcipiamur. Sicut in holocauſto arietum & taurorũ, & ſicut in millibus agnorum pinguiũ: ſic fiat ſacrificium noſtrum in conſpectu tuo hodie, vt placeat tibi: quoniam non eſt confuſio confidentibus in te. Et nunc ſequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuam. Ne confundas nos: ſed fac nobiſcũ iuxta manſuetudinem tuam, & ſecundum multitudinẽ miſericordiæ tuæ. Et erue nos in mirabilibus tuis, & da gloriam nomini tuo domine: & confundantur omnes qui oſtendunt ſeruis tuis mala, confundantur in omnipotentia, & robur eorum conteratur, & ſciant quia tu es dominus deus ſolus, & glorioſus ſuper orbem terrarum. Et non ceſſabant qui miſerant eos miniſtri regis ſuccendere fornacẽ, naphtha & ſtuppa & pice & malleolis, & effundebatur flamma
E ſuper fornacem cubitis quadragintanouem: & erupit, & incendit quos reperit iuxta fornacem de Chaldæis. Angelus autem domini deſcendit cum Azaria & ſociis eius in fornacem: & excuſſit flammã ignis de fornace, & fecit medium fornacis quaſi ventum roris flantem, & non tetigit eos omnino ignis, neque contriſtauit, nec quicquam moleſtiæ intulit. Tunc hi tres quaſi ex vno ore laudabant & glorificabant & benedicebant deum in fornace: dicentes,

Benedictus es domine deus patrum noſtrorum, & laudabilis & ſuperexaltatus in ſecula: & benedictũ nomen gloriæ tuæ ſanctum & laudabile & ſuperexaltatum in omnibus ſeculis.

Benedictus es in templo ſancto gloriæ tuæ, & ſuperlaudabilis & ſupergloriosus in ſecula.

Benedictus es in throno regni tui, & ſuperlaudabilis & ſuperexaltatus in ſecula.

Benedictus es qui intueris abyſſos, & ſedes ſuper cherubim, & laudabilis & ſuperexaltatus in ſecula.

Benedictus es in firmamento cæli; & laudabilis & glorioſus in ſecula.

Benedicite oĩa opera domini domino, laudate & ſuper exultate eũ in ſecula.

Benedicite angeli domini domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

‖Benedicite cæli domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula. Pſa.

Benedicite aquæ omnes quæ ſuper cælos ſunt domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite omnes virtutes domini domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite ſol & luna domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite ſtellæ cæli domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite oĩs imber & ros domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.

Benedicite omnis ſpiritus dei domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.

Benedicite ignis & æſtus domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite frigus & æſtas domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite rores & pruina domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite gelu & frigus domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite glacies & niues domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.

Benedicite noctes & dies domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula. F

Benedicite lux & tenebræ domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite fulgura & nubes domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.

Benedicat terra dominum, laudet & ſuperexaltet eum in ſecula.

Benedicite montes & colles domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.

Benedicite vniuerſa germinãtia in terra domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite fontes domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite maria & flumina domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.

Benedicite cete, & omnia quæ mouentur in aquis domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.

Benedicite oẽs volucres cæli domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.

Benedicite omnes beſtiæ & pecora domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.
Benedicite filii hominum domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.
Benedicat Iſrael dominum, laudet & ſuperexaltet eum in ſecula.
Benedicite ſacerdotes domini domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.
Benedicite ſerui domini domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.
Benedicite ſpiritus & animæ iuſtorum domino, laudate & ſuperexaltate eũ in ſecula.
Benedicite ſancti & humiles corde domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula.
Benedicite Anania, Azaria, Miſael domino, laudate & ſuperexaltate eum in ſecula: quia eruit nos de inferno, & ſaluos fecit de manu mortis & liberauit nos de medio ardentis flammæ, & de medio ignis eruit nos.
Confitemini domino, quoniam bonus, quoniam in ſeculũ miſericordia eius.
Benedicite omẽs religioſi domino deo deorũ, laudate, & confitemini ei, quia in omnia ſecula miſericordia eius.

¶ Hucuſque in Hebræo non habetur & quæ poſuimus, de Theodotionis editione tranſlata ſunt.

Fide in deũ liberantur Sidrach, Miſach, & Abdenago ab igne. Nabuchodonoſor confitetur potentiam dei viſo miraculo.

G Tunc Nabuchodonoſor rex obſtupuit, & ſurrexit propere, & ait optimatibus ſuis, Nonne tres viros miſimus in medium ignis cõpeditos? Qui reſpondentes regi dixerunt, Vere rex. Reſpondit rex, & ait, Ecce ego video quatuor viros ſolutos, & ambulãtes in medio ignis, & nihil corruptionis in eis eſt, & ſpecies quarti ſimilis filio dei. Tunc acceſſit Nabuchodonoſor ad oſtiũ fornacis ignis ardentis, & ait, Sidrach, Miſach, & Abdenago ſerui dei excelſi, egredimini, & venite. Statimq́ egreſſi ſunt Sidrach, Miſach, & Abdenago de medio ignis. Et congregati ſatrapę, & magiſtratus, & iudices, & potentes regis, contemplabantur viros illos, quoniam nihil poteſtatis habuiſſet ignis in corporibus eorũ, & capillus capitis eorum non eſſet aduſtus, etiam ⁼ſarabala⁾ eorum nõ fuiſſent immutata, & odor ignis non tranſiſſet per eos. Et erumpens Nabuchodonoſor, ait Benedictus deus eorum, Sidrach videlibet, Miſach, & Abdenago, qui miſit angelum ſuũ, & eruit ſeruos ſuos qui crediderunt in eum: & verbum regis immutauerũt, & tradiderunt corpora ſua ne ſeruirent & ne adorarent omnem

⁼veſtimẽta

deum, excepto deo ſuo. A me ergo poſitum eſt hoc decretum, vt omnis populus, tribus, & lingua quæcunque locuta fuerit blaſphemiā cōtra deum Sidrach, Miſach, & Abdenago, diſpereat, & domus eius ᵃvaſtetur⁾, neq; enim eſt alius deus qui poſſit ita ſaluare. ¶Tunc rex ᵇpromouit⁾ Sidrach, Miſach, & Abdenago in prouincia Babylonis. NABVCHODONOSOR rex, omnibus populis, gentibus, & linguis, qui habitant in vniuerſa terra, pax vobis multiplicetur. Signa & mirabilia fecit apud me deus excelſus. Placuit ergo mihi prædicare ſigna eius, quia magna ſunt: & mirabilia eius, quia fortia: & regnū eius, quia regnum ſempiternum, & ||poteſtas eius in generatione & generationem.

ᵃ in latrinas ponatur.
ᵇ magnificauit
Infra. 7. d

CAP. IIII.

Rurſum ſomniat Nabuchodonoſor. Somnium regis Daniel interpretatur, de amiſſione regni, & habitatione eius cum beſtiis, ac tandem eius in regnum reſtitutione. Nabuchodonoſor è regno eiicitur, & cum beſtiis comedit. Nabuchodonoſor confitetur potentiam ſolius dei, & in regnum reſtituitur.

EGo Nabuchodonoſor quietus erā in domo mea, & florens in palatio meo, ſomnium vidi quod perterruit me: & cogitationes meę in ſtratu meo, & viſiones capitis mei conturbauerunt me. Et per me propoſitum eſt decretū, vt introducerentur in conſpectu meo cuncti ſapientes Babylonis, & vt ſolutionem ſomnii indicarent mihi. Tunc ingrediebantur arioli, magi, Chaldæi, & aruſpices, & ſomnium narraui in conſpectu eorum: & ſolutionem eius non indicauerūt mihi, donec ᶜcollega⁾ ingreſſus eſt in cōſpectu meo Daniel, cui nomen Baltaſſar ſecundum nomen dei mei qui habet ſpiritum deorum ſanctorum in ſemetipſo: & ſomniū coram ipſo locutus ſum. Baltaſſar princeps ariolorum, quoniā ego ſcio quòd ſpiritum ſanctorum deorum habeas in te, & omne ſacramentū non eſt impoſſibile tibi: viſiones ſomniorum meorum quas vidi, & ſolutionem earum narra. Viſio capitis mei in cubili meo. Videbam, & ecce arbor in medio terræ, & altitudo eius nimia. Magna arbor & fortis: & proceritas eius contingens cælū: aſpectus illius erat vſq; ad terminos vniuerſæ terræ. Folia eius pulcherrima, & fructus eius nimius: & eſca vniuerſorum in ea. ſubter eam habitabant animalia & beſtię, & in ramis eius conuerſabantur volucres cæli: & ex ea veſcebatur omnis caro. Videbam in viſione capitis mei ſuper ſtratum meum, & ecce vigil & ſanctus de cælo deſcēdit: clamauit fortiter, & ſic ait, Succidite arborē, & precidite ramos eius: excutite folia eius, & diſpergite fructus eius: fugiant beſtiæ quę ſubter eam ſunt, & volucres de ramis eius. Veruntamen germen radicum eius in terra ſinite, & alligetur vinculo ferreo & æreo in herbis ᵃquæ foris ſunt⁾, & rore cæli tingatur, & cum feris pars eius in herba terræ. Cor eius ab humano commutetur, & cor feræ detur ei: & ſeptem tempora mutētur ſuper eum. ᵇIn ſententia vigilum decretum eſt, & ſermo ſanctorum, & petitio: donec⁾ cognoſcant viuētes quoniam dominatur excelſus in regno hominum, & cuicumque voluerit, dabit illud, & humillimum hominē conſtituerit ſuper eum. Hoc ſomniū vidi ego Nabuchodonoſor rex: tu ergo Baltaſſar interpretationem narra feſtinus: quia omnes ſapientes regni mei nō queūt ſolutionem edicere mihi: tu autē potes, quia ſpiritus deorū ſanctorū in te eſt. ¶Tunc Daniel, cuius nomē Baltaſſar, cœpit intra ſemetipſum tacitus cogitare quaſi vna hora: & cogitatiōes eius conturbabant eum. Reſpondens autem rex ait, Baltaſſar, ſomnium & interpretatio eius nō conturbent te. Reſpondit Baltaſſar, & dixit domine mi, ſomnium his qui te oderunt: & interpretatio eius hoſtibus tuis ſit. Arborem quam vidiſti ſublimem atque robuſtam, cuius altitudo pertingit ad cælum, & aſpectus illius in omnem terrā, & rami eius pulcherrimi, & fructus eius nimius, & eſca omnium in ea, ſubter eam habitantes beſtiæ agri, & in ramis eius commorantes aues cæli: tu es rex, qui magnificatus es, & inualuiſti: & magnitudo tua creuit, & peruenit vſque ad cælum, & poteſtas tua in terminos vniuerſæ terræ. Quod autem vidit rex vigilem, & ſanctum deſcendere de cælo, & dicere, Succidite arborē, &

B C D

diſſipate illam, attamen germen radi-
cum eius in terra dimittite, & vincia-
tur ferro & ære in herbis =foris) & rore
cæli conſpergatur, & cum feris ſit =pa-
bulum) eius, donec ſeptem tẽpora mu-
:cre tentur ſuper eum: hæc eſt interpreta-
tio =ſententiæ) altiſſimi, =quæ) peruenit
ſuper dominum meum regem, Eiiciẽt
te ab hominibus, & cum beſtiis =feriſ-
.f, qꝫ) erit habitatio tua, || & fœnum vt bos
comedes, & rore cæli infunderis: ſeptẽ
E quoque tempora mutabũtur ſuper te,
donec ſcias ꝙ dominetur excelſus ſu-
per regnum hominum, & cuicunque
rũt voluerit det illud. Quod autem =præce
3.d pit) vt relinqueretur germen radicum
eius, id eſt, arboris: || regnum tuum tibi
manebit poſtquam cognoueris pote-
ſtatem eſſe cæleſtem. Quamobrem, rex
conſilium meum placeat tibi, & pec-
itia cata tua =eleemoſynis) redime, & ini-
quitates tuas miſericordiis pauperũ:
ōga forſitan =ignoſcet deus delictis tuis).
bi Omnia hæc venerũt ſuper Nabucho-
tuā donoſor regem. ¶Poſt finem mẽſium
duodecim, in aula Babylonis deambu
labat. Reſpõditqꝫ rex, & ait, Nõne hæc
eſt Babylon ciuitas magna quam ego
ædificaui in domum regni, in robore
fortitudinis meæ, & in gloria decoris
mei? Cũqꝫ ſermo adhuc eſſet in ore re-
gis, vox de cælo ruit, Tibi dicitur Na
buchodonoſor rex, Regnum tuum trã-
ſibit à te, & ab hominibus eiicient te,
& cũ beſtiis =& feris) erit habitatio tua:
fœnum quaſi bos comedes, & ſeptem
tempora mutabuntur ſuper te: donec
ſcias ꝙ dominetur excelſus in regno
hominum, & cuicunque voluerit det
illud. Eadem hora ſermo completus eſt
ſuper Nabuchodonoſor, & ex homini
bus abiectus eſt, & fœnum vt bos co
medit, & rore cæli corpus eius infectũ
eſt: donec capilli eius in ſimilitudinẽ
aquilarum creſcerent, & vngues eius
quaſi auium. ¶Igitur poſt finem die-
F rum ego Nabuchodonoſor oculos me-
os ad cælum leuaui, & ſenſus meus
redditus eſt mihi: & altiſſimo benedi-
xi, & viuentem in ſempiternum lauda
7.d. ui, & glorificaui: || quia poteſtas eius
poteſtas ſempiterna, & regnum eius
in generatione & generationem: &
iam omnes habitatores terræ apud eũ =in)
nihilum reputati ſunt: Iuxta volunta- G
tem enim ſuam facit tã in =virtutibus) =exerciti
cæli quàm in habitatoribus terræ: & bus.
non eſt qui reſiſtat manui eius, & di-
cat ei, Quare feciſti? In ipſo tẽpore ſen-
ſus meus reuerſus eſt ad me, & ad ho-
norem regni mei, decoremqꝫ =perueni) =reuerſus
& figura mea reuerſa eſt ad me: & op- ſum:
timates mei, & magiſtratus mei requi-
ſierunt me, & in regno meo reſtitutus
ſum: & magnificentia amplior reddita
eſt mihi. Nunc igitur ego Nabuchodo
noſor laudo, & magnifico, & glorifico
regem cæli: quia omnia opera eius ve
ra, & omnes viæ eius iudicia, & gradiẽ
tes in ſuperbia poteſt humiliare.

CAP. V.

Balſaſar rex Babylonis, abutens va
ſis templi, videt manum ſcribẽtem ad
parietem. Accerſiti à rege magi, neque-
unt ſcripturam ediſſerere. Vocatur Da
niel, ſcripturam legit, & interpretatur
regem videlicet è regno deturbãdum.
Interfecto Balſaſar ſuccedit Darius
Medus.

Balſaſar rex fecit grande conui- A
uium optimatibus ſuis =mille: & =millena-
vnuſquiſque ſecundum ſuam bi- riis, & co
bebat ætatem). Præcepit ergo iã rã mille
temulentus vt afferrentur vaſa aurea vinum
& argentea quæ aſportauerat Nabu- bibebat.
chodonoſor pater eius de tẽplo quod
fuit in Ieruſalem: vt biberẽt in eis rex
& optimates eius, vxoreſqꝫ eius & cõ-
cubinę. Tũc allata ſunt vaſa aurea quæ
aſportauerat de templo quod fuerat in
Ieruſalem: & biberunt in eis rex & op
timates eius, vxores & cõcubinæ illius: B
Bibebãt vinum, & laudabãt deos ſuos
aureos & argẽteos, æreos, ferreos, li-
gneoſque & lapideos. In eadem hora
apparuerunt digiti, quaſi manus homi
nis ſcribentis contra candelabrum in
ſuperficie parietis aulæ regiæ: & rex
aſpiciebat articulos manus ſcribentis.
Tunc facies regis commutata eſt, &
cogitationes eius conturbabant eum:
& =compages) renum eius ſolueban- =cingula.
tur, & genua eius ad ſeiuuicem col-
lidebantur. Exclamauit itaque rex for
titer vt introducerent magos, Chal-
dæos, & aruſpices. Et proloquẽs rex ait
ſapientibus Babylonis, Quicũque le-

gerit ſcripturam hāc, & interpretatio-
nem eius manifeſtam mihi fecerit, pur
pura veſtietur, & torquem auream ha-
C bebit in collo, & tertius in regno meo
erit. Tunc ingreſſi omnes ſapientes re
gis nō potuerunt nec ſcripturā legere,
nec interpretationē eius indicare re-
gi. Vnde rex Balſaſar ſatis conturbatus
eſt, & vultus illius immutatꝰ eſt: ſed &
optimates eius turbabātur. Regina au-
tē pro re quæ acciderat regi & optima
tibus eius, domū cōuiuii ingreſſa eſt:
& proloquēs ait, Rex in æternū viue:
nō te cōturbēt cogitationes tuę, neque
facies tua immutetur. Eſt vir in regno
tuo, qui ſpiritū deorum ſanctorū habet
in ſe: & in diebus patris tui ſcientia &
ſapientia inuentæ ſunt in eo: nam &
rex Nabuchodonoſor pater tuus prin
cipem magorum, incātatorū, Chaldęo-
rū, & aruſpicū cōſtituit eū, pater inquā
tuus ô rex: quia ſpiritus amplior, & pru
dētia, intelligētiaq; & interpretatio ſō
niorū, & oſtēſio ſecretorū, ac ſolutio li-
gatorū inuētæ ſūt in eo, hoc eſt in Da-
niele: cui rex poſuit nomē Baltaſſar. nūc
itaque Daniel vocetur, & interpreta-
tionē narrabit. ¶Igitur introductus eſt
Daniel corā rege. Ad quē præfatus rex
ait, Tu es Daniel de filiis captiuitatis
Iudæ, quē adduxerat pater meꝰ rex de
Iudæa? Audiui de te quoniā ſpiritū deo
rum habeas: & ſciētia, intelligētiaq; ac
ſapiētia ampliores inuētæ ſūt in te. Et
D nūc introgreſſi ſūt in cōſpectu meo ſa-
pientes magi, vt ſcripturam hanc le-
gerent, & interpretationem eius indi
carent mihi: & nequiuerunt ſenſum
huius ſermonis edicere. Porro ego au-
diui de te ꝙ poſſis obſcura interpretari
& ligata diſſoluere: ſi ergo vales ſcri-
pturam legere, & interpretationem e-
ius indicare mihi, purpura veſtieris, &
torquem auream circa collum tuū ha-
bebis, & tertius in regno meo prin
ceps eris. Ad quæ reſpōdens Daniel, ait
coram rege, Munera tua ſint tibi, & do
ᵉtua. naᵉ domus tuæ ʾalteri da: ſcripturā autē
legam tibi, rex, & interpretationē eius
oſtendam tibi. O rex, deus altiſſimus
regnum & magnificentiam, gloriam
& honorem dedit Nabuchodonoſor
patri tuo: & propter magnificētiam
quam dederat ei, vniuerſi populi, tri-
bus & linguæ tremebant, & metuebāt
eū. Quos volebat interficiebat: & quos
volebat, percutiebat: & quos vole-
bat, exaltabat: & quos volebat, hu-
miliabat. Quando autem eleuatum E
eſt cor eius, & ſpiritus illius obfirma-
tus eſt ad ſuperbiam, depoſitus eſt de
ſolio regni ſui, & gloria eius oblata
eſt: & à filiis hominum eiectus eſt, ſed
& cor eius cum beſtiis poſitum eſt, &
cumᵛ onagrisʾ erat habitatio eius, ||fœ- ᵛvp,
num quoque vt bos comedebat, & ro bus.
re cæli corpus eius infectum eſt: do- Sup.
nec cognoſceret ꝙ poteſtatem habe-
ret altiſſimus in regno hominum, &
quencunque voluerit ſuſcitabit ſuper
illud. Tu quoque filius eius Balſaſar,
non humiliaſti cor tuum, cum ſcires
hæc omnia: ſed aduerſum dominato-
rem cæli eleuatus es: & vaſa domus
eius allata ſunt coram te: & tu, & op
timates tui, & vxores tuæ, & concu-
binæ tuæ vinum bibiſtis in eis: deos
quoque argenteos, & aureos, & æreos,
ferreos, ligneoſque, & lapideos qui nō F
vident, neque audiunt, ne ſentiūt, lau
daſti: porro deum qui habet flatum
tuum in manu ſua & omnes vias tuas
non glorificaſti. Idcirco ab eo miſſus
eſt articulus manus, qui ſcripſit hoc qđ
exaratum eſt. Hæc eſt autem ſcriptura
quæ digeſta eſt: Mane, *thecel, phares. *ma
Et hæc eſt interpretatio ſermonis. Ma-
ne: numerauit deus regnum tuum, &
compleuitᶠ illud. Thecel: appenſus es
in ſtatera & inuentus es minus habēs.
Phares: diuiſum eſt regnum tuum, &
datum eſt Medis & Perſis. Tunc iuben
te rege indutus eſt Daniel purpura, &
circundata eſt torques aurea collo
eius: & prædicatum eſt de eo ꝙ habe- G
ret poteſtatem tertius in regno ſuo. Ea
dem nocte interfectus eſt Balſaſar rex
Chaldęus. Et Darius Medus ſucceſſit in
regnum, annos natus ſexagintaduos.

CAP. VI.

¶ Daniel conſtituitur à rege prin-
ceps ſuper ſatrapas. Edicti excogitatio
aduerſus Danielem. Edicti promulga-
tio, cuius tanquam violator Daniel
accuſatur apud regem. Iuſſu regis mit-
titur in lacum leonum. Eius liberatio,
quæ fidei in deum tribuitur. Accuſa-

tores Danielis exponuntur leonibus di
laniandi. Darius decreti publicatione
deum Danielis prædicat.

A PLacuit Dario, & conſtituit ſuper
regnū ſatrapas centum viginti,
vt eſſent in toto regno ſuo. Et ſu-
per eos, principes tres: ex quibus
Daniel vnus erat: vt ſatrapæ illis redde
rent rationē, & rex non ſuſtineret mo-
leſtiā. Igitur Daniel ſuperabat omnes
principes & ſatrapas: quia ſpiritus dei
amplior erat in illo. Porro rex cogita-
bat cōſtituere eum ſuper omne regnū
vnde principes & ſatrapæ quærebant
occaſionē vt inuenirēt Danieli ex late
ta re regni nullāq; cauſam, & ſuſpicionē
n. reperire potuerūt, eo q̃ fidelis eſſet, &
& omnis culpa & ſuſpicio nō īueniretur
pte in eo. Dixerūt ergo viri illi, Nō inuenie
mus Danieli huic aliquā occaſionē, ni
B ſi forte in lege dei ſui. Tunc principes
rūt & ſatrapæ ſurripuerunt regi, & ſic lo-
cuti ſūt ei, Dari rex, inæternū viue: cō-
ſiliū inierunt oēs principes regni tui,
magiſtratus & ſatrapæ, ſenatores & iu
dices, vt decretū imperatoriū exeat, &
edictum, Vt omnis qui petierit aliquā
petitionē à quocūq; deo & homine, vſ
que ad triginta dies, niſi à te, rex, mit-
C tatur in lacū leonū. Nūc itaque rex cō
firma ſentētiā, & ſcribe decretū: vt nō
immutetur quod ſtatutū eſt à Medis &
Perſis, nec præuaricari cuiquā liceat.
¶Porro rex Darius propoſuit edictū, &
ſtatuit. Quod cū Daniel cōperiſſet id eſt
cōſtitutā legē, ingreſſus eſt domū ſuā:
& feneſtris apertis in cœnaculo ſuo, cō
tra Ieruſalē tribus tēporibus in die fle-
ctebat genua ſua, & adorabat, cōfiteba
turq; corā deo ſuo ſicut & ante facere
cōſueuerat. Viri ergo illi curioſius in-
quirentes, inuenerūt Danielē orātē, &
obſecrātē deū ſuū. Et accedētes locuti
ſunt regi ſuper edicto, Rex, nun
quid non conſtituiſti vt omnis homo
qui rogaret quenquam de diis & ho-
minibus vſque ad dies triginta, niſi te,
rex, mitteretur in lacum leonum? Ad
quos reſpondens rex ait, Verus eſt
ſermo iuxta decretum Medorum at-
D que Perſarum, quod præuaricari non
licet. Tunc reſpondentes dixerunt co
ram rege, Daniel de filiis captiuitatis

Iudæ, non curauit de lege tua & de
edicto quod conſtituiſti: ſed tribus
temporibus per diem orat obſecratio-
ne ſua. Quod verbum cum audiſſet
rex, ſatis contriſtatus eſt: & pro Da- multum
niele poſuit cor vt liberaret eum, & diſpli-
vſque ad occaſum ſolis laborabat vt cuit ei:
erueret illum. Viri autem illi intelli .i. cōten
gentes regem dixerunt ei, Scito rex, debat
quia lex Medorum atque Perſarum cōgrega
eſt, vt omne decretum quod conſti- ti ad re-
tuerit rex, non liceat immutari. Tunc gē, (vt
rex præcepit, & adduxerunt Danie- perſuadē
lem, & miſerunt eum in lacum leo- tes regi.)
num. Dixitq; rex Danieli, Deus tuus E
quem colis ſemper, ipſe liberabit te.
Allatuſque eſt lapis vnus, & poſitus
eſt ſuper os laci: quem obſignauit rex
annulo ſuo, & annulo optimatum ſuo-
rum, ne quid fieret contra Danie-
lem. Et abiit rex in domum ſuam, &
dormiuit incœnatus, cibiq; non ſunt
allati coram eo, inſuper & ſomnus re
ceſſit ab eo. Tunc rex primo dilucu-
lo conſurgens, feſtinus ad lacum leo-
num perrexit: appropinquanſq; lacui,
Danielem voce lachrymabili incla-
mauit, & affatus eſt eum, Daniel ſer- F
ue dei viuentis, deus tuus cui tu ſer-
uis ſemper, putaſne valuit te liberare
à leonibus? Et Daniel regi reſpondens
ait, Rex inæternū viue, ||Deus meus mi 1. Mach.
ſit angelū ſuum, & cōcluſit ora leonū, 2, f.
& non nocuerunt mihi: quia coram
eo iuſtitia inuenta eſt in me: ſed & co
rā te, rex, delictū nō feci. Tūc vehemē
ter rex gauiſus eſt ſuper eo, & Danielē
præcepit educi de lacu: eductuſque
eſt Daniel de lacu, & nulla læſio in-
uenta eſt in eo, quia credidit deo ſuo.
Iubente autem rege adducti ſunt viri
illi qui accuſauerunt Danielē: & in la-
cum leonum miſſi ſunt, ipſi & filii, &
vxores eorum: & non peruenerūt vſq;
ad pauimentum laci, donec arriperent G
eos leones, & omnia oſſa eorum com-
minuerunt. Tūc Darius rex ſcripſit vni
uerſis populis, tribubus, & linguis ha-
bitantibus in vniuerſa terra, PAX VO
bis multiplicetur. A me conſtitutū eſt
decretū, vt in vniuerſo imperio & re-
gno meo tremiſcant, & paueant deum
Danielis. Ipſe eſt enim deus viuens
& æternus in ſecula: & regnū eius non

diſſipabitur, & poteſtas eius ' vſque in æternum. Ipſe liberator atque ſaluator faciens ſigna & mirabilia in cælo & in terra: qui liberauit Danielem de lacu leonum. ||Porro Daniel *perſeuerauit ' vſque ad regnum Darii, regnumq; Cyri Perſæ. Sup *p tus

CAP. VII.

☞ Viſio quatuor beſtiarum Danieli oſtenditur. Viſio interpretatur de quatuor mundi regnis. De potentia & incremēto Antichriſti. De regno CHRISTI æterno.

A Anno primo Balſaſar regis Babylonis, Daniel ſomnium vidit: viſio autem capitis eius in cubili ſuo: & ſomnium ſcribens, breui ſermone comprehendit, ſummatimq; perſtringens, ait, Videbam in viſione mea nocte, & ecce quatuor venti cæli pugnabant in mari magno. Et quatuor beſtiæ grandes aſcendebant de mari diuerſæ inter ſe. Prima quaſi *leæna ', & alas habebat aquilæ: aſpiciebam donec euulſæ ſunt alæ eius, & ſublata eſt de terra & ſuper pedes quaſi homo ſtetit, & cor hominis datum eſt ei. Et

*leo,

B ecce beſtia alia ſimilis vrſo in parte ſtetit: & tres ordines erant in ore eius, & in dentibus eius, & ſic dicebāt ei, Surge, comede carnes plurimas. Poſt hæc aſpiciebam, & ecce alia quaſi pardus, & alas habebat quaſi auis, quatuor ſup ſe & quatuor capita erāt in beſtia, & poteſtas data eſt ei. Poſt hæc aſpiciebā ī viſione noctis, & ecce beſtia

C quarta terribilis atque mirabilis, & fortis nimis: dentes ferreos habebat magnos: comedēs atq; cōminuēs, & reliqua pedib9 ſuis cōculcās: diſſimilis autē erat cæteris beſtiis quas viderā ante eam, & habebat cornua decem. Conſyderabā cornua, & ecce cornu aliud paruulum ortum eſt de medio eorum: & tria de cornibus primis euulſa ſunt à facie eius, & ecce oculi, quaſi oculi hominis erant in cornu iſto, & os loquens ingentia. Aſpiciebā, donec throni *poſiti ' ſunt, & antiquus dierum ſedit: veſtimentum eius candidum quaſi nix, & capilli capitis eius quaſi lana munda: thronus eius, flāmæ ignis: rotæ eius, ignis accenſus. ||Fluuius igneus rapidusq; egrediebatur à facie eius: millia millium miniſtrabant ei, & decies millies centena millia aſſiſtebant ei: iudicium ſedit, & libri aperti ſunt.

*all Ap

D Aſpiciebam propter vocem ſermonum grandium, quos cornu illud loquebatur: & vidi *quoniam ' interfecta eſſet beſtia, & periſſet corpus eius, & traditum eſſet ad comburendum igni, aliarum quoque beſtiarum ablata eſſet

*do

poteſtas: & tempora vitæ conſtituta eſſent eis vſque ad tempus & tempus. Aſpiciebam ergo in viſione noctis, & ecce cum nubibus cæli quaſi filius hominis veniebat, & vſque ad antiquum dierum peruenit: & in conſpectu eius obtulerunt eum. Et dedit ei poteſtatē, & honorem, & regnum: & omnes populi, tribus, & linguæ ipſi ſeruient: ‖poteſtas eius, poteſtas æterna quæ nō auferetur, & regnum eius quod non corrumpetur. Horruit ſpiritus meus, ego E Daniel territus ſum in =his), & viſiones capitis mei conturbauerunt me. ¶ Acceſſi ad vnum de aſſiſtentibus, & veritatem quærebam ab eo de omnibus his. Qui dixit mihi interpretationem ſermonum, & docuit me, Hæ quatuor beſtiæ magnæ: quatuor ſunt regna quæ conſurgent de terra. =Suſcipient autem regnū ſancti dei altiſſimi) & obtinebūt regnū vſque in ſeculū & ī ſeculum ſeculorum. Poſt hoc volui libenter diſcere de beſtia quarta, quæ erat diſſimilis valde ab omnibus, & terribilis nimis: dentes * & vngues eius =ferrei): comedebat & comminuebat, & reliqua pedibus ſuis conculcabat, & de cornibus decem quæ habebat in capite: & de alio quod ortum fuerat an-F te quod ceciderant tria cornua: & de cornu illo quod habebat oculos, & os loquens grandia, & maius erat cæteris. Aſpiciebam: & ecce cornu illud faciebat bellum aduerſus ſanctos, & prę ualebat eis: donec venit antiquus dierum, & iudicium dedit ſanctis =excelſi) & tempus aduenit, & regnum obtinuerunt ſancti. Et ſic ait, Beſtia quarta, regnum quartū erit in terra, quod maius erit omnibus regnis, & deuorabit vniuerſam terram, & =conculcabit), & comminuet eam. Porro cornua decem ipſius regni decem reges erunt: & alius conſurget poſt eos, & ipſe potentior erit prioribus, & tres reges humiliabit. Et ſermones contra excelſum lo-G quetur, & ſanctos altiſſimi conteret: & putabit quód poſſit mutare tēpora & leges, & tradentur in manu eius vſque ad tempus & tempora & dimidiū tp̄is Et iudiciū ſedebit, vt auferatur potētia & conteratur, & diſpereat vſque in finem. ‖Regnū autem, & poteſtas, & magnitudo regni quæ eſt ſubter omne cælum, detur populo ſanctorū altiſſimi: cuius regnum, regnum ſempiternum eſt, & omnes =reges) ſeruient ei & obedient. Hucuſque finis verbi. Ego Daniel multū cogitatiōibus meis cōturbabar & facies mea mutata eſt in me, verbū autem in corde meo conſeruaui.

=poteſtates

CAP. VIII.

Viſio pugnæ inter arietem & hircū Viſionis intelligentia de conflictu regis Perſarum & regis Græcorum. De rege impudenti Antichriſto.

A Nno tertio regni Balſaſar regis, viſio apparuit mihi, ego Daniel, A poſt id quod videram in principio. Vidi in viſiōe mea, cū eſſem in Suſan =caſtro quod) eſt in AElam = regione): vidi autem in viſione eſſe me ſuper =portam) Vlai. Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce aries vnus ſtabat =ante paludem), habens cornua excelſa, & vnum excelſius altero atq; ſuccreſcēs. Poſtea vidi arietem cornibus ventilantem contra occidentem, & cōtra Aquilonem, & contra meridiem: & omnes beſtiæ non poterant reſiſtere ei, neque liberari de manu eius: fecitque ſecundum voluntatem ſuam, & magnifi- B catus eſt. Et ego =intelligebam): ecce autem hircus caprarum veniebat ab occidente ſuper faciem totius terræ, & non tangebat terram: porro hircus habebat cornu =inſigne) inter oculos ſuos. Et venit vſque ad arietem illum cornutum, quem videram ſtantem ante = portam), & cucurrit ad eum in impetu fortitudinis ſuæ. Cumque appropinquaſſet prope arietem, =efferatus) eſt in eū, & percuſſit arietem: & comminuit duo cornua eius, & non poterat aries reſiſtere ei: cumque eum miſiſſet in terram, C conculcauit, & nemo quibat liberare arietem de manu eius. Hircus autem caprarum magnus factus eſt nimis: cumque creuiſſet, fractū eſt cornu magnū, & orta ſunt quatuor cornua ſubter illud per quatuor ventos cæli. De vno autem ex eis egreſſum eſt cornu vnum modicum: & factum eſt grande contra meridiem, & contra orientem, & = con-

=regia, q̄ =prouincia =vel, flumen, =iuxta flumen, =animaduertebā: =viſibile =fluuium, =eleuatus =ad terrā

tra fortitudinem). Et magnificatum eſt
de ſydera bilem. vſque ad fortitudinem) cæli & deiecit
exercitū de fortitudine) & de ſtellis, & concul-
exercitu cauit eas. Et vſque ad principem forti
exercitu tudinis) magnificatum eſt): & ab eo tu
exercit9 lit iuge ſacrificium, & deiecit locū ſan-
creuit: D ctificationis eius. Robur) autem datum
Tempus eſt ei contra iuge ſacrificium propter
peccata: & proſternetur veritas in ter
ra, & faciet, & proſperabitur. Et audiui
vnum de ſanctis loquentem: & dixit v-
nus ſanctus alteri neſcio cui loquenti,
Vſquequo viſio, & iuge ſacrificium, &
p̄uaricatio ſtupēda peccatum deſolationis) quæ facta eſt:
& ſanctuarium, & fortitudo conculca-
bitur? Et dixit ei), Vſque ad veſperam
ad me, & mane, dies duo millia trecenti & mū
dabitur ſanctuarium. ¶ Factum eſt au-
tem cum viderem ego Daniel viſionē,
& quærerem intelligentiam: ecce ſte-
E tit in conſpectu meo quaſi ſpecies viri.
Et audiui vocem viri inter Vlai: & cla
mauit, & ait, ‖ Gabriel fac ītelligere iſtā
infr. 9. f. viſionem). Et venit, & ſtetit iuxta vbi
iſtum. ego ſtabam: cūque veniſſet, pauēs cor-
rui in faciem meam, & ait ad me, Intel
lige fili hominis, quoniam in tempore
ī vltimo tempore finis) complebitur viſio. Cumque loque
retur ad me, collapſus ſum p̄nus in ter
ram & tetigit me, & ſtatuit me in gra-
loco du) meo, dixitque mihi, Ego oſtendam

tibi quæ futura ſunt in nouiſſimo male F
dictionis: quoniam habet tempus finē
ſuum. Aries quem vidiſti habere cor-
nua, rex Medorum eſt atque Perſarum.
Porro hircus caprarum: rex Græcorum
eſt. & cornu grande quod erat inter o-
culos eius: ipſe eſt rex primꝰ. Quòd au
tem fracto illo ſurrexerunt quatuor p̄
eo: quatuor reges de gente eius conſur
gent, ſed non in fortitudine eius). Et
poſt regnum eorum cum creuerint ini
quitates, conſurget rex impudens) fa-
cie, & intelligens propoſitiones), & ro
borabitur fortitudo eius, ſed non in vi
ribus ſuis): & ſupra quàm credi poteſt
vniuerſa vaſtabit, & proſperabitur, &
faciet. Et interficiet robuſtos, & popu
lum ſanctorum ſecundum voluntatem
ſuam, & dirigetur dolus in manu eius:
& cor ſuum magnificabit, & in copia
rerum omnium), occidet plurimos: &
contra principem principum conſur-
get, & ſine manu) conteretur. Et viſio
veſpere & mane, quę dicta eſt, vera eſt:
tu ergo viſionem ſigna, quia poſt mul-
tos dies erit. Et ego Daniel langui), &
ægrotaui per dies: cumque ſurrexiſſem
faciebam opera regis, & ſtupebam ad
viſionem, & non erat qui interpre-
taretur.

CAP. IX.

¶ Daniel poſtulat ĩpleri à deo quod promiſit de reditu populi ab exilio Babylonico. Vera confeſſio. Exauditur Danielis oratio. Gabriel. Viſionem 70. hebdomadum ediſſerit ei angelus. Vnctio CHRISTI. Reædificatio Ieruſalem, ſub Nehemia. CHRISTI mors. Abiectio impiorum Iudæorum.

e5,e c. IN anno primo‖ Darii filii Aſſueri de ſemine Medorum, qui imperauit ſuper regnum Chaldæorum: Anno vno regni eius, ego Daniel intellexi in libris numerum annorum, de quo factus eſt ſermo domini ad Ieremiam prophetam, vt complerentur deſolationis Ieruſalem ſeptuaginta anni. Et poſui faciem meam ad dominum deum meum rogare & deprecari in ieiuniis, ſacco & cinere. Et oraui dominum deum meum, & confeſſus ſum, & dixi,
ch,1 ‖Obſecro domine deus magne & terribilis, cuſtodiens pactum & miſericordiam diligentibus te & cuſtodientibus B
1,b mandata tua. ‖Peccauimus, iniquitatẽ fecimus, impie egimus, & receſſimus, & declinauimus à mandatis tuis ac iudiciis. Non obediuimus ſeruis tuis prophetis qui locuti ſunt in nomine tuo regibus noſtris, principibus noſtris, patribus noſtris, omnique populo terræ. Tibi domine iuſtitia: nobis autem confuſio faciei, ſicut eſt hodie viro Iuda, & habitatoribus Ieruſalem & omnis Iſrael, his qui prope ſunt, & his qui procul in vniuerſis terris ad quas eiecisti eos propter iniquitates eorum, in quibus peccauerunt in te domine. Nobis confuſio faciei, regibus noſtris, principibus noſtris & patribus noſtris qui peccauerunt: tibi autem domino deo noſtro miſericordia & propiciatio, quia receſſimus à te, & non audiuimus vocem domini dei noſtri vt ambularemus in lege eius quam poſuit nobis per ſeruos ſuos prophetas. Et omnis Iſrael præuaricati ſunt legem tuam, & declinauerunt ne audirent vocem tuam: & ſtillauit ſuper nos maledictio & ᵉ deteſtatio ‖ quæ ſcripta eſt C
in libro Moyſi ſerui dei, quia peccauimus ei. Et ᶠ ſtatuit ſermones ſuos quos locutus eſt ſuper nos & ſuper principes noſtros qui iudicauerunt nos, vt ſuperinduceret in nos magnum malũ quale nunquam fuit ſub omni cælo, ſecundum quod factum eſt in Ieruſalẽ. Sicut ſcriptum eſt in lege Moyſi, omne malum hoc venit ſuper nos: & non rogauimus faciem tuam domine deus noſter, vt reuerteremur ab iniquitatibus noſtris, & ᵍ cogitaremus veritatem tuam. Et ʰ vigilauit dominus ſuper malitiam, & adduxit eam ſuper nos: * iuſtus dominus deus noſter in omnibus operibus ſuis q̃ fecit, non enim audiuimus vocem eius. ‖ Et nunc domine deus noſter, qui eduxiſti populũ tuũ de terra Aegypti in manu forti & feciſti tibi nomẽ ſecundum diem hanc, peccauimus, iniquitatem fecimus. Domine ⁱ in omnem iuſtitiam tuam auertatur obſecro ira tua, & furor tuus à ciuitate tua Ieruſalem, & à monte ſancto tuo. Propter peccata enim noſtra, & iniquitates patrum noſtrorum, Ieruſalem & populus tuus in opprobrium ſunt omnibus per circuitum noſtrum. Nũc ergo exaudi deus noſter orationem ſerui tui, & preces eius: & ᵃ oſtende faciem tuam ſuper ſanctuarium tuum quod deſertum eſt propter ᵃ temetipſum. Inclina deus meus aurem tuam & audi: aperi oculos tuos, & vide deſolationem noſtram, & ciuitatẽ ſuper quam inuocatum eſt nomen tuum. neque enim in iuſtificationibus noſtris proſternimus preces ante faciem tuam, ſed in miſerationibus tuis multis. Exaudi domine, placare domine: attende & fac, ne moreris ꝑpter temetipſum deus meus: quia nomen tuum inuocatum eſt ſuper ciuitatem & ſuper populum tuum. ¶Cumq; adhuc loquerer, & orarem, & confiterer peccata mea & peccata populi mei Iſrael, vt proſternerem preces meas in cõſpectu dei mei, pro mõte ſancto dei mei: adhuc me loquente in oratione mea, ecce vir Gabriel‖ quem viderã in Sup.8.e.

ᵉ Iuſiurandũ quod ſcriptum Deu.27.c
ᶠ impleuit
ᵍ intelligeremus
ʰ feſtinauit
* quoniã
Baruch.2 c.
Exo.15.c.
D
ⁱ ſecundũ omnes iuſtitias tuas
ᵃ lucere fac
ᵃ dominũ
E

viſione à principio, cito volans tetigit me in tempore ſacrificii veſpertini. Et docuit me, & locutus eſt mihi, dixitque, Daniel, nunc egreſſus ſum vt docerem te, & intelligeres. Ab exordio precum tuarum egreſſus eſt ſermo: ego autem veni vt indicarē tibi, quia vir de-

F ſyderiorū es: tu ergo animaduerte ſermonem, & intellige viſionem. || Septuaginta hebdomades =abbreuiatæ) ſunt ſuper populum tuum & ſuper vrbem ſanctam tuam, vt conſumatur præuaricatio, & finem accipiat peccatum, & deleatur iniquitas, & adducatur iuſtitia ſempiterna, & impleatur viſio & prophetia: & vngatur ſanctus ſanctorum. Scito ergo & animaduerte: ab exitu ſermonis vt iterum ædificetur Ieruſalem, vſque ad CHRISTVM ducem, heb-

G domades ſeptem & hebdomades ſexaginta duæ erunt: & rurſum ædificabitur platea, & muri in anguſtia temporum. Et poſt hebdomades ſexaginta duas occidetur CHRISTVS: & nō erit a eius populus qui eum negaturus eſt). Et ciuitatem & ſanctuariū diſſipabit populus, = cum duce venturo): & finis eius vaſtitas, & poſt finem belli ſtatuta deſolatio. Confirmabit autem pactum multis hebdomada vna: & in dimidio hebdomadis deficiet hoſtia & ſacrificium: || & = erit in templo abominatio deſolationis): & vſque ad cōſummationē & finē perſeuerabit deſolatio.

Mat. 24. b iohan. 1. g =definitæ (determinatæ)

a ei (ſub. Ieruſalē verus ſacerdos &c.) =ducis vēturi: (vl, princeps veniens) Mat. 2?. b =propter extenſas abominationes admirabil homo

CAP. X.

Apparet Danieli vir lineis veſtib9 indut9. Quare ad eū miſſus ſit, declarat.

A ANno tertio Cyri regis Perſarum verbum reuelatū eſt Danieli cognomento Baltaſſar, & verbū verum, & =fortitudo magna): intellexitque ſermonem, = intelligētia enim eſt opus in viſione). In diebus illis. Ego Daniel lugebam trium hebdomadarū diebus, panem deſyderabilem non comedi, & caro & vinum non introierūt in os meum, ſed neque vnguento vnctus ſum: donec complerētur triū hebdomadarum dies. Die autem viceſima & quarta menſis primi eram iuxta fluuium magnum, qui eſt Tigris. Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce vir vnus veſtitus lineis, & renes eius accicti auro obrizo: & corpus eius quaſi chryſolithus, & facies eius velut ſpecies fulguris, & oculi eius vt lāpas ardens, & brachia eius: & = quæ deorſum ſunt, vſque ad pedes), quaſi ſpecies æris candētis: & vox ſermonum eius vt vox multitudinis. Vidi autem ego Daniel ſolus viſionem: porro viri qui erant mecū non

B viderunt, ſed terror nimi9 irruit ſuper eos, & fugerunt in abſconditum. Ego autem relictus ſolus vidi viſionem grādem hanc: & non remanſit in me fortitudo, ſed =& ſpecies) mea immutata eſt in me, & emarcui, nec habui quicquā virīū. Et audiui vocē ſermonū eius: & audiens iacebam conſternatus ſuper faciem meā, & vultus meus hærebat terræ. Et ecce manus tetigit me, & erexit me ſuper genua mea, & ſuper articulos manuum mearum. Et dixit ad mē, Daniel vir deſyderiorū intellige verba q̄ ego loquor ad te, & ſta in gradu tuo: nūc em̄ miſſus ſum ad te. Cūque dixiſſet mihi ſermonem iſtum, ſteti tremēs. Et ait ad me, Noli metuere Daniel: quia

C ex die primo quo poſuiſti cor tuum ad intelligendum, vt te affligeres in conſpectu dei tui, exaudita ſunt verba tua, & ego veni propter ſermones tuos. Princeps autem regni Perſarum reſtitit mihi viginti & vno diebus: & ecce Michael vnus de principibus primis venit in adiutorium meum, & ego remāſi ibi iuxta regem Perſarum. Veni autē vt docerem te quæ ventura ſunt populo tuo in nouiſſimis diebus: quoniam adhuc viſio in dies. Cumque loqueretur mihi huiuſcemodi verbis, deieci vultum meum ad terrā, & tacui. Et ecce quaſi ſimilitudo filii hominis tetigit

D labia mea: & aperiens os meum locut9 ſum, & dixi ad eum qui ſtabat contra me, Domine mi in viſione tua =diſſolutæ ſuut cōpages meæ), & nihil in me remanſit virium. Et quomodo poterit ſeruus domini =mei) loqui cum domino =meo)? nihil in me remanſit virium, ſed & halitus meus =intercluditur). Rurſum ergo tetigit me quaſi viſio hominis, & confortauit me, & dixit, Noli timere vir deſyderiorum, pax tibi: confortare, & eſto robuſtus. Cūq; loqueretur mecum conualui, & dixi, Loquere domine mi, quia confortaſti me. Et ait, Nun

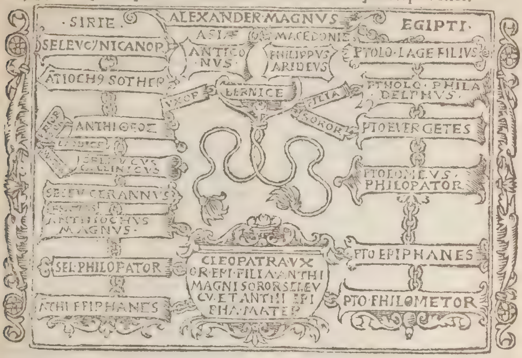
=tēpus lōgum eſt =& aīaduertit qd ſibi vellet ea viſio

=pec ius

=vis

=cō ſuni lore in n =illi =illo =nō ſit i

quid ſcis quare venerim ad te?& nunc reuertar,vt prælier aduerſum prin- =cipem Perſarum.Cum enim egrederer,apparuit princeps Græcorum veniens.Verũtamẽ annũtiabo tibi quod expreſſum eſt in ſcriptura veritatis:& nemo eſt =adiutor meusʾin omnib9 his, niſi Michael princeps veſter. =q mecũ maneat

CAP. XI.

Vaticiniũ de regibus Perſarum. De regno Græcię. De regno AEgypti,& fœdere eius & bello cũ regno Syriæ. De Iudæis ad Regem AEgypti confugientibus,quos rex Syriæ Antiochus perſequitur, nobis Antichriſtum præfigurans. Antiochi elatio.

A EGo autẽ ab anno primo Darii Medi ſtabam vt confortaretur & roboraretur.Et nunc veritatẽ annũtiabo tibi. Ecce adhuc tres reges ſtabunt in Perſide,& quartus ditabitur opibus nimiis ſuper omnes:& cũ inualuerit diuitiis ſuis,cõcitabit omnes aduerſum regnum Græciæ. ¶Surget vero rex fortis, & dominabitur poteſtate multa: & faciet quod placuerit ei. Et cum ſteterit,conteretur regnũ eius, & diuidetur in quatuor ventos cæli: ſed non in poſteros eius,neque ſecundum potentiam illius qua dominatus eſt.Lacerabitur enim regnũ eius etiã in externos,exceptis his.¶Et confortabitur rex Auſtri,& de principibus eius:præualebit ſuper eum:& dominabitur ditione,multa enim dominatio eius. Et poſt finem annorũ fœderabũtur:filiaq́ꝫ

regis Auſtri veniet ad regẽ Aquilonis
=facere amicitiãmʾ,& nõ obtinebit for
titudinem brachii,nec ſtabit ſemẽ ei9
& tradetur ipſa,& qui adduxerũt eam =vt faciãt
=adoleſcentesʾeius,& qui cõfortabant rectitudi
eam in tẽporibus.Et ſtabit de germine nes,
radicum eius=plantatioʾ: & veniet cũ =& geni-
exercitu,& ingredietur=prouinciãʾre- tor
gis Aquilonis:& abutetur eis,& obtine B
bit.Inſuper & deos eorũ,&=ſculptiliaʾ =ſuper ba
vaſa quoq́ꝫ pretioſa auri & argenti,ca- ſim eius,
ptiua ducet in AEgyptũ:=ipſe præuale =munitio-
bitʾaduerſus regem Aquilonis. Et intra nem
bit in regnũ rex Auſtri, & reuertetur =prĩcipes
ad terrã ſuam.Filii autẽ eius prouoca- =& ipſe p
bũtur,& congregabũt multitudinẽ ex annos ſta
ercituũ plurimorum:& veniet prope- bit
rans & inundans& reuertetur & cõci-
tabitur,&=cõgredietur cũ roboreʾeius
& prouocatus rex Auſtri egredietur:&
pugnabit aduerſus regem Aquilonis,& =vſq́ꝫ ad
præparabit multitudinẽ nimiã,& dabi munitio-
tur multitudo in manu eius.Et capiet nem
multitudinẽ,& exaltabitur cor eius,&
deiiciet multa milia:ſed nõ pręualebit
Cõuertet enim rex Aquilonis,& pręparabit multitudinẽ multo maiorẽ q̃ C
prius:& in fine temporũ annorumque

veniet properans cũ exercitu magno
Iſai,19,e. & opibus nimiis. ¶ Et in tẽporibus illis multi conſurgent aduerſus regẽ Auſtri: filii quoque preuaricatorum populi tui extollentur vt impleant viſionẽ & corruent. Et veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem, & capiet vrbes munitiſſimas: & brachia Auſtri nõ ſuſtinebũt, & cõſurgent electi eius ad reſiſtendum, & non erit fortitudo. Et faciet veniens ſuper eum iuxta placitũ ſuum, & non erit qui ſtet contra faciẽ
=deſyderabili, eius: & ſtabit in terra =inclyta), & conſumetur in manu eius. Et ponet faciem ſuam vt veniat ad tenendũ vniuerſum regnum eius, & recta faciet cum eo: & filiam fœminarum dabit ei, vt euertat illud, & nõ ſtabit, nec illius erit. Et cõ-
D uertet faciem ſuã ad inſulas, & capiet
= quidam princeps deſtruet eũ, vt exhibeat ei cõtumeliã ſup cõtumeliã multas: & ceſſare faciet principem opprobrii ſui, & opprobrium eius conuertetur in eum). Et conuertet faciem ſuã ad imperium terræ ſuæ, & impinget & corruet, & non inuenietur. Et ſtabit in loco eius =viliſſimus, & indignus decore regio): & in paucis diebus conteretur, non in furore nec in prælio. Et ſtabit in loco eius deſpectus, & nõ tribuetur ei honor regius: & veniet clam, &
= exigens gloriã regni: obtinebit regnum =in fraudulentia). Et
=blãditiis brachia =pugnantis expugnabuntur) à
=inundatione inũdabũtur, facie eius, & conterentur: inſuper & dux fœderis. Et poſt amicitias, cũ eo faciet dolum: & aſcendet, & ſuperabit in modico populo. Et abundantes & vberes vrbes ingredietur: & faciet quæ nõ fecerunt patres eius, & patres patrum
=munitiones eius: rapinas & prædã & diuitias eorũ diſſipabit, & contra =firmiſſima) cogitationes inibit: & hoc, vſque ad tẽpus. Et concitabitur fortitudo eius & cor eius aduerſum regem Auſtri in exercitu magno: & rex Auſtri prouocabitur ad bellũ multis auxiliis & fortibus nimis: & nõ
E ſtabũt, quia inibunt aduerſus eũ conſilia. Et comedẽtes panem cũ eo conterent illum, exercituſq; eius opprimetur & cadent interfecti plurimi. Duorum quoque regum cor erit vt malefaciant & ad menſam vnam mendaciũ loquentur, & non perficient: quia adhuc finis in aliud tempus. Et reuertetur in terrã ſuã cum opibus multis: & cor eius aduerſum teſtamẽtum ſanctum, & faciet,

& reuertetur in terram ſuam. Statuto tempore reuertetur, & veniet ad Auſtrum: & non erit priori ſimile nouiſſimum, & venient ſuper eũ =trieres, & Ro =nauc
mani), & percutietur, & reuertetur, & thiim
indignabitur cõtra teſtamentũ ſanctuarii, & faciet: reuerteturq; , & cogitabit Grec
aduerſum eos qui dereliquerunt teſtamẽtum ſanctuarii. Et brachia ex eo ſtabunt, & polluent ſanctuariũ fortitudinis, & auferent iuge ſacrificiũ: & dabũt F
abominationem in deſolationẽ. Et =impii in teſtamentũ ſimulabunt fraudulẽter): populus autem ſciens deum ſuum obtinebit & faciet. Et docti in populo docebunt plurimos: & ruent in gladio & in flamma & in captiuitate & in rapina =dierum). Cumq; corruerint, ſublevabũtur auxilio paruulo: & applicabũtur eis plurimi fraudulenter. Et de eruditis ruent, vt conflentur: & =eligãtur), & dealbentur vſque ad tempus præfinitum, quia adhuc aliud tẽpus erit. Et faciet iuxta voluntatẽ ſuã rex, & eleuabitur & magnificabitur aduerſus omnẽ deũ, & aduerſ9 deũ deorũ loquetur magnifica, & dirigetur, donec cõpleatur iracũdia. =perpetrata quippe eſt diffinitio). Et deum patrum ſuorũ non reputabit: & erit in concupiſcentiis fœminarum, nec quenquam deorum curabit: quia aduerſum vniuerſa cõſurget. Deũ autem Maozim in loco ſuo venerabit: & deũ quem ignorauerunt patres eius colet auro, & argento, & lapide pretioſo, rebuſq; pretioſis. Et faciet vt muniat Maozim cum deo alieno quẽ cognouit G
& multiplicat gloriã: & dabit eis poteſtatem in multis, & terram diuidet =gratuito). Et in tempore præfinito præliabitur aduerſus eũ rex Auſtri: & quaſi tẽpeſtas veniet contra illũ rex Aquilonis in curribus & in equitibus & in claſſe magna: & ingredietur terras, & conteret & pertranſiet. Et introibit terrã =glorioſam), & multi corruẽt: hæ autẽ ſolæ ſaluabũtur de manu ei9. Edon & Moab & principium filiorum Ammon. Et mittet manum ſuam in terras: & terra AEgypti non effugiet. Et dominabit theſaurorũ auri, & argenti, & in omnibus pretioſis AEgypti: per Libyã quoq;, & AEthiophiã tranſibit. Et fama turbabit eum ab oriente & ab Aquilone: & ve-

=fœdi gis ac bifve blan · =dieb mult · =mũd · =quia ciſio eſt, · =ptic vili to, · =deſy rabil

niet in multitudine magna vt cõterat, & interficiet plurimos. Et figet taber-
alatii naculum *ſuum Apadno)inter maria, ſu per montem inclytum & ſanctum: & veniet vſque ad ſummitatē eius, & nemo auxiliabitur ei.

CAP. XII.

Prophetat mortuorum reſurrectionem. Doctorum claritas. Prophetiæ huius obſcuritas.

A IN tempore autem illo conſurget Michael princeps magnus, qui ſtat pro filiis populi tui, & veniet tem-
guſtiæ pus* quale non fuit ab eo ex quo gentes eſſe cœperunt vſque ad tempus illud. Et in tempore illo ſaluabitur populus tuus, omnis qui inuentus fuerit ſcriptus in libro. Et multi de his qui dormiunt in terræ puluere, euigilabunt: ‖ alii in vitam æternã, alii in op-
t.24.c probrium *vt videant ſemper). Qui au-
cõptē tem docti fuerint, fulgebunt quaſi ſplē-
i ſem- dor firmamenti: & qui ad iuſtitiam eru-
ernū. diunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Tu autem Daniel clau-
B de ſermones, & ſigna librũ vſque ad tēpus ſtatutũ: plurimi pertranſibunt, &
ultipli *multiplex erit)ſcientia. Et vidi ego Da-
atur niel & ecce ► quaſi)duo alii ſtabãt: vnus hinc ſuper ripam fluminis, & alius inde ex altera ripa fluminis. Et dixit viro qui erat indutus lineis, qui ſtabat ſu-
9,10,a per aquas fluminis, ‖ Vſquequo finis horum mirabilium? Et audiui virum qui indutus erat lineis, qui ſtabat ſu-
C per aquas fluminis, cum eleuaſſet dexteram, & ſiniſtram ſuam in cælum, & iuraſſet per viuētem in æternum, quia in tempus & tempora, & dimidium temporis. Et cum completa fuerit diſperſio manus populi ſancti complebuntur vniuerſa hæc. Et ego audiui, & non intellexi. Et dixi, Dñe mi quid erit poſt hęc? Et ait, Vade Daniel: quia clau-
rifica ſi ſunt, ſignatique ſermones vſque ad
atur: præfinitum tempus. *Eligentur)& dealbabuntur, & ► quaſi ignis)probabuntur multi: & impie agent impii, ne-
D que intelligent omnes impii, porro docti intelligent. Et à tempore cum oblatum fuerit iuge ſacrificium, & poſita fuerit abominatio in deſolationē: dies mille, ducenti nonaginta. Beatus qui expectat & peruenit vſq; ad dies mille trecentos trigintaquinque. Tu autē Daniel vade *ad præfinitũ): & requieſces, & ſtabis in ſorte tua, in finem dierum. *vſq; quo finiatur:

Hucuſque Danielem in Hebræo volumine legimus.

Quæ ſequuntur vſque ad finem libri de Theodotionis editione tranſlata ſunt.

CAP. XIII.

Ioacim duxit vxorem Suſannã filiam Hælciæ. Eam concupiſcunt duo preſbyteri. Ab eis inuaditur. Oppreſſa ingemiſcit & exclamat. Accuſatur adulterii à ſenibus. Iuſſu eorum adducitur coram populo. Falſum preſbyterorum teſtimonium in Suſannam. Morti adiudicatur. Oratio eius ad deum. Suſcitatur ſpiritus Danielis qui Suſannam liberat. Suſannę calumniatores à Daniele conuicti, lege talionis plectuntur.

ET erat vir habitans in Babylone, & nomen eius Ioacim: & accepit A vxorem nomine Suſannam filiam Helciæ, pulchram nimis, & timentē deum. Parentes enim illius cũ eſſent iuſti, erudierunt filiam ſuam ſecundum legem Moyſi. Erat autem Ioacim diues valde, & erat ei pomarium vicinum domui ſuæ: & ad ipſum confluebant Iudæi eo quòd eſſet honorabilior omnium. Et conſtituti ſunt duo ſenes iudices in illo anno, de quibus locutus eſt dominus, Quia egreſſa eſt iniquitas de Babylone à ſenioribus iudicibus, qui videbantur regere populum. Iſti frequentabant domum Ioacim, & veniebant ad eum omnes qui habebant iudicia. Cum autem populus reuertiſſet per meridiem, ingrediebatur Suſanna, & deambulabat in pomario viri ſui. Et videbant eam ſenes quotidie ingredientem & deambulantem: & exarſerunt in cõcupiſcentiam eius, & euerterunt ſenſum ſuũ, & declinauerunt oculos ſuos vt nõ viderēt cęlum, neq; recordarentur iudiciorũ iuſtorũ. Erant ergo ambo vulnerati amo- B re eius nec indicauerunt ſibi viciſſim dolorē ſuũ: erubeſcebant enim indicare ſibi concupiſcentiã ſuã, volentes cõcumbere cũ ea, & obſeruabant quoti-

die ſolicitius videre eam. Dixitq; alter
ad alterũ, Eamus domũ, quia hora prã-
dii eſt. Et egreſſi receſſerũt à ſe. Cumq;
reuertiſſent venerunt in vnũ: & ſciſci-
tantes ab inuicẽ cauſam, confeſſi ſunt
concupiſcentiã ſuã: & tunc in cõmuni
ſtatuerunt tempus quando eã poſſent
inuenire ſolam. Factũ eſt autem, cũ ob
ſeruarent diem aptum, ingreſſa eſt ali-
quando ſicut heri & nudiuſtertius, cũ
duabus ſolis puellis, voluitq; lauari in
pomario, æſtus quippe erat: & nõ erat
ibi quiſquã præter duos ſenes abſcõdi
tos, & contẽplãtes eã, dixit ergo puel-
lis, Afferte mihi oleum & ſmigmata, &
oſtia pomarii claudite, vt lauer. Et fece
C runt ſicut pręceperat: clauſerũtq; oſtia
pomarii, & egreſſę ſunt per poſticũ vt
afferrent quę iuſſerat, neſciebatq; ſenes
intus eſſe abſconditos. Cum autẽ egreſ
ſæ eſſent puellę, ſurrexerunt duo ſenes
& accurrerunt ad eam, & dixerunt, Ec
ce oſtia pomarii clauſa ſunt, & nemo
nos videt, & nos in concupiſcentia tui
ſumus: quam ob rem aſſentire nobis,
& commiſcere nobiſcum. quod ſi no-
lueris, dicemus contra te teſtimonium
ꝙ fuerit tecum iuuenis, & ob hãc cau
ſam emiſeris puellas à te. Ingemuit Su
ſanna, & ait, Anguſtiæ ſunt mihi vndi-
que. ſi enim hoc egero, mors mihi eſt:
ſi autem non egero, non effugiam ma-
nus veſtras. Sed melius eſt mihi abſque
opere incidere in manus veſtras, ꝗ pec
care in conſpectu domini. Et exclama-
uit voce magna Suſanna: exclamaue-
runt autem ſenes aduerſus eam. Et cu-
currit vnꝰ ad oſtia pomarii, & aperuit.
Cum ergo audiſſent clamorem famuli
domus in pomario, irruerunt per poſti
cum, vt viderent quidnã eſſet. Poſtquã
autem ſenes locuti ſunt, erubuerũt ſer
ui vehementer: quia nunquã dictus fue
rat ſermo huiuſcemodi de Suſãna. ¶Et
facta eſt dies craſtina. Cumq; veniſſet D
populus ad Ioacim virum eius vene-
rũt & duo preſbyteri pleni iniqua co-
gitatione aduerſus Suſannã, vt interfi-
cerẽt eam. Et dixerũt corã populo. Mit
te ad Suſannam filiã Helciæ vxorẽ Ioa-
cim. Et ſtatim miſerunt. Et venit cũ pa
rentibus, & filiis, & vniuerſis cognatis
ſuis. porro Suſanna erat delicata nimis
& pulchra ſpecie. At iniqui illi iuſſerũt
vt diſcooperiretur (erat enim cooper-
ta) vt vel ſic ſatiarentur decore eius.
Flebant igitur ſui, & omnes qui noue-
rat eam. Conſurgentes autem duo preſ
byteri in medio populi, poſuerunt ma
nus ſuas ſuper caput eius. Quæ flens ſu
ſpexit ad cælum. erat enim cor eius fi-
duciam habens in domino & dixerunt
preſbyteri. Cum deambularemus in po
mario ſoli, ingreſſa eſt hæc cum dua-

bus puellis: & clauſit oſtia pomarii, & dimiſit à ſe puellas, Venitque ad eam adoleſcens qui erat abſconditus, & cõcubuit cum ea. Porrò nos cum eſſemus in angulo pomarii, videntes iniquitatem cucurrimus ad eos, & vidimus eos pariter commiſceri. Et illum quidem non quiuimus comprehendere, quia
E fortior nobis erat, & aperto oſtio exiliuit: hanc autẽ cum apprehendiſſemus, interrogauimus quiſnam eſſet adoleſcens, & noluit indicare nobis. huius rei teſtis ſumus. Credidit eis multitudo quaſi ſenibus & iudicibus populi, & condemnauerunt eam ad mortem. Exclamauit autem voce magna Suſanna, & dixit, Deus æterne, qui abſconditorum es cognitor, qui noſti omnia antequã fiant, tu ſcis quoniã falſum teſtimonium tulerũt cõtra me: & ecce morior, cum nihil horum fecerim quæ iſti malitioſe compoſuerũt aduerſum me. Exaudiuit autem dominus vocem eius.

¶ Cumque duceretur ad mortem, ſuſcitauit dominus ſpiritum ſanctum pueri iunioris, cuius nomen Daniel: & exclamauit voce magna, Mundus ego ſum à ſanguine huius. Et conuerſus omnis populus ad eum, dixit, Quis eſt iſte ſermo quem tu locutus es? Qui cum ſtaret in medio eorũ, ait, Sic fatui filii Iſrael, non iudicantes, neque quod verum eſt cognoſcentes, condemnaſtis filiam Iſrael? Reuertimini ad iudicium, quia falſum teſtimonium locuti ſunt aduerſus eam. Reuerſus eſt ergo populus cum feſtinatione, & dixerunt ei ſenes, Veni, & ſede in medio noſtrum, & indica nobis: quia tibi deus dedit honorem ſenectutis. Et dixit ad eos Daniel, ſeparate illos ab inuicem procul, & diiudicabo eos. Cum ergo diuiſi eſſent alter ab altero, vocauit vnum de eis, & dixit ad eum, Inueterate dierum malorum nunc venerunt peccata tua quæ operabaris prius, iudicans iudicia iniuſta, innocentes opprimens & dimittens noxios, dicente domino, ‖ Innocentem & iuſtum non interficies. Nunc ergo ſi vidiſti eam, dic ſub qua arbore videris eos colloquentes ſibi. Qui ait, Sub ſchino. Dixit autem Daniel, Recte mentitus es in caput tuum: ecce enim angelus dei accepta ſententia ab eo, ſcindet te medium. Et amoto eo iuſſit venire alium, & dixit ei, Semẽ Chanaan, & non Iuda, ſpecies decepit te, & concupiſcentia ſubuertit cor tuũ: ſic faciebatis filiabus Iſrael, & illæ timentes loquebantur vobis: ſed filia Iuda non ſuſtinuit iniquitatem veſtram. Nunc ergo dic mihi ſub qua arbore cõprehenderis eos loquẽtes ſibi. Qui ait, Sub pruno. Dixit autem ei Daniel, Recte mentitus es & tu in caput tuum: manet enim angelus domini, gladium habens, vt ſecet te medium, & interficiat vos. Exclamauit itaq; omnis cœtus voce magna, & benedixerunt deum qui ſaluat ſperantes in ſe. Et conſurrexerũt aduerſus duos preſbyteros (conuicerat enim eos Daniel ex ore ſuo falſum dixiſſe teſtimonium) feceruntq; eis ſicut male egerant aduerſus proximum, ‖ vt facerent ſecundum legem Moyſi: & interfecerunt eos & ſaluatus eſt ſanguis innoxius in die illa. Helcias autem, & vxor eius laudauerunt deum pro filia ſua Suſanna cum Ioacim marito eius, & cognatis omnibus: quia nõ eſſet inuẽta in ea res turpis. Daniel autem fact9 eſt magnus in conſpectu populi à die illa, & deinceps. Et rex Aſtyages appoſitus eſt ad patres ſuos, & ſuſcepit Cyrus Perſes regnum eius.

Exo. 23. a — G — Deu. 19. d

CAP. XIIII.

De idolo Bel & cibo eius, quem ſacerdotes vorabant. Monitus à Daniele rex, pactum iniit cum ſacerdotibus: eorumq; dolum deprehẽdit. Detecta eorum fraude, occiduntur cum vxoribus & filiis. Daniel Bel euertit, & dracone interficit. Conijcitur in lacum leonum. Paſcit eũ Habacuc. Rex inueniens eum à leonibus intactũ, iubet è lacu educi.

E Rat autem Daniel conuiua regis, & honorat9 ſuper omnes amicos eius. Erat quoq; idolum apud Babylonios nomine Bel: & impendebantur in eo per dies ſingulos, ſimilæ artabæ duodecim, & oues quadraginta, vinique amphoræ ſex. Rex quoque colebat eum, & ibat per ſingulos dies adorare eum: porrò Daniel adorabat deũ ſuum. Dixitque ei rex, Quare non adoras Bel? qui Reſpondens ait ei, Quia nõ colo idola manufacta, ſed viuentem deum qui creauit cælum & terram, & A

habet poteſtatem omnis carnis. Et dixit rex ad eum, Nónne videtur tibi eſſe Bel viuens deus? An non vides quanta comedat & bibat quotidie? At ait Daniel arridẽs, Ne erres rex. Iſte eſt enim intrinſecus luteus, & forinſecus æreus, neque comedit aliquando. Et iratus rex vocauit ſacerdotes eius, & ait eis, Niſi dixeritis mihi quis eſt iſte qui comedat impenſas has, moriemini. Si autem oſtẽderitis quoniam Bel comedat hęc, morietur Daniel, quia blaſphemauit in Bel. Et dixit Daniel regi, Fiat iuxta verbum tuum. Erant autem ſacerdotes Bel ſeptuaginta, exceptis vxoribus et paruulis et filiis. Et venit rex cum Daniele in templum Belis. Et dixerunt ſacerdotes Belis, Ecce non egrediemur foras: et tu rex pone eſcas, et vinum miſce, et claude oſtium, et ſigna annulo tuo: et cum ingreſſus fueris mane, niſi
C inueneris omnia comeſta à Bel, morte moriemur, vel Daniel qui mentitus eſt aduerſum nos. Contemnebant autem, quia fecerant ſub menſa abſconditum introitum, & per illum ingrediebantur ſemper, & deuorabant ea. Factum eſt igitur poſtquam egreſſi ſunt illi, & rex poſuit cibos ante Bel, præcepit Daniel pueris ſuis, & attulerunt cinerem, & cribrauit per totum templum coram rege: & egreſſi clauſerũt oſtium: & ſignantes annulo regis abierunt. Sacerdotes autem ingreſſi ſunt nocte iuxta conſuetudinem ſuam, & vxores, & filii eorũ: & comederunt omnia, & biberunt. Surrexit autem rex primo diluculo, & Daniel cum eo. Et ait rex, Saluane ſunt ſignacula Daniel? Qui reſpõdit, Salua rex. Statimque cum apperuiſſet oſtium, intuitus rex mẽſam, exclamauit voce ma D
gna, Magnus eſt Bel, & non eſt apud te dolus quiſquã. Et riſit Daniel: & tenuit regem, ne ingrederetur intro, & dixit, Ecce pauimentum, animaduerte cuius veſtigia ſunt hæc. Et dixit rex, Video veſtigia virorum, & mulierum, & infantium. Et iratus eſt rex. Tunc apprehendit rex ſacerdotes, & vxores & filios eorum: & oſtenderunt ei abſcondita oſtiola per quæ ingrediebantur, & conſumebant quę erant ſuper menſam. Occidit ergo illos rex, & tradidit Bel in poteſtatẽ Danielis: qui ſubuertit eum, & templũ eius. ¶Et erat draco magnus in loco illo, & colebãt eum Babylonii. Et dixit rex Danieli, Ecce nunc non potes dicere quia iſte non ſit deus viuẽs: adora ergo eũ. Dixitq; Daniel regi, Dominum deum meũ adoro: quia ipſe eſt E
deus viuens: iſte autem nõ eſt deus viuens. Tu autem rex da mihi poteſtatẽ, & interficiam draconem abſq; gladio & fuſte. Et ait rex, Do tibi. Tulit ergo

Daniel picem, & adipẽ, & pilos, & co-
xit pariter: fecitq; maſſas, & dedit in os
draconis, & diruptus eſt draco. Et dixit
Daniel, Ecce quem colebatis. Quod cũ
audiſſent Babylonii, indignati ſunt ve-
hementer: & congregati aduerſum re-
gem, dixerunt, Iudæus factus eſt rex:
Bel deſtruxit, draconem interfecit, &
ſacerdotes occidit. Et dixerunt cum ve
niſſent ad regem, Trade nobis Danie-
lem, alioquin interficiemus te, & domũ
F tuã. Vidit ergo rex quòd irruerent in
eum vehementer: & neceſſitate cõpul-
ſus tradidit eis Danielem. Qui miſerunt
eum in lacum leonum, & erat ibi die-
bus ſex. Porrò in lacu erant leones ſe-
ptem, & dabantur eis duo corpora quo
tidie, & duæ oues: & tunc nõ data ſunt
eis, vt deuorarent Danielem. ¶Erat au-
tem Habacuc propheta, in Iudæa, & ip
ſe coxerat pulmentum, & intriuerat pa
nes in alueola: & ibat in campũ vt ferret
meſſoribus. Dixitque angelus domini
ad Habacuc, Fer prandium quod habes
in Babylonem Danieli, qui es in lacu
leonum. Et dixit Habacuc, Domine Ba-
bylonem non vidi, & lacum neſcio. ||Et Ezec. 8. b.
apprehendit eum angelus domini in
vertice eius, & portauit eum capillo
capitis ſui, poſuitq; eum in Babylonẽ ſu G
per lacum in impetu ſpiritus ſui. Et cla
mauit Habacuc, dicens, Daniel ſerue
dei, tolle prandiũ quod miſit tibi deus.
Et ait Daniel, Recordatus es mei deus,
& non dereliquiſti diligentes te. Surgẽſ
que Daniel comedit. Porrò angelus do
mini reſtituit Habacuc cõfeſtim in loco
ſuo. Venit ergo rex die ſeptimo vt luge
ret Danielem: & venit ad lacum, & in-
troſpexit, & ecce Daniel ſedens in me-
dio leonum. Et exclamauit voce magna
rex dicẽs, Magnus es domine deus Da
nielis. Et extraxit eum de lacu leonum.
Porrò illos qui perditionis eius cauſa
fuerant, intromiſit in lacum, & deuo-
rati ſunt in momento coram eo.

Liber Oſee prophetæ

CAP. I.

¶ Quo tempore Oſee prophetauerit. Oſee accepta vxore fornicaria, Idololatriã populi ſignificat. Iehu poſteritatis, & Iſraelitarũ exitium prædicitur. Iudæ abiectio. Gentium vocatio. Vtriuſq; populi coniunctio ad caput vnũ Chriſtũ.

VERBVM domini A
quod factum eſt ad
Oſee filium Beeri in
diebus Oziæ, Ioathã,
Achaz, Ezechiæ regũ =vel. Hac
Iuda, & in diebus Ie- prima vi
roboam filii Ioas re- ce locutus
gis Iſrael. =Principium loquendi domi eſt domi-
ni in Oſee: & dixit dominus ad Oſee. nus ad

Vade, ſume tibi vxorem fornicationũ,
& fac tibi filios fornicationis: quia for
nicans fornicabitur terra à domino. Et
B abiit, & accepit Gomer filiam Debe-
laim: & concepit, & peperit ei filium.
Et dixit dominus ad eum, Voca nomen
eius Iezrahel: quoniam adhuc modicũ,
& viſitabo ſanguinem Iezrahel ſuper
domum Iehu, & quieſcere faciam re-
gnum domus Iſrael. Et in illa die conte
ram arcum Iſrael in valle Iezrahel. Et
concepit adhuc, & peperit filiam. Et di
xit ei, Voca nomen eius Abſque miſe-
ricordia: quia non addam vltra miſere
C ri domui Iſrael, ſed obliuione obliuiſ-
car eorum. Et domui Iuda miſerebor, &
ſaluabo eos in domino deo ſuo: & non
ſaluabo eos in arcu & gladio & in bello
& in equis & in equitibus. Et ablacta-
uit eam quæ erat Aſque miſericordia.
¶Et concepit, & peperit filium. Et di-
xit, Voca nomẽ eius, Nõ populus meus
D quia vos non populus meus, & ego nõ
ero veſter. Et erit numerus filiorum Iſ-
rael quaſi arena maris quæ ſine menſu-
Romo.e. ra eſt, & non numerabitur. ¶||Et erit: in
loco vbi dicet eis, Non populus meus
vos: dicetur eis, Filii dei viuentis. ¶Et
congregabuntur filii Iuda, & filii Iſrael
pariter: & ponẽt ſibimet caput vnum,
& aſcẽdent de terra: quia magnus dies
Iezrahel.

CAP. II.

☞Conuerſo populo præcipit vt impiam ſynagogam ad pœnitentiam vocet. Fornicationes eius recenſet, additis minis. Vltimam eiuſdem cõuerſionem prænuntiat. Pax in regno Chriſti. Iuſtitia. Iudicium. Miſericordia Fides.
A Gentium conuerſionem repetit.

Dicite fratribus veſtris, Populus
meus: & ſorori veſtræ, Miſericor
diam conſecuta. ⸗Iudicate⸣ ma- ⸗corripite ⸗corripite:
trem veſtram, ⸗iudicate⸣: quoniã
ipſa non vxor mea, & ego non vir eius.
Auferat fornicationes ſuas à facie ſua,
& adulteria ſua de medio vberum ſuo
rum: ne forte expoliem eam nudam, &
ſtatuam eam ſecundum diem natiuita
tis ſuæ: & ponam eam quaſi ſolitudinẽ,
& ſtatuam eam velut terram inuiam,
& interficiam eam ſiti. ¶Et filiorum il-
lius non miſerebor: quoniam filii forni
cationum ſunt, quia fornicata eſt ma-
ter eorum, confuſa eſt quæ concepit
eos, quia dixit, Vadam poſt amatores
meos qui dant panes mihi & aquas
meas, lanam meã & linum meum, oleũ
meum & potum meum. Propter hoc
ecce ego ſepiam viam tuam ſpinis, & ſe
piam eam maceria: & ſemitas ſuas non
inueniet. Et ſequetur amatores ſuos, &
non apprehendet eos: & quæret eos, &
non inueniet: & dicet, Vadam & reuer
tar ad virum meum priorem: quia be-
ne mihi erat tunc magis quàm nunc.
Et hæc neſciuit quia ego dedi ei fru-
mentum, & vinum, & oleum, & argen
tum multiplicaui ei, & aurum quæ fe-
cerunt Baal. Idcirco conuertar, & ſumã ⸗aufer
frumentum meum in tempore ſuo, &
vinum meum in tempore ſuo, & ⸗libe-
rabo⸣ lanam meam & linum meum,
quæ operiebant ignominiam eius. Et
nunc reuelabo ſtultitiam eius in oculis ⸗quiſqu
amatorum eius: & ⸗vir⸣ non eruet eam
de manu mea. & ceſſare faciam omne C
gaudium eius, ſolennitatem eius, neo-
meniam eius, ſabbathum eius, & om-
nia feſta tempora eius. Et corrumpam
vineam eius, & ficum eius de quibus di
xit, Mercedes hæ meæ ſunt quas dede-
runt mihi amatores mei. Et ponam eam
in ſaltum, & comedet eam beſtia agri.
Et viſitabo ſuper eam dies Baalim, qui-
bus accendebat incenſum, & ornaba-
tur inaure ſua & monili ſuo, & ibat poſt
amatores ſuos, & mei obliuiſcebat, di-
cit dominus. ¶Propter hoc, ecce ego ⸗perſua bo illi.
⸗lactabo eam⸣ & ducam eam in ſolitu-
dinem: & loquar ad cor eius. Et dabo
ei vinitores eius ex eodem loco, & val ⸗in adi ſpei:
lem Achoz ⸗ad aperiendam ſpem⸣: &
canet ibi iuxta dies iuuentutis ſuæ &
iuxta dies aſcenſionis ſuæ de terra AE-
gypti. Et erit in die illa, ait dominus:
vocabit me Vir meus, & non vocabit
me vltra Baalim. Et auferam nomina
Baalim de ore eius, & non recordabi- D
tur vltra nominis eorum. Et percutiam
cum eis fœdus in die illa cum beſtia
agri, & cum volucri cæli, & cum re-
ptili terræ: & arcum, & gladium, & bel
lum conteram de terra: & dormire eos
faciam fiducialiter. Et ſponſabo te mi-
hi in ſempiternum: & ſponſabo te mi-
hi in iuſtitia & iudicio, & in miſericor
dia, & in miſerationibus. Et ſponſabo te

mihi i fide:& ſcies quia ego dominus. Et erit in die illa, exaudiam dicit dominus, exaudiam cælos, & illi exaudient terram. Et terra exaudiet triticũ & vinum, & oleum: & hæc exaudient Iezrahel.||Et ſeminabo eam mihi in terram, & miſerebor eius quæ fuit Abſque miſericordia. Et dicam, Non populo meo, Populus meus es tu: & ipſe dicet, Deus meus es tu.

Rom.9.e 1.Pet.2.b

CAP. III.

Dei erga Iſraelitas peccatores amor. Eorum abiectio, & tãdem ad Chriſtum reuerſio.

A ET dixit dominꝰ ad me, Adhuc vade, & dilige mulierẽ dilectã amico & adulterã: ſicut diligit dominus filios Iſrael, & ipſi reſpiciunt ad deos alienos, & diligũt ᵃvinacia vuarum⁾. Et ᵃfodi⁾eam mihi quindecim argenteis, & coro hordei, & dimidio coro hordei. ¶Et dixi ad eam, Dies multos ᵃexpectabis me: nõ fornicaberis, & non eris viro: ſed & ego expectabo te⁾. quia dies multos ſedebunt filii Iſrael ſine rege, & ſine principe, & ſine ſacrificio, & ſine altari, & ſine ephod, & ſine theraphim. Et poſt hæc reuertẽtur filii Iſrael, & quærent dominum deum ſuũ, & Dauid regem ſuum: & pauebunt ad dominum & ad bonum eius in nouiſſimo dierum.

ᵃ dolia.i. lagenas plenas vini. ᵃ cõparaui. ᵃexpecta me, ne fornicetis, et ne ſis viri alterius: et etiã ego ad te.

CAP. IIII

Peccata populi Iſraelitici recẽſentur. Fornicatio. Vinum. Cor. Adhortatur Iudam, ne vitia Iſraelis ſequatur.

A AVdite verbũ domini filii Iſrael, quia iudiciũ dño cũ habitatoribus terrę: nõ eſt enim veritas, & nõ eſt miſericordia, & nõ eſt ſciẽtia dei in terra. Maledictũ & mẽdaciũ & homicidium & furtum & adulterium ᵃinundauerunt⁾, & ſanguis ſanguinem tetigit. Propter hoc lugebit terra, & ᵃinfirmabitur⁾omnis qui habitat in ea, ᵃin beſtia agri, & in volucre cæli: ſed & piſces maris cõgregabũtur⁾. Veruntamen ᵃvnuſquiſque non, iudicet, & non arguatur vir: populus enim tuus ſicut hi, qui ᵃcõtradicunt ſacerdoti⁾. Et corrues hodie, & corruet etiã propheta tecum: ᵃnocte tacere feci⁾matrẽ tuã ᵃConticuit⁾populus meus, eo ꝙ nõ habuerit ſcientiam: quia tu ſcientiam repuliſti, repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi: & oblita es legis dei tui, obliuiſcar filiorũ tuorum & ego. Secundum multitudinem eorum ſic peccauerunt mihi: gloriam eorum in ignominiam cõmutabo. ᵃPeccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorũ ſubleuabunt animas eorum⁾. Et erit ſicut populus, ſic ſacerdos: & viſitabo ſuper eum vias eius, & ᵃcogitationes⁾eius reddam ei. Et comedent, & non ſaturabũtur: fornicati ſunt, & nõ ᵃceſſauerunt⁾: quoniam ᵃdominum dereliquerunt in non cuſtodiendo⁾. ¶Fornicatio, & vinum, & ebrietas auferunt cor. Populus meus in ligno ſuo interrogauit, & baculus eius annũtiauit ei: ſpiritus enim fornicationum decepit eos, & fornicati ſunt à deo ſuo. Super capita mõtiũ ſacrificabant, & ſuper colles accendebant thymiama: ſubtus quercum & populum & terebinthum, quia bona erat vmbra eius: ideo fornicabũtur filiæ veſtræ, & ſponſæ veſtræ adulteræ erunt. Non viſitabo ſuper filias veſtras cũ fuerint fornicatæ, & ſuper ſponſas veſtras cum adulterauerint: quoniam ipſi cum meretricibus conuerſabantur, & cum effœminatis ſacrificabant, & populus non intelligens ᵃvapulabit⁾. ¶Si fornicaris tu Iſrael, non delinquat ſaltem Iuda: & nolite ingredi in Galgala, & ne aſcenderitis in Beth-auen: neque iuraueritis, Viuit dominus. Quoniam ſicut vacca ᵃlaſciuiens⁾declinauit Iſrael: nunc paſcet eos dominus quaſi agnum in latitudine. Particeps idolorũ Ephraim, dimitte eum. ᵃSeparatum eſt conuiuium⁾eorum, fornicatione fornicati ſunt: dilexerunt ᵃafferre ignominiam protectores eius⁾. Ligauit eum ſpiritus in alis ſuis, & confundentur à ſacrificiis ſuis.

ᵃdeſtruxerunt, ſuccidetur vna cũ beſtiis agri, et volucribus cæli, etiã piſces morientur. ᵃnemo alterum ᵃcõtẽdũt cum ſacerdote ᵃſicut corruit quis nocte, et ſuccidã ᵃSucciſus eſt C ᵃ.i. ſacrificia, quę populus offert ꝑ peccatis, comedũt et nõ curãt cõuerſionẽ populi. ᵃopera. ᵃfructificauerunt ᵃomiſerũt reſpectũ habere ad dñm. D ᵃcorruet ᵃrebellis ᵃFœtuit vinum ᵃafferte (ſub. dicere.) i. ignominia eſt ꝑtectoribꝰ eius.

CAP. V.

Iſraelitas increpat: & maxime ſacerdotes & principes. Eorum punitio. Carnalium ſacrificia ſubſannat. Iſraelis deſtructio. Auxilia hominum vana aduerſus manum dei.

AVdite hoc ſacerdotes, & attendite domus Iſrael, & domus regis auſcultate: quia vobis iudicium eſt, quoniam laqueus fa- A

ipſi Miſpha, declinātes ipſi auxerūt numerū ſacrificātiū idolis: corrector.

cti eſtis ſpeculationi), & ſicut rete expanſum ſuper Thabor. Et victimas declinaſtis in profundum): & ego eruditor) omnium eorum. Ego ſcio Ephraim, & Iſrael non eſt abſconditus à me: quia nunc fornicatus eſt Ephraim, contaminatus eſt Iſrael. Non dabunt cogitationes ſuas vt reuertantur ad deum ſuum quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & dominum non cognouerūt.

B ¶Et reſpōdebit arrogātia Iſrael in facie eius: & Iſrael & Ephraim ruēt in iniquitate ſua, ruet etiā Iudas cū eis. ¶In gregibus ſuis & in armētis ſuis vacēt ad quærēdū dominum, & non inuenient: ablatus eſt) ab eis. In dominum præuaricati ſunt, quia filios alienos genuerunt: nunc deuorabit eos menſis cum partibus ſuis. ¶Clangite buccina in Gabaa, tuba in Rama: vlulate) in Beth-auen, poſt tergum tuum Beniamin. Ephraim in deſolatione erit in die correptionis: in tribubus Iſrael oſtendit fidem). Facti ſunt principes Iuda quaſi aſſumentes) terminū: ſuper eos effundā quaſi aquam iram meam. Calumniam) patiens eſt Ephraim, fractus iudicio: quoniam cœpit abire poſt ſordes). Et ego quaſi tinea*Ephraim: & quaſi putredo domui Iuda. Et vidit Ephraim lāguorem ſuum, & Iudas vinculum ſuū): & abiit Ephraim ad Aſſur, & miſit ad regem vltorem): & ipſe non poterit ſanare vos, nec ſoluere) poterit à vobis vinculum. Quoniam ego quaſi leæna Ephraim, & quaſi catulus leonis domui Iuda: ego ego capiam & vadam: tollā, & non eſt qui eruat. Vadens reuertar ad locum meum: donec deficiatis, & quæratis faciem meam.

ſeparauit ſe — iubilate — certitudinem. — tāquam tráfferentes — Vim — præceptū (ſub. Iereboā.) — *ipſi — plagam ſuam: — Iareb: — ſanare

CAP. VI.

Afflictio ducit ad deum. Cōqueritur deus, quod Iſrael plagis non emendetur. Miſericordia. Scire deum.

A IN tribulatione ſua mane conſurgēt ad me, Venite & reuertamur ad dominum: quia ipſe cepit), & ſanabit nos: percutiet, & curabit nos. ‖Viuificabit nos poſt duos dies: in die tertia ſuſcitabit nos, & viuemus in conſpectu eius. Sciemus, ſequemurque, vt cognoſcamus dominum: quaſi diluculum præparatus eſt egreſſus eius, & veniet quaſi imber nobis temporaneus & ſerotinus terræ. ¶Quid faciam tibi Ephraim? quid faciam tibi Iuda? miſericordia veſtra quaſi nubes matutina, & quaſi ros mane pertranſiens. Propter hoc dolaui in prophetis), occidi eos ī verbis oris mei: & iudicia tua quaſi lux egredientur. ‖Quia miſericordiā volui, & non ſacrificium: ‖& ſciētiā dei plus quam holocauſta. Ipſi autem ſicut Adam tranſgreſſi ſunt pactum, ibi præuaricati ſunt in me. Galaad ciuitas operantium idolum, ſupplantata) ſanguine. Et quaſi fauces virorum latronum particeps ſacerdotum, in via interficientium pergētes de Sichem): quia ſcelus operati ſunt. In domo Iſrael vidi horrendum: ibi fornicationes Ephraim, cōtaminatus eſt Iſrael. Sed & Iuda pone meſſem tibi, cum conuertero) captiuitatem populi mei.

rapuit, 1. Cor. 15. a.

CAP. VII.

Iſraelis peccata. Mendacia. Adulteria. Ebrietas. Punitio. Iſraelitæ non ex corde cōuerſi ad deum, à creaturis auxilium ſperant.

CVm ſanare vellē Iſrael, reuelata eſt iniquitas Ephraim & malitia Samariæ quia operati ſunt mendacium: & fur ingreſſus eſt ſpolians, latrunculus foris. Et ne forte dicant) in cordibus ſuis omnem malitiā eorū me recordatū: nūc circūdederūt eos adinuētiones ſuæ), corā facie mea factæ ſunt. In malitia ſua lætificauerunt regem: & in mendaciis ſuis principes. Omnes adulterantes, quaſi clibanus ſuccenſus à coquente: quieuit paululum ciuitas à commiſtione fermenti, donec fermentaretur totum). Die regis noſtri cœperunt principes furere) à vino: extendit manū ſuam cum illuſoribus). Quia applicauerunt quaſi clibanum, cor ſuum, cum inſidiaretur eis): tota nocte dormiuit coquens eos), mane ipſe ſuccenſus quaſi ignis flammæ. Omnes calefacti ſunt quaſi clibanus, & deuorauerūt iudices ſuos: omnes reges eorum ceciderunt, nō eſt qui clamet in eis ad me. Ephraim in populis ipſe commiſcebatur: Ephraim factus eſt ſubcinericius panis, qui non reuerſatur. Comederunt alieni robur eius, & ipſe neſciuit: ſed & cani effuſi ſunt in eo, & ipſe ignorauit. ¶Et hu-

i. lo tus ſū pius pphe Matt. 12. a. Eccl. 4. d. 1. gū. 15. i. da ſicut trones expec alique cōgreg tio ſac dotū i via in ficieba cōſenſ vno: poſui planta tibi, (ô Baal cū vel reduce A nō co taueru opa ſ à vig do, ab tempo quo m cuit m ſā dor fermē tetur. ægrot re ad ill ſores. i. cal ctum e cor eo ab īſid piſtor eorum

miliabitur ſuperbia Iſrael in facie eius: nec reuerſi ſunt ad dominũ deum ſuũ, & nõ quæſierunt eum in omnibus his. Et factus eſt Ephraim quaſi columba ſeducta, non habens cor: AEgyptũ inuocabant, ad Aſſyrios abierunt. Et cum profecti fuerint, expandam ſuper eos rete meum: quaſi volucrem cęli detraham eos, =cædam eos ſecundum auditionem =cœtus eorum. Væ eis, quoniam receſſerunt à me: vaſtabuntur, quia præuaricati ſunt in me: & ego redemi eos, & ipſi locuti ſunt contra me mendacia. D Et non clamauerunt ad me in corde ſuo, ſed vlulabant in cubilibus ſuis: ſuper triticũ & vinum =ruminabant), receſſerunt à me. Et ego erudiui eos, & confortaui brachia eorum: & in me cogitauerunt malitiã. Reuerſi ſunt, =vt eſſent abſq; iugo): facti ſunt quaſi arcus doloſus: cadent in gladio principes eorum, =à furore linguæ ſuæ). iſta ſubſannatio eorum in terra AEgypti.

= caſtigabo eos queadmodũ auditũ.
collegerunt te,
nõ ad excelſum.
=.i. ppter linguã eorũ minatricem

CA. VIII.

Iſrael & Iuda deſtruendi propter idolorum cultum.

IN gutture tuo ſit tuba quaſi aquila ſuper domum)domini: pro eo q̃ tranſgreſſi ſunt fœdus meum, & legem meam præuaricati ſunt. Me inuocabunt, Deus meus cognouimus te, Iſrael. Proiecit Iſrael bonum, inimicus perſequetur eum. Ipſi =regnauerunt), & non ex me: principes =extiterũt), & nõ cognoui: aurũ ſuum, & argentum ſuum fecerunt ſibi idola, vt interirent: B proiectus eſt vitulus tuus Samaria, iratus eſt furor meus in eos, vſquequo nõ poterũt emũdari? Quia ex Iſrael & ipſe eſt artifex fecit illum, & non eſt deus: quoniam in =aranearum telas) erit vitulus Samariæ. Quia ventum ſeminabũt, & turbinem metent: culmus ſtans nõ eſt in eo, germen non faciet farinam: q̃ & ſi fecerit, alieni comedent eã. Deuoratus eſt Iſrael: nũc factus eſt in nationibus quaſi vas =immundum). C Quia ipſi aſcenderunt ad Aſſur, *onager ſolitarius ſibi: Ephraim =munera dederunt amatoribus ſuis). Sed & cum mercede conduxerint nationes, nunc congregabo eos: & =quieſcent) pauliſper =ab onere) regis & principum. Quia multipli-

.i. annũtia hoſtẽ imminentẽ domui
=reges cõſtituerũt conſtituerunt,
innocẽ tiã (ſub. cuſtodi re).
fragmẽ ta.
quo nihil expetendum.
vt cõduxit ſibi amatores.
dolebũt propter onus

cauit Ephraim altaria ad peccandum: D facta ſunt ei aræ in delictum. =Scribã ei multiplices leges meas quæ velut alienæ cõputatæ ſunt). Hoſtias =offerẽt) immolabunt carnes, & comedẽt, & dominus non ſuſcipiet eas: nunc recordabitur iniquitatis eorũ, & viſitabit peccata eorum, ipſi in AEgyptum conuertentur. Et oblitus eſt Iſrael factoris ſui, & ædificauit delubra: & Iudas multiplicauit vrbes munitas, & mittam ignẽ in ciuitates eius, & deuorabit ędes illius.

=ſcripſi ei honorabilia legis meæ, ſicut aliena reputata ſunt ab eo.
=oblationũ mearum.

CAP. IX.

Famem Iſraeli prædicit, & captiuitatem.

NOli lætari Iſrael, noli exultare ſicut populi: quia fornicatus es à deo tuo, dilexiſti mercedẽ =ſup) omnes areas tritici. A Area & torcular nõ paſcet eos: & =vinum mẽtietur eis). Nõ habitabũt in terra dñi: reuerſus eſt Ephraim in AEgyptum, & in Aſſyriis pollutum comedit. Non libabunt domino vinum, & non placebunt ei: ſacrificia eorum quaſi panis lugentium. omnes qui comedent eum, contaminabuntur: quia panis eorum animæ ipſorum, non intrabit in domum domini. B Quid facietis in die ſolenni, in die feſtiuitatis domini? Ecce enim profecti ſunt à vaſtitate: AEgyptus congregabit eos, Memphis ſepeliet eos: deſyderabile argẽtum eorum vrtica hæreditabit: lappa in tabernaculis eorum. Venerunt dies viſitationis, venerũt dies retributionis: =ſcitote) Iſrael ſtultum prophetam inſanum virum =ſpiritualem), propter multitudinem iniquitatis tuæ, & multitudinem amentiæ. =Speculator Ephraim) cum deo meo: =propheta laqueus ruinæ) factus eſt ſuper omnes vias eius, =inſania) in domo dei eius. Profunde peccauerunt, ‖ ſicut in diebus Gabaa: recordabitur iniquitatis eorum, & viſitabit peccata eorum. Quaſi vuas in deſerto inueni Iſrael: quaſi prima poma ficulneæ in cacumine eius vidi patres =eorum): ipſi autem intrauerunt ad Beel-phegor, & abalienati ſunt in confuſionem, & facti ſunt abominabiles ſicut ea quæ dilexerũt. Ephraim quaſi auis auolauit, gloria eorum à partu, & ab vtero, & à cõceptu. Quod ſi & enutrierint filios ſuos, abſ-

=plus quã
=.i. deſtituentur vino.
=ſcient
=ſpiritus (.i. ventoſum)
= Speculatorẽ ipſe Ephraim (ſub. poſuit)
= pphetã qui laqueus ad quẽ impingerẽt,
=odium
1. Reg. 8. a
= veſtros:

ᵃvt nō p uenīāt ad virilem ætatem: que liberis eos faciamᵃin hominibus⁾: ſed & væ eis, cum receſſero ab eis. Ephraim (vt vidi) Tyrus erat fundata in pulchritudine: & Ephraim educet ad interfectorem filios ſuos. Da eis domine. Quid dabis eis? Da eis vuluam ſine liberis, & vbera arentia. Omnes nequitiæ eorum in Galgal, quia ibi exoſos habui eos, propter malitiam adinuentionum eorum de domo mea eiiciam eos: non addā vt diligam eos, omnes prin-

D cipes eorum recedentes. Percuſſus eſt Ephraim radix eorum exiccata eſt, fructum nequaquam facient. Quod & ſi genuerint interficiam amantiſſima ventri eorum. Abiiciet eos deus meus, quia non audierunt eum: & erunt vagi in nationibus.

CAP. X.

Ingratitudo Iſraelis. Eius interitus. Plagis non emendatur. Vitulus quem colebat, in Aſſyrios tranſlatus. Exitium decem tribuum repetit.

ᵃvacua ᵃvł, mentietur.

Vitisᵃfrondoſa⁾Iſrael, fructusᵃadæquatus eſt⁾ei: ſecundum multitudinem fructus ſui multiplicauit altaria, iuxta vbertatē terræ ſuæ exuberauit ſimulachris. Diuiſū eſt cor rum, nunc interibunt: ipſe confringet ſimulachra eorum, depopulabitur aras eorum. Quia nunc dicent, Non eſt rex nobis: non enim timemus dominum: & rex quid faciet nobis? ᵃLoquimini verba viſionis inutilis, & ferietis fœdus⁾: & germinabit quaſi ᵃamaritudo⁾ iudicium ſuper ſulcos agri. ¶*Vaccas Bethauen ᵃ coluerunt habitatores Samariæ: quia luxit ſuper eum populus eius, & ᶜ æditui⁾eius ſuper eum exultauerunt in gloria eius, quia migrauit ab eo. Siquidem & ipſe in Aſſur delatus eſt, munus regiᵃvltori⁾confuſio Ephraim capiet, & confundetur Iſrael ᵃin voluntate ſua. Tranſire fecit⁾ Samaria regem ſuum quaſi ſpumam ſuper faciem aquæ. Et diſperdentur excelſa ᵃidoli⁾, peccatum Iſrael: lappa & tribulus aſcēdet ſuper aras eorum: ‖& dicent montibus, Operite nos: & collibus, Cadite ſuper nos. Ex diebus Gabaa ᵉ peccauit⁾Iſrael, ſ ibi ſteterunt: non comprehendet eos in Gabaa prælium ſuper filios iniquitatis⁾. Iuxta deſyderium meum corripiam eos: congregabuntur ſuper eos populi, cūm corripictur propter duas iniquitates ſuas. Ephraim vitula ᵐ docto diligere⁾trituram, & ego tranſiui ſuper pulchritudinem colli eius: ⁿ aſcendam ſuper⁾Ephraim, arabit Iudas, confringet ſibi ᵒ ſulcos ⁾ Iacob. ¶‖Seminate vobis ᵖin iuſtitia⁾, & metite q in ore miſericordiæ⁾, innouate vobis nouale: tempus autem requirendi dominum, ʳ cum venerit⁾qui docebit vos iuſtitiam. Araſtis impietatem, iniquitatem meſſuiſtis, comediſtis frugem mendacii: quia confiſus es in viis tuis, in multitudine fortium tuorum. Conſurget tumultus in populo tuo: & omnes munitiones tuæ vaſtabuntur ſicutᵃvaſtatus eſt Salmana à domo eius ‖qui vindicauit Baal⁾in die prælii, matre ſuper filios alliſa. Sicᵃfecit⁾vobis Bethel, à facie malitiæ nequitiarum veſtrarum*. CAP. XI

ᵃLocuti ſūt verba iurando mēdaciter, feriēdo fœdus
ᵃcicuta
*Ob
atimebūt ſibi
ᶜ ſacerdotes
ᵃIareb.
ᵃꝓpter cō ſiliū ſuū.
Succidit
ᵃAuen,
Iſa. 2. d.
apoc. 9. b
luc. 23. d.
ᵉpeccaſti
ᵇ vł, tum quoq;
ꝗ ceceba̅t, & nō po-

Deus beneficia ſua erga Iſraelem commemorat. Ingrati populi captiuitas. Eiuſdem liberatio.

Sicut mane tranſiit, pertranſiit⁾ rex Iſrael. Quia puer Iſrael, & dilexi eum: &‖ex AEgypto vocaui filium meum. Vocauerunt eos, ſic abierunt à facie eorum: Baalim immolabant, & ſimulachris ſacrificabant. Et egoᵃquaſi nutritius ⁾ Ephraim, portabam eos in brachiis meis: & neſcierūt ꝙ⁾curarem⁾eos. In funiculisᵃAdam⁾traham eos, in vinculis charitatis: & ero eisᵃquaſi exaltans iugum ſuper maxillas⁾eorum: & declinaui ad eumᵃvt veſceretur⁾. Non reuertetur in terram AEgypti, & Aſſur ipſe rex eius: quoniā noluerunt conuerti. ᵘ Cœpit⁾gladius in ciuitatibus eius, & conſumet ᵛ electos⁾eius, ᵖ & comedet capita eorum⁾. Et populus meus q pendebit ad reditum meum: iugum autem imponetur eis ſimul, quod non auferetur⁾. ¶Quo modo dabo te Ephraim, ᵃprotegam⁾te Iſrael? ‖quo modo dabo te ſicut adama, ponam te vt Seboim? Cōuerſum eſt in me cor meum, pariter ʳ conturbata⁾eſt pœnitudo mea. Non faciam furorem iræ meæ: non conuertar vt diſperdam

terāt v cere p̄ audac filios i Gabaa ᵐ aſſu diligē ⁿ equi re faci ᵒ gleba iere. ᵖ ad iu tiam, q ſecūd miam, ʳ done veniat ᵃ vaſta Salma ſar ipſ Samar iudic, ᵃfaciet *in au ra exc do ex detur Matt. ᵃambu re ſec p... ᵃſanar ᵃ hom ᵃſicut aufer gū à c uice, ᵃpabu (.i. n ui cu ᵘCad ᵛſurc ᵖ ppt conſil cius. q dub an ſe lit cō tere. me: &

altiſſimū vocauerunt eum prophetæ, & ne v quidem exaltat. (ſub. caput. i. nullus curat.)ᵃ dam. Gene. 19. e. ᵃ incenſa.

Ephraim: quoniam deus ego, & non homo: in medio tui ſanctus, & non ingrediar ciuitatem. Poſt dominum ambulabunt, quaſi leo rugiet: quia ipſe rugiet, & formidabunt filii =maris). Et =auolabunt) quaſi auis ex AEgypto, & quaſi columba de terra Aſſyriorum: & collocabo eos in domibus ſuis, dicit dominus. Circundedit me in =negatione) Ephraim, & in dolo domus Iſrael: Iudas autem =teſtis deſcendit) cum deo, & cum ſanctis fidelis.

CAP. XII.

Vanam Iſraelis fiduciam deſcribit. Exemplum Iacob proponit, vt conuertantur & ſperent in deo. Iniquitatem eorum damnat. Pacem promittit. Idololatriam Galaad & Galgal carpit. Beneficia in Iacob collata. Impietatem eorum repetit & pœnam.

Ephraim paſcit ventum, & ſequitur =æſtum): tota die mendaciũ & vaſtitatem multiplicat: & fœdus cum Aſſyriis iniit, & oleum in AEgyptũ ferebat. Iudicium ergo domini cum Iuda, & viſitatio ſuper Iacob: iuxta vias eius, & iuxta adinuentiones eius reddet ei. ¶|| In vtero =ſupplantauit fratrem ſuum)|| & in fortitudine ſua =directus eſt cum) angelo. Et inualuit ad angelum, & =confortatus eſt): fleuit, & rogauit eum: in Bethel inuenit eum, & ibi locutus eſt nobiſcum. Et dominus deus exercituum, dominus memoriale eius. Et tu ad deum tuum =conuerteris): miſericordiam & iudicium cuſtodi, & ſpera in deo tuo ſemper. ¶ =Chanã) in manu eius ſtatera doloſa, =calumniam) dilexit. Et dixit Ephraim, Veruntamen diues effectus ſum =inueni =idolum) mihi: =omnes labores mei) non inueniet mihi iniquitatem =quã peccaui). ¶Et ego dominus deus tuus ex terra AEgypti, adhuc ſedere te faciam in tabernaculis, ſicut in diebus feſtiuitatis. ¶Et locutus ſum ſuper prophetas, & ego viſionem multiplicaui, & in manu prophetarum =aſſimilatus ſum. Si Galaad idolum, ergo) fruſtra erant in Galgal bobus immolantes: nam & altaria eorum quaſi acerui ſuper ſulcos agri. ¶|| Fugit Iacob in regionem

Syriæ, & ſeruiuit Iſrael in vxorem, &
=in vxorem ſeruauit. In propheta) au- =p vxore
tem =eduxit dominus Iſrael de AEgy- cuſtodi-
pto: & in propheta ſeruatus eſt. uit (ſub.
¶Ad iracũdiam me prouocauit Ephra- pecora.)
im in amaritudinibus ſuis, & ſanguis e- Per pro-
ius ſuper eum veniet, & opprobrium phetam
eius reſtituet ei dominus ſuus. Gen. 14. c

CAP. XIII.

Abominationes Iſraelis oſtendit.
Exitium minatur ob ingratitudinem.
Auxilium à deo. Rex. Victoria mortis & =.i. Iero-
inferni per Chriſtum. boam q
Loquente =Ephraim), =horror inua erat de
ſit Iſrael): & deliquit in Baal, & Ephraim
mortuus eſt. Et nunc addiderunt =tremor
ad peccandum: feceruntque ſibi (ſub. fuit
conflatile de argento ſuo =quaſi) ſimili- audienti
tudinem idolorum, factura artificum de vitu-
totum eſt. hi ipſi dicunt, = Immolate lis) eleua
homines vitulos adorantes). Idcirco e- uit ipſe
runt quaſi nubes matutina, & ſicut ros (ſub. ca-
matutinus præteriens, ſicut puluis tur put. i. fa-
bine raptus ex area, & ſicut fumus de ctus ẽ do
=fumario). ||Ego autem dominus deus minus) in
tuus ex terra AEgypti: & deũ abſq; me Iſrael:
neſcies, & ſaluator non eſt præter me. =ad
Ego cognoui te in deſerto, in terra ſoli =Immolã-
tudinis. Iuxta paſcua ſua adimpleti tes ſacrifi
ſunt, & ſaturati ſunt: & eleuauerunt cia hoĩs
cor ſuum, & obliti ſunt mei. Et ego ero vitulos o
eis quaſi leæna, ſicut pardus in via Aſ- ſculantur
ſyriorum. Occurram eis quaſi vrſa ra- =feneſtra
ptis catulis, & dirumpam interiora ie- Iſa. 43. b.
coris eorum: & conſumam eos ibi qua B
ſi leo, beſtia agri ſcindet eos. ¶ =Perdi- =Perdidi
tio tua) Iſrael: tantummodo in me au- ſti te
xilium tuum. ¶Vbi eſt rex tuus? maxi C
me nunc) ſaluet te in omnibus vrbibus 1. Re. 8. a.
tuis: & iudices tui, =de quibus dixiſti, =Dedi
Da mihi regem & principes. =Dabo) ti- =qa horã
bi regem in furore meo, & auferam in nõ ſtaret
indignatione mea. Colligata eſt iniqui in cõfra-
tas Ephraim, abſconditum peccatum ctione fi-
eius. Dolores parturientis venient ei: liorũ (.i.
ipſe filius non ſapiens. =nunc enim nõ cũ muli-
ſtabit in contritione filiorum). De ma- er enitit)
nu mortis liberabo eos, de morte redi 1. Co. 15. g
mam eos: ||ero =mors) tua ô mors. mor- hebr. 2. d.
ſus tuus ero inferne, conſolatio abſcon =exciſio
dita eſt ab oculis meis. Quia ipſe inter 1. Co. 15. g
fratres =diuidet): ||adducet vrentem ve- =creſcet
tum dominus de deſerto aſcendentẽ, Eze. 19. d

1.Co.15.g
=creſcet
Eze.16.d
=ſiccabit

& ſiccabit venas eius, & = deſolabit) fontem eius, & ipſe diripiet theſaurum omnis vaſis deſyderabilis.

CAP. XIIII.

Samariæ interitus. Ad reſipiſcentiam vocat. Vituli labiorum pro laudibus. Miſericordiam promittit dominus conuerſis ad ſe.

= Deſolabitur
=rebellauit in
=cadent
=elident
=diffundētur
=vt, Apphendite verba iſta ad vos,

PEreat) Samaria, quoniam= ad amaritudinem concitauit= deum ſuū: in gladio= pereant), paruuli eorū =eliduntur), & fœtæ eius= diſcindantur). ¶Conuertere Iſrael ad dominum deum tuum: quoniam corruiſti in iniquitate tua,= Tollite vobiſcum verba), & conuertimini ad dominum: dicite ei, Omnem aufer iniquitatē, & accipe bonum: & reddemus vitulos labiorum noſtrorū. Aſſur non ſaluabit nos, ſuper equos non aſcendemus: nec dicemus vltra, Dii noſtri opera manuum noſtrarum: quia= eius qui in te eſt, miſereberis pupilli). Sanabo contritiones eorum, & diligam eos ſpontanee: quia auerſus eſt furor meus ab eis. ¶Ero quaſi ros Iſraeli, germinabit ſicut lilium: & =erumpet radix eius vt Libani), ibunt rami eius, & erit quaſi oliua gloria eius & odor eius vt Libani. Conuertentur ſedentes in vmbra eius: viuent tritico, & germinabunt quaſi vinea: memoriale eius ſicut vinū libani.= Ephraim) Quid mihi vltra idola? ego exaudiam, &= dirigam) eum: ego vt= abietem virentem) ex me fructus tuus inuētus eſt. Quis ſapiens & intelliget iſta: intelligēs, & ſciet hæc? quia rectę viæ domini, & iuſti ambulabunt in eis: præuaricatores vero corruent in eis.

B

=in te
ſerico
am co
quitu
pillu
=pcut
radic
ſuas
Liban

=ſub
=dili
=abie
rens

Prophetia Ioel.

CAP. I.

Ioel parabola propoſita, deſtructionē Ieruſalē prędicit. Adhortatur ſacerdotes ad orationē & ieiunium, ob inſtātem calamitatē. Planctus prophetæ.

VERBVM domini quod factum eſt ad Ioel filium Phathuel. Audite hæc ſenes, & auribus percipite omnes habitatores terræ: ſi factum eſt iſtud in diebus veſtris, aut in diebus patrum veſtrorum. Super hoc filiis veſtris narrate, & filii veſtri filiis ſuis, & filii eorum generationi alteræ. ¶Reſiduum erucæ comedit locuſta, & A

reſiduum locuſtæ comedit bruchus,
& reſiduum bruchi comedit =rubigo).
Expergiſcimini ebrii, & flete, & vlulate
omnes qui bibitis vinum= in dulcedi-
ne): quoniam periit ab ore veſtro. Gens
enim aſcendit ſuper terram meam, for
tis & innumerabilis: dentes eius vt dē
tes leonis & molares eius vt catu-
li leonis. Poſuit vineam meam in de-
ſertum, & ficum meam decorticauit:
nudans ſpoliauit eam & proiecit, albi
facti ſunt rami eius. Plange quaſi virgo
accincta ſacco ſuper virum pubertatis
ſuæ. Periit ſacrificium & libatio de do-
mo domini: luxerunt ſacerdotes mini-
ſtri domini. Depopulata eſt regio, =lu-
xit) humus: quoniam deuaſtatum eſt tri
C ticum: =confuſum eſt) vinū, elanguit o-
leū. Confuſi ſunt agricolæ, vlulauerunt
vinitores ſuper frumento, & hordeo,
quia periit meſſis agri. Vinea=confuſa
eſt), & ficus=elanguit): malogranatum,
& palma, & malus, & omnia ligna agri
aruerunt: quia confuſum eſt gaudium à
filiis hominum. ¶Accingite vos, & plā-
gite ſacerdotes, vlulate miniſtri altaris:
ingredimini, cubate in ſacco miniſtri
dei mei: quoniā =periit de) domo dei ve
ſtri ſacrificium & libatio. || ſanctificate
ieiunium, vocate cœtum, congregate ſe
nes, omnes habitatores terræ in domū
domini dei veſtri: & clamate ad dñm,
=A, a, a): diei: quia prope eſt dies domi-
ni & quaſi vaſtitas=à potente) veniet.
D Nunquid non coram oculis veſtris ali
menta perierunt de domo dei noſtri,
lætitia & exultatio? Computruerunt=iu
mēta in ſtercore ſuo) demolita ſunt hor
rea, diſſipatæ ſunt apothecæ: quoniam
=confuſum eſt) triticum. Quid ingemu-
it animal=, mugierunt) greges armenti?
Quia non eſt paſcua eis: ſed & greges
pecorum diſperierunt. ¶Ad te domine
clamabo: quia ignis comedit ſpecioſa
deſerti, & flamma ſuccendit omnia li-
gna regionis. Sed & beſtiæ agri=quaſi a-
rea ſitiens imbrem, ſuſpexerunt) ad te:
qm̄ exiccati ſunt fōtes aquarū, & ignis
deuorauit=ſpecioſa) deſerti.

CAP. II.

Aduentū hoſtium prædicat, & cru delitatem. Adhortatio ad conuerſionē, Oratio, Amor dei in populum ſuum, Doctor eccleſiæ Chriſtus. Laus. Miſſio ſpiritus ſancti. Inuocare deum.

Canite tuba in Siō, =vlulate) in mō =taratan-
te ſancto meo, conturbentur om tarizate
nes habitatores terræ: Quia ve-
nit dies domini, quia ꝓpe eſt di-
es tenebrarum & caliginis, dies nubis
&=turbinis): quaſi mane expanſum ſup =tenebro
montes populus multus & fortis: ſimi- ſitatis:
lis ei non fuit à principio, & poſt eum
non erit vſque in annos generatiōis &
generatiōis. Ante faciem eius ignis vo
rans, & poſt eum exurens flamma: qua-
ſi hortus=voluptatis) terra coram eo, & =Eden
poſt eum ſolitudo deſerti: neque eſt qui
effugiat eum. Quaſi aſpectus equorum B
aſpectus eorū: & quaſi equites ſic cur-
rent. Sicut ſonitus quadrigarum ſuper
capita montium exilient, ſicut ſonitus
flammæ ignis deuorantis ſtipulam, ve- =nigreſ-
lut populus fortis præparatus ad præ- cent vt
lium. A facie eius cruciabūtur populi: olla.
omnes vultus=redigentur in ollam), ſi- C
cut fortes current: quaſi viri bellatores =ſup gla-
aſcendent murum: muri in viis ſuis gra dium de
dientur, & non declinabunt à ſemitis ficient ſe
ſuis. Vnuſquiſque fratrem ſuum nō co- & nō læ
artabit, ſinguli in calle ſuo ambulabūt: dentur.
ſed & =per feneſtras cadent, & nō de- =Per vrbē
molientur), =Vrbem ingredientur), in incedent
muro current: domos conſcendēt, per Mat.13.c.
feneſtras intrabunt quaſi fur. ||A facie mar.13.c.
eius contremuit terra, moti ſunt cæli: luc.22.e.
ſol & luna obtenebrati ſunt, & ſtellę re eze.32.b.
traxerunt ſplendorem ſuum. Et do- iſa.13.b.
minus dedit vocem ſuam ante fa- =valde
ciem exercitus ſui: quia multa ſunt=ni Iere.30.b
mis) caſtra eius, quia fortia, & faci- amos.5.e
entia verbum eius. || magnus enim di- ſoph.1.d.
es domini, & terribilis valde: & quis D
ſuſtinebit eum? ¶Nunc ergo, dicit do Pſa.85.a.
minus, conuertimini ad me in toto ionæ.4.a
corde veſtro, in ieiunio, & in fletu & =miſera-
in planctu. Et ſcindite corda veſtra, & tor
non veſtimenta veſtra, & conuertimi =pœnite-
ni ad dominum deum veſtrum: ||quia bit eū ma
=benignus) & miſericors eſt, patiens li,
& multæ miſericordiæ, & =præſta- Ionæ.3.d
bilis ſuper malitia). ||Quis ſcit ſi con- =pœnite-
uertatur, &=ignoſcat), & relinquat poſt at eum
ſe benedictionē, ſacrificiū & libamen mali,
domino deo veſtro? ||Canite tuba in Si- Supra.1.c
on, ſanctificate ieiunium, vocate cœ- =ꝑparate
tum, congregate populum =ſanctifica- coitatem

te eccleſiam᷾,coadunate ſenes: cōgre-
gate paruulos,& ſugentes vbera:egre-
diatur ſponſus de cubili ſuo, & ſponſa
de thalamo ſuo.Inter veſtibulum & al-
=plorent tare=plorabunt᷾ſacerdotes miniſtri do
=dicant mini:&=dicent᷾, Parce domine,parce
populo tuo:& ne des hæreditatem tu-
am in opprobrium,vt dominentur eis
nationes . quare dicunt in populis,
Vbi eſt deus eorum?¶Zelatus eſt domi
nus ſuper terram ſuam, & pepercit po
pulo ſuo,Et reſpondit dominus,& di-
E xit populo ſuo,Ecce ego mittam vobis
frumentum,& vinum,& oleum,& re-
plebimini eo:& non dabo vos vltra op
probrium in gentibus.Et eum qui ab A
quilone eſt,procul faciā à vobis:& ex-
pellam eum in terram inuiam & deſer
tam,faciem eius contra mare oriētale,
& extremum eius vſque ad mare nouiſ
ſimum:& aſcendet fœtor eius, & aſcen
det putredo eius , quia ſuperbe egit.
Noli timere terra , exulta & lætare:
quoniam magnificauit dominus vt fa-
ceret . Nolite timere animalia regio-
nis:quia germinauerunt ſpecioſa deſer
ti,quia lignum attulit fructum ſuum, fi
cus & vinea dederunt virtutem ſuam.
¶Et filii Sion exultate,& lætamini ī do
mino deo veſtro:quia dedit vobis do-
F ctorem iuſtitię,& deſcendere faciet ad
vos imbrem matutinum & ſerotinum
ſicut in principio.Et implebuntur areæ
frumento , & redūdabūt torcularia vi-
no & oleo.Et reddam vobis ānos quos
comedit locuſta,bruchus , &=rubigo᷾,
=haliclo- & eruca:fortitudo mea magna,quā mi
cuſtæ ge ſi in vos.Et comedetis veſcentes, & ſa
nus) turabimini:& laudabitis nomē domini
dei veſtri qui fecit mirabilia vobiſcū,
& non confundetur populus meus in
ſempiternum. Et ſcietis quia in medio
Iſrael ego ſum:& ego dominus deꝰ ve
ſter,& non eſt amplius: & non confun
Act.2.d. detur populus meus inæternum. ¶‖Et
iſa.44.a. erit poſt hæc : effundam ſpiritum meū
G ſuper omnem carnem : & prophetabūt
filii veſtri & filiæ veſtræ : ſenes veſtri
ſomnia ſomniabunt , & iuuenes veſtri
viſiones videbunt , Sed & ſuper ſeruos
meos & ancillas in diebus illis effundā
ſpiritum meum . Et dabo prodigia in
cælo,& in terra,ſanguinem,& ignem,
= colūnas &=vaporem᷾fumi.‖Sol conuertetur in
tenebras , & luna in ſanguinem:ante-
quā veniat dies domini magnus & hor
ribilis.Et erit: ‖omnis qui inuocauerit Mat.2
nomen domini,ſaluus erit:quia in mō- luc.21
te Sion,& in Ieruſalem erit ſaluatio,ſi- Ro.10
cut dixit dominus, & in reſiduis quos
dominus vocauerit.

CAP. III.

☞Promittit dominus ſe iudicaturum
hoſtes populi ſui. Vocantur omnes gē-
tes ad hoc iudicium. Prædicatio verbi
dei è Sion,per apoſtolos Iudæos. Eccle
ſiæ æternitas.

Quia ecce in diebus illis & in
tempore illo cum conuerte- A
ro captiuitatem Iuda & Ieru
ſalem:congregabo omnes gē
tes,& deducam eas ī vallem Ioſaphat:
& diſceptabo cum eis ibi ſuper popu-
lo meo,& hæreditate mea Iſrael, quos
diſperſerunt in nationibus,& terrā me
am diuiſerunt . Et ſuper populum meū
miſerunt ſortem:& poſuerunt puerum
=in proſtibulo, & puellam vendiderūt =pro
pro vino vt biberent.Verum quid vo-
bis & mihi Tyrus & Sidon , & omnis
terminus Palæſthinorum?nunquid=vl- =retr
tionem᷾vos redditis mihi?& ſi=vlciſci- tion
mini vos cōtra me᷾, cito velociter red =retr
dam=viciſſitudinem᷾vobis ſuper caput tion
veſtrum.Argentum enim meū & aurū mei
tuliſtis : & deſyderabilia mea &=pul- ſam
cherrima᷾intuliſtis in delubra veſtra. tis,
Et filios Iuda, & filios Ieruſalem vendi =retr
diſtis filiis Græcorū,vt longe faceretis tion
eos de finibus ſuis. Ecce ego ſuſcitabo =opt
eos de loco in quo vendidiſtis eos : & B
conuertā retributionem veſtram in ca
put veſtrū.Et vendā filios veſtros & fi-
lias veſtras in manibus filiorū Iuda, &
venūdabunt eos Sabæis genti longin-
quæ,quia dn̄s locutus eſt.clamate hæc
in gentibus,=ſanctificate᷾ bellū, ſuſcita =ꝑpa
te robuſtos:accedant , aſcendant om-
nes viri bellatores . Concidite = aratra =bidē
veſtra ᷾ in gladios & ligones veſtros in
lanceas . Infirmus dicat, Quia fortis
ego ſum. ¶‖Erumpite᷾,& venite om- =Cōg
nes gentes de circuitu,& congregami- gate
ni : ibi occumbere faciet dominus ro- C
buſtos tuos. Conſurgant & aſcendant
gentes in vallem Ioſaphat : quia ibi
ſedebo , vt iudicem omnes gentes in

oo,14.d circuitu.‖ Mittite falces quoniã mi tu-
rauit meſſis:venite & deſcendite,quia
plenum eſt torcular,exuberant torcu-
laria:quia multiplicata eſt malitia eo-
rum.Populi populi in valle conciſio-
nis:quia iuxta eſt dies domini in valle
pr.2.g. cõciſionis.‖ Sol & luna obtenebrati ſũt
& ſtellæ retraxerunt ſplendorẽ ſuum.
e.25.f. ¶‖ Et dominus de Sion rugiet, & de Ie
os,1.a ruſalem dabit vocem ſuam:& mouebũ
tur cæli & terra & dominus ſpes popu
li ſui & fortitudo filiorum Iſrael.Et ſcie
tis quia ego dominus deus veſter habi
D tans in Sion in monte ſancto meo : &
erit Ieruſalem ſancta,& alieni nõ trãſ-
ibunt per eam amplius. ‖ Et erit in die amos.9.d
illa:ſtillabunt montes⁼dulcedinem⁾,& ⁼muſtum
colles fluent lacte:& per omnes riuos
Iuda ibunt aquæ:& fons de domo do-
mini egredietur,& irrigabit torrentem
ſpinarum. AEgyptus in deſolationem
erit,& Idumæa in deſertum perditio-
nis : pro eo ꝙ inique egerint in filios
Iuda,& effuderint ſanguinem innocẽ-
tem in terra ſua.¶Et Iudęa inæternum
habitabitur,& Ieruſalem in generatio
nem & generationem.Et mũdabo ſan-
guinem eorum,quos nõ m̃udauerã:⁼& ⁼cum
dominus commorabitur in Sion.

Prophetia Amos.

CAP. I.

Amos conditio,& eius prophetiæ tempus.Sermo domini contra damaſcum,Contra Philiſthæos, contra Tyrum,Contra Idumæam, Contra filios Ammon.

,erat v
s ex

VERBA (AMOS. ⁼qui fuit in ⁾ paſtoribus Thecue:quæ vidit ſuper Iſrael in diebus Oziæ regis Iuda, & in diebus Ierobo-am filii Ioas regis Iſ-
rael,‖ante duos annos terræmotus. Et Zac.14.a
dixit dominus de Sion Ieruſalem da- Iere.25.f.
bit vocem ſuam:&⁼ luxerunt ſpecioſa⁾ Ioel.3.c.
paſtorum,& exiccatus eſt vertex Car- ⁼ diſperdentur
meli.¶Hæc dicit dominus ſuper tri- paſcua,
bus ſceleribus Damaſci,& ſuper qua-
tuor non⁼ conuertam eum⁾, eo quòd ⁼parcã ei
triturauerint in plauſtris ferreis Ga- & infra.
laad.Et mittam ignem in domũ Azael, B
& deuorabit domos Ben.adad. Et con
teram vectem Damaſci : & diſperdam
habitatorem de⁼ campo idoli⁾, & te-
nentem ſceptrum de⁼ domo volupta- ⁼velle
tis⁾:& transferetur populus Syrię Cy- Auen
renen,dicit dominus. ¶Hæc dicit do- ⁼Bethedẽ
minus , ſuper tribus ſceleribus Gazæ,

& ſuper quatuor non conuertam eum:
=.i. vni- eo quòd trāſtulerint captiuitatē=per-
uerſalem fectam⁾,vt concluderent eam in Idu-
& infra. mæa.Et mittam ignem in murum Ga-
zæ,& deuorabit ædes eius.Et diſper-
C dam habitatorem de Azoto,& tenen-
tem ſceptrum de Aſcalone:& conuer-
tam manum meam ſuper Accaron, &
peribunt reliqui philiſtinorum, dicit
dominus deus. ¶Hæc dicit dominus,
Super tribus ſceleribus Tyri, & ſuper
quatuor non conuertam eum:eo quòd
concluſerint captiuitatem perfectam
in Idumæa,& non ſint recordati fœde
ris fratrum. Et mittam ignem in mu
rum Tiry,& deuorabit ędes eius.¶Hęc
dicit dominus,Super tribus ſceleribꝰ
Edom, & ſuper quatuor non conuer-
tam eum:eo quòd perſecutus ſit in gla
=miſeri- dio fratrem ſuum,& violauerit=miſeri
cordias diam eius, & tenuerit'vltra⁾furorem
ius. ſuum,& indignationē ſuam ſeruauerit
=i ſeculū vſque in=finem⁾.Mittam ignem in The
(vl,ſep) mā,& deuorabit ædes Boſræ.¶Hæc di
=ppetuū. cit dominus ſuper tribus ſceleribus fi-
D liorum Ammon,& ſuper quatuor non
=montes, conuertā eum:eo quòd diſſecuerit=pręgnantes⁾Galaad ad dilatandum termi
num ſuum.Et ſuccendam ignem in mu
ro Rabbath:& deuorabit ædes eius in
vlulatu in die belli,& in turbine in die
commotionis.Et ibit melchom in capti
uitatem ipſe,& principes eius ſimul,di
cit dominus.

CAP. II.

Prophetat aduerſum Moab.Aduer
ſum Iudam,hoc eſt, regnum duarum
tribuū. Aduerſum Iſrael,hoc eſt,regnū
decem tribuum.

A HAEc dicit dominus,Super tribus
=parcā ei ſceleribus Moab, & ſuper qua-
& infra. tuor non=conuertam eum⁾:eo ꝙ
=in calcē incenderit oſſa regis Idumææ
=vſque ad cinerem⁾. Et mittam ignem
in Moab,& deuorabit ædes Carioth:&
morietur in ſonitu Moab,in clangore
tubæ:& diſperdam iudicem de medio
eius & omnes principes eius interfi-
ciam,cum eo,dicit dominus. ¶Hæc di
cit dominus, Super tribus ſceleribus
Iuda,& ſuper quatuor non conuertam
B eum:eo ꝙ abiecerit legem domini, &
=errare mandata eius non cuſtodierit.=decepe

runt enim⁾eos idola ſua,poſt quæ abie enim fe
rant patres eorum. Et mittam ignem cerunt
in Iudam, & deuorab t ædes Ieruſalē.
¶Hæc dicit dominus,Super tribus ſce-
leribus Iſrael,& Super quatuor non cō
uertam eum.pro eo ꝙ vendiderit pro
argento iuſtum,& pauperem pro cal-
ceamentis. Qui conterunt ſuper pulue
rem terræ capita pauperum,& viā hu
milium declinant:& filius ac pater eiꝰ
ierunt ad puellam,vt violarent nomē
ſanctum meum. Et ſuper veſtimentis C
=pignoratis⁾accubuerunt iuxta omne =in pign
altare:& vinum damnatorum bibebāt accept
in domo=dei ſui⁾.‖ Ego autem extermi =deorum
naui Amorrhæum à facie eorum:cuius ſuorum
altitudo cedrorū,altitudo eius,& for- Nūe.21
tis ipſe quaſi quercus:& contriuit fru- Exo.14.
ctū eius deſuper,& radices eiꝰ ſubter.
‖Ego ſum qui aſcendere vos feci de ter
ra AEgypti: & duxi vos in deſertum
quadraginta annis,vt poſſideretis ter-
ram Amorrhæi.Et ſuſcitaui de filiis ve-
ſtris in prophetas,& de iuuenibus ve-
ſtris nazaræos.nunquid non ita eſt fi-
lii Iſrael,dicit dominus?Et propinaba- D
tis nazaræis vinum:& prophetis man
dabatis,dicētes, Ne prophetetis.Ecce
ego = ſtridebo ſubter vos, ſicut ſtridet =actabo
plauſtrum onuſtum fœno⁾. Et peribit vos in
fuga à veloce,& fortis non obtinebit co veſt
virtutem ſuam:& robuſtus non ſalua- ſicut a
bit animam ſuam:& tenens arcum nō ctat pl
ſtabit,& velox pedibus ſuis non ſalua ſtrū m
bitur,& aſcenſor equi nō ſaluabit ani- nipulis
mam ſuam:& robuſtus corde inter for onuſtu
tes nudus fugiet in illa die, dicit do-
minus.

CAP. III.

Domum Iſrael ingratitudinis ar-
guit,æquiſſima in eam flagella prænū-
tians.Inuitantur alienigenæ vt videāt
æquitatem iudiciorum dei aduerſus Iſ
raelem.

AVdite verbum quod locutus eſt A
dominus ſuper vos filii Iſrael:ſu
per omnem cognationem quam
eduxi de terra AEgypti,dicens,
Tantummodo vos cognoui ex omnibꝰ
cognationibus terræ: idcirco viſitabo
ſuper vos omnes iniquitates veſtras.
Nunquid ambulabunt duo pariter,ni-
ſi conuenerit eis? Nunquid rugiet leo
in ſaltu,niſi habuerit prædam?nūquid

dabit catulus leonis vocem de cubili ſuo, niſi aliquid apprehenderit? Nunquid cadet auis in laqueum terræ abſque aucupe? nunquid auferetur loquens de terra, antequam quid ceperit? Si clanget tuba in ciuitate, & populus non expaueſcet? ſi erit malum in ciuitate, quod dominus non fecerit? Quia non faciet dominus deus verbũ niſi reuelauerit ſecretum ſuum ad ſeruos ſuos prophetas. Leo rugiet, quis nõ timebit? dominus deꝰ locutus eſt, quis non prophetabit? ¶ Auditum facite in ædibus Azoti, & in ædibus terræ Aegypti: & dicite. Congregamini ſuper montes Samariæ, & videte [f] inſanias multas in medio eius, & calumniam patientes in penetrabilibus eius. Et neſcierunt facere rectum dicit dominus: theſaurizantes iniquitatem, & rapinas in ædibus ſuis. Propterea hæc dicit dominus deus, Tribulabitur & circuietur terra: & detrahetur ex te fortitudo tua & diripientur ædes tuæ. Hæc dicit dominꝰ, Quomodo ſi eruat paſtor de ore leonis duo crura, aut extremnm auriculæ: ſic eruentur filii Iſrael qui habitant in Samaria, in plaga lectuli & in Damaſci grabbato. Audite, & cõteſtamini in domo Iacob, dicit dominus deus exercituum: quia in die cum viſitare cœpero præuaricationes Iſrael, ſuper eũ viſitabo & ſuper altaria Bethel: & amputabuntur cornua altaris, & cadent in terram. Et percutiam domum hyemalem cum domo æſtiua: & peribunt domus eburneæ, & diſſipabũtur ædes multæ, dicit dominus.

laqueo?
B
Audire
facite id
contri-
tiones
medio
D
angulo
angulo
grabbati

CAP. IIII.

Sub typo vaccarum pinguium in primates inuehitur, eorum pœnas prædicens. Eorum idololatriam ſubſannat. Laus. Fame percuſſi non ſunt cõuerſi ad deũ. Adhortatio ad fiduciam in deum poſt perpeſſa mala.

AVdite verbum hoc vaccæ pingues, quæ eſtis in monte Samariæ: quæ columniam facitis egenis: & canfringitis pauperes: quæ dicitis dominis veſtris, Afferte & bibemus. Iurauit dominꝰ deꝰ in ſancto ſuo quia ecce dies veniẽt ſuper vos, & [a] leuabunt vos in contis, & reliquias veſtras ĩ ollis feruẽtibꝰ. Et per aperturas exibitis altera contra alteram, & proiiciemini in Armon, dicit dominus. ¶ Venite ad Bethel, & impie agite: ad Galgalam, & multiplicate præuaricationẽ & offerte mane victimas veſtras, [c] tribus diebus decimas veſtras. Et ſacrificate de fermento laudem: [e] & vocate voluntarias oblationes, & annuntiate, ſic enim voluiſtis filii Iſrael, dicit dominus deꝰ. ¶ Vnde & dedi vobis in ſtuporem dentium in cunctis vrbibus veſtris, & indigentiam panum in omnibus locis veſtris: & non eſtis reuerſi ad me, dicit dominꝰ. Ego quoq; prohibui à vobis imbrem, cum adhuc tres menſes ſupereſſent vſq; ad meſſem: & plui ſuper vnam ciuitatem, & ſuper alterã ciuitatem non plui: pars vna compluta eſt, & pars ſuper quã nõ plui, aruit. Et venerunt duæ & tres ciuitates ad vnam ciuitatẽ vt biberent aquã, & nõ ſunt ſatiatæ: & non rediſtis ad me, dicit dominus. Percuſſi vos in vẽto vrẽte & in aurugine, multitudinem hortorum veſtrorũ, & vinearum veſtrarũ, oliueta veſtra & ficeta veſtra comedit eruca & non rediſtis ad me, dicit dominus. Miſi in vos mortem in via Aegypti, percuſſi in gladio iuuenes veſtros, vſque ad captiuitatem equorum veſtrorum: & aſcendere feci putredinem caſtrorum veſtrorum in nares veſtras: & non rediſtis ad me, dicit dominus. Subuerti vos, || ſicut ſubuertit deꝰ Sodomam & Gomorrham, & facti eſtis quaſi torris raptus ab incendio: & non rediſtis ad me dicit dominus. ¶ Quapropter hæc faciam tibi Iſrael: poſtquam autem hæc fecero tibi præparare in occurſum dei tui Iſrael. Quia ecce formãs montes: & creans ventum, & annuntians homini eloquium ſuum, faciens matutinam nebulam, & gradiens ſuper excelſa terræ: Dominus deus exercituum nomen eius.

Baſan,
a tollet
vos (ſub
inimicꝰ)

in ſpiniſ: ꝙ poſteritatẽ veſtrã hamiſpiſcatoris.
c poſt tres annos c ſub ad ſolẽni atq; ſpõte oblata cõgregare facite, in mãditiam,
C
peſtilentiam,
fœtorẽ
Gen.19.a
G

CAP. V.

Caſus Iſraelis luget. Ad reſipiſcentiam vocat. Odium populi in prophetas, ob quod, & pauperum oppreſſionem, eius infœlicitatem prænũtiat. Exhortatio ad opera bona. Diei domini mala deſcribit. Feſtiuitates & ſacrificia eorum abiicit.

A Audite verbum iſtud quod ego, leuo ſuper per vos planctum do mus Iſrael. Cecidit, & non adiiciet vt reſurgat virgo Iſrael: proiecta eſt in terram ſuam, & non eſt qui ſuſcitat eam. Quia hæc dicit dominus deus. Vrbs de qua egrediebantur mille relinquentur in ea centum: & de qua egrediebantur centum, relinquentur in ea decem in domo Iſrael. ¶ Quia hęc dicit dominus deus domui Iſrael, Quærite me, & viuetis. Et nolite quærere Bethel, & in Galgalam nolite intrare,
B & in Berſabee non tranſibitis: quia Gal
ᵃinnihilū gala captiua ducetur) & Bethel eritᵃinutilis). Quærite dominum, & viuite: ne forte cōburatur domus Ioſeph vt ignis & deuorabit, & nō erit qui extinguat Bethel. Qui conuertitis in abſinthium
ᵃSub inq iudicium, & iuſtitiam in terra reliqui-
rite poſt tis. ᵃFacientem arcturum, & orionem,
dñm (qui & cōuertentē in mane tenebras, & diē
facit in noctem ᶜmutantem): ‖ qui vocat a-
ctenebre quas maris, & effundit eas ſuper fa-
ſcere fa- ciem terræ. Dominus nomen eſt eius.
cit: Qui ᶜſubridet vaſtitatem) ſuper robu-
Infra.9.b ſtum, & ᵍdepopulationem ſuper po-
eroborat tentem affert). ¶ Odio habuerunt corri
vaſtatorē pientem in porta: & loquentem perfe-
gvaſtator cte abominati ſunt. Idcirco, pro eo ꝙ
ſup mu- diripiebatis pauperem, & ʰprædam
nitionē electam tollebatis ab eo: ‖ Domos qua-
veniet dro lapide ædificabitis, & non habita
in cibum bitis in eis: vineas plantabitis amantiſ
electum ſimas, & non bibetis vinum earum.
Soph.1.c. Quia cognoui multa ſcelera veſtra, &
n medico fortia peccata veſtra: hoſtes iuſti acci-
rū iudici pientes munus, & ⁿpauperes depri-
um per- mentes) in porta. Ideo prudens in tem
uertētes pore illo tacebit, quia tempus malum eſt. ¶ Quærite bonum, & non malum vt viuatis: & erit dominus deus exer-
Ro.12.b. citutum vobiſcum, ſicut dixiſtis. ‖ Odite
Pſa.96.d malum, & diligite bonum, & conſtitui
E te in porta iudicium: ſi forte miſereatur dominus deus exercituum reliquiis Ioſeph. Propterea hæc dicit dominus deus exercituum dominator, In omnibus plateis planctus: & in cunctis quæ foris ſunt, dicetur væ væ: & vocabunt agricolam ad luctum, & ad planctum eos qui ſciunt plangere. Et in omnibus vineis erit planctus: quia pertranſibo in medio tui, dicit domi-

nus. ¶ Væ deſyderantibus diem domi-
ni: ad quid eam vobis? dies domini lere.3o
iſta, tenebræ, & non lux. Quomodo ſi Ioel. 2.
fugiat vir à facie leonis occurrat ei vr Soph.1.
ſus: & ingrediatur domum, & innita- F
tur manu ſua ſuper parietem. & mordeat eum coluber. Nunquid non tenebræ dies domini, & non lux: & caligo,
& nō ſplendor in ea? ¶ ‖ Odi & proieci Iſa.1.d.
feſtiuitates veſtras: & non capiam odo mala.
rem cœtuum veſtrorum. Quod ſi obtu 2.e
leritis mihi holocauſtomata, & mune- ᵃſacrifi
ra veſtra, non ſuſcipiam: & ᵃvota) pin- pacific
guium veſtrorum non reſpiciam. Au- rum.
fer à me ᵃtumultum) carminum tuo- ᵃvī, mu
rum: & cantica lyræ tuæ non audiam. titudin
Et ᵃreuelabitur) quaſi aqua iudicium, & ᵃvolue
iuſtitia quaſi torrens fortis. ‖ Nunquid Act.7.
hoſtias, & ſacrificium obtuliſtis mihi in deſerto quadraginta annis, domus ᵃSicch
Iſrael? Et portaſtis ᵃtabernacula Moloch (nomē
veſtro), & ᵃimaginem) idolorum veſtro doli) re
rum, ſydus dei veſtri: quæ feciſtis vo- veſtru
bis. Et migrare vos faciā trans Damaſ- ᵃplacē
cum, dicit dominus, Deus exercituum nomen eius.

CAP. VI.

Aduerſus optimates Iſrael prophetat. Iurat dominus ſe impleturum quæ contra Iſrael propoſuit.

‖ Væ vobis quiᵃopulenti) eſtis in Luc.6.
Sion, & confiditis in montes Sa- ᵃquieti
mariæ: ᵃoptimates capita popu- ᵃnoīati
lorum, ingredientes pompaticę prīcip
domum Iſrael). Tranſite in Chalanne, gentiu
& videte, & ite inde in Emath magnā: & ven
& deſcendite in Geth palæſtinorum, runt a
ᵃ & ad optima quoque regna horum): eos d
ſi latior terminus eorum termino ve- mus Iſ
ſtro eſt? Qui ᵃſeparati eſtis) in diem ma el.
lum, & ᶜappropinquatis ſolio iniquita anūqu
tis qui dormitis in lectis eburneis, & melior
ᵃlaſciuitis) in ſtratis veſtris: qui comedi ſunt
tis agnum de grege, & vitulos de me- gnis iſ
dio ᵃarmenti). Qui canitis ad vocem ᵃlongi
pſalterii: ſicut Dauid putauerunt ſe quum
habere ᵃvaſa cantici). Bibentes vi- putant
num in phialis, & optimo vnguento ᶜpropi
delibuti: & ᶜnihil ¡patiebantur) ſuper quam
contritione Ioſeph. Quapropter nunc gitant
migrabunt in capite tranſmigrantium: dem
& ᵍ auferetur factio laſciuientium). ᵃexten
tis vos

¶Iurauit dominus deus in anima ſua, dicit domin9 deus exercituū, Deteſtor ego ſuperbiā Iacob, & domos eius odi, & tradā ciuitatem cum habitatoribus ſuis. Quod ſi reliqui fuerint decem viri in domo vna: & ipſi morientur. Et tollet eum [m] propinquus ſuus, & comburet eum): vt efferat oſſa de domo: & dicet ei qui in penetralibus domus eſt, Nunquid adhuc eſt penes te? Et reſpondebit, Finis eſt. Et dicet ei, Tace [n]& nō recorderis nominis) domini. Quia ecce dominus mandauit, & percutiet domum maiorem ruinis, & domum minorem ſciſſionibus. Nunquid currere queunt in petris equi, aut arari poteſt in bubalis, quoniā conuertiſtis in =amaritudinem) iudicium, & fructum iuſtitiæ in abſynthium? Quæ lætamini in nihili: qui dicitis, Nunquid non in fortitudine noſtra aſſumpſimus nobis cornua? Ecce enim ſuſcitabo ſuper vos domus Iſrael, dicit dominus deus exercituum, gentem: & conterent vos ab introitu Emath, vſq; ad torrētem deſerti.

CAP. VII.

Per locuſtam videns Amos totius Iſraelis abſumptionē, oratione ſua eam auertit. Alia plaga quam itidem reuocat. Abiectio populi per trullam cęmentarii deſignata obſiſtit Amaſias prophetę dei. Amos de ſe teſtimonium reddit, prophetans aduerſum Amaſiam, & populi captiuitatem prænuntians.

HAEc oſtēdit mihi dominus deus: & ecce fictor locuſtæ in principio [a]germinantium ſerotini imbris, & ecce ſerotinus poſt tonſionem regis). Et factum eſt: cum conſummaſſet comedere herbam terræ, dixit, Domine deus [c]propitius eſto) obſecro: quis ſuſcitabit Iacob, quia paruulus eſt? [e]Miſertus eſt dominus) ſuper hoc: Non erit, dicit dominus. ¶Hęc oſtendit mihi dominus deus: & ecce vocabat [g]iudicium ad ignē) dominus deus, & deuorauit abyſſum multam, & comedit ſimul partem. Et dixi, Domine deus, quieſce obſecro: quis ſuſcitabit Iacob, quia paruulus eſt? Miſertus eſt dominus ſuper hoc: Sed & iſtud non erit, dicit dominus deus. ¶Hæc oſtendit mihi: & ecce dominus ſtans ſuper murum [m]litum), & in manu eius [n]trullam cæmentarii). Et dixit dominus ad me. Quid tu vides Amos? Et dixi, [o]Trullam cæmentarii). Et dixit dominus, Ecce ego ponam trullam in medio populi mei Iſrael: non adiiciam vltra [p] ſuperinducere) eum. Et demolientur excelſa idoli, & [q]ſanctificationes) Iſrael deſolabuntur: & conſurgam ſuper domum Ieroboam in gladio. ¶Et miſit Amaſias ſacerdos Bethel ad Ieroboam regem Iſrael, dicens, [r]Rebellauit) contra te Amos in medio domus Iſrael: nō poterit terra ſuſtinere vniuerſos ſermones eius. Hæc enim dicit Amos, In gladio morietur Ieroboam, & Iſrael captiuus migrabit de terra ſua. Et dixit Amaſias ad Amos, Qui vides, gradere, fuge in terram Iuda: & comede ibi panem, & prophetabis ibi. Et in Bethel non adiicies vltra vt prophetes: quia =ſanctificatio) regis eſt, & domus regni eſt. Reſpōditque Amos, & dixit ad Amaſiam, Nō ſum propheta, & non ſum filius prophetæ: ſed armentarius ego ſum =vellicans ſycomoros). Et tulit me dominus cum ſequerer gregem: & dixit dominus ad me, Vade propheta ad populū meum Iſrael. Et nunc audi verbum domini, Tu dicis, Non prophetabis ſuper Iſrael, & non ſtillabis ſuper domū idoli. Propter hoc hæc dicit dominus, Vxor tua in ciuitate fornicabitur, & filii tui & filiæ tuæ in gladio cadent, & humus tua funiculo metietur: & tu in terra polluta morieris, & Iſrael captiuus migrabit de terra ſua.

igne
[m]ad perpendiculū cōſtructū
[n]perpendiculū ſtāneum.
[o]Perpendiculum. & infra.
[p]Vt pertranſeam
[q]ſanctuaria
[r]Coniurauit
C
=palatiū
=vel, colligens ſylueſtres ficus,
D

CAP. VIII.

Finis regni Iſrael oſtēditur. In pauperum oppreſſores. Acerbitatem calamitatis Iſraeliticæ deſcribit. Famē verbi dei prophetat.

HAEc oſtēdit mihi dominus deus: & ecce =vncinus pomorum). Et dixit, Quid tu vides Amos? Et dixi, Vncinum pomorum. Et dixit dominus ad me, Venit finis ſuper populum meum Iſrael: non ei iciam vltra vt pertranſeam eum. Et =ſtridebunt cardines) templi in die illa, dicit dominus deus: multi morientur in omni loco, proiicietur ſilentium. ¶Audite hoc qui

A
=caniſtrū plenū fructibus æſtatis. & infra.
=in vlulatum vertentur cātica

abſorbetis · cogitatis · ſuccidere · epha, B · vēdam9 · per celſitudinē ſuam quę eſt in · vt, abſorbebitur

conteritis' pauperem, & deficere faci
tis' egenos terræ, dicentes, Quando
tranſibit menſis, & venūdabimus mer-
ces: & ſabbathū, & aperiemus frumen-
tum: & imminuamus menſuram', &
augeamus ſiclum, & ſupponamus ſta-
teras doloſas, vt poſſideamus' in ar-
gento egenos & pauperes pro calcea-
mentis, & quiſquilias frumenti venda-
mus? Iurauit dominus in ſuperbiam'
Iacob, Si oblitus fuero vſque in finem
omnia opera eorū. Nunquid ſuper iſto
non commouebitur terra, & lugebit
omnis habitator eius: & aſcendet quaſi
fluuius vniuerſus, & eiicietur, & de-
fluet' quaſi riuus AEgypti? ¶Et erit in
C die illa dicit dominus deus, occidet ſol
in meridie, & tenebreſcere faciam ter-
ram in die luminis, & conuertam feſti
uitates veſtras in luctū, & omnia can-
tica veſtra in planctum: & inducam ſu
per omne dorſum veſtrum ſaccum, &
ſuper omne caput caluitium: & ponam
eam quaſi luctum vnigeniti, & nouiſſi-
ma eius quaſi diem amarum. ¶Et ecce,
dies veniunt, dicit dominus: & emit-
D tam famem in terram: non famem pa-
nis, nec ſitim aquæ, ſed audiendi ver-
bum domini. Et commouebuntur à ma
ri vſque ad mare, & ab Aquilone vſque
ad orientem: circuibunt quærētes ver-
bum domini, & non inuenient. In die
illa deficient virgines pulchræ, & ado
leſcentes in ſiti. Qui iurant in delicto
Samariæ, & dicunt, Viuit deus tuus
Dan, & viuit via Ber-ſabee. & cadent,
& non reſurgent vltra.

CAP. IX.

Duarum tribuum & templi euerſionem prænuntiat. Manum dei nemo poteſt euadere Iſraelis ingratitudinem carpit. Eccleſiæ inſtauratio.

ſuperliminare, · potes: & in fruſtra concidā eos in capite omnes ipſos, · Pſal, 138, a

A Vidi dominum ſtantem ſuper alta
re: & dixit, Percute cardinem',
& commoueantur ſuperlimina-
ria: auaritia enim in capite om-
nium', & nouiſſimum eorum in gladio
interficiam: non erit fuga eis qui fu-
gient: & non ſaluabitur ex eis qui fu-
gerit. ||Si deſcenderint vſque ad in-
fernum: inde manus mea educet eos: &
ſi aſcenderint vſque ad cælum, inde de-
traham eos. Et ſi abſconditi fuerint in
vertice Carmeli, inde ſcrutans, auferam
eos: & ſi celauerint ſe ab oculis meis in
profundo maris, ibi mandabo ſerpen-
ti, & mordebit eos. ||Et ſi abierint in ca
B ptiuitatem corā inimicis ſuis, ibi man-
dabo gladio, & occidet eos: & ponam
oculos meos ſuper eos in malum, & nō
in bonum. Et dominus deus exercituū
qui tangit terram, & tabeſcet: & luge-
bunt omnes habitantes in ea: & aſcen-
det ſicut riuus omnis, & defluet' ſicut
fluuius AEgypti. Qui ædificat in cælo
aſcenſionem ſuam, & faſciculum ſuum
ſuper terram fundauit: ||quia vocat a-
quas maris, & effundit eas ſuper faciē
terræ. Dominus nomen eius. ¶Nun-
quid non vt filii AEthiopum vos eſtis
mihi filii Iſrael, ait dominus? nunquid
non Iſrael aſcendere feci de terra AE-
C gypti: & Palęſthinos de Cappadocia, &
Syrios de Cyrene? Ecce oculi domini
dei ſuper regnum peccans, & conte-
ram illud à facie terræ: veruntamen cō
terens non conteram domum Iacob,
dicit dominus. Ecce enim mandabo e-
go, & concutiam' in omnibus genti-
bus domum Iſrael, ſicut concutitur in
cribro: & non cadet lapillus ſuper ter-
ram. In gladio morientur omnes pecca
tores populi mei: qui dicunt, Non ap-
propinquabit, & non veniet ſuper nos
malum. ¶||In die ſuſcitabo taberna-
culum Dauid, quod cecidit: & reædi-
ficabo aperturas murorum eius, & ea
quæ corruerant inſtaurabo: & reædi-
ficabo eum ſicut in diebus antiquis. vt
D poſſideāt reliquias Idumęæ, & omnes,
nationes eo quòd inuocatū ſit nomen
meum ſuper eos': dicit dominus faciēs
hæc. Ecce dies veniunt, dicit dominus:
& comprehendet arator meſſorem, &
calcator vuæ mittentem' ſemen: & ſtil
labunt montes dulcedinem', & omnes
colles culti erunt'. ||Et conuertam ca-
ptiuitatem populi mei Iſrael: & ædifi-
cabunt ciuitates deſertas, & inhabita-
bunt: & plantabunt vineas: & bibent
vinum earum: & facient hortos: & co-
medent fructus eorum. Et plantabo eos
ſuper humum ſuam: & non euellam eos
vltra de terra ſua quam dedi eis, dicit
dominus deus tuus.

Prophetia Abdiæ.

CAP. I.

Abdias accipit legationem à domino aduerſus Edom. Contra fiduciã eius in diuitias, in amicos, in prudentiam carnis. Euerſionis Edom cauſa præcipua. Prophetia de Chriſto & eccleſia, Deſtruitur Eſau ab Iſraelitis.

A VISIO ABDIAE.
Hęc dicit dominus
9,C deus ad Edom, ‖Au
ditum audiuimus
à domino, & lega-
tum ad gentes mi
ſit, ſurgite, & cõſur
gamus aduerſus eũ
in prælıũ. Ecce par
uulum dedi te in gentibus: contempti
bilis tu es valde. Superbia cordis tui ex
tulit te habitantem in ſciſſuris petra-
rum, exaltantem ſolium tuum: qui di-
cis in corde tuo, Quis detrahet me in
9,C terram?‖Si exaltatus fueris vt aquila, &
B ſi inter ſydera poſueris nidũ tuum: in-
de detraham te, dicit dominus. Si fures
introiſſent ad te, ſi latrones per noctẽ:
quomodo conticuiſſes? nonne furati eſ-
ſent ſufficientia ſibi? ſi vindemiatores
introiſſent ad te, nunquid ſaltem race-
mum reliquiſſent tibi? Quomodo ſcru-
C tati ſunt Eſau: inueſtigauerunt abſcon-
dita eius? Vſq; ad terminum emiſerunt
te omnes viri fœderis tui: illuſerũt tibi.
Inualuerũt aduerſum te viri pacis tuę:
qui comedunt tecum, ponent inſidias
e ſubter te: nõ eſt prudentia in eo. ‖Nun
2,C quid nõ in die illa dicit dominus per-
dam ſapientes de Idumæa, & pruden-
tiam de monte Eſau? Et timebunt fortes
tui à meridie, vt intereat vir de monte
D Eſau. ¶Propter interfectionem, & pro-
pter iniquitatem in fratrem tuum Ia-
cob, operiet te confuſio, & peribis in
æternum. In die cum ſtares aduerſus
eum, quando capiebant alieni exerci-
tum eius, & extranei ingrediebantur
portas eius, & ſuper Ieruſalem mitte-
bant ſortem: tu quoque eras quaſi vnus
ex eis. Et non deſpicies in die fratris
tui, in die peregrinationis eius: & non
E lætaberis ſuper filios Iuda, in die perdi
tionis eorum: & non magnificabis os
tuum in die anguſtię. Neq; ingredieris
portam populi mei in die ruinę eorum,
neque deſpicies & tu in malis eius in
die vaſtitatis illius: & nõ imiteris ad-
uerſus exercitum eius in die vaſtitatis
illius. Neque ſtabis in exitibus, vt in-
terficias eos qui fugerint: & non con-
cludes reliquos eius in die tribulatio-
nis: quoniam iuxtà eſt dies domini ſu-
per omnes gentes: ſicut feciſti, fiet tibi, F
retributionem conuertet te caput tuũ.
Quomodo enim bibiſtis ſuper montem
ſanctum meum, bibent omnes gentes
iugiter: & bibent & abſorbebunt, & e-
runt quaſi non ſint. ¶Et in monte Sion
erit ſaluatio, & erit ſanctus: & poſſi-
debit domus Iacob eis qui ſe poſſede
rant. ¶Et erit domus Iacob ignis, & do
mus Ioſeph flamma, & domus Eſau ſti- ⁼ſuccẽdẽt
pula: & ⁼ſuccendetur in eis⁾, & deuo-
rabunt eos: & non erunt reliquiæ do- G
mus Eſau, quia dominus locutus eſt. Et
hæreditabunt hi qui ad Auſtrum ſunt,
montem Eſau, & qui in campeſtribus
Philiſthiim: & poſſidebunt regionem
Ephraim & regionem Samariæ: & Ben-
iamin poſſidebit Galaad. Et tranſmigra
tio exercitus huius filiorum Iſrael, om-
nia loca Chananæorum vſque ad Sare- ⁼qui ex-
tham: & ⁼tranſmigratio⁾ Ieruſalem, quæ pulſi ſunt
in ⁼Boſphoro⁾ eſt, poſſidebit ciuitates de
Auſtri. Et aſcendent ſaluatores in mon ⁼Hiſpania
tem Sion iudicare montem Eſau: & erit
domino regnum.

Ionæ Prophetia.

CAP. I.

Ionas miſſus in Niniuen ad prophetandum fugit. Orta tempeſtate ob eius inobedientiam, in mare præcipitatur. Hoſtiæ. Vota.

ET FACTVM EST ver A
bum domini ad Ionam fi-
lium Amathi, dicens, Sur-
ge, & Vade in Niniuen ci-
uitatem grandem, & præ-
dica in ea quia aſcendit malitia eius co
ram me. Et ſurrexit Ionas, vt fugeret in
Tharſis à facie domini, & deſcendit in
Ioppen, & inuenit nauem euntem in
Tharſis: & dedit naulũ eius, & deſcen-
dit in eam, vt iret cum eis in Tharſis à
facie domini. ¶Dominus autem ⁼miſit⁾ ⁼proiecit

B ventum magnum in mare: & facta eſt
*putabat tempeſtas magna in mari, & nauis "pe
riclitabatur⁾ conteri. Et timuerunt nau
tæ, & clamauerũt viri ad deum ſuum:
& miſerunt vaſa quæ erant in naui in
mare, vt alleuiaretur ab eis: & Ionas de
ſcendit ad interiora nauis, & dormie-
bat ſopore graui. Et acceſſit ad eum gu
*ſoporate? bernator, & dixit ei, Quid tu "ſopore
deprimeris⁾? ſurge, inuoca deum tuũ,
*vt, placetur deus ſi forte "recogitet deus de⁾nobis, & non
pereamus. Et dixit " vir ad collegam⁾
*vnuſquiſque ad pximum ſuum venite, & mittamus ſortes, & ſcia
mus quare hoc malum ſit nobis. Et mi-
ſerunt ſortes: & cedidit ſors ſuper Io-
C nam, Et dixerunt ad eum, Indica nobis
cuius cauſam malum iſtud ſit nobis:
*& vnde venis? quod eſt opus tuum? *& quę terra tua?
-& quo vadis⁾? vel ex quo populo es
tu? Et dixit ad eos, Hebræus ego ſum, &
dominum deum cæli ego timeo, qui fe
cit mare & aridam. Et timuerunt viri
timore magno, & dixerunt ad eũ, Quid
hoc feciſti? Cognouerunt enim viri ꝙ
à facie domini fugeret: quia indicaue-
rat eis. Et dixerunt ad eum, Quid facie
mus tibi, & ceſſabit mare à nobis? quia
mare ibat, & intumeſcebat ſuper eos.
Et dixit ad eos, Tollite me, & mittite in D
mare, & ceſſabit mare à vobis: ſcio eñ
ego quoniã propter me tempeſtas hæc
grandis venit ſuper vos. Et remigabãt
viri, vt reuerterentur ad aridam, & nõ
valebant: quia mare ibat, & intumeſce
bat ſuper eos. Et clamauerunt ad domi
num, & dixerunt, Quæſumus domine,
ne pereamus in anima viri iſtius, & ne
des ſuper nos ſanguinem innocentem:
quia tu domine, ſicut voluiſti, feciſti. Et
tulerunt Ionam, & miſerunt in mare:
& ſtetit mare à feruore ſuo. Et timue-
runt viri timore magno dominum, &
immolauerunt hoſtias domino, & vo-
uerunt vota.

CAP. II.

Ionas à piſce abſorptus. Eiuſdem
A canticum.

ET præparauit dominus piſcem
Matt. 12, c 16. a. grandem, vt deglutiret Ionam:
||& erat Ionas in ventre piſcis tri-
Luc. 12, d bus diebus & tribus noctibus. Et
1. Cor. 15. a orauit Ionas ad dominum deum ſuum
Pſal. 119. a de vtero piſcis. Et dixit.
||Clamaui de tribulatione mea ad do
minum, & exaudiuit me: de ventre B
inferi clamaui, & exaudiſti vocem
meam.
Et proieciſti me in profundum in cor-
de maris, & flumen circundedit me:
omnes gurgites tui, & fluctus tui ſu-
per me tranſierunt.
Et ego dixi, Abiectus ſum à conſpectu C
oculorum tuorum: veruntamen rur- *aſp
ſus "videbo⁾templum ſanctum tuum, ad

58.a ‖Circūdederunt me aquæ vſque ad a-
lga nimam, abyſſus vallauit me, ᵃ pela-
ita gus operuit caput meum⁾.
piti Ad extrema montium deſcendi, terræ
vectes concluſerunt me in æternū:
& ſubleuabis de corruptione vitam
D meam, domine deus meus.
ce- Cumᵃanguſtiaretur⁾in me anima mea,
domini recordatus ſum:ᵃ vt veniat⁾
enit ad te oratio mea ad templum ſan-
ctum tuum.
otū⁾ Qui cuſtodiunt vanitates fruſtra, ᵃmi-
oue- ſericordiam⁾ſuam derelinquent.
Ego autem in voce laudis immolabo
rimi tibi: quæcunque voui reddam pro ſa
is) lute domino.
Et dixit dominus piſci: & euomuit Io-
nam in aridam.

CAP. III.

☞ Rurſum iubetur prædicare Niniuitis. Eius prædicatio. Niniuitę reſipiſcentes, miſericordiā conſequuntur.

A ET factum eſt verbum domini ad
Ionam ſecundo, dicens, Surge,
& vade in Niniuen ciuitatem ma
gnam: & prædica in ea prædica-
tionem quam ego loquor ad te. Et ſur-
rexit Ionas, & abiit in Niniuen iuxta
verbum domini: & Niniue erat ciuitas
magna itinere trium dierum. Et cœpit
Ionas introire ciuitatem itinere diei
vnius: & clamauit, & dixit, Adhuc
B quadraginta dies, & Niniue ſubuer-
12. d tetur. ‖Et crediderunt viri Niniuitæ in
1.c. dominum: & prædicauerunt ieiuniū,
& veſtiti ſunt ſaccis à maiore vſque ad
minorem. Et peruenit verbum ad re-
gem Niniue: & ſurrexit de ſolio ſuo, &
abiecit veſtimentum ſuum à ſe, & in-
dutus eſt ſacco, & ſedit ī cinere. Et cla
mauit, & dixit in Niniue ex ore regis
& principum eius, dicens, Homines,
& iumenta, & boues, & pecora non
guſtant quicquam: nec paſcantur, &
C aquam non bibant. Et operiantur ſac-
cis homines & iumenta, & clamant ad
ſquiſ deum in fortitudine: & conuertatur
ᵃvir⁾ à via ſua mala & ab iniquitate
18. b quæ eſt in manibus eorum. ‖Quis ſcit
2.c ſi conuertatur, &ᵃignoſcat deus⁾: & re-
nite- uertatur à furore iræ ſuæ, & non pe-
um: ribimus? Et vidit deus opera eorum
quia conuerſi ſunt de via ſua mala: & D
ᵃmiſertus eſt deus⁾ſuper malitia quam ᵃpœni-
locutus fuerat vt faceret eis, & non tuit deū
fecit.

CAP. IIII.

☞ Affligitur Ionas quod ſermo eius contra Niniuen non fuerit impletus. Increpatur à domino. Per hederam, iniuſtā eius iracundiam oſtendit dominus.

ET ᵃafflictus eſt Ionas afflictione⁾ ᵃdiſpli-
magna, & iratus eſt: & orauit ad cuit Ionę
dominum, & dixit, Obſecro do diſplicē-
mine, nunquid non hoc eſt ver- tia.
bum meum, cum adhuc eſſem in ter-
ra mea? propter hoc præoccupaui vt
fugerem in Tharſis. ‖Scio enim quia tu Pſal. 85. a
deus clemens & miſericors es, patiēs Ioel. 2. c.
& multæ miſerationis, & ignoſcens ſu B
per malitia. Et nunc domine tolle quę-
ſo animam meam à me: quia melior eſt
mihi mors quàm vita. Et dixit domi-
nus, ᵃPutaſne bene iraſceris tu⁾? Et e- ᵃNōne ve
greſſus eſt Ionas de ciuitate, & ſedit hemens
contra orientem ciuitatis: & fecit ſi- ira eſt ti
bimet vmbraculum ibi, & ſedebat ſu- bi.
per illud in vmbra, donec videret quid
accideret ciuitati. ¶Et præparauit do- C
minus deus ᵃhederam⁾, & aſcendit ſu- ᵃ cucurbi
per caput Ionæ, vt eſſet vmbra ſuper tam.
caput eius, ᵃ& protegeret eum, labora- ᵃ vt erue
uerat enim⁾: & lætatus eſt Ionas ſuper ret eū à
hedera, lætitia magna. Et parauit deus malo e-
vermem ᵃaſcenſu diluculi⁾in craſtinū: ius:
& percuſſit hederam, & exaruit. Et ᵃaſcēdē te
cum ortus fuiſſet ſol, præcepit domi aurora
nus vento calido & urenti: & percuſ-
ſit ſol ſuper caput Ionæ, & æſtuabat:
& petiuit animæ ſuæ vt moreretur, &
dixit, Melius eſt mihi mori, quàm vi
uere. Et dixit deus ad Ionam, Putaſne D
bene iraſceris tu ſuper hederam? Et di-
xit, Bene iraſcor ego vſque ad mor-
tem. Et dixit dominus, Tu ᵃdoles ſuper ᵃcupis p-
hederam⁾, in qua non laboraſti, neque ci cucur-
feciſti vt creſceret, quæ ſub vna nocte bitæ,
nata eſt & ſub vna nocte periit: & ego
non parcam Niniue ciuitati magnæ,
in qua ſunt pluſquam centum viginti
millia hominum, qui neſciunt quid ſit
inter dexteram & ſiniſtram ſuam, &
iumenta multa?

Michææ. Prophetia.

CAP. I.

☞Quo tempore prophetarit Micheas. Comminatio in regnum Iſraeliticū, in Philiſthæos, & Iudaicum.

A VERBVM DOMIni quod factum eſt ad Michæam Moraſthitem, in diebus Ioatham, Achaz, & Ezechiæ regum Iuda: quod vidit ſuper Samariam & Ieruſalem.||Audite populi omnes: & attendat terra & plenitudo eius: & ſit
Iſa.26.d. dominus deus vobis in teſtem, dominus de templo ſancto ſuo. Quia ecce dominus egreditur de loco ſuo: & deſcendet, & calcabit ſuper excelſa terræ. Et =conſumētur⁾ montes ſubtus eū: & valles ſcindentur ſicut cera à facie
ᵉliqſcent ignis, ſicut aquæ quæ decurrunt in
B præceps. =In ſcelere⁾ Iacob omne iſtud, & in peccatis domus Iſrael. ¶ =Quod
ᵉPropter ſcelus⁾ Iacob? nonne Samaria? Et quæ
præuari- excelſa Iudæ? nonne Ieruſalem? Et po-
cationē nam Samariam =quaſi⁾ aceruum lapidū
=vP, Quis in agro cum plantatur vinea: & detra-
fuit cauſa ham in vallem lapides eius, & funda-
præuari- menta eius reuelabo. Et omnia ſculpti
cationis lia eius cōcidētur, & omnes mercedes
ᵉin eius cōburētur igne, & omnia idola eius ponā in perditionē: quia de mercedibus meretricis cōgregata ſunt, & vſ-
C que ad mercedem meretricis reuerten
ᵉpropter tur. ¶Super hoc plangam, & vlulabo:
domosip vadam ſpoliatus & nudus: faciam plā-
ſi9 Aphra ctum velut draconum, & luctum quaſi
a trāſi ha- ſtruthionum: quia deſperata eſt plaga
bitatrix eius, quia venit vſque ad Iudam, teti-
Saphir cū git portā populi mei vſque ad Ieruſalē
denuda- in Geth nolite annuntiare, lachrymis
tis pudē ne ploretis: =in domo pulueris⁾ puluere
dis: vos conſpergite. Et [a] tranſite vobis ha
c Saanan bitatio pulchra, cōfuſa ignominia⁾: nō
ad plāctū eſt egreſſa, quæ habitat in [c] exitu: plā-
Bethaeſel ctum domus vicinæ accipiet ex vobis
vnicuiq; quæ ſtetit ſibimet⁾. Quia infirmata eſt
veſtrū au =in bonum quæ habitat in amaritudi-
feret mā- nibus⁾: quia deſcendit malum à domi-
ſionē ſuā no in portam Ieruſalem. ᵇTumultus
ᵉ propter quadrigæ ſtuporis habitanti⁾. Lachis:
bonū ha- principiū peccati eſt filiæ Siō, quia in

te inuēta ſunt ſcelera Iſrael. ¶Propterea dabit [m] emiſſarios ſuper hereditatē⁾ Geth: =domos mendacii⁾ in deceptionē regibus Iſrael. Adhuc hæredē adducā tibi quę habitas in Mareſa: vſque ad Odollam veniet gloria Iſrael. Decaluare, & tondere ſuper filios delitiarū tuarū: dilata caluitiū tuū ſicut aquila: qm̄ captiui ducti ſunt ex te.

CAP. II.

☞Peccata populi recenſet, ob quę flagella prænuntiat.

VAE qui cogitatis =inutile⁾, & operamini malū in cubilibus veſtris in luce matutina faciunt illud, quoniā =cōtra deū eſt manus⁾ eorū. Et cōcupierūt agros, & violēter tulerūt, & rapuerūt domos: & =calūniabantur⁾ virum & domū eius, virum & hæreditatem eius. Idcirco hęc dicit dominus, Ecce ego cogito ſuper familiam iſtam malum: vnde non auferetis colla veſtra, & nō ambulabitis ſuperbi, quoniam tempus peſſimum eſt. In die illa ſumetur ſuper vos parabola, & =cantabitur canticum cum ſuauitate, dicentium⁾, Depopulatione vaſtati ſumus: pars populi mei commutata eſt: quomodo [n] recedet à me, quū reuertatur qui regiones noſtras diuidat⁾? Propter hoc non erit tibi mittens funiculū ſortis in cœtu domini. ¶Ne loquamini loquentes, [o] Non ſtillabit ſuper iſtos, nō comprehendet confuſio. Dicit⁾ domus Iacob, Nūquid abbreuiatus eſt ſpiritus domini, aut [p] tales ſunt cogitationes⁾ eius? Nonne verba mea q bona ſuut cū eo⁾ qui recte graditur? Et ecōtrario populus meus [r] in aduerſarium conſurrexit. [s] Deſuper tunicā pallium ſuſtuliſtis: & eos qui tranſibant ſimpliciter, conuertiſtis in bellum⁾. Mulieres populi mei eieciſtis de domo deliciarū ſuarum: à paruulis earum tuliſtis [t] laudē⁾ meam in perpetuum. Surgite, & ite, quia nō habetis hic requiē: propter immunditiam eius corrūpetur [v] putredi

p talia ſūt opera q benefaciunt ei r.i. vt ini alter in alterū ſtabat. s Ecōtra, eos q cōfidē ſibūt, exuiſtis tunicr & pallio, ac ſi effugi prælio. r. gloriā. v corruptione. x Si fuerit āmbulet p viā vēti (.i. inania annūtiet) & m mētitus fuerit, dicēdo. Sillabo (.i. pphetab de vino & ebrietate: talis erit cōueniēs pp

bi
M
g
qu
ga
qu
lo
me
bi
m
ip
re
ᵉd
Ac
eru
=in
ᵃ e
tas
nib
ᵉop
me
=la
bū
tū:
me
ce
[n]re
ui
bis
ſpe
mu
bis
tui
ſit
gro
itr
[o]N
lat
pp
te
rea
lab
eos
pre
eos
mi
O

ne⁾ peſſima.¶X Vtinam non eſſem vir
habẽs ſpiritũ,& mẽdaciũ potius loque
rer:ſtillabo tibi in vinũ,& in ebrietatẽ
& erit ſup quẽ ſtillatur populus iſte⁾.
Congregatione congregabo Iacob to-
tũ te:in vnũ conducã reliquias Iſrael,
pariter ponã illũ quaſi gregẽ in ouili,
quaſi pecus in medio caularũ, tumul
tuabũtur à multitudine hominũ.Aſcẽ-
ſtru] det enim ⁾ pandens iter⁾ante eos: di-
uidet,& trãſibũt portã,& egredientur p
eã:& trãſibit rex eorũ corã eis,& domi
nus in capite eorum.

CAP. III.

Contra principum tyrãnidẽ. Cõtra
pſeudo ꝓphetas. Prophetæ dei autho-
ritas. Rurſum in primatum ſcelera. Ie-
ruſalem deſtructio.

A ET dixi, Audite principes Iacob,&
duces domus Iſrael, Nunquid nõ
veſtrũ eſt ſcire iudiciũ, qui odio
habetis bonũ,& diligitis malũ: q
violẽter tollitis pelles eorum deſuper
eis,& carnem eorum deſuper oſſibus
eorum? Qui comederunt carnem po-
puli mei, & pellem eorum deſuper ex-
coriauerunt: & oſſa eorum confrege-
runt,& conciderunt ſicut in lebete,&
quaſi carnem in medio ollæ. Tunc cla
mabunt ad dominum,& non exaudiet
eos:& abſcõdet faciem ſuam ab eis in
tempore illo,ſicut nequiter egerunt in
ope- ᵃadinuentionibus⁾ſuis. ¶Hæc dicit do-
minus ſuper prophetas qui ſeducunt
B populum meum:qui mordẽt dentibus
ſuis, & prædicant pacem:& ſi quis nõ
parãt dederit in ore eorum quidpiã, ᵃſancti-
ficant⁾ſuper eũ præliũ. Propterea nox
vobis pro viſione erit,& tenebræ vo-
bis pro diuinatione:& occumbet ſol ſu
per prophetas,& obtenebrabitur ſup
eos dies. Et confundentur qui vident
beſ- viſiones; & ᵉconfundentur⁾diuini: &
operiẽt omnes vultus ſuos,quia nõ eſt
ver- ᵉreſpõſum⁾dei. ¶Veruntamen ego re
pletus ſum fortitudine ſpiritꝰ domini,
iudicio & virtute:vt annuntiem Iacob
C ſcelus ſuum,& Iſrael peccatum ſuum.
Audite hæc principes domus Iacob,&
Iudices domus Iſrael:qui abominami-
ni iudicium,& omnia recta peruerti-
tis. Qui ædificatis Sion in ſanguinibus,
.22.f & Ieruſalem in iniquitate. ||Principes
.3.a. eius in muneribus iudicabant, & ſa-
cerdotes eius in mercede docebãt, &
prophetæ eius in pecunia diuinabant D
& ſuper dominum requieſcebãt,dicẽ-
tes, Nũquid non dominus in medio no
ſtrũ?non veniẽt ſuper nos mala. ||Pro- Iere. 26.f
pter hoc,cauſa veſtri,Siõ quaſi ager a-
rabitur,& Ieruſalem quaſi aceruus la-
pidum erit,& mons templi in excelſa
ſyluarum.

CAP. IIII.

Prophetia de Chriſto, eccleſia, &
verbo dei. Iſraelitarum vocatio in re-
gnum Chriſti. Eccleſiæ confirmatio ad
uerſus hoſtes.

ET erit:|| in nouiſſimo dierum erit Iſa. 2. a.
mõs domus dñi præparatus ĩ ver
tice mõtiũ,& ᵉſublimis ſuper col- ᵉvP altior
les⁾:& fluẽt ad eũ populi. Et ꝓpe- erit colli
rabũt gẽtes multæ,& dicẽt, Venite, a- bus:
ſcẽdamus ad mõtẽ domini & ad domũ
dei Iacob:& docebit nos de viis ſuis,
& ibimus ĩ ſemitis eiusq;a de Siõ egre
dietur lex,& verbũ domini de Ieruſa-
lẽ. Et iudicabit inter populos multos
& corripiet gentes fortes vſque in lõ-
ginquum: & concident gladios ſuos
in vomeres, & haſtas ſuas in ligones:
non ſumet gens aduerſus gentem gla-
dium,& non diſcent vltra belligerare. B
Et ſedebit ᵉvir ⁾ ſubtus vineam ſuam, ᵃvnuſ-
& ſubtus ficũ ſuam,& non erit qui de quiſque
terreat,quia os domini exercituum lo
cutũ eſt. Quia omnes populi ambula-
bunt vnuſquiſq; in nomine dei ſui:nos
autem ambulabimus in nomine domi
ni dei noſtri in æternum & vltra. ¶In
die illa dicit dominus, cõgregabo clau
dicantem:& eam quam eieceram,col-
ligam,& quam afflixeram. ||Et ponam Soph.3.a.
claudicantem,in reliquias:& eam quæ C
ᵉlaborauerat ⁾ in gentem robuſtam:||& ᵉeiecta
regnabit dominus ſuper eos in monte fuerat,
Sion,ex hoc nũc & vſque in æternum. Luc.1.c.
Et tu turris gregis ᵃnebuloſa⁾ filia Sion dan.7.
vſque ad te veniet:& veniet ᵃpoteſtas ᵃ, arx
prima⁾ regnum filiæ Ieruſalem. Nunc ᵉvP, dñm
quare ᵃmœrore contraheris⁾? Nunquid primum,
rex non eſt tibi, aut conſiliarius tuus ᵃvocifera
periit,quia comprehẽdit te dolor ſicut bis voci-
parturiẽtem? Dole, & ᵃſatage⁾ filia Sion feratione
quaſi parturiens:quia nunc egredieris ᵃingemi-
de ciuitate,& habitabis in regione,& ſce.
venies vſque ad Babylonem,ibi libera
beris:ibi redimet te dominus de manu

inimicorum tuorum. Et nunc congregatæ ſunt ſuper te gentes multæ: quæ dicunt, =Lapidetur). & =aſpiciat, in Sion oculus noſter). Ipſi autem non cognouerunt cogitationes domini, & non intellexerunt conſilium eius: quia congregauit eos quaſi =fœnum areæ). Surge, & tritura filia Sion: quia cornu tuum ponam ferreum, & vngulas tuas ponã æreas: & comminues populos multos, & interficies =domino =rapinas) eorum, & fortitudinem eorum domino vniuerſæ terræ.

=Peccauit. =Aſpiciet (.i. iucũdũ ſpectaculũ videbimus in Sion. =manipulum ad reaam. =deſyderium.

CAP. V.

Imminens vrbis Ieruſalem vaſtatio. CHRISTVS dux. Reliquiarum Iſrael exaltatio. A vero Iſraele aufert deus omnem carnis fiduciam.

Nunc =vaſtaberis filia latronis): ob ſidionem poſuerunt ſuper nos, in virga percutient maxillã iudicis Iſrael. ||ET TV BETH LEEM Ephratha, paruulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur qui ſit dominator in Iſrael: & egreſſus eius ab initio à diebꝰ æternitatis. Propter hoc dabit eos vſque ad tempus, in quo parturiens pariet: & reliquiæ fratrum eius conuertentur ad filios Iſrael. Et ſtabit & paſcet in fortitudine dñi, in ſublimitate nominis domini dei ſui: & =conuertentur), quia nunc magnificabitur B vſque ad terminos terræ. Et erit iſte pax: Aſſyrius quum venerit in terram noſtram, & quando calcauerit in domibus noſtris: & =ſuſcitabimus) ſuper eum ſeptem paſtores, & octo primates homines. Et =paſcent) terram Aſſur in gladio, & terram Nemrod in =lanceis eius): & liberabit ab Aſſur, quum venerit in terram noſtram, & quum calcauerit in terminis noſtris. ¶Et erunt reliquiæ Iacob in medio populorum multorum quaſi ros à domino, & quaſi ſtillæ ſuper herbam quæ non expectat C virum & non præſtolatur filios hominum. Et erunt reliquiæ Iacob in gentibus in medio populorum multorum, quaſi leo in iumentis ſyluarum, & quaſi catulus leonis in gregibus pecorum: qui cum tranſierit, & conculcauerit, & ceperit, non eſt qui eruat. Exaltabitur manus tua ſuper hoſtes tuos, & omnes inimici tui interibunt. ¶Et erit in

=coniũges te exercitui filia exercitus (.i. veniet aduerſũ te exercitus.) Matt.2.a. Iohan.7.f =manebunt. =vP, mittemus =cõfringent =gladiis ſuis:

die illa, dicit dominus: =auferam) equos tuos de medio tui, & diſperdam quadrigas tuas. Et perdam ciuitates terræ tuæ, & deſtruam omnes munitiones tuas, & auferã maleficia de manu tua, & diuinationes non erunt in te. Et perire faciã ſculptilia tua, & ſtatuas tuas de medio tui: & non adorabis vltrà opera manuum tuarum. Et euellam lucos tuos de medio tui: & conteram ciuitates tuas. Et faciam in furore & in indignatione vltionẽ in omnibus gentibus quæ non audierunt.

CAP. VI.

Adhortatio ad audiendum dei iudicium aduerſus ingratum Iſraelem. Quæ ſacrificia requirat dominus, Iſraelis impietates arguit.

Audite *quæ dominus loquitur, Surge, contende iudicio aduerſum montes, & audiant colles vocem tuam. Audiant montes iudicium domini, & fortia fundamenta terræ, quia iudicium domini cum populo ſuo, & cum Iſrael =diiudicabitur). Popule meus quid feci tibi, aut quid moleſtus fui tibi? reſponde mihi. ||Quia eduxi te de terra AEgypti, & de domo ſeruientium liberaui te: & miſi ante faciem tuam Moyſen, & Aaron, & Mariam. Popule meus memento quæſo B ||quid cogitauerit contra te Balach rex Moab: & quid reſponderit ei Balam filius Beor, de Setim vſq; ad Galgalam, vt cognoſceres iuſtitias domini. ¶Quid dignum offeram domino? curuabo genu deo excelſo? nunquid offeram ei holocauſtomata, & vitulos anniculos? Nunquid =placari poteſt) dominus in millibus arietum, aut in multis millibus =hircorum pinguium)? Nunquid dabo primogenitum meum pro ſcelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? Indicabo tibi ô homo quid ſit bonum, & quid dominus requirat à te, Vtique facere iudicium, & diligere miſericordiam, & =ſollicitum ambulare) cum deo tuo. Vox domini ad ciuitatem clamat, & =ſalus erit timentibus) nomen tuum: audite =tribus, & quis approbabit illud)? =Adhuc ignis) in domo impii theſauri iniquitatis, & =menſura minor iræ plena). Nũquid iuſtificabo ſtateram impiã, & ſac-

culi pondera doloſa? a in quibus diuites eius repleti ſunt iniquitate, & habitantes in ea loquebantur mendacium, & lingua eorum fraudulenta in ore eorũ. Et ego ergo cœpi percutere te perditione ſuper peccatis tuis. ‖Tu comedes & non ſaturaberis, & humiliatio tua in medio tui. Et apprehẽdes, & non ſaluabis: & quos ſaluaueris in gladium dabo. Tu ſeminabis, & non metes: tu calcabis oliuam, & non vngeris oleo: & muſtum, & non bibes vinum: & cuſtodiſti præcepta Amri, & omne opus domus Achab: & ambulaſti in voluntatibus eorũ, vt darem te in perditionem & habitantes in ea in ſibilum, & opprobrium populi mei portabitis.

CAP. VII.

Impiorum multitudinem & vere piorum luget paucitatem. Contra veritatem ne propinquiſſimis quidem acquieſcendum. Suam in deum fiduciam oſtendit in perſona ſanctorum. Eccleſiæ proſperitas, Spe promiſſionum dei eam confirmat.

VAE mihi, quia factus ſum ſicut qui colligit in Autũno racemos vindemiæ: non eſt botrus ad comedendum, præcoquas ficus deſyderauit aĩa mea. Periit ſanctus de terra, & rectus in hominibus non eſt: omnes in ſanguine inſidiantur, vir fratrẽ ſuum ad mortem venatur. Malum manuum ſuarũ dicunt bonũ: princeps poſtulat, & iudex in reddendo eſt: & magnus locutus eſt c deſyderium aĩæ ſuæ, & conturbauerunt eam. Qui optimus in eis eſt, quaſi paliurus: & qui rectus, quaſi ſpina de ſepe. n Dies ſpeculationis tuæ, viſitatio tua venit: nunc erit vaſtitas eorum. ¶Nolite credere amico: & nolite confidere in duce: ab ea quæ dormit in ſinu tuo cuſtodi clauſtra oris tui. ‖ Quia filius contumeliam facit patri, & filia conſurget aduerſus matrem ſuam, nurus aduerſus ſocrum ſuã: & inimici hominis domeſtici eius. ¶Ego aũt ad dominum aſpiciam, expectabo deum ſaluatorem meum: audiet me deus meus. Ne læteris inimica mea ſuper me, quia cecidi: conſurgam quum ſedero in tenebris, dominus lux mea eſt. Iram domini portabo, quoniã peccaui ei: donec cauſam meã iudicet & faciat iudicium meum: educet me in lucem, videbo iuſtitiam eius. Et aſpiciet inimica mea, & operietur confuſione, quæ dicit ad me, Vbi eſt dominus deus tuus? Oculi mei videbunt in eam: nunc erit in conculcationem, vt lutum platearum. Dies vt ædificentur maceriæ tuæ: in die illa longe fiet lex. In die illa & vſque ad te veniet *Aſſur, & vſque ad ciuitates munitãs: & à ciuitatibus munitis vſque ad flumẽ, & ad mare de mari, & ad montẽ de monte. Et terra erit in deſolationem propter habitatores ſuos, & propter fructum cogitationum eorum. ¶Paſce populum tuũ in virga tua, gregem hæreditatis tuæ, habitantes ſolos in ſaltu, in medio Carmeli: paſcentur Baſan & Galaad iuxta dies antiquos. Secundum diem egreſſionis tuæ de terra AEgypti oſtendam ei mirabilia. Videbunt gentes, & confundentur ſuper omni fortitudine ſua: ponent manum ſuper os, aures eorum ſurdæ erunt. Lingent puluerem ſicut ſerpentes, velut reptilia terræ proturbabuntur de ædibus ſuis: dominum deũ noſtrum deſyderabunt, & timebunt te. ¶Quis deus ſimilis tui, qui aufers iniquitatem, & transfers peccatum reliquiarum hæreditatis tuæ? non immittet vltra furorem ſuum, quoniam volens miſericordiam eſt. Reuertatur, & miſerebitur noſtri, deponet iniquitates noſtras: & proiiciet in profundum maris omnia peccata noſtra. Dabis veritatẽ Iacob, miſericordiam Abrahã: quæ iuraſti patribus noſtris à diebus antiqs.

Margin: i pectabo — C — *muris — *tributũ — *de — *occidentale, — *vt in ſylua (æque poſſint quieſcere, ac in medio aruorum vt ipſi paſcantur — D — *mouebunt ſe — *formidabunt — Act. 10. g. — *reſeruet — *ſubiiciet

Prophetia Nahum.

CAP. I.

Prędicat Nahum dei vindictam in Aſſyrios, & bonitatem in Iudæos. Liberationem ab Aſſyriis promittit.

A ONVS NINIVAE. Liber viſionis Nahum Elceſæi. Deus æmulator, & vlciſcens dominus & habẽs furorem: vlciſcens dñs in hoſtes ſuos, & iraſcẽs

Margin: *iram reſeruans

ipſe inimicis ſuis, Dñs patiens, & magnus fortitudine, & mundans non faciet innocentem: dominus in tempeſtate & turbine viæ eius, & nebulæ puluis pedum eius. Increpans mare & exiccans illud: & omnia flumina ad deſertum deducẽs. Infirmatus eſt Baſan, & Carmelus: & flos Libani elanguit. Mõtes commoti ſunt ab eo, & colles deſo-
B lati ſunt: & contremuit terra à facie eius, & orbis, & omnes habitãtes in eo. Ante faciem indignationis eius quis ſtabit? & quis reſiſtet in ira furoris eius? indignatio eius effuſa eſt vt ignis: & petræ diſſolutæ ſunt ab eo. Bonus dominus, & confortans in die tribulationis: & sciẽs ſperãtes in ſe. Et in diluuio prætereunte conſummationem faciet
C loci eius: & inimicos eius perſequẽtur tenebræ. Quid cogitatis contra dominum? conſummationem ipſe faciet: non cõſurget duplex tribulatio. Quia ſicut ſpinæ ſe inuicem complectuntur: ſic cõuiuium eorum pariter potantium, cõſumentur quaſi ſtipula ariditate plena. Ex te exibit cogitans contra dominum malitiam: mente pertractans præuaricationem. Hæc dicit dominus, Si perfecti fuerint: & ita plures, ſic quoque attõdentur, & pertranſibit: afflixi te, & non affligam te vltra. ¶Et nunc conteram virgam eius de dorſo tuo, & vincula tua diſrumpam. Et præcipiet ſuper
D te dominus, non ſeminabitur ex nomine tuo amplius: de domo dei tui interficiam ſculptile & conflatile, ponam ſepulchrum tuum, quia inhonoratus es. Ecce ſuper montes pedes euangelizãtis & annuntiantis pacem: celebra Iuda feſtiuitates tuas, & redde vota tua: quia non adiiciet vltra vt pertranſeat in te belial, vniuerſus interiit.

*i. nemini parcit vl, puniens oſtendit neminem eſſe innocẽtẽ. *Deſolatus *ſtabit *fortitudo *vſq; ad ſpinas cõplexas venient, & cum inebriati fuerint ebrii *Nõ erũt in pace: & quãto plures fuerint, tanto magis excidenť *iugũ *vocabiť ſemen *nihil reputatus Iſa. 52. b. Rom. 10. c *impius *cõterit diſpgẽdo a rubefactus c .i. fortes. *intecti coccino: ſicut faſces ignis g abietes pauce-

CAP. II.

ℌ Victoriam Chaldæorum aduerſum Aſſyrios deſcribit, Eorum ſuperbiam irridet.

Aſcendit qui diſpergat coram te, qui cuſtodit obſidionem: contemplare viam, conforta lumbos robora virtutem valde. Quia reddidit domin9 ſuperbiã Iacob, ſicut ſuperbiam Iſrael: quia vaſtatores diſſipauerunt eos, & propagines eorũ corruperunt. Clypeus fortiũ eius a ignitus, viri c exercitus in coccineis: igneæ habenæ currus in die præparationis eius, & g agitatores conſopiti ſunt. In itineribus m conturbati ſunt, quadrigæ colliſæ ſunt in plateis: aſpectus eorum quaſi lampades, quaſi fulgura diſcurrentia. Recordabitur fortium ſuorũ, ruent in itineribus ſuis velociter aſcendent muros eius, & præparabitur n vmbraculum. Portæ fluuiorum apertæ ſunt, & templum ad ſolum dirutum. Et o miles captiuus abductus eſt: & ancillæ eius minabantur, gementes vt columbæ, p murmurãtes in cordib9 ſuis. Et Niniue quaſi piſcina aquarũ q aquæ eius: ipſi vero fugerunt. State ſtate: & non eſt qui reuertatur. Diripite argentum, diripite aurum: & nõ eſt finis diuitiarum r ex omnibus vaſis deſyderabilibus. s Diſſipata eſt, & ſciſſa, & dilacerata: & cor tabeſcens, & diſſolutio geniculorũ, & defectio ĩ cũctis renibus: & facies oĩm eorũ ſicut nigredo ollæ. ||Vbi eſt habitaculũ leonũ, & paſcua catulorũ leonũ: ad quã iuit leo, vt igrederet illuc, catulus leonis, & nõ eſt qui exterreat? Leo cepit ſufficienter catulis ſuis, & necauit leænis ſuis: & impleuit præda ſpeluncas ſuas, & cubile ſuũ rapina. Ecce ego ad te dicit dominus exercituum: & ſuccendam vſque ad fumũ quadrigas tuas, & leunculos tuos comedet gladius: & exterminabo de terra p̃dam tuam, & non audietur vltra vox nuntiorum tuorum.

CAP. III.

ℌ Niniuẽ vrbẽ ſanguinũ euertendam prædicit. Huius vaſtationẽ cõfirmãdo repetit ꝑpoſito exẽplo Alexãdriæ. Vires carnis quibus innitebať, ſubſannat.

VÆ || ciuitas ſanguinum, vniuerſa mẽdacii dilaceratiõe plena: nõ recedet à te rapina. Vox flagelli, & vox impetus rotæ, & equi frementis, & quadrigæ feruentis, & equitis aſcendentis: & micantis gladii, & fulgurantis haſtæ, & multitudinis interfectæ, & grauis ruinæ: nec eſt finis cadauerum, & corruent in corporibus ſuis. Propter multitudinẽ fornicationum meretricis ſpecioſæ, & gratæ, & habentis maleficia, quæ vẽdidit gentes in fornicationibus ſuis, & familias in male-

ficiis ſuis: Ecce ego ad te dicit dñs ex ercituum: & reuelabo pudenda tua in facie tua, & oſtendam in gentibus nuditatem tuam, & regnis ignominiā tuā Et proiiciam ſuper te abominatiões, &
B contumeliis te afficiam, & ponā te in exēplū. Et erit: omnis qui viderit te, reſiliet à te, & dicet, Vaſtata eſt Niniue: quis cō mouebit ſuper te caput? vnde quæram cōſolatorem tibi? ¶Nunquid melior es Alexandria populorū, q̄ habitat in fluminibus? aq in circuitu ei9: cuius diuitię, mare: aq muri eius. AEthiopia fortitudo eius, & AEgyptus, & nō eſt finis: Aphrica & Libyes fuerūt ī
C auxilio tuo. Sed & ipſa ī trāſmigrationē ducta eſt in captiuitatē: paruuli eius eliſi ſunt in capite oīm viarū, & ſup inclytos eius miſerūt ſortē, & oēs optimates eius cō fixi ſunt in cōpedibus. Et tu ergo inebriaberis, & eris deſpecta: & tu qrēs auxiliū ab īimico. ¶Oēs munitiones tuę ſicut ficus cū groſſis ſuis: ſi concuſſæ fuerint, cadent in os comedētis. Ecce pp̄ls tuus mulieres in medio tui: inimicis tuis ad aptionē pandent portæ terræ tuæ, deuorabit ignis vectes tuos. Aquam ꝓpter obſidionē hauri tibi, extrue munitiões tuas: intra in lutū & calca, ſubigens tene laterē. Ibi comedet te ignis, peribis gladio, deuorabit
D te vt bruchus: cōgregare ergo vt bruchus, multiplicare vt locuſta. Plures feciſti negatiatiões tuas, quam ſtellæ ſint cæli: bruchus expāſus eſt, & auolauit. Cuſtodes tui quaſi locuſtę: & paruuli tui quaſi locuſtę locuſtarū q̄ cōſidut in ſepibus ī die frigoris: ſol ortus eſt & auolauerūt, & nō eſt cognitus locus earum vbi fuerint. Dormitauerūt paſtores tui rex Aſſur, ſepelient principes tui: latitauit pp̄ls tuus in mōtib9, & nō eſt q cōgreget. Nō eſt obſcura cōtritio tua, peſſima ē plaga tua: oēs q audierūt auditionē tuā, cōpreſſerūt manū ſup te: qa ſup quē nō trāſiit malitia tua ſemper?

aperiendo
fortifica
robora fornacem
vel graſſatus
Domini principes
quieſcēt fortes
diſperſus ē
curata
illi mitta
id dici de te, cōploſerūt manus

Prophetia Habacuc.

CAP. I.

In pſona ſanctorū piè cōqueritꝰ ꝓpheta, q̄ mali iuſtos perſequātur. Chaldæos ſuſcitatos eſſe à domino oſtēdit ad iuſtorum correptionem. Eorum ruina. Querelam repetit.

ONVS QVOD vidit Habacuc propheta. Vſquequo domine clamabo, & non exaudies? vociferabo ad te vim patiēs & non ſaluabis? Quare oſtēdiſti mihi iniquitatem & laborē, videre prædam

a ꝓpter iniqtatē, c peruerſitatē, & pateris me videre vaſtationem & iniqtatē ex aduerſo mihi? & contentio & rixa in altū ſe tollit

& iniuſtitiam contra me:& factum eſt iudicium & contradictio potentior⁾? ppter hoc⁼lacerata⁾ eſt lex,& nõ peruenit vſque ad e finem iudicium⁾: quia impius⁼præualet aduerſus⁾ iuſtũ, propterea egreditur iudicium peruerſum. ¶||Aſpicite in gentibus & videte, & admiramini,& obſtupeſcite:quia opus factum eſt in diebus veſtris, quod nemo credet cum narrabitur. Quia ecce ego ſuſcitabo Chaldæos,gentẽ amaram & velocem,ambulantem ſuper latitudinem terræ,vt poſſideat tabernacula non ſua.Horribilis & terribilis eſt: ex ſemetipſa iudicium & onus eius egredietur.Leuiores pardis equi eius,& ⁼velociores⁾lupis veſpertinis,& diffundentur equites eius:equites nanque eius de longe venient,volabunt quaſi aquila feſtinans ad comedendum. Omnes ad⁼ prædam⁾venient,facies eorum ventus vrens:& congregabit quaſi arenam,captiuitatem. Et ipſe de regibus ⁼triumphabit,& tyranni⁾ ridiculi eius erunt,ipſe ſuper omnem munitionem ridebit,& comportabit aggerem,& capiet eam.¶Tunc mutabitur ſpiritus,& pertranſibit,&⁼ corruet⁾:hæc eſt fortitudo eius dei ſui.Nunqd non tu á principio domine deus meus,ſancte meus, & non moriemur?Domine in iudicium poſuiſti eum : & fortem vt corriperes, fundaſti eum. Mundi ſunt oculi tui,ne videas malum, & reſpicere ad iniquitatem non poteris. Quare⁼non⁾reſpicis ſuper iniqua agentes, & taces deuorante impio iuſtiorem ſe? Et facies homines quaſi piſces maris,& quaſi ᵃ reptile non habens principem . Totum in hamo ſubleuauit,traxit illud ĩ ſagena ſua, & congregauit in rete ſuum.Super hoc lætabitur & exultabit,propterea immolabit ſagenę ſuę,& ſacrificabit reti ſuo: quia in ipſis incraſſata eſt pars eius, & cibus eius ⁼electus.Propter hoc ergo expandit ſagenam ſuam,& ſemper interficere gentes non ceſſat⁾.

ᵃdebilitata · e ſeculũ i.perfectionẽ⁾ · B · ᵃcorona cingit Act.13.f · ᵃacriores · ᵃrapinam · C · ridebit & principes · ᵃdeliquet · D · ᵃpinguis · Nũquid propterea euacuabit ſagenam ſuã,&ſemper interficere gentes nõ pcet?

C A P. II.

Reſponſionem expectat á domino. Iubetur confidere.Fidei efficacia.Supbia impios confundit.Auaritia. Ebrietas.Contra idolorum cultum.

Super cuſtodiam meam ſtabo,& figam gradum ſuper munitionem: & contemplabor, vt videam quid dicatur mihi, & quid reſpondeam ad arguentem me. Et reſpõdit mihi dominus,& dixit,Scribe viſum,& explana eum ſuper tabulas:vt⁼ percurrat qui legerit eum⁾.Quia adhuc viſus procul & apparebit in finem, & non mentietur.ſi moram fecerit,expecta illũ: quia veniens veniet,& non tardabit . Ecce⁾ qui incredulus eſt⁾,non erit recta ania eius in ſemetipſo:||iuſtus aũt in fide ſua viuet.⁼Et quomodo vinum potãtem decipit:ſic erit vir ſuperbus,& non decorabitur⁾:qui dilatauit quaſi infernus animam ſuam:& ipſe quaſi mors,& non adimpletur : & congregabit ad ſe omnes gentes , & coaceruabit ad ſe omnes populos . Nunquid non omnes iſti ſuper eum parabolam ſument,&⁼ loquelã ⁾ænigmatum eius:& dicetur,Væ ei qui multiplicat non ſua?vſquequo & aggrauat contra ſe denſum lutum?Nũquid non repente conſurgent,qui mordeant te:& ſuſcitabuntur ⁼ lacerantes⁾ te,& eris in rapinam eis? Quia tu ſpoliaſti gentes multas, ſpoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis:propter ſanguinem hominis , &⁼iniquitatem terræ⁾ciuitatis,& omniũ habitantium in ea. ¶Væ qui congregat auaritiam malam domui ſuæ,vt ſit in excelſo nidus eius,& liberari ſe putat de manu mali.Cõgitaſti confuſionem domui tuæ,ᵃcõcidiſtis⁾populos multos,& peccauit anima tua . Quia lapis de pariete clamabit:&ᵃlignum quod inter iuncturas ædificiorum eſt⁾,reſpondebit.||Væ qui ædificat ciuitatem in ſanguinibus, & præparat vrbem in iniquitate.Nunquid nõ ſunt hæc á domino exercituũ? Laborabunt enĩ populi in multo igne: & gentes⁼in vacuũ,&⁾deficient. Quia replebitur terra , vt cognoſcant gloriã domini, quaſi aquæ operientes mare. ¶Væ qui potum dat amico ſuo,mittẽs fel ſuum, & inebrians:vt aſpiciat nuditatem eius. a Repletus es ignomia p⁾ gloria:bibe tu quoque,& c cõſopire⁾: circũdabit te calix dexteræ domini,& vomitus ignominię ſuper gloriã tuam. Quia e iniquitas Libani⁾operiet te,& g vaſtitas aialiũ deterrebit eos de ſan

ſicut guinibus hominis||& iniquitate terræ,
terenſ & ciuitatis & omniũ habitantium in
malia ea. Quid ꝓdeſt ſculptile,quia ſculpſit
rapi- illud fictor ſuus?cõflatile,& o imaginẽ
ꝑpter falſam⁾:quia ſperauit in figmẽto fictor
guinẽ eius vt faceret ſimulachra muta? Væ
ninũ, qui dicit ligno,Expergiſcere:Surge la-
apinã pidi tacenti,nunquid ipſe docere pote
docẽs rit?ecce iſte coopertus eſt auro & argẽ
daciũ to:& omnis ſpiritus non eſt in viſceri
bus eius.||Dominus autẽ in templo ſan
,10,b cto ſuo:ſileat à facie eius omnis terra.

ORATIO HABACVC PRO IGNORANTIIS.

CAP. III.

☞ Ex concepto timore, prophetiæ ſuæ magnitudinem oſtendit Habacuc CHRISTI aduentus, & victoria aduerſus peccatum,mortem & infernum Rurſum quam magna ſint quæ audiuit docet.

A iam
DOmine audiui⁼auditionem⁾ tuã
& timui,domine opus tuum in
medio annorum, viuifica illud
in medio annorũ notum facies
cum iratus fueris,miſericordiæ re-
cordaberis.
Deus ab Auſtro veniet,& ſanct9 de mõ
te Pharã⁼ſemper⁾:operuit cælos glo
ria eius,& laudis eius plena eſt terra
B ſplẽdor eius vt lux erit,⁼cornua in ma
nibus eius⁾:ibi abſcondita eſt forti-
tudo eius.
Ante faciẽ eius ibit⁼mors⁾,& egredie-
tur⁼diabolus⁾ante pedes eius.
Stetit,& menſus eſt terram: aſpexit,&
⁼diſſoluit gẽtes,& cõtriti ſunt mõtes
a ſeculi⁾:incuruati ſunt colles⁼mũdi⁾
ab itineribus æternitatis eius.
Pro iniquitate vidi tẽtoria AEthiopiæ
c turbabuntur pelles⁾terrę Madian.
Nũquid⁼in fluminibus⁾iratus es domi
ne?aut in fluminibus furor tuus?vel
in mari indignatio tua,quia ⁼ aſcen-
des⁾ſuper equos tuos, & quadrigæ
tuæ⁼ſaluatio⁾?
⁼Suſcitans ſuſcitabis arcum tuum,iu-
ramenta tribubus quæ locutus es:flu
uios ſcindes⁾terræ.
Viderunt te,& doluerunt montes,gur
ges aquarum tranſiit.dedit abyſſus
vocem ſuam,altitudo e manus ſu-
as⁾leuauit.

(left margin fragments: endo, le lo, 19 p-, bat:, tis, tis, trãſi, cit, terni, tẽ-, ;, oue-, e cor, ta flu, a, diſti, lutẽ, vtad, tres, nife-, one, ife-, f ar-, nus, ndũ, onẽ)

Sol & luna ſteterunt in habitaculo ſuo
in luce ſagittarum tuarum ibunt, in
ſplendore fulgurantis haſtæ tuæ.
In⁼fremitu cõculcabis terram,& in fu
rore⁼obſtupefacies⁾gentes.
Egreſſus es in ſalutem populi tui,in ſa-
lutem cum CHRISTO tuo.
Percuſſiſti caput de domo impii,denu
daſti fundamẽtum vſque ad collum
⁼ſemper⁾.
⁼Maledixiſti ſceptris eius,capiti bella-
torum eius⁾,venientibus vt turbo ad
diſpergendum me:exultatio eorum
ſicut eius qui deuorat pauperem in
abſcondito.
Viam feciſti in mari equis tuis,in ⁼ lu-
to⁾aquarum multarum.
¶Audiui,& cõturbatus eſt vẽter meus
à voce contremuerunt labia mea:⁼in
grediatur⁾putredo in oſſibus meis,&
ſubter me⁼ſcateat: vt requieſcam in
die tribulationis,vt aſcendã ad po-
pulum accinctum noſtrum⁾.
Ficus enim nõ florebit,& non erit ger
mẽ in vineis:⁼mẽtietur opus oliuæ⁾,
& arua nõ afferent cibum:abſcinde-
tur de ouili pecus,& non erit armẽ-
tum in præſepibus.
Ego autem in domino gaudebo,& ex-
ultabo in deo⁼Ieſu meo⁾.
Deus domin9 fortitudo mea,& ponet
pedes meos quaſi ceruorum:& ſuper
excelſa mea deducet me ⁼ victor in
pſalmis canentem⁾.

(right margin: quẽ iura ſti tribubus Sela: fluuios ſcidiſti e vP,locũ ſuum ⁼ira calcaſti ⁼tritura ſti ⁼Sela. ⁼vP, Perfodiſti baculis ei9 caput exercit9 ei9 ⁼aceruo D ⁼ingreſſa eſt ⁼expaui: ꝙ deberẽ expectare diẽ tribulatiõis & aſcẽdere ad populũ qui cõtra nos bellaturus eſt. ⁼vP labor oleæ fruſtraneus erit, ⁼ſalute mea. ⁼vt triũphem in muſicis inſtrumẽtis.)

Sophoniæ prophetia.

CAP. I.

☞ De rerum omnium conſummatione prophetat. Cõminatur Iudæ ob idololatriam. De die domini.

VERBVM domini quod factum A
eſt ad Sophoniam filium Chuſi,
filii Godoliæ,filii Amariæ, filii
Ezechie, in diebus Ioſiæ filii
Amon regis Iudæ.⁼ congregans congre
gabo omnia à facie terræ,dicit domi-
nus: congregans hominem & pecus,
congregans volatilia cæli & piſces ma
ris:& ruinæ⁾impiorũ erunt:& diſper-

(right margin: ⁼Deficiẽdo defi- cerefaciã & infra. ⁼offendicula)

dam homines à facie terræ, dicit dominus. ¶Et extendam manũ meã ſuper Iudã & ſuper omnes habitãtes Ieruſalẽ & diſperdã de loco hoc reliquias Baal,
*Chemarim(peculiaregenus ſacerdotũ Baal & nomina *æditorũ) cũ ſacerdotib9: & eos qui adorant ſuper tecta militiã cæli, & adorãt, & iurant in domino, & iurauit in melchom: & qui auertuntur de poſt tergum domini, & qui nõ quæ
B ſierunt dominum, nec inueſtigauerunt eũ. Silete à facie domini dei: quia iuxta eſt dies domini, quia præparauit dominus hoſtiam, *ſanctificauit vocatos)
*pacauit inuitatos ſuos. Et erit: in die hoſtiæ domini viſitabo ſuper principes, & ſuper filios regis, & ſuper omnes qui induti ſunt veſte peregrina: & viſitabo ſuper omnem qui arroganter ingreditur ſuper limen in die illa, qui complent domum *domini ſui) iniquitate & dolo. Et erit in die illa, dicit dominus, vox clamoris à porta piſcium, & vlulatus à *Secunda), &
*domino rũ ſuorũ *vl, ſchola. C contritio magna à collibus. Vlulate habitatores *pilæ: cõticuit) omnis popul9 Chanaan, diſperierunt omnes *inuoluti argento). Et erit in tempore illo: ſcrutabor Ieruſalẽ in lucernis, & viſitabo ſuper viros defixos in fecibus ſuis: qui dicũt in cordibus ſuis, Nõ faciet bene dominus, & non faciet male. Et erit *fortitudo) eorũ in direptionẽ, & domus eorũ in deſertũ: ‖ & ædificabunt domos, & nõ habitabũt: & plãtabũt vineas, & nõ bibẽt vinũ earũ. ¶Iuxta eſt dies domini magnus, iuxta eſt & velox nimis: vox diei domini amara, *tribulabitur) ibi fortis. ‖ Dies iræ dies illa, dies tribulationis & anguſtiæ, dies calamitatis, & miſeriæ, dies tenebrarum & caliginis,
*Machtes ſuccíſ9ẽ, *ferentes argẽtum *ſubſtãtia Amos. 5. c *vociferabit Ie. 30. a. Ioel. 2. c amos. 5. e
D dies nebulæ & turbinis: dies tubæ & clãgoris ſuper ciuitates munitas & ſuper *angulos excelſos). Et tribulabo homines, & ambulabũt vt cæci, quia domino peccauerũt: & effundetur ſanguis eorũ ſicut humus, & corpora eorũ ſicut ſtercora. ‖ Sed argẽtum eorũ, & aurum eorũ non poterit liberare eos in die iræ domini: ‖ in igne zeli eius deuorabitur omnis terra, quia conſummationem cũ feſtinatione faciet cunctis habitãtibus terram.
*turres excelſas. Eze. 7. e. Infra. 3. b

CAP. II.

Omnes gentes ad reſipiſcentiã vocat. Prophetat aduerſum Philiſthæos, Aduerſum Moabitas & filios Ammon. Aduerſ9 AEthiopes, Aſſyrios & Niniuẽ.

*Conuenite), cõgregamini gẽs nõ *amabilis), priuſquã [c] pariat iuſſio quaſi puluerẽ tranſeuntẽ diẽ) antequã veniat ſuper vos ira furoris domini, antequã veniat ſup vos dies indignationis domini. Quærite dominũ omnes [c] manſueti) terræ, qui iudicium eius eſtis operati, quærite [g] iuſtũ) quærite [m] mãſuetũ): ſi quomodo abſcõdamini in die furoris domini. Quia Gaza deſtructa erit, & Aſcalon in deſertũ Azotũ in meridie eiicient, & Accaron [g] eradicabitur. Væ qui habitatis *funiculum) maris, gens *perditorum): verbum domini ſuper vos Chanaan terra Philiſthinorum, & diſperdam te, ita vt non ſit inhabitator. Et erit funiculus maris *requies) paſtorum & caulæ pecorum:
B & erit *funiculus) eius qui remãſerit de domo Iuda: ibi paſcentur: in domibus Aſcalonis ad veſperam requieſcẽt: quia viſitabit eos dominus deus eorum, & auertet captiuitatem eorum. ¶Audiui opprobrium Moab & blaſphemias filiorũ Ammon: quæ exprobrauerũt populo meo, & *magnificati ſunt) ſuper terminos eorũ. Propterea viuo ego dicit dominus exercituum deus Iſrael: quia Moab vt Sodoma erit, & filii Ammon quaſi Gomorrha, *ſiccitas ſpinarũ
C & aceruí ſalis, & deſertũ vſque in æternum reliquiæ populi mei diripient eos & reſidui gentis meę poſſidebunt illos. Hoc eis eueniet pro ſuperbia ſua: quia *blaſphemauerunt,) & magnificati ſunt ſuper populum domini exercituũ. Horribilis dominus ſuper eos, & attenuabit omnes deos terræ: & adorabunt eũ
D viri de loco ſuo, omnes inſulæ gentiũ. ¶Sed & vos AEthiopes interfecti gladio meo eritis. Et extẽdet manum ſuã ſuper Aquilonẽ. & perdet Aſſur: & ponet *ſpecioſam) in ſolitudinẽ & in inuium & quaſi deſertum. ‖ Et accubabũt in medio eius greges, omnes beſtiæ gẽtium: & onocrotalus & *ericius) in liminibus ejus morabuntur: *vox cãtantis) in feneſtra, *coruus in ſuperliminari, quoniam attenuabo robur eius). Hæc eſt ciuitas [a] glorioſa) habitãs in cõfidẽtia: quæ dicebat in corde ſuo. Ego ſum & extra me non eſt alia amplius: quo

*cõq tes c quiri *deſy rata: eatd tũ in vos e vt gl quę c die a chun g iuſ m v milit *Cõl *Cer orun *hab tio *regi *ma caue oſſu ſupe locu ſunt *exit ticæ ibi ſcẽt cæ) *pro affec *Nin lla. *vl, ctua *auis tabit *def tio limi qm̃ n uit ce ei9 v bulat ripie

modo facta eſt in deſertũ cubile beſtię? Omnis qui tranſit per eam, ſibilabit, & mouebit manum ſuam.

CAP. III.

Totam Ieroſolymã arguit, & præcipue rectoris eius. Vltima Iſraelis cõuerſio poſt gentiũ plenitudinem. A

VAE a prouocatrix & redempta ciuitas, colũba) Nõ audiuit vocẽ), & non ſuſcepit diſciplinã: in domino non eſt confiſa, ad deũ ſuũ non appropinquauit|| principes eius in medio eius quaſi leones rugientes: iudices eius lupi =veſpere), c non relinquebant) in mane. Prophetę eius veſani, viri infideles ſacerdotes eius polluerunt ſanctum, iniuſte egerunt contra legem Dominus iuſtus in medio eius non faciet iniquitatem: =mane mane) iudiciũ ſuum dabit in lucem, =& non abſcondetur: neſciuit autem iniquus confuſionem). Diſperdidi gentes, & diſſipati ſunt anguli earũ: deſertas feci vias eo- D rum, =dum non eſt) qui tranſeat, deſolatæ ſunt ciuitates eorum, non remanente viro, neque vllo habitatore. Dixi, At tamen timebis me, ſuſcipies diſciplinã & nõ peribit habitaculũ, eius e ꝓpter omnia in quibus viſitaui eam): verumtamen diluculo ſurgentes corruperunt omnes cogitationes ſuas. Quapropter expecta me dicit dominus, =in die reſurrectionis meæ in futurum), quia iudicium meum vt congregem gentes, & colligam regna: & effundam ſuper eos indignationẽ meam, omnẽ iram furoris mei: || in igne enim zeli mei deuorabitur omnis terra. Quia tũc =reddam) populis labium electum, vt inuocent omnes in nomine domini, & ſeruiant ei =humero) vno. Vltra flumina AEthiopię g inde ſupplices mei filii) diſperſorum meorum deferent munus mihi. In die illa nõ cõfunderis ſuper cunctis adinuentionibus tuis, quibus præuaricata es in me: quia tunc auferam de medio tui =magniloquos ſuperbiæ tuæ, & non C adiicies exaltari amplius in monte ſancto meo. Et derelinquam in medio tui populum pauperem & egenum: & ſperabunt in nomine domini. Reliquiæ Iſrael nõ facient iniquitatem, nec loquẽtur mendacium, & non inuenietur in ore eorum lingua doloſa, quoniam ipſi paſcentur & accubabunt, & non erit qui exterreat. Lauda filia Sion, iubila Iſrael: lætare, & exulta in omni corde filia Ieruſalem. Abſtulit dominus iudicium tuum: auertit inimicos tuos: rex Iſrael dominus in medio tui, non time- D bis malum vltra. In die illa dicetur Ieruſalem, Noli timere: Sion, non|| diſſoluatur) manus tuæ. Dominus deus tuus in medio tui fortis. ipſe ſaluabit: gaudebit ſuper te in lętitia, ſilebit in =dilectione tua), & exultabit ſuper te in laude. m Nugas qui a lege receſſerant, cõgregabo), quia ex te erant: =vt non vltra habeas ſuper eis opprobriũ). Ecce ego interficiã omnes qui afflixerunt te in tempore illo: & ſaluabo claudicantem & eam quæ eiecta fuerat congregabo: & ponam eos in laudem & in nomen, in omni terra confuſionis eorum: In tempore illo quo adducam vos, & in tempore quo congregabo vos: dabo enim vos in nomen, & in laudem omnibus populis terræ, cum conuertero captiuitatem veſtram coram oculis veſtris, dicit dominus.

= debilitẽtur

= propter amorẽ ſuum in te

m Afflictos de cœtu auferam,

= remouebunt abs te qui te opprobrio afficiebant.

Aggæi Prophetia.

Increpat Aggæus Iudæos, qui neglecto templo, propria ædificia curabant. Incommoda eorum ob dilationem operis recenſet, Zorobabel & Ieſus ſacerdos, excitati à domino, opus aggrediuntur.

IN || ANNO ſecundo Darii regis, in mẽſe ſexto, in die vna menſis: factum eſt verbum domini in manu Aggæi prophetæ ad Zorobabel filium Salathiel ducem Iuda, & ad Ieſum filium Ioſedec ſacerdotem magnum, dicens, Hæc ait dominus exercituũ, dicens, Populus iſte dicit, Nondum venit tempus domus domini ædificandæ. Et factum eſt verbum domini in manu Aggæi prophetæ, dicens, Nũquid tẽpus vobis eſt

I. Eſd. 6.

Vt habitetis in domibus veſtris laquea
tis, & domus iſta deſerta? Et nunc hæc
B dicit dominus exercituum, Ponite cor
da veſtra ſuper vias veſtras.|| Semina-
naſtis multum & intuliſtis parum, co-
mediſtis, & non eſtis ſatiati: bibiſtis, &
nõ eſtis inebriati: operuiſtis vos, & nõ
deu.28.d eſtis calefacti: & qui ᵃmercedes congre
mic.6.d. gauitᵇ, miſit eas in ſacculum pertuſum
Hæc dicit dominus exercituum, Poni-
ᵃſe loca- te corda veſtra ſuper vias veſtras, aſcẽ
uit mer- dite in montem, portate ligna, & ædi-
cede. ficate domũ: & acceptabilis mihi erit,
& glorificabor dicit dominus. Reſpexi
ſtis ad amplius: & ecce factum eſt mi-
C nus: & intuliſtis in domum, & exuffla-
ui illud: quam ob cauſam, dicit domi-
nus exercituum? quia domus mea de-
ſerta eſt: vos feſtinatis vnuſquiſque in
domum ſuam. Propter hoc ſuper vos
prohibiti ſunt cæli ne darent rorẽ, &
terra prohibita eſt ne daret germẽ ſuũ
& vocaui ſiccitatem ſuper terram, &
ſuper montes, & ſuper triticum, & ſu-
per vinum, & ſuper oleum, & quæcun
que profert humus, & ſuper homines,
ſuper iumenta, & ſuper omnem labo-
rem manuum. ¶Et audiuit zorobabel
D filius Salathiel, & Ieſus filius Ioſedec ſa
cerdos magnus, & omnes reliquiæ po-
puli vocẽ domini dei ſui, & verba Ag-
gæi prophetæ, ſicut miſit eum domi-
nus deus eorum ad eos: & timuit po-
pulus à facie domini. Et dixit Aggæus
nuntius domini de nuntiis domini, po
pulo dicens, Ego vobiſcum ſum dicit
dominus. Et ſuſcitauit dominus ſpiritũ
Zorobabel filii Salathiel ducis Iuda, &
ſpiritum Ieſu filii Ioſedec ſacerdotis
magni, & ſpiritum reliquorum de om-
ni populo: & ingreſſi ſunt, & facie-
bãt opus in domo domini exercituum
dei ſui.

CAP. II.

Futurum dicit, vt gloria ſecundi templi maior ſit, quàm fuerit prioris, ob CHRISTI aduentum, Sacrificia eorum, & opera omnia polluta aſſerit. Vt opus templi negligentibus erant aduerſa omnia: ita reſtaurantibus ſe benedicturum promittit dominus. Prophetia de Chriſto ſub typo Zorobabel.

IN die viceſima & quarta mẽſis, in
ſexto menſe, in anno ſecundo DA
rii regis in ſeptimo menſe, viceſi-
ma & prima menſis: factũ eſt ver
bum domini in manu Aggæi prophe-
tę, dicens, Loquere ad zorobabel filiũ
Salathiel ducem Iuda, & ad Ieſum filiũ
Ioſedec ſacerdotem magnũ, & ad reli-
quos populi, dicens, Quis in vobis eſt
derelictus, qui vidit domũ iſtã in glo-
ria ſua prima ᵃ? & quid vos videtis hãc ᵃqua
nunc? nunquid non ita eſt, quaſi nõ ſit
in oculis veſtris? Et nunc cõfortare zo
robabel, dicit dominus: & confortare
Ieſu filii Ioſedec ſacerdos magne, & cõ
fortare omnis populus terræ, dicit do
nus exercituũ: & facite (quoniã ego vo
biſcum ſum, dicit dominus exercituũ)
verbum quod pepigi vobiſcum cum
egrederemini de terra AEgypti: & ſpi
ritus meus erit in medio veſtrũ: nolite
timere. Quia hæc dicit dominus exer-
cituum, ||Adhuc vnũ modicum eſt, &
ego cõmouebo cælum & terrã, & ma- Heb.
re, & aridã. Et mouebo omnes gentes, B
ET VENIET DESYDERA-
TVS cunctis gentibus: & implebo do
mum iſtam gloria, dicit dominus exer
cituũ. Meũ eſt argentũ, & meũ eſt aurũ,
dicit dominus exercituum. Magna erit
gloria domꝰ iſtiꝰ nouiſſimę plus q̃ pri
mæ, dicit dñs exercituum: & in loco
iſto dabo pacẽ, dicit dñs exercituum.
¶In viceſima & quarta noni mẽſis, in
anno ſecundo Darii regis factũ eſt ver
bum domini ad Aggæum prophetã, di
cens, Hæc dicit dñs deus exercituũ, In
terroga ſacerdotes legẽ, dicens, Si tule
rit homo carnẽ ſanctificatã in ora veſti
mẽti ſui, & tetigerit de ſummitate eiꝰ
panẽ, aut pulmentũ, aut vinũ, aut oleũ C
aut omnẽ cibum: nunquid ſanctificabi
tur? Reſpondentes autẽ ſacerdotes di-
xerunt, Non. Et dixit Aggæus, Si teti-
gerit pollutus in anima, ex omnibꝰ his
nunquid cõtaminabitur? Et reſpõderũt
ſacerdotes, & dixerunt. Cõtaminabitur
Et reſpõdit Aggæus, & dixit, Sic popu-
lus iſte, & ſic gens iſta ante faciẽ meã,
dicit dominus, & ſic omne opus ma-
nuum eorũ: & omnia quæ obtulerunt,
ibi, contaminata erunt. Et nunc poni-
te corda veſtra, à die hac & ſupra ante
quam poneretur lapis ſuper lapidẽ in

templo domini, [a]Cum accederetis ad aceruum viginti modiorum, & fierent decē⁾: & intraretis ad torcular vt exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti: ‖percuſſi vos vento vrente, & aurigine, & grandine omnia opera manuum veſtrarū: & non fuit in vobis qui reuerteretur ad me, dicit dominus. Ponite corda veſtra ex die iſta & in futurum, à die viceſima & quarta noni menſis: à die qua fundamenta iacta ſunt templi domini, ponite cor veſtrū, Nunquid iam ſemen in [a]germine⁾ eſt: & adhuc vinea, & ficus, & malogranatum, & lignum oliuæ nō floruit? ex die iſta benedicam. ¶Et factum eſt verbū domini ſecundo ad Aggæum, in viceſima & quarta menſis: dicens, Loquere ad Zorobabel ducem Iuda, dicens, Ego mouebo cælum pariter & terram. Et ſubuertam ſolium regnorum, & conteram fortitudinem regni gentiū: & ſubuertam quadrigam & aſcenſorem eius: & deſcendent equi, & aſcenſores eorum, vir in gladio fratris ſui. ‖In die illa dicit dominus exercituum, aſſumam Ecc. 49.e
te Zorobabel fili Salathiel ſerue meus, dicit dominus: & ponam te quaſi ſignaculum, quia te elegi, dicit dominus exercituum.

Prophetia Zachariæ.

CAP. I.

Monet populum vt conuertatur ad dominum & parentum ſcelera vitet. Chriſtum præfigurat & apoſtolos. Iudæorum liberationem promittit. In aduerſarios populi dei.

A IN MENSE octauo, in anno ſecundo Darii, factū eſt verbū domini ad Zachariam filium Barachiæ filii Addo prophetam, dicens, Iratus eſt dominus ſuper patres veſtros iracundia. Et dices ad eos, Hæc dicit dominus exercituum, Conuertimini ad me, ait dominus exercituum: & conuertar ad vos dicit dominus exercituum, Ne ſitis ſicut patres veſtri,
‖ad quos clamabant prophetæ priores, Iſa.21.c
dicentes, Hęc dicit dominus exercituū, 31.c. 45.d
Conuertimini de viis veſtris malis, & Iere.3.e
de [a] cogitationibus⁾ veſtris peſſimis: & Ezec.18.g
non audierunt, neque attenderunt ad 20.a.33.c.
me dicit dominus. Patres veſtri vbi Oſee.14.a
ſunt? & prophetæ nunquid in ſempiter Ioel.2.c
num viuent? Veruntamen verba mea & [a] operib9
[c]legitima⁾ mea quę mādaui ſeruis meis [c]ſtatuta
prophetis, nunquid non comprehende B
runt patres veſtros, & conuerſi ſunt, &
dixerūt, Sicut cogitauit dominus exer-

cituum facere nobis ſecundum vias no
ſtras, & ſecundum adinuentiones no-
ſtras fecit nobis. ¶In die viceſima &
ᵉ.i. Ianua-rii: quarta vndecimi menſis ᵉSabat⁾: in an
no ſecundo Darii, factum eſt verbum
domini ad Zachariam filium Barachię
filii Addo prophetam, dicens, Vidi per
noctem, & ecce vir aſcendens ſuper e-
quum rufum, & ipſe ſtabat inter myr-
teta quæ erãt in profundo: & poſt eum
ᵉvt, Qui equi rufi, varii, & albi. Et dixi, ᵉQuid⁾
ſunt iſti, domine mi? Et dixit ad me an
gelus qui loquebatur in me. Ego oſten-
ᵉqui ſint hi dam tibi ᵉquid ſint hæc. Et reſpondit
vir qui ſtabat inter myrteta, & dixit,
Iſti ſunt quos miſit dominus, vt peram
C bulent terram. Et reſponderunt angelo
domini, qui ſtabat inter myrteta, dixe-
runt, Perambulauimus terram, & ecce
omnis terra habitatur & quieſcit. Et reſ
pondit angelus domini & dixit, Domi-
ne exercituum vſquequo tu non miſe-
reberis Ieruſalem & vrbium Iuda, qui-
bus iratus es, iſte iam ſeptuageſimus an
nus eſt? Et reſpondit dominus angelo
qui loquebatur in me verba bona, ver-
ba conſolatoria. ¶Et dixit ad me ange-
Infra, 8.a lus qui loquebatur in me, ‖Clama, di-
cens, Hæc dicit dominus exercituum,
zelatus ſum Ieruſalem & Sion zelo ma
gno. Et ira magna ego iraſcor ſuper gen
ᵉquietas: tes ᵉopulentas⁾: quia ego iratus ſum pa
rum, ipſi vero adiuuerunt in malum.
Propterea hæc dicit dominus, Reuer-
tar ad Ieruſalem in miſericordiis: do-
D mus mea ædificabitur in ea, ait domi-
nus exercituum: & perpendiculum ex-
tendetur ſuper Ieruſalem. Adhuc cla-
ma dicens, Hæc dicit dominus exerci-
ᵉdiſpergẽtur tuum, Adhuc ᵉaffluent⁾ ciuitates meæ
ᵉpræ multitudine bonorum ᵉbonis⁾: & conſolabitur adhuc domi-
nus Sion, & eliget adhuc Ieruſalẽ. ¶Et
leuaui oculos meos, & vidi: & ecce qua
tuor cornua. Et dixi ad angelum qui lo
quebatur in me, Quid ſunt hæc? Et di-
xit ad me, Hęc ſunt cornua quę vẽtila-
uerunt Iudam, & Iſrael, & Ieruſalẽ. Et
oſtẽdit mihi dominus quatuor fabros.
Et dixit, Quid iſti veniunt facere? Qui
ait, dicens, Hæc ſunt cornua quæ ven-
ᵉita ꝙ nemo audebat leuare eos, tilauerũt Iudam per ſingulos viros, ᵉ&
nemo eorũ leuauit⁾ caput ſuum, & ve-
nerunt iſti deterrere ᵉea⁾, vt deiciant
cornua gentium quę leuauerunt cornu
ſuper terram Iuda vt diſpergerent eam

CAP. II.

Inſtauratio Ieruſalem promittitur. Diſperſi reuocantur. Aduentus CHRISTI, & gentium ingreſſio in eccleſiã.

ET leuaui oculos meos, & vidi: & A
ecce vir, & in manũ eius funicu
lus mẽſorum. Et dixi, Quo tu va-
dis? Et dixit ad me, Vt metiar Ieruſalẽ,
& videam quanta ſit longitudo eius, &
quanta latitudo eius. Et ecce angelus
qui loquebatur in me, egrediebatur &
angelus alius egrediebatur ĩ occurſum
eius. Et dixit ad eum, Curre, loquere ad
puerum iſtum, dicens, Abſque muro ha B
bitabitur Ieruſalem præ multitudine
hominũ & iumẽtorum in medio eius.
Et ego ero ei, ait dominus, murus ignis
in circuitu: & in gloria ero in medio
eius. ¶O, o, fugite de terra Aquilonis, di
cit dominus: quoniam in quatuor ven
tos cæli diſperſi vos dicit dominus. O
Sion ᵉfuge⁾ quæ habitas apud filiam Ba ᵉerue
bylonis, quia hæc dicit dominus exer C
cituum, ᵉpoſt gloriam⁾ miſit me ad gen ᵉvel, V
tes quæ ſpoliauerunt vos: qui enim te- potian
tigerit vos, tangit pupillam oculi eius: gloria
quia ecce ego leuo manum meam ſu- poſt g
per eos, & erunt prædę his qui ſeruie- riam,
bant ſibi: & cognoſcetis quia dominus vobis
exercituum miſit me. ¶Lauda & lætare licitan
filia Sion: quia ecce ego venio, & habi D
tabo in medio tui, ait dominus. ¶Et ap
plicabuntur gentes multæ ad dominũ
in die illa, & erunt mihi in populum,
& habitabo in medio tui, & ſcies quia
dominus exercituum miſit me ad te. Et
poſſidebit dominus Iudam partem ſuã
in terra ſanctificata: & eliget adhuc Ie
ruſalem. Sileat omnis caro à facie do-
mini: quia conſurrexit de habitaculo
ſancto ſuo.

CAP. III.

De ignominia & gloria Chriſti ſub typo Ieſu ſacerdotis, De CHRISTO prophetia.

ET oſtendit mihi Ieſum ſacerdotẽ A
magnum ſtantem coram angelo
domini: & ſatan ſtabat à dextris
eius, vt aduerſaretur ei. Et dixit do-
minus ad ſatan, Increpet dominus in
te ſatan, & Increpet dominus in te,
qui elegit Ieruſalem: nunquid non iſte
torris, erutus de igne? Et Ieſus erat indu

tus veſtibus ſordidis: & ſtabat ante fa-
B ciem angeli, Qui reſpondit, & ait ad
eos qui ſtabant coram ſe, dicens, Au-
ferte veſtimenta ſordida ab eo. Et dixit
ad eum, Ecce, abſtuli à te iniquitatem
tuam, & indui te mutatoriis. Et dixit,
Ponite cidarim mundam ſuper caput
eius, Et poſuerunt cidarim mundam ſu
per caput eius, & induerunt eum ve-
ſtibus: & angelus domini ſtabat. Et con
teſtabatur angelus domini Ieſum, di-
cens, Hæc dicit dominus exercituum,
C Si in viis meis ambulaueris, & cuſto-
diam meam cuſtodieris: tu quoque iu-
dicabis domum meam, & cuſtodies a-
tria mea, & dabo tibi ⁼ambulantes de
his⁾ qui nunc hic aſſiſtunt. ¶Audi Ieſu
ſacerdos magne, tu & amici tui qui ha
bitant coram te, quia viri portenden-
tes ſunt. ecce enim ego ||ADDVCAM
SERVVM MEVM ⁼ORIEN-
TEM⁾. Quia ecce lapis quem dedi co
ram Ieſu: ſuper lapidem vnum ſeptem
oculi ſunt. ecce ego cælabo ⁼ſculptu-
ram⁾ eius, ait dominus exercituum: &
auferam iniquitatem terræ illius in die
vna. In die illa dicit dominus exerci-
tuum, vocabit vir amicum ſuum ſub-
ter vineam & ſupter ficum.

⁼am in- illos

c.r.g. ER EN

⁼elatu- n

CAP. IIII.

Viſio candelabri aurei. Eius expo-
ſitio, in qua multa de Chriſto & eccle-
ſia habentur.

A ET reuerſus eſt angelus qui loque-
batur in me: & ſuſcitauit me, qua
ſi virum qui ſuſcitatur de ſomno
ſuo. Et dixit ad me, Quid tu vi-
des? Et dixi, Vidi, & ecce candelabrum
aureum totum, & ⁼lampas⁾ eius ſuper
caput ipſius: & ſeptem lucernæ eius ſu
per illud: & ſeptem infuſoria lucernis
quæ erant ſuper caput eius. & duæ oli-
uæ ſuper illud: vna à dextris ⁼lampa-
B dis⁾, & vna à ſiniſtris eius. Et reſpondi,
& aio ad angelum qui loquebatur in
me, dicens, Quid ſunt hęc domine mi?
Et reſpondit angelus qui loquebatur in
me, & dixit ad me, Nunquid neſcis
quid ſunt hæc? Et dixi, Non domine
mi. Et reſpondit, & ait ad me, dicens,
Hoc eſt verbum domini ad zorobabel,
dicens, Non in exercitu, nec in robo-
re: ſed in ſpiritu meo, dicit dominus ex
ercituum, Quis tu mons magne coram

⁼nticula

⁼ticulę,

zorobabel in planum? & educet lapidē C
primarium, & ⁼exęquabit gratiam gra-
tiæ eius⁾. ¶Et factum eſt verbum domi
ni ad me, dicens, Manus zorobabel fun
dauerunt domum iſtam, & manus eius
perficient eam: & ſcietis quia dominus
exercituū miſit me ad vos. Quis enim
deſpexit dies ⁼paruos⁾? & lætabuntur
& videbunt ⁼lapidem ſtanneum⁾ in ma
nu zorobabel. Septem ⁼iſti⁾: oculi ſunt
domini, qui diſcurrunt in vniuerſam
terrã. Et reſpōdi, & dixi ad eum, Quid
ſunt duæ oliuæ iſtæ ad dexteram can-
delabri, & ad ſiniſtram eius? Et reſpon-
di ſecundo, & dixi ad eum, Quid ſunt
duæ ſpicæ oliuarum, quæ ſunt ⁼iuxta
duo roſtra aurea, in quibus ſunt ſuffu-
ſoria ex auro⁾? Et ait ad me, dicēs, Nun
quid neſcis quid ſunt hæc? Et dixi, Nō,
domine mi. Et dixit, Iſti ſunt duo filii
olei, qui aſſiſtunt dominatori vniuer-
ſæ terræ.

⁼oēs dicēt Gratia gra tia illi (v. P. hei q̃ pul cher eſt il le.) ⁼paruarū (ſub. cōſo lationū.) ⁼.i. perpē diculum ⁼illi ⁼in medio duarū fi ſtularū au rearū, quę euacuant ex ſe ipſis oleū pro lucernis aureis?

CAP. V.

Viſio libri volantis, maledictionem
furum & dei nomine abutentium ſigni
ficantis. Viſio amplior æ qua Iudæ tranſ
latio in Babylonem deſignatur. A

ET conuerſus ſum, & leuaui ocu-
los meos: & vidi, & ecce volumē
volãs. Et dixi, Ecce ego video vo-
lumen volans: longitudo eius viginti
cubitorum, & latitudo eius decem cu-
bitorum. Et dixit ad me, Hæc eſt male-
dictio quę egreditur ſuper faciem om- B
nis terræ: quia omnis fur, ſicut ibi ſcri
ptum eſt iudicabitur: & omnis iurans,
ex hoc ſimiliter ⁼iudicabitur⁾. Educam
illud dicit dominus exercituum: & ve
niet ad domum furis, & ad domum iu
rantis in nomine meo mendaciter: &
commorabitur in medio domus eius,
& conſumet eam, & ligna eius & lapi-
des eius. ¶Et egreſſus eſt angelus qui
loquebatur in me: & dixit ad me, Le- C
ua oculos tuos, & vide: quid eſt hoc
quod egreditur? Et dixi, Quidnam eſt?
Et ait, Hæc eſt ⁼amphora⁾ egrediens. Et
dixit, Hæc eſt oculus eorum in vniuer
ſa terra. Et ecce talentum plumbi por
tabatur, & ecce mulier vna ſedens in
medio amphoræ. Et dixit, Hæc eſt im-
pietas. Et proiecit eā in medio ampho-
rę, & miſit maſſam plumbeā in os eius.

⁼ſuccide- tur & infra. ⁼epha & infra.

D Et leuaui oculos meos, & vidi: & ecce
duæ mulieres egredientes, & ſpiritus
in alis earum,& habebant alas quaſi a-
ciconiæ: las milui : & leuauerunt amphoram
inter terram & cælum. Et dixi ad ange
lum qui loquebatur in me, Quo iſtę de
ferunt amphoram? Et dixit ad me, Vt
ædificetur ei domus in terra Sennaar,
& ſtabiliatur, & ponatur ibi ſuper ba-
ſim ſuam.

CAP. VI.

Per quatuor quadrigas,quatuor re-
gnorum ſucceſſionem deſcribit.Figura
A regni & ſacerdotii Chriſti.

ET conuerſus ſum, & leuaui ocu-
los meos,& vidi:& ecce quatuor
quadrigæ egredientes de medio
duorū montiū:& mōtes,mōtes æreí. In
quadriga prima equi rufi, in quadriga
ſecunda equi nigri, in quadriga tertia
equi albi,& in quadriga quarta equi va
rii & fortes.Et reſpondi,& dixi ad an-
gelum qui loquebatur in me,Quid ſunt
hæc domine mi? Et reſpondit angelus,
à loco v- & ait ad me,Iſti ſunt quatuor venti cæ
biſteterūt li, qui egrediuntur vt ſtent coram do
B minatore omnis terrę.In qua erāt equi
nigri egrediebantur in terram Aquilo-
nis:& albi egreſſi ſunt poſt eos:& varii
egreſſi ſunt ad terram Auſtri: qui autē
erant robuſtiſſimi, exierunt,& quære-
bant ire & diſcurrere per omnem ter-
ram.Et dixit, Ite, perambulate terram.
& perambulauerunt terram. Et voca-
uit me,& locutus eſt ad me, dicens,Ec
ce qui egrediūtur in terram Aquilonis,
C requieſcere fecerūt ſpiritum meum in
terra Aquilonis.¶Et factum eſt verbum
domini ad me,dicens, Sume à tranſmi
gratione ab Holdai, & à Thobia, & ab
Idaia:& venies tu in die illa, & intra-
bis domum Ioſiæ filii Sophonię,qui ve
nerunt de Babylone.Et ſumes aurum &
argentum,& facies coronas: & pones
in capite Ieſu filii Ioſedec ſacerdotis
Luc.1.g magni,& loqueris ad eum,dicens,Hæc
G E R- ait dominus exercituum,dicens, ||EC-
M E N CE VIR ORIENS NOMEN
germina EIVS: & ſubter eum orietur,& ædi
bit, D ficabit templū domino. Et ipſe extruet
templum domino: & ipſe portabit glo
riam,& ſedebit, & dominabitur ſuper
ſolio ſuo. Et erit ſacerdos ſuper ſolio
ſuo, & conſilium pacis erit inter illos
duos.Et coronę erunt Helem,& Tobię,
& Idaiæ,& Hen filio Sophoniæ, memo
riale in templo domini. Et qui procul
ſunt,venient,& ędificabunt in templo
domini,& ſcietis,quia dominus exer-
cituum miſit me ad vos. Erit autē hec,
ſi auditu audieritis vocem domini dei
veſtri.

CAP. VII.

Quæſtio proponitur ſacerdotibus
ſuper ieiunio & planctu. Reſpondet do
minus per Zachariam ieiunia abſque
operibus miſericordiæ nihil eſſe.Iudi-
cium.Miſericordia.

ET factum eſt in anno quarto Da- A
rii regis, factum eſt verbum do-
mini ad Zachariam, in quarta
menſis noni,qui eſt Caſleu.Et miſerunt
ad domum dei Saſarar & Rogom-me-
lech,& viri qui erant cum eo, ad pre-
candum faciem domini vt dicerēt ſa-
cerdotibus domus domini exercituū &
prophetis,loquentes, Nunquid flendū ſepar.
eſt mihi in quinto menſe,vel ſanctifi- ſub.a
care me debeo: ſicut iam feci multis bis,
annis?Et factū eſt verbum domini exer B
cituum ad me,dicens,Loquere ad om-
nem populum terræ, & ad ſacerdotes
dicens,Cum ieiunaretis,& plangeretis
in quinto & ſeptimo per hos ſeptua-
ginta annos: nunquid ieiunium ieiu-
naſtis mihi? & cum comediſtis & bi-
biſtis: nunquid non vobis comediſtis,
& vobiſmetipſis bibiſtis? Nunquid non
ſunt verba quæ locutus eſt dominus Iſa.58.
||in manu prophetarum priorum, cum C
adhuc Ieruſalem habitaretur, & eſſet vt,qu
opulenta, ipſa, & vrbes in circuitu ta
eius, & ad Auſtrum & in campeſtribus
habitaretur? ¶Et factum eſt verbum
domini ad Zachariam, dicens, Hæc
ait dominus exercituum,dicens,Iudi-
cium verum iudicate: & miſericor-
diam & miſerationes facite vnuſquiſ- Exo.22
que cum fratre ſuo. ||Et viduam & pu- Iſa.1.f
pillum, & aduenam,& pauperem no- Iere.6.
lite calumniari: & malum vir fratri oppri
ſuo non cogitet in corde ſuo.Et nolue- re
runt attendere, & auerterūt ſcapulam
recedentes:& aures ſuas aggrauauerūt,
ne audirent. Et cor ſuum poſuerunt vt
adamantem, ne audirent legem & ver
ba quæ miſit dominus exercituum in
ſpiritu ſuo per manum prophetarum

a domino exercituum. Et factum eſt ſi
cut locutus eſt, & nō audierunt: ſic cla
mabunt, & non exaudiam, dicit domi
nus exercituum. Et diſperſi eos per om
nia regna quæ neſciunt: & terra deſo-
lata eſt ab eis, eo quod non eſſet tranſiens
& reuertens: & poſuerunt terram deſy
derabilem in deſertum.

CAP. VIII.

De reditu Iſraelitici populi in Ie-
ruſalem, cui droſpera multā promittit.
Præcepta ſanctiſſima. Concurſus gen-
tium ad Chriſtum.

A ET factum eſt verbum domini ex-
ercituum ad me, dicens, Hæc di-
cit dominus exercituum, Zelatus
ſum Sion zelo magno, & indigna
tione magna zelatus ſum eam. Hæc di
cit dominus exercituū. Reuerſus ſum
ad Sion: & habitabo in medio Ieruſa-
lem: & vocabitur Ieruſalem Ciuitas ve
ritatis, & Mons domini exercituum,
mons ſanctificatus. Hæc dicit dominus
exercituum, Adhuc habitabunt ſenes,
& anus in plateis Ieruſalem, & viri ba
culus in manu eius præ multitudine
dierum. Et plateæ ciuitatis complebū-
tur infantibus & puellis ludentibus in
plateis eius. Hæc dicit dominus exer-
cituum, Si videbitur difficile in ocu-
lis reliquiarum populi huius in diebus
illis, nunquid in oculis meis difficile
erit, dicit dominus exercituum? Hæc di
cit dominus exercituum, Ecce ego ſal
uabo populum meum de terra orien-
tis, & de terra occaſus ſolis. Et adducā
eos, & habitabunt in medio Ieruſalem:
& erunt mihi in populum, & ego ero
eis in deum in veritate & in iuſtitia.
Hæc dicit dominus exercituum, Con-
fortentur manus veſtræ, qui auditis in
his diebus ſermones iſtos per os pro-
B phetarum in die qua fundata eſt do-
mus domini exercituum, vt templum
ædificaretur. Siquidem ante dies illos
merces hominum non erat, nec mer-
ces iumentorum erat, neque introeūti
neque exeunti erat pax præ tribulatio
ne: & dimiſi omnes homines vnum-
quenque contra proximum ſuum. Nūc
autem non iuxta dies priores ego fa-
ciam reliquiis populi huius, dicit do-
minus exercituum, ſed ſemen pacis
erit: vinea dabit fructum ſuum, & ter-
ra dabit germen ſuum, & cæli dabunt
rorem ſuum: & poſſidere faciam reli-
quias populi huius vniuerſa hæc. Et e-
rit: ſicut eratis maledictio in gentibus
domus Iuda & domus Iſrael, ſic ſalua- C
bo vos, & eritis benedictio: nolite ti-
mere, cōfortentur manus veſtræ. Quia
hæc dicit dominus exercituum. Sicut
cogitaui vt affligerem vos, cum ad ira-
cundiā prouocaſſent patres veſtri me,
dicit dominus, & non ſum miſertus: ſic
conuerſus cogitaui in diebus iſtis vt
benefaciam domui Iuda & Ieruſalem:
nolite timere. ¶Hæc ſunt ergo verba
quæ facietis, ||Loquimini veritatē vnuſ
quiſque cum proximo ſuo: veritatem Eph. 4. f.
& iudicium pacis iudicate in portis
veſtris. Et vnuſquiſque malum contra
amicum ſuum ne cogitetis in cordibus
veſtris: & iuramentum mendax ne di-
ligatis, omnia enim hæc ſunt quæ odi,
dicit dominus. Et factum eſt verbum
dominus exercituum ad me dicens,
Hæc dicit dn̄s exercituū. Ieiuniū quar-
ti, & ieiunium quinti, & ieiunium ſe-
ptimi, & ieiunium decimi erit domui
Iudæ in gaudium & in lætitiam & in
ſolennitates præclaras: veritatem tan-
tum & pacem diligite. ¶Hæc dicit do- D
minus exercituum, ᵃVſquequo veniant
populi, & habitent in ciuitatibus mul
tis, & vadantᵇ habitatores vnus ad al-
terum dicentes, Eamus, & deprecemur
faciem domini, & quæramus dominū
exercituum, vadam etiam ego. Et ve-
nient populi multi, & gentes robuſtę
ad quærendum dominum exercituum
in Ieruſalem & deprecandam faciem
domini. Hæc dicit dominus exercituū,
In diebus illis, in quibus apprehendēt
decem homines ex omnibus linguis
gentium, & apprehendent fimbriam
viri Iudæi, dicentes, Ibimus vobiſcum:
audiuimus enim quoniam deus vo-
biſcum eſt.

CAP. IX.

Gentium conuerſio, CHRISTI
aduentus ſedentis ſuper aſinam.

ONus verbi domini in terra Ha- A
drach & Damaſci requiei huius
quia ᵃdomini eſtᵇoculus homi-
nis, & omnium tribuum Iſrael.
Emath quoque in terminis eius, & Ty-
rus, & Sidon: aſſumpſerunt quippe ſibi

[Margin notes:] ᵃpoſt eos quod | ᵃAdhuc tē pus quo veniēt populi, & habitatores vrbiū magnarū & ibunt. | ᵃad dominū reſpiciet.

ſapiētiā valde. Et ædificauit Tyrus mu
nitionē ſuā, & coaceruauit argētū qua
ſi humū, & aurū vt lutū plateārū. Ecce
ᵃexpellet dñs ᵃpoſſidebit eā) & percutiet in mari
fortitudinē eius, & hæc igni deuorabi
tur. Videbit Aſcalon, & timebit: & Ga-
za, & dolebit nimis: & Accarō, quoniā
cōfuſa eſt ſpes eius: & peribit rex de
B Gaza, & Aſcalon nō habitabitur. Et ſe-
ᵃſpurius debit ᵃſeparator) in Azoto, & diſperdā
(alienus) ſuperbiā Philiſthinorū. Et auferam ſan-
guinē eius de ore eius, & abominatio-
nes eius de medio dentiū eius: & relin
quetur etiā ipſe deo noſtro, & erit qua
ᵃero ca- ſi dux in Iuda, & Accarō quaſi Iebuſę-
ſtrū do- us. Et ᵃcircundabo domū meā ex his qui
mui meę militāt mihi eūtes & reuertētes), & nō
cōtra ex- trāſibit ſuper eos vltra exactor: q̄ nunc
ercitum vidi ī oculis meis. ¶Exulta ſatis filia Siō
trāſeuntē iubila filia Ieruſalem: ‖ ECCE REX
& reuer TVVS veniet tibi iuſtus & ſaluator:
tentem: ipſe ᶜ pauper) & aſcendens ſuper ᵉ aſi
Mat.21.a. nā) & ſuper pullū filiū aſinæ. Et diſper
Iſa.62.d. dam quadrigam ex Ephraim, & equum
c humilis de Ieruſalem, & diſſipabitur arcus bel
e aſinum li: & loquetur pacem gentibus, & pote
ᵃſub. ſana ſtas eiꝰ à mari vſque ad mare, & à flu
beris. minibus vſque ad fines terræ. Tu ᵃquo-
ᵃemiſi que) in ſanguine teſtamenti tui: ᵃ emiſi-
ᵃi. q iace ſti) vinctos tuos de lacu, in quo nō eſt
tis in ma aqua. Conuertimini ad munitionē ᵃvin
gna expe cti ſpei): hodie quoque annuntiās du
ctatione: plicia reddam tibi. Quoniam extendi
ᵃi. extēdi mihi Iudā quaſi arcum, ᵃimpleui Ephra
ſicut ſagit im): & ſuſcitabo filios tuos Sion ſuper
tā ipſum filios tuos Græcia, & ponam te quaſi
Ephraim gladium fortium. Et dominus deus ſu-
ᵃvt turbo per eos videbitur, & exibit vt fulgur
venti Au iaculum eius: & dominus deus in tuba
ſtralis. canet, & ᵃvadet in turbine Auſtri). Do-
ᵃtumul- minus exercituum proteget eos: & de-
tuabunt. uorabunt, & ſubiicient lapidibus fun-
ᵃpretioſi. dæ: & bibentes ᵃinebriabuntur) quaſi à
ᵃO q̄ bo- vino, & replebuntur vt phialę, & quaſi
nū & pul cornua altaris. Et ſaluabit eos dominus
chrū erit deus eorum in die illa, vt gregem po-
i. l frumē puli ſui: quia lapides ᵃſancti) eleuabun-
tū qd læ- tur ſuper terram eius. ᵃQuid enim bo-
tos faciet num eius eſt, & quid pulchrum eius, ni
iuuenes, ſi frumentum electorum, & vinum ger
& vinū minans virgines)?
nouū vir
gines? CAP. X.
ᵃnubes, ☞ Monetur populus doctrinam veri-
tatis petere à domino. Domum Iuda &
Iſrael ſe viſitaturum promittit domi-
nus & confortaturum.

PEtite à domino pluuiam in tem- A
pore ſerotino, & dominus faciet
ᵃniues) & pluuiam imbris dabit
eis, ſingulis herbam in agro. Quia
ſimulachra locuta ſunt inutile, & diui-
ni viderunt mendaciū, & ſōniatores lo
cuti ſunt fruſtra, & vane conſolabātur
idcirco abducti ſunt quaſi grex, affligē
tur, quia non eſt eis paſtor. ¶Super pa
ſtores iratus eſt furor meus, & ſup hir
cos viſitabo: quia viſitauit dominus ex
ercituum gregē ſuū domū Iuda, & po-
ſuit eos quaſi equum gloriæ ſuæ in bel B
lo. Ex ipſo angulus, ex ipſo paxillus, ex
ipſo arcꝰ prælii, ex ipſo egredietur om
nis ᵃexactor) ſimul. Et erunt quaſi for- ᵃvī pe
tes cōculcātes lutū viarū in prælio: & ctus.
bellabunt, quia dominus cum eis: & cō
fundentur aſcenſores equorū. Et cōfor-
tabo domū Iuda, & domū Ioſeph ſalua
bo: & cōuertā eos, quia miſerabor eorū
& erunt ſicut fuerunt quando nō pro-
ieceram eos: ego enim dominus deꝰ
eorum, & exaudiam eos. Et erunt quaſi
fortes Ephraim, & lætabitur cor eorum C
quaſi à vino: & filii eorum videbūt, &
lætabuntur, & exultabit cor eorum in
domino. Sibilabo eis, & congregabo il
los, quia redemi eos: & multiplicabo
eos ſicut ante fuerant multiplicati. Et
ſeminabo eos in populis, & ᵃde longe). ᵃ vī, in
recordabuntur mei: & viuēt cum filiis ginqui
ſuis, & reuertentur. Et reducam eos de locis p
terra AEgypti, & de Aſſyriis congrega ſiti.
bo eos: & ad terram Galaad, & Libani D
adducam eos: & non inuenietur eis lo
cus. Et tranſibit in maris freto, & percu
tiet in mari fluctus, & confundentur
omnia profunda fluminis: & humilia-
bitur ſuperbia Aſſur, & ſceptrum AE-
gypti recedet. ᵃConfortabo) eos in do- ᵃRobo
mino, & in nomine eius ambulabunt: bo.
dicit dominus.

CAP. XI.

☞ Deſtructionem templi per Roma-
nos prænuntiat. Fidelium cura Chri-
ſto à patre commiſſa. Viſio grauis in
Iſraelem & Iudam. Chriſtus triginta
argenteis æſtimatur. De paſtore Anti-
chriſto.

A Aperi Libane portas tuas,& comedet ignis cedros tuas. Vlula abies,quia cecidit cedrus, quoniam magnifici vaſtati ſunt: vlulate quercus Baſan, quoniam ⁼ſucciſus eſt⁾ ſaltus munitus. Vox vlulatus paſtorum,quia vaſtata eſt magnificentia eorum:vox rugitus leonum,quoniam vaſtata eſt ſuperbia Iordanis. ¶Hæc dicit dominus deus meus, Paſce pecora occiſionis,quæ qui poſſederant,occidebant,& non⁼dolebant⁾: & vendebant ea,dicentes,Benedictus dominus diuites facti ſumus:& paſtores eorum non parcebant eis.Et ego non parcam vltra ſuper habitantes terram, dicit do-
B minus:ecce ego tradā homines, vnūquēque in manu proximi ſui, & in manu regis ſui:& concident terrā,& non eruam de manu eorum. Et paſcam pecus occiſionis propter hoc ô pauperes gregis: & aſſumpſi mihi duas virgas,vnam vocaui⁼Decorem⁾,& alterā vocaui ⁼Funiculum⁾:& paui gregem. Et ſuccidi tres paſtores in menſe vno, & ⁼contracta⁾eſt anima mea in eis:ſiquidem & anima eorum ⁼variauit in me⁾.||Et dixi, Non paſcam vos: quod moritur,moriatur:& quod ſucciditur, ſuccidatur: & reliqui deuorent vnuſquiſque carnē proximi ſui. Et tuli virgam meam,quæ vocabatur Decus, & abſcidi eam:vt irritum facerem fœdus
C meum quod percuſſi cum omnibus populis.Et in irritum deductū eſt in die illa:& cognouerunt ſic pauperes gregis qui cuſtodiunt⁼mihi⁾,quia verbum domini eſt.Et dixi ad eos, Si bonū eſt in oculis veſtris,afferte mercedē meā: & ſi non, quieſcite. ||Et appenderunt mercedē meā triginta argenteos.Et dixit dominus ad me, Proiice illud ad ⁼ſtatuariū⁾decorū pretiū quo appretiatus ſum ab eis.Et tuli triginta argēteos: & proieci illos in domo domini,ad⁼ſtatuariū⁾.Et preſcidi virgā meā ſecūdam quæ appellabatur Funiculus,vt diſſoluerem⁼germanitatē⁾inter Iudā & Iſrael.¶Et dixit dominus ad me,Adhuc ſume tibi vaſa paſtoris ſtulti.Quia ecce ego ſuſcitabo paſtorē in terra,qui ⁼derelicta⁾nō viſitabit,⁼diſperſum⁾nō quæret,& contritū non ſanabit,& id quod ſtat non enutriet, & carnes pinguium comedet,& vngulas eorum diſſoluet.
D O paſtor & idolum, derelinquens gregem:gladius ſuper brachium eius, & ſuper oculum dextrum eius:brachium eius ariditate ſiccabitur,& oculus dexter eius tenebreſcens obſcurabitur.

[Margin notes, left: cecidit | reliquebant (.i. diebāt ſe non peccare:) | Iucū(?)ditatem, infra. | Deuastatorem infra. | afflicta. | abominabilis | it mihi re.15.a. | me, | at.27.a | figulum, thesaurariū) | figulum, thesaurariū | fraternitatem. | succisa, | perdita | ouelīū num.]

CAP. XII.

De vaſtatione ac reſtitutione Ieruſalem. De effuſione ſpiritus ſancti in Iudæos,& eorum conuerſione.

A Onus verbi domini ſuper Iſrael. Dixit dominus extendens cælum,et fundans terram, et fingens ſpiritum hominis in eo,Ecce ego ponam Ieruſalem⁼ſuperliminare crapulæ⁾omnibus populis in circuitu:ſed et Iuda erit in obſidione cōtra Ieruſalem.Et erit in die illa,ponam Ieruſalem lapidem oneris cunctis populis:omnes qui leuabūt eum, ⁼concisione lacerabuntur⁾et colligētur aduerſus eam omnia regna terræ. In die illa dicit dominus, percutiam omnem equum in ſtuporem, et aſcenſorem eius in amentiam. et ſuper do-
B mum Iuda aperiam oculos meos, et omnem equum populorum percutiam cæcitate. Et dicent duces Iuda in corde ſuo,⁼Confortentur mihi⁾ habitatores Ieruſalem in domino exercituum deo eorum. In die illa ponam duces Iuda ſicut caminum ignis in lignis, et ſicut ⁼faciem ignis in fœno⁾:et deuorabunt ad dexteram et ad ſiniſtram omnes populos in circuitu:et habita-
C bitur Ieruſalem rurſus in loco ſuo in Ieruſalem. Et ſaluabit dominus tabernacula Iuda, ſicut in principio: vt non ⁼magnifice glorietur⁾ domus Dauid, et gloria habitantium Ieruſalem contra Iudam. In die illa proteget dominus habitatores Ieruſalem:et erit qui ⁼offenderit⁾ ex eis in die illa quaſi Dauid: et domus Dauid quaſi ⁼dei⁾ ſicut angelus domini in conſpectu eorum. ¶ Et erit in die illa: quærā conterere omnes gentes quæ veniūt
D contra Ieruſalem. Ee effundam ſuper domum Dauid, et ſuper habitatores Ieruſalem ſpiritum gratiæ et precum: ||et aſpicient ad me, quem confixerunt:et plangent eum plāctu quaſi ſuper vnigenitū,et dolebunt ſuper eū vt

[Margin notes, right: ⁼calicē ſoporiferū | ⁼inciden do incidentur. | ⁼Roborabant me | ⁼lāpadē ardētem ſub fœno | ⁼magnificetur gloria. | ⁼infirmus fuerit. | ⁼vP,dii | Ioh.19.g.]

doleri ſolet in morte primogeniti. In
D die illa magnus erit planctus in Ieruſa
lem, ſicut planctus Adadremmon in
2.Par.35.d campo mageddon. ||Et planget terra,
ᵃſingulæ familiæ et infra. ᵃfamiliæ & familiæ⁾ ſeorſum: familiæ
domus Dauid ſeorſum, & mulieres eo-
rum ſeorſum: familiæ domus Nathan
ſeorſum, & mulieres eorum ſeorſum: fa
miliæ domus Leui ſeorſum, & mulieres
eorũ ſeorſum: familiæ Semei ſeorſum,
& mulieres eorum ſeorſum. Omnes fa
miliæ reliquæ, familiæ & familiæ ſeor-
ſum, & mulieres eorum ſeorſum.

CAP. XIII.

De fõte gratiæ & veritate Chriſto. De ablatione idolorum & pſeudoprophetarũ. De paſſione CHRISTI. De probatione electorum.

ᵃvl, vena IN die illa erit ᵃfons⁾ patẽs domui Da
uid & habitantibus Ieruſalẽ: in ab-
ᵃpeccati lutionem ᵃpeccatoris & menſtrua-
et menſtrui. tæ⁾. ¶||Et erit in die illa, dicit domi-
nus exercituum, Diſperdam nomina
Eze.30.d idolorum de terra, & non memorabũ-
tur vltra: & pſeudoprophetas, & ſpiri-
tum immundum auferam de terra. Et
erit: cum prophetauerit quiſpiam vl-
tra, dicent ei pater eius & mater eius
qui genuerunt eum, Non viues: quia
B mendacium locutus es in nomine do-
mini, & configent eum pater eius &
mater eius genitores eius cum prophe
tauerit. Et erit: in die illa confundẽtur
prophetæ vnuſquiſque ex viſione ſua
cum prophetauerint, nec operientur
ᵃpiloſo, pallio ᵃſaccino⁾, vt mentiantur: ſed di-
cet, Non ſum propheta: homo agricola
ᵃvt eſſem ego ſum: quoniam Adam ᵃexemplum
paſtor do meum⁾ ab adoleſcentia mea. ¶Et dice-
cuit me tur ei, Quid ſunt plagæ iſtæ in medio
C manuum tuarum? Et dicet, His plagatus
ſum in domo eorum qui diligebãt me.
ᵃO gladi9 ᵃFramea ſuſcitare⁾ ſuper paſtorẽ me-
ſurge. um, & ſuper virum ᵃcohærẽtem mihi⁾,
ᵃvl, ſocium dicit dominus exercituum: ||percute
meum, paſtorem, & diſpergentur oues: & con
Mat.26.c uertam manum meam ad paruulos. Et
mar.14.c erunt in omni terra, dicit dominus,
ᵃſuccidẽ- partes duæ in ea ᵃdiſpergentur⁾ & de-
tur. ficient: & tertia pars relinquetur in ea.
ᵃcõflabo Et ducam tertiam partem per ignem,
eos ſicut & ᵃvram eos ſicut vritur⁾ argentum: &
cõflatur probabo eos ſicut probatur aurum. Ipſe
vocabit nomen meum, & ego exaudiã
eum. Dicam, Populus meus es, & ipſe
dicet, Dominus deus meus.

CAP. XIIII.

Eccleſiæ vaſtatio ſub typo Ieruſalem. Huius propugnator Chriſtus. De die iudicii ſoli deo nota. De viuo dei verbo ex eccleſia manante. Rex vnus & dominus Chriſtus. De plagis hoſtiũ eccleſiæ. De aſcenſu gentium ad eccleſiam. Omnia ſancta in eccleſia dei. Impii ex eccleſia pellendi.

ECce dies domini venit, dicit do- A
minus: & diuidentur ſpolia tua in
medio tui. Et congregabo omnes
gentes ad Ieruſalem in prælium,
& capietur ciuitas, & vaſtabuntur do-
mus, & mulieres violabuntur. Et egre-
dietur media pars ciuitatis in captiui-
tatem, & reliquum populi non ᵃaufere- ᵃſucci
tur⁾ ex vrbe. Et egredietur dominus, & tur
præliabitur cõtra gentes illas: ſicut præ
liatus eſt in die certaminis. Et ſtabunt
pedes eius in die illa ſuper montem o-
liuarum qui eſt contra Ieruſalem ad
orientem: & ſcindetur mons oliuarũ
ex media parte ſui ad orientem & ad
occidentem ᵃpræruptu grandi⁾ valde, ᵃvallis
& ſeparabitur medium montis ad A- magna
quilonem, & medium eius ad meri- B
diem. ¶Et fugietis ad vallem montium
eorum, quoniam coniungetur vallis
montium vſque ad ᵃproximum⁾ & fu ᵃAſal
gietis ſicut fugiſtis à facie||terræmotus 2.Pa.
in diebus Oziæ regis Iuda: & veniet amos,
dominus deus meus omneſq́; ſancti cũ
eo. ¶Et erit in die illa: non erit lux, ᵃſed ᵃpretioſ
frigus & gelu⁾. Et erit dies vna quæ no non te
ta eſt domino, non dies neque nox: & broſa.
in tempore veſperi erit lux. ¶Et erit in
die illa, exibunt aquæ viuæ de Ieruſa-
lem: medium earum ad mare orienta-
le, & medium earum ad mare nouiſſi-
mum: in æſtate, & in hyeme erunt. ¶Et
erit dominus rex ſuper omnem terram
in die illa erit dominus vnus, & erit
nomen eius vnum. Et ᵃreuertetur⁾ oĩs ᵃin cir
terra ᵃvſque ad deſertũ⁾, de colle Rẽmõ tu erit
ad Auſtrum Ieruſalẽ: & exaltabitur & ᵃvelut
habitatur in loco ſuo, à porta Beniamin planit
vſque ad locum portæ prioris & vſque C
ad portam angulorum: et à turre Ha-
naneel vſque ad torcularia regis. Et ha
bitabunt in ea, et ᵃ anathema⁾ non erit ᵃoccis

itabi amplius:ſed ſedebit Ieruſalem ſecura.
Ieru- ¶Et hæc erit plaga qua percutiet domi
n cō nus omnes gentes quæ pugnauerūt ad
iter. uerſus Ieruſalem, Tabeſcet caro vniuſ-
cuiuſque ſtantis ſuper pedes ſuos, & o-
culi eius contabeſcent in foraminibus
ſuis, & lingua eorum cōtabeſcet in o-
ritio re ſuo. In die illa erit tumultus dñi ma
ma- gnus in eis: & apprehendet vir manū
proximi ſui, & conſeretur manus eius
ſuper manum pximi ſui. Sed & Iudas
pugnabit aduerſus Ieruſalem, & cōgre-
gabuntur diuitiæ omnium gentium in
D circuitu aurum & argentum & veſtes
multæ ſatis. Et ſic erit ruina equi & mu
li & cameli & aſini: & omnium iumen
torum quæ fuerint in caſtris illis: ſicut
ruina hæc. ¶Et ōnes qui reliqui fuerint
de vniuerſis gentibus quæ venerūt cō
tra Ieruſalem, aſcendent ab anno in an
num, vt adorent regem dominum ex-
ercituum, & celebrent feſtiuitatem ta-
bernaculorum. Et erit: qui non aſcende
rint de familiis terræ ad Ieruſalem, vt
adorent regem dominum exercituum,
non erit ſuper eos imber. Quod & ſi fa
milia AEgypti non aſcenderit, & nō ve
nerit: nec ſuper eos erit, ſed erit ruina
qua percutiet dominus omnes gentes
quæ non aſcenderint ad celebrandum
erit feſtiuitatem tabernaculorum. Hoc erit
pec peccatum AEgypti, & hoc peccatū om
nium gentium quę non aſcenderint ad
celebrandam feſtiuitatem tabernaculo
rum. ¶In die illa erit quod ſuper frenū
equi eſt ſanctum dñō: & erūt lebetes in
pel- domo domini quaſi phialę coram alta-
ri. Et erit omnis lebes in Ieruſalem &
in Iuda ſanctificatus domino exercitu
um: & venient omnes immolantes, &
ſument ex eis, & coquent in eis. & non
cha- erit mercator vltra in domo domini
eus exercituum in die illo.

Prophetia Malachiæ

CAP. I.

De electione Iacob, & reprobatione Eſau. De honore & timore domini. In ſacerdotes nominis dei contemptores. Eorum auaritia. De munda electorum ex gentibus hoſtia.

ONVS VERBI domini ad
Iſrael in manu Malachiæ p A
phetæ, Dilexi vos dicit do-
minus: & dixiſtis, In quo dile
xiſti nos? Nonne frater erat Rom. 9. c
Eſau * Iacob, dicit dominus, *ipſi
& dilexi Iacob, Eſau autem odio habui,
& poſui montes eius in ſolitudinem, &
hæreditatem eius in dracones deſerti.
Quod ſi dixerit Idumæa, Deſtructi ſu *Paupe-
mus, ſed reuertētes ædificabimus quæ res facti
deſtructa ſunt: hæc dicit dominus ex-
ercituum, Iſti ædificabunt, & ego de-
ſtruam: & vocabuntur termini impie-
tatis, & populus cui iratus eſt domi- *quem de
nus vſque in æternum. Et oculi veſtri teſtatus
videbunt: & vos dicetis, Magnificetur
dominus ſuper terminum Iſrael. ¶Filius B
honorat patrem, & ſeruus dominū ſuū:
ſi ergo pater ego ſum, vbi eſt honor me
us? & ſi dominus ego ſum, vbi eſt timor
meus: dicit dominus exercituū ad vos
ô ſacerdotes, qui deſpicitis nomen me
um, & dixiſtis, In quo deſpeximus no-
men tuum? Offertis ſuper altare meū pa
nem pollutum: & dicitis, In quo pollui
mus te? In eo quod dicitis, Menſa domi
ni deſpecta eſt. Si offeratis cæcum ad
immolandum, nonne malum eſt? & ſi *vl. vilis
offeratis claudum & languidum, non- C
ne malū eſt? offer illud duci tuo, ſi pla-
cuerit ei, aut ſi ſuſceperit faciem tuam,
dicit dominus exercituum. Et nunc de
precamini * vultum dei, vt miſerea- *quæſo
tur c veſtri: (de manu enim veſtra c noſtri
factum eſt hoc) ſi quo modo ſuſcipiat *putatis
facies veſtras, dicit dominus exerci- ꝙ ipſe in
tuum, Quis eſt in vobis qui claudat o- ſpecturꝰ
ſtia, & incendat altare meum gratuito? ſit ſit pſo
non eſt mihi volūtas in vobis dicit do- nā veſtrā
minus exercituum: & munus non ſuſci
piam de manu veſtra. Ab ortu enim ſo Pſal. 112. a
lis vſque ad occaſum, magnum eſt no-
men meum in gentibus, & in omni lo-
co ſacrificatur, & offertur nomini meo *incēſum
*oblatio munda: quia magnum eſt no- *&
men meum in gentibus, dicit dominus
exercituum. Et vos polluiſtis illud in eo D
quod dicitis, Menſa domini contamina
ta eſt: & quod ſuperponitur, contem- *fructus
ptibile eſt) cum igne qui illud deuorat. eius con
Et dixiſtis, Ecce de labore, & exuffla- temptibiſ
ſtis illud, dicit dominus exercituū. & eſt ad mā
intuliſtis de rapinis claudum & lāgui- ducandā

* Quãtus labor: quã tamẽ hoſtiã ſtatu poteratis deiicere.
Amos.5.f

dum, & intuliſtis munus. ||nunquid ſuſcipiam illud de manu veſtra, dicit dominus? ||Maledictus doloſus, qui habet in grege ſuo maſculum, & votum faciens immolat debile domino: quia rex magnus ego, dicit dominus exercituũ, & nomen meum horribile in gẽtibus.

CAP. II.

Sacerdotibus reſipiſcere nolentibꝰ comminatur. Eorum officium iuxta pactum dei cum Leuitis. Proximorum cõtemptores increpat, & eos qui alienigenas vxores ducebant. ſacrificiorum reprobatio ob violatum ab eis coniugii fœdus.

A
Leu.26.b
deu.28.b

ET nunc ad vos mandatum hoc ô ſacerdotes. ||Si nolueritis audire, & ſi nolueritis ponere ſuper cor vt detis gloriam nomini meo, ait dominus exercituum: mittã in vos *egeſtatem⁾, & maledicam⁾ illis: quoniã non poſuiſtis ſuper cor. Ecce ego *proiiciã vobis brachium⁾, & diſpergam ſup vultum veſtrum ſtercus* ſolennitatum veſtrarum, & aſſumet vos ſecum. Et ſcietis quia miſi ad vos mandatum iſtud: vt eſſet pactum meum cum Leui, dicit dominus exercituum. Pactum meũ fuit cum eo vitæ & pacis: & dedi ei* timorem: & timuit me: & à facie nominis mei pauebat. Lex veritatis fuit in ore eius, & iniquitas non eſt inuenta in

*maledictionem
*etiã maledixi
*corrũpã vobis ſemen
*, ſtercus
*eas ob

B labiis eius, in pace & in æquitate ambulauit mecũ, & multos auertit ab iniquitate. Labia enim ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius: quia angelus domini exercituum eſt. Vos autem receſſiſtis de via, & ſcandalizaſtis plurimos in lege. irritum feciſti pactum Leui, dicit dominus exercituũ. Propter quod & ego dedi vos contemptibiles, & humiles omnibꝰ populis, ſicut non ſeruaſtis vias meas, &

Eph.4.b

accepiſtis faciem in lege. ¶||Nunquid non pater vnus omnium noſtrum? Nũquid non deus vnus creauit nos? Quare deſpicit vnuſquiſque *veſtrum⁾ fratrẽ ſuum, violans pactum patrum noſtrorum? Tranſgreſſus eſt Iuda, & abominatio facta eſt in Iſrael & in Ieruſalem: qa contaminauit Iudas ſanctificationem domini, quam dilexit: & *habuit⁾ filiã dei alieni. Diſperdet dominus virum

*noſtrum
C

qui fecerit hoc, magiſtrum & diſcipulum de tabernaculo Iacob, & offerentem munus domino exercituum. ¶Et hoc rurſum feciſtis *Operiebatis⁾ lachrymis altare domini, fletu & mugitu. ||ita vt non reſpiciam vltra ad ſacrificium, nec accipiam *placabile quid⁾ de manu veſtra. Et dixiſtis, Quam ob cauſam? Quia dominus teſtificatus eſt inter te & vxorem pubertatis tuæ, quam tu deſpexiſti: & hæc *particeps⁾ tua, & vxor fœderis tui. Nonne *vnus⁾ fecit, & a reſiduum ſpiritus eius eſt⁾? Et quid c vnus quærit, niſi⁾ ſemen dei? Cuſtodite ergo ſpiritum veſtrum, & vxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere. Cum odio habueris, dimitte, dicit dominus deus Iſrael. operiet autem iniquitas veſtimẽtum eius, dicit dñs exercituum. Cuſtodite ſpiritum veſtrum, & nolite deſpicere. Laborare feciſtis dominum in ſermonibus veſtris. Et dixiſtis, In quo eũ fecimus laborare? In eo quod dicitis, Omnis qui facit malum, bonus eſt in conſpectu domini, & tales ei placent: *aut certe⁾ vbi eſt deus iudicii?

*cõn… aſſum… ſibi *Ope… vxor… ſtræ Amo… *hoſt… place… *vt,… *ſub… brah… a ex… lens… fuit… c vi… fecit ſiuit… *vt, qui…

CAP. III.

De Ioanne baptiſta ꝓcurſore Chriſti. De purgatione fidelium & eorũ ſacrificiis. De iudicio Chriſti aduerſus impios. Hypocritarum cæcitas nunquam peccata ſua agnoſcentium. Blaſphemia impiorum in deum. Sermo fidelium de cura dei erga ſeruos ſuos. Peculiũ dei. Parcit deus.

ECce||ego mitto o angelum⁾ meũ & c præparabit⁾ viam ante faciẽ meam. Et ſtatim veniet ad templũ ſuum dominator quem vos quæritis, & angelus e teſtamenti⁾, quem vos vultis. Ecce venit, dicit dominꝰ exercituum: & quis poterit g cogitare⁾ diẽ aduentus eius? & quis ſtabit m ad videndũ eum⁾? ¶Ipſe enim quaſi ignis conflans, & qua ſi n herba⁾ fullonum: & ſedebit conflans & emundans argentum, & purgabit filios Leui, & o colabit⁾ eos quaſi aurum & quaſi argẽtũ, & erunt domino offerentes p ſacrificia⁾ in iuſtitia. Et placebit domino ſacrificium Iuda & Ieruſalẽ ſicut q di-

Mat… mar… luc. d.p… o m… c ex… gau… e ſe… g ſe… m c… paru… n b… (qui… pon… cant. o c… bit… p m… q ab…

es ſeculi & ſicut anni antiqui). ¶Et accedam ad vos in iudicio, & ero teſtis velox maleficis & adulteris & periuris, & qui r calumniantur) mercedem mercenarii, & s humiliant) viduas & pupillos, & opprimunt peregrinum, nec timuerunt me, dicit dominus exercituum. Ego enim dominus, & non mutor, & vos filii Iacob non eſtis conſumpti. A diebus enim patrum veſtrorum receſſiſtis t legitimis) meis, & non cuſtodiſtis. ¶Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos, dicit dominus exercituum. Et dixiſtis, ||In quo reuertemur? Si affigit homo deum, quia vos configitis me? Et dixiſtis, In quo confiximus te)? In decimis, & in primitiis. 6 Et in penuria) vos maledicti eſtis, & me vos c configitis) gens tota. Inferte omnem decimam in e horreū): & ſit cibus in domo mea, & pbate me ſuper hoc dicit dominus *, ſi nō aperuero vobis cataractas cæli, & effudero vobis benedictionem = vſque ad abundantiam), & increpabo pro vobis deuorantem, & non corrumpet fructum terræ veſtræ: nec erit ſterilis vinea in agro, dicit dominus exercituum, & beatos vos dicent omnes gentes, eritis enim vos terra deſyderabilis, dicit dominus exercituum. ¶||Inualuerunt ſuper me verba veſtra, dicit dominus. Et dixiſtis, Quid locuti ſumus contra te? D Dixiſtis, vanus eſt qui ſeruit deo: & quod emolumentum quia cuſtodimus præcepta eius, & quia ambulauimus triſtes coram domino exercituum? Ergo nunc beatos dicimus arrogantes, ſiquidem ædificati ſunt, facientes impietatem, & = tentauerunt) deum, & ſalui facti ſunt. ¶Tūc locuti ſunt timentes dominum vnuſquiſque cum proximo ſuo. Et attendit dominus, & audiuit: & ſcriptus eſt liber monimenti coram eo timentibus dominum & cogitantibus nomen eius. Et erunt mihi, ait dominus exercituum, in die qua ego facio, in peculium: & parcam eis, ſicut parcit vir filio ſuo ſeruienti ſibi. Et conuertimini, & videbitis quid ſit inter iuſtum & impium: & inter ſeruientem deo, & non ſeruientem ei.

CAP. IIII.

De aduentu domini. De Iohanne Baptiſta, in ſpiritu Eliæ venturo.

ECce enim dies veniet ſuccēſa qua- = cliban
ſi = caminus): et erunt omnes ſuper-
bi, & omnes facientes impietatē
ſtipula: & inflāmabit eos dies ve-
niens, dicit dominus exercituum, quę
non derelinquet eis radicē & = germē).
||Et orietur vobis timentibus nomē me- =ramum
um ſol iuſtitiæ, & ſanitas in pēnis eius: Luc.1.g
& egrediemī, & =ſalietis) ſicut vituli =de =creſcetis
armento). Et calcabitis impios, cū fue- (impin
rint cinis ſub planta pedū veſtrorum guabimi-
in die qua ego facio, dicit dominus ex- ni)
ercituum. ¶|Ecce ego facio dicit domi- =ſaginati
nus exercituum. ¶||Memētote legis Moy- Exo.20.a
ſi ſerui mei, quam mandaui ei in Ho- Mat.17.b
reb ad omnem Iſrael præcepta & iudi- marc.9.c
cia. ¶||Ecce ego =mittam) vobis Eliā pro- luc.1.b.
phetam, antequam veniat dies domini =mitto.
magnus & horribilis. Et conuertet cor =occiſiōe
patrum ad filios, & cor filiorum ad pa-
tres eorum: ne forte veniam, & percu-
tiam terram =anathemate).

Liber primus Machabæorum.

CAP. I.

Alexandro Macedone mortuo regnum ſuſcipit Antiochus. Multi ex filiis Iſrael pactum ineunt cum gentibus. Antiochus Aegyptum et Ieruſalem ſuæ ſubiicit ditioni. Ieruſalem exuſta, proprias leges condit, et dei legem ſeruari vetat. Idolum erigit Antiochus ſuper altare dei.

ET FACTVM EST poſtquam percuſſit Alexander Philippi Macedo, qui exiuit de terra Cethim, et percuſſit Darium regem Perſarum et Medorū: et regnauit in loco eius primus in Græcia, et conſtituit prælia multa, et obtinuit munitiōes, et interfecit reges terrę et ptranſiit vſq; ad fines terræ, et acce

pit ſpolia multitudinis gentium: & ſi-
luit terra in conſpectu eius, & exaltatũ
eſt & eleuatum cor eius. ¶Et congrega
uit virtutem, & exercitum fortem ni-
mis: & obtinuit regiões gentiũ, & tyrã
nos: & facti ſunt illi in tributũ. Et poſt
hæc decidit in lectum, & cognouit q̃a
moreretur. Et vocauit pueros ſuos no-
biles, qui ſecum erant nutriti à iuuen-
tute: & diuiſit illis regnum ſuum, cum
adhuc viueret. Et regnauit Alexander
annis duodecim & mortuus eſt. Et ob-
B tinuerunt pueri eius regnum, vnuſquiſ
que in loco ſuo: & impoſuerunt omnes
ſibi diademata poſt mortem eius, & fi-
lii eorum poſt eos annis multis, & mul
tiplicata ſunt mala in terra. Et exiit ex
eis radix p̃cti Anthiochus illuſtris, filiꝰ
Antiochi regis q̃ fuerat Romæ obſes: &
regnauit in ãno cẽteſimo triceſimoſepti
mo regni Græcorũ. ¶In diebꝰ illis exie
rũt ex Iſrael filii iniq̃, & ſuaſerũt multis
dicentes, Eamus, & diſponamus teſta
mentum cum gentibus quæ circa nos
ſunt: quia ex quo receſſimus ab eis, in-
uenerunt nos multa mala. Et bonus vi-
ſus eſt ſermo in oculis eorum. Et deſti-
nauerunt aliqui de populo, & abierunt
ad regem: & dedit illis poteſtatem vt
facerent iuſtitiam gentium. Et ædifica-
uerunt gymnaſium in Ieroſolymis ſecũ
dum leges nationum: & fecerunt ſibi
præputia, & receſſerunt à teſtamen-
to ſancto, & iuncti ſunt nationibus, &
venundati ſunt vt facerent malum.
¶Et paratum eſt regnum in conſpectu
Antiochi, & cœpit regnare in terra AE
gypti, vt regnaret ſuper duo regna. Et
C intrauit in AEgyptum in multitudine
graui, in curribus & elephantis, & equi
tibus, & copioſa nauium multitudine:
& cõſtituit bellum aduerſus Ptolomæ-
um regem AEgypti, & veritus eſt Pto-
lomæus à facie eius & fugit, & cecide-
runt vulnerati multi. Et comprehendit
ciuitates munitas in terra AEgypti: &
accepit ſpolia terræ AEgypti. Et con-
uertit Antiochus, poſtquam percuſſit
AEgyptum in centeſimo & quadrageſi-
mo tertio anno: et aſcendit ad Iſrael, et
aſcendit Ieroſolymam in multitudine
graui. Et intrauit in ſanctificationem
cum ſuperbia, et accepit altare au-
reum, et candelabrum luminis, et vni
uerſa vaſa eius, et menſam propoſi-
tionis, et libatoria, et phialas, et mor
tariola aurea, et velum, et coronas,
et ornamentum aureum quod in fa-
cie templi erat: et comminuit omnia.
Et accepit argentum et aurum et va-
ſa concupiſcibilia: et accepit theſau-
ros occultos quos inuenit: et ſublatis
omnibus abiit in terram ſuam. Et fe-
cit cædem hominum, et locutus eſt B
in ſuperbia magna. Et factus eſt plan-
ctus magnus in Iſrael, et in omni lo-
co eorum: et ingemuerunt principes
et ſeniores, et iuuenes et virgines in-
firmati ſunt, et ſpecioſitas mulierum
immutata eſt. Omnis maritus ſumpſit
lamẽtũ: et quæ ſedebant in thoro ma-
ritali, lugebant: & cõmota eſt terra ſup̃
habitantes in ea, et vniuerſa domus Ia
cob induit confuſionem. ¶Et poſt du-
os annos dierum miſit rex principem
tributorum in ciuitates Iuda, et ve-
nit Ieruſalem cum turba magna. Et lo-
cutus eſt ad eos verba pacifica in do-
lo: et crediderunt ei. Et irruit ſuper
ciuitatem repente, et percuſſit eã pla-
ga magna, & perdidit populum mul-
tum ex Iſrael. Et accepit ſpolia ciui-
tatis: & ſuccendit eam igni, & deſtru-
xit domos eius, & muros eius in circui
tu: & captiuas duxerunt mulieres, &
natos, & pecora poſſederunt. Et æ-
dificauerunt ciuitatem Dauid muro
magno, & firmo, & turribus firmis, E
& facta eſt illis in arcem: & poſuerũt
illic gentem peccatricem viros ini-
quos, & conualuerunt in ea. & poſue-
rũt arma & eſcas, & cõgregauerũt ſpo-
lia Ieruſalem, & repoſuerunt illic:
& facti ſunt in laqueum magnum.
¶Et factum eſt hoc ad inſidias ſancti-
ficationi, & in diabolum malum in Iſ-
rael: & effuderunt ſanguinem inno-
centem per circuitum ſanctificationis,
& contaminauerunt ſanctificationem.
Et fugerunt habitatores Ieruſalẽ pro-
pter eos, & facta eſt habitatio exte-
rorum, et facta eſt extera ſemini ſuo,
et nati eius reliquerunt eam. San-
ctificatio eius deſolata eſt ſicut ſoli-
tudo, dies feſti eius conuerſi ſunt in
luctum, ſabbatha eius in opprobri-
um, honores eius in nihilum. Secun-
dum gloriã eius multiplicata eſt igno-

minia eius: & ſublimitas eius conuerſa eſt in luctum. Et ſcripſit rex Antiochus omni regno ſuo, vt eſſet omnis populus, vnus: & relinquerent vnuſquiſque legem ſuã. Et conſenſerunt omnes gentes ſecundum verbum regis Antiochi: & multi ex Iſrael conſenſerunt ſeruituti eius, & ſacrificauerunt idolis, & co-
F inquinauerũt ſabbathum. Et miſit rex libros per manus nuntiorum in Ieruſalem & in omnes ciuitates Iudæ: vt ſequerentur leges gentium terræ, & prohiberẽt holocauſta, & ſacrificia, & placationes fieri in templo dei, & prohiberunt celebrari ſabbathum, & dies ſolẽnes & iuſſit coinquinari ſancta. & ſanctum templum Iſrael. Et iuſſit ædificari aras, & templa, & idola, & immolari carnes ſuillas & pecora communia, & relinquere filios ſuos incircunciſos, & coinquinari animas eorum in omnibus immunditiis & abominationibus, ita vt obliuiſcerentur legem, & immutarẽt omnes iuſtificationes dei. Et quicunque non feciſſent ſecundum verbum regis Antiochi, morerentur. Secũdum omnia verba hæc ſcripſi omni regno ſuo: & præpoſuit principes populo qui hæc fieri cogerent. Et iuſſerunt ciuitatibus Iudæ ſacrificare. Et congregati ſunt multi de populo ad eos qui dereliquerant legem domini: & fecerunt mala ſuper terram: & effugauerũt
G populum Iſrael in abditis, & in abſcõditis fugitiuorum locis. Die quintadecima menſis Caſleu, quinto & quadrageſimo & centeſimo anno, ædificauit rex Antiochus abominandum idolum deſolationis ſuper altare dei, & per vniuerſas ciuitates Iudæ in circuitu ædificauerunt aras: & ante ianuas domorũ, & in plateis incendebant thura, & ſacrificabãt. & libros legis dei combuſſerunt igni, ſcidentes eos: & apud quẽcunque inueniebantur libri teſtamenti domini, & quicunq; obſeruabat legẽ domini: ſecundũ edictum regis trucidabant eũ in virtute ſua. ſecundũ hæc faciebant populo Iſrael qui inueniebat in omni menſe & menſe in ciuitatib9. Et quĩta et viceſima die mẽſis ſacrificabãt ſuper arã, quæ erat cõtra altare. Et
r, ſupra mulieres quæ circunciderãt filios ſuos trucidabãtur ſecundũ iuſſum: & ſuſpẽdebant pueros à ceruicibus per vniuerſas domos eorum: & eos qui circunciderant illos, trucidabant, & multi de populo Iſrael definierũt apud ſe vt nõ manducarent immunda: & elegerunt magis mori, q̃ cibis coinquinari immundis: & noluerunt infringere legẽ dei ſanctã, & trucidati ſunt, & facta eſt ira magna ſuper populũ Iſrael valde.

CAP. II.

Planctus Mathathiæ & filiorũ eius ob deſolationem ciuitatis ſanctæ. Iuſſi idolis ſacrificare recuſant. Zelus Mathathiæ pro lege dei. Die ſabbati repugnare nolentes interimuntur. Conſiliũ Iudeorum in defenſionẽ ſuã aduerſus hoſtes. Moriturus Mathathias filios legem dei tueri iubet exemplo patrum. A

IN diebꝰ illis ſurrexit Mathathias filius Iohãnis filii Simeonis, ſacerdos ex filiis Ioarim ab Ieruſalem, & conſedit in monte Modin: & habebat filios quinq;, Iohannem, qui cognominabatur Gaddis: & Simonẽ, qui cognominabatur Thaſſi: & Iudam, qui vocabatur Machabæus: & Eleazarum, qui cognominabatur Abaron: & Ionathan, qui cognominabatur Apphus. hi viderunt mala quæ fiebant in populo Iuda & in Ieruſalẽ. Et dixit Mathathias Væ mihi, vt quid natus ſum videre cõtritionem populi mei, & contritionẽ ciuitatis ſanctæ, & ſedere illic, cũ datur in manibus inimicorũ? Sancta in manu extraneorũ facta ſunt: templum eius ſicut homo ignobilis, vaſa gloriæ eius captiua abducta ſunt. trucidati ſunt ſenes eius in plateis, & iuuenes eius ceciderunt in gladio inimicorũ. Quę gẽs non hæreditauit regnũ eius. & non obtinuit ſpolia eius? Omnis cõpoſitio eiꝰ ablata eſt. Quæ erat libera, facta eſt ancilla. Et ecce ſancta noſtra, & pulchritudo noſtra, & claritas noſtra deſolata eſt, & coinquinauerũt eã gentes. Quo ergo nobis adhuc viuere? Et ſcidit veſtimenta ſua Mathathias, & filii eius: & operuerunt ſe ciliciis, & planxerũt valde. ¶ Et venerunt illuc qui miſſi erant à rege Antiocho, vt cogerent eos qui cõfugerent in ciuitatem Modin, immolare, & accendere thura, et à lege dei diſcedere. Et multi de populo Iſrael B

conſentientes acceſſerunt ad eos: ſed
Mathathias & filii eius conſtanter ſte-
terunt. Et reſpondentes qui miſſi erant
ab Antiocho, dixerũt Mathathiæ, Prin
ceps & clariſſimꝰ & magnus es in hac
ciuitate, & ornatus filiis, & fratribus,
ergo accede prior, & fac iuſſum regis,
ſicut fecerunt omnes gentes, & viri Iu
da, & qui remanſerunt in Ieruſalem: &
eris tu, & filii tui inter amicos regis, &
amplificati auro, & argento, & muneri
bus multis. Et reſpondit Mathathias, &
dixit magna voce, Etſi omnes gẽtes re-
gi Antiocho obediũt, vt diſcedãt vnuſ
quiſq; à ſeruitute legis patrũ ſuorum,
& conſentiant mandatis eius: ego & fi
lii mei, & fratres mei obediemus legi
patrũ noſtrorũ. propitius ſit nobis deꝰ:
non eſt nobis vtile relinquere legẽ, &
C iuſtitias dei. non audiemus verba re-
gis Antiochi, nec ſacrificabimus, tranſ-
gredientes legis noſtræ mãdata, vt ea-
mus altera via. Et vt ceſſauit loqui ver
ba hæc, acceſſit quidam Iudæus in om
nium oculis ſacrificare idolis ſuper arã
in ciuitate Modin, ſecundũ iuſſum re-
gis: & vidit Mathathias, & doluit, & cõtre
muerunt renes eius, & accenſus eſt fu
ror ſecũdũ iudiciũ legis, & inſiliẽs tru
cidauit eum ſuper aram: ſed & virũ quẽ
rex Antiochus miſerat, qui cogebat im
molare, occidit in ipſo tẽpore: & aram
deſtruxit, & zelatus eſt legem, ‖ ſicut
Nũe.15.b fecit Phinees Zamri filio Salomi. Et ex-
clamauit Mathathias voce magna in ci
uitate, dicens, Omnis qui zelum habet
legis ſtatuens teſtamentum, exeat poſt
me. Et fugit ipſe, & filii eius in montes
& reliquerunt quæcunq; habebant in
ciuitate. Tunc deſcenderunt multi quę
D rentes iudiciũ, & iuſtitiã in deſertum:
& ſederunt ibi ipſi, & filii eius, & mu-
lieres eorũ, & pecora eorũ: quoniã inũ
dauerunt ſuper eos mala. ¶Et renuntia
tũ eſt viris regis, & exercitui qui erat
in Ieruſalem ciuitate Dauid, quoniam
diſceſſiſſent viri quidã, qui diſſ paue-
runt mandatũ regis in loca occulta in
deſerto, & abiiſſent poſt illos multi. Et
ſtatim perrexerunt ad eos, & cõſtitue-
runt aduerſus eos præliũ in die ſabba
thorum, & dixerunt ad eos, Reſiſtitis
& nunc adhuc? exite, & facite ſecundũ
verbum regis Antiochi, & viuetis. Et di
xerunt, Non exibimus, neque faciemꝰ
verbum regis, vt polluamus diẽ ſabba
thorum. Et concitauerũt aduerſus eos
prælium. Et nõ reſponderunt eis, nec
lapidẽ miſerunt in eos, nec oppilaue-
runt loca occulta: dicentes, Moriamur
omnes in ſimplicitate noſtra: & teſtes
erunt ſuper nos cęlũ & terra, quòd iniuſte
perditis nos. Et intulerunt illis bellum
ſabbathis: & mortui ſunt ipſi & vxores
eorum, & filii eorũ, & pecora eorũ vſq;
ad mille animas hominũ. ¶Et cognouit E
Mathathias & amici eiꝰ, & luctũ habue
runt ſuper eos valde. Et dixit vir pro-
ximo ſuo, Si omnes fecerimus ſicut fra
tres noſtri fecerunt: & nõ pugnaueri-
mus aduerſus gentes pro animabus no
ſtris & iuſtificationibus noſtris: nũc ci
tius diſperdent nos à terra. Et cogita-
uerunt in die illa, dicentes, Omnis qui
cunq; venerit ad nos in bello die ſab-
bathorũ, pugnemus aduerſus eũ. & nõ
moriemur omnes, ſicut mortui ſunt
fratres noſtri in occultis. Tunc cõgre-
gata eſt ad eos ſynagoga Aſidæorũ for
tis viribus ex Iſrael, omnis volũtariꝰ in
lege: & oẽs qui fugiebãt à malis additi
ſunt ad eos, et facti ſunt illis ad fir-
mamẽtũ. Et collegerũt exercitũ, & pcuſ
ſerũt peccatores in ira ſua, & viros ini-
quos in indignatione ſua: & cæteri fu-
gerunt ad nationes, vt euaderẽt. Et cir
cuiuit Mathathias, & amici eius, & de-
ſtruxerunt aras: & circũciderunt pue
ros incircunciſos quotquot inuenerũt
in finibus Iſrael in fortitudine. Et per-
ſecuti ſunt filios ſuperbiæ, & proſpera
tum eſt opus in manibus eorum: & ob
tinuerunt legem de manibus gentiũ,
& de manibus regum: & non dederunt
cornu peccatori. ¶Et appropinquaue-
runt dies Mathathiæ moriendi, & di- F
xit filiis ſuis, Nunc confortata eſt ſu-
perbia, & caſtigatio, & tempus euerſio
nis, & ira indignationis. Nunc ergo ô
filii, æmulatores eſtote legis, & date
animas veſtras pro teſtamento patrum
noſtrorum, & mementote operum pa
trum, quæ fecerunt in generationibus
ſuis: & accipietis gloriam magnam, &
nomen æternum. ‖ Abraham nonne in
tentatione inuẽtus eſt fidelis, & repu- Gen.2
tatum eſt ei ad iuſtitiã? ‖ Ioſeph in tem
pore anguſtiæ ſuæ cuſtodiuit manda- Gen.4

tũ: & factus eſt dominus AEgypti. Phi-
u.25.c. nees pater noſter, zelando zelum dei,
c.45.d accepit teſtamentum ſacerdotii æter-
ſue.1.a ni. || Ieſus dum impleuit verbũ, factus
u.14.b eſt dux in Iſrael. || Caleb dum teſtifica-
,14.d. tur in eccleſia, accepit hæreditatẽ. || Da
Re.2.a uid in ſua miſericordia conſecutus eſt
Re.2.d ſedem regni in ſecula. || Elias dum zelat
n.3.c. zelum legis, receptus eſt in cælũ. || Ana
n.6.f. nias & Azarias & Miſael credentes, libe
rati ſunt de flamma. || Daniel in ſua ſim
plicitate liberatus eſt de ore leonũ. Et
ita cogitate per generationẽ & genera
tionem: quia omnes qui ſperant in eũ
G non infirmantur. Et à verbis viri pecca
toris ne timueritis: quia gloria ei9, ſter
cus: & vermis eſt hodie: extollitur, &
cras nõ inuenietur: quia cõuerſus eſt in
terram ſuã & cogitatio ei9 periit. Vos
ergo filii confortamini, & viriliter agi
te in lege: quia cũ feceritis quæ vobis
præcepta ſunt ĩ lege à domino deo ve
ſtro in ipſo glorioſi eritis. Et ecce Si-
mon frater veſter, ſcio ꝙ vir cõſilii eſt:
ipſum audite ſemper, & ipſe erit vobis
pater. Et Iudas Machabæus fortis viri-
bus à iuuentute ſua, ſit vobis princeps
militiæ, & ipſe aget bellum populi. Et
vos adducetis ad vos omnes factores
legis: vindicate vindictã populi veſtri.
Retribuite retributionem gentibus, &
intendite in præceptũ legis. Et benedi
xit eos, & appoſitus eſt ad patres ſuos.
Et defunctus eſt anno cẽteſimo & qua
drageſimoſexto: & ſepultus eſt à filiis
ſuis in ſepulchris patrũ ſuorum in Mo
din, & planxeruut eum omnis Iſrael
planctu magno.

CAP. III.

Iudas Iudæis præfectus, Appolonium & Seron Syriæ principem interficit. Fiducia Iudæ in deũ. Contra Lyſiam ab Antiocho exercitui præfectũ pugnare ſtatuit Iudas. Oratio Nazaręorũ.

A ET ſurrexit Iudas qui vocabatur Machabęus filius ei9 pro eo: & adiuuabant eũ omnes fratres eius, & vniuerſi qui ſe coniunxerant patri eius: & præliabantur prelium Iſrael cum lætitia. Et dilatauit gloriam populo ſuo, & induit ſe loricã ſicut gigas, & ſuccinxit ſe arma bellica ſua in præliis & ꝓtegebat caſtra gladio ſuo, ſimilis fact9 eſt leoni in operibus ſuis, & ſicut catul9 leonis rugiẽs ĩ venatiõe. Et perſecutus eſt iniquos perſcrutans eos: & qui cõturbabant populũ ſuum, omnes ſuccẽdit flãmis: & repulſi ſunt inimici eius præ timore eius, & omnes operarii iniquitatis cõturbati ſunt: & directa eſt ſalus in manu ei9. Et exacerbabat reges multos, & lætificabat Iacob in operibus ſuis, & in ſeculum memoria eius in bñdictione. Et perãbulabat ciuitates Iuda, & perdidit impios ex eis, & auertit iram ab Iſrael. Et nominatus eſt vſque ad nouiſſimum terræ, & congregauit pereuntes. Et congregauit Appollonius gentes, & à Samaria virtutem multam & magnam, ad bellandum cõtra Iſrael. Et cognouit Iudas, & exiit obuiam illi: & percuſſit, & occidit illum: & ceciderunt vulnerati multi, & B
reliqui fugerunt, & accepit ſpolia eorum: & gladium Apolonii abſtulit Iudas, & erat pugnans in eo omnibus diebus. Et audiuit Seron princeps exercitus Syriæ ꝙ congregauit Iudas congregationem fidelium et eccleſiam ſecum et ait, Faciam mihi nomen, et glorificabor in regno, et debellabo Iudam, et eos qui cum ipſo ſunt, qui ſpernebant verbum regis. Et præparauit ſe: et aſcẽderunt cum eo caſtra impiorum fortes auxiliarii, vt facerent vindictam in filios Iſrael. Et appropinquauerunt vſque ad Beth-horon: et exiuit Iudas obuiam illis cum paucis. Vt autem viderunt exercitum venientẽ ſibi obuiam, dixerunt Iudæ, Quomodo poterimus pauci pugnare cõtra multitudinẽ hãc tantã et tam fortẽ, et nos fatigati ſum9 ieiunio hodie? Et ait Iudas, Facile eſt cõcludi multos in manu paucorũ: et non eſt differentia in conſpectu dei cæli liberare in multis et in paucis: quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, ſed de cælo fortitudo eſt. Ipſi veniũt ad nos ĩ multitudine cõtumaci et ſuperbia, vt diſperdant nos, et vxores noſtras, et filios noſtros, et vt ſpolient nos. nos vero pugnabimus pro anima- C
bus noſtris, et legib9 noſtris: et ipſe dominus cõteret eos ante faciem noſtrã. vos autẽ ne timueritis eos. ¶Vt ceſſauit autem loqui, inſiluit in eos ſubito: et cõtritus eſt Serõ, et exercitus ei9 in

conſpectu ipſius: & perſecutus eſt eum
in deſcenſu Bethhoron vſq; in campū
& ceciderunt ex eis octingenti viri: re
liqui autem fugerunt in terram Phili-
ſthiim. Et cecidit timor Iudæ ac fra-
trum eius, & formido ſuper omnes gē-
tes in circuitu eorum: & peruenit ad re
gem nomen eius, & de prælijs Iudæ
narrabunt omnes gentes. ¶Vt audiuit
autem rex Antiochus ſermones iſtos,
iratus eſt animo: & miſit, & congrega-
uit exercitum vniuerſi regni ſui, ca-
ſtra fortia valde: & aperuit ærarium
ſuum, & dedit ſtipendia exercitui in
annum: & mandauit illis vt eſſent pa-
rati ad omnia. Et vidit q defecit pecu
nia de theſauris ſuis, & tributa regio-
D nis modica propter diſſentionem &
plagam quam fecit in terra, vt tolleret
legitima quæ erant à primis diebus. &
timuit ne non haberet vt ſemel & bis
in ſumptus & donaria quæ dederat an
te larga manu: & abundauerat ſuper
reges, qui ante eum fuerant. Et conſter
natus erat animo valde, & cogitauit ire
in Perſidē, vt acciperet tributa regio
num, & congregaret argentum multū.
Et reliquit Lyſiam hominem nobilē de
genere regali, ſuper negotia regia, à flu
mine Euphrate vſque ad flumen AEgy-
pti: & vt nutriret Antiochum filiū ſuū,
donec rediret, & tradidit ei mediū ex-
ercitum & elephantos: & mandauit ei
de omnibus quæ volebat, & de inha-
bitantibus Iudæam & Ieruſalem: & vt
mitteret ad eos exercitū ad conteren
dum & extirpandā virtutem Iſrael, &
reliquias Ieruſalē, & auferendā memo
riam eorum de loco: & vt conſtitueret
habitatores filios alienigenas in omni
bus finibus eorū, & ſorte diſtribueret
terram eorū. Et rex aſſumpſit partē ex-
ercitus reſidui, & exiuit ab Antiochia
E ciuitate regni ſui anno cēteſimo & qua
drageſimoſeptimo: & tranſfretauit Eu-
phraten flumen, & perābulabat ſupe-
riores regiones. ¶Elegit Lyſias Ptolo-
mæum filium Dorymini, & Nicanorē
& Gorgiam viros potētes ex amicis re
gis: & miſit cum eis quadraginta mil-
lia virorum, & ſeptem millia equitum:
vt venirent in terram Iuda: & diſper-
derent eam ſecundum verbum regis.
Et proceſſerunt cum vniuerſa virtute
ſua, & venerunt & applicuerunt Em-
maum in terra campeſtri. Et audierūt
mercatores regionum nomen eorum:
& acceperunt argentū & aurum mul-
tum valde & pueros, & venerūt in ca-
ſtra, vt acciperēt filios Iſrael in ſeruos
& additi ſunt ad eos exercitus Syriæ,
& terræ alienigenarū. & vidit Iudas &
& fratres eius quia multiplicata ſunt ma
la & exercitus applicabant ad fines eo-
rum, & cognouerunt verba regis quæ
mandauit populo facere interitū & cō
ſummationem, & dixerunt vnuſquiſq;
ad proximum ſuū, Erigamus deiectio-
nē populi noſtri, & pugnemus pro po- F
pulo noſtro, & ſanctis noſtris. Et cōgre
gatus eſt conuentus, vt eſſent parati in
prælium: & vt orarent & peterent mi-
ſericordiam & miſerationes. Et Ieruſalē
non habitabatur, ſed erat ſicut deſertū
non erat qui ingrederetur & egredere
tur de natis eius: & ſanctum conculca
batur: & filii alienigenarū erant in arce
ibi erat habitatio gentiū: & ablata eſt
voluptas à Iacob: & defecit ibi tibia &
cithara. ¶Et cōgregati ſunt, & venerūt
in Maſpha contra Ieruſalem: quia locus
orationis erat in Maſpha ante ī Iſrael. Et
ieiunauerunt illa die, & induerunt ſe
ciliciis: & cinerē impoſuerunt capiti
ſuo: & diſciderunt veſtimenta ſua, &
expanderūt libros legis, de quibus ſcru-
tabantur gentes ſimilitudinē ſimula-
chrorum ſuorū: & attulerunt ornamen
ta ſacerdotalia, & primitias, & decimas
& ſuſcitauerūt Nazaræos qui īpleuerāt
dies, & clamauerūt voce magna in cæ
lū dicētes, Quid faciemus iſtis, & quo
eos ducemus? & ſancta tua conculcata
ſunt, & cōtaminata ſunt, & ſacerdotes G
tui facti ſunt in luctū & in humilitatē:
& ecce natiōes cōuenerūt aduerſū nos
vt nos diſperdāt, tu ſcis quæ cogitāt in
nos. Quomodo poterimus ſubſiſtere āte
faciē eorū, niſi tu deus adiuues nos? Et
tubis exclamauerūt voce magna. Et poſt
hęc cōſtituit Iudas duces populi, tribu
nos, & cēturiones, & pentacōtarchos,
& decuriones. ¶Et dixit his qui ædifica deu.2
bāt domos, & ſpōſabāt vxores, & plāta iudic.
bant vineas, & formidoloſis, vt redirēt
vnuſquiſq; in domum ſuam ſecundum
legem. Et mouerūt caſtra, & collocaue
runt ad auſtrū Emmaum. Et ait Iudas,

Accingimini, & eſtote filii potentes, &
eſtote parati in mane: vt pugnetis ad-
uerſus nationes has quę conuenerũt ad
uerſus nos diſperdere nos & ſancta no
ſtra: quoniam melius eſt nos mori in
bello, quàm videre mala gentis noſtrę
& ſanctorum. Sicut autem fuerit volun
tas in cælo, ſic fiat.

CAP. IIII.

In inſidianti Gorgiæ occurrit Iudas.
Gorgiam & exercitum eius in fugam
adigit. Iudæam inuadit Lyſias, quem &
debellat Iudas. Iudas templũ purificat,
& altare dedicat. Inſtitutio Enceniorũ.

A ET aſſumpſit Gorgias quinque mil
lia virorum, & mille equites ele-
ctos: & mouerunt caſtra nocte, vt
applicarent ad caſtra Iudæorum,
& percuterent eos ſubito. & filii qui e-
rant ex arce, erant illis duces. Et audi-
uit Iudas, & ſurrexit ipſe & potentes
percutere virtutem exercituum regis,
qui erant in Emmaum. Adhuc enim diſ
perſus erat exercitus à caſtris. ¶Et ve-
nit Gorgias in caſtra Iudę noctu, & ne-
minẽ inuenit, & quærebat eos in mon
tibus: quoniam dixit, Fugiunt hi à no-
bis. Et cum dies factus eſſet, apparuit
Iudas in campo cum tribus millibus vi
rorum tantum: qui tegumenta & gla
dios non habebant vt volebant, & vi-
derunt caſtra gentium valida, & lori-
catos, & equitatus in circuitu eorum,
& hi docti ad pręlium. ¶Et ait Iudas vi
ris qui ſecum erant, Ne timueritis mul
titudinem eorum, & impetum eorum
14.b. ne formidetis. ||Mementote qualiter ſal
ui facti ſunt patres noſtri in mari ru-
bro, cum ſequeretur eos Pharao cum
exercitu multo. Et nunc clamemus in
cælum: & miſerebitur noſtri dominus,
B & memor erit teſtamenti patrum no-
ſtrorum, & conteret exercitum iſtum
ante faciem noſtram hodie: & ſcient o-
mnes gentes quia eſt qui redimat & li
beret Iſrael. Et eleuauerunt alienigenæ
oculos ſuos, & viderunt eos venientes
ex aduerſo. Et exierũt de caſtris in prę-
lium, & tuba cecinerunt hi qui erant
cum Iuda. ¶Et congreſſi ſunt: & contri
tæ ſunt gentes, & fugerũt in campum.
Nouiſſimi autem omnes ceciderunt in
gladio, & perſecuti ſunt eos vſque Ge-
zeron, & vſque in campos Idumææ, &
Azoti, & Iamniæ: & ceciderunt ex illis
vſque ad tria millia virorum. Et reuer-
ſus eſt Iudas, & exercitus eius, ſequens
eum. Dixitque ad populum, Non con-
cupiſcatis ſpolia: quia bellum contra
nos eſt, & Gorgias & exercitus eius p-
pe nos in mõte: ſed ſtate nũc cõtra ini
micos noſtros, & expugnate eos, & ſu
metis poſtea ſpolia ſecuri. Et adhuc lo-
quẽte Iuda hęc, ecce apparuit pars quę-
dã proſpiciẽs de mõte. Et vidit quòd in
fugam cõuerſi ſunt, et ſuccenderunt ca
ſtra, fumus enim qui videbatur, decla-
rabat quod factum eſt. ¶Quibus illi cõ C
ſpectis timuerunt valde, aſpicientes ſi-
mul et Iudã et exercitum in campo pa
ratum ad prælium. Et fugerunt omnes
in campum alienigenarum: et Iudas re
uerſus eſt ad ſpolia caſtrorum, et acce
perunt aurum multum, et argentum, et
hyacinthum et purpuram marinam, et
opes magnas. Et conuerſi hymnum ca-
nebant, et benedicebant deum in cælũ
quoniam bonus eſt, quoniam in ſeculũ
miſericordia eius. Et facta eſt ſalus ma-
gna in Iſrael in die illa. Quicunque au-
tem alienigenarũ euaſerunt, venerunt,
& nuntiauerunt Lyſiæ vniuerſa quę ac
ciderant. Quibus ille auditis conſterna
tus animo deficiebat: quia non qualia
voluit, talia contigerunt in Iſrael, &
qualia mandauit rex. Et ſequenti anno
congregauit Lyſias virorum electorum
ſexaginta millia, & equitũ quinq; mil-
lia, vt debellaret eos. Et venerunt in Iu
dæam, & caſtra poſuerunt in Beth-ho- D
ron, & occurrit illis Iudas cum decem
millibus viris. Et viderunt exercitum
fortem, & orauit, & dixit, Benedictus
eſt ſaluator Iſrael, ||qui contriuiſti im- 1.Re.17.f.
petum potentis in manu ſerui tui Da- 1.Re.14.b
uid, ||& tradidiſti caſtra alienigenarum
in manu Ionathæ filii Saul, & armigeri
eius. Conclude exercitum iſtum in ma
nu populi tui Iſrael, & confundatur in
exercitu ſuo & equitibus. Da illis for-
midinem, & tabefac audaciam virtutis
eorum, & commoueantur contritione
ſua. Deiice illos gladio diligentium te:
& collaudent te omnes qui nouerunt
nomen tuũ in hymnis. Et commiſerunt
prælũ: & ceciderũt de exercitu Lyſiæ
quinq; millia virorũ. ¶Vidẽs autem Ly
ſias fugam ſuorum, & Iudæorum auda-

ciā, et quòd parati ſunt aut viuere aut mori fortiter, abiit Antiochiam, & elegit milites, vt multiplicati rurſus venirent in Iudæam. ¶Dixit autem Iudas, & fratres eius, Ecce contriti ſunt inimici noſtri: aſcendamus nunc mundare
E ſancta, & renouare. Et congregatus eſt omnis exercitus, & aſcenderūt in montem Sion. Et viderunt ſanctificationem deſertam, & altare prophanatū, & portas exuſtas, & in atriis virgulta nata ſicut in ſaltu vel in montibus, & paſtophoria diruta. Et ſciderunt veſtimenta ſua, & planxerūt planctu magno, & impoſuerunt cinerem ſuper caput ſuum: & ceciderunt in faciem ſuper terram, & exclamauerūt tubis ſignorum, & clamauerunt in cælum. ¶Tunc ordinauit Iudas viros, vt pugnarent aduerſus eos qui erant in arce, donec emundarent ſancta. Et elegit ſacerdotes ſine macula, voluntatem habentes in lege dei, & mundauerunt ſancta, & tulerunt lapides contaminationis in locum immundum. Et cogitauit de altari holocauſtorum quod prophanatum erat, quid de eo faceret. Et incidit illi conſilium bonum, vt deſtruerent illud: ne forte illis eſſet in opprobrium, quia contaminauerunt illud gentes, & demoliti ſunt il-
F lud. Et repoſuerunt lapides in monte domus loco apto, quoaduſque veniret propheta, & reſponderet de eis. Et acceperunt lapides integros ſecundum legē, & ædificauerunt altare nouū ſecundū illud quod fuit prius: & ædificauerunt ſancta, & quę intra domū erant intrinſecus: et ædem, et atria ſanctificauerunt. Et fecerunt vaſa ſancta noua, et intulerunt candelabrum, et altare incenſorum, et menſam in templū. Et incenſum poſuerūt ſuper altare, et accenderunt lucernas quæ ſuper candelabrū erant: et lucebant in templo. Et poſuerunt ſuper menſam panes, et appenderunt vela, et conſummauerunt omnia opera quæ fecerāt. Et ante matutinum ſurrexerūt quinta et viceſima die menſis noni (hic eſt menſis Caſleu) centeſimi quadrageſimi octaui anni: et obtulerunt ſacrificium ſecundum legem ſuper altare holocauſtorū nouum, quod fecerunt. Secundum tempus et ſecundum diem in qua contaminauerunt illud gentes, in ipſa renouatum eſt in canticis, et citharis, et cinyris, et cymbalis. Et cecidit omnis populus in faciem, & adorauerunt & benedixerunt G
in cælum eum qui proſperauerit eis. Et fecerunt dedicationem altaris diebus octo, & obtulerunt holocauſta cum lætitia, & ſacrificium ſalutaris & laudis. Et ornauerunt faciem templi coronis aureis & ſcutulis: & dedicauerunt portas & paſtophoria, & impoſuerunt eis ianuas. Et facta eſt lætitia in populo magna valde, & auerſum eſt opprobrium gentium. Et ſtatuit Iudas & fratres eius & vniuerſa eccleſia Iſrael, vt agatur dies dedicationis altaris in temporibus ſuis ab anno in annum per dies octo à quinta & viceſima die menſis Caſleu, cum lætitia & gaudio. Et ædificauerūt in tempore illo montem Sion, & per circuitū muros altos & turres firmas: nequando venirent gentes, & conculcarent eum ſicut antea fecerunt. Et collocauit illic exercitum, vt ſeruarent eum, & muniuit eum, ad cuſtodiendā Beth-ſuram, vt haberet populus munitionem contra faciem Idumææ.

CAP. V.

Iudas finitimas gentes Iſraelē perdere tentantes percutit auxiliantibus fratribus Simone & Ionatha. Ciuitatem Ephron euertit Iudas ob denegatum tranſitum. Ioſephi & Azariæ temeritas. Filios Eſau expugnat Iudas. Idola gentium ſuccendit.

ET factum eſt, vt audierunt gentes in circuitu quia ædificatū eſt altare & ſanctuariū ſicut prius, iratæ ſunt valde: & cogitabant tollere genus Iacob qui erant inter eos, & cœperunt occidere de populo: & perſequi. Et debellabat Iudas filios Eſau in Idumæa, & eos qui erant in Arabathane: quia circunſedebant Iſraelitas. Et percuſſit eos plaga magna, Et recordatus eſt malitiam filiorum Bean, qui erant populo in laqueum & in ſcandalum, inſidiantes ei in via: & concluſi ſunt ab eo in turribus, & applicuit ad eos, & anathematizauit eos, & incendit turres eorū igni cum omnibus qui in eis erāt. Et trāſiuit ad filios Ammon, & inuenit manum fortem, & populum copioſum, & Timotheum ducem ipſo-

rum:& commiſit cum eis pręlia multa,
& contriti ſunt in conſpectu eorum,&
percuſſit eos,& cepit Gazer ciuitatem,
& filias eius,& reuerſus eſt in Iudæam.
Et congregatæ ſunt gentes quæ ſunt in
Galaad,aduerſus Iſraelitas qui erant in
finibus eorum, vt tollerent eos:& fuge
runt in Datheman munitionem, & mi
ſerunt literas ad Iudam & fratres eius,
dicentes, Congregatæ ſunt aduerſum
nos gentes per circuitum,vt nos aufe-
rant:& parent venire,& occupare mu
B nitionem in quam confugimus: & Ti-
motheus eſt dux exercitus eorum.Nūc
ergo veni,& eripe nos de manibus eo-
rum, quia cecidit multitudo de nobis.
Et omnes fratres noſtri qui erant in lo-
cis Tubin,interfecti ſunt:& captiuas du
xerunt vxores eorum,& natos, & ſpo-
lia,& peremerunt illic fere mille viros.
Et adhuc epiſtolę legebātur,& ecce alii
nuntii venerunt de Galilæa conſciſſis
tunicis,nuntiantes ſecundū verba hęc:
dicentes conueniſſe aduerſum ſe à Pto
lemaida,& Tyro,& Sidone: & repleta
eſt omnis Galilæa alienigenis vt nos cō
ſumant.Vt audiuit autem Iudas & po-
pulus ſermones iſtos, conuenit eccleſia
magna cogitare quid facerent fratribus
ſuis qui in tribulatione erant, & expu
gnabantur ab eis.Dixitq; Iudas Simoni
fratri ſuo,Elige tibi viros,& vade,& li
bera fratres tuos in Galilæa:ego autem
& frater meus Ionathas ibimus in Ga-
laaditim.Et reliquit Ioſephum filiū Za
chariæ, & Azariam duces populi cum
reſiduo exercitu in Iudęa ad cuſtodiā:
& præcepit illis,dicens,præſtote po-
pulo huic:& nolite bellum committe-
C re aduerſum gētes donec reuertamur.
Et partiti ſunt Simoni viri tria millia,vt
iret in Galilæam: Iudæ autem octo mil
lia in Galaaditim.Et abiit Simon in Ga
lilæam,& commiſit prælia multa cum
gentibus:& contritæ ſunt gentes à fa-
cie eius: & perſecutus eſt eos vſque ad
portam Ptolemaidis,& ceciderunt de
gentibus fere tria millia virorū,& ac-
cepit ſpolia eorum,& aſſumpſit eos qui
erant in Galilæa & in Arbatis cum vxo
ribus & natis & omnibus quæ erant il
lis,& adduxit in Iudæā cum lętitia ma
gna. Et Iudas Machabæus & Ionathas
frater eius tranſierunt Iordanem,& ab-
ierunt viam trium dierum per deſer-
tum. Et occurrerunt eis Nabuthæi, &
ſuſceperunt eos pacifice,& narrauerūt
eis omnia quæ acciderāt fratribus eo-
rum in Galaaditide, & quia multi ex
eis comprehenſi ſunt in Baraſa, & Bo-
ſor,& in Alimis,& in Caſphor, & Ma-
geth & Carnain,hę omnes ciuitates mu
nitæ,& magnæ.Sed in cęteris ciuitati-
bus Galaaditidis tenentur comprehen
ſi,& in craſtinum conſtituerunt admo
uere exercitum ciuitatibus his,& com
prehendere & tollere eos in vna die.
Et conuertit Iudas & exercitus eius
viam in deſertum Boſor repente, & oc
cupauit ciuitatem: & occidit omnem
maſculum in ore gladii, & accepit om D
nia ſpolia eorum,& ſuccēdit eam igni.
Et ſurrexerunt inde nocte, & ibant vſ-
que ad munitionem. Et factum eſt dilu
culo cum eleuaſſent oculos ſuos,& ec-
ce populus multus,cuius non erat nu-
merus,portantes ſcalas & machinas vt
comprehenderent munitionem:& ex-
pugnabant eos. Et vidit Iudas quia cœ
pit bellum, & clamor belli aſcendit ad
cęlum ſicut tuba,et clamor magnus de
ciuitate:et dixit exercitui ſuo,Pugnate
hodie pro fratribus veſtris. Et venit,tri
bus ordinibus poſt eos et exclamaue-
runt tubis,et clamauerunt in oratione.
Et cognouerunt caſtra Timothei quia
Machabæus eſt, et refugerunt à facie
eius:et percuſſerunt eos plaga magna,
et ceciderunt ex eis in die illa fere o-
cto millia virorum.Et diuertit Iudas in
Maſpha, et expugnauit,et cepit eam:et
occidit omnem maſculum eius, et aſ-
ſumpſit ſpolia eius, et ſuccendit eam
igni. Inde perrexit, et cepit Caſbon,
et Mageth, et Boſor, et reliquas ciuita-
tes Galaaditidis. Poſt hæc autem ver-
ba,congregauit Timotheus exercitum
alium, et caſtra poſuit contra Raphon
trans torrentem. Et miſit Iudas ſpe-
culari exercitum: et renuntiauerunt
ei,dicentes,Quia conuenerunt ad eum
omnes gentes quæ in circuitu noſtro
ſunt, et exercitus multus nimis, et A-
rabas conduxerunt in auxilium ſibi, et
caſtra poſuerunt trans torrentem, pa-
rati ad te venire in prælium. Et abiit E
Iudas obuiam illis. Et ait Timotheus
principibus exercitus ſui, Cum appro-

pinnerit Iudas & exercitus eius ad torrentem aquæ: ſi tranſierit ad nos prior, non poterimus ſuſtinere eum quia potens poterit aduerſum nos. ſi vero timuerit tranſire, & poſuerit caſtra extra flumen, tranſfretemus ad eos & poterimus aduerſus illum. Vt autem appropinquauit Iudas ad torrentē aquæ, ſtatuit ſcribas populi ſecus torrentem, & mandauit eis, dicens, Neminem hominum reliqueritis, ſed veniant omnes in præliū. Et trāſfretauit ad illos prior, & omnis populus poſt eum. & contritę ſunt omnes gentes à facie eorū, & proiecerunt arma ſua, & fugerunt ad phanum, quod erat in Carnaim. Et occupauit ipſam ciuitatem, & phanum ſuccendit igni cum omnibus quæ erant in ipſo: & oppreſſa eſt Carnaim, & non potuit ſuſtinere contra faciem Iudæ. ¶Et congregauit Iudas vniuerſos Iſraelitas qui erant in Galaaditide, à minimo vſque ad maximum, & vxores eorum, & natos, & vaſa, & exercitū magnum valde, vt venirent in terram Iudæ. Et venerunt vſque Ephron: & hæc ciuitas magna in ingreſſu poſita, munita valde. & non erat declinare ab ea dextera vel ſiniſtra, ſed per medium iter erat. Et incluſerunt ſe qui erant in ciuitate, & obſtruxerunt portas lapidibus: & miſit ad eos Iudas verbis pacificis, dicēs,
F tranſeamus per terram veſtram, vt eamus in terram noſtram: & nemo vobis nocebit, tantum pedibus tranſibimus. & nolebant eis aperire. Et præcepit Iudas prædicari in caſtris vt applicarent vnuſquiſque in quo erat loco. & applicuerunt ſe viri virtutis, & oppugnauit ciuitatem illam tota die & tota nocte, & tradita eſt ciuitas in manu eius: & peremerunt omnem maſculum in ore gladii, & eradicauit eam, & accepit ſpolia eius, & tranſiuit per totam ciuitatē ſuper interfectos. Et tranſgreſſi ſunt Iordanem in campo magno, cōtra faciem Beth-ſan. Et erat Iudas congregans extremos, & exhortabatur populum per totam viam, donec venirent in terram Iuda: & aſcenderunt in montem Sion cum lætitia & gaudio, & obtulerunt holocauſta, quòd nemo ex eis cecidiſſet donec reuerterentur in pace. ¶Et in diebus quibus erat Iudas & Ionathas in terra Galaad, & Simon frater eius in Galilæa contra faciem Ptolomaidis, audiuit Ioſephus Zachariæ filius, & Azarias principes virtutis res bene geſtas, & prælia quæ facta ſunt, & dixit faciamus & ipſi nobis nomen, & eamus pugnare aduerſus gentes quæ in circuitu G
noſtro ſunt. Et pręcepit his qui erant in exercitu ſuo, & abierunt Iamniam. Et exiuit Gorgias de ciuitate, & viri eius obuiam illis in pugnam. Et fugati ſunt Ioſepus & Azarias vſq; in fines Iudęæ: & ceciderunt illa die de populo Iſrael ad duo millia viri, & facta eſt plaga magna in populo, quia non audierunt Iudam: & fratres eius, exiſtimantes fortiter ſe facturos. ipſi autē nō erant de ſemine virorum illorum, per quos ſalus facta eſt in Iſrael. Et vir Iuda & fratres eius magnificati ſunt valde in conſpectu omnis Iſrael, & gentium omnium vbi audiebatur nomeñ eorum. Et conuenerunt ad eos fauſta acclamantes. ¶Et exiuit Iudas & fratres eius, & expugnabant filios Eſau in terra quæ ad Auſtrum eſt, & percuſſit Chebron, & filias eius: & muros eius & turres ſuccēdit igni in circuitu. Et mouit caſtra, vt iret in terram alienigenarum, & perambulabat Samariam. In die illa ceciderunt ſacerdotes in bello, dum vult fortiter facere dum ſine conſilio exit in prælium. Et declinauit Iudas in Azotum in terram alienigenarum, & diruit aras eorum, & ſculptilia deorum ipſorum ſuccendit igni: & cepit ſpolia ciuitatum, & reuerſus eſt in terram Iuda.

CAP. VI.

Antiochus Elymaidem vrbem volens deprędari, à ciuibus propellitur. Incidit in morbum. Moritur. Conſtituitur rex filius eius Antiochus Eupator. Obſidio arcis Sion. Antiochi aduentus in Iudæam cum numeroſo exercitu. Eleazari magnanimitas. Rex ſuadēte Lyſia init pacem cum Iuda. Rex fœdus violat.

ET rex Antiochus perambulabat A
ſuperiores regiones, & audiuit eſſe ciuitatem Elymaidem in Perſide nobiliſſimam, & copioſam in argēto & auro, templumque in ea locuples valde. & illic velamina aurea, & loricæ, & ſcuta, quæ reliquit Alexander

Philippi rex Macedo qui regnauit primus in Græcia. Et venit, & quærebat capere ciuitatem, & deprędari eam, & non potuit: quoniā innotuit ſermo his qui erant in ciuitate, & ſurrexerunt in prælium, & fugit inde, & abiit cum triſtitia magna, & reuerſus eſt in Babyloniam, Et venit qui nuntiaret ei in Perſide, Quia fugata ſunt caſtra quæ erant

B in terra Iuda: & quia abiit Liſias cum virtute forti in primis, & fugatus eſt à facie Iudæorum, & inualuerunt armis & viribus, & ſpoliis multis quæ ceperunt de caſtris quę exciderunt: & quia diruerunt abominationem quam ædificauerant ſuper altare quod erat in Ieruſalem: & ſanctificationē, ſicut prius circundederunt muris excelſis: ſed & Bethſuram ciuitatem ſuam. Et factū eſt vt audiuit rex ſermones iſtos, expauit, & commotus eſt valde: & decidit in lectum, & incidit in langorem præ triſtitia, quia non factum eſt ei ſicut cogitabat. Et erat illic per dies multos: quia renouata eſt in eo triſtitia magna, & arbitratus eſt ſe mori. Et vocauit omnes amicos ſuos, & dixit illis, Receſſit ſomnus ab oculis meis, & concidi & corrui corde præ ſolicitudine: & dixi in corde meo, In quantam tribulationem deueni, & in quos fluctus triſtitiæ in qua nunc ſum: qui iucundus eram, & dilectus in poteſtate mea? Nunc vero reminiſcor malorum quæ feci in Ieruſalem, vnde & abſtuli omnia ſpolia aurea & argentea quæ erant in ea, & miſi auferre habitantes Iudæam, ſine cauſa. Cognoui ergo quia propterea inuenerunt me mala iſta: & ecce pereo triſtitia magna in terra aliena. Et vocauit Philippum vnū de amicis ſuis, & præpoſuit eum ſuper vniuerſum regnum

C ſuum: & dedit ei diadema, & ſtolam ſuam, & annulum, vt adduceret Antiochum filium ſuum, & nutriret eum, & regnaret. Et mortuus eſt illic Antiochus rex anno centeſimo quadrageſimo nono. ¶Et cognouit Lyſias quoniā mortuus eſt rex & conſtituit regnare Antiochum filium eius, quem nutriuit adoleſcentem: & vocauit nomen eius Eupatorem. Et hi qui erant in arce, cōcluſerant Iſrael in circuitu Sanctorum & quærebant eis mala ſemper & firmamentum gentium. Et cogitauit Iudas diſperdere eos: & conuocauit vniuerſum populum, vt obſiderent eos. Et conuenerunt ſimul, & obſederunt eos anno centeſimo quinquageſimo, & fecerunt baliſtas & machinas. Et exierūt quidam ex eis qui obſidebantur: & adiunxerunt ſe illis aliqui impii ex Iſrael & abierunt ad regē, & dixerunt, Quovſque non facis iudicium & vindicas fratres noſtros? Nos decreuimus ſeruire patri tuo, & ambulare in præceptis eius, & obſequi edictis eius: & filii populi noſtri propter hoc alienabant ſe à nobis, & quicunque inueniebantur ex nobis, interficiebantur, & hæreditates noſtræ diripiebantur. Et non ad nos tātum extenderūt manum, ſed & in omnes fines noſtros. & ecce applicuerunt hodie ad arcem in Ieruſalem occupare eam, & munitionem in Beth-ſurā munierunt. & niſi præueneris eos velocius, maiora quàm hæc facient, & non poteris obtinere eos. ¶Et iratus eſt rex vt hæc audiuit: & conuocauit omnes amicos ſuos, & principes exercitus ſui

& eos qui ſuper equites erant, ſed & de regnis aliis, & de inſulis maritimis venerunt ad eum exercitus conductitii. D

Et erat numerus exercitus eius, cētum millia peditum, & viginti millia equitum, & elephanti triginta duo docti ad prælium. Et venerunt per Idumæā, & applicuerunt ad Beth-ſuram, & pugnauerunt dies multos, & fecerunt machinas, & exierunt, & ſuccenderūt eas igni, & pugnauerunt viriliter. Et receſſit Iudas ab arce, & mouit caſtra ad Beth-zacharam contra caſtra regis. Et ſurrexit rex ante lucem, & concitauit exercitus in impetum cōtra viā Beth-zacharam: & comparauerunt ſe exercitus in prælium, & tubis cecinerunt: & elephantis oſtenderunt ſanguinem vuæ & mori, ad acuendos eos in prælium. & diuiſerūt beſtias per legiones: & aſtiterunt ſingulis elephantis mille viri in loricis concatenatis, & galeæ æreæ in capitibus eorum: & quingenti equites ordinati vnicuique beſtiæ electi erant. Hi ante tempus vbicunque erat beſtia, ibi erant: & quocunque ibat, ibant, & non diſcedebant ab ea. Sed & turres ligneæ ſuper eos firmæ protegē-

tes ſuper ſingulas beſtias: & ſuper eas machinæ: & ſuper ſingulas, viri virtutis triginta duo, qui pugnabant deſuper: & intus magiſter beſtiæ. Et reſiduũ equitatum hinc & inde ſtatuit in duas partes, tubis exercitum commouere, & perurgere conſtipatos in legionibus eius. Et vt refulſit ſol in clypeos aureos & æreos, reſplenduerunt mõtes ab eis, & reſplenduerunt ſicut lampades ignis. Et diſtincta eſt pars exercitus regis per montes excelſos, & alia per loca humilia: & ibant caute & ordinate. Et commouebantur omnes inhabitantes terram à voce multitudinis eorum, & inceſſu turbæ, & colliſione armorum, erat enim exercitus magnus valde & fortis. Et appropiauit Iudas, & exercitus eius in prælium: & ceciderunt de exercitu regis ſexcenti viri. ¶Et vidit Eleazar filius Saura, vnam de beſtiis loricatã loricis regis, & erat eminens ſuper cæteras beſtias, & viſum eſt ei ꝙ in ea eſſet rex: & dedit ſe vt liberaret populum ſuum, & acquireret ſibi nomen æternum. Et cucurrit ad eam audacter in medio legionis interficiens à dextris & à ſiniſtris, & cadebant ab eo huc atque illuc. Et iuit ſub elephantum, & ſuppoſuit ſe ei, & occidit eũ: & cecidit in terram ſuper ipſum, & mortuus eſt illic. Et videntes virtutem regis, & impetum exercitus eius, diuerterunt ſe ab eis. Caſtra autem regis aſcenderunt contra eos in Ieruſalem, & applicuerunt caſtra regis & ad Iudæam & montem Sion. Et fecit pacem cũ his qui erant in Beth-ſura: & exierunt de ciuitate, quia non erant eis ibi alimenta concluſis, quia ſabbata erant terræ. Et comprehendit rex Beth-ſuram, & conſtituit illic cuſtodiam ſeruare eam. Et conuertit caſtra ad locum ſanctificationis dies multos: & ſtatuit illic baliſtas, & machinas, & ignis iacula, & tormenta ad lapides iactãdos, & ſpicula, & ſcorpios ad mittendas ſagittas & fundibula. Fecerunt autem & ipſi machinas aduerſus machinas eorum, & pugnauerunt dies multos. Eſcæ autem non erant in ciuitate, eo ꝙ ſeptimus annus eſſet: & qui remanſerant in Iudæa de gentibus conſumpſerant reliquias eorum quæ repoſitæ fuerãt. Et remanſerunt in ſanctis viri pauci, quoniam obtinuerat eos fames: & diſperſi ſunt vnuſquiſque in locum ſuum. ¶Et audiuit Lyſias ꝙ Philippus quem conſtituerat rex Antiochus cum adhuc viueret, vt nutriret Antiochum filium ſuum, & regnaret, reuerſus eſt à Perſide & Media, & exercitus qui abierat cum ipſo, & quia quærebat ſuſcipere regni negotia: & feſtinauit ire, & dicere ad regem & duces exercitus, Deficimus quotidie, & eſca nobis modica eſt, & locus quem obſidemus eſt munitus, & incumbit nobis ordinare de regno. Nunc itaque demus dextras hominibus iſtis, & faciamus cum illis pacem, & cum omni gente eorum: & conſtituamus illis vt ambulent in legitimis ſuis ſicut prius, propter legitima enim ipſorum quæ deſpeximus, irati ſunt, & fecerunt omnia hæc. Et placuit ſermo in cõſpectu regis & principum: & miſit ad eos pacem facere: & ceperunt illam. Et iurauit illis rex & principes: & exierunt de munitione Et intrauit rex montem Sion, & vidit munitionem loci: & rupit citius iuramentum quod iurauit, & mandauit deſtruere murum in gyro. Et diſceſſit feſtinanter, & reuerſus eſt Antiochiam & inuenit Philippum dominantem ciuitati, & pugnauit aduerſus eum, & occupauit ciuitatem.

CAP. VII.

Occiſis Antiocho & Lyſia Demetrius regnat. Rex impiorum cõſilio mittens Bacchidem & Alcimum in Iudæam, filios Iſrael affligit. Poſt reditum Bacchidis & Alcimi mittit rex Nicanorem. Oratio ſacerdotum aduerſus Nicanorem. Iudas, oratione facta, Nicanorem interficit.

ANno centeſimo quinquageſimo primo exiit Demetrius Seleuci filius ab vrbe Roma, & aſcendit cum paucis viris in ciuitatẽ maritimam, & regnauit illic. Et factum eſt: vt ingreſſus eſt domum regni patrum ſuorum, comprehendit exercitus Antiochum & Lyſiam, vt adducerent eos ad eum. Et res ei innotuit: & ait, Nolite mihi oſtendere faciem eo-

rum.Et occidit eos exercitus.¶Et ſedit
Demetrius ſuper ſedem regni ſui,& ve
nerunt ad eum viri iniqui & impii ex
Iſrael:& Alcimus,dux eorum , qui vo-
lebat fieri ſacerdos. Et accuſauerunt
populum apud regem , dicentes,Per-
didit Iudas & fratres eius omnes ami
cos tuos , & nos diſperdidit de terra
noſtra. Nunc ergo mitte virum,cui cre
dis , vt eat & videat exterminium om
ne quod fecit nobis & regionibus
regis : & puniat omnes amicos e-
ius & adiutores eorum .Et elegit rex
B ex amicis ſuis Bacchidem , qui domi-
nabatur trans flumen magnum in re-
gno,& fidelem regi : & miſit eum , &
Alcimum impium conſtituit in ſacer
dotium,& mandauit ei facere vltio-
nem in filios Iſrael. Et ſurrexerunt , &
venerunt cum exercitu magno in ter-
ram Iuda:& miſerunt nuntios, & locu
ti ſunt ad Iudam & ad fratres eius ver
bis pacificis in dolo.Et non intende-
runt ſermonibus eorum : viderunt e
nim quia venerunt cum exercitu ma-
gno. Et conuenerunt ad Alcimum &
Bacchidem congregatio ſcribarum re-
quirere quæ iuxta ſunt : et primi,Aſſi-
dæi qui erant in filiis Iſrael: et exqui-
rebant ab eis pacem . Dixerunt enim
Homo ſacerdos de ſemine Aaron venit
nõ decipiet nos.Et locutus eſt cum eis
verba pacifica:et iurauit illis , dicens,
Non inferemus vobis malum , neque
amicis veſtris.Et crediderunt ei. Et cõ
prehendit ex eis ſexaginta viros, et oc
C cidit eos in vna die ſecundum verbũ
78.a quod ſcriptũ eſt,||Carnes ſanctorũ tuo-
rũ,et ſãguinẽ ipſorũ effuderunt in cir-
cuitu Ieruſalẽ,et nõ erat qui ſepeliret.
Et incubuit timor et tremor in omnẽ
populũ:quia dixerũt,Nõ eſt veritas et
iudiciũ in eis:trãgreſſi ſunt enim cõſti
tutũ,et iuſiurãdum quod iurauerũt. Et
mouit Bacchides caſtra ab Ieruſalẽ , et
applicuit in Bethzecha:et miſit,et cõ-
prehẽdit multos ex eis qui ad ſe refu-
gerãt,et quoſdã de populo mactauit,et
in puteũ magnum proiecit.Et cõmi-
ſit regionem Alcimo , et reliquit cum
eo auxilium in adiutorium ipſi.¶Et a-
biit Bacchides ad regem:et ſatis age-
bat Alcimus pro principatu ſacerdo-
tii ſui , et conuenerunt ad eum om-
nes,qui perturbabant populum ſuum,
et obtinuerunt terram Iuda,et fecerũt
plagam magnam in Iſrael.Et vidit Iu-
das omnia mala quæ fecit Alcimus et D
qui cum eo erant , filiis Iſrael , mul-
to plus quàm gentes:et exiit in omnes
fines Iudææ in circuitu, et fecit vindi
ctã in viros deſertores , et ceſſauerunt
vltra exire in regionem . Vidit autem
Alcimus ꝙ præualuit Iudas et qui cũ
eo erant:et cognouit quia non poteſt
ſuſtinere eos,et regreſſus eſt ad regem
et accuſauit eos multis criminibꝰ.¶||Et 2.Macha.
miſit rex Nicanorem, vnũ ex principi 15.a.
bus ſuis nobilioribus , qui erat inimi-
citias exercens contra Iſrael:et manda
uit ei euertere populum . Et venit Ni-
canor in Ieruſalem cum exercitu ma-
gno,et miſit ad Iudam et ad fratres e-
ius verbis pacificis cum dolo, dicens,
Non ſit pugna inter me et vos : veniã
cum viris paucis,vt videam facies ve
ſtras cum pace.Et venit ad Iudam , et
ſalutauerunt ſe inuicem pacifice:et ho
ſtes parati erant rapere Iudam . Et
innotuit ſermo Iudæ quoniam cum E
dolo venerat ad eum : et conterritus
eſt ab eo , et amplius noluit videre
faciem eius.Et cognouit Nicanor quo
niam denudatum eſt conſilium eius:
et exiuit obuiam Iudæ in pugnam iux
ta Capharſalama. Et ceciderunt de
Nicanoris exercitu , fere quinque mi-
lia viri , et fugerunt in ciuitatem Da-
uid . Et poſt hæc verba aſcendit Ni-
canor in montem Sion: et exierunt de
ſacerdotibus populi ſalutare eum in
pace, et demonſtrare ei holocauſtoma
ta quæ offerebantur pro rege . Et irri-
dens , ſpreuit eos , polluit : et locutus
eſt ſuperbe , et iurauit cum ira , di-
cens , Niſi traditus fuerit Iudas,et ex- F
ercitus eius in manus meas : conti-
nuo cũ regreſſus fuero in pace,ſuccẽdã
domũ iſtã.¶Et exiit cũ ira magna:et ĩ-
trauerũt ſacerdotes:et ſteterũt ante fa-
ciẽ altaris et tẽpli:et flẽtes dixerũt,Tu
dñe elegiſti domũ iſtã ad inuocãdũ no
mẽ tuũ ĩ ea,vt eſſet domꝰ orationis et
obſecratiõis pp̄lo tuo:fac vindictã ĩ ho
mĩe iſto,et exercitu eiꝰ,et cadãt ĩ gla
dio:memento blaſphemias eorũ,et ne
dederis eis vt permaneãt.¶Et exiit Ni
canor ab Ieruſalẽ,et caſtra applicuit ad

Beth-horon: & occurrit illi exercitus Syriæ. Et Iudas applicuit in Adarſa cũ tribus millibus viris: & orauit Iudas,
4 Reg.19 & dixit, ‖Qui miſſi erant à rege Senna
g tobiæ. cherib, domine, quia blaſphemauerũt
r.d.eccl. te, exiit angelus, & percuſſit ex eis cen
48.d. tum octogintaquinque millia: ſic con-
iſa.37.g. tere exercitum iſtum in conſpectu noſtro hodie, & ſciant cæteri quia male locutus eſt ſup ſancta tua, & iudica illũ ſecundum malitiam illius. Et commiſerunt exercitus prælium tertiadecima die menſis Adar: et contrita ſunt caſtra Nicanoris, et cecidit ipſe primus in prælio. Vt autem vidit exercitus e-
C ius quia cecidiſſet Nicanor, proiecerunt arma ſua, et fugerunt: et perſecuti ſunt eos viam vnius diei ab Adazer vſquequo veniatur in Gazara, et tubis cecinerunt poſt eos cum ſignificationibus, et exierunt de omnibus caſtellis Iudææ in circuitu, et ventilabant eos cornibus, et cõuertebantur iterum ad eos, et ceciderunt omnes gladio, et nõ eſt relictus ex eis nec vnus. Et acceperunt ſpolia eorum et prædam: et caput Nicanoris amputauerunt, et dextram eius quam extenderat ſuperbe, et attulerunt, et ſuſpenderunt contra Ieruſalem. Et lætatus eſt populus valde, et egerunt diem illam in lætitia magna Et conſtituit agi omnibus annis diem iſtam tertiadecima die menſis Adar. Et ſiluit terra Iuda dies paucos.

CAP. VIII.

¶ Iudas Romanorum res bene geſtas conſyderans, pacem cum eis init. Reſcriptum Romanorum ad Iudæos.

A ET audiuit Iudas nomen Romanorum quia ſunt potentes viribus, et acquieſcunt ad omnia quæ poſtulantur ab eis: et quicunque acceſſerunt ad eos, ſtatuerunt cum eis amicitias, et quia ſunt potentes viribus. Et audierunt prælia eorum, et virtutes bonas quas fecerunt in Galatia, quia obtinuerunt eos et duxerunt ſub tributum: et quãta fecerunt in regione Hiſpaniæ, et quod in poteſtatem redegerunt metalla argenti et auri quæ illic ſunt, et poſſederunt omnem locum cõſilio ſuo et patientia: locaq; quæ longe erant valde ab eis, et reges qui ſuperuenerãt eis ab extremis terræ, cõtriuerunt, et percuſſerunt eos plaga magna cæteri autem dant eis tributum omnibus annis. Et Philippum et Perſem Cethæorum regem, et cæteros qui aduerſum eos arma tulerant contriuerũt B in bello, et obtinuerunt eos, et Anthiochum magnum regem Aſiæ, qui eis pugnam intulerat, habens centum viginti elephantes, et equitatum, et currus, et exercitum magnum, valde contritum ab eis: et quia ceperunt eum viuum, et ſtatuerunt ei vt daret ipſe et qui regnarent poſt ipſum: tributum magnum, et daret obſides, et conſtitutum et regionem Indorum, et Medos, et Lydos de optimis regionibus eorum: et acceptas eas ab eis, dederunt Eumeni regi, et quia qui erant apud Helladam, voluerunt ire, et tollere eos: et innotuit ſermo his, et miſerunt ad eos ducẽ vnum, et pugnauerunt contra illos, et ceciderunt ex eis multi, et captiuas duxerunt vxores eorum, et filios, et diripuerunt eos, et terram eorum poſſederunt, et deſtruxerunt muros eorum, et in ſeruitutem illos redegerunt vſque in hunc diem: et reſidua regna, et inſulas quæ aliquando reſtiterant illis, exterminauerunt, et in poteſtatem redegerunt. Cum amicis autem ſuis, et qui in ipſis requiem habebant, conſeruauerunt amicitiam: et obtinuerunt regna quæ erant proxima, et quæ erant longe: quia quicunque audiebant nomen eorum, timebant eos. Quibus vero vellent auxilio eſſe vt regnarent, regnabant: quos autem vellent, regno deturbabant, et exaltati ſunt valde. Et in omnibus iſtis nemo portabat diadema nec induebatur purpura, vt magnifica C retur in ea. Et quia curiam fecerunt ſibi, et quotidie conſulebant trecentos viginti conſilium agentes ſemper de multitudine, vt quæ digna ſunt, gerant. Et committunt vni homini magiſtratum ſuum per ſingulos annos dominari vniuerſæ terræ ſuæ: et omnes obediunt vni, et non eſt inuidia neque zelus inter eos. ¶Et elegit Iudas Eupolemum filium Iohannis filii Iacob, et Iaſonem filium Eleazari, et miſit eos Romam conſtituere cum illis amicitiã et ſocietatẽ: et vt auferrent ab eis iugũ

Græcorum, quia viderunt quód in ſeruitutem premerent regnum Iſrael. Et abierunt Romam viam multam valde, & introierunt curiam, & dixerunt, Iudas Machabæus, & fratres eius, & populus Iudæorum miſerunt nos ad vos ſtatuere vobiſcum ſocietatem & pacē, & conſcribere nos ſocios & amicos veſtros. Et placuit ſermo in conſpectu eorum. ¶Et hoc reſcriptum eſt, quod reſcripſerunt in tabulis æreis: & miſerūt in Ieruſalem, vt eſſet apud eos ibi memoriale pacis & ſocietatis. BENE SIT ROMANIS & genti Iudæorum in mari & in terra in æternum: gladiuſque

D & hoſtis procul ſit ab eis. Quod ſi inſtiterit bellum Romanis prius, aut omnibus ſociis eorum in omni dominatione eorum: auxilium feret gens Iudæorum, prout tempus dictauerit, corde pleno. & præliantibus non dabunt, neque ſubminiſtrabunt triticum, arma, pecuniā, naues, ſicut placuit Romanis: & cuſtodient mandata eorum, nihil ab eis accipientes. Similiter autem & ſi genti Iudæorum prius acciderit bellum, adiuuabunt Romani ex animo, prout eis tēpus permiſerit: & adiuuantibus non dabitur triticum, arma, pecunia, naues, ſicut placuit Romanis: & cuſtodient mādata eorum abſque dolo. ſecūdum hęc verba cōſtituerunt Romani populo Iudæorum. ¶Quod ſi poſt hæc verba hi aut illi addere, aut demere ad hæc aliquid voluerint, faciēt ex propoſito ſuo: & quæcunque addiderint vel dempſerint, rata erunt. Sed & de malis quæ Demetrius rex fecit in eos, ſcripſimus ei, dicentes, Quare grauaſti iugum tuum ſuper amicos noſtros, & ſocios Iudæos? ſi ergo iterum adierint nos aduerſum te, faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum mari terraque.

CAP. IX.

✠ Nicanore mortuo, rurſum mittit Demetrius Bacchidem & Alcimum cōtra Iudā. Iudas interficit, impii affligentes Iudam. Ionathan fratri ſubſtituunt Iudæi. Conflictus Ionathæ & Bacchidis. Alcymus paralyſi diſſolutus interiit. Reuertitur ad regem Bacchides impiorum ſuaſu Ionathan aggreſſus vincitur. Fœdus Ionathæ cum Bacchide.

INterea vt audiuit Demetrius quia cecidit Nicanor & exercitus eius in prælio, appoſuit & Bacchidem & Alcimum rurſum mittere in Iudæam, & dextrum cornu cum illis. Et abierunt viam quæ ducit in Galgala, & caſtra poſuerunt in Maſaloth, quę eſt in Arbellis: & occupauerunt eam, & peremerunt animas hominum multas. In menſe primo anni centeſimi & quinquageſimiſecundi applicuerunt exercitum ad Ieruſalem: & ſurrexerunt, & abierunt in Berean viginti millia virorum, & duo millia equitū. Et Iudas poſuerat caſtra in Laiſa, & tria millia viri electi cum eo: & viderunt multitudinem exercitus quia multi ſunt, & timuerunt valde: & multi ſubtraxerunt ſe de caſtris, & non remanſerunt ex eis niſi octingenti viri. Et vidit Iudas quód defluxit exercitus ſuus, & bellum perurgebat eum, & confractus eſt corde: quia non habebat tempus congregādi eos, & diſſolutus eſt. Et dixit his qui reſidui erant, Surgamus, & eamus ad aduerſarios noſtros, ſi poterimus pugnare aduerſus eos. Et auertebant eum, dicentes, Non poterimus, ſed liberemus animas noſtras modo, & reuertamur ad fratres noſtros, & tunc pugnabimus aduerſus eos: nos autem pauci ſumus. Et ait Iudas, Abſit iſtam rem facere, vt fugiamus ab eis: & ſi appropiauit tempus noſtrum, moriamur in virtute propter fratres noſtros, & non inferamus crimē gloriæ noſtræ. Et mouit exercitus de caſtris, & ſteterunt illis obuiam: & diuiſi B ſunt equites in duas partes, & fundibularii & ſagittarii præibant exercitum, & primi certaminis omnes potentes. Bacchides autem erat in dextro cornu, & proximauit legio ex duabus partibus, & clamabant tubis: exclamauerunt autem & hi qui erant ex parte Iudæ etiam ipſi, & commota eſt terra à voce exercituū: & commiſſum eſt prælium à mane vſque ad veſperam. Et vidit Iudas quód firmior eſt pars exercitus Bacchidis in dextris, & conuenerunt cum ipſo omnes conſtantes corde: & contrita eſt dextera pars ab eis, et perſecutus eſt eos vſque ad montem Azoti. Et qui in ſiniſtro cornu erant, viderunt quód contritum eſt dextrū cor

nu, et ſecuti ſunt poſt Iudã et eos qui
cum ipſo erant à tergo: & ingrauatum eſt prælium, & ceciderunt vulnerati multi ex his & ex illis. Et Iudas cecidit, & cæteri fugerunt. Et Ionathas, et Simon tulerunt Iudam fratrem ſuum, & ſepelierunt eum in ſepulchro patrũ ſuorum in ciuitate Modin. Et fleuerunt eum omnis populus Iſrael planctu magno: & lugebant dies multos, & dixe-
C runt. Quomodo cecidit potens, qui ſaluum faciebat populum Iſrael? Et cætera verba bellorũ Iudæ, & virtutũ quas fecit, & magnitudinis eius non ſunt deſcripta, multa enim erant valde. ¶Et factum eſt: poſt obitum Iudæ emerſerunt iniqui in omnibus finibus Iſrael, & exorti ſunt omnes qui operabãtur iniquitatem. In diebus illis facta eſt fames magna valde, & tradidit ſe Bacchidi omnis regio eorum cum ipſis. Et elegit Bacchides viros impios, & cõſtituit eos dominos regionis: & exquirebant & perſcrutabantur amicos Iudæ, & adducebant eos ad Bacchidem, & vindicabat in illos, & illudebat. Et facta eſt tribulatio magna in Iſrael, qualis non fuit ex die qua non eſt viſus propheta in Iſrael. Et congregati ſunt omnes amici Iudæ, & dixerunt Ionathæ, Ex quo frater tuus Iudas defunctus eſt, vir ſimilis ei non eſt qui exeat cõtra inimicos, Bacchidem, & eos qui inimici ſunt gentis noſtræ. Nunc itaque te hodie eligimus eſſe pro eo nobis in principem & ducem ad bellandum bellum noſtrum. Et ſuſcepit Ionathas tempore illo principatum, & ſurrexit loco Iudæ fratris ſui. Et cognouit Bacchides, & quærebat eum occidere. Et cognouit Ionathas & Simon frater eius, & omnes qui cum eo
D erant: & fugerunt in deſertum Thecuę, & conſederunt ad aquam lacus Aſphar, Et cognouit Bacchides: & die ſabbathorum venit ipſe & omnis exercitus eius trans Iordanem: & Ionathas miſit fratrem ſuum ducẽ populi, & rogauit Nabuthæos amicos ſuos, vt commodarent illis apparatum ſuum qui erat copioſus. Et exierunt filii Iambri ex Madaba, & comprehenderunt Iohannem & omnia quæ habebat, & abierunt habentes ea. ¶Poſt hæc verba renuntiatũ eſt Ionathæ & Simoni fratri eius quia filii Iambri faciunt nuptias magnas, & ducunt ſponſam ex Madaba filiã vnius de magnis principibus Chanaan cum ambitiõe magna. Et recordati ſunt ſanguinis Iohannis fratris ſui: & aſcenderunt, & abſconderũt ſe ſub tegumento montis. Et eleuauerunt oculos ſuos, & viderunt: & ecce tumultus, & apparatꝰ multus. & ſponſus proceſſit, & amici eius, & fratres eius obuiam illis cũ tympanis, & muſicis, & armis multis. Et ſurrexerunt ad eos ex inſidiis, & occiderunt eos, & ceciderũt vulnerati multi, & reſidui fugerunt in mõtes: & acceperũt omnia ſpolia eorũ, & cõuerſæ ſũt nuptiæ in luctũ, & vox muſicorum ipſorum in lamentum. Et vindicauerũt vindictam ſanguinis fratris ſui: & reuerſi ſunt ad ripã Iordanis. Et audiuit Bacchides, & venit dies ſabbathorum vſque ad oram Iordanis in virtute magna. Et dixit ad ſuos Ionathas, Surgamus, & pugnemus contra inimicos noſtros, non eſt enim hodie ſicut heri, & nudiuſtertius. ecce enim bellum ex aduerſo, aqua vero Iordanis hinc & inde, & ripæ, & paludes, & ſaltus: & non eſt locus diuertendi. Nunc ergo clamate in cælum, vt liberemini de manu inimicorum veſtrorum. Et commiſſum eſt bellum. Et extendit Ionathas manũ ſuam percutere Bacchidem, & diuertit ab eo retro: & diſſiliit Ionathas & qui cum eo erant in Iordanem, & tranſnatauerunt ad eos Iordanem, & ceciderunt de parte Bacchidis die illa mille viri: & reuerſi ſunt in Ieruſalẽ, & ędificauerũt ciuitates munitas in Iudęa, munitionẽ q̃ erat in Iericho, & in Ammaũ, & in Beth-horon, & in Bethel, & Thãnata, & Phara, & Thopo muris excelſis & portis & ſeris. Et poſuit cuſtodiã in eis, vt inimicitias exercerẽt in Iſrael: & muniuit ciuitatem Beth-ſuram, & Gazarã, & arcẽ, & poſuit in eis auxilia, & apparatum eſcarum: & accepit filios principum regionis obſides, & poſuit eos in arce in Ieruſalem in cuſtodiam. ¶Et
anno centeſimo quinquageſimotertio, E
menſe ſecundo præcepit Alcimus deſtrui muros domus ſanctæ interioris, & deſtrui opera prophetarum: & cœpit deſtruere. In tempore illo percuſſus eſt Aclimus: & impedita ſunt ope-

ſa illius,& occluſum eſt os eius,& diſſolutus eſt paralyſi, nec vltra potuit loqui verbum & mandare de domo ſua. Et mortuus eſt Alcimus in tempore illo cum tormento magno. ¶Et vidit Bacchides quoniam mortuus eſt Alcimus: & reuerſus eſt ad regem, & ſiluit terra Iuda annis duobus. ¶Et cogitauerunt omnes iniqui, dicentes, Ecce Ionathas & qui cum eo ſunt,in ſilentio habitant confidenter.nunc ergo adducamus Bacchidem, & comprehendet eos omnes vna nocte. Et abierunt,& conſilium ei dederunt.Et ſurrexit vt veniret cum exercitu multo: & miſit occulte epiſtolas ſociis ſuis qui erant in Iudæa,vt comprehenderent Ionathan & eos qui cum eo erant,ſed nõ potuerunt, quia innotuit eis conſilium eorum. Et apprehendit de viris regionis, qui principes erant malitiæ quinquaginta viros, & occidit eos. & ſeceſſit Ionathas, & Simon, & qui cum eo erant in Beth-beſſen, quæ eſt in deſerto: & extruxit diruta eius, & firmauerunt eam. Et cognouit Bacchides,& congregauit vniuerſam multitudinem ſuam: & his qui de Iudæa erant denuntiauit. Et venit, & caſtra poſuit deſup Beth-beſſen: & oppugnauit eam dies multos, & fecit machinas. Et reliquit Ionathas Simonem fratrem ſuum in ciuitate,et exiit in regionem,et venit cum numero,et percuſſit Odaren et fratres eius,et filios Phaſeron in tabernaculis ipſorum, et cœpit cedere et creſcere in virtutibus. Simon vero,et qui cum ipſo erant,exierunt de ciuitate, et ſuccenderunt machinas,et pugnauerunt contra Bacchidem,et contritus eſt ab eis, et afflixerunt eum valde, quoniam conſilium eius et congreſſus eius erat inanis. Et iratus contra viros iniquos qui ei conſilium dederant vt veniret in regionẽ ipſorum,multos ex eis occidit: ipſe autem cogitauit cum reliquis abire in regionem ſuam. ¶Et cognouit Ionathas: et miſit ad eum legatos componere pacem cum ipſo,et reddere ei captiuitatem.Et libenter accepit, et fecit ſecundum verba eius, et iurauit ſe nihil facturum ei mali omnibus diebus vitæ eius,Et reddidit ei captiuitatem quam prius erat prædatus de terra Iuda: et conuerſus abiit in terram ſuam,et non appoſuit amplius venire in fines eius. Et ceſſauit gladius ex Iſrael: et habitauit Ionathas in Machinas,& cœpit Ionathas ibi iudicare populum,et exterminauit impios ex Iſrael.

CAP. X.

Cupit Demetrius inire pactum cũ Ionatha,qui id refellens Alexãdro adhęret.Bellum cõmittit Alexãdre cũ Demetrio. Demetrius interimit.Amicitiã inter ſe ſtatuunt Ptolemæus et Alexander.Occurrens eis Ionathas,ſummo officitur honore. Apollonius dux exercitus Demetrii cum Ionatha congreſſus, ab eodem deuincitur.

ET anno centeſimo ſexageſimo aſcendit Alexãder Antiochi filius, qui cognominatus eſt Nobilis:et occupauit Ptolemaidã, et receperunt eum,et regnauit illic.Et audiuit Demetrius rex, et congregauit exercitum copioſum valde, et exiuit obuiam illi in pręlium.Et miſit Demetrius epiſtolam ad Ionathan verbis pacificis,vt magnificaret eũ: dixit enim, Anticipemus facere pacem cũ eo,priuſquã faciat cum Alexãdro aduerſum nos: recordabitur enim omnium malorũ quę fecimus in eum,et in fratrẽ eius, et in gentẽ eius. Et dedit ei poteſtatẽ congregandi exercitũ, et fabricare arma,et eſſe ipſum ſocium eius, et obſides qui erãt in arce iuſſit tradi ei.Et venit Ionathas in Ieruſalẽ,et legit epiſtolã ĩ auditu omnis populi et eorũ qui in arce erant.Et timuerunt timore magno,quoniã audierunt quod dedit ei rex poteſtatẽ congregãdi exercitũ.Et traditi ſunt Ionathę obſides,et reddidit eos parẽtibus ſuis: et habitauit Ionathas in Ieruſalẽ et cœpit ædificare et innouare ciuitatem. Et dixit facientibus opera, vt extruerẽt muros,et montem Sion in circuitu lapidibus quadratis ad munitionem:et ita fecerunt.Et fugerunt alienigenę qui erãt in munitionibus quas Bacchides ædificauerat: et reliquit vnuſquiſque locũ, et abiit in terrã ſuam tantum in Bethſura remanſerunt aliqui ex his qui reliquerant legem et præcepta dei. erat enim hęc eis ad refugium. ¶Et audiuit Alexander rex promiſſa quæ promiſit Demetrius Ionathæ: et narrauerunt ei

prelia, & virtutes quas ipſe fecit, & fratres eius, & labores quos laborauerũt, & ait, Nũquid inueniemus aliquem virum talem? & nunc faciemus eum amicum, & ſocium noſtrum. Et ſcripſit epiſtolam, & miſit ei ſecundũ hæc verba, dicẽs, REX Alexãder fratri Ionathę ſalutem. Audiuimus de te quòd vir potens ſis viribus, & aptus es vt ſis amicus noſter: & nunc conſtituimus te hodie ſummum ſacerdotem gentis tuę, vt amicus voceris regis (& miſit ei purpuram, & coronam auream) & quæ noſtra ſunt ſentias nobiſcum, & conſerues amicitias ad nos. Et induit ſe Ionathas ſtola ſancta ſeptimo menſe, anno centeſimo ſexageſimo in die ſolenni ſcenopegiæ: & congregauit exercitum, & fecit arma copioſa. ¶Et audiuit Demetrius verba iſta, & cõtriſtatus eſt nimis, & ait, Quid hoc fecimus, quòd præoccupauit nos Alexander apprehendere amicitiam Iudæorum ad munimen ſui? Scribam & ego illis verba deprecatoria, & dignitates, & dona: vt ſint mecum in adiutoriũ. Et ſcripſit eis in hæc verba. REX Demetrius genti Iudæorum ſalutem. Quoniam ſeruaſtis ad nos pactum, & manſiſtis in amicitia noſtra & non acceſſiſtis ad inimicos noſtros, audiuimus, & gauiſi ſumus. Et nunc perſeuerate adhuc conſeruare ad nos fidẽ & retribuemus vobis bona pro his quę feciſtis nobiſcum. Et remittemus vobis
C præſtationes multas, & dabimus vobis donationes. Et nunc abſoluo vos et omnes Iudæos à tributis, et pretia ſalis indulgeo, et coronas remitto, et tertias ſeminis: et dimidiam partem fructus ligni quod eſt portiõis meæ, relinquo vobis ex hodierno die et deinceps, ne accipiatur à terra Iuda et à tribus ciuitatibus, quæ additæ ſunt illi ex Samaria et Galilæa ex hodierna die et in totum tempus et Ieruſalem ſit ſancta et libera cum finibus ſuis: et decimæ et tributa ipſius ſint. Remitto etiam poteſtatẽ arcis quæ eſt in Ieruſalem: et do eã ſummo ſacerdoti, vt conſtituat in ea viros quoſcunque ipſe elegerit, qui cuſtodiant eam. Et omnem animam Iudæorũ, quæ captiua eſt à terra Iuda in omni regno meo relinquo liberam gratis, vt omnes à tributis ſoluantur, etiam pecorum ſuorum. Et omnes dies ſolennes, et ſabbatha, et neomeniæ, et dies decreti, et tres dies ante diem ſolennem, & tres dies poſt diem ſolennem ſint omnes immunitatis et remiſſionis omnibus Iudæis qui ſunt in regno meo: et nemo habebit poteſtatem agere aliquid, et mouere negotia aduerſus aliquem illorum in omni cauſa. Et aſcribantur ex Iudæis in exercitu regis ad triginta millia virorum, et dabuntur illis copiæ vt oportet omnibus exercitibus regis, & ex eis ordinabuntur qui ſint in munitionibus regis magni, et ex his conſtituentur ſup negotia regni quæ aguntur ex fide, et principes ſint ex eis, et ambulent in legibus ſuis, ſicut præcepit rex in terra Iuda. ¶Et tres ciuitates quæ additæ ſunt Iudææ ex regione Samariæ, cum Iudæa reputentur: vt ſint ſub vno, et non obediant alienæ poteſtati, niſi ſũmo ſacerdoti: Ptolemaida et confines eius, quas dedi donum ſanctis qui ſunt in Ieruſalem ad neceſſarios ſumptus ſanctorũ. Et ego do ſingulis annis quindecim millia ſiclorum argenti de rationibus regis, quæ me contingunt: et omne quod reliquum fuerit, quod nõ reddiderant qui ſuper negotia erant annis prioribus, ex hoc dabunt in opera domus. Et ſuper hæc quinque millia ſiclorum argenti, quæ accipiebãt de ſanctorum ratione per ſingulos annos: et hæc ad ſacerdotes pertineant, qui miniſteria funguntur. Et quicunque confugerint in templum quod eſt Ieroſolymis, et in omnibus finibus eius, obnoxii regi in omni negotio dimittantur, et vniuerſa quæ ſunt eis in regno meo libera habeant. Et ad ædificanda vel reſtauranda opera ſanctorum ſumptus dabuntur de ratione regis, et ad extruendos muros in Ieruſalem, et communiẽdos in circuitu, ſumptus dabuntur de ratione regis, et ad conſtruendos muros in Iudæa. Vt audiuit autem Ionathas et populus ſermones iſtos, non crediderunt eis, nec receperunt eos, quia recordati ſunt malitiæ magnæ quam fecerat in Iſrael, et tribulauerat eos valde. Et complacuit eis in Alexandrum, quia ipſe fuerat eis princeps ſermonum pacis, et ipſi auxiliũ

ferebant omnibus diebus. Et congre-
gauit rex Alexander exercitũ magnũ,
& admouit caſtra contra Demetrium.
Et commiſerunt prælium duo reges, et
fugit exercitus Demetrii, & inſecutus
eſt eum Alexander, et incubuit ſuper
eos. Et inualuit prælium nimis, donec
occidit ſol: & cecidit Demetrius in die
illa. Et miſit Alexander ad Ptolemæum
E regem AEgypti legatos ſecundum hæc
verba, dicẽs, QVONIAM regreſſus
ſum in regnum meum, et ſedi in ſede
patrum meorum, et obtinui principa-
tum, & contriui Demetrium, & poſſedi
regionẽ noſtrã, & cõmiſi pugnã cũ eo
& contritus eſt ipſe, & caſtra eius á no
bis, & ſedemus in ſede regni eius, et
nunc ſtatuamus adinuicem amicitiam
& da mihi filiam tuam vxorem, & ego
ero gener tuus, & dabo tibi dona, & ip
ſi dignitatem. Et reſpondit rex Ptole-
mæus, dicens, FOELIX dies in qua
reuerſus eſt ad terram patrum tuorum
& ſediſti in ſede regni eorum. Et nunc
faciam tibi quod ſcripſiſti: ſed occurre
mihi Ptolemaidam, vt videamus inui-
cem nos, & ſpondeam tibi ſicut dixiſti.
¶Et exiuit Ptolemæus de AEgypto, ip
ſe, & Cleopatra filia eius, & venit Pto-
lemaidam anno centeſimo ſexageſimo
ſecundo. Et occurrit ei Alexander rex,
& dedit ei Cleopatram filiam ſuam: &
fecit nuptias eius Ptolemaidæ, ſicut re
ges in magna gloria. ¶Et ſcripſit rex A-
lexander Ionathę, vt veniret obuiã ſi-
bi. Et abiit cum gloria Ptolemaidam,
& occurrit ibi duobus regibus, et de-
dit illis argẽtum multum, & aurum, et
dona: & inuenit gratiam in conſpectu
eorum. Et conuenerunt aduerſus eũ vi
ri peſtilentes ex Iſrael, viri iniqui inter
pellantes aduerſus eũ: et nõ intẽdit ad
eos rex. Et iuſſit ſpoliari Ionathan veſti
F bus ſuis, & indui eum purpura: et ita
fecerunt. Et collocauit eum rex ſedere
ſecum. Dixitq; principibus ſuis, Exite
cum eo in medium ciuitatis, et prædi-
cate vt nemo aduerſus eum interpellet
de vllo negotio, nec quiſquam ei mo-
leſtus ſit de vlla ratione. Et factum eſt
vt viderunt qui interpellabant glo
riam eius quæ prædicabatur, & oper-
tum eum purpura, fugerunt omnes, &
magnificauit eum rex, & ſcripſit eum
inter primos amicos, & poſuit eum
ducem, et participem principatus.
¶Et reuerſus eſt Ionathas in Ieruſa-
lem cum pace et lætitia. In anno cen-
teſimo ſexageſimoquinto, venit Deme-
trius filius Demetrii á Creta in terram
patrum ſuorũ. Et audiuit Alexãder rex
et cõtriſtatus eſt valde, et reuerſus eſt
Antiochiam. ¶Et conſtituit Demetri9
rex Apolloniũ ducẽ, q pręerat Cœleſy-
riæ: et cõgregauit exercitũ magnũ, et
acceſſit ad Iamniã, et miſit ad Ionathã
ſummum ſacerdotem, dicẽns. Tu ſolus
reſiſtis nobis: ego autem factus ſum in
deriſum, et in opprobrium, propterea
quia tu poteſtatem aduerſum nos ex-
erces in montibus. Nunc ergo ſi con-
fidis in virtutibus tuis, deſcende ad
nos in campum, et comparemus illic
inuicem, quia mecum eſt virtus bella-
torũ. Interroga et diſce quis ſum ego,
et cæteri qui auxilio ſunt mihi, qui et
dicunt quia non poteſt ſtare pes veſter
ante faciem noſtram, quia bis in fugã
conuerſi ſunt patres tui terram ſuam:
et nunc quomodo poteris ſuſtinere e-
quitatum et exercitum tantum in cã-
po, vbi non eſt lapis, neque ſaxum, ne-
que locus fugiendi? ¶Vt audiuit autem
Ionathas ſermones Apollonii, mot9 eſt
animo: et elegit decem millia virorum
et exiit ab Ieruſalem, et occurrit ei Si
mon frater eius in adiutorium: et ap-
plicuerunt caſtra in Ioppen, et exclu-
ſit eum á ciuitate: quia cuſtodia Apol-
lonii Ioppe erat, et oppugnauit eam. Et
exterriti qui erant in ciuitate, aperue-
runt ei, et obtinuit Ionathas Ioppen.
¶Et audiuit Appollonius, et admouit
tria millia equitum, et exercitum mul G
tum. Et abiit Azotum tanquam iterfa-
ciens, et ſtatim exiit in campum: eo
quòd haberet multitudinem equitum,
et confideret in eis. Et inſecutus eſt
eum Ionathas in Azotum, et commiſe-
runt prælium. Et reliquit Apollonius
in caſtris mille equites poſt eos occul
te. Et cognouit Ionathas quoniam inſi-
diæ ſunt poſt ſe, et circuierunt caſtra
eius, et iecerunt iacula in populum á
mane vſque ad veſperam. Populus au-
tem ſtabat ſicut præceperat Ionathas:
et laborauerunt equi eorum. Et eiecit
Simon exercitum ſuum, et commiſit

contra legionem, equites enim fatigati erant, contriti ſunt ab eo, & fugerunt. Et qui diſperſi ſunt per campum, fugerunt in Azotum, & intrauerũt in Bethdagon idolum ſuum, vt ibi ſe liberarent. Et ſuccendit Ionathas Azotum, & ciuitates quæ erant in circuitu eius, & accepit ſpolia eorum, & templum Dagon: & omnes qui fugerunt in illud, ſuccendit igni. ¶Et fuerunt qui ceciderunt gladio cum his qui ſuccenſi ſunt, fere octo millia virorum. Et mouit inde Ionathas caſtra & applicuit ea Aſcalonem: & exierunt de ciuitate obuiam illi in magna gloria. Et reuerſus eſt Ionathas in Ieruſalem cum ſuis, habentibus ſpolia multa. Et factum eſt: vt audiuit Alexander rex ſermones iſtos, addidit adhuc glorificare Ionathan. Et miſit ei fibulam auream, ſicut conſuetudo eſt dari cognatis regum. Et dedit ei Accaron & omnes fines eius in poſſeſſionem.

CAP. XI.

Diſſidium inter Ptolemæum & Alexandrum generũ ſuum. Ptolemæo mortuo regnat Demetrius, qui cum Ionatha fœdus cõfirmans Iudæam liberam permittit. Vidẽs Demetrius omnia peccata, dimittit exercitum, in ipſum ſuſcitat Tryphon Antiochum Alexandri filiũ. Per Ionathan liberatur. Liberatus Demetrius ictum fœdus violat. Expulſo Demetrio regnat Antiochus. Bellũ Ionathæ aduerſus alienigenas.

A ET rex AEgypti congregauit exercitum, ſicut arenam quæ eſt circa oram maris, & naues multas: & quærebat obtinere regnum Alexãdri dolo. Et addere illud regno ſuo. Et exiit in Syriam verbis pacificis, & aperiebant ei ciuitates, & occurrebant ei: quia mandauerat Alexander rex exire ei obuiam, eo ꝙ ſocer ſuus eſſet. Cũ autem introiret ciuitatem Ptolemæus ponebat cuſtodias militum in ſingulis ciuitatibꝰ. Et vt appropiauit Azoto oſtẽderunt ei templum Dagon ſuccenſum igni, & Azotum, & cætera eius demolita, & corpora proiecta, & eorum qui cæſi erant in bello tumulos quos fecerant ſecus viam. Et narrauerunt regi, quia hæc fecit Ionathas: vt inuidiam facerent ei. & tacuit rex. ¶Et occurrit Ionathas regi in Ioppen cum gloria, & inuicem ſe ſalutauerunt, & dormierũt illic. Et abiit Ionathas cum rege vſque ad fluuium qui vocabatur Eleutherus: & reuerſus eſt in Ieruſalem. Rex autem Ptolemeus obtinuit dominium ciuitatum vſque Seleuciam maritimam, & cogitabat in Alexandrum conſilia mala. Et miſit legatos ad Demetrium, dicens, VENI componamus inter nos pactum, & dabo tibi filiam meam quam habet Alexander, & regnabis in regno patris tui. Pœnitet enim me, quòd dederim illi filiam meam, quęſiuit enim me occidere. Et vituperauit B
eum, propterea ꝙ cõcupierat regnum eius. Et abſtulit filiam ſuam, & dedit eam Demetrio, & alienauit ſe ab Alexandro, & manifeſtatæ ſunt inimicitię eius. Et intrauit Ptolemæus Antiochiã, & impoſuit duo diademata capiti ſuo, AEgypti & Aſiæ. ¶Alexander autem rex erat in Cilicia illis temporibus: quia rebellabant qui erãt in locis ſuis. Et audiuit Alexander, & venit ad eum in bellum: & produxit Ptolemæus rex exercitum, & occurrit ei manu valida & fugauit eum. Et fugit Alexander in Arabiam, vt ibi protegeretur: rex autem Ptolemæus exaltatus eſt. Et abſtulit Zabdiel Arabs caput Alexandri, & miſit Ptolemęo. ¶Et rex Ptolemęꝰ mortuus eſt in die tertia: & qui erant in munitionibus perierunt ab his ꝗ erãt intra caſtra. Et regnauit Demetrius anno cẽteſimo ſexageſimoſeptimo. In diebus illis congregauit Ionathas eos qui erant in Iudæa, vt expugnarent arcem quæ eſt in Ieruſalem: & fecerunt contra eam machinas multas. Et abierunt quidam qui oderant gentem ſuam viri iniqui ad regem Demetrium, & renuntiauerunt ei ꝙ Ionathas obſideret arcem. Et vt audiuit, iratꝰ eſt et ſtatim venit ad Ptolemaidam, & ſcripſit Ionathæ ne obſideret arcẽ, ſed occurreret ſibi ad colloquium feſtinato. Vt audiuit autem Ionathas iuſſit obſidere: &
elegit de ſenioribus Iſrael, & de ſacer- C
dotibus, & dedit ſe periculo. Et accepit aurum & argentum, & veſtem, &

alia xenia multa, & abiit ab regẽ Pto-
lemaidam, & inuenit gratiam in con-
ſpectu eius. Et interpellabant aduerſus
eum quidam iniqui ex gente ſua. Et fe
cit ei rex ſicut fecerant ei, qui ante eũ
fuerant: & exaltauit eum in conſpectu
omnium amicorum ſuorum, & ſtatuit
ei principatum ſacerdotii, & quæcun-
que alia habuit prius pretioſa, & fecit
eum principem amicorum. ¶Et poſtu-
lauit Ionathas à rege vt immunem fa-
ceret Iudæam, & tres toparchias, & Sa
mariam, & confines eius: & promiſit ei
talenta trecenta. Et conſenſit rex: &
ſcripſit Ionathæ epiſtolas de his omni
bus, hunc modum continentes REX
Demetrius fratri Ionathæ ſalutem &
genti Iudæorum. Exemplum epiſtolæ,
quam ſcripſimus Laſtheni parenti no-
ſtro de vobis, miſimus ad vos vt ſcire-
tis: Rex Demetrius Laſtheni parenti ſa
lutem. Genti Iudæorum amicis noſtris
& conſeruantibus quę iuſta ſunt apud
nos, decreuimus benefacere, propter
benignitatem ipſorum quam erga nos
habent. Statuimus ergo illis omnes fi-
nes Iudææ, & tres ciuitates, Lydam &
Ramathæ, quæ additæ ſunt Iudææ ex
Samaria, & omnes confines earum ſe-
D queſtrari omnibus ſacrificantibus in
Ieroſolymis pro his quę ab eis prius ac
cipiebat rex per ſingulos annos: & pro
fructibus terræ, & pomorum. Et alia
quæ ad nos pertinebant decimarum &
tributorũ, ex hoc tempore remittimus
eis: & areas ſalinarum, & coronas quæ
nobis deferebantur omnia ipſis conce-
dimus, & nihil horum irritum erit ex
hoc & in omne tempus. Nunc ergo cu
rate facere horum exemplum, & detur
Ionathæ, & ponatur in monte ſancto &
in loco celebri. ¶Et videns Demetrius
rex ꝙ ſiluit terra in conſpectu ſuo, &
nihil ei reſtitit, & dimiſit totum exer-
citum ſuum, vnumquenque in locum
ſuum excepto peregrino exercitu quē
traxit ab inſulis gentiũ: & inimici erãt
ei omnes exercitus patrum eius. Try-
phon autem erat quidam partium Ale
xandri prius: & vidit quoniam omnis
exercitus murmurauit contra Deme-
trium, & iuit ad Emalchuel Arabem,
qui nutriebat Antiochũ filium Alexan
dri, & aſſidebat ei, vt traderet eum ip-
ſi, vt regnaret loco patris ſui: & enun-
tiauit ei quarta fecit Demetrius, & ini
micitias exercitũ eius aduerſus illum.
Et manſit ibi diebus multis. ¶Et miſit
Ionathas ad Demetrium regem vt eii-
ceret eos q in arce erant in Ieruſalẽ, & E
qui in præſidiis erant: quia impugna-
bant Iſrael. Et miſit Demetrius ad Io-
nathan, dicens, Non hæc tantum fa-
ciam tibi & genti tuæ: ſe gloria illu-
ſtrabo te & gentem tuam cum fuerit
opportunum. Nunc ergo recte feceris,
ſi miſeris in auxilium mihi viros: quia
diſceſſit omnis exercitus meus. ¶Et mi
ſit ei Ionathas tria millia virorum for-
tium Antiochiam: & venerunt ad re-
gem, & delectatus eſt rex in aduentu
eorum. Et conuenerunt qui erant de ci
uitate centum viginti millia virorum,
& volebant interficere regem. Et fugit
rex in aulam: & occupauerunt qui
erant de ciuitate, itinera ciuitatis, &
cœperunt pugnare. Et vocauit rex Iu-
dæos in auxilium, & conuenerunt
omnes ſimul ad eum, & diſperſi ſunt
omnes per ciuitatem: & occiderunt in
illa die centum millia hominum: & ſuc
cenderunt ciuitatem, & ceperunt ſpo
lia multa in die illa, & liberauerunt re F
gem. ¶Et viderunt qui erant de ciuita
te quòd obtinuiſſent Iudæi ciuitatem
ſicut volebant: & infirmati ſunt men-
te ſua, & clamauerunt ad regem cum
precibus, dicentes, Da nobis dextras,
& ceſſent Iudæi oppugnare nos & ci-
uitatem. Et proiecerunt arma ſua, &
fecerunt pacem: & glorificati ſunt Iu-
dæi in conſpectu regis & in conſpectu
omnium qui erant in regno eius, &
nominati ſunt ĩ regno: & regreſſi ſunt
in Ieruſalem, habentes ſpolia multa.
¶Et ſedit Demetrius rex in ſede regni
ſui: & ſiluit terra in conſpectu eius. Et
mentitus eſt omnia quæcunque di-
xit, & abalienauit ſe à Ionatha, &
non retribuit ei ſecundum beneficia
quæ ſibi retribuerat, & vexabat eum
valde. ¶Poſt hæc autem reuerſus eſt
Tryphon, & Antiochus cum eo puer
adoleſcens: & regnauit, & impoſuit
ſibi diadema. Et congregati ſunt ad
eum omnes exercitus quos diſper-
ſerat Demetrius, & pugnauerunt
contra eum: & fugit, & terga vertit. Et

accepit Tryphon beſtias, & obtinuit
Antiochiam: & ſcripſit Antiochus ado
leſcens Ionathæ, dicens, Conſtituo ti-
bi ſacerdotium, & conſtituo te ſuper
quatuor ciuitates, vt ſis de amicis re-
gis. Et miſit illi vaſa aurea in miniſte-
rium, & dedit ei poteſtatem bibẽdi in
auro, & eſſe in purpura, & habere fibu
lam auream: & Simonem fratrem eius
conſtituit ducem à terminis Tyri vſq;
ad fines Ægypti. Et exiit Ionathas, &
perãbulabat trans flumen ciuitates: &
congregatus eſt ad eum omnis exerci-
tus Syriæ in auxiliũ, & venit Aſcalonẽ,
& occurrerunt ei honorifice de ciuita
te. ¶Et abiit inde Gazam: & cõcluſerũt
ſe qui erant Gaze, & obſedit eã, & ſuc-
cendit quæ erant in circuitu ciuitatis,
prædatus eſt eam. Et rogauerunt Gazẽ
ſes Ionathan, & dedit illis dexterã: &
accepit filios eorum obſides, & miſit il
C los in Ieruſalẽ, & perambulauit regio-
nem vſque Damaſcum. Et audiuit Iona
thas ꝙ præuaricati ſunt principes De-
metrii in Cades quæ eſt in Galilæa cũ
exercitu multò volentes eum remoue
re à negotio regni: & occurrit illis, fra
trem autem ſuũ Simonem reliquit in-
tra prouinciam. Et applicuit Simon ad
Beth-ſuram, & expugnabat eam
diebus multis, & concluſit eos. Et po
ſtulauerunt ab eo dextras accipere, &
dedit illis: & eiecit eos inde, & ce-
pit ciuitatem, & poſuit in ea præſi-
dium. Et Ionathas & caſtra eius appli-
cuerunt ad aquam Geneſar, & ante lu-
cem vigilauerunt in campo Aſor: & ec
ce caſtra alienigenarum occurrebant
ei in campo, & tendebant ei inſidias in
montibus: ipſe autem occurrit ex ad-
uerſo. Inſidiæ vero exurrexerunt de lo
cis ſuis, & commiſerunt prælium. Et fu
gerunt qui erant ex parte Ionathæ, om
nes: & nemo relictus eſt ex eis, niſi Ma
thathias filius Abſolomi, & Iudas filius
Calphi princeps militiæ exercitus. Et
ſcidit Ionathas veſtimenta ſua, & po-
ſuit terram in capite ſuo, & orauit. Et
reuerſus eſt Ionathas ad eos in præ-
lium, & conuertit eos in fugam, & pu-
gnauerunt. ¶Et viderunt qui fugiebant
partis illius, & reuerſi ſunt ad eum, &
inſequebantur cum eo omnes vſque
Cades ad caſtra ſua, & peruenerunt vſ
que illuc, & ceciderunt de alienigenis
in die illa tria millia virorum: & reuer
ſus eſt Ionathas in Ieruſalem.

CAP. XII.

Confirmandi fœderis gratia, legatos Romam & ad Spartiatas mittit Ionathas. Fugat Ionathas principes Demetrii. Ionathan dolo circumuentum comprehendit Tryphon.

ET vidit Ionathas quia tempus A
eum iuuat, & mittit viros, & mi
ſit eos Romam ſtatuere & renoua
re cum eis amicitiam: & ad Spar-
tiatas, & ad alia loca miſit epiſtolas ſe
cundum eandem formam, & abierunt
Romam, & intrauerunt curiam, & di-
xerunt, Ionathas ſummus ſacerdos, &
gens Iudæorum miſerunt nos, vt reno
uaremus amicitiam & ſocietatem ſe-
cundum priſtinum. Et dederunt illis
epiſtolas ad ipſos per loca, vt deduce-
rent eos in terram Iuda cum pace. Et
hoc eſt exẽplum epiſtolarũ, quas ſcri-
pſit Ionathas Spartiatis. IONA-
THAS ſummus ſacerdos, & ſeniores
gentis, & ſacerdotes, & reliquus popu
lus Iudæorum Spartiatis fratribus ſalu
tem. Iampridem miſſæ erant epiſtolæ
ad Oniam ſummum ſacerdotem à Da B
rio qui regnabat apud vos, qm̃ eſtis fra
tres noſtri, ſicut ſcriptũ continet quod
ſubiectũ eſt. ¶Et ſuſcepit Onias virum
qui miſſus fuerat, cum honore: & acce-
pit epiſtolas in quibus ſignificabatur
de ſocietate & amicitia. Nos enim cũ
nullo horũ indigeremus, habẽtes ſan-
ctos libros, qui ſunt in manibus noſtris
maluimus mittere ad vos renouare fra
ternitatẽ & amicitiã, ne forte alieni ef-
ficiamur à vobis: multa enim tempora
tranſierunt, ex quo miſiſtis ad nos. Nos
ergo in omni tẽpore ſine intermiſſiõe
in diebus ſolẽnibus, & cæteris quibus
oportet, memores ſumꝰ veſtri in ſacrifi
ciis quę offerimꝰ, et in obſeruationibꝰ
ſicut fas eſt et decet meminiſſe fratrũ.
Lętamur itaq; de gloria veſtra. Nos aũt
circundederũt multæ tribulationes, et
multa prælia, & impugnauerũt nos re
ges qui ſunt in circuitu noſtro. Nolui-
mus ergo vobis moleſti eſſe, neq; cęte-
ris ſociis, et amicis noſtris ĩ his prælis C
habuimus enim de cęlo auxiliũ, et libe
rati ſumꝰ nos, et humiliati ſũt inimici

noſtri, Elegimus itaque Numenium An
tiochi filium, et Antipatrem Iaſonis fi-
lium, et miſimus ad Romanos renoua-
re cum eis amicitiam et ſocietatem pri
ſtinam. Mandauimus itaque eis vt ve-
niant etiam ad vos, et ſalutent vos, et
reddant vobis epiſtolas noſtras de in-
nouatione fraternitatis noſtræ. Et nunc
benefacietis reſpōdentes nobis ad hęc.
¶Et hoc reſcriptum eſt epiſtolarū, quod
miſit Onias, REX Spartiatarū Onias,
Ionathæ ſacerdoti magno ſalutem. In-
uentum eſt in ſcriptura de ſpartiatis et
Iudæis quoniam ſunt fratres, & quòd
ſunt de genere Abraham: Et nunc ex
quo hæc cognouimus, benefacitis ſcri-
bentes nobis de pace veſtra. Sed & nos
reſcripſimus vobis, Pecora noſtra, &
poſſeſſiones noſtræ, veſtræ ſunt: & ve-
ſtræ, noſtræ: mandauimus itaque hæc
D nuntiari vobis. ¶Et audiuit Ionathas
quoniam regreſſi ſunt principes Deme
trii cum exercitu multo ſupra quàm
prius pugnare aduerſus eum: & exiit ab
Ieruſalem, & occurrit eis in Amathite
regione, non enim dederat eis ſpatium
vt ingrederentur regionem eius. Et mi
ſit ſpeculatores in caſtra eorum: & re-
uerſi renuntiauerunt quòd conſtituūt
ſuperuenire illis nocte. Cum occidiſſet
autem ſol, præcepit Ionathas ſuis vigi-
lare, & eſſe in armis paratos ad pugnā
tota nocte, & poſuit cuſtodes per cir-
cuitum caſtrorum. Et audierunt aduer-
ſarii quod paratus eſt Ionathas cū ſuis
in bello: & timuerunt & formidauerūt
in corde ſuo: & accenderunt focos in
caſtris ſuis. Ionathas autem & qui cum
eo erant, non cognouerunt vſque ma-
ne: videbāt autem luminaria ardentia,
& ſecutus eſt eos Ionathas, & non com
prehendit eos, tranſierūt enim flumen
Eleutherum. Et diuertit Ionathas ad A-
rabas, qui vocabantur Zabadęi: & per-
cuſſit eos, & accepit ſpolia eorū. Et iun
xit, & venit Damaſcum, & perambula-
bat omnem regionem illam. Simon au-
E tem exiit, & venit vſq; ad Aſcalonem,
et ad proxima pręſidia: et declinauit in
Ioppen, et occupauit eā. (audiuit enim
quod vellent pręſidium tradere parti-
bus Demetrii) et poſuit ibi cuſtodes, vt
cuſtodirent eam. Et reuerſus eſt Iona-
thas: et conuocauit ſeniores populi, et
cogitauit cum eis ędificare pręſidia in
Iudęa, et ędificare muros in Ieruſalem,
et exaltare altitudine magna inter me-
dium arcis et ciuitatem, vt ſepararet
eam ciuitate, vt eſſet ipſa ſingulariter,
et neq; emant, neq; vendant. Et conue
nerunt, vt ædificarent ciuitatem: et ce-
cidit murus qui erat ſuper torrentē ab
ortu ſolis, et reparauit eum qui voca-
tur Caphetheta: et Simon ædificauit
Adiada in Sephela, et muniuit eam, et
impoſuit portas et ſeras. ¶Et cum cogi
taſſet Tryphon regnare Aſię et aſſume-
re diadema, et extendere manū in An-
tiochū regem: timens ne forte nō per-
mitteret eum Ionathas, ſed pugnaret F
aduerſus eum, quærebat cōprehendere
eum, et occidere. Et exurgens abiit in
Beth-ſan. Et exiuit Ionathas obuiam il
li cum quadraginta millibus virorum
electorum in præliū, et venit Beth-ſan.
Et vidit Tryphon quia venit Ionathas
cum exercitu multo, vt extenderet in
eum manus: et timuit. et accepit eum
cum honore, et commendauit eum om
nibus amicis ſuis, et dedit ei munera: et
præcepit exercitibus ſuis vt obedirent
ei ſicut ſibi. Et dixit Ionathæ, Vt quid
vexaſti vniuerſum populum, cum bellū
nobis nō ſit? Et nunc remitte eos in do
mos ſuas: elige autem tibi viros paucos
qui tecum ſint, et veni mecum Ptole-
maidam, et tradam eam tibi, et reliqua
præſidia & exercitū et vniuerſos prę-
poſitos negotii, et cōuerſus abibo, pro-
pterea enim veni. Et credidit ei, et fe-
cit ſicut dixit: et dimiſit exercitum, et
abierunt in terram Iuda. retinuit autē
ſecum tria millia virorū: ex quibus re-
miſit in Galilæā duo millia, mille autē G
venerunt cum eo. Vt autē intrauit Pto
lemaidam Ionathas, clauſerunt portas
ciuitatis Ptolemenſes: et comprehende
runt eum, et omnes qui cum eo intraue
rant gladio interfecerunt. Et miſit Try
phon exercitum et equites in Galilæā,
et in campum magnum, vt perderent
omnes ſocios Ionathæ. At illi cum co-
gnouiſſent quia comprehenſus eſt Iona
thas, et periit, et oēs qui cum eo erant:
hortati ſunt ſemetipſos, et exierunt pa-
rati in prælium, Et videntes hi qui inſe
quuti fuerant, quia pro anima res eſt il
lis, reuerſi ſunt: illi autē venerūt omnes

cum pace in terram Iuda. Et planxerũt Ionatham, et eos qui cum ipſo erãt valde: et luxit Iſrael luctu magno. Et quæſierunt omnes gentes quæ erant in circuitu eorum, conterere eos. dixerunt enim, Non habent principem et adiuuantẽ: nunc ergo expugnemus illos, et tollamus de hominibus memoriã eorũ.

CAP. XIII.

Capto Ionatha Simon dux eligitur, à quo Tryphon pro Ionathæ redeptione liberos eius et argentum accipiens, ipſum cum liberis interimit. Sepulchrũ Ionathę. Occiſio Antiocho regnum occupat Tryphon. Pacem init Demetrius cum Simone. Simon Gazam expugnat. Arcem Sion occupat. Iohannem filium ducem conſtituit.

A ET audiuit Simon quòd congregauit Tryphõ exercitum copioſum, vt veniret in terram Iuda, & attereret eam. Videns quia in tremore populus eſt & in timore, aſcendit Ieruſalem, & congregauit populũ: & adhortãs dixit, Vos ſcitis quanta ego, & fratres mei, & domus patris mei fecimus pro legibus & pro ſanctis prælia, & anguſtias quales vidimus: horum gratia perierũt fratres mei omnes propter Iſrael, & relictus ſum ego ſolus. Et nunc non mihi cõtingat parcere animę meæ in omni tempore tribulationis: nõ em̃ melior ſum fratribus meis. Vindicabo itaq; gentẽ meam, & ſancta, natos quoque noſtros, & vxores quia congregatæ ſunt vniuerſæ gentes conterere nos inimicitiæ gratia. Et accenſus eſt ſpiritus populi ſimul vt audiuit ſermones

B iſtos: & reſponderunt voce magna dicentes, Tu es dux noſter loco Iudæ & Ionathæ fratris tui. pugna prælium noſtrum: & omnia quæcunq; dixeris nobis, faciemus. Et congregans omnes viros bellatores, accelerauit conſummare vniuerſos muros Ieruſalẽ & muniuit eam in gyro. Et miſit Ionatham filium Abſalomi, & cum eo exercitum nouum in Ioppen, & eiectis his qui erant in arce, remãſit illic ipſe. Et mouit Tryphõ à Ptolemaida cum exercitu multo, vt veniret in terram Iuda, & Ionathas cum eo in cuſtodia: Simon autem applicuit in Addus contra faciem campi.

C Et vt cognouit Tryphon quia ſurrexit Simon loco fratris ſui Ionathæ: & quia commiſſurus eſſet cum eo prælium, miſit ad eum legatos dicens, Pro argento quod debebat frater tuus Ionathas in ratione regis, propter negotia quæ habuit, detenuimus eũ, & nunc mitte argenti talenta cẽtum, & duos filios eius obſides, vt non dimiſſus fugiat à nobis & remittemus eum. Et cognouit Simon quia cum dolo loqueretur ſecum, iuſſit tamen dari argentum, & pueros: ne inimicitiam magnam ſumeret ad populũ Iſrael, dicentem, Quia non miſit ei argentum & pueros, propterea periit. Et miſit pueros, & centum talenta: & mentitus eſt, & non dimiſit Ionathan. Et poſt hæc venit Tryphon intra regionẽ, vt contereret eam, & gyrauerunt per viam quæ ducit Ador, & Simõ & caſtra eius ambulabant in omnem locum quocunq; ibant. Qui autem in arce erant, miſerunt ad Tryphonem legatos, vt feſtinaret venire per deſertum, & mitteret illis alimonias. Et parauit Tryphon D omnem equitatum, vt veniret illa nocte: erat autem nix multa valde, & non venit in Galaaditim. Et cum appropinquaſſet Baſchama, occidit Ionatham, & filios eius illic. Et conuertit Tryphon, & abiit in terram ſuam. Et miſit Simon, & accepit oſſa Ionathę fratris ſui, & ſepeliuit ea in Modin ciuitate patrũ eius. Et planxerũt eum omnis Iſrael planctu magno, & luxerũt eum dies multos. Et ædificauit Simon ſuper ſepulchrum patris ſui, & fratrum ſuorum ædificium altum viſu, lapide pollito retro & ante: & ſtatuit ſeptẽ pyramidas, vnam cõtra vnam patri & matri, & quatuor fratribus: & his circumpoſuit columnas magnas, & ſuper columnas arma, ad memoriam æternam: & iuxta arma naues ſculptas, quę viderentur ab hominibus nauigantibus mare. hoc eſt ſepulchrũ, quod fecit in Modin vſq; in hunc diẽ. ¶Tryphon autẽ cum iter faceret cum Antiocho rege adoleſcente, dolo occidit eum. Et regnauit loco eius, & impo E ſuit ſibi diadema Aſię, & fecit plagã magnã in terra. ¶Et ędificauit Simon pręſidia Iudęæ, muniens ea turribus excelſis, & muris magnis, & portis & ſeris: & poſuit alimenta in munitionibus. Et elegit Simon viros, & miſit ad Demetriũ

regem vt faceret remiſſionem regioni, quia actus omnes Tryphonis per direptionem fuerãt geſti. Et Demetrius rex ad verba iſta reſpõdit ei, & ſcripſit epiſtolam talem, REX Demetrius Simoni ſummo ſacerdoti & amico regũ, & ſenioribus, & genti Iudæorũ ſalutem, Coronam auream, & bahem quã miſiſtis, ſuſcepimus, & parati ſumus facere vobiſcum pacem magnã, & ſcribere præpoſitis regis remittere vobis quę indulſimus. Quæcunq; enim cõſtituimus, vobis conſtant. Munitiones quas ædificaſtis, vobis ſint, remittimus quoq; ignorantias, & peccata vſq; in hodiernum diem, & coronam quam debebatis. Et ſiquid aliud erat tributarium in Ieruſalem, iam nõ ſit tributarium. Et ſi qui ex vobis apti ſunt conſcribi inter noſtros,
F conſcribãtur, & ſit inter nos pax. ¶Anno centeſimo ſeptuageſimo ablatum eſt iugum gentium ab Iſrael. Et cœpit populus Iſrael ſcribere in tabulis & geſtis publicis anno primo ſub Simone ſummo ſacerdote, magno duce & principe Iudæorum. In diebus illis applicuit Simon ad Gazam, & circundedit eam caſtris: & fecit machinas, & applicuit ad ciuitatem, & percuſſit turrem vnam, & comprehendit eam. Et qui eruperent, erant intra machinã & ciuitatem: & factus eſt motus magnus in ciuitate. Et aſcenderũt qui erant in ciuitate cũ vxoribus & filiis ſupra murum ſciſſis tunicis ſuis, & clamauerunt voce magna, poſtulantes à Simone dextras ſibi dari, & dixerunt, Non nobis reddas ſecundum malitias noſtras, ſed ſecundum miſericordias tuas. Et flexus Simon nõ debellauit eos: eiecit tamen eos de ciuitate, & mundauit ędes in quibus fuerant ſimulachra, & tũc intrauit in eam cum hymnis benedicẽs dominum. & eiecta ab ea omni immunditia collocauit in
G ea viros qui legem facerent: & muniuit eam, & fecit ſibi habitationem. Qui autem erant in arce Ieruſalem, prohibebãtur egredi & ingredi regionem, & emere & vẽdere: & eſurierunt valde, & multi ex eis fame perierunt, & clamauerũt ad Simonẽ vt dextras acciperet. & dedit illis: & eiecit eos inde, & mundauit arcem à contaminationibus, & intrauerũt in eam tertia & viceſima die ſecundi menſis, anno centeſimo ſeptuageſimo primo, cum laude & ramis palmarum, & cinyris, & cymbalis, & nablis, & hymnis, & canticis, quia contritus eſt inimicus magnus ex Iſrael. Et cõſtituit vt omnibus annis agerẽtur dies hi cum lætitia. Et muniuit montẽ templi, qui erat ſecus arcẽ, & habitauit ibi ipſe, & qui cum eo erant. ¶Et vidit Simon Iohannem filium ſuum, quòd vir prælii eſſet: & poſuit eum ducem virtutũ vniuerſarũ, & habitauit in Gazaris.

CAP. XIIII.

Demetrius ab Arſace deuincitur. Simone duce ſumma in Iſrael quies. Renouat fœdus cũ Spartiatis & Romanis.

ANno centeſimo ſeptuageſimo ſecundo cõgregauit rex Demetrius exercitum ſuum, & abiit in Mediã ad contrahenda ſibi auxilia, vt expugnaret Tryphonem. Et audiuit Arcaces rex Perſidis & Medię, quia intrauit Demetrius confines ſuos, & miſit vnum de principibus ſuis, vt cõprehenderet eum viuum. Et abiit, & percuſſit caſtra Demetrii: & comprehẽdit eum, & duxit eum ad Arſacem, & poſuit eũ in cuſtodiam. Et ſiluit omnis terra Iuda omnibus diebus Simonis, & quæſiuit bona genti ſuæ, & placuit illis poteſtas eius & gloria eius omnibus diebus. Et cum omni gloria ſua accepit Ioppen in portum, & fecit introitũ in inſulis maris. Et dilatauit fines gentis ſuæ, & obtinuit regionem. Et congregauit captiuitatem multam, & dominatus eſt Gazaræ & Beth-ſurę, & arci: & abſtulit immunditias ex ea, & non erat qui reſiſteret ei. Et vnuſquiſque colebat terram ſuam cum pace: & terra Iuda dabat fructus ſuos, & ligna camporum fructum ſuum. Seniores in plateis ſedebant omnes, & de bonis terrę tractabant, & iuuenes induebant ſe gloriam, & ſtolas belli. Et ciuitatibus tribuebat alimonias, & conſtituebat eas vt eſſent vaſa munitionis quoaduſq; nominatum eſt nomen gloriæ eius vſque ad extremum terræ. Fecit pacem ſuper terram, et lætatus eſt Iſrael lætitia magna. Et ſedit vnuſquiſq; ſub vite ſua, et ſub ficulnea ſua: et non erat qui eos terreret. Defecit impugnans eos ſuper terram: reges contriti ſunt in diebus illis. Et con-

firmauit omnes humiles populi ſui, & legem exquiſiuit, & abſtulit omnē iniquum & malum: ſancta glorificauit, & multiplicauit vaſa ſanctorum. ¶Et au-
C ditum eſt Romę quia defunctus eſſet Ionathas, & vſque in Spartiatas: & contriſtati ſunt valde. Vt audierunt autem quòd Simō frater eius factus eſſet ſummus ſacerdos loco eius, & ipſe optineret omnem regionem, & ciuitates in ea, ſcripſerunt ad eum in tabulis æreis, vt renouarent amicitias & ſocietatem quam fecerant cum Iuda & cum Ionatha fratribus eius. Et lectæ ſunt in conſpectu eccleſiæ in Ieruſalē. ¶Et hoc exemplum epiſtolarum quas Spartiatę miſerunt. SPARTIANORVM principes & ciuitates Simoni ſacerdoti magno, & ſenioribus & ſacerdotibus, & reliquo populo Iudęorum fratribus ſalutem. Legati qui miſſi ſunt ad populū noſtrum, nuntiauerunt nobis de veſtra gloria, & honore & lætitia: & gauiſi ſumus in introitu eorū. Et ſcripſimus quæ ab eis erant dicta in cōſiliis populi, ſic, Numenius Antiochi, & Antipater Iaſonis filius legati Iudęorum, venerunt ad nos renouantes nobiſcum amicitiā priſtinam. Et placuit populo excipere viros glorioſe, & ponere exemplum ſermonum eorum in ſegregatis populi li-
D bris, vt ſit ad memoriam populo Spartiatarum. Exemplū autem horum ſcripſimus Simoni magno ſacerdoti. ¶Poſt hęc autem miſit Simon Numenium Romam, habentem clypeum aureum magnum, pondo mnarū mille ad ſtatuendam cum eis ſocietatem. Cum autem audiſſet populus Romanus ſermones iſtos, dixerunt, Quam gratiarum actionem reddemus Simoni & filiis eius? Reſtituit enim ipſe fratres ſuos, & expugnauit inimicos Iſrael ab eis, & ſtatuerunt ei libertatem, & deſcripſerunt in tabulis æreis, & poſuerunt in titulis in monte Sion. Et hoc eſt exemplum ſcripturæ, OCTAVADECIMA die menſis Elul, anno cēteſimo ſeptuageſimo ſecūdo, anno tertio ſub Simōe ſacerdote magno in Aſaramel, in conuentu magno ſacerdotum, & populi, & principum gentis, & ſeniorum regionis, nota facta ſunt hæc. Quoniā frequenter facta ſunt pręlia in regione noſtra: Simon autem Mathathiæ filius ex filiis Iarib, & fratres eius dederunt ſe periculo, & reſtiterūt aduerſariis gentis ſuæ, vt ſtarent ſancta ipſorum & lex, & gloria magna glorificauerunt gentem ſuam. Et congrega- E
uit Ionathas gentem ſuam, & factus eſt illis ſacerdos magnus, & appoſitus eſt ad populum ſuum. ¶Et voluerunt inimici eorum calcare & atterere regionē ipſorum, & extendere manus in ſancta ſanctorum. Tunc reſtitit Simon, & pugnauit pro gente ſua, & erogauit pecunias multas, & armauit viros virtutis gentis ſuæ, & dedit illis ſtipendia: & muniuit ciuitates Iudææ, & Bethſuram quę erat in finibus Iudęæ, vbi erāt arma hoſtiū antea: & poſuit illic præſidium viros Iudæos. Et Ioppen muniuit quæ erat ad mare: & Gazaram quæ eſt in finibus Azoti, in qua hoſtes antea habitabant, & collocauit illic Iudæos: & quęcunque apta erant ad correptionem eorum, & poſuit in eis. Et vidit populus actum Simonis, & gloriam quam cogitabat facere genti ſuæ, & poſuerūt eum ducem ſuum, & principem ſacerdotū, eo quòd ipſe fecerit hæc omnia, & iuſtitiam, & fidem quam conſerua- F
uit genti ſuæ, & exquiſiuit omni modo exaltare populum ſuum. Et in diebus eius proſperatum eſt in manibus eius vt tollerentur gentes de regione ipſorum, & qui in ciuitate Dauid erant in Ieruſalem in arce de qua procedebant, & contaminabant omnia quę in circuitu ſanctorum ſunt, & inferebāt plagam magnam caſtitati. & collocauit in ea viros Iudæos ad tutamentum regionis & ciuitatis, & exaltauit muros in Ieruſalem. Et rex Demetrius ſtatuit illi ſummum ſacerdotium. Secundum hæc fecit eum amicum ſuum, & glorificauit eum gloria magna. Audiuit enim quòd appellati ſunt Iudæi à Romanis amici, & ſocii, & fratres, & quia ſuſceperunt legatos Simonis glorioſe: & quia Iudæi & ſacerdotes eorum conſenſerunt eum eſſe ducem ſuum & ſummum ſacerdotem in æternum, donec ſurgat propheta fidelis: & vt ſit ſuper eos dux, & vt cura eſſet illi pro ſanctis, & vt conſtitueret præpoſitos ſuper opera eorum & ſuper regionem & ſuper arma & ſu- G
per præſidia: & cura ſit illi de ſanctis:

& vt audiatur ab omnibus, & ſcribantur in nomine eius omnes conſcriptiones in regione: & vt operiatur purpura & auro: & ne liceat vlli ex populo & ex ſacerdotibus irritum facere aliquid horum, & contra dicere his quæ ab eo dicuntur, aut conuocare conuentum in regione ſine ipſo: & veſtiri purpura, & vti fibula aurea, qui autem fecerit extra hæc, aut irritum fecerit aliquid horum: reus erit. Et complacuit omni populo ſtatuere Simonem, & facere ſecundum verba iſta. Et ſuſcepit Simon, & placuit ei vt ſummo ſacerdotio fungeretur: & eſſet dux & princeps gentis Iudæorum & ſacerdotū, & præeſſet omnibus. Et ſcripturam iſtam dixerunt ponere in tabulis æreis, & ponere eas in peribolo ſanctorum, in loco celebri, exemplum autem eorum ponere in ærario, vt habeat Simon & filii eius.

CAP. XV.

Antiochus cum Simone fœdus ferit, & Tryphonem perſequitur. Mittūt Romani epiſtolas ad reges & regiones ad Iudæorum protectionem. Miſſum à Simone auxilium recuſans Antiochus, pactum rumpit.

A ET miſit rex Antiochus filius Demetrii epiſtolas ab inſulis maris Simoni ſacerdoti, & principi gentis Iudæorum, & vniuerſæ genti: & erant continentes hunc modum, REX Antiochus Simoni ſacerdoti magno, & genti Iudæorum ſalutem. Quoniam quidam peſtilentes obtinuerunt regnum patrum noſtrorum, volo autem vendicare regnum, & reſtituere illud, ſicut erat antea: & electam feci multitudinem exercitus, & feci naues bellicas. Volo autē pcedere per regionē, vt vlciſcar in eos qui corruperūt regionem noſtram, & qui deſolauerunt ciuitates multas in regno meo. Nunc

B ergo ſtatuo tibi omnes oblationes quas remiſerunt tibi ante me omnes reges, & quæcunque alia dona remiſerunt tibi: & permitto tibi facere percuſſurā proprii numiſmatis in regione tua: Ieruſalem autem ſanctam eſſe, et liberam et omnia arma, quæ fabricata ſunt, et præſidia quæ conſtruxiſti, quæ tenes, maneant tibi. Et omne debitum regis, et quæ futura ſunt regi, ex hoc et in totum tempus remittuntur tibi. Cum autem obtinuerimus regnum noſtrum, glorificabimus te, et gentem tuam, et templum gloria magna, ita vt manifeſtetur gloria veſtra in vniuerſa terra. Anno centeſimo ſeptuageſimo quarto exiit Antiochus in terram patrum ſuorum, et conuenerunt ad eum omnes exercitus, ita vt pauci relicti eſſent cum Tryphone. Et inſecutus eſt eum Antiochus rex, et venit Doram fugiens per maritimam, ſciebat enim ꝙ congregata ſunt mala in eum, et reliquit eum exercitus, et applicuit Anthiochus ſuper Doram cum centum viginti millibus virorum belligeratorum, et octo millibus equitum, et circuiuit ciuitatem, et naues à mari acceſſerunt: et vexabant ciuitatem à terra et mari, et neminem ſinebant ingredi vel egredi. ¶ Venit autem Numenius, et qui cum eo fuerant, ab vrbe Roma, habentes epiſtolas regibus, et regionibus ſcriptas, in quib9 cōtinebātur hæc, LVCIVS conſul Romanorum, Ptolemæo regi ſalutem. Legati Iudæorum venerūt ad nos amici noſtri, renouantes priſtinā amicitiam et ſocietatem, miſſi à Simone principes ſacerdotum, et populo Iudæorum. Attulerunt autem et clypeum aureum mnarum mille. Placuit itaque nobis ſcribere regibus, et regionibus, vt non inferāt illis mala, neꝙ impugnent eos, et ciuitates eorum, et regiones eorum: et vt non ferant auxilium pugnantibus aduerſus eos. Viſum autem eſt nobis accipere ab eis clypeum. Si qui ergo peſtilentes fugerint de regione ipſorum ad vos, tradite eos Simoni principi ſacerdotum, vt vindicet in eos ſecundum legem ſuā. Hæc eadem ſcripta ſunt Demetrio regi, et Attalo, et Arabæ, et Arſaci, et in omnes regiones, et Sampſamæ et Spartiatis et Delo et Mydo et Sicioni et Cariæ, et Samum et Pamphiliam et Lyciā et Alicarnaſſem et Rhodum et Phaſelida et Coo et Siden et Arado et Cortynam et Cnidum et Cyprum et Cyrenen. Exemplum autem eorum ſcripſerunt Simoni principi ſacerdotum. ¶ Antiochus autem rex applicuit caſtra

in Doram ſecundo, admouens ei ſemper manus, & machinas faciēs: & cōcluſit Tryphonem, ne procederet, & miſit ad eū Simō duo millia virorū electorū in auxilium, & argētū & aurū, & vaſa copioſa: & noluit ea accipere, ſed rupit omnia quæ pactus eſt cum eo antea, & alienauit ſe ab eo. Et miſit ad eū Athenobium vnum de amicis ſuis, vt tractaret cum ipſo, dicēs, Vos tenetis Ioppē,
C & Gazaram, & arcē quæ eſt in Ieruſalē ciuitates regni mei: fines earum deſolaſtis & feciſtis plagā magnā in terra, & dominati eſtis per loca multa in regno meo. Nūc ergo tradite ciuitates, quas occupaſtis: & tributa locorum in quibus dominati eſtis extra fines Iudææ. ſinautem, date pro illis quingenta talenta argenti, & exterminii quod exterminaſtis, & tributorū ciuitatum alia talēta quingēta: ſinautē, veniem9 & expugnabimus vos. ¶Et venit Athenobius amicus regis in Ieruſalē, & vidit gloriā Simonis, & claritatē in auro & argēto, & apparatū copioſū, & obſtupuit: & retulit ei verba regis. Et reſpondit ei Simon, & dixit ei, Neque alienam terrā ſumpſimus, neque alienam detinemus: ſed hæreditatem patrum noſtrorum, quæ iniuſte ab inimicis noſtris aliquo tempore poſſeſſa eſt. Nos vero tempus habentes vendicamus hæreditatem patrum noſtrorum. Nam de Ioppe & Gazara quæ expoſtulas, ipſi faciebant in populo plagam magnam, & in regione noſtra: horum damus talenta centum. Et nō reſpondit ei Athenobius verbū.
D Reuerſus autem cum ira ad regem, renuntiauit ei verba iſta, & gloriā Simonis, & vniuerſa quæ vidit: & iratus eſt rex ira magna. Tryphon autem fugit naui in Orthoſiada. Et conſtituit rex Cendebæum ducem maritimum, & exercitum peditum & equitum dedit illi. Et mandauit illi mouere caſtra cōtra faciem Iudææ: & mandauit ei ædificare Cedronem, & obſtruere portas ciuitatis, & debellare populū. Rex autē perſequebatur Tryphonē. Et peruenit Cēdebæus Iāniā, & cœpit irritare plebē, & cōculcare Iudeā, & captiuare populum, & interficere: & ædificare Cedronem. Et collocauit illic equites, & exercitum: vt egreſſi perambularent viā Iudææ, ſicut conſtituit ei rex.

CAP. XVI.

¶ Cendebæus dux exercitus Antiochi à filiis Simonis profligatur. Ptolemæus Abobi filius, Simonem cum duobus filiis in conuiuio interficit. Iohannes vitæ ſuæ inſidiantes interimit.

A Et aſcendit Iohānes de Gazaris, & nūtiauit Simoni patri ſuo quæ fecit Cendebæus. Et vocauit Simō duos filios ſuos ſeniores, Iudā & Iohānem, & ait illis, Ego & fratres mei, & domus patris mei expugnauimus hoſtes Iſrael ab adoleſcētia vſq; in hūc diem: & proſperatum eſt in manibus noſtris liberare Iſrael aliquoties. Nunc autem ſenui, ſed eſtote loco meo, & fratres mei, & egreſſi pugnate pro gente noſtra: auxiliū vero de cælo vobiſcum ſit. Et elegit de regione viginti millia virorū belligeratorum, & equites, & profecti ſūt ad Cēdebæū: & dormierunt in Modin. Et ſurrexerunt mane, & abierūt in campū: & ecce exercitus copioſus in obuiā illis peditū & equitū, & fluuius torrēs erat inter mediū ipſorū. Et admouit caſtra cōtra facīē eorū ipſe & populus eius, & vidit
B populū trepidantem ad tranſfretādum torrentem, & tranſfretauit primus, & viderunt eum viri, & tranſierunt poſt eum. Et diuiſit populum, & equites in medio peditum, erat autem equitatus aduerſariorum copioſus nimis. Et exclamauerunt ſacris tubis: & in fugam conuerſus eſt Cendebæus, & caſtra eius, & ceciderunt ex eis multi vulnerati: reſidui autem in munitionē fugerunt. Tunc vulneratus eſt Iudas frater Iohānis: Iohānes autē inſecutus eſt eos donec venit cedronem quam ædificauit: & fugerūt vſque ad turres quæ
C erant in agris Azoti, & ſuccendit eas igni. Et ceciderunt ex illis duo millia virorum, & reuerſus eſt in Iudæam in pace: & Ptolemæus filius Abobi conſtitutus erat dux in campo Iericho, & habebat argentum & aurum multum, erat enim gener ſummi ſacerdotis. Et exaltatum eſt cor eius, & volebat obtinere regionem, & cogitabat dolum aduerſus Simonem & filios eius vt tolleret eos. Simon autem perambulans

ciuitates quæ erant in regione Iudææ,
& ſolicitudinem gerens earum, deſcen
dit in Ierico ipſe & Mathathias fi-
lius eius, & Iudas anno centeſimo ſe-
ptuageſimoſeptimo, menſe vndecimo,
hic eſt menſis ſabat. Et ſuſcepit eos fi-
lius Abobi in munitiunculam, quæ vo
catur Doch, cum dolo, quam ædifica-
uit: & fecit eis conuiuium magnum, &
abſcondit illic viros. Et cum inebriatus
eſſet Simon & filii eius, ſurrexit Ptole-
mæus cum ſuis, & ſumpſerũt arma ſua,
& intrauerunt in conuiuium, & occi-
derunt eum, & duos filios eius, &
quoſdam pueros eius, & fecit deceptio
nem magnam in Iſrael, & reddidit ma
la pro bonis. Et ſcripſit hæc Ptolemæꝰ
& miſit regi vt mitteret ei exercitum
in auxilium, & traderet ei regionem,
& ciuitates eorum, & tributa. Et miſit
alios in Gazaram tollere Iohannem, &
D tribunis miſit epiſtolas, vt venirent ad
ſe, & daret eis argentum, & aurum, &
dona. Et alios miſit occupare Ieruſalẽ,
& montem templi. Et præcurrens qui-
dam nuntiauit Iohanni in Gazara quia
periit pater eius, & fratres eius, & quia
miſit te quoq; interfici. Vt audiuit
autem vehementer expauit: & com-
prehendit viros qui venerant per-
dere eum, & occidit eos: cognouit e-
nim quia quærebant eum perdere. Et
cætera ſermonum Iohannis, & bello-
rum eius, & bonarum virtutum qui-
bus fortiter geſſit, & ædificii muro-
rũ quos extruxit, & rerũ geſtarũ eius:
ecce hæc ſcripta ſunt in libro dierum
ſacerdotii eius, ex quo factus eſt prin-
ceps ſacerdotum poſt patrem ſuum.

Liber ſecundus Machabæorum.

CAP. I.

¶ Epiſtola Iudæorum habitantium Ieroſolymis ad eos qui in AEgypto, qua ſuper morte Antiochi deo gratias agere eos adhortantur. De igne in puteo recondito.

FRATRIBVS qui A
ſũt ꝑ AEgyptũ Iudæis
ſalutẽ dicũt fratres q̃
ſũt in Ieroſolymis Iu-
dæi, & qui in regiõe
Iudæa, & pacẽ bonã.
Benefaciat vobis de-
us, & meminerit teſtamẽti ſui qđ locu-
tus eſt ad Abrahã, & Iſaac, & Iacob ſer
uorũ ſuorũ fideliũ, & det vobis cor om
nibꝰ vt colatis eũ, & faciatis eius volũ
tatẽ corde magno & aĩo volẽti. Adape
riat cor veſtrũ in lege ſua, & in præce-
ptis ſuis, & faciat pacẽ. Exaudiat ora-
tiones veſtras, & reconcilietur vobis,
nec vos deſerat in tẽpore malo. Et nũc B
hic ſumus orantes pro vobis. Regnãte
Demetrio ãno cẽteſimo ſexageſimo no
no nos Iudæi ſcripſimus vobis in tri-
bulatione & impetu qui ſuperuenit
nobis in iſtis annis, ex quo receſſit
Iaſon à ſancta terra et à regno. Por-
tam ſuccenderunt, et effuderunt ſan-
guinem innocentem, et orauimus ad
dominũ, et exauditi ſumus, et obtuli-
mus ſacrificium et ſimilaginem, et ac-
cẽdimus lucernas, et ꝓpoſuimꝰ panes.
Et nũc frequẽtate dies ſcenopegiæ mẽ
ſis Caſleu. Anno centeſimo octogeſimo
octauo, populus qui eſt in Ieroſolymis
et in Iudæa, ſenatuſq; et Iudas, Ariſto-
bolo magiſtro Ptolomæi regis qui eſt C
de gente chriſtorum ſacerdotũ, et his
qui in AEgypto ſunt Iudæis, ſalu-
tem et ſanitatem. De magnis periculis
à deo liberati magnifice gratias agimꝰ
ipſi, vtpote qui aduerſus talem regem
dimicauimus. Ipſe enim ebullire fecit
de Perſide eos qui pugnauerunt cõtra
ſanctam ciuitatem. Nam cum in Per-
ſide eſſet dux ipſe et cum ipſo im-
menſus exercitus, cecidit in templo.
Naneæ, conſilio deceptus ſacerdo-
tum Naneæ. etenim cum ea habitatu-
rus venit ad locum Antiochus et ami-
ci eius, et vt acciperent pecunias mul
tas dotis nomine. Cumque propo- D
ſuiſſent eas ſacerdotes Naneæ, et ipſe
cum paucis ingreſſus eſſet intra ambi
tum phani, clauſerunt templum. Cũ au
tem intraſſet Antiochus, opertoque oc
culto aditu tẽpli, mittẽtes lapides per
cuſſerũt ducẽ, et eos qui cũ eo erãt, et
diuiſerunt membratim, et capitibus

amputatis foras proiecerunt. Per omnia benedictus deus, qui tradidit impios. Facturi igitur quinta & viceſima die menſis Caſleu, purificationem templi, neceſſarium duximus ſignificare vobis: vt & vos quoque agatis diem ſcenopegiæ, & diem ignis, qui datus
E eſt quando Nehemias ædificato templo & altari obtulit ſacrificia. ¶Nam cum in perſidem ducerētur patres noſtri, ſacerdotes qui tunc cultores dei erant, acceptum ignem de altari occulte abſconderunt in valle vbi erat puteus altus & ſiccus: & in eo contitati ſunt eum, ita vt omnibus ignotus eſſet locus. Cum autem præteriſſent anni multi, & placuit deo vt mitteretur Nehemias à rege Perſidis: nepotes ſacerdotum illorum qui abſconderant, miſit ad requirendum ignem: & ſicut narrauerunt nobis, non inuenerunt ignem, ſed aquam craſſam. Et iuſſit eos haurire, & afferre ſibi: & ſacrificia, quæ
F impoſita erant iuſſit ſacerdos Nehemias aſperg' ipſa aqua, & ligna, & quæ erant ſuperpoſita. Vtq; hoc factum eſt, & tēpus affuit quo ſol refulſit qui prius erat in nubilo, accenſus eſt ignis magnus, ita vt omnes mirarentur. Orationem autem faciebant omnes ſacerdotes, dum conſummaretur ſacrificium, Ionatha inchoante cæteris autem reſpondentibus. Et Nehemiæ erat oratio hunc habens modum, DOMINE deus omnium creator, terribilis & fortis, iuſtus & miſericors, qui ſolus es bonus rex, ſolus præſtans, ſolus iuſtus, & omnipotens, & æternus, qui liberas Iſrael de omni malo, qui feciſti patres electos, & ſanctificaſti eos: accipe ſacrificium pro vniuerſo populo tuo Iſrael, & cuſtodi partem tuam, & ſanctifica.
G Congrega diſperſionem noſtram, libera eos qui ſeruiunt gentibus, & contemptos & abominatos reſpice: vt ſciant gentes quia tu es deus noſter. Afflige opprimentes nos & contumeliam facientes in ſuperbia. Conſtitue popu-
Deut. 30.a. lum tuum in loco ſancto tuo, ‖ſicut dixit Moyſes. Sacerdotes autem pſallebant hymnos, vſquequo conſumptum eſſet ſacrificium. Cum autem conſumptum eſſet ſacrificium, ex reſidua aqua Nehemias iuſſit lapides maiores perfundi. Quod vt factum eſt, ex eis flamma accenſa eſt: ſed & ex lumine quod refulſit ab altari, cōſumpta eſt. Vt vero manifeſtata eſt res, renuntiatum eſt regi Perſarum q; in loco in quo ignem abſconderant hi qui tranſlati fuerāt ſacerdotes, aqua apparuit, de qua Nehemias & qui cum eo erant, purificauerunt ſacrificia. Conſyderans autē rex & rem diligenter examinans, fecit ei templum vt probaret quod factum erat: & cum probaſſet, ſacerdotibus donauit multa dona, & alia atque alia munera, & accipiens manu ſua, tribuebat eis. Appellauit autem Nehemias hunc locum Nephthar, quod interpretatur purificatio. Vocatur autem apud plures Nephi.

CAP. II.

¶Quo pacto occultarit Ieremias tabernaculum, arcam, & altare in mōte. De quinque libris Iaſonis in vnum volumen digeſtis.

INuenitur autem in deſcriptionibus Ieremiæ prophetæ, q; iuſſit eos ignē accipere qui tranſmigrabantur, vt ſignificatum eſt, & vt mandauit trāſmigratis. Et dedit illis legem ne obliuiſcerentur præcepta domini, & vt nō exerrarent mentibus videntes ſimulachra aurea, & argentea: & ornamenta eorum. Et alia huiuſmodi dicens, hortabatur ne legem amouerēt à corde ſuo. Erat autem in ipſa ſcriptura quomodo tabernaculum & arcam iuſſit propheta diuino reſponſo ad ſe facto comitari ſecum, vſquequo exiit in montem, ‖in quo Moyſes aſcendit, & vidit dei hæreditatem. Et veniens ibi Ieremias inuenit locum ſpeluncæ: & tabernaculum, & arcam, & altare incenſi intulit illuc, & oſtium obſtruxit. Et acceſſerūt quidam ſimul, qui ſequebantur, vt notarent ſibi locum: & non potuerūt inuenire. Vt autem cognouit Ieremias, culpans illos, dixit, Quod ignotus erit locus, donec congreget deus congregationem populi, & propitius fiat. Et tunc dominus oſtendet hæc, & apparebit maieſtas domini, & nubes erit ſicut & Moyſi manifeſtabatur, & ſicut cū Salomon petiit vt locus ſanctificaretur magno deo manifeſtabat hæc. Magni-

ſice etenim ſapientiam tractabat & vt
g.8.b ſapiētiam habens, || obtulit ſacrificium
ar.6.e dedicationis, & conſummationis tem-
i.6.d. pli. || Sicut & Moyſes orabat ad domi-
ar.7.a num, & deſcendit ignis de cœlo, & cō-
C ſumpſit holocauſtum: || ſic & ſalomon
orauit, & deſcendit ignis de cælo, &
conſumpſit holocauſtum. Et dixit Moy
ſes, eo ꝙ non ſit comeſtum quod erat
pro peccato, & conſumptum eſt. Simi-
liter & Salomon octo diebus celebra-
uit, dedicationem. Inferebantur autem
in deſcriptionibus & cōmentariis Ne
hemiæ hæc eadem, & qualiter con-
ſtruens bibliothecam congregauit de
regibus libros & prophetarum & Da-
uid, & epiſtolas regum, & de donariis.
Similiter autem & Iudas ea quæ deci-
derant per bellum, quod nobis accide
rat, congregauit omnia, & ſunt apud
D nos. Si ergo deſyderatis hæc, mittite q
perferant vobis. Acturi itaque purifica-
tionem ſcripſimus vobis: bene ergo fa
cietis ſi egeritis hos dies. Deus autem
qui liberauit populū ſuum, & reddidit
30,a hæreditatem omnibus, & regnū & ſa-
cerdotiū, & ſanctificationē, || ſicut pro-
miſit in lege, ſperamus quod cito no-
ſtri miſerebitur, & congregabit de ſub
cælo in locum ſanctum. Eripuit enim
nos de magnis periculis, & locum pur
gauit. De Iuda vero Machabæo, & fra-
tribus eius, & de templi magni purifi-
catione, & de aræ dedicatione: ſed &
de præliis quæ pertinent ad Antiochū
Nobilem, & filium eius Eupatorem: &
de illuminationibus quæ de cælo factæ
E ſunt ad eos qui pro Iudęis fortiter fece
runt, ita vt vniuerſam regionem cum
pauci eſſent, vindicarent, & barbaram
multitudinem fugarent, & famoſiſſimū
in toto orbe templum recuperarent, &
ciuitatem liberarent, & vt leges quæ
abolendæ erant reſtituerentur, domi-
no cum omni tranquillitate propitio
facto illis. Itemq; ab Iaſone Cyrenæo,
quinque libris cōprehenſa, tentauimus
nos vno volumine breuiare. Conſyde-
rantes enim multitudinem librorum,
& difficultatem volētibus aggredi nar
rationes hiſtoriarum propter multitu-
dinem rerum: curauimus volentibus
quidem legere, vt eſſet animi oblecta-
F tio: ſtudioſis vero, vt facilius poſſint
memoriæ commendare: omnibus autē
legentibus vtilitas cōferatur. Et nobis
quidem ipſis, qui hoc opus breuiandi
cauſa ſuſcepimus, non facilem laborē,
imo vero negotium plenum vigiliarū,
& ſudoris aſſumpſimꝰ. Sicut hi qui pręparant conuiuium, & quærunt aliorū voluntati parêre, propter multorum gratiam, libenter laborem ſuſtinemus veritatem quidem de ſingulis authoribus concedentes, ipſi autem ſecūdum G
datam formam breuitati ſtudētes. Sicut enim nouæ domus architecto de vniuerſa ſtructura curandum eſt: ei vero qui pingere curat, quæ apta ſunt ad ornatum exquirenda ſunt: ita æſtimandum eſt & in nobis. Etenim intellectū colligere, & ordinare ſermonem, & curioſius partes ſingulas quaſque diſquirere, hiſtorię congruit authori: breuitatem vero dictionis ſectari, & executiones rerum vitare, breuianti concedendum eſt. Hinc ergo narrationem incipiemus: de præfatione tantum dixiſſe ſufficiat. ſtultum etenim eſt ante hiſtoriam effluere: in ipſa autem hiſtoria ſuccingi

CAP. III.

De honore templi à regibus exhibito. Simon templi theſauros prodit mittitur Heliodorus vt eos auferat, Heliodorus percutitur à deo. Sanatur ad Onię orationem.

IGitur cum ſancta ciuitas habitaretur in omni pace, leges etiā adhuc optimè cuſtodirētur propter Oniæ pontificis diſpoſitionem & pietatē, & animos odio habentes mala, fiebat vt & ipſi reges & principes locū ſummo honore dignum ducerent, & maximis muneribus illuſtrarēt: ita vt Seleucus Aſiæ rex de redditibus ſuis præſtaret omnes ſumptus ad miniſterium ſacrificiorum pertinētes. ¶Simon autem de tribu Beniamin præpoſitus templi conſtitutus, contendebat obſiſtente ſibi principe ſacerdotum, iniquū aliquid in ciuitate moliri. Sed cum vincere Oniam non poſſet, venit ad Apollonium Tharſææ filium, qui eo tempore erat dux Cæleſyriæ, & Phœnicis: & nuntiauit ei pecuniis innumerabilibus plenū eſſe ærarium Ieroſolymis, & cōmunes copias immenſas eſſe, quæ non pertinent ad rationem ſacri-

ficiorum: eſſe autem poſſibile ſub poteſtate regis cadere vniuerſa. Cumq; retuliſſet ad regē Apollonius de pecuniis quæ delatæ erant, ille accitū Heliodorum qui erat ſuper negotia eius, miſit cum mandatis, vt prædictā pecuniam tranſportaret. Statimq; Heliodorus iter eſt aggreſſus, ſpecie quidem quaſi per Cœleſyriā & Phœnicem ciuitates eſſet peragraturus, re vera autē regis propoſitum perfecturus. Sed cū veniſſet Ierosolymā, & benigne à ſummo ſacerdote in ciuitate eſſet acceptus, narrauit de dato indicio pecuniarum, & cuius rei gratia adeſſet aperuit: interrogabat autem ſi vere hæc ita eſſent. Tūc ſummus ſacerdos oſtendit depoſita eſſe hæc victualia viduarum: & pupillorū: quædā vero eſſe Hircani Tobię viri valde eminentis, in his quæ detulerat impius Simon: vniuerſa autē argēti talenta eſſe quadringenta, & auri ducenta: decipi vero eos qui credidiſſēt loco & tēplo, quod per vniuerſum mundum hono-
C noratur, pro ſui veneratione & ſanctitate omnino impoſſibile eſſe. At ille ꝓ his quæ habebat in mādatis à rege, dicebat omni genere regi ea eſſe deferenda. ¶Conſtituta autē die intrabat de his Heliodorus ordinaturus. Nō modica vero per vniuerſam ciuitatem erat trepidatio. Sacerdotes autē ante altare cū ſtolis ſacerdotalibus iactauerūt ſe, & inuocabāt de cęlo eum qui de depoſitis legē poſuit, vt his qui depoſuerāt ea, ſalua cuſtodiret. Iam vero qui videbat ſummi ſacerdotis vultū mente vulnerabat: facies enim & color immutatus declarabat internū animi dolorē. circunfuſa enim erat mœſtitia quædā viro, & horror corporis: per quæ manifeſtus aſpiciētibus dolor cordis eius efficiebatur. Alii etiā gregatim de domibus cōfluebant: publica ſupplicatione obſecrātes, pro eo ꝙ in contemptū locus eſſet venturus. Accinctæq; mulie-
D res ciliciis pectus, per plateas confluebant. ſed & virgines quę concluſę erāt procurrebant ad Oniam, aliæ autē ad muros, quędam vero per feneſtras aſpiciebāt: vniuerſę autē protendentas manus in cælū, deprecabantur. erat enim miſera cōmiſtæ multitudinis, & magni ſacerdotis in agone conſtituti expectatio. Et hi quidē inuocabāt omnipotentem deū, vt credita ſibi, his qui crediderant, cū omni integritate cōſeruarētur. Heliodorus autē, quod decreuerat, perficiebat eodē loco ipſe cum ſatellitibus circa ęrariū, præſens. Sed ſpiritus omnipotētis dei magnā fecit ſuę oſtenſionis euidentiā, ita vt omnes qui auſi fuerāt parēre ei, ruentes dei virtute, in diſſolutionē & formidinem conuerterētur. Apparuit enim illis quidā equus E terribilem habens ſeſſorē, optimis operimentis adornatus: iſq; cū impetu Heliodoro priores calces eliſit. qui autem ei ſedebat, videbatur arma habere aurea. Alii etiā apparuerunt duo iuuenes virtute decori, optimi gloria, ſpecioſiq; amictu: qui circunſteterunt eū, & ex vtraq; parte flagellabant, ſine intermiſſione multis plagis verberantes. Subito autē Heliodorus concidit in terrā, eūq; multa caligine circunfuſum rapuerūt, atq; in ſella geſtatoria poſitū eiecerūt. Et is qui cum multis curſoribus & ſatellitibus prædictū ingreſſus eſt ęrarium, portabatur nullo ſibi auxilium ferēte, manifeſta dei cognita virtute: & ille quidem per diuinā virtutē iacebat mutus, atq; omni ſpe & ſalute priuatus. Hi autē dominū benedicebāt, quia magnificauerat locū ſuum: & templum quod paulo ante timore ac tumultu erat plenum, apparente omnipotente domino, F gaudio & lætitia impletū eſt. ¶Tūc vero ex amicis Heliodori quidā rogabant cōfeſtim Oniā, vt inuocaret altiſſimū vt vitam donaret ei qui in ſupremo ſpiritu erat conſtitutus. Cōſyderans autē ſummus ſacerdos ne forte rex ſuſpicaretur malitiā aliquā ex Iudæis circa Heliodorū conſummatam, obtulit pro ſalute viri hoſtiā ſalutarem. Cumq; ſummus ſacerdos exoraret, iidē iuuenes eiſdem veſtibus amicti, aſtantes Heliodoro dixerūt. Oniæ ſacerdoti gratias age: nā propter eū dominus tibi vitā donauit. tu autē à deo flagellatus, nūtia omnibus magnalia dei & poteſtatē. Et his dictis, non cōparuerunt. Heliodorus autem hoſtia deo oblata, & votis magnis promiſſis ei qui viuere illi conceſſit, & Oniæ gratias agēs, recepto exercitu repedabat regem. Teſtabatur autē omnibus ea quę ſub oculis ſuis viderat ope-

ra magni dei. Cũ autẽ rex interrogaſſet
Heliodorum quis eſſet aptus adhuc ſe-
mel Ieroſolymã mitti, ait, Si quẽ habes
hoſtem, aut regni tui inſidiatorẽ, mitte
illuc, & flagellatũ eũ recipies, ſi tamen
euaſerit: eo ꝙ in loco ſit vere dei quę-
dam virtus. Nam ipſe qui habet in cæ-
lis habitationẽ, viſitator & adiutor eſt
loci illius, & veniẽtes ad male facien-
dũ percutit ac perdit. Igitur de Helio-
doro & ærarii cuſtodia ita ſe res habet.

CAP. IIII.

¶ Oniæ Simon calumniatur. Ambiẽs
Iaſon ſacerdotiũ, regẽ muneribus cor-
rũpit, Peruerſa Iaſonis inſtitutio. Expul
ſo Iaſone ſacerdotium occupat Mene-
laus: à quo itidẽ deturbatur ſuccedẽn-
te Lyſimacho. Menelai ſuaſu Androni-
cus Oniã dolo interficit. Antiochi iuſ-
ſu occiditur Andronicus. Lyſimachum
populꝰ opprimit. Accuſatus Menelaus
corrupto Ptolemæo abſoluitur.

A Simon autem prædictus pecuniarũ
& patrię delator, male loquebatur
de Onia, tanquã ipſe Heliodorum
inſtigaſſet ad hęc, & ipſe fuiſſet in
uentor malorum: prouiſoremq; ciuita-
tis ac defenſorem gentis ſuæ, & ęmula
torem legis dei audebat inſidiatorẽ re
gni dicere. Sed cum inimicitię intantũ
procederent, vt etiam per quoſdam Si
monis neceſſarios homicidia fierent: cõ
ſyderans Onias periculum contentio-
nis, & Apolloniũ inſanire, vtpote ducẽ
Cœles Syriæ, & Phœnicis, ad augendã
malitiã Simonis ad regẽ ſe contulit, nõ
vt ciuium accuſator, ſed cõmunem vti
litatẽ apud ſemetipſum vniuerſę mul-
titudinis cõſyderans. videbat enim ſi-
ne regali prouidentia impoſſibile eſſe
pacẽ rebus dari, nec Simonẽ poſſe ceſ-
ſare à ſtultitia ſua. Sed poſt Seleuci vitę
exceſſum, cũ ſuſcepiſſet regnum Antio
chus, qui nobilis appellabatur, ambie-
bat Iaſon frater Onię, ſummũ ſacerdo-
tium: addito rege promittens ei argen
ti talenta trecenta ſexaginta, & ex red
ditibus aliis talenta octoginta. ſuper
hoc promittebat & alia centum quin-
quaginta, ſi poteſtati eius cõcederetur
gymnaſium & ephebiam ſibi cõſtitue-
re, & eos qui in Ieroſolymis erãt Antio
B chenos ſcribere. ¶ Quod cum rex an-
nuiſſet, & obtinuiſſet principatum, ſta
tim ad gentilẽ ritum contribules ſuos
transferre cœpit: & amoris his quæ hu
manitatis cauſſa Iudæis à regibus fue-
rant conſtituta, per Iohannẽ patrẽ Eu-
polemi, qui apud Romanos de amici-
tia & ſocietate functus eſt legatione le
gitima, ciuiũ iura deſtituens, praua in-
ſtituta ſanciebat. Etenim auſus eſt ſub
ipſa arce gymnaſiũ conſtituere, & opti
mos quoſque epheborũ in lupanari-
bus ponere. Erat autem hoc non initiũ,
ſed incrementum quoddam, & profe-
ctus gentilis, & alienigenæ conuerſa-
tionis, propter impii & non ſacerdotis
Iaſonis nefarium & inauditum ſcelus:
ita vt ſacerdotes iam non circa altaris
officia dediti eſſent, ſed contẽpto tem
plo, & ſacrificiis neglectis, feſtinarent
participes fieri paleſtrę, & prębitionis
eius iniuſtę, & in exercitiis diſci. & pa C
trios quidem honores nihil habentes,
Gręcas glorias optimas arbitrabantur:
quarum gratia periculoſa eos contẽtio
habebat, & eorum inſtituta æmulabã
tur, ac per omnia his cõſimiles eſſe cu
piebant, quos hoſtes & peremptores
habuerãt. In leges enim diuinas impie
agere impune non cedit: ſed hoc tem-
pus ſequens declarabit. ¶ Cum autem
quinquennalis agon Tyro celebrare-
tur, & rex præſens eſſet, miſit Iaſon fa-
cinoroſus ab Ieroſolymis viros pecca-
tores, portantes argenti didrachmas
trecentas in ſacrificium Herculis; quas
poſtulauerũt hi qui aſportauerãt ne in
ſacrificiis erogarentur, quia non opor-
teret, ſed in alios ſumptus eas depu-
tari. ſed hæc oblata ſunt quidem ab
eo qui miſerat in ſacrificium Hercu-
lis: propter præſentes autem datæ ſunt
in fabricam nauium triremium. Miſ-
ſo autem in Ægyptum Apollonio
Mneſthei filio propter primates Pto-
lemæi Philometoris regis. ¶ Cum
cognouiſſet Antiochus alienum ſe à
negotiis regni effectum, propriis vtili-
tatibus conſulens, profectus inde venit
Ioppen, & inde Ieroſolymam. Et ma-
gnifice ab Iaſone & ciuitate ſuſceptus,
cum facularum luminibus, & laudibus
ingreſſus eſt: & inde in Phœnicem D
exercitum conuertit. Et poſt triennii
tempus miſit Iaſon Menelaum ſupradi
ctis Simonis fratrem portantem pecu-

nias regi,& de negotiis neceſſariis reſponſa perlaturum. At ille commendatus regi,cū magnificaſſet faciem poteſtatis eius,in ſemetipſum retorſit ſummum ſacerdotiū,ſuperponēs Iaſoni talenta argenti trecēta.Acceptiſq; à rege mandatis venit,nihil quidem habēs dignū ſacerdotio, animos vero crudelis tyranni,& feræ belluæ iram gerēs.¶Et Iaſon quidem qui proprium fratrem captiuauerat, ipſe deceptus profugus in Ammanitem expulſus eſt regionē.Menelaus autē principatum quidem obtinuit: de pecuniis vero regi promiſſis, nihil agebat, cum exactionē faceret Soſtratus qui arci erat præpoſitus, nā ad hunc exactio vectigalium pertinebat: quamob cauſam vtriq; ad regem ſunt
E euocati. Et Menelaus amotus eſt à ſacerdotio,ſuccedente Lyſimacho fratre ſuo:Soſtratus aūt prælatus eſt Cypriis. Et cum hæc agerentur,contigit Tharſenſes & Mallotas ſeditionem mouere, eo ꝙ Antiochi regis concubinæ dono eſſent dati. Feſtinanter itaq; rex venit ſedare illos, relicto ſuffecto vno ex comitibus ſuis Andronico . Ratus autem Menelaus accepiſſe ſe tempus opportunum,aurea quædam vaſa è templo furatus donauit Andronico,& alia vēdiderat Tyro , & per vicinas ciuitates. Quod cum certiſſime cognouiſſet Onias,arguebat eum,ipſe in loco tuto ſe cōtinens Antiochiæ ſecus Daphnē.Vnde Menelaus accedēs ad Andronicum, rogabat vt Oniam interficeret. Qui cū veniſſet ad Oniā, & datis dextris cum iureiurādo (quanuis eſſet ei ſuſpectus) ſuaſiſſet de aſylo procedere , ſtatim eū peremit,non veritus iuſtitiam.Ob quā cauſam non ſolum Iudæis,ſed etiā aliæ quoq; nationes indignabantur , & moleſte ferebant de nece tanti viri iniuſta.Sed regreſſum regem de Ciliciæ locis adierunt Iudæi apud Antiochiam, ſimul & Græci:Conquerētes de iniqua nece Oniæ. ¶Contriſtatus itaq; eſt ani
F mo Antiochus propter Oniam, & flexus ad miſericordiā, lachrymas fudit, recordatus defuncti ſobrietatē & modeſtiam.accenſiſq; animis Andronicū, purpura exutum,per totam ciuitatem iubet circunduci: & in eodem loco in quo in Oniā impietatem cōmiſerat,ſacrilegū vita priuari, domino illo condignam retribuente pœnā. ¶Multis autem ſacrilegiis in templo à Lyſimacho cōmiſſis Menelai conſilio,& diuulgata fama, congregata eſt multitudo aduerſum Lyſimachū multo iam auro exportato.Turbis autē inſurgentibus,& animis ira repletis,Lyſimachus armatis fere tribus millibus iniquis manibus vti cœpit,duce quodam tyranno,ętate pariter & dementia prouecto.Sed vt intellexerunt conatum Lyſimachi,alii lapides,alii fuſtes validos arripuere:quidam vero cinerem in Lyſimachū iacere.Et multi quidem vulnerati,quidam autem & proſtrati,omnes vero in fugā G
conuerſi ſunt: ipſum etiam ſacrilegum ſecus ærarium interfecerunt. ¶De his ergo cœpit iudicium aduerſus Menelaum agitari.Et cum veniſſet rex Tyrū, ad ipſum negotium detulerunt miſſi tres viri à ſenioribus. Et cum ſuperaretur Menelaus,promiſit Ptolemæo multas pecunias dare ad ſuadendum regi. Itaq; Ptolemæus in quodam atrio poſitum , quaſi refrigerendi gratia regem adiit, & deduxit à ſententia:& Menelaum quidē vniuerſæ malitiæ reum criminibus abſoluit:miſeros autē qui etiā ſi apud Scythas cauſam dixiſſent,innocentes iudicarētur, hos morte damnauit.Cito ergo iniuſtam pœnā dederūt, qui pro ciuitate,& populo,& ſacris vaſis cauſam proſecuti ſunt. Quamobrem Tyri quoq; indignati,erga ſepulturam eorum liberaliſſimi extiterunt.Menelaus autem propter eorum qui in potentia erant , auaritiam, permanebat in poteſtate,creſcens in malitia ad inſidias ciuium.

CAP. V.

Signa Ieroſolymis viſa in cæleſtibus. Iaſon ciues ſuos perſequens,tandē exul perimitur. Perſecutio Iudæorum per Antiochum. Templi ſpoliatio per eundem.

EOdem tempore Antiochus ſecundam profectionem parauit in AEgyptum . Contigit autem per A
vniuerſam Ieroſolymorum ciuitatem videri diebus quadraginta per aerea equites diſcurrentes, auratas ſtolas habentes , & haſtas quaſi cohortes armatas,& curſus equorum per ordines digeſtos,& cōgreſſiones fieri co

minus,& ſcrutorũ motus,& galleato-
rum multitudinẽ gladiis diſtrictis,& te
lorum iactus,& aureorum armorũ ſplẽ
dorum,omniſq; generis loricarũ.Qua-
propter omnes rogant in bonum mon
ſtra conuerti. ¶Sed cum falſus rumor
exiſſet,tanquam vita exceſſiſſet Antio-
chus,aſſumpſit Iaſon non minus mille
viris repente aggreſſus ciuitatem : &
ciuibus ad murum conuolantibus , ad
vltimum apprehenſa ciuitate Menela-
us fugit in arcem:Iaſon vero nõ parce
bat in cęde ciuibus ſuis,nec cogitabat
proſperitatem aduerſum cognatos ma
lum eſſe maximum,arbitrans hoſtium
B & non ciuium ſe trophæa capturum.
Et principatum quidem non obtinuit,
finem vero inſidiarum ſuarum confu
ſionem accepit,& profugus iterũ abiit
in Ammaniten.Ad vltimum in exitiũ
ſui concluſus ab Areta Arabum tyran-
no,fugiens de ciuitate in ciuitatẽ,om-
nibus odioſus vt refuga legum & exe-
crabilis,vt patriæ & ciuium hoſtis, in
AEgyptum extruſus eſt:& qui multos
de patria ſua expulerat peregre periit,
Lacedæmonas profectus,quaſi pro co
gnatione ibi refugium habiturus:& qui
inſepultos multos abiecerat , ipſe &
illamentatus,& inſepultus abiicitur:ſe
pultura neque peregrina vſus , neque
patrio ſepulchro participans. ¶His ita
que geſtis ſuſpicatus eſt rex ſocietatem
deſerturos Iudæos:& ob hoc profectus
rex AEgypto efferatis animis,ciuitatẽ
quidem armis cepit. Iuſſit autem mili
tibus interficere , nec parcere occur-
ſantibus,& per domos aſcẽdentes tru-
cidare . Fiebant ergo cædes iuuenum
ac ſeniorum , & mulierum & natorum
exterminia,virginumque & paruulorũ
neces.Erant autem toto triduo octin-
gẽta millia interfecti:quadraginta mil
lia vincti,non minus autem venunda- C
ti . ¶Sed nec iſta ſufficiunt:auſus eſt
etiam intrare templum vniuerſa terra
ſanctius,Menelao ductore,qui legum &
patriæ fuit proditor: & ſceleſtis mani-
bus ſumens ſancta vaſa,quæ ab aliis re
gibus & ciuitatibus erant poſita ad or-
natum loci & gloriam,cõtrectabat in-
indigne & contaminabat.Ita alienatus
mente Antiochus , non conſyderabat
quod propter peccata habitantium ciui-
tatẽ modicum deus fuerat iratus:pro-
pter quod & accidit circa locum deſpe
ctio.alioquin,niſi contigiſſet eos mul-
tis peccatis eſſe inuolutos:|| ſicut Helio Sup.z.c.
durus qui miſſus eſt à Seleuco rege ad ex
poliandum ærarium , etiam hic ſtatim
adueniens flagellatus,& repulſus vti-
que fuiſſet ab audacia.Verum non pro
pter locum,gentem : ſed propter gen-
tem,locum deus elegit.Ideoque & ipſe

locus particeps factus eſt populi malorum, poſtea autem fiet ſocius bonorũ, & qui derelictus in ira dei omnipotentis eſt iterum in magni dei reconciliatione cum ſumma gloria exaltabitur.

D ¶Igitur Antiochꝰ mille & octingentis ablatis de templo talẽtis, velociter Antiochiã regreſſus eſt, exiſtimans ſe prę ſuperbia terram ad nauigandum, pelagus vero ad iter agendum, deductũ propter mentis elationem. Reliquit autem & præpoſitos ad affligendam gentem: Ieroſolymis quidẽ Philippum genere Phrygem, moribus crudeliorem eo ipſo à quo conſtitutus eſt: in Garizim autem Andronicum & Menelaum qui grauius q̃ cæteri imminebant ciuibus. ¶Cumque appoſitus eſſet cõtra Iudæos, miſit odioſum principem Apollonium cum exercitu viginti & duobus millibus, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes vendere. Qui cum veniſſet Ieroſolymam pacem ſimulans quieuit vſque ad diem ſanctum ſabbathi: & tunc feriatis Iudæis, arma capere ſuis præcepit. Omneſque ſimul q ad ſpectaculum proceſſerant, trucidauit: & ciuitatem cum armatis diſcurrens, ingentem multitudinem peremit. ¶Iudas autem Machabæus, qui decimus fuerat, ſeceſſerat in deſertum locum, ibiq; inter feras vitam in montibus cum ſuis agebat: & fœni cibo veſcentes, demorabantur, ne participes eſſent coinquinationis.

CAP. VI.

Iudæi legem dei relinquere compelluntur. Templum violatur. Monentur lectores ne aduerſa, quibus dominus filios affligit, abhorreſcant. Eleazari paſſio.

A Sed non poſt multum tẽporis, miſit rex ſenem quendam Antiochenum, qui compelleret Iudæos vt ſe transferrent à patriis & dei legibus: contaminare etiam quod in Ieroſolymis erat templum, & cognominare Iouis Olimpii: & in Garizim, prout erant hi qui locum inhabitabant, Iouis hoſpitalis. Peſſima autem & vniuerſis grauis erat malorum incurſio, nam tẽplum luxuria & comeſſationibus gentium erat plenum, & ſcortantium cum meretricibus, ſacratiſq; ædibus mulieres ſe vltro ingerebant, intro ferentes ea quę non licebat. Altare etiam plenũ erat illicitis, quæ legibus prohibebantur. Neque autem ſabbatha cuſtodie- B bantur, neque dies ſolennes patrii ſeruabantur, nec ſimpliciter Iudæũ ſe eſſe quiſquam confitebatur. ¶Ducebantur autem cum amara neceſſitate in die natalis regis ad ſacrificia. & cum Liberi ſacra celebrarentur, cogebantur hedera coronati Libero circuire. Decretum autem exiit in proximas gentilium ciuitates, ſuggerentibus Ptolemęis, vt pari modo & ipſi aduerſus Iudæos agerent, vt ſacrificarent, eos autẽ qui nollent tranſire ad inſtituta gentilium interficerent. erat ergo videre miſeriam. ¶Duæ enim mulieres delatæ ſunt natos ſuos circunciđiſſe: quas infantibus ad vbera ſuſpenſis, cum publice per ciuitatẽ circunduxiſſent, per muros præcipitauerũt. Alii vero ad proximas co- C euntes ſpeluncas, & latenter ſabbathi diem celebrantes, cum indicati eſſent Philippo, flammis ſuccenſi ſunt: eo ꝙ verebantur propter religionem & obſeruantiam, manu ſibimet auxilium ferre. ¶Obſecro autem eos, qui hunc librum lecturi ſunt ne abhorreſcant propter aduerſos caſus, ſed reputẽt ea quę acciderunt, non ad interitum, ſed ad correptionẽ eſſe generis noſtri. Etenim multo tempore non ſinere peccatoribus ex ſententia agere, ſed ſtatim vltiones adhibere: magni beneficii eſt indicium. Non enim ſicut in aliis nationibus dominus patiẽter expectat, vt eas cum iudicii dies aduenerit, in plenitudine peccatorũ puniat: ita & in nobis ſtatuit, vt peccatis noſtris in finem D deuolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod nunquam quidem à nobis miſericordiam ſuam amouet: corripiens vero in aduerſis populum ſuũ, non derelinquit. Sed hæc nobis ad cõmonitionẽ legẽtium dicta ſint paucis. Iam autem veniendum eſt ad narrationem. ¶Igitur Eleazarus vnus de primoribus ſcribarum vir ætate prouectus, & vultu decorus, aperto ore hians compellabatur carnem porcinam manducare. At ille glorioſiſſimam mortẽ magis q̃ odibilem vitam complectens, vo-

luntarie præibat ad ſupplicium. Intu-
ens autem quemadmodum oporteret
accedere patienter ſuſtinens, deſtina-
uit non admittere illicita propter vitæ
amorem. ¶Hi autem qui aſtabant, ini-
qua miſeratione commoti, propter an-
E tiquam viri amicitiam, tollentes eum
ſecreto rogabant afferri carnes, quibus
veſci ei licebat, vt ſimularetur mandu
caſſe, ſicut rex imperauerat de ſacrifi-
cii carnibus: vt hoc facto à morte libe
raretur. & propter veterem viri amici
tiam hanc in eo faciebãt humanitatẽ.
At ille cogitare cœpit ętatis ac ſenectu
tis ſuæ eminentiam dignã, & ingenitę
nobilitatis canitiẽ, atq; à puero opti-
mæ conuerſationis actus, & ſecundum
ſanctæ & à deo conditæ legis conſtitu
ta: reſpondit cito, dicens præmitti ſe
velle in infernum. Non enim ætati no
F ſtrę dignum eſt, inquit, fingere: vt mul
ti adoleſcentes, arbitrantes Eleazarum
nonaginta annorum tranſiſſe ad vitam
alienigenarũ, & ipſi propter meã ſimu
lationẽ, & propter modicũ corruptibi
lis vitæ tẽpus decipiantur, & per hoc
maculã atque execrationem meæ ſene
ctuti conquirã. Nam etſi in præſenti tẽ
pore ſuppliciis hominũ eripiar, ſed ma
nũ omnipotentis, nec viuus, nec defun
ctus effugiam. Quamobrem fortiter vi
ta excedendo, ſenectute quidem di-
gnus apparebo: adoleſcentibus autem
exemplum forte relinquam, ſi prõpto
animo, ac fortiter ꝓ grauiſſimis ac ſan
ctiſſimis legibꝰ honeſta morte perfun-
G gar. His dictis confeſtim ad ſuppliciũ
trahebat. ¶Hi autẽ qui eum ducebant,
& paulo ante fuerant mitiores, in irã
conuerſi ſunt propter ſermones ab eo
dictos, quos illi per arrogantiã prola-
tos arbitrabantur. Sed cum plagis pe-
rimeretur, ingemuit, & dixit, Domine
qui habes ſanctam ſcientiam, manifeſte
tu ſcis quia cũ à morte poſſem libera-
ri, duros corporis ſuſtineo dolores, ſe-
cũdum animã vero propter timorẽ tuũ
libẽter hæc patior. Et ille quidem hoc
modo vita deceſſit, non ſolum iuueni-
bus, ſed & vniuerſæ genti memoriam
mortis ſuæ ad exemplũ virtutis & for-
titudinis derelinquens.

CAP. VII.

☞ Septem fratrum matriſque eorum
ſupplicia.

COntigit autem ſeptem fratres A
vnà cũ matre ſua apprehenſos,
cõpelli à rege edere cõtra fas car
nes porcinas, flagris, & taureis
cruciatos. Vnus autem ex illis qui erat
primus, ſic ait, Quid quęris, & quid vis
diſcere à nobis? parati ſumus mori ma
gis q̃ patrias dei leges præuaricari. Ira
tus itaque rex iuſſit ſartagines & ol-
las æneas ſuccendi. Quibus ſtatim ſuc
cẽſis, iuſſit ei q prior fuerat locutus, am
putari linguam: & cute capitis abſtra
cta, ſummas quoque manus & pedes
ei præſcindi, cæteris eius fratribus &
matre inſpicientibus. ¶Et cum iam per B
omnia inutilis factus eſſet, iuſſit ignem
admoueri, & adhuc ſpirantem torreri
in ſartagine: in qua cum diu cruciare-
tur, cæteri vnà cum matre inuicem ſe
hortabantur mori fortiter, dicentes,
Dominus deus aſpiciet veritatem, &
conſolabitur in nobis, quemadmodum
in proteſtatiõe cãtici declarauit Moy
ſes: & in ſeruis ſuis conſolabitur. Mor-
tuo itaque illo primo hoc modo, ſe-
quentem deducebant ad illudendum
& cute capitis eius cũ capillis abſtra-
cta, interrogabant ſi manducaret prius
q̃ toto corpore per membra ſingula pu
niretur. At ille reſpondens patria voce
dixit, Non faciam. Propter quod & iſte
ſequenti loco primi tormenta ſuſcepit:
& in vltimo ſpiritu conſtitutus, ſic ait,
Tu quidem ſceleſtiſſime in præſenti
vita nos perdis: ſed rex mundi defun-
ctos nos pro ſuis legibus, in æternę vi- C
tæ reſurrectione ſuſcitabit. ¶Poſt hunc
tertius illuditur, & linguam poſtulatꝰ
cito protulit, & manus cõſtanter extẽ-
dit: & cũ fiducia ait, E cælo iſta poſſi-
deo, ſed propter dei leges nũc hæc ip-
ſa deſpicio, quoniã ab ipſo me ea rece-
pturum ſpero. ita vt rex & qui cũ ipſo
erant, mirarentur adoleſcentis animũ,
ꝙ tanquã nihilũ duceret cruciatus. Et
hoc ita defuncto, quartũ vexabãt ſimi-
liter torquentes. Et cum iam eſſet ad
mortem, ſic ait, Potius eſt ab homini-
bus morti datos ſpem expectare à deo
iterũ ab ipſo reſuſcitãdos. tibi enim re
ſurrectio ad vitã non erit. Et cũ admo-
uiſſent quintũ, vexabant eũ. At ille re-

ſpiciens in eum, dixit, Poteſtatem inter homines habens, cum ſis corrupti-
D bilis, facis quod vis: noli autem putare genus noſtrum à deo eſſe derelictū, tu autem patienter ſuſtine, & videbis magnam poteſtatem ipſius, qualiter te & ſemen tuum torquebit. ¶Poſt hunc ducebāt ſextū, & is mori incipiēs ſic ait, Noli fruſtra errare: nos enim ꝓpter noſmetipſos hoc patimur, peccantes in deū noſtrū, & digna admiratiōe facta ſunt in nobis. tu autem ne exiſtimes tibi impune futurū, ꝙ contra deū pugnare tentaueris. Supra modū autē mater mirabilis, & bonorū memoria digna, quę pereūtes, ſeptē filios ſub vnius diei tēpore cōſpiciens, bono animo ferebat propter ſpē quā in deo habebat. ſingulos illorum hortabatur voce patria fortiter, repleta ſapientia: & fœmineæ cogitationi maſculinū animū inſe-
E rens, dixit ad eos, Neſcio qualiter in vtero meo apparuiſtis: neq; enim ego ſpiritū & animā donaui vobis & vitā, & ſingulorū mēbra non ego ipſa cōpegi, ſed enim mundi creator, qui formauit hominis natiuitatē quiq; omniū inuenit originē, & ſpiritū vobis iterū cū miſericordia reddet & vitā, ſicut nunc voſmetipſos deſpicitis propter leges eius. Antiochus autē contēni ſe arbitratus, ſimul & exprobrantis voce deſpecta cū adhuc adoleſcentior ſupereſſet, non ſolū verbis hortabatur, ſed & cum iuramento affirmabat ſe diuitē & beatum facturū, & tranſlatū à patriis legibus amicū habiturum, & rex neceſſarias ei præbiturū. Sed ad hæc cū adoleſcens nequaquā inclinaretur, vocauit rex matrē, & ſuadebat ei vt adoleſcēti fieret ī ſalutē. Cū autem multis eā verbis eſſet hortatus, promiſit ſuaſurā ſe filio ſuo. ¶Itaque inclinata ad illum, irri-
F dens crudele tyrannū, ait patria voce, Fili mi miſerere mei, quæ te in vtero nouem menſibus portaui, & lac triennio dedi & alui, & in ætatē iſtam perduxi. Peto nate, vt aſpicias ad cælum & terram, & ad omnia quæ in eis ſunt: & intelligas quia ex nihilo fecit illa deus & hominum genus: ita fiat vt non timeas carnificē iſtum, ſed dignus fratribus tuis effectus, ſuſcipe mortem, vt in illa miſeratione cū fratribus tuis te recipiam. Cūm hæc illa adhuc diceret ait adoleſcens, Quē ſuſtinetis, non obedio præcepto regis, ſed præcepto legis quæ data eſt nobis per Moyſen. Tu vero qui inuentor omnis malitiæ factus es in Hebræos, non effugies manū dei. Nos enim pro peccatis noſtris hæc patimur. Et ſi nobis propter increpationē & correptionem dominus deus noſter modicum iratus eſt: ſed iterum reconciliabitur ſeruis ſuis. Tu autem ô ſceleſte & omnium hominum flagitioſiſſime, noli fruſtra extolli vanis ſpebus in ſeruos eius inflammatus. nōdum enim omnipotentis dei & omnia inſpicientis iudicium effugiſti. Nam fratres mei G modico nunc dolore ſuſtentato, ſub teſtamento æternæ vitæ effecti ſunt: tu vero iudicio dei iuſtas ſuperbiæ tuæ pœnas exolues. Ego autem ſicut & fratres mei animam & corpus meum trado pro patriis legibus inuocans deum maturius genti noſtræ propitium fieri, teque cum tormentis & verberibus cōfiteri ꝙ ipſe eſt deus ſolus. In me vero & in fratribus meis deſinet oīpotentis ira, quæ ſuper omne genus noſtrū iuſte ſuperducta eſt. Tunc rex accenſus ira, in hunc ſuper omnes crudelius deſęuit, indigne ferens ſe deriſum. Et hic itaque mundus obiit, per omnia in domino cōfidens. Nouiſſime autē, poſt filios & mater conſumpta eſt. Igitur de ſacrificiis, & de nimiis crudelitatibus ſatis dictum eſt.

CAP. VIII.

Judas exercitū colligit. Mittitur Nicanor aduerſus Iudā. Iudas ſuos hortatur ad cōſtantiam. Vincitur Nicanor, Profligatis hoſtibus agunt gratias Iudæi, ſpolia orphanis & viduis diuidentes. Fugit ad Antiochum Nicanor.

IVdas vero Machabæus, & qui cū illo erant, introibant latenter in caſtella: & conuocantes cognatos & eos qui permanſerant in Iudaiſmo aſſumētes, eduxerūt ad ſe ſex millia virorum. Et inuocabant dominū vt A reſpiceret in populum qui ab omnibus calcabatur, & miſereretur tēplo quod contaminabatur ab impiis; miſereretur etiam exterminio ciuitatis, quæ eſſet illicò complananda, & vocem ſan-

guinis ad ſe clamantis audiret memo-
raretur quoq; iniquiſſimas mortes par-
uulorum innocentum, & blaſphemias
nomini ſuo illatas, & indignaretur ſu-
per his, At Machabæus congregata mul
titudine, intollerabilis gentibus efficie
batur, ira etiam domini in miſericor-
B diam conuerſa eſt. Et ſuperueniens ca-
ſtellis & ciuitatibus improuiſus, ſuccen
dēbat eas: & opportuna loca occupās,
non paucas hoſtium ſtrages dabat: ma-
xime autē noctibus ad huiuſcemodi ex
curſus ferebatur, & fama virtutis eius
vbique diffundebatur. ¶Videns au-
tem Philippus paulatim virum ad pro-
fectum venire, ac frequentius res ei ce
dere proſpere, ad Ptolemæum ducem
Cœleſyriæ & Phœnicis ſcripſit vt auxi
liū ferret regiis negotiis. At ille veloci-
ter miſit Nicanorē Patrocli de primo-
ribus amicū, datis ei de permiſtis gen
tibus, armatis non minus viginti milli
bus, vt vniuerſum Iudæorum genus
deleret, adiuncto ei & Gorgia viro mi-
litari, & in bellicis rebus experientiſſi
C mo. Conſtituit autem Ninator, vt regi
tributum quod Romanis erat dandum,
duo millia talentorum de captiuitate
Iudęorum ſuppleret: ſtatimq; ad mari-
timas ciuitates miſit, cōuocans ad co-
emptionem Iudaicorum mācipiorum,
promittens ſe nonaginta mancipia ta-
lento diſtracturum, non reſpiciens ad
vindictam quæ ab omnipotente eſſet
conſecutura. ¶Iudas autem vbi compe
rit indicauit his qui ſecū erant Iudęis,
Nicanoris aduentum. Ex quibus qui-
dam formidantes, & nō credentes dei
iuſtitiæ in fugam vertebantur: aliis ve-
ro ſi quid eis ſupererat vendebant, ſi-
mulq; dominum deprecabantur vt eri
peret eos ab impio Nicanore, qui eos
prius quàm cominus veniret, vendide
rat. & ſi non propter eos, propter teſta
D mentum tamē quod erat ad patres eo-
rum, & propter inuocationem ſancti &
magnifici nominis eius ſuper ipſos, Cō
uocatis autem Machabæus ſeptem mil
libus, qui cum ipſo erant, rogabat ne
hoſtibus reconciliarentur, neque me-
tuerent iniquam veniētium aduerſum
ſe hoſtium multitudinem, ſed fortiter
contenderēt: ante oculos habentes cō
tumeliam quæ loco ſancto ab his iniu-
ſte eſſet illata, itemq; & ludibrio habi-
tæ ciuitatis iniuriam, adhuc etiam ve-
terum inſtituta conuulſa. Nam illi qui-
dem armis confidunt, ait ſimul & au-
dacia: nos autem in omnipotente domi
no qui poteſt & venientes aduerſum
nos, & vniuerſum mundum vno nutu
delere, confidimus. Admonuit autē eos
& de auxiliis dei, quæ facta ſunt erga E
parentes: ‖& quòd ſub Sennacherib 4.Re.19.g
centum octogintaquinque millia perie Tobię.1.d
rūt: & de prælio quod eis aduerſus Ga Ecc.48.d
latas fuit in Babylonia, vt omnes vbi Iſa 37.g
ad rem vētum eſt, Macedonibus ſociis
heſitātibus, ipſi ſex millia ſoli pereme-
runt centum viginti millia, propter au
xilium illis datum de cęlo, & beneficia
pro his plurima conſecuti ſunt. His ver
bis conſtantes effecti ſunt, & pro legi-
bus & patria mori parati. ¶Conſtituit
itaque fratres ſuos duces vtrique ordi-
ni, Simonem, & Ioſephum, & Ionathan
ſubiecti vnicuique millenis & quingen
tenis. Ad hoc etiam ab Eſdra lecto illis
ſancto libro, & dato ſigno adiutorii dei
in prima acie ipſe dux cōmiſit cū Ni-
canore. Et facto ſibi adiutore omnipo-
tente interfecerunt ſuper nouem mil-
lia hominum, maiorem autem partem
exercitus Nicanoris vulneribus debi-
lem factam fugere compulerunt. Pecu
niis vero eorum qui ad emptionem ip
ſorum venerāt, ſublatis ipſos vſquequa F
que perſecuti ſunt, ſed reuerſi ſunt, ora
concluſi. nam erat ante ſabbathum: quā
ob cauſam non perſeuerauerunt inſe-
quentes. ¶Arma autem ipſorum & ſpo
lia congregantes, ſabbatum agebant: be
nedicentes dominum qui liberauit eos
in iſto die, miſericordiæ initium ſtillās
in eos. Poſt ſabbatum vero debilibus,
& orphanis, & viduis diuiſerunt ſpo-
lia: & reſidua ipſi cū ſuis habuere. His
itaque geſtis, & communiter ab omni-
bus facta obſecratione, miſericordem
dominum poſtulabant vt in finem ſer-
uis ſuis recōciliaretur. Et ex his qui cū
Timotheo & Bacchide erant contra ſe
contendētes, ſuper viginti millia inter-
fecerunt, & munitiones excelſas obti-
nuerunt, & plures prædas diuiſerunt,
æquam portionem debilibus, pupillis
& viduis, ſed & ſenioribus facientes,
¶Et cum arma eorum diligenter colle- G

giſſent, omnia compoſuerunt in locis opportunis, reſidua vero ſpolia Ieroſolymam detulerunt: & Philarchem qui cum Thimotheo erat, interfecerunt virum ſceleſtū, qui in multis Iudæos afflixerat. Et cum epinicia agerent in Ieroſolymis, eos qui ſacras ianuas incēderunt, id eſt Caliſthenem, cum in quoddam domiciliū refugiſſent incēderunt, digna eis mercede pro impietatibus ſuis reddita. ¶Facinoroſiſſimus aūt Nicanor, qui mille negotiantes ad Iudęorum venditionem adduxerat, humiliatus auxilio domini ab his quos nullos exiſtimauerat, depoſita veſte glorię, per mediterranea fugiens, ſolus venit Antiochiam, ſummam infœlicitatē de interitu ſui exercitus conſecutus. Et qui promiſerat Romanis ſe tributum reſtituere de captiuitate Ieroſolymorum, prædicabat nunc protectorem deum habere Iudæos, & ob ipſum inuulnerabiles eſſe, eo quòd ſequerētur leges ab ipſo conſtitutas.

CAP. IX.

¶ Antiochus Perſepolim expoliare volens in fugam vertitur. Iudæos perſequens à domino percutitur. Simulata Antiochi pœnitentia. Moritur Antiochus.

A Eodem tempore Antiochus inhoneſte reuertebatur de perſide. Intrauerat enim in eam quæ dicitur Perſepolis, & tentauit expoliare templum, & ciuitatē opprimere: ſed multitudine ad arma cōcurrente, in fugam verſi ſunt, & ita contigit, vt Antiochus poſt fugam turpiter rediret. ¶Et cum veniſſet circa Ecbatanā recognouit quæ erga Nicanorem & Timotheū geſta ſunt. Elatus autem in ira, arbitrabatur ſe iniuriam illorum qui ſe fugauerant, poſſe in Iudæos retorquere: ideoq; iuſſit agitari currum ſuum, ſine intermiſſione agens iter, cęleſti eum iudicio perurgente, eo quòd ita ſuperbe locutus eſt ſe venturum Ieroſolymam, & congeriem ſepulchri Iudęorum eam

2. Pa,16,e facturum. Sed ||qui vniuerſa cōſpicit dominus deus Iſrael, percuſſit eum inſanabili & inuiſibili plaga. Vt enim finiuit hunc ipſum ſermonem, apprehendit eum dolor dirus viſcerum, & amara internorum tormenta: & quidem ſatis iuſte, quippe qui multis & nouis cruciatibus aliorum torſerat viſcera, licet ille nullo modo à ſua malitia ceſſaret. Super hoc autem ſuperbia repletus, ignē ſpirans animo in Iudæos, & præcipiēs B
accelerari negotium, contigit illum impetu euntem de curru cadere, & graui corporis colliſione membra vexari. Iſque qui ſibi videbatur etiam fluctibus maris imperare, ſupra humanum modum ſuperbia repletus, & montium altitudines in ſtatera appendere, nunc humiliatus ad terram in geſtatorio portabatur, manifeſtam dei virtutē in ſemetipſo conteſtans: ita vt de corpore impii, vermes ſcaturirent, ac viuentes in doloribus carnes eius effluerent, odore etiam illius & fœtore exercitu grauaretur, & qui paulo ante ſydera cæli contingere ſe arbitrabatur, eum nemo poterat propter intolerantiam fœtoris portare. ¶Hinc igitur cœpit ex graui ſuperbia deductus ad agnitionem ſui venire, diuina admonitus plaga, per momēta ſingula doloribus ſuis augmenta capiētibus. & cum nec ipſe iam fœtorem ſuum ferre poſſet, ita ait, Iuſtum eſt ſubditum eſſe deo, & mortalem non paria deo ſentire. Orabat autem hic ſceleſtus dominum à quo non eſſet miſericordiam conſecuturus. Et ciuitatem ad quam feſtinans veniebat vt C
eam ad ſolum deduceret, ac ſepulchrū congeſtorum faceret, nunc optat liberam reddere: & Iudæos quos nec ſepultura quidem ſe dignos habiturum, ſed auibus ac feris diripiēdos traditurum, & cum paruulis exterminaturum dixerat, æquales nunc Athenienſibus facturum pollicetur: templum etiam ſanctū, quod prius expoliauerat, optimis donis ornaturum, & ſancta vaſa multiplicaturum, & pertinentes ad ſacrificia ſumptus de redditibus ſuis præſtaturum: ſuper hæc & Iudæum ſe futurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & prædicaturum dei poteſtatem. Sed non ceſſantibus doloribus (ſuperuenerat enim in eum iuſtum dei iudicium) deſperans ſcripſit ad Iudæos in modum deprecationis epiſtolam hæc continentem, OPTIMIS ciuibus Iudæis plurimam ſalutem, & bene valere, & eſſe fœlices, rex & princeps An-

tiochus, ſi bene valetis, & filii veſtri, & ex ſententia vobis cuncta ſunt, maximas agimus gratias. Et ego in infirmitate conſtitutus, veſtri autem memor benigne reuerſus de Perſidis locis, & in infirmitate graui apprehenſus, neceſſarium duxi pro communi vtilitate curam habere: non deſperans memetipſum, ſed ſpem multam habens effu-
D giendi infirmitatem. Reſpiciens autem quòd & pater meus, quibus temporibus in locis ſuperioribus ducebat exercitum, oſtendit qui poſt ſe ſuſciperet principatum: vt ſi quid contrarium accideret, aut difficile nuntiaretur, ſcientes hi qui in regionibus erant, cui eſſet rerum ſumma derelicta, non turbarentur. Ad hæc, conſyderans de proximo potentes quoſque & vicinos temporibus inſidiantes & euentum expectãtes, deſignaui filium meum Antiochum regẽ, quem ſæpe recurrens in ſuperiora regna multis veſtrum commendabam: & ſcripſi ad eum quæ ſubiecta ſunt. Oro itaque vos, & peto memores beneficiorum publice & priuatim, vt vnuſquiſque cõſeruet fidem ad me & ad filium meum. Confido enim eum modeſte & humane acturum, & ſequentem propoſitum meum, & communem vobis fore. ¶Igitur homicida, & blaſphemus peſſime percuſſus, & vt ipſe alios tractauerat, peregre in mõtibus, miſerabili obitu vita functus eſt. Transferrebat autẽ corpus Philippus collactaneus eius: qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in AEgyptum abiit.

CAP. X.

Iudas Machabæus ciuitatem recipit & templum. Eupatoris geſta narrare incipit. Pugnant Iudæi aduerſus Idumæos. Iudæam inuadit Timotheus, cum quo prælium committit Iudas. Apparent è cælo viri quinque in auxilium Iudæorum. Timotheus interimitur.

A MAchabæus autem & qui cum eo erant, domino ſe protegente, templum quidem & ciuitatem recepit: aras autem quas alienigenæ per plateas extruxerant, itemque delubra demolitus eſt, & purgato templo, aliud altare fecerunt: & de ignitis lapidibus igne concepto ſacrificia obtulerunt poſt biennium: & incenſum & lucernas & panes propoſitionis poſuerunt. Quibus geſtis, rogabant dominum proſtrati in terram, ne amplius talibus malis inciderent: ſed & ſiquando peccaſſent, vt ab ipſo mitius corriperentur, & non barbaris ac blaſphemis hominibus traderentur. Qua die autem templum ab alienígenis pollutum fuerat, contigit eadem die purificationem fieri, viceſimaquinta menſis, qui fuit Caſleu. & cum lætitia die- B
bus octo egerunt in modum tabernaculorum: recordantes quòd ante modicum temporis diem ſolennem tabernaculorum in montibus, & in ſpeluncis more beſtiarum egerant. Propter quod thyrſos, & ramos virides, & palmas præferebant ei qui proſperauit mundare locum ſuum. Et decreuerunt communi præcepto & decreto, vniuerſæ genti Iudæorum omnibus annis agere dies iſtos. Et Antiochi quidem qui appellatus eſt Nobilis, vitæ exceſſus ita ſe habuit. ¶Nunc autem de Eupatore Antiochi impii filio, quæ geſta ſunt narrabimus, breuiantes mala quę in bellis geſta ſunt. Hic enim ſuſcepto regno, conſtituit ſuper negotia regni Lyſiam quendam Phœnicis & Syriæ militiæ principem. Nam Ptolemæus, C
qui dicebatur Macer, iuſti tenax erga Iudæos eſſe cõſtituit, & præcipue propter iniquitatem quæ facta erat in eos, & pacifice agere cum eis. Sed ob hoc accuſatus ab amicis apud Eupatorem, cum frequenter proditor audiret, eo quòd Cyprum creditam ſibi à Philometore deſeruiſſet, & ad Antiochum Nobilem tranſlatus etiam ab eo receſſiſſet, veneno vitam finiuit. Gorgias autem cum eſſet dux locorum, aſſumptis aduenis frequenter Iudæos debellabat. Iudæi vero qui tenebant opportunas munitiones, fugatos ab Ieroſolymis ſuſcipiebant, & bellare tentabãt. Hi vero qui erant cum Machabæo perorationes dominum rogantes vt eſſet ſibi adiutor, impetum fecerunt in munitiones Idumæorum: multaque vi D
inſiſtentes, loca obtinuerunt, occurrentes interemerũt, & omnes ſimul nõ

minus vigintiquinꝗ millibus trucidauerunt. Quidam autem cum confugiſſent in duas turres valde munitas, omnem apparatum ad repugnandum habentes: Machabæus ad eorũ expugnationẽ, relicto Simone & Ioſepho, itemꝗ Zachæo, eiſque qui cum ipſis erant ſatis multis, ipſe ad eas quę amplius perurgebant, pugnas, conuerſus eſt. Hi vero qui cum Simone erant, cupiditate ducti, à quibuſdã qui in turribus erant, ſuaſi ſunt pecunia: & ſeptuaginta millibus didrachmis acceptis, dimiſerunt quoſdam effugere. Cum autem Machabæo nuntiatum eſſet quod factum eſt, principibus populi congregatis accuſauit quòd pecunia fratres vẽdidiſſent, aduerſariis eorum dimiſſis. Hos igitur
E proditores factos interfecit, & confeſtim duas turres occupauit. armis autẽ ac manibus, omnia proſpere agendo, in duabus munitionibus, plus quàm viginti millia perẽmit. ¶Et Timotheus, qui prius à Iudæis fuerat ſuperatus, cõuocato exercitu peregrinæ multitudinis, & congregato equitatu Aſiano aduenit, quaſi armis Iudęam capturus. Machabæus autem & qui cum ipſo erant, appropinquante illo, deprecabãtur dominum, caput terra aſpergentes, lumboſque ciliciis præcincti, ad altaris crepidinem prouoluti, vt ſibi propitius, inimicis autem eorum eſſet inimicus, & aduerſariis aduerſaretur, ſicut lex dicit. Et ita poſt orationẽ ſumptis armis, longius de ciuitate procedẽtes, & pro-
F ximi hoſtibus effecti, reſederunt. Primo autem ſolis ortu vtrique commiſerũt: iſti quidẽ victorię & proſperitatis ſponſorem cum virtute dominum habẽtes: illi autem ducem belli animum habebant. ¶Sed cum vehemens pugna eſſet, apparuerunt aduerſariis de cælo viri quinque in equis, frenis aureis decori, ducatum Iudæis præſtantes: ex quibus duo Machabæum medium habentes, armis ſuis circunſeptũ incolumem conſeruabant: in aduerſarios autem tela, & fulmina iaciebant, ex quo & cæcitate confuſi, & repleti perturbatione cadebant. Interfecti ſunt autem viginti millia quingenti, & equites ſexcenti. Timotheus vero confugit in Gazaram præſidium munitum, cui pręerat Chæreas.

Machabæus autem, & qui cum eo erãt, lætantes obſederunt præſidium diebus quatuor. At hi qui intus erant, loci fir- G
mitate confiſi, ſupra modum maledicebant, & ſermones nefandos iactabant. Sed cum dies quinta illuceſceret, viginti iuuenes, ex his qui cum Machabæo erant, accenſi animis propter blaſphemiam, viriliter acceſſerunt ad murum, & feroci animo incedentes aſcendebant: ſed & alii ſimiliter aſcendentes, turres, portaſque ſuccendere aggreſſi ſunt, atque illos maledicos viuos concremare. ¶Per continuum autem biduum præſidio vaſtato, Timotheum occultantem ſe in quodam repertum loco peremerunt: & fratrem illius Chęream, & Appollophanem occiderunt. Quibus geſtis, in hymnis & confeſſionibus benedicebant dominũ, qui magna fecit in Iſrael, & victoriam dedit illis.

CAP. XI.

Conatur Lyſias Iudæos expugnare. Iudæis cęlitus adiutor mittitur, quo duce Lyſiam in fugam vertunt, & pactum inire compellunt. Lyſiæ epiſtola ad Iudæos. Regis Antiochi epiſtola ad Lyſiam. Eiuſdẽ epiſtola ad Iudæos. Romanorum epiſtola ad populum Iudæorũ.

SEd paruo poſt tempore, Lyſias pro- A
curator regis, & propinquus, ac negotiorũ prępoſitus, grauiter ferens de his quæ acciderant: congregatis octoginta millibus & equitatu vniuerſo veniebat aduerſus Iudęos, exiſtimans ſe ciuitatem quidem captam gentibus habitaculum facturum, templum vero in pecuniæ quæſtum, ſicut cætera delubra gentium habiturum, & per ſingulos annos venale ſacerdotiũ: nuſquam recogitãs dei poteſtatem, ſed mente effrenatus in multitudine peditum, & in millibus equitũ, & in octoginta elephantis confidebat. Ingreſſus autem Iudæam, & appropians Bethſuræ, quæ erat in anguſto loco, ab Ieroſolyma interuallo quinque ſtadiorum, illud præſidium expugnabat. ¶Vt au- B
tem Machabæus & qui cum eo erant, cognouerunt expugnari præſidia, cum fletu & lachrymis rogabãt dominum, & omnis turba ſimul, vt bonum angelum mitteret ad ſalutem Iſrael. Et ipſe primus Machabæus ſumptis armis, cę-

teros adhortatus eſt ſimul ſecum peri-
culum ſubire, & ferre auxilium fratri-
bus ſuis. Cumq; pariter prōpto animo
C procederēt, Ieroſolymis apparuit præ-
cedens eos eques in veſte candida, ar-
mis aureis haſtā vibrās. Tunc omnes
ſimul benedixerunt miſericordem do
minum, & conualuerunt animis: non
ſolum homines, ſed & beſtias ferociſſi-
mas, & muros ferreos parati penetra-
re. Ibant igitur prompti, de cælo habē-
tes adiutorem, & miſerātem ſuper eos
dominum. Leonum autem more impe
tu irruentes in hoſtes proſtrauerunt
ex eis vndecim millia peditum, & e-
quitum mille ſexcentos: vniuerſos au-
tem in fugam verterunt, plures au-
tem ex eis vulnerati nudi euaſerunt.
Sed & ipſe Lyſias turpiter fugiens eua
ſit. Et quia non inſenſatus erat, ſecum
D ipſe reputans factam erga ſe diminu-
tionem, & intelligens inuictos eſſe He-
bræos, omnipotentis dei auxilio inni-
tentes, miſit ad eos: promiſitq; ſe con-
ſenſurum omnibus quæ iuſta ſunt, &
regem cōpulſurum amicum fieri. An-
nuit autem Machabæus precibus Ly-
ſiæ, in omnibus vtilitati conſulens: &
quæcunque Machabæus ſcripſit Lyſiæ
de Iudæis, ea rex conceſſit. Nam erant
ſcriptæ Iudæis epiſtolæ, à Lyſia ſiqui-
dem, hunc modum continentes, LY-
SIAS populo Iudæorum ſalutem. Io-
hannes & Abeſalom qui miſſi fuerant à
vobis, tradentes ſcripta, poſtulabant
vt ea quæ per illos ſignificabantur, im
plerem. Quæcunque igitur regi potue-
runt perferri: expoſui: & quæ res per-
mittebat, conceſſit. Si igitur in nego-
tiis fidem conſeruaueritis, etiam dein-
ceps bonorum vobis cauſa eſſe tenta-
bo. De cæteris autem per ſingula ver-
ba mādaui & iſtis & his qui à me miſſi
ſunt colloqui vobiſcū. Bene valete. An-
E no centeſimo quadrageſimooctauo mē
ſis Dioſcori, die viceſima & quarta.
¶Regis autem epiſtola, iſta continebat
REX Antiochus Lyſiæ fratri ſalutem.
Patre noſtro inter deos tranſlato, nos
volentes eos qui ſunt in regno noſtro
ſine tumultu agere, & rebus ſuis adhi-
bere diligentiam, audiuimus Iudæos
non conſenſiſſe patri meo vt transferrē
tur ad ritum Græcorum, ſed tenere vel
le ſuum inſtitutum, ac propterea po-
ſtulare à nobis concedi ſibi legitima
ſua. Volentes igitur hanc quoque gen-
tem quietam eſſe, ſtatuentes iudicaui-
mus templum reſtitui illis, vt agerent
ſecundum ſuorum maiorum conſuetu
dinem. Bene igitur feceris, ſi miſeris ad F
eos, & dexteram dederis vt cognita no
ſtra voluntate, bono animo ſint, & vti
litatibus propriis deſeruiant. ¶Ad Iu-
dæos vero regis epiſtola talis erat, Rex
Antiochus ſenatui Iudæorum, & cæte
ris Iudæis ſalutem. Si valetis, ſic eſtis
vt volumus: ſed ipſi bene valemus. A-
diit nos Menelaus dicēs velle vos de-
ſcendere ad veſtros qui ſunt apud nos
His igitur qui comeant vſque ad diem
triceſimum menſis xanthici, damus
dextras ſecuritatis, vt Iudaicis vtātur
cibis, & legibus ſuis, ſicut & prius: &
nemo eorum vllo modo moleſtiam pa
tiatur de his quæ per ignorantiam ge-
ſta ſunt. Miſimus autem & Menelaum,
qui vos alloquatur. Valete. Anno cen-
teſimo quadrageſimooctauo, xanthici
mēſis quintadecima die. ¶Miſerūt autē
etiam Romani epiſtolam ita ſe haben-
tem, QVINTVS Memmius, & Titus D
Manilius legati Romanorum, populo
Iudæorum ſalutem. De his quæ Lyſias
cognatus regis conceſſit vobis, & nos
conceſſimus. De quibus autem ad
regem iudicauit referendum, con-
feſtim aliquem mittite, diligentius in-
ter vos conferentes: vt decernamus, ſi
cut cōgruit vobis. nos enim Antiochiā
accedimus. Ideoq; feſtinate reſcribere,
vt nos quoque ſciamus cuius eſtis vo-
luntatis. Bene valete. Anno centeſimo
quadrageſimooctauo, quinta decima
die menſis xanthici.

CAP. XII.

¶ Iudæos infeſtat Timotheus. Ioppi-
tarum facinus in Iudæos. Iudas in eos
vlciſcitur. In quos pugnauerit Macha-
bæus cum Timotheum inſequeretur.
Capitur Timotheus & dimittitur illæ-
ſus. Gorgiam perſequitur Iudas. Iudas,
oblato pro mortuis ſacrificio, ſpem re-
ſurrectionis oſtendit.

HIs factis pactionibus Lyſias per- A
gebat ad regem, Iudæi autem
agriculturæ operam dabant. Sed
hi qui reſederant Timotheus &

Apollonius Gēnæi filius, ſed & Hieronymus, & Demophon, ſuper hos & Nicanor Cipriarches, non ſinebant eos in ſilentio agere, & quiete. ¶Ioppitæ vero tale quoddam flagitium perpetrarunt, rogauerunt Iudæos cum quibus habitabāt, aſcēdere ſcaphas, quas purauerāt, cum vxoribus & filiis, quaſi nullis inimicitiis inter eos ſubiacentibus. Secundum cōmune itaque decretū ciuitatis, & ipſis acquieſcētibus, paciſq; cauſa nihil ſuſpectum habentibus: cum in altum proceſſiſſent ſubmerſerūt non minus ducētos. Quā crudelitatē Iudas
B in ſuæ gentis homines factā vt cognouit, præcepit viris qui erant cū ipſo: & inuocato iuſto iudice deo, venit aduerſus interfectores fratrū, & portū quidē nocte ſuccendit, ſcaphas exuſſit, eos autem qui ab igne refugerāt, gladio peremit. Et cū hæc ita egiſſet, diſceſſit, quaſi iterum reuerſurus, & vniuerſos Ioppitas eradicaturus. Sed cum cognouiſſet & eos qui erant Iamniæ, velle pari modo facere habitantibus ſecū Iudæis Iamnitis quoque nocte ſuperuenit, & portum cū nauibus ſuccēdit, ita vt lumen ignis appareret Ieroſolymis à ſtadiis ducentis quadraginta. ¶Inde cum iam abiſſent nouem ſtadiis, & iter facerent ad Timotheum, comiſerunt cum eo Arabes quinque millia viri, & equites quingenti. Cumque pugna valida fieret, & auxilio dei proſpere ceſſiſſet, reſidui arabes victi, petebant à Iuda dextras ſibi dari, promittentes ſe paſcua daturos, & in cæteris profuturos.
C Iudas autem arbitratus vere in multis eos vtiles, promiſit pacem: dextriſq; acceptis, diſceſſere ad tabernacula ſua. Aggreſſus eſt autem & ciuitatem quandam firmam pontibus muriſq; circunſeptā, quæ à turbis habitabatur gētiū ꝓmiſcuarū, cui nomē Caſpin. Hi vero qui intus erāt cōfidentes in ſtabilitate murorū & apparatu alimoniarū, remiſſius agebāt, maledictis laceſſētes Iudā, ac blaſphemātes, ac loquētes quæ fas nō eſt. Machabæus autē inuocato magno mūdi principe, qui ſine arietibus & machinis tēporibus Ieſu præcipitauit Iericho, irruit ferociter muris: & capta ciuitate per dñi voluntatem innumerabiles cædes fecit,
Ioſue. 6. e

ita vt adiacens ſtagnum ſtadiorum duorum latitudinis ſanguine interfectorum fluere videretur. Inde diſceſſerunt ſtadia ſeptingenta quinquaginta, & venerunt in Characa ad eos qui dicuntur Tubianæi, Iudæos: & Timotheum quidem in illis locis non comprehenderunt, nulloq; negotio perfecto regreſſus eſt, relicto in quodam loco firmiſſimo præſidio. Doſitheus autem & Soſipater, qui erant duces cum Machabæo, peremerunt à Timotheo relictos in præſidio, decem millia viros. At Machabæus ordinatis circum D
ſe ſex millibus, & conſtitutis per cohortes, aduerſus Timotheum proceſſit, habentem ſecum centum viginti millia peditum, equitūq; duo millia quingentos. Cognito autem Iudæ aduentu Timotheus præmiſit mulieres & filios & reliquum apparatum, in præſidium quod Carnion dicitur, erat enim inexpugnabile, & acceſſu difficile propter locorum anguſtias. Cumq; cohors Iudæ prima apparuiſſet, timor hoſtibus incuſſus eſt, ex præſentia dei qui vniuerſa conſpicit, & in fugam verſi ſunt alius ab alio, ita vt magis à ſuis deiicerentur, & gladiorum ſuorum ictibus debilitaretur. Iudas autem vehementer inſtabat puniens prophanos, & proſtrauit ex eis triginta millia virorum. Ipſe vero Timotheus incidit in partes Doſithei & Soſipatris: & multis precibus poſtulabat vt viuus dimitteretur, eo ꝙ multorum ex Iudæis parentes haberet, ac fratres, quos morte eius decipi eueniret. Et cum fidem dediſſet reſtituturū ſe eos ſecun- E
dum conſtitutum, illæſum eum dimiſerunt propter fratrum ſalutem. Iudas autem regreſſus eſt à Carnion, interfectis vigintiquinque millibus. Poſt horum fugā & necē, mouit exercitum ad Ephron ciuitatē munitā, in qua multitudo diuerſarū gētiū habitabat: & robuſti iuuenes pro muris cōſiſtentes fortiter repugnabant: in hac autem machinæ multæ, & telorū erat apparatus. Sed cū omnipotētem inuocaſſent, qui poteſtate ſua vires hoſtium cōfringit, ceperunt ciuitatem: & ex eis qui intus erant, vigintiquinque millia proſtrauerunt. Inde ad ciuitatē Scytharū abie-

rūt, quę ab Ieroſolymis ſexcētis ſtadiis
aberat. Conteſtantibus autem his qui
apud Scythopolitas erāt Iudæis, ꝙ be
nigne ab eis haberētur, etiā tēporibus
infœlicitatis ꝙ modeſte ſecū egerint,
gratias agētes eis, & exhortati etiā de
cætero erga genus ſuū benignos eſſe,
venerūt Ieroſolymā die ſolenni ſepti-
manarū inſtāte. ¶Et poſt pētecoſtē abie
rūt cōtra Gorgiā præpoſitū Idumææ.
Exiuit autē cū peditibus tribus milli-
bus, & equitibus quadringentis. Qui-
bus cōgreſſis, cōtigit paucos ruere Iu-
F dæorū. Doſitheus vero quidā de Bace-
noris eques, vir fortis, Gorgiā tenebat:
& cū vellet illū capere viuū, eques qui
dā de Tracibus irruit in eū, humerūq;
eius amputauit: atque ita Gorgias effu-
git in Mareſa. At illis qui cū Eſdrin erāt
diutius pugnātibus & fatigatis, inuoca
uit Iudas dominū adiutorē, & ducem
belli fieri: incipiens voce patria: & cū
hymnis clamorē extollēs, fugā Gorgiæ
militibus incuſſit. Iudas autem colle-
cto exercitu venit in ciuitatē Odollā,
& cum ſeptima dies ſuperueniret, ſe-
cūdum cōſuetudinē purificati, in eodē
loco ſabbathum egertū. Et ſequēti die
venit cum ſuis Iudas, vt corpora pro-
ſtratorum tolleret, & cum parentibus
poneret in ſepulchris paternis. Inuene
runt autem ſub tunicis interfectorum
de donariis idolorum, quæ apud Iam-
niam fuerunt, à quibus lex prohibet Iu
dæos: omnibus ergo manifeſtum factū
eſt ob hanc cauſam eos corruiſſe. Om-
nes itaq; benedixerūt iuſtum iudicium
G domini, qui occulta fecerat manifeſta.
Atque ita ad preces conuerſi rogaue-
runt vt id quod factum erat delictum,
obliuioni traderetur. At vero fortiſſi-
mus Iudas hortabatur populum con-
ſeruare ſe ſine peccato, ſub oculis vi-
dentes quæ facta ſunt pro peccatis eo-
rum qui proſtrati ſunt. Et facta colla-
latione, duodecim millia drachmas
argenti miſit Ieroſolymam offerri pro
peccatis mortuorum ſacrificium, be-
ne & religioſe de reſurrectione cogi-
tans. (Niſi enim eos qui ceciderant,
reſurrecturos ſperaret ſuperfluum vi-
deretur & vanū orare pro mortuis) &
quia conſyderabat ꝙ hi qui cum pie-
tate dormitionem acceperant, optimā
haberēt repoſitā gratiā. Sācta ergo & ſa
lubris eſt cogitatio pro defunctis exo-
rare, vt à peccatis ſoluantur.

CAP. XIII.

Eupatoris aduentus in Iudæā. Me-
nelai interitus. Machabæus pugnaturus
aduerſus Eupatorem, ſuos ad orationē
hortatur. Quatuordecim hominū mil-
lia interficit in caſtris Antiochi. Rho-
docus Iudæorum proditor comprehē
ditur, Antiochus cum Iudæis redit in
gratiam.

ANno centeſimo quadrageſimo-
nono, cognouit Iudas Antiochū A
Eupatorem venire cum multitu
dine aduerſus Iudæam, & cum
eo Lyſiam procuratorem & præpoſi-
tum negotiorum, ſecum habentem pe
ditum centum decem millia, & equi-
tum quinque millia, & elephantos vi-
gintiduos, currus cum facibus trecen-
centos. Commiſcuit autem ſe illis &
Menelaus: & cum multa fallacia depre
cabatur Antiochum, non pro patria B
ſalute, ſed ſperans ſe conſtitui in prin-
cipatum. Sed rex regum ſuſcitauit a-
nimos Antiochi in peccatorem: &
ſuggerente Lyſia hunc eſſe cauſam om
nium malorum, iuſſit (vt eis eſt con-
ſuetudo) apprehenſum in eodem loco
necari. Erat autem in eodem loco tur-
ris quinquaginta cubitorum, agge-
ſtum vndique habens cineris: hæc
proſpectum habebat in præceps, in-
de in cinerem deiici iuſſit ſacrilegum, C
omnibus eum propellentibus ad inte-
ritum. Et tali lege præuaricatorem le-
gis contigit mori, nec terræ dari Me-
nelaū. Et quidē ſatis iuſte, nā quia mul
ta erga aram dei delicta commiſit, cu-
ius ignis & cinis erat ſanctus: ipſe in ci
neris morte dānatus eſt. Sed rex mēte
effrenatus veniebat, nequiorē ſe patre
ſuo Iudęis oſtēſurus. ¶Quibus Iudas co
gnitis, præcepit populo vt die ac no-
cte dominum inuocarent, quo ſicut ſē-
per, & nunc adiuuaret eos: quippe qui D
lege & patria, ſanctoſq; templo priua-
ri vererentur, ac populum qui nu-
per paululū reſpiraſſet, ne ſineret bla-
ſphemis rurſus nationibus ſubdi. Om-
nibus itaque ſimul id facientibus, &
petentibus à domino miſericordiam

cum fletu & ieiuniis per triduum con
tinuum proſtratis, hortatus eos Iudas
vt ſe præpararent, ipſe vero cum ſenio
ribus cogitauit prius quàm rex admo-
ueret exercitum ad Iudæam, & obti-
neret ciuitatem, exire, & domini iudi-
cio committere exitum rei. Dans ita-
que poteſtatem omnium deo mundi
creatori, & hortatus ſuos vt fortiter di
micarent, & vſque ad mortem pro le-
gibus, templo, ciuitate, patria, & ciui-
E bus ſtarent: circa Modin exercitum cō
ſtituit. Et dato ſigno ſuis dei victoriæ,
iuuenibus fortiſſimis electis, nocte ag-
greſſus aulam regiam, in caſtris inter-
fecit viros quatuordecim millia, & ma
ximum elephantorum cum his qui ſu-
perpoſiti fuerāt: ſummoq; metu ac per
turbatione hoſtium caſtra repleuerūt,
rebuſq; proſpere geſtis abiecerunt. Hoc
autem factum eſt die illuceſcente, ad-
iuuante eum domini protectione. Sed
rex accepto guſtu audaciæ Iudæorum
arte difficultatem locorum tentabat:
& Bethſuræ quæ erat Iudæorum præ-
ſidium munitum, caſtra admouebat:
ſed fugabatur, impingebat, minoraba-
F tur. His autem qui intus erāt, Iudas ne-
ceſſaria mittebat. ¶Enuntiauit autem
myſteria hoſtibus Rhodocus quidam
de Iudaico exercitu, qui requiſitus cō
prehenſus eſt, & concluſus. Iterum rex
ſermonem habuit ad eos qui erant in
Beth-ſuris dextram dedit. accepit. a-
biit. cōmiſit cum Iuda ſuperatus eſt.
¶Vt autem cognouit rebellaſſe Philip-
pum Antiochiæ, qui relictus erat ſuper
negotia, mente cōſternatus Iudæos de
precans, ſubdituſq; eis iurat de omni-
bus quibus iuſtum viſum eſt: & recon
ciliatus obtulit ſacrificium, honorauit
templum, & munera poſuit. Machabæ-
G um amplexus eſt, & fecit eum à Ptole
maide vſque ad Gerrenos ducē & prin
cipem. Vt autem venit Ptolemaidam,
grauiter ferebant Ptolemenſes amici-
tiæ conuentionem, indignantes ne for
te fœdus irrumperent. Tunc aſcendit
Lyſias tribunal, & expoſuit rationem,
& populum ſedauit, regreſſuſq; eſt An-
tiochiam: & hoc modo regis profectio
& reditus proceſſit.

CAP. XIIII.

¶ Inſtinctu domini Demetrius Nica
norem ad interficiendum Iudæos mit-
tit. Nicanor pactum init cum Iudæis:
quod tamen rege impellente ſoluit. Ra
ziam iubet Nicanor comprehendi. Ra
ziæ magnanimitas.

SEd poſt triennii tempus cognouit A
Iudas & qui cum eo erant, Deme-
trium Seleuci cum multitudine
valida, & nauibus per portum Tri
polis aſcendiſſe ad loca opportuna, &
tenuiſſe regiones aduerſus Antiochum
& ducem eius Lyſiam. Alcimus autem
quidam, qui ſummus ſacerdos fuerat,
ſed voluntarie coinquinatus eſt tem-
poribus commiſtionis, conſyderans
nullo modo ſibi eſſe ſalutem, neque ac
ceſſum ad altare, venit ad regem De-
metrium centeſimo quinquageſimo an
no, offerens ei coronam auream. & pal
mam, ſuper hæc & talos qui templi eſ-
ſe videbātur. Et ipſa quidem die ſilu-
it. Tempus autem opnortunum demē
tiæ ſuæ nactus, conuocatus à Deme-
trio ad conſilium, & interrogatus qui-
bue rebus & conſiliis Iudæi niterētur:
reſpondit, Ipſi qui dicuntur Aſſidæi Iu
dæorum, quibus præeſt Iudas Macha-
bæus, bella nutriunt, & ſeditiones mo
uent, nec patiuntur regnum eſſe quie-
tum, nam & ego defraudatus parē-
tum gloria (dico autem ſummo ſacer-
dotio) huc veni: primo quidem vtilita
tibus regis fidem ſeruans, ſecundo au-
tem etiam ciuibus conſulens, nam il-
lorum prauitate vniuerſum genus no-
ſtrum non minime vexatur. Sed his ſin
gulis ô rex cognitis: & regioni, & gene B
ri ſecundum humanitatem tuam pro-
mulgatam omnibus proſpice, nā quā-
diu ſupereſt Iudas, impoſſibile eſt pa-
cem eſſe negotiis. Talibus autē ab hoc
dictis, & cæteri amici hoſtiliter ſe ha-
bentes aduerſus Iudam, inflammaue-
runt Demetrium. Qui ſtatim Nicanorē
præpoſitum elephantorum ducem mi-
ſit in Iudæam: datis mādatis vt ipſum
quidem Iudam caperet, eos vero qui
cum illo erant diſpergeret, & conſti-
tueret Alcimum maximi templi ſum-
mum ſacerdotem. Tunc gentes quæ de
Iudæa fugerant Iudam, congregatim
ſe Nicanori miſcebant, miſerias &

clades Iudæorum, proſperitates rerum ſuarum exiſtimantes. Audito itaq; Iudæi Nicanoris aduentu, & cõuentu nationum, conſperſi terra rogabant eum qui populum ſuum cõſtituit, in æternũ cuſtodiret, qui q; ſuam portionẽ ſignis euidentibus protegit. ¶Imperante autẽ duce, ſtatim inde mouerunt, conueneruntq; ad caſtellum Deſſau. Simon vero frater Iudæ cõmiſerat cum Nicanore: ſed conterritus eſt repentino aduentu aduerſariorum. Nicanor tamen audiẽs virtutem comitum Iudæ, & animi magnitudinem quam pro patriæ certaminibus habebant, ſanguine iudiciũ facere metuebat. Quam ob rẽ præmiſit Poſidonium, & Theodotium & Mathiã, vt darent dextras atque acciperent. Et cũ diu de his conſilium ageretur, & ipſe dux ad multitudinem retuliſſet: omniũ vna fuit ſentẽtia amicitiis annuere. Itaque diem cõſtituerũt qua ſecreto inter ſe agerent: & ſingulis ſellæ prolatę ſunt & poſitæ. Præcepit autem Iudas armatos eſſe locis opportunis, ne forte ab hoſtibus repente mali aliquid oriretur: & congruum colloquium fecerunt. Morabatur autem Nicanor Ieroſolymis, nihilq; inique agebat, gregeſq; turbarum quæ congregatæ fuerant, dimiſit. Habebat autem Iudam ſemper charum ex animo, & erat viro inclinatus. Rogauitq; eum ducere vxorem: filioſq; procreare. Nuptias fecit: quiete egit, comiterq; viuebant. Alcimus autem videns charitatem illorum adinuicem & conuentiones, venit ad Demetrium, & dicebat Nicanorem rebus alienis aſſentire, Iudamque regni inſidiatorem ſucceſſorem ſibi deſtinaſſe. Itaque rex exaſperatus, & peſſimis huius criminationibus irritatus, ſcripſit Nicanori, dicens grauiter quidem ſe ferre de amicitiæ conuentione, iubere tamen Machabæum citius vinctum mittere Antiochiam. Quibus cognitis Nicanor conſternabatur, & grauiter ferebat, ſi ea quæ conuenerant irrita faceret, nihil læſus à viro. ſed quia regi reſiſtere non poterat, opportunitatem obſeruabat qua præceptum perficeret. At Machabæus videns ſecum auſterius agere Nicanorem, & conſuetum occurſum ferocius exhibentem, intelligens non ex bono eſſe auſteritatem iſtam, paucis ſuorum congregatis occultauit ſe à Nicanore. Quod cum ille cognouit fortiter ſe à viro præuentum, venit ad maximum & ſanctiſſimum templum: & ſacerdotibus ſolitas hoſtias offerentibus, iuſſit ſibi tradi virum, quibus cum iuramento dicentibus neſcire ſe vbi eſſet qui quærebatur, extendẽs manũ ad tẽplum, iurauit dicẽs, Niſi Iudam mihi vinctum tradideritis, iſtud dei phanum in planitiem deducam, & altare effodiam, & templum hoc libero patri conſecrabo. Et his dictis abiit. Sacerdotes autem protendentes manus in cælum, inuocabant eum qui ſemper propugnator eſſet gentis ipſorum, hæc dicentes, Tu domine vniuerſorum, qui nullius indiges, voluiſti templum habitationis tuę fieri in nobis. Et nũc ſancte ſanctorum omnium domine, conſerua in æternũ impollutam domum iſtam, quæ nuper mundata eſt. ¶Razias autem quidam de ſenioribus ab Ieroſolymis delatus eſt Nicanori, vir amator ciuitatis, & bene audiens: qui pro affectu, pater Iudæorum appellabatur. Hic multis tẽporibus continentiæ propoſitum tenuit in Iudaiſmo, corpuſque & animã tradere contentus pro perſeuerantia. ¶Volens autem Nicanor manifeſtare odium quod habebat in Iudæos, miſit milites quingentos, vt eum comprehẽderent, putabat enim ſi illum decepiſſet, ſeſe cladem Iudæis maximam illaturum. Turbis autem irruere in domum eius, & ianuam diſrumpere atq; ignem admouere cupientibus, cũ iam comprehenderetur, gladio ſe petiit: eligens nobiliter mori, potius quam ſubditus fieri peccatoribus, & contra natales ſuos indignis iniuriis agi. Sed cum per feſtinationem non certo ictu plagam dediſſet, & turbæ intra oſtia irrumperent, recurrens audacter ad murum præcipitauit ſemetipſum viriliter in turbas. quibus velociter locum dantibus caſui eius, venit per mediam ceruicem. & cum adhuc ſpiraret, accenſus animo, ſurrexit: & cum ſanguis eius magno fluxu deflueret, &

grauiſſimis vulneribus eſſet ſaucius, curſu turbam pertrãſiit. & ſtans ſupra quãdam petram præruptã, & iam exanguis effectus, complexus inteſtina ſua, vtriſque manibus proiecit ſuper turbas, inuocãs dominatorem vitæ ac ſpiritus vt hęc illi iterũ redderet: atq; ita vita defunctus eſt.

CAP. XV.

Nicanor die ſabbathi Iudam aggredi tentat. Eius blaſphemiæ. Machabæus viſione Iudæis expoſita, animos eorum confortat. Oratio Machabęi. Proſtrato Nicanoris exercitu, Machabæus caput eius cum manibus præſcindi iubet & linguam particulatim auibus dari.

A Nicanor autem vt cõperit Iudam eſſe in locis Samariæ, cogitauit cum omni impetu die ſabbathi committere bellum. Iudæis vero qui illum per neceſſitatem ſequebantur dicentibus, Ne ita ferociter & barbare feceris, ſed honorem tribue diei ſanctificationis, & honora eum qui vniuerſa conſpicit: ille infœlix interrogauit ſi eſt potens in cælo qui imperauit agi diem ſabbathorum. Et reſpondentibus illis. Eſt dominus vnus ipſe in cælo potens, qui iuſſit agi ſeptimam diem. At ille ait. Et ego potens ſum ſuper terram, qui impero ſumi arma, & negotia regis impleri. Tamen non obtinuit vt conſilium perficeret. Et Nicanor quidem cum ſumma ſuperbia erectus, cogitauerat commune

B trophæũ ſtatuere de Iuda. Machabæus autem ſemper confidebat cum omni ſpe auxilium ſibi à deo affuturũ, & hortabatur ſuos ne formidarẽt ad aduentum nationum, ſed in mente haberent adiutoria ſibi facta de cælo, & nunc ſperarent ab omni potente ſibi affuturam victoriam. Et allocutus eos de lege & prophetis, admonens etiam certamina quæ fecerant prius, promptiores conſtituit eos, & ita animis eorum erectis ſimul oſtendebat gentium fallaciam, & iuramentorum præuaricationem. Singulos autem illorum armauit, non clypei & haſtæ munitione, ſed ſermonibus optimis & exhortationibus, expoſito digno fide ſomnio, per quod vniuerſos lætificauit. Erat autẽ huiuſcemodi viſus: Oniam qui fuerat ſũmus ſacerdos, virum bonum & benignum, verecundum viſu, modeſtum moribus, & eloquio decorum, & qui à puero in virtutibus exercitatus ſit, manus protendentem, orare pro omni populo Iudæorum. Poſt hoc apparuiſſe & alium virum ætate & gloria mirabilem, & magni decoris habitudinem circa illum. Reſpondentem vero Oniam dixiſſe, Hic eſt fratrum amator, & populi Iſrael: hic eſt qui multum orat pro populo & vniuerſa ſancta ciuitate, Ieremias propheta dei. Extendiſſe

C autem Ieremiam dextram, & dediſſe Iudæ gladium aureum, dicentem, Accipe ſanctum gladium munus à deo, in quo deiicies aduerſarios populi mei Iſrael. Exhortati itaque Iudæ ſermonibus bonis valde, de quibus extolli poſſet impetus, & animi iuuenum confortari, ſtatuerunt dimicare & cõfligere fortiter: vt virtus de negotiis iudicaret, eo quod ciuitas ſancta, & templũ periclitarentur. erat enim pro vxoribus, & filiis, itemq; pro fratribus & cognatis minor ſollicitudo: maximus vero & primus pro ſanctitate timor erat templi. ſed eos qui in ciuitate erant, non minima ſollicitudo habebat pro his qui congreſſuri erant. Et cum iam omnes ſperarent iudicium futurum, hoſteſq; adeſſent, atque exercitus eſſe ordinatus, beſtiæ equiteſque opportuno in loco compoſiti, cõſyderans Machabæus aduentum multitudinis, & apparatum varium armorũ, & ferocitatem beſtiarum, extendens manus in cælum, prodigia facientem dominum inuocauit, qui non ſecundum armorum potentiam, ſed pro vt ipſi placet, dat dignis victoriam. Dixit autem inuocans hoc modo, Tu domine qui miſiſti angelum tuum ſub Ezechia rege Iuda, & interfeciſti de caſtris Sennacherib centum octoginta quinque millia: & nunc dominator cælorum mitte angelum tuum bonũ ante nos in timore, & tremore magnitudinis brachii tui, vt metuant qui cum blaſphemia veniunt aduerſus ſanctum populum tuũ. Et hic quidẽ ita perora-

uit. Nicanor autem, & qui cum ipſo erant, cum tubis & canticis admouebant. ¶Iudas vero, & qui cum eo erant inuocato deo, per orationes congreſſi ſunt: manu quidem pugnantes, ſed dominum cordibus orantes, proſtrauerunt non minus trigintaquinque millia, præſentia dei magnifice delectati, Cunque ceſſaſſent, & cum gaudio redirent, cognouerunt Nicanorem ruiſſe cum armis ſuis. Facto itaque clamore, & perturbatione excitata, patria voce omnipotētem dominum benedicebāt. ¶Præcepit autem Iudas qui per omnia corpore & animo moti pro ciuibus paratus erat, caput Nicanoris, & manum cum humero abſciſſam, Ieroſolymam perferri. Quo cum perueniſſet, conuocatis contribulibus, & ſacerdotibus ad altare, accerſit & eos qui in arce erāt. Et oſtēſo capite Nicanoris, & manu nefaria quam extenderat contra domum ſanctam omnipotentis dei, magnifice gloriatus eſt. Linguam etiam impii Nicanoris precisam iuſſit particulatim auibus dari: manum autem dementis contra templum ſuſpendi. ¶Omnes igitur cæli benedixerunt dominum, dicentes, Benedictus qui locum ſuum incontaminatum ſeruauit. Suſpendit autem Nicanoris caput in ſumma arce, vt euidēs eſſet, & manifeſtum ſignum auxilii dei. Itaque omnes communi cōſilio decreuerūt nullo modo diem iſtū abſq; celebritate præterire: habere autem celebritatem tertiadecima die mēſis Adar, quæ dicitur voce Syriaca, pridie Mardochæi diei. ¶Igitur his erga Nicanorem geſtis, & ex illis temporibus ab Hebræis ciuitate poſſeſſa, ego quoque in his faciam finem ſermonis. Et ſiquidem bene, & vt hiſtoriæ competit, hoc & ipſe velim: ſi autem minus digne, concedendum eſt mihi. Sicut enim vinum ſemper bibere aut ſemper aquam, contrarium eſt, alternis autem vti delectabile: ita legentibus ſi ſemper exactus ſit ſermo, non erit gratus. Hic ergo erit conſummatus.

SANCTVM IESV CHRISTI EVANGELIVM

Secundum Matthæum.

Quod Ieſus Chriſtus ſit ille promiſſus ſaluator patribus, Chriſti generatio ſecundum carnem, Ieſus quare ſic vocatus. Emmanuel, Naſcitur Chriſtus Ieſus.

LIBER || generationis Ieſu Chriſti filii David filii Abraham.||Abraham genuit Iſaac. Iſaac autem genuit Iacob.||Iacob autem genuit Iudam & fratres eius. Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar.|| Phares autem genuit 1,Par,2, a
Eſron. Eſron autem genuit Aram. Aram
autē genuit Aminadab. Aminadab aūt
genuit Nahaſſon. Nahaſſon autem ge-
nuit Salmon. Salmon autē genuit Booz
de Raab.||Booz autem genuit Obed ex Ruth 4,d
Ruth. Obed autem genuit Ieſſe.|| Ieſſe 2,reg,12,f
autem genuit Dauid regem. Dauid au-
tem rex, genuit Salomonem ex ea quæ
fuit Vriæ. ||Salomon autem genuit Ro- 2,Par,3,b
boam, Roboam autem genuit Abiam.
Abia autem genuit Aſa. Aſa autē genuit
Ioſaphat. Ioſaphat autem genuit Iorā.
Ioram autē genuit Oziam. Ozias autē B
genuit Ioatham. Ioatham autem ge-
nuit Achaz. Achaz autem genuit Eze-
ciam. Ezecias autem genuit Manaſſem. 1,Par. 36.
||Manaſſes autem genuit Amon. Amō au a.b
tem genuit Ioſiā. Ioſias autem *genuit *genuit
Iechoniam & fratres eius in transmi- Ioacim.
gratione Babylonis.|| Et poſt tranſmi- Ioacim
grationem Babylonis. Iechonias ge- autem
nuit Salathiel. Salathiel autē genuit Zo =in exilio
robabel. Zorobabel autē genuit Abiud. Babylo-
Abiud autem genuit Eliacim. Eliacim nico.
autem genuit Azor. Azor autem genuit 2,Par,3,c
Sadoc. Sadoc autem genuit Achim. A-
chim autem genuit Eliud, Eliud autem
genuit Eleazar. Eleazar autem genuit
Mathan. Mathan autem genuit Iacob.
Iacob autē Ioſeph virū Mariæ, de qua
natus eſt Ieſus qui vocatur Chriſtus. C
¶Omnes itaque generationes ab Abra-
ham vſq; ad Dauid, generationes qua-
tuordecim. & à Dauid vſque ad tranſ-
migrationem Babylonis, generationes
quatuordecim. & à tranſmigratione
Babylonis, vſque ad Chriſtum genera-
tiones quatuordecim. ¶Chriſti autem =natiui-
generatio ſic erat. Cum eſſet deſpon- tas.
ſata mater eius Maria, Ioſeph, antequā
conuenirent, inuenta eſt in vtero ha-
bens de ſpiritu ſancto. Ioſeph autem
vir eius cum eſſet iuſtus & nolet eam= =vel, infa
traducere: voluit occulte dimittere mare:
eam. Hæc autem eo cogitante, ecce an-
gelus domini apparuit in ſomnis ei, di
cens, Ioſeph fili David, noli timere D
accipere Mariam cōiugem tuam. quod
enim in ea= natum eſt, de ſpiritu ſan- =vel, con
cto eſt. pariet autem filium: & vocabis ceptum.
nomen eius Ieſum. ipſe enim ſaluum Luc.1,c
faciet populum ſuum à peccatis eorū.
Hoc autem totum factum eſt vt adim-

pleretur quod dictũ eſt á domino per
Iſa.7.c prophetam dicentem, || Ecce virgo= in
=erit prę- vtero habebit), & pariet filium: & vo-
gnans, cabunt nomen eius Emmanuel, quod
=vel, Exci eſt interpretatum nobiſcum deus. =Ex-
tus. urgens) autem ioſeph á ſomno, fecit ſi-
cut præcepit ei angelus domini, & ac-
cepit coniugem ſuam. Et non cognoſ-
ſcebat eam donec peperit filium ſuum
primogenitum: & vocauit nomen eius
Ieſum.

CAP. II.

Gentes adducit ad fidē ſalutis ſuæ deus, quarum hi magi primitiæ fuerunt. Monitu dei fugit Ioſeph cum Ieſu & matre. Herodes, vt Chriſtum occidat pueros occidit. Dei monitu reuertitur Ioſeph ex AEgypto.

A CVm ergo natus eſſet Ieſus in
Beth-lehem Iudæ in diebus He-
rodis regis, ecce Magi ab oriente
venerunt Ieroſolymam dicētes,
Vbi eſt qui natus eſt rex Iudæorum? vi
=vt, acceſ- dimus enim ſtellam eius in oriente, =&
ſimus. venimus) adorare eum. Audiens autem
Herodes rex turbatus eſt, & omnis Iero
ſolyma cum illo. Et congregans omnes
principes ſacerdotum & ſcribas popu-
li, ſciſcitabatur ab eis vbi Chriſtus na-
ſceretur. At illi dixerunt ei, In Beth-le-
hem Iudæ. ſic enim ſcriptum eſt per
prophetam, || Et tu Beth-lehem terra Iu Mich.
da, nequaquam minima es in principi Iohan
bus Iuda: ex te enim exiet *dux qui re *mihi
gat populum meum Iſrael. Tunc Hero-
des clam vocatis Magis, diligenter di-
dicit ab eis tempus ſtellæ quæ appa-
ruit eis. & mittēs illos in Beth-lehem,
dixit, Ite, & interrogate diligenter de
puero: & cum inueneritis, renuntiate B
mihi, vt & ego veniens adorem eum.
Qui cum audiſſent regem, abierunt. &
ecce ſtella quam viderant in oriente,
antecedebat eos, vſquedum veniens
ſtaret ſupra vbi erat puer. Videntes au
tem ſtellam, gauiſi ſunt gaudio magno
valde. Et intrantes domum, inuenerūt
puerum cum Maria matre eius. & pro-
cidentes adorauerunt =eum: || & apertis Pſal.7
theſauris ſuis obtulerunt ei munera, au
rum, thus, & myrrham. Et =reſponſo ac- =oracu
cepto) in ſomnis ne redirent ad Hero- monit
dem, per aliam viam reuerſi ſunt in re
gionem ſuam. ¶Qui cum receſſiſſent,
ecce angelus domini apparuit in ſom-
nis Ioſeph, dicens, Surge, & accipe pue
rum & matrem eius, & fuge in AEgy- C
ptum: & eſto ibi vſquedum dicam tibi.
Futurum eſt enim vt Herodes quærat
puerum ad perdendum eum. Qui =con- =vel, e
ſurgens) accepit puerum & matrem tatus.
eius nocte: & ſeceſſit in AEgyptum. Et
erat ibi vſque ad obitum Herodis: vt
adimpleretur quod dictum eſt à domi Oſee.
no per prophetam dicentem. || Ex AE-
gypto vocaui filium meum. ¶Tunc He
rodes videns quoniam illuſus eſſet à
Magis, iratus eſt valde: & mittens occi
dit omnes pueros, qui erant in Beth-le
hem & in omnibus finibus eius, à bi-
matu & infra, ſecundum tempus quod
exquiſierat à Magis. Tunc adimpletum
eſt quod dictum eſt per Ieremiam pro-
phetam dicentem. || Vox in Rama audi Iere.3
ta eſt, * ploratus & vlulatus) multus, *lame
Rachel plorans filios ſuos, & noluit cō tio.
ſolari, quia non ſunt. ¶Defuncto autem =vt, ſle
Herode, ecce angelus domini apparuit D
in ſomnis Ioſeph in AEgypto, dicens,
Surge, & accipe puerum & matrem
eius, & vade in terram Iſrael. defuncti
ſunt enim qui quærebāt animam pue-

ri. Qui conſurgens, accepit puerum & matrem eius, & venit in terram Iſrael. Audiens autem quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo, timuit illò ire: & * admonitus in ſomnis ſeceſſit in partes Galilææ. Et veniens habitauit in ciuitate quæ vocatur Nazareth: vt adimpleretur quod dictum eſt per prophetas, Quoniam Nazaræus vocabitur.

CAP. III.

Johannes Baptiſta pœnitentiam prædicat, & Chriſtum veniſſe. Victus Ioannis. Baptizat. Phariſæorum hypocriſis. Fides ex deo. Minatur Iohannes. Ducit ad Chriſtum conferentem ſpiritum ſanctum. Chriſtus baptizatur à Iohanne.

1.a IN || diebus autem illis venit Iohan-
a = nes Baptiſta prædicans in deſerto
iſci Iudææ, & dicens, || = Pœnitentiam
agite’: appropinquauit enim regnum cælorum. Hic eſt enim de quo
c.3 dictum eſt per Iſaiam prophetam di-
d. centem, || Vox clamantis in deſerto. Pa
1.1.a rate viam domini, rectas facite ſemi-
tas eius. ¶ || Ipſe autem Iohannes ha- Iſa. 40.a.
bebat veſtimentum de pilis camelo- Iohan.1.c
rum, & zonam pelliceam circa lumbos Mar.1.a
ſuos: eſca autem eius erat locuſtæ & Luc.3.b
mel ſylueſtre. ¶ || Tunc exibat ad eum
Ieroſolyma & omnis Iudæa, & omnis
regio circa Iordanem: & baptizaban- B
tur ab eo in Iordane confitentes peccata ſua. Videns autem multos phariſæorum & ſadducæorum venientes ad baptiſmum ſuum, dixit eis, Progenies viperarũ, quis demonſtrauit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fru- =videami
ctum dignum pœnitentiæ. Et ne = veli- ni
tis’ dicere intra vos, Patrem habemus Abraham. dico enim vobis quoniã potens eſt deus de lapidibus iſtis ſu- =ipſi Abra
ſcitare filios = Abrahæ’. Iam enim ſecu- hæ.
ris ad radicem arborum poſita eſt. C
Omnis ergo arbor quæ non facit fru- =excidi-
ctum bonum, = excidetur, & in ignem tur & in
mittetur’. Ego quidem baptizo vos in ignẽ mit-
aqua in pœnitentiam: qui autem poſt titur.
me venturus eſt, fortior me eſt, cuius non ſum dignus calceamenta portare, ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſancto &
igni || Cuius ventilabrum in manu ſua, Luc.3.d
& permundabit areã ſuam: & congregabit triticum in horreum ſuum, pa-
leas autem comburet igni inextingui- Mar.1.b
bili. ¶ || Tunc venit Ieſus à Galilæa in Luc.3.d
Iordanem, ad Iohannem: vt baptiza- D
retur ab eo. Iohannes autem prohi- =opus ha-
bebat eum, dicens, Ego à te = debeo’ ba- beo.
ptizari, & tu venis ad me? Reſpondens autem Ieſus, dixit ei, Sine modo, ſic enim decet nos implere omnem iuſtitiam. Tunc dimiſit eum. Baptizatus autem Ieſus, confeſtim aſcẽdit de aqua & ecce aperti ſunt ei cæli: & vidit ſpiritum dei deſcendentem ſicut columbam, & venientem ſuper ipſum. Et ecce vox de cælis dicens. Hic eſt filius
meus dilectus in quo mihi * compla *bene.
cui.

CAP. IIII

Tentatur Chriſtus. Scripturis conuincit diabolum. Tentare deum. Adorare. Angeli Chriſtus prædicat pœnitentiam, & ſe aduenisse ſaluatorem. Vocat Petrum & Andream. Iacobum & Iohannem piſcatores ad prędicandum euangelium. Prædicat Galilæis euangelium. Sanat infirmos.

Marc.1. b Tvnc‖Ieſus ductus eſt in deſertū à
Luc.4.a ſpiritu, vt tentaretur à diabolo.
Et cū ieiunaſſet quadraginta die
bus & quadraginta noctibus, po-
ſtea eſuriit. Et accedens tentator, dixit
ei, Si filius dei es, dic vt lapides iſti pa
nes fiant. Qui reſpondens dixit, Scri-
Deut.8. a ptū eſt.‖Non in ſolo pane ⁼viuit ʾhomo,
⁼viuet ſed in omni verbo quod procedit de
ore dei. Tunc aſſumpſit eum diabolus
in ſanctam ciuitatem, & ſtatuit eum ſu
per pinnaculum templi, & dicit ei, Si
filius dei es, mitte te deorſum: Scriptū
eſt enim,‖ Quia angelis ſuis mandabit
Pſal.90.c de te, & in manibus tollent te,‖ ne for
⁼ nequand. te offendas ad lapidem pedem tuum.
Ait illi Ieſus, Rurſum ſcriptum eſt,‖Nō
Deut.6.c tentabis dominū deum tuum. Iterum
B aſſumpſit eum diabolus in montē ex-
celſum valde: & oſtendit ei omnia re-
gna mundi, & gloriam eorum, & dicit
ei, Hæc omnia tibi dabo, ſi cadens ado
raueris me. Tunc dicit ei Ieſus vade re
tro ſatana: ſcriptum eſt enim,‖ Domi-
Deut.6.c num deū tuum adorabis: & illi ſoli
10.d. ſeruies. Tūc reliquit eū diabolꝰ:‖& ecce
Marc.1.c. angeli acceſſerunt, & miniſtrabant ei.
Luc.4.c. ¶‖Cum autē audiſſet Ieſus ꝙ Iohannes
Iohā.4.f. traditus eſſet, ſeceſſit in Galilæā: & re-
licta ciuitate Nazareth, venit & habi
tauit in ciuitate Capharnaū maritima,
in finibus Zabulon & Nephthali, vt
adimpleretur quod dictū eſt per Iſaiā
prophetam,‖Terra Zabulon & terra Iſa.9.
Nephthali, ⁼via ʾmaris trans Iordanē⁼ ⁼iuxta
Galilææ ʾgentiū: populus qui⁼ ambula- ⁼Galil
bat ʾin tenebris, vidit lucē magnā: & ſe ⁼ſedeb
dētibus in regione vmbræ mortis, lux C
orta eſt eis. Exinde cœpit Ieſus prædi-
care, & dicere, Pœnitentiā agite: appro
pinquauit enim regnum cælorū. ¶Am Mar.1
bulans autē Ieſus iuxta mare Galilææ, Luc.5
vidit duos fratres, Simonem qui voca-
tur Petrus, & Andream fratrē eius, mit
tentes rete in mare (erant enim piſca-
tores) & ait illis, Venite poſt me: & fa-
ciam vos ⁼fieri ʾpiſcatores hominum. At
illi cōtinuo relictis retibus ſecuti ſunt
eum. Et procedēs inde vidit alios duos
fratres, Iacobum Zebedæi & Iohannē D
fratrem eius in naui cum Zebedæo pa
tre eorum reficientes retia ſua: & voca
uit eos. Illi autē ſtatim relictis retibus
& patre, ſecuti ſunt eum. ¶Et circui-
bat Ieſus totā Galilęam, docens in ſyna
gogis eorum, & prędicans euangelium
regni: & ſanans omnem languorem &
omnem infirmitatē in populo. Et abiit
⁼opinio ʾ eius in totā Syriam. & ob- ⁼fama
tulerunt ei omnes male habentes, va-
riis languoribus & ⁼tormentis compre
henſos, & qui dæmonia habebant, & ⁼tormen
lunaticos, & paralyticos, & curauit bus.
eos: & ſecutæ ſunt eum turbæ multæ
de Galilæa, & Decapoli, & Ieroſoly-
mis, & de Iudæa, & trans Iordanem

CAP. V.

☞ Docet Ieſus turbas. Pauperes ſpi-
ritu. Lugentes. Eſurientes, Miſericor-
des. Mundi corde. Pacifici. Afflictis pro
pter ſe, promittit mercedem. Sal & lux
mundi apoſtoli euangelium prædican
tes. Opera, Lex & prophetæ implendi.
Mandata dei etiam in ſpiritu cōplen-
da. Occidere quid. Reconciliatio ſa-
crificiis præponitur. Mœchus quis. O-
culi erutio. Manus abſciſſio. Vxor. Non
iurandum. Iniuria ferenda. Inimici di-
ligendi, & quare. Orandum pro per
ſequentibus. Profecti vt deus.

A VIdens autem Ieſus turbas aſcēdit
in montem: & cum ſediſſet, ac-
ceſſerunt ad eum diſcipuli eius,
& aperiens os ſuum docebat eos
.6.d. dicens.|| Beati pauperes ſpiritu: quo-
niam ipſorum eſt regnum cælorũ. Bea-
ti mites: quoniam ipſi poſſidebunt ter
ſola- ram. Beati qui lugent: quoniā ipſi =con-
ē ac- ſolabuntur). Beati qui eſuriunt, & ſitiūt
ent. iuſtitiam quoniā ipſi ſaturabūtur. Bea-
ti miſericordes: quoniā ipſi miſericor-
diam conſequentur. Beati mundo cor-
de: quoniā ipſi deū videbunt. Beati pa
ct.3.c cifici: quoniam filii dei vocabunt.||Bea
ti qui perſecutionem patiūtur propter
iuſtitiam: quoniā ipſorū eſt regnū cælo
rum. Beati eſtis cū maledixerint vobis
homines, & perſecuti vos fuerint, & di
rbū xerint omne malū*aduerſum vos mē-
E tientes, propter me. gaudete & exulta-
te: quoniā merces veſtra copioſa, eſt in
cælis. ſic enim perſecuti ſunt prophe-
.9.g. tas qui fuerūt ante vos. ¶||Vos eſtis ſal
14.g. terræ. Quòd ſi ſal =euanuerit), in quo ſa
ipid9 lietur? ad nihilū valet vltrà, niſi vt mit
it tatur foras, & cōculcetur ab homini-
.4.c. bus. Vos eſtis lux mundi. Non poteſt
.c.11. ciuitas abſcondi ſupra montē poſita.
||neq; accendunt lucernā, & ponūt eā
lucet ſub modio, ſed ſuper cādelabrū, =vt lu
ceat oībus qui in domo ſunt. Sic luceat
lux veſtra corā hominibus, vt videant
opera veſtra bona, & glorificent patrē
veſtrum qui in cælis eſt. ¶Nolite puta
re quoniā veni ſoluere legē aut prophe
tas. non veni ſoluere: ſed ad implere.
.16.d ||Amen quippe dico vobis, donec tran
C ſeat cælum & terra, iota vnū aut vnus
apex non præteribit à lege donec om
0.2.b. nia fiant.|| Qui ergo ſoluerit vnum de
mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic
homines: minimus vocabitur in regno
cælorum, qui autē fecerit & docuerit:
hic magnus vocabitur in regno cælo-
im rum. Dico =autē) vobis, quia niſi abūda-
uerit iuſtitia veſtra plus q̃ ſcribarum,
& phariſæorum non intrabitis in re-
† gnum cælorū. ¶Audiſtis quia dictū eſt
0.29.c antiquis,|| Non occides qui autem oc-
u.5.b. ciderit, =reus) erit iudicio. Ego autem
onoxi9 dico vobis quia omnis qui iraſcitur fra
temere tri ſuo*, reus erit iudicio, qui autem
ōceſſui dixerit fratri ſuo, rhaca: reus erit =con-
cilio) qui autem dixerit, fatue: reus erit
gehēnæ ignis. Si ergo offers munus tuū
ad altare, & ibi recordatus fueris quia
frater tuus habet aliquid aduerſum te:
relinque ibi munus tuum ante altare, D
& vade prius reconciliare fratri tuo:
& tunc veniens offer munus tuū.||Eſto Luc.12.g.
=conſentiens) aduerſario tuo cito dum =bñuolus
es in via cum eo: ne forte tradat te ad-
uerſarius iudici, & iudex tradat te mi
niſtro & in carcerem mittaris. Amē di
co tibi, non exies inde donec reddas
nouiſſimum quadrantē. ¶Audiſtis quia
dictum eſt antiquis.|| Nō mœchaberis. Exo.20.c
Ego autem dico vobis quia omnis qui infr.18.b.
viderit mulierem ad concupiſcendum mar.9.g.
eam, iam =mœchatus eſt eam) in corde =adulteri
ſuo. Quòd ſi oculus tuus dexter =ſcāda- um cōmi
lizat te), erue eum, & proiice abs te. ex ſit cū ea
pedit enim tibi vt pereat vnum mem =obſtacu
brorum tuorū, q̃ totū corpus tuū mit- lo tibi fu
tatur in gehennam. Et ſi dextra manus erit, & if.
tua ſcandalizat te, abſcinde eā, & proii E
ce abs te: expedit enim tibi vt pereat
vnum membrorum tuorum, q̃ totū cor
pus tuum =eat) in gehennā. ¶Dictū eſt =mittatur
autem, ||Quicunq; dimiſerit vxorē ſuā, deu.24.a
det ei libellum repudii. Ego autem di- infr.19.b
co vobis, quia omnis qui dimiſerit vxo mar.10.b
rem ſuam, excepta fornicationis cauſa, luc.16.d.
facit eā mœchari: & qui dimiſſam du- 1.cor.7.b
xerit, =adulterat). ¶Iterū audiſtis quia =adulte-
dictum eſt antiquis,|| Non periurabis: rium cō-
reddes autem domino iuramenta tua. mittit,
Ego autem dico vobis non iurare om- Leu.19.c
nino, neque per cælū: quia thronus dei exo.20.b
eſt. neque per terram: quia ſcabellū eſt Deu.5.b.
pedum eius: neque per Ieroſolymam: F
quia ciuitas eſt magni regis. neq; per Iaco.5.c.
caput tuum iuraueris: quia non potes a etiā, eti
vnum capillum albū facere aut nigrū. am.
)Sit autem ſermo veſter, a eſt eſt, non Exo.21.c.
non, quod autem his abundantius eſt, deu.19.d
à malo eſt. ¶Audiſtis quia dictum eſt, leu.24.d
||Oculum pro oculo, & dentem pro dē c alapa ce
te. Ego autem dico vobis non reſiſtere ciderit
malo: ſed ſi quis te c percuſſerit in dex Luc.6.e.
teram maxillam tuam, præbe illi & al- 1.cor.6.b
teram.||& ei qui vult tecum in iudicio =adegerit
contendere, & tunicam tuam tollere: = cupiētē
dimitte ei & pallium. & quicunque te mutuum
=angariauerit) mille paſſus, vade cum accipere
illo & alia duo. Qui autem petit à te, à te, ne
da ei: & =volenti mutuare à te, ne auer- auerſeris
taris). ¶Audiſtis quia dictum eſt, ||Dili- leui.19.d

G ges proximum tuum, & odio habebis
lu.6.d.23 inimicum tuum. Ego autē dico vobis,
c.act.7.g diligite inimicos veſtros, benefacite
=oſtendē- his qui oderunt vos, || & orate pro perſe-
tibus quentibus & =calumniantibus⟩ vos: vt
ſitis filii patris veſtri qui in cælis eſt,
qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos
& malos, & pluit ſuper iuſtos & iniu-
ſtos. Si enim diligitis eos qui vos diligūt
quam mercedem habetis? nonne & pu
blicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaueritis
fratres veſtros tātum, quid amplius fa-
citis? nōne & ethnici hoc faciunt? Eſto
te ergo vos perfecti, ſicut & pater ve-
ſter cæleſtis perfectus eſt.

CAP. VI.

Bona opera propter ſolum deum
facienda. Orandi modus. Oratio breuis.
Quid orandum. Condonandum fratri.
Ieiunium. Theſauri non congregandi.
Pauperibus ſubueniendum. Mens di-
uitiis quærendis ne immergitur. Deo
& diuitiis non poſſumus ſeruire. Solici
tudo de victu & veſtitu tollenda. Eti-
am beſtiis terræ deus prouidet. re-
gnum dei, euangelium quærendum, &
ipſius iuſtitia.

=eleemo- Attendite ne =iuſtitiam⟩ veſtram
ſynam faciatis coram hominibus vt vi-
=habebis deamini ab eis, alioquin merce-
dem non =habebitis⟩ apud patrē
veſtrum qui in cælis eſt. Cum ergo fa-
cis eleemoſynam, noli tuba canere an-
te te, ſicut hypocritæ faciunt in ſyna-
gogis & in vicis, vt honorificentur ab
hominibus, amen dico vobis recepe-
runt mercedem ſuam. Te autem facien
te eleemoſynam, neſciat ſiniſtra tua
quid faciat dextera tua: vt ſit eleemo-
ſyna tua in abſcondito: & pater tuus
qui videt in abſcondito reddet tibi.
*¶ Et cum oratis, non eritis ſicut hy
=in propa pocritæ qui amant in ſynagogis & in
tulo. angulis platearum ſtantes orare vt vi-
deantur ab hominibus, amen dico vo-
bis, receperunt mercedem ſuam. Tu
autem cum oraueris, intra in cubicu-
lum tuum, & clauſo oſtio ora patrem
tuum in abſcondito: & pater tuus qui
E videt in abſcondito reddet tibi. Oran
tes autem nolite multum loqui, ſicut
ethnici faciunt: putant enim q in mul-
tiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo
aſſimilari eis. ſcit enim pater veſter
quid opus ſit vobis, ante q̄ petatis eū.
|| Sic ergo vos orabitis, Pater noſter qui Luc.11.
es in cælis, ſanctificetur nomen tuum.
Adueniat regnum tuum. Fiat voluntas
tua, ſicut in cælo & in terra. Panem no
ſtrum =ſuperſubſtantialem⟩ da nobis ho =quoti
die. Et =dimitte⟩ nobis debita noſtra, ſi- dianu
cut & nos dimittimus debitoribus no =remit
ſtris. Et ne nos inducas in tentationem, & in
ſed libera nos à malo. *Amē. ¶ || Si enim =quia
dimiſeritis hominibus peccata eorū: eſt reg
dimittet & vobis pater veſter cæleſtis & pot
►delicta veſtra⟩. ſi autem non dimiſe- tia in
ritis hominibus*: nec pater veſter di- cula ſe
mittet vobis peccata veſtra. ¶ Cū au lorum
tem ieiunatis, nolite fieri ſicut hypocri Mar.11
tæ triſtes. =extermināt⟩ enim facies ſuas eccl.2
vt appareant hominibus ieiunantes. A- *delic
men dico vobis quia receperunt mer- ſua
cedem ſuam. Tu autem cū ieiunas, vn- =obſcu
ge caput tuum, & faciem tuā laua: ne rant,
videaris hominibus ieiunās, ſed patri
tuo qui eſt in abſcōſo: & pater tuus qui
videt in abſconſo reddet tibi. *¶ || No- in pro
lite theſaurizare vobis theſauros in ter tulo
ra: vbi ærugo & tinea demolitur, & vbi Luc.12
fures effodiunt & furantur. Theſauriza
te autem vobis theſauros in cælo: vbi
neque ærugo, neque tinea demolitur, &
vbi fures non effodiunt nec furantur.
Vbi enim eſt theſaurus tuus, ibi eſt &
cor tuū. ¶ || Lucerna corporis ►tui⟩, eſt Luc.11
oculus ►tuus⟩. Si oculus tuꝰ fuerit ſim
plex. totū corpus tuū lucidū erit. Si au
tem oculꝰ tuus fuerit nequam. totū cor
pus tuum tenebroſum erit. Si ergo lu-
men quod in te eſt, tenebræ ſunt: ipſæ
tenebræ quantæ erunt? || Nemo poteſt Luc.16
duobus dominis ſeruire, aut enim vnū
odio habebit, & alterum diliget: aut
=vnum ſuſtinebit⟩, & alterum contem =huic
net. Non poteſtis deo ſeruire, & mam hæreb.
monæ. ¶ || Ideo dico vobis, ne ſoliciti Luc.12
ſitis animæ veſtræ quid manducetis, 1.pet.5
*neque corpori veſtro quid induamini pſal.54
ni. Nonne anima plus eſt quàm eſca: *& qu
& corpus plus quàm veſtimentum? Re bibitu
ſpicite volatilia cęli quoniam non ſe- ſitis.
runt neque metunt, neque congregant D
in horrea: & pater veſter cæleſtis pa-
ſcit illa. Nonne vos =magis pluris eſtis⟩ =magi
illis? Quis autem veſtrum cogitans, po præſta
teſt adiicere ad ſtaturam ſuam cubi-
tum vnum? Et de veſtimēto quid ſoli-

citi eſtis? Conſyderate lilia agri quomo
do creſcunt: non laborant neque nent.
Dico autem vobis quoniam nec Salo-
mon in omni gloria ſua coopertus eſt
ſicut vnum ex iſtis. Si enim fœnum agri
quod hodie eſt, & cras in clibanū mit-
titur, deus ſic veſtit: quanto magis vos
modicæ fidei? Nolite ergo ſoliciti eſſe,
dicentes, Quid manducabimus, aut
quid bibemus, aut quo operiemur? hæc
enim omnia gentes inquirunt. Scit em̄
ælestis pater veſter* quia his omnibus indige
tis. Quærite ergo primum regnum dei
& iuſtitiam eius: & hæc omnia adiicic̄
tur vobis. Nolite ergo ſoliciti eſſe in
craſtinum. craſtinus enim dies ſollici-
flictio tus erit ſibiipſi. ſufficit diei=malitia)ſua.

CAP. VII.

Non iudicandum de proximo. Ver
bum dei non prædicandum contem-
ptoribus. Oratio continua. Summa ſcri-
pturæ. Via lata, & arcta. Cauendum à
falſis prædicatoribus. Ex operibus co-
gnoſcitur fidelis. Qui ſine operibus eſt
Chriſti non eſt. Impii miracula operā-
tes reiiciuntur. Verbum cum fiducia
ſuſcipiens, iuxta illud operatur. Chri-
ſtus cum poteſtate prædicat.

uc.6 f.
m.2.a. Olite || iudicare, & non iudicabi-
N mini. ► nolite condemnare, &
arc.4.c non condemnabimini), In quo
c.6.f. enim iudicio iudicaueritis, iudi-
nſura= cabimini: || & in qua menſura menſi fue
tur ritis, =remetietur) vobis. Quid autē=vi-
mimad des)feſtucā in oculo fratris tui: & tra-
rteris bem in oculo tuo non vides? Aut quo-
modo dicis fratri tuo, ► Frater), ſine
eiiciam feſtucam de oculo tuo: & ecce
trabs eſt in oculo tuo? Hypocrita, eiice
primum trabem de oculo tuo, & tunc
videbis eiicere feſtucam de oculo fra
tris tui. ¶ Nolite dare ſanctum canib9:
neque mittatis margaritas veſtras ante
porcos, ne forte conculcent eas pedi-
fr.11.c. bus ſuis, & conuerſi dirumpant vos.
ar.21,c ¶ || Petite, & dabitur vobis: quærite, &
uc.11.b. inuenietis: pulſate, & aperietur vobis.
h.14.b Omnis enim qui petit, accipit: & qui
5.e.Iaco quærit, inuenit: & pulſanti aperietur.
us.1.a. Aut quis eſt ex vobis homo, quem ſi pe
B tierit filius ſuus panem, nunquid lapi-

dem porriget ei? Aut ſi piſcem petierit:
nunquid ſerpentem porriget ei? Si er-
go vos cum ſitis mali, noſtis bona=da- =dona
ta)dare filiis veſtris: quanto magis pa-

ter veſter qui in cælis eſt, dabit bona
petentibus ſe? ¶ || Omnia ergo quæcun-
que vultis vt faciant vobis homines:
ita & vos facite illis. Hæc eſt enim lex lu.6.c.to
& prophetæ. ¶ || Intrate per anguſtam biæ.4.c.
portam: quia lata porta, & ſpatioſa via Lucr13.c.
eſt quæ ducit ad perditionem, & mul
ti ſunt qui intrant per eam. =Quàm)an =Quoniā
guſta porta & arcta via eſt quæ ducit
ad vitam: & pauci ſunt qui inueniunt luc.6.f.g
eam. ¶ || Attendite à falſis prophetis,
qui veniunt ad vos in veſtimentis oui C
um, intrinſecus autem ſunt lupi rapa-
ces. à fructibus eorum cognoſcetis eos
Nunquid colligunt de ſpinis vuas, aut
de tribulis ficus? Sic omnis arbor bo- =putris
na, fructus bonos facit: =mala)autem ar & infra.
bor, malos fructus facit. Nō poteſt ar-
bor bona, malos fructus facere: neq; ar
bor mala, bonos fructus facere. Omnis =excidit
arbor quæ nō facit fructū bonū=excide & ī ignē
tur, & in ignē mittetur). Igitur ex fru- mittitur,
ctibus eorū cognoſcetis eos. ¶ Nō om-
nis qui dicit mihi, Domine domine, in

trabit in regnum cælorum:ſed qui fa-
cit voluntatem patris mei quiſcęlis eſt
▸ipſe intrabit in regnũ cælorum'.Mul
Lu,13.e,f. ti dicent mihi in illa die,Domine do-
mine,nonne in nomine tuo propheta
D uimus,& in nomine tuo dæmonia eic
cimus,& in nomine tuo virtutes mul-
tas fecimus?Et tũc cõfitebor illis, Quia
nunquam noui vos : || diſcedite à me
Pſal. 6.e. omnes qui operamini iniquitatem.
infr.25.d ¶|| Omnis ergo qui audiuit verba mea
luc.6.g. hæc,& facit ea:*aſſimilabitur'viro ſa-
ro.2.b.ia pienti qui ædificauit domum ſuam ſu-
cob.1.d. per petram, & deſcendit pluuia,& ve
* aſſimila nerunt flumina, & flauerunt venti , &
bo eum irruerunt in domum illam,& non ceci
* aſſimila dit.fundata enim erat ſupra petram,
bitur & omnis qui audit verba mea hæc,&
nõ facit ea:*ſimilis erit'viro ſtulto qui
ædificauit domum ſuam ſuper arenã,
& deſcendit pluuia,& venerunt flumi
na,& flauerunt venti,& irruerunt in
domum illam,& cecidit,& fuit ruina
illius magna.¶||Et factum eſt:cum con
Mar.1.c. ſummaſſet Ieſus verba hæc,admirabã-
luc. 4.c. tur turbæ ſuper doctrina eius.Erat enĩ
docens eos ſicut poteſtatem habens,&
non ſicut ſcribæ▸eorum & phariſæi'.

CAP. VIII.

☞ Leproſus, chriſti potentiam confeſſus,ſanatur. Centurionis fides in Chriſti verbo. Gentium vocatio. Iudæorum abiectio. Fides. Socrus Petri ſanatur. Scriba terrenum Chriſti regnum ſpectãs. Chriſti paupertas. Vocatus ad prędicãdum aliud non curet. Tentatis in mari diſcipulis , & inuocantibus adeſt Chriſtus, Dæmoniaci ſanãtur. Dæmones. Gadareni affliguntur.

Mar.1.d. luc.5.c. 1 Cvm||autem deſcendiſſet de mon
te,ſecutę ſunt eum turbę multę:
& ecce leproſus veniens,adora-
bat eum,dicens,Domine ſi vis,
2 potes me mundare. Et extendens Ie-
ſus manum, tetigit eum,dicens, Volo,
3 *v.Mun *Mundare'. Et confeſtim mundata eſt
dus eſto lepra eius.Et ait illi Ieſus,Vide nemini
4 dixeris:ſed vade oſtende te ſacerdoti,
Leui.14.a & offer munus tuum || quod præcepit
5 Luc.6.a. Moyſes in teſtimonium illis.¶Cum au-
tem introiſſet Capharnaũ , acceſſit ad

eum centurio,rogans eum,& dicens,
Domine,*puer' meus iacet ĩ domo pa- *fam
ralyticus,& male torquetur. Et ait illi 6
Ieſus,Ego veniam,& curabo eum.Et re 7

ſpondens ,centurio,ait , Domine,non
ſum dignus vt intres ſub tectum meũ:
ſed tantum dic verbo,& ſanabitur pu-
er meus.Nam & ego homo ſum *ſub po 8
teſtate',habens ſub me milites:& dico
huic , vade , & vadit:& alio,veni,& *v.al
venit:& ſeruo meo,fac hoc , & facit. 9 rius p
Audiens autem Ieſus,miratus eſt:& ſe- ſtatu ſu
quentibus ſe dixit , Amen dico vobis ditus,
non inueni tantam fidem in Iſrael.Di-
co autem vobis ꝙ multi ab oriente & B 10
occidente venient, & recumbent cum
Abraham & Iſaac & Iacob in regno cæ
lorum : filii autem regni eiicientur in
tenebras exteriores . ibi erit fletus & *in
ſtridor dentiũ.Et dixit Ieſus centurio- 4Et rev
ni , Vade : & ſicut credidiſti fiat tibi. ſus cẽt
Et ſanatus eſt puer*ex'illa hora.*¶ || Et rio in
cum veniſſet Ieſus in domum Petri, mum ſ
vidit ſocrum eius iacentem & febrici- am,in
tantem:& tetigit manũ eius,& dimi- la hora
ſit eam febris, & ſurrexit & miniſtra- inueni
bat eis.¶Veſpere autẽ facto obtulerunt fauũ ſi
ei multos dæmonia habentes:& eiicie ſanum.
bat ſpiritus verbo,& omnes male ha Mar.1.c

i.e. bentes curauit, vt adimpleretur quod
4.f dictum eſt per Iſaiam prophetam, di-
.1.d. centem, ||Ipſe infirmitates noſtras ac-
4.g. cepit: & ægrotationes noſtras portauit.
3.b ¶||Videns autem Ieſus turbas multas
1, 2.d circum ſe, iuſſit diſcipulos ire ⸢transfre
9.d tum⸣. At accedens vnus ſcriba, ait illi.
ite- Magiſter, ſequar te quocunque ieris. Et
m ri dicit ei Ieſus, Vulpes foueas habent, &
volucres cæli nidos: filius autem homi
nis nõ habet vbi caput ſuum reclinet.
¶Alius autem de diſcipulis eius ait illi.
Domine permitte me primum ire, &
ſepelire patrem meum. Ieſus autem ait
illi, Sequere me, & dimitte mortuos ſe
4.d pelire mortuos ſuos. ¶||Et aſcendẽte eo
8.d in nauiculam, ſecuti ſunt eum diſcipuli
eius: & ecce motus magnus factus eſt
in mari, ita vt nauicula operiret flucti-
bus, ipſe vero dormiebat. Et acceſſerũt
ad eum diſcipuli eius, & ſuſcitauerunt
eum, dicentes, Domine ſalua nos, peri-
mus. Et dicit eis Ieſus, Quid timidi eſtis
modicæ fidei? Tunc ſurgens imperauit
ventis & mari, & facta eſt tranquillitas
magna. Porrò homines mirati ſunt, di-
centes, Qualis eſt hic, quia venti & ma
5.a re obediunt ei? ¶||Et cum veniſſet Ieſus
8.d trãs fretum in regionem Geraſenorum,
D occurrerunt ei duo habẽtes dæmonia,
de monumentis exeuntes, ſæui nimis,
vt nemo poſſet tranſire per viam illam.
Et ecce clamauerunt, dicẽtes, Quid no
bis & tibi Ieſu fili dei? Veniſti huc ante
tempus torquere nos? Erat autem non
longe ab illis grex multorum porcorũ
paſcens. Dæmones autem rogabãt eum
dicentes, Si eiicis nos hinc, mitte nos
in gregem porcorum. Et ait illis, Ite. At
illi exeuntes, abierunt in porcos: & ec
ce, magno impetu abiit totus grex per
præceps in mare: & mortui ſunt ĩ aquis.
Paſtores autem fugerunt: & venientes
in ciuitatem nuntiauerunt hęc omnia,
& de iis qui dæmonia habuerunt. Et ec
ce tota ciuitas exiit obuiam Ieſu. Et vi
ſo eo, rogabant eum vt tranſiret à fini-
bus eorum.

CAP. IX.

Paralyticus fide ſanatur à corporis infirmitate, & à peccatis. Per Chriſtum remiſſio peccatorum. Matthęi vocatio. Cum peccatoribus manducat Chriſtus. Miſericordia. Peccatores. Ieiunia & affli ctiones. Sponſus. Pannus. Vinum nouũ. Principis filia mortua ſuſcitatur. Fide ſanatur mulier à fluxu ſanguinis. Tibicines. Dormire. Cæci duo, fide in Chriſtum ſanantur. Mutus & dæmoniacus ſanatur. Blaſphemia. Prædicat Chriſtus euangelium, & ſanat infirmos. Meſſis. Operarii.

ET ||aſcendens in nauiculam, trãſ- Mar.2.a
fretauit: & venit in ciuitatem ſuã. Luc.3.d
Et ecce offerebant ei paralyticum
iacentem in lecto. Et videns Ieſus
fidem illorum, dixit paralytico, Confi-
de, fili remittuntur tibi peccata tua. Et
ecce quidam de ſcribis dixerunt intra
ſe, Hic blaſphemat. Et cum vidiſſet Ie-
ſus cogitationes eorum, dixit, Vt quid
cogitatis mala ĩ cordibus veſtris? Quid
eſt facilius, dicere, Dimittuntur tibi
peccata tua: an dicere, Surge & ambu-
la? Vt autem ſciatis quia filius homi-
nis habet poteſtatem in terra dimitten
tendi peccata: (tunc ait paralytico,)
Surge, tolle lectum tuum, & vade in do
mum tuam. Et ſurrexit: & abiit in do-
mum ſuam. Videntes autem turbæ ⸢ti- ⸢admiratę
muerunt⸣, & glorificauerunt deum qui ſunt,
dedit poteſtatem talem hominibus,

Marc. 2.b ¶||Et cum tranſiret inde Ieſus, vidit ho
Luc.5.f minem ſedentem in telonio, Matthęum
nomine. Et ait illi, Sequere me. Et ſur-
gens, ſecutus eſt eum. Et factum eſt: diſ-
cumbente eo in domo, ecce multi pu-
blicani & peccatores veniẽtes, diſcum-
bebant cum Ieſu & diſcipulis eius. Et
videntes phariſæi, dicebant diſcipulis
eius, Quare cum publicanis & pecca-
toribus mãducat magiſter veſter? At Ie
ſus audiens, ait, Non eſt opus valenti-
bus medico, ſed male habentibus. eun
Oſee.6.e tes autẽ diſcite quid eſt, ||Miſericordiã
Infr.12.a volo, & nõ ſacrificiũ. ||Non enim veni
2.Tim.1.c vocare iuſtos, ſed peccatores*. ¶||Tunc
*ad pœ- acceſſerunt ad eum diſcipuli Iohãnis,
nitentiã. dicentes, Quare nos & phariſæi ieiuna-
Mar.2.e mus frequẽter, diſcipuli autẽ tui nõ ie-
Luc.5.f.g iunant? Et ait illis Ieſus, Nũquid poſſunt
=thalami filii =ſponſi) lugere quandiu cum illis
nuptialis eſt ſponſus? Venient autẽ dies cum aufe
retur ab eis ſponſus: & tunc ieiunabũt.
=aſſumẽtũ Nemo autem immittit =commiſſuram)
=impoliti panni =rudis) in veſtimentũ vetus. tol-
=plenitu- lit enim =plenitudinẽ) eius à veſtimen
do v?, ſup to: & peior ſciſſura fit. Neq; mittunt vi
plementũ num nouum in vtres veteres: alioquin
rumpuntur vtres, & vinum effunditur,
& vtres pereunt. Sed vinum nouum in
C vtres nouos mittunt: & ambo cõſeruan
Mar.5.b tur. ¶||Hęc illo loquẽte ad eos ecce prin
Luc.8.f ceps vnus acceſſit, & adorabat eum, di
cens, Domine filia mea modo defuncta
eſt: ſed veni, impone manũ tuam ſuper
eam, & viuet. Et ſurgens Ieſus, ſequeba
tur eum, & diſcipuli eius. ¶Et ecce mu
lier quæ ſanguinis fluxum patiebatur
duodecim annis, acceſſit retro, & tetigit
fimbriã veſtimẽti eius. Dicebat eñ in-
tra ſe, Si tetigero tantum veſtimentum
eius: ſalua ero. At Ieſus conuerſus & vi
dens eã, dixit, Cõfide filia, fides tua te
ſaluam fecit. Et ſalua facta eſt mulier ex
illa hora. Et cũ veniſſet Ieſus in domũ
principis, & vidiſſet tibicines & turbã
tumultuantem, dicit illis, Recedite: nõ
eſt enim mortua puella, ſed dormit. Et
deridebãt eum. Et cum eiecta eſſet tur-
ba, intrauit: & tenuit manum eius, ►&
dixit, Puella, ſurge). Et ſurrexit puella.
Et exiit fama hęc in vniuerſam terram.
¶Et tranſeunte inde Ieſu, ſecuti ſunt eũ
duo cæci clamantes, & dicentes, Miſe-
rere noſtri fili Dauid. Cum autẽ veniſ-
ſet domum, acceſſerunt ad eum cæci,
Et dicit eis Ieſus, Creditis quia hoc poſ D
ſum facere vobis? Dicunt ei, Vtiq; domi
ne. Tunc tetigit oculos eorum, dicens,
Secundum fidem veſtram fiat vobis. Et
aperti ſunt oculi eorum, & cõminatus
eſt illis Ieſus, dicẽs, Videte ne quis ſciat.
Illi autem exeuntes =diffamauerunt eũ) =dim
in tota terra illa. ¶||Egreſſis autem illis, ueru
ecce obtulerunt ei hominem mutum, mam
dæmonium habentem. Et eiecto dęmo- Infra
nio, locutus eſt mutus, & miratæ ſunt mar.
turbę, dicentes, Nunquam apparuit ſic luc.
in Iſrael. phariſæi dicebant, In principe
dæmoniorum eiicit dæmones. ¶||Et cir Mar.
cuibat Ieſus omnes ciuitates, & caſtel- luc.
la, docens in ſynagogis eorum, & pręe-
dicans euangelium regni, & curans om
nem lãguorẽ & omnem infirmitatẽ*. *in
¶Vidẽs autem turbas, miſertus eſt eis: lo
quia erant vexati & =iacẽtes) ſicut oues =diſp
non habẽtes paſtorem. Tunc dicit diſci
pulis ſuis, Meſſis quidẽ multa, operarii
autem pauci. Rogate ergo dominũ meſ
ſis vt eiiciat operarios in meſſem ſuam.

CAP. X.

Apoſtolis datur gratia ſanitatum. Apoſtoli qui. Apoſtoli mittũtur ad pręedicandum euangelium. Gentes. Iſraelitæ. Aurum. Argentum. Apoſtoli ingreſſi domum. Pax. In reiiciẽtes euangelium. Excutere puluerẽ de pedibus. Prudens. Simplex. Afflictio. Loqui. Spiritusſanct9. Frater in fratrẽ. Perſeuerare. Fuga. Diſcipulus. Magiſter. Paterfamilias. Timor. Paſſeres duo. Prouidentia dei. Capilli. Confiteri Chriſtum. Pax. Gladius. Diſſidia. Amor. Crux. Perdere animam. Recipere euangeliſtam.

T ||conuocatis duodecim diſcipu Mar.
E lis ſuis, dedit illis poteſtatem =ſpi luc.
rituum immundorum) vt eiice- =adu
rent eos, & curarent omnem languorẽ, ſpirit
& omnem infirmitatem. Duodecim au mun
tem apoſtolorum nomina ſunt hæc: Pri
mus, Simon qui dicitur Petrus, & An-
dreas frater eius, Philippus & Bartholo
męus, Iacobus Zebedęi, & Iohannes fra *Leb
ter eius, Thomas & Matthæus publica- quic
nus, & Iacobus Alphęi & * Thaddæus, mina
Simon Cananæus, & Iudas Iſcariotes, eſt
qui & tradidit eum. ¶||Hos duodecim Mar.
miſit Ieſus pręcipiens eis, dicens, In viã
gentium ne abieritis, & in ciuitates ſa-

maritanorum ne intraueritis : ſed po-
tius ite ad oues quæ perierunt domus
Iſrael. Euntes autem prædicate, dicen-
tes, Quia appropinquauit regnum cæ-
lorum. Infirmos curate, mortuos ſuſci-
tate, leproſos mundate, dæmones eiici-
te. gratis accepiſtis, gratis date. Nolite
poſſidere aurum, neq; argentum, neque
pecuniam in zonis veſtris : non peram
in via, neq; duas tunicas, neq; calcea-
menta, neque virgam: dignus enim eſt
10.c. operarius cibo ſuo. ¶||In quancunq; au
n,5.c tē ciuitatē aut caſtellū intraueritis, in-
B terrogate quis ī ea dignus ſit: & ibi ma
nete donec exeatis. Intrantes autem in
domum ſalutate eum, dicētes, Pax huic
domui. Et ſi quidem fuerit domus di-
iat gna, =veniet⁾ pax veſtra ſuper eā, ſi au-
rtaf tem non fuerit digna: pax veſtra =reuer

tetur ad vos. Et quicunque non recepe
rit vos, neq; audierit ſermones veſtros:
13,g exeuntes foras de domo vel ciuitate,
||excutite puluerem de pedibus veſtris
Amen dico vobis, tolerabilius erit ter-
10,a ræ Sodomorum & Gomorrhæorum in
die iudicii, quàm illi ciuitati. ¶||Ecce
,ſyn- ego mitto vos ſicut oues in medio lupo
rum. Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpen

tes, & =ſimplices⁾ ſicut columbæ, ¶Ca-
uete autem ab hominibus. Tradēt enim
vos in conciliis, & in ſynagogis ſuis fla
gellabūt vos: & ad prēſides & reges du
cemini propter me, in teſtimonium il-
lis & gentibus. ||Cum autē tradent vos, Luc.12.b.
=nolite cogitare⁾ quomodo aut quid lo =ne ſitis ſo-
quamini: dabitur enim vobis in illa ho liciti
ra quid loquamini. non enim eſtis qui
loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri qui C
loquitur in vobis. ¶Tradet autem
frater fratrem in mortem, & pater fi-
lium : & inſurgent filii in parentes &
morte eos afficient, & eritis odio om-
nibus hominibus propter nomen meū.
qui autem =perſeuerauerit⁾ vſque in fi- =ſuſtinue-
nem, hic ſaluus erit. ¶Cum autem per- rit
ſequentur vos in ciuitate iſta : fugite in
aliam. Amen dico vobis, non =conſum =perābula
mabitis ciuitates Iſrael donec veniat ueritis
filius hominis. ||Non eſt diſcipulus ſu- Luc.6.F
per magiſtrum, nec ſeruus ſuper do- ioha.13.b.
minum ſuum. ſufficit diſcipulo vt ſit ſi- 15.c.
cut magiſter eius: & ſeruo, ſicut domi-
nus eius. Si patremfamilias Beel-ze-
bub vocauerunt : quantomagis dome-
ſticos eius? Ne ergo timueritis eos.
||Nihil enim eſt opertum, quod non re- Mar.4.c
ueletur, & occultum, quod non ſcia- lu.8.c.12a
tur. Quod dico vobis in tenebris, di-
cite in lumine: & quod in aure auditis,
prædicate ſuper tecta. Et nolite timere
eos qui occidunt corpus, animam au-
tem non poſſunt occidere : ſed potius
timete eum qui poteſt & animā & cor
pus perdere in gehennā. ¶Nónne duo
=paſſeres⁾ aſſe væneunt: & vnus ex illis =paſſer-
non cadet ſuper terram ſine patre ve culi
ſtro? Veſtri autem & capilli capitis om
nes numerati ſunt. Nolite ergo time-
re: multis paſſeribus = meliores eſtis⁾ =præſtatis
vos. ¶||Omnis ergo qui confitebitur me Luc.9.c.
coram hominibus confitebor & ego 12.b.
eum coram patre meo qui in cælis eſt. 2.tim.2.b
qui autem negauerit me coram homi-
nibus : negabo & ego eum coram pa-
tre meo qui in cælis eſt. ¶||Nolite ar- Luc.12.f
bitrari quia pacem venerim mittere in
terram, non veni pacem mittere : ſed
gladium. ||veni enim =ſeparare⁾ homi- Mich. 7.b
nem aduerſus patrem ſuum, & filiā ad- =diſſidere
uerſus matrem ſuam, & nurum aduer- facere
ſus ſocrū ſuam & inimici hominis, do-
meſtici eius. ¶||Qui amat patrem aut Luc.14.f

matrem plus quàm me, non eſt me dignus. & qui amat filium aut filiam ſu-
Infr.16.d. per me, non eſt me dignus. ‖Et qui non
Luc. 9.c. accipit crucem ſuam, & ſequitur me:
14.f.17.g non eſt me dignus. ‖Qui inuenit ani-
Iohã.12.d mam ſuam: perdet illam. & qui perdi-
Luc.10.c. derit animam ſuam propter me: inue-
Iohã.13.c niet eam. ¶‖Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit. Qui recipit prophetam in nomine prophetæ: mercedem prophetæ accipiet. & qui recipit iuſtum in nomi
Mar.9.f ne iuſti: mercedem iuſti accipiet. ‖Et
*è puſillis quicunque potum dederit vni *ex minimis⁾ iſtis calicem aquæ frigidæ, tantum in nomine diſcipuli: amen dico vobis non perdet mercedem ſuam.

CAP. XI.

Prædicat Chriſtus, vbi prædicauerant apoſtoli. Iohannes Baptiſta mittit ſuos diſcipulos ad Chriſtum, vt ſcirent Meſſiam veniſſe. Teſtimonium Chriſti de Iohanne. Lex & Prophetæ. Elias. Teſtimonium populi de Iohanne & Chriſto. Exprobrat Chriſtus ciuitatibus quæ non crediderunt. Corozaim. Bethſaida. Capharnaum. Sodomæ. Paruulis cognitum euangelium. Iugum Chriſti.

A ET factum eſt: cum conſummaſſet
E Ieſus præcipiens duodecim diſcipulis ſuis, tranſiit inde, vt doceret & prędicaret in ciuitatibus eorum.
Luc.7.c ¶‖Iohannes autem cum audiſſet in vinculis opera Chriſti: mittens duos de diſcipulis ſuis, ait illi, Tu es qui ventu-
*erat, rus *es⁾, an alium expectamus? Et reſpondens Ieſus ait illis, Euntes renuntia
*auditis te Iohanni quæ *audiſtis & vidiſtis⁾: cę
& videtis ci vident, claudi ambulãt, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſur-
*lętũ acci gũt. pauperes *euangelizantur⁾. & bea
piunt euã tus eſt qui non fuerit *ſcandalizatus in⁾
gelĩu nun me. ¶Illis autem abeuntibus, cœpit Ie-
tium ſus dicere ad turbas de Iohanne, Quid
*vł, offen exiſtis in deſertum videre? arundinem
ſus per vento agitatam? Sed quid exiſtis vide-
*veſtibus re? hominem mollibus *veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domi-
B bus regum ſunt. Sed quid exiſtis vide-
*excellen re? prophetam? Etiam dico vobis, &
tiorẽ pro- *pluſquam prophetam⁾. Hic eſt enim
pheta. de quo ſcriptum eſt, ‖Ecce ego mitto
Mala.3.a *angelum⁾ meum ante faciem tuam,
*nuntium qui præparabit viam tuam ante te. Amen dico vobis non ſurrexit inter natos mulierum maior Iohanne Baptiſta, qui autem minor eſt in regno cælorũ, maior eſt illo. ‖A diebus autem Iohan- Luc.
nis Baptiſtæ vſque nunc, regnum cęlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. Omnes enim prophetæ & lex, vſque ad Iohannem prophetauerunt: &
ſi vultis recipere, ‖ipſe eſt Elias qui ventu- Mala.
turus *eſt⁾. Qui habet aures audiendi, *erat.
audiat. ¶‖Cui autem ſimilem æſtima- Luc.7
bo generationem iſtam? Similis eſt pue C
ris ſedentibus in foro: qui clamantes
*coæqualibus⁾ ſuis, dicunt, Cecinimus *vel,
vobis, & nõ ſaltaſtis: *lamentauimus⁾, libus
& non planxiſtis. Venit enim Iohannes *lugu
neque manducans neque bibens: & di cecin
cunt, Dęmonium habet. venit filius ho vobis
minis manducans & bibens: & dicunt,
Ecce homo *vorax⁾ & portator vini, *edax
publicanorum & peccatorum amicus. Et iuſtificata eſt ſapientia à filiis ſuis.
¶‖Tunc cœpit exprobrare ciuitatibus, Luc.1
in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes eius, quia non egiſſent pœnitentiam. Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ eſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim
in *cilicio⁾ & cinere pœnitentiam egiſ- *facc
ſent. Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidoni remiſſius erit in die iudicii, q̃
vobis. ¶Et tu Capharnaum, *nunquid *quæ
vſque in cælum exaltaberis⁾? vſque in vſq; a
infernum deſcendes, quia ſi in Sodo- lum
mis factæ fuiſſent virtutes quæ factæ tata,
ſunt in te, fortè manſiſſent. vſque in
hanc diem. Veruntamẽ dico vobis quia D
terræ Sodomorum remiſſius erit in die
iudicii, quàm tibi. ¶‖In illo tempore Luc.
reſpondens Ieſus dixit, Confiteor⁾ tibi *vel,
pater domine cæli & terræ quia abſcõ- tias a
diſti hæc à ſapientibus & prudẽtibus, & reuelaſti ea paruulis. Ita pater: quo-
niam ſic fuit *placitum⁾ ante te. ¶Om- *bon
nia mihi tradita ſunt à patre meo. Et lunta
nemo nouit filium, niſi pater: neque patrem quis nouit, niſi filius⁾ & cui voluerit filius reuelare. ¶Venite ad me omnes qui laboratis: & onerati eſtis: & e-
go *reficiam⁾ vos. ‖Tollite iugum meũ *refo
ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis bo
ſum & humilis corde: & inuenietis re- Iere.
quiem animabus veſtris. ‖Iugum enim 2. Io
meum, *ſuaue⁾ eſt: & onus meum, leue. *blan

CAP. XII.

Diſcipuli eſurientes, ſpicas in ſabbatho vellunt. Miſericordia. Sacrificiũ. Sabbathum. Arida manus ſanatur in ſabbatho. Ouis. Sabbathis benefacere. Sanat infirmos Chriſtus. Gentium ſpes Chriſtus. Dæmoniacus ſanatur. Blaſphemia. Regnum diuiſum. Spiritus dei. Regnum dei. Peccatum. Blaſphemia. Arbor bona, aut mala. Viperæ. Verba bona ex bono corde. Otioſum verbum. Verba teſtantur hominem. Signa quærunt Iudæi. Reſurrectionis ſignum, Ionas. Niniuitæ. Spiritus immũdus. Iudæi fide puri, poſſeſſi rurſũ à diabolo. Chriſtum vult mater alloqui. Mater Chriſti. Frater. Soror.

D

2, d, IN||illo tenpore abiit Ieſus per ſata,
5,a, ſabbatho: diſcipuli autem eius eſurientes cæperunt vellere ſpicas, & manducare. Phariſæi autem videntes, dixerunt ei, Ecce, diſcipuli tui faciunt quod non licet ► eis⁾facere ſabbathis. At ille dixit eis, Non legiſtis
g. quid||fecerit Dauid quando eſuriit ipſe, & qui cum eo erant: quando intrauit in domũ dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, niſi ſolis ſacerdotibus? Aut||non legiſtis in le- Nũe.21.b
ge quia ſabbathis ſacerdotes in templo
ſabbathũ violãt, & =ſine crimine ſunt⁾? =nihil eis
Dico autem vobis, quia templo maior ĩputatur.
eſt=hic⁾. Si autẽ ſciretis quid eſt, ||Mi- =aduer-
ſericordiam volo, & non ſacrificium: bium.
nunquam cõdemnaſſetis =innocentes⁾. Oſee.6.c
dominus enim eſt filius hominis, etiã =inoxios.
ſabbathi. ¶||Et cum inde tranſiſſet, ve- Mar.3.a.
nit in ſynagogam eorum. Et ecce ho- luc.6.b.
mo*manum habens aridam, & inter- *erat ibi
rogabant eum dicentes, Si licet ſabbathis curare? vt accuſarent eum. Ipſe autem dixit illis, Quis erit ex vobis homo qui habeat ouem vnam: & ſi ceciderit hæc ſabbathis in foueam, nonne tenebit & leuabit eam? Quanto magis melior eſt homo oue? Itaque licet ſabbathis benefacere. Tunc ait homini, Extende manum tuam. Et extendit: & reſtituta eſt ſanitati ſicut altera. Exeuntes autem Phariſæi, conſilium facie- E
bant aduerſus eum quomodo perderent eum. Ieſus autem ſciẽs, ſeceſſit inde: & ſecuti ſunt eum =multi⁾, & cu- =turbæ
rauit eos omnes, & =præcepit ⁾ eis multæ.
ne manifeſtum eum facerent. Vt adim- =intermi-
pleretur quod dictum eſt per Iſaiam natus eſt
prophetam, dicentem, ||Ecce puer Iſa.52.a.
meus quem elegi, dilectus meus in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam ſpiritum meum ſuper eum, & iudiciũ gentibus nuntiabit. Non contendet neque clamabit: neque audiet aliquis in plateis vocem eius, arundinẽ quaſſatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec eiiciat ad victoriam iudicium: & in nomine eius
gentes ſperabunt. ¶||Tunc oblatus eſt Mar.3.e.
ei dæmonium habens, cæcus & mutus luc.11.b
& curauit eum, ita vt loqueretur & videret. Et ſtupebant omnes turbæ, & dicebant, Nunquid hic eſt filius Dauid? Phariſæi autem audientes, dixerunt, Hic nõ eiicit dæmones niſi in Beel-zebub principe dæmoniorum. Ieſus autẽ ſciens cogitationes eorum, dixit eis, Omne regnum diuiſum contra ſe, deſolabitur: & omnis ciuitas vel domus diuiſa contra ſe, nõ ſtabit. Et ſi ſatanas ſatanam eiicit, aduerſus ſe diuiſus eſt, quomodo ergo ſtabit regnum eius? Et ſi ego in Beel-zebub eiicio dæmones: filii veſtri in quo eiiciunt? Ideo ipſi, iu-

dices veſtri erũt. Si autẽ ego in ſpiritu
*præue- dei eiicio dæmones: igitur *puenit in)
nit ad vos regnũ dei. aut quomodo poteſt quiſ
quã intrare in domũ fortis, & vaſa eius
deripere: niſi prius alligauerit fortẽ, &
tũc domũ illi9 diripiet? Qui nõ eſt me
cũ, cõtra me eſt: & qui nõ cõgregat me
Mar.3.d. cũ, ſpargit. ||Ideo dico vobis: omne pec
luc.12.b catũ & blaſpemia remittetur homini-
*at cõui- bus *ſpiritus autẽ blaſphemia) nõ remit
tiũ in ſpi- tetur*. Et quicunque dixerit verbũ cõ
ritũ ſãctũ tra filiũ hominis, remittetur ei: qui au-
*hoĩbus tẽ dixerit contra ſpiritũ ſanctũ, nõ re-
*præſenti mittetur ei neque in *hoc) ſeculo neque
C in futuro. Aut facite arborem bonã, &
fructũ eius bonũ: aut facite arborẽ ma-
lã, & fructũ eius malũ. ſiquidẽ ex fru-
ctu arbor agnoſcitur. Progenies vipera
rũ, quomodo poteſtis bona loqui, cum
Luc.6.g. ſitis mali? ||ex abũdãtia enim cordis os
loquitur. Bonus homo, de bono theſau-
ro profert bona: & malus homo de ma-
lo theſauro profert mala. Dico autem
vobis quoniã omne verbũ otioſũ quod
locuti fuerint homines, reddent ratio-
nem de eo in die iudicii. Ex verbis e-
nim tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis
Luc.11.d. condemnaberis. ¶||Tunc reſponderunt
ei quidam de ſcribis & phariſæis, dicẽ
centes, Magiſter, volumus à te ſignũ
videre. Qui reſpondens ait illis, Gene-
ratio mala & adultera ſignum quærit:
& ſignum non dabitur ei, niſi ſignum
Ionæ.2.a. Ionæ prophetæ. ||Sicut enim fuit Ionas
in ventre ceti tribus diebus & tribus
noctibus: ſic erit filius hominis in cor
de terræ tribus diebus & tribus nocti-
Ionæ.3.b. bus. ||Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio
D cum generatione iſta, & condemnabũt
eam: quia pœnitentiam egerunt in præ
dicatione Ionæ, & ecce plus quam Io-
*aduerbiũ nas *hic). ||Regina auſtri ſurget in iudi-
in loco cio cum generatione iſta, & condemna
& infra, bit eam: quia venit à finibus terræ au-
3.Reg. dire ſapientiam Salomonis, & ecce
10.a. plum quàm Salomon hic. ¶Cum au-
2.para. tem immundus ſpiritus exierit ab ho
9.a. mine, ambulat per loca arida quærẽs
requiem, & non inuenit. Tunc dicit,
Reuertar in domum meam vnde exi-
ui. Et veniens, inuenit eam vacan-
tem, ſcopis mundatam, & ornatam.
Tũc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpi-
ritus ſecum nequiores ſe, & intrantes

habitant ibi: ||& fiunt nouiſſima homi 2.Pet.
nis illius peiora prioribus. Sic erit &
generationi huic peſſimæ. ¶||Adhuc eo Mar.3.
loquente ad turbas, ecce mater eius & luc.8.
fratres ſtabant foris, quærentes loqui
ei. Dixit autem ei quidam, Ecce ma-
ter tua & fratres tui foris ſtant, quærẽ-
tes te alloqui. At ipſe reſpondens di-
centi ſibi, ait, Quæ eſt mater mea, &
qui ſunt fratres mei? Et extendens ma
num in diſcipulos ſuos, dixit, Ecce
mater mea & fratres mei. Quicunque
enim fecerit voluntatem patris mei
qui in cælis eſt: ipſe meus frater, ſo-
ror & mater eſt.

CAP. XIII.

Parabola ſeminantis. Quare in parabolis Chriſtus locutus. Prophetæ, Iuſti deſyderantes Chriſtum. Expoſitio parabolæ ſeminantis. Perſecutio. Solicitudo. Diuitiæ. Parabola zizaniorum. Granum ſinapis. Fermenti parabola. In parabolis quare locutus Ieſus. Exponitur parabola zizaniorũ. Theſaurus abſconſus in agro. Margarita. Sagenæ miſſæ in mare parabola exponitur. Doctus ad regnum cælorum. Chriſti prædicatio non ſucipitur à ſuis Nazaræis.

IN||illo die exiens Ieſus de domo, ſe- Mar.4
debat ſecus mare. Et cõgregatę ſunt luc.8.
ad eum turbæ multæ, ita vt in naui-
culam aſcendens ſederet: & omnis
turba ſtabat in littore, & locutus eſt
eis multa in parabolis, dicens, Ecce,
exiit qui *ſeminat), ſeminare. Et dum *ſemin
ſeminat, quædam ceciderunt ſecus bat,
viam, & venerunt volucres cæli & co
mederunt ea. Alia autem ceciderunt
in petroſa, vbi non habebant terram
multam, & continuo exorta ſunt, quia
non habebant *altitudinem) terræ. ſolẽ *prof
autem orto æſtuauerunt: & quia non ditate
habebãt radicem, aruerũt. Alia autem
ceciderunt in ſpinas: & creuerũt ſpi-
næ, & ſuffocauerunt ea. Alia autem ce
ciderunt in terram bonam: & dabant *cẽtup
fructum aliud *centeſimum), aliud & infi
*ſexageſimum), aliud *triceſimum). *ſexa
Qui habet aures audiendi, audiat. cuplu
¶Et accedentes diſcipuli dixerunt ei, *trige
Quare in parabolis loqueris eis? Qui re plum

ſpondens, ait illis, Quia vobis datū eſt
noſſe myſteria regni cælorū: illis autē

25.c nō eſt datū. Qui enim habet, dabitur
ei & abūdabit: qui autē non habet, &
quod habet auferetur ab eo. Ideo in pa
rabolis loquor eis, quia vidētes nō vi-
dent, & audientes non audiunt, ne-
que intelligunt, & adimpletur in eis
.c. prophetia Iſaiæ dicentis, Auditu au-
.4.b dietis, & non intelligetis: & videntes
.b. videbitis, & non videbitis. Incraſſa-
12. f. tū eſt enim cor populi huius, & auri
.f. bus grauiter audierunt, & oculos ſuos
11.b. clauſerūt: nequādo videāt oculis, & au
no- ribus audiāt, & corde intelligant, &
. conuertantur, & ſanem eos. Veſtri au-
tem beati oculi quia vident, & aures
veſtræ quia audiunt. Amen quippe di
co vobis quia multi prophetæ & iuſti
cupierunt videre quæ videtis & non
C viderunt, & audire quæ auditis & nō
4.b. audierunt. ¶Vos ergo audite parabo-
lam ſeminantis. Omnis qui audit ver-
bum regni & non intelligit, venit ma-
lus, & rapit quod ſeminatum eſt in cor
de eius: hic eſt qui ſecus viā ſeminatus
eſt. Qui autē ſuper petroſa ſeminatus
eſt: hic eſt qui verbū audit, & cōtinuo
cū gaudio accipit illud, nō autē habet
in ſe radicē, ſed eſt tēporalis, facta autē
tribulatione & perſecutione propter
verbum continuo ſcādalizatur. Qui au
tem ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt qui
verbum dei audit, & ſolicitudo ſeculi
iſtius & fallacia diuitiarum ſuffocat
verbum, & ſine fructu efficitur. Qui ve
ro in terram bonam ſeminatus eſt: hic
eſt qui audit verbum, & intelligit, &
fructum affert, & facit aliud quidem cē
teſimum, aliud ſexageſimum, aliud ve
ro triceſimum. ¶Aliam parabolam pro
poſuit illis, dicens, Simile factum eſt re
gnum cælorum homini qui ſeminauit
bonum ſemen in agro ſuo, cum autem
dormirent homines, venit inimicus e-
ius, & ſuperſeminauit zizania in me-
dio tritici, & abiit. Cum autem creuiſ-
ſet herba, & fructum feciſſet: tunc ap-
paruerūt & zizania. Accedentes autē
ſerui patrisfamilias, dixerūt ei, Domi-
ne, nonne bonum ſemen ſeminaſti in D
agro tuo? Vnde ergo habet zizania? Et
ait illis, Inimicus homo hoc fecit. Serui
autem dixerunt ei, Vis igitur imus, & ⸗ eamus,
colligemus ea? Et ait, Non: ne forte col & colli-
ligentes zizania, eradicetis ſimul cum gamus.

eis & triticum, ſinite vtraque creſcere
vſque ad meſſem: & in tempore meſſis.

dicam meſſoribus , Colligite primum
zizania, & alligate ea in faſciculos ad
comburendum, triticum autem cōgre
Mar. 4.d. gate in horreum meum.¶||Aliam para-
Luc.13.d. bolam propoſuit eis,dicens,Simile eſt
regnum cælorum grano ſinapis , quod
accipiens homo ſeminauit in agro ſuo
quod minimum quidem eſt omnibus
ſeminibus:cum autem creuerit, maius
eſt omnibus oleribus, & fit arbor , ita
’nidificēt vt volucres cæli veniant,& ’habitent’
in ramis eius . ¶||Aliam parabolam lo-
Luc.13.e. cutus eſt eis . Simile eſt regnum cæ-
lorum fermento,quod acceptum mu-
lier abſcondit in farinæ ſatis tribus,
Mar.4.d. donec fermentatum eſt totum.¶||Hæc
omnia locutus eſt Ieſus in parabo-
lis ad turbas : & ſine parabolis non
loquebatur eis , vt impleretur quod
dictum eſt per prophetam dicentem,
Pſal.77.a. ||Aperiam in parabolis os meum, eru-
ctabo abſcondita à cōſtitutione mun-
di . ¶Tunc dimiſſis turbis venit in
domum : & acceſſerunt ad eum diſci-
puli eius,dicentes, Ediſſere nobis para
bolam zizaniorum agri. Qui reſpondēs
ait illis, Qui ſeminat bonum ſemen: eſt
filius hominis.Ager autem eſt mūdus.
Bonum vero ſemen : hi ſunt filii regni.
zizania autem:filii ſunt nequam . Ini-
micus autem qui ſeminauit ea: eſt dia
bolus.||Meſſis vero conſummatio ſecu-
Apo.14. c.d. li eſt.Meſſores autem:angeli ſunt.Sicut
ergo colligūtur zizania, & igni com-
buruntur : ſic erit in conſummatione
ſeculi*.mittet filius hominis angelos
*huius ſuos,& colligent de regno eius omnia
ſcandala , & eos qui faciunt iniquita-
tem: & mittent eos in caminum ignis.
Ibi erit fletus & ſtridor dētium.|| ¶Tūc
Sapiē.3.b iuſti fulgebunt ſicut ſol in regno pa-
tris eorum . Qui habet aures audiendi
audiat . ¶Simile eſt regnum cælorum
theſauro abſcondito in agro:quem qui
inuenit homo, abſcondit,& præ gau-
dio illius vadit,& vēdit vniuerſa quæ
habet , & emit agrum illum . ¶Iterum
ſimile eſt regnum cælorum homini ne
gotiatori , quærenti bonas margari-
tas.Inuenta autem vna pretioſa mar-
garita , abiit, & vendidit omnia quæ
habuit,& emit eam . ¶Iterum ſimile
’verricu- eſt regnum cælorum ’ſagenæ miſſæ’ in
lo iacto mare,& ex omni genere piſcium con-
greganti,quam, cum impleta eſſet,edu
cētes, & ſecus littus ſedentes,elegerūt G
bonos in vaſa , malos autem foras mi
ſerunt . Sic erit in conſummatione ſe-
culi. exibunt angeli, & ſeparabunt ma
los de medio iuſtorum, & mittent eos
in caminum ignis,ibi erit fletus & ſtri

dor dentium. *Intellexiſtis hæc om- *Ait
nia? Dicunt ei,Etiam domine . Ait illis, Ieſus.
Ideo omnis ſcriba doctus ’in’regnum ’ad
cælorum,ſimilis eſt homini patrifami-
lias , qui profert de theſauro ſuo noua
& vetera.¶||Et factum eſt:cum conſum Mar.6
maſſet Ieſus parabolas iſtas , tranſiit luc.4
inde.Et veniens in patriam ſuam , do iohā.
cebat eos in ſynagogis eorum , ita vt
mirarentur,& dicerent, Vnde huic ſa
pientia hæc,& virtutes? Nonne hic eſt
fabri filius? Nonne mater eius dicitur
Maria: ||& fratres eius , Iacobus & Io- Ioh.
ſeph,& Simon & Iudas? & ſorores eius
nonne omnes apud nos ſunt? Vnde er-
go huic omnia iſta? Et ſcandalizaban-
tur in eo.Ieſus autem dixit eis , Nō eſt
propheta ſine honore,niſi in patria ſua
& in domo ſua.Et non fecit ibi virtu-
tes multas, propter incredulitatem il-
lorum.

CAP. XIIII.

Herodis iudicium de Chriſto. Iohannes, quare vinctus, caput amputatur Iohanni Baptiſtę. Sepelitur Iohannes. Ieſus in deſertis. Quinq; panibus, & duobus piſcibus ſaturantur 5000. Gratiarum actio. Orat in monte Chriſtus. Apoſtoli iactati fluctibus. Fides. Petrus infidelis demergitur. Fides. Fimbria veſtimenti.

IN illo tempore audiuit Herodes te-
6.b. trarcha famam Ieſu: & ait pueris
..a. ſuis, Hic eſt Iohannes Baptiſta: ipſe
ulis ſurrexit à mortuis, & ideo virtutes
6. c. operantur in eo. Herodes enim tenuit
.d. Iohannem, & alligauit eum: & poſuit
erat in carcerem propter Herodiadem vxo
gaue rem *fratris ſui. Dicebat enim illi Io
hannes, Non licet tibi habere eam. Et
erat volens illum occidere, timuit popu
lip- lum: quia ſicut prophetam eum habe-
bant. Die autem natalis Herodis ſal
ez, c tauit filia Herodiadis in medio: & pla
autē cuit Herodi. Vnde cum iuramento pol
ētur licitus eſt ei dare quodcunque poſtu-
itia

laſſet ab eo. At illa pręmonita à matre
ſua, Da mihi, inquit, hic in diſco ca-
put Iohannis Baptiſtæ. Et contriſtatus
eſt rex: propter iuramentum autem &
eos qui pariter recumbebāt, iuſſit dari.
Miſitq;, & decollauit Iohannem in car
cere. Et allatum eſt caput eius in diſco:
& datum eſt puellæ, & illa attulit ma-
tri ſuæ. Et accedentes diſcipuli eius, tu B
lerunt corpus eius, & ſepelierūt illud:
& veniētes nuntiauerunt Ieſu. Quod Luc. 9. b.
cum audiſſet Ieſus, ſeceſſit inde in naui Mar. 6.
cula, in locum deſertum ſeorſum. & cū d, e.
audiſſent turbæ, ſecutæ ſunt eum pede Iohā. 6, a
ſtres de ciuitatibus. Et exiens vidit tur
bam multam: & miſertus eſt eis, & cu
rauit languidos eorum. Veſpere au-
tem facto acceſſerunt ad eum diſcipuli
eius dicentes, Deſertus eſt locus, & ho
ra iā præteriit: dimitte turbas, vt eun-
tes in caſtella, emāt ſibi eſcas. Ieſus au
tem dixit eis, Non habent neceſſe ire:
date illis vos manducare. Reſponderūt
ei, Non habemus hic niſi quinq; panes
& duos piſces. Qui ait eis, Afferte mihi
illos huc. Et cū iuſſiſſet turbam diſcum
bere ſuper fœnum: acceptus quinq; pa C
nibus & duobus piſcibus, aſpiciens in
cælū benedixit & fregit, & dedit diſci
pulis panes, diſcipuli autem turbis. Et
manducauerūt omnes, & ſaturati ſunt.
Et tulerunt reliquias duodecim cophi

nos fragmentorum, plenos. Manducantium autem fuit numerus, quinq; millia virorū, exceptis mulieribus & paruulis. ¶||Et ſtatim compulit Ieſus diſcipulos aſcendere in nauiculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et dimiſſa turba, aſcendit in montem ſolus orare. Veſpere autem facto ſolus erat ibi. nauicula autem in medio mari iactabatur fluctibus. erat enim cōtrarius ventus. Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulās ſuper mare. Et videntes eum *ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes, Quia phantaſma eſt. Et præ timore clamauerūt. Statimq; Ieſus locutus eſt eis, dicens, Habete fiduciam: ego ſum, nolite timere. Reſpōdens autem Petrus dixit illi, Domine ſi tu es, iube me ad te venire ſuper aquas. At ipſe ait, Veni. Et deſcendens Petrus de nauicula, ambulabat ſuper aquam vt veniret ad Ieſum. Videns vero ventum validum, timuit: & cū cœpiſſet mergi, clamauit dicens, Domine ſaluum me fac. Et continuo Ieſus extēdens manū apprehendit eum: & ait illi, Modicæ fidei quare dubitaſti? Et cum aſcendiſſent in nauiculam, ceſſauit ventus. Qui autem in nauicula erant, venerūt, & adorauerunt eum dicētes, Vere filius dei es. ||Et cū tranſfretaſſent, venerunt in terram Geneſar. Et cum cognouiſſent eum viri loci illius, miſerūt in vniuerſam regionem illā, & obtulerunt ei omnes male habentes: & rogabant eū vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent. Et ⁼quicunque⁾ tetigerunt, ſalui facti ſunt.

Mar. 6. f. Iohā. 6. b. — *diſcipuli. — D — Mar. 6. g. — ⁼quotquot

CAP. XV.

Quôd manus nō lauent, reprehenduntur apoſtoli. Mādata hominum. Doctrina hominum. Impurum reddentia hominē. Scandalum. Plantatio quæ eradicatur. Cæci cæcos ducentes. Impurū reddentia hominem. Cor. Chananææ filia ſanatur. Chriſtus propter quos miſſus. Panes filiorum. Canes. Fides. Sedēs Chriſtus in monte ſanat infirmos. Satiat. 4000. hominum ſeptem panibus. Gratiarum actio.

TVnc || acceſſerunt ad eum ⁼ab⁾ Ieroſolymis ſcribæ & phariſæi, dicentes, Quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditionem ſeniorū? non enim lauant manus ſuas cum panem manducant. Ipſe autem reſpondens ait illis, Quare & vos tranſgredimini mādatum dei propter traditionē veſtram? Nam deus ⁼dixit⁾, || Honora patrem & matrē. &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis, Quicunq; dixerit patri vel matri: ⁼Munus quodcunq; eſt ex me⁾, tibi proderit. & non honorificabit patrē ſuum aut matrem ſuam, & irritum feciſtis || mandatum dei propter traditionē veſtram. Hypocritæ, bene prophetauit de vobis Iſaias, dicens, ||⁼Populus hic⁾, labiis me honorat: cor autem eorū longe eſt à me. Sine cauſa aūt colūt me, docentes doctrinas & mandata hominū. ¶||Et conuocatis ad ſe turbis, dixit eis, Audite & intelligite. Non quod intrat in os, coinquinat hominem: ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem. ¶Tunc accedentes diſcipuli eius dixerunt ei, Scis quia phariſæi, audito verbo hoc ſcandalizati ſunt. At ille reſpondens, ait, || Omnis plantatio quem non plantauit pater meus cæleſtis eradicabitur. Sinite illos: ||cæci ſunt, & duces cæcorum. cæcus autē ſi cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadent. ¶||Reſpondens autē Petrus dixit ei, Ediſſere nobis parabolam iſtā. At ille dixit, Adhuc & vos ſine intellectu eſtis? ⁼Nō⁾ intelligitis quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur? Quę autē procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem: de corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, ⁼blaſphemiæ⁾. hæc ſunt quæ coinquinát hominem. Non lotis autem manibus māducare, non coinquinat hominem. ¶Et egreſſus inde Ieſus receſſit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananęa à finibus illis egreſſa clamauit, dicens ei, Miſerere mei domine fili Dauid: filia mea male à dæmonio vexatur. Qui non reſpondit ei verbum. Et accedentes diſcipuli eius, rogabant eum dicentes, Dimitte eam: quia clamat poſt nos. Ipſe autem reſpondens, ait, Non ſum miſſus niſi ad oues quæ perierunt domus Iſraël. At illa venit, & adorauit eū dicens, Domine adiuua me. Qui reſpon

Mar. 7. a. b. — ⁼qui ab — ⁼præce[pit] — Exo. [20] deut. [5] eph. [6] — ⁼vel, C[orban] quid[quid] ... nia m[e] ... fectu[m] erat. — Exo. [21] leui. [20] Prou. [20] — Iſa. 29 — ⁼App[...] quat ... hi po[...] 19 hi[c] re ſu[...] — Mar. [7] — Iohā. — Luc. [6] — Mar. [7] — ⁼Nō[n] — ⁼vel, [...]tia. — Mar. [7]

dens,ait,Non eſt bonum ſumere panẽ filiorum,& mittere=canibus). At illa dixit,Etiã domine: nam & catelli edunt de micis quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. Tunc reſpondẽs Ieſus, ait illi,O mulier, magna eſt fides tua: fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia eius ex illa hora.¶||Et cum tranſiſſet inde Ieſus,venit ſecus mare Galilææ: & aſcendens in montem,ſedebat ibi.|| Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, habentes ſecũ mutos, cæcos, claudos,=debiles); & alios multos: & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos,ita vt turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, *claudos ambulantes,cęcos videntes, &=magnificabant)deum Iſrael. ¶||Ieſus autem conuocatis diſcipulis ſuis,dixit Miſereor turbę:quia triduo iam perſeuerant mecũ,& non habent quod manducent:& dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiãt in via. Et dicunt ei diſcipuli, Vnde ergo nobis in deſerto panes=tãtos),vt ſaturemus turbam tãtam?Et ait illis Ieſus,Quot habetis panes? At illi dixerunt,Septem, & paucos piſciculos. Et præcepit turbæ vt diſcumberent ſuper terrã.Et accipiẽs ſeptem panes, & piſces,& gratias agens fregit,& dedit diſcipulis ſuis, & diſcipuli dederunt populo.Et comederunt omnes,& ſaturati ſunt. Et quod ſuperfuit de fragmentis tulerunt, ſeptem ſportas plenas. Erant autem qui manducauerunt, quatuor millia hominum,=extra) paruulos & mulieres. Et dimiſſa turba,aſcendit in nauiculam: & venit in fines =Magedan).

CAP. XVI.

Signum de cælo petunt phariſæi. A fermento phariſæorum cauendum. Fermentum pro doctrina.Opinio populi de Chriſto.Apoſtoli cõfitentur Ieſum eſſe Chriſtum promiſſum. Fides à deo. Petra.Claues.Ligare. Soluere.Apoſtolis prædicit Chriſtus mortem ſuam. Abnegatio ſui & crux.Perdere animã.Chriſtus iudex.

ET || acceſſerunt ad eum phariſæi & ſadducęi & tentantes: & rogauerunt eum vt ſignum de cælo oſtẽderet eis. At ille reſpondens, ait illis,Facto veſpere dicitis,Serenum erit,=rubicundum eſt)enim cælum. Et mane,Hodie tẽpeſtas,rutilat enim triſte cælum.* Faciem= ergo)cæli diiudicare noſtis: ſigna autem temporũ non poteſtis? Generatio mala & adultera ſignum quærit: & ſignũ non dabitur ei, ||niſi ſignum Ionæ prophetæ. Et relictis illis,abiit.¶||Et cum veniſſent diſcipuli eius trans fretum, obliti ſunt panes accipere. Qui dixit illis,=Intuemini)& cauete à fermento phariſæorũ & ſadducæorum. At illi cogitabant=inter)ſe,dicẽtes,Quia panes nõ accepimus. Sciẽs autem Ieſus, dixit illis,Quid cogitatis inter vos modicæ fidei, quia panes nõ =habetis)? Nondum intelligitis,neq; recordamini quinq; panũ, & quinq; millium hominũ,& quot cophinos ſumpſiſtis? neq; ſeptẽ panum,& quatuor millium hominum,& quot ſportas ſumpſiſtis? =Quare)nõ intelligitis quia non de pane dixi vobis,Cauete à fermẽto phariſæorum & ſadducæorum?Tunc intellexerunt quia non dixerit cauẽdum à fermento panum,ſed à doctrina phariſæorum & ſadducæorum. ¶||Venit autem Ieſus in partes Cæſareæ Philippi: & interrogabat diſcipulos ſuos, dicẽs, Quem me dicunt homines eſſe filiũ hominis? At illi dixerunt, Alii Iohannem Baptiſtam, alii autem Eliam, alii vero Ieremiam,aut vnum ex prophetis.||Dicit illis Ieſus,Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit,Tu es CHRISTVS filius dei viui. Reſpondens autem Ieſus dixit ei, Beatus es Simon Bar-iona: quia caro & ſanguis non reuelauit tibi,ſed pater meus qui in cælis eſt. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus,~& ſuper hãc petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cælorum. Et quodcunque ligaueris ſuper terrã, erit ligatum & in cælis: & quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis. Tunc præcepit diſcipulis ſuis vt nemini dicerẽt quia ipſe eſſet Ieſus Chriſtus. ¶Exinde cœpit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis quia oporteret eum ire Ieroſolymam,& multa pati à ſenioribus & ſcribis & principibus ſacerdotum,& occidi, & tertia die reſurgere. Et aſſumens eum Petrus,cœpit increpare illum,dicens,=Abſit à te)domine.

Marginalia (left, partly cut off): illis, | 7.d | .b | ilos | D | ti- nco- s glori ant | c.8.a | ter | dala, | c.8. b. | c.12.g. | tilat

Marginalia (right): * Hypocritæ | =quidem | Ionæ.2. a | Marc.8.b | Luc.12.a. | =Videte | B | =vt,intra & infra. | =accepiſtis | = Quomõ | Mar.8. c. | Luc.9. c. | Iohã.6. g | = Propitius tibi ſis

non erit tibi hoc. Qui conuerſus, dixit
=Abi Petro= vade)poſt me=ſatana), ſcandalū
=aduerſa es mihi: quia nō ſapis ea quæ dei ſunt,
rie ſed ea quæ hominum. ¶|| Tunc Ieſus di
Supra, 10 xit diſcipulis ſuis, Si quis vult poſt me
d. venire, abneget ſemetipſum, & tollat
Mar. 8. d. crucē ſuam, & ſequatur me. Qui enim
Luc. 9. g. voluerit animam ſuam ſaluam facere,
14. f. 17. g perdet eā, qui perdiderit animam ſuā
Ioh. 11. d propter me, inueniet eam. Quid enim
prodeſt homini, ſi vniuerſum mūdum
lucretur, animæ vero ſuæ detrimētum
patiatur? Aut quam dabit homo cōmu-
Rom. 1. a tationem pro anima ſua?|| Filius enim
hominis venturus eſt in gloria patris
ſui cū angelis ſuis: & tunc reddet vni-
Mar. 9. a cuique ſecundum opera eius. ¶|| Amen
Luc. 9. c. dico vobis, ſunt quidam de hic ſtanti-
bus qui non guſtabunt mortem, donec
videant filium hominis venientem in
regno ſuo.

CAP. XVII.

Transfiguratio Chriſti. Chriſtus dilectus, audiendus. De Elia venturo, id eſt Iohanne Baptiſta. Lunaticus ſanatur. Infidelitas apoſtolorum reprehenditur. Fidei virtus. Oratio & ieiunium. Paſſionem ſuam prædicit Chriſtus. Tributum ſoluit. Filii.

Mar. 9. a. ET|| poſt dies ſex, aſſumpſit Ieſus
Luc. 9. d. Petrum & Iacobum & Iohannem
=ſubdu- fratrē eius, &=ducit)illos in mon-
cit tem excelſum ſeorſum: & transfi
guratus eſt ante eos. Et reſplenduit fa-
cies eius ſicut ſol: veſtimenta autē eius
=lux. facta ſunt alba ſicut=nix). Et ecce= appa
=viſi ſunt ruerunt) illis Moyſes & Elias cum eo lo
quentes. Reſpondens autē Petrus dixit
ad Ieſum, Domine, bonum eſt nos hic
eſſe: ſi vis, faciamus hic tria tabernacu
la, tibi vnum, & Moyſi vnum, & Eliæ
vnum. Adhuc eo loquente, ecce nubes
lucida obumbrauit eos.|| Et ecce vox de
1. Pet. 1. d nube, dicens, Hic eſt filius meus dile-
ctus in quo mihi bene cōplacui: ipſum
audite. Et audientes diſcipuli, cecide-
runt in faciem ſuam, & timuerunt val
de. Et acceſſit Ieſus, & tetigit eos: di-
xitq; eis, Surgite, & nolite timere. Leuā
tes autē oculos ſuos, neminē viderunt,
niſi ſolum Ieſum. Et deſcendētibus illis
de monte præcepit illis Ieſus, dicēs, Ne
mini dixeritis viſionē: donec filius ho-
Mar. 9, b. nis à mortuis reſurgat. ¶|| Et interroga
uerunt eū diſcipuli eius, dicētes, Quid Mala. 4
ergo ſcribæ dicunt|| ꝙ Eliam oporteat
primum venire? At ille reſpondens, ait *prim
eis, Elias quidem venturus eſt*, & reſti
tuet omnia. dico autē vobis quia Elias
iam venit, & non cognouerunt eū, ſed =ei
fecerunt=in eo)quæcunq; voluerūt. Sic
& filius hominis paſſurꝰ eſt ab eis. Tūc
intellexerūt diſcipuli quia de Iohanne Mat. 9.
Baptiſta dixiſſet eis. ¶|| Et cū= veniſſet) Luc. 9
ad turbam, acceſſit ad eum homo=geni =veniſſ
bus prouolutus)ante eū, dicens, Domi =genua
ne miſerere filio meo, quia lunaticus flecten
eſt, & male patitur. nam ſæpe cadit in C
ignem, & crebro in aquam. & obtuli
eum diſcipulis tuis: & non potuerunt
curare eum. Reſpondens autem Ieſus,
ait, O generatio incredula &= peruer- =diſto:
ſa), quouſque ero vobiſcum? vſquequo
patiar vos? Afferte huc illum ad me. Et
increpauit illum Ieſus: & exiit ab eo
dæmonium, & curatus eſt puer ex illa
hora. ¶Tunc acceſſerunt diſcipuli ad
Ieſum=ſecreto, & dixerunt, Quare nos =ſeorſu
non potuimus eiicere=illum)? Dixit il- =illud?
lis Ieſus, Propter incredulitatem ve- (ſub. dæ
ſtram.|| Amen quippe dico vobis, ſi moniū.
habueritis fidem ſicut granum ſina- Luc, 17.
pis, dicetis monti huic, tranſi hinc

illuc & tranſibit, & nihil impoſſibile
gredit erit vobis. Hoc autem genus non=eiici-
ar.9.e. tur⁾niſi per orationē & ieiunium. ¶||Cō
c.9.c. uerſantibus autem eis in Galilæa, dixit
D illis Ieſus, Filiꝰ hominis tradendus eſt
in manus hominum: & occident eum,
& tertia die reſurget. Et cōtriſtati ſunt
vehementer. ¶Et cum veniſſent Ca-
pharnaum, acceſſerunt qui didrachma
accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei
Magiſter veſter non ſoluit didrachma?
Ait, Etiam. Et cum intraſſet in domum
præuenit eum Ieſus, dicens, Quid tibi
videtur Simon? reges terræ á quibus ac
cipiunt tributum vel cenſum? á filiis
Dicit ei ſuis, an ab alienis?=Et ille dixit⁾, Ab alie
etrus, nis. Dixit illi Ieſꝰ, Ergo liberati ſūt filii.
Vt autē nō ſcādalizemus eos, vade ad
mare, & mitte hamum: & eum piſcem
qui primus aſcenderit tolle, & aperto
ore eius, inuenies ſtaterē: illum ſumēs,
da eis pro me & te.

CAP. XVIII.

Quis maximꝰ in regno dei. Puellos
nos eſſe oportet. Humilitas. Suſcipere
puellum. Scandalizare. Scādala. De ma
nu & pede abſcindendo. Oculi erutio.
Puelli docendi Chriſtum. Angeli. chri-
ſtus quare venit. Correptio. Excom-
lat. 9.e. municatio. Orantes reſipiſcendi gra-
rc.9.f. tiam fratri. Fratri reſipiſcenti ſemper
Quiſnā parcendum.

IN||in illa hora acceſſerunt diſcipu
puellū, li ad Ieſum, dicentes,=Quiſputas⁾
maior eſt in regno cælorum? Et ad
uocans Ieſus=paruulum⁾, ſtatuit
eum in medio eorum, & dixit, Amen
dico vobis niſi conuerſi fueritis, & effi-
ciamini ſicut paruuli, non intrabitis
in regnum cælorum. Quicunque ergo
humiliauerit ſe ſicut paruulus iſte: hic
tar. 9.f. eſt maior in regno cælorum. Et qui ſu-
uc. 17.a. ſceperit vnum paruulum talem in no-
mine meo: me ſuſcipit. ||qui autem ſcan
dalizauerit vnum de puſillis iſtis qui
me credunt, expedit ei vt ſuſpendatur
mola aſinaria in collo eius, & demer-
gatur in profundum maris. ¶Væ mun-
do á ſcandalis. Neceſſe eſt enim vt ve
niant ſcandala: veruntamen væ homi-
up.3.e. ni illi per quem ſcandalum venit. || Si
narc,9.g autem manus tua, vel pes tuus ſcanda
zat te: abſcinde eum, & proiice abs te:
bonum tibi eſt ad vitam ingredi=debi B
lem⁾vel claudum, quàm duas manus =mācum,
vel duos pedes habentem mitti in i-
gnem æternum. Et ſi oculus tuus ſcan-

dalizat te, erue eum, & proiice abs te:
bonum tibi eſt vnum oculum haben-
tem in vitam intrare, quàm duos ocu-
los habētem mitti in gehennam ignis.
¶Videte ne contemnatis vnum ex his
puſillis: dico enim vobis quia angeli
eorum in cælis ſemper vident faciem
patris mei qui in cælis eſt. ||Venit enim
filius hominis ſaluare quod perierat. Luc.19.b
||Quid vobis videtur? ſi fuerint alicui Luc.15.a.
centum oues, & errauerit vna ex eis:
nōne relinquit nonagintanouem in mō
tibus, & vadit quærere eam quæ=erra- =errabat?
uit⁾? & ſi contigerit vt inueniat eā: amē
dico vobis quia gaudet ſuper eā magis
q̄ ſuper nonagintanouem quæ nō erra-
uerūt. Sic non eſt voluntas ante patrē
veſtrū qui in cælis eſt vt pereat vnus
de puſillis iſtis. ¶||Si autem peccauerit Luc. 17.a
in te frater tuus, vade & corripe eum leui.19.d
inter te & ipſum ſolū. ſi te audierit lu- eccl.19.b
cratus eris fratrem tuum, ſi autem te iaco.5.d.
non audierit: adhuc tecum adhuc vnū deu.19.b
vel duos, ||vt in ore duorum vel trium

2.cor.13.a teſtium*ſtet⁾omne verbum. Quòd ſi nõ
hebr. 10.e audierit eos: dic eccleſię. ſi autẽ eccle-
iohã.8.c. ſiam nõ audierit: ſit tibi ſicut ethnicus
=cõſiſtat & publicanus.||Amen dico vobis quæ-
iohã.10.f cunque alligaueritis ſuper terram, erũt
C ligata & in cęlo: & quicũque ſolueritis
ſuper terrã, erũt ſoluta & in cęlo. ¶Iterũ
dico vobis quia ſi duo ex vobis cõſenſe
rint ſuper terrã, de omni re quãcũq; pe
tierint, fiet illis à patre meo qui ĩ cælis
eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres cõgre-
gati in nomine meo, ibi ſum in medio
Luc. 17.a eorum. ¶||Tunc accedens Petrus ad eũ
dixit, Domine, quoties peccabit in me
frater meus, & dimittam ei? vſque ſe-
pties? Dixit illi Ieſus, Non dicó tibi vſ
que ſepties: ſed vſq; ſeptuagies ſepties.
Ideo aſſimulatum eſt regnum cælorum
homini regi, qui voluit rationem pone
re cum ſeruis ſuis. Et cum cœpiſſet ra-
tionem ponere, oblatus eſt ei vnus qui
debebat ei decem millia talenta. Cum
autem non haberet vnde redderet, iuſ
ſit eum dominus eius venũdari & vxo
rem eius & filios, & omnia quæ habe-
=ſolutio- bat, &=reddi⁾. Procidens autem ſeruus
nẽ fieri. ille, orabat eum, dicens, * Patientiam
* Domine habe in me, & omnia reddam tibi. Mi-
ſertus autem dominus ſerui illius, di-
=mutuũ miſit eum, &=debitum⁾dimiſit ei. Egreſ
D ſus autem ſeruus ille, inuenit vnum de
conſeruis ſuis qui debebat ei centum
denarios: & tenens ſuffocabat eum, di-
cens, Redde quod debes. Et procidens
*ad pe- conſeruus eius, *rogabat eum dicens,
des eius patientiam habe in me, & omnia red-
dam tibi. Ille autem noluit: ſed abiit,
& miſit eum in carcerem, donec red-
deret debitum. Videntes autem con-
ſerui eius quę fiebant: contriſtati ſunt
valde, & venerunt, & narrauerunt do-
mino ſuo omnia quę facta fuerant. Tũc
vocauit illum dominus ſuus: & ait illi,
Serue nequam, omne debitum dimiſi
tibi, quoniam rogaſti me: nonne ergo
oportuit & te miſereri conſerui tui,
ſicut & ego tui miſertus ſum? Et ira-
tus dominus eius, tradidit eum tor-
toribus, quoaduſque redderet ei vni-
uerſum debitum. Sic & pater me-
us cæleſtis faciet vobis, ſi non remi-
ſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cor-
* delicta dibus veſtris*.
orum,

CAP. XIX.

¶ Sanantur infirmi. vxor ob ſolã fornicationem dimittenda. Libellus repudii. Eunuchi. Manuum impoſitio cum oratione. Paruuli. Vitæ æternæ poſſeſſio. Mandata ſeruanda. Perfectus. Vendere poſſeſſionem. Theſaurus. Diues. Quòd ſaluemur, poteſtatis dei eſt. Relinquere omnia, & Chriſtũ ſequi.

ET factũ eſt cum cõſummaſſet Ie-
ſus ſermones iſtos, migrauit à Ga
lilæa, & venit in fines Iudææ trãs A
Iordanem, & ſecutę ſunt eum tur
bæ multæ: & curauit eos ibi. ¶ || Et ac-
ceſſerunt ad eum phariſæi tentãtes eũ, Mar.10.a
& dicentes, Si licet homini dimittere
vxorem ſuã quacunque ex cauſa? Qui
reſpondens, ait eis, Non legiſtis quia
||qui fecit ab initio, maſculum & fœmi
nam fecit eos? Et dixit||propter hoc di- Gen.1.d
mittet homo patrẽ & matrem, & adhę Gen.2.d
rebit vxori ſuæ: & erunt duo in=carne ephe. 5.
vna⁾. itaque iam non ſunt duo: ſed vna 1.cor.6.
caro. Quod ergo deus coniunxit, homo =carnem
nõ ſeparet. Dicunt illi, Quid ergo||Moy vnam,
ſes mandauit dari libellum repudii, & deu.24.
dimittere? Ait illis, Quoniam Moyſes ad
duritiam cordis veſtri permiſit vobis
dimittere vxores veſtras: ab initio au-
tem nõ fuit ſic.||Dico autem vobis quia B
quicunque dimiſerit vxorem ſuam, ni Supr.5.
ſi ob fornicationem, & aliam duxerit: mar.10.
mœchatur. & q dimiſſam duxerit: mœ- luc.16.d
chatur. Dicunt ei diſcipuli eius, Si ita 1.cor.7.
eſt cauſa hominis cum vxore, non ex-
pedit=nubere⁾. Qui dixit illis, Non om
nes capiunt verbum iſtud, ſed quibus
datum eſt. Sunt enim eunuchi qui de =ducere
matris vtero ſic nati ſunt: & ſunt eunu vxorem.
chi qui facti ſunt ab hominibꝰ: & ſunt
eunuchi qui ſeipſos caſtrauerunt pro-
pter regnum cælorum. Qui poteſt cape
re capiat. ¶||Tunc oblati ſunt ei paruu-
li, vt manus eis imponeret, & oraret.
Diſcipuli autem increpabant eos. Ieſus Mar.10.
vero ait eis, Sinite paruulos, & nolite luc.18.c
eos prohibere ad me venire. talium eſt
enim regnum cælorum. ¶Et cum impo
ſuiſſet eis manus, abiit inde. Et ecce v- Mar.10.
nus accedens, ait illi, Magiſter bone, luc.18.c
quid boni faciam vt habeam vitam æ-
ternam? Qui dicit ei, Quid me=interro dicis bo
gas de bono⁾? Vnus eſt bonus⁾, deus. Si num.
autem vis ad vitam ingredi, ſerua man =Nullus

ſt bonꝰ data. Dicit illi, Quæ? Ieſus autem dixit,
niſi vnus Non homicidiũ facies, non adulterabis
xo.20.c ‖Non facies furtum, Non falſum teſti
moniũ dices, Honora patrem tuum &
matrem tuam, Diliges proximum tuũ
ſicut teipſum. Dicit illi adoleſcens, Om
nia hęc cuſtodiui à iuuẽtute mea: quid
adhuc mihi deeſt? Ait illi Ieſus, Si vis
perfectus eſſe, vade, vẽde omnia quæ
habes, & da pauperibus, & habebis the
ſaurum in cælo: & veni ſequere me. Cũ
audiſſet autem adoleſcens verbũ, abiit
triſtitia ⁼triſtis⁾: erat enim habens multas poſ-
fectus : ſeſſiones. Ieſus autem dixit diſcipulis
ſuis, Amen dico vobis, quia diues diffi-
cile intrabit in regnum cęlorum. Et ite
rum dico vobis, facilius eſt camelum
per foramen acus trãſire, q̃ diuitem in
trare in regnum cælorum. Auditis au-
D tem his, diſcipuli mirabantur valde, di
centes, Quis ergo poterit ſaluus eſſe?
Aſpiciens autem Ieſus, dixit illis, Apud
homines hoc impoſſibile eſt: apud deũ
autem omnia poſſibilia ſunt. ¶Tũc re-
ſpondens Petrus dixit ei, Ecce, nos re-
liquimus omnia, & ſecuti ſumus te:
quid ergo erit nobis? Ieſus autem dixit
illis, Amen dico vobis ꝙ vos qui ſecu-
ti eſtis me in regeneratione, cũ ſederit
filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ,
ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim
iudicantes duodecim tribus Iſrael. Et
omnis qui reliquerit domum vel fra-
tres, aut ſorores, aut patrem, aut matrẽ,
aut vxorem, aut filios, aut agros, pro-
pter nomen meum: centuplum acci-
Mar.10.d piet, & vitam æternã poſſidebit. ‖Mul-
Luc.13.f. ti autem erunt primi, nouiſſimi: & no-
uiſſimi, primi.

CAP. XX.

Operarii conducuntur in vineam. paſſionẽ ſuam prædicit apoſtolis Chriſtus. Zebedæi vxor petit filios ſuos ſedere à dextris Chriſti. Miniſter noſter Chriſtus redemptor. Cæci duo fide ſanantur.

*enim S imile eſt regnum cælorum homi-
ipſo ſta- ni patri familias qui exiit* primo
um dilu mane⁾ conducere operarios in vi-
ulo neam ſuam. Conuentione autem
in diem facta cũ operariis ex denario⁼diurno⁾,
miſit eos in vineam ſuam. Et egreſſus
circa horam tertiam, vidit alios ſtan-
tes in foro otioſos, & dixit illis, Ite &
vos in vineam meam: &⁼ quod⁾ iuſtum quodcũ-
fuerit, dabo vobis. Illi autem abierunt que,

Iterum autem exiit circa ſextam & no
nam horam: & fecit ſimiliter. Circa vn
decimã vero exiit, & inuenit alios ſtan
tes *, & dicit illis, Quid hic ſtatis tota
die otioſi? Dicũt ei, Quia nemo nos cõ- *horam
duxit. Dicit illis, Ite & vos in vineam * otioſos
meam*. Cum ſero autem factum eſſet,
dicit dominus vineæ procuratori ſuo, *&quod
Voca operarios, & redde illis mercedẽ cunq̧ fue
incipiens à nouiſſimis vſq; ad primos. rit iuſtũ,
cum veniſſent ergo qui circa vndeci- accipie-
cimam horã venerãt, acceperũt⁼ſingu- tis.
los denarios⁾. Veniẽtes autem & primi B
arbitrati ſunt ꝙ plus eſſent accepturi: ⁼ſinguli
acceperunt autem & ipſi ſingulos de- denariũ.
narios. Et accipientes murmurabant & infra.
aduerſus patrem familias, dicentes, Hi
nouiſſimi vna hora fecerunt: & pares
illos nobis feciſti qui portauimus pon
dum diei &⁼ æſtus⁾? At ille reſpondens æſtum?
vni eorum dixit, Amice non facio tibi
iniuriam: nonne denario cõueniſti me
cum? Tolle quod tuum eſt, & vade. vo
lo autem & huic nouiſſimo dare ſicut
& tibi. ⁼Aut⁾ nõ licet mihi quod volo fa ⁼An

in his q̃ mea ſũt? cere?an oculus tuus nequam eſt quia
Sup.19.d ego bonus ſum? || Sic erunt nouiſſimi,
mar.10.d primi: & primi nouiſſimi,multi enim
Luc.13.f. ſunt vocati:pauci vero electi.¶||Et aſcẽ
Mar.10.e dens Ieſus Ieroſolymam,aſſumpſit duo
luc.18.c. decim diſcipulos ſecreto,& ait illis,Ec
C ce aſcendimus Ieroſolymam, & filius
hominis tradetur principibus ſacerdo
tum & ſcribis,& condemnabunt eum
morte,& tradent eum gentibus ad il-
ludẽdum & flagellandum,& crucifigẽ
Mar.10.e dum, & tertia die reſurget. ¶|| Tunc
acceſſit ad eum mater filiorum Zebe-
dæi cum filiis ſuis, adorans & petens
aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis?
Ait illi, Dic vt ſedeant hi duo filii mei,
vnus à dexteram tuam,& vnus ad ſi-
niſtram in regno tuo. Reſpondens au-
tem Ieſus,dixit,Neſcitis quid petatis.
*poculũ Poteſtis bibere⁼calicem⁾quem ego⁼bi-
⁼bibo? biturus ſum⁾?*Dicũt ei, Poſſumus. Ait
*aut ba- illis, Calicem quidem meum bibetis:
ptiſmate *ſedere autem ad dexterã meã & ſini-
quo ego ſtram,non eſt meũ dare vobis,ſed qui-
baptizor bus paratũ eſt à patre meo.Et audien-
baptiza- tes decẽ,indignati ſunt de duobus fra
ri? tribus.||Ieſus autem vocauit eos ad ſe:
* & ba- & ait,Scitis quia principes gentiũ do-
ptiſmate minantur [a] eorũ:& qui [c] maiores⁾ſunt
quo ego poteſtatem exercẽt in [e] eos⁾. Non ita
baptizor erit inter vos,ſed quicunque voluerit
baptiza- inter vos maior fieri,[g] ſit⁾veſter mini
bimini: ſter,& qui voluerit inter vos primus
Mar.10.g eſſe,erit veſter ſeruus:ſicut filius homi
luc.22.c. nis non venit [o] miniſtrari⁾,ſed mini-
a earum ſtrare,& dare animam ſuam in redem-
c magni ptionem pro multis.¶||Et egredientibꝰ
e eas. illis ab Iericho, ſecuta eſt eum turba
g erit multa:& ecce duo cæci ſecus viã,au-
o vt ſibi dierunt quia Ieſus tranſiret,& clamaue
miniſtreť runt,dicentes, Domine, miſerere no-
Mar.10.g ſtri,fili Dauid. Turba autem increpat
luc.18.f.g eos vt tacerent. At illi magis clama-
bant dicentes,Domine,miſerere noſtri
fili Dauid.Et ſtetit Ieſus,&vocauit eos
& ait, Quid vultis vt faciam vobis?Di-
cunt illi,Domine,vt aperiantur oculi
noſtri.Miſertus autem eorum Ieſus,te-
*viſũ re- tigit oculos eorum.Et confeſtim⁼vide-
cepeɼunt runt⁾:& ſecuti ſunt eum.
oculi eo- CAP. XXI.
rum: Chriſtus aſinæ inſidens, ingreditur
Ieruſalem,Vendentes eiiciuntur è tem
plo.Orationis domus. Pueri proſpera
Chriſto optantes.Ficus areſacta. Fides
in oratione, Interrogatur Chriſtus de
potentia ſua.Baptiſmus Iohannis. Qui
voluntatem dei faciunt. Publicani,Me
retrices,Iudæi Iohanni non credentes.
vinea dei,Iudæi,qui Chriſtum occide
runt.Agricolæ filius occiſus ab agrico
lis.Lapis angularis.Iudæi reiecti & aſ-
ſumptæ gentes.

ET||cum appropinquaſſent Ieroſoly Mar.11.
mis, & veniſſent Beth-phage ad luc.19.
montem⁼oliueti⁾,tunc Ieſus miſit ⁼oliuar
duos diſcipulos,dicens eis,Ite in ⁼pagum
⁼caſtellum⁾quod contra vos eſt,& ſta-
tim inuenietis aſinam alligatam & pul-
lum cum ea:ſolluite, & adducite mi-
hi.& ſiquis vobis aliquid dixerit: di-
cite quia dominus his opus habet: &
confeſtim dimittet eos. Hoc autem
*factum eſt,vt adimpleretur quod di *totum
ctum eſt per prophetã,dicentẽ,||Dici- Iſa.62.
te⁼filiæ⁾Sion, Ecce rex tuus venit tibi zach.9.
manſuetus ſedens ſuper aſinã & pullũ iohã.12.
filium ſubiugalis.Euntes autẽ diſcipu- ⁼ipſi fili
li fecerunt ſicut præcepit illis Ieſus. Et
adduxerũt aſinã & pullum,& impoſue
runt ſuper eos veſtimenta ſua, & eum
⁼deſuper⁾ſedere fecerunt. Plurima au-

tem turba ſtrauerunt veſtimenta ſua in
via: alii autem cędebant ramos de arbo
ribus, & ſternebāt in via. turbæ autem
quæ prędecebant & quæ ſequebantur,
20.d clamabant, dicentes, ||ᵃHoſanna filio Da
lluū uidᵓ: benedictus qui venit in nomine
obſe- domini: hoſanna in altiſſimis. ||Et cum
ilium intraſſet Ieroſolymā, commota eſt vni-
id uerſa ciuitas, dicēs, Quis eſt hic? ᵃPopu
.11.b liᵓ autem dicebant, Hic eſt Ieſus prophe
9.g ta à Nazareth Galilææ. ¶Et intrauit Ie
bæ ſus in templum dei: & eiiciebat omnes
B vendētes & ementes in templo, & men
ſas numulariorū & cathedras venden-
tium columbas euertit, & dicit eis, Scri
6.c ptum eſt, ||Domus mea, domus oratio-
7.b nis vocabitur: ||vos autē feciſtis illam,
ſpeluncam latronum. Et acceſſerunt ad
eum cæci, & claudi in templo: & ſana-
uit eos. Videntes autem principes ſa-
cerdotum & ſcribę mirabilia quę fecit,
& pueros clamantes in templo & di-
centes, Hoſanna filio Dauid: indignati
ſunt, & dixerunt ei, Audis quid iſti di-
cunt? Ieſus autem dicit eis, Vtique nun-
.8.b quam legiſtis, ||Quia ex ore infantium
.11.b & lactentiū perfeciſti laudem? ¶||Et re-
lictis illis, abiit foras extra ciuitatem in
uerſa- Bethaniam: ibique ᵃmanſitᵓ. Mane autem
eſt. reuertens in ciuitatem, eſuriit. Et vidēs
via. fici arborem vnam ᵃſecus viamᵓ, venit
ad eam: & nihil inuenit in ea niſi folia
vltra tantum, & ait illi, ᵃNunquāᵓ ex te fru-
ctus naſcatur in ſempiternum. Et areſa-
.11.e cta eſt continuo ficulnea. ||Et videntes
diſcipuli, mirati ſunt, dicentes, Quomo
cus? do cōtinuo aruit*? Reſpondens autem
Ieſus, ait eis, Amen dico vobis, ſi habue
ritis fidem, & nō hæſitaueritis, non ſo-
quod lum ᵃde ficulneaᵓ facietis, ſed & ſi mon
idit fi ti huic dixeritis, Tollere & iactare in
mare: fiet. ||Et omnia quæcunque petie-
.7.a ritis in oratione credentes, accipietis.
ā.15.a ¶||Et cum veniſſet in templum, acceſſe
r.11.d runt ad eum docentē principes ſacer-
.20.a dotum & ſeniores populi, dicentes, In
C qua poteſtate hęc facis? & quis tibi de-
dit hanc poteſtatem? Reſpondēs autem
Ieſus, dixit eis, Interrogabo vos & ego
vnum ſermonem: quem ſi dixeritis mi-
hi, & ego vobis dicam in qua poteſta-
te hęc facio. Baptiſmus Iohannis vnde
erat: è cælo, an ex hominibus? At illi co
ud gitabant ᵃinterᵓ ſe, dicentes, Si dixeri-

mus è cælo: dicet nobis, Quare ergo nō
credidiſtis illis? Si autem dixerimus ex
hominibus: timemus turbam, ||omnes Sup.14.a
enim habent Iohannem, ſicut prophe-
tam. Et reſpondētes Ieſu, dixerunt, Neſ
cimus. Ait illis & ipſe, Nec ego dico vo
bis in qua poteſtate hæc facio. ¶Quid
autem vobis videtur? Homo quidam ha
bebat duos filios: & accedens ad pri-
mum dixit, Fili vade, hodie operare in
vinea mea. Ille autem reſpondens, ait,
Nolo. Poſtea autem pœnitentia motus,
abiit. Accedens autem ad alterum, di- ᵃEgo
xit ſimiliter. At ille reſpondēs, ait, ᵃEoᵓ
domine. Et non iuit. Quis ex duobus fe
cit voluntatem patris? Dicunt ei, Pri-
mus. Dixit illis Ieſus, Amen dico vobis
quia publicani & meretrices præcedūt
vos in regnum dei, venit enim ad vos
Iohannes in via iuſtitiæ: & non credi-
diſtis ei: publicani autem, & meretrices D
crediderūt ei: vos autem videntes nec ᵃpœniten
ᵃpœnitentiam habuiſtisᵓ poſtea, vt cre tia moti
deretis ei. ¶||Aliam parabolam audite, fuiſtis
Homo erat paterfamilias qui plantauit Mar.12.a
vineam, & ſepem circundedit ei, & fo luc.20.b
dit in ea torcular, & ędificauit turrim, iſa.5.a
& locauit eam agricolis: & peregre pro ierem.2.d
fectus eſt. Cum autē tempus fructuū ap
propinquaſſet, miſit ſeruos ſuos ad agri
colas vt acciperent fructus eius. Et agri
colæ apprehēſis ſeruis eius aliū cecide-
rūt, aliū occiderunt, aliū vero lapidaue
rūt. Iterū miſit alios ſeruos plures prio-
ribus: & fecerūt illis ſimiliter. Nouiſſi-
me autem miſit ad eos filium ſuum, di-
cens, Verebuntur filium meum. Agrico
læ autem dicentes filium, dixerunt in-
tra ſe, Hic eſt hæres, venite occidamus
eum, & ᵃhabebimusᵓ hęreditatem eius. ᵃoccupe-
Et apprehenſum eum eiecerunt extra mus
vineam: & occiderunt. Cum ergo vene
rit dominus vineæ, quid faciet agrico-
lis illis? Aiunt illi, Malos male perdet: &
vineam ſuam locabit aliis agricolis, qui
reddent ei fructum temporibus ſuis.
¶Dicit illis Ieſus, Nunquam legiſtis in
ſcripturis, ||Lapidem quem reprobaue- Pſa.117.d
runt ędificantes, hic factus eſt in caput act.4.b
anguli. A domino factū eſt iſtud, & eſt rom.9.g
mirabile in oculis noſtris. Ideo dico vo 1.Pet.2.a
bis quia auferetur à vobis regnum dei,
& dabitur genti facienti fructus eius.
||Et qui ceciderit ſuper lapidem iſtum, Iſa.28.d

confringetur:ſuper quem vero cecide-
rit,conteret eum.Et cum audiſſent prin
cipes ſacerdotum & phariſæi parabo-
las eius:cognouerunt quod de ipſis di-
ceret.Et quærentes eum tenere,timue-
runt turbas:quoniam ſicut prophetam
eum habebant.

CAP. XXII.

Nuptiarum parabola.Gentium vo
catio.Veſtis nuptialis, fides. Tentatur
Chriſtus à phariſæis,de cenſu Cæſaris.
De reſurrectione Chriſtum interrogant
ſadducæi. Deus viuentium.Mandatum
maximũ.Dilectio dei. Dilectio ꝓximi.
Interrogat Chriſtus phariſæos de Meſſia.

Luc.14.d T ||reſpondens Ieſus dixit iterum
apoc.19.b E in parabolis eis,dicens,Simile fa
ctum eſt regnum cælorum homi-
ni regi,qui fecit nuptias filio ſuo.Et mi
ſit ſeruos ſuos vocare inuitatos ad nu-
ptias:& nolebant venire. Iterum miſit
alios ſeruos,dicens,Dicite inuitatis,Ec
ce prandium meum paraui , tauri mei
°immo- & altilia °occiſa) ſunt,& omnia parata:
lata venite ad nuptias. Illi autem neglexe-
runt:& abierunt, alius in villam ſuam,
alius vero ad negotiationem ſuam:re-
liqui vero tenuerũt ſeruos eius, & con
tumeliis affectos occiderũt.Rex autem
*ille *cum audiſſet,iratus eſt: & miſſis exer
citibus ſuis perdidit homicidas illos,&
ciuitatem illorum ſuccendit . Tunc ait
ſeruis ſuis,Nuptię quidem paratę ſunt:
ſed qui inuitati erant, non fuerunt di-
°quot- gni.ite ergo ad exitus viarum,& °quoſ
quot cunque) inueneritis,vocate ad nuptias.
Et egreſſi ſerui eius in vias, congrega
uerunt omnes qui inuenerunt , malos
°diſcum- & bonos: & impletæ ſunt nuptiæ °diſ-
bentibus. cumbentium) . Intrauit autem rex vt
videret diſcumbentes : & vidit ibi ho-
minem non veſtitum veſte nuptiali. Et
B ait illi,Amice,quomodo huc intraſti nõ
habẽs veſtem nuptialem?At ille obmu-
tuit . Tunc dixit rex miniſtris, Ligatis
°tollite manibus & pedibus eius °mittite eum)
eum,& ia in tenebras exteriores : ibi erit fletus
cite & ſtridor dentium.Multi enim ſunt vo
Marc.12. cati:pauci vero electi. ¶||Tunc abeun-
b.c. tes phariſæi,conſilium inierunt vt °ca-
Luc.20.d perent) eum in ſermone . Et mittunt ei
°illaquea- diſcipulos ſuos cum Herodianis,dicen
rent tes, Magiſter , ſcimus quia verax es, &
viam dei in veritate doces , & non eſt
tibi cura de aliquo , non enim reſpicis
perſonam hominũ:dic ergo nobis quid
tibi videtur,licet cenſum dare Cæſari,
an non?Cognita autem Ieſus °nequitia) °mali
eorum,ait,Quid me tẽtatis hypocritę? (Veri
oſtendite mihi numiſma cenſus. At illi
obtulerunt ei denariũ.Et ait illis Ieſus,
Cuius eſt imago hæc, & ſuperſcriptio?
Dicunt ei,Cæſaris.Tunc ait illis,||Red- Rom.
dite ergo quæ ſunt Cæſaris , Cæſari: & C
quæ ſunt dei,deo . Et audientes mirati
ſunt,& relicto eo abierũt. ¶||In illo die Mar.1
acceſſerunt ad eum ſadducæi, qui di- Luc.2
cunt non eſſe reſurrectionem:& inter- act.23.
rogauerunt eũ,dicentes,Magiſter,||Moy Deu.
ſes dixit,Si quis mortuus fuerit non ha
bens filium, vt ducat frater eius vxorẽ
illius,& ſuſcitet ſemen fratri ſuo.Erant
autem apud nos ſeptem fratres:& pri-
mus vxore ducta defunctus eſt, & non
habens ſemen,reliquit vxorẽ ſuam fra-
tri ſuo.Similiter ſecũdus & tertius vſq;
ad ſeptimum.Nouiſſime autem omniũ,
& mulier defuncta eſt.In reſurrectione
ergo,cuius erit de ſeptem,vxor?omnes
enim habuerunt eam.Reſpondens au-
tem Ieſus,ait illis, Erratis neſciẽtes ſcri
pturas,neque virtutem dei.In reſurre-
ctione enim neque °nubent,neque nu °ducunt
bentur):ſed ſunt ſicut angeli dei in cæ vxores
lo.De reſurrectione autem mortuorum neque
non legiſtis ||quod dictum eſt à deo di ptũ da
cente vobis,Ego ſum deus Abraham,& Exod.3
deus Iſaac,& deus Iacob?Non eſt deus D
*mortuorum,ſed viuentiũ. Et audien- *deus
tes turbæ, mirabãtur) in doctrina eius. °ſtupeb
¶||Phariſæi autem audientes quod °ſi- Mar.12.
lentium impoſuiſſet) ſadducæis,conue Luc.12.
nerunt in vnum : & interrogauit eum °os oc
vnus ex eis legis doctor tentans eum, ſiſſet
*Magiſter, quod eſt mandatum magnũ *&dic
in lege? Ait illi Ieſus, ||Diliges dominũ Deut.
deum tuũ ex toto corde tuo, & in tota
anima tua,& in tota mente tua.Hoc eſt
°maximum) & primũ mandatũ. Secun °magnu
dum autẽ ſimile eſt huic,||Diliges pro- Leu.19.
ximum tuum ſicut teipſum. In his duo Mar.12.
bus mandatis vniuerſa lex pendet &
prophetæ.¶||Congregatis autem phari- Mar.12.
ſæis,interrogauit eos Ieſus,dicẽs,Quid luc.20.
vobis videtur de Chriſto ? cuius filius
eſt?Dicũt ei,Dauid.Ait illis,Quomodo
ergo Dauid in ſpiritu vocat eum domi
num? dicens , ||Dixit dominus domino Pſa.109

meo, ſede à dextris meis, Donec ponã inimicos tuos ſcabellum pedum tuorũ. Si ergo Dauid vocat eum dominũ: quomodo filius eius eſt? & nemo poterat ei reſpondere verbũ: neq; auſus fuit quiſquam ex illa die eum amplius interrogare.

CAP. XXIII.

Scribæ & phariſæi, docentes populum legem Moyſi, quales. Onera grauia. Opera. Fimbriæ. Salutationes. Rabbi. Fratres. Pater. Magiſter noſter. Miniſter. Claudere regnum cælorum. Comedentes domos viduarum. Proſelytus. Iurare per templum. Decimare mentam. Iudiciũ. Miſericordia. Fides. Mundantes calices. Sepulchra dealbata. AEdificare ſepulchra prophetarum. Serpentes. Viperæ. Prophetæ occiſi à iudæis. Gallina. Deſtructio Iudæorum.

A TVnc Ieſus locutus eſt ad turbas & ad diſcipulos ſuos, dicens, Super cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ & phariſæi. Omnia ergo quęcunque dixerint vobis*, ſeruate & facite: ſecundum opera vero eorum nolitæ facere. dicunt enim & nõ faciunt. ||Alligant autem onera grauia &=impor tabilia), & imponunt in humeros hominum: digito autẽ ſuo nolunt ea mouere. Omnia vero opera ſua faciunt vt videãtur ab hominibus. dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias,* ||Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & ſalutationes in foro, & vocari ab hominibus rabbi*. ¶||Vos autẽ nolite vocari rabbi: vnus eſt enim magiſter veſter: omnes autem vos, fratres eſtis. ¶Et patrem nolite vocare vobis ſuper terram: vnus eſt enim pater veſter qui in cælis eſt. ¶Nec vocemini
B magiſtri quia magiſter veſter, vnus eſt Chriſtus. ||Qui maior eſt veſtrum, erit miniſter veſter. Qui autem ſe exaltauerit, humiliabitur: & qui ſe humiliauerit, exaltabitur. ¶Væ autem vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ: quia clauditis regnum cęlorum ante homines, vos enim non intratis: nec introeuntes ſinitis intrare. ¶||Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritę: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes, propter hoc =amplius) accipietis iudicium. ¶Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritę quia circuitis mare & aridam, vt faciatis vnum proſelytum., & cum fuerit factus, facitis eum filium gehennæ =duplo) quàm vos. ¶Væ vobis duces cæci, qui dicitis, Quicunque iurauerit per templum, nihil eſt: qui autem iurauerit in auro templi debitor eſt. Stulti & cæci, quod enim maius eſt, aurum, an templum, quod ſanctificat aurum? Et quicunq; iurauerit in altari, nihil eſt: quicunque autem iurauerit C in domo quod eſt ſuper illud, debet. Cęci, quod enim maius eſt, donum, an altare quod ſanctificat donum? Qui ergo iurat in altari: iurat in eo & in omnibus quæ ſuper illud ſunt. & quicunque iurauerit in templo: iurat in illo & in eo qui habitat in ipſo. & qui iurat in cęlo, iurat in throno dei & in eo qui ſedet ſuper eum. ¶||Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritę: quia decimatis mẽtam & anethum & cyminũ, & reliquiſtis quæ grauiora ſunt legis, iudicium, & miſericordiam, & fidem. hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes. ¶Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritę: quia mũdatis quod deforis eſt calicis & paropſidis, intus autem =pleni eſtis) rapina & =immunditia). Phariſęe cęce, mũda prius quod intus eſt calicis & paropſidis, vt fiat & id quod deforis eſt mundum. ¶Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſepulchris =dealbatis), quæ foris =parent) hominibus ſpecioſa, intus vero plena ſunt oſſibus mortuorũ, & omni ſpurcitia. ſic & vos à foris quidem paretis hominibus iuſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. ¶Væ vobis ſcribæ & phariſæi hypocritæ: quia ædificatis ſepulchra prophætarum, & ornatis monumenta iuſtorum, & dicitis, Si fuiſſemus in die patrum noſtrorum, nõ =eſſemus) ſocii eorum in ſanguine prophetarum. itaque D teſtimonio eſtis vobiſmetipſis quia filii eſtis eorum qui prophetas occiderunt. Et vos implete menſuram patrum veſtrorum. Serpentes =genimina) viperarum: quomodo fugietis à iudicio gehennę? Ideo dico vobis, Ecce ego mitto ad vos prophetas & ſapiẽtes & ſcribas, & ex illis occidetis & crucifigetis, &

Marginalia: =duplo magis; Luc.11.f; =plena ſũt =iniuſtitia; =calce illitis; =apparent; =fuiſſemus; =germina

ex eis flagellabitis in ſynagogis veſtris,
perſequimini de ciuitate in ciuitatē: vt
veniat ſuper vos oīs ſanguis iuſtus qui
Gen.4.b. effuſus eſt ſuper terram, ||à ſanguine A-
heb.11.a. bel iuſti vſque ad ſanguinem Zacharię
2.Pa.24.f filii Barachiæ, ||quem occidiſtis inter
templum & altare. Amen dico vobis
venient hæc omnia ſuper generatio-
Luc.13.g. nem iſtam. ||Ieruſalem Ieruſalem, quæ
occidis prophetas, & lapidas eos qui
ad te miſſi ſunt, quoties volui congre-
4.Eſd.1.c gare filios tuos ||quemadmodum galli-
na cōgregat pullos ſuos ſub alas, & no-
luiſti? Ecce relinquetur vobis domus
veſtra deſerta. Dico enim vobis, non
me videbitis amodo donec dicatis, Be
nedictus qui venit in nomine domini.

CAP. XXIIII.

Deſtructio Iudæorum. De aduentu
Chriſti. Signa conſummationis ſeculi.
Iniquitas. Charitas. Perſeuerantia. E-
uangelii prædicatio. Deſtructio Iudęo-
rum. Cauendum ab iis qui ſe falſò Chri
ſtos dicunt. Signa conſummationis ſe-
culi. Angeli. Ficus. Verbum dei ve-
rax. Tempora Noe. Diluuium. Vigilan-
dum. Fur in nocte. Seruus fidelis. Ma-
lus ſeruus. Hypocritæ.

Mar.13.a. ET egreſſus Ieſus de templo, ibat. Et
luc.21.b. acceſſerūt diſcipuli eius vt oſten
derēt ei ædificationes templi. Ip-
ſe autem reſpondens, dixit illis,
* Nonne *Videtis hæc omnia? Amen dico vo-
bis, non relinquetur hic lapis ſuper la-
Luc.19.g. pidem qui non deſtruatur. ||Sedente au
=oliuarū tem eo ſuper montem =olineti⁾, acceſ-
=ſeorſum, ſerunt ad eum diſcipuli =ſecretò⁾, di-
centes, Dic nobis, quando hæc erunt?
& quod ſignum aduentus tui, & con-
Epheſ.5.b ſummationis ſeculi? ¶||Reſpondens Ie-
coloſ.2.d ſus, dixit eis, Videte ne quis vos ſedu-
cat, multi enim veniēt in nomine meo,
dicentes, Ego ſum Chriſtus: & multos
ſeducent. ¶Audituri enim eſtis præ-
=rumores lia & =opiniones⁾ præliorum. Videte ne
*omnia turbemini. oportet enim * hæc fieri:
ſed nondum eſt finis, conſurget enim
gens in gentem, & regnum in regnum
& erunt peſtilentiæ, & fames, & ter-
ræmotus per loca. hæc autem omnia,
Ioh.15.c. initia ſunt dolorum. ||Tunc tradent vos
16.a. in tribulationē, & occident vos: & eri-
ſup.10.c. tis odio omnibus gentibus propter no
men meum. Et tunc ſcandalizabuntur
multi: & inuicem tradent: & odio ha-
bebunt inuicem. Et multi pſeudopro-
phetæ ſurgent: & ſeducent multos. Et
quoniam abundabit iniquitas: refrigeſ-

cet charitas multorum. qui autē perſe- B
uerauerit vſq; in finem, hic ſaluus erit.
Et pręedicabitur hoc euangelium regni
in vniuerſo orbe: in teſtimonium omni
bus gentibus: & tunc veniet =conſum- =finis
matio⁾. ¶||Cum ergo videritis abomina Mar.1
tionem deſolationis, quę dicta eſt||à Da luc.2
niele propheta, ſtantem in loco ſancto Dan.
(qui legit intelligat) tunc qui in Iudæa
ſunt, fugiant ad montes. & qui in tecto:
non deſcēdat tollere =aliquid de domo =res ſu
ſua⁾. & qui in agro: nō reuertatur tolle- dome
re =tunicā ſuam⁾. Vę autē prægnantibus cas.
& nutrientibus in illis diebus. Orate =veſti
autem vt nō fiat fuga veſtra in hyeme ta ſua
vel ſabbato. erit eñ tunc tribulatio ma
gna, qualis nō fuit ab initio mundi vſq;
modo, neq; fiet. Et niſi breuiati fuiſſent
dies illi, nō fieret ſalua oīs caro: ſed pro
pter electos breuiabunt dies illi. ¶||Tūc Mar.1
ſiqs vobis dixerit, Ecce hic eſt Chriſtus, luc.17
aut illic: nolite credere? ſurgēt eñ pſeu
dochriſti & pſeudopropheteę: & dabūt
ſigna magna & prodigia, ita vt in erro-

rem inducantur(ſi fieri poteſt) etiā ele
ᵭi. Ecce prædixi vobis. Si ergo dixe-
rint vobis, Ecce in deſerto eſt: nolite
C exire, ecce in penetralibus: nolite cre-
dere. Sicut enim fulgur exit ab orien-
aret te, & ⸗paret⸣ vſque in occidentem: ita
erit & aduentus filii hominis. vbicun-
im que*fuerit ⸗corpus⸣, illuc congregabū-
auer tur & aquilæ. ¶‖Statim autem poſt tri-
13.c. bulationem dierum illorum ſol obſcu-
21.e. rabitur, & luna non dabit lumen ſuum
32.b. & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cę
,b. lorum commouebuntur: & tunc ⸗pare-
,e. bit⸣ ſignum filii hominis in cælo, & tūc
pare- plangent omnes tribus terræ: & vide-
bunt filium hominis venientem in nu
eſta bibus cæli cum ⸗virtute multa & ma-
multa ieſtate⸣. ‖Et mittet angelos ſuos cū tu
loria ba ⸗& voce magna⸣: & congregabunt
c,1,b electos eius à quatuor ventis, à ſum-
is mis cælorum vſque ad ⸗terminos⸣ eorū.
næ: Ab arbore autem fici diſcite ⸗parabo-
rema lam⸣. cum iam ramus eius tener fuerit
ilitu & folia nata, ſcitis quia prope eſt æſtas
em, ita & vos, cum videritis hæc omnia,
ſcitote quia prope eſt in ianuis. Amen
dico vobis quia non præteribit gene-
,13.d ratio hæc donec hæc omnia fiant. ‖Cæ
lum & terra tranſibunt: verba autem
mea non præteribunt. De die autem il-
& hora nemo ſcit, neque angeli cælo-
us rum, niſi ſolus pater*. ¶‖Sicut autē in
17.f. diebus Noe: ita erit & aduentus filii
e.7 b hominis. ‖ſicut enim erant in diebus
ante diluuium comedentes & bibētes
cētes ⸗nubentes⸣ & nuptui tradentes, vſque
res. ad eum diem quo intrauit Noe in ar
D cam, & non cognouerunt donec venit
diluuium, & tulit omnes: ita erit & ad-
17.g uentus filii hominis. ‖Tunc duo erunt
in agro: vnus aſſumetur, & vnus relin-
rino quetur. duæ molētes in ⸗mola: vna aſſu-
metur, & vna relinquetur. ► duo in le
cto: vnus aſſumetur, & vnus relinque-
13.d tur⸣. ‖Vigilate ergo: quia neſcitis qua
12.e hora dominus veſter venturus ſit, ‖il-
lud autem ſcitote quoniā ſi ſciret pa-
terfamilias qua hora fur venturus eſſet
vigilaret vtique, & non ſineret perfodi
expe domum ſuam. Ideo & vos eſtote para-
s cu ti: quia qua ⸗neſcitis hora⸣ filius homi-
ia nis venturus eſt. ¶‖Quiſputas eſt fide-
12. e lis ſeruus & prudens, ¶Quē conſtituit
.16.c dominus ſuus ſuper familiam ſuam, vt
det illis cibum in tempore? ‖Beatus ille
ſeruus, quem, cum venerit dominus e-
ius, inuenerit ſic facientem. amen dico
vobis, quoniam ſuper omnia bona ſua
conſtituet eum. Si autem dixerit malus
ſeruus ille in corde ſuo, Morā facit do-
minus meus venire: & cœperit percu-
tere conſeruos ſuos, manducet autem
& bibat cum ebrioſis, veniet dominus
ſerui illius in die qua non ⸗ſperat⸣, & *expe-
hora qua ignorat, & ⸗diuidet⸣ eum, par- ctat.
temq; eius ponet cum hypocritis. illic ⸗diſſeca-
erit fletus & ſtridor dentium. bit.

CAP. XXV.

☞ Virgines exſpectantes ſponſum. Vigilandum. Homo peregre proficiſcens, ſeruis talenta tradit. Seruus nequam. Extremum iudicium quale. Oues. Hœdi. Benedicti, Opera miſericordiæ. Maledicti. Mors Chriſti.

Tunc ſimile erit regnum cælorū A
decem virginibus: quæ accipiē-
tes lampades ſuas exierunt ob-
uiam ſponſo ► & ſponſæ⸣. Quin
que autem ex eis erant fatuæ, & quin-
q; prudentes. ſed ⸗quinque⸣ fatuæ, acce- ⸗quæ.
ptis lāpadibus ſuis, nō ſumpſerunt oleū
ſecum: prudētes vero acceperunt oleū

ſuis in vaſis ſuis cum lampadibus. Moram
autem faciente ſponſo, dormitauerũt
omnes ac dormierũt. Media autem no-
cte clamor factus eſt, Ecce ſponſus ve-
nit, exite obuiam ei. Tunc ſurrexerunt
omnes virgines illæ: & ornauerunt lã-
pades ſuas. Fatuæ autem ſapiẽtibus di
xerunt, Date nobis de oleo veſtro:
quia lampades noſtræ extinguũtur.
Reſponderunt prudentes, dicentes,
Ne forte non ſufficiat nobis & vobis,
ite potius ad vendentes, & emite vo-
bis. Dum autem irent emere, venit
ſponſus: & quæ paratæ erant, intraue-
runt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt
ᵉpoſtre- ianua. ᵉNouiſſimè vero⁾ veniunt & re-
mũ(vel, liquæ virgines, dicentes, Domine, do
Deinde) mine, aperi nobis. At ille reſpondens,
ait, Amen dico vobis neſcio vos. Vigi-
late itaque, quia neſcitis diem neque
* in qua horam*. ¶||Sicut enim homo peregre
filius ho proficiſcens, vocauit ſeruos ſuos & trã
minis ve didit illis bona ſua. Et vni dedit quin-
niet. que talẽta, alii autẽ duo, alii vero vnũ,
Luc.19.b vnicuique ſecũdũ propriã ᵉvirtutẽ⁾: &
ᵉpotẽtiã, profectus eſt ſtatim. Abiit autẽ qui quin
que talenta acceperat, & operatus eſt
in eis, & lucratus eſt alia quinque. Si-
militer & qui duo acceperat, lucratus
eſt alia duo. Qui autem vnum accepe-
rat, abiens fodit in terram, & abſcon-
dit pecuniam domini ſui. Poſt multum
vero temporis venit dominus ſeruorũ
illorum, & poſuit rationem cum eis. Et
accedens qui quinque talenta accepe-
rat, obtulit alia quinque talenta, di-
cens, Domine, quinque talenta tradidi
ſti mihi: ecce alia quinque ſuperlucra
ᵉBene tus ſum. Ait illi dominus eius, ᵉEuge⁾
& infra. ſerue bone & fidelis, quia ſuper pauca
fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituã:
intra in gaudium domini tui. Acceſſit
autem & qui duo talenta acceperat, &
ait, Domine, duo talenta tradidiſti mi
hi: ecce alia duo ſuperlucratus ſum.
Ait illi dominus eius, Euge ſerue bo-
ne & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti
fidelis, ſuper multa te conſtituam: in-
tra in gaudium domini tui. Accedẽs
autem & qui vnum talentum acce-
ᵉnoui te perat, ait, Domine, ᵉſcio⁾ quia homo
durus es, metis vbi non ſeminaſti, &
congregas vbi non ſparſiſti, & timens
abii & abſcondi talentum tuum in
terra: ecce habes quod tuum eſt. Re-
ſpondens autem dominus eius, dixit
ei, Serue male & piger, ſciebas quia
meto vbi non ᵉſemino⁾, & congrego ᵉſemin
vbi non ſparſi: oportuit ergo te com- ui,
mittere pecuniam meam numula-
riis, & veniens ego recepiſſem vtique
quod meum eſt cum vſura. Tollite
itaque ab eo talentum, & date ei qui
habet decem talenta. ||omni enim ha- Sup.23
benti dabitur, & abundabit: ei au- mar.4
tem qui non habet, & quod ᵉvidetur luc.8.
habere⁾ auferetur ab eo. Et inutilem 19.d.
ſeruum eiicite in tenebras exteriores. ᵉhabe
illic erit fletus & ſtridor dentium.
¶Cum autem venerit filius hominis
in ᵉmaieſtate⁾ ſua, & omnes * angeli ᵉgloria
cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem *ſanct
maieſtatis ſuæ: & congregabuntur an
te eum omnes gentes, & ſeparabit eos
abinuicem, ſicut paſtor ſegregat oues
ab hœdis: & ſtatuet oues quidem à
dextris ſuis, hædos autem à ſiniſtris.
Tunc dicet rex his qui à dextris eius
erunt, Venite benedicti patris mei,
poſſidete paratum vobis regnum à
conſtitutione mundi. ||eſuriui enim: Iſa.58.
& dediſtis mihi manducare. ſitiui: & ezec.1
dediſtis mihi bibere. hoſpes eram: & D
collegiſtis me, nudus: & operuiſtis
me. ||infirmus: & viſitaſtis me in car- Eccl.7
cere eram & veniſtis ad me. Tunc re-
ſpondebunt ei iuſti, dicentes, Do-
mine, quando te vidimus eſurien-
tem, & pauimus: ſitientem, & dedi-
mus tibi potum? quando autem te
vidimus hoſpitem, & colligimus te:
aut nudum, & cooperuimus te? aut
quando te vidimus infirmum, aut in
carcere: & venimus ad te? Et reſpon-
dens rex, dicet illis, Amen dico vo-
bis, quandiu feciſtis vni de his fra-
tribus meis minimis, mihi feciſtis.
Tunc dicet & his qui à ſiniſtris erunt, Pſal.6
||Diſcedite à me maledicti in ignẽ æter ſupr.7
num, qui paratus eſt diabolo & ange- luc.13.
lis eius, eſuriui enim: & non dediſtis
mihi manducare: ſitiui & non dediſtis
mihi potũ, hoſpes eram: & nõ collegi-
ſtis me. nudus erã: & nõ operuiſtis me.
infirmus, & in carcere erã: & nõ viſita-
ſtis me. Tunc reſpondebunt ei & ipſi
dicentes, Domine, quando te vidi-
mus eſurientem aut ſitientem, aut ho-

ſpitē, aut nudum, aut infirmum, aut in
carcere: & nō miniſtrauimus tibi? Tūc
reſpōdebit illis, dicēs, Amen dico vo-
imis bis quandiu non feciſtis vni de minimo-
.5. e ribus his, nec mihi feciſtis. ‖Et ibunt
hi, in ſupplicium æternum: iuſti autē,
in vitam æternam.

CAP. XXVI.

Mors Chriſti. Conſilium ſacerdotū contra Chriſtum. Chriſto pedes vngūtur à muliere. Pauperes. Iudas vendit Chriſtum. Mittuntur apoſtoli paraturi paſcha. Paſcha comedit Chriſtus. Remiſſio peccatorum. Apoſtoli ſcandalizati. Petri negatio. Chriſtus in horto. Triſtis Chriſtus. Oratio Chriſti. Dormientes diſcipuli. Vigilia. Oratio. Spiritus. Caro. Iudas oſculo Chriſtū prodit. Oſculum. Auricula ſeruo pontificis amputata. Gladio perituri. Scripturæ implendæ. Ad Caipham ducitur. Petrus ſequitur. Falſi teſtes. Tacet Ieſus. Adiurare. Ieſus fatetur ſe eſſe Chriſtū. Conſpuitur & alapis cæditur. Petrus negat Chriſtum.

14.a ET factum eſt: cum conſummaſſet
2.a. Ieſus ſermones hos omnes, dixit
diſcipulis ſuis, Scitis quia poſt biduum paſcha fiet, & filius hominis tradetur vt crucifigatur. ¶Tunc cō-
ſcri- gregati ſunt principes ſacerdotum* &
ſeniores populi in atrium principis ſacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & conſilium fecerunt vt Ieſum dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem, Non in die feſto, ne forte tumultus fie-
.12.a ret in populo. ¶‖Cum autem Ieſus eſ-
.14 a ſet in Bethania in domo Simonis Leproſi, acceſſit ad eum mulier habens alabaſtrum vnguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius recumbentis. Videntes autem diſcipuli eius, indignati ſunt dicentes, Vt quid perditio hæc? potuit enim iſtud vænundari multo, & dari pauperibus. Sciens autem Ieſus,
B ait illis, Quid moleſti eſtis huic mulieri? opus enim bonū operata eſt in me, nam ſemper pauperes habetis vobiſcum: me autē non ſemper habebitis. Mittens enim hæc vnguentum hoc in corpus meum: ad ſepeliendum me, fecit. Amen dico vobis, vbicunque prædicatum fuerit hoc euangelium in toto mundo, dicetur & quod hæc fe-

cit in memoriam eius. ‖Tunc abiit vnus de duodecim qui dicebatur Iudas Iſcariotes, ad principes ſacerdotum: & ait illis, Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat oportunitatem vt eum traderet. ¶‖Prima autem die azymorum acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum, dicentes, Vbi vis paremus tibi comedere paſcha? At Ieſus dixit, Ite in ciuitatem ad quendam: & dicite ei, Magiſter dicit, Tempus meum prope eſt, apud te facio paſcha cum diſcipulis meis. Et fecerunt diſcipuli ſicut conſtituit illis Ieſus: & parauerunt paſcha. ¶‖Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim diſcipulis ſuis. Et edentibus illis, dixit, Amen dico vobis quia vnus veſtrum me traditurus eſt. Et contriſtati valde, cœperunt ſinguli dicere, Nunquid ego ſum domine? At ipſe reſpondens, ait, Qui intingit mecum manum in paropſide hic me tradet. Filius quidem hominis vadit, ‖ſicut ſcriptum eſt de illo: væ autem homini illi per quem filius hominis traditur, bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. Reſpondens autem Iudas qui tradidit eum, dixit, Nunquid ego ſum rabbi? Ait illi, Tu dixiſti. ¶‖Cœnātibus autē eis, accepit Ieſus panem, & benedixit, ac fregit: deditq́ diſcipulis ſuis, & ait, Accipite & comedite: hoc eſt corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens, Bibite ex hoc omnes. Hic eſt enim ſanguis meus noui teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis vſque in diem illum cum illud bibam vobiſcū nouum in regno patris mei. Et hymno dicto, exierunt in montem oliueti. ¶‖Tunc dicit illis Ieſus. Omnes vos ſcandalū patiemini in me, in iſta nocte. Scriptum eſt enim, ‖Percutiam paſtorem, & diſpergentur oues gregis. ‖Poſtquam autem reſurrexero, præcedam vos in Galilæam. Reſpondens autem Petrus, ait illi, Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego nunquam ſcandalizabor. Ait illi Ieſus, Amen di-

Marginal notes: fœmininum eſt. — Mar.14 b luc.22.a. — Mar.14 b luc.22.a. — Mar.14 b luc.22.b. Ioh.13.b. — C — catino — Pſal.40 e — tradebat. — 1.Cor.11.e. — gratias agit. — oliuarū. — Ioh.16.g Zac.13.e. Mar.14 c 16.b.

co tibi,quia in hac nocte antequã gal-
Ioh.13.d. lus cantet, ter me negabis.‖Ait illi Pe-
trus,Etiam ſi oportuerit me mori te-
cum,non te negabo . Similiter & om-
Mar.14 d nes diſcipuli dixerunt . ¶‖Tunc venit
luc.22.d Ieſus cum illis in =villam⁾ quæ dicitur
=prædiũ. Geth-ſemani: & dixit diſcipulis ſuis,
D Sedete hic,donec vadam illuc & orẽ.
Et aſſumpto Petro & duobus filiis Zebedæi,cœpit contriſtari & mœſtus eſ-
=Mœſta ſe.Tũc ait illis,=Triſtis⁾eſt anima mea
=maneto vſque ad mortem:=ſuſtinete⁾hic, & vigilate mecum . Et progreſſus puſillum

procidit in faciem ſuam,orans , & dicẽs,Pater mi,ſi poſſibile eſt,tranſeat à me calix iſte,veruntamen non ſicut ego volo,ſed ſicut tu.Et venit ad diſcipulos ſuos,& inuenit eos dormientes: & dicit Petro, Sic nõ potuiſtis vna hora vigilare mecum? Vigilate , & orate vt non intretis in tentationem.ſpiritus quidem promptus eſt, caro autem infirma,Iterum ſecundo abiit : & orauit dicens,Pater mi,ſi non poteſt hic ca-
*à me lix tranſire*niſi bibam illum: fiat voluntas tua.Et venit, & iterum inuenit eos dormientes,erant enim oculi eorum grauati,Et relictis illis, iterũ abiit:

& orauit tertio,eundem ſermonem dicens,Tunc venit ad diſcipulos, & dicit illis, Dormite=iam⁾ , & requieſcite : =de c
ecce appropinquauit hora , & filius hominis tradetur in manus peccatorum . Surgite , eamus : ecce appropinquauit qui me tradet. ¶‖Adhuc eo Mar.1
loquente, ecce Iudas vnus de duode- luc.2
cim venit,& cum eo turba multa cum ioh.1
gladiis & fuſtibus , miſſi à principibus ſacerdotum & ſenioribus populi . Qui E
autem tradidit eum,dedit illis ſignum dicens, Quencunque oſculatus fuero, ipſe eſt:tenete eum. Et confeſtim accedens ad Ieſum,dixit,Aue rabbi.Et oſculatus eſt eum.Dixitq́ꝫ illi Ieſus, Amice,
ad quid=veniſti⁾?Tunc acceſſerunt , & =adeſt
manus iniecerunt in Ieſum : & tenuerunt eum.Et ecce vnus ex his qui erãt cum Ieſu , extendens manum , exemit gladium ſuum : & percutiens ſeruum principis ſacerdotum,amputauit auriculam eius.Tunc ait illi Ieſus,Conuer-
te gladium tuum in locum ſuum.‖om- Gene.
nes enim qui acceperint gladium,gla- apo.13
dio peribunt . An putas quia non poſ-
ſum*rogare patrem meum:& exhibe- *mod
bit mihi=modo⁾ plus quàm duodecim legiones angelorum? Quomodo er
go implebuntur‖ſcripturæ quia ſic o- Iſa.53.
portet fieri?¶In illa hora dixit Ieſus turbis,Tanquam ad latronem exiſtis cum gladiis & fuſtibus cõprehendere me? quotidie apud vos ſedebam docens in
templo:& non me tenuiſtis . Hoc autẽ F
totum factum eſt‖vt adimplerẽtur ſcri Thre.4
pturæ prophetarum . Tunc diſcipuli
omnes,relicto eo fugerunt.¶‖At illi te- Mar.14
nentes Ieſum , duxerunt ad Caipham luc.22.
principem ſacerdotum , vbi ſcribæ & ioh.18
ſeniores conuenerant. Petrus autem ſequebatur eum à longe,vſque in atrium principis ſacerdotum.Et ingreſſus intro,ſedebat cum miniſtris : vt videret finem.Principes autem ſacerdotum & omne concilium quærebant falſum teſtimonium contra Ieſum,vt eum morti traderent : & non inuenerunt , cum multi falſi teſtes acceſſiſſent. Nouiſſimè autem venerunt duo falſi teſtes: & di-
xerunt,Hic dixit,‖Poſſum deſtruere tẽ Ioh.2.c
plum dei,&=poſt triduum⁾ reædificare =per tr
illud. Et ſurgens princeps ſacerdotum duum.
ait illi,Nihil reſpondes ad ea quæ iſti

aduerſum te teſtificantur? Ieſus autem
tacebat. Et princeps ſacerdotũ ait illi,
Adiuro te per deum viuũ, vt dicas no-
bis ſi tu es Chriſtus filius dei. Dicit illi
Ieſus, Tu dixiſti, veruntamen dico vo-
bis, amodo videbitis filium hominis ſe
dentẽ à dextris vertutis dei, & venien
tem in nubibus cæli. Tunc princeps ſa
cerdotũ ſcidit veſtimenta ſua, dicens,
Blaſphemauit: quid adhuc egemus te
ſtibus? ecce nunc audiſtis blaſphemiã
+quid vobis videtur? At illi reſponden
tes dixerũt, Reus eſt mortis. ||Tunc ex-
puerunt in faciem eius: & colaphis eũ
ceciderunt: alii autem palmas in faciẽ
dederunt dicentes. Prophetiza nobis
Chriſte, quis eſt qui te percuſſit? ¶||Pe-
trus vero ſedebat foris, in atrio: & ac-
ceſſit ad eum vna ancilla, dicens, Et tu
cum Ieſu Galilæo eras. At ille negauit
corã omnibus, dicens, Neſcio quid di-
cis. Exeunte autem illo ⁼ianuam), vidit
eum alia ancilla: & ait his qui erãt ibi.
Et hic erat cum Ieſu Nazareno. Et ite-
rum negauit cum iuramento, Quia nõ
noui hominem. Et poſt puſillum acceſ-
ſerunt qui ſtabant: & dixerunt Petro,
Vere & tu ex illis es: nam & loquela
tua manifeſtũ te facit. Tunc cœpit de-
teſtari & iurare quia non nouiſſet ho-
minem. Et continuo gallus cantauit. Et
recordatus eſt Petrus verbi Ieſu qui di
xerat illi, Prius quàm gallus cantet, ter
me negabis. Et egreſſus foras fleuit a-
mare.

CAP. XXVII.

☞ Pilato vinctus Chriſtus traditur. Iu
das ſuſpendit ſeipſum. Pilato fatetur
Chriſtus ſe eſſe regem. Barabbam petũt
Iudæi ſibi dimitti. Vxor Pilati. Pilatus
lauat manus, tanquam innocens. Coro
natur ſpinis Chriſtus, illuditur & con-
ſpuitur. Simon Cyrenæus. Crucifigitur.
Latrones crucifixi cũ Ieſu. Blaſphemiæ
in Chriſtum. Tenebræ. Oratio Chriſti
in cruce. Acetum. Moritur. Velum tem
pli. Petræ ſciſſæ. Reſurrectio. Mulieres
quæ Chriſto miniſtrauerant. Ioſeph ſe-
pelit Chriſtum. Sepulchrum Chriſti cu
ſtoditur à militibus.

MAne|| autẽ facto conſilium inie-
runt omnes principes ſacerdo Mar.14.a
tum & ſeniores populi aduer- Luc.22.a
ſus Ieſum: ut eum morti trade- Iohã.18.a
rent. Et vinctũ adduxerunt eum, & tra
diderunt Pontio Pilato præſidi. ¶Tunc
videns Iudas qui eum tradidit, ꝙ dam
natus eſſet: pœnitentia ductus, retulit
triginta argenteos principibus ſacerdo-
tum & ſenioribus, dicens, Peccaui, tra
dens ſanguinem ⁼iuſtum). At illi dixe- ⁼innocen
runt, Quid ad nos, tu ⁼videris). ||Et pro- tem,
iectis argenteis in templo, receſſit: & ⁼videbis,
abiens, laqueo ſe ſuſpẽdit. Principes au Act.1.c
tem ſacerdotum acceptis argenteis, di
xerunt, Non licet eos mittere in corba
num: quia pretium ſanguinis eſt. Conſi
lio autem inito, emerunt ex illis agrũ
figuli, in ſepulturã peregrinorum. Pro-
pter hoc, vocatus eſt ager ille, ⁼Hacel-
dema. hoc eſt ⁼ager ſanguinis), vſque in
hodiernum diem. Tunc impletum eſt
quod dictum eſt per Ieremiam prophe
tam dicentem, ||Et acceperunt triginta Zach.11.e
argenteos pretium appretiati quem ap
pretiauerunt à filiis Iſrael: & dederunt B
eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mi
hi dominus. ¶||Ieſus autem ſtetit ante
præſidem & interrogauit eum præſes, Mar.15.a
dicens. Tu es rex Iudæorũ? Dicit illi Ie- Luc.23.a
ſus, Tu dicis. Et cũ accuſaretur à prin- Iohã.18.f
cipibus ſacerdotũ & ſenioribus, nihil
reſpondit. Tunc dicit illi Pilatus, Non

=quot audis=quanta⁾aduerſum te dicunt teſti
ſtimonia?Et non reſpondit ei ad vllum
verbum: ita vt miraretur præſes vehe
menter. Per diem autē ſolennem cōſue
uerat; præſes populo dimittere vnum
vinctum quem voluiſſent: habebat autē
tunc vinctū inſignē, qui dicebatur Ba-
rabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pi
latus, Quē vultis dimittā vobis: Barab-
bam, an Ieſum qui dicitur Chriſtꝰ?Scie
bat enim quód per inuidiā tradidiſſent
eum. Sedēte autem illo pro tribunali,
=vel, Ne- miſit ad eum vxor eius, dicens, = Nihil
quid rei tibi & iuſto illi⁾. multa enim paſſa ſum
ſit tibi cū hodie=per viſum⁾, propter eum. Princi
iuſto illo. pes autē ſacerdotum & ſeniores perſua
=in ſom- ſerunt populo vt peterēt Barabbam, Ie
nis ſum vero perderent. Reſpondens autē
præſes, ait illis, Quem vultis vobis de
duobus dimitti?At illi dixerunt. Barab
Mar. 15. b ban. ‖Dicit illis Pilatus, Quid igitur fa
Luc. 23. b ciam=de⁾Ieſu qui dicitur Chriſtus? Di-
Iohā. 18. cunt omnes, Crucifigatur. Ait illis præ-
a. 19. c. ſes. Quid enim mali fecit?At illi magis
clamabant, dicētes, Crucifigatur. Vidēs
autem Pilatus quia nihil proficeret, ſed
magis tumultus fieret: accepta aqua, la
=videbi- uit manus coram populo dicens. Inno-
tis. cēs ego ſum á ſanguine iuſti huius: vos=vi-
deritis⁾. Et reſpondens vniuerſus popu
lus, dixit. Sanguis eius ſuper nos, & ſu-
per filios noſtros. Tunc dimiſit illis Ba
rabbā: Ieſum autem flagellatū tradidit
eis vt crucifigeretur. ¶‖Tūc milites prę Mar.
ſidis ſuſcipientes Ieſum in prętorio, cō Iohā.
gregauerunt ad eum vniuerſam cohor
tem, & exuentes eum, clamydē cocci-
neam circundederunt ei: & plectentes
coronam de ſpinis poſuerunt ſuper ca

put eius, & arundinem in dextra eius.
Et genu flexo ante eum, illudebant ei,
dicentes, Aue rex Iudæorū. Et expuen-
tes in eum, acceperunt arundinem, &
percutiebant caput eius. Et poſtquam
illuſerunt ei, exuerunt eum chlamydē:
& induerunt eum veſtimentis eius, &
duxerunt eū vt crucifigerent. ¶‖Exeun M.
tes autem, inuenerunt hominem Cyre Lu
næum, nomine Simonem: hunc=anga- =a.
gariauerūt⁾ vt tolleret crucem eius. ‖Et ra
venerunt in locum qui dicitur Golgol M.
tha, quod eſt*Caluariæ locus. Et dede- Lu
runt ei=vinum⁾bibere cum felle miſtū. Io
Et cum guſtaſſet, noluit bibere. ¶‖Poſt- *
quam autem crucifixerunt eum, diuiſe pı
runt veſtimenta eius ſortē mittentes: =a.
vt impleretur quod dictum eſt per pro Ma
phetam dicentem, ‖Diuiſerunt ſibi ve- La

d
d, ſtimenta mea : & ſuper veſtem meam
miſerunt ſortem?. Et ſedentes ſeruabāt
eum. Et impoſuerunt ſuper caput eius
cauſam ipſius ſcriptā, Hic eſt Ieſus rex
Iudæorum. ¶Tunc crucifixi ſunt cū eo
duo latrones: vnus à dextris, & vnus à
ſiniſtris. Prætereuntes autē blaſphema-
bant eum: mouentes capita ſua, & dicē
d tes, ||Vah qui deſtruis templum dei, &
in triduo illud reędificas: ſalua temet-
ipſum: ſi filius dei es deſcende de cru-
ce. Similiter & principes ſacerdotū il-
a- ludentes cum ſcribis & ſenioribus, *di
cebant, ||Alios ſaluos fecit, ſeipſum non
.d poteſt ſaluum facere : ſi rex Iſraël eſt,
.c deſcendat nunc de cruce, & credemus
ei. ||confidit in deo: liberet nunc eum ſi
vult+: dixit enim, Quia filius dei ſum.
Idipſum autem & latrones qui crucifi-
xi erant cum eo, improperabant ei. A
ſexta autem hora, tenebræ factæ ſunt
ſuper vniuerſam terram, vſque ad ho-
ram nonam. Et circa horam nonam cla
mauit Ieſus voce magna, dicens, Eli,
eli, lamma ſabacthani? hoc eſt, Deus
meus, deus meus, vt quid dereliquiſti
me? Quidam autem illic ſtantes & au
dientes, dicebant, Eliam vocat iſte. Et

continuo currens vnus ex eis, acceptā
ſpongiam impleuit aceto : & impoſuit
arundini, & dabat ei bibere. Cæteri ve
ro dicebant, Sine, videamus an veniat
Elias liberans eum. Ieſus autem iterum
clamās voce magna emiſit ſpiritum. Et
ecce velum templi ſciſſum eſt in duas
partes, à ſummo vſque deorſum. & ter
ra mota eſt, & petræ ſciſſæ ſunt, & mo
numenta aperta ſunt, & multa corpo-
ra ſanctorum qui dormierant, ſurre-
xerunt. Et exeuntes de monumentis

poſt reſurrectionem eius, venerunt in
ſanctam ciuitatem: & apparuerunt mul
tis. ¶Centurio autem & qui cum eo
erant cuſtodientes Ieſum, viſo terræ-
motu & his quę *fiebant, timuerūt val *facta fue
de, dicentes, Verè filius dei erat iſte. rant,
||Erant autem ibi mulieres multę à lon Mar.15. d
ge+, quę ſecutæ erant Ieſum à Galilęa, Luc.23. g
miniſtrantes ei: inter quas erat Maria iohā.19. g
Magdalene, & Maria Iacobi, & Ioſeph + ſpectan
mater, & mater filiorum Zebedęi. ¶Cū tes
autem *ſero factum eſſet, venit quidam *ſerum
homo diues ab Arimathæa, nomine fieret.
Ioſeph, qui & ipſe diſcipulus erat Ieſu, G
hic acceſſit ad Pilatum, & petiit cor-

pus Ieſu. Tunc Pilatus iuſſit reddi corpus. Et accepto corpore, Ioſeph inuoluit illud in ſindone munda: & poſuit illud in monumēto ſuo nouo quod exciderat in petra. Et aduoluit ſaxum magnum ad oſtium monumenti, & abiit. Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria ſedentes contra ſepulchrū. ¶Altera autem die, quę eſt poſt paraſceuen, conuenerunt principes ſacerdotū & phariſęi ad Pilatum, dicentes, Domine recordati ſumus quia ſeductor ille dixit adhuc viuens, Poſt tres dies reſurgam. Iube ergo =cuſtodiri ſepulchrū vſq; in diem tertium: ne forte veniant diſcipuli eius, & furentur eū, & dicant plebi, Surrexit à mortuis. & erit nouiſſimus error peior priore. Ait illis Pilatus, =Habetis)cuſtodiam: ite, cuſtodite ſicut ſcitis. Illi autem abeuntes muniebrunt ſepulchrum: = ſignantes)lapidem cum cuſtodibus.

=muniri

=Habete

=ſigillātes

CAP. XXVIII.

Mulieres viſitant ſepulchrum. Angelus. Surrexit Chriſtus. Chriſtus cōſpicitur à mulieribus. Fratres. Reſurrexiſſe Chriſtū non credunt Iudęi. Chriſtus in Galilæa adoratur ab apoſtolis. Mittit apoſtolos ad prædicandum.

Veſpere autem =ſabbathi)= quæ)lucēſcit in prima ſabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre ſepulchrū. Et ecce: terręmotus factus eſt magnus. angelus enim domini deſcendit de cælo: & accedēs, re

uoluit lapidem* & ſedebat ſuper eum. erat autē = aſpectu)eius, ſicut fulgur: & veſtimentum eius*, ſicut nix. Prę timore autē eius exterriti ſūt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui. Reſpōdēs autē angelus, dixit mulieribus, Nolite timere vos, ſcio enim ꝙ Ieſum qui crucifixus eſt, quęritis. non eſt hic: ſurrexit enim, ſicut dixit*. venite, & videte locū vbi poſitus erat dominus. Et cito euntes, dicite diſcipulis eius quia ſurrexit*: & ecce præcedit vos in Galilæam. ibi eū videbitis, ecce prędixi vobis. ¶Et exierunt cito de monumēto cum timore & gaudio magno, currētes nuntiare diſcipulis eius. *Et ecce Ieſus occurrit illis, dicens, Auete. Illæ autē acceſſerunt, & tenuerūt pedes eius, & adorauerūt eū. Tunc ait illis Ieſus. Nolite timere. ite, nuntiate fratribus meis vt eant in Galilæam, ibi me videbunt. ¶Quæ cū abiiſſent, ecce quidem de cuſtodibus venerunt in ciuitatē, & nuntiauerunt prin-

Mar. iohā. =ſabb thor & in =qui

*ab =ſpe *alb B *vol *à m tuis. *dū vt re tiarē ſcipu eius.

cipibus ſacerdotum omnia quæ facta
fuerant. Et congregati cum ſenioribus,
conſilio accepto, pecuniam copioſam
dederunt militibus, dicentes, Dicite,
Quia diſcipuli eius nocte venerunt, &
furati ſunt eum nobis dormientibus. Et
) ſi hoc auditũ fuerit=à⁾preſide, nos=ſua-
rſua- debimus ei⁾, & ſecuros vos faciemus.
bimus At illi accepta pecunia, fecerunt ſicut
r, pla erant edocti. Et diuulgatum eſt verbũ
bimus iſtud apud Iudæos, vſque in hodiernũ
n) diẽ. ¶Vndecim autẽ diſcipuli abierunt
D in Galilæam, in montem vbi conſtitue
rat illis Ieſus. Et videntes eum adora
uerunt quidam* autem dubitauerunt.
Et accedens Ieſus locutus eſt eis, dicẽs
;16.d ||Data eſt mihi omnis poteſtas in cælo
& in terra, euntes ergo docete omnes
gentes: baptizantes eos in nomine patris & filii & ſpiritusſancti, docentes
eos ſeruare omnia quæcunque manda
ui vobis. & ecce ego vobiſcum ſum om
nibus diebus, vſque ad conſummationem ſeculi.

Sanctum Ieſu Chriſti euangelium ſecundum Marcum.

CAP. I.

Baptiſmus pœnitentiæ. Confuſio. Veſtitus & victus Iohannis. Baptizatur Ieſus. Chriſtus tentatur in deſerto. Angeli. Prædicatio Chriſti. Simon & Andreas vocantur. Piſcatores hominum. Iacobus & Iohannes. Docet Chriſtus in ſynagogis. Dæmoniacus ſanatur. Doctrina noua. Socrus Petri ſanatur à febre. Sanat Chriſtus infirmos. Dæmonibus cognitus Chriſtus. Orat Chriſtus, prædicat. Leproſus ſanatur.

INITIVM euangelii
tt.3.a. ||Ieſu Chriſti filii dei. Si
phetis cut ſcriptũ eſt in = Iſaia
lac.3.a propheta⁾, || Ecce ego
mitto angelum meum
ante faciem tuam, qui
40.a. præparabit viam tuam
1.c.l.3 ante te, ||Vox clamantis in deſerto. Parate viam domini, rectas facite ſemi-
tas eius: fuit Iohannes in deſerto Bapti
zans, & prædicans baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.
||Et egrediebatur ad eum Iudææ re- Mat.3.a.

gio, & Ieroſolymitæ vniuerſi: & baptizabantur * ab illo in Iordanis flumine *omnes
confitentes peccata ſua. ¶Et erat Iohã
nes veſtitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius: & locuſtas & mel
ſylueſtre edebat. ¶||Et prædicabat, di- Mat.3.c.l
cens, Venit fortior me poſt me: cuius 3.c.10.1.d
non ſum dignus procumbens ſoluere act.1.a.2.
corrigiam calceamentorum eius. Ego e.11.c.19.
baptizaui vos aqua: ille vero baptiza- a.
bit vos ſpiritu ſancto. ¶||Et factum eſt: Matt.d.l.
in diebus illis venit Ieſus à Nazareth 3.d.10.1.e
Galilęę: & baptizatus ẽ à Iohãne in Ior
dane. Et ſtatim aſcendens de aqua, vi- =ſindi,
dit cęlos=apertos⁾, & ſpiritum ſanctum B
tanquam columbam deſcendentem=& =in ipſum
manentẽ in ipſo⁾. Et vox facta eſt de cę =quo mi-
lis, Tu es filius meus dilectus, in=te cõ- hi bene
placui⁾. ¶||Et ſtatim ſpiritus expulit eũ cõplaci-
in deſertum. Et erat in deſerto quadra tum eſt,
ginta diebus, & quadraginta noctibus: Mat.4.a.
& tentabatur à ſatana, eratque cum be Luc.4.a.
ſtiis: & angeli miniſtrabant illi. ¶||Poſt Mat.4.b.
quam autem traditus eſt Iohannes, ve- luc.4.b.
nit Ieſus in Galilæam, prædicans euan ioh.4.f.

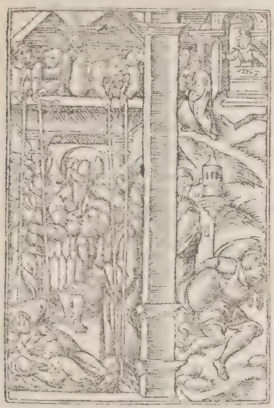
gelium regni dei, & dicens. Quoniam
impletum eſt tempus, & appropinquã
uit regnum dei: *pœnitemini, & cre-
*reſipiſcite dite euangelio. ¶||Et præteriens ſecus
mare Galilææ, vidit Simonem & An-
Mat. 4. e. dream fratrem *eius mittentes retia in
luc. 5. a. mare (erant enim piſcatores) & dixit
*Simonis eis Ieſus. Venite poſt me, & faciam vos
fieri piſcatores hominum. Et protinus
relictis retibus, ſecuti ſunt eum. Et pro-
greſſus inde puſillum, vidit Iacobum
Zebedæi & Iohannem fratrem eius, &
*reficientes ipſos *componentes retia in naui: & ſta
tim vocauit illos. Et relicto patre ſuo
Zebedæo in naui cum mercenariis, ſe
Mat. 4. b. cuti ſunt eum. ¶||Et ingrediuntur Ca-
luc. 4. e. pharnaum: & ſtatim ſabbathis ingreſ-
Mat. 7. d. ſus in ſynagogam, docebat eos. ||Et ſtu-
*tanquã pebãt ſup doctrina eius, erat enim do
Luc. 4. e. cens eos *quaſi poteſtatem habens, &
*Ah non ſicut ſcribæ. ¶||Et erat in ſynagoga
C eorum homo in ſpiritu immundo: &
exclamauit, dicens, *Quid nobis & ti-
bi Ieſu Nazarene? venisti perdere nos?
ſcio quod ſcis ſanctus dei. Et comminatus
eſt ei Ieſus, dicens, Obmuteſce, & exi
de homine. Et diſcerpens eum ſpiritus
immundus, & exclamans voce magna,
exiit ab eo. Et mirati ſunt omnes: ita vt
conquirerent inter ſe, dicentes, Quid-
nam eſt hoc? quænam doctrina hæc no
*etiam ua: quia in poteſtate *ſpiritibus immũ-
dis imperat, & obediunt ei? Et proceſſit
*totã circũiacẽtẽ rumor eius ſtatim in *omnem regionẽ
Galilææ. ¶||Et protinus egredientes de
Mat. 8. b. ſynagoga venerunt in domum Simo-
luc. 4. f. nis & Andreæ cum Iacobo & Iohanne.
Decumbebat autem ſocrus Simonis fe
bricitans: & ſtatim dicunt ei de illa. Et
accedens eleuauit eam apprehenſa ma
nu eius: & continuo dimiſit eam febris
& miniſtrabat eis. ¶Veſpere autem fa-
cto, cum occidiſſet ſol, afferebãt ad eũ
omnes male habentes, & dæmonia ha
bentes: & erat omnis ciuitas congrega
ta ad ianuam. Et curauit multos qui
vexabãtur variis languoribus & dæmo
D nia multa eiiciebat, & non ſinebat ea
*Criſtũ eſſe loqui, quoniam ſciebant eum *. Et *dilu
culo valde ſurgens, egreſſus abiit in
*mane crepuſculo admodum. deſertum locum: ibique orabat. Et pro
ſecutus eſt eum Simon, & qui cum illo
erant. Et cum inueniſſent eum: dixe-
runt ei, Quia omnes quærunt te. Et ait
illis. Eamus in *proximos vicos & ciui- *pximas municipia
tates, vt & ibi prædicem: ad hoc enim
veni. Et erat prædicans in ſynagogis
eorum, & in omni Galilæa: & dæmo-
nia eiiciens. ¶|| venit ad eum leproſus
deprecans eum: & genu flexo, dicit ei, Matt. 8.
Si vis, potes me mundare. Ieſus autem luc. 5. c
miſertus eius, extendit manum ſuam:
& tangens eum, ait illi, Volo Munda-
re. Et cum dixiſſet, ſtatim diſceſſit ab
eo lepra, & mundatus eſt. Et commina
tus eſt ei, ſtatimque eiecit illum: & di-
cit ei, Vide, nemini * dixeris: ſed vade, *quicq̃
oſtende te *principi ſacerdotum, & of- *ſacer.
fer pro emundatione tua||quæ præce- ti,
pit Moyſes in teſtimonium illis. ||At ille Luc. 14.
egreſſus cœpit prædicare * & diffama Luc. 4.
re ſermonem: ita vt iam non poſſet ma *diuulg
nifeſte introire in ciuitatem, ſed foris re,
in deſertis locis eſſe. Et conueniebant
ad eum vndique.

CAP. II.

Paraclytus ſanatur. Dimittere pec-
cata. Peccata remittit chriſtus. Mat-
thæi vocatio peccatores. Ieiunia & af-
flictiones prædicit Chriſtus Apoſto-
los paſſuros poſt aſſumptionem. Spon-
ſus. Pannus impolitus. Vinum no-
uum. Sabbatho euellunt diſcipuli ſpi-
cas. Dauid. Panes propoſitionis. Sab-
bathum.

ET ||iterum intrauit Capharnum Mar. 9.
*poſt dies||: & auditum eſt quòd luc. 5.
in domo eſſet, & confeſtim con- *poſt
uenerunt multi, ita vt non * cape- aliq
rent *neque ad ianuam, & loquebatur *amp
eis verbum. Et venerunt ad eum feren *ne ea
tes paralyticũ, qui à quatuor portaba- dem q
tur. Et cum non poſſent *offerre eum il- *appro
li præ turba, nudauerunt tectum vbi quare
erat: & *patefacientes ſubmiſerunt gra *perfo
batum in quo paralyticus iacebat. Cũ tes
autem vidiſſet Ieſus fidem illorum, ait
paralytico, Fili, dimittuntur tibi pec-
cata tua. Erant autem illic quidam de
ſcribis ſedentes: & cogitantes in cor-
dibus ſuis, Quid hic ſic loquitur? *blaſ- *blaſphemiaſ
phemat. Quis poteſt dimittere pecca-
ta, niſi ſolus deus? Quo ſtatim cognito
Ieſus ſpiritu ſuo quia ſic cogitarent
intra ſe, dixit illi, quid iſta cogitatis in
cordibus veſtris? Quid eſt facilius, di-

cere, paralytico, dimittuntur tibi pec-
cata: an dicere, Surge, & tolle graba-
tum tuum & ambula? Vt autem ſciatis
E quia filius hominis habet poteſtatem

in terra dimittendi peccata(ait para-
lytico) tibi dico ſurge, tolle grabatum
tuum, & vade in domum tuã. Et ſtatim
ſurrexit ille: & ſublato grabato abiit
erẽt inde coram omnibus, ita vt =mirarẽn-
tur) omnes, & glorificarent deum, di-
centes, Quia nunquam ſic vidimus.
9.a. ¶||Et egreſſus eſt rurſus ad mare: omniſ-
5.f. que turba veniebat ad eum, & doce-
bat eos. Et cum præteriret, vidit Leui
Alphæi ſedentem ad telonium: & ait il
li, Sequere me. Et ſurgens ſecutus eſt
eum. Et factum eſt: cum accumberet in
domo illius, multi publicani & pecca-
tores diſcumbebant cum Ieſu & diſci-
uti pulis eius, erant enim multi qui =ſeque
ant bantur) eum. Et ſcribæ & phariſæi vi-
dentes quia manducaret cum publica-
nis & peccatoribus: dixerunt diſcipu-
C lis eius, Quare cum publicanis & pec-
catoribus manducat & bibit magiſter
s veſter? Hoc audito Ieſus ait illis, Nõ =ne
1.c. ceſſe) habent ſani, medico: ſed qui male
pœni habent. ||non enim veni vocare iuſtos,

ſed peccatores*. ¶||Et erant diſcipuli tentiam,
Iohannis, & phariſæorum ieiunantes: Mat.9.b.
& veniunt & dicunt illi, Quare diſci- luc.5.f.g.
puli Iohannis & phariſæorum ieiunãt:
tui autem diſcipuli non ieiunant? Et ait
illis Ieſus, Nũquid poſſunt filii nuptia-
rum quamdiu ſponſus cum illis eſt, ie-
iunare? Quanto tempore habent ſecum
ſponſum, non poſſunt ieiunare. Veniẽt
autem dies cum =auferetur) ab eis ſpon =ablatus
ſus: & tunc ieiunabunt in illis diebus. fuerit
Nemo aſſumentum panni =rudis) aſſuit =nõdum
veſtimento veteri: alioquin aufert ſup- à fullone
plementum *nouum à veteri, & =ma- curati
ior) ſciſſura fit. Et nemo mittit vinũ no- *eius
uum in vtres veteres: alioquin dirum-)deterior
pet vinum *vtres, & vinum effunde- *nouum
tur, & vtres peribunt. ſed vinum no- Mat.12.a
uum in vtres nouos mitti debet. ¶||Et luc.6.a.

factum eſt =iterũ) cum ſabbathis ambu
laret per ſata, & diſcipuli eius cœperũt
ꝓgredi & vellere ſpicas. Phariſæi autẽ
dicebãt ei, Ecce, quid faciũt diſcipuli
tui ſabbathis quod nõ licet? Et ait illis,
||Nũquam legiſtis quid fecerit Dauid, 1.Re.21.b
quãdo neceſſitatẽ habuit & eſuriit ip-
ſe & qui cũ eo erant? quomodo introi-
uit in domũ dei ſub Abiathar principe

ſacerdotū,& panes propoſitionis man
ducauit quos non licebat manducare
ᵉetiā iis niſi ſolis ſacerdotibus,& dedit ᵉeis ⁾ &
qui cum eo erant?Et dicebat eis,Sabba
thum propter hominem factum eſt:&
non homo propter ſabbathum. Itaque
dominus eſt filius hominis,etiam ſab-
bathi.

CAP. III.

Arida manus ſanatur. Ira. Conſiliū contra Chriſtum. Tactu Chriſti ſanantur infirmi. Dæmones. Mittit apoſtolos ad prædicandum. Boanerges. Furor. Blaſphemia. Satanas regnum diuiſum. Blaſphemia in ſpiritum ſanctum. Mater, ſoror, & frater Chriſti.

Mat.12.a. luc.6.b. *cum
ET||introiuit iterum in ſynagogam
& erat ibi homo habens manum
aridam.Et obſeruabāt eū an ſab-
bathi ſcuraret *:vt accuſarent il
lum.Et ait homini habenti manum ari
dam, Surge in medium. Et dicit eis,
Licet ſabbathis benefacere, an male?
ᵉoccidere? animam ſaluam fecere, an ſperdere⁾?
At illi tacebant. Et circunſpiciens eos
cū ira,contriſtatus ſuper cæcitate cor-
dis eorum,dicit homini, Extende ma-
num tuam.Et extendit:& reſtituta eſt
ᵉilli9 ſana vt altera manus ᵉilli⁾.¶Euntes autem phariſæi,
ᵉvt ſtatim cum Herodianis conſilium facie
bant aduerſus eum ᵉquomodo⁾eū per-
derent. Ieſus autem cum diſcipulis ſuis
ſeceſſit ad mare:& multa turba à Gali-
læa & Iudæa ſecuta eſt eum,& ab Iero
ſolymis & Idumæa & trans Iordanem.
& qui circa Tyrum & Sidonem multi-
C tudo magna audientes quæ faciebaut,
venerunt ad eum.Et dixit Ieſus diſci-
lis ſuis vt nauicula ſibi deſeruiret pro
pter turbam ne comprimerent eū.mul
tos enim ſanabat, ita vt irruerent in
eum vt illum tangerent quotquot habe
bant plagas. Et ſpiritus immundi cum
illum videbant,procidebant ei:& cla-
mabant dicentes,Tu es filius dei.Et ve
hementer comminabatur eis ne mani-
Mat.10.a luc.6.b.c feſtarent illum.¶||Et aſcendens in mon
tem,vocauit ad ſe quos voluit ipſe: &
venerunt ad eū.Et fecit vt eſſent duo-
ſecum: decim ᵉcū illo⁾:& vt mitteret eos prædicare.Et dedit illis poteſtatem curan
di infirmitates,& eiiciendi dæmonia.
Et impoſuit Simoni nomen Petrus.& Ia
cobum Zebedæi & Iohannem fratrem
Iacobi:& impoſuit eis nomina Boaner- C
ges,quod eſt filii tonitrui. & Andream
& Philippum & Bartholomęum & Mat
thæum & Thomam & Iacobū Alphæi,
& Thaddæum & Simonem Cananæū,
& Iudam Iſcariotem qui & tradidit il- Mat.9
lum.¶||Et veniunt ad domum:& con- 12.b.h
uenit iterum turba,ita vt non poſſent 11,b.
neque panem manducare.Et cum au-
diſſent ſui,exierunt tenere eum:dice-
bant enim,Quoniam in furorem ver-
ſus eſt.Et ſcribæ qui ab Ieroſolymis de
ſcenderant dicebant, Quoniam Beel-
zebub habet.& quia in principe dęmo
niorum eiicit dæmonia.Et conuocatis
eis,in parabolis dicebat illis,Quomo-
do poteſt ſatanas ſatanam eiicere? Et ſi
regnum in ſe diuidatur,non poteſt re-
gnum illud ſtare.Et ſi domus ſuper ſe-
metipſam diſpartiatur:non poteſt do-
mus illa ſtare.Et ſi ſatanas conſurrexit
in ſemetipſum:diſpartitus eſt,& nō po
terit ſtare,ſed finem habet. Nemo po-
teſt vaſa fortis ingreſſus in domū eius
diripere,niſi prius fortem alliget, & D
tunc domum eius diripiet.||Amen di- Mat.12
co vobis quoniam omnia dimittentur luc.12.
filiis hominum peccata,& blaſphemię
quibus blaſphemauerint,qui autē blaſ-
phemauerit in ſpiritum ſanctum,non
habet remiſſionē in æternum,ſed reus
erit æterni ᵃdelicti⁾:quoniam dicebant ᵃiudic
Spiritum immundum habet. ¶||Et ve- Mat.12
niunt mater eius & fratres:& foris ſtā luc.8.c
tes miſerunt ad eum. Et ſedebat circa
eum turba:& dicunt ei.Ecce mater tua
& fratres tui foris quærunt te. Et re-
ſpondens eis, ait, Quæ eſt mater mea
& fratres mei? Et circūſpiciens eos qui
in circuitu eius ſedebant,ait,Ecce ma-
ter mea & fratres mei.Qui enim fece-
rit voluntatē dei:hic frater meus & ſo
ror mea & mater mea eſt.

CAP. IIII.

Parabola ſeminantis. Donum dei, cognitio euangelii. Parabolæ. Expoſitio parabolæ ſeminantis. Spinæ. Diuitiæ. Concupiſcentiæ. Lucerna. Menſura Sementis iacta in terram. Granum ſinapis. Ventis imperat Chriſtus. Dormit Chriſtus ſuper ceruical. Fides.

ET ||iterum cœpit docere ⁼ad⁾ mare:& congregata eſt ad eum turba multa, ita vt in nauim aſcendens ſederet in mari, & omnis turba circa mare ſuper terram erat: & docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis

in doctrina ſua, Audite. Ecce, exiit ſeminans ad ſeminandũ. Et ⁼dum ſeminat⁾, aliud cecidit circa viam, & venerũt volucres cæli & comederunt illud. Aliud vero cecidit ſuper petroſa vbi non habuit terram multam: & ſtatim exortum eſt, quoniam non habebat altitudinem terræ: & quando exortus eſt ſol, exæſtuauit, & eo quòd non habebat radicem, exaruit. Et aliud cecidit in ſpinas: & aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocauerunt illud, & fructum non dedit. Et aliud cecidit in terram bonam: & dabat fructũ aſcendentem & creſcentem, & afferebat vnum ⁼triceſimum⁾, & vnum ſexa-
B geſimum, & vnum centeſimum. Et dicebat, Qui habet aures audiẽdi, audiat. ¶Et cum eſſet ⁼ſingularis⁾, interrogauerunt eum hi qui ⁼cum eo erant⁾ duodecim parabolam. Et dicebat eis, Vobis datum eſt noſſe myſterium regni dei: illis autem qui ⁼foris ſunt⁾, in parabo-

lis omnia fiunt, ||vt videntes videant Iſa.6.c.
& non videant, & audiẽtes audiant & Matt.13.b
non intelligant, nequando conuertan- Luc.8.b
tur, & dimittantur eis peccata. Et ait il Ioha.12.f.
lis, Neſcitis parabolam hanc? & quomo act.28.f
do omnes parabolas cognoſcitis? Qui rom.11.b.
ſeminat: verbum ſeminat. Hi autẽ ſunt qui circa viam: vbi ſeminatur verbum, & cum audierint, confeſtim venit ſatanas, & aufert verbum quod ſeminatum eſt in cordibus eorum. Et hi ſunt ſimiliter qui ſuper petroſa ſeminantur: qui cum audierint verbum, ſtatim cũ gaudio accipiunt illud: & non habent radi-
cem in ſe, ſed ⁼temporales⁾ ſunt: deinde ⁼tẽporarii
orta tribulatione vel perſecutione propter verbum, confeſtim ſcandalizãtur. Et alii ſunt qui in ſpinis ſeminantur: hi
ſunt qui verbum audiunt, & ⁼ærumnæ⁾ ⁼curæ
ſeculi* & deceptio diuitiarum, & circa *huius
reliqua concupiſcentiæ introeuntes ſuf C
focant verbum, & ſine fructu efficitur. Et hi ſunt qui ſuper terram bonam ſeminati ſunt: qui audiunt verbum & ſuſcipiunt, & fructificant, vnum trigeſimum, vnum ſexageſimũ, & vnum cen-
teſimũ. ¶||Et dicebat illis, Nunquid ve- Mat.5.b.I.
nit lucerna vt ſub modio ponatur, aut 8.c.11.e.
ſub lecto? Nónne vt ſuper cãdelabrum Mat.10.c.
ponatur? ||Non eſt enim aliquid abſcon luc.8.c.
ditum, quod non manifeſtetur: nec factum eſt occultum, quod non veniat in
⁼palam⁾. Si quis habet aures audiendi, ⁼propatu
audiat. ¶Et dicebat illis, Videte quid lum
audiatis. ||In qua menſura menſi fueri- Mat.7.a
tis, ⁼remetietur⁾ vobis & adiicietur vo Luc.6.f
bis* ||Qui enim habet, dabitur illi: & ⁼menſura
qui non habet, etiam quod habet aufe bitur
retur ab eo. ¶Et dicebat, Sic eſt regnũ * qui au-
dei, quemadmodum ſi homo iaciat ſe- ditis.
mentem in terram, & dormiat, & exur mat.13.c
gat nocte & die, & ſemen germinet & 25.c.luc.8
increſcat dum neſcit ille. Vltrò enim c.19.d.
terra fructificat, primum herbam, deinde ſpicam, deinde plenum frumentum in ſpica. Et cum ex ſe produxerit fructus: ſtatim mittit falcem, quoniam ad-
eſt meſſis. ¶||Et dicebat, Cui aſſimilabi- Mat.13.e
mus regnum dei? aut ⁼cui parabolæ⁾ cõ luc.13.d
parabimus illud? Sicut granum ſinapis: ⁼qua para
quod cum ſeminatum fuerit in terra, bola
minus eſt omnibus ſeminibus quę ſunt D
in terra: & cum ſeminatum fuerit aſcendit in arborem, & fit maius omnibus

oleribus, & facit ramos magnos, ita vt
=nidificare possint ſub vmbra eius aues cæli =habitare). Et talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire: ſine parabola autem nō loquebatur
aperiebat eis. ſeorſum autem, diſcipulis ſuis =diſſerebat) omnia. ¶||Et ait illis in illa die,
Matt. 8. c luc. 8. d. cum ſero eſſet factum, Trāſeamus =contra). Et dimittentes turbam aſſumunt
=in vlteriorem ripam. eum ita vt erat in naui: & aliæ =naues) erant cum illo. Et facta eſt procella magna venti, & fluctus =mittebat) in nauim, ita vt impleretur nauis. Et erat ipſe in puppi ſuper ceruical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi, Magiſter, non ad te pertinet quia perimus? Et exurgens comminatus eſt vēto, dixit mari, Tace obmuteſce. Et ceſſauit ventus: & facta eſt tranquillitas magna. Et ait illis, Quid timidi eſtis? =necdum) habetis fidem? Et timuerunt timore magno:
=nauiculę
=irruebāt
=Quiſnā & dicebant ad alterutrum, =Quiſputas) eſt iſte, quia & ventus & mare obediūt ei?

CAP. V.

Dæmoniacus ſanatur. Dęmon agnoſcens Chriſtum. Legio. Dæmonia in porcos intrant. Annuntiare miſericordiam dei. Iairi filia ſanatur. Mulier à profluuio ſanguinis ſanatur. Medici. Fides. Fides. Dormire.

Mat. 8. d luc. 8. d ET ||venerunt =trans fretum) maris in regionē =Garaſenorum). Et exeunti ei de naui, ſtatim occurrit
=in vlteriorē ripā =Gadarenorum. de monumentis homo in ſpiritu immundo, qui domicilium habebat in monumentis. & neq; catenis iam quiſquam poterat eum ligare: quoniam ſæpe compedibus & catenis vinctus, dirupiſſet catenas, & compedes cōminuiſſet: & nemo poterat eū domare. & ſemper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans & concidens ſe lapidibus. Videns autem Ieſus à longe, cucurrit, & adorauit eum: & clamās voce magna dixit, Quid mihi & tibi Ieſu fili dei altiſſimi? adiuro te per deum ne me torqueas. Dicebat eñ illi, Exi ſpiritus immunde ab homine iſto. Et interrogabat eum, Quod tibi nomen eſt? Et dicit ei, Legio mihi nomen eſt: quia multi ſumus. Et deprecabatur eum multum, ne ſe expelleret extra regionem.
=iuxta Erat autem ibi =circa) montē grex porcorum magnus, paſcens in agris. Et de-

precabantur eum =ſpiritus), dicentes, =omnes dæm
Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus. Et conceſſit eis ſtatim Ieſus. Et exeuntes ſpiritus immundi, introierunt in porcos: & magno impetu grex præcipitatus eſt in mare, ad duo millia, & ſuffocati ſunt in mari. Qui autem paſcebant eos, fugerunt, & nuntiauerunt in ciuitatem & in agros. Et egreſſi ſunt videre quid eſſet factum: & veniunt ad Ieſum: & vident illum qui à dæmonio

vexabatur, ſedentem, veſtitum, & ſanæ mentis*: & timuerunt. Et narrauerunt *eum habi legio
illis qui viderant, qualiter factum eſſet ei qui dæmonium habuerat: & de porcis. Et rogare cœperunt eum vt diſcederet de finibus eorum. Cumq; aſcenderet nauim, cœpit illum deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat vt eſſet cum illo: & non admiſit eum, ſed ait illi, Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis quanta tibi dominus fecerit, & miſertus ſit tui. Et abiit, & cœpit prędicare in Decapoli quanta tibi feciſſet Ieſus: & omnes mirabātur. ¶||Et cum =trāſ Mat.
cendiſſet) Ieſus in naui rurſum transfretum, conuenit turba multa ad eum, & Luc. =traie ſet
erat circa mare. Et venit quidam de archiſynagogis nomine Iairus: & videns

eum procidit ad pedes eius, & deprecabatur eum multum, dicens, Quoniã filia mea in extremis eſt, Veni, impone manum tuam ſuper eam, vt ſalua ſit & viuat. Et abiit cum illo: & ſequebatur eum turba multa, & comprimebant eũ. ¶Et mulier quæ erat in profluuio ſanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpeſſa à compluribus medicis, & =erogauerat) omnia ſua, nec quicquam =profecerat), ſed magis deterius habebat: cum audiſſet de Ieſu, venit in turba retro, & tetigit veſtimentum eius: dicebat enim, Quia ſi vel veſtimentum eius tetigero, ſalua ero. Et cõfeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis eius: & =ſenſit) corpore qua ſanata eſſet à plaga. Et ſtatim Ieſus in ſemetipſo cognoſcens virtutem quæ exierant de =illo), conuerſus ad turbam aiebat, Quis tetigit veſtimenta mea? Et dicebãt ei diſcipuli ſui, Vides turbam comprimentem te: & dicis, Quis me tetigit? Et circunſpiciebat videre eam quæ hoc fecerat. Mulier vero timens & tremens, ſciens quod factum eſſet in ſe: venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei, Filia, fides tua te ſaluam fecit: vade in pace, & eſto ſana à plaga tua. ¶Adhuc eo loquente veniunt nuntii ab archiſynagogo, dicentes, Quia filia tua, mortua eſt: quid vltrà vexas magiſtrum? Ieſus autẽ audito verbo quod dicebatur, ait archiſynagogo, Noli timere: tantummodo crede. Et non admiſit quenquam ſe ſequi, niſi Petrum & Iacobum & Iohannem fratrem Iacobi. Et veniunt in domũ archiſynagogi, & vidit tumultum, & flentes, & eiulantes multum. Et ingreſſus ait illis, Quid =turbamini) & ploratis? puella non eſt mortua, ſed dormit. Et irridebant eum. Ipſe vero eiectis omnibus, aſſumit patrem & matrem puellæ, & qui ſecum erant, & ingrediuntur vbi puella erat iacens. Et tenens manum puellæ ait illi, Talitha cumi, quod eſt interpretatum, Puella (tibi dico) ſurge. Et confeſtim ſurrexit puella: & ambulabat. erat autem annorum duodecim. Et obſtupuerunt ſtupore magno. Et præcepit illis vehementer vt nemo id ſciret: & iuſſit dari illi manducare.

D

CAP. VI.

Prædicans Chriſtus in patria ſua, non ſuſcipitur. Scandalizare. Propheta. Incredulitas Nazaræorum. Mittuntur apoſtoli. Pulueris excuſſio. Pœnitẽtia. Oleum. Iudicium Herodis de Chriſto. Iohannes quare incarceratus. Herodias. Herodes metuit Iohannem. Saltare. Caput Iohannis amputatum datur ſaltatrici. Sepelitur hohannes. Apoſtoli reuerſi à prædicatione. Docet Chriſtus turbas in deſerto. Panis quinq;, & duobus piſcibus ſaturãtur 5000. homines. Apoſtolis contrarius ventus in mari. Phantaſma. Fides. Sanantur infirmi tactu veſtimenti Chriſti.

E

T Iegreſſus inde, abiit in patriam ſuam: & ſequebãtur eum diſcipuli ſui. Et facto ſabbatho cœpit in ſynagoga docere: & multi audientes =admirabantur) in doctrina eius, dicentes, Vnde huic hęc omnia? & quæ eſt ſapientia quæ data eſt illi, & virtutes tales quæ per manus eius efficiuntur? Nónne hic eſt faber filius Mariæ frater Iacobi & Ioſeph & Iudæ & Simonis? nónne & ſorores eius hic =nobiſcum) ſunt? Et ſcandalizantur in illo. Et dicebat illis Ieſus, Quia non eſt pro-

Mat. 13. g. luc. 4. c iohã. 4. f.

=obſtupeſcebant

=apud nos

ᵃin nullo pheta ᵃſine honore⁾ niſi in patria ſua, &
pretio ha in domo ſua, & ᵃin cognatione ſua⁾. Et
bitus, non poterat ibi virtutem vllam facere,
ᵃinter co- niſi paucos infirmos impoſitis mani-
gnatos bus curauit : & mirabatur propter in-
ſuos. credulitatem eorũ, & circuibat caſtel-
Mat.10.a. la in circuitu, docẽs. ¶‖Et vocauit duo
luc.9.a. decim : & cœpit eos mittere binos, &
B dabat illis poteſtatem ᵃſpirituum im-
ᵃaduerſus mundorum⁾. Et præcepit eis ne quid
ſpiritꝰ im tollerent in via, niſi virgã tantum: non
mundos. peram, non panem, neque in zona æs,
ſed calceatos ſandaliis, & ne indueren-
tur duabus tunicis. ¶Et dicebat eis,
ᵃVbicũꝗ ᵃQuocunque introieritis in domum, il
lic manete donec exeatis inde. & qui-
cunque non receperint vos, nec audie
Act.13.g rint: ‖exeuntes inde, excutite puluerẽ
ᵃ q eſt ſub ᵃde⁾ pedibus veſtris in teſtimonium il
*Amẽ di- lis. * Et exeuntes prædicabant vt pœ-
co vobis, nitentiam agerent : & dæmonia multa
tollerabi- eiiciebant, & vngebant oleo multos æ-
lius erit gros, & ſanabãtur. ¶‖Et audiuit rex He
Sodomis rodes (manifeſtum enim factum eſt no
aut Go- men eius) & dicebat, Quia Iohãnes Ba
morrhæis ptiſta reſurrexit à mortuis: & propter-
in die iu- ea virtutes operãtur in illo. Alii autem
dicii, q̃ il- dicebant. Quia Elias eſt. Alii vero dice
liciuitati. bant, Quia propheta eſt, quaſi vnus ex
Mat.14.a. prophetis. ‖Quo audito, Herodes ait,
Luc.9.a Quem ego decollaui Iohannem, hic* à
Matt.14.a mortuis reſurrexit. Ipſe enim Herodes
luc.3.d C miſit ac tenuit Iohannẽ, & vinxit eum
*eſt: ipſe in carcere propter Herodiadem vxorẽ
Philippi fratris ſui, quia duxerat eam.
Dicedat enim Iohannes Herodi, Non
licet tibi habere vxorem fratris tui. He-
rodias autem inſidiebatur illi: & vole-
bat occidere eum, nec poterat. Hero-
des autem metuebat Iohannem, ſciens
ᵃobſerua- eum virum iuſtum & ſanctũ: & ᵃcuſto-
bat diebat⁾ eum, & audito eo multa facie-
bat: & libenter eum audiebat. Et cum
ᵃin nata- dies opportunus accidiſſet, Herodes ᵃna
litiis ſuis talis ſui⁾ cœnam fecit principibus &
tribunis & primis Galilææ. Cumꝗ in-
troiſſet filia ipſius Herodiadis, & ſaltaſ-
ſet, & placuiſſet Herodi, ſimulque re-
cumbentibus : rex ait puellæ. Pete à
me quod vis: & dabo tibi: & iurauit il-
ᵃvſꝗ ad li, Quia quid petieris dabo tibi, ᵃli-
cet⁾ dimidium regni mei. Quæ cum
D exiſſet, dixit matri ſuæ. Quid petam?
At illa dixit, Caput Iohannis Baptiſtæ.

Cumque introiſſet ſtatim cum feſtina-
tione ad regem, petiuit dicens, volo vt
protinus des mihi in diſco caput Io
hannis Baptiſtę. Et contriſtatus eſt rex.
Propter iuſiurandum & propter ſimul
diſcumbentes noluit eam contriſtare:
ᵃſed⁾ miſſo * ſpiculatore præcepit af- ᵃ&
ferri caput eius in diſco, & decollauit *re

eum in carcere. Et attulit caput eius in
diſco: & dedit illud puellæ, & puella
dedit matri ſuæ. Quo audito, diſcipuli
eius venerunt, & tulerunt corpus eius:
& poſuerunt illud in monumẽto. ¶‖Et Mat.
conuenientes apoſtoli ad Ieſum renun Luc.
tiauerunt ei omnia quæ egerant & do
cuerant. Et ait illis, Venite ſeorſum in
deſertum locum, & requieſcite puſillũ.
Erant enim qui veniebãt & ᵃredibant⁾ ᵃabi
multi: & nec ſpatium manducandi ha-
bebant. Et ᵃaſcendẽtes in nauim⁾, ᵃab- ᵃabi
ierunt⁾ in deſertum locum ſeorſum. Et E
viderunt eos abeuntes, & cognouerũt
ᵃmulti⁾: & pedeſtres de omnibus ci- ᵃeum
uitatibus concurrerunt illuc, & præ-
uenerunt eos*. ¶‖Et exiens vidit tur- *& c
bam multã Ieſus : & miſertus eſt ſuper uene
eos, quia erant ſicut oues non habentes ad il
paſtorem, & cœpit illos docere multa. Matt.

14.b ¶‖Et cũ iam hora multa fieret, acceſſe
.b. runt* diſcipuli eius, dicentes, Deſertus
5.a. eſt locus hic, & iam hora =præteriit): di
eum mitte illos, vt euntes in =proximas vil-
lta las & vicos, emant ſibi cibos =quos mã-
cũ ia ducent). Et reſpondens ait illis, Date
es illis manducare. Et dixerunt ei, Euntes
id e- emamus ducẽtis denariis panes: & da
man bimus illis mãducare. Et dicit eis, Quot
t nõ panes habetis? ite, & videte. Et cum co
nt, gnouiſſent, dicunt, Quinque: & duos
tribu piſces. Et præcepit illis vt accumbere
onui facerent omnes =ſecundum contuber-
nia) ſuper viride fœnum. Et diſcubue-
areo runt =in partes) per centenos & quin-
quagenos. Et acceptis quinque pani-
F bus, & duobus piſcibus: intuens in cæ-
lum benedixit, & fregit panes, & de-
dit diſcipulis ſuis vt ponerẽt ante eos:
& duos piſces diuiſit omnibus. Et man
ducauerunt omnes, & ſaturati ſunt. Et
ſuſtulerunt reliquias fragmentorũ duo
decim cophinos plenos, & de piſci-
bus. Erant autem qui manducauerunt
nes, *, quinque millia virorum. ¶‖Et ſtatim
, coegit diſcipulos ſuos aſcendere na-
.14.c uim, vt præcederent eum trãs fretum
6.b ad Beth-ſaidam: dum ipſe dimitteret
populum. Et cum dimiſiſſet eos, abiit
in montẽ orare. Et cum ſero eſſet, erat
nauis in medio mari, & ipſe ſolus in
terra. Et videns eos laborantes in re-
migando (erat enim ventus contra-
rius eis) & circa quartam vigiliam no-
ctis venit ad eos ambulans ſupra ma-
re: & volebat præterire eos. At illi vt
G viderunt eum ambulantem ſupra ma-
re, putauerunt phantaſma eſſe: & excla
mauerunt. Omnes enim viderunt eum:
& conturbati ſunt. Et ſtatim locutus eſt
cum eis: & dixit eis, Confidite, ego ſũ:
nolite timere. Et aſcendit ad illos in na
deſu uim: & ceſſauit ventus. Et =plus magis)
mo- intra ſe ſtupebant*, non enim intelle-
n xerunt de panibus, erat enim cor eo-
admi rum obcæcatum. ¶‖Et cum trãſfretaſ-
itur. ſent, venerunt in terram Genezareth:
14 d & applicuerunt*. Cumq; egreſſi eſſent
portũ de naui, continuo agnouerunt eum: &
rcum percurrentes vniuerſam* regionem il
tũ lam, cœperũt in grabatis eos qui ſe ma
le habebant circunferre vbi audiebãt
eum eſſe. Et quocunque introibat in vi
ſs cos vel in villas aut ciuitates, =in pla-
teis) ponebant infirmos, & deprecabã-
tur eum vt vel fimbriam veſtimenti e-
ius tangerent, & quotquot tangebant
eum, ſalui fiebant.

CAP. VII.

Manibus non lotis comedentes a-
poſtoli, reprehenduntur. Doctrina ho-
minum, de lotionibus. Apocritæ, præ-
ceptis dei præferentes Iudæi. Parẽtes.
Coinquinantia hominem. Imprudens.
Cor. Chananæa orat pro dæmoniaca fi
lia. Filii. Canes. Surdus mutus ſanatur.

ET ‖cõueniunt ad eum phariſæi & Mat.15.a.
quidam de ſcribis, venientes ab
Ieroſolymis. Et cũ vidiſſent quoſ-
dam ex diſcipulis eius =commu- =inquina
nibus) manibus, id eſt non lotis, man- tis
ducare panes, =vituperauerunt). Pha- & infra.
riſæi enim & omnes Iudæi, niſi crebro =incuſa-
lauerint manus non manducant, te- uerunt.
nentes traditionem ſeniorum: & à fo-
ro, niſi =baptizentur), non comedunt, =abluti
& alia multa ſunt quæ =tradita ſunt il- fuerint,
lis ſeruare, baptiſmata) calicum & vr- =accepe-
ceorum & æramentorum & lectorum. rũt tenẽ-
Et interrogabant eum phariſæi & ſcri- da, ablu-
bæ, Quare diſcipuli tui non ambulant tiones
iuxta traditionem ſeniorum, ſed com-
munibus manibus manducant panem?
At ille reſpondens dixit eis, Bene pro-
phetauit Iſaias de vobis hypocritis, ſi-
cut ſcriptum eſt, ‖Populus hic, labiis Iſa.29.d.
me honorat, cor autem eorum =longe =procul
eſt) à me, in vanum autem me colunt, abeſt
docentes doctrinas & præcepta homi B
num. Relinquentes enim mãdatum dei
tenetis traditiones hominum, baptiſ-
mata vrceorum & calicum: & alia ſi-
milia =his) facitis multa. Et dicebat il- =huiuſmo
lis, Bene =irritũ feciſtis) præceptũ dei, di.
vt traditionem veſtram ſeruetis. Moy- =reiicitis
ſes enim dixit, ‖Honora patrem tuum Exo.20.c
& matrem tuam: &, ‖Qui maledixerit deut.5.b.
patri vel matri, morte moriatur: Vos ephe.6.a
autem dicitis, Si dixerit homo patri Exo.21.c.
vel matri, Corban, quod eſt donum, leuit.20 b
quodcunque ex me, tibi profuerit: & pro.20.c
vltra non dimittitis eum quicquam fa
cere patri ſuo aut matri, =reſcinden- =vel, abro
tes) verbum dei per traditionem ve- gantes
ſtram quam tradidiſtis, & ſimilia hu-
iuſmodi multa facitis. ¶Et aduocans
=iterum) turbam dicebat illis, Audite =totam

me omnes,& intelligite. Nihil eſt ex-
trà hoiem introiens in eũ,qđ poſſit eũ
coinquinare,ſed quæ de homine pro-
* coinquinant cedunt, illa ſunt quæ =communicant⁾
hominem. Si quis habet aures audien-
C di,audiat. Et cum introiſſet in domum
=de parabola. à turba interrogabãt diſcipuli eius=pa-
rabolam⁾. Et ait illis, Sic & vos= impru-
=ſine itelligentia dentes⁾eſtis? Non intelligitis quia om-
ne extrinſecus introiens in hominem,
non poteſt eum communicare:quia nõ
intrat in cor eius, ſed in ventrem va-
dit,& in ſeceſſum exit,purgans omnes
eſcas? Dicebat autem quoniam quæ de
homine exeunt, illa communicant ho
minem. Abintus enim de corde homi-
num malæ cogitationes procedunt,
adulteria,fornicatiões,homicidia,fur-
ta,auaritiæ,nequitiæ, dolus, impudi-
citiæ,oculus malus,blaſphemia,ſuper-
bia,ſtultitia. Omnia hæc mala abintus
procedunt,& communicant hominẽ.
Mat,15.c. ¶||Et inde ſurgens abiit in fines Tyri et
Sidonis:& ingreſſus domum, neminẽ
voluit ſcire, & non potuit latere, mu-
lier enim ſtatim vt audiuit de eo, cu-
ius filia habebat ſpiritumimmundum,
intrauit,& ꝓcidit ad pedes. Erat enim
mulier gentilis, Syrophœniſſa genere.
Et rogabat eum vt dæmonium eiice-
ret de filia eius. Qui dixit illi, Sine pri-
us ſaturari filios,non eſt enim bonum
=catellis ſumere panem filiorum,& mittere=ca-
nibus⁾. At illa reſpondit, & dicit illi,
Vtique domine,nam & catelli come-
dunt ſub menſa de micis puerorum. Et
ait illi, Propter hunc ſermonem vade,
exiit dæmonium à filia tua. Et cum
abiiſſet domum ſuam,inuenit puellam
iacentem ſupra lectum, & dæmonium
Mat,15.c. exiiſſe. ¶||Et iterum exiens de finibus
D Tyri,venit per Sidonem ad mare Ga-
lilææ inter medios fines Decapoleos.
*impeditæ linguæ Et adducunt ei ſurdum=& mutum⁾: &
deprecabantur eum vt imponeret illi
manum. Et apprehendens eum de tur-
ba ſeorſum,miſit digitos ſuos in auricu
las eius:& expuẽs, tetigit linguam eius
& ſuſpiciens in cælũ, ingemuit: & ait
illi, Hephethah, quod eſt adaperire. Et
ſtatim apertæ ſunt aures eius:& ſolu-
tum eſt vinculum linguæ eius, & lo-
quebatur recte. Et præcepit illis ne cui
dicerent. Quanto autem eis præcipie-
bat,tanto magis=plus⁾prædicabant,& =plus
eo amplius=admirabantur⁾, dicentes, tius
||Bene omnia fecit:& ſurdos fecit audi- =ſtu
re,& mutos loqui. Gei ecci

CAP. VIII.

Panibus ſeptem ſatiantur 4000.
hominum. Signa quærunt Iudæi. A fer
mento ſiue doctrina phariſæorum ca-
uẽdum. Cæcus ſanatur. Populi opinio
de Chriſto. Apoſtolorum de Chriſto cõ
feſſio. De paſſione ſua præmonet Chri-
ſtus apoſtolos. Satan. Sequi Chriſtum.
Crux. Animam perdere. Erubeſcere de
Chriſto.

IN||diebus illis iterũ cũ turba multa Mat.
eſſet,nec haberẽt quod mãducarẽt:
conuocatis*diſcipulis,ait illis, Mi- *Ieſu
ſereor ſuper turbam:quia ecce iam
triduo=ſuſtinent me⁾, nec habẽt quod =man
manducent, & ſi dimiſero eos ieiu- apud
nos in domum ſuam, deficient in via
quidam enim ex eis delonge venerũt.
Et reſpõderunt ei diſcipuli ſui, Vnde
iſtos quis poterit hic ſaturare panibus
in ſolitudine? Et interrogauit eos, Quot
panes habetis? Qui dixerũt. Septẽ. Et ꝑ-
cepit turbæ diſcũbere ſuper terrã. Et
accipiẽs ſeptẽ panes, gratias agẽs fre-
git:& dabat diſcipulis ſuis vt appone-

rent,& appoſuerunt turbæ. Et habebãt
piſciculos paucos: & ipſos benedixit,
& iuſſit apponi. Et manducauerunt &
ſaturati ſunt: & ſuſtulerũt quod ſuper-
auerat de fragmentis ſeptem ſportas.
Erant autem qui manducauerant, quaſi
16.a quatuor millia: & dimiſit eos. ¶||Et ſta-
2.g. tim ⁼aſcendens ⁾ nauim cum diſcipulis
ceſſo ſuis, venit in partes Dalmanutha. Et
exierunt phariſæi, & cœperunt con-
quirere cum eo, quærẽtes ab illo ſignũ
de cælo, tentantes eum. Et ingemiſcens
B ſpiritus, ait, Quid generatio iſta ſignum
quærit? Amen dico vobis, ſi dabitur ge
16.a nerationi iſti ſignũ. ¶||Et dimittẽs eos,
aſcẽdit iterũ nauim: & abiit trãs fretũ.
Et obliti ſunt panẽ ſumere: & niſi vnũ
panẽ nõ habebãt ſecum in naui. Et præ
cipiebat eis, dicẽs, Videte, & cauete à
fermento phariſeorũ & fermẽto Hero-
puta dis. Et ⁼cogitabãt ad alterutrũ ⁾, dicen-
inter tes, Quia panes non habemus. Quo co
gnito, ait illis Ieſus, Quid cogitatis
quia panes non habetis? nondum co-
gnoſcitis nec intelligitis? adhuc cæca-
tum habetis cor veſtrum? oculos ha
3.9.a bentes non videtis? & aures habentes
non auditis? ||Nec recordamini quan-
do quinque panes fregi in quinque
millia, & quot cophinos fragmento-
rum plenos ſuſtuliſtis? Dicunt ei, Duo-
C decim. Quando & ſeptẽ panes in qua-
enas tuor millia, quot ſportas * fragmento
rum tuliſtis? Et dicunt ei, Septem. Et
dicebat eis, Quomodo nondum intel-
ligitis? ¶Et veniũt Beth-ſaidam: & ad
dunt ei cæcum, & rogabant eum vt il
lum tangeret. Et apprehenſa manu cæ-
ci, eduxit eum extra vicum: & expuẽs
in oculos eius impoſitis manibus ſuis,
interrogauit eum ſiquid videret. Et
aſpiciens ait, Video homines velut ar-
bores, ambulantes. Deinde iterum im
cit eũ poſuit manus ſuper oculos eius: & ⁼cœ
picere pit videre ⁾, & reſtitutus eſt, ita vt
clare videret omnia. Et miſit illum
in domum ſuam, dicens, Vade in do-
mum tuam: & ſi in vicum introieris,
it.16.b nemini dixeris. ¶||Et egreſſus eſt Ieſus
.9.c. & diſcipuli eius in caſtella Ceſareæ
Philippi: & in via interrogabat diſci-
pulos ſuos, dicens eis, Quem me di-
cunt eſſe homines? Qui reſponderunt
illi, dicentes, Iohannem Baptiſtam,
alii Eliam, alii vero quaſi vnum de
prophetis. Tunc dicit illis, Vos ve-
ro, quem me eſſe dicitis? Reſpondẽs
Petrus ait ei, Tu es CHRISTVS.
Et comminatus eſt eis ne cui dicerent
de illo. ¶Et cœpit docere eos quo-
niam oportet filium hominis pati mul
ta, & reprobari à ſenioribus & à ſum-
mis ſacerdotibus & ſcribis, & occi-
di: & poſt tres dies reſurgere. Et palã
verbum loquebatur. Et apprehendens
eum Petrus, cœpit increpare eum. Qui
conuerſus & videns diſcipulos ſuos, cõ
minatus eſt Petro, dicens, vade retro
me ſatana, quoniã nõ ſapis quę dei ſũt,

ſed quæ ſunt hominum. ¶Et conuoca-
ta turba cum diſcipulis ſuis, dixit eis,
||Si quis vult me ſequi, deneget ⁾ ſe Mat.16.d
metipſum: & tollat crucem ſuam, & 10.d.luc.
ſequatur me. ⁼Qui ⁾ enim voluerit 9.c.14.f.
animam ſuam ſaluam facere, perdet 17.g.
eam: qui autem perdiderit animã ſuam ioh.12.d.
propter me & euangelium, ſaluam fa- ⁼abneget
ciet eam. Quid enim proderit homini ⁼Quicũq;
ſi lucretur mundum totum: & ⁼detri ⁼iacturã
mentum ⁾ animæ ſuæ faciat? Aut quid
dabit homo cõmutationis pro anima Mat.10.d
ſua? ||Qui enim ⁼me confuſus fuerit & lu.9.c.
12.b.

verba mea⁾in generatione iſta adulte-
=erubeſcet de eo ra & peccatrice: & filius hominis=confundetur eum ⁾ cum venerit in gloria patris ſui cum angelis ſanctis.

CAP. IX.

Transfiguratio Chriſti. Audiendus Chriſtus. De Elia Iohanne Baptiſta. Spiritum mutū habēs, ſanatur. Salutatio. Corripit apoſtolos incredulos Chriſtus. Fides. Oratio cum ieiunio. Præmonet Chriſtus apoſtolos paſſionis ſuæ. Quis maior inter apoſtolos. Puerum complectitur Chriſtus. Eiiciens dæmonia in nomine Chriſti. Aquam in nomine Chriſti dare. Scandalizare credentem. Manus & pedis abſciſſio. Vermis. Oculi erutio. Sal. Pax.

Mat.16.d luc.9.c ET dicebat illis, ||Amē dico vobis, quia ſunt quidam de hic ſtātibus qui non guſtabunt mortem, donec videant regnum dei=veniens⁾ (=veniſſe)
Mat.17.a luc.9.d. in virtute. ¶||Et poſt dies ſex aſſumpſit Ieſus Petrum & Iacobum & Iohannē: & ducit illos in mōtem excelſum ſeorſum ſolos, &= transfiguratus⁾ eſt coram (= trāſformatus) ipſis & veſtimēta eius facta ſunt ſplendentia & candida nimis velut nix, qualia fullo non poteſt ſuper terram candida facere. Et=apparuit⁾illis Elias cum (=viſ) Moyſe: & erant loquentes cum Ieſu. Et reſpondens Petrus, ait Ieſu, Rabbi bonum eſt nos hic eſſe: & faciamus tria tabernacula, tibi vnum, & Moyſi vnū, & Eliæ vnum. Non enim ſciebat quid diceret. erant enim timore exterriti, & facta eſt nubes obumbrans eos: & venit vox de nube, dicens, Hic eſt filius meus chariſſimus: audite illum. Et B ſtatim circunſpicientes, neminem amplius viderunt niſi Ieſum tantum ſecum. ¶||Et deſcendentibus illis de mōte, præcepit illis ne cuiquam quod vidiſſent, narrarent: niſi cum filius hominis á mortuis reſurrexerit. Et verbum (Mat.) continuerunt apud ſe: conquirentes quid eſſet, Cū á mortuis reſurrexerit. ¶Et interrogabant eum dicētes, ||Quid (Mala) ergo dicunt phariſæi & ſcribæ quia Eliam oporteat venire primum? Qui reſpondens, ait illis. Elias cū venerit, primo reſtituet omnia: & quomodo||ſcriptum eſt=in filium⁾ hominis, vt multa (Iſa.53 =de h) patiatur & contemnatur Sed dico vobis quia & Elias venit (& fecerunt illi quæcunque voluerunt) ſicut||ſcriptum (Mala) eſt de eo. ¶ ||Et veniens ad diſcipulos (Mat.1 luc.9) ſuos, vidit turbam magnam circa eos, & ſcribas conquirentes cum illis. Et cō C feſtim omnis populus videns Ieſum, ſtupefactus eſt, & expauerunt: accurrentes ſalutabant eum. Et interrogauit eos, Quid inter vos conquiritis? Et reſpondens vnus de turba, dixit, Magiſter, attuli filium meum ad te habentem ſpiritum mutum: qui vbicunque eum apprehenderit, =allidit⁾illum, & (=lacer) ſpumat, & ſtridet dentibus ſuis, & areſcit, & dixi diſcipulis tuis vt eiicerent illum, & non potuerunt. Qui reſpondens eis, dixit, O generatio incredula, quandiu apud vos ero? quandiu vos patiar? afferte illum ad me. Et attulerunt D =eum⁾. Et cum vidiſſet eum, ſtatim ſpi- (=illi a eum.) ritus=conturbauit⁾illum: & =eliſus⁾ in (=diſce pſit) terram, volutabatur ſpumans. Et interrogauit patrem eius, Quantum tempo ris eſt, ex quo ei hoc accidit? At ille ait, (=cade) Ab infantia: & frequenter eum in ignē & in aquam miſit vt eū perderet, ſed ſiquid potes, adiuua nos miſertus noſtri. Ieſus autē ait illi, Si potes credere omnia poſſibilia ſunt credenti. Et cō-

tinuo exclamans pater pueri, cum la-
chrymis aiebat, Credo domine: adiuua
incredulitatem meam. Et cum vidiſ-
ſet Ieſus concurrentem turbam, com-
minatus eſt ſpiritui immundo, dicens
illi, Surde & mute ſpiritus, ego præci-
pio tibi exi ab eo, & amplius ne intro-
eas in eum. Et exclamãs & multum di-
ſcerpens eum, exiit ab eo: & factus eſt
ſicut mortuus, ita vt multi dicerent,
Quia mortuus eſt. Ieſus autem tenens
manum eius, eleuauit eum: & ſurrexit.
Et cum introiſſet in domum diſcipuli
eius ſecreto interrogabant eum, Quare
nos non potuimus eiicere eum? Et dixit
illis, Hoc genus in nullo poteſt exire,
7.d niſi in oratione & ieiunio. ¶‖Et inde
.c. profecti prætergrediebatur Galilæam:
nec volebat quenquam ſcire. Docebat
E autem diſcipulos ſuos: & dicebat illis,
Quoniã filius hominis tradetur in ma-
nus hominum, & occident eum, & oc-
ciſus tertia die reſurget. At illi ignora
3.a. bant verbum: & timebant interrogare
.f eum. ¶‖Et venerũt Capharnaum. Qui
cũ domi eſſet, interrogabat eos, Quid

er in via tractabatis? At illi tacebant. ſi-
ſos quidem in via inter ſe diſputauerant

quis eorum maior eſſet. Et reſidens vo- =al
cauit duodecim: & ait illis, Si quis ba
vult primus eſſe, erit omnium =nouiſſi- vltimis,
mus, & omnium miniſter. Et accipiẽs
puerum, ſtatuit in medio eorum, quem
cum complexus eſſet, ait illis, Quiſquis
vnum ex huiuſmodi pueris receperit
in nomine meo: me recipit. & quicun-
que me ſuſceperit: non me ſuſcipit, ſed F
eum qui miſit me. ¶Reſpondit illi Iohã
nes, dicens, Magiſter, vidimus quẽdam
in nomine tuo eiicientem dæmonia
qui non ſequitur nos, & prohibuimus *quia nõ
eum*. Ieſus autem ait, Nolite prohibe ſequitur
re eum: nemo eſt enim qui faciat virtu nos
tem in nomine meo, & poſſit cito ma- 1.cor.12.a
le loqui de me. qui enim non eſt aduer
ſum vos, pro vobis eſt. ‖Quiſquis enim Mat.10.d
potum dederit vobis calicem aquæ in
nomine meo quia Chriſti eſtis amen di
co vobis non perdet mercedem ſuam.
¶‖Et quiſquis ſcandalizauerit vnum ex Mar.18.a
his puſillis credentibus in me: bonum Luc.17.a
eſt ei magis ſi circũdaretur =mola aſina =lapis mo
ria collo eius, & in mare mitteretur. laris
¶‖Et ſi ſcandalizauerit te manus tua, Mat.18.b
abſcinde illam. bonũ eſt tibi =debilem =mutilũ.
introire vitã, quàm duas manus haben
tem ire in gehennam in ignem inextin Iſa.66.g.
guibilem, vbi vermis eorũ non mori
tur, & ignis non extinguitur. Et ſi pes
tuus te ſcandalizat, amputa illum, bo-
num eſt tibi claudum introire in vitã
æternam, quàm duos pedes habentem
mitti in gehennã ignis inextinguibilis,
vbi vermis eorum nõ moritur, & ignis
nõ extinguitur. Quòd ſi oculus tuus ſcã
dalizat te, eiice eum. bonum eſt tibi lu
ſcum introire in regnum dei, quã duos
oculos habẽtẽ. mitti in gehennã ignis,
vbi vermis eorum nõ moritur, & ignis Matt.5.b
non inextinguitur. ‖Omnis enim igne Luc.14.g
ſalietur: & omnis victima ſale ſalietur.
Bonum eſt ſal. quod ſi ſal inſulſum fuerit:
in quo illud condietis? Habete in vobis
ſal, & pacem habete inter vos.

CAP. X.

Vxor ob ſolam fornicationem di-
mittẽda. Libellus repudii. Paruuli Chri
ſto offeruntur. Regnum dei, paruulorũ.
Impoſitio manuum. Vita æterna quo-
modo poſſideatur. Bonus deus. Dilige
re. Vendere omnia. Diuites. Confiden
tes in pecuniis. vita æterna, donum

dei. Relinquentes omnia propter euan
gelium. Perſecutio. Mortem ſuam præ-
nuntiat diſcipulis Chriſtus. Zebedæi fi
lii petunt ſedere à dextris Chriſti. Ca
lix. Baptiſmus. Miniſter. Redēptor Chri
ſtus. Cæcus viſum recipit. Fides.

T || inde exurgens venit in fines
Mat. 19. a — Iudeæ *vltra Iordanem: & conue
*per lo-cum qui eſt — niunt iterum turbę ad eum: & ſi-
cut conſueuerat, iterum docebat
illos. Et accedentes phariſæi interroga
bant eum, Si licet viro vxorem dimitte
re? tentantes eum. At ille reſpondens
dixit eis, Quid vobis pręcepit Moyſes?
Deu. 24. a — Qui dixerunt, ||Moyſes permiſit libellũ
repudii ſcribere, & dimittere. Quibus
reſpondens Ieſus ait, Ad duritiam cor-
dis veſtri ſcripſit vobis pręceptũ iſtud
*creationis — ab initio autem⁼ creaturæ⁾|| maſculum
& fœminã fecit eos deus.|| Propter hoc
Gen. 1. d. — relinquet homo patrem ſuum & ma-
Gen. 2. d. — trem: & adhærebit ad vxorem ſuam, &
1. cor. 6. d — erunt duo⁼ in carne vna⁾. Itaq; iam nõ
ephe. 5. g — ſunt duo, ſed vna caro.|| Quod ergo de-
*vna caro. — us coniunxit, homo non ſeparet. ¶Et
in domo iterum diſcipuli eius de eodē
B — interrogauerunt eum. Et ait illis, Qui-
cunque dimiſerit vxorem ſuam, & aliã
*aduerſus — duxerit: adulterium committit⁼ſuper⁾
eam. Et ſi vxor dimiſerit virum ſuum,
Mat. 19. b — & alii nupſerit, mœchatur.|| Et offere-
Luc. 18. b — bant illi⁼paruulas⁾, vt tangeret illos. Di
*tenellos — ſcipuli autem⁼comminabantur, offerē-
*crepabant — tibus. Quos cum videret Ieſus indigne
tulit, & ait illis, Sinite paruulos venire
ad me: & ne prohibueritis eos. talium
enim eſt regnum dei. Amē dico vobis:
quiſquis non receperit regnum dei ve
lut paruulus, non intrabit in illud. Et
complexans eos, & imponens manus
ſuper illos, benedicebat eos. ¶||Et cum
Mat. 19. b — egreſſus eſſet in viam, procurrens qui-
Luc. 18. d — dem genu flexo ante eum, rogabat eũ
dicens, Magiſter bone, quid faciam vt
*hæreditate poſſideam? — vitam æternam⁼ percipiam⁾? Ieſus au-
tem dixit ei. Quid me dicis bonum?
Nemo bonus, niſi vnus, deus.|| Præce-
Exo. 20. c — pta noſti, Ne adulteres, Ne occidas,
Ne fureris, Ne falſum teſtimonium di
xeris. Ne fraudem feceris, Honora pa-
trem tuũ & matrem. At ille reſpondēs
ait illi, Magiſter, hæc omnia obſeruaui
à iuuentute mea. Ieſus autem intuitus
eum, dilexit eum, & dixit ei, Vnum ti

bi deeſt: vade, quæcunq; habes vende,
& da pauperibus, & habebis theſaurũ
in cælo & veni ſequere me*. Qui con — * t
triſtatus in verbo, abiit mœrens. erat — cru
enim habens multas poſſeſſiones. Et cir
cũnſpiciens Ieſus ait diſcipulis ſuis,
Quàm difficile qui pecunias habent,
in regnum dei introibunt. Diſcipuli au
tem obſtupeſcebant in verbis eius. At
Ieſus rurſus reſpondēs ait illis, Filioli, q̃
difficile eſt confidentes in pecuniis, in
regnum dei introire? Facilius eſt came
lum per foramen acus tranſire, quàm
diuitē intrare in regnum dei. Qui⁼ma- — *an
gis admirabantur⁾, dicentes ad ſemet- — ſtup
ipſos, Et quis poteſt ſaluus fieri? Et in- — D
tuens illos Ieſus ait, Apud homines im
poſſibile eſt: ſed non apud deum, om-
nia enim poſſibilia ſunt apud deum.
¶ || Et poſt hæc cœpit ei Petrus di- — Mat
cere, Ecce, Nos dimiſimus omnia, & ſe
cuti ſumus te. Reſpondens Ieſus ait,
Amē dico vobis, nemo eſt qui reliquer-
rit domum, aut fratres, aut ſorores, aut
patrem, aut matrem, * aut filios, aut — *au
agros propter me & propter euan- — rem
gelium. quin accipiat centies tantum
nũc in tempore hoc, domos, & fratres,
& ſorores, & matres, & filios, & agros
cum perſecutionibus, & in ſeculo futu
ro vitam æternam. Multi autem erunt
primi, nouiſſimi: & nouiſſimi, primi.
¶||Erant autem in via aſcendentes Iero — Mat.
ſolymam: & præcedebat illos Ieſus & — Luc.
ſtupebant: & ſequentes timebant. Et aſ-
ſumens iterum duodecim, cœpit illis
dicere quæ eſſent ei ventura, Quia ec-
ce aſcendimus Ieroſolymã, & filius ho
minis tradetur principibus ſacerdotũ
& ſcribis & ſenioribus, & damnabunt
eum morte, & tradent eum gentibus,
& illudent ei, & conſpuent eum, & fla
gellabunt eum, & interficient eum, &
tertia die reſurget. ¶||Et accedunt ad — Mat.
eum Iacobus & Iohãnes filii Zebedæi,
dicentes, Magiſter volumus vt quod-
cũq; petierimus facias nobis. At ille di
xit eis, Quis vultis vt faciã vobis? Et di
xerunt, Da nobis vt vnus ad dextram
tuam, & alius ad ſiniſtram tuam ſedea-
mus in gloria tua. Ieſus autem ait eis,
Neſcitis quid petatis. poteſtis bibere ca
licem quē ego bibo: aut baptiſmo quo
ego baptizor, baptizari? At illi dixe-

runt ei, Poſſumus. Ieſus autem ait eis,
Calicem quidem quem ego bibo bibe-
tis, & baptiſmo quo ego baptizor ba-
ptizabimini:ſedere autem ad dextram
meam vel ad ſiniſtram non eſt meum
erũt dare vobis,ſed quibus paratum eſt. Et
nari audientes decem indignati ſunt de Ia
..c cobo & Iohanne. Ieſus autem vocans
are eos ait illis, Scitis quia hi qui viden
tur principari gentibus, dominantur
eis: & principes eorum poteſtatem ha
bent ipſorum. Non ita eſt autem in vo
bis,ſed quicunque voluerit fieri maior,
G erit veſter miniſter: & quicunque volue
rit in vobis primus eſſe, erit omnium
ſeruus. Nam & filius hominis non ve-
o.d vt miniſtraretur ei,ſed vt miniſtraret,
.f.g & daret animam ſuam redemptionem
pro multis. ¶Et veniunt Iericho: &
proficiſcente eo de Iericho, & diſcipu
lis eius & plurima multitudine, filius
Timæi Bartimæus cæcus,ſedebat iux
ta viam mendicans. Qui cum audiſſet
quia Ieſus Nazarenus eſſet: cœpit cla-
mare & dicere, Ieſu fili Dauid, miſere-
re mei. Et comminabantur ei multi vt
taceret. At ille multo magis clamabat.
Fili Dauid,miſerere mei. Et ſtans Ieſus
ani præcepit illum vocari. Et vocant cæcũ
dicentes ei, Animæquior eſto ſurge,
vocat te. Qui proiecto veſtimento ſuo
exiliens venit ad eum. Et reſpondens
re Ieſus dixit illi, Quid tibi vis faciam? Cæ
cus autem dixit ei, Rabboni vt videã.
Ieſus autem ait illi, Vade, fides tua te
ſaluum fecit. Et confeſtim vidit, & ſe-
quebatur eum in via.

CAP. XI.

Ingredietur Chriſtus Ieruſalem. Chriſtus in templo. Maledicitur ficus infructuoſa. Eiiciuntur vendentes & emẽtes. Domus orationis. Ficus arida. Fides dei. In oratione fides. Remittẽda peccata fratri. Tẽtatur Chriſtus à Phariſæis. Baptiſmus Iohannis.

12.a ET cum appropinquarent Iero-
9.e. ſolymæ & Beth-aniæ ad mon-
eth- tem oliuarum, mittit duos ex di-
e & ſcipulis ſuis, & ait illis, Ite in ca-
niã ſtellum quod contra vos eſt. ſtatim in-
troeuntes illuc, inuenietis pullum li-
gatum, ſuper quem nemo adhuc homi
num ſedit: ſoluite illum, & adducite. +hoc
Et ſi quis vobis dixerit, Quid facitis+? domino
dicite, quia domino neceſſarius eſt: eo opus
& continuo illum dimittet huc. Et ab- habet:
euntes inuenerunt pullum ligatum
ante ianuam foris in biuio: & ſoluunt
eum. Et quidam de illic ſtantibus di-
cebant illis, Quid facitis ſoluentes pul
lum? Qui dixerunt eis ſicut præcepe- Iohã.12.b
rat illis Ieſus, & dimiſerũt eos. Et duxe
runt pullum ad Ieſum: & imponunt il- B
li veſtimenta ſua, & ſedit ſuper eum.
Multi autem veſtimẽta ſua ſtrauerunt
in via. alii autem frondes cædebant de
arboribus, & ſternebant in via. Et qui
præibant, & qui ſequebantur clama-
bant dicentes. Hoſanna, benedictus
qui venit in nomine domini. benedictũ +in nomĩe
quod venit regnum+ patris noſtri Da- ne dñi
uid, hoſanna in excelſis. ¶Et introiuit altiſſi-
Ieroſolymam in templum: & circun- mis.
ſpectis omnibus cum iam veſperæ eſ- Matt.21.b
ſet hora, exiit in Beth-aniã cũ duode- Luc.19.g
cim. ¶Et alia die cum exirent à Beth- Matt.21.b
ania, eſuriit. Cumque vidiſſet à longe fi- vtique
cum habẽtem folia, venit, ſi quid forte +Ieſus
inueniret in ea. Et cũ veniſſet ad eã, ni Ne poſt
hil inuenit prȩter folia. nõ enim erat tẽ hac
pus ficorum. Et reſpõdens+dixit ei, Iã

non amplius⁾in ęternum ex te fructum
quiſquam manducet. Et audiebant di-
ſcipuli eius. ¶Et veniunt Ieroſolymam.
Et cum introiſſet in tēplum, cœpit eii-
cere vendentes & ementes in templo,
& menſas numulariorum & cathedras
vendentium columbas euertit. & non
ſinebat vt quiſquam trāſferret vas per
C templum: & docebat, dicēs eis, Nonne
Iſa.56.c ſcriptum eſt, ||Quia domus mea, domus
Iere.7.b orationis vocabitur omnibus gētibus?||
Vos autem feciſtis eam ſpeluncā latro
num. Quo audito, principes ſacerdotū
& ſcribæ quęrebant quomodo eū per-
derēt. timebant enim eum: quoniā vni
uerſa turba admirabatur ſuper doctri-
na eius. Et cū verſpera facta eſſet: egre-
diebatur de ciuitate. ¶||Et cum mane
Mat.12.c. trāſirent, viderunt ficū aridam factam
à radicibus. Et recordatus Petrus dixit
ei, Rabbi, ecce ficus cui maledixiſti, a-
ruit. Et reſpondens Ieſus ait illis, Habe-
te fidem dei. amen dico vobis quia qui
cunq; dixerit huic mōti, Tollere & mit
tere in mare, & non hæſitauerit in cor
de ſuo, ſed crediderit quia quodcunq;
dixerit, fiat: fiet ei. ||Propterea dico vo
Mas.7.a bis, omnia quæcunque orantes petitis,
22.e credite quia accipietis, & euenient vo
Luc.11.b bis. ¶||Et cum ſtabitis ad orandū, dimit
Matt.6.b tite ſiquid habetis aduerſus aliquem:
eccl.28.a vt & pater veſter qui in cęlis eſt dimit
D tat vobis peccata veſtra. Quòd ſi vos
nō dimiſeritis: nec pater veſter qui in
cælis eſt dimittet vobis peccata ve-
Mat.21.c ſtra. ¶||Et veniūt rurſus Ieroſolymam.
Luc.20.a Et cum ambularet in templo, accedūt
ad eum ſummi ſacerdotes & ſcribæ &
ſeniores, & dicunt ei, In qua poteſtate
hæc facis? & quis dedit tibi hanc pote
ſtatem vt iſta facias? Ieſus autem reſpō
dens ait illis, Interrogabo vos & ego
vnum verbum, & reſpondete mihi: &
dicam vobis in qua poteſtate hæc fa-
ciā. Baptiſmus Iohannis, de cælo erat,
an ex hominibus? Reſpondete mihi. At
illi cogitabant ſecum, dicentes, Si dixe
rimus de cælo, dicet nobis, Quare ergo
non crediditis ei? Si dixerimus ex ho-
minibus, timemus populum. omnes e-
nim habebant Iohannē quia vere pro-
pheta eſſet. & reſpondentes dicebant
Ieſu, Neſcimus. Et reſpondens Ieſus ait
illis, Neque ego dicā vobis in qua po-
teſtate hæc faciam.

CAP. XII.

Vinea locata agricolis Iudæis, qui
Chriſtum occiderūt. Lapis reprobatus
à Iudæis Chriſtus. De tributo Cæſari
reddendo. De reſurrectione. Primū prę
ceptum. Dilectio dei. Dilectio proximi.
Dilectio dei ꝓponitur ſacrificiis, Chri-
ſtus filius Dauid. A Phariſæis cauendū.
Domus viduarum. Vidua quadrantem
mittens in gazophilacium.

ET || cœpit illis in parabolis loqui, Mat
Vineam⁼paſtinàuit⁾homo, & cir- Luc.
cundedit ſepem, & fodit lacum, Iſa.5
& ędificauit turrim, & locauit eā Iere
agricolis: & peregre profectus eſt. Et ⁼plā
miſit ad agricolas in tempore ſeruum,
vt ab agricolis acciperet de fructibꝰ vi
neæ. Qui apprehenſum eum cæcide- ⁼rem
runt: &⁼dimiſerūt⁾ vacuum. Et iterum runt
miſit ad illos alium ſeruum: &⁼illum in ⁼illi
capite vulnerauerunt, & contumeliis lapi
affecerunt⁾. Et rurſum alium miſit, & capu
illum occiderunt: & plures alios, quoſ- tude
dam cædentes, alios vero occidentes. & re
Adhuc ergo vnum habens filium cha- rūt c
riſſimum* & illum miſit ad eos nouiſſi meli
mum, dicens, Quia reuerebuntur filiū fectu
meum.⁼ Coloni⁾autem dixerunt adin- *ſuu
uicē, Hic eſt hæres: venite, occidamus ⁼Agr
eū & noſtra erit hæreditas. Et apprehē
dētes eū occiderūt: & eiecerūt extra vi
neā. Quid ergò faciet dominus vineæ?
Veniet, & perdet colonos: & dabit vi-
neam aliis. ¶Nec ſcripturam hanc legi Pſa.1
ſtis, ||Lapidem quē reprobauerunt ædi Iſa.2
ficantes, hic factus eſt in caput anguli: act.
A domino factū eſt illud, & eſt mirabile Rom
in oculis noſtris. Et quærebant eum te 1.pet
nere: & timuerunt turbā: cognouerunt Mat.
enim quoniam ad eos parabolam hanc Luc.
dixerit. ¶||Et relicto eo, abierunt. Et mit
tunt ad eum quoſdam ex phariſæis, &
Herodianis: vt eum caperent in verbo.
Qui veniētes, dicūt ei, Magiſter, ſcimꝰ
quia verax es. & non curas quenquam:
nec enim vides in faciem hominū, ſed
in veritate viam dei doces, licèt dare *an
tributū Cæſari: * an non dabimus? Qui dabir
ſciēs⁼verſutiam⁾illorum, ait illis, Quid ⁼ſimu
me tentatis? Afferte mihi denarium, vt tione
videam. At illi obtulerunt ei. Et ait il-
lis, Cuius eſt imago hæc, & inſcriptio?
Dicunt ei, Cæſaris. Reſpondens autem

13.c. Ieſus dixit illis, ||Reddite igitur, quæ
ſunt Cæſaris, cæſari: & quæ ſunt dei,
.22.c deo. Et mittebantur ſuper eo. ¶||Et ve-
10.d nerunt ad eum ſadducæi qui dicũt re-
25.b ſurrectionem non eſſe: & interrogabãt
eum dicentes, Magiſter, || Moyſes nobis
ſcripſit, vt ſi cuius frater mortuus fue-
:ros rit, & dimiſerit vxorem, &ᵃfilios⁾non
reliquerit: accipiat frater eius vxorem
ipſius, & reſuſcitet ſemen fratri ſuo. Se-
ptem ergo fratres erant: & primus ac-
cepit vxorem, & mortuus eſt non reli-
cto ſemine. Et ſecũdus accepit eam, &
mortuus eſt: & nec iſte reliquit ſemen.
Et tertius ſimiliter. Et acceperunt eam
ſimiliter ſeptẽ, & nõ reliquerunt ſemẽ.
Nouiſſima oĩm defuncta eſt & mulier.
In reſurrectione ergo cũ reſurrexerint,
cuius de his erit vxor? ſeptẽ enim ha-
buerunt eã vxorẽ. Et reſpõdẽs Ieſus ait
illis, Nonne ideo erratis, non ſcientes
ſcripturas, neq; virtutẽ dei? Cum enim
à mortuis reſurrexerint, nequeᵃnubent
eunt neque nubentur⁾, ſed ſunt ſicut angeli
ores, dei in cælis. De mortuis autem q reſur
nu- gant, non legiſtis in libro Moyſi, ᵃſuper
dant rubum⁾quomodo dixerit illi deus, in-
rubo quiens, ||Ego ſum deus Abraham, & de-
d.3.b us Iſaac, & deus Iacob? Non eſt deus
C mortuorum, ſed viuorũ. Vos ergo mul
t.22.d tum erratis. ¶||Et acceſſit vnus de ſcri
.10.c. bis qui audierat illos ᵃconquirentes⁾, &
nul di videns quoniam bene illis reſponderit
tãtes, interrogauit eum quod eſſet primum
omnium mandatum, Ieſus autem re-
u.6.a, ſpondit ei, quia primum omnium
oſter, mandatum eſt ||, Audi Iſrael, Domi-
minus nus ᵃ deus tuus, deus⁾vnus eſt. Et dili-
ges dominum deum tuum ex toto cor
de tuo, & ex tota anima tua, & ex tota
mẽte tua, & ex tota virtute tua. Hoc eſt
ii.19.d primum mandatum. Secundum autem
t.22.d ſimile eſt illi, ||Diliges proximum tuũ,
m.13.c tanquam teipſum. Maius horum aliud
lat.5.c mandatum non eſt. Et ait illi ſcriba, Be
co.2.b. ne magiſter ĩ veritate dixiſti, quia vn9
iligere eſt deus, & non eſt alius præter eũ. Et
ſum ᵃvt diligatur⁾ex toto corde, & ex toto
intellectu & ex tota anima & ex tota
fortitudine, & diligere proximum tan
quàm ſeipſum: maius eſt omnibus ho-
locauſtomatibus & ſacrificiis. Ieſus au-
tem videns quòd ſapienter reſpondiſ
D ſet, dixit illi, Non es lõge à regno dei.

Et nemo iam audebat eũ interrogare.
¶Et reſpondens Ieſus dicebat docẽs in
tẽplo, Quomodo dicunt ſcribę Chriſtũ Pſal.109.
filium eſſe Dauid? ipſe enim Dauid di- a.
cit in ſpiritu ſancto, || Dixit dominus
domino meo, Sede à dextris meis, Do-
nec ponam inimicos tuos ſcabellum
pedum tuorum. Ipſe ergo Dauid dicit
eum dominum: & vnde eſt filius eius? Mat.13.a.
Et multa turba eum libenter audiuit. luc.11.f.
¶||dicebat eis in doctrina ſua, Cauete &.20.g.
à ſcribis qui volunt in ſtolis ambulare,
& ſaltuari in foro, & in primis cathe-
dris ſedere in ſynagogis, & primos di-
ſcubitus in cœnis: qui deuorant domos ᵃPrætex-
viduarumᵃſub obtentu prolixæ oratio tu proli-
nis⁾: hi accipientᵃprolixius⁾iudicium. xæ oran-
¶Et ſedens Ieſus ᵃ contra gazophyla- tes:
cium⁾, aſpiciebat quomodo turba iacta ᵃ abundã
ret æs in gazophylacium, & multi di- tius
uites iactabant multa. Cum veniſſet au ᵃex aduer
tem vidua vna pauper, miſit duo mi- ſo gazo-
nuta, quod eſt quadrans. Etᵃcõuocans⁾ phylacii
diſcipulos ſuos, ait illis, Amen dico vo- ᵃaduocãt
bis, quoniam vidua hæc pauper plus
omnibus miſit qui miſerunt in gazo-
phylacium. Omnes enim ex eo quod
abundat illis, miſerunt: hęc vero de pe
nuria ſua omnia quæ habuit miſit, to-
tum victum ſuum.

CAP. XIII.

☛ Deſtructio Ieruſalem. Signa præce-
dentia aduentum Chriſti. Dicentes ſe
Chriſtum eſſe & ſaluatorem. Perſecu-
tiones propter euangelium. Euange-
lium. Loqui ſpiritus ſanctus. Deſtructio
Ieruſalem. Falſorum prophetarum mi-
racula, ad ſeducendum electos. Aduen
tus Chriſti iudicium. Verbum dei. Vi-
gilandum. Orandum. Vigilandum. Mat.24.a

ET||cum egrederetur de templo, ait luc. 19.g
illi vnus ex diſcipulis ſuis, Magi- &.21.b.
ſter aſpice quales lapides & qua-
les ſtructuræ. Et reſpõdens Ieſus,
ait illi, Vides has omnes magnas ædifi
cationes? Non relinquetur lapis ſuper
lapidem qui non deſtruatur. ¶Et cum ᵃeregiõe
ſederet in monte oliuarumᵃcontra tem templi,
plum⁾interrogabant eum ſeparatim Pe
trus & Iacobus & Iohannes & Andre-
as, Dic nobis, quando iſta fient? & quod ᵃ conſum
ſignum erit quando hæc omnia ᵃ inci- mãda ſũt
pient conſummari⁾? Et reſpondens Ie-

ſus, cœpit dicere illis. Videte ne quis vos ſeducat, multi enim venient in nomine meo dicentes quia ego ſum: & multos ſeducent. Cum audieritis au-

=rumores tem bella & = opiniones) bellorum, ne
= turbe- =timueritis), oportet enim hæc fieri:
mini, ſed nondum finis. Exurget enim gens
B contra gentem, & regnum ſuper re-
=Initia gnum: & erunt terræmotus per loca &
=Cauete fames. =Initium) dolorum, hæc. =Videte
autē vo- autem voſmetipſos). Tradent enim vos
bis ipſis in conciliis, & in ſynagogis vapulabi-
=apud tis, & =ante) præſides & reges ſtabitis)
=ſtatue- propter me in teſtimonium illis. Et in
mini omnes gentes primum oportet præ-
Mat.10.b dicari euangelium. || Et cum duxe-
=ne ante rint vos tradentes, = nolite præcogi-
ſoliciti ſi tare)quid loquamini *: ſed quod da-
tis tum vobis fuerit in illa hora, id loqui-
*neq; me mini. non enim vos eſtis loquentes:
ditemini ſed ſpiritus ſanctus. Tradet autem fra-
ter fratrem in mortem, & pater fi-
lium: & conſurgent filii in parentes,
=odio ha & morte afficient eos. Et eritis = odio)
biti ab omnibus propter nomen meum. Qui
= perſeue autem =ſuſtinuerit)in finem, hic ſal-
rauerit uus erit. ¶||Cum autem videritis abo-
mat.24.b minationem deſolationis, * ſtantem
luc.21.d. || vbi non debet (qui legit, intelligat)

tunc qui in Iudæa ſunt, fugiant in *quę
montes, & qui ſuper tectum: ne de- cta eſt
ſcendat in domum, nec introeat vt tol Danie
lat quid de domo ſua. & qui in agro proph
erit: non reuertatur retro tollere veſti- Dani.
mentum ſuum. Væ autem prægnanti- =lacta
bus & =nutrientibus) in illis diebus. bus,
Orate vero vt hyeme non=fiant). Erunt =fiat fi
enim dies illi tribulationes tales, qua- veſtra
les non fuerunt ab initio creaturæ quam condidit deus vſque nunc, neque fient. Et niſi breuiaſſet dominus dies, non fuiſſet ſalua omnis caro: ſed propter electos quos elegit, breuiauit
dies. || ¶Et tunc ſiquis vobis dixerit, Mat.24
=hic)eſt Chriſtus, ecce illic: ne credide lu.21.b
ritis. Exurgent enim pſeudoChriſti =adue
& pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna bium
& portenta ad ſeducendos, ſi fieri poteſt, etiam electos. Vos ergo videte, ec
ce prædixi vobis omnia. || Sed in illis Eze. 3
diebus poſt tribulationem illam ſol cō iſa.13.b
tenebrabitur, & luna non dabit ſplen- ioel. 3
dorem ſuum, & ſtellæ cæli erunt decidentes, & virtutes quæ in cælis ſunt
=mouebuntur), Et tunc videbunt fi- =conc
lium hominis venientem in nubibus tientu
cum virtute multa & gloria. Et tunc mittet angelos ſuos, & congregabit electos ſuos à quatuor ventis, à ſummo
terræ vſque ad ſummum cæli. ¶A fi- D
cu autem diſcite =parabolam), Cum =ſimili
iam ramus eius tener fuerit, & nata fue dinem
rint folia: cognoſcitis quia in proximo ſit æſtas. ſic & vos cum videritis hæc fieri, ſcitote quòd in proximo ſit in oſtiis. Amen dico vobis quoniam non tranſibit generatio hæc, donec omnia iſta fiant. Cælum & terra tranſibunt: verba autem mea non tranſibunt. De die autem illo vel hora ne-
mo ſcit neque angeli =in cælo), neque =qui ī c
filius: niſi pater. Videte, vigilate, & ora lo ſunt
te, neſcitis enim quando tempus ſit. Mat.24
¶||Sicut homo qui peregre profectus reliquit domum ſuam: & dedit ſeruis
ſuis poteſtatem =cuiuſque operis), & ia =& vnic
nitori præcepit vt vigilet. Vigilate er- que opi
go: neſcitis enim quando dominus do- ſuum.
mus veniat, ſero, an media nocte, an gallicantu, an mane. ne cum venerit repente, inueniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico, vigilate.

CAP. XIIII.

Cōſilium ſacerdotum in Chriſtum. Caput Chriſti vngitur à muliere. Bonum opus. Pauperes. Iudas prodit Chriſtum. Paſchæ præparatio. De Iuda proditore. Paſchę manducatio. Corpus. Sāguis. Nouum teſtamentum. Gratiarum actio. Scādalizati apoſtoli. Petrus. Chriſtus in horto. Oratio Chriſti. Vigilare. Orare. Spirit9, Caro. Oſculo Iudas Chriſtum tradit Iudęis. Auricula amputata. Fugiunt apoſtoli. Chriſtus corā Caipha Falſum teſtimoniū in chriſtum. Tacet Chriſtus. Se Chriſtum ſiue meſſiam eſſe fatetur. Cōſpuitur & cęditur Chriſtus. Petrus negat Chriſtum.

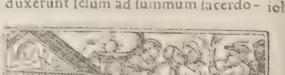
t.26.a Rat autem paſcha & azyma poſt
.22.a. biduum: & quærebant ſummi ſacerdotes & ſcribæ quomodo eum
dolo tenerent & occiderent. Dice
t.26.a bant autem, Non in die feſto: ne forte
ā.12.a tumultus fieret in populo. ¶ Et cum eſ
ſet Bethaniæ in domo Simonis Lepro-
ſi, & recumberet, venit mulier habens
delis alabaſtrum vnguēti nardi⸗piſticæ⸣pre-
tioſi: & facto alabaſtro effudit ſuper ca-
put eius. Erant autem quidam indigne
ud ſe ferentes⸗intra ſemetipſos⸣, & dicentes,
⸗Vt⸣quid perditio iſta vnguenti facta
eſt? Poterat enim vnguentum iſtud væ
nundari plus q̄ trecentis denariis, &
dari pauperibus. Et fremebant in eam.
Ieſus autem dixit, Sinite eam: quid illi
moleſtis eſtis? Bonum opus operata eſt
in me. ſemper enim pauperes habetis
vobiſcum, & cū volueritis poteſtis il-
lis benefacere: me autem non ſemper
habetis. Quod habuit, hæc fecit: pręue
nit vngere corpus meum in ſepulturā
Amen dico vobis, vbicunque prædica
B tum fuerit euangelium iſtud in vniuer
ſo mundo, & quod fecit hæc narrabi-
mini- tur in memoriā⸗eius⸣. ¶ Et Iudas Iſca-
m. riotes vnus de duodecim abiit ad ſū-
t.26.b mos ſacerdotes, vt⸗proderet⸣eum illis.
.22.a. Qui audientes gauiſi ſunt: & promiſe-
deret runt ei pecuniā ſe daturos. Et quęrebat
quomodo illū opportune traderet. ¶ Et
primo die azymorū quando paſcha im
molabant, dicunt ei diſcipuli, Quò vis
eamus, & paremus tibi vt manduces
paſcha? Et mittit duos ex diſcipulis ſu-
ualem is: & dicit eis, Ite in ciuitatem: & oc
tilem curret vobis homo⸗lagenam⸣aquę ba
iulans, ſequimini eum: & quocunque
introierit, dicite dn̄o domus quia magi
ſter dicit, Vbi eſt⸗refectio mea⸣vbi paſ ⸗diuerſoriū meū,
cha cum diſcipulis meis manducem? Et ipſe vobis demonſtrabit cœnaculū
grāde ſtratum: & illic parate nobis. Et
abierunt diſcipuli eius, & venerunt in
ciuitatē, & inuenerunt ſicut dixerat
illis, & parauerunt paſcha. ¶ Veſpere Mat.26.b
autem facto venit cum duodecim. Et luc.22.b.
diſcūbētibus eis & mādūcantib9 ait Ie iohā.13.c
ſus⸣Amē dico vobis quia vn9 ex vobis
tradet me qui manducat mecum. At illi
cœperunt contriſtari, & dicere ei ſin-
gulatim, Nunquid ego? * Qui ait illis, *& alius Nūquid ego?
Vnus ex duodecim, qui intingit me-
cum manum in catino. & filius qui- C
dem hominis vadit ſicut ſcriptum eſt Pſa.40.c
de eo: væ autem homini illi per quem
filius hominis traditur. bonum erat ei
ſi non eſſet natus homo ille. ¶ Et man 1.cor.11.c
ducantibus illis accepit Ieſus panem:
& benedicens fregit, & dedit eis, &
ait illis, Sumite, *hoc eſt corpus meū. *comedite,
Et accepto calice, gratias agens dedit
eis, & biberunt ex illo omnes. Et ait il
lis, Hic eſt ſanguis meus noui teſtamen
ti, qui pro multis effundetur. Amen di
co vobis quia iam non bibam de geni-
mine vitis vſque in diem illum cum il
lud bibam nouū in regno dei. Et hym
no dicto exierunt in montem oliuarū.
¶ Et ait eis Ieſus, Omnes ſcādalizabi- Ioh.16.g.
mini in me⸗in nocte iſta⸣: quia ſcri-
ptum eſt, Percutiam paſtorem: & diſ- zach.13.c
pergentur oues. Sed poſtquam reſurre-
xero, præcedam vos in Galilæam. Pe-
trus autem ait illi, ⸗Et⸣ſi omnes ſcanda ⸗imo
lizati fuerint: ſed non ego. Et ait illi Ie
ſus, Amen dico tibi, quia tu hodie in
nocte hac priuſquā gallus vocē bis de- D
derit, ter me es negaturus. At ille am
plius loquebatur, Et ſi oportuerit me
ſimul commori tibi, nō te negabo. Simi Mat.26.d
liter autem & omnes dicebant. ¶ Et ve luc.22.d.
niunt in prædiū cui nomē Geth-ſema
ni. Et ait diſcipulis ſuis, Sedete hic do
nec orem. Et aſſumit Petrum & Iacobū ⸗expaueſcere, &
& Iohannem ſecum: & cœpit⸗paue- grauiter
re & tædere⸣. Et ait illis, Triſtis eſt ani angi,
ma mea vſque ad mortem, ſuſtinete⸣ ⸗manete
hic, & vigilate. Et cum proceſſiſſet pau
lulum, procidit ſuper terram: & ora-
bat vt ſi fieri poſſet tranſiret ab eo ho

ta, & dixit. Abba pater, omnia tibi poſ-
ſibilia ſunt transfer calicem hunc à me
ſed non quod ego volo, ſed quod tu. Et
venit, & inuenit eos dormientes. Et ait

Petro, Simon, dormis? non potuiſti vna
hora vigilare? Vigilate, & orate vt non
intretis in tentationem. ſpiritus quidẽ
promptus eſt: caro vero, infirma. Et ite
rum abiens orauit, eundem ſermonem
dicens. Et reuerſus, denuo inuenit eos
dormientes (erant enim oculi eorũ gra
uati) & ignorabant quid reſponderent
ei. Et venit tertio, & ait illis, Dormite
iam, & requieſcite. ¶ Sufficit venit ho-
E ra ecce filius hominis "tradetur" in ma-
"traditur nus peccatorum. Surgite, eamus, ecce,
qui me "tradet" prope eſt. ¶ ‖ Et adhuc
"tradit eo loquẽte venit Iudas Iſcariotes vnus
Mat. 26. e de duodecim, & cum eo turba multa
luc. 22. e. cum gladiis & lignis, & à ſummis ſa-
Iohã. 18. a cerdotibus & ſcribis & ſenioribus. De-
derat autem traditor eius ſignum eis,
dicens. Quemcunque oſculatus fuero,
"ſecure ipſe eſt: tenete eum, & ducite "caute".
Et cum veniſſet, ſtatim accedens ad eũ
"rabbi ait, "Aue" rabbi. & oſculatus eſt eum.
At illi manus miecerunt in Ieſum: &
tenuerunt eum. Vnus autem quidam

de circunſtantibus, educens gladium
percuſſit ſeruum ſummi ſacerdotis: &
amputauit illi auriculam, & reſpondẽs
Ieſus, ait illis, Tanquam ad latronem
exiſtis cum gladiis & lignis comprehẽ
dere me? quotidie eram apud vos in tẽ
plo docens, & non me tenuiſtis. Sed "Thr
vt impleantur ſcripturæ. ‖ Tunc diſci- "Ad
puli eius relinquentes eũ omnes fuge- ſcẽti
runt. "Adoleſcens" autem quidam ſeque * ad
batur eum amictus ſindone ſuper nu- ſcen
do & tenuerunt eum *. At illi reiecta Mat.
ſindone, nudus profugit ab eis. ¶ ‖ Et ad luc.
duxerunt Ieſum ad ſummum ſacerdo- iohã

* ad e
tem, & conuenerunt * omnes * ſacer- * ſum
dotes & ſcribæ & ſeniores. Petrus au- " cale
tem longe ſecutus eſt eum vſque in bat ad
atrium ſummi ſacerdotis: & ſedebat cem"
cum miniſtris ad ignem, & "calefacie- "enim
bat ſe". Summi vero ſacerdotes & om "ſuffici
ne concilium quærebant aduerſus Ie- tia
ſum teſtimonium, vt eum morti trade-
rent: nec inueniebant. Multi "autem"
teſtimonium falſum dicebant aduerſus
eum, & "conuenientia" teſtimonia non
erant. Et quidam ſurgentes falſum teſti
monium ferebant aduerſus eũ dicẽtes,
Quoniã nos audiuimus eum dicẽtem,

||Ego diſſoluam templum hoc manufactum, & =poſt) triduum aliud non manufactum ædificabo. Et =non erat) conueniens teſtimonium illorum. Et exurgens ſummus ſacerdos in medium, interrogauit Ieſum, dicens, Non reſpondes =quicquam ad ea quæ tibi obiiciuntur ab his)? Ille autem tacebat: & nihil reſpōdit. Rurſum ſummus ſacerdos interrogabat eum: & dixit ei, Tu es Chriſtus filius dei benedicti? Ieſus autem dixit illi, Ego ſum: & videbitis filium hominis ſedentem à dextris virtutis, & venientem cum nubibus cæli. Summus

G autē ſacerdos ſcindens veſtimenta ſua, ait, Quid adhuc =deſyderamus teſtes)? Audiſtis blaſphemiam. quid vobis videtur? Qui omnes condemnauerunt eum eſſe reum mortis. ¶Et cœperunt quidā conſpuere eum, & velare faciem eius, & colaphis eum cædere, & dicere ei, Prophetiza. & miniſtri alapis eum cæ-

debant. ¶||Et cum eſſet Petrus in atrio deorſum, venit vna ex ancillis ſummi ſacerdotis. & cum vidiſſet petrū calefacientem ſe, aſpiciens illū, ait, Et tu cum Ieſu Nazareno eras? At ille negauit, dicens, Neq; ſcio, neq; noui quid dicas. Et exiit foras =ante atriū): & gallus can-

[Margin: ...t.26.g. ...22.f. ...a.18.c — ...veſti- ...ūatrii:]

tauit. ||Rurſus autem cum vidiſſet illum ancilla cœpit dicere circunſtantibus, Quia hic ex illis eſt. At ille iterum negauit. Et poſt puſillum rurſus qui aſtabant dicebant Petro, Vere ex illis es, nam & Galilæus es * Ille autem cœpit =anathematizare) & iurare, Quia =neſcio hominem iſtum quem dicitis. Et =ſtatim) gallus iterum cantauit. Et recordatus eſt petrus verbi quod dixerat ei Ieſus, Prius quàm gallus cantet bis, ter me negabis. Et =cœpit flere).

[Margin: Mat. 26.g luc.22.f.g ioha. 18.c — *& loquela tua ſimilis. (vP, cōuenit.) =deteſtari =non noui =ſecundo =prorupit in fletum]

CAP. XV.

Chriſtus coram Pilato. Chriſtus rex Iudæorum. Tacet Chriſtus. Barabbas. Pilatus Chriſtum tradit Iudæis crucifigēdū. Inuidia coronatur ſpinis Chriſtus. Conſpuitur, & irridet Simon Cyrenęus. Crucifigit Chriſtus. Latrones. Conuitia in Chriſtū. Tenebrę. Aceto potatur. Centurionis fides. Mulieres quę Chriſto miniſtrauerāt victū. Ioſeph ſepelit Chriſtū.

T ||confeſtim, mane conſilium fa-

E cientes ſummi ſacerdotes cum ſenioribus & ſcribis & vniuerſo cōcilio, vincientes Ieſum, duxerūt & tradiderunt Pilato. Et interrogauit eum Pilatus, Tu es rex Iudæorum? At ille reſpondens, ait illi, Tu dicis. Et accuſabant

[Margin: Mat. 27.a luc.22.g ioha. 18.e]

Mat. 27.b eum ſummi ſacerdotes in multis. ||Pi-
luc.23.a latus autem rurſum interrogauit eum,
iohan.18.f dicens, Non reſpondes quicquam? vide
quāta ad in quantis te accuſant. Ieſus autem am
uerſum te plius nihil reſpondit: ita vt miraretur
teſtātur. Pilatus. Per diem autem feſtum ſolebat
dimittere illis vnum ex vinctis quem-
cunque petiſſent. Erat autem qui dice-
batur Barabbas, qui cum ſeditioſis erat
vinctus, qui in ſeditione fecerant homi
acclamaſ cidium. Et cum aſcendiſſet turba, cœ-
ſet pit rogare, ſicut ſemper faciebat illis.
Pilatus autem reſpondit eis, & dixit,
Vultis dimittam vobis regem Iudæo-
propter rum? Sciebat enim quòd per inuidiam
tradidiſſent eum ſummi ſacerdotes. Pō
B tifices autem concitauerunt turbam vt
potius magis Barabbam dimitteret eis. ||Pila
Mat.27.c. tus autem iterum reſpondens, ait illis,
luc. 23.b. Quid ergo vultis faciam regi Iudæo-
iohā. 18.g rum? At illi iterum clamauerunt, Cruci-
19.c. fige eū. Pilatus vero dicebat illis, Quid
ei quē di enim mali fecit? At illi magis clama-
citis regē bant, Crucifige eum. Pilatus autem vo-
abundā- lens populo ſatiſfacere, dimiſit illis Ba-
tius rabbā: & tradidit Ieſum flagelis cæſum

Mat.27.c. vt crucifigeretur. ¶||Milites autem du-
ioha.19.a xerunt eum in atrium prætorii, & cō
quod eſt uocant totam cohortē: & induunt eum

purpura, & imponunt ei plectētes ſpi præt
neam coronam. Et cœperunt ſalutare circ
eum, Aue rex Iudæorum. Et percutie- ponu
bant caput eius arundine: & conſpue-
bant eum, & ponentes genua, adorabāt
eum. Et poſtquam illuſerunt ei, exue-
runt illum purpura, & induerunt eum
veſtimentis ſuis: & educunt illum vt prop
crucifigerent eum. ¶||Et angariauerunt Mat.
prętereuntem quempiam Simonem Cy luc.2
renæum venientem de villa, patrem
Alexandri & Rufi: vt tolleret crucem
eius. ||Et perducunt illum in Golgol- Mat.
tha locum: quod eſt interpretatum, Cal luc.23
uariæ locus. Et dabant ei bibere mir- ioha.
rhatum vinū & non accepit. ¶||Et cru- C
cifigentes eum diuiſerunt veſtimenta Mat.
eius, mittentes ſortē ſuper eis quis quid luc.23
tolleret. Erat autem hora tertia: & cru ioha.
cifixerunt eum. Et erat titulus cauſæ inſcr
eius inſcriptus, Rex Iudæorum. Et cum ptio
eo crucifigunt duos latrones: vnum à
dextris, & alium à ſiniſtris eius. & im-
pleta eſt ſcriptura quæ dicit, ||Et cum Iſa.53
iniquis reputatus eſt. Et prætereuntes
blaſphemabant eum, mouentes capita

ſua, & dicentes, Vah||qui deſtruis tem- Iohan
plum dei, & in tribus diebus reædifi-
cas: ſaluum fac temetipſum deſcendēs

de cruce , Similiter & ſummi ſacerdo-
tes illudentes, ad alterutrum cum ſcri
bis dicebant, Alios ſaluos fecit, ſeipſum
non poteſt ſaluum facere. Chriſtus rex
Iſrael deſcendat nunc de cruce: vt vi-
deamus & credamus. Et qui cũ eo cru-
cifixi erant, conuiciabantur ei. Et facta
hora ſexta, tenebræ factę ſunt ⁼per⁾ to-
tam terram vſque in horam nonam. Et
hora nona exclamauit Ieſus voce ma-
,a, gna, dicẽs, ||Eloi, eloi, lamma-ſabacthа-
ni? quod eſt interpretatum, Deus meus,
deus meus, vt quid dereliquiſti me? Et
quidam de circunſtantibus audientes
dicebant, Ecce, Eliam vocat. Currens
autem vnus, & implens ſpongiam ace-
to, circumponenſque calamo, potum
dabat ei, dicens, Sinite: videamus ſi ve
niat Elias ad deponendum eum. Ieſus
autem emiſſa voce magna expirauit. Et
velum templi ſciſſum eſt in duo, à ſum
mo vſque deorſum, videns autem cen
turio qui ex aduerſo * ſtabat, quia ſic
clamans expiraſſet: ait, Vere hic homo,

filius dei erat. Erant autem & mulieres
de longe aſpicientes: inter quas erat Ma
ria Magdalene, & Maria Iacobi minoris
& Ioſeph mater, & Salome, quæ cum
eſſet in Galilęa, ſequebantur eum, & mi
niſtrabant ei, & aliæ multæ quæ ſimul
cum eo aſcenderant Ieroſolymam.
¶||Et cum iam ⁼ſero eſſet factum⁾ (quia Matt.27.g
erat paraſceue quod eſt ante ſabbathũ) luc.23.g
venit Ioſeph ab Arimathæa ⁼nobilis de ioha.19.g
curio⁾, qui & ipſe erat expectans re- ⁼ſeruum
gnum dei. Et audacter introiuit ad Pi- inſtaret
latum, & petiit corpus Ieſu. Pilatus au- ⁼honeſtus
tem mirabatur ſi iam obiiſſet. Et accer- conſul,
ſito centurione, interrogauit eum ſi
⁼iam⁾ mortuus eſſet. Et cum cognouiſ- ⁼dudum
ſet à centurione: donauit corpus * Io- *ipſi
ſeph. Ioſeph autẽ mercatus ſindonem,
& deponens eum inuoluit ſindone, &
poſuit eum in monumento quod erat
exciſum de petra, & aduoluit lapidem
ad oſtium monumenti. Maria autem
Magdalene & Maria Ioſeph aſpiciebant
vbi poneretur.

CAP. XVI.

Mulieres accedunt ad ſepulchrum. Angelus mulieres alloquitur. Chriſtus apparet Mariæ Magdalenæ. Infidelitas. Peregrinis apparet. Apoſtoli increduli, Mittit eos ad prædicandum. Fides. Baptiſmus. Miracula. Aſſumptio Chriſti. Cooperator deus.

ET ||cum tranſiſſet ſabbathum, Ma- Mat.24.a
ria Magdalene & Maria Iacobi & ioha.20.a
Salome emerunt aromata, vt ve-
nientes vngerent Ieſum. Et valde
mane vna ſabbathorũ, veniunt ad mo
numentum: orto iam ſole. Et dicebant
adinuicem, Quis reuoluet nobis lapi-
dem ab oſtio monumenti? Et reſpi-
ciens, viderunt reuolutum lapidem.
Erat quippe magnus valde. ¶||Et in⁾ Mat.28.a
troeuntes in monumentum, viderunt ioh.20.c
⁼iuuenem⁾ ſedẽtem in dextris, ⁼cooper ⁼adoleſcẽ
tum⁾ ſtola candida: & obſtupuerunt. B (tulũ
Qui dicit illis, Nolite expaueſcere: Ie- ⁼indutum
ſum quæritis Nazarenum, crucifixum:
ſurrexit, non eſt hic, ecce locus vbi
poſuerunt eum. Sed ite dicite diſcipu
lis eius & Petro quòd præcedit vos in
Galilæam: ibi eum videbitis, ||ſicut di- Mat.26.c.
xit vobis. At illæ exeuntes, fugerunt de Sup.14.c.
monumẽto. inuaſerat enim eas tremor
& pauor: & nemini quicquam dixe-
runt, timebant enim. ¶Surgens au-
tem Ieſus mane prima ſabbathi, appa-
ruit primo Mariæ Magdalenæ, de qua

eiecerat ſeptem dæmonia. Illa vadens,
C nuntiauit his qui cum eo fuerant, lugẽ-
tibus & flentibus. Et illi audientes quia
viueret & viſus eſſet ab ea, non credi-

Luc.24.b derunt. ¶ Poſt hæc autem duobus ex
his ambulantibus oſtenſus eſt in alia
=forma, =effigie⁾, eũtibus in villã, & illi euntes
nuntiauerunt cæteris: nec illis credide
Luc.24.f. runt. ¶||=Nouiſſime⁾ autem recumben-
ioh.20.e. tibus illis vndecim apparuit: & expro-
=poſtea brauit incredulitatem eorum & duri-
tiam cordis, quia his qui viderant eum
Mat.28.d. reſurrexiſſe, non crediderunt. ¶||Et di-
xit eis, Euntes in mundum vniuerſum,
D prædicate euangelium omni creaturę.
Qui crediderit & baptizatus fuerit: ſal
uus erit. qui vero non crediderit, con
demnabitur. Signa autem eos qui credi
derint, hæc ſequentur, In nomine meo
dæmonia eiicient, Linguis loquentur
nouis, Serpentes tollent, Et ſi mortife-
rum quid biberint non eis nocebit, Su-
per ægros manus imponent: & bene ha
Luc.24.g bebunt. ¶||Et dominus quidem Ieſus
poſtquam locutus eſt eis, aſſumptus eſt
in cælum: & ſedit à dextris dei. Illi au-
tem profecti, prædicauerunt vbique:
=perſequẽ domino cooperante, & ſermonem con
tia ſigna, firmante, =ſequentibus ſignis⁾.

Sanctum Ieſu Chriſti Euãgelium ſecundũ Lucam.

CAP. I.

Zacharias. Elizabeth. Zacharię pro
mittitur filius Iohannes. Iohannes qua-
lis futurus. Incredulus Zacharias mu-
tus efficitur. Gabriel. Cõcipit Eliſabeth
ſterilis. Angelus ſalutata Maria annun-
tiat Chriſti natiuitatẽ. Ieſus. Filius dei.
Maria viſitat ipſam Eliſabeth. Salutatio.
Canticum Mariæ, quo Chriſtum promiſ
ſum veniſſe canit. Chriſtus venit. Naſ-
citur Iohannes Baptiſta. Canticum Za-
chariæ, in quo Chriſtum promiſſum ve
niſſe nuntiat. Iohannis officium, doce-
re populum Chriſtum veniſſe in remiſ
ſionem peccatorum.

Q=VONIAM QVIDAM⁾ =Qu
multi =conati⁾ ſunt ordina- quid
re narrationem quæ in no- =agg
bis =completę⁾ ſunt rerum, =ple
ſicut tradiderunt nobis qui me ſ
ab initio ipſi viderunt & miniſtri fue
runt ſermonis: viſum eſt & mihi =aſſe- =aſſe
quuto⁾ omnia à principio =diligenter⁾ =exa
ex ordine tibi ſcribere optime Theo-
phile, vt cognoſcas eorum verborum
de quibus eruditus es veritatem.

Fuit in diebus Herodis regis Iudęæ,
ſacerdos quidem nomine Zacharias,
de vice Abia: & vxor illius de filiabus
Aaron, & nomen eius Eliſabeth. Erant
autem iuſti ambo ante deum, inceden-
tes in omnibus mandatis & iuſtifica-
tionibus domini =ſine querela⁾. & non =irr
erat illis filius: eo quòd eſſet Eliſabeth hẽſib
ſterilis, & ambo proceſſiſſent in diebus
ſuis. Factum eſt autem: cum ſacerdotio
fungeretur Zacharias in ordine vicis
ſuæ ante deum, ſecundum conſuetudi-
nem ſacerdotii, =ſorte exiit⁾ vt incen- =ſort
ſum poneret ingreſſus in templum do eſt
mini. ||& omnis multitudo populi erat Leui
orans foris hora incenſi. Apparuit au-
tem illi angelus domini ſtans à dextris
altaris incenſi. Et Zazharias turbatus
eſt, videns: & timor irruit ſuper eum.
Ait autem ad illum angelus, Ne timeas

Zacharia, quoniam exaudita eſt depre
catio tua: & vxor tua Eliſabeth pariet
tibi filium, & vocabis nomen eius Io-
B hannē: & erit gaudiū tibi & exultatio,
& multi in natiuitate eius gaudebunt,

erit enim magnus coram domino: &
vinum & ſiceram non bibet: & ſpiri.
tu ſancto replebitur adhuc ex vtero
l.131.d matris ſuæ: ||& multos filiorum Iſrael
conuertet ad dominum deum ipſorū,
la,3.a & ipſe præcedet ante illum ||in ſpiri-
ia,4.b tu & virtute Eliæ: vt conuertat cor-
C da patrum in filios, & incredulos ad
prudentiam iuſtorum, parare domi-
no plebem ᵃperfectam᾽. Et dixit Za-
para- charias ad angelum, ᵃVnde hoc ſci-
n. am᾽? ego enim ſum ſenex: & vxor mea
quo proceſſit in diebus ſuis. Et reſpondens
gnoſcā angelus, dixit ei, Ego ſum Gabriel qui
aſto ante deum: & miſſus ſum loqui
ad te, & hæc tibi euāgelizare. Et ecce,
eris tacens & nō poteris loqui vſque in
diem quo hæc fiant: pro᾽eo ꝙ nō cre
didiſti verbis meis, quæ implebuntur
in tempore ſuo. ¶Et erat plebs expe-
ctās Zachariā: & mirabantur ꝙ tarda-
ret ipſe in templo. Egreſſus autem non
poterat loqui ad illos: & cognouerunt

ꝙ viſionem vidiſſet in templo. Et ip-
ſe erat innuens illis: & permanſit
mutus. ¶Et factum eſt, vt impleti ſunt
dies ᵃofficii᾽eius, abiit in domum ſuā. ᵃminiſte-
¶Poſt hos autē dies cōcepit Elizabeth rii.
vxor eius: & occultabat ſe menſibus
quinque, dicens, Quia ſic fecit mihi
dominus in diebus quibus reſpexit au
ferre opprobrium meum inter homi-
nes. ¶In menſe autem ſexto miſſus eſt
angelus Gabriel à deo in ciuitatem Ga D
lileæ cui nomen Nazareth, ad virginē
deſponſatam viro cui nomen erat Io-
ſeph, de domo Dauid: & nomen virgi-
nis Maria. Et ingreſſus angelus, ad eam
dixit, Aue gratia ᵃplena᾽, dominus te- ᵃrepleta
cum' benedicta tu ᵃin mulieribus᾽. Quæ ᵃ, inter mu
cum ᵃaudiſſet᾽, turbata eſt in ſermone lieres.
eius, & cogitabat qualis eſſet iſta ſalu- ᵃvidiſſet
tatio. Et ait angelus ei, Ne timeas Ma-
ria, inueniſti enim gratiam apud deū.
||ecce cōcipies in vtero, & paries filiū: Iſa.7.c.
||& vocabis nomen eius Ieſum. hic erit Infr.2.c.
magnus: & filius altiſſimi vocabitur. &
dabit illi dominus deus ſedem Dauid
patris eius: ||& regnabit ᵃin domo᾽ Ia- Dani.7 d
cob in æternum, & regni eius non erit mich.4 c
finis. Dixit autem Maria ad angelum, ᵃſuper do
Quomodo fiet iſtud: quoniā virū non mum
cognoſco? Et reſpondens angelus dixit
ei, Spiritus ſanctus ſuperueniet in te, &
virtus altiſſimi obumbrabit tibi. Ideo-
ꝙ & quod naſcetur ex te ſanctum, vo-
cabitur filius dei. Et ecce Eliſabeth co E
gnata tua, & ipſa concepit filium in
ſenectute ſua: & hic menſis, ſextus eſt
illi quæ vocatur ſterilis: quia non
erit impoſſibile apud deum omne ver
bum. Dixit autem Maria, Ecce ancil-
la domini, fiat mihi ſecundum verbum
tuum. Et diſceſſit ab illa angelus. ¶Ex-
urgēs autem Maria in diebus illis, abiit
in montana cum feſtinatione in ciui-
tatem Iuda: & intrauit in domum Za
chariæ, & ſalutauit Eliſabeth. Et factum
eſt: vt audiuit ſalutationem Mariæ Eli-
beth, ᵃexultauit᾽infans in vtero eius, & ᵃſubſiliit
repleta eſt ſpiritu ſancto Eliſabeth: & & infra.
exclamauit voce magna, & dixit, Be-
nedicta tu inter mulieres, & benedictus
fructus ventris tui. Et vnde hoc mihi
vt veniat mater domini mei ad me?
Ecce enim vt facta eſt vox ſalutatio-
nis tuæ in auribus meis, exultauit in

gaudio infans in vtero meo, & beata
*credidit quæ =crediſti) : quoniam perficien-
=ei tur ea quæ dicta ſunt =tibi) à domino.
& ait Maria,
Magnificat anima mea dominum.
Et exultauit ſpiritus meus in deo ſalu-
tari meo.
=puitatē Quia reſpexit =humilitatem) ancillę ſuę
(exigui ecce enim ex hoc* beatam me dicēt
tatem) omnes generationes,
*nunc Quia fecit mihi =magna) qui potēs eſt:
= magna- & ſanctum nomen eius.
lia Et miſericordia ei9 à progenie in pro-
genies, timentibus eum.
Fecit potentiam in brachio ſuo: diſper
= cogita- ſit ſuperbos =mente) cordis ſui.
tione =Depoſuit potentes de ſede), & exalta-
=Detraxit uit humiles.
primores Eſurientes impleuit bonis: & diuites
de ſedi- =dimiſit) inanes.
bus, Suſcepit Iſrael puerum ſuum, =memo-
=emiſit rari) miſericordiæ ſuæ,
=vt recor ||Sicut locutus eſt ad patres noſtros,
daretur Abraham & ſemini eius in ſecula.
Iſa, 30.d. Manſit autem Maria cum illa quaſi mē
41.b.54. ſibus tribus: & reuerſa eſt in domum
Iere.31. ſuam. ¶Eliſabeth autem impletum eſt
a.d.pſal. tempus pariendi: & peperit filium. Et
131.c.ge- audierunt vicini & cognati eius quia
ne.22. c. magnificauit dominus miſericordiam
= cōgau- ſuam cum illa, & =congratulabantur)
demus ei. Et factum eſt: in die octauo vene-
F runt circuncidere puerum, & voca-
bant eum nomine patris ſui, Zacha-
riam. Et reſpondens mater eius di-
xit, Nequaquam, ſed vocabitur Io-
hannes. Et dixerūt ad illā, Quia nemo
eſt in cognatione tua qui vocetur hoc
nomine. Innuebant autem patri eius
=quid =quem) vellet vocari eum. Et poſtu-
lans pugillarem, ſcripſit, dicens, Io-
hannes eſt nomen eius. Et mirati ſunt
vniuerſi. Apertum eſt autē illico os e-
ius, & lingua eius, & loquebatur bene-
dicēs deum. Et factus eſt timor ſuper
=in totā omnes vicinos eorum: & =ſuper omnia
mōtana mōtana) Iudææ diuulgabantur omnia
(ſub, re- verba hæc: & poſuerunt omnes qui
gione) audierant in corde ſuo dicentes, Quiſ-
putas puer iſte erit? Etenim manus
domini erat cum illo. Et Zacharias
pater eius repletus eſt ſpiritu ſancto: &
prophetauit, dicens,
Benedictus dominus deus Iſrael: quia
viſitauit & fecit redemptionem ple-
bis ſuæ. G
Et erexit cornu ſalutis nobis, in domo
Dauid pueri ſui,
||Sicut locutus eſt per os ſanctorum qui Pſal.
à ſeculo ſunt prophetarum =eius), 131.d.
Salutem ex inimicis noſtris, & de ma- re.23.
nu omnium qui oderunt nos, 30.b.
Ad faciendam miſericordiam cum pa- =ſuori
tribus noſtris: & =memorari teſtamē- =ad re
ſui ſancti, dand
||Iuſiurandum quod iurauit ad Abra- Iere.3
ham patrem noſtrum, daturum ſe gen.2
nobis.
Vt ſine timore de manu inimicorum
noſtrorum liberati ſeruiamus illi.
In ſanctitate & iuſtitia coram ipſo om-
nibus diebus =noſtris) =vitæ
Et tu puer propheta altiſſimi vocabe- ſtræ
ris: præibis enim ante faciem domi-
ni parare vias eius,
Ad dādam =ſcientiā) ſalutis plebi eius, = cogn
in remiſſionem peccatorum eorum. tione
Per viſcera miſericordiæ dei noſtri, in
quibus viſitauit nos oriens ex alto
||=Illuminare) his qui in tenebris & in Mala.
vmbra mortis ſedent, ad dirigendos Zach.3
pedes noſtros in viam pacis. = Vt il
Puer autē creſcebat, & =cōfortabatur) ceſcer
ſpiritu, & erat in deſertis vſque in =poter
diem oſtenſionis ſuæ ad Iſrael. fiebat

CAP. II.

Cenſetur vniuerſus orbis à Cæſare Auguſto. Naſcitur Chriſtus. Vigilantibus paſtoribus nuntiatur Chriſtus natus. Saluator. Angelorum canticum. Circunciditur Chriſtus Ieſus. Puerperæ Mariæ purgatio. Simeon ſuſcipit Chriſtum. Canticum Simeonis. Ruina & reſurrectio Chriſtus. Anna propheteſſa. Puer Chriſtus. Ieſus cum doctoribus diſputat. Chriſti pueritia.

Factū eſt autē, in diebus illis exiit A
edictū à Cæſare Auguſto, vt deſcri
beretur vniuerſus orbis. Hæc de-
ſcriptio prima, facta eſt à præſide
Syriæ Cyrino. Et ibant omnes vt pro-
fiterentu, ſinguli in ſuam ciuitatem.
Aſcēdit autē & Ioſeph à Galilæa de ci-
uitate Nazareth, in Iudæā, in ciuitatē
Dauid quæ vocatur Beth-lehē: eo ꝙ eſ
ſet de domo & familia Dauid, vt ꝓfi-
teretur cū Maria deſpōſata ſibi vxore,
prægnāte. Factū eſt autē: cū eſſent ibi:

impleti ſunt dies vt pareret. Et peperit
filium ſuum primogenitum, & pannis
eum inuoluit, & reclinauit eum in præ
ſepio quia non erat ei locus in diuerſo
rio. ¶Et paſtores erāt in regiōe eadē⁼vi

B
gilātes⁾, & cuſtodiētes⁼vigilias⁾noctis ſu
per gregē ſuū. Et ecce, angelus domini
ſtetit iuxta illos, &⁼claritas⁾dei cir-
cunfulſit illos, & timuerunt timore ma
gno. Et dixit illis angelus, Nolite ti-
mere: ecce enim euangelizo vobis gau
dium magnum quod erit omni popu-
lo: quia natus eſt vobis hodie ſalua-
tor qui eſt Chriſtus dominus in ciuita
te Dauid. Et hoc vobis ſignum, Inuenie
tis infantem pannis inuolutū: & poſi-
tum in præſepio. Et ſubito facta eſt cū
C angelo multitudo militiæ cæleſtis, lau-
dantium deum & dicentium, Glo-
ria in altiſſimis deo: & in terra, pax *
hominibus⁼bonæ voluntatis⁾. ¶Et fa-
ctum eſt: vt diſceſſerunt ab eis angeli
in cælum paſtores loquebantur adin-
uicem, Tranſeamus vſque Beth-lehē,
& videamus hoc verbum quod factum
eſt, quod fecit dominus &⁼oſtendit⁾no
bis. Et venerunt feſtinantes: & inue-
nerunt Mariam & Ioſeph, & infantem
poſitū in præſepio, vidētes autē⁼cogno
uerunt⁾ de verbo quod dictū erat illis
de puero hoc. Et omnes qui audierūt,
mirati ſunt: & de his quæ dicta erant à
paſtoribus ad ipſos. Maria autem con-
ſeruabat omnia verba hæc, conferens
in corde ſuo. Et reuerſi ſunt paſto-
res, glorificātes & laudātes deum⁼in⁾ ⁼ſuper
omnibus quæ audierant & viderant: ſi
cut dictum eſt ad illos. ¶||Et poſtquā cō Leuit.12 a
ſummati ſunt dies octo vt circuncide-
retur puer: ||vocatum eſt nomen eius Sup.1.c.
Ieſus, quod vocatū eſt ab angelo prius matt.1.c.
quàm in vtero cōciperetur. ¶Et poſt- D
quam impleti ſunt dies purgationis
eius||ſecundum legem Moyſi, tulerunt Leui.12.a
illum in Ieruſalem, vt ſiſterent eum do
mino, ſicut ſcriptum eſt in lege domi-
ni, ||Quia omne maſculinum adaperiēs Exo.13.a.
vuluam ſanctum domino vocabitur, & nūe.8.c.
vt darent hoſtiam||ſecundum quod di Leui.12.c
ctum eſt in lege domini, par turturum,
aut duos pullos columbarum.
¶Et ecce: homo erat in Ieruſalem, cui
nomen Simeon, & homo iſte iuſtus &
⁼timoratus⁾, expectans conſolationem ⁼pius(re
Iſrael: & ſpiritus ſanctus erat in eo. Et ligioſus)
reſponſum acceperat à ſpiritu ſancto,
nō viſurum ſe mortem, niſi prius vi-
deret Chriſtum domini. Et venit in
ſpiritu in templum. Et cum induce-
rent puerum Ieſum parentes eius, vt
facerent ſecundum conſuetudinem
legis pro eo: & ipſe accepit eum in
vlnas ſuas, & benedixit deum, &
dixit.
Nunc dimittis ſeruum tuum domine, E
ſecundū verbū tuum, in pace:
Quia viderunt oculi mei ſalutare tuū,
Quod paraſti ante faciem omnium po
pulorum,
Lumen ad reuelationem gentium, &
gloriam plebis tuæ Iſrael.
Et erat pater eius & mater eius miran-
tes ſuper his quæ dicebantur de illo. Et
benedixit illis Simeon: & dixit ad Ma-
riā matrē eius, ||Ecce poſitus eſt hic in Iſa.8.c.
ruinam, & in reſurrectionem multo- rom.9.g.
rum in Iſrael, & in ſignum cui⁼contra- 1.pet.2.b
dicetur⁾. Et tuam ipſius animam per- ⁼cōtradi-
trāſibit gladius, vt reuelētur ex multis citur.
cordibus cogitationes. ¶Et erat Anna
propheteſſa, filia Phanuel, de tribu Aſer
hæc proceſſerat in diebus multis, &
vixerat cum viro ſuo annis ſeptem à

virginitate ſua. Et hæc vidua vſque ad
annos octogintaquatuor: quæ non di-
ſcedebat de templo, ieiuniis & obſecra
F tionibus ſeruiens nocte ac die. Et hæc
=aſſiſtens ipſa hora =ſuperueniens⁾, *confiteba-
*viciſ- tur domino: & loquebatur de illo om-
ſim. nibus qui expectabant redemptionem
=in Ieru- =Iſrael⁾. ¶Et vt perfecerunt omnia ſe
ſalem. cundum legem domini, reuerſi ſunt in
Galilæam, in ciuitatē ſuam Nazareth.
=corrobo Puer autem creſcebat, & =confortaba-
rabatur tur⁾: plenus ſapientia, & gratia dei erat
=Ioſeph in illo. Et ibant =parentes⁾ eius per om-
& mater nes annos in Ieruſalem, in die ſolenni
paſchæ. ¶Et cum factus eſſet annorum
duodecim, aſcendentibus illis Ieroſo-
lymam ſecundum conſuetudinem diei
feſti, conſummatiſq; diebus cum redi-
rent, remanſit puer Ieſus in Ieruſalem,
& non cognouerunt parentes eius.
Exiſtimantes autem illum eſſe in comi
tatu, venerunt iter diei, & requirebant
eum inter cognatos & notos. Et nō in-
uenientes eum, regreſſi ſunt in Ieruſa
lem: requirētes eum. Et factum eſt: poſt
triduum inuenerunt illum in templo,
ſedentem in medio doctorum, audien
tem illos, & interrogantem eos. Stupe
bant autem omnes qui eum audiebāt,
G ſuper =prudentia⁾ & reſponſis eius. Et vi
=intelligē dentes * =admirati⁾ ſunt. Et dixit ma-
tia ter eius ad illum, Fili, quid feciſti no-
*eum bis ſic? Ecce pater tuus & ego dolentes
=attoniti quærebamus te. Et ait ad illos, Quid
eſt quod me quærebatis? neſciebatis
quia in his quæ patris mei ſunt, opor-
tet me eſſe? ¶Et ipſi non intellexerunt
verbum quod locutus eſt ad eos. Et
deſcendit cum eis, & venit Nazareth:
& erat ſubditus illis. Et mater eius con
ſeruabat omnia verba hæc in corde
ſuo. Et Ieſus proficiebat ſapiētia & æta
te & gratia apud deum & homines.

CAP. III.

Iohannes hortatur ad reſipiſcentiā docentes Chriſtum veniſſe. Salus dei. Viperæ. Opera reſipiſcentium. Abrahæ filiis à deo. Securis. Tunica. Eſcæ. Publicani. Milites. Teſtimonium Iohānis de Chriſto. Baptiſmus ſpiritus ſancti. Triticum. Pallea. Herodes incarcerat Iohannem. Baptizatur Chriſtus. Genealogia Chriſti.

ANno autem quintodecimo impe A
rii Tyberii Cæſaris, procurante
Pontio Pilato Iudæam, Tetrar-
cha autem Galilææ Herode, Phi-
lippo autē fratre eius tetrarcha Ituræ

& Trachonitidis regionis, & Lyſania
Abilinæ tetrarcha, ſub =principibus⁾ ſa- =prī
cerdotum Anna & Caipha: factum eſt
verbum domini ſuper Iohannem Za-
chariæ filium, in deſerto. ||Et venit in Mat.3
omnem regionem =Iordanis⁾, prædicās mar.
baptiſmum pœnitentiæ in remiſſionē =circa
peccatorum: ſicut ſcriptum eſt in libro dane
ſermonum Iſaiæ prophetæ*, ||Vox cla- *dic
mantis in deſerto, Parate viam domi Iſa.4
ni, rectas facite ſemitas eius, omnis val iohā.
lis implebitur: & omnis mons & collis B
humiliabitur, & erunt =praua in dire- =obl
cta⁾: & aſpera in vias planas, & vide i dire
bit omnis caro ſalutare dei. ¶||Dicebat (ſub
ergo ad turbas quæ exibant vt bapti- Mat.3
zarentur ab ipſo, Genimina viperarum
quis oſtendit vobis fugere à ventura
ira? Facite ergo fructus dignos pœniten
tiæ, & ne cœperitis dicere*, Patrem ha * in
bemus Abrahā. Dico enim vobis quia biſm
potens eſt deus de lapidibus iſtis ſuſci ipſis
tare filios * Abrahæ. Iam enim ſecuris *ipſi

ad radicem arboris poſita eſt. Omnis
C ergo arbor non faciens fructum bonū,
exciditur, & in ignem mittitur. ¶Et
interrogabant eū turbæ, dicētes, Quid
ergo faciemus? Reſpondens autem di-
cebat illis. Qui habet duas tunicas,
uni- ᵃdetʾ non habenti: & qui habet eſcas, ſi
militer faciat. Venerunt autem & pu-
blicani vt baptizarentur: & dixerunt
ad illum, Magiſter, quid faciemus? At il
le dixit ad eos. Nihil amplius q̄ quod
tis, conſtitutum eſt vobis, ᵃfaciatisʾ. Inter
rogabant autem eum & milites, dicen
tes, Quid faciemus & nos? Et ait illis,
Neminem cōcutiatis, neq; calumniam
faciatis: & cōtenti eſtote ſtipendiis ve
,e ſtris. ¶||ᵃExiſtimanteʾ autem populo &
r. b cogitantibus omnibus in cordibus ſuis
d. de Iohanne, ne forte ipſe eſſet Chri-
.2. ſtus: reſpondit Iohannes dicens omni-
19 a bus, Ego quidem aqua baptizo vos: ve
ſtā- nit autem fortior me, cuius nō ſum di-
gnus ſoluere corrigiam calceamentorū
3,e eius: ||Ipſe vos baptizabit in ſpiritu ſan
cto & igni. cuius ventilabrum in manu
eius, & purgabit aream ſuam: & con-
gregabit triticum in horreum ſuum,
paleas autem comburet igni inextin-
guibili. Multa quidem & alia exhortās
4. a euangelizabat populo. ¶||Herodes autē
,c tetrarcha cum corriperetur ab illo de
Herodiade vxore fratris ſui, & de om-
nibus malis quæ fecit Herodes: adiecit
& hoc ſuper omnia, & incluſit Iohan-
d nem in carcerem. ¶||Factum eſt autem
b cum baptizaretur omnis populus, & Ie
,1,e ſu baptizato & orante, apertum eſt cæ
lum: & deſcendit ſpiritus ſanctus cor-
ns, porali ſpecie ſicut columba in ipſum:
& vox de cælo facta eſt *, Tu es filius
meus dilectus: in te complacui mihi.
Et ipſe Ieſus erat incipiēs quaſi annorū
triginta: vt putabať filius Ioſeph. q fuit
Heli, q fuit Matthat, q fuit Leui, qui fuit
Melchi, q fuit Iāne, qui fuit Ioſeph, qui
fuit Matthathiæ, qui fuit Amos, qui fuit
Naum, qui fuit Heſli, qui fuit Nagge,
qui fuit Mahath, qui fuit Matthathiæ,
qui fuit Semei, qui fuit Ioſeph, qui fuit
Iuda, qui fuit Iohanna, qui fuit Reſa,
qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel,
qui fuit Neri, qui fuit Melchi, qui fuit
F Addi, qui fuit Coſam, qui fuit Elmadā,
qui fuit Her, qui fuit Ieſu, qui fuit Elie-

zer, qui fuit Iorim, qui fuit Matthat qui
fuit Leui, qui fuit Simeon, qui fuit Iu-
da, qui fuit Ioſeph, qui fuit Iona, qui
fuit Eliacim, qui fuit Melcha, qui fuit
Menna, qui fuit Matthatha, qui fuit
Nathan, qui fuit Dauid, qui fuit Ieſſe,
qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit
Salmon, qui fuit Naaſſon, qui fuit Ami- G
nadab, qui fuit Aram, qui fuit Eſron,
qui fuit Phares, qui fuit Iudæ, qui fuit
Iacob, qui fuit Iſaac, qui fuit Abraham,
qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui
fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Pha
leg, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui
fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui
fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit La-
mech, qui fuit Mathuſala, qui fuit E-
noch, qui fuit Iared, qui fuit Mala-
leel, qui fuit Cainan, qui fuit Enos,
qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit
Dei.

CAP. IIII.

☞ Chriſtus tentatur in deſerto. Vita in verbo dei. Adorare. Seruire. Tentare deum. Ieſus docet prophetias de ſe, eſſe impletas. Nazaræi ſcandalizantur in Chriſto. Prophetæ. Ad viduam miſſus Helias. Leproſus Naaman. Docet Chriſtus ſabbathis. Dæmoniacus ſanatur. Socrus Petri ſanatur à febre. Sanātur infirmi. Dæmones confitentur Chriſtum, Chriſtus quare miſſus.

IEſus||autem plenus ſpiritu ſancto, re-
greſſus eſt à Iordane & agebatur in Matt. 4. a
ſpiritu in deſertum, diebus qua- mar. 1. b
draginta, & tentabatur à diabolo.
Et nihil manducauit in diebus illis: &
conſummatis illis * eſuriit. Dixit au-
tem illi diabolus, Si filius dei es, dic la ᵃpoſtea
pidi huic vt panis fiat. Et reſpondit ad
illum Ieſus, Scriptum eſt, quia|| Non in
pane ſolo viuet homo, ſed in omni ver Deut. 8. a
bo dei. Et duxit illum diabolus in mon
tem excelſum, & oſtendit illi omnia re
gna orbis terræ in ᵃmomentoʾ tempo-
ris: & ait illi, Tibi dabo poteſtatem ᵃpuncto
hanc vniuerſam, & gloriam illorum: B
quia mihi tradita ſunt, & cui volo do ᵃillā. ʸſub.
ᵃillaʾ. Tu ergo procidens ſi adoraueris gloriam,)
coram me, ᶻerunt tua omniaʾ. Et re- ᶻerit tua
ſpondens Ieſus, dixit illi, * Scriptum omnis.
eſt, || Dominum deum tuum adorabis: *Abi poſt
& illi ſoli ſeruies. Et duxit illum in Ie- me ſatana

Dut.6.c rúſalem, & ſtatuit eum ſuper pinnam
templi: & dixit illi, ſi filius dei es: mit-
10.d. te te hinc deorſum. Scriptum eſt enim
Pſal.90.c quod ‖ Angelis ſuis*mandauit)de te, vt
*mādabit conſeruent te: & quia in manibus tol-
lent te, ne forte offendas ad lapidem
pedem tuum. Et reſpondens Ieſus, ait
illi, Dictum eſt, ‖Non tentabis dominū
Deut.6.c deum tuum. Et conſummata omni ten
tatione diabolus receſſit ab illo vſq; ad
tempus. ¶‖Et regreſſus eſt Ieſus in vir
Mat.4.b tute ſpiritus in Galilæam: & fama exiit
mar.2 h per vniuerſam*regionem de illo. Et ip
Iohan.4.f ſe docebat in ſynagogis eorum: & ⁼ma-
*finiti- gnificabatur)ab omnibus. ‖Et venit Na
mam zareth vbi erat nutritus: & intrauit ſe-
⁼glorifica cundum conſuetudinem ſuam die⁼ſab-
batur bathi)in ſynagogā, & ſurrexit legere.
Matt.13.g Et traditus eſt illi liber Iſaiæ prophe
Mar.6.a tæ. Et traditus vt⁼reuoluit)librum, in-
iohan.4.f uenit locum vbi ſcriptum erat, Spiri-
⁼ſabba- tus domini ſuper me, propter quod vn
thiorum xit me, euangelizare pauperibus miſit
⁼explicuit me, ſanare contritos corde, prædicare
Iſa.61.a captiuis remiſſionem, & cæcis viſum,
dimittere confractos in remiſſionem,
prædicare annum domini acceptum,
& diem retributionis. Et cum plicuiſ-
ſet librum reddidit miniſtro, & ſedit.

Et omnium in ſynagoga oculi erant in
tendentes in eum. Cœpit autem dice-
re ad illos, Quia hodie impleta eſt hæc
ſcriptura in auribus veſtris. ¶Et omnes
teſtimonium illi dabant: & miraban-
tur in verbis gratiæ, quæ procedebant
de ore ipſius, & dicebant, Nonne hic Om
eſt filius Ioſeph? Et ait illis, ⁼Vtique)di-
cetis mihi, hāc ſimilitudinem, Medice,

cura teipſum: quanta audiuimus facta
in Capharnaū, fac & hic in patria tua.
ait autem, Amen dico vobis quia ne
mo propheta acceptus eſt in patria *au
ſua. In veritate*dico vobis: ‖ multæ vi 3.re
duæ erat in diebus Eliæ in Iſrael quan b.1a
do clauſum eſt cælum annis tribus & E
menſibus ſex, cum facta eſſet fames ma
gna in omni terra: ad nullam illarum
miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidonis, 4.re
ad mulierem viduam. Et‖ multi leproſi
erant in Iſrael ſub Eliſeo propheta: &
nemo eorum mundatus eſt niſi Naa-
man Syrus. Et repleti ſunt omnes in ſy
nagoga ira, hæc audientes. Et ſurrexe-
runt, & eiecerūt illum extra ciuitatem:
& duxerunt illum vſq; ad ſupercilium
montis ſuper quem ciuitas illorū erat
ædificata, vt præcipitarent eum. Ipſe

ſutem tranſiens per medium illorum,
.4. b ibat. ¶||Et deſcendit in Capharnaum ci
I.c uitatem Galilææ: ibique docebat illos
F ſabbathis. Et ſtupebãt in doctrina eius:
7.d quia in poteſtate erat ſermo ipſius.
I.c ¶||Et in ſynagoga erat homo habẽs dæ
tum monium immundum⁾: & exclamauit
onii voce magna, dicens, ⁼Sine⁾, quid nobis
ũdi: & tibi Ieſu Nazarene? veniſti perdere
nos? ſcio te quia ſis ſanctus dei. Et incre
pauit illum Ieſus, dicens, Obmuteſce,
& exi ab eo. Et cũ proieciſſet illum dæ
monium in medium, exiit ab illo, ni-
hilque illum nocuit. Et factus eſt pauor
hoc in omnibus, & colloquebantur ad inui
cem dicentes, ⁼ Quod eſt hoc verbum,
quia⁾ in poteſtate & virtute imperat im
mũdis ſpiritibus, & exeunt? & diuulga
8.b. batur fama de illo in omnem locum re
,c gionis. ¶||Surgens autem Ieſus de ſyna-
G goga, introiuit in domum Simonis. So-
crus autem Simonis tenebatur magnis
epa- febribus: & rogauerunt illum pro ea. Et
ebrẽ ſtans ſuper illam⁼ imperauit febri⁾: &
dimiſit illam, Et continuo ſurgens mi-
niſtrabat illis. ¶Cum autem ſol⁼occidiſ
ſet⁾, omnes⁼qui habebãt infirmos variis
languoribus, ducebant illos ad eum. At
.d ille ſingulis manus imponens curabat
iſti9 eos. ||Exibant autem dæmonia à multis
clamantia & dicẽtia, Quia tu es*filius
dei. & increpans non ſinebat ea loqui,
quia ſciebant ipſum eſſe Chriſtum. Fa-
cta autem die, egreſſus ibat in deſertũ
locum: & turbæ requirebant eum, &
venerunt vſque ad ipſum: & detine-
bãt illum ne diſcederet ab eis. Quibus
ille ait, Quia & aliis ciuitatibus opor-
oc tet me euangelizare regnum dei: quia
⁼ideo⁾ miſſus ſum. Et erat prædicans in
ſynagogis Galilææ.

CAP. V.

Chriſtus docet de naui. Piſcatores Petrus, cum ſociis Iacobo & Iohanne. Piſcium multitudo. Peccator. Leproſus ſanatur. In deſerto orat Chriſtus. Paralyticus ſanatur. Fides. Remiſſio peccatorum. Chriſtus peccata remittit. Vocatio Matthæi. Sani. Iuſti. Peccatores. Ieiunia & afflictiones apoſtolorum poſt aſcenſionem. Sponſus. Commiſſura panni rudis. Vinum nouum.

F ACtum|| eſt autem: cum turbæ ir- Matt. 4. c
ruerent in eum vt audirent verbũ mar. I. b
dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum
Geneſareth. Et vidit duas naues
ſtantes ſecus ſtagnum: piſcatores autẽ
deſcẽderant*, & lauabant retia. Aſcen *ex illis
dens autem in vnam nauim quę erat Si
monis, rogauit eũ à terra reducere pu-
ſillum. Et ſedens, docebat de nauicula
turbas. Vt ceſſauit autem loqui, dixit
ad Simonem, Duc in altum, & laxate
retia veſtra in capturam. Et reſpondens ⁼ Prefecte
Simon, dixit illi, ⁼Præceptor⁾ per totam
noctem laborãtes nihil cepimus, in ver
bo autem tuo laxabo rete. Et cum hoc B
feciſſent, concluſerunt piſcium multi-
tudinem copioſam, rumpebatur autem
rete eorum. Et annuerunt ſociis qui e-
rant in alia naui vt venirent & adiuua
rent eos. Et venerunt, & impleuerunt
ambas nauiculas: ita vt pene merge-
rentur. Quod cum videret Simon Pe-
trus, procidit ad genua Ieſu, dicens,
Exi à me domine: quia homo peccator
ſum. Stupor enim circundederat eum
& omnes qui cum illo erant, in captu-
ra piſcium quam ceperant. Similiter au
tem Iacobum & Iohannem filios ze- C
bedæi, qui erant ſocii Simonis. Et ait ⁼poſthac
ad Simonem Ieſus, Noli timere: ⁼ex ⁼viuos ca
hoc iam⁾ homines eris⁼capiens⁾. Et ſub- piens.
ductis ad terram nauibus, relictis om- Matt. 8. a
nibus ſecuti ſunt eum. ¶||Et factum eſt: mar. I. d
cum eſſet in vna ciuitatum, & ecce vir
plenus lepra, & videns Ieſum, & pro-
cidẽs in faciem ſuam, rogauit eum, di-
cens, Domine, ſi vis, potes me munda-
re. Et extendens manum, tetigit eum,
dicens, Volo. Mundare. Et confeſtim le
pra diſceſſit ab illo, & ipſe pręcepit illi
vt nemini diceret: ſed, Vade, oſtende
te ſacerdoti, & offer pro emundatione
tua||ſicut præcepit Moyſes in teſtimo- Leui. 14. a
nium illis. Perambulabat autem magis
ſermo de illo. & conueniebant turbæ
multę vt audirent, & curarẽtur*ab in- *ab eo
firmitatibus ſuis. Ipſe autem ſecedebat D
in deſertum, & orabat. ¶||Et factum eſt Matt. 9. a
in vna dierum, & ipſe ſedebat docens. mar. 2. a
Et erant phariſæi ſedentes & legis
doctores qui venerant ex omni caſtel-
lo Galilææ & Iudææ & Ieruſalem: &
virtus domini erat ad ſanandum eos.
Et ecce viri portãtes in lecto hominem

qui erat paralyticus: & quærebāt eum
inferre, & ponere ante eum. Et nō in-
uenientes qua parte illum inferrent
præ turba, aſcenderunt ſupra tectum,
& per tegulas=ſubmiſerūt⁾eum cum le- = dimiſe-
cto in medium ante Ieſum. Quorum fi- runt
dem vt vidit, dixit, Hō, remittūtur tibi
peccata tua. Et cœperunt cogitare ſcri-
bæ & pharisæi, dicentes, Quis eſt hic
qui loquitur blaſphemias? quis poteſt
E dimittere peccata, niſi ſolus deus? Vt
cognouit autem Ieſus cogitationes eo-
rum, reſpondens dixit ad illos, Quid
cogitatis in cordibus veſtris? Quid eſt
facilius, dicere, Dimittuntur tibi pec-
ta: an dicere, Surge & ambula? Vt au-
tem ſciatis quia filius hominis habet
poteſtatem in terra dimittendi pecca-
ta (ait Paralytico) Tibi dico, ſurge, tol-
le lectum tuum, & vade in domum
tuam. Et confeſtim conſurgens coram
illis, tulit lectū in quo iacebat: & abiit
=glorifi- in domum ſuam,= magnificans⁾ deum.
cans Et ſtupor apprehendit omnes: & ma-
F gnificabant deum. Et repleti ſunt timo
=inopina re, dicentes, Quia vidimus= mirabilia⁾
bilia hodie. ¶||Et poſt hæc exiit, & vidit pu-
Matt.9.a blicanum nomine Leui, ſedentem ad
mar.2.b telonium, & ait illi, Sequere me. Et re-

lictis omnibus, ſurgens ſecutus eſt eum.
& fecit ei conuiuium magnum Leui in
domo ſua: & erat turba multa publi-
canorum & aliorum qui cum illis erāt
diſcumbentes. Et murmurabant phari-
ſæi & ſcribæ eorum, dicentes ad diſci-
pulos eius, Quare cum publicanis &
peccatoribus manducatis & bibitis? Et
reſpondens Ieſus, dixit ad illos. Non
egent qui ſani ſunt, medico: ſed qui
male habent. Non veni vocare iuſtos, Matt
ſed peccatores ad pœnitentiam. ¶||At mar.
illi dixerunt ad eum, Quare diſcipuli G
Iohannis ieiunant frequenter, & obſe-
crationes faciunt, ſimiliter & phariſæo
rum: tui autem edunt & bibunt, Qui- =thal
bus ipſe ait, Nūquid poteſtis filios=ſpō- nup
ſi⁾, dum cum illis eſt ſponſus, facere ie
iunare? Venięt autem dies: & cum ab-
latus fuerit ab illis ſponſus, tunc ieiu-
nabunt in illis diebus. Dicebat autem
& ſimilitudinem ad illos, Quia nemo
commiſſuram á veſtimento nouo im-
mittit in veſtimentum vetus: alioquin
& nouum rumpit, & veteri non con-
uenit commiſſura á nouo. Et nemo mit
tit vinum nouum in vtres veteres: alio
quin rumpet vinum nouū vtres, & vi-
num effundetur, & vtres peribunt, ſed
vinum nouum in vtres nouos mitten-
dum eſt: & vtraque conſeruantur. Et ne-
mo bibens vetus, ſtatim vult nouum, =ſua
dicit enim, Vetus=melius eſt.

CAP. VI.

Sabbatho diſcipuli vellunt ſpicas.
Dauid. Arida manus ſanatur. Cogitatio
nes nouit Chriſtus. Sabbathis benefa-
ciendum. In oratione pernoctat Ieſus.
Apoſtoli. Sanantur infirmi. Pauperes.
Eſuriētes. Flentes. Afflicti propter Chri
ſtum. Merces. Diuites. Saturati. Ri-
dentes. Benedicere. Diligendi inimici
Percuſſa maxilla. Iniuria ferenda. Mu-
tuum dare. Filii dei. Miſericors. Iudica-
re. Remittere. Dare. Menſura. Cæcus. Di
ſcipulus. Feſtuca. Arbor ex fructu nota.
Cor ex operibus notum. Facientes vo-
luntatem dei.

Actum eſt autem|| in ſabbatho ſecū Mat
F do primo, cum tranſiret per ſata, mar
vellebant diſcipuli eius ſpicas, &
manducabant confricantes mani-
bus. Quidam autem phariſæorum di-
cebant illis, Quid facitis quod non li-

cere cet*in ſabbathis?Et reſpōdens Ieſus ad
,21,g eos dixit,|| Nec hoc legiſtis quod fecit
Dauid cum eſuriſſet ipſe & qui cum il
lo erant:quomodo intrauit in domum
dei, & panes propoſitionis ſumpſit , &

manducauit, & dedit eis qui cum ipſo
erant,quos nō licet manducare niſi tā
tum ſacerdotibus?Et dicebat illis,Quia
dominus eſt filius hominis,etiam ſab-
.12.a bathi . ¶||Factum eſt autem & in alio
3.a. ſabbatho vt intraret in ſynagogam,&
doceret . Et erat ibi homo , & manus
B eius dextera erat arida . Obſeruabant
autem ſcribę & phariſæi ſi in ſabbatho
curaret : vt inuenirent vnde accuſa-
rent eum.Ipſe vero ſciebat cogitatio -
nes eorum : & ait homini qui habebat
manum aridam,Surge,& ſta in medi-
um.Et ſurgens ſtetit. Ait autem ad il-
los Ieſus,interrogo vos,ſi licet ſabba-
this benefacere an male: animam ſal-
uam facere:an*perdere?Et circunſpe-
ide- ctis omnibus dixit homini, Extēde ma
num tuā.Et extendit:& reſtituta eſt ma
na vt nus eius*.Ipſi autem repleti ſunt*inſi-
ra. pientia? : & colloquebantur adinuicē
nētia: quidnam facerēt Ieſu. ¶Factum eſt au
tē:in illis diebus exiit in montem ora-
re,& erat pernoctans in oratione dei,

Et cum dies factus eſſet,vocauit diſci-
pulos ſuos:& elegit duodecim ex ipſis C
quos & apoſtolos nominauit:|| Simonē Mat.10.a
quem*cognominauit ? Petrum & An- mar.3.b.
dream fratrem eius,Iacobum & Iohan *nomina
nem,Philippum & Bartholomæū, Mat uit
thæum & Thomā,Iacobum Alphæi &
Simonem qui vocatur Zelotes, & Iu-
dam Iacobi,& Iudā Iſcariotem qui fuit
proditor.¶Et deſcendens cum illis,ſte
tit in loco campeſtri,& turba diſcipu-

lorū eius,& multitudo copioſa plebis
ab omni Iudæa & Ieruſalem:& mariti-
ma Tyri & Sidonis qui venerant vt au
dirent eum, & ſanarentur à languori-
bus ſuis.Et qui vexabantur à ſpiritibus
immundis curabantur.Et omnis turba
quærebat eum tangere:quia virtus dei
illo exibat & ſanabat omnes. ¶||Et ipſe Mat.5.a.
eleuatis oculis in diſcipulos ſuos,dice
bat,Beati pauperes : quia veſtrum eſt
regnū dei.Beati qui nunc eſuritis:quia
ſaturabimini.Beati qui nūc fletis:quia
ridebitis.Beati eritis cum vos oderint
homines,& cū ſeparauerint vos &*ex- *probris
probrauerint,& eiecerint nomē veſtrū affecerīt
tanquā malū propter filium hominis.
Gaudete in illa die & exultate:ecce eñ
merces veſtra multa eſt in cęlo.ſecun-

dum hæc enim faciebant prophetis pa
amos.6.a tres eorum.||Veruntamen væ vobis di
eccl.31.a uitibus qui habetis conſolationem ve-
ſtram. væ vobis qui ſaturati eſtis: quia
eſurietis. Væ vobis q ridetis nunc: quia
lugebitis & flebitis. Væ cum benedixe
rint vobis omnes homines. ſecundum
hæc enim faciebant pſeudoprophetis
Mat.5 g. patres eorum.¶||Sed vobis dico qui au
ditis, Diligite inimicos veſtros: benefa
cite his qui oderũt vos. Benedicite ma-
ledicentibus vobis: & orate pro calũ-
Matt.5.f. niãtibus vos.||Et qui te percutit in ma
1.cor.6.b xillam, præbe illi & alteram.||Et ab eo
*pallium qui aufert tibi *veſtimentum), etiã tu-
nicam noli prohibere. Omni autem pe
tenti te, tribue: & qui aufert quæ tua
Mat.7.b. ſunt, ne repetas.||Et prout vultis vt fa-
tobi.4.c. ciant vobis homines, & vos facite illis
Mat.5. g. ſimiliter.||Et ſi diligitis eos qui vos di
ligunt: quæ vobis eſt gratia? nam & pec
catores, diligentes ſe, diligunt. Et ſi be-
nefeceritis his qui vobis benefaciunt:
E quæ vobis eſt gratia? ſiquidem & pec-
Mat.5. g. catores hoc faciunt.||Et ſi mutuum de-
den. 15.b deritis his à quibus ſperatis recipere:
*mutuũ quæ gratia eſt vobis? nam & peccato-
dant, res peccatoribus *fœnerantur), vt reci-
piant æqualia. Veruntamẽ diligite ini-
micos veſtros: benefacite & mutuũ da
te, nihil inde ſperantes: & erit merces
veſtra multa, & eritis filii altiſſimi quia
ipſe benignus eſt ſuper ingratos & ma
los. Eſtote ergo miſericordes ſicut &
Mat.7.a. pater veſter miſericors eſt.¶||Nolite iu
dicare: & non iudicabimini. nolite cõ-
demnare, & non condemnabimini. Di-
mittite. & dimittemini. Date, & dabi-
Mat.7.a. tur vobis.||Menſuram bonam & *con-
mar.4.c. fertã & coagitatam) & ſupereffluentẽ
*preſſã & dabunt in ſinum veſtrum. Eadẽ quip-
cõcuſſam pe menſura qua menſi fueritis, remetie
Mat.16.b tur vobis.¶Dicebat autem illis & ſimi
F tudinem.||Nunquid poteſt cæcus cæ-
Mat.10.c cum ducere? nonne ambo in foueã ca-
iohã.13.b dunt?¶||Non eſt diſcipulus ſuper ma-
Mat.7.a. giſtrum: perfectus autem omnis erit ſi
ſit ſicut magiſter eius. & || Quid autem
vides feſtucam in oculo fratris tui: tra
bem autem quæ in oculo tuo eſt, non
conſyderas? aut quomodo poteſt dice
re fratri tuo, Frater, ſine eiiciam feſtu-
cã de oculo tuo: ipſe in oculo tuo tra-
bem nõ vides? Hypocrita, eiice primũ
trabem de oculo tuo: & tũc perſpicies
vt educas feſtucam de oculo fratris tui

¶||Non eſt enim arbor bona quæ facit Mat.
*fructus malos): neque arbor mala, fa *fruct
ciens fructum bonũ.||Vnaquęque enim marc
arbor de fructu ſuo cognoſcitur. Neq; Mat.
enim de ſpinis colligunt ficus: neque
de rubo vindemiant vuam. bonus ho-
mo de bono theſauro cordis ſui ꝓfert
bonum: & malus homo de malo theſau
ro *profert malum. Ex abundantia ẽm *cor
cordis os loquitur.¶||Quid autem vo- ſui
catis me Domine domine: & non faci- Mat.7
tis quæ dico? Omnis qui venit ad me, rom.2
& audit ſermones meos & facit eos o- iacob
ſtendam vobis cui ſimilis ſit. ſimilis eſt
homini ædificãti domum, qui fodit in
altum. & poſuit fundamẽtum ſupra pe
tram. inundatione autem facta illiſum
eſt flumen domini illi, & non potuit eã
mouere: fundata ẽm erat ſupra petram
Qui autem audit & non facit: ſimilis *qui
eſt homini *ædificanti) domum ſuam ficaui
ſupra terram ſine fundamẽto. in quam
illiſus eſt fluuius: & continuo ceci- *fract
dit, & facta eſt *ruina) domus illius ma-
gna.

CAP. VII.

¶ Centurionis ſeruus ſanatur. Fides Centurionis. Filius viduæ ſuſcitatur in Naim. Miſericordia. Propheta. Iohannes mittit diſcipulos ſuos ad Chriſtum. Pauperes. Beatus. Teſtimonium Chriſti de Iohanne. Iuſtificare deum. Iohannes vinum nõ bibit. Chriſtus bibit. Chriſtus manducat cum Simone. Peccatrix rigat pedes Ieſu. Debitores duo. Oſculum. Oleo. Vngere. Fides. Dilectio. Remiſſio peccatorum.

at, 8, a.

CVm || autem impleſſet omnia verba ſua in aures plebis, intrauit Capharnaum. Cẽturionis autem cuiuſdã ſeruus male habens, erat moriturus: qui illi erat pretioſus. Et cũ audiſſet de Ieſu, miſit ad eum ſeniores Iudæorum, rogans eum vt veniret, & ludioſe ſaluaret ſeruum eius. At illi cum veniſ doneus ſent ad Ieſum, rogabant eum ⁼ſolicite⁾, dicentes ei, Quia ⁾dignus⁾ eſt vt hoc illi præſtes. diligit enim gentem noſtrã: & ſynagogam ipſe ædificauit nobis. Ieſus autẽ ibat cum illis. Et cũ iam nõ lõge eſſet à domo, miſit ad eum centurio amicos, dicẽs, Domine, noli vexari. Nõ enim ſum dignus vt ſub tectum meum intres. propter quod & meipſum non
B ſum dignũ arbitratus vt venirem ad te: ſed dic verbo, & ſanabitur puer meus nam & ego homo ſum ſub poteſtate cõſtitutus, habens ſub me milites: & dico ibus huic, vade, & vadit: & alio, veni, & ve litis, nit: & ſeruo meo, fac hoc: & facit. ⁼Quo im: audito⁾, Ieſus miratus eſt*: & conuerſus, ſequentibus ſe turbis dixit, Amẽ dico vobis, nec in Iſrael tantam fidẽ inueni. Et reuerſi qui miſſi fuerant, domũ: inuenerunt ſeruum qui languerat, ſanum. ¶Et factum eſt: deinceps ibat Ie ulti ſus in ciuitatem quæ vocatur Naim: & ibant cum eo diſcipuli eius * & turba copioſa. cum autẽ appropinquaret por igeni tæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius ⁼vnicus⁾ matri ſuæ: & hæc, vidua erat: & turba ciuitatis multa cum illa. Quam cum vidiſſet dominus, miſericordia motus ſuper eã, dixit illi, Noli flere. Et acceſſit, & tetigit loculum. dole- Hi autem qui portabãt ſteterunt. Et ait ule, ⁼Adoleſcens⁾, tibi dico, ſurge. Et reſedit
C qui erat mortuus, & cœpit loqui. Et dedit illũ matri ſuæ. Accepit autẽ omnes timor: & magnificabant deũ, dicẽtes: Quia propheta magnus ſurrexit in nobis: & quia deus viſitauit plebẽ ſuam. ¶||Et exiit hic ſermo in vniuerſã Iudæã Mat, 11, a. de eo, & in omnẽ ⁼circa⁾ regionẽ. Et nũtiauerũt Iohãni diſcipuli eius de omni ⁼circũiacentem bus his. Et conuocauit duos de diſcipulis ſuis Iohannes: & miſit ad Ieſum, dicens, Tu es qui venturus ⁼es⁾: an alium ⁼erat: expectamus? Cum autem veniſſent ad & infra, eum viri, dixerunt, Iohannes Baptiſta miſit nos ad te, dicens, Tu es qui venturus es: an alium expectamus? In ipſa autem hora multos curauit à languoribus ſuis & ⁼plagis⁾, & ſpiritibus malis: ⁼flagellis, & cæcis multis donauit viſum. Et reſpondens dixit illis. Euntes renuntiate Iohanni quæ audiſtis & vidiſtis. Quia cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiũt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus eſt quicunque non fuerit ſcandalizatus in me. ¶Et cum diſceſſiſſent nun D tii Iohannis, cœpit de Iohanne dicere ad turbas, Quid exiſtis in deſertum videre? arundinem vento agitatam? Sed quid exiſtis videre? hominem mollibus veſtimentis indutum? Ecce qui in veſte pretioſa ſunt & deliciis, in domibus regum ſũt. Sed quid exiſtis videre prophetam? Vtique dico vobis & ⁼pluſ ⁼excellẽtiorẽ ꝓpheta. quam prophetam⁾, hic eſt de quo ſcriptum eſt, ||Ecce *mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit vi- Mala, 3, a. am tuam ante te. Dico enim vobis, ma *ego ior inter natos mulierum propheta Iohãne Baptiſta nemo eſt. qui autem minor eſt in regno dei, Maior eſt illo. Et omnis populus audiens & publicani, iuſtificauerunt deum, baptizati baptiſmo Iohannis. phariſæi autem & legis periti, conſilium dei ſpreuerunt in ſemetipſos, non baptizati ab eo. ¶||Ait Mat, 11, b. autem dominus, Cui ergo ſimiles di- F cam homines generatiõis huius, & cui ſimiles ſunt? Similes ſunt pueris ſedentibus in foro, & ⁼loquentibus⁾ adinui- ⁼acclamãtibus cem, & dicentibus, Cantauimus vobis tibiis, & nõ ſaltaſtis: lamẽtauimus*, & *vobis nõ ploraſtis. Venit ⁼autẽ⁾ Iohãnes Bapti ⁼enim ſta neq; manducans panem, neque bibens vinum: & dicitis, Dæmonium habet. venit filius hominis manducans & bibens: & dicitis, Ecce homo ⁼ deuo- ⁼edax

tator)& bibens vinum, amicus publicanorum& peccatorum. Et iuſtificata eſt ſapientia ab omnibus filiis ſuis. ¶Rogabat autem illum quidam de phariſæis vt manducaret cũ illo. Et ingreſſus domum phariſæi diſcubuit. Et ecce mulier quæ erat ĩ ciuitate peccatrix, vt cognouit ꝙ Ieſus accubuit in domo phariſæi, attulit alabaſtrum vnguenti: &
flens F ſtans retro ſecus pedes eius, lachrymis cœpit rigare pedes eius, & capillis capitis ſui tergebat, & oſculabatur pedes eius, & vnguento vngebat. Videns autem phariſæus qui vocauerat eum, ait intra ſe, dicens, Hic ſi eſſet propheta, ſciret vtique quæ & qualis eſt mulier quæ tãgit eum, quia peccatrix eſt. Et reſpondens Ieſus dixit ad illum, Simon, habeo tibi aliquid dicere. At ille
*creditori: ait, Magiſter, dic, Duo debitores erant cuidam*fœneratori): vnus debebat denarios quingentos, & alius quingenta. Non habentibus illis vnde redderent,
*Vter donauit vtriſque.*Quis ergo eum plus
exiſtimo diligit? Et reſpondẽs Simon dixit, *Aeſtimo) quia is qui plus donauit. At ille dixit ei, Recte iudicaſti. Et conuerſus ad mulierẽ dixit Simoni, Vides hanc
G mulierem? Intraui in domum tuam, aquam pedibus meis non dediſti: hæc autem lachrymis rigauit pedes meos,
*capitis ſui & capillis*ſuis) terſit. Oſculum mihi non dediſti: hæc autem ex quo intraui, non ceſſauit oſculari pedes meos. Oleo caput meum non vnxiſti: hæc autem vnguento vnxit pedes meos. Propter quod dico tibi, Remittuntur*ei)
*eius peccata multa: quoniam dilexit mul-
*parum tum. Cui autem*minus) dimittitur mi-
*tua nus diligit. Dixit autem ad illam, Remittuntur*tibi) peccata. Et cœperunt qui ſimul accumbebant, dicere intra ſe, Quis eſt hic qui etiam peccata dimittit? Dixit autem ad mulierem, Fides tua te ſaluam fecit: vade in pace.

CAP. VIII.

Docet Chriſtus regnum dei. Mulieres miniſtrantes Chriſto de facultatibus ſuis. Parabola ſeminantis. Apoſtolis data cognitio euangelii. Tentatio. Sollicitudo. Diuitię. Voluptates. Lucerna. Mater & fratres Chriſti. Chriſtus ventis imperat. Dæmoniacus ſanatur. Geraſeni Chriſtum reiicitur. Beneficia dei erga nos narranda. Iairi filia ſanatur. Mulier à fluxu ſanguinis ſanatur. Fides. Fides. Fletus ĩ mortuis. Dormire

ET factum eſt deinceps, & ipſe iter faciebat per*ciuitates & caſtella A prædicans & & euangelizans re- *ſing
gnum dei: & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ quæ erant curatæ à ſpiritibꝰ malignis & infirmitatibus, Maria quæ vocatur Magdalene, de qua ſeptem dæmonia exierant, & Iohanna vxor Chuſæ procuratoris Herodis, & Suſanna, & aliæ multæ quæ miniſtrabant ei de facultatibus ſuis. ¶||Cum au Mat.
tem turba plurima conueniret, & de marc
*ciuitatibus properarent ad eum: di- *ſing
xit per ſimilitudinem, Exiit qui*ſemi- *ſem
nat)ſeminare ſemen ſuum, & dum ſe- bat
minat, aliud cecidit ſecus viam & conculcatum eſt, & volucres cæli come-

derunt illud. Et aliud cecidit ſupra petram: & natum aruit, quia non habebat humorem. Et aliud cecidit inter ſpinas: & ſimul exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud. Et aliud cecidit in terrã bonam: & ortum, fecit fructum centuplum. Hęc dicens clamabat, Qui habet B
aures audiendi, audiat. Interrogabant

autem eum diſcipuli eius quę eſſet hęc
parabola. Quibus ipſe dixit, vobis da
teria tum eſt noſſe ˹myſterium˺ regni dei,
c. cæteris autem in parabolis, ‖vt viden-
13.b. tes non videant, & audientes non in-
4.b telligant. ¶Eſt autem hæc parabola, Se-
12.f. men: eſt verbum dei. Qui autem ſecus
4.f viam: hi ſunt qui audiũt, deinde venit
11.b. diabolus, & tollit verbum dei corde
eorum, ne credentes ſalui fiant. Nam
qui ſupra petram: qui cum audierint,
cum gaudio ſuſcipiunt verbum. & hi
radices nō habent: quia ad tempus cre
dunt, & in tempore tentationis rece-
dunt. Quod autem in ſpinas cecidit: hi
ſunt qui audierũt, & à ſollicitudinibus
& diuitiis & voluptatibus vitæ euntes
ſuffocantur, & non referunt fructum.
Quod autem in bonam terram: hi ſunt
qui in corde bono & optimo audiẽtes
verbum retinent, & fructum afferunt
.5.b. in patientia. ¶‖Nemo autem lucernam
.4.c. accẽdens, operit eam vaſe, aut ſubtus
lectum ponit: ſed ſupra candelabrum
10.e ponit, vt intrãtes videant lumen. ‖Non
4.c eſt enim occultum quod non manife-
rtum ſtetur: nec abſconditum quod non co-
13.b. gnoſcatur & in ˹palam˺ veniat. ‖ vide-
te ergo ˹quid˺ audiatis. Qui enim ha-
4.e bet, dabitur illi: & quicunque non ha-
mō bet, etiam quod putat ſe habere aufere
12.d. tur ab illo. ¶‖Venerunt autem ad illum
3.d mater & fratres eius: & non poterant
adire eum præ turba. Et nuntiatum eſt
illi, Mater tua & fratres tui ſtant foris,
volentes te videre. Qui reſpondens di
xit ad eos, Mater mea & fratres mei: hi
ſunt qui verbum dei audiunt & faciũt.
.8.d. ¶‖Factum eſt autem in vna dierum: &
.4.d. ipſe aſcendit in nauiculam, & diſcipuli
eius: & ait ad illos, Trãſfretemus trans
ſſe- ſtagnum. Et ˹aſcenderunt˺. Et nauigan
tibus illis obdormiuit: & deſcẽdit pro-
cella venti in ſtagnum, & complebã-
D tur, & periclitabantur. Accedentes au-
tem ſuſcitauerunt eum dicentes, Præ-
erre- ceptor, perimus. At ille ˹ſurgens˺ incre
pauit ventum & tempeſtatem aquę: &
ceſſauit, & facta eſt tranquillitas. Dixit
autem illis. Vbi eſt fides veſtra? Qui ti-
mentes mirati ſunt adinuicem dicen-
æ tes, Quiſputas hic eſt, quia & ventis &
.8.d. ˹mari˺ imperat, & obediunt ei? ¶‖Et na
5.a uigauerũt ad regionem Geraſenorum,

quæ eſt contra Galilæam. Et cum de na
ui egreſſus eſſet ad terram, occurrit illi
vir quidam * qui habebat dæmonium * è ciuitate
iam temporibus multis, & veſtimento

non induebantur, neque in domo ma-
nebat, ſed in monumentis. Is vt vi-
dit Ieſum, procidit ante illum: & excla
mans voce magna dixit, Quid mihi &
tibi eſt Ieſu fili dei altiſſimi? obſecro te
ne me torqueas. Præcipiebat enim ſpi
ritui immundo vt exiret ab homine.
Multis enim temporibus arripiebat il-
lum vinciebatur catenis, & compedi-
bus cuſtoditus: & ruptis vinculis age-
batur à dæmonio in deſerta. Interroga g
uit autem illum Ieſus dicẽs, Quod tibi
nomen eſt? At ille dixit, Legio, quia in-
trauerant dæmonia multa in eum. Et
rogauerunt illum ne imperaret illis vt
in abyſſum irent. Erat autem ibi grex
porcorũ multorum paſcentium in mõ-
te: & rogabant eum vt permitteret eis
in illos ingredi. Et permiſit illis. Exie-
runt ergo dæmonia ab homine, & in-
trauerunt in porcos: & impetu abiit
grex per præceps in ſtagnum, & ſuffo-
catus eſt. Quod vt viderunt factum qui
paſcebant, fugerunt: & nuntiauerũt in
ciuitatem & in villas. Exierunt autem

videre quod factum eſt: & venerunt ad
Ieſum, & inuenerunt hominem ſeden-
tem à quo dęmonia exierāt, veſtitum,
ac ſana mente ad pedes eius, & timue-
runt. Nuntiauerunt autem illis & qui
viderant, quomodo ſanus factus fuiſſet
⸗dæmo- à ⸗legione⁾. Et rogauerunt illum omnis
niis agita multitudo regionis Geraſenorū vt diſ-
tus. F cederet ab ipſis: quia magno timore te-
nebantur. Ipſe autem aſcendēs nauim,
reuerſus eſt. Et rogauit illum vir à quo
dæmonia exierant, vt cum eo eſſet. Di-
miſit autem eum Ieſus dicens, Redi in
domum tuam, & narra quanta tibi fe-
cit deus. Et abiit per vniuerſam ciuita-
tem, prædicans quanta illi feciſſet Ie-
ſus. ¶||Factum eſt autem: cum rediſſet
Mat. 9. c Ieſus, excepit illum turba. erant autem
mar. 5. b omnes expectantes eum. Et ecce venit
vir cui nomen Iairus, & ipſe princeps
ſynagogæ erat: & cecidit ad pedes Ie-
ſu, rogās eum vt intraret in domū eius,
quia vnica filia erat ei fere annorū duo
decim, & hæc moriebatur. Et contigit:
⸗turbę ſuf dum iret, ⸗à turbis comprimebatur⁾.
focabant Et mulier ⸗quædam⁾ erat in fluxu ſan-
eum guinis ab annis duodecim, quę in me-
⸗quæ dicos ⸗erogauerat⁾ omnem ſubſtantiam
⸗inſum- ſuam, nec ab vllo potuit curari: acceſſit
pſerat retro, & tetigit fimbriā veſtimenti eius:
& cōfeſtim ſtetit fluxus ſanguinis eius.
Et ait Ieſus, Quis eſt qui me tetigit? Ne-
gantibus autem omnibus dixit Petrus,
& qui cum illo erant, præceptor, turbæ
te comprimunt & affligunt: & dicis,
G Quis me tetigit? Et dixit Ieſus, Tetigit
me aliquis. nam & ego noui virtutē de
me exiiſſe. Videns autem mulier quia
non latuit, tremens venit, & procidit
ante pedes eius: & ob quam cauſam te-
tigerit eum, indicauit coram omni po-
pulo, & quemadmodū confeſtim ſana-
ta ſit. At ipſe dixit ei: Filia, fides tua ſal
uam te fecit. vade in pace. ¶Adhuc illo
⸗à prīcipe loquente, venit quidam ⸗ad principem⁾
ſynagogæ, dicens ei. Quia mortua eſt fi
⸗magiſtrū lia tua, noli vexare ⸗illum⁾. Ieſus autem
audito hoc verbo, reſpondit patri puel
læ, Noli timere: crede tantum, & ſal-
ua erit. Et cum veniſſet domum, non
permiſit intrare ſecum quenquam, niſi
Petrum & Iacobum & Iohannē, & pa-
trem & matrem puellæ. flebant autem
omnes, & plangebant illam. At ille di-
xit, Nolite flere, non eſt mortua puella,
ſed dormit. Et deridebant eum, ſcien-
tes quòd mortua eſſet. Ipſe autem* te- *e
nens manum eius clamauit dicēs, Puel for
la, ſurge. Et ⸗reuerſus⁾ eſt ſpiritus eius: nib
& ſurrexit continuo. Et iuſſit illi dare ⸗cō
manducare. Et ſtupuerūt parentes eius:
quibus pręcepit ne alicui dicerēt quod
factum erat.

CAP. IX.

☞ Apoſtolos mittit ad prędicandum
Chriſtus. Intrare domum. Peluis pedū.
Populi de Chriſto opinio. Satiant 5000
homines quinque panibus. Vulgi opi-
nio de Chriſto. Confeſſio apoſtolorum.
Abnegare ſeipſum. Crux, Perdere ani-
mam. Erubeſcere Chriſtum. Transfigu-
ratio Chriſti. Audiendus Chriſtus. Lu-
naticus ſanatur. Infidelitas apoſtolorū.
De morte ſua pręmonet apoſtolos Chri
ſtus. De primatu contentio apoſtolorū.
Pueri. Eiiciēs dæmonia in nomine Chri
ſti. Samaritani nolunt Chriſtum ſuſci-
pere. Vindicta. Chriſtus ſaluator. Sequēs
Chriſtum ob diuitias. Sequens Chriſtū
euangeliſta omnia relinquat. Manus ad
aratrum. Reſpicere retro.

Conuocatis ||autem Ieſus duode- Ma
cim apoſtolis, dedit illis ⸗virtutē Ma
& poteſtatem⁾ ſuper omnia dæ- ⸗po
monia, & vt languores curarent. ten
Et miſit illos prædicare regnum dei: & tho
ſanare infirmos. ¶||Et ait ad illos, Nihil Ma
tuleritis in ⸗via⁾, neque virgam, neque Ma
peram, neque panem, neq; pecuniam: ⸗vi
neq; duas tunicas habeatis. Et in quā-
cunque domum intraueritis, ibi mane-
te, & inde exeatis. Et quicunq; non re-
ceperint vos, ||exeuntes de ciuitate il- Act
la, etiam puluerem pedum veſtrorum
excutite in teſtimonium ſupra illos.
Egreſſi autem circuibant per caſtella
euangelizantes & curātes vbiq;. ¶||Au- Ma
diuit autem Herodes tetrarcha omnia ma
quę fiebant ab eo: & hæſitabat eo quòd
diceretur à quibuſdam, Quia Iohannes
ſurrexit à mortuis. à quibuſdam vero,
Quia Elias apparuit: ab aliis autem,
Quia propheta vnus de antiquis ſurre
xit. Et ait Herodes, Iohannem ego de-
collaui: quis eſt autem iſte de quo ego
talia audio? Et quærebat videre eum.
¶||Et reuerſi apoſtoli narrauerunt illi Ma
quæcunque fecerunt: & aſſumptis illis ma

tis ſeceſſit ſeorſum in locum deſertũ, =qui
ca eſt Beth-ſaidæ). Quod cum cognouiſ-
h- ſent turbæ, ſecutæ ſunt illum: & exce-
B pit eos, & loquebaẽ illis de regno dei,
& eos qui cura indigebant ſanabat.
Dies autem cœperat declinare. Et acce-
,a. dentes duodecim, dixerunt illi, ‖Dimit

te turbas, vt euntes in caſtella villaſq́;
ſea quæ circa ſunt, diuertant, & inueniant
=eſcas): quia hic in loco deſerto ſumus.
Ait autẽ ad illos, Vos date illis mandu
care. At illi dixerunt, Non ſunt nobis
plus quam quinq́; panes & duo piſces:
niſi forte nos eamus & emamus in om
nem hanc turbam & eſcas. Erãt autem
fere viri quinque millia. Ait autem ad
pi- diſcipulos ſuos, Facite illos diſcumbe-
re per =conuiuia) quinquagenos Et ita
nt fecerunt. Et =diſcubuerunt) omnes. Ac-
ere ceptis autem quinque panibus & duo-
bus piſcibus, ſuſpexit in cælum, & be-
nedixit illis: & fregit, & diſtribuit diſ-
cipulis ſuis vt ponerent ante turbas. Et
manducauerũt omnes: & ſaturati ſunt.
.b. Et ſublatũ eſt quod ſuperfuit illis frag-
ie mentorum cophini duodecim. ¶‖Et fa-
C ctum eſt: cum =ſolus) eſſet orans, erant
cũ illo & diſcipuli: & interrogauit illos
dicens, Quem me dicunt eſſe turbæ?

At illi reſponderunt & dixerunt, Iohan
nem Baptiſtam, alii autẽ Eliam, alii ve- =antiquis
ro quia vnus propheta de =prioribus)
ſurrexit. Dixit autem illis, Vos autem
quem me eſſe dicitis? Reſpondẽs Simon =intermi-
Petrus dixit, CHRISTVM dei. At natꝰ illis,
ille =increpans illos) præcepit ne cui di

cerent hoc, dicens, ‖Quia oportet filiũ Mat. 17.d
hominis multa pati, & reprobari à ſe- mar.8.e
nioribus & principibus ſacerdotum &
ſcribis occidi, & tertia die reſurgere.
¶‖Dicebat autẽ ad omnes, ſi quis vult Mat. 10.d
poſt me venire, abneget ſemetipſum, & 16.d
tollat crucẽ ſuã quotidie, & ſequaẽ me. mar.8.d
Qui enim voluerit animã ſuã ſaluã face Infr.14.f.
re: perdet illã. nam qui perdiderit ani- 17.g.
mam ſuã propter me: ſaluã faciet illam. Ioha.12.d
quid enim proficit homo, ſi lucretur
vniuerſum mundũ, ſeipſum autẽ perdat
& detrimentũ ſui faciat? ‖Nam qui me Mat.10.d.
erubuerit & meos ſermones, hunc filius mar.8.d
hominis erubeſcet cũ venerit in =maie 2.tim.2.b
ſtate) ſua & patris ſanctorum angelorũ. =gloria
¶‖Dico autẽ vobis vere, ſunt aliqui hic & infra.
ſtantes, qui non guſtabũt mortẽ donec Mat. 16.d
videãt regnũ dei. ¶‖Factũ eſt autẽ poſt mar.9.a
hæc verba fere dies octo, & aſſumpſit Mat.17.a.
Petrum & Iacobũ & Iohannẽ, & aſcen- mar.9.a
dit in montẽ vt oraret, Et facta eſt dum

D oraret,ſpecies vultus eius altera: & ve
ª effulgu- ſtitus eius,albus & ªrefulgens). Et ecce
rans duo viri loquebantur cum illo , ªerant
ªquierant autem) Moyſes & Elias, viſi in maieſta
ªexitum te:& dicebant ªexceſſum) eius , quem
completurus erat in Ieruſalem. Petrus
vero & qui cum illo erant,grauati erãt
ſomno.Et euigilantes, viderunt maie-
ſtatem eius , & duos viros qui ſtabant
cum illo . Et factum eſt : cum diſcede-
rent ab illo,ait Petrus ad Ieſum,Præce
ptor,bonũ eſt nos hic eſſe: & faciamus
tria tabernacula,vnũ tibi, & vnũ Moy-
ſi,& vnum Eliæ,neſciens quid diceret.
Hæc autem illo loquente, facta eſt nu-
bes,& obumbrauit eos:& timuerunt in
trantibus illis in nubẽ. Et vox facta eſt
de nube dicens,Hic eſt filius meus di-
ªfactaeſſet lectus:ipſum audite.Et dũ ªfieret) vox,
E inuentus eſt Ieſus ſolus . Et ipſi tacue-
ªrenuntia runt, & nemini ªdixerunt) in illis die-
uerunt bus quicquam ex his quæ viderant.
Mat.17.d. ¶||Factum eſt autẽ:in ſequenti die, de-
Mar.9.c ſcendentibus illis de monte,occurrit il
li turba multa,Et ecce vir de turba ex-
clamauit dicens, Magiſter , obſecro te
reſpice in filium meum,quia vnicus eſt
mihi:& ecce ſpiritus apprehẽdit eum,
& ſubito clamat,►& elidit) & diſſipat
*ab eo eum cum ſpuma,& vix diſcedit * ªdi-
ªcõterens lanians) eum:& rogaui diſcipulos tuos
vt eiicerent illud:& nõ potuerunt. Reſ
pondens autem Ieſus dixit, O genera-
ªdiſtorta, tio infidelis & ªperuerſa),vſq; quo ero
apud vos & patiar vos?Adduc huc filiũ
tuum.Et cum accederet,eliſit illum dę
monium,& diſſipauit.Et increpauit Ie-
ſus ſpiritum immundũ,& ſanauit pue-
rum:& reddidit illum patri eius.Stupe
ªmagnifi- bant autem omnes in ªmagnitudine)
centia dei omnibuſq; mirantibus in omnibus
ieſus, quę faciebat,dixit ad diſcipulos ſuos,
ªaures ve Ponite vos in ªcordibus veſtris) ſermo
ſtras nes iſtos,Filius enim hominis futurum
eſt vt tradatur in manus hominum. At
illi ignorabant verbũ iſtud,& erat ve-
ªab eis latum ªante eos) vt non ſentirent illud:
F & timebant eũ interrogare de hoc ver
Mat.18.a. bo. ¶||Intrauit autem cogitatio in eos
mar.9.e quis eorum maior eſſet.At Ieſus videns
cogitationes cordis illorum, apprehen
ªpuellum dit ªpuerum):& ſtatuit illum ªiecus) ſe,
& infra. & ait illis, Quicunque ſuſceperit pue-
ªiuxta rum iſtum in nomine meo,me recipit,
& quicunq; me receperit, recipit eum
qui me miſit . Nam qui minor eſt inter
vos omnes,hic ªmaior) eſt.¶Reſpondẽs ªma
autem Iohãnes dixit, Præceptor,vidi-

mus quendam in nomine tuo eiicientẽ
dęmonia,& prohibuimus eum,quia nõ
ſequitur nobiſcum . Et ait ad illum Ie-
ſus , Nolite prohibere qui enim nõ eſt
aduerſum vos,pro vobis eſt. ¶Factum
eſt autem dum complerentur dies aſ-
ſumptionis eius , & ipſe faciem ſuam
firmauit vt iret in Ieruſalem . Et miſit
nuntios ante conſpectum ſuum: & eun
tes intrauerunt in ciuitatem Samarita-
norum vt pararent illi. Et non recepe-
runt eũ:quia facies eius erat ªeuntis) in ªre
Ieruſalem. Cum vidiſſent autem diſci- G
puli eius Iacobus & Iohannes dixe-
runt,Domine,vis dicamus vt ignis deſ
cendat de cælo , & conſumat illos*?Et *ſ
conuerſus increpauit illos, dicens,Ne- Elia
ſcitis cuius ſpiritus eſtis. Filius hominis cit
non venit animas perdere,ſed ſaluare.
Et abierunt in aliud caſtellum. ¶||Fa- Ma
ctum eſt autem ambulantibus illis in
via dixit quidam ad illum , Sequar te
quocunque ieris*. Dixit illi Ieſus, Vul *d
pes foueas habent,& volucres cæli ni- Et
dos:filius autem hominis nõ habet vbi

caput ſuum reclinet. ¶Ait autem ad alterum, Sequere me. Ille autē dixit, Domine, permitte mihi primum =ire), & ſepelire patrem meū. Dixitq; ei Ieſus, Sine vt mortui ſepeliant mortuos ſuos: tu autem vade, & annuntia regnū dei. ¶Et ait alter, Sequar te domine: ſed pmitte mihi primum =renūtiare) his qui domi ſunt. Ait ad illum Ieſus, Nemo mittens manum ſuam ad aratrum, & reſpiciens retro, aptus eſt regno dei.

CAP. X.

Diſcipuli 72. Meſſis. Operarii. Agni. Lupi. Saccus. Salutare. Pax domui. Operarius. Merces. Cibus. Ciuitatē ingreſſi diſcipuli. Puluis. Sodomæ. Chorozaim Tyrus. Sidon. Capharnaum. Audire. Satan ſubiectus apoſtolis. Gaudere. Nomina ſcripta in cælis. Prudentes. Paruuli. Beatus. vita æterna quomodo poſſideatur. Dilectio dei. Iuſtificare ſeipſum. Proximus quis. Miſericordia. Chriſtus ſuſcipitur à Martha. Maria ſoror Marthæ audit verbum dei.

POſt hæc autem deſignauit dominus & alios ſeptuaginta ÷ duos): & miſit illos binos ante faciē ſuā in omnē ciuitatē & locū quo erat ipſe venturus. Et dicebat illis, ‖Meſſis quidem, multa: operarii autem pauci. Rogate ergo dominum meſſis vt =mittat) operarios in meſſem ſuam. ¶‖Ite: ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos. ¶Nolite portare ſacculum, neq; peram, neque calceamenta: ‖& neminem per viam ſalutaueritis. ¶In quancunque * domū intraueritis, primum dicite, Pax huic domui, & ſi ibi fuerit filius pacis, requieſcet ſuper illum pax veſtra, ſin autem, ad vos reuertetur. In eadem autem domo manete edentes & bibentes, quæ apud illos ſunt. ‖dignus eſt enim operarius mercede ſua. [B] Nolite tranſire de domo in domum. ¶Et in quancunque ciuitatem intraueritis, & ſuſceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis: & curate infirmos qui in illa ſunt, & dicite illis, Appropinquauit in vos regnum dei. In quancunque autem ciuitatem intraueritis, & non ſuſceperint vos, exeuntes in plateas eius dicite, Etiam puluerem qui adhæſit nobis de ciuitate veſtra, extergimus in vos, tamen hoc ſcitote quia appropinquauit regnum dei. Dico vobis quia Sodomis in die illa =remiſſius) erit, quàm illi ciuitati. [=tolerabilius] Væ tibi Chorozaim, Væ tibi Beth-ſaida: [C] quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilitio & cinere ſedentes =pœniterent). [=pœnituiſſent] Veruntamen Tyro & Sidoni remiſſius erit in iudicio, quàm vobis. Et tu Capharnaum vſque ad cælum exaltata: vſque ad infernum demergeris. ¶‖Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. [Mat. 10. d / iohā. 13. c] Qui autem me ſpernit, ſpernit eum qui miſit me. ¶Reuerſi ſunt autem ſeptuagintaduo cum gaudio dicentes, Domine, etiam dæmonia ſubiiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis, Videbam ſatanam ſicut fulgur de cælo cadentem. Ecce dedi vobis poteſtatem calcandi ſupra ſerpentes & ſcorpiones, & ſuper omnem virtutem inimici: & nihil vobis nocebit. Veruntamen in hoc nolite gaudere quia ſpiritus vobis ſubiiciuntur: [D] gaudete autem ꝙ nomina veſtra ſcripta ſunt in cælis. ‖In ipſa hora exultauit in ſpiritu ÷ ſancto), & dixit, [Mat. 11. d] Confiteor tibi pater domie cæli & terræ ꝙ abſcondiſti hæc à ſapientibus & =prudentibus), [=intelligētibus] & reuelaſti ea =paruulis). [=īfātibus] Etiam pater, quoniam ſic =placuit) ante te. [=fuit bona voluntas] *Omnia mihi tradita ſunt à patre meo. Et nemo ſcit quis ſit filius, niſi pater: & quis ſit pater, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. ¶‖Et conuerſus ad diſcipulos ſuos dixit, [*Et conuerſus ad diſcipulos ſuos, dixit,] Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis ꝙ multi prophetæ & reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, [Mat. 13. b] & non audierunt. ¶‖Et ecce quidam legiſperitus ſurrexit, tentans illum, & dicens, [Mat. 22. d / mar. 12. c] Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo? [E] At ille dixit ad eū, In lege quid ſcriptum eſt? quomodo legis? Ille reſpondens dixit, ‖Diliges dominum deum tuum ex toto corde tuo, [Deut. 6. a] & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua: & proximum tuum ſicut teipſum. Dixitq; illi, Recte reſpondiſti: hoc fac, & viues. Ille autem volens iuſtificare ſeipſum, dixit ad Ieſum, Et quis eſt meus

ᵛvt, Exci piens proximus?ᵛSuſcipiens) autem Ieſus dixit, Homo quidam deſcendebat ab Ieruſalem in Ierico, & incidit in la-

trones, qui etiam deſpoliauerunt eum: & plagis impoſitis abierunt ᵛſemiuiuo) relicto. Accidit autem vt ſacerdos quidam deſcenderet eadem via: & viſo illo præteriuit. Similiter & leuita, cum eſſet ſecus locum & videret eum, pertranſiit. Samaritanus autem quidam iter faciens, venit ſecus eũ: & videns eum, miſericordia motus eſt. Et appropians alligauit vulnera eius, infundens óleũ & vinũ: & imponẽs illũ in iumentum ſuum duxit in ᵛſtabulũ), & curam eius egit. Et altera die protulit duos denarios: & dedit ᵛſtabulario), & ait, Curã illius habe: & quodcunque ſupererogaueris, ego cũ rediero reddã tibi. Quis * horum trium videtur tibi proximus fuiſſe illi qui incidit in latrones? At ille dixit, Qui fecit miſericordiam ᵛin illum). Et ait illi Ieſus, Vade, & tu fac ſimiliter. ¶Et factum eſt autem dum irent, & ipſe intrauit in quoddã caſtellũ, & mulier quædã Martha nomine, excepit illum in domum ſuã, & huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam ſedens ſecus pedes domini,

ᵛſemimortuo F ᵛhoſpitiũ ᵛhoſpiti, *igitur ᵛcũ illo G

audiebat verbum illius. Martha autem ᵛſatagebat) circa ᵛfreques miniſterium), quæ ſtetit, & ait, Domine, non eſt tibi curæ, ꝙ ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare? dic ergo illi vt me adiuuet. Et reſpondens dixit illi dominus, Martha Martha, ſolicita es, & turbaris erga plurima. Porro, vnum eſt neceſſarium: Maria ᵛoptimam) partem elegit, quę non auferetur ab ea.

ᵛdi bat ᵛm mi tion ᵛbo

CAP. XI.

☞ Docet Chriſtus apoſtolos orare. Perſeuerandum in oratione. Petendus bonus ſpiritus. Dæmonium eiicitur. Blaſpemia. Digitus dei. Beati. Signa petunt Iudæi. Regina Saba. Niniuitæ. Lucerna. Oculus ſimplex. Chriſtus illotus manducat cum phariſæo. Rapina. Iniquitas. Decima rutæ. Iudicium. Charitas. Salutationes. Legiſperitus. Onera populi. Sapientia dei. Clauis ſcientiæ.

ET factum eſt: ‖cum eſſet in quodam loco orans, vt ceſſauit, dixit vnus ex diſcipulis eius ad eũ, Domine, doce nos orare, ſicut docuit Iohannes diſcipulos ſuos. Et ait illis, Cum oratis dicite, Pater ſanctificetur nomen tuum. Adueniat regnum tuum.* Panem noſtrum quotidianum da nobis ᵛhodie). Et dimitte nobis peccata noſtra, ſiquidem & nos dimittimus omni debẽti nobis. Et ne nos inducas in tentationem.* ¶Et ait ad illos, Quis veſtrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi, Amice, commoda mihi tres panes, quoniam amicus meus venit de via ad me, & non habeo quod ponam ante illum: & ille de intus reſpondens dicat, Noli mihi moleſtus eſſe, iam oſtium clauſum eſt, & pueri mei mecum ſunt in cubili: non poſſum ſurgere & dare tibi. Et ſi ille perſeuerauerit pulſans: dico vobis, etſi non dabit illi ſurgens eo ꝙ amicus eius ſit, propter ᵛimprobitatem) tamen eius ſurget, & dabit illi quotquot habet neceſſarios. ‖Et ego dico vobis, Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulſate & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulſanti aperietur. ‖ Quis autem ex vo-

Ma *F lũt ſicu cæl in t ᵛque *Su ber à m B ᵛim cũd Mat 21.c 11.c 14.l 1ac Mat

vobis patrem petit* panem , nunquid
lapidem dabit illi?Aut piſcem:nũquid
pro piſce ſerpentẽ=dabit)illi? Aut ſi pe
tierit ouũ:nunquid porriget illi ſcor
pionẽ?Si ergo vos cũ ſitis mali , noſtis
bona=data) dare=filiis) veſtris : quanto
magis pater veſter cæleſtis dabit ſpiri-
tũ =bonũ)petẽtibus ſe ? ¶||Et erat eiiciẽs
dæmonium:& illud erat mutũ. Et cum
=eiecifſet)dæmonium, locutus eſt mu-
C tus:& admiratæ ſunt turbæ . Quidam
autem ex eis dixerunt, In Beel-zebub
principe dæmoniorũ eiicit dæmonia.
Et alii tentantes,ſignum de cælo quæ-
rebant ab eo.Ipſe autem vt vidit cogi
tatiões eorum dixit eis , Omne regnũ
in ſe diuiſum=deſolabitur): & domꝰ ſu
pra domum cadet.Si autem & Satanas
in ſeipſum diuiſus eſt:quomodo ſtabit
regnũ eius,quia dicitis in Beel-zebub
me eiicere dæmonia ? Si autem ego in
Beel-zebub eiicio dęmonia:filii veſtri
in quo eiiciũt?Ideo ipſi,iudices veſtri
erunt.Porro ſi in digito dei eiicio dæ-
monia : profecto =peruenit in)vos; re-
gnum dei.Cum fortis armatus cuſto-
dit atrium ſuum : in pace ſunt ea quæ
poſſidet , Si autem fortior illo ſuper-
ueniens vicerit eum : vniuerſa arma
eius=auferet)in quibus confidebat , &
ſpolia eius=diſtribuet). Qui non eſt me
cum , contra me eſt : & qui non col-
ligit mecum,diſpergit , Cum immun-
dus ſpiritus exierit de homine,peram-
bulat per loca inaquoſa , quærens re-
quiem. Et non inueniens dicit,Reuer-
tar in domum meam vnde exiui. Et cũ
venerit inuenit eam ſcopis=mũdatam,
*.Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios
ſpiritus ſecum nequiores ſe: & ingreſſi
D habitant ibi.Et fiunt nouiſſima homi-
nis illius peiora=prioribus) . ¶Factũ eſt
autem:cum hæc diceret,extollens vo-
cem quædam mulier de turba dixit il-
li,Beatus vẽter qui te portauit,& vbe-
ra quæ ſuxiſti . At ille dixit, Quinim-
mo beati qui audiunt verbum dei,&
cuſtodiunt illud.¶||Turbis autem= cõ-
currentibus) cœpit dicere , Generatio
hæc , generatio nequam eſt : ſignum
quærit , & ſignum non dabitur ei,
||niſi ſignum Ionæ prophetæ . Nam ſi-
cut fuit Ionas ſignum Niniuitis : ita
erit & filius hominis generationi iſti.

Regina auſtri ſurget ĩ iudicio cũ viris 3.Re.10.a
generationis huius , & condemnabit 2.pa.9.a.
illos : quia venit à finibus terræ audi-
re ſapientiam Salomonis , & ecce plus
quàm Salomon=hic). Viri Niniuitæ ſur =aduer-
gent in iudicio cum generatione hac, bium
& condemnabunt illam : ||quia pœni- & infra.=
tentiam egerũt in prædicatione Ionę Ionæ.3.b
& ecce plus quàm Iona hic , ¶||Nemo Mat.5. b.
lucernam accendit : & in abſcondito mar.4.c.
ponit:neque ſub modio : ſed ſupra cã E
delabrum,vt qui ingrediuntur lumen
videant. Lucerna corporis tui, eſt ocu
lus tuus , ||=Si)oculus tuus fuerit ſim- Mat.6. c.
plex,totum corpus tuum lucidum e- =Quando
rit,ſi autem nequam fuerit,etiam cor- igitur
pus tuum tenebroſum erit . Vide er-
go ne lumen quod in te eſt , tenebræ
ſint , Si ergo corpus tuum totum luci-
cum fuerit , non habens aliquam par
tem=tenebrarum):erit lucidum totum, =tenebro
=& ſicut lucerna fulgoris) illuminabit ſam:
te.¶Et cum loqueretur , rogauit illum =vt quũ
quidã phariſæus vt prãderet apud ſe. lucerna
Ieſus autem ingreſſus recubuit.Phari fulgore
ſæus autem=cœpit intra ſe reputans di =cũ vidiſ
cere quare non baptizatus eſſet) ante ſet admi
prandiũ. Et ait dominus ad illũ , ||Nũc ratus eſt
vos phariſæi quod de foris eſt calicis ꝙ non
& catini mundatis : quod autem intus prius lo-
eſt veſtrum, plenum eſt rapina &=ini- tus eſſet
quitate).=Stulti),nonne qui fecit quod Mat.23.c.
deforis eſt , etiam id quod deintus eſt =maligni
fecit?Veruntamen =quod ſupereſt),da tate.
te eleemoſynam: & ecce omnia mũda =inprudẽ
ſũt vobis.¶Sed væ vobis phariſæis, qa tes,
decimatis mentã & rutã & omne olus: =quæ ad-
& præteritis iudiciũ & charitatem dei ſunt,
hæc autem oportuit facere,& illa non F
omittere.¶||Væ vobis phariſæis , quia Infr.20.g
diligitis =primas cathedras) in ſyna- mat.23.a.
gogis ,& ſalutationes in foro . Væ vo- mar. 12.d
bis * quia eſtis vt monumenta quæ =præſidẽ
non=parent),& homines ambulãtes ſu tiam
pra,neſciũt.¶||Reſpõdẽs autẽ quidã ex *ſcribæ
legis peritis,ait illi, Magiſter,hęc dicẽs & phari
etiã contumeliam nobis facis . At ille ſæi hypo
ait , Et vobis legis peritis væ : quia critæ.
oneratis homines oneribus quæ por- =apparẽt,
tare non poſſunt,& ipſi vno digito ve Mat.23.a.
ſtro non tangitis ſarcinas.¶Væ vobis, G
quia ædificatis monumẽta propheta-
rũ:patres autem veſtri occiderunt il- =cõproba
los,profecto=teſtificamini ꝙ conſenti- tis opera
tis operibus)patrũ veſtrorum : quoniã

ipſi quidem eos occiderunt, vos autẽ
ædificatis eorum ſepulchra. Propterea
& ſapientia dei dixit, Mittam ad illos
prophetas & apoſtolos, & ex illis occi
=reqratur dent & perſequentur: vt=inquiratur⁾
ſanguis omnium prophetarum, qui ef-
fuſus eſt à conſtitutione mundi à ge-
Gene.4 b neratione iſta, ||à ſanguine Abel, vſque
2.Par. ad ſanguinem Zachariæ, ||qui periit in-
24.f. ter altare & ædem. =Ita⁾dico vobis, re-
=profecto quiretur ab hac generatione. ¶Væ vo-
bis legiſperitis quia tuliſtis clauem
ſcientiæ: ipſi non introiſtis, & eos qui
introibant prohibuiſtis. Cum autẽ hæc
ad illos diceret, cœperunt phariſæi &
legiſperiti grauiter inſiſtere, & os eius
=tentare =opprimere⁾de multis inſidiantes ei, &
=venari quærentes aliquid=capere⁾ex ore eius
vt accuſarent eum.

CAP. XII.

Fermentum phariſæorum. Amici. Quis timendus. Paſſeres deo curæ. Confiteri Chriſtum. Blaſphemia. Afflictiones. Hæreditas diuidenda. Auaritia. Diuites in deo. Sollicitudo de victu & veſtitu deponenda. Corui. Lilia. Gentes mundi. Regnum dei. Iuſtitia. Vita æterna. Eleemoſyna. Theſaurus. Lumbi. Lucernæ. Expectare ſpõſum. Vigilare. Fur in nocte. Diſpenſator fidelis. Seruus malus. Seruus cognoſcens voluntatem domini. Ignis. Baptiſma, paſſio Chriſti. Diſſidia ob verbum euangelii. Tempus
Mat.16.c. Chriſti. Aduerſarius in via.

mar.8.b. M=Vltis||autem turbis concurren
=Cũ autẽ tibus⁾ita vt ſe inuicem concul
cõueniſ- carent, cœpit dicere ad diſci-
ſet innu- pulos ſuos, Attendite * à fer-
mera tur mento phariſæorum quod eſt hypo-
bæ mul- criſis. ||Nihil=enim⁾opertum eſt, quod
titudo non reueletur: neque abſconditũ quod
*vobiſ- non ſciatur. Quoniam quæ in tenebris
ipſis dixiſtis, in lumine=dicentur⁾: & quod
Mat.10.c. in aurẽ locuti eſtis in=cubiculis⁾, præ-
mar.4.c. dicabitur in tectis. ¶Dico autem vobis
=autem amicis meis, Ne terreamini ab his qui
=audietur occidunt corpus, & poſt hæc non ha-
=penetra- bent amplius quid faciant. Oſtendam
libus, autem vobis quem timeatis: timere eũ
=paſſercu qui poſtquam occiderit, habet poteſta
li tem mittere in gehennam, ita dico vo
=aſſiculis bis, hunc timete. Nonne quinque =paſ-
duobus: ſeres⁾væneunt=dipondio⁾: & vnus ex

illis non=eſt in obliuionem coram deo? B
Sed & capilli capitis veſtri omnes nu-
merati ſunt. Nolite ergo timere: mul-
tis paſſeribus=pluris eſtis⁾vos. ||Dico au =præſ
tem vobis, omnis quicunque confeſſus Mat.
fuerit me coram hominibus, & filius mar.
hominis confitebitur illum coram an- 2.tim
gelis dei. qui autem negauerit me co-
ram hominibus, negabitur coram an-
gelis dei. ¶||Et omnis qui dicit verbum Mat.1
in filium hominis, remittetur illi: ei au mar.
tem qui in ſpiritum ſanctum blaſphe-
mauerit, non remittetur. ¶||Cum autẽ Mat.1
inducent vos in ſynagogas, & ad ma- mar.
giſtratus & poteſtates, nolite ſoliciti
eſſe qualiter aut quid =reſpondeatis⁾, =reſp
aut quid dicatis. Spiritus enim ſanctus ri ſtu
docebit vos in ipſa hora quid oporte-
at vos dicere. ¶Ait autem ei quidã de
turba, Magiſter dic fratri meo vt diui-
dat mecum hæreditatem. At ille dixit C
ei, Homo, quis me conſtituit iudicem
aut diuiſorem ſuper vos? Dixitq; ad il-
los, Videte & cauete ab omni auaritia:
quia non in abundantia cuiuſquam vi
ta eius eſt ex his quæ poſſidet. Dixit au
tem ſimilitudinem ad illos dicens, ||Ho Eccl.
minis cuiuſdam diuitis vberes fructus
ager attulit: & cogitabat intra ſe dicẽs,
Quid faciam: quia non habeo quo con
gregem fructus meos? Et dixit, Hoc fa-
ciam, Deſtruam horrea mea, & maiora
faciam: & illuc congregabo omnia quę
nata ſunt mihi & bona mea, & dicam
animæ meæ, Anima habes multa bona
poſita in annos plurimos: requieſce, co
mede, bibe, =epulare⁾. Dixit autem illi =læta
deus, =Stulte⁾hac nocte animam tuam =Imp
repetunt à te: quæ autem paraſti, cuius dens
erunt? Sic eſt qui ſibi theſaurizat, & nõ Mat.
eſt in deum diues. ¶||Dixitq; ad diſci- 1.pet
pulos ſuos, Ideo dico vobis, noliti ſoli- pſal.
citi eſſe animæ veſtræ quid manduce-
tis: neque corpori, quid induamini. A- D
nima plus eſt quàm eſca: & corpus plus
quàm veſtimentum. Conſyderate cor-
uos, quia non ſeminant neque metunt,
quibus non eſt cellarium neque hor-
reum, & deus paſcit illos. Quanto ma-
gis vos pluris eſtis illis? Quis autem ve
ſtrum =cogitando⁾ poteſt adiicere ad =ſolli
ſtaturam ſuam cubitum vnum? Si ergo dine
neque quod minimũ eſt poteſtis: quid
de cæteris ſoliciti eſtis? Conſyderate

lilia quomodo creſcunt: non laborant
neque nent. dico autem vobis neq; Salomon in omni gloria ſua veſtiebatur
a q ſicut vnum ex iſtis. Si autem ᵃ fœnum
quod ʾhodie eſt in agro, & cras in clibanum mittitur, deus ſic veſtit: quãto magis vos puſillæ fidei? Et vos nolite quærere quid manducetis, aut quid bibatis: & ᵃnolite in ſublime tolli ʾ. hæc autem omnia gentes mundi quærunt. Pater autem veſter ſcit quoniam his indigetis.
E Veruntamen quærite primum regnum dei & iuſtitiam eius: & hæc omnia adiicientur vobis. ¶ Nolite timere ᵃpuſillus grex ʾ, quia complacuit patri veſtro dare vobis regnum. ¶‖ Vendite quæ poſſidetis, & date eleemoſynam. Facite vobis ſacculos qui non veteraſcunt, theſaurum nõ deficientem in cælis: quo fur non appropiat, neq; tinea corrumpit. Vbi enim theſaurus veſter eſt, ibi & cor veſtrũ erit. ¶ Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardẽtes in manibus veſtris ʾ. & vos, ſimiles hominibus expectantibus dominum ſuũ quãdo reuertatur à nuptiis: vt cũ venerit, & pulſauerit cõfeſtim aperiãt ei. Beati ſerui illi, quos cũ venerit domin9, inuenerit vigilantes, amẽ dico vobis, quód præcinget ſe, & faciet illos diſcũbere, & tranſiens miniſtrabit illis. Et ſi venerit in ſecunda ᵃvigilia ʾ, & ſi in tertia vigilia venerit, & ita inuenerit: beati ſũt ſerui illi. ¶‖ Hóc autem ſcitote quoniã
F ſi ſciret paterfamilias qua hora fur veniret, vigilaret vtiq;, & nõ ſineret perfodi domum ſuam. Et vos eſtote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet. ¶ Ait autem ei Petrus, Domine, ad nos dicis hanc parabolam: an & ad omnes? Dixit autem dominus, ‖ Quis putas eſt fidelis diſpenſator & prudẽs, quem conſtituit dominus ſupra familiam ſuã, vt det illis in tempore, ᵃtritici menſuram ʾ? Beatus ille ſeruus, quem cũ venerit ita facientem, vere dico vobis quoniã ſupra omnia quæ poſſidet, conſtituet illum. Quòd ſi dixerit ſeruus ille in corde ſuo, Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere ſeruos, & ancillas, & edere & bibere & inebriari: veniet dominus ſerui illius in die qua non ſperat, & hora qua neſcit, & ᵃdiuidet ʾeum, partemque eius cum infidelibus ponet. ¶ Ille autem ſeruus qui cognouit voluntatem domini ſui, & non ſe præparauit, & nõ fecit ſecundum voluntatem eius: vapulabit ᵃmultis ʾ. qui autem nõ cognouit, & fecit digna plagis: vapulabit paucis. Omni autem cui multũ datum eſt, ᵗmultũ quæretur ab eo: & cui commendauerunt multum, plus petent ab eo. ¶ Ignem veni ᵃmittere ʾin terram, & quid volo ᵃniſi vt accendatur ʾ? Baptiſma autem habeo baptizari: & quomodo coartor, vſquedum perficiatur? ¶‖ Putatis quia pacẽ veni mittere in terram? Non dico vobis: ſed ſeparationẽ. erunt enim ex hoc quinq; in domo vna diuiſi, tres in duos, & duo in tres: diuidetur pater in filium, filius in patrem ſuum, mater in filiam & filia in matrem, ſocrus in nurum ſuã & nurus in ſocrum ſuam. ¶‖ Dicebat autem & ad turbas, cum videritis nubem orientem ab occaſu, ſtatim dicitis, Nimbus venit, & ita fit. & cum auſtrũ flantem: dicitis, quia æſtus erit & fit. Hypocritæ, faciem cæli & terræ noſtis probare: hoc autẽ tempus quomodo non probatis? ᵃ Quid autem & à ʾvobiſipſis nõ iudicatis quod iuſtum eſt? ¶‖ Cum ᵃautem ʾ vadis cum aduerſario tuo ad principem, in via da operã liberari ab illo: ne forte trahat te ad iudicem, & iudex tradat te exactori, & exactor mittat te in carcerem. Dico tibi, non exies inde, donec etiam nouiſſimum minutum reddas.

ᵃſub. plagis · ᵃdare · ᵃſi iam accẽſus eſt? · Mat. 10. d · G · Mat. 16. a mar. 8. b · ᵃCur ʾautem & ex · Mat. 15. d · ᵃenim

CAP. XIII.

✠ Crudelitate Pilati narrata. Chriſtus ad pœnitentiam & conuerſionem hortatur. Ficus ſucciſa q̃ non ferat fructum. mulier inclinata ſanatur in ſabbatho. Sabbatho licet benefacere. Satan. Granum ſinapis. Fermentum. An pauci ſaluandi. Anguſta porta. Clauſum oſtiũ Regnum dei. Herodem vocat Chriſtus vulpem. Ieruſalem deſtructio ob contemptum Chriſtum.

Aderant autem quidam ipſo in tempore, nuntiantes illi de Galilæis, quorum ſanguinem Pilatus miſcuit cum ſacrificiis eorũ. *Ieſus
Et reſpõdens * dixit illis, Putatis quód hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia ᵃpaſſi ſunt? ᵃreſipueritis. & iſ.
Non, dico vobis: ſed niſi ᵃpœnitẽtiam

habueritis), omnes ſimiliter peribitis.
ᵉAut ᵉSicut)illi decem & octo ſuper quos ce-
ᵉpræ om- cidit turris in Siloe, & occidit eos: pu-
nib9, &c. tatis quia & ipſi debitores fuerint ᵉpræ
ter omnes homines habitantes in Ieru
B ſalem? Non, dico vobis: ſed ſi pœniten-
tiam non habueritis, omnes ſimiliter
peribitis. ¶Dicebat autem & hanc ſi-
militudinem. Arborem fici habebat qui
dam plantatam in vinea ſua: & venit
quærens fructum in illa, & non inue-
nit. Dixit autem ad cultorem vineę, Ec
ce anni tres ſunt ex quo venio quærẽs
ᵉficu fructum in ᵉficulnea)hac: & non inue-
nio. Succide ergo illam: vt quid etiam
ᵉonerat? terram ᵉoccupat)? At ille reſpondens di
cit illi, Domine, dimitte illam & hoc
anno vſquedum fodiam circa illam &
mittam ſtercora, & ſi quidem fecerit
ᵉſin min9 fructum: ᵉſin autem), in futurum ſucci-
(alioqui) des eam. ¶Erat autem docens in ſyna-
ᵉvna ſyna goga)eorum ſabbathis. Et ecce mulier
gogarum quæ habebat ſpiritum infirmitatis an-
ᵉcõtracta, nis decem & octo: & erat ᵉinclinata),
ᵉerigere nec omnino poterat ᵉſurſum reſpice-
caput. re). Quam cum videret Ieſus, vocauit
C eã ad ſe, & ait illi, mulier, dimiſſa es ab
infirmitate tua. Et impoſuit illi manus,
& confeſtim erecta eſt, & glorificabat
ᵉigitur deum. ¶Reſpondens ᵉautem)archiſyna
gogus, indignans quia ſabbatho curaſ-
ſet Ieſus, dicebat turbæ, Sex dies ſunt
in quibus oportet operari, in his ergo
venite & curamini: & non in die ſab-
bathi. Reſpondens autem ad illum do-
minus dixit, Hypocritæ, vnuſquiſque
veſtrum ſabbatho non ſoluit bouem
ſuum aut aſinum à præſepio, & ducit
adaquare? hanc autem filiam Abrahæ
D quam alligauit ſatanas ecce decem &
octo annis, non oportuit ſolui à vincu
lo iſto die ſabbathi? Et cum hæc dice-
ret, erubeſcebant oẽs aduerſarii eius:
& omnis populus gaudebat in vniuer
Matt.13. d ſis quæ glorioſe fiebant ab eo. ¶||Dice-
mar.4.c bat ergo. Cui ſimile eſt regnum dei, &
cui ſimile æſtimabo illud? Simile eſt
grano ſinapis, quod acceptum homo
miſit in ortum ſuum, & creuit: & factũ
eſt in arborem magnam, & volucres cę
Matt.13. e li requieuerunt in ramis eius. ¶||Et ite-
E rum dixit, Cui ſimile æſtimabo regnũ
dei? Simile eſt fermento quod acce-
ptum mulier abſcondit in farinæ ſata

tria, donec fermentaretur totum. ¶Et
ibat per ciuitates & caſtella docens, &
iter faciens in Ieruſalem. Ait autem illi
quidam, Domine, ſi pauci ſunt qui ſal-
uantur? Ipſe autem dixit ad illos, ||Con Matt
tendite intrare per anguſtam portam:
quia multi dico vobis, quærent intra-
re, & non poterunt.|| Cum autem intra Matt
uerit paterfamilias & clauſerit oſtium,
& incipietis foris ſtare, & pulſare oſti-
um dicentes, Domine aperi nobis: &
reſpondens dicet vobis, Neſcio vos vn
de ſitis: tunc incipietis dicere, Man-
ducauimus coram te & bibimus, & in
plateis noſtris docuiſti. Et dicet vobis, F
||Neſcio vos vnde ſitis, diſcedite à me Pſal.
omnes operarii iniquitatis. Ibi erit fle- mat
tus & ſtridor dentium: cum videritis A- & 2
braham & Iſaac & Iacob, & omnes pro
phetas in regno dei, vos autem expel-
li foras. Et venient ab oriente & occi-
dente & aquilone & auſtro: & accum-
bent in regno dei.||Et ecce ſunt nouiſſi Mat
mi qui erant primi, & ſunt primi qui & 2
erant nouiſſimi. ¶In ipſa die acceſſerũt Mar
quidam phariſæorum dicentes illi, Exi
& vade hinc: quia Herodes vult te oc-
cidere. Et ait illis, Ite & dicite vulpi il-
li, Ecce eiicio dæmonia, & ſanitates
perficio hodie & cras, & tertia die ᵉcõ-
ſummor). Veruntamen oportet me ho ᵉſin
die & cras & ſequenti die ambulare: G
quia ᵉnõ capit ꝓphetã perire)extra Ie-
ruſalẽ. Ieruſalẽ Ieruſalẽ q̃ occidis ꝓphe ᵉfie
tas, & lapidas eos qui mittũtur ad te, pot
quoties volui congregare filios queãd- pro
modum auis nidum ſuum ſub pennis, per
& noluiſti? Ecce relinquetur vobis do- Mat
mus veſtra deſerta. Dico autem vobis
quia non videbitis me donec veniat
tẽpus cum dicetis, Benedictus qui ve-
nit in nomine domini.

CAP. XIIII.

Hydropicus ſanatur. Sabbatho li-
cet benefacere. In nuptiis quo loco ac-
cumbendum. Pauperes ad conuiuium
inuitandi. Inuitati ad cœnam & fidem
in Chriſtum Iudæi, renuunt. Gentes cõ
pulſæ accedunt ad fidem Chriſti. Odio
habere parentes propter Chriſtum.
Crux. Turrim ædificaturus. Congreſſu-
rus cum hoſte. Renuntiare omnibus
quæ poſſidemus.

ET factum eſt : cum introiſſet Ieſus
in domū cuiuſdam principis pha
riſæorum ſabbatho manducare pa
nem, & ipſi obſeruabant eū. Et ec-
ce homo quidam hydropicus erat an-
te illum. Et reſpōdens Ieſus dixit ad le-
gisperitos & phariſæos dicens, Si licet
ſabbatho curare? At illi tacuerunt. Ipſe
vero apprehenſum ſanauit eum: ac di-
miſit. Et reſpondens ad illos dixit, Cu-
ius veſtrum aſinus aut bos in puteum
ntra cadet: & nō continuo extrahet illū die
B ſabbathi, & nō poterāt ad hæc *reſpō
dere illi. ¶Dicebat autem & ad inuita
tos parabolam, intendens quomodo
ali- primos accubitus eligerent, dicens ad
illos, Cum inuitatus fueris * ad nuptias
cubitu non diſcumbas in primo =loco) ne for-
te honoratior te ſit inuitatus ab illo: &
veniēs is qui te & illum vocauit, dicat
dore tibi, Da huic locum. & tunc incipias
u.15.a cum =rubore) nouiſſimum locum tenere
C ‖ſed cum vocatus fueris, vade, recum-
ra.18.c be in nouiſſimo loco: vt cū venerit qui
tt.23.b te inuitauit, dicat tibi, Amice, aſcende
cūbēti ſuperius. ‖ Tunc erit tibi gloria coram
s tecū. =ſimul diſcumbētibus). quia omnis qui
b.4.b. ſe exaltat, humiliabitur: qui ſe humi-
u.3.b. liat, exaltabitur. ¶‖Dicebat autem & ei
qui ſe inuitauerat, Cum facis prandiū
aut cœnam, noli vocare amicos tuos,
neq; fratres tuos, neq; cognatos, neque
vicinos diuites: ne forte te & ipſi rein-
uitent, & fiat tibi retributio. ſed cum
facis conuiuium, voca pauperes, debi-
ſſunt les, claudos, & cæcos: & beatus eris,
quia non =habent) retribuere tibi: retri
tt.22.a buetur enim tibi in reſurrectione iu-
c.9.b ſtorum. ¶Hæc cum audiſſet quidam de
D ſimul diſcumbentibus, dixit illi, Beatus
qui manducabit panem in regno dei.
At ipſe dixit ei, Homo quidam fecit cœ
nam magnam: & vocauit multos. Et mi
enite: ſit ſeruum ſuum hora cœnæ dicere in-
militer uitatis = vt venirent): quia iam parata
ſunt omnia. Et cœperunt =ſimul) omnes
excuſare. Primus dixit ei, Villā emi: &
neceſſe habeo exire & videre illā, rogo
te habe me excuſatū. Et alter dixit, Iu-
ga boum emi quinq;, & eo probare il-
la: rogo te habe me excuſatū. Et alius
le dixit, vxorem duxi: & ideo nō poſſum
venire. Et reuerſus ſeruus*, nuntiauit
hæc domino ſuo. Tunc iratus paterfa-
milias dixit ſeruo ſuo, Exi cito in pla-
teas & vicos ciuitatis: & pauperes ac
debiles & cæcos & claudos introduc
huc. Et ait ſeruus, Domine, factum eſt
vt imperaſti: & adhuc locus eſt. Et ait
dominus ſeruo, Exi in vias & ſepes: &
compelle intrare, vt impleatur domus
mea. Dico autem vobis quòd nemo vi
rorum illorum qui vocati ſunt, guſta- *multi e-
bit cœnam meam.* ¶Ibant autem tur- nim ſunt
bæ multæ cum eo: & conuerſus dixit vocati,
ad illos, Si quis venit ad me, & nō odit Pauci ve
patrem ſuum & matrem, & vxorem & ro electi.
filios, & fratres & ſorores, adhuc autē Mat.10.d
& animam ſuam: non poteſt meus eſſe 16.d.mar
diſcipulus. ‖Et qui non baiulat crucem ci 8.d
ſuam, & venit poſt me: non poteſt F
meus eſſe diſcipulus. ¶Quis enim ex
vobis volēs turrim ædificare, nō prius
ſedens computat ſumptus qui neceſſa
rii ſunt, ſi habeat ad perficiendum: ne
poſtea quàm poſuerit fundamentum,
& non potuerit perficere, omnes qui
vident incipiant illudere ei dicentes, =vt cōgre
Quia hic homo cœpit ædificare, & nō diatur in
potuit conſummare? Aut quis rex itu- bello
rus = committere bellum) aduerſus aliū =cōſultat
regem, non ſedens prius =cogitat) ſi poſ =contra
ſit cum decem millibus occurrere ei =exiſtēte,
qui cum viginti millibus venit =ad) ſe? =ad pacē.
alioquin adhuc illo longe =agente) lega =dicto va
tionem mittens rogat ea quæ =pacis le dimit-
ſunt). Sic ergo omnis ex vobis qui non tit oīa.
=renuntiat omnibus) quæ poſſidet, non Matt.5.b
poteſt meus eſſe diſcipulus. ¶‖Bonum mar.9.g
eſt ſal. Si autem ſal = euanuerit): in quo =inſulſum
condietur? Neque in terram, neque in fuerit:
ſterquilinium = vtile) eſt, ſed foras = =aptum
mittetur). Qui habet aures audien- =mittunt.
di audiat.

CAP. XV.

Peccatores audiunt Chriſtum. O-
uis perdita. Gaudium in cœlo, ob pec-
catorem cōuerſum. Drachma perdita.
Angeli. De filio, qui conſumptis omni-
bus bonis reuertitur ad patrē. Pœniten
tia & conuerſio. Miſericordia dei inex-
plicabilis erga peccatores conuerſos.

ERant autem appropinquantes ei
*publicani & peccatores vt au- *omnes
direnti illū. Et murmurabant phari
ſæi & ſcribæ dicentes, Quia hic
peccatores recipit, & manducat cum
illis. Et ait ad illos parabolā iſtā dicēs,
‖Quis ex vobis homo qui habet cētum Matt.18.b

oues: & ſi perdiderit vnam ex illis, nõ-
ne dimittit nonagintanouem in deſer-
to, & vadit ad illam quæ perierat, do-
nec inueniat eam? Et cum inuenerit
eam, imponit in humeros ſuos gaudẽs:
& veniens domum cõuocat amicos &
vicinos, dicens illis, =Congratulamini
=Congaudete mihi, quia inueni ouem meam quæ pe-
rierat. Dico vobis ꝙ ita gaudium erit
in cælo ſuper vno peccatore pœniten
tiam agente, quàm ſuper nonagintano
uem iuſtis qui non indigent pœniten
tia. ¶Aut quę mulier habens drachmas
decem: ſi perdiderit drachmam vnã,
nonne accendit lucernam, & =euertit)
=euerrit domum, & quærit diligenter, donec
inueniat eam? Et cum inuenerit, conuo
cat amicas & vicinas dicens, Congra-
C tulamini mihi, quia inueni drachmam
quam perdideram. Ita dico vobis gau-
dium erit coram angelis dei ſuper vno
peccatore pœnitentiam agente. ¶Ait
autem, Homo quidã habuit duos filios
& dixit adoleſcentior ex illis patri, Pa
ter, da mihi portionem ſubſtantiæ quæ
=mihi euenit, =me cõtingit). Et diuiſit illis ſubſtantiã.
Et poſt non multos dies congregatis
D omnibus adoleſcentior filius peregre
profectus eſt in regionem longinquam:
& ibi diſſipauit ſubſtantiã ſuam viuen
do luxurioſe. Et poſtquam omnia con-
ſumpſiſſet, facta eſt fames valida in re-
gione illa, & ipſe cœpit egere. Et abiit,
& adhęſit vni ciuium regionis illius. Et
miſit illum in villã ſuã vt paſceret por-
cos. Et cupiebat implere vẽtrem ſuum
de ſiliquis quas porci manducabant: &
nemo illi dabat. In ſe autem reuerſus
dixit, =Quanti) mercẽnarii in domo pa
=Quot tris mei abundant panibus: ego autem
hic fame pereo. Surgam, & ibo ad pa-
trem meum, & dicam ei. Pater, pecca-
=poſthac ui in cælum & coram te: = iam nõ ſum
E dignus vocari filius tuus: fac me ſicut
vnum de mercenariis tuis. Et ſurgens
venit ad patrem ſuum. Cum autem ad-
=abeſſet, huc longe =eſſet) vidit illum pater ip-
ſius, & miſericordia motus eſt, & ac-
currens cecidit ſuper collum eius, &
oſculatus eſt eũ. Dixitq́ ei filius, Pater,
peccaui in cælum & coram te, iam nõ
ſum dignus vocari filius tuus. Dixit au
tem pater ad ſeruos ſuos. Cito, Proferte
ſtolam primam, & induite illum, & da

te anulum in manum eius, & calcea-
menta in pedes eius: & adducite vitu-
lum* ſaginatum, & =occidite), & man- *ill
ducemus & =epulemur), quia hic filius = ma
meus mortuus erat & reuixit, perierat =læt
& inuentus eſt. Et cœperunt epulari.
Erat autem filius eius ſenior in agro,
& cum veniret & appropinquaret do-
mui, audiuit ſymphoniã & = chorum): =ch
& vocauit vnum de ſeruis, & interro-
gauit quid hæc eſſent. Iſque dixit illi,
Frater tuus venit: & occidit pater tuus
vitulum ſaginatum, quia ſaluum illum
recepit. =Indignatus) eſt autem: & no- =Ira
lebat introire. Pater ergo illius egreſ
ſus =cœpit rogare illum. At ille reſpon- *rog
dens dixit patri ſuo, Ecce tot annis ſer G
uio tibi: & nunquam mandatum tuum
præteriui: & nunquam dediſti mihi
hœdum vt cum amicis meis epularer:
ſed poſtquam filius tuus hic qui deuo-
rauit ſubſtantiam ſuam cum meretri-
cibus, venit, occidiſti illi vitulum ſagi
natum. At ipſe dixit illi, Fili, tu ſemper
mecum es, & omnia mea tua ſunt. epu-
lari autem & gaudere oportebat, quia
frater tuus hic, mortuus erat & reui-
xit, periérat & inuentus eſt.

CAP. XVI.

De diſpenſatore delato ad domi-
num. Filii ſeculi. Amici de mammona
iniquitatis. Fidelis in diſpenſandis di-
uitiis. Duobus dominis ſeruire. Auari
phariſæi. Iuſtificare ſe coram homini-
bus. Lex & prophetæ. Lex. Vxor. Di-
ues in inferno. Moyſes & prophetæ au
diendi, Mortui.

Dicebat autem & ad diſcipulos =diſ
ſuos, Homo quidam erat diues tore
qui habebat = villicum): & hic =dela
=diffamatus) eſt apud illũ, =qua- *velu
ſi diſſipaſſet bona) ipſius. Et vocauit il- diſſi
lum, & ait illi, Quid hoc audio de te? facu
redde rationem = villicationis) tuæ: tes
=iam) enim non poteris villicare. Ait au *diſp
tem villicus intra ſe, Quid faciam, quia tion
dominus meus aufert à me villicatio- =poſt
nem? fodere non valeo, mendicare eru =Non
beſco. =Scio quid faciam: vt cum amo
tus fuero à villicatione, recipiãt me in
domos ſuas. Conuocatis itaque ſingulis
debitorib9 domini ſui, dicebat primo,
Quantũ debes domino meo? At ille di-

tos xit, Centum cados olei. Dixit illi, Ac-
eram cipe cautionem tuã: & ſede, cito ſcri
B be quinquaginta. Deinde alio dixit, Tu
vero quantũ debes? Qui ait, Centum co
ros tritici, Ait illi, Accipe literas tuas,
& ſcribe octoginta. Et laudauit domi-
nus villicum iniquitatis quia prudẽter
feciſſet: quia filii huius ſeculi pruden-
tiores filiis lucis in generatiõe ſua ſũt.
Et ego vobis dico, facite vobis amicos
ſtitiæ de mãmona iniquitatis: vt cum defe
C ceritis, recipiant vos in æterna taber-
lto nacula. ¶Qui fidelis eſt in minimo, &
nimo in maiori fidelis eſt: & qui in modico
iniquus eſt, & in maiori iniquus eſt. Si
ergo in iniquo mammona fideles non
fuiſtis, quod verum eſt, quis credet vo-
bis? Et ſi i alieno fideles nõ fuiſtis: quod
.6.c. veſtrũ eſt qs dabit vobis? ¶Nemo ſer-
uus poteſt duobus dominis ſeruire. aut
enim vnũ odiet, & alterũ diliget: aut
ã am vni adhærebit, & alterum contẽnet.
tetur nõ poteſtis deo ſeruire & mãmonę. ¶Au
D diebant autem omnia hæc phariſęi qui
oſãna erant auari: & deridebant illum. Et ait
t illis, Vos eſtis qui iuſtificatis vos corã
hominibus: deus autem nouit corda ve
.11.b. ſtra, quia quod hominibus altũ eſt, abo
eo tẽ minatio eſt ante deum. ¶Lex & pro-
e phetę, vſq; ad Iohannem, ex eo regnũ
.5.c. dei Euãgelizatur, & omnis in illud vim
t.5.c. facit. ¶Facilius eſt autem cælũ & ter-
.10.b ram præterire, q̃ de lege vnũ apicẽ ca
r.7.b dere. ¶Omnis qui dimittit vxorẽ ſuã
nis & alteram ducit, mœchatur: & qui di
E miſſã à viro ducit, mœchatur. ¶Homo
quidam erat diues qui induebatur pur
pura & byſſo: & epulabatur quotidie
ſplendidè. Et erat quidam mẽdicus no
recto mine Lazarus, qui iacebat ad ianuam
ad eius, vlceribus plenus: cupiens ſaturari
ibulũ de micis quæ cadebant de menſa diui
tis, & nemo illi dabat, ſed & canes
veniebant: & lingebant vlcera eius. Fa
ctum eſt autem vt moreretur mẽdicus
& portaretur ab angelis in ſinum Abra
hæ. Mortuus eſt autem & diues. & ſe-
in in pultus eſt in inferno. Eleuans autẽ ocu
o ele los ſuos cum eſſet in tormentis, vidit
s Abraham a longe, & Lazarum in ſinu
F eius: & ipſe clamans dixit, Pater Abra-
ham, miſerere mei, & mitte Lazarũ vt
intingat extremum digiti ſui in aquã
vt refrigeret linguam meam, quia cru-
cior in hac flamma. Et dixit illi Abrahã
Fili, recordare quia recepiſti bona in
vita tua, & Lazarus ſimiliter mala: nũc
autem hic cõſolatur, tu vero cruciaris
& in his oibus, inter nos & vos chaos — ſup hæc omnia,
magnum firmatum eſt, vt hi qui volũt
hinc trãſire ad vos, non poſſint, neque — vorago
inde huc tranſmeare. Et ait, Rogo ergo
te pater vt mittas eum in domum pa- G
tris mei. habeo enim quinque fratres,
vt teſtetur illis, ne & ipſi veniant in
hunc locũ tormentorũ. Et ait illi Abra-
ham, Habent Moyſen & prophetas: au
diãt illos. At ille dixit, Nõ, pater Abra-
ham: ſed ſi ex mortuis ierit ad eos, pœ-
nitentiam agent. Ait autem illi, Si Moy
ſen & prophetas non audiunt, neque
ſi quis ex mortuis reſurrexerit, credẽt.

CAP. XVII.

Scandala. Peccanti in nos fratri re-
mittendum. Fides. Serui inutiles ſumus
Leproſi decem ſanãtur. Samaritanus ſa
natus gratias agit deo. Fides. Regnũ dei
quomodo venturum. Regnum dei in-
tra nos Falſi Chriſti. Dies Chriſti. Noe.
Diluuium. Lot, & de vxore eius.

ET ait ad diſcipulos ſuos, ¶Impoſſi- Mat. 18.à
bile eſt vt non veniant ſcandala. marc. 9.f
væ autem illi per quem veniunt — expedit
vtilius eſt illi ſi lapis molaris im — mola aſinaria
ponatur circa collum eius, & proiicia-
tur in mare, q̃ vt ſcandalizet vnum de Mat. 18.d
puſillis iſtis. ¶Attendite vobis. Si pec leui. 19.d
cauerit in te frater tuus, increpa illum: eccl. 19.b
& ſi pœnitentiam egerit, dimitte illi. — reſipuerit,
& ſi ſepties in die peccauerit in te, & ſe
pties in die conuerſus fuerit ad te di- B
cens, Pœnitet me: dimitte illi. ¶Et di- Mat. 27.c
xerunt apoſtoli domino, Adauge no — Adiice
bis fidem. Dixit autem dominus, Si ha
bueritis fidem ſicut granum ſinapis, di
cetis huic arbori moro, Eradicare & — ſycomoro
tranſplantare in mare: & obediet vo-
bis. ¶Quis autem veſtrum habẽs ſeruũ
arantem aut paſcentem boues, qui re-
greſſo de agro dicat illi, Statim tranſi,
& recumbe? & non dicit, para quod cœ
nem, & præcinge te & miniſtra mihi
donec mãducem & bibam, & poſt hæc
tu manducabis & bibes? Nunquid gra
tiam habet ſeruo illi, quia fecit quæ ei
imperauerat? Non puto. Sic & vos cũ C

feceritis oĩa quæ præcepta ſunt vobis dicite, Serui inutiles ſum9: quod debuimus facere fecim9. ¶Et factũ eſt: dũ iret
* & ipſe in Ieruſalẽ, * tranſibat per mediam Samariam & Galilæam. Et cum ingrederetur quoddam caſtellum, occurrerũt ei decẽ viri leproſi, qui ſteterunt à longe: & leuauerũt vocem, dicentes, Ieſu præceptor, miſerere nr̃i. Quos vt vidit
D dixit, Ite, oſtendite vos ſacerdotibus.
abirent Et factum eſt: dum=irent), mãdati ſunt. Vnus autem ex illis vt vidit quia mundatus eſt: regreſſus eſt cum magna vo-
* glorificans. ce=magnificans) deum, & cecidit in faciem ante pedes eius, gratias agens ei, & hic erat Samaritanus. Reſpõdens autem Ieſus, dixit, Nonne decem mundati ſunt? & nouem vbi ſunt? Non eſt inuentus qui rediret, & daret gloriã deo, niſi hic alienigena: Et ait illi, Surge, vade, quia fides tua te ſaluũ fecit. ¶In-
E terrogatus autem à phariſæis quando venit regnum dei, reſpondens eis dixit. Non veniet regnum dei cum obſeruatione: neque dicent, Ecce hic, aut ecce illic. Ecce enim regnũ dei intra vos eſt. ¶Et ait ad diſcipulos ſuos, Venient dies quando deſyderetis videre vnum
Mat. 24. b diem filii hominis: & nõ videbitis. ‖ Et
d. mar. 13 c. dicent vobis, Ecce hic, & ecce illic. Nolite ire, neque ſectemini. nam ſicut ful-
*ea regione quæ gur coruſcans de*ſub cælo, in=ea quæ ſub cælo ſunt) fulget: ita erit filius ho-
* alteram quæ ſub cælo eſt minis in die ſua. Primũ autẽ oportet illũ multa pati, & reprobari à generatiõe hac. ‖ Et ſicut factum eſt in diebus Noe
Gen. 7. b ita erit & in diebus filii hominis. Ede-
F bant & bibebant, vxores ducebant & dabantur ad nuptias vſque in diẽ qua
Gen. 19. e intrauit Noe in arcam: & venit diluuium & perdidit omnes. Similiter ‖ ſicut factum eſt in diebus Lot, Edebant, & bibebant, emebant, & vendebant, plantabant & ædificabant qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem & ſulphur de cælo, & oẽs perdidit. ſecundũ hæc erit qua die filius hominis reuelabitur. In illa die qui fuerit in tecto & vaſa eius in domo: ne deſcẽ-
G dat tollere illa, & qui in agro, ſimiliter
=ad ea q̃ retro ſũt non redeat=retro). Memores eſtote vxoris Lot. ‖ Quicunque quæſierit animam
Supr. 9. c ſaluam facere, perdet illam. & quicun-
mat. 10, d que perdiderit illam, =viuificabit) eam

‖ Dico vobis in illa nocte erunt duo in mar. 8
lecto vno: vnus aſſumetur, & alter re- ioh. 12
linquetur. duæ erunt molentes in v- =viuã
num: vna aſſumetur, & altera relinque- nerab.
tur. ►duo in agro: vnus aſſumentur, & Mat. 24
& alter relinquetur), Reſpõdentes dicunt illi, Vbi domine? Qui dixit illis, Vbicunque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.

CAP. XVIII.

Orandum ſemper. Vindicta electorum dei. Fides. Confidentes in ſua iuſtitia. Phariſæi oratio. Oratio publicani. Humilitas. Puerorũ eſt regnum cælorum, Vita æterna à quibus poſſidetur. Vendere omnia & dare pauperibus. Diues. Salus à deo, Sequentes Chriſtum relictis omnibus. Mortem ſuam prædicit Chriſtus apoſtolis. Cæcus viſum recipit. Fides. Laus deo.

Dicebat autem & parabolam ad illos=quoniam) oportet ‖ ſemper orare & non=deficere), dicens, Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui deum non timebat, & hominem non reuerebatur. Vidua autem quædam erat in ciuitate illa: & veniebat ad eum dicens, Vindica me de aduerſario meo. Et nolebat = per multum tempus). Poſt hæc autẽ dixit intra ſe, Et ſi deum non timeo, nec hominem reuereor, tamen quia moleſta eſt mihi hæc vidua, vindicabo illam, ne=in nouiſſimo) veniens =ſugillet) me. Ait autem dominus, Audite quid iudex iniquitatis dicit. Deus autem non faciet vindictam electorum ſuorum clamantium ad ſe die ac nocte: =& patientiam habebit in) illis? Dico vobis quia cito faciet vindictam illorum. Veruntamen filius hominis veniens, putas inueniet fidẽ in terra? ¶Dixit autem & ad quoſdam qui in ſe cõfidebant=tanquam) iuſti & aſpernabãtur cæteros, parabolam iſtam, dicens, Duo homines aſcendebant in templum vt orarent: vnus phariſæus, & alter publicanus. Phariſæus ſtans, hæc apud ſe orabat, Deus gratias ago tibi quia non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, iniuſti, adulteri, velut etiam hic publican9. ieiuno bis in ſabbatho: decimas do omniũ quæ poſ-

=ad h[…] q̃ ecc[…] c. I. th[…] 5. d.
= defa[…] gari.
=ad tẽ (vt. al[…] diu.)
=tande[…]
=vitup[…] ret.
B
=etiã h[…] ganim[…] exiſte[…] ſuper
=q̃ eſſe[…]
C

ſideo. Et publicanus a longe ſtans nolebat nec oculos ad cælum leuare: ſed percutiebat pectus ſuum, dicens, Deus propitius eſto mihi peccatori. Dico vo-
agis bis, deſcendit hic iuſtificatus in domũ
rte q̃ ſuam ⁼ab illo⁾. ||quia omnis qui ſe exal-
e, tat humiliabitur: & qui ſe humiliat, ex
p. 14. c altabitur. ¶||Afferebant autem ad illum
at. 23. b & infantes, vt eos tangeret. Quod cum
at. 19. b viderent diſcipuli, increpabant illos.
ar. 19. b Ieſus autem ⁼conuocans⁾ illos dixit: Si-
duocãs nite ⁼pueros⁾ venire ad me: & nolite ve
uellos tare eos, talium eſt enim regnum dei. Amen dico vobis quicunque non ac-
D ceperit regnum dei ſicut puer, nõ in-
at. 19. b trauit in illud. ¶||Et interrogauit eum
ar. 10. b quidam princeps, dicens, Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo? Dixit autẽ ei Ieſus, Quid me di-
nus cis bonum? nemo bonus niſi ⁼ſolus deus. ||Mandata noſti, Non occides, Non
o. 29. c mœchaberis, Non furtum facies, Non falſum teſtimonium dices, Honora patrem tuum & matrem. Qui ait, Hæc omnia cuſtodiui à iuuentute mea. Quo audito Ieſus ait ei. Adhuc vnum tibi deeſt: omnia quæcunque habes vende, &
diſtri- ⁼da⁾ pauperibus, & habebis theſaurum
ue, in cælo: & veni, ſequere me. His ille auditis contriſtatus eſt: quia diues erat
E valde. Videns autem Ieſus illum triſtẽ factum, dixit. Quàm difficile qui pecunias habent, in regnum dei intrabunt. Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire, q̃ diuitem intrare in regnum dei. Et dixerunt qui audiebãt. Et quis poteſt ſaluus fieri? Ait illis, Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud deum. ¶Ait autem Petrus, Ecce, nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Qui dixit eis, Amen dico vobis, nemo eſt qui reliquit domũ aut parentes aut fratres aut vxorẽ aut filios propter regnum dei, & non recipiat multo plura in hoc tempore, & in
F ſeculo futuro vitam æternam. ¶Aſſum-
Mat. 20. b pſit autem Ieſus duodecim, & ait illis,
mar. 10. c Ecce aſcendimus Ieroſolymã, & cõſummabuntur omnia quæ ſcripta ſunt per prophetas de filio hominis. tradetur enim gentibus, & illudetur, & ⁼flagella-
⁼ cõtume bitur⁾, & conſpuetur: & poſtquã flagel
liis afficie lauerint occident eum, & tertia die re
tur, ſurget. Et ipſi nihil horum intellexerũt. & erat verbum iſtud abſconditum ab eis, & non intelligebant quæ dicebantur. ¶||Factum eſt autem: cum appro- Mat. 20. d
pinquaret Iericho, cæcus quidam ſede mar. 10. g
bat ſecus viam, mendicans. Et cum audiret turbam prætereuntem, interro- G
gabat quid hoc eſſet. ⁼Dixerunt⁾ autem ⁼Renũtia
ei quod Ieſus Nazarenus trãſiret Et cla uerunt
mauit, dicens, Ieſu fili Dauid miſerere mei. Et qui præibant, increpabant eum vt taceret. Ipſe vero multo magis clamabat, Fili Dauid miſerere mei. Stans autem Ieſus iuſſit illum adduci ad ſe. Et cum appropinquaſſet interrogauit illum dicens. Quid tibi vis faciam? At ille dixit, Domine vt videam, Ieſus dixit illi, Reſpice: fides tua te ſaluum fecit. Et confeſtim vidit: & ſequebatur il
lum ⁼magnificãs⁾ deum. Et omnis plebs ⁼ glorifi-
vt vidit, dedit laudem deo. cans,

CAP. XIX.

Cum Zacchæo publicano manet Chriſtus. Æquitas Zacchæi. Salus. Filius Abrahæ. Homo perfectus ad accipiendum ſibi regnum. Mnæ ſeruis datæ. Mna recondita à ſeruo nequam. Inimici Chriſti interficiuntur. Ieſus ingreditur Ieruſalem. Pax. Gloria. Lapides. Flens Chriſtus prædicit deſtructionem A
Ieruſalẽ. Viſitationis tẽpus. Vendẽtes.

ET ingreſſus perambulabat Iericho Et ecce vir nomine Zacchæus & hic princeps erat publicanorum, & ipſe diues. & quærebat vi
dere Ieſum quis eſſet: & non poterat ⁼ficũ Æ-
præ turba, quia ſtatura puſillus erat. Et gyptiam
præcurrens aſcendit in arborem ⁼ſyco illac
morũ⁾ vt videret eum: quia ⁼inde⁾ erat tranſiturus. Et cum veniſſet ad locum, ſuſpiciens Ieſus vidit illum, & dixit ad eum, Zacchæe, feſtinans deſcende: quia hodie in domo tua oportet me manere. Et feſtinans deſcendit & excepit illũ gaudens. Et cum viderent omnes, mur
murabant, dicentes ꝙ ad hominem B
peccatorem diuertiſſet. Stans autem Zacchæus dixit ad dominum, Ecce dimidium bonorum meorum domine do pauperibus: & ſiquid aliquem defraudaui, reddo quadruplum. Ait
Ieſus ad eum, Quia hodie ſalus domui ⁼vt, ipſa
huic facta eſt: eo quòd & ⁼ ipſe filius⁾ filia

ſit Abrahæ . Venit enim filius hominis
quærere & ſaluum facere quod perie-
Mat,25.b rat.¶||Hæc illis audientibus adiiciens
dixit parabolam,eo ꝙ eſſet prope Ieru
ſalem,& quia exiſtimarẽt ꝙ confeſtim
regnum dei manifeſtaretur.Dixit ergo
Homo quidam nobilis abiit in regionẽ
longinquam accipere ſibi regnũ,& re-
uerti.Vocatis autem decem ſeruis ſuis
dedit eis decem mnas , & ait ad illos,
Negotiamini⁼dum venio⁾ , ciues autẽ
⁼donec veniam eius oderant eum:& miſerunt legatio-
C nem poſt illũ,dicentes,Nolumus hunc
regnare ſuper nos.Et factum eſt vt re-
diret accepto regno:& iuſſit vocari*ſer
*ad ſe uos quibus dedit pecuniam,vt ſciret
⁼ q̃s quid ⁼quantum quiſque⁾negotiatus eſſet.Ve
nit autem primus dicẽs, Domine,mna
tua Decem mnas acquiſiuit.Et ait illi,
Euge bone ſerue,quia in⁼modico⁾fui-
⁼minimo ſti fidelis,eris poteſtatem habens ſu-
pra decem ciuitates.Et alter venit di-
cens,Domine , mna tua fecit quinque
mnas.Et huic ait,Et tu eſto ſuper quin-
que ciuitates.Et alter venit dicens,Do
mine,ecce mna tua quam habui repoſi
tam in ſudario.timui enim te,quia ho
mo auſterus es:tollis quod non poſui-
ſti,& metis quod non ſeminaſti. Dicit
ei,De ore tuo te iudicio ſerue nequam
D ſciebas quòd ego homo auſterus ſum,
tollens quod non poſui,& metẽs quod
non ſeminaui:& quare non dediſti pe-
cuniam meam ad menſam , & ego ve-
⁼illam? niens cum vſuris vtique exegiſſem ⁼il-
lud⁾?Et aſtantibus dixit,Auferte ab il-
lo mnam,& date illi qui decem mnas
habet.Et dixerunt ei , Domine , habet
Supr.8.c decẽ mnas.||Dico aũt vobis quia omni
Mat,13.b. habenti dabitur⁼& abundabit⁾:ab eo
25.c.ma. autem qui non habet , & quod habet
4.c. auferetur ab eo.Veruntamen inimicos
meos illos qui noluerunt me regnare
⁼iugulate ſuper ſe,adducite huc:& ⁼ interficite⁾
Mat,21.a ant: me. ¶ || Et his dictis præcedebat
mar.11.a. aſcendens Ieroſolymam.Et factum eſt:
⁼Oliuarũ cum appropinquaſſet ad Beth-phage
& Bethaniam ad montem qui vocatur
E ⁼Oliueti⁾miſit duos diſcipulos ſuos,di-
⁼è regiõe cens,Ite in caſtellum quod⁼cõtra vos⁾
eſt:in quod introeuntes inuenietis pul
lum aſinæ alligatum,cui nemo vnquã
hominum ſedit.ſoluite illum , & ad-
ducite . Et ſi quis vos interrogauerit,
Quare ſoluitis?ſic dicetis ei, Quia do-
minus⁼operam eius deſyderat⁾. Abie- ⁼eo ⁽op⁾ habet & inf[...]
runt autem qui miſſi erant:& inuene-
runt ſicut dixit illis,ſtantem pullum.
Soluentibus autem illis pullum , dixe-
rũt domini eius ad illos, Quid ſoluitis
pullum ?At illi dixerũt,Quia dominus
eum neceſſarium habet. || Et duxerunt Ioh, 1[...]
illum ad Ieſum. Et⁼iactantes⁾veſtimen ⁼cũ in[...]
ta ſua ſupra pullum impoſuerũt Ieſum. ciſſen[...]
Eunte autem illo ſubſternebant veſti- F
menta ſua in via.Et cum appropinqua
ret iam ad deſcenſum montis Oliueti,
cœperunt omnes turbæ ⁼ diſcentium⁾ ⁼ diſc[...]
gaudentes laudare deum voce magna lorum
ſuper omnibus quas viderant virtuti-
bus,dicentes,Benedictus qui venit rex
in nomine domini,pax in cælo,& glo
ria in excelſis.Et quidam phariſæorum

de turbis dixerunt ad illum, Magiſter,
increpa diſcipulos tuos . Quibus ipſe
ait,Dico vobis,quia ſi hi tacuerint,la- Infr.21.
pides clamabunt.¶||Et vt appropinqua Mat.24
uit,videns ciuitatem,fleuit ſuper illã⁾ Mar.13.[...]
dicẽs,Quia ſi cognouiſſes & tu,& qui- ⁼illa.
dem in hac die tua,quæ ad pacem ti- G
bi,nunc autem abſcondita ſunt ab ocu
lis tuis.Quia venient dies in te:& cir-

cundabunt te inimici tui vallo,& cir-
cundabunt te, & coanguſtabunt te vn
æ- dique,& =ad terram proſternent⁾ te,&
unt filios tuos qui in te ſunt, & non relin·
quent in te lapidem ſuper lapidem: eo
quòd nō cognoueris tempus viſitatio-
.21.b. nis tuæ. ¶||Et ingreſſus in templum cœ
.11.b. pit eiicere vendentes & ementes, di-
6.c cens illis, Scriptum eſt, ||Quia domus
.7.b mea,domus orationis eſt, || vos autem
feciſtis illam ſpeluncam latronum.¶Et
erat docens quotidie in templo. Prin-
cipes autem ſacerdotum & ſcribæ &
principes plebis quærebant illum per-
dere:& non inueniebant quid facerent
lebat, illi. Omnis enim populus =ſuſpenſus e-
rat⁾, audiens illum.

CAP. XX.

De poteſtate interrogant Chriſtum Phariſæi. Baptiſmus Iohannis. Vinea locata agricolis. Filius hæres Chriſtus occiditur. Lapis Chriſtus reprobatus à Iudæis. Sacerdotes cupiunt Chriſtum occidere. Tributum Cæſari reddendum. De reſurrectione Chriſtum interrogāt Sadducæi. Reſurgunt mortui. Chriſtus filius Dauid. Scribæ quales.

t.21.c. ET ||factum eſt:in vna dierum*do-
r.11.d. cente illo populum in templo &
lorum euangelizante, conuenerunt prin
cipes ſacerdotum & ſcribæ cum
ſenioribus, & aiunt dicentes ad illum,
Dic nobis, in qua poteſtate hæc facis?
aut quis eſt qui dedit tibi hanc poteſta
tem? Reſpondens autem Ieſus dixit ad
illos,interrogabo vos & ego vnum ver
bum.Reſpondete mihi, Baptiſmus Io-
hannis de cælo erat,an ex hominibus?
At illi cogitabant intra ſe dicētes,Quia
ſi dixerimus de cælo,dicet: Quare er-
go non credidiſtis illi?Si autem dixeri-
mus ex hominibus: plebs vniuerſa lapi
erſuaſa dabit nos: =certi ſunt⁾ enim Iohannem
prophetam eſſe.Et reſponderunt ſe neſ
cire vnde eſſet.Et Ieſus ait illis,Neque
B ego dico vobis in qua poteſtate hæc fa
t.21.d. cio. ¶||Cœpit autem dicere ad plebem
r.12.a. parabolam hanc, Homo quidam plan·
5.a tauit vineam, & locauit eam colonis
c.2.d & ipſe peregre fuit multis temporibus.
Et in tempore miſit ad cultores ſeruū,
vt de fructu vineæ darent illi.Qui cæ-
ſum dimiſerunt eum inanem. Et addi-
dit alterum ſeruum mittere. Illi autem

hunc quoq; cędentes & efficientes con
tumelia dimiſerunt inanem.Et addidit
tertium mittere:qui & illum vulneran
tes,eiecerunt. Dixit autem dominus
vineę.Quid faciam?mittam filium meū
dilectum, forſitan cum hunc viderint,
verebuntur. Quem cum vidiſſent colo C
ni,cogitauerunt intra ſe dicentes, Hic
eſt hæres,*occidamus illum,vt noſtra * venite,
fiat hæreditas.Et eiectū illum extra vi-
neam occiderunt.Quid ergo faciet illis
dominus vineæ?veniet, & perdet colo
nos iſtos,& dabit vineam aliis.Quo au
dito dixerunt illi,Abſit. ||Ille autem aſ- Pſa.117.d
piciens eos,ait,Quid eſt ergo hoc quod act.4.b
ſcriptum eſt, Lapidem quem reproba- rom.9.g.
uerunt ædificantes,hic factus eſt in ca 1.Pet.2.a
put anguli? Omnis qui ceciderit ſuper Iſa.28.d
illum lapidem, conquaſſabitur: ſuper
quem autem ceciderit,comminuet il-
lum. Et quærebant principes ſacerdo-
tum & ſcribæ mittere in illum manus
illa hora:& timuerunt populū, cogno-
uerunt enim quòd ad ipſos dixerit ſi-
militudinē hanc.¶||Et obſeruantes mi- Mat.22.b
ſerunt inſidiatores qui ſe iuſtos ſimula- mar.11.b
rent:vt caperēt eum in ſermone,vt tra D
derent illum principatui & poteſtati
præſidis.Et interrogauerunt eū dicen-
tes, Magiſter ſcimus quia rectè dicis &
doces,& non accipis perſonam,ſed viā
dei in veritate doces. licet nobis tribu
tum dare Cæſari,an non?Conſyderans
autem =dolum⁾ illorum dixit ad eos, =aſtutiam
Quid me tentatis? oſtendite mihi dena
rium.Cuius habet imaginem & inſcri-
ptionē?Reſpondentes dixerunt ei,Cæ-
ſaris.Et ait illis,||Reddite ergo quæ ſunt Rom.13.d
Cæſaris,Cæſari:& quæ ſunt dei,deo.Et
non potuerunt verbum eius reprehen-
dere coram plebe:& mirati in reſpon-
ſo eius tacuerunt.¶||Acceſſerunt autem Mat.22.c
quidam Sadducæorum qui negant eſſe mar.12.b
reſurrectionem,& interrogauerunt eū, E
dicentes,Magiſter, ||Moyſes ſcripſit no- Deu.5.b
bis,Si frater alicuius mortuus fuerit ha
bēs vxorē,& hic ſine liberis* fuerit,vt * mortuꝰ
accipiat eam frater eius vxorem,& ſuſ
citet ſemen fratri ſuo:ſeptem ergo fra·
tres erāt:& primus accepit vxorem, &
mortuus eſt ſine filiis.Et =ſequens⁾ acce =ſecūdus
pit illam: & ipſe mortuus eſt ſine filio.
Et tertius accepit illā.Similiter & om-
nes ſeptem: & non reliquerunt ſemen,

& mortui ſunt. Nouiſſime omniū mortua eſt & mulier. In reſurrectione ergo,
F cuius eorum erit vxor? ſiquidē ſeptem
*reſpondens habuerunt eam vxorem. Et *ait illis Ieſus, Filii huius ſeculi =nubunt>, & tra-
=ducunt vxores, duntur ad nuptias: illi vero qui digni habebuntur ſeculo illo & reſurrectione
=ducūt vxores, ne ex mortuis, neq; =nubent, neq; ducent
quenuptū dant, vxores>, neq; vltra mori poterūt. =æqua les> enim angeli ſunt: & filii ſunt dei,
=pares cum ſint filii reſurrectionis. Quòd vero reſurgant mortui, || & Moyſes oſten-
Exod. 3. b dit ſecus rubum, =ſicut > dicit dominū
=cum deum Abrahā, & deum Iſaac, & deum Iacob. Deus autem non eſt mortuorum ſed viuorum. omnes enim viuunt ei. Reſpondentes autem quidam ſcribarū dixerūt ei, Magiſter, bene dixiſti. Et amplius non audebant eum quicquam in-
Matt. 22. d terrogare. ¶ || Dixit autē ad illos, Quo-
mar. 12. d modo dicunt Chriſtum, filium eſſe Da-
G uid: & ipſe Dauid dicit in libro Pſal-
Pſa. 109. a morum, || Dixit dominus domino meo, ſede a dextris meis, Donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum? Dauid ergo dominum illum vocat: &
Supr. 11. f. quomodo filius eius eſt? ¶ || Audiente au-
mat. 23. d. tem omni populo dixit diſcipulis ſuis,
mar. 12. d. Attendite à ſcribis qui volunt ambulare in ſtolis, & amant ſalutationes in foro & primas cathedras in ſynagogis, & primos diſcubitus in conuiuiis, qui deuorant domos viduarum ſimulātes longam orationem. Hi accipient damnationem maiorem.

CAP. XXI.

Viduæ ſupra vires liberalitas. Signa præcedentia conſummationem ſeculi. Saluatores, & Chriſti falſi. Afflictiones propter Chriſtum, patientia. Deſtructio Ieruſalem. Extremū iudicium. Redemptio. Ficus. Regnum dei. Verbū dei verax. Crapula. Ebrietas. Curæ. Oratio. Docet Chriſtus in templo.

Mar. 12. d. RESpiciens || autem vidit eos qui mittebant munera ſua in gazophylacium diuites. Vidit autem & quandam viduam paupercu-
*illuc lam mittentem *æra minuta duo. Et dixit, Vere dico uobis quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes miſit. nam omnes hi, ex abundanti ſibi miſerunt
=penuria ſua, in munera dei: hæc autem ex =eo quod deeſt illi>, omnem victum ſuum quem

habuit miſit. * ¶ || Et quibuſdam dicen- *hæc
tibus de templo quòd bonis lapidibus cens
& donis ornatum eſſet, dixit, Hæc quæ mab
videtis, venient dies in quibus non re- =Qu

bet a audi audi Mat. mar. ſupr

linquetur lapis ſuper lapidem qui non
=deſtruatur>. Interrogauerunt autem il =diſſo
lum, dicentes, Præceptor, quando *hęc tur.
erunt: & quod ſignum cum =fieri inci- *igit
pient>? Qui dixit, Videte ne ſeducami- =hæc
ni, multi enim venient in nomine meo ra ſu
dicentes quia ego ſum: & tēpus appropinquauit, nolite ire poſt eos. Cum autem audieritis prælia & ſeditiones, nolite terreri: oportet primum hęc fieri,
ſed =nondum> ſtatim finis. Tunc dice- =non
bat illis, Surget gens contra gentem, & regnum aduerſus regnum: & terræmotus magni erunt per loca, & peſtilentię
& fames, =terroreſq; >, & ſigna de cælo = terr
magna erunt. Sed ante hęc omnia inii- lamēt
cient vobis manus ſuas: & perſequen- C
tur =tradētes> in ſynagogas & cuſtodias, =cum
trahentes ad reges & præſides propter cemi
nomen meum: continget autem vobis in teſtimoniū. Ponite ergo in cordibus
veſtris nō præmeditari =quemadmodū = defe
reſpondeatis>. ego enim dabo vobis os nem
& ſapientiam: cui non poterunt cōtra D
dicere & reſiſtere omnes aduerſarii ve

ſtri. Trademini autem à parentibus & fratribus & cognatis & amicis: & mor
iti te efficient ex vobis. & eritis odio*om nibus propter nomen meum, & capil
tatia lus de ca ,ite veſtro nō peribit. In ⁼pa tientia⁾ veſtra poſſidebitis animas ve
:4.b ſtras. ¶||Cum autem videritis circunda
13.b. ri ab exercitu Ieruſalē: tunc ſcitote quia
9.g. appropinquauit deſolatio eius. tunc qui in iudæa ſunt, fugiāt ad montes: & qui in medio eius, diſcedant: & qui in re-
E gionibus, non intrent in eam: quia dies vltionis hi ſunt, vt impleantur omnia quæ ſcripta ſunt. Væ autem prægnan-
ātib9 tibus & ⁼nutrientibus⁾ in illis diebus. erit enim præſſura magna ſuper terrā,
opu- & ira populo huic⁾. Et cadent in ore
oe, gladii: & captiui ducentur in omnes gentes, & Ieruſalem calcabitur à genti bus donec impleantur tempora natio-
24.c num. ¶||Et erunt ſigna in ſole & luna &
,13.c. ſtellis: & in terris ⁼præſſura⁾ gentium
13.b. ⁼præ confuſione ſonitus⁾ maris & flu-
c.32.b ctuum, areſcentibus hominibus prę ti-
3.e. more & expectatione*quę ſuperuenićt
xieta- vniuerſo orbi. nam virtutes cælorū mo uebuntur: & tunc videbunt filium ho-
r deſ- minis venientem in nube cum poteſta
ationē te magna & ⁼maieſtate⁾. His autem fieri
nātis incipientibus, ſuſpicite & leuate capi-
orum ta veſtra: ||quoniam appropinquat re-
ria. demptio veſtra. Et dixit illis ſimilitudi
m. 8.d nem. Videte ⁼ficulneam⁾ & omnes ar-
um bores: cū producunt iam ex ſe fructū⁾,
n gem ſcitis quoniam prope eſt æſtas. Ita &
uerit, vos cum videritis hęc fieri, ſcitote quo
m.13.d niam prope eſt regnum dei. ||Amen di
G co vobis quia non præteribit genera- tio hæc, donec omnia fiant. Cælum & terra tranſibunt: verba autem mea non
quādo tranſibunt. ¶Attēdite autem vobis ⁼ne forte⁾ grauentur corda veſtra in crapu la & ebrietate & curis huius vitæ⁾: &
gruat ⁼ſuperueniat⁾ in vos repentina dies il- la, tanquam laqueus enim ſuperueniet in omnes qui ſedēt ſuper faciem omnis
ddami terræ. Vigilate itaq;, omni tēpore oran tes vt digni ⁼habeamini⁾ fugere iſta om nia quæ futura ſunt, & ſtare ante filium hominis. ¶Erat autem diebus docens
iuerſa- in templo: noctibus vero exiens, ⁼mo-
tur rabatur⁾ in monte qui vocatur ⁼Oliue-
liuarū. ti⁾. Et omnis populus mane ibat ad eū in templo audire eum.

CAP. XXII.

Azymorum dies, paſcha. Iudas vendit Chriſtum. Paſcha parant apoſtoli. Paſcha comeditur. Calix, Panis, Nouū teſtamentum. De Iuda proditore. Quis maior inter apoſtolos: Miniſter Chriſtus. A ſatana expetiti apoſtoli. Oratio Chriſti pro fide Petri. Apoſtolis nihil defuit. Sacculus, Pera. Gladius. Scripturæ implendæ. Chriſtus in orto. Oratio Chriſti, ſudat ſanguinem Chriſtus. Iudas oſculo Chriſtum tradit. Auriculam Malcho amputatam Chriſtus ſanat. Petrus negat Chriſtum. Inſpicit Petrum Chriſtus. Flet Petrus. Illuditur & cæditur Chriſtus. Chriſtus ſe filium dei fatetur.

Appropinquabat ||autem dies feſtus azymorum, qui dicitur paſ- Mat. 26.a mar. 14.a
cha: & quærebant principes ſacerdotum & ſcribæ quomodo eū interficerent: timebant vero plebem.
¶||Intrauit autem ſatanas in Iudam qui Mat. 26.b
cognominabatur Iſcariotes, vnum de mar.14.b
*duodecim: & abiit, & locutus eſt cū *numero
principibus ſacerdotum & ⁼magiſtrati- ⁼ducibus
bus⁾ quemadmodū illum traderet eis. Et gauiſi ſunt: & pacti ſunt pecuniam il li dare. Et ſpopōdit. Et quęrebat op portunitatem vt traderet illum ſine tur-
bis. ¶||Venit autem dies azymorum, Mat.26.b
in qua neceſſe erat ⁼occidi⁾ paſcha. Et mar.14.b
miſit Petrum & Iohannem, dicens, Eun ⁼immola-
tes parate nobis paſcha, vt manduce- ri
mus. At illi dixerunt, vbi vis paremus? Et dixit ad eos, Ecce introeuntibus vo- bis in ciuitatem occurret vobis homo
⁼amphoram⁾ aquæ portans: ſequimini ⁼fideliam
eum in domum in quam intrat, & dicetis patrifamilias dom9, Dicit tibi ma
giſter, Vbi eſt diuerſorium vbi paſcha B
cum diſcipulis meis manducem? Et ipſe oſtendet vobis cœnaculum magnum ſtratum: & ibi parate. Euntes autem inuenerunt ſicut dixit illis: & parauerunt
paſcha. ¶||Et cum facta eſſet hora, di- Mat.26.b
ſcubuit, & duodecim apoſtoli cū eo, & Mar. 14.b
ait illis, Deſyderio deſyderaui hoc paſ 1.cor. 11.c
cha manducare vobiſcum, antequā pa
tiar dico enim vobis quia ⁼ex hoc non ⁼poſthac
manducabo illud⁾ donec impleatur in nō edam
regno dei. Et accepto calice gratias e- vltrà ex
git, & dixit, Accipite *& diuidite inter eo
vos, dico enim vobis q; non bibam de *hoc

ᵛ germine =generatione) vitis, donec regnum dei
veniat. Et accepto pane gratias egit &
fregit:& dedit eis, dicens, Hoc eſt cor-
pus meum, quod pro vobis datur:hoc
ᵛad reno- facite = in meam commemorationem).
uādā mei ſimiliter & calicem poſtquam cœnauit
memoriā dicens, Hic eſt calix nouum teſtamen-
C tum in ſanguine meo, qui pro vobis fun
Mat. 26.b detur. ||Veruntamen ecce manus tra-
mar. 14.b dentis me, mecum eſt in menſa. Et qui-
ioha. 13.c dem filius hominis ||ſecundū quod de-
Pſal. 40.c finitum eſt, vadit:veruntamen væ ho-
mini illi per quem tradetur. Et ipſi cœ
perunt quęrere inter ſe quis eſſet ex eis
Mat. 20.d qui hoc facturus eſſet. ¶||Facta eſt au-
mar. 10.f tem & contentio inter eos, quis eorum
videretur eſſe maior. Dixit autem eis,
ᵛearum: Reges gentium dominantur =eorum):
ᵛeas, & qui poteſtatem habent ſuper =eos),
benefici vocantur. Vos autem non ſic:
ſed qui maior eſt in vobis fiat ſicut iu-
ᵛdux nior:& qui =pręceſſor) eſt, ſicut mini-
ſtrator, Nam quis maior eſt:qui recum
bit, an qui miniſtrat? nónne qui recum
bit? Ego autem in medio veſtrum ſum
ſicut qui miniſtrat: vos autem eſtis qui
permanſiſtis mecum in tentationibus
meis. Et ego diſpono vobis ſicut diſpo-
ſuit mihi pater meus, regnum:vt edatis
& bibatis ſuper menſam meam ► in re-
gno meo), & ſedeatis ſuper thronos iu-
dicantes duodecim tribus Iſrael. ¶Ait
ᵛSimon, autem dominus =Simoni), Simon: ecce
D ſatanas expetiuit vos vt cribraret ſicut
triticum: ego autem rogaui pro te vt
non deficiat fides tua: & tu aliquan-
do conuerſus, confirma fratres tuos.
Qui dixit ei, Domine, tecū paratus ſum
Mat. 26.e & in carcerem & in mortē ire. ||Et ille
mar. 14.c dixit, Dico tibi Petre, non cantabit ho
die gallus, donec ter abneges noſſe me.
¶Et dixit eis, Quando miſi vos ſine ſac
culo & pera & calceamentis:nunquid
aliquid defuit vobis? At illi dixerūt, Ni
hil. Dixit ergo eis, Sed nunc qui habet
ſacculum tollat: ſimiliter & peram: &
qui non habet, vendat tunicam ſuam,
& emat gladium. Dico enim vobis quo
niam adhuc hoc quod ſcriptum eſt,
Iſa. 53.d oportet impleri in me. ||Et cum =ini-
ᵛex legib9 quis) deputatus eſt. Etenim ea quę ſunt
de me finem habent. At illi dixerunt,
Domine ecce duo gladii hic. At ille di
Mat. 26.c xit eis, Satis eſt, ||Et egreſſus ibat ſecun-

dum conſuetudinem in montem Oli- ma
uarum. Secuti ſunt autem illum & diſ ioh
ſcipuli. ||Et cum perueniſſet ad locum, Mat
dixit illis, Orate ne intretis in tētatio- mar

nem. Et ipſe auulſus eſt ab eis =quātum =ferm
iactus eſt) lapidis: & poſitis genibus ora iactu
bat, dicēs, Pater ſi vis tranſfer calicem E
iſtum à me. Veruntamen non mea vo-
luntas, ſed tua fiat. Apparuit autem illi
angelus de cælo confortans eum. Et fa-
ctus in agonia, prolixius orabat. Et fa-
ctus eſt ſudor eius guttę ſanguinis =de- =decu
currentis) in terram. Et cum ſurrexiſ- tes
ſet ab oratione, & veniſſet ad diſcipu-
los ſuos, inuenit eos dormientes præ
triſtitia. Et ait illis, Quid dormitis? ſur-
gite, orate ne intretis in tentationem.
¶||Adhuc eo loquēte, ecce turba: & qui Mat.2
vocabatur Iudas, vnus de duodecim, mar.
antecedebat eos, & appropinquauit Ie ioha.
ſu vt oſcularetur eum. Ieſus autem di-
xit illi, Iuda, oſculo filium hominis tra
dis? Videntes autem hi qui circa ipſum
erant quod futurum erat, dixerunt ei,
Domine, =ſi percutimus) in gladio? Et =nō pe
percuſſit vnus ex illis ſeruum princi- tiemu
pis ſacerdotum: & amputauit auriculā
eius dexteram. Reſpondens autem Ie-
ſus, ait, Sinite vſq; huc. Et cum tetigiſſet

auriculam eius,ſanauit eum,dixit au-
tem Ieſus ad eos q venerāt ad ſe, prin-
cipes ſacerdotum & magiſtratus tem-
pli & ſeniores,Quaſi ad latronem exi-
ſtis cum gladiis & fuſtibus?Cum quo-
tidie vobiſcum fuerim in templo, non
extendiſtis manus in me, ſed hæc eſt
hora veſtra, & poteſtas tenebrarum.
t.26.f ¶||Cōprehendētes autem eum, ⸗duxe-
r.14.f runt⸣ad domum principis ſacerdotū:
1.18.e. Petrus vero ſequebatur eum à longe.
indu- ||Accenſo autem igne in medio ⸗atrii⸣,
unt & circunſedentibus illis, ⸗erat⸣ Petrus
t.26.g in medio eorum. Quem cum vidiſſet
r.14.g ancilla quædam ſedentem ad lumen,
1.18.e. & eum fuiſſet intuita, dixit, Et hic
læ, cum illo erat. At ille negauit eum,di-
lebat cens,Mulier, non noui illum. ||Et poſt
t.26.g puſillum alius videns eum, dixit, Et
r.14.g tu de illis es. Petrus vero ait,O homo
1.18.e. non ſum, Et interuallo facto, quaſi ho
ræ vnius, alius quidam affirmabat di-
cens, vere & hic cum illo erat, nam
F & Galilæus eſt, & ait Petrus, Homo,
neſcio quid dicis. Et continuo adhuc

illo loquente cantauit gallus. Et con-
uerſus dominus reſpexit Petrum. Et re
cordatus eſt Petrus verbi domini ſi-
cut dixerat, quia prius quàm gallus
cantet, ter me negabis. Et egreſſus fo G
ras Petrus fleuit amarè ¶Et viri qui te
nebant Ieſum, illudebant ei cæden-
tes. Et velauerunt eum & percutie-
bant faciem eius, & interrogabant eū,
dicentes, Prophetiza, quis eſt qui te
percuſſit?Et alia multa blaſphemantes
dicebāt in eum. ¶||Et vt factus eſt dies Mat.27.a
⸗conuenerunt ſeniores⸣plebis & prin- mar.15.a.
cipes ſacerdotum & ſcribæ, & duxe- ioh.18.e.
runt illum in⸗concilium⸣ſuum dicen- ⸗ cōgrega
tes,Si tu es Chriſtus, dic nobis. Et ait tus eſt ſe
illi,Si vobis dixero,non credetis ► mi natus
hi⸣:ſi autem & interrogauero, non re- ⸗cōceſſū
ſpodebitis mihi, neque dimittetis, ex
hoc*autem erit filius hominis ſedens *nunc
à dextris virtutis dei. Dixerunt autem
omnes, Tu ergo es filius dei? Qui ait
*Vos dicitis,quia ego ſum. At illi di- *ad ipſos
xerunt:Quid ⸗adhuc deſyderamus te- ⸗ inſup o-
ſtimonium⸣?ipſi enim audiuimus de pus habe
ore eius. mus teſti
monio?

CAP. XXIII.

☞ Accuſatur Chriſtus coram Pilato. Chriſtus rex Iudæorum. Chriſtus à Pilato mittitur ad Herodē. Herodes vult ſigna videre. Tacet Chriſtus, Pilatus vult Chriſtum liberare. Barabban crucifixo Chriſto, volunt liberari Iudæi. Chriſtus morti adiudicatur. Simon Cyrenenſis. Mulieres plāgentes Chriſtum Deſtructio Ieruſalem. Crucifigitur Chriſtus. Oratio Chriſti. Deridetur Chriſtus. Latro blaſphemans Chriſtum. Latro fidelis ſaluatur. Moritur Chriſtus. Centurio glorificans deum, pœnitentia. Sepelitur Chriſtus. Mulieres.

ET ſurgens omnis multitudo eorū, A
duxerunt illum ad Pilatū. Cœpe-
runt autem illum accuſare,dicen
tes, Hunc inuenimus ſubuerten-
tem gentem noſtram, &||prohibentem Mat.22.b
tributa dare Cæſari,& dicentē ſe Chri mar.12.b
ſtum regem eſſe.||Pilatus autem inter- Mat.27.b
rogauit eum,dicens,Tu es rex Iudæo- mar.15.a
rum?At ille reſpondens ait, Tu dicis. ioh.18.f.
Ait autem Pilatus ad principes ſacer-
dotum & turbas, Nihil inuenio cauſæ
in hoc homine. At illi inualeſcebant
dicentes, Commouet populum do-

=orſus cens per vniuerſam Iudæam, =inci-

piens) à Galilæa vſque huc. ¶Pilatus
autem audiēs Galileā, interrogauit ſi
homo Galilæus eſſet. Et vt cognouit ꝙ
=ditione de Herodis=poteſtate)eſſet, remiſit eum
ad Herodē, q & ipſe Ieroſolymis erat il
lis diebus. Herodes autē viſo Ieſu, gaui
ſus eſt valde, erat enim cupiēs ex mul-
to tēpore videre eũ, eoꝙ audiret multa
B de eo: & ſperabat ſignũ aliquod vide-
re ab eo fieri. Interrogabat autē eũ mul
tis ſermonibus. At ipſe nihil illi reſpon
debat. Stabant autē principes ſacerdo-
=intente tũ & ſcribæ=conſtanter)accuſantes eũ.
Spreuit autem illum Herodes cum ex
ercitu ſuo: & illuſit indutum veſte
=ſplēdida =alba), & remiſit ad Pilatum. Et facti
ſunt amici Pilatus & Herodes in ipſa
iter ſeſe die. nā antea inimici erant ad inuicē.
Mat.27.c ¶Pilatus autē cōuocatis principibus
mar.15.b ſacerdotum & magiſtratibus & plebe,
io.18.g. dixit ad illos, Obtuliſtis mihi hunc ho
19.c. minem, quaſi auertentem populũ: & ec
ce, ego coram vobis interrogās, nullā
cauſā inuenio in homine iſto ex his in
quibus eũ accuſatis. Sed neque Hero-
des. nā remiſi vos ad illũ: & ecce nihil
=Caſtiga- dignũ morte actũ eſt ei. =Emēdatũ)er-
tum go illũ dimittā. Neceſſe autē habebat

dimittere eis=per diē feſtũ)vnũ: excla =ſi
mauit autē ſimul vniuerſa turba, dicēs, feſ
tolle hũc, & dimitte nobis barabban,

C

qui erat propter ſeditionē quādā factā
in ciuitate & homicidiũ, miſſus in car
cerē. Iterũ autem Pilatus locutus eſt ad
eos volēs dimittere Ieſũ. At illi ſuccla-
mabant, dicentes, Crucifige crucifige
eũ. Ille autē tertio dixit ad illos, Quid
enim mali fecit iſte? nullā cauſam mor
tis inuenio in eo, corripiā ergo illum,
& dimittam. At illi inſtabant vocibus D
magnis poſtulātes vt crucifigeretur: &
inualeſcebant voces eorũ. * Et pilatus *&
adiudicauit fieri petitionem eorũ. Di- cipũ
miſit autē illis eũ qui propter homici- cerd
diũ & ſeditionē miſſus fuerat in car-
cerē, quē petebant: Ieſum vero tradi-
dit volũtati eorũ. ¶Et cũ ducerēt eum Mat.
apprehēderũt Simonē quendā Cyre- mar.
nenſem veniētē de=villa): & impoſue- =agro
runt illi crucē=portare)poſt Ieſum. Se- =vtpo
quebatur autē illũ multa turba populi taret
& mulierũ: quæ plāgebāt & lamētabāt
eũ. Conuerſus autē ad illas Ieſus dixit,
Filiæ Ieruſalem, nolite flere ſuper me:
ſed ſuper voſipſas flete, & ſuper filios
veſtros, quoniam ecce venient dies in
quibus dicent, Beatæ ſteriles & ven-

d. tres qui non genuerunt, & vbera quæ
10.b non lactauerunt. Tunc incipient dice-
.9.b re montibus, ||Cadite ſuper nos: & col
ndo libus, Operite nos. Quia ſi in=viridi’li-
efici gno hæc faciunt: in arido quid fiet? Du
cebantur autem & alii duo = nequā’cū

iuſte: nam digna factis recipimus, hic
vero nihil=mali’geſſit. Et dicebat ad Ie =abſurdi
ſum, Domine, memento mei cum ve-
neris in regnum tuum: Et dixit illi Ie-
ſus, Amen dico tibi, hodie mecum eris

F
,27.d eo, vt interficerentur. ¶||Et poſtquam
,15.b venerunt in locum qui vocatur Calua-
i.19 d riæ, ibi crucifixerūt eum: &=latrones’,
alefi- vnum à dextris, & alterum à ſiniſtris.
Ieſus autem dicebat, Pater, dimitte il-
lis, non enim ſciunt quid faciunt. Diui
dentes vero veſtimenta eius, miſerunt
ſtans ſortes. Et ſtabat populus=expectans’, &
deridebant eum principes cum eis, di
centes, Alios ſaluos fecit, ſe ſaluum fa
ciat, ſi hic eſt Chriſtus dei electus. Il-
ludebant autem ei & milites acceden
tes & acetum offerentes ei, & dicen-
tes, Si tu es rex Iudæorum, ſaluum te
fac. Erat autem & ſuperſcriptio ſcripta
ſuper eum literis Græcis & Latinis &
Hebraicis, Hic eſt rex Iudæorum. Vnus
autem de his qui pendebant latroni-
bus, blaſphemabat eum dicens, Si tu
es Chriſtus: ſaluum fac teipſum & nos.
e ti- Reſpondens autem alter, increpabat
s qui- eum dicens, =Neque tu times’deum, ꝙ
n tu in eadem damnatione es? Et nos quidē

in paradiſo. Erat autem fere hora ſex-
ta: & tenebræ factæ ſunt=in’vniuerſam =ſuper
terram vſque in horam nonam. Et ob-
ſcuratus eſt ſol: & velum tēpli ſciſſum G
eſt medium. Et clamans voce magna
Ieſus, ait, ||Pater in manus tuas com- pſal.30.a
mendo ſpiritum meum. Et hæc di-
cens expirauit. ¶Videns autem Cen-
turio quod factum fuerat, glorifica-
uit deum dicēs, Vere, hic homo iuſtus
erat. Et omnis turba eorum qui ſimul
=aderant’ad ſpectaculum iſtud, & vi =aduene-
debant quæ fiebant, percutientes pe- rant
ctora ſua reuertebantur. Stabant au-
tem omnes noti eius à longe: & mu-
lieres quæ ſecutæ eum erant à Gali-
læa hæc videntes. ¶||Et ecce, vir no- Mat.27.g
mine Ioſeph qui erat =decurio’, vir mar.15.d
bonus & iuſtus, hic non conſenſe- ioh.19.g
rat conſilio & actibus eorū, ab Arima- =conſul,
thæa ciuitate Iudææ, qui expecta-
bat & ipſe regnum dei, hic acceſſit
ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu:

& depoſitum inuoluit ſindone, & poſuit illud in monumento exciſo, in quo nondum quiſquam poſitus fuerat.

B

¶Et dies erat paraſceues, & ſabbathum illuceſcebat. Subſecutæ autem mulieres quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumētum, & quemadmodum poſitum erat corpus eius. Et =reuertentes) parauerunt aromata & vnguenta: & ſabbatho quidem =ſiluerunt) ſecundum mandatum.

=reuerſæ

=côticuerunt

CAP. XXIIII.

Mulieres viſitantes ſepulchrum. Angeli alloquuntur mulieres. Mulieres nuntiant apoſtolis, Chriſtum reſurrexiſſe. Petrus currit ad ſepulchrum. Cum peregrinis proficiſcitur Chriſtus. Colloquentibus de Chriſto peregrinis adeſt Chriſtus. Infidelitas reprehenditur. Chriſtus interpretatur ſcripturas peregrinis. Chriſtus ſurrexit. Apoſtoli non credunt Chriſtum ſurrexiſſe. Spiritus. Scripturæ impletæ: quorum intelligentia eſt à Chriſto. Pœnitentia. Remiſſio peccatorum. Teſtes apoſtoli. Spiritus ſanctus. Aſcendit Chriſtus in cælum. Laus.

VNa autem ſabbathi valde) diluculo venerunt ad monumētum portantes quæ parauerant aromata, * & inuenerunt lapidem

Mat ioh =ſab rū

*& dā ipſ

reuolutum à monumento. Et ingreſſæ, non inuenerunt corpus domini Ieſu. Et factum eſt: dum =mente conſternatæ) eſſent de iſto, ecce duo viri ſteterunt ſecus illas in veſte =fulgenti). Cum =timerent autem), & declinarent vultum in terram, dixerunt ad illas, Quid quæritis viuentem cum mortuis? nō eſt hic, ſed ſurrexit, recordamini qualiter locutus eſt vobis, cum adhuc in Galilæa eſſet dicens, Quia oportet filium hominis tradi in manus hominum peccatorum: & crucifigi: & die tertia reſurgere. Et recordatæ ſūt verborū eius. ¶Et regreſſæ à monumento, nuntiauerunt hæc omnia illis vndecim, & cæteris omnibus. Erat autem Maria Magdalene, & Iohanna, & Maria Iacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad apoſtolos hæc. Et viſa ſunt ante illos ſicut deliramentum verba =iſta), & non crediderunt illis. Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumentum: & =procumbens) vidit linteamina ſola =poſita), & abiit ſecum mirās quod

=ppl =fulg ti. =terr autē Mat. mar Sup. B

=ipſa =den capi ſpici

entia, factum fuerat. ¶||Et ecce duo ex illis
t.16.c. ibant ipſa die in caſtellum quod erat
in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Ie-
ruſalem, nomine Emaus: & ipſi lo-
C quebatur ad inuicē de his omnibus quę
acciderant. Et factum eſt: dum fabula-
ul diſ rentur &ᵃſecum quærerent⁾, & ipſe Ie
arēt, ſus appropinquans ibat cum illis. ocu-
li autem illorum tenebātur ne eum a-
gnoſcerent. Et ait ad illos, Qui ſunt hi
tu tri ſermones quos confertis ad inuicē, am-
bulantes, & eſtisᵃtriſtes⁾? Et reſpondēs
vnus cui nomen Cleophas, dixit ei, Tu
ēna ſolus:ᵃ peregrinus⁾ es in Ieruſalem, &
non cognouiſti quæ facta ſunt in illa,
his diebus? Quibus ille dixit, Quæ? Et
dixerunt, De Ieſu Nazareno, qui fuit
vir propheta, potens in opere & ſer-
mone coram deo & omni populo. Et
quomodo eum tradiderunt ſummi ſa-
cerdotes & principes noſtri in damna
D tionem mortis, & crucifixerunt eum.
nos autem ſperabamus quia ipſe eſſet
redē ᵃredēpturus, Iſrael:ᵃ & nunc⁾ſuper hęc
uſeſ- omnia, tertia* dies eſt hodie quòd hęc
facta ſunt. Sed & mulieres quædam ex
ue ᵃnoſtris⁾, terruerunt nos, quæᵃ ante lu-
e cem fuerunt⁾ad monumentum, & non
ois, inuento corpore eius, venerunt dicen
iculo tes ſe etiam viſionem angelorum vidiſ
iene- ſe qui dicunt eum viuere. Et abierunt
quidam exᵃnoſtris⁾ ad monumentum:
qui & ita inuenerunt⁾ſicut mulieres dixe-
t no runt, ipſum vero nō inuenerunt. Et ip-
um ſe dixit ad eos, Oᵃſtulti⁾& tardi corde
erūt ad credendum in omnibus quæ locuti
entes ſunt prophetæ: nonne hęc oportuit pa
ti Chriſtum, & ita intrare in gloriam
ſuam? Et incipiēs à Moyſe, & omnibus
prophetis, interpretabatur illis in om-
nibus ſcripturis quæ de ipſo erant. Et
appropinquauerunt caſtello quo ibāt:
& ipſe ſe finxit longius ire. Et coege-
runt illum, dicentes. Mane nobiſcum,
E quoniam adueſperaſcit, & inclinata eſt
iam dies. Et intrauit cum illis. Et factū
eſt: dum recumberet cum eis, accepit
panē, & benedixit ac fregit, & porrige
bat illis. Et aperti ſunt oculi eorum, &
paruit cognouerunt eum: & ipſeᵃ euanuit⁾ex
oculis eorum. Et dixerunt ad inuicem,
Nonne cor noſtrum ardens erat in no
obis bis, dum loqueretur* in via, & aperiret
nobis ſcripturas? Et ſurgentes eadem

hora regreſſi ſunt Ieruſalem: & inuene-
runt congregatos vndecim, & eos qui
cum illis erant, dicentes, Quòd ſurre-
xit dominus vere, & apparuit Simoni.
Et ipſi narrabant quæ geſta erant in
via: & quomodoᶜcognouerunt eum in ᵃagnitus
fractione panis. ¶||Dum autem hæc lo- fuiſſet ip-
quuntur, ſtetit* Ieſus in medio eorum, ſis
& dicit eis, Pax vobis:-ego ſum, nolite Mar.16.c.
timere⁾. Conturbati vero & conterriti, iohā.20.e
exiſtimabant ſe ſpiritum videre. Et di- +ipſe
xit eis, Quid turbati eſtis, & cogitatio-
nes aſcendunt in corda veſtra? Videte
manus meas: & pedes *, quia ego ipſe +meos
ſum. palpate & videte: quia ſpiritus car
nem & oſſa non habet, ſicut me vide-
tis habere. Et cum hoc dixiſſet, oſten-
dit eis manus, & pedes. Adhuc autem
illis non credentibus & mirantibus
præ gaudio, dixit, Habetis hic aliquid
quod manducetur? At illi obtulerunt
ei partem piſcis aſſi, & ᵃ fauū mellis⁾. ᵃde apia-
Et cumᵃmanducaſſet⁾coram eis, ᵃſumēs rio fauo
reliquias dedit eis⁾. Et dixit ad eos, ᵃaccepiſ-
Hæc ſunt verba quæ locutus ſum ad ſet
vos cum adhuc eſſem vobiſcum, quo- ᵃmandu-
niam neceſſe eſt impleri omnia quæ cauit.
ſcripta ſunt in lege Moyſi & prophetis
& pſalmis de me. Tūc aperuitᵃ illis ſen G
ſum⁾vt intelligerent ſcripturas, & dixit ᵃillorum
eis, Quoniam || ſic ſcriptum eſt, & ſic mentem
oportebat Chriſtum pati, & reſurgere à Pſal.18.b.
mortuis tertia die: & prædicari in no
mine eius pœnitētiam & remiſſionem
peccatorum in omnes gentes incipien
tibus ab Ieroſolyma. Vos autem teſtes Act.1.a
eſtis horum. || Et*ego mittā promiſſum iohā.15.d
patris mei in vos: vos autem ſedete in +ecce
ciuitate+, quoadvſque induamini vir- +Ieruſalē
tute ex alto. ¶||Et duxit autem eos fo- Act.1.a
ras+in Beth-aniam: & eleuatis mani mar.16.d
bus ſuis benedixit eis. Et factum eſt: +vſque
dum benediceret illis, receſſit ab eis, &
ferebatur in cælum. Et ipſi adorantes
regreſſi ſunt Ieruſalem cum gaudio ma
gno: & erant ſemper in templo laudan
tes & benedicentes deum. Amen.

Sanctum Ieſu Chriſti Euangelium ſecundum Iohannem.

CAP. I

Chriſtus deus per quem omnia facta. Vita. Lux. Iohannes teſtatur lucem Chriſtum veniſſe. Lux. Chriſtus. Filii dei qui Chriſto credunt. Fides à deo. Iohānis teſtimonium de Chriſto. Gratia. Deus. Iohannes teſtatur ſe nō eſſe Chriſtum. Agnus dei Chriſtus. Iohannes docebat Chriſtū veniſſe. Vnde cognouit Iohannes Ieſum eſſe Chriſtum. Agnus dei. Diſcipuli Iohannis ſequuntur Chriſtum. Andreas. Meſſias venit. Simon Petrus. Philippi vocatio. Nathanael. Fide Nathanaelis.

=vᵗ, ſermo, & ſi.

IN PRINCIPIO erat=verbum), & verbum erat apud deū, & deus erat verbū. Hoc erat in principio apud deum. Omnia per ipſum facta ſunt: & ſine ipſo factum eſt=nihil) quod factum eſt. In ipſo vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt. ¶‖Fuit homo miſſus á deo, cui nomē erat Iohannes. Hic venit in teſtimonium vt teſtimonium perhiberet de=lumine), vt omnes crederent per=illum). non erat ille lux: ſed vt teſtimonium perhiberet de lumine. Erat lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mūdum. in mundo erat, & mundus per ipſum factus eſt, & mundus eum non cognouit. In=propria) venit: & ſui= eum) non receperunt. quotquot autem receperunt eum, dedit eis poteſtatem filios dei fieri, his qui credunt in=nomine) eius, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neq; ex voluntate viri, ſed ex deo nati ſunt. ‖Et verbum caro factum eſt: & habitauit in nobis (& =vidimus) gloriam eius gloriam=quaſi) vnigeniti, à patre) plenum gratię & veritatis. ¶Iohannes teſtimonium perhibet de ipſo, & clamat, dicens, Hic erat quem dixi, Qui poſt me venturus eſt, ante me= factus eſt): quia prior me erat. ‖Et de plenitudine eius nos omnes accepimus, & gratiam pro gratia: quia lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt. ‖Deum nemo vidit vnquam: vnigenitus filius, qui eſt in ſinu patris ipſe enarrauit. ¶Et hoc eſt teſtimonium Iohannis, quando miſerūt Iudæi ab Ieroſolymis ſacerdotes & leuitas ad eū, vt interrogarent eum, Tu quis es? Et cōfeſſus eſt, & nō negauit. Et cōfeſſus eſt, Quia non ſum ego Chriſtus. Et interrogauerunt eum, Quid ergo? Elias es tu? Et dixit, Non ſum. Propheta es? Et reſpōdit, Non. Dixerunt ergo ei, Quis es, vt reſponſum demus his qui miſerunt nos? quid dicis de teipſo? Ait, ‖Ego vox clamantis in deſerto, dirigite viā domini, ſicut dixit Iſaias propheta. Et qui miſſi fuerant, erant ex phariſæis. Et interrogauerunt eum, & dixerunt ei, Quid ergo baptizas, ſi tu non es Chriſtus, neq; Elias, neq; propheta? Reſpondit eis Iohannes, dicens, Ego baptizo in aqua: medius autem veſtrum ſtetit quē vos neſcitis. ‖Ipſe eſt qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt: cuius ego nō ſum dignus vt ſoluam eius corrigiam calceamenti. Hæc in Beth-abara facta ſunt, trans Iordanem) vbi erat Iohannes baptizans. ¶=Altera) die vidit Iohānes Ieſum venientem ad ſe, & ait, Ecce agnus dei, ecce qui tollit= peccata) mundi. Hic eſt de quo ego dixi. Poſt me venit vir, qui ante me factus eſt, quia prior me erat, & ego neſciebam eum: ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea veni ego in aqua baptizans. Et teſtimoniū perhibuit Iohannes dicens, ‖Quia vidi ſpiritum deſcendentem quaſi columbam de cælo, & manſit ſuper eum. Et ego=neſciebam) eum: ſed qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi dixit, Super quem videris ſpiritum deſcendentem & manētem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in ſpiritu ſancto. Et ego vidi: & teſtimonium perhibui, quia hic eſt filius dei. ¶=Altera) die iterum ſtabat Iohannes, & ex diſcipulis eius duo. Et reſpiciens Ieſum ambulantem, dicit,

=ne vnum quidem
Mat.3.a mar.1.a
=luce, =ipſū (ſub. Iohannē vᵗ verbū)
F
=ſua =ipſum
=nomen
Matt.1.c luc.2.d
=ſpectauimus
=tāquam

=vᵗ
1.ti
C
1.io
1.ti
Iſa. ma ma luc
D
Ma ma luc act. a.ii
=Po
=pe
E
Mat mar luc.
=no uera
=Po

Ecce agnus dei. Et audierunt eum duo
diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Ie-
ſum. Conuerſus autem Ieſus, & videns
eos ſequentes ſe, dicit eis, Quid quæri-
tis? Qui dixerunt ei, Rabbi (quod dici
tur interpretatum, magiſter, vbi habi-
tas? Dicit eis, Venite, & videte. Vene-
runt, & viderunt vbi maneret: & apud
eum manſerunt die illo. hora autem e-
rat quaſi decima. Erat autem Andreas
frater Simonis Petri vnus ex duobus
qui audierant à Iohanne, & ſecuti fue-
rant eum. ¶Inuenit hic primum, fratrẽ
ſuum Simonem, & dicit ei, Inuenimus
Meſſiam, quod eſt interpretatum Chri-
ſtus. Et adduxit eum ad Ieſum. intuitus
autem eum Ieſus, dixit, Tu es Simon fi
lius Iona: tu vocaberis Cephas, quod
interpretatur Petrus. ¶In craſtinum vo
is luit* exire in Galilæam: & inuenit Phi
lippum. Et dicit ei Ieſus, Sequere me.
Erat autem Philippus à Beth-ſaida, ci-
G uitate Andreæ & Petri. Inuenit Philip-
49 b pus Nathanael, & dicit ei, Quem ſcri-
.18.c pſit Moyſes in lege, & prophetæ: inue-
o. c. nimus Ieſum filiũ Ioſeph à Nazareth.
. ier. Et dixit ei Nathanael, A Nazareth po-
eze. teſt aliquid boni eſſe? Dicit ei Philip-
37.f. pus, Veni & vide. Vidit Ieſus Natha-
.9.f nael venientem ad ſe: & dicit de eo,
Ecce vere Iſraelita in quo dolus nõ eſt.
Dicit ei Nathanael, Vnde me noſti? Re
ſpondit Ieſus, & dixit ei, Prius quam te
Philippus vocaret, cum eſſes ſub ficu
vidi te. Reſpondit ei Nathanael, & ait,
Rabbi, tu es filius dei, tu es rex Iſrael.
Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Quia dixi
ora tibi, Vidi te ſub ficu, credis: (maius) his
videbis. Et dicit ei, Amen amen dico
ſthac vobis, * videbitis cælum apertum, &
angelos dei aſcẽdentes & deſcẽdentes
ſupra filium hominis.

CAP. II.

In nuptiis aquam in vinum conuertit Chriſtus. Gloria Chriſti. Chriſtus cum matre & diſcipulis in Capharnaum. Vendentes de templo eiiciuntur. Domus orationis. Templum, ſiue corpus Chriſti ſoluendum à Iudæis. Credunt Chriſto multi propter miracula. Hominem nouit Chriſtus.

ET die tertia nuptiæ factę ſũt in Ca A
na Galilææ: & erat mater Ieſu ibi.
Vocatus eſt autem & Ieſus, & di-
ſcipuli eius ad nuptias. Et deficiẽ-
te vino dicit mater Ieſu ad eum, Vinũ
non habent. Et dicit ei Ieſus, Quid mi-
hi & tibi eſt mulier? nondum venit ho
ra mea. Dicit mater eius miniſtris,
Quodcunque dixerit vobis, facite. Erant
autem ibi lapideæ hydriæ ſex poſitę ſe
cundum purificationem Iudæorum,
capientes ſingulæ metretas binas vel
ternas. Dicit eis Ieſus, Implete hydrias B
aqua. Et impleuerunt eas vſque ad ſum-
mum. Et dicit eis Ieſus, Haurite nunc,
& ferte architriclino. Et tulerunt. Vt
autem guſtauit architriclinus aquam
vinum factam, & non ſciebat vnde eſ-
ſet, miniſtri autem ſciebant qui hauſe-
rant aquam: vocat ſponſum architricli
nus, & dicit ei, Omnis homo (primum) *prius
bonum vinum ponit: & cum inebriati
fuerint, tunc id quod deterius eſt. Tu
autem ſeruaſti bonum vinum vſque (ad- *nunc.
huc). Hoc fecit initium ſignorum Ieſus
in Cana Galilææ: & manifeſtauit glo-
riam ſuam, & crediderunt in eum
diſcipuli eius. ¶ Poſt hæc deſcendit
Capharnaum ipſe & mater eius, &

fratres eius,& diſcipuli eius:& ibi mā ſerunt nō multis diebus. Et prope erat paſcha Iudæorum,& aſcendit Ieſus Ieroſolymam: & inuenit in templo vendentes oues & boues & columbas, & numularios ſedentes. Et cum feciſſet quaſi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oues quoq; & boues, & numulariorum effudit ᵃæs, & menſas ſubuertit. Et his qui columbas vendebant, dixit, Auferte iſta hinc: & nolite facere domum patris mei, domum ᵇnegotiationis. Recordati ſunt vero diſcipuli eius quia ſcriptum eſt, ‖ zelus domus tuæ comedit me. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei, Quod ſignū oſtendis nobis quia hæc facis? Reſpondit Ieſus, & dixit eis, ‖ Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Dixerunt ergo Iudæi. Quadraginta & ſex annis ædificatum eſt templum hoc: & tu in tribus diebus excitabis illud? Ille autem dicebat de templo corporis ſui. Cum ergo ᶜreſurrexiſſet à mortuis, recordati ſunt diſcipuli eius quia hoc dicebat, ‖& crediderunt ſcripturę, & ſermoni quem dixit Ieſus. Cum autem eſſet Ieroſolymis in paſcha in die feſto, multi crediderunt in nomine eius, videntes ſigna eius quæ faciebat. Ipſe autem Ieſus non credebat ſemetipſum eis: eo quòd ipſe noſſet omnes, & quia opus ei non erat vt quis teſtimonium perhiberet de homine. Ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine.

ᵃpecuniā minutulā

ᵇmercat9

Pſal.68.b D

Matt.26.f 27.e.mar. 14.f.15.f

ᶜexcitat9 fuiſſet

Pſal.b3. 56.c

CAP. III.

Nicodemus noctu accedit ad Chriſtum vt doceatur. Naſci denuo. Naſci ex aqua & ſpiritu ſancto. Caro. Spiritus Magiſter. Aſcendens in cælum. Serpens in deſerto. Vita æterna. Dilectio. Fides. Salus. Fides in Chriſtum. Iudicium. Tenebræ. Lux. Opera. Chriſtus in Iudæa. Iohannes baptizat. Purificatio. Iohannes docet diſcipulos ſuos ſe non eſſe Chriſtum. Sponſus. Deus verax. Fides. Vita æterna. Ira dei.

ᵃnominatiuus eſt (.i. deus te doctorē miſit)

ERat autem homo ex phariſæis, Nicodemus nomine, princeps Iudæorum. Hic venit ad Ieſum nocte, & dixit ei. Rabbi ſcimus quia à deo veniſtiᵃ magiſter. nemo enim poteſt hæc ſigna facere quæ tu facis, niſi fuerit deus cum eo. Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Amen amen dico tibi, niſi quisᵃrenatus fueritᵇdenuo, non poteſt videre regnum dei. Dicit ad eum Nicodemus, Quomodo poteſt homo naſci cum ſit ſenex? nūquid poteſt in ventrem matris ſuæᶜiterato introire & renaſci? Reſpondit Ieſus, Amen amen dico tibi, niſi quis renatus fuerit ex aqua & ſpiritu ſancto, non poteſt introire in regnum dei. Quod natum eſt ex carne, caro eſt: & quod natum eſt ex ſpiritu, ſpiritus eſt. Non mireris quia dixi tibi, Oportet vos naſci denuo. Spiritus vbi vult ſpirat: & vocem eius audis, ſed neſcis vnde veniatᵈaut quo vadat: ſic eſt omnis qui nat9 eſt ex ſpiritu. Reſpondit Nicodemus, & dixit ei, Quomodo poſſunt hæc fieri? Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Tu es magiſterᵉin Iſrael, & hæc ignoras? Amen amen dico tibi quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur, & teſtimoniū noſtrum non accipitis. Si terrena dixi vobis & non creditis: quomodo ſi dixero vobis cæleſtia, credetis? Et nemo aſcendit in cælum, niſi qui deſcendit de cælo, filius hominis qui eſt in cælo. ‖Et ſicut Moyſes exaltauit ſerpentem in deſerto: ita exaltari oportet filium hominis, vt omnis qui credit in ipſo, non pereat, ſed habeat vitam ęternam. ‖ſic enim deus dilexit mundum, vt filium ſuum vnigenitum daret: vt omnis qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam. Non enim miſit deus filium ſuum in mundum vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum. Qui credit in eum, non iudicatur, qui autem non credit, iam iudicatus eſt: quia non credidit inᶠnomine vnigeniti filii dei. Hoc eſt autem iudicium: quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem, erant enim eorum mala opera. Omnis enim qui mala agit, odit lucem: & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in deo ſunt facta. ¶Poſt hæc venit Ieſus & diſcipuli eius in Iudæam terram: & illic morabatur cum eis & bapti-

ᵃv… tu… ᶜv… pe… ᵉv… de…

ᵍg…

B

ᵉI[…]

N

I.i

ᶠno…

zabat. Erat autem & Iohannes bapti-
zans in AEnon iuxta Salim: quia aquæ
multæ erant illic, & veniebant & ba-
ptizabantur. Nõdum enim miſſus fue-
rat Iohannes in carcerem. Facta eſt au
tem quæſtio ex diſcipulis Iohannis cũ
Iudæis de purificatione. Et venerunt
ad Iohannem. Et dixerunt ei, Rabbi
qui erat tecum trans Iordanem, cui tu
teſtimonium perhibuiſti, ecce hic ba-
ptizat, & omnes veniunt ad eum. Re-
ſpondit Iohannes, & dixit, Non poteſt
homo accipere quicquam, niſi fuerit ei
D datum de cælo. Ipſi vos mihi teſtimo-
r.1.e. nium perhibetis || ꝙ dixerim, Non ſum
ego Chriſtus: ſed quia miſſus ſum ante
illum. Qui habet ſponſam, ſponſus eſt:
amicus autem ſponſi qui ſtat & audit
eum, gaudio gaudet propter vocem
ſponſi. Hoc ergo gaudium meum im-
pletum eſt. Illum oportet creſcere: me
autem minui. Qui de ſurſum venit, ſu-
per oẽs eſt. Qui eſt de terra, de terra eſt
& de terra loquitur: qui de cælo venit
ſuper omnes eſt. Et quod vidit & au-
diuit, hoc teſtatur: & teſtimonium eius
nemo accipit. Qui autem accepit eius
1.3.a. teſtimonium, || °ſignauit) quia deus ve-
ſigno rax. Quem enim miſit deus, verba dei
rma- loquitur. non enim ad menſuram dat
deus ſpiritum. Pater diligit filium: &
ã.5.b omnia dedit in manu eius. || Qui cre
dit in filium, habet vitam æternam:
qui autem incredulus eſt filio, non vi-
nebit debit vitam, ſed ira dei °manet) ſuper
eum.

CAP. IIII.

Baptizant diſcipuli Chriſti. Potum laſſus Chriſtus petit à Samaritana. Aqua viua. Adoratio vera. Salus ex Iudæis. Ieſus, ſe eſſe Meſſiam fatetur Samaritanæ. Samaritana annuntiat ſuis Chriſtum veniſſe. Cibus Chriſti. Meſſis. Regiones albæ ad meſſam. Metere. Seminare. Samaritani Chriſto credunt. Saluator Chriſtus à Galilæis ſuſcipitur Filius reguli ſanatur. Signa petunt Iudæi. Fides.

A VT ergo cognouit Ieſus quia au-
dierunt phariſæi ꝙ Ieſus plures
diſcipulos facit & baptizat q̃ Io
ſe hãnes (quanquam Ieſus * nõ ba-
ptizaret, ſed diſcipuli eius) reliquit Iu-
dæam, & abiit iterum in galilæã. opor-
tebat autem eum tranſire per Sama-
riam. ¶ Venit ergo in ciuitatem Sama-
riæ quæ dicitur Sichar: iuxta prædium
quod dedit Iacob, Ioſeph filio ſuo. Erat
autem ibi || fons Iacob. Ieſus autem fa- Ge. 48.d
tigatus ex itinere, ſedebat ſic ſupra fon
tem, Hora autem erat quaſi ſexta. Venit
autem mulier de Samaria haurire a-
quam. Dicit ei Ieſus, Da mihi bibere.
Diſcipuli enim eius abierant in ciuita
tem vt cibos emerẽt. Dicit ergo ei mu
lier illa Samaritana, Quomodo tu Iu-
dæus cum ſis, bibere à me poſcis, quæ B
ſum mulier Samaritana? non enim °cõ- ° cõmer-
tuntur Iudæi) Samaritanis. Reſpondit cium ha
Ieſus, & dixit ei, Si ſcires donum dei, bent Iu-
& quis eſt qui dicit tibi, Da mihi bibe dæi cum
re: tu forſitan petiſſes ab eo, & dediſſet °vtique
tibi aquam viuam. Dicit ei mulier, Do
mine, neque in quo haurias habes, &
puteus altus eſt: vnde ergo habes aquã
viuam? Nunquid tu maior eſt patre no
ſtro Iacob, qui dedit nobis puteum, &
ipſe ex eo bibit, & filii eius, & pecora
eius? Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Om-
nis qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum:
qui autem biberit ex aqua quam ego
dabo ei, non ſitiet in æternũ, ſed aqua
quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ
ſalientis in vitam ęternam. Dicit ad eũ
mulier, Domine, da mihi hanc aquam:
vt non ſitiam, neque veniam huc hau-
rire. Dicit ei Ieſus, Vade, voca virum
tuũ, & veni huc. Reſpondit mulier, &
dixit, Nõ habeo virũ. Dicit Ieſus, Bene
dixiſti, Quia non habeo virum. Quin- C
que enim viros habuiſti: & nunc quem
habes, non eſt tuus vir. hoc °vere) dixi °verum
ſti. Dicit ei mulier, Domine, video quia
propheta es tu. Patres noſtri in monte
hoc adorauerunt. & vos dicitis quia Ie
roſolymis eſt locꝰ vbi adorare oportet
Dicit ei Ieſus, Mulier crede mihi quia
veniet hora quando neque in monte
hoc, neque in Ieroſolymis adorabitis
patrem. Vos adoratis quod neſcitis: nos
adoramus quod ſcimus, quia ſalus ex
Iudæis eſt. Sed °venit) hora & nunc eſt, °ventura
quando veri adoratores adorabunt pa eſt,
trem in ſpiritu & veritate. nam & pa-
ter tales quærit, qui adorant eum. || Spi 1. cor. 3. d
ritus eſt deus: & eos qui adorant eum,
in ſpiritu & veritate oportet adorare.

Dicit ei mulier, Scio quia MESSIAS venit, quia dicitur Chriſtus. cum ergo venerit, ille annunciabit nobis omnia.

D Dicit ei Ieſus, Ego ſum qui loquor tecum. ¶Et *continuo) venerunt diſcipuli eius: & mirabantur quia cum muliere loquebatur. nemo tamē dixit, Quid quæris, aut quid loqueris cum ea? Reliquit ergo hydriam ſuā mulier: & abiit in ciuitatem, & dicit illis hominibus, venite, & videte hominem qui dixit mihi omnia quæcunque feci. nunquid ipſe eſt Chriſtus? Exierunt ergo de ciuitate, & veniebant ad eum. Interea rogabant eum diſcipuli dicentes, Rabbi, manduca. Ille autem dixit eis, Ego cibum habeo manducare, quem vos neſcitis. Dicebāt ergo diſcipuli adinuicē Nūquid aliquis attulit ei manducare? Dicit eis Ieſus, Meus cibus eſt vt faciā voluntatem eius qui miſit me: vt perficiam opus eius. Nonne vos dicitis q adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis

E venit? Ecce dico vobis, leuate oculos veſtros, & videte regiones, quia albæ ſunt iam ad meſſem. Et qui metit, mercedem accepit, & congregat fructum in vitam æternam: vt & qui ſeminat, ſimul gaudeat & qui metit. in hoc enim eſt verbum verum: quia alius eſt qui ſeminat, & alius eſt qui metit. Ego miſi vos metere quod vos non laboraſtis. alii laborauerūt: & vos in labores eorū introiſtis. Ex ciuitate autem illa multi crediderunt in eū Samaritanorū, propter verbum mulieris teſtimoniū perhibentis, Quia dixit mihi omnia quæcunque feci. Cum veniſſent ergo ad illum Samaritani, rogauerunt eū vt *ibi) maneret. Et māſit ibi duos dies. Et multo plures crediderunt in eum propter ſermonem *eius). Et mulieri dicebant, Quia iam non propter tuam loquelam credimus. ipſi enim audiuimus, & ſcimus quia hic eſt vere ſaluator mundi. *¶Poſt duos autem dies exiit inde: & abiit in Galilæam. Ipſe enim Ieſus ‖ teſtimonium perhibuit quia propheta in ſua patria honorem non habet. Cum ergo veniſſet in Galilæam, ‖ exceperunt eum Galilæi, Cum omnia vidiſſent quę fecerat Ieroſolymis in die feſto: & ipſi enim venerant ad diem feſtum. Venit ergo iterum *in Cana Galilææ, vbi fecit aquam vinum. Et erat quidam *regulus) cuius filius infirmabatur Capharnaum. Hic cum audiſſet quia Ieſus adueniret à Iudæa in Galilæam, abiit ad eum: & rogabat eum vt deſcenderet & ſanaret filium eius, *incipiebat enim mori). Dixit ergo ad eum Ieſus, Niſi ſigna & prodigia videritis, nō creditis. Dicit ad eum regulus, Domine, deſcende prius quàm moriatur filius meus. Dicit ei Ieſus, Vade *filius) tuus viuit. credidit homo ſermoni quem dixit ei Ieſus, & ibat. ¶Iam autem eo deſcendente, ſerui * occurrerunt ei: & nuntiauerunt dicentes quia filius eius viueret. Interrogabat ergo horam ab eis in qua *melius) habuerit. Et dixerunt ei, Quia heri hora ſeptima reliquit eum febris. Cognouit ergo pater quia illa hora erat in qua dixit ei Ieſus filius tuus viuit. & credidit ipſe & domus eius tota. Hoc iterum ſecundum ſignum fecit Ieſus cū veniſſet à Iudæa in Galilæam.

*interim

*apud ipſos,

*ipſius (xp̄i ſcilicet)

*Chriſtꝰ Mat. 13. g. mar. 6. a. luc. 4. c. Mat. 4. b. marc. 1. b luc. 4. c. *Ieſus

*vt, q[uidam] gitra[...] regio[...] gebat

*erat morit[urus] G

*puer

*eius

*com[mo]dius

CAP. V.

☞Piſcina in Ieruſalē. Angelus in ſabbatho ſanatur infirmus. Sabbathum. Infirmitas ob peccata. Chriſtus filius dei. Chriſtus omnia patri tribuit. Suſcitare. Viuificare. Iudicium. Honorificare Chriſtum. Fides. Vita æterna. Mortui. Iudicium Chriſti. Reſurrectio vitæ. Voluntas. Teſtimonium patris de Chriſto. Lucerna. Iohānes Opera Chriſti. Fides. Scripturæ. Dilectio dei. Fides. Gloria. Moyſes accuſator. Moyſes de Chriſto ſcripſit.

A Poſt hæc erat dies feſtus Iudæorum: & aſcendit Ieſus Ieroſolymā. Eſt aūt Ieroſolymis, *in Probatica, piſcina quæ cognominatur Hebraice Beth-eſda, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum expectantium aquę motum. Angelus autem domini deſcendebat ſecundum tempus in piſcinam: & *mouebatur aqua). Et qui primus deſcēdiſſet in piſcinam poſt motionē aquæ, ſanus fiebat à quacunque detinebatur infirmitate. ¶Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos * ha-

*ſup[er]

*turb[a]bat a[quam]

*mo[...] detēt[us]

bens in infirmitate ſua⁾. Hunc cum vi-
diſſet Ieſus iacentem, & cognouiſſet

quia iam multum tempus haberet: di-
cit ei, Vis ſanus fieri? Reſpondit ei lan-
B guidus, Domine, hominem non ha-
beo vt cum turbata fuerit aqua mittat
me in piſcinam, dum venio enim ego,
alius ante me deſcendit. Dicit ei Ieſus,
ſurge, tolle grabatū tuū & ambula. Et
ſtatim ſanus factus eſt homo ille: & ſu-
ſtulit grabatum ſuū, & ambulabat. Erat
autem ſabbathum in die illo. ¶Dice-
bant ergo Iudæi illi qui ſanatus fuerat
Sabbathū eſt, non licet tibi tollere gra
batum tuum. Reſpondit eis, Qui me ſa
num fecit, ille mihi dixit, Tolle graba-
tum tuum, & ambula. Interrogauerunt
ergo eum, Quis eſt ille homo, qui dixit
tibi, Tolle grabatum tuum, & ambula?
Is autē qui ſanus fuerat effectus, neſcie
B bat qs eſſet. Ieſus enim declinauit à tur
ba conſtituta in loco. ¶Poſtea inuenit
eum Ieſus in templo, & dixit illi, Ecce
ſanus factus es: iam noli peccare, ne
deterius tibi aliquid contingat. Abiit il
le homo: & nuntiauit Iudæis quia Ie-
quære- ſus eſſet, qui fecit eum ſanum. Propter
ſt ipſū ea perſequebantur Iudęi Ieſum, *quia
erficere hæc faciebat in ſabbatho. ¶Ieſus au-

tem reſpondit eis, Pater meus vſque
modo operatur: & ego operor. Pro-
pterea ergo magis quærebant eum Iu-
dæi interficere: quia non ſolum ſolue-
bat ſabbathum, ſed & patrem ſuum di
cebat deum, æqualem ſe faciens deo.
Reſpondit itaque Ieſus, & dixit eis,
Amen amen dico vobis, non poteſt fi-
lius à ſe facere quicquam, niſi quod vi
derit patrem facientem. quæcunque
enim ille facit, hæc & filius ſimiliter
facit. Pater enim diligit filium, & om-
nia demonſtrat ei quæ ipſe facit, & ma
iora his demonſtrabit ei opera, vt vos
miremini. Sicut enim pater ſuſcitat D
mortuos & viuificat: ſic & filius quos
vult viuificat. Neque enim pater iudi-
cat quemquam: ſed omne iudicium
dedit filio, vt omnes honorificent fi-
lium, ſicut honorificant patrem: qui nō
honorificat filium, non honorificat pa
trem qui miſit illum. Amen amen di-
co vobis, quia qui verbum meum au-
dit & credit ei qui miſit me, habet vi-
tam æternam: & in iudicium non ⁼ve- * ventu-
nit⁾: ſed tranſiit à morte in vitam. A- rus eſt:
men amen dico vobis quia venit ho-
ra & nunc eſt, quando mortui au-
dient vocem filii dei: & qui audie-
rint, viuent. Sicut enim pater habet vi E
tam in ſemetipſo: ſic dedit & filio ha-
bere vitam in ſemetipſo, & poteſtatem
dedit ei iudicium facere. Quia filius
hominis eſt, nolite mirari hoc: quia ve
nit hora in qua omnes qui in monu-
mentis ſunt, audient vocem filii dei.
‖& ⁼procedent⁾ qui bona fecerunt, in re Mat. 25. d
ſurrectionē vitę, qui vero mala egerūt, ⁼ pdibūt
in reſurrectionē iudicii. Nō poſſu ego
à meipſo facere quicq̃. Sicut audio, iu
dico: & iudiciū meū iuſtū eſt, quia nō
quęro volūtatē meā, ſed volūtatē eiꝰ q
miſit me*. Si ego teſtimoniū phibeo de *patris
meipſo teſtimoniū meū non eſt verū.
‖Alius eſt qui teſtimoniū perhibet de Mat. 3. d
me: & ſcio quia verum eſt teſtimoniū F
eius quod perhibet de me.‖ Vos miſi- Supr. I. c.
ſtis ad Iohannem: & teſtimonium per-
hibuit veritati. Ego autem non ab ho-
mine teſtimonium accipio: ſed hæc di
co, vt vos ſalui ſitis. Ille erat lucerna ar
dens & lucens. Vos autem voluiſtis ad
horam exultare in luce eius. Ego autē
habeo teſtimonium maius ⁼ Iohanne⁾, ⁼ Iohānis

Opera enim quæ dedit mihi pater vt perficiam ea: ipſa opera quæ ego facio, teſtimonium perhibent de me quia pater miſit me, & qui miſit me pater,
Mat,3,d. ipſe teſtimonium perhibuit de me, neque vocem eius vnquam audiſtis, neque ſpeciem eius vidiſtis. & verbū eius non habetis in vobis manens: quia quem miſit ille, huic vos non creditis. Scrutamini ſcripturas: quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere. Et illæ ſunt quæ teſtimonium perhibēt de me
G & non vultis venire ad me vt vitam
ᵉGloriā habeatis.ᵉ Charitatem ʾab hominibus non accipio. Sed cognoui vos quia dilectionem dei non habetis in vobis. Ego veni in nomine patris mei, & non accepiſtis me. ſi alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis. Quomodo vos poteſtis credere, qui gloriam ab inuicē accipitis: & gloriam quæ à ſolo deo eſt, non quæritis? Nolite putare quia ego accuſaturus ſum vos apud patrem eſt qui accuſat vos, Moyſes in quo vos
ᵉvtique ſperatis. Si enim crederetis Moyſi, crederetis ʾforſitanʾ & mihi, de me enim ille ſcripſit. Si autē illius literis nō creditis: quomodo verbis meis credetis?

CAP. VI.

Miracula. Quinque panibus & duobus piſcibus ſaturantur 5000. Miracula quid faciant. Diſcipuli vento agitati in mari. Timor. Regem conſtituere volunt Iudæi Chriſtum, vt ſaturētur quærunt chriſtū operari cibum. Opus dei, fides. Miracula petunt. Manna. Panis verus, Chriſtus. Venire ad Chriſtum. Credere Chriſto. Fides à deo, voluntas dei Fides. Vita ſcandalizantur in Chriſto. Fides in Chriſtū à patre. Doceri à deo. Fides. Vita. Panis vitæ. Caro Chriſti. Manducare carnem Chriſti, & bibere ſanguinem. Scandalum. Spiritus. Caro. Fides. Pater trahit ad Chriſtum. Diſcipuli ſcandalizati, recedunt à Chriſto. Verba vitæ. Confeſſio apoſtolorū. Diabolus Iudas.

Mat,14.b mar.6.e. luc.9.b. *eius ᵉappropiquabat autem
POſt hęc abiit Ieſus trans mare Galilaæ, quod eſt Tiberiadis: & ſequebatur eum multitudo magna, quia videbant *ſigna quæ faciebat ſuper his qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Ieſus: & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis. ᵉErat autē proximū pascha, dies feſtus Iudæorū. Cū ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus, & vidiſſet quia multitudo maxima venit ᵉ ad ᵉad ſ
eum ʾdicit ad Philippū, Vnde ememus panes vt manducent hi? Hoc autem di

cebat tentans eum, ipſe enim ſciebat quid eſſet facturus. Reſpondit Philippus, Ducentorū denariorū panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſq; * modicū *eor
quid accipiat. Dicit ei vnus ex diſcipulis eius, Andreas, frater Simonis Petri, Eſt puer vnus hic, qui habet quinq; panes hordeaceos & duos piſces: ſed hęc ᵉtot?
quid ſunt inter ᵉtātos ʾ? Dicit ergo Ieſus B
Facite homines diſcūbere. Erat aūt ᵉfœ ᵉherb
nū ʾmultū in loco. Diſcubuerūt ergo viri numero quaſi quinq; millia. Accepit ergo Ieſ9 panes: & cū gratias egiſſet, diſtribuit * diſcūbentibus. ſimiliter & ex *diſc
piſcibus quantum volebāt. Vt autē im lis: d
pleti ſunt, Dixit diſcipulis ſuis, Colligi puli v
te quæ ſuperauerūt fragmēta, ne pereant. Collegerunt ergo, & impleuerunt duodecim cophinos ᵉfragmentorū ʾ ex ᵉfragm
quinq; panibus hordeacis quę ſuper- tis
fuerunt his qui manducauerant. Illi ergo homines cū vidiſſent quod. Ieſus fecerat ſignū, dicebant, Quia hic eſt vere propheta qui venturus eſt in mūdum.

4.c ¶||Ieſus ergo cum cognouiſſet quia ven
.f turi eſſent vt raperent eum, & facerent
it eum regem, =fugit⁾ iterum in montem
ipſe ſolus. vt autem ſero factum eſt,
deſcenderunt diſcipuli eius ad mare.
Et cum aſcendiſſent nauim, venerunt
trans mare in Capharnaum. & tenebræ
iam factæ erant: & non venerat ad eos
Ieſus. Mare autem, vento magno flante,
exurgebat. Cum remigaſſent ergo quaſi
ſtadia vigintiquinque aut triginta, vi-
C dent Ieſum ambulantem ſupra mare, &
ro- =proximum naui fieri⁾, & timuerunt.
uere Ille autem dicit eis, Ego ſum, nolite ti
mere. Voluerunt ergo accipere eum in
it nauim, & ſtatim nauis =fuit⁾ ad terram
eto in quam ibant. ¶=Altera⁾ die, turba quę
ſtabat trans mare uidit quia nauicula
quā alia non erat ibi niſi vna+, & quia non
eſſi introiſſet cū diſcipulis ſuis Ieſus in =na
diſci uim⁾, ſed ſoli diſcipuli eius abiiſſent:
eius aliæ vero ſuperuenerunt naues à Tibe
iculā riade iuxta locum vbi manducauerant
gra panem, =gratias agentes deo⁾. Cum er-
egiſ- go vidiſſet turba quia Ieſus nō eſſet ibi
lomi- neque diſcipuli eius, aſcenderunt*in
nauiculas, & venerunt Capharnaum
quęrentes Ieſum. Et cū inueniſſent eum
trans mare, dixerunt ei, Rabbi, quando
huc veniſti? Reſpondit eis Ieſus, & di-
xit, Amen amen dico vobis, quæritis
me nō quia vidiſtis ſigna, ſed quia man
ducaſtis ex panibus & ſaturati eſtis. O-
peramini non cibum qui perit, ſed qui
permanet in vitam æternam, quem fi-
lius hominis dabit vobis. hūc enim pa
l, ſigil- ter =ſignauit⁾ deus. Dixerunt ergo ad
it eum, Quid faciemus vt operemur o-
D pera dei? Reſpondit Ieſus, & dixit eis,
Hoc eſt opus dei, vt credatis in eū quē
oh.3.d. miſit ille. Dixerunt ergo ei, ||Quod er-
go tu facis ſignum, vt videamus, & cre
damus tibi? quid operaris? Patres noſtri
manducauerūt manna in deſerto, ſicut
o.16.e. ſcriptum eſt, ||Panem de cęlo dedit eis
m.11.b manducare. Dixit ergo eis Ieſus, Amen
al.77.c amen dico vobis, non Moyſes dedit vo
.16.c bis panem de cęlo, ſed pater meus dat
vobis panē de cælo verum. Panis enim
ei =verus⁾ eſt qui de cælo deſcēdit, & dat
vitam mundo. Dixerunt ergo ad eum,
Domine, ſemper da nobis panem hunc.
c.24.c Dixit autem eis Ieſus, ||Ego ſum panis
vitæ, qui venit ad me, nō eſuriet: & qui
credit in me, non ſitiet =in æternum⁾. =vnquā.
Sed dixi vobis quia & vidiſtis me, &
non creditis. Omne quod dat mihi pa-
ter, ad me veniet: & eum qui venit ad
me non eiiciam foras. quia deſcendi de
cælo, nō vt faciam voluntatem meam,
ſed voluntatem eius qui miſit me. Hæc
eſt =enim⁾ voluntas eius qui miſit me, *autem
patris: vt omne quod dedit mihi non
perdam ex eo, ſed reſuſcitē illud in no-
uiſſimo die. Hæc eſt autem voluntas pa
tris mei qui miſit me: vt omnis qui vi-
det filium & credit in eum, habeat vi-
tam æternam, & ego reſuſcitabo eum
in nouiſſimo die. ¶Murmurabant ergo E
Iudęi de illo, quia dixiſſet, Ego ſum pa
nis, ▸ viuus⁾ qui de cælo deſcendi: &
dicebāt, ||Nōnne hic eſt+filius Ioſeph, Mat.13.g.
cuius nos nouimus patrem & matrem? +Ieſus
Quomodo ergo dicit hic, Quia de cæ-
lo deſcendi? Reſpondit ergo Ieſus, & di
xit eis, Nolite murmurare =in inuicem⁾ =inter vos.
nemo poteſt venire ad me, niſi pater
qui miſit me traxerit eum, & ego reſuſ-
citabo eum in nouiſſimo die. Eſt ſcri-
ptum in prophetis, ||Et erūt omnes =do Iſa.54.e
cibiles dei⁾. Omis*qui audiuit à patre =docti à
& didicit venit ad me. Non quia patrē deo
vidit quiſquam: niſi is qui eſt à deo, hic *ergo
vidit patrem. Amen amen dico vobis
qui credit in me, habet vitam ęternam.
Ego ſum panis vitæ. ||Patres veſtri man Exo.16.c.
ducauerunt manna in deſerto: & mor-
tui ſunt. Hic eſt panis de cælo deſcen-
dens: vt =ſi quis ex ipſo māducauerit⁾, =quis ex
non moriatur. Ego ſum panis viuus, qui ipſo edat,
de cælo deſcendi. Si quis manducaue- F &
rit ex hoc pane, viuet in æternū. & pa-
nis quem ego dabo, caro mea eſt + pro +quā ego
mundi vita. =Litigabāt⁾ ergo Iudæi ad- dabo
inuicem, dicētes, Quomodo poteſt hic =Decerta-
nobis carnem ſuam dare ad manducā- bant
dum? Dixit ergo eis Ieſus, Amen amen
dico vobis, niſi māducaueritis carnem
filii hominis, & biberitis eius ſanguinē,
non =habebitis⁾ vitam in vobis. ||Qui =habetis
manducat meam carnem & bibit meū 1.cor.11.f.
ſanguinem, habet vitam æternam, &
ego reſuſcitabo eum in nouiſſimo die.
Caro enim mea, vere eſt cibus: & ſan-
guis meus, vere eſt potus. qui mandu-
cat meam carnem & bibit meum ſan-
guinem, in me manet & ego in illo. Si-
cut miſit me viuens pater, & ego viuo

propter patrem: & qui manducat me,
& ipſe viuet propter me. Hic eſt panis
qui de cælo deſcendit. Non ſicut man
ducauerunt patres veſtri mãna: & mor
tui ſunt. Qui manducat hunc panem,
viuet in æternum. Hæc dixit in ſynago
G ga docẽs in Capharnaum. ¶Multi ergo
audientes ex diſcipulis eius dixerunt,
Durus eſt hic ſermo, & quis poteſt eũ
audire? Sciẽs autem Ieſus apud ſemet-
ipſum quia murmurarent de hoc diſci
puli eius, dixit eis, Hoc vos ſcãdalizat?
Si ergo videritis filium hominis aſcen
dentem vbi erat prius? Spiritus eſt qui
viuificat: caro non prodeſt quicquam.
verba quæ ego locutus ſum vobis, ſpi
ritus & vita ſunt. Sed ſunt quidam ex
vobis qui non credunt. Sciebat enim
initio Ieſus qui eſſent credẽtes, & quis
traditurus eſſet eũ. Et dicebat, Propter-
ea dixit vobis quia nemo poteſt venire
ad me, niſi fuerit ei datum à patre meo.
ʺſub tempore — ʺEx hocʾ multi diſcipulorũ eius abierũt
ʺad ea quę retro: — ʺretroʾ: & iam nõ cum illo ambulabãt.
Dixit ergo Ieſus ad duodecim, Nũquid
& vos vultis abiire? ‖Reſpondit ergo ei
Mat.16.c. — Simõ Petrus, Domine ad quem ibimus?
verba vitæ æternæ habes. & nos credi
mus & cognouimus quia tu es Chriſtus
viuẽtis. — filius dei. Reſpondit eis Ieſus, Nonne
ego vos duodecim elegi: & ex vobis
ʺcalumniator — vnus ʺdiabolusʾ eſt? Dicebat autem de
Iuda Simonis Iſcariote: hic enim erat
traditurus eum cum eſſet vnus ex duo-
decim.

CAP. VII.

Ieſus fugit Iudæos homicidas. Sce-
nopeia. Affines Chriſti, infideles. Chri-
ſtus quare odio habitus. Iudicium po-
puli de Chriſto. Chriſtus docet. Patri
omnia tribuit. Blaſphemia. In ſabbatho
licet bona operari. Iudicare. Mendax.
Hora. Credunt Chriſto. Sacerdotes iu-
bent Chriſtum comprehendi. Gentes.
Fides. Flumina. Spiritus ſanctus. Diſſen
ſio in turba ob Chriſtum. Miniſtri ſacer
dotum conuerſi ad Chriſtum. Phariſęo
rum ſupercilium. Nicodemus.

ʺverſabatur Ieſus in Galilęa — ʺverſari:

POſt hæc autem ʺambulabat Ieſus
in Galilæamʾ. non enim volebat
in Iudæa ʺambulareʾ: quia quæ-
rebãt eum Iudæi interficere. Erat
autem in proximo dies feſtus Iudæo-
rum, ſcenopeia. Dixerunt autẽ ad eum
fratres eius, Tranſi hinc. & vade in Iu-
dæam, vt & diſcipuli tui videant ope-
ra tua quæ facis. Nemo quippe in oc-
culto quid facit, & quærit ipſe in ʺpa- ʺlibe
lamʾ eſſe. ſi hęc facis, manifeſta teipſum (.1.
mundo. Neq; enim fratres eius crede- ẽter
bant in eum. ¶Dixit ergo eis Ieſus, Tẽ-
pus meum nondum aduenit: tempus
autem veſtrum ſemper eſt paratũ. Non
poteſt mundus odiſſe vos. me autem
odit: quia ego teſtimoniũ perhibeo de
illo quòd opera eius mala ſunt. Vos aſ-
cendite ad diem feſtum hũc. ego enim B
ʺnon aſcendamʾ ad diem feſtum iſtum: ʺnon
quia meum tempus nondum impletum aſcen
eſt. Hæc cum dixiſſet, ʺipſeʾ manſit in ʺillis
Galilęa. ¶Vt autem aſcenderunt fratres
eius, tunc & ipſe aſcendit ad diem fe-
ſtum non manifeſte, ſed quaſi in occul
to. Iudæi ergo quęrebant eum in feſto,
& dicebãt, Vbi eſt ille? Et murmur mul
tum erat in turba de eo. Quidam enim
dicebant, Quia bonus eſt. Alii autem
dicebant, Non, ſed ſeducit turbas. Ne-
mo tamen ʺpalamʾ loquebatur de illo, ʺlibe
propter metum Iudæorum. ¶Iam au-
tem ʺdie feſto medianteʾ aſcendit Ieſus ʺcirc
in templum, & docebat. Et mirabantur ſtim
Iudæi dicentes, Quomodo hic literas C
ſcit, cum non didicerit? Reſpondit eis
Ieus & dixit, Mea doctrina non eſt mea
ſed eius qui miſit me. Siquis voluerit vo
luntatem eius facere: cognoſcet de do-
ctrina, vtrũ ex deo ſit, an ego à meipſo
loquar. Qui à ſemetipſo loquitur, glo-
riam propriam quærit. qui autem quæ-
rit gloriam eius qui miſit eum: hic ve-
rax eſt, & iniuſtitia in illo nõ eſt. Nõn-
ne Moyſes dedit vobis legem: & nemo
ex vobis facit legem? Quid me quæri-
tis interficere? Reſpondit turba & dixit,
Dæmonium habes: quis te quærit in-
terficere? Reſpondit Ieſus & dixit eis,
Vnum opus feci: & omnes miramini.
Propterea Moyſes dedit vobis circun-
ciſionem: non quia ex Moyſe eſt, ſed ex
patribus. & in ſabbatho circunciditis D
hominem. ‖Si circunciſionem accipit Leui,
homo in ſabbatho vt non ſoluatur lex
Moyſi: mihi indignamini quia totũ ho-
minem ſanum feci in ſabbatho? ‖Noli- Deu.1.
te iudicare ſecundum ʺfaciemʾ: ſed iu- ʺaſpect
ſtum iudicium iudicate. ¶Dicebant er- ʺIeroſ
go quidam ex ʺIeroſolymisʾ, Nõnne hic mitis

e eſt quem quærunt interficere? Ecce ᵃpa
lamᵓ loquitur, & nihil ei dicunt. Nun-
quid vere cognouerunt principes quia
c hic eſt* Chriſtus? ſed hunc ſcimus vnde
ſit: Chriſtus autem cum venerit, nemo
ſcit vnde ſit. Clamabat ergo Ieſus in tē-
plo docens, & dicens. Et me ſcitis, &
& vnde ſim ſcitis: & à meipſo non ve-
ni, ſed eſt verus qui miſit me quem vos
neſcitis. Ego ſcio enim: ⊳& ſi dixero
quia neſcio eum; ero ſimilis vobis men
E dax, ſed ſcio eumᵓ: quia ab ipſo ſum, &
ipſe me miſit. Quærebant ergo eum ap-
prehendere: & nemo miſit in illum ma
nus: quia nondum venerat hora eius.
¶ De turba autem multi crediderūt in
eum, & dicebāt, Chriſtus cum venerit,
* iis nunquid plura ſigna * faciet ⊳quamᵃ
quæ hic facit? Audierunt phariſæi tur-
bam murmurantem de illo hæc: & mi-
ariſæi ſerunt ᵃ principes & phariſæi ᵓ mini-
princi ſtros vt apprehenderent Ieſum, Dixit
ſacer ergo eis Ieſus, Adhuc modicum tem-
um pus vobiſcum ſum: & vado ad eum qui
ra.13.d me miſit, ‖ Quæretis me, & non inue-
nietis: & vbi ego ſum, vos non pote-
ſtis venire. Dixerunt ergo Iudæi ad ſe-
metipſos, Quo hic iturus eſt, quia non
inueniemus eum? nunquid in diſperſio
nem gentium iturus eſt, & docturus gē
tes? Quis eſt hic ſermo quē dixit, Quæ-
retis me & non inuenietis: & vbi ſum
ego vos non poteſtis venire? ¶ In nouiſ
ſimo autem die magno feſtiuitatis ſta
F bat Ieſus: & clamabat, dicens, Siquis ſi-
tit: veniat ad me, & bibat. Qui credit
Pa.16.c in me, ‖ ſicut dicit ſcriptura: flumina de
ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc au-
tem dixit de ſpiritu quē accepturi erāt
credentes in eum. nondum enim erat
inctus: ſpiritusᵃ datusᵓ: quia Ieſus nondum erat
glorificatus. Ex illa ergo turba cum au-
diſſent hos ſermones eius, dicebāt, Hic
eſt vere propheta, Alii dicebāt, Hic eſt
Chriſtus. Quidā autem dicebant, Nun
quid á Galilæa venit Chriſtus? Nónne
ich. 5.a ‖ ſcriptura dicit quia ex ſemine Dauid
att.2.a. & de Beth-lehem caſtello vbi erat Da-
uid, venit Chriſtus? Diſſenſio itaque fa-
cta eſt in turba propter eum. Quidam
autem ex ipſis volebant apprehendere
eum: ſed nemo miſit ſuper eum manus.
G ¶ venerunt ergo miniſtri ad pontifices
& phariſæos, Et dixerunt eis illi, Qua-
re non adduxiſtis illum? Reſponderunt
miniſtri, Nunquam ſic locutus eſt ho-
mo, ſicut hic homo. Reſponderunt er-
go eis phariſæi, Nunquid & vos ſedu-
cti eſtis? nunquid ex principibus ali-
quis credidit in eū, aut ex phariſæis? Sed
turba hæc quæ non nouit legem, male-
dicti ſunt. Dixit Nicodemus ad eos, ‖ il Sup.3.a.
le qui venit ad eū nocte, qui vnus erat
ex ipſis, Nunquid lex noſtra iudicat
hominem niſi prius audierit ab ipſo &
cognouerit quid faciat? Reſponderunt,
& dixerunt ei, Nunquid & tu Galilæus
es? Scrutare ſcripturas, & vide, quia à
Galilæa propheta non ſurgit. Et reuer-
ſi ſunt vnuſquiſque in domum ſuam.

CAP. VIII.

Docet Chriſtus populum in templo. Mulieri in adulterio deprehenſæ condonantur peccata. Lux, Chriſtus, Teſtimoniū. Iudicare. Hora. Chriſtus deus. Mundus. Fides. Mors. Deus, pater Chriſti. Crucifigendus Chriſtus. Credunt Iudæi aliquot. Veritas. Liberare. Seruus peccati. Filius. Abrahæ filii, opera Abrahæ faciunt. Fornicatio. Pater Iudæorū deus. Diabolus pater. Mendacium. Verbum dei audire. Blaſphemia in Chriſtum. ſeruare ſermonem dei. Mors. Abrahā. Prophetæ. Abraham vidit diem Chriſti.

IEſus autem perrexit in montem ᵃOli ᵃOliuarū
uetiᵓ: diluculo iterum venit in tem-
plum, & omnis populus venit ad eū,
& ſedens docebat eos. Adducunt au
tem ſcribæ & phariſæi + mulierem in +ad ipſū
adulterio deprehenſam: & ſtatuūt eam ᵃipſofurto
in medio, & dicunt ei, Magiſter, hæc cum adul
mulier modo deprehenſa eſt in ᵃadul- teraretur.
rioᵓ. ‖ In lege autem + Moyſes mādauit Leu. 20.a
nobis huiuſmodi lapidare. Tu ergo qd +noſtra
dicis+? Hoc autem dicebant tentantes +de illa?
eum: vt poſſent accuſare eum. Ieſus au Deut.17.a
tem inclinans ſe deorſum, digito ſcribe +cū à cō-
bat in terrā. Cum ergo perſeuerarēt in- ſciētia re-
terrogantes eum, erexit ſe, & dixit eis, darguerē
‖ Qui ſine peccato eſt veſtrū, primus in B   ctur.
illam lapidem mittat. Et iterum ſe incli +vſque
nans ſcribebat in terram. Audientes au ad poſtre
tem hæc, + vnus poſt vnum exibant. mos
incipientes à ſenioribus+: & remanſit +& cū ne
ſolus Ieſus, & mulier in medio ſtās. Eri- minē vi-
gens autem ſe Ieſus, +dixit ei, Mulier v- diſſetp̄ter
bi ſunt qui te accuſabant? nemo te con mulierē

demnauit? Quæ dixit nemo domine. Di
a cōdēno. xit autem Ieſus, Nec ego te ᵃcondemna
bo⁾. Vade, & iam amplius noli peccare.
1,Ioh.1,b. ¶‖Iterum ergo locutus eſt eis Ieſus, di-
cens, Ego ſum lux mundi. qui ſequitur

ᵃambulabit me non ᵃambulat⁾ in tenebris, ſed habe
bit lumen vitæ. Dixerunt ergo ei phari
ſæi, Tu de teipſo teſtimoniū perhibes:
teſtimonium tuum non eſt verum. Re-
ſpondit Ieſus, & dixit eis, Et ſi ego teſti-
moniū perhibeo de meipſo, verum eſt
teſtimonium meum: quia ſcio vnde ve
ni, & quo vado: vos autem neſcitis vn-
de venio: aut quo vado. Vos ſecundum
carnem iudicatis: ego non iudico quen
quam. & ſi iudico ego, iudicium meum
verum eſt: quia ſolus non ſum, ſed ego
& qui miſit me, pater. Et in lege veſtra
Deu.19.b ſcriptum eſt, ‖Quia duorum hominum
mat.18.b. teſtimonium verum eſt. Ego ſum qui te
2.cor.13.a ſtimonium perhibeo de meipſo: & teſti
heb.10.e. monium perhibet de me qui miſit me,
pater. Dicebant ergo ei. Vbi eſt pater
tuus? Reſpondit Ieſus, Neque me ſcitis,
ᵃvtique neque patrem meum. ſi me ſciretis: ᵃfor
ſitan⁾ & patrē meum ſciretis. Hæc ver-
ba locutus eſt Ieſus in gazophylacio,
docens in templo: & nemo apprehen-
dit eum, quia necdū venerat hora eius.

¶Dixit ergo iterum eis Ieſus, Ego vado:
& quęretis me, & in peccato veſtro mo
riemini. Quo ego vado, vos non pote-
ſtis venire. Dicebant ergo Iudæi, Nun-
quid interficiet ſemetipſum, quia dicit,
Quo ego vado, vos non poteſtis veni-
re? Et dicebat eis, Vos ᵃdeorſum⁾ eſtis, ᵃex i
ego de ſupernis ſum. Vos de mūdo hoc nis
eſtis, ego nō ſum de hoc mūdo. Dixi er
go vobis qui moriemini in peccatis ve
ſtris. ſi em̄ nō credideritis quia ego ſum
moriemini in ᵃpeccato veſtro⁾. Dicebāt ᵃpec
ergo ei, Tu quis es? Dixit eis Ieſus, Prin veſtr
cipium ᵃqui⁾ & loquor vobis. Multa ᵃquia
ᵃhabeo⁾ de vobis loqui & iudicare, ſed ᵃpoſſ
qui me miſit, verax eſt: & ego quæ au-
diui ab eo, hęc loquor in mūdo. Et non
cognouerunt quia ᵃpatrem eis dicebat ᵃDe p
deum⁾. ¶Dixit ergo eis Ieſus, Cum exal eis lo
taueritis filiū hominis, tunc cognoſce- eſſet,
tis quia ego ſum, & à meipſo facio ni-
hil, ſed ſicut docuit me pater hæc lo
quor, & qui me miſit mecum eſt: & nō D
reliquit me ſolum, quia ego quæ placi-
ta ſunt ei, facio ſemper. Hęc illo loquen
te multi crediderunt in eum. Dicebat
ergo Ieſus ad eos qui crediderūt ei, Iu-
dæos, ſi vos manſeritis in ſermone meo
vere diſcipuli mei ᵃeritis⁾: & cognoſce ᵃeſtis:
tis veritatē, & veritas ᵃliberabit vos⁾. ᵃliber
Reſponderunt ei, Semē Abrahę ſumus, vos fa
& nemini ſeruiuimus vnquam: quomo
do tu dicis, Liberi eritis? Reſpondit eis
Ieſus, Amen amē dico vobis quia ‖om- Rom.
nis qui facit peccatum, ſeruus eſt pec- 2.pet.
cati. ſeruus autem non manet in domo
in æternum: filius manet in æternum.
ſi ergo vos filius liberauerit: vere libe E
ri eritis. Scio quia ᵃfilii⁾ Abrahæ eſtis: ᵃſemen
ſed quæritis me interficere: quia ſermo
meus non ᵃcapit⁾ in vobis. Ego quod vi ᵃhabet
di apud patrem +loquor: & vos +quæ cum
vidiſtis apud patrem veſtrum, facitis. +meum
Reſponderunt, & dixerunt ei? Pater no +igitur
ſter, Abraham eſt. Dicit eis Ieſus, Si filii
Abrahæ ᵃeſtis⁾, opera Abrahæ ᵃfacite⁾. ᵃeſſetis
Nunc autem quæritis me interficere ᵃfaceret
hominem qui veritatem vobis locutus vtique.
ſum, quam audiui à deo. hoc Abraham
non fecit. Vos facitis opera patris ve-
ſtri. Dixerunt itaque ei, Nos ex forni-
catione non ſumus nati. vnum patrem
habemus deum. Dixit ergo eis Ieſus, Si
deus, pater veſter eſſet: diligeretis vtiq;

me.ego enim ex deo proceſſi, & veni. neque enim à meipſo veni:ſed ille me miſit. Quare loquelam meam non cognoſcitis? Quia non poteſtis audire ſer-
Ioh.3.b monem meum. ‖Vos ex patre diabolo
F eſtis: & deſyderia patris veſtri vultis facere.ille,homicida erat ab initio, & in veritate non ſtetit:quia non eſt veritas in eo.cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur : quia mendax eſt
quia & pater eius. Ego autem °ſi' veritatem dico:non creditis mihi. Quis ex vobis arguet me de peccato? Si veritatem di-
Ioh.4 a co: quare non creditis mihi? ‖Qui ex deo eſt,verba dei audit. Propterea vos non auditis quia ex deo non eſtis. Reſponderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei, Nōne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes? Reſpondit Ieſus, Ego dæmonium non habeo:ſed honorifico patrem meum, &
inhonoratis vos °inhonoraſtis' me. Ego autem non quæro gloriam meam : eſt qui quærat & iudicet. Amen amen dico vobis, ſi-quis ſermonem meum ſeruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo ei Iudæi, Nunc cognouimus quia dæmonium habes. Abraham mortuus eſt & Prophetæ: & tu dicis, Siquis ſermonem meum ſeruauerit, non guſtabit mortem in æternum. Nunquid tu maior es patre noſtro Abraham, qui mortuus eſt,& prophetę mortui ſunt? Quem teipſum facis? Reſpondit Ieſus, Si ego glorifico meipſum, gloria mea
G nihil eſt. eſt pater meus qui glorificat
vester. me, quē vos dicitis, Quia deus °noſter' eſt:& non cognouiſtis eum,ego autem noui eum. Et ſi dixero quia non ſcio eum:ero ſimilis vobis,mēdax. Sed ſcio eum, & ſermonem eius ſeruo. Abraham pater veſter exultauit vt videret diem meum:& vidit & gauiſus eſt. Dixerunt ergo Iudæi ad eum, Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidiſti? Dixit eis Ieſus, Amen amē dico vobis, antequam Abraham fieret, ego ſum. Tulerunt ergo lapides vt iacerent in eum. Ieſus autem abſcondit ſe, & exiuit de templo.*

*trāſiens p mediū illorū, & præteriit ſic.

CAP. IX.

Cæco nato reſtituitur viſus. Cæcus ad gloriam dei. Operari. Lux mundi, Cæcus interrogatur à phariſæis. Sabbathum. Peccator. Increduli phariſæi. Parentes cæci timent excommunicationes phariſæorum. Excommunicātur qui Chriſto credunt. Gloria deo. Moyſi diſcipuli. Peccator. Superbia phariſaica. Cæcꝰ à Chriſto doctus, credit in ipſum. Adorare. Iudiciū Chriſti. Cæci.

ET præteriens Ieſus vidit hominē cæcum à natiuitate : & interrogauerunt eum diſcipuli eius * Rabbi, quis peccauit, hic, aut parentes eius, vt cæcus naſceretur? Reſpōdit Ieſus, Neq; hic peccauit, neque parentes eius:ſed vt manifeſtentur opera dei in illo. Me oportet operari opera eius qui miſit me, donec dies eſt. venit nox, quādo nemo poteſt operari. quandiu ſum in mūdo, lux ſum mundi. Hoc cum dixiſſet, expuit in terram, & fecit lutum ex ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos °eius', & dixit ei, Vade, laua in °natatoria' Siloe, quod interpretatur miſſus. Abiit ergo & lauit: & venit videns. ¶Itaq; vicini & qui viderant eū prius quia °mendicus' erat, dicebant, Nonne hic eſt qui ſedebat & mendicabat? Alii dicebant, Quia hic eſt. Alii autem, Nequaquam, ſed' ſimilis eſt ei. Ille vero dicebat, Quia ego ſum. Dicebant ergo ei, Quomodo aperti ſunt tibi oculi? Reſpondit *, Ille homo qui dicitur Ieſus, lutum fecit: & vnxit oculos meos, & dixit mihi, Vade ad natatoriam Siloe:& laua. °Et abii, & laui, & video'. Et dixerunt ei, Vbi eſt ille? Ait, Neſcio. ¶Adducunt ad phariſæos eum qui dudum cæcus fuerat. Erat autem ſabbathum quando lutum fecit Ieſus, & aperuit oculos eius. Iterum ergo interrogabant eum phariſæi quomodo °vidiſſet'. Ille autem dixit eis, Lutum mihi poſuit ſuper oculos, & laui: & video. Dicebant ergo ex phariſæis quidam, Non eſt hic homo à deo, qui ſabbathum non cuſtodit. Alii autem dicebant, Quomodo poteſt homo peccator hæc ſigna facere? Et ſchiſma erat inter eos. Dicunt ergo cæco iterum Tu quid dicis de illo °qui' aperuit oculos tuos? Ille autem dixit, Quia propheta eſt. Non crediderunt ergo Iudæi de illo quia cæcus fuiſſet & vidiſſet : donec vocauerunt parentes eius

A *dicētes °cæci, °piſcina & infra. °cæcus B *& dixit °vt autē abii & laui, viſum recepi. °viſū recepiſſet & infra. C °quia

qui viderat, & interrogauerunt eos, dicentes, Hic eſt filius veſter, quem vos dicitis quia cæcus natus eſt? Quomodo ergo nunc videt? Reſponderunt eis parẽtes eius, & dixerunt, Scimus quia hic eſt filius noſter, & quia cæcus natus eſt: quomodo autem nunc videat neſcimus, aut quis eius aperuit oculos nos neſcimus, ipſum interrogate: ætatem habet, ipſe de ſe ᵃloquatur⁾. Hæc dixerunt parentes eius, quoniam timebant Iudæos. iam enim conſpirauerũt Iudæi, vt ſiquis eum confiteretur eſſe Chriſtum, extra ſynagogã fieret. Propterea parẽtes eius dixerũt, Quia ætatẽ habet, ipſum interrogate. Vocauerũt ergo rurſum hominem qui fuerat cæcus, & dixerunt ei, Da gloriam deo. nos ſcimꝰ quia hic homo peccator eſt. Dixit ergo eis ille, Si peccator eſt, neſcio: vnum ſcio, quia cæcus cum eſſem modo video. Dixerunt ergo illi, Quid fecit tibi? quomodo aperuit tibi oculos? Reſpõdit eis, Dixi vobis iam, & audiſtis: quid iterum vultis audire? nunquid & vos vultis diſcipuli eius fieri? ᵃMaledixerunt⁾ ergo ei: & dixerunt, Tu diſcipulus illius ᵃ(ſis⁾): nos autem Moyſi diſcipuli ſumus. Nos ſcimus quia Moyſi locutus eſt deus: hunc autem neſcimus vnde ſit. Reſpondit ille homo, & dixit eis, In hoc enim mirabile eſt quia vos neſcitis vnde ſit, & aperuit meos oculos. ſcimus autem quia peccatores deus non audit: ſed ſiquis dei cultor eſt & voluntatem eius facit, hunc exaudit. A ſeculo non eſt auditum quia quis aperuit oculos cęci nati. Niſi eſſet hic à deo, non poterat facere quicquã. Reſponderunt, & dixerunt ei. In peccatis natus es totus: & tu doces nos? Et eiecerũt eum foras. ¶Audiuit Ieſus quia eiecerunt eum foras: & cum inueniſſet eum, dixit ei, Tu credis in filium dei? Reſpondit ille, & dixit, Quis eſt domine, vt credam in eum? Et dixit ei Ieſus, & vidiſti eum: & qui loquitur tecum, ipſe eſt. At ille ait, Credo domine. Et procidens adorauit eum. Et dixit ei Ieſus, In iudicium ego in hunc mundum veni: vt qui non vident videant, & qui vident cæci fiant. Et audierunt quidam ex phariſæis qui cum ipſo erant: & dixerunt ei, Nunquid & nos cæci ſumus? Dixit eis Ieſus, Si cæci eſſetis, non haberetis peccatum: nunc vero dicitis, Quia videmus, Peccatum *veſtrum manet.

(Margin: ᵃloquetur. — D — E — ᵃCõuitiati ſunt ᵃes: — F — G)

CAP. X.

¶ Oſtium. Ouile. Latro. Paſtor. Oſtiũ. Latrones. Vita. Paſtor. Mercenarius. Gentes Chriſto crediturę. Chriſtus ſponte ſe tradidit pro ouibus. Diſſenſio propter Chriſtum. Interrogatur Ieſus an ſit Chriſtus. Iudæi quare non crediderint. Oues Chriſti. Lapidare. Opera Chriſti oſtẽdebant eum eſſe deum. Dii. Credunt multi.

A Men amen dico vobis, qui non intrat per oſtium in ouile ouiũ, ſed aſcendit aliunde: ille fur eſt & latro. Qui autem intrat per oſtium: paſtor eſt ouium. Huic oſtiarius aperit: & oues vocem eius audiũt: & proprias oues vocat nominatim, & educit eas. Et cum proprias oues emiſerit, ante eas vadit: & oues illum ſequuntur, quia ſciunt vocem eius. Alienum autem non ᵃſequuntur, ſed fugiunt⁾ ab eo: quia non nouerunt vocem alienorum. Hoc prouerbium dixit eis Ieſus. Illi autẽ nõ cognouerunt quid loqueretur eis. Dixit ergo eis iterum Ieſus, Amen amen dico vobis quia ego ſum oſtium ouium. Omnes quotquot venerunt * fures ſunt & latrones: ſed non audierunt eos oues. Ego ſum oſtium. Per me ſiquis introierit, ſaluabitur: & ingredietur & egredietur, & paſcua inueniet. Fur non venit niſi vt furetur & mactet & perdat. Ego veni vt vitam habeant, & abundantius habeant. Ego ſum paſtor bonus. ‖Bonus paſtor animam ſuã dat pro ouibus ſuis. Mercenarius autem & qui non eſt paſtor, cuius non ſunt oues propriæ, vidit lupum venientem & dimittit oues & fugit: & lupus rapit, & diſpergit oues, mercẽnarius autem fugit, quia mercẽnarius eſt: & non ᵃpertinet ad eum de ouibus⁾. Ego ſum paſtor bonus: & cognoſco meas, & cognoſcunt me meæ. Sicut nouit me pater, & ego agnoſco patrem: & animam meam pono pro ouibus meis. ‖Et alias oues habeo quæ

(Margin: A — ᵃſequũ ſed fugient — B — *ante me, — C — Iſa. 40 eze. 34 g. &. — ᵃeſt illi cura de ouibus — Eze. 36.)

non ſunt ex hoc ouili : & illas oportet
me adducere , & vocem meam audiēt
IS & fiet ⁼vnū ouile⁾ & vnus paſtor. Pro-
t pterea me diligit pater : quia ego po-
no animam meam , vt iterum ſumam
eam , nemo tollit eam á me : ſed ego
pono eam à meipſo , poteſtatem ha-
D beo ponendi eam : & poteſtatem ha-
beo iterum ſumendi eam . Hoc man-
datum accepi à patre meo . Diſſenſio
itur *iterum facta eſt inter Iudæos propter
ſermones hos . Dicebant autem multi
ex ipſis , Dæmonium habet & inſanit:
quid eum auditis? Alii dicebant , Hæc
verba non ſunt dæmonium habentis
nunquid dæmonium poteſt cæcorum
at.4 . oculos aperire?¶Facta ſunt autem‖en-
cænia in Ieroſolymis: & hyems erat. Et
E ambulabat Ieſus in templo , in por-
ticu Salomonis. Circundederunt ergo
eum Iudæi , & dicebant ei, Quouſque
animam noſtram tollis ? ſi tu es Chri-
ere. ſtus, dic nobis ⁼palam⁾ . Reſpondit eis
xi Ieſus, ⁼Loquor⁾ vobis: & non creditis.
opera quæ ego facio in nomine patris
mei , hæc teſtimonium perhibent de
me : ſed vos non creditis , quia non
uead- eſtis ex ouibus meis *, Oues meæ vo-
dum cem meam audiunt: & ego cognoſco
i vo- eas , & ſequuntur me . & ego vitam
æternam do eis : & non peribunt in
F æternum , & non rapiet eas quiſquam
i de- de manu mea . Pater meus ⁼quod de-
mihi dit mihi , maius⁾ omnibus eſt : & ne-
ior mo poteſt rapere de manu patris mei.
Ego & pater vnum ſumus. Suſtulerunt
urſum ergo * Lapides Iudæi , vt lapidarent
eum . Reſpondit eis Ieſus , Multa bona
opera oſtendi vobis ex patre meo:pro-
pter quod eorū operū me lapidatis? Re
ſponderunt ei Iudæi , De bono opere
non lapidamus te, ſed de blaſpemia, &
G quia tu homo cum ſis , facis teipſum
deum . Reſpondit eis Ieſus, Nonne ſcri
l,81. b ptum eſt in lege veſtra , ‖Ego dixi , dii
eſtis? Si illos dixit deos ad quos ſermo
dei factus eſt , & non poteſt ſolui ſcri-
ptura : quem pater ſanctificauit & mi
ſit in mundum , vos dicitis, Quia bla-
phemas, quia dixeri filius dei ſum? Si
non facio opera patris mei : nolite cre
dere mihi . Si autem facio : & ſi mihi
editis, non ⁼vultis credere⁾ , operibus credi-
te , vt cognoſcatis & credatis quia
pater in me eſt , & ego in patre. Quæ-
rebant ⁼ergo⁾ eum apprehendere : & ⁼rurſus
exiuit de manibus eorum . ¶Et abiit
iterum trans Iordanem in eum locum
vbi erat Iohannes baptizans primum:
& manſit illic . & multi venerunt ad
eum, & dicebant, Quia Iohannes qui-
dem ſignum fecit nullum . Omnia au-
tem quæcunque dixit Iohānes de hoc,
vera erant . Et multi * crediderunt il- *ibi
lic in eum.

CAP. XI.

Lazarus infirmus. Maria ſoror Mar
thæ . Infirmitas ad gloriam dei . Horæ
diei duodecim . Dormire . Thomas.
Luctus propter Lazarum mortuum.
Martha infidelis. Reſurrectio . Vita. Fi
des . Fides & confeſſio Marthæ. Maria
plorans currit ad Chriſtum . Chriſtus
triſtis lachrymatur ob infidelitatem
Iudeorum . Suſcitatur Lazarus. Fides.
Gloria dei . Oratio Chriſti . Fides. Cre
dunt Chriſto. Conſilium Phariſæorum
contra Chriſtum . Romani . Caiphas
prophetat Chriſtum moriendum . Ie-
ſus fugit Iudæos. Ephrem . Sanctifica-
re ſe. Sacerdotes iubent Chriſtum cō-
prehendi.

ERat autem quidam ⁼languens⁾ La- ⁼qui infir
zarus à Bethania de caſtello Ma- mabatur.
riæ & Marthæ ſororum eius, Ma-
ria autem erat quæ vnxit domi-
num vnguento , & exterſit pedes eius
capillis ſuis : cuius frater Lazarus in-
firmabatur. Miſerunt ergo ſorores eius
ad eum dicentes, Domine, ecce quem
amas infirmatur . Audiens autem Ie-
ſus dixit eis , Infirmitas hæc non eſt
ad mortem, ſed pro gloria dei: vt glo-
rificetur filius dei per eā. Diligebat au
tē Ieſus Martham, & ſororē eius Mariā,
& Lazarum. ¶Vt ergo audiuit quia in-
firmabatur , tunc quidē manſit in ⁼eo- ⁼quo erat
dem⁾ loco duobus diebus, deinde poſt B
hæc dicit diſcipulis ſuis, Eamus in Iu-
dæam iterum . Dicunt ei diſcipuli,
Rabbi , nunc quærebant te Iudæi la-
pidare : & iterum vadis illuc ? Reſpon
dit Ieſus, Nonne duodecim ſunt horæ
diei ? Si quis ambulauerit in die, non
offendit : quia lucem huius mundi vi-
det , ſi autem ambulauerit in nocte,
offendit : quia lux non eſt in eo . Hæc
ait: & poſt hæc dicit eis, Lazarus ami-

cus noſter dormit:ſed vado vt à ſomdo exuſcitem eum. Dixerunt ergo diſcipuli eius, Domine,ſi dormit, ſaluus erit. Dixerat autem Ieſus de morte eius:illi autem putauerũt quia de dor-

mitione ſomni diceret. Tunc ergo Ieſus dixit eis manifeſte, Lazarus mor-
C tuus eſt: & gaudeo propter vos vt credatis,quoniam non eram ibi : ſed eamus ad eum . Dixit ergo Thomas qui dicitur Didymus, ad ᵉcondiſcipulos⁾, Eamus & nos , ᵉ&⁾moriamur cum eo.

ᵃdiſcipulos
ᵉvt

¶Venit itaque Ieſus : & inuenit eum quatuor dies iã in monumẽto habẽtẽ. Erat autem Bethania iuxta Ieroſolymam quaſi ſtadiis quindecim . Multis autem ex Iudæis venerant ad Marthã & Mariam,vt conſolarentur eas de fratre ſuo. Martha ergo vt audiuit quia Ieſus venit,occurrit illi : Maria autem domi ſedebat. Dixit ergo Martha ad Ieſum, Domine,ſi fuiſſes hic,frater meus non fuiſſet mortuus , ſed & nunc ſcio quia quæcunque popoſceris à deo,dabit tibi deus. Dicit illi Ieſus , Reſurget frater tuus. Dicit ei Martha , Scio quia reſurget in reſurrectione in nouiſſimo die. Dixit ei Ieſus , Ego ſum reſurrectio & vita,qui credit in me:etiam ſi mortuus fuerit,viuet,& omnis qui viuit & credit in me:non morietur in æternũ. Credis hoc?Ait illi,Vtique domine,ego credidi quia tu es Chriſtus filius dei viui qui in hunc mundum ᵉveniſti⁾. ¶Et cum hæc dixiſſet,abiit & vocauit Mariam ſororem ſuam ᵉſilentio⁾ , dicens, Magiſter adeſt, & vocat te. Illa vt audi-
D uit,ſurgit cito,& venit ad eum , nondum enim venerat Ieſus in caſtellum: ſed erat adhuc in illo loco vbi occurrerat ei Martha. Iudæi ergo qui erant cum ea in domo,& conſolabantur eã, cum vidiſſent Mariam quia cito ſurrexit & exiit,ſecuti ſunt eam, dicentes, Quia vadit ad monumentum vt ploret ibi. Maria ergo cum veniſſet vbi erat Ieſus,videns eum,cecidit ad pedes eius, & dicit ei, Domine, ſi fuiſſes hic, non eſſet mortuus frater meus. Ieſus ergo vt vidit eam plorantem, & Iudęos qui venerant cum ea plorantes , infremuit ſpiritu, & turbauit ſeipſum, & E
dixit, Vbi poſuiſtis eum?Dicunt ei, Domine,veni & vide. Et lachrymatus eſt Ieſus. Dixerunt ergo Iudæi, Ecce quomodo amabat eum. Quidam autem ex ipſis dixerunt, Nõ poterat hic qui aperuit oculos cæci nati,facere vt*hic nõ moreretur?Ieſus ergo rurſum fremens in ſemetipſo venit ad monumentum, erat autem ſpelunca:& lapis ſuperpoſitus erat ei. Ait Ieſus, Tollite lapidem. Dicit ei Martha ſoror eius qui mortuus fuerat, Domine, iam fœtet, quatriduanus eſt enim. Dicit ei Ieſus, Nonne dixi tibi quoniam ſi credideris , videbis F
gloriam dei?Tulerunt ergo lapidem* . Ieſus autem eleuatis ſurſum oculis dixit,Pater,gratias ago tibi quoniam audiſti me,ego autem ſciebam quia ſemper me audis , ſed propter populum qui circunſtat, dixi : vt credant quia tu me miſiſti. Hæc cum dixiſſet , voce magna clamauit, Lazare,veni foras. Et ſtatim prodiit qui fuerat mortuus , ligatus mang & pedes ᵉinſtitis⁾, & ᵉfacies illius ſudario erat ligata. Dicit eis Ieſus Soluite eum, & ſinite abire. Multi ergo ex Iudæis qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit Ieſus: crediderunt in eum. quidam autem ex ipſis abierunt ad phariſæos , & dixerunt eis quæ fecit Ieſus. ¶Collegerunt

ᵉve
era
ᵉcla
*&
*vb
is q
tuu
rat,
tus
ᶠfaſc
pul
libu

icipes ergo pontifices & pharisæi, cõcilium,
erdotũ & dicebãt, Quid facimus? quia hic ho-
infra. mo multa ſigna facit. Si dimittimus
eum ſic, omnes credent in eum: & ve-
nient Romani, & tollent noſtrum lo-
G cum & gentem. Vnus autem ex ipſis
Caiphas nomine, cum eſſet pontifex
anni illius, dixit eis, Vos neſcitis quic-
quam nec cogitatis: quia expedit no-
bis vt vnus moriatur homo pro popu-
lo, & non tota gens pereat. Hoc autem
à ſemetipſo non dixit: ſed cum eſſet
pontifex anni illius, prophetauit quód
Ieſus moriturus erat pro gente: & non
tantum pro gente, ſed vt filios dei qui
erant diſperſi, congregaret in vnum.
nſulta- Ab illo ergo die cogitauerunt vt in-
unt terficerent eum. ¶Ieſus ergo iam non
ter in palam ambulabat apud Iudæos,
linc ſed abiit * in regionem iuxta deſertum
in ciuitatem quæ dicitur Ephrem, &
ibi morabatur cum diſcipulis ſuis. Pro-
ximum autem erat paſcha Iudæorum:
& aſcenderunt multi Ieroſolymam de
regione ante paſcha, vt ſanctificarent
ſeipſos. Quærebant ergo Ieſum: &
colloquebantur ad inuicem, in templo
detur ſtantes, Quid putatis quia non ve-
bis nit ad diem feſtum? Dederant autem
pontifices & phariſæi mandatum, Vt
ſi quis cognouerit vbi ſit, indicet, vt
apprehendant eum.

CAP. XII.

Chriſtus cœnat apud Martham cum Lazaro. Maria ſoror Marthæ vngit pedes Ieſu. Iudæ auaritia. Pauperes. Lazarum occidere conſultant Iudæi. Ieſu aſinæ inſidens, ingreditur Ieruſalem. Credentes ob Lazarum ſuſcitatum. Gentiles volunt Chriſtum videre. Granum frumenti. Amare vel odio habere animam. Miniſtrare Chriſto. Oratio Chriſti. Tonitruum. Angelus. Iudicium. Chriſtus crucifigendus. Lumen. Tenebræ. Fides. Abſcondit ſe Chriſtus. Iudæi quare non credebant. Principes credentes timent excommunicari. Gloria hominum. Lux. Tenebræ. Spernens Chriſtum. Vita æterna.

IEſus ergo ante ſex dies paſchæ ve Matt. 16. a
nit Bethaniam, vbi Lazarus fuerat Mar. 14. a
mortuus quem ſuſcitauit * Ieſus. Fe- * à mor-
cerunt autem ei cœnam ibi: & tuis
Martha miniſtrabat, Lazarus vero igitur
vnus erat ex diſcumbentibus cum
eo. Maria ergo accepit libram vnguenti
nardi piſticæ pretioſi, & vnxit pedes
Ieſu, & exterſit pedes eius capillis ſuis:
& domus impleta eſt ex odore vnguẽ-
ti. Dixit ergo vnus ex diſcipulis eius Iu-
das * Iſcariotes, qui erat eum traditu- * Simonis
rus, Quare hoc vnguentum non veniit
trecentis denariis, & datum eſt egenis?
Dixit autem hoc, non quia de egenis cura eſ-
pertinebat ad eum: ſed quia fur erat ſet illi:
& loculos habens ea quæ mitteban- marſu
tur portabat. Dixit ergo Ieſus, Sine il- pium
lam, in diem ſepulturæ meæ ſeruet il- ſeruaui
lud. Pauperes enim ſemper habetis vo-
biſcum: me autem non ſemper habe-
tis. ¶Cognouit ergo turba multa ex Iu- B
dæis quia illic eſt: & venerunt non
propter Ieſum tantum, ſed vt Laza-
rum viderent quem ſuſcitauit à mor-

tuis. Cogitauerunt autem principes ſa- Conſul-
cerdotum vt & Lazarum interficerẽt: tauerunt.
quia multi propter illum abibant ex

*Poſtero die

Iudæis, & credebãt in Ieſum. ¶*In craſtinum autem), turba multa quæ venerat ad diem feſtum, cum audiſſent quia venit Ieſus Ieroſolymam: acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obuiam ei, & clamabant, Hoſanna, benedictus qui venit in nomine domini,

Matt. 21. a mar. 14. a luc. 19. f zach. 9. b

rex Iſrael. || Et inuenit Ieſus aſellum: & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptũ eſt, || Noli timere filia Sion: ecce rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ. Hæc non cognouerũt diſcipuli eius primum: ſed

C

quando glorificatus eſt Ieſus, tunc recordati ſunt quia hæc erant ſcripta de eo, & hęc fecerunt ei. Teſtimonium ergo perhibebat turba quæ erat cum eo quando Lazarum vocauit de monumẽto, & ſuſcitauit eum á mortuis. Propterea & obuiam venit ei turba: quia audierunt eum feciſſe hoc ſignum. Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos, Videtis quia nihil proficimus? ecce mundus totus poſt eum abiit. ¶Erãt autem

*Græci

quidam *gentiles) ex his qui aſcenderant vt adorarent in die feſto. Hi ergo acceſſerunt ad Philippum qui erat á Beth-ſaida Galileæ: & rogabant eum, dicentes, Domine, volumus Ieſum videre. Venit Philippus, & dicit Andreę, Andreas rurſum & Philippus dixerunt Ieſu. Ieſus autem reſpondit eis, dicens,

D

*glorificetur

Venit hora vt *clarificetur) filius hominis. Amen amen dico vobis, niſi granũ frumenti cadens in terram, mortuum fuerit ipſum ſolum manet, ſi autẽ mortuum fuerit, multum fructum affert,

Mat. 10. d 16. d. mar. 8. d. luc. 9 c. 17. g

*cuſtodiet

|| Qui amat animam ſuam, perdet eam: & qui odit animam ſuam in hoc mundo, in vitam æternam *cuſtodit) eam. Si quis mihi miniſtrat, me ſequatur: & vbi ſum ego, illic & miniſter meus erit. Siquis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus. Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater, ſaluifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horã hãc. Pater, clarifica nomẽ tuũ. Venit ergo vox de cęlo dicẽs, Et clarificaui & iterũ clarificabo. Turba ergo q̃ ſtabat & audierat, dicebat tonitruũ eſſe factũ. Alii autẽ dicebant, Angelus ei locutus eſt. Reſpondit Ieſus, & dixit, Non propter me hæc vox venit, ſed propter vos. Nunc iudicium eſt mundi: nunc princeps huius mundi eiicietur foras, Et ego ſi exaltatus fuero á terra, *omnia) trahã ad meipſum. hoc autẽ dicebat, ſignificans qua morte eſſet moriturus. Reſpondit ei turba. Nos audiuimus || ex lege quia Chriſtus manet in æternum: & quomodo tu dicis, Oportet exaltari filium hominis? & quis eſt iſte filius hominis? Dixit ergo ei Ieſus, Adhuc *modicum,) lumen in vobis eſt. Ambulate dum lucem habetis, vt non vos tenebræ comprehendant. & qui ambulat in tenebris, neſcit quó vadat. Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filii lucis ſitis. Hæc locutus eſt Ieſus: & abiit & abſcondit ſe ab eis. ¶Cum autem *tanta) ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum: vt ſermo Iſaiæ *impleretur quẽ dixit, || Domine, quis credidit auditui noſtro? & brachium domini cui reuelatum eſt? Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſaias, || Excæcauit oculos eorum, & indurauit cor eorum: vt non videant oculis, & non intelligant corde, & cõuertantur, & ſanem eos. Hæc dixit Iſaias quando vidit gloriam eius, & locutus eſt de eo. Veruntamen & ex principibus multi crediderunt in eum: ſed propter phariſæos non confitebantur, vt é ſynagoga non eiicerentur. dilexerunt enim gloriã hominum magis quã gloriam dei. ¶Ieſus autem clamauit, & dixit, Qui credit in me, non credit in me, ſed in eum qui miſit me. Et qui videt me, videt eum qui miſit me. Ego lux in mundum veni: vt omnis qui credit in me, in tenebris non maneat. Et ſi quis audierit verba mea & non *cuſtodierit:) ego non iudico eum. non enim veni vt iudicem mundum, ſed vt ſaluificem mũdum. Qui ſpernit me, & non accipit verba mea: habet qui iudicet eum. ſermo quem locutus ſum, ille iudicabit eum in nouiſſimo die. Quia ego ex meipſo non ſum locutus: ſed qui miſit me pater, ipſe mihi mandatum dedit quid dicam & quid loquar. Et ſcio quia mandatum eius vita æterna eſt. Quæ ergo ego loquor: ſicut dixit mihi pater, ſic loquor.

*omne

Pſal. 10 116. a. 40. c. eze. 37

*modi tempo

B

*tot

*proph iſa, 53. rom. 10

Iſa. 6. c matt. 13 mar. 4 luc. 8. b act. 28. rom. 11

*credideris

CAP. XIII.

Chriſtus lauat pedes apoſtolorum. Petrus non vult ſibi lauari pedes á

Chriſto. Lauat Chriſtus. Mundi apoſtoli. Magiſter. Dominus. Lauare pedes. Seruus. Iudas. Accipere miſſum à Chriſto. Proditorē ſuū eſſe Iudā īdicat Chriſtus. Iohannes. Satan. Iudas adit Phariſæos. Filioli. Dilectio. Diſcipuli Chriſti vnde cognoſcuntur. Petrus negaturus

.26,a Chriſtum.

22,a ANte diem feſtum paſchæ, ſciens

.14,a Ieſus quia venit hora eius vt trāſeat ex hoc mundo ad patrem: cum dilexiſſet ſuos qui erant in mundo, in finem dilexit eos. Et cœna

æ Si- facta, cum diabolus iam miſiſſet in cor

s Iſca *vt traderet eum Iudas Simonis Iſcario

æ, vt tes⁾: ſciens quia omnia dedit ei pater

tra- in manus, & quia à deo exiuit & ad

et: deum vadit: ſurgit à cœna & ponit veſtimēta ſua. & cum accepiſſet linteum, præcinxit ſe. Deinde miſit aquam in peluim, & cœpit lauare pedes diſcipulorum & extergere linteo quo erat præcinctus. ¶Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus, Domine, tu mihi lauas pedes. Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Quod ego facio, tu neſcis modo: ſcies autem poſtea. Dicit ei Petrus, Nō lauabis mihi pedes inæternum. Reſpōdit ei Ieſus, Si non lauero te, non habebis partem mecum. Dicit ei Simon Petrus, Domine non tantum pedes me-

us ha os, ſed & manus & caput. Dicit ei Ieſus, Qui lotus eſt, non* indiget⁾ niſi vt

E pedes lauet, ſed eſt mundus totus. Et vos mundi eſtis, ſed non omnes. Sciebat enim quiſnam eſſet qui traderet eū. propterea dixit, Non eſtis mundi omnes. ¶Poſtquam ergo lauit pedes eorum, accepit veſtimenta ſua: & cum recubuiſſet iterum, dixit eis. Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me magiſter & domine: & benedicitis, ſum etenim. Si ergo ego laui pedes veſtros, dominus & magiſter: & vos debetis alter alterius lauare pedes. Exemplum e-

ra.15.c nim dedi vobis vt quemadmodum e-

t.10.c. go feci vobis, ita & vos faciatis. ‖Amen

.6.f amen dico vobis, non eſt ſeruus maior domino ſuo, neque* apoſtolus⁾ maior

gatus eo qui miſit illum. Si hæc ſcitis: beati

lis *eritis⁾ ſi feceritis ea. Non de omnibus vobis dico: ego ſcio quos elegerim.

l.40.c Sed vt adimpleatur ſcriptura, ‖ Qui manducat mecum panem, leuauit contra me calcaneum ſuum. Amodo dico vobis, prius quàm fiat: vt cum factum C

fuerit, credatis quia ego ſum. ¶‖Amen amen dico vobis, qui accipit ſiquem miſero, me accipit: qui autem me ac- Mat.10.d

cipit, accipit eum qui me miſit. ¶‖Cum luc.10.c

hæc dixiſſet Ieſus, turbatus eſt ſpiritu: Mat.26.b

&* proteſtatus⁾ eſt, & dixit, Amē amen luc.22.b

dico vobis quia vnus ex vobis tradet *teſtatus

me. Aſpiciebant ergo adinuicem diſcipuli, hæſitantes de quo diceret. Erat ergo recumbēs vnus ex diſcipulis eius in ſinu Ieſu quem diligebat Ieſus. Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei, Quis eſt de quo dicit? Itaque cum recubuiſſet ille ſupra pectꝰ Ieſus, dixit ei, Domine, quis eſt? Reſpondit Ieſus, *intinctā

Ille eſt, cui ego *intinctum panem⁾ por- offulam

rexero. Et cum intinxiſſet panem, dedit Iudæ Simonis Iſcariotæ. Et poſt buccellam, introiuit in eum ſatanas. Et dixit ei Ieſus, Quod facis, fac citius. Hoc autem nemo ſciuit diſcumbentiū D

ad quid dixerit ei. Quidam enim pu- *marſu-

tabant, quia *loculos⁾ habebat Iudas, ꝙ pium

dixiſſet ei Ieſus, Eme ea quæ opus ſunt nobis ad diem feſtum: aut egenis vt aliquid daret. Cum ergo accepiſſet ille buccellam, exiuit cōtinuo. Erat autem nox. ¶Cum ergo exiſſet, dixit Ieſus, *glorifica

Nunc* clarificatus⁾ eſt filius hominis: tus & infr.

& deus clarificatus eſt in eo. Si deus clarificatus eſt in eo, & deus clarificabit eum in ſemetipſo: & continuò clarificabit eum. Filioli, adhuc modicum Supra.7.c

vobiſcum ſum. Quæretis me: & ‖ ſicut dixi Iudæis, Quo ego vado, vos non

poteſtis venire: & vobis dico modo. 1.ioh.2.b

¶‖Mandatum nouum do vobis, Vt di- infr.15.b.

ligatis inuicem: ſicut dilexi vos, vt & vos diligatis inuicem. In hoc cognoſcent omnes quia diſcipuli mei eſtis, ſi dilectionem habueritis adinuicem. Mat.16.d

¶Dicit ei Simō Petrꝰ, Domine, quo va mar.14.c

dis? Reſpondit Ieſus, Quo ego vado, luc.22.c

non potes me modo ſequi, ſequeris au * Domi-

tem poſtea. ‖ Dicit ei Petrus, * Quare ne

non poſſum te ſequi modo? animā meam pro te ponam. Reſpondit ei Ieſus, Animam tuam pro me pones? Amen amen dico tibi, non cantabit gallus, donec ter me neges.

CAP. XIIII.

Chriſti diuinitas. Per Chriſtum vita æterna. Via. Veritas. Vita. Pater & Chriſtus, idem. Fides, opera. Petēdum in nomine Chriſti. Dilectio, opera. Spiritus ſanctus conſolator. Chriſtus cum ſuis. Orphanus. Dilectio. Opera. ſpiritus ſanctus doctor noſter. Pax Chriſti. Gaudium. Princeps huius mundi.

ET ait diſcipulis ſuis), Non turbetur cor veſtrum. ʼCreditis in deum, & in me credite). In domo patris mei manſiones multę ſunt. ʼSi quo minus): dixiſſem vobis, quia vado parare vobis locum. Et ſi abiero & præparauero vobis locum: iterum ʼvenio) & accipiam vos ad meipſum, vt vbi ſum ego, & vos ſitis. Et quo ego vado ſcitis, & viā ſcitis. ¶Dicit ei Thomas, Domine, neſcimus quo vadis: & quo modo poſſumus viam ſcire? Dicit ei Ieſus, Ego ſum via, veritas, & vita. nemo venit ad patrem niſi per me. Si cognouiſſetis me, & patrem meum vtiq; cognouiſſetis: & amodo cognoſcitis eum, & vidiſtis eum. Dicit ei philippus Domine, oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. Dicit ei Ieſus, Tanto tempore vobiſcum ſum, & nō cognouiſti me? Philippe qui= videt me, videt) & patrem. Quomodo tu dicis, Oſtende nobis patrem? Non credis quia ego in patre, & pater in me eſt? Verba quæ ego loquor vobis, à meipſo non loquor. pater autem in me manens, ipſe facit opera. Non)ʼcreditis) quia ego in patre, & pater in me eſt? Alioquin propter opera ipſa credite*. Amen amē dico vobis, qui credit in me, opera quæ ego facio & ipſe faciet, & maiora horum faciet, quia ego ad patrē vado. ‖Et quodcunque petieritis patrem in nomine meo, hoc faciam: vt glorificetur pater in filio. Si quid petieritis me in nomino meo, hoc faciam. ¶Si diligitis me: mandata mea ſeruate. & ego rogabo patrem, & alium= paracletum) dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis, quem mundus non poteſt accipere, quia non videt eum, nec ſcit eum, vos autem ʼ cognoſcetis) eum: quia apud vosʼ manebit), & in vobis erit. ¶Non relinquam vos orphanos: veniam ad vos. Adhuc modicum. & mundus me iam non videt. Vos autem videtis me: quia ego viuo & vos viuetis. ¶In illo die vos cognoſcetis quia ego ſum in patre meo, & vos in me, & ego in vobis. Qui habet mādata mea, & ſeruat ea: ille eſt qui diligit me. qui autem diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, &ʼmanifeſtabo)ei meipſum. ¶Dicit ei Iudas, non ille Iſcariotes, Domine, quid factum eſt quia manifeſtaturus es nobis teipſum, & non mūdo? Reſpondit Ieſus, & dixit ei, Siquis diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus. qui non diligit me: ſermones meos non ſeruat. Et ſermonem quem =audiſtis)non eſt meus: ſed eius qui miſit me, patris. Hæc locutus ſum vobis, apud vos manens. Paracletus autem ſpiritus ſanctus quem mittet pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, &=ſuggeret=vobis omnia quęcunq; =dixero)vobis. ¶Pacem relinquo vobis: pacem meam do vobis. non quomodo mundus dat, ego do vobis. Non turbetur cor veſtrum, neque formidet. Audiſtis quia ego dixi vobis, ʼVado) & venio ad vos. Si diligeretis me, gauderetis vtiq; quia*vado ad patrē. quia pate maior me eſt. Et nunc dixi vobis prius quam fiat: vt cum factum fuerit, credatis. Iam nō multa loquar vobiſcū venit enim princeps mundi huius, & in me nō habet quicquam. ¶Sed vt cognoſcat mundus quia diligo patrem, & ſicut mandatum dedit mihi pater, ſic facio: ſurgite, eamus hinc.

Marginal notes: ʼvt, Credite ī deum, & in me credetis. ʼSi minus (Alioqui) ʼventurus ſum. ʼvidit me vidit. B. ʼcredite. *mihi. Inf. 16. e. f. matt. 7. a. mor. 11. c. ʼconſolatorem. C. ʼcognoſcitis. =manet. ʼīſinu… & inf… ʼaudi… D. ʼvt, ſi… moue… ʼdixi… ʼAbeo… *dixi…

CAP. XV.

Vitis. Agricola. Palmes. Opera à deo. Fides purgat. Opera nulla ſine fide. Petendum in nomine Chriſti. Dilectio Chriſti erga nos. Gaudium. Dilectio. Amici Chriſti. Seruus. Electio. Petere. Afflictiones propter Chriſtum. Spiritus ſanctus.

EGo ſum vitis vera: & pater meus agricola eſt. Omnem palmitem in me non ferentem fructum, ʼ tollet) eum: & omnem qui fert fructum, ʼpurgabit) eum, vt fructus plus afferat. Iam vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis.

Marginal notes: ʼtollit. ʼpurga…

Manete in me: & ego in vobis. Sicut
palmes non poteſt ferre fructum à ſe-
metipſo, niſi manſerit in vite: ſic nec
vos niſi in me manſeritis. Ego ſum vitis
vos palmites q manet in me, & ego in
eo: hic fert fructum multum, quia ſine
me nihil poteſtis facere. Si quis in me
non manſerit: mittetur foras ſicut pal-
olligũt mes, & areſcit, & "colligent eum', & in
s (ſub ignem mittunt & ardent. Si manſeritis
lmites in me, & verba mea in vobis mãſerint:
lorifi- quodcunque volueritis petetis: & fiet
tus, vobis. In hoc "clarificatus' eſt pater me
B us: vt fructũ plurimum afferatis, & effi-
ciamini mei diſcipuli. ¶Sicut dilexit
me pater, & ego dilexi vos. Manete in
dilectione mea. Si pręcepta mea ſerua-
ueritis, manebitis in dilectione mea: ſi
cut & ego præcepta patris mei ſerua-
pr.13.d ui, & maneo in eius dilectione. Hæc
he.5.a. locutus ſum vobis: ||vt gaudium meum
he.4.b in vobis ſit, & gaudium veſtrum im-
o.3.c. pleatur. ¶||Hoc eſt præceptum meum
4.d. vt diligatis inuicem, ſicut dilexi vos.
Maiorem hac dilectionẽ nemo habet,
q̃ vt animam ſuam ponat quis pro ami-
cis ſuis. Vos amici mei eſtis ſi feceritis
oſt hac quæ ego præcipio vobis. "Iam' non "di
co cam vos ſeruos: quia ſeruus neſcit quid
faciat dominus eius. Vos autem dixi
amicos quia omnia quæcunque audi-
ui à patre meo, nota feci vobis. ¶Non
vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos: &
poſui vos vt eatis & fructum afferatis,
C & fructus veſter maneat, vt quodcun-
que petieritis patrem in nomine meo
o.3. b. det vobis. ¶||Hæc mando vobis, vt di-
4.d. ligatis inuicem. Si mundus vos odit:
rius q̃ ſcitote quia me "priorem vobis' odio
s habuit. Si de mundo fuiſſetis: mundus
quod ſuum erat, diligeret, quia vero de
mũdo nõ eſtis, ſed ego elegi vos de mũ
do: propterea odit vos mundus. Me-
mentote ſermonis mei, quem ego dixi
pr.13.b vobis; || Non eſt ſeruus maior domino
it.10.c ſuo. ||Si me perſecuti ſunt: & vos per-
at.24.a ſequẽtur, ſi ſermonem meũ ſeruauerũt:
& veſtrum ſeruabunt. Sed hæc omnia
facient vobis propter nomen meum:
quia neſciunt eum qui miſit me. Si non
D veniſſem & locutus fuiſſem eis: pecca-
rętextũ catum non haberent, nunc autem "ex
cuſationem' non habent de peccato
Qui me odit: & patrem meum odit. Si
opera non feciſſem in eis quæ nemo
alius fecit: peccatũ non haberent, nũc
autem & viderunt, & oderunt & me,
& patrem meum. Sed vt adimpleatur
ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt,
||Quia odio habuerunt me gratis. Cum Pſal.24.e
autem venerit paracletus, ||quem ego luc.24.g
mittam vobis à patre ſpiritum verita-
tis qui à patre procedit: ille teſtimoni-
um perhibebit de me, & vos teſtimoni
um perhibebitis: quia ab initio mecum
eſtis.

CAP. XVI.

☞ Afflictiones euangelizantium. Triſtitia. Spiritus ſanctus. Peccatum. Iuſtitia. Iudicium. Spiritus ſanctus doctor. De aſcenſione ſua ad patrem poſt reſurrectionem loquitur apoſtolis Chriſtus. Afflictiones in prædicando euangelio. Mulier pariens. Petendum in nomine Chriſti. Fides. Dilectio. Aſcenſurus Chriſtus ad patrem. Pax in Chriſto. Afflictiones.

HAEc locutus ſum vobis, vt non A
ſcandalizemini. "Abſque ſynago "Alienos
gis facient' vos: ſed "venit' hora, à ſynago
vt omnis qui "interficit' vos, ar- ga faciẽt
bitretur "obſequium' ſe præſtare deo. & (.i. excõ-
hæc facient vobis: quia non nouerunt munica-
patrem, neque me. Sed hæc locutus ſũ bunt)
vobis, vt cum venerit hora, eorum re- "ventura
miniſcamini, quia ego dixi vobis. Hæc eſt,
autem vobis ab initio non dixi: quia "interfe-
vobiſcum eram. Et nunc vado ad eum cerit
qui miſit me: & nemo ex vobis inter- "cultum
rogat me, Quo vadis? Sed quia hæc lo-
cutus ſum vobis, triſtitia impleuit cor
veſtrum. Sed ego veritatem dico vo-
bis, expedit vobis vt ego vadam, ſi eñ
non abiero, paracletus non veniet ad
vos: ſi autem abiero, mittam eum ad
vos. Et cum venerit, ille arguet mun-
dum de peccato, & de iuſtitia, & de iu
dicio. de peccato quidẽ: quia nõ "credi "credunt
derunt' in me. de iuſtitia vero: quia ad
patrem vado, & iam nõ videbitis me. B
de iudicio autem: quia princeps hu-
ius mundi iam iudicatus eſt. ¶Adhuc
multa habeo vobis dicere: ſed non po-
teſtis portare modo. Cum autem ve-
nerit ille ſpiritus veritatis, "docebit "duc
vos' omnem veritatem, non enim lo- vos in
quetur à ſemetipſo: ſed quæcunque "au "audierit
diet' loquetur, & quæ ventura ſunt

=glorifica annũtiabit vobis. Ille me=clarificabit): bit, quia de meo accipiet, & annuntiabit
vobis. Omnia quæcunque habet pater
mea ſunt. Propterea dixi, Quia de meo
accipiet, & annuntiabit vobis. Modicũ
=amplius &=iam) non videbitis me & iterum mo
=autem dicum & videbitis me: quia vado ad
patrem. ¶Dixerunt=ergo) ex diſcipulis
eius adinuicem, Quid eſt hoc quod di
cit nobis, Modicum, & non videbitis
me: & iterum modicum, & videbitis
me, & quia vado ad patrem? Dicebant
C ergo, Quid eſt hoc quod dicit, Modi-
cum? neſcimus quid loquitur. Cogno-
uit autem Ieſus quia volebant eum in-
terrogare: & dixit eis, De hoc quæritis
inter vos quia dixi, Modicum, & non
videbitis me: & iterum modicum, &
videbitis me, Amen amen dico vobis
=lamẽtabimini quia plorabitis &=flebitis) vos, mundus
autem gaudebit: vos autem contriſta-
bimini, ſed triſtitia veſtra vertetur in
gaudium. Mulier cum parit, triſtitiam
habet, quia venit hora eius. cum autem
peperit puerum, iã non meminit præſ
ſuræ propter gaudium, quia natus eſt
homo in mundum. Et vos igitur, nunc
quidem triſtitiam habetis: iterum au-
tem videbo vos, & gaudebit cor ve-
Sup. 14. b ſtrum: & gaudium veſtrum nemo tol-
mat. 7. a. let à vobis. Et in illo die me non inter-
21. c. mar rogabitis quicquam. ‖Amen amen dico
11. c. luc. vobis=ſiquid) petieritis patrem in no-
11. b. ia. 12 mine meo, dabit vobis. * Vſque modo
=ꝙ quęcũ nõ petiſtis quicquam in nomine meo.
que Petite, & accipietis: vt gaudium ve-
*Sed ſtrum ſit plenum. Hæc in prouerbiis lo
D cutus ſum vobis. Venit hora cum iam
non in prouerbiis loquar vobis, ſed pa
lam de patre meo annuntiabo vobis.
in illo die in nomine meo petetis, &
non dico vobis, quia ego rogabo pa-
trem de vobis, ipſe enim pater amat
vos, quia vos me amaſtis, & credidiſtis
quia à deo exiui. Exiui à patre & veni
in mundum: iterum relinquo mũdum,
& vado ad patrem. Dicunt ei diſcipu-
li eius, Ecce nunc palam loqueris, &
prouerbium nullum dicis. nunc ſci-
mus quia ſcis omnia, & non opus eſt
tibi vt quis te interroget. in hoc cre-
dimus ꝙ à deo exiſti. Reſpondit eis Ie
Mat. 26. c ſus, Modo creditis? ‖ Ecce venit hora,
mar. 24. c & iam venit, vt diſpergamini vnuſ-
quiſque in propria: & me ſolum relin-
quatis: & nõ ſum ſolus, quia pater me-
cum eſt. Hæc locutus ſum vobis, vt in
me pacem habeatis, In mundo præſſu-
ram habebitis: ſed confidite, ego vici
mundum.

CAP. XVII.

☞Oratio Chriſti ad patrem. Vita per
Chriſtum omnibus. Vita æterna vnde
conſequatur. Opus Chriſti. Apoſtoli.
Verba Chriſti quę dedit apoſtolis. O-
rat Chriſtus pro apoſtolis. Iudas periit
Gaudium Chriſti. Apoſtoli odio habiti
à mundo. Sanctificare. Sanctitas Chri-
ſti, noſtra. Oratio Chriſti pro nobis.

HAEc locutus eſt Ieſus: & ſubleua
tis oculis *in cælum dixit, Pater *ſuis
venit hora, =clarifica) filium tu- =glorifi
um, vt filius tuus clarificet te, ſi
cut dediſti ei poteſtatem omnis carnis
vt omne quod dediſti ei, det eis vitam
æternã. Hæc eſt autem vita æterna, Vt
cognoſcant te, ſolum deum verum, &
quẽ miſiſti Ieſum Chriſtum. Ego te cla
rificaui ſuper terram: opꝰ cõſummaui
quod dediſti mihi vt faciam. & nunc
clarifica me tu pater apud temetip-
ſum, claritate quam habui prius quàm
mundus fieret apud te: manifeſtaui no
men tuum hominibus quos dediſti mi
hi de mundo. tui erant: & mihi eos de-
diſti, & ſermonem tuum ſeruauerunt.
Nunc cognouerunt quia omnia quæ
dediſti mihi, abs te ſunt. quia verba
dediſti mihi, dedi eis: & ipſi accepe-
runt & cognouerũt vere quia à te exi- B
ui, & crediderunt quia tu me miſiſti.
Ego pro eis rogo. Non pro mundo ro-
go, ſed pro his quos dediſti mihi, quia
tui ſunt. Et mea omnia, tua ſunt: & tua,
mea ſunt, & clarificatus ſum in eis. Et
iam non ſum in mundo: & hi in mun-
do ſunt, & ego ad te venio. Pater ſan-
cte, ſerua eos in nomine tuo quos dedi
ſti mihi: vt ſint vnum ſicut & nos. Cũ
eſſem cum eis * ego ſeruabam eos in *in mun
nomine tuo. Quos dediſti mihi, ego cu do,
ſtodiui: & nemo ex eis periit, niſi fi-
lius perditionis, ‖vt ſcriptura implea- Pſa. 18
tur. Nunc autem ad te venio: & hæc lo
quor in mundo: vt habeant gaudium
meum impletum in ſemetipſis. Ego de- C
di eis ſermonem tuum: & mundus eos
odio habuit, quia non ſunt de mundo,

ſicut & ego non ſum de mundo. Non
rogo vt tollas eos de mundo, ſed vt ſer
ues eos à malo. De mundo non ſunt: ſi
cut & ego non ſum de mundo. Sancti-
tua fica eos in veritate*. Sermo tuus, veri-
tas eſt. Sicut tu miſiſti in mundum: ita
& ego miſi eos in mundum. Et pro
eis ego ſanctifico meipſum: vt ſint &
ipſi ſanctificati in veritate. Nō pro eis
autem rogo tantum, ſed & pro eis qui
credituri ſunt per verbum eorum in
me: vt omnes vnum ſint, ſicut tu pater
in me & ego in te, vt & ipſi in nobis
vnum ſint: vt credat mundus quia tu
D me miſiſti. Et ego claritatem quam tu
dediſti mihi, dedi eis: vt ſint vnum ſi-
cut & nos vnum ſumus. Ego in eis &
tu in me: vt ſint conſummati in vnum,
& cognoſcat mundus quia tu me miſi
ſti, & dilexiſti eos ſicut & me dilexiſti.
Pater, quos dediſti mihi, volo vt vbi
ſum ego, & illi ſint mecum: vt videant
claritatem meam quam dediſti mihi,
quia dilexiſti me ante conſtitutio-
nem mundi. Pater iuſte, mundus te nō
cognouit, ego autem te cognoui: & hi
cognouerunt quia tu me miſiſti. Et no-
tum feci eis nomen tuum, & notum
faciam: vt dilectio qua dilexiſti me, in
ipſis ſit, & ego in ipſis.

CAP. XVIII.

Chriſtus in orto. Iudas prodit Chri
ſtum. Auricula Malcho abſciſſa. Chri-
ſtus ducitur ad Annam, Caiphas. Pe-
trus Iohānem ſequitur ad domum An-
næ. Annas interrogat Chriſtū. Alapa cæ
ſus Chriſtus quid reſponderit. Chriſtus
ducitur ad Caiphā. Petrus negat Chri-
ſtum. Chriſtus coram Pilato. Chriſtus
rex Iudæorum. Regnum Chriſti. Rex
Chriſtus veritas. Barabban petunt Iu-
dæi.

HAec cum dixiſſet Ieſus, egreſſus
eſt cum diſcipulis ſuis trans tor
rentem Cedron vbi erat ortus,
in quem introiuit ipſe & diſci-
puli eius. Sciebat autem & Iudas qui
at.26.e tradebat eum, locum: quia frequenter
ar.14.c Ieſus conuenerat illuc cum diſcipulis
c.22.d ſuis. Iudas ergo cum accepiſſet cohor-
rincipi tem & à*pontificibus & phariſæis mi-
us ſacer niſtros: venit illuc cum*laternis & faci
otum bus & armis. Ieſus itaque ſciens omnia
ucernis quæ ventura erant ſuper ſe, proceſſit
& dixit eis, Quem quæritis. Reſpōde-
runt ei, Ieſum Nazarenum. Dicit eis Ie
ſus, Ego ſum. Stabat autem & Iudas qui
tradebat eum, cum ipſis. Vt ergo dixit
eis, Ego ſum: abierunt retrorſum, & ce-
ciderunt in terram. Iterum ergo inter-
rogauit eos, Quem quæritis? Illi autem
dixerunt Ieſum Nazarenum. Reſpon-
dit Ieſus, Dixi vobis quia ego ſum. Si er
go me quæritis, ſinite hos abire. Vt im B
pleretur ſermo quem dixit, ||Quia quos Sup,17,c
dediſti mihi non perdidi ex eis quem-
quam. Simon ergo Petrus habens gla-
dium, eduxit eū: & percuſſit pontificis
ſeruum & abſcidit auriculā eius dexte
ram. Erat autē nomen ſeruo, Malchus.
Dixit ergo Ieſus Petro, Mitte gladiū tuū
in vaginam. Calicē quē dedit mihi pa-
ter, non bibam illum? Cohors*autem & *igitur
tribunus & miniſtri Iudæorū cōprehē
derunt Ieſum, & ligauerunt eū: & addu
xerūt eū ad Annam primum. erat enim
ſocer Caiphæ, qui erat pontifex anni il
lius. Erat autem Caiphas ||qui conſilium Supr,11,f.

dederat Iudæis, Quia expedit vnum
hominem*mori pro populo. ¶Sequeba
tur autem Ieſum Simon Petrus, & alius *perdi
diſcipulus. Diſcipulus autem ille erat
notus pontifici, & introiuit cum Ie-

C ſu in atrium pontificis: Petrus autem
Mat.26.g ſtabat ad oſtium foris.|| Exiuit ergo di-
mar.14.g ſcipulus alius qui erat notus pontifici,
luc.22.f. & dixit oſtiariæ: & introduxit Petrũ.
Dixit ergo Petro ancilla oſtiaria, Nun-
quid & tu ex diſcipulis es hominis iſti
us? Dicit ille, Non ſum. Stabant autem
ſerui & miniſtri ad prunas, quia frigus
erat, & calefaciebant ſe. erat autem cũ
eis & Petrus, ſtãs, & calefaciẽs ſe. ¶Põ-
tifex ergo interrogauit Ieſum de diſci
pulis ſuis, & de doctrina eius. Reſpon-
dit ei Ieſus, Ego palã locutus ſum mũ-
do, ego ſemper docui in ſynagoga & in
D templo quo omnes Iudæi conueniunt:
& in occulto locutus ſum nihil. Quid
me interrogas? interroga eos qui audie
rũt quid locutus ſum ipſis, ecce, hi ſci-
unt quæ dixerim ego. Hæc autem cum
dixiſſet, vnus aſſiſtẽs miniſtrorum de
dit alapam Ieſu, dicens, Sic reſpondes
põtifici? Reſpondit ei Ieſus, Si male lo-
cutus ſum teſtimonium perhibe de ma
Mat.26.f lo. ſi autem bene, quid me cædis? Et mi
mar.14.f ſit eum Annas ligatum ad Caiphã pon
luc.22.f. tificem. Erat autem Simon Petrus ſtãs

Mat.26.g & calefaciens ſe.|| Dixerunt ergo ei, Nũ
mar.14.g quid & tu ex diſcipulis eius es? Nega-
luc.22.f. uit ille & dixit, Non ſum. Dicit ei vnus
ex ſeruis pontificis, cognatus eius cu-
ius abſcidit Petrꝰ auriculã, Nõne ego E
te vidi in orto cũ illo? Iterum ergo ne-
gauit Petrus: & ſtatim gallus cantauit.
¶||Adducũt ergo Ieſum à Caipha in prę Mat.2
torium. Erat autẽ mane: & ipſi non in- mar.2
troierunt in prætoriũ, vt non cõtami- luc.22
narentur, ſed vt manducarent paſcha.
Exiuit ergo Pilatus ad eos foras, & di-
xit, Quam accuſationem affertis aduer
ſus hominẽ hunc? Reſponderunt & di-
xerunt ei, Si non eſſet hic malefactor,
non tibi tradidiſſemus eum. Dixit er-
go eis Pilatus, Accipite eum vos, & ſe- F
cundum legẽ veſtrã iudicate eũ. Dixe-
runt ergo ei Iudæi, Nobis nõ licet in-
terficere quẽquam.|| Vt ſermo Ieſu im-
pleretur quẽ dixit, ſignificans qua mor Mat.26
te eſſet moriturus.|| Introiuit ergo ite- mat.27
rum in prætorium Pilatus: & vocauit mar.2
Ieſum, & dixit ei, Tu es rex Iudæorũ? luc.23
Reſpondit Ieſus, A temetipſo hoc dicis
an alii tibi dixerunt de me? Reſpondit
Pilatus, Nũquid ego Iudæus ſum? Gẽs
tua & pontifices tradiderunt te mihi.
Quid feciſti? Reſpondit Ieſus, Regnum
meũ non eſt de hoc mundo. ſi ex hoc
mundo eſſet regnũ meũ, miniſtri mei
vtique decertarent vt non traderer Iu
dæis, nunc autem regnum meum non
eſt hinc. Dixit itaque ei Pilatus, Ergo G
rex es tu? Reſpõdit Ieſus, Tu dicis: quia
rex ſum ego. Ego in hoc natus ſum, &
ad hoc veni in mundũ: vt teſtimoniũ
perhibeã veritati: omnis qui eſt ex ve
ritate, audit vocẽ meam. Dicit ei Pila-
tus, Quid eſt veritas? cum hoc dixiſſet,
iterum exiuit ad Iudæos, Et dixit eis,
Ego nullam inuenio in eo cauſam.|| Eſt Mat.27
autem conſuetudo vobis vt vnum di- mar.2
mittam vobis in paſcha. vultis ergo di luc.23.
mittam vobis regem Iudęorum? Clama
uerunt rurſum omnes dicentes, Non
hunc, ſed Barabbam. Erat autem Ba-
rabbas latro.

CAP. XIX.

☞Flagellatur Chriſtus, & coronatur ſpinis. Iudæi petunt Chriſtum crucifigi. Pilatus timens interrogat Chriſtũ. Poteſtas à deo. Peccatum Iudæ. Chriſtus crucifigendus traditur Iudæis. Titulus crucis Chriſti. Veſtimenta Chriſti diuidũtur. Matrẽ cõmendat Iohãni Chriſtus. Potatus aceto Chriſtus mori-

tur. Crura latronibus franguntur. Latus
Chriſti lancea aperitur. Ioſeph ab Ari-
mathæa, Nicodemus, ſepelit Chriſtus.

at,27.e. ar,15.b. TVnc ergo apprehēdit Pilatus Ie
ſum, & flagellauit. Et milites ple-
ctentes coronam de ſpinis, impo
ſuerunt capiti eius: & veſte pur-
purea circundederunt eum. Et venie
bant ad eum, & dicebant, Aue rex Iu-
dæorum, & dabant ei alapas. Exiuit er-
go iterū Pilatus, & dicit eis, Ecce addu
co vobis eū foras, vt cognoſcatis quia
in eo nullam inuenio cauſam. Exiuit er
go Ieſus foras portans coronā ſpineam,
& purpureum veſtimentū. Et dicit eis,
Ecce homo. Cū ergo vidiſſent eum pō-
tifices & miniſtri, clamabāt dicentes,
Crucifige, crucifige eum. Dicit eis Pi-
B latus, Accipite eum vos: & crucifigite.
ego enim nō inuenio in eo cauſam. Reſ
ponderunt ei Iudæi, Nos legem nō ha
noſtrā bemus & ſecundum legē debet mori,
quia filium dei ſe fecit. ¶Cum ergo au
diſſet Pilatus hunc ſermonē, magis ti-
muit. Et ingreſſus eſt prætorium iterū:
& dicit ad Ieſum, Vnde es tu? Ieſus au
tem reſponſum non dedit ei. Dixit er-
go ei Pilatus, Mihi non loqueris? neſcis
quia poteſtatem habeo crucifigere te,
& poteſtatem habeo dimittere te? Reſ-
pondit Ieſus, Non haberes poteſtatem
aduerſum me vllam, niſi tibi datū eſſet
deſuper. Propterea qui me tradidit ti-
bi, maius peccatum habet. Et exinde *Ex eo
quærebat Pilatus dimittere eum. Iudęi (ſub. tem
autem clamabant, dicentes, Si hunc di pore)
mittis, non es amicus Cæſaris. omnis *dimiſeris
enim qui ſe regē facit, contradicit Cæ- C
ſari. Pilatus autē cum audiſſet hos ſer-
mones, adduxit foras Ieſum: & ſedit p
tribunali, in loco qui dicit Lithoſtrô-
tos, Hebraice Gabbatha. Erat autem pa
raſceue paſchæ hora quaſi ſexta: & di-
cit Iudæis, Ecce rex veſter. illi autē cla
mabant, Tolle tolle: crucifige eum. Di-
cit eis Pilatus, Regem veſtrum crucifi-
gam? Reſponderunt pontifices, Non ha
bemus regem, niſi Cęſarem. Tunc ergo
tradidit eis illum, vt crucifigeretur. D

¶Suſceperunt autem Ieſum: & eduxe- Mat.27.d
runt eum. Et baiulans *ſibi crucem exi mar.15.b
uit in eum qui dicitur Caluarię locum, luc.23.e
Hebraice autem Golgoltha: vbi crucifi *ſuam
xerunt eum, & cum eo alios duos hinc
& hinc, medium autem Ieſum. Scripſit
autem & titulū pilatus: & poſuit ſuper
crucem. Erat autem ſcriptum, Ieſus Na
zarenus rex Iudæorū. Hunc ergo titulū

multi Iudæorum legerũt:quia prope ci
uitatem erat locus vbi crucifixus eſt Ie
ſus.Et erat ſcriptũ Hebraice, Grece,& La
tine. Dicebant ergo Pilato põtifices Iu
dæorum,Noli ſcribere rex Iudæorum:
ſed quia ipſe dixit,Rex ſum Iudęorum.
E Reſpondit Pilatus,Quod ſcripſi ſcripſi.
Mat. 27.d ¶||Milites ergo cum crucifixiſſent eum,
mar.15.b. acceperunt veſtimenta eius (& fece-
luc.23.c runt quatuor partes vnicuiq; militi par
tem)& tunicam.Erat autem tunica in-
*àſummis conſutilis,*deſuper' contexta per totũ.
Dixerunt ergo adinuicem,Non ſcinda
mus eã, ſed ſortiamur de illa cuius ſit,
Pſal,21,c, Vt ſcriptura impleretur, dicens, ||Par-
titi ſunt veſtimenta mea ſibi: & in ve-
ſtem meam miſerunt ſortem.Et milites
quidem hæc fecerunt. ¶Stabant autem
iuxta crucem Ieſu mater eius, & ſoror
matris eius , Maria Cleophæ , & Maria
Magdalene.Cum vidiſſet ergo Ieſus ma
*aſtantẽ trem & diſcipulum *ſtantem'quẽ dili-
gebat,dicit matri ſuæ,Mulier, ecce fi-
lius tuus.Deinde dicit diſcipulo , Ecce
mater tua. Et ex illa hora accepit eam

*ille F diſcipulus*in *ſua'. ¶Poſtea ſciens Ie-
*.i.ſuã ius ſus quia omnia iam conſummata ſunt,
Pſa,68,e, ||vt conſummaretur ſcriptura dicit,Si-
tio. Vas autem erat poſitum aceto ple-

num. Illi *autem' ſpongiam *plenam' *igi
aceto,hyſſopo circumponentes,obtule *im
runt ori eius.Cum ergo accepiſſet Ieſus
acetum,dixit,Cõſummatum eſt. Et in-
clinato capite tradidit ſpiritũ. ¶Iudæi
ergo(quoniã paraſceue erat)vt non re-
manerent in cruce corpora ſabbatho
(erat enim magnus dies ille ſabbathi)
rogauerunt Pilatũ,vt frangerentur eo-
rum crura & tollerentur. Venerunt er
go milites: & primi quidem fregerunt
crura,& alterius qui crucifixus eſt cum
eo.Ad Ieſum autẽ cum veniſſent, vt vi
derunt eum iam mortuum, non frege-
runt eius crura:ſed vnus militum lãcea G
latus eius *aperuit', & continuo exiuit *pup
ſanguis & aqua.Et qui vidit teſtimoniũ
perhibuit:& verum eſt teſtimoniũ eius
Et ille ſcit quia vera dicit:vt & vos cre
datis.Facta ſunt enim hæc vt ſcriptura Exo.1
impleretur , ||Os non comminuetis ex num.
eo. Et iterũ alia ſcriptura dicit, || vide- Zac.

bunt in quẽ *tranſfixerunt'. ¶||Poſt hęc *expu
autem rogauit Pilatum Ioſeph ab Ari- runt.
mathæa. (*eo quòd 'eſſet diſcipulus Ie- Mat. 2
ſu,occultus autem propter metum Iu- mar.15
dæorũ)vt tolleret corpus Ieſu.Et per- luc.23.
miſit Pilatus.▸ venit ergo,& tulit cor- *cum
pus Ieſu' . Venit autem & Nicodemus

...3.a. qui venerat ad Ieſum nocte primum, ferens mixturam mirrhæ & aloes quaſi libras centum: acceperunt autē corpus Ieſu, & ligauerunt illud linteis cū aromatibus, ſicut mos eſt Iudæis ſepelire. Erat autem in loco vbi crucifixus eſt, ortus: & in orto monumētum nouum, in quo nōdum quiſquā poſitus erat. Ibi ergo propter paraſceuen Iudæorū, quia iuxta erat monumētū poſuerūt Ieſum.

CAP. XX.

Maria Magdalene ad ſepulchrum. Petrus & Iohannes currunt ad ſepulchrum. Apoſtoli igorantes reſurrectionem. Maria Magdalene plorat ad ſepulchrum. Angeli. Ieſus Magdalenam alloquitur. Reſurrexit Chriſtus. Chriſtus cōſpicitur ab apoſtolis. Apoſtolis datur ſpiritus ſanctus, & claues. Thomas. Thomas corripitur à Chriſto. Credere. Ieſus Chriſtus eſt vita æterna.

ar.16.a. c.24.a. bbatho um

Vna ||autem °ſabbathi⁾ Maria Magdalene venit mane cū adhuc tenebræ eſſent ad monumentū: & vidit lapidē ſublatū à monumento. Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad aliū diſcipulū quem amabat Ieſus: & dicit illis, Tulerūt dominū de monumento, & neſcimus vbi poſuerunt eū. ¶Exiit ergo Petrus & ille alius diſcipulus, & venerunt ad monumentum. Currebant autē duo ſimul: & ille alius diſcipulus præcucurrit citius Petro, & venit °primus⁾ ad monumentū. °prior
Et cū ſe inclinaſſet, videt poſita linteamina: non tamen introiuit. B Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introiuit in monumentū, & vidit linteamina poſita, & ſudariū quod fuerat ſuper caput eius, nō cum linteaminibus poſitū, ſed ſeparatim inuolutū in vnum locū. Tūc ergo introiuit & ille diſcipulus qui venerat primus ad monumentum: & vidit & credidit. nondum enim ſciebant ſcripturam quia oporteret eum à mortuis reſurgere. Abierunt ergo iterū diſ- C
cipuli ad ſemetipſos. ¶||Maria autē ſta- Matt.28.a
bat ad monumentū, foris plorans. Dum mar.16.b
ergo fleret, inclinauit ſe & proſpexit in monumētum: & vidit duos angelos in albis ſedentes, vnum ad caput & vnum ad pedes vbi poſitū fuerat corpus Ieſu. Dicunt ei illi, Mulier, quid ploras? Dicit eis, Quia tulerūt dominū meum: & neſcio vbi poſuerunt eum. Hæc cum dixiſſet conuerſa eſt retrorſum, & vidit Ieſum ſtantem: & non ſciebat quia Ieſus eſt. Dicit ei Ieſus, Mulier, quid plo- D
ras? quem quæris? Illa exiſtimans quia or- °aſporta-
tulanus eſſet, dicit ei, Domine, ſi tu °ſu- ſti
ſtuliſti⁾ eū, dicito mihi vbi poſuiſti eū: & ego eum tollā. Dicit ei Ieſus, Maria. Conuerſa illa dicit ei, Rabboni, quod dicitur magiſter. Dicit ei Ieſus, Noli me tangere (nondum enim aſcendi ad patrem meum) vade autem ad fratres meos, & dic eis, Aſcendo ad patrē meū & patrem veſtrum, deū meum & deum E
veſtrum. Venit Maria Magdalene annuntians diſcipulis, Quia vidi dominū, Mat.16.e.
& hæc dixit mihi. ¶||Cum ergo ſero eſ- luc.24.f
ſet die illo, vna ſabbathorum, & fores eſſent clauſæ, vbi erant diſcipuli congregati propter metum Iudæorum: venit Ieſus, & ſtetit in medio, & dicit eis, Pax vobis. Et cum hæc dixiſſet, oſtendit eis manus & latus. ¶||Gauiſi ſunt ergo diſcipuli viſo domino. ¶Dixit ergo eis iterum, Pax vobis: ſicut miſit me pater & ego mitto vos. Hæc cum dixiſſet inſufflauit: & dicit eis, Accipite ſpiritum ſanctum: ||quorū remiſeritis pec- 1.cor.15.a

Mat.18.c. cata, remittunt eis: || & quorũ retinueri
F tis, retenta ſunt. ¶Thomas autem vnus
=Gemellus, ex duodecim qui dicitur =Didymus›, nõ erat cũ eis quando venit Ieſus. Dixerunt ergo ei alii diſcipuli. Vidimus dominum. Ille autem dixit eis, Niſi videro in manibus eius =fixurã›clauorum, & mittam digitũ meum in =locum›clauorum, & mittam manum meam in latus eius: non credam. ¶Et poſt dies octo, iterum erant diſcipuli eius intus: & Thomas cũ eis. Venit Ieſus ianuis clauſis, &
=veſtigiũ
=veſtigiũ
G ſtetit in medio, & dixit eis, Pax vobis. Deinde dicit Thomę, Infer digitum tuũ huc, & vide manus meas, & affer manũ tuam, & mitte in latus meũ: & noli eſſe =incredulus›, ſed fidelis. Reſpõdit Thomas, & dixit ei, Dominꝰ meus, & deus meus. Dicit ei Ieſus, Quia vidiſti me Thoma, credidiſti: beati qui non viderunt & crediderunt. ¶Multa quidem & alia ſigna fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorũ, quę non ſunt ſcripta in libro hoc. Hæc autẽ ſcripta ſunt, vt credatis quia Ieſus eſt Chriſtus filius dei: & vt credentes, vitam habeatis in nomine eius.
=infidelis,

CAP. XXI.

Piſcantibus Petro & aliis apparet Chriſtus. Piſciũ multitudo. Petrꝰ. Amor in Chriſtum paſtori euangelico neceſſarius. Petri mors prædicitur. Iohannes.

Poſtea manifeſtauit ſe iterum Ieſus *ad mare Tiberiadis. Manifeſtauit autem ſic, Erant ſimul Simõ Petrus & Thomas qui dicitur =Didymus›, & Nathanael qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex diſcipulis eius duo. Dicit eis Simõ Petrus, Vado piſcari. Dicũt ei, Venimus & nos tecũ. Et exierunt & aſcenderunt in nauim*: & illa nocte nihil prendiderunt. Mane autem iam facto ſtetit Ieſus in littore: non tamen cognouerunt diſcipuli quia Ieſus eſt. Dicit ergo eis Ieſus, Pueri, =nunquid› pulmentariũ habetis? Reſponderunt ei, Nõ. *Dixit eis, Mittite in =dexteram›nauigii rete: & inuenietis. Miſerunt ergo: & iam nõ valebãt illud trahere præ multitudine piſcium. Dicit ergo diſcipulus ille quem diligebat Ie-
* diſcipulis.
=Gemellus,
=nũ quod
*Ille autẽ
=dexteras partes
B ſus, Petro, Dominus eſt. Simon Petrus cum audiſſet quia dominus eſt: =tunica›ſuccinxit ſe (erat enim nudus) & miſit ſe in mare. Alii autem diſcipuli na-
=pallio
uigio venerunt (non enim longe erant à terra, ſed =quaſi cubitis ducentis) trahentes rete piſcium. Vt ergo deſcenderunt in terram, =viderunt›prunas poſitas, & piſcem ſuperpoſitũ & panẽ. Dicit eis Ieſus, Afferte de piſcibus quos prendidiſtis nunc. Aſcẽdit Simon Petrus, & traxit rete in terram, plenũ magnis piſcibus, centum quinquaginta tribus. Et cum =tanti›eſſent, non eſt ſciſſum rete. Dicit eis Ieſus, Venite, prandete. Et nemo audebat =diſcentium› interrogare eum, Tu quis es? ſcientes quia dominus eſt. Et venit Ieſus, & accepit panem & dabat eis, & piſcem ſimiliter. =Hoc iam tertio› manifeſtatus eſt Ieſus diſcipulis ſuis cum ſurrexiſſet à mortuis. ¶Cum
=circ
=vid
=tot
=diſci lorum
=Hac tertia
C
ergo prandiſſent, dicit Simoni Petro Ieſus, Simon =Iohãnis›diligis me plus his? Dicit ei, Etiam domine, tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce agnos meos. Dicit ei =iterum›, Simon Iohãnis diligis me? Ait illi, Etiam domine: tu ſcis quia amo te. Dicit ei, =paſce agnos meos›. Dicit ei tertio, Simon Iohannis amas me? Contriſtatus eſt Petrus quia dixit ei tertio, amas me: & dixit ei, Domine, tu omnia ſcis: tu ſcis quia amo te. Dicit ei, Paſce oues meas. || Amen amen dico tibi, cum eſſes iunior cingebas te, & ambulabas =vbi› volebas: cum autem ſenueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet quó tu nõ vis. Hoc autẽ dixit, ſignificans qua morte =clarificaturus› eſſet deum. Et cũ hoc dixiſſet, dicit ei, Sequere me. ¶Et conuerſus Petrus vidit
=Iona & infi
=ſecũd
=Reges
2.Pet.
=quo
=glorifi turus
D
illum diſcipulum quẽ diligebat Ieſus, ſequentem, qui & =recubuit› in cœna ſuper pectus eius, & dixit, Domine quis eſt qui tradet te? Hunc ergo cum vidiſſet Petrus, dicit Ieſu, Domine hic autẽ quid? Dicit ei Ieſus, Si eũ volo manere donec veniam: quid ad te? tu me ſequere. =Exiuit ergo ſermo›iſte inter fratres quia diſcipulus ille non moritur. Et nõ dixit ei Ieſus, Non moritur, ſed, Si eum volo manere donec veniã, quid ad te? Hic eſt diſcipulus ille qui teſtimoniũ perhibet de his, & ſcripſit hæc: & ſcimus quia verum eſt teſtimonium eius. Sunt autem & alia multa quę fecit Ieſus: quę ſi ſcribantur per ſingula, nec ipſum arbitror mundum =capere poſſe› eos qui ſcribendi =ſunt›, libros.
=recidi
=Permauit ergo rumor
=captur
=forent

Acta Apoſtolorum.

CAP. I.

Baptiſmus ſpiritus ſancti. Tempus. Teſtes Chriſti apoſtoli. Aſcenſio Chriſti in cælum. Apoſtoli in Ieruſalem, expectant ſpiritum ſanctū. Maria. Oratio Petri ad apoſtolos vt pro Iuda ſubſtitueretur aliquis. Iudas ſuſpēſus. Oratio apoſtolorum. Sors. Mathias.

P°RIMVM' quidem ſermonē feci de omnibus, ô Theophile quæ cœpit Ieſus facere & docere, vſq; in diem° qua præcipiens apoſtolis per ſpiritum ſanctum, quos elegit', aſſumptus eſt: quibus & præbuit ſeipſum viuum poſt paſſionem ſuā in multis argumentis' per dies quadraginta apparens eis, & loquens de regno dei. Et °conueſcens', præcepit eis, ab Ieroſolymis ne diſcederent, ſed expectarent promiſſionem patris, ‖Quam audiſtis (inquit) per os meum: quia Iohānes quidē baptizauit aqua, vos autem‖baptizabimini ſpiritu ſancto, nō poſt multos hos dies. ¶Igitur °qui cōuenerant' interrogabant eum, dicentes, Domine, °ſi' in tempore hoc reſtitues regnum °Iſrael'? Dixit autem eis, Non eſt veſtrum noſſe tempora vel °monumenta' quæ pater poſuit in ſua ipſius poteſtate: ſed accipietis °virtutē' ſuperuenietis ſpiritus ſancti in vos, & eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in omni Iudæa, & Samaria. & vſque ad vltimum terræ. ¶‖Et cum hæc dixiſſet, videntibus illis eleuatus eſt: & nubes ſuſcepit eum ab oculis eorum. Cumq; intuerentur in cælum, euntem illum: ecce duo viri aſtiterunt iuxta illos in veſtibus albis, qui & dixerunt, Viri Galilæi, quid ſtatis aſpicientes in cælum? hic Ieſus qui aſſumptus eſt à vobis in cælum, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eū
B euntem in cælū. ¶Tunc reuerſi ſunt Ieroſolymam à monte qui vocatur Oliueti, qui eſt iuxta Ieruſalem, ſabbathi habens iter. Et cum introiſſent, in cœnaculum aſcenderunt vbi manebat Petrus & Iohannes, & Iacobus & Andreas, Philippus & Thomas, Bartholomæus & Matthæus, Iacobus Alphæi & Simon Zelotes, & Iudas Iacobi. hi omnes erant perſeuerantes vnanimiter in C
oratione+ cum mulieribus & Maria matre Ieſu, & fratribus eius. ¶In diebus his exurgēs Petrus in medio °fratrum' dixit (Erat autem turba hominum ſimul, fere centum viginti) Viri fratres, °oportet' impleri ſcripturam + ‖quam prædixit ſpiritus ſanctus per os Dauid de Iuda‖qui fuit dux eorum qui comprehenderunt Ieſum: qui connumeratus erat in nobis, & ſortitus erat °ſortem' miniſterii huius. ‖Et hic quidem poſſedit agrum de mercede iniquitatis, & ſuſpenſus crepuit medius: & diffuſa ſunt omnia viſcera eius. Et notum factum eſt omnibus habitantibus Ieruſalem: ita vt appellaretur ager ille, lingua °eorum', Hacel-dema, hoc eſt, ager ſanguinis. Scriptum eſt enim in libro Pſalmorum, ‖Fiat commoratio eorum deſerta: & non ſit qui inhabitet in ea. ‖Et epiſcopatum eius accipiat alter. Oportet ergo ex his viris qui nobiſcū ſunt °congregati' in omni tempore quo intrauit & exiuit inter nos dominus Ieſus, incipiens à baptiſmate Iohannis D
vſque in diem qua aſſumptus eſt à nobis, teſtem reſurrectionis eius nobiſcū fieri vnum °ex iſtis'. Et ſtatuerūt duos, Ioſeph, qui vocabatur Barſabas, qui cognominatus eſt iuſtus: & Mathiam. Et °orantes' dixerunt, Tu domine qui corda noſti omniū, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum, accipere °locum' miniſterii huius & apoſtolatus, de quo præuaricatus eſt' Iudas vt abiret in locum ſuū. Et dederunt ſortes eis: & cecidit ſors ſuper Mathiam, & °annumeratus' eſt cum vndecim apoſtolis.

+ & obſecratione. ° diſcipulorum, °oportebat. +hanc. pſal. 40 c. ioh. 18. a. °partem. Mat. 27. a. °illis vernacula. pſal. 68. e. pſal. 108 b. °verſati. ° quēpiā, °cū oraſſent. °ſortem. °excidit, °ſuffragiis additus.

CAP. II.

Spiritus ſanctus miſſus in apoſtolos, Apoſtoli, ebrii exiſtimantur, accepto ſpiritu ſancto. Prædicante Petro, conuerſi ad Chriſtum multi. Salus. Chriſtus à deo datus nobis in ſalutem. Reſurrectio. Dauid. Ieſus, eſt Chriſtus. Pœnitētia. Baptiſmꝰ. Remiſſio peccatorū. Promiſſiōes de Chriſto Iudęis & gētibꝰ. Oratio. Cōmunia oīa. Vnanimitas. Panis. Cordis ſimplicitas. Fides à deo,

ᵉcōpleret ET cumᵉcomplerenturʾ dies pente
ᵉvnani- coſtes, erant omnesᵉpariterʾin eo
miter dem loco: ||& factus eſt repente
Mat.3.c. de cælo ſonus, tanquam aduentē
mar. 1.b. tis ſpiritus vehementis, & repleuit to-
l.3.c.10.1 tam domum vbi erant ſedentes. Et ap-
d.ſup.1.a paruerunt illisᵉdiſpertitæʾlinguæ tan-
infr.11.b. quam ignis, ſeditq; ſuper ſingulos eorū
19.a. & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, &
ᵉdiuiſæ cœperunt loquiᵉvariisʾ linguis prout
ᵉaliis ſpiritusᵉſanctusʾdabat eloqui illis. ¶Erāt
ᵉiſte autem in Ieruſalem habitantes Iudæi,
viri religioſi ex omni natione quæ ſub
cælo eſt. Facta autem hac voce conue-
nit multitudo, & mente confuſa eſt,
quoniam audiebat vnuſquiſque lingua
ſua illos loquentes. Stupebant autem
*īter ſeſe omnes, & mirabantur, *dicentes, Non
B ne ecce omnes iſti qui loquuntur, Ga-
ᵉaudim9 lilæi ſunt? & quomodo nos ᵉaudiuimus
eos ꝑpria vnuſquiſque linguam noſtramʾ, in qua
quiſq; lin nati ſumus? Parthi, & Medi, & Aelami-
gua, tæ, & qui habitant Meſopotamiam, Iu-
dæam, & Cappadociam, Pontum, &
Aſiam, Phrygiam, & Pamphiliam, Ae-
gyptum, & partes Libyæ quæ eſt cir-
ca Cyrenen, & aduenæ Romani, Iu-
dæi quoque & Proſelyti, Cretes, & Ara
bes: audimus eos loquentes noſtris
ᵉmagnifi linguisᵉmagnaliaʾdei. Stupebant autē
ca omnes, & admirabantur, ad inuicem di
centes, Quidnam vult hoc eſſe? Alii
autem irridentes dicebant, Muſto ple
ni ſunt iſti. ¶Stans autem Petrus cum
vndecim, leuauit vocem ſuam, & locu
tus eſt eis, Viri Iudæi, & qui habitatis
C Ieruſalem vniuerſi, hoc vobis notum
ſit, & auribus percipite verba mea. Nō
ᵉexiſti- enim, ſicut vosᵉæſtimatisʾ, hi ebrii ſūt,
matis, cū ſit hora diei tertia: ſed hoc eſt quod
Ioel.2.g. dictum eſt per prophetam Ioel, ||Et erit
in nouiſſimis diebus, dicit dominus:
effundam de ſpiritu meo ſuper omnē
carnem: & prophetabunt filii veſtri &
filiæ veſtræ, & iuuenes veſtri viſiones
videbunt, & ſeniores veſtri ſomnia
ſomniabunt. Et quidem ſuper ſeruos
meos, & ſuper ancillas meas in diebus
illis effundam de ſpiritu meo, & pro-
phetabunt: & dabo prodigia in cælo
ſurſum, & ſigna in terra deorſum, ſan-
guinem & ignem & vaporem fumi. Sol
conuertetur in tenebras, & luna in
*ille ſanguinem, antequam veniat dies *do

mini magnus, & manifeſtus. Et erit
||omnis quicunque inuocauerit nomen RO.10
domini, ſaluus erit. Viri Iſraelitæ au D
dite verba hæc, Ieſum Nazarenum,
virum ᵉapprobatūʾá deo ᵉin vobisʾvir ᵉexibi
tutibus & prodigiis & ſignis quæ fe- (deſig
cit deus per illum in medio veſtri, ſi- tum.
cut vos ſcitis: hunc definito conſilio ᵉerga v
& præſcientia dei traditum, per ma-
nus iniquorumᵉaffligentesʾ interemi- ᵉcū a
ſtis. quem deus ſuſcitauit ſolutis dolo- piſſetis
ribus inferni ᵉiuxta quodʾ impoſſibile crucifi
erat teneri illum ab eo. Dauid enim di ᵉquate
citᵉin eumʾ, || Prouidebā dominum in ᵉde eo
conſpectu meo ſemper: quoniā á dex- Pſal.15
tris eſt mihi ne cōmouear. propter hoc
lætatum eſt cor meū, & exultauit lin-
gua mea: inſuper & caro mea requieſ-
cet in ſpe. Quoniam non derelinques
animā meā in inferno, necᵉdabisʾ ſan- ᵉſines
ctum tuum videre corruptionē. Notas
mihi feciſti vias vitæ: replebis me iu- E
cunditate cum facie tua. Viri fratres,
liceat audenter dicere ad vos de pa-
triarcha Dauid||quoniam & defunctus 3.Reg.2
eſt, & ſepultus eſt: & ſepulchrum e-
ius eſt apud nos vſque in hodiernum
diem. Propheta igitur cum eſſet, &
ſciret quia iureiurando||iuraſſet illi de- Pſal.131
us *de fructu lūbi ᵉeius ſedereʾſuper ſe- *futuri
dē eius, ᵉprouidēsʾ locutus eſt de reſur vt
rectione Chriſti, q; neque derelictus eſt ᵉſui, qu
in inferno, neque caro eius vidit cor- tū ad c
ruptionē. Hūc Ieſum reſuſcitauit deus, nē ſurr
cuius nos omnes teſtes ſumus. Dexte- ctürum
ra igitur dei exaltatus, & promiſſione Chriſtu
ſpiritus ſancti accepta á patre effudit vt ſede
hoc ► donūʾqđ vos videtis & auditis. ret
Nō enim Dauid aſcēdit ī cælū: dicit au ᵉpræſci
tē ipſe, ||Dixit dñs domino meo, ſede á Pſal.15.
dextris meis, Donec ponā inimicos tu inf.13.c.
os ſcabellū pedum tuorum. Certiſſime Pſ.109.
ſciat ergo omnis domus Iſrael quia &
dominum meum, & Chriſtum fecit F
deus, hunc Ieſum, quem vos crucifi-
xiſtis. His autem auditis cōpuncti ſunt
corde, & dixerunt ad Petrum & ad re
liquos apoſtolos, Quid faciemus viri
fratres? Petrus ait ad illos, Pœnitentiā
(inquit) agite, & baptizetur vnuſquiſ-
que veſtrum in nomine Ieſu Chriſti
in remiſſionem peccatorum veſtrorū:
& accipietis donū ſpiritus ſancti. Vo-
bis eſt enim facta repromiſſio, & fi-

iis veſtris, & omnibus qui longe ſunt, quoſcunque aduocauerit dominus deus noſter. Aliis etiam verbis plurimis teſtificatus eſt, & exhortabatur eos, dicens, Saluamini à generatione iſta praua. Qui ergo *receperunt ſermonẽ eius, baptizati ſunt: & appoſitæ ſunt in die illa animæ circiter tria millia. ¶Erant autem perſeuerantes in doctrina apoſtolorum, & communicatiõe & fractione panis & orationibus. Fiebat autem omni animæ timor: multa quoque prodigia & ſigna per apoſtolos fiebant in Ieruſalem, & metus erat magnus in vniuerſis. Omnes etiam qui credebant, erant pariter, & habebãt omnia communia. Poſſeſſiones & ſubſtantias vendebant, & diuidebant illa omnibus, prout cuique opus erat. Quotidie quoque perdurantes vnanimiter in templo, & frangentes ⸗circa⸣ domos panem, ſumebant cibum cum exultatione & ſimplicitate cordis collaudantes deum, & habentem gratiam ad omnem plebem. Dominus autem augebat qui ſalui fierent quotidie in⸗idipſum⸣.

G

CAP. III.

Claudus ſanatur in nomine Chriſti. Argentum. Aurum. Laus deo. Teſtes. Fides. Ignorantes Iudæi. Scripturę impletæ. Pœnitentia. Moyſi de Chriſto prophetia. Audiendus Chriſtus. Pœnitentia.

PEtrus autem & Iohannes *aſcendebant in templum, ad horã orationis nonam. Et quidam vir qui erat claudus ex vtero matris ſuæ, baiulabatur: quem ponebant quotidie ad portam templi, quæ dicitur Specioſa, vt peteret eleemoſynam ab introeuntibus in templum. Is cum vidiſſet Petrum & Iohannem⸗incipientes introire⸣ in templum, rogabat vt eleemoſynam acciperet. Intuens autem in eum Petrus cũ Iohanne, dixit, Reſpice in nos. At ille intẽdebat in eos, ſperãs ſe aliquid accepturũ ab eis. Petrus autẽ dixit: Argẽtũ & aurũ non eſt mihi: qđ autẽ habeo, hoc tibi do: In nomine Ieſu Chriſti Nazareni ſurge, & ambula Et apprehẽſa manu eius dextra, alleuauit eũ, & protinus cõſolidatæ ſunt⸗baſes eius & plantæ⸣. Et exiliẽs ſtetit, & ambulabat: & intrauit cũ illis in templum ambulans, & exiliens, & laudans deum. Et vidit omnis populus eum ambulantem, & laudantem deum. ⸗Cognoſcebant⸣ autem illum quòd ipſe erat qui ad eleemoſynam ſedebat ad Specioſam portam templi: & impleti ſunt ⸗ſtupore & extaſi⸣ in eo quod contigerat illi. Cum teneret autem * Petrum & Iohannem, concurrit omnis populus ad eos ad porticum quæ appellatur Salomonis, ſtupentes. Videns autem Petrus, reſpondit ad populum, Viri Iſraelitæ quid miramini in hoc, aut nos quid intuemini, quaſi noſtra ⸗virtute aut poteſtate⸣ fecerimus hunc ambulare? Deus Abraham, & deus Iſaac, & deus Iacob, deus patrum noſtrorum glorificauit filium ſuum Ieſum, quem vos quidem tradidiſtis & negaſtis ante faciem Pilati, ⸗iudicante illo dimitti⸣. Vos autem ſanctum & iuſtum negaſtis, & petiſtis virum homicidam donari vobis: authorem vero vitæ interfeciſtis, quem deus ſuſcitauit à mortuis, cuius nos teſtes ſumus. Et in fide nominis eius, hunc quem vos videtis & noſtis, ⸗confirmauit⸣ nomen eius: & fides quæ per eum eſt, dedit illi integram ſanitatem iſtam in conſpectu omnium veſtrum. Et nunc fratres ſcio quia per ignorantiam feciſtis, ſicut & principes veſtri. Deus autem quæ prænuntiauit per os omnium ſuorum prophetarum pati Chriſtum ſuum, impleuit ſic. Pœnitemini igitur & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra: vt cum venerint tempora⸗refrigerii⸣ à cõſpectu domini & miſerit eũ qui+prædicatus eſt vobis Ieſũ Chriſtũ, quẽ oportet quidẽ cælum ſuſcipere vſque in tẽpora reſtitutionis omnium quæ locutus eſt deus per os ſãctorũ ſuorũ à ſeculo ꝓphetarũ. Moyſes quidẽ+dixit, ||Quoniã prophetã ſuſcitabit vobis dominus deus veſter de fratribus veſtris⸗tanquã me⸣: ipſum audietis iuxta omnia quæcunque locutus fuerit vobis. Erat autem: omnis anima quæ non audierit prophetam illũ, exterminabitur de plebe. Et omnes ꝓphetæ à Samuel, & deinceps ⸗qui⸣ locuti ſunt, etiã annũtiauerũt dies iſtos. Vos eſtis filii prophetarũ & teſtamẽti

B

C

D

Marginal notes: ⸗agnouerunt; ⸗admiratione & ſtupore; *qui ſanatus fuerat claudus; ⸗potẽtia aut religione; ⸗cũ iudicaſſet eſſe abſoluendum. Mat. 27. c; mar. 15. b; luc. 23. c. iohã. 18. g; ⸗cõſolidauit; ⸗refrigerationis; +ante; * ad patres. Deut. 18 c; ⸗mei ſimilem; ⸗quotquot.

Left margin fragments: iter; ſin-; rega; ul.; eſſu; æ il; ic ta

* teſtatus eſt quod *diſpoſuit ᐣdeus ad patres noſtros dicens ad Abraham, ‖Et in ſemine tuo
Gen.22.c benedicētur omnes familiæ terræ. Vobis primum deus ſuſcitās filium ſuum
*Ieſum * miſit eum benedicentem vobis: vt cōuertat ſe vnuſquiſque à nequitia ſua.

CAP. IIII.

☞ Petrus cum Iohanne incarceratur. Fides. Petrus & Iohannes confitentur Chriſtum eſſe ſolum ſaluatorem. Lapis reprobatus. Inhibetur Petro & Iohanni ne Ieſum prædicent. Oratio apoſtolorum. Locus pſalmi ſecundi exponitur. Iudæi conſilio dei occiderūt Chriſtum. Miracula. Spiritus ſanctus. Communia omnia. Reſurrectio. Egens nullus inter primos Chriſtianos. Vendere poſſeſſiones. Barnabas.

A
*illis Loquentibus autem illis ad populum, ſuperuenerunt * ſacerdotes & magiſtratus templi & ſadducæi dolentes ꝙ docerent populum,
*nomiē & annuntiarent in *Ieſu reſurrectionē ex mortuis: & iniecerūt in eos manus, & poſuerunt eos in cuſtodiam in craſtinum. erat autem iam veſpera. Multi autem eorum qui audierant verbum, crediderunt: & factus eſt numerus virorum quaſi quinque millia. ¶Factum
*poſtero die eſt autem *in craſtinum diem ᐣ vt congregarentur principes eorum, & ſeniores, & ſcribæ in Ieruſalem, & Annas princeps ſacerdotum, & Caiphas, & Iohannes, & Alexander, & quotquot
B erant de genere ſacerdotali. Et ſtatuentes eos in medio, interrogabāt, In qua
*potentia *virtute ᐣ aut in quo nomine feciſtis hoc vos? Tunc petrus repletus ſpiritu
*examinamur ſancto dixit ad eos, Principes populi & ſeniores Iſrael, ſi nos hodie *diiudicamur ᐣin benefacto hominis infirmi, *in
*qua ratione quo ᐣiſte ſaluus factus eſt, notum ſit om
* per hūc nibus vobis, & omni plebi Iſrael, ꝙ in
Pſal.117 d nomine domini noſtri Ieſu Chriſti Na
Mat.21.d zareni quem vos crucifixiſtis, quē deus
mar.12.ā. ſuſcitauit à mortuis, *in hoc ᐣ iſte aſtat
luc.20.c. coram vobis ſanus. ‖Hic eſt lapis qui
Iſa, 28.d. *reprobatus ᐣeſt à vobis ædificantibus
1.pet.2.a. qui factus eſt in caput anguli: & nō eſt
rom.9.g. in alio aliquo ſalus. Nec enim aliud no
*reiectus. men eſt ſub cælo datum hominibus, in
* in dicēdo, quo oporteat nos ſaluos fieri. ¶Videntes autem Petri *conſtantiam & Iohānis, comperto ꝙ homines eſſent ſine literis & idiotæ admirabantur, & *cognoſcebantᐣ eos quoniam cum Ieſu fuerant * agnoſcebant
C hominem quoque videntes ſtantem cum eis qui curatus fuerat, nihil poterant contradicere. Iuſſerunt autem eos foras extra conciliū ſecedere: & conferebant ad inuicem dicētes, Quid faciemus hominibus iſtis? quoniam quidem notum ſignum factum eſt per eos omnibus habitantibus Ieruſalem, manifeſtum eſt: & non poſſumus negare. Sed
D ne amplius diuulgetur in populum, *comminemur ᐣeis, ne vltra loquantur in nomine hoc vlli hominum. Et vocantes eos *denuntiauerunt ᐣne omnino loquerentur neque docerent in nomine Ieſu. Petrus vero & Iohannes reſpondentes dixerunt ad eos, *Si iuſtum eſt ᐣin conſpectu dei, vos potius audire quàm deum, iudicate. non enim poſſumus quæ vidimus & audiuimus non loqui. At illi comminantes, dimiſerunt eos: non inuenientes quomodo punirent eos, propter populum, quia om- E
nes *clarificabant id quod factum fuerat ᐣin eo quod acciderat. Annorum enim erat amplius quadraginta homo in quo factum fuerat ſignum iſtud ſanitatis. ¶Dimiſſi autem venerunt ad ſuos: & annuntiauerunt eis *quanta ᐣad eos principes ſacerdotum & ſeniores dixiſſent. Qui cum audiſſent, vnanimiter leuauerunt vocem ad deum, & dixerunt, Domine tu es *qui feciſti cælū & terram, mare, & omnia quæ in eis ſunt, qui ► ſpiritu ſanctoᐣ per os patris noſtri Dauid pueri tui dixiſti, ‖Quare fremuerunt gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt reges terræ, & principes conuenerunt in vnum aduerſus dominum, & aduerſus Chriſtū eius. Conuenerunt enim vere ► in ciuitate iſta ᐣaduerſus ſanctum *puerum ᐣ tuum Ieſum quem vnxiſti, Herodes, & Pontius Pilatus, cum gentibus & populis Iſrael *facere quæ ᐣ manus tua & conſilium tuum *decreuerunt fieri. Et nunc domine reſpice in minas eorum, & da ſeruis tuis cum omni *fiducia ᐣloqui verbum tuum, in eo ꝙ manū tuam extendas ad ſanitates & ſigna & prodigia fieri per nomen ſancti filii tui Ieſu. Et cū oraſſent, motus eſt locus in quo

* minitemur
* præ... perun...
* An iu... ſit
* glori... bāt d...
* quæ
* deus
Pſal.2.
F
* filium
* ad fa... dū qu... cunq...
* priu...
* audac... & infr...

erānt congregati : & repleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & loquebantur verbum dei cum fiducia. ¶Multitudinis autem credentium erat cor vnum & anima vna: nec quiſquam eorum quæ poſſidebat aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia. Et =virtute⁾ magna reddebant apoſtoli teſtimonium reſurrectionis Ieſu Chriſti domini noſtri : & gratia magna erat in omnibus illis. Neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorū aut domorum erāt, vēdentes afferebant pretia eorum quæ vēdebant, & ponebāt ante pedes apoſtolorū. Diuidebatur aūt ſingulis prout cuiq; opus erat. Ioſeph autē qui cognominatus eſt Barnabas ab apoſtolis, (quod eſt interpretatum filius conſolationis) Leuites, Cyprius genere, cum haberet agrum, vendidit eum, & attulit pretium, & poſuit ante pedes apoſtolorum.

CAP. V.

Ananias moritur ob mendacium. Mentiri. Vxor ananię moritur propter mendacium. Miracula. Vmbra Petri. Incarcerantur apoſtoli. Angelus aperit eis ianuas. Verba vitæ. Comprehēduntur apoſtoli docentes. Obedire deo. Saluator Chriſtus. Pœnitentia. Remiſſio peccatorū. Teſtes. Spiritus ſanctus. Gamalielis conſilium. Theudas. Iudas Galilæus. Cæſos ſe apoſtoli gaudent propter Ieſum.

A Vir autem quidam nomine Ananias cū Sapphira vxore ſua vendidit agrum, & fraudauit de pretio agri conſcia vxore ſua: & afferens partem quandam, ad pedes apoſtolorum poſuit. Dixit autem Petrus ad Ananiam, Anania, cur =tentauit⁾ ſatanas cor tuum =mentiri te⁾ ſpiritui ſancto, & fraudare de pretio agri? Nonne =manens tibi manebat⁾, & uænundatum in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus, ſed deo. Audiens autē Ananias hæc verba, cecidit & expirauit. Et factus eſt timor magnus ſuper omnes qui audierunt. Surgentes autem iuuenes amouerunt eum, & efferentes ſepelierunt.

B ¶Factum eſt autem quaſi horarum trium ſpatiū, & vxor ipſius, neſciens quod factum fuerat, introiuit. Dixit autem ei Petrus, Dic mihi mulier, ſi tanti agrum vendidiſti? At illa dixit, Etiam, tanti. Petrus autem ait ad eam, =Quid vtique conuenit vobis tentare⁾ ſpiritum domini? Ecce pedes eorum qui ſepelierunt virum tuum ad oſtium, & efferent te. Confeſtim cæcidit ante pedes eius, & expirauit. Intrantes autem iuuenes, inuenerunt illam mortuam, & extulerunt & ſepelierunt ad virum ſuū. Et factus eſt timor magnus in vniuerſa eccleſia, & in omnes qui =audierūt⁾. ¶Per manus aūt apoſtolorū fiebant ſigna & prodigia multa in plebe.

=Cur conſpiraſtis inter vos vt tentaretis

=audiebāt hæc.

C Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis. Cæterorum autem nemo audebat ſe coniungere illis: ſed magnificabat eos populus. Magis autem augebatur credentium in domino, multitudo virorum ac mulierum: ita vt in plateas =eiicerent⁾ infirmos, & ponerent in lectulis ac grabbatis, vt veniente Petro ſaltem vmbra illius obumbraret quendam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus ſuis⁾. Concurrebat autem & multitudo vicinarū ciuitatum Ieruſalem, afferentes agros, & vexatos à ſpiritibus immundis: qui curabantur omnes.

=exportarent

D ¶Exurgens autem princeps ſacerdotum & omnes qui cū illo erant quæ eſt =hæreſis⁾ ſadducæorum, repleti ſūt =zelo⁾: & iniecerunt manus in apoſtolos, & poſuerunt eos in cuſtodia publica. ¶Angelus autem domini per noctem aperiens ianuas carceris, & educens eos dixit, Ite: & ſtantes loquimini in templo plebi omnia verba vitæ huius. Qui cum audiſſent, intrauerūt diluculo in templum, & docebant. Adueniēs autem princeps ſacerdotum & qui cum eo erant, conuocauerunt concilium & omnes ſeniores filiorum Iſrael: & miſerunt ad carcerem vt adducerentur. Cum autem veniſſent miniſtri, & aperto carcere non inueniſſent illos: reuerſi nunciauerunt dicentes, Carcerem quidē inuenimus clauſum cum omni diligentia, & cuſtodes *ſtantes ante ianuas: aperientes autem, neminē intus inuenimus.

=ſecta

=æmulatione:

*foris

E Vt autem audierunt hos ſermones *magiſtratus templi & principes ſacerdotū, ambigebāt de illis quidnam fieret. Ad-

*ſummo ſacerdos,

ueniens autem quidam nuntiauit eis,
Quia ecce viri quos poſuiſti in carcerẽ,
ſunt in templo ſtantes, & docentes po-
*vp, dux pulum. ¶Tunc abiit *magiſtratus) cum
miniſtris, & adduxit illos ſine vi, time-
bant enim populum ne lapidarẽtur. Et
cum adduxiſſent illos, ſtatuerunt in cõ
cilio. Et interrogauit eos princeps ſa-
cerdotum, dicens, Præcipiendo pręce-
pimus vobis ne doceretis in nomine
iſto: & ecce repleſtis Ieruſalem doctri-
na veſtra, & vultis inducere ſuper nos
ſanguinẽ hominis iſtius. Reſpondẽs au-
P tem Petrus & apoſtoli, dixerunt, Obe-
dire oportet deo magis, quàm homini
bus. Deus patrum noſtrorũ ſuſcitauit
Ieſum, quem vos interemiſtis ſuſpẽden
tes in ligno. Hunc principem & ſaluato
rem deus exaltauit dextera ſua, ad dan
dam pœnitentiam Iſraeli, & remiſſionẽ
peccatorum & nos ſumus teſtes horũ
verborũ, & ſpũs ſanctus quẽ dedit deꝰ
omnibus obedientibus ſibi. Hęc autem
cum audiſſent, diſſecabantur: & cogita
bant interficere illos. ¶Surgens autem
quidam in concilio phariſæus nomine
Gamaliel, legis doctor, *honorabilis vni
*in pretio habitꝰ apud vniuerſã plebem uerſę plebi), iuſſit *foras ad breue homi
nes fieri): dixitq; ad illos, Viri Iſraeli-
tæ, attendite vobis ſuper hominibus
iſtis qd acturi ſitis. Ante hos enim dies
extitit Theudas, dicens ſe eſſe aliquem,
*vt paulisper ſecederent foras: cui *conſenſit) numerus virorũ circiter
quadringentorũ, qui occiſus eſt: & om-
nes qui credebant ei, diſſipati ſunt, &
redacti ad nihilum. Poſt hũc extitit Iu
*adhæſit das Galilæus in diebus *profeſſionis) &
*vp, deſcriptionis. auertit populum *poſt ſe, & ipſe periit:
& omnes quotquot cõſenſerunt ei, diſ-
perſi ſunt. Et nunc itaq; dico vobis, Di-
*multũ ſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite il-
los: quoniam ſi eſt ex hominibus con-
G ſilium hoc aut opus, diſſoluetur: ſi vero
ex deo eſt, non poteritis diſſoluere, *ne
forte) & deo repugnare *videamini). Cõ
*ne quãdo *reperiamini. ſenſerunt autẽ illi. ¶Et cõuocantes apo
ſtolos, cæſis denuntiauerũt ne omnino
loquerentur in nomine Ieſu, & dimiſe-
runt eos. Et illi quidẽ ibant gaudẽtes à
cõſpectu cõcilii, quia digni habiti ſunt
pro nomine Ieſu, contumeliã pati. Om-
*in ſingulis domibus ni autem die non ceſſabant in templo
& *circa domos) docentes & euangeli-
zantes Ieſum Chriſtum.

CAP. VI.

¶ Diacones conſtituuntur, qui vidu-
is miniſtrarent dum apoſtoli prædica-
rent. Stephanus, Oratio, Impoſitio ma-
nuum. Sacerdotes obediunt fidei. Spiri
tus Stephani. Falſi teſtes contra Stepha
num. Facies Stephani.

IN diebus autem illis creſcente nu- A
mero diſcipulorum, factũ eſt mur-
mur Græcorum aduerſus Hebręos,
eo quòd deſpicerentur in miniſte-
rio quotidiano viduæ eorũ. Conuocan
tes autem duodecim multitudinem di
ſcipulorum, dixerunt, Non eſt *ęquum)
nos derelinquere verbum dei, & mini
ſtrare menſis. Cõſyderate ergo fratres,
viros ex vobis *boni teſtimonii) ſeptẽ,
plenos ſpiritu ſancto & ſapientia, quos
conſtituamus ſuper hoc opus. Nos ve-
ro, orationi & miniſterio verbi *inſtan- B
tes erimus). Et placuit ſermo corã om-
ni multitudine. Et elegerunt Stephanũ
virum plenum fide & ſpiritu ſancto, &
Philippum, & Prochorum, & Nicano-
rem, & Timonem, & Parmenam, & Ni
colaum *aduenam) Antiochenũ. Hos ſta
tuerunt ante cõſpectum apoſtolorum:
& orantes impoſuerunt eis manus). Et
verbum dei creſcebat, & multiplicaba
tur numerus diſcipulorũ in Ieruſalem C
valde: multa etiam turba ſacerdotum
obediebat fidei. ¶Stephanus autem ple-
nus gratia & fortitudine faciebat pro-
digia & ſigna magna in populo. ¶Sur-
rexerunt autem quidam de ſynagoga,
quæ appellatur Libertinorum, & Cyre
nenſium, & Alexãdrinorum, & eorum
qui erant à Cilicia & Aſia, diſputantes
cum Stephano: & non poterãt reſiſtere
ſapiẽtię & ſpiritui qui loquebatur. Tũc
*ſubmiſerunt) viros, qui dicerent ſe au-
diuiſſe eum dicentẽ verba blaſphemiæ
in Moyſen & deum. Cõmouerunt itaq;
plebem, & ſeniores, & ſcribas: & *cõcur
rentes) rapuerunt eum, & adduxerunt
in concilium, & ſtatuerunt falſos teſtes
qui dicerent, Homo iſte nõ ceſſat loqui
verba * aduerſus locum ſanctum & le- D
gem, audiuimus enim eum dicentem *
quoniam Ieſus Nazarenus hic, de-
ſtruet locum iſtum, & mutabit tradi-
tionem quas tradidit nobis Moyſes. Et
intuentes eum omnes qui ſedebant in
concilio, viderunt faciem eius tan-

quam faciem angeli.

CAP. VII.

Concio & reſponſio Stephani aduerſus falſos teſtes. Circunciſio. Ioſeph. Moyſes. Apparet angelus Moyſi in rubo. Terra ſancta. Idololatræ Iudæi. Moloch. Dauid. Vbi habitet deus. Incircūciſus corde. Stephanus videt gloriam & Chriſtum dei. Lapidatur Stephanus. Orat pro inimicis. Saulus.

A
Dixit autem princeps ſacerdotū,
Si hæc ita ſe habent? Qui ait, Vi-
ri fratres & patres audite. Deus
gloriæ apparuit patri noſtro A-
brahæ cum eſſet in Meſopotamia, pri-
12.a us quàm moraretur in Charan, & di-
11.d xit ad illum, || Exi de terra tua, & de co
gnatione tua, & veni in terram quam
monſtrauero tibi. || Tunc exiit de terra
Chaldæorum, & habitauit in Charan.
Et inde, poſtquā mortuus eſt pater eius
tranſtulit illum in terram iſtam, in qua
nunc vos habitatis. Et non dedit illi hæ
reditatem in ea nec paſſum pedis: ſed
repromiſit dare illi eam in poſſeſſionē,
& ſemini eius poſt ipſum, cum nō habe
15.c ret filium. Locutus eſt autem ei deus
nū ||quia erit ſemen eius =accola) in terra
aliena, & ſeruituti eos ſubiiciēt, & male
tractabunt eos annis quadringentis: &
gentem cui ſeruierint, iudicabo ego, di
7.b cit dominus. & poſt hęc exibunt, & ſer
21.a uient mihi in loco iſto. ||Et dedit illi te-
5. c ſtamentum circunciſionis, & || ſic ge-
.f.g nuit Iſaac, & circūcidit eū die octauo:
5. c & || Iſaac Iacob: & Iacob duodecim pa-
dia triarchas. ¶Et patriarchę =ęmulātes), ||Io
ſeph vendiderūt in AEgyptum, & erat
7.f. deus cum eo: & eripuit eum ex omni-
bus tribulationibus eius, & dedit ei gra
41.c tiam & ſapientiā in conſpectu Pharao-
nis regis AEgyptiorum, || & conſtituit
42.a eum præpoſitum ſuper AEgyptū & ſu-
per omnem domum ſuam. || Venit autē
fames in vniuerſam AEgyptum, & Cha
naan, & tribulatio magna: & non inue
45.a niebant cibos patres noſtri. || Cum au-
diſſet autem Iacob eſſe frumentum in
AEgypto, miſit patres noſtros primum:
erū & =in ſecundo cognitus) eſt Ioſeph à fra
et tribus ſuis, & =manifeſtatum eſt) Pharao
igni ni genus eius. Mittens autem Ioſeph, ac
cerſiuit Iacob patrem ſuū, & omnem

cognationem ſuā in animabus =ſeptua- =innotuit
gintaquinque. || Et deſcendit Iacob in Ge.46.a
AEgyptum: || & defunctus eſt ipſe & pa- Ge.49.a
tres noſtri. || Et tranſlati ſunt in Sichem, Gen.50.b
& poſiti ſunt in ſepulchro || quod emit Gen.23.a
Abraham pretio argenti à filiis Hemor
filii Sichem. ¶Cum autem appropin-
quaret tempus promiſſionis, =quam cō =de qua iu
feſſus erat) deus Abrahæ, || creuit popu- rauerat
lus & multiplicatus eſt in AEgypto, Exod.1. d
quoadusque ſurrexit alius rex in AEgy =nouerat
pto, qui non =ſciebat) Ioſeph. Hic circun C
ueniens genus noſtrum, afflixit patres
noſtros: vt exponerent infantes ſuos,
ne viuificarentur. || Eodem tempore na Exod.2. a
tus eſt Moyſes, & fuit gratus deo, qui
nutritus eſt † menſibus in domo patris † *tribus.*
ſui. Expoſito autem illo, ſuſtulit eum fi-
lia Pharaonis, & nutriuit eum ſibi =in fi =vt, vice
lium). Et eruditus eſt Moyſes omni ſa- filii
pientia AEgyptiorum: & erat potens in
verbis & in operibus ſuis. Cum autem
impleretur ei quadraginta annorū tem
pus, aſcendit in cor eius vt viſitaret fra
tres ſuos filios Iſrael. Et cum vidiſſet
quendam iniuriam patientem, vindica
uit illum, & fecit vltionem ei qui iniu-
riam ſuſtinebat percuſſo AEgyptio. Exi
ſtimabat autē intelligere fratres *quo- *ſuos
niam deus per manum ipſius daret ſa-
lutem illis: at illi nō intellexerunt. ||Se- Exod.2.c
quenti vero die apparuit illis litiganti
bus: & recōciliabat eos in pace, dicēs, D
Viri, fratres eſtis, vt quid nocetis alter-
utrum? Qui autē iniuriam faciebat pro-
ximo, repulit eum dicens, Quis te con-
ſtituit principē & iudicē ſuper nos? nū-
quid interficere me tu vis, quemadmo
dum interfeciſti heri AEgyptium? Fu-
git autem Moyſes in verbo iſto: & fa-
ctus eſt aduena in terra Madian, vbi ge
nerauit filios duos. Et expletis annis
quadraginta, || apparuit illi in deſerto
montis Sina angelus =in igne flammæ) Exod.3.a
rubi. Moyſes autem videns, admiratus =domini
eſt viſum. Et accedente illo vt =conſy- in flam-
deraret) facta eſt ad eum vox domini, ma ignis
dicens, Ego ſum deus patrum tuorum, =attende
deus Abraham, deus Iſaac, & deus Ia- ret & iſr.
cob. Tremefactus autem Moyſes, non
audebat conſyderare. Dixit autem il-
li dominus, Solue calciamentum pe-
dum tuorum: locus enim in quo ſtas,
terra ſancta eſt. Vidēs vidi afflictionem

populi mei qui eſt in AEgypto, & ge-
mitum eorum audiui, & deſcendi li-
berare eos. Et nunc veni, & mittam
te in Aegyptum. Hunc Moyſen quē ne-
gauerunt dicentes, Quis te conſtituit
Exo.7. 8. principem & iudicem?|| hūc deus prin
9.10.11. cipem & redemptorem miſit, cum ma
14. E nu angeli qui apparuit illi in rubo.
Exo,16.a. ||Hic eduxit illos faciens prodigia & ſi-
gna in terra AEgypti, & in rubro mari,
& in deſerto annis quadraginta. Hic
Deu.18.c eſt Moyſes qui dixit filiis Iſrael, ||Pro-
veſter phetam ſuſcitabit vobis deus de fra-
ᵃſimilem tribus veſtrisᵃtanquam me): ipſum au-
mei: dietis.||Hic eſt qui fuit in eccleſia)in ſo
Exo.19.a. litudine cum angelo qui loquebatur ei
in monte Sina: & cum patribus noſtris,
ᵃcongre- qui accepit verba vitæᵃdare)nobis. Cui
gatione noluerunt obedire patres noſtri: ſed re
ᵃvt daret pulerunt & auerſi ſunt cordibus ſuis in
Exo.32.a Aegyptum, dicentes ad Aaron.||Fac no
bis deos qui præcedāt nos: Moyſi enim
huic qui eduxit nos de terra AEgypti,
neſcimus quid factū ſit ei. Et vitulum
fecerunt in diebus illis, & obtulerunt
hoſtiam ſimulachro, & lætabantur in
operibus manuum ſuarum. Conuertit
ſe autem deus, & tradidit eos ᵃ ſeruire
ᵃvt cole- militiæ cæli, ſicut ſcriptum eſt in libro
rent mi- prophetarū.||Nunquid victimas & ho-
litiam ſtias obtuliſtis mihi annis quadraginta
Amos.5.g in deſerto, domus Iſrael? Et ſuſcepiſtis
F tabernaculum Moloch & ſydus dei ve
ſtri Remphā, figuras quas feciſtis ᵃado-
ᵃad ado rare)eas. Et transferam vos trans Baby-
randum lonem. Tabernaculum teſtimonii fuit
patribus noſtris in deſerto, ſicut diſpo
ſuit illis deus, || loquens ad Moyſen vt
Exo.25.d. faceret illud ſecundum formam quam
Heb. .b viderat. Quod & induxerunt, ᵃſuſcipiē-
ᵃqui ſuc- tes) patres noſtri || cum Ieſu in poſſeſ-
ceſſerunt ſionem gentium quas expulit deus à fa
Ioſue.3.d cie patrum noſtrum||vſq; in diebus Da
1.reg.16.c uid, qui inuenit gratiam ante deum, &
Pſal.113.a petiit vt inueniret tabernaculum deo
1.par.17.c Iacob.||Salomon autem ædificauit illi
3.reg 6.a domum. Sed excelſus, nō in manufactis
Infra.17.f habitat, ſicut per prophetam dicit,||Cæ
Iſa.66.a lum mihi ſedes eſt: terra autem, ſcabel
lum pedum meorum. Quam domū ædi
ficabitis mihi, dicit dominus? aut quis
locus requietionis meæ eſt? Nonne ma
nus mea fecit hæc omnia? ¶Dura cerui
ce, & incircuncisi cordibus & auribus,

vos ſemper ſpiritui ſancto reſtitiſtis: ſi-
cut patres veſtri, ita & vos. Quem pro
phetarū nō ſunt perſecuti patres veſtri?
Et occiderunt eos qui prænuntiabant
de aduentu iuſti, cuius vos nunc pro-
ditores & homicidæ fuiſtis: qui acce-
piſtis legem in diſpoſitione angelorū,

& nō cuſtodiſtis. Audientes autē hæc
diſſecabantur cordibus ſuis & ſtride-
bant dētibus in eum. Cum autem eſſet
plenus ſpiritu ſancto intendens in cæ-
lum, vidit gloriam dei, & Ieſum ſtātem
à dextris dei. Et ait, Ecce video cælos
apertos, & filium hominis ſtantem à
dextris dei. Exclamantes autem voce
magna, continuerunt aures ſuas, & im-
petum fecerunt vnanimiter in eum. Et
eiicientes eum extra ciuitatem, lapida
bant: & teſtes depoſuerunt veſtimen-
ta ſua ſecus pedes adoleſcentis, qui vo
cabatur Saulus. Et lapidabant Stepha-
num inuocantem, & dicentem, Domi-
ne Ieſu ſuſcipe ſpiritum meum. Poſitis
autem genibus, clamauit voce magna,
Domine, ne ſtatuas illis hoc peccatum.
Et cū hoc dixiſſet, obdormiuit. Saulus
autem erat conſentiens neci eius.

CAP. VIII.

¶ Affligitur eccleſia Chriſti. Planctus in morte Stephani. Saulus perſequitur Chriſtianos. Philippus prædicat Chriſtum Samaritanis. Gaudium. Simon magus qualis. Simon magus baptizatur. Baptizantur Samaritani. Oratio. Spiritus ſanctus. Impoſitio manuum dei. Donum dei pecunia nõ poſſidetur. Philippus annuntiat Chriſtũ eunucho Cãdaces reginæ. Spiritus ſanctus. Fides eunuchi. Baptizatur eunuchus. Lætitia fidei.

A Facta eſt autem in illa die perſecutio magna ªin eccleſia⁾, quæ erat Ieroſolymis, & omnes diſperſi ſũt per regiones Iudææ, & Samariæ, præter apoſtolos. ¶Curauerunt autem Stephanum viri timorati, & fecerunt planctum magnum ſuper eum. ¶Saulus autem deuaſtabat eccleſiã, per*domos intrans: & trahens viros ac mulieres, tradebat in cuſtodiam. Igitur qui diſperſi erant, pertranſibant, euangelizantes verbum dei. ¶Philippus autem deſcendens in ciuitatem Samariæ, prædicabat illis Chriſtum. Intendebant autem turbæ his quæ à Philippo dicebantur, vnanimiter audientes, &

B videntes ſigna quæ faciebat. ªMultorum enim habentium, ſpiritus immundi⁾ clamãtes voce magna, exibant. Multi autẽ paralytici & claudi curati ſunt. Factum eſt ergo gaudium magnum in illa ciuitate. ¶Vir autem quidam nomine Simon, qui ante fuerat in ciuitate magus, ªſeducens⁾ gentem Samariæ dicens ſe eſſe aliquem magnum: cui auſcultabant omnes à minimo vſque ad maximum dicentes, Hic, eſt virtus dei, quæ vocatur magna. Attendebant autem eũ, propterea ꝙ multo tempore magicis ſuis dementaſſet eos. Cum vero credidiſſent Philippo euangelizanti de regno dei: in nomine Ieſu Chriſti baptizabantur viri ac mulieres. Tunc Simon & ipſe credidit: & cum baptizatus eſſet, adhærebat Philippo. Videns etiam ſigna & virtutes maximas fieri,

C ſtupens admirabatur. Cum autem audiſſent apoſtoli qui erant in Ieroſolymis, ꝙ recepiſſet Samaria verbum dei: miſerunt ad eos Petrum & Iohannem. Qui cum veniſſent, orauerunt pro ipſis, vt acciperẽt ſpiritum ſanctum. Nõdum enim in quenquam illorum ªvenerat⁾, ſed baptizati tantum erant in nomine domini Ieſu. Tunc imponebant manus ſuper illos, & accipiebant ſpiritum ſanctum. Quum vidiſſet autem Simon quia per impoſitionẽ manus apoſtolorum daretur ſpiritus ſanctus, obtulit eis pecuniam, dicens, Date, & mihi hanc poteſtatem, vt cuicunque impoſuero manus, accipiat ſpiritum ſanctum. Petrus autem dixit ad eũ, Pecunia tua tecum ſit in perditionẽ: quo- D

niam donum dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. Non eſt tibi pars, neque ſors in ªſermone iſto⁾, cor enim tuum nõ eſt rectum corã deo. Pœnitẽtiam itaqꝫ age ab hac nequitia tua: & roga deũ, ſi forte remittatur tibi hęc cogitatio cordis tui. In felle enim amaritudinis, & ªobligatione⁾ iniquitatis video te eſſe. Reſpõdens autem Simon dixit, Precamini vos pro me ad dominũ vt nihil veniat ſuper me horũ quæ dixiſtis. ¶Et illi quidem teſtificati & locuti verbum domini, redibant Ieroſolymam, & multis ªregionibus⁾ Samaritanorũ euangelizabant. Angelus autẽ domini locutus E

eſt ad Philippũ dicens, Surge: & vade contra meridiẽ, ad viã quæ deſcendit ab Ieruſalem in Gazam: hæc eſt deſerta. Et ſurgẽs abiit. Et ecce, vir AEthiops eunuchus, ªpotens⁾ Candaces reginæ AEthiopũ, qui erat ſuper omnes gazas eius: venerat adorare in Ieruſalẽ. & reuertebatur ſedens ſuper currũ ſuũ, legenſqꝫ Iſaiam prophetã. Dixit autẽ ſpiritus Philippo, Accede, & adiũge te ad currum iſtũ. Accurrens autẽ Philippus audiuit eum legentẽ Iſaiam prophetã, & dixit, ªPutaſne⁾ intelligis quæ legis? Qui ait, Et quomodo poſſum, ſi nõ aliquis ªoſtenderit⁾ mihi? Rogauitqꝫ Philippum vt aſcenderet, & ſederet ſecũ. Locus aũt ſcripturę quã legebat, erat hic, F

¶Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt: & ſicut agnus coram tõdente ſe ſine voce, ſic nõ aperuit os ſuum. In humilitate * iudicium eius ſublatum eſt. Generationem eius quis enarrabit? quoniam tolletur de terra vita eius. Reſpõdens autem eunuchus Philippo, dixit, Obſecro te, de quo ꝓpheta dicit hoc? de ſe an de alio aliquo? Aperiens autẽ

Marginal notes: ª illapſus fuerat, — ªvP. ratione hac, — ªvP. colligatione — ªvicis — .præfectꝯ — ªNũquid — ªdux vitę fuerit — Iſa. 53. c. — *ipſius

Left margin (cut off): uerſo eccleſiã, — gulas — iritus ĩmũ- mu!] illos ebât men- s

Philipus os ſuum, & incipiens á ſcri
ptura iſta, Euangelizauit illi Ieſum. Et
C dũ irent per viam venerunt ad quãdã
aquam: & ait eunuch9, Ecce aqua, quid
prohibet me baptizari? Dixit autẽ Phi-
lippus, Si credis ex toto corde, licet. Et
reſpondẽs ait, Credo filium dei eſſe Ie-
ſum Chriſtum. Et iuſſit ſtare currũ: &
deſcenderunt vterque in aquã. Philip-
pus & eunuchus, & baptizauit eũ. Cũ
autem aſcẽdiſſent de aqua, ſpiritus do
mini rapuit Philippum, & amplius nõ
vidit eũ eunuchus. Ibat enim per viã
ſuam gaudens. Philippus autem inuen
tus eſt in Azato: & pertranſiens euan-
gelizabat ciuitatibus cũctis, donec ve
niret Cæſaream.

CAP. XI.

☞ Saulus incarcerat Chriſtianos. Sau
lem conuertit Chriſtus ad ſe. Ananias.
Oratio. Ananias timet ſibi á Paulo. Vas
electum Paulus. Afflictiones. Baptiza-
tur Paulus. Paulus prædicat Ieſum eſſe
Chriſtum. Inſidiæ Paulo tenduntur.
Non creditur Paulus eſſe Chriſti diſci
pulus. Paulus diſputat cum gentibus,
Pax. Timor dei. Sancti. AEneas paraly-
ticus ſanatur. Chriſtiani in Lydda, &
Sarona. Tabitha ſuſcitatur. Opera. Elee
moſynæ. Oratio. Petrus apud coriari-
um habitat.

=minas & cædes — SAulus autem adhuc ſpirans =mina-
rum & cædis) in diſcipulos domi
ni acceſſit ad principem ſacerdo-
tum, & petiit ab eo epiſtolas in
Damaſcum ad ſynagogas: vt ſi quos in-
ueniſſet huius viæ viros ac mulieres,
vinctos perduceret in Ieruſalẽ. ¶Et cũ
iter faceret, contigit vt appropinquaret
=vt, circũ fulgura- uit. 1. cor. 15. b. 2. cor. 12. a. — Damaſco: & ſubito =circunfulſit) eũ lux
de cælo. Et cadẽs in terram, audiuit vo
cem dicentem ſibi, ||Saule Saule quid
me perſequeris? Qui dixit, Quis es do-
=domin9 dixit, — mine? Et ille), Ego ſum Ieſus quẽ tu per
ſequeris: durum eſt tibi contra ſtimu-
lum calcitare. Et tremens ac ſtupens di
xit, Domine, quid me vis facere? Et do-
minus ad eum, Surge, & ingredere ci-
B uitatem, & dicetur tibi quid te opor-
teat facere. Viri autem illi qui comita-
bantur cum illo, ſtabant ſtupefacti, au-
dientes quidem vocem, neminem au-
tem videntes. Surrexit autem Saulus de
=neminẽ — terra, apertiſque oculis =nihil) videbat,

=Ad manus autem illum trahẽtes), in- =Sed nu d tes 1.
troduxerunt Damaſcum. Et erat ibi tri

bus diebus non videns, & non mandu
cauit neque bibit. ¶Erat autem quidã
diſcipulus Damaſci nomine Ananias:
& dixit ad illum in viſu dominus, Ana
nia. At ille ait, Et ecce ego domine. Et
dominus ad eum, Surge, & vade in vi-
cum qui vocatur Rectus: & quære in
domo Iudæ Saulum nomine Tharſen-
ſem. ecce enim orat. Et vidit virũ Ana-
niam nomine, introeuntem & impo-
nentem ſibi manus vt viſum recipiat.
Reſpondit autem Ananias, Domine, au
diui á multis de viro hoc, quanta ma-
la fecerit ſanctis tuis in Ieruſalem. & C
=hic habet poteſtatem á principibus =vt, loco
ſacerdotum alligandi omnes qui inuo
cant nomen tuum. Dixit autem ad eũ
dominus, Vade, quoniam vas =electio-
nis) eſt mihi iſte, vt portet nomen meũ =elec
coram gentibus & regibus & filiis Iſra-
el. ego enim oſtendam illi quanta opor
teat eũ pro nomine meo pati. Et abiit
Ananias, & introiuit in domum: & im-
ponẽs ei manus, dixit, Saule frater, do
minus miſit me Ieſus, qui apparuit tibi
in via qua veniebas: vt =videas), & im- =viſũ cip. a.
plearis ſpiritu ſancto. Et confeſtim ce-

ciderunt ab oculis eius tanquam ſquamæ, & viſum recepit. & ſurgens Baptizatus eſt. Et cum accepiſſet cibum, ⸗cōfortatus⸣ eſt. ¶Fuit autem cum diſcipulis qui erāt Damaſci, per dies aliquot. Et continuo ingreſſus in ſynagogas, prædicabat Ieſum quoniam hic eſt fi-
D lius dei. Stupebant autem omnes qui eum audiebant, & dicebant, Nonne hic eſt qui expugnabat in Ieruſalem eos qui inuocabant nomen iſtud: & huc ad hoc venit vt vinctos illos duceret ad principes ſacerdotum? Saulus autem multo magis conualeſcebat, & confundebat Iudæos qui habitabāt Damaſci, affirmans quoniam hic eſt Chriſtus. ¶Cum autem implerentur dies multi, conſilium fecerunt in vnum Iudæi vt eum interficerent. Notę autem factæ ſunt Saulo inſidiæ eorum. Cuſtodiebant autem portas die ac nocte, vt eum interficerent. Accipientes autem eum diſcipuli eius nocte per murum demiſerunt eum, ſubmittentes in ſporta. ¶Cum autem* veniſſet in Ieruſalem, tendebat ſe iungere diſcipulis:
E & omnes timebant eum, non credentes quod eſſet diſcipulus. Barnabas autem apprehenſum illum duxit ad apoſtolos: & narrauit illis quomodo in via vidiſſet dominum, & quod locutus eſt ei, & quomodo in Damaſco ⸗fiducialiter⸣ egerit in nomine Ieſu. Et erat cum illis intrans & exiens in Ieruſalem, fiducialiter agens in nomine domini. Loquebatur quoque gentibus: & diſputabat cum Græcis: illi autem quærebant occidere eum. Quod cum cognouiſſent fratres, deduxerunt eum Cæſaream, & dimiſerunt Tharſum. ¶Eccleſia quidem per totam Iudæam, & Galilæam & Samariam habebat pacem, & ædificabatur ambulans in timore domini, & conſolatione ſancti ſpiritus repleabatur. ¶Factum eſt autem, vt Petrus dum tranſiret vniuerſos, deueniret ad ſanctos qui habitabant Lyddæ. Inuenit autem ibi hominem quendam, nomine
F AEneam, ab annis octo iacētem in grabbato, qui erat paralyticus. Et ait illi Petrus, AEnea, ſanet te dominus Ieſus Chriſtus: ſurge, Et ſterne tibi. Et continuo ſurrexit. Et viderunt eum omnes qui habitabant Lyddæ, & Saronæ: qui

[Margin: corrobo- ratus; Saulus; ...or. 11. g.; ...um au- ...acia]

conuerſi ſunt ad dominum. ¶In Ioppe autem fuit quædam diſcipula nomine Tabitha, quę interpretata dicitur ⸗Dorcas⸣. Hæc erat plena operibus bonis & eleemoſynis quas faciebat. Factum eſt autem diebus illis vt infirmata moreretur. Quam cum lauiſſent, poſuerunt eam in cœnaculo. Cum autem prope eſſet Lydda ab Ioppe diſcipuli audientes quod Petrus eſſet in ea, miſerunt duos viros ad eum, rogantes, Ne ⸗pigriteris⸣ venire vſque ad nos. Exurgens autem
G Petrus venit cum illis. Et cum aduenisſet, duxerunt illum in cænaculum: & circunſteterunt illum omnes viduæ flentes, & oſtendentes ei tunicas & veſtes quas faciebat ⸗illis⸣ Dorcas. Eiectis ⸗autem omnibus⸣ foras, Petrus ponens genua orauit: & conuerſus ad corpus, dixit, Tabitha, Surge. At illa aperuit oculos, & viſo Petro reſedit. Dans autem illi manum, erexit eam. Et cum vocaſſet ſanctos & viduas, ⸗aſſignauit⸣ eā viuam. Notum autem factum eſt per vniuerſam Ioppen: & crediderunt multi in dominum. Factum eſt autem vt dies multos moraretur in Ioppe, apud Simonem quendam coriarium.

[Margin: *Caprea. ⸗grauere ⸗cū eſſet cū ipſis ⸗exhibuit]

CAP. X.

Cornelii cēturionis integritas. Oratio, Eleemoſynæ. Iuſſu dei, Cornelius accerſit Petrum. Petro oſtenditur gentes fide in Chriſtum purificatas eſſe. Purificatæ gentes. Petrus deſcendit ad Cornelium. Petrus non vult ſibi flecti genu. Mundi omnes Iudæi & gentes per Chriſtum. Prædicat Petrus Chriſtum. Teſtes. Iudex Chriſtus. Prophetæ Remiſſio peccatorum. Fides. Spiritus ſanctus ſuper gentes. Baptizantur gentes.

A
VIr autem quidam erat in Cæſarea, nomine Cornelius, centurio cohortis quæ dicitur Italica, religioſus & timens deum cum omni domo ſua, faciens eleemoſynas multas plebi, & deprecans deum ſemper. Is vidit in viſu manifeſte, quaſi hora diei nona, angelum dei introeūtem ad ſe, & dicentem ſibi, Corneli. At ille intuens, eū timore correptus dixit, Quis es domine? Dixit autem illi, Orationes tuæ & eleemoſynæ tuæ aſcenderūt in

memoriam in conſpectu dei. Et nunc
mitte viros ī Ioppen, & accerſe Simo-
nem quendam qui cognominatur Pe-
trus. hic hoſpitatur apud Simonē quen
dam coriarium, cuius eſt domus iuxta
mare. hic dicet tibi quid te oporteat fa
cere. Et cum diſceſſiſſet angelus qui lo
=famulos quebatur illi, vocauit duos =domeſti-
B cos⁾ ſuos, & militem metuentem domi
=inſeruiebant num ex his qui illi =parebant⁾. Quibus
cum narraſſet omnia, miſit illos in Iop-
pen. ¶Poſtea autem die iter illis faciē-
tibus, & appropinquantibus ciuitati,
* domus aſcēdit Petrus in ſuperiora*, vt oraret
circa horam ſextā. Et cum eſuriret vo-
luit guſtare cibū. Parantibus autē illis,
cecidit ſuper eum mentis exceſſus: &
vidit cælum apertum, & deſcendens
vas quoddam velut linteum magnum
*ligatū quatuor initiis *ſubmitti de cælo in
terram, in quo erant omnia quadrupe
dia & ſerpentia terræ, & volatilia cæ-

li. Et facta eſt vox ad eum, Surge Petre:
occide & manduca. Ait autem Petrus,
Abſit domine: quia nunquam mandu-
caui omne commune & immundum.
Et vox iterum ſecundo ad eum, Quod
tertio. deus purificauit, tu commune ne di-
turtium xeris. Hoc autē factū eſt per ter⁾. Et =ſta

tim⁾ receptum eſt vas in cælū. ¶Et dū
intra ſe hæſitaret Petrus quidnam eſſet
viſio quam vidiſſet, ecce, viri qui miſſi
erant à Cornelio, inquirentes domum
Simonis, aſtiterunt ad ianuam. Et cum C
vocaſſent, interrogabant ſi Simon qui
cognominatur Petrus, illic haberet ho
ſpitium. Petro autem cogitante de vi-
ſione, dixit ſpiritus ei, Ecce viri =tres⁾
quærunt te. Surge itaque, & deſcende,
& vade cum eis, nihil dubitans: quia
ego miſi illos. Deſcendēs autem Petrus
ad viros*, dixit, ecce, ego ſum quem
quæritis. quæ cauſa eſt propter quam *q
veniſtis? Qui dixerunt, Cornelius cen- eran
turio vir iuſtus & timens deū, & teſti- Corn
monium habens ab vniuerſa gente Iu- ad ip
dæorum, reſponſum accepit ab ange-
lo ſancto accerſire te in domum ſuam
& audire verba abs te. Introducens er D
go eos recipit hoſpitio. Sequenti au-
tem die =ſurgens⁾, profectus eſt cum il- =Pet
lis: & quidam ex fratribus ab Ioppe
comitati ſunt eum. ¶=Altera⁾ autē die =Poſ
introiuit Cæſaream. Cornelius vero ex
pectabat illos, conuocatis cognatis ſuis
& neceſſariis amicis. Et factum eſt, cū
introiſſet Petrus, obuius venit ei Cor-
nelius: & procidens ad pedes eius ado
rauit eum. Petrus vero eleuauit eum,
dicens, Surge, & ego homo ſum. Et lo-
quens cū illo, intrauit, & inuenit mul-
tos qui conuenerant: dixitque ad illos,
Vos ſcitis quomodo abominatum ſit vi
ro Iudæo coniungi, aut accedere ad
alienigenam: ſed mihi oſtendit deus:
neminem communem aut immundum E
dicere hominem. propter quod ſine =du =cōt
bitatione⁾ veni accerſitus. Interrogo er ctiō
go, quam ob cauſam accerſiſtis me? Et
Cornelius ait, Die abhinc quarto, vſq;
hanc horā*, orans eram hora nona in *ſe
in domo mea, & ecce vir ſtetit ante me Ieiu
in veſte =candida⁾, & ait, Corneli, exau =ſplē
dita eſt oratio tua, & eleemoſynæ tuæ
=commemoratę⁾ ſunt in conſpectu dei. =in
Mitte ergo in Ioppen, & accerſe Simo- mori
nem qui cognominatur Petrus: hic ho bite
ſpitatur in domo Simonis coriarii iux-
ta mare*. Confeſtim ergo miſi ad te, & *qui
tu bene feciſti veniēdo. Nūc ergo om aduen
nes nos =in conſpectu tuo⁾ adſumus au rit, lo
dire omnia quæcunque tibi præcepta tur ti
ſunt à domino. Aperiens autem Petrus =teſte

os ſuum , dixit , In veritate comperio
:u.10.d ||quia nõ eſt perſonarũ acceptor deus:
Pa.19.c ſed in omni gente , qui timet eum &
b.34.b. operatur iuſtitiã,acceptus eſt illi. Ver-
ıiē.6.b bum miſit deus filiis Iſrael,annuntians
ch.35.b pacem per Ieſum Chriſtum:hic eſt om-
.2.b. F nium dominus.Vos ſcitis quod factum
lat.2.b. eſt verbum per vniuerſam Iudæam:in-
heſ.6.b cipiẽs enim à Galilæa poſt baptiſmum
loſ.3.d. quod prędicabat Iohannes:Ieſum à Na
ıet.1.c. zareth quomodo vnxerit eũ deus ſpi-
ritu ſancto & virtute, qui pertrãſiit be
nefaciendo & ſanando omnes oppreſ-
ſos à diabolo , quoniam deus erat cum
illo , Et nos teſtes ſumus omnium quæ
fecit in regione Iudæorum & Ieruſalẽ,
quem occiderunt ſuſpendentes in li-
hibuit gno. Hunc deus ſuſcitauit tertia die,&
vt ma °dedit eum manifeſtum fieri) non om-
ieſtus ni populo,ſed teſtibus °præordinatis)à
ret deo,nobis qui manducauimus & bibi-
electis mus cum illo poſtquã reſurrexit à mor
G tuis.Et præcepit nobis prædicare po-
pulo teſtificari quia ipſe eſt qui conſti-
tutus eſt à deo iudex viuorum & mor
re.31.f tuorum. Huic ||omnes prophetæ teſti-
ch.7.d monium perhibent,remiſſionem pec-
catorum accipere per nomen eius om-
nes qui credunt in eum.Adhuc loquen
te Petro verba hęc,cecidit ſpiritus ſan
ctus ſuper omnes qui audiebant ver-
bum . Et obſtupuerunt ex circunciſio-
quot- ne fideles °qui) venerant cum Petro,
iot quia & in °nationes gratia) ſpiritus ſan
gentes cti effuſa eſt. Audiebant enim illos lo-
num quentes linguis,& magnificãtes deum.
Tunc reſpondit Petrus,Nunquid aquã
quis prohibere poteſt,vt non baptizen
tur hi qui ſpiritum ſanctum accepe-
runt ſicut & nos? Et iuſſit eos baptiza-
ri in nomine domini Ieſu Chriſti.Tunc
rogauerunt eum vt maneret apud eos
aliquot diebus.

CAP. XI.

Correpti Petrus ab apoſtolis quòd gentibus Chriſtum annuntiaſſet. oſten dit gẽtibus factam eſſe miſericordiam. Salus , Baptizari ſpiritu ſancto. Pœnitentia & conuerſio gentibus data.Antiochenſibus annuntiatur Chriſtus.Barnabas hortatur Antiochenſes ad fidem. Chriſtiani primi. Agabus. Fames.Chriſtiani pauperes.

AVdierunt autem apoſtoli & fra- A
tres qui erant in Iudæa,quoniam
& gentes receperunt verbũ dei.
Cum autem aſcẽdiſſet Petrus Ie-
roſolymam,diſceptabant aduerſus illũ
qui erant ex circunciſione , dicentes,
Quare introiſti ad viros præputium ha
bentes, & manducaſti cum illis? Inci-
piens autem Petrus exponebat illis or
dinem,dicẽs,Ego eram in ciuitate Iop
pe orans : & vidi in °exceſſu) mentis °raptu
meæ viſionem,deſcendens vas quod
dam velut linteum magnum , quatuor
initiis ſummitti de cælo, & venit vſq;
ad me.In quod intuens,conſyderabam
& vidi quadrupedia terræ & beſtias
& reptilia & volatilia cæli.Audiui au-
tem & vocem dicentem mihi , Surge
Petre,occide & manduca.Dixi autem,
Nequaquam domine : quia *commu- *nihil
ne aut immundum nunquam introiuit
in os meum . Reſpondit autem vox ſe-
cundo,de cælo, Quæ deus mundauit, B
tu ne commune dixeris. Hoc autem fa
ctum eſt ►per) ter: & recepta ſunt om
nia rurſum in cælum. Et ecce,viri tres
confeſtim aſtiterunt in domo in qua
eram,miſſi à Cæſarea ad me. Dixit au-
tem ſpiritus mihi vt irem cum illis,ni-
hil hæſitans . venerunt autem mecum
& ſex fratres iſti : & ingreſſi ſumus in
domum viri.Narrauit autẽ nobis quo-
modo vidiſſet angelum in domo ſua,
ſtantem & dicentem ſibi, Mitte in Iop
pen, & accerſe Simonem qui cognomi
natur Petrus , qui loquetur tibi verba
in quibus ſaluus eris tu, & vniuerſa do
mus tua . Cum autem cœpiſſem loqui
cecidit ſpiritus ſanctus ſuper eos,ſicut
& in nos in initio.Recordatus ſum au- C
tem verbi domini ſicut dicebat,||Iohã- Supr.1.a
nes quidem baptizauit aqua, vos autẽ mat.3.c.
baptizabimini ſpiritu ſancto. Si ergo mar.1.c
eandem gratiam dedit illis deus, ſicut iohan.1.c
& nobis °qui credidimus)in dominum luc.3.c
Ieſum Chriſtum:ego quis eram qui poſ Infr.19.a.
ſem °prohibere deum)? His auditis ta- °cũ credi
cuerunt: & glorificauerunt deum, di- diſſemus
centes,Ergo & gentibus pœnitentiam °obſiſtere
dedit deus ad vitam . Et illi quidẽ qui deo?
diſperſi fuerant à tribulatione quæ fa- °ob Ste-
cta fuerat °ſub Stephano), perambula phanum,
uerũt vſq; ad Phœnicen & Cyprum &
Antiochiam,nemini loquẽtes verbum,

niſi ſolis Iudæis. ¶Erant autem quidam ex eis viri Cyprii & Cyrenæi, qui cum introiſſent Antiochiam, loquebãtur ad Græcos annuntiantes dominum Ieſum. Et erat manus domini cum eis. multúſque numerus credentium cõuerſus eſt ad dominum. Peruenit autem ſermo ad aures eccleſiæ quæ erat Ieroſolymis, ſuper iſtis: & miſerunt Barnabam vſq; ad Antiochiã. Qui cum perueniſſet, & vidiſſet gratiam dei, gauiſus eſt: & hortabatur

D omnes in propoſito cordis permanere in domino. quia erat vir bon9, & plenus ſpiritu ſancto & fide. Et appoſita eſt multa turba domino. Profectus eſt autẽ *Tharſum vt quæreret Saulum: quem cum inueniſſet, Perduxit Antiochiam. Et annum totum conuerſati ſunt ibi in eccleſia: & docuerunt turbã multam, ita vt cognominarẽtur primũ Antiochiæ diſcipuli Chriſtiani. ¶In his autem diebus ſuperuenerunt ab Ieroſolymis prophetæ Antiochiam: & ſurgens vnus ex eis nomine Agabus, ſignificabat per ſpiritum, famem magnam futuram in vniuerſo orbe terrarũ, quæ facta eſt ſub Claudio. Diſcipuli autem prout quiſq; habebat, ►propoſuerunt ſinguli eorum⁾ in =miniſterium⁾ mittere habitãtibus in Iudæa fratribus: quod & fecerunt, mittentes ad ſeniores per manus Barnabæ & Sauli.

*Barnabas

►ſubſidiũ

CAP. XXII.

Herodes occidit Iacobum. Petrus conijcitur in carcerẽ ab Herode. Orat eccleſia pro Petro. Ab angelo liberatur Petrus. Petrus narrat ſe liberatũ de manu Herodis. Rhode. Angelus. Herodes conſumitur à vermibus. Angelus. Gloria deo, Verbum dei. Iohannes Marcus.

A EOdem autem tempore miſit Herodes rex manus vt affligeret quoſdam de eccleſia. Occidit autẽ Iacobum fratrem Iohannis gladio. ¶Videns autem =quia placeret⁾ Iudæis, appoſuit apprehendere & Petrum. Erãt autem dies azymorum. Quem cum apprehendiſſet, miſit in carcerem, tradẽs quatuor quaternionibus militũ ad cuſtodiendũ eum, volẽs poſt paſcha producere eum populo. Et Petrus quidem ſeruabatur in carcere. Oratio autẽ fiebat ſine intermiſſione ab eccleſia ad deum pro eo. Cum autem producturus eum eſſet Herodes, in ipſa nocte erat Petrus dormiẽs inter duos milites, vinctus catenis duabus: & cuſtodes ante oſtium cuſtodiebant carcerem. Et ecce, angelus domini aſtitit, & lumen refulſit in habitaculo: percuſſoq; latere Petri, & excitauit eum, dicens, Surge velociter. Et ceciderunt catenæ de manibus eius. Dixit autem angelus ad eum, B

=quod gratum eſſet

Præcingere, =& calcea te caligas tuas⁾. Et fecit ſic. Et dicit illi, circunda tibi veſtimentũ tuum, & ſequere me. Et exiens ſequebatur eum, & neſciebat quia verũ eſt quod fiebat per angelum, exiſtimabat autem ſe viſum videre. Tranſeũtes autem primã & ſecundam cuſtodiam, venerunt ad portam ferream quæ ducit ad ciuitatẽ, quæ vltro aperta eſt eis. Et exeuntes proceſſerũt vicum vnum: & continuo diſceſſit angelus ab eo. ¶Et Petrus ad ſe reuerſus dixit, Nunc ſcio vere quia miſit dominus angelũ ſuum, & eripuit me de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Iudæorum. Conſyderanſq;, venit ad domum Mariæ matris Iohannis, qui cognominatus eſt Marcus, vbi erant multi congregati & orantes. Pulſante autem eo ad oſtium C ianuæ proceſſit =puella⁾ ad videndum, nomine Rhode. Et vt cognominauit vocem Petri, præ gaudio non aperuit =ianuam⁾, ſed intro currens nuntiauit ſtare Petrum ante ianuam. At illi dixerunt ad eam, Inſanis. Illa autem affirmabat ſic ſe habere. Illi autem dicebant, Angelus eius eſt. Petrus autem perſeuerabat pulſans. Cum autem aperuiſſent oſtium, viderunt eum: & obſtupuerũt. Annuens autem eis manu vt tacerent, narrauit quomodo dominus eduxiſſet eum de carcere: dixitq;, Nuntiate Iacobo & fratribus hæc. Et egreſſus, abiit in alium locum. ¶Facta autẽ die, erat non parua turbatio inter milites quidnam factũ eſſet de Petro. Herodes autẽ cum requiſiſſet eũ, & nõ inueniſſet, =inquiſitione facta de⁾ cuſtodibus, iuſſit eos duci: deſcendenſq; à Iudæa in Cæſaream, D ibi commoratus eſt. Erat autem* =iratus⁾ Tyriis & Sidoniis. At illi vnanimes venerũt ad eum, & perſuaſo Blaſto, qui erat ſuper cubiculum regis poſtulabãt panem, eo quòd alerentur regiones eorum ab illo. ¶Statuto autem die Hero-

=ſubl ſand tua

=anc

=veſt lum, & in

=exa tis

*He

=inf

des veſtitus veſte regia, ſedit pro tri-
bunali & cõcionabatur ad eos. Populus
autem acclamabat, Dei voces, & nõ ho
minis. Confeſtim autem percuſſit eum
angelus domini, eo quòd non dediſſet
⸗honorem⸣ deo: & conſumptus à ver-
mibus expirauit. ¶Verbum autem do-
mini creſcebat & multiplicabatur, Bar-
nabas autẽ & ⸗Saulus⸣ reuerſi ſunt ab Ie
roſolymis expleto miniſterio, aſſumpto
Iohanne qui cognominatus eſt Marcus.

CAP. XIII.

☞Paulus & Barnabas ſegregantur in
prædicationem. Ieiunium. Oratio. Sala
mina. Barieu magus cæcus efficitur. Ser
gius Paulus credit Chriſto. Saulus qui
& Paulus. Iohãnes, Marcus. Antiochia.
Lectio legis & prophetarum, Prædicat
Paulus. Dauid. Promiſſiones patribus
factæ: quomodo impletæ. Reſurrectio.
Dauid, Remiſſio peccatorum. Fides. Iu-
ſtitia. Contemptores. Gratia. Iudæi con
tradicunt Paulo. Iudæi. AEterna vita.
Gentibus prędicat Paulus. Gentes prę-
ordinatæ credunt. Perſecutio à Iudęis.
Gaudium.

A E Rant autem in eccleſia quæ erat
Antiochiæ, prophetæ & doctores
in quibus Barnabas & Simon qui
vocatur Niger, & Lucius Cyrenenſis,
& Manahem qui erat Herodis tetrarchę
⸗collactaneus⸣, & Saulus. ⸗Miniſtranti-
bus⸣ autem illis domino, & ieiunanti-
bus, dixit illis ſpiritus ſanctus, Segrega-
te mihi Saulum & Barnabam in opus
ad quod ⸗aſſumpſi⸣ eos. Tunc ieiunan-
tes & orantes, imponẽteſq; eis manus,
dimiſerunt illos, ¶Et ipſi quidem miſſi
à ſpiritu ſancto, abierunt Seleuciam, &
inde nauigauerunt Cyprum. Et cum ve
niſſent Salaminam, prædicabant verbũ
dei in ſynagogis Iudæorum. Habebant
autem & Iohannem in miniſterio. ¶Et
cum perambulaſſent vniuerſam inſulã
vſq; ad Paphum, inuenerunt quẽdam
virum magnum pſeudoprophetam Iu-
dæum, cui nomẽ erat ⸗Barieu⸣, qui erat
cum proconſule Sergio Paulo viro pru
B dente. Hic accerſitis Barnaba & Saulo,
deſyderabat audire verbum dei. Reſi-
ſtebat autẽ illis Elymas magus (ſic enim
interpretatur nomẽ eius) quęrens auer
tere proconſulem à fide. Saulus autem
qui & Paulus, repletus ſpiritu ſancto,
intuens in eum, dixit, O plene omni do
lo & omni fallacia fili diaboli, inimice
omnis iuſtitiæ, non deſinis ſubuertere
vias domini rectas. Et nũc ecce manus
domini ſuper te, & æris cęcus, non vi-
dens ſolem vſq; ad tempus, Et cõfeſtim
cecidit in eum caligo & tenebrę, & cir
cumiẽs quærebat qui ei manum daret.
Tunc proconſul cum vidiſſet factũ cre
didit, admirãs ſuper doctrina domini.
¶Et cum à Papho nauigaſſet Paulus &
qui cum eo erant, venerũt Pergen Pam
phyliæ. Iohannes autem diſcedens ab
eis, reuerſus eſt Ieroſolymam. ¶Illi ve- C
ro pertranſeuntes Pergen, venerunt An
tiochiam Piſidiæ: & ingreſſi ſynagogã
die ſabbathorum, ſederunt. Poſt lectio-
nem autem legis & prophetarum, miſe-
runt principes ſynagogæ ad eos dicen
tes, Viri fratres, ſiquis eſt in vobis ſer-
mo exhortationis ad plebẽ dicite. Sur-
gens autẽ Paulus, & manu ſilentiũ indi
cens, ait, Viri Iſraelitæ, & qui timetis
deum, audite, Deus plebis Iſrael elegit
patres noſtros, & ‖plebẽ exaltauit cum Exod.1.a.
eſſent incolę ‖in terra AEgypti, & ‖in bra Exod.13.d
chio excelſo eduxit eos ex ea, & ⸗per⸣ Exo.16.a.
quadringenta annorum tempus mores ⸗circiter⸣
eorum ſuſtinuit in deſerto. Et deſtruẽs
gentes ſeptem in terra Chanaan, ‖ſorte Ioſu.14.a
diſtribuit eis terram eorum, ⸗quaſi poſt ⸗Et poſt-
quadringentos & quinquaginta annos: hęc annis
& ‖poſt hæc⸣ dedit iudices, vſq; ad ‖Sa circiter
muelẽ prophetam. Et exinde ‖poſtula- quadrin-
uerunt regem: & dedit illis Saul filium gẽtis quin
Cis, virũ de tribu Beniamin annis qua quaginta
draginta. Et amoto illo ‖ſuſcitauit illis Iudic.3.b
Dauid ⸗regem⸣: cui teſtimonium perhi 1.Reg.8.a
bens dixit, ‖Inueni Dauid filiũ Ieſſe, vi 1.Reg.9.c
D rum ſecundũ cor meum, qui faciet om (10.a.
nes voluntates meas. ‖Huius ex ſemine ⸗vt eſſet⸣
deus ſecundum promiſſionem eduxit rex
Iſraeli ſaluatorem Ieſum, prædicante Pſal. 88.b
Iohanne ante faciem aduentus eius, ba 1.Re. 16.c
ptiſmũ pœnitẽtiæ omni populo Iſrael. Iſa.11.a.
Cum impleret autem Iohannes curſum Mat.3.a
ſuum dicebat, ‖Quem me arbitramini mar.1.a.
eſſe non ſum ego: ſed ecce venit poſt luc.3.a.
me, cuius non ſum dignus calceamen- Iohan.1.c
ta pedum ſoluere. Viri fratres, filii gene mar.1.a
ris Abrahã, & qui in vobis timent deũ,
vobis verbũ ſalutis huius miſſum eſt.
Qui enim habitabant Ieruſalem, &
principes eius hunc ignorãtes, & voces

prophetarum quæ per omne ſabbathū
leguntur, iudicantes impleuerūt: & nul
E lam cauſam mortis inuenientes in eo,
Mat 27. c petierūt à Pilato vt interficerent eum.
mar.15. b ||Cumq; conſummaſſent omnia quæ de
luc.23.c eo ſcripta erant, deponentes eum de li
ioha.19.c gno poſuerunt eum in monumento.
Mat.28. ||Deus autem ſuſcitauit eum à mortuis
mar.16. ►tertia die◄: qui viſus eſt per dies mul
luc.24. tos his qui ſimul aſcenderāt cum eo de
iohan.20. Galilæa in Ieruſalē, qui vſq; nunc ſunt
teſtes eius ad plebem. Et nos vobis an-
nuntiamus eam quæ ad patres noſtros
repromiſſio facta eſt: quoniā hanc deus
=illorum adimpleuit filiis =veſtris) reſuſcitans Ie
ſum, ſicut & in pſalmo ſecundo ſcriptū
Pſal.2.b eſt, ||Filius meus es tu, ego hodie genui
heb.1.b te ¶Quod autem ſuſcitauit eum à mor
tuis, amplius iam nō reuerſurū in cor-
Iſa.55.b ruptionem, ita dixit, ||Quia dabo vobis
ſancta Dauid fidelia. Ideoq; & aliâs di-
Pſal.15.d. cit, ||Non dabis ſanctum tuum videre
=cum ſuæ corruptionem. Dauid enim =in ſua ge-
ætati in- neratione cum adminiſtraſſet volun-
ſeruiſſet, tati) dei, ||dormiuit, & appoſitus eſt ad
cōſilio F patres ſuos, & vidit corruptionem. Quē
3.Reg.2.b vero deus ſuſcitauit à mortuis, non vi-
dit corruptionē. ¶Notum igitur ſit vo
bis viri fratres, quòd per hūc vobis re-
*& miſſio peccatorū annuntiatur, *ab om
nibus quibus nō potuiſtis in lege Moy
ſi iuſtificari. In hoc omnis qui credit, iu
ſtificatur. Videte ergo ne ſuperueniat
Abac.1.b. nobis quod dictū eſt in prophetis, ||Vi-
=euaneſci dete contemptores, & admiramini &
te =diſperdimini): quia opus operor ego
in diebus veſtris, opus quod non cre-
detis ſiquis enarrauerit vobis. ¶Exeun-
=ē ſynago tibus autem =illis) rogabant *vt ſequen
ga Iudęis, ti ſabbatho loquerentur ſibi verba hęc.
*gentes Cumq; =dimiſſa eſſet ſynagoga), ſecuti
=ſolutus eſ ſunt multi Iudæorū, & =colentium deū
ſet cœtus, aduenarum), Paulum & Barnabam: qui
=religioſi loquentes ſuadebant eis vt permanerēt
pſelyti, in gratia dei. Sequenti vero ſabbatho
pene vniuerſa ciuitas conuenit audire
G verbum dei. Videntes autem turbas Iu
dæi, repleti ſunt zelo, & contradicebāt
his quæ à Paulo dicebantur, blaſphe-
=ſumpta mantes. Tunc =cōſtanter) Paulus & Bar
fiducia nabas dixerunt, Vobis oportebat pri-
mum loqui verbum dei: ſed quoniā re-
pellitis illud, & indignos vos iudicatis
æternæ vitæ: ecce conuertimus ad gen
tes. ſic enim præcepit nobis dominus,
||Poſui te in lucem gentium, vt ſis in ſa Iſa.
lutem vſq; ad extremum terræ. Audien
tes autem gentes gauiſæ ſunt, & glori-
ficabant verbum domini: & credide-
runt quotquot erant pręordinati ad vi
tam æternam. Diſſeminabatur autem
verbum domini per vniuerſam regio-
nem. Iudæi autem concitauerunt mu-
lieres religioſas & honeſtas, & primos
ciuitatis, & excitauerunt perſecutionē
in Paulum & Barnabam: & eiecerunt
eos de finibus ſuis. ||At illi excuſſo pul-
uere pedum in eos, venerunt Iconium. Ma
Diſcipuli quoque replebantur gaudio ma
& ſpiritu ſancto. CAP. XIIII. Lu

Iudæi & Gentes conuerſi ad Chri-
ſtū. Infideles Iudęi. Miracula. Afflictio.
Fugit Paulus in Lyſtram. Claudus ſana
tur. Fides. Paulo & Barnabæ volunt Ly
ſtrenſes ſacrificare. Vana. Gentibus etiā
benefecit deus ante conuerſionem. La
pidatur Paulus. Fides. Tribulatio. An-
tiochia. Oſtium fidei apertū gentibus.

FActum eſt autē in Iconio vt ſimul
introirent ſynagogam Iudęorum, A
& loquerentur ita vt crederet Iu-
dæorum & Græcorū copioſa mul-
titudo. Qui vero increduli fuerunt Iu-

dæi ſuſcitauerunt & ad iracundiam cō citauerunt animas gētium aduerſus fratres. Multo igitur tempore demorati ſunt =fiducialiter⁾ agentes in domino teſtimonium perhibēte verbo gratię ſuę, dante ſigna & prodigia fieri per manus eorum. Diuiſa eſt autem multitudo ciuitatis: & quidam quidem erant cum Iudæis, quidam vero cum apoſtolis. ¶Cum autem factus eſſet impetus gentilium & Iudæorum cum principibus ſuis, vt =contumeliis afficerent⁾ & lapidarent eos, =intelligentes⁾ confugerunt ad ciuitates Lycaonię Lyſtram & Derben, & =vniuerſam⁾ in circuitu regionē, & ibi euangelizantes erant. ►Et commota eſt omnis multitudo in doctrina eorum. Paulus autem & Barnabas mo-

B rabantur Lyſtris⁾. Et quidam vir Lyſtris infirmus pedibus ſedebat, claudus ex vtero matris ſuæ: qui nunquam ambulauerat. Hic audiuit Paulum loquētem. Qui intuitus eum, & videns quia fidem haberet vt ſaluus fieret, dixit magna voce * Surge ſuper pedes tuos rectus. Et exiliit:⁾ & ambulabat. Turbæ autem cum vidiſſent quod fecerat Paulus, leuauerunt vocem ſuam, Lycaonicè dicentes, Dii =ſimiles facti hominibus⁾, deſcenderunt ad nos. Et vocabant Barnabam, Iouem: Paulum vero, Mercurium, quoniam ipſe erat dux verbi. Sacerdos quoque Iouis, qui erat ante ciuitatem, tauros & coronas ante ianuas

C afferens, cum populis volebat ſacrificare. Quod vbi audierunt apoſtoli Barnabas & Paulus, conſciſſis tunicis ſuis exilierunt in turbas, clamantes & dicētes: Viri, quid hæc facitis? & nos =mortales ſumus, ſimiles vobis⁾ homines, annuntiantes vobis ab his vanis conuerti ad deum viuum‖ qui fecit cælum & terram & mare & omnia quæ in eis ſunt: qui in pteritis generationibus‖ dimiſit omnes gentes ingredi vias ſuas. Et quidem non ſine teſtimonio ſemet ipſum reliquit, benefaciens de cælo*, dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda =eorum⁾. Et hæc dicentes, vix ſedauerunt turbas ne ſibi immolarent. ¶Superuenerunt autem quidam ab Antiochia & Iconio Iudæi: & perſuaſis turbis ‖ lapidantes Paulum, traxerunt extra ciuitatem, exiſtimantes eum mortuum eſſe. Circundantibus autem eum diſcipulis, ſurgens intrauit ciuitatem: & poſtera die profectus eſt cum Barnaba in Der-

D ben. Cumq́ꝫ euangelizaſſent ciuitati illi, & docuiſſent multos, reuerſi ſunt Lyſtram & Iconium, & Antiochiam, *confirmantes animas diſcipulorum, exhortanteſq́ꝫ vt permanerent in fide, & quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum dei. ¶Et cum =conſtituiſſent⁾ illis per ſingulas eccleſias preſbyteros, & oraſſent cum ieiuniis, commendauerunt eos domino in quem crediderunt. ¶Tranſeunteſq́ꝫ Piſidiam, venerunt in Pamphyliam. & loquentes verbum domini in Perge, deſcēderunt in Attaliam: & inde nauigauerunt Antiochiam, ‖vnde erant traditi gratiæ dei in opus quod compleuerunt. Cum autem veniſſent & congregaſſent eccleſiam, retulerunt quanta feciſſet deus cum illis, & quia aperuiſſet gentibus oſtium fidei. Morati ſunt autem tempus non modicum cum diſcipulis.

Margin (left): rtiter; m affer; it; intel-; la; nitimã; ibi di-; in no-; ne do-; ni Ieſu; iriſti.; ſpecie; minũ,; dē qui; s vos; noxii; olis ſu-; is; .145.a.; 0.14.b; il.80.c; obis,; oſtra; or.11.f

Margin (right): *denuo; =ſuffragiis delegiſſent; Sup.13.2.

CAP. XV.

Falſi fratres docentes circuncíſionē neceſſariam Chriſtiano. Gentiū cōuerſio. Petri oratio ad apoſtolos. Gentes à deo electæ. Spiritus ſanctus. Fides purificans corda. Iugum legis. Gratia. Salus. Iacobi oratio ad apoſtolos. Prophetia de gentibus ſaluandis. Lex Moyſi ſabbathis lecta. Literę apoſtolorum. Prophetæ. Paulus prædicat Antiochęi. Diſſidium Pauli & Barnabæ.

A ET quidam deſcendentes de Iudæa, docebant fratres, ‖ Quia niſi circuncidamini ſecundum morē Moyſi, non poteſtis ſaluari. Facta ergo ſeditione *non minima Paulo & Barnabe aduerſus illos, ſtatuerunt vt aſcenderent Paulus & Barnabas & quidam alii ex =aliis⁾ ad apoſtolos & preſbyteros in Ieruſalem, ſuper hac quæſtione. ¶Illi ergo deducti ab eccleſia, pertranſibant Phœnicem & Samariam narrantes conuerſionem gentium: & faciebant gaudium magnum omnibus fratribus. ¶Cum autem veniſſent Ieroſolymam, ſuſcepti ſunt ab eccleſia & ab apoſtolis & ſenioribus, annuntiātes

Margin (right): Gal. 5.2.; *& diſceptatione; =illis

quanta deus ſ feciſſet cum illis. Surrexe
ᵃſecta runt autem quidam deᵃhæreſi⁾ phari-
B ſæorũ, qui crediderunt, dicentes, Quia
oportet circuncidi eos, præcipere quo
que ſeruare legem Moyſi, Cõuenerũtq̃
ᵃvt diſpi apoſtoli & ſeniores ᵃvidere de verbo
ceret. de hoc⁾. Cum autem magna ᵃconquiſitio⁾
hoc nego fieret, ſurgens Petrus dixit ad eos, ‖Vi
tio ri fratres, vos ſcitis quoniam ab anti-
ᵃdiſcepta quis diebus deus in nobis elegit per os
tio meum audire gentes verbum euange-
Sup. 10. lii, & credere. Et qui nouit corda deus,
teſtimonium perhibuit, dans illis ſpi-
ritum ſanctum ſicut & nobis, & ni-
hil diſcreuit inter nos & illos, fide pu-
rificans corda eorum. Nunc ergo quid
tentatis deum, imponere iugum ſuper
ceruices diſcipulorum: quod neq̃ nos,
neque patres noſtri portare potuimus
C ſed per gratiam domini Ieſu Chriſti
credimus ſaluari, quemadmodum & il
li. Tacuit autem omnis multitudo, &
audiebant Barnabam & Paulum narrã
tes quanta deus feciſſet ſigna & pro-
digia in gentibus per eos. ¶Et poſtquã
tacuerunt, reſpondit Iacobus dicens,
Viri fratres audite me, Simon narra-
uit quemadmodum primum deus viſi
tauit ſumere ex gentibus populum no-
mini ſuo. Et huic concordant verba
Amos. 9 c prophetarum, ſicut ſcriptum eſt, ‖Poſt-
hæc reuertar, & reædificabo taberna-
culum Dauid, quod decidit, & diru-
ta eius reædificabo, & erigam illud: vt
requirant cæteri hominum dominum
& omnes gentes ſuper quas inuocatum
eſt nomen meum, dicit dominus fa-
ciens hæc. Notum à ſeculo eſt domino
D opus ſuum. Propter quod ego iudico,
ᵃobturbã nonᵃinquietari eos⁾qui ex gentibus cõ
dum eſſe uertuntur ad deum, ſed ſcribere ad eos
illis, vt abſtineant ſe à contaminationibus
ſimulachrorum, & fornicatione, & ſuf
focatis, & ſanguine. Moyſes enim à tẽ-
poribus antiquis habet in ſingulis ciui
tatibus qui eum prædicent in ſynago-
gis, vbi per omne ſabbathum legitur.
¶Tunc placuit apoſtolis & ſenioribus
ᵃſeſe, cũ omni eccleſia, eligere viros exᵃeis⁾,
& mittere Antiochiam cum Paulo &
Barnaba, Iudam, qui cognominaba-
tur Barſabas, & Silam viros primos
in fratribus, ſcribentes per manus
*hæc eorum *. APOSTOLI & ſeniores

fratres, his qui ſunt Antiochiæ & Sy-
riæ & Ciliciæ fratribus ex gentibus, ſa-
lutem. Quoniam audiuimus quòd qui- E
dam ex nobis exeuntes, turbauerunt
vos verbis, ᵃeuertẽtes⁾animas veſtras, ᵃla
* quibus non mandauimus: placuit no ctãi
bis collectis ᵃin vnumᵃ, eligere viros, *iu
& mittere ad vos cum chariſſimis no- vos
ſtris Barnaba & Paulo, hominibus qui cũc
tradiderunt animas ſuas pro nomine ſer
domini noſtri Ieſu Chriſti. Miſimus er leg
go Iudam & Silam, qui & ipſi vobis ᵃvn
verbis referent eadẽ. Viſum eſt enim mit
ſpiritui ſancto & nobis, nihil vltra im-
ponere vobis oneris quàm hæc neceſ-
ſaria, vt abſtineatis vos ab immolatis
ſimulachrorum, & ſanguine, & ſuffoca
to, & fornicatione, à quibus cuſtodien
tes vos, bene agetis. Valete. ¶Illi ergo
dimiſſi deſcenderunt Antiochiam: & F
congregata multitudine tradiderunt
epiſtolam. Quam cum legiſſent, gauiſi
ſunt ſuper conſolatione. Iudas autem
& Silas & ipſi cũ eſſent prophetæ, ver-
bo plurimo conſolati ſunt fratres, &
confirmauerunt. Facto autem ibi ali-
quanto tempore, dimiſſi ſunt cum pa-
ce à fratribus adᵃeos⁾qui miſerant il- ᵃapo
los. Viſum eſt autem Silæ ibi remanere los
► Iudas autem ſolus abiit Ieruſalem⁾
Paulus autem & Barnabas demoraban
tur Antiochiæ, docentes, & euangeli-
zantes cum aliis pluribus verbum do-
mini. ¶Poſt aliquot autem dies dixit
ad Barnabã Paulus, Reuertentes viſite-
mus fratres per vniuerſas ciuitates in G
quibus prædicauimus verbum domi-
ni, quomodo ſe habeant. Barnabas au
temᵃvolebat⁾ſecum aſſumere & Iohan ᵃcõ
nem, qui cognominabatur Marcus. Pau bat,
lus autemᵃrogabat⁾eum(vt quiᵃdiſceſ ᵃcen
ſiſſet⁾ab eis de Pamphylia, & non iſſet ᵃdeſ
cum eis in opus) non debere recipi. Fa ſet,
cta eſt autemᵃdiſſentio⁾, ita vt diſcede ᵃdiſ
rent ab inuicem, & Barnabas quidem tio,
aſſumpto Marco nauigaret Cyprum:
Paulus vero electo Sila profectus eſt,
traditus gratiæ dei à fratribus. Per-
ambulabat autem Syriam & Ciliciam
confirmans eccleſias: ► præcipiens
cuſtodire præcepta apoſtolorum & ſe-
niorum.

CAP. XVI.

Timotheus circũciditur, & quare. Timotheus Pauli comes. Fides. In Aſia vetatur Paulus á ſpiritu euangelizare. Viſio pauli vt Macedonibus euangelizet. Mulieribus euangelizat Paulus. Aperire cor. Lydia baptizatur. Pythonem ſpiritum habens puella ſanatur. Diuinare. Paulus cum Sila cæduntur virgis, & incarcerantur. Paulus cum Sila laudant deum in carcere. Terræmotus. Cuſtos carceris Chriſto credit cũ tota familia. Baptiſmus. Lætitia & conuiuium. Paulus Romanum ſe iactat in tempore.

A Peruenit autem in Derben & Lyſtram. Et ecce, diſcipulus quidam erat ibi nomine Timotheus, filius mulieris Iudææ fidelis, patre gentilis. Huic teſtimonium bonum reddebant qui in Lyſtris erant & Iconio fratres. Hunc voluit Paulus ſecum proficiſci: & aſſumẽs circuncidit eum propter Iudeos qui erant in illis locis. Sciebant enim omnes ꝙ pater eius erat gẽtilis. ¶Cum autem pertranſirent ciuitates tradebãt eis cuſtodire *dogmata) quæ erant *decreta) ab apoſtolis & ſenioribus qui erant Ieroſolymis. Et eccleſiæ quidem confirmabantur fide, & abundabant numero quotidie. ¶Trã-

[margin: decreta / r, ordi / ata]

B ſeuntes autem Phrygiam & Galatiæ regionem, vetati ſunt á ſpiritu ſancto loqui verbum dei in Aſia. Cum veniſſet autem in Myſiam, tentabant ire in Bithyniam: & non permiſit eos ſpiritus Ieſu. ¶Cum autem pertranſiſſent Myſiam, deſcenderunt Troadem: & viſio per noctem Paulo oſtenſa eſt: Vir Macedo quidam erat ſtans & deprecans eũ, & dicens, Tranſiens in Macedoniam adiuua nos. Vt autem viſum vidit, ſtatim quæſiuimus proficiſci in Macedoniam, certi facti ꝙ vocaſſet nos deus euangelizare eis. Nauigantes autem á Troade, recto curſu venimus Samothracen, & ſequenti die Neapolim: & inde

C Philippos: quæ eſt prima partis Macedoniæ ciuitas colonia. Eramus autem in hac vrbe diebus aliquot *conſiſtentes). Die autem ſabbathorum egreſſi ſumus foras portam iuxta flumen, vbi *videbatur) oratio eſſe: ſedentes loquebamur mulieribus quæ conuenerant,

[margin: morã / s / olebat,]

Et quædam mulier nomine Lydia *purpuraria) ciuitatis Thyatirorum, colens deum, audiuit: cuius dominus aperuit cor intendere his quæ dicebantur á Paulo. Cum autem baptizata eſſet, & domus eius, deprecata eſt dicens, Si iudicaſtis me fidelem domino eſſe, introite in domum meam, & manete. Et coegit nos. ¶Factum eſt autem euntibus nobis ad orationem, puellam quãdam habentem ſpiritum Pythonem obuiare nobis: quæ quæſtum magnum præſtabat dominis ſuis diuinando. Hęc ſubſecuta Paulum & nos, clamabat dicens, Iſti homines ſerui dei excelſi ſũt, qui annuntiant vobis viã ſalutis. Hoc autem faciebat multis diebus. Dolens autem Paulus & conuerſus, ſpiritui dixit, Præcipio tibi in nomine Ieſu Chriſti exire ab ea. Et exiit eadem hora. ¶Videntes autem domini eius quia exiuit ſpes quæſtus eorum, apprehendẽtes Paulum & Silam perduxerunt in

[margin: *purpura rũ vendi trix — D]

E forum ad principes: & offerentes eos magiſtratibus) dixerunt, Hi homines conturbant ciuitatem noſtram, cum ſint Iudæi: & annuntiant morem quẽ non licet nobis ſuſcipere neque facere cum ſimus Romani. & cucurrit plebs aduerſus eos: & magiſtratus ſciſſis tunicis ſuis, iuſſerunt eos virgis cædi. [margin: 2.Cor.11.f] Et cum multas plagas eis impoſuiſſent miſerunt eos in carcerem, præcipientes cuſtodi vt diligẽter cuſtodiret eos. Qui cũ tale præceptũ accepiſſet, miſit eos in interiorẽ carcerẽ, & pedes eorũ ſtrinxit ligno. Media autem nocte Paulus & Silas *adorantes) laudabant deũ. [margin: *orantes] Et audiebant eos qui in cuſtodia erant.

F Subito vero terræmotus factus eſt magnus, ita vt mouerentur fundamenta carceris. Et ſtatim aperta ſunt omnia oſtia: & vniuerſorũ vincula ſoluta ſunt. Expergefactus autẽ cuſtos carceris, & videns ianuas apertas carceris, euaginato gladio volebat ſe interficere, exiſtimans fugiſſe vinctos. Clamauit autẽ Paulus voce magna dicẽs, Nihil tibi mali feceris: vniuerſi enim hic ſumus. Petito ꝗ lumine *introgreſſus eſt): [margin: *irrupit] & tremefactus procidit Paulo & Silæ ad pedes: & producẽs eos foras ait, Domini, quid me oportet facere vt ſaluus fiam? At illi dixerũt, Crede in do-

minũ Ieſum: & ſaluus eris tu, & domus
tua. Et locuti ſunt ei verbum domini
G cum omnibus qui erant in domo eius.
Et tollens eos in illa hora noctis, lauit
plagas eorum: & baptizatus eſt ipſe, &
omnis domus eius continuo. Cumque
perduxiſſet eos in domum ſuam, appo
ſuit eis menſam, & lętatus eſt *cum om
ni domo ſua =credens' deo. ¶Et cũ dies
factus eſſet, miſerunt magiſtratus lictores dicentes, dimitte homines illos. Nũ
tiauit autem cuſtos carceris verba hęc
Paulo, Quia miſerunt magiſtratus vt
dimittamini. nunc igitur exeuntes, ite
in pace. Paulus autem dixit eis, Cæſos
nos publice, =indemnatos homines Ro
manos' miſerunt in carcerem, & nunc
occulte nos eiiciunt? Non ita: ſed veniant ipſi, & nos =eiiciant'. Nuntiauerunt autem magiſtratibus lictores hęc.
Timueruntq; audito q; Romani eſſent:
& venientes deprecati ſunt eos, & educentes rogabant vt egrederentur de
vrbe. Exeuntes autem de carcere, introierunt ad Lydiam: & viſis fratribus,
conſolati ſunt eos & profecti ſunt.

*q; =credidiſſet

=indicta cauſa cũ ſimus Romani

=educant

CAP. XVII.

Theſſalonicenſibus annuntiat Paulus Ieſum eſſe Chriſtum. Credentes. Mulieres. Iudæi infideles volunt Paulum occidere. Iaſon ſuſcipit Paulum. Nobiles viri Theſſalonicẽſes ſcripturas ſcrutantur. Mulieres fideles. Tribulationẽ fugiens Paulus proficiſcitur Athenas. Athenienſibus annuntiat Paulus Chriſtum ſaluatorem. Deus qualis & quomodo adorandus. Pœnitentia. Iudiciũ. Fides. Dionyſius. Damaris.

A Cum autem perambulaſſent Amphipolim & Apolloniam, venerunt Theſſalonicam, vbi erat ſynagoga Iudæorum. Secundum
conſuetudinem autem *Paulus introiuit ad eos: & per ſabbatha tria diſſerebat eis de ſcripturis, adaperiens & inſinuans quia Chriſtum oportuit pati &
reſurgere à mortuis: & Quia hic eſt
Chriſtus Ieſus quem ego annuntio vobis. Et quidã ex eis crediderunt, & adiuncti ſunt Paulo & Silæ, & =de colentibus gentilibus' multitudo magna, &
mulieres nobiles non paucæ. =Zelantes autem' Iudæi * aſſumẽteſq; =de vul-

*ſuam

=religioſorũ Græcorum

= Zelo autẽ cõmoti

*ii q nõ credebãt

go viros' quoſdam malos, & turba facta, concitauerunt ciuitatem: & =aſſiſtẽ
tes domui' Iaſonis, quærebant eos pro
ducere in populum. Et cum non inue
niſſent eos, trahebant Iaſonẽ & quoſ
dam fratres ad principes ciuitatis cla B
mantes, Quoniam hi qui orbem con
citant, & huc venerunt, quos * ſuſce
pit Iaſon, & hi omnes contra decreta
Cæſaris faciunt, regem alium dicentes
eſſe, Ieſum. Concitauerunt autem ple
bem & principes ciuitatis, audientes
hæc. Et accepta ſatiſfactione à Iaſone
& à cæteris, dimiſerunt eos. ¶Fratres
vero confeſtim per noctem dimiſerunt
Paulum & Silam in Berrhœam. Qui cũ C
veniſſent, in ſynagogam Iudæorũ in
troierunt. Hi autem erant =nobiliores
eorum' qui ſunt Theſſalonicæ, qui ſu
ſceperunt verbum cum omni = auidi
tate', quotidie ſcrutantes ſcripturas, ſi
hæc ita ſe haberent. Et multi quidem
crediderunt ex eis, & mulierum genti
lium honeſtarum, & viri non pauci.
¶Cum autem cognouiſſent in Theſſa
lonica Iudæi, quia & Berrhœæ prædi
catum eſſet à Paulo verbum dei, vene
runt & illuc, commouentes & turban
tes multitudinem. Statimq; tunc Pau
lum dimiſerunt fratres, vt iret =vſque'
ad mare. Silas autem & Timotheus re D
manſerunt ibi. Qui autem deducebant
Paulum, perduxerunt eum vſque ad
Athenas. & accepto mandato ab eo ad
Silam & Timotheum vt quã celeriter
venirent ad ſe: profecti ſunt. Paulus
autem cũ Athenis eos expectaret, =in
citabatur' ſpiritus eius in ipſo, videns
idololatriæ deditam ciuitatem. Diſpu
tabat igitur in ſynagoga cum Iudæis
& =colentibus', & in foro per omnes
dies ad eos qui*adierant. Quidam au
tem Epicurei & Stoici philoſophi diſſe
rebant cum eo: & quidam dicebant, E
Quid vult = ſemiuerbius ' hic dicere?
Alii vero, Nouorum dæmoniorum vi
detur annuntiator eſſe. quia Ieſum &
reſurrectionem annuntiabat eis. Et ap
prehenſum eum, ad =Areopagum' du
xerunt, dicentes, Poſſumus ſcire quæ
eſt hæc noua quæ à te dicitur, doctri
na? noua enim quædam infers auribus
noſtris. Volumus ergo ſcire quidnam
velint hæc eſſe. Athenienſes autem

=circ ronec

=ado dom

*clã

=vſ,f mo g re na inter

=anin prõp dine,

=velu

=irrit tur

=reli ſis.

*fort

=.i.q uos n res ſ git in gus

=Mar viam & in

ii illic ſaban

omnes, & [a]aduenæ) hoſpites, ad nihil aliud vocabant, niſi aut dicere aut audire aliquid noui. Stans autem Paulus in medio Areopagi, ait, Viri Athenienſes, per omnia [a] quaſi) ſuperſtitioſiores vos video. Præteriens enim & videns ſimulachra veſtra, inueni & arā in qua ſcriptum erat IGNOTO DEO. Quod ergo ignorantes colitis, hoc ego annuntio vobis. || Deus qui fecit mundum & omnia quæ in eo ſunt, hic cæli & terræ cum ſit dominus, non in manufactis tēplis habitat, nec manibus humanis colitur, indigens aliquo, cum ipſe det omnibus vitam & inſpirationem & omnia: fecitq; ex vno*omne genus hominum inhabitare ſuper vniuerſam faciē terræ, definiens ſtatuta tempora & terminos habitationis eorum, [a] quærere) deum ſi forte attrectent eum aut inueniant, quanuis non longe ſit ab vnoquoque noſtrum. In ipſo enim viuimus & mouemur & ſumus, ſicut & quidam [a]veſtrorum)poetarū dixerunt, Ipſius enim & [a]genus) ſumus. || Genus ergo cū ſimus dei, non debemus exiſtimare auro & argento, aut lapidi [a] ſculpturæ artis & cogitationis)hominis, diuinum eſſe ſimile. Et tempora quidē huius ignorantiæ [a] deſpiciens)deus, nunc annuntiat hominibus vt omnes vbique pœnitentiam agant, eo ꝙ ſtatuit diem in quo iudicaturus eſt orbem in æquitate in viro in quo ſtatuit, fidem præbens omnibus, ſuſcitans eum à mortuis. Cum audiſſent autem reſurrectionem mortuorum, quidam quidem irridebant, quidam vero dixerūt, Audiamus te de hoc iterum. Sic Paulus exiuit de medio eorum. Quidam vero viri adhærentes ei, crediderunt: in quibus & Dionyſius Areopagita, & mulier nomine Damaris, & alii cum eis.

F G

e ra,7,f guine quæ- nt us. ratiū enies 40,c e ſcul & in- to hacte diſſi- arit

CAP. XVIII.

¶ Cum aquila & Priſcilla manet Paulus docens Corinthios Ieſum eſſe Chriſtum. Titus Iuſtus, Criſpus, Corinthii. Coram Gallione accuſatur Paulus. Soſthenes percutitur. Votum, Aquila & Priſcilla morantur Epheſi. Apollos ſcripturis docet Ieſum eſſe Chriſtum. Baptiſmus Iohannis.

POſt hæc*egreſſus ab Athenis, venit Corinthū. & inueniens quendam Iudæum, nomine Aquilam, Ponticum genere, qui nuper venerat ab Italia, & Priſcillam vxorem eius, eo ꝙ præcepiſſet Claudius diſcedere omnes Iudęos à Roma: acceſſit ad eos. Et quia eiuſdem erat artis, manebat apud eos, & operabatur. [a]erant autem ſcenofactoriæ artis). Et diſputabat in ſynagoga per omne ſabbathū, ►interponens nomen domini Ieſu): ſuadebatq; Iudæis & Græcis. Cum veniſſent autem de Macedonia Silas & Timotheus, [a]inſtabat verbo) Paulus, teſtificans Iudæis eſſe Chriſtum Ieſum. Contradicentibus autem eis & blaſphemātibus, excutiens veſtimenta ſua, dixit ad eos. Sanguis veſter ſuper caput veſtrū: mundus ego, [a]ex hoc) ad gentes vadam. ¶Et migrans inde, intrauit in domum cuiuſdam, nomine Titi Iuſti, colentis deum, cuius domus erat coniuncta ſynagogę. Criſpus autem archiſynagogus credidit domino, cū omni domo ſua: & multi Corinthiorum audientes credebant, & baptizabantur. ¶Dixit autem dominus nocte per viſionem Paulo, Noli timere: ſed loquere, & ne taceas, propterea ꝙ ego ſum tecum: & nemo[a]apponetur tibi)vt[a]noceat)te, quoniam populus eſt mihi multus in hac ciuitate. Sedit autem ibi annum & ſex menſes, docens apud eos verbum dei. ¶Gallione autem proconſule Achaiæ, inſurrexerunt vno animo Iudæi in Paulum, & adduxerunt eum ad tribunal, dicētes, Cōtra legem hic perſuadet hominibus colere deum. Incipiente autem Paulo aperire os, dixit Gallio ad Iudæos, Si quidem eſſet[a]iniquū aliquid), aut facinus peſſimum, ô viri Iudæi, [a]recte)vos ſuſtinerem. ſi vero quæſtiones ſunt de verbo & nominibus legis veſtræ, voſipſi videritis. Iudex ego horum nolo eſſe. Et[a]minauit)eos à tribunali. Apprehendentes autem omnes Soſthenem principem ſynagogæ, percutiebant eum ante tribunal: & nihil eorum Gallioni curæ erat. ¶Paulus vero cū[a]adhuc ſuſtinuiſſet)dies multos, fratribus valefaciens, nauigauit in Syriam, & cum eo Priſcilla & Aquila, qui ſibi totonderat in Cenchreis caput: habebat enim votum. De-

*Paulus
[a]erat autē ars illorū texere tabernacula.
B
[a]coartabatur ſpū
[a]poſthac
C
[a]adorietur te
[a]affligat
D
[a]iniuria aliqua,
[a]merito
[a]abegit
E
[a]deinde commoratus fuiſſet

uenitq; Epheſum, & illos ibi reliquit.
Ipſe vero ingreſſus ſynagogam, diſputa
bat cum Iudæis. Rogantibus autem eis
apud ſe vt ampliori tēpore maneret, non con
*oportet omnino me feſtū quod inſtat, agere in Ieruſalē, ſed ſenſit, ſed valefaciens, & dicens, *Iterū
reuertar ad vos, deo volente: profectus
eſt ab Epheſo. Et deſcendens Cæſaream
aſcendit, & ſalutauit eccleſiā: & deſcen
dit Antiochiam. Et facto ibi aliquanto
tempore profectus eſt, perambulans ex
ordine Galatiam regionem & Phrygiā,
F confirmans omnes diſcipulos. ¶Iudæus
autem quidā Apollos nomine Alexan-
drinus genere, vir eloquens, deuenit E-
pheſum, potens in ſcripturis. Hic erat
edoctus viam domini: & feruens ſpiri-
tu loquebatur, & docebat diligenter ea
G quæ ſunt Ieſu, ſciens tantum baptiſma
libere loqui Iohannis. Hic ergo cœpit fiducialiter
agere' in ſynagoga. Quem cū audiſſent
Priſcilla & Aquila, aſſumpſerunt eum,
& diligentius expoſuerunt ei viam do
mini. Cum autem vellet ire Achaiam,
exhortati fratres, ſcripſerunt diſcipulis
vt ſuſciperent eum. Qui cum veniſſet,
contulit multum his qui crediderunt.
*per gratiam *vehementer enim Iudæos reuince-
bat publice, oſtendens per ſcripturas,
eſſe Chriſtum, Ieſum.

CAP. XIX.

☞ Paulus docet Epheſi. Spiritus ſanctus, Baptiſma Iohānis. Baptiſmus Chriſti. Spiritus ſanctus. Increduli. Miracula. Exorciſtæ Iudæi occiſi à diabolo. Cōfeſſio. Libri impii combuſti. Paulus in Aſia. Demetrius argentarius. Diana. Caius. Ariſtarchus. Alexander.

A Factum eſt autem cum Apollos eſſet Corinthi, vt Paulus peragratis ſuperioribus partib9 veniret Epheſum, & inueniret quoſdam diſcipulos: dixitq; ad eos, Si ſpiritum ſanctum
* poſteaq̄ credidiſtis? accepiſtis* credentes'? At illi dixerunt
ad eum, Sed neq; ſi ſpiritus ſanctus eſt,
audiuimus. Ille uero ait, In quo ergo ba
ptizati eſtis? Qui dixerunt, In Iohannis
Matt.3.c baptiſmate. Dixit autem Paulus, ||Iohan
mar.1.b nes baptizauit baptiſmo pœnitentię po
l 3.c.io.1. pulum dicens, in eum qui venturus eſ-
d.ſup.1.a, ſet poſt ipſum vt crederent, hoc eſt, in
2.a.11.c. Ieſum. His auditis baptizati ſunt in no
B mine domini Ieſu. Et cum impoſuiſſet
illis manus Paulus, venit ſpiritus ſan-
ctus ſuper eos, & loquebantur linguis,
& prophetabant. Erant autē omnes vi-
ri fere duodecim. Introgreſſus autem
ſynagogam, *cū fiducia' loquebatur per *libe
tres menſes, diſputans & ſuadens de re
gno dei. Cum autem quidā induraren
tur & non crederent, *Maledicentes *ma
viam' domini corā multitudine, diſce- que
dens ab eis, ſegregauit diſcipulos, quo- de
tidie diſputās in ſchola Tyranni cuiuſ
dam. Hoc autem factum eſt per bien-
nium, ita vt omnes qui habitabant in
Aſia, audirent verbum domini*, Iudæi *Ie
atq; gentiles. Virtuteſq; non* quaſlibet' *vu
faciebat deus per manum Pauli: ita vt C
etiā ſuper languidos deferrentur à cor
pore eius ſudaria & ſemicinctia, & re-
cedebant ab eis||languores, & ſpiritus
nequam egrediebantur. ¶Tentauerunt
autem quidam & de circūeuntibus Iu
dæis exorciſtis inuocare ſuper eos qui
habebant ſpiritus malos, nomē domini
Ieſu, dicentes, Adiuro vos per Ieſum
quem Paulus prædicat. Erāt autem cu-
iuſdam Iudęi, nomine Sceuę, principis
ſacerdotum ſeptem filii, qui hoc facie-
bant. Reſpondens autem ſpiritus nequā
dixit eis, Ieſum noui, & Paulum ſcio:
vos autem qui eſtis? Et inſiliens in eos
homo in quo erat dęmonium peſſimū,
& dominatus* amborum', inualuit con *eis
tra eos, ita vt nudi & vulnerati effuge-
rent de domo illa. Hoc autem notum fa
ctum eſt omnibus Iudæis atq; gentili-
bus qui habitabant Epheſi: & cecidit ti
mor ſuper omnes illos, & magnificaba
tur nomen domini Ieſu. ¶Multiq; cre-
dentium veniebant confitentes & an-
nuntiantes actus ſuos. Multi autem ex
eis qui fuerant* curioſa' ſectati, contule- *cu
runt libros, & comburſerunt eos corā arte
omnibus. & computatis pretiis illorū,
inuenerunt pecuniam denariorū quin-
quaginta millium. Ita fortiter creſcebat
verbum dei & confirmabatur. ¶His au
tem expletis propoſuit Paulus in ſpiri-
tu, tranſita Macedonia & Achaia, ire Ie-
roſolymam dicēs, Poſtquam fuero' ibi,
oportet me & Romam videre. Mittens
autem in Macedoniam duos ex mini-
ſtrantibus ſibi, Timotheum & Eraſtum,
Ipſe remanſit ad tempus in Aſia. Facta E
eſt autem illo tempore turbatio nō mi
nima de via* domini'. Demetrius enim *hac
quidam nomine, argentarius, faciens

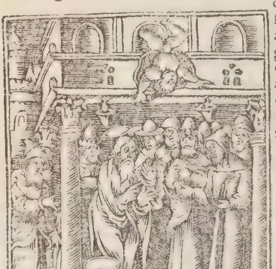
ædes argenteas Dianæ, præſtabat artifi cibus non modicum quæſtum: quos cō uocans & eos qui huiuſmodi erant opi fices, dixit, Viri, ſcitis quia de hoc arti ficio eſt nobis acquiſitio: & videtis & auditis quia non ſolum Epheſi, ſed pe ne totius Aſiæ, Paulus hic ſuadēs auer tit multam turbam dicens, Quoniam non ſunt dii qui manibus fiunt. Nō ſo lum autem ᵃ hæc periclitabitur nobis pars in redargutionem venire⁾, ſed & magnæ Dianæ templum in nihilum re putabitur, & deſtrui incipiet maieſtas eius, quam tota Aſia & orbis colit. His auditis repleti ſunt ira, & exclamaue- F runt dicētes, Magna Diana Epheſiorū. Et impleta eſt ciuitas tota confuſione, & impetū fecerunt vno animo in thea trum, rapto Caio & Ariſtarcho Macedo nibus comitibus Pauli, Paulo autem vo lente intrare in populum, non permiſe runt diſcipuli. Quidam autē & de Aſiæ principibus qui erant amici eius, mi ſerunt ad eum, rogantes ne ſe daret in theatrum: alii autem aliud clamabant. Erat enim eccleſia confuſa: & plures ne ſciebant qua ex cauſa conueniſſent. De turba autem ᵃdetraxerunt⁾ Alexandrum propellentibus eum Iudæis. Alexander autem manu ſilentio poſtulato, volebat C reddere rationem populo. Quem vt co gnouerunt Iudæum eſſe, vox facta vna eſt omnium quaſi per horas duas cla- mantium, Magna Diana Epheſiorum. Et cum ſedaſſet, ſcriba turbas dixit, Viri Epheſii, quis enim eſt hominum qui ne ſciat Epheſiorum ciuitatem cultricem eſſe magnę Dianæ ᵃIouiſq́ prolis⁾? Cum ergo his contradici non poſſit, oportet vos ſedatos eſſe, & nihil ᵃtemere⁾ agere. Adduxiſtis enim homines iſtos, neque ſacrilegos, neque blaſphemantes deam veſtram. Quod ſi Demetrius & qui cū eo ſunt artifices, habent aduerſus ali- quem cauſam, cōuentus forenſes agun- tur, & proconſules ſunt, accuſent inui- cem. Si quid autem alterius rei quæri- tis: in legitima ᵃ eccleſia poterit abſol- ui⁾. Nam & ᵃpericlitamur argui⁾ ſeditio nis hodiernæ: cum nullus obnoxius ſit de quo poſſimus reddere rationem ne concurſus iſtius. Et cum hæc dixiſſet, dimiſit ᵃeccleſiam⁾.

CAP. XX.

In Macedonia, Grecia, Totam noctem diſputat Paulus q Ieſus ſit Chriſtus. Eu tychus ſuſcitatur. Pentecoſte. Hortatur Paulus presbyteros Epheſiorum. Humi- litas. Lachrymæ. Afflictiones. Pœniten- tia. Fides. Afflictiones Pauli. Miniſteriū Pauli. Cōſilium dei. Grex. Epiſcopi. Lu- pi. Vigilare. Monere cum lachrymis. La borat manibus Paulus epiſcopus. Dare. Accipere. Oratio. Oſcula.

Poſtquam autem ceſſauit tumul- A tus, vocatis Paulus diſcipulis ᵃ, & ᵃ cōplexꝰ ᵃexhortatus eos, valedixit, & ⁾ profectus eſt vt iret in Macedo- niam. Cum autem perambulaſſet par- tes illas, & exhortatus eos fuiſſet multo ſermone, venit ad Græciam: vbi cum fuiſſet menſes tres, factę ſunt illi inſidię à Iudęis nauigaturo in Syriam: habuit- que conſilium vt reuerteretur per Ma- cedoniam, Comitatus eſt autem eum *ᵃSoſipater⁾ Pyrrhi Berrhœenſis, Theſ- *vſq́ ad ſalonicenſium vero Ariſtarchus, & Se- Aſiam cundus, & Caius Derbeus, & Timothe- ᵃSopater us, Aſiani vero Tychicus & Trophi- mus. Hi cū præceſſiſſent, ᵃſuſtinuerunt⁾ ᵃexpecta nos Troade: nos vero nauigauimus uerunt poſt dies azymorum à Philippis, & ve B nimus ad eos Troadem in diebus quin que, vbi demorati ſumus diebus ſeptē. ¶Vna autem ᵃſabbathi⁾ cum ᵃconueniſſe ᵃdie ſab- mus⁾ ad frangendum panem, Paulus diſ bathoaū putabat cum eis profecturus ᵃin craſti- conue- num⁾, protraxitq́ ſermonem vſque in niſſent mediam noctem. Erāt autem lampades apoſtoli copioſæ in cœnaculo vbi eramus con- ᵃpoſtero gregati. Sedēs autem quidam adoleſcēs die, nomine Eutychus, ſuper feneſtram, cū mergeretur ſomno graui, diſputāte diu Paulo ᵃductus⁾ ſomno cecidit de tertio ᵃmagis de cœnaculo deorſum, & ſublatus eſt mor preſſus tuus. Ad quem cum deſcēdiſſet Paulus incubuit ſuper eum: & cōplexus dixit, Nolite turbari: anima enim ipſius in ip C ſo eſt. Aſcendens autem, frangenſq́ pa- nem & guſtans, ſatiſq́ allocutus vſque in lucem, ſic profectus eſt. Adduxerunt autem puerum viuentem, & ᵃconſolati ᵃrefocilla ſunt non minime⁾. ¶Nos autem aſcen- ti ſunt nō dentes nauem, nauigauimus in Aſſon, mediocri inde ſuſcepturi Paulum, ſic enim diſpo ter. ſuerat, ipſe per terram iter facturus.

Cum autem conueniſſemus in Aſſon,aſ
ſumpto eo venimus Mytilenem . Et in-
de nauigantes , ſequenti die venimus

contra Chium,&ᵃalia die⁾applicuimus
Samum:&ᵃ* ſequenti⁾die venimus Mi-
letum. propoſuerat enim Paulus tranſ-
nauigare Epheſum,ne⁼qua mora illi fie
ret⁾in Aſia. Feſtinabat enim,ſi poſſibile
ſibi eſſet, vt diem pentecoſten faceret
Ieroſolymis . ¶A Mileto autem mittens
Epheſum,vocauit maiores natu eccle-
D ſię. Qui cum veniſſent ad eum,& ſimul
eſſent,dixit eis, Vos ſcitis á prima die
qua ingreſſus ſum in Aſiam,qualiter vo
biſcum per omne tempus fuerim , ſer-
uiens domino cum omni * humilitate
& lachrymis. & tentationibus quæ mi-
hi acciderunt ex inſidiis Iudæorum:
quomodo nihil⁼ſubtraxerim vobis vti-
lium⁾, quo minus annũtiarem vobis &
docerem vos publice & per domos
teſtificans Iudęis atq; gentilibus in de-
um pœnitentiam , & fidem in dominũ
noſtrum Ieſum Chriſtum. Et nunc ecce
ego alligatus ſpiritu,vado in Ieruſalem
quæ in ea ventura ſunt mihi ignorans,
niſi q; ſpiritus ſanctus per omnes ciui-
tates mihi⁼ proteſtatur⁾,dicens quoniã
vincula & tribulationes Ieroſolymis
me manent. Sed nihil horumᵃ vereor⁾:
necᵃ facio animam meam pretioſiorem
quàm me⁾,dummodo cõſummem cur-
ſum meũ & miniſterium,►verbi⁾quod
accepi à domino Ieſu⁼ teſtificari⁾ euan
gelium gratiæ dei. Et nũc ecce ego ſcio
quia amplius nõ videbitis faciem me-
am vos omnes per quos tranſiui prædi
cans regnum dei. Quapropter cõteſtor
vos hodierna die q; mundus ſum á ſan
guine omnium. Non enim ſubterfugi,
quo minus annuntiarem omne conſi- F
lium dei vobis. Attendite+vobis & vni
uerſo gregi,in quo vos ſpiritus ſanctus
poſuit epiſcopos regere eccleſiam+dei,
quam acquiſiuit ſanguine ſuo. Ego ſcio
quoniam intrabunt poſt diſceſſionem
meam lupiᵃrapaces⁾in vos,non parcen
tes gregi. Et ex vobiſipſis exurgent viri
loquentes peruerſa,vt abducant diſci-
pulos poſt ſe . Propter quod vigilate,
memoria retinentes quoniam per trien
nium nocte & die non ceſſaui cum la-
chrymis monere vnumquenq; veſtrũ.
Et nunc commendo vos+deo & verbo
gratiæ ipſius,qui potens eſt⁼ędificare⁾,
& dare hæreditatẽ &⁼in ⁾ſanctificatis
omnibus. Argentum & aurum,aut ve-
ſtem nullius concupiui.ᵃSicut⁾ipſi ſci
tis quoniã ad ea quę mihi opus erant,
& his qui mecum ſunt miniſtrauerunt
manus iſtæ. Omnia oſtendi vobis,quo-
niam ſic laborantes oportet ſuſcipere
infirmos , ac meminiſſe verbi domini
Ieſu,quoniam ipſe dixit, Beatius eſt ma
gis dare, quàm accipere . Et cum hæc
dixiſſet,poſitis genibus ſuis orauit cum
omnibus illis. Magnus autem fletus fa-
ctus eſt omnium : & procumbentes ſu
per collum Pauli oſculabantur eum,
dolentes maxime in verbo quod dixe-
rat,quoniam amplius faciem eius non
eſſent viſuri . Et deducebant eum ad
nauem.

ᵃpoſtri-
die
*commo
rati Tro-
gyllii
pximo
⁼tempus
tereret

*animal
⁼ſattuge
rim eorũ
quæ eſſet
in rẽ ve-
ſtram.

⁼teſtifica
tur.

ᵃcu
⁼vit
cha
mil
⁼ad
fica

+ig
+d
&

⁼gr

+fi
⁼ſu
ſtr
⁼in
ᵃIn
1.C
1.t
2.

CAP. XXI.

☞Oratio in littore. Philippus euan-
geliſta . Virgines prophetantes . Aga-
bus. Paulus libẽs patitur propter Chri
ſtum . Iaſon . Iacobi concilio Paulus
purificat ſe more Iudaico . cum qua-
tuor aliis. Votum. Comprehẽditur Pau
lus. Trophimus. Paulus vinctus catenis
à tribuno.

A C Vm autem factum eſſet vt naui-
garemus abſtracti ab eis, recto
curſu venimus Coum, & ſequen
ti die Rhodum, & inde Patarã.
Et cum inueniſſemus nauem tranſfretã
tem in Phœnicen: aſcendentes nauiga-
uimus. ¶Cũ =apparuiſſemus autem Cy-
pro), relinquẽtes eam ad ſiniſtram, na-
uigauimus in Syriam, & venimus Ty-
rũ. ibi enim nauis expoſitura erat onus.
Inuentis autem diſcipulis, manſimus
ibi diebus ſeptem: qui Paulo dicebant
per ſpiritum ne aſcenderet Ieroſoly-
mam. ¶Et expletis diebus profecti iba
mus, deducentibus nos omnibus cum
vxoribus & filiis vſque foras ciuitatem
B & poſitis genibꝰ in littore, orauimus.
Et =cum valefeciſſemus inuicem) aſcen-
dimus nauem, illi autem redierunt in
ſua. ¶Nos vero nauigatione expleta, à
Tyro deſcendimus Ptolomaidam: & ſa
lutatis fratribus, manſimus die vna a-
pud illos. ¶ = Alia autem die profecti),
venimus Cæſareã. Et intrantes domũ
Philippi euangeliſtę, ||qui erat vnus de
ſeptem, manſimus apud eum. Huic au-
tem erant quatuor filiæ virgines, pro-
phetantes. Et Et cum moraremur per
dies aliquot, ſuperuenit vir quidã à Iu
dæa propheta, nomine Agabus. Is cum
veniſſet ad nos, tulit zonam Pauli: & al
ligans ſibi pedes & manus dixit, Hæc
C dicit ſpiritus ſanctus, Virum cuius eſt
zona hæc, ſic alligabunt in Ieruſalẽ Iu-
dæi, & tradent in manus gentiũ. Quod
cum audiſſemus, rogabamus nos & qui
loci illius erant, ne aſcenderet Ieroſoly
mam. Tunc reſpondit Paulus, & dixit,
Quid facitis flentes & affligentes cor
meum? Ego autẽ non ſolum alligari, ſed
& mori in Ieruſalẽ paratus ſum ꝓpter
nomẽ domini Ieſu. Et cum ei =ſuadere)
non poſſemus, quieuimus dicentes, Do
mini voluntas fiat. ¶Poſt dies autem
iſtos =præparati), aſcendebamus in Ie-
ruſalem. Venerunt aũt *quidam ex diſ-
cipulis à Cæſarea nobiſcũ, adducẽtes ſe-
cum (apud quẽ hoſpitaremur) Iaſonẽ
quendam Cyprium, antiquum diſcipu
lum. Et cum veniſſemus Ieroſolymam,
libenter exceperunt nos fratres. Sequẽ
ti autem die introibat Paulus nobiſ-
D cum ad Iacobum, omneſque collecti
ſunt ſeniores. Quos cum ſalutaſſet, nar
rabat per ſingula quæ deus feciſſet in
gentibus per miniſterium ipſius. At il-
li cum audiſſent, =magnificabant) deũ, =glorifica
dixeruntque ei, Vides frater quot mil- bant
lia ſunt à Iudæis qui crediderũt: & om
nes =æmulatores) ſunt legis. Audierunt =ſtudioſi
autem de te quia diſceſſionem doceas
à Moyſe, eorum qui per gentes ſunt Iu
dæorũ, dicens nõ debere eos circunci-
dere filios ſuos, neque ſecundum =con- = cõſuetu
ſuetudinẽ ingredi). Quid ergo eſt? =Vti dines am
que) oportet conuenire multitudinẽ: bulare.
audient enim te ſuperueniſſe. Hoc er- =omnino
go fac quod tibi dicimus, Sunt nobis
viri quatuor, votum habẽtes ſuper ſe.
His aſſumptis =ſanctifica)te cum illis: & =purifica
impende in illis, vt tradant capita: &
ſciant oẽs quia quę de te audierunt, fal E
ſa ſunt, ſed ambulas & ipſe cuſtodiens
legem. De his autem qui crediderunt
ex gẽtibus nos ſcripſimus, =iudicantes) =decernẽ
vt abſtineant ſe ab idolis immolato, & tes neqd
ſanguine, & ſuffocato, & fornicatione. huiuſmo
Tunc Paulus aſſumptis viris poſtera di obſer
die purificatus cũ illis intrauit in tem uent, niſi
plum, annuntiãs expletionẽ dierũ pu-
rificatiõis, donec offerretur ꝓ vnoquo
que eorũ oblatio. Dũ autẽ ſeptem dies
cõſummarẽtur, hi qui de Aſia erant Iu-
dæi, cũ vidiſſent eum in templo, cõci-
tauerunt omnem populũ, & iniecerunt
ei manus, clamãtes, Viri Iſraelitæ, adiu
uate: hic eſt *homo qui aduerſus popu *ille
lum & legem & locũ hunc omnes vbi-
que docens, inſuper & gentiles induxit
in templum, & violauit ſanctum locũ
iſtum. Viderãt enim Trophimũ Ephe-
ſium in ciuitate cum ipſo, quem exiſti
mauerunt quoniam in templum intro F
duxiſſet Paulus. Commotaque eſt ciui-
tas tota: & facta eſt cõcurſio populi. Et
apprehendentes Paulum trahebant eũ
extra templum, & ſtatim clauſę ſunt ia *illis
nuæ. Quærentibus autem *eum occi-
dere, nuntiatum eſt tribuno cohortis,
Quia tota confunditur Ieruſalem. Qui
ſtatim aſſumptis militibus & centurio
nibus decurrit ad illos. Qui cum vidiſ
ſent tribunum & milites, ceſſauerunt
percutere Paulum. Tunc accedens tri-
bunus apprehendit eum, & iuſſit alli-
gari catenis duabus: & interrogabat
quis eſſet, & quid feciſſet. Alii autem
aliud clamabant in turba. Et cum non G

poſſet certum cognoſcere præ tumultu
iuſſit duci eũ ĩ caſtra. Et cũ veniſſet ad
gradus, contigit vt portaretur à militi
bus propter vim populi. Sequebat̃ eñ
multitudo populi clamans, Tolle eum.
Et cum cœpiſſet induci in caſtra Pau-
lus, dicit tribuno, Si licet mihi loqui
aliquid ad te? Qui dixit ei, Græce no-
*ille ſti? Nonne tu es * AEgyptius qui ante
hos dies tumultum concitaſti, & edu-
xiſti in deſertum quatuor millia viro-
rum ſicariorum? Et dixit ad eum Pau-
lus, Ego homo ſum quidem Iudæus à
Tharſo Ciliciæ, non ignotæ ciuitatis
municeps. Rogo autem te, permitte
mihi loqui ad populum. Et cũ ille per-
miſiſſet, Paulus ſtans in gradibus, an-
nuit manu ad plebem, & magno ſilen-
tio facto, allocutus eſt lingua Hebræa,
dicens.

CAP. XXII.

Paulus narrat Iudæis quomodo cõ
uerſus eſſet ad Chriſtũ. Gamaliel præ-
ceptor Pauli Ananias. Teſtis Chriſti
Paulus electus. Paulus gentium apoſto
lus. Cæditur Paulus. Paulus contendit
ſe Romanum non debere cædi.

A
=defenſio nem — Viri, fratres, & patres, audite,
quam ad vos nunc reddo =ra-
tionem⁾. Cum audiſſet autem
ꝙ Hebrea lingua loqueretur ad
illos magis præſtiterũt ſilentiũ. Et dicit
Ego ſum vir Iudæus, natus Tharſo Ci-
liciæ, nutritus autẽ in iſta ciuitate ſe-
cus pedes Gamalielis, =eruditus iuxta
=inſtitutus accurate ĩ patria lege ſectator dei — veritatem paternæ legis, æmulator le-
gis⁾ ſicut & vos omnes eſtis hodie: qui
hanc viam perſecutus ſum vſque ad
mortem, alligans & tradens in cuſto-
dias viros ac mulieres, ſicut princeps
ſacerdotum mihi teſtimonium reddit,
Supr. 8. a & omnes maiores natu: à quibus epi-
Supr. 9. a ſtolas accipiens ad fratres, Damaſcum
B pergebam, vt adducerem inde vinctos
in Ieruſalem, vt punirentur. ¶Factum
eſt autem eunte me & appropinquan-
=circiter meridiẽ — te Daſmaſco =media die⁾, ſubito de cæ-
lo circunfulſit me lux copioſa: & deci-
dens in terram, audiui vocem dicen-
tem mihi, Saule, Saule, quid me perſe-
queris? Ego autem reſpondi, Quis es
domine? Dixitque ad me, Ego ſum Ie-
ſus Nazarenus quem tu perſequeris. Et

qui mecum erant, lumen quidem vide
runt, * vocem autem non audierunt *&e
eius qui loquebatur mecum. Et dixi, riti ſ
Quid faciam domine? Dominus autem C
dixit ad me, Surgens vade Damaſcum:
& ibi tibi dicetur de omnibus quæ te
oporteat facere. Et cum non viderem
præ =claritate⁾ luminis illius, ad ma-
num deductus à comitibus* veni Da- =glo
maſcum. Ananias autem quidam, vir =ti *q e
moratus⁾ ſecundum legem teſtimoniũ mec
habens ab omnibus cohabitãtibus* Iu- regio
dæis, veniens ad me & ſtans dixit mi- (piu
hi, Saule frater, =reſpice⁾. Et ego eadem *Da
hora* reſpexi in eum. At ille dixit. De- ſci
us patrum noſtrorum =præordinauit⁾ =reci
te vt cognoſceres voluntatem eius, & viſu
videres iuſtum, & audires vocem ex *rec
ore eius: quia eris teſtis illius ad om- viſu
nes homines, eorũ quæ vidiſti & audi =pr
ſti. Et nũc qd moraris? Exurge, & bapti uit
zare, & ablue peccata tua inuocato D
nomine =ipſius⁾. ¶Factũ eſt autẽ reuer =do
tenti mihi in Ieruſalẽ & oranti in tem-
plo, =fieri me in ſtupore mentis⁾, & vi- =vt
dere illum dicentem mihi, Feſtina & rer e
exi velociter ex Ieruſalem, quoniam me,
non recipient teſtimonium tuum de

E me. Et ego dixi, Dñe, ipſi ſciunt, ||quia ego eram concludens in carcerem, & cædens per ſynagogas eos qui credebant in te: & cum funderetur ſanguis Stephani teſtis tui, ego aſtabam & ᵃconſentiebamᵓ, & cuſtodiebam veſtimenta interficientium illum. Et dixit ad me, vade quoniam ego in nationes longe mittam te. ¶Audiebant autem eum vſque ad hoc verbum, & leuauerunt vocem ſuam, dicentes, Tolle de terra huiuſmodi: non enim fas eſt eum viuere. Vociferantibus autem eis, & proiF cientibus veſtimenta ſua, & puluerem iactātibus in aerem, iuſſit tribunus induci eum in caſtra, & flagellisᵃcædi, & torqueri eumᵓ: vt sciret propter quam cauſam ſic acclamarent ei. Et cū aſtrinxiſſent eum loris, aſtanti ſibi centurioni Paulus dixit, Si hominem Romanū, & indemnatū licet vobis flagellare? Quo audito, centurio acceſſit ad tribunum, & nuntiauit ei dicens, Quid acturus G es? Hic enim homo ᵃciuisᵓ Romanus eſt. Accedens autem tribunus dixit illi, Dic mihi, ſi tu Romanus es? At ille dixit, Etiam. Et reſpondit tribunus, Ego multa ſumma ciuilitatem hancᵃconſecutus ſumᵓ. Et Paulus ait, Ego autem & natus ſum. Protinus ergo diſceſſerunt ab illo qui eumᵃtorturiᵓ erant. Tribunus quoque timuit poſtquam reſciuit quia ciuis Romanus eſſet, & quia alligaſſet eum. Poſtera autem die volens ſcireᵃdiligentiusᵓ qua ex cauſa accuſaretur à Iudæis, ſoluit eum, & iuſſitᵃſacerdotesᵓ conuenire & omne conſiliū: & producens Paulum ſtatuitᵃ inter illosᵓ.

Supr.7.g

ᵃcōprobabā interfectionē eius,

ᵃexaminari

ᵃcompagani,

ᵃexaminaturi

ᵃcertum principes ſacerdotum coram illis,

CAP. XXIII.

Paulus defendit ſe. Ananias iubet percuti Paulum, Paries dealbatus. Paulus phariſæus. Sadducæi quid credunt. Phariſæi. Conſolatur Paulum deus. Cōiuratio contra Paulum. Cōiuratio Paulo detecta. Paulus perducitur ad Felicem præſidem.

A INtendens autem in concilium Paulus ait, Viri fratres, Ego omni cōſcientia bona conuerſatus ſum ante deum vſque in hodiernum diem. Princeps autem ſacerdotum, Ananias præcepit aſtantibus ſibi percutere os eius. Tunc Paulus dixit ad eum, Percutiet te deus, paries de albate. Et tu ſedens iudicas me ſecundum legem, & contra legem iubes me percuti. Et qui aſtabant dixerunt, Summum ſacerdotum dei maledicis? Dixit autem Paulus neſciebam fratres quia princeps eſt ſacerdotum. Scriptum eſt enim, ||Principem populi tui non maledices. ¶Sciens autem Paulus quia Exo.22.d vna pars eſſet ſadducæorum, & altera B phariſæorum, exclamauit in concilio, ||Viri fratres, ego phariſæus ſum filius phariſæi: de ſpe & reſurrectione mor- Phili.3.b tuorum ego iudicor. Et cum hæc dixiſſet, facta eſt diſſentio inter phariſæos & ſadducæos, & ſoluta eſt multitudo. ||Sadducæi autem dicunt non eſſe reſurrectionem mortuorum, neque Mat.22.c angelum, neque ſpiritum: phariſæi autem vtraque confitentur. Factus eſt autem clamor magnus. Et exurgētesᵃquidamᵓ phariſæorum, pugnabant dicentesᶜ, Nihil mali inuenimus in homine iſto, ᵃquidᵓ ſi ſpiritus locutus eſt ei, aut angelus*? Et cum magna diſſentio facta eſſet, timens tribunus ne diſcerperetur Paulus ab ipſis, iuſſit milites deſcendere & rapere eum de medio eorum, ac deducere eum in caſtra. ¶Sequenti autem nocte aſſiſtens ei dominus ait, ᵃConſtansᵓ eſto, ſicut enim teſtificatus es de me in Ieruſalem, ſic te oportet & Romæ teſtificari. ¶Facta autem die collegerunt ſe quidam ex Iudæis, & deuouerunt ſe, dicentes, neque manducaturos, neque bibituros donec occiderent Paulum. Erant autem plus q̄ quadraginta viri, qui hanc coniurationem fecerant: qui acceſſerunt ad principem ſacerdotum & ſeniores, & dixerunt, Deuotione deuouimus nos, nihil guſtaturos, donec occidamus Paulum. Nunc ergo vos notum facite tribuno cum concilio, vt D * producat illum adᵃ vosᵓ, tanquam aliquid certiusᵃ cognituriᵓ de eo. Nos vero, prius quàm appropinquet, parati ſumus interficere illum. Quod cum audiſſet filius ſororis Pauli inſidias, venit & intrauit in caſtra, nuntiauitque Paulo. Vocans autem Paulus ad ſe vnū ex centurionibus ait, Adoleſcētem hunc adduc ad tribunum: habet

ᵃſcribæ de ſecta ♀

*ne repugnemus deo C

ᵃBono animo

*cras

ᵃnos

ᵃcognituros

enim aliquid indicare illi. Et ille quidem aſſumens eum, duxit ad tribunū, & ait, Vinctus Paulus rogauit me, hunc adoleſcentem perducere ad te, habentem aliquid loqui tibi. Apprehendens autem tribunus manum illius, ſeceſſit
E cum eo ſeorſum, & interrogauit illum, Quid eſt quod habes indicare mihi? Ille autem dixit, "Iudæis conuenit" rogare te, vt craſtina die paulū in conciliū "educeres quaſi aliquid certius inquiſituri ſunt de illo. tu vero ne "credideris" illis, inſidiātur em̄ ei ex eis viri amplius q̄ quadraginta: qui ſe deuouerunt non manducare neque bibere, donec interficiāt eum: & nunc parati ſunt expectantes promiſſum tuum. Tribunus igitur dimiſit adoleſcentem, præcipiens ei ne
F cui loqueretur quoniam hæc nota ſibi feciſſet. ¶Et vocatis duobus centurionibus dixit illis, parate milites ducentos, vt eant vſque Cæſareā, & equites ſeptuaginta & lancearios ducētos à tertia hora noctis: & iumenta "præparate", vt imponentes Paulū, ſaluū "perducerent" ad Felicē pręſidē, (Timuit enim ne forte raperet eum Iudæi & occiderent, & ipſe poſtea calumniā ſuſtineret, tanquam accepturus pecuniā) ſcribens ei epiſtolā continentem hæc, CLAVDIVS Lyſias optimo præſidi Felici ſalutem. Virū hunc cōprehēſum à Iudæis: & incipientē interfici ab eis ſuperueniens cū exercitu, eripui, cognito q̄ Romanus eſſet, volēſq; ſcire cauſam quā obiiciebant illi, deduxi eū in conciliū eorum. Quē inueni accuſari
G de quæſtionibus legis ipſorū: nihil vero dignū morte aut vinculis habentem crimen. Et cū mihi "perlatū" eſſet de inſidiis quas parauerant illi *, miſi eum ad te, denuntians & accuſatoribus vt *dicant apud te. Vale. ¶Milites vero ſecundum præceptum ſibi aſſumentes Paulum, duxerunt per noctem in Antipatridē. Et poſtero die dimiſſis equitibus vt cū eo irent, reuerſi ſunt ad caſtra. Qui cum veniſſent Cæſareā, & tradidiſſent epiſtolā præſidi, ſtatuerūt ante illū & Paulū. Cum legiſſet autē *, & interrogaſſet de qua prouincia eſſet: & cognoſcens quia de Cilicia. Audiam te inquit, cum accuſatores tui venerint. Iuſſitque in pretorio Herodis cuſtodiri eum.

"Iudæi cōſpirarunt
"educeres
"morem geſſeris
"præbete
"pducāt
"indicatū
*Iudæi
*quæ habēt aduerſus eum
*præſes

CAP. XXIIII.

Tertulli oratoris oratio contra Paulum. Paulus dicit, cauſam pro ſe contra Tertullum. Fides & opera Pauli. Cōſcientia. Felicis beneuolentia erga Paulum. Felici & vxori annuntiat Paulus Chriſtum. Portius Feſtus.

POſt quinque autē dies deſcendit A princeps ſacerdotū Ananias, cū ſenioribus qbuſdā & Tertullo quodam oratore qui adierunt præſidem aduerſus Paulum. Et citato Paulo cœpit accuſare Tertullus dicens, Cū in multa pace agamus per te, & multa "corrigantur" per tuam prouidentiam: ſemper & vbique "ſuſcipimus" optime Felix cū omni gratiarum actione. Ne diutius autem te protraham, oro, "breuiter" audias nos pro tua clementia. Inuenimus hunc hominē peſtiferū & cōcitantē ſeditionem omnibus Iudæis in vniuerſo orbe, & authorē ſeditionis
B ſectæ Nazareorū, qui etiā templū "violare" conatus eſt, quem & apprehēſum voluimus ſecundum legē noſtrā iudicare. Superueniens autē tribunus Lyſias, cum vi magna eripuit eū de manibus noſtris, iubens accuſatores eius ad te venire à quo poteris ipſe "iudicans" de omnibus iſtis cognoſcere de quibus nos accuſamus eum. Adiecerūt autem, & Iudæi, dicentes hæc ita habere. ¶Re
C ſpondit autē Paulus annuente ſibi præſide dicere. Ex multis annis te eſſe iudicem genti huic ſciens, bono animo pro me "ſatiſfaciam". Potes enim cognoſcere quia non plus ſunt mihi dies q̄ duodecim, ex quo aſcendi in Ieruſalem, & neque in templo inuenerunt me cum aliquo diſputantem, aut concurſum facientem turbæ, neque in ſynagogis, neque in ciuitate, neq; probare poſſunt tibi de quibus nunc me ac-
D cuſant. Confiteor autem hoc tibi q̄ "ſecundum ſectam", quam dicūt hæreſim, ſic deſeruio patrio deo meo, credēs omnibus quę in lege & prophetis ſcripta ſunt: ſpē habēs i deū, quā & hi ipſi expectant reſurrectionē futurā iuſtorū & iniquorū. In hoc ipſe ſtudeo ſine offendiculo conſcientiam habere ad deum & ad homines ſemper. Poſt annos autē plures eleemoſynas facturus in gen- E

"recte[...] rantu[r] popul[o] hoc
"vP, co[...] proba[...]
"pauci
"prop[...] nare
"inquiſitione facta
"cauſa dicam
"iuxta

tem meā veni, & oblationes, ► & vota⁾
t,21,e ‖In quibus inuenerunt me purificatum
in templo non cum turba neque cum
tumultu. ►Et apprehenderunt me cla-
mantes & dicentes, Tolle inimicū no-
ſtrum⁾, Quidam autem ex Aſia Iudæi,
quos oportebat apud te preſto eſſe &
accuſare, ſiquid haberēt aduerſum me,
aut hi ipſi dicant, ſi quid inuenerunt in
me iniquitatis, cum item in cōcilio, ni
F ſi de vna hac ſolummodo voce qua cla
,23,b, maui inter eos ſtans, ‖Quoniam de re-
ſurrectione mortuorū ego iudicor ho-
ditis die à vobis, =Diſtulit autem⁾ illos Fe-
em his lix, certiſſime ſciens de via hac, dicens,
ulit Cum tribunus Lyſias deſcenderit, =au-
rnoſcā diam vos⁾. Iuſſitq; centurioni cuſtodi-
ſam re eum, & habere =requiem⁾, nec quen
tram, quam de ſuis prohibere miniſtrare ei*.
axa• ¶Poſt aliquot autem dies veniens Fe-
nem, lix cum Druſilla vxore ſua, quæ erat Iu
nt adi dæa, vocauit Paulum, & audiuit ab eo
ū. G fidem quæ eſt in Chriſtum Ieſum. Diſ-
perātia putante autem illo de iuſticia & =caſti-
preſen tate⁾ & de iudicio futuro, tremefactus
Felix reſpondit, =Quod nunc atti-
tſolue net⁾, vade, tempore autem opportuno
ipium accerſam te. ſimul & ſperans quòd pe-
cunia ei daretā Paulo*: propter quod
& frequenter accerſens eum, loqueba-
tur cum eo. Biennio autem expleto ac
cepit ſucceſſorem Felix Portium Feſtū.
Volens autem gratiam præſtare Iudæis
Felix, reliquit Paulum vinctum.

CAP. XXV.

Paulus corā Feſto cauſam dicit. Pau
lus Cæſarē appellat. Feſtus cū Agrippa
& Bernice negotiū Pauli tractat. Paul9
producitur coram Agrippa. Feſtus nō
vult Paulū in dicta cauſa condemnare.

Feſtus ergo =cum veniſſet in pro-
ſcepta uinciam⁾, poſt triduū aſcendit Ie-
uincia roſolymam à Cæſarea. =Adierunt-
gnifica que eum⁾ principes ſacerdotum,
itq; illi & primi Iudæorum =aduerſus Paulum⁾:
Paulo: & rogabant eum poſtulantes gratiam
aduerſus eum, vt iuberet perduci eū in
Ieruſalē, inſidias intendentes vt inter-
ficerent eum in via. Feſtus autem reſ-
pondit, ſeruari quidem Paulum in Cæ
euillo ſarea: ſe autem =maturius⁾ profecturum.
Qui ergo in vobis (ait) potentes ſunt,
deſcendentes ſimul, ſi quod eſt in viro
B crimen, accuſent eum. ¶Demoratus au

tem inter eos dies non amplius quàm
octo aut decem, deſcendit Cæſaream,
& =altera⁾ die ſedit pro tribunali: & iuſ =poſtero
ſit Paulum adduci. Qui cum perductus
eſſet, circunſteterunt eum qui ab Iero-
ſolyma deſcenderant Iudæi multas &
graues cauſas obiicientes, quas non po
terant probare, Paulo rationē redden-
te, Quoniam neq; in legem Iudæorum,
neque in templum, neque in Cæſarem
quicquam peccaui. Feſtus autem volēs
gratiam præſtare Iudæis, reſpondens C
Paulo dixit, vis Ieroſolymā aſcendere,
& ibi de his iudicari apud me? Dixit au
tem Paulus, Ad tribunal Cæſaris ſto, ibi =nullā in-
me oportet iudicari. Iudæis =non no- iuriā feci,
cui⁾, ſicut tu melius noſti. Si enim no-
cui, aut dignum morte aliquid feci, nō =de quib9
recuſo mori. ſi vero nihil eſt eorū =quę⁾
hi accuſant me nemo poteſt me illis
donare. Cæſarem appello. Tunc Feſtus
cum cōcilio locutus reſpondit, Cæſarē
appellaſti? ad Cæſarē ibis. ¶Et cū dies ali D
quot trāſacti eſſent, Agrippa rex & Ber
nice deſcenderunt Cæſaream ad ſalu-
tandum Feſtum. Et cum dies plures ibi
morarentur, Feſtus regi indicauit de
Paulo dicens, Vir quidam eſt derelictus
à Felice vinctus, de quo cum eſſem Ie- = ſignifica
roſolymis, =adierunt me⁾ principes ſa- uerūt mi-
cerdotum & ſeniores Iudæorum poſtu hi
lantes aduerſus illum damnationē. Ad
quos reſpondi, Quia non eſt Romanis
conſuetudo * donare aliquem homi- * ob gra-
nem* prius quàm is qui accuſatur, pręſ- tiam
ſentes habeat accuſatores, locumq; de- *vt peat,
fendendi accipiat ad abluenda crimi- E
na quę ei obiiciuntur. Cū ergo huc con
ueniſſent, ſine vlla dilatione in ſequen
ti die ſedens pro tribunali iuſſit addu
ci virum. De quo cum ſtetiſſent accuſa
tores, =nullam cauſam deferebant de =nullū cri
quibus ego ſuſpicabar malū⁾: quæſtio- mē inten
nes vero quaſdam de ſua ſuperſtitione debant ſu
habebant aduerſus eum, & de quodam per hiſce
Ieſu defuncto, quem affirmabat Paulus rebus de
viuere. Hæſitans autem ego de huiuſ- quibus e-
modi quæſtione dicebam, ſi vellet ire go ſuſpi-
Ieroſolymā & ibi iudicari de iſtis. Pau- cabar:
lo autē appellante & vt ſeruaretur Au- F
guſti cognitioni, iuſſi ſeruari eū, donec
mitterem eum ad Cæſarem. Agrippa au
tem dixit ad Feſtum, Volebā & ipſe ho
minē audire. Cras (inquit) audies eum.

¶Altera autem die cum veniſſet Agrippa & Bernice cum ⸗multa ambitione⸣, & introiſſent in auditorium cum tribunis & viris principalibus ciuitatis, iubente Feſto adductus eſt Paulus. Et dicit Feſtus, Agrippa rex, & omnes qui ſimul adeſtis nobiſcum viri, videtis hūc G hominem, de quo omnis multitudo Iudæorum interpellauit me Ieroſolymis, petentes & acclamantes non oportere eum viuere amplius. Ego vero comperi nihil dignum morte eum admiſiſſe. Ipſo autem hoc appellante ad Auguſtū, iudicaui mittere. De quo quid certum ſcribam domino, non habeo. Propter quod produxi eum ad vos, & maxime ad te rex Agrippa, vt interrogatione facta, habeam quod ſcribam. ⸗Si ine ratione⸣ enim mihi videtur, mittere vinctum, & cauſas eius non ſignificare,

⸗multo apparatu,

⸗vel, Iniquum;

CAP. XXVI.

Paulus ſe defendit contra Iudæos coram Agrippa. Phariſęus Paulus. Spes. Reſurrectio. Paulus perſecutor ante cōuerſionem. Conuerſio Pauli. Miniſter. Teſtis. Aperire oculos. Conuerſio. Tenebræ. Lux. Remiſſio peccatorum. Opera. Pœnitentia. Scripturas impletas prædicat Paulus. Lumen. Inſanus iudicatur Paulus. Prophetæ.

A Agrippa vero ad Paulum ait, Permittitur tibi loqui pro temetipſo. Tunc Paulus extenta manu ⸗cœpit rationem reddere⸣. De omnibus quibus accuſor à Iudęis, rex Agrippa, exiſtimo me beatum, apud te cum ſim defenſurus me hodie, maxime te ſciente omnia quæ apud Iudæos ſunt, conſuetudines & quæſtiones. propter quod obſecro, patienter me audias. Et quidem vitam meam à iuuentute quæ B ab initio fuit in gente mea in Ieroſolymis nouerunt omnes Iudæi: ⸗præſcientes⸣ me ab initio (ſi velint teſtimonium perhibere) quoniam ſecundum ⸗certiſſimam⸣ ſectam noſtræ religionis, vixi phariſæus. Et nunc ⸗in ſpe⸣ quæ ad patres noſtros repromiſſionis facta eſt à deo, ſto iudicio ſubiectus, in quam duodecim tribus noſtræ *nocte & die inſeruientes, ſperant deuenire. De qua ſperant deuenire. De qua ſpe accuſor à Iudæis rex*. ⸗Quid⸣ incredibile iudicatur apud vos ſi deus mortuos ſuſcitat?

⸗pro ſe dicebat,

⸗qui prius nouerant

⸗exactiſſimam

⸗de ſpe (vel, ſpe fretus

* inſtāter

*Agrippa

⸗Cur

Et ego quidem exiſtimaueram me aduerſus nomen Ieſu Nazareni ⸗debere multa cōtraria agere⸣: quod ‖& feci Ieroſolymis, & multos ſanctorum ego in carceribus incluſi, à principibus ſacerdotum poteſtate accepta: & cum occiderentur, detuli ſententiam. Et per omnes ſynagogas frequenter puniens eos, compellebam blaſphemare: & amplius inſaniens in eos, perſequebar vſque in exteras ciuitates. ⸗In quibus⸣ dum irem Damaſcum cum poteſtate & permiſſu principum ſacerdotū, die media, in via vidi rex, de cælo ſupra ſplendorē ſolis circūfulſiſſe me lumen, & eos qui mecum ſimul erant. Omneſq; nos cū decidiſſemus in terrā, audiui vocē loquentem mihi hebraica lingua, Saule Saule, quid me perſequeris? durum eſt tibi cōtra ſtimulum calcitrare. Ego autem dixi, Quis es domine? Dominus autem dixit, Ego ſum Ieſus quē tu perſequeris. Sed exurge & ſta ſuper pedes tuos. Ad hoc enim apparui tibi vt cōſtituam te miniſtrum & teſtem eorum quę vidiſti & eorum in quibus apparebo tibi, eripiens te de populis & gentibus in quas nunc ego mitto te aperire oculos eorū, vt conuertantur à tenebris ad lucē, & de poteſtate ſatanæ ad deum, vt accipiant remiſſionem peccatorum, & ſortem inter ⸗ſanctos⸣ per fidem quæ eſt in me. Vnde rex Agrippa, non fui incredulus cæleſti viſioni: ‖ſed his qui ſunt Damaſci primum, & Ieroſolymis, & in omnem regionē Iudęæ, & gentibus annuntiabam vt pœnitentiam agerent, & conuerterentur ad deum, digna pœnitentię opera facientes. Hac ex cauſa me Iudæi cum eſſem in templo, ‖comprehenſum tentabant interficere. Auxilio autem adiutus dei, vſq; in hodiernum diem ſto, teſtificans minori atq; maiori nihil extra dicens quām ea quę prophetæ locuti ſunt futura eſſe, & Moyſes, ſi ⸗paſſibilis⸣ Chriſtus, ſi primus ex reſurrectione mortuorum, lumen annuntiaturus eſt populo & gētibus. ¶Hæc loquente eo & rationem reddente. Feſtus magna voce dixit, Inſanis Paule: multæ te literæ ad inſaniam conuertunt. Et Paulus, Non inſanio (inquid) optime Feſte: ſed veritatis & ſobrietatis verba loquor Scit enim de his rex ad quem ⸗conſtan

C ⸗m pu fac Sup

⸗vP run ſtu

D

E

⸗ve qui cat Sup

Sup

F ⸗an rus

⸗vP

ter⁾ loquor, latere enim eum nihil horũ arbitror. Neq; enim in angulo quicquã horum geſtum eſt. Credis rex Agrippa G prophetis? ſcio quia credis. Agrippa autem ad Paulũ, ⁼In modico ſuades⁾ me Chriſtianũ fieri. Et Paulus, Opto apud deum & ⁼in modico, & in magno⁾ non tantum te ſed etiam omnes qui audiũt, hodie fieri tales qualis & ego ſum, exceptis vinculis his. Et exurrexit rex & præſes & Bernice & qui aſſidebant eis. Et cum ſeceſſiſſent, loquebantur adinuicẽ dicentes. Quia nihil morte aut vinculis dignum quid fecit homo iſte. Agrippa autem Feſto dixit, Dimitti poterat homo hic, ſi non appellaſſet Cæſarem.

CAP. XXVII.

Paulus Romã proficiſcitur. Ariſtarchus. Periculoſam nauigationẽ præmonenti Paulo nõ credit. Paulus hortatur ad fidẽ in promiſſum á deo auxiliũ. Angelus. Fides. Hortatur Paulus naufragiũ paſſuros. Gratiarum actio. Naufragium.

VT autem ‖⁼iudicatum⁾ eſt nauigare eum in Italiam, & tradi Paulũ cum reliquis ⁼cuſtodiis⁾ centurioni nomine Iulio cohortis Auguſtæ aſcendentes nauem Adrumetinã incipientem nauigare circa Aſiæ loca, ⁼ſuſtulimus⁾, perſeuerante nobiſcũ Ariſtarcho Macedone Theſſalonicenſi. ¶Sequenti autem die venimus Sidonẽ. Humane autem tractans Iulius Paulũ permiſit ad amicos ire, ⁼& curam ſui agere⁾. ¶Et inde cum ſuſtuliſſemus, ſub nauigauimus *Cyprum: propterea quòd eſſent venti contrarii. ¶Et pelagus Ciliciæ & Pamphyliæ nauigantes, venimus ⁼Lyſtram⁾ quæ eſt Lyciæ: & ibi inueniẽs B Centurio nauem Alexandrinã nauigantem in Italiam tranſpoſuit nos in eam. ¶Et cum multis diebus tarde nauigaremus, & vix deueniſſemus contra Cnidũ prohibente nos vento, adnauigauimus Cretæ iuxta Salomonẽ: & vix iuxta nauigantes, venimus in locum quendã qui vocatur ⁼Boni⁾ portus, cui iuxta erat ciuitas Theſſala. ¶Multo autẽ tempore peracto, & cum iam non eſſet tuta nauigatio eo quòd ⁼ieiunium iam præteriiſſet, conſolabatur⁾ eos Paulus, dicens, eis, Viri, video quoniam cum iniuria & multo damno, non ſolum oneris & nauis, ſed etiam animarũ noſtrarum incipit eſſe nauigatio. C Centurio autem gubernatori & nauclero magis credebat, quàm his quæ á Paulo dicebantur. Et cum aptus portus non eſſet ad hyemandum, plurimi ſtatuerunt conſilium nauigare inde, ſi quo modo poſſent ⁼deuenientes⁾ Phœnicen hyemare, ⁼portum Cretæ reſpicientem⁾ ad Africum & ad Chorum. [⁼peruecti, is eſt portus Cretæ, reſpiciẽs] Aſpirante autẽ Auſtro æſtimantes propoſitum ſe tenere, cum ſuſtuliſſent de Aſſon, legebant Cretam. Non poſt multum autem miſit ſe contra ipſam ventus Typhonicus, qui vocatur Euroaquilo. Cumq; arepta eſſet nauis & non poſſet conari in ventum, data naue flatibus ferebamur. In inſulã autem quandam ⁼decurrentes⁾, quæ vocatur Clauda, [⁼deuecti] potuimus vix obtinere ſcaphã. Qua ſublata adiutoriis vtebantur, D accingentes nauem, timentes ne in ſyrtim inciderent, ſubmiſſo vaſe ſic ferebantur. Valida autem nobis tempeſtate iactatis, ſequenti die iactum fecerũt: & tertia die ſuis manibus armamenta nauis proiecerunt. Neq; autem ſole, neque ſyderibus apparentibus per plures dies, & tempeſtate non exigua imminente, iam ablata erat ſpes omnis ſalutis noſtræ. Et cum multa ⁼ieiunatio⁾ [⁼media] fuiſſet, tunc ſtans Paulus in medio eorum dixit, Oportebat quidem, ô viri, audito me non tollere a Creta, ⁼lucrique facere⁾ iniuriam hanc & iacturam. [⁼nec acceſſere nobis] Et nunc ⁼ſuadeo vobis⁾ bono animo eſſe, [⁼hortor vos] amiſſio enim nullius animæ erit ex vobis præterquam nauis. Aſtitit enim mihi hac nocte angelus dei cuius ſum ego, & cui deſeruio dicens, Ne timeas Paule, Cæſari te oportet aſſiſtere; & E ecce donauit tibi deus omnes qui nauigant tecum propter quod bono animo eſtote viri: credo enim deo quia ſic erit quemadmodum dictum eſt mihi. In inſulam autem quandam oportet nos deuenire. ¶Sed poſteaquam quartadecima nox ſuperuenit, nauigantibus nobis in Adria circa mediam noctem, ſuſpicabantur nautæ apparere ſibi aliquem regionem. Qui & ſubmittentes bolidem, inuenerunt paſſus viginti: & puſillum inde ⁼ſeparati⁾, inuenerunt paſſus quindecim. [⁼digreſſi rurſum demiſſa bolide,] Timentes autem ne in aſpera loca incideremus, de pupi mittentes anchoras qua-

ſuor optabant diem fieri. Nautis vero
F querentibus fugere de naui, cum miſiſ-
ᵃprętextu velut è prora anchoras extenſuri, ſent ſcaphā in mare, ſub ᵃobtentu quaſi
inciperent à prora anchoras extende-
re⁾, dixit Paulus cēturioni & militibus,
Niſi hi in naui manſerint, vos ſalui fie-
ri non poteſtis. Tunc abſciderunt mili
tes funes ſcaphæ: & paſſi ſunt eā exci-
ᵃhortabatur dere. Et cum lux inciperet fieri, ᵃroga-
bat⁾Paulus oēs ſumere cibū dicēs, Quar
tadecima die hodie expectantes ieiuni
permanetis, nihil accipientes. Propter
ᵃhortor quod ᵃrogo⁾ vos accipere cibum pro ſa
lute veſtra: quia nullius veſtrum capil
lus de capite peribit. Et cum hæc dixiſ
ſet, ſumens panem gratias egit deo in
conſpectu omniū: & cum fregiſſet, cœ-
ᵃAnimis iā recreatis omniū pit manducare. ᵃAnimæquiores autem
facti omnes⁾, & ipſi ſumpſerūt cibum.
Eramus vero vniuerſæ animæ in naui
G ducentæ ſeptuaginta ſex. Et ſatiati cibo
alleuiabant nauem, iactātes triticum in
mare. Cum autem dies factus eſſet, ter-
ram non cognoſcebant: ſinū vero quen
dam conſiderabant habētem littus, in
quem cogitabant, ſi poſſent, eiicere na-
uem. Et cum anchoras ſuſtuliſſent, com
mittebant ſe mari, ſimul laxantes iun-
cturas gubernaculorum. & leuato ar-
ᵃvel, ad temone ᵃſecundum⁾auræ flatum, tende
bāt ad littus. Et cum incidiſſemus in lo
ᵃbimarē, cum ᵃdithalaſſum⁾impegerunt nauem.
& prora quidem fixa, manebat immo-
ᵃvndarū bilis: puppis vero ſoluebatur à vi ᵃma-
ᵃvinctos ris⁾. militum autē conſilium fuit vt ᵃcu
ſtodias⁾ occiderent: ne quis cum ena-
taſſet, effugeret. Centurio autem volens
ſeruare Paulum, prohibuit fieri: iuſſit-
que eos qui poſſent natare, emittere ſe
primos, & euadere, & ad terrā exire: &
ᵃalios in quibuidā nauis fragmentis, cæteros alios in tabulis ᵃferebant: quoſ
dam ſuper ea quæ de naui erant⁾. Et ſic
factum eſt vt omnes animæ euaderent
ad terram.

CAP. XXVIII.

Barbarorum humanitas erga Pau-
lum. Vipera non nocet Paulo. A febri-
bus ſanatur pater Publii. Paulo occur
runt fratres. Exponit Paulus Iudęis qua
re Romam productus ſit. Spes. Annun-
tiat Paulus regnum dei & Ieſum ſecun
dum ſcripturas. Gentibus miſſus Chri-
ſtus. Prædicit Paulus Chriſtum omni-
bus accedentibus.

Tcum euaſiſſemus, tunc cognoui
E mus quia Melite, inſula vocaba-
tur. Barbari vero pręſtant nō ᵃmo ᵃvr[illegible]
dicam⁾ humanitatem nobis. Accenſa

enim pyra ᵃreficiebāt⁾nos omnes, pro- ᵃre[illegible] ban[illegible]
pter imbrem qui imminebat, & frigus.
Cum cōgregaſſet autem Paulus ſarmen
torum aliquantam multitudinē, & im-
poſuiſſet ſuper ignem, vipera à calore
cum proceſſiſſet, inuaſit manum eius.
Vt vero viderunt Barbari pendentem
beſtiam de manu eius, adinuicem dice
bant, ᵃVtique⁾homicida eſt homo hic, ᵃOn[illegible]
qui cum euaſerit de mari, vltio non ſi- B
nit eum viuere. Et ille quidē excutiens
beſtiam in ignem, nihil mali paſſus eſt.
At illi exiſtimabant ᵃeum in tumorem ᵃfut[illegible]
conuertendum⁾, & ſubito caſurū & mo vti[illegible]
ri. Diu autem illis expectantibus & vi- der[illegible]
dentibus nihil mali in eo fieri, ᵃconuer
tentes ſe⁾, dicebāt eum eſſe deum. ¶In ᵃvel
locis autem illis erant prędia principis tata
inſulę, nomine publii, qui nos ſuſcipiēs, te,
triduo benigne ᵃhabuit⁾. Contigit au- ᵃvel
tem patrem Publii febribus & dyſente ctau[illegible]
ria vexatum iacere. Ad quem Paulus
intrauit. & cum oraſſet & impoſuiſſet
ei manus, ᵃſaluauit⁾ eum. Quo facto, ᵃſa[illegible]

omnes qui in inſula habebant infirmi- C tates accedebant, & curabantur. qui etiam multis honoribus nos honorauerunt, & nauigantibus impoſuerunt quæ neceſſaria erant. ¶Poſt menſes autem tres, nauigauimus in naui Alexandrina, quæ in inſula hyemauerat, cui erat inſigne ⸗Caſtorum⸣. Et cum veniſſemus Syracuſas, manſimus ibi triduo. Inde circũ legentes deuenimus Rhegium: & poſt vnum diem flãte Auſtro, ſecunda die venimus Puteolos, vbi inuentis fratribus rogati ſumus manere apud eos dies ſeptem: & ſic venimus Romam. ¶Et inde cum audiſſent fratres *occurrerunt nobis vſque ad Appii forum, ac Tres tabernas. Quos cum D vidiſſet Paulus, gratias agens deo, accepit fiduciam. Cum autẽ veniſſemus Romam, *permiſſum eſt Paulo permanere ⸗ſibimet⸣ cum cuſtodiente ſe milite. ¶Poſt tertium autem diem conuocauit primos Iudæorum. Cumque veniſſent dicebat eis, Ego viri fratres, nihil aduerſus plebem faciens, aut morẽ paternum, vinctus ab Ieroſolymis traditus ſum in manus Romanorum. qui cum ⸗interrogationem de me habuiſſent⸣, voluerunt me dimittere, eo ꝙ nulla eſſet cauſa mortis in me. Contra- E dicentibus autem Iudæis, coactus ſum appellare Cæſarem: non quaſi gentem meam habens aliquid accuſare. Propter hanc igitur cauſam ⸗rogaui⸣ vos videre & alloqui. Propter ſpem enim Iſrael, catena hac circundatus ſum. At illi dixerunt ad eum, Nos neque literas accepimus de te à Iudæa, neque aduenïens aliquis fratrum nuntiauit, aut locutus eſt quid de te malum. ⸗Rogamus⸣ autem à te audire quæ ſentis. nam de ſecta hac notum eſt nobis quia vbique ei contradicitur. Cum conſtituiſſent autem illi diem, venerunt ad eum in hoſpitium plurimi: quibus exponebat teſtificans regnum dei, ſuadenſꝙ eis de Ieſu ex lege Moyſi & prophetis, à mane vſque ad veſperam. Et quidã credebant his quæ dicebantur: quidam F vero non credebant. Cumꝙ inuicem non eſſent conſentientes, diſcedebant dicente Paulo vnum verbum. Quia bene ſpiritus ſanctus locutus eſt per Iſaiã prophetam ad patres noſtros dicens, Vade ad populum iſtum, & dic, ‖Aure audietis & non intelligetis, & videntes videbitis, & non perſpicietis. Incraſſatum eſt enim cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos compreſſerunt: ne forte videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & conuertantur, & ſanem eos. Notum ergo ſit vobis quoniã gentibus miſſum eſt hoc ſalutare dei, & ipſi audient. Et cum hæc dixiſſet, exierunt ab eo Iudæi, multam habentes inter ſe queſtionem. Manſit autem biennio toto in ſuo conductu, & ſuſcipiebat omnes qui ingrediebantur ad eum, prædicans regnum dei, & docens que ſunt de domino Ieſu Chrido, cum omni fiducia ſine prohibitione.

[Left margin, cut off: aſtor & ollux. — le no s, — cẽturio adidit nctos incipi xercit9 — pud ſe- etipſũ i.ſolũ.) ne exa- naſſet, — duoca- — olum9]

Iſa. 6. c. Mat. 13. b mar. 4. b luc. 8. f. G ioh. 12. f. rom. 11. b

Epiſtola Pauli apoſtoli ad Romanos.

CAP. I.

☛Euangelium. Chriſtus. Paulus miſſus vt doceret fidem in Chriſtum. Vocati. Sancti. Fides Romanorum. Optat Paulus videre Romanos. Euangelium. Iuſtitia. Ira dei. Gentes eſſe peccatores probat.

PAVLVS ſeruus Ieſu Chriſti, vocatus apoſtolus, ſegregatus in euãgeliũ dei (quod ante promiſerat per ꝓphetas ſuos in ſcripturis ſanctis de filio ſuo, qui factus eſt ► ei⸣ ex ſemine Dauid ſecundum carnem, qui ⸗prædeſtinatus eſt⸣ filius dei in ⸗virtute⸣, ſecundum ſpiritum ſanctificationis, ex reſurrectione ⸗mortuorum⸣ ⸗Ieſu Chriſti⸣ domini noſtri) per quem accepimus gratiam & apoſtolatum ad obediendum fidei in omnibus gentibus a pro⸣ nomine eius, in quibus eſtis & vos c vocati⸣ Ieſu Chriſti: omnibus qui e ſunt⸣ Romæ dilectis dei, vocatis ſanctis, gratia vobis & pax à deo patre & domino noſtro Ieſu Chriſto. ¶Primum quidẽ gratias ago deo meo per Ieſum Chriſtum pro omnibus vobis quia fides veſtra

A ⸗demonſtratus fuit ⸗potẽtia. ⸗à mortuis ⸗vƿ, Ieſu Chriſto (vƿ, Ieſus Chriſt9) a vƿ, de (aut ſuper) c nomen eſt, & infra, e eſtis

annuntiatur in vniuerſo mundo. Teſtis enim mihi eſt deus, cui ſeruio in ſpiritu meo in euangelio filii eius, q̃ ſine B intermiſſione memoriam veſtri facio, ſemper in orationibus meis obſecrans, ſi quo modo tandem aliquando proſperũ iter habeã in voluntate dei, veniẽdi ad vos. Deſydero enim videre vos, vt aliquid impertiar vobis gratiæ ſpiritualis, ad confirmandos vos: id eſt ſimul conſolari in vobis per eam quę inuicem eſt, fidem veſtrã atque meã. Nolo autem vos ignorare fratres quia ſæpe propoſui venire ad vos, & prohibitus ſum vſq; adhuc, vt aliquẽ fructũ habeã in vobis, ſicut & in cæteris gẽtibus. Grecis ac barbaris, ſapiẽtibus & inſipientibus debitor ſum: ita quod in me prõptum eſt, & vobis qui Romæ eſtis euangelizare. Non enim erubeſco euangelium *. Virtus enim dei eſt, in ſalutem omni credenti, Iudæo primum & Græco. Iuſtitia enim dei in eo reuelatur ex fide in fidem: ſicut ſcriptum eſt, Iuſtus autem ex fide viuit. ¶Reuelatur enim ira dei de cælo ſuper omnem impietatem & iniuſtitiam hominum eorum qui veritatem dei in iniuſtitia detinẽt: qa qđ notũ eſt dei, manifeſtũ eſt in illis. deꝰ eni illis manifeſtauit. Inuiſibilia enĩ ipſius: a P creatura mũdi, per ea quæ facta ſunt intellecta, conſpiciuntur: ſempiterna quoq; eius virtus & diuinitas: ita vt ſint inexcuſabiles. Quia cũ cognouiſſent deũ nõ ſicut deũ glorificauerunt, aut gratias egerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis, & obſcuratum eſt inſipiens cor eorum. dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt. Et mutauerunt gloriam incorruptibilis dei, in ſimilitudine imaginis corruptibilis hominis, & volucrum, & quadrupedum, & ſerpentium. Propter quod tradidit C illos deus in deſyderia cordis eorum in immunditiam, vt contumeliis afficiant corpora ſua in ſemetipſis. qui commutauerunt veritatem dei in mendacium: & coluerunt & ſeruierunt creaturæ potius quàm creatori, qui eſt benedictus in ſecula. Amen. ¶Propterea tradidit illos deus in paſſiones ignominiæ. Nam fœminæ eorum immutauerunt naturalem vſum, in eum

quẽ colo ſpiritu — per voluntatem — aliquod ĩpertiar vobis donũ ſpirituale, — ſ. vt cõmunẽ capiã cõſolationẽ ĩ vobis p mutuam eruditionis pariter ac rudibus — quantũ in me eſt paratus ſum, — * Chriſti — Abac. 2. a heb. 10. g galat. 3. b — victurus eſt. — o de deo cognoſci poteſt, — P creatione — q in hoc — Eph. 4. e — cũ ſe crederent — immortalis — inter ſe mutuo. — vltra eũ q cõdidit — vel, laudãdus — affectus.

vſum qui eſt contra naturam. Similiter autem & maſculi, relicto naturali vſu fœminæ, exarſerunt in deſyderiis ſuis in inuicem, maſculi in maſculos turpi D tudinem operantes, & mercedem (quã oportuit) erroris ſui in ſemetipſis recipientes. Et ſicut non probauerunt deũ habere in notitia: tradidit illos deus in reprobum ſenſum, vt faciãt ea quæ non conueniunt, repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, contentione, dolo, malignitate, ſuſurrones, detractores, deo odibiles, contumelioſos, ſuperbos, elatos, inuentores malorum, parentibus non obedientes, inſipientes, incompoſitos, ſine affectione, abſque fœdere, ſine miſericordia. Qui cum iuſtitiam dei cognouiſſent, non intellexerũt quoniam qui talia agunt, digni ſunt morte: non ſolum qui ea faciunt, ſed etiam qui cõſentiunt facientibus.

CAP. II.

Iudæos omnes eſſe peccatores oſtẽdit. Ad pœnitentiam inuitat deus ſua tolerantia. Opera. Circuncifio. Iudæi. Præputium. Gentes. Iudæos. Circunciſio.

Propter quod inexcuſabilis es ô A homo omnis qui iudicas. In quo enim iudicas alterũ, teipſum cõdemnas, eadem enim agis quæ iudicas. Scimus enim quoniam iudicium dei eſt ſecũdũ veritatẽ in eos qui talia agunt. Exiſtimas autem hoc ô homo qui iudicas eos qui talia agunt, & facis ea, quia tu effugies iudicium dei? An diuitias bonitatis eius & patientiæ & longanimitatis contemnis, ignorãs quoniam benignitas dei ad pœnitentiam te adducit? Secundum autẽ duritiam tuam & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ & reuelationis iuſti iudicii dei, qui reddet vnicuique ſecundum opera eius. iis quidem qui ſecundum patientiam boni operis, gloriam & honorem & incorruptionem quærunt: vitam æternam. iis autem qui ſunt ex contentione & qui non acquieſcunt veritati, credunt autem iniquitati: ira & indignatio, Tribulatio & anguſtia in omnem animam hominis operantis malum, Iudæi pri-

rep mẽt — mal præ mor — dei res, — exp inte tiæ, ctõn hau quã ces ni ritat fectu difra — Mat. — Nã ipſo — qui — vel, tati — Sed tã. — ſua. — per rãtes bene cjẽd — cõtẽ — obtẽ rant

mum & Græci:gloria autem & honor
& pax omni operanti bonum, Iudæo
1,10 d primum & Græco.||non enim eſt acce-
1.19.c ptio perſonarum apud deum.Quicun
.37. b que enim ſine lege peccauerunt, ſine
10, e. lege & peribunt.& quicunque in le-
ge peccauerunt:per legem iudicabū-
tur.Nō enim auditores legis iuſti ſunt
ſti ha apud deum:ſed factores legis =iuſtifica
ūtur, buntur).Cum enim gentes quæ legem
non habent, naturaliter ea quæ legis
ſunt faciunt:=eiuſmodi)legem non ha-
C bentes,ipſi ſibi ſunt lex: qui oſtendunt
opus legis ſcriptum in cordibus ſuis,
teſtimonium reddente illis conſcien-
tia ipſorum, & inter ſe inuicem cogi-
cuſan tationibus accuſantibus aut etiam=de-
is fendentibus)in die cū iudicabit deus
occulta hominum ſecundum euange
e lium meum per Ieſum Chriſtum. ¶=Si)
autem tu Iudæus cognominaris, & re-
quieſcis in lege, & gloriaris in deo, &
mia noſti voluntatem eius, & probas=vtilio
itut9 ra inſtructus per legem), cōfidis teip-
ge, ſum eſſe ducem cæcorum, lumen eo-
rum qui in tenebris ſunt, eruditorem
D inſipientium,magiſtrum infantium,ha
gni- bentem formam=ſcientiæ &) veritatis
is ac in lege. Qui ergo alium doces, teipſum
non doces:qui prædicas non furandū,
ulte- furaris:qui dicis non=mœchādum, mœ
ū, a- charis):qui abominaris idola, ſacrile-
tera- gium facis: qui in lege gloriaris, per
præuaricationem legis deum inhono-
ras.Nomen enim dei per vos blaſphe-
52.b. matur inter gentes,||ſicut ſcriptum eſt.
36. c Circunciſio quidem prodeſt, ſi legem
obſerues: ſi autem præuaricator legis
ifica ſis, circunciſio tua præputium, facta
es eſt. Si igitur præputium =iuſtitias)
cir- legis cuſtodiat: nonne præputium il-
iſio- lius=in circunciſionem) reputabitur?
& iudicabit id quod ex natura eſt præ
gem putium,=legem conſummans), te qui
aue- per literam & circunciſionem præuari
cator legis es?Non enim qui in mani-
feſto,Iudæus eſt. neq; quæ in manife-
ſto in carne,eſt circunciſio, ſed qui in
abſcondito:Iudæus eſt. & circunciſio
cordis in ſpiritu,non litera, cuius laus
non ex hominibus,ſed ex deo eſt.

CAP. III.

I Iudæos gentibus non eſſe excellē-
tiores. Verax deus,Iudæi peccatores
ſicut & gentes.Opera.Iuſtificatio.Lex,
Iuſtitia dei.Peccatores omnes,Iuſtifi-
catio.Redemptio.Remiſſio peccatorū.
Iuſtus.Iuſtificatio.Fides.Deus Iudæo-
rum & gentium.Lex.

QVid=ergo amplius Iudæo eſt) =habet in
aut quæ vtilitas circunciſio quo pcel
nis? Multum per omnem mo lat Iudę·
dum. Primum quidem quia us:
=credita ſunt illis eloquia) dei. Quid =cōmiſſa
enim, ſi quidam illorum non credide ſunt illis
runt? ||Nunquid incredulitas illorum oracula
fidem dei=euacuauit)?Abſit. ||Eſt autem 2.Ti.2.e.
deus verax:||omnis autem homo men- =faciet ir
dax, ſicut ſcriptum eſt, ||Vt iuſtificeris ritam?
in ſermonibus tuis: & vincas cum iudi ioh.3. d.
caris.Si autem =iniquitas) noſtra iuſti- Pſal.115.a
tiam dei commendat, quid dicemus? pſal.50.
Nunquid iniquus eſt deus qui infert =iniuſtitia.
iram?ſecundum hominē dico. Abſit,a-
lioquin quomodo iudicabit deus hūc)
mundum? Si enim veritas dei in meo B
mendacio=abundauit) in gloriā ipſius: =excel-
quid=adhuc) & ego tanquam peccator luit
iudicor,& non(ſicut=blaſphemamur), =poſthac
& ſicut aiunt quidam nos dicere)facia =de nobis
mus mala, vt veniant bona? quorum male lo-
dānatio iuſta eſt.¶Quid ergo? præcel quuntur
limus eos?Nequaquam.||=Cauſati enim Gala.3. d
ſumus)Iudæos & Græcos, omnes ſub =Nā ante
peccato eſſe:ſicut ſcriptum eſt, ||Quia cauſis
non eſt iuſtus quiſquam,non eſt intel- redditis
ligens,non eſt requirens deum. Om- oſtēdim9
nes declinauerunt, ſimul inutiles facti Pſ.5.15. a
ſunt:nō eſt qui faciat bonū,nō eſt vſq;
ad vnū.Sepulchrū patēs eſt guttur eo-
rum, linguis ſuis doloſe agebant:||Ve- Pſal.139.a
nenum aſpidum ſub labiis eorum. Pſal.9.c.
||Quorū os maledictione & amaritudi- Iſa.59. b.
ne plenum eſt: || Veloces pedes eo- prou.1.b
rum ad effundendum ſanguinem.Con =calami-
tritio & =infœlicitas) in viis eorum,& tas
viam pacis non cognouerunt:||non eſt pſal.35.
timor dei ante oculos eorum. ||Scimus Galat.2 d
autem quoniam quæcunque lex loqui-
tur: iis qui in lege ſunt, loquitur. vt C
omne os obſtruatur, & ſubditus fiat
omnis mundus deo:quia ex operibus
legis non iuſtificabitur omnis caro co
ram illo.¶Per legē enim cognitio pec
cati.Nunc autem ſine lege iuſtitia dei
manifeſtata eſt: teſtificata à lege &
prophetis. Iuſtitia autem dei per
fidem Ieſu Chriſti in omnes & ſuper

omnes qui credunt ► in eum⟩, non enim eſt diſtinctio. Omnes enim peccauerunt: & egent gloria dei. ⁼iuſtificati⟩ gratis per gratiam ipſius, per redemptionem quæ eſt in Chriſto Ieſu, quem propoſuit deus⁼propitiatorem⟩per fidem in ſanguine ipſius, ad oſteſionem iuſtitiæ ſuæ, propter remiſſionem precedentium delictorum, ⁼in ſuſtentatione dei⟩, ad oſtenſionem iuſtitiæ eius in hoc tempore. vt ſit ipſe iuſtus, & iuſtificans eum qui eſt ex fide Ieſu Chriſti. ¶Vbi eſt ergo gloriatio tua? Excluſa eſt Per quam legem? ⁼factorum⟩? Non: ſed per legem fidei. Arbitramur enim iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis. An Iudæorum deus tantum? Nonne & gentium? Imo & gentiũ quoniam quidem vnus eſt deus qui iuſtificat circuncisionem ex fide: & preputium per fidem. Legem ergo⁼deſtruimus⟩per fidem? Abſit: ſed legem ⁼ſtatuimus⟩.

⁼iuſtificãtur autẽ

⁼recõciliatorem

D

⁼quæ tolerauit deus,

⁼operum

⁼irritã facimus

⁼ſtabilimus,

CAP. IIII.

Abraham fide iuſtificatus. Opera. Fides. Beatitudo. Circũciſio. Pater credentium, Abraham. Lex. Promiſſio. Fidei iuſtitia. Abraham quomodo fide iuſtus. Mors Chriſti. Reſurrectio.

A

Quid ergo dicemus inueniſſe Abraham patrem noſtrum ſecundum carnem? Si enim Abraham ex operibus iuſtificatus eſt: habet ⁼gloriam⟩, ſed non apud deum. Quid enim dicit ſcriptura? ||Credidit Abraham deo: & ⁼reputatum⟩eſt illi ad iuſtitiam. Ei autem qui operatur, merces non imputatur ſecundum gratiam, ſed ſecundum debitum. Ei vero qui non operatur, credenti autem in eum qui iuſtificat impium: reputatur fides eius ad iuſtitiam ► ſecũdum propoſitum gratiæ dei⟩. ¶Sicut & Dauid dicit beatitudinẽ hominis, cui deus⁼accepto fert⟩iuſtitiam ſine operibus, ||Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit dominus peccatum. Beatitudo ergo hæc, ⁼in circuncisione tantum manet, an etiã in præputio⟩? ¶Dicimus enim quia reputata eſt Abrahæ fides ad iuſtitiã. Quomodo ergo reputata eſt? in circũciſione an in præputio? Non in circunciſione: ſed in præputio. ||Et ſignum accepit circunciſionis, ſignaculum iuſtitiæ fidei quæ⁼eſt⟩in præputio: vt ſit pater omnium credentium per præputium, vt reputetur & illis ad iuſtitiam & ſit pater circunciſionis, non iis tantum qui ſunt ex circunciſione, ſed & iis qui ſectantur veſtigia fidei quæ⁼eſt⟩ in præputio patris noſtri Abrahæ. ¶Nõ enim per legem promiſſio Abrahæ aut ſemini eius vt hæres eſſet mundi: ſed per iuſtitiam fidei. Si enim qui ex lege, hæredes ſunt: ⁼exinanita⟩eſt fides, ⁼abolita⟩eſt promiſſio. Lex enim iram operatur. Vbi enim non eſt lex: nec preuaricatio. Ideo ex fide: vt ſecundum gratiam firma ſit promiſſio omni ſemini, non ei qui ex lege eſt ſolum, ſed & ei qui ex fide eſt Abrahæ qui pater eſt omnium noſtrum, ſicut ſcriptum eſt, ||Quia patrem multarum gentium poſui te ante deum, cui credidiſti, qui⁼viuificat⟩mortuos: & vocat ea quæ non ſunt, tanquam⁼ea quæ ſunt⟩, qui contra ſpem⁼in ſpem⟩ credidit: ⁼vt⟩fieret pater multarum gentium ſecundum quod dictum eſt ei, ||Sic erit ſemen tuũ ► ſicut ſtellæ cæli & arena maris⟩. Et non infirmatus eſt in fide: nec conſyderauit corpus ſuum emortuum, cum iam fere centũ eſſet annorũ, & nec emortuã vuluã Saræ. ⁼In repromiſſione⟩ etiam dei non hæſitauit diffidentia: ſed ⁼confortatus⟩eſt fide, dãs gloriam deo: pleniſſime ſciens quia quæcunque promiſit deus, potens eſt & facere. Ideo & reputatum eſt illi ad iuſtitiam. Non eſt autem ſcriptum tantum propter ipſum, Quia reputatum eſt illi ad iuſtitiam, ſed & propter nos, |quibus reputabitur credentibus in eum qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum dominum noſtrũ à mortuis, qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram.

⁼qđ glorietur.

Gen. 15. b

galat. 3. a.

iac. 2. d.

⁼iputatũ

⁼vł, imputat.

Pſal. 31. a.

B

⁼in præputiũ tãtũ, an & in circũciſionẽ? (ſub. deuenit.)

Gen

⁼fue

⁼fuit

C

⁼inai facta

⁼irri cta

Gen

⁼vita ſtitu

⁼ſint

⁼præ ſpen ſpe

⁼φ

Gen

D

⁼vł, pro ſion

⁼rob tus

CAP. V.

Fides. Pax. Gratia. Gloria in afflictionibus. Patiẽtia. Probatio. Spes. Charitas dei. Iuſtificari. Ira. Mors Chriſti. Vita. Gloriari in deo. Adam & Chriſtus conferuntur. Mors. Adam ſecundus. Donum, & gratia dei. Regnare. Iuſtitia Chriſti. Obedientia. Lex. Peccatum. Gratia. Vita æterna.

habe- Vſtificati ergo ex fide,pacem[a] ha-
s beamus) ad deum per dominū no-
ſtrum Ieſum Chriſtum : per quem
habemus acceſſum per fidē in gra-
e.1.d tiam iſtam,|| in qua ſtamus & gloria-
mur in ſpe gloriæ ►filiorum) dei. Non
b.1.a ſolum autem: || ſed & gloriamur in tri-
bulationibus, ſcientes ꝙ tribulatio pa-
tientiam operatur,patientia autē pro-
defa- bationem,probatio vero ſpem,ſpes au
tem non[a] cōfundit): || quia charitas dei
r.9.d diffuſa eſt in cordibus noſtris per-
t.3.c. ſpiritum ſanctum qui datus eſt nobis.
m [a]Vt quid enim) Chriſtus,cū adhuc infir
mi eſſemus,ſecundum tempus pro im-
piis mortuus eſt ? Vix enim pro iuſto
quis moritur,nā pro bono forſitan quis
B audeat mori. Commendat autem chari
a nos tatem ſuam deus [a] in nobis) : quoniam
cū adhuc peccatores eſſemus,►ſecun-
dum tempus Chriſtus pro nobis mor-
tuus eſt.Multo igitur magis nunc iuſti
ficati in ſanguine ipſius , ſalui erimus
ab ira per ipſum. Si enim cum inimici
eſſemus,recōciliati ſumus deo per mor
tem filii eius: multo magis reconcilia-
ti,ſalui erimus in vita ipſius. Non ſolū
autem: ſed & gloriamur in deo per do
minum noſtrum Ieſum Chriſtum , per
quem nunc reconciliationem accepi-
mus.¶Propterea ſicut per vnum homi
nem peccatum in ►hunc) mūdum in-
trauit,& per peccatum mors: & ita in
uātū omnes homines mors pertranſiit [a] in
C quo) omnes peccauerunt.Vſque ad le-
gem enim peccatum erat in mundo:
puta- peccatum autem non [a] imputabatur),
cum lex non[a] eſſet) Sed regnauit mors
ab Adam vſq; ad Moyſen , etiam in eos
qui non peccauerunt in ſimilitudinem
præuaricationis Adæ,qui eſt forma fu-
turi.Sed non ſicut delictum, ita & do-
num.ſi enim vnius delicto multi mor-
tui ſunt: multo magis gratia dei & do-
num,in gratia vnius hominis Ieſu Chri
ſti in plures abundauit. Et nō ſicut per
i pec- vnum[a] peccatum), ita & donum . nam
it, [a]iudicium) quidem ex vno,in condem-
ndem nationem: gratia autem ex multis deli
to ctis, in iuſtificationem . ſi enim vnius
delicto mors regnauit per vnum:multo
magis abundantiam gratiæ & donatio
nis & iuſtitiæ accipiētes, in vita regna
bunt per vnum Ieſum Chriſtum,Igitur
ſicut per vnius delictum,in omnes ho-
mines in condemnationem : ſic & per
vnius iuſtitiā in omnes homines in iu-
ſtificationem vitæ.Sicut enim per ino-
bedientiam vnius hominis,peccatores
conſtituti ſunt multi: ita & per vnius
obeditionem, iuſti conſtituentur mul-
ti.Lex autem ſubintrauit vt abundaret
delictum . vbi autem abundauit deli-
ctum ſuperabundauit & gratia,vt ſicut
regnauit peccatum in mortem : ita &
gratia regnet per iuſtitiam in vitam
æternam per Ieſum Chriſtum domi-
num noſtrum.

CAP. VI.

☞ Non ſeruiendum peccato.Baptiſ-
mus,Reſurrectio.Nouitas vitæ . Verus
homo. Mori peccato.Viuere deo.Non
regnet peccatum.Membra.Lex.Gratia.
Serui peccati . Serui iuſtitiæ . Membra
ſeruiunt deo.Liberi iuſtitię.Mors.Serui
dei.Vita æterna.

QVid ergo dicemus? Manebi- A
mus in peccato vt gratia abū
det? Abſit. Qui enim mortui
ſumus peccato , quomodo
[a]adhuc) viuemus in illo ? An ignoratis [a]poſthac
fratres quia quicunq; baptizati ſumus [a]Chriſtū
in[a] Chriſto Ieſu,in morte) ipſius bapti- Ieſum, in
zati ſumus? Conſepulti enim ſumus cū mortem
illo per baptiſmum in mortem||:vt quo Heb.12.a
modo Chriſtus ſurrexit à mortuis per 1.pet.2.&
gloriam patris,ita & nos in eo nouita- 4.a.
te vitæ ambulemus.Si enim cōplantati eph.4.c
facti ſumus ſimilitudini mortis eius:ſi- coloſ.3.b.
mul & reſurrectionis erimus. hoc ſcien
tes quia vetus homo noſter ſimul cru-
cifixus eſt,vt deſtruatur corpꝰ peccati,
vt vltra non ſeruiamus peccato . Qui B
enim mortuus eſt:iuſtificatus eſt à pec
cato.Si autem mortui ſumus cum Chri
ſto : credimus quia ſimul etiā viuemus
cum illo.ſcientes ꝙ Chriſtus reſurgens
ex mortuis iam non moritur, mors illi [a]domina
vltrà non[a] dominabitur). Quod enim tur.
mortuus eſt peccato,mortuꝰ eſt ſemel:
ꝙ autem viuit,viuit deo.Ita & vos exi
ſtimate,vos mortuos quidem eſſe pec-
cato:viuentes autem deo in Chriſto Ie
ſu*. ¶Non ergo regnet peccatū in ve- *domino
ſtro mortali corpore vt obediatis cōcu noſtro,
piſcentiis eius . Sed neque exhibeatis
membra veſtra,arma iniquitatis pecca
to:ſed exhibete vos deo , tanquam ex

mortuis viuentes: & membra veſtra, arma iuſtitiæ deo. Peccatum enim vobis
C non dominabitur, non enim ſub lege eſtis, ſed ſub gratia. ¶ Quid ergo? Peccabimus, quoniam non ſumus ſub lege,
Iohā. d ſed ſub gratia? Abſit. || An neſcitis quo-
2pt..2.d niam cui exhibetis vos ſeruos ad obediendum: ſerui eſtis eius cui obeditis, ſiue peccati ad mortem, ſiue obeditionis ad iuſtitiam? Gratia autē deo quód fuiſtis ſerui peccati, obediſtis autē ex corde in eam formam doctrinæ in quā
traducti traditi eſtis. Liberati autem à peccato ſerui facti eſtis iuſtitiæ. Humanum dico, propter infirmitatem carnis veſtrę. ſicut enim exhibuiſtis mēbra veſtra ſer-
ſerua ipſi uire immunditiæ & iniquitati, ad iniquitatē: ita nunc exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ, in ſanctificationē. Cū enim ſerui eſſetis peccati, liberi fuiſtis iuſtitiæ. Quem ergo fructum habuiſtis tunc in illis, in quibus nunc erubeſcitis? Nam finis illorū, mors eſt. Nunc vero liberati à peccato, ſerui autem facti deo, habetis fructum veſtrum in ſanctificationem, finem vero vitam ęterna. Stipendia enim peccati: mors: gratia autem dei, vita æterna in Chriſto Ieſu domino noſtro.

donam

CAP. VII.

Mulier mortuo marito, libera à iure viri. Liberati à lege ſeruiunt deo in ſpiritu. Per legem cognitio peccati. Lex ſpiritualis. Peccatum. Internus homo. Lex membrorum, ſiue peccati. Lex mētis. Mens Caro.

1.Cor.7.g AN || ignoratis fratres (ſcientibus enim legem, loquor) quia lex in
obnoxia homine dominatur quanto tempore viuit? Nam quæ ſub viro eſt mulier: viuente viro alligata eſt legi, ſi autem mortuus fuerit vir eius: ſoluta
iudicabitur eſt à lege viri. Igitur viuente viro vocabitur adultera ſi fuerit cum alio viro. ſi autem mortuus fuerit vir eius, liberata eſt à lege viri: vt nō ſit adultera ſi fuerit cum alio viro. Itaque fratres mei & vos mortificati eſtis legi per corp9 Chriſti: vt ſitis alterius qui ex mortuis reſurrexit, vt fructificetis deo. Cum enim
affectus eſſemus in carne, paſſiones peccatorū
vigebāt quæ per legem erant, operabantur in membris noſtris, vt fructificarent morti, nunc autem ſoluti ſumus à lege mortis in qua detinebamur: ita vt ſeruiamus in nouitate ſpiritus, & non in vetuſtate literę. ¶ Quid ergo dicemus? Lex peccatum eſt? Abſit. Sed peccatum non cognoui: niſi per legem, nam concupiſcentiam neſciebam niſi lex diceret, || Non cōcupiſces. Occaſione autem accepta, peccatum per mandatum operatum eſt in me omnem concupiſcentiam. Sine lege enim peccatum mortuū erat. Ego autem viuebam ſine lege aliquando. Sed cum veniſſet mandatum: peccatum reuixit. Ego autem mortuus ſum: & inuentum eſt, mihi mandatum quod erat ad vitā, hoc eſſe ad mortem. Nam peccatum, occaſione accepta per mādatum, ſeduxit me, & per illud occidit. Itaq; lex quidē ſancta, & mandatum ſanctum & iuſtum & bonum. ¶ || Quod ergo bonum eſt, mihi factum eſt mors? Abſit. Sed peccatum vt appareat peccatum, per bonum operatum eſt mihi mortem: vt fiat ſupra modum peccans peccatum per mandatum. Scimus enim quia lex ſpiritualis eſt: ego autem carnalis ſum, vænundatus ſub peccato. Quod enim operor, non intelligo, non enim quod volo bonum, hoc ago: ſed quod odi malum, illud facio. Si autem quod nolo, illud facio: conſentio legi quoniam bona eſt. Nunc autem iam nō ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Scio enim quia nō habitat in me, hoc eſt, in carne mea, bonū. Nā velle adiacet mihi: perficere autem bonum, non inuenio. Non enim quod volo bonum, hoc facio: ſed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio: iam nō ego operor illud, ſed quod habitat in me peccatum. Inuenio igitur legem, volenti mihi facere bonum, quoniam mihi malum adiacet. Cōdelector enim legi dei ſecundum interiorem hominem: video autem aliam legē in membris meis repugnantē legi mentis meę, & captiuantem me in lege peccati quæ eſt in membris meis. Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia dei per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum. Igitur ego ipſe mente ſeruio legi dei: carne autem, legi peccati.

mo B Exo deu ger qu r.ti C op vel leſt ad D vt ex corp mor noxi Gra ago

CAP. VIII.

Damnatio. Libertas. Carnales. Spirituales. Pax. Caro. Spiritus Chriſti in nobis, Non ſecundum carnem viuendum. Spiritus ſanctus in filiis dei. Hæredes. Cohæredes. Tribulatio. Gloria. Creatura. Adoptio filiorum, Redemptio corporis. Spes. Orare. Spiritus. Cor ſancti. Diligere deum. Vocati. Prædeſtinatio. Vocatio. Iuſtificatio. Glorificatio. Donatus nobis Chriſtus. Orat Chriſtus pro nobis. Dilectio dei erga nos propter Chriſtum.

Nihil ergo nunc damnationis eſt
A iis qui ſunt in Chriſto Ieſu: qui
non ſecundum carnem ambulāt.
*Lex enim ſpiritus vitæ in Chri-
ſto Ieſu, liberauit me à lege peccati &
mortis. Nam quod impoſſibile erat le-
gi, =in quo infirmabatur) per carnem:
deus filium ſuum mittens= in ſimilitu-
dinem carnis peccati), & de peccato
damnauit peccatum in carne, vt iuſti-
ficatio legis impleretur in nobis, qui
non ſecūdum carnem ambulamus, ſed
ſecundum ſpiritum. Qui enim ſecun-
dum carnem ſunt: quæ carnis ſunt ſa-
piunt. qui vero ſecundum ſpiritū ſunt:
quæ ſunt ſpiritus ſentiunt. Nam =pru-
dentia) carnis, mors eſt: prudentia au-
B tem ſpiritus, vita & pax, quoniam ſa-
pientia carnis, inimica eſt deo: legi e-
nim dei non eſt ſubiecta, nec enim po-
teſt. Qui autem in carne ſunt, deo pla-
cere non poſſunt. Vos autem in carne
non eſtis, ſed in ſpiritu: ſi tamen ſpiri-
tus dei habitat in vobis. Si quis autem
ſpiritum Chriſti non habet: hic non eſt
eius. Si autem Chriſtus in vobis eſt: cor
pus quidem mortuum eſt propter pec
catum, ſpiritus vero viuit propter iu-
ſtificationem. Quod ſi ſpiritus eius qui
ſuſcitauit Ieſum à mortuis, habitat in
vobis: qui ſuſcitauit Ieſum Chriſtum à
mortuis, viuificabit & mortalia corpo
ra veſtra, propter inhabitantem ſpiri-
C tum eius in vobis. ¶Ergo fratres, debi-
tores ſumus: non carni, vt ſecundum
carnem viuamus. Si enim ſecundū car-
nem vixeritis: moriemini. ſi autem ſpi
ritu, facta carnis mortificaueritis: viue-
tis. Quicunque enim ſpiritu dei agun-
1.b tur, ii ſunt filii dei. ‖Non enim accepi
ſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timo
re: ſed ‖ accepiſtis ſpiritum adoptionis Galat. 4.a
filiorum, in quo clamamus abba, pater. =Idem
=Ipſo enim) ſpiritus, teſtimonium red-
dit ſpiritui noſtro ꝙ ſumus filii dei. Si
autem filii: & hæredes. hæredes quidē
dei: cohæredes autem Chriſti: ſi tamen
compatimur, vt & cōglorificemur. Exi
ſtimo enim ꝙ non ſunt =condignæ) paſ- =pares
ſiones huius temporis ad futuram glo- D
riam quæ reuelabitur= in nobis). Nam =erga nos
expectatio creaturę, reuelationem filio
rum dei expectat. Vanitati enim crea-
tura ſubiecta eſt, nō volens, ſed propter
eum qui ſubiecit eam in ſpe: quia & ip-
ſa creatura liberabitur à ſeruitute cor-
ruptionis, in libertatem glorię filiorum
dei. Scimus enim ꝙ omnis creatura in-
gemiſcit, & *parturit vſque =adhuc). Nō * ſimul
ſolum autem illa, ſed & noſipſi primi- nobiſcū
tias ſpiritus habētes & ipſi intra nos ge =ad hoc
mimus adoptionē =filiorum dei), expe tempus.
ctantes redemptionem corporis noſtri.
Spe enim ſalui facti ſumus. Spes autem
quæ videtur: non eſt ſpes. nam quod vi E
det quis: quid ſperat? Si autem quod nō
videmus, ſperamus: per patientiam ex-
pectamus. Similiter autem & ſpiritus
adiuuat infirmitatem noſtram, nam
quid oremus ſicut oportet, neſcimus:
ſed ipſe ſpiritus poſtulat pro nobis ge-
mitibus inenarrabilibus. Qui autē ſcru
tatur corda, ſcit quid deſyderet ſpi-
ritus: quia ſecundum deum poſtulat
pro ſanctis. Scimus autem quoniam di-
ligentibus deum, omnia cooperantur
in bonum, iis qui ſecundum propoſitū
=vocati) ſunt =ſancti). Nam quos præ-
ſciuit: & prædeſtinauit conformes fieri =nomē eſt
imaginis filii ſui, vt ſit ipſe primoge- F
nitus in multis fratribus. Quos autem
prædeſtinauit: hos & vocauit. & quos
vocauit: hos & iuſtificauit, quos au-
tem iuſtificauit: illos & =magnificauit). =glorifica
Quid ergo dicemus ad hęc? Si deus pro uit.
nobis: quis contra nos? Qui etiam pro-
prio filio ſuo non pepercit, ſed pro no-
bis omnibus tradidit illum: quomodo
non etiam cum illo omnia nobis =dona =donabit
uit)? Quis accuſabit aduerſus electos
dei? Deus qui iuſtificat? Quis eſt qui cō-
demnet? Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt,
imo qui & reſurrexit, qui & eſt ad dex
terā dei, qui etiā interpellat pro nobis?
Quis ergo nos ſepabit à charitrte Chri

ſti? Tribulatio?an anguſtia? an fames?
C an nuditas? an periculum? an perſecu
Pſal.45,d tio?an gladius?ſicut ſcriptum eſt,‖Quia
*morti propter te mortificamur⁾tota die: æſti
tradimur mati ſumus ſicut oues occiſionis. Sed
*per in his omnibus ſuperamus*propter⁾ eū
qui dilexit nos. Certus ſum enim quia
*poteſta- neque mors,neque vita, neque angeli,
tes neque principatus,neque*virtutes⁾,ne
que inſtantia,neque futura,neque forti
tudo,neq; altitudo,neque profundum,
neq; creatura alia poterit nos ſeparare
à charitate dei, quæ eſt in Chriſto Ieſu
domino noſtro.

CAP. IX.

Optat Paulus Iudæos ſaluari. Iſraelitæ. Abrahæ filii. Filii promiſſionis. Iacob. Eſau. Miſericordia dei. Pharao. Miſereri. Indurare. Figulus. Vas. Gentium vocatio. Pauci ex Iudęis ſaluati. Gentes ſuſceptæ in populum dei, Iudæis abiectis, & quare.

A Veritatem dico in Chriſto Ieſu,nō
mentior,teſtimonium mihi per-
hibente conſcientia mea in ſpiri
tu ſancto,quoniam triſtitia mihi
magna eſt & continuus dolor cordi
meo.*Optabam⁾enim ego ipſe anathe-
*Optimi ma eſſe a Chriſto pro fratribus meisqui
ſunt cognati mei ſecūdum carnem,qui
ſunt Iſraelitæ,quorum adoptio eſt►fi-
liorum⁾,& gloria,& teſtamētum,& le-
giſlatio,& obſequium,& promiſſa:quo
rum patres, ex quibus eſt Chriſtus ſe-
cundum carnem, qui eſt ſuper omnia
B deus benedictus in ſecula.Amen. ¶Nō
autem quód exciderit verbum dei.
*quia Non enim omnes qui ex Iſrael ſunt,ii
Gen,21,b ſunt Iſraelitæ: neque *qui⁾ ſemen ſunt
Abrahæ,omnes filii: ‖ſed in Iſaac voca
Gen,18,b bitur tibi ſemen: id eſt, non qui filii
Gal,4,d carnis, hi filii dei: ſed qui filii ſunt
*In tem- promiſſionis,æſtimatur in ſemine.Pro-
pore hoc miſſionis enim verbum hoc eſt,‖*ſe-
Gen,25,c cundum hoc tempus, veniam: & erit
*cōcubitū Saræ filius. Non ſolum autem illa:‖ſed
habens, & Rebecca ex vno*concubitu habēs⁾,
(vel cōce Iſaac patris noſtri. Cum enim nondum
perat ex nati fuiſſent, aut aliquid boni egiſſent
Iſaac pa- aut mali,vt ſecundum electionem pro-
tre no- poſitum dei maneret: non ex operibus
ſtro.) ſed ex vocante dictum eſt ei.‖Quia ma
Gen,25,c ior ſeruiet minori, ſicut ſcriptum eſt,
mala,1,a Iacob dilexi, Eſau autem odio habui.

Quid ergo dicemus? Nunquid iniqui-
tas apud deum?Abſit.Moyſi enim dicit,
‖Miſerebor cuius miſereor: & miſericor Exo,3
diam præſtabo cuius miſerebor. Igitur
non volentis,neque currentis, ſed mi-
ſerentis eſt dei. Dicit enim ſcriptura
Pharaoni,‖Quia in hoc ipſum excitaui Exo
te,vt oſtendam in te*virtutem⁾ meam: *pot
& vt annuntietur nomen meum in
vniuerſa terra.Ergo cui vult miſeretur:
& quem vult indurat. ¶Dicis itaq; mi-
hi,Quid adhuc quæritur⁾ voluntati e-
nim eius quis reſiſtit? O homo,tu qui
es qui *reſpondeas deo?‖Nunquid di *ex
cit figmentum ei qui ſe finxit, Quid uer
me feciſti ſic? ‖An non habet poteſta- Iſa.
tem figulus luti,ex eadem maſſa facere iere
aliud quidem vas in honorem, aliud ſap.
vero in contumeliam? Quod ſi deus vo E
lens oſtendere iram, & notam facere
potentiam ſuam, ſuſtinuit in multa pa
tientia, vaſa iræ*aptata⁾ in interitum, *ap
vt oſtenderet diuitias gloriæ ſuæ in va
ſa miſericordiæ quæ præparauit in glo
riam.¶Quos & vocauit, nos: non ſo-
lum ex Iudæis, ſed etiam ex gentibus,
ſicut in Oſee dicit.‖Vocabo non plebē Oſe
meam,plebem meam: & nō dilectam, 1,p
dilectam: ►& non miſericordiam con-
ſecutam, miſericordiam conſecutam⁾. Oſe
‖Et erit:in loco vbi dictum eſt eis,Non F
plebs mea vos: ibi vocabuntur filii dei
viui. ¶Iſaias autem clamat pro Iſrael,
‖Si fuerit numerus filiorum Iſrael tan- Iſa.
quam arena maris,reliquiæ ſaluæ*fient.
Verbum enim*conſummans⁾,& abbre *pe
uians*in æquitate⁾:quia verbum bre- *cu
uiatum faciet dominus ſuper terram. ſtit
Et ſicut prædixit Iſaias,‖Niſi dominus
ſabbaoth reliquiſſet nobis ſemen: ſicut Iſa.
Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomor-
rha*ſimiles⁾fuiſſemus.¶Quid ergo di- *aſſ
cemus?Quod gentes quæ non ſectaban ti
tur iuſtitiam,apprehenderunt iuſtitiā, G
iuſtitiam autem quæ ex fide eſt: Iſrael
vero ſectando legem iuſtitiæ,in legem *le
iuſtitiæ non peruenit. Quare? Quia imp
non ex fide,ſed quaſi ex operibus*=of- run
fenderunt.⁾ enim in lapidem offenſio- Iſa.
nis, ſicut ſcriptum eſt, ‖Ecce pono in d.
Sion lapidem offenſionis,& petrā*ſcan 2.p
dali⁾: & omnis qui credit in eum,non *off
*confundetur⁾. *Pu
affic

CAP. X.

Orat Paulus pro Iudæis. Iuſtitia du plex. Iuſtitia fidei. Confeſſio, Fides. Salus inuocare deum. Inuocare. Audire. Prædicare. Mitti. Iudæis reiectis, gentes ſuſceptæ.

ona, Fratres, *voluntas quidem cordis
mei & obſecratio ad deum, fit pro
illis in ſalutem. Teſtimoniũ enim
perhibeo illis ꝙ æmulationẽ qui-
dem dei habent, ſed non ſecundũ ſci-
entiam. Ignorantes enim iuſtitiã dei,
& ſuam quærentes ſtatuere: iuſtitiæ
dei non ſunt ſubiecti. Finis enim legis,
Chriſtus: ad iuſtitiam omni credenti.
Moyſes enim ſcripſit, quoniam iuſti-
i.18.a tiam quæ ex lege eſt, ||Qui fecerit ho-
.20.b mo viuet in ea. Quæ autem ex fide eſt
i.30.c iuſtitia, ſic dicit, ||Ne dixeris in corde
B tuo, Quis aſcendit in cælũ? id eſt Chri-
ſtum deducere. Aut quis deſcendet in
abyſſum? hoc eſt Chriſtum à mortuis re
i.30.e uocare. Sed quid dicit *ſcriptura'? ||Pro
pe eſt verbum in ore tuo, & in corde
tuo, hoc eſt verbum fidei quod prædi
camus. Quia ſi confitearis in ore tuo
dominum Ieſum, & in corde tuo credi
deris quòd deus illũ ſuſcitauit à mor-
tuis: ſaluus eris. Corde enim creditur
ad iuſtitiam: ore autem confeſſio fit ad
28.d. ſalutem. Dicit enim ſcriptura, ||Omnis
defiet qui credit in illum, non *confunde-
tur'. Non enim eſt diſtinctio Iudæi &
Græci: nam idem dominus omnium,
C diues in omnes qui inuocant illum.
.2.g. ||Omnis enim quicunque inuocauerit
i.c. nomen domini, ſaluus erit. Quomodo
ergo inuocabunt eum in quem nõ cre-
diderunt? Aut quomodo credent ei
quem non audierunt? Quomodo au-
tem audient ſine prædicante? Quomo-
do vero prædicabunt niſi mittantur? ſi
52.b. cut ſcriptum eſt, ||Quàm ſpecioſi pe-
ũ.1.d des euangelizantium pacem, euange-
lizantium bona. ¶Sed non omnes obe-
53.a. diunt euangelio. Iſaias enim dicit, ||Do
i.12.f. mine, quis credidit auditui noſtro? Er-
go fides ex auditu: auditus autem, per
verbum Chriſti. ¶Sed dico, Nunquid
.18.a non audierunt? ||Et quidem in omnem
D terram exiuit ſonus eorum: & in fines
orbis terræ verba eorum. ¶Sed dico,
Nunquid Iſrael non cognouit? Primus
i.32.c Moyſes dicit, ||Ego ad æmulationẽ vos
adducam *in non gentem': in gentem *per gẽtẽ
inſipientem, in iram vos *mittam'. Iſai- quæ non
as autem audet & dicit, ||Inuentus ſum eſt gens:
à non quærentibus me: palam apparui *commo
iis qui me non interrogabant.* Ad Iſ- uebo,
rael autem dicit, ||Tota die expãdi ma Iſa. 65.a.
nus meas ad populum non credentem *Aduerſo
& contradicentem. Iſa. 65.a.

CAP. XI.

Non omnes Iudæi abiecti. Gratia. Opera. Electi Iudæi ſaluati Iudæi abiecti, & Gentiles aſſumpti. Pauli charitas erga Iudæos. Gentes ne glorientur aduerſus Iudæos, ſed timeant. Oleaſter. Oliua. Seueritas dei. Bonitas dei. De cæcitate iſraelis, & ſui ſuſceptione. Dona. Vocatio. Increduli omnes.

Dico ergo, Nunquid deus repulit A
populum ſuum? Abſit. Nam &
ego Iſraelita ſum ex ſanguine A-
braham, de tribu Beniamin.
Non repulit deus plebem ſuam quam
*præſciuit'. An neſcitis *in' Elia quid di *ante a-
cit ſcriptura: quemadmodum interpel gnouerat
lat deũ aduerſum Iſrael? ||Domine pro- *de
phetas tuos occiderunt, & altaria tua 3.re.19.d
ſuffoderũt: & ego relictus ſum ſolus, &
quærunt animam meã. Sed quid dicit
illi diuinum reſponſum? ||Reliqui mihi 3.re.19.d
ſeptem millia virorum, qui non curua
uerunt genua ante Baal. Sic ergo & in
hoc tempore, reliquiæ ſecundum ele- B.
ctionem gratiæ factę ſunt. Si autem gra
tia: iam non ex operibus. Alioquin gra
tia iã nõ eſt gratia. *Quid ergo? Quod *Sin ex
quærebat Iſrael, hoc non eſt conſecu operibus
tus: electio autẽ cõſecuta eſt: cæteri ve non iam
ro excæcati ſunt: ſicut ſcriptum eſt, eſt gratia
||Dedit illis deus ſpiritum cõpunctio- quãdo q-
nis: oculos, vt non videant: & aures vt dẽ opus
non audiant vſque in hodiernum diẽ. iam non
Et Dauid dicit, ||Fiat menſa eorũ corã eſt opus.
ipſis in laqueũ & in captionẽ, & in *ſcã Iſa.6.c.
dalum' & in retributionẽ illis. Obſcu- mat.13.b.
rentur oculi eorum ne videant: & dor iohã.12.f
ſum eorum ſemper incurua. ¶Dico er- act.28.f.
go, Nunquid ſic offenderunt vt cade- Pſal.68.c
rent? Abſit. Sed illorum delicto, ſalus eſt *offendi-
gentibus: vt illos *æmulentur'. Quod culum
delictum illorum diuitiæ ſunt mundi *ad æmu
& diminutio eorum diuitiæ gentium: lãdũ pro
quanto magis plenitudo eorum? Vobis uocaret,
enim dico gentibus, Quandiu quidem
ego ſum gentium apoſtolus miniſteriũ

meū honorificabo, ſi quomodo ad ęmulandum prouocem carnem meā, & ſal-
ᵃreiectio uos faciā aliquos ex illis. Si enim ᵃamiſ-
C ſio) eorum reconciliatio eſt mundi: quę
ᵃprimitię aſſumptio, niſi vita ex mortuis? Quod ſi
ſanctę ſūt ᵃdelibatio ſancta eſt): & maſſa. & ſi ra-
dix ſancta: & rami. Quod ſi aliqui ex ramis fracti ſunt, tu autem cum oleaſter eſſes, inſertus es in illis, & ſocius radicis & pinguedinis oliuæ factus es, noli gloriari aduerſus ramos. Quod ſi gloriaris: non tu radicem portas, ſed radix te. ¶Dicis ergo, Fracti ſūt rami, vt ego inſerar. Bene: propter incredulitatē fra-
ᵃcōſtitiſti cti ſunt, tu autē fide ᵃſtas): ᵃnoli altū ſa-
ᵃne efferaris animo pere), ſed time. Si enim deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatē & ſeueritatem dei in eos quidem qui ceciderunt, ſeueritatē: in te autē bonitatē dei ſi permanſeris in bonitate, alioquin & tu excideris. Sed & illi, ſi non permanſerint in incredulitate: inſerentur, potens eſt enim deus iterum inſerere illos. Nam ſi & tu ex naturali exciſus es oleaſtro, & cōtra naturā inſertus es in bonam oliuam: quanto magis ii qui ſecundum naturam, inſerentur ſuæ oli-
D uæ? ¶Nolo enim vos ignorare fratres
ᵃapud voſmetipſos ſuperbi, myſterium hoc, vt non ſitis ᵃvobiſipſis ſapientes), quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo gentium
Iſa. 59. d. intraret: & ſic omnis Iſrael ſaluus fieret
ᵃi. Dona quidē dei eiuſmodi ſūt, vt eorū illum pœnitere nō poſſit ſicut ſcriptū eſt. ||Veniet ex Siō qui eripiat & auertat impietatem à Iacob. Et hoc illis à me teſtamentū: cum abſtulero peccata eorum. Secundum euangelium quidem, inimici propter vos: ſecūdum electionem autem chariſſimi propter patres. ᵃSine pœnitētia enim ſunt dona & vocatio dei). Sicut enim aliquādo & vos nō credidiſtis deo, nunc autē
ᵃper miſericordiā conſecuti eſtis ᵃpropter)
ᵃꝑ veſtri, incredulitatē illorū: ita & iſti nunc nō
ᵃomnes crediderunt ᵃin veſtram) miſericordiā:
ᵃprofunditas vt & ipſi miſericordiam cōſequantur. Concluſit enim deus ᵃomnia) in incredulitate, vt omniū miſereatur. Oᵃ altitudo) diuitiarum ſapiētiæ & ſciētiæ dei:
ᵃimperueſtigabiles ꝙ incomprehenſibilia ſunt iudicia eius & ᵃinueſtigabiles viæ eius. || Quis enim
Sapi. 9. c. cognouit ſenſum domini? Aut quis con-
Iſa. 40. d. ſiliarius eius fuit? Aut quis prior dedit
1. cor. 2. d illi, & retribuetur ei? Quoniam ex ipſo

& per ipſum & in ipſo ſunt omnia: ipſi honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

CAP. XII.

☞Hoſtia deo placēs. Sapere, Corpus, vnum Chriſtiani. Dilectio.

OBſecro itaque vos fratres per miſericordiā dei, vt exibeatis corpora veſtra hoſtiam viuentem ſanctam, deo placentem, ᵃrationabile obſequium) veſtrū. Et nolite conformari huic ſeculo: ſed ᵃreformamini in nouitate ſenſus veſtri), vt probetis quæ ſit voluntas dei bona, & beneplacens, & perfecta. ¶Dico enim per gratiam quæ data eſt mihi, omnibus qui ſunt inter vos, Non plus ſapere ꝙ oportet ſapere, ſed ᵃſapere ad ſobrietatem) ||& vnicuique ſicut deus diuiſit menſuram fidei. Sicut enim in vno corpore multa membra habemus omnia autem membra non eundem actum habent: ita multi vnum corpus ſumus in Chriſto, ſinguli autem alter alterius mēbra: habentes donationes, ſecundum gratiam quæ data eſt nobis, differētes, ſiue prophetiam ſecundum ᵃrationē) fidei, ſiue miniſteriū in miniſtrādo, ſiue qui docet in doctrina, qui exhortatur in exhortando, qui ᵃtribuit) in ſimplicitate, qui præeſt in ᵃſolitudine) qui miſeretur in hilaritate. ¶Dilectio ſine ſimulatione: ||odientes malum, adhærentes bono: ||charitatem fraternitatis inuicē diligentes, honore inuicem præuenientes, ||ſollicitudine non pigri, ſpiritu feruentes, ᵃdomino ||ſeruientes, ſpe gaudētes in tribulatione patientes, orationi inſtantes, neceſſitatibus ſanctorum cōmunicantes: ||hoſpitalitatem ſectantes. Benedicite perſequentibus vos: benedicite, & nolite maledicere. ᵃGaudere) cum gaudentibus, ᵃflere) cum flētibus, ᵃidipſum inuicem ſentientes). Non alta ſapientes, ſed humilibus ᵃconſentientes), Nolite eſſe ᵃprudentes) apud voſmetipſos. ||Nulli malum pro malo reddentes. Prouidentes ᵃbona) ► non tantum coram deo, ſed etiam) coram omnibus hominibus. ᵃ|| Si fieri poteſt, quod in vobis eſt, cum omnibus hominibus pacē habētes. ||Nō voſmetipſos defendentes chariſſimi, ſed date locum iræ,

A
Phi. 4.
ᵃration
lē cult
ᵃtranſ
memi
per re
uation
mētis
ſtræ,
Iphe.
1. the.
ᵃſētire
ſe mo
rate,
1. cor.
ephi.
B
ᵃpor
nem,
ᵃimpe
ᵃdilig
amos
Iph.
1. pet
1. Pet
ᵃvP,
ri,
Heb.
1. Pet
ᵃgau
ᵃHete
ᵃeodē
mo
alios
cti,
Prou
Iſa. 5.
ᵃvoſa
modā
arrog

.pet.3.b ſcriptum eſt enim, c||Mihi vindictam: ego retribuam, dicit dominus. || Sed ſi eſurierit inimicus tuus, ciba illũ: ſi ſitit potum da illi, hoc enim faciens carbones ignis cōgeres ſuper caput eius. Noli vinci à malo: ſed vince in bono malum.

.cor.8.d honeſta He.11.d. cc.28.b nat.5.g. deu.32 c eb. 10, e ltio

CAP. XIII.

ro.15.c. Magiſtratibus obediendum. Tributum. Dilectio. Somnus. Nox, Dies, Opera. Iuduere Chriſtum.

Pet.2.c piē.6.a OMnis||anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit. Non eſt enim poteſtas niſi à deo, quæ autem ſunt: à deo ordinatę ſunt. Itaque qui reſiſtit poteſtati: dei ordinationi reſiſtit. Qui autem reſiſtunt, ipſi ſibi damnationem acquirunt, nam principes non ſunt timori boni operis, ſed mali. Vis autem non timere poteſtatē? Bonum fac: & habebis laudem ex illa. dei enim miniſter eſt tibi in bonum. Si autem malum feceris: time. non enim ſine cauſa gladium portat, dei miniſter eſt: vindex in iram, ei qui malum agit, Ideoque neceſſitati ſubditi eſtote: nō ſolum propter iram, ſed etiam propter conſcientiā.||Ideo enim & tributa præſtatis, miniſtri enim dei ſūt: in hoc ipſum ſeruientes. ¶Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem: cui honorem, honorem. ¶Nemini quicquam debeatis: niſi vt inuicē diligatis. qui enim diligit proximum, legem impleuit. Nam, ||Non adulterabis, Non occides, Non furaberis, Non falſum teſtimonium dices, Non concupiſces, & ſiquod eſt aliud mandatū: in hoc verbo inſtauratur, || Diliges proximum tuum ſicut teipſum. Dilectio proximi, malum non operatur. Plenitudo ergo legis eſt dilectio. Et hoc ſcientes tempus quia hora eſt iam nos de ſummo ſurgere. Nunc enim propior eſt noſtra ſalus, q̄ cū credidimus, Nox præceſſit: dies autem appropinquauit. Abiiciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die, honeſte ambulemus: non in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis, non in contentione & æmulatione: ||ſed induimini dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam ne feceritis in deſyderiis.

accipiēt B oportet ſe ſubi-os at.22.c ncum-entes C eo.10.c. cu.5. b. ermone matim prehē-tur, cui.19.c at.22.c ar. 12.c al.5.c.ia ob.2. b. Conſumatio tum cū tedebaus, ala.5.c. pet.2.c

CAP. XIIII.

De infirmis in cibis & ratione dierū. De cibis. Dies. Viuere. Mori. Regnū dei. Scandalum.

INfirmum autem in fide, aſſumite: non in diſceptationibus cogitationum. Alius enim credit ſe mā-ducare omnia: qui autem infirmus eſt, olus manducat. Is qui manducat: non manducantem non ſpernat, & qui non manducat: manducantem non iudicet. deus enim illum aſſumpſit.||Tu quis eſt, qui iudicas alienum ſeruum? Domino ſuo ſtat aut cadit, ſtabit autem: potens eſt enim deus ſtatuere illum. Nam alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem. Vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet. Qui ſapit diem: domino ſapit. Et qui manducat: domino manducat. gratias enim agit deo. Et qui non manducat: domino non manducat, & gratias agit deo. Nemo enim noſtrum ſibi viuit: & nemo ſibi morit. Siue enim viuimus, domino viuimus: ſiue morimur, domino morimur. Siue ergo viuimus, ſiue morimur: domini ſumus. in hoc enim Chriſtus mortuus eſt, & reſurrexit: vt & viuorum & mortuorum dominetur. Tu autem quid iudicas fratrē tuum? aut tu, quare ſpernis fratrem tuum? ||Omnes enim ſtabimus ante tribunal Chriſti. ſcriptū eſt enim, || viuo ego dicit dominus, quoniam mihi flectetur omne genu: & omnis lingua confitebitur deo. itaque vnuſquiſque noſtrū pro ſe rationem reddet deo. Non ergo amplius inuicem iudicemus. ſed hoc iudicate magis ne ponatis offendiculū fratri vel ſcandalum. Scio & confido in domino Ieſu quia nihil commune per ipſum: niſi ei qui exiſtimat quid commune eſſe, illi cōmune eſt. Si enim propter cibum frater tuus contriſtatur: iā non ſecundum Charitatem ambulas. ||Noli cibo tuo illum perdere pro quo Chriſtus mortuus eſt. Nō ergo blaſphemetur bonum noſtrum. Non eſt enim regnum dei eſca, & potus: ſed iuſtitia, & pax, & gaudium in ſpiritu ſan-

A ad diiudicatiões diſceptationum veſcēdū eſſe quibuſlibet Iaco.4.d efficere, vt ſtet. iuxta propriæ menti ſatiſfaciat. C 2.cor.5.b ſtatuemur, Iſa.45.d. phil.2.b. C lapſꝰ occaſionē. p̄ſuaſum habeo p dominū Ieſum 1.co.8.d. vḡ, veſtrum, D

cto. qui enim in hoc ſeruit Chriſto, pla
cet deo, & probatus eſt hominibus. Ita
que quæ pacis ſunt, ſectemur: & quæ
ædificationis ſunt, inuicem cuſtodia-
mus, Noli propter eſcã deſtruere opus
Tit.1.d. dei. ‖omnia quidem ſunt mũda: ſed ma
1.cor.8.d lum eſt homini qui per offendiculum
manducat. Bonum eſt non manducare
carnem & non bibere vinum, neque in
quo frater tuus offenditur aut ſcanda-
lizatur aut infirmatur. Tu fidem habes
penes temetipſum, habe corã deo. Bea-
tus qui non iudicat ſemetipſum in eo
quod probat. Qui autẽ diſcernit ſi man
ducauerit, damnatus eſt: quia non ex
fide. Omne autem quod non ex fide,
peccatum eſt.

CAP. XV.

Infirmi ferendi. Proximo placen-
dum. Scripturarum vſus. Chriſtus im-
pleuit promiſſiones Iudæis factas. Gen
tibus facta miſericordia. Miniſter gen-
tium, Paulus. Orationes fratrum petit.

DEbemus autem nos firmiores,
°imbecillitates' infirmorum ſu
°infirmitates ſtinere, & non nobis placere.
Vnuſquiſque veſtrum proximo
ſuo placeat in bonum, ad ædificationẽ.
Etenim Chriſtus non ſibi placuit: ſed ſi
cut ſcriptum eſt, ‖Improperia impro-
Pſal.68.b perantium tibi, ceciderunt ſuper me.
Quæcunque enim ſcripta ſunt, ad no-
ſtram doctrinam ſcripta ſunt: vt per
patientiam & conſolationem ſcriptura
rum ſpem habeamus. Deus autem pa-
1.cor.1.b tientiæ & ſolatii ‖ det vobis °idipſum ſa
°idẽ mutuo inter vos ſẽtire pere in alterutrum 'ſecundum Ieſum
Chriſtũ: vt vnanimes, vno ore honori
ficetis deum & Patrem domini noſtri
°nos Ieſu Chriſti. Propter quod ſuſcipite in
B uicem: ſicut & Chriſtus ſuſcepit °vos' in
honorem dei. ¶Dico enim Chriſtũ Ie-
ſum, miniſtrum fuiſſe circunciſionis
propter veritatem dei ad confirman-
das promiſſiones patrum. Gentes autẽ
°glorificent ſuper miſericordia °honorare' deum, ſi
cut ſcriptum eſt, ‖ Propterea confite-
Pſal.17.d bor tibi in gentibus domine, & nomi-
2.re.22.d ni tuo cantabo. Et iterum dicit, ‖Læta-
Deu.32.f. mini gentes cum plebe eius. Et iterũ,
Pſa.116.a ‖Laudate omnes gentes dominum: &
C magnificate eum omnes populi. Et rur
Iſa.11.c. ſus Iſaias ait, ‖Erit radix Ieſſæ: & qui
exurget regere gẽtes, in eo gentes ſpe
rabunt. ¶Deus autem ſpei repleat vos
omni gaudio & pace in credendo: vt
abundetis in ſpe, in virtute ſpiritus ſan
cti. Certus ſum autẽ fratres mei & ego
ipſe de vobis, quoniam & ipſi pleni
eſtis °dilectione', repleti omni ſcientia, °boni
ita vt poſſitis alterutrum monere. ¶Au
dacius autem ſcripſi vobis fratres ex D
parte, tanquam in memoriam vos re-
ducens: propter gratiam quæ data eſt
mihi à deo, vt ſim miniſter Chriſti Ie-
ſu in gentibus, °ſanctificans' euange- °admi
lium dei, vt fiat oblatio gentium acce ſtrans
pta & ſanctificata in ſpiritu ſancto. Ha- °quod
beo igitur °gloriam' in Chriſto Ieſu °ad gloria
deum'. Non enim audeo aliquid loqui °i iis
eorum quę per me non effecit Chriſtus ad de
in obedientiam gentium, verbo & fa- ſunt,
ctis, in virtute ſignorum & prodigio-
rum, in virtute ſpiritus ſancti: ita vt ab
Ieruſalem per circuitum vſque ad Illy
ricum repleuerim euangelium Chriſti. E
Sic autem prædicaui euangelium hoc,
non vbi nominatus eſt Chriſtus ne ſu-
per alienum fundamẽtum ædificarem:
ſed ſicut ſcriptum eſt, ‖Quibus non eſt Iſa.52
annuntiatum de eo videbunt: & qui
non audierũt de eo intelligẽt. Propter
quod & impediebar °plurimum' veni- °ſæpe
re ad vos: ▸ & prohibitus ſum vſque
adhuc'. Nunc vero vlterius locum nõ
habes in his regionibus, cupiditatẽ au
tem habens veniendi ad vos ex multis
iam præcedentibus annis: cũ in Hiſpa-
niam proficiſci cœpero, ꝙ præteriens F
videam vos, & à vobis deducar illuc,
ſi vobis primum ex parte fruitus fuero.
Nunc igitur proficiſcor in Ieruſalẽ mi
niſtrare ſanctis. °Probauerũt enim Ma- °vt,
cedonia' & Achaia °collationem' ali- eſt e
quam facere in pauperes ſanctos qui Mace
ſunt in Ieruſalem. Placuit enim eis: niæ,
& debitores ſunt eorum. ‖ Nam ſi °cõm
ſpiritualium eorum participes facti catio
ſunt gentiles: debent & in carnalibus 1.cor.
miniſtrare illis. Hoc igitur cum con-
ſummauero, & aſſignauero eis fructum
hunc: per vos proficiſcar in Hiſpaniam.
Scio autem quoniam veniens ad vos, G
in abundantia benedictionis euangelii
Chriſti veniam. Obſecro ergo vos fra-
tres per dominum noſtrũ Ieſum Chri-
ſtum & per charitatem ſancti ſpiritus, °labo
vt * adiuuetis me in orationibus pro tem,

me ad deum, vt liberer ab infidelibus
iiſte- qui ſunt in Iudæa, & =obſequii mei obla
n hoc tio accepta fiat⟩ in Ieruſalem ſanctis, vt
i quod veniam ad vos in gaudio per volunta-
ibebo tem dei, & =refrigerer⟩ vobiſcum. Deus
eptū autem pacis ſit cum omnibus vobis.
Amen. CAP. XVI.
ocil- Priſca. Aquila. Oſculum. Propter vē
trem prędicantes. Obedientia. Sapiens.
Euangelium. Myſteriū. Scripturę. Fides.

COmmendo autem vobis Phœben
A ſororem noſtram, quæ eſt in mi-
niſterio eccleſiæ quæ eſt in Cen-
chreis: vt eam ſuſcipiatis in =do-
riſto mino⟩ digne ſanctis: & aſſiſtatis ei in
quocunque negotio veſtri indiguerit.
etenim ipſa quoq; aſtitit multis, & mihi
ipſi. Salutate ||Priſcam & Aquilam adiu
18.a.g tores meos in Chriſto Ieſu (qui pro ani
ma mea, ſuas ceruices ſuppoſuerūt: q-
bus nō ſolus ego gratias ago, ſed & cun
ctæ eccleſiæ gentium) & domeſticam
=eccleſiam⟩ eorum. Salutate Epænetum
ongre- dilectū mihi qui eſt primitiuus Achaiæ
ionem in Chriſto Ieſu. Salutate Mariam, quæ
multum laborauit =in nobis⟩. Salutate
gonos, Andronicum & Iuniam cognatos & cō
B captiuos meos: qui ſunt =nobiles in apo
nſignes ſtolis⟩, qui & ante me fuerunt in Chri-
er apo ſto. Salutate Ampliatum dilectiſſimum
los. mihi in domino. Salutate Vrbanū adiu
torem noſtrum in Chriſto Ieſu, & Sta-
chin dilectum meum. Salutate Appellē
=probum⟩ in Chriſto. Salutate eos qui
robatū ſunt ex Ariſtoboli =domo⟩. Salutate He
milia- rodianum cognatū meum. Salutate eos
us, qui ſunt ex Narciſſi domo, qui ſunt in
domino. Salutate Tryphęnā & Trypho
ſam: quæ laborant in domino. Salutate
Perſidem chariſſimam, quæ multum la
borauit in domino. Salutate Rufum ele
ctum in domino, & matrē eius & meā.
Mercu- Salutate Aſyncritum, Phlegontem, =Her
im, mam⟩, Patrobam, Hermen: & qui cum
eis ſunt, fratres. Salutate Philologum &
C Iuliam, Nereum & ſororem eius & O-
lympiadem: & omnes qui cum eis ſunt
ſanctos. Salutate inuicem in oſculo ſan
ili,4.d cto. ||Salutant vos omnes eccleſiæ Chri
ſti. ¶Rogo autem vos fratres vt obſer-
uetis eos qui diſſenſiones & offendicu
ontra la =præter⟩ doctrinam quam vos didi-
ciſtis, faciunt: & declinate ab illis. Hu-
iuſmodi enim Chriſto domino noſtro
non ſeruiunt, ſed ſuo ventri: & per =dul =blandiloquentiam & aſſentationem,
ces ſermones & benedictiones⟩, ſedu-
cunt corda =innocentium⟩. Veſtra enim
obedientia, in omni loco diuulgata eſt.
Gaudeo igitur in vobis. ſed volo vos =ſimplicium.
ſapientes eſſe in bono: & =ſimplices⟩ in
malo. Deus autem pacis conterat ſata- =ſynceros
nam ſub pedibus veſtris =velociter⟩. =breui.
Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſ
cum. ||Salutat vos Timotheus adiutor Act.16.a
meus: & Lucius, & Iaſon, & Soſipater D
cognati mei. Saluto vos ego Tertius
qui ſcripſi epiſtolam in domino. Salu-
tat vos Caius hoſpes meus & =vniuer =totius
ſæ⟩ eccleſiæ. Salutat vos Eraſtus =arca- =queſtor
rius⟩ ciuitatis. & Quartus frater. Gra- ærarius
tia domini noſtri Ieſu Chriſti cum om
nibus vobis, Amen. ¶Ei autem qui po-
tens eſt vos confirmare iuxta euange-
lium meum & prędicationē Ieſu Chri-
ſti, ſecundum reuelationem myſterii,
temporibus æternis taciti (quod nunc
patefactum eſt per ſcripturas prophe-
tarum ſecundum præceptum æterni
dei ad obeditionē fidei) in cunctis gen =patefacti
tibus =cogniti⟩, ſoli ſapienti deo per Ie
ſum Chriſtum, cui honor & gloria in
ſecula ſeculorum. AMEN.

* Ad Romanos Miſſa fuit à Corintho per Phœben miniſtrā Cenchreenſis eccleſiæ.

* Epiſtola Pauli ad Corinthios Prima.

CAP. I.

Sanctificatio. Inuocare Chriſtum, Gratia per Chriſtum. Reuelatio Chriſti. Vocatio & fides à deo. Sectæ inter Corinthios gloriantes in hominibus, non in Chriſto. Baptiſmus. Euangelizare. Crux. Stultitia. Dei virtus. Sapientia mundi reiicitur. Sapientia dei. Iudæi. Gentes. Quales vocauerit Chriſtus, Sapientia noſtra, Iuſtitia, Sanctificatio, Redemptio.

PAVLVS vocatus A
apoſtolus Ieſu Chri-
ſti, per voluntatem
dei, & Soſthenes fra
ter: eccleſiæ dei quæ
eſt Corinthi, ſanctifi =per Chri
catis =in Chriſto Ie- ſtū Ieſum,
ſu⟩, vocatis ſanctis, cum omnibus qui & infra.

inuocāt nomē domini noſtri Ieſu Chri
ſti in omni loco ipſorum & noſtro, gra
tia vobis & pax à deo patre noſtro &
domino Ieſu Chriſto.¶Gratias ago deo
⸢de meo ſemper pro vobis, ⸢in⸣ gratia dei
quę data eſt vobis in Chriſto Ieſu, quòd
in omnibus diuites facti eſtis in illo, in
⸢quibus rebus omni verbo & in omni ſciētia, (⸢ſicut⸣
teſtimonium Chriſti confirmatum eſt
⸢nō deſtituā mini in vllo dono, in vobis) ita vt ⸢nihil vobis deſit in vl-
la gratia⸣, expectantibus reuelationem
domini noſtri Ieſu Chriſti, qui & con-
firmabit vos vſque in finem ⸢ſine cri-
⸢inculpatos, mine⸣, in die ⸢aduentus⸣ domini no-
ſtri Ieſu Chriſti.¶‖Fidelis deus per quē
1.The.5.d vocati eſtis in ſocietatem filii eius Ie-
Rom.15.b ſu Chriſti domini noſtri. ¶‖Obſecro au
tem vos fratres, per nomen domini no
⸢idem ſtri Ieſu Chriſti, vt ⸢idipſum⸣ dicatis om
⸢diſſidia: nes & non ſint in vobis ⸢ſchiſmata⸣: ſi-
⸢integrū corpus ea dem mente, tis autem ⸢perfecti in eodem ſenſu⸣, &
in eadem ſententia. Significatum eſt e-
nim mihi de vobis fratres mei, ⸢ab iis
qui ſunt⸣ Chloes, quòd contentiones
⸢à familia ribus ſunt inter vos. Hoc autem dico quod
vnuſquiſque veſtrum dicit, ‖Ego quidem
Act.18.f. ſum Pauli, ego autem Apollo, ego vero
Cephæ: ego autem Chriſti. Diuiſus eſt
C Chriſtus? Nūquid Paulus crucifixus eſt
⸢baptizauerim pro vobis? aut in nomine Pauli ⸢bapti-
zati eſtis⸣? Gratias ago deo meo quòd ne-
minem ⸢veſtrum⸣ baptizaui, niſi Criſ-
pum & Caiū: ne quis dicat quòd in no
mine meo baptizati eſtis. Baptizaui au
tem & Stephanæ domum. Cæterum, neſ
cio ſiquem alium veſtrū baptizauerim.
Nō enim miſit me Chriſtus baptizare,
Iſa.29.e ſed euangelizare: ‖non in ſapientia ver
abd.1.c. bi, vt non ⸢euacuetur⸣ crux Chriſti. Ver
⸢manis reddatur bum enim crucis, pereuntibus quidem
ſtultitia eſt. ⸢iis autem qui ſalui fiunt, id
⸢nobis autē qui ſalute cōſequimur, eſt nobis⸣, dei ⸢virtus⸣ eſt. Scriptum eſt
enim, ‖Perdam ſapientiam ſapientium:
& prudentiam prudētium reprobabo.
Vbi ſapiens? vbi ſcriba? vbi ⸢inquiſitor⸣
⸢potētia huius ſeculi? Nōnne ſtultam fecit deus
Iſa.33.c. ſapientiam huius mundi? Nam ⸢quia⸣
⸢diſputator in dei ſapientia non congnouit mun-
dus per ſapientiam deum: placuit deo
⸢poſtquā per ſtultitiam prædicationis, ſaluos fa-
cere credentes. Quoniam & Iudæi ſi-
gna petunt, & Græci ſapientiam quæ-
D runt, nos autem prædicamus Chriſtum
crucifixum, Iudęis quidem ſcandalum,
gentibus autem ſtultitiam, ipſis autem
vocatis Iudæis atque Græcis Chriſtū dei
virtutem & dei ſapientiam, quia quod
ſtultum eſt dei, ſapientius eſt homini-
bus: & quod infirmum eſt dei, fortius
eſt hominibus. Videte enim vocationē
veſtram fratres, quia non multi ſapien
tes ſecundum carnem, non multi po-
tentes, non multi ⸢nobiles⸣; ſed quæ ⸢cla
ſtulta ſunt ⸢mundi⸣ elegit deus vt con nere
fundat ſapientes: & infirma mundi ele ⸢ſec
git deus, vt confundat fortia: & igno- mu
bilia mundi & contēptilia elegit deus,
& ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt de-
ſtrueret: vt non glorietur omnis caro
in conſpectu eius. Ex ⸢ipſo⸣ autem vos ⸢coo
eſtis in Chriſto Ieſu, qui factus eſt no-
bis ſapientia à deo, & iuſtitia & ſancti-
ficatio & redemptio: vt quemadmodū
ſcriptum eſt, ‖Qui gloriatur, in domi- Iere
no glorietur. 2.co

CAP. II.

Paulus nō vtitur eloquentia in prę-
dicando. Sapientiam dei prædicat Pau
lus. Spiritus dei, doctor noſter.

ET ego cum veniſſem ad vos fratres A
veni non in ⸢ſublimitate⸣ ſermo- ⸢emi
nis aut ſapientiæ annuntians vo-
bis teſtimoniū Chriſti. Non enim
iudicaui me ſcire aliquid inter vos: ni-
ſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum.
Et ego in infirmitate & timore & tre-
more multo fui apud vos: & ſermo
meus & prędicatio mea non in ⸢perſua ⸢per
ſibilibus⸣ humanæ ſapientię verbis, ſed tus
in oſtenſione ſpiritus & ⸢virtutis⸣: vt ⸢pote
fides veſtra non ſit in ſapientia homi- ſi
num, ſed in virtute dei. Sapientiam au-
tem loquimur inter perfectos. Sapien-
tiam vero, non huius ſeculi, neque prin-
cipum huius ſeculi, qui deſtruūtur: ſed
loquimur dei ſapientiam in myſterio,
quæ abſcondita eſt, quam ⸢prædeſtina- ⸢perf
uit⸣ deus ante ſecula in gloriam noſtrā, rat
quam nemo principum huius ſeculi co
gnouit, ſi enim cognouiſſent: nunquam
dominum gloriæ crucifixiſſent. Sed ſi-
cut ſcriptum eſt, ‖ ⸢Quod⸣ oculus non Iſa.6
vidit, nec auris audiuit, nec in cor ho- ⸢Qua
minis aſcenderūt quæ pręparauit deus C
iis qui diligunt illum: nobis autem re-
uelauit deus per ſpiritum ſuum. Spiri-
tus enim omnia ſcrutatur: etiam pro-
funda dei. Quis enim hominū ſcit quæ

ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui
in ipſo eſt? Ita & quæ dei ſunt nemo co
gnouit niſi ſpiritus dei. Nos autem nō
ſpiritum huius mundi accepimus, ſed
ſpiritum qui ex deo eſt: vt ſciamus quæ
=à deo) donata ſunt nobis. ‖quæ & lo-
quimur non in doctis humanæ ſapien-
tiæ verbis: ſed in doctrina) ſpiritus, ſpi
ritualibus ſpiritualia comparantes. Ani
malis autem homo non percipit ea quę
ſunt ſpiritus dei. ſtultitia enim eſt illi,
& non poteſt intelligere: quia ſpiritua-
liter =examinatur). Spiritualis autem
=iudicat) omnia: & ipſe à nemine iu-
dicatur: Sicut ſcriptum eſt, ‖Quis enim
cognouit ſenſum domini? aut quis =in-
ſtruxit eum)? Nos autem =ſenſum) Chri
ſti =habemus).

CAP. III.

Carnales. Paruuli in Chriſto. Lac.
Sectas inſectatur Paulus. Miniſtri. Agri
colatio: Aedificatio dei. Fundamentum
eccleſiæ. Ignis. Templum dei. Spiritus
ſanctus. Stultus. Sapiens. Gloriari.

A
E T ego fratres non potui vobis lo-
qui quaſi ſpiritualibus, ſed =qua-
ſi) carnalibus, tanquam paruulis
in Chriſto. Lac vobis potum dedi, non
eſcam: nondum enim poteratis, ſed nec
nunc quidem poteſtis. adhuc enim car
nales eſtis. Cum enim ſit inter vos =ze-
lus) & contentio, *nónne carnales e-
ſtis, & ſecundum hominem ambulatis?
Cum enim quis dicat, Ego quidem ſum
Pauli, alius autem, Ego Apollo: nonne
=homines) eſtis? =Quid) igitur eſt Apol
lo? quid vero Paulus? =Miniſtri) eius cui
credidiſtis, & vnicuiq; ſicut) dominus
dedit. Ego plantaui, Apollo rigauit: ſed
deus incrementum dedit. Itaque neque
B qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat:
ſed qui incrementum dat, deus. Qui au
tem plantat & qui rigat, vnum ſunt.
‖Vnuſquiſque autem propriam merce-
dem accipiet ſecūdum ſuum laborem.
Dei enim ſumus =adiutores): dei agri-
cultura eſtis, dei ædificatio eſtis. Se-
cundum gratiam dei quæ data eſt mi-
hi, vt ſapiens architectus fundamen-
tum poſui: alius autem ſuperædificat.
Vnuſquiſque autem videat quo modo
ſuperædificet. Fundamentum enim a-
liud nemo poteſt ponere, præter id
quod poſitum eſt: quod eſt Chriſtus Ie
ſus. Siquis autē ſuperædificat ſuper fun
damentum hoc, aurum argentum, la-
pides pretioſos, ligna, fœnum, ſtipu-
lam: vniuſcuiuſque opus manifeſtū erit
Dies enim =domini) declarabit, =quia =quod in
in igne reuelabitur): & vniuſcuiuſque igne reue
opus quale ſit, ignis probabit. Si cuius latur:
opus manſerit quod ſuperædificauit:
mercedem accipiet. Si cuius opus =ar- =exuſtum
ſerit), detrimentum patietur: ipſe au- fuerit:
tem ſaluus erit, ſic tamen =quaſi) per i- =tanquam
gnem. ¶Neſcitis quia templum dei e-
ſtis: & ſpiritus dei habitat in vobis? Si-
quis autem templum dei violauerit: diſ
perdet illum deus. ‖Templū enim dei Infr.6.d
ſanctū eſt: quod eſtis vos. Nemo ſe ſe- 2.cor.6.c
ducat: Siquis videtur inter vos ſapiens D
eſſe in hoc ſeculo, ſtultus fiat, vt ſit ſa-
piens. Sapiētia enim huius mundi, ſtul
titia eſt apud deum. Scriptum eſt enim
‖=Comprehendam) ſapientes in aſtutia Iob.5.c.
eorum. Et iterum, ‖Dominus nouit co- =Qui cō-
gitationes ſapientium quoniam vanæ prehēdit
ſunt. Nemo itaque glorietur in homi- Pſa.93.b.
nibus. Omnia em̄ veſtra ſunt: ſiue Pau-
lus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mun-
dus, ſiue vita, ſiue mors, ſiue præſentia,
ſiue futura. omnia em̄ veſtra ſunt: vos
autem Chriſti, Chriſtus autem dei.

CAP. IIII.

Miniſtri. Iudicate. Omnia accepta
à deo ingrati Corinthii. Pericula apo-
ſtolorum in prædicando euangelio. La
borat manibus Paulus. Correptionis
modus. Pædagogus. Patres. Imitatores.
Sermo. Virtus ſiue potentia.

SIc ‖nos æſtimet homo vt miniſtros 2.Cor.6.a
Chriſti, & diſpenſatores myſterio-
rum dei. =Hic iam quæritur inter =Quod ſu
diſpenſatores) vt fidelis quis inue pereſt au
niatur. Mihi autem pro minimo eſt vt à tem illud
vobis iudicer, aut ab humano =die): ſed requirit
neq; meipſum iudico. Nihil enim mi- in diſpen
hi conſcius ſum: ſed non in hoc iuſti- ſatoribus
ficatus ſum, qui autem iudicat me, do- =.i. iudi-
minus eſt. Itaque nolite ante tempus iu cio
dicare: quoadusq; veniat dominus, qui
& illuminabit abſcōdita tenebrarum,
& manifeſtabit conſilia cordium: &

B tunc laus erit vnicuique à deo. ¶Hæc autem fratres transfiguraui in me & Apollo, propter vos vt in nobis diſcatis, ne ᵃſupra quàm ſcriptum eſt, vnus aduerſus alterũ infletur pro alio⁾. Quis enim te ᵃdiſcernit⁾? Quid autem habes quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris quaſi non acceperis? Iam ſaturati eſtis, iam diuites facti eſtis: ſine nobis regnatis: & vtinam regnetis, vt & nos vobiſcum regnemus. ¶Puto enim quòd deus nos apoſtolos nouiſſimos oſtendit, tanquã morti deſtinatos: quia ſpectaculum facti ſumus mundo, & angelis, & hominibus. Nos ſtulti propter Chriſtum: vos autem prudẽtes ᵃin Chriſto⁾, nos ᵃinfirmi⁾: vos autẽ fortes. vos ᶜnobiles⁾: nos autem ᵃignobiles⁾. Vſque in hanc horam & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & ᶜinſtabiles ſumus⁾, ‖& laboramus operantes manibus noſtris, maledicimur: & benedicimus. perſecutionẽ patimur: & ſuſtinemus. blaſphemamur: & obſecramus. tanquam purgamẽta huius mundi facti ſumus, omnium ᵃperipſema⁾ vſque adhuc. Non vt confundam vos, hæc ſcribo: ſed vt filios meos chariſſimos moneo. Nam ſi decem millia pædagogorum habeatis in Chriſto: ſed non multos patres. Nam in Chriſto Ieſu, per euangelium ego vos genui. ᶜRogo⁾ ergo vos, imitatores mei eſtote, ►ſi-
D cut & ego Chriſti⁾. Ideo miſi ad vos Timotheum, qui eſt filius meus chariſſimus & fidelis in domino: qui ᵃvos commonefaciet⁾ vias meas quę ſunt in Chriſto Ieſu, ſicut vbique in omni eccleſia doceo. ¶Tanquam non venturus ſim ad vos, ſic inflati ſunt quidam. Veniam autem ad vos cito, ſi dominus voluerit: & cognoſcam non ſermonem eorum qui inflati ſunt, ſed virtutem. Non enim in ſermone eſt regnum dei: ſed in virtute. Quid vultis? In virga veniam ad vos an in charitate, & ſpiritu manſuetudinis?

quid ſupra id qd ſcriptum eſt, ſentiretis (ſub. de vobis) vt ne hic illius, ille huius nomine inflemini alius aduerſus alium. ᵃ diiudicat ᵃper Chriſtum ᵃimbecilles ᶜclari: ᵃcõtẽpti. ᶜincertis vagamur ſedibus, Act.20.g. 1.theſ.2.b 2.theſ.3.b ᵃreiectamentum ᶜAdhortor ᵃvobis in memoriã reducet

CAP. V.

Fornicarius excommunicatur. Excommunicatio. Fermentum abiiciendum. Paſcha noſtrum, Chriſtus. Qui excommunicandi.

A Omnino auditur inter vos fornicatio: & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris ſui aliquis habeat. Et vos inflati eſtis: & non magis luctum habuiſtis, vt tollatur de medio veſtrum qui hoc opus fecit. ‖Ego quidem abſens corpore, præſens autẽ ſpiritu, iam iudicaui vt præſens, eum qui ſic operatus eſt, in nomini noſtri Ieſu Chriſti, congregatis vobis & meo ſpiritu, cum virtute domini noſtri Ieſu tradere huiuſmodi hominẽ ſatanæ in interitum carnis, vt ſpiritus ſaluus ſit in die domini noſtri Ieſu Chriſti. ¶Nõ eſt bona gloriatio veſtra. ‖Neſcitis quoniam modicũ fermentum, totam ᵃmaſſam corrũpit⁾? Expurgate *vetus fermentum, vt ſitis noua cõſperſio, ſicut eſtis ᵉazymi⁾. Etenim paſcha noſtrum *immolatus eſt Chriſtus. Itaque ᵃepulemur⁾: nõ in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in ᵃ azymis ſynceritatis & veritatis⁾. ¶Scripſi vobis in epiſtola, Ne commiſceamini fornicariis. ᶜ non vtique⁾ fornicariis huius mundi, aut auaris, aut rapacibus, aut idolis ſeruientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiſſe. Nunc autem ſcripſi vobis non commiſceri ſi is qui frater nominaẽ inter vos, eſt fornicator, aut auarus, aut idolis ſeruiens, aut maledicus, aut ebrioſus, aut rapax: cum eiuſmodi nec cibum ſumere. Quid enim ᵃmihi⁾ de iis qui foris ſunt iudicare? Nõnne de iis qui intus ſunt vos iudicatis? nam eos qui foris ſunt, deus iudicabit. Auferte malum⁾ ex vobiſipſis.

C B Ga ᵃve ſpe ferm *ita ᵃinf tati *p ᵉfeſt lebr C ᵃ pa ferm carẽ hoc ſyn to & ritat ᶜ ac omn D ᵃad r tinet ᵉEtiã ferte qui r lus e

CAP. VI.

De iudiciis forenſibus. Iniuria & damna Chriſtianis ferenda. Regnum dei qui non accepturi. Sanctificari. Iuſtificari. Scortatio fugienda. Membra Chriſti. Templum ſpiritus ſancti.

A Audet aliquis veſtrum habẽs negotium aduerſus alterum, iudicari apud iniquos & non apud ſanctos? An neſcitis quoniam ſancti de hoc mundo iudicabunt? Et ſi ᵃin vobis⁾ iudicabitur mundus: indigni eſtis qui de minimis iudicetis? Neſcitis quoniã angelos iudicabimus? ᵃquãto magis ſecularia? Secularia igitur⁾ iudicia ſi habueritis contemptibiles qui ſunt in eccleſia, illos conſtituite ad iudicandum. Ad verecundiam veſtram dico. Sic nõ eſt inter vos ſapiẽs quiſquam, qui poſſit

ᵃper v ᵃnõ t quę a tæ v perti Proi iis qu vitęv pertin

fra- iudicare inter fratrem ſuũ *?Sed frater
nf cum fratre iudicio contendit: & hoc
t.5.f. apud infideles? ||Iam quidem omnino
.6. e. delictum eſt in vobis, q ᵃiudicia⁾habe-
n.12 d tis inter vos. Quare non magis iniuriã
es ᵃ accipitis⁾? quare non magis fraudem
atimi- patimini? Sed vos iniuriam facitis &
. c fraudatis⁾: & hoc fratribus? An neſci-
ãne uf tis quia iniqui regnũ dei non poſſide-
itis. bunt? Nolite errare. Neque fornicarii,
C neque idolis ſeruientes, neque adulte-
ri, neq molles, neq maſculorum con
cubitores, neque fures, neque auari,
neque ebrioſi, neque maledici, neque
rapaces regnum dei poſſidebũt. Et hæc
quidam fuiſtis: ſed abluti eſtis, ſed ſan-
ctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in no
mine domini noſtri Ieſu Chriſti, & in
f.10.e. ſpiritu dei noſtri. ¶||ᵃOmnia mihi licẽtᵃ
c.37 d ſed non omnia expediunt. Omnia mi-
mniũ hi licent, ſed ego ſub nullius redigar
ihi po- poteſtatem. Eſcaᵃventri⁾, & vẽter eſcis,
ſtas eſt deus autem hunc & has deſtruet. cor-
b. de- pus autem non fornicationi, ſed domi
nata no: & dominus corpori. Deus vero &
t, dominum ſuſcitauit: & nos ſuſcitabit
D per virtutem ſuam. Neſcitis quoniam
corpora veſtra, membra ſunt Chriſti?
Tollens ergo membra Chriſti faciam
membra meretricis? Abſit. An neſcitis
quoniam qui adhæret meretrici, vnũ
en.2.d. corpus efficitur? || Erunt enim (inquit)
at.19.a duo in carne vna. Qui autem adhæret
ar.10.a domino: vnus ſpiritus eſt. Fugite forni
phe.5.g cationem. Omne enim peccatũ quod-
cunque fecerit homo, extra corpus eſt:
p.3.d. qui autem fornicatur, in corpus ſuum
co.6.c. peccat. ||An neſcitis quoniam membra
fr.7.d. veſtra templum ſunt ſpiritus ſancti qui
pet.1.d in vobis eſt, quem habetis à deo, & nõ
ã deũ ĩ eſtis veſtri? ||Empti enim eſtis pretio
rpore magno⁾. Glorificate ᵃ & portate deũ
eſtro, & in corpore veſtro⁾.
ſpiritu

CAP. VII.

eſtro q De coniugatis. De innuptis & vi-
nt dei. duis. Pax. Vocatio. Præputium. Circun
ciſio. De virginibus.

A D E quibus autem ſcripſiſtis mihi,
xorem Bonum eſt homini ᵃmulierem⁾
vP, mari non tangere. propter fornicatio
m nem autem vnuſquiſque ſuam
Pet.3.b vxorem habeat, & vna quæque ſuum
ebitã ᵃvirum⁾habeat. ||Vxori vir ᵃdebitum⁾
eneuo- reddat: ſimiliter autem & vxor viro.
ntiã.

ᵃMulier⁾ſui corporis poteſtatem nõ ha ᵃvP, vxor
bet: ſed vir. Similiter autem & vir, ſui
corporis poteſtatem nõ habet: ſed mu B
lier. Nolite fraudare inuicem, niſi forte
ex conſenſu ad tempus, vt vacetis * *ieiunio
orationi: & iterum reuertimini inᵃidip &
ſum⁾, ne tẽtet vos ſatanas propter ᵃin- ᵃvnum,
continentiam⁾veſtram. ¶Hoc autem di ᵃintẽpe-
co ſecundum indulgentiam, non ſecũ- rantiam,
dum imperium. ᵃVolo autem⁾ omnes
homines eſſe ſicut meipſum: ſed vnuſ- ᵃNam ve
quiſque proprium donum habet ex lim
deo, alius quidem ſic, alius vero ſic.
¶Dico autem non nuptis & viduis: bo
num eſt illis, ſi ſic permanſerint ſicut
& ego. Quod ſi non ſe continent: ᵃnu- ᵃcõtra-
bant⁾, melius eſt enim nubere, quàm hãt ma-
vri. iis autem qui matrimonio iuncti trimoniũ
ſunt, præcipio, non ego, ſed dominus,
||Vxorem à viro non ᵃdiſcedere⁾: q ſi Mat.5.c.
diſceſſerit, manere innuptam, aut viro 19.b.
ſuo reconciliari. Et vir vxorem non di mar.10.b
mittat. ¶Nam cæteris, ego dico, non luc.16.d.
dominus, Siquis frater vxorem habet ᵃſeparari
infidelem, & hæc conſentit habitare C
cum illo: non dimittat illam. Et ſiqua
mulier habet virum infidelem, & hic
conſentit habitare cum illa: nõ dimit-
tat virum. ſãctificatus eſt enim vir in-
fidelis per mulierem fidelem: & ſancti
ficata eſt mulier infidelis per virum fi
delem, alioquin filii veſtri immundi
eſſent: nunc autem ſancti ſunt. Quòd ſi
infidelis diſcedit: diſcedat. non enim
ſeruituti ſubiectus eſt frater aut ſoror
in huiuſmodi. in pace autem vocauit
nos deus. Vnde enim ſcis mulier, ſi vi-
rum ſaluum facies? aut vnde ſcis vir, ſi
mulierem ſaluam facies? niſi vnicuique
ſicut diuiſit dominus, vnumquenque
ſicut vocauit deus, ita ambulet, &ᵃſi ᵃſic
cut⁾in omnibus eccleſiis ᵃdoceo⁾. Cir- ᵃordino,
cunciſus aliquis vocatus eſt? non ᵃad- ᵃvP, ac-
ducat⁾præputium. In præputio aliquis ceſſa.
vocatus eſt? non circuncidatur. Circũ D
ciſio nihil eſt, & præputium nihil eſt:
ſed obſeruatio mandatorum dei. ||Vnuſ Ephe. 4.a
quiſque in qua vocatione vocatus eſt:
in ea permaneat. Seruus vocatus es? nõ
ſit tibi curæ. ſed & ſi potes fieri liber:
ᵃmagis⁾vtere. Qui enim in domino vo- ᵃpotius
catus eſt ſeruus: libertus eſt domini. Si
militer qui liber vocatus eſt: ſeruus eſt
Chriſti. ||Pretio empti eſtis, nolite fieri Sup.6.d.

1.pet.2.d ſerui hominũ. Vnuſquiſque ergo in qua
vocatione vocatus eſt, fratres, in hoc
maneat apud deũ. ¶De virginibus au-
tẽ præceptũ domini nõ habeo: conſiliũ
autem do, tanquam miſericordiã cõſe-
cutus à domino, vt ſim fidelis. Exiſti-
ᵃpſentẽ mo ergo hoc bonũ eſſe propter ᵃinſtã-
tem⁾neceſſitatem, quoniam bonum eſt
E homini ſic eſſe. Alligatus es vxori? noli
ᵃvl, di- quærere ᵃſolutionẽ⁾. Solutus es ab vxo-
uortiũ. re? noli quærere vxorem. Si autem acce
peris vxorẽ: nõ peccaſti. Et ſi nupſerit
ᵃvl, affli- virgo: non peccauit. ᵃtribulationẽ⁾ta-
ctionem men carnis habebunt huiuſmodi. Ego
autẽ vobis parco. Hoc itaque dico fra-
ᵃbreuia- tres, tempus ᵃbreue⁾eſt: reliquum eſt vt
tum & qui habent vxores, tanquam non ha
bentes ſint: & qui flent: tanquam non
F flentes. & qui gaudent: tanquam non
gaudentes. & qui emunt: tanquam nõ
poſſidentes. & qui vtuntur hoc mũdo:
ᵃſtatus tanquam non vtantur. preterit enim
ᵃvl, du- ᵃfigura⁾huius mundi. Volo autem vos
xit vxorẽ ſine ſolicitudine eſſe. Qui ſine vxore
ᵃDiuiſa eſt: ſolicitus eſt quæ domini ſunt, quo-
eſt muli- modo placeat deo. Qui autem ᵃcum v-
er & vir xore eſt⁾, ſolicitus eſt quæ ſunt mundi,
go. Innu- quomodo placeat vxori: ᵃ& diuiſus eſt.
pta cu- Et mulier innupta & virgo, cogitat⁾quę
rat ea domini ſunt: vt ſit ſancta & corpore &
ᵃvt G ſpiritu. Quæ autem nupta eſt, cogitat
ᵃdecorũ quæ ſunt mundi: quomodo placeat vi
eſt ſequa ro. Porro hoc ad vtilitatem veſtram di
mini, & co: non vt laqueum vobis iniiciam, ſed
adhærea ᵃad⁾id quod honeſtum eſt, & quod ᵃfa-
tis dño cultatem præbeat ſine impedimento
abſque dominum obſecrãdi⁾. Siquis autẽ ᶜ tur-
vlla di- pem ſe videri exiſtimat ſuper virgine
ſtractiõe. ſua, ꝙ ſi ſuperadulta⁾, & ita oportet fie
ᶜ inde- ri: quod vult faciat, non peccat, ſi nu-
corũ vir bat. Nam qui ſtatuit in corde ſuo fir-
gini ſuæ mus, non habens neceſſitatem, poteſta
putat ſi tem autem habens ſuæ voluntatis, &
prætere- hoc ᴼ iudicauit⁾ in corde ſuo, ſeruare
at nubẽ- virginẽ ſuã: benefacit. Igitur & qui ma-
di tẽpus, trimonio iungit virginẽ ſuã, benefacit:
ᴼ decre- & qui non iungit, melius facit. ‖Mulier
uit alligata eſt ᵃlegi⁾ quãto tẽpore vir eius
Rom.7.a viuit. ꝙ ſi dormierit vir eius: liberata
ᵃvl, ma- eſt. cui autẽ vult nubat: tãtũ in domi-
trimonio no. Beatior autẽ erit ſi ſic permanſerit
ᵃiuxta ᵃſecũdum meum conſilium⁾. Puto autẽ
meã ſen- ꝙ & ego ſpiritum dei habeam.
tiam

CAP. VIII.

☞ Idolis immolata. Scientia. Charitas. Vnus deus. Vnus Chriſtus. Eſca. Scandala in cibis.

De iis autem quæ idolis immolã- A
tur, ſcimus ꝙ omnes ſcientiã ha
bemus. Sciẽtia inflat: charitas ve
ro ædificat. Siquis autem ſe exi-
ſtimat ſcire aliquid, nondum cognouit
quẽadmodũ oporteat eũ ſcire. Siquis
autem diligit deum: hic cognitꝰ eſt ab
eo. De eſcis ᵃautem⁾quæ idolis immolã ᵃigitur
tur, ſcimus quia ᵃnihil eſt idolum⁾in ᵃnullũ
mundo, & ꝙ nullus eſt deus niſi vnus. ſimula-
Nam & ſi ſunt qui dicantur dii, ſiue in chrum
cælo, ſiue in terra (ſiquidem ſunt dii
multi, & domini multi) nobis tamen
vnus deus pater, ex quo omnia & nos
in illum, & vnus dominus Ieſus Chri- B
ſtus, per quem omnia, & nos per ipſũ:
ſed non in omnibus eſt ſcientia. Qui
dam ᵃautẽ⁾cum cõſcientia vſque nunc ᵃvero
idoli, quaſi idolothytum⁾ manducant: ᵃtãq ſir
& cõſcientia ipſorũ cũ ſit infirma, pol lachris
luitur. Eſca autẽ nos nõ cõmendat deo. immol
Neque enim ſi mãducauerimus, ᵃabun tum
dabimus⁾, neque ſi non manducaueri- & infra
mus, deficiemus. Videte autẽ ne forte ᵃaliqui
hæc ᵃlicentia⁾veſtra offendiculũ fiat in nobis
firmis. Siquis enim viderit eum qui ha pereſt
bet ſciẽtiã, in ᵃidolio⁾recũbentem: non ᵃvl, fac
ne conſcientia eius ᵃcum ſit infirma⁾æ- tas
dificabitur ad manducandum idolo- ᵃepulo
thyta? ‖Et peribit infirmus in tua ſcien- mula-
tia frater, propter quem Chriſtus mor- chroru
tuus eſt? Sic autẽ peccantes in fratres, ᵃqui inf
& ᵃpercutientes⁾ conſcientiam eorum mus eſt
infirmam: in Chriſtum peccatis. ‖Qua- Ro.14.
propter ſi eſca ſcandalizat fratrẽ meũ: ᵃvulner
non manducabo carnem in æternum, tes
ne fratrem meum ſcandalizem. Ro.14.

CAP. IX.

☞ Prędicatoribus euangelii victus & veſtitur debetur. Opus Pauli. Gratis Paulus euangelizauit ne oneri eſſet Chriſtianis. Seruus Paulus. Præmium propoſitum.

Non ſum liber? non ſum apoſto- A
lus? nonne Chriſtum Ieſum do-
minum noſtrum vidi? Nonne
opus meum vos eſtis in domi-
no? Et ſi aliis non ſum apoſtolus: ſed

illum tamen vobis ſum, nam =ſignaculum⁾
apoſtolatus mei vos eſtis in domino.
reſpō Mea=defenſio⁾ apud eos qui me inter-
rogant, hæc eſt, Nunquid non habe-
mus poteſtatem manducandi & bibē-
di? Nunquid non habemus poteſta-
tem mulierem ſororem circunducen-
di, ſicut & cæteri apoſtoli & fratres
domini, & Cephas? Aut ego ſolus &
Barnabas, non habemus poteſtatem
hoc operandi? Quis militat ſuis ſti-
pendiis vnquam? Quis plantat vine-
B am, & de fructu eius non edit? Quis
paſcit gregem: & de lacte gregis non
manducat? Nunquid ſecundum ho-
nō minem hæc dico? ⁼An & lex hæc⁾non
lex ea dicit? Scriptum eſt enim in lege Moy-
n ſi, ‖Non alligabis os boui trituranti.
1.25.a Nunquid de bobus cura eſt deo? An
n.15 c propter nos vtique hoc dicit? Nam
propter nos ſcripta ſunt, quoniam de-
bet in ſpe qui arat, arare: & qui tritu-
b ſpe rat*, in ſpe fructus percipiendi. ‖Si nos
n.15.f vobis ſpiritualia ſeminauimus: magnū
eſt ſi nos carnalia veſtra metamus? Si
a vos alii poteſtatis =veſtræ⁾participes ſunt:
quare non potius nos? Sed non vſi ſu-
mus hac poteſtate: ſed omnia ſuſtine-
mus, ne quod offendiculum demus e-
1.18.a uangelio Chriſti. ‖Neſcitis quoniam
ris qui in=ſacrario⁾operantur: quæ de ſa-
crario ſunt edunt? & qui altario deſer
uiunt: cum altario participiant? Ita &
C dominus ordinauit iis qui euangeliū
annuntiant, de euangelio viuere. Ego
nen. =autem⁾nullo horum vſus ſum. =Non
āquā autē⁾ſcripſit hæc vt ita fiant in me: bo
nū eſt enim mihi magis mori, quàm vt
ria- =gloriā ⁾meā quis=euacuet⁾. Nā & ſi e-
iem uāgelizauero, non eſt mihi gloria: ne-
nemi ceſſitas enim mihi incumbit: væ enim
lat mihi eſt ſi non euāgelizauero. Si enim
volēs hoc ago: mercedē habeo. ſi autē
niſſa inuitus: diſpenſatio mihi=credita⁾eſt.
Quæ eſt ergo merces mea? Vt euāgeliū
tuitū prædicās, =ſine ſumptu ponā⁾ euāgeliū
iam. vt nō abutar poteſtate mea in euāge-
lio. Nam cū liber eſſem ex omnibus,
omniū me ſeruum feci: vt plures lucri
facerē. Et factus ſum Iudæis tanquam
Iudæus: vt Iudæos lucrarer. iis qui ſub
lege ſunt: quaſi ſub lege eſſem ► (cum
ipſe non eſſem ſub lege)⁾vt eos qui ſub
lege erant, lucrifacerem. iis qui ſine
lege erant, tanquam ſine lege eſſem (cū D
ſine lege dei non eſſem *: ſed=in lege *deo
eſſem⁾Chriſti) vt lucrifacerem eos qui =eſſē ob-
ſine lege erāt. Factus ſum infirmis in- noxius
firmus: vt infirmos lucrifacerem. Om- legi
nibus omnia factus ſum: vt=omnes⁾fa- =omnino
cerem ſaluos. Omnia autem facio pro- aliquos
pter euangelium: vt particeps eius effi-
ciar. Neſcitis quod ii qui in ſtadio currūt,
omnes quidem currunt: ſed vnus acci-
pit=brauium⁾? Sic currite vt compre- =prēmiū.
hendatis. Omnis autem qui in agone
=contendit⁾: ab omnibus ſe abſtinet, & *certat
illi quidem vt corruptibilem coronam
accipiāt: nos autem incorruptam. Ego
igitur ſic curro, non quaſi in incertū:
ſic pugno, non quaſi aerem verberans:
ſed=caſtigo⁾corpus meum & in ſerui- =ſubiicio
tutem redigo, ne*cum aliis prædica- *quo mo
uerim, ipſe reprobus efficiar. do fiat, vt

CAP. X.

Petra. Concupiſcentia. Idololatræ. Fornicatio. Tentare deum. Murmurare. Tentatio. Idololatria fugienda. Calix. Panis. De cibis. Offendiculum.

NOlo enim vos ignorare fratres A
quoniam patres noſtri omnes
‖ſub nube fuerunt, & omnes‖ Nūe.9.d
mare tranſierunt, &‖omnes in exo.13.d.
Moyſe baptizati ſunt in nube & in ma Exo.14.e
ri. & omnes eādem eſcam ſpiritualem Exo.16.d
manducauerunt, &‖omnes eundem po Exo.17.b
tum ſpiritualem biberunt, bibebant nūe.20.b
autem de ſpirituali, =conſequente eos⁾ =quę illos
petra: petra autem erat Chriſtus. Sed comita-
non in pluribus eorum, beneplacitum batur
eſt deo, nam proſtrati ſunt in deſerto. B
Hæc autē in figura facta ſunt noſtri, vt
nō ſimus cōcupiſcentes malorum, ‖ſi- nūe.26.g
cut & illi cōcupierūt. Neque idolola-
trę efficiamini, ſicut quidā ex ipſis: quē
admodū ſcriptū eſt, ‖Sedit populus mā Exo.32.b.
ducare & bibere, & ſurrexerunt lude-
re. Neque fornicemur: ‖ ſicut quidā ex Nūe.25 b
ipſis fornicati ſunt, & ceciderunt vna
die vigintitria millia. Neque ten-
temus Chriſtum: ‖ſicut quidam eorum Nūe.21.b
tentauerunt, & à ſerpentibus perierūt.
Neque murmuraueritis: ‖ ſicut quidam Nūe.14.f
corū murmurauerunt, & perierunt ab Iudi.8.c.
exterminatore. Hæc autem omnia C
in figura contingebant illis: ſcripta
ſunt autem ad correptionem noſtrā, in

ᵉ termini ætatum quosᵉfines ſeculorum deuenerunt. ¶Itaque qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat. Tentatio vos non ᶠapprehendat niſi humana, fidelis autem deus eſt qui non patietur vos tentari ſupra id quod poteſtis: ſed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt poſſitis ſuſtinere. C Propter quod chariſſimi mihi, fugite ab idolorum cultura. Vt prudentibus loquor: vos ipſi iudicate quod dico. ᵍCalix benedictionis cui benedicimus: nonne communicatio ſanguinis Chriſti eſt? & panis quem frangimus, nonne ʰparticipatio corporis domini eſt? Quoniam vnus panis, & vnum corpus multi ſumus, omnes quidem de vno pane & de vno calice participamus. Videte Iſrael ſecundum carnē: Nonne qui edunt hoſtias, participes ſunt altaris? Quid ergo? dico ꝙ idolis immolatum, ſit aliquid? aut ꝙ idolum ſit aliquid? Sed ꝙ quæ immolant gētes: dæmoniis immolant, & non deo. Nolo autem vos ſocios fieri dæmoniorum. Non poteſtis calicem domini bibere, & calicem dæmoniorum: non poteſtis menſæ domini participes eſſe, & menſæ dæmoniorum. ¶An ⁱæmulamur dominum? Nunquid fortiores illo ſumus? ||Omnia mihi licent, ſed nō omnia ᵏexpediunt, omnia mihi licent, ſed non omnia ædificant. Nemo quod ſuum eſt quærat: ſed quod alterius. Omne quod in macello vænit, mãducate, nihil interrogantes propter cōſcientiam. ||D Domini enim eſt terra, & plenitudo eius. Siquis vocat vos infidelium ad cœnam & vultis ire, omne quod vobis apponitur manducate, nihil interrogantes propter conſcientiam. Siquis autē dixerit: Hoc immolatum eſt idolis: nolite manducare propter illum qui indicauit & propter conſcientiam, *Cōſcientiam autem dico non tuam, ſed alterius. Vt quid enim libertas mea iudicatur ab alia conſcientia? Si ego cum gratia participo: quid ˡblaſphemor pro eo ꝙ gratias ago? ||Siue ergo manducatis, ſiue bibitis, vel aliud quid facitis: omnia in gloriam dei facite. Sine offenſione eſtote Iudæis & gētibus, & eccleſiæ dei: ſicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærens quod mihi vtile eſt, ſed quod multis: vt ſalui fiāt.

Marginalia (left): ᵉ termini ætatum; ᶠ apprehēdit; ᵍ poculū; ʰ cōmunicatio; ⁱ prouocamus; Sup. 6. c.; Eccſ. 37 d; ᵏ cōducūt; pſal. 23. a; *domini ſiquidem eſt terra & plenitudo eiꝰ; ˡ maledicor; Colo. 3. c.

CAP. XI.

Imitari deum. Caput viri. Vir quare non velat caput. Mulier velata & comata. Eccleſia dei non contentioſa. De cœna domini. Iudicari à domino.

A Imitatores mei eſtote: ſicut & ego Chriſti. Laudo autem vos fratres, ꝙ per omnia mei memores eſtis: & ſicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis. Volo autem vos ſcire|| ꝙ omnis viri caput, Chriſtus eſt. caput autē mulieris: vir. caput vero Chriſti: deus. Omnis vir orans aut prophetans velato capite: ᵐdeturpat caput ſuum. Omnis autem mulier orans aut prophetans non velato capite: deturpat caput ſuum, vnum enim eſt ac ſi ⁿdecaluetur. Nam & ſi non velatur mulier, tondeatur. B Si vero turpe eſt mulieri tonderi aut decaluari: velet caput ſuum. Vir quidem non debet velare caput ſuum: quoniā imago & gloria dei eſt, mulier autem gloria viri eſt. Non enim vir ex muliere eſt, ſed mulier ex viro. ||Etenim non eſt creatus vir propter mulierem: ſed mulier propter virum. Ideo debet mulier velamen habere ſupra caput ſuum, & propter angelos. ᵒVeruntamē neque vir ſine muliere: neque mulier ſine C viro in domino. Nam ſicut mulier de viro, ita & vir per mulierem: omnia autem ex deo. Voſipſi iudicate: ᵖdecet mulierem non velatam orare deū? Nec ipſa natura docet vos, ꝙ vir quidem ſi ᑫcomam nutriat ignominia eſt illi: mulier vero ſi comam nutriat, gloria eſt illi: quoniam capilli pro velamine ei dati ſunt. Siquis autem videtur contentioſus eſſe: nos talem conſuetudinem non habemus, neque eccleſia dei. ¶Hoc autem præcipio: non laudans, ꝙ non in D melius, ſed in deterius conuenitis. Primum quidem conuenientibus vobis in eccleſiā, audio ſciſſuras eſſe inter vos, & ex parte credo. Nam oportet & ʳhæreſes eſſe: vt & qui probati ſunt, manifeſti fiant in vobis. Conuenientibus ergo vobis in vnum, ˢiam non eſt dominicam cœnam manducare. Vnuſquiſque enim ſuam cœnam ᵗpræſumit ad manducandum. Et alius quidem eſurit: alius autem ebrius eſt. Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? aut eccleſiam dei contē-

Marginalia (right, cut off): Eph; ᵐ de; ſtat.; ⁿ raſa; Gen; ᵒ Alic; ᵖ Nu corū; ᑫ Co fuer & in; ʳ ſect; ˢ nō; ᵗ ant pat

nitis : & confunditis eos qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos? In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino quod & tradidi vobis, quoniam dominus Ieſus in qua nocte tradebatur, accepit panem: & gratias agens fregit & dixit, || Accipite & mãducate, hoc eſt corpus meum quod pro vobis =tradetur): hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquã F cœnauit, dicens, Hic calix, nouum teſtamentum eſt in meo ſanguine. hoc facite, quotieſcunq; biberitis, in meam cõmemorationem. Quotieſcunque enim mãducabitis panem hunc, & = calicem) bibetis: mortem domini annuntiabitis, donec veniat. || Itaq; quicunq; manducauerit panem hunc, & biberit calicẽ domini indigne: reus erit corporis & ſanguinis domini. || Probet autem ſeipſum homo: & ſic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui manducat & bibit C indigne: iudicium ſibi manducat & bibit, non diiudicãs corpus domini. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quòd ſi noſmetipſos diiudicaremus: non vtique iudicaremur. Dum iudicamur autem, à domino corripimur, vt non cum hoc mundo damnemur. Itaque fratres mei, cum conuenitis ad manducãdum, inuicem expectate. Si quis eſurit, domi manducet: vt non = in iudicium) conueniatis. Cętera autem, cum venero, diſponam.

CAP. XII.

☞ Spiritus ſanctus. Opera. Donorum diſtributio. Membra varia in vno corpore. Chriſti corpus eccleſia.

A De ſpiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres. Scitis autẽ quoniam cum gentes eſſetis, ad ſimulachra muta =prout)ducebamini =euntes). Ideo notum vobis facio, quòd || nemo in ſpiritu dei loquens, =dicit anathema Ieſu). Et nemo poteſt dicere, dominus Ieſus: niſi in ſpiritu ſancto. Diuiſiones vero gratiarum) ſunt: idem autem ſpiritus. Et diuiſiones =miniſtrationum)ſunt: idem autem dominus. Et diuiſiones operationum ſunt, idem vero deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuiq; autem datur manifeſtatio ſpiritus ad = vtilitatem). Alii quidem per ſpiritum datur ſermo ſapientiæ, alii autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem ſpiritum: alteri fides B in eodem ſpiritu, alii gratia ſanitatum, in vno ſpiritu, alii =operatio virtutum), alii prophetia, alii diſcretio ſpirituũ, alii genera linguarum, alii interpretatio =ſermonum). || Hæc autem omnia operatur vnus atque idem ſpiritus, diuidens ſingulis prout vult. Sicut enim corpus vnũ eſt, & membra habet multa, omnia autem membra corporis cũ ſint multa, vnum tamen corpus ſunt: Ita & Chriſtus. Etenim in vno ſpiritu omnes nos in vnum corpus baptizati ſumus, ſiue Iudęi, ſiue gentiles, ſiue ſerui, ſiue liberi: & omnes = in vno ſpiritu potati ſumus). Nam & corpus non eſt vnum membrum, ſed multa. Si dixerit pes, Quoniam non ſum manus, nõ ſum de corpore: non ideo non eſt de corpore? Et ſi dixerit auris, Quoniam non ſum oculus, non ſum de corpore: non ideo non eſt de corpore? Si totum corpus oculus: vbi auditus? Si totum auditus: vbi =odoratus?) Nunc autem poſuit deus membra vnumquodque = eorum) C in corpore ſicut voluit. Quòd ſi eſſent omnia vnum membrum, vbi corpus? Nunc autem multa quidem membra: vnum autem corpus. Nõ poteſt autem oculus dicere manui, Opera tua non indigeo, aut iterum caput pedibus, Nõ eſtis mihi neceſſarii. ſed multo magis quę videntur membra corporis =infirmiora)eſſe, neceſſariora ſunt, & quæ putamus)ignobiliora membra eſſe corporis: his honorem abundantiorem =circundamur). & quæ inhoneſta ſunt = noſtra): abundantiorẽ honeſtatẽ habent. Honeſta autem noſtra, nullius egent: ſed deus temperauit corpus, ei cui deerat abundantiorem tribuendo honorem: vt non ſit =ſchiſma)in corpore, ſed =in idipſum) pro inuicem ſolicita ſint membra. B Et ſiquid patitur vnum membrum: compatiuntur omnia membra, ſiue =gloriatur) vnum membrum, congaudent omnia membra. || Vos autem eſtis corpus Chriſti, & membra =de mẽbro). Et quoſdam poſuit deus in eccleſia primum apoſtolos, ſecundo prophetas, tertio doctores, deinde = virtutes), exinde gratias curationum, = opitula-

=efficaciæ potẽtiarũ
=vẽ, linguarum.
Rom. 12. a
ephe. 4. b
=vnũ ſpiritũ hauſimus
=olfactus?
=ſingulatim
=imbecilliora
=minus honeſta
=exponimus
=noſtris & infra.
=diſſidiũ
=idem
=honorificatur
ephe. 4. c
=ex parte
=poteſtates
=ſubſidia.

tiones), gubernationes, genera lingua-
rum, interpretationes ſermonum. Nun
quid omnes apoſtoli? nunquid omnes
prophetæ? nunquid omnes doctores?
nunquid omnes virtutes? nunquid om-
nes gratiam habet curationum? nun-
quid omnes linguis loquuntur? nun
quid omnes interpretantur? Æmula-
mini autem chariſmata meliora). ¶Et
adhuc excellentiorem viam vobis de-
monſtro.

=ſectemini vero dona potiora.

CAP. XIII.

Charitatis laudes. Paruulus. Vir.

A SI linguis hominum loquar & an-
gelorum, charitatem autem non
habeam: factus ſum velut æs ſo-
nans, aut cymbalum tinniens. Et ſi ha-
buero prophetiam, & nouerim myſte-
ria omnia, & omnem ſcientiam, & ſi ha
buero omnē fidem ita vt montes tranſ
feram, charitatem autem non habuero:
nihil ſum. Et ſi diſtribuero in =cibos) pau
perum omnes facultates meas, & ſi tra
B didero corpus meum ita vt =ardeam),
charitatem autem non habuero: nihil
mihi prodeſt. Charitas patiens eſt, be-
nigna eſt. Charitas non =æmulatur), =nō
agit perperam), non inflatur, nō eſt =am
bitioſa), non quærit quæ ſua ſunt, non
irritatur, non cogitat malum: non gau
det ſuper iniquitate, congaudet autem
veritati: omnia ſuffert, omnia credit
omnia ſperat, omnia ſuſtinet. Charitas
nunquam excidit: ſiue prophetiæ =eua-
cuabuntur), ſiue linguæ ceſſabunt, ſiue
ſcientia deſtruetur. ¶Ex parte enim co-
gnoſcimus, & ex parte prophetamus.
Cum autem venerit quod perfectum
eſt, euacuabitur quod ex parte eſt. Cū
eſſem paruulus: loquebar vt paruulus,
ſapiebam vt paruulus, cogitabam vt
D paruulus. Quando autem factus ſum
vir: =euacuaui) quæ erant paruuli. Vide
mus nunc per ſpeculum in ænigmate:
tunc autem facie ad faciem. Nunc co-
gnoſco ex parte: tunc autem cognoſcā
ſicut & cognitus ſum. Nunc autem ma
nent, fides, ſpes, charitas, tria hæc: =ma
ior autem horum, eſt charitas.

=alimoniam
=cōburat,
=inuidet,
= charitas non eſt procax (vel, non oſtentat ſe)
=faſtidioſa (vt, nō agit inhoneſte)
= abolebūtur.
=aboleui
= maxima aūt ex his

CAP. XIIII.

Charitas prophetia, Loqui lingua, Orare Benedicere. Pueri malitia.

SEctamini charitatem, æmulamini A
ſpiritualia: magis autem vt pro-
phetetis. Qui enim loquitur lin-
gua, non hominibus loquitur, ſed deo:
nemo enim audit, ſpiritu autem loqui-
tur myſteria. nam qui prophetat: homi
nibus loquitur ad ædificationem, &
exhortationem, & conſolationem. Qui
loquitur lingua: ſemetipſum ædificat:
qui autem prophetat, =eccleſiam) ædifi
cat, volo autem omnes vos loqui lin-
guis: magis autem prophetare. Nam
maior eſt qui prophetat, quàm qui lo-
quitur linguis: niſi forte interpretetur B
vt eccleſia ædificationē accipiat. Nunc
autem fratres, ſi venero ad vos linguis
loquens: quid vobis prodero, niſi vo-
bis loquar aut in reuelatione, aut in
ſcientia, aut in prophetia, aut in doctri
na?= Tamen) quæ ſine anima ſunt vocē
dantia, ſiue tibia ſiue cithara: niſi diſtin
ctionem ſonituum dederint, quomodo
ſcietur id quod *canitur, aut quod ci-
tharizatur? Etenim ſi incertam vocem
det tuba: quis parabit ſe ad bellū?
Ita & vos per linguā niſi= manifeſtum)
ſermonem dederitis: quomodo ſcie-
tur id quod dicitur? Eritis enim in ae-
ra loquentes. Tam multa =vtputa) gene-
ra =linguarum) ſunt in hoc mundo: &
nihil ſine voce eſt. Si ergo neſciero) vir
tutem) vocis, ero ei =cui loquar= barba-
rus: & qui loquitur mihi, barbarus. Sic
& vos, quoniam =æmulatores) eſtis ſpiri
tuum: ad ædificationem eccleſiæ quæ-
rite vt =abundetis). Et ideo qui loquitur
lingua: oret vt interpretetur. Nā ſi orē
lingua, ſpiritus meus orat, mens autem
mea ſine fructu eſt. Quid ergo eſt? Ora-
bo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpi-
ritu, pſallam & mente. =Cæterum) ſi =be
nedixeris) ſpiritu: qui ſupplet locum
=idiotæ), quomodo dicet: AMEN ſu-
per tuam benedictionem? quoniā quid
dicas, neſcit. nam tu quidem bene gra
tias agis: ſed alter non ædificatur. Gra
tias ago deo meo, ꝙ =omnium veſtrum)
linguis loquor. Sed in eccleſia volo
quinque verba =ſenſu meo) loqui, vt &
alios inſtruam: quàm decem millia ver
borum in lingua. ¶Fratres, nolite pueri
effici ſenſibus, ſed malitia paruuli eſto-
te, ſenſibus autem perfecti eſtote. In le-
ge enim ſcriptum eſt, ‖ Quoniam in

aliis linguis & labiis aliis loquar popu
lo huic: & nec ſic exaudient me, dicit
dominus. Itaque linguę in ſignum ſunt
non fidelibus, ſed infidelibus: pro-
phetiæ autem, non infidelibus, ſed fide
E libus. Si ergo conueniat vniuerſa eccle
ſia in vnum, & omnes linguis loquan-
tur, intrent autem *idiotæ) aut infide-
les: nonne dicent ꝙ inſanitis? Si autem
omnes prophetẽt, inter autem quis in-
fidelis vel idiota: *conuincitur) ab om-
nibus, diiudicatur ab omnibus, occul-
ta enim cordis eius manifeſta fiunt: &
ita cadens in faciem adorabit deum,
pronuntians ꝙ vere deus in vobis ſit.
¶Quid ergo eſt fratres? Cum conueni-
tis, vnuſquiſque veſtrum *pſalmum) ha
bet, doctrinam habet, *apocalypſin) ha
bet, linguam habet, interpretationem
habet: omnia ad ædificationem fiant.
Siue lingua quis loquitur: *ſecundum
duos) aut *vt multum) tres, & *per par-
tes), & vnus interpretetur. Si aũt nõ fue
F rit interpres: taceat in eccleſia, ſibi ſ au-
tem loquatur & deo. Prophetæ autem
duo aut tres dicant, & cæteri diiudi-
cent. Quòd ſi alii reuelatũ fuerit ſeden
ti: prior taceat. Poteſtis enim omnes
*per ſingulos) prophetare: vt omnes di
ſcant, & omnes *exhortẽtur). & ſpiritus
prophetarum, prophetis ſubiecti ſunt.
Non enim eſt *diſſenſionis) deus, ſed pa
cis: ſicut & in omnibus eccleſiis ſancto
rum ▸doceo). ¶ || Mulieres in eccleſiis
taceant, non enim permittitur eis lo-
qui, ſed ſubditas eſſe: ſicut & lex dicit.
Siquid autem volunt diſcere, domi vi-
G ros ſuos interrogent. Turpe eſt enim
mulieri loq in eccleſia. An à vobis ver-
bum dei proceſſit? aut in vos ſolos per-
uenit? Si quis videtur propheta eſſe, aut
ſpiritualis, cognoſcat quæ ſcribo vobis,
ꝙ domini ſunt mandata. Siquis autem
ignorat, *ignorabitur). Itaque fratres
æmulamini prophetare: & loqui lin-
guis nolite prohibere. Omnia autem
honeſte & ſecundum ordinem fiant ▸
in vobis).

CAP. XV.

Euangelium à Paulo prædicatum. Paulo viſus Chriſtus. Chriſtus primus reſurrexit, & omnes per ipſum reſurgent. Baptizari pro mortuis. Quomodo reſurgunt mortui. Adam duplex, Primus & ſecundus homo. Mors. Peccatum. Victoria. Opera.

Notum || autem vobis facio fratres Gala.1.b
euangelium quod prædicaui vo
bis, quod & accepiſtis, in quo &
ſtatis, per quod & ſaluamini, *qua
ratione) prædicauerim vobis ſi tene- *quo pa-
tis, niſi fruſtra crediditis. Tradidi enĩ cto
vobis in primis quod & accepi: quòd
Chriſtꝰ mortuꝰ eſt pro peccatis noſtris
|| ſecundum ſcripturas, & || quia ſepultus Iſa.53.b
eſt, & quia reſurrexit tertia die, ſecun- Ionæ.2.a
dum ſcripturas: & || quia viſus eſt Ce- Oſee.9.a
phæ: & poſt hoc vndecim, Deinde vi- Ioh.20.c
ſus eſt plus quam quingentis fratribus
ſimul: ex quibus multi manent vſque
adhuc, quidam autem dormierunt. De B
inde viſus eſt Iacobo: deinde apoſto-
lis omnibus. || Nouiſſime autem omniũ Act.9.a
tanquam abortiuo, viſus eſt & mihi.
|| Ego enim ſum minimus apoſtolorum: Ephe.3.b
qui non ſum dignus vocari apoſtolus,
quoniã perſecutus ſum eccleſiam dei.
Gratia autem dei ſum id quod ſum: &
gratia eius in me, *vacua) non fuit, ſed *inanis
abundantius illis omnibus laboraui:
non ego autem, ſed gratia dei mecum. *igitur
Siue *enim) ego, ſiue illi: ſic prædicaui-
mus, & ſic crediditis. ¶Si autem Chri-
ſtus prædicatur quòd reſurrexit à mor
tuis: quomodo quidam dicunt in vo-
bis quoniam reſurrectio mortuorum
non eſt? Si autem reſurrectio mortuo-
rum non eſt: neque Chriſtus reſurre-
xit. Si autem Chriſtus non reſurrexit,
inanis eſt prædicatio noſtra, inanis eſt
& fides veſtra. inuenimur autem & fal-
ſi teſtes dei: quoniam teſtimonium di-
ximus *aduerſus deum), quòd ſuſcitaue *de deo
rit Chriſtum, quem non ſuſcitauit ſi C
mortui non reſurgunt. Nam ſi mortui
non reſurgunt: neque Chriſtus reſur-
rexit. Quod ſi Chriſtus non reſurre-
xit: vana eſt fides veſtra, adhuc enim
eſtis in peccatis veſtris. Ergo & qui
dormierunt in Chriſto: perierunt. Si in
hac vita tantum, in Chriſto ſperantes
ſumus: miſerabiliores ſumus omnibus
hominibus. Nunc autem Chriſtus re-
ſurrexit à mortuis, primitiæ dormien-
tium || quoniam quidem per hominem Coloſ.1.c
mors: & per hominem reſurrectio apoc.1.b
mortuorum. Et ſicut in Adam omnes
moriuntur: ita & in Chriſto omnes

1. the. 4. d viuificabuntur.‖Vnuſquiſque autem in ſuo ordine: primitiæ Chriſtus: deinde
=in aduē-tu ipſius ii qui ſunt Chriſti.=qui in aduentū eius crediderunt⁾. Deinde finis: cum tradi-
=aboleuerit derit regnum deo & patri, cum=euacuauerit⁾ omnem principatum & pote
D ſtatem & virtutem. Oportet autem il-
Pſa. 109 a lum regnare:‖donec= ponat⁾omnes ini-
Heb. 1. d. micos ſub pedibus= eius⁾. =Nouiſſime⁾
10. c autem inimica deſtruetur mors.‖ Om-
=poſuerit nia enim ſubiecit ſub pedibus eius. Cū
=ſuis. autem dicat, Omnia ſubiecta ſunt ei:
=Nouiſſima ſine dubio præter eum qui ſubiecit ei omnia. Cum autem ſubiecta fuerint illi omnia: tunc & ipſe filius ſubiectus erit
Pſal. 8. c ei qui ſubiecit ſibi omnia, vt ſit deus o-
heb. 2. d. mnia in omnibus. ¶Alioquin quid facient qui baptizantur pro mortuis, ſi omnino mortui non reſurgunt? vt quid & baptizantur pro illis? Vt quid & nos periclitamur omni hora? Quoti-
=per noſtrā gloriationē die morior= propter veſtram gloriam⁾ fratres, quam habeo in Chriſto Ieſu domino noſtro. Si (ſecundum hominem) ad beſtias pugnaui Epheſi: quid mihi
Iſa. 22. a prodeſt, ſi mortui non reſurgunt?‖ man
ſapiē. 2. b ducemus & bibamus, cras enim morie
Menāder mur. Nolite ſeduci.‖ Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Euigilate iuſte: & nolite peccare, ignorantiā enim
=pudorē dei quidam habent. Ad= reuerentiam⁾
E vobis loquor. ¶Sed dicit aliquis, Quomodo reſurgunt mortui? quali autē in corpore venient? Inſipiens tu, quod ſeminas non viuificatur, niſi prius moriatur. Et quod ſeminas: non corpus quod futurum eſt ſeminas, ſed nudum
=exempli gratia granum= vt puta⁾ tritici, aut alicuius cæterorum. Deus autem dat illi corpus ſicut vult: & vnicuique ſeminum proprium corpus. Non omnis caro eadem caro: ſed alia hominum, alia pecorum, alia autem volucrium, alia piſcium. Et corpora cæleſtia, & corpora terreſtria. ſed alia quidem cæleſtium gloria: alia autem terreſtrium. Alia claritas ſolis, a-
=vł, gloria lia claritas lunæ, & alia= claritas⁾ ſtellarum. Stella enim à ſtella differt in cla-
F ritate: ſic & reſurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione: ſurget in incorruptione. ſeminatur in= ignobilita-
=ignominia: te⁾: ſurget in gloria. Seminatur in infir
=potentia mitate: ſurget in=virtute⁾. Seminatur corpus animale: ſurget corpus ſpiritua le. Si eſt corpus animale: eſt & corpus ſpirituale, ſicut ſcriptum eſt,‖Factus eſt primus homo Adam in animam viuentem: nouiſſimus Adam in ſpiritum viuificantem. Sed non prius quod ſpirituale eſt ſed quod animale: deinde quod ſpirituale. Primus homo de terra terrenus: ſecundus homo *de cælo, cæleſtis⁾. Qualis terrenus: tales & terreni & qualis cæleſtis: tales & cæleſtes. Igitur ſicut portauimus imaginem terreni: portemus & imaginem cæleſtis. Hoc autem dico fratres: quia caro & ſāguis regnum dei poſſidere non poſſunt: neque corruptio, incorruptelam poſſidebit. Ecce myſterium vobis dico. Omnes quidem reſurgemus: ſed non omnes immutabimur⁾. In momēto, in ictu oculi, in nouiſſima tuba (canet enim tuba) & mortui reſurgent incorrupti: & nos immutabimur. Oportet enim corruptibile hoc, induere incorruptionē: & mortale hoc, induere immortalitatem. Cum autem* mortale hoc induerit immortalitatem: tunc fiet ſermo qui ſcriptus eſt ‖ Abſorpta eſt mors in= victoria⁾. Vbi = eſt mors victoria tua? vbi eſt mors ſtimulus tuus⁾? Stimulus autem mortis, peccatum eſt: =virtus⁾ vero peccati, lex.‖ Deo autem gratias qui dedit nobis victoriam per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum. Itaq; fratres mei dilecti, ſtabiles eſtote & immobiles: abundantes in opere domini ſemper, ſcientes quod labor veſter non eſt inanis in domino.

CAP. XVI.

Collectæ in pauperes ſanctos. Timotheum commendat Paulus. Apollo. Vigilare, Fides. Charitas. Stephani familia. Oſculum.

De= collectis⁾ autem quæ fiunt in ſāctos ſicut ordinaui eccleſiis Galatiæ, ita & vos facite. Per vnam ſabbathi vnuſquiſq; veſtrū apud ſe ſeponat, recōdens quod ei= bene placuerit⁾: vt non cū venero, tunc collectæ fiant. Cum autem præſens fuero: quos probaueritis per epiſtolas, hos mittam perferre= gratiam ⁾ veſtram in Ieruſalem. Quod ſi=dignum⁾fuerit vt ego eam: mecum ibunt. Veniam autem ad vos, cum Macedoniam pertranſiero: nam Macedoniam pertranſibo.

Apud vos autem forſitan manebo vel etiam hyemabo: vt vos me deducatis
B quocunque iero. Nolo enim vos modo in tranſitu videre, ſpero enim me aliquantulũ temporis manere apud vos: ſi dominus permiſerit. Permanebo autem Epheſi vſq; ad pentecoſten. Oſtiũ enim mihi apertum eſt magnũ & ᵉuidens⁾: & aduerſarii multi. ¶Si autẽ venerit Timotheus: videte vt ſine timore ſit apud vos, opus enim domini operatur, ſicut & ego. Ne quis ergo illũ ſpernat. deducit autem illũ in pace: vt veniat ad me. expecto enim illum cũ fratribus. ¶De Appollo autẽ fratre, ► vobis notum facio quoniam multum ᵃrogaui ⁾eũ vt veniret ad vos cum fratri-
C bus: & vtique non fuit voluntas eius vt nunc veniret, veniet autem cum ᵉi vacuum fuerit⁾. ¶Vigilate, ſtate in fide viriliter agite, & cõfortamini: omnia veſtra in charitate fiant. ¶Obſecro autem vos fratres, noſtis domum Stephanæ ► & Fortunati & Achaici⁾ quoniam ſunt primitiæ Achaiæ, & in miniſteriũ ſanctorum ordinauerunt ſeipſos: vt & vos ſubditi ſitis eiuſmodi, & omni cooperanti & laboranti. Gaudeo autem ᵃin præſentia⁾ Stephanæ & Fortunati &
D Achaici, quoniã id quod ᵃvobis⁾ deerat, ipſi ſuppleuerunt. ᵃrefecerunt⁾ enim & meum ſpiritum & veſtrum. Cognoſcite ergo qui eiuſmodi ſunt. ¶Salutãt vos eccleſiæ Aſiæ. Salutant vos in domino multum, Aquila & Priſcilla cum domeſtica ſua eccleſia, ► apud quos & hoſpitor⁾, Salutant vos omnes fratres. Salutate inuicem in oſculo ſancto. ſalutatio: mea manu Pauli. Si quis non amat dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ſit anathema: ᵃmaranatha⁾. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. Charitas mea cum omnibus vobis in Chriſto Ieſu. Amen.

*

Ad Corĩthios ſecũda.

CAP. I.

Sancti. Gratiarum actio. Conſolator deus. Afflictus Paulus in Aſia. Fidendũ deo. Orationes. Synceritas Pauli in euãgelio. Gloria Pauli. Cur Paulus nõ rediérit Corinthum. Confirmatio. Vnctio. Signum. Spiritus ſanctus.

PAVLVS apoſtolus Ieſu Chriſti per A
voluntẽ dei & Timotheus frater: eccleſiæ dei quæ eſt Corinthi cum omnibus ſanctis q̃ ſũt in vniuerſa Achaia, gratia vobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. ¶Benedictus deus & pater Ephe. 1. a.
domini noſtri Ieſu Chriſti, pater miſe- 1. Pet. 2. a
ricordiarũ & deus totius conſolatiõis, qui cõſolatur nos in oĩ tribulatione noſtra, vt poſſimus & ipſi cõſolari eos qui
in omni preſſura ſunt, per ᵃexhortatio- ᵃ conſola
nem qua exhortamur⁾ & ipſi à deo, quo tionẽ qua
niam ſicut abundant paſſiones⁾ Chriſti conſola-
in nobis: ita & per Chriſtum abundat, mur
& conſolatio noſtra. Siue autem tribu- ᵃ afflictio
lamur pro ᵃveſtra exhortatione⁾ & ſalu nes
te, ► ſiue conſolamur pro veſtra conſo veſtri cõ
latione & ſalute⁾ quæ operatur tollerã ſolatione
tiã earundẽ paſſionum quas & nos pa *ſiue cõ-
timur: * & ſpes noſtra firma eſt pro vo ſolationẽ
bis: ſcientes ꝙ ſicut ſocii paſſionũ eſtis accipimꝰ
eritis & conſolationis. Non enim volu proveſtri
mus ignorare vos fratres, de tribulatio cõſolatio
ne noſtra quæ facta eſt in Aſia, quoniã ne ac ſa-
ſupra modum grauati ſumus ſupra vir lute,
tutem, ita vt tęderet nos etiam viuere. ᵃ ſentẽtiã
Sed ipſi in nobiſipſis ᵃreſponſum⁾ mortis habuimus, vt non ſimus fidentes in nobis, ſed in deo qui ſuſcitat mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit & eruit: in quẽ ſperamus quoniã & adhuc eripiet, adiuuantibus & vobis in ora-
tione pro nobis vt ex ᵃmultarum perſo ᵃmultis
nis facierum, eius quæ in nobis eſt do perſonis
nationis⁾, per multos gratiæ agantur pro donõ
pro nobis. Nam gloria noſtra hæc eſt, ĩ nos col
teſtimonium conſcientiæ noſtræ, ꝙ in lato,
ſimplicitate ► cordis⁾, & ſynceritate C
dei, & non in ſapientia carnali, ſed in gratia dei conuerſati ſumus in hoc mũ-
do: abundantius autem ᵃad⁾ vos. Non ᵃerga
enim alia ſcribimus vobis, q̃ quæ legiſtis & cognoſcitis. Spero autem ꝙ vſq; in finem cognoſcetis: ſicut & cognouiſti nos ex parte, ꝙ gloria veſtra ſumus,
ſicut & vos noſtra in die domini no- ᵃvP, gemi
ſtri Ieſu Chriſti. ¶Et hac cõfidẽtia volui nã apud
prius venire ad vos, vt ᵃſecundã gratiã vos inirẽ
haberetis⁾: & per vos trãſire in Mace- gratiam:

doniam, & iterum à Macedonia venire ad vos, & à vobis deduci in Iudeam. Cum ergo hoc voluiſſem, nunquid leuitate vſus ſum? Aut quæ cogito ſecundum carnem cogito, vt ſit apud me EST & NON? Fidelis autem deus, quia ſermo noſter qui fuit apud vos non eſt in illo EST & NON, ſed eſt in illo EST. Dei enim filius Ieſus Chriſtus, qui in vobis per nos prædicatus eſt per me & Syluanum & Timotheũ, nõ fuit in illo EST & NON, ſed EST in illo fuit. Quotquot enim promiſſiones dei ſunt, in illo EST: ideo & per ipſum deo AMEN ad gloriam noſtram. Qui autem confirmat nos vobiſcum in Chriſtum, & qui vnxit nos, deus: qui & ſignauit nos, & dedit pignus ſpiritus in cordibus noſtris. Ego autem teſtem deum inuoco in animã meam, φ parcens vobis, non veni vltra Corinthum. non quia dominamur fidei veſtræ: ſed adiutores ſumus gaudii veſtri: nam fide ſtatis.

ĩ animo verſarem · etiã etiã & nõ nõ, · fuit etiã & non, · etiam · etiam · etiã per ipſum · per ipſũ ſunt etiã · per nos, · Infra.5.b ephe ſ.1.c · vP, aram · vP, nõdũ veni

CAP. II.

De Corinthio eccleſiæ conſenſu eiecto: qui reſipiſcens receptus eſt. Lachrymę Pauli. Titus. Odor vitę & mortis. Cauponari verbum dei.

A Tatui autem hoc ipſum apud me ne iterum in triſtitia venirem ad vos. Si enim ego contriſto vos: & quis eſt qui me lætificet, niſi qui contriſtatur ex me? Et hoc ipſum ſcripſi vobis: vt non cum venero triſtitiã ſuper triſtitiam habeam de quibus oportuerat me gaudere: cõfidẽs in omnibus vobis, quia meum gaudium, omnium veſtrum eſt. Nam ex multa tribulatione & anguſtia cordis ſcripſi vobis per multas lachrymas: non vt contriſtemini: ſed vt ſciatis quam charitatem habeam abundantius in vobis. Si quis autem contriſtauit me: nõ me contriſtauit, ſed ex parte, vt nõ onerẽ omnes vos. Sufficit illi qui eiuſmodi eſt, obiurgatio hæc quæ fit à pluribus: ita vt è cõtrario magis donetis & conſolemini, ne forte abundantiori triſtitia abſorbeatur qui eiuſmodi eſt. Propter quod obſecro vos vt confirmetis in illum charitatem. Ideo enim & ſcripſi

B

fiduciã hanc habens erga oẽs vos · grauem · cõdonare debeatis & cõſolari, · efficite vt in illũ valeat charitas

vobis vt cognoſcam experimentũm C veſtrum an in omnibus obedientes ſitis. Cui autem aliquid donaſtis: & ego. Nam & ego quod donaui, ſiquid donaui, propter vos, in perſona Chriſti, vt non circunueniamur à ſatana. nõ enim ignoramus cogitationes eius. ¶Cum veniſſem autem Troaden propter euangelium Chriſti, & oſtium mihi apertum eſſet in domino: non habui requiem ſpiritui meo, eo φ non inuenerim Titum fratrem meum, ſed valefaciens eis profectus ſum in Macedoniam. Deo autem gratias, qui ſemper triumphat D nos in Chriſto Ieſu, & odorem notitiæ ſuæ manifeſtat per nos in omni loco, quia Chriſti bonus odor ſumus deo, in iis qui ſalui fiunt, & in iis qui pereunt, aliis quidem odor mortis in mortem: aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis tam idoneus? Non enim ſumus ſicut plurimi (adulterantes verbum dei, ſed * ex ſynceritate, ſicut ex deo coram deo, in Chriſto loquimur.

pbati · nẽ ve · vP, cõ · & tu · occu · mur · per · minu · dim · per · cau · tes · *vel · ſed

CAP. III.

Corinthii, epiſtola Pauli & Chriſti erant. Cogitatio etiam à deo. Lytera. Spiritus. Lex. Euãgelium. Velamẽ Moyſi, Obcæcati Iudæi. Spiritus deus.

Incipimus iterum noſmetipſos cõ A mendare? Aut nunquid egemus (ſicut quidam commendatitiis epiſtolis ad vos, aut ex vobis? Epiſtola noſtra vos eſtis, ſcripta in cordibus noſtris, quæ ſcitur & legitur ab omnibus hominibus: manifeſtati quòd epiſtola eſtis Chriſti, miniſtrata à nobis, & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu dei viui, non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem talem habemus per Chriſtum B deum: non quod ſufficientes ſimus cogitare aliquid à nobis quaſi ex nobis, ſed ſufficientia noſtra ex deo eſt. qui & idoneos nos fecit miniſtros noui teſtamenti: non literæ, ſed ſpiritus. litera enim occidit: ſpiritus autem viuificat. Quod ſi miniſtratio mortis literis deformata in lapidibus, fuit in gloria, ita vt non poſſent intendere filii Iſrael in in faciem Moyſi, propter gloriam vultus eius quæ euacuatur: quomodo nõ & in

inte tur · dũ · ratis · car · abol · inf

magis miniſtratio ſpiritus erit in glo-
ria? Nam ſi miniſtratio damnationis,
cellit in gloria eſt: multo magis *abundat⁾mi
orifica niſterium iuſtitiæ in gloria. Nam nec
n fuit glorificatum eſt quod *claruit⁾ in hac
it in parte, propter excellentem gloriam.
oria: Si enim quod euacuatur, *per gloriam
*, vta- eſt⁾: multo magis quod manet in glo-
ir, ria eſt. Habētes igitur talem ſpem, mul-
o.34.d ta fiducia *vtimur⁾* & non ‖ ſicut Moy-
*, ſinē ſes ponebat velamen ſuper faciem ſu-
cęcati am, vt non intenderent filii Iſrael ī *fa-
c tolli ciem⁾eius quod euacuatur, ſed *obtuſi⁾
r: ſunt ſenſus eorum. Vſque in hodier-
D num diem, idipſum velamen in lectio
ne veteris teſtamenti manet *non reue
latum⁾: quod in Chriſto euacuatur: ſed
vſque in hodiernum diem, cum legi-
tur Moyſes, velamen poſitum eſt ſuper
nuerſi cor eorum. Cum autem *conuerſus fue-
rint rit⁾ad dominum: auferetur velamen.
ā.4.c ‖Dominus autem, ſpiritus eſt. Vbi au-
tem ſpiritus domini: ibi libertas. Nos
vero omnes reuelata facie gloriam do
mini ſpeculantes: in eandem imagi-
loria ī nem trāſformamur à *claritate in clari
riam, tatem⁾, tanquam à domini ſpiritu.

CAP. IIII.

☞Pure euangelium prædicat Paulꝰ. euangelium quare quibuſdam incognitum. Prædicare Chriſtum. Seruus cognitio euāgelii à deo. Afflictiones. Mortificatio Chriſti. Internus & Externus homo.

A Deo habentes hanc miniſtratio-
nem: iuxta quod miſericordiam
,ſegne conſecuti ſumus non *deficimus⁾,
mus, ſed *abdicamus occulta⁾dedecoris
ieci- non ambulantes in aſtutia, neque *adul
s oc- terantes⁾verbum dei, ſed in manifeſta
tamē- tione veritatis commendantes noſmet-
ipſos ad omnem conſcientiam homi-
lo tra num coram deo. Quod ſi etiam oper-
ntes tum eſt euangelium noſtrum: in iis qui
pereunt eſt opertum, in quibus deus
huius ſeculi excæcauit mentes infide
lium: vt non fulgeat illis illuminatio
euangelii gloriæ Chriſti, qui eſt imago
dei. Non enim noſmetipſos prædica-
mus, ſed Ieſum Chriſtum dominum
noſtrum: nos autem ſeruos veſtros
per Ieſum, quoniā deus qui dixit de te-
nebris lucem ſplendeſcere, ipſe illuxit
in cordibus noſtris ad illuminationē B
*ſcientiæ claritatis⁾dei in facie Chriſti *cognitio
Ieſu. Habemus autem theſaurum iſtum nis glorię
in vaſis fictilibus: vt *ſublimitas ſit vir- *virtutis
tutis⁾dei, & non ex nobis. In omnibus eminen-
tribulationem patimur, ſed non *angu- tia ſit
ſtiamur: aporiamur⁾, ſed non deſtitui- *ānxii red
mur: perſecutionem patimur, ſed non dimur cō
derelinquimur: deiicimur, ſed non pe- triſtamur
rimus: ſemper mortificationem *Ieſu ſupramo
Chriſti⁾in corpore noſtro circunferen dum,
tes, vt & vita Ieſu manifeſtetur in cor- *domini
poribus noſtris. Semper enim nos qui Ieſu
viuimꝰ, in mortē tradimur propter Ie C
ſum: vt & vita manifeſtetur in carne
noſtra mortali. Ergo mors in nobis ope
ratur, vita autem in vobis. Habentes
autem eundem ſpiritum fidei ſicut ſcri
ptum eſt. ‖ Credidi: propter quod locu Pſal.115.a
tus ſum: & nos credimus, propter quod
& loquimur: ſcientes quoniam qui ſu-
ſcitauit *Ieſum, & nos *cum Ieſu⁾ſuſcita *dn̄m
bit & conſtituet vobiſcum. Omnia em̄ *per Ieſū
propter vos: vt gratia abundans, *per *pluribꝰ
multos in gratiarum actione⁾, abundet gratias a-
in gloriam dei. Propter quod non de- gentibus
ficimus: ſed licet is qui foris eſt noſter D
homo corrumpatur, tamen is qui intus
eſt renouatur de die in diem. *Id enim
quod in præſenti eſt momentaneum & *Nā mo-
leue tribulationis noſtræ: ſupra mo- mētanea
dum in ſublimitate æternum gloriæ leuitas af
pondus operatur in nobis, non con- flictionis
templantibus nobis⁾quæ videntur, ſed noſtrę mi
quæ non videntur. Quæ enim viden- re ſupra
tur, *temporalia⁾ſunt: quæ autem non modū æ-
videntur, æterna ſunt. ternū pō
dus gloriæ parit nobis dū nō ſpectamus ea *temporaria

CAP. V.

☞Domus terreſtris. Corpus ſpirituale. Colluctatio ſpiritus & carnis. Fides. Placere deo Mors Chriſti. Viuere Chriſto. Reconciliauit nos ſibi deus. Legatus Chriſti Paulus. Peccatum, Iuſtitia dei.

SCimus enim quoniam ſi terreſtris A
domus noſtra huius habitationis
diſſoluatur, ꝙ ædificationem ex
deo habemus, domum nō manu-
factam æternā in cælis. Nam & in hoc
ingemiſcimus: ‖habitationem noſtram Apo.16.c
quæ de cælo eſt, ſuperindui cupientes:

ſi tamen veſtiti, & non nudi inueniamur. Nam & qui ſumus in hoc taber-
ᵉonerati: naculo, ingemiſcimus ᵉ grauati ⁾: eo ꝙ
nolumus expoliari, ſed ſuperueſtiri, vt
abſorbeatur quod mortale eſt, à vita.
ᵉparauit Qui autem ᵉ efficit ⁾ nos in hoc ipſum:
ᵉ arrabonem, deus, qui dedit nobis ᵉ pignus ⁾ ſpiritus.
ᵉConfidētes, & infra. ᵉAudiētes ⁾ igitur ſemper, & ſciētes quo
niam dum ſumus in hoc corpore, pe-
regrinamur à domino (per fidem enim
ambulamus, & non per ſpeciem) audemus autem, & ᵉ bonam voluntatem ha-
B
ᵉꝓbamus bemus ⁾ magis peregrinari à corpore &
præſentes eſſe ad dominum. Et ideo cō
tendimus, ſiue abſentes, ſiue præſentes
Ro. 14. b. placere illi. ‖ Omnes enim nos manife-
ſtari oportet ante tribunal Chriſti: vt
ᵉea quæ fiunt p corpus, iuxta id ꝙ fecit, referat vnuſquiſque ᵉ propria corporis
pro vt geſſit ⁾ ſiue bonum ſiue malum.
¶ Scientes ergo ᵉ timorē ⁾ domini homini
bus ſuademus: deo autem manifeſti ſu
mus. Spero autem & in conſcientiis ve
ᵉterrorē illum ſtris manifeſtos nos eſſe. Non iterū cō-
mendamus nos vobis: ſed occaſionem
C damus vobis gloriādi pro nobis vt ha-
beatis ad eos qui in facie gloriantur, &
ᵉīſanim9 non in corde. Siue enim mente ᵉ excedi
mus ⁾, deo: ſiue ſobrii ſumus, vobis. Cha
ritas enim Chriſti vrget nos: æſtimantes hoc quoniam ſi vnus pro omnibus
mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt,
& pro omnibus mortuus eſt Chriſtus:
vt qui viuunt, iam nō ſibi viuant, ſed
ei qui pro ipſis mortuus eſt, & reſurre
ᵉpoſthac xit. Itaque nos, ᵉ ex hoc ⁾ neminem noui
D mus ſecundum carnem. Et ſi cognouimus ſecundum carnem Chriſtum: ſed
ᵉamplius nunc etiam ⁾ non nouimus. Si ᵉ qua ergo
ᵉquiſeſt ī Chriſto noua creatura in Chriſto noua creatura ⁾: ‖ vetera tran
ſierunt, ecce facta ſunt omnia noua.
Omnia autem ex deo, qui nos reconci
Iſa. 43. e. liauit, ſibi per Chriſtum: & dedit no-
apo. 21. b bis miniſterium reconciliationis. Quo
ᵉimputās niam quidem deus erat in Chriſto mū
dum reconcilians ſibi: non ᵉ reputans ⁾
illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis
verbum reconciliationis. Pro Chriſto
ergo legatione fungimur, tāquam deo
ᵉrogante ᵉexhortante ⁾ per nos. Obſecramus pro
Chriſto. Reconciliamini deo. Eum qui
non nouerat peccatum, pro nobis peccatum fecit: vt nos efficeremur iuſtitia
dei in ipſo.

CAP. VI.

☞ Exhortatio ad opera. Tempus acceptum. Miniſtri dei. Idololatræ fugiē-
di. Templum dei. Pater deus. Filii dei.

Diuuantes autem ᵉ exhortamur ⁾ ᵉobſecramus
ANe in vacuum gratiam dei reci-
piatis. Ait enim, ‖ tēpore accepto Iſa. 49.
exaudiui te: & in die ſalutis ad-
iuui te. Ecce nunc tempus acceptabi-
le: ecce nunc dies ſalutis. ‖ Nemini dan
tes vllam offenſionem, vt nō ᵉ vitupere- 1. cor. 4
tur ⁾ miniſteriū noſtrū: ſed in omnibus ᵉ reprehēdatur
exhibeamus noſmetipſos ſicut dei mi-
niſtros, in multa patientia, in tribula-
tionibus, in neceſſitatib9 in ᵉ anguſtiis ⁾
in plagis, in carceribus, in ſeditionib9, ᵉ anxietatibus
in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis, in
caſtitate ⁾, in ſcientia, in longanimita ᵉ puritate
te, in ᵉ ſuauitate ⁾, ī ſpiritu ſancto, in cha ᵉ benignitate
ritate nō ficta, ī verbo veritatis, in vir-
tute dei, p arma iuſtitiæ à dextris & à B
ſiniſtris, per gloriā & ᵉ ignobilitatē ⁾, per
ᵉīfamiā & bonam famā ⁾: vt ſeductores, ᵉignominiam,
& veraces: ſicut qui ignoti, & cogniti:
quaſi morientes, & ecce viuimus: vt ca ᵉcōuit & laud
ſtigati, & non ᵉ mortificati ⁾: quaſi triſtes
ſemper autem gaudentes: ſicut egētes, ᵉocciſi
multos autē locupletantes: tanquā ni-
hil habentes, & omnia poſſidētes. ¶ Os
noſtrum ᵉ patet ⁾ ad vos ô Corinthii, cor
noſtrū dilatatū eſt. Nō ᵉ anguſtiamini ⁾ ᵉapertum eſt,
in nobis: anguſtiamini autē in viſceri-
bus veſtris. Eandē autē habentes remu ᵉvī, coſtringimini
nerationem (tanquā filiis dico,) dilate-
mini & vos. Nolite iuſtū ducere cū in-
fidelibus. ᵉQuæ ᵉ enim participatio ⁾ iu C
ſtitiæ cum iniquitate? Aut quæ ſocietas ᵉquode cōſortium
luci ad tenebras? Quæ autem ᵉ conuen-
tio ⁾ Chriſto ad Belial? Aut quæ pars fide ᵉconcordia,
li cum infideli? Quis autem conſenſus
templo dei cum idolis? ‖ Vos enim eſtis
templū dei viui: ſicut dicit deus. ‖ Quo 1. cor. 6
niam inhabitabo in illis: & inambula- Leu. 26
bo inter eos, & ero illorum deus: & ipſi D
erunt mihi populus. Propter quod exi Iſa. 52. c
te de medio eorum: & ſeparamini di-
cit dominus, & immundum ne teti-
geritis: & ego recipiam vos. ‖ & ero Iere. 31.
vobis in patrem: & vos eritis mihi
in filios & filias dicit dominus omni-
potens.

CAP. VII.

☞ Mundare ſeipſum & ſanctificationem perficere. Afflictiones Pauli in

Macedonia, Titus. Contriſtati Corinthii ad pœnitentiam. Titus ſuſceptus à Corinthiis.

A HAS ergo habentes promiſſiones chariſſimi, mūdemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficiētes ſanctificationem in timore dei. =Capite nos), Neminem læſimus, neminem corrupimus, neminem =circunuenimus). Non ad condēnationem veſtrā dico. prædiximus ēm quòd in cordibus noſtris eſtis ad commoriendum & ad conuiuendum. Multa mihi fiducia eſt apud vos, multa mihi gloriatio pro vobis: repletus ſum conſolatione: ſuperabundo gaudio in omni

B tribulatione noſtra. ¶Nam & cum veniſſemus in Macedoniā, nullam requiē habuit caro noſtra, ſed omnem tribulationem paſſi ſumus: foris, pugnę: intus, timores. Sed qui cōſolatur humiles, cōſolatus eſt nos, deus, in aduentu Titi. Non ſolum autem in aduentu eius, ſed etiam in conſolatione qua conſolatus eſt in vobis, referēs nobis veſtrum deſyderium, veſtrū fletum, =veſtram æmulationem) pro me, ita vt magis gauderem. Quoniam etſi cōtriſtaui vos in epiſtola, non me pœnitet: etſi pœniteret, vi

C dens quòd epiſtola illa (etſi ad horam) vos contriſtauit. Nunc gaudeo: nō quia contriſtati eſtis, ſed quia cōtriſtati eſtis ad pœnitentiam. Contriſtati enim eſtis ſecundum deum, * vt in nullo detrimentū patiamini ex nobis. ‖Quæ enim ſecundum deum triſtitia eſt) pœnitentiam in ſalutem =ſtabilem operatur): ſeculi autem triſtitia, mortem =operatur). Ecce enim hoc ipſum, ſecundum deum contriſtari vos): quantam in vobis operatur ſolicitudinem, =ſed defenſionem) ſed indignationem, ſed timorē, ſed deſyderium, ſed æmulationem, ſed vindictam. in omnibus exhibuiſtis vos, [a] incontaminatos eſſe) negotio. Igitur etſi ſcripſi vobis, non propter eum qui fecit iniuriam, nec propter eum qui =paſſus eſt): ſed ad manifeſtandam ſolicitudinem noſtram quam habemus pro vobis coram deo, ideo =conſolati ſumus. In conſolatione autē noſtra), abundantius magis gauiſi ſumus ſuper gaudio Titi, quia =refectus) eſt ſpiritus eius ab omnibus vobis. Et ſiquid apud illū de vobis gloriatus ſum, non ſum cōfuſus: ſed ſicut omnia vobis in veritate locuti ſumus, ita & gloriatio noſtra =quę fuit ad) Titum, veritas facta eſt. & viſcera eius abundantius in vobis ſunt, reminiſcentis omnium veſtrum obedientiā, quomodo cum timore & tremore excepiſtis illum. Gaudeo quòd in omnibus confido in vobis.

=qua vſus erā apud

CAP. VIII.

☞Hortatur Paulus Corinthios ad cōferendum eleemoſynam in vſus eccleſiæ Iudaicæ, exemplo Macedonum. Pauper Chriſtus. Lucas.

A NOtam autem facimus vobis fratres gratiam dei quæ data eſt in eccleſiis Macedonię: quod in multo experimēto tribulationis abūdantia gaudii ipſorum fuit, & altiſſima paupertas eorum abūdauit in diuitias ſimplicitatis eorum: quia ſecundū virtutem (teſtimonium illis reddo) & ſupra virtutem =voluntarii) fuerunt, cum multa exhortatione obſecrantes nos *gratiā & communicationē miniſterii quod fit in ſanctos*. Et non ſicut ſperauimus, ſed ſemetipſos dederunt, primum domino, deinde nobis per voluntatem dei: ita vt rogaremus Titum, vt quemadmodum cœpit, ita & perficiat =in vobis) etiam =gratiam) iſtam. =Sed) ſicut in omnibus abundatis fide, & ſermone, & ſciētia, & omni ſollicitudine inſuper & charitate veſtra in nos, vt & in hac gratia abundetis. Non quaſi imperans dico: ſed per =aliorum) ſollicitudinem, etiam veſtrę charitatis =ingeniū bonum) comprobans. Scitis enim gratiam domini noſtri Ieſu Chriſti, quoniā propter vos egenus factus eſt, cum eſſet diues: vt illius inopia, vos diuites eſſetis. Et cōſilium in hoc do: hoc enim vobis vtile eſt, qui non ſolum facere, ſed & velle cœpiſtis ab anno =priore): nunc vero & facto perficite: vt quemadmodū promptus eſt animus voluntatis, ita ſit & perficiendi ex eo quod habetis. Si ēm *voluntas prompta eſt: ſecundum id quod habet, accepta eſt, nō ſecundum id quod non habet. Non enim vt aliis ſit =remiſſio), vobis autē =tribulatio): ſed ex æqualitate. In præſenti tempore, veſtra abundantia, illorum inopiam ſuppleat: vt & illorum abundantia, veſtræ

*prompti
* vt
* ſuſceperamus.
=erga vos
=beneficētiam
=imo
=erga alios
=vel, ſynceritatem
=ſuperiore:
*prius
C
=relaxatio,
=anguſtia:

ᵃſuccurrat inopię ᵃſit ſupplemētum⁾, vt fiat æqua-
Exo.16.d. litas,ſicut ſcriptum eſt, ‖Qui multum,
ᵃnihilominus habuit non abundauit:& qui modicum, ᵃnon minorauit⁾. Gratias autem ago deo,qui dedit eãdem ſollicitudinem pro vobis in corde Titi, quoniam exhortationē quidem ſuſcepit:ſed cum ſollicitior eſſet, ſua voluntate profectus eſt ad vos. Miſimus autem cum illo fratem noſtrū, cuius laus eſt in euangelio per omnes
*id eccleſias:non *ſolum autem,ſed & or-
D dinatus eſt ab eccleſiis comes peregrinationis noſtræ, in hanc gratiam quæ miniſtratur à nobis ad domini gloriā,
ᵃprōptitudinē animi & ᵃdeſtinatam voluntatem⁾ noſtram. deuitantes hoc, ne quis nos vituperet
ᵃexuberātia in hac ᵃplenitudine⁾ quæ miniſtratur à nobis ►in domini gloriam⁾.‖Prouidemus enim bona nō ſolum coram deo,
Rom.12,d ſed etiam coram hominibus. Miſimus autem cum illis & fratrem noſtrum, quem probauimus in multis ſæpe ſollicitum eſſe: nunc autem multo ſolli-
ᵃob multā fiduciam quam habeo citiorem, ᵃconfidentia multa⁾ in vos, ſiue pro Tito qui eſt ſocius meus & in vobis adiutor,ſiue ᵃfratres noſtri⁾,apoſtoli eccleſiarum,gloria Chriſti. Oſten-
ᵃpro fratribus noſtris qui ſunt ſionem ergo quæ eſt charitatis veſtræ & noſtræ gloriæ ᵃpro⁾ vobis,in illos oſtendite in facie eccleſiarum.

ᵃde

CAP. IX.

☞Pergit Paulus hortari Corinthios, vt eleemoſynas conferant in pauperes Chriſtianos Iudæos. Benedictio pro eleemoſyna.

ᵃminiſtratione quę ᵃſuperuacuum
Nam deᵃminiſterio quod⁾fit in ſanctos:ᵃex abundanti⁾ eſt mihi ſcribere vobis. Scio enim promptū animum veſtrum: pro quo de vo-
ᵃvel,veſtrum exemplum bis glorior apud Macedones,Quoniam & Achaia parata eſt ab anno prȩterito. & ᵃveſtra æmulatio⁾ prouocauit plurimos. Miſimus autē *fratres:vt ne quod
*hos
ᵃinane fiat gloriamur de vobis, ᵃeuacuetur⁾in hac
B parte, vt(quemadmodum dixi) parati
ᵃvos dicā in hoc argumento gloriationis. ſitis ne cum venerint Macedones mecum,& inuenerint vos imperatos,erubeſcamus nos, vt non ᵃdicamus vos in hac ſubſtantia⁾. Neceſſariū ergo exiſtimaui rogare fratres, vt præueniant ad
ᵃvt ea ſit in prōptu ſic,veluti ſit,&c. vos,& præparent repromiſſam benedictionē hanc ᵃparatā eſſe ſic,quaſi⁾ benedictionem,non tanquā auaritiā.Hoc autem dico, Qui parce ſeminat, parce &

metet:& qui ſeminat ᵃin benedictionibus,de benedictionib9 & metet⁾.Vnuſquiſq; prout deſtinauit in corde ſuo:nō ex triſtitia neceſſitate. ‖hilarē enim datorem diligit deus.Potēs eſt autē deus omnē gratiā abundare facere in vobis: vt in omnibus ſemper omnē ſufficientiam habētes, abundetis in omne opus bonum,ſicut ſcriptū eſt, ‖Diſperſit dedit pauperibus: iuſtitia eius manet in ſeculū ſeculi. Qui autē adminiſtrat ſemen ſeminanti:& panē ad manducandum præſtabit, & multiplicabit ſemen veſtrū, & augebit incrementa frugū iuſtitiæ veſtræ:vt in omnibus locupletati abundetis in omnē ſimplicitatē,quæ ᵃoperat per nos gratiarū actionē⁾ deo. Quoniā ᵃminiſteriū huius officii⁾, non ſolum ſupplet ea quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat ᶜ per multas gratiarū actiones in domino⁾, per probationem miniſterii huius ᵃglorificātes⁾deū in obediētia ᵃcōfeſſionis veſtrę in euangelio Chriſti,&⁾ſimplicitate cōmunicationis veſtræ in illos,& in omnes,& in ipſorum obſecratione pro vobis,deſyderantium vos propter eminentem gratiam dei in vobis, Gratias ago deo ſuper inenarrabili dono eius.

CAP. X.

☞Cauendos pſeudapoſtolos monet, & ſimplicitatē euangelii cuſtodiendā. In carne ambulare. Poteſtas Pauli in ædificationē eccleſię.Gloriādū in deo.

Ipſe autē ego Paulus obſecro vos per ᵃmanſuetudinem⁾ & modeſtiā Chriſti qui in facie quidē humilis ſum inter vos,abſens autemᵃcōfido⁾ in vobis,Rogo autem vos,ne præſens audeā per eam confidentiā qua exiſtimor audere in quoſdā: qui arbitrātur nos tanquam ſecundum carnē ambulemus. In carne enim ambulantes, nō ſecundum carnem militamus. Nam arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt: ſed ᵃpotētia deo⁾ ad deſtructionē munitionum, ᵃcōſilia⁾ deſtruentes, & omnem multitudinem extollentē ſe aduerſusᵃſcientiā⁾ dei,& in captiuitatem redigentes omnem ᵃintellectum in obſequium Chriſti⁾,& in promptu habentes vlciſci omnem inobedientiā, cum impleta fuerit veſtra obedientia. Quę ſecundum faciē ſunt ᵃvidete⁾. Si quis confidit ſibi. Chriſti ſe eſſe: hoc cogitet iterum apud ſe,

ᵃliber… ac b… gnela… do,c… ſe me… rus eſ… Eccl.
Pſal. 1… C
ᵃper n… efficit… gratię… tur
ᵃfunct… huius… niſter…
ᶜ in l… quòd… multo… gātur… tiæ de… qui
ᵃglori… cant
ᵃcōfe… veſtri… euang… Chriſt… de
A
ᵃlenit…
ᵃvel,a… dax ſu…
B
ᵃ.i.val… per de…
ᵃcogit… tiones
ᵃcogni… tionem
ᵃcogita… tionē a… obediē… Chriſto
ᵃvidet…

quòd ſicut ipſe Chriſti eſt, ita & nos.
Nam etſi amplius aliquid gloriatus fue
ro de poteſtate noſtra quā dedit nobis
dominus in ædificationē & non in de-
C ſtructionem veſtram:non erubeſcā. Vt
autem non exiſtimer tanquam terrere
vos per epiſtolas (quoniā quidem epi-
ſtolæ, inquiunt, graues ſunt & fortes:
præſentia autem corporis infirma, &
Tum9 ſermo contemptibilis) hoc cogitet qui
ucere eiuſmodi eſt, quia quales ſumus verbo
nū vt per epiſtolas abſentes, tales & præſen-
ram9 tes in facto. Non enim =audemus inſe-
rere⟩ aut comparare nos quibuſdā, qui
intel- ſeipſos commendant: ſed ᵃipſi in nobis
nt ꝙ noſmetipſos metiētes, & cōparantes noſ
inter metipſos nobis⟩. Nos autem non in im
ſeip- menſum gloriabimur: ‖ſed ſecundum
metiū menſuram regulæ qua ᶜmenſus⟩ eſt no
, & cō bis deus menſuram pertigendi vſq; ad
rāt ſei- vos, non enim quaſi nō pertingentes ad
s ſibi- vos, =ſuperextēdimus nos⟩. Vſq; ad vos
is enim peruenimus in euangelio Chriſti:
he. 4. d non in immenſum gloriantes in alienis
artitus laboribus: ſpem autem habentes =creſ-
tendi- centis fidei veſtræ⟩, in vobis magnifica
s noſi- ri ſecundum regulam noſtram in abun
s ſu- dantia, etiam in illa quæ vltra vos ſunt
amodū euangelizare, non =in aliena regula, in⟩
el, creſ- iis quæ præparata ſunt ᵃgloriari⟩. ‖Qui
te fide autem gloriatur: in domino glorietur.
ſtra, Non enim qui ſeipſum commēdat, ille
t de probatus eſt, ſed quē deus commēdat.
lorie-
ur

Cor. 1. d

CAP. XI.

re. 9. g Ho virgo Chriſti: Heua. Paulus omnia
prædicauit prædicanda. Paulus non eſt
oneri iis quibus prædicat. Pſeudapoſto
li, Gloriatur Paulus contra pſeudapo-
los ſe Chriſti miniſtrum.

ne ī inſi VTinā ſuſtineretis modicum=quid
ētia mea inſipientiæ meæ⟩. ſed & ſuppor-
zeloty- tate me. Æmulor enim⟩ vos dei
us ſum æmulatione. = Deſpondi⟩ enim
ga vos vni viro*virginem caſtam ᵃexhibe
Adiunxi re⟩ Chriſto. Timeo autem ne ‖ſicut ſer-
vt pens Heuam ſeduxit aſtutia ſua: ita cor
exhibe- rumpantur ſenſus veſtri, & excidant à
etis ſimplicitate quæ ᵉeſt in Chriſto⟩. Nam
ene. 3. a. ſi is qui venit, alium Chriſtum prædi-
rat erga cat quem non prędicauimus, aut alium
hriſtū. ſpiritum accipitis quem nō accepiſtis,
àut aliud euangelium quod non rece-
piſtis: recte =pateremini⟩. Exiſtimo enim ᵃſuſtinuiſ
ᶜnihil me minus feciſſe à magnis⟩ apo- ſetis (ſub.
ſtolis. Nam etſi imperitus ſermone, ſed pſeudapo
non ſcientia: in omnibus autem*mani ſtolos.)
feſtus ſum ᵃvobis⟩. ¶Aut nunquid pec- ᶜme nihi
catum feci, meipſum humilians, vt vos lo inferio
exaltemini: quoniam gratis euangelium rem fuiſſe
dei euangelizaui vobis? alias eccleſias excellen-
expoliaui, accipiens ſtipendium ᵃad mi tibus
niſterium veſtrum⟩? Et cum eſſem apud *vbique
vos, & egerem: nulli oneroſus fui. nam ᵃerga vos.
quod mihi deerat, ſuppleuerunt fratres =quo vo-
qui venerunt à Macedonia: & in omni- bis inſer-
bus ſine onere me vobis ſeruari, & ſer- uirem
uabo. Eſt veritas Chriſti in me, quoniā B
hæc gloriatio non infringetur in me in
regionibus Achaiæ. Quare? quia non di
ligo vos? Deus ſcit. Quod autem facio:
& faciam, vt amputem occaſionem eo-
rum qui volunt occaſionem: & in quo
gloriatur, inueniantur ſicut & nos. Nā C
eiuſmodi pſeudapoſtoli, ſicut operarii
ſubdoli, transfigurantes ſe in apoſtolos
Chriſti. Et non mirum: ipſe enim ſata-
nas transfigurat ſe in angelum lucis. nō
eſt ergo magnum ſi miniſtri eius tranſ
figurentur velut miniſtri iuſtitiæ: quo-
rum finis erit ſecundum opera ipſorū.
¶Iterum dico, ne quis me putet inſipiē
tem eſſe: alioquin velut inſipientem ac D
cipite me, vt & ego modicum glorier.
Quod loquor, nō loquor, ſecundū deū,
ſed quaſi in inſipientia, in ᵃhac ſubſtan
tia gloriæ⟩. Quoniam multi gloriantur =hoc argu
ſecundum carnem: & ego gloriabor. Li- mēto glo
benter enim ſuffertis inſipiētes: cū ſitis riationis.
ipſi ſapiētes. Suſtinetis eñ ſiquis vos in
ſeruitutē redigit, ſiquis deuorat, ſiquis
accipit ſi quis extollitur, ſiquis in faciē
vos cædit. =ſecundū ignobilitatē dico⟩
quaſi nos infirmi fuerimus ▸in hac par =iuxta cō
te⟩. In quo quis audet (in inſipientia di tumeliā
co) audeo & ego. Hæbræi ſunt: & ego. loquor.
Iſraelitæ ſunt: & ego. Semen Abrahæ E
ſunt: & ego. miniſtri Chriſti ſunt, (ᵃvt
minus ſapiens dico⟩) plus ego: in labo- ᵃdeſipiēs
ribus plurimis, in carceribus abundan loquor
tius, in plagis ſupra modum, in morti
bus frequenter. A Iudæis, quinquies qua
dragenas, vna min9 accepi. ‖Ter virgis
cæſus ſum, ‖ſemel lapidatus ſum, ‖ter Act. 16. e
naufragium feci, nocte & die in pro- Act. 14. c
fundo maris fui, in itineribus ſæpe, pe- Act. 27. a

F riculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in ſolitudine, periculis in mari, periculis in falſis fratribus, in labore & =ærumna), in vigiliis multis, in fame & ſiti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate. præter illa quę extrinſecus ſunt: =inſtantia mea quotidiana, ſollicitudo) omnium eccleſiarum, Quis infirmatur: & ego non infirmor? quis =ſcandalizatur), & ego non vror? ¶Si gloriari oportet: G quæ infirmitatis meæ ſunt, gloriabor, Deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui eſt =benedictus) in ſecula, ſcit quod non mentior. ‖Damaſci præpoſitus gentis Aretę regis, =cuſtodiebat ciuitatem) Damaſcenorum vt me comprehenderet: & per feneſtram in ſporta dimiſſus ſum per murũ, & ſic effugi manus eius.

=moleſtia, | =incũbẽs mihi quotidiana cura | =offendit | =vel, laudandus | Act.9.d | =excubias poſuerat in vrbe

CAP. XII.

☞Reuelationes Paulo factæ, Stimulus Paulo datus, Gloriatur Paulus in afflictionibus. Signa apoſtolorum, miracula. Paulus non accipit temporalia ab iis quibus prædicat. Aſtutia Pauli.

SI =gloriari oportet (nõ expedit quidem)) veniam autem ad viſiones & reuelationes domini. ‖Scio hominem in Chriſto ante annos quatuordecim (ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio: deus ſcit) raptum huiuſmodi vſque ad tertium cælum. Et ſcio huiuſmodi hominem (ſiue in corpore, ſiue extra corpus, neſcio: deus ſcit) quoniam raptus eſt in paradiſum: & audiuit arcana verba, quæ non licet homi- B ni loqui. Pro huiuſmodi gloriabor: pro me autem nihil, niſi in infirmitatibus meis. Nam & ſi voluero gloriari, non ero inſipiens: veritatem enim dicam. Parco autem, ne quis =me exiſtimet) ſupra id quod videt in me, aut aliquid audit ex me. Et ne =magnitudo) reuelationum extollet me, datus eſt mihi ſtimulus =carnis meæ angelus ſatanæ), vt me =colaphizet) *. Propter quod ter dominum rogaui, vt diſcederet à me: & dixit mihi, Sufficit tibi Gratia mea, nam virtus* in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis: inhabitet in me virtus Chriſti. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in cõtumeliis, in neceſ-

=Gloriari ſane non expedit mihi | Act.9.a. | =de me cogitet | =excellentia | =carni, angelus ſatã | =colaphis cæderet. | *ne extollar | *mea

ſitatibus, in perſecutionibus, in anguſtiis pro Chriſto. D Cum enim infirmor: tunc potens ſum. ¶Factus ſum inſipiẽs: vos me coegiſtis, Ego enim à vobis debui commendari. =nihil enim minus feci ab iis qui ſunt ſupra modum apoſtoli): tametſi nihil ſum. Signa tamen =apoſtolatus mei) facta ſunt ſuper vos in omni patientia, in ſignis & prodigiis & =virtutibus). ¶Quid eſt enim =quod minus habuiſtis præ) cæteris eccleſiis: niſi quòd ego ipſe non grauaui vos? Donate mihi hanc iniuriã. Ecce tertio hoc paratus ſum venire ad vos: & non ero =grauis) vobis. Non enim quæro quæ veſtra ſunt: ſed vos. Nec enim debent filii parentibus theſaurizare: ſed parentes filiis. Ego autem libentiſſime impẽdam & =ſuperimpendar) ipſe pro animabus veſtris: licet plus vos diligẽs minus E diligar. Sed eſto, ego vos non grauaui: ſed cum eſſem aſtutus, dolo vos cepi. Nunquid per aliquem eorum quos miſi ad vos, =circumueni) vos? Rogaui Titum: & miſi cum illo fratrem. Nunquid Titus =vos circũuenit)? nónne eodem ſpiritu ambulauimus? nónne iiſdẽ veſtigiis? =Olim) putatis quòd excuſemus nos apud vos? Coram deo, in Chriſto loquimur: omnia autem chariſſimi F propter ædificationem veſtram. Timeo enim ne forte cum venero, non quales volo, inueniam vos: & ego inueniar à vobis, qualem non vultis. ne forte contentiones, ęmulationes, =animoſitates), diſſenſiones, detractiões, ſuſurrationes, inflationes, ſeditiones, ſint inter vos. ne G iterum cum venero, humiliet me deus apud vos: & lugeam multos ex iis qui ante peccauerunt, & non egerunt pœnitentiam ſupra immunditia & fornicatione & immundicitia quam geſſerunt.

=nulla | in re i | rior fu | ſummi | apoſto | =Apoſt | =potẽti | *in qu | inferio | fuiſtis | =onero | * expẽd | =vel, fr daui | =vt, à v bis ext ſit? | =Rurſu | =irę, cõc tationes

CAP. XIII.

☞Minatur Paulus Corinthiis, ni reſipuerint. Fides.

E Cce tertio hoc venio ad vos. ‖In ore duorũ vel trium teſtium =ſtabit) omne verbũ. Prędixi enim) & prædico vt præſens =vobis, &) nunc abſens iis qui ante peccauerunt & cæteris omnibus, quoniã ſi venero iterũ, non parcam. An experimẽtum quæritis =eius qui in me loquitur Chriſtus: qui in vobis non infirmatur, ſed potens eſt in

Deu.19. | matt.18 | iohan.8 | heh.10. | =vel, conſtituetur | =cũ eſſe iterũ, ita ſcribo

vobis?Nã & ſi crucifixus eſt ex infir
mitate:ſed viuit ex virtute dei. Nã &
nos infirmi ſumus in illo:ſed viuemus
Cor.11.f cũ eo ex virtute dei in vobis.‖Voſmet-
ipſos tẽtate ſi eſtis in fide.ipſi vos pro-
bate. An non cognoſcitis voſmetipſos
C quia Chriſtus Ieſus in vobis eſt?niſi for
te reprobi eſtis.Spero autẽ ꝙ cognoſce
tis quia nos nõ ſumus reprobi.Oram9
autẽ deũ vt nihil mali faciatis: non vt
nos probati appareamus, ſed vt vos qđ
bonũ eſt faciatis,nos autẽ vt reprobi ſi
mus.Nõ enim poſſumus aliquid aduer
ſus veritatẽ:ſed pro veritate. Gaude-
mus enim ᵃquoniã nos infirmi ſumus:
vos autẽ potẽtes eſtis⁾.Hoc & oramus,
veſtrã ᵃcõſummationẽ⁾.Ideo hæc abſẽs
ſcribo:vt nõ præſẽs durius agã ſecũdũ
poteſtatẽ quã dominus⁾dedit mihi in
ædificationẽ, & nõ in deſtructionem.
¶ᵃDe cætero⁾fratres,ᵃgaudete⁾: perfe-
cti eſtote: ᵃ exhortamini⁾:ᵃidipſum ſa-
D pite⁾:pacem habete: & deus pacis &
dilectionis erit vobiſcum.Salutate in-
uicem in oſculo ſancto. Salutant vos
omnes ſancti.Gratia domini noſtri Ie-
ſu Chriſti, & charitas dei, & commu-
nicatio ſancti ſpiritus ſit cum omni-
bus vobis. A M E N.

[Left margin: ...cũ nos infirmi erimus vos autẽ validi eritis. ...vꝰ, perfectionẽ & integritatem ... Quod ſu... pereſt ... vꝰ, vale... et ... cõſolationẽ ha... ete ... vnanimes ſitis:]

*

*Ad Corinthios ſecũda. Miſſa á Philippis Macedoniæ p Titũ & Lucam

Epiſtola Pauli ad Galatas.

CAP. I.

¶ Paulus miſſus á deo ad prædicandum.Peccata per Chriſtũ dimiſſa.Galatæ abducti á fide per pſeudapoſtolos Euangelium. Angelus. Paulus. Placere hominibus.Paulus doctus á deo. Paulus qualis ante conuerſionem. Paulus doctus á deo, euangelium vbi prædicauit.Arabia. Petrus. Iacobus. Syria. Cilicia.

A PAVLVS apoſtolus
nõ ab hominibus,ne
que per hominẽ,ſed
per Ieſum Chriſtum,
& deũ patrẽ qui ſu-
ſcitauit eũ á mortuis
& qui mecum ſunt
omnes fratres: eccleſiis Galatiæ, gra-
tia vobis & pax á deo patre noſtro &
domino Ieſu Chriſto,qui dedit ſemet-
ipſum pro peccatis noſtris, vt eriperet
nos de præſenti ſeculo nequam,ſecun-
dũ volũtatẽ dei & patris noſtri:cui eſt B
gloria in ſecula ſeculorum. A M E N.
¶Miror ꝙ ᵃſic tam cito trãſferimini ab ᵃvꝰ, á
eo qui vos vocauit in gratiam Chriſti⁾, Chriſto,
in aliud euãgeliũ:quod nõ eſt aliud, ni qui voca
ſi ſunt aliqui qui vos cõturbant,& vo- uit vos ꝑ
lunt conuertere euãgelium Chriſti.Sed gratiam,
licet nos,aut angelus de cælo euangeli adeo ci-
zet vobis præterquã quod euangeliza to trãſfe-
nimus vobis,anathema ſit.Sicut prædi ramini.
ximus,& nunc iterum dico,Siquis vo-
bis euangelizauerit præter id quod ac
cepiſtis, anathema ſit.Modo enim ho-
minibus ſuadeo,an deo? An quæro ho
minibus placere? Si adhuc hominibus
placerem:Chriſti ſeruus non eſſem.No
tum enim vobis facio fratres euange-
lium quod euangelizatum eſt á me, C
quia nõ eſt ſecundum hominem, ‖ne- 1.Cor.15 a
que enim ego ab homine accepi illud,
neque didici:ſed per reuelationem Ie-
ſu Chriſti. ¶Audiſtis enim conuerſa-
tionem meam aliquando in Iudaiſmo,
quoniam ſupra modum perſequebar
eccleſiam dei,&ᵃexpugnabam⁾illam,& ᵃ depopu
proficiebam in Iudaiſmo ſupra mul- labar
tos coætaneos meos in genere meo,
ᵃabundantius æmulator exiſtẽs pater- ᵃcũ vehe
narum mearum traditionum⁾.Cum au mẽter eſ
tem placuit ᵃei⁾ qui me ſegregauit ex ſem ſtu-
vtero matris meæ,& vocauit per gra- dioſus á
tiam ſuam,vt reuelaret filium ſuum in maiori-
me,vt euangelizarem illum in genti- bus meis
bus: continuo non ᵃacquieui carni & traditorũ
ſanguini⁾. Neque ᵃveni⁾Ieroſolymã ad inſtituto
anteceſſores meos apoſtolos: ſed abii rum
in Arabiam,& iterum reuerſus ſum Da ᵃdeo
maſcum.Deinde poſt annos tres veni ᵃcõtuli
Ieroſolymam videre Petrum: & manſi cũ carne
apud eum diebus quindecim. Alium & ſangui
autem apoſtolorum vidi neminem:ni- ne.
ſi Iacobum fratrem domini. Quæ autẽ ᵃredii
ſcribo vobis:ecce coram deo,quia non & infra.
mentior.Deinde veni in partes Syriæ D
& Ciliciæ.Erã autẽ ignotus facie eccle
ſiis Iudææ, quæ erant in Chriſto, tan
tum autem ᵃauditum habebant⁾,Quo- ᵃhic ru-
niam qui perſequebatur nos aliquan- mor a-
do,nunc euangelizat fidem, quam a- pud illos
liquando expugnabat, & in me clari- erat.

ficabant deum.

CAP. II.

Paulus confert ſuam doctrinam cũ apoſtolis. Titus gentilis quare non circunciſus. Libertas. Seruitus. Paulus gẽtium doctor. Petrus Iudæorum apoſtolus. Petrus à Paulo corripitur. Barnabas. Iuſtificatio. Opera. Fides. Lex. Crucifigi cum Chriſto. Viuere in fide. Gratia dei.

A Deinde poſt annos quatuordecim, iterum aſcendi Ieroſolymã cum Barnaba, aſſumpto & Tito. Aſcendi autem ſecundum reuelationem: & contuli cum illis euangelium quod prædico in gentibus, ᵃſeorſum autem iis qui videbantur aliquid eſſeᵃ: ne forte in vanum currerem aut cucurriſſem. Sed neque Titus qui mecum erat, cum eſſet gentilis, compulſus eſt circuncidi: ᵃſed propter ſubintroductosᵃ falſos fratres qui ſubintroierunt explorare libertatem noſtram

B quam habemus in Chriſto Ieſu, vt nos in ſeruitutem redigerent. Quibus neque ad horam ceſſimus ᵉſubiectioniᵉ, vt veritas euangelii permaneat apud vos. Ab iis autem qui videbantur eſſe aliquid (quales aliquando fuerint, nihil mea intereſt. ‖Deus enim perſonam hominis non accipit) Mihi enim qui videbantur eſſe aliquid, nihil contulerunt. Sed contra cum vidiſſent ꝙ creditum eſt mihi euangelium præputii, ſicut & Petro circunciſionis (qui enim ᵃoperatus eſtᵃ Petro in apoſtolatum circunciſionis: operatus eſt & mihi inter gentes) & cum cognouiſſent gratiam quæ data eſt mihi, Iacobus & Cephas & Iohannes qui videbantur columnæ eſſe, dextras dederunt mihi & Barnabæ, ſocietatis: vt nos in ᵃgentesᵃ, ipſi autem in circunciſionem: tantum vt pauperum memores eſſemus. quod etiam

C ſolicitus fui hoc ipſum facere.

¶Cum autem veniſſet Cephas Antiochiam: ᵃin faciemᵃ ei reſtiti, quia ᵃreprehenſibilisᵃ erat. Prius enim quàm venirent quidam à Iacobo: cum gẽtibus edebat. Cum autem veniſſent: ſubtrahebat & ſegregabat ſe*, timens eos qui ex circunciſione erant. Et ſimulationi eius conſenſerunt cæteri Iudæi: ita vt & Barnabas duceretur ab eis in illam ſimulationem. Sed cum vidiſſem ꝙ non ᵃrecteᵃ ambularent ad veritatem euangelii, dixi Cephæ coram omnibus, Si tu cum Iudæus ſis, gentiliter viuis, & non Iudaice: ᵃquomodoᵃ gentes cogis Iudaizare? Nos natura Iudæi:

D & non ex gentibus peccatores. Scientes autem ꝙ non iuſtificatur homo ex operibus legis niſi per fidẽ Ieſu Chriſti: & nos in Chriſto Ieſu credimus, vt iuſtificemur ex fide Chriſti, & non ex operibus legis: ‖propterea quod ex operibus legis non iuſtificabitur omnis caro. Quòd ſi quærentes iuſtificari in Chriſto, inuenti ſumus & ipſi peccatores: nunquid Chriſtus peccati miniſter eſt? Abſit. Si enim quę deſtruxi, iterum hæc ædifico: præuaricatorem me conſtituo. Ego enim per legem, legi mortuus ſum, vt ᵃdeoᵃ viuam: Chriſto confixus ſum cruci. Viuo autem, iam non ego: viuit vero in me Chriſtus. Quod autem nunc viuo in carne: in fide viuo filii dei, qui dilexit me & tradidit ſemetipſum pro me. Non abiicio gratiam dei. Si enim per legem iuſtitia ergo ᵃgratisᵃ Chriſtus mortuus eſt.

Marginal notes: ᵃſed priuatim cũ iis q erãt in pretio · ᵃpropter obiter ingreſſos · ᵉper ſubiectionẽ: · Deu. 10 d · 2. pa. 19. c · iob. 34. b · ſapiẽ. 6. b · eccl. 35. b · rom. 2. b. · ᵃefficax fuit (vl. vim ſuã oſtẽdit in) · ᵃſub apoſtolatu fũgeremur, · ᵃpalam · ᵃreprehẽſus · *ab illis, · ᵃrecto pede · ᵃcur · Rom. · ᵃChriſ · ᵃfruſtr

CAP. III.

Spiritus ſanctus. Opera legis. Filii Abrahæ. Ex fide iuſtitia. Maledicti. Chriſtus liberat de maledicto. Fides. Semen Abrahæ Chriſtus. Pactum dei. Lex. Fides. Lex, pędagogus. Filii dei. Chriſtum induere. Semen Abrahæ.

O ᵃInſenſatiᵃ Galatæ, quis vos faſcinauit non obedire veritati, ante quorũ oculos Ieſus Chriſtus ᵃproſcriptus eſtᵃ, & in ᵃvobisᵃ crucifixus? Hoc ſolũ à vobis volo diſcere, Ex operibus legis ſpiritum accepiſtis, an ex ᵃauditu fideiᵃ: Sic ſtulti eſtis vt cũ ſpiritu cœperitis, nũc carne conſũmamini? Tãta paſſi eſtis ᵃſine cauſaᵃ? ſi tamẽ ſine cauſa. Qui ergo tribuit vobis ſpiritũ, & operatur virtutes ĩ vobis: ex operibus legis, an ex auditu fidei? Sicut ſcriptũ eſt, ‖Abrahã credidit deo, & reputatũ eſt illi ad iuſtitiã. Cognoſcite ergo quia qui ex fide ſunt, ii ſunt filii Abrahæ. ¶ᵃProuidẽsᵃ autẽ ſcriptura quia ex fide iuſtificat gẽtes deus: ᵃprænũtiauitᵃ Abrahę, Quia benedicẽtur in te omnes gẽtes. Igitur qui ex fide ſunt: bene

Marginal notes: ᵃStulti · ᵃpræſc ptus f · ᵃiter v · ᵃvl. pr dicatiõ & infra · ᵃfruſtra · Gen. 15 · rom. 4 · iaco. 2. · ᵃpuide · ᵃprius lætã n tiauit · Gen. 12

dicētur cũ fideli Abrahã . ¶Quicũque
eſi. enim ex operibus legis ſunt :ᵃſub male
.d. dicto ſũtʾ.Scriptũ eſt enim,‖Maledictus
ecra- omnis qui nõ permãſerit in omnibus
ni ſunt quæ ſcripta ſunt in libro legis,vt faciat
noxii. ea.Quod autē in lege nemo iuſtificatur
u.27 d apud deũ,manifeſtũ eſt:‖quia iuſt9 ex
ac.2.a fideᵃviuitʾ.Lex autē nõ eſt ex fide: ſed
m.1.b . ‖Qui fecerit ea,homo viuet in illis.
uet. ¶Chriſtus nos redemit de maledicto le
ui.18.a gis, factus pro nobis maledictũ (quia
u.21.d ſcriptũ eſt,‖Maledictus omnis qui pen
C det in ligno)vt in gētibus benedictio
Abrahæ fieret in Chriſto Ieſu:vt polli-
citationē ſpiritus accipiamus per fidē.
, hu- ¶Fratres(ᵃſecũdũ hominē dicoʾ)‖tamē
ano mo hominis cõfirmatũ teſtamentũ nemo
loquor ᵃſpernitʾ,aut ſuperordinat,Abrahæ di-
b.9.d. ctæ ſunt promiſſiones : & ſemini eius.
icit, Nõ dicit,Et ſeminibus, quaſi in multis
nte cõ ſed quaſi in vno,Et ſemini tuo,qui eſt
obatũ Chriſtus.Hoc autē dico,teſtamētũᵃcon
erga firmatum á deo*:quæ poſt quadringē
hriſtũ tos & triginta annos facta eſt lex , non
t abro- irritum facitᵃad euacuandamʾpromiſ-
et ſionem. Nam ſi ex lege hæreditas, iam
non ex promiſſione.Abrahæ autem per
repromiſſionem donauit deus. ¶Quid
igitur lex?Propter tranſgreſſionem po
D ſita eſt,donec veniret ſemen cui pro-
miſerat:ordinata per angelos in manu
mediatoris. Mediator autē vnius non
eſt:deus autem vnus eſt.Lex ergo ad-
uerſus promiſſa dei?Abſit.Si enim data
eſſet lex quæ poſſet viuificare:vere ex
om.3. b lege eſſet iuſtitia.Sed‖concluſit ſcriptu
ra omnia ſub peccato:vt promiſſio ex
fide Ieſu Chriſti daretur credentibus.
Prius autem quàm veniret fides:ſub le
ge cuſtodiebamur concluſi,in eam fi-
dem quæ reuelanda erat. Itaque lex,
ad Chri pædagogus noſter fuitᵃin Chriſtoʾ : vt
tum ex fide iuſtificemur.At vbi venit fides:
iam non ſumus ſub pædagogo.Omnes
vel,eoꝙ enim filii dei eſtis ᵃper fidem quæ eſtʾ
redidi- in Chriſto Ieſu.‖Quicunque ► enim in
liſtis Chriſto baptizati eſtis,Chriſtum indui
om.6.d ſtis.Nõ eſt Iudæus neque Græcus, non
eſt ſeruus neque liber, non eſt maſcu-
lus neque fœmina . Omnes enim vos
vnum eſtis in Chriſto Ieſu. Si autē vos
Chriſti:ergo ſemen Abrahæ eſtis,ſecũ-
dum promiſſionem hæredes.

CAP. IIII.

Hæres paruulus. Elementa mundi.
Adoptati in filios dei per Chriſtum.
Spiritus ſanctus.Galatæ per Chriſtum
reuocati ab idololatria.Cognoſci á deo
Elementa mundi . Affectus Galatarum
erga Paulum.Filioli Pauli,Galatæ.Abra
hæ duo filii.Agar.Sina.Ieruſalem.Iſaac
Carnalis ſpiritualem perſequitur.

DIco autem,quanto tēpore hæres A
paruulus eſt , nihil differt á ſer-
uo,cum ſit dominus omniũ, ſed
ſub tutoribus & actoribus eſt vſ
que ad præfinitum tempus á patre:ita
& nos,cum eſſemus paruuli,ſub elemē
tis mundi eramus ſeruientes.At vbiᵃve ᵃvel,īple-
nit plenitudo temporisʾ,miſit deus fi- tũ fuit
lium ſuum factum ex muliere , factum tempus,
ſub lege : vt eos qui ſub lege erant re-
dimeret, vtᵃadoptionem filiorum reci ᵃadoptio
peremus.Quoniam autē eſtis filii dei: ne ius
miſit deus ſpiritum filii ſui in corda
veſtra clamantem abba, pater. Ita-
que iam nõ eſt ſeruus: ſed filius.Quod
ſi filius : & hæres ᵃper deumʾ, ¶Sed ᵃdei per
tunc quidem ignorantes deum, iis qui Chriſtũ
natura non ſunt dii, ſeruiebatis.Nunc B
autem cum cognoueritis deum, ᵃimoʾ ᵃmagis
cogniti ſitis á deo: quomodo conuer- autem
timini iterum ad infirma & egena ele
menta , quibus ᵃdenuoʾ ſeruire vultis? ᵃrurſũ ab
Dies obſeruatis & menſes , & tempo- initio
ra, & annos. Timeo ᵃvos , ne forte ᵃde vobis
ſine cauſaʾ laborauerim in vobis. Eſto- ne fruſtra
te ſicut ego , quia & ego ſicut vos fra-
tres obſecro vos . Nihil me læſiſtis.
Scitis autem quòd per infirmitatem
carnis euangelizaui vobis ᵃiampridēʾ: ᵃprius:
&ᵃtentationem veſtramʾ in carne mea ᵃexperi-
non ſpreuiſtis neq; reſpuiſtis.ſed ſicut mentum
angelũ dei excepiſtis me,ſicut Chriſtũ mei
Ieſum. ᵃVbiʾeſt ergo beatitudo veſtra? ᵃQuæ
Teſtimoniũ enim perhibeo vobis quia
ſi fieri potuiſſet,oculos veſtros eruiſſe C
tis, & dediſſetis mihi, Ergo inimicus
vobis factus ſum verum dicens vobis?
ᵃAEmulāturʾvos non bene:ᵃſedʾexclu ᵃambiũt
dere vos volũt,vt illos æmulemini. Bo ᵃimo
nũ autem æmulamini in bono ſemper
& non tantum cum præſens ſum a-
pud vos. ¶Filioli mei , quos iterum
parturio , donec formetur Chriſtus in

vobis. Vellem autem eſſe apud vos mo
do, & mutare vocem meam: quoniam
ᵃperplexus ſum ᵃconfundor ⁾ in vobis. Dicite mihi qui
ſub lege vultis eſſe, legem non ᵃlegiſtis?
ᵃauditis? Scriptum eſt enim quoniam Abraham
duos filios habuit: vnum de ancilla, &
Gen. 16. d vnum de libera. ||Sed qui de ancilla: ſe-
Gen. 21. a cundum carnem natus eſt. ||qui autem
de libera per repromiſſionē: quæ ſunt
per allegoriam dicta. Hæc enim ſunt
ᵃá duo teſtamenta. Vnum quidem ᵃin ⁾ mō
ᵃqui te Sina, in ſeruitutem generans: ᵃquæ ⁾
ᵃconfinis eſt Agar (Sina enim, mōs eſt in Arabia:
D qui ᵃconiunctus ⁾ eſt eis, quæ nunc eſt Ie
ruſalem) & ſeruit cum filiis ſuis. Illa au
tem quæ ſurſum eſt Ieruſalē, libera eſt:
quæ eſt mater noſtra. Scriptum eſt e-
Iſa. 54. a. nim, ||Lætare ſterilis, quæ non paris,
erumpe & clama, quæ non parturis
quia multi filii deſertæ, magis quàm
Rom. 9. b eius quæ habet virum. ||Nos autem fra
tres ſecundum Iſaac promiſſionis filii
ſumus. Sed quemadmodum tunc is qui
ſecundum carnem natus fuerat, perſe-
quebatur eum qui ſecūdum ſpiritum:
ita & nunc. Sed quid dicit ſcriptura?
Gen. 21. a ||Eiice ancillam & filium eius, nō enim
hæres erit filius ancillæ cum filio libe-
ᵃIn libertate qua Chriſtus vos liberauit, ſtate. iūgitur ſequenti capiti. ræ. Itaque fratres, non ſumus ancillæ fi
lii, ſed liberæ: ᵃqua libertate Chriſtus
nos liberauit ⁾.

CAP. V.

Circuncisio. Ex fide iuſtitia non ex lege. Libertos. Dilectio. Spiritu ambulandum. Caro. Spiritus. Opera carnis. Fructus ſpiritus. Gloria inanis.

A
Act. 15. a. STate: & nolite iterum iugo ſerui-
tutis contineri. ||Ecce ego Paulus
dico vobis quoniam ſi circuncida
mini, Chriſtus vobis nihil prode-
rit. Teſtificor autem rurſus omni ho-
mini circuncidenti ſe, quoniam debi-
ᵃi. Nihil vobis p̄deſt Chriſtus, tor eſt vniuerſæ legis faciendæ. ᵃEua-
cuati eſtis á Chriſto ⁾, qui in lege iuſti-
ficamini: á gratia excidiſtis. Nos enim
ſpiritu ex fide ſpem iuſtitiæ expecta-
mus. Nam in Chriſto Ieſu neque circū-
ciſio aliquid valet, neque præputium:
ſed fides quę per charitatem operatur.
B ¶Currebatis bene: quis vos impediuit
veritati non obedire? nemini cōſen-
ſeritis ⁾. Perſuaſio hæc, non eſt ex eo
1. Cor. 5 b qui vocat vos. ||Modicum fermentum,
totam ᵃmaſſam corrumpit ⁾. Ego confi-
do in vobis in domino, quod nihil aliud
ſapietis. qui autem conturbat vos: por
tabit iudicium, quicunque eſt ille. Ego
autem fratres, ſi circunciſionem adhuc
prædico: quid adhuc perſecutionem
patior? Ergo ᵃeuacuatum eſt ſcādalum ⁾ ᵃabo[lit]
crucis. Vtinam & abſcindātur qui vos eſt o[ffen]
ᵃconturbant ⁾. ¶Vos enim in libertatē dicu[lum]
vocati eſtis fratres: tantum ne liberta- ᵃlabe[fa]
tem in occaſionem detis carnis, ſed per ctan[t]
charitatem ſpiritus ⁾ ſeruite inuicē. C
Omnis enim lex in vno ſermone im-
pletur, ||Diliges proximum tuum ſicut Leu.
teipſum. Quod ſi inuicem mordetis & Mat.
comeditis: videte ne ab inuicem con- mar.
ſumamini. Dico autem in Chriſto ⁾: rom.
||ſpiritu ambulate, & deſyderia carnis iac. 2
non perficietis. Caro enim concupiſcit rom.
aduerſus ſpiritum: ſpiritus autem ad- 1. pet
uerſus carnem. hæc enim ſibi inuicem
aduerſantur: vt non quæcunque vultis
illa faciatis. Quod ſi ſpiritu ducimini:
non eſtis ſub lege. ¶Manifeſta ſunt au-
tem opera carnis, quæ ſunt, * fornica- *adu[lte]
tio, immunditia, impudicitia, luxuria, rium
idolorum ſeruitus, veneficia, inimici-
tiæ, contentiones, æmulationes, iræ, ri
xæ, diſſenſiones, ſectæ, inuidiæ, homi-
cidia, ebrietates, comeſſationes, & his D
ſimilia. quæ prædico vobis ſicut præ-
dixi, quoniam qui talia agunt, regnum
dei non conſequentur. Fructus autem
ſpiritus eſt: charitas, gaudium, pax, pa-
tientia, longanimitas, bonitas, benigni
tas, manſuetudo, fides, modeſtia, con-
tinentia, caſtitas. Aduerſus huiuſmodi
non eſt lex. Qui autē ſunt Chriſti, car-
nem ſuam crucifixerunt cum ᵃvitiis ⁾ & ᵃaffec[ti]
concupiſcentiis. Si ſpiritu viuimus: ſpi bus.
ritu & ambulemus. Non efficiamur in-
anis gloriæ cupidi inuicem prouocan
tes, inuicem inuidentes.

CAP. VI.

Peccantes quomodo corripiendi. Onera fratrum portanda. Prædicatores euangelii alendi. Operari bonum. Domeſtici fidei. Circunciſio. Gloriatur Paulus in afflictionibus propter Chriſtum. Regula Chriſtianorum.

FRatres & ſi præoccupatus fuerit A
homo in aliquo delicto, vos qui
ſpirituales eſtis, huiuſmodi ᵃinſtrui ᵃinſta[u]
te ⁾ in ſpiritu lenitatis, conſyderās rate.

teipſum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate: & ſic adimplebitis legem Chriſti. Nam ſiquis exiſtimat ſe aliquid eſſe cum nihil ſit: ipſe ſe ſeducit. Opus autem ſuum probet vnuſquiſque, & ſic in ſemetipſo tantum gloriam
B habebit, & non in altero. Vnuſquiſque enim onus ſuum portabit. ¶||Communicet autem is qui catechizatur verbo, ei qui ſe catechizat, in omnibus bonis. Nolite errare: deus non irridetur. Quę enim ſeminauerit homo: hæc & metet. Quoniam qui ſeminat in carne ſua: de carne & metet corruptionem, qui autem ſeminat in ſpiritu: de ſpiritu metat vitam æternam.||Bonum autem facientes, non deficiamus, tempore enim ſuo metemus nō deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum
C ad omnes, maxime autem ad domeſticos fidei. ¶Videte qualibus literis ſcripſi vobis mea manu. Quicunque enim volunt * placere in carne, hi cogunt vos circuncidi: tantum vt crucis Chriſti perſecutionem non patiantur. Neq; enim qui circunciduntur, legem cuſtodiunt: ſed volunt vos circuncidi: vt in carne veſtra gloriētur. Mihi autem abſit gloriari, niſi in cruce domini noſtri Ieſu Chriſti: per quem mihi mundus cru
D cifixus eſt, & ego mundo. In Chriſto enim Ieſu, neque circunciſio aliquid valet, neq; præputium: ſed noua creatura Et quicunque hanc regulam ſecuti fuerint, pax ſuper illos, & miſericordia, & ſuper Iſrael dei. De cætero nemo mihi moleſtus ſit. Ego enim ſtigmata domini Ieſu in corpore meo porto. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro fratres. AMEN.

*

Epiſtola Pauli ad Epheſios.

CAP. I.

Gratiarum actio. Benedectio. Electio Sancti filii. Laus. Redemptio. Voluntas dei. Prædeſtinatio. Laus gloriæ dei. Verbum veritatis, euangelium. Spiritus ſanctus, Fides, dilectio, Gratiarum actio. Fdes à deo. Chriſtus ſuſcitatus à patre eſt in dextera patris. Caput eccleſiæ, Corpus Chriſti.

PAVLVS apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem dei omnibus ſanctis qui ſunt Epheſi, & fidelibus in Chriſto Ieſu, gratia vobis & pax à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. ¶||Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui benedixit nos in omni benedictione ſpirituali in cæleſtibus in Chriſto: ſicut elegit nos in ipſo ante mundi conſtitutionem, vt eſſemus ſancti & immaculati in conſpectu eius in charitate. Qui prędeſtinauit nos in adoptionem filiorum per Ieſum Chriſtum in ipſum: ſecundum propoſitum voluntatis ſuæ, in laudem glorię gratiæ ſuæ, in qua a gratificauit nos in dilectio filio ſuo. In quo habemus redemptionem per ſanguinem eius: remiſſionem peccatorum ſecundum diuitias gratiæ eius, quæ ſuperabundauit in nobis in omni ſapientia & prudentia, vt notum faceret nobis c ſacramētum voluntatis ſuę, ſecundum beneplacitum eius, quod propoſuit in e eo, in diſpenſatione plenitudinis temporum inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cælis & quę in terra ſunt in ipſo. In quo etiam & nos g ſorte vocati ſumus: prædeſtinati ſecundum propoſitū eius, qui operatur omnia ſecundum conſilium voluntatis ſuæ, vt ſimus in laudem gloriæ eius nos, qui ante ſperauimus in Chriſto, in quo & vos, cum audiſſetis verbum veritatis, euangelium ſalutis veſtræ: in quo & credentes ſignati eſtis ſpiritu promiſſionis ſancto, ||qui eſt pignus hæreditatis noſtræ in redemptionem acquiſitionis in laudem glorię ipſius. ¶Propterea & ego audiens fidem veſtram quę eſt in Chriſto Ieſu, & dilectionem in omnes ſanctos: non ceſſo gratias agens pro vobis, memoriam veſtri faciens in orationibus meis, vt deus (domini noſtri Ieſu Chriſti pater) gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ & reuelationis, in agnitionē eius, illuminatos oculos cordis veſtri,

2. Cor. 1. a
1. pet. 1. a
A
vel, ipſi
irreprehēſibiles
vt adoptaret in filios ſeſe:
A
beneplacitum
a charos reddidit
de qua vbertim ipertiuit
c arcanū ſuum,
e ſeipſo, vt quod ad diſpenſationem
vt ſūmatim inſtauraret
g in ſortē aſtiti:
vel, decretum ſuæ
1. Cor. 1. d
5. b
vel, arrabo
D
per agnitionē ſui,

ad quã il le vocauit, — vt ſciatis quę ſit ſpes vocationis eius), & quæ diuitiæ gloriæ hæreditatis eius in ſanctis, & quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis eius in nos qui credimus ſecundum operationem potentiæ virtutis eius, quã operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cæleſtibus ſupra omnem principatum & poteſtatẽ & virtutem & dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolum in
Pſal. 8. e — hoc ſeculo, ſed etiam in futuro. ‖Et omnia ſubiecit ſub pedibus eius: & ipſum dedit caput ſupra omnem eccleſiam), quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo) eius, qui omnia in omnibus) adimpletur).

ſuper omnia, ipſi eccleſiæ, — complementum — vP, iplet

CAP. II.

☞ Peccata gentium. Miſericordia dei à peccatis liberatæ gentes. Gratia dei, ſalus. Fides. Donum dei. Opera. Gentes quales. Præputium. Circunciſio. Sanguis Chriſti. Pax, Chriſtus. Nouus homo. Per Chriſtũ acceſſus. Domeſtici dei gentes. Fundamentum apoſtolorum Chriſtus. Templum dei.

Coloſ. 2. d — ET vos cum eſſetis mortui delictis & peccatis veſtris, in quibus aliquando ambulaſtis ſecundum ſeculum mundi huius, ſecundũ principem poteſtatis aeris huius) ſpiritus, qui nunc operatur in filios diffidẽtiæ), in quibus & nos omnes aliquando conuerſati ſumus in deſyderiis carnis noſtræ, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filii iræ ſicut & cæteri: Deus autem qui diues eſt in miſericordia, propter nimiam) charitatem ſuã qua dilexit nos, & cũ eſſemus mortui peccatis, cõuiuificauit nos
B — Chriſto, cuius gratia eſtis ſaluati, & cõreſuſcitauit & conſedere fecit in cæleſtibus) in Chriſto Ieſu, vt oſtenderet in ſeculis superueniẽtibus abundantes diuitias gratiæ ſuæ in bonitate ſuper nos in Chriſto Ieſu. Gratia enim eſtis ſaluati per fidem: & hoc non ex vobis. Dei enim donũ eſt: non ex operibus, vt nequis glorietur. ipſius enim ſumus factura: creati in Chriſto Ieſu in operibus bonis), quæ præparauit deus vt in illis ambulemus. ¶Propter quod memores eſtote ꝙ aliquando vos eratis gẽtes in carne, qui dicebamini pręputium ab ea quæ dicitur circunciſio in carne manu
C — facta: ꝙ eratis illo in tẽpore ſine Chriſto, alienati à conuerſatione) Iſrael, & hoſpites teſtamẽtorum), promiſſionis ſpẽ nõ habẽtes, & ſine deo in hoc mundo. Nũc autem in Chriſto Ieſu vos qui aliquando eratis longe, facti eſtis prope in ſanguine Chriſti. Ipſe enim eſt pax noſtra, qui fecit vtraꝗ vnũ, & medium parietem maceriæ ſoluẽs), inimicitias in carne ſua): legem mandatorũ decretis) euacuans: vt duos condat in ſemetipſo in vnum nouum hominem, faciẽs pacem, vt recõciliet ambos in vno corpore, deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo. Et veniens euãgelizauit pacem vobis qui lõge fuiſtis, & pacem iis qui prope. ‖quoniam per ipſum habemus acceſſum ambo in vno ſpiritu, ad patrem. ¶Ergo iam non eſtis hoſpites & aduenæ): ſed eſtis ciues) ſanctorum & domeſtici dei, ſuperędificati ſuper fundamentum apoſtolorum & prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Ieſu Chriſto: in quo omnis ędificatio cõſtructa, creſcit in templum ſanctum in domino, in quo & vos coędificamini in habitaculũ dei in ſpiritu ſancto.

cui poteſtas eſt aeris, qui eſt — cõtumaces, — multam — etiam — vP, inter cæleſtes — ad opera bona, — repꝰ ca — extr à teſ tis, — inte tiũ rię — ſim tem carn — in tis — Ron — inc — cõ

CAP. III.

☞ Paulus, gentium apoſtolus. Gentes, Chriſti populus. Paulus, gentiũ apoſtolus. Diuitiæ Chriſti. myſterium abſconditum. Sapientia dei. Fides. Orat Paulus, vt Epheſii cõfirmentur in fide. Gratiarum actio.

A — HVius rei gratia ego Paulus victus Chriſti Ieſu, pro vobis gentibus: ſi tamen audiſtis diſpenſationẽ gratiæ dei, quæ data eſt mihi in vobis: quoniam ſecundum reuelationẽ notum mihi factum eſt ſacramentum), ſicut ſupra ſcripſi in breui): pro vt poteſtis legentes intelligere prudẽtiam) meã in myſterio Chriſti, quod aliis ge-
B — nerationibus non eſt agnitum filiis hominum, ſicut nunc reuelatũ eſt ſanctis apoſtolis eius & prophetis in ſpiritu), gentes eſſe cohæredes & cõcorporales & comparticipes promiſſionis eius in Chriſto Ieſu per euangelium, ‖Cuius factus ſum ego miniſter ſecundum donũ gratię dei, quę data eſt mihi ſecundum operationem virtutis) eius. Mihi enim omnium ſanctorũ minimo data eſt gra

my — pa — co — nun — pet tum — I. co — effi pot

erue tia hæc, In gentibus euangelizare inue
biles ſtigabiles diuitias Chriſti, & illumina-
ūnio re omnes quæ ſit diſpenſatio ſacramen
erii ti abſcōditi à ſeculis in deo, qui omnia
Ieſū creauit* : vt innoteſcat principatibus
ſtum & poteſtatibus in cæleſtibus, per eccle
temē ſiam, multiformis ſapientia dei, ſecun
aria dum præfinitionem ſeculorum, quā fe
C cit in Chriſto Ieſu domino noſtro, In
laciā quo habemus fiduciam & acceſſum in
confidentia, per fidem eius. ¶Propter
affli- quod peto, ne deficiatis in tribulationi
s me bus meis pro vobis, quæ eſt gloria ve-
ias ſtra. Huius rei gratia flecto genua mea
o ad patrē domini noſtri Ieſu Chriſti, ex
ilia quo omnis paternitas in cælis & in ter
ra nominatur, vt det vobis ſecundum
diuitias gloriæ ſuæ, virtutē corroborari
per ſpiritum eius in interiori homine:
nha- Chriſtum habitare per fidem in cordi
Chri bus veſtris, in charitate radicati & fun
dati, vt poſſitis cōprehendere cum om
D nibus ſanctis, quæ ſit latitudo, & longi
tudo, & ſublimitas, & profundum, ſcire
etiam ſupereminētem ſcientiæ charita
tem Chriſti, vt impleamini in omnem
plenitudinem dei. ¶Ei autem qui potēs
nula- eſt omnia ſuperabūdanter, quàm peti-
ltra mus aut intelligimus, ſecundū virtutē
ita- quę operatur in nobis: ipſi gloria in ec
cleſia, & in Chriſto Ieſu in omnes ge
nerationes ſeculi ſeculorum. Amen.

CAP IIII.

¶ A Hortatur Paulus ad opera. Corpus. Spiritus. Pater vnus. Dona varia. Apoſtoli. Prophetæ. Doctores ad quid conſtituti. Caput, Chriſtus. Corpus, eccleſia. Nō ambulandū vt gentes. Vetus homo. Nouus homo. Mēdacium. Iraſci. Furari. Sermo vitioſus.

rtor Obſecro itaque vos ego vinctus
r.7.d in domino, ‖ vt digne ambuletis
bmiſ- vocatione qua vocati eſtis, cum
e omni humilitate & manſuetudi
1.12. e ne, cum patientia, ſupportantes inuicē
or.12. in charitate, ‖ ſoliciti ſeruare vnitatem
r vin- ſpiritus in vinculo pacis. Vnū corpus,
ūm & vnus ſpiritus : ſicut vocati eſtis in
vna ſpe vocationis veſtræ. Vnus domi
la.2. b nus, vna fides, vnum baptiſma. Vnus
B deus & ‖ pater omnium, qui ſuper om-
nes & per omnia & in omnibus nobis.
m.12.a ¶ Vnicuiq; autem noſtrum data eſt gra
tia ſecundū menſuram donationis Chri
ſti. Propter quod dicit, ‖ Aſcendens in 1.cor.12.b
altum, captiuam duxit captiuitatem: 2.co.10.d
dedit dona hominibus. Quód autem Pſal.67.d
aſcendit, quid eſt, niſi quia & deſcēdit
primum in inferiores partes terræ? Qui
deſcendit, ipſe eſt & qui aſcendit ſupra
omnes cælos, vt impleret omnia. Et ip-
ſe dedit quoſdam quidem ‖ apoſtolos, 1.Cor.12.
quoſdam autem prophetas, alios vero C
euāgeliſtas, alios autem paſtores, & do
ctores ad conſummationem ſanctorum = inſtaura
in opus miniſterii in ędificationem cor tionem
poris Chriſti: donec occurramus om- perueniamus
nes in vnitatem fidei & agnitionis fi-
lii dei, in virum perfectum, in menſurā = plené a-
ætatis plenitudinis Chriſti: vt iam nō dultæ
ſimus paruuli fluctuantes, & circunfera a per ver
mur omni vento doctrinę a in nequi- ſutiam
tia hominum, in aſtutia ad circunuen per aſtu-
tionem erroris: veritatem autem fa- tiam qua
cientes in charitate, creſcamus in illo nos ado-
per omnia, qui eſt caput, Chriſtus : ex riūtur: vt
quo totum corpus compactum & con imponāt
nexum per omnem iuncturam ſubmini nobis:
ſtrationis, ſecundum c operationem c vr, actū
in menſuram vniuſcuiuſque membri, menſuræ
augmentum corporis facit in ædifica- e per cha
tionem ſui e in charitate. ¶‖Hoc igi- ritem
tur dico & teſtificor in domino vt g Rom.1.c.
iam non ambuletis ſicut & *gentes am per do-
bulant in vanitate ſenſus ſui, tenebris minum:
obſcuratum habentes intellectum, alie- g poſthac
nati à vita dei per ignorantiam quæ *reliquę
eſt in illis propter cæcitatem cordis ip propter
ſorum, qui deſperantes, ſemetipſos tra-
diderunt impudicitię, in operationem
immūditiæ omnis n in auaritiā. Vos n cū aui-
autem nō ita didiciſtis Chriſtum: ſi ta- ditate.
men illū audiſtis & in ipſo edocti eſtis, (v.r, in a-
ſicut eſt veritas in Ieſu, ‖ deponere vos būdātia.)
ſecundum priſtinam conuerſationem Coloſ.3.b
veterem hominem, qui corrumpitur ſe
cundum deſyderia erroris. ‖Renouami Rom.6 a
ni autem ſpiritu mentis veſtræ & in- coloſ.3.b.
duite nouum hominem qui ſecundum heb.12.a
deum creatus eſt in iuſtitia & ſanctita 1.pet.2.
te veritatis. ¶‖Propter quod deponētes 4.a
mendacium, loquimini veritatem vnuſ zach.8.e
quiſque cum proximo ſuo: quoniam ſu
mus inuicem membra. ¶‖Iraſcimini, & Pſal.4.b.
nolite peccare : ſol non occidat ſuper
iracūdiam veſtram. Nolite locum dare
diabolo. ¶Qui furabatur, iam nō fure- Iaco.4.d

tur: magis autem laboret, operãdo manibus ſuis quod bonũ eſt, vt habeat vnde tribuat neceſſitatem patienti. ¶Omnis ſermo ᵃmalus ex ore veſtro nõ procedat: ſed ſi quis bonus ad ædificationem ᵃfidei, vt det gratiam audiẽtibus. Et nolite contriſtare ſpiritum ſanctum dei: in quo ſignati eſtis in die redẽptionis. Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & ᵃblaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia. ‖Eſtote autem inuicem ᵃbenigni, miſericordes donantes inuicẽ ſicut & deus in Chriſto donauit vobis.

ᵃſpurcus
ᵃvl. opportunitatis (.i. quoties opus eſt)
ᵃmaledicentia
Coloſ. 3. g
ᵃvel, comes,

CAP. V.

Imitatores dei. Dilectio. Verba qualia. Tenebræ. Lux. Opera tenebrarũ. Ebrietas. Spiritꝰ ſanctꝰ. Gratiarũ actio in corde. Vxores. Mariti. Eccleſiã ſuã mundat Chriſtus.

A
Eſtote ergo imitatores dei, ſicut filii chariſſimi: ‖& ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtꝰ dilexit nos & tradidit ſemetipſum pro nobis oblationẽ & hoſtiã deo in odorem ſuauitatis. ‖Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos: aut turpitudo, aut ſtultiloquiũ, aut ᵃſcurrilitas, quæ ad rem ᵃnon pertinet: ſed magis gratiarum actio. Hoc enim ſcitote intelligẽtes, quòd omnis fornicator, aut immũdus, aut auarus (ᵃquod eſt idolorũ ſeruitus) nõ habet hęreditatẽ in regno Chriſti & dei. ¶‖Nemo vos ſeducat inanibus verbis, ꝓpter hęc enim venit ira dei in filios ᵃdiffidẽtiæ. Nolite ergo effici participes eorũ. Eratis enim aliquãdo tenebræ: nunc autem lux in domino. Vt filii ᵃlucis ambulate. (Fructus enim lucis eſt in omni bonitate, & iuſtitia, & veritate) probãtes quid ſit bene placitũ deo: & nolite cõmunicare
C
operibus infructuoſis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipſis, turpe eſt & dicere. Omnia autem quæ arguuntur, à lumine manifeſtantur, omne enim quod manifeſtatur lumẽ eſt. Propter quod dicit, ᵃSurge qui dormis, & exurge à mortuis: & illuminabit te Chriſtus. Videte
D
itaq; fratres quomodo ᵃcaute ambuletis. ‖non ᵃquaſi inſipientes, ſed vt ſapiẽtes: redimentes ᵃtempus, quoniam

Iohã. 13. d
& 15. b
1. Ioh. 4. d
Coloſ. 3. a
ᵃvrbanitas (facetia)
ᵃnõ cõueniũt:
B
ᵃqui eſt idolorum cultor
1. theſ. 2. a
mat. 24. a
mar. 13. a
luc. 21. b
ᵃinobedientia.
ᵃſpiritus
ᵃExpergiſcere
ᵃcircunſpecte
Colo. 4. a

dies mali ſunt. ‖propterea nolite fieri imprudentes: ſed intelligentes quæ ſit voluntas dei. ¶Et nolite inebriari vino in quo eſt ᵃluxuria, ſed impleamini ſpũ ſancto, loquentes vobiſmetipſis in pſalmis: hymnis, & canticis ſpiritualibus cantantes & pſallentes in cordibꝰ veſtris domino: gratias agentes ſemper pro omnibus, in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti deo & patri. ¶Subiecti inuicem in timore ᵃChriſti. ¶‖Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut domino: quoniam vir, caput eſt mulieris: ſicut Chriſtus caput eſt eccleſiæ. ipſe, ſaluator corporis eius. Sed ſicut eccleſia ſubiecta eſt Chriſto: ita & mulieres viris ſuis in omnibus. ¶‖Viri, diligite vxores veſtras, ſicut & Chriſtus dilexit eccleſiam, & ſeipſum tradit pro ea: vt illam ſanctificaret, mundans eam lauacro aquę ᵃin verbo vitę vt exhiberet ipſe ſibi glorioſam eccleſiam nõ habentẽ maculam aut rugam aut aliquid huiuſmodi, ſed vt ſit ſancta & ᵃimmaculata. Ita & viri debẽt diligere vxores ſuas vt corpora ſua. Qui ſuam vxorem diligit: ſeipſum diligit. Nemo enim vnquam carnem ſuam odio habuit: ſed nutrit & fouet eam, ſicut & Chriſtus eccleſiam. quia membra ſumus corporis eius: de carne eius & de oſſibus eius. ‖Propter hoc relinquet homo patrem & matrẽ ſuam: & adhærebit vxori ſuæ. & erũt duo in ᵃcarne vna, ᵃſacramentum hoc magnum eſt. ego autem dico in Chriſto & in eccleſia. Veruntamen & vos ſinguli vnuſquiſq; vxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat: vxor autem ᵃtimeat virum ſuum.

CAP. VI.

Filii. Patres. Serui domini. Armatura dei. Oratio. Petit Paulus orationes fratrum. Tychicus. Pax. Charitas. Fides.

Filii ‖ obedite parentibus veſtris in domino, hoc enim iuſtum eſt. Honora patrem tuum & matrem tuam: ‖quod eſt mandatum primum in promiſſione, vt bene ſit tibi, & ſis longæuus ſuper terram. Et vos patres nolite ad iracundiam prouocare filios veſtros: ſed educate illos in diſciplina & correptione domini. ¶ ‖Serui obedite dominis carnalibus cum timore

ᵃvt [illegible]
ᵃ(v[illegible]
por[illegible]
tate[illegible]
Ro[illegible]
1. th[illegible]
ᵃiux[illegible]
ᵃde[illegible]
3. C[illegible]
co[illegible]
1. P[illegible]
co[illegible]
ᵃp[illegible]
ᵃi[illegible]
he[illegible]
G
Ge[illegible]
ma[illegible]
ma[illegible]
1. c[illegible]
ᵃca[illegible]
vna[illegible]
ᵃin[illegible]
ᵃvi[illegible]
rea[illegible]
Col[illegible]
Exo[illegible]
deu[illegible]
Ecc[illegible]
mat[illegible]
mar[illegible]
Colo[illegible]
tit. 2[illegible]
1. pe[illegible]

& tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto: non ad oculum ſeruientes, ⁼quaſi hominibus placentes⁾, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem dei ex animo: cum⁼bona voluntate⁾ſeruientes, ſicut domino, & nõ hominibus. ſcientes quoniam vnuſquiſq; quodcunque fecerit bonum, hoc recipiet à domino, ſiue ſeruus, ſiue liber. Et

B

vos domini eadem facite illis remittẽtes minas, ſcientes q̃ & illorum & veſter dominus eſt in cælis: &‖perſonarũ acceptio non eſt apud eum. ¶De cætero fratres, ⁼confortamini in domino⁾, & in potẽtia virtutis eius. Induite vos armaturam dei: vt poſſitis ſtare aduerſus⁼inſidias⁾diaboli. quoniam non eſt nobis colluctatio aduerſus carnem, & ſanguinem: ſed aduerſus principes & poteſtates, aduerſus mundi*rectores tenebrarum⁼harum⁾, contra⁼ſpiritualia nequitiæ⁾in cæleſtibus. Propterea accipite*armaturam dei: vt poſſitis reſiſtere in die malo, &⁼in omnibus perfecti⁾ſtare. State ergo ſuccincti lumbos veſtros in veritate, & induti⁼loricã⁾iuſtitiæ, & calceati pedes⁼in præparationem euangelii⁾pacis in omnibus ſumẽtes ſcutum fidei, in quo poſſitis omnia tela nequiſſimi ignea extinguere. ‖& galeam ſalutis aſſumite: & gladium ſpiritus, quod eſt verbum dei. ¶‖Per omnẽ orationem & obſecrationem orantes omni tempore in ſpiritu: & in⁼ipſo⁾vigilantes in omni⁼inſtantia⁾& obſecratione pro omnib9 ſanctis: & pro me, vt detur mihi ſermo ĩ apertione oris mei cum⁼fiducia, notum facere⁾myſterium euangelii, pro quo legatione fungor in catena, ita vt in ipſo audeã, p̃ vt oportet, me loqui. ¶Vt autem & vos ſciatis quæ⁼circa me ſunt⁾, quid agam: omnia vobis nota faciet Tychicus, chariſſim9 frater & fidelis miniſter in domino: quem miſi ad vos in hoc ipſum, vt cognoſcatis⁼quæ circa nos ſunt⁾& conſoletur corda veſtra. ¶Pax in fratribus & charitas cum fide à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto. Gratia cũ omnibus qui diligunt dominum noſtrum Ieſum Chriſtum in⁼incorruptione⁾. Amen.

Epiſtola Pauli ad Philippenſes.

* Miſſa fuit è Roma ad Epheſios per Tychicũ

CAP. I.

Sancti. Gratias agens Paulus, orat pro Philippẽſibus. Opus bonum, fides à deo data. Charitas. Vincula Pauli. Chriſtus annuntiatus à variis. Cupit mori Paulus, & manere propter fratres. Conuerſatio patri pro Chriſto, donum dei.

PAVLVS & Timotheus ſerui Ieſu Chriſti: omnibus ſanctis ĩ Chriſto Ieſu, qui ſunt Philippis cum epiſcopis &⁼diaconis⁾, gratia vobis, & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto. A

⁼miniſtris,

Gratias ago deo meo in omni memoria veſtri ſemper in cunctis orationibus meis pro omnibus vobis: cum gaudio deprecationem faciens⁼ſuper communicatione veſtra in euangelio⁾ Chriſti à prima die vſque nunc, ⁼cõfidens⁾ hoc ipſum quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vſque in diem Chriſti Ieſu: ſicut eſt mihi iuſtum hoc ſentire pro omnibus vobis: eo q̃ habeam vos in corde, & in vinculis meis & in defenſione, & confirmatione euãgelii, ⁼ſocios gaudii mei omnes vos eſſe⁾. Teſtis enim mihi eſt deus quomodo cupiam omnes vos in viſceribus Ieſu Chriſti. Et hoc oro, vt charitas veſtra magis ac magis abundet in omni ſcientia & in omni⁼ſenſu⁾: vt probetis⁼potiora⁾vt ſitis ſynceri & ſine offenſa in diem Chriſti, repleti fructu iuſtitiæ per Ieſum Chriſtum, in gloriam & laudem dei. ¶Scire autem vos volo fratres, q̃ quę circa me ſunt magis ad profectum venerunt euangelii: ita vt vincula mea manifeſta fierent in Chriſto in omni prætorio & in cæteris omnibus, vt plures è fratribus in domino cõfidẽtes in vinculis meis, abundantius auderent ſine timore verbum dei loqui. Quidam quidem & propter inui-

⁼q̃ veneritis ĩ cõmunionẽ euangelii ⁼perſuaſũ habens C ⁼cũ ſitis oẽs mihi cõſortes gratiæ, ⁼intelligẽtia, ⁼præſtantia,

diam & contentionem: quidam autem
& propter bonam voluntatem Chri-
ſtum prædicant. Quidam ex charita-
te: ſcientes quoniam in defenſionem
C euangelii poſitus ſum. Quidam autem
ex contentione Chriſtum annuntiant
ªpure: non ªſyncere⁾: exiſtimantes preſſuram
ªvt, adde re, ſe ªſuſcitare⁾ vinculis meis. Quid enim?
Dum omni modo ſiue per occaſionem
ſiue per veritatem Chriſtus annuntie-
tur: & in hoc gaudeo, ſed & gaudebo.
Scio enim quia hoc mihi proueniet ad ſalutē
per veſtrā orationē ſubminiſtrationē ſpi
ritus Ieſu Chriſti, ſecundum expecta-
tionem & ſpem meam, quod in nullo con
ªliberta-te, fundar, ſed in omni ªfiducia⁾ ſicut ſem-
per, & nunc magnificabitur Chriſtus
in corpore meo, ſiue per vitam, ſiue per
mortem. Mihi enim viuere Chriſtus eſt:
& mori lucrum. Quòd ſi viuere in car-
ªea res ne: ªhic⁾ mihi fructus operis eſt. & quid
eligam ignoro. Coartor autem è duo-
bus: deſyderium habens diſſolui & eſſe
cum Chriſto, multo magis melius: per-
D manere autem in carne, neceſſarium
ªexplorata habēs, propter vos. Et hoc ªconfidens⁾, ſcio
quia manebo & permanebo omnibus
vobis ad profectum veſtrū & gaudiū
fidei: vt gratulatio veſtra abundet in
Chriſto Ieſu in me, per meum aduen-
tum iterum ad vos. ¶Tantum digne e-
uangelio Chriſti conuerſamini: vt ſiue
cum venero & videro vos, ſiue abſens
audiam de vobis quia ſtatis in vno ſpi
ªconcertantes ritu, vnanimes, ªcollaborantes⁾ fidei
euangelii, & in nullo terreamini ab
aduerſariis quæ illis eſt cauſa perditio
nis: vobis autem ſalutis, & hoc à deo,
quia vobis donatum eſt pro Chriſto nō
ſolum vt in eum credatis, ſed vt etiam
pro illo patiamini, idem certamen ha-
bentes quale & vidiſtis in me & nunc
auditis de me.

CAP. II.

Ad concordiam inuitat Paulus. Cō tentio. Gloria inanis. Chriſtus humilis conſyderandus. Ieſus. Velle & perficere dat deus. Murmuratio. Filii dei. Luminaria, Timotheus qualis.

A ªcōmunio SI qua ergo conſolatio in Chriſto, ſi quod ſolatium charitatis, ſi qua ªſocietas⁾ ſpiritus, ſi qua viſcera miſerationis: implete gaudium me-
um, vt idem ªſapiatis⁾, eandem Chari- ªſentia
tatem habentes, vnanimes, idipſum
ſentientes, nihil per contentionem ne-
que per inanem gloriam: ſed in humi-
litate, ſuperiores ſibi inuicem arbi-
trantes, non quæ ſua ſunt ſinguli con-
ſyderantes: ª ſed & ⁾ ea quæ aliorum. ªimo
ªHoc enim ſentite in vobis quod & ⁾in gis
Chriſto Ieſu, qui cum in forma dei eſſet ªis er
non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æ- affect
qualem deo, ſed ſemetipſum exinani- in vo
uit formam ſerui accipiens in ſimili- qui fu
tudinem hominum factus, & ªhabitu⁾ ªfigu
inuentus vt homo. ‖ Humiliauit ſe- Hebr.
metipſum: factus obediens vſque ad B
mortem: mortem autem crucis. Pro-
pter quod & deus exaltauit illum: &
donauit illi nomen quod eſt ſuper om
ne nomen: ‖ vt in nomine Ieſu omne ge Ro.1.
nu flectatur, cæleſtium, terreſtrium, & Iſa.4.
infernorum: & omnis lingua confitea-
tur quia dominus Ieſus Chriſtus in
gloriam eſt dei patris. ¶Itaque chariſ-
ſimi mei, ſicut ſemper obediſtis: non
vt in præſentia mea tantum, ſed mul-
to magis nunc in abſentia mea, cum
metu & tremore veſtram ſalutem ope
ramini. Deus eſt enim qui operatur in
vobis & velle & perficere, pro bona
voluntate. ‖ Omnia autem facite ſine 2.Pe
murmurationibus & hæſitationibus: vt
ſitis ſine querela, & ſimplices filii dei,
ſine reprehenſione in medio nationis
prauæ & ªperuerſæ⁾, inter quos lucetis ªtort
ſicut luminaria in mundo: verbum vi- C
tæ continentes ªad gloriam meam⁾ in ªvt v
diem Chriſti, quia non in vacuum cu- riari
curri, neque in vacuum laboraui. Sed ſim,
etſi immolor ſupra ſacrificium & ªob- ªho
ſequium⁾ fidei veſtræ: gaudeo, & con-
gratulor omnibus vobis. Idipſum au-
tem & vos gaudete & congratulamini
mihi. ¶Spero autem in domino Ieſu,
‖Timotheum me cito mittere ad vos: Act.
vt & ego bono animo ſim cognitis quæ
circa vos ſunt. Neminem enim habeo
tam vnanimem, qui ſyncera affectione
pro vobis ſollicitus ſit. ‖ Omnes enim 1.Co
quæ ſua ſunt quærunt: non quæ ſunt Ieſu ªPro
Chriſti. ªExperimentum⁾ autem eius ªco tion
gnoſcite⁾, quia ſicut patri filius me- ªco
cū ſeruiuit in euangelio. Hunc igitur ſcit
ſpero me mittere ad vos, mox vt vi- ªme
dero ªquæ circa me ſunt⁾, Confido au- goti

tem domino quoniam & ipſe veniam
ad vos cito. Neceſſarium autem exiſti-
maui, Epaphroditum fratrem & co-
operatorem & commilitonem meum,
D veſtrum autem apoſtolum, & mini-
ĩ neceſſi ſtrum *neceſſitatis meæ ʾmittere ad vos
ate mea quoniam quidem oẽs vos deſyderabat
& mœſtus erat, propterea quòd audie
ratis illum infirmatum. Nam & infir-
matus eſt vſque ad mortem: ſed deus
miſertus eſt eius: non ſolum autem e-
ius, verumetiam & mei, ne triſtitiam
tudioſi9 ſuper triſtitiam haberem. *Feſtinan-
tiusʾ ergo miſi illum: vt viſo eo, iterum
magis va gaudeatis, & ego *ſine triſtitia ſimʾ.
ẽ dolore Excipite itaque illum cum omni gau-
ĩ pretio dio in domino: & eiuſmodi *cum hono
reʾ habetote. quoniam propter opus
vP, non Chriſti, vſque ad mortem acceſſit: *tra-
habita ra dens animã ſuamʾ vt impleret id quod
tione vi- ex vobis deerat erga meum obſequiũ.
tæ ſuæ,

CAP. III.

Gaudere in deo. Circunciſio. Præter cognitionem vnius Chriſti, omnia nihili facit Paulus. Imitandus Paulus. Conuerſatio noſtra in cælis.

*Quod ſu pereſt D*E cætero ʾfratres mei, gaudete
*me qui- in domino. Eadem vobis ſcribe-
dẽ haud re, *mihi quidem non pigrumʾ:
piget, vobis autem *neceſſariumʾ. vide
*tutum. te canes, videte malos operarios, *vi-
*cauete dete ʾconciſionem. Nos enim ſumus
circunciſio, qui ſpiritu ſeruimus deo:
& gloriamur in Chriſto Ieſu, & non
in carne fiduciam habentes, quanquã
& ego habeam confidentiam in car-
Act. 25. b. ne. || Siquis alius videtur confidere in
carne: ego magis, circunciſus octauo
die, ex genere Iſrael, de tribu Benia-
min, Hebræus ex Hebræis, ſecundum
legem phariſæus, ſecundum ęmulatio-
nem perſequens eccleſiam dei, ſecun-
dum iuſtitiam quæ in lege eſt conuer-
B ſatus ſine querela. Sed quæ mihi fue-
*Quin e- runt lucra, hæc arbitratus ſum propter
tiam, Chriſtum detrimenta. *Veruntamenʾ
exiſtimo omnia detrimentum eſſe pro
pter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti
domini mei: propter quem omnia de-
trimẽtum feci, & arbitror vt ſtercora,
vt Chriſtum lucrifaciam, vt & inueni-
ar in illo non habens meam iuſtitiam
quæ ex lege eſt, ſed illam *quæ ex fide
eſt Chriſti, quæ ex deo eſt iuſtitia in fi-
de: ad cognoſcendum illum, & virtutẽ
reſurrectionis eius, & ſocietatem paſ-
ſionum illius: configuratus morti eius,
ſi quo modo occurram ad reſurrectio-
nem quæ eſt ex mortuis. Nõ quòd iam C
acceperim, aut iam perfectus ſim: *ſe- *ſector
quorʾ autem, ſi quo modo comprehen-
dam in quo & comprehenſus ſum à
Chriſto Ieſu. Fratres, ego me non arbi-
trer comprehendiſſe. Vnum *autemʾ: *ſub, ago:
quæ quidem retro ſunt obliuiſcens, ad
ea vero quæ ſunt priora extẽdens me-
ipſum, ad *deſtinatum ʾperſequor, ad *præfixũ
*brauium ʾſupernæ vocationis dei in ſignum
Chriſto Ieſu. Quicunque ergo perfecti *præmiũ
ſumus, hoc ſentiamus: & ſi quid aliter (palmã)
*ſapitisʾ, & hoc vobis deus reuelabit. *ſentitis,
veruntamen ad quod peruenimus, vt *ſentia-
idem *ſapiamusʾ, in eadem permanea- mus,
mus regula. ¶Imitatores mei eſtote fra
tres: & obſeruate eos qui ita ambulant D
ſicut habetis formam nos. || Multi enim rom. 16. c
ambulant quos ſæpe dicebam vobis
(nunc autem & flens dico) inimicos
crucis Chriſti: quorum finis interitus:
quorum deus venter eſt: & gloria in
confuſione ipſorum qui terrena ſapi-
unt. Noſtra autem conuerſatio in cæ-
lis eſt: vnde etiam ſaluatorem expe-
ctamus dominum noſtrum Ieſum Chri
ſtum, qui reformabit corpus *humili- *noſtrum
tatis noſtræʾ *configuratum ʾcorpori abiectum
claritatis ſuæ, ſecundum operationem *vt fiat cõ
virtutis ſuæ qua etiam poſſit ſubiicere forme.
ſibi omnia.

CAP. IIII.

Gaudiũ. Modeſtia. Sollicitudo. Ora A
tio. Pax. Cogitationes. Miniſtrant tẽpo-
ralia Philippenſes Paulo neceſſitatem
patienti. Hoſtia accepta. Sancti.

Itaque fratres mei chariſſimi & deſy
deratiſſimi, gaudium meũ & corona
mea: ſic ſtate in domino chariſſimi.
Euodiam rogo & Syntychen depre- *vel, vt
cor, *id ipſum ſapereʾ in domino. Etiam ſint cõcor
rogo & te *germane comparʾ, adiuua il des
las quæ mecum laborauerunt in euãge *compar
lio cũ Clemẽte, & cæteris adiutoribus germana
meis, quorũ nomina ſunt in libro vitę. (vP. inge-
¶Gaudete in domino ſemp: iterũ dico nua con-
gaudete. Modeſtia veſtra nota ſit om- iunx,ʾ

nibus hominibus. Dominus prope eſt.
Nihil ſolliciti ſitis: ſed in omni oratio-
ne, & obſecratione cum gratiarum a-
ctione petitiones veſtræ innoteſcant
apud deum. Et pax dei quæ exuperat
ītellectū omnem ᵃſenſum⁾, cuſtodiat corda ve-
B ſtra & intelligentias veſtras in Chriſto
ᵃquod re Ieſu. ¶ᵃ De cætero⁾ fratres, quæcunque
liquū eſt ſunt vera quæcunque pudica, quæ-
ᵃpura cunque iuſta, quæcunqueᵃſancta⁾, quæ
ᵃaccom- cunqueᵃamabilia⁾ quæcunqueᵃbonæ fa
moda mæ⁾, ſiqua virtus, ſiqua laus ▸diſcipli-
ᵃlaudabi næ⁾, hęc cogitate. Quæ & didiciſtis, &
lia, accepiſtis, & audiſtis, & vidiſtis in me:
hæc agite, & deus pacis erit vobiſcum
¶Gauiſus ſum autem in domino vehe-
ᵃreuiguit menter quoniam tandem ᵃ aliquando
veſtra ꝑ refloruiſtis pro me ſentire, ſicut & ſen
me ſolici tiebatis: occupati autem eratis⁾. Non
tudo ī eo quaſi propter penuriā dico, ego enim
in quo & didici in quibus ſum, ᵃſufficiens ⁾ eſſe.
ſoliciti e Scio & humiliari: ſcio & abundare, vbi
ratis: ve- que & in omnibus inſtitutus ſum: &
rū deerat ſatiari, & eſurire, & abundare, & penu
oportuni riam pati, omnia poſſumᵃin eo qui me
tas. C confortat⁾. Veruntamen bene feciſtis
ᵃcōtentꝰ communicantes tribulationi meæ, Sci
ᵃper xp̄m tis autem & vos Philippenſes, quòd in
q me cor principio euangelii, quando profectus
roberat, ſum à Macedonia, nulla mihi eccleſia
communicauit in ratione dati & acce-
pti, niſi vos ſoli, quia & Theſſaloni-
ᵃiterū ad cam, ſemel & ᵃbis in vſum mihi ⁾ miſi-
egeſtatē ſtis. Non quòd quæroᵃdatum⁾: ſed re-
ᵃdonum quiro fructum abundantem in ratio-
D nem veſtram. Habeo autem omnia, &
abundo: repletus ſum, acceptis ab Epa
phrodito quæ miſiſtis, in odorem ſua-
uitatis, hoſtiam acceptam, placentem
Ro.12.a. deo. ‖Deus autem meus impleatᵃomne
ᵃomnē in deſyderium veſtrum⁾, ſecundum diui-
digentiā tias ſuas in gloria, in Chriſto Ieſu. Deo
veſtram, autem & patri noſtro gloria in ſecula
ſeculorum. Amen. ¶Salutate omuem
ſanctum in Chriſto Ieſu. Salutant vos
qui mecum ſunt, fratres. Salutant vos
omnes ſancti: maxime autē qui de Cæ-
ſaris domo ſunt. Gratia domini noſtri
Ieſu Chriſti cumᵃſpiritu veſtro⁾, Amē.
ᵃomnibꝰ *
vobis:

Epiſtola Pauli ad Coloſſenſes,

* Scri[...] eſt è R[...] ma, p[...] Epaph[...] ditum[...]

CAP. I.

❧Gratiarum actio ob fidem & dile-
ctionem Coloſſenſium. Epaphras. Orat
Paulus pro Coloſſenſibus. Beneficia
dei erga nos per Chriſtum. Caput ec-
cleſiæ, Chriſtus. Sancti & mundi per
Chriſtum. Fides mundans. Spes. Af-
flictiones Pauli. Myſterium dei reue-
latum ſanctis.

PAVLVS apoſtolus Ieſu Chhri- A
ſti per voluntatem dei, & Ti-
motheus frater: iis qui ſunt Co-
loſſis ſanctis, & fidelibus fra-
tribus in Chriſto Ieſu, gratia vobis &
pax à deo patre noſtro*, Gratias agi-
mus deo, & patri domini noſtri Ieſu * & [...]
Chriſti, ſemper pro ᵃ vobis orantes⁾: Ieſu [...]
audientes fidem veſtram in Chriſto Ie ᵃdevo[...]
ſu, & dilectionem quam habetis in cum [...]
ſanctos omnes, propter ſpem que re- mus:
poſita eſt vobis in cælis, ᵃquam audi- ᵃde q[...]
itis in verbo veritatis⁾ euangelii, quod prius
peruenit ad vos, ſicut & in vniuerſo diera[...]
mundo eſt, & fructificat, ▸ & creſcit⁾, ꝑ ſerm[...]
ſicut & in vobis ex ea die qua audiſtis nēver[...]
& cognouiſtis gratiam deiᵃin verita- ᵃper [...]
te⁾, ſicut didiciſtis ab Epaphra chariſ- tatem
ſimo conſeruo noſtro, qui eſt fidelis B
pro vobis miniſter Chriſti Ieſu, qui e-
tiam manifeſtauit nobis dilectionē ve
ſtram in ſpiritu. Ideo & nos ex qua die
audiuimus, non ceſſamus pro vobis o-
rantes, & poſtulantes vt impleamini
agnitione voluntatis eius omni ſapien ᵃagnit[...]
tia & intellectu ſpiritualis, vt ambule- ᵃrobo[...]
tis digne deo, per omnia placentes, corrob[...]
in omni opere bono fructificantes, & rati
creſcentes inᵃſcientia⁾ dei, in omniᵃvir ᵃidone[...]
tute confortati⁾ ſecundum potentiam ᵃad pa[...]
claritatis eius in omni patientia & lon cipati[...]
ganimitate cum gaudio gratias agen- nem
tes deo patri quiᵃdignos⁾ nos fecit ᵃ in ᵃ.i. ſibi
partem ⁾ᵃſortis ſanctorum in lumine, lecti,
qui eripuit nos de poteſtate tenebra- * per ſ[...]
rum, & tranſtulit in regnum filiiᵃdile- guinē
ctionis ſuæ⁾, in quo habemus redem- ſius
ptionem*, ▸ & ⁾remiſſionem peccato- C

tum, qui eſt imago dei inuiſibilis, primogenitus omnis creaturæ, quoniam in ipſo condita ſunt vniuerſa in cælis & in terra, viſibilia & inuiſibilia, ſiue throni, ſiue dominationes, ſiue principabus, ſiue po teſtates, omnia per ipſum & ⁼in ipſo⁾ creata ſunt, & ipſe eſt ante omnes, & omnia in ipſo conſtant. ‖Et ipſe eſt caput corporis eccleſiæ qui eſt principiũ, primogenitus ex mortuis: vt ſit in omnibus ipſe primatum tenens, quia in ipſo complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia ⁼in ipſum⁾, pacificans per ſanguinem crucis eius ſiue quæ in terris, ſiue quæ in cælis ſunt.

¶Et vos cum eſſetis aliquando alienati & inimici ⁼ſenſu⁾ in operibus malis: nunc autẽ reconciliauit in corpore carnis ⁼eius⁾ per mortẽ, ⁼exhibere⁾ vos ſanctos & ⁼immaculatos⁾ & irreprehenſibiles coram ipſo: ſi tamen permanetis in fide fundati & ſtabiles, & immobiles à ſpe euangelii quod audiſtis, quod

D prædicatũ eſt in vniuerſa creatura quę ſub cælo eſt, cuius factus ſum ego Paulus miniſter. Qui nunc gaudeo in paſſionibus ✠ pro vobis, & ⁼adimpleo ea quæ deſunt paſſionum⁾ Chriſti in carne mea, pro corpore eius qđ eſt eccleſia. Cuius factus ſum ego miniſter ſecundum diſpenſationem dei quæ data eſt mihi in vobis, vt impleam verbum dei, myſterium quod abſconditũ fuit à ſeculis & generationibus, nunc autem manifeſtatum eſt ſanctis eius, quibus voluit deus ⁼notas facere diuitias⁾ gloriæ ſacramenti⁾ huius in gẽtibus, quod eſt Chriſtus, in vobis ſpes gloriæ, quem nos annuntiamus, corripiẽtes omnem hominem, & docentes omnem hominẽ in omni ſapientia, vt exhibeamus omnem hominem perfectum in Chriſto Ieſu, ⁼in quo & laboro⁾, certando ſecundum operationem eius quam operatur in me ⁼in virtute⁾.

CAP. II.

Hortatur Coloſſenſes, ne verbis eleg antibus abducantur à fide in Chriſtũ. Circuncisio. De cibis, feſtis, & conſtitutionibus hominum.

A Volo enim vos ſcire qualem ſollicitudinem habeam pro vobis & pro iis qui ſunt Laodiciæ & quicunq; non viderunt faciem meã in carne: vt conſolentur corda ipſorũ, ⁼inſtructi⁾ in charitate, & in omnes diuitias ⁼plenitudinis⁾ intellectus in agnitionem myſterii dei & patris & Chriſti Ieſu, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ abſconditi. Hoc autem dico, vt nemo vos decipiat ⁼in ſublimitate⁾ ſermonum. ‖Nam etſi corpore abſens ſum: ſed ſpiritu vobiſcum ſum, gaudens, & videns ordinem veſtrum, & ⁼firmamentum⁾ eius quæ in Chriſto eſt, fidei veſtræ. Sicut ergo accepiſtis Ieſum Chriſtum dominum, in ipſo ambulate, radicati & ſuperædificati in ipſo, & confirmati in fide ſicut & didiciſtis, abundantes in illo in gratiarum B actione. Videte ne quis vos ⁼decipiat⁾ per philoſophiam & inanem fallaciam: ſecundum traditionem hominum, ſecundum elementa mundi, & non ſecundum Chriſtum. quia in ipſo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter: & eſtis in illo repleti, qui eſt caput omnis principatus & poteſtatis: in quo & circunciſi eſtis circunſione non manufacta ⁼in expoliatione corporis carnis, ſed in circunciſione⁾ Chriſti, conſepulti ⁼ei⁾ in baptiſmo. in quo & *reſurrexiſtis per fidem operationis dei C qui ſuſcitauit illum à mortuis. ¶Et vos cum mortui eſſetis ⁼in delictis & præputio⁾ carnis veſtræ, cõuiuificauit cum illo: donans vobis omnia delicta, delens quod aduerſus nos erat, chirographum ⁼decreti, quod erat contrarium nobis⁾. & ipſum tulit de medio, affligens illud cruci: & expolians principatus & poteſtates ⁼traduxit confidenter⁾, palam triumphans ⁼illos⁾ in ſemetipſo. ¶Nemo ergo vos iudicet in cibo D aut in potu, aut in parte diei feſti, aut ⁼neomeniæ⁾, aut ſabbathorum: quæ ſunt vmbra futurorum, corpus autem Chriſti. ‖Nemo ⁼vos ſeducat volens⁾: in humilitate & ⁼religione⁾ angelorũ, quæ non vidit ambulans, fruſtra inflatus ⁼ſenſu⁾ carnis ſuæ, & non tenens caput ex quo totum corpus per nexus & coniunctiones ſubminiſtratum & conſtructum creſcit ⁼in augmentum dei⁾. Si ergo mortui eſtis cum Chriſto ab elemẽtis ⁼huius⁾ mundi: quid adhuc tãquam viuentes in mũdo ⁼decernitis⁾? Ne tetigeris, neq; guſtaueris, neque contrecta-

[Marginal notes:]
⁼connexi ⁼certę per ſuaſionis ⁼probabilitate 1.cor.5.b. ⁼ſolliditatem ⁼in prędã abducat ⁼dũ exuiſtis corpꝯ peccatorũ carnis p circuncisionem ⁼ſimul cũ illo *ſimul ⁼per delicta & prępution ⁼qđ erat contrariũ nobis per decreta. ⁼oſtẽtauit ⁼de illis ⁼nouilunii, Mat.24.a ⁼vobis palmam pręripiat data opera: ⁼ſuperſtitione ⁼à mente ⁼ad magnitudinem quã deus dat. ⁼decretis tenemini,

or.15.c ... c.1.b ... ga ſe, ... ente, ... exhi- ... culpa- ... neis ppleo od de- affli- onibus ... otũ fa- re quæ t diui- ... yſterii d quod iam eni r, er vir- tem,

ºoĩa pereunt ipſo abuſu, ºverbotenus quidem habent ſpeciem ſapientiæ per ſuperſtitionem ac humilitatem animi. & læſionem corporis., non per honorem aliquem ad expletionem carnis.

ueris? quæ ºſunt omnia in interitu ipſo vſu ⁾ſecundum precepta & doctrinas hominum,ºquæ ſunt rationẽ quidẽ habentia ſapiẽtię in ſuperſtitione & humilitate, & non ad parcendũ corpori, nõ in honore aliquo ad ſaturitatem carnis.

CAP. III.

Cæleſtia quærenda. Mortificanda mẽbra. Vetus homo. Nouus homo. Indumenta Chriſtianorum. Omnia propter Chriſtum facienda. Vxores. Mariti. Filii. Patres.

A — ºſuperna & infra. ºcurate: ºterreſtria

IGitur ſi conſurrexiſtis cum Chriſto: ºquæ ſurſum ſunt⁾quærite, vbi Chriſtus eſt in dextera dei ſedens, quę ſurſum ſuntºſapite⁾: nõºquę ſuper terrã⁾. Mortui enim eſtis: & vita noſtra eſt abſcondita cum Chriſto in deo. Cum autẽ Chriſtus apparuerit, vita veſtra: tũc & vos apparebitis cum ipſo in gloria.

Ephe. 5. a. ºmolitiẽ,

¶||Mortificate ergo membra veſtra quę ſunt ſuper terrã, fornicationẽ, immunditiam, ºlibidinem⁾, concupiſcentiam malam, & auaritiã quæ eſt ſimulachrorum ſeruitus, propter quę venit ira dei

vel, inter quos B Rom. 6. a. ephe. 4. c. heb. 12. a. 1. pet. 2. a. 4. a. ºmaledicentiam, ºpoſtea quam exuiſtis ºed agnitionẽ, & Ephe. 6. b ºcomitatẽ, modeſtiã, manſuetudinem, lenitatẽ, C ºChriſtus ºpalmam ferat

ſuper filios incredulitatis. ºin quibus⁾ ambulaſtis aliquãdo, cum viueretis in illis. ||Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam: ºblaſphemiam⁾, turpem ſermonem de ore veſtro. Nolite mẽtiri inuicem: ºexpoliantes⁾ vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes nouum eum qui renouatur ºin agnitionẽ, ſecundũ⁾ imaginem eius qui creauit illum. vbi non eſt gentilis & Iudæus, circunciſio & præputiũ, barbarus & Scytha, ſeruus & liber: ſed omnia & in omnibus Chriſtus. ||Induite vos ergo ſicut electi dei, ſancti, & dilecti viſcera miſericordiæ, ºbenignitatem, humilitatem, modeſtiã, patientiam⁾. ſupportantes inuicem: & donantes vobiſmetipſis ſiquis aduerſus aliquem habet querelã. ſicut & ºdominus⁾donauit vobis: ita & vos. Super omnia autẽ hæc, charitatẽ habete, quod eſt vinculum perfectionis. & pax Chriſti ºexultet in cordibus veſtris, in quã & vocati eſtis in vno corpore, & grati eſtote. Verbum Chriſti habitet in vobis abundanter, in omni ſapientia: docentes & commonentes ºvoſmetipſos⁾, in pſalmis, hymnis & canticis ſpiritualibus, in gratia cantãtes in cordibus veſtris deo. ||Omne quodcunq; facitis in verbo aut in opere: omnia in nomine domini noſtri Ieſu Chriſti, gratias agentes deo & patri per ipſum. ¶||Mulieres, ſubditæ eſtote *viris, ſicut oportet, in domino. ¶Viri, diligite vxores veſtras: & nolite ºamari⁾ eſſe ad illas. ¶Filii. obedite parentibus per omnia. hoc enim placitum eſt ºin domino⁾. ¶||Patres no lite ad indignationẽ⁾ prouocare filios veſtros: vt non ºpuſillo animo fiant⁾. ¶||Serui obedite per om̃ia dominis carnalibus, non ad oculum ſeruiẽtes quaſi hominibus placentes, ſed in ſimplicitate cordis timentes deum. Quodcunq; facitis, ex animo operamini ſicut domino & non hominibus: ſcientes quòd à domino accipietis retributionẽ hæreditatis. domino *Chriſto ºſeruite⁾. ||qui enim ºiniuriam facit⁾ recipiet id quod inique geſſit, & non eſt perſonarũ ºacceptio⁾ apud deum.

ºvos cem. Ephe 1. pet *pro ºama lent Ephe ºvel, min: ºdeſ dean mun Ephe tit. 2. 1. pe *eni ºvel, tis Sap. Rom ºiniu agit: ºreſp

CAP. IIII.

Domini. Oratio. Sapientia. Sermo. Ariſtarchus. Marcus. Ieſus Iuſtus. Epaphras. Lucas. Archippus.

DOmini quod iuſtum eſt & æquũ, ſeruis præſtate: ſcientes quòd & vos dominum habetis in cælo. A

¶||Orationi inſtate: vigilantes in ea in gratiarum actione, orãtes ſimul & pro nobis, vt deus aperiat nobis oſtiũ ſermonis ad loquendũ myſteriũ Chriſti (ꝓpter quod etiã uĩctus ſum) vt manifeſtẽ illud ita vt oportet me loqui. ¶||In ſapientia ambulate ad eos qui foris ſunt: ºtempus⁾redimentes. ¶Sermo veſter ſemper in gratia ſit ſale cõditus: vt ſciatis quomodo opporteat vos vnicuiq; reſpondere. Quæ circa me ſunt, omnia vobis nota faciet Tychicus chariſſimus frater, & fidelis miniſter, & cõſeruus in domino, quem miſi ad vos ad hoc ipſum vt cognoſcat quæ circa vos ſunt, & conſoletur corda veſtra cum Oneſimo chariſſimo & fideli fratre qui ex vobis eſt: qui omnia quæ hic aguntur, nota facient vobis. ¶Salutat vos Ariſtarchus cõcaptiuus meus, & Marcus conſobrinus Barnabę (de quo accepiſtis mandata. Si venerit ad vos, ſuſcipite illũ) & Ieſus q dicitur iuſtus: qui ſunt ex

Luc. 1. the ephe 2. the Ephe ºopp nitat B C

opera circunciſione, hi ſoli ſunt "adiutores" mei in regno dei: qui mihi fuerũt ſolatio. Salutat vos Epaphras qui ex vobis eſt, Seruus Chriſti Ieſu, ſemper "ſollicitus" pro vobis in orationibus, vt ſtetis perfecti & pleni" in omni volũtate dei. Teſtimonium enim illi perhibeo quòd habet multum laborẽ pro vobis, & pro iis qui ſunt Laodiceæ, & qui Hierapoli. Salutat vos ‖Lucas medicus chariſſimus, & Demas. Salutate fratres qui ſunt Laodiceæ: & Nympham, & quæ in domo eius eſt "eccleſiã". Et cum lecta fuerit apud vos epiſtola hęc, facite vt & in Laodicenſiũ eccleſia legatur: & ea quæ "Laodicenſium eſt", vt vobis legatur. Et dicite Archippo, Vide miniſteriũ quod accepiſti in domino, vt illud impleas. ¶Salutatio, mea manu Pauli. ¶Memores eſtote vinculorũ meorũ. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti" vobiſcum. Amen.

xie la- / ans / pleti — im. 4. c — P, cõgre- / tione. — ripta / ex Lao- / cea,

*

iſſa è Ro- / aper Ty- / ıcũ & / neſimũ

Epiſtola Pauli ad Theſſalonicenſes Prima.

CAP. I.

Gratiarum actio propter fidem à deo datam Theſſalonicenſibus, Electi Theſſalonicenſes. Euangelium cum afflictionibus ſuſceptum. Theſſalonicenſes prædicant Chriſtum. Fides Theſſalonicenſium. Pœnitentia.

A

PAVLVS & Siluanus & Timotheus eccleſiæ Theſſalonicenſiũ in deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto grã vobis & pax*. Gratias agimus deo ſemper "pro omnibus vobis: memoriã veſtri facientes in orationibus noſtris ſine intermiſſione, memores "operis fidei veſtræ & laboris, & charitatis, & ſuſtinẽtiæ ſpei" domini noſtri Ieſu Chriſti, ante deum & patrem noſtrum. Scientes fratres dilecti, à deo electionem veſtram: quia euangelium noſtrum nõ fuit ad vos in ſermone tantum, ſed & in virtute, & in ſpiritu ſancto, & in plenitudine" multa, ſicut ſcitis quales fuerimus in vobis propter vos. Et vos imitatores noſtri facti eſtis, & domini: excipientes verbum in tribulatione multa cum gaudio ſpiritus ſancti: ita vt facti ſitis "forma" omnibus credentibus in Macedonia & ĩ Achaia. A vobis enim" diffamatus" eſt ſermo domini: non ſolum in Macedonia & in Achaia, ſed & ĩ omni loco fides veſtra quæ eſt ad deum, "profecta eſt", ita vt non ſit nobis neceſſe quicquam loqui. Ipſi enim de nobis annuntiant, qualem introitum habuerimus ad vos: & quomodo conuerſi eſtis ad deum à ſimulachris "ſeruire" deo viuo & vero, & expectare filiũ eius de cælis (quem ſuſcitauit ex mortuis) Ieſum, qui eripuit nos ab ira ventura.

* à deo patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto — de "veſtri, P pter op9 fidei ac laborem charitatis & quod p manſiſtis — in ſpe certitudine — G — "exemplo — "ebuccinatus — "dimanauit. — D — "vt ſeruiretis

CAP. II.

In tribulatione prędicat Paul9 Theſſalonicenſibus. Puritas Pauli in prædicãdo euangelio Theſſalonicẽſibus. Laborat Paulus manibus. Theſſalonicenſes afflicti. Iudæi perſecutores Pauli. Satan.

A

NAm & ipſi ſcitis fratres introitum noſtrum ad vos quia non inanis fuit: ſed ante paſſi multa & contumeliis affecti (ſicut ſcitis) in Philippis, "fiduciam habuimus" in deo noſtro "loqui" ad vos euangelium dei in multa ſollicitudine". Exhortatio enim noſtra non de "errore", neq; de immunditia, neq; in dolo: ſed ſicut probati ſumus à deo vt crederetur nobis euangelium, ita loquimur, non quaſi hominibus placentes, ſed deo qui probat corda noſtra. Neque enim aliquando "fuimus" in ſermone adulationis, ſicut ſcitis: neque in occaſione auaritiæ, deus teſtis eſt: nec quærentes ab hominibus gloriam, neque à vobis, neque ab aliis. Cum poſſemus "vobis oneri" eſſe, vt Chriſti apoſtoli: ſed facti ſumus paruuli" in medio veſtri, tanquam ſi nutrix foueat filios ſuos: ita deſyderantes vos cupide, volebamus tradere vobis non ſolum euangelium dei, ſed etiam aĩas noſtras: quoniam chariſſimi nobis facti eſtis. Memores enĩ eſtis fratres laboris noſtri & fatigationis, ‖ nocte & die operãtes, neque veſtrũ grauarem9: prę

"vt, audacter egerimus — "ad loquendum — "multo certamine. — "impoſtura" verſati ſumus. — B — "in authoritate — "placidi (mites) — Act. 20. g. 1. cor. 4. c 2. theſſa. 3. b.

dicauimus vobis euangelium dei. Vos teſtes eſtis & deus, quàm ſanctè & iuſte & ſine querela vobis qui credidiſtis, affuimus: ſicut ſcitis =qualiter⁾ vnũquenque veſtrũ (ſicut pater filios ſuos) deprecantes vos & conſolantes, teſtificati

C ſumus vt ambularetis digne deo, qui vocauit vos in ſuum regnum & gloriã. ¶Ideo & nos gratias agimus deo ſine intermiſſione: quoniam cum accepiſſetis à nobis verbum =auditus dei⁾, accepiſtis illud non vt verbum hominum, ſed (ſicut eſt vere) verbum dei, qui operatur in vobis qui credidiſtis, vos enim imitatores facti eſtis fratres, eccleſiarũ dei quæ ſunt in Iudæa, in Chriſto Ieſu: quia eadem paſſi eſtis & vos à contribulibus veſtris, ſicut & ipſi à Iudæis, qui & dominum occiderunt Ieſum & prophetas, & nos perſecuti ſunt, & deo non placẽt, & omnibus hominibus aduerſantur, =prohibentes nos gentibus loqui⁾, vt ſalui fiant, vt impleant peccata ſua ſemper. peruenit enim ira dei ſuper illos vſque in =finem⁾. ¶Nos autem

D fratres =deſolati à⁾ vobis ad tempus =horæ⁾, aſpectu non corde: abũdantius =feſtinauimus⁾ faciem veſtram videre cum multo deſyderio. =quoniam⁾ voluimus venire ad vos, ego quidem Paulus, & ſemel & iterum: ſed impediuit nos ſatanas. Quæ eſt enim noſtra ſpes, aut gaudium, aut corona =gloriæ⁾? Nónne vos ante dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ eſtis in aduentu eius? vos enim eſtis gloria noſtra & gaudium.

Marginal notes: =vt ſubfuerimus affecti) erga · =de deo (vel, quo deũ diſcebatis) · =obſiſtunt nobis ne loquamur gentibus, · =æternũ. · =orbati · =vt, breue · =ſtuduimus · =quapropter · =gloriationis?

CAP. III.

Timotheus nuntiat Paulo fidem & charitatem Theſſalonicenſiũ. Orat Paulus videre Theſſalonicenſes. Charitas.

PRopter quod nõ =ſuſtinentes⁾ amplius, placuit nobis ramanere Athenis, =ſolis⁾. & ||miſimus Timotheum fratrem noſtrum & miniſtrum dei *in euangelio Chriſti, ad cõfirmandos vos & =exhortandos⁾ pro fide =veſtra⁾: vt nemo moueatur in tribulationibus iſtis. ipſi enim ſcitis quòd in hoc poſiti ſumus. Nam & cum apud

B vos eſſemus, prædicebamus vobis paſſuros nos tribulationes, ſicut & factum eſt, & ſcitis. Proptgrea & ego amplius non =ſuſtinens⁾, miſi ad cognoſcendam fidem veſtram: ne forte tentauerit vos is qui tentat, & inanis fiat labor noſter. =Nunc⁾ autem veniente Timotheo ad nos à vobis, & annuntiante nobis fidem & charitatem veſtram, & quia memoriam noſtri habetis bonam ſemper, deſyderantes nos videre, ſicut & nos quoque vos: ideo conſolati ſumus, fra-

C tres, =in vobis⁾ in omni =neceſſitate⁾ & tribulatione noſtra per fidem veſtram, quoniam nunc viuimus, ſi vos ſtatis in domino. Quam enim gratiarum actionem poſſumus deo retribuere pro vobis, in omni gaudio quo gaudemus propter vos ante deum veſtrum, nocte ac die abundantius orantes vt videamus faciem veſtram, & compleamus ea quę deſunt fidei veſtræ? Ipſe autem deus & pater noſter & dominus Ieſus Chriſtus

D dirigat viam noſtram ad vos. Vos autem dominus multiplicet, & abundare faciat charitatem veſtram in inuicem & in omnes: quemadmodum & nos in vobis ad confirmanda corda veſtra ſine querela, in ſanctitate ante deum & patrem noſtrum, in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti cum omnibus ſanctis eius. AMEN.

Marginal notes: =ferẽntes · =ſoli. · Act. 16. a · *cooperariũ noſtrũ · =vt conſoletur · =noſtra: · =ferens, · =Nup · =per v · =afflic

CAP. IIII.

Ambulare & placere deo. Voluntas dei. Fornicatio. Decipere fratrem. Vocatio. Spernere Paulum. Dilectio. Quietus. Operari manibus. De dormientibus & reſurrectione.

DE cætero⁾ ergo fratres, rogamus vos & obſecramus in domino Ieſu: vt quemadmodum accepiſtis à nobis quomodo oporteat vos ambulare & placere deo, ſic & ambuletis, vt abundetis magis. Scitis enim quæ præcepta dederim vobis per dominum *Ieſum. ¶||Hæc eſt enim voluntas dei ſanctificatio veſtra: vt abſtineatis vos à fornicatione, vt ſciat vnuſquiſque veſtrum vas ſuum poſſidere in ſanctificatione & honore: non =in paſſione deſyderii⁾, & ſicut gentes quæ ignorãt deũ. Et ne quis =ſupergrediatur neq; circumueniat⁾ in negotio fratrẽ ſuum: quoniam vindex eſt dominus de his oĩbus, ſicut prædiximus vobis, & teſtificati ſumus. non enim vocauit nos deus in im

B munditiam: ſed in ſanctificationẽ. Itaq; qui hęc ſpernit, nõ hominẽ ſpernit, ſed

Marginal notes: =Quod pereſt · *noſtri · Rom. 12 · ephe. 5 · =cum affectu cõcupiſcentiæ · =opprimat ac fraudet

deum,qui etiam dedit ſpiritum ſuũ ſanctum in nobis. ¶De charitate autẽ fraternitatis non neceſſe habuimus ſcribere vobis:‖ipſi enim vos à deo didiciſtis vt diligatis inuicẽ. Etenim illud facitis in omnes fratres in vniuerſa Macedonia. Rogamus autem vos fratres vt abũdetis magis:& operam detis vt C quieti ſitis, & vt veſtrum negotium agatis, & operemini manibus veſtris,ſicut præcipimus vobis. & vt honeſte ambuletis ad eos qui foris ſunt:& nullius aliquid deſyderetis. ¶Nolumus autem vos ignorare fratres de dormiẽtibus:vt non contriſtemini,ſicut & cætæri qui ſpem non habent. Si enim credimus ꝙ Ieſus mortuus eſt & reſurrexit:ita & deus eos qui dormierunt per D Ieſum,adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimꝰ in verbo domini,‖quia nos qui viuimus,qui reſidui ſumus in aduentum domini,non prę ueniemus eos qui dormierunt. Quoniam ipſe dominus in iuſſu & in voce archangeli & in tuba dei deſcendet de cælo:& mortui qui in Chriſto ſunt, reſurgent primi. Deinde vos qui viuimus qui relinquimur: ſimul rapiemur cum illis in nubibus obuiam domino in aera,& ſic ſemper cum domino erimus. Itaq; conſolamini inuicem in verbis iſtis.

abetis. h.13.d. .b.1.10. b.&. .d.

ulla re obis ſit pus.

co.15.d poſſunt æc ver a verti futuro vP,cum ortatu aliqui imus:

CAP. V.

Vltimus Chriſti aduentus. Hortatur ad opera. Dormire. Vigilare. Ebrietas. Sobrietas. Fides.

DE‖temporibus autem & momentis fratres, non indigetis vt ſcribamus vobis. Ipſi enim diligenter ſcitis quia dies domini,ſicut fur in nocte,ita veniet; cum enim dixerint,pax & ſecuritas: tunc repentinus eis ſuperueniet interitus,ſicut dolor in vtero habentis,& non effugiẽt. ¶Vos autem fratres,non eſtis in tenebris,vt vos dies illa tanquam fur comprehendat. omnes enim vos, filii lucis eſtis, & filii diei: non ſumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri: ſed vigilemus & B ſobrii ſimus. Qui enim dormiunt: nocte dormiunt. & qui ebrii ſunt: nocte ebrii ſunt. Nos autem qui diei ſumus, ſobrii ſimus, ‖induti loricam fidei & charitatis,& galeam ſpem ſalutis. quoniam non poſuit nos deus in iram:ſed in acquiſitionem ſalutis per dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui mortuus eſt pro nobis: vt ſiue vigilemus, ſiue dormiamus, ſimul cum illo viuamus. propter quod conſolamini inuicem:& ædificate alterutrum, ſicut & facitis. ¶Rogamus autem vos fratres vt noueritis eos qui laborant inter vos,& præſunt vobis in domino, & monent vos: C vt habeatis illos abundantius in charitate propter opus illorum. pacem habete cum eis. ¶Rogamus autem vos fratres,corripite inquietos, conſolamini puſillanimes, ſuſcipite infirmos, patiẽtes eſtote ad omnes. ¶‖Videte ne quis malum pro malo alicui reddat:ſed ſemper quod bonum eſt ſectamini inuicẽ, & in omnes. ¶Semper gaudete. ¶‖Sine intermiſſione orate. In omnibus gratias agite. hæc eſt enim voluntas dei in Chriſto Ieſu in omnibus vobis. ¶Spiritum nolite extinguere. ¶Prophetias nolite ſpernere. ¶Omnia autem probate: D quod bonum eſt,tenete. ¶Ab omni ſpecie mala abſtinete vos. ¶Ipſe autẽ deus pacis ſanctificet vos per omnia:vt integer ſpiritus veſter & anima & corpus ſine querela,in aduentu domini noſtri Ieſu Chriſti conſeruetur. ‖Fidelis eſt qui vocauit vos: qui etiam faciet. ¶Fratres orate pro nobis. ¶Salutate fratres omnes in oſculo ſancto. Adiuro vos per dominum vt legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus. Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti vobiſcum. AMEN.

Pe.3.c. poc.3. .16.c. pportu itatibus ſporum vP:tuta mnia. habẽti,

ſa.59.c. phe.6.c

vt iram nobis cõcitemus, ſed vt ſalutẽ cõſequamur.

hortemini.

in ſũmo pretio p charitatẽ

in ordinatos,

ſubleuate

pro.17.c rom.12.d 2.pet.3.b Eccl.18.c luc.18.a. coloſ.4.a

totos:&

1.Cor.1.b

Epiſtola Pauli ad Theſſalonicenſes ſecunda.

CAP. I.

Fides & charitas Theſſalonicenſium in tribulationibus. Pœna incredulis euãgelio. Oratio Pauli pro Theſſalonicenſibus.

A PAVLVS & Siluanus & Timotheus: eccleſiæ Theſſalonicenſium in deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto, gratia vobis & pax à deo patre noſtro & domino Ieſu Chriſto.

¶Gratias agere debemus ſemper deo pro vobis fratres, ita vt dignũ eſt, quoniã ſupercreſcit fides veſtra, & abũdat charitas vniuſcuiuſq; veſtrum in inuicem: ita vt & noſipſi in vobis gloriemur in eccleſiis dei, pro patientia veſtra & fide in omnibus perſecutionibus veſtris, & tribulationibus, quas ſuſtinetis in ʺexemplumʾ iuſti iudicii dei, vt digni habeamini in regno dei, pro quo & patimini. ʺſi tamenʾ iuſtum eſt apud deum retribuere tribulationem iis qui vos tribulant: & vobis qui tribulamini

ʺvt, documẽtũ (aut oſtẽſionem)
ʺſiquidẽ,

C requiem nobiſcum in reuelatione domini Ieſu de cælo cum angelis ʺvirtutis eiusʾ in flamma ignis, dantis vindictam iis qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio domini noſtri Ieſu Chriſti, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie domini & à gloria virtutis eius: cum venerit glorificari in

ʺpotẽtiæ ſuæ

D ſanctis ſuis, & admirabilis fieri in omnibus qui crediderunt ʺquia creditũ eſt teſtimonium noſtrũ ſuperʾ vos in die illo. ʺIn quoʾ etiam oramus ſemper pro vobis, vt dignetur vos vocatione ſua deus noſter, & impleat ʺomnem voluntatemʾ bonitatis ſuæ, & opus fidei in virtute, vt clarificetur nomen domini noſtri Ieſu Chriſti in vobis, & vos in illo, ſecundum gratiam dei noſtri, & domini Ieſu Chriſti.

ʺq; fides habita ſit teſtimonio noſtro erga
ʺAd quod
ʺomne bonũ propoſitum

CAP. II.

¶Signa præcedentia aduentum Chriſti. Antichriſtus. Odientibus veritatem quale iudicium. Electi & vocati Theſſalonicenſes.

Eph. 5. b.

ROgamus ‖autem vos fratres per aduentũ domini noſtri Ieſu Chriſti, & noſtræ congregationis in ipſum: vt non cito moueamini à ʺveſtro ſenſuʾ, neque ʺterreaminiʾ neq; per ſpiritum neque per ſermonẽ neq; per epiſtolam tanquã per nos miſſam, quaſi inſtet dies ʺdominiʾ. Ne quis vos ſeducat vllo modo. ʺquoniamʾ, niſi venerit ʺdiſceſſio primumʾ, & reuelatus fuerit homo*peccati, filius perditionis, qui aduerſatur & extollitur ſupra omne quod dicitur deus, aut quod colitur, ita vt in templo dei ſedeat ʺoſtendensʾ ſe tãquam ſit deus. Num retinetis q; cum adhuc eſſem apud vos, hæc dicebam vobis? Et nunc quid detineat ſcitis: vt reueletur in ſuo tempore. Nã myſterium iam ʺoperaturʾ iniquitatis: tantum vt qui tenet ʺnuncʾ teneat, donec de medio ʺfiatʾ. ‖Et tũc reuelabitur ille iniquus: quẽ dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui: & deſtruet illuſtratione aduentus ſui eum, cuius eſt aductus ſecundum operationẽ ſatanæ, in omni ʺvirtuteʾ & ſignis & prodigiis mẽdacibus, & in omni ſeductione iniquitatis q iis pereunt, eo q; charitatẽ veritatis non receperunt vt ſalui fierent. Ideo mittet illis deus ʺoperationẽ erroris ʾ, vt credãt mẽdacio: vt iudicentur omnes qui non crediderunt veritati, ſed ʺconſenſerunt iniquitatiʾ. ¶Nos autem debemus gratias agere deo ſemper pro vobis fratres dilecti à deo, q; elegerit nos deus ʺprimitiasʾ in ſalutem in ſanctificatione ſpiritus, & in fide veritatis. Ad quod & vocauit vos per euangelium noſtrum, in acquiſitionem gloriæ domini noſtri Ieſu Chriſti. Itaq; fratres ſtate: & tenete traditiones quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. Ipſe autem dominus noſter Ieſus Chriſtus & deus & pater noſter qui dilexit nos, & dedit conſolationem æternam, & ſpem bonam ʺin gratiaʾ: ʺexhortetur ʾcorda veſtra, & confirmet in omni opere & ſermone bono.

ʺmente
ʺturbemini
ʺChriſti.
ʺſub. non adueniet
ʺdefectio prius
*ille

B ʺoſtẽt
ʺvt, ag
ʺvt, in ſentia
ʺtollat
Iſa. 11.
ʺpotẽ
C
ʺeffica ſeduct nis
ʺplacu eis in tas.
ʺab in tio.
D
ʺvt, p tiam:
ʺcõſol

CAP. III.

¶Oratio. In eos qui non laborant manibus. Laborat manibus Paulus. Excõmunicatio.

DE ʺcæteroʾ fratres, ‖orate pro nobis, vt ſermo dei currat & clarificetur, ſicut & apud vos: & vt liberemur ab ʺimportunisʾ & malis hominibus. non enim omnium eſt fides. Fidelis autem dominus eſt, qui confirmabit vos & cuſtodiet à malo. Confidimus autem de vobis fratres in domino, q; quæcunq; præcipimus, & facitis & facietis. Dominus autem dirigat corda veſtra in charitate dei & ʺpatientiaʾ Chriſti. ¶ʺDenuntiamusʾ autem

A
ʺQuo pereſ
Eph. 6
coloſ.
ʺabſut
ʺin exp ctation
ʺPræci mus.

vobis fratres in nomine domini Ie-
ſu Chriſti, vt ſubtrahatis vos ab omni
fratre ambulante inordinate, & nō ſe-
cundum traditionem quam acceperūt
à nobis. Ipſi enim ſcitis quemadmodū
B oporteat imitari nos: quoniā non *in-
ordi- quieti fuimus) inter vos, ||neque gratis
geſ- panē manducauimus ab aliquo, ſed in
nos labore & in fatigatione nocte & die o-
20. g perantes, ne quem veſtrū grauaremus.
r.4.c Non quaſi non habuerimus poteſtatē:
eſ2.b ſed vt noſmetipſos formam daremus
vobis ad imitādum nos. Nā & cū eſſe-
mus apud vos, hoc denuntiabamus vo
bis. Quoniā ſi quis nō vult operari, nec
C māducet. Audiuimus enim inter vos
quoſdā ambulātes *inquiete), nihil ope
rdi- rantes, ſed curioſe agentes. Iis autem
e. qui eiuſmodi ſunt denuntiamus & ob-
ſecramus in domino Ieſu, vt cū ſilen-
1.6.c. tio operātes, ſuū panē manducēt. ||Vos
autē fratres nolite deficere benefacien
tes. Quòd ſi quis non obedit verbo no
icate ſtro per epiſtolā, hunc *notate) : & ne
D commiſceamini cum illo, vt confun-
datur: & nolite quaſi inimicum exiſti-
one- mare, ſed *corripite) vt fratrem. ¶Ipſe
autem deus pacis det vobis pacē ſem-
do piternam in omni *loco). Dominus ſit
cum omnibus vobis. ¶Salutatio, mea
manu Pauli: quod eſt ſignum in omni
epiſtola, ita ſcribo. Gratia domini no-
ſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis.
AMEN.

Epiſtola Pauli ad Timotheum prima.

CAP. I.

¶ Fabulæ. Geneologiæ. AEdificatio dei. Charitas. Lex. Paulus cōfitetur peccata ſua, & poſtea dei miſericordiam. Chriſtus ſaluator. Fides. Conſcientia. Hymenæus & Alexander excommunicati.

A PAVLVS apoſtolus Ieſu Chri-
lega- ſti ſecundum *imperium) dei ſal
em uatoris noſtri, & Chriſti Ieſu
16.a. ſpei noſtræ: ||Timotheo *dilecto)
mano filio in fide, gratia & miſericor-
dia, & pax à deo patre & Chri-
ſto Ieſu domino noſtro. ¶Sicut rogaui
te vt remaneres Epheſi cū irem in Ma-
cedoniam, vt denuntiares quibuſdam
ne *aliter) docerent, neque intenderent *diuerſa
fabulis & genealogiis interminatis: quę
quæſtiones præſtant magis quam ædi-
ficationem dei, quę eſt in fide. Finis
autem præcepti, eſt charitas de corde
puro & conſcientia bona & fide non fi
cta. A quibus quidam aberrantes con- B
uerſi ſunt in vaniloquium, volētes eſſe
legis doctores, non intelligentes neque
quæ loquuntur, neque de quibus affir-
mant. ||Scimus autem quia bona eſt lex
ſi quis ea legitime vtatur: ſciens hoc, Rom. 7.c
quia lex iuſto nō eſt poſita, ſed iniuſtis
& *non ſubditis), impiis & peccatori-
bus, ſceleratis & *contaminatis), pa- *obſequē
tricidis & matricidis, homicidis, tibus.
fornicariis, maſculorum concubi- *pphanis
toribus, plagiariis, mendacibus, &
periuris, & ſi quid aliud ſanæ doctrinæ
aduerſatur, quæ eſt ſecundum euange- C
lium gloriæ beati dei, quod creditum
eſt mihi. ¶Gratias ago ei qui me *con-
fortauit in) Chriſto Ieſu domino noſtro *potentē
quia fidelem me exiſtimauit, ponēs in reddidit.
miniſterio, qui prius blaſphemus fui &
perſecutor & *cōtumelioſus), ſed miſe
ricordiam dei conſecutus ſum, quia *violētus
ignorans feci in incredulitate. Super-
abundauit autem gratia domini noſtri
cum fide & dilectione, quæ eſt in Chri
ſto Ieſu. *Fidelis) ſermo & omni acce- *Certus
ptione dignus: ꝙ || Chriſtus Ieſus venit Matt. 9.b
in hunc mundum peccatores ſaluos fa mar. 2.c
cere, quorum primus ego ſum. Sed ideo
miſericordiam conſecutus ſum: vt in D
me primo oſtenderet Chriſtus Ieſus
omnem *patientiam), *ad informationē *clemen-
eorum) qui credituri ſunt illi in vitam tiam.
æternam. Regi autem ſeculorum im- *ad expri
mortali, inuiſibili, ſoli * deo honor & mendum
gloria in ſecula ſeculorum. Amen. exempla
¶Hoc præceptum commendo tibi fili riis
Timothee: ſecundum præcedentes *ſapienti
*in) te prophetias, vt milites in illis bo *vl, de
nam militiam, habens fidem & bonam
conſcientiam, quam quidam repellen-
tes, circa fidem naufragauerunt, ex
quibus eſt Hymenæus & Alexander:
quos tradidi ſatanæ, vt diſcant non
blaſphemare.

CAP. II.

Orationes pro quibus faciendæ. Mediator Chriſtus & ſaluator. Doctor gentium Paulus. Oratio. Mulierum ornatus.

Adhortor

OBſecro igitur primum omniũ fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in ſublimitate cõſtituti ſunt: vt quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. hoc enim bonum eſt & acceptum coram ſaluatore noſtro deo: qui

honeſtate

B omnes homines vult ſaluos fieri, & ad agnitionẽ veritatis venire. Vnus enim deus, vnus & mediator dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus: qui dedit redemtionẽ ſemetipſum pro omnibus: cuius teſtimonium temporibus ſuis cõfirmatum eſt: in quo poſitus ſum ego prædicator & apoſtolus (veritatem dico, non mentior) doctor gentium in

cõciliator
pretiũre dẽptiõis
2. Ti. 1. a.
præco

C fide & veritate. Volo ergo viros orare in omni loco: leuantes puras manus, ſine ira & diſceptatione. Similiter & mulieres in habitu ornato: cum verecundia & ſobrietate ornantes ſe, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veſte pretioſa, ſed quod decet mulieres promittentes pietatem

1. Pet. 3. a
modeſto
pſitẽtes

D per opera bona. Mulier in ſilentio diſcat, cum omni ſubiectione. Docere autem, mulieri non permitto, neque dominari in virum: ſed eſſe in ſilentio. Adam enim primus formatus eſt: dein de Heua, & Adam non eſt ſeductus: mulier autem ſeducta in præuaricatione fuit. Saluabitur autem per filiorum generationem: ſi permanſerit in fide & dilectione & ſanctificatione cum ſobrietate.

1. cor. 14 f
authoritatẽ vſurpare
Gen. 1. d.
Gen. 3. b.
trãſgreſſa eſt.
permãſerint
caſtitate

CAP. III.

Epiſcopi quales eſſe debeant. Diaconi. Vxores diaconorum. Domus dei.

FIdelis ſermo. Siquis epiſcopatum deſyderat: bonum opus deſyderat. Oportet enim epiſcopum irreprehenſibilem eſſe: vnius vxoris virum, ſobrium, prudentem, ornatum, pudicum, hoſpitalem, doctorẽ non vinolentum, non percuſſorem: ſed modeſtum, non litigioſum, nõ cupidum, ſed ſuæ domui bene præpoſitum filios habentem ſubditos cum omni caſtitate. Siquis autem domui ſuæ præeſſe neſcit: quomodo eccleſiæ dei diligentiam habebit? Non neophytum: ne in ſuperbiam elatus in iudiciũ incidat diaboli. Oportet autem illum & teſtimonium habere bonum ab iis qui foris ſunt: vt non in opprobrium incidat & in laqueum diaboli. Diaconos ſimiliter pudicos, non bilingues, non multo vino deditos, non turpe lucrum ſectantes: habentes myſterium fidei in conſcientia pura. Et hi autem probentur primum: & ſic miniſtrant: nullum crimen habentes. Mulieres ſimiliter pudicas, non detrahentes, ſobrias, fideles in omnibus. Diaconi ſint vnius vxoris viri: qui ſiliis ſuis bene præſint, & ſuis domibus. Qui enim bene miniſtrauerint: gradum bonum ſibi acquirent, & multam fiduciam in fide quæ eſt in Chriſto Ieſu. Hæc tibi ſcribo fili Timothee: ſperans me ad te venire cito, ſi autem tardauero: vt ſcias quomodo oporteat te in domo dei conuerſari, quæ eſt eccleſia dei viui columna & firmamentum veritatis. Et manifeſte magnum eſt pietatis ſacramentum quod manifeſtatũ eſt in carne, iuſtificatum eſt in ſpiritu, apparuit angelis, prædicatum eſt gentibus, creditum eſt in mundo, aſſumptũ eſt in gloria.

Indubitatus
Tit. 1. b.
honeſtũ
benemoratum,
a appoſitũ ad docendum.

ab a… ti cu… tate… num… * ſed… quũ… nũ a… gnis… nũ a… uarit… reu… tia.

ſic v… nem… poſſi… los e… nari. vſ, … deſta… D

c ſtal… mẽtu… citr… trou… d my… rium… deu… nifeſ… tus. &

CAP. IIII.

De vltimis temporibus. Cibi. Fabulæ. Pietas. Spes in Chriſtum. Preſbyteri quales eſſe debeant.

SPiritus autem manifeſte dicit quia in nouiſſimis temporibus diſcedent quidam à fide, attendentes ſpiritibus erroris & doctrinis dæmoniorum, in hypocriſi loquentiũ mendacium, & cauteriatam habentium ſuam conſcientiam, prohibentiũ nubere abſtinere à cibis quos deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione fidelibus & iis qui cognouerunt veritatem, Quòd omnis creatura bona eſt, & nihil reiiciendum quod cum gratiarum actione percipitur: ſanctificatur enim per verbum dei & orationem. Hæc proponens fratribus, bonus eris miniſter Chriſti Ieſu, enutritus verbis fidei & bonæ doctrinæ quam aſſecutus es. Ineptas autẽ & a-

2. Ti. … 2. pe… iudæ… cert… imp… ribu… mat… mon… trah… De l… cõm… fecer… fratr… 2. Ti. tit 3.

niles fabulas=deuita): exerce teipſum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio, ad modicum vtilis eſt: pietas autem, ad omnia vtilis eſt, promiſſionem habens vitæ quæ nunc eſt, & futuræ. ¶=Fidelis)ſermo, & omni acceptione dignus. In hoc enim laboramus, & maledicimur, quia ſperamus in deum viuum
C qui eſt ſaluator omnium hominum, maxime fidelium. Præcipe hæc & doce. ¶Nemo=adoleſcentiam) tuam contemnat: ſed exemplum eſto fidelium in verbo, in conuerſatione, in charitate, * in fide, in caſtitate. =Dum venio), attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam quæ in te eſt: quę da
D ta eſt tibi per prophetiam, cum impoſitione manuum=preſbyterii). Hæc meditare, in his eſto: vt profectus tuus manifeſtus ſit omnibus. Attende enim tibi & doctrinæ: inſta in illis. Hoc enim faciens, & teipſum ſaluum facies, & eos qui te audiunt.

CAP. V.

☞ Viduæ. Preſbyteri prædicantes euangelium.

SEniorem ne=increpaueris): ſed=obſecra) vt patrē. iuuenes: vt fratres. anus: vt matres. iuuenculas, vt ſorores, in omni caſtitate. ¶Viduas honora: quæ vere viduæ ſunt. Si qua autē vidua filios aut nepotes habet: diſcant primum domum ſuam = regere), & mutuam vicem reddere parentibus. hoc enim acceptum eſt coram deo. Quæ autem vere vidua eſt & deſolata: ſperat in deo, & inſtat obſecrationibus & orationibus nocte & die. Nam quæ in deliciis eſt: viuens mortua eſt. Et hoc præcipe: vt irreprehenſibiles ſint. Si=quis)autem ſuorum & maxime domeſticorum cu-
B ram non habet: fidem negauit, & eſt infideli deterior. Vidua deligatur non minus ſexaginta annorum) quæ fuerit vnius viri vxor, in operibus bonis teſtimonium habens, ſi filios educauit, ſi hoſpitio recepit, ſi ſanctorum pedes lauit, ſi tribulationem patientibus ſubminiſtrauit, ſi=omne opus bonum ſubſecuta eſt). Adoleſcentiores autem viduas=deuita). Cum enim = luxuriatæ fuerint in Chriſto), nubere volunt: habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt, ſimul autem & otioſæ diſcunt circuire domos: non ſolum otioſæ, ſed & =verboſæ), & curioſæ, loquentes quæ non oportet. Volo ergo iuniores nubere: filios procreare, e matresfamilias eſſe): nullam occaſionē dare aduerſario= maledicti gratia.) Iam enim quædam= conuerſæ ſunt retro poſt) ſatanam. Si quis fidelis*habet viduas, ſuminiſtret illis, vt non grauetur eccleſia: vt iis quæ veræ viduæ ſunt ſufficiat. ¶Qui bene præſunt preſbyteri duplici honore digni habeantur: maxime qui laborant in verbo & doctrina. Dicit enim ſcriptura, ||Non alligabis os boui trituranti. Et, ||Dignus eſt operarius mercede ſua. Aduerſus preſbyterum accuſationem noli recipere: niſi ſub duobus aut tribus teſtibus. ¶Peccantes coram omnibus argue: vt & cæteri timorem habeant. ¶Teſtor coram deo & Chriſto Ieſu & electis angelis, vt hæc cuſtodias ſine=præiudicio), nihil faciens=in alteram partem declinando). ¶Manus cito nemini impoſueris, neque communicaueris peccatis alienis. ¶Teipſum=caſtū) cuſtodi. ¶Noli=adhuc) aquam bibere: ſed modico vino vtere propter ſtomachum tuum, & frequentes tuas infirmitates. ¶Quorundam hominum peccata*manifeſta ſunt, præcedentia ad iudicium: =quorundam) autem & ſubſequuntur. Similiter & facta bona, manifeſta ſunt: & quæ aliter ſe habent, abſcondi non poſſunt.

Chriſtū, =nugaces vel, loquaces e domū adminiſtrare: =vt habeat maledicendi cauſam. =defluxerunt ſecutæ. * aut ſi qua fidelis. Deut.25.a 1.cor.9.a Mat.10.b luc.10.b. =præcipitatione iudicii. =vel, iuxta propēſionem animi =purum =poſt hac * ante =quoſdā

CAP. VI.

☞ Serui. In quæſtionarios. Pietas Sufficientia. Victus. Veſtitus. Auaritia. Fides. vita æterna. Diuites ſeculi. Quæſtiones vitandæ.

QVicūque ſunt ſub iugo ſerui, dominos ſuos omni honore dignos arbitrentur: ne nomen domini & doctrina =blaſphemetur). Qui autem fideles habent dominos non contemnāt quia fratres ſunt, ſed magis ſeruiant quia fideles ſunt & dilecti, qui beneficii participes ſunt. Hæc doce, & exhortare. ¶Si quis aliter docet, & non acquieſcit ſanis ſermonibus domini noſtri Ieſu Chriſti, & ei quæ ſecundū pietatē eſt, doctrinę: ſuperbus eſt, nihil ſciēs, ſed =languēs) circa quæſtiones & pugnas=verborum, ex quibus oriuntur inuidiæ, contētiones,

A =male audiat. =inſaniēs =vel, diſputationū

ᵃmaledi-
centia
* ſuper-
uacaneæ
*Abſtine
à talibus
ᶜ animo
ſua ſorte
contento
Iob.1.d.
eccſi.5.c
ᵃ ſtudiũ
pecuniæ

blaſphemiæ⁾, ſuſpiciones malæ, * conflictationes hominum mente corruptorum & qui veritate priuati ſunt, exiſtimantiũ quęſtum eſſe pietatem. * ¶Eſt autem quæſtus magnus, pietas cum ᶜ ſufficientia⁾. ‖Nihil enim intulimus in ▸hunc⁾mundum: haud dubium quod nec auferre quid poſſumus. Habentes autem alimẽta & quibus tegamur, his contenti ſimus. Nam qui volunt diuites fieri, incidunt in tẽtationem & in laqueum▸diaboli⁾, & deſideria multa inutilia, & nociua, quæ mergũt homines in interitum & perditionem. Radix enim omnium malorum eſtᵃcupiditas⁾: quam quidam appetentes errauerunt à fide, & inſeruerunt ſe dolori bꝰ multis. ¶Tu autem ô homo dei, hęc fuge: ſectare vero iuſtitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam, manſue

C

ᵃ profeſſi
onem

tudinem. Certa bonum certamen fidei apprehende vitam æternam, in quam vocatus es & confeſſus bonam ᵃ confeſſionem⁾ coram multis teſtibus. ¶Præcipio tibi coram deo qui viuificat omnia, & Chiſto Ieſu‖qui ᵃ teſtimoniũ reddidit⁾ ſub Pontio pilato bonam confeſſionem: vt ſerues mandatum, ſine macula, irreprehenſibile vſque in aduentum domini noſtri Ieſu Chriſti. quem ſuis temporibus oſtendet‖ beatus & ſolusᵃpotens⁾, rex regum & dominus dominantium, qui ſolus habet immortalitatem, & lucem inhabitat inaccesſibilem, ‖quem nullus hominum vidit, ſed nec videre poteſt, cui honor & imperium ſempiternum. Amen. ¶Diuitibus huius ſeculi præcipe non ſublime ſapere, ‖neque ſperare inᵃ incerto diuitiarũ⁾, ſed in deo viuo (‖qui pręſtat nobis omnia abunde ad fruendũ) bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, *communicare, theſaurizare ſibi fundamentũ bonũ in futurũ, vt apprehendãt verã vitã. ¶Timothee depoſitũ cuſtodi: deuitãs ꝓphanas vocũ ᵃnouitates⁾, & oppoſitiones ᵃfalſi nominis⁾ſciẽtię, quã quidã ᵃpromittẽtes⁾, circa fidẽ exciderũt. Gratia tecũ. Amẽ.

Ioh.18.g
ᵃ teſtifica
tus eſt.

Ap.17.d
19.c
ᵃ priceps
Ioh.1.b,
1.ioh.1.c
D
Luc.12.b
ᵃdiuitiis
incertis
Iohã.1.b
*libẽter.

vſ, inanitates,
ᵃfalſo no-
minatæ.
ᵃ profiten
tes,
* Miſſa fu
it ex Lao
dicea,
quæ eſt
metropo

*

Epiſtola Pauli ad Timotheum ſecunda.

CAP. I.

Vita per Chriſtũ. Fides Timothei. Impoſitio manuum. Spiritus. Vocatio. Opera. Salus promiſſa ante tempora æterna. Vinctus Paulus. Oneſiphorus.

PAVLVS apoſtolus Ieſu Chriſti per voluntatem dei, ᵃſecundum⁾ promisſionem vitæ quæ eſt in Chriſto Ieſu: Timotheo chariſſimo filio, gratia & miſericordia, & pax à deo patre noſtro, & Chriſto Ieſu domino noſtro. ¶Gratias ago deo meo cui ſeruio à ᵃprogenitoribus⁾meis in cõſcientia pura, quod ſine intermisſione habeam tui memoriã in orationibus meis, nocte ac die deſiderans te videre, memor lachrymarum tuarum, vt gaudio implear ᵃrecordatonem accipiens⁾, eius fidei quæ eſt in te non ficta, quæ & habitauit primum in auia tua Loide & matre tua Eunice, certus ſum autem quod & in te. ¶Propter quam cauſam admoneo te, vt reſuſcites gratiã dei, quę eſt in te per impoſitionem manuũ mearum. ‖ Non enim dedit nobis deus ſpiritum timoris: ſedᵃvirtutis,⁾& dilectionis, & ſobrietatis. Noli itaque erubeſcere teſtimonium domini noſtri, neque me vinctum eius: ſedᵃcollabora euangelio ſecundum virtutem⁾dei, ‖qui nos liberauit & vocauit vocatione ſãcta, non ſecundum opera noſtra, ſed ſecundum propoſitum ſuum & gratiam quæ data eſt nobis in Chriſto Ieſu ante temporaᵃſecularia⁾. Manifeſtata eſt autem nunc perᵃilluminationem⁾ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui ᶜ deſtruxit⁾ quidem mortem, ᵃ illuminauit autem vitam⁾& incorruptionem per euangelium: ‖in quo poſitus ſum ego prędicator & apoſtolus & magiſter gentium. Ob quam cauſam etiam hæc patior: ſed nonᵃconfundor⁾. Scio enimᵃcui credidi, & certus ſum quia ⁾potens eſt depoſitum meum ſeruare in illum diem.

lis Ph[...]
giæ pa[...]
tianæ,
A
ᵃi. ad
dican[...]
ᵃ mai
bus
B
ᵃvbi[...]
mone[...]
ctꝰ f[...]
Rom[...]
ᵃ pot[...]
ᵃeſto[...]
ticep[...]
flictio[...]
quę e[...]
geliu[...]
com[...]
tur i[...]
pote[...]
Tit.[...]
ᵃæter[...]
ᵃapp[...]
tione
C
abole[...]
ᵃvitã
in lu[...]
ꝓdu[...]

¶Formam habe ſanorum verborũ quę à me audiſti in fide & in dilectione in Chriſto Ieſu. Bonum depoſitum cuſtodi per ſpiritum ſanctum, qui habitat in nobis. ¶Scis ▸ enim hoc quòd auerſi ſunt à me omnes qui in Aſia ſunt: ex quibus eſt Phygellus & Hermogenes. Det miſericordiam dominus Oneſiphori domui: quia ſępe me refrigerauit & catenam meã nõ erubuit, ſed cum Romam veniſset: ſollicite me quęſiuit, & inuenit. Det illi dominus inuenire miſericordiã à domino in illa die. Et quãta Epheſi miniſtrauit mihi: tu melius noſti.

CAP. II.

▸ Miles dei. Quare vinctus Paulus. Salus. Prędicãdũ pure. Hymenęus & Philetus hæretici. Vaſa in honorem. Vaſa in contumeliam. Iuuenilia deſyderia. Quæſtiones ſtultæ deuitandæ

TV ergo fili mi, cõfortare in gratia quæ eſt in Chriſto Ieſu: & quæ audiſti à me per multos teſtes, hæc cõmenda fidelibus hominibus qui idonei erũt & alios docere. Labora ſicut bonus miles Chriſti Ieſu. Nemo militans deo, implicat ſe negotiis ſecularibus: vt ei placeat cui ſe probauit. Nam & qui certat ▸ in agone: nõ coronabitur niſi legitime certauerit. Laborantem agricolam oportet primũ de fructibus accipere. Intellige quę dico: dabit enim tibi dominus in omnibus intellectũ. Memor eſto, dominum Ieſũ Chriſtũ reſurrexiſſe à mortuis ex ſemine Dauid, ſecundũ euangeliũ meum, in quo laboro vſque ad vincula, quaſi male operans: ſed verbum dei nõ eſt alligatum. Ideo omnia ſuſtineo propter electos: vt & ipſi ſalutẽ conſequantur, quæ eſt in Chriſto Ieſu, cum gloria cęleſti. ¶Fidelis ſermo. Nã ſi cõmortui ſumus: & cõuiuemus. ſi ſuſtinebimus: & cõregnabimus. ||ſi negauerimus & ille negabit nos. ||ſi nõ credimus: ille fidelis pmanet, negare ſeipſum nõ põt. Hæc commone: teſtificans coram domino. Noli contendere verbis, ad nihil enim vtile eſt, niſi ad ſubuerſionem audientium. ¶Sollicite autem cura, teipſum probabilem exhibere deo, operarium a inconfuſibilem, recte tractantem verbum veritatis. Prophana autem & vaniloquia deuita, multum enim proficient ad impietatem: & ſermo eorum vt cancer ſerpit, ex quibus eſt Hymenæus & Philetus: quia a veritate exciderunt dicentes reſurrectionem eſſe iam factam, & ſubuerterunt quorundam fidem. Sed firmum fundamentum dei ſtat, habens ſignaculũ hoc, Cognouit dominus qui ſunt ſui. &, Diſcedat ab iniquitate omnis qui inuocat nomen domini. In magna autem domo, non ſolum ſunt vaſa aurea & argentea, ſed & lignea & fictilia: & quædam quidem in honorem, quædam autem in cõtumeliam. Si quis ergo emundauerit ſe ab iſtis: erit vas in honorem ſanctificatum & vtile domino, ad omne opus bonum paratum ¶Iuuenilia autem deſideria fuge: ſectare vero iuſtitiam, fidem, ſpem, & charitatem, & pacem cum iis qui inuocant dominum de corde puro. ¶||Stultas autem & ſine diſciplina quæſtiones deuita: ſciens quia generant lites. Seruum autem domini non oportet litigare: ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientem, cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtunt ▸ veritati: nequando deus det illis pœnitentiam ad cognoſcendam veritatem, & reſipiſcant a diaboli laqueis, a quo capitiui tenentur ad ipſius voluntatem.

CAP. III.

▸ Qualia futura nouiſſima tempora Iannes, Mambres, perſecutiones ſequẽtibus Chriſtum. Ab infantia diſcit ſacras literas Timotheus.

HOc autem ſcito, ||quia in nouiſſimis diebus inſtabunt tempora periculoſa: & erunt homines ſe ipſos amantes, cupidi, elati, ſuperbi, blaſphemi, parentibus non obedientes, ingrati, ſceleſti, ſine affectione, ſine pace, criminatores, incontinentes, immites, ſine benignitate, proditores, proterui, tumidi, & voluptatẽ amatores magis quã dei: habẽtes ſpeciẽ quidẽ pietatis, uirtutẽ aũt eius abnegantes. Et hos deuita, ex his enim ſũt qui penetrant domos: & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quę ducuntur variis deſyderiis, ſemper diſcentes, & nunquam ad ſcientiam veritatis peruenientes. Quemad-

Right margin: erubeſcat · Prophanas autẽ vocũ inanitates prætermitto: ad maiorẽ enim proficiũt impietatem · circumuorat. · Chriſti. g.i. huiuſmodi hominibus impiis · accommodum vſibus domini, · 1. Tim. 1. c tit. 3. c · ineruditas · reſpue: · placidũ · propenſum ad docendũ tolerantẽ malos cũ manſuetudine erudientem. · 1. Ti. 4 a 2. pet. 3. a iud. · auari, · neſcii fœderis, · negligẽtes bonorum, (vel bonorũ inimici), · temerarii. · vim auerſare. · Exod. 7. b

Left margin (cut off): i.2.b. · ubeſ- · quod · efo- · uit, · tis e- per- tiam. · ras igi · affli- nem, · eſt ſo- · egit. · alis af gor · ertus · at. 10. d · at. 8. c · om. 3. a · Ne ver- orum dignas · ctentur qui non

modum autem||Iannes & Mambres reſtiterunt Moyſi:ita & hi reſiſtunt veritati,homines corrupti mente, reprobi circa fidē.ſed vltra non proficient.inſipientia enim eorū manifeſta erit omnibus,ſicut & illorum fuit. ¶Tu autem

*aſſectatus

C ⁼aſſecutus⁾es meam doctrinam, inſtitutionem,propoſitum,fidem, longanimitatem,dilectionem,patientiam, perſecutiones , paſſiones : qualia mihi facta ſunt Antiochiæ,Iconii,Lyſtris : quales perſecutiones ſuſtinui , & ex omnibus eripuit me dominus.Et omnes qui pie volunt viuere in Chriſto Ieſu:perſecutionem patientur.Mali autem homines & ſeductores proficient in peius:errantes,& in errorem mittentes . ¶Tu vero

D permane in iis quæ didiciſti,& credita ſunt tibi : ſciens à quo didiceris , & quod ab īfantia ſacras literas noſti,quę te poſſunt inſtruere ad ſalutem,per fi-

2.Pet.1.d dem quæ eſt in chriſto Ieſu.|| Omnis ſcriptura diuinitus inſpirata , vtilis eſt ad docendum ad arguendum ad corripiendū,ad erudiēdū in iuſtitia:vt⁼ perfectus⁾ſit homo dei ad omne opus bonum inſtructus.

*Integer

CAP. IIII.

*igitur

⁼in apparitione ſua, & regno ſuo:

⁼tempeſtiue,intempeſtiue:

a increpa exhortare cum omni lenitate

⁼iuxta concupiſcentias ſuas

e obdura in afflictionib9

⁼vel,ad plenum probatū

In eos qui ad fabulas conuertuntur.Alexander,Paulus coram Cæſare.

TEſtificor*coram deo & Ieſu Chriſto qui iudicaturus eſt viuos & mortuos⁼per aduētum ipſius , & regnum eius⁾:prædica verbum, inſta⁼opportune, importunè⁾:argue,a obſecra,increpa in omni patientia ⁾ & doctrina.Erit enim tempus cum ſanam doctrinam non ſuſtinebunt:ſed⁼ ad ſua deſyderia⁾coaceruabūt ſibi magiſtros, prurientes auribus , & à veritate quidem auditum auertent,ad fabulas autem conuertentur. ¶Tu vero vigila, c in omnibus labora⁾,opus fac euangeliſtæ,miniſterium tuum⁼imple⁾. ⊳Sobrius eſto⁾.Ego enim iam e delibor⁾: & tēpus reſolutionis meæ inſtat.Bonum certamen certaui,curſum conſummaui,fidem ſeruaui . ⁼In reliquo , repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ,quam reddet mihi dominus in illa die,iuſtus iudex:nō ſolum autem mihi , ſed & iis qui diligunt aduentum eius.¶⁼Feſtina ⁾ad me venire cito . Demas enim me reliquit,⁼ diligens⁾hoc ſeculum,& abiit Theſſalonicam:Creſcens in Galatiam , Titus in Dalmatiam . || Lucas eſt mecum ſolus. Marcum aſſume , & adduc tecum : eſt enim mihi vtilis in miniſterio. Tychicum autem miſi Epheſum . Penulam quam reliqui Troade apud Carpum,veniens affer tecum,& libros,maxime autem membranas. Alexander ⁼ ærarius⁾ multa mala mihi⁼oſtendit⁾ , reddat illi dominus ſecundum opera eius : quem & tu⁼deuita⁾. Valde enim teſtitit verbis noſtris . ¶In prima mea defenſione nemo mihi affuit, ſed omnes dereliquerunt me:non illis imputetur.Dominus autem mihi aſtitit,&⁼ confortauit⁾me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes gentes . & liberatus ſum de ore leonis.⁼Liberauit⁾ me dominus ab omni opere malo : & ſaluum faciet in regnum ſuum cæleſte , cui gloria in ſecula ſeculorum.Amen. ¶||Saluta⁼Priſcillam⁾& Aquilam,& Oneſiphori domum.Eraſtus remāſit Corinthi, Trophimum autem reliqui⁼infirmum⁾ Mileti. Feſtina ante hyemem venire. Salutant te Eubulus & Pudens & Linus & Claudia , & fratres omnes . Dominus Ieſus Chriſtus cum ſpiritu tuo.Gratia vobiſcum.Amen.

*

Epiſtola Pauli ad Titum.

CAP. I.

Vita æterna promiſſa ante mundi creationem . Preſbyteri ſiue epiſcopi quales conſtituendi.Epimenides. Cretenſes.Iudaicæ fabulæ. Mandata hominum.Fides.Opera.

PAVLVS ſeru9 dei, apoſtolus autem Ieſu Chriſti⁼ſecundum⁾ fidem electorum dei & agnitionē veritatis:quæ⁼ſecundum pietatem eſt ⁾ in ſpem vitæ æternæ, quam promiſit qui nō mentitur

redd
e imp
lorē
⁼Quo
pere
⁼Da
ram⁼
ampl
Colo
C
⁼fabe
rius
fecit
ue.
⁼cor
bora
D
⁼Libe
bit
Supr
⁼Priſ
⁼lang
*Scr
è Ro
ad T
theu
cund
cum
lus it
ſtere
Cæſa
Nero
A
⁼.i.ad
dicādi
⁼vel ad
pietate
ducit

deus ante tempora⁼ ſecularia⁾, manifeſtauit autem temporibus ſuis verbum ſuum in prædicatione quæ credita eſt mihi ſecundum⁼ pręceptum⁾ ſaluatoris noſtri dei: Tito⁼ dilecto⁾ filio ſecundum communem fidē gratia * & pax à deo patre & Chriſto Ieſu ſaluatore noſtro. ¶Huius rei gratia reliqui te Cretæ, vt ea quæ deſunt corrigas & conſtituas per ciuitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi, ||Si quis ſine crimine eſt, vnius vxoris vir, filios habens fideles, non⁼ in accuſatione luxuriæ⁾, aut non ſubditos. Oportet enim epiſcopum ſine crimine eſſe, ſicut dei diſpenſatorē: non⁼ ſuperbum⁾, non iracundum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri cupidum: ſed hoſpitalem, ⁼benignum⁾, ▸ prudentem, ſobrium, iuſtum, ſanctum, ⁼continentem⁾: ⁼amplectentem eum qui⁾ ſecundum doctrinā eſt, fidelem ſermonem, vt potens ſit exhortari doctrina ſana, & eos qui contra dicunt⁼ arguere⁾. Sunt enim multi etiam⁼ inobedientes⁾, vaniloqui & ſeductores, maxime qui de circuncisione ſunt: ⁼quos oportet redargui⁾. qui vniuerſas domos ſubuertunt, docētes quæ non oportet, turpis lucri gratia. Dixit quidam ex illis proprius ipſorum propheta, Cretenſes ſemper mendaces, malæ beſtiæ, ventres pigri. Teſtimonium hoc verum eſt. Quam ob cauſam increpa illos⁼ dure⁾, vt ſani ſint in fide, non attendentes Iudaicis fabulis, & mandatis hominum auerſantium ſe à veritate. ||Omnia munda mundis, coinquinatis autem & infidelibus nihil eſt mundum, ſed inquinatæ ſunt eorum & mēs & conſcientia. ⁼confitentur⁾ ſe noſſe deum: factis autem negant, cum ſint abominati &⁼ incredibiles⁾, & ad omne opus bonum reprobi.

CAP. II.

☛ Senes. Anus. Adoleſcentulæ. Serui. Chriſtus redemptor noſter ſecundum promiſſiones venit. Fide mundatos opera ſequuntur.

TV autem loquere quæ decent ſanam doctrinā. Senes, vt ſobrii ſint, ⁼pudici, prudentes⁾, ſani in fide, in dilectione, in patientia. ¶Anus ſimiliter, in habitu ſancto, non criminatrices, non multo vino ſeruientes: bene⁾ docentes, vt⁼ prudētiam doceant. Adoleſcentulas, vt viros ſuos ament, filios ſuos diligant, prudentes,⁼ caſtas, ſobrias⁾, domus curam habentes, benignas, ſubditas viris ſuis, vt nō ⁼blaſphemetur⁾ verbum dei⁼. ¶Iuuenes ſimiliter hortare vt ſobrii ſint. In omnibus teipſum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, in grauitate: verbum ſanum, irreprehenſibile. vt is qui ex aduerſo eſt vereatur, nihil habens malum dicere de nobis. ||Seruos dominis ſuis ſubditos eſſe, in omnibus placentes, non⁼ contradicentes⁾: non⁼ fraudentes⁾, ſed in omnibus fidem bonam oſtēdētes: * doctrinā ſaluatoris noſtri dei ornēt in omnibus. ¶Apparuit enim gratia dei ſaluatoris noſtri omnibus hominibus: erudiens nos vt abnegantes impietatem & ſecularia deſyderia, ſobrie, & iuſte, & pie viuamus in hoc ſeculo, expectātes beatam ſpem &⁼ aduentum⁾ gloriæ magni dei & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, qui dedit ſemetipſum pro nobis vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum⁼ acceptabilem⁾, ſectatorem bonorum operum. Hæc loquere & exhortare: & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

CAP. III.

☛ Peccatores ſaluati per miſericordiam Chriſti, vt operentur bona. Opera. Miſericordia. Opera. Stultæ quæſtiōes. Hæreticus. Opera.

ADmone illos principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe, ⁼dicto⁾ obedire, ad omne opus bonum⁼ paratos eſſe, ⁼neminem blaſphemare⁾, non litigioſos eſſe, ſed modeſtos: omnem oſtendentes manſuetudinem ad omnes homines. Eramus enim aliquando & nos inſipientes, increduli, errantes, ſeruientes deſyderiis & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, ⁼odibiles⁾, odientes inuicem. Cum autem benignitas &⁼ humanitas⁾ apparuit ſaluatoris noſtri dei: ||non ex operibus iuſtitiæ quæ fecimus nos, ſed ſecundum ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis ſpiritus ſancti quem effudit in nos abunde per Ieſum

Marginal notes (left): æterna, | delegatione. B | germano * & miſericordia | 1.Tim.3 a | vel. ob noxios crimini luxus, infractū | C ſtudioſū bonarum verū⁼ temperantē: tenacē | 19 q, & c | cōuincere⁼ intractabiles, quibus oportet obturare os. | Epimeni, des. | D fuerit | Rō.14.d. | Profitentur | increduli | A ⁼graues, moderati,

Marginal notes (right): ⁼honeſta ⁼ſobrias reddant ⁼vt ſobrię ſint, purę ⁼male audiat B | Ephe.6.a coloſſ.3 d 1.pet.2.c ⁼reſpōſatores: ⁼ſuffurantes * vt | D ⁼vt, apparitionem | ⁼peculiarem, | A ⁼magiſtratui ⁼nec de quoquā maledicant, | ⁼odioſi. B ⁼erga homines amor. 1.Tim.1.c

C Chriſtum ſaluatorem noſtrum: vt iuſti
ᵃIndubi- ficati grã ipſius, hæredes ſimus ſecũdũ
tatus. ſpẽ, vitæ ęternæ. ᵃFidelisᵓ ſermo eſt: &
1.Ti.1.b de his volo te confirmare; vt curent
2.tim.2d bonis operibus præeſſe, qui credũt deo
ᵃomitte. Hæc ſunt bona & vtilia hominibus.
ᵃDefecto ¶Stultas aũt q̃ſtiões, & genealogias, &
rem vr, cõtẽtiões, & pugnas legis ᵃdeuitaᵓ. ſunt
Sectarum em̃ inutiles & vanæ. ¶ᵃHæreticũᵓ homi
authorẽ nem poſt vnam & ſecundam correpti
ᵃreuce: onem ᵃdeuitaᵓ: ſciens quia ſubuerſus
ᵃper ſe eſt qui eiuſmodi eſt, & delinquit cum
D ſit ᵃproprio iuditioᵓ cõdẽnatus. ¶Cũ mi
ſero ad te Arteman aut Tychicum feſtina ad me venire Nicopolim. ibi enim ſtatui hyemare. Zenam legiſperitum & Apollo ſolicite præmitte, vt nihil illis deſit. ¶Diſcant autem & noſtri bonis operibus præeſſe ad vſus neceſſarios: vt nõ ſint infructuoſi. ¶Salutant te, qui mecum ſunt omnes. Saluta eos qui nos amant in fide. Gratia dei cum omnibus vobis.

*

* Scripta ex Nicopoli Macedoniæ

Epiſtola Pauli ad Philemonem.

Charitas. Fides. Opera. Oneſimus doctus à Paulo Chriſtum.

ᵃcollegæ. PAVLVS vinctus Chriſti Ieſu & Timotheus frater: Philemoni dilecto & ᵃadiutoriᵓ noſtro, & Apphiæ ſorori chariſſimæ, & Archippo cõmilitoni noſtro, & eccleſiæ quæ in domo tua eſt, gratia vobis & pax à deo
B patre noſtro, & domino Ieſu Chriſto.
¶Gratias ago deo meo ſemper, memoriam tui faciens in orationibus meis,
ᵃefficax. audiens charitatem tuam & fidem quam habes in domino Ieſu & in omnes ſanctos: vt communicatio fidei tuę ᵃeuidensᵓ fiat in agnitione omnis operisᵓ boni in vobis in Chriſto Ieſu. Gaudium enim magnum habui & conſola
ᵃrefocilla tionem in charitate tua: quod viſcera
ta ſunt ſanctorum ᵃrequieueruntᵓ per te frater Propter quod multam fiduciam habẽs in Chriſto Ieſu imperandi tibi quodᵃ
ᵃeſt de ad rem pertinetᵓ: prropter charitatem
ᵃſim magis obſecro, cumᵃ ſisᵓ talis vt Paulus ſenex, nũc autem & vinctus Ieſu Chri
C ſti. Obſecro te pro meo filio quem genui in vinculis, Oneſimo: qui tibi aliquando inutilis fuit, nũc autem & mihi & tibi vtilis, quem remiſi tibi. Tu autem illum, id eſt, mea viſcera, ſuſcipe.
ᵃſenti quẽ ego volueram mecũ detinere vt ꝓ te
aũt tu mihi miniſtraret in vinculis euangelii: ſineᵃ conſilio autem tuoᵓ nihil volui facere, vt ne velut ex neceſſitate bonũ
ᵃvr, ſu tuum eſſet, ſed voluntarium. Forſitan
ſeruu enim ideo diſceſſit ad horam à te, vt
D æternum illum reciperes: iam non vt ſeruum, ſed ᵃpro ſeruoᵓ chariſſimum fratrem maxime mihi quanto autem magis tibi & in carne & in domino? Si ergo habes me ſocium: ſuſcipe illum ſicut me. Si autem aliquid nocuit tibi aut debet: hoc mihi imputa. Ego Paulus ſcripſi mea manu: ego reddam: vt non dicam tibi quod & teipſum mihi debes. ita frater ego te fruar in domino. Refice viſcera mea in Chriſto. Confidens in obediẽtia tua ſcripſi tibi: ſciens quoniam & ſuper id quod dico facies. Simul & para mihi hoſpitiũ. nam ſpero per orationes veſtras donari me vobis. Salutat te Epaphras concaptiuus meus in Chriſto Ieſu, Marcus, Ariſtarchus, Demas & Lucas adiutores mei Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti cum ſpiritu veſtro. AMEN.

*

* R… miſſa per … ſimũ … uum.

Epiſtola Pauli apoſtoli ad Hebræos.

CAP. I.

Per Prophetas locutus deus Iudęis. Per Chriſtum, Hæres, Purgatio peccatorum, Chriſtus maior angelis. Angeli, dei miniſtri.

A MVLTIPHARIAM multiſque modis olim deo loquẽs patribus in prophetis: nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio, quem conſtituit hæredem vniuerſorũ

per quem fecit & ſecula , qui cum ſit
=expreſſa imago | ſplendor gloriæ & =figura)ſubſtantię e-
ius.=portanſque) omnia verbo virtutis
=moderetur que | ſuæ,*purgationem peccatorum faciẽs
ſedet ad dexteram maieſtatis in excel
* per ſemetipſũ | ſis:tanto =melior)angelis effectus , quan
to =differentius)præ illis nomen =hære-
=vſ, præſtantior | ditauit). Cui enim dixit aliquando an-
gelorum.||Filius meus es tu, ego hodie
=excellentius | genui te?Et rurſum, || Ego ero illi in pa
trem & ipſe erit mihi in filium . Et cũ
=fortius eſt. | iterum introducit primogenitum in
orbem terræ,dicit,||Et adorent eum õ-
Pſal.2.b | nes angeli dei . Et ad angelos quidem
2.Reg.7 b | dicit,|| Qui facit angelos ſuos ſpiritus:
Pſal.96 c | & miniſtros ſuos flammam ignis . Ad
Pſal.103.a | filium autem,||Thronus tuus deus in ſe
Pſal.44 b | culum ſeculi:virga æquitatis,virga re-
gni tui,Dilexiſti iuſtitiam & odiſti ini
quitatẽ: propterea vnxit te deus, deus
=vltra cõſortes tuos. | tuus oleo exultationis =præ participib9
tuis),Et,||Tu in principio domine ter-
ram fundaſti:& opera manum tuarum
Pſa.101.d | ſunt cæli,Ipſi peribunt,tu autem per-
manebis, & omnes vt veſtimentum ve
=circũ volues. | teraſcent.Et velut amictum = mutabis)
eos,& mutabuntur:tu autem idem ip-
Pſal.109 a | ſe es,& anni tui non deficient. Ad quẽ
1.cor.15 d | autem angelorum dixit aliquando, ||Se
de à dextris meis , Quoaduſque Ponã
inimicos tuos ſcabellũ pedũ tuorum.
Nonne omnes ſunt adminiſtratorii ſpi
ritus:in miniſterium miſſi propter eos
qui hæreditatem capient ſalutis?

CAP. II.

☞Chriſtus audiendus,ne puniamur. Miracula,confirmatio doctrinæ. Chriſto omnia ſubiecta . Mortuus Chriſtus p oĩbus. Sanctificator. Fratres Chriſti Diabolus.Pontifex Chriſtus. Tentatus Chriſtus.

A

PRopterea abundantius oportet obſeruare nos ea quæ audiuimus: ne forte = pereffluamus) Si enim qui per angelos dictus eſt ſermo, factus eſt firmus , & omnis præuaricatio & inobediẽtia accepit iuſtam mercedis retributionem:quomodo nos effugiemus ſi tantam neglexerimus ſalutem,quæ cum =initium accepiſſet)enarrari per dominum:ab eis qui audierũt in nos confirmata eſt,conteſtante deo
B ſignis & portentis & variis virtutibus, & ſpiritus ſancti diſtributionibus ſecũ

=perfluamus. =primum cœperit.

dum ſuam voluntatem. ¶Non enim an
gelis ſubiecit deus orbem terræ futu-
rum,de quo loquimur.Teſtatus eſt au-
tem in quodã loco quis,dicens, ||Quid | Pſal.8.c
eſt homo quod memores eius:aut filius
hominis quoniam viſitas eum?Minuiſti
eum paulominus ab angelis : gloria &
honore coronaſti eum , & conſtituiſti
eum ſuper opera manuũ tuarum. ||Oĩa | 1 Cor.15d
ſubiecisti ſub pedib9 ei9:in eo enim q̃
omnia ei ſubiecit:nihil dimiſit non ſub
iectũ ei.Nunc autem necdum videm9
omnia ſubiecta ei . Eum autem qui mo | phlip.2.b
dica quàm angeli,minoratus eſt,vide- | c
mus Ieſum propter paſſionem mortis
gloria & honore coronatum: vt gratia
dei pro omnibus guſtaret mortem.De
cebat enim eũ propter quẽ omnia & p
quem omnia qui multos filios in glori
am adduxerat,=authorem) ſalutis eorũ
per paſſionem =cõſummari). Qui enim | =pricipẽ
ſanctificat & qui ſanctificantur:ex vno | =vſ,perfe
omnes. Propter quam cauſſam non =cõ | ctum red
funditur)fratres eos vocare,dicẽs,||Nũ | di.
tiabo nomen tuum fratribus meis : in | =erube-
medio eccleſiæ laudabo te.Et iterum:|| | ſcit.
Ego ero fidens in eum.Et iterum, ||Ec- | Pſal.21.c
ce ego & pueri mei : quos dedit mihi
deus. Quia ergo pueri communica- | Pſal.17,a
uerunt carni & ſanguini:& ipſe ſimili- | Iſa.8.d
ter participauit eiſdẽ. ||Vt per mortem
deſtrueret eum qui habebat mortis im | D
perium,id eſt diabolum:& liberaret e- | Oſee 13,d
os qui timore mortis per totam vitam | 1 cor.15.g
obnoxii erant ſeruituti . Nuſquam e
nim angelos =apprehendit): ſed ſemen | =aſſumit:
Abrahæ =apprehẽdit). Vnde debuit per
omnia fratribus =ſimilari):vt miſericors
fieret & fidelis pontifex =ad deũ) ,vt re | =ſimilis
propitiaret delicta pp̃li. In eo eñ quo | fieri:
paſſus eſt ipſe & tentatus potens eſt & | =in his
eis qui tentantur auxiliari. | quæ ad deũ pertinent.

CAP. III.

☞Apoſtolus noſter, Chriſtus & Põtifex.Moyſes . Domus dei.Exhortatio ad fidem in Chriſtum, ne pereamus exemplo Iudęorum.Exhortemur inuicem ad fidem.Incredulitatis vis.

A | =cõſtituit

VNde fratres ſancti , vocationis | Nũe.12.b
cæleſtis participes conſyderate | =Amplio-
apoſtolum & pontificem confeſ | re enim
ſionis noſtræ Ieſum : qui fidelis | gloria.
eſt ei qui =præfecit) illum ſicut &||Moy
ſes in omni domo eius . =Amplioris e-

nim gloriæ? iſte præ moyſe dignus eſt
ᵃiſqui cõ ſtruxit domum quam ip ſa domꝰ habitus, quãto ampliorẽ honorẽ habet
ᵃdomo qui fabricauit illam⁾. Oĩs nanq̃
domus fabricatur ab aliquo, qui autem
omnia creauit: deus eſt. Et Moyſes qui
dem fidelis erat in tota domo eius tan
quam famulus, in teſtimonium eorum
quæ dicenda erant: Chriſtus vero tan-
ᵃ ipſius audaciã & gloria tionem quam filius in domo ᵃſua⁾: quæ domus,
ſumus nos ᵃſi fiduciam & gloriam⁾ ſpei
vſque ad finem ᵃfirmam retineamus.
¶ Qua propter ſicut dicit ſpiritusſan-
C ctus, ‖ Hodie ſi vocem eius audieritis:
Pſal. 49. c nolite obdurare corda veſtra ſicut in
exacerbatione ᵃſecundum diem⁾ tenta-
ᵃin die tionis in deſerto, vbi tentauerunt me
patres veſtri: probauerunt & viderũt
opera mea. Quadraginta annis propter
quod infenſus fui generationi huic: &
dixit, Semper errant corde. Ipſi au-
tem non cognouerunt vias meas, qui
bus iuraui in ira mea, Si introibunt in
requiem meam. ¶ Videte fratres, nequã
do ſit in aliquo veſtrum cor malum in
credulitatis diſcedendi á deo viuo: ſed
adhortamini voſmetipſos per ſingulos
dies: donec HODIE cognominatur,
D Vt nõ obduretur quis ex vobis fallacia
peccati. Participes enim Chriſti effecti
ſumus: ſi tamen initiũ ſubſtantiæ eius
vſque ad finem firmum retineamus, dũ
dicitur, Hodie ſi vocem eius audieri-
tis, nolite obdurare corda veſtra quem
admodum in illa exacerbatione. Qui-
dam enim audientes, exacerbauerunt
ſed non vniuerſi q profecti ſunt ab AE-
gypto per Moyſen. Quibus autem in
fenſus eſt quadraginta annis? Nonne il
Nũe. 14 f lis qui peccauerunt, ‖ quorum cadaue-
ra proſtrata ſunt in deſerto? Quibus au-
tem iurauit non introire in requiem ip
ſius: niſi illis qui increduli fuerunt? Et
videmus quia non potuerunt introire
propter incredulitatem.

CAP. IIII.

Fides in verbum dei. Sabbathum & Requies dei. Requies Chriſtianorũ Joſue veram requiem non pręſtitit Iudæis. Sermo dei. Exhortatio ad Chriſtũ pontificem.

A
ᵃ viderat
Timeamus ergo ne forte relicta
pollicitatione introeundi in re-
quiem eius, ᵃexiſtimetur⁾ aliquis
ex nobis ᵃdeeſſe⁾. Etenim & no-
bis nunciatum eſt, quemadmodum &
illis, ſed non profuit illis ſermo audi-
tus non admiſtus fidei ᵃex eis quæ⁾ au- ᵃiis qui
dierunt. Ingrediemur enim in requi-
em qui credidimus: (quemadmodum Pſal. 94
dixit, ‖ Sicut iuraui in ira mea, ſi introi-
bunt in requiem meam): & quidem o-
peribus ab inſtitutione mundi perfe- B
ctis. Dixit enim in quodam loco de die
ſeptima ſic, ‖ Et requieuit deus die ſe- Gen. 2. a
ptima ab omnibus operibus ſuis: Et in
iſto rurſum, Si introibunt in requiem
meam. ¶ Quoniam ergo ſupereſt intro-
ire quoſdã in illam, & ii quibus priori-
bus annuntiatum eſt non introierunt
propter incredulitatem: iterum termi-
nat diem quendam, hodie, in Dauid di
cendo, poſt tantum temporis, ſicut ſu-
pradictum eſt, ‖ Hodie ſi vocem eius au
dieritis: nolite obdurare corda veſtra Supr. 3. b
Nam ſi eis Ieſus requiem præſtitiſſet:
nunquam de alia loqueretur poſthac
die. Itaque relinquitur ſabbathiſmus po C
pulo dei. Qui enim ingreſſus eſt in re
quiem eius: etiam ipſe requieuit ab o-
peribus ſuis, ſicut & á ſuis deus. ¶ Fe-
ſtinemus ergo ingredi in illam requiẽ:
vt ne ᵃin idipſum quis incidat incredu ᵃvt, qu
litatis exemplum⁾. Viuus eſt enim ſer- eodẽ co
mo dei & efficax, & penetrabilior om- cidat in
ni gladio ancipiti: & pertingens vſque credulit
ad diuiſionem animæ ac ſpiritus, com tis exem
pagum quoque ac medullarum, & di- plo.
ſcretor cogitationum & intentionum
cordis. ‖ Et non eſt vlla creatura ᵃinuiſi-
bilis⁾ in conſpectu eius, omnia autem Eccl. 15.
nuda & aperta ſunt oculis eius, ad quẽ Pſal. 33.
nobis ſermo. ¶ Habentes ergo pontificẽ ᵃoccult
magnum qui penetrauit cælos Ieſum fi D
lium dei: teneamus ſpei noſtræ⁾ con-
feſſionem. Non enim habemus ponti-
ficem qui non poſſit compati infirmi-
tatibus noſtris: tentatum autem per õ-
nia ᵃpro ſimilitudine⁾ abſque peccato.
Adeamus ergo cum fiducia ad thronũ ᵃiuxta ſi-
gratiæ eius: vt miſericordiam conſe- militudi
quamur, & gratiam inueniamus in au nem.
xilio opportuno.

CAP. V.

Pontificis officiũ. Chriſtus põtifex conſtitutus á patre. Chriſtus orans pro nobis exauditur. Salus Chriſtus obedientibus. Elementa. Lac. Solidus cibus.

OMnis nanque pontifex ex hominibus aſſumptus, pro hominibus conſtituitur in iis quæ ſunt ad deum: vt offerat dona & ſacrificia pro peccatis. qui condolere poſſit iis qui ignorant & errant: quoniam & ipſe circundatus eſt infirmitate. & propterea debet quemadmodum pro populo, ita etiam & pro ſemetipſo offerre
B pro peccatis. ||Nec quiſquam ſumit ſibi honorem: ſed qui vocatur à deo, quẽadmodum & Aaron. Sic & Chriſtus non ſemetipſum clarificauit vt põtifex fieret: ſed qui locutus eſt ad eum, ||Filius meus es tu: ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit, ||Tu es ſacerdos in æternum, ſecundum ordinem Melchiſedec. Qui in diebus carnis ſuæ, preces, ſupplicationeſque ad eum qui poſſit illum ſaluum facere à mor-
C te, cum clamore valido & lachrymis offerens exauditus eſt pro ſua reuerentia. Et quidem cum eſſet filius dei, didicit ex iis quæ paſſus eſt, obedientiã: & conſummatus, factus eſt omnibus obtemperantibus ſibi, cauſa ſalutis æternæ, appellatus à deo pontifex iuxta ordinem Melchiſedec. De quo nobis gran-
D dis ſermo & ininterpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum. Etenim cum deberetis magiſtri eſſe propter tempus: rurſum indigetis vt vos doceamini quæ ſint elementa exordii ſermonum dei: & facti eſtis quibus lacte opus ſit, non ſolido cibo. Omnis enim qui lactis eſt particeps: expers eſt ſermonis iuſtitiæ: paruulus enim eſt. Perfectorum autẽ eſt ſolidus cibus: eorum qui pro ipſa conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni ac mali.

CAP. VI.

Deficientes à fide, nulla hoſtia alia expiantur, quàm chriſti. Terra benedicta & maledicta. Iuramento promiſit deus ſalutem, vt ſimus certi. Iuramentum. Spes.

QVapropter intermittentes inchoationis Chriſti ſermonem ad perfectionem feramur, nõ rurſum iaciẽtes fundamentũ pœnitentiæ ab operibus mortuis & fidei ad deum, baptiſmatum doctrinæ, impoſitionis quoque manuum, ac reſurrectionis mortuorum, & iudicii æterni. Et hoc faciemus: ſi quidem permiſerit deus. ||Impoſſibile eſt enim eos qui ſemel ſunt illuminati, guſtauerunt etiam donum cæleſte, & participes facti ſunt ſpiritus ſancti, guſtauerũt nihilominus bonum dei verbum, virtuteſque ſeculi venturi, & prolapſi ſunt: rurſus renouati ad pœnitentiam, rurſum crucifigentes ſibimetipſis filium dei, & oſtentui habentes. Terra enim ſæpe venientem ſuper ſe bibens imbrẽ & germinans herbam opportunã illis à quibus colitur: accipit benedictionẽ à deo. proferens autem ſpinas ac tribulos: reproba eſt, & maledicto proxima, cuius conſummatio in combuſtionẽ. ¶Confidimus autem de vobis dilectiſſimi meliora & viciniora ſaluti: tametſi ita loquimur. Non enim iniuſtus deus vt obliuiſcatur operis veſtri & dilectionis quam oſtendiſtis in nomine ipſius, qui miniſtraſtis ſanctis & miniſtratis. Cupimus autem vnumquenque veſtrum eandem oſtẽtare ſolicitudinem, ad expletionem ſpei vſque in finem: vt non ſegnes efficiamini, verum imitatores eorum qui fide & patientia hæreditabunt promiſſiones. Abrahæ nanque promittens deus: quoniam neminem habuit per quem iuraret maiorẽ, iurauit per ſemetipſum, dicens, || Niſi benedicens benedicam te: & multiplicans multiplicabo te. Et ſic lõganimiter ferens, adeptus eſt repromiſſionẽ. Homines enim per maiorem ſe iurant: & omnis controuerſiæ eorum finis ad confirmationem, eſt iuramentũ. In quo abundantius volens deus oſtẽdere pollicitationis hæredibus immobilitatem conſilii ſui, interpoſuit iuſiurandum: vt per duas res immobiles quibus impoſſibile eſt mentiri deum: fortiſſimum ſolatium habeamus qui confugimus ad tenendam propoſitam ſpem, quam ſicut anchoram habemus animæ tutam ac firmam, & incedentem vſque ad interiora velaminis: vbi præcurſor pro nobis introiit Ieſus, ſecundum ordinem Melchiſedec pontifex factus in æternum.

ſermone.
2. Pet. 2. d
mat. 11. d
infra. 10. c
B
ab integro
ludibrio
exitus huc tendit vt exuratur.
laboris ex charitate ſuſcepti
C
plenam ſpei certitudinem vſque ad perfectionem.
Gen. 22. c
ita cum patienter expectaſſet.
D

CAP. VII.

Quòd Chriſtus ſit ſacerdos noſter ſecundum ordinem Melchiſedec. Abraham. Leuiticum ſacerdotium abrogatũ, Chriſtus ſacerdos ſempiternus. Orat pro nobis Chriſtus coram patre. Chriſtus pontifex ſemel oblatus pro nobis.

Hic enim Melchiſedec, rex Salem,
A ſacerdos dei ſummi, q obuiauit
Abrahæ regreſſo à cæde regũ, &
benedixit ei, cui & decimas o-
mnium diuiſit Abraham. primum qui-
dem qui interpretatur rex iuſtitiæ: de-
inde autem & rex Salem, quod eſt rex
*ignoti patris, ignotæ matris, ignoti generis, pacis, *ſine patre, ſine matre, ſine genea
logia), neque initium dierum neque fi-
nem vitæ habens, aſſimilatus autem fi-
lio dei, manet ſacerdos in perpetuum.
Intuemini autem quantus ſit hic, cui &
*ſpoliis decimas dedit de *præcipuis) Abraham
patriarcha. Et quidem de filiis Leui ſa-
cerdotium accipientes, mandatum ha-
bent decimas ſumere à populo ſecun-
dum legem, id eſt à fratribus ſuis: quan
quam & ipſi exierint de lũbis Abrahæ.
Cuius autem generatio non annumera
tur in eis, decimas ſumpſit ab Abrahã,
& hunc qui habebat repromiſſiones be
B nedixit. Sine vlla autem contradictiõe,
*maiore quod minus eſt, à *meliore) benedicitur
*qui moriuntur Et hic quidem, decimas *morientes) ho
mines accipiunt: ibi autem *contesta-
*isde quo teſtatum eſt q viuat. tur quia viuit). Et (vt ita *dictum ſit) p
Abraham, & Leui qui decimas accipit,
decimatus eſt. adhuc enim in lumbis
patris erat, quando obuiauit ei Melchi-
*loquar ſedec. Si ergo conſummatio per ſacerdo
tium Leuiticum erat (populus enim,
*vel, per hoc *ſub ipſo) legem accepit) quid adhuc
neceſſarium fuit ſecundum ordinẽ Mel
chiſedec alium ſurgere ſacerdotem, &
non ſecundum ordinẽ Aaron dici? Trã
ſlato enim ſacerdotio, neceſſe eſt vt &
legis tranſlatio fiat. *In quo enim) hæc
*Nam is de quo dicuntur: de alia tribu eſt, de qua nul-
lus altario præſto fuit. Manifeſtum eſt
C enim q ex Iuda ortus ſit dominus no-
ſter; in qua tribu nihil de ſacerdotibus
Moyſes locutus eſt. Et amplius adhuc
manifeſtum eſt, ſi ſecundum ſimilitudi
nem Melchiſedec exurgat alius ſacer-
dos, qui non ſecundum legem mãdati
carnalis factus eſt, ſed ſecundum virtu
tem vitæ inſolubilis. Conteſtatur enim.
Quoniam tu es ſacerdos in æternum, Pſal. c.
ſecundum ordinẽ Melchiſedec. Repro
batio quidem fit præcedentis mandati,
propter *infirmitatem) eius & inutilita *imb[ecil]litat[em]
tem. Nihil enim ad perfectum adduxit
lex: introductio vero melioris ſpei, per
quam proximamus ad deum. *Et quan- *Atq[ue] pot[ius]
tum eſt non ſine iureiurando) (alii qui- q n[on] ſ[ine] iu[re]iurand[o]
dem ſine iureiurando ſacerdotes facti
ſunt; hic autem cum iureiurando per
eum qui dixit ad illum, Iurauit domi- Da[uid] Pſal. b.
nus & non pœnitebit eum: tu es ſacer-
dos in æternum*) in tãtum *melioris)
teſtamenti ſponſor factus eſt Ieſus. Et a-
lii quidem plures facti ſunt ſacerdotes, *ſec[undum] ord[inem] Mel[chiſe]dec
idcirco q morte prohiberentur perma
nere: hic autem eo q maneat (in æter-
num, ſempiternum habet ſacerdotium.
Vnde & ſalutare *in perpetuum) poteſt *vel tior
accedentes per ſemetipſum ad deum, *ad num
ſemper viuens ad interpellandum pro
nobis. Talis enim decebat vt nobis eſſet
pontifex, ſanctus, innocẽs, impollutus
ſegregatus à peccatoribus & excelſior
cælis factus. qui non habet neceſſitatẽ
quotidie (quemadmodum *ſacerdotes)) *illi mi dot
prius pro ſuis delictis hoſtias offerre,
deinde pro populi. hoc enĩ fecit ſemel,
ſe offerendo. Lex enim homines conſti-
tuit ſacerdotes infirmitatem habentes:
ſermo autem iuriſiurandi qui poſt le-
gem eſt, filium in æternum perfectum.

CAP. VIII.

Pontifex Chriſtus, deus. Pontificis officium. Chriſtus ſeipſum obtulit, Mediator noui teſtamenti, Chriſtus. Nouũ teſtamentum.

C*Apitulum autem ſuper ea quæ *Sũm[a] tem quæ mus eſt.
dicuntur). Talem habemus pon-
tificem, qui conſedit in dextera
ſedis magnitudinis in cælis: ſan-
ctorum miniſter, & tabernaculi veri,
quod fixit deus, & non homo. Omnis
enim pontifex, ad offerendum munera
& hoſtias cõſtituitur. vnde neceſſe eſt
& hunc habere aliquid quod offerat. ſi
ergo eſſet ſuper terram, nec eſſet ſacer-
dos: cum eſſent qui offerrent ſecundum
legem munera, qui exemplari & vmbræ

deſeruiunt cæleſtium, ſicut reſponſum
eſt Moyſi, cum conſummaret taberna-
0.25.d culum, ||Vide(inquit) omnia facito ſe-
.7.f. cundum exemplar quod tibi oſtenſum
eſt in monte. Nunc autem melius ſorti
tus eſt miniſteriū, quanto & melioris
teſtamēti mediator eſt, quod in melio-
C ribus repromiſſionibus ſancitū eſt. Nā
ſi illud prius culpa vacaſſet: non vtiq;
e.31.c. ſecundi locus inquireretur. Vituperās
enim eos dicit, ||Ecce dies venient, di-
cit dominus: & conſummabo ſuper do
mum Iſrael & ſuper domum Iuda teſta
mentum nouum, non ſecundum teſta-
mentum quod feci patribus eorum in
die qua apprehendi manum eorum vt
educerem illos de terra AEgypti. quo-
niam ipſi non permanſerunt in teſta-
D mento meo: & ego neglexi eos, dicit do
minus. Quia hoc eſt teſtamētum quod
diſponam domui Iſrael poſt dies illos,
dicit dominus: Dabo leges meas in mē
tem eorum, & in corde eorū ſuperſcri-
bam eas: & ero eis in deum, & ipſi erūt
mihi in populum. & non docebit vnuſ
quiſque proximum ſuum, ||& vnuſquiſ-
que fratrem ſuum dicens, Cognoſce do
minum: quoniam omnes ſciēt me à mi
placatus nore vſque ad maiorem eorum, quia
*propitius⁾ ero iniquitatibus eorum: &
antiquauit peccatorum eorum iam non memora-
bor. Dicendo autem nouum, *vetera-
uit⁾ prius. Quod autē antiquatur & ſe-
neſcit, prope interitum eſt.

CAP. IX.

Tabernaculum. Sanctum ſanctorū. Pontifex ingrediens interius tabernaculum. Sacrificia veteris legis. Chriſtus ſanguine ſuo nos redemit ſemel. Sanguine Chriſti purgati à peccatis. Teſtamētum. Vetus teſtamentum ſanguine dedicatum. Chriſtus in cælis coram patre orans pro nobis. Moriēdum ſemel, Chriſtus pro nobis mortuus.

A
*cultus ac ſanctum mūdanū. HAbuit quidem & prius, iuſtifica-
tiones *culturæ, & ſanctum ſecu-
lare⁾. Tabernaculum enim factū
eſt primum, ||in quo erant *can-
Exo.26.a, 36.a delabra⁾, & menſa, & propoſitio panū,
quæ dicitur ſancta. Poſt velamentum
*candela autem ſecundum: tabernaculum, quod
dicitur *ſancta⁾ ſanctorum, aureum ha- brum
bens thuribulum: & arcam teſtamenti *ſanctum
circuntectam ex omni parte auro, in
qua, vrna aurea habens manna, & vir-
ga Aaron quæ fronduerat, & tabulæ te B
ſtamenti, ſuperq; eam erant Cherubim
gloriæ obumbrātia propitiatorium. de
quibus non eſt modo dicendū per ſin-
gula. His vero ita compoſitis, in priori
quidem tabernaculo ſemper introibant
ſacerdotes, ſacrificiorum *officia cōſum *ritus peragentes.
mantes⁾. in ſecundo autem, ſemel in an
no ſolus pontifex: nō ſine ſanguine quē
offerret pro ſua & populi ignorātia: hoc
ſignificante ſpiritu ſancto, nondū *pro- *vt, manifeſtatam;
palatam⁾ eſſe ſanctorum viam, adhuc
priore tabernaculo habente ſtatū. quæ *erat ſimilitudo
*parabola eſt temporis inſtantis: iuxta p tēpore tū
quam⁾ munera & hoſtiæ offerūtur, quę preſentes
non poſſunt iuxta conſcientiam perfe- in quo
ctum facere ſeruientem, ſolummodo in
cibis, & in potibus, & in variis *baptiſ *ablutionibus,
matibus⁾, & iuſtitiis carnis, vſque ad tē
pus correctionis impoſitis. ¶Chriſtus
autem aſſiſtens pontifex futurorum bo
norū, per *amplius⁾ & perfectius taber- *maius
naculum non manufactum, id eſt, non C
huius *creationis⁾, neq; per ſanguinem *facturæ,
hircorum aut vitulorum, ſed per pro-
prium ſanguinem introiuit ſemel in ſā-
cta, æterna redemptione inuēta. ||Si eñi Leui.16.a
ſanguis hircorum & taurorum & cinis
vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat
ad emundationem carnis: ||quanto ma- 1 Pet.1.d
gis ſanguis Chriſti qui per ſpiritum *ſan 1.Ioh.1.d
ctum⁾ ſemetipſum obtulit immaculatū apoc.1.b.
deo, emundabit conſcientiam noſtram *æternū
ab operibus mortuis ad ſeruiendū deo
viuenti? Et ideo noui teſtamenti *media *conciliator
tor⁾ eſt: ||vt morte intercedente, in re-
demptionem earum præuaricationum 1.Pet.3.d
quæ erant ſub priori teſtamento, repro rom.5.b.
miſſionem accipiant, qui vocati ſunt,
æternæ hæreditatis. ¶||Vbi enim teſta- Galat.3.b
mētum eſt: mors neceſſe eſt intercedat
teſtatoris. Teſtamentum enim, in mor-
tuis *confirmatum⁾ eſt: alioquin nondū *vel, ratum
valet, dum viuit qui teſtatus eſt. Vn-
de nec primum quidem ſine ſangui-
ne dedicatum eſt. lecto enim omni
mandato legis à Moyſe vniuerſo po- D
pulo: accipiens ſanguinem vitulo-
rum & hircorum cum aqua & lana coc
cinea & hyſſopo, ipſum quoque librum

Exo,24,c & omnem populum aſperſit dicẽs,||Hic ſanguis teſtamenti quod mandauit ad vos deus. Etiam tabernaculum & omnia vaſa miniſterii, ſanguine ſimiliter aſperſit. Et omnia pene in ſanguine ſecundum legem mundantur:& ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Neceſſe eſt ergo exemplaria quidẽ cæleſtiũ,

*potioribus. his mundari:ipſa autem cæleſtia*melioribus)hoſtiis quàm iſtis. Non enim in manufacta ſancta Ieſus introiuit, exemplaria verorum: ſed in ipſum cælũ, vt appareat nunc vultui dei pro nobis. Neque vt ſæpe offerat ſemetipſum,quẽadmodum põtifex intrat in ſancta per ſingulos annos in ſanguine alieno (alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi). Nunc autem ſemel in

*inſtante cõſummatione *profligationem Rom,5,b 1,pet,3,c. *tollenda

*conſummationem ſeculorum)ad *deſtitutionem) peccati, per hoſtiam ſuam apparuit.Et quemadmodum ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, poſt hoc autem iudicium,||ſic & Chriſtus ſemel oblatus eſt ad multorum*exhauriẽda)peccata,ſecundo ſine peccato apparebit omnibus expectantibus ſe in ſalutem.

CAP. X.

Lex non ſanctificat.Sacrificia omnia reiiciũtur præter ſolũ Chriſtũ.Sãctificatio. Oblatio Chriſti ſola pro peccatis.Accedendum ad Chriſtum, in fide. Charitas.Opera.Reiicientes Chriſtum, nulla hoſtia purgãtur.Afflictiones quas ſuſtinuerunt Iudæi propter Chriſtum. Patientia.

A

Leui,16,c Vmbram enim habens lex, futurorum bonorum,˜non ipſam imaginem rerum:|| per ſingulos annos eiſdem ipſis hoſtiis quas offerũt indeſinenter, nunquam poteſt accedẽtes perfectos facere, alioquin ceſſaſſent offerri, ideo quòd nullam haberent vltra conſcientiam peccati,* cultores ſemel mundati).ſed in ipſis commemoratio peccatorum per ſingulos annos fit. impoſſibile enim eſt,ſanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediẽs mundum dicit, ||Hoſtiã & oblationem noluiſti : corpus autẽ aptaſti mihi,Holocauſtomata & pro peccato,non tibi placuerunt.˜ Tunc dixi, Ecce*venio). ||In capite libri ſcriptum eſt de me : vt faciam deus voluntatem tuam.Superius dicens, Quia hoſtias,& oblationes,& holocauſtomata, & pro peccato noluiſti, nec placita ſunt tibi quæ ſecundum legem offeruntur,tunc dixi,Ecce venio vt faciam deus voluntatem tuam:aufert primum,vt ſequens ſtatuat.In qua voluntate ſanctificati ſumus, per oblationẽ corporis Ieſu Chriſti ſemel. Et omnis quidẽ ſacerdos præſto eſt quotidie miniſtrãs,& eaſdẽ ſæpe offerens hoſtias quæ non poſſunt auferre peccata:hic autem vnam pro peccatis offerens hoſtiam,in ſempiternum ſedet in dextera dei, de cætero expectans:||donec ponãtur inimici eius ſcabellum pedum eius. Vna enim oblatione,˜conſummauit)in ſempiternum ſanctificatos. Conteſtatur autem nos & ſpiritus*ſanctus,poſtquam enim dixit, ||Hoc autem teſtamentum quod *teſtabor ad) illos poſt dies illos, dicit dominus,Dabo leges meas in cordib9 eorum, & in mentibus eorum inſcribã eas:& peccatorum & iniquitatum eorum iam non recordabor amplius.Vbi autem horum remiſſio:iam non eſt oblatio pro peccato.¶Habentes itaq; fratres*fiduciam in introitu ſanctorum in ſanguine)Chriſti:*quam initiauit nobis viam nouam)& viuentem per velamẽ, id eſt, carnem ſuam), & ſacerdotem magnum ſuper domum dei, accedamus cum vero corde in a plenitudine fidei,aſperſi corda à*conſcientia)mala, & abluti corpus aqua mũda, teneamus ſpei noſtræ cõfeſſionẽ c in declinabilem).fidelis enim eſt qui repromiſit.Et conſyderemus inuicem in prouocationem charitatis & bonorum operum: non deſerentes collectionem noſtram ſicut conſuetudinis eſt quibuſdam,ſed e conſolantes),& tanto magis quanto videritis appropinquantem diem. ||Voluntarie enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, iam non relinquitur pro peccatis hoſtia,terribilis autem quædam expectatio iudicii & ignis*æmulatio); quæ conſumptura eſt aduerſarios. ||Irritam quis faciens legem Moyſi:ſine vlla miſeratiõe duobus vel tribus teſtibus mo

*vP,qui ſacrificaſſent ac ſemel purgati eẽnt. Pſal,39,b

*vP,a Pſal.

C

Pſa.1 1.co. ˜pfect effeci Iere.3 ſupra *vP c erga D *liber tẽ ade in ſan per ſ nem *ea v quã d cauit bis re tem a cert dine * vP c pulſa ſcienti c nõ v cillant B c adh tantes vicem Sup.6. *vehen tia Deu.17 mat.18. iohã.8. 2.co.13 Deu.32

m.12.d rit,quãto putatis magis deteriora me-
ndicta reri ſupplicia qui filiũ dei cõculcaue-
. meũ rit, & ſanguinẽ teſtamenti pollutũ du
vlci- xerit,in quo ſanctificatus eſt, & ſpiri-
) F tui gratiæ contumeliam fecerit?Scimꝰ
enim eum qui dixit,‖Mihi vindictam⁾:
& ego retribuam.Et iterum, Iudicabit
dominus populum ſuum. Horrendum
eſt incidere in manꝰ dei viuentis.¶Re
memoramini autem priſtinos dies: in
quibus illuminati, magnum certamen
artim ſuſtinuiſtis paſſionum . &⁼ in altero⁾
artim quidem opprobriis & tribulationibus
ffictio- ſpectaculum facti:⁼in altero⁾autem ſo-
m quæ cii taliter conuerſantium effecti. Nam
vincu & ⁼ vinctis compaſſi eſtis⁾:& rapinam
meis bonorum veſtrorum cum gaudio ſuſ-
tigerũt cepiſtis,cognoſcentes vos habere me-
icipes liorem & manentem ſubſtantiam. No-
iſtis: lite itaque amittere confidentiam ve-
G ſtram:quæ magnam habet remunera-
tionem.Patientia enim vobis neceſſa-
ria eſt: vt voluntatem dei facientes,re
portetis promiſſionem. ‖Adhuc enim
a.2.a. modicum,aliquantulumq́,qui ventu-
m.1.b. rus eſt veniet,& non tardabit. Iuſtus
la.3.b. autem meus,ex fide ⁼ viuit⁾, quòd ſi
ictūrus ſubtraxerit ſe:nõ placebit animæ meę.
Nos autem non ſumus⁼ſubtractiõis⁾ni-
ui ſub- lii in perditionem:ſed⁼ſidei⁾ in acquiſi
icamus tionem animæ.
s
d fidẽ
inemꝰ

CAP. XI.

Fidei.Ciuitas dei.Peregrini.Pa-
tria cæleſtis.

Est autem fides,⁼ſperandarum⁾ſub
uę ſpe ſtantia rerum,⁼ argumentum⁾ nõ
tur apparentium . In hac enim teſti-
. certũ monium conſecuti ſunt ſenes .
dicium Fide , ‖ intelligimus aptata eſſe ſecula
ene.1.a. verbo dei: vt ex inuiſibilibus viſibilia
ene.4.a fierent.¶‖Fide,⁼plurimam⁾hoſtiam,A-
beriorẽ bel,quàm Cain,obtulit deo: ‖ per quã
att.23.d teſtimonium conſecutus eſt eſſe iuſtꝰ,
teſtimonium perhibente muneribus e-
ius deo, & per illam defunctus adhuc
ene.5.c loquitur.¶‖Fide,Henoch tranſlatus eſt
cci.44 ne videret mortem,& non inueniеba-
tur:quia tranſtulit illũ deus.ante trãſ-
B lationem enim teſtimoniũ habuit pla-
cuiſſe deo. Sine fide autem impoſſibile
eſt placere deo . Credere enim opor-
tet accedentem ad deum quia eſt , &
inquirentibus ſe remunerator ſit.
¶‖Fide,Noe⁼ reſponſo accepto⁾de iis Gene.6.c
quæ adhuc non videbantur:metuens, eccli. 44
aptauit arcam in ſalutem domus ſuæ, c.
per quam damnauit mundum: & iu- ⁼oraculo
ſtitiæ quæ per fidem eſt, hæres eſt⁼in- admoni-
ſtitutus⁾. ¶‖Fide , qui vocatur Abrahã tus
obediuit in locũ exire quem acceptu- ⁼factus.
rus erat in hæreditatem: & exiit,neſci Gen.12. a
ens quo iret. ¶Fide,,demoratus eſt in
terra repromiſſionis tanquam in alie-
na, in caſulis habitando cum Iſaac &
Iacob cohæredibus repromiſſionis e-
iuſdem.Expectabat enim fundamenta
habentem ciuitatem : cuius artifex & C
conditor, deus.¶‖Fide, & ipſa Sara ſte Gen.18.a
rilis⁼ virtutem in cõceptione ſeminis⁾ ⁼vim ad
accepit , etiam præter tempus ætatis: cõcipien
quoniam fidelẽ credidit eſſe eum qui dum ac
repromiſerat.‖Propter quod & ab vno retinẽdũ
orti ſunt(⁼& hoc emortuo)tanquam ſy ſemen
dera cæli in multitudinem,& ſicut are Gen.17.c
na quæ eſt ad oram maris innumerabi ⁼eoque iã
lis. ¶Iuxta fidem defuncti ſunt omnes annis ef-
iſti,non acceptis repromiſſionibus:ſed fœto
à longe eas aſpicientes * & ſalutantes *& cre-
& confitentes quia peregrini & hoſpi- dentes.
tes ſunt ſuper terram. Qui enim hæc
dicunt ſignificãt ſe patriam inquirere.
Et ſi quidem ipſius meminiſſent de qua
exierunt:habebant vtique tempus re-
uertendi.nunc autem meliorem appe-
tunt,id eſt,cæleſtem.Ideo non confun
ditur deus vocari deus eorum,parauit D
enim illis ciuitatem.¶‖Fide,obtulit A- Gen.22.a.
braham Iſaac cum tentaretur:& vnige eccl.44d
nitum offerabat in quo ſuſceperat re- Gen.21.b
promiſſiones.ad quem dictum eſt, ‖In rom.9.b.
Iſaac vocabitur tibi ſemen.⁼arbitrans⁾ ⁼cũ illud
quia & a mortuis ſuſcitare potens eſt ſecũ ppẽ
deus.vnde eum & in⁼ parabolam acce diſſet
pit⁾.¶‖Fide, & de futuris bñdixit Iſaac ⁼ſimilitu-
Iacob & Eſau. ¶‖Fide,Iacob moriẽs ſin dinẽ ad-
gulos filiorũ Ioſeph benedixit:& ado- duxit
rauit faſtigium virgæ eius.¶‖Fide,Io- Gene.27.
ſeph moriens,de⁼profectione⁾filiorum d.f.
Iſrael memoratus eſt:& de oſſibus ſuis Gen.4.c.
mandauit.¶‖Fide,Moyſes natus,occul Gen.50.d
tatus eſt menſibus tribus à parentibus ⁼exitu
ſuis : eo quòd vidiſſent elegantem in- Exo.2.a.
fantem ,& non timuerunt regis edi- exod.1.c.
ctum . ¶‖Fide,Moyſes grandis factus, Exo.2.c.
negauit ſe eſſe filium filiæ Pharaonis:

magis eligens affligi cum populo dei,q̃
"temporalis peccati habere iucundita
tem", maiores diuitias æſtimans, the-
ſauro AEgyptiorum improperium Chri
ſti,aſpiciebat enim in remunerationẽ.
¶Fide reliquit AEgyptum:non veritus
E "animoſitatem"regis. inuiſibilem enim
"tanquam videns ſuſtinuit". ¶‖Fide ce
lebrauit paſcha & ſanguinis effuſionẽ:
ne qui vaſtabat"primitiua"tãgeret eos.
¶‖Fide tranſierunt mare rubrũ tanquã
per aridam terram : quod experti AE-
gyptii,deuorati ſunt. ¶‖Fide,muri Ieri
cho corruerunt , circuitu dierum ſe-
ptem.¶‖Fide,Rahab meretrix non pe-
riit cum incredulis: ‖excipiens explo-
ratores cum pace. Et quid adhuc dicã?
Deficiet enim me tempus enarrantem
de Gedeon,Barac,Sanſon,Iepthe , Da-
F uid,Samuel,& prophetis: qui per fidẽ
vicerunt regna,operati ſunt iuſtitiam,
adepti ſunt repromiſſiones,obturaue-
runt ora leonum , extinxerunt impetũ
ignis,effugerunt aciem gladii,"conua-
luerũt de infirmitate", fortes facti ſunt
in bello,"caſtra"verterunt exterorum.
acceperunt mulieres de reſurrectione
mortuos ſuos.alii autem diſtenti ſunt,
non ſuſcipientes redemptionem , vt
meliorem inuenirent reſurrectionem.
Alii vero ludibria & verbera experti,
inſuper & vincula & carceres:lapidati
G ſunt,ſecti ſunt,tentati ſunt, in occiſio-
ne gladii mortui ſunt , circuierunt in
"melotis" , in pellibus caprinis, egen-
tes, anguſtiati , afflicti : quibus dignus
non erat mundus. in ſolitudinibus er-
rantes,in montibus & ſpeluncis , & in
cauernis terræ.Et hi omnes teſtimonio
fidei probati , non acceperunt repro-
miſſionem , deo pro nobis melius ali-
quid prouidente, vt nõ ſine nobis con
ſummarentur.

"tempora riã habere peccati fruitionem, "ferociam "perinde quaſi videret,tolerauit. Exo.12.d. "primogenita, Exo.14.e Ioſue.6.e Ioſue.6.d Ioſue.22.a "potẽtes redditi ſunt ex imbecillitate, "incurſiones in fugam "ouillis pellibus,

CAP. XII.

Hortatur ad ferendas afflictiones propter Chriſtum. Filii dei qui. Pax. Sanctitas.Fornicatio. Accedendum ad Chriſtum. Ciuitas dei.Ieruſalem. Audiendus Chriſtus.

Rom.6.a. Coloſ.3.b. ephe.4.c 1.pet.2.4 a.

IDeoque:‖& nos tãtam habentes im
poſitam nubem teſtium: deponen-
tes omne pondus & "circunſtans"
nos peccatum,per patientiam cur-
ramus ad propoſitum nobis certamen,
aſpicientes in authorem fidei, & con-
ſummatorem Ieſum: qui propoſito ſibi
gaudio ſuſtinuit crucem ; confuſione
contempta,atq; in dextra ſedis dei ſe-
det.Recogitate enim eum qui talem ſu
ſtinuit à peccatoribus aduerſum ſe-
metipſum contradictionem:vt ne fati-
gemini,animis veſtris deficientes.Nõ-
dum enim vſq; ad ſanguinem reſtiti-
ſtis,aduerſus peccatum repugnantes:
& obliti eſtis"cõſolationis", quæ vobis
tanquam filiis loquitur,dicẽs,‖Fili mi,
noli negligere "diſciplinam" domini:
neque "fatigeris" dum ab eo argueris.
Quem enim diligit dominus,caſtigat:
flagellat autem omnem filium quem re
cipit."In diſciplina perſeuerate.Tan-
quam" filiis, vobis offert ſe deus : quis
enim filius , quem non corripit pater?
Quod ſi extra diſciplinam eſtis , cuius
participes facti ſunt omnes:ergo"adul
teri"& nõ filii eſtis. Deinde patres qui-
dem carnis noſtræ , eruditores habui-
mus, & reuerebamur eos . num multo
magis "obtemperabimus" patri ſpiri-
tuũ,& viuemus?Et illi quidem"in tem-
pore paucorum dierum, ſecundum vo
luntatem ſuam erudiebant nos:hic au-
tem ad id quod vtile eſt"in recipiendo
ſanctificationem eius. Omnis autem di
ſciplina in præſenti quidem videtur
non eſſe gaudii,ſed mœroris: poſtea au
tem fructũ pacatiſſimũ exercitatis per
eam,reddet iuſtitiæ.Propter quod re-
miſſas manus & ſoluta genua erigite,&
greſſus rectos facite pedibus veſtris:vt
non claudicans quis erret , magis autẽ
ſanetur . ¶Pacem ſequimini cum om-
nibus,& ſanctimoniam:ſine qua nemo
videbit deum."contemplantes"ne quis
"deſit gratiæ"dei:ne qua radix amaritu
dinis ſurſum germinãs impediat, & p
illam inquinetur multi. ¶Ne quis for-
nicator aut prophanus ‖ vt Eſau : qui
propter vnam eſcam vendidit primi
tiua ſua.ſcitote enim quoniam & ‖ po-
ſtea cupiens hæreditate benedictionẽ:
reprobatus eſt.non enim inuenit pœni
tentiæ locũ:quanquam cum lachrymis
inquiſiſſet eam.‖Nõ enim acceſſiſtis ad
"tractabilem" montem & accẽſibilem
ignem, & turbinem,& caliginem,& p
cellam,& tubæ ſonum,& vocem ver-

"tenaciter inhærens B "vt", e hortationis Prou.3. apoc.3. "correptionem "deficia "ſi caſtigatione ſuſtinet veluti "ſpurii, C "ſubiici mur "ad pa eos di "in hoc vt imp tiat n bis ſan moniam ſuam, D "curam agentes "deficia in grati Gen.25 Gen.16 E Exo.19. 20.e. "cõtacti

borum (quam qui audierunt, excuſaue
runt ſe ne eis fieret verbum. Non em̄
portabant quod dicebatur, ||Et ſi beſtia
tetigerit montem, lapidabitur. Et ita
terribile erat quod videbatur, Moyſes
dixit, Exterritus ſum & tremebundus)
Sed acceſſiſtis ad Sion montem, & ciui
tatem dei viuentis, Ieruſalem cæleſtē,
F & multorum millium angelorum fre-
quentiam, & eccleſiam primitiuorum
qui cōſcripti ſunt in cælis, & iudicem
omnium deum, & ſpiritus iuſtorū per-
fectorum, & teſtamenti noui mediato-
rem Ieſum, & ſanguinis aſperſionē me
lius loquentem quàm Abel. Videte ne
recuſetis loquentem. Si enim illi nō ef
fugerunt, recuſantes eum qui ſuper ter
ram loquebatur: multo magis nos qui
de cælis loquentem nobis, auertimus,
G cuius vox mouit terram tunc: nūc au-
tem repromittit dicens, ||Adhuc ſemel:
& ego mouebo non ſolum terram, ſed
& cælum. Quod autem adhuc ſemel di
cit: declarat mobilium trāſlationē tan
quam factorum, vt maneant ea q̄ ſunt
immobilia. Itaque regnum immobile
ſuſcipientes, habemus gratiam: per quā
ſeruiamus placentes deo cum metu &
reuerentia. ||Etenim deus noſter, ignis
conſumens eſt.

CAP. XIII.

Charitas. Hoſpitalitas. Coniugium. Fornicatio. Auaritia. Præpoſiti. Fides. Opera. Doctrinæ. Altare noſtrum Chriſtus. Hoſtia, Chriſtus. Afflictiones. Hoſtia laudis. Fructus labiorum. Præpoſiti. Oratio. Paſtor Chriſtus. Opera noſtra grata per Chriſtum.

CHaritas fraternitatis maneat in vobis. ¶Et hoſpitalitatem nolite obliuiſci, per hanc enim latuerūt quidā āgelis hoſpitio receptis. ¶Mementote vinctorum, tanquā ſimul vincti, & laborantium, tanquam & ipſi in corpore morantes. ¶Honorabile connubium in omnibus, & thorus immaculatus: fornicatores enim & adulteros iudicabit deus. ¶Sint mores ſine auaritia: contenti præſentibus, ipſe em̄ dixit, ||Non te deſeram neque derelinquam. Ita vt confidenter dicamus, ||Do

minus mihi adiutor: non timebo quid 117.a.
faciat mihi homo. ¶Mementote præpo B
ſitorum veſtrorū, qui vobis locuti ſunt
verbum dei: quorum intuētes exitum
conuerſationis, imitemini fidem. Ieſus
Chriſtus heri & hodie: ipſe & in ſecula.
¶Doctrinis varijs & peregrinis nolite
abduci. Optimum eſt enim, gratia ſta circūfer-
bilire cor, non eſcis, quæ non profuerūt ri.
ambulantibus in eis. ||Habemus altare: Nūe.19.a
de quo edere non habent poteſtatem q̄
tabernaculo deſeruiūt. Quorum enim
animalium infertur ſanguis pro pecca
to in ſancta per pōtificem: horum cor-
pora cremantur extra caſtra. Propter
quod & Ieſus, vt ſanctificaret per ſuū
ſanguinem populū, extra portā paſſus
eſt. Exeamus igitur ad eū extra caſtra:
improperiū eius portantes. ||Nō enim Mich.2.c
habemus hic manentē ciuitatem: ſed C
futuram inquirimus. Per ipſum ergo of
feramus hoſtiam laudis ſemper deo, id
eſt fructum labiorū confitentiū nomi-
ni eius. ¶Beneficentiæ autem & cōmu
nicationis nolite obliuiſci. talibus em̄
hoſtiis promeretur deus. Obedite pręcōciliat̄
poſitis veſtris & ſubiacete eis. ipſi em̄ deus (vel,
peruigilant quaſi rationem pro anima placet
bus veſtris reddituri: vt cū gaudio hoc deo.)
faciāt, & non gementes. hoc enim nō deferte
expedit vobis. ¶Orate pro nobis con- (vel, cōce
fidimus em̄ q̄ bonā conſcientiam ha- dite)
bemus: in omnibus beneuolentes con- inutile
uerſari. Amplius autē deprecor vos hoc
facere, quo celerius reſtituar vobis. De D
us autem pacis qui eduxit de mortuis
paſtorem* magnum ouium in ſangui- *illum
ne teſtamenti æterni, dominū noſtrū abſolu-
Ieſum Chriſtū: aptet vos in omni bo- tos vos
no, vt faciatis eius voluntatem, faciens reddat
in vobis quod placeat coram ſe per Ie vt id qđ
ſum Chriſtum: cui eſt gloria in ſecula agitis, ac
ſeculorum. Amen. ¶Rogo autē vos fra- ceptū ſit.
tres vt ſufferatis verbum ſolatii. Etem̄ exhorta
p̄paucis ſcripſi vobis. Cognoſcite fra- tionis.
trem noſtrum Timotheum dimiſſum: ſcitis
cū quo (ſi celerius venerit) videbo vos.
Salutate oēs præpoſitos veſtros, & oēs
ſāctōs. Salutāt vos de Italia fratres. Gra Itali.
tia cum omnibus vobis. Amen.

*missa ab Italia per Timotheum.

*

Epiſtola catholica Iacobi apoſtoli.

CAP. I.

Tentationes. ſapientia. Petendum in fide. Duplex animo. Diues. Tentatio. Concupiſcentia. Peccatum. Mors. Dona à deo. Geniti à deo per verbū. Ira. Euangelium ſuſcipiendum. Opera. Lingua. Religio Pupilli. Viduæ.

IACOBVS dei & domini noſtri Ieſu Chriſti ſeruus, duodecim tribubus quæ ſunt in diſperſione, ſalutem. Omne gaudiū exiſtimate fratres mei, cum in tentationes varias incideritis: ||ſcientes quòd *probatio fidei veſtræ. patientiam *operatur. Patiētia autem opus perfectum habeat: vt ſitis perfecti & integri, in nullo deficiētes, ¶||Siquis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à deo qui dat omnibus *affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Poſtulet autem in fide, nihil hæſitans. qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento mouetur & circunfertur. nō ergo exiſtimet homo ille quod accipiat aliquid à domino. ¶Vir duplex animo, incōſtans eſt in omnibus viis ſuis. Glorietur autem frater humilis, in exaltatione ſua: diues autem, in *humilitate ſua, ||quoniam ſicut flos *fœni tranſibit. exortus eſt enim ſol cum ardore, & areſecit fœnum, & flos eius decidit, & decor vultus eius deperiit: ita & diues in itineribus ſuis marceſcet. ¶||Beatus vir qui ſuffert tentationem: quoniam cum probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromiſit deus *diligentibus ſe. Nemo cum tentatur, dicat quoniam à deo tentatur. Deus enim *intentator malorum eſt: ipſe autem neminem tentat. Vnuſquiſque vero tentatur, à cōcupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde cōcupiſcentia cū conceperit, parit peccatū. peccatum vero cum conſummatū fuerit, generat mortem. ¶Nolite itaque errare C fratres mei dilectiſſimi. Omne *datum optimum, & omne donum perfectum, deſurſum eſt, deſcendens à patre luminum, apud quem nō eſt tranſmutatio, nec *viciſſitudinis obumbratio. Voluntarie enim genuit nos verbo veritatis, vt ſimus *initiū aliquod creaturę eius. ¶*Scitis fratres mei dilectiſſimi, Sit autem omnis homo velox ad audiendū: tardus autem ad loquēdum, || & tardus ad iram. Ira enim viri, iuſtitiam dei non operatur. ¶Propter quod abiicientes omnem immunditiam & *abundantiam malitiæ, in manſuetudine ſuſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras. || Eſtote autem factores verbi, & non auditores tantum: fallentes voſmetipſos. Quia ſiquis auditor eſt verbi, & non factor: hic comparabitur D viro conſyderanti vultum natiuitatis ſuæ in ſpeculo. conſyderauit enim ſe, & abiit, & ſtatim oblitus eſt qualis fuerit. Qui autem perſpexerit in lege perfecta, libertatis, & permāſerit in ea, nō auditor obliuioſus factus, ſed factor operis, hic beatus in facto ſuo erit. ¶Siquis autem putat ſe religioſum eſſe, nō refrenans linguam ſuam, ſed *ſeducens cor ſuum: huius vana eſt religio. Religio munda & immaculata apud deum & patrem, hæc eſt, Viſitare pupillos & viduas in tribulatione eorum & immaculatum ſe cuſtodire ab hoc ſeculo.

Rom. 5. a. *exploratio. *vł, efficit. Matt. 7. a. 11. c. mar. 11. c. luc. 11. b. ioh. 16. b. e. f. *ſimpliciter. B *humiliatione. Eccl. 14. c. Iſ. 40. b. 1. pet. 1. d. *herbæ & infra. Iob. 5. c. *iis à quib9 fuerit dilectus. *vt malis tētari nō poteſt, ita. *donum *commutationis. *primitias quædam creaturarum ſuarum. *Itaque Prou. *ſuperfluitatem. Matt. rom. 2. *aberrare finit.

CAP. II.

Reſpectus perſonarum non habendus. Pauperes. Diuites. Lex tota implenda. Miſericordia. Fides ſine operibus non eſt fides. Dæmones credunt deum eſſe. Abrahæ opera per fidem. Rahab opera per fidem.

FRatres mei nolite in perſonarum acceptione habere fidem domini noſtri Ieſu Chriſti *gloriæ. Etenim ſi introierit in cōuentum veſtrum vir aureū annulum habēs, in veſte candida, introierit autem & pauper in ſordido habitu, & intendatis in eum qui eſt indutus veſte præclara, & dixeritis ei, Tu ſede hic bene: pauperi autem dicatis, Tu ſta illic, aut ſede ſub ſcabello pedū meorum: nōnne iudicatis apud voſmetipſos, & facti eſtis iudices cogitationū iniquarum? Audite fratres mei

Leui. deu. 16. d. pro. eccl. *vł, gloriosi ex operibus ne.

dilectiſſimi:Nonne deus elegit paupe
B res in hoc mundo, diuites in fide, &
atem hæredes regni quod repromiſit deus
ha- diligentibus ſe?Vos autem=exhonora-
is ſtis)pauperem.Nonne diuites per po
ına tentiam opprimunt vos: & ipſi tra-
hunt vos ad=iudicia)?Nonne ipſi=blaſ
e lo phemant bonum nomen) quod in-
ıtur uocatum eſt ſuper vos?Si tamen le-
ono gem perficitis regalem ſecundum ſcri
ne pturas, ‖ Diliges proximum tuū ſicut
19.d teipſum:bene facitis, ſi autem perſo-
edar nam accipitis,peccatum operamini,
ini =redarguti)‖a lege quaſi trāſgreſſores.
19.c. ‖Quicunque autem totam legem ſer-
5.c. uauerit,offendat autem in vno:factus
eſt omnium reus. Qui enim dixit, Nō
mœchaberis, dixit & Non occides.
Quod ſi non mœchaberis, occides au
tem:factus es tranſgreſſor legis. Sic lo-
ican quimini,& ſic facite ſicut per legem
libertatis=incipientes iudicari). Iudi-
ia- cium enim ſine miſericordia illi qui
nō facit miſericordiam. =Superexultat
autem miſericordia) iudiciū. ¶‖Quid
ri- proderit fratres mei,ſi fidem quis di-
ia cat ſe habere:opera autem non habe-
rſus at? Nunquid poterit fides ſaluare eū?
3.c. Si autem frater aut ſoror nudi ſint, &
C indigeant victu quotidiano.dicat au-
tem aliquis ex vobis,illis,Ite in pace,
calefacimini & ſaturamini:non dede
ritis autem eis quę neceſſaria ſunt cor
pori:quid proderit?Sic & fides, ſi non
habeat opera, mortua eſt ī ſemetipſa.
Sed dicet quis,Tu fidem habes,& ego
peri opera habeo, oſtende mihi fidem tuā
uis; =ſine operibus): & ego oſtendam tibi
is ex operibus*fidem meam. Tu credis
quod vnus eſt deus.Bene facis:& dæ-
mones credunt & contremiſcunt. Vis
autē ſcire ô homo inanis quoniam fi-
D des ſine operibus mortua eſt? Abrahā
22 b pater noſter nónne ex operibus iuſti-
ficatus eſt,‖offerens Iſaac filium ſuum
ſuper altare?Vides quoniam fides co-
operabatur operibus illius:& ex ope-
ribus fides conſummata eſt?Et imple-
5.b. ta eſt ſcriptura dicens,‖Credidit Abra
a.4 a ham deo,& reputatum eſt illi ad iuſti
5.a. tiam,& amicus dei appellatus eſt. Vi-
detis quoniam ex operibus iuſtifica-
tur homo: & non ex fide tantum? Si-
e.2.a militer‖& Rahab meretrix, nonnę ex
operibus iuſtificata eſt,ſuſcipiens nun
tios,& alia via eiiciēs? Sicut enim cor
pus ſine ſpiritu mortuum eſt:ita & fi-
des ſine operibus mortua eſt.

CAP. III.

☞ Linguæ vitiū deſcribitur. Aemula
tiones & contentiones vitandæ.

NOlite‖plures magiſtri fieri fra- Mat.23.a.
tres mei,ſcientes quoniam ma- =ſumptu-
ius iudicium=ſumitis). In multis riſimus.
enim offendimus omnes. Si quis =labitur:
in verbo non=offendit): hic perfectus =modera
eſt vir,potens etiam freno=circundu- ri =Ecce
cere)totum corpus. =Si autem equis fre
na in ora mittimus: ad cōſentiendum
nobis,omne corpus illorum circunfe-
rimus. Et ecce,naues cum magnæ ſint
& à ventis validis=minentur):circun- =agantur:
feruntur à modico gubernaculo=vbi) =quocūq;
impetus dirigentis voluerit. Ita & lin-
gua modicum quidem membrum eſt, =iactat.
& magna=exultat). Ecce=quātus) ignis =quātulꝰ
quàm magnam ſyluam incendit. Et =mūdꝰ(.i
lingua,ignis eſt,=vniuerſitas)iniquita- cumulꝰ)
tis. Lingua cōſtituitur in membris no-
ſtris,quę maculat totum corpꝰ,& in-
flammat rotam natiuitatis noſtræ in-
flammata à gehenna. Omnis enim na-
tura beſtiarum & volucrum & ſerpen
tium & cetorum domantur,& domita
ſunt à natura humana:linguam autem
nullus hominum domare poteſt, =in- =incoerci
quietum)malum,plena veneno mor- bile.
tifero. In ipſa benedicimus deum &
patrem:& in ipſa maledicimus homi C
nes qui ad imaginem &) ſimilitudi-
nem dei facti ſunt. Ex ipſo ore proce-
dit benedictio & maledictio. Nō opor
tet fratres mei hæc ita fieri. Nunquid =emittit
fons de eodem foramine=emanat) dul =oleas
cem,& amaram aquam? Nunquid po =nullus
teſt fratres mei,ficus=vuas)facere: aut fons ſalſā
vitis ficus?Sic=neq; ſalſam),dulcē po- ac ſcien
teſt facere aquam. ¶ Quis ſapiens & =tia prędi
=diſciplinatus)inter vos? Oſtendat ex tus.
bona conuerſatione operationem ſu-
am in manſuetudine ſapientiæ. Quod
ſi zelum amarum habetis, & conten-
tiones ſint in cordibus veſtris: nolite
gloriari & mendaces eſſe aduerſus ve D
ritatem; non eſt enim iſta ſapientia

deſurſum deſcendens à patre luminū:
ſed terrena, animalis, diabolica. Vbi
=vt, æmulatio enim =zelus) & contentio: ibi inconſtā-
tia, & omne opus prauum. Quæ autē
deſurſum eſt ſapientia, primum quidē
pudica eſt: deinde pacifica, modeſta
= tractabilis =nihil diſcernens; & nihil ſimulans. =ſuadibilis), plena miſericordia & fru-
ctibus bonis, =non iudicans, ſine ſimu
latione). Fructus autem iuſtitiæ, in pa
ce ſeminatur, facientibus pacem.

CAP. IIII.

Bella. Concupiſcentię. Oratio, Ami
citia mundi. Subditi deo. Peccatores.
Detractio. Si dominus voluerit. Vita
noſtra, vapor.

Vnde bella & lites in vobis? Non
*hinc? nimirum =libidinibus (cum ſcilicet ſequimur quod animo collibuit) ne * ex =cōcupiſcētiis veſtris quæ
militant in mēbris veſtris? Con-
cupiſcitis: & nō habetis. =occidi
tis), & zelatis: & non poteſtis adipiſci.
litigatis & belligeratis, non habetis,
propterea quod non poſtulatis. Peti-
tis, & non accipitis, eo quod male peta
tis: vt in concupiſcentiis veſtris inſu-
matis. ¶Adulteri *, neſcitis quod ami-
=inuidetis. citia huius mundi, inimica eſt dei?
Quicunq; ergo voluerit amicus eſſe ſe
*& adulteræ culi huius: inimicus dei conſtituitur.
An putatis quod inaniter ſcriptura di
B cat. Ad inuidiam concupiſcit ſpiritus
qui habitat in vobis? Maiorem autem
dat gratiam ► Propter quod dicit.
1. Pet. 5. b ‖Deus ſuperbis reſiſtit: humilibus au-
tem dat gratiam). ‖Subditi ergo eſtote
Ephe. 4. f deo: reſiſtite autem diabolo: & fugiet
à vobis. Appropiate deo: & appropin
quabit vobis. Emundate manus, pecca
tores: & purificate corda, duplices ani
=Affligimini. mo. =Miſeri eſtote), & lugete, & plora-
te. riſus veſter in luctum conuertatur,
1. Pet. 5. b & gaudium in mœrorem. ‖Humiliami
C ni in conſpectu domini, & exaltabit
=vobis in uicem vos. ¶Nolite detrahere = alterutrum)
fratres mei. Qui detrahit fratri) aut
qui iudicat fratrem ſuum: detrahit le-
gi & iudicat legem. Si autem iudicas
legem: non es factor legis ſed iudex.
Vnus eſt enim legiſlator ► & iudex)
Rom. 14 a qui poteſt perdere & liberare. ‖Tu au-
tem quis es qui iudicas proximum tu
=& um? Ecce nunc qui dicitis. Hodie =aut)
craſtino ibimus in illam ciuitatem, &
faciemus ibi quidem annum, & merca
bimur, & lucrum faciemus (qui igno-
ratis quid erit incraſtino. Quæ eſt e- D
nim vita veſtra? Vapor eſt, ad modicū
parens, & deinceps = exterminabitur)
pro eo =vt dicatis), Si dominus volue-
rit, & Si vixerimus, faciemus hoc aut
illud. ¶Nūc autem exultatis in ſuper-
biis veſtris. Omnis exultatio talis, ma
ligna eſt. Scienti igitur bonum facere,
& non facienti: peccatum eſt illi.

CAP. V.

Diuites. Prædicatores verbi, non
nutriti. Expectemus aduentum Chri-
ſti. Patientia. Iurare. Infirmus. Oratio.
Oleum. Confeſſio. Oratio. Elias. Pecca-
torem reducere in viam.

A Gite nunc diuites, plorate vlulā A
tes in miſeriis veſtris quę adue
nient vobis. Diuitiæ veſtræ pu-
trefactæ ſunt: & veſtimenta ve-
ſtra =à tineis comeſta ſunt). Aurum &
argentum veſtrum =æruginauit): & æ-
rugo eorum in teſtimonium vobis e-
rit, & manducabit carnes veſtras ſicut
ignis. Theſaurizaſtis ► vobis iram) in
nouiſſimis diebus. Ecce merces opera
riorum qui meſſuerūt regiones veſtras
quę fraudata eſt à vobis, clamat: & cla
mor eorū * in aures domini ſabbaoth
introiuit. =Epulati eſtis ſuper terrā: &
=in luxuriis) enutriſtis corda veſtra =in
die occiſionis=. Addixiſtis & occidiſtis
iuſtum: & nō reſtitit vobis. ¶Patientes
igitur eſtote fratres, vſq; ad aduentū
domini. Ecce, agricola expectat pretio
ſum fructū terrę: patiēter ferēs donec
accipiat =tēporaneū & ſerotinum). Pa-
tiētes igitur eſtote & vos, & cōfirma-
te corda veſtra: quoniā aduētus domi
ni appropiquauit. Nolite ingemiſcere
fratres a in alterutrū): vt nō c iudice-
mini). Ecce, iudex ante ianuā aſſiſtit.
Exemplū accipite fratres e laboris) &
patiētiæ, prophetas: qui locuti ſunt in
nomine dn̄i. Ecce g beatificamus) eos
q ſuſtinuerūt. Sufferētiā Iob audiſtis, &
finē dn̄i vidiſtis. q miſericors dn̄s eſt
& miſerator. ¶ ‖Ante omnia autē fra-
tres mei, nolite iurare, neq; per cęlū,
neq; per terrā, neq; aliud quodcūq; iu
ramētū. Sit autē =ſermo veſter), eſt eſt,
non nō: vt nō =ſub iudicio) decidatis.
¶Triſtatur) autē aliquis veſtrum? oret.
AEquo animo eſt? pſallat. Infirmat quis
in vobis? inducat preſbyteros eccleſię

D
& orent ſuper eum, vngentes eũ oleo in nomine domini. & oratio fidei ſaluabit infirmum, & alleuiabit eum dominus: & ſi in peccatis ſit, remittentur ei. Confitemini ergo alterutrum peccata veſtra: & orate pro inuicē vt ſaluemini. multũ enim valet deprecatio iuſti aſſidua. ‖Elias homo erat ſimilis nobis paſſibilis: & oratione orauit vt non plueret ſuper terrā, & non pluit annos tres & mēſes ſex. Et rurſum orauit: & cælum dedit pluuiam, & terra dedit fructum ſuum. ¶‖Fratres mei, ſi quis ex vobis errauerit à veritate, & conuerterit quis eum: ſcire debet quoniam qui conuerti fecerit peccatorē ab errore viæ ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & operiet multitudinem peccatorum.

Epiſtola Petri apoſtoli prima.

CAP. I.

Miſericordia. Regeneratio. Spes. vita æterna. Fides. Afflictiones. Lætitia ex fide. Fides. Salus. Prophetæ. Afflictio. Gloria. Spiritus ſanctus. Lūbi mentis. Spes in Chriſto. Redempti ſanguine Chriſti. Fides. Spes. Renaſci. Caro. Verbum dei. Opera.

A
PETRVS apoſtolus Ieſu Chriſti, electis aduenis diſperſionis Ponti, Galatiæ, Cappadociæ, Aſiæ, & Bithyniæ, ſecundum preſcientiam dei patris, in ſanctificationem ſpiritus, in obedientiā & aſperſionē ſāguinis Ieſu Chriſti: gratia vobis & pax multiplicetur. ‖Benedictus deus & pater domini noſtri Ieſu Chriſti, qui ſecundum miſericordiam ſuam magnam regenerauit nos in ſpem viuam, per reſurrectionē Ieſu Chriſti ex mortuis, in hæreditatē incorruptibilem, & incontaminatam & immarceſſibilem, conſeruatam in cælis in vobis, qui in virtute dei cuſtodimini per fidē, in ſalutē, paratā n reuelari in tempore nouiſſimo. In quo exultatis, o modicum nūc ſi oportet contriſtari in variis tentationibus: vt probatio veſtræ fidei multo pretioſior auro (quod * per ignē probatur) inueniatur in laudē & gloriam & honorem in reuelatione Ieſu Chriſti: quem cum non videritis, diligitis, in quem nunc quoque non videntes creditis: credentes autem exultatis lætitia inenarrabili & glorificata, reportantes finem fidei veſtræ, ſalutem animarum veſtrarum. De qua ſalute exquiſierunt atque ſcrutati ſunt prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetauerunt,

o nunc ad breue tempus afflicti ſi opus ſit * perit & tamen

B
ſcrutantes in quod vel quale tempus ſignificaret in eis ſpiritus Chriſti: prænuntians eas quę in Chriſto ſunt paſſiones, & poſteriores glorias: quibus reuelatum eſt quod non ſibimetipſis, nobis autem miniſtrabant ea quæ nūc nuntiata ſunt vobis per eos qui euangelizauerūt vobis, ſpiritu ſancto miſſo de cælo, in quę deſyderant angeli proſpicere. ¶Propter quod, ſuccincti lumbos mentis veſtræ, ſobrii perfecte ſperate in eam quæ a offertur vobis, gratiam e in reuelatione Ieſu Chriſti quaſi filii obedientiæ, non g configurati prioribus m ignorantiæ veſtræ deſyderiis: ſed n ſecundum eum qui vocauit vos, ſanctū, vt & ipſi in omni conuerſatione ſancti ſitis: quoniam ſcriptum eſt, ‖Sancti eritis, quoniam ego ſanctus ſum. Et ſi patrem inuocatis eum ‖qui ſine acceptione perſonarum iudicat ſecūdum vniuſcuiuſque opus: in timore, incolatus veſtri tempore conuerſamini. Scientes quòd non corruptibilibus auro vel argento redempti eſtis de vana veſtra conuerſatione paternæ traditionis: ‖ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti & incontaminati, præcogniti quidem ante mundi conſtitutionem, manifeſtati autem nouiſſimis temporibus propter vos qui per ipſum fideles eſtis in deo qui ſuſcitauit eum à mortuis & dedit ei gloriam, vt fides veſtra & ſpes eſſet in deo. Animas veſtras caſtificantes in obedientia

futurę erant
cōſequuturas

.i. ea quæ de Chriſto prænuntiata, ac deinde prędicata
a vel, defertur ad vos,
e dum vobis pateſit Ieſus Chriſtus
g accommodantes vos
m dum ignorabatis.
Chriſtū
n quemadmodū is qui vocauit vos ſanctꝰ eſt

Leu. 11. g. 19. a. 20. b. Deut. 10. d. rom. 2. b. gal. 2. b. 1. Cor. 6. d. 7. d. heb. 9. d. 1. Iohā. 1. d. apoc. 1. b.

quam ex patrū acceperatis traditione: qui præordinatus fuerat, &c purificaſtis, obediendo veritati per ſpiritum,

ᵃnō ſimulato, ᵇvehemēter:

charitatis⁾, in fraternitatis amoreᵃſimplici⁾, ex corde inuicem diligiteᵇattentus⁾: renati nō exᵉſemine corruptibili, ſed incorruptibili per verbū dei viui & permanentis in æternum. ‖quia omnis caro vt fœnum: & omnis gloriaᵃeius⁾tāquam flos fœni. exaruit fœnum: & flos eius decidit. Verbū autem domini manet in æternum. hoc eſt autem verbum quod euangelizatum eſt in vobis.

Iſa. 40. b. eccſ. 14. c iacob. 1. b ᵉhominis

CAP. II.

Infantes. Lac. Lapis viuus. Lapides. Domus ſpiritualis. Hoſtię. Sacerdotium regale. Carnalia deſyderia. Reges & principes. Libertas. Serui. Pati iniuſte. Chriſtus, exemplum noſtrum. Viuere iuſtitiæ. Paſtor, Chriſtus.

Rom. 6. a ephe. 4. a coloſ. 3. b heb. 12. a.

Deponentes ‖ igitur omnem malitiam, & omnem dolum, & ſimulatiões, & inuidias, & omnes detractiones, ſicut modo geniti infantes, rationabile & ſine dolo lac concupiſcite: vtᵃin eo⁾creſcatis in ſalutē⁾ ſi tamen guſtaſtis quoniamᵇdulcis⁾ eſt dominus. Ad quem accedentes, lapidē viuum, ab hominibus quidem reprobatum, á deo autem electum & honorificatum: & ipſi tanquam lapides viui ſuperædificamini, domus ſpiritualis, ſacerdotium ſanctum, offerentes ſpiritua les hoſtias, acceptabiles deo per Ieſum Chriſtum. ¶Propter quod continet ſcriptura, ‖Ecce pono in Sion lapidemᵃſummum angularem⁾, probatum, electum, pretioſum. & qui crediderit in eum, nō ᵉconfundetur⁾. Vobis igiturᵉhonor⁾credentibus, non credētibus autem, ‖lapis quem reprobauerunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli: & lapisᵃoffenſionis & petra ſcandali, his⁾ qui offendunt verbo, nec credunt in quo & poſiti ſunt. ¶‖Vos autem genus electū, regale ſacerdotium, gens ſancta, populus acquiſitionis: vt virtutes annuntietis eius qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen ſuum. ‖Qui aliquando non populus dei: nunc autem populus dei, qui non conſecuti miſericordiam: nunc autem miſericordiam conſecuti. ¶‖Chariſſimi, obſecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abſtinere vos á carnalibus deſyderiis quæ militant aduerſus animam, ᵉconuerſationem veſtram inter gentes habentesᵃbonam⁾: vt in eo quod detrectant de vobis tanquam de malefactoribus, ex bonis operibus vos conſyderantes, glorificent deum in die viſitationis. ¶‖Subiecti igitur eſtote omni humanæ creaturæ propter dominum: ſiue regi, quaſi pręcellenti: ſiue ducibus, tāquam ab eo miſſis ad vindictā malefactorum, laudem vero bonorum. quia ſic eſt voluntas dei, vt benefacientes obmuteſcere faciatis imprudentium hominum ignorantiam: quaſi liberi, & non ᵃquaſi velamen ⁾ habentes malitiæ libertatem, ſed ſicut ſerui dei. ¶‖Omnes honorate. Fraternitatem diligite. Deum timete. Regē honorificate. ¶‖Serui, ſubditi eſtote in omni timore dominis, nō tantum bonis & ᵉmodeſtis⁾, ſed etiam ᵉdyſcolis⁾. ‖Hæc eſt enim grátia, ſi propter dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiēs iniuſte. Quæ enim eſtᵃgratia⁾, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? ſed ſi bene facientesᵃpatienter ſuſtinetis⁾: hæc eſt gratia apud deū. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exēplum vt ſequamini veſtigia eius. ‖qui peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius. qui cum malediceretur, non maledicebat: cum pateretur, non comminabatur, tradebat aūtᵃiudicanti ſe iniuſte⁾. ‖q peccata noſtra ipſe pertulit in corpore ſuo ſuper lignum: vt peccatis mortui, iuſtitię viuamus. cuiusᵃliuore⁾ſanati eſtis. Eratis enim ſicut oues errantes: ſed conuerſi eſtis nunc ad paſtorem &ᵃepiſcopum⁾ animarum veſtrarum.

ᵃper illud ᵇbenignꝰ

B

Iſa. 28. d. 10. 9. g. ᵃin ſūmo ponendū angulo, ᵉpudefiet ᵉpretioſꝰ eſt pſal. 117. d mat. 21. d act. 4. b. iſa. 8. c. ᵃin quem impigit, & petra ad quam offendāt hi Exo. 19. a Oſee. 2. d 10. 9. d. Gala. 5. c. 10. 13. d.

CAP. III.

Vxores. Sara. Mariti. Lingua. Timor. Sāctificare Chriſtum. Pati propter Chriſtum. Arca Noe.

Similiter‖ &ᵃmulieres⁾ ſubditæ ſint viris ſuis: vtᵃ& ſi⁾qui non credunt verbo, per mulierum conuerſationem ſine verbo lucriſiant conſyderantesᵃin timore⁾caſtam conuerſationem veſtram. ‖Quarumᵉnon ſit extrinſecus capillatura, aut circundatio auri, aut indumenti veſtimentorum cultus⁾;

beat itum rupti ,nepe placi ıc qe] eſt i pectu magni ac ſū oſares 8.b. tæ itevl uore r.7.a ma biles .17.c .12.d ſ.5.d 33.c. ect9 .5.a. pōdē uili- petē- t lo- minī a.2.c ſuetu : &re ntia. uam facto s, .9.d, ,b D rtifi- us uifica pecta ur dei tas .6.b. t.24.d .17.f. ıus ſi æ nūc pōdēs tiſm9 s quo- ſaluos

ſed qui abſconditus eſt, cordis homo, a in incorruptibilitate qeti & modeſti ſpiritus,qui eſt in conſpectu dei locuples). Sic enim aliquando & ſanctæ mulieres ſperantes in deo,ornabant ſe,ſubiectæ propriis viris,||ſicut Sara obediebat Abrahæ,dominum eum vocans:cuius*eſtis filiæ, bene facientes, & non *pertimentes vllam perturbationem). ¶||Viri ſimiliter,cohabitantes ſecundū ſcientiam,quaſi infirmiori vaſculo muliebri impartientes honorem,|tanquam & cohæredibus gratiæ vitæ:vt nō impediantur orationes veſtræ. ¶In *fine) autem:omnes vnanimes, compatientes,fraternitatis amatores, miſericordes,*modeſti,► humiles).||non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto:ſed è contrario,benedicētes:quia in hoc vocati eſtis,vt benedictionem hæreditate poſſideatis. ||Qui enim vult vitam diligere,& dies videre bonos:coerceat linguam ſuam à malo, & labia eius ne loquantur dolum. Declinet à malo,& faciat bonum,inquirat pacem,& ſequatur eam): quia oculi domini ſup iuſtos,& aures eius in preces eorum:*vultus) autem domini ſuper facientes mala. ¶Et quis eſt, qui vobis noceat,ſi boni æmulatores fueritis?||Sed & ſi quid patimini propter iuſtitiam: beati. Timorem autē eorum ne timueritis,& non conturbemini: dominum autem Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris,parati ſemper ad *ſatis actionem omni poſcenti vos rationem) de ea,quæ in vobis eſt,ſpe. ||ſed cum *modeſtia & timore),conſcientiam habētes bonā:vt in eo quod detrahunt vobis*, confundantur qui calumniantur veſtrā bonam in Chriſto conuerſationem. Melius eſt enim vt bene facientes(ſi volūtas dei velit) pati,quam male faciētes. ||quia & Chriſtus ſemel ꝑ peccatis noſtris mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis:vt nos offerret deo,*mortificatos) quidem carne, *viuificatos) autem ſpiritu. In quo & his qui in carcere erant ſpiritibus,veniens prædicauit:qui increduli fuerant aliquando,quando *expectabāt dei patientiam)||in diebus Noe, cum fabricaretur arca in qua pauci, id eſt, octo animæ ſaluæ factæ ſunt per aquam. *Quod & vos nunc ſimilis formæ ſaluos facit baptiſma: non carnis depoſitio ſordium,ſed conſcientiæ bonæ interrogatio in deum), per reſurrectionem Ieſu Chriſti, qui eſt in dextera dei, deglutiens mortem,vt vitæ æternæ hæredes efficeremur:profectus in cælum, ſubiectis ſibi angelis & poteſtatibus & virtutibus.

reddit: quo non carnis ſordes abiiciūtur, ſ; quo ſit vt bona cōſciētia bene reſpōdeat apud deū. *induite vos: Ephe. 4.c

CAP. IIII.

Ceſſandum à peccatis. Vigilia. Oratio. Charitas. Hoſpitalitas. Afflictiones propter Chriſtum.

CHriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione *armamini): quia qui paſſus eſt in carne, deſiit à peccatis vt iam non deſyderiis hominum, ſed voluntate dei quod reliquum eſt in carne viuat temporis.||*Sufficit enim præteritum tempus ad voluntatem gentium) conſummandam,his qui ambulauerunt in luxuriis,deſyderiis),vinolentiis,comeſſationibus,potationibus,►ebrietatib9), & illicitis idolorum cultibus. *in quo admirantur non concurrentibus vobis in eandem luxuriæ confuſionem, blaſphemantes), qui reddent rationem ei qui paratus eſt iudicare viuos & mortuos. Propter hoc enim & mortuis euāgelizatum eſt: vt iudicentur quidem ſecundum homines in carne,viuant autem ſecundum deum in ſpiritu. Omniū autem finis appropinquauit. ¶Eſtote itaque *prudentes): & vigilate in orationibus.||Ante omnia autem,mutuam in vobiſmetipſis charitatem *continuam) habentes:quia charitas operit multitudinem peccatorum.¶||Hoſpitales inuicem. ¶Sine murmuratione. ¶||Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam,in alterutrū illam adminiſtrantes:ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ dei. Siquis loquitur:*tanquā)ſermones dei. ſiquis miniſtrat:tanquam ex virtute,quā adminiſtrat deus,vt in omnibus honorificetur deus per Ieſum Chriſtum: cui eſt gloria & imperium in ſecula ſeculorum. Amen. ¶Chariſſimi,nolite *peregrinari in feruore qui ad tentationem vobis)fit,quaſi noui aliquid vobis contingat:ſed communicantes Chriſti paſſionibus,gaudete, vt & in reuelatione

*Sat enim eſt nobis ꝙ āte actovitæ tēpore volūtatē gētiū patrauerimus, cū verſaremur in laſciuiis. *atq; id abſurdū illis videtur, ꝙ nō accurratis vna cū ipſis in eādē luxus effuſionē q de vobis male loquūtur *ſobrii: Pro. 10.b *vehemētem Ro. 12.c. heb. 13.a. Phil. 2.b. *iub, loquatur *cōmoueri dū per ignē exploramini, q res ad experimentum veſtri

gloriæ eius gaudeatis exultantes. Si ex probramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ & virtutis dei, & qui eſt eius ſpiritus, ſuper vos requieſcit. Nemo autem veſtrum patiatur vt homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem vt Chriſtianus: nō erubeſcat, glorificet autē deum in iſto nomine, quoniam tempus eſt vt incipiat iudicium à domo dei. Si autem primum à nobis: quis finis eorum qui non credūt dei euangelio? Et ſi iuſtus quidem vix ſaluabitur: impius & peccator vbi parebunt? Itaque & hi qui patiuntur ſecūdum voluntatem dei fideli creatori cōmendent animas ſuas in benefactis.

CAP. V.

Presbyteros hortatur. Humilitas.

Seniores ergo qui in vobis ſunt obſecro, conſenior & teſtis Chriſti paſſionum, qui & eius quæ in futuro reuelanda eſt, gloriæ communicator, paſcite qui in vobis eſt gregem dei, prouidentes non coacte, ſed ſpontanee ſecundum deum: neq; turpis lucri gratia, ſed voluntarie: neque vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Et cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſſibilem gloriæ coronam. ¶Similiter adoleſcentes ſubditi eſtote ſenioribus. Omnes enim inuicem humilitatem inſinuate, quia deus ſuperbis reſiſtit: humilibus autem dat gratiam. Humiliamini igitur ſub potēti manu dei, vt vos exaltet in tempore viſitationis: omnem ſolicitudinem veſtram proiicientes in eū quoniam ipſi cura eſt de vobis. ¶Sobrii eſtote, & vigilate: quia aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærēs quem deuoret. Cui reſiſtite fortes in fide: ſcientes eandem paſſionem ei quæ in mundo eſt, veſtræ fraternitati fieri. Deus autem omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam ſuam gloriam in Chriſto Ieſu, modicū paſſos ipſe perficiet, confirmabit, ſolidabitq;. Ipſi gloria, & imperium in ſecula ſeculorum. Amen. ¶Per Siluanum fidelem fratrem vobis vt arbitror, breuiter ſcripſi: obſecrans & conteſtans hanc eſſe veram gratiā dei in qua & ſtatis. ¶Salutat vos eccleſia, quæ eſt ī Babylone, coelecta: & Marcus filius meus. Salutate inuicē in oſculo ſancto. Gratia vobis omnib9 qui eſtis in Chriſto Ieſu. AMEN.

[Left margin: probris aſficimini · gloria & ſpirit9 dei · D · facinoroſus, · vel, ī parte hac. · Pro. 11.d. · vel, fideli cōditori · Presbyteros · compreſbyter · particeps: · vel, quantum · curā illi9 agētes · vel, aduerſus cleros. · B · Iac. 4.c. · ſic vt ōnes alius alii īuicē ſubiiciamini: humilitatē animi vobis alligatā habete · cū erit opportunum: · Mat. 6.c. · luc. 12.c. · rom. 12.c · pſa. 54.d. · firmi · perfici. · inſtauret vos, fulciat, roboret, ſtabiliat. · adhortans]

Epiſtola Petri apoſtoli ſecūda.

CAP. I.

Vocati à deo. Fides. Virtus. Scientia. Abſtinentia. Patientia. Pietas. Charitas. Opera, indicia electionis. Tabernaculum. Doctrina Petri. Lucerna. Prophetæ.

Simon Petrus, ſeruus & apoſtolus Ieſu Chriſti: iis q; coæqualē nobiſcū ſortiti ſunt fidē in iuſtitia dei noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti, Gratia vobis & pax adimpleatur in cognitione dei, & Chriſti Ieſu domini noſtri: quomodo omnia nobis diuinæ virtutis ſuæ quæ ad vitā & pietatem, donata ſunt, per cognitionē eius qui vocauit nos propria gloria & virtute, p quæ maxima & pretioſa nobis promiſſa donauit: vt per hoc efficiamini diuinæ cōſortes naturæ, fugientes eius q̄ in mūdo eſt, concupiſcentiæ corruptionem. ¶Vos autem curam omnem ſubinferētes, miniſtrate in fide veſtra virtutē, ī virtute autem ſcientiam, in ſciētia autē abſtinentiam, in abſtinentia autē patientiam, in patientia autē pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis, charitatem. Hæc enim ſi vobiſcū aſſint & ſuperēt: non vacuos, nec ſine fructu vos conſtituent in domini noſtri Ieſu Chriſti cognitione. Cui enim non præſto ſūt hæc cæcus eſt, & manu tentans, obliuionē accipiens purgationis veterū ſuorū delictorum. ¶Quapropter fratres magis ſatagite vt per bona opera certam veſtram vocationem & electionē faciatis. hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. Sic enim abundanter miniſtrabitur vobis introitus in æternū re-

[Right margin, cut off: veſti · cōſors · ctioni · charitis. · æq; p · tioſan · per i · tiam · mult · cetur · ſicvt · diuin · virtus · mnia · bis · ta eſt · ad vi · ac pi · tē pe · nent: · B · ſi reſ · ritisi · rupti · p cōc · ſcent · Sed · hoc · omni · hibit · ſtudi · vel, · peran · exul · rent: · C · oblit · ſeſe · teribu · pecca · ſuis f · ſe pu · tum. · oper · date · c firm · veſtri]

on ne- igam xcitare oſ℘ p cō nonitio ē : cum iam ꝙ reui de oſiturꝰ m taber aculum eum h. 11.f. emp,vt os poſt xitū me m horū nētionē cere poſ tis.

Cor.2.c rte cō- oſitas aduentū lat.17.a. . Ti.3.d. ppheti- a ſcri- ptura. olim impulſi,

gnum domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti. Propter quod=incipiam) vos ſē per commonere de his: & quidē ſcien tes & cōfirmatos vos in præſenti veri- tate. Iuſtū autem arbitror quandiu ſum in hoc tabernaculo, =ſuſcitare vos in cō monitione: certus ꝙ velox eſt depoſi- tio tabernaculi mei) ſecūdum quod & dominus noſter Ieſus Chriſtus ||ſignifi- cauit mihi. Dabo autē operam =& fre- quēter habere vos poſt obitū meum vt horū memoriā faciatis). ||Nō enim||do ctas) fabulas ſecuti, notam fecimus vo- bis domini noſtri Ieſu Chriſti virtutē &=præſentiā): ſed ſpeculatores facti il- lius magnitudinis. Accipiens em̄ à deo patre honorē & gloriam, voce delapſa ad eum huiuſcemodi à magnifica glo- ria, ||Hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui, ipſum audite. Et hanc vocē nos audiuimus de cælo allatam, cum eſſemus cum ipſo in monte ſācto. Et habemus firmiorē propheticum ſer monem, cui bene facitis attēdētes qua ſi lucernæ lucenti in loco caliginoſo, donec dies illuceſcat, & lucifer oriatur in cordibus veſtris: ||hoc primum intel ligentes ꝙ omnis=prophetia ſcripturę), propria interpretatione non fit. Nō em̄ voluntate humana allata eſt=aliquādo) prophetia: ſed ſpiritu ſancto =inſpirati), locuti ſunt ſancti dei homines.

CAP. II.

De ſectis & pſeudoprophetis, docē tibus aliam ſalutē q̄ per Chriſtum. Angeli diaboli. Noe. Sodoma. Lot. Balaam. Libertas. Seruus.

A =falſi do- ctores, =clam in- ducent = merca- tus eſt =negātes: =perditio nes, =tardat: Iob.4.d. =catenis

FVerunt vero & pſeudoprophetę in populo, ſicut & in vobis erūt =ma giſtri mendaces), qui =introducēt) ſectas perditiōis, & eum qui =emit) eos, dominum =negant) : ſuperducentes ſibi celerem perditionē. Et multi ſequē tur eorum =luxurias), per quos via veri tatis blaſphemabitur: & in auaritia fi ctis verbis de vobis negotiabūtur, qui- bus iudicium iam olim non =ceſſat): & perditio eorū non dormitat. ||Si enim deus angelis peccantibus non peper- cit, ſed =rudētibus) inferni detractos in tartarum tradidit ►cruciandos) in iu- dicium =reſeruari): Et =originali) mundo nō pepercit, ſed ||octauum Noe iuſtitiæ præconem cuſtodiuit, diluuium mun- do impiorum inducēs: Et|| ciuitates So- domorum & Gomorrhæorū in cinerē redigens, euerſione damnauit, exemplū eorum qui impie acturi ſunt ponēs: & iuſtū Lot oppreſſum à =nefandorū iniu ria ac luxurioſa cōuerſatione) eripuit. aſpectu enim & auditu iuſtus erat: ha- bitās apud eos qui de die in diē animā iuſtam iniquis operibus cruciabant. Nouit dominus pios de tentatione eri pere, iniquos vero in diē iudicii reſer- uare cruciādos: =magis) autem eos qui poſt carnem in concupiſcentia immū ditiæ ambulant, dominationemꝙ con temnunt, audaces, c ſibi placētes). =ſe- ctas non metuunt introducere, blaſ phemantes): e Vbi) angeli, fortitudine & virtute cum ſint maiores, non =por- tāt) aduerſum ſe* =execrabile) iudiciū. Hi vero velut = irrationabilia) pecora, =naturaliter) in captionem & in perni- ciem, in his quæ ignorant blaſpheman tes in =corruptione) ſua peribunt, perci pientes mercedem iniuſtitię, volupta- tem exiſtimātes, diei delicias, coinqui- nationes & maculæ: =deliciis affluētes, in conuiuiis ſuis luxuriantes vobiſcū): oculos habētes plenos =adulterii, & in- ceſſabilis delicti), pellicientes animas inſtabiles, cor exercitatum auaritia ha bentes, maledictionis filii: derelinquen tes rectam viam errauerūt, || ſecuti viā Balaam ex Boſor, qui mercedem ini- quitatis amauit, correptionem vero ha buit ſuæ veſaniæ, ſubiugale mutum animal, in hominis voce loquens, pro- hibuit prophetæ inſipientiam. ||Hi ſunt fontes ſine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ: quibus caligo tenebrarū * reſeruatur. Superba enim vanitatis lo- quentes, pelliciunt =in deſyderiis car- nis luxuriæ), eos qui paululū effugiūt, qui in errore conuerſantur: libertatem illis promittentes, cum ipſi ſerui ſint corruptionis. ||A quo enim quis ſupera tus eſt: huius & ſeruus eſt. ||Si enim re- fugientes coinquinationes mundi = in cognitione) domini noſtri & ſaluato- ris Ieſu Chriſti, his rurſus implicati ſu- perantur: facta ſunt eis poſteriora de- teriora prioribus. Melius enim erat il-

=ſeruatos = antiquo Ge. 19.b. = nefariis per libidi noſam cō uerſatio- nem =maxime cpſactis =vel, qui gloria p̄- cellentes nō veren tur cōui- tiis ince ſere: eCū = fe- runt =apud do minum =blaſphe- mum =muta =nata =perditio ne =qui con uiuantes in errori- bus ſuis, inſultant vobis: =adulterę & qui à peccādo ceſſare neſciant. Nu.22.d. Iudę 1.d. *in æter num =per con cupiſcen tias car- nis, volu ptatibus Iohā. 8.d Ro.6.c. Heb.6.a. mat.12.d =per agni tionem

lis non cognoſcere viã iuſtitiæ, quam poſt agnitionem, retrorſum cõuerti ab eo quod illis traditum eſt ſancto mandato. Contigit enim eis illud veri prouerbii, Canis reuerſus ad ſuum vomitum: & Sus lota in volutabro luti.

ᵃ cognouiſſe. — Pro. 16. b — ᵇ ad volutabrũ cœni ſub. reuerſa.

CAP. III.

De nouiſſimis temporibus. De promiſſionibus dei verba impiorum. Dies domini. Conuerſatio. Noui cæli. Epiſtolæ Pauli.

Hanc ecce vobis chariſſimi ſecũdam ſcribo epiſtolam, in quibus veſtram excito in cõmonitione, ſyncerã mentem: vt memores ſitis eorum quæ prędixi, verborũ à ſanctis prophetis, & apoſtolorum veſtrorum preceptorũ domini & ſaluatoris: hoc primum ſciẽtes, ꝙ venient in nouiſſimis diebus in deceptione illuſores iuxta proprias concupiſcentias ambulantes, dicentes, Vbi eſt promiſſio aut aduẽtus eius? ex quo enim patres dormierunt, omnia ſic perſeuerant ab initio creaturę. Latet enim eos hoc volentes, ꝙ cæli erant prius, & terra, de aqua & per aquã conſiſtens dei verbo: per quę, ille tũc mundus aqua inundatus periit. Cęli autem qui nunc ſunt, & terra, eodem verbo repoſiti ſunt, igni reſeruati in diẽ iudicii & perditionis impiorum hominum. Vnũ vero hoc nõ lateat vos chariſſimi, ꝙ vnus dies apud dominũ ſicut mille anni, & mille anni ſicut dies vnus, Non tardat dominus promiſſionẽ ſuã, ſicut quidã exiſtimãt: ſed patienter agit propter vos, nolens aliquos perire, ſed omnes ad pœnitentiam reuerti. ¶ Adueniet autem dies domini vt fur: in quo cæli, magno impetu tranſient, elementa vero calore ſoluentur, terra autẽ & quę in ipſa ſunt opera, exurentur. ¶ Cũ igitur hæc omnia diſſoluenda ſint, quales oportet vos eſſe in ſanctis conuerſationibus & pietatibus, expectãtes & properantes in aduentum diei domini, per quẽ cæli ardentes ſoluentur, & elementa ignis ardore tabeſcẽt? Nouos vero cęlos & nouam terrã & promiſſa ipſius expectamus, in quibus iuſtitia habitat. ¶ Propter quod chariſſimi, hæc expectantes, ſatagite, immaculati & inuiolati ei inueniri in pace: & domini noſtri longanimitatem, ſalutẽ arbitremini, ſicut & chariſſimus frater noſter Paulus ſecundum datam ſibi ſapientiam ſcripſit vobis: ſicut & in omnibus epiſtolis, loquens in eis de his, in quibus ſunt quędam difficilia intellectu, quę indocti & inſtabiles deprauant ſicut & cæteras ſcripturas, ad ſuam ipſorum perditionem. Vos igitur, fratres, præſcientes, cuſtodite ne inſipientium errore traducti excidatis à propria firmitate: creſcite vero in gratia & in cognitione domini noſtri & ſaluatoris Ieſu Chriſti. Ipſi gloria & nunc & in diem æternitatis. AMEN.

ᵃ iam A — ᵇ prędicta ſunt, — ᶜ mandati noſtri q ſumꝰ apoſtoli dñi & ſaluatoris, (vel, præcepti domini & ſeruatoris,) ꝗd per nos illius apoſtolos, accepiſtis. — B — 1. Ti. 4. a. 2. tim. 3. a. iu. 1. f. — Ezec. 12. f — ᵈ creatiõis — ᵉ olim, — ᶠ longanimis eſt — ᵍ vt, recipere. — 1. The. 5. a apoc. 3. a. & 16. c — C — ʰ accelerãtes — Apoc. 21. a Eſa. 65. c 66. g. — ⁱ iuxta ꝓmiſſum — ᵏ date operam, — ˡ irreprehẽſibiles — Rom. 2. a — D — ᵐ etiã in omnibus fere epiſtolis loquens — ⁿ detorquent — ᵒ dilecti, poſteaꝙ præmoniti eſtis, cauete n[e] nefarior[um]

Epiſtola Iohannis apoſtoli prima.

CAP. I.

Vita æterna per Chriſtum. Puritas vitę. Lux deus. In luce ambulandũ. Sãguis Chriſti. Omnes peccatores.

Quod fuit ab initio, quod audiuimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ cõtrectauerunt de verbo vitæ, & vita manifeſtata eſt: & vidimus, & teſtamur, & annuntiamus vobis vitã æternam quæ erat apud patrem, & apparuit nobis. Quod vidimus & audiuimus, annuntiamus vobis, vt & vos ſocietatem habeatis nobiſcum, & ſocietas noſtra ſit cũ patre & cũ filio eius Ieſu Chriſto. Et hęc ſcribimus vobis vt gaudeatis, & gaudium veſtrum ſit plenum. Et hæc eſt annuntiatio quam audiuimus ab eo & annuntiamus vobis, Quoniam deus lux eſt: & tenebræ in eo nõ ſunt vllæ. Si dixerimus quoniam ſocietatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus: mentimur, & veritatem non facimus. Si autem in luce ambulamus, ſicut & ipſe eſt in luce: ſocietatem habemus adinuicem, & ſanguis Ieſu Chriſti filii eius emundat nos

ᵃ fuerat — B — C — Iohã. 8. b. — D — Heb. 9. d. 1. pet. 1. d.

o.1.b. ab omni peccato.||Si dixerimus quoniã
eg.8.c peccatum non habemus:ipſi nos ſedu-
ar.6.g cimus,& veritas in nobis non eſt.Si cõ
.20.b fiteamur peccata noſtra : fidelis eſt &
cle.7.c iuſtus, vt remittat nobis peccata no-
ſtra, & emundet nos ab omni iniquita
te.Si dixerimus quoniam non peccaui
mus: mendacem facimus eum,& ver-
bum eius non eſt in nobis.

CAP. II.

Aduocatus noſter Chriſtus.Cogno
ſcere deum.Manere in deo.Mandatum
vetus.Mandatum nouum.Lumen,Chri
ſtus.Diligere fratrem. Odio habere fra
trem. Remiſſio peccatorum . Diligere
mundum.Cõcupiſcentia.Superbia . De
antichriſtis. Vnctio.Mendax.Antichri-
ſtus , vnctio, ſpiritus ſanctus , doctor
Chriſtianorum. Natus ex deo.

Filioli mei, hæc ſcribo vobis, vt nõ
A peccetis.Sed & ſi quis peccauerit,
aduocatum habemus apud patrẽ
Ieſum Chriſtum iuſtum. & ipſe eſt
propitiatio pro peccatis noſtris : non
pro noſtris autem tantum,ſed etiã pro
totius mundi . ¶Et in hoc ſcimus quo-
niam cognouimus eũ , ſi mandata eius
obſeruamus . Qui dicit ſe noſſe deum,
& mandata eius non cuſtodit: mendax
eſt,& in eo veritas non eſt. Qui autem
ſeruat verbum eius:vere in hoc chari-
tas dei perfecta eſt.in hoc ſcimus quo-
niam in ipſo ſumus.Qui dicit ſe in ip-
ſo manere : debet ſicut ille ambulauit,
& ipſe ambulare. ¶Chariſſimi,non mã
datum nouum ſcribo vobis , ſed man-
datum vetus quod habuiſtis ab initio.
Mandatum vetus,eſt verbum quod au
hã.13.d diſtis. ||Iterum mandatum nouum ſcri
.b. bo vobis : quod verũ eſt & in ipſo, &
B in vobis:quia tenebræ tranſierunt , &
verum lumẽ iam lucet . Qui dicit ſe in
fra.3.c. luce eſſe,& fratrem ſuum odit: in tene
bris eſt vſque adhuc.||¶Qui diligit fra-
trem ſuum,in lumine manet,& ſcanda
lum in eo non eſt.Qui autem odit fra-
trem ſuum: in tenebris eſt, & in tene-
bris ambulat,& neſcit quo eat,quia te-
nebræ obcæcauerũt oculos eius. ¶Scri
bo vobis filioli quoniam remittuntur
vobis peccata propter nomẽ eius.Scri-
bo vobis patres quoniam cognouiſtis
eum qui ab initio eſt.Scribo vobis ado
leſcentes quoniam viciſtis malignum.
Scribo vobis *infantes quoniam cogno *filioli
uiſtis patrem. Scripſi vobis patres,quo
niam cognouiſtis eũ qui eſt ab initio.
Scripſi vobis adoleſcẽtes quoniam for
tes eſtis, & verbũ dei manet in vobis,
& viciſtis malignum . Nolite diligere
mundum,neque ea quæ in mũdo ſunt. C
Siquis diligit mundum: non eſt chari-
tas patris in eo . quoniam omne quod
eſt in mundo cõcupiſcentia carnis eſt,
& concupiſcentia oculorum,& *ſuper- *faſtus
bia vitæ, quæ non eſt ex patre , ſed ex
mundo eſt.Et mundus tranſit, & con-
cupiſcentia eius. Qui autem facit volũ
tatem dei,manet in æternum.¶Filioli,
nouiſſima hora eſt. & ſicut audiſtis
quia antichriſtus *venit: & nunc anti- *vẽturus
chriſti multi facti ſunt , vnde ſcimus ſit
quia nouiſſima hora eſt. Ex nobis pro-
dierunt:ſed non erant ex nobis.nam ſi
fuiſſent ex nobis: permanſiſſent vtique
nobiſcum,ſed vt manifeſti ſint quoniã
non ſunt omnes ex nobis. Sed vos vn-
ctionem habetis à ſancto, & noſtis om-
nia.Non ſcripſi vobis quaſi ignoranti-
bus veritatem, ſed quaſi ſcientibus eã:
& quoniam omne mendacium ex veri
tate non eſt.Quis eſt mẽdax,niſi is qui
negat quoniam Ieſus non eſt Chriſtus?
Hic eſt antichriſtus qui negat patrem
& filium.Omnis qui negat filium: nec D
patrem habet. qui confitetur filium:
& patrem habet. Vos quod audiſtis ab
initio , in vobis permaneat : quia ſi in
vobis permãſerit quod audiſtis ab ini-
tio , & vos in filio & patre manebitis.
Et hęc eſt repromiſſio quam ipſe polli-
citus eſt nobis , vitam æternam . Hæc
ſcripſi vobis de his qui ſeducunt vos.
Et *vos vnctionem quam accepiſtis ab *vnctio
eo *maneat in vobis. Et non neceſſe ha *vt , ma-
betis vt aliquis doceat vos : ſed ſicut net
vnctio eius docet vos de omnibus , &
verum eſt,& nõ eſt mendacium . Et ſi-
cut docuit vos,manete in eo . Et nunc
filioli manete in eo : vt cum apparue-
rit,habeamus fiduciam,& non confun
damur ab eo in aduentu eius . Si ſcitis
quoniam iuſtus eſt: ſcitote quoniam &
omnis qui facit iuſtitiam , ex ipſo na-
tus eſt.

CAP. III.

¶ Charitas dei. Filii dei. Spes. Sanctificatio. Natus ex deo. Filii dei. Filii diaboli. Cain. Dilectio. Odiũ. Charitas dei. Dilectio. Mandatum dei.

A Videte qualem charitatem dedit nobis pater, vt filii dei nominemur, & ſimus). Propter hoc, mundus non nouit nos: quia non nouit eum. Chariſſimi, nũc filii dei ſumus: & nõdum apparuit quid erimus. Scimus quoniam cum apparuerit, ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eũ ſicuti eſt. Et omnis qui habet hãc ſpem in eo, ſanctificat ſe, ſicut & ille ſanctus eſt. ¶Omnis qui facit peccatum: & iniquitatem facit: & peccatum eſt iniqui-
Iſa.53.c. tas. ||Et ſcitis quia ille apparuit vt pec-
1.pet.2.d cata noſtra tolleret: & peccatum in eo non eſt. Omnis qui in eo manet, non peccat. & omnis qui peccat, non vidit eum, nec cognouit eum. Filioli, nemo
B vos ſeducat. Qui facit iuſtitiam, iuſtus
Iohan.8.f eſt, ſicut & ille iuſtus eſt. ||Qui facit peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat. In hoc apparuit filius dei, vt diſſoluat opera diaboli. Omnis qui natus eſt ex deo, peccatũ non facit: quoniam ſemen ipſius in eo manet, & nõ poteſt peccare, quoniam ex deo natus eſt. In hoc manifeſti ſunt filii dei, & filii diaboli. Omnis, qui non eſt iuſtus, non eſt ex deo, & qui non diligit fratrẽ ſuum. quoniam hæc eſt an-
Iohã.13.d nuntiatio, quam audiſtis ab initio, || Vt
15.b diligatis alterutrum. Non ſicut || Cain
Gen.4.b qui ex maligno erat: & occidit fratrem
C ſuũ. Et propter quid occidit eum? Quoniam opera eius maligna erant: fratris autẽ eius iuſta. ¶Nolite mirari fratres, ſi odit vos mundus. Nos ſcimus quoniam tranſlati ſumus de morte ad vi-
Supr.2.b. tam, quoniam diligimus fratres. || Qui
leui.19.d non diligit: manet in morte. omnis qui odit fratrem ſuum: homicida eſt. Et ſcitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.
Iohã.15.b ||In hoc cognouimus charitatem dei, quoniam ille animam ſuam pro nobis poſuit: & nos debemus pro fratribus
Iacob.2.c animas ponere. ||Qui habuerit ſubſtantiam huius mundi, & viderit fratrẽ ſuũ neceſſitatem habere, & clauſerit viſcera ſua ab eo: quomodo charitas dei manet in eo? Filioli mei, nõ diligamus verbo, neque lingua, ſed opere & veritate. in hoc cognoſcimus ꝙ ex veritate ſumus: & in cõſpectu eius ſuadebimus D
"corda noſtra). Quoniam ſi "reprehen- ="cordi
derit)nos cor noſtrum: maior eſt deus noſtris
corde noſtro, & nouit omnia. Chariſſi- = cõdẽ
mi, ſi cor noſtrum non reprehenderit & infr
nos: fiduciam habemus ad deum. || & Iohã.1
quicquid petierimus, accipiemus ab 16.e.m
eo, quoniam mãdata eius cuſtodimus, 21.c.
& ea quæ ſunt placita coram eo, faci-
mus. || Et hoc eſt mandatum eius, Vt Iohã.
credamꝰ in nomine filii eius Ieſu Chri 17.a.
ſti: & diligamus alterutrum, ſicut de-
dit mãdatum nobis. ||Et qui ſeruat man Iohã.1
data eius: in illo manet, & ipſe in eo. & 15.b.
in hoc ſcimus quoniam manet in nobis, ex ſpiritu quem dedit nobis.

CAP. IIII.

¶ Spiritus quomodo probandi. Antichriſtus. Charitas. Natus ex deo. Charitas dei. Confiteri Chriſtum. Timor. Diligere deum, & proximum.

Chariſſimi, nolite omni ſpiritui A
credere, ſed probate ſpiritꝰ ſi ex deo ſint: quoniam multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum. In hoc cognoſcitur ſpiritus dei. Omnis ſpiritus qui cõfitetur Ieſum Chriſtum in carne veniſſe, ex deo eſt: & omnis
ſpiritus qui "ſoluit Ieſum), ex deo non ="nõ co
eſt, & hic eſt antichriſtus de quo au tetur I
diſtis quoniam venit, & nunc iam ſum i
in mundo eſt. ¶Vos ex deo eſtis filioli, carne
& viciſtis eos: quoniam maior eſt qui niſſe,
in vobis eſt, quam qui in mundo. ||Ipſi Iohan.
de mundo ſunt: ideo de mundo loquũ-
tur, & mundus eos audit. Nos ex deo B
ſumus. Qui nouit deum: audit nos, qui non eſt ex deo non audit nos. in hoc cognoſcimus ſpiritum veritatis & ſpiritum erroris. ¶Chariſſimi, diligamus nos inuicem: quia charitas ex deo eſt. Et omnis qui diligit, ex deo natus eſt, cognoſcit deum. Qui non diligit, non nouit deum: quoniam deus charitas
eſt. ||In hoc apparuit charitas dei in no- Iohan.3
bis quoniã & filium ſuum vnigenitum miſit deus in mundum, vt viuamus per eum. In hoc eſt charitas, non "quaſi)nos

dilexerimus deum, ſed quoniam ipſe
prior dilexit nos, & miſit filium ſuum
propitiationem pro peccatis noſtris.
C Chariſſimi, ſi ſic deus dilexit nos: &
Iohan.1.b nos debemus alterutrū diligere. ||Deū
1.tim.6.b nemo vidit vnquam. Si diligamus inui
cem: deus in nobis manet, & charitas
eius in nobis perfecta eſt. In hoc co-
gnoſcimus ꝙ in eo manemus, & ipſe
in nobis: quoniam de ſpiritu ſuo dedit
nobis. Et nos vidimus & teſtificamur
quoniam pater miſit filium ſuum ſalua
torem mundi. Quiſquis confeſſus fue-
rit quoniam Ieſus eſt filius dei: deus in
eo manet, & ipſe in deo. Et nos cogno
uimus, & credidimus] * charitati⁾ quā
*charita- habet deus in nobis. Deus charitas eſt,
tem & qui manet in charitate in deo ma-
D net, & deus in eo. In hoc perfecta eſt
charitas dei nobiſcum, vt fiduciam ha
beamus in] die iudicii: quia ſicut ille
eſt, & nos ſumus in hoc mundo. Timor
non eſt in charitate: ſed perfecta chari
tas, foras mittit timorem, quoniam ti-
mor pœnam habet: qui autem timet:
nō eſt perfectus in charitate. Nos ergo
⸗diligamus deum⁾: quoniā deus prior
⸗diligimꝰ eum: dilexit nos. Siquis dixerit, Quoniam di
ligo deum: & fratrē ſuum oderit, men-
dax eſt. Qui enim non diligit fratrem
ſuum quem videt: deum quem non vi
det, quomodo poteſt diligere?|| Et hoc
Iohā.13.d mandatum habemus à deo: vt qui dili
15.b. ephe.5.a. git deum, diligat & fratrem ſuum.

CAP. V.

Naſci ex deo, habere fidē in Chriſtum. Fides. Victoria. Teſtimonium dei de Chriſto. Vita æterna. Petere à deo in fide. Peccans ad mortem. Non peccare. Fides à deo. Idola.

A Omnis qui credit quoniam Ieſus
eſt Chriſtus, ex deo natus eſt. Et
omnis qui diligit eum qui ge-
nuit: diligit & eū qui natus eſt
ex eo. In hoc cognoſcimus quoniam di
ligimus natos dei, cum deum diliga-
mus, & mandata eius faciamus. Hęc eſt
enim charitas dei, vt mandata eius cu
ſtodiamus: || & mandata eius grauia nō
Matt.11.d ſunt, quoniam omne quod natum eſt
ex deo, vincit mundum: & hæc eſt vi-
ctoria quæ vincit mundū, fides noſtra.
||Quis eſt qui vincit mundum, niſi qui 1.cor.15.g
credit quoniam Ieſus eſt filius dei? hic
eſt qui venit per aquam & ſanguinem B
Ieſus Chriſtus, non in aqua ſolum: ſed
in aqua & ſanguine. Et ſpiritus eſt qui
teſtificatur quoniam⸗Chriſtus⁾ eſt veri ⸗ſpiritus
tas. Quoniam ſunt tres qui teſtimoniū
dant in cælo: pater, verbum, & ſpiritus
ſanctus. & hi tres vnū ſunt. Et tres ſunt
qui teſtimonium dant in terra: ſpiritus
aqua, & ſanguis. & hi tres vnum ſunt.
Si teſtimonium hominum accipimus:
teſtimonium dei maius eſt. quoniā hoc
eſt teſtimonium dei quod maius eſt:
quoniā⁾teſtificatus eſt de filio ſuo. Qui
credit in filiū dei habet teſtimonium
dei in ſe, ||Qui non credit⸗filio⁾: men- Iohan.3.d
dacem facit eum. quia non credit in te ⸗deo:
ſtimonium quod teſtificatus eſt deus C
de filio ſuo. Et hoc eſt teſtimonium.
Quoniam vitam æternam dedit nobis
deus. & hæc vita, in filio eius eſt. Qui
habet filium dei: habet vitam. qui non
habet filium dei: vitam non habet. Hęc
ſcribo vobis*: vt ſciatis quoniam vitā * credētibus in nomen filii dei
habetis æternam⸗qui creditis⁾in nomi
ne filii dei. ¶Et hæc eſt fiducia quam
habemus ad deum. Quia quodcunque
petierimus ſecūdum voluntatem eius, ⸗& vt credatis
audit nos. Et ſi ſcimus quia audit nos
quicquid petierimus: ſcimus ꝙ habe-
bemus petitiones quas poſtulauimus
ab eo. ¶Qui ſcit fratrem ſuum pecca-
re peccatum non ad mortem, petat: & D
dabitur ei vita, peccanti non ad mor-
tem. Eſt peccatum ad mortem: nō pro
illo dico vt roget quis. Omnis iniqui-
tas, peccatum eſt: & eſt peccatum*ad * non
mortem. Scimus quia omnis qui natus
eſt ex deo, non peccat: ſed ⸗generatio ⸗qui genitus eſt ex deo,
dei conſeruat eum⁾, & malignus non
tangit eum. Scimus quoniam ex deo
ſumus: & mundus totus in maligno ſeruat ſe-
poſitus eſt. Et ſcimus quoniam filius ipſum,
dei venit: & dedit nobis ſenſum vt co
gnoſcamus verum deum, & ſimus in
vero filio eius*. Hic eſt verus deus: & *Ieſu:
vita æterna. ¶Filioli, cuſtodite vos à Chriſto
ſimulachris. Amen.

Epiſtola Iohan-nis apoſtoli ſecunda.

CAP. I.

A S ENIOR, Electę dominæ & natis' eius quos ego diligo ĩ veritate & nõ ego ſol9, ſed & oẽs qui cognouerũt veritatẽ ꝑpter veritatẽ quæ permanet in vobis, & vobiſcũ erit in ęternũ: Sit vobiſcum gratia, miſericordia, pax à deo patre, & à Chriſto Ieſu filio pa-
B tris ĩ veritate & charitate. ¶Gauiſus ſũ valde quòd inueni de filiis tuis ambulantes in veritate, ſicut mandatum accepimus à patre. Et nunc rogo te domina, non tanquam mandatum nouum ſcribẽs tibi, ſed qđ habuimus ab initio, vt diligamus alterutrũ. Et hæc eſt charitas, vt ambulemus ſecundum mandata eius. Hoc eſt enim mãdatum, vt quẽadmodum audiſtis ab initio, in eo ambuletis: quoniam multi ſeductores exierunt in mundum, qui non confitentur Ieſum Chriſtum veniſſe in carnem. hic
C eſt ſeductor & antichriſtus. Videte voſmetipſos, ne *perdatis quæ operati eſtis'): ſed vt mercedem plenam *accipiatis'). Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti: deum nõ habet. Qui permanet in doctrina *: hic, & patrem & filium habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert: nolite recipere eum in domum, nec AVE ei dixeritis. Qui enim dicit illi
D aue: communicat operibus eius malignis. ► Ecce, prædixi vobis: vt in die domini non confundamini'). Plura habens vobis ſcribere: nolui per chartam & atramentum. ſpero enim me futurũ apud vos, & os ad os loqui: vt gaudiũ *veſtrum' plenum ſit. Salutant te filii ſororis tuæ electæ.

*pdamus quę operati ſum9
*recipiamus
*Chriſti:
*noſtrum

Epiſtola Iohan-nis apoſtoli tertia.

CAP. I.

Caium laudat quòd fidem ſuam teſtet operibus erga fratres. Dictrephes. Demetrius.

S ENIOR CAIO CHAriſſimo, quẽ ego diligo in A
veritate. ¶Chariſſime de omnibus *orationem facio proſpere te ingredi & valere'), ſicut proſpere agit anima tua. ¶Gauiſus ſum valde venientibus fratribus, & teſtimonium perhibentibus veritati tuæ: ſicut tu in veritate ambulas. *Maiorem horum non habeo gratiam, quàm vt audiam filios meos in veritate ambulare. Chariſſime, fideliter facis quicquid operaris in fratres, & hoc in B
peregrinos qui teſtimonium reddiderunt charitati tuæ in conſpectu eccleſiæ: quos bene facies, deducens digne deo. Pro nomine enim eius ꝑfecti ſũt, nihil accipientes à gentibus. Nos ergo debemus ſuſcipere huiuſmodi: vt cooperatores ſim9 veritatis. ¶*Scripſiſſem forſitan') eccleſiæ: ſed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, nõ re- C
cipit nos. Propter hoc ſi venero, *commonebo eius opera quæ facit: verbis malignis garriẽs in nos. & quaſi nõ ei iſta ſufficiant: neque ipſe ſuſcipit fratres, & eos qui ſuſcipiunt, prohibet, & de eccleſia eiicit. ¶Chariſſime, noli imitari malũ, ſed quod bonum eſt. Qui bene facit, ex deo eſt: qui male facit, non videt deum. Demetrio teſtimoniũ redditur ab omnibus, & ab ipſa veritate. D
ſed & nos teſtimoniũ perhibem9, & noſti qm̃ teſtimoniũ noſtrũ verũ eſt. Multa habui tibi ſcribere: ſed nolui ꝑ atramentum & calamum ſcribere tibi. Spero autem protinus te videre: & os ad os loquemur. Pax tibi. Salutant te amici. Saluta tu amicos nominatim.

*opto vt pſpere agant, & recte valeãt
*Maio9 his nõ habeo gaudium
*Scripſi
*ĩdicabo

Iudæ apoſtoli epiſtola catholica.

CAP. I.

De temporibus nouiſſimis, & negãtibus gratiam Chriſti. Angeli. Sodoma. Michael. Cain. Balaam. Enoch prophetia. Nouiſſima tempora prædicta ab apoſtolis. De correptione.

IVDAS Ieſu Chriſti ſeruꝰ, frater autem Iacobi: his qui ſunt in deo patre =dilectis), & Chriſto Ieſu cõſeruatis & vocatis, Miſericordia vobis, & pax, & charitas =ad impleat). ¶Chariſſimi, =oẽm ſollicitudinem faciens ſcribendi vobis de cõmuni veſtra ſalute, neceſſe habui ſcribere vobis: deprecans =ſupercertari ſemel traditæ ſanctis fidei). Subintroierunt enim quidem homines (qui olim præſcripti ſunt in hoc iudicium) impii, domini noſtri gratiam trãſferentes in luxuriam, & ſolum dominatorem & dominum noſtrum Ieſum Chriſtum negãtes. Cõmonere autem vos volo, ſciẽtes ſemel =omnia), ꝙ =Ieſus), populũ de terra Ægypti ſaluans, ‖ſecũdo eos qui nõ crediderunt, perdidit. Angelos vero qui non ſeruauerũt ſuum principatũ), ſed dereliquerũt ſuum domicilium, in iudicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſeruauit. ‖Sicut Sodoma & Gomorrha, & finitimæ ciuitates ſimili modo exfornicatę, & abeũtes poſt carnem alteram, facti ſunt exemplum ignis æterni, pœnam ſuſtinentes. Similiter & hi *carnem quidem maculant, =dominationem) autem ſpernunt, =maieſtatem autem blaſphemant). ‖ =Cum) Michael archangelus, cum diabolo diſputans altercaretur de Moyſi corpore: nõ eſt auſus =iudicium inferre blaſphemiæ), ſed dixit, a Imperet tibi) deus. Hi autem quęcũque quidem ignorant, blaſphemant, quæcunque autem naturaliter, tãquam muta animalia, norũt, in his corrumpũtur. ¶‖Væ illis, c q) ĩ via Cain abierũt: &‖ e errore) Balaã, mercede effuſi ſunt, &‖in contradictione Core perierunt. Hi ſunt g in epulis ſuis), maculæ cõuiuantes, ſine timore, ſemetipſos paſcentes, nubes ſine aq quæ a ventis circũferũtur, arbores =autumnales) infructuoſæ, bis mortuæ, eradicatę, =fluctus feri) maris, deſpumãtes ſuas confuſiones, ſydera errantia: quibus =procella) tenebrarum ſeruata eſt in æternum. ‖Prophetauit autem & de his ſeptimus ab Adam, Enoch, dicens, Ecce venit dominꝰ in ſanctis millibus ſuis, facere iudicium contra omnes, & arguere omnes impios, de omnibus operibus impietatis eorũ quibus impie egerunt, & de omnibus duris quæ locuti ſunt contra eum peccatores impii. Hi ſunt murmuratores, queruloſi, ſecundũ deſyderia ſua ambulantes, & os eorum loquit̃ ſuperba, mirantes perſonas quęſtus cauſa. ¶Vos aũt chariſſimi, memores eſtote verborũ‖ quæ prædicta ſunt ab apoſtolis domini noſtri Ieſu Chriſti, qui dicebant vobis, Quoniã in nouiſſimis temporibus venient illuſores, ſecũdum deſyderia ſua ambulantes in impietatibus. Hi ſunt qui ſegregant ſemetipſos,)animales, ſpiritum nõ habẽtes. Vos autem chariſſimi, ſuperædificantes =voſmetipſos) ſanctiſſimæ noſtræ fidei, in ſpiritu ſancto orantes, voſmet ipſos in dilectione dei ſeruate, expectãtes miſericordiam domini noſtri Ieſu Chriſti in vitam æternam. Et hos quidem =arguite iudicatos: illos vero)ſaluate, de igne rapientes. Aliis autẽ miſeremini in timore): odientes & eam q =carnalis) eſt, maculatam tunicam. ¶Ei autem qui potens eſt vos conſeruare ſine peccato, & conſtituere ante cõſpectum gloriæ ſuæ immaculatos in exultatione in aduentu dñi noſtri Ieſu Chriſti), ſoli *deo ſaluatori noſtro p Ieſum Chriſtũ dominũ noſtrũ) gloria & magnificẽtia, imperiũ & poteſtas ante omnia ſecula), & nunc & in omnia ſecula ſeculorum. AMEN.

A =ſanctificatis, =Multiplicetur. =tantũ mihi ſtudiũ ſcribendi ad vos de cõi ſalute fuit, vt nõ potuerim nõ= vt veſtris laboribus adiumento ſitis fidei, quę ſemel data ẽ ſãctis =illud =dominꝰ Nũe. 14. f =ſuã originem, Gen. 19. e *ĩ ſõniis deluſi, =dominos =in poteſtate præditos maledicta cõgerunt. Zach. 3. e. eccl. 21. d =At =vł, illi ĩpingere

=notã maledicti, a Increpet te Gen. 4. b c quoniã Nũe. 22. d e in ſeductionem Nũe. 16. a 2. pet. 2. d g inter charitates vſas (.i. conuiuia quę exhibetis pauperibus) =autũno marceſcẽtes, =vnde eſferæ D =caligo Apoc. 1. b 1. Tim. 4 a =vos ĩuicem =cõmiſeramini diiudicantes quoſdam autẽ per timorem =ex carne *ſapienti

Theologi.

Apocalypſis Iohãnis apoſtoli.

CAP. I.

Iohannes in inſula Patmos. Candelabra. Filius hominis. Chriſtus Iohannem alloquitur.

Reuelatio A POCALYPSIS Ieſu Chriſti quam
vt palã dedit illi deꝰ, palam facere ſeruis
faceret ſuis quæ oportet fieri cito: & ſigni
mãdatũ ficauit mittẽs per angelum ſuũ ſer-
uo ſuo Iohanni, q
teſtimoniũ perhibuit verbo dei, & te-
ſtimonium Ieſu Chriſti, quæcunque vi
dit. Beatus qui legit & audit verba pro
phetiæ huius: & ſeruat ea quæ in ea
ſcripta ſunt. tempus enim prope eſt.
¶Iohãnes ſeptem eccleſiis quæ ſunt in
Aſia, gratia vobis & pax ab eo qui eſt.
& qui erat, & qui venturus eſt, & a ſe-
ptem ſpiritibus qui in conſpectu thro-
B ni eius ſunt, & a Ieſu Chriſto qui eſt te
Coloſ. 1. c ſtis fidelis, primogenitus mortuorũ, &
1. co. 15. c. princeps regũ terræ, q dilexit nos & la
uit nos à pctis nris i ſãguine ſuo, & fe
Heb. 9. d. cit nos regnũ & ſacerdotes deo & pri
1. pet. 1. d. ſuo, ipſi gloria & iperiũ in ſecula ſecu-
1. ioh. 1. d. lorum. Amen. ¶Ecce venit cum nubi-
reges bus, & videbit eum omnis oculus, & q
Iſa. 3. c. eum pupugerunt. Et plangent ſe ſu-
mat. 24. c per eum omnes tribus terræ, etiam, A-
Iudæ. 1. e men. Ego ſum alpha & ω, principiũ
cõpunxerunt. & finis, dicit dominus deus qui eſt, &
qui erat, & qui venturus eſt omnipo-
Infr. 21. b. tens. Ego Iohannes frater veſter & par
& 22. c ticeps in tribulatione, & regno, & pa-
C tientia in Chriſto Ieſu, fui in iſula, quæ
appellatur Patmos, propter verbũ dei
& teſtimonium Ieſu Chriſti. Fui in ſpi-
ritu i dominica die: & audiui poſt me
*Ego ſum vocem magnam tanquam tubæ dicen
alpha & tis. *Quod vides, ſcribe in libro: & mit
ω, pri- te ſeptem eccleſiis quæ ſunt in Aſia, E-
mus & no pheſo, & Smyrnæ, & Pergamo & Thy
uiſſimus atirę, & Sardis, & Philadelphiæ, & Lao
diceæ. Et cõuerſus ſum, vt viderem vo
cem quæ loquebatur mecũ. Et conuer-
ſus vidi ſeptem candelabra aurea: & in
medio ſeptem candelabrorum aureo-
rũ ſimilem filio hominis, veſtitũ pode- veſte ad
re, & præcinctum ad mamillas zona pedes vſ
aurea. caput autem eius & capilli erãt que de-
candidi, tanquam luna alba, & tanquã miſſa,
nix. & oculi eius tanquam flãma ignis:
& pedes eius ſimiles aurichalco velut chalcoli
in camino ardenti. & vox illius tanq̃ bano
vox aquarũ multarũ: & habebat in de- ardẽtes
xtera ſua ſeptẽ ſtellas. & de ore eiꝰ gla
dius vtraque parte acutus exibat, & fa D
cies eius ſicut ſol lucet in virtute ſua.
Et cum vidiſſem eum, cecidi ad pedes
eius tanquam mortuus. Et poſuit dexte
ram ſuam ſuper me, dicens, Noli time
re: ego ſum primus & nouiſſimus, & vi Iſa. 41. b.
uus, & fui mortuus, & ecce ſum viuẽs & 44. a.
in ſecula ſeculorũ, & habeo claues mor
tis & inferni. Scribe ergo quæ vidiſti,
& quæ ſunt, & quæ oportet fieri poſt
hæc. Sacramentum ſeptem ſtellarum,
quas vidiſti in dextera mea, & ſeptem
candelabra aurea, ſeptem ſtellæ: ange-
li ſunt ſeptem eccleſiarum. & candela-
bra ſeptem: ſeptem eccleſiæ ſunt.

CAP. II.

☞ Angelus Epheſi. Nicolaitæ. Angel9 Smyrnæ. Angelus Pergami. Antipas. Balaam. Angelus Thyaturenſis. Iezabel.

A ET angelo Epheſi eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit qui tenet ſeptem ſtellas in dextera ſua, qui ambulat in medio ſeptem candelabrorũ aureorum, Scio opera tua, & laborẽ, & patientiam tuam: & quod non potes ſuſtinere malos, & tentaſti eos qui ſe dicunt apoſtolos eſſe, & non ſunt, & inueniſti eos mendaces: * & patientiam habes & ſuſtinuiſti propter nomẽ meum, & non defeciſti. Sed habeo aduerſum te pauca, ꝙ charitatem tuam primam reliquiſti. Memor eſto itaque vnde excideris: & age pœnitentiã, & prima opera fac. ſin autem, veniam tibi cito,

(* & tuliſti)

B & mouebo candelabrum tuum de loco ſuo, niſi pœnitentiam egeris. Sed hoc habes, quia odiſti facta Nicolaitarũ, quę & ego odi. Qui habet aurẽ, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis. Vincenti dabo edere de ligno vitæ, quod eſt in ᵃ paradiſo dei mei. ¶Et angelo Smyrnæ eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit primus & nouiſſimus, qui fuit mortuus, & viuit, Scio * tribulationem tuã & paupertatem tuã, ſed diues es: & ᵃ blaſphemaris ab his qui ſe dicunt Iudęos eſſe,

(ᵃ medio paradiſi dei. * opa tua ᵃ blaſphemiã eorũ)

C & non ſunt, ſed ſunt ſynagoga ſatanæ. Nihil horum timeas quæ paſſurus es. Ecce miſſurus eſt diabolus aliquos ex vobis in carcerem vt tentemini: & habebitis tribulationem diebus decem. Eſto fidelis vſque ad mortem: & dabo tibi coronam vitæ. Qui habet aurẽ, audiat quid ſpirit9 dicat eccleſiis, Qui vicerit, non lædetur a morte ſecunda. ¶Et ãgelo Pergami eccleſię ſcribe, Hęc dicit qui habet romphæam vtraq; par-

D te acutam, Scio * vbi habitas, vbi ſedes eſt ſatanæ: & tenes nomẽ meum, & nõ negaſti fidem meam. Et in diebus ᵃ illis Antipas teſtis meus fidelis, qui occiſus eſt apud vos, vbi ſatanas habitat. Sed habeo aduerſus te pauca: quia habes illic tenẽtes doctrinam Balaam, ‖qui docebat Balac mittere ſcandalum coram filiis Iſrael, edere * & fornicari: ita habes & tu tenentes doctrinam Nicolaitarum *. Similiter pœnitentiam age. ſi

(* opa tua & ᵃ meis Nu. 24. e * in * ex his q̃ ſimulachris immolantur * qđ odi.)

E quo minus, veniam tibi cito, & pugnabo cum illis in gladio oris mei. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis: vincenti dabo manna abſcõditum, & dabo illi calculum candidũ: & in calculo nomen nouũ ſcriptum, quod nemo ſcit, niſi qui accipit. ¶Et angelo Thyatire eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit filius dei, qui habet oculos tanq̃ flammã ignis, & pedes eius ſimiles ᵃ aurichalco, Noui opera tua, & fidem, & charitatem tuam, & miniſterium, & patientiam tuam, & opera tua nouiſſima plura prioribus. Sed habeo aduerſus te

(ᵃ chalcolibano,)

F pauca: quia permittis mulierem Iezabel: quæ ſe dicit prophetam, docere, & ſeducere ſeruos meos, fornicari, & mãducare de idolothytis. Et dedi illi tempus vt pœnitẽtiam ageret: & nõ vult pœnitere a fornicatione ſua. Ecce ego mitto eam in lectum: & qui mœchantur cum ea, in tribulatione maxima erunt, niſi pœnitentiam ab operibus ſuis egerint: & filios eius interficiam in morte, & ſcient omnes eccleſiæ quia ‖ego ſum ſcrutans renes & corda: & dabo vnicuique veſtrum ſecundum opera ſua. Vobis autem dico & cæteris qui Thyatirę eſtis. Quicunque non habent

(1. Re. 16. b pſal. 7. c. iere. 17. b.)

G doctrinam hanc, & qui non cognouerunt ᵃ altitudines ſatanæ, quemadmodum dicunt: non mittam ſuper vos aliud pondus, tamen id quod habetis, tenete donec veniam. Et qui vicerit & cuſtodierit vſque in finem opera mea: ‖dabo illi poteſtatem ſuper gentes, & reget eas in virga ferrea, & tanquam vas figuli confringentur, ſicut & ego accepi a patre meo: & dabo illi ſtellam matutinam. Qui habet aurem, audiat quid ſpiritus dicat eccleſiis.

(ᵃ profunditates Pſal. 2. c.)

CAP. III.

☞ Angelus Sardinorum. Angelus Philadelphorum. Clauis Dauid. Angelus Laodicenſium.

ET angelo eccleſiæ * Sardis ſcribe, Hæc dicit qui habet ſeptem ſpiritus dei, & ſeptẽ ſtellas. Scio opera tua quia nomẽ habes ꝙ viuas,

(* quæ eſt)

& mortuus es. Eſto vigilans, & confir
ma cætera quæ moritura erant. Non
enim inueni opera tua plena coram
deo meo). In mente ergo habe quali
ter acceperis & audieris: & ſerua, &
Inf. 16. c: pœnitentiam age. ‖Si ergo non vigila-
1. teſſ. 5. a. ueris, veniam ad te tãquam fur, & ne-
2. per. 3. c ſcies qua hora veniam ad te. Sed ha-
bes pauca nomina in Sardis, qui non
inquinauerunt veſtimenta ſua: & am-
bulabunt mecum in albis, quia digni
ſunt. Qui vicerit, ſic veſtietur veſtimẽ
tis albis, & non delebo nomen eius de
libro vitæ, & confitebor nomen eius
coram patre meo, & coram angelis e-
jus. Qui habet aurem, audiat quid ſpi-
B ritus dicat eccleſiis. ¶Et angelo Phila-
Iſa. 21. f. delphiæ eccleſiæ ſcribe, Hæc dicit ſan
Iob. 12. b. ctus & verus, ‖qui habet clauem Da-
uid: qui aperit & nemo claudit: clau-
dit, & nemo aperit. Scio opera tua. Ec
ce dedi coram te oſtiũ apertum quod
nemo poteſt claudere: quia modicam
habes virtutem, & ſeruaſti verbum
meum, & non negaſti nomen meum.
Ecce dabo de ſynagoga ſatanæ, qui di
cunt ſe Iudæos eſſe, & non ſunt, ſed
mentiuntur. Ecce faciam illos vt veni
ant & adorent ante pedes tuos & ſci-
ent quia ego dilexi te. quoniam ſerua
ſti verbum patientiæ meæ, & ego ſer-
uabo te ab hora tentationis, quæ ven-
ᵉ vt tẽtet tura eſt in orbem vniuerſum ᵉtentare)
habitãtes in terra. Ecce venio cito: te-
ne quod habes, vt nemo accipiat coro
C nam tuam. Qui vicerit: faciam illum
columnam in templo dei mei, & fo-
ras non egredietur amplius. & ſcri-
bam ſuper eum nomen dei mei, & no
men ciuitatis dei mei nouæ Ieruſalem
quæ deſcendit de cælo à deo meo, &
nomen meum nouum. Qui habet au-
rem, audiat quid ſpiritus dicat eccle
ſiis. ¶Et angelo Laodiceæ eccleſiæ
ſcribe, Hæc dicit, Amen teſtis fidelis
& verus, qui eſt principium creaturæ
dei. Scio opera tua, quod neque frigi-
ᵉferuidus dus es, neque ᵉcalidus), vtinam frigi-
& infra. dus eſſes aut calidus, ſed quia tepidus
es, & nec frigidus nec calidus, incipi-
am te euomere ex ore meo: quia dicis,
Diues ſum, & locupletatus, & nullius
egeo: & neſcis quia tu es miſer, & mi-
ſerabilis, & pauper, & cæcus & nu-
dus. Suadeo tibi emere à me aurum
ignitum ᵉprobatum) ᵉ vt locuples fias ᵉex igne
& veſtimentis albis induaris, vt non D
appareat confuſio nuditatis tuę, & col
lyrio inunge oculos tuos vt videas.
‖Ego quos amo, arguo & caſtigo. puer. 3. b
Æmulare ergo, & pœnitentiam age. heb. 12. b
Ecce ſto ad oſtium & pulſo. ſiquis au-
dierit vocem meam, & aperuerit ᵉmi-
hi ianuam: intrabo ad illum, & cœna-
bo cum illo & ipſe mecum. Qui vice-
rit, dabo ei ſedere mecum in throno
meo: ſicut & ego vici, & conſedi cum
patre meo in throno eius. Qui habet
aurem, audiat quid ſpiritus dicat ec-
cleſiis.

CAP. IIII.

Oſtium apertum in cælo. Sedes. Throni. ſeniores. Animalia plena oculis. Leo. Vitulus. Homo. Aquila.

Poſt hæc vidi: & ecce oſtiũ apertum in cælo, & vox prima quam audiui tanquam tubæ loquentis mecum, dicens, Aſcende huc, & oſtendam tibi quæ oportet fieri cito.

Poſt hęc, ſtatim fui in ſpũ: & ecce ſedes poſita erat in cælo, & ſupra ſedem ſedens. Et qui ſedebat, ſimilis erat aſpectui lapidis iaſpidis, & ſardinis: & iris
ſpectui erat in circuitu ſedis, ſimilis ⁼ viſioni⁾
B ſmaragdine. Et in circuitu ſedis, ſedilia vigintiquatuor: & ſupra thronos, vigintiquatuor ſeniores ſedentes, circũamicti veſtimentis albis, & in capitibꝰ ſuis coronæ aureæ. Et de throno procedebant fulgura, & voces, & tonitrua: & ſeptem lampades ardentes ante thronum, quæ ſunt ſeptẽ ſpiritus dei. Et in conſpectu ſedis tanquam mare vitreũ ſimile cryſtallo: & in medio ſedis & in circuitu ſedis, quatuor animalia plena
C oculis ante & retro. Et animal primũ, ſimile leoni: & ſecundum animal, ſimile vitulo: & tertium animal, habens faciem velut hominis: & quartum animal, ſimile aquilæ volanti. Et quatuor animalia ſingula eorum habebant alas ſenas in circuitu: & intus plena ſunt oculis, & requiem non habebant die ac
1,6,a nocte, dicentia, ‖ Sanctus, ſanctus, ſctũs dominus deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. Et cum da-
D rent illa animalia gloriam & honorem & benedictionem ſedenti ſuper thronum, viuenti in ſecula ſeculorũ, procidebant vigintiquatuor ſeniores ante ſedentem in throno, & adorabant viuentem in ſecula ſeculorum, & mittebant coronas ſuas ante thronum, dicẽ-
ſunt, tes, Dignus es domine⁼ deus noſter⁾ accipere gloriam & honorem & virtutẽ: quia tu creaſti omnia, & propter volũtatem tuam⁼ erant⁾, & creata ſunt.

CAP. V.

Liber ſcriptus intus, & in tergo. Leo de tribu Iuda. Agnus. Oratiões ſanctorum. Reges. Sacerdotes.

A ET vidi in dextera ſedentis ſupra thronum, librum ſcriptum intus & foris, ſignatum ſigillis ſeptem. Et vidi angelum fortem, & prædicantem voce magna, Quis eſt dignus aperire librũ, & ſoluere ſignacula eius? Et nemo poterat neque in cælo, neque in terra, neque ſubtus terram aperire librum, neque reſpicere illum. Et ego flebam multum quoniã nemo dignus inuentus eſt aperire *librum, nec videre eum. Et vnus de ſenioribus dicit mihi, Ne fleueris: ecce vicit leo de tribu Iuda, radix Dauid, aperire librum & ſoluere ſeptem ſignacula eius. Et vidi, & B
*& legere

ecce in medio throni & quatuor animalium, & in medio ſeniorum agnum ſtantem tanquam occiſum, habentem cornua ſeptem, & oculos ſeptẽ: q̃ ſunt ſeptem ſpiritus dei, miſſi in omnẽ terram. Et venit, & accepit de dextera ſedentis in throno, librum. Et cum aperuiſſet librum, quatuor animalia & vigintiquatuor ſeniores ceciderunt corã agno, habentes ſinguli citharas & phialas aureas plenas odoramentorũ, quæ ſunt orationes ſanctorum: & cantabant
C canticum nouum, dicentes, Dignus es domine accipere librũ & aperire ſignacula eius: quoniam occiſus es, & redemiſti nos deo in ſanguine tuo, ex omni tribu & lingua & populo & natiõe,
& feciſti nos deo noſtro⁼ regnum⁾ & ſacerdotes, & regnabimus ſuper terram. ⁼reges
Et vidi, & audiui vocem angelorũ multorum in circuitu throni & animaliũ & ſeniorum: & erat numerus eorũ millia millium, dicentium voce magna,
‖ Dignus eſt agnus qui occiſus eſt, accipere virtutem, & diuinitatem, & ſapiẽtiam, & fortitudinem, & honorem, & gloriam, & benedictionem. Et omnem creaturam quæ in celo eſt, & ſuper terram, & ſub terra, & quæ ſunt in mari, & quæ in eo ſunt: omnes audiui dicentes, Sedenti in throno, & agno, benedictio & honor & gloria & poteſtas in ſecula ſeculorũ. Et quatuor animalia dicebant, Amen. Et vigintiquatuor ſeniores ceciderunt in facies ſuas: & adorauerunt viuentem in ſecula ſeculorũ.
Dani.7.c
D

CAP. VI.

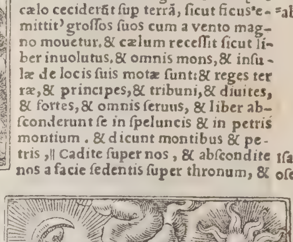
Sigillum apertum. Equus albus. Equus rufus. Equus niger, Equus pallidꝰ. Mors. Infernus. Animæ interfectorum propter Chriſtũ. Terremotꝰ. Sol niger.

ET vidi q̃ aperuiſſet agnus vnum de ſeptem ſigillis, & audiui vnũ de quatuor animalibus, dicẽs, tãquam vocem tonitrui, Veni, & vi A

de. Et vidi: & ecce equus albus, & qui
ſedebat ſuper illum habebat arcum, &
data eſt ei corona, & exiuit vincens vt
vinceret ¶ Et cum aperuiſſet ſigillum ſe
cundum, audiui ſecundum animal, di
cens, veni, & vide. Et exiuit alius equꝰ
rufus: & qui ſedebat ſuper illum, datū
ꝰtolleret eſt ei, vt ⁼ſumeret ʾpacem de terra, & vt
inuicem ſe interficiant, & datus eſt ei
B gladius magnus. ¶ Et cum aperuiſſet ſi-
gillum tertium, audiui tertiū animal,
dicens, Veni, & vide. Et ecce equus ni-
ger: & qui ſedebat ſuper illū, habebat
ſtateram in manu ſua. Et audiui tanquā
Chœnix, vocem in medio quatuor animalium,
i. mēſura dicētem, ⁼Bilibris ʾtritici denario vno,
triticiaut & tres bilibres hordei denario vno, &
legumi-. vinum & oleum ne læſeris. ¶ Et cū ape
nis in ci- ruiſſet ſigillum quartum, audiui vocem
bum diur quarti animalis dicentis, Veni, & vide.
num) Et ecce equus pallidus: & qui ſedebat
ſuper eum, nomen illi Mors, & infernꝰ
ſequebatur eum. & data eſt illi poteſtas
ſuper quatuor partes terræ, interficere
gladio, fame, & morte, & beſtiis terrę.
¶ Et cum aperuiſſet ſigillum quintum:
vidi ſubtus altare animas interfectorū
C propter verbum dei, & propter teſti-

ſtimonium quod habebant, & clama-
bant voce magna, dicentes, Vſquequo
domine, ſanctus, & verus, non iudicas
& nō vindicas ſanguinem noſtrum de
his qui habitant in terra? Et datę ſunt
illis ſingulæ ſtolæ albæ: & dictum eſt
illis vt requieſcerent adhuc tēpus mo-
dicum donec ⁼compleantur ʾconſerui ⁼cōplet
eorum, & fratres eorum qui interficiē- tur
di ſunt ſicut & illi. ¶ Et vidi cum ape-
ruiſſet ſigillum ſextum: & ecce terræ-
motus magnus factus eſt, & ſol factus
eſt niger tanq̄ ſaccus cilicinus: & luna D
tota facta eſt ſicut ſanguis: & ſtellę de
cælo ceciderūt ſup terrā, ſicut ficus ⁼e- ⁼abiici
mittit ʾgroſſos ſuos cum a vento mag-
no mouetur. & cælum receſſit ſicut li-
ber inuolutus. & omnis mons, & inſu-
læ de locis ſuis motæ ſunt: & reges ter
ræ, & principes, & tribuni, & diuites,
& fortes, & omnis ſeruus, & liber ab-
ſconderunt ſe in ſpeluncis & in petris
montium. & dicunt montibus & pe-
tris, ‖ Cadite ſuper nos, & abſcondite Iſa.2.d
nos a facie ſedentis ſuper thronum, & oſee 10

ab ira agni, quoniā venit dies magnus luc.23.
iræ ipſorum. Et quis poterit ſtare?

CAP. VII.

☞ Quatuor angeli tenentes ventos. Signati ſerui dei. Innumera turba ante thronum Chriſti, qui perſecutionē paſſi ſunt propter ipſum.

A POſt hæc vidi quatuor angelos ſtātes ſuper quatuor angulos terræ, tenentes quatuor ventos terrę ne flarent ſuper terram, neque ſuper mare, neque in vllam arborem. Et vidi

alterum angelum aſcendētem ab ortu
gillum ſolis, habentem ſignum dei viui: & clamauit voce magna quatuor angelis, quibus datū eſt nocere terræ & mari, dicens, Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoadusq; ſignemus ſeruos dei noſtri in frontibus ſuis. Et audiui numerum ſignatorum, centum
B quadragintaquatuor millia ſignati ex omni tribu filiorum Iſrael. Ex tribu Iuda, duodecim millia ſignati. Ex tribu Ruben, duodecim millia ſignati. Ex tribu Gad, duodecim millia ſignati. Ex tribu Aſer, duodecim millia ſignati. Ex tribu Nepthali, duodecim millia ſignati. Ex tribu Manaſſe, duodecim millia ſignati. Ex tribu Simeon, duodecim millia ſignati. Ex tribu Leui, duodecim millia ſignati. Ex tribu Iſſachar, duodecim millia ſignati. Ex tribu Zabulon, duodecim millia ſignati. Ex tribu Ioſeph, duodecī millia C
ſignati. Ex tribu Beniamin, duodecim millia ſignati. ¶Poſt hæc vidi turbam magnam quam dinumerare nemo poterat, ex oīb9 gēub9, & tribub9, & populis, & linguis, ſtantes ante thronū, & in conſpectu agni, amicti ſtolis albis, & palmæ in manibus eorum; & clamabant voce magna, dicentes, Salus deo noſtro qui ſedet ſuper thronum, & agno. Et omnes angeli ſtabant in circuitu throni & ſeniorum, & quatuor animaliū: & ceciderunt in conſpectu throni in facies ſuas, & adorauerunt deū, dicentes, Amen. Benedictio, & claritas, & ſapiētia & grārū actio, honor & virt9, & fortitudo deo noſtro in ſecula ſeculorum. Amen. Et reſpondit vnus de ſenio D
ribus: & dixit mihi, Hi qui amicti ſunt ſtolis albis, qui ſunt? & vnde venerunt? Et dixi illi, Domine mi, tu ſcis. Et dixit mihi, Hi ſunt qui venerunt de tribulatione magna, & lauerunt ſtolas ſuas, & dealbauerunt eas in ſanguine agni, ideo ſunt ante thronum dei, et ſeruiūt ei die ac nocte in templo eius: et qui ſe
det in throno, habitabit ſuper illos, || nō Iſa. 49. c.
eſuriēt neq; ſitient amplius, nec cadet ſuper illos ſol, neque vllus æſtus: quoniam agnus qui in medio throni eſt, reget illos, et deducet eos ad vitæ fon viuos
tes aquarum, || et abſterget deus omnē Iſa. 25. c.
lachrymam ab oculis eorum. infra, 21. a.

CAP VIII.

☞ Septē angeli tubis canentes. Orationes ſanctorum.

ET cum aperuiſſet ſigillum ſeptimū, A
factum eſt ſilentium in cælo, quaſi media hora. Et vidi ſeptem angelos ſtātes in cōſpectu dei: et datę ſūt illis ſeptem tubę. Et alius āgelus venit, et ſtetit ante altare, habēs thuribulū aureū: et data ſūt illi īcēſa multa, vt daret de orōnibus ſctōrū oīm ſup altare aureū, quod eſt ante thronū. Et aſcēdit fumus incēſorum de orationibus ſanctorū de manu angeli coram deo. Et accepit angelus thuribulum aureum, et impleuit

B illud de igne altaris, & miſit in terrã, & facta ſunt tonitrua & voces & fulgura & terræmotus magnus. Et ſeptẽ angeli, qui habebant ſeptem tubas, pręparauerunt ſe vt tuba canerent. Et prim9 angelus tuba cecinit, & facta eſt grando & ignis, miſta in ſanguine: & miſſum eſt in terram, & tertia pars ►terrę combuſta eſt, & tertia pars ʾarborum concremata eſt. & omne fœnum viride combuſtum eſt. Et ſecundus angel9
C tuba cecinit: & tanquam mõs magn9 igne ardens miſſus eſt in mare. Et facta eſt tertia pars maris, ſanguis: & mortua eſt tertia pars creaturæ eorum quæ habebãt animas in mari, & tertia pars nauium interiit. Et tertius angelus tuba cecinit, & cecidit de cęlo ſtella magna ardens tãquam facula, & cecidit in tertiam partem fluminum, & in fontes aquarum: & nomen ſtellæ, dicitur Ab-
D ſynthium. & facta eſt tertia pars aquarum in abſynthium: & multi hominũ mortui ſunt de aquis, quia amaræ factę ſunt. Et quart9 angelus tuba cecinit: & percuſſa eſt tertia pars ſolis, & tertia pars lunæ, & tertia pars ſtellarum, ita vt obſcuraretur tertia pars eorum, & diei non luceret pars tertia, & noctis ſimiliter. Et vidi, & audiui ᵃvocem vni9 aquilæ volantis per medium cæli dicẽtis, voce magna, Væ væ væ habitantibus in terra: de cæteris vocibus * trium angelorum qui erant tuba caniturі.

ᵃvnũ ... lũ vol... tẽ per... diũ c... dicen... *tuba...

CAP. IX.

☞ Stella. Puteus abyſſi. Locuſtæ. Equi.

A ET quintus angelus tuba cecinit, & vidi ſtellam de cælo cecidiſſe in terram, & data eſt ei clauis putei abyſſi. Et aperuit puteum abyſſi: & aſcendit fumus putei, ſicut fumus

fornacis magnæ: & obſcuratus eſt ſol & aer de fumo putei. Et de fumo putei exierunt locuſtæ in terram: & data eſt illis poteſtas, ſicut habẽt poteſtatẽ ſcorpiones terræ: & præceptum eſt illis ne læderent fœnum terrę, neque omne viride, neque omnem arborem: niſi tantum homines qui non habent ſignum dei in frontibus ſuis. & datum eſt illis ne occiderent eos: ſed vt cruciarentur menſibus quinque. & cruciatus eorum B vt cruciat9 ſcorpii cũ percutit hoĩem.

Iſa.2.d.
Oſee.10.b
Luc.23.d.
Sap.16.b.

||Et in diebus illis quærent homines mortem, & non inuenient eam: & deſyderabunt mori, & fugiet mors ab eis. ||Et ſimilitudines locuſtarum, ſimiles equis paratis in prælīu: & ſuper capita earum tanquam coronæ, ſimiles auro: & facies earum tanquam facies hominum. & habebant capillos ſicut capillos mulierum: & dentes earum, ſicut dentes leonum erant. & habebant loricas ſicut loricas ferreas, & vox alarū earum ſicut vox curruum equorum multorum currentium in bellum. & habebant caudas ſimiles ſcorpionum: & aculei erant in caudis earum: & poteſtas earum nocere hominibus menſibus quinque. & habebant ſuper ſe regem angelū abyſſi, cui nomen Hebraice Abaddon, Græce autem Apollyon: *& Latine habēs nomen Exterminās). Vę vnum abiit, & ecce veniunt adhuc duo væ poſt hæc. ¶Et ſextus angelus tuba cecinit: & audiui vocem vnā ex quatuor cornibus altaris aurei, quod

*id eſt, perdens.
C

eſt ante oculos dei, dicentem ſexto angelo qui habebat tubā: Solue quatuor angelos, qui alligati ſunt in flumine magno Euphrate. Et ſoluti ſunt quatuor angeli, qui parati erant in horam & diem & menſem & annum: vt occiderent tertiam partem hominum. Et numerus equeſtris exercitus vicies millies dena millia. Et audiui numerū eorū. Et ita, vidi equos in viſione: & qui ſedebant ſuper eos, habebant loricas igneas, & hyacinthinas, & ſulphureas, & capita equorum erant tanquam capita leonum: & de ore eorū* procedit) ignis, & fumus, & ſulphur. Et ab his tribus plagis occiſa eſt tertia pars hominum, de igne & de fumo & ſulphure, quæ procedebant ex ore ipſorum. Poteſtas enim* equorum) in ore eorum eſt, & in caudis eorum. nam caudæ eorū, ſimiles ſerpentibus, habentes capita: & in his nocent. Et cæteri homines qui non ſunt occiſi in his plagis, neque pœnitētiam egerunt de operibus manuū ſuarum vt non adorarent dæmonia & ſimulachra aurea & argētea & aerea & lapidea & lignea, que neq; videre poſſunt, neq; audire, neq; ambulare, & nō egerūt pœnitentiā ab homicidiis ſuis, neque à veneficiis ſuis, neque a fornicatione ſua, neque á furtis ſuis.

*procedebat
D
*eorum

CAP. X.

Angelus habens libellum, & pedē vnum ſuper mare, alterum ſuper terram. Deuoratur liber amarus ventri. A

Et vidi alium angelum fortem deſcēdentem de cælo, amictum nube, & iris in capite eius, & facies eius erat vt ſol, & pedes eius tanquam columna ignis. & habebat in manu ſua libellum apertum: & poſuit pedem ſuū dextrum ſuper mare, ſiniſtrum autem ſuper terrā, & clamauit voce magna, B quemadmodum cùm leo rugit. Et cum clamaſſet, locuta ſunt ſeptem tonitrua voces ſuas. Et cum locuta fuiſſent ſeptem tonitrua voces ſuas, ego ſcripturus eram: & audiui vocem de cęlo dicētem mihi, Signa quæ locuta ſunt ſeptem tonitrua: & noli ea ſcribere. ||Et angelus quem vidi ſtantem ſuper mare & ſuper terram, leuauit manum ſuā ad cælum, & iurauit per viuentem in ſecula ſeculorum, qui creauit cælum, & ea quę in eo ſunt, & terrā & ea quæ in ea ſūt, & mare & ea quæ in eo ſunt, Quia tempus non erit amplius, ſed in

Dan.11.c.

diebus vocis ſeptimi angeli, cum cœpe
rit tuba canere, conſummabitur miſte
rium dei, ſicut euãgelizauit per ſeruos
ſuos prophetas. Et audiui vocem de cę
lo iterum loquentem mecum, & dicen
tem, vade, & accipe librum apertum
de manu angeli ſtantis ſuper mare &
ſuper terram. Et abii ad angelũ, dicens
ei vt daret mihi librum. Et dixit mihi,
Ezec.3.a. ||Accipe librum, & deuora illum: & fa-
D ciet amaricari ventrem tuum, ſed in
ore tuo erit dulce tanquam mel. Et ac
cepi librum de manu angeli, & deuora
ui illum: & erat in ore meo tanquam
mel, dulce, & cum deuoraſſem eum,
amaricatus eſt venter meus, & dixit
mihi, Oportet te iterum prophetare
gentibus, & populis, & linguis, & re-
gibus multis.

CAP. XI.

Templum dei ingrediuntur gentes Chriſto credentes. Prophetæ duo. Væ tertium. Seniores. Arca teſtamenti.

A ET datus eſt mihi calamus ſimilis vir
gæ: & dictum eſt mihi, Surge, & me
tire templum dei, & altare, & adoran-
tes in eo. atrium autem quod eſt foris intra
templum, eiice foras, & ne metiaris il-
lud: quoniam datum eſt gentibus, &
ciuitatem ſanctam calcabunt menſibus
quadraginta duobus: & dabo duobus
teſtibus meis, & prophetabunt diebus
mille ducẽtis ſexaginta, amicti ſaccis.
Hi ſunt duæ oliuæ & duo candelabra
in conſpectu domini terræ ſtantia. Et
ſiquis voluerit eos nocere: ignis exiet
de ore eorum, & deuorabit inimicos
eorum. Et ſiquis voluerit eos lædere:
ſic oportet eum occidi. Hi habent po-
teſtatem claudendi cælum, ne pluat B
diebus prophetiæ ipſorum. & poteſta-
tem habent ſuper aquas conuertendi
eas in ſanguinem, & percutere terram
omni plaga quotieſcunque voluerint. Et
cum finierint teſtimonium ſuum: be-
ſtia quæ aſcendit de abyſſo, faciet ad-
uerſum eos bellum, & vincet illos, &
occidet eos. Et corpora eorum iacebũt
in plateis ciuitatis magnæ, quæ voca-
tur ſpiritualiter ſodoma, & AEgyptus,

vbi & dominus eorum crucifixus eſt. noſter
Et videbunt de tribubus, & populis, &
linguis, & gentibus corpora eorum per
tres dies & dimidiũ: & corpora eorũ

non ſinent poni in monumentis, &
inhabitantes terram gaudebunt ſuper
illos, & iocundabuntur: & munera mit
tent inuicem, quoniam hi duo prophe
tæ cruciauerunt eos qui habitabant ſu
C per terram. Et poſt dies tres & dimi-
dium, ſpiritus vitæ à deo intrauit in
eos, & ſteterunt ſuper pedes ſuos, &
timor magnus cecidit ſuper eos qui vi
derunt eos. Et audierunt vocem ma-
gnam de cælo, dicentem eis, Aſcendi-
te huc. Et aſcenderunt in cælum in nu
be: & viderunt illos inimici eorum.
Et in illa hora factus eſt terræmotus
magnus: & decima pars ciuitatis ceci
dit: & occiſa ſunt in terræmotu nomi
na hominum ſeptem millia, & reliqui
in timorem ſunt miſſi, & dederunt glo
riam deo cæli. ¶Væ ſecundum abiit: &
ecce væ tertium veniet cito. Et ſepti-
mus angelus tuba cecinit: & factę ſunt
°Facta ſũt regna. voces magnæ in cælo dicentes, °Fa-
ctum eſt regnum) huius mundi domi-
ni noſtri & Chriſti eius, & regnabit in
D ſecula ſeculorum, Amen. Et vigintiqua
tuor ſeniores qui in conſpectu dei ſe-
dent in ſedibus ſuis, ceciderunt in fa-
cies ſuas, & adorauerunt deum, dicen
tes, Gratias agimus tibi domine deus
noſter omnipotens, qui es, & qui eras,
& qui venturus es: quia accepiſti virtu-
tem tuam magnam, & regnaſti. Et ira-
tæ ſunt gentes, & aduenit ira tua, & tē
°vt °iudicentur, pus mortuorum °iudicari), & °reddere)
°reddas mercedem ſeruis tuis prophetis & ſan
ctis, & timentibus nomen tuum puſil-
lis, & magnis, & °exterminandi) eos qui
°perdas corruperunt terram. Et apertum eſt
templum dei in cælo: & viſa eſt arca
teſtamenti eius in templo eius, & facta
ſunt fulgura, & voces, & terræmotus,
& grando magna.

CAP XII.

Mulier amicta ſole, quæ Chriſtum peperit. Draco. Michael præliatur cum dracone diabolo victo per chriſtum. Diabolus perſequitur Chriſtianos.

A ET ſignum magnum apparuit in cæ-
lo: mulier amicta ſole, & luna ſub
pedibus eius, & in capite eius corona
ſtellarum duodecim & in vtero ha-
bens: & clamat parturiens, & crucia-
tur vt pariat. Et viſum eſt aliud ſignum
in cælo, & ecce draco magnus rufus,
habens capita ſeptem, & cornua decē:

& in capitibus eius diademata ſeptē,
& cauda eius trahebat tertiam partem
ſtellarum cæli, & miſit eas in terram,
& draco ſtetit ante mulierem quę erat
paritura: vt cum peperiſſet, filium eius
deuoraret. Et peperit filium maſculū,
qui recturus erat omnes gentes in vir-
ga ferrea: & raptus eſt filius eius ad B
deum & ad thronum eius, & mulier fu
git in ſolitudinem vbi habebat locum
paratū à deo, vt ibi paſcant eam die-
bus mille ducentis ſexaginta. ¶Et fa-
ctum eſt prælium magnum in cælo, Mi
chael & angeli eius præliabantur cum
dracone, & draco pugnabat & angeli
eius: & non valuerunt, neque locus
inuentus eſt eorum amplius in cælo.
& proiectus eſt draco ille magnus, ſer-
pens antiquus, qui vocatur diabolus
& ſatanas, qui ſeducit vniuerſum or-
bem: & proiectus eſt in terram, & an-
geli eius cum illo miſſi ſunt. Et audiui
vocem magnam in cælo dicentem, C
Nunc facta eſt ſalus & virtus, &

regnum dei noſtri, & poteſtas Chriſti eius: quia proiectus eſt accuſator fratrū noſtrorum, qui accuſabat illos ante conſpectum dei noſtri die ac nocte. Et ipſi vicerunt eum propter ſanguinē agni, & propter r vebū teſtimonii ſui, & non dilexerunt animas ſuas vſq; ad mortem, propterea lætamini cæli, & qui habitatis in eis. Væ terræ & mari: quia deſcendit diabolus ad vos habens iram magnam, ſciens ꝙ modicū

D tempus habet. Et poſtquam vidit draco ꝙ proiectus eſſet in terram, perſecutus eſt mulierē quę peperit maſculū: & datę ſūt mulieri alę duę aquilę magnę, vt volaret in deſertū in locū ſuū vbi alitur ꝑ tēpus & tēpora & dimidiū tēporis á facie ſerpentis. Et miſit ſerpens ex ore ſuo poſt mulierem, aquam tāquam flumē: vt eam faceret trahi á flumine. Et adiuuit terra mulierem, & aperuit terra ſuum, & abſorbuit flumen quod miſit draco de ore ſuo. Et iratus eſt draco in mulierem: & abiit facere prælīū cum reliquis de ſemine eius, qui cuſtodiunt mandata dei, & habent teſtimonium Ieſu Chriſti. Et ſtetit ſupra arenam maris.

CAP. XIII

¶ Beſtia cum capitibus ſeptem, blaſphemans deum, & affligens ſanctos. Beſtia á quibus adorata. Beſtia cum duobus capitibus. Character beſtiæ.

A ET vidi de mari beſtiam aſcendentē, habentem capita ſeptem, & cornua decem, & ſuper cornua eius decē diademata, & ſuper capita eius nomina blaſphemiæ. Et beſtia quam vidi, ſimilis erat pardo, & pedes eius ſicut pedes vrſi, & os eius ſicut os leonis. Et dedit illi draco virtutem ſuam* & poteſtatem magnam. Et vidi vnum de capitibus ſuis quaſi occiſum in mortem: & plaga mortis eius curata eſt. Et admirata eſt vniuerſa terra poſt beſtiā. Et adorauerunt draconem qui dedit poteſtatem beſtiæ: & adorauerunt beſtiam, di-

*, & ſedē ſuam,

B centes, Quis ſimilis beſtiæ? & quis poterit pugnare cum ea? Et datum eſt ei os loquens magna & blaſphemias: & data eſt ei poteſtas facere menſes quadragintaduos. Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad deum blaſphemare nomē eius, & tabernaculum eius, & eos qui in cælo habitant. Et eſt datum illi bel-

lum facere cum ſanctis, & vincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem: & adorauerūt eam omnes qui inhabitabant terrā, quorum nō ſunt ſcripta nomina in libro vitæ agni, qui occiſus eſt ab origine mundi. Siquis habet aurem, audiat. Qui in captiuitatē ⸗duxerit⸣, in captiuitatem vadet: ‖qui in gladio occiderit, oportet eū gladio

C occidi. Hic eſt patiētia & fides ſanctorum. ¶Et vidi aliam beſtiam aſcendentem de terra: & habebat cornua duo, ſimilia agni, & loquebatur ſicut draco. Et poteſtatem prioris beſtiæ omnē faciebat in cōſpectu eius: & fecit terram & habitantes in ea, adorare beſtiā primā, cuius curata eſt plaga mortis. Et fecit ſigna magna, vt etiam ignē faceret de cælo deſcendere in terrā in cōſpectu hominū. Et ſeduxit habitātes in terra propter ſigna quæ data ſunt illi facere in cōſpectu beſtiæ, dicēs habitātibꝰ ī terra vt faciāt imaginē beſtię quę habet plagā gladii & vixit. Et datū eſt illi

⸗ducit, Gene. 9, a mat. 16, c.

vt daret ſpiritum imagini beſtiæ, & vt
loquatur imago beſtiæ: & faciet vt qui-
cunque non adorauerint imaginem be
ſtiæ, occidantur. Et faciet omnes puſil
los, & magnos, & diuites, & pauperes,
& liberos, & ſeruos habere characterẽ
in dextra manu ſua, aut in frontibus ſu
is. & ne quis poſſet emere aut vendere
niſi qui habeat characterem, aut nomẽ
beſtiæ, aut numerum nominis eius. Hic
ſapientia eſt. Qui habet intellectum, cõ
putet numerum beſtiæ. Numerus enim
hominis eſt: & numerus eius ſexcenti
ſexaginta ſex.

CAP. XIIII.

Agnus, & qui ſequuntur agnum. Cã
ticum nouum. Angelus prædicans euã
gelium æternum. Babylon cecidit. Ado
rant beſtiam & characterem eius acci-
piunt, quibus deus iratus. Mortui in do
mino. Filius hominis habens falcem,
qua meſſuit terram.

A ET vidi, & ecce agnus ſtabat ſupra
montem Sion, & cum eo centum
quadragintaquatuor millia haben
tes nomen eius, & nomen patris
eius ſcriptum in frontibus ſuis. Et audi
ui vocem de cælo, tanquam vocem a-
quarum multarum, & tanquam vocem
tonitrui magni: & vocem quam audiui
ſicut citharœdorum citharizantium in
citharis ſuis. Et cantabant quaſi canticũ
nouum ante ſedem & ante quatuor ani
malia, & ſeniores, & nemo poterat di-
ſcere canticum, niſi illa centum quadra
gintaquatuor millia, qui empti ſunt de
terra. Hi ſunt qui cum mulieribus non
ſunt coinquinati, virgines enim ſunt. Hi
ſequuntur agnum quocunque ierit. Hi
empti ſunt ex hominibus primitię deo
& agno: & in ore eorum non eſt inuen
tum mẽdacium. ſine macula enim ſunt
ante thronum dei. ¶Et vidi alterũ ange
lum volantem per medium cæli haben
tem euangelium æternum, vt euangeli
zaret ſedẽtibus ſuper terram, & ſuper
omnem gẽtem, & tribum, & linguam,
& populum, dicẽs magna voce, Time- Pſa.145.a
te dominum, & date illi honorem, quia act.14.c.
venit hora iudicii eius: & adorate eum
qui fecit cælum & terram, mare & fon
tes aquarum. ¶Et alius angelus ſecutus Iſa.21.c.
eſt, dicens, Cecidit cecidit Babylõ illa Iere.51.a.
magna: quæ à vino iræ fornicatiõis ſuę
potauit omnes gentes. ¶Et tertius ange
lus ſecutus eſt illos, dicẽs voce magna,
Si quis adorauerit beſtiam & imaginẽ
eius, & acceperit characterem in frõte
ſua, aut in manu ſua: & hic bibet de vi
no iræ dei, quod miſtũ eſt mero in ca-
lice iræ ipſius, & cruciabitur igne & ſul
phure in conſpectu ãgelorum ſanctorũ
& ante conſpectum agni, & fumus tor
mentorum eorum aſcẽdet in ſecula ſe-
culorum: nec habẽt requiem die ac no C
cte, qui adorauerunt beſtiam & imagi-
nem eius, & ſiquis acceperit characterẽ
nominis eius. Hic patientia ſanctorum
eſt, qui cuſtodiũt mandata dei & fidẽ
Ieſu. ¶Et audiui vocẽ de cælo, dicentẽ
mihi, Scribe, Beati mortui qui in domi
no moriuntur. Amodo iam dicit ſpiri *poſt hac
tus, vt requieſcant à laboribus ſuis. ope Etiam
ra enim illorum ſequuntur illos. ¶Et vi
di, & ecce nubem candidam: & ſuper
nubẽ ſedentẽ ſimilem filio hominis, ha
bẽtẽ in capite ſuo coronam auream, &
in manu ſua falcem acutam. Et alius Mat.13.a.
angelus exiuit de templo, clamans vo-
ce magna ad ſedentẽ ſuper nubẽ, Mit- Iohel.3.c.
te falcem tuam & mete, quia venit ho- D

ra vt metatur, quoniam aruit meſſis terræ. Et miſit qui ſedebat ſuper nubē, falcem ſuam in terram: & demeſſuit eam. Et alius angelus exiuit de templo quod eſt in cælo, habens & ipſe falcem acutam. Et alius angelus exiuit de altari, q habebat poteſtatem ſupra ignē: & clamauit voce magna ad eū qui habebat falcem acutam dicēs, Mitte falcē tuam acutam, & vindemia botros vineæ terræ: quoniam maturæ ſunt vuæ eius. Et miſit āgelus falcem ſuam acutam in terram, & vindemiauit vineā terræ, & miſit in lacum iræ dei magnum: & calcatus eſt lacus extra ciuitatē, & exiuit ſanguis de lacu vſque ad frenos equorū per ſtadia mille ſexcenta.

CAP. XV.

Qui vicerūt beſtiā, cantant cāticū. Angeli habentes ſeptem plagas terræ.

A ET vidi aliud ſignum in cælo magnum & mirabile: angelos ſeptē, habentes plagas ſeptem nouiſſimas, quoniā in illis conſummata eſt ira dei. Et vidi tanquam mare vitreum miſtum igne, & eos qui vicerunt beſtiā & imaginem eius & numerum nominis eius ſtantes ſuper mare vitreum, habentes citharas dei: & cantantes canticum B Moyſi ſerui dei, & canticum agni, dicētes, Magna & mirabilia ſunt opera tua domine deus omnipotens: iuſtæ & veræ ſunt viæ tuæ rex ſeculorum. Quis ſanct- non timebit te domine, & magnificabit nomen tuū? quia ſolus pius es, quoniam omnes gentes venient, & adorabunt in cōſpectu tuo, quoniam iudicia C tua manifeſta ſunt. ¶Et poſt hæc vidi, & ecce apertum eſt templum tabernaculi teſtimonii in cælo: & exierunt ſeptem angeli habentes ſeptem plagas, de templo: veſtiti lapide mundo & cādido, & præcincti circa pectora zonis aureis. Et vnum de quatuor animalibꝰ dedit ſeptem angelis ſeptē phialas aureas, plenas iracundiæ dei viuentis in D ſecula ſeculorum. Et impletum eſt templum dei fumo à maieſtate dei, & de virtute eius; & nemo poterat introire in templum donec conſummarētur ſeptem plagæ ſeptem angelorum.

Marginal notes: ſanct- / lere, / lino

CAP. XVI.

Phialę irę dei in adoratores beſtię. Beſtiæ prophetæ, dæmones facientes ſigna.

A T audiui vocem magnam de tẽplo,
dicentem ſeptem angelis. Ite, & effu
dite ſeptem phialas iræ dei in ter-
ram. Et abiit primus angelus, & effudit
phialam ſuam in terram, & factum eſt
vulnus ſæuum &[*peſſimũ) in homines
noxium qui habebant characterem beſtiæ: & in
eos qui adorauerunt beſtiam & imagi-
nem eius. Et ſecundus angelus effudit
phialam ſuam in mare, & factus eſt ſan
guis tanquam mortui: & omnis anima
viuens, mortua eſt in mari. Et tertius ef
fudit phialam ſuam ſuperflumina & ſu
per fontes aquarũ: & factus eſt ſanguis.
Et audiui angelum aquarum dicentem
Iuſtus es domine, qui es, & qui eras ſan
ctus, qui hoc iudicaſti: quia ſanguinem
ſanctorum & prophetarum effuderũt,
B & ſanguinem eis dediſti bibere. digni
enim ſunt. Et audiui alterum dicẽtem,
Etiam domine deus omnipotens vera &
iuſta iudicia tua. Et quartus ãgelus effu
dit phialam ſuã in ſolem, & datum eſt
illi æſtu affligere hoiẽs & igni: & æſtua
uerũt homines æſtu magno, & blaſphe
mauerunt nomen dei habentis poteſta
tem ſuper has plagas: neq; egerunt pœ
nitentiam, vt darent illi gloriã. Et quin
tus angelus effudit phialam ſuam ſuper
ſedem beſtiæ: & factum eſt regnũ eius
tenebroſum, & commanducauerũt lin
guas ſuas præ dolore: & blaſphemaue-
*vlceribus runt deum cæli præ doloribus & *vul
neribus) ſuis, & non egerunt pœniten-
C tiam ex operibus ſuis. Et ſextus ange-
lus effudit phialam ſuam in flumen il-
lud magnum Euphratem: & ſiccauit
aquam eius, vt præpararetur via re-
gibus ab ortu ſolis. Et vidi de ore dra
conis, & de ore beſtiæ, & de ore pſeu
do prophetę exire ſpiritus tres immun
dos, in modum ranarum, Sunt enim
ſpiritus dæmoniorum facientes ſigna,
& procedunt ad reges totius terræ con
gregare illos in præliũ ad diem magnũ
Sup.3.a. omnipotentis dei. ¶Ecce venio ſicut
mat.14.d fur. Beatus qui vigilat & cuſtodit ve-
luc.12.e ſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & vi-
1.cor.5. deant turpitudinem eius. Et congrega
bit illos in locum qui vocatur Hebrai-
ce Armageddom. ¶Et ſeptimus ange-
lus effudit phialam ſuam in aerem: &
*cælo exiuit vox magna de *templo) á thro
D no dicens, Factum eſt. Et facta ſunt ful-
gura, & voces, & tonitrua, & terræmo-
tus factus eſt magnus qualis nunquam
fuit ex quo homines fuerunt ſuper ter-
ram talis terræmotus ſic magnus. Et fa
cta eſt ciuitas magna in tres partes: &
ciuitates gentium ceciderunt. Et Baby
lon magna venit in memoriã ante deũ
*dare) illi calicem vini indignationis *vt daret
iræ eius. Et omnis inſula fugit, & mon-
tes non ſunt inuenti. Et grando magna
ſicut talentum, deſcẽdit de cælo in ho
mines: & blaſphemauerunt deum ho-
mines propter plagam grandinis: quo
niam magna facta eſt *vehementer. *plagæ eius

CAP. XVII.

¶ Meretricis magnæ myſterium &
damnatio. Babylon. Mulier ebria ſangui
ne ſanctorum.

T venit vnus de ſeptem angelis q A
E habebant ſeptem phialas, & locu
tus eſt mecum, dicens. Veni, & o-
ſtendam tibi damnationem meretricis
magnæ, quæ ſedet ſuper aquas multas,
cum qua fornicati ſunt reges terræ, &
inebriati ſunt q in habitabant terrã de
vino proſtitutionis eius. Et abſtulit me
in ſpiritu in deſertũ. Et vidi mulierem

ſedentem ſuper beſtiam coccineã, ple-
nam nominibus blaſphemiæ, habẽtem
capita ſeptem & cornua decem. Et mu-
lier erat circũdata purpura & coccino
& inaurata auro, & lapide pretioſo, &
margaritis, habens poculum aureum in
manu ſua, plenum abominatione & im
munditia fornicationis ſuæ. Et in frõte
eius nomen ſcriptum. Myſterium. Baby
B lon magna, mater fornicationũ & abo
minationũ terræ. Et vidi mulierẽ ebriã
de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine
martyrum Ieſu. Et miratus ſum cum vi
derem illam, admiratiõe magna. Et di-
xit mihi angelus, Quare miraris? Ego di
cam tibi ſacramentum mulieris, & be-
ſtiæ quæ portat eam, quæ habet capita
ſeptem & cornua decem. Beſtia quam
vidiſti, fuit & non eſt, & aſcẽſura eſt de
abyſſo, & in interitũ ibit: & mirabũtur
inhabitantes terram (quorum non ſunt
ſcripta nomina in libro vitæ à conſti-
tutione mundi) videntes beſtiam quæ
[a]mens, erat & non eſt. Et hic eſt [a]ſenſus, q ha-
C bet ſapiẽtiam. Septem capita: ſeptẽ mõ
tes ſunt, ſuper quos mulier ſedet, & re-
ges ſeptem ſunt. Quinque ceciderunt,
vnus eſt, alius nondum venit: & cũ ve
nerit, oportet illum breue tempus ma
nere. Et beſtia q̃ erat & non eſt: & ipſa
octaua eſt, & de ſeptem eſt, & in interi
tum vadit. Et decẽ cornua quæ vidiſti:
decem reges ſunt, qui regnum nondũ
acceperunt, ſed poteſtatem tanquam
[b]cum beſtia. reges vna hora accipient [b]poſt beſtiã.
Hi vnum conſilium habent: & virtutẽ,
& poteſtatem ſuam beſtiæ tradent. Hi
1. Ti. 6. c. cum agno pugnabunt, & agnus vincet
infr. 19. c illos, quoniam dominus dominorum
D eſt, & rex regum. & qui cum illo ſunt:
vocati, & electi, & fideles. Et dixit mi-
hi, Aquæ quas vidiſti vbi meretrix ſe-
det: populi ſunt, & gentes, & linguę. Et
decem cornua quæ vidiſti in beſtia: hi
odient fornicariam, & deſolatam faciẽt
illam & nudam, & carnes eius mandu-
cabunt, & ipſam igni concremabunt.
Deus enim dedit in corda eorum vt fa
ciant quod placitum eſt illi *: vt dent
*, vt vnã faciãt voluntatem regnum ſuum beſtiæ, donec conſum
mentur verba dei. Et mulier quam vidi
ſti: eſt ciuitas magna, quæ habet regnũ
ſuper reges terræ.

CAP. XVIII.

Babylonis meretricis magnę ruina A

ET poſt hęc vidi alium angelũ de-
ſcendentem de cælo, habentem
poteſtatem magnam, & terra illu Iſa. 11
minata eſt à gloria eius. Et excla iere. 5
mauit in fortitudine dicens, Cecidit
cecidit Babylon magna: & facta eſt ha-
bitatio dæmoniorum, & cuſtodia õnis
ſpiritus immundi, & cuſtodia omnis vo
lucris immundæ & odibilis. quia de vi
no iræ fornicationis eius biberunt om-
nes gentes: & reges terræ cum illa for-
nicati ſunt: & mercatores terræ de vir
tute deliciarũ eius diuites facti ſunt. Et
audiui aliam vocem de cælo, dicentẽ,
Exite de illa populus meus: vt ne parti
cipes ſitis delictorum eius, & de plagis
eius non accipiatis. Quoniã peruene-
runt peccata eius vſq; ad cælum, & re
cordatus eſt dominus iniquitatũ eius.
Reddite illi ſicut & ipſa reddidit vobis:
& duplicate duplicia ſecũdũ opera ei9
In poculo quo miſcuit vobis, miſcete il
li duplum. Quantũ glorificauit ſe, & in
deliciis fuit: tantum date illi tormentũ Iſa. 47
& luctum: quia in corde ſuo dicit, Se-

C deo regina, & vidua non ſum, & luctū
non videbo. Ideo in vna die venient
plagæ eius, mors, & luctus & fames, &
igne comburetur: quia fortis eſt deus
qui iudicabit illam. Et flebunt, & plan
gent ſe ſuper illam reges terræ, qui cū
illa fornicati ſunt & i deliciis vixerūt
cum viderint fumum incendii eius: lō
ge ſtantes propter timorem tormento
rum eius, dicentes, væ væ ciuitas illa
magna Babylon, ciuitas illa fortis:
quoniam vna hora venit iudicium tu
D um. Et negotiatores terræ flebūt, & lu-
gebunt ſuper illā: quoniam merces eo
rum nemo emet amplius, merces auri
& argenti & lapidis pretioſi, & marga
ritæ, & byſſi, & purpuræ, & ſerici, &
cocci, & omne lignum thyinū, & om-
nia vaſa eboris, & omnia vaſa de lapi
de pretioſo & æramento, & ferro, &
marmore, & cinamomum, & amomū,
& odoramentorū, & vnguenti, & thu-
ris, & vini, & olei, & ſimilæ, & tritici,
& iumentorum, & ouium, & equorum
E & rhedarum, & mancipiorum, & ani-
marum hominum. Et poma deſyderii
animæ tuæ diſceſſerunt à te: & omnia
pinguia & præclara perierunt à te, &
amplius illa iam non inuenient. Merca
tores horum, qui diuites facti ſunt, ab
ea longe ſtabunt propter timorem tor
mentorum eius, flentes, ac lugentes &
dicētes, Væ væ ciuitas illa magna, quæ
amicta erat byſſo, & purpura, & coc-
co, & deaurata erat auro, & lapide pre
tioſo, & margaritis: quoniam vna ho-
ra deſtitutæ ſunt tantæ diuitiæ: & om
F nis gubernator, & omnes qui in lacū
nauigant, & nautæ, & qui in mari ope
rantur, longe ſteterunt, & clamauerūt
ª fumum videntes ª locum ⁾ incendii eius, dicētes
Quæ ſimilis ciuitati huic magnæ? Et
miſerunt puluerem ſuper capita ſua: &
clamauerunt flentes, & lugentes, dicē
tes, væ væ ciuitas illa magna, in qua
diuites facti ſunt omnes qui habebant
naues in mari de pretiis eius: quoni-
am vna hora deſolata eſt. Exulta ſuper
eam cælum & ſancti apoſtoli & pro-
phetæ: quoniam iudicauit deus iudi-
cium veſtrum de illa. Et ſuſtulit vnus
angelus fortis lapidem quaſi molarem
magnum, & miſit in mare dicens, Hoc
impetu mittetur Babylon ciuitas illa
magna: & vltra iam non inuenietur.
Et vox citharœdorum & muſicorū &
tibia canentium & tuba, non audietur
in te amplius: & omnis artifex omnis
artis non inuenietur in te amplius, &
vox molæ non audietur in te amplius
& lux lucernæ non lucebit in te am-
plius, & vox ſponſi & ſponſæ non au-
dietur adhuc in te: quia mercatores
tui erant principes terrę, quia in vene
ficiis tuis errauerunt omnes gentes. ¦Et
in ea ſanguis prophetarum & ſancto-
rum inuentus eſt: & omnium qui īter-
fecti ſunt in terra.

CAP. XIX.

I ☞ Laudes deo cantantur ob iudica-
tam meretricem magnam. Nuptiæ a-
gni. Angelus non vult adorari. Equus
albus. Fidelis & Verax. Verbum dei.
Angelus inuitās ad nuptias dei. Beſtia
cum ſuo propheta mittitur in ſtagnū
ignis.

POſt hæc audiui quaſi vocem tur A
barum multarum in cælo dicen-
tium, Allelu-ia. Laus & gloria, &
virtus deo noſtro eſt: quia vera
& iuſta iudicia ſunt eius qui iudica-
uit de meretrice magna, quæ corrupit
terram in proſtitutione ſua, & vindi-
cauit ſanguinem ſeruorum ſuorum de
manibus eius. Et iterum dixerunt Alle
lu-ia. Et fumus eius aſcendit in ſecula
ſeculorum. Et ceciderunt ſeniores vi-
gintiquatuor, & quatuor animalia, &
adorauerunt deum ſedentē ſuper thro
num, dicentes, Amen allelu-ia. Et vox
de throno exiuit, dicens, Laudem di-
cite deo noſtro omnes ſancti eius: &
qui timetis eū puſilli & magni. Et au-
diui quaſi vocem turbæ magnæ, & ſi-
cut vocem aquarum multarum, & ſi-
cut vocem tonitruorum magnorum,
dicentium, Allelu-ia: quoniam regna-
uit dominus deus noſter omnipotēs.
Gaudeamus & exultemus & demus
gloriam ei: quia venerūt nuptiæ agni,
& vxor eius præparauit ſe. Et datum B
eſt illi vt cooperiat ſe byſſino ſplendē-
ti & candido. Byſſinum enim iuſtifica
tiones ſunt ſanctorum. Et dixit mihi. Mat.22.a
Scribe, ‖ Beati qui ad cœnam nuptiarū luc.14.d.
agni vocati ſunt. Et dicit mihi, Hæc
verba dei, vera ſunt. ¶Et cecidi ante
pedes eius, vt adorarem eum, Et dicit

agni. Et qui loquebatur mecum, habe
bat mẽſuram arundineam auream, vt
metiretur ciuitatem & portas eius, &
murum. Et ciuitas in quadro poſita eſt
& longitudo eius tanta eſt quanta &
latitudo: & mẽſus eſt ciuitatẽ de arun
dine aurea per ſtadia duodecim mil-
lia, & longitudo & altitudo & latitu-
do eius ęqualia ſunt. Et mẽſus eſt murũ
eius centũ quadragita quatuor cubito
rũ, mẽſura hominis quę eſt ãgeli. Et erat
ſtructura muri eius ex lapide iaſpide:
F ipſa vero ciuitas aurũ mundũ, ſimile
vitro mundo. Et fundamenta muri ci-
uitatis, omni lapide pretioſo ornata.
Fundamentum primum, iaſpis: ſecun-
dum, ſapphirus: tertium, calcedonius:
quartum, ſmaragdus: quintum, ſardo-
nyx: ſextum, ſardius: ſeptimũ, chryſoli
tus: octauum, beryllus: nonũ, topazi9:
decimum, chryſopaſus: vndecimum,
hyacinthus: duodecimũ, amethyſtus.
Et duodecim portæ, duodecim mar-
garitæ ſunt, per ſingulas: & ſingulæ
portæ, erant ex ſingulis margaritis: &
platea ciuitatis aurum mundum, tan-
quam vitrum perlucidum. Et templũ
G non vidi in ea. Dominus enĩ deus om
nipotens templũ illius eſt & agnus.
Iſa.60.d. ‖Et ciuitas non eget ſole neq; luna, vt
luceant in ea. nam claritas dei illumi-
nabit eam, & lucerna eius eſt agnus.
Et ambulabũt gentes* in lumine eius:
*quæ ſer & reges terræ afferent gloriã ſuam ► &
uatæ fue honorem⁾ in illam. Et portæ eius non
runt, claudentur per diem. nox enim nõ e-
rit illic, ► Et afferent gloriam & hono
rem gentium in illam⁾. Nõ intrabit in
eam aliquod coinquinatũ, aut abomi
nationem faciens & mendacium: niſi
qui ſcripti ſunt in libro vitæ agni.

CAP. XXII.

Fluuius aquæ viuæ. Angelus non vult adorari. Ieſus.

ET oſtendit mihi fluuiũ aquę viuę
ſplendidum tanquam cryſtallũ,
A procedentẽ de ſede dei & agni.
In medio plateæ eius, & ex vtra-
que parte fluminis lignum vitæ, affe-
rens fructus duodecim, per menſes ſin
gulos reddens fructum ſuum, & folia
ligni ad ſanitatem gentium. Et omne
maledictum non erit amplius: ſed ſe-
des dei & agni in illa erunt, & ſerui
eius ſeruient illi. Et videbunt faciem
eius: & nomen eius in frontibus eorũ.
‖Et nox vltra non erit: & non egebunt Iſa.60.
lumine lucernæ, neque lumine ſolis,
quoniam dominus deus illuminabit il
los, & regnabunt in ſecula ſeculorum.
Et dixit mihi, Hæc verba fideliſſima
ſunt, & vera. Et dominus deusᵃſpiri-
tuum⁾ prophetarum miſit angelum ſu ᵃſancto
um oſtendere ſeruis ſuis quæ oportet B
fieri cito. Et ecce venio velociter. Bea
tus qui cuſtodit verba prophetiæ li-
bri huius. ¶Et ego Iohannes qui audi-
ui, & vidi hæc. Et poſtquam audiſſem
& vidiſſem, cecidi vt adorarem ante
pedes angeli, qui mihi hæc oſtendẽ-
bat: & dixit mihi, Vide ne feceris: cõ-
ſeruus enim tuus ſum, & fratrum tuo-
rum prophetarum, & eorum qui ſer-
uant verba prophetiæ libri hui9. De-
um adora. Et dicit mihi, Ne ſignaueris
verba prophetiæ libri huius. Tempus
enim prope eſt. Qui nocet, noceat ad-
huc: & qui in ſordibus eſt, ſordeſcat C
adhuc: & qui iuſtus eſt, iuſtificetur ad
huc: & ſanctus, ſanctificetur adhuc:
Ecce venio cito: & merces mea me-
cum eſt, reddere vnicuique ſecun-
dum opera ſua. ‖Ego ſum alpha & ω, Iſa.41.
primus & nouiſſimus, principium & 44.a.
finis. Beati quiᵃlauant ſtolas ſuas ĩ ſan pra
guine agni⁾: vt ſit poteſtas eorum in li 1.b.21.
gno vitæ, & per portas intrẽt in ciuita ᵃcuſtod
tem. Foris canes & venefici, & impu- unt m
dici, & homicidę, & idolis ſeruientes, data ill
& omnis qui amat & facit mendaciũ. us:
Ego Ieſus miſi angelum meũ, teſtifica-
ri vobis hęc in eccleſiis. Ego ſum ra-
dix & genus Dauid, ſtella ſplẽdida &
matutina. Et ſpiritus & ſponſa dicunt, D
Veni. Et qui audit, dicat, Veni. Et qui Iſa.55.a
ſitit, veniat: ‖& qui vult, accipiat aquã
vitæ gratis. ¶Conteſtor enim omni au
dienti verba prophetiæ libri huius, Si
quis appoſuerit ad hæc: apponet deus
ſuper illũ plagas ſcriptas in libro iſto.
Et ſi qs diminuerit de verbis libri pro
phetię hui9: auferet deus partẽ ei9 de
libro vitę, et de ciuitate ſancta, & de
his quę ſcripta ſunt ĩ libro iſto. dicit q
teſtimoniũ phibet iſtorũ. Etiã venio ci-
to. Amẽ*. Veni dñe Ieſu. Gratia dñi no *etiam
ſtri Ieſu Chriſti cum omnibus vobis.
AMEN.

Hebraicorum, Chaldæorum, Græcorumque nominum interpretatio.

Aaron,mons,ſiue montanꝰ.
¶Abba,Pater.Syrū eſt verbū
Abarim , Tranſitus, plu.nu. ſiue tranſeuntes.
Abdemelech,ſeruus regis.
Abdenago,ſeruus claritatis
Abdias,Seruus domini.
Abdon,Seruus.
Abel,per aleph,Luctus. Ciuitas.
Abel,per he,in prīcipio, vanitas.Filius Adam.
Abeſſalom,Pater pacis.
Abia,pater domini.
Abiathar,Pater excellens.
Abigail,Pater exultationis
Abimelech,Pater rex.
Abinadab, Pater ſpōtaneus.
Abiſag,Patris ignorantia.
Abner,patris lucerna.
Abra,Ancilla,Græcū verbū.
Abram,Pater excelſus.
Abrahā, pater multitudinis
Abſalem,Pater pacis.
¶Acan, Tribulatio
Accaron,ſterilitas.
Achab,Frater patris.
Achaia,Dolor,vel triſtitia.
Achaz,Apprehendens , ſiue poſſidens
Achimelech,Frater meꝰ rex
Achitob,Frater bonitatis.
¶Adam,Homo, ſiue terrenꝰ aut Rufus.
Adon,Dominus,aut baſis.
Adonai, Domini mei,numero multitudinis. Vnum eſt ex nominibꝰ dei, quod interpres aliquando poſuit pro nomine dei tetragrammaton.
Adonias,Dominator dominus.
¶AEgyptus , Anguſtiæ, ſiue tribulationes . Hebraice, Miſraim.
AEneas,Laudatus.
AEthiopia Græce,ardorē ſignificat. Hebraice Cus dicitur, id eſt , nigredo vel nigra.
¶Agabus,Locuſta.
Agag,Tectum.
Agar,peregrina.
Aggæus, Feſtiuus.
¶Ahod,Laudans.
Alexāder,Auxiliator virilis
Alexādria, Hebraice dicitur No,quod interpretať crudum,ſiue irritatio.
¶Amalec,Populus lambens.
Amam,Mater , Timor eorū.
Aman,Conturbans.
Amana,Fides,ſiue veritas.
Amaſai,per Aleph, fortis vel robuſtus.
Amalech,Rex.
Amen,Fiat,efficiatur,aut firmum ſit.
Aminadab,Populus ſpontaneus.
Ammon,Populus eius.
Amnon,Fidelis,aut verax.
Amorrhæi,Amari,Rebelles.
Amos,per aleph,Fortis,Pater Iſaiæ.
Amos,per ain. Oneratus,vnus ex duodecim ꝓphetis
Amri,per aleph,Amarus,vel loquens.
Amri,per ain,Manipulus,vel dominium. Princeps militiæ Iſraeliticæ.
¶Anania,Nubes domini.
Anathoth,Reſponſiōes , ſiue cantica.
Andreas,fortiſſimus.
Anna,Gratioſa , ſiue miſericors.
Antiochia,pro vehiculo.
¶Aphrica, Hebraice Pul dicitur,id eſt, caſus vel ruina.Iſa.66.f.
Aphrica,Nahum 3.Put.Craſſa,ſiue pinguis.
Apoſtolus,Miſſus, legatus.
Arabes, Veſpertini.2. Paral. 26.a.
Arabes,Pſal.71. Hebraice,Saba,id eſt,conuerſio.
Aram,celſitudo, ſublimitas.
Ararat,maledictio tremoris.
Arbee,Quatuor.
Architriclinus, Princeps triclinii.
Areopagita, De colle Martis
Areopagus,Collis Martis.
Arcuaa,Arca, vel canticum.
Argob,Gleba,vel glarea,
Armenia, Hebraice dicitur.
Ararat,maledictio tremoris
Arnon,Exultans.
Arphaxad,Sanans.
Artaxerxes,Lumen,ſiue Maledictio.
¶Aſaph,Congregans.
Aſer,per ſamech, Vinctus. Filius Caath.
Aſer,per ſin,Beatitudo, ſiue fœlicitas,filius Iacob.
Aſſuerus,Princeps & caput
Aſſur,Inſidians,ſiue beatus.
Aſtaroth,Greges ſiue diuitię.
¶Athalia , Tempus domino.
Athenæ,ſine cumulo.
Attalia,Augens, vel nutriēs.
¶Aua,Iniquitas.
¶Axa,adornata.
¶Azarias , Auxilium domini.
Azor,Adiutor.
Azotus,Hebraice,Aſdod, Deprędatio.

B

Baal,Idolum, aut dominās.
Baal,oſee 10.d,Arbel legendū,id eſt,pugnauit deus.
Balaim,Idola,dominans.
Babel,Confuſio,Cōmiſtio.
Bala,Inueterata,Turbata,ancilla Rachel,per he in fine
Bala,Deglutiens,Deſtruens. Vrbs, per ain in fine
Balaam,Vetuſtas populi.
Balac,Deſtruens.

Banaias,filius domini.
Barac,Fulgur.
Barachias,Benedicens dominum.
Bariona,filius columbæ.
Barnabas,filius cõſolationis.
Barſabas, Filius cõuerſionis.
Barthimæus,Filius cæcus.
Bartholomæus,Filius ſuſpẽdentis aquas.
Baruch,Benedictus.
Bathuel,Filiatio dei.
Batus, Menſura liquidorum.
¶Beel-phegor,idolũ hiatus.
Beel-zebub,Idolũ muſcæ.
Beera,Puteus.
Behemoth,Iumẽta,Quadrupedia.
Bel,Vetuſtus.
Bela,Deglutiens,Deſtruens.
Belial,Peruerſus. Abſq; iugo
Ben-ennom, Filius diuitiarũ ſuarum.
Beniamin,Filius dextræ.
Ben-oni,Filius doloris mei
Bera,Puteus.
Bereſith, In Principio.Sic vocatur primus liber legis.
Berſabee,Puteus iuramenti.
Beth-abara,Domus tranſitꝰ
Beth-ania,Domus obedientiæ & afflictionis.
Beth-auen,Domꝰ vanitatis.
Beth-dagon, Domꝰ frumẽti
Beth-el,Domus dei.
Bether,Diuiſio.
Beth-lehem,Domus panis.
Beth-phage,Domus oris vallium.
Beth-phogor,domꝰ hiatus.
Beth-ſabe,Filia iuramenti, Vxor Vriæ.
Beth-ſabee,Domus iuramẽti Ciuitas.
Beth-ſaida, Domus frugum.
Beth-ſames,Domus ſolis.
Bethul,Virgo.
Bezec,Fulgur.
¶Boanerges, vel iuxta B.Hieronymum,Banereem, Filii tonitrui.
Booz,In fortitudine.
Borith,Herba in qua eſt acrimonia ſaponis.
Boſor,Munitio.
Boſra,Idem.

C

Caath,Cõgregatio,Obtuſio
Cades,Sanctitas.
Cain,Poſſeſſio,Poſſeſſus.
Caleb,Quaſi cor.
Cana,Zelus,Aemulatio.
Cananæus,Id eſt,ex Cana vico Galilææ.
Capharnaũ, Ager pœnitẽtię.
Cappadoces , Hebraice Caphtorim,id eſt, ſphærulæ.
Cariath-iarim , Ciuitas ſyluarum.
Cariath-ſepher,Ciuitas literarum.
Carmel,Cognitio circũciſionis,vel,agnus circũciſus,
Carthaginenſes,Hebraice Tharſis, id eſt contemplatio gaudii.
¶Cædar,Nigredo, Triſtitia.
Cedes,Sanctitas.
Cedron,Denigratꝰ, Triſtitis
Cephas,Petrus à petra,Syrũ
Cetura,Aromatizans.
¶Chæreas,Lætus.
Chaldæa,Hebraice Chaſdim id eſt, Quaſi dæmones.
Cham,Calidus,Calor.
Chanaã,Mercator,Negotiator.
Charmel, Idẽ quod Carmel.
Cherub,Quaſi magiſter.
Chodchod,Iaſpis.
Chorræi,Furores.
Chriſtus, vnctus.
Chus,Aethiops.
¶Cin,Poſſeſſio,Emptio.
Cinoth,Lamentationes.
Cis,Durus,Stipula.
¶Cleophas,Gloria omnis.
¶ Cœleſyria,Curua Syria.
Coloſſenſes,Supplicio affecti
Corban,Corbana,Donum. Oblatio.
Core,Caluus,Caluitium,per heth in fine.
Core,per aleph in fine, Vocans,legens.1.Par.9.c.
Corozaim, Hic eſt myſteriũ.
Cozbi,Mendax.
¶Cyprus,Pulchra.
Cyrus,Quaſi miſer.

D

Dagon,Frumentum.
Dalila,Paupertas.
Damaſcus,Sãguinis ſuccus
Damaſcus,1.Reg.16.b.Similitudo incendii.
Dan,Iudicans, ſiue iudiciũ.
Daniel, Iudicium dei.
Darius,Requirens.
Darmaſcus, Generationis ꝓcuratio.
Dathan,Ritus,Lex.
Dauid,Dilectus.
¶Debora,Apes,Verbum.
Decapolis, Decem ciuitatũ, ſub.regio.
¶Diabolus,Criminator,Calumniator.
Diabolus,Habacuc 3.a. Hebraice Reſeph,id eſt, volucris,Flamma.
Dibre-haiamim,Verba dierũ
Didymus,Gemellus.
Dina,Iudicium,vel Iudicans
Dionyſius,Diuinitus ſtillatꝰ
Dithalaſſum,Duo maria.
¶Doeg,Sollicitus,Anxius.
Dor,Generatio.
¶Dura,Generatio, vel, habitatio.

E

Ebal,Aceruus vetuſtatis.
¶Eccleſiaſtes,Concionator.
¶Eden,Voluptas,Deliciæ.
Edom,Rufus.
¶Eglon, Vitulus.
¶Elcana,Deus zelotes.
Eleazar,Dei adiutorium.
Elehanan,Dei gratia ſiue miſericordia.
Eliacin,Dei reſurrectio.
Elias,Deus dominus.
Eliezer, Dei adiutorium.
Elimelech,Deus meus rex
Eliſabeth,Deus iuramenti.
Eliſeus,Dei ſalꝰ, Deꝰ ſaluãs.
Elle-haddebarim , Hæc ſunt verba . ſic incipit quintus liber legis.
Elnathan,Deus dedit.
¶Emmanuel, Nobiſcũ deus.
Emmaus,Timens conſilium.
¶Enac,Gygas,Torques.

Encænia, Renouatio, Dedicatio.
Ennom, Ecce illi.
Enos, Homo vel vir.
¶Ephraim, frugifer, Creſcẽs.
Ephraim, Hebraice Ephra, id eſt, puluerulenta, ſiue plumbea. 1. Reg 13. b.
Ephratha, Vbertas, ſiue frugifera.
Ephron, Puluis.
¶Eſau, Faciens, Operans.
Eſdras, Adiutor, Atrium.
Eſthet, Occulta, Abſcõdita.
¶Etam, auis eorum.
Etham, Fortitudo eorum.
¶Eubulus, Prudens.
¶Ezechias, Fortitudo dñi.
Ezechiel, Fortitudo dei.
Ezriel, Auxilium dei.

G

Galaad, Abiectio.
Gabaa, Collis.
Gabriel, vir deus, aut dei.
Gad, Fœlix, Accinctus.
Gadgad, Fœlicitas fœlicitatis, Accinctus exercitus.
Galaad, Aceruus teſtimonii.
Galatæ, Lactantes.
Galgal, Rota, Reuolutio.
Galilæa, Volubilis.
Gazer, Præciſſio.
Gazophylacium, Vbi theſauri templi ſeruabantur.
¶Gebal, Terminus.
Gedeon, Conterens.
Gehenna, Vallis triſtitiæ.
Gehennon, Vallis cõtriſtans.
Gelboe, Reuolutio inueſtigationis.
Gerſom, Aduena ibi.
Gerſon, Exilium eius.
¶Giblii, Termini.
Gihon, Pectus, Exitus.
Gog, Tectum.
Golgoltha, Caluaria, vbi capita mortuorum reponunt
Goliath, Tranſmigratio.
Gomor, Genus menſuræ.
Gomorrha, Populus rebellis.
¶Græci, Hebraice Ieuanim, id eſt, deceptores.

H

Habacuc, Luctator.
Hallelu-ia, Laudate dominũ.
Hananias, Gratia domini.
Haram, Deſtructus.
Hauoth-iair, Oppida illuminationis.
¶Hebal, Aceruus vetuſtatis.
Heber, Socius, Particeps. per heth in principio.
Heber, per ain, Tranſitus.
Hebræus, Tranſiens.
Hebron, Societas.
Heli, Oblatio.
Heliopolis, Hebraice dicitur On, id eſt, dolor.
Henoc, Dedicatus.
Hermon, Deſtructio.
Heſron, Sagitta exultationis.
Heua, Viua, Viuens.
¶Hierapolis, Sacra ciuitas.
Hieronymus, Sacrũ nomen.
¶Holofernes, Fortis dux.
Hor, Mons.
Horeb, Deſertum.
Horma, Deſtructio.
¶Hur, Libertas.
Hus, conſilium.
¶Hymenæus, Carmen nuptiale.

I

Iabel, Defluens.
Iabes, Siccitas. p ſin in fine.
Iabes, Triſtitia. p ſade ĩ fine.
Iacob, Supplantator.
Iahel, Aſcendens, Damula.
Iahiel, Viuit deus.
Iairites, Illuminatus.
Iamin, Dextera, vel dexter.
Iapheth, Dilatatus.
Iaſon, Sanans.
Iauan, Decipiens.
¶Ichabod, Vbi gloria? Væ gloriæ.
¶Idumæa, Rufa, Terrena.
¶Iebus, Conculcatio.
Iechonias, Præparatio domini.
Iehu, Ipſe, Exiſtens.
Iehus, Tinea, corroſus. p ſin in fine.
Iehus. 1. par. 8. a, Cõſilians. per ſade.
Iemini, Dextera, vel dexter.
Iephte, Aperiens.
Ierameel, Miſericordia domini.
Ieremias, Celſitudo domini
Iericho, Luna, Menſis.
Ierobaal, impugnans, Idolũ.
Ieroboam, Impugnans populum.
Ieroſolyma, Viſio pacis, Viſio perfecta.
Ieruſalem, Idem.
Ieſſe, Ens, Exiſtens.
Ieſboc, Eſt vacuus.
Ieſus, dominus ſaluator.
Iethro, Excellens.
Iezonias, Auſcultatio domini.
Iezrahel, Semen dei.
¶Indus, id eſt, de India. Hebraice dicitur Hodu, id eſt laudatio.
India, iob. 28. c. Hebraice Ophir, id eſt, ciuis.
¶Ioab, Paternitas, Habẽs patrem.
Ioachaz, Domini apprehenſio.
Ioachaz. 2. par. 34. b, apprehendens.
Ioachin, Domini præparatio.
Ioacim, Domini reſurrectio.
Ioas, Diffidens, Deſperans.
Ioas, Domini ignis. 4. Reg. 11. d.
Ioas. 1. par. 7. b. 27. d, Tinea corroſus.
Iob, Dolens, Gemens.
Ioel, Volens, Incipiens
Iohanan, Gratioſus, Pius, Miſericors.
Iohannes, Idem.
Ionas, Columba.
Ionadab, Spontaneus
Ionathan, Domini donum, filius Saul.
Ioram, Excelſus.
Iordanus, Fluuius, iudicii.
Ioſaphat, Dominus iudex.
Ioſeph, augmentum.
Ioſeph, pſal. 80. Domini augmentum.
Ioſias, ignis Domini.
Ioſue, Dominus ſaluator.
¶Iſaac, Riſus.

Iſai,Munus aut ens.
Iſai,1.par.2.b,vir meus.
Iſaias,Domini ſalus.
Iſboſeth,vir cõfuſionis.
Iſcariotes , Vir occiſionis
Iſmahel,Exauditio dei.
Iſrael,Præualens deo.
Iſſachar,Eſt merces, prẽmiũ
¶Ithamar,Inſula palmæ
¶Iubileus,Buccina.
Iudas,Laudatio.
Iulius,Lanuginoſus.

L

Laban,Albus,Candidus.
Lamech,Pauper,Humiliat9
Lapidoth,Fulgura.
Lazarus,Dei adiutorium.
¶Lechi,Maxilla.
Leci,Lex.
Leui,Copulatus.
Leuiathan,Copulatio, Societas ſua.
¶Lia, Laborioſa;Fatigata.
Libanus,Candidus.
Libya,Hebraice Lubim,Cor maris.
Lithoſtrotos, Lapidibus ſtratus.
¶Lot,Inuolutus, Colligatus.

M

Maacha,Attrita.
Maaſias,Opus domini.
Maceda,Incendium.
Madian.Iudiciũ,Litigans.
Magdalena,Magnifica.
Magi,Sapiẽtes,vl, philſophi.
Malachias,Nuntius meus.
Malaleel.Laudans deum.
Malchus,Rex.
Mãmona,Pecunia,Diuitiæ.
Mamzer,De ſcorto natus.
Manahem,Conſolator.
Manaſſes,Oblitus,Obliuio
Manue,Requies
Mara,Amara
Mardochai, Amara cõtritio.
Maria,Exaltata,Amaritudinis mare.
Martha,Prouecans.
Maſſa,Onus.
Maſpha,Specula.
Mathuſael,Mortem ſuam poſtulans.
Matthæus,Donatus.

¶Melchias,Rex dominus.
Melchi-ſedec,Rex iuſtitiæ
Mechi-ſua, Rex ſaluator.
Meſollam, Pacificus
Meſopotamia, Regio ſic dicta,ꝙ duobus fluuiis , Euphrate & Tigri ambiatur.
¶Micha,Pauper.
Michael,Quis ſicut deus?
Michæas,Idem.
Michol,Quis omnia?
Miphiboſeth , de ore ignominia.
Miſael,Quis poſtulatus?
Miſſe,Prouerbia,Nomẽ libri
Miſphat,Iudicium.
¶Mna,Libra,Talentum.
¶Moab,De patre.
Moria,amaritudo.
Moſa,Azymum.
Moſa,1.par.8.a,Onus.
Moyſes, attractus (ſub. de aquis.
¶Myſia,Sceleſta.

N

Naaman,pulcher.
Nabal,Stultus.
Nabe,Loquela;Prophetia.
Naboth,Idem.
Nabuchodonoſor,Planctus iudicii.
Nachor,Raucus,Aridus.
Nadab,Spontaneus.
Nahaſſon,Coluber,Serpens.
Nahum,Conſolator.
Naim,pulcher.
Nathan,Donatus.
Nathanael,Donum dei.
Nazaræi.Separati, Sanctificati.
Nazareth,Sanctificata,Separata.Si autẽ per ſade ſcribatur,Cuſtodita,vel, florida interpretatur.
¶Neapolis, Noua ciuitas.
Nehemias,Conſolatio.
Nehuſtan,Aeneum.
Nemrod,Rebellis.
Nephthali,Aequiparatio,
Niniuæ,Pulchra.
¶Noe,Ceſſatio,Requies.
Noema,decora.

O

Obadias,Seruus domini
Obed,Seruus.
Obed-edom, Seruus hominis.
¶Ochozias,Apprehenſio.
¶Odollam, Teſtimoniũ illis
¶Og,Subcineritius panis.
¶Olla,Eleuatio,Holocauſtũ.
¶Onam,Dolor.
Onan,Dolor,Iniquitas.
Oneſimus,Vtilis.
¶Oolla,Tabernaculum.
¶Ophni,Pugnus,Pugillus.
¶Oreb,Coruus.
¶Oſee,Saluator.
¶Oza,Fortitudo.
Ozias,Fortitudo domini.
Oziel,Fortitudo dei.

P

Palæſthina, Conſperſa (ſub. cinere)
Paracletus,Conſolator, Aduocatus.
Paraſceue,Præparatio.
Paſcha,Tranſitus.
¶Pentateuchus , Quinque volumina.
Pentecoſte, Quinquageſima (ſub.die)
Petrus,Saxum,Petra.
¶Phacee,Aperiens.
Phanuel,Videns deum.
Pharao,Diſſipans.
Phares,Diuiſio.Filius Iudæ.
Phares,per ſin,1.par,7.d.Eques.
Phariſæi,Diuiſi.
Phaſe,Tranſitus.
Phaſga,Collis.
Philiſthæa, Cõſperſa cinere
Phinees,Facies cõfidentiæ.
Phogor,Hiatus.
Phut,Aphrica.
¶Pigmæi Hebraice dicũtur Gamadim.
¶Probatica, Ouina , Locus vbi pecora ſacrificãda tenebantur.
Proſelyt9,Aduena Peregrinus.

R

Raab,pſal,86.Superba,Fortis.

Rabba,Multa,Grandis.
Rachel,Ouis.
Raguel,Paſtor dei.
Rahab.Lata.Dilatata.
Ram,Excelſus.
Rameſſes,Tonitruum tineę.
Raphael,Medicina dei.
Raphaim,Gigantes,medici.
¶Rebecca,Saginata.
Rebla,Reblatha,Rixa.
Rechab,Quadriga.
Remmon,Malum granatū.
Reſpha,Extenſio.
¶Roboam,Dilatans populū.
Roma excelſa,Sublimis.
¶Ruben,Videns filium.
Ruma,Excelſa.
Ruth,Saturata.

S

Saaph,Cogitans.
Saba,per ſin,Conuerſio,Captiuitas,
Saba,per Samech,Circuitio
Sabaoth,Exercitꝰ,in plurali
Sabatha,Circuitus.
Sabbathiſmus,Requies,Ceſſatio.
Sabbathum,Idem.
Sadducæi,Iuſti.
Sadoc,Iuſtus.
Sale,Miſſio.
Salem,vel Sallem,Pax.
Salmanaſar,Pax ligata.
Salmon,Pacificus.
Salomon,Pacificus.
Salomith,Idem.f.g.
Salphaad, Vmbra formidinis.
Samaria.Cuſtodia, Adamas.
Samſon, Sol eius, Nominis iteratio.
Samuel,Poſitus à deo.
Saphā,Hericius,Cuniculus.
Saphad,Iudicans.
Sara,per he in fine,Domina. Vxor Abrahæ.
Sara,per heth in fine,Odorans, Domina odoris.
Sarai,Domina mea.
Sareptha,Anguſtia buccellę
Saron,ſiue Sarona, Planities
Satan,Aduerſarius.
Saul,Poſtulatꝰ, Cōmodatus
Saul, 1.Reg.4.d, Hebraice Sual,Vulpes.
¶Scenopegia,Feſtum tabernaculorum.
Schibboleth,Spica.
¶Sedecias,Iuſtus domini.
Segor,Parua.
Sehon,Eradicatio.
Sela,Diſſoluens.Filius Iudę.
Sellum,Pacificus.
Sellum,Manens.
Sem,Nomen,Fama,Poſitus.
Semei,Obediens.
Semei,1.par.2.d,Nomē meū
Sennacherib,Rubus deſtructionis.
Seon,Sonitus.
Sepharuaim,Libri,vł ſcribæ
Sephora, Pulchra,aut tuba. Exod.1.c
Sephora,exod.2. Auis, Paſſer. vxor Moſis.
Seth,Poſitus.
Setim,Expanſiones.
¶Siba,Exercitus,Militia.
Sibboleth,Onus.
Sicera,Ebrietas.
Sichem,Humerus.
Sihor,Niger,Turbidꝰ.Nilꝰ.
Siloe,Miſſus,Mittens.
Simeon,Audiēs, Exauditio.
Simon,Obediens.
Sin,Rubus.exod.16.a. per ſamech.
Sin,per ſade,Arma,Scutum.
Sion,Aceruus,2.reg.4.b.
Sion,deut.4.g,Strepitus.
Siſaa.Hirundinem videns.
¶Sodoma,Secretum eorum.
Somer,Cuſtos.
Sophtim,Iudices.
Sorec,Vinea.
¶Stephanus,Coronatus.
¶Sulamitis,Pacifica, Perfecta.
Sunamitis,Dormiens.
Suſanna,Lilium,Roſa.

T

Tarſus,Alatha,Pennata.
¶Thabor,Electio,Puritas.
Thaddæus,Laudans.
Thamar,Palma,Dactylus.
Thare,Odorans,Spirans.
Tharſis,Contemplatio gaudii.
Thau,Signum.
Thecua.Spes,Funiculus.
Theraphim,Simulachra.
Thomas,Abyſſus,Geminus.
Thopheth,Tympanum, Seductio.
¶Timæus,Cæcus,Cæcitas,
Timotheus,Honor dei.
Titus,Honorabilis.
¶Tobias, Bonus dominus.
¶Tubalcain,Mundana poſſeſſio.
¶Tyrii, Hebraice Sorim, Id eſt tribulantes.

V

Vaiera.Et vocauit.Liber Leuitici.
Vaiedabber,Et locutus eſt, Liber Numerorum.
Vaſthi,Potans,Bibens.
¶Velleſemoth,Et hęc ſunt nomina.Secūdus liber legis qui exodus græce vocatur.
¶Vr,ignis.
Vrias,ignis domini.

Z

Zabad,Dos,Doratus,
Zabdi,Idem.
Zabulon,Habitaculum.
Zacchæus,Purus.
Zacharias,Memoria domini
Zambri,Cantans.
Zara,Oriens.
Zebedæus,Dos,Dotatus,
Zebee,Victima.
Zelotes,Aemulator.
Zelpha,Diſtillatio oris.
Zorobabel, Alienus a confuſione.

Index Epiſtolarum

ET EVANGELIORVM QVAE veteri & nouo teſtamento excerpta, in templis, dominicis, & alijs feſtis diebus leguntur, iuxta conſuetudinem eccleſiæ Pariſienſis & Romanæ. In quo animaduerte ſignatum epiſtolæ aut euangelii principium tantum: & ſubinde quod finem illorum conſequitur. Præterea R. literam (quæ vſum Romanum ſignificat) epiſtolæ aut euangelio præpoſitam eſſe, quando non conueniunt.

ADVENTVS

Dominica prima.

Epiſt. Et hoc, ſcientes tempus, vſque ad finem capitis. Rom. 13. c. d Euangeliũ, Et cum appropinquaſſent. Et cum intraſſet. Matth. 21. a

Dominica ſecunda.

Epiſt. Quæcunq; enim ſcripta ſunt. Certus ſum autem. Rom. 15. a Euang. Et erunt ſigna in ſole. Attendite autem. Luc. 21. e R. Iohannes autem cum audiſſet. Matth. 21. a

Dominica tertia.

Epiſt. Sic nos exiſtimet homo. Hæc autem fratres. 1. Corinth. 4. a R. Gaudete in domino ſemper Philip. 4. a

Euang. Iohannes autem cum audiſſet. Amẽ dico vobis. Matth. 11. a R. Et hoc eſt teſtimonium quando miſerunt Iudæi. Iohan. 1. b

Feria quarta quatuor temporum.

Epiſt. Et erit in nouiſſimis diebus. Proieciſti enim. Iſa. 2. a. Item epiſt. Et adiecit dominus loqui. Qui antequã ſciat. Iſa. 7. b Euang. In menſe autem ſexto miſſus. Exurgens autem Luc. 1. c

Feria ſexta.

Epiſt. Egredietur virga. Habitabit lupus cum agno. Iſa. 11. a Euang. Exurgẽs autem Maria. Quia reſpexit humilitatem. Luc. 1. d

Sabbatho.

Epiſt. Clamabunt enim ad dominum. In die illa. Iſa. 19. d Item epiſt. Lætabitur deſerta. In cubilibus Iſa. 35. a Item epiſt. Super montẽ excelſum. Quis menſus eſt. Iſa. 40. c Item epiſt. Hæc dicit dominus Chriſto meo Cyro. Væ qui cõtra dicit. Iſa. 45. a Item epiſt. Angelus autem domini. Confitemini domino. Daniel. 3. e Item epiſt. Rogamus autem vos fratres. Cuius eſt aduentus ſecundum operationem. 2. Theſſ. 2. a

Euang. Anno quintodecimo. Dicebat ergo ad turbas. Luc. 3. a

Dominica quarta.

Epiſt. Gaudete in domino ſemper. De cætero fratres. Philip. 4. a R. Sic nos exiſtimet. 1. Corin. 4. a Euang. Et hoc eſt teſtimonium quando miſerunt Iudæi. Altera die vidit Iohannes Ieſum. Iohan. 1. b R. Anno quintodecimo. Luc. 3. a

NATALIS DOMINI.

In vigilia.

Epiſt. Propter Sion non tacebo. Habitabit enim iuuenis. Iſa. 62. a Item epiſt. Paulus ſeruus Chriſti Ieſu. Omnibus qui ſunt Romæ. Rom. 1. a Euang. Cum eſſet deſponſata: Hoc autem totum. Matth. 1. c

In gallicantu.

Epiſt. Populus qui ambu. Zelus domini. Iſa. 9. a Item epiſt. Apparuit enim gratia. Nemo te contemnat. Tit. 2. c Euang. Factum eſt autẽ in diebus illis exiit edictum. Et factum eſt. Luc. 2. a

In aurora.

Epiſt. Spiritus domini ſuper me. Tu autem vocaberis. Iſa. 61. a & 62. d. Item epiſt. Cum autem benignitas & humanitas. Fidelis ſermo eſt. Tit. 3. b Euãg. Et factum eſt: vt diſceſſerunt ab eis angeli. Et poſtquam. Luc. 2. b. c

In die ad magnam miſſam.

Epiſt. Propter hoc ſciet populus. Recedite recedite. Iſa. 52. b Item epiſt. Multipharię, multiſq;. Ad quem autem angelorum. Heb. 1. a Euang. In principio erat verbum. Iohannes teſtimonium. Iohannis. 1. a

In die ſancti Stephani.

Epiſt. Stephanus autem plenus gratia. Saulus autem. Act. 6. c & 7. g Euang. Ecce ego mitto ad vos. ad finem vſque capitis. Matth. 23. d

In die ſancti Iohannis euang.

Epiſt. Qui timet deum, faciet. Homines ſtulti. Eccleſ. 15. a Euang. Sequere me. Sunt autem. Iohan. 21. f

In die ſanctorum Innocentium.
Epiſt. Et vidi: & ecce agnus. Et vidi alterum angelũ. Apoc. 14. a Euang. Qui cùm receſſiſſent, ecce angelum. Defuncto autem. Matth. 2. b c
Dominica intra octauas natalis domini.
Epiſt. Dico autem: quanto tempore. Sed tunc quidem. Galat. 4. a Euang. Et erat pater eius & mater. Et ibant parentes. Luc. 2. c
In circunciſione domini.
Epiſt. Apparuit enim gratia. Nemo te contemnat. Tit. 2. c Euang. Et poſtquã cõſummati ſunt dies octo. Et poſtquã impleti ſunt. Luc. 2. c
In epiphania domini.
Epiſt. Surge, illuminare. Omne pecus. Iſa. 60. a Euang. Cum autem natus eſſet Ieſus. Qui cũ receſſiſſent. Mat. 2. a
Dominica intra octauas epiphaniæ.
Epiſt. Obſecro itaq; vos fratres. Habentes autem donationes. Rom. 12. a
Euang. Et cum factus eſſet annorũ &c. ad finem vſque cap. Luc. 2. f
Dominica prima poſt octauas epiphaniæ.
Epiſt. Habentes autem donationes. Nolite eſſe prudentes. Rom. 12. b Euang. Et die tertia nuptiæ. Poſt hæc deſcendit. Iohan. 2. a
Dominica ſecunda poſt octa. epiphaniæ.
Epiſt. Nolite eſſe prudentes &c. vſque ad finem capitis. Rom. 12. c Euang. Cũ autem deſcendiſſet. Cum autem introiſſet. Matth. 8. a
Dominica tertia poſt octa. epiphaniæ.
Epiſt. Nemini quicquã debeatis. Et hoc ſcientes. Rom. 13. c Euang. Et aſcendente eo in nauiculam. Et cum veniſſet. Matth. 8. c
Dominica quarta poſt octa. epiphaniæ.
Epiſt. Induite vos ergo. Mulieres. Coloſ. 3. b Euang. Simile factum eſt regnũ cælorum homini qui ſeminauit. Aliam parabolam. Matth. 13. d
Dominica in ſeptuageſima.
Epiſt. Neſcitis quod ii qui in ſtadio. Sed non in pluribus. 1. Cor. 9. d. 10. a
Euang. Simile eſt enim regnum cælorũ homini patrifamilias qui exiit primo mane. Et aſcendens. Matth. 20. a
Dominica in ſexageſima.
Epiſt. Libenter enim ſuffertis. Propter quod placeo. 2. Corinth. 11. d e. & 12. a b c Euang. Cum autem turba multa conueniret. Nemo autem lucernam. Luc. 8. a
Dominica in quinquageſima.
Epiſt. Si linguis hominum loquar &c. ad finem vſque capitis. 1. Corinth. 13. a b c d Euang. Aſſumpſit autem Ieſus duodecim. vſque ad finem capitis. Luc. 18. e
Feria quarta cinerum.
Epiſt. Nunc ergo, dicit dominus, conuertimini. Et eũ qui ab aquilone. Ioel. 2. c Euang. Cum autem ieiunatis. Lucerna corporis. Matth. 6. b c
Feria quinta in capite ieiunii.
Epiſt. In diebus illis ægrotauit Ezechias. Hoc autem tibi erit. Iſa. 38. a
Euang. Cum autem introiſſet Caph. Et cum veniſſet Ieſus in domum. Math. 8. a
Feria ſexta in capite ieiunii.
Epiſt. Clama, ne ceſſes. Si abſtuleris. Iſa. 58. a Euang. Audiſtis quia dictum eſt, Diliges proximum tuum. Et cum oratis. Matth. 5. g. 6. a
Sabbatho in capite ieiunii.
Epiſt. Si abſtuleris de medio tui &c. vſque ad finem capitis. Iſa. 58. c Euang. Et cum ſero factum eſſet. ad finem vſq; capitis. Marc. 6. g
Dominica prima in quadrageſima.
Epiſt. Adiuuantes autem exhortamur. Os noſtrum. 2. Cor. 6. a Euang. Tunc Ieſus ductus eſt. Cum audiſſet Ieſus. Matth. 4. a
Feria ſecunda.
Epiſt. Ecce ego ipſe ſuper paſt. Vos autem greges. Ezech. 34. c Euang. Cum autem venerit filius &c. ad finem uſq; capitis. Matth. 25. c
Feria tertia.
Epiſt. Quærite dominum dum. Quia in lætitia. Iſa. 55. b Euang. Et cum intraſſet Ieſus Hieroſolymam. Mane autem reuertens. Matth. 21. c
Feria quarta.
Epiſt. Aſcende ad me in mõtem. ad capitis finem vſq;. Exod. 24. c Itẽ epiſt. Cumq; veniſſet illuc. 3. Reg. 19. a

Euang. Tunc reſponderūt ei quidam de ſcribis &c. vſque ad finem capitis. Matth. 12. c

Feria quinta.

Epiſt. Quæſo domine deus cæli, fortis, magne &c. vſq; ad finem capitis. Nehem. 1. b. R. Et factus eſt ſermo domini ad me. Quod ſi genuerit filium. Ezech. 18. a Euang. Et egreſſus inde Ieſus. Et cum tranſiſſet inde Ieſus. Matth. 15. c

Feria ſexta.

Epiſt. Anima quæ peccauerit. Et dicūt filii Iſrael. Ezech. 18. e Euang. Poſt hęc erat dies feſtus. Propterea perſequebantur. Iohan. 5. a

Sabbatho

Epiſt. Reſpice de ſanctuario tuo &c. vſque ad cap. finem. Deut. 26. d. Itē epiſt. Si enim cuſtodieritis mandata. En propono in conſpectu. Deut. 11. c. Itē epiſt. Benefaciat vobis deus. Et nunc hic ſumus. 2. Machab. 1. a. Item epiſt. Miſerere noſtri deus omniū. In ira flammę eccl. 36. a. Item epiſt. Rogamus autem vos fratres, corripite inquietos. Fidelis eſt qui vocauit. 1. Theſſ. 5. c Euang. Et poſt dies ſex aſſumit. Et interrogauerunt. Matth. 17. a

Dominica ſecūda in quadrageſima.

Epiſt. De cætero ergo fratres. Itaq; qui hæc ſpernit. 1. Theſſ. 4. a Euang. vt in præcedente ſabbatho.

Feria ſecunda.

Epiſt. Et nunc domine deus noſter qui eduxiſti. Cūq; adhuc loquerer. Daniel. 9. d Euang. Ego vado, & quæretis me. Hæc illo loquente. Iohan. 8. c

Feria tertia.

Epiſt. Surge, & vade in Sareptam. Factū eſt autem poſt verba. 3. Reg. 17. b Euang. Tunc Ieſus locutus eſt ad. Væ vobis ſcribæ. Matth. 23. a

Feria quarta.

Epiſt. Domine deus rex omnipotens. omnis quoq; Iſrael. Heſt. 13. c Euāg. Et aſcendens Ieſus Hieroſolymā. Et egredientibus illis ab Ierícho, Matth. 20. b. c. d

Feria quinta.

Epiſt. Maledictus homo qui confidit. Perdix fouit quæ non Iere. 17. a Euāg. Homo quidā erat diues &c. ad cap. finem vſque. Luc. 16. e

Feria ſexta.

Epiſt. Dixit Ioſeph fratribus ſuis. Cōfeſtim igitur. Gen. 37. b Euang. Homo quidam erat paterfamilias &c. vſq; ad 22. cap. principium. Matt. 21. d

Sabbatho.

Epiſt. Quod cum audiſſet Rebecca. Viues gladio Gene. 27. a Euang. Homo quidam habuit duos filios. vſque ad finem cap. Luc. 15. c

Dominica tertia in quadrageſima.

Epiſt. Eſtote imitatores mei. Probantes quid ſit. Ephe. 5. a Euang. Et erat eiiciens dæmonium, & illud. Turbis autē concurrentibus. Luc. 11. b c

Feria ſecunda.

Epiſt. Naaman princeps militiæ regis. Obſecro itaque vt. 4. Reg. 5 Euang. Vtique dicetis mihi hanc ſimilitudinem. Et deſcendit in Capharnaum. Luc. 4. d

Feria tertia.

Epiſt. Mulier autem quædam de vxoribus. Facta eſt autem quędam. 4. Reg. 2. d Euang. Si autem peccauerit in te. Ideo aſſimilatum eſt regnum cęlorum. Matth. 18. b c

Feria quarta.

Epiſt. Honora patrem tuum & matrem. Veniam ad te. Exod. 2. b Euang. Tunc acceſſerunt ad eum. Et egreſſus inde Ieſus. Mat. 15.

Feria quinta.

Epiſt. Verbum quod factum eſt ad Ieremiam. Ecce vos confiditis. Iere. 7. a Euang. Surgens autem Ieſus de ſynagoga &c. vſque ad principium 5. capitis. Luc. 4. f g

Feria ſexta.

Epiſt. Cumq; indigeret aqua populus. Miſit interea. Nume. 20. a Euang. Venit ergo in ciuitatem ſa. Poſt duos autem dies. Iohan. 4. a

Sabbatho.

Epiſt. Et erat vir habitans in Babylone. Helchias autem. Daniel. 13. a Euang. Ieſus autem perrexit in montem Oliueti. Iterum ergo locutus. Iohan. 8. a

Dominica quarta in quadrageſima.

Epiſt. Scriptum eſt enim. Quoniā &c. ad finem vſque capitis. Galat. 4. c Euang. poſt hæc abiit Ieſus. Ieſus ergo cum cognouiſſet Iohan. 6. a

Feria ſecunda.
Epiſtola.Tunc venerunt duæ mulieres meretrices &c.vſque ad 4. cap.3. Regū.3.c.
Euangelium.Et prope erat paſcha.vſq; ad.3.cap.Iohan.2.c.
Feria tertia.
Epiſt. Vade, & deſcende. Et reuerſus eſt Moyſes. Exod.32.b
Euangelium. Iam autem die feſto mediante. Chriſtus cum venerit. Iohan.7.b.
Feria quarta.
Epiſt.Et ſanctificabo nomen meum. Et ſaluabo vos ex vniuerſis.Ezech.36.e.
Euang.Et præteriens Ieſus. Et dicit ei Ieſus. Iohan.9.a.
Feria quinta.
Epiſt.Profecta eſt igitur, & venit ad virum dei.Erat autem fames.4.Reg.4. d
Euang.Et factum eſt deinceps ibat Ieſus.Et exiit hic ſermo. Luc.7.b c.
Feria ſexta.
Epiſt.Factum eſt autē poſt hęc verba, ægrotauit &c.vſque ad finem cap.3. Reg.17.c.
Euang. Erat autem quidam languens. Quidam autem ex ipſis.Iohan.11.a
Sabbatho.
Epiſt.In tempore placito exaudiui,Ecce in manibus meis ſemper Iſa.49.c
Euang. Ego ſum lux mundi.Dicit ergo iterum eis.Iohan.8.b
Dominica in paſſione.
Epiſt.Chriſtus autem aſſiſtēs pontifex vbi enim teſtamentum. Heb.9.c
Euang. Quis ex vobis arguet me de peccato?vſque ad finē cap.Iohan.8.f
Feria ſecunda.
Epiſt. Et factum eſt verbū domini ad Ionam ſecūdo &c.ad finē vſque cap. Ionæ.3.a Euang. Audierunt phariſæi turbam.Nondum enim erat ſpiritus. Iohan.7.e
Feria tertia.
Epiſt.Quod cum audiſſent Babylonii &c.vſque ad finem cap.Daniel.14.e
Euang.Poſt hæc autē ambulabat. Iam autem die feſto mediante Iohan.7.a
Feria quarta.
Epiſt.Non facies furtum. Leges meas cuſtodite.Leui.19.c
Euang. Facta ſunt autem Encænia. Quærebant ergo eum,Iohan.10.e
Feria quinta.
Epiſt.Ne, quæſumus, tradas. Et non ceſſabant.Daniel.3.d
Euang.Rogabat autē illum quidā phariſęus &c.vſque ad 8.cap.Luc.7.e f
Feria ſexta.
Epiſt.Domine,omnes qui te derel. Hęc dicit dominus.Iere.17.b.
Euangelium,Collegerunt ergo pontifices.Proximum autem erat paſcha. Iohan.11.f
Sabbatho.
Epiſt.Venite, & cogitemus cōtra &c. vſq; ad 19.cap.Ierem.18.c
Euang.Hęc locutus eſt Ieſus &c.vſque ad finē.cap.Iohan.17.a
R. Cogitauerunt autem principes ſacerdo.Cum autem tot ſigna feciſſet. Iohan.12.b.
Dominica in ramis palmarum.
Poſt benedictionem palmarum.
Epiſt.Venerunt autē in Helim vbi.Audiui enim murmur,Exod.13.d.16.a
Euang.Et cū appropinquaſſent. Et cū intraſſet Ieroſolymam.Matth.21.a
Ad miſſam.
Epiſt.Hoc enim ſentite in vobis. Itaq; chariſſimi mei.Philip.2.a Euangeliū Paſſio domini ſecundum Matth. cap. 26.27.eiuſdem.
Feria ſecunda poſt ramos palmarū.
Epiſt.Dominus deus aperuit mihi aurem.Ecce vos omnes accedētes ignē. Iſa.50.b.Euang.Ieſus ergo ante ſex dies paſchæ, Cogitauerunt autem. Iohan.12.
Feria tertia.
Epiſt.Tu autem domine demonſtraſti. Propterea,hæc,Iere.11.d
Euang.Paſſio domini ſecundum Marcum cap.14.& 15.eiuſdem.
Feria quarta.
Epiſt.Ecce ſaluator tu9 venit,Et dixit Iſa.65.d.63.a,b. Item epiſt. Quis credidit auditui noſtro?vſque ad finem capitis. Iſa.53.a Euang. Paſſio domini ſecundū Lucam,cap.22 23.eiuſdem.
Feria quinta in cœna domini.
Epiſt. Conuenientibus ergo vobis in vnum. Itaque fratres mei. 1. Corinth. 11.d.
Euangelium.Ante diem feſtum paſchę Amen amen dico vobis,non eſt ſeruus maior.Ioh.13.a

Feria ſexta in paraſceue.

Epiſt. Dixit quoque dominus ad Moyſen & Aaron. Et tranſibo. Exod.12.a]

Item epiſt. In tribulatione ſua. Ipſi autem. Oſee.6.a

Euang. Paſſio domini ſecundum Iohãnem.cap.18. &.19.

Sabbatho ſancto.

Epiſt. Igitur ſi conſurrexiſtis cum. Mortificate ergo membra. Coloſſ.3.a

Euang. Veſpere autem ſabbathi. Et exierunt. Matth.28.a

IN DIE PASCHAE.

Epiſt. Expurgate vetus fermentum. Scripſi vobis.1.Corint.5.c Euang. Et cum tranſiſſet ſabbathum. At illæ exeuntes Marc.16.a

Feria ſecunda.

Epiſt. Verbum quod miſit deus. Adhuc loquente Petro. Act.10.f Euang. Et ecce duo ex illis. Dum autem hæc loquũtur. Luc.24.b

Feria tertia.

Epiſt. Viri fratres, filii generis. Filius meus es tu. Act.13.d

Euangelium. Dum autem hæc loquuntur. Vos autem teſtes eſtis. Luc.24.f

Feria quarta.

Epiſt. Videns autem Petrus. Vt cum venerint tempora refrigerii. Act.3.b

Euãg. Poſtea manifeſtauit ſe. Cum ergo prandiſſent. Iohan.21.a

Dominica prima poſt paſcha.

Epiſt. Quoniam omne quod natũ. Qui vero non credit.1.Iohan.5.a

Euang. Cum ergo ſero eſſet &c. vſq; ad finem cap. Ioh.20.e

Dominica ſecunda poſt paſcha.

Epiſt. In hoc enim vocati eſtis, &c. vſque ad finem capitis.1.Pet.2.d

Euãg. Ego ſum paſtor bonus. Propterea me diligit. Iohan.10.b

Dominica tertia poſt paſcha.

Epiſtola. Chariſſimi, obſecro vos tanquam. Quæ enim eſt gratia. 1.Petri.2.b c

Euang. Modicum, & iam non videbitis. Et in illo die. Iohan.16.d

Dominica quarta poſt paſcha.

Epiſt. Omne datum optimum. Eſtote autem factores. Iacob.1.c

Euang. Et nunc vado ad eum qui. Omnia quæcunque. Ioh.16.b

Dominica quinta poſt paſcha.

Epiſtola. Eſtote autem factores, &c. vſque ad finem capitis. Iacob.1.d

Euang. Amen amen dico vobis, ſi quid petieritis. Reſpondit eis Ieſus. Ioh.16.e f

Feria ſecunda in rogationibus.

Epiſt. Confitemini ergo alterutrum, &c. ad finem vſque cap. Iacob.5.d

Euang. Quis veſtrum habebit amicum. Et erat eiiciens dæmonium. Luc.11.a

Feria tertia in rogationibus.

Epiſt. Obſecro igitur. Veritatem dico. 1.Timot.2.a

Euangelium. Petite, & dabitur vobis. Omnia ergo quæcunque. Matth.7.a b

IN DIE ASCENSIONIS.

Epiſt. Primum quidem, ſermonem feci. Tunc reuerſi ſunt. Act.1.a

Euang. Nouiſſime autem &c. ad capitis finem vſque. Mar.16.c

Dominica intra octauas aſcenſionis.

Epiſt. Eſtote itaque prudentes. Chariſſimi, nolite.1.Pet.4.b

Euangelium. Cum autem venerit paracletus. Hæc autem, vobis. Iohan.15.d,16.a

IN DIE PENTECOSTES.

Epiſt. Et cum complerentur dies pentecoſtes, Stupebant autem. Act.2.a

Euang. Si quis diligit me. Surgite eamus hinc. Iohan.14.c

Feria ſecunda.

Epiſt. Et præcepit nobis prædicare. Tunc rogauerunt. Act.10.f g

Euang. Sic enim deus dilexit mundum Poſt hæc. Iohan.3.b

Feria tertia.

Epiſt. Cum autem audiſſent apoſtoli. Cum vidiſſet autem. Act.8.c

Euang. Amen amen dico vobis, qui nõ intrat per oſtium, Ego ſum paſtor bo-

nus, Ioh.10.a

Feria quarta quatuor temporum.

Epiſt. Diligite iuſtitiam, Propter hoc qui loquitur. Sapient.1.a
Item epiſt. Stans autem Petrus, Viri Iſraelitæ. Act.2.b c
Item epiſt. Per manus autem apoſtolorum, Exurgens autem princeps. Act.5.c
Euang. Nemo poteſt venire ad me. Litigabant. Iohan.6.c

Feria ſexta.

Epiſt. Viri Iſraelitæ audite verba hęc. Viri fratres. Act.2.c d.
R. Et filiæ Sion exultate. Et erit poſt hæc. Ioel 2.f
Euang. Et factum eſt in vna dierum, Et poſt hæc exiit. Luc.5.d

Sabbatho.

Epiſt. Et erit poſt hæc, effundam &c. vſque ad finem cap. Ioel.2.g
Item epiſt. Cum ingreſſi fueritis terrã. Poſtquam autẽ meſſueritis. Leuit.23.b
Item epiſt. Cum intraueritis terram quam. Quando compleueris. Deu.26.a
Item epiſt. Si in præceptis meis ambulaueritis. Ego dominus deus veſter qui eduxi vos. Leui.26.a
Item epiſt. Sequẽti vero ſabbatho &c. ad capitis finem vſque. Act.13.f g
Item epiſt. Iuſtificati ergo ex fide. Vt quid enim Chriſtus. Rom.5.a
Euang. Surgens autem Ieſus de ſynagoga, vſq; ad finem capit. Luc.14.f

IN DIE TRINITATIS.

Epiſt. Gratia domini noſtri &c. vſque ad finem cap. 2. Cor.13.d. R. Qui non diligit, non nouit deum: quoniam deus charitas eſt &c. vſque ad capitis finem. 1. Iohan.4 b
Euang. In principio erat verbum. Iohannes teſtimonium. Iohan.1.a
R. Eſtote ergo miſericordes. Non eſt enim. Luc.6.f

Dominica prima poſt pentecoſten.

Epiſt. Qui non diligit, non nouit &c. vſque ad finem capit. 1. Iohan.4.b
Euang. Homo quidam erat diues &c. Vſque ad finem capitis. Luc.16.e

IN DIE SACRAMENTI.

Epiſt. Ego enim accepi à domino. Ideo inter vos. 1. Cor.11.e
Euang. Caro enim mea vere. Hæc dixit in ſynagoga. Iohan.5.f

Dominica ſecunda poſt pentecoſten.

Epiſt. Nolite mirari fratres, ſi odit. In hoc cognoſcimus. 1. Iohan.3.c
Euang. Homo quidam fecit cœnam. Ibant autem turbæ. Luc.14.d

Dominica tertia poſt pentecoſten.

Epiſt. Humiliamini igitur. Per Siluanum fidelem. 1. Pet.5.b
Euang. Erant autẽ appropinq. Aut quæ mulier. Luc.15.a

Dominica quarta poſt pentecoſten.

Epiſt. Exiſtimo enim, quod non ſunt con. Spe enim ſalui facti. Rom.8.d
Euang. Eſtote ergo miſericordes. Non eſt enim. Luc.6.f
R. Factum eſt autem cum turbæ irruerent. Et factum eſt, cum eſſet in vna. Luc.5.a

Dominica quinta poſt pentecoſten.

Epiſt. In fine autem. Parati ſemper ad ſatisfactionem. 1. Pet.3.b Euang. Factum eſt autem cum turbæ irruerent. Et factum eſt. Luc.5.a R. Dico autem vobis quia niſi abundauerit. Eſto conſentiens. Matth.5.c

Dominica ſexta poſt pentecoſten.

Epiſt. An ignoratis fratres, quod quicũ. Non ergo regnet peccatum. Rom.6.a
Euang. Dico autem vobis quia niſi abundauerit. Eſto conſentiens. Matt.5.c
R. In diebus illis iterum cum turba. Et ſtatim aſcendens. Marc.8.a

Dominica ſeptima poſt pentecoſten.

Epiſt. Humanum dico &c. vſque ad capitis finem. Rom.6.d
Euang. In diebus illis, iterum cum. Et ſtatim aſcendens. Mar.8.a
R. Attendite à falſis prophetis. Multi dicent mihi. Matth.7.c

Dominica octaua poſt pentecoſten.

Epiſt. Ergo fratres, debitores ſumus. Si tamen compatimur. Rom.8.c
Euang. Attẽdite à falſis prophetis. Multi

dicent mihi. Matth. 7. c R. Homo quidam erat diues, qui habebat villicum. Qui fidelis eſt in minimo, & in maiori. Luc. 16. a

Dominica nona poſt pentecoſten.

Epiſt. Hæc autem in figura facta. Propter quod chariſſimi. 1. Corinth. 10. a Euãg. Homo quidam erat diues, qui habebat villicum. Qui fidelis eſt in minimo, & in maiori. Luc. 16. a R. Et vt appropinquauit. Principes autem. Luc. 19. e

Dominica decima poſt pẽtecoſten.

Epiſt. Scitis autem quoniam cum. Sicut enim corpus, vnum eſt, & membra. 1. Corint. 12. a Euang. Et factum eſt cũ appropinquaſſet ad Beth. Principes autem. Luc. 19. e. R. Duo homines aſcendebant. Afferebant autem. Luc. 18. b

Dominica vndecima poſt pẽtecoſt.

Epiſt. Notum autem vobis facio. Sed abundantius illis omnibus laboraui. 1. Corin. 15. a Euang. Duo homines aſcendebant. Afferebant autem. Luc. 18. b R. Et iterum exiens de finibus Tyri. ad finem vſque cap. Mar. 7. d

Dominica duodecima poſt pentecoſten.

Epiſt. Fiduciam autem talem habemus Nam nec glorificatum. 2. Cor. 3. b Euang. Et iterum exiens de finibus Tyri. vſque ad finem capitis. Mar. 7. d R. Beati oculi qui vident quæ vos. Factum eſt autem. Luc. 10. d

Dominica decimatertia poſt pẽtecoſten.

Epiſt. Abrahæ dictæ ſunt. Prius autem quam. Gal. 3. c Euang. Beati oculi qui vident quæ vos videtis. Factum eſt autem. Luc. 10. d. e R. Et factum eſt: dum iret in ieruſalem. Interrogatus autem. Luc. 17. c

Dominica decimaquarta poſt pentecoſten.

Epiſt. Dico autem in chriſto, ſpiritu. Si ſpiritu viuimus. Gala. 5. c Euang. Et factum eſt: dum iret in Ieruſalem. Interrogatus autem. Luc. 17. c R. Nemo poteſt duobus. Nolite ergo ſoliciti. Matth. 6. c

Dominica decimaquinta poſt pentecoſten.

Epiſt. Si ſpiritu viuimus. Videte qualibus literis. Galat. 5. d. 6. a Euang. Nemo poteſt duobus dominis. Nolite ergo ſoliciti. Matth. 6. c R. Et factum eſt deinceps. Et exiit hic ſermo. Luc. 7. b c

Dominica decimaſexta poſt pentecoſten.

Epiſt. Propter quod peto &c. vſque ad capitis finem. Ephe. 3. c Euang. Et factum eſt deinceps. Et exiit hic ſermo. Luc. 7. b c R. Et factum eſt cum introiſſet. Dicebat autem. Luc. 14. a

Feria quarta quatuor temporum.

Epiſt. Ecce dies venient &c. vſque ad finem cap. Amos. 9. d Item epiſt. Cõgregatuſque omnis populus. Leuitę autem Nehemiæ 8. a Euang. Et reſpondens vnus de turba. Et inde profecti. Marci 9. c

Feria ſexta.

Epiſt. Conuertere Iſrael ad dominum &c. vſque ad finem cap. Oſee 14. a Euang. Rogabat autem illum quidam de phariſæis &c. vſque ad finem cap. Luc. 7. c

Sabbatho.

Epiſt. Decimo die menſis huius ſeptimi Et locutus eſt dominus. Leui. 23. e Item epiſt. A quintodecimo ergo die menſis ſeptimi. Locutuſque eſt Moyſes. Leui. 23. f Item epiſt. Paſce populum tuum &c. vſque ad finem cap. Micheæ 7. c Item epiſt. Sicut cogitaui vt affligerem vos. Hæc dicit dominus exer. Zech. 8. c Item epiſt. Angelus autem domini. Benedictus es domine. Danie. 3. e Item epiſt. Tabernaculum enim factum eſt primum. Si enim ſanguis. Hebr. 9. a Euãg. Arborem fici. Dicebat ergo. Luc. 13. a b

Dominica decimaſeptima poſt pentecoſten.

Epiſt. Obſecro itaque vos ego vinctus. Vnicuique autem noſtrum. Ephe. 4. a Euang. Et factum eſt cum introiſſet. Dicebat autem. Luc. 14. a R. Phariſæi autem audientes ꝙ ſilẽtiũ &c. vſque ad finem cap. Matt. 22. d

Dominica decimaoctaua poſt pẽtecoſten.

Epiſt. Gratias ago deo meo. Fidelis deus 1. Corint. 1. a Euang. Phariſæi autem audientes &c. vſque ad finem capit. Matt. 22. d R. Et aſcendens in nauim. Et cum tranſiret. Matth. 9. a

Dominica decimaoctaua poſt pentecoſten.
Epiſt. Gratias ago deo meo. Fidelis deus 1. Corint. 1. a Euang. Phariſæi autem audientes &c. vſque ad finem capit. Matt. 22. d R. Et aſcendens in nauim. Et cum tranſiret. Matth. 9. a
Dominica decimanona poſt pentecoſten.
Epiſt. Renouamini autem ſpiritu. Omnis ſermo malus. Ephe. 4. c Euang. Et aſcendens in nauim. Et cum tranſiret. Matth. 9. a R. Simile factum eſt regnum cælorum homini regi. Tunc abeuntes. Matth. 22. a
Dominica viceſima poſt pentecoſtẽ.
Epiſt. Videte itaque fratres quomodo. Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint. Ephe. 5. c d Euang. Simile factum eſt regnũ cælorum homini regi. Tunc abeuntes. Matt. 22. a R. Et erat quidam regulus. Hoc iterum Iohan. 4. f g
Dominica vigeſimaprima poſt pentecoſten.
Epiſt. De cætero fratres confortamini. Per omnem orationem. Ephe. 6. b
Euang. Et erat quidam regulus. Hoc iterum. Ioh. 4. f. g
R. Ideo aſſimilatum eſt regnum cælorum homini regi &c. vſque ad capitis finem. Matt. 18. c
Dominica vigeſimaſecunda poſt pentecoſten.
Epiſt. Confidens hoc ipſum quod qui. Scire autem volo vos fratres. Philip. 1. a Euang. Ideo aſſimilatum eſt regnum cælorum homini regi &c, vſque ad finem cap. Matt. 18. c
R. Tunc abeuntes phariſæi, conſilium. Et audientes. Matt. 22. b
Dominica vigeſimatertia poſt pentecoſten.
Epiſt. Imitatores mei eſtote. Gaudete in domino ſemper. Philip. 3. d. 4. a
Euang. Tunc abeuntes phariſæi, conſilium. Et audientes. Matth. 22. b
R. Hæc illo loquente ad eos. Et tranſeũte inde. Matt. 9. c
Dominica vigeſimaquarta poſt pentecoſten.
Epiſt. Ideo & nos, ex qua. Cum gaudio gratias agentes. Coloſ. 1. b
Euang. Hæc illo loquente ad eos. Et tranſeunte inde. Matt. 9. c R. Cum ergo videritis abominationem deſo. De die autem illa. Matth. 24. b
Dominica viceſimaquinta poſt pentecoſten.
Epiſt. Ecce dies veniunt, dicit dominus: & ſuſcitabo Dauid. Ad prophetas. Iere. 23. a Euang. Cum ſubleuaſſet ergo oculos Ieſus. Ieſus ergo cum cognouiſſet. Iohan. 6. a.

PROPRIVM SANCTORVM.

In die ſancti Andreæ.
Epiſt. Corde enim creditur ad iuſtitiã. Sed dico. Roma. 10. c Euang. Ambulans autem Ieſus. Et circumibat Ieſus. Matth. 4. c
In conceptione beatæ Mariæ.
Epiſt. Ego quaſi vitis fructificaui. Hæc omnia liber vitæ. Eccli. 24. c
Euang. Liber generationis. Omnes itaque. Matt. 1. a
In die ſancti Thomæ apoſtoli.
Epiſt. Ergo iam non eſtis hoſpites &c. vſque ad finem cap. Ephe. 2. d
R. Agnouit eum in benedictiõibus. Circũpedes & fœmoralia. Eccl. 44. d. 45. a
Euang. Thomas autem vnus ex duodecim. Multa quidem. Iohan. 20. f
In die purificationis beatæ Mariæ
Epiſt. Ecce ego mittam angelum. Et accedam ad vos. Malach. 3. a
Euang. Et poſtquam impleti ſunt. Et erat pater eius &c. Lucæ. 2. d
In die ſancti Matthiæ.
Epiſt. In diebus illis, exurgens Petrus &c. vſque ad finem cap. Act. 1. c
Euang. Hoc eſt præceptum meum. Hęc mando. Iohan. 15. b
R. Confiteor tibi pater &c. vſque ad finem cap. Matth. 11. d
In die annuntiationis.
Epiſt. Et adiecit dominus loqui ad Achaz. Quia antequam. Eſa. 7. b
Euang. In menſe autem ſexto. Et diſceſſit ab illa angelus. Luc. 1. c
In die ſancti Marci.
Epiſt. Beatus homo qui inuenit ſapientiam. Fili mi, ne effluant. Prouerb. 3. b
R. Similitudo autem vultus eorum facies hominis. Cumque aſpicerem. Ezech. 1. c
Euang. Ego ſum vitis vera. In hoc clarificatus. Ioh. 15. a R. Poſt hæc autem

deſignauit. In quancunque ciuitatem. Luc. 10. a

In die ſanctorum Philippi & Iacobi apoſtolorum.

Epiſt. Exurgens autem princeps ſacerdotum. Aduenìens autem. Act. 5. d
R. Tunc ſtabunt iuſti in magna conſtantia.
Ergo errauimus. Sapient. 5. a
Euang. Non turbetur cor veſtrum. Siquid petieritis me. Iohan. 14. a

In die ſancti Iohannis Baptiſtæ.

Epiſt. Audite inſulæ. Hæc dicit dominus. Iſa. 49. a R. Priuſquam te formarem in vtero. Et factum eſt verbum domini. Iere. 1. b Euang. Fuit in diebus Herodis. Et dixit Zacharias. Luc. 1. a

In die apoſtolorum Petri & Pauli.

Epiſt. Eodem autem tempore miſit rex Conſyderanſq; venit ad domum Mariæ. Act. 12. a
Euang. Venit autẽ Ieſus in partes Ceſareæ Philippi. Tunc præcepit diſcip. Matt. 16. b c

In die beatæ Mariæ Magdalenæ.

Epiſt. Mulierem fortem quis &c. ad finem vſq; capitis. prouerb. 31. b.
Euang. Maria autem ſtabat ad monumentum. Cũ ergo ſero eſſet. Iohã. 20. e
R. Rogabat autẽ illum &c. vſque ad finem capitis. Lucæ. 7. e

In die ſancti Iacobi apoſtoli.

Epiſt. Iam non eſtis hoſpites &c. vſque ad finem cap. Eph. 2. d R. Benedictus deus & pater. Nõ enim volumus. 2. Corin. 1. a
Euang. Tunc acceſſit ad eum. Et egredientibus. Matth. 20. c

In die ſancti Laurentii.

Epiſt. Qui parce ſeminat. Vt in omnibus locupletati. 2. Corint. 9. b
Euang. Amen amen dico vobis, niſi granum. Nunc anima mea. Iohan. 12. d

In die aſſumptionis beatæ Mariæ.

Epiſt. Et in his omnibus requiẽ. Et quaſi ſtorax. Eccli. 24. a. b Euang. Factum eſt autem dum irent &c. vſque ad finem capit. Luc. 10. g

In die natiuitatis beatæ Mariæ.

Epiſtola & Euangelium vt ſupra in cõceptione eiuſdem.

In exaltatione ſanctæ crucis.

Epiſt. Videte qualibus literis &c. vſq; ad cap. finẽ. Galat. 6. c R. Humiliauit ſemetipſum. Itaque chariſſimi. Philip. 2. a. b
Euang. Et ego ſi exaltatus fuero à terra. Hæc locutus. Iohan. 12. e

In die ſancti Matthæi.

Epiſt. Vnicuique autẽ noſtrum. Vt iam non ſimus paruuli. Ephe. 4. b R. Similitudo autem vultus eorum facies hominis. Cumq; aſpicerem. Ezech. 1. c. Euang. Et cum tranſiret inde Ieſus. Tunc acceſſerunt. Matt. 9. a

In die ſancti Michaelis.

Epiſt. Et ſignificauit. Et fecit nos. Apoc. 1. a. Euang. In illa hora acceſſerunt. Venit enim filius hominis. Matth. 18. a

In die ſanctorum Dionyſii & ſociorum eius.

Epiſt. Stans autem Paulus in &c. vſque ad finem cap. Act. 17. e. Euang. Et deſcendens cum illis. Secundum hæc enim. Luc. 6. c

In die ſancti Lucæ.

Epiſt. Poſt hæc vidi. Et mittebant coronas. Apoc. 4. a. R. Similitudo autẽ vultus eorum facies hominis. Cumq; aſpicerem. Ezech. 1. c. Euang. Poſt hæc autẽ deſignauit. Nolite tranſire. Luc. 10. a

IN DIE OMNIVM SANCTORVM

Epiſt. Et vidi alterum angelum. Et reſpondit vnus. Apoc. 7. a. Euang. Vidẽs autem. Sic enim perſecuti. Matth. 5. a

In commemoratione defunctorum.

Epiſt. Et facta collatione &c. vſq; ad finem capitis. 2. Mach. 12. g. Item epiſt. Nolumus autem vos &c. ad capitis finem vſque. 1. Theſſ. 4. c. d. Item epiſt. Et audiui vocem. Et vidi. Apoc. 14. c. Item epiſt. Ecce myſterium vobis dico. Itaque fratres. 1. Corinth. 15. g
Euang. Dixit ergo Martha ad Ieſum. Et cum hæc dixiſſet. Iohan. 11. c. Itẽ euang. Ego ſum panis viuus. Caro enim mea. Iohã. 6. e f. Itẽ Euãg. Sicut enim pater ſuſcitat mortuos. Amẽ amen dico vobis quia venit. Iohannis. 5. d
Item Euangelium. Omne quod dat mihi. Murmurabant. Iohan. 6. d.
Itẽ. Euangelium. Amen amen dico vobis quia venit hora. Non poſſum ego. Iohan. 5. d

COMMVNE SANCTORVM.

In natali apoſtolorum.

Epiſt. Ergo iam non eſtis hoſpites. vſq; ad finem capitis, Ephe. 2. d. Itē Epi. Scimus autē quoniā. Quis accuſabit aduer. Rom. 8. e. f. Item epi. Vnicuiq; autem noſtrū. Vt iam non ſimus paruuli. Ephe. 4. b Euāg. Hoc eſt præceptū meum. Hæc mando vobis. Iohannis. 15. b. Item euang. Ecce ego mitto vos. Cum autem perſequentur. Matt. 10. b. Item. Hæc mando vobis. Cum autem venerit. Iohan. 15. c. Item, Ego ſum vitis vera. In hoc clarificatus. Iohan. 15. a. Itē, Facta eſt autē contentio Ait autem dominus, Luc. 22. c. Item, Vos eſtis ſal terræ. Nolite putare. Matth. 5. b

In natali vnius martyris.

Epiſt. Beatus diues qui inuentus, Supra menſam. Eccſi. 31. a. b

Epiſt. Beatus homo qui inuenit ſapientiam. Fili mi, ne effluant. Prou. 3. b. c. Memor eſto, dominum, Mali autem. 1. Timo. 2. b. 3. c. Iuſtus autē ſi morte præoccupatus. Populi autem. Sapien. 4. b. Cor ſuum tradit. Sapientia eius, Eccſi. 39. a. Nemo militans deo. Fidelis ſermo. 2. Timo. 2. a. b. Beatus vir qui in ſapientia. Et firmabitur. Eccſi. 14. c. d. & 15. a. Doctrinis variis. Obedite præpoſitis. Heb. 13. b. Benedictus deus. Non enim volumus. 2. corinth. 1. a

Euan. Siquis vult poſt me venire, &c. vſq; ad finem cap. Matt. 16. d. Amen amen dico vobis niſi granum frumenti. Nunc anima mea. Iohan. 12. d. Qui vos audit me audit. In ipſa hora Luc. 10. c. Siquis vult poſt me. Factum eſt autē. Luc. 6. c. Nolite arbitrari quia &c. vſque ad finem cap. Matth. 10. d. Nihil eſt opertum. Qui autem negauerit. Matth. 10. c. Siquis venit ad me, & non. Bonum eſt ſal. Luc. 14. f.

In natali plurimorū martyrum.

Epiſto. Qui per fidem vicerunt &c. vſque ad finem cap. Heb. 11. f g. Lingua ſapientum ornat ſcientiā. Doctrina mala. Prouerb. 15. a. Iuſtorum animæ in manu dei. Qui confidūt in illo. Sapiē. 3. a. Iuſti autem in perpetuū. Ibunt directe. Sapien. 5. c. d. Et reſpondit vnus de ſenioribus, vſque ad finē cap. Apoc 7. d. Benedictus deus. Non enim volumus. 2. Corinth. 1. a. Et abſterget deus. Timidis autē. Apocalip. 21. b. Sed illi viri miſericordiæ, Enoch. Eccleſiaſtici 44. b. Rememoramini autē priſtinos. Quod ſi ſubtrax. Hebr. 10. f. Quis ergo nos ſeparabit ad finem vſque cap. Rō. 8. g. Quia ſpectaculum facti. Nam ſi decem. 1. Corinth. 4. b. c. Alii vero ludibria & verb. &c. vſque ad finem cap. Hebr. 11. g. Expectatio iuſtorum, lętitia. Qui deſpicit, Prouerb. 10. d. 11. a. Et reddidit iuſtis mercedem. Quoniā ſapientia. Sapien. 10. d. Tunc ſtabunt iuſti. Ergo errauimus. Sapien. 5. a. Sapientiam omniū antiquorū. Cor ſuum ad. Eccſi. 39. a. Qui timent dominū, nō erunt incred. Si pœnitētiam. Eccſi. 2. d. Euang. Et deſcendens cum eis. Secundum hæc. Luc. 6. c. Cum autem audieritis prelia. Cum autem videritis. Luc. 21. c. Et cum egrederetur de templo. Cum autem videritis. Marc. 13. a. Attendite à frumento phariſ. Qui autem negauerit me coram. Luc. 12. a. Sedente autē eo ſuper. Et prædicabitur. Matth. 24. a. Videns autem Ieſus turbas. Sic enim perſecuti. Matth. 5. a. Cum autem perſequentur vos in ciuitate. Qui autem negauerit. Matt. 10. c. Qui vos audit. In ipſa hora Luc. 10. c. Væ vobis qui ædificatis &c. vſque ad finem. cap. Luc. 11. g

In natali vnius confeſſoris.

Epiſt. Abraham magnus pater. Et circuncinxit. Eccſi. 44. d. 45. a. In omni opere dedit confeſ. Ego ex ore altiſſimi. Eccſi. 47. b. & 24. a. Hæc autem profugum. Hæc populum. Sapien. 10. b. Dilectus deo. Excelſum fecit. Eccſi. 45. a. Et illi quidem plures facti ſunt ſacerdotes. Lex enim. Hebr. 7. d. Doctrinis variis. Obedite præpoſitis. Hebr. 13. b. Iuſtus autem ſi morte. Populi autem. Sapien. 4. b. Euāg. Sicut enim homo peregre. Accedens autem Matt. 25. b. Sint lumbi. Ait autem ei Petrus. Luc. 12. e. Vigilate ergo. Si autē dixerit malus. Matth. 24. d. Videte, vigilate &c. vſque ad finē cap. Marc. 13. d. Nemo lucernam. Et cum loqueretur. Luc. 11. e. Noli timere puſillus. Sint lumbi. Luc. 12. d. Homo quidam nobilis. Veruntamen. Luc. 19. b. c. Ecce nos reliquimus &c. vſque ad finē. cap. Matth. 19. d.

In natali plurimarum virginum.
Epiſt. Qui gloriatur, i domino. Timeo autem .2. Corinth. 10. d. & 11. a. Sapientiam autem non. Et ſi diuitiæ. Sapien. 7. d. & 8. a Exaltaſti ſuper terram. Cum adhuc iunior ſum. Eccleſiaſtici. 51. b. Confitebor tibi domine rex. Circundederunt. Eccli. 51. a. Mulierem fortem &c. ad finem vſque cap. Prouerb. 31. b. Sapientia laudabit. Ego mater pulchrę dilectionis. Eccli. 24. a. c. De virginibus autem. Quæ autem nupta. 1. Corinthiorum. 7. e
Euang. Simile eſt regnum cælorũ theſauro. Iterum ſimile eſt regnum cælorum ſagenę. Matth. 13. f. Tunc ſimile eſt regnum cælorum decem virginibus, Sicut enim homo, Matth, 25. a.

In dedicatione eccleſiæ.
Epiſt. Et ego Iohannes vidi ſanctam ciuitatem. Et dixit mihi Apoc. 21. a
Euangelium. Et ingreſſus, perambulabat: Hæc illis audientibus. Luc, 19. a.

In ſponſalibus.
Epiſt. Neſcitis quoniam corpora veſtra &c. vſque ad finem cap. 1. Cor. 6. d
Euangelium. Et accedentes phariſæi. Et in domo. Marc. 10. a

Hieronimi in Ioſue pręfatio.

TANDEM finito Pentateucho Moyſi, velut grandi fœnore liberati, ad Ieſum filium Naue manum mittimus: quẽ Hebræi, IEHOSVA BEN NVN, id eſt, Ioſue filium Nun, vocãt: & ad Iudicum librum, quem SOPHTIN appellant: ad Ruth quoque & Eſther, quos eiſdem nominibus efferunt. Monemuſq; lectorem vt ſyluã Hebraicorum nominum, & diſtinctiones per membra diuiſas, diligens ſcriptor conſeruet: ne & noſter labor, & illius ſtudium pereat. Et vt in primis, quod ſæpe teſtatus ſum, ſciat me non in reprehenſionem veterum noua cudere ſicut inimici mei criminãtur: ſed pro virili parte offerre linguæ meæ hominibus. quos tamen noſtra delectant vt pro Græcorum hexaplois, quæ & ſumptu & labore maximo indigent editionem noſtram habeant. Et ſicubi in antiquorũ voluminum lectione dubitarint, hæc illis conferentes inueniant quod requirunt: maxime cũ apud Latinos tot ſint exemplaria, quot codices: & vnuſquiſq; pro arbitrio ſuo vel addiderit vel ſubtraxerit quod ei viſum eſt: & vtique non poſſit verum eſſe quod diſſonat. Vnde ceſſet arcuato vulnere contra nos inſurgere ſcorpius, & ſanctum opus venenata carpere lingua deſiſtat: vel ſuſcipiens, ſi placet: vel contemnens, ſi diſplicet: memineritq; illorum verſuũ, Os tuum abundauit nequitia: & lingua tua concinnabat dolos. Sedens aduerſus fratrẽ tuum loquebaris: & aduerſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum: hęc feciſti, & tacui. Exiſtimaſti inique ꝙ ero tui ſimilis? arguam te, & ſtatuam contra faciem tuam. Quæ enim audientis vel legentis vtilitas eſt, nos laborãdo ſudare, & alios detrahendo laborare: dolere Iudæos ꝙ calumniãdi eis & irridendi Chriſtianos ſit ablata occaſio, & eccleſiæ homines id deſpicere, immo lacerare vnde aduerſarii torqueantur? Quod ſi vetus eis tantum interpretatio placet, quę & mihi non diſplicet & nihil extra recipiendũ putant: cur ea quæ ſub aſteriſcis & obelis vel addita ſunt vel ãputata, legũt, & nõ legũt? Quare Danielẽ iuxta Theodotionis trãſlationẽ, eccleſię ſuſceperũt? Cur Origenẽ mirãtur, & Euſebiũ Pamphili cunctas editiones ſimiliter diſſerẽtes? Aut quę fuit ſtultitia: poſtquã vera dixerint, ꝓferre quę falſa ſunt? Vnde autẽ i nouo teſtamẽto ꝓbare poterũt aſſum-

pta teſtimonia quæ in libris veteribus non habentur? Hæc dicimus, ne omnino calumniantibus tacere videamur. Cæterum poſt ſanctæ Paulæ dormitionem, cuius vita, virtutis exẽplum eſt: & hos libros quos Euſtochio virgini CHRISTI negare non potui: decreuimus dum ſpiritus hos regit artus, prophetarum explanationi incumbere: & omiſſum iam diu opus, quaſi quodam poſtliminio, repetere: præſertim cum & admirabilis, ſanctuſque vir Pãmachius, hoc idẽ literis flagitet: & nos ad patriã feſtinantes mortiferos ſyrenarũ cãtus ſurda debeamus aure tranſire.

ARGVMENTVM IN LIBRVM IOSVE.

Ieſus filius Naue, typũ domini nõ ſolum in geſtis, verumetiam in nomine gerens tranſit Iordanem, hoſtium regna ſubuertit, diuidit terram victori populo: & per ſingulas vrbes, viculos, montes, flumina, torrentes, atque confinia eccleſiæ, cæleſtiſq; Ieruſalem ſpiritalia regna deſcribit.

Hieronymi in libros Regum præfatio.

VIGINTI & duas literas eſſe apud Hebræos, Syrorũ quoque & Chaldæorum lingua teſtatur, quæ Hebrææ magna ex parte confinis eſt. nam & ipſi, vigintiduo elementa habent, eodem ſono, ſed diuerſis characteribus. Samaritani etiam pẽtatheuchum Moyſi totidẽ literis ſcriptitant: figuris tãtum, & apicibus diſcrepantes. certumq; eſt Eſdrã ſcribam, legiſq; doctorem, poſt captam Ieroſolymam & inſtaurationem templi ſub Zorobabel, alias literas reperiſſe quibus nunc vtimur: cum ad illud vſq; tẽpus iidem Samaritanorum & Hebræorum characteres fuerit. In libro quoq; Numerorum hæc eadem ſupputatio, ſub Leuitarum, ac ſacerdotum cenſu, myſtice oſtenditur. Et nomen domini tetragrammaton in quibuſdam Græcis voluminibus vſque hodie antiquis expreſſum literis inuenimus. Sed & Pſalmi triceſimuſſextus, & centeſimuſdecimus, & centeſimuſvndecimus, & centeſimuſdecimuſoctauus, & centeſimus quadrageſimuſquartus, quãquam diuerſo ſcribantur metro, tamẽ eiuſdem numeri texuntur alphabeto. Et Ieremiæ lamentationes, & oratio eius: Salomonis quoque in fine prouerbia, ab eo loco in quo ait, Mulierem fortem quis inueniet? iiſdem alphabetis vel inciſionibus ſupputantur. Porro quinque literæ duplices apud Hebræos ſunt: Caph, Mem, Nun, Phe, Sade. aliter enim ſcribuntur per has principia, medietateſque verborũ, aliter fines. Vnde & quinque à pleriſq; libri, duplices æſtimant, Samuel, Malachim, Dibre haiamin, Eſdras, Ieremias, cũ Cinoth, id eſt lamẽtationibus ſuis. Quomodo igitur vigintiduo elementa ſunt per quæ ſcribimus Hebraice omne quod loquimur, & eorum initiis vox humana comprehẽditur: ita vigintiduo volumina ſupputantur, quibus quaſi literis & exordiis in dei doctrina, tenera adhuc & lactẽs viri iuſti eruditur infantia.

Primus apud eos liber, vocatur BERESITH, quẽ nos Geneſim dicimus.

Secundus, VELLE SEMOTH, qui Exodus appellatur.

Tertius, VAICRA, id eſt Leuiticus.

Quartus, VAIEDABER, quem Numeros vocamus.

Quintus, ELLEHADDEBARIM, qui Deuteronomium prænotatur.

Hi ſunt quinque libri Moyſi: quos proprie THORAH, id eſt legem appellant.

Secundum prophetarũ ordinem faciunt: & incipiunt ab Ieſu filio Naue: qui apud eos IEHOSVA BEN NVN dicitur.

Deinde ſubtexunt SOPHTIM, id eſt Iudicum Librum. Et in eundem compingunt RVTH: quia in diebus Iudicum, facta eius narratur hiſtoria.

Tertius ſequitur SAMVEL, quẽ nos Regum primum & ſecundum dicimus.

Quartus, MELACHIM, id eſt regũ: qui tertio & quarto Regum volumine continetur. Meliuſq; multo eſt MELACHIM, id eſt regum: quàm MALACHOT, id eſt regnorũ dicere. Nõ enim multatum gẽtium deſcribit re-

gna:ſed vnius Iſraelitici populi,qui in tribubus duodecim continetur.

Quintus eſt I S A I A S.

Sextus, I E R E M I A S.

Septimus,Ezechiel.

Octauus,liber duodecim ꝓphetarũ: q apud illos vocat THERE ASSAR.

Tertius ordo,hagiographa poſſidet.

Et primus liber incipit ab Iob.

Secundus a Dauid,quem quinque inciſionibus,& vno pſalmorum volumine comprehendunt.

Tertius,eſt S A L O M O N, tres libros habens,Prouerbia,quę illi parabolas, id eſt M I S L E appellant.

Quartus Eccleſiaſtẽ,id eſt COHELETH.

Quintus,Canticũ canticorũ, quẽ titulo S I R H A S I R I M prę notant.

Sextus,eſt D A N I E L.

Septimus,D I B R E H A I A M I M,id eſt verba dierum:quod ſignificantius Chronicũ totius diuinæ hiſtoriæ poſſumus appellare,qui liber , apud nos Paralipomenon primus & ſecundus inſcribitur.

Octauus,E S D R A S: qui & ipſe ſimiliter apud Græcos & Latinos, in duos libros diuiſus eſt.

Nonus,E S T H E R.

Atque ita fiunt pariter veteris legis libri vigintiduo:id eſt Moyſi quinq; , & prophetarum octo, hagiographorũ nouem. Quanquam nonnulli R V T H & C I N O T H inter hagiographa ſcriptitent ,& hos libros in ſuo putent numero ſupputandos: ac per hoc eſſe priſcæ legis libros vigintiquatuor:quos ſub numero vigintiquatuor ſeniorum Apocalypſis iohānis inducit adorãtes agnũ, & coronas ſuas proſtratis vultibus offerentes,ſtantibus coram quatuor animalibꝰ oculatis retro & ante, id eſt in præteritum & in futurum reſpicientibus, & indeſeſſ. voce clamantibus,Sanctus ſanctus,ſanctus dominus deus omnipotẽs, qui erat,& qui eſt,& qui uẽturus eſt.Hic prologus,ſcripturarũ quaſi galeatũ principiũ, oĩbus libris quos de Hebræo vertimus in Latinum,cõuenire poteſt:vt ſcire valeamꝰ quicquid extra hos eſt, inter apocripha eſſe ponendum.Igitur Sapientia,q̃ vulgo Salomonis īſcribit, & Ieſu filii Sirach liber, & Iudith, & Tobias, & Paſtor:nõ ſũt in canone.Machabæorũ primũ librũ,Hebraicũ reperi. Secũdus, Grecus eſt:qđ ex ipſa quoq; phraſi ꝓbari poteſt.Quę cũ ita ſe habeãt,obſecro te lector,ne laborẽ meũ, reprehenſionẽ exiſtimes antiquorũ . In tẽplo dei offert vnuſquiſq; quod põt : alii aurũ & argentũ & lapides pretioſos,alii byſſum & purpuram & coccũ offerunt & hyacithũ:nobiſcũ bene agetur,ſi obtulerimꝰ pelles & caprarũ pilos. Et tamen apoſtolus cõtemptibiliora noſtra magis neceſſaria iudicat. Vnde & tota illa tabernaculi pulchritudo,& per ſingulas ſpecies eccleſiæ præſentis futuræq; diſtinctio, pellibus tegitur & ciliciis: ardoremque ſolis & iniuriã imbriũ ea q̃ viliora ſunt prohibent. Lege ergo primum Samuel & Melachim meum.meũ īquam, meũ. Quicquid enim crebrius vertendo & emendando ſollicitius & didicimus & tenemus:noſtrũ eſt. Et cum intellexeris quod antea neſciebas: vel interpretẽ me exiſtimato, ſi gratus es:vel paraphraſten, ſi ingratus . quanquam mihi omnino conſcius non ſim mutaſſe me quippiam de Hebraica veritate. Certe ſi incredulus es , lege Græcos codices & Latinos: & confer cum his opuſculis.& vbicunque diſcrepare inter ſe videris, interroga quemlibet Hebræorũ, cui magis accommodare debeas fidẽ. Et ſi noſtra firmauerit,puto quòd eum non exiſtimes coniectorem , vt in eodem loco mecum ſimiliter diuinarit. Sed & vos famulas Chriſti rogo , quæ domini diſcumbentis pretioſiſſima fidei myrrha vngitis caput,quæ nequaquam ſaluatorẽ quæritis in ſepulchro. quibus iam ad patrem Chriſtus aſcendit : vt contra latrantes canes aduerſum me rabido ore deſæuiunt , & circumeunt ciuitatem, atque in eo ſe doctos arbitrantur ſi aliis detrahant,orationum veſtrarum clypeos opponatis. Ego ſciens humilitatem meam , illius ſemper ſententiæ recordabor , Dixi, cuſtodiam vias meas : vt non delinquam in lingua mea . Poſui ori meo cuſtodiam , cùm conſiſteret peccator aduerſum me, Obmutui. & humiliatus ſum:& ſilui a bonis.

B. Hieronymi in librum paralipomenon præfatio.

SI SEPTVAGINTA interpretum pura, & vt ab eis in Græcum verſa eſt, editio permaneret, ſuperflue me, Chromati epiſcoporum ſanctiſſime atque doctiſſime impelleres vt Hebræa tibi volumina Latino ſermone trãsferrem. Quod enĩ ſemel aures hominum occupauerat, & naſcentis eccleſiæ roborauerat fidẽ: iuſtum erat etiam noſtro ſilentio comprobari. Nunc vero cum pro varietate regionum diuerſa ferantur exemplaria, & germana illa antiqua que tranſlatio corrupta ſit, atque violata: noſtri arbitrii putas, aut è pluribus iudicare quid verũ ſit aut nouum opus in veteri opere condere, illudentibuſque Iudæis, cornicum (vt dicitur) oculos configere. Alexandria & Aegyptus in ſeptuaginta ſuis Eſychiũ laudat authorem. Conſtantinopolis vſque Antiochiã, Luciani martyris exẽplaria probat. Mediæ inter has prouinciæ Paleſthinos codices legunt: quos ab Origene elaboratos Euſebius & Pãphilus vulgauerunt, totuſque orbis hac inter ſe trifaria varietate compugnat. Et certe Origenes non ſolũ exemplaria cõpoſuit quatuor editionũ, è regiõe ſingula verba deſcribens, vt vnus diſſentiens, ſtatim cæteris inter ſe conſentiẽtibus arguatur: ſed, quod maioris audaciæ eſt, in editiõe ſeptuaginta, Theodotionis editionem miſcuit, aſteriſcis deſignans quæ minus fuerant, & virgulis quæ ex ſuperfluo videbantur appoſita. Si igitur aliis licuit non tenere qđ ſemel ſuſceperant: & poſt ſeptuaginta cellulas, quæ vulgo ſine authore iactãtur, ſingulas cellulas aperuere, hocque in eccleſiis legitur quod ſeptuagita neſcierunt: cur me non ſuſcipiant Latini mei, qui inuiolata editiõe veteri ita nouam cõdidi, vt laborẽ meũ Hebręis, &, quod his maius eſt, apoſtolis authoribus comprobem? Scripſi nuper librum de optimo genere interpretandi, oſtendens illa de euangelio, ex Aegypto vocaui filium meũ: &, Quoniam Nazaręus vocabitur: &, Videbunt in quem cõpunxerunt: & illud apoſtoli, Quæ oculus non vidit, nec auris audiuit, & nec in cor hominis aſcenderunt quę præparauit deus diligentibus ſe: cæteraq; his ſimilia in Hebręorum libris inueniri. Certe Apoſtoli & Euãgeliſtæ, ſeptuaginta interp̃tes nouerãt: & vñ eis hæc q̃ i ſeptuaginta interpretibus non habẽtur? Chriſtus dñs noſter vtriuſque teſtamenti conditor, in Euangelio ſecundum Iohannem, Qui credit, inquit, in me, ſicut dicit ſcriptura, flumina de vẽtre eius fluent aquæ viuæ. Vtique ſcriptum eſt, quod ſaluator ſcriptum eſſe teſtatur. Vbi ſcriptum eſt? Septuaginta non habẽt: apocrypha neſcit eccleſia. Ad Hebræos igitur reuertẽdum eſt vnde & dominus loquitur, & diſcipuli exempla præſumunt. Hæc pace veterũ loquor: & obtrectatoribus meis tãtum reſpõdeo, qui canino dente me rodũt, in publico detrahentes, & legentes in angulis, iidem & accuſatores & defenſores, cum in aliis probent quod in me reprobant: quaſi virtus & vitium non in rebus ſit, ſed cũ authore mutetur. Cæterũ memini editionẽ ſeptuaginta trãſlatorũ, olim de Gręco emẽdatã, tribuiſſe me noſtris: nec inimicũ debere exiſtimari eorũ quos in cõuentu fratrũ ſemp ediſſero. Et q nũc DIBRE HAIAMIM, id eſt verba dierũ, interp̃tatus ſum: idcirco feci, vt inextricabiles moras, & ſyluã nominũ, q̃ ſcriptorũ cõfuſa ſunt vitio, ſenſuumq; barbariẽ apertius, & per verſuũ cola digererẽ, mihimetipſi, & meis iuxta Iſmeniam canẽs, ſi aures ſurdæ ſunt cæterorum.

AD DOMNIONEM ET ROGATIANUM in librum Paralipomenon, præfatio B. Hieronymi.

QVOMODO Græcorũ hiſtorias magis intelligũt qui Athenas viderint: & tertium Virgilii librum qui a Troiade per Leucaten, & Acroceraunia ad Siciliam, & inde ad oſtia Tyberis nauigauerint: ita ſanctam ſcripturam lucidius intuebitur qui Iudæam oculis cõtemplatus ſit, & antiquarũ vrbium

memorias,locorũque, vel eadem voca bula vel mutata cognouerit. Vnde & nobis curæ fuit cum eruditiſſimis Hebræorum hũc laborem ſubire: vt circũ iremus prouinciã, quã vniuerſæ Chriſti eccleſiæ ſonant. Fateor enim mi Domnion & Rogatiane Chariſſimi, nunquam me in diuinis voluminibus propriis virib9 credidiſſe: nec habuiſſe opinionem meam, ſed ea etiam de quibus ſcire me arbitrabar, ĩterrogare me ſolitum, quanto magis de his ſuper quibus anceps eram? Denique, cum à me nuper literis flagitaſſetis, vt vobis Paralipomenon Latino ſermone transferrẽ, de Tyberiade quendam legis authorẽ, qui apud Hebræos admirationi habebatur, aſſumpſi: & contuli cum eo à vertice (vt aiunt) vſque ad extremum vnguem: & ſic confirmatus, auſus ſum facere quod iubebatis. Libere eñ vobis loquor: ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitioſus eſt, vt nõ tam Hæbrea q̃ Barbara quædam, & Sarmatica nomina coniecta arbitrandum ſit. Nec hoc ſeptuaginta interpretibus, qui ſpiritu ſancto pleni, ea quę vera fuerunt tranſtulerunt: ſed ſcriptorũ culpæ adſcribendum, dum de emendatis inemendata ſcriptitant: & ſæpe tria nomina, ſubtractis è medio ſyllabis in vnum vocabulum cogunt: vel è regione vnum nomen, propter latitudinem ſuam, in duo vel tria vocabula diuidunt. Sed & ipſe appellationes, nõ homines, vt plærique exiſtimant: ſed vrbes & regiones, & ſaltus, & prouincias ſonant: & oblique ſub interpretatione & figura eorum quædam narrantur hiſtoriæ: de quibus in regnorum libro dicitur, Nonne ecce hæc ſcripta ſunt in libro verborum dierum regum Iuda? Quæ vtique in noſtris codicibus non habentur. Hoc primum ſciendum, quód apud Hebręos Paralipomenon liber, vnus ſit: & apud illos vocatus DIBRE HAIAMIM, id eſt verba dierum: qui propter magnitudinem, apud nos diuiſus eſt, quod nonnulli etiam in Bruto Ciceronis dialogo faciunt, vt eũ in tres ſecent, cum vnus à ſuo authore ſit editus. Deinde etiam illud attendendum, quód frequenter nomina, non vocabula hominũ, ſed rerũ (vt dixi) ſignificantias ſonant. Ad extremũ ꝙ omnis eruditio ſcripturarum in hoc continetur: & hiſtoriæ quæ vel prætermiſſæ ſunt in ſuis locis, vel perſtrictę leuiter, hic per quędam verborum compendia explicẽtur. Orationũ itaque veſtrarum adiutus auxilio, miſi librum beniuolis placiturum, tamen inuidis diplicitucum eſſe non ambigo. Optima eñ quæque (vt ait Plinius) malunt cõtemnere plerique q̃ diſcere. Si quis in hac interpretatione voluerit aliquid reprehendere, interroget Hebræos, ſuã conſcientiam recolat, videat ordinem textumq́ ſermonis: & tunc noſtro labori, ſi potuerit detrahat. Vbicunque ergo aſteriſcos, id eſt ſtellas, radiare in hoc volumine videritis: ibi ſciatis de Hebræo additum, quod in Latinis codicibus non habetur. Vbi vero obelus, tranſuerſa ſcilicet virga præpoſita eſt, illic ſignatur quid ſeptuaginta interp̃tes addiderint, vel ob decoris gratiam vel ob ſpiritus ſancti authoritatem, licet in Hebræis voluminibus nõ legať.

B. Hieronymus ad DOMNIONEM ET ROGAtianũ, in Eſdram & Nehemiã p̃fatio.

VTRVM difficili9 ſit, facere quod poſcitis, an negare, necdum ſtatui. Nã neque vobis aliquid imperantibus abnuere, ſententiæ eſt: & magnitudo oneris impoſiti ita ceruices premit, vt ante ſub faſce ruendum ſit, quàm leuandum. Accedunt ad hoc inuidorum ſtudia, qui omne quod ſcribimus reprehendendum putant. Et interdum contra ſe conſcientia repugnante, publice lacerant quæ occulte legunt, intantum vt clamare compellar, & dicere, Domine, libera animam meã a labiis iniquis, & a lingua doloſa. Tertius annus eſt ꝙ ſemp ſcribitis atq́ reſcribitis vt Eſdræ librum, & Eſther vobis de Hebræo transferam: quaſi non habeatis Græca & Latina volumina: aut quicq̃d illud eſt q̃d a nobis vertiť, nõ ſtatim ab oĩbus cõſpuendũ ſit. Fruſtra aũt (vt ait quidã) niti, neq́ aliud fatigãdo niſi odiũ quærere, extremę demẽtiæ eſt. Itaq́ obſecro vos mi Domnion & Roga-

ſiane chariſſimi, vt priuata lectiõe contenti, librum non efferatis in publicũ, nec faſtidioſis cibos ingeratis: vitetiſq; eorum ſuperciliũ qui iudicare tantum de aliis, & ipſi facere nihil nouerunt. Si qui autem fratrum ſunt quibus noſtra non diſplicent, his tribuatis exemplar: admonentes vt Hebræa nomina, quorũ grandis in hoc volumine copia eſt, diſtincte & per interualla tranſcribãt. Nihil enim proderit emẽdaſſe librum, niſi emendatio, librariorum diligentia conſeruetur. Nec quenquam moueat quód vnus á nobis liber editus eſt: nec apocryphorum tertii & quarti libri ſomniis delectetur: quia & apud Hebræos Eſdræ nehemiæq; ſermones in vnum volumen coartantur: & quæ nõ habẽtur apud illos, nec de vigintiquatuor ſenibus ſunt procul abiicienda. Siquis autem ſeptuaginta vobis oppoſuerit interpretes, quorum exemplaria varietas ipſa lacerata & inuerſa demõſtrat: nec poteſt vtique verum aſſeri quod diuerſum eſt: mittite eũ ad Euangelia: in quibus multa ponuntur quaſi de veteri teſtamẽto, quę apud ſeptuaginta interpretes non habentur. velut illud, Quoniam Nazaræus vocabitur: &, Ex Ægypto vocaui filium meũ: & Videbunt in quem compunxerũt: multaq; alia, quę latiori operi reſeruamus: & quęrite ab eo vbi ſcripta ſunt, Cumque proferre non potuerit, vos legite his exemplaribus quæ nuper á nobis edita, maledicorum quotidie linguis confodiuntur. Sed vt ad compendium veniã, certe quod illaturus ſum, ęquiſſimum eſt. Edidi aliquid quod non habetur in Græco, aut aliter habetur quã á me verſum eſt. Quid interpretem lanianť Interrogent Hebræos: & ipſis authoribus, tranſlationi meæ vel arrogẽt vel derogent fidem. Porro aliud eſt ſi clauſis (quod dicitur) oculis mihi volũt maledicere, & non imitantur Græcorũ ſtudium & beneuolentiam, qui poſt ſeptuaginta tranſlatores, iam Chriſti euangelio coruſcãte, Iudęos & Hebionitas legis veteris interpretes, Aquilam videlicet, & Symmachum & Theodotionem, & curioſe legunt, & per Origenis laborem in h e x a p l o i s, eccleſiis dedicarunt. Quanto magis Latini grati eſſe deberent, q exultantem cernerent Græciam á ſe aliquid mutuariť Primum enim magnorum ſumptuum eſt & infinitæ difficultatis, exemplaria poſſe habere omnia: deinde etiam qui habuerint, & Hebræi ſermonis ignari ſunt, magis errabunt, ignorantes quis é multis verius dixerit. Quod etiam ſapientiſſimo cuidam nuper apud Græcos accidit, vt interdum ſcripturæ ſenſum relinquẽs, vniuſcuiuſlibet interpretis ſequeretur errorem. Nos autem qui Hebrææ lingue ſaltem paruam habemus ſcientiam, & Latinus nobis vtcunq; ſermo non deeſt, & de aliis magis poſſumus iudicare, & ea quæ ipſi intelligimus, in noſtra lingua promere. Itaque licet hydra ſibilet, victorq; Sinon incendia iactet: nunquam meũ, iuuante Chriſto, ſilebit eloquium: etiã præciſa lingua balbutiet. Legant qui volunt: qui nolunt abiiciant. Euentilẽt apices: literas calumnientur. Magis veſtra charitate prouocabor ad ſtudiũ, quam illorum detractione & odio deterrebor.

Hieronymus ad

CHROMATIVM ET HELIOdorum in Tobiam præfatio.

MIRARI non deſino exactionis veſtræ inſtantiam. Exigitis enim vt librum Chaldæo ſermone conſcriptum, ad Latinum ſtylum traham, librum vtiq; Tobiæ: quem Hebræi de catalogo diuinarum ſcripturarum ſecantes, his quæ agiographa memorant, mãciparunt. Feci ſatis deſyderio veſtro, non tamen meo ſtudio Arguunt & nos Hebræorum ſtudia: & imputant nobis contra ſuum canonem Latinis auribus iſta transferre. Sed melius eſſe iudicans Phariſæorum diſplicere iudicio, & epiſcoporum iuſſionibus deſeruire: inſtiti vt potui. Et quia vicina eſt Chaldæorũ lingua ſermoni Hebraico, vtriuſque linguę peritiſſimum loquacem reperiens, vnius diei laborem arripui: & quicquid ille mihi Hebraicis verbis expreſſit, hoc ego accito notario ſermonibus Latinis expoſui. Orationibus veſtris mercedem huius operis compenſabo,

eam gratum vobis didicero me, quod iubere eſtis dignati, compleſſe.

Hieronymi præfatio in librum Iudith.

APVD Hebræos, liber Iudith inter agiographa legitur: cuius authoritas ad roboranda illa quæ in contentionem veniunt, minus idonea iudicatur. Chaldæo tamen ſermone conſcriptus: inter hiſtorias computatur. Sed quia hunc librum ſynodus Nicena in numero ſanctarum ſcripturarum legitur computaſſe, acquieui poſtulationi veſtræ, imo exactioni: & ſepoſitis occupationibus quibus vehemẽter artabar, huic vnam lucubratiunculam dedi, magis ſenſum e ſenſu, quàm ex verbo verbum transferens. Multorum codicũ varietatem vitioſiſſimam amputaui: ſola ea quæ intelligentia integra in verbis Chaldæis inuenire potui, Latinis expreſſi. Accipite Iudith viduam, caſtitatis exemplum, & triumphali laude perpetuis eam præconiis declarate. Hanc enim non ſolum fœminis, ſed & viris imitabilem dedit, qui caſtitatis eius remunerator, virtutẽ ei talem tribuit, vt inuictum omnibus hominibus vinceret, & inſuperabilem ſuperaret.

Hieronymi in librum Eſther præfatio.

LIBRVM Eſther variis tranſlatoribus conſtat eſſe vitiatum: quem ego de arcuis Hebræorum releuans, verbũ è verbo expreſſius tranſtuli. Quem librum editio vulgata, laciniosis hinc inde verborum finibus trahit, addens ea quæ ex tempore dici poterant, & audiri: ſicut ſolitum eſt ſcholaribus diſciplinis, ſumpto themate, excogitare quibus verbis vti potuit qui iniuriam paſſus eſt, vel q iniuriã fecit. Vos autẽ ô Paula & Euſtochium, quoniam tantũ bibliothecas Hebræorum ſtuduiſtis intrare & interpretum certamina comprobaſtis, tenentes Eſther Hebraicum librum, per ſingula verba noſtrã tranſlationem aſpicite: vt poſſitis agnoſcere, me nihil etiam augmentaſſe addendo, ſed fideli teſtimonio ſimpliciter, ſicut in Hebræo habetur hiſtoriam Hebraicam Latinæ linguæ tradidiſſe. Nec affectamus laudes hominum, nec vituperationes expaueſcimus, deo enim placere curantes, minas hominum penitus non timemus: quoniam deus diſſipat oſſa eorum qui hominibus placere deſyderant: & ſecundum apoſtolũ, qui eiuſmodi ſunt, ſerui Chriſti eſſe nõ poſſunt. Rurſum, in libro Eſther alphabetum ex minio vſq ad Teth literam fecimus diuerſis in locis, volentes ſcilicet ſeptuaginta interpretum ordinem per hoc inſinuare ſtudioſo lectori. Nos enim iuxta morem Hebraicum, ordinẽ proſequi, etiam in ſeptuaginta editione maluimus.

Hieronymi in librum Iob præfatio.

COGOR per ſingulos ſcripturę diuinæ libros aduerſariorum reſpondere maledictis: qui interpretationem meã, reprehenſionem ſeptuaginta interpretum criminantur: quaſi non & apud Græcos Aquila, Symmachus, & Theodotio, vel verbum ẽ verbo, vel ſenſum è ſenſu, vel ex vtroque commixtum, & mediæ temperatum genus trãſlationis expreſſerint: & omnia veteris inſtrumenti volumina Origenes obelis aſteriſciſque diſtinxerit, quos vel additos, vel de Theodotione ſumptos tranſlationi antiquę inſeruit, probans defuiſſe quod additum eſt. Diſcãt igitur obtrectatores mei recipere in toto, quod in partibus ſuſceperunt: aut interpretationem meam cum aſteriſcis ſuis radere. Neque enim fieri poteſt vt quos plura intermiſiſſe ſuſceperint, nõ eoſdem etiam in quibuſdã erraſſe fatean-

tur: præcipue in Iob: cui ſi ea quę ſub aſteriſcis addita ſunt, ſubtraxeris, pars maxima detruncabitur, & hoc duntaxat apud Græcos. Cæterum apud Latinos, ante eam tranſlationem quam ſub aſteriſcis & obelis nuper edidimus, ſeptingenti ferme, aut octingenti verſus deſunt: vt decurtatus & laceratus, corroſuſque liber fœditatem ſui publice legentibus præbeat. Hæc autem tranſlatio nullum de veteribus ſequitur interpretem: ſed ex ipſo Hebraico, Arabicoq; ſermone, & interdum Syro, nūc verba, nunc ſenſus, nunc ſimul vtrunq; reſonabit. Obliquus enim etiam apud Hebręos totus liber fertur: & lubricus: & quod Gręci rhetores vocāt, e ſ c h e m a t i ſ m e n o s, dum qui aliud loquitur, aliud agit vt ſi velis anguillam vel murenulam ſtrictis tenere manibus, quanto fortius preſſeris, tanto citius elabitur. Memini me ob intelligentiam huius voluminis, Lydæum quendam præceptorem, qui apud Hebræos primus haberi putabatur, non paruis redemiſſe nummis: cuius doctrina an aliquid profecerim, neſcio. Hoc vnū ſcio, nō potuiſſe me interpretari, niſi quod ante intellexeram. A principio itaque voluminis, vſque ad verba Iob, apud Hebræos proſa oratio eſt. Porro à verbis Iob, in quibꝰ ait. Pereat dies in qua natus ſum, & nox in qua dictum eſt, Conceptus eſt homo: vſque ad eum locum vbi ante finem voluminis ſcriptū eſt, Idcirco ipſe me reprehēdo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere: hexametri verſus ſunt, dactylo, ſpondęoque currentes: & propter linguę idioma, crebro recipientes & alios pedes, non earundem ſyllabarum, ſed eorundem temporū. Interdum quoq; rhythmus ipſe dulcis & tinnulus fertur, numeris pedum ſolutis: quod metrici magis, quam ſimplex lector intelligunt. A ſupradicto autem verſu vſq; ad finem libri, paruum comma quod remanet, proſa oratione contexitur. Quod ſi cui videtur incredulum, metra ſcilicet eſſe apud Hebræos: & in morem noſtri Flacci, Græciq; Pindari, & Alcei, & Sapphus vel Pſalterium, vel Lamētationes Ieremiæ, vel omnia ferme ſcripturarū cantica comprehendi legat Philonem, Ioſephum, Origenem, Cæſarienſem Euſebium, & eorum teſtimonio me verū dicere comprobabit. Audiant quapropter canes mei, idcirco me in hoc volumine laboraſſe, non vt interpretationem antiquam reprehenderem, ſed vt ea quæ in illa aut obſcura ſunt, aut omiſſa, aut certe ſcriptorum vitio deprauata, manifeſtiora noſtra interpretatione fierent, qui & Hebræum ſermonem ex parte didicimus, & in latinis pene ab ipſis cunabulis inter grammaticos & rhetores & philoſophos detriti ſumus. Quòd ſi apud Gręcos poſt ſeptuaginta editionem, iam Chriſti euangelio coruſcante, Iudæus Aquila & Symmachus ac Theodotio, Iudaizantes hęretici ſunt recepti, qui multa myſteria ſaluatoris ſubdola interpretatione celarunt, & tamen in hexaplis habentur apud eccleſias, & explanantur ab eccleſiaſticis viris: quāto magis ego Chriſtianus, & de parētibus Chriſtianis natus, & vexillum crucis in mea fronte portans (cuius ſtudium fuit omiſſa repetere, deprauata corrigere, & ſacramenta eccleſiæ puro & fideli aperire ſermone) vel a faſtidioſis, vel à malignis lectoribus non debeo reprobari? Habeant qui volunt, veteres libros, vel in membranis purpureis auro argentoque deſcriptos, vel vncialibus (vt vulgo aiunt) literis onera magis exarata, quam codices: dummodo mihi meiſque permittant pauperes habere ſchedulas, & non tam pulchros codices quam emendatos. Vtraque autem editio, & ſeptuaginta iuxta Gręcos, & mea iuxta Hebręos, in Latinum meo labore tranſlata eſt. Eligat vnuſquiſque quod vult: & ſtudioſum me magis, quam maleuolum probet.

ALIA EIVSDEM PRAEFATIO.

SI aut fiſcellam iunco texerem, aut palmarum folia complicarem, vt in ſudore vultus mei comederem panem, & ventris opus ſolicita mente pertractarem: nullus morderet, nemo reprehēderet. Nunc autē quia iuxta ſententiā ſaluatoris, volo operari cibū qui

non perit, & antiquam diuinorum volumină viam ſentibus virgultiſq; purgare: error mihi geminus infigitur: corrector vitiorum, falſarius vocor, & errores non auferre, ſed ſerere. Tanta eſt enim vetuſtatis conſuetudo vt etiam confeſſa pleriſque vitia placeant: dum magis pulchros habere volūt codices, quam emēdatos. Quapropter ô fratres dilectiſſimi, vnicum nobilitatis & humilitatis exemplar, pro flabello, calathis, ſportelliſq; munuſculis monachorum, ſpiritalia hæc & manſura dona ſuſcipite: ac beatum Iob qui adhuc apud Latinos iacebat in ſtercore, & vermibus ſcatebat errorum integrum immaculatūq; gaudete. Quomodo enim poſt probationem atque victoriam, duplicia ſunt ei vniuerſa reddita: ita ego in lingua noſtra, vt audacter loquar, feci eum habere quæ amiſerat. Igitur & vos, & vnumquenque lectorem ſolita præfatione cōmoneo, & in principiis librorum eadem ſemper annectens, rogo: vt vbicunque ſemper præcedentes virgulas videritis, ſciatis ea quæ ſubiecta ſunt, in Hebraicis voluminibus non haberi. porro vbi ſtellę imago perfulſerit, ex Hebręo in ſermone noſtro addita ſunt. Necnon & illa quæ haberi videbantur, & ita corrupta erant vt ſenſum legentibus tollerent, orantibus vobis magno labore correxi: magis vtile quid ex otio meo eccleſiis Chriſti venturum ratus, quam ex aliorum negotio.

Argumentum in librum Iob.

IN TERRA quidem habitaſſe Iob Huſitidi in finibus Idumææ, & Arabiæ fertur: & erat ei antē nomē Iobab. Et accepit vxorē Arabiſſam: & genuit filium quem vocauit Ennon. Erat autem ipſe alius quidem Zaræ, de Eſau filiis filius: de matre vero Boſra: ita vt ſit quintus ab Abraham. Et hi ſunt reges qui regnauerunt in Edom, in qua & ipſe regnauit. ſed primus in ea regnauit Bela filius Beor: & nomen ciuitatis eiuſdem, Denaba. Poſt hunc autem Bela, Iobab, qui vocatur Iob. Poſt Iob autem, Huſam, qui erat dux ex Themanorum regione. Et poſt illum regnauit Adad filius Badad, qui excidit Madian in campo Moab: & nomen ciuitatis eius Auith. In hoc libro hæc quęſtio tractatur, anne etiam probis à deo malum accidat. Hic firmiſſime perſtat Iob quod deus etiā ſine cauſa, ſolummodo in laudem ſuam puniat probos. Contra hoc opponunt ſe amici eius, & prolixis ſermonibus volunt conuincere deum eſſe iuſtum, qui non corripiat vllum probum. Si vero corripiat, neceſſario conſequi ꝙ ille peccauerit. Et ſic tam carnaliter ſentiunt de deo, & iuſtitia eius, ac ſi ipſe eſſet omnino quemadmodum homines ſunt, & iudicia eius ſicut iudicia illorum. Quanquā etiam Iob, vt qui in anguſtiis mortis decumberet, ex humana fragilitate nimium contra deum loquitur: & in afflictione peccat: & tamen perſtat in eo, ꝙ tales paſſiones non meritus ſit, ſicut etiam verum erat. Tandem deus iudicat, quod quæ Iob in afflictione cōtra deum locutus eſt, iniuſte locutus ſit: quod vero contra inimicos ſuos de innocentia ſua ante afflictionem tutatus eſt, recte locutus ſit. Sic liber iſte ſolum deum iuſtum pronuntiat, quanuis etiam homo hominì iuſtus ſit, etiā coram deo. In conſolationem noſtri ſcriptus eſt hic liber, quod deus ſanctos ſuos permittit aliquando impingere in aduerſitate, nam antequam Iob incidat in anguſtiam mortis, laudat deum ſuper deprædatione bonorum ſuorum & morte filiorum ſuorum. Cū vero obuerſatur ob oculos mors, & ſubducit ſe deus, indicant verba eius quales cogitationes ſubeant hominem quantumuis etiam ſanctum, contra deum in anxietate mortis, videlicet homini videtur deus nō eſſe deus, ſed ſolum iudex & iracūdus tyrannus qui vim exerceat, & curat cuiuſpiam bonam vitam. Hunc librum intelligunt qui experiuntur & ſentiunt quid ſit pati iram dei, & occultatam eſſe gratiam eius.

Prologus B. Hierony

mi in Pſalterium, quod ſecūdū ſeptuaginta editionē correxit.

PSALTERIVM Romæ dudum poſitus emendaram: & iuxta ſeptuaginta interpretes, licet curſim, magna tamen ex parte correxeram. Quod quia rurſum videtis ô Paula & Euſtochium ſcriptorum vitio deprauatum, pluſque antiquum errorem, quam nouam emēdationem valere: me cogitis vt veluti quodam nouali, ſciſſum iam aruum exerceam, & obliquis ſulcis renaſcentes ſpinas eradicem: æquum eſſe dicentes, vt quod crebro male pullulat, crebrius ſuccidatur. Vnde conſueta præfatione cōmoneo tam vos, quibus forte labor iſte deſudat, quam eos qui exemplaria iſtiuſmodi habere voluerint, vt quæ diligenter emendaui, cum cura & diligētia tranſcribantur. Notet ſibi vnuſquiſque vel iacentem lineam, vel radientia ſigna, id eſt obelos, vel aſteriſcos. Et vbicunque viderit virgulam præcedentem, ab ea vſque ad duo puncta quæ impreſſimus: ſciat in ſeptuaginta tranſlatoribus plus haberi, vbi autem perſpexerit ſtellæ ſimilitudinem: de Hæbræis voluminibus additū nouerit æque vſque ad duo puncta, iuxta Theodotionis duntaxat editionem: qui ſimplicitate ſermonis à ſeptuaginta interpretibus non diſcordat. Hæc ergo & vobis & ſtudioſo cuique feciſſe me ſcient non ambigo multos fore, qui vel inuidia, vel ſupercilio malint contemnere videri præclara, quā diſcere: & de turbulento magis riuo, quam de puriſſimo fonte potare.

Hieronymi præfatio in libros Salomonis.

IVNGAT epiſtola quos iungit ſacerdotiū: imo charta non diuidat quos Chriſti nectit amor. Commentarios in Oſee, Amos, & Zachariam, Malachiam quoque poſcitis, ſcripſiſſem ſi licuiſſet præ valetudine. Mittitis ſolatia ſumptuum: notarios noſtros & librarios ſuſtentatis, vt vobis potiſſimum noſtrum deſudet ingenium. Et ecce ex latere frequens turba diuerſa poſcentium: quaſi aut æquum ſit me vobis eſurientibus, aliis laborare: aut in ratione dati & accepti, cuiquam præter vos, obnoxius ſim. Itaque longa ægrotatione fractus, ne penitus hoc anno reticerē, & apud vos mutus eſſem, tridui opus nomini veſtro conſecraui, interpretationem videlicet trium Salomonis voluminum, MISLE, quod Hebræi parabolas, vulgata autem editio prouerbia vocat: COHELETH, quem Græce eccleſiaſten, Latine concionatorem poſſumus dicere: SIRHASIRIM, quod in lingua noſtra vertitur Canticum Cāticorum. Fertur & panæretos Ieſu filii Sirach liber, & alius pſeudepigraphus qui Sapientia Salomonis inſcribitur. Quorum priorem, Hebraicum reperi, non eccleſiaſticum vt apud Latinos, ſed Parabolas prænotatum, cui iuncti erāt Eccleſiaſtes & Canticum Canticorum: vt ſimilitudinem Salomonis, non ſolum numero librorum, ſed etiam materiarum genere coæquaret. Secundus apud Hebræos nuſquam eſt, quin & ipſe ſtylus, Græcam eloquentiam redolet: & nō nulli ſcriptorum veterum hunc eſſe Iudæi Philonis affirmant. Sicut ergo Iudith, & Tobiæ, & Machabæorum libros legit quidem eccleſia, ſed eos inter canonicas ſcripturas non recipit: ſic & hæc duo volumina legat ad ædificationem plebis, non ad authoritatem eccleſiaſticorum dogmatum confirmādam. Si cui ſane ſeptuaginta interpretum magis editio placet, habet eam à nobis olim emendatam. Neque enim noua ſic cudimus, vt vetera deſtruamus. Et tamen cum diligentiſſime legerit, ſciat magis noſtra ſcripta intelligi, quæ non in tertium vas tranſfuſa coacuerint, ſed ſtatim de prælo puriſſime commendata teſtæ, ſuum ſaporem ſeruauerint.

Hiero. in librum eccleſiaſten præfatio.

M E M I N I me ante hoc ferme quinquennium, cum adhuc Romę eſſem, & eccleſiaſten ſanctæ Bleſillæ legerẽ: vt eam ad contemptũ mundi huius prouocarem: & omne quod in mũdo cerneret, putaret eſſe pro nihilo: rogatum ab ea vt in morem commentarioli obſcura quęque diſſererẽ: vt abſque me poſſet intelligere quæ legebat. Itaq̃ quoniam in procinctu noſtri operis ſubita morte ſubtracta eſt: & vbi nõ meruimus ô Paula & Euſtochium talem vitæ noſtræ habere conſortem: tãtoq̃ vulnere tunc percuſſus obmutui & nunc in Bethelehem poſitus: anguſtiore videlicet ciuitate, & illius memoriæ & vobis reddo quod debeo. Hoc breuiter admonẽs quod nulli9 authoritatem ſecutus ſum: ſed de Hebręo transferens: maxime ſeptuaginta interpretum conſuetudini me coaptaui: in his duntaxat quæ non multum ab Hebraicis diſcrepabant. Interdum Aquilæ quoq̃ & Symmachi & Theodotionis recordatus ſum: vt nec nouitate nimia, lectoris ſtudium deterrerem, nec rurſum contra conſcientiam meam, fonte veritatis omiſſo opinionũ riuulos conſectarer.

Ad Paulam & Euſtochium in tranſlationem Iſaiæ ex Hebraica veritate, Hieronymi præfatio.

N E M O cum prophetas verſibus viderit eſſe deſcriptos, metro eos exiſtimet apud Hebræos ligari, & aliquid ſimile habere de Pſalmis vel operibus Salomonis: ſed quod ĩ Demoſthene & Tullio ſolet fieri, vt per cola ſcribantur & commata, qui vtique pro ſa & non verſibus conſcripſerunt. Nos quoque vtilitati legentium prouidentes, interpretationem nouam, nouo ſcribendi genere diſtinximus. Ac primum de Iſaia ſciendum, quod in ſermone ſuo diſertus ſit: quippe vt vir nobilis & vrbanæ eloquentiæ, nec habens quicquam in eloquio ruſticitatis admiſtum. Vnde accidit vt præ cæteris, florem ſermonis eius, tranſlatio nõ potuerit cõſeruare. Deinde etiam hoc adiiciendum: quod non tam propheta dicendus ſit, quam euangeliſta. Ita enim vniuerſa Chriſti eccleſiæq̃ myſteria ad liquidum proſecutus eſt vt non putes eum de futuro vaticinari, ſed de pręteritis hiſtoriam texere. Vnde coniicio noluiſſe tunc temporis ſeptuaginta interpretes fidei ſuæ ſacramẽta per ſpicue Ethnicis ꝓdere: ne ſanctũ canibus, & margaritas porcis darẽt: quę, cum hanc editionẽ legeritis, ab illis animaduertetis abſcondita. Nec ignoro quanti laboris ſit prophetas intelligere: nec facile quempiam poſſe iudicare de interpretatione, niſi intellexerit antequam legerit: nos quoque patere morſibus plurimorum, qui ſtimulante inuidia, quod conſequi non valent, deſpiciunt. Sciens ergo & prudẽs in flammam mitto manum: & nihilominus hoc á faſtidioſis lectoribus precor, vt quomodo Græci poſt ſeptuaginta tranſlatores Aquilam & Symmachum, & Theodotionem legũt vel ob ſtudium doctrinæ ſuæ, vel vt ſeptuaginta magis ex collatione eorum intelligant: ſic & iſti ſaltem vnũ poſt priores habere dignentur interpretem. Legant prius, & poſtea deſpiciant, ne videantur non ex iudicio, ſed ex odii præſumptione ignorata damnare. Prophetauit autem Iſaias in Ieruſalem, & in Iudæa, necdum decem tribubus in captiuitatem ductis: ac de vtroque regno, nunc commiſtim, nunc ſeparatim texit oraculum. Et cum interdum ad pręſentem reſpiciat hiſtoriam, & poſt Babyloniæ captiuitatem reditum populi ſignificet in Iudæã: tamen omnis eius cura de vocatiõe gẽtium & aduentu Chriſti eſt. Quem quanto plus amatis ô Paula & Eſtochium, tanto magis ab eo petite, vt pro obtrectatione præſenti qua me indeſinenter æmuli laniant, ipſe mihi mercedem reſtituat in futuro: qui ſcit me

ob hoc in peregrinæ linguæ eruditione ſudaſſe, ne Iudæi de falſitate ſcripturarum eccleſiis eius diutius inſultarēt.

ARGVMENTVM IN PROphetiam Iſaiæ.

ISAIAS in Ieruſalem nobili genere ortus eſt, ibiq́ prophetauit. Sub Manaſſe rege ſectus in duas partes, occubuit. Sepultuſq́ eſt ſub quercu Rogel, iuxta tranſitum aquarū, quas olim Ezechias rex iacto obſtruxerat puluere.

Hieronymi in Ieremiam præfatio.

IEREMIAS propheta, cui hic prologus ſcribitur, ſermone quidē apud Hebræos Iſaiæ & Oſeæ & quibuſdam aliis prophetis videt eſſe ruſticior, ſed ſenſibus par eſt: quippe qui eodem ſpiritu prophetauerit. Porro ſimplicitas eloquii, á loco ei in quo natus eſt, accidit. Fuit enim Anathothites, qui eſt vſque hodie viculus, tribus ab Ieroſolymis diſtans milibus, ſacerdos ex ſacerdotibus, & in matris vtero ſanctificatus: virginitate ſua euangelicum virum Chriſti eccleſiæ dedicans. Hic vaticinari exorſus eſt puer: & captiuitatē vrbis atque Iudææ, non ſolum ſpiritu, ſed & oculis carnis intuitus eſt: tam decem tribus Iſrael Aſſyrii in Medos tranſtulerant: iam terras earum, coloniæ gētium poſſidebant. Vnde in Iuda tantū, & in Beniamin prophetauit: & ciuitatis ſuæ ruinas, quadruplici planxit alphabeto, quod nos menſuræ metri, verſibuſq́ reddidimus. Præterea ordinem viſionum qui apud Græcos & Latinos omnino confuſus eſt, ad priſtinam fidē correximus. Librum autem Baruch notarii eius qui apud Hebræos nec legitur, nec habetur, prætermiſimus: pro his omnibus maledicta ab æmulis præſtolantes, quibus me neceſſe eſt per ſingula opuſcula reſpondere. Et hoc patior: quia vos me cogitis. Cæterum ad compendium mali rectius fuerat modum furori eorum ſilentio meo ponere, quā quotidie noui aliquid ſcriptitantē inuidorum inſaniam prouocare.

ARGVMENTVM IN IEREMIAM

IEREMIAS Anathothites, qui eſt viculus, tribus á Ieroſolymis diſtās milibus, apud Taphnas in AEgypto á populo lapidib9 obrutus occubuit. Iacet vero in coloco ſepultus, quo dudum Pharao rex habitauerat. Et quoniā poſtulatione ſua defugatis ab eodem loco ſerpentibus, AEgyptios á tactu aſpidū facit eſſe ſecuros, magna cum ibi religione AEgyptii venerantur.

Hieronymi in Ezechielem præfatio.

EZECHIEL propheta cū Ioacim rege Iuda captiuus ductus eſt in Babylonem: ibiq́ his qui cum eo captiui fuerant, prophetauit, pœnitentibus ꝙ ad Ieremiæ vaticinium ſe vltro aduerſariis tradidiſſent, & viderent adhuc vrbem Ieroſolymam ſtare, quam ille caſuram eſſe prædixerat. Triceſimo autem ætatis ſuæ anno, & captiuitatis quinto exorſus eſt ad concaptiuos loqui. Et eodem tempore, licet poſterior, hic in Chaldæa, Ieremias in Iudæa prophetauerunt. Sermo eius nec ſatis diſertus, nec admodū ruſticus eſt: ſed ex vtroque, medie tēperatus. Sacerdos & ipſe fuit, ſicut Ieremias: principia voluminis & finem magnis habens obſcuritatibus inuoluta. Sed & vulgata eius editio non multum diſtat ab Hebraico. Vnde ſatis miror quid cauſæ extiterit, vt ſi eoſdem in vniuerſis libris habemus interpretes: in aliis eadem, in aliis diuerſa tranſtulerint. Legite igitur & hūc iuxta tranſlationem noſtram: quoniam per cola ſcriptus & commata, manifeſtiorem legentibus ſenſum tribuit. Si autem amici mei & hunc ſubſānauerint: dicite eis ꝙ nemo eos cōpellat vt ſcribant. Sed vereor ne illud eis eueniat ꝙ Græce ſignificantius dicitur, vt vocentur philolœdori.

Hieronymi in Danielem præfatio.

IN DANIELEM ꝓphetã iuxta ſe-
ptuaginta interpretes domini ſaluato-
ris eccleſiæ non legunt, vtentes Theo-
dotionis editione: & hoc cur accide-
rit, neſcio. Siue enim quia ſermo Chal-
daicus eſt, & quibuſdã proprietatibus
à noſtro eloquio diſcrepat, noluerunt
ſeptuaginta interpretes eaſdem linguę
lineas in tranſlatione ſeruare: ſiue ſub
nomine eorum ab alio neſcio quo nõ
ſatis Chaldæam linguam ſciẽte, editus
eſt liber: ſiue aliud quid cauſæ extite-
rit ignorans: hoc vnum affirmare poſ-
ſum, quod multũ à veritate diſcordet
& recto iudicio repudiatus ſit. Scien-
dum quippe eſt Danielem maxime &
Eſdram Hebraicis quidem literis, ſed
Chaldæo ſermone cõſcriptos: & vnam
Ieremiæ pericopen: Iob quoque cum
Arabica lingua plurimam habere ſocie
tatem. Denique & ego adoleſcentulus
poſt Quintiliani & Tullii lectionẽ ac
flores rhetoricos, cũ me in linguæ hu-
ius piſtrinum recluſiſſem: & multo ſu-
dore, multoq́ꝫ tempore vix cœpiſſem
anhelantia ſtridentiaq́ꝫ verba reſona-
re, & quaſi per cryptã ambulans, rarũ
deſuper lumẽ aſpicerem, impegi no-
uiſſime in Danielem: & tanto tædio
affectus ſum, vt deſperatione ſubita
omnem laborem veterẽ voluerim con
temnere. Verum adhortante me quo-
dam Hebręo, & illud mihi crebrius in
ſua lingua ingerente, Labor improbus
omnia vincit: qui mihi videbar ſcio-
lus, inter Hebræos cœpi rurſus diſcipu
lus eſſe Chaldaicus. Et vt verum fate-
ar, vſq́ꝫ ad præſentẽ diẽ magis poſſum
ſermonem Chaldaicum legere & intel
ligere, quàm ſonare. Hæc idcirco refe-
ro, vt difficultatẽ vobis Danielis oſtẽ
derem: qui apud Hebræos nec Suſan-
næ habet hiſtoriam, nec hymnum tri-
um puerorũ, nec Belis draconiſq́ꝫ fa-
bulas: quas nos, quia in toto orbe di-
ſperſæ ſunt, veru antepoſito, eaſq́ꝫ iu-
gulãte ſubiecim9: ne videremur apud
imperitos magnam partem voluminis
detrũcaſſe. Audiui ego quendã de præ
ceptoribus Iudæorũ, cũ Suſannæ deri
deret hiſtoriam, & à Gręco neſcio quo
eam diceret eſſe confictam: illud op-
ponere quod Origeni quoque Afri-
canus oppoſuit, etymologias has a p
o t ou ſ ch i n ou ſ ch i ſ ai, c ai a p o t
ou p r i n ou p r i ſ ai, de Græco ſer-
mone deſcendere. Cuius rei nos intel-
ligentiam noſtris hanc poſſumus dare
vt verbi gratia, dicam9 de arbore illi-
ce dixiſſe eum, illico pereas: & à lenti
ſco, in lẽtem te cõminuat angelus: vel
non lente pereas, aut lentus, id eſt fle-
xibilis ducaris ad mortem: ſiue aliud
quid ad arboris nomẽ conueniens. De
inde tantũ fuiſſe otii trib9 pueris ca-
uillabatur, vt in camino æſtuantis in-
cendii metro luderent: & per ordinẽ
ad laudem dei omnia elementa prouo
carent. aut quod miraculum diuinæq́ꝫ
aſpirationis indicium, vel draconẽ in-
terfectum offa picis, vel ſacerdotũ Be-
lis machinas deprehenſas: quæ magis
prudentia ſolertis viri, quàm prophe-
tali eſſent ſpiritu perpetrata? cum ve-
to ad Habacuc veniret, & de Iudæa in
Chaldæam raptum diſcophorũ lectita-
ret, quærebat exemplum vbi legiſſe-
mus in toto veteri teſtamento quen-
quam ſanctorũ graui volaſſe corpore,
& in puncto horæ tanta terrarum ſpa
tia tranſiſſe. Cui cum quidam è noſtris
ſatis ad loquẽdũ promptulus, Ezechie
lem adduxiſſet in mediũ, & diceret eũ
de Chaldæa in Iudæam fuiſſe tranſla-
tum: deriſit hominem, & ex ipſo volu-
mine demonſtrauit Ezechielem in ſpi-
ritu ſe vidiſſe tranſpoſitũ. Denique &
apoſtolum noſtrum videlicet vt erudi
tum virum, & qui legem ab Hebręis dĩ
diciſſet, non fuiſſe auſum affirmare ſe
raptum in corpore, ſed dixiſſe, Siue in
corpore, ſiue extra corpus: neſcio, de-
us ſcit. His & talibus argumentis apo-
cryphas in libro eccleſiæ fabulas ar-
guebat. Super qua re lectoris arbitrio
iudicium derelinquens, illud admo-
neo, non haberi Danielem apud He-
bræos inter prophetas: ſed inter eos
qui hagiographa cõſcripſerunt. In tres
ſiquidem partes omnis ab eis ſcriptu
ra diuiditur: in legem, in prophetas, &

in hagiographa: id eſt in quinque, & octo, & in vndecim libros: de quo nõ eſt huius temporis diſſerere. Quæ autem ex hoc propheta, imo contra hũc librũ Porphyrius obiiciat: teſtes ſunt Methodius, Euſebius & Apollinaris: qui multis verſuum millibꝰ eius veſaniæ reſpondentes, neſcio an curioſo lectori ſatiſfecerint. Vnde obſecro vos o Paula & Euſtochium, fundatis pro me ad dominum preces: vt quandiu in hoc corpuſculo ſum, ſcribã aliquid gratum vobis, vtile eccleſiæ, dignum poſteris. Præſentium quippe iudiciis oblatrantium non ſatis moueor: qui in vtranque partem, aut amore labũtur, aut odio.

Hieronymi in XII. prophetas præfatio.

NON IDEM ordo eſt duodecim prophetarum apud Hebræos, qui eſt apud nos. vnde ſecundum id quod ibi legitur, hic quoque diſpoſiti ſunt. Oſee commaticus eſt, & quaſi per ſentẽtias loquens. Ioel planus in Principiis: in fine obſcurior. Et vſque ad Malachiam, habent ſinguli proprietates ſuas: quẽ Eſdram ſcribam, legiſq; doctorem Hebræi autumant. Et quia lõgum eſt nũc de omnibus dicere: hoc tantum vos o Paula & Euſtochium admonitas volo, vnum librum eſſe duodecim prophetarum: Et Oſee ſynchronum Iſaiæ: Malachiam vero Aggæi & Zachariæ fuiſſe temporibus. in quibus autem tẽpus non præfertur in titulo: ſub illis eos regibus prophetaſſe ſub quibus & hi qui ante eos habent titulos, prophetauerunt.

ALIVS PROLOGVS.

REGVLAE ſunt hæ ſub quibus ſignificationibus nominum, ad quas tribus per prophetas ſermo domini dirigatur. Quotieſcunque ad decem tribus tenditur prophetia, ſub his nominibus deſignantur, id eſt Ephraim, Samaria, Iſrael, Ioſeph, Iezrahel, Bethel, Beth-auen, & interdum Iacob. Quãdo autem ad duas loquitur tribus, ſub his nominibus ſermo profertur: id eſt Iuda, Ieruſalem, Beniamin, Domus Dauid: & interdum Iacob. Aliquoties Iſrael ad totas duodecim tribus refertur. Duplex eſt apud Hebræos ſententia de his quatuor verſibus, qui ĩ capite ſunt prænotati. Plerique enim dicunt quod ab Eſdra ſcriba in omnibus prophetis ſic fuerit titulatũ: vt præſcripto vniuſcuiuſque nomine, prophetia cuius ſit ſequens, noſcatur. Ipſe eſt autem Eſdras qui vltimus prophetarum, Malachiæ nomine ſcribitur. Alii vero dicũt quod ab ipſis prophetis per ſpiritum ſanctum, vt cætera, ſunt conſcripta.

Præfatio Hieronymi in Oſee prophetam.

TEMPORIBVS Oſiæ, & Ioatham, Achaz, & Ezechiæ, regum Iuda, & Ieroboam filii Ioas regis Iſrael: Oſee filius Beeri, ad prophetiam dicendam, ſpiritu ſancto repletus eſt. De memorato itaque numero regũ, Achaz rex Iuda, & Ieroboam rex Iſrael, dominũ derelinquentes, vt hiſtoriæ regum & Paralipomenon indicãt: etiam Iſrael idololatriæ crimen imperio ac poteſtate ſua admittere coegerũt. Propter quod deus ad Oſee hæc locutus eſt, dicens, Accipe tibi vxorem fornicariam ſiue fornicationum: & fac tibi filios fornicationis. Fornicariam itaque, nõ elocati corporis meretricem, ſed gentilem deum ignorantem, appellat: quæ dei creatoris ſui amore cõtempto, ſimulachrorum ſe ſubiecit deſyderiis. Sed cũ dei præcepto propheta ĩ hac re paruiſſet, cõceptum ex ea filium, Iezrahel pręcepit nominare: deo pollicẽte, poſt breue tempus ſanguinem Iezrahel in domo Iehu vindicare. cuius promiſſiõnis hæc cauſa eſt: Iehu per Eliſeum in regem inuncto ad defendendum ſanguinem Naboth ciuis Iezrahel, quæ tunc temporis metropolis erat, quem Iezabel Achab regis Iſrael vxor inte-

ſemerat,ſicut regum hiſtoria exponit: is cum grauiter iuxta diuinum præceptum vindicandi ſanguinis cauſa,in omnem memorati domum deſæuiſſet, hoc peracto dominum dereliquiſſe inuenitur.cuius pronepote Ieroboam (q lectione compreheſus eſt) originis ſuæ facta imitante,ac contra dei præcepta & religionem cum populo Iſrael agente: ſanguis Naboth, qui in loco certe Iezrahei fuerat profuſus,in domo Iehu patris memorati Ieroboam pro peccato redundaturus ſignificatur. Hinc factum eſt vt ira dei in popu'o Iſrael per denuntiationem prophetæ,proceſſura diceretur. Domui autẽ Iudæ miſericordia lectione comprehenſa, ob hoc promiſſa eſt,quia Ezechias rex Iuda filius Achaz ſublatis idolis q̃ tam pater eius quàm cæteri reges conſecrauerant, templum dei purgaſſe & purificaſſe monſtratur.

Prologus in Ioel prophetiam.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Ioel.

SANCTVS IOEL apud Hebręos poſt Oſee ponitur. Et ſicut ibi ſub nomine Ephraim,ad decem tribus cõfertur vaticinium, quæ vel Samaria, vel Iſrael ſæpe memorãtur:ſic in hoc propheta omne quod dicitur,ad tribũ Iuda & ad Ieruſalem pertinere credendum eſt:& nullam omnino Iſraelis, id eſt decem tribuum, in hoc fieri mentionem. Tempora quoque quibus prophetauit,eadẽ debemus accipere quæ in Oſee legimus, In diebus Oziæ, Ioatham,& Achaz & Ezechiæ regum Iuda,& in diebus Ieroboam filii Ioas regis Iſrael. Porro factum eſſe ſermonem domini,ad meritum eius refertur cui fit,non ad conditionem illius qui fieri dicitur,vt alibi legimus. Dominus factus eſt mihi in ſalutem. Auditus autem in ſcripturis ſanctis,non eſt iſte qui ad aures ſonat,ſed q in corde percipitur: iuxta illud quod dominus loquitur in Euangelio, Qui habet aures audiendi, audiat. Quod autem dicitur Hebraice HAAZINV, Gręce enotiſaſthe, Latine ſonat, auribus percipite: ꝓprie non aure,ſed corde percipitur. Qui ſenes ſunt & cæleſtes,audiunt ſpirituali ter:qui autem habitant in terra, appellanturꝗ terreni,auribus percipiũt. Vbi cunque autem hæc duo verba iuncta ponuntur: non ad ſimplicem tantum verborum ſonum, ſed ad reconditam quoque dictorum intelligentiam pertinere intelligẽdũ eſt. In Geneſi Lamech loqtur ad vxores ſuas Ada & Sella. Audite verba mea vxores Lamech: auribꝰ percipite ſermones meos: quia virũ occidi in vulnus meum,& iuuenem in liuorem meum. Et Iſaias, Audite cæli, & auribus percipe terra.

Pręfatio in Amos prophetiam.

OZIAS REX cum dei religionem ſollicitè æmularetur: nimio religionis amore prouocatus, contra præceptum legis Moyſi arrepto thuribulo (vt in hiſtoria libri ſecundi Paralipomenon oſtenditur) ſacerdotale officium præſumere conatus eſt. Ob eam rem terræmotum in templo dei exortum cõſtat, cuius etiam Zacharias propheta meminit. Ante hunc itaque terræmotum Amos propheta temporibus prædicti regis,& temporibus Ieroboam filii Ioas regis Iſrael: in eas gentes quæ lectione comprehenſę ſunt,iram dei ob eas cauſas quas memorauit,affuturam denuntiat. Et quia idem propheta in ſequentibus ait, Super tribus impietatibus & ſuper quatuor non conuertam eum: tertio peccatorum indulgentiam deum dare poſſe ſignificat: quam quarto eadem peccata admittentibus,nec pœnitentiam nec indulgentiam daturum annuntiat. Nam per ignis ſimilitudinem, quem in prædictas gentes immittendum prædixit: grauem atque irreuocabilem dei iram ad euerſionem earundem ciuitatum proceſſuram voluit demonſtrare.

Ex principio commentariorum Hieronymi in Amos.

HIC AMOS propheta & paſtor q ſequitur Ioelem, & eſt tertius duodecim prophetarum, non fuit pater Iſaiæ prophetæ: quanquam & ille propheta extiterit. Nam alijs literis ille, alijs iſte apud Hebræos ſcribitur, quæ differentia literarum apud Latinos non habetur: & ille fortis vel robuſtus, hic vero populus auulſus interpretatur: quia loquitur contra decem tribus, quæ per idololatriā à cultu dei, & à regno Dauid erant auulſæ. Fuit autem cognatio eius ex oppido Thecue, quod ſex millijaribus diſtat à Bethlehem: curam gerens pecorum in latitudine camporum qui ſunt proximi oppido Thecue, in quibus humo arida atque arenoſa nihil omnino frugum gignitur, ſed vberrimis paſcuis abundant: & ideo cuncta ſunt plena paſtoribus, & ſterilitas terræ compenſatur pecorum multitudine. Ex hoc numero paſtorum fuit Amos, imperitus ſermone, ſed non ſcientia. Prophetauit autem eiſdem temporibus quibus Ioel, Nahum, Ionas, Oſee, Iſaias. Sed aliquantulum exorſus eſt prophetare antequam Iſaias. Maxime autē contra decem tribus locutus eſt pauca de duabus interſerens. Hunc ablatum de numero paſtorum miſit dominus, vt in Samaria prophetaret: quem Amaſias ſacerdos frequenter plagis afflixit: tandem filius eius Ozias vecte per tēpora transfixit. Poſt hæc ſemiuiuus in terram ſuam euectus, poſt aliquot dies dolore vulneris expirauit: ſepultuſque eſt cum patribus ſuis.

Prologus in Abdiæ PROPHETIAM.

IACOB patriarcha habuit fratrem Eſau: qui ob coctionem rufam, propter quam vendidit primogenita, Edom Hebræa lingua appellatus eſt, quod latine rufus dicitur. Is memoratum fratrē ſuum, qui Iſrael nomen acceperat, graui odio cōmotus interimere conatus eſt. Qua de cauſa omnes qui populum Iſrael, id eſt filios patriarchæ Iacob, p̄dicti Eſau odium imitati, perſecuti ſūt Eſau & Edom appellati ſunt. Et quia populus Iſrael de captiuitate Chaldæorū per Cyrum regem Perſarum nutu dei reuocatus in Ieruſalem, ab alio regno grauiter afflictus atque oppreſſus eſt: ideo hoc regnū, quod more Eſau, prædictum populum perſecutum eſt, per denuntiationem Abdiæ prophetæ increpatur, quod non dei indignatione, ſed ſua virtute populum ſuperatū gloriabatur. de quo regno olim per Dauid in pſalmo centeſimo trigeſimo ſexto dictum eſt. Memorare domine filiorum Edom in die Ieruſalem. Nam reliqua lectione comprehenſa, futurum in gētes iudicium ob cauſas lectione comprehenſas: regnumq́ dei in populo Iſrael ſignificatur. Hebræi nunc dicunt eſſe, qui ſub rege Samariæ Achab, & impiiſſima Iezabel, pauit centum prophetas in ſpecubus, qui non curuauerūt genua ante Baal: & de ſeptem millibus erat, quos Elias arguitur ignoraſſe. Sepulchrū quoque eius vſque hodie cum mauſoleo Eliſæi prophetæ & Baptiſtæ Iohannis in Sebaſte venerationi habetur, quę olim Samaria dicebatur. Hanc Herodes rex Iudææ, Antipatri filius, in honorē Auguſti Cæſaris Græco nomine vocauit Auguſtam. Hic igitur quia centum prophetas pauerat, accepit gratiam prophetalem: & de duce exercitus, fit dux eccleſiæ. Tunc in Samaria paruum gregem pauerat: nunc in toto orbe Chriſti paſcit eccleſias. & pheronymos, ſicut in Actis apoſtolorum Stephanus martyrio coronatus: ita & hic, ſeruus appellatus eſt domini.

Prologus in prophe-TIAM IONAE.

Ex procemio commentariorum Hieronymi in Ionam.

IONAM ſanctum Hebræi affirmant, filium fuiſſe mulieris viduæ Sareptanæ, quem Elias propheta mortuum ſuſcitauit: matre poſtea dicente ad eum, Nunc cognoui quia vir dei es tu: & verbū dei in ore tuo veritas eſt. Ob hanc etiam cauſam ipſum puerum

ſic vocauit, Amathi. Amathi enim in noſtra lingua, veritatem ſonat. Et ex eo ꝙ verum Elias locutus eſt: ille qui ſuſcitatus eſt, filius eſſe dicitur veritatis. Ideo de veritate columba naſcitur: quia Ionas columbam ſonat. In condemnationem autem Iſrael Ionas ad gentem mittitur: quòd Niniue agente pœnitentiam, illi in malitia perſeuerant. Temporibus quippe Ieroboam filii Ioas regis Iſrael, qui deo derelicto, cum populo ſuo in Samaria idolis ſacrificabat. Ionam prophetam fuiſſe, quartus liber regum indicat. Is cum prophetia illuminante peccatores ciuitatis Niniue dei miſericordiam conſecuturos videret: ne falſa prædicare videretur, ad denuntiandum interitum eiuſdem ciuitatis ire nolebat. Nam ſicut deus ad Abraham de impietate Sodomorum & Gomorrhæorum locutus eſt, Clamor Sodomorum & Gomorrhæorum peruenit ad me: Ita & de Niniue dicitur, Eo quod aſcenderit clamor malitiæ eius ad deum. Et quia ſententia dei de Sodomis facta, minime reuocata eſt: ita & Ionas aduerſum Niniuen prolatam ſententiam reuocari nolebat: diuinæ diſpenſationis ignarus, qui ſalutem hominum ad ſe conuertentium magis vult, quàm interitum. Hoc illi acciderat quod & ſancto Eliſeo, qui filium Sunamitidis mulieris, mortuum ignorauit. Ideo à conſpectu dei fugere ſe Ionas putabat, humanum aliquid paſſus, dicente Dauid. Quo ibo à ſpiritu tuo: & à facie tua quo fugiam?

Prologus in Michææ prophetiam.

TEMPORIBVS Ioatham & Achaz & Ezechiæ regum Iuda, Michæam prophetam ad hanc prophetiam ſpiritu ſancto repletum fuiſſe, lectio ipſa demonſtrat. Sed de ſupradicto numero regum, Ioatham & Ezechiam deo ob religionem placuiſſe, hiſtoria libri quarti Regum, & ſecundi Paralipomenon indicat. Achaz vero relicto deo, idola Samariæ, quibus etiam filios ſuos in ſacrificium igni concremandos obtulerat: coluiſſe cõſtat. Quam ob rem, deus Samariã, quæ reges Iſrael & Iuda memoratorum ſimulachrorum ſuperſtitione fefellerat, increpans, indignationem ſuam in eam proceſſuram comminatus eſt. Populo etiam Iſrael præuaricatori, & principibus eius, qui eũdem populum fallaci ſuaſione ad colenda idola impulerant, verbis in ſequentibus, captiuitatem & interitum affuturum denuntiat.

Prologus in prophetiam NAHVM.

Ex procemio commentariorum Hieronymi in Nahum.

NAHVM prophetam ante aduentum regis Aſſyriorũ, qui populũ Iſrael captiuum in ſuam regionem tranſtulerat, fuiſſe, Hebræorum traditio confirmat. Siquidem in fine huius lectionis, prædicti regis aduentum, idem propheta annuntiare monſtratur. Sed cum habitatores Niniue, Iona interitum ciuitatis prædicante, ne diuina ira denuntiatum interitum ſuſtinerent, peccatorum & impietatis pœnitentiam egiſſent, accepta dei miſericordia, grauioribus ſe criminibus implicuerunt. Qua de cauſa memoratus propheta ſpiritu ſancto plenus, iudicium dei annũtians, ita locutus eſt, Deus zelans, & vlciſcens dominus eſt, &c. Iam enim decem tribus ab Aſſyriis deductæ fuerant in captiuitatem ſub Ezechia rege Iuda: ſub quo etiam nunc in conſolationem populi tranſmigrati aduerſum Niniuen viſio cernitur. Nec erat parua conſolatio, tam his qui iam Aſſyriis ſeruiebant, quam reliquis qui ſub Ezechia de tribu Iuda & Beniamin ab eiſdem hoſtibus obſidebantur, vt audirent Aſſyrios quoque à Chaldæis eſſe capiendos: ſicut in ſequentibus libri huius demonſtrabitur. Sciendum autem eſt ꝙ Niniue in noſtra lingua de Hebræo, ſpecioſam ſonat. Specioſus autem, hic

mundus dicitur. Vnde & apud Grecos c o ſ m o s ab ornatu nomen accepit. Et quicquid nunc aduerſum Niniuen dicitur: de mundo figuraliter prædicari ſentiamus. Quam ob cauſam & aſſūptio quam ſeptuaginta interpretantur l e m m a, & Aquila h a r m a interpretatus eſt: apud Hebræos MASSA ponitur, id eſt graue onus: eo ꝙ eā aduerſus quam videtur, premat, nec ſinat eleuare ceruicem. Simulque hoc attendendum, ꝙ hæc ipſa vel aſſumptio, vt onus, vel pondus prophetæ viſio ſit. Non enim loquitur propheta in e c ſt a ſ ei, vt Mōtanus & Priſca, Maximillaq́ꝫ delyrant: ſed quod prophetat, liber eſt viſionis intelligentis vniuerſa q̄ loquitur: & pondus hoſtium facientis ſuo populo viſionem. De cōſummatione itaque mundi ſecundum a n a g o g e n, ô Paula & Euſtochium, in cōſolationem ſanctorum prophetia texitur vt quæcunque in mundo vident, quaſi prætereuntia & caduca contemnant, & præparent ſe ad iudicii diem, vbi vltor aduerſum veros Aſſyrios affuturus eſt dominus.

Prologus in prophetiam HABACVC.

Ex procemio commentariorum Hieronymi in Habacuc.

QVATVOR prophetę in duodecim prophetarum volumine continentur: è q̄bus tres in principio l e m m a, id eſt pondus titulum habent, Nahaū, Habacuc, & Malachias. Porro zacharias in medio & circa finem duos huiuſcemodi ponit titulos: è quibus vnus eſt, Onus verbi domini in terra Adrach & Damaſci requiei ei9. alter in fine, Onus verbi domini ſuper Iſrael. De Nahum, orationibus tuis iam liber edit9 eſt: de zacharia & Malachia, ſi vita comes fuerit, diſſeretur. Nunc Habacuc habem9 in manibus, qui vel ex eo ꝙ amabilis domini eſt, vocatur amplexatio, vel ꝙ in certamen & luctam & (vt ita dicam) amplexum cum deo cōgreditur: amplexantis, id eſt luctantis, ſortitus eſt nomen. Nullus enim tā audaci voce auſus eſt deum ad diſceptationem iuſtitiæ ꝓuocare, & dicere ei, Cur in rebus humanis, & in mundi iſtius p o l i t ei a tāta rerum verſat̄ iniquitas? Vociferabor a te vim patiens: & non ſaluabis? Quare oſtendiſti mihi iniquitatem & laborem videre? Lacerata eſt lex, & non peruenit vſque ad finem iudiciū: quia impius præualet aduerſū iuſtum: ideo egreditur iudicium peruerſum. Vides ꝙ temeraria vox ſit, & quodammodo blaſphemantis creatorem ſuum ad iudicium prouocare: & vas fragile aduerſus figulū, cur tale vel tale factum ſit, diſputare? Necnon & hoc animaduertendum, ꝙ aſſumptio vel pondus, quæ grauia eſſe iam diximus, ꝓphetæ viſio eſt: & aduerſum Mōtani dogma peruerſum, intelligit quod videt: nec vt amens loquitur: nec more inſanientium fœminarū dat ſine mēte ſonum. Vnde & apoſtolus iubet vt ſi prophetantibus aliis, alii fuerit reuelatum, taceant qui prius loquebantur. Et ſtatim, Non eſt, inquit, diſſenſiōis de9, ſed pacis. Ex quo intelligitur, cum quis voluntate reticet, & alteri locum dat ad loquēdū, poſſe & loqui & tacere cū velit. Qui autem in e c ſt a ſ ei, id eſt inuit9 loquitur: nec tacere nec loqui in ſua poteſtate habet. Illud quoqꝫ diſce (quia ſemel à me violenter exigis, vt quaſi quoſdā gradus & ſcalas ad altiora nitenti, hiſtoriam tibi interpreter) prophetiam eſſe contra Babylonem & Nabuchodonoſor regem Chaldæorū: vt quomodo prior propheta Nahum, quem Habacuc ſequitur, vaticiniū habuit cōtra Niniuen & Aſſyrios, qui vaſtauerunt decem tribus, quæ vocantur Iſrael: ita Habacuc prophetiam habeat aduerſus Babylonē & Nabuchodonoſor à quibus Iuda & Ieruſalem, tēplūque ſubuerſa ſunt. Et vt ſcias eo tempore fuiſſe Habacuc, quo iam duæ tribus quæ vocabantur Iudas, ductæ erant in captiuitatem, Daniel docere te poterit: ad quem in lacum leonū Habacuc cum prandio mittitur: quāquam apud Hebræos hęc ipſa non legatur hiſtoria. Igitur ſiue quis recipiat ſcripturam illam, ſiue non recipiat: vtrunque ꝓ nobis eſt. Aut enim recipit: & iam poſt factam rē liber Habacuc texitur: aut non recipit, & quaſi propheta ſcribit quæ

ventura cognoſcit. Interim ſecundum literam cauſatur aduerſum deum propheta: cur Nabuchodonoſor templum dei vaſtet & Iudam: cur Ieruſalē quondā vrbs domini, deſtruatur: quare clamet populus, & non exaudiatur, voci feretur ad dominum oppreſſus à Chaldæis, & non ſaluetur? quare etiam ipſe propheta vel populus, ex cuius perſona nūc loquit, ad hoc vixerit, & huc uſque perductus ſit, vt iniquitatem hoſtium & ſuū laborem videat, cur iniuſtitia præualeat aduerſum ſe. Et hoc dicit præ mentis anguſtia, neſciens aurū in igne conflari, & tres pueros de camino ignis puriores exiſſe quàm intrauerant. Sed & hoc generaliter accipere poſſumꝰ, ꝙ ex perſona humanæ impatientiæ loquatur: vt in querulam vocē & plenam doloris erumpat, dicens.

Quare reſpicis contemptores, & taces conculcante impio iuſtiorem ſe? Hæc autem loquitur, neſciēs iudicia dei inueſtigabilia, & profundum diuitiarum ſapientiæ & ſcientiæ eius, quòd nō ita videat deus, vt videt homo. Homo tantum præſentia reſpicit, deus futura & & æterna cognoſcit. Et quomodo ſi ægrotus & æſtuans febribus aquam frigidam poſtulet, & dicat ad medicum, Vim patior, crucior, vror, examinor, vſquequo medice clamabo, & non exaudies? Et reſpondeat ei ſapientiſſimus ac clementiſſimus medicus, Scio quo tempore dare debeam quod poſtulas: & non miſereor modo, quia miſericordia iſta crudelitas eſt, & voluntas tua contra te petit. Ita & deus noſter ſciēs clementiæ ſuæ pōdera atque mēſuras, interdum non exaudit clamantem: vt eū ꝓbet, & magis ꝓuocet eū ad rogādum, & quaſi igne excoctum iuſtiorem & puriorem faciat. Quod intelligens apoſtolus ſecūdum id quòd miſericordiam cōſecutus eſt à domino, ait, Sed non deficimus in tribulatiōibus. Et benedicit dominū in omni tempore. Et ſcit quòd qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit: & gloriatur in labore & dolore.. Et cum Ieremia dicit, Tribulationem & miſeriam inuocabo: vt quomodo alius inuocat deū, ſic ſanctus vir & bellator inuictus ad exercēdum ſe & probandum, tribulationem & miſeriam venire deſyderat.

Prologus in Sophoniae prophetiam.

Ex principio commentariorū Hieronymi in Sophoniam.

TRADVNT Hebræi, cuiuſcunque prophetæ pater aut auus ponatur in titulo, ipſos quoque prophetas fuiſſe. Vnde & Amos vnus ex duodecim prophetis qui dixerat. Non ſum propheta, nec filius prophetæ, ſed paſtor caprarum, vellicans ſycomoros: patris nomen in titulo non habet. Hoc ſi verum eſt, Sophonias propheta, nomine (vt ita dicam) prophetico, & glorioſa maiorum ſuorum ſtirpe generatus eſt: habuit enim patrem Chuſi, auum Godoliam, proauum Amariam, attauū Ezechiam: & talem quadrigam ipſe velut extremus auriga compleuit. Nomē Sophoniæ, alii ſpeculam: alii arcanum domini trāſtulerunt. Siue igitur ſpecula, ſiue abſcōditum domini interpretetur: vtrunque prophetæ conuenit. Dicitur enim ad Ezechielem. Fili hominis ſpeculatorē te poſui domui Iſrael. Iſte ergo propheta qui erat in ſpecula & in ſublimibus conſtitutus, & nouerat myſteria domini: filius erat Chuſi qui interpretatur humilitas. Habebat quoque auum Godoliam, qui dicitur magnitudo domini: & proauum Amariam, qui & ipſe vertitur in ſermonem domini: & Attauum Ezechiam, qui ſonat fortitudo domini. De fortitudine itaque domini natus eſt ſermo domini: & de ſermone domini nata eſt magnitudo domini: & de magnitudine nata eſt humilitas: vt cum peruenerit aliquis ad perfectum, dicat, Quia nō ſum dignus vocari apoſtolus. Et illud in pſalmis, Domine nō eſt exaltatum cor meum: neque elati ſunt oculi mei. Ioſiam regem Iudæ cuius temporibus Sophonias ꝓphetaſſe inuenitur, deo præ omnibus regibus Iudæ placuiſſe, hiſtoria quarti libri regum & ſecundi paralipomenō demonſtrat, Ioſias ſimulachra quæ pater ſuus Amon, vel auus Manaſſes in tē

plo dei collocauerat, deiecta commi- nuiſſe monſtratur. In quibus etiam ſer pentem æreum à Moyſe factum: quem errori inductus populus, ſuperſtitione idolorum detentus, admiſerat. Idē cu- ſtodiſſe paſcha: & intermiſſis tempori- bus multis ſolus celebraſſe mōſtratur. Ideo deus per prophetam temporibus memorati regis quę prouentura erant oſtendens gentibus quidem lectiōe cō prehenſis affuturum iudicium: populo verò Iſrael ſalutem: & ciuitati Ieruſalē reſtaurationem tunc temporis tribuen dam textu lectionis denuntiauit.

Prologus in prophe-

TIAM AGGAEI.

HIEREMIAS propheta ob cau ſam periuriis Sedeciæ regis (vt hiſtoria libri ſecundi Paralipomenon indicat) qui fidē promiſſam Nabuchodonoſor regi Chaldæorū nō ſeruauerat, populū Iſrael refert cū memorato rege Ieruſalē expugnata Ieruſalē, captiuū in Babylo nē fuiſſe perductū. Sed cum memorat9 populus multis temporibus idolis ſer- uiendo, & effuſione ſanguinis innocen tum ſe grauiter impiaſſet: volens deus generationem vniuerſam eiuſdem po- puli ob cauſas memoratas penitus de- perire, ſeptuaginta annorū captiuita tem eundem populum in regno Chal- dæorum ſtatuit ſuſtinere: hac ratione, vt cōpleto numero annorum, nou9 po pulus à memoratis peccatis immunis ad renouationem Ieruſalem perueni- ret. Sexageſimo itaque ſecundo anno, regno Chaldæorum ſubuerſo, cui ad- huc octo anni reſtabant ad regnandū, quod etiam ſexta viſio Danielis oſten- dit: cum propter cauſam ſacrilegii, qd in eadem viſione continetur, fuiſſet ex tinctum, Darius qui Medis imperabat, vt ſeptima viſio Danielis oſtendit, me moratorum regno ſucceſſit. Cuius pri mo anno regni, vt decima viſio Danie lis manifeſtat, Daniel ſupputatis annis videns appropinquare tempus re- uerſionis, quæ per Ieremiam fuerat ꝓ- miſſa, orans tam pro ſe quàm pro po- pulo, eandem promiſſionem à deo po ſtulabat impleri. Cui per Gabrielem ar changelum in eadem viſiōe iuxta pre- ces eiuſdem, vniuerſa cōpleta eſſe, de- us dixit. Nam moriente ſupradicto Da rio rege Medorum, & ſuccedente in re gno, Cyro rege Perſarum: promiſſione dei completa, per eundem regem po- pulum Iſrael in Ieruſalem reductū, hi- ſtoria ſecundi libri Paralipomenon, & initium Eſdræ prophetæ confirmant. Cumque à populo Iſrael & ſenioribus templum dei ædificari cœpiſſet: mor- tuo Cyro rege, ac regnante Dario rege Perſarum, qui memorato Cyro ſucceſ- ſerat: vicinæ gentes ciuitatis Ieruſalem (vt idem Eſdras refert) reſtaurationem templi & ciuitatis reſiſtendo impedire cœperunt. Qua ratione deterritus po- pulus Iſrael, reparationē ſupradicti tē- pli domini necdum iuxta promiſſionē conceſſam eſſe credebat. Propter quod in ſecundo anno regni memorati Darii regis Perſarum, Aggæus ꝓpheta à deo miſſus, Zorobabel qui de tribu erat Iu- da, qui poteſtatem regni ſuſcepturus e- rat, & Ieſum filium Ioſedec ſummū ſa- cerdotem admonet, vt credant cōple- to numero annorum tempus reſtaura- tionis Ieruſalem adueniſſe: hoc etiam addito, ne incredulitatem populi vel- lent imitari, de quo deus per eum di- xit. Populus hic dicit, Nondum venit tempus vt ædificetur domus dei. Om- nia autem quæ textu huius prophetiæ continentur, reuerſionem populi, æ- dificationem templi, renouationem ci uitatis, obſeruantiam ſacerdotalem, & interitum regnorum gentium extera- rum ſignificant.

Prologus in zachariæ

PROPHETIAM.

IN SECVNDO anno Darii regis Medo rum Aggęū & Zachariā ꝓphetaſſe, le- ctiones eorundem declarant. Sed hac de cauſa Aggæus Zachariæ in ordine ꝓ phetarum prælatus eſſe videtur, ꝙ eū duobus menſibus, vt prædictorum le- ctiones oſtēdūt, in ꝓphetia præceſſiſſe inuenit, & ad reparationē templi præ- cepto dei populū animaſſe, vt Eſdras re

ſert,dicens,In ſecundo anno Darii re-
gis Perſarum prophetauerunt Aggæus
& Zacharias filius Addo prophetæ, ſu
per Iudæos q erant in Iuda & Ieruſalē,
ſuper Iſrael in nomine dei Iſrael ſuper
eos.Tunc ſurrexerunt Zorobabel filiꝰ
Salathiel,& Ieſus filius Ioſedech,& prī
cipes eius:inchoauerūtq́ ædificare do
mum dei,quæ eſt in Ieruſalem.Quibus
cum adeſſent prophetæ, exhortatione
ſua adiuuerunt eos. Nam & populum
Iſrael ab imitatione paternorum deli-
ctorum,per ſuam admonitionem idem
propheta cupiens reuocare,verbis le-
ctione comprehenſis vſus eſt, Vidi no
cte:& ecce vir aſcenderat ſuper equū
rubeum,&c. Vidit propheta viru m e-
quo rubeo ſedentem,& ſtantem in me
dio myrteti vmbroſi:cuius viſionis hęc
ſolutio eſt:Vir aſcendens equum rube-
um: licet angelus intelligatur, tamen
quia prædicti coloris equum conſcen
dere viſus eſt, vindictam ſanguinis in
eam gentem ſignificat afferendam,quę
populum Iſrael in captiuitatem rede-
gerat. Nam & Iſaias propheta per ru-
borem veſtimētorum,inter gentes vin
dictam cum ſanguine à deo proferen-
dam demonſtrans, his verbis vſus eſt,
dicens, Quis iſte qui venit de Edom,
tinctis veſtibus de Boſra,&c. Stantem
vero in medio myrteti vmbrantis ꝙ
dixit: lætitiam populo affuturam, per
myrteti ſignificationem voluit deſigna
ri.Eius ligni Moyſes in Leuitico cum fa
ceret mentionē,ait,Accipietis die pri-
ma fructus ligni ſpecioſi,vt lætitiā po
puli, per bene olentis ligni & ſpecioſi
vmbraculum demonſtraret.Sed hāc vi
ſionem quæ liberationē populi,& vin-
dictam de aduerſariis affuturam demō
ſtrat,ob hoc noctu propheta ſe vidiſſe
memorauit, quia populum Iſrael in pri
ma liberatiōe de terra AEgypti, noctu
diſceſſiſſe cōſtabat:cuius exempli quia
præſens populus aliquam partem in ſe
retinere videbatur, liberatio eiuſdem
ac reditus captiuitatis de terra Chal-
dæorum per noctem prophetæ eſt re-
uelata.

Prologus in Mala-
CHIAE PROPHETIAM.

DEVS per Moyſē populo Iſrael
p̄ceperat, ſacerdotes tabernaculi ſui oī
corporali vitio liberos:hoſtias omni vi
cio vacuas ſibi offerre. Quibus legem
ſuam ad regēdum populum ob hoc de
derat,vt per ſacrificiorum oblationem
internuntii dei & hominum facti,po-
pulum præceptis cæleſtibus facerent
obedire. Vnde ſacerdotes angelos dei
eſſe,hoc in loco ſcriptura teſtatur.Sed
quia tanti muneris gratiam contēnen-
tes,ſupradictꝰ populꝰ ac ſacerdotes ſa
crificia vitio deturpata ipſi criminibus
atque impietatibus maculati deo offer-
re cœperunt.Ideo per Malachiam pro-
phetam deus populum ſuum Iſrael in-
crepans,ait,Dilexi vos,dicit dominꝰ.
Et dixiſtis,In quo dilexiſti nos?Nonne
frater erat Eſau Iacob, dicit dominus:
& dilexi Iacob,Eſau autē odio habui?
Eſau autem fratrem Iacob non iniqua
aut ſpontanea voluntate odio habitū à
deo, vel ſine meriti gratia Iacob dile-
ctum,manifeſtum eſt:cum ſecūdū præ
ſcientiam ſuam Eſau quidem effuſionē
fraterni ſanguinis concupiſcere, Iacob
autem in ſua cognitione obſeruandam
legem deſyderare cognoſceret. Cuius
rei gratia,ſupradicto vſus eſt exemplo
dicens,Dilexi Iacob: Eſau autem odio
habui. Quāuis ex operibus memorato-
rum (quorū liber Geneſeos meminit)
in quo vnuſquiſque eorū futurus erat,
propoſito,manifeſte conſtaret, vt ſcrip
tum eſt, Creuerunt pueri:& erat Eſau
homo agreſtis,ſciens venari,Iacob au-
tem homo ſimplex,manens in taberna
culo. Nam reliqua quæ lectione cōpre
henſa ſunt,præuaricationem populi Iſ
rael in obſeruādis ſacrificiis dei, incre
pationemq́ in eundem,ꝙ deos alienos
coluerit,ſignificant.

Præfatio in libros
MACHABEORVM.

MACHABAEORVM libri licet non habeantur in canone Hebręorum, tamen ab eccleſia inter diuinorũ voluminum annotantur hiſtorias. Notant autem pręlia inter Hebręorum duces genteſque Perſarum, pugnam quoque ſabbathorum, & nobiles Machabęi triumphos, fœdus quoque amicitiarum cum Romanorum ducibus, atque legationum. Machabæi, ſeptem fratres ab vna matre Machabæa nomine geniti, cuſtodiẽtes legem, patris traditionem, non manducantes carnem porcinam: ob hoc ab Antiocho rege ſæuiſſimo in Antiochia martyrii gloria coronati ſunt cum matre ſua: atque ſepulti cum magna veneratione, ibi quieſcunt.

Hieronymi in Euangelistas ad Damasum præfatio.

NOVVM opus me facere cogis ex veteri: vt poſt exemplaria ſcripturarum toto orbe diſperſa, quaſi quidã arbiter ſedeam: & quia inter ſe variãt, quæ ſint illa quæ cum græca conſentiant veritate, decernam. Pius labor, ſed periculoſa præſumptio, iudicare de cęteris, ipſum ab omnibus iudicandum: ſenis mutare linguam, & caneſcentem iã mundũ, ad initia retrahere paruulorum. Qui enim doctus pariter vel indoctus, cum in manus volumen aſſumpſerit, & à ſaliua quam ſemel imbibit, viderit diſcrepare quod lectitat: non ſtatim erumpat in vocem, me falſarium, me clamitans eſſe ſacrilegum, qui audeam aliquid in veteribus libris addere, mutare, corrigere? Aduerſus quam inuidiam duplex cauſa me conſolatur: quod & tu qui ſummus ſacerdos es, fieri iubes: & verũ nõ eſſe quod variat, etiã maledicorũ teſtimonio comprobatur. Si enim latinis exemplaribus fides eſt adhibenda, reſpondeant quibus: tot enim ſunt exemplaria pene quot codices. Sin autẽ veritas eſt quærenda de pluribus: cur non ad gręcam originem reuertẽtes, ea quæ vel à vitioſis interpretibus male reddita: vel à præſumptoribus imperitis emendata peruerſius: vel à librariis dormitantibus aut addita ſunt aut mutata, corrigimus? Neque vero ego de veteri diſputo inſtrumento: quod à ſeptuaginta ſenioribus in Græcam linguam verſum, tertio gradu ad nos vſque peruenit. Non quæro quid Aquila, quid Symmachus ſapiant: quare Theodotion inter nouos & veteres medius incedat. Sit illa vera interpretatio, quam Apoſtoli probauerũt. De nouo nunc loquor teſtamento: quod Græcum eſſe non dubium eſt: excepto apoſtolo Matthæo: qui primus in Iudæa euangelium Chriſti Hebraicis literis edidit. Hoc certe cum in noſtro ſermone diſcordat, & in diuerſos riuulorum tramites ducit: vno de fonte quærẽdum. Prætermitto eos codices quos à Luciano & Eſychio nuncupatos, paucorum hominum aſſerit peruerſa contentio: quibus vtique nec in toto veteri inſtrumento poſt Septuaginta interpretes emendare quid licuit, nec in nouo profuit emendaſſe cum multarũ gentium linguis ſcriptura ante tranſlata, doceat falſa eſſe, quæ addita ſunt. Igitur hæc præſens præfatiuncula pollicetur, quatuor tantum euangelia, quorum ordo eſt iſte, Matthæus, Marcus, Lucas, Iohannes: codicum Græcorum emendata collatione, ſed & veterum, nec quę multum à lectionis latinæ conſuetudine diſcreparent. Ita calamo temperauimus, vt his tantum, quæ ſenſum videbantur mutare, correctis, reliqua manere pateremur vt fuerant.

ALIA HIERONYMI PRAEfatio. Ex proœmio commentariorum quos ſcripſit in Matthæum.

PLVRES fuiſſe qui euãgelia ſcripſerunt, & Lucas euangeliſta teſtatur, dicens, Quoniamquidem multi conati ſunt ordinare narrationem rerum quæ in nobis completæ ſunt: ſicut tradiderunt nobis qui ab initio ipſi viderũt ſermonem, & miniſtrauerunt ei: & perſeuerantia vſque in pręſens tempus monimenta declarant, quæ à diuerſis authoribus edita, diuerſarum hæreſeon fuere principia: vt eſt illud iuxta Aegyptios & Thomam & Matthiam &

Bartholomæum, duodecimque apoſtolorum, & Baſilidis atque Apellis ac reliquorum, quos enumerare longiſſimū eſt: cum tantum impræſentiarum hoc neceſſe ſit dicere, extitiſſe quoſdam qui ſine ſpiritu & gratia dei conati ſunt magis ordinare narrationem, quã hiſtoriæ texere veritatem. Quibus iure poteſt illud propheticum coaptari, Væ qui prophetant de corde ſuo: qui ambulant post ſpiritū ſuum: qui dicunt, dicit dominus: & dominus non miſit eos. De quibus & ſaluator in euangelio Iohannis loquitur. Omnes qui ante me venerunt, fures & latrones fuerūt. Qui venerunt, non qui miſſi ſunt. Ipſe enim ait, Veniebant, & ego non mittebam eos. In venientibus enim præſumptio temeritatis, in miſſis obſequiū ſeruitutis eſt. Eccleſia autem quæ ſupra petram domini voce fundata eſt: quã introduxit rex in cubiculum ſuum, & ad quam per foramen deſcenſionis occultæ miſit manum ſuam, ſimilis damulæ hinnuloque ceruorum, quatuor flumina paradiſi inſtar eructans: quatuor angulos & annulos habet, per quos quaſi arca teſtamenti & cuſtos legis domini, lignis immobilibus vehitur. Primus omniū Matthæus eſt publicans, cognomento Leui: qui euangelium in Iudæa Hebræo ſermone edidit: ob eorū vel maxime cauſam, qui in Ieſum crediderant ex Iudæis, & nequaquam legis vmbram, ſuccedente euangelii veritate ſeruabant. Secundus Marcus, interpres apoſtoli Petri, & Alexandrinæ eccleſiæ primus epiſcopus, qui dominum quidem ſaluatorem ipſe non vidit, ſed ea quæ magiſtrum audierat prædicantem, iuxta fidem magis geſtorum narrauit quàm ordinem. Tertius Lucas medicus, natione Syrus Antiochenſis: cuius laus in euangelio, qui & ipſe diſcipulus apoſtoli Pauli, in Achaiæ Bæotiæque partibus volumen condidit, quædam altius repetens: & vt ipſe in procemio confitetur, audita magis quàm viſa deſcribens. Vltimus Iohannes apoſtolus & euangeliſta, quem Ieſus amauit plurimum: qui ſupra pectus domini recumbens, puriſſima doctrinarum fluenta potauit: & qui ſolus de cruce meruit audire, Ecce mater tua. Is cum eſſet in Aſia, & iam tunc hæreticorum ſemina pullularent Cherinti, Hebionis, & cæterorum qui negant Chriſtum in carne veniſſe, quos & ipſe in epiſtola ſua antichriſtos vocat, & apoſtolus Paulus frequenter percutit: coactus eſt ab omnibus pene tunc Aſiæ epiſcopis & multarum eccleſiarū legationibus de diuinitate ſaluatoris altius ſcribere, & ad ipſum (vt ita dicam) dei verbum, non tam audaci quam fœlici temeritate prorumpere. Vnde & eccleſiaſtica narrat hiſtoria, cum à fratribus cogeretur vt ſcriberet, ita facturū ſe reſpondiſſe, ſi in dicto ieiunio in cōmune omnes deum deprecarētur: quo expleto, reuelatione ſaturatus, illud procœmium è cælo veniens eructauit, In principio erat verbum: & verbū erat apud deum & deus erat verbum: hoc erat in principio apud deum. Hæc igitur quatuor euangelia multo ante prædicta, Ezechielis quoque volumen probat: in quo prima viſio ita contexitur, Et in medio ſicut ſimilitudo quatuor animalium, & vultus eorum facies hominis, & facies leonis, & facies vituli, & facies aquilæ. Prima hominis facies, Matthæum ſignificat: qui quaſi de homine exorſus eſt ſcribere, Liber generationis Ieſu Chriſti filii Dauid filii Abraham. Secunda Marcum, in qua vox leonis in eremo rugientis auditur, Vox clamantis in deſerto, parate viam domini, rectas facite ſemitas eius. Tertia vituli, quæ euangeliſtam Lucam à Zacharia ſacerdote ſumpſiſſe initium præfigurat. Quarta Iohannem euangeliſtam, qui aſſumptis pennis aquilæ, & ad altiora feſtinans, de verbo dei diſputat. Cætera quæ ſequuntur, in eundem ſenſum proficiunt. Crura eorum recta & pennati pedes: & quocunque ibat ſpiritus, ibant, & non reuertebantur: dorſa eorum plena oculis: & ſcintillæ ac lampades in medio diſcurrentes, rota in rota, & in ſingulis quatuor facies. Vnde & Apocalypſis Iohannis, poſt expoſitionem vigintiquatuor ſeniorum, qui tenentes citharas & phialas, adorant agnum dei,

introducit fulgura & tonitrua & ſeptem ſpiritus diſcurrentes, & mare vitreum, & quatuor animalia plena oculis, dicens, Animal primum ſimile leoni, & ſecundum ſimile vitulo, & tertium ſimile aquilæ volanti. Et poſt paululum, Plena erant (inquit) oculis, & requiem non habebant, die ac nocte dicentia, ſanctus, ſanctus, ſanctus dominus deus omnipotens, qui erat, & qui eſt, & qui venturus eſt. Quibus cunctis perſpicue oſtenditur quatuor tantum debere euangelia ſuſcipi, & omnes apocryphorum nænias mortuis magis hæreticis quàm eccleſiaſtis viuis canendas.

HIERONYMVS IN CATALOGO ſcriptorum Eccleſiaſticorum.

MATTHAEVS qui & Leui, ex publicano apoſtolus, primus in Iudæa propter eos qui ex circuncisione credi derant, euangelium Chriſti Hebraicis literis verbiſq; compoſuit. Quod quis poſtea in Græcum tranſtulerit, non ſatis certum eſt. Porro ipſum Hebraicũ habetur vſque hodie in Cæſarienſi bibliotheca, quam Pamphilus martyr ſtudioſiſſime confecit. Mihi quoque à Nazaræis, qui i Bœrea vrbe Syriæ hoc volumine vtuntur, deſcribendi facultas fuit. In quo animaduertendum, quod vbicunque Euangeliſta, ſiue ex perſona ſua, ſiue ex perſona domini ſaluatoris, veteris ſcripturæ teſtimoniis vtitur, non ſequatur Septuaginta tranſlatorum authoritatem, ſed Hebraicã, è quibus illa duo ſunt, Ex AEgypto vocaui filium meum. Et, Quoniam Nazaræus vocabitur.

Hieronymus in catalogo SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

MARCVS diſcipulus & interpres Petri, iuxta quod Petrum referentem audierat, rogatus Romæ à fratribus breue ſcripſit euangelium. Quod cum Petrus audiſſet, probauit, & eccleſiæ legendum ſua authoritate edidit, ſicut Clemens in ſexto hypotypoſeon libro ſcribit. Et Papias Ieroſolymitanus epiſcopus meminit huius Marci: & Petrus in epiſtola prima, ſub nomine Babylonis, figuraliter Romã ſignificans, Salutat vos quæ in Babylone coelecta, & Marcus filius meus. Aſſumpto itaque euangelio quod ipſe cõfecerat, perrexit AEgyptum, & primus Alexandriæ Chriſtum annuntians, conſtituit eccleſiam, tantæ doctrinæ & vitæ continentia, vt omnes ſectatores Chriſti ad exemplum ſui cogeret. Denique Philo diſertiſſimus Iudæorum, videns Alexandriæ primam eccleſiã adhuc Iudaizantem, quaſi in laudem gentis ſuæ librum ſuper eorum conuerſatione ſcripſit. & quomodo Lucas narrat Ieroſolymæ credentes omnia habuiſſe communia: ſic ille quod Alexandriæ ſub Marco fieri doctore cernebat, memoriæ tradidit. Mortuus eſt autem octauo Neronis anno, & ſepultus Alexandriæ, ſuccedente ſibi Aniano.

Hieronymus in catalogo SCRIPTORVM ECCLESIASTICORVM.

LVCAS medicus Antiochenſis, vt eius ſcripta indicant, Græci ſermonis non ignarus fuit ſectator apoſtoli Pauli, & omnis peregrinationis eius comes, ſcripſit euangelium, de quo idem Paulus, Miſimus, inquit, cum illo fratrem, cuius laus eſt in euangelio per omnes eccleſias. Et ad Coloſſenſes, Salutat vos Lucas medicus chariſſimus. Et ad Timotheum, Lucas eſt mecum ſolus. Aliud quoque edidit volumen egregium, quod titulo Praxeis apoſtolon prænotatur, cuius hiſtoria vſque ad biennium Romæ commorantis Pauli peruenit, id eſt vſque ad quartum Neronis annum. Ex quo intelligimus in eadem vrbe librum eſſe compoſitum. Igitur Periodus Pauli, & Theclæ, & totam baptizati Leonis fabulam, inter apocryphas ſcripturas cõputamus. Quale eni eſt, vt indiuiduus comes apoſtoli,

inter cæteras eius res, hoc ſolum igno rauerit. Sed & Tertulianus vicinus eorum temporum, refert presbyterum quendam in Aſia ſpoudaſten apoſtoli Pauli, conuictum apud Iohānem, quòd author eſſet libri, & confeſſum ſe hoc Pauli amore feciſſe, & ob id excidiſſe quidam ſuſpicantur, quotienſcunque in epiſtolis ſuis Paulus dicit, Iuxta euangelium meum, de Lucæ ſignificare volumine; & lucam non ſolum ab apoſtolo Paulo didiciſſe euangelium, qui cum domino in carne non fuerat, ſed à cęteris apoſtolis: quod ipſe quoque in principio ſui voluminis declarat, dicens, Sicut tradiderunt nobis qui à principio ipſi viderunt, & miniſtri fuerunt ſermonis. Igitur euangelium ſicut audierat, ſcripſit. Acta vero apoſtolorum ſicut viderat, compoſuit. Vixit octoginta & quatuor annos, vxorem non habens. Sepultus eſt Conſtantinopoli, ad quam vrbem viceſimo Conſtantini anno, oſſa eius cum reliquiis Andreæ apoſtoli tranſlata ſunt de Achaia.

Hieronymus in cata-

LOGO SCRIPTORVM eccleſiaſticorum,

IOHANNES apoſtolus, quem Ieſus amauit plurimum, filius Zebedæi, frater Iacobi apoſtoli, quem Herodes poſt paſſionem domini decollauerat, nouiſſimus omnium ſcripſit euangeliū, rogatus ab Aſiæ epiſcopis aduerſus Cerinthum aliosq; hæreticos, & maxime tunc Ebionitharum dogma conſurgēs, qui aſſerunt Chriſtum ante Mariam nō fuiſſe. Vnde & compulſus eſt diuinam eius natiuitatem edicere. Sed & aliam cauſam huius ſcripturæ ferunt, quòd cum legiſſet Matthæi, Marci, & Lucæ volumina, probauerit quidem textum hiſtoriæ, & vera eos dixiſſe firmauerit, ſed vnius tantum anni, in quo & paſſus eſt poſt carcerem Iohannis, hiſtoriam texuiſſe. Prætermiſſo itaque anno, cuius acta à tribus expoſita fuerant ſuperioris temporis antequam Iohannes clauderetur in carcerem gesta narrauit: ſicut manifeſtum eſſe poterit his qui diligenter quatuor euangeliorum volumina legerint. Quę res, etiam diaphonian, quæ videtur Iohannis eſſe cum cæteris, tollit. Scripſit autem & vnam epiſtolam cuius exordiū eſt, Quod fuit ab initio, quod audiuimus & vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus & manus noſtræ contrectauerunt de verbo vitæ, quæ ab vniuerſis eccleſiaſticis & eruditis viris probatur. Reliquæ autem duæ, quarū principium eſt, Senior electæ dominæ & natis eius. & ſequentis, Senior Caio chariſſimo, quem ego diligo in veritate: Iohannis preſbyteri aſſeruntur, cuius & hodie alterum ſepulchrum apud Epheſum oſtenditur, & nonnulli putāt duas memorias eiuſdē Iohannis Euangeliſtæ eſſe, ſuper qua re cum per ordinem ad Papiā auditorem eius ventum fuerit, diſſeremus. Quartodecimo igitur anno, ſecūdam poſt Neronem perſecutionem mouente Domitiano, in Patmos inſulam relegatus, ſcripſit Apocalypſin: quam interpretantur Iuſtinus martyr & Hirenæus. Interfecto autem Domitiano, & actis eius ob nimiā crudelitatem à ſenatu reſciſſis, ſub Pertinace principe redit Epheſum, ibique vſque ad Traianum principem perſeuerans, totas Aſię fundauit, rexitque eccleſias, & confectus ſenio, ſexageſimooctauo poſt paſſionem domini anno, mortuus iuxta eandem vrbem ſepultus eſt.

Hieronymus in cata-

LOGO SCRIPTORVM Eccleſiaſticorum,

PAVLVS apoſtolus, qui antè Saulus, extra numerum duodecim apoſtolorum, de tribu Beniamin & oppido Iudææ Giſchalis fuit: quo à Romanis capto, cum parentibus ſuis Tharſum Ciliciæ commigrauit, à quibus ob ſtudia legis miſſus Ieroſolymam, à Gamaliele viro doctiſſimo, cuius Lucas meminit, eruditus eſt. Cum autem interfuiſſet neci martyris Stephani & acceptis à pontifice templi epiſtolis, ad

SPECIAL 86-B
26751

GETTY CENTER LIBRARY